FRIDERICI
HOFFMANNI

CONSILIARII REGIS BORUSSIÆ INTIMI,
ET ARCHIATRI,
PROFESSORIS MEDICINÆ PRIMARII IN ACADEMIA HALENSI,

OPERA OMNIA
PHYSICO-MEDICA

Denuò reviſa, correcta & aucta,

IN SEX TOMOS DISTRIBUTA;

QUIBUS CONTINENTUR

DOCTRINÆ SOLIDIS PRINCIPIIS PHYSICO-MECHANICIS, & anatomicis, atque etiam obſervationibus clinico-practicis ſuperſtructæ.

METHODO FACILI AC DEMONSTRATIVA DEDUCTÆ, & per experientiam LVII. annorum ſtabilitæ.

CUM VITA AUCTORIS,

Et ejus PRÆFATIONE de differente medicinæ & medicorum ſtatu atque conditione, & criteriis boni ac periti medici.

TOMUS QUARTUS.

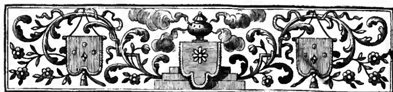

GENEVÆ,

Apud FRATRES DE TOURNES.

M. DCCXL.

CONSPECTUS
TOMI QUARTI.

Confultationum & Refponforum Medicorum Centuriæ tres.

I. *De Morbis Capitis & Pectoris.*
II. & III. *De Morbis abdominis & artuum externorum.*

Obfervationes Phyfico-Chymicæ felectiores.

Differtationum Phyfico-Chymicarum Trias, quarum
I. *De generatione falium.*
II. *De analyfi chymico-medica reguli Antimonii Medicinalis.*
III. *De Mercurio & medicamentis mercurialibus felectis.*

PRÆFATIO

De egregio consultationum & observationum medicinalium usu.

EN benevole Lector ! prodeunt consilia ac responsa quædam medicinalia, eorumque prior, binis sectionibus morbos capitis atque pectoris complectens centuria. Quanta ex hisce laboribus in totam medicinam redundent emolumenta; quam solida ac rationalis exinde resultet theoria, quamque felix, & ad specialissimos casus probe accomodanda praxis : cuilibet in arte paululum versato erit manifestum. Neque tamen videtur alienum, præfaminis loco insignem, quam observationes ac consultationes medicæ spondent utilitatem, paucis perlustrare; harumque studium vehementer commendare. Eo namque redactum est post deplorandum lapsum mortalium genus, ut ipsi non solum certissima machinæ animalis destructio, ac dura moriendi necessitas immineat; verum etiam durantem adhuc miseram vitam varii morbi, dolores, ærumnæ atque calamitates premant, crucient, infestent. Et si dicendum, quod res est, plurimi sane hominum ipsi fortunæ suæ fabri existunt, multasque ægritudines haud secus, ac ipsam sæpenumero præmaturam mortem sibimet ipsis insipidi contrahunt. Etenim homo, brutæ adhuc animalitatis jugo succumbens, ignorat omnino ea, quæ sibi vel prosint, vel noceant, nec novit subsidia, quæ ad conservandam vitam ac sanitatem, tanquam omnis, qua in hac rerum vanitate potiri licet, felicitatis verum fundamentum, almus ordinavit creator. Neque etiam plerique de iis addiscendis sunt solliciti; sed ipsorum duntaxat curæ se totos tradunt atque confidunt, qui illi scientiæ se penitus, & ut vocant, ex professo consecrarunt, & vocantur vulgo Medici atque Physici. Enim vero acerbe omnino dolendum est, & horum plerosque haud tanta solertia ac meditatione illis incumbere ac incubuisse semper artibus, quanta quidem opus esset. Licet enim per quam plurima secula quam plurimi etiam medicæ arti operam navaverint : nihilo tamen secius tot adhuc restant opiniones, totque in theoreticis veritatibus pariter, ac medendi rationibus dissensus, ut non solum magna adhuc artem salutarem actu premat incertitudo, verum etiam multi doctissimi viri de adipiscenda certitudine omnino dubitaverint. Hujus rei caussam in ipsis medicis hærere arbitror, quippe quorum plurimi illum haud callent ordinem, quo incedere debemus, si errores evitare, ac ad auream pertingere veritatem velimus. Neque minus eadem est ratio, quod in reliquis etiam scientiis, veluti sunt Theologia, Jurisprudentia, atque Philosophia tot adhuc occurrant dissensus, tot rixæ, totque opinionum commenta. Relinquam aliorum industriæ, ut qua ratione in omnibus disciplinis recto veritatis tramiti insistere liceat, edoceant : mihi duntaxat paucis est ostendendum, qua potissimum methodo nostra ars salutaris ad majorem evehi possit certitudinem.

Ad unum omnes medici clamant, experientiam atque rationem duo esse medicinæ fulcra atque fundamenta : & cum paucissimi nec experientiam acquirendi, nec rationem excolendi verum calleant modum; magno sane medicinæ opprobrio, experimentum fallax, judicium difficile ad hanc usque pronunciantur diem. Mihi quidem experientia medica est attenta, & completa observatio earum rerum ac mutationum, quæ fiunt circa corpus humanum : sub ratione vero comprehendo, solidam theoriam physicam atque medicam, quæ ad completas observationes rite adplicata, certas ac indubitatas gignit veritates. Tali enim ratione innotescunt nobis ea, quæ ad conservandam, ac restituendam sanitatem apta sint vel inepta; & sic vero totius medicinæ feliciter potimur fine. Quo latior autem est campus, quo amplior multitudo eorum obje-

objectorum, quæ sanitari nostræ vel noxia sunt vel convenientia: eo majori studio attendere oportet medicum, ne quædam commendet subsidia, quorum certus effectus ipsi nondum innotuit, & ideo majus sanitati inferat damnum, quam emolumentum. Hanc ut obtineamus certitudinem, operæ est pretium, ut observationes medicas, tanquam verum illius fundamentum, rite instituere sciamus, easque completas à minus talibus discernere. Non enim omnes ita sunt comparatæ, ut illis certum superstruere queamus judicium. Sic si dispiciamus, an cortex chinæ in febribus intermittentibus tuto possit adhiberi, nec ne? deprehendemus tot hanc quæstionem negantes, & ex multiplici experientia comprobantes, corticem illum non solum febrium illarum periculosos recursus, verum etiam longe graviores, eosque sæpius funestos induxisse morbos; quot è contrario illius usui calculum adjiciunt. Eadem sors premit pleraque remediorum genera; & eadem ambiguitas prognosin in diversas, ac contrarias sæpe numero abire partes facit, quarum quævis & experientia & ratione suffulta esse perhibetur. At quæ quæso tanti dissensus caussa? Mihi certe nulla alia se offert, quam immaturum & incompletis observationibus ac mutilæ theoriæ superstructum judicium, quo bonus malusve effectus soli adscribitur remedio, qui sæpius aliis debetur caussis.

Quamobrem quo solidum sit medici consilium; necesse est, ut partim observationes ac historiæ morborum sint completæ, partim ut mens vera cognitione imbuta, & ad judicandum apta sit. Quod si vero observationes completæ esse debeant; in illis primum commemoranda est tota ægri natura, ac indoles. Describantur igitur ægrotantis sexus, ætas, temperamentum, structura corporis, dispositio vasorum atque nervorum, sensibilitas corporis ac animi, partium constitutio, consuetudines, victus ratio, ac omnium rerum, quas non naturales vocant, adplicatio. Recenseatur inter has porro, quo loco commoretur æger, quo aere, quibus cibis, potibusve utatur, quibus animi indulgeat adfectibus, quibus excretionum vel sanguinearum vel aliarum speciebus adsueverit; quo fruatur somno, an corpus motu exercere soleat; quibus denique laboraverit olim morbis, quo hi eventu potiti, quibus remediis profligati sint, atque quinam medicamina exceperint effectus? Ex hisce etenim momentis rationalis medicus totam ægroti naturam, ejusque varias ad hos vel illos motus proclivitates facile cognoscet; & hinc in suppeditandis tam præservatoriis, quam curatoriis consiliis erit felicissimus.

Deinceps vero ipsum, quo æger premitur, morbum probe perscrutari oportet, ac attendere, quinam illius sit ortus atque progressus, quæ symptomata; quantum læsæ actiones naturales, vitales ac animales à statu sano recesserint; quæ sint vires, qualis somnus, quæ ciborum adpetentia, qui pulsus, quæ spiratio; quomodo se habeant excretiones, maxime quæ per cutim, alvum ac urinam fiunt; qui viscerum & generis nervosi status? qualis humorum per viscera abdominis atque caput sit circuitus; num sanguis abundet, anne dyscrasia quadam laboret; quæ primarum viarum, ventriculi nimirum ac intestinorum sit constitutio; qualis tonus partium nervosarum; num partium internarum periculosæ inflammationes vel siderationes immineant? An malum sit hæreditarium; an epidemium, & à communi caussa, vel aeris ac alimentorum corruptione productum? anne potius endemium, sive ex climate, aëre, ac victu incolarum generatum? an ab animi affectibus, aut contagio inductum? utrum remissiones, intervalla, intermissiones vel exacerbationes exhibeat? an denique sit simplex, an complicatum, an & quando perversa quadam medicatione corruptum? Quum enim ex hisce circumstantiis vera morbi origo, generatio, caussæ læsionum ac symptomata elucescant: ex iis peritus medicus non solum morbi eventum accurate præsagire, verum etiam, quæ ipsi sint profutura, feliciter judicare poterit.

Tum in completis observationibus medico-practicis adnotare convenit, quæ remedia, quo tempore, qua dosi, ac ordine, morbo hactenus fuerint opposita? quænam corporis mutationes ea exceperint? anne potius omne opus soli naturæ absque ullo medicinarum usu fuerit relictum? an remedia domestica sint adhibita, & quo effectu? Ex quibus omnibus percipiet medicus, qua ratione, quoque ordine Deus sanitatem recuperari voluerit; quibus viis noxia depellantur, & è corpore proscribantur; & quæ denique specificæ remediorum sint virtutes, quamque diversæ in tam variis hominum naturis, morbis ac aliis circumstantiis. Quis enim præstantior observationum medicinalium scopus est, quam ut eorum subsidiorum vires discamus ac virtutes, quibus morbi sint profligandi? Et quisnam earum expers, his promte medebitur? Enim vero haud ignorari oportet, vires uti generatim corporum, ita & remediorum non esse absolutas, sed relativas tantummodo atque conditionatas: aut,

quod idem est, nulla dari medicamina, quæ per se, absolute, ac necessario corpori vel prosint vel noceant; sed eorum operationem pro diversa corporis dispositione admodum variam existere. Ex eodem fundamento explicandum est illud momentum, quod unum medicamen huic suppetias, alteri noxam ferat in uno eodemque morbo; quin uni eidemque subjecto hoc tempore prosit, alio noceat. Inde vero ulterius eorum adparet ignorantia, qui dari medicinas universales, vel in certis morbis specificas reputant. Perarduum potius ac difficillimum est: nam certe in eo maximum artis nostræ momentum existit, si vires remediorum relativas, in tam insigni circumstantiarum varietate probe habeamus cognitas atque perspectas. Quod si vero contigerit, ut sub nostra curatione æger perierit: necesse est, ut ad impetrandas completas observationes, cadaver dissecetur, & viscerum internorum status præternaturalis probe describatur. Ita enim in conspectum veniunt caussæ morbi ac mortis; quibus cognitis, major scientiæ nostræ accenditur lux, quo si inciderit similis casus, nos ipsi majori certitudine obviam ire queamus. Ex his elucescet, quantum completæ ac accuratæ morborum historiæ toti medicinæ, adferant emolumentum. Hæ namque detegunt primum occulta naturæ, deinde revelant earum rerum caussas, quæ nos latuerunt hactenus; & denique verum & solidum fundamentum præbent omnium & medicarum & chirurgicarum veritatum, atque problematum. Quando enim cunque à chirurgo desideratur, ut de violentia externe facta renunciare, illiusque eventum suppeditare debeat; nihil certe præstabit, nisi accurata instructus sit morbi historia. Neque etiam medicus morbum dijudicare, ac quæ ipsi congrua sint remedia commendare poterit; nisi ex completa morbi relatione, illius caussas atque symptomata cognoverit, iisque curandi rationem adaptaverit. Et quomodo accuratum de præservanda à morbis sanitate judicium ferre potest, qui ægrotantis naturam, indolem, diætam &c. ignoraverit? Nec denique possibile est, ut remedia cum fructu à medico possint ordinari, nisi ex solidis observationibus eorundem vires ac virtutes rite perspexerit.

Quemadmodum vero extra omne positum esse credo dubium, observationes primum artis nostræ salutaris præbere fundamentum: ita nemo quoque ire poterit inficias, quin illæ solæ sufficiant minime. Nisi enim accesserit bene exercitatum judicium medici, quod ex dictis observationibus utiles veritates recta ratione elicere potest; nullus vel sane exiguus earundem erit fructus. Hinc etiam occurrunt quam plurimi medici, qui licet per quinquaginta & ultra annos fecerint medicinam, & innumeras collegerint observationes, tamen falsas omnino struunt conclusiones, ac de veris remediorum viribus erroneas admodum fovent opiniones. Nec sufficit solum judicium; sed requiritur etiam solida theoria physico-mechanico-chymico-medica. Quæ si defecerit, nullæ omnino ex observationibus veritates, nec caussæ effectuum atque phænomenorum poterunt clare detegi ac explicari. Sic edocti ex Anatomia esse debemus, quæ sit fabrica nostri corporis, quæ structura, situs, connexio ac usus singularum illius partium; quæ functiones, quatenus illæ vitæ ac sanitati inserviant? Deinceps etiam per experimenta chymica, physica atque mechanica perspectum nobis esse debet, quæ sint indoles, vires, facultates externarum rerum, sive sint alimenta, sive elementa sive medicamenta, sive alia corpora, quæ in nostram machinam assidue agunt, ac insignes sanitati, vitæ, morbis ac morti inferre valent mutationes: ex quibus cognoscimus, quæ salubria sint, quæque nobis ruinam minentur. Quomodo ergo de lethalitate externæ violentiæ judicare potest medicus, qui expers Anatomiæ, situm usumque partium haud callet? quomodo in morbis partem affectam, ac sedem caussæ morbificæ indagabit, quem situs viscerum, & horum functiones latent? quis perspiciet morbum, ejusque non minus ac mortis caussas, qui theoriam motuum, maxime circulationis sanguinis per totum corpus, & singulas illius partes ignorat? Et quem principia mechanica haud docuerunt naturam, species, proprietates ac effectus motuum; quomodo quæso poterit is ex pulsuum eximia varietate morbi conditionem cognoscere?

Certe si talis theoria physica ad completas observationes adplicatur; tum demum resultant veritates, quarum plures pariunt certas regulas ac axiomata, ex quibus denique vera proficiscitur scientia medica. Hinc porro elucescit, theoriam physicam & anatomicam matrem quasi esse theoriæ medicæ; & hanc sine illa nunquam esse solidam. Veritatum enim ea est conditio, ut una in altera suum habeat fundamentum; & ex comparatione jam cognitarum veritatum cum iis quorum caussæ adhuc latent effectibus, novæ resultant. Ad inveniendas autem non secus ac dijudicandas veritates limatum oportet esse judicium; quale cum natura non datum sit nobis, adparet

simul,

ſimul, quantum theoria mathematica medico præſtet uſum. Hæc enim acuit intellectum, ac methodum demonſtrandi ac inveniendi egregie docet: & veram praxin logicam ac ſyllogiſticam nobis tradit.

Ex dictis ergo luculenter patet, quantum completæ obſervationes, & in vera theoria fundatæ conſultationes præbeant uſum. Nam crebris obſervationibus ſtabilitur theoria, & à falſa diſcernitur vera. Hanc vero ſi probe calluerit medicus; incredibilem ſane præ aliis in dijudicandis non ſolum, verum etiam præſervandis atque curandis morbis habebit prærogativam. Namque meo quidem arbitrio haud melius explorare poterit quiſquam cognitionem ſuam, ac judicandi facultatem; quam ſi caſus quoſdam medicos vel chirurgicos, eoſque rariores ſcientifice reſolvere ac dijudicare allaboraverit: tum enim perſpiciet, quanta ſint, quæ neſciat, quibuſve adhuc laboret præjudiciis. Quæ cum ita ſint, facile adparebit, quæ ſint cauſſæ incertitudinis, quam per tot ſecula exculta noſtra ars adhucdum retinet. Namque primum nec antiquis, nec noſtris temporibus veræ morborum hiſtoriæ ſufficienter deprehenduntur explicatæ: deinde vero priſcis temporibus non rite fuit exculta theoria phyſica ac anatomica; quæ licet noſtro ævo ad altius evecta videatur faſtigium; dolendum tamen eſt, quod plurimi eandem cum obſervationibus rite comparare, & exinde veram theoriam medicam formare nec didicerint, nec allaborent. Hinc adhuc manca eſt morborum hiſtoria, imperfecta vera theoria. Quamobrem non ſolum monſtravi viam ſtudioſæ juventuti, qua ad rectam veritatum inventionem pervenire poteſt; ſed etiam ille idem ſcopus eſt omnium meorum ſcriptorum. Hinc neque alienum mihi viſum fuit, haſce conſultationes publici facere juris; quas partim ex medicina mea Conſultatoria deſumtas, partim novis adauctas juxta ordinem partium corporis noſtri diſpoſui. Harum primam Lectori jam trado centuriam: quam, ſi Deus vires & vitam dederit, adhuc binæ ſequentur. Interea navabo operam, ut medicinæ ſyſtematicæ Tomus quintus mox lucem aſpiciat. Precor cæterum divinum Numen, velit & hos labores bono publico eſſe fauſtos atque ſalutares. Halæ XII. Calend. Oct. MDCCXXXIII.

CONSPECTUS
CASUUM.

SECTIO I. DE MORBIS CAPITIS.

LVIII.

CONSPECTUS CASUUM.

SECT. II. DE MORBIS PECTORIS.

CENTURIA SECUNDA.

SECTIO III. DE MORBIS ABDOMINIS.

XVI

CONSPECTUS CASUUM.

LXXXV.

CONSPECTUS CASUUM.

SECTIO IV. DE MORBIS ARTUUM EXTERNORUM.

CL.

CONSPECTUS CASUUM.

FRIDE-

FRIDERICI HOFFMANNI CONSULTATIONES ET RESPONSA MEDICINALIA.

SECTIO PRIMA DE MORBIS CAPUT POTISSIMUM OCCUPANTIBUS.

CASUS PRIMUS.

De Cephalalgia diuturna cum dolore artuum vago.

Historia morbi.

LLUSTRIS matrona, quadraginta sex annos nata, sanguineo-melancholici temperamenti, à teneris juventutis annis variis oculorum æque ac hypochondriorum ægritudinibus infestata fuit. Perpetui ferme dolores caput tanta adsecerunt atrocia, ut non solum ante aliquot annos capillorum defluvium passa fuerit, verum etiam tormentis illis adeo insueverit, ut absque querelis illá toleraverit. Hæc admodum adolescentula conjugii leges subiit, decemque prolium fœcunda fuit mater; quarum primam cum ederet, atroces adflictiones, præsertim larga ac diuturna sanguinis ex utero profluvia ipsam prehenderunt; reliqua autem puerpuria, cum ipsa infantibus præberet ubera, omni calamitate vacua, ex voto successerunt. Verùm enim vero plerisque harum prolium præmatura morte defunctis, eximiæ sollicitudines mœroresque mentem occuparunt; & non minus caput debilitarunt, quàm varias maxillarum & oculorum congestiones, & periculosas febres catarrhales, reliquerunt. Menstrua ipsi rite fluunt; ex aliquot annis aliquantulum imminuta; ut inde bis quotannis sanguinem ex venis pedum mittere decreverit: & cum præterea alvi obstructionibus sæpius laboret, pilulis contra obstructionnes frequenter uti debuit. Vere proxime elapso molestus ventriculi ardor, eique junctus faucium ac œsophagi spasmus atrox miseram præter omnem spem invaserunt; post liquoris anodyni mineralis cum essentia castorei mixti, usum autem, & datos pulveres præcipitantes, mox evanuerunt. Nihilo tamen secius sub Junii finem rediit acerbus ille ventriculi spasmus; & adhibitis contra obstructiones pilulis, & Castorei essentia se iterum depelli passus est. At verò vix octiduum est elapsum, cum scindentes lancinantesque dolores dextræ manus corriperent articulationem: ægra, manum luxatam reputans, eam extendi curat; sed post aliquot dies iidem dolores ad sinistram devoluti manum, inde ad genas, oculos, femora protracti, & per totum ferme corpus distributi, tandem ad caput & oculos redierunt, ibidemque fixum ceperuat locum. Jam igitur adgravati oculi ardent; in vertice spatium transversæ manus latitudinem explens, tenacissimæ stricturæ sensum refert; ægra capite ad terram paululum inclinato protinus vertiginosa, omnia

obscuris intuetur oculis; alvum, nisi pilulis adjuta, non deponit; & vini assumto haustu mox volatico faciei rubore, capitisque vertigine adficitur; urina clara, tenuis & pallida. R. d. 23. August. 1731.

Responsio Consultatoria.

Intelligo ex transcripto casu, cujus omnia momenta probe ponderavi, illustris ægrotæ corpus valde tenera, sensibilique gaudere textura, eamque à prima statim infantia insigni capitis debilitate fuisse adfectam. Quid ergo mirum, si humores justo majori quantitate eo ferantur; irregulari per corpus distribuantur circuitu, & hinc tantam capiti relinquant humiditatem, quanta continuis illius cruciatibus, oculorum adflictionibus, defluxionibus ac catarrhalibus febribus excitandis satis par est ac idonea? Neque vero hæc unica caussa est, sed si consideres, quantis debilitatibus natura ex crebro partu, ex largo cruoris sub puerperio profluxu, & ex mœroribus, ab infantum crebra morte inductis, fuerit infestata; haud sane miraberis quod recensita pathemata, nimirum hypochondriaca, hysterica, splenetica, sanguinis congestiones ad caput, alvi obstructiones, flatulentiæ atque anxietates exinde propullulaverint. Accessit præterea illa ætatis periodus, in qua mensium fluxus, antea regulari successu erumpens, naturali ordine parcior redditur & imminutior: inde vero cruor, cum non amplius depuretur, non solum in quantitate coacervatur, sed acriorem quoque ac spissiorem induens qualitatem, plures easque periculosiores producit adflictiones. Ex eodem igitur fundamento ægra nostra currente anno ventriculi ardore, phlogosi, pertinaci alvi obstructione, & jam defluxione scorbutica satis acri, corporis omnes partes pervagante, ac tandem in oculis fixata, in iisque pariter ac in vertice acutam lancinationem & stricturam producente, detenta fuit ac cruciata.

Ne autem periculosius exinde capitis malum, aut plane hemiplexia, suboriatur; haud immerito tempestivis medicinis his pathematibus obviam eundum, eaque, quantum possibile erit, præcavenda sunt. Quo fine ante omnia suadeo, ut ægra statim ex vena pedis tusa quatuor circiter aut quinque sanguinis uncias detrahi; & aliquot diebus post scarificatas cucurbitas nuchæ adplicari curet. Neque erit incongruum, si nuchæ vicinia pannis asperis, bene calidis sedulo fricentur, ac deinde spiritu quodam, sub litt. A. communicato, inunguntur; cujus externa applicatio ipsis quoque proderit oculis. Quum autem simul ad purpuraceam materiam, in hisce morbis tantum non semper intra humores reconditam, respiciendum esse arbitrer: inter interna medicamina pulverem meum bezoardicum & præcipitantem, pari portione commixtos, & mane æque ac vesperi sub lecti introitum larga dosi, cum decem liquoris mei anodyni mineralis guttulis, adsumendum commendo; subinde vero aliquot vascula infusi theiformis sub litt. B. descripti haurienda, ut mador lenis sequatur, suadeo.

Tum alvus semper libera servanda, non pilulis, quæ nimium exsiccant corpus, ac perversa imbuunt consuetudine; sed clysmatibus domesticis, quæ ex tenui avenæ jusculo, oleo chamomillæ & carvi, tantillo salis communis, & mellis præparantur. Non minus Elixir meum viscerale, 50 vel 60 guttis inter epulas adhibitum egregiam concoctioni feret opem, & laudabilis chyli confectionem adjuvabit. Tandem vero potulentorum exacta ratio habenda, quæ omne fere curationis in his morbis absolvunt momentum: nocent enim omnes cerevisiarii ac calidiores potus; & in eorum locum decocta ex cornu cervi raspato, radice cichorei, scorzoneræ, semineque fœniculi composita, & cum vini vetustioris Mosellani parte mixta feliciori sorbillantur effectu. His denique si accesserit bonum regimen, & præsertim ab animi commotionibus, & aëre frigido abstinentia: haud dubito, quin exoptata sanitas sit reditura.

Litt. A.

Rec. Spiritus vini rectificatissimi uncias duas, olei macis, fœniculi ana drachmam unam. M. D. S. *Nervenstärckender* Spiritus *äusserlich zu gebrauchen.*

Litt. B.

Rec. Herbæ veronicæ, melissæ, betonicæ, scordii ana manipulum, radicis liquiritiæ, seminis fœniculi ana drachmas duas. C. C. D. S. Species *zum Kräuter-Thee.*

CASUS II.

De Cephalalgia rebelli.

Princeps quidam serenissimus satis longo abhinc tempore in anteriore capitis parte atroces valde expertus est dolores. Corporis illius habitus omni fere vitio vacare videtur: nihilo secius insignes primum tempora torserunt cruciatus, & Serenissimus æger spissam mucaginem à capite delapsam excernere cœpit: quibus subsultantes nervorum accessere motitationes; & jamjam gravativi dolores regionem, quæ est supra oculorum orbitam tenent. Harum partium obstructiones, quæ ex membranarum sinus frontales involventium obstructione, primos congestoriis sanguinis & seri ibidem stagnationibus natales debente, oriuntur, subesse simul videntur. Quibus incommodis licet hactenus variæ cephalicæ, nervos confortantes, & obstructiones ac stases resolventes medicinæ, evacuationes per laxantia, venæ sectiones in brachio æque ac pede institutæ, fuerint oppositæ: in eodem tamen malum permansit tenore. Quamobrem doceri avet Princeps Serenissimus, qua ratione morbus hic sit tractandus, aut utrum minerales aquæ, quibus partim adsuevit, illi tollendo futuræ sint idoneæ?

Consilium.

Ut desideratum à me super diuturno anterioris capitis dolore consilium suppeditem, & congruas ipsi medicinas proponam: morbi historiam sedulus perpendi, illumque ex seri viscidi & acris stagnatione tam in ossium frontalium sinubus, quam inter cranium & pericranium facta derivandum autumo. Quas vero stagnationes cruditates potissimum ex depravata concoctione in ventriculo generatæ produxerunt. Quod si enim tenacior justo, ac multo acore infectus chylus sanguini commisceatur; hic inde spissescit, ac libero per minima pericranii & membranarum sinus capitis investientium vascula circuitu exclusus, subsistit ibidem, stagnatque; hinc non nisi subtile dimittit serum, quod nervorum fibrillas sensibiles valde, pungit, rodit, ac eorum dolores subsultusque producit. Quæ cum ita sint, eo potissimum dirigenda erit curatio, ut non

non minus stagnatio seri viscidi acrioris in nerveis capitis membranis resolvatur, & discutiatur; quàm ventriculo restituatur debita concoquendi vis, & alvi successus promoveatur. Hunc in finem pilulas meas balsamicas commendo, quarum quatuordecim semel vel bis singulis septimanis proxime ante prandium, quo tempore haud adeo siccant, ac paulatinos effectus præstant, adsumi possunt. Dein hic pulvis nervinus, resolvens & diaphoreticus, egregie juvabit discussionem: Recipe antimonii diaphoretici, lapidum cancrorum ana drachmam unam, cinnabaris nativæ præparatæ scrupulos duos; salis volatilis corno cervi, pulveris castorei ana grana decem. M. f. pulvis, dividatur in doses quatuor; quarum una mane & vesperi ex aqua cum vino mixta exhibenda, mane vero infusum herbæ Théebois, aut aliud theiforme, insuper bibendum, & intra lectum lenis diaphoresis instituenda. Eidem scopo externa salis volatilis ammoniaci sicci, cum tantillo olei majoranæ veri remixti, ad nares admotio satisfaciet; non minus balsami mei vitæ cum duplicatis linteis facta fronti adplicatio conducet; aut pulvis quidam cephalicus, instar sternutatorii adhibendus: Recipe herbæ majoranæ, florum liliorum convallium ana scrupulos duos, mari veri, florum benzoes ana scrupulum, pulveria castorei grana decem, olei caryophyllorum guttas quatuor. M. D. Tum vero concoctricem ventriculo vim egregie restaurabit essentia corticum aurantiorum, quæ ex corticibus his recentibus concisis, cum sale tartari in pultis formam contusis, tantillo olei de cedro italici permixtis, & tandem cum spiritu vini rectificatissimo, aut, quod præstantius, spiritu vini Hungarici per nycthemeron digestis conficitur: hæc enim sub epularum fine 60 vel 70 guttis ex potu adsumta flatus discutit, acrimoniam præcipitat, & virtutem leviter balsamicam exserit.

Præterea exactum vitæ regimen servandum erit, & maxime ab omni refrigeratione, præsertim pedum, sedulo cavendum: quo enim hi sunt frigidiores, eo magis humores ad superiora rapiuntur, in iisque eo acerbiores excitant dolores. Hinc valde proficuum erit, si ad circulum sanguineæ massæ æqualiter promovendum pedes vespertino tempore calidis fricentur pannis, aut leviori pedilovio ex aqua fluviatili, furfuribus triticeis, rosarum æque ac chamæmeli floribus concinnato immittantur. Hæc sunt, quæ suadenda doxi; quæ si observentur, de felici, exoptatoque eventu haud dubito, illumque ex animo adprecor.

CASUS III.

De rara hemicrania.

VIr sexagenarius autumno anni MDCCXVIII. narium destillatione, quam coryzam vocant, correptus; primis diebus tenuem per nares stillavit pituitam: quæ vero mox gravedine intus adeo obstructæ fuerunt, ut absque sternutatorii pulveris ope nihil ferme muci ploraverit, caput autem multum grave exstiterit. Malum hoc non solum per insequentem hyemem, verum etiam integrum 1719. annum adflixit, majoraque in dies sumens incrementa adeo debilitavit caput, ut sæpius muniorum suorum non nisi paucissimis, sæpius nullo plane defungi potuerit. Hunc rerum statum medici consulti leviorem æstimantes, coryzam duntaxat subesse putabant mox plane evanituram. Ast hyemali anni 1719. tempore mali vehementia crevit; ciborum enim adpetentia paulatim abolita; viresque capitis & corporis defecerunt incredibilem in modum, ut denique à 10. Martii die anni 1720. lecto fere affixus hærere debuerit. Tum penitus obturatæ sont nares, iisque nec aërem trahere, nec muci quidpiam excernere potuit: accessere simul spasmodici postici dextrique capitis cruciatus, qui non more cephalalgiis solito interius adfligebant, sed inter cranium & externam cutem torquere videbantur; & per caput ad collum, frontem, dextri lateris tempora, oculum, dimidium nasum, os, linguam, maxillamque ad cervicem usque protensi, veram constituerunt hemicraniam: quæ dextrum faciei latus intus extusve intumefactum & stupefactum fœdo deturpavit spectaculo. Dexter oculus visu tantum non omni privatus si cum sinistro simul ad videndum aperitur, omnia objecta sistit duplicata: hinc aliquid lecturus, scripturus aut exacte considuraturus, dextro clauso solo sinistro uti valet oculo, cujus acies pariter magis magisque infrigitur. Hi spastici dolores primum horrore ac æstu alternantibus stipati circa septimam vespertinam semper invaserunt, & ægrum summa atrocia ad nonam, & quod excedit, discruciarunt; post bis de die, mox ter recurrerunt, tandemque sine ulla ferme remissione sævierunt. Ille vero tormenta hæc ferre nescius summis medicum orabat precibus; ut dolores istos si abolere penitus non posset, saltem sopiret paululum & mitigaret; ordinavit hic pulverea præcipitantes cinnabarinos cum extracto opii remixtos; quorum quotidie unum, dein duos, & acerbitate nihil remittente tres assumere debuit æger. Neque autem secius eodem tempore cibos prorsus aversari cœpit; ventriculus & intestina acerbe torquebantur, maximeque prandendi tempore; appetiit quidem interdum edulia, illa autem ori oblata summa nausea iterum abigebat; juncta spiratione difficiliori. His incommodis per 4 aut 6 hebdomadas toleratis, varias natura molita est excretiones: inter quas primum tenax sanguineaque mucago per nares delapsa, manibus, ulnarum sæpe longitudinem superans extrahi debuit: elapsis autem quibusdam septimanis fluxilior tenuiorque ferebatur mucus, tanta quidem copia; ut nec nocte nec die cessaret, sed somnum valde perturbando per tres ægrum adfligeret menses: Interea largissima hæc fluxio nullum prorsus naribus attulit levamen: hæ enim obstructæ ac quasi coalitæ ne minimum quidem aëris perspirare valebant: quid? quod aliud adhuc satis curiosum accesserit incommodum, quo vena in palati fornice sponte rupta multum cruoris mox per os soluti, mox simul per nares effudit. Tum & hæc sanguinolenta effusio cessavit quidem; attamen coagulatus cruor adhæret infundibulo, & per screatum ac sputationem effunditur: saliva insuper per quasdam septimanas tenax & viscida tanta spuitur copia, ut salivatio subesse videatur; & alvus, quæ antea fuit libera ac regularia, jam obstrui incipit. Diris olim tormentis crura, femora & totum corpus laceravit arthritis vaga; quæ sub præsenti morbo evanuit, fixamque in capite obtinuit sedem. His itaque ægritudinibus quam plurima æger opponi curavit medicinarum genera, laxantia nimirum, decocta lignorum exsiccantia sanguinemque depurantia; nullam tamen constantem inde reportavit valerudinem; quin licet æstivo tempore, sereno clementique cœlo quadam sanitatis larva gavisus sacras frequentare potuerit ædes; nihilo minus jamjam autumnali tempestate pristino agitatur malo; salivam reddit valde copiosam, dextrique capitis diros persentit dolores. Omnis aëri per

narium meatus præcluditur aditus; quibus cum aliquando spiritus vini non adeo rectificatus syphonis ope injiceretur, insignes inde capitis cruciatus evenere, adeo, ut cum præ iis somnum capere nescierit, apoplexiæ aut convulsionum metus suboriretur, qui, dolore post 48. horas mitigato, evanuit. Hinc porro pulveres cephalici, decocta lignorum cephalicis mixta sudorem promotura, infusa dilutiora potum ordinarium subministratura, ac pediluvia ordinabantur; malo nequicquam soluto. Quam ob rem tandem quæritur: num hujus morbi aliquod levamen aut ex mineralium, præsertim Carolinarum aquarum usu, aut ex mercuriali cura rite instituta queat expectari?

Epicrisis.

Affectus, qui in hac historia describitur, est gravissima & inveterata hemicrania, quæ cum sævissimis symptomatibus juncta dimidium caput dextri lateris occupat; siquidem non modo pericranium hujus lateris, partemque capitis superiorem, sed ipsum quoque oculum, dimidiam partem nasi, oris, linguæ, mandibulæ, occipitis gravi dolore pungitivo exercet, harumque partium functiones lædit, ita, ut oculus visu privetur, omniaque ægrotanti duplicata appareant. Sæviunt symptomata per periodos; dum primum præcedente levi horrore ac frigore, ut in hoc affectu fieri consuevit, circa tempus nocturnum facta fuit exacerbatio; deinde crescente malo intra diei spatium bis vel ter dolor accessit; quumque hoc vitium diutius ægrum detineret, non solum inappetentia cum ciborum fastidio, viriumque prostratione & imminuto vigore ingenii suborta, sed etiam concoctio & egestio excrementorum insigniter perturbata fuit. Quum itaque sub hoc affectu maxima cerebro & nervis inducta sit debilitas, nullum sane est dubium, quin haud leve periculum ægro immineat. Nam ejusmodi graves valdeque diuturnos capitis dolores periculosiores subinde affectus, paralyses, hemiplexiæ, apoplexiæ, morbique soporosi subsequi solent; id quod multiplici experientia nobis compertum est. Si primam hujus mali originem dispiciamus, ea potissimum ad suppressam coryzam, seu impeditam seri per nares & fauces excretionem referenda est: unde à stagnante sero tunicæ pituitariæ, quæ totam faucium & narium regionem investit, nata fuit obstructio, ita ut nares penitus obturatæ præter odoris abolitionem aëris aditum ad laryngem interceperint. Et quoniam in coryza & catarrhalibus ejusmodi defluxionibus humorum motus atque impetus ab extremis partibus, spasmo quodammodo constrictis ad interiora, & præcipue ad glandulosos faucium & asperæ arteriæ tractus, convertitur; hinc non solum accessit alvi & transpirationis segnities, sed etiam copiosior humorum ad partes internas affluxus concitatus fuit, qui copiosam, salivationi similem valdeque diuturnam seri viscidi per os & nares excretionem commovit, nulla tamen inde sequuta narium obstructarum apertione. Neque mirari oportet, quod sanguis interdum cum sero exstillaverit: siquidem humorum affluxus vasa sanguifera ita distendit, ut sanguini accumulato & cum impetu irruenti facile exitum concedant.

Videtur autem ad generationem hujus mali haud parum contulisse salsa acris lymphæ intemperies, arthritidis genetrix, quæ ægrotantem nostrum alias crebro infestavit, jam vero hoc malo correptum deseruit. Nam ab ejusmodi sero salso acri, quo arthriticorum humores imbuti sunt, membranis nerveis inhærescente, major fit dolorum & spasmorum vehementia, sub qua utique liber humorum circuitus debitaque eorum secretio & excretio in vicinis partibus magnopere labefactatur & pervertitur: ex quo factum putamus, ut huic malo & augmentum & diuturnitas accesserit. Perpetuæ enim observationis est, cessantibus consuetis doloribus arthriticis partes nerveas & membranaceas graviter affligi, quod videre licet in colica & asthmate convulsivo, in tussi, rheumatismis, aliisque doloribus, quibus arthriticorum corpora infestantur.

Præterea circa hanc morbi historiam id monendum duco, quod nascente hoc malo si omnia recte & prudenter fuissent administrata, hæc symptomatum vehementia facili negotio averti potuisset. Sed morbo & à medicis, & ab ægrotante neglecto, partim etiam copiosis exhibitis opiatis, indeque nervorum ac membranarum tono mirifice debilitato, non mirum videri debet, auctam esse procedente tempore hujus mali acerbitatem, adeo ut jam utique major circumspectio, prudentia, ampliusque temporis spatium ad restituendam valetudinem requiratur.

Quum autem hoc loco maxime in quæstionem venire videam, an thermarum seu aquarum mineralium usus, vel etiam cura, ut vocant, mercurialis hoc in tollendo adfectu aliquid auxilii conferre possit, breviter hac de re sententiam nostram exponemus. Ac primo quidem omni modo & aquarum mineralium usum & curam mercurialem dissuademus; quoniam utrumque medicationis genus per omnia & perpetuo integrum vigorem corporis, maximeque illibatum ventriculi robur desiderat. In nostro autem jam sexagenario summa capitis, generisque nervosi debilitas cum magna stomachi infirmitate animadvertitur. Deinde non semel, sed frequenter observavimus, thermas præsertim Carolinas nunquam conducere in iis adfectibus, qui à debilitate nervorum & stagnatione humorum in capite nascuntur, & quidem ob hanc rationem, quoniam hujus generis aquæ paulo graviores difficilius per debilitata cerebri vasa transeunt: hinc etiam est, quod in idiopathicis capitis affectibus v. g. hemiplexia, paralysi, gutta serena, surditate, auditu difficili, nunquam has aquas prodesse experti simus.

Quod vero curam mercurialem attinet, eam ideo non admittendam putamus, quoniam ex mercurio parata remedia spasmo & constrictione fibrarum agunt, præsertim in partibus externis, quas fortius stringendo humores cum impetu ad faucium glandulas appellunt, unde major affluxus atque ex eo seri in cerebro ejusque partibus extravasatio metuenda est. Accedit etiam illud, quod ætate provectioribus ejusmodi medicatio, ob corporis infirmitatem, vix tuto præscribi possit. Nostrum potius consilium eo collineat, ut excretionibus per alvum & transpirationem, quod tamen remediorum temperatiorum ope peragendum est, restitutis impetus humorum à capite derivetur: quod per pediluvia, balnea, blanda laxantia & diaphoretica commode fieri posse existimo. Postea partem affectam roborare oportet suffimigiis balsamicis, maximeque beneficio temporis utendum est, prospiciendumque, ut ne quid inconsulto & præcipitanter in tam inveterato malo agamus.

Appendix.

Notandum hoc loco, quod ægrotus salutari hoc consilio neglecto, cura mercuriali usus fuerit: unde quidem primo dolorum levamen sensit, sed postea crevit

crevit morbi vehementia, tandemque hemiplexia & suffocatio asthmatica, brevi post insequuta, vitam abstulit.

CASUS IV.

De hemicrania succedente febri tertianæ.

Vir quadraginta sex annorum, proceræ staturæ, ad iram facillimus, Tabaci sugendi spirituososque potus bibendi amantissimus, septimo calendarum Novembris febre corripiebatur: quæ cum primum exiguo horrore ac spinæ dorsalis lancinationibus ægrum adorsa esset, alteroque die absque horrore rediret, ardoremque per sedecim horas protractum inferret, acutæ speciem retulisse visa est. Vocatus hinc medicus protinus sub morbi initio venam tundi jussit, variaque dedit medicamina; quo factum, ut intra quatuordecim dierum spatium febris evanuerit. Verum haud ita multo post dextrum capitis latus immanes prehenderunt dolores, qui, vespertino semper reversi tempore, per integram sævierunt noctem, & non modo somnum eripuerunt ægro, verum etiam adeo labefactarunt caput, ut visus ferme fuerit abolitus. Remittit interdiu doloris atrocitas; nulla vero est adpetentia, sed summum ciborum fastidium. Prior medicus iterum accersitus epithemia ex aqua rosarum, aceto rosaceo, nitro, camphora & quibusdam olei ligni rhodii guttis confectum adplicari jubet; sed tantum aberat, ut æger inde melius haberet, ut potius dolorum atrocia increfceret: quid? quod præterea sicca molestissima tussis ægrum exagitet, caputque magis reddat temulentum, alvo manente libera. Quum itaque hi cruciatus jam per triduum adflixerint, omnesque vires dejecerint; illorum congrua anhelatur medela.

Consilium Medicum cum curatione.

Aegroti conditionem litteris mecum communicatam sedulo perscrutatus; dolorum, quibus caput illius nocturno potissimum tempore cum plenaria ferme somni abolitione occupatur, originem à febrilis saburræ haud penitus foras actæ reliquiis derivandam esse censeo; & hinc caussam eorum maxime in primis viis, ventriculo nimirum & intestinis, residere arbitror. Quamobrem cum præscribendæ sint congruæ medicinæ; eo respiciendum est, ut malum exstirpetur funditus. Quo fine mitto laxativam potionem, quæ simul absque omni laboriosiore & anxio conatu lenem ducet votitum: cujus altera pars mane, subjuncto decocti tenuioris ex avena parati haustu capiatur, altera elapso horæ quadrante assumatur, iterumque avenaceus potus hauriatur. Nec etiam erit incongruum, si succedentes per alvum aut vomitum excretiones continuatis avenæ jusculis magis promoveantur; reliqua vero potulenta æque ac edulia hac die fugiantur. En vero ipsam potionem: Recipe mannæ electæ uncias duas, cremoris tartari drachmam unam, radicis hypecacuanhæ scrupulos duos: solve & coque leni calore in aquæ florum acaciæ unciis quinque, colaturæ adde olei de cedro italici guttas tres. M. D. S. Laxir-*Tränck-lein*.

Adjungo porro pulverem discutientem & anodynum, cujus hæc est compositio: Recipe cerussæ antimonii, lapidum cancrorum, cornu cervi philosophice præparati ana drachmam unam, cinnabaris præparatæ drachmam dimidiam, salis volatilis cornu cervi, pulveris castorei ana scrupulum unum, croci austriaci grana X. M. f. pulvis div. in X. doses. Sumatur hujus una dosis altero post assumtum laxans die, matutino tempore, commodo ex vehiculo: proin quædam scutellæ decocti Thée bois aut Coffée, aut alius theiformis ex foliis saturejæ, melissæ, salviæ & semine fœniculi parati sorbillentur; & quo lenis sequatur transpiratio, per aliquot tempus lecto immoretur æger.

Sed circa vesperam tribus circiter ante dolorum accessionem horis, ejusdem pulveris portio cum 40. guttulis liquoris mei anodyni mineralis, ex debita aquæ florum sambuci quantitate, capiatur iterum: tum descendatur in pediluvium ex aqua fluviatili, furfuribus tritici & chamomilla paratum, eique haud adeo fervente pedes ad suras usque & ultra immittantur. Denique lectum petat æger, placidique sudoris exspectet eruptionem.

His medicinis dicta ratione per quatriduum usurpatis, ut de ulteriori ægrotantis statu certior fiam, cupio; quo porro, quæ è re sunt, commendare queam.

Appendix.

Elapsis quibusdam diebus æger præscripta medicatione usus retulit, laxativam potiunculam ex voto alvum duxisse; pulverem autem postridie matutino solum, vespertino tempore cum anodyno liquore simul adsumtum molestos capitis cruciatus effectu fugasse felicissimo: quin eodem pulvere & spiritu, subjuncto pedilovio, tertio die post adhibitis, se largo sudore perfusum proxima nocte fauces flavis vesiculis farctas reportasse; caput tamen haud amplius doluisse nec noctes somno fuisse privatas. Hinc ipsi, quid medicinæ adsumeret, quo faucibus succurreret, consulenti, ut mane infusum theiforme sorberet, vesperi pulveris dosin caperet, ac nonnunquam balsamum meum vitæ & naribus admoveret, & loco, quem occuparat dolor, illineret commendabatur: vesiculas autem faucium ad dolores earum leniendos; & acrimoniam temperandam, mucilagine cydoniorum & aqua rosarum inongi curaret, & lactis flores nitro permixtos ore detineret suadebatur. Sic dicto audiens ægrotans adeo felici curationis potitus est eventu, ut divina favente gratia à dolorifica ægritudine penitus fuerit liberatus.

CASUS V.

De hemicrania cum ophthalmia conjuncta.

Sanguinei temperamenti vir, annos quadraginta septem natus, lauta quidem semper usus fuit diæta; sed cum sufficienti corporis motu indulsisset simul, ad trigesimum ætatis annum illibatam protraxit sanitatem. Cum autem aliud vitæ genus ingressus, perpetuo sedere, litterarumque commercio & acceptorum expensarumque computationibus vacare deberet: variæ hypochondriacæ adflictiones, spirandi angustiæ, flatulentiæ, borborygmi, tensiones intestinorum, & ossis sacri dolores ipsi inhærere cœperunt. Has omnes vero hæmorrhoidum fluxus, arte medica provocatus, sustulit: hoc enim per integrum decennium singulo mense satis larga cruoris portio evacuata, & nonnunquam, maxime diætæ errore accedente, diarrhœa quædam eidem juncta

juncta est. Neque eo secius septem annis abhinc ob ventriculi quandam imbecillitatem Sedlicensi fonte usus, alvi incurrit profluvium, quod per totum continuans annum, eximiam induxit virium prostrationem, adeo ut contra illud Egranas aquas cum vino mixtas sub epulis potare debuerit, eo effectu, ut diarrhoea inde sedata haemorrhoides fuerint perturbatae. Hinc per periodos podagrici accesserunt dolores, & his quoque ante biennium abactis arthritica tormenta vago impetu mox digitos manuum, mox pedum, mox scapulas occuparunt: quin & his denique evanescentibus elapso proxime semestri pertinax congestio insigni dolore ruboreque prehendit dextrum oculum, simulque dimidium capitis nasique latus eximio exercuit cruciatu; qui per octiduum ibidem protracti, ad sinistrum latus oculumque demigrarunt; dein & in eo quatuordecim diebus saevi erant, & ad dextram iterum redierunt regionem: qualis alternatio singulis fere quatuordecim diebus contigit. Neque autem silentio praetereundum, aegrotanti olim largos, eosque valde foetidos pedum sudores evenisse, quos, dum inter piscandum calceis ac tibialibus indutus per aquas ambulavit, protinus amisit. Quare cum medela esset adplicanda, & hujus sudoris, & haemorrhoidalis fluxus revocatio medicis fuit curae cordique: Illum quidem restituere allaborarunt, dum vaporem spiritus lumbricorum terrestrium, formicarum & salis ammoniaci candentibus lateribus infusi pedibus admiserunt. Haemorrhoidalem autem fluxum excitare, variis modis annisi sunt: partim enim species ex radicibus & herbis anti-hypochondriacis cum cerevisia bene fermentatas, loco ordinarii potus commendarunt, & tincturam metallorum mane ex decocto Thée bois hauriendam ordinarunt; partim Elixirium viscerale ex extractis amaricantibus & balsamicis cum liquore terrae foliatae tartari & spiritu corticum aurantiorum extractis, & anima rhabarbari, elixirio proprietatis ac spiritu nitri dulci combinatis paratum, 70 guttis bis de die capiendum exhibuerunt. Hisce revocato fluxu, ea in usum vocata sunt medicamina, quibus facultas quaedam medica dato responso uti jussit: decoctum nimirum ex radice sarsaparillae, chinae & semine foeniculi paratum calidum bis quotidie sorbillabatur, & frigidum loco ordinarii potus hauriebatur; tinctura martis in vicem tincturae metallorum sub dolorum remissione capiebatur; blandiora laxantia propinabantur; in sura vesicatorium excitatum per aliquot hebdomadas in fluore servabatur; & externe aqua sclopetaria (*l'eau d'arquebusade*) subjuncta accurata diaeta adplicabatur. Tantum vero abest, ut ex exacta hujus methodi observatione levamen quoddam perceperit aeger, ut potius male habere pergeret, & oculorum perpetuis angeretur doloribus. Hinc tandem viribus exhaustis, corpore macie confecto, & appetentia ciborum plane abolita, post usum decocti & tincturae martis, alvi aeque ac haemorrhoidum obstructionem iterum incurrit. Quamobrem relicta hac medicatione, & repetito tam specierum anti-hypochondriacarum cum cerevisia fermentatarum, quam fomentationum usu redierunt haemorrhoides internae, & saeva symptomata, maxime oculorum capitisque dolor, adeo remiserunt, ut per semestre tempus itineribus fungi valuerit. Sed notatu dignum est, aegro acetum saturninum, oculis duntaxat adplicandum fuisse ordinatum; quod cum ille, errore inductus, toti admovisset capiti, exinde potissimum dolores videbantur evanuisse. Ast falsa hac dolorum quiete gavisus ex medici cujusdam consilio pediluvia furfuracea, & aestivo tempore acidulas Egranas in usum vocavit, interque prandendum Pyrmontanas cum vino potavit: quibus per 14 dies usurpatis ophthalmicus non minus ac hemicranicus recruduit dolor, &, quamquam haemorrhoides per integrum fluxerint mensem, 14. diebus dire saevit. Prior enim medicus licet venae sectionem, pilulas balsamicas salino liquore solutas, & essentiam antimonii tartarisatam, pimpinellae & succini aegro ordinaverit: id quidem effecit ut sanguis per anum flueret, dolorum autem atrociam minime mitigavit.

Consilium.

Hemicrania periodica cum ophthalmia conjuncta, qua noster laborat aegrotans ceu homo plethoricus & hypochondriacus, haemorrhoidali fluxui per multos annos obnoxius non solum restricto huic sanguineo fluori, & pedum sudori represso; verum etiam debilitatae ventriculi concoctioni natales suos debet. Experientia enim comprobatum habemus, horum hemicranicorum & periodicorum dolorum fomitem plerumque in primis haerere viis, eosque a saburra ibidem generata potissimum foveri & augmentari. Quamquam igitur accitus medicus cerevisia laxativa & balsamico elixirio haemorrhoidum revocationem potissimum tentaverit; haud infelici quoque affectus levamine: attamen subsequutus decoctorum & acidularum, maxime Pyrmontanarum usus majorem iterum ventriculo induxit infirmitatem, more hisce potulentis consueto. Hinc consultum duco, ut haemorrhoidibus haud succedentibus, singulis octo hebdomadibus vena pedis secetur, iisque promovendis pilulae Becherianae, & pulvis praecipitans nitrosus quandoque capiantur. Alvi obstructio pulvere ex rhabarbari binis scrupulis, & duodecim nitri antimoniati granis confecto reseretur: & ventriculo per Elixirium supra memoratum balsamicum, elixirio proprietatis & rhabarbari omissis, 50 guttis cibis interpolandum, robur addatur. Cerevisia tenuis & paululum amaricans potui inserviat, & omnis vini, nisi rhenani parcus inter prandendum usus fugiatur. Externis vero remediis in hisce ophthalmicis & hemicranicis doloribus parum fidendum; si tamen quid tentandum, experientia mihi commendavit cucupham ex radice ireos florentinae, floribus chamaemeli, pulvere caryophyllorum, storacis calamitae, benzoe & succino paratam; aut fomentationem affectae partis vel per calidos sacculos, vel eosdem floribus chamaemeli, sambuci, croci & camphora repletos. Denique corpore bene praeparato magnum ex leniori sudore expectandum est auxilium; qui pulvere ex cornu cervi usto, antimonio diaphoretico, cinnabari & succino composito, mane & vesperi assumendo, & insuper mane infuso theiformi sorbillando, promoveri, & intra lectum commoratione adjuvari potest.

CASUS VI.

De Memoriae debilitate.

VIr celebris Juris peritus annorum XXXI. cholerico-sanguinei temperamenti, staturae brevis, & constitutionis tenerae ac valde biliosae, exacta quidem semper diaeta fuit usus, tamen sedentariae vitae nocturnisque lucubrationibus nimium vacavit. Exinde vero per quinque jam annos tanta adficitur memoriae debilitate, ut saepius ac-

tarum

tarum rerum nullam fere habeat recordationem. Ipsi valde sensibili ex animi motibus facillime commoventur humores, caput dolere incipit, & corporis exercitio parum indulgenti imminutior ciborum est adpetentia. Ante quinquennium enim acuta febre superata conjugium iniit; quo tempore fonticulus, per sex annos ob oculorum caliginem brachio inhærens, ultimo autem biennio officio suo haud fatis functus, penitus consolidatus fuit, & molestam memoriæ adfectionem reliquit. Hinc quidem fusum ipsi fuit, ot exsiccati fonticuli fluxum restitui curaret; nullas autem consiliis præbuit aures; & licet varia medicamina, & repetitum selteranarum aquarum usum malo suo opposuerit; illud tamen nequicquam levatum majora in dies capit incrementa. Ille igitur vigorem memoriæ recuperaturus, salutare anhelat consilium, & doceri cupit; quæ mali sui sit origo? quæ methodus, quæque diæta tollendo morbo sint convenientissimæ?

Consilium Medicum.

Intellexi morbi statum ex transcripto casu, & quæstiones, quarum solutio desideratur. Harum priori satis facturus, mox deprehendo, ægrotum constitutione valde tenera ac sensibili esse adfectum. Ubi autem hæc subest, & accedunt animi pathemata non minus, quam perversum vivendi genus: facillime nervosum genus, æque ac vires, facultates & operationes animales, in cerebro peragendæ, debilitari possunt. His vero adfectis perturbatur etiam partim cruoris vitalis circuitus, partim fluidi nervorum lymphatici secretio summe necessaria læditur: hinc tandem stagnationes ac decubitus humorum contingunt, & ex his non solum infirmitates ac dolores capitis, oculorumque caligines, verum etiam eximium memoriæ decrementum enasci observantur. Quæ cum ita sint, & in nostro ægroto naturali ipsius debilitati diuturnum otium, motus neglectio, crebræ lucubrationes, nimium mentis ac ingenii exercitium, insignis ad mœrores aliasque animi commotiones promptitudo, & tandem acuta febris, toti corpori, maxime cerebro debilitando satis apta, accesserint: non mirum, si memoriæ imbecillitas ipsum prehendit, indiesque aucta fuit; quid? quod fonticuli in humorum stagnantium derivatione efficacissimi, subsequuta exsiccatio majus adhuc mali pabulum suppeditavit. His si forsan libidinis intemperantia & immodicum veneris exercitium jungeretur: memoriæ ingeniique robur omnino magis magisque pessumdabitur.

Quæ autem tali ægritudini medela ferenda, quæve diæta ipsi erit convenientissima? Minerales sane aquæ, ac calidiores medicinæ parum efficient; sed omnis salutis spes in diæteticorum remediorum prudenti exhibitione erit collocanda. Quo fine omnes occasiones, quæ humores commovere, mentemque ad iracundiam aut sollicitudinem incitare valent, studio fugiendæ; cum meditatione juncti labores moderandi; venere parca utendum & à calidioribus potulentis, maxime triticeis, vinosisque sedulo cavendum. Contra veto sub epulis haustus vini Rhenani optimi haud nocebit; cui cœlo sereno amicoque, qointa circiter hora vespertina, corporis moderata motitatio jungenda; vesperi ad quietem se compositurо pediluviis utendum: loco decocti Theeboy infusum calidum ex melissa & citri corticibus hauriendum; ac ex illo quandoque sex balsami mei vitæ guttæ saccharo exceptæ capiendæ: tandemque bis de hebdomade ante lecti introitum bezoardici mei pulveris dosis cum decem essentiæ succini, ambræ tinctura permixtæ, guttulis assumenda. Quæ rite observabuntur; de felici eventu nullus dubito.

CASUS VII.

De Memoriæ debilitate singulari ex terrore.

Vir XLII. annorum epulis assidens, ex filioli natu minimi in cubili transcurrentis inopinato lapsu ante aliquot dies tanto adficiebatur terrore, ut protinus memoriæ vigore amisso, verba sine ordine loqueretur. Nec tamen simul reliquæ mentis vires evanuere; dum non solum ab aliis dicta rite intelligere, & actorum reminisci valuit; verum etiam ipse in hoc rerum statu medicum chirurgumque accersi jussit: hunc quoque primum advenientem, ut sibi venam in brachio aperiret, ac integram cruoris libram emitteret, coëgit. Nihilo secius præcordiorum adflixerunt anxietates, & alvi profluvium ad noctem usque durans non minus ac vomitus ad tertiam sequentis diei matutinam horam extensus, accessere. Ex his vocatus medicus primum judicavit, cholericam subesse febrim, & loquendi suppositam impotentiam ex delira derivavit imaginatione; qua æger non solum ante septennium laboravit, verum etiam hereditaria dispositione, patre avoque hypochondriacis, imbutus fuit. Verum enim vero cum mox appareret, quid monstri aleret morbus; alter simul consultus fuit medicus, qui essentia Stahlii tonica exhibita, naribus scarificatis, hirudinibus ad aures admotis, vesicatoriisque brachiis cruribusque adplicatis, tandem ipsam capitis arteriotomiam, irrito quanquam effectu, instituit, multumque cruoris mitti curavit. At vero nullum sequebatur levamen; æger enim, judicio sensibusque integris, nec ordine loqui, nec scribere nec legere valet: pulsus sanis similis fertur; ipseque cum medicis malum suspicatus eventum, fore ut hoc malo interimatur, notis quibusdam significavit, celebrisque Hoffmanni mentem cognoscere cupit ac consilium.

Responsio Consultatoria.

Docuit me transcripta morbi historia, ægrum insigni capitis imbecillitate, & actionum, viriumque animalium, memoriæ, nexus idearum, sermonisque ordinarii eximia laborare impotentia; qua, prævio terrore, tanta correptus fuit vehementia, ut missa licet mox sub morbi initium integra cruoris ex vena libra, naribus scarificatis, hirudinibus ad aures admotis, arteria capitis tusa, & vesicatoriis admotis, malum adhuc magna inhæreat atrocia. Cujus medendi methodum, & à gravioribus malis præservationem suppeditaturus; mox intueor ægroti ex hæreditaria paterna avitaque dispositione natam hypochondriacam constitutionem. Quum enim hæc abdominis, maxime ventriculi intestinorumque flatulenta expansione æque ac spasmodica constrictione potissimum absolvatur: clarissime patet, nostro robur ventriculi ac intestinorum, chylum ex alimentis separantium, fœcesque per alvum educentium, valde fuisse debilitatum. Hinc autem turbatur æqualis humorum circuitus, iique justo copiosiores ad partem quandam, maxime caput rapti, gravissimarum causæ fiunt afflictionum. Auxit hunc humorum ad caput raptum in hoc casu inopinatus vehemensque terror, cujus indoles ea semper est, ut sanguinem ab externis ad interna

viscera, cor præcipue & caput, restringat: illi vero intra vasa flagrantes, serosas dimiserunt partes, quæ, ad cerebri substantiam atque basin delapsæ, sensuum internorum produxerunt hebetudinem. His igitur capitis adfectibus, insigniori sanguinis abundantia fultis, tempestiva & sufficiens venæ sectio sæpius opem attulisse observatum est; eandem autem subjectis sanguine haud adeo turgidis, hypochondriacis, ad animi commotiones, terrores & excandescentias facillimis, majus eorum, qui caput nervosque occupant, morborum augmentum induxisse haud raro deprehendi, & ne tales cruoris evacuationes salutari destituantur eventu, exquisito sane medici judicio opus esse animadverti. Hinc in præsenti casu eo potissimum respicerem, ut primarum viarum roborato tono, concoctrix vis restitueretur, alvique liber conservaretur successus: chylus enim laudabilis putos bonosque generabit humores, quibus vitio vacuis reliqua partium capitisque labes sponte restituetur. Obtinebitur hæc intentio, si in rebus sex non naturalibus congruo observato ordine, Elixirium nervinum ac stomachicum, quod sub litt. A. descripsi, quotidie per 4. hebdomades inter epulas sumetur. Proinde drachma pulveris nervini sub litt. B. communicati, ægro cubitum ituro ex aqua fluviatili & cerasorum nigrorum propinata; & pediluvia temperata ex aqua fluviatili & tritici surfuribus parata eodem tempore egregie proderunt. Alvi obstructionem passulæ rhabarbarinæ satis commode reserabunt; & potui ordinario ipsa fontana aqua, cum selteranæ aut Tœnstadiensis dimidia, rhenani vini quinta parte commixta optime inserviet. Inter externa denique remedia pulvis succini capiti inspersus; aut balsamus meus vitæ binis guttis sacchato instillatus, ac sub lingua detentus locum habent principem. Quibus rite adhibitis, cum junior vegetiorque ægrotantis accedat ætas, haud dubito, quin morbus felicem nacturus sit eventum.

Litt. A.

Recipe tincturæ tartari unciam, essentiæ succini, ligni aloes, liquoris anodyni mineralis nostri, essentiæ corticum aurantiorum, spiritus salis ammoniaci ana drachmas tres, olei macis guttas duodecim. M. D. S. Elixir *zu 30. bis 40. Tropffen.*

Litt. B.

Recipe cornu cervi sine igne, usti, antimonii diaphoretici, pulveris marchionis, succini præparati ana drachmam unam, cinnabaris præparatæ drachmam semis. M. F. pulvis D.

CASUS VIII.

De Vertigine idiopathica cum congestione inflammatoria circa renem sinistrum.

Vir sanguineo-cholericus 47. annorum ad gubernacula reipublicæ sedens, justus, probus, profunde eruditus, difficillimisque & maxime intricatis rebus extricandis, ad illum pene solum redundare solitis, addictus, hoc tempore vertigine, ad tres annos jam sine intermissione durante, vexatur gravissima, ita ut vix publicum sine lapsus metu frequentare & terram versus caput flectere queat, juncta simul oculorum pressione, lectionem maxime difficultante, visumque non solum obtusum reddente, sed & nuper ante aliquot menses per tres & plures septimanas illum duplicante, quo omnia objecta duplicata se ipsi offerebant, præcipue remotiora. Sub tali vertigine torpor capitis, nonnunquam plus minus gravior accedit, somnolentum illum oculosque madidos reddens. Narium etiam obstructio pertinax, à primo visus duplicati atque vertiginis accessu, anno 1718. facto, præsens, nulla arte solvenda: genæ constanter rubent. Pressionibus pectoris sæpe, & ante aliquot annos adhuc sæpius angitur, ad unam & plures horas durantibus, sub quibus in latere sinistro prope sternum, inter costam quintam & sextam circiter, aliquem læsionis sensum percipit, qui cedente pressione etiam cessat, & hanc utplurimum excretio calculorum renalium flavorum friabilium sequitur; levis tamen corporis, sive per motum, sive aliam caussam, facta exæstuatio, potulentorum theiformium fervidorum usus, pediluvia temperate calida sub aëre æstivo calido adhibita, essentiæ spirituosæ facillime etiam ejusmodi pressionem, sanguinisque ebullitionem producere queunt: plerumque etiam post redditam finito somno urinam, immediate talis, sed brevi saltem tempore durans sequitur. Asthma nullum, neque ulla tussis, nisi hæc invitata fuerit, ex mane assumto cochleatim jusculo avenaceo aut hordeaceo, aut ubi micæ panis fuerunt inditæ; quo semper ea insecuta cum expectoratione pituitæ viscidæ, nonnunquam valde cruentæ, imo per aliquot dies sanguinem purum secum ferente; quæ omnia tamen nunc cessant, postquam jusculo ejusmodi seposita, & alia tepida potulenta e. g. Chocolada, jura carnis cum vitello ovi, in eorum locum potando surrogata, aut etiam pulmenta assumta sunt: procul dubio ob deficientem (sub levi & tarda tali non sufficienter epiglottidem deprimente jusculorum cum cochleari assumtione) arctiorem laryngis occlusionem; siquidem ad solidorum deglutitionem, aut haustus se invicem cito insequentes, talia nunquam sequuntur. Appetitus semper integer, digestio ciborum facilis, somnus, extra præsentiam pressionis pectoris, tranquillus, alvus nonnunquam tarda, utplurimum tamen singulis XXIV. horis semel libera: urina sanæ similis, calculi tamen renales sunt frequentes, licet sine singularis doloris sensu excernantur, & sæpius sanguis cum urina emittitur hæmorrhoidalis. Seminis ejaculatio sub præstando debito conjugali ab aliquot annis nulla, licet membri erectio non deficiat. Pedum vacillatio magna, semper fulcro sub incessu opus habens fatis firmo. Sunt hæc symptomata urgentia, quæ caussa autem hisce viam paraverit, nulla ægrotanti constat: à sanis enim parentibus natus usque ad annum 1718. sanus vixit, nisi quod rheumaticis defluxionibus ad caput & pectus nonnunquam laborarit; quæ autem cessarunt, materia morbifica limpida per nares sæpissime excreta: quo critico beneficio autem nunc à multis annis caret. Dicto anno 1718. inopinato visu duplicato prima vice invadebatur, qui autem mox post aliquot dies, applicatis ad vasa hæmorrhoidalia hirudinibus, relicta tamen oculorum imbecillitate, cessavit. Ante XIV. circiter annos laboravit quodam affectu pectorali, pro phthisico habito, antiphthisicis etiam remediis tunc temporis tractato in continuo sonitu vel sibilo, *röcheln oder rasseln*, constante, proxime sub larynge percipiendo & ad quinque annos pene durante, nec prius cedente, usque dum apparentibus per alvum signis cruentis, hæmorrhoidum molimina clarius indicantibus, venæ sectio pedis, & tunc temporis accedente simul visu duplicato hirudinum adplicatio

fuerit adminiſtrata. Remedia huc uſque adhibita fuerunt varia, & quidem inter primaria acidulæ Egranæ, venæ ſectio pedum, nec non hirudinum adplicatio menſtrua, à dolore nuchæ preſſionem pectoris ante aliquot annos menſtruatim concomitante, imo ſemper anteponente indicata: qua frequente autem ſanguinis emiſſione ægrotus ſe valde enervatum percepit; & totus fortean enervatus fuiſſet, niſi ante duos annos largiorem hirudinum applicationem ſepoſuiſſet; & ex uſu lactis caprini floribus acaciæ infuſi interpoſitis ſimul pulveribus abſorbentibus ex radice altheæ, ſuccino, caſtoreo compoſitis gravis nuchæ dolor, ceſſaſſet, & preſſio pectoris ad longius tempus intermiſiſſet. His duobus annis; quibus mihi phyſici munus oblatum fuit hac in urbe, venæ ſectionem pedis æquinoctialem, interpoſita; pro rei neceſſitate ſemel hirudinum applicatione obſervavi, & nitroſa ceu optimam medelam reperi, cum pectoris preſſionem, tum capitis à ſanguine infarctum moderantia. Aliquoties potiunculam mannatam propinavi, interpoſitis aliquibus cephalicis, tonicis &c. ſcarificationes ſupra genua & in dorſo menſtruas ordinavi: hauſit aliquot vicibus parca doſi aquam amaram Sedlicenſem, & quidem ultima vice cum lacte miſtam; ſed cum preſſio pectoris ſupra memorata accederet, ab ulteriore uſu deſiſtere malui. In quolibet bracchio fonticulum gerit: veſicatoriis nonnunquam fuit uſus, ūtiturque nunc tragea ex cephalicis, nervinis conſtante temperata. Vinum nunquam purum; ſed cum decocto avenaceo, addita radice ſarſaparillæ miſtum bibit, ſine incommodo & libenter, licet parcius bibere ſolitus ſit. Jam ordinabo juſculum herbaceum ex radicibus & herbis cephalicis, valerianæ, pœoniæ, fœniculi paratum, aliquot unciis omni mane calide ſorbillandum &c. Interim alii putant pro tanta ſanguinis congeſtione circa caput, quam fere infarctum vaſorum cephalicorum nominare poſſem, moderanda hirudines temporibus eſſe adplicandas: an non autem hoc remedium raptum ſanguinis verſus caput magis promoveat, non minus ac de cucupha iſta à B. D. Wepfero inventa veſicatoria (vid. Roſin. Lentil. miſcell. P. I. p. 74. & P. II. p. 314.) & ab aliquot viris nobis magnis encomiis commendata, timendum eſſe credo, Tuoque, Vir illuſtris, judicio relinquo. Ambiguus enim hoc in remedio huic ægro adplicando hæreo: ſiquidem Wepferum tale in affectibus capitis humidioribus, & quaſi hydropicis adplicaſſe, in noſtro autem magis ſanguineam congeſtionem quam hydropicam affectionem capiti adeo inimicam exiſtere video: licet & hoc non negandum, quod ex tali congeſtione & ſtaſi ſanguinis, ſerum ſimul ſeceni, & cerebrum iſto ſucceſſive inundari poſſit: id quod ex alias aſſueto, nunc autem à multis annis intercepto ichoris tenuis fluxu per nares, ex multo oculorum madore, nec non ex continuo ſalivæ profluxu & effluxu ſub ſomno apparet. Hunc in finem etiam remedium iſtud Wepferianum, in ejus hiſtoria apopleꝺ. obſ. 33. p. 517. recenſitum, quod in maſticatione agarici, maſtichi involuti conſiſtit, ſuaſi, ſed huc uſque adhuc ſine ſingulari effectus nota. Quicquid ſit; malo prius tuum judicium expectare, quam dubium experimentum adplicare, quo ut mox ſuccurras; ex intimis rogo rogitoque.

Reſponſio Conſultatoria.

Ægrotus noſter duplici laborare videtur vitio; quorum primum vertigo idiopathica, alterum congeſtio inflammatoria circa renem ſiniſtrum conſtituit. Sæpe quidem vertigo aliis adfectibus, ut hypochondriacis, & debilitatæ ventriculi concoctioni, ceu malum ſymptoma, adjungi deprehenditur. At vero ſi conſiderem, præſens malum, nulla periodorum habita ratione, ſine intermiſſione adfligere, & non ſolum oculorum viſuſque vitio, quo & lectio impeditur, & objecta adparent duplicata, verum etiam capitis gravitate, & perpetua ad ſomnum propenſione, ex quo ſcilicet nares obturatæ nullam muci permiſerunt excretionem, ſtipatum eſſe: illud in capite potiſſimum; ipſoque cerebro idiopathice reſidere arbitror. Alterum autem affectum, preſſionem nimirum in ſiniſtro ſpinæ dorſi latere inter quintam ſextamque coſtam moleſtam, & calculis per urinam excretis evaneſcentem, non congeſtioni ſanguinis in pulmonibus; ſed potius ſiniſtro reni & coli flexuræ, ſanguine aut flatibus farctis & ſeptum tranſverſum afficientibus; adſcribendum eſſe cenſeo. Ægrotans enim ſanguinis in hæmorrhoidalibus vaſis ſtagnationes olim expertus, cruorem hæmorrhoidalem non ſolum per venas in anum explicatas, verum etiam adhucdum cum urina ſæpius reddit: quid? quod ſpirituoſa, pediluvia paulo calidiora, infuſa theiformia fervidius hauſta, corporis ac animi vehementiores commotiones, & quæ modo humores exagitare valent, pectori nec tuſſim, nec ſpirandi anguſtiam relinquant, ſed dictam ſiniſtri lateris preſſionem adaugere obſerventur. Quum itaque his ægritudinibus Egranæ aquæ, venæ ſectiones, hirudinum adplicationes, medicinæ abſorbentes, nitroſæ, antiſpaſmodicæ, cephalicæ, leniora mannataque laxantia, Sedlicenſes aquæ cum lacte mixtæ aliaque fruſtra fuerint oppoſita: jam in quæſtionem potiſſimum venit, num emplaſtrum veſicatorium, quod Wepferus in cucuphæ forma adplicuit; & à Lentilio in miſcellaneis deſcribitur, illis conveniat? Haud ita pridem de uſu veſicantium medicinarum ventilavi diſputationem; in qua quidem hujus remedii mentionem injeci, memet ipſum autem eo nunquam uſum fuiſſe, ingenue fateor. Neque tamen illius uſum in hoc morbo capitis idiopathico, cujus cauſſa à colluvie quadam ſeroſa in medullari cerebri ſubſtantia derivanda eſt, diſſuadere poſſum; quo magis Wepferi experientiam ſatis comprobatam habeo, & ex hoc medicamine minime majorem ſeri ad caput attractionem futuram autumo; maxime ſi illius adplicatione ſanguinis per venæ ſectionem in pede ventilatio, & alvi per mannatum laxans, aut rhabarbarum, cum tartari cremore combinatum, reſeratio præmitteretur. Occurrerunt mihi præterea ægri, & inter eos Vir quidam ampliſſimus à regis Poloniæ ſervitiis, qui iiſdem ſymptomatibus, vertigine, nephritide, & pectoris anguſtia correpti, ſimulque hæmorrhoidibus expoſiti, bina præſertim remedia ſibi valde proficua repererunt, eaque fere domeſtica. Quorum primum fuit ſuccus ex dauco hortenſi recens expreſſus, cui mane ea, quam octo capiunt cochlearia, quantitate aſſumto infuſum theiforme ex veronica, meliſſa, betonica, radice liquiritiæ & fœniculo paratum ſuperbiberunt; alterum pulvis ex lapidum cancrorum, radicis pimpinellæ nigræ, iridiſque florentinæ æquali pondere compoſitus; cujus drachmam veſperi bis ſingulis hebdomadibus ex commodo adhibuerunt vehiculo; quibus factum eſt, ut nominatus ille ægrotans, vertigine ac nephritide diu excruciatus, elapſo anni quadrante, à ſuis ſymptomatibus liberatus fuerit. Quæ cum ita ſint, harum medicinarum, excretiones per alvum, urinam & diaphoreſin ſalutares promoventium uſum & in noſtro ægro per aliquod tempus

tempus commendarem; & externe sal volatile ammoniacum siccum, oleo majoranæ & rutæ vero impregnatum naribus admoverem. Ordinario potui inservirel hoc decoctum: Recipe radicis scorzoneræ, sarsaparillæ, chinæ ana uncias quatuor, caryophyllatæ, liquiritiæ ana unciam unam cum dimidia. M. C. C. D. S. Species pro decocto, cujus binæ unciæ in tribus aquæ mensuris per tres horæ quadrantes decoquantur. Acidularum aut Sedlicensium aquarum usum in his idiopathicis capitis adfectibus ideo non admittendum puto, quoniam ex illis, propter atoniam membranarum vasorumque cerebri, major humorum serosorum generari solet copia. Laxandi vero scopo hic pulvis egregius erit: Recipe rhabarbari optimi drachmam semis, cremoris tartari scrupulos duos, olei de cedro guttas tres. M. f. pulvis mane alternis diebus ex aqua vino permixta bis per singulos menses capiendus; qui autem, ægro valde sensibili aut imminutiori dosi, aut mechoacanna destitutus, exhiberi potest. Neque minus sanguinis ebullitiones optime sedabit pulvis præcipitans ex lapidum cancrorum, matris perlarum drachmis duabus, nitri depurati drachma una, succini præparati drachma dimidia, olei anisi guttis VI. præparatus, & ad unam datus drachmam &c.

CASUS IX.

De Vertigine caduca in gravida.

Status morbi.

Uxor mea, 36. annorum variis huc usque morbosis symptomatibus infestata, ante 14. circiter dies ex itinere redux, lecto plane adfixa fuit, tantaque infirmitate correpta, ut ne quadrantem horæ extra lectum commorari valeat. Omnes illius ægritudines non solum parciori potui, & hinc enatæ minimorum vasorum, alvique obstructioni, verum etiam ipsi alvinæ excretionis neglectui, quo illa negotiis occupata stimulis istis haud satis fecit, adeoque sæpe per biduum alvum deponere non potuit, natales suos debere existimo. Mensium fluor olim valde irregularis, sæpius per 10. vel 15. hebdomades fuit suppressus; ut ante 10. aut 12. annos monasterio inclusa suasu medici quotannis & venæ sectiones instituere, & laxantibus uti debuerit; quibus vero moniali vita relicta supersedere cœpit. Verum enim vero mihi anno 1721. nupta, venæ sectionibus iterum adsuevit; variaque adhibuit laxantia, & pilulis ob nauseam vomitu rejectis, potiones laxantes, mannam, ac Hallensium laxantem pulverem sæpius largis dosibus assumsit: quæ omnia tamen ob parciorem potum sufficienti effectu fuerunt destituta. Quatuor præterlapsi sunt anni, cum illa gravida vertigine prehensa fuit, ex qua inter standum aut eundum protinus concidit; sedens vero inter ipsam vertiginem, ratione integra, sermones cum aliis miscere, cibos potusque assumere valuit. Ut primum hic morbus invadere vult; prehendit pedem sinistrum formicans sensus, qui tractu temporis magis magisque adauctus in fortiorem illius motitationem desiit, qua ille magna vi sursum atque deorsum agitabatur. Hæc adfectio vero successu temporis adeo invaluit, ut mentem simul perturbaverit; quid? quod anni præteriti mense Augusto illam curru mecum iter facientem gravis accessio epilepticorum similis prehenderit, & infequente hyeme ter redierit. Sub his enim mentis simul incidebat læsio; loquendi aderat impotentia; pollices quidem non in manum colligebat, spuma tamen ante os erumpebat. Idem sinistri pedis formicans sensus mali hujus semper erat nuntius, qui ad præcordiorum regionem pertingens, subito induxit accessionem, ab omnibus pro vera epilepsia habitam. Hanc quædam generosa matrona, transmissis 5. pulveribus oppugnare tentavit: quarum cum ægra quotidie unum capesseret, evanuit quidem illud malum, rediit tamen vertigo priori longe gravior; eadem prænunciata formicatione ex pedibus ad cor ascendente: quam sentiens illa protinus spiritum salis ammoniaci naribus admovit, eoque meo arbitrio effecit, ut à priori epileptico fere impetu immunis manserit. Verum enim vero epilepticam eam fuisse haud eredo: siquidem vertigine semper stipata, attonitum prænunciare morbum mihi visa est. Præcurrit eam insignis angustia, ac gravissimi in præcipitia lapsus idea, quem evitatura, undique se continere cupit, neque secius autem se præcipitatam imaginata omni sensu, ratione ac loquela privabatur. Comitatur hos paroxysmos gravis spasmus; quo etiam extra illos maxime in manibus pedibusque graviter torquetur; quid? quod pedes ad levissimum contactum acutissimis doloribus, furunculorum instar prehendantur. Jam ipsi septimo mense gravidæ vasa adeo turgent sanguine, ut suasu medici brevi temporis spatio ter vena fuerit tusa: neque vero minus sex circiter abhinc hebdomatibus tanta simul memoriæ debilitate, sensuumque stupore occupata fuit, ut actionum suarum fere nescia, ad quæsita quidem rite respondere, actorum vero reminisci haud potuerit. His denique immanes capitis dolores, æstu stipati accessere; quibus oppugnandis intra mensis spatium ter pilulas intra pruna cocta ob solitam aversationem absconditas assumsit. Sufficiens equidem has subsequuta est evacuatio; nullum tamen mali levamen; tantum abest, ut corporis infirmitas incredibili augescat ratione, & ægra nec pedibus marcidis insistere, nec sola cetera membra agitare & movere valeat. Præterea intra decem dies tribus vomitibus, iisque spontaneis multum biliosæ, mucidæque saburræ excrevit; cujus adhuc major quantitas ventriculo inhærere exinde videtur, quod capitis dolores ac perpetua nausea, læsi dubio procul ventriculi progenies, majori per intervalla acerbitate adhuc adfligant. Præsens igitur ægrotantis tribus potissimum abhinc annis, frequenti excandescentia agitatæ conditio ea est, ut præter insignem corporis, maxime pedum imbecillitatem, interiorum ardore, angustia & capitis dolore cum periodica exacerbatione vehementer crucietur. His quidam medicus ventriculi per laxantia purgationem fore congruam ratus (emeticum enim gravidum statum, & insignem imbecillitatem dissuadere existimabat) nudiustertius pilulas quasdam exhibuit: quæ quidem bis alvum duxerunt, omnes vero vires, omnemque cibi ac potus appetentiam prorsus pessumdederunt. Verum enim vero hodie melius paullo habere cœpit; cibos assumsit, & ob insignem sitim largiter bibit.

Nec autem alienum erit, hæc adhuc recensera momenta: Nimirum angustiæ capitisque cruciatus tanta sæviunt atrocia, ut omnium, quæ agit, oblita insignem patiatur temulentiam; æstus per periodos urget, haud adeo gravis: vertigo evanuit per quasdam septimanas; potulenta deglutiendi quædam difficultas; post alvinam excretionem, quam ex pilulis nudius tertius habuit, heri hodieque obstructa est: quid? quod hodierno die hora septima matu-

matutina animi inciderit deliquium; quo finito ter vomuit bilemque muco permixtam reddidit: post vomitum pergit præcordiorum angustia, saburræ adhuc majorem copiam indicans, quæ sæpius tanta existit, ut præ vehementia manibus lectum agitet, laceretque ac si convulsa esset: junguntur tormina ventris, pedumque tensio spasmodica.

Epicrisis cum consilio medico.

Adfectus ille, qui ægrotam ante aliquot annos gravidam prehendit, epilepsiæ levioris, à medicis vertigo caduca vocari solitæ sistit speciem. Inducere hoc vitium solet vehemens spasmus, qui inferiores primum corporis partes, aut pedes formicationis sensu occupans, per universum nervorum systema, dorsalem spinam, easque potissimum partes, quæ ex pari vago ac intercostali habent ramulos, continuatus, in capite finitur; junguntur tum gravis vertigo, mentis læsio, epilepticæ artuum agitationes absque pollicum in pugnum collectione, ipsiusque rationis ac loquelæ impotentia: atque post accessionem hanc artus spasmo trahuntur. Hisce autem in nostra ægrotante nervorum distensionibus parcior olim potus, vita sedentaria, & alvinorum stimulorum neglectus, eique, inducto intestinorum motu inverso, superveniens alvi obstructio præbuerunt originem: mensium vero suppressio olim per 10. & 15. hebdomades inhærens, humoresque impuritatibus imbuens, majus addidit augmentum: quid? quod ægrotam aliquot abhinc annis scabiem, qua infestata fuit, mercurialibus repulisse unguentis mihi relatum sit. Verum enim vero quantas mala talis ulcerosæ saburræ, à natura per cutim excussæ repressio noxas inducat, maxime impuris humoribus, nervosique generis debilitate adfectis; quantisque nervorum systema spasmodicis, convulsivis ac epilepticis motibus exerceatur: quotidiana satis docet experientia. His demum omnibus insignis ægræ ad mœrores & iracundias proclivitas juncta eximiam nervorum imbecillitatem excitare, dirorumque morborum fomitem suppeditare valuit. Neque autem mirandum, ægritudinem hanc, sub imprægnationis tempore semper recurrentem, non solum gravissimos capitis dolores, ejusque nec non memoriæ atque rationis infirmitatem; verum etiam tantam totius corporis imbecillitatem, ut extra lectum commorari non potuerit, comites habuisse; quum in gravidis plerumque humorum major dyscrasia, nervorumque insignior deprehendatur debilitas. Hinc enim innumeris observationibus comprobatum habeo, fœminas & corpore firmo robustoque & animo bene composito præditas, cum utero gererent, ad iracundias, terrores, ac imaginationes fuisse facillimas. Quibus ergo suppositis, si ea, quæ è re hujus ægræ futura sunt, dispiciamus: ante omnia jamjam largiorum sanguinis missionum, sub initio quidem proficuarum, multo magis emeticarum usum medicinarum cane pejus & angue fugiendum suadeo. Contra vero non ludetur opera, si alvi segnities per clysteres aut blandas balsamicas pilulas oppugnetur; ac pulvis antispasmodicus ex pulveris marchionis drachmis duabus, cornu cervi philosophice præparati, nitri depurati, cinnabaris nativæ præparatæ, lumbricorum terrestrium ana drachma dimidia, olei macis destillati guttis tribus confectus, & pondere dimidiæ drachmæ ex aqua analeptica, qualis est melissæ, liliorum convallium, cerasorum nigrorum, & cinnamomi cydoniata, quandoque capiatur. Nec erit incongruum, liquoris mei anodyni mineralis quindecim guttas, totidem spiritus salis ammoniaci mellisati guttulis nuptas nonnunquam exhibere! aut externe spiritum salis ammoniaci vinosum cum oleo melissæ essentificatum naribus admovere; eoque sub dolorum acerbitate externos inungere artus.

Nihil præter dicta ante partum propinare licet, eo minus cum haud dubitem, fore ut hoc malum in purpuraceum aut aliud exanthema tandem finiatur.

CASUS X.

De vertigine caduca levioris apoplexiæ specie.

Quadraginta septem annos natus vir illustris, temperamenti leviter cholerici, maxime sanguineo-phlegmatici, magna laborat ægritudine, qua gravi vertigine subito sæpius in terram prosternitur. Nec vero ulla malum præcedunt indicia; quo à lapsu cavere sibi possit; sed omni sensuum usu protinus orbatus illico concidit, hineque non immerito veritus, ne aliquando vitæ incurrat periculum, mali sui medelam ac præservationem anhelat. Sciendum autem de hoc ægro est, quod à teneris ad 30. ætatis annum frequenter, largiterque sanguinem per nares fuderit; hunc vero fluxum, intra octo annorum spatium nescio num ex annuo medicatorum fontium usu, num matrimonio contracto paulatim imminutum plane amiserit; nisi forte sub vehementiori corporis agitatione, vini calidioris usu aut gravibus catarrhis adhuc quandoque redeat. Post hæc ad sinistram aurem pertinaciter decubuerunt humores, ac auditum fere obturaverunt: ventriculum vero gravis occupavit colica: quarum adflictionum per biennium protractarum prior de sua quidem acerbitate aliquantulum remisit, periodicum tamen aurium susurrum tinnitumque reliquit; altera penitus evanuit. At enim vero has tanti dorsi, renum, coxæque dolores exceperunt, ut per aliquot septimanas æger inflexus quasi ac incurvatus incedere debuerit; qui num flatuum collectioni natales debeant, numne ad ischiadicum malum pertineant, determinare non audeo, & potius illorum accessiones haud adeo crebras fuisse gaudeo. Jam triennium est, ex quo vertiginosa; cujus caussa ægrum latet, accedere cœpit perturbatio. Ut primum invasit, alvi levior fluxus, nausea, largus sudor, vomitusque inciderunt: inhæsit sudor, donec vomere desiit; & denique insignis virium prostratio accessionem clausit, tanta quidem, ut vix post binas ad se redierit horas. Recruduit malum singulis quatuor aut sex mensibus; quandocunque vero aut cibi concoctu difficiliores assumti, aut flatus intra corpus retenti sunt, sæpius redire suevit. Progrediente tempore nec alvi profluvium, nec nausea, nec vomitus antecedunt; sed absque ullis accessuri mali notis prævüs subito incidit vertigo tanta vehementia, ut sensibus privatus æger omnia rotatione quadam circumferri ratus, statim concidat; brevissimo tamen interposito tempore ad se redit; & præter relictam capitis temulentiam, sensuum pariter ac rationis usum recuperat. His non raro calores volatici, humorum ebullitiones, suspiria inter angustias expressa, & oscitationes jungi observantur; ex quibus malo quoddam levamen accedit. Ejusdem propinqui accessionem quandoque arcere valet æger, si sella relicta leniori intra musæum obambulatione feratur, aut hac ob convivas præsentes prohibita, aliqualem capitis, pedum ac corpis agitationem instituat. Non minus à crebriori librorum, minoribus maxime litteris scriptorum lectione, imprimis ad

ad accenſam lucem facta, multa meditatione, corporis ſubita gyratione, capitiſque ad terram inclinatione ſtudio cavere debet, niſi ſubitanea vertigine rapi velit. Siniſtræ auris ſuſurrus quotidie adhuc affligit, pro concoctionis varia conditione modo mitior, modo gravior; non autem tanto auditui eſt impedimento, quin voce paullo elatiori dicta percipere poſſit: eibi integra adpetentia, ſomnique nullum vitium, interna nulla labe adfecta denotare videntur viſcera.

Olim morbus per 10. vel 12. continuos annos ſelteranarum aquarum uſu fuit oppugnatus; quibus autem ob alvi largius profluvium inde ſequutum intermiſſis; per proximum biennium Amaſianæ & Schwalbacenſes, hæque ob martiale, quod ſovent principium adhibitæ ſunt, eo quidem effectu, ut ad hyemis uſque initium à malo ſuo immunis vixerit æger. Quamobrem denique conſilium efflagitatur, quænam remedia huic morbo futura ſint idonea, num ne à Deinacenſibus aquis levamen expectari queat?

Reſponſio Conſultatoria.

Ægritudinem, cujus cauſa conſultus ſum, haud ſolam vertiginem, ſed leviorem inſultus apoplectici ſpeciem eſſe, certo perſuaſus credo: quippe quæ ægrotum omni ſenſuum exercitio orbum ſubito præcipitem reddit, &, niſi tempeſtiva feratur medela, gravioris apoplexiæ metum incutit. Leviorem dixi apoplexiæ ſpeciem, cum in ea ſeri & ſanguinis extravaſatio, graviori apoplexiæ ſere propria, præſto non eſt; ſed quæ cruoris in vaſis meningum, cerebri & plexu choroideo ſtagnationi duntaxat natales ſuos debet. Hæc enim vaſa diſtendit, medullam oblongatam comprimit, atque ſecretionem & influxum nervei liquidi in nervos remoratur. Quod ſi vero & hujus vaſorum cerebri à copioſo ſanguine diſtenſionis cauſam perſequamur: illa non niſi à ſpaſmodicis partium, quas imus venter continet, maxime ventriculi ac inteſtinorum conſtrictionibus, hypochondriacis perquam familiaribus derivanda mihi videtur. Hi enim ſpaſmi quum liberum cruoris vitalis circuitum quam maxime retardant; cruor ille tum ab extimis partibus, acceſſionis tempore plerumque rigentibus, cum ab interioribus abdominis viſceribus tanta ad caput rapitur vehementia, ut ob difficiliorem per venas regreſſum ibidem ſtagnet, vaſa expandat, robur & tonum eorum dejiciat, eaque varicoſa ſæpius reddat: quæ vero omnia libero progreſſu ſanguini reſtituto, iterum eeſſant. Quanquam igitur ex his patere credam, cauſſam horum adſectuum non ſolum in abdomine, verum etiam in ipſa canalium cerebri ſanguiferorum debilitate quærendam eſſe: quis tamen negabit, quin in præſenti caſu imi ventris ſpaſmi principalem, quæ ſanguinem ad caput agit, conſtituant cauſſam; quum æger pertinaci colica, ventris torminibus, alvi fluxu, borborygmis ac flatulentiis non minus laboravit, quam etiamnum ſanguinis ebullitiones ac æſtus volatici mali eruptionem antecedunt, quæ ſymptomata à ſpaſmodicis conſtrictionibus unice dependent? Neque minus eadem ſanguinis ſtagnatio, ac ſeri in aure interna, labyrintho, cochlea, etiam in ipſa concha collecti ſeceſſio tinnitum ſuſurrumque aurium produxit: conſtat enim partes has auditorii organi oſſeas membrana multis ſanguiferis vaſis prædita inveſtiri; & humores, ſi per Euſtachianum ductum aut plane obſtructum aut juſto breviorem excerni nequeunt, in halitus reſolvi, qui tympano meatus auditorii majori pariter ac ovalis foraminis ſuſurrantem atque tinnientem inducunt ſenſationem. Quis vero in dubium vocabit, quin crebriores, quæ ægro juveni obtigerunt ſanguinis per nares fluxiones non ſolum naturam eo perduxerint, ut abondantes humores ad nares pepulerit; verum etiam eo ipſo cerebrum eum membranis atque vaſis ſuis haud parum debilitaverint? Hancce enim capitis infirmitatem magnum huic malo addere augmentum, vel exinde adparet, quod ex multa lectione, profunda meditatione, lucubratione, capitiſque ad terram inclinatione major ſemper facta fuerit exacerbatio. Eadem quoque cauſſa haud dubia prænunciat fide, fore, ut ſi æger animo vehementer commoveatur, longe gravius ac periculoſius tandem capitis vitium incurrat.

Quum itaque ſpaſmis hiſce ac ſanguinis ad caput congeſtioni, ſuperflui humores in vaſis infimi ventris ſtagnantes, atque in ſpongioſo ſanguinei temperamenti corpore facillime generandi originem ſuppeditant ac fomitem; clariſſime elucеſcit, nullum majorum malorum exinde fore pertimeſcendum, ſi ea juſto copioſior humorum quantitas vel ab ipſa natura, uti in juventute per narium hæmorrhagias, ita progrediente ætate per hæmorrhoides imminuatur; vel illius incremento per tempeſtivas venæ ſectiunes, corporis ſufficiens exercitium, ciborum temperantiam, ac à potibus nutritivis & calidioribus abſtinentiam arte ponatur obex. His enim neglectis præſens malum in paralyſin, apoplexiam veram, & ſoporoſos affectus certiſſime terminabitur. Quæ cum ita ſint, eò meum collineat conſilium, ut ter ad minimum quotannis, nempe initio martii, fine Aprilis, & medio Octobris, cœlo ſereno & amico venæ pedis, debito ſubjuncto regimine, aperiantur; æger à largiori cœna abſtineat, à vino caveat, flatulentos cibos arceat, corpus ſedulo, & ſi fieri poteſt, per equitationem moveat, frigus fugiat, ac omnia ſtudio evitet, quæ mentem turbare valent atque commovere. Tum vero è re erit, ut cubitum iturus quandoque pediluviis ex aqua fluviatili, furfuribus triticeis & chamæmeli floribus paratis, moderata calidis, ne nimio corpus inde perfundatur ſudore, utatur, iiſque pedibus ad genua immiſſis per horæ dimidium immoretur. Nec minus maximopere curandum, ut alvus ſit elauſa; quæ ſi forſan præſto ſit, nequaquam purgantibus, quæ nimis ſiccant ac commovent, aperienda; ſed mannæ binis unciis, duabus cremoris tartari drachmis nuptis, niſi æger reſpuat dulcia, ſolvenda erit: cui eidem ſcopo duæ vel tres ſalis anglicani drachmæ, in acidularum dimidia menſura ſolutæ, interdum hauſtæ facient ſatis. Præterea vero mihi ex uſu eſt, ut in chronicis ejuſmodi cerebri adſectionibus ad genus nervoſum roborandum, & ſpaſticas partium nervearum conſtrictiones ſopiendas hoc exhibeam electuarium: Recipe viſci quercini, chinæ chinæ ana unciam dimidiam, pulveris florum chamæmeli, lumbricorum terreſtrium ana drachmas duas, ſuccini præparati, extracti eardui benedicti ana drachmam unam, caryophyllorum, cinnabaris nativæ præparatæ ana ſerup. duos, ſyrupi berberum uncias duas; M. F. l. a. electuarium: cujus binæ drachmæ tribus circa quadras lunæ ſucceſſive diebus mane æque ac veſperi uno capiantur hauſtu. Neque erit incongruum, ſi inſuper veſpertino tempore pulveris præcipitantis ex oculorum cancrorum uncia una, nitri depurati uncia dimidia, & olei de cedro guttis XII. parati, quantum duo ſovent cultri cuſpides, quandoque aſſumatur.

Denique ſi mentem meam aperiam, an Deinacenſes

censes aquæ præsenti malo futuræ sint opportunæ? candide profiteor, me hunc fontem nunquam nec accessisse, nec examinasse. Neque tamen secius expertorum medicorum, illius probe gnarorum relatio me docuit, hunc fontem securi æque usus, ac lenissimi effectus esse, sal alcali fovere, levissimas, ut hecticis etiam ac febre lenta correptis tuto exhiberi queant, aquas continere, & denique parum vitriolici ac martialis principii possidere: hujus ratione in hypochondriacis & melancholicis morbis, capitisque pertinacissimis ac habitualibus doloribus egregia præ aliis virtute pollere deprehenditur. Quamobrem has aquas nostro ægro non minus profuturas existimo: maxime si earum interno usui inter externa balnea, quæ in ejusmodi ægritudinibus ad æqualem & liberum sanguinis circulum restituendum multum faciunt, illud quod ferinum audit, & tribus duntaxat à dicto fonte milliaribus distat, adjungatur; hæcque medicatio medio Augusto instituatur; cui divinam apprecor benedictionem.

Appendix.

Factum esse percepi, ægrotum, postquam præscriptis medicaminibus, & in vicem Deinacensium aquis Schwalbacensibus lecto quidem affixus, rite fuit usus, ac diætam commendatam exacte observavit, à malo suo per divinam gratiam prorsus evasisse.

CASUS XI.

De vertigine cum hæmoptysi, aliisque gravibus malis stipata in hypochondriaco.

VIr 26. annorum parentibus arthritide infestatis genitus, strictioris habitus ac teneræ constitutionis, à teneris fere variis expositus fuit ægritudinibus. Præter enim, quod quinque annorum puer atrocibus calculi doloribus, à medico tamen exhibita quadam tinctura ita fugatis, ut non amplius redierint, corriperetur: anno ætatis decimo quinto, cum Giessæ, cujus clima sibi infensum deprehendit, studiis vacaret, gravis totum corpus per integrum annum detinuit psora, & pedes à genubus ad taleolos usque fœdis deturpavit exulcerationibus. His vero malis per purgantia, balnea ac emplastra depulsis, novum incurrit: quum enim aliquando sacris interesset, oborta subito tussiculosa commotione ore reddidit cruoris eam, quam vasculum potui thee bois vulgo destinatum continet, quantitatem. Hanc autem effusionem, nullis symptomatibus, nisi forte periodicis capitis doloribus ac ventriculi debilitate quadam stipatam; nec & illam, quam anno 1716. Rintelii degens, variique generis cibis indulgens mense Decembri inter cœnandum eodem modo toleravit, non tanti fecit, ut ad præcavendos ulteriores insultus medicinis uteretur: maxime cum nec pejora sequerentur mala, nec florido colori, augmentoque corporis ullum accederet decrementum. Hinc porro anno 1719. ex nimio ventriculi acore gravem cephalæam sibi contraxit scorbuticam: quæ etiam medici periti ope mox evanuit. Verum enim vero adultior factus, variisque mœroribus implicatus vivido destitui cœpit colore; eo magis cum temperamento cholerico-melancholico præditus, scholasticis ab anno 1721. præficeretur officiis, ibidemque crebram iracundiæ haberet occasionem. Namque abhinc fere vultus pallere cœpit; vires languescebant; capitis dolores sæpius per 14. dies cruciabant, ægrumque lecto affigebant; post assumtum mane potum thee bois hora decima rosionem ventriculi sentiebat; magnaque ciborum appetentia urgebat, eo molestior, quo diutius & ad primam plerumque meridiei horam prandendi tempus protrahebatur; assumtis epulis ventriculus gravabatur, maxime cum post eas prima statim hora scholasticum munus, sedendo potissimum absolvendum adgredi deberet; quibus cachectica jungebatur tussis. Iniit porro anni 1723. mense Junio matrimonium; omnia vero in deterius omnino vergebant symptomata: præter enim virium decrementum insignis circa decimam matutinam fuit dicta rosio ventriculi, quæ ex illo veluti auræ raptus ad caput adspirans ipsas ex oculis pressit lacrymas; ut taceam & cephalæam omni semestri periodico quasi circuitu per 14. adfligentem dies, & spasmos renum post assumtum prandium adeo diros, ut præ doloribus se totum in terram prosterneret, mali levamen inde expectaturus. Eodem quoque anno tertiam hæmoptysin, eadem ratione ac copia, ut olim, toleravit; ac insuper salivam striis cruentis permixtam reddidit: sed & illam, sicuti priores consultus Medicus non pro vera hæmoptysi, sed cruoris è venis saucium aut asperæ arteriæ eruptione reputans, discutientibus & consolidantibus debellavit medicinis. Quum vero anno 1724. circa paschatos festum cephalæa sua scorbutica per decem iterum dies torqueretur: ordinavit medicus Pyrmontanarum usum aquarum; hinc ipse Pyrmontum petiit, ibidemque medico loci, numne hæmoptysi tentatus, variisque, quas recensuit ægritudinibus debilitatus, iis aquis tuto uti possit, consulto, suasu illius Junio mense istas potavit tepidas. Nec quoque effectu destituebantur salutari: quanquam enim sub initium tussim excitare viderentur, hac tamen sponte iterum evanescente, iis per urinam magis, quam alvum, nisi forte sale quodam acuatæ fuerint operantibus per duodecim duntaxat dies ob strictiorem habitum utebatur, ac inde paulo melius habens, coloris ad minimum aliqualem recuperavit vivacitatem. Verum enim vero domum reversus, haud ita multo post atroci capitis dolore prehendebatur, cervicis nervi spasmo rigebant, & vertigo ex levissima causa accedebat. His perterritus, medicamentis à medico ordinario frustra adhibitis, Theologum quendam, empyricam medicinam facientem consuluit; qui fontis usus improbans, mali caussam in splenis, jecinoris, renum ac mesenterii obstructionibus, facillime referendis hærere putavit. Quare largas sudationes per mixturam quandam albicantem ex aquis destillatis & spiritu salis ammoniaci paratam binis cochlearibus devorandam excitandas ter imperavit; dedit insuper Elixirium stomachicum, hora una ante epulas 40. guttis capiendum, pastamque acidulam, adpetitum restaurantem ex acaciis confecit; & mane vesperique 30. guttas olei therebinthinæ & anisi ex infuso florum bellidis hauriendas ordinavit. Quum autem hanc medicationem sex diebus usurpatam sibi nimium æstuosam infensamque perciperet; ea missa ad priorem confugit medicum, maxime cum nocturnos inter scapulas, quandoque per totum corpus jam pateretur sudores. His quoque ille curatis, eo perduxit ægrum, ut muneri suo præesse iterum valeret; sed Octobri mense anni 1724. continuus ardor, molestaque tensio prehendebat dorsum, inde per scapulas bracchiaque, præcipue dextrum pergebat, ac denique pectus occupabat, illudque comprimebat graviter, subsequuta tandem inopinata inter Ta-

bacum sugendum hæmoptysi. Nulla equidem hanc stipabat spirandi angustia; attamen non solum saliva striis cruentis permixta iterum adparebat, verum etiam insignis virium languor cum nocturno mox inter scapulas, mox in toto corpore erumpente sudore excipiebat. At enim vero his etiam debellatis, sex hebdomadibus interpositis gravis denuo pectus infestavit pressio, ejusque crebra per spontanea sternutamenta concussio, omnibus puncturis libera: & cum XIV. Calend. Januarii anni 1725. expergefactus collectum in faucibus noctu mucum more consueto exscreare vellet, en iterum cruor ex pectore erumpebat. Ceterum mitis interdiu aderat tussis, noctu nulla: absoluta digestione & matutina decima hora multum exscreatur muci: non minus hora post sumtum prandium præterlapsa manuum volæ incalescunt, dorsum earum licet sudore madidum frigescit; tribus post concoctionem horis vires languescunt, ac largus sub levissimis laboribus accedit sudor, cœna ab his symptomatibus fere immuni; appetentia ciborum vehemens, multumque voratur, nullo corporis augmento insequente. Non unquam miserat æger sanguinem ex venis; cum proxime elapsis paschalibus feriis illius ex utroque pede binæ; dein ante fontis Pyrmontani usum, sex, totidemque mense Decembri post novissimam hæmoptysin unciæ ex pedibus fuissent evacuatæ; cruore quidem rubicundo, simul tamen crasso, coagulato & parum humiditatis continente, ut inde à medico multo farctus muco judicaretur. Neque vero unquam sanguinis per nares aut hæmorrhoides evacuationes habuit: urinam autem mingit, sanis similem, quæ versus meridiem turbatur, matulæ relinquit rubicundum tartarum, multum sabuli secum ducit, ac sedimentum deponit. Tabaco fumando ab ætatis decimo octavo anno nimium adsueverat; jam vero illius usum, sibi inimicum plane omisit. Alvus quotidie solvi solet, licet magno conatu, paucis, durisque excrementis: contra lotium majori, maxime post sumtas epulas redditur quantitate; præcipueque cum ex medici suasu, ad humorum fluxilitatem restituendam, plus jam potus assumat, quam olim. Pedes ipsi à prima statim infantia esse sueverunt frigidi; sub hisce autem ægritudinibus eo sensibilius est hoc frigus, quo magis in calidissimis etiam locis adfligit, quanquam æger pellitis indutus sit tibialibus. Mucus, quem exscreat, tenuis albicansque fœtorem scorbuticæ, quæ à dentibus abraditur, impuritatis refert; quem ægrotans ex pulmonum ulceratione, medicus autem, cum nulla spirandi observetur difficultas, ex scorbuto derivat; at vero cruor, quem ex pectore ejicit, primum ater, mox rubicundior, maxime si violento screatu tussique eliditur, apparere suevit.

Præter hæc symptomata accidit, ut IV. Calend. Febr. 1725. anni hæmoptysis iterum recruduerit, licet pediluvia quavis septimana fuerint adhibita; modica sanguinis erat excretio, major salivæ sanguine intermixtæ; ipse cruor nigricans scorbuticum spirabat odorem; quem ex capite delapsum æger suspicabatur, quoniam eo antehac valde dolente, post aliquot dies ex naribus aliquantulum stillavit. Insuper mox pectus vel lancinatoria, ac si omnia cultro secarentur, vel tensiva ex brachiis aspirans molestia infestat; mox dorsum urente occupatur sensu; mox caput maxime sumtis epulis, ingenti torquetur dolore, & ipsæ meningum tunicæ humorum decubitu infarctæ videntur; vasa enim temporum turgent sanguine; à vertice ad oculos protenditur dolor, quorum vasa distenta, graviterque compressa eminent; ipsaque cutis capitis ac si undique contusa esset, vehementer dolet, & quandoque pustulis aqueum liquorem plorantibus obsidetur. Ciborum quamcunque assumtionem spasmi circa cordis scrobiculum & hypochondria sequuntur; post somnum rigent brachia, & insignes regionem umbilicalem, hypo- &-epigastricam cruciant torsiones: somnum nocturnum comitantur pulsus celerior, cordis palpitatio, neque tamen illum turbant, diurno præter dicta symptomata accedit tussicula, qua mucus, sæpius ipse cruor, ejicitur, graviorem ominans, frequentioremque hæmoptysin.

Ceterum exactam æger observat diætam; nec enim sale conditos cibos, nec suillam, nec fumo induratam carnem comedit, vitulina duntaxat, jusculisque gallinaceis ac avenaceis contentus: nec vinum amat, nec vinosa, cerevisiario tantummodo minus quidem defæcato usus potu: mane infusum theiforme ex trifolio fibrino, aristolochia rotunda & veronica bibit; & ad ventriculi acorem contemperandum decima hora jusculum haurit avenaceum: ex pediluviis autem omni hebdomade suasu medici usurpatis ebullitiones suboriri percipit. d. 8. Febr. 1725.

Consilium.

Morbus, cujus historiam mecum communicatam probe perscrutatus sum illiusque symptomata, maxime cruenta per os ejectio, non solum universæ humorum massæ, salsa, acri & acida dyscrasia imbutæ, verum etiam gravissimis nervosarum totius corporis partium, præcordiorum, ventriculi & diaphragmatis distensionibus natales suos debet, & hinc hypochondriaco-spasmodicum involvit affectum. Scorbuticum equidem illud humorum vitalium inquinamentum altas jam egisse radices, & per parentes arthriticos hæreditaria labe communicatum videtur: quippe quod olim psora, fœdisque pedum exulcerationibus se prodidit, jam autem ex corporis languore, rigore, gravitateque brachiorum, doloribus vagis, pustulisque aqueum ichorem plorantibus cognoscitur. Neque vero minus hypochondriaca spasmodicaque illa, quæ jungitur, molestia omnino inveteravit: ex qua non solum ventriculi acrimonia, concoctio depravata, præcordiorum anxietates, ventris & hypochondriorum post pastum inflationes, alvi segnities, pedum frigus &c. originem trahunt; verum etiam ipsa hæmoptysis propullulat, si scilicet partibus abdominis extimisque spasmo constrictis sanguis violento raptu ad superiora, maxime pectus fertur, ibidemque erumpit. Non autem hanc cruoris eructationem ex ipsa pulmonum substantia factam; sed ex interiori potius faucium vel principii asperæ arteriæ parte, ceu morbi principalis symptoma quoddam, deducendam esse, exinde puto, quoniam nec pectoris angustiam, nec spirationem difficilem habuit comites, ipseque cruor teter fuit ac male olens: quæ etiam est ratio, cur pulmonalis tabis metum inanem credam. Quod si porro illas dispiciamus caussas, quæ hisce malis adaugendis magis, quam excitandis inservierunt: inter illas vitam sedentariam, intensas meditationes, crebras lucubrationes, mœrores, ærumnas, gravesque excandescentias, medicinas calidiores ab empiricis exhibitas, nimiumque Tabaci usum invenimus potissima.

Quæ cum ita sint, hisce ægritudinibus nec certiorem nec convenientiorem fore credo curationem, quam quæ sub Aprilis finem per aquas Selteranas caprillo, aut potius asinino lacti nuptas fiet. Harum scilicet aquarum binæ partes cum una lactis permixtæ mane ad mensuram unam cum dimidia tepidæ per 4. vel 5. hebdomades hauriantur, ac vesperi hora circiter quinta in balneum ex sola fluviatili

viatili

viatili aqua temperate & ita calida, ne ſudorem moveat, paratum deſcendatur; quibus, obſervatis iiſdem, quas Pyrmontanæ exigunt, diætæ legibus, frequens ac moderatus corporis motus adjungatur; omniaque negotia, maxime mentis commotiones evitentur. Conſulto autem ut prius quam tempus huic curationi opportunum accedat, æger cubitum iturus, pediluvio, quod habet furfures triticeos, chamæmeli flores & aquam fluviatilem, tepido duntaxat utatur, eique, pedibus ad genua fere immerſis, aliquamdiu immoretur, ita tamen, ut hujus aquæ tepor ſucceſſiva calidioris affuſione idem ſemper conſervetur. Dein in locum cereviſiæ ordinario potui inſerviat hoc decoctum: Recipe radicis ſcorzoneræ, raſuræ cornu cervi ana uncias tres, ſarſaparillæ uncias duas, radicis cichorei unciam unam, ſeminis fœniculi drachmas tres, conc. cont. D. S. Species, quarum uncia una & dimidia ex tribus aquæ menſuris, cum hordei mundati manipulo per tres ferme horæ quadrantes decoquantur. Mane vero, & poſt meridiem ſequens ſorbilletur juſculum medicatum: Recipe radicis ſcorzoneræ binas uncias, cichorei, aſparagi, fœniculi ana unciam unam, Veronicæ, urticæ urentis minoris, naſturtii ana manipulos duos. M. f. Species quarum manipulus in menſura una cum dimidia juris ex carne bovina parati coquatur. Non minus pulvis mox recenſendus nd dimidiam drachmam breviante prandium & veſperi ex commodo vehiculo ſumtus inſignem feret opem: Recipe lapidum cancrorum unciam unam, nitri depurati, tartari vitriolati ana drachmam ſemis, pulveris cardamomi ſcrupulum unum. M. f. pulvis. Denique mannæ binæ circiter unciæ loco ſacchari infuſo thee bois cum lacte parato conjunctæ matutino tempore quandoque ſumtæ non ſolum alvum ſervabunt liberam, verum etiam ſaburram mucidam acidamque optime eliminabunt.

Relatio de curationis ſucceſſu.

Commendatam præterito anno curationem cum aquis Selteranis & balneis per quinque hebdomadas rite adhibuit æger, & mali ſui inſigne percepit levamentum. Namque intenſior olim æſtus cum pulſu citatiore fere evanuit; capitis poſt paſtum dolores remiſerunt aliquantulum, eoſque ſeri per oculos ſtillatio matutino ſemper tempore excepit: tenſio tamen vaſorum temporalium ſumtis epulis adhuc urget, capitiſque cutis moleſtum contuſionis refert ſenſum: ſed & pedum frigus eſt imminutum, adeo, ut jam ſcholaſtico munere fungi ac ſub cœli clementia in publicum prodire queat. Quo vero medicationis effectus eo melius eluceſcat; haud alienum videtur, illius ſucceſſum ulterius explicare.

Potaverat nimirum æger per Majum, Juniumque menſes Selteranas cum lacte caprino mixtas aquas, adjuncto halneo: decoctum loco potus ordinarii huc uſque bibit, & præſcriptum pulverem adhuc ſumit: Mannam ob nimiam alvi ſegnitiam ſæpius antea adhibuit, jam vero alvo paulůlum liberiori rarius capit; nec minus pediluviis crebro utitur. Accedente autumno iter ipſi in patriam faciendum erat, quo, cum primum præternaturalis æſtus recrudeſcere videretur, nihilo ſecius continuato id effecit, ut ille iterum evanuerit, & adhuc dum ab illo vivat immunis. Hinc reverſus, ſanitatis præ ſe ferens ſpeciem, cereviſiæ dulci rurſus indulſit, maxime cum floridus color, viriumque robur inde augeri viderentur: at enim vero vix tribus hebdomadibus illo uſus erat, cum hæmoptyſis, à qua per decem fere menſes liber fuerat denuo erumperet; quo viſo illius potus, quem ardoris in dorſo ſenſus preſſo ſemper inſequebatur pede, uſum depoſuit, & pediluvia ac ordinatum decoctum in uſum revocavit.

Neque vero acuti pectoris dorſique cruciatus penitus remiſerunt; quin adhuc per intervalla recrudeſcant, & à ſiniſtro potiſſimum aſpirantes latere, ſplenis indicare credantur labem: at ſternutando tanta dorſi tenſio excitatur, ac ſi pleura uno impetu magna vi à coſtis divelleretur. Ad iram jam facillimus æger exinde pariter ac ex inopinato terrore non ſolum magnos ardores circa colon, ſplenem & umbilicum incurrit; verum etiam animo redditur piger, laſſus, omniaque graviter advertit. Pectoris dolor fixum tenet locum in ſiniſtro verſus brachium latere, ejuſque muſculis: ut inde pulmonis in ea parte vitium, & vel accretionem vel vomicam ſubeſſe putet, maxime cum ſiniſtra gena ſub humorum ebullitione, capitiſque tortura majori quam dextra ſuffundatur rubore: non tamen anguſta jungitur ſpiratio; nec hæ lancinationes atque tenſiones continua ſerie ndfligunt, ſed ſæpius per 14. dies evaneſcentes integerrimos innuere videntur pulmones. Ceterum matutino tempore, nonnunquam ſumtis epulis multæ ſunt muci exſcreationes, tuſſis nulla: at multa, licet magis magiſque extenuetur corpus, urget appetentia, pluriumque cupiditas epularum; à ventriculi humorumque acrimonia procul dubio oriunda. Hæc enim jejunum ventriculum ad ructuoſas commotiones proritat; quas ſi nulla ſequitur eruptio, graves in præcordiis ſentiuntur moleſtiæ. Quare ne jejunus ſit, hocque incidat malum, mane infuſum theiforme ex milleſolio, ſcordio, ſcabioſa, betonica, ſanicula atque fibrino trifolio paratum haurire; eique ventriculum nimis diſtendenti, interpoſito horæ intervallo, panem butyro illitum ſuperingerere ſuevit. Urina mejitur naturali fere ſimilis, niſi quod nubecula imum matulæ petat, ibidemque paulo poſt ſalinas particulas deponat, poſtridie rubicundo colore lateribus adhæreſcentes. His jungebantur antea nocturni ſudores, maxime abdomen pedeſque occupantes, nullo autem corporis languore ſtipati, & forte à pediluviis excitati; qui eo certius ingruebant, ſi aut cœna largior aut primæ viæ ſordibus onuſtæ haud purgatæ fuerint; jam vero longo tempore non infeſtantes. Inſomnia, quæ diurnum ſomnum frequentius comitantur, anxias ſiſtunt ideas, ac ſi æger ſclopeto transfodi, aut alio mortis genere occidi deberet. His igitur recenſitis circumſtantiis denuo ſalutare ſibi expetit conſilium, præcipùque harum quæſtionum benevolam reſolutionem:

1. Num ſelteranæ aquæ hac æſtate iterum repeti debeant; numne ab alio medicato fonte, ut Triburgenſi, par ſalutaris expectari poſſit effectus?

2. Utrum ſit poſſibile, ut abſque rediituræ hæmoptyſeos metu cereviſiæ potus iterum aſſumi queat?

3. Anne potius ex perpetuo aquarum uſu hydrops, aut majus periculum ſit verendum?

4. Quibuſnam ſimplicibus hectica, phtiſis aut ſcirrhus viſcerum, quæ tandem malo finem impoſitura videntur, ſint præcavenda? numne convenientius ſit, miſſis interdum medicinis, ipſiſque pediluviis, omnia naturæ committere negotium? R. pridie Calend. Febr. 1726.

Reſponſio Conſultatoria.

Lætus ex tranſmiſſa mihi curationis, ejuſque ſucceſſus hiſtoria intellexi, quantum illa morbo levamen attulerit, & quod inde non ſolum inſignior æſtus,

æstus, nocturni sudores, pedumque frigus fuerint debellata; sed quoque hæmoptysis sub non interrupto decocti usu haud redierit. Quum autem capitis cervicisque post epulas molestiæ, pectoris illiusque sinistri lateris & dorsi per intervalla recurrentes dolores, mucosa exscreatio, & ventriculi acrimonia adhuc urgeant: non possumquin & hisce symptomatibus oppugnandis ulteriorem proponam medelam. Ipsis verò quæstionibus, earumque primæ satisfacturus; eundem Selterani fontis lacti nupti usum hoc anno, ejusque Majo mense denuo adoriendum, sub iisdem diætæ regulis, laborum cum meditatione junctorum, animique commotionum sedula evitatione continuandum, ac ut paulatim universa humorum vitalium massa contemperetur atque corrigatur, per octo hebdomadas protrahendum suadeo, certamque fere felicis eventus spem exinde foveo. Non enim solum harum aquarum eximii, quos præterlapso anno præstiterunt effectus, id innuere videntur: verum etiam nullæ reliqusrum acidularum mihi suppetunt, quæ in aerimonia humorum edulcoranda pariter, ac partibus nervosis, quas spasticæ detinuerunt stricturæ, maxime ventriculo intestinisque roborandis majorem præstarent utilitatem, quam hæ ipsæ Selteranæ lacte permixtæ. Etenim quamvis lac cum reliquis quoque acidulis magno emolumento combinari possit, soleatque: attamen præsenti ægrotantis, ejusque tam solidarum quam fluidarum partium constitutioni, non convenientiores aptioresque Selteranis unquam inveni: siquidem hæ levissimas aquas, putumque sal alcali continent, & vi elementi ætherei sulphureiqne ipsis Pyrmontanis observantur temperatiores; adeo ut in subjectis tabe pulmonali, hectico calore, & corporis ob lympham salsam, scorbuticamque extenustione laborantibus, per crebram experientiam omnibus aliis palmam præripuisse deprehendantur.

Ut vero ad alteram respondeam quæstionem, numne cerevisiæ usui absque hæmoptyseos mctu iterum adsuescere liceat? crebra longaque docuit experientia, in chronicis, qui inveterarunt, affectibus, nihil præstantius esse, nihilque reliquam curationem magis adjuvare, qusm perpetuam à cerevisia abstinentiam, & ei substitutum decocti temperantis, quod nec ventriculum onerat, nec difficulter emunctoria permeat, usum. Rarissima enim talis est cerevisia, quæ & ægritudini conveniens, & medica virtute prædita sit; & quamvis ea nonnunquam detur, quæ morbo congruat; plerumque tamen aut nimis recens ac fœculenta, aut nimis vetusta spirituosa, & acidula, redditam corpori sanitatem affligere deprehenditur. Cur ergo decocti per longum tempus utiliter usurpati, usus jam omitti debet, atque cum cerevisia commutari? Neque tamen alienum foret, si sub acidularum cum lacte mixtarum adsumtioae ipsæ Selteranæ, quatuor partibus cum una vini rhenani combinatæ aquæ ordinario potui inservirent: hoc enim vinum, licet acorem quendam foveat, per sal earum aquarum alcalinum ac lixiviosum adeo contemperatur, ut etiam sub ipsa solius lactis cura tuto exhiberi queat.

Quod si vero tertiam quæstionem, anne ex continuo aquarum potu hydrops, graviusve malum pertimescendum sit dispiciamus: tantum abest, ut in illis, quæ jam ægrum comitantur symptomatibus ex decoctorum aqusrumque mineralium assiduo usu tumori œdematoso aut plane hydropi prænuntiando locus relinquatur; ut potius hoe medicationis genus, spissos, tenaces, mucidosque humores diluendo, vasculaque viscerum minima resolvendo & aperiendo, illis morbis præcavendis dici mereatur convenientissimum. Aliter res se habet, si hydrops primas jam egit radices, vasorumque, quæ viscera ingrediuntur, quædam obstructio infarctusque præsto est: quæ corporis conditio impedit, quo minus justo largior aquarum, diluentium ac humectantium exhiberi debeat quantitas.

Sed ad quartam denique quæstionem: quæ cura hecticæ, phtisi, ac scirrho viscerum ex præsenti morbo tandem metuendis, debeatur, ne actu tandem eveniant? & annon consultum sit, medicinis quandoque intermissis, naturæ rem totam permitti? regero: non utiqne dari specifica nec composita, certos morbos avertentia; omnemque præservationis rationem ex corporis ægrotantis, & morbificæ caussæ varia constitutione esse dijudioandam. Quanquam enim ea tam eruditorum, quam vulgi animis inhærescat opinio, naturam aut artem nobis suppeditare quædam medicamina, huic vel illi morbo specifice opportuna: ea ipsa empiricæ medicinæ fucum arguit, & talia jactantem ignorantiæ suæ accusat. Proinde tamen non cum iis facio, qui assiduum remediorum usum, maxime æstiva calidaque nimis tempestate, suadent: at vero si omnia medicamina abolere, soliusque naturæ viribus fidere vellemus; deprehensuros nos omnino vereor aut hanc morbo debellando minus sufficientem fore, aut sub ea à medicinis abstinentia morbum invaluisse, atqne nimis altas & inexpugnabiles fere egisse radices. Commendata à me remedia naturæ sunt qusm maxime amica, & non nisi diætetica: hinc nec ullam naturæ inferent molestiam, nec felicem præstabunt effectum, nisi temporis diuturnitate adjuta. Certus enim sum, præsentem ægritudinem magis diæteticis, quam è pharmacia desumtis auxiliis esse oppugnandam: quibus mentis tranquillitas, corporisque temperatum exercitium jungenda, omnis vero periculi metus probe excutiendus. Quibus prælibatis id adhuc monendum duxi, ut evitatis antea per 3. vel quatuor dies aëre inimico, cibis crudioribus, animique pathematibus, sub finem hujus mensis ex tusa vena qustuor vel quinque sanguinis emittantur unciæ: iisque rite adhibitis divinum affore auxilium, non dubito, sed ex animo precor.

Ulterior morbi relatio.

Quisquis ex adjecto medici consilio ea cognoverit symptomata, quæ ægrum huc usque infestarunt: mirabitur sane, illum penitus extenuatum & viribus fere confectum iis tolerandis fuisse parem: Quæ licet in dicto consilio aliquantulum sint exposita; ea tamen hisce litteris uberius explicare, haud aliennm videtur. Postquam igitur anno 1728. potatis acidulis Selteranis vertiginis insultus valde gravis accesserat, ipsaque recruduerat hæmoptysis: bini mense Junio consulti sunt medici, qui venæ sectionibus, laxantibus & temperantibus hos diros depulerunt affectus. Verum enim vero XI. calend. Septembris hora matutina decima prævio aurium susurru tanta ægrum rapuit vertigo, ut animi simul inciderit deliquium, & sensuum, loquendique potentia quidem integra, spirationis tamen summam anguitiam, extremorumque refrigerationem toleraverit. Abhinc tota hyeme lecto affixo, decima qusvis matutina hora vertiginosa rediit molestia, mox graviori, mox leviori æstu stipata: quid? quod cruenta exscreatio ab illo fere ad hoc usque tempus per intervalla ingruat; cujus accessionem XIV. Calend. Februarii anni 1729. tanta simul

comi-

comitabatur humorum expanſio, ut febris inde accenderetur, à medico demum temperantibus ac roborantibus expugnanda medicinis. Vertigo autem eo frequentior erat, & à leviſſimis cauſis, ipſoque alicujus libri intuitu, excitabatur: quæ tamen, æſtiva tempeſtate appropinquante, aliquantulum remiſit; & ſuccedentibus temporibus raro gravioribus afflixit invaſionibus, levioribus quotidie fere recorrit. Illæ ex humorum nimia commotione, internisque ſpaſmis, prævüs immoderato corporis motu, multa ſermocinatione atque exæſtuatione induci; hæ à retentis flatibus & ructibus augeri deprehenduntur, atque hoc caſu à corticum citri recentium maſticatione præſens ſubſequitur mali imminutio, cum ructuum promotione. His inſuper aurium per totam hebdomadam protracti tinnitus ſæpius junguntur. Elapſo proxime vere acidulis, per proximum ſexennium potari ſolitis, ſuperſedit, & infuſum theiforme ex ſpeciebus balſamicis bis quotidie, nec non juſculum cum radice ſcorzoneræ paratum, adhibuit: exinde vero crebras tenſiones, (jam quidem ſub larga muci expectoratione ceſſantes) ardoreſque ac torſiones circa regionem epigaſtricam ſenſit, ad felleæ veſiculæ regionem uſque protractas; quibus ſi flatuum moleſtiæ acceſſerint, in eadem regione ſenſus quidam percipitur, ac ſi interna ſpinis leviter lacerarentur. Ubi autumnus ingruit, ſucceſſerunt crebræ largæque muci, haud ſordidi quidem per os ſputationes, primum levi ſcreatu redditæ, nocturniſque ſtipatæ ſudoribus; tum vero tuſſi promovendæ & emoliendæ, qua, ſatis miti, primo mucus ſolutus, de n leviſſima exſcreatione, matutino præſertim tempore, excernebatur, & ex ſiniſtro potiſſimum hypochondrio aſcendere obſervabatur: hic enim locus, multa reſtitante mucagine, acerbo aſſiduoque torquetur dolore; qui ea evacuata, paulo remittit, & in hoc latus decumbere iterum permittit. Neque vero minus eadem pituita, quandoque circa mediaſtini, ſterniquε regionem oriunda, per pectoris membranam aſſurgere percipitur, ac eo uſque iis locis ardoris inferre ſenſum, donec fuit reddita: jungitur hiſce ſpirandi major ac olim anguſtia, cubantem magis quam euntem affligens, & pro reliquæ ægritudinis ratione modo gravior, modo levior. Ipſum quidem mucidum ſputum medicus, omnem pulmonum adhuc ulcerationem negans, ex ſcorbutica deducit putrilagine, ejuſque cauſſam ab induratis meſenterii glandulis derivat; tuſſim vero epidemicæ adſcribit ſtragi: attamen veretur æger, ne ipſa pulmonum tabes aut jam præſto, aut in propinquo ſit, & quum pituitam ſputo redditam ex imo ventre circa eam, in qua chylus elaboratur regionem oriri ac inde aſcendere percipit, omnem chylum in talem mucum mutari, hinc ad pulmones ferri, ibidemque, niſi affluxus divertatur, vaſa exulceratum eſſe, ſibi perſuaſum habet.

Ceterum fluxu hoc per fauces tam copioſo, fonticuli, quos in pedibus gerit, fere ſunt exſiccati: alvi exerementa quotidie dejiciuntur, ſatis dura, præceduntque ſæpius atroces circa umbilicalem regionem ſpaſmi; ea vero plane obſtructa, internus invaleſcit æſtus; quam ob cauſſam quater quotannis laxante uti ſolet medicina. Lotium, abſente nimio calore, naturali redditur ſimile, nubecula ſalino-ſcorbutica, ſæpe ſedimento conſpicuum: pulſus quidem æqualis, juſto tamen celerior, & ſub ſpaſmorum tempore debilis. Humorum accedentes commotiones ſequuntur oſſis ſacri dolores, hæmorrhoidum quaſi indicia; quibus ceſſantibus, multum pituitæ exſpuitur. Epulis ſupervenire ſolent ventriculi & ſiniſtri hypochondrii ſpaſmodicæ conſtrictiones, nec minus capitis dolores, temporum, ſiniſtri maxime lateris tenſiones ac pulſatiles pone aures motitationes. Frigus eſt maxime inimicum; capiti enim admiſſum prævio aurium ſuſurru vertiginem inducit: eadem, quæ exſcreatur, fertur quoque per nares pituita, matutino tempore cruentis intermixta ſtriis: ſub ructibus ipſa amara bilis fauces adſpirat; & cœna plerumque parcior magis à moleſtiis immunis obſervatur, quam prandium, ſub quo multum voratur: ipſa vero diæta exactiſſima eſt. Mane theiforme aſſumitur decoctum, & inſuper decima hora juſculum ſorbillatur: calori vero præternaturali pulvis ex Hoffmanni conſultatoria deſumtus medicina opponitur, qui ſic ſe habet: Recipe lapidum cancrorum unciam dimidiam, cornu cervi philoſophice præparati, conchiarum, nitri depurati ana drachmas duas, cinnabaris rite præparatæ, ſuccini ana ſcrupulos duos, olei de cedro Italici guttas octo. M. capiatur veſperi aut ante epulas. Pediluvia, licet provido ſatis tepore adhiberentur, nihilo ſecius ex quo vertigine tentari cœpit, malum irritare videbantur; hinc iis, quotidiano uſu intermiſſo, quater quotannis utitur æger, maxime cum pedum frigus olim conſuetum jam remiſerit.

Hiſce denique malis Selteranas iterum opponere aquas ideo veretur, quoniam eas ante biennium hauſtas grave excepit ſymptoma, quo cordis motus fere interruptus, ſpirationi viam præcludere videbatur: quod vero an ipſi aquarum uſui, an potius gravi ſub illo mentis commotioni adſeribat, ambiguus hæret. Quare ſalutare iterum anhelat conſilium.

Copia conſilii à medico quodam dati.

Vir quidam, cujus temperamentum, ætas, vitæ genus, antecedentes morbi, illorumque curationes à Friderico Hoffmanno Med. Conſult. P. V. Dec. II. Caſ. V. uberius exponuntur, per aliquot annos ſatis bene valuit, ſuiſque muneribus rite fungi potuit. Ille circa anni 1728. æquinoctium unico vini hauſtu aſſumto cruentum iterum incidit ſputum: eoque per aquas Selteranas lacte caprino permixtas ac brachii venæ ſectionem debellato, Vto nonar. Julii denuo prehenſus, tendentes ſimul pungenteſque in regione intercoſtali, hypochondriorum, dorſi & circa claviculas dolores percepit. Huic à ſuo medico hactenus uſitatis pectoralibus ac traumaticis ſublevato medicinis cum & ego opem laturus requirerer: ipſum vehementi humorum ebullitione, volatico æſtu, gravique vertigine laborare deprehendi. Quamobrem pedum venis protinus tnſis, aſſiduum conſuetorum huc uſque pediluviorum uſum commendavi, medicinas pectori opportunas & antiſpaſmodica virtute præditas ex pulvere marchionis, lapidibus cancrorum, ſpermate ceti, caſcarilla, millepedibus, nitro arcanoque duplicato propinavi; infuſa theiformia ex herbis veronicæ, betonicæ, meliſſæ, millefolio, floribus bellidis &c. ac pilulas balſamicas exhibui. Nec ſine eximio ſymptomatum levamine hæc remedia in uſum fuere vocata. Verum enim vero cum more conſueto Vto Calend. Auguſti, cœlo auſtero ventoſoque equo feciſſet iter: veſperi gravis vertigo, animi conjuncta deliquio, ipſum prehendit; quæ nervinorum ac cinnabarinorum remediorum frequenti expugnata uſu, X. Calend. Septembris decima hora matutina tanta rediit vehementia, ut præter animi defectionem, tremulus maxillæ inferioris motus, idemque nec non debilis valde pulſus accederent, ac omnis mortem ſimulare vide-

videantur. Quamvis autem & hæc accessio ex modo dictarum medicinarum usu post aliquot horas remiserit: nihilo tamen minus abhinc ad anni usque finem levis vertigo, calore mox volatico, mox continuo, sanguinisque ebullitione stipata quotidie fere recurrit, tandemque naturæ magis quàm artis ope aliquantulum evanuit. Ceterum cum ex insigni ciborum appetentia, digestione fere integra, bonoque excretionum successu, viscera labe quadam nondum adfecta conjiciam, & omne malum sola humorum expansione & enatis inde ad caput pectusque spasmis ac congestionibus absolvi credam: eo meum tendit consilium, ut æger proximo vere venam in pede secandam præbeat, pediluviis adhibendis inhæreat, supra memoratarum cephalicarum & pectoralium medicinarum, infusorum scilicet theiformium, & ad humorum nimios motus, nitrosorum, salium digestivorum usui indulgeat, inque diætæ legibus rite observandis sedulus pergat &c. d. 18. Jan. 1729.

Responsum cum Consilio.

Docuerunt me transmissa & morbi historia & medici consilium, quæ porro ægrum infestaverint adflictiones, & qualis exhibitorum in iis remediorum fuerit effectus. Quamvis igitur haud inficias ire queam, tam intricatam morbi conditionem rarissime deprehendi: attamen malo hypochondriaco, aut spasmodico flatulento, magna capitis nervorumque imbecillitate, sputo cruento, virium summo defectu, ac insigni humorum vitalium acrimonia stipato principales deberi partes, extra omne positum. credo dubium. Quantis vero horum adeo inveteratorum morborum exstirpatio subjecta sit difficultatibus; illos, qui in arte soteria bene sunt versati, haud fugiet: uno enim symptomate mitigato, alterum insurgit atrocius. Quicquid autem sit, nullum in his malis præstantius est auxilinm, quam quod diæta & vitæ regimen suppeditant; quo quilibet, quid sibi utile, quid noxium sit, probe observet, hocque fugiat, illi indulgeat: quod curationis superest, optime vere proximo, mense Majo præstabitur. Ejusdem ceterum cum Medico ante citati consilii auctore sum sententiæ: ille enim rem acu tetigit, & exigente necessitate præ aliis erit consulendus. Quo vero etiam instante hyeme malo aliquod deferatur levamen, illudque à gravioribus præmuniatur: suadeo ut decoctum mox communicandum grati æque saporis ac eximiæ virtutis sub epulis loco ordinarii potus, mane vero calidum ad mensuram dimidiam hauriatur. Sic autem paratur; cornu cervi raspati binæ unciæ, usti una, & radicis scorzoneræ una cum dimidia ex tribus aquæ mensuris per horam dimidiam decoquantur, tum percolentur, aqua colata cum tribus amygdalarum excorticatarum unciis ad emulsionis formam conteratur, & ut amœniori imbuatur sapore, saccharo ac aqua cerasorum nigrorum permisceatur. Non minus quotidie, mane vel vesperi viginti harum anti-spasmodicarum pilularum devorentur: Recipe extracti florum chamomillæ, summitatum millefolii ana drachmas tres, rhabarbari, centaurii minoris, corticis chaecarillæ pulverisati ana drachmam semis, cinnabaris rite paratæ ana duos scrupulos. M. f. l. a. pilulæ ex scrupulo no. XX. Tum vero mitto pulveris mei præcipitantis portionem, cujus bini scrupuli, accedente sanguinis ebullitione, metum hæmoptyseos faciente, ex emulsione supra citata assumendi sunt.

Denique omnis refrigeratio, cibi salsi acidique, omnes animi & corporis commotiones cane & angue pejus fugiantur: quæ si rite fuerint observata, de felici eventu nullus dubito.

CASUS XII.

De vertigine ex stomacho.

Perillustris comes annorum LVII. temperamenti sanguineo-cholerici, staturæ mediocris, constitutionis satis firmæ, capacioribus vasis, nervisque instructus, juventutis suæ annis à morbis fere immunis vixit; procedente vero ætate variis capitis, ventriculique molestiis occupatus, & ab iis magis naturæ beneficio, quam artis ope liberatus fuit. Quadraginta sex annoa natus acuta febre per sex fere hebdomades lecto affigebatur, & adeo debilitabatur, ut post satis longum temporis intervallum vires demum recuperaret; quæ febr s tribus post annis, levioribus tamen symptomatibus stipata iterum infestavit. Anno 1723. scabies sicca pruriginosa cutim obsidere cœpit tanta pertinacia, ut omnibus sanguinem purificantibus, aliisque medicinis irritis, ipsisque Pyrmontanis aquis bis nequicquam potatis, per integrum triennium molestam intulerit affectionem. Hanc tandem fugatam bona per binos annos excepit valetudo, nisi quod graves quandoque sub regiminis administratione animi commotiones accesserint: quæ ne biliosas sordes ventriculo relinquerent, emetica remedia semel aut bis quotannis, haud sine insigni muci evacuatione ac salutari effectu adhibere suevit. Nihilo tamen minus his per intervalla vertiginosi demum insultus, primum levissimi, paulatim vero adeo invalescentes irrepserunt, ut proximi anni mense Junio illustrissimus, epulis finitis, hilaris ac optime valens ex improviso gravi vertigine subito raptus, ad terram concidisset, nisi assidentes ipsum continuissent atque sublevassent: quam gelidissimi sudores, membrorum tremores, omniumque partium emortuales quasi rigores cum vomitibus acris acidissimæ saburræ repetitis exceperunt. Hinc artus fricabantur, iisque incalescentibus sanguis è pedibus large mittebatur; quo factum ut intra paucas horas prorsus ad se rediret. Vix autem sex præterlapsæ erant septimanæ, cum eadem adflictio, eadem periodo depulsa recrudesceret: & denique adeo ingravesceret, ut trium spatio mensium ter quoque longe citior ac vehementior recurreret, nullasque suæ accessionis præmitteret notas: sub qua ratio sensusque manent quidem illæsi, capiti vero gravitas ac temulentia quædam relinquitur. Jam eo perductum est malum, ut nulla dies ab eo, licet plerumque mitiori sit immunis, & hinc omnis lectio, meditatio, subitanea corporis gyratio, capitisque ad terram inclinatio studio evitari debeat.

Sub hoc rerum statu perillustris æger mentis commotionibus maxime expositus est, assiduoque mœrore cruciatus; adeo ut sæpius anxiis turbetur ideis, & ad suspiria facillime moveatur. Somno gaudet satis profundo; cibisque, quorum integra est adpetentia, ordinario dimidiam vini rhenani mensuram, quandoque Hungaricum Tockæanum interponere suevit, per omnia ceterum sanus. Venas in pedibus bis quotannis circa utraque æquinoctia secandas bisque corpus scarificandum præbere solet: Pyrmontanis autem acidulis, quibus olim sæpius erat usus, novissimo biennio supersedit,

persedit, numne eas aut forsan alias instanti vere adhibere congruum sit, doceri avet. Lotium per proximas abhinc septimanas redditur valde turbulentum, lateritio sedimento conspicuum, quod ad matulæ latera rheumaticam materiam largiter alluit. Nec denique silentio prætereundum, sub vertiginosis accessionibus liquorem quendam vomitu reddi, aquæ forti simillimum, fauces excoriantem & lintea arrodentem. Quamobrem ne molestum hoc malum graviora inducat damna; salutare efflagitatur consilium, ac morbo funditus debellando congruum auxilium.

Responsio Consultatoria.

Illustrissimi comitis afflictionem dum probe ac penitius examinavi; illam gravi vertigine à spasmo imi ventris, maximeque ventriculi inducta absolvi deprehendo: quo scilicet cruor vitalis ad caput magno impetu propulsus, illius vasa sui stagnatione graviter distendit, & nisi tempestiva feratur medela, futuræ apoplexiæ metum omnino incutit. Ab eadem enim earum partium distentione, quæ ex crebris mœroribus, & clandestinis ærumnis majus acquisivit pabulum, insignis acor & multa bile permixta acrimonia, quæ ventriculum & duodenum intestinum obsidet, suos mutuatur natales. Neque minus humorum vitalium eximium mucidis sordibus, scorbuticisque salibus inquinamentum subesse, non solum urina significat, verum etiam pruriginosa, quæ olim cutim satis diu occupavit, scabies testatur. Hisce vero ægritudinibus diætæ potissimum vitia viam stravisse arbitror; hinc pro sanitate recuperanda suadeo, ut excellentissimus æger omnes spirituosos potus, cervisias valde lupulatas, calidiora maxime Tockæana vina, morbis capitis vertiginique admodum inimica omni studio fugiat; & pro ordinario potu solam aquam, aut potius Selteranas acidulas, quarum binæ tresve partes cum una vini rhenani generosi sint permixtæ, hauriat. Dein omnem curam eo dirigendam puto, ut insignis acrimonia, ac caustica bilis, quæ hepatis, pancreatisque obstructorum vitio enata, animi vero commotionibus concitata videtur, corrigatur æque ac eliminetur: priori scopo optime satisfaciet pulvis hic: Recipe lapidum cancrorum, pulv. marchionis ana unciam unam, succini præparati, nitri purificati ana drachm. unam cum dimidia. M. f. pulvis, cujus drachma quavis vespera ante lecti introitum ex aqua fontana capiatur: alteri fini impetrando præstantissimus erit rhabarbarinus pulvis, e. g. Recipe rhabarbari alexandrini, lapidum cancrorum ana scrupulos duos, nitri purificati grana decem; qui semel singula septimana mane ex aqua vino nupta sumatur, eique super ingeratur decoctum Coffee. Tum vero venæ in pedibus præsenti mox tempestate, dein Junio mense, & sub finem Septembris tundendæ, & octo semper cruoris unciæ emittendæ; pedes ipsi ab omni frigore muniendi, & in moderato semper calore conservandi, hinc sæpius intemperata pediluvia vesperi immittendi sunt, & denique cœna parciori utendum. Quod si autem vernale tempus accesserit, Selteranas aquas in usum vocandas perquam commendo; quas adhibendi modum tum docebo. Ceterum à nimio medicaminum, maxime calidiorum, quæ vulgo capiti ventriculoque confortandis exhibentur, usu omni modo dehortor: & si commendatæ methodo diætæ, cujus neglectus omnem medicinarum vim redderet irritam, exacta jungetur ratio; haud dubito, quin eximium mali levamen sit insequuturum.

CASUS XIII.

De Serenissima ex affectione hypochondriaca & vertigine laborante.

Serenissima quædam persona XXXIV. annorum, temperamenti phlegmatico-sanguinei, habitus corporis inter macilentum & succi plenum medii, tenerrimæ ac valde sensibilis constitutionis, extra matrimonium vivens, à multis jam annis, autumnali maxime, hyemalique tempestate acerbos capitis dolores, catarrhales defluxiones, tonsillarumque inflammationes, & has quidem ultimo abhinc triennio ex usu cujusdam pulveris salini fere evanescentes, nec non spasmodicas sinistri potissimum lateris, olim atrociores toleravit tensiones. His novissima hyeme perpetua quidem, mane vero decima, vesperi quinta circiter hora adeo ingravescens, ut subito desidere teneretur, vertigo accessit, ægrotamque impedivit, quo minus in publicum prodire valuerit; quid? quod Insuper ventriculi ardor, occipitis frigidulus sensus, & proximis aliquot diebus crebra salivæ nimium acris, internasque faucium partes arrodentis sputatio tanquam molesti jungantur comites. Appetitus integer, sæpius justo major, ut haustu mane decocto herbæ Theebois aut fabarum Coffee lacte permixto, panem bis coctum assumere teneatur. Venas in pedibus per XIV. jam annos, prima quidem vice, ob diros capitis dolores, singulo semper mense Majo haud sine eximio levamine aperiendas præbere suevit: à calidioribus vero medicinis insignes humorum incurrit commotiones, quas pulvis Hallensium antispasmodicus plerumque sedavit, insuperque in mitigandis quoque sinistri lateris tensionibus, alvoque tantum non semper segni aperienda præclaros exseruit effectus. Locum ordinarii potus per ultimum quadriennium vinum rhenanum æquali portione cum acidulis Pyrmontanis combinatum, & ad quartam mensuræ partem quotidie haustum supplevit; unde quoque longe melius, quam olim habere cœpit. Mensium denique fluxus in quantitate pariter ac qualitate integer, justo recurrit tempore. Quum itaque splendidissima ægrotans hisce malis minerales opponere aquas decrevit: scire avet, quales futuræ sint convenientissimæ, quave ratione adhibendæ?

Consilium.

Intellexi ex transmissa morbi, qui Serenissimam personam infestat, historia, quales hæ fuerint ægritudines, simulque quæstionem, quæ iis medicatæ aquæ futuræ sint optimæ? propositam deprehendi. Hinc ergo consulturus malis, omnia capitis symptomata tam vertiginosa, quam catarrhalia ex mala omnino digestione originem traxisse arbitror. Ventriculus enim multis acribus, acidisque sordibus onustus non solum vehementioris appetentiæ, ardoris, ac lateris sinistri tensionis, olim magis affligentis exstitit caussa: verum etiam acida illius saburra, absoluta concoctione, longe acrior reddita membranam stomachi nerveam vellicat, & vi consensus, quo partes nervosæ invicem gaudent, vertiginem & tensivas capitis stricturas excitat. Ne-

que vero minus idem digestionis vitium, hincque enata ventriculi acrimonia spissos impurosque gignit humores, qui malis recensitis majus pabulum suppeditare valent ac augmentum. Hinc enim prima hypochondriacæ adsectionis ponuntur rudimenta, succorumque vitalium per abdominis viscera circuitus difficilior redditur ac impeditior.

His suppositis curatio quoque erit adaptanda; quæ, quo felicior evadat, ante omnia exactam diætæ requirit observationem. Cibi enim acidi, dulces, lacticinia, poma, similaginea; animi commotiones ac mœrores; frigorisque liberalior admissio quam longissime sunt fugienda: contra vero cœna sit parcior; corpusque, ne sit vita sine motu deses, binis circiter ante epulas horis aut curru vehendo aut obambulando placide moveatur. Potui ordinario loco Pyrmontanarum, Selteranæ vino rhenano permixtæ acidulæ, ob earum alcalinum principium feliciori inservient effectu: nec opera ludetur, si ad humores à capite derivandos, vesperi temperata pediluvia ex aqua pluviatili, furfuribus tritici & tantillo lactis parata adhibeantur. Præter has vero diætæ regulas, acrimoniæ involvendæ, ventriculoque confortando præstantissimus erit hic pulvis, aut matutina decima aut vespertina quarta hora ex haustu aquæ fontanæ capiendus: Recipe lapidum cancrorum, matris perlarum, pulveris marchionis ana drachmas duas, tartari vitriolati, magnesiæ albæ ana drachmam unam, nitri depurati drachmam dimidiam, olei de Cedro Italici guttas VIII. sachari Canariensis ad pondus omnium. M. D. S. *Pulver zu einem balben Quentlein auf einmahl.* Neque minus è re erit, mane quasdam scutellas Decocti Chocoladæ tenuioris, aut Theebois sorbillare; sub epulis vero ultimo haustu 80. vel 90. guttas Elixirii balsamici temperati assumere, quod sic se habet: Recipe extracti absynthii, cardui benedicti, myrrhæ electæ, succini, salis tartari ana drachmas duas, corticum aurantiorum unciam unam M. & digere cum libra vini Hispanici aut Hungarici.

Alvi vero obstructioni nihil convenientius opitulabitur, quam vel enematum adplicatio, vel pilularum mearum aut Stahlianarum frequens usus: nec incongruus erit pulvis Hallensium antispasmodicus, humorum ebullitioni oppositus. Externe capiti confortando egregiam opem feret sequentis cucuphæ perpetua capiti impositio: Recipe radicis ireos florentinæ unciam unam, succini, benzoes electæ, storacis, cariophyllorum aromaticorum ana drachmas duas, herbæ majoranæ manipulum unum, florum lavendulæ, anthos, chamomillæ romanæ ana pugillos quatuor. M. f. pulvis. D. S. Species *zum Kräuter-Mützgen.* Denique medicatarum aquarum, mense Junio adhibendarum usum satis salutarem fore credo; inter quas Schwalbacenses acidulas, subtiliores longe Pyrmontanis, iisque efficacia haud cedentes, convenientissimas judico: Harum enim ordiuaria dosis mane haurienda, sub epulis autem Selteranæ vino rhenano nuptæ bibendæ, ac ex his commendatum supra balsamicum elixirium assumendum. Quæ si rite observabuntur; felicem inde effectum & spero & apprecor.

CASUS IV.

De rara lipothymiæ specie in sene.

GEnerosissimus vir, septuagenario major, gravioribus ac perpetuis fere, uti semper, ita præcipue per aliquot dies obrutus negotiis, die quadam Sabbathi sacris interfuit; quibus finitis, rus petiit, atque redux factus ea vespera hilaris ac optime valena lætos cum filiis sociavit sermones. At circa septimam circiter vespertinam horam sine evidenti occasione tanta sensuum obnubilatio ipsum prehendit, ut nec videre, nec audire, nec loqui, nec cognoscere quicquam valuerit. Circumstantes filii attoniti morbi accessionem subesse rati, protinus & medicum & verbi divini ministrum accersi curant: quorum ille aquis apoplecticis frustra naribus admotis, & ipsis vesicatoriis irrito conatu adplicatis, nullum fere arteriarum animadvertens motum, ægrotantem una cum Pastore tanquam mortis candidatum hora nona dereliquerunt. Hora duodecima revertens medicus, eundem deprehendit morbi statum; nisi quod externi artus fortiter agitarentur, totumque corpus sudore gelido ac copiosissimo fere difflueret; hinc iterum tristis abiit. At enim vero haud ita multo post æget ex alto quasi sopore excitatus ad se redire cœpit, & interrogatus, quomodo haberet? non nisi placido profundoque se gavisum fuisse somno respondit: cujus cupiditate raptus, iterum obdormivit, & mane sponte expergefactus, sequenti non solum die lunæ satis alacer visus à multis invisebatur; verum etiam noctem, quæ excepit, tranquillo confecit somno, dieque martis eadem alacritate accedentium consortiis amicorum interfuit. Horum autem omnium, quæ his acta fuere diebus, nulla prorsus ipsum subiit recordatio; donec mercurii demum die omnium fieret conscius, ac progrediente tempore integræ restitueretur sanitati. Medicus hunc affectum spitituum ex assiduis negotiis factæ comsumtioni attribuit: & ægrotans potissimum doceri avet, num forte hujus mali recrudescentes timendæ sint accessiones?

Judicium Medicum.

Quem ex missis litteris generosissimi viri cognovi morbum, adeo esse comparatum ingenue fateor, ut mihi ultra XL. annos medicinam facienti nondum obvenerit: licet haud rara sint exempla eorum hominum, qui ex insigni post tolcratas febres acutas infirmitate altos inciderunt sopores, iisque suscitati haud inconcinnos equidem cum aliis miscuerunt sermones, & ad quæsita rite responderunt; attamen recuperatis viribus omnium fuerunt inscii. Neque vero minus affectus ille ad mentis defectiones, quas lipothymias vocant, referri potest: quæ à virium non juxta veteres vitalium, sed potius animalium, & fluidi illius mobilissimi & simplicissimi, quod sub nomine spirituum animalium nervis & cerebro vehitur, defectu quodam, aut saltem cessante & ad tempus sufflaminata secretione ac influxu in organa sensuum; vel si mavis, ex magna vasorum & substantiæ cerebri imbecillitate & atonia natales suos mutuantur. E minus autem ad hoc morbi genus in senili maxime ætate multum disponere videtur irrequieta illa diurna nocturnaque mentis fatigatio: quæ sicuti animæ aciem

aciem adauget, ita quoque corporis vigori enervando admodum opportuna deprehenditur: & quum tantis mentis laboribus tam provectæ ætatis homines raro indulgere observantur: ipsi etiam tales morbi rarissimi occurrunt. Quibus suppositis cum spirituum duntaxat inopia huic malo præbuit originem: haud mirandum est, iis mora temporis, maximeque cordialium ac analepticorum usu refectis, naturam quoque resocillatam fuisse; neque ideo recursus illius adeo pertimescendus erit, nisi forte assiduæ mentis cogitationes, eæque occasiones, quæ vires dejiciunt, iterum accesserint omni modo fugiendæ. Ipse egomet satis deprehendi, imbecillam senectutem minus aptam esse illis laboribus tam corporis quàm animi perficiendis, quos alacris juventus facillime peragit; ac recte dixisse Hippocratem arbitror, quod æquam inter vires & labores, cibum ipsum ac potum servare oporteat proportionem. Præterea vero senibus nihil magis curæ cordique esse debet, quam ut ventriculo, ejusque vi concoctrici robur addant: cui scopo optime satisfaciet Elixir meum stomachicum, sæpius quidem & alternis diebus XX. tantummodo guttis capiendum: aromata enim & spirituosa, uti illis sunt proficua, ita nec larga simul assumenda dosi. Eandem quoque cautelam vini requirit usus; quod licet ætate provectioribus vires egregie corroboret, eamque ob caussam lac senum appelletur: attamen & parca quantitate & generosum, quale est Hungaricum, potari debet. Quod reliquum est, excellentissimo viro ut Deus vitam diu servet incolumem, est quod ex animo precor.

CASUS XV.

Num in affectu soporoso usus Carolinarum conferat?

GEnerosus vir, XLVI. annos natus, calidioris quidem ac strictioris temperaturæ, constitutionis tamen vividæ ac integræ, anno 1712. Principem quendam in itinere comitatus, dolente pedis sinistri tumore prehendebatur. Derivabat hunc primum à multa pedum stando eundoque defatigatione non minus, quam pernionibus calcanei diuturnis, omni fere hyeme exulcerari solitis: quum autem ille aliquot septimanis cum immani sæpius dolore inhæsit, à medico, cujus, donec vivare desiit, consilio usus fuit pro podagrica accessione habitus, sibique relictus absque medicinis sponte evanuit. Sequentis 1713. anni mense Majo accidit, ut dum noctu iter faceret, & currui ex viæ inæqualitate remorato revehendo ipse manum admovere deberet, ex hoc labore sudore perfusus, mox vero refrigeratus, pectoris incideret defluxionem, ac crebra tussi, raucedine, anhelitusque difficultate vexatus fuerit. Remiserunt autem hæ molestiæ & adhibitis medicinis, & accedente podragra mitiori; ægerque pro confirmanda sanitate per binos annos Pyrmontanis ac Amasianis usus aquis, præter spirandi levem angustiam egregie valere cœpit. Sed anno 1714. Augusto mense cruor parcus ex venis in anum explicatis stillavit: qui fluxus primum dysentericæ dejectioni, tum temporis epidemicæ, tribuebatur, pilulisque adstringentibus bis oppugnabatur; errore vero detecto nullo modo quidem turbabatur hoc hæmorrhoidale profluvium, attamen mox cessavit, & non nisi sub Septembris finem unica rediit vice. Abhinc autem fere artuum assidua gravitas, pectoris molestia, somnique naturali major cupiditas accessere; quæ symptomata, interveniente nonnunquam podagrico dolore, protinus quidem remiserunt, hoc tamen vago, & licet redierit, vix per horulam incerto loco infestante, pejora evaserunt. Præcipue auxit somni desiderium; cui, cum sub anni 1715. finem venando humores graviter commovisset, capitis pulmonumque variæ destillationes, coryza, tussique manifestæ, labiorum intumescentia mox efflorescentia, & catarrhalis febris supervenerunt. His licet varias opposuerit medicinas, tantum tamen aberat, ut malo tulerint suppetias, ut potius anhelitus ille difficilis, viriumque decrementum cum reliquis symptomatibus per aliquot hebdomadas magis fere increverint: quibus demum vesicantia pedibus adplicata levamen quoddam addiderunt, asthma vero & præternaturalem soporem haud penitus exstirparunt. Hic enim non solum nocte, verum etiam hora decima matutina accedens multis ludibriis, corporis agitationibus, vehementi ronchò, largoque sudore molestus est, & finitus gravem cordis palpitationem post se trahit. Oppugnavit ergo hæc mala Egranis Pyrmontanisque acidulis novissima æstate in usum vocatis, tantumque effecit, ut sopor æque ac difficilis spiratio, membrorumque insignis torpor ad aliquot fere septimanas remiserint; nulla tamen valerudinis constantia: siquidem symptomata recensita, repetito frustra insequente autumno dictarum aquarum usu, magis invaluerunt. Somno enim nunquam ad satietatem frui potest; & quanquam ad 8. vel 10. horas fuerit protractus, tanto languore, perpetuo dormituriens adficitur, ut sub ipsa sæpius matutinarum precum recitatione iterum obdormiscat: quibus denique totius ferme corporis dolor & tensio, ac si fustibus percussus esset, sociantur: matutino quoque tempore multi ante oculos versantur vapores, quos autem assumtum theiforme, aliudve decoctum cito dispellit; & denique ciborum appetentia nullo laborat vitio. Neque vero ignorari oportet, ægrotantis generosæ familiæ proprium veluti ac hæraditarium esse hydropem; cujus initia ipse jam deprehendit: siquidem non solum abdomen sæpius distenditur; verum etiam post assumta purgantia viridescentis ichoris multam reddit copiam, ipsumque fit tenuius. Ceterum bis quotannis venam in pedibus incidendam præbere suevit, ex qua cruor valde rubeus, siccior ac scorbuticus mittitur: inde quidem revocari videtur arthritis, at juncturis aliquantulum excruciatis, mox insidiosa recedit. Corporis motus, maxime per equitationem malo admodum conducere, nimiumque somni desiderium imminuere observatur: pedes autem omni vespera tument, digitique impressi vestigia relinquunt, tumore suo anhelitus libertatem restituentes. Has ægritudines præsenti 1719. anno non medicatis aquis, sed variis decoctis ex appropriatis herbis, confectis, spiritibus volatilibus aliisque medicinis, omni autem effectu destitutis oppugnavit: & hinc consilium petit, num futuro vere acidulæ Carolinæ, aut quæ aliæ sint profuturæ?

Consultatio.

Ex iis, quæ de præsenti casu transcripta sunt intellexi, omnem calamitatum, qua generosissimus vir premitur, catervam in nimia ad somnum proclivitate variis symptomatibus concomitata consistere: soporem enim illum gravibus insomniis, motitatione corporis, insigni dolore, stertore, largoque sudore vitiari, expergefacto cor vehementer palpitare, somni desiderium insatiabile, perpetuamque ad illum esse proclivitatem, iisque omnibus artuum atque totius

tius corporis immanes cruciatus, contuſionis ſenſum referentes jungi, ample ſatis percepi. Hinc autem clariſſime patet, cerebrum ejuſque membranas non minus quam univerſum nervorum genus potiſſimum lædi; ſeroſumque laticem ex humoribus largiter ad caput compulſis ſeparatum, & dictis cerebri membranis, nervorumque principiis inhærentem, recenſitarum proximam cauſam exiſtere adflictionum. Namque omne & ſoporis & ſpirationis vitium nimia humorum vitalium ad caput & pectus congeſtioni natales ſuos debere; hanc vero ex ſpaſmodicis flatulentiſque imi ventris, maxime inteſtinorum moleſtiis originem trahere omnino arbitror; quas & hæmorrhoidum impeditus fluor, & hinc enata cruoris circa has partes ſtagnatio, & arthritica materia intus retenta excitaverunt. Quis enim hæc negabit, qui attendet pectoris æque morbum ac ſoporem profundum ex recrudeſcentibus pedum doloribus, aut imminente ſauguineo per anum fluxu inſigne reportaſſe levamen? Quiſnam, qui multas flatulentias, ſpaſmos, alvique obſtructiones, & egregiam in hiſce malis Pyrmontanarum & Egranarum acidularum efficaciam intuebitur, non primariam horum vitiorum cauſam in abdomine ac inteſtinorum canale mecum collocabit? Omnibus vero hiſce adflictionibus primam anſam dediſſe videtur cruentæ exercitionis, pro dyſenterica habitæ, per adſtringentes pilulas cohibitio ac plenaria ſuppreſſio; hanc enim protinus torpor, difficilis anhelitus, ſomnique inexplebile deſiderium exceperunt. Quorum ſymptomatum exſtirpatio quanquam venarum ſectionibus, laxantibus, derivantibuſque medicinis ſub primo acceſſu inſtitutis abſolvi fere potuerit: iis tamen neglectis malum increvit, & jam potiſſimum in quæſtionem venit, num illi tollendo Carolinæ ſint profuturæ acidulæ?

Neque vero eas diſſuadere poſſum. Namque licet omnes fere minerales aquæ, maxime Carolinæ, tanquam duriores aliiſque ponderoſiores per cerebri vaſa difficilius paulo vehantur, adeoque illis ejuſdem affectibus, quos ſeroſa produxit colluvies, potius nocere quam prodeſſe, & plerumque ſomnolentiam inducere ſoleant: attamen pectoris oppreſſionem & ſoporoſum affectum, qui noſtrum ægrum vexant, ex cruoris circa imi ventris viſcera ſtagnatione, primarum viarum diſtentionibus, atque podagræ & hæmorrhoidalis exeretionis retentione originem ſuam habere eſt animadvertendum. Hinc cum longa mihi compertum ſit experientia, congruum harum thermarum uſum & in revocando hæmorrhoidali fluxu, & in foras pellendis arthriticis podagriciſque motibus, & denique in ſpaſmis ac flatulentiis primarum viarum, viſcerumque imi ventris infarctibus expugnandis eſſe præſtantiſſimum ac fere divinum: haud facile video, cur diſſuadenda ſit earum potatio, eo magis, cum jam Pyrmontanæ & Egranæ eximiam exſeruerunt virtutem. Verum enim vero cum binæ potiſſimum inter fontes Carolinas reperiantur aquæ, interno æque ac externo uſui opportunæ, ordinariæ nimirum, quas *den Brudel* vocant, & molares, *der Mühlbrunnen*: harum uſum in præſenti morbo illis præferendum conſulo. Differunt enim hæc ſtillicidia & elementis & virtutibus: prius quippe, cujus à pluſquam centum annis ordinarius eſt uſus, inſignem ſcaturit ferventium aquarum quantitatem; multaque fovet principia tum ſalia alcalina neutra, cum terras calcareas martiales, quæ ochræ nomine in canalibus, quas perfluit aqua, promte copioſeque in tophaceum concreſcunt lapidem: quorum principiorum una earum libra poſt evaporationem unicam ſuppeditat drachmam.

Alvum movent hæ thermæ ad ſedes quinque, ſex, aut plures; cum vero ob largam terreſtrium particularum copiam crudæ ſint ac ponderoſæ, difficilius per corporis habitum tranſire obſervantur; & hinc in ſpongioſis maxime corporibus pedum aliqualem relinquunt intumeſcentiam. Eandem quoque ob rationem difficilius per caput progrediuntur, & in iis affectibus, qui ex atonia & debilitate cerebri ac nervorum oriuntur, magis obeſſe, torporemque ac ſomnolentiam inducere deprehenduntur. Externe autem inter balnea adhibitæ adſtringentem exſerunt efficaciam; dum cutim mirifice conſtringunt, tumores diſcutiunt, repellunt, omneſque cutis ſordes, maxime ſcabioſas, quin & ulceroſas citiſſime exſiccant.

Contra vero longe alia molarium thermarum eſt indoles. Harum enim internus uſus ante XX. annos nemini adhuc innotuerat; ſed olim equi male habentes iis lavabantur, ac demum ab hominibus inter balnea duntaxat adhibebantur. Cum autem XX. abhinc annis primum Carolinos fontes acceſſiſſem, eorumque omnium elementa ac virtutes accurato indagaſſem examine: hos molares longe ſubtiliores levioreſque aquas, puriora ſalia ac minorem terreſtrium & calcarearum particularum copiam vehere, quam quidem ante memoratas thermas mox deprehendi. His enim tepidiores ſunt, & majori quantitate aſſumi queunt; ſaporem magis martialem exſerunt; ex gallarum pulvere obſcuriori imbuuntur colore; ipſaſque ſapiunt acidulas, quarum calefactarum nomen omni merentur jure: nec denique tantum ochræ, tophaceique lapidis ad canalium balneorumque latera deponunt, ac priores, eoque præclariorem ſui levitatem ac ſubtilitatem ſufficienter demonſtrant.

Non minus quoque virtutes molarium aquarum longe ſunt præſtantiores: alvum enim copioſius ducunt, nec tamen caput aggravant; nec torporem relinquunt; nec tumores excitant, nec in balneis uſurpatæ repellentem vim exſerunt. Ipſe ego primum earum præſtantem efficaciam in meo corpore expertus, illas prioribus prætuli, & medicis æque ac multis illuſtrioribus ægrotis admodum commendavi; qui etiam majorem inde utilitatem in malo hypochondriaco, affectibus nervorum ac hæmorrhagiis perceperunt, quam quidem ordinarius fons hactenus præſtiterat.

Hoc harum thermarum diſcrimine explicato, ipſe facile generoſiſſimus æger judicabit, quare molares ipſi convenientiſſimas ordinaverim. Ipſa vero curatio hac potiſſimum ratione erit inſtituenda:

Altero poſt acceſſum die veſperi capiantur viginti pilularum mearum balſamicarum; ac poſtridie aquarum potus inchoetur adeo ut matutino tempore intra unius horæ ſpatium primum XIV. vaſcula (quæ binas Hallenſium menſurarum circiter adimplebunt) ſequenti die XVIII. tertio XXV; quæ niſi quinquies ſexieſve alvum moverint, quarto XXX. totidemque ſequentibus ad nonum uſque diebus hauriantur; veſperi vero pediluvium ex iiſdem aquis confectum adhibeatur. Tranſactis hiſce 9. diebus per biduum mane balneo immittatur corpus; tum adſumtis iterum veſperi pilulis, eadem potandi ratio, protinus à XXV. vaſculis inchoando per 8. dies repetatur: quibus præterlapſis rurſus per biduum in balnea deſcendatur; hinc prior potatio ſeptem continuis diebus inſtituatur, & denique balnea ſubjungantur. Omnibus abſolutis corpus hoc laxante, quod licet purgantibus ſit vacuum, tamen reſtitantes adhuc in inteſtinis, glandulis ac vaſculoſo corporis habitu aquoſas mucidaſque ſordes egregie ducet, purgetur: Recipe mannæ electæ

uncias

uncias tres, foliorum fennæ f. ft. cremoris tartari ana drachmam unam femis, coque leni calore in aquæ florum acaciæ unciis quinque; colaturæ adde extracti rhabarbari, nitri depurati ana grana decem, aquæ cinnamomi unciam femis. D. S. Potio laxans, cujus una mane, & interjecto jusculi avenacei potu post horam dimidiam altera capiatur portio. Subinde vero essentia corticum aurantiorum balsamica, æquali pondere cum tinctura gentianæ rubræ combinata ad LX. guttas aut ante epulas aut fub iis fumta egregiam feret opem.

Quæ ceterum victus ratio fub his medicationibus habenda fit, eo magis jam non explicabo, cum ample fatis ac exacte in tertia fcriptorum, quæ edidi, diæteticorum parte, ubi de rationali mineralium aquarum ufu est expofitum, memoriæ fit prodita. Neque vero ignorari oportet, ægro, priusquam Carolinas accedit fontes, venam in pedibus fecandam, & feptem vel octo cruoris uncias emittendas esse.

His adhibitis mihi fuit nunciatum, generofissimum virum fub ipfo quidem thermarum ufu graves foporofæ adflictionis acceffiones toleraffe, ab iis autem abfoluta curatione fere immunem evafiffe, corporis proceritatem diminutam fuiffe, tantumque vigoris acceffiffe, ut per tres horas obambulare, ipfofque montes afcendere valuerit; ipfam denique anhelitus difficultatem penitus evanuiffe.

CASUS XVI.

De infultu apoplectico cum refponfo, an in eo thermarum Carolinarum ufus fit falubris.

Si morbum intueor, cujus hiftoria mecum fuit communicata, ut mentem meam, num Carolinæ ipfi forent congruæ aperiam; maxime fi noviffimam illius acceffionem, qua arteriis adhuc pulfantibus, oculis rubentibus, toto corpore calente, ægro per binas horas omnis fenfus cum motu periit, & abhinc dextri lateris artus priftino vigore ac firmitate orbati, memoriæque vis imminuta fuit: eam minime à mentis defectione derivare, fed potius inter morbi attoniti primordia recte collocare mihi videor. Hujus enim tres fere funt gradus: fub quorum primo leviffimoque humores vitales ab extimis & infimis corporis regionibus vi vehementiffimarum distentionum ad caput, ejufque tam externas partes per carotides exteriores, quam per has interiores ad cerebrum, hujufque membranas magno impetu compelluntur, expanfifque harum partium vafis libero circuitui remoram injiciunt. Tum vero inhærente hac cruoris ftagnatione fenfus interni æque ac externi pereunt, eaque paulatim difcuffa fenfim reftituuntur. Et hæ funt fere acceffiones, quæ viros hypochondriacos, fœminafque hyftericas fæpenumero infeftare folent. Alter apoplexiæ gradus eft, fi nimiæ illi fanguinis in vafis cerebri ftagnationi, ac circulo impedito ferofi laticis fecessio accedit & extravafatio. Hic enim dum vaforum poros penetrat, & propter fuam gravitatem lateri cuidam medullæ oblongatæ vel fpinalis infidet: nervei fluidi influxum remoratur, ac hemiplexiam vel paralyfin inducere obfervatur. Quæ ftagnatio ac extravafatio quo eft vehementior; eo gravior nervorum refolutio, eoque magis memoriæ vis, loquelæ facultas, ac fenfuum internorum non minus quam externorum vigor deperditur.

Summus denique hujus affectus gradus exoritur, quando ex violento humorum impulfu fubtiliffima piæ maxime meningis vafa rumpuntur, ipfeque extravafatus cruor bafin cerebri occupat. Prior tempeftiva venæ fectione facillime fanatur; alter licet minime ita gravis fit, ut fubito occidat, infirmos tamen per totam vitam reddit ægrotantes, & fi fuerit levior, ætafque junior, medelæ locum relinquit: tertius vero tantum non femper lethalis deprehenditur.

His fuppofitis præfentem ægritudinem inter primum apoplexiæ gradum refero & hinc egregiam, quam tempeftiva venæ fectio tulit, opem derivo. Verum enim vero cum experientia doceat, hofce violentos caput verfus motus, & inde refultantes paralyticos & hemiplecticos infultus ex leviffimis cauffis facillime rurfus excitari ac recrudefcere: haud inconfultum erit non folum originem eorum rimari, verum etiam medelam hæc mala præfervatricem perfcrutari. Ex caufarum igitur huc facientium cenfu deprehendo, ægrum longo tempore multis mœroribus occupatum, variifque occafionibus plus jufto commotum ac perturbatum, noctes fere infomnes tranfegiffe, interdiu nimiis animi defatigationibus vacaffe, & pro triftium idearum depulfione fæpius ultra modum vini potationi indulfiffe; hinc per aliquot menfes anxietate præcordiorum, alvi obftructione, ructibus magis quam flatibus, intentis cogitationibus ac infignitriftitia affectum fuiffe. Exinde vero facile elucefcit, omne nervorum genus debilitatum, fummamque ad motus fpafmodicos atque hypochondriacos effe proclivitatem; quibus nihil opportunius ad fanguinis verfus caput pectufque congeftiones invitandum deprehenditur.

Quæ cum ita fint, omnem curationis nervum eo intendere oportet, ut fpafmis primarum viarum confopitis caput nervique roborentur: quod num ex prudenti Carolinarum thermarum ufu impetrari queat, jam erit difpiciendum. Hæ igitur aquæ corpore rite præparato fub recta victus ratione ac convenientium medicinarum ufu adhibitæ in omnibus fpafmodicis ac hypochondriacis affectibus, ex fanguinis ftagnatione & libero per vifcera imi ventris, nominatim mefenterii, lienis, inteftinorum, hepatis, & uteri circuitu impedito originem trahentibus miram omnino præftant utilitatem; maxime fi dicta fanguinea vifcera cruore nimio fint infarcta, fecretio bilis, fucci pancreatici & inteftinalium glandularum vitiata, digeftio ac chylificatio læfa, alvinæ non minus quam fanguineæ per anum uterumque evacuationes fuppreffæ, & multæ acidæ, mucofæ biliofæque fordes, veræ flatuum origines intra inteftinorum canalem coacervatæ. Verum enim vero quandocunque hi perverfi motus ex prævüs animi commotionibus, diuturnifque mœroribus, caput nervofumque genus mirifice debilitantibus natales fuos mutuati funt: iis non minus Carolinas, quam alias acidulas minerafefque aquas minime quadrare, aut faltem cautiffimo ufu opponendas effe longa compertum habeo experientia. Ratio in aprico eft: illæ enim aquæ, & præfertim ordinariæ Carolinarum thermæ, quas *den Brudel* dicunt, difficillime per caput progrediuntur, ideoque infignem temulentiam torporemque relinquere deprehenduntur. Hinc quoque eft, quod fub earum potatione peritiores medici ægros ab omnibus mentis defatigationibus, multo magis commotionibus, & omni, quod caput labefactare valet fedulo dehortari foleant: quid? quod ex eodem fundamento in iis, qui, ut dicunt, idiopathice caput atque cerebrum infeftant affectibus, maxime paralyfi & memoriæ debilitate horum fontium ufus ab omnibus diffuadeatur.

His

His præmissis in præsenti ægritudine cautam providamque dictarum thermarum potationem eo minus prorsus improbare possum, quo magis notissimum est, iter, aëris mutationem, omnem à mentis corporisve laboribus abstinentiam, jucundum consortium, & exactam victus rationem, quæ sub illa curatione observantur, multum valere ad nervosum genus confortandum. Tum autem haud ignotari oportet, non ordinarias thermas, sed molares, illis longe leviores ac subtiliores in usum vocandas, nec sub earum potu diutno nimium indulgendum somno: contra vero omni mœrori curisque supersedendum, finitaque curatione à frigore, calidiori potu, ac omnibus, quæ mentem turbare possunt, sedulo cavendum & denique nervinas, tonicas, cephalicasque medicinas esse subjungendas. Quod si autem husce cutate observandis æger se haud parem putaverit; ab ea medicatione, majus periculum minitante penitus erit abstinendum.

CASUS XVII.

Sistens consilium in debilitate generis nervosi & præcavenda apoplexia.

Ægritudinum, quas Virum generosum de D. strenuum chiliarcham prementes ab ipso coram percepi, omne fundamentum in generis nervosi capitisque insigni per nimiam refrigerationem, corporis animique vehementes commotiones excitata debilitate situm esse arbitror. Ex hac enim non solum ventriculus labefactatus loco legitimi chyli multum mucidæ acidæque generat pituitæ, alvum reddit segnem, molestamque gignit flatulentiam: verum etiam succi vitales ad caput rapiuntur, ejusque imbecillitatem non minus, quam visus, auditu, & memoriæ vitia torporemque inducunt. His igitur symptomatibus conveniens omnino medela apponatur necesse est, ut majora damna prævertantur, & apoplexiæ metus discutiatur: quam cum & mihi impositum sit proponere, ante omnia suadeo, ut ne quidquam ab instituta & hactenus rite observata vitæ ratione æger deflectat. Maxime vero cerevisiæ potum prorsus abolere oportet; & in ejus locum selteranas acidulas, aut decoctum sub litt. A. communicatum, quorum partes quatuot cum una vini rhenani generosi mixtæ sint, substituere convenit. Nec ludetur opera, si per aliquot septimanas alternis diebus cubitum iturus in pediluvia ex aqua fluviatili, furfuribus tritici & dimidia cinerum clavellatorum uncia confecta descendat. Inter medicamina autem consulo, ut pulvis meus bezoardicus pari portione cum præcipitante combinatus ante lecti ingressum ad drachmam dimidiam in præcitato decocto capiatur: mane vero quædam vascula descripti sub litt. B. infusi theiformis sorbillentur, ac lenis inde intra lectum expectetut sudor; & denique sub epulis ex ultimo haustu XXX. Elixirii visceralis guttulæ assumantur. Tum imprimis alvi lenitio maximopere curanda, quam optime præstabunt pilulæ meæ balsamicæ, quarum bis per quamvis septimanam numero IV. vesperi, totidemque mane insequentis dici deglutiantur, & jusculum superingetatur. Fidem scopo pilulis missis, conveniet manna, singula hebdomade semel ad unciam unam cum dimidia mane loco sachari in decocto Theebois aut jusculo soluta avenaceo, nisi adversetur, devoranda. Nec erit incongruum, essentiæ meæ stomachicæ guttas XX. ante prandium ex supra laudato decocto haurire. Vena in pedibus ter quotannis, primum Martio mense quinque circiter ante æquinoctium diebus, dein fine Maii & denique medio Octobris tempestate serena incidenda, sex circiter cruoris unciæ mittendæ, & proximo post triduo maxime ab aëre frigido & cibis incongruis abstinendum. His peractis, mense Majo usus acidularum Selteranarum erit præstantissimus, quarum tepidarum una cum dimidia mensura matutino per 5. vel 6. septimanas bibantur, eæque vino nuptæ potui ordinario sub epulis inserviant. Hanc vero curationem & antecedat & excipiat potus seri lactis dulcis, quod nervis tensis exsiccatisque humectandis egregiam feret opem, sic præparandum: Recentis lactis mensura super prunis sub continua, ne adurat, agitatione ad pulveris fere consistentiam coquatur; tum aquæ puræ mensura una affundatur; ebulliant invicem, ac ut caseosa remaneat portio, percolentur, cujus mane calefacti in locum potus Thee bois una, post meridiem frigidi altera portio hauriatur. Hoc remedii genus præterlapsis circiter 8. diebus corpore per pilulas aut mannam bene purgato sub reliquarum medicinarum usu inchoetur, & per aliquot tempus adhibeatur. Et hæc sunt, quæ in salutem generosi viri proponenda duxi, quæ Deus reddat felicia atque salutaria precor. d. 10. Mart. 1727.

Litt. A.

Recipe radicum sassaparillæ, chinæ, scorzoneræ ana uncias quatuor, cichorei, liquiritiæ, corticis ligni sassafras ana uncias duas, seminis fœniculi unciam dimidiam. C. C. D. S. Species pro decocto ordinario, cujus binæ unciæ in tribus aquæ mensuris per tres horæ quadrantes decoquantur.

Litt. B.

Recipe herbæ veronicæ, millefolii, melissæ, salviæ ana manipulum, florum papaveris rhœados, tiliæ ana manipulum semis, corticum ligni sassafras, seminis fœniculi ana drachmas tres. C. C. D. S. Species *zum Kräuter-Thee.*

Ulterior relatio.

Quatuor jam aguntur anni, cum salutari pro tuenda sanitate consilio instructus, egregiisque potitus tui medicinis: quarum quidem effectus, cum primum non omnino voto respondisset, dosi tamen imminutiori fuit præstantissimus. Abhinc Pyrmontanis acidulis, irregulari methodo usus, multos excrevi calculos, quorum maximus orificio vesicæ impactus hæsit, ac haud sine immanissimis doloribus, ipsiusque vitæ periculo tandem excretus fuit. Neque vero jamjam illis premor, nisi quod nonnunquam sabulum cum lotio reddatur; cruentaque mictio ac ardor urinæ, maxime si equo vel curru vectus corpus nimium commovi, graviter urgeat. Hæc oppugnaturo mala pilulæ sunt datæ numero XV. devorandæ; quarum binas tresve duntaxat, lectum petiturus aliquot successive diebus sumsi; (aloes enim justo largiorem eas ingredi quantitatem ratus, illas simul transmitto, numne parca hæc dosis sit continuanda, doceri cupio:) & exinde hæmorrhoides bis quotannis commoveri deprehendi; quæ cum mox licet parcius fluerent, mox in solis motibus acquiascerent, diras mihi semper

semper excitarunt molestias. His sæpius opposui hirudines, quæ semper insigne præstiterunt levamen, ultima tamen vice, nescio an ipsarum, an illas adplicantis culpa spem fefellerunt. Denique novissimo autumno Carolinas in usum vocavi thermas, quæ licet primum ardori urinæ nihil mederentur, contimiatæ tamen insignem limosi lotii eduxerunt quantitatem, & hoc excreto ab omnibus me liberarunt symptomatibus. Verum enim vero dum suasu medici aquarum usum abrumperem, iisque adsumta salis Anglicani dosi finem imponerem: en rediit pressio & ardor urinæ, & ad hunc usque diem mox levior mox gravior assidua me exercet molestia. Nec silentio prætermittendum est, sub dictarum aquarum potatione catarrhales humores è capite ad fauces lapsos huc usque affligere, & non minus raucedinem, nullo gargarismate, nec aqua scabiosæ debellandam, quam etiam insignem capitis inducere gravitatem. Et hæ fere sunt, quibus premor ægritudines, quarum medelam cupidissimus anhelo, & scire aveo, num Pyrmontanis, iisque tepidis ad fontem uti liceat acidulis? Namque septuagenarius fere ventriculi adhuc illibato gaudeo vigore, nisi forte frigidis indulgeam potibus. Nec minus denique cognoscere gestio, num venæ sectione circa proxime elapsum æquinoctium novissime instituta, illam more hactenus solito, ter quotannis repetere oporteat?

Responsio Consultatoria.

Traditis litteris, quibus præsens viri generosi valetudo exponitur, mox me subiit pristinorum, qui ipsum exercuerunt morborum memoria: & cum jam potissimum in quæstionem veniat; an Pyrmontanis aquis hac æstate tuto liceat uti? non possum non, quin ab illis candide dehorter. Non enim solum hæ acidulæ præter spirituosas, quas fovent partes, graviores vehunt aquas & ventriculi viscerumque integrum supponunt robur: verum etiam, teste diuturna experientia, ætate provectioribus non omnino conveniunt. Contra vero multo utilior tutiorque erit curatio, quæ cum Selteranis aquis per quatuor hebdomades instituetur; ea quidem ratione, ut quotidie matutino tempore tertia lagenæ his aquis repletæ pars calida hauriatur; & non minus ante, quam post eam potationem corpus potiuncula mannata purgetur, idemque fiat sub ipso potu per pilulas meas balsamicas XI. numero singulo quatriduo vesperi devorandas. Hæ enim acidulæ in iis, quæ pectus renesque infestant ægritudinibus, nephritide, mictione cruenta, & humoribus denique edulcorandis peregimiam edere solent virtutem. Destillationes autem faucium, tussim, sanguinisque acrimoniam partim infuso theiformi, olim communicato, vel cum vel sine lacte sorbillando, partim Elixirio meo pectorali vesperi XL. guttulis ex haustu aquæ frigidæ capiendo oppugnandam esse duco. Deinde pilularum mihi transmissarum usum dissuadere omnino cogor: quippe quas examinatas multa scatere aloe, humores graviter commovente deprehendi; iisque meas pilulas præferendas consulo. Temperandæ denique sanguinis acrimoniæ, ejusque ebullitioni sopiendæ utilissimus erit pulvis meus præcipitans, vesperi antequam lectus petitur, ad unam drachmam aut solus, aut cum supra laudato pectorali Elixirio ex frigidæ haustu quandoque capiendus.

Relatio.

Generoso ægro commendata medicationis ratione probe uso, insigne morbi levamen accessisse percepi, & non dubito, quin ex diuturniori medicinarum præscriptarum usu omnem sit recuperaturus sanitatem.

CASUS XVIII.

De dispositione ad affectum paralyticum & apoplecticum.

Vir annorum XXVI. temperamento largiter sanguineo, corpore spongioso, teneroque permultis, iisque exilioribus vasis conspicuo instructus, & inde ad humorum majorem, quam natura vegeto circuitu movere potuit, quantitatem generandam valde opportunus, à prima fere infantia ventriculi debilitate, nausea, vomitibus, capitis doloribus, quandoque vertigine, & dextri lateris insigni gravitate stipatam præ se tulit valetudinem: quæ symptomata, maxime artuum gravativa molestia, ætate progrediente magis magisque increbuerunt, ut etiam nonnunquam manibus, inter obambulandum rigida distentione subito correptis, nihil firmiter continere sæpius valuerit. Præterea pectoris oppressio, anhelitus, maxime sub ascendendis scalis difficultas, & vernali autumnalique tempestate humorosa tussis jungebantur: neque tamen aliis infantiæ familiaribus morbis, præter variolas, morbillos & purpuram facillime superatas, fuit divexatus. His malis variæ & evacuantes & stomachicæ medicinæ fuerunt oppositæ, & pectoris afflictiones binis abhinc annis potu Selteranarum acidularum oppugnatæ: sub quarum usu fracturam tibiæ sinistræ incidit, adeo rebellem, ut viginti septimanas intra cubile omni corporis motu destitutus sedendo cubandoque transegerit. Tum vero insigniter aucta fuit ciborum adpetentia, hinc humorum copia mirifice increvit, corporisque nimia obesitas; quibus corporis exercitio minus idoneus largum Tabaci usum opposuit. Verum enim vero novissimo vere ex avidiori murænularum ingurgitatione capitis diro dolore, vertigine, & nauseabunda correptus commotione, emeticam sub debito regimine assumsit medicinam, & tribus vomitibus multas reddidit sordes: subjungebantur stomachica ex balsamicis temperatioribus cum nervinis, cephalicis & cinnabarinis maritata; & appropinquante æquinoctio, venæ sectio, quæ olim in brachio instituta per biennium neglecta, erat, in pedibus iterum administrabatur eo effectu, ut si accederet repetitus Selteranarum usus, æger omnem sanitatem recuperandi indubiam spem foveret. Inchoabatur quoque, corpore rite præparato, earum potatio: at enim vero quarto die vix duos sorpserat cyathos, cum leviori apoplexia subito corripetur, tenebræ oculis objicerentur, & omnis auditus sermonisque potentia evanesceret; quam accessionem copiosissimi exceperunt vomitus, omnisque fere adpetentiæ amissio: Hæc symptomata accersitus medicus laxantibus equidem, divertentibus & roborantibus medicinis oppugnavit, non autem adeo debellare potuit quin matutino maxime tempore quotidie redirent; ut hinc à potu aquarum desistere aliisque remediis uti debuerit. Vena nimirum in pedibus incidebatur, parumque cruoris emittebatur, & alternis diebus pediluvia in usum vocabantur: quibus effectum est, ut sopito vomitu, appetitus rediret, oculorum autem caligo & auditus gravitas penitus evanescerent. Neque tamen minus gravativus in dextro latere sensus adhuc urget, ipsamque interdum linguam attinge-

attingere videtur: ut ideo non solum scire aveat ægrotans, quo morbo laboret; quæ illius sit caussa? atque num selteranæ aquæ novissimam accessionem excitaverint? verum etiam ad depellendas has ægritudines, majoraque damna avertenda salutare anhelet consilium.

Consultatio.

Postquam non solum præmissam hanc morbi historiam diligenter perpendi, verum etiam ipsum generosi ægrotantis statum oculis intueri mihi licuit: insignem jam ad effectum paralyticum & apoplecticum dispositionem, omnibus modis tam exacta diæta quam congruis medicinis merito oppugnandam timeo. Namque longo tempore gravitate ac languore dextri lateris, vertigine, capitis dolore, præpedito sermone solicitatus, proxime elapso vere sub ipso selteranarum aquarum potu levem incidit apoplexiæ insultum cum visus, auditusque amissione, linguæ hæsitantia, nausea, vomitu, & quadam veluti paralytica dextri lateris resolutione stipatum, venæ tamen sectione, congruisque medicinis iterum expugnatum. Omnibus vero his symptomatibus insignem generis nervosi, cerebri ac ventriculi debilitatem, quæ plethoricæ ac spongiosæ nimium corporis constitutioni, cerevisiæ crassæ lupulatæque potui, ac fervidæ ciborum adpetentiæ suos debet natales, proximam stravisse viam nullus dubito; & eandem ob rationem maximam quoque curandi ac majora mala præservandi vim in pertinaci victus observatione, qua in diuturnis hisce morbis nihil fere præstantius habetur ac fructuosius, esse positam arbitror. Hujus intuitu ante omnia solitum huc usque crassioris cerevisiæ potum non minus, quam justo largiorem Tabaci, maxime à cibis inimici usum penitus abolere oportet: edulia nec avidius nec liberalius ingurgitare, & inter ea à pomis, acidis, salsis, similagineis, lacticiniis, fumo induratis, saleque conditis carnibus æque ac piscibus ut plurimum abstinere, aut saltem parcissime vesci convenit: aër frigidus, septentrionalis, venti vehementes, animique curæ quam longissime fugiantur, & cœlo sereno aliquot ante pastum horis corpus & equitationibus & ambulationibus moderate moveatur. Præterea vero inter alia auxilia hisce ægritudinibus convenientissimum judico, ut ob insignem humorum abundantiam, ter omnino quotannis, nimirum Februario, Junio & octobri mensibus sub tempestate serena cruoris septem circiter unciæ è vena in pedibus tusa detrahantur: quo potissimum tempore per aliquot dies cibi non nisi molliores ac concoctu faciliores comedantur, & omne frigus studio arceatur. Tum omnis curationis nervus eo est intendendus, ut ventriculo robur ac vis concoctrix restituatur, & hinc legitimus chylus, capiti confortando maxime opportunus generetur: cui scopo optime satisfaciet Elixirium meum viscerale balsamicum, quod nullo spirituoso paratur menstruo & L. vel LX. guttis aut ante epulas ex aqua vino permixta, aut sub iisdem ex ultimo haustu adsumtum & acrimoniam simul temperat, & alvi conservat libertatem. Nec minus operæ erit pretium, ut omnes sanguinis commotiones, ad quas æger ob calidioris cerevisiæ potum, videtur facillimus, coaspiantur: id quod sequens pulvis pondere unius drachmæ vesperi alternis diebus ex aqueo vehiculo v. g. aqua cerasorum nigrorum, aut florum tiliæ devoratus egregie præstabit: Recipe lapidum cancrorum, pulveris Marchionis ana unciam semis, nitri depurati, arcani duplicati, succini præparati ana drachmas duas. M. f. pulvis. Matutino vero tempore adhuc intra lectum sorbillanda sunt quatuor vel sex vascula decocti calidioris ex his speciebus conficiendi: Recipe herbæ veronicæ, betonicæ, melissæ ana manipulum unum cum dimidio, seminis fœniculi, cubebarum ana drachmam. C. C. M. f. species. Externe dextri lateris debilitati confortandæ insignem ferent opem, cervicis, spinæ dorsi, scapularum, pedumque frictiones mane pannis asperis calidioribus peractæ; aut inunctio articulorum per hoc balsamicum linimentum: Recipe axungiæ humanæ uncias duas, olei lavendulæ drachmas duas, nucistæ, caryophyllorum ana drachmam. M. d.

Hæc sunt, quæ in hoc casu proponenda duxi, haud dubitans, quin si rite fuerint adhibita, exoptatus inde sequuturus sit effectus, quem Deus reddat salutarem.

CASUS XIX.

De camphoræ ad duos scrupulos per errorem assumtæ effectu in apoplexia hypochondriaco-spasmodica.

Verbi quidam divini minister passione hypochondriaca, tanquam malo ipsi hæreditario diu solicitatus immanissimis capitis doloribus, hemicrania, temulentia, gravi vertigine, mentis deliquiis, hypochondriorum inflationibus & stricturis olim laboravit, & adhuc per intervalla torquetur, simulque narium eximiis obturationibus vexatur, quæ emunctæ haud raro coagulatum atrumque reddunt cruorem, nulla insequente hæmorrhagia. Non minus olim diuturnis alvi obstructionibus obnoxius, illius jamjam detinetur magis profluvio, quo copiosi, tenues, spumosi, ac anum rodentes vellicantesque funduntur humores; aut hoc cessante gravi tenesmo, & ossis sacri doloribus, quasi frigidum quid illud perreptaret, agitatur, hæmorrhoidum suspicionem moventibus. Premitur frequenti insuper incubo, & insomniis terretur turbulentis, somno, quamdiu viduus fuit, satis parco fruitur, & continuis animi curis angitur atque solicitudinibus.

Novissima vero ægritudo hisce se manifestavit symptomatibus: Primum deglutiendi difficultas incipiebat, & adesse semper in faucibus aliquid percipiebatur, quod ad continuam stimulabat deglutitionem: fauces ipsæ excoriatæ videbantur, & inspectæ uvulæ relaxatæ tumidæque serosum tumorem repræsentabant, mitissimo corporis calore, ac pulsu lotioque fere naturalibus stipatum. Oppugnabantur hæ molestiæ partim mixtura ex essentia alexipharmaca Stahlii, scordii, succini lignorumque parata, partim pulvere diaphoretico resolvente ex antimonio diaphoretico, nitro, cornu cervi sine igne, & cinnabari nativa confecto, alternis propinatis vicibus: externe vero collum fovebatur & oleo amygdalarum dulcium camphora permixto inungebatur: verticique oleum succini admovebatur; ex quorum usu, postquam balneator insuper aromaticum pulverem spatula adspersit uvulæ, hæ remiserunt adfectiones. Verum enim vero XV. Calend. Julii per mediam noctem omni repente rationis sensuumque exercitio destitutus, pectore, ac si vinculo quodam adstrictum esset, oppresso & attolli & vocem edere prohibebatur, simulque œsophago & aspera arteria constrictis, nec spiritum libere trahere nec deglutire quicquam valebat; quin, licet rationis usus mox rediret, omni tamen movendi corpus & vociferandi potentia privatus, sub nulla auxilii spe se totum Deo naturæque committere debebat. Tum sudores oriebantur copiosissimi & malum adeo

adeo solvebant, ut mane lætus surrexe::t, ac largam infusi theiformis satis calide assumserit quantitatem. At enim vero vix septima matutina hora audiebatur, cum eadem accessione denuo veluti attonitus percelleretur, & post horæ demum intervallum, spiritibus ad nares admotis, frictionibus, aliisque quæ in promtu erant, adminiculis iterum excitaretur. Excitatus autem omnem penitus loquendi potentiam amiserat; signisque animi cogitata significare tenebatur; hinc digitis pectus, collum linguamque laborare innuebat, & denique calamo ac atramento datis, litteris satis inconcinnis se nihil deglutire posse, pectusque, gulam & asperam arteriam graviter constringi explicabat, atque medicum accersi desiderabat. Accitus ille eadem deprehendebat symptomata: æger anim vix liquida ac medicamina deglutire valebat, venæ in manibus, facieque solito calidiori atque rubicundiori admodum turgebant, pedibus refrigeratis; pulsusque ferebatur tardus ac languidus, & magis à sanguinis insigni abundantia viriumque oppressione, quam harum defectu derivandus videbatur. Inde medicus, qui affectum pro leviori apoplexiæ specie declaratum à spasmis sanguinem ab infimis extimisve partibus ad caput atque pectus compellentibus deducebat, protinus venam in sinistro brachio tundendam, & octo cruoris, insigniter atri & adeo spissi, ut vix stillaret, uncias emittendas curavit; externas partes, maxime nucham & dorsi spinam cum spiritibus apoplecticis, nervinisque, juncto spiritu salis ammoniaci vinoso fricari jussit; interne liquorem cornu cervi succinatum cum essentia castorei & liquore anodyno Hoffmanni mixtum propinavit, linguæ quasdam balsami vitæ saccharo instillatas guttulas imposuit; eamque salvia, theriacaque perfricavit: cujus quoque theriacæ tantillum folio salviæ inclusum sub lingua detinendum exhibuit, ac herbam rorismarini masticandam ordinavit. Has medicinas larga muci tenacissimi insequebatur exscreatio; cui magis fluxili reddendo fauces gargarismate resolvente nervinoque tepido cluebantur: clysterum autem commendatam injectionem æger respuebat. Neque minus raninarum venarum sectionem, quam medicus malo diutius inhærescenti opponendam censebat, insigniter abhorruit, maxime cum recordaretur, quendam olim febre acuta, forsan phrenesi laborantem ex illa in incompescibilem & lethalem omnino sanguinis effusionem incidisse: nec quoque emeticam dare medicinam consultum videbatur, ex qua æger olim tertiana febre detentus animi defectionem passus fuerat. Sed ecce! sub ancipiti hoc rerum statu sponte excitati quidam vomitus insignem pituitæ reddiderunt quantitatem, & sub iis linguæ vincula, per septem horas constricta, protinus relaxata sermonis facultatem restituerunt. Jam adhuc vexabant calor internus, vertigo, torpor, somnolentia, & faucium stomachique spasmodica detentio: quando enim liquida summo labore & difficultate deglutita ad superius ventriculi orificium pertingebant, ibi ac si obex fuisset positus subsistere observabantur; quibus symptomatibus præter supra memoratas essentias eodem die pulveres antispasmodici ex nitro depurato, antimonio diaphoretico, cinnabari antimonii, & pulvere marchionis compositi opponebantur. Eorundem usus sequenti quoqua die, cum noctem pauco, sed turbulento transegisset somno, compressio atque constrictio gulæ, asperæ artariæ, thoracis ac stomachi adhuc urgerent, caput existeret temulentum ac vertiginosum, pulsusque citatior esset, protrahabatur; adjunctis partim mixtura ex essantia succini, scordii, pimpinellæ, ambeæ & liquore anodyno confecta, partim ad derivandos humores, motusque perversos compescendos temperato pediluvio. Non minus torpori capitis ac insigni temulentiæ mitigandæ vesicantium remediorum, quorum egregium effectum æger jam antea in vertigine expertus fuerat, adplicatio suadebatur; & invito licet medico, qui ne genus nervosum indé magis læderetur, & spasmodicæ increscerent stricturæ, valde timebat, haud sine fructu instituebatur.

Quum autem nihilo secius recensitarum partium rigidæ distentiones in eodem tenore persisterent; ad illas relaxandas binæ spermatis ceti drachmæ in olei amygdalarum dulcium recentis uncia dimidia solutæ, ac tribus haustibus ex jusculo carnis bovinæ pinguiori capiendæ ordinabantur. Hausit etiam unam portionem ægrotans, eaque nihil efficiente, alteram assumturus, in locum olei amygdalarum, quod abhorrebat, sua sponte oleum olivarum cum spermate ceti dicta ratione ac quantitata commiscendum ex pergula accersendum curavit. Tum vero vel ancillæ vel tabernarii errore accidit, ut loco spermatis ceti binæ Camphoræ drachmæ datæ, illæque cum olivarum oleo levi calore solutæ fuerint ac combinatæ: quarum tertia pars, duo nimirum camphoræ scrupuli ægro sunt propinati. Hos vix devoratos insigne vartiginis escipiebat incrementum; extremorum frigus, vultus mortui instar pallidus, pulsus parvus ac valde languidus, præcordiorum anxietates, gelidus capitis sudor jungebantur; mentis error incidebat, seque per omnia sanum reputans, mirabatur circumstantium hominum actiones, & graviter advertebat, quod ipsum ægrotantem pronunciantés, instar simulati à Moliere in Comœdiis ægrà attondere velint; nihil nisi somnum anhelabat; mox assiduo risu agitabatur, mox iterum mortis imminentis metu percellebatur. Naribus admota volatilia & vitæ balsamus Hoffmanni temulentius reddebant caput, gravioremque vertiginem: membra languida apparebant ac fere contusa, & miser se valere demonstraturus, intra cubile insigniter titubans obambulabat: spasmodica vero pectoris & œsophagi constrictio, infallibili virtutis, quam camphora habet, antispasmodicæ documento, protinus evanuerat. Medicus camphoram datam ignorans ob insignem vertiginem, torporem, languorem & incredibilem somnolentiam verebatur, ne ipsa omnino accederet apoplexia; hinc protinus clysma emolliens & nervinum cum oleo rutæ, liliorum alborum & nitro antimoniato, haud sine fructu injici jussit: quo facto membrorum rigore, & recensitis symptomatibus per binas horas detentus æger, ad se paululum redire cœpit, deprehenditque, quam infirmus sit languidusque; tum vero corporis æstus, copiosusque sudor cum urina rubicundiori, pulsuque celeriori insequebantur, & gravioris morbi quandam adferebant solutionem; ipse ægrotans insequente nocte placidissimo fruebatur somno. Postridia, cum clystere novissime adplicato materia tenax, viscida, grumosa, lateritii coloris, quam medicus concrementum quoddam ex acido ventriculi hypochondriacis familiari, & oleo amygdalarum dulcium cum spermate ceti atque cinnabari coagulatum esse pronunciavit, satis larga quantitate expurgata, & hinc insigne levamentum inductum fuisset; ille denuo in usum vocatus non nisi ventrem naturali modo subduxit. Mingebatur adhuc rubrum lotium; calor erat mitior; & insiguis lassitudo, assiduaque in somnum propensio adfligebant. Tum demum casu accidit, ut medicus vasculum, quod oleum olivarum cum spermate ceti continebat, inspiciens camphoræ odoram perciperet, & adeo errorem commissum dete-

geret: hinc quo præverteret acutam febrem, ipsiusque camphoræ ardorem mitigaret, supra memoratis pulveribus nitrum, ceu verum camphoræ corrigens, majori dosi admiscuit. Nec minus, ægro cruorem nigrum coagulatum, more olim solito, naribus adhuc emungente, illi resolvendo, ac stasi discutiendæ mixturam ex spiritu nitri dulci, essentia scordii, arnicæ veræ, pimpinellæ cum balsamo vitæ paratam opposuit. Et sic convaluit æger, nisi quod aliquot post sumtam camphoram diebus pustulæ copiosissimæ totum corpus, maxime femora obsederint: hæ vero non in ulcus abierunt, sed apertæ parum seri stillabant, exsiccatæ autem punctulum nigrum, quale ex pulvere pyrio cuti intruso deprehenditur, relinquebant; quo furfuris instar decidente, cicatrix adparebat, sponte demum evanescens.

Ex hac igitur observatione quid quæso de camphoræ vi calefaciente statuendum? Certe eam tantam esse non adparet, quanta à quibusdam medicis, internum illius usum timide & cautissime admittentibus, prædicatur: quod si enim esset, majorem omnino in nostro ægro XL. granis assumta excitasset ardorem, maxime cum in melancholicis affectibus binis duntaxat granulis, iisque nitri simul larga dosi permixtis propinari soleat. Eo magis autem hanc commoventem vim amittere camphoram, si oleis soluta fuerit, elucescit: & denique ipsam provide datam egregia pollere virtute anti-spasmodica, vel ex eo patet, quod exinde omnis spasmodica thoracis constrictio protinus evanuit, & extremorum languor, frigus, atque dolor exceperunt &c.

Judicium.

Præsentem casum, qui Theologi cujusdam & vitæ integritate & eruditione ac insigni naturalis historiæ cognitione venerandi adversam tradit valetudinem, publici juris facere eo minus alienum duxi; quo magis & ipsi morbo & singulari camphoræ efficaciæ quædam debetur animadversio. Morbum equidem non alium esse judico, quam leviorem apoplexiam passioni hypochondriaco-spasmodicæ supervenientem; cujus certe accessio hypochondriacis frequentior, quam à medicis dijudicatio deprehenditur. Hoc vero apoplexiæ genus tempestivis venæ sectionibus, clysteribus, pediluviis, aliisque sæpius sanatur, & natales suos debet violentis extremarum partium & imi ventris distentionibus; quibus cruor spissus justo majori copia ad caput rapitur, in illo per minima vascula progredi nescius subsistit, & externorum æque ac internorum sensuum potentiam per aliquod tempus aufert. Hinc quamdiu nulla vasorum ruptio, aut sanguinis serique extravasatio accedit, curationi locus relinquitur; sero autem jam ad cerebrum delapso, ægerrime morbus tollitur, & sanguine plane extravasato sanari omnino nequit. Sed præsentis mali principiis, incrementis, symptomatibus & curatione recensendis jam eo magis supersedeo; quo amplius & elegantius ea omnia à peritissimo medico in præmissa morbi historia sunt explicata. Id solummodo, quod ex ea notatu dignissimum mihi videtur, est singularis, quem camphora in oleo olivarum soluta, & binis pro una dosi scrupulis ægrotanti summa cerebri ac virium imbecillitate adfecto propinata edidit, effectus. Multi sane, hujus maxime ævi sunt medici, qui præconcepta magis opinione, quam constanti experientia inducti huic remedio nimis calefacientem, humoresque commoventem attribuunt efficaciam, illudque tamquam plane noxium, quod nullis omnino morbis conveniat, ac pejora excitet symptomata, plane rejiciunt. Verum enim vero, ex quo in Mindano maxime & Halberstadiensi principatibus medicinam feci, auctoritate Riverii, quem sui seculi præstantissimum judico medicum, & Crannii celeberrimi Batavorum Professoris inductus, camphora cum nitro combinata in inflammationibus, peripneumonia, pleuritide vera, rheumatismis, febribus inflammatoriis, nimia sanguinis profusione, nec non in morbis hystericis æque ac venereis, ipsaque gonorrhœa, maxime corporis peripheria perspirabili, & ipso à sanguinis abundantia vacuo & frequentissime & felicissime usus sum. Hinc etiam anno 1714. in disputatione de usu camphoræ interno securissimo & præstantissimo ventilata demonstravi, eam, licet inflammabiles, oleosas, sulphureasque foveat partes, nihilo tamen minus ad scrupulum unum in oleo solutam & propinatam homini sano & alvi libertate gaudenti nec calorem excitare nec sitim. Hujus rei veritatem quilibet in semet ipso experturus, ex drachma una spiritus vini rectificatissimi, aut guttis quinque olei cinnamomi vel caryophyllorum, aut haustu vini Hungarici longe majorem excitari percipiet æstum, quam quidem ex uno camphoræ scrupulo. Hæc enim sicuti crocus, opium, castoreum &c. efficaciam suam vi sulphuris anodyni evaporabilis potissimum exserit; & eandem ob rationem nitro nupta in spasmodicis, dolorificis, iisque adfectibus, in quibus interna discussione opus est, securissimi reperitur usus. Quemadmodum autem omnia medicamina, maxime anodyna incongrue usurpata damna inducere solent; ita quoque eadem so a premii camphoram. Hæc etenim in morbis, qui ex virium & cerebri imbecillitate originem trahunt, & alvi segnitiem habent comitem, larga potissimum dosi propinata facillime vertiginem, stuporem sensuum, aliaque symptomata, quæ præmissa morbi historia uberius docet, excitare observatur. Præterea vero haud raro contingit, ut vaporosa hæc remedia, ut crocus, castoreum, opiata, aliaque anodyna à quibusdam hominibus omnino abhorreantur, iisque adhibita periculosas excitent adfectiones: à quibus ad alios nulla valet consequentia. Neque tamen statuo, tam largam camphoræ dosin esse propinandam; sed illius duo grana pro dosi data sufficient, & nunquam ullam creabunt noxam. Confirmant id idem & recentium & veterum medicorum quam plurimi, qui tantum abest, ut internum camphoræ reformidaverint usum, ut potius illam in nimiis hæmorrhagiis, & febribus malignis sæpissime commendaverint & suis immiscuerint compositionibus, quales sunt species de hyacintho, trochisci de Carabe, sperniola Crollii, pulvis Heurnii contra hæmoptysin, quem ille L. V. aph. 50. describit, pulvis pannonicus ruber, tinctura bezoardica Michaëlis, per tot annos summo fructu usurpata &c. Namque hæc præcipue mixturæ simplici nupta in febribus cujuscunque generis longe tutiorem feliciorem que præstabit effectum, quam quidem consuetæ hisce temporibus alexipharmacæ essentiæ ex radicibus calidioribus, enulæ, angelicæ, vincetoxici, imperatoriæ &c. paratæ; quæ sane majorem, quam camphora nitro aut acidis maritata, humoribus inducere observantur ebullitionem.

CASUS

CASUS XX.

De hemiplexia cum curatione hactenus frustra tentata.

Foemina annum agens primum & quadragesimum, temperamenti melancholico-sanguinei, habitus corporis inter macrum & pinguem medii, dum in flore aetatis esset florido, jam vero pallido faciei praedita colore, in foecundo viginti duorum annorum matrimonio quatuordecim vicibus puerpera facta, vivos enixa foetus est, & inter eos bis gemellos, ut abortivos aliquot taceam foetus, in lucem edidit. Natura parentibus suam alendi sobolem inditus amor & nostram eo impulit, ut septem, ni fallor, priores foetus ipsa lactaret, reliquos autem partim lacte deficienre, partim superveniente, dum uterum gereret, diuturna tussi cum somni defectu & sudore, vertigineque gravi per intervalla accedente, nutricibus committere oportuerit.

Quum anno 1729. novissime gravida esset, per omne illud tempus de insigni femoris debilitate est conquesta, pro ratione aucti foetus ac imminentis partus majus adaucta, & cum trigore cruris ejusdem insueto conjuncta. Bis eo tempore vena incisa cruorem reddebat densa, viscida, tenacique variegari, grisei praesertim coloris tunica, qualis pleuriticorum esse fuevit, tectum, subtusve atriorem.

Brevi ante partum pariter ac sub ipso, die 14. Martii 1730. contingente, vix credibilem aquarum copiam effudit uterus, puerperaque tandem gemellos edidit, puellam alteram, alterum puerum. Illa viva, ex omni parte integra; hic mortuus fere dimidio minor cum cuticula lutei coloris mollissima, ad tactum quasi diffluente, non obscuro indicio, cum jam ante, quandiu? dubium in utero fuisse exstinctum, adparebant: reliqua, imprimis etiam purgamentorum matricis, quae lochia appellant, exceretio satis ad naturae leges accommodata. Nec silentio praeteriri debet, puerperam secum perpendentem, quod omnes infantes, quotquot nutricibus lactandos dederat, post diuturnos morbos tandem mortui fuissent, prioribus illis, quibus ipsa mammas exhibuerat, in vita manentibus, consilium cepisse, foetui huic propria admovere ubera, licet fere exsucca. Constituerat enim defectum, si quis foret, lactis alia supplere convenienti alimonia. Neque à proposito suo ullis se averti rationibus passa est. Inde factum, ut non modo majori jusculorum copia pro generando lacte, quam è re sua esset, corpus oneraret, verum etiam dies noctesque plerumque omnes insomnes transigeret, sicque corporis, nervosique praesertim generis robur admodum minueret. Tempore tamen puerperii nihilo minus sine notabili incommodo finito, puerpera ad reddendas benignissimo numini gratias templum adiit, sacrisque interfuit. Quinto vero vel sexto die post, qui primus erat septimae à partu hebdomadis, post quartam meridianam horam aegra gravi ex improviso animi pathemate, ex terrore partim, partim moerore mixto percellitur. Expallescit mox misera, oculi illachrymantur, labia livescunt & tremunt, nauseat ipsa, & ab adstantibus pulverem quendam anti-spasmodicum, qui in promtu erat, poscit. Accedentes filiae in os matris pulverem indere conantur, sed aegra deglutire nequit, potius inani corripitur vomendi conatu, oculi rigent, ipsa obmutescit, mortuaeque simillima ex sella, cui insidebat, in terram prolapsura vix sustineri, aegreque elevari potest. Me tum absente mox alius acceitur medicus juxta ac chirurgus, & aegram quidem ad se rediisse vident, loquelam vero amissam, sinistrique lateris resolutos artus.

Jussu medici inciditur sinistri brachii vena (siquidem dextrum latus paralysi affectum esse putaverat) sanguinisque aliquot mittuntur unciae: interne mixturae ex liquore cornu cervi succinato cum essentia castorei larga ori ingeritur portio: quam tamen brevi post magno revomit aegra conatu ac simul ingentem variorum copiam. Externe pariter spirituosa, nervina, excitantia in usum vocantur. Post septimam vespertinam ipse domum reversus aegram pallentem cum naso acuminato; pulsu debili, sed aequali, respiratione satis integra, viribus tamen valde defectam reperi. Ad haec loquela difficillima, vox minus sonora, sed submissa & intra voculas *Ja* & *Nein* subsistens, ceterum ita comparata, ut rationis integrum ostenderet usum. Os ad dextrum sive sanum latus tantisper vergit, & imprimis isthuc trahitur, dum loqui aegrae animus est. Oculi sinistri palpebra superior ad modum debilitata adparet, hinc semper dextro magis connivere sinister observatur oculus; manetque semiclausus, dum utrumque aperire ac libere circumspicere conatur. Ceterum sensus interni pariter ac externi cum rationis usu vigebant: solum latus sinistrum, ejusque artus adeo erant resoluti, ut nec motus nec sensus ullum in iis superesset vestigium: nec enim impressae brachio acus vim misera percipiebat. Calore tamen naturali & paralytici perfundebantur artus, arteriarumque motus aeque ac in sano micabat brachio. Quaesita, num ex capite doleat aegra? utique se dolere respondit, admotaque ad dextrum sive sanum capitis latus manu, hoc potissimum dolore affici significavit: quin & sequentibus diebus, sermone per Dei gratiam integre reddito, semper de dextri capitis molestissimo dolore est conquesta, non item de sinistri lateris. Tussis subinde humida cum sonitu haerentis intra pulmonum vesiculas muci aegram prehendit; & reliquae corporis excretiones, praeter menses à partu emanentes rite se habent.

In hoc tristi rerum statu, dum, quid potissimum agendum sit, circumspicio, ac imprimis in causam hujus sontici affectus materialem inquiro, probe gnarus, hunc demum recte curaturum, quem mali origo haud fefellit: animum praeprimis subiit quaestio: Num apoplecticus hic insultus à sanguinis copia exeedente, & hinc facta ejus ad caput congestione, stagnatione, hancque subsequente lymphae extra suos alveolos effusione ad medullae spinalis principium, illamque imprimis partem, quae sinistro nervos suos impertit latere, ortum suum trahat? & num adhuc etiam à sanguinis exsuperante copia foveatur? hine pro remedio iteratam postulet sanguinis missionem, sive evacuandi, sive revellendi id fine fiat? Quae dum animo agito & simul anteecedentia & concomitantia momenta probe expendo; id denique rationali deprehendo conjectura, quod tametsi morbi accessio utique à sanguinis crassi praeternaturali ad caput compressione stagnationeque post vehementem illam animi commotionem fuerit excitata, praesens tamen hemiplexia minime à sanguinis laudabilis copia & abundantia foveatur, hinc nec sanguinis evacuatio repetita indicetur, nec ab ea auxilium expectandum sit. Ut enim taceam, aegrotantem per omnem suam vitam

vitam omni fere vino, quin & ipsa fortiore abstinuisse cerevisia, solamque bibisse secundariam; neque urgeam, illam frequentibus non solum puerperiis, verum etiam abortibus, imprimisque illo, qui novissimam ingravidationem non multo ante præcesserat, stupendis sanguinis profusionibus fere exhaustam, ultimoque etiam partu sufficientem uteri purgationem fuisse expertam; & præsens illius status adeo videatur comparatus, ut defectu potius boni sanguinis quam excessu laborare appareat; corporis sane totius & faciei extenuatio mira ac pallidus exsanguisque color, pulsus nec plenus nec fortis, sed potius debilis ac languens, virium denique prostratio satis plene evincunt, non adesse quæ iteratam urgeat venarum incisionem, sanguinis copiam nimiam. Qualitatem vero ejus vitiatam, & inertiam, serique dyscrasiam, non modo cruoris è vena extracti conditio; verum etiam frequentissimæ illæ maculæ scorbuticæ fuscæ majores, sugillationibus simillimæ, aliaque symptomata satis comprobant.

Omissa sic, tanquam minus conveniente remedio, venæ sectione repetita, alterum illud generosum remedium, à non paucis magnis medicis inter palmaria contra ejusmodi affectus numeratum, vomitorium intelligo, se offerebat, nec pauca pro ejus exhibitione militabant momenta. Ipsum enim malum haud ita multo post prandium ægram prehenderat, quæ ad augendam lactis inopiam plus potus & jusculorum, quam olim sueverat, sorbillaverat: quid? quod ipsa natura nauseas vomitusque cum maximo conatu movens viam quasi digito monstraret, quam ingredi & sequi minister ejus deberet, recte suo perfuncturus officio. Et profecto expeditissima fuisset res & inventa clavis ex hypothesi agenti. Verum cum mecum perpenderem, ægrotam ab aliquot jam annis idiopathico quodam capitis vitio & debilitate laborasse, jam etiam de dextri lateris hemierania conqueri; apoplecticos insuper morbos æque ac alios capitis sonticos affectus, ab externa etiam læsione ortos, stomachi mala, nauseam, subversionemque ventriculi per sympathiam producere consuevisse; ac porro ventriculum ipsum repetitis, iisque vehementibus succussionibus jam omni saburra evacuatum, & denique ipsam miseram jam à paroxysmo excitatam, adeoque tam potenti & periculoso remedio ad excitationem opus non habere: tutius me & ab hoc medicamine abstinere, quam fortissimo ejusmodi nisu humores ad caput magis urgere, hujusque functiones turbare judicavi; maxime cum vix appareat, qua ratione incarceratum illud, osseisque cranii & vertebrarum repagulis inclusum vitium vel levissimam opem inde exspectare queat: Quid? quod nec spontanei hi & symptomatici vomitus quidquam levaminis attulerint.

Quapropter omisso & hoc periculosæ aleæ pleno opere, tutiore via incedere, ac potenti mox acrique clystere revellendo, caput ac supremas partes ab incumbente onere liberare tentavi: non minus autem partim ad seri coagulati discussionem, partim ad fibrarum elanguidum motum ac elaterem exstimulandum vesicantia ampla nuchæ & utrique brachio adponi euravi; intus quoque pulveres potenter incidentes ex salibus mediis, cinnabari, succino & castoreo ex convenienti dedi vehiculo, hisque & sequentibus pugnavi diebus.

Clysteres quotidie repetiti optime responderunt, nullo tamen alio allevamento, nisi quod mox secundo die articulatus magis & sonorus & ex pluribus contextus voculis sermo, tametsi non sine difficultate & languore, orisque ad dextrum detorsione deprehenderetur. Vesicæ per plures dies apertæ multum seri acris cutim circumcirca cum pruritu erodentis stillarunt. Ægra, somnolenta licet plerumque esset & dormire visa, somnum nihilo minus, de cujus defectu querebatur, anhelabat: *Wenn sie nur schlaffen könnte*: quem quidem affectum maxime non solum cerebri nervorumque à morbo labi, verum etiam liquidi nervosi, quod spiritus vocant, defectui, ejusque influxui imminuto, hinc virium ortæ debilitati in acceptis ferebam. E re tamen ægræ erat, animæ sedem & nervorum principia, quantum depressæ patiebantur vires, ab incumbente sero magis magisque purgare. Quare mox tertio die dato pharmaco alvus aliquoties evacuata, idque etiam pluries sub morbi cursu, datis varia forma purgantibus minus aeribus factum. Ipsa insuper posteris diebus sponte natura multum sed sine ullo sudavit levamine. Ciborum appetentia plane fuit dejecta, potus vero majus desiderium, sed inter deglutiendum facilis ejus ad asperam arteriam, dummodo tantisper sinistrorsum flecteret vasculum, descensus cum tussi: & præter capitis dextri dolores artus quoque illius lateris satis acriter torqueri cœperunt; adeo ut suræ cruris affecti epispasticum ad plures dies fuerit adpositum. Quarto morbi die eopiosissima hinc inde erupit purpura rubra, maxime in brachio paralytico, quin toto sinistro latere; quæ licet successive totum fere corpus occupaverit, nihil tamen attulit emolumenti.

Quinto die sermo satis promtus erat & expeditus; quo simul se obtulit occasio de ægræ conditione cum D. D. E. archiatro R. P. colloquendi. Hic in hisce affectibus omnibus reliquis medicaminibus anteferebat cauterium actuale nuchæ inter primam & secundam, vel hanc & tertiam colli vertebram per momentum impressum; hujusque operationis effectum optatissimum se Varsaviæ non solum vidisse in puella epileptica, & milite paralytico; verum etiam usum hujus chirurgiæ Italis maxime familiarem esse ac notissimum deprædicabat; monebatque, id mox inter mali principia, antequam firmiores egerit radices, fieri debere, & jam, cum quintus circiter morbi dies esset, nondum exspirasse commodum hujus medicinæ tempus asserebat. Inveni etiam illud experimentum in laudati viri libro, cui titulus: Varsavia physice illustrata pag. 185. & de illo cum doctissimo ac experientissimo sene D. D. S. communicavi. Hic, quamvis rationi utique consentaneum hoc remedii genus, mecum judicaret; non tamen audebat sibi minus expertum tentare, ne eo haud feliciter succedente occidisse, quam non servassemus, videremur. Passus tamen denique fuit, convocari duos experientissimos chirurgos, ut de hac manuali operatione, & num eam unquam administraverint? interrogarentur. Neuter tamen horum ad hæc loca applicaverat olim ferrum candens, parati nihilo minus utrique erant, jussu nostro urere partem desideratam. Dum vero explorandi solum loci causa intuebamur cervicem, totam ejus cuticulam ab imposito vesicatorio adhuc erosam undiquaque ac leniter inflammatam deprehendentes, nec quidem adplicare ferrum ausi sumus. Elapsa sic occasione commoda ac principio, in quo, si quid movendum est movere jam suo tempore jussit Hippocrates, elapso, nulla hujus medicinæ amplius ratio habita fuit. Spem interea faciebat & fidem alter chirurgorum, fore ut gravis licet hæc hemiplexia, absque concursu remedii ejusmodi violenti ac trucis, aliis solum adjuta commodis externis solveretur. Hunc in finem quam maxime commendabat,

dabat, qui sequitur, litum externum, propria sua in simili casu experientia comprobatum, quo calefacto spinæ pariter ac resolutæ partes, harumque imprimis commissuræ, panno prius calido frictæ, quotidie inungantur: Recipe saponis Hollandic. virid. libram, therebinthinæ communis libram dimidiam, salis ammoniaci uncias duas, camphoræ unciam, cinerum clavellatorum uncias quinque, calcis vivæ uncias duas, baccarum juniperi manipulos sex; quæ cum spiritu formicarum digerantur per noctem. Hujus autem deficientis in locum spiritum juniperi sumserat chirurgus.

Hoc igitur externo remedio diu ægra usa est, datis simul interne pulveribus ex salibus neutris, imprimis arcano duplicato, tartaro vitriolato, cum regulo antimonii medicinali, succino, hujusque sale & cinnabari: nec non tinctura metallorum cum liquore cornu cervi succinato; essentia fuliginis Clauderi &c. alvus vero segnior & plerumque compressa subinde pilulis balsamicis, & clystere ad officium excitata. Aegra, quæ hactenus & sensu membrorum paralyticorum caruit, emplastri, quod erosæ à vesicatoriis cuti erat impositum, detractionem in brachio percepit, minus autem aculeos phœnigmi ad pedem adpositi. Urina fulvi coloris saturatior & densioris pauló consistentiæ mejebatur: sudores copiosissimi, calidi, non levantes: purpura rubra agmine densissimo corpus omne, magisque paralyticos, quam sanos artus occupat cum somni defectu, partim ex pruritu, partim ex dolore, qui femora & crura, maxime dorsum & lumbos excruciat. Sitis satis vexat, pulsus languidus quidem, nec tamen vel ordine vel numero aut frequentia ictuum à naturali valde recedit: potui datur aqua pura cortice citri condita, ac sexta vini minus meraci parte remixta: urina, quæ sub morbi initium copiosa ferebatur, parcius fluere, & omnino supprimi cœpit; simulque sitis imminuitur, parumque bibitur. Huic vero symptomati clyster therebinthinatus adhibitus medelam attulit, alvumque simul copiose subduxit. Insuper dextri, illiusque integri lateris hemicrania pertinaciter inhæret cum sensu pressionis ab internis ad exteriora molientis capitisque simul gravitate; quæ maxime die inclinato urgent.

Die VI. Maii ægra iterum cum Decocto Manageti, quod constat ex manna, cremore tartari & syrupo violarum, addito jalappæ pulvere ac sale neutro purgata. Die VII. hemicrania multum remisit, sed urina ægre destillat sine stranguria, tametsi plenam esse vesicam ægra sentiat; semel vero intra diem reddita, naturalis aurei coloris fuit, opaca ac densioris consistentiæ, brevique in liquorem limosum satiscebat. Ad hanc urinæ difficultatem liquorem terræ foliatæ tartari cum quarta parte liquoris anodyni mineralis Hoffmanni mixtum dedi bis terve per diem ad guttas 80. sub noctem vero pulverem salino-cinnabarinum; unde quoque illa tenuior ferebatur: somnus ciborumque aliqua appetentia rediere. Nec tamen minus dolores lancinantes hinc inde corpus, partesque etiam affectas male habent, & pruritus quoque, procul dubio à frictione partim cum pannis, variis gummis fumigatis, partim cum liquore dicto spirituoso saponaceo molestus est.

Alvum quartum diem compressam elixirio quodam proprietatis cum rhabarbaro, foliis sennæ, agarico, sale tartari & vino Hungarico parato laxavi; quumque & paulo acriorum vim in posterum eluderet, clystere demum cum melle & sale duriora eduxi scybala. Hactenus menses à partu nondum rediere; quorum promovendorum non minus; quam vario alio fine die 17. Maii has præscripsi pilulas: Recipe massæ pilularum de tribus Rufi scrupulos duos, tartari vitriolati, scammonei puri, extracti rhabarbari, hellebori nigri, gummi galbani ana scrupulum, extracti trochiscorum alhandal grana sex, olei destillati carvi guttas duas, cum tinctura succini f. pilulæ, pondere grani unius, conspergantur pulvere cinnabaris nativæ d. s. *Pillen davon 15. Stück Abends zu nehmen.* Mercurium dulcem admiscere nolui; non tam quod in affectibus nervosi generis multis male audiat, quam quod ægra quotidie pulvere utatur, ad quem larga satis cinnabaris antimonii quantitas adjecta non secus, ac grana duo salis volatilis viperarum; quod tamen sal adeo Waldschmidio laudatum, ob sudores quibus fere diffluebat ægra, capitisque dolorem, & redeuntem per intervalla, nihilque levantem purpuram ad paucos solum dies continuavi. Ad corrigenda vero lymphæ vitia, juxta alia etiam decoctum ex radice sarsaparillæ, scorzoneræ, chinæ, symphyti majoris, liquiritiæ & pauco Guajaci in usum fuit vocatum, alvusque ex intervallo aliquot dierum clementer purgata: urina hactenus decenter fluxit.

Die 31. Maii celebris ille Budissæ medicus D. B. forte huc venerat, quem quum apud familiarem quendam deprehenderem, & sermo etiam de statu ægræ meæ incidisset, id ejus consilium fuit: nimirum interne essentiam alexipharmacam Stahlii cum parte quarta spiritus salis ammoniaci succinati remixtam bis de die dare jussit; externe balneum Radebergense, & post illud litum cum spirituosis commendavit. Ante vero, quam hanc essentiam propinarem, præmisso prius infuso ex purgantibus, nervinis, ac salinis parato cum vino, crassos imprimis nervisque impactos humores dissolvere ac facta revulsione per organa ac colatoria iis convenientia sensim evacuare constitui. Bibit proinde hoc per dies aliquot, hisque purgata quotidie fuit, sed ejus correpta tædio tandem abstinuit, eodem, & medicinas à D. D. B. commendatas in usum vocavit.

Die VII. Junii domi balneo egelido ex aqua, cui pars acervi formicarum incocta, fuit imposita, eique valde tepido umbilico tenus insedit, cervice interea, & quod deficiebat, latere eadem calente aqua perfusis: cujus in usu cautissimo per tres perstitit septimanas ægra, sed sine ullo levamine; neque etiam dolores illi lacerantes, qui per intervalla extremum pedem affectum occupabant, auxilium quoddam attulere. Dum hæc fiebant, convenit me Junior quidam medicus commendans mirum in modum externum aliquod remedium, cujus virtutem in paralysi sibi & alii cuidam medico plus simplici vice expertam dicebat, fidemque dabat, me hujus remedii opem & effectum intra octiduum deprehensurum. Misit etiam ipse remedii hujus circiter mensuram unam, indicato simul adhibendi modo, qui erat, ut parte hujus liquoris ex commota prius probe lagena effusa calefactaque, laborantes partes calido prius panno fricatæ, superne semper inungerentur. Examinans hoc medicamen deprehendi esse spiritum frumenti vulgarem cum sale communi mixtum, sedimentum tamen illud salsum nigricantem carbonis colorem exhibebat: quam conjecturam medico illi cum exponerem, confitebatur ille nihil aliud esse, quam salem culinarem ligno juniperi excavato incuneatum, post combustum, dehinc una cum carbone pulverisatum, ac cum spiritu frumenti vulgari commixtum. Sed nihil præstitit hæc medicina, ultra octiduum soleter adhibita:

quod idem fatum, proh dolor! manebat & essentiam illam alexipharmacam, & alia omnia, sic ut & in medicina illud verum esse deprehendatur: Homines plus sæpe de facultatibus suis sperant, quam ipsis inest. Tantum enim aberat, ut ægra quidquam levaminis acciperet, ut potius inter ipsos hos medicos ausus manus affecti lateris primum, tum quoque pes extremus œdematoso, & qui impressi vestigia servabat digiti, tumore distenderetur, & purpura simul integrum latus denso agmine, nullo levamine, magno pruritu occuparet. Nec minus alvus evadebat strictior, supra recensitarum pilularum, quandoque uno aut altero resinæ jalappæ vel auri fulminantis grano commixtarum usu relaxanda.

Quum igitur domesticorum remediorum exhibitio hactenus irrita fuerat: thermas tandem adire naturales fuit constitutum. Has cum omnes omnino docti uno commendarent ore, dubia fuit ægra, ad quas potissimum accederet: alii enim Radebergenses, alii novitate se commendantes Gishibelenses, alii denique antiqua fide & seculorum aliquot experientia confirmatas, nativoque superbientes calore Tœplicenses anteferebant, prout unicuique vel proprius vel aliorum responderat usus. Ipsa tandem misera omnem spem in Tœplicenses ob institum, naturalemque earum calorem collocavit; quod institutum, probe gnarus, quantam in corpus humanum imaginatio haberet efficaciam haud improbavi; quamvis me non fugeret, D. D. Wolffium tr. de fonte Radebergensi calorem naturalem thermis inhærentem earum virtutem magis infringere perhibeat. Sic VI. Iduum Julii bono cum Deo ingressi sumus iter ad Tœplicenses: vix autem unum alterumve confeceramus milliarium, cum nausea molestissima corripi cœperit misera, quam demum maxime conatus vomendi, per intervalla repetiti sequebantur, ultra horam excrucientes, & denique ventriculi contenta omnia, & varias eruditates repetitis insultibus excutientes. His partim ob vehementissimos vomendi conatus, partim corporis à carpento per salebrosam asperamque viam ducto concussiones, insignes dorsi, cervicis, lumborum, artuumque jungebantur dolores; qui etiam molestissimo hoc itinere exantlato noctem fere insomnem reddiderunt.

Sequenti die mane elixir proprietatis cum rhabarbaro & vino Hungarico paratum propinavi: & vespera, alvo inde non reserata dosin pilularum dedi, quarum hæc est descriptio: Recipe aloes violatæ unciam dimidiam, gommi ammoniaci depurati drachmas duas, tartari vitriolati drachmam, myrrhæ electæ drachmam dimidiam, extracti radicis imperatoriæ, valerianæ, salis succini ana grana quindecim, olei destillati carvi guttas octo, cum tinctura succini f. pilulæ ponderis grani unius, obducantur argento. d. s. *Pillen 15. Stück des Abends zu nehmen.*

Sequuta nox quietior, mensiumque simul fluxus à puerperio huc usque suppressus rediit, conspirantibus hunc in affectum variis causis, corporis nimirum vehementissima concussione partim ab itinere gravi per integrum diem protracto, partim à repetitis illis violentissimis vomitionibus, nec non purgantibus illis, emmenagoga simul virtute præditis, post corporis illas insuetas commotiones propinatis. Continuavit hic fluxus ad quintum diem, primo biduo copiosus, reliquis diebus parcior: nec minus primo die fuit ater, coagulatus, viscidus cruor, sequentibus naturali similior, simul vero crus affectum exquisitissimos noctu dolores patitur lacerantes, à sura ad calcaneum cum tremore protractos; tremor ipse interdiu quoque, sed absque dolore, maxime dum ægra paulo diutius sellæ insideret, adfligebat: œdematosus præterea tumor pedem æque ac manum adfecti lateris adhuc occupabat, cum naturalis caloris defectu, qui arte suppleri debuit.

Sic demum finita, quæ balneorum usum huc usque remorata erat, menstrua purgatione, primum corpus purgabatur sale Sedlicensi ad unciam unam cum fervente aqua soluto die XVI. Cal. Augusti mane exhibito: quod dum eodem die ter alvum movit, sequenti prima vice balneo insidere cœpit. Neque tamen vel virium defectus, vel plenaria motus impotentia, vel alia symptomata permittebant, ut ipsos ingrederetur fontes; sed in aquas ex scaturigine ad proprium domicilium allatas, & ad eum teporis gradum, quem facillime & sine ulla ferret incalescentia, redactas bis quotidie descendebat, & primo die vix ultra horæ quadrantem in iis commorari valuit; post in lectum deportata, quædam decocti sarsaparillæ vascula sorbillavit. Postea vero sine ullo incommodo per tres horæ quadrantes aquis insidere valuit; sub qua mora è cervice brachium paralyticum calida sedulo perfundebatur; & in lectum repositæ ægræ artus calidis fricabantur pannis; ipsique demum cervici epispasticum latum ex gummi aliisque acribus & oleis nervinis confectum imponebatur, sæpius renovatum. Quum autem perpetuus ille ac curiosissimus effectuum, quos Tœplicenses thermæ præstant, observator celeberrimus Z. archiater regius suo etiam salubri consilio meam benigne adjuvaret operam; pro sua is humanitate commendavit, misitque balsamum quoddam nervinum, quod in casibus non dissimilibus insigni olim usu administraverat. Palmaria hujus virtus oleo illi ex India allato Cajeputi, de quo conf. D. Scheudo in epistola ad Schrœckium de quibusdam Indiæ rarioribus E. N. C. anno 1727. in appendice inserta, debebatur, reliqua ex axungiis humana, taxi, oleis expressis nucis moschatæ & destillatis aromaticis & nervinis constare dicebat. Hoc igitur balsamico litu partes resolutæ post quodvis balneum, calido prius panno frictæ, cum nucha dorsique spina ungebantur, omisso, quod ego cervici adplicaveram, emplastro epispastico. Protracta fuit hæc curatio per tres septimanas, omni cura, diætæque convenienti regimine; sed eheu! absque ullo emolumento, nisi quod tumor œdematosus discussus, animoque major vigor, & cibi aliquod desiderium ventriculo fuerit redditum.

Quum vero plurimi ex iis, qui thermas has frequentaverant, usum illius fontis, qui extra urbem scaturit, & *das Schwefel-Bad* appellatur, longe anteferebant balneis intra mœnia prosilientibus: ægra sanitatem anhelans & illos fontes experiri cupiebat, obtinebatque etiam, ut sibi soli per horulæ spatium lavacri usus permitteretur. Hinc per dies novem continuos exportata, aquis his insedit, nec tamen ultra horæ dimidium earum vim, calorem, sudoresque, quos movebant, perferre potuit: ipsis vero his diebus post meridiem suas intra ædes balnea ingressa. Tandem huic thermali curationi ad quatuor septimanas extractæ finem imposuit profecto non exoptatum: nec enim inde ullum in hemiplexia levamen experta est, artusque sine omni motu manebant. Sensus vero tactus brevi post mali principia jam redierat, imo in acerbos cruciatus cum insigni tremore adfecti cruris à violenta corporis per viam salebrosam sub reditu concussione intendebatur.

Postquam igitur domum reversa fuit misera, unctio cum balsamo Z. continuabatur, eoque consumto, frictiones cum aliis nervinis studiose ad nervorum principia & artuum commissuras adhibitæ,

sicçæ

ficcæ cucurbitæ ad temporis quoddam ſpatium dorſo ejuſque ſpinæ admotæ, de hine per octiduum ſumma cutis urticis cæſa fuit, exaſperata, & neſcio quæ non tentata, verum incaſſum omnia. Nec ſtrenuus internorum uſus omiſſus: corpus ex intervallo purgatum, elixirium ex plantarum nervinarum extractis, millepedibus, ſale tartari, ſale ammoniaco & vino Hungarico paratum, ſubinde & pulvis ſalino-cinnabarinus fuerunt exhibita.

XI. Cal. Sept. menſium fluxus reverſus, quatriduum perſtitit, dieque ſecundo ac tertio largus fuit, qui effectus, num ſit infuſo herbæ ſaponariæ cum floribus, quod ſecundo tertioque hujus fluoris die ſorbillavit, adſcribendus? in medio relinquo. Ceſſante hoc corpus balſamicis iterum evacuatum fuit pilulis. Brachium vero læſum à ſupremo humero contabeſcere, flaceſcereque cœpit, haud ita notabiliter manus; pulſus quoque minor videbatur ac in dextro carpo: ipſum tamen brachium calore gaudebat naturali. In tanta mali pertinacia æthiopis mineralis vim lympham viſcidam coagulatamque diſſolvendi experiri tentavi: cujus ad mentem Harriſii & Hoffmanni Aldorffini abſque deflagratione ſulphuris parati ſcrupulum cum elæoſachari cinnamomi ſcrupulo dimidio mixtum bis quavis die, mane veſperique dedi, ita tamen ut ex intervallo paucorum dierum ſordes alvinæ leni purgante ſubducerentur. At capitis accedens dolor, ut elæoſacharum cinnamomi removerem, (ægra enim calida minus fert) & ſuccedens etiam hujus medicinæ faſtidium, ut eam ſemel tantum per diem dare, nec ultra decem vel duodecim dies continuare potuerim, in cauſa fuerunt: quo tempore elapſo alvum iterum pilulis blandis biduo laxavi.

Sub idem tempus tuſſis epidemica ex tempeſtatis ſubita mutatione, ortoque repente acri & inſueto frigore meos invadens domeſticos, & ægram prehendit moleſtiſſima ac pertinaciſſima, ſiccior inter principia, procedente malo humidior, poſt plurimos demum laborioſiſſimos conatus mucum flaveſcentem ex imo pectore excutiens: inhæſit ſimul per plures ſeptimanas jactura virium cum ſomno admodum parco, & ſudoribus nocturnis; tandem tamen ſenſim decocto conveniente & pulvere reſolvente cum floribus ſulphuris devicta eſt. Elapſis quinque hebdomatibus rediit menſtruum profluvium, ſed parcum, nec ultra triduum perſiſtens: quo finito, firmius radicatum malum potentiore quaſi vecte ſuis movere ſedibus conatus ſum; & ad mentem celeberrimorum medicorum, & inter hos etiam Bœrhavii purgantia paulo potentiora experiri conſtitui. Has igitur parari pilulas decrevi: Recipe mercurii dulcis, ſcammonii puri ſcrupulum, trochiſcorum alhandal, reſinæ jalappæ ana ſcrupulum dimidium, olei deſtillati ſuccini guttas quinque, cum ſyrupo corticum aurantiorum f. pilulæ ponderis unius grani, inaurentur d. ſ. *Pillen, davon 7. Stück früh auf einmal zu nehmen.*

Septem proinde hujus maſſæ grana quater purgarunt alvum, non tamen ſine tormento; nox ſecuta quietior; interpoſitis aliquot diebus has iterum pilulas aliquoties deglutivit, iiſque bis duntaxat cum torminibus modo majoribus, modo minoribus purgata eſt. Sic diuturna illa tuſſis cum ſcreatu muci ex imo pectore excuſſi ſenſim rarior facta menſe octobri demum conquievit. Quum etiam matrona quædam famoſiſſimam illam Hallenſium eſſentiam dulcem ad cœlum efferret laudibus, ægra ſpe auxilii inflata ejus concentratæ portionem per octiduum bis de die ad guttas decem ex infuſo Thee, vel herbarum convenientium ſumſit, eodem, quo reliqua medicamina, effectu.

Menſium fluxu VI. Cal. Nov. poſt emanſionem ſeptem hebdomadum revertente, ægra à remediorum uſu abſtinuit; Fuit ille primo biduo ſatis impetuoſus, cruor naturalis coloris ac conſiſtentiæ; poſt tertium vero diem iterum diſparuit. Quo facto pilulas acriores ſupra dictas iterum propinavi; ſimul vero in uſum vocavi medicinam quandam externam ab amico commendatam, qua princeps quidam in ſimili affectu magno ſui commodo fuerat uſus. Erat illa lixivium ex cineribus faginis paratum, cum ſerpillo coctum, atque cum oleo olivarum diligenti conquaſſatione mixtum; quo calefacto femur & crus læſa trium ſeptimanarum ſpatio, bis quotidie ad tempus perfundebantur; abſterſaque dein linimento quodam ex ſpiritu vini, oleo lumbricorum cocto, oleis chymicis juniperi, lavendulæ & ſapone veneto parato inungebantur. Nec & hæc opem adferebant; nihilo minus ægra non deterreri ſe paſſa eſt; quin & poſt in humero idem tentaret remedium. Sic alternatim modo litu illo balſamico ſpirituoſo à me parato, modo unguento jam expoſito, has illaſve partes fricat miſera ſanitatem exoptans. Urina hactenus ſufficienter fertur aurei fere coloris, denſioris paulo conſiſtentiæ; alvus poſt thermarum uſum rectius ſuo fungitur officio, quies variat; verbo: functiones & naturales & vitales pro ſtatu ægræ naturæ ſatis ſunt convenientes. Tumor vero œdematoſus extremum iterum occupavit pedem, quod tum imprimis ipſi accedere obſervatur, cum ſellæ inſidens ad plures horas tibias in perpendiculari ſitu conſervat: inde eſt, quod plurimum temporis lecto, incumbendo tranſigat.

Incedere enim ſola nequit, nec pede niti valet; ſiquidem debilia & laxa ſunt juncturarum femoris & genu, hæc imprimis, quæ tibiam cum femore conjungunt, ligamenta & vincula, ut corpori fulciendo plane ſint imparia. Quod ſi tamen ſemel elevata eſt, ut ſano brachio adſtanti ancillæ poſſit incumbere; tunc tibiam affectam antrorſum movere valet, uti eandem etiam in lecto decumbens retrahere & ad ſe iterum extendere, ſed lente admodum & non ſine labore poteſt. Brachium vero affectum ſine omni omnino motu eſt, digitique rigidiores ad volam implicantur abſque tamen tali violentia, quæ ſpaſmos comitari ſolet, ſed qui facile explicari poſſint, mox priorem iterum occupantes ſitum. Hactenus ægra à Vto Iduum Nov. quovis mane guttas duas balſami de Mecha cum ovi vitello ex infuſo Thee ad aliquot ſeptimanas ſumit, & ex intervallo lenioribus expurgatur pilulis. Ex eodem quoque balſamo de Mecha linimentum quoddam ad partes paralyticas, earundem juncturas ac ſpinam dorſi ab aliquo fuit quam maxime commendatum, & pariter ad aliquod tempus bis de die in uſum vocatum; cujus hæc eſt compoſitio: Recipe balſami de Mecha partem unam, olei amygdalarum dulcium partes duas, continua ac diuturna conquaſſatione, affundendo ſubinde parum aquæ puræ tamdiu, donec hæc non amplius abſorbeatur, fiat linimentum nivei coloris; ad cujus conſervationem ſemper affunditur aqua pura, uſus tempore decantanda, iterumque poſt uſum affundenda. VII. Cal. Decemb. menſtrua rediit purgatio, parcior tamen & intra quatriduum finita.

Quæ cum ita ſint, Tuum vir Excellentiſſime imploro auxilium, ac ſcire potiſſimum aveo, anne iterum thermæ in uſum ſint vocandæ? aut num Carolinis, quas licet ex tractatu tuo de Thermis Carolinis in capitis adfectibus idiopathicis incongruas cognoverim, tamen, illuſtris quædam matrona ex propria admodum commendavit experientia, uti liceat? Nonne ex mercurio diaphoretico ſolari abs

Te

Te parato levamen mali expectandum? & denique nonne fonticulus in nucha vel brachio excitatus utilitatem pollicetur?

Responsum.

Vidi diligenter ac perspexi, quæ de morbo cariffimæ conjugis ample eleganterque perscripsisti, quæque circa morbi statum, causas & curandi rationem docte satis ac optime disseruisti: in omnibus enim me tibi consentientem habes, & imprimis affectum, quo folicitatur ægra, hemiplecticum haud magis à sanguinis abundantia & ad caput congestione, quam potius à seri impuri, vasa in cerebro ejusque anfractibus sita nimium distendentis stagnatione omnino derivandum esse, tecum persuasus credo. Nec vero te fugiet, quantis hujus mali & pertinacia & vetustate molestiae fere radicati, subjecto tenerrimo universali humorum dyscrasia polluto inhærentis exstirpatio subjecta sit difficultatibus, quamque adeo omnis remediorum ac consiliorum vis eludatur. Quæ adhuc sperari potest salus, meo quidem arbitrio, in eo sita est, ut ne nimiis natura oneretur medicinis, maxime externis atque linimentis; quippe quæ non minus ac thermæ Carolinæ exiguam omnino ac fere nullam polliceri videatur opem. Has etenim in capitis vitiis, quæ ex seri cerebro inclusi inundatione oriuntur, & fibrarum medullarium inducta per inspissatam lympham flacciditate, tonoque imminuto nituntur, cum omnibus reliquis medicatis aquis nunquam profuisse deprehendi. Contra vero non ludetur opera, si ægrotans pilularum mearum balsamicarum, quæ ventriculi non solum & intestinorum tonum roborant, alvumque simul lubricam reddunt, verum etiam mensium successum promovent, tribus circiter aut quatuor ante cruoris uterini eruptionem diebus omni vespera undecim vel tredecim devoraverit; atque insuper elixirii cujusdam tonico-nervini ex essentia gentianæ rubræ, corticis cascarillæ, tinctura antimonii acri & liquore meo anodyno minerali æquali portione mixtis, & duabus olei macis & cinnamomi guttulis parati XL. guttulas mane ex infuso melissæ cum corticibus citri confecto, totidemque vesperi cubitum itura ex decocto quodam hauserit. Antimonii namque tinctura acres viscidosque humores insigniter resolvit, & urinam egregie promovet; cujus promotionem in gravioribus, inveteratisque capitis affectibus, ex obstructo infundibulo, & seri circa has cerebri partes stagnatione oriundis utilissimam observavi. Nec minus operæ erit pretium, hunc errhinum pulverem quandoque naribus attrahere: Recipe herbæ majoranæ, florum liliorum convallium ana drachmas duas, herbæ mari syriaci, florum benzoes, caryophyllorum aromaticorum ana drachmam dimidiam, castorei pulverisati grana decem. M. d. s. *Schnupftoback*. Potui vero ordinario decoctum ligni sassafras cum passulis confectum exhibere convenit. Externe pulvis caryophyllorum, cardamomi atque cubebarum aut capiti inspersus, aut in sacculo adplicatus non levem spondet opem; nec alienum erit, cervicem, dorsi spinam, brachia ejusque juncturas calide fricare, & frictas vel infuso ex floribus anthos & lavendulæ cum vino veteri rhenano parato vel balsamo meo vitæ inungere. Capitis doloribus liquoris mei anodyni mineralis quædam guttulæ saccharo exceptæ, & in ore, donec solvantur, detentæ insigne conferent allevamentum; quod etiam expectari potest ex jusculis carnis gallinaceæ, aut vitulinæ cum radicibus cichorei, scorzoneræ ac apii paratis, & succo citri aut aurantiorum permixtis.

Verum enim vero, cum harum ægritudinum curatio diuturnum remediorum usum requirat, commendatas quoque medicinas, quamvis earum effectus haud protinus votis respondeat, diutius tamen adhibere oportet; eo magis quum autumnus horum malorum exstirpationi minime opportunus observatur. Nec enim dubito, quin, si laudata curandi ratio sub assidua mentis tranquillitate rite & pertinaciter protrahetur, proximo potissimum vere si non tota morbi exstirpatio, saltem insigne symptomatum levamen sit insequuturum.

Ulterior morbi relatio.

Simul ac litteræ ac consilium tuum ad manus meas pervenerunt; protinus commendatas medicinas ægræ propinare cœpi. Bis nimirum quotidie mixturam ex essentia radicis gentianæ rubræ, corticis cascarillæ, tinctura antimonii acri & liquore anodyno confectam ex infuso melissæ cum citri corticibus assumsit: bis quavis hebdomade pilularum balsamicarum XV. dein XVIII. vesperi deglutivit, quæ primum binas, dein unam duntaxat moverunt sedem: sub epulis decoctum ex aquæ simplicis mensura una, rasuræ ligni Sassafras drachma, & passularum minorum uncia dimidia paratum, deinde vero ob subortam nauseam passulis destitutum potavit. Neque minus per longum satis tempus cervix, dorsi spina, brachium, ejusque juncturæ prævia frictione infuso ex floribus rorismarini atque lavendulæ cum vino rhenano generosiori confecto bis quavis die inungebantur. Consumta quoque supra laudata mixtura, alia parabatur ex liquoris anodyni, tincturæ antimonii ana uncia dimidia, oleorum destillatorum macis ac cinnamomi ana guttis quatuor; & post hanc liquore anodyno deficiente, tinctura metallorum succinata, dictis essentiis nupta adhibebatur: pilulis deficientibus aliæ levissimæ cum rhabarbaro confectæ subjungebantur: in decocti sassafras vero per plures hebdomadas assumti locum cerevisiæ tenuioris ac secundariæ potus substituebatur, & melissæ quoque ob nauseam omisso usu, alia liquida mane sorbillabantur.

Verum enim vero quamvis misera omnium functionum & naturalium & vitalium exercitio satis integro gaudeat, ipsique uterinus cruor regulari tempore & satis copiose per triduum semper fluat; attamen læsio animalis functionis & hemiplexia, sinistri maxime brachii remanet pertinacissima: hoc enim, licet integro sensu polleat, omni tamen non solum movendi potentia privatum, sed etiam à summo humero ad juncturam cum brachio aridura est adsectum. Contra vero cruris, quod semper aliquantulum movere valuit, jam majorem movendi facultatem recuperare videtur; adeo ut si dextro brachio alterius humeris inniti liceat, lentis jam passibus sola incedere queat. Nullum enim in junctura femoris cum osse ischio subesse vitium, sed illud potissimum in genu imbecillitate hærere videtur: qua expugnata, illam firmius ingressuram esse credo.

Brachii resolutioni & ariduræ opponendum commendavit chirurgus quidam unguentum, cujus ex unguento altheæ, aregon. martiat. agrypp. oleo petræ, juniperino, laurino, sapone veneto, axungia canis, pipere nigro pulverisato, euphorbio & eruca compositi mirum in hisce morbis prædicavit effectum. Nec quoque illius usum variis rationibus ductus improbavi, sed illud bis quotidie loco prius probe fricto inungendum, alternis insu-

per

per dicbus summo humero æque ac cervici siccas cucurbitulas admovendas, tumque unguentum adplicandum curavi: nihil vero auxilii inde observavi, nisi quod aridum fere brachium magis auctum carnosiusque fieri videretur. Denique amicæ suasu ad genu confortandum unguento quodam viridi fuit usa, & majus inde robur acquisivisse sibi imaginatur. Quæ cum ita sint, Gishublenses hac æstate fontes accedere decrevit, num coeli, loci & aquarum mutatio ipsi futura sit salubris tentatura: de his vero & ulteriori medendi ratione salutare anhelat consilium. Pridie Cal. Maii 1731.

Consultum inde fuit, ut cum tam radicato malo aëris mutatio multum conferre deprehendatur, olim commendata medicamina, ac balnea in usum rursus vocaret ægrotans.

CASUS XXI.

De hemiplexia ex affectu rheumatico arthritico producta.

Generosissimus vir de P. annos LXVII. natus, longo abhinc tempore podagræ chiragræque tormentis obnoxius, sub hujus potissimum anni auspiciis tantas cervicis atque pectoris constrictiones inciderat, ut per sex hebdomadas nocte dieque sellæ insidere teneretur, & demum hirudinibus ad anum adplicatis ab iis fuerit liberatus. Accidit autem proxime elapsis pentecostes feriis, ut cum assumtis integra adpetentia epulis coelo ventoso ac inimico fenestræ aliquamdiu immoratus in sellam subsideret, insigni subito apoplexia corriperetur, qua amisso rationis usu sinistrum latus, dimidium caput artusque istius lateris paralysi resolvebantur, sinistrique oculi visus penitus deperdebatur. Rediit equidem post congruorum remediorum usum rationis integritas; verum oculi, brachii, pedisque paralysis adhucdum inhæret, pectusque simul multo muco infarctum detinetur: quin quamvis etiam quinto ab ea accessione die suasu medicorum chymicum quoddam medicamen adsumeret, inde quidem aliquoties vomuit, multumque pituitæ reddidit cum eximio levamine; tantum tamen aberat, ut resolutioni quoddam accederet allevamentum, ut potius affecto pariter ac integro lateri spasmodica superveniret constrictio.

In hoc rerum statu post 14. circiter dies in dextro pede prope pollicem sponte exortum ulcusculum fonticuli instar per quatuor septimanas insignem primum tartarei recrementi, post aquei ichoris ploravit quantitatem. Nec impeditus fuit hic fluor; sed ordinata sunt semicupia ex aqua fluviatili tepida, lactis quatuor mensuris & furfuribus parata; quibus generosus æger bis quavis hebdomade ad horæ quadrantem insedit, ab iisdem vero duodecim vicibus usurpatis, cum nullam ferre opem, & magis virium languorem inducere viderentur, penitus abstinuit. Abhinc quoque sinistrum paralyticum pedem idem, ac in dextra regione obsedit ulcus, non quidem tartarea saburra, verum acris pituitæ fluxu huc usque madidum, junguntur præterea non minus insatiabilis pedis crurisque resoluti pruritus; quam capitis humorosa defluxio, qua plurimus mucus & naribus redditur & faucibus exscreatur.

His denique omnibus ante biduum hora nona matutina violentius malum, veluti recidivum, accessit, quo æger omni ratione privatus tanta rapiebatur convulsione, ut dextrum genu ad os fere contraheretur. Accersitus medicus cruorem simul ex ore ferri videns, derivatoriam institui jussit venæ sectionem; qua pariter ac aliis medicinis hæc dira accessio fuit expugnata. Verum licet per totius morbi decursum integer adpetitus, largæ epulæ, pulsus naturali simillimus, alvusque quotidie reddita fuerint: attamen summo generosus vir jam laborat virium defectu, omnis motus impotens à ministris solum moveri debet, atque huc illucve portari, & somno fruitur plane nullo.

Consultatio.

Quod si viri generosi morbum valde radicatum ac habitualem rite intueor: non sane possum, quin illum in tam confirmata ætate gravissimum ac maxime arduum declarem. Non enim solum omnes vitales succi sordibus tartareis scorbuticisque inquinati; verum etiam partes nervosæ, tendineæ ac fibrosæ violentis stricturis ac spasmodicis motibus detineri videntur. Hinc autem circulus humorum per vasa corporis impeditur, salutares excretiones maxime quæ per cutim fiunt, imminuuntur, & cruor spasmis illis tam externis quam internis copiosius ad pectus & superiores partes rapitur: ex cujus stagnatione in capite apoplecticæ accessiones, in principio medullæ spinalis hemiplecticæ ac paralyticæ resolutiones, & denique catharrales per nares faucesque destillationes, ac pectoris muco oppletiones originem trahunt. Eminus ad hæc vitia non nisi feri impuri tartaricque colluvies, padagricorum & chiragricorum dolorum vera caussa disposuisse videtur. Namque hoc externos olim artus, eorumque articulos occupans per quasdam forte caussas intra corpus depulsum est, in quo primum per metastasin, ut dicunt, ad colli cervicisque musculos delatum, hos ad rigidas distentiones proritavit; dein vero ad ipsum caput atque cerebrum depulsum, apoplecticum paralyticumque procreavit insultum. His denique certo virium adhuc validarum documento singulari naturæ beneficio ulcuscula pedum, acre tartareum serum plorantia supervenere; quam naturæ sordes scorbuticas foras pellendi proclivitatem insignis quoque demonstrat pedum pruritus. Hi vero motus, quamdiu sunt moderati, salutares omnino ac utilissimi deprehenduntur.

Quam ob rem ut inveterato huic malo, ætate adeo provecta, si non penitus expugnando, saltem aliquantulum sublevando prospiciatur; omnes meo quidem arbitrio scopi ad tria potissimum erunt dirigendi. Nimirum ante omnia eam victus rationem observare opus erit, quæ acribus depravatisque humoribus corrigendis, ac edulcorandis sit opportuna: deinde excretiones naturales per alvum æque ac cutim promovere, & humorum ad externum habitum rejectiones adjuvare conveniet; & denique ea propinare oportebit medicamina, quæ nimiam ventriculi acrimoniam, vehementis adpetentiæ causam involvant, & concoctricem restituant roborentque vim, quo tandem legitimus generetur chylus, & ex hoc reliquorum succorum ad partium nervosarum nutritionem atque motum valde necessariorum depuratio obtineatur. Hisce finibus consequendis nihil erit præstantius quam conveniens potus: absque hoc enim omnem curationem fore irritam experientia compertum habeo. Hujus vero selectus pro ventriculi constitutione dijudicandus est: quæ si permiserit, in hisce morbis serum lactis in locum ordinarii potus commendare,

aut

aut sub epulis decocti ex radice chinæ, passulis & cinnamomo parati usum, matutino vero & meridiano tempore dicti seri instar aquarum medicatarum potationem summo fructu ordinare consuevi. Serum ipsum hac potissimum paratur ratione: Lactis vaccini mensura una cum dimidia, succo citri, quantum cochlear capit, permixta, leni igne coquatur, donec coaguletur, dein percoletur, & ad aciditatem temperandam una circiter oculorum cancrorum drachma sub levi agitatione adjiciatur; tum facchari Canariensis frustum corticibus citri, ut oleo ejus imbuatur, probe perfrictum addatur, ut serum amœniorem inde saporem odoremque nanciscatur: quod vel matutino vel meridiano tempore octo semper unciis hauriendum est.

Dein alvi libertatem iis adjuvare oportet remediis, quæ simul acrimoniæ ventriculi intestinorumque temperandæ inserviunt. Huic scopo, si ventriculi vigor permiserit, in hisce adfectibus serosis tartareisque mannam arbitror præstantissimam, cujus una aut binæ unciæ quavis hebdomade ex supra dicto lactis sero devorandæ; aut in eorum locum passulæ rhabarbarinæ vel mane vel brevi ante pastum quandoque assumendæ sunt. Impurum autem serum corrigendi, & laudabiliorem chylum suppeditandi insignem efficaciam possident juscula ex carne vitulina aut gallinacea cum radice graminis, cichorei, scorzoneræ aut fœniculi composita; cui eidem scopo non minus, quam ipsi concoctioni adjuvandæ insigniter satis faciet Elixirium meum viscerale ex blandis balsamicis, & extractis amaris sine menstruo spirituoso paratum; cujus & ante epulas & hora quinta vespertina L. guttulis ex aqua vino nupta capiendi usus per quosdam menses protrahendus est. Nec ludetur opera, si ad transpirationem promovendam æger cubitum iturus hujus mixturæ unciam quandoque assumat: Recipe aquæ florum sambuci, cardui benedicti, cerasorum nigrorum ana uncias quatuor, cinnamomi sine vino, aquæ theriacalis, aceti squillitici ana unciam unam, lapidum cancrorum drachmam unam cum dimidia, antimonii diaphoretici scrupulos duos, mixturæ simplicis guttas XXX. Julepi rosarum q. s. cujus quoque locum pulvis Marchionis, cinnabari, nitro & castoreo permixtus egregie supplebit.

Pedum vero molesto prurítui conveniet, eos sæpius lactis flore lavare, iterumque abstergere; & denique spasmis afflictarum partium consopiendis admodum conferet hoc linimentum: Recipe aquæ Anhaltinæ, spiritus lumbricorum terrestrium ana unciam unam, spiritus cornu cervi sale volatili saturati, essentiæ nucistæ, croci, castorei ana drachmam unam. M.

Hæc sunt, quæ in salutem generosi ægrotantis proponenda duxi; quæ si à medico, qui curationi præest, probabuntur, haud sine fructu in usum ponentur: neque enim alienum fuisset, si ex transmissa morbi historia percepissem, num hæmorrhoidibus vel cæcis vel fluentibus, aut hypochondriacæ passioni obnoxius sit æger? num venæ sectioni, aut pedum aut brachiorum adsueverit? num sanguine turgeat, aut vini ingurgitationi indulserit? Horum enim momentorum cognitio ipsius morbi curationi haud levem suppeditat opem.

Ulterior relatio.

Postquam morbi ipsius ac constitutionis generosissimi ægrotantis exquisitior historia fuit desiderata: eam hisce suppeditare, haud alienum videtur.

Jure consultus illustris, annorum LXVII. temperamenti sanguineo-cholerici, ingenii vivacissimi, judiciique acutissimi, staturæ ac habitus mediocris, capacioribus vasis instructi, robusta satis à teneris fere gavisus est valetudine; nec tamen unquam, licet insigni semper humorum laboraret abundantia, Helmontii forte imbutus principiis, cruorem ex venis trahi permisit: Ante 14. vero annos, cum podagræ accessionem graves cervicis distentiones exciperent, illamque per tres menses rigidam detinerent, primum venam tundendam præbuit; & hinc eximium spasmi levamen expertus, bis quotannis circa utrumque æquinoctium venæ sectionem in pedibus institui curavit.

Jam vero XL. sunt anni, ex quo assiduis corporis otiis, & mentis perpetuis laboribus indulgens, primum mitiori, postea vero graviori frequentiorique podagra & chiragra, sæpius ad tres, quatuor vel quinque menses summis doloribus inhærente, excruciari cœpit, cui quoque calculosa nephritis juncta fuit, & miserum calculorum spongiosorum & albicantium & rubicundorum excretione sæpius sollicitavit. His nunquam topica, ut dicunt, & repellentia opposuit; sed externe farina avenacea calefacta; interne decocto Behrensii antiarthritico, in Eph. Nat. Cur. Vol. 1. & 2. obs. 18. pag. 152. summis celebrato laudibus fuit usus; nec unquam diætæ erroribus, aut vinosarum potationum excessibus indulsit, nisi quod ad iracundiam vel ex levissimis causis sit facillimus.

Ex usu quoque ipsi fuit, ut per XL. annos quavis æstate per 5. circiter hebdomades Schwalbacenses acidulas potaverit; in quarum locum proximo biennio Selteranas lacte caprino mixtas substituit: tantum vero abfuit, ut inde mali sui levamen deportaverit, ut illud potius statis temporibus pertinaciter redierit, & novissime sub hujus anni auspiciis summis tormentis per tres menses sævierit. Ab his cum quatuordecim circiter dies immunis fuisset, insatiabilis totius corporis cutem prehendit pruritus; laxantibus æque ac humorum acrimoniam temperantibus oppugnatus medicinis.

At enim vero brevi post, cum ex ambulatione ad corporis obtinendum exercitium ipsi valde commendata reversus, cubili cuidam, in qua lintea humida fuerant exsiccata, per horæ circiter spatium immoraretur: gravis rigor, spasmusque cervicem occupavit, & hinc admotis spiritibus resolventibus ac nervinis depulsus pectus obsedit, illudque tanta spirandi angustia oppressit, ut per sex hebdomades præ suffocationis metu sellæ semper insidere debuerit. Nec tamen ullas huic malo aperientia, incidentia, nervina & antispasmodica tulerunt suppetias: cum autem ægro, ipsi hæmorrhoidum fluori quidem nunquam obnoxio, moliminibus tamen ad illas spectantibus, hypochondriacis passionibus ac flatulentiis diu multumque sollicitato, hirudines ad anum fuissent adplicatæ; omnes protinus à pectore evanuerunt constrictiones.

Hinc per integrum mensem satis firma valetudine, ciborum insigni adpetentia, somnoque placido gavisus spem præbuit, fore ut ab omnibus liber viveret ægritudinibus: Verum enim vero cum sub ipsis pentecostes feriis, tempestate horrida & inimica, epulis satis vegete assumtis, & meridiano somno, quo ex consilio & exemplo Brunneri, archiatri Moguntini, quotidie uti fueverat, absoluto fenestræ inter adspirationem auræ frigidæ assideret: gravi subito apoplexia cum omni sensuum abolitione, magnoque stertore absque tamen oris spuma percellebatur. Adhibitis protinus tum

externe

externe venæ sectione, vesicatoriis, frictionibus & acrioribus clysteribus, tum interne propinatis resolventibus, temperantibus, analepticis, & humorum circuitum promoventibus rediit equidem rationis ac sensuum vigor: at lateria sinistri non solum motus omnis mansit abolitus, audiendique & videndi potentia prorsus deperdita; verum etiam sub initium ipse evanuerat harum partium sensus, adeo ut æger se in isto latere habere artus plane ignoraverit. Hisce accessit continuus sopor, perpetuaque dormiendi cupiditas, ac tanta œsophagi & epiglottidis resolutio, ut ne tantillum quidem liquidorum absque suffocationis metu assumi potuerit. Oppugnabantur hæc symptomata pulvere quodam à quibusdam commendato, qui non nisi ex sulphure antimonii aurato secundæ præcipitationis à multis medicorum in serosa apoplexia & catharris præfocantibus admodum laudato compositus videbatur; & in nostro non solum multum tenacissimæ pituitæ per alvum vomitumque duxit, verum etiam spirandi quandam libertatem, eamque firmitatem restituit, ut & cibos, potus atque medicamina absque deglutitionis impedimento devorare, & somno quietiori frui potuerit.

Tantum vero abest, ut motus impotentiæ ullum accesserit robur, ut potius æger ab ipsis pentecostes feriis ad hunc usque diem lecto penitus affixus absque ministrorum auxilio nullo modo se movere valuerit. Resoluto tamen pedi quædam rediit sensatio, ejusque subsultantes agitationes & insignis pruritus supervenerunt; quibus denique dextri pedis prope pollicem, deinde sinistri quoque paralytici ulcusculum sponte excitatum jungebatur, quod in dextro fonticuli instar primum tartareum, post aquosum recrementum, in sinistro autem serum acre cutim arrodens copiose ploravit, & in hoc fluore huc usque conservatum est. Recruduit quoque calculosa afflictio cum molesta quorundam calculorum excretione; quæ juxta methodicorum in observationibus Wratislaviensibus anno 1702. pag. 36. candide descriptam methodom balneis emollientibus ex aqua fluviatili & lacte paratis, quibus tepidis per horæ quadrantem insedit æger, oppugnabatur. Nec irritus illorum effectus fuit in debellanda ex calculo molestia; at cum paralysi nullam afferrent opem, majoremque inducere viderentur imbecillitatem, eorum usus fuit omissus. Hinc pugnabatur tonicis, nervinis, cephalicis, analepticis, confortantibus, ambratis, resolventibus, incidentibus, temperantibus, antispasmodicisque medicinis, interne pariter ac externe in usum vocatis: sed omnia nequicquam juvabant, nec impedire poterant, quo minus paralysis æque ac eximius pruritus, nullis frictionibus demulcendus restiterint; & lateris dextri spasmodica constrictio pertinaciter inhæserit. Quin ante quinque circiter septimanas hora nona matutina ex improviso gravis accessio, instar comitialis morbi ægrum prehendit, qua dextrum genu subito ad pectus usque convellebatur, caput circumagebatur, oculi distorquebantur, cruor ore reddebatur, omnisque rationis usus evanescebat: quæ tamen symptomata tusa in dextro brachio vena, aliisque medicinis adhibitis brevi tempore depellebantur.

Abhinc commendatorum medicaminum usu inchoato & viscerale Elixirium & externus spiritus, & flores lactis ad pedum pruritum per 14. dies rite adhibebantur, nec minus pedes bis scarificabantur. Potare insuper cœpit ægrotans serum lactis, at ob ventriculi infirmitatem iterum desiit, maxime cum X. Calend. Dec. eadem iterum epileptica concussio iisdem ac antea symptomatibus prævia quadam nausea subito accederet, sub qua per horæ quadrantem inhærente totum corpus gelido frigore rigebat, & copioso madebat sudore. Tum illud calidioribus frictum pannis naturalem recuperavit calorem; & missis ex vena in brachio iterum incisa cruoris spissi, tenacique muco obducti quatuor unciis pristina sanitatis rediit constitutio.

Tertio Calend. Decembris hora nona vespertina prævia denuo nausea pectus occupavit asthma convulsivum, cum summa præcordiorum anxietate, & muci tenacissimi per alvum vomitumque rejectione; à quo per totam noctem inhærente mane post assumtas antispasmodicas medicinas iterum liberatus, huc usque nullum amplius violentorum horum motuum, præter spasmodicos pedum subsultus toleravit.

Somnus ceterum parcus ac interruptus est; sub quo sæpius oculi convelli deprehenduntur, & non nisi album ostendunt cavum: appetentia pro morbosæ constitutionis ratione satis vegeta, nullaque cibos concoctu faciliores assumtos sequitur molestia; neque ea, quæ olim, urget sitis, ut hinc sub epulis non nisi dimidiam vini rhenani aquis Schwalbacensibus permixti mensuram, mane vero duo infusi Theébois vascula haurire sueverit. Spirandi quædam vexat angustia; at transpiratio integra ac alvus cum flatuum excretione libera quotidie suo fungitur officio, & si segnior fuerit, suppositoriis promoveri solet. Pulsus observatur validus, semper æqualis, in affecto latere paulo debilior, & plerumque justo celerior: urina fertur satis sufficienti quantitate, colore sanorum simili, consistentia crassa turbidaque, & non solum tartareum sabulosumque deponit sedimentum; sed etiam haud ita pridem quosdam calculos semen milii magnitudine referentes, unumque rubicundum piso majorem absque omni fere dolore ex sinistro rene delapsum secum duxit.

Ipse æger novissimis maxime abhinc annis insigni nervosi generis debilitate laborat, & sub præsenti præcipue ægritudine eximia præcordiorum anxietate, tantoque languore & virium defectu sollicitatur, ut extra lectum commorari nequeat, memoriæque simul imbecillitatem sentiat: imus venter macie confectus, caput autem integrum, oculique videntur vivacissimi. Quæ cum ita sint, & nulla valetudinis affulgeat spes; ulterius efflagitatur consilium, & præcipue in quæstionem venit: An ex usu mineralium aquarum, maxime Amasianarum, quas ordinarius medicus maximopere dissuadet, aliquod mali expectari queat allevamentum?

Consilium.

Quæ mihi ulterius de gravissima viri excellentissimi de P. ægritudine & commendatorum in illa medicamentorum effectu perscripta sunt, ut meam de ea penitus expugnanda mentem exponam, in ea, quam priori consultatione explicavi sententia, me omnino confirmarunt, quod scilicet ob nervosi generis summam imbecillitatem, humorumque vitalium universalem corruptionem, & confirmatam valde ægrotantis ætatem ex medicamentorum usu nulla mali exstirpatio sit expectanda; sed omnem curationis nervum eo intendere oporteat, ut vita solummodo, quantum possibile, diutius protrahatur. Omne enim ventriculi robur, & concoctricem vim insigniter vitiatam esse arbitror: unde non solum lactis serum fuit inimicum; verum etiam ex hoc ipso primarum viarum vitio, & crudorum succorum colluvie malum rheumatico-arthriticum, & exinde per metastasin asthma convulsivum & vehe-

vehementes dextri pedis spasmi suos mutuantur natales. Hanc quoque ob rationem in id summo incumbendum erit studio, ut corpus à sordibus purgetur, transpiratio promoveatur, nervorumque corroboretur genus: quibus scopis obtinendis meum consilium à medicis ægro præsentibus & eruditione & experientia clarissimis ulterius dijndicandum in medium paucis proferam. Ante omnia igitur hactenus consuetum vini rhenani aquis Schwalbacensibus permixti potum abolere convenit; quoniam, ne spirituosæ vini aquæque partes capiti nervisque inimicæ sint, valde timeo; & omnes minerales aquas hemiplecticis affectibus, nisi forte ad præservandum, ob ventriculi metuendam inde debilitatem minus convenire compertum habeo; hinc quoque harum atque balneorum usum in præsenti ægritudine minime commendo.

Potui vero ordinario decoctum ex radice chinæ, cortice ligni sasiafras, passulis & cinnamomo paratum substitui, omnemque vini potationem vitari mallem; & nervis stomachoque confortandis liquoris mei anodyni mineralis tribus partibus cum una balsami mei vitæ mixti 15. vel 20. guttas assumendas opponerem. Alvum in hisce casibus optime reserabit, sordesque evacuabit pulvis Cornachini hac parandus ratione: Recipe cremoris tartari scrupulos duos, antimonii diaphoretici grana decem, cinnabaris nativæ præparatæ, diagrydii sulphurati ana grana quinque vel sex; qui singulis quatuor diebus capiatur. Transpirationi vero promovendæ hic pulvis vesperi sub lecti introitum reliquis diebus assumtus erit convenientissimus: Recipe cornu cervi usti drachmam semis, antimonii diaphoretici, cinnabaris ana grana sex, extracti croci & castorei ana granum semis; sequentique mane infusum Theebois cum citri corticibus paratum sorbillandum est. Neque minus abs re erit, sanguinem quandoque è vena mittere, aut hirudines ad anum adplicare: & ad cervicem dorsique spinam inungendam hoc nervinum commendarem unguentum: Recipe axungiæ humanæ unciam unam, olei nucistæ expressi unciam dimidiam, olei rutæ, roris marini, majoranæ, lavendulæ ana guttas XX. balsami peruviani drachmas duas. M. Nec denique alienum erit, juscula tenuiora gallinacea cum radice cichorei graminisque confecta, & succo citri aut aurantiorum permixta largiter sorbere: quæ consilia languorum summus medicus non sinat esse irrita, ex animo precor.

CASUS XXII.

De paralysi dextri lateris.

VIr annorum 48. temperamenti cholerico-sanguinei, vivaci vultu, multoque sanguine præditus, cum aliquando judicio interesset consistoriali, in eoque procul dubio quadam mentis commotione excandesceret: accidit ut præter omnium opinionem apoplectico raperetur insultu; quo ab imis partibus aspirante primum pes dexter, dein quoque brachium, maxillaque illius lateris resolvebantur, omnique movendi potentia destituebantur; &, ratione quidem integra, sermonis impedimentum, somnique per sex hebdomades delectus jungebantur. Instituta equidem sex circiter ante hane accessionem septimanis fuerat venæ sectio; attamen hujus æque ac scarificationis usum insuper habuerat, & inordinate administraverat. Consulti ergo & celebris Jenensium medicus W. & ordinarii civitatis medici protinus in lateris affecti pede venam secari jusserunt; variisque in & externis remediis ægrum eo perduxerunt, ut post 4. septimanas sermonis, motusque pedis aliquam recuperaverit potentiam. Tum præterlapsis 9. hebdomadibus Tœplicenses adiit fontes, ibique per integrum mensem usus non nisi majus pedis resoluti robur obtinuit: reversus ex dato emetico novies vomuit, neque ullam aciditatem reddidit; non minus venam secari, bisque scarificari curavit, & abhinc tres manus dextræ digitos movere valuit. Jam ea illius est conditio, ut in planis quidem locis fulcro innixus lentis incedere queat passibus, somno fruatur pauco, cibis vescatur parcissimis, & sermonis, quamvis maxillæ vitio aliquantulum adhuc præpediti, majori tamen, quam olim gaudeat libertate: at enim vero dextrum brachium manumque prorsus movere nequit; quid? quod à prima morbi accessione huc usque artus affecti lateris tam superiores, quam inferiores gravis semper adtecerit spasmus, adeo ut per novem aliquando dies digiti præcipue pertinaci rigore fuerint detenti; & hæ distentiones jam integri quoque lateris manum corripere minentur, quæ noctu & rigore & ponderis sensu occupatur. His denique & dextri pedis usque ad taleolos intumescentia, & hæc novissime supervenit molestia, ut sub quacunque pedis quiete nerveæ dextri poplitis partes admodum obrigescant, ut vix pedi inniti valeat.

Consultatio.

Dextri lateris resolutionem, de qua in transmissis litteris agitur, nimiæ abundantiæ sanguinis, ob insignem mentis commotionem magna vi ad caput compulsi natales suos debere, extra omne positum esse credo dubium. Quandocunque enim ille ad caput raptus, ibidemque stagnans cruor per vasorum poros subtile dimittit serum, illudque vi suæ gravitatis ad principium medullæ spinalis vel dextri vel sinistri lateris decumbit: fit inde, ut hi stagnantes humores fluidi, quod nervi cerebrumque continent subtilissimi influxum in partes dextri lateris remorentur, & harum partium vigorem, agilitatem atque motum impediant. Tum vero, quod pauci medicorum attendunt, ipsa hujus lateris viscera, maxime hepar, ventriculus ac intestina in morbi consensum rapiuntur, & ob multos, quos ab intercostalibus nervis mutuantur, ramos tono atque robore suo dejiciuntur; ut ideo haud rara mihi occurrerint exempla, quod in paralyticis morte defunctis hepar insignem retulerit magnitudinem. Ex hac demum toni destructione humorum circulus mirifice impeditur, transpiratio non minus ac nutritio læduntur, cruor ipse hinc inde, maxime in manibus pedibusve stagnat, hisque partibus torporem, gravitatem, & motus contractorios vermiculares inducit, quos exprimunt; *Die Hände schlaffen mir ein.* Quum autem hæcce fieri ad radicem & principium nervorum stagnatio & extravasatio difficillime se removeri patiatur; quoniam non solum medicamentorum effectus ob partes eas sanguine atque calore privatas redditur irritus, verum etiam ipsæ nervosarum partium membranæ ex longiori mora labefactantur: facile conjici potest, hosce morbos valde rebelles existere atque diuturnos.

Hinc si curandi rationem dispiciamus; illa partim ob morbi pertinaciam chronica ac difficilior observatur; partim etiam ipsa ægrotantium culpa impediri solet, quippe qui ob temporis diuturnitatem redduntur impatientes, ut incerti modo his modo illis medicinis, modo hoc modo illo utantur medico,

medico, eaque varietate & sæpius intempestivo remediorum usu, ventriculi, aliarumque partium robur magis magisque pessumdant. Ut itaque candide meam de curatione exponam mentem; ante omnia consulo, ut à sanguinis missionibus (quæ in morbi duntaxat principiis & scopo magis præservatorio utilitatem suam præstant) purgantibus, vomitoriis, calidioribus diaphoreticis, volatilibus, ambratis, moschatis, castorinis & maxime opiatis studio abstineat æger medicamentis. Thermæ atque acidulæ majus minantur damnum, quam emolumentum; nec balnea, utut nervina sufficiunt: contra vero convenientissimum erit, ea duntaxat adhibere medicamina, quæ balsamica, roborante & spirituascentiam chylo, lymphæ & sanguini reddendi pollent virtute; quorum tamen usus, licet haud statim voto respondeat, non interrumpendus, sed ad aliquot menses protrahendus est, ut partim succi vitales corrigantur, fluxilloresque fiant, partim debilitatis partibus pristinum restituatur robur.

Quamobrem hisce scopis apprime convenientem transmitto spiritum quendam balsamicum, cujus XXX. guttæ mane ex aqua vino permixta capiendæ, insuperque quædam infusi Theé, Coffeé aut melissæ cum salvia vascula hauriantur: id quod si adhuc intra lectum fiat, & lenis sudor expectetur, majorem præstabit utilitatem; præsertim si hora 5ta vespertina iterum viginti hujus spiritus guttulæ ex eodem assumantur vehiculo. Deinde vero non minus operam exseret egregiam tinctura aurantiorum sub prandio LX. guttis, totidemque non nunquam vesperi haurienda; & denique præstantissimus erit hic pulvis, alternis diebus sub lecti introitum ad drachmæ pondus devorandus: Recipe lapidum cancrorum, cornu cervi sine igne præparati, antimonii diaphoretici, corticis cascarillæ, chinæ, succini præparati ana drachmas duas, olei cinnamomi, macis ana guttas octo, misce f. pulvis d. s. *Stärckendes Pulver*. Inter externa subsidia operæ erit pretium partim extremas partes pannis asperis ad calorem usque & rubedinem fricare, partim spinam dorsi, maxime juncturas manuum pedumque, & horum plantas linimento ex spiritus rosarum unciis quatuor, olei lavendulæ uncia semis, olei destillati nucistæ drachmis duabus, axungiæ humanæ unciis duabus, spiritus salis ammoniaci uncia dimidia parato sedulo inungere.

Quum denique victus ratio, & præcipue illi potus, qui nec caput onerant, nec acorem fermentatum ventriculo inducunt, reliquam curationem mirifice adjuvant; huic scopo decoctum hordei cum mastiche & cinnamomo paratum, & inter epulas haustum vini generosi Anglicani, quod sect vocant, commendo.

Ceterum ab omni reliquorum vinorum, spirituosorum, Tabaci, acidorum ciborum, lacticiniorum, & quicunque flatus gignunt & alvi obstructiones, usu penitus abstinere convenit: neque minus ab animi commotionibus, & nimiis laboribus ac meditationibus maximopere cavere oportet.

CASUS XXIII.

De paralysi sinistri lateris.

Vir quidam cœlebs integra ceteroquin sanitate gavisus, per novissimum quinquennium membrorum debilitate capitisque dolore solicitatus, hisce molestiis & Wolckensteinenses semel, & Carolinas bis opposuit acidulas, earumque magis per urinam quam alvum expertus fuit operationem. Tum ab empyrico quodam datam tincturam per novem menses usurpavit, & exinde alternis diebus largos sustinuit sudores: cum autem & artuum, maxime sinistri lateris languores, & capitis dolores magis magisque increvissent, illius usum omisit; & auctis in dies symptomatibus, ac alvi pertinaci obstructione accedente, non nisi semel circiter intra 4. aut 8. dies laboriosa & difficili scybalorum expressione reserata, ordinarii consilium imploravit medici. Putavit ille omnia organa chyli secretioni dicata spissis, viscidis, acidisque recrementis esse obturata; hinc tenuiorum succorum separationem, & ad partes affectas progressum impediri: inde vero non solum totum corpus debilitari, ac obeundis functionibus impar reddi; verum etiam omnia symptomata ex abundantia viscidorum, defectu autem spirituosorum humorum derivanda esse asseruit. Oppugnavit hæc quoque vitia ea curatione, qua ægro matutino & meridiano tempore infusum Theébois sorbillare, prandio liberaliori, cœna parciori, & sub epulis loco potus ordinarii decocto ex radice liquiritiæ & scorzoneræ parato uti licuit: bis quotidie hunc dedit pulverem: Recipe antimonii diaphoretici, matris perlarum, succini, coralliorum rubrorum, eboris ana drachmam, gummi benzoës drachmam semis, corticum aurantiorum, macis ana scrupulum unum cum dimidio. M. d. Vesperi quoque harum pilularum binas propinavit: Recipe extracti hellebori nigri drachmam unam, resinæ jalappæ scrupulos duos, mercurii dulcis drachmam unam, gummi benzoës scrupulos duos, croci, macis ana scrupulum unum, gummi ammoniaci in vino albo cocti q. s. m. f. pilulæ, quæ sequenti die bis alvum moverunt. His per aliquot dies usurpatis, iisque præparatis humoribus assumsit quandoque pulverem ex sulphuris antimonii, & mercurii dulcis ana quindecim granis, qui semper binos pituitæ viscidæ excitavit vomitus, & ventrem sexies subduxit; tum quoque qnavis hebdomade interposuit usum elixirii ex radice enulæ, asari, hellebori nigri, jalappæ, liquiritiæ, semine anisi, coriandri, juniperi, corticibus aurantiorum, mace & passulis minoribus compositi, & exinde duas vel quatuor habuit sedes.

Quamvis igitur hisce medicaminibus insignis pituitæ copia fuerit evacuata: tantum tamen aberat, ut remitterent inde symptomata, ut potius membrorum languor magis magisque ingravesceret, & ipsa lingua intumesceret: quid? quod proximo Decembri mense convulsivæ musculorum faciei agitationes accesserint, quæ tamen haud redierunt amplius. Ceterum ciborum appetentia integra, somnoque satis placido fruitur: capitis vero eximii urgent dolores, & tanta corporis imbecillitas, ut si in terram ipsum prosterni contingat, ipse solus se sublevare haud valeat. Quare jam potissimum doceri avet, num novissimi medici medendi ratio legibus artis responderit; dein ea sibi proponi anhelat remedia, quæ nimio internarum partium muco expellendo sint idonea, & denique scire cupit, num ex usu aquarum Sedlicensium, aut Carolinarum mali levamen expectari queat; anne potius venæ sectio, quam non minus ac largiorea sudationes, ne spirituosas & fluidiores corpori detrahant partes, præsens medicus maximopere dissuadet, aliquam spondere valeant mali solutionem?

Consilium.

Pervenerunt equidem ad manus meas litteræ, in quibus excellentissimi Comitis de S. G. adversa traditur valetudo, meaque ad illam debellandam desideratur sententia: doleo autem historiam morbi adeo fuisse mancam, ut primaria momenta & ipsum morbum & ægrotantis indolem significantia fuarint omissa. Hinc quantum ex nuntii ore percepi, perillustris æger, annos XL. natus, temperaturæ sanguineæ ac robustæ constitutionis octo circiter abhinc annis gravi lapsu ab equo præcipitatus, exinde debilitate lateris, maxime brachii sinistri laboravit insigni, ut nec manu quid tenere, nec illam ad caput elevare valuerit. Contra hoc malum ex consilio empyrici cujusdam tinctura sic dicta solis pugnavit, & ex illa per 9. integros menses assiduo maduit sudore; nihilque effecit, nisi quod membrorum imbecillitas, capitisque ac dorsi dolores majos incrementum sumserint, & insuper pertinax alvi obstructio accesserit. Hinc alterum vocari jussit medicum, qui organa chyli secretioni dicata sordibus mucidis, viscidisque infarcta ratus, illaque resoluturus mane infusum Theébois, & loco ordinarii potus decoctum quoddam potari jussit; à meridie pulverem præcipitantem & aromaticum, vesperi pilulas purgantes cum extracto hellebori nigri, resina jalappæ & mercurio dulci permixtas per aliquot successive dies propinavit; tum pulverem ex sulphuris antimonii & mercurii dulcis XV. granis quater, interpositis semper aliquot diebus, & denique quavis hebdomade elixir purgans exhibuit. Quæ medicamina quamvis multum pituitæ evacuaverint, tantum tamen abfuit, ut ipsi malo suppetias tulerint, ut potius languor membrorum magis magisque invaluerit, lingua intumuerit, & ipsa convulsionum primordia supervenerint.

Hinc itaque in quæstionem venit: num hæ medendi rationes legibus artis respondeant? Quod si prioris medici curationem intueamur, illa omni modo rejicienda atque damnanda est: ille enim copiosissimis sudationibus per novem menses medicamine suo provocatis laudabiles corporis succos evacuavit, humores nimium exagitavit, & sordes per alvum eliminandas intra sanguineam massam rapuit; quæ nervis jam labefactatis insidentes, eos debilitarunt magis, & intestinis hisce sudoribus fere exsiccatis, alvi pertinacem induxerunt obstructionem, hinc morbum omnem magis redd derunt confirmatum. Illa autem, quæ alter medicus ordinavit, medicamina in se considerata haud contemnenda sunt, & aliis subjectis, morborumque causis prudenter, tempestive & debita dosi opposita insigne producere valent emolumentum. Verum enim vero hoc in casu errasse mihi videtur, quod omnem morbi & languoris caussam in nimio muco, lymphatica chyliferaque vasa obstruente sitam esse arbitratus, hunc purgantibus, vomitoriis, fortioribusque remediis, quale sulphur antimonii & datæ pilulæ sunt, per alvum, vomitumque exturbare tentaverit. Hæc enim medicamina, maxime mercurius dulcis & sulphur antimonii tanta dosi exhibita ventriculum, & universum nervorum genus insigniter adfecerunt, stimularunt & ad stricturas proritarunt; præcipue vero mercurius dulcis majorem lymphæ & salivæ ad os atque fauces concitavit affluxum: ut ideo haud mirari oporteat, quosdam apoplexiæ & convulsionum accessisse prodromos, & ipsam intumuisse linguam.

Quare si ad alteram quæstionem; qua scilicet ratione superfluus ille mucus eliminari queat? respondeam; monendum prius est, morbum præsentem minime soli humorum dyscrasiæ suos debere natales, & ex usu vomitoriorum, purgantium, sudoriferorum, vel plane salivantium, quæ fluxiliores humorum partes magis magisque expellunt, longe deteriorem reddi ac intricatiorem. Contra vero omne morbi fundamentum in nervorum lateris sinistri nimia debilitate, & robore ob fluidi lymphatici spirituosi defectum destructo sitam esse existimo; hinc quoque ea commendo remedia, quæ partim huic robori restituendo, partim succis laudabilibus generandis sunt idonea; & ab omnibus, quæ hosce succos magis evacuant, valde dehortor.

Neque vero arridet mihi, quod in novissima curatione ægro sanguine turgido, & ejus missionibus adsuero, venæ sectio fuerit interdicta, & hinc per cruorem in debilitatis vasis accumulatum major inducta imbecillitas; nec denique placet, quod externa remedia, uti balnea vaporosa ex herbis appropriatis, linimenta temperate spirituosa & balsamica, nec non frictiones fuerint intermissa.

Tertiæ quæstioni: num è re foret Sedlicenses huic morbo opponere aquas? non nisi negativam reddere possum responsionem: quippe quæ nimis evacuant, & intestina exsiccant, quæ in nostro ægro satis exsiccata sunt. Contra vero ad quartam: an potius venæ sectio sit proficua? eam omnino commendo proximo vere in pede instituendam, & sex circiter sanguinis uncias emittendas: pulsum enim satis magnum fore credo, & cum ob sanguineam temperaturam, ciborum integram adpetentiam, corporis autem exercitii defectum cruor magis magisque accumulatur & spissescit, metuo ne exitus nulla via data, ille ad caput compulsus aliquando inducat apoplexiam. Illo vero tempore, quo vena secatur, maxime à frigore cavendum, & non nisi cibis mollioribus ac concoctu faciilioribus vescendum erit.

Ut autem de ulteriori curatione mentem meam explicem, difficillimum fore credo, ut Perillustris æger à malo suo & vetustate & perversis medicationibus fere corrupto penitus vindicetur. Præsertim nimia remediorum farrago nihil certe præstabit, neque vero acria, calida, sudorifera atque purgantia ullum pollicentur allevamentum: sed omnis potius cura eo est intendenda, ut partim nervi roborentur, partim laudabilis generetur chylus. Hisce scopis obtinendis duo potissimum commendo medicamina, nimirum Elixir meum balsamicum post epulas 50. guttis capiendum, & pulverem temperantem ac nervinum, cujus quantum duo cultri cuspides tenent, vesperi ex aqua cerasorum nigrorum assumendum est. Alvi libertas una cum dimidia mannæ uncia iu infuso Theébois semel quavis hebdomade devorata est conservanda: mane infusum calidum ex herbis nervinis hauriendum; & loco potus ordinarii decoctum Scorzoneræ adhibendum, cui quandoque haustus vini Hungarici vel Rhenani interponi poterit. Inter externa vero balsamus meus vitæ mane ac vesperi juncturis pedum manuumque inunctus egregiam conferet utilitatem. Quæ si malo debellando haud suffecerint; ad balnea denique sulphurata, quæ Tœplicenses scaturiunt fontes, recurrendum, & internus Sedlicensium aquarum usus conjungendus: quibus divinum apprecor auxilium.

CASUS

CASUS XXIV.

De paralysi cum purpura.

VIr cœlebs triginta annorum, temperamenti sanguineo-cholerici pridie Iduum Augusti anni præterlapsi, cum paternas celebraret exequias, subito in dextri lateris resolutionem incidit quandam, ut nec pedem nec manum movere valeret: quæ primum levior successiva partium inflatione invaluit, ac trium dierum spatio perfecta reddebatur. Verum enim vero, cum affecta membra movendi quidem potentia destituta, sensum tamen obscurum retinuissent, judicavi hanc leviorem solummodo & scorbuticam fore paralysin. Hinc ægro summa humorum abundantia turgido protinus in sinistro brachio venam tundi, & octo cruoris uncias detrahi jussi: resolutum brachium pedemque, omni calore privata, calidioribus pannis, & mixtura ex spiritu formicarum, lumbricorum terrestrium, spiritu cochleariæ, serpilli, rorismarini, spiritu salis ammoniaci, castoreo & camphora parata fricari; spinam dorsi, cervicem, juncturasque unguento nervino & martiato ex oleis destillatis salviæ, anthos, succini &c. composito calide inungi, & denique linteis, gummi anima fumigatis foveri curavi. Linguæ suppposui castoreum, vel balsamum apoplecticum Cellense vel elæosacharum anisi; nec minus mithridatium ac herbam rorismarini masticari ac sub lingua detineri imperavi; & loquela nondum redeunte venarum raninarum sectionem ordinavi ac congrua adplicui gargarismata. Nec interna medicamina cephalica, nervina, antispasmodica, confortantia, aperientia, absorbentia, temperantia, cinnabarina & antiscorbutica temperata fuerunt omissa; sed propinata potius essentia castorei, succini, croci, spiritus salis ammoniaci aromatisatus, spiritus balsamicus N. essentia ligni aloes, tinctura antimonii tartarisata, balsamus vitæ Hoffmanni, apoplecticus Cellensis, essentia dulcis Hallensium, pulvis cephalicus Michaëlis, pulvis nervinus N. elæosacharum confortans N. pulveres absorbentes cum cinnabari juncti &c.

Quum præterea frequentes acidi & austeri ructus, flatus & borborygmi primarum viarum acidam viscidamque indicarent saburram, & æger ad iram esset facillimus: propinavi ipsi leve ex tartaro emetico vomitorium, & sub epulis essentiam carminativam Wedelii, aut corticum aurantiorum cum spiritu nitri dulci capiendam exhibui: nec minus ob alvi profluvium sponte obortum pilulas Becheri balsamicas per quosdam successive dies dedi. Neque irrita fuit hæc medicatio; siquidem paulatim adeo remisit morbus, ut æger & loquendi & manum commode movendi & ambulandi recuperaverit potentiam, nisi quod adhuc paululum claudicaret nec digitos pedum movere posset, nec in his ac manuum extremis perfectam haberet sensationem. Verum enim vero cum proxime elapso die S. Martino sacro in publicum iterum proditurus & suborto in vicinia incendio vehementi terrore percelleretur, & simul multæ indulgeret iracundiæ: accidit, ut animi crebris deliquiis, temulentia atque dolore capitis, susurru, tinnituque aurium, inquietudine & assiduis per aliquot nycthemera corriperetur vigiliis, & tandem purpurea dextrum brachium occuparet efflorescentia; quæ datis juxta naturæ motus & expellentibus & corrigentibus humores mox quoque dextrum pedem, tum collum faciemque & denique abdomen sinistrique lateris artus successive obsedit. Pectus autem diu immune mansit, & post puncturas, ardores & insignes anxietates demum maculis scorbuticis, oboli magnitudinem referentibus cingebatur. Hæc excretio per anni quadrantem ægro inhæsit, & mox uno loco evanuit, mox altero iterum erupit; quam eruptionem sæpius frigus, calor volaticus, aurium susurrus tinnitusque, puncturæ pectus & dextrum hypochondrium occupantes comitabantur. Maxime quadam vertiginis specie solicitatur, qua quidem objecta in gyrum moveri ipsi non videbantur, sed matutino præsertim tempore paulatim corripiebatur, & temulentus quasi usque ad meridiem reddebatur. Pulsus tempore accessionis valde debilis, & fere suppressus vix percipi poterat: urina mingitur rubicunda, mox spissa, largoque sedimento conspicua, mox matulæ lateribus adhærens, & bullulis diu durantibus obsessa.

Quum itaque ex hisce signis & symptomatibus summam humorum & abundantiam & dyscrasiam, cerebri nervorumque imbecillitatem, sanguinis ad caput & pectus congestiones & stagnationes, nec non partium nervosarum vellicationes judicarem; ea quidem omnia congruis medicinis, venæ sectione ac scarificationibus oppugnavi; nondum vero debellare potui. Hujus equidem curandi difficultatis principalem caussam in calido nimis regimine, quo æger ex suasu alterius medici me invito usus erat, omnino sitam esse arbitror: non enim solum nocte dieque insigniter calefactum est cubile, ipse lectus prope fornacem positus,ægerque pellitis vestimentis, multisque integumentis atque stragulis obruebatur; verum etiam ad expellendam purpuram roob sambuci, aliasque calidiores assumsit medicinas, & hinc assiduis manat sudoribus. Jam autem Tuo, vir illustris, judicio relinquo, numne hoc calidum regimen majores omnino sanguinis ebullitiones, & ad caput, pectus, aliasque partes congestiones induxerit? anno his continuis sudationibus laudabiles succi evacuati, & spissi, acres, stagnantesque humores intra corpus relicti fuerint? & denique numne ea medicatione naturæ motus magis perturbati, crebrior purpuræ efflorescentia proritata, ac reliqua symptomata excitata sint? Nec denique exiguum dictæ sanguinis dyscrasiæ & scorbuto, gingivarum potissimum cruentatione manifesto, augmentum vita sub hac ægritudine sine motu deses, copiosus somnus, & larga ciborum adpetentia & ingurgitatio dedisse videntur. Quæ cum ita sint, commendavi ægro aquarum Sedlicensium, in purpura chronica ac dyscrasia sanguinis præstantissimarum usum: quas quoque per septem dies potavit, adeo, ut iis per quatuor continuos dies, adhibitis, sequentibus binis diebus supersedisset, & denique per triduum iterum bibisset. At vero licet hæ aquæ alvum optime subduxerint; tantum tamen absuit, ut ægro levamen attulerint, ut potius vertigo magis invaluerit, frigus, calorque accesserint, in digitis manus pedisque dextri formicationem senserit, & puncturas pectoris ac dextri hypochondrii majores perceperit. Ultimis quoque, cum dictis uteretur aquis, diebus imus venter tumidus adparuit & gelidus, & nova purpuræ in pectore sequebatur eruptio: ut hinc ab usu aquarum desisteretur. Hic abdominis vero tumor & algor huc usque inhæsit, & eximia extremarum partium refrigeratione stipatur, adeo ut media hac æstate cubile debeat calefieri, & nihilo secius totum corpus gelido fere diffluat sudore. Urgent insuper perpetua capitis temu-

temulentia, torpor, aurium tinnitus, cordis palpitatio, flatulentia, ructus, crebræ oscitationes & vagæ corporis puncturæ: urina redditur pauca cum insigni ardore rubicunda, quæ mora temporis sæpius turbida fit atque limosa, euticula obsidetur, multisque bullulis. Quamobrem efflagitat tuum, vir Illustris, de sua ægritudine consilium & medendi rationem; nec minus doceri cupit, num fontes Lauchstadienses ipsi in hac paralysi & purpura chronica sint profuturi?

Consultatio.

Ex transmissa morbi historia ægrotantem duplici malo, nimirum paralysi & purpura scorbutica exerceri intellexi: quod jam radicatum eum non minus fluidas, ac solidas partes, maxime nervosum genus insigniter debilitavit; arduum omnino videtur, ut penitus exstirpetur, saltem diuturnum ac providum remediorum usum exposcet. Neque vero contra paralyseos curationem habeo quod moneam; at purpuræ per tam calida ac expellentia remedia, & regimen externum valde æstuosum tractationem nullo modo approbare possum: inde enim factum est, ut salibus humorum scorbuticis acrioribus redditis, magisque commotis, non solum omnia increverint symptomata, verum præcipue ob auctos spasmos frigus & calor extremarum partium accesserint, corpusque exsiccatum & vires prostratæ fuerint. Nec quoque Sedlicensium aquarum tanta quantitate per septem dies protractæ potationi subscribo; quippe quæ multa secum vehunt salia, iisque partim adaugent humorum dyscrasiam, partim morbificam materiam à corporis superficie ad interiora, maxime intestina repellunt. Hinc etiam eas in scriptis meis ad ipsam purpuram præsentem nunquam commendavi; licet ad hanc præservandam sint utilissimæ: huc potius quadrant Selteranæ acidulæ, quas etiam binis partibus cum una lactis caprini mixtas præsenti morbo convenientissimas fore judico; &, si arriserint ægro, modum illis utendi proxime transcribam. Namque solus pharmacorum usus in hoc tam corrupto morbo haud omnino sufficiet: inter quæ tamen insignem spondet utilitatem hoc decoctum: Recipe radicis scorzoneræ uncias quatuor, chinæ, sarsaparillæ, rasuræ cornu cervi ana uncias tres, radicis eichorei, liquiritiæ ana unciam unam & semis, seminis fœniculi drachmas tres. Cont. conc. m. d. f. species, quarum binæ unciæ in tribus aquæ mensuris per tres horæ quadrantes decoquantur, idque decoctum mane tepidum instar infusi Theé, & per diem loco potus ordinarii bibatur. Deinde vero in hisce affectibus præter temperatum lecti atque hypocausti calorem eximii usus deprehendi liquorem meum anodynum XL. guttis, & pulverem meum bezoardicum pondere drachmæ dimidiæ bis quotidie ex prælaudato decocto alternatim sumenda; quippe quæ remedia & spasmos mitigant, & materiæ peccantis acrimoniam contemperant, & denique lenem promovent transpirationem. Ceterum præsenti ægrotantis constitutioni, cum valde sit debilitatus, balnea Lauchstadiensia minus congrua puto: quod si vero ex commendatis medicinis melius, uti spero, habere cœperit, tunc eorum usum haud dissuadeo.

CASUS XXV.

De affectu paralytico.

Vir aliquot supra quinquaginta annos natus, temperamenti sanguinei, habitus corporis plethorici, carnosi & obesi, vitæ sedentariæ, in juventute sua affectibus catarrhalibus capitis sæpius obnoxius, ceterum bene valens, coloreque faciei rubicundo præditus. III. Cal. Oct. horis matutinis (cum antecedentibus non minus diebus, quam proxima nocte optime se habuisset) derepente debilitate quadam pedis, maxime genu sinistri corripitur adeo, ut nisi aliorum ope suffultus, ambulare non posset. Transiit autem brevi tempore hic affectus; epulas meridianas bene assumsit, noctemque insequutam transegit satis tranquillam. Advocatus ego sequenti die cum venam post æquinoctium autumnale more solito incisam non satis fudisse cruoris intelligerem, eam in dextro brachio iterum secandam, & octo sanguinis, qui erat floridus, uncias detrahendas curavi: interne horis matutinis & pomeridianis essentiam diapnoicam & nervinam; vesperi & per noctem pulveres temperantes cinnabarinos cum aquis destillatis appropriatis propinavi; externe vero pedem adfectum spiritibus formicarum, serpilli, & aliis nervinis, oleo succini & balsamo vitæ Hoffmanni imbutis inungi jussi. Adparuit equidem in utroque, maxime vero sinistro pede aliqualis tumor; nihilo tamen secius post datas medicinas æger satis bene se habuit, cibos cum adpetitu adsumsit, ac satis tranquille dormiit. At XIV. Cal. Nov. vigesimo scilicet primo morbi die denuo hoc eodem affectu corripiebatur, & præter pedem brachium quoque sinistrum aliquali debilitate & insensibilitate afficiebatur; sed adhibitis remediis temperantibus & nervinis internis & externis, post horulam hic insultus plane cessavit. Verum enim vero VII. Cal. Nov. & vigesimo octavo morbi die iterum rediit morbus, & relicto pede libero non solum brachium adfecit, sed quoque linguam reddidit difficilem. Quamvis igitur & hæc accessio remediis ante dictis externis non minus quam internis intra duas horas, per Dei gratiam expugnata fuerit: attamen III. Cal. Nov. trigesimo tertio utpote morbi die non solum majori recruduit impetu, dum pede iterum immuni, brachium majori debilitate, lingua insigni immobilitate atque difficultate, caput quoque magna perturbatione & denique os aliquali ad dextrum latus tortura prehendebantur; verum etiam longius & ad sex fere horas inhæsit. Declinante hoc insultu accessit conatus vomendi, quem flatuum eructatio, ac largus exceperunt sudor: mali tamen levamen insequutum, & transacta nocte paulo turbulenta, non vero plane insomni, altero die satis bene valuit; pulsu gaudebat bono ac æquali, urina sana, alvo libera, nullusque in affecto brachio adparebat tumor: levis duntaxat brachii relinquebatur debilitas, digitorum quædam insensibilitas, ac ructuum aliqualis molestia. Quæ cum ita sint, æger de morbi accessionibus partim sæpius, partim gravius recurrentibus valde metuit, & hinc consilium ac auxilium efflagitat. Cal. Nov. 1729.

Responsio

Reſponſio Conſultatoria.

Vidi ex communicata mecum morbi hiſtoria, præpoſitum cœnobii H. graves paralyticos inſultus, ex convenientium quidem medicinarum uſu ſemper depulſos, ſæpius autem recidentes toleraſſe; & ideo haud immerito timeo, ne ipſa aliquando ſuperveniat apoplexia. Quod ſi igitur ad mali cauſſam indagandam primum me accingo, neceſſarium omnino duco, ut non ſolum ad ſanguinis abundantiam generatim reſpiciamus; verum potiſſimum attendamus, numne motus occulti hæmorrhoidales ſubſint, qui cum exitu per anum deſtituantur, hac maxime anni tempeſtate magis commoveri ſolent, & vel ad primas vias tendunt, vel accedente imprimis nervoſarum partium debilitate, paralyticos utique, hemiplecticos, quin & apoplecticos producunt inſultus. Neque vero pauca ſunt, quæ hæc in noſtro ægroto ſuſpicari ſuadent: Siquidem id vel ſolum vitæ, quo in cœnobio forſitan utitur, genus innuit; quo corpus ab omni, aut ſaltem ſufficienti exercitio remotum, ac largis potius ac plerumque vinoſis enutritum alimentis, ſuperfluis non minus ac impuris imbuitur humoribus. Haud raro etiam ſerum acre ſcorbuticum hiſce recidentibus paralyticis affectionibus fundamentum præbere ſolet; quid? quod purpuracea ſæpius colluvies ſubeſſe obſervetur, quæ partim nervoſis incumbit partibus, partim liberum ſanguinis & lymphæ remoratur circuitum. Quare quæ huic malo præſervando forſan inſervient, paucis proponam, eaque ampliori præſentis medici dijudicationi relinquam.

Primum quidem venæ ſectionis ulterioris uſum haud ſuadeo, cum mihi compertum ſit, eam ſæpius repetitam malum plerumque exacerbare, illiuſque frequentioribus acceſſionibus viam ſternere: in ejus vero locum ſcarificationes ſex vel octo cucurbitulis adminiſtrandas commendo. Deinde ad alvi, licet jam liberæ, majorem reſerationem reſpiciendum erit: ſiquidem morbi radicem in primis potiſſimum viis reſidere, & ex humorum vitioſorum tam in vaſis quam canale inteſtinorum ſtagnatione flatus æque ac ſpaſmos exſurgere credo, qui ſanguinem ad partes ſuperiores maxime nervoſas magna vi compellunt. Quum autem huic ſcopo in hiſce nervorum vitiis obtinendo omnia acria, ſalina ac fortiter ſtimulantia, præprimis draſtica nunquam conveniunt, nec amaræ Sedlicenſes aquæ congruæ deprehenduntur: majorem utilitatem ex clyſteribus domeſticis ex juſculo avenaceo, floribus chamomillæ, ſemine cumini, oleo amygdalarum dulcium & ſyrupo dialtheæ Fernelii parandis, & ſemel vel bis quotidie injiciendis ſperare licebit: nec opera ludetur, ſi vel ſingulis vel alternis diebus decem pilularum Stahlianarum aut mearum balſamicarum in aqua pura decem guttis olei tartari per deliquium permixta ſolutæ veſperi aſſumentur. Tum abs re erit, liquoris mei anodyni mineralis XX. vel XXX. guttulas bis terve de die ex hauſtu aquæ fontanæ, & veſperi pulverem marchionis cum cinnabari, nitro, & aliquot extracti croci granis combinatum capere; quippe quæ medicinæ, conjuncto tepidiori regimine in ipſius purpuræ præſentia ſunt convenientiſſimæ. Omnis vero cereviſia fugienda eſt, in ejuſque locum decoctum ex hordeo, cornu cervi raſpato, radice ſcorzoneræ & cichorei paratum hauriendum, ſub epulis autem hauſtus Moſellani vini concedendus eſt. Neque minus ex uſu mihi eſt, in hiſce caſibus ab omnibus nervinis, cephalicis, & ſpirituoſis tam interne quam externe abſtinere, nec balneis fotibuſque niſi cautiſſime uti; ſed potius moderatas & ſæpius repetitas affectæ partis frictiones deprehendi præſtantiſſimas. Et hæc ſunt, quæ in ſalutem reverendi ægri proponenda duxi, quæ ſummus languorum medicus fauſta reddat & proſpera, ex animo precor.

CASUS XXVI.

De affectu paralytico Principis.

Dediſti, vir excellentiſſime, contra ægritudinem ſereniſſimi Principis A. D. ante aliquot hebdomades, hoc cujus copiam ſimul tranſmitto, conſilium; cujus valetudo cum & mihi concredita fuerit, ac à ſereniſſimo parente injunctum, ut Tecum ulterius communicarem: haud potui, quin curatius omnia morbi momenta perſcrutarer, eorumque duo potiſſimum, quæ in priori relatione ſunt prætermiſſa, tibi ſignificarem. Suevit nimirum tenellulus princeps in cunis & largo ſudore perfundi, & copioſiſſimum reddere lotium; quas excretiones inſuper habuit minus provida nutrix, eumque ſudore æque ac urina madidum frigido aëri ad apertas feneſtras expoſuit. Hæc altera miniſtra graviter advertens emendare quidem ſtuduit, madidumque corpus ſiccioribus veſtimentis indui curavit; non tamen impedire potuit, quo minus princeps eadem veſpera in largius alvi profluvium, & paralyticum inciderit affectum.

Dein quoque motus convulſivos, qui in priori relatione morbo dediſſe natales dicuntur, pro illius cauſa declarare non poſſum: cum nullum eorum unquam ſe exſeruit veſtigium, & princeps, quem natura vegeto hilarique donavit animo, expergefactus optime ſemper valuit; niſi forte huc referre velis, quod quandoque ſub ſomno manum pedemque ſiniſtri lateris agitaverit. At vero hæ motitationes partim ex tranſpiratione impedita, & hinc turbato humorum motu, partim ex terribili ſub inſomniis idea originem trahere, & non minus infantibus per omnia ſanis, quam adultioribus abſque malo omine contingere obſervantur. Quod ſi etiam ad dentium, quorum hoc tempore quatuor in noſtro adparuerunt, eruptionem reſpicere vellemus; haud quidem negandum, quin hæc excretio in plurimis infantibus vel diarrhœa, tanquam ſalutari criſi, vel motibus convulſivis ac epilepticis ſtipari ſoleat: attamen rariſſimi deprehenduntur caſus, quod hæc dentitionis ſymptomata paralyticum reliquerint affectum. Contra vero & ratio & experientia confirmant, corpora ætatis virilis, utut robuſta, apertis & ſudore fere repletis porulis aëri expoſita mox colicis doloribus, mox alvi profluvio, mox apoplexia, mox variis pro diverſa corporis conſtitutione febribus infeſtari: quæ vitia multo magis teneris infantibus iiſdem cauſis obnoxiis contingere poſſe vero eſt ſimillimum. Quæ cum ita ſint, hanc potiſſimum quæſtionem tuæ, vir illuſtris, ſubjicio dijudicationi: Anne adverſa principis valetudo ſuppreſſæ ſubito tranſpirationi, & hinc ſordium excrementitiarum tendinum, nervorum, muſculorumque tonum & vim elaſticam relaxantium retentioni in acceptis ferenda ſit? cum ſatis conſtet, excretiones per cutis emunctoria longe copioſiores eſſe debere, quam eas, quæ per alvum & urinam fiunt.

Ut autem de præſenti ægrotantis conditione

quædam referam: in usum quidem vocata ac rite observata fuerunt medicamina ac balnea abs Te commendata; verum enim vero tantum abest, ut ullum insequutum sit mali levamen, ut potius totius sinistri pedis ab osse coxendicis per integrum femor & tibiam ad pedis usque plantam aliquantulum intumefactam insignis adhuc appareat flacciditas & aridura. Valet equidem ad se retrahere adfectum pedem, ejusque digitos movere, & illis inniti; solus autem stare nequit, & ipse pes tactu frigidus dextro est longior; simul quædam efflorescentia faciem occupat & dextram tibiam; appetentia vero integra & hilaris semper mentis constitutio. Hæc cum perpenderem, & eximiam tendinum, musculorumque flacciditatem ac relaxationem, nec non totius generis nervosi debilitatem deprehenderem: lintea quadruplicata vino calidiori imbuta, & iterum expressa calide ad loca affecta interdiu admovere; noctu vero ne somnus turbaretur, & relaxati tendines corroborarentur, linteolum balsamo vitæ impraegnatum ad juncturas adplicari commeodavi. Eo quoque lubentius hæc auxilia in usum fuere vocata, cum jam olim sua sponte artus resolutos cerevisia saturatiori vino permixta lavare fueverunt, & inde spinæ dorsi, dextrique pedis debilitatem insigniter allevatam perceperunt. Quare ex mandato serenissimi principis hæc Tibi significanda duxi, Tuumque ulterius exopto consilium.

Consilium.

Datum Halæ Xmo Calend. Sept. 1732.

Affectus præter naturam, quo infantem serenissimum septem anni quadrantes natum binis abhinc mensibus tentatum fuisse litteræ missæ docuerunt, fuit alvi profluvium, à dentium eruptione procul dubio inductum, quod calore interno ac convulsis motibus stipatum, cervicis ac dorsi rigorem ac immobilitatem reliquit. Abhinc vero tanta corporis imbecillitas fuit observata, ut æger in sellam collocatus corpore protinus collapsus fuerit, nec se in erecto continere valuerit situ: quod vitium licet ope cujusdam medici maximam partem esset sublatum, relicta tamen ea est infirmitas, ut nec pedibus inniti, nec ipsis commode uti, nec corpus semel inflexum erigere iterum potuerit, & sinister potissimum pes flaccescere videatur. Hinc demum haud sine ratione conjicitur, ex convulsivis, quos ante binos menses toleravit motibus, insignem spinæ dorsi debilitatem, & motus impotentiam aut paralysin fuisse relictam; à qua cum vindicari cupiant serenissimum ægrotum, in quæstionem potissimum venit: Num Carolinæ huic malo sint profuturæ aquæ, aut quæ medela ipsi ferenda?

Ad hæc candide regero, mea quidem sententia Carolinas acidulas huic tenellulo minime esse convenientes; quippe quarum virtus non solum. in interno magis quam externo usu sita est, verum etiam longe diversis à præsenti morbis debetur. Mallem Tæplicenses in his externis affectibus commendare aquas; sed non minus fateri teneor, omnes hasce curationes tam teneræ ætati esse inimicas, malumque sæpenumero magis exasperare. Namque natura in his infantibus valde debilis atque sensibilis, fortioribus ejusmodi curis sustinendis haud idonea existit: quid? quod hi affectus temporis diuturnitate sponte sanari deprehendantur. Quare eo potius meum collineat consilium, ut ori si forte subluxatio in inferiori ossis medullæ spinalis parte præsto sit, temperata balnea ex chamomilla, mentha, & melissa parata mane vel vesperi longe majori adhiberi queant utilitate: maxime si post illa juncturæ pedis sinistri ac spinæ dorsi linimento quodam nervino inungantur, quod non nimis spirituosum sit, ne exsiccet, sed adeo temperatum ut tendines in naturali temperie ac robore conservet, quale id est, quod simul mitto. Interne vero mane infusum Theebois cum herba melissæ permixtum ordinaram, & alternis diebus XIII. grana pulveris marchionis cum tribus succini præparati vesperi propinarem. Ceterum non possum, quin medici ordinarii operæ & curandi rationi adplaudam, eique divinum apprecer auxilium.

Consultatio.

Docte satis ac eleganter de morbo serenissimi Principis paralytico, ejusque causa disseruisti, cumque merito magis ab impedita transpiratione, quam convulsis motibus derivasti. Notatu enim dignum omnino est momentum, in priori relatione penitus omissum, quod princeps sudore madidus frigido expositus fuerit aëri; unde nimirum factum est, ut obstructis cutis poris acres humores nervis infederint eosque male adfecerint: neque tamen negari potest, quin convulsivis motibus simul aliquantulum debeatur, quippe qui haud raro affectis partibus imbecillitatem ac atoniam relinquere observantur. Deinde vero non improbare audeo curandi rationem abs Te propositam, qua loca resoluta cerevisia calidiori fuerunt fomentata: majori tamen utilitate hanc fomentationem institutum iri credo, si loco cerevisiæ vinum vetus rhenanum recipietur, illudque cum roremarino, floribus chamomillæ romanæ, spicæ & caryophyllis aromaticis pulverisatis in vitro probe clauso super fornace digeretur, & sic linteis quadruplicatis imbutum juncturis, spinæ dorsi & ossi sacro inungetur. Sub hujus usu balnea omitti possunt; neque minus balsamo vitæ, quod in hisce casibus justo calidius deprehendi, hoc linimentum calide inungendum longe utilius substituetur: Recipe unguenti nervini martiati uncias duas, balsami peruviani drachmas tres, olei rorismarini, caryophyllorum ana drachmam unam M. d. Tum quoque cura habenda est acrimoniæ scorbuticæ, qua serum mote in his morbis solito ex faciei tibiæque efflorescentiis imbutum esse videtur, cui temperandæ præstantissimum erit hoc decoctum loco potus ordinarii bibendum: Recipe radicis scorzoneræ, rasuræ cornu cervi, radicis sarsaparillæ ana uncias quatuor, corticis ligni sassafras drachmas tres, Conc. d. f. species, quarum uncia in binis aquæ mensuris per tres horæ quadrantes decoquatur. Eidem denique scopo satisfaciet mixtura diaphoretica moderatior, vesperi ante lecti introitum, & mane quandoque intra lectum haurienda, cujus hæc sit compositio: Recipe aquarum cardui benedicti, florum sambuci, cerasorum nigrorum ana uncias quatuor, antimonii diaphoretici, cornu cervi philosophice præparati ana drachmam unam, cinnabaris præparatæ scrupulum unum, mixturæ simplicis guttas XXX. syrupi acetositatis citri drachmas tres. M. f. mixtura, cujus probe agitatæ haustus quandoque assumatur. Hæc pro salute serenissimi principis respondenda duxi, quæ immortalis Deus ipsi reddat salubria ex intimis foveo.

CASUS

CASUS XXVII.

De affectu semi paralytico cum dysuria.

FOemina generosa XXXVII. annorum, temperamenti cholerico-melancholici, staturæ magnæ proceræque, vasis vero exilioribus instructa, ad animi commotiones & iracundiam facillima, vitæ sedentariæ addicta, alvi perpetuæ segnitiei obnoxia, & in locum ordinarii potus aqua simplici, & infuso fabarum Coffeé usa, à prima infantia ad mensium usque eruptionem perpetua corporis, maxime genu tibiæque efflorescentia instar achorum, variis oppugnata remediis solicitata fuit. Octavo ætatis anno rotulas adhibuit anthelminticas, mercurialibus procul dubio remixtas, & ex his male habuit: menses autem ipsi ad conjugii usque tempus rite per quatuor vel quinque semper dies fluxerunt. Neque tamen minus, cum adhuc cœlibem ageret vitam, eximia sæpius præcordiorum angustia, & splenetico malo laboravit, eique ex consilio D. K. varias medicinas, maxime spleneticas opposuit: quid? quod anno ætatis XXVII. denuo in supra memoratas efflorescentias, in facie præsertim conspicuas reciderit; quæ primum aqueas referentes bullulas, dein exulceratæ, mox crusta obductæ & denique cum cute simul abrasæ fuerunt. Adflixit insuper pectoris angustia, nec ex venæ sectionum usu se depelli passa est, ut demum acidulas Veteraquenses aliquoties potare decreverit: ex quibus quidem angustia illa remisit, pustulæque penitus evanuerunt, membrorum tamen aliqualis debilitas, manuumque tremor successerunt.

Tres jam cum dimidio excurrerunt anni, ex quo matrimonii leges subiit, in eoque binis puerperiis duos haud sine magno labore fœtus feliciter enixa est: quorum autem novissimum sub anni 1726. auspiciis mensium per binos menses obstructio excepit, non nisi uteri profluvio, frusta cruoris coagulati excernente reserata. Sed abhinc adeo invaluit membrorum imbecillitas, ut vix sola incedere nec manibus nisi tremulis quicquam continere valuerit. Oppugnavit hæc mala balneis ex herbis convenientibus, aut spiritu vini paratis; tantum vero absuit, ut debilitas inde remiserit, ut potius inter eundum baculo inniti debuerit: hinc D. D. M. auxilium imploravit, ab eoque varias essentias, pilulas, infusumque theiforme accepit, & balnea ex multis speciebus parata usurpavit, minus tamen fausto effectu, quippe post hæc nec baculo suffulta progredi potuit, sed à ministris sublevari tenebatur. Tum suasu medici cujusdam & amicorum thermas adiit Hirschbergenses, variisque simul & internis medicaminibus, & externis oleis spiritibusque usa vix in unum alterumve descenderat balneum, cum non solum vires dejicerentur adeo, ut à ministris gestari omnino debuerit; verum etiam mensium obstructionem incideret; quorum tamen fluor, balneo quod vocant *das Probst-Bad* in usum vocato mox rediit, & per quindecim dies assiduus inhæsit. Frustra itaque adhibitis tam variis adminiculis, & accedente simul pedum ad genua usque tumore ac refrigeratione, per insequentem hyemem fotibus, frictionibus, unguentis, spiritibus & balneis artificialibus pugnatum fuit. Verum enim vero appropinquante vere increvit magis pedum tumor, & pectoris angustiæ, continuusque ad urinam reddendam stimulus, sed parcior justo excretio supervenere, ut ægra hydropem pectoris aut asciten omnino vereretur. Hinc consuluit R. practicum S. famosum, qui ipsi tincturam metallorum cum essentia summitatum pini, ligni sassafras mixtam, essentias stomachicas calidiores, pulveres diapnoicos, & infusum theiforme ex arnica, chamæpyti ac chamædrio potissimum paratum exhibuit, idque effecit, ut lotium quidem copiosissime redderetur, frequentior vero mingendi conatus accederet: non minus pediluvia ex surculis pini recentibus confecta, majori vero damno quam emolumento adhibuit; & denique aquas Sedlicenses ob alvi pertinacem segnitiem novissimo vere potavit. Omnibus autem in cassum adhibitis per octo hebdomades ab omni remediorum usu abstinuit, & denique me in consilium accivit; qui hanc illius deprehendi constitutionem: Non valet se loco movere, sed pedibus vacillans à ministris magis trahi quam gestari debet, summam in regione ossis sacri sentit imbecillitatem; sedens pedes extendere æque ac movere potest; at simulac assurgere conatur, contremiscunt pedes, qui etiam tremor manus quicquam apprehensuras occupat. Sinistram tibiam torporis quandoque ac formicationis sensus prehendit; utrumque vero pedem non minus ac brachium stricturæ quædam sensatio sæpius infestat, ac si vinculo essent constricta, assiduque frigent: neque tamen post pediluviorum ex furfuribus triticeis & sale confectorum usum inferiores artus, nisi forte interdiu aliquando tumere conspiciuntur. Ciborum exigua gaudet cupiditate, nec nisi juscula mane ac inter prandium assumuntur; reliqua victus ratio servatur pertinacissima, & per proximum biennium cerevisiæ iterum indulgere cœpit; somnus vero est placidissimus, pulsus æqualis, durus atque tardus. Mensium irregularis vexat successus, dum mox tertia, mox quarta, mox sexta redeunt hebdomade, & per unum alterumque duntaxat diem parca fluunt copia. Non minus adfligit alvi obstructio; abdomen nec durum, nec tumidum, circa ventriculi autem regionem insigniter tensum; sudoris difficillima, nec per pulveres diaphoreticos provocanda eruptio; corpus magis magisque extenuatur, viresque dejiciuntur. Denique ab ultima medicat one gravis ac frequentissimus urget mingendi conatus, ut quavis fere hora alvum quasi exoneratura desidere teneatur; sub quo nisu mox facillime, parca licet quantitate redditur urina, mox diutius supprimitur, sæpiusque ardore in urethra complicatur, & vel dysuria vel incontinentia accedit. Ipsum lotium rubicundum turbidumque conspicitur, nec salinas bullulas, nec odorem scorbuticum exhibet; nisi forte quod nubecula hinc inde dispersa & demum ad fundum matulæ deposita adpareat.

Quod si igitur de hocce morbo meum suppeditare liceat judicium; illum insigni totius generis nervosi imbecillitate & toni atque roboris partium nervosarum ac musculosarum resolutione absolvi crederem: unde partim ambulandi impotentia & extremorum tremores, partim spasticæ artuum constrictiones, ac si vinculo ligarentur, tensiones in regione ventriculi ac frequens mingendi conatus dependere videntur. Huic autem partium imbecillitati non solum acria & salsa illa exanthemata, quæ olim ægrotæ corpus occuparunt, verum eorundem incongruam per balnea ac inunctiones suppressionem originem dedisse arbitror. Exinde enim factum esse puto, ut sanguine magis inspissato, ejusque circulo turbato serosus latex per vasorum porulos secesserit, tum ad medullam spinalem decubuerit, nervos compresserit, & fluidi nervei influxum in illos, hinc horum agilitatem motumque impedierit. Hoc vitium cum potissimum nervos intercostales,

les, brachiales, ac crurales, à paribus lumborum oriundos infestavit, & ex eadem partium solidarum debilitatione, fluidorum quoque progressus & transpiratio impeditiores succedunt: non sane mirot, si ob cruorem in vasis minimis pectoris stagnantem olim præcordiorum anxietas ægram sollicitavit. Ipsa demum natura hisce malis per criticam efflorescentiam anno ætatis XXVII. erumpentem mederi tentavit: sed hac quoque perverse sanata, gravitas, tremor ac motus contractorii membrorum omnino invalescete debuerunt. Quum denique puerperia, nervoso generi perquam inimica accesserunt; fieri non potuit, quin etiam in præsenti ægrota nervorum systema magisque debilitatum, sanguinis circulus turbatus, & hinc ipsa menstrua purgatio suppressa fuerint; quæ violenter teferata, teliqua vero minus convenienti medicatione oppugnata necessario gravitatem, torporem, motus conttactorios, vermiculares, & quasi ligantes in manibus pedibusque adaugete debuerunt. Neque tamen minus affectum vesicæ, quo premitur misera, nervorum tono per novissime data diuretica magis debilitato natales suos debere; & rebus sic se habentibus circulum sanguinis, secretiones succorum utilium, noxiorum autem per alvum, transpirationem & urinam exeretionem, ipsamque nutritionem insigni laborare vitio arbitror. Jam itaque quamquam difficillimum mihi videatur, malum hoc penitus expugnare: attamen cum partim natura haud prorsus victa sit, partim ægra nul la medicaminum præter pilulas aversetur, nec decocta in usum ordinarii potus assumere recuset; spem foveo, fore ut si debita curatione malo obviam eatur, & digestio, transpiratio, alvi exeretio & partium debilitatarum roboratio promoveatur, insigne mali levamen obtineatur. Nondum enim adhibita fuit ea medicatio, quæ hunc affectum imminuere potuisset, quam abs Te, vir excellentissime, proponi cupit generosa ægrota.

Responsio Consultatoria.

Litteras, quibus adversam generosissimæ Baronis de Kl. valetudinem descripsisti, ejusque originem non minus ac causas docte satis ac eleganter explicasti, diligenter perlegi; & cum rem acu tetigeris, me tibi in omnibus consentientem habes; nec opus erit, ea omnia copiosius repetere. Quod si vero præsentem ægritudinem intuear, eique medendi rationem proponam: ante omnia comatum illum mingendi frequentiorem, eum dolore atque tenesmo stipatum, quem dysuriam vocant, ex mensium irregulari fluore derivandum esse censeo. Namque dum priores medici, ne hydrops pectoris aut abdominis suboriretur veriti, multa diuretica ac justo calidiora exhibuisse videntut medicamina: vero est simillimum, seri excrementitii pariter ac sanguinis, quorum exeretio & per uterum tempore menstruo, & per venas hæmorrhoidales fuit impedita, ad vesicæ vasa factam esse congestionem; quam spasmodicæ ipsius vesicæ & sphincteris constrictiones, & lymphæ mucidæ ex tunica vesicæ villosa expressio exceperunt, & molestam illam mictionem induxerunt. Ventilavi haud ita pridem disputationem de morbis ex spasmo vesicæ, cui deplorandus venerandi ac meritissimi Theologi Franckii, ex immani vesicæ spasmo, dysuria, & insequuta illius inflammatione cum febre exanthematica defuncti obitus occasionem dedit. Neque tamen minus in nostra ægrotante considerari quoque merentur & nervosi generis eximia imbecillitas, & scorbutica impuritas, quæ altas jam egisse radices, & habitualis quasi facta videtur, crebrisque se prodidit efflorescentiis. At vero quam arduum sit, quamque difficile talia recrementa humoribus fermenti instar pertinaciter inhærentia eliminare, vel sola purpura, hisce temporibus adeo familiaris demonstrat. Neque enim in dubium vocandum est, quin nostra pariter scotbutica ejusmodi ac purpuracea saburra sit imbuta; quæ dysuriæ, nervorum debilitati, membrorum atoniæ, corporis decremento, & virium jacturæ occasionem suppeditavit, & foras protrusa insigni mali pollicetur allevamentum.

Quæ cum ita sint, omnem curationis vim in eo sitam esse credo, ut partim hæ impuritates corrigantur ac eliminentur, partim mensium successus promoveatur. Priori scopo satisfacturas credo acidulas Selteranas lacte asinino permixtas; quæ si defecerint, in earum locum Egranas duabus partibus cum una lactis caprini maritatas commode substituere, & hac tempestate per tres septimanas, tres quotidie libras hauriendo, adhibere licebit. Ante, sub & post harum usum operæ erit pretium, hanc potiunculam laxantem mannatam mane assumere, si præcedente vespera pilularum mearum aut Becheri balsamicarum XVI. fuerint deglutitæ: Recipe mannæ electæ uncias duas, cremoris tartari drachmam, aquæ florum acaciæ uncias quatuor, colaturæ adde olei de cedro guttas quatuor. M. D. S. Laxier *Tränckjein.* Quod si vero ægrotanti hæc aquarum potatio haud arrisetit, aut etiam ante vel post earum usum commendarem hoc infusum vinosum: Recipe rhabarbari electi unciam unam, radicis pimpinellæ albæ, zedoatiæ, vincetoxici, cichorei ana unciam semis, summitatum centaurii minoris pugillos quatuot, limaturæ martis, corticis ligni sassafras, aurantiorum, fibrarum hellebori nigri ana drachmas tres, passularum minorum uncias duas. Conc. Cont. M. D. S. species cum una & dimidia vini mensura infundendæ. Ordinario potui optime inserviet decoctum ex cichoreo, scorzonera & passulis minoribus paratum; & denique in roborandis partibus affectis balsamus meus vitæ spinæ dorsi, genubus ac taleolis pedum inunctus eximiam præstabit opem.

CASUS XXVIII.

De atroci affectu convulsivo-epileptico.

Novendecim annos natus adolescens, cholericæ temperaturæ, habitus strictioris, capaciorum vasorum, acutique judicii ante triennium post male curatam scabiem primum in hæmoptysin, dein epilepsiam incidit, quam medicus quidam per aliquot menses frustra oppugnavit, nec medicastra debellate valuit. Quamquam enim ex datis ab hac remediis malum per tres fere hebdomades evanuisset; attamen posthæc atrocius, variisque symptomatibus stipatum rediit, adeo ut cum antea intra biduum vel triduum bis duntaxat adflixisset, jamjam quotidie sexies septiesve cum subitanea rationis amissione eruperit, haud vero ultra duo vel tria temporis momenta inhæserit. Tum consultus fuit chirurgus quidam, qui variis medicinis per tres menses in cassum datis ipsam denique adhibuit salivationem, eo tamen effectu, ut non solum quavis fere hora bis recruduerit malum, verum etiam æger insigniter debilitatus vix solus incedere valuerit. Hinc alius quidam castrensis chirurgus in usum vocaba-

vocabatur, qui morbi extirpationem promittens, bis quovis mense mox in brachio, mox pedibus venam incidit, aliisque medicinis id quidem præstitit, ut per quatuor septimanas æger ab omni accessione liber sanitatis quandam præ se ferret speciem: at vero haud ita multo post sub ipso meridiano somno recidit iterum epilepsia, & noctu potissimum bis terve prehendit ægrum; cui simul immanissima tussis, ac præsocans fere catarrhus nocte præcipue adfligens supervenit cum fœtidissimi ichoris copiosa rejectione, ægrumque penitus affixit lecto. Quare medici rursus implorabatur auxilium, qui hæc novissima symptomata epilepsiam graviorem pronuncians, illis quidem suppetias tulit, hanc vero licet per quatuor menses oppugnatam debellare haud valuit: hinc alter percelebris practicus consultus per integrum mensem variis pugnavit specificis: iis autem nihil proficientibus, malum idiopathicum, in cerebro residens ac curatu difficillimum pronunciavit, attamen fonticulum capiti infligendum, cauterium verò aut setaceum nuchæ adplicandum commendavit. Tum ne natura nimium adsuesceret medicinis, earum usus per tres hebdomades plane fuit omissus; at malo ingravescente, tribus abhinc septimanis iterum quidam advocabatur medicus. Hic si revocaretur scabiosa excretio, & alvus obstructa quotidie solveretur, malum sanatum iri arbitratus, ordinavit infusum theiforme ex herba veronicæ, marrubio albo, chamædri, radice sassaparillæ, chinæ, scorzoneræ, pœoniæ, floribus papaveris rhoeados, semine pœoniæ & anisi paratum, matutino tempore hauriendum, in coque essentiam alexipharmacam Stahlii cum essentia succini, castoreique mixtam assumi jussit; & pectoris molestiæ pulverem temperantem cum pulvere lumbricorum, marchionis & castorei maritatum, vesperi capiendum opposuit. His quoque effecit, ut intra octiduum multæ circa os & nares efflorescerent pustulæ, malumque simul aliquantulum imminueretur: at vero illis exsiccatis hoc quoque recruduit, adeo ut nocte decies, diebus octies accesserit, insuper vasa faciesque intumuerint, pectus valide attolleretur, artus concuterentur & caput varie contorqueretur: sed hæc symptomatum vehementia dato pulvere temperante cum pulvere marchionis remixto, & missis ex vena in pede tusa septem vel octo cruoris unciis aliquantulum remisit.

Ceterum haud ignorari oportet, ægrum olim sub morbi accessione adeo collisisse dentes, ut etiam aliquando cujusdam digitum ipsius ori intrusum penitus demorderet, & baculo iisdem interposito binos dentes forti morsu sibi evelleret; quæ vero morsus vehementia jam cessavit. Neque vero unquam pollices in manum comprimit, nec spumam ore reddit: at memoriæ vigor imminuitur; appetitus sibi constat; facies olim macilenta jam carnosior adparet; & ipsa accessio maxime ipsi pastui, sæpius post illum supervenire solet. Somnus vesperi subito artus occupat, & per noctem adeo profundus est, ut licet sub eo malo suo rapiatur, id tamen expergefactus nesciat, tum vero insigniter lassus, ac veluti fustibus percussus deprehendatur. Alvus diu obstructa, nec reserata fuit; hinc ani procidentia complicata per annum inhæsit, & adhuc urget. Ipse denique morbus admodum varius est; mox æger mordet, mox vociferat, mox pectus attollitur, paroxysmus modo levior existit, numquam tamen ultra unum temporis punctum extenditur, & circa lunæ mutationes, tempestatesque pluviosas ac inimicas invalescit: nulla sub illo sensatio, nullæque præcedunt notæ, nisi quod brevi ante accessionem nares fricet, sinistrum pedem ad se trahat, & tunc protinus concidat.

Consultatio.

Intellexi equidem ex litteris ad me datis, quæ potissimum ægritudines juvenem nostrum solicitent; sed doleo eas per incongruas ac perversas curationes adeo intricatas atque corruptas esse redditas, ut jam universum nervosarum partium genus, maxime caput, spinam dorsi ac ventriculum in consensum rapuerint, ac spem perfectæ curationis fere irritam faciant. Si primam illarum originem dispiciamus, illam procul dubio in scabie unguentis mercurialibus improvide retro pulsa invsniemus: quippe quæ hæmoptysin non minus quam epilepsiam eo facilius inducere valet, quo tenerior ac sensibilior corporis est constitutio, aut quo magis præmaturum ac nimium veneris accessit exercitium. Hinc consultum admodum fuisset, si scabies intus repressa illico congruis remediis foras esset provocata: at dolendum omnino, hac indicatione neglecta salivationem potius adhibitam, eaque universum nervorum genus magis debilitatum fuisse atque destructum; quem eundem quoque effectum venæ sectio sæpius repetita præstitit. Eo majus vero augmentum huic spasmodico convulsivo malo dedit humorum vitalium dyscrasia atque acrimonia quæ sub crebris paroxysmis, nervorumque nimiis distentionibus inducta videtur. Quamvis ergo iis malis à perito medico varia specifica & antepileptica fuerint opposita: hanc tamen curandi rationem, partibus & solidis & fluidis vitiatis, minime sufficientem existimo: contra si à medicinis in tam vegeta ætate quandam adhuc salutem expectare licet, eam omnem in eo sitam esse credo, ut integra natura corroboretur, humores acres ac impuri attemperentur, & spasmodicæ nervorum distentiones in habitum fere degeneratæ consopiantur. Hi vero scopi non magis pharmacis ac chymicis, quam diæteticis potissimum adminiculis, maxime patientia & temporis diuturnitate adjutis obtinebuntur; eo quidem feliciori eventu, si vernum nobis adeo adpropinquaret, quam hyemale tempus, hoc enim nervorum morbis curandis minime deprehenditur opportunum. Hinc ut meam in hisce casibus methodum candide aperiam; convenientissimum ante omnia judico, ut si fieri potest, locus & aër mutentur; omnes animi commotiones laboresve cum meditatione juncti sedulo evitentur, omnis cerevisiariorum, vinosorum, calidiorumque potuum usus fugiatur, & in eorum locum hoc substituatur decoctum: Recipe radicum scorzoneræ, sarsaparillæ, rasuræ cornu cervi ana uncias quatuor, radicis cichorei, pœoniæ ana unciam unam, seminis fœniculi unciam semis. Conc. Cont. d. s. species, cujus binæ unciæ in tribus aquæ mensuris, manipulo hordei permixtis per tres horæ quadrantes coquendæ; colaturæ autem succus & cortices citri, nec non tantillum sacchari addi potest. Deinde corpus quidem frequenter, sed non nimis vehementer movere, parcisque & magis crebris uti oportet epulis; inter quas ab eduliis allio, pipere, sale imbutis, acidis, piscibus marinis & fumo induratis studio cavendum, & insuper omnis aëris inimica temperies longissime arcenda. Mane conveniet hoc infusum theiforme cum dimidia parte florum lactis, in quorum libra una salis, quod simul mitto, scrupulus dimidius sit solutus permixtum sorbillare: Recipe summitatum millefolii manipulos duos, florum tiliæ, hyperici, chamomillæ vulgaris, herbæ melissæ ana manipulum unum, se-

minis

minis foeniculi drachmas tres. Conc. Cont. d. s. species pro infuso, cujus quoque potatio meridiano tempore erit utilissima. Tum ut sanguinis acrimonia forsitan purpuracea corrigatur ac eliminetur, operæ erit pretium, vesperi aut singulis aut alternis diebus drachmam dimidiam pulveris mei bezoardici ex aqua florum sambuci, vel tiliæ, vel liliorum convallium adhibere. Non minorem in spasmis sedandis utilitatem exseret spiritus nervinus, cujus copiam transmitto, & qui viginti guttulis ex aqua vel simplici vel florum tiliæ bis vel ter de die maxime versus accessionis tempus assumi potest. Nec ludetur opera, si æger cubitum iturus in pediluvia ex aqua fluviatili & furfuribus triticeis parata, nec nimium calida, ne sudorem moveant, nec frigida, sed affusione successiva aquæ calidæ in justo tepore conservanda quotidie pedes ad suras usque immittat, iisque per horam dimidiam immoretur. Alvi obstructioni summo cum fructu opponentur binæ circiter mannæ unciæ, mane ex infuso theiformi loco sachari devorandæ, aut sapo quidam ex oleo amygdalarum dulcium & tartari per deliquium confectus, & pondere drachmæ dimidiæ ex eodem infuso cum lactis floribus poto sumendus, qui & alvum lubricat & spasmum demulcet. Quæ si per aliquot tempus rite adhibebuntur, haud dubito fore ut salutaris insequatur effectus, quem ex animo apprecor. Halæ VII. Calend. Nov. 1726.

Vix elapsæ erant quatuor septimanæ, cum mihi nunciaretur, ægrum commendatis medicinis per 14. dies usum mali sui accessiones & rariores & longe leviores sustinuisse; abhinc vero gravi perculsum iracundia, subito apoplexia fuisse extinctum.

CASUS XXIX.

De affectu epileptico & brevi alienatione mentis ex male curata febre intermittente.

Vir juvenis XXIII. annorum, juventutis suæ tempore satis integra sanitate transacto, septem circiter abhinc annis gravi de scala lapsu in humerum præcipitatus, hujus equidem quosdam dolores sensit, iisdem vero per data congrua remedia feliciter depulsis optime valuit. Sed prætterlapso unius anni spatio læsus humerus altero magis elevatus deprehendebatur, doloribus tamen vacuus; & nullis medicaminibus nec externis nec internis in naturalem reducendus ordinem. Posthæc febris intermittens ipsum prehendit adeo pertinax, ut licet peritos medicos non minus, quam congruas medicinas in usum vocasset, ea tamen ultra annum dimidium inhæserit, & non nisi justo largiori remedii cujusdam multo cortice chinæ permixti dosi tandem evanuerit. Abhinc autem male habere cœpit, appetentia imminutior reddebatur, simulque affecti humeri dolores & spirandi angustia accedebant; neque minus febris sæpius recidebat, & ipsa satis varia erat valetudo. Tum denique tribus cum dimidio abhinc annis satis gravem incidit affectionem, qua inter sermones, aut quascunque actiones subito ratione orbatus celeriter huc & illuc ambulavit, brachia agitavit, vestimenta pervulsit, & non nisi verbum *Ne Ne* pronunciavit: sub his facies primum rubicundo intumuit colore, vultusque austerus adparuit, tum expalluit & ridere videbatur. Transiit autem hæc accessio momento citius, & omnis rationis rediit integritas; haud tamen exprimere valet, quæ sub hac ipsi contigerunt, quid? quod memoriæ vigor magis magisque imminuatur. Hoc malo per annum dimidium sollicitatus, subinde sponte liberabatur, & per quadrantem fere anni oprime habuit, hilarisque ac satis vegetus vixit. Verum enim vero posthæc citra omnem opinionem vera epilepsia, cum omnibus ipsi propriis symptomatibus conjuncta sæpius infestabatur; quæ tanta varietate scenam lusit, ut mox per aliquot menses evanuerit, mox iterum recruduerit; quid? quod novissimo abhinc anno penitus cessaverit. Tum autem in ejus locum iterum successit affectio illa momentanea supra descripta; & denique rediit epilepsia vera, ac cum illa quandoque alternavit. Uterque affectus cito transit; posterior autem priori diuturnior est: neutrum quædam præcedunt signa, nisi quod abdominis & artuum tensio, murmura ac flatus imi ventris quandoque observentur, quæ tamen sæpius absque insequente malo adfligunt. Sub utroque mentis error incidit, & epilepsia ordinariis symptomatibus, nimirum subitanea in terram procidentia, spuma oris, & pollicis in pugnum compressione stipatur, à nimia autem vociferatione & violenta membrorum agitatione immunis deprehenditur; relicto post paroxysmum eximio corporis languore ac vertiginosa molestia. Ceterum vultus assidue fere pallet, maxime sub mali accessione; cruor interdum naribus redditur; appetentia exigua est, & post assumtos cibos pravus sapor os occupat; sitis urget matutino potissimum tempore; æger facillimus ad sudorem, eoque quavis nocte copiosissimo madet; & denique nuper alvi profluvio per tres septimanas inhærente, sponte vero remittente laboravit. Ab epileptica accessione jam per integrum mensem immunis vixit; altera vero spasmodica convulsio intra nycthemeron quater vel quinquies olim, ultima autem septimana ter duntaxat in ipsum insultavit, nec quod mirum, sub novissima solis defectione, cui non minus lunæ mutatio accesserat, recruduit.

Hæ ergo sunt ægrotantis molestiæ, contra quas variis remediis à multis medicis exhibitis non minus, quam Egranis acidulis per proximum triennium potis, & pedum repetita venæ sectione frustra pugnarum fuit.

Consilium Medicum.

Ex tradita morbi historia deprehendi, duos esse præternaturales, qui ægrorum premunt, affectus, nempe molestam spasmodicam distentionem, cerebrum & universum nervorum genus occupantem, & leviori mentis alienatione stipatam, ac veram epilepsiam. Utraque hæc mala non nisi à febre per copiosum corticis chinæ usum intempestive suppressa natales suos mutuantur: hoc etenim cortice motus quidem febriles fuerunt consopiti; fomes autem febrilis haud exturbatus intra corpus restitit, ac varia symptomata, nimirum languorem corporis, appetitus prostrationem, dolores & tensiones imi ventris, anhelitus difficultatem, & ipsius febris recidentes sæpius insultus procreavit. Cum autem hæ mali origines non satis perspectæ, multo minus congruis adminiculis expugnatæ videantur: non mirum spasmos adeo increvisse, ut humoribus ad cerebrum potissimum compulsis, & hinc obnubilatis sensibus, in ipsos denique convulsivos atque epilepticos degeneraverint motus. Verum enim vero hi morbi, qui altas in cerebro nervisque egerunt radices, & consuetu-

ſuetudinem fere ac habitum induerunt, curatu ſunt difficillimi, & pro ſui expugnatione non ſolum medici peritiam, verum etiam pertinacem victus obſervationem exigunt: haud tamen animum abjicere, ſed omnes eo intendere oportet nervos, ut ſi non exſtirpetur morbus, ſaltem à gravioribus malis præſervetur. Huic autem ſcopo contrarias omnino fuiſſe Egranas acidulas arbitror, cum omnes minerales aquas hiſce cerebri adfectibus magis inimicas eſſe quam proficuas crebra doceat experientia. In id potius ſummo incumbendum erit ſtudio, ut nervoſum genus roboretur, neceſſariæ excretiones, maxime quæ per cutim fiunt promoveantur, & quæcunque capiti nerviſque noxam minantur, ſedulo arceantur.

Quæ ut obtineantur, operæ pretium fore arbitror, quovis menſe prævia fomentatione hirudines ad ani venas adplicare; & ex infuſo nervino, mox deſcribendo, quotidie octo vel decem vaſculis mane intra lectum ſorbillando levem expectare ſudorem. Infuſum ipſum ſic ſe habet: Recipe herbæ meliſſæ, beronicæ, baſilici ana manipulos tres, florum tiliæ, ſalviæ, chamomillæ vulgaris ana pugillos quatuor, cubebarum drachmas duas conc. cont. irrorentur olei tartari per deliquium drachma una. M. d. ſ. ſpecies *zum Kräuter-Thee*. Veſperi adjungendus eſt pediluviorum ex herba abrotoni, meliſſæ, floribus chamomillæ & cineribus clavellatis confectorum uſus; quibus juſto tepore moderatis pedes ad ſuras uſque immittantur: nec levem operam ſpondet pulvis ſternutatorius, cujus hæc eſt compoſitio: Recipe herbæ majoranæ, baſilici, florum liliorum convallium ana drachmam dimidiam, mari veri, florum benzoes ana grana duodecim, pulveris caſtorei grana decem, olei caryophyllorum veri guttas ſex, M. d. ſ. *Schnupftoback*. Præprimis vero alvi libertas perpetuo conſervanda ac victu lubricante adjuvanda eſt; quæ ſi forte ſegnior fuerit, clyſteribus domeſticis cum decocto florum chamomillæ ſaturatiori, aut ejus oleo cocto, vel deſtillato, hujuſque XXX. guttis, nec non manna ac ſale Epſonienſi permixtis commode reſerabitur. Tum demum tribus circiter aut quatuor ante lunæ mutationem diebus drachma una ſpecifici mei antepileptici mane ex aqua ceraſorum nigrorum quotidie aſſumenda eſt; quod corpore à ſordibus purgato & humoribus præparatis incredibilem in epilepſia inveterata præſtat effectum, & in hac per 16. annos inhærente miram tulit opem. Tandem victus ratio medicinarum vim inſigniter adjuvabit: hinc ab omnibus mentis commotionibus, potu calidiori, vino, ſpiritu vini, cereviſia craſſa, frigore, epulis largis, cibiſque flatulentis probe cavendum eſt: & cum cœli & aëris mutatio in hiſce capitis nervorumque morbis exoptatiſſimam efficaciam exſerere deprehendatur, haud alienum fore credo, ſi proxima æſtate ſub cœlo ſereno peregrinatio inſtitueretur.

Appendix.

Cum huic curandi rationi æger per tres menſes inhæſiſſet, relatum fuit, epilepticas has acceſſiones magis magiſque imminutas, tandem penitus evanuiſſe.

CASUS XXX.

De epilepſia inveterata cum vermibus implicita.

Virgo annum agens vigeſimum tertium, temperamenti ſanguinei, cholerico & melancholico multum prævalentis, ſtaturæ mediocris, texturæ teneriuſculæ, non tamen gracilis, ingenii docilis atque ſolertis, judicii ſatis acuti, ad labores prompta & indefeſſa, animi valde ſenſibilis, ad iram, terrorem ac metum & triſtitiam admodum proclivis, amori tamen non indulgens, ſequentes patitur moleſtias.

Biduo, triduo, aut etiam quatriduo, antequam menſium erumpit fluxus, male ſe habere & in cervice dolere incipit, cum magna præcordiorum anguſtia & pectoris oppreſſione, animi alacritate ſenſim pereunte, atque appetitu in faſtidium tranſeunte, ingruente diarrhœa ſpontanea frequenti, & moleſta preſſione, dolentibus lumbis. Hinc fit ut noctem tranſigat admodum inquietam, plus vigilans quam dormiens, aut quando ſubdormit, quaſcunque fuerit decubitus, inſomniis agitetur terrificis & anxiis, nimirum de incendiis, lapſu ab alto, actione in fugam &c. etenim extra hoc etiam tempus ſomnus leviſſimus & brevis ipſi eſt. Tum ex improviſo, aut è ſomnolentia, vel ab inſomnio evigilanti augetur præcordiorum pectoriſque compreſſio, & ſpaſmo altius aſcendente, nuchæ dolor, protinus ſuccedente horripilatione per corpus univerſum & artus, cutis corrugatione, faciei expallescentia, pulſu debili ac tenui: hinc extraordinario perculſa timore & anxietate ſonum edit tremulum, anxium, qui à dilatatione & depreſſione laryngis & compreſſione labiorum formatur, ac ſi terror & pavor vocem ordinariam atque articulatam impediret. Inſimul oculi torvi ſunt, artus laborioſi hinc inde moventur, manus pugnos efformant. Prædicta voce ſonora & quaſi clangoſa verba aliquot exprimit, ſed fere mutila magis, quam integra; mox tamen rurſus mutatur in ordinariam qua ad quæſita aut dicta reſpondet congrua, ſed celerrimo verborum flumine. Frontem, quæ frigide ſudat, tangit, de capitis immani querula dolore, vittam aut capitis integumentum huc illuc flectit, aut nudat caput: pulſus dein evadit citatior, celer ac durus, & facies rubore, itidem magis, quam alias ipſi in genis eſt, inſigni ſuffunditur. Tali modo comparatus eſſe ſolet paroxyſmus, & à primo inſultu ad finem uſque durare per duo, quandoque diutius ad quatuor, quinque horulæ minuta. Ante biennium tamen ſæpius ad horæ quadrantem ſubſtitit, ita ut totum corpus cum artubus rigeret, ipſaque plane ſileret. Imo ante unum atque alterum annum res eo jam proh dolor! devenerat, ut inſtante tum menſium periodo, more epileptico, in humum procideret, pollices in pugnum impreſſerit, os ſpumaverit, corpus rigidum jacuerit, ſingultuſque adfuerit vehementiſſimus, caput intumuerit & tota facies apparuerit quaſi ſuggillata. Hic paroxyſmus ipſam illis diebus aliquoties fuit adorſus; ſed præceſſerat enormis animi commotio iracunda, & gravis in potu error: quippe ſuperata prima acceſſione, quæ non alia, quam qualem antea deſcripſi, fuerat, vehementem ſuam ſitim reſtinxerat nimio & ſimultaneo vini hauſtu.

Talia autem, quæ Dei gratia est, posthac paulo rarius rediit, malo hactenus ita rursus depresso, ut modus ei jam sit, quem superius dixi; imo instantem paroxysmum non solum præsentit, atque dum adfligit, mentis manet compos, adeo ut mandata possit exsequi v. g. si adstans petat, ut januam aperiat, aut si quid ex ipsa quærat, promte respondeat; sed & vel consortio hominum sese subducere, & remotis arbitris eum sola sustinere; vel tacite illum quasi opprimere & velare potest, ita ut adstans alienus plane nihil deprehendat; conscius ex pallore faciei, celeriterque succedente ejusdem suffusione, & ex aspectu cutis in manibus constrictæ, quam vulgus *eine Gänsehaut* appellare solet, harioletur, ipsam pati solemnem paroxysmum spasmodico anxium, & sensum auræ frigidiusculæ totum corpus perfundentem. Finito paroxysmo pulsus jam tertia vice immutatur, & parvus est; diapnoë si in lectum se confert, est auctior, membra cuncta lassa sunt, & sitis affligit. Primus paroxysmus plerumque noctu, uti dictum, invadit, & repetit sæpius tam in lecto, & quidem, uti ait, eo certius, si somnolentiæ vult vacare, quam extra lectum, quem summo fere mane deserit, per dictos illos unum, duos, tres aut plures dies, quibus menstruum sanguinis profluvium expectat, & quandoque etiam per subsequentes, quibus manare solet. Redit modo pluribus, modo paucioribus, v. g. intra nycthemeron semel, bis aut ter tantummodo, prout scilicet prævia ira, aut terrore aut diætæ errore commota fuit. Hæc enim pathemata affectum etiam extra mensium periodum revocasse, tempore insultuum consueto exacerbasse & protraxisse, pluries jam observatum est. Hisce diebus ad aliquot jusculi cochlearia assumenda vix persuaderi potest; è contrario sitis magis urget, quam modo decocto quodam, modo cerevisia, rarius vino aqua diluto restinxit. Quamquam lecto non affigatur, saltem ægerrime in eo contineatur, prætendens melius se extra eum habere, nisi interdum per semihorulam post insultum, ubi somnolenta leniter sudat: à laboribus tamen arcetur, sed levibus nihilo secius indulget negotiis, aut meditabunda ac tristis incadit. Superioribus annis post singulos fere paroxysmos stimulus etiam adfuit ad reddendam urinam, licet sæpe parcissimam, qui vero nunc cessat; sed copiosior illa jam, atque sub molestissimo ardoris sensu secedit limpida, qui tamen urethræ dolor aliquantulum obtunditur, si multum liquidi, vel aquæ vel cerevisiæ biberit: tum vero sentit ventriculi debilitatem majorem atque flatulentias. Quo expeditius menstrua manant, eo mitiores esse aut plane cessare observantur paroxysmi, non nisi nuchæ & lumborum dolore, pectorisque angustia superstite. Fluxus ipse defectu peccare videtur, quia plerumque nares semel aut bis sanguinem simul stillant, unde cephalalgia, & cervicis dolores paululum remittunt: quæ narium hæmorrhagia olim longe crebrius & majore rediit copia. Terminum quatuor hebdomadum nunc anticipat, nunc postponit tributum lunare, & solvitur modo per tres, modo per plures ad sex dies. Tempore, quo hisce insultibus non est exposita, de reliquo optime valere videtur, nisi animi pathemata deflectant. Jejunium non semper fert, licet exiguo panis domestici frustulo, quod prima statim, ubi lecto surrexit, hora comedit, contenta sit, & alias quoque panis plus, quam aliorum ciborum assumat. Ceterum appetitus exiguus est; quæ digestionem reddunt difficiliorem, stomachum ipsius gravant per unum aut plures dies. Non minus plures sunt anni, ex quo in plantis pedum persentiscit sensum urentem & sudorem largum pessimum, cutem in digitis arrodentem; ut ægre incedat versus vesperam: quæ molestiæ appropinquante lunari periodo increbescunt magis, & surarum spasmo, pedisque totius pruritu complicantur.

His igitur constituentibus morbum & concomitantibus momentis explicatis, è re fore puto, ut ad supplendam morbi historiam subjungantur antecedentia. Nata nimirum est parentibus per omne conjugii sui tempus, quod annos hujus seculi adæquat, cum nullo, Deo sint laudes, morbo graviori hactenus conflictatis, & aëre, climate, aquis & alimentis fruitur admodum salubribus. Fratres & sorores habuit duodecim, quorum unus tantum frater natu major in vivis superest, qui ne levissimi quidem convulsivi motus per totam suam vitam meminit, sed tum domi, tum apud exteros vegeta semper usus est valetudine: reliquorum eodem sanguine natorum nullus tres ætatis complevit annos: nam quos difficilis dentitio supervenientibus convulsionibus non peremit, variolæ eripuerunt. Hinc etiam de hujus filiæ infantis, à nativitate teneræ, longævitate desperaverunt parentes. Mater tum temporis, quo ipsam utero gestabat, variis de rebus domesticis, negotioque mercatorio bene gerendis curis & ærumnis ob prægressi & adhuc dum durantis belli Gallici calamitates fuit exagitata, quas solicitudines ipsamet animi sui sensibilis vi adauxit. Nec ignorari oportet, quod paulo ante, quam hancce concepit filiam, rumore de nova hostium invasione in urbem delato, anxie perterrita, ideoque abortum passa fuerit. Edita igitur hæc puella in infantia, quoties dentium eruptionem molita est natura, convulsiones passa est: morbillis graviter decubuit, & brevi post paucis variolis. In infantili & puerili ætate talibus paroxysmis sed levioribus modo atque animum magis quam corpus affligentibus somnum ipsius interpolatum fuisse, parentes referunt. Videlicet interdum noctu, præsertim quando die præcedente ex inopinato perterrefacta, vel ad iram percita fuit, aut parens indignabundus ipsam reprehendit, quasi in somnio terrifico evigilata, voce clangosa, verbisque acceleratis parentibus acclamavit: O valde timeo, porrigatur mihi quæso manus. Hac pro viribus prehensa statim acquievit & timor evanuit, sudans vero & æstuans deprehensa est, querula de insigni totius capitis dolore, atque mox iterum somno se dedit, donec denuo ita expergefacta fuerit: qui panicus terror etiam interdiu recurrit, prout id tulerunt animi commotiones. Non minus recruduit sæpius in schola, templo, alibi, illiusmodi paroxysmus anxius, iisdem fere molestiis stipatus, quæ hodienum illum comitantur, nisi quod successu temporis gravior, frequentiorque factus, quin & in motus epilepticos exaltatus, at vero iterum longe mitior factus fuerit: quibus denique sæpius hæmorrhagiæ narium accesserunt.

Causam mali jam olim partim in vermes, partim in hæreditarium vitium rejecit Excellentissimus D. B. loci tum physicus, nunc archiater, sed pertinacem atque rebellem fore affectum haud vane auguratus est. Hujus successor eadem in sententia stetit D. D. W. M. qui diu curam ejus gessit frustraneam: nec non alii duo patriæ physici catholici. Vermes in intestinis latitantes non semel prodidit excretio lumbricorum, ascaridum, imo nonnunquam cucurbitinorum sive spontanea sive medicamentis procurata. Ante octennium, ni fallor, quum rursus malo suo laboraret, naris sinistra per aliquot dies valde tumuit, & doluit, aëremque transitu exclusit. Mater mane quodam narem tumidam attentius contemplans mucum copiosum & tena-

cem

tem intus hærere rata (nam tantum non ſemper & ante & poſt obſtructæ fuerunt, quare eaſdem ſæpius fricare ſoluit, & emungere, ut aër liberius tranſiret, tentavit, id quod ſucceſſive diſparuit, & nunc nares magis habet liberas) portiunculam parum prominentem evellere conata eſt. At vero putatitius hicce albicans mucus dum extrahitur, longus eſt & cohæret, illiuſque loco attonito ſpectaculo, manuque tremula lumbricus admodum longus è nido hoc protrahitur vivus: ita demum, unde aliquot ante diebus difficultatem & moleſtiam in faucibus ſub ſomno ſenſerit, ægra aſſecuta eſt: alio tempore lumbricum vomitu, & proximo abhinc biennio per anum rejecit fruſtum lumbrici inter excluſionem abrupti, ſeſquipedem longum; à quo excreto aliquot dies poſt correpta fuerat paroxyſmo anxietatis & pavoris jam ſæpius dicto, ſed huic è veſtigio ſucceſſerunt motus epileptici, ut parentibus jam actum eſſe de ipſius vita videretur. Aderat dolor capitis intolerabilis, æſtus intenſus, plenaria virium proſtratio & diarrhœa frequens, corpus ſudore madidum, facieſque præter modum inflata fuit. Melius autem ſe habuit à ſequenti mixtura, quam etiam ante aliquot menſes eo cum fructu ordinaveram, ut tunc bis aut ter non niſi unicus paroxyſmus triduo ante menſium fluxum præceſſerit: Recipe aquæ ceraſorum nigrorum uncias duas, florum tiliæ unciam, epilepticæ Langii, hirundinum cum caſtoreo ana unciam dimidiam, liquoris cornu cervi ſuccinati ſcrupulum, pulveris epileptici marchionis, lapidum cancrorum præparatorum, cornu cervi philoſophice calcinati ana drachmam dimidiam, ſyrupi de pœonia unciam ſemis M. d. ſ. Singulis VI. horis duo cochlearia. Sed revertor ad annos pueritiæ diu jam exactos, referens nunquam neglectum eſſe uſum anthelminticorum, neque contra pavores antepilepticorum, quorum vero deſideratus effectus votis non reſpondit, niſi quod ægrè inducias acceſſionum tulerit. Quo propius anni pubertatis accedebant, eo exactius tempus novæ aggreſſionis eſſe menſtruum obſervare licuit: unde ſpes obtinuit, fore ut menſibus erumpentibus ceſſaturæ ſint moleſtiæ. Quum igitur annum ætatis decimum ſextum ageret, tempore autumnali anno 1723. menſtruari cœpit, fluxum prægreſſis acceſſionibus ſæpius jam memoratis; dein libera ab his per complures menſes, tributum illud lunare non ſtato perſolvit tempore. Sequenti anno 1724. T. miſſa eſt, ut celeberrimi D. D. A. hujuſque patrui D. D. E. C. auxilium ad manus haberet, tum ad promovendum lunare debitum, cum ad arcendos ſub alieno climate priſtinos meticuloſos inſultus. Hæc præcellentiſſimorum virorum biga ob hyemale tempus multorum medicaminum continuationem, ſeu ita dictam curam, ſuadere noluit; ſed ad ſingulos imminentes menſes facilitandos pediluvia & lenia pellentia ordinavit, & Martio menſe venam in pede ſecari juſſit. Redeuntibus autem brevi poſt venæ ſectionem moleſtiis, tranſactis ibidem tribus menſibus patriam repetiit. Medicus ex ægrotæ oculorum aſpectu, qui ſatis clare haud reſplendebant tum temporis, atque halone paullulum livido circumducti erant, jejunio matutino ægre perferendo, panis uſu præ aliis cibis frequentiore, ejectione vermium aliquoties prægreſſa &c. colligens, vermibus adhuc dum inteſtina ſcatere, in eoſque maximam culpæ partem, reliquam in negotium menſium nondum ſatis ordinatum redarguens, præſcripſit medicamenta anthelmintica ex amaris, quorum baſis fuit radix valerianæ, domi uſurpanda; eiſque ſubjungenda præparantia ad acidulas. Has quoque menſe dicti anni Junio cum parente ſuo adiit. & quidem Teinacenſes, quibus ſal acidum purum volatile æque ac fixum, dein ſal alcali fixum & volatile, tum ſulphuris ſubtiliſſimam ſubſtantiam ſive gas ſulphuris, porro ferrum embryonatum volatile, & denique terram quandam ſubtiliſſimam ſive virgineam ineſſe adſtruxit diſſertatio quædam Tubingenſis anno 1727. ſub præſidio illuſtris D. D. Zelleri habita de his ipſis acidulis: ſub quarum potu nihilo ſecius inſtantibus menſibus redierat inſultus pavidus. Domum reverſa diu immunis vixit, donec menſe Januario anni 1725. à vicino quodam ſpectrum malitioſe & nequiſſime agente vehementer perterrefacta, eodemque die longe graviores mali recurſus ſimul & ſemel paſſa, in lectum dejecta fuit, die noctequе ut plurimum ſomnolenta jacens, parum aut nihil ad quæſita reſpondens, atque de acerbiſſimis capitis doloribus, & ingentibus anxietatibus præcordiorum, pectoriſque ſtricturis querula. Veſicatoriis tamen in nucha & ſuris adplicitis adhuc magis divexata ſenſim ſenſimque intra menſis ſpatium mortis faucibus erepta fuit. Verno tempore datus ipſi eſt à prælaudato D. D. A. C. ipſe mercurius in forma bolari aliquoties, ſed nec ex hoc multi vermes depulſi fuere: æſtiva dein tempeſtate denuo Teinacum remigravit, ibique iterum verſus menſtruum tempus paroxyſmo per nycthemeron ter recurſante occupata fuit. Abſoluto acidularum per ſex hebdomades potarum uſu, domi aſſumſit aliquot vicibus olei animalis Dippeliani, famoſi illius antepileptici guttas triginta, juſſu D. A. C. qui præmiſſis univerſalibus id, tanquam ſpecificum ſubordinaverat. Somnus autem, quem alias conciliare dicitur profundum, adeo non inſequutus eſt, ut potius agrypnia, non quidem continua, inquietudine tamen, novis conſuetæ moleſtiæ acceſſionibus, cephalæa, æſtu, moleſtoque propinati medicamenti ſenſu ardente in ore & œſophago turbata fuerit afflicta. Sed reminiſcor, oleum illud non ſatis rectificatum fuiſſe, & empyreuma ad vitri latera & fundum depoſuiſſe. Poſt hæc vero ad anni uſque finem à malo ſuo libera, æſtate anni 1726. ſerum lactis caprini bibit. Tum anno 1727. ſuper hocce caſu conſului A. honoratiſſimos meos præceptores, celeberrimos D. D. S. & S. quorum prior altero haud diſſentiente, vermes hanc tragœdiam ludere, & præſertim tineam latitare ratus, lac alliatum per aliquot dies ſolum, præſcripto omni alio cibo & potu, veſperi clyſteres è ſaccharo thomæo & lacte injici, quinto die potiuncula laxante uti, reliquo tempore quovis mane lac alliatum, loco potus ordinarii aquam mercurialem aſſumi, & unguento anthelmintico abdomen illini, emplaſtrumque vermifugum imponi juſſit, præmiſſa & tandem ſubjuncta eadem potiuncula laxante; id quod per quindecim dies luna decreſcente præſtitit. Quid boni inde redundaverit, fere neſcio, niſi quod relatum fuerit, eam excreviſſe lacinias & quaſi exuvias vermium cucurbitinorum & lumbricorum. Verſus æſtatem iterum conceſſit W. ad agnatum paſtorem in diœceſi S. ibique acidulas Jebenhuſæ ſcaturientes, & cum Gœppingenſibus fere convenientes, reſta clariſſimo Lentilio *in der Beſchreibung des Göppinger Sauerbrunnens* 1725. edita hauſit. Ibidem quoque aliquoties aſſumſit pulveres ſpecificos antepilepticos, unum à generoſiſſima quadam vidua, alterum ab expertiſſimo quodam chirurgo caſtrenſi ipſi venditos, qui diuturniores reliquerunt inducias, quam mithridatium Democratis, quod ſuaſu cujuſdam ex aqua lavendulæ acceperat: autumno juſſu illuſtris D. D. Z. propinatum iterum fuit oleum animale ex ſanguine humano rectificatiſſimum, & ſpi-

spiritu vini dephlegmato dilutum, neque alio, quo supra effectu. Sub finem ejusdem anni scabies humida è contagio suscepta ipsam occupavit per aliquod tempus: anno insequente, qui erat 1728. iterum hausit aquas Lebenhusanas: in autumno vetula quædam, medicinam empyricam B. faciens duas venas simul tundi jussit, unam in manu, alteram in pede optimum spondens effectum: sed ab illo tempore rediit paroxysmus alternis septimanis, qui antea semper statam periodum mensium imminentium observaverat, imo sæpius prorsus prætariverat: ut de aliis venæ sectionibus, variis medicaminibus, fonticulo ex suasu D. E. C. gerendo, imo ipsa salivatione ab eodem, proposita, haud vero adhibita taceam. Hæc quum ita per plures annos agerentur, atque tot tamque varia variorum medicamina magnis quidem impensis, sed absque constanti auxilio adhiberentur, ego nunquam non auctor suasorque fui ut tuæ, vir illustris, magnificentiæ consilium imploraretur, nullus dubitans, quin per Te, tanquam principem medicorum, Deus aliquando tam diri tamque rebellis affectus finem sit facturus; sed nescio, quamobrem parentes ad hoc faciendum persuaderi haud potuerint. Quapropter ego pro mea tenuitate mense Martio anni 1729. subnexum hocce consilium domum transmisi; erant enim tot de variis morbis spasmodico-convulsivis exasciatissimi *Tuæ medicinæ consultatoriæ* inserti casus, mihi totidem fontes, è quibus genuinam ægræ pathologiam æque ac therapiam depromere studui, atque habita circumstantiarum ratione ad hujus curam & usum, divino fretus auxilio, applicare in animum induxi.

Responsio consilii medici.

In affectu spasmodico convulsivo inveterato sub finem Februarii 1729. exarati.

Quod si primum dispiciamus, qualis sit, quo ægra detinetur affectus, & unde suam traxerit originem? illum omni jure virium nervorum spasmodico-convulsivum adpellare licebit; cui quod à teneris infantiæ annis obnoxia fuerit, procul dubio matri graviditatis tempore assiduo tertore, timore, curis atque ærumnis exagitatæ in acceptis ferendum est. Dein autem hisce malis progrediente ætata vermium colluvles pabulum, & immanis ex simulato spectro terror insigne augmentum dederunt: nativa enim animi fere est imbecillitas at timiditas, ac radicata jam ad convulsivos motus dispositio; quibus fit, ut temperamentum æque ac nervosum genus exquisita sensibilitate potiatur, qua ægra non solum ad iracundiam atque terrorem est facillima, sed ipsum malum longe gravius redditur, altioresque agit radices.

Deinde ardua satis incidit quæstio, cur omnes accessiones menstruo potissimum invadant tempore? Cui explicandæ haud sine fundamento supponere licebit, primas vias partim ob nervosarum harum partium imbecillitatem, partim incidentes diætæ errores, partim ipsam vermium præsentiam officio suo cibos concoquendi, chylumque præparandi haud rite fungi. Exinde vero mensium quoque successus irregularis factus est: cruor enim ex imi ventris visceribus ad uterum congerendus, per eumque excarnendus, aliquali equidem exitu positus: at accedentibus perversis motibus simul sursum ad pectus cervicemque compellitur, & circa medullam spinalem stagnans nervorum distentionibus, convulsivo ac anxio pavori, capitis dolori, ipsisque narium hæmorrhagiæ efficacissimam suppeditat occasionem. Quid ergo iniquius esse potuit, quam subjecto huic sanguinis inordinatis motibus ac spasmodicis agitationibus solicitato binas simul in brachio atque pede tundere (sicuti novissimo autumno factum est) venas, & hinc moribus istis perversis longe majus addere augmentum atque incrementum?

Si porro quæritur, an adhuc vermes, & quales sint præsumendi? meo quidem arbitrio ex morbi historia adparet, illos adhuc in intestinis & quidem superioribus omnino hospitari: num vero tinea subsit, determinare vix audeo, saltem ex frusto lumbrici ulnam fere longi olim excreto colligi posse credo, eos, quicumque sint, satis inveteratos & insigniter longos esse debere.

Alvi profluvium, quod pronuper supervenit, natalas suos mutuatur à spasmodica glandularum intestinalium constrictione; qua humores illarum majori copia in intestina expressi, frequentes illas dejectiones, muco verminoso procul dubio permixtas induxerunt; unde quoque ratio elucescit, cur ægra tum temporis à cibis solidioribus abstinuerit, magis fluidis & potibus indulserit.

Quod si ergo ad prognosin accedam, & num sanitatis recuperandæ spes restet, perquiram: non sane possum, quin mali hujus satis diuturnam ac difficilem curationem præsagiam: Non enim solum ipse morbus nativus & nimium vetustus, ac ægræ eximia sensibilitas id spondent; verum etiam ipsi vermes, temporis diuturnitate adeo increvisse, ac jus fere hospitii obtinuisse videntur, ut vix quidem possibile fuerit, eos penitus exturbare. Verum enim vero, cum medicamentorum exhibitorum vis non semper irrita fuerit, sed sæpius mali inducias induxerit, vermesque depulerit; & ipsa ægrotæ ætas adhuc junior, vegetiorque deprehendatur: non omnem animum abjicere oportere existimo, maxime si victus pertinacissima observatio, longum tempus, & medicinarum assiduus usus accallarint.

Neque vero scopo huic obtinendo matrimonium profuturum existimo; quippe quod, præcipue si conceptio ac graviditas successerint, insignem œconomiæ vitali infert mutationem, adeo comparatam, ut huic malo majus damnum minetur, quam emolumentum: ut periculosa symptomata silentio prætermittam, quæ ex partu sunt pertimescenda. Hinc potius in tam diri affectus sublatione optandum foret, ut soteria ars suggereret nobis medicamina, in exstirpandis hisce hæreditariis ac inveteratis morbis efficacia: at vero cum his destituamur, nihilo tamen secius spero, fore ut nisi perfectam mali exstirpationem, saltem insigne obtineamus allevamentum. Huic autem impetrando necessarium esse duco, ut nervi debilitati corroborentur, dein succi laudabiliores generentur, tum alvi perpetua libertas conservetur, porro humorum æqualis progressus adjuvetur, & congestio ad certa loca revellatur, & denique vermes expellantur.

Quoniam ergo exploratum est, rectam atque longam victus rationem ingens sæpius attulisse curationis augmentum: huic uni ante cetera sedulo atque diligenter incumbatur, etiam atque etiam hortor. Ergo animi præprimis tranquillitas, atque ab omni mœrore, timore, terrore, aliisqua commotionibus solutio amplectenda, atque ab iis, qui ægræ præsentes sunt promovenda est; contra vero omnis mentis labores cum meditatione juncti, solicitudines ac multa librorum lectio summopere fugiantur.

giantur. Inter cibos ab iis omnibus abſtinere convenit, qui concoctu difficiliores, & flatibus, crudiſque humoribos ac ſaburræ generandis ſunt idonei; quo ſpectant acida, dulcia, ſalita, obſonia, poma, fructus horræi, ſimilaginea, braſſica, muria condita, caro ſuilla &c. in eorumque locum eduliis mollioribus ac tenerioribus moderate veſcendum. Potui nullum vinum nec cereviſia convenit, ſed fructuoſius inſerviet hoc decoctum: Recipe raſuræ cornu cervi, radicis ſcorzoneræ ana uncias duas, chinæ, ſarſaparillæ ana drachmas ſex, pœoniæ, cichorei, viſci querni ana unciam, ſeminis fœniculi, cinnamomi acris ana drachmas duas, tartari vitriolati, nitri antimoniati ana drachmam dimidiam. M. d. S. ſpecies, quarum uncia una cum dimidia in binis aquæ menſuris leni igne decoquenda eſt. Tum omne frigus, maxime pedum ſedulo arcendum; nec proficuum erit tam ſummo mane, uti hactenus ſuevit ſurgere: & ſicuti nimium corporis exercitium ac incandeſcentia certam minatur noxam; ita quoque vita ſemper deſes ac otioſa haud congrua erit: hinc corpus quandoque ſub ſerena tempeſtate ambulatione leniter movere oportet. Neque minus porro egregiam ſpondet operam cœli mutatio proximo vere inſtituenda; & denique omnia aliorum, maxime medicaſtrorum conſilia ac auxilia minime in uſum ſunt vocanda.

Deinceps vero inter medicamina primum commendo infuſum theiſorme ſex circiter vaſculis hauriendum, quod ſic ſe habet: Recipe herbæ veronicæ, betonicæ, meliſſæ, ſummitatum milleſolii, florum chamomillæ romanæ ana manipulum, florum primulæ veris, anthos, lavendulæ, tiliæ, ſalviæ ana pugillos duos, cubebarum ſcrupulos quatuor, flavedinis corticis citri recentis ſubtiliter ſeparatæ drachmas tres, ſeminis aniſi ſtellati drachmam cum dimidia, olei tartari per deliquium drachmam. D. quod mane intra lectum potandum, & quandoque lenis inde ſudor expectandus. Prius vero, quam hoc ſorbilletur infuſum, nervinos pulvis ea, quam duo cultri cuſpides tenent, quantitate aſſumendus aſt. Recipe pulveris epileptici marchionis unciam dimidiam, lapidum cancrorum præparatorum drachmas tres, cornu cervi philoſophice præparati, antimonii diaphoretici, ungulæ alcis præparatæ, unicornu veri præparati ana drachmas duas, lombricorum terreſtrium præparatorum, ſuccini albi ana drachmam, nitri puriſſimi ſcrupulos quatuor, cinnabaris nativæ ſcrupulos duos, extracti croci ſcrupulum dimidium, caſtorei liquidi guttas XXX: olei deſtillati macis, de cedro Italici ana guttas XV. M. F. pulvis, qui alternis diebus, tempore vero paroxyſmi quotidie modo deſcripto, & veſperi ex XV. guttis Spiritus bezoardici Buſſii correcti drachmam, ſpiritus nitri dulcis drachmas tres. M. D. Præterea hora quinta veſpertina LX. guttas elixirii balſamici ex vino malvatico, corticibus aurantiorum, ſale tartari & extractis amaris parandi devorandas conſulo: nec minus XIII. pilularum balſamicarum mane quavis ſemel ſeptimana deglutiendas; quo die pulvis & Spiritus allegati omitti debent: prægreſſa vero veſpera drachma circiter hujus aperitivi ſalis præmittatur; Recipe ſalis Sedlicenſis drachmas duas, tartati vitriolati, arcani duplicati, tartari ſolubilis ſingulorum drachmam, nitri purificati drachmam dimidiam, olei deſtillati macis guttas III. M. D.

Denique haud ludetur opera, ſi ægra quavis veſpera in pediluvia ex aqua, in qua furfurum triticeorum manipuli tres, florum chamomillæ bini manipuli, & manipulus dimidius cinerum ſacculo incluſi decocti fuerint, parata, moderate tepida, in eoque tepore affuſione ſucceſſiva calidioris conſervanda pedes ad genua uſque immiſerit, ac per horam dimidiam detinuerit. Tum ſemper cervix & dorſi ſpina calidis pannis probe fricentur & hoc nervino linimento calide inungantur: Recipe unguenti martiati, pinguedinis humanæ ana uncias duas, olei deſtillati lavendulæ drachmam cum dimidia, florum anthos, ſalviæ ana drachmam, nucis moſchatæ expreſſi drachmas tres, ſuccini deſtillati, rutæ ſingulorum drachmam dimidiam, balſami peruviani drachmas duas. M. D. Quod ſi menſes immineant; binis diebus ante, totidemque poſt eorum fluorem nec non ſub ipſo fluxu melius omittitur hujus linimenti uſus, in ejuſque locum quotidie XIII. pilularum balſamicarum veſperi deglutiantur: neque minus hoc tempore pulvere, ſpiritu, ac infuſo theiſormi ſupra citatis ſuperſedere licet, niſi forte ſpaſmodica adflictio crebrius urgeat. His ergo medicinis per integrum menſem adhibitis, biduo ante novilunium XIX. harum pilularum laxantium mane devorare oportet; Recipe extracti panchymagogi Crollii grana ſex, rhabarbari, aloes gummoſæ, myrrhæ, aſæ foetidæ, mercurii dulcis rite parati ana grana XII. olei deſtillati Tanaceti guttam unam. M. F. pilulæ pondere grani unius, d. Præcedente autem veſpera & inſequente biduo operæ erit pretium enemata ex lacte ac ſaccharo parata injicere: altero poſt ſumtas pilulas die mane ex infuſo theiformi olei amygdalarum dulcium recentis unam cum dimidia unciam ſorbillare; tertio iterum pilulas, & quarto idem oleum adhibere; ac attendere, num ſub horum uſu vermes excernantur. Nec alienum erit, proximis ante harum pilularum diebus aperitivi ſalis unam alteramve drachmam veſperi aſſumere: quæ curandi ratio non minus circa plenilunium repetenda eſt. Accedente denique Majo aut Junio menſe Selteranas acidulas lacte aſinino mixtas commendo, eaſque in principatu Würtembergenſi potandas ſuadeo; ceterum ex toto pectore precor, velit Deus hancce curationem reddere ſalutarem.

Quantum igitur recordor, medicamenta hæc, quæ nervis roborandis dicata fuerunt, in emolumentum ægræ ceſſerunt; quamvis recidentes mali acceſſiones non penitus præpedierint. Anthelmintica autem dicebantur alvum reddidiſſe quam maxime lubricam, & dejectas eſſe iterum quaſi exuvias & pelliculas vermium; ventris doloribus junctam fuiſſe inſignem nauſeam ac ſenſum, ac ſi œſophago aliquid inhæreret, quod vomitum cieret. Poſtea menſe Junio uſa eſt aqua Selterana cum lacte caprino æquali portione mixta & ante & pomeridie, præmiſſa & aliquoties interpoſita laxatione à pilulis balſamicis, quæ numero XV. duodecies alvum ſubducebant: interjuncta quoque ſunt ad interſtitia hebdomadaria balnea ex aqua fluviatili cum ſacco ex furfuribus, floribus chamomillæ, & cineribus, ibidem aliquot vicibus per V. dies repetita. Permiſi, ut tum acidulas vino Necarino remixtas loco potus ordinarii biberet, nam infuſa theiſormia & decocta non tolerare videbatur ventriculus. Idem quoque linimentum nervinum è balneo exeuntis nuchæ & dorſo fuit illitum: & quum hoc quoque tempore reverterentur acceſſiones, iteratus eſt uſus pulveris antiſpaſmodici, datus ſpiritus antepilepticus; cervici tam graviter atque indeſinenter dolenti impoſitum emplaſtrum regium Burrhi, atque hoc diu cum levamine geſtavit. Sed diffitendum haud eſt, regulas diæteticas ne vix quidem ab ægra fuiſſe obſervatas, id quod non po-

tuit non esse summe nocivum & convalescentiæ obstaculum maximum. Hinc re tantum non infecta in patriam rediit, pristino morbo, licet mitiori nondum sublato. Ita domi sub continuatione incongrui regiminis malum successive ita increbescebat, ut verno tempore anno elapso post paschatis ferias insultus rursus adorirentur epileptici. Porrigebantur quidem medicamenta, iteratoque potul acidularum Selteranarum cum asinina lactis caprilli portione interponebantur balnea ex aqua fluviali & lacte parata. At vero pristina semper ludebatur fabula. Pro specifico antepileptico celeberrimi Stahlii mihi quondam venditatus est sequens pulvis: Recipe lumbricorum terrestrium in Majo & Junio in coitu captorum ante solis exortum prægressa pluvia, Spiritu vini ablutorum toties, donec Spiritus vini non amplius turbetur, siccatorumque in aëre; tum pulverisatorum ac cribratorum unciam, radicis pœoniæ maris unciam dimidiam, cinnabaris antimonii drachmam. M. F. pulvis: hujus sæpius propinari curavi dosin; remiscui quoque cum pulvere bezoardico, nec non ad fallendam immanem, quæ paroxysmorum tempore ægram infestat sitim cum pulvere præcipitante nitroso. Verum sub hujus usu frequentiores fuisse ait accessiones. Ad negotium mensium facilitandum non neglectæ sunt pilulæ balsamicæ, quæ vero ob diarrhœam, quam crebrius proritare videbantur, parcius sumtæ sunt. Haud ita diu abhinc parentes ipsi propinaverunt spiritum quendam antepilepticum, quem pro insigni arcano pharmacopoeus quidam venditavit; qui, uti ex odore, colore & sapore conjicio, non nisi est spiritus volatilis alcalinus compositus, cujus basis ex regno animali petita, & cum spiritu Bussiano multum convenire videtur. At rumpendum tandem erit filum & ad finem properandum; quanquam inter allegata tot remedia ob innumeram eorum farraginem longe plurium oblitus fuerim.

Quandoquidem ergo ex hactenus commemoratis abunde pateat, ægram ab incunabulis herculeo hocce morbo, successu annorum magis exasperato afflictam fuisse; & non paucas florenorum centurias ad eum debellandum frustra impensas, atque ob tantum tamque ineffabilem fere medicaminum jam assumtorum numerum metus omnino sit, ne nihil opis humanis viribus supersit, sed malum in dies ingravescat, itemque ægrota ob id ipsum nondum ausa fuerit matrimonium inire: eo jam tendunt preces recentissimæ, atque suspiria, ut divina adjutus gratia etiam de tragico hocce casu tibi renunciare placeat, Vir Magnifice! qui genuinis philiatris longe major es, quam olim veteres coluerunt Machaonem. Expone, obsecro, quæcunque ad penitiorem hujus morbi, ejusque symptomatum cognitionem, atque, quam Deus Te interprete faxit, curationem pertinent.

Nuperrime ægra hanc in urbem ad me pervenit, ut iterum curam ejus suscipiam, quam te directore, habebo exactissime. Dum autem exoptatæ tuæ ad nos appellant responsoriæ, curabo ut proxime vena secetur, & sanguis educatur tempore mensium intermedio in brachio ad sex uncias: præferrem quidem illam in pede, sed semper inde pejus, incisa vero mediana melius habuit. Bis de die ante pastum assumit cochlear unum elixirii cujusdam amari stomachici; paroxysmorum tempore dabo pulverem bezoardicum. Sitim atque vesicæ spasmum, unde urinæ ardor meo arbitrio exoritur, placabo emulsione amygdalina & pulveribus nitrosis: pedibus prospiciam tepidis pediluviis, & post singula sebum cervinum cum larga spiritus frumenti quantitate mixtum inungi jubebo. Nuchæ iterum imponam emplastrum regium Burrhi; ventriculo aliud è theriaca, oleo nucistæ & balsamo peruviano &c. Sanguinem menstruum expediam pilulis balsamicis, quarum pridie XV. noctu assumtæ postridie duodecies alvum lubricarunt; accesserat quidem levis terror ex inopinato audita in vicinia explosione bombardæ, quem mox subsequutæ sunt frequentes horripilationes & levissimæ accessiones, quarum indivulsus fere comes alias quoque alvi fluxus crebrior esse fuevit; licet præterita demum septimana menses, malique invasiones fuisset experta. Subsliteram hic heri: jam igitur de hodierno die in pede sinistro è vena secta prope minimum digitum sita emisso sanguine ad sex uncias retero; fuisse illum satis floridum & rubicundum, prosiliisse vegete, serumque secedens à thrombo aliquantum rubuisse. Accepi etiam hodie viginti vasa fonte Selterano repleta, quem lacti caprillo commiscendum, quia asinas regio nostra non alit, ægrotæ destinaveram: prius vero Tuum, Vir Magnifice, consensum desideramus.

Consultatio.

Ex iis, quæ copiose satis atque eleganter de sororis tuæ dilectissimæ adversa valetudine perscripsisti; illam insigniter debili sensibilique genere nervoso præditam esse intellexi; ex quo scilicet fit, ut vel levissimæ animi commotiones omnes corporis functiones perturbare, & mali accessionem excitare valeant. Hæc autem nimia nervorum imbecillitas partim tenerrimæ harum nervosarum ac fibrosarum partium, quæ motuum vitalium vera sunt organa, texturæ; partim hæreditariæ ad motus spasmodicos per matrem propagatæ dispositioni; partim denique vermibus in acceptis ferenda est; qui nerveas intestinorum membranas vellicando jam longo abhinc tempore, accedentibus imprimis animi affectibus, motus illos ac insultus epilepticos produxerunt; Quid ergo mirum, si rebus sic se habentibus concoctio assumtorum læsa, insignis crudorum humorum copia in primis viis collecta, hinc minus laudabilis sanguis generatus fuerit? Inde vero vascula uteri minima, quæ ordinario cruorem uterinum fundunt, obstructa sunt; & ipsa menstrua purgatio suppressa; quæ suppressio humorum dyscrasiæ adaugendæ non minus, quam eorum congestionibus atque regurgitationibus ad ventriculum & caput vi spasmodicarum distentionum factia efficacissimam subministravit occasionem; ideoque has hystericas, spasmodicas ac epilepticas necessario inducere debuit accessiones.

Quantæ autem hisce ægritudinibus, quarum causa ac fixa sedes membranis capitis ac spinalis medullæ nervosis inhæret, inveteratis ac temporis diuturnitate in consuetudinem ac alteram quasi naturam degeneratis medendi sint difficultates, non solum ratio docet, verum etiam experientia confirmat: quid? quod ipsæ medicinæ, mensibus promovendis alias efficacissimæ hæcce mala magis exasperare deprehendantur. Hinc quoque, quamvis suppressa lunaris excretio epilepticorum motuum vera sit causa, tamen hisce nondum sedatis nec ea propinare licet medicamina, quæ mensibus provocandis sunt opportuna.

Si igitur candide aperiam, quæ mea in hisce morbis debellandis sit methodus; egregiam primum utilitatem ex usu lactis asinini cum acidulis Selteranis commixti, & tribus mensuræ partibus mane, totidemque hora quinta vespertina sumti polliceor. Huic autem potationi accurata vivendi

di ratio accedat, ac omnia vinosa, acida, aliaque minus congrua evitentur necesse est; contra vero bis quavis hebdomade post absolutum lactis potum unum alterumve aquarum Sedlicensium haustum, aut vesperi XI. mearum balsamicarum pilularum assumere; neque minus corpus moderato exercitio sub serena tempestate movere, & amœno consortio uti oportebit. Deinceps commendarem, ut ægra cubitum itura in balnea temperata ex aqua vel pluviali, vel fluviatili cum triticeis furfuribus parata descendat, & ex illis egressa nucham dorsique spinam hoc linimento probe inungi curet: Recipe axungiæ humanæ unciam, olei nucistæ expressi unciam dimidiam, olei lavendulæ, rorismarini, balsami peruviani ana drachmam. M. d. Non minus egregiam operam spondet sequens pulvis vesperi ex aqua cerasorum nigrorum quandoque capiendus: Recipe pulveris marchionis unciam, succini pulverisati, lumbricorum terrestrium ana drachmas duas, cinnabaris præparatæ drachmam, olei rorismarini, macis ana guttas sex. M. d. s. XXX. pro dosi. Nec denique negligendus est enematum usus: lactis vero potu absoluto infusum florum tiliæ atque melissæ hauriendum est.

Hac medicatione per quatuor vel quinque hebdomades protracta, & consopitis inde aliquantulum motibus istis epilepticis, elixirii mei visceralis, in mensibus blande ciendis efficacissimi usum ter quotidie repetendum suadeo; quod etiam sub ipsa illa curatione, si per 14. circiter dies continuata fuerit, vesperi pondere LX. vel LXXX. guttarum assumere licet. Ordinario ceterum potui commendo decoctum ex cortice ligni sassafras ac citri paratum; & si præsto sit sanguinis evidens abundantia, præmissis pediluviis venæ sectionis haud improbo usum. Hæc sunt, quæ in salutem ægrotantis proponenda duxi; quibus si morem gesserit, de felici eventu nullus dubito.

CASUS XXXI.

De epilepsia inveterata cum lypothimia.

Adolescens octodecim annorum generosus, temperamenti phlegmatico-sanguineo-cholerici jam quarto ætatis suæ anno vehementem humorum ad oculos congestionem passus erat; quæ ætate progrediente caput occupavit fœdis efflorescentiis. Quamvis autem hæ morbosæ dispositiones prioribus infantiæ annis haud adeo manifestis se prodiderint notis: illas tamen jam ex utero originem traxisse, ac hæreditaria labe propagatas fuisse, ipsa morbi docebit historia: æger enim à teneris fere præcordiorum angustiis quandoque solicitari fuevit, quæ cum ætate magis magisque increvit, donec dicta capitis efflorescentia inunctione olei amygdalarum & capillorum evulsione fuerit depulsa. Tum quidem à sordibus liberatum est caput; at vero absconditа hactenus lerna jam demum apparere cœpit, & cum repulsa per hanc intempestivam inunctionem materia ulcerosa acris ad nervosum procul dubio decubuerit genus, decimo ætatis anno epileptici accesserunt motus. Consultus ego perscrutata morbi causa, morbum medicinis alterantibus, absorbentibus, laxantibus, acrimoniam humorum temperantibus, expellentibus, nervinis ac antepilepticis oppugnavi: quibus, licet achores haud revocaverint, id tamen obtinui, ut epileptici motus fere remiserint, & non nisi sub forma levioris animi deliquii per biennium adhuc quandoque insultaverint. Sed & hæ lipothymiæ posthæc adeo sunt imminutæ, ut vix per quædam temporis momenta inhæserint levissime, & sæpius per quandam pectoris angustiam sui accessionem manifestaverint.

Hinc quidem omissus est per aliquod tempus medicamentorum usus; at vero cum malum cum ætate recrudescere videretur, iterum in auxilium vocatus, eo, quæ Dei est gratia, perduxi ægrum, ut per integrum mensem ab omni & anxietate & mentis desectione immunis extiterit. Verum enim vero accedebant diætæ errores pariter ac animi pathemata, maxime taciturna excandescentia, ad quam facillimus tum erat ægrotans; ac eximio utique erant impedimento, quo minus à morbo suo penitus vindicari potuerit: nihilo tamen secius sanitatem anxie anhelans varios consuluit medicos, eorumque opera per tres fere annos incassum usus fuit. Quidam eorum affectum esse hysterico-hypochondriaco-scorbuticum, à lympha tenui, acri, austera, elastica oriundum pronunciavit, eique scopo varias internas non minus quam externas opposuit medicinas: tantum vero abfuit, ut malum debellaret, ut illud potius falsa non nunquam sanitatis specie imponens, alias induerit larvas, & demum paroxysmos angustiæ præcordiorum, phlogoses ac extraordinarius timor exciperent: quid? quod denique in ipsam mutaretur catalepsin, qua æger in eo, quo erat, situ ac motu, subito immobilis rigebat, aliquoties singultiebat, tumque iterum liber erat. Neque hæc affectio ullis paruit medicinis, ut illæ igitur ad aliquot tempus iterum omitterentur. Tum denique novissime abhinc elapso anno alter medicus se malum funditus exstirpaturum pollicitus advocabatur, qui illius sedem in solo sanguine hærere ratus, ægrum crebris venarum tam in pede quam brachio sectionibus, ac largis cruoris ad lipothymiam usque missionibus fatigavit; nec aliorum remediorum usum neglexit, ac præsertim in balnea cum formicis parata per integrum mensem bis quotidie descendere jussit, in quorum ob ægri debilitatem omissorum locum balnea ex furfuribus confecta substituebantur. Sed nec hæc conamina votis responderunt; siquidem malum in spasmum fere hystericum commutari cœpit, ac tanta ægrum prehendit celeritate, ut protinus omni rationis usu destitutus concidat: neque tamen epilepticæ similis hæc est accessio, sed simul & semel veluti attonitus prosternitur, & ubi ad se redire incipit, sermones per octavam circiter horæ partem cum circumstantibus miscet, quorum tamen deinceps haud conscius est; & tandem memoriæ vigor insigniter diminuitur. Hisce demum malis, maxime cum caput infestarent simul, dirisque doloribus adficerent, qui sicuti omnes congestiones ex irregulari motu & circulo humorum natales suos mutuari mihi videntur, ante anni circiter quadrantem fonticulus brachio sinistro inflictus opponebatur; exiguo tamen levamine, quippe cruciatus illi capitis nihilo minus quandoque recurrunt.

Quæ cum ita sint, meam rursus implorarunt opem, quam quidem haud denegaturus Tuum prius, vir illustris, super hoc diro ac pertinaci malo, quod jam per octo annos omnem medicorum, & remediorum vim elusit, efflagito consilium, & doceri potissimum aveo; num ipsi penitus depellendo spes adhuc supersit, & quæ huic scopo profutura sint medicamina?

Responsio Consultatoria.

Quantum quidem reminiscor, generosus æger à prima fere infantia ex repulsis achoribus epilepticis correptus fuit motibus; qui adhibitis medicinis de sua atrocia per aliquot quidem annos insigniter remiserunt, & primum in nauseam solummodo cum levissimo mentis deliquio stipatam, deinde in quandam duntaxat anxietatem desierunt: accedentibus autem & victus erroribus & animi commotionibus graviter recruduerunt iterum. Hinc varios medicorum consultos fuisse relatum lego; quorum alter, cum ipsam mali accessionem angustiæ præcordiorum, phlogoses & timor inordinatus exciperent, & æger in eo, quo erat situ, immobilis veluti catalepsi prehenderetur, affectum declaravit esse hystericum: alter vero ea symptomata largis venæ sectionibus & cruoris ad mentis usque deliquia missionibus, aliisque medicinis oppugnavit; sed non nisi exasperavit malum, illudque longe pertinacius reddidit, adeo ut vigor memoriæ simul imminueretur.

At vero, si ingenue fatear, hæ nervorum affectiones tam diuturnæ, inveteratæ ac in consuetudinem veluti ac habitum degeneratæ, curatu omnino sunt difficillimæ; & qui illas funditus expugnaturus multis variisque pharmacis, maxime inconvenientibus pugnaverit, se non nisi oleum camino addidisse deprehendet. Hinc in hisce ægritudinibus ab omnibus potius abstinere mallem medicamentis, & majorem spem in loci aërisque mutatione & victus accurata observatione collocarem: cum præterea experientia compertum habeam, ea vitia circa pubertatis annos, decimum quartum scilicet ac vigesimum primum sæpius sponte evanescere, saltem in melius mutari. Fugiantur ergo longissime fonticuli, balnea, venæ sectiones, purgantia, vomitoria, spirituosa atque volatilia: nec ullum vinum aut cerevisia ordinario inserviat potui, cui potius commendarem hoc decoctum: Recipe radicum chinæ, scorzoneræ, visci querni, rasuræ eboris ana uncias quatuor, santali rubri, succini præparati, radicis cichorei, liquiritiæ ana drachmas sex, seminis fœniculi, corticis ligni sassafras ana unciam dimidiam. C. C. d. S. species, quarum binæ unciæ cum tribus aquæ mensuris per tres horæ quadrantes in vase clauso decoquendæ ordinarium constituant potum. Nec incongruum erit ad temperandam ventriculi acrimoniam sola quandoque aqua uti. Deinceps operæ erit pretium, ut æger quotidie liquoris mei anodyni in hisce morbis efficacissimi XXX. vel XL. guttulas ex haustu aquæ fontanæ & hora meridiana, & cubitum iturus assumat; nec non quavis hebdomade hasce pilulas antispasmodicas devoret: Recipe gummi galbani, opoponacis, myrrhæ electæ, extracti millefolii, rhabarbari ana unciam dimidiam, castorei, cinnabaris præparatæ ana drachmam. M. f. pilulæ ex scrupulis duobus No. XXV. quarum quindecim per diem, non uno quidem haustu, sed quavis hora tres eatum capiendæ sunt. Alvo segni opponantur enemata domestica: nec alienum erit, temperatis pediluviis ex surfuribus tritici paratis non nunquam uti; ventriculi vero regio balsamo meo vitæ inungi potest. Horum remediorum usui per tres vel quatuor hebdomades inhærere oportet ægrum, & tum eorum effectum scire aveo. Nec silentio prætermittere possum, horum morborum medicationi vernum tempus longe opportunius esse hyemali; quo etiam Selteranarum acidularum potum haud sine fructu adhibitum iri credo. Ceterum diætæ regulæ pertinaciter sunt observandæ; fugiendi acidi, saliti, flatulentique cibi: evitandæ mentis nimiæ commotiones, maxime iracundæ; nec otio indulgendum nimis, sed corpus cœlo sereno vel ambulando vel curru vehendo leviter movendum: quibus omnibus si rite morem gesserit æger, haud dubito, fore ut, nisi perfecta exstirpatio, saltem insigne mali insequatur allevamentum.

Ulterior relatio.

Accepimus, Vir excellentissime, quæ nobis misisti consilium ac medicamina: recte vero pronunciasse videris, hisce morbis debellandis minus opportunam esse hyemalem tempestatem. Malum enim magis magisque pertinacius adparet; & quo eo melius innotescat, quos remedia exseruerint effectus, hos prout singulis diebus consignavit æger, significandos esse duxi.

Diarium à Decembri mense 1730.

Quarto Iduum Dec. congestio occupabat dentes sinistri lateris, nocte vero sequenti ad dextrum vergebat latus, neque tamen somnum inquietum reddebat, nec terrificis turbavit insomniis. III. Id. Dec. bene habui; vesperi autem caput dolere & post mediam noctem dentes sinistri lateris iterum adfici cœperunt, somno pariter tranquillo.

Pridie iduum non minus valui, nisi quod flatulentis molestiis fuerim solicitatus, quas an potui non defæcato, an alii causæ adscribam, anceps hæreo; attamen somno fruebar placidissimo, quem summo mane anxium quoddam excussit insomnium.

Ipsis idibus optime habui, sed vesperi cum fœtidissimo forsan oleo, cujus odorem insigniter abhorreo, vestes perfunderem, capitis dolore ac languore quodam correptus fui; noctem nihilo minus suavi transegi somno.

XVII. Cal. Jan. Diem consumsi satis vegetus; vesperi vero dolor dentes occupabat, flatusque abdomen infestabant, insequuta alvi solutione depulsi. At decima vespertina hora, cum lecto vix quædam momenta immoratus essem, consueti mihi mali quidam accessit insultus, quem ex capitis perturbatione collegi: excipiebat hunc iterum alvina excretio, & denique tranquillus sequebatur somnus.

XVI. Cal. iterum bene habui, nisi quod dentium dolore tentarer admodum vago; qui etiam XV. Cal. accedebat quandoque, languore corporis stipatus; somno tamen satis bono, licet insomniis quibusdam turbato frui permisit.

XIV. Calend. assumseram præscriptas pilulas; ex quibus matutino tempore capitis temulentiam & imi ventris tormina toleravi: at tertia meridiana hora recruduit malum meum satis graviter; & nocte timorem quendam ac anxietatem reliquit; nec vero somnum penitus turbavit.

XIII. Cal. insigniter valui, nisi quod dentium cruciatus per intervalla accederent; qui vero XII. Cal. iterum evanuerunt.

XI. Cal. autem rediit paroxysmus vehementer ex improviso; mox vero remisit, nec timiditatem reliquit, nec insomnem noctem: sed X. Calend. aliquoties me leviter turbavit, & sub prandio tanta celeritate ac vehementia prehendit, ut nec accessionis ipsius conscius fuerim; eademque vehementia postridie.

IX. Cal.

IX. Cal. cum ſacris intereſſem, recruduit, ut elata voce loqui cœperim, & corpus procul dubio jactitaſſem, niſi me continuiſſent: ſatis diu quoque inhæſit, meque omnium, quæ acta erant, reddidit neſcium. Neque minus abhinc continuas minabatur acceſſiones, ac timidum me relinquebat, ut hoc æque ac poſtero die

VIII. Cal. in publicum prodire haud auderem; ceterum tamen bene valui, noctemque egi placidam.

VII. Cal. Epilepticus ille inſultus bis me prehendit inſigni atrocia, & non ſolum timorem ac anxietatem reliquit, verum etiam dentium dolores, qui

VI. Cal. dextrum potiſſimum adfligentes latus, epilepſia, capitiſque temulentia accedentibus ſolvebantur; hiſce vero remittentibus iterum ingruebant, & ſic invicem alternabant; ſed ſomnus fuit placidiſſimus, &

V. Cal. integra valetudo, quæ quidem IVto. Cal. adhuc continuabat: at veſperi & ſummo mane recruduit malum; nec minus III. Calend. me adſecit, & admodum anxium reddidit atque meticuloſum.

Pridie vero Calend. ipſis Calendis ac VIto: Nonar. Januar. anni 1731. optima uſus valetudine:

V. Nonar. circa horam quartam veſpertinam tanta me rapuit imbecillitas, ut vix me movere valerem: ſed paulatim iterum remiſit; nec

IV. Non. habui de quo conquererer, niſi quadam nauſea, quæ poſt leviorem corporis motum mox evanuit.

III. Nonar. horâ tertia meridiana acceſſit ex improviſo malum, ut ſupinus proſternerer, ac caput allidèrem graviter: tum ad ſomnum me compoſui, & atrocibus capitis doloribus expergefactus laboravi; noctem denique placidam habui, & ſummo mane malum meum denuo incidi.

Pridie nonar. bene habui; nec minus ſequentibus ad VII. Iduum diebus valui, niſi quod inſultus epilepticus ſæpius, licet leviter ingrueret, ac immineret.

Conſilium.

Intellexi ex morbi ulteriore relatione, quod illius diræ acceſſiones nondum ſunt expugnatæ: & fateor pertinaciſſimas eſſe has jam corruptas, hæreditarias ac diuturnas ægritudines, quæ omnem remediorum vim eludunt, & majus emolumentum ex aëris, potus, ætatiſque mutatione ac animi tranquillitate reportare obſervantur. Maxime vero fugiantur vaporoſa quæcunque, ſive ſuave ſive grave quid redoleant; quoniam illa ægro inimica eſſe relatio docet. Si quæ adhuc expectanda eſt ſalus, illam ex uſu Selteranarum acidularum lacte aſinino permixtarum, partim potu ordinario aquæ purioris fontanæ polliceor: hæc autem levis ſit, nec calcarea, & talis eſſe credenda eſt, ſi ex inſtillato oleo tartari per deliquium nec turbatur, nec albeſcit; longe meliorem vero effectum præſtabit aqua pluvialis, quæ omnes reliquas levitate ſuperat. Hinc prius quam Selteranæ acidulæ adhibeantur, conſulo ut mane atque veſperi aqua levis fontana pondere unius menſuræ quotidie ita frigida, ſicuti naturaliter eſt, bibatur: hoc enim frigus nervis roborandis aliquantulum inſervit. Cum præterea acrimoniam quandam primis inhærere viis credam; commendarem, ut veſperi quandoque bini ſcropuli pulveris, qui pulverem marchionis, matrem perlarum præparatam, nitrum, ſuccinum præparatum ac cinnabarim præparatam habeat, aſſumantur. Nec denique ludetur opera, ſi nuchæ veſicatorium quotidie recens imponatur per quatuor ſeptimanas, quod ſic ſe habet: Recipe emplaſtri de meliloto unciam, pulveris cantharidum drachmam, balſami peruviani drachmam dimidiam. M. f. Quæ conſilia Deus reddat ſalutaria precor.

CASUS XXXII.

De malo convulſivo epileptico inveterato perquam raro.

Litteratus XIX. annorum, ſanguineo-cholericus, brevis ſtaturæ, carnoſi tamen habitus & ſanguine turgidus in primis infantiæ annis præter variolas dimidio ætatis anno rariſſime adparentes, octavo vero morbillos, febremque intermittentem per integrum ſemeſtre inhærentem, nullis ſuccubuit morbis. Sed quotannis verno tempore maculæ rubicundæ latæ pectus corpuſque obſidere ſueverunt; quæ etiam ſponte abſque ulla noxa evanuerunt, & poſt noviſſimum malum tribus abhinc annis obortum haud amplius redierunt. Nimirum dum ſaltu corpus exercere didiciſſet, & averſa facie in equum inſilire vellet; ille ferox pedibus calcitravit inſidentem, pectuſque potiſſimum petiit; nec vero magni fecit hunc ictum, cum præter leviorem quandam ſpirandi anguſtiam nihil inde mali perciperet. Haud ita multo poſt H. P. adiit; in quo cum XIV. circiter eſſet dies, ſanguinem cum difficili ſpiratione è pectore eructare cœpit, ac huic moleſtiæ infuſum urticæ minoris oppoſuit. Hinc vero liberatus hypochondriaco malo corripiebatur, quod quidem inſtituto ſæpius corporis motu paululum remiſit; mox autem atrocius rediit: namque dum ante tres circiter anni quadrantes vehementi terrore percelleretur, eodem die gravi vertigine mentiſque deliquio tentabatur: quid? quod inſequuta nocte adeo difficilis fuit ſpiratio, ut ſuffocari fere vellet. Hic paroxyſmus per integrum horæ quadrantem inhæſit abſque tamen convulſionibus; & ita per integram ſeptimanam quater uſque ad decies quotidie rediit. Nec ſine omni effectu pulveres cinnabarini O. tinctura ſolaris ſimplex, pulvis vitalis, ſolaris & digeſtivus in uſum vocati, malum quidem conſopierunt: at haud ita multo poſt magis invaluit, mox ipſis omnino convulſionibus ſtipatum, quæ primum leviores brevioresque, dein vero atrociores, diuturniores ac frequentiores bis terve de die recrudeſcunt; & quatuor vel quinque horis inhæſerunt. Contra has quoque variis pugnatum fuit medicinis; aſſidue nimirum aqua veronicæ vinoſa potabatur, mane eſſentia caſcarillæ, veſperi XVIII. pilularum polychreſtarum capiebantur, & ob pigram alvum ſingulis quatuor horis quatuor pilulæ contra obſtructiones aſſumebantur, quibus haud ita prorſus alvum ducentibus aliæ dabantur, & hæc ſcena quotidie per tres fere menſes ludebatur. Sed fruſtra. Malum potius hac fere ratione ingruit: poſt quendam languorem & brevem oſcitationem protinus æger omnium neſcius concidit, & tum ſiniſtrum hypochondrium tactu frigidum, artus externos vero calidos, gelidoque ſudore madidos adparere dicunt. Ipſe ſub acceſſione pollices haud in manum colligit, ſed totum corpus & omnes artus horrendo ſpaſmo contrahuntur, & immani impetu huc illuc-

vo agitantur: praecedit eam accessionem brevis punctura in sinistro latere sensus; sequuntur imbecillitas ac spasmodica totius hujus lateris distentio, obtususque dolor. At vero hae puncturae jam olim saepius ex improviso accesserunt, & sub costis potissimum istius lateris spuriis adeo saevierunt, ut prae dolore se movere nequiverit, nec ab illis levari potuerit, nisi valida loci compressione. Consultus ergo Dn. P. I. ad affecta loca lintea adplicavit calida, & vini sub epulis potum ad dimidiam mensuram concessit: namque adpetentia per totum morbum integra ac tanta fruebatur aeger, ut omnino pinguesceret. Ipsa mali accessio per 5. saepius dies in P. intermisit, neque tamen minus recruduit, sub qua multa loquebatur, quorum sibi postea haud conscius fuit; quid? quod eodem temporis puncto nec adstantes sibi familiares cognoverit. Ter sub hoc morbo vena secata fuit, quam prima vice St. M. incisurus tredecies frustra sine ullo sanguinis fluore tudit; alter vero S. demum rite detrahere valuit cruorem. Neque vero exinde, sicuti ex nimia aliorum remediorum farragine, quorum tandem taeduit aegrum, nec ex pulvere lumbricorum terrestrium, quorum XXXVI. devoravit, ullum percepit levamen. Hinc in patriam redire permotus, ibidemque D. D. T. consilio primum usus, ab illo essentiam castorei cum ungula alcis accepit; simul vero binos alios consuluit medicos, qui cum dissentirent invicem, tandem curae medici junioris haud incelebris D. D. E. se credidit. Hic vena semel incisa, olei animalis Dippelii cum essentia asae foetidae combinati LXX. guttulas bis quotidie, dein ter assumi, corpusque sedula equitatione moveri jussit; & id obtinuit, ut expugnatis fere convulsionibus non nisi mentis defectiones septies octiesve quotidie accesserint. Tum aeger studiorum causa L. adiit, ibidemque absque ullo mali insultu, praeter frequentiores languores per octo degit hebdomades; postea vero ob quasdam causas huc se coatulit, & primis post accessum diebus satis integra usus fuit valetudine. At enim vero VI. Nonar. August. capitis dolores ac vertiginem incidit, noctem transegit insomnem; & denique V. Nonar. hora quinta matutina recruduit pristinum convulsivum malum per integram horae quadrantem inhaerens, ac quotidie ter quaterque repetens: tempore quod accessiones intercedit, insigni debilitate, ac immanibus tendentibus scindentibusque utriusque pectoris doloribus solicitatur; multisque flatibus, & alvi obstructione tentatur. Halae pridie Nonar. Augusti 1731.

Epicrisis.

Ut huic diro morbo suppetias ferrem consultus, licet probe perspectum habuerim, tales capitis nervorumque adfectiones, maxime ab animi commotionibus ac terrore proritatas, aut plane perversis medicationibus oppugnatas curatu esse difficillimas: attamen quorundam petitionibus commotus adii aegrum, eumque ipso paroxysmo, visu horribili conflictatum vidi, ac consilio adjuvare decrevi. Nemo itaque, qui in medicinae rationalis theoria pariter ac praxi diutius versatus fuit, in dubium vocabit, quin morbus ille sit epileptico-convulsivus; quo non solum cerebrum, medulla spinalis ac membranae has partes ambientes, verum etiam totum nervosarum partium genus adficiuntur, tanta atrocia, ut malum quotidie septies quin novies ingruat, nec aliquot viri vehementibus membrorum motitationibus coercendis sufficiant. Primam antem originem procul dubio ex nimio terrore traxit: Namque cum aeger sanguineum nactus temperamentum cruore admodum tursit, hinc etiam olim haemoptysin incidit, & insuper pertinacissimis alvi obstructionibus fuit obnoxius: non fieri potuit, quin flatus ventriculo & coli flexurae pertinaciter inhaeserint, & cruor ad caput compulsus fuerit; qui meningum distentionem, proximam motuum epilepticorum causam, & reliqua symptomata proritavit. Neque vero, nisi quae in morbi historia recensentur, mihi nota sunt remedia huic malo opposita: quae inter pilularum polychrestarum, & quae sunt contra obstructiones, importunum ac justo frequentiorem usum omnino culpandum esse duco: num autem solares medicinae hocce casu effectum quendam praestiterint, in medio relinquo: mihi enim nunquam voto responderunt, saltem innoxiae sunt. Oleum animale Dippelii nondum quidem in usum vocavi; aut cum satis subtile sit atque volatile, poros corporis efficacissime recludat, ac transpirationem potenter promoveat; illud habita temperamenti, temporis ac ipsius morbi ratione haud sine fructu adhibitum iri credo.

Interim hac methodo praesentem oppugnavi morbum: Omnem nimirum cerevisiae ac vini potum interdixi, & non nisi serum lactis recens, vel aquam fontanam puram potari jussi: dein ex vena in pede tusa XII. cruoris uncias detrahi; nec non duo mitiora vesicatoria utrique malleolo imponi curavi: tum liquoris mei anodyni mineralis XXX. guttas bis quotidie ex haustu aquae frigidae propinavi: porro spinam dorsi atque nucham ter de die, matutino nempe, meridiano atque vespertino tempore unguento quodam inungi, & deinceps calidis pannis probe fricari imperavi. Unguentum hoc erat: Recipe olei nucistae expressi, axungiae humanae ana unciam dimidiam, pinguedinis castorei, olei lavendulae, salviae ana drachmam, rutae, rorismarini ana drachmam dimidiam. M. D. Neque minus elixirii mei visceralis LX. guttas ab epulis dedi, & denique bis quotidie mane atque vesperi quinque semper harum pilularum deglutiendas exhibui: Recipe asae foetidae, myrrhae electae, castorei, mercurii dulcis, gummi sagapeni, limaturae martis, extracti hellebori nigri ana drachmam, camphorae scrupulum M. F. cum essentia tanaceti l. a. pilulae ex drachma una no. XX. d. His per tres hebdomades adhibitis aeger a malo suo omnino liberabatur, ut & in publicum iterum prodire, & officiis suis rite defungi potuerit: nec dubito, fore ut constans permaneat valetudo, si aeger congruas victus regulas pertinaciter observaverit, ac praecipue ab omnibus mentis affectibus, maxime iracundia ac terrore probe sibi caverit.

CASUS XXXIII.

De affectu melancholico.

Juvenis generosus XXII. annorum, melancholico-phlegmatici temperamenti a primis jam infantiae annis tam debilem nactus est corporis conditionem, ut jam septem expleverit annos, cum primum ingredi disceret, nec ullis ob eandem infirmitatem artibus imbui potuerit. Hinc ephebus factus ab omni hominum consortio remotus vixit & omne tempus Tabaci fumo & vini adusti potatione transegit. Tredecim annorum juvenis ab infami & plebeja meretrice in ejus amorem allectus, & non solum variis malis artibus imbutus, verum etiam eo adactus fuit, ut ipsi & litteris sanguine

guine suo scriptis, & diro jurejurando matrimonii fidem dederit. Verum enim vero cum partim matris, partim confessionatoris seriis adhortationibus à deperdito hoc vitæ genere ac familiari prostibuli usu avocatus, hujus quidem societatem evitaret, & datam consignationem vi atque verberibus iterum extorqueret: tantis inde conscientiæ tormentis solicitatus est, ut tandem ciborum, potuum, aliorumque adiaphororum usum sibi religioni duxerit; nec nisi perpetuis precibus atque suspiriis in frequentissimo etiam hominum congressu ingemuerit.

Ubi ingruit malum; cruor subito à corporis superficie ad interiora rapitur, externæ partes perfrigescunt, ac totum sæpius corpus horrore contremiscit: quo finito humores à corde ad superficiem, eo rapidius iterum propelluntur, æstus fit insignis, auctior transpiratio, gelidusque haud raro sudor, atque sic evanescit malum ac omnis angustia. Sub hac accessione, quæ non nunquam decies vel duodecies de die recidit, æger magis mutus est quam piscis; nec summis laboribus à loco, quem occupat, dimoveri potest; quoniam si pedem moveret, se Deum violare arbitratur: non minus si masticaverit quidpiam, bolum ore rursus raddere solet, cum se illo suffocatum iri credat.

Ceterum parentes habuit patrem magni ingenii, & melancholico-cholerici temperamenti; matrem moderatæ & tranquillæ mentis, quibus in florentissima ætate constitutis natus fuit. Adpetitu gaudet admodum vario: mox enim immodica urgetur fame, tantaque vorat aviditate, ut cibos nec cultro comminuat, nec dentibus mandat: mox vero per binas septimanas nihil prorsus comedit, nisi panem vino adusto perfusum, ex quo spiritum illum vinosum tantummodo sugit. Pulsus regulariter durus & tardus, in paroxysmo pro symptomatum varietate varius fertur: urina mingitur alba ac cruda: alvus officio suo quotidie fungitur, nec unquam pigra evadit, nisi post assumta fortiora purgantia. Somnus satis tranquillus ægrum vix ingressum lectum protinus occupat, cum olim ad seram usque noctem inter Tabaci fumum vigilias protrahare fueverit.

Consultus igitur contra hanc ægritudinem Dn. L. W. diu pugnavit; quatuor cruoris è vena misit uncias; bis emeticum dedit, aliquoties purgans propinavit, nec minus sal volatile oleosum, tincturas martiales, infusaque vinosa exhibuit: nihil vero effecit, & malum magis exacerbatum est. Quæ cum ita sint, Tuum, vir illustris imploro consilium, ac doceri potissimum volo, quinam sit morbus, quam habeat causam, & an illa pro matris opinione fascino cuidam debeatur; quam foveat prognosin, & quam rationalem curam exposcat?

Consilium.

Pluribus intellexi ex transmisso mihi casu, generosum quendam juvenem à teneris imbecillo valde corpore ac infirma mente præditum, præmaturo Tabaci atque vini adusti usui adsuetum ex quadam occasione tantam conscientiæ incurrisse torturam, ut vel innocentissimis rebus uti recuset, & perpetuis precibus, gemitibusque consumatur. Hæc vero symptomata per intervalla redire, sub eorumque accessionibus frequentissimis extrema perfrigescere, tum æstum insequi, & denique sudorem excipere, malumque solvere; simul vero taciturnum reddi ægrum, & adpetitu vel insigniter aucto urgeri, vel per aliquot tempus nihil plane comedere; urinam mingi crudam & albam, alvo semper libera, somnoque placido frui percepi. Quod si hæc omnia mecum perpendam; ipsum morbum non nisi affectum esse melancholicum, ex insigni totius machinæ, maxime cerebri nervorumque imbecillitate oriundum deprehendo. Namque hæc nervosi generis infirmitas non solum nativa & per hæreditariam labem acquisita; verum etiam malo victus genere, nimio Tabaci vinique adusti usu, conscientiæ turmentis ac diuturna mœstitia magis adaucta & ad motus irregulares disposita esse videtur. Inde vero factum esse credo, ut humores ab externis corporis partibus ad internas, maxime cor & cerebrum compulsi melancholicas hasce accessiones excitaverint; quas spasmodicis potissimum absolvi motibus, horror & frigus corporis, urina alba atque cruda & pulsus durities demonstrant. Quum ergo hisce malis explicandis naturales sufficiant causæ, non ad supranaturales atque magicas confugere licet. Quod si vero ad prognosin transgrediamur; haud ignorari oportet, hocce malum & temporis diuturnitate & frequentissimis insultibus in habitum fere ac alteram naturam degeneratum, vix ac ne vix quidem medicationi esse obsecuturum. Quin haud immerito timeo, ne si forte vehementiores mentis commotiones, maxime iracundæ, aut irregularis diæta, spirituosorum abusus aliaque accesserint, hæc affectio in ipsum furibundum raptum, aut epilepsiam, aut plane veternum aliquando transeat. Hinc ut ipsi suppetiæ ferantur, opus omnino est: quo scopo ante omnia cavere oportet, ne natura multitudine remediorum, maxime purgantium, vomitoriorum, aliorumque vehementium & calidorum, vires magis perfundantium obruatur; sed eo potius intendendi nervi, ut enervata natura, debileque nervorum genus tam pharmacis convenientibus, quam accurato victus genere roborentur atque confortentur. Id impetratum iri confido, si primum ex vena in pede tusa sex circiter cruoris emittantur unciæ; deinceps decoctum ex radice chinæ, Scorzoneræ, sarsaparillæ, polypodii, semine fœniculi paratum mane calidum ad octo vel decem vascula forbilletur, reliquo die frigidum loco potus ordinarii bibatur. Tum operæ erit pretium, ut æger quavis vespera in pediluvia ex melissa, floribus rosarum, cineribusque clavellatis præparata pedes ad suras usque immittat, ac per horam dimidiam desideat; sub prandio L. vel LX. guttas essentiæ meæ Aurantiorum assumat, & vesperi alternis vicibus mox pulveris mei bezoardici, mox temperantis nitrosi dosin, mox XVI. mearum pilularum capiat. Nec denique minus XII. guttulæ liquoris mei anodyni, tribus partibus cum una balsami vitæ mixti mane ex infuso Théebois haustæ eximiam spondent utilitatem. Ceterum, ne vita sit sine motu deses, matutinis æque ac vespertinis quinta vel sexta horis cœlo sereno corpus ambulando, curru vel equo vehendo moveatur, necesse est: Fugiantur vero quam longissime potus calidiores, vinosi, Tabacus, cibi acidi, concoctu difficiles atque flatulenti; & cœna parciori utendum. Quæ remedia per 5. vel sex hebdomades usurpata si voto forsan haud responderint; Egranas acidulas interno usui commendarem; quas cum reliquis Deus ægro reddat salutares, ex pectore precor.

CASUS

CASUS XXXIV.

De affectu melancholico.

Vir quidam haud incelebris XXX. & quod excurrit annorum, cholerico-melancholici temperamenti, indolis sensibilis valde ac ambitiosæ, staturæ longioris, habitus strictioris, capacioribus vasis, robustis nervis musculisque, nec minus validis instructus viribus, stirpe prognatus est ad melancholicum malum admodum proclivi. Ipse ceterum adpetentia gaudet satis integra, alvo libera, nec unquam flatulentiis, ructibus, inflationibus atque torminibus imi ventris obnoxius fuit; diætam servat strictissimam, nec ullis indulget excessibus, nisi forte nimiæ iracundiæ & loco potus ordinarii hactenus aqua vino permixta usus est. Verum enim vero paucis abhinc annis somno frui cœpit levissimo; ipse quandoque vel sine ulla vel sane exigua caussa meticulosus redditur tristisque; maxime si adversas res perceperit, insigni mœrore, mentisque perturbatione solicitatur; hominum consortium ipsi est inimicum, præcipue vestibus rubicundis aut cœruleis indutorum; quos colores summopere aversatur; non minus tanta animi est sensibilitas, ut vel levissimo sono insigni percellatur terrore, hinc quoque solitudinem amans, omnemque clangorem & campanarum & vigilum nocturnorum fugiens, rus petiit. Hæ vero accessiones intervalla habent, ut iis mox ad omnia officia subeunda reddatur impar; mox vero summa cum mentis alacritate iis fungi valeat; ab omnibus ceterum immunis symptomatibus. Multos contra hæc mala consuluit medicos, varias thermas acidulasque in usum vocavit, peregrinationes instituit, vino utitur parcissimo, in ejusque locum aquam puram levemque bibere, ac ter quotannis venam secandam præbere suevit: nihilo tamen minus per tres jam annos hoc affectu solicitatus doceri avet, quinam ille potissimum sit; quæ ejus causa ac medela convenientissima.

Consilium Medicum.

Probe volutavi mecum ægritudinem, cujus caussa consultus sum, eamque minime in læsione & obstructione viscerum, nec humorum vitiosa colluvie residere; hinc nec primarum viarum spasmis, nec sanguinis inflationibus aut congestionibus complicari exinde colligo, quod æger alvo libera, ciborum integra adpetentia non minus quam concoctione gaudeat. Neque enim aciditatis cujusdam in ventriculo præsentiam, malo hypochondriaco familiarem suspicari possum: sed omnem morbi vim in nervorum atque spirituum affectione colloco. Namque procul dubio meninges cerebri æque, ac nervosas totius corporis membranas nimium tensas, strictas atque sensibiles esse arbitror: unde non solum motibus spasmodicis facillime fiunt obnoxiæ; verum etiam mentis sensibilitas, & peculiaris ad angustiam, timorem, terrorem, mœstitiam, aliasque commotiones proclivitas natales suos mutuatur. Quum autem insignis deprebendatur animi efficacia in motus tam fluidarum, quam nervosarum nostri corporis partium: non fieri potest, quin ex illius perturbationibus humorum partim libero circuitui, partim & excretionibus eximium inferatur impedimentum. Inde vero depravatur naturalis atque legitima eorum temperies, & ob præpeditas maxime bilis in hepate secretiones, acria ac sulphurea recrementa intra sanguineam massam resorbentur, ab iisque laudabiles succi, cerebro ejusque membranis & lubricandis & nutriendis destinati, magis magisque læduntur atque corrumpuntur. Nimiæ vero fibrarum nervearum tensioni in acceptis ferendum est, quod æger nec placido, profundoque somno fruatur, nec vel levissimum sonitum perferre queat: at hæ diuturnæ vigiliæ humorum tenuitatem magis adauxerunt: hinc eruor è vena missus tenuissimus ac rubicundo colore imbutus adparuit; neque tamen refrigeratus ullum dimisit serum; sed fervidissimus fuit, vaporemque exhalavit. Quod si porro caussam sensibilitatis illius, qua membranæ cerebri nervosæ pollent, eximiæ perspiciamus: eam potissimum partim in temperamento cholerico-melancholico, ac corporis habitu strictioti, partim in nativa dispositione sitam esse arbitror, cui denique multum momentum addidit vitæ genus, quo æger fungitur, multa meditatione mentisque commotionibus, iracundia atque mœroribus complicatum. His ergo suppositis facile adparet, nullum in morbo curando locum habere evacuantia, ut emetica, purgantia, sudorifera nec vesicatoria, cucurbitulas, fonticulos, martialia, absorbentia, stomachica, carminativa, quæ vulgo, malo hypochondriaco opponi solent: neque etiam ullum emolumentum ab aquarum mineralium usu expectare licet: cum nec viscerum infarctus, nec humorum crassities ac impedita circulatio, nec acida in primis viis colluvies, nec glandularum obstructio præsto esse videantur. Omnis potius curandi nervus eo intendendus erit, ut motus partium nervosarum irregulares consopiantur; tensio præternaturalis nervorum demulceatur, & menti restituatur tranquillitas. Hisce vero obtinendis scopis pharmacorum certe nimia farrago minime sufficiet: sed omnem, quæcunque est, salutis spem à recto vivendi genere & congruo rerum non naturalium ad vitam conservandam summe necessariarum usu dependere arbitror.

Quæ cum ita sint, eo meum collineat consilium, ut æger ante omnia muneribus suis, absque mentis perturbatione haud absolvendis ad aliquod tempus supersedeat, & potius jucundo consortio, & quicquid ad animi delectamentum conferre potest, sedulus utatur. Subinde non abs re erit, ut locum cœlumque mutet: ille enim, in quo jam degit, aër justo frigidior, nervorumque siccitati admodum inimicus est; hinc temperatum seligere oporter, qui nec siccus valde, frigidusque, nec nimis sit humidus; & meo quidem arbitrio id commode obtinebit, si ruti magis vitam degerit: namque in his nervorum adfectibus aëris mutatione nihil unquam deprehendi fructuosius. Tum in id summo incumbendum erit studio, ut somnus concilietur, à quo & animi requies & corporis temperies multum dependet. Neque vero huic fini assequendo conveniunt sopientia, papaveracea aut plane opiata: quippe quæ majorem inducent torporem, melancholiam augebunt, & forsitan in furorem omnino commutabunt: Melius est, ut æger cubitum iturus in tepida descendat pediluvia. Hisce autem rite parandis flores chamæmeli, papaveris thæados, rosarum rubrarum, artemisia, nitrum, salque commune linteo includantur, iisque in vas ligneum profundius impositis aqua fluviatilis fervens infundatur: stent per aliquot tempus ut horum vis extrahatur: tum addatur aqua frigida, donec fervens teddatur tepidior; cui pedes ad genua usque immittantur, & per horam dimidiam sudora madidi in illa detineantur; iisque

isque tepor affusione calidioris conservandus est. Neque minus operæ erit pretium, ut æger paulo maturius se ad somnum componat: quoniam concubius sopor profundior, magisque reficiens deprehenditur, quam quo post mediam noctem aut summo mane fruimur. Nec denique levem in quiete inducenda præstabit operam, si cubitum iturus jiscula avenacea vitello ovi, passulis minoribus, atque amygdalis dulcibus permixta vesperi sorbillaverit, & insuper haustum cerevisiæ lupulatæ, bene defæcatæ assumserit.

Inter medicamina in hoc morbo nitrosis atque præcipitantibus non sunt præstantiora: hæc enim ebullitiones sanguinis, & partium sulphurearum intestinum motum potenter coërcent; æstum attemperant; nec solidis partibus humiditates detrahunt; nec levem in promovendo somno spondent utilitatem. Hoc scopo præstantissimus erit hic pulvis: Recipe matris perlarum, lapidum cancrorum ana drachmam unam, nitri regenerati grana duodecim, olei destillati nucistæ, olei de cedro ana guttas duas, misce fiat pulvis, div. in duas partes, quarum quævis vel vesperi ex aqua cerasorum nigrorum aut florum tiliæ, vel ante prandium assumenda est. In locum oleorum essentia ambræ veræ, Moscho atque zibetho destituta substitui potest: quippe quæ ob blandam sulphuream, qua pollet, anathymiasin, genus nervosum roborandi ac somnum conciliandi insignem possidet efficaciam.

Porro vena in pedibus bis ad minimum quotannis tempestate serena, mense Martio & Septembri; &, si haud accesserit hæmorrhoidalis fluor, quater omnino, nempe Februario, Majo, Augusto atque Novembri mensibus secanda est: hujus autem fluxus si adparuerint indicia, ille frictionibus, fotibusque maxime vaporosis promovendus; quod si vero inanis anum adfixerit dolor, hirudines ad illam adplicandæ sunt. Postea, ut eo certius exstirpetur malum, aut saltem, ne in furorem desinat, præcaveatur; præstantissimus erit balneorum tepidiorum, simulque leviorum usu: quæ inter Tœplicensia sulphurata præ illis quæ intra urbem scaturiunt, palmam obtinent. Balnea enim justo calidiora ob insignem, quam excitant, humorum ebullitionem, majus damnum minantur, quam emolumentum: contra vero quæ tepida & temperata sunt, egregiam vim fibras membranasque totius corporis nerveas emolliendi, humectandi, tensasque relaxandi possident: quid? quod corporis superficiem blande fomentando, poros cutis aperiendo, atque tubulos seriferos dilatando non solum ipsam promoveant transpirationem, verum etiam humores à capite & internis partibus ad externas magis alliciant. Et incredibilis omnino est efficacia, quam hæ thermæ, quarum aquæ subtiles levesque sunt, rite & diu adhibitæ in hisce melancholicis non minus, quam maniacis ipsis recentioribus exserunt affectibus.

His denique omnibus pertinax victus observatio accedat, necesse est: Ergo summopere sibi caveat æger ab aëris frigida, humidaque temperie, maxime ventis borealibus ac septentrionalibus. Ante omnia pedes ab omni frigore muniendi sunt: hi enim quo frigidiores existunt, eo magis humores ad caput rapiuntur. Inter cibos fugere oportet omnes acidos, cepis conditos, salitos, omnesque aromatisatos (quos vulgo dicunt: *Die von einen boben gout sind*:) nec alios assumere convenit, si mens commota fuerit: Nam generatim sciendum est: Nec epulis, nec somno, nisi sub animi tranquillitate fruendum esse. Potui sub prandio inserviat vinum generosum una parte cum tribus aquæ vel simplicis, vel quod melius, Selteranæ, Spadanæ, Dunstadiensis aut Wildungensis permixtum; quod vero sub cœna omitti, in ejusque locum cerevisiæ bene coctæ atque levioris usum substitui mallem. Neque vero infusorum Thée vel Coffée potu, nimis exsiccantem, nervisque insensum commendarem; sed potius jusculum vitello ovi & succo aurantiorum permixtum mane sorbillari suaderem, quod partim ventriculum roborat, partim acrimoniam attemperat: nec alienus erit potus Chocoladæ cum aqua paratus, quandoque haustus, maxime si ex eo quædam essentiæ ambræ assumantur guttulæ; hunc enim ob blandum, quod fovet, oleamentum nervoso generi perquam amicum deprehendi. Ne vero ab illius viscositate tunica ventriculi villosa obstruatur; abs re non erit, illi abluendo haustum aquæ fontanæ superingerere. Sed cavendum ceterum est à nimio pharmacorum usu; & ipsam curationem per aliquot menses, quin integrum annum protrahere; maxime rectæ vivendi rationi diutissime inhærere; & balnea non nisi vernali vel autumnali tempestate in usum vocare oportebit: quæ si rite observaverit æger, de felici eventu haud dubito.

Nunciatum quoque fuit, ægrum hac medicatione per aliquot tempus usum optime habuisse, ac insigne mali sui deportasse allevamentum.

CASUS XXXV.

De affectu melancholico.

Virgo viginti annorum generosa, ingenii olim hilaris ac perfaceti, tribus potissimum abhinc anni quadrantibus, gravem incidit mentis affectionem, cujus hi fuerunt natales. Quædam pariter generosa virgo, cujus arctissima familiaritate usa erat, in mortis articulo versata, nostram ad se adhuc semel visendam invitari jubet; quæ sub hac invitatione epulis assidens, nec tantum in mora periculum esse arbitrata diutius remoratur domi, donec improvisum de hujus amicæ insequuta morte accipere nuntium. Abhinc vero insigniter contristata, mœroribus magis magisque indulgere cœpit, & somnus quoque imminui turbarique videbatur: maxime vero mox à prandio insigni quotidie mœstitia, tantisque angoribus torquebatur, ut vix respirare potuerit, & copiosissimas ploraverit lacrumas; neque minus appetentia destrui & concoctrix vis lædi cœpit. Huic malo licet tempestivas ferri suppetias parentes voluerint, omnem tamen medicinarum usum recusavit ægra; nec nisi quasdam temperantes ex suasu celebrioris medici assumsit: quem cum pariter adversa raperet valetudo, ipsa ab omnibus remediis abstinuit, malumque magis magisque increvit. Tum enim conscientiæ tormenta accesserunt, ac spirituales angores perpetui, tantique, ut furibundæ instar assiduo cursu atque ambulatione se fatigaret, mentisque insuper errores inciderent. Secabatur vena, dabantur variæ essentiæ, præsertim carminativæ, pulveres, infusa theiformia atque pilulæ: quæ quidem alvum egregie duxerunt, multumque recrementorum mucidorum expulerunt, malo autem ne quicquam detraxerunt. Somnus enim, licet quandoque per duas tresve horas oculos occupet, tamen præternaturalis est, assiduaque membrorum agitatione stipatus: neque minus tanta vehementia vigil etiam membra jactat motitatque, ut inde sudore

sudore fere diffluat insignique humorum ebullitione afficiatur: nec hominum sermones ferre potest, quin ab illis statim excandescat, & pedibus manibusve contremiscat. Appetitus jam augeri, alternisque potissimum diebus integrior videtur: menses stato tempore, non tamen ea, qua olim quantitate fluunt; caput à prima morbi accessione hucusque eximio torquetur dolore, & omnia in pejus ruunt.

Consultatio.

Generosæ virginis ægritudo, cujus historia mecum fuit communicata, in animo, ac vitio capitis, spirituumque animalium magis, quam humorum læsione hærere, & à vehementi mentis commotione, insignique tristitia originem traxisse videtur. Docet enim proh dolor! crebra experientia, hosce subitaneos gravesque animi affectus, integrum motuum vitalium ordinem pervertendi; hinc somnum, mentis requiem, vires corporis, appetentiam, concoctionem ac excretiones naturales, quæ per alvum, transpirationem, & menstruam in sexu sequiori purgationem fiunt, pessumdandi eximiam possidere efficaciam. In hisce autem morbis, quorum caussa nec in visceribus, nec humoribus sita est, nullam nec à pharmacis, purgantibus, aperientibus, emeticis, & sanguinem depurantibus medicinis; nec à venæ sectione, utut in aliis deliriorum generibus utilissima, expectare licet salutem: sed quæ adhuc è re erunt, hisce potissimum absolvi credo momentis. Ante omnia operæ erit pretium, aërem cœlumque mutare, & balnea ex aqua fluviatili, vel quod melius, pluviali, surfuribus triticeis, & lacte parata sæpius in usum vocare. Hisce nimirum tepidissimis ægra prima hebdomade bis quotidie, mane vesperique umbilico tenus insideat; postea autem matutino duntaxat immittatur tempore, probe tamen cavendo, ne capitis exinde sudor erumpat. Non minus porro egregium effectum præstabit lac asininum, cujus binis circiter, antequam ingrediatur balneum horis primum dimidiam potare mensuram; dein successive ad integram ascendere, ejusque pariter ac balnei usum per quatuor vel quinque hebdomades protrahere poterit. Asinino deficienti caprinum lac una parte cum duabus acidularum Selteranarum mixtum substituere licet: ex quo etiam, si alvus fuerit segnis, uncia una cum dimidia Mannæ mane est haurienda. Tum vero ab omni cerevisiæ vel vini potu abstinere, & in horum locum hoc decocto uti convenit: Recipe rasuræ cornu cervi, radicis scorzoneræ ana uncias quatuor, pœoniæ, caryophyllatæ, cichorei ana unciam, cardamomi minoris drachmas tres. M. Conc. cont. d. S. species, quarum binæ unciæ in tribus aquæ mensuris per horam dimidiam in vase clauso decoquendæ sunt. Neque negligendum est corporis exercitium, illudque potius vel ambulando vel curru vehendo sub tempestate serena aliquot aut ante aut post pastum horis probe instituendum; & denique haud ludetur opera, si cubitum itura vasculum potiunculæ nervinæ hauriat, quæ sic se habet: Recipe aquæ florum liliorum convallium, primulæ veris, tiliæ, acaciæ ana uncias duas, melissæ citratæ cum vino, cinnamomi cum vino ana unciam unam cum dimidia, pulveris marchionis drachmas duas, cinnabaris nativæ præparatæ, succini præparati ana drachmam semis, syrupi corticum aurantiorum drachmas tres. M. d. S. *Haupt und Nerven stärckende* potion. His rite adhibitis salutarem eventum haud desore credo; quem Deus reddat prosperum ex animo precor.

CASUS XXXVI.

De affectu melancholico-maniaco.

Comes quidam illustrissimus per tres jam annos affectu quodam melancholico-maniaco, ac rationis usu depravato solicitatus, meam contra hoc malum requisivit opem. Is namque viginti duos annos natus, temperamenti melancholico-cholerici quatuor abhinc annis tertiana febre, sub cujus qualibet accessione leve patiebatur delirium, laboraverat: qua superata proximo anno post, cum ipsi ob insignem plethoram sanguis è pedibus mitteretur, tanto maniaco furore rapiebatur; ut & acidulis Egranis, & Carolinis, maxime pediluviis ex his paratis, & temperantibus, refrigerantibus, blande sedativis ac emeticis frustra omnino adhibitis, ad hoc usque tempus cum assiduis vigiliis stipatus inhæserit. Quamvis etiam ob eximiam, qua æger pollet, humorum abundantiam quotannis vena in pedibus fuerit secata: tantum tamen aberat, ut inde melius haberet, ut potius tribus semper post venam tusam diebus rabies magis incraverit, dein iterum remiserit. Neque vero memoriæ vis penitus periit, quin homines cognoscere, & latinam quandoque gallicamque linguam strepere valeat: tamen sermo sine ordine fertur. Appetentia ceterum varia est, mox avidissima, mox plane prostrata; alvus assidue segnis, perpetuumque partium externarum frigus. Binis abhinc annis cœcæ adparebant hæmorrhoides: quæ quidem hirudinibus ad anum adplicatis oppugnabantur, eodem tamen minus felici eventu, qui fonticulum brachio inflictum sequebatur. Jam corpore magis fit obesus, & ob ventriculi debilitatem vino cum aqua mixto in locum ordinarii potus uti suevit. Nec denique silentio prætermittendum est, fratrem illustrissimi comitis gemellum eadem tentari ægritudine; à qua tamen & parentes & priores fuerunt liberi.

Quæ cum ita sint; facile adparet, morbum hunc melancholico-maniacum insigni generis nervosi, maxime partium capitis nervosarum imbecillitati æque ac hypochondriorum malæ dispositioni suos debere natales. Hæc vero vitia ex pravo potissimum vivendi genere, potuum calidiorum usu, mentis frequentioribus commotionibus, multisque laboribus cum meditatione ac vita sedentaria junctis originem traxisse vero est simillimum: neque minus dubito, quin febris intermittens olim tolerata, & nimis præcociter forsitan suppressa huc contribuerit. Non enim solum experientia docet, hasce febres incongrue adstrictas ad ventriculi, generisque nervosi debilitatem & hypochondriaca symptomata producenda esse perquam opportunas: verum etiam ipsa ad hæmorrhoidalem fluxum molimina, quibus æger ante binos annos tentatus fuit, satis firmo sunt documento, quod spasmis atque flatulentiis imi ventris, hypochondriacis valde familiaribus obnoxius; his autem liber humorum per intestina & viscera abdominis circulus fuerit impeditus. Quandocumque autem hisce cum artuum externorum, tum nervosarum abdominis partium, maxime ventriculi atque intestinorum violentis distensionibus cruor spissus vehementer ad caput atque cerebrum compulsus, nullo per nares potitur exitu; sed intra membranarum cerebrum ambientium vasa stagnans, ea nimium distendit, & ad varicosas dispositexpansiones; haud mirum, si partim sensus interni pertur-

perturbantur; partim ipsa læditur imaginatio, iisque imbuitur objectis, quæ rationis usum destruunt, mentemque ad ambitiosas, invisas, furibundas iracundasque ideas, atque ad ipsam prorirant rabiem. Quemadmodum enim sensuum internorum integritas ab æquali liberoque humorum vitalium per vascula cerebri minima circuitu potissimum dependet: ita quoque omnes mentis perturbationes, memoriæque, ingenii atque judicii læsiones cruoris in iisdem cerebri vasis stagnationi in acceptis ferendæ sunt. Hinc vero ipsa cerebri fabrica vitiatur, ejusque ductus ac pori destruuntur, & ipse fluidi nervorum tenuissimi influxus impeditur; qui, si in cor, arterias, ventriculum, intestina, aliasque tam internas, quam externas partes congrua quantitate ac justo vigore succcesserit; omnes harum partium functiones, motum atque pulsum cordis nimirum & arteriarum, digestionem ciborum, chylificationem, alvinas omnesque reliquas se & excretiones in debito atque naturali conservat ordine. Ex his denique adparet, cur pulsus inæqualis, appetentia ciborum inconstans, digestio eorum impedita, alvi excretio segnis, corporis decrementum, extremorum frigus, ructuosæ molestiæ, somnus turbulentus multisque terriculis stipatus insomniis frequentissima morborum melancholicorum atque rabidorum sint symptomata.

Quod si autem prognosin aggredior, non possum, quin morbi præsentis jam per triennium inhærentis ac fere inveterati curationem admodum difficilem arduamque pronunciem. neque enim bonum præbet præsagium, sed graviorem cerebri læsionem denotat, quod malum absque ulla intermissione assidue sævint; cujus plerumque ea esse solet indoles, ut circa æquinoctia vel solstitia atrocius adfligat, reliquo autem tempore observetur levissimum. Nec denique mihi placet, quod frater cum illustri ægro uno editus partu eadem detineatur ægritudine: quamvis enim parentes ab ea liberi fuisse perhibeantur; nihilo tamen secius hanc cerebri imbecillitatem jam in utero hisce gemellis fuisse communicatam vero videtur simillimum; cum compertum sit, liberos ab ebriis etiam parentibus genitos insigni capitis debilitate, morbisque exinde oriundis admodum esse opportunos. Contra vero cum ægrotans ætate sit adhuc junior; jam iterum pinguescat, malique aliquale observetur decrementum; nec usum medicinarum, more alias melancholicis consueto aversetur; nec denique ea adhuc assumserit remedia, quæ malo expugnando sint idonea: non omnem omnino si non perfectæ sanitatis, saltem eximii levaminis spem abjicere oportet.

Venio ergo ad auxilia, perillustri Comiti ferenda, quæ magis diæteticis remediis, quam pharmacis, chymicisque absolvi credo: illis enim diu, pertinaciter ac patienter adhibitis in hisce nervorum vitiis nihil unquam deprehensum fuit efficacius. Eo itaque omnes intendere oportet nervos, ut primum nervosum genus admodum debilitatum corroboretur, dein spasmodicæ distentiones consopiantur, tum raptus humorum ad caput derivetur; porro cerebrum, ejusque membranæ confortentur, & denique concoctrix ventriculi vis non minus ac alvina excretio promoveatur.

Quibus scopis sub divina gratia obtinendis, circa venæ sectionum administrationem ante omnia moneo, ne illa fiat in pedibus; hancce enim in hisce spasmodicis morbis pedum frigore continuo stipatis magis deprehendi noxiam; quippe quæ spasmum externarum partium magis augendo, majori humorum ad caput regurgitationi efficacissimam suppeditat occasionem. Neque etiam convenit sanguinem circa æquinoctia mittere; siquidem eo tempore horum morborum graviores esse solent accessiones, humorumque vehementiores commotiones. Magis è re fore arbitror, ut sub serena tempestate amicoque cœlo non solum vena bis quotannis, nempe Februario mense, & binis ante autumnale æquinoctium hebdomadibus in brachio secetur, & sex inde cruoris detrahantur unciæ: verum etiam cum hæ binæ venæ sectiones plethoræ imminuendæ ac humorum in vasis cerebri stagnationi discutiendæ minus sufficient, duabus quoque quotannis vicibus, Junio scilicet Decembrique mensibus quatuor cucurbitæ scarificatoriæ dorso, totidemque pedibus admoveantur.

Deinde operæ erit pretium, corpus sedulo movere, maxime equitatione, quæ bis quotidie, & tribus ante pastum, & quatuor post illum horis instituenda est, ut transpiratio promoveatur, & humores ad externam magis invitentur corporis superficiem; cavendum tamen ne impetuosior sit hic motus, neque tantus, ut humorum inducat ebullitionem. Tum vero etiam atque etiam hortor, ut perillustris æger locum aëremqua mutet: hæc enim cœli mutatio non solum ipsi morbo apprime conveniens est, verum etiam eo inservit, ut ingrata, & excitandis ideis adversis opportuna objecta removeantur: siquidem notum est, hosce ægros ob arrogantiam, cujus opinione laborant, & pareutes & omnes, quorum imperio subjacent, ferre haud posse. Porro ægrotantem nunquam solum relinquere; sed potius musica, ludis, vervationibus &c. excitare; multo minus ipsi quicquam contradicere, aut gravius forsitan reprehendere oportet; ne inde in majorem agatur rabiem atque furorem.

Præsertim vero vivendi ratio sit accuratissima, nec largis indulgendum epulis, quas inter fugiantur & acriora aromata, & calidiores potus atque cerevisia. Hujus enim in locum commendarem decoctum ex hordeo, cornu cervi ra'pato, & citri corticibus paratum; vel solum, si illius binis mensuris decem nitri depurati addantur grana, bibendum; vel tribus partibus cum una vini Neccarini mixtum: vel denique hujus loco Selteranæ acidulæ eadem quantitate cum dicto vino maritatæ potari possunt; sed ipse potus sicuti tepidior, ita larga copia hauriendus est. Deinceps in hisce morbis acidulis Selteranis lacte caprino vel asinino permixtis nihil deprchenditur præstantius: quarum aquarum tribus partibus cum una lactis nuptarum usus bis quotannis, verno pariter ac autumnali tempore per 5. vel 6. hebdomades protrahendus; & vesperi balneum ex aqua dulci temperatum adjungendum est. Neque minus thermæ egregium spondent emolumentum, & non solum constrictas nervosas partes relaxant, verum etiam insigniter roborant: quas inter balnea sulphurata Tœplicensia commendo. Nec irrita erit efficacia pediluviorum ex aqua fluviatili, floribus chamæmeli & furfuribus triticeis paratorum; quibus tepidioribus duntaxat, & successiva aquæ calidioris affusione moderandis æger quavis vespara cubitum iturus pedes ad suras usque immittat: hæc enim partim humores à capite ad partes inferiores derivant, partim nervosum genus emolliunt, & sanguinis æqualem promovent circuitum. Porro adhuc fonticulum in altero brachio excitari mallem; & humorum ebullitioni sopiendæ, acrimoniæ biliosæ attemperandæ, ventriculoque roborando hunc opponerem pulverem: Recipe pulveris marchionis, lapidum cancrorum

rum ana drachmas duas, cinnabaris nativæ præparatæ, nitri purificati, tartari vitriolati, succini præparati ana drachmam semis, olei de cedro italici guttas IV. M. f. pulvis; cujus drachma vesperi, aut simul mane ex aqua cerasorum nigrorum capienda est. Non minus egregium erit, quotidie aut alternis diebus mane quædam vascula infusi Théebois, aut alius theiformis ex melissa & abrotano parati, cujus mensura dimidia sexta parte florum lactis & sex nitri granis permixta sit, haurire.

Alvi libertas perpetuo est conservanda, cui inservient mala Borsdorffiensia cum passulis cocta; juscula ex prunis Damascenis cum drachma cremoris tartari parata; pruna ipsa cocta; aut duæ unciæ Mannæ loco sacchari in decocto Succoladæ solutæ, & mane devoratæ; aut sal Anglicanum, vel Sedlicense quandoque sumendum, cujus uncia dimidia, aut sex drachmæ in quarta aquæ fontanæ mensuræ parte solutæ assumantur, & tum aliquot vascula infusi Théebois aut fabarum Coffée sorbillentur.

Hæc sunt, quæ in salutem perillustris ægri proponenda duxi; quibus, si morem gesserit haud dubito, quin mali eximium levamen sit insequuturum.

Rite quoque hæc omnia adhibuerat ægrotans; unde post aliquot menses malum insigniter imminutum fuisse mihi nunciatum est; ad quod penitus expugnandum, commendatarum medicinarum usum diutius protrahi jussi.

CASUS XXXVII.

De primipara ex terrore facta maniaca, & feliciter restituta.

Viginti annorum, temperamentique sanguineo-melancholici fœmina, ad terrorem facillima, venerique deditissima cum in primo vix quatuor hebdomades transegisset puerperio; accidit, ut noctu ex motu fenestræ apertæ & à vento agitatæ illa placide dormiens evigilaret, & spectri suspicione perterrita, custodi acclamaret. Hunc clamorem quædam fœmina ipsi consanguinea in proximo cubili percipiens, putat incendii metum significari, & hinc indusio duntaxat induta accurrit januæ cubiculi, in qua degebat puerpera, eamque tacita aperit. Quam cum videret hæc, graviori percellitur terrore, ipsamque suam matrem, longis jam abhinc annis mortuam, spectri larva cubiculum intrasse anxia sibi imaginatur. At vero triduo elapso factum est, ut mentis errorem, ipsamque rabiem incideret; qua omni somno destituta, perpetua loquacitate res alienas atque inconcinnas sermone plerumque ligato garrit, & omnia fere alimenta assumere recusat; neque tamen æstu torquetur febrili. Lochia ab ipso partu haud fluxerunt rite & hoc potissimum tempore ipsi olim menses erumpere suevêrunt. Infante ergo protinus alii nutrici tradito, ipsi ægrotæ ter successive vena in pedibus secabatur; & quantum ob assiduam rabiem erat possibile, medicinæ sanguini à capite derivando, mensibusque promovendis idoneæ exhibebantur, maxime pulveres ex nitro, cinnabari, & camphora parati & emulsiones ex feminibus quatuor frigidis confectæ. Tantum autem abest, ut inducias furori induxerint, ut ille potius quotidie ingravescat, ac ægra jam vinculis omnino constringi debeat.

Ego in consilium accitus, præter recensita remedia ægram bis quotidie in balnea ex aqua tepidiori parata immitti jussi. Hæc insignem tulerunt opem; non enim solum corpore, quod antea totum cum artubus tactu frigidum erat, post quodvis balneum admodum incaluit; verum etiam ipsa mens quietior facta ad se redire cœpit: quid? quod utero mox iterum conceperit, partum ediderit feliciter, & adhuc valeat optime.

Epicrisis.

Licet ex hoc casu animadvertere, 1. quod valde infensus sit gravis terror puerperis, iis præsertim, quæ per uterum non satis expurgatæ fuerunt. Tanta enim terroris fuit vehementia, ut gravioribus partium externarum stricturis sanguinem ad caput repellendo, in ægra nostra affectum maniacum provocaverit.

2. Notatu dignum est, quod major adhuc terroris potentia sit in fœminis circa illud tempus, quo menses fluere consueverunt; quoniam horum evacuatio nunquam sine præcedente generis nervosi strictura perficitur. Nam quum terroris ea sit natura ac indoles, ut sanguinem ab ambitu ad centrum sive interiora corporis forti partium externarum constrictione retrovertat; facile patet, eum majori pollere efficacia & præsentissimam noxam inferre tunc temporis, quando corpus jam jam spasmo adfligitur.

3. Illud etiam ad observationem insigne est, quod balnea moderate calida, ex aqua dulci parata, & profundiores in iis insessus ad affectum maniacum, si non adeo invetaraverit tollendum opem ferant desideratissimam. Nos sane pluribus experimentis compertum habemus, præferenda esse balnea omnibus aliis remediis, quæ vulgo in ejusmodi casibus commendari solent. Ratio operationis & felicissimi successus hæc nobis esse videtur. Est in affectu maniaco conversus sanguinis motus à partibus externis ad caput, ob stricturam, quæ hisce partibus à terrore inducitur. Nihil vero tam promte & expedite constrictum corporis habitum relaxare, & tubulos subcutaneos, vasaque sanguinea aperire, & sanguinem à capite ad ambitum corporis rursus derivare, atque adeo æqualem humorum motum restituere potest, quam balnea moderate calida, pauloque diutius usurpata: quod remedii genus, quamvis recentioribus medicis incognitum vel potius neglectum videamus, vetustis tamen temporibus celebratissimum fuit. Ita enim legimus apud Cornelium Celsum, homines qui rabie ex morsu canis vel aliorum animalium correpti fuerunt, vel qui hydrophobia laborarunt, balneo aquæ dulcis fuisse restitutos.

CASUS XXXVIII.

De delirio periodico cum motibus epilepticis à mensium retentione.

Virgo quædam XIX. annorum, sanguineo-melancholica, cum ante aliquod tempus sub ipso mensium fluxu gravi percelleretur iracundia: accidit, ut illi fluor protinus subsisteret. Nec quoque rediit ad regularem successum, licet nonnunquam parcior appareret: quo factum est, ut nostra insigni præcordiorum anxietate, doloribus capitis, languore corporis, & matutinis vomitibus satis graviter solicita-

sollicitaretur. His magis ingravescentibus symptomatibus imploravit medici auxilium, qui quidem illa aperientibus, leniter laxantibus, & uterinis exhibitis, nec non venæ sectione circa instans mensium tempus in pede instituta oppugnavit; tantum tamen abest, ut illa debellaret, ut potius malum majora in dies sumeret incrementa. Namque non solum dicta symptomata assidue inhærent; verum etiam calor præternaturalis cum pulsu celeri tribus abhine hebdomadibus adparere cœpit, quem motus epilepticus per tres adfligens horas presso comitatur pede. Stipatur hæc accessio mentis errore, & per intervalla vespertino potissimum, nocturnoque tempore redire suevit; ægra circa meridiem satis bene habente. Quamvis igitur & hisce malis varia & antispasmodica & antifebrilia opposita fuerint remedia: remiserunt equidem ex horum usu & epileptica agitatio & æstus præternaturalis; nihilo tamen secius quavis vespera prægressis gravi cardialgia atque vomitu mentis defectiones incidit ægra; quibus nec pulsum, nec respirationem penitus intercipientibus per tres quatuorve detinetur horas. Ceterum appetentia fit imminutior, & insuper denique per intervalla vehementes cordis palpitationes cum spirandi angustia ac suffocationis metu accedunt, per horam circiter dimidiam inhærentes. Quæ cum ita sint, Tuum vir excellentissime, imploramus judicium, ac doceri avemus, quinam sit hic affectus? quæ ipsi profutura medicamina? & quinam illius eventus sit sperandus?

Responsio Consultatoria.

Quod si circumstantias in transmissa morbi historia obvias rite perpendo mecum; haud quidem ignoro, hosce spasmodicos motus, si ex mensium anomaliis suos mutuati fuerint natales, vulgo nomine hystericæ vel uterinæ passionis venire; quoniam in utero eorum princeps residere videtur caussa. Verum enim vero cum præsenti morbo quædam complicentur symptomata, quæ ab hysterica passione omnino sunt aliena, & in mentis alienatione periodica cum corrupta phantasia ac epilepticis motibus stipata consistunt: mallem illum à potiori symptomate delirium periodicum cum motibus epilepticis à mensium retentione oriundum vocare. Neque enim quenquam fugiet, mensium maxime à gravi mentis commotione, vehementi iracundia, ut immani terrore inductam subitaneam retentionem atque suppressionem, gravissima ac periculosa comitari symptomata. Namque cruor, critice ac salutariter per uterum evacuandus, si exitu suo destitutus intra vasa corporis restiterit, non solum molestam illam, ac variis ægritudinibus producendis idoneam admodum plethoram gignit: verum etiam accedente animi affectu motus partium vasculosarum, fibrosarum atque carnosarum à naturali recedit ordine, & primum fluidorum circulus redditur inæqualis, deinceps hic æque ac solidorum motus magis interiora versus tendit. Hinc ipsæ salutares se & excretiones, quarum debito successu vita atque sanitas conservatur, perturbantur; & exinde denique cruoris in his vel illis partibus stagnationes oriuntur; quæ pro diversis, quas occupant regionibus, varia atque gravia inducunt symptomata. Quod si enim humores ad nervosas ventriculi membranas compelluntur; hujus inflationem, appetitus prostrationem, cardialgiam, nauseam, vomitumque excitant: & ipse stomachus flatibus onustus, septi transversi liberum motum descensumque impedit; hinc ad sanguinis circuitum per pulmones remorandum potenter disponit, & inde summam præcordiorum anxietatem, difficillimam & anxiam spirationem, tussimque aridam progenerat. Quum præterea ventriculus ex pari octavo & ramo intercostali nervos suos adipiscitur vique horum cum omnibus totius corporis nervosis partibus arctissimo jungitur vinculo atque consensu; fit inde, ut illo spasmis flatibusque graviter distento, caput simul, pericranium, & maxime membranæ cerebrum medullamque spinalem cingentes vehementer afficiantur, constringantur, ideoque ipsa sanguinis per vasa cerebri circulatio admodum retardetur. Huic autem per vascula cerebri cruoris progressui in externis partibus impedito capitis dolores; in internis vero retardato vertigines, corrupta phantasia, mentis alienatio & animi deliquia suos debent natales; & à spasmo membranarum, quæ cerebrum ac medullam spinalem ambiunt, motiones epilepticæ ac convulsivæ suam trahunt originem. Quæ cum ita sint; formalis horum symptomatum ratio consistit in spasmodica nervosarum partium, maxime ventriculi capitisque distentione: qua fit, ut humorum in visceribus circuitus impediatur, inæqualis reddatur; ipse cruor hinc inde stagnet, ac mala jamjam præsentia insigniter foveat non minus, quam adaugeat.

Quamvis vero affectus noster mensium retentioni in acceptis ferendus sit: attamen in illo oppugnando horum reserationem minime tentare, nec remedia huic opportuna in usum vocare convenit. Hæc enim, ut ut sint incidentia, evacuantia, menses pellentia, roborantia &c. violentis hisce spasmis, qui præcipue mali paroxysmos comitantur, tantum abest, ut suppetias ferant, ut potius præternaturales motus atque symptomata magis exacerbent: quid? quod ipsa venæ sectio vel in pedibus vel brachiis instituta parum adferat emolumenti. Namque crebra compertum habemus experientia, illam in motibus spasmodicis ac irregularibus minus provide administratam, hos magis adauxisse; & præsertim brevi ante febrium intermittentium, aut epilepticas accessiones institutam, has reddidisse longe atrociores. Hinc potius eo omnis dirigatur cura, ut spasmi consopiantur, & partibus nervosis, musculosis atque vasculosis naturalis tonus & pulsus restituatur: tum enim sanguinis irregulares ad caput, ventriculum & pectus congestiones, ipsique paroxysmi sponte cessabunt, aut saltem imminuentur insigniter. Quæ si rite fuerint observata, tunc mensium fluor congruis adminiculis in naturalem redigendus erit ordinem.

Quo igitur proponantur remedia, hisce scopis consequendis idonea: ante omnia alvi libertatem promovere oportet. Huic, cum humores à capite derivent, spasmosque intestinorum mitigent, optime inserviunt clysteres emollientes, qui ex furfuribus triticeis, floribusque chamæmeli coctis, & binis unciis olei amygdalarum dulcium, tantillo mellis, drachmis duabus salis, ac una nitri permixtis conficiantur. Neque minus huic fini respondet sal Sedlicense aut Epsomense, drachmis duabus circiter in aqua pura fontana solutum, & mane quandoque hauriendum, infusum quoddam calidum superbibendo. Hoc enim absque ulla humorum exagitatione præstantissimum exserit effectum; nec exsiccat genus nervosum, nec illud vellicat, nec ad spasmos proritat intestina. Deinceps operæ erit pretium, ut ægra tribus aut quatuor ante quamvis accessionem horis balnea, aut duntaxat pediluvia ex aqua fluviatili, furfuribus triticeis & floribus chamæmeli parata, non nimis calidiora, ne humores commoveant, ingredia-

grediatur, iisque per horam dimidiam immoretur. Tum hanc commendo mixturam: Recipe liquoris nostri anodyni mineralis unciam semis, essentiæ castorei, spiritus bezoardici Bussii ana drachmam unam, laudani opiati liquidi guttas X. cujus 40. vel 50. guttulæ statim post egressum è balneo ex potu calidiori assumantur, & inde levior expectetur sudor. Porro suadeo, ut mane æque ac vesperi hujus pulveris capiatur dosis: Recipe pulveris Marchionis, antimonii diaphoretici ana drachmam unam, cinnabaris nativæ præparatæ scrupulum, castorei, nitri grana decem. M. f. pulvis, div. in 6. partes æquales. Mane simul sorbillandum est infusum theiforme, quod sic se habet: Recipe herbæ melissæ, betonicæ, salviæ ana manipulum unum, anisi stellati drachmam unam, Conc. Cont. d. s. species *zum Kräuter-Thee*. Neque minus insignem operam spondet hoc decoctum: Recipe visci querni unciam unam, radicis pœoniæ, valerianæ ana unciam semis, herbæ betonicæ, verbenæ, melissæ ana manipulum dimidium, florum hyperici, papaveris rhæados, chamæmeli vulgaris ana pugillos tres. Conc. cont. d. S. species, quarum binæ unciæ in duabus aquæ mensuris vase clauso per tres horæ quadrantes decoquendæ sunt. Hujus vero decocti largus haustus, binis semper olei amygdalarum dulcium cochlearibus remixtus ter quotidie assumendus, ejusque usus per binas septimanas protrahendus est. Quod si autem harum medicinarum congruus usus spem fefellerit, nec malo penitus exstirpando sufficerit: eo meum tendit consilium, ut proximo vere Egranæ acidulæ potentur, & externe balnea Tœplicensia adhibeantur. Has enim minerales aquas in ejusmodi spasmodicis affectibus funditus expugnandis desideratissimam edidisse opem, sæpius deprehendi.

Ut denique de morbi aventu quædam præsagiam; hunc, si usui exacto commendatorum remediorum pertinax vivendi ratio accesserit, omnino salutarem fore spondeo ac exoptatissimum. Quod si autem ægra medendi eam rationem neglexerit, victui irregulari, maxime animi commotionibus indulserit, frigori se sæpius exposuerit, aut sub aëre humido, udisque habitaculis degerit; porro incongruis cibis, parco potu, minusque sufficienti corporis motu usa fuerit: facillimum erit, ut hic affectus vel in epilepsiam chronicam vel soporosos ac paralyticos affectus, cum abolitione sensuum atque memoriæ stipatos; vel denique in ipsam transeat apoplexiam.

CASUS XXXIX.

De tinnitu aurium pertinaci.

Foemina XXX. annorum, quæ nunquam mensium fluorem passa, nec variis remediis, ac frequenti venæ sectione incassum adhibitis, unquam gravida; nec gravioribus malis, nisi spasmodicis ac tensivis dorsi, artuum, capitisque doloribus, alvique segnitiei olim obnoxia fuit; à proxime elapsis paschatos feriis assiduis ærumnis atque solicitudinibus cruciata, somno abhinc minus placido fruita, sed de insigni capitis debilitate atque temulentia conquesta fuit. Has ægritudines ante semestre tempus exceperunt graves aurium tinnitus, à capitis adhuc immunes doloribus: qui quidem mox sponte evanuerunt; sex autem post hebdomadibus noctu redierunt, & abhinc matutino potissimum tempore per integrum mensem acerbe sævierunt. Neque vero his lecto affixa ægra, epulis indulsit satis largis, insuperque frigidulam in vertice percepit sensationem. Oppugnavit hæc mala usu acidularum Wisbadensium mane calide potarum per tres hebdomades protracto: quæ quidem alvum subduxerunt egregie; tinnitum illum vero tantum abest, ut sublevaverint, ut ille potius atrocior inhæserit atque vehementior. Neque enim noctu ab illo fuit jam libera, & ad levissimam capitis motitationem, insignem in illo sonitum; ac si campanæ pulsarentur, percepit. Jungebantur etiam tensivi dolores capitis, oculorum, digitorum & omnium artuum, horumque debilitas: in vertice gelidissimus est sensus; appetitus prostratus; alvus pigra, & singulo triduo pilulis balsamicis solvenda. Ipse tinnitus sinistram potissimum occupat aurem, ex qua spasmus per integrum caput sævire, ac tandem ipsum cor adoriri videtur, ut fere lypothymica adpareat; gravius adfligit malum, si in dextro ægra decumbit latere: pedes eximio languore afficiuntur, ut vix incedere queat; nec denique sermo est satis expeditus, nec auditus facilis.

Propinata ipsi fuere varia medicamina, & interna, & externa; vena in pede secata, vesicatoria adplicata: Sumsit sæpius balsamicas pilulas, pulverem bezoardicum cum liquore anodyno, infusum theiforme ex herbis cephalicis &c. auri admovit balsamum vitæ; panem recens pistum & adhuc ferventem; succumque ceparum; naribus plerumque siccis & obstructis attraxit pulverem errhinum ex herbis cephalicis paratum. Ad conciliandum somnum temporibus adplicavit unguentum ex unguento de alabastro, croco, camphora, oleo nucistæ, & oleo ligni rhodii confecto: quo quidem id obtinuit, ut somnus placidus sit, nec turbetur susurru, nihilo tamen secius evigilantem corripit iterum tinnitus ille cum reliquis molestiis symptomatibus.

Epicrisis.

Tinnitus aurium, præcipue gravioris & contumacioris, caussas & generationem explicare & opportunam medendi rationem monstrare, non tam facilis est negotii, quam quidem vulgo putant. Nemo enim, qui interioris auris artificiosissimam structuram & fabricam, mirificamque soni formationem non penitus cognitam perspectamque habet, id feliciter tentabit. Neque alius facile intelliget, cur contumacis ejusmodi mali sanatio tot tantasque sibi adjunctas habeat difficultates. Compertum ax anatomicis est, per tubam Eustachianam aërem intrare interiorem auris cavitatem, quæ est inter tympanum & auditus ossa, interque vestibulum labyrinthi & cochleæ, quod clauditur foramine ovali. Hic aër internus externe per aurem, meatum auditorium ac tympanum miris modis commotus ac repercussus, foramine ovali aperto ad vestibulum, atque ad membranam nervi auditorii, quæ labyrinthi semicirculos & cochleam investit, delatus soni ideam menti exhibet. Ad circulationam vero aëris interni, quæ consistit in ejus puerioris per tubam Eustachianam introitu & exitu, promovendam, nec non ad variam tympani tensionem ac remissionem plurimum contribuit motus musculorum, quibus auditus ossa reguntur. Quando igitur accidit, ut fibrarum nervearum compages, quibus universa auris cavitas, ejusque officula præcinguntur, à tono ac tensione sua naturali varias ob caussas dejiciatur: tunc non modo facillime fiunt hac in parte sanguinis atque humorum decubitus ac stagnationes, sed etiam liberior aëris

aëris itus ac reditus intercipitur. Tum vero aër internus calore expansus, multiplici allisu & compressione exquisitissimi sensus membranæ, quæ auditus instrumentum constituit, motum inducit tremulum, vibrantem ac pulsatorium, quo menti tinnitus offertur perceptio. Atque hæc tremula nervorum, qui auditui inserviunt commotio ob viciniam & consensum reliqua etiam nervorum paria, & membranas cerebri moleste afficit, ingentemque iis infert debilitatem: unde major subinde fit ad congestiones & stagnationes humorum dispositio; quam cephalalgiæ ac dolores tensivi in vertice ac nucha, noctesque insomnes insequuntur.

Quod curationem attinet, ea in præsenti ægra hoc modo instituta est. Dedimus primum pilulas, quæ habebant extracti hellebori nigri, panchymagogi Crollii, mercurii dulcis, cinnabaris præparatæ ana drachmam semis, balsami peruviani scrupulum unum, salis succini, pulveris castorei ana grana decem; de quibus ægra viginti sumsit alternis diebus circa lecti introitum. Ab harum usu factis sex sedibus, non tamen sine torminibus, magnam viscidi & biliosi humoris copiam dejecit. Deinde ordinavimus medicamentum nervinum & diaphoreticum ex tinctura antimonii acri, spiritu nostro bezoardico (cui substitui potest spiritus eboris vel cornu cervi succinatus) & liquore nostro minerali anodyno æqualiter mixtis, mane in lecto ad quinquaginta guttas sumendum, subjuncta largiori herbæ melissæ sorbitione. Jussimus præterea capiti externe adplicari cucupham pane, sale tosto, caryophyllis, semine cumini, baccis lauri & floribus chamæmeli romani repletam. Dissuasimus etiam omnia flatulenta, acida, aëris frigidi admissionem, & graviores animi, quibus ægra alias obnoxia fuit, commotiones. Externe autem, pluribus incassum adhibitis, optimam præstitisse opem observavimus unguentum ex anodynis concinnatum, temporibus & auris lateribus adplicatum; cujus usum somnus tranquillior cum insigni symptomatum levamine, viriumque refectione sequutus est. Hujus enim generis remedia, veluti sunt Zibethum, ambra, moschus & crocus decenter soluta, & auribus indita, virtute, qua pollent, sedativa ac demulcente præternaturales fibrarum nervearum commotiones sufflaminant, atque ideo etiam in sistendo ejusmodi tinnitu omnibus aliis, quæ vulgo externe adhiberi solent, anteferenda sunt. Cetarum ad curationem pertinacis aurium tinnitus haud facile suaserim aquas medicatas, sive thermæ sint, sive acidulæ; crebriori edoctus experientia, in affectibus ex debilitate cerebri ac nervorum ortis, & ubi languidior est humorum per capitis vasa circuitus, copiam aquarum mineralium plerumque parum commodi ac levaminis afferre; quoniam tenuissima cerebri vasa ægre transeunt, atque adeo majoribus stagnationibus amplam præbent occasionem.

CASUS XL.

De auditus difficultate cum fluxione serosa.

Vir litterarum studiosissimus, XXVII. annorum, temperamenti sanguineo-cholerici, tenerioris ac strictioris corporis habitus, ad iram proclivis, à teneris in molestias imi ventris torminosas, colicas, capitis dolores, somnum turbulentum, ventriculique debilitatem pronus, & olim auditu difficili tentatus fuit. Hunc contra variis pugnatum est adminiculis, & præter varios medicos Chirurgi cujusdam famosi auxilium imploratum, qui se malum exstirpaturum promittens, & aliquid præternaturale auri intrusum ratus; hoc forcipe cerasi magnitudine extractum, cognovit esse cerumen inspissatum, fere gypseum, ac adeo durum, ut vix cultro secari potuerit. Tum restituta quidem est auditus libertas: at è sinistra aure, quam obsederat cerumen illud, humor tenuis, paullo rubicundus, lymphatico similis effluere cœpit. Oppugnavit hunc fluorem dictus chirurgus spiritu quodam in ipsum aurismeatum instillato; qui vero tantum ardorem excitabat ægro, ut illum omitteret. Increvit inde effluxus ille copiosissimus, auditumque prorsus reddebat liberum. Hinc medicus quidam consultus dedit medicamina interna pariter ac externa: sed nec hæc ob ægri negligentiam partim in ipsis medicinis sumendis, partim in regimine & capitis maxime ab aëre frigido munitione commissa; nec insequuti pubertatis anni juxta medicorum prognoses desideratam tulerunt opem.

Tum J. imploravit æger auxilium D. W; ejusque medicatione per duos annos usus nihil deportavit levaminis: neque votis respondit fonticulus sinistro inflictus brachio. Hunc enim per aliquod tempus gestatum sequebatur copiosa muci purulenti, fœtidi, viscidi, coloris citrini ex dextra aure, hactenus ab omnibus symptomatibus immuni, excretio: quæ dolorem in meatu auditorio, insignemque pruritum excitabat, & ad aëris constitutionem se habebat. Namque ab hoc frigido & humido constrictus quasi ac obturatus videbatur meatus, ut ichoris equidem minorem copiam funderet, majorem autem auditus pareret difficultatem: contra vero cœlo existente sereno liberius audiebat, sed saniem aure largius reddebat; quæ denique in humorem transiit sero haud dissimilem.

Binis abhinc annis sub horrida hyeme ac austera tempestate itineribus quibusdam functus, insigni corpus exposuit refrigerationi; & hinc vera accedente podagram incidit, atque chiragram. His intra trium septimanarum spatium post exhibita interna remedia feliciter depulsis, successit rubedo, molestusque ardor in volis manuum pedumque plantis: tum ipsa cutis elevabatur, abscedebat, ac denique reddebat largam tartareæ materiæ quantitatem.

Hæc itaque præsens est ægri constitutio; ut ex dextra aure ichor fœtidus, sæpe viscidus, assidue, majorique copia fluat, minori vero ex sinistra feratur quantitate, auditusque sit admodum difficilis. Ipse putat, hanc materiam præternaturalem ac copiosam, in meatu auditorio secretam; nec consistentiæ, nec colori caruminis similem impedire, quo minus sonus ad tympanum queat allidere: sed aërem primum mucum illum ferire, qui cum molle corpus constituat, tam validum sonum omnino referre non posset, quem aër ad tympanum allisus formaret. Hinc etiam varetur, ne temporis diuturnitate ab hoc humido ipsius tympani contingat relaxatio. Sperat autem, fore ut ex instrumento Deckeri acustico, externe auri adplicato, & sub capillis factitiis gestato soni determinatio ad auditus organa accuratior, hinc auditus facilior reddi queat.

Ceterum victum jam observat pertinacem; cerevisiam fugit, & quavis die unam duntaxat vini gallici mensuram, atque loco potus Théebois, qui ventriculum aggravat, decoctum Coffeé saturatius bibere suevit; somno fruitur placido; nec curis indulget amplius, nec solicitudinibus. Alvo gaudet lubrica; flatibus ac murmuribus imi ventris admodum solicitatur; urinam reddit citrinam cum se-

dimento. Tinnitum dextræ potissimum auris sublevare potest compressione narium ac oris, qua fit, ut flatus per ductum Eustachii & tympani foramen erumpant: hinc anceps hæret, num forsitan ichor ille præternaturalis in viciniis processus mastoidei residedat? Denique nec ignorari oportet, ægri patrem non minus difficili laborare auditu; reliquos autem fratres sororesque ab illo vivere immunes.

Consultatio.

Intellexi ex communicata mecum morbi historia, ægrum longis jam abhinc annis fluxione serosa è sinistra primum dein dextra simul aure facta detineri. Contingit illa procul omni dubio ex nimia glandularum circa aurem positarum, & in naturali statu cerumen separantium relaxatione: unde non solum serum illud, quod in spissam ac gypseam fere materiam, meatum auditorium obturantem transiit; verum etiam liquor ille tenuis ac limpidus jam auribus fusus effluxerunt. Hisce vero molestiis fundamentum suppeditarunt capitis refrigerationes, malum vitæ regimen, & maxime impura humorum dyscrasia, ventriculique imbecillitas: qua jam adhuc laborat æger, & hinc infusa calidiora ferre nequit, multisque abdominis borborygmis vexatur. Quandocunque enim chylus minus laudabilis sanguineæ admiscetur massæ, generantur humores impuri, tartarei, salsi; qui accedente refrigeratione in nostro ægrotante non solum podagræ chiragræque causa fuerunt, verum etiam fluxionem illam aurium serosam magis foverunt, atque sustinuerunt. Denique vero est simillimum, tympani membranam, aliasque partes ad auditum necessarias intra auris cavitatem sitas multa humiditate nimium esse relaxatas: unde partim auditus difficilis, partim tinnitus aurium suos mutuatur natales.

Hæc ergo funditus expugnaturus mala, non externis solum medicamentis, verum etiam internis, quæ sanguinem purificent, humores à capite derivent, & ventriculo tonum restituant, pugnare debet. Quæ ut obtineantur, præter rectam vivendi rationem operæ erit pretium, ut alvi libertas promoveatur pilulis blandis balsamicis, ventriculum simul roborantibus, quarum alternis diebus novem vesperi deglutiendæ sunt. Deinde potui ordinario decoctum substituerem, quod & humores depuret, & stomachum confortaret; cujus hæc sit compositio: Recipe radicis sassaparillæ, scorzoneræ ana uncias quatuor, glycirrhizæ, cichorei ana unciam unam, masliches, seminis fœniculi ana drachmas duas. C. C. d. S. Species, quarum binæ unciæ in tribus aquæ mensuris per horam dimidiam coquendæ sunt. Tum autem consulo, ut sub epulis ex ultimo allegati decocti haustu LXXX. guttæ Elixirii mei stomachici assumantur. Ut porro caput confortetur & affluxus discutiatur, haud alienum erit, saccharum pondere unciæ dimidiæ pulverisatum, & viginti balsami mei vitæ guttis permixtum quandoque sternutatorii pulveris instar naribus attrahere, aut in ore detinere, ut solvatur. Non minus insignem utilitatem spondet balsamus Peruvianus, aut gossypio exceptus & auribus inditus; aut illis super prunis per infundibulum admissus: nec denique levem feret operam hoc emplastrum: Recipe emplastri de meliloto unciam unam, pulveris cantharidum drachmam unam. M. d. quod corio inunctum magnitudine nummi, quatuor grossos valentis, nuchæ singulo triduo recens adplicetur per quatuor hebdomades, ipsumque collum fascia probe muniatur. His si morem gesserit æger, insuperque ab animi affectibus, cibisque flatulentis sibi caverit, corpus moderate moverit, calidiores potus evitaverit, & regionem ventriculi balsamo meo vitæ quandoque inunxerit: non dubito, fore ut ille adhuc junior vegetusque à malo suo penitus vindicetur. Nec denique adprobo, quod integram vini gallici mensuram quotidie potet; cujus sexta pars sufficit.

Ulterior relatio.

Percepimus, virum illustrem fluxionem illam serosam, qua auditus difficilis in nostro ægrotante stipatur, ex glandularum circa aures positarum relaxatione derivare, ejusque principem caussam in cacochymia serosa, ac debilitato ventriculi tono collocare. His opposita medicamina rite quoque usurpavit æger, & præcipue ex commendato decocto largiter hausto optime habuit, & copiosiorem abhinc urinam reddi percepit. Præscriptæ pilulæ alvum duxerunt satis bene; at aliqualem illius reliquerunt adstrictionem. Hæc remedia cum Elixirio stomachico imminuerunt quoque borborygmos, leviores ructus atque dolores intestinorum, circa umbilici regionem excruciantes aliquantulum; sed nondum penitus sustulerunt. Externis non minus remediis, nimirum pulvere sternutatorio ex saccharo & balsamo vitæ parato, balsamo peruviano, & vesicante emplastro usus fuit: quod cum molestam glandularum colli subcutanearum intumescentiam excitaret, per binos quidem dies absque cantharidibus impositum; dein vero, tumore illo congruis discutientibus calide adplicaris sublato, per tres hebdomades continuatum est cum cantharidibus. Nec spem fefellit hoc vesicatorium; siquidem exinde non solum affluxus ad aures, maxime dextram imminutior factus; verum etiam ipsa seri effluentis acrimonia magis fuit temperata.

Ceterum flatibus torquetur æger insigniter; qui aures æque ac ventriculum & intestina occupant: non minus capitis tormentis, præcipue in dextro latere circa frontem auremque sæpius excrecetur: si assumserit acida inter cibos, mox colicos, spasmodicosque circa umbilicum sentit dolores. Somnus, quo per decennium minus placido fuit fruitus, jam quoque admodum turbulentus est, nec nisi per sex vel septem horas protrahi potest. Pedes à levissimo frigore graviter afficiuntur: urina fertur coloris citrini, vel magis aurantii absque sedimento. Appetentia, uti semper, ita jam præcipue exigua valde est; nec nisi pisces edere cupit, carnesque maxime bovinas aversatur, cum exinde protinus infletur ventriculus. Tabaci vero fumo largius indulget, hac potissimum pluviosa tempestate; sub qua cubiculo veluti carceri inclusus in publicum prodire recusat. Quæ cum ita sint, ulterius efflagitat consilium, ac potissimum doceri cupit: num vino generoso Sect dicto ad ventriculum roborandum, parca quantitate uti liceat?

Consilium.

Quum commendata remedia in auditus vitio felici effectu haud fuisse destitum intellexi: transmitto jam & pristinum stomachicum & simul visceralc meum Elixirium; quod utrumque ventriculum roborat, flatusque discutit; & alternatim ita est adhibendum, ut quod ventriculo suo convenientius deprehenderit æger, magis in usum vocet. Neque minus decocti potatio prorrahenda; pilulæ ter quavis hebdomade sumendæ, & vesicatorium jam omittendum ast. Contra vero operæ erit pretium, col-

collum auremque affecti lateris balsamo meo vitæ sedulo fricare, aut illius quasdam guttulas gossypio exceptas auribus indere: non minus ad caput roborandum insignem feret opem succinum pulverisatum, alternis diebus capiti inspersum, & dein iterum pectine abstergendum. Nimius autem Tabaci usus noxius est: dulce vinum Sect ventriculo confortando omnino opportunius erit vinis acidulis. Hæc sunt, quæ in salutem ægri proponenda duxi, quæ Deus reddat salutaria precor.

CASUS XLI.

De auditu gravi cum imbecillitate generis nervosi, aliisque symptomatibus.

PErillustris quidam comes, jam diu viduus, LXIX. annorum, temperamenti sanguineo-cholerici, ad iram pronus, corporis, ob duriorem educationem, multosque belli labores in juventute perpessos, satis firmi atque robusti, nullis diætæ excessibus indulgens non solum olim, verum etiam jam, maxime cum à scalis descendat, sæpius vertigine sollicitatur, & post prævias meditationes, & acriores animi intentiones de cervicis dolore ac capitis debilitate conqueritur. Unus cum dimidio elapsus est annus, ex quo aliquando humido frigidoque cœlo peregre domum reversus, affectu quodam sinistri faciei lateris spasmodico ac quasi paralytico noctu corripiebatur subito, cum informi oris & labiorum distorsione, eorumque inflatione, oris sinistri contractione, ejusdemque versus sinistrum angulum inflammatione. Neque vero ulla aderat febrilis commotio, nec oculi affecti ac sanguine suffusi acies lædebatur, quin visus illius pariter ac dextri permanserit integer: attamen linguam obsederunt pustulæ quædam, ardentem inferentes dolorem.

Oppugnabatur hic in tam confirmata ætate fatis gravis affectus moderatis diaphoreticis, discutientibus, nervinis, blande laxantibus, siccis fomentis ac frictionibus, & Deo sint grates, tanto cum fructu, ut oculus æque ac os paulatim pristinum ac naturalem recuperaverint situm. Verum enim vero quædam adhuc restare videtur musculorum oris relaxatio: siquidem eo non valet more alias consueto tibiarum sonum imitari: cui etiam eximia auditus difficultas ac fere abolitio supervenit. De hac autem notari meretur, quod sereno existente aëre eadem gravitas urgeat, ac sub pluviosa tempestate; quæ in aliis subjectis malum plerumque exacerbare solet: nec quoque more huic vitio consueto tinnitu aut susurru aurium stipatur. Sub aëre libero liberior quoque est auditus, quam intra cubile; & in fornicatis locis, sono propagando alias convenientissimis, gravior ac plane nullus: contra vero, quod peculiari adnotatione dignum, facillimus, si æger à puncto sonoro aliquantulum remotior superiorem dextræ auris regionem à capite paollulum reclinaverit. Quod si enim v. g. prope ad horologium pendulum fuerit, ejus pulsum haud audit: si vero quatuor vel quinque passibus ab eo distat, & dicto modo aurem à capite elevat, illius motus forsitan ob commodiorem tympani ad recipiendum sonum situm distinctius percipere valet. Denique etiam sinistræ auris longe gravior deprehenditur auditio, quam dextræ, nec ulla adjuvari potest arte.

Ceterum bene habet illustrissimus æger, & pro ætatis ratione optime viget: equo vehi, venatum proficisci, omnesque functiones strenue administrare valet. Diætam observat strictiorem, nec largis indulget epulis: cœna otitur parciori, nec nisi jusculo quodam vescitur; sub prandio vinum Rhenanum debilius, & assumtis cibis durioribus, haustum Hungarici; sub cœna non nisi cerevisiam assumit: somno fruitur placido, viribusque gaudet satis robustis, nisi quod descensus à scalis ob memoratam vertiginem difficilior fiat atque molestior. Neque unquam obnoxius fuit excretionibus sanguinis naturalibus per nares aut hæmorrhoides: nec nisi alvi solutionem critice olim expertus est quandoque, quæ sub præsenti affectione evanescere fere videtur. Bis quotannis circa æquinoctia venas in brachio tundendas præbere suevit, cum venæ sectionem in pedibus, quam olim sæpius instituî curavit, sibi magis noxiam deprehendit. Denique nec ignorari oportet, mentis alacritatem post sumtas epulas longe majorem esse, quam ubi jejunus est ventriculus: à prandio enim laboribus cum meditatione junctis commode fungitur, qoos mane absque insigni capitis debilitate perficere nequit, nec tum nisi tremula manu scribere valet.

Quanquam igitur arduum ac difficile valde videatur, ut æger partim ob ætatem provectiorem, partim eximiam nervosi generis imbecillitatem, atque membranarum cum cerebri, tum meatus auditorii ac tympani debilitatem à malo suo vindicetur penitus: non tamen dubitat, fore ut ex Tuo, Vir Excellentissime, consilio affectus sui levamen, ejusque & à perfecta surditate & ab aliis hac maxime inimica tempestate metuendis gravioribus malis præservationem obtineat. Hinc mentem tuam ocyssime cognoscere cupit, ac doceri potissimum avet, quæ thermæ externo usui, quæva interne acidulæ aut minerales aquæ ipsi futuræ sint salubres; quas meo quidem arbitrio cautissime adhibendas esse censeo.

Responsio Consultatoria.

Postquam ægritudinis, qua perillustris Comes X R. sollicitatur, omnia momenta probe mecum perpendi: ex relatis judico, non solum paralyticum illum affectum, quo uno & dimidio abhinc anno fuit infestatus, cujusque adhuc qoædam in movendo ore ostendit vestigia; verum etiam vertiginem, auditum gravem, & capitis post acres meditationes debilitatem nimiæ seri colluviei, & inde productas nervosarum partium cerebrum ac organa sensibus dicata ambientium imbecillitati atque atoniæ suos debere natales. Hisce autem partim ætas confirmata, partim subitanea aëris mutatio ac refrigeratio, cui sub venationibus fuit obnoxius, caussam suppeditasse videntur. Quod peculiaria momenta, quæ difficilem auditum comitantur, attinet: ea ex membranarum nervosarum auditus organa involventium tam internarum quam externarum nimia siccitate derivarem ideo, quod obauditio illa gravis & humida & serena tempestate eadem sit, nec ullo aurium susurru stipetur, licet non negarem, sub initio nimiam nervorum auditus laxitatem fuisse præsto. Neque vero dubito, quin difficilis ille auditus etiam à cerumine aurium inspissato, indorato ad tympani membranam occupante dependeat: Id qood experientia sæpius comprobatum habui, & hoc in casu operæ fuisse pretium deprehendi, si lac calidum, cujus ea, quam cochlear capit portio cum quatuor olei tartari per deliquium guttulis permixta fit, sæpius immittatur auri, & per aliquot tempus

in ea detineatur; quod decubitu corporis ad latus inclinato eo melius obtinebitur. Non minus regionem circa aures balsamo meo vitæ frequentius fricare oportet; aut os cum calido vino, balsamo vitæ maritato matutino tempore colluere, eodemque fauces gargarisare; quod capitis confortationi egregie inserviet simul.

Inter medicamina interno usui opportuna soliciti ante omnia esse debemus, ut alvus sit libera, quæ in hominibus ætate provectioribus, partim cum in illis bilis haud satis balsamica est, ac multæ in ventriculo generantur aciditates; partim glandulæ ac tunicæ intestinorum glandulosæ non sufficientem fundunt humiditatem, plerumque observatur pigrior atque adstrictior. Id eo magis in nostro ægrotante videtur necessarium, cum olim lubrica magis alvo uit gavisus. Namque haud rara mihi occurrerunt exempla, alvum siccam segnemque hos capitis affectus excitasse non solum, verum etiam exacerbasse. Sed arduum est, hoc scopo in senibus potiri; Purgantia enim magis nocent, quam prosunt. Meo quidem arbitrio in usum frequentiorem vocandus est pulvis quidam absorbens, cujus hæc sit compositio: Recipe lapidum cancrorum unciam dimidiam, nitri antimoniati drachmas duas, extracti rhabarbari tenuioris cum menstruo aqoeo & sale tartari parati drachmam unam. Hæc commisceantur invicem & exsiccata mane vel vesperi bis quavis hebdomade pondere drachmæ unius exhibeantur: & præterea inter epulas sæpius poma Porsdorffiensia cum passulis minoribus cocta assumantur. Deinde ad capitis nervorumque roborationem commendo essentiam succini cum tinctura tartari æquali pondere mixtam, & cum dimidia parte spiritus salis ammoniaci vinosi maritatam, mane æque ac vesperi L. vel LX. guttulis hauriendam. Cum porro magna vis in congruo potu sita est: ejus ordinarii loco exhiberem æstate acidulas Selteranas cum tertia vel quarta vini parte commixtas; hyeme decoctum quoddam: nec denique à venæ sectionum bis quotannis administratarum usu desistendum esse suadeo. Ceterum in tam provectiori ætate non tam circa perfectam mali exstirpationem, quam potius vitæ conservationem solicitum esse oportet: cui minerales aquas aut thermas minus fore convenientes judico.

CASUS XLII.

De cæcitate subito suborta.

Studiosus triginta & septem annorum, temperamenti sanguineo-melancholici à teneris se prorsus studiis dedit, lucubrationibus admodum indulsit, maxime cum ante biennium erudiendis liberis operam navaret. Namque tum ad seram usque noctem protraxit meditabundos labores; hora quarta matutina iterum surrexit; ad prandium usque jejunus mansit, aut saltem vini adusti haustum assumsit, & sub epulis parco potu usus alvum semper habuit segnem. Hoc vitæ genere per annum cum dimidio continuato, accidit, ut dum gravi aliquando percelleretur iracundia, primum capitis dolores, ac sensum formicationis in fronte, & tum subitaneam incidit cœcitatem, cum gravi auditu, sermone præpedito, ac tensivis dextri brachii pedisque tormentis. Adhibita protinus sunt pediluvia, & vena in sinistro pede secata; quæ non minus ac ea, quæ elapsis post binis hebdomadibus in brachio sinistro tundebatur, nullum fudit cruorem. Hinc scarificatio, cui olim adsueverat, per biennium vero superséderat, in nucha ac vertice capitis instituebatur; & alvi obstructio clystere emolliente oppugnabatur. Tum visus quædam rediit potentia, qua sub accensam locem melius, quam lunæ splendorem videre valuit; legere tamen nondum potest; ac nubeculas adhuc ante oculos versari asserit.

Ego in consilium vocatus primum ordinavi hunc pulverem: Recipe cinnabaris nativæ præparatæ, lapidum cancrorum, succini præparati ana drachmas duas, salis volatilis succini, cornu cervi ana grana decem. M. f. pulvis. S. *Pulver zu einem Quentchen auf einmahl.*

Deinceps commendavi has pilulas: Recipe mercurii dulcis, massæ pilularum nostrarum ana drachmam unam, extracti panchymagogi Crollii drachmam semis, extracti castorei grana quatuor. M. f. pilulæ ex scrupulo XX. Harum nimirum pilularum XX. tribus successive diebus mane sumsit; tum per quinque dies mane pariter ac vesperi pulverem adhibuit; postea iterum pilulas per 3. dies, & demum pulveres cepit, & sic alternavit. Porro hoc decoctum dedi: Recipe radicis valerianæ unciam unam, herbæ melissæ manipulum unum, seminis fœniculi drachmas duas; Conc. cont. d. S. species instar Thécbois usurpandæ: hujus enim vaporem mane oculis admittere, & post sumta medicamina commendata octo vel decem vascula sorbillare debuit. Non minus exhibui balsamum meum vitæ, ut illum & naribus admoveret, & eodem tempora inungat, & tandem VIII. illius guttas mane ex allegato infuso hauriat. Denique etiam quotidie in pediluvia ex surfuribus tritici & floribus chamæmeli pedes ad suras usque immisit: & his per aliquot hebdomades rite adhibitis visus perfectam recuperavit potentiam.

Epicrisis.

Cœcitas, quæ subito invadit, speciem præ se fert paralyseos, ac potissimum fit à stagnatione & secessione seri à sanguine circa thalamos nervorum opticorum; quorum compressio liquidi illius nervei animalis liberum in nervos opticos influxum impedit: hinc oritur visus privatio, salva & illibata structura oculorum; siquidem exterius in iis nullum alicujus labis vestigium deprehenditur. Proficiscitur autem hæc seri stagnatio potissimum à debilitate cerebri, nimiaque ejus fibrillarum relaxatione, quæ sanguinis cursum per hanc partem difficiliorem reddit: unde is cerebri vasis impactus hærens serositates dimittit, quæ certo in loco imi cerebri copiosius congestæ hæc vel illa nervorum paria comprimunt, earumque partium, ad quas hæc paria feruntur, functiones depravant, vel penitus destruunt. Præsenti in casu nimia animi contentio in meditando, nimiæ vigiliæ ac diuturnus mœror animi cerebrum, atque ex eo oriunda nervorum paria magnopere debilitarunt. Est enim harum rerum ea natura ac indoles, ut conjunctæ ad graves capitis morbos, melancholiam, paralysin, apoplexiam & affectus soporosos facillime disponant. Accedit huc sanguinis crassities atque impuritas, ejusque ad caput congestio; quæ omnia ad nimiam potus abstinentiam, matutinum spiritus vini usum, contumaces alvi obstructiones & intermissas sanguinis per venæ sectionem aut scarificationem evacuationes referenda sunt. Non itaque mirum videri debet, quod sob tali humorum statu ac dispositione cerebri sanguis à graviori animi commotione cum impetu ad cerebrum congestus ibiqua subsistens non modo gravativum capitis dolorem ac cœcitatem, sed etiam pungitivum & lancinantem dolorem in dextro pede ac brachio excitaverit.

rit. Quum autem hic affectus nondum inveteratus, ſed adhuc recens ſit; facile judicare licet, ægrum non extra ſpem viſum recuperandi poſitum eſſe, ſi modo accommodata huic malo remedia convenienti ordine ac tempore adminiſtrentur.

Quam ob rem præter venæ ſectionem, ſcarificatiunes, alvique laxationes, utiliſſimam tali in caſu opem ferunt ea remedia, quæ ſtagnantes humores reſolvunt, atque diſcutiunt, eoſque à capite & partibus ſuperioribus ad inferiora divertunt, ac denique univerſum genus nervorum valde debilitatum corroborant. Quum vero mercurialia rite præparata, & cum primis cinnabarina, decenti modo ac tempore uſurpata, plurimum valeant ad lympham ſtagnantem in partibus etiam remotioribus removendam atque in convenientem motum reducendam, quemadmodum id ſatis abundeque adparet in lue venerea; hinc in gravioribus longis paſſionibus, in paralyſi & epilepſia non ſine inſigni fructu iis uſi ſumus non ſolum ſcopo purgandi, ſed etiam ſine diaphoretico, qui faciliime obtineri poteſt, ſi infuſa calida, diaphoretica virtute impraegnata ſuperbibantur. Remotis igitur cauſis & reſolutis ſtagnantibus circa thalamos nervorum opticorum humoribus, nihil utique conſultius eſt, quam cerebrum atque univerſum genus nervorum præſtantiſſimis balſamicis cum interne, tum externe adhibitis corroborare, fibriſque nimium relaxatis priſtinum tonum ac robur reſtituere, quam ad rem uſus balſami noſtri liquidi quam maxime commendandus eſt. Ceterum ex hujus morbi hiſtoria, ejuſque felici ſanatione illud imprimis cognoſcere licet, ad tollendam cœcitatem, ſeu guttam ſerenam non adeo inveteratam, cinnabarina ac mercurialia cum ſubjuncto balſamicorum uſu maximam habere efficaciam: neque dubitandum eſt, quin ſimilis medendi ratio in aliis gravibus cerebri capitiſque affectibus, qui à ſtagnante & extravaſata ſeroſa ſanguinis portione naſcuntur, ſi non jam altiores radices egerint, opportunum locum inveniant.

CASUS XLIII.

De viſus imminutione ex humorum oculi, potiſſimum aquei conturbatione.

POſtquam de affectione oculorum, qua Reverendiſſimus quidam ac illuſtris vir tentatur, conſultus, & ipſos oculos coram inſpexi, & ægri temperaturam ac corporis conſtitutionem rite exploravi; & denique varia celeberrimorum medicorum conſilia perluſtravi: illud vitium nec paralyſi nervorum opticorum, aut guttæ ſerenæ, quam vulgo vocant *den ſchwartzen Staar*, accenſere poſſum, cum pupillam pro diverſa radiorum luminoſorum receptione adhuc conſtringi, dilatarique video; neque etiam ad ipſam cataractam, acu auferendam, pertinere arbitror, quamvis haud negaverim, illud demum in cataractam terminari poſſe. Eſt potius hic affectus conturbatio humorum, maxime aquei ocu orum, à ſuccorum vitalium curſu per oculum turbato ac imminuto, & tunicarum vaſorumque oculum conſtituentium robore labefactato derivanda.

Huc partim ætas provectior, partim mentis labores acriures, forſitan nocturnis potiſſimum lucubrationibus ad candelæ lucem adminiſtratæ eximium procul dubio contulerunt momentum. Hiſce enim integrum nervorum genus cum liquido eorum te-nuiſſimo valde debilitatum fuiſſe, exinde colligo, quod illuſtris æger de vertigine, variis imaginibus ante oculos obverſantibus, olfactus nimia ſenſibilitate, qua graveolentia ferre nequit, ac ſomno turbulento conqueratur. Neque vero minus hæc vitia adauxit ventriculi deſtructum robur: quo, ut multæ acidæ, bilioſæ, mucidæque ſordes generentur, digeſtio impediatur, & illegitimus chylus, ex cujus integritate non ſolum ſanguinis bona temperies, verum etiam elater partium ſolidarum maxime cordis, & inde tactus humorum liber curſus dependent, producatur; contra vero multi flatus enaſcantur, qui accedente alvi obſtructione, per ſuperiora eructant, & cruorem, vappidaſque exhalationes ad caput rapiunt.

Quibus ſic ſe habentibus cum ventriculi vigor imminutus, lympha tanquam totius corporis & humorum oculos obſidentium nutrimentum, ſpiſſa ac impura, caput imbecillum, oculi debilitati & ætas confirmata præſto ſint: facile judicare licet, nullum eſſe locum violentis remediis, veluti ſunt vomitoria, ſetacea, veſicatoria, martialia, millepedes, aliaque calidiora cephalica ab exteris medicis, maxime D. Wolhuyſen commendata. Hæc enim junioribus perſonis, ubi vitium oculorum ex aliis cauſſis originem traxit, provide adplicata quendam quidem pollicentur effectum: at in noſtro caſu majus ſanitatis atque vitæ minantur damnum. Quare potius vellem, ut medicinis blandis ac naturæ convenientibus integræ corporis temperiei ſuccurratur, & maxime generando chylo laudabili proſpiciatur. Quod ſi enim concoctrix vis reſtituatur ventriculo, vireſque naturæ conſortentur; haud dubito fore, ut ad oculorum affectionem deſiderata redundet opera.

Hiſce autem ſcopis obtinendis conſulo, ut bis quotannis tempeſtate ſerena vena in pede ſecetur, & ſanguinis quatuor extrahantur unciæ: quo etiam tempore aërem frigidum, humidumque evitare, cibos duriores fugere, ac animi tranquillitatem amplecti oportet ægrum reverendiſſimum. Deinde eximium pollicentur uſum pediluvia ex aqua fluviatili, & furfuribus triticeis, ſacculo incluſis parata, & aliquot lactis menſuris permixta; quæ temperata, & ne refrigeſcant, ſucceſſiva aquæ calidioris affuſione in tepore conſervanda per aliquot hebdomades quotidie circa ingreſſum in lectum adhibenda ſunt, iiſque per horam dimidiam inſedendum: poſtea pedes vino Rhenano calidiori cum floribus lavendulæ & chamomillæ Romanæ infuſo inungendi, & denique cubitum eundum eſt. Tum ſemel circiter intra 14. dies hauriendam ſuadeo hanc laxantem potionem: Recipe mannæ electæ uncias duas, terræ foliatæ tartari drachmam ſemis, aquæ veronicæ, florum acaciæ ana uncias tres, coque & ſolve leni calore; colaturæ adde olei de cedro italici guttas tres M. d. Hujus dimidia portio mane capienda, dein quædam juſculi avenacei vaſcula ſorbillanda: tum elapſa hora dimidia altera pars aſſumenda, & iterum avenæ decoctum ſuperbibendum erit. Summo enim cum fructu acidas bilioſaſque ſordes blande expurgabit; nec timendum erit, ſi forſitan ob ventriculi imbecillitatem vomitum ſimul excitaverit. Pridie ante ejus aſſumtionem pulverem infra communicandum aſſumere convenit; & præterea ſingulo quatriduo pilularum mearum balſamicarum XIV. veſperi devorare; quæ magis ventriculum roborandi, quam laxandi virtute pollent.

Mane loco infuſi Théeboïs aliud è meliſſa, betonica atque corticibus citri concinnatum, haud adeo ſaturatum ſex vel ſeptem vaſculis potandum;

& sub epulis ex ultimo haustu XL. vel L. guttulas Elixirii mei balsamici visceralis capiendas suaderem. Neque minus præstantissimam opem exseret levior corporis motus, aut hora una ante, aut tribus post pastum instituendus. Tum operæ erit pretium alternis diebus vel una ante prandium hora, vel à meridie hora quinta vespertina pulverem quendam & acorem attemperantem, & ventriculum roborantem, & digestionem adjuvantem ex aqua cerasorum nigrorum pondere unius drachmæ assumere, qui sic se habet; Recipe radicis aaronis, pimpinellæ albæ ana drachmam unam, lapidum cancrorum unciam unam, succini scrupulos duos; olei de Cedro, aurantiorum per expressionem parati, nucistæ destillati ana guttas quatuor. M. f. pulvis.

Pro localibus remediis ad confortandos oculos idoneis laudarem eorum lotionem cum aqua Hungarica, dimidia aquæ rosarum parte permixta ter quotidie instituendam; quæ etiam externe balsamo peruviano nupta abdomini inungi potest. Ipsi oculi ab immediato luminis accessu muniantur probe; caput sedulo pectinetur, & nucha cum dorso frequentius fricetur. His rite observatis spero, fore ut & toto corpori, & maxime oculis insigne accedat levamen, quod ex toto pectore precor.

Appendix.

Non ignorari oportet, ægrum nostrum splendidissimo munere ecclesiastico functum & annos septuaginta duos natum novissime elapso anno, mihi cum Ducem Brunsvicensem valetudinis causa accessissem, retulisse, se binis abhinc annis in eam visus abolitionem incidisse, ut quidem lucem à tenebris discernere, hominesque distinguere, lecturus vero litteras minime dignoscere possit. Huic vitio causam dedisse recensebat lucubrationem ac lectionem ad mediam usque noctem olim protractam, capitisque simul factam refrigerationem. Multorum, quos in hoc morbo jam consuluerat, medicorum, maxime celeberrimi Lutetiæ medici, D. Wolhuysen consilia mihi ostendebat, qui omnes circa morbi denominationem dissentiebant. Hic enim cataractam veram, alter spuriam, ille guttam serenam, alius paralysin nervorum opticorum subesse declarabant, iisque causis varia, partim violenta proponebant remedia. Quum ergo ipse oculos inspicerem & serena tempestate, & luce obscuriori: motum pupillæ constrictorium ac dilatatorium salvum adhuc deprehendi & integrum, ipsamque pupillam paullo conturbatam. Præterea insigni ventriculi debilitate laborabat, cum extra tum inter epulas crebris ructuum molestiis tentabatur, quas muci atque salivæ copiosa sequebatur exspuitio: mane nausea ac acore ventriculi solicitabatur; alvus segnis & sæpius obstructa erat, vertiginosa caput turbabat afflictio, somno fruebatur turbulento & gravativus frontem oculosque occupabat dolor. Appetentia gaudebat satis integra, corpore nihilo secius emaciato, cibis magis durioribus adsueverat, quam mollioribus, & inter epulas potui vini Rhenani magis indulgebat quam cerevisiæ.

Quibus sic se habentibus, hanc visus imminutionem magis ad symptomata referendam dixi, cujus princeps caussa partim in capitis atque ventriculi debilitate, partim lympha impuriori hærebat. Hisce etiam caussis accommodavi curationem, variisque argumentis demonstravi, maxime fore necessarium, ut concoctio promoveretur, restitueretur, & in corpore boni generarentur succi: & satius futurum, ut ipsa vita hujus illustris ægri, ex cujus eruditione, experientia ac integritate insigne reipublicæ accedebat emolumentum, conservaretur, quam ut habita duntaxat ad oculorum vitium ratione violentis medendi rationibus pugnaretur, iisque vita magis destrueretur. His morem gessit, & desideravit, ut meam de curatione mentem proxime consignarem litteris; quas etiam domum reversus, mox ad illum dedi. Rite inhæsit commendatis à memet remediis, & ab iis, maxime ab Elixirio balsamico in ventriculo ac concoctione roborandis desideratum obtinuit effectum: licet visus imminutio nullam adhuc restitutionis spem exhiberet.

CASUS XLIV.

De humorum oculi conturbatione cum gutta serena.

MAtrona quædam XLIX. annorum, cholerico-melancholica, jam per sedecim annos, extra conjugium vivens, illibatam semper præ se tulit valetudinem, nisi quod à teneris spirandi quadam angustia fuerit solicitata. Interim variis refrigerationibus atque molestiis exposita, per binos annos mensium irregularem habuit fluxum, mox largum, mox per tres menses suppressum, & novissimo anno plane cessantem. Abhinc vero sæpius oculorum inflammationibus tentata, illas quidem semper superavit: sed mense Decembri anni 1726. illæ redierunt gravius cum puncturis atque doloribus stipatæ, & primum dextrum, mox etiam sinistrum prehenderunt oculum. Has insequebatur iridis quædam dilatatio, & visus obscuratio, quæ paulatim adeo invaluit, ut jam nihil omnino discernere valeat. A doloribus quidem, non autem penitus ab inflammatione liberi sunt oculi; horumque dextri crystallinus humor naturali adparet albicantior; nec tamen liquet, an cataractam, anne glaucoma portendat: in sinistro non nisi pupilla dilatata, & humores conturbati observantur. Multis contra hæc mala pugnatum fuit remediis, nimirum venæ sectionibus in pede pariter ac brachio institutis, vesicatoriis, fonticulis in brachio & nucha excitatis, pediluviis, collyriis, sacculis discutientibus, purgantibus, mercurialibus, sudoriferis, millepedibus cum cinnabari nativa mixtis, & commendatæ etiam sunt aquæ Spadanæ. Tantum vero abest, ut malum hisce fuerit sublevatum, ut potius magis magisque ingravescat, & ægram admodum anxiam reddat, solicitamque.

Consilium.

Intellexi ex casu ad me transmisso, ægram visu fere privatam meum implorare auxilium. Quod si ergo primum illius affectionis causam intuear: illam partim in humorum oculorum crystallini utriusque naturaliter pelluceidorum ab effluxu lymphæ spissæ ac impuræ facta corruptione atque turbatione; partim nervorum opticorum læsione residere arbitror. Hi enim ex appulsis & stagnantibus impuris succis compressi, liquidi nervei aditum ad tunicam retinam denegant, & hinc ablato visu guttam serenam induxerunt; quemadmodum ex nimia & fere paralytica pupillæ atque iridis dilatatione cognoscere licet. Quum igitur hæc vitia nimio ad caput, & oculos, maxime harum partes prope cerebrum sitas facto affluxui debeantur, testantibus id rubedine, dolore ac inflammatione eorundem;

rundem; hic vero affluxus partim à menstruæ purgationis cessatione, partim à crebris refrigerationibus, animique commotionibus & indu&tus fuerit, & adhuc foveatur: imprimis curandum erit, ut primum oculi ab humoribus in iis stagnantibus liberentur, affluxus ad illos divertatur, tumque partes eorum nerveæ ac membranaceæ corroborentur, & humoribus pristina restituatur pelluciditas.

Quod vero consequi perarduum judicandum est in malo hoc inveterato; saltem ea, quæ his affectibus vulgo opponuntur medicamina, veluti sunt setacea, vesicatoria, tonticuli, mercurialia, collyria, discutientia, sudorifera atque purgantia, incassum adhibebuntur. Attamen minime omnem abjicere oportet spem, maxime cum ea nondum usurpata videam remedia, quæ in hisce vitiis, ratione & experientia haud aliena deprehendi. Hinc suaderem, ut gestato assidue in nucha setaceo, alvi ante omnia conservetur libertas; cui scopo Manna binis unciis cum una cremoris tartari drachma permixta bis quavis hebdomade devorata inserviet egregie. Dein omnem vini atque cerevisiæ potum sedulo evitare, ejusque in locum hoc decocto uti oportet: Recipe radicis scorzoneræ, rasuræ cornu cervi, sarsaparillæ ana uncias sex, seminis fœniculi, anisi stellati ana drachmas tres, radicis liquiritiæ unciam. C. C. d. S. species, quarum uncia una cum dimidia ex tribus aquæ mensuris decoquatur. Externe oculis adplicandus est sacculus radice valerianæ, semine fœniculi, floribus rosarum repletus, & aqua arquebusadæ imprægnatus; aut quandoque naribus attrahendus hic pulvis: Recipe salis volatilis ammoniaci ficci unciam unam, olei salviæ, majoranæ, balsami peruviani ana drachmam semis. M. Nec levem spondet operam infusum theiforme ex radicis valerianæ uncia una, herbæ melissæ, betonicæ, salviæ, basilici ana manipulo, seminis fœniculi, cubebarum ana drachmis tribus paratum: cujus partim vapor mane admittendus oculis, partim minus saturati decem vascula sunt haurienda: & denique operæ erit pretium, ut ægra cubitum itura drachmam dimidiam hujus assumat pulveris: Recipe cinnabaris rite præparatæ, radicis pæoniæ, oculorum cancri, antimonii diaphoretici, succini præparati ana drachmas duas, sulphuris antimonii N. correcti scrupulum M. f. pulvis.

Horum remediorum usui per quatuor hebdomades insistatur, necesse est, eique quavis vespera pediluvium ex aqua fluviatili & furfuribus tritici concinnatum adjungatur. Quod si vero hæc votis haud responderint; tunc consultum duco, ut pro excitanda leniori salivatione ter quavis hebdomade juncturæ pedum atque genua unguento mercuriali illinantur; & ægra quotidie per tres horæ quadrantes in sessum ex aqua fluviatili cum hordeo ac tritici furfuribus decocta ingrediatur: & hæc cura absoluta prioti iterum inhæreat. Ex his, si restitutioni sanitatis adhuc locus fuerit, desideratum effectum ægram esse consequuturam, nullus dubito.

CASUS XLV.

De visus imbecillitate ex turbatione humorum oculi.

Quæ jam triginta duos annos extra matrimonium vixit, matrona septuaginta sex annorum, per quinque jam lustra plenaria dextri oculi cœcitate sollicitata fuit; qui sinistro major extra orbitam prominet plerumque, humoribus turbulentis, & aliquot in pupilla maculis conspicuus. Verum enim vero aliquot abhinc annis sinistrum quoque oculum quædam obscuratio obsidere cœpit; quæ post institutam vel venæ sectionem, vel scarificationem semper quidem evanuit iterum; at proxime elapso semestri, nec quicquam opposita venæ sectione magis invalescere videbatur, simulque macula quædam in pupilla adparebat. Humores oculi clari adhuc sunt atque pellucidi, & quod notatu dignum est, ægrota matutino tempore litteras crassiusculè scriptas legere, meridiano nihil prorsus cognoscere, & vespertino iterum paullo melius videre potest: quæ videndi potentia alternis etiam diebus plus minus imminuta deprehenditur. Oppugnaturus hoc vitium primum laxans ex extracto panchymagogo Crollii, mercurio dulci & resina Jalappæ confectum quavis hebdomade exhibui; quotidie pulverem ex radice valerianæ sylvestris, succino, millepedibus & cinnabari antimonii paratum dedi; externe balsamum cephalicum Weisbachii oculis adplicui, iisque collyrium cum sale ammoniaco, tutia præparata & saccharo combinatum indidi: alternis vesperis pediluvia ex aqua dulci ordinavi; fonticulum in pedibus excitari jussi, & bis pedes, nucham, atque brachia scarificanda curavi; ubi notandum, quod nullus è pedibus, largus autem ex brachiis fluxerit cruor. Nec fefellit spes hasce medicinas, saltem malum majora haud sumsit incrementa: at cum illarum usum ob intervenientes dies caniculares omitteret, illud increscere iterum videtur, ægramque reddit sollicitam, ne perfecta suboriatur cœcitas.

Responsio.

Postquam ex litteris tuis intellexi, ægram septuagenariam, dextri oculi visione penitus deperdita, jam quoque eximia sinistri obscuratione sollicitari; qua ipsa circa meridiem potissimum omni visu destituta, macula quædam pupillam obsedisse, humores autem adhuc esse pellucidi perhibentur: haud potui, quin tuis petitis faciam satis, quidve hac in re sentiam, exponam. Primum ergo hujus affectionis caussam minime in vitio nervi optici, aut tunicæ retinæ, sed potius in turbata humorum oculi, maxime aquei pelluciditate sitam esse arbitror. Quum vero hæc visionis imbecillitas per intervalla duntaxat redeat, & à prandio præcipue adfligat: facile colligere licet, illam à fortiori sanguinis ad caput, & internas oculi partes congestione natales suos mutuari: cum constet, fumptis epulis ob novum succi chylosi accessum, majorem humorum ad caput fieri raptum; & huic quoque caussæ torporem & somnolentiam multis hominibus post pastum familiarem deberi. Quod si enim subtilissima oculorum vascula ab accessu nimiæ humiditatis violenter distenduntur: fit inde, ut non solum purissimi atque subtilissimi, ad nutritionem humorum oculi, maxime aquei summe necessarii succi, per tunicam choroideam, admodum porosam ac vasculosam veluti per filtrum transeant; verumetiam quædam minus transparentes & opacæ simul abripiantur moleculæ, & aquei humoris turbationem introducant. Nonminus macula oculum obsidens concretioni harum crassiusculararum particularum in humore aqueo factæ in acceptis ferenda est, eo magis, si inter tunicam uveam ac corneam conspiciatur. Neque ideo improbare possum adhibitorum remediorum usum, quæ humoribus à capite & oculis revellendis dicata esse videntur: circa pediluvia autem monendum adhuc duxi, quod per aliquot hebdomades quo,

quotidie sub lecti ingressum adhiberi, & moderato duntaxat tepore imbuta esse debeant. Alvi præterea lubricitati omnino studendum est, quam sequens pulvis alternis diebus ante prandium pondere duarum drachmarum ex aqua vino permixta sumtus egregie præstabit: Recipe foliorum sennæ sine stipitibus unciam semis, agarici trochiscati drachmas duas, radicis valerianæ, seminis anisi, fœniculi ana drachmas duas, cubebarum drachmam, facchari canti uncias duas, olei de cedro guttas decem. M. f. pulvis. Deinde si ventriculi conditio permiserit, mane infusum theiforme satis larga quantitate quotidie sorbillare convenit; quod sic se habeat: Recipe herbæ melissæ, euphrasiæ, betonicæ ana manipulum, seminis fœniculi drachmas duas. conc. cont. m. d. s. species *zum Kräuter-Thee*. Non minus vena circa utrumque æquinoctium in pede secanda est; & ceterum ab epulis largis, cerevisia, vino, potibusque calidioribus cavendum, & pro potu ordinario decoctum ex radice scorzoneræ, rasura cornu cervi, hordeo & semine fœniculi pa atum hauriendum.

Externe nihil est præstantius oculorum frequenti lotione cum aquæ arquebusadæ, & rosarum ana uncia una, cum granis sex vitrioli martis permixtæ peragenda: ipsi vero maculæ pinguedo recens viperarum, oculo immissa erit convenientissima.

CASUS XLVI.

De dolore & imbecillitate oculorum cum suffusione incipiente.

Haud incelebris quidam vir, defluxionibus catarrhalibus & humorum dyscrasiæ scorbuticæ obnoxius per aliquot annos verno potissimum tempore congestionem ad sinistrum oculum tolerare suevit, cum ejusdem rubedine, dolore, pressione ac insigni pruritu: quæ symptomata, oculo versus lumen aperto, aut ventis vel fumis exposito, magis augebantur. Ipse prope flumen habitat, & olim eximia corporis refrigeratione non minus quam animi gravioribus affectionibus, ac iracundia, maxime sub hac ægritudine solicitatus fuit. Jam quoque caput assiduo fere dolore, præsertim gravativo in fronte, & cervice cruciatur, & aliquot abhinc mensibus ipsi vel lecturo vel scripturo scintillulæ atque imagines oculis obversari, & lectionem impedire cœperunt; quæ primum sinistrum duntaxat, dein quoque dextrum oculum cum majori mali augmento occuparunt. Ipsi oculi turbidi adparent, nec amplius rubent: at à frigore ac ventis protinus afficiuntur graviter; & accedente vel alvi obstructione vel iracundia insigniter dolent. Postquam igitur huic adfectioni multa medicamina, sed omnia in cassum opposuit æger: jam salutare anhelat consilium, num forsitan Carolinæ aut aliæ acidulæ ipsi futuræ sint salubres; aut quæ remedia huic suffusioni tollendæ, ac ab ipsa cœcitate præcavendæ forent idonea?

Consultatio.

Affectionem oculorum, qua æger detinetur, chronicam & in habitum fere degeneratam à circulatione sanguinis per oculos ob harum sensibilissimarum partium nimiam debilitatem ac relaxationem impedita, & seri impuri restagnatione suos mutuari natales vero est simillimum. Quemadmodum enim omnes machinæ humanæ partes integræ, ac functionibus perficiendis idoneæ deprehenduntur, si per eas naturali tono atque motu instructas, humores recte circulantur: ita quoque hisce sicuti omnium partium, ita præcipue oculorum functionibus pervertendis variisque symptomatibus inducendis nihil est opportunius, quam labefactatus eorum tonus, & sanguinis circuitus, à quo se & excretiones dependent, impeditus. Noster itaque ægrotans non solum ex naturali ad defluxiones catarrhales proclivitate; verum etiam nimia corporis capitisque refrigeratione & diuturno mœrore partim humorum vitalium scorbuticam sibi contraxit dyscrasiam, partim capitis, ejusque sensibilissimarum partium, maxime oculorum tonum atque robur insigniter debilitavit. Hinc non mirum, si succi impuriores ad regiones illas labefactatas compulsi, earum dolores, pruritum atque rubedinem inflammatoriam excitarunt, & verno potissimum tempore gravius afflixerunt; cum commotiones atque turbationes humorum, nisi congruis evacuationibus præcaveantur, ea maxime tempestate observentur frequentissimæ. His novissime accedente gravi mentis solicitudine, debilitas harum tenerrimarum partium adeo fuit adaucta, ut vascula, quæ humorem aqueum, tenuem, pellucidum naturaliter secernunt, magis relaxata, particulas etiam graviores, tenaces & minus pellucidas transmittant: quæ humori aqueo innatantes illius pelluciditatem obscurarunt, hinc visus imbecillitatem & oculorum conturbationem induxerunt.

Quum autem hæ opacæ ac impuræ humoris aquei particulæ accumulatæ paulatim coalescere, atque pelliculam quandam, aut saltem insignem conturbationem vel in aqueo vel crystallino humore, hinc denique ipsam cataractam inducere valeant: omnes omnino nervi eo sunt intendendi, ut ab hoc imminente malo præcaveatur æger, ac in præsenti congruis sublevetur medicinis. Huic vero scopo thermas Carolinas minime convenientes esse judico; quoniam experientia me docuit, eas omnino esse inimicas capitis ac nervorum morbis idiopathicis, qui à partium capitis ac cerebri, sensibus maxime dicatarum robore labefactato, aut ut græco termino explicem, earum atonia chronica ac habituali, humorum liberum circuitum impediente, variisque cruoris stagnationibus ansam præbente suos mutuantur natales. Namque Carolinæ fovent aquas ob terrestres salinoque alcalinas ipsis intermixtas partes admodum ponderosas; hinc partes corporis nostri jam debilitatas ægre transgrediuntur, & in hominibus laxioris ac spongiosi habitus pedum intumescentiam relinquunt, post usum balnei externum mox evanescentem. Longe difficilior earum, maxime quas *den Brudel* dicunt, est per caput transitus; quare tantum non semper torporem & somnolentiam excitant, doloresque capitis gravativos exacerbant. Si quæstio est de acidulis, veluti sunt Egranæ; earum usus foret opportunior, cum leviores continent aquas, & calore nativo destitutæ nec humores tam graviter commovent, nec caput turbant, & denique in acribus oculorum defluxionibus decenter usurpatæ egregium sæpius præstiterunt effectum. Verum enim vero, cum earum frigus non conferat cuilibet, nec oculis valde sensibilibus amicum sit; timendum potius, ne spissi humores exinde magis compellantur ad oculos: hinc suaderem, ut saltem corpus ante earum acidularum usum rite præparetur, ac illi reddatur idoneum. Neque autem dubito, quin earum potationi prorsus supersedere potuerit æger; si sequenti medicationi

cationi per aliquot menses pertinaciter inhæserit; quæ his potissimum absolvitur momentis, ut primum humores superflui à capite deriventur, & copiosus eorundem ad oculos adfluxus divertatur: deinde oculi ac reliquæ capitis partes confortentur, vasaque nimium debilitata corroborentur, ut eo vegetius propellant humores circulantes; & denique integra succorum vitalium massa depuretur.

Hæc ut consequamur, necesse est, ut alvi lubricitati his prospiciatur pilulis: Recipe massæ pilularum de succino Cratonis drachmam unam, mercurii dulcis, cinnabaris præparatæ, extracti rhabarbari ana scrupulum unum, salis succini bene depurati grana octo, misce fiant l.a. pilulæ ex scrupulo uno XXV. quot etiam alternis diebus vesperi devorentur. Pedes non minus vesperi quotidie per horam dimidiam in pedlluvia ex furfuribus triticeis, floribus chamæmeli, & aqua parata, atque calidioris aquæ affusione in tepore moderato conservanda immittantur. Tum infusi calidi ex herbæ veronicæ atque melissæ manipulis duobus, salviæ manipulo uno, seminis fœniculi drachmis binis confecti, non nimium saturati sex vascula mane intra lectum, totidemque hora quinta vespertina sorbillare conveniet; cujus etiam vapor, capite linteis probe velato, oculis est excipiendus. Non minus operæ erit pretium, temporibus admovere hoc emplastrum: Recipe succi chamomillæ, rosarum, herbæ betonicæ ana unciam semis, alabastri drachmas tres, masticheś drachmam unam & semis, aluminis drachmam semis, camphoræ grana decem, olei ligni rhodii guttas XXX. M. fiat lege artis emplastrum. Ipsi denique oculi singulo mane aqua rosarum & fœniculi, in qua spiritus vini camphoratus sit instillatus, fovendi sunt atque lavandi.

Hæc vero curatio bis terve repetita usum demum spondet præstantissimum; & si venæ sectio verno pariter ac autumnali tempore in pedibus instituta, ac recta vivendi ratio, maxime à potibus caput aggravantibus abstinentia accesserint, fere certissimam. Morem gessit his omnibus æger, & ex cura aliquoties repetita à malo suo se penitus liberatum fuisse nunciavit.

CASUS XLVII.

De ophthalmia scorbutica diuturna in lippitudinem serosam & scotomiam degenerante.

Vir quinquagenarius, corporis obesi & ad cachexiam proni, spirationi inter ascendendas scalas difficili obnoxius, negotiis cum meditatione justis obrutus, & vitæ sedentariæ atque lucubrationibus deditus, per aliquot annos vere vel hyeme potissimum, pertinaci rheumatismo mox tibiæ, mox brachii, mox pectoris adfligi cœpit; qui quidem ipsum lecto haud affierunt, semper autem per duos circiter inhæserunt menses, ac demum efflorescentia quadam purpuræ scorbuticæ soluti sunt. Currentis anni mense Januario dextrum quoque oculum prehendit congestio. Apparebant enim quædam vascula in albo oculi, sinistro paullo lividiori, cruore spisso turgida, pupilla intumescebat aliquantulum; gravativus urgebat dolor; splendorem lucis refugiebat æger, & lectioni pariter ac scriptioni reddebatur impar; ipse oculus erat aridissimus, nullasque & vix irritatione provocandas plorabat lacrumas, quas sinister reddebat copiosius. Hic vasculorum infarctus atque rubedo quotidie invalescebat magis; pulsus nullum, intensior autem sitis aliqualem denotabat æstum; caput quandoque gravativo torpore cruciabatur; sub corporis decubitu tensivus ac premens sensus totam occupabat oculi orbitam, qui sæpius etiam ad maxillam descendebat dentium dolores referens; & denique copiosior mucus & ore & dextra nare fundebatur.

Hæ adflictiones tum oppugnabantur crebris pediluviis; aliquoties alvus ducebatur, bis scarificabatur; dextro brachio vesicans remedium imponebatur, vena in dextro pede secabatur; interne pulveres antispasmodici cum bezoardico, vel antimonio diaphoretico mixti propinabantur; non minus decoctum sarsaparillæ porrigebatur; & externe oculo unguentum de nihilo inungebatur. Tum rubedo imminui, livor remittere, pressio evanescere, oculus ad lucem ferendam aptior reddi, majoremque splendorem recuperare videbantur, malique citissimam spondebant solutionem. At enim vero recruduit iterum ex improviso malum: non enim solum inflammatio albugineæ, ac radiorum luminosorum impatientia redierunt atrocius: verum etiam corneam tunicam pellicula tenuis lactei coloris obsidere cœpit, visumque adeo obscuravit, ut vix majora objecta discernere, minora plane non videre potuerit. Huic autem recidenti malo vini potus, ac lucubratio dederant occasionem. Pugnabatur prioribus remediis, nimirum decocto sarsaparillæ, pulveribus bezoardicis & antispasmodicis Hallensium & pediluviis salino stimulo acuatis: neque minus localia in usum vocabantur; veluti sacculus discutiens ex radice valerianæ, & sequens collyrium linteis adplicatum oculis: Recipe aquæ liliorum unciam unam, fœniculi unciam semis, majoranæ drachmas duas, tutiæ præparatæ drachmam unam, boli armeniæ scrupulum unum, camphoræ grana sex, extracti croci granum unum. M. cui etiam primum soli adlubito, deinceps grana quatuor vitrioli albi addebantur. Palpebræ insuper illinebatur quinta essentia rorismarini italici: cujus adplicationem integro oculo statim sentiebat, ex eoque multas fundebat lacrumas; dextro vero & læso post repetitum demum usum remedii vim percipiebat, & tum ex illo quoque quasdam reddebat lacrumas. Taceo alia amuletorum instar appensa, veluti erant camphora, radix imperatoriæ, alceæ, bardanæ, folia paridis aliaque: quæ inter actu frigida sedulo evitabantur. Quamquam vero his omnibus impediri non potuerit, quo minus rubedo tunicam corneam intensior occuparet: attamen panniculus oculi magis tenuior fit, & paulatum evanuit, adeo, ut ea libera fere fit pupilla & pellucida, nec non ipsa visio acutior deprehendatur atque distinctior.

Jam ergo auriculæ Judæ in aqua Sambuci infusæ tepide adplicantur oculo; & noctu sacculus ex floribus chamæmeli & croco imponitur; interne vero usus dictorum pulverum & decocti sassaparillæ cum radice valerianæ & semine fœniculi continuatur: VIto Id. martii æger dorsum, brachia atque genua scarificari, sanguine pauco, crasso ac viscido detracto; postridie sinistro pedi fonticulum infligi curavit, quia dexter olim fracturam erat passus: singulo mane sudore levi, ad quem natura inclinat sponte, rite perfungitur; Pridie iduum laxans sumebat, & in dextra sura iterum vesicam excitari permisit. Nec ignorari oportet, ipsum

ipsum quatuor abhinc annis circa utrumque æquinoctium venam in pedibus tundendam præbere suevisse.

Quamvis igitur inflammatio oculi aliquot abhinc diebus imminui videatur; verendum tamen est, ne pertinax hic affectus iterum recrudescat: cui timori ut supersedere possit ægrotus, salutare anhelat consilium, quo hoc malum funditus queat exstirpari. XV. Cal. April. 1731.

Consilium.

Affectionem oculi, cujus causa consultus sum; ex acri scorbutico rheumatismo, olim externas partes occupante sub hujus autem anni auspicia, prævia procul dubio refrigeratione in oculum desinente originem traxisse arbitror: quo factum est, ut subtilissimis illius vasculis, ductibusque lymphaticis obstructis, humorum liber cursus impeditus; fibræ nerveæ vellicatæ, & hine earum distentio spasmodica, æstus, tensio oculi & maxillarum ac capitis dolores inducta fuerint. Quæ cum ita sint, affectus ille ophthalmiæ scorbuticæ diuturnæ, in lippitudinem serosam ac scotomiam degenerantis nomen omni meretur jure, & nisi opportunis prospiciatur medicinis, visus omnino minatur abolitionem. Quanquam enim multa hactenus variaque huic malo opposita sint remedia, quorum plura omitti potuissent; ea tamen non ex omni parte votis respondisse percepi. Totum potius curationis fundamentum in eo situm esse credo, ut integrum corpus à sero acri scorbutico liberetur, & sordes inimicæ ac purpuraceæ per cutim eliminentur leniter; deinde materiæ ad oculos fluentis impetus derivetur ad inferiora; ac ipsa denique oculo jam impacta materia prudenter dissipetur, oculusque corroboretur.

Hisce scopis sub divino auxilio obtinendis, ut humores acres bis quavis hebdomade dato leviori quidem, sed tamen adæquato laxante purgentur, consulo: cui inserviet hæc potio: Recipe Mannæ electæ uncias duas, rhabarbari electi, cremoris tartari ana drachmam unam, aquæ florum acaciarum uncias octo, coque & solve leni calore, colaturæ adde extracti centaurii minoris grana duodecim, olei de cedro guttas quatuor. M. d. S. potiuncula laxativa, quæ mane tribus successive haustibus capienda est, interponendo jusculi avenacei sorbitionem. Postea egregium erit auxilium, si quotidie loco cerevisiæ aliquod sanguinem purificans decoctum potetur, hac ratione parandum: Recipe radicis sarsaparillæ, scorzoneræ ana unciam unam cum dimidia, seminis fœniculi drachmam unam, antimonii crudi in petia ligati drachmas duas, salis tartari scrupulum unum. M. infundantur aquæ mensuris quinque, & per horam integram in probe clauso vase bulliant: cujus decocti quartam mensuræ partem mane etiam haurire, ac lenem exinde sudorem expectare conveniet. Hic ut eo melius promoveatur, ex eodem decocto mane æque ac vesperi drachmam unam pulveris sequentis bezoardici assumere expediet: Recipe cornu cervi usti, radicis pimpinellæ, antimonii diaphoretici, lapidum cancrorum, cornu cervi philosophice præparati ana drachmam unam, cinnabaris præparatæ drachmam dimidiam. M. f. pulvis. Denique in usum quoque omni vespere vocanda funttemperata pediluvia.

Inter localia pauca sunt, quæ oculis conferunt; quæ inter præstantissimæ utilitatis deprehendi hoc discutiens cataplasma: Recipe radicis valerianæ unciam unam, florum salviæ, lavendulæ, anthos, chamomillæ Romanæ ana pugillos tres, seminis fœniculi drachmas tres, cardamomi drachmam unam. Conc. cont. d. S. Species, quarum quarta pars sacculo inclusa vino cum dimidia parte aquæ sambuci permixto immergatur, & oculo, fronti atque temporibus imponatur. Non minus operæ erit pretium, naribus admovere sæpius sal volatile Anglicanum, quod ex sale volatili sicco ammoniaco, oleo lavendulæ impprægnato componitur.

Denique quod attinet victus rationem; ante omnia labores cum meditatione juncti, multæ lucubrationes, mentis commotiones, corporis refrigerationes, nimius vini potus maximopere evitari debent; & si tali ratione hac vernali tempestate curatio per sex circiter hebdomades protrahetur, de felici illius effectu haud dubito.

Ulterior relatio.

Antequam consilium Tuum ad nostras perveniret manus; oculorum ægritudo in melius mutari videbatur: namque rubedo evanescebat fere; cuticula lactea, corneæ insidens magis magisque minuebatur; objecta adparebant paulo distinctius; palpebræ ob molestam radiorum luminosorum illapsum olim assidue clausæ, jam liberius absque ulla difficultate aperiebantur, & per unam alteramque horulam apertæ servabantur cum certissima perfectæ restitutionis spe. At enim vero pridie Calend. Aprilis alia rerum facies adparuit; nam prehendebat primum insignis dolor orbitam oculi, & ad ejus minorem tendebat angulum; tunica albuginea circum circa erat inflammata; ac cruore suffusa, palpebræ absque molestia haud diducebantur, & nihil ferme cognoscere poterat æger. Repetebantur illico pilulæ laxantes, pulveres antispasmodici & decoctum; externe auriculæ Judæ cum aqua florum sambuci infusæ admovebantur; & factum est, ut mox melius inde haberet æger, & dolorum levamen pariter ac rubedinis inflammatoriæ imminutionem præ se ferret. Neque vero minus, cum accederet Tuum, vir illustris, consilium, mox curationem abs Te propositam aggressus, omnibusque remediis rite usus fuit. Ex laxante potiuncula ter plerumque alvum deposuit; decoctum autem mane cum pulvere bezoardico haustum nullum movit sudorem. Pulveris hujus, ob largam nimis dosin mox tæduit ægrum, illiusque usum nausea & tarda alvus cum tenesmo excipiebant: hæc quidem successive liberior facta est; nausea vero continuabat; quid? quod ipse aliquando vomitus accederet. Hinc per aliquot dies nec pulverem hunc, nec laxans illud assumsit, & tum absque nausea optime habuit: dein eorum usum revocavit, pulveris duntaxat drachmam dimidiam assumendo, idque sine ulla molestia continuavit. Ipse vero oculus, adplicato ipsi sæpius commendato cataplasmate ad melius redire cœpit: rubor enim in dies imminutior ad corneam contrahi, & fere evanescere videtur, nisi quod perexiguum illius sub cornea remaneret vestigium; læsus oculus sano ferme similis adparet, & radios luminosos facilius ferre potest. Attamen nondum adest clara & distincta visio, & tantillum supra memoratæ cuticulæ adhuc in cornea residet; quæ duo momenta nullam admittunt mutationem. Ceterum fonticulus novissime adplicatus multas edu-

eduxit sordes; & cucurbitulis scarificatoriis larga iterum quantitas cruoris spissi viscidi detracta fuit: in dextro autem pede, quem vesicatorium occupat, spasmodicæ agitationis indicia deprehenduntur.

Quæ cum ita sint, & oculus læsus sano videatur simillimus; nihilo tamen secius radiorum luminosorum illapsum ferre nondum queat, nac ideo palpebræ sine molestia aperiantur, & denique visio minime fiat distinctior, quippe qua nec litteras distinguere, nec compresso oculo sano legere, nec scribere valet: ordinarii medici internas potissimum oculi partes, maxime tunicam retinam vitio quodam laborare judicarunt.

Responsio.

Quanquam ex adhibitis medicinis externas oculi affectiones, ruborem nempe ac defluxionem scorbuticam fere debellatas intellexerim: tamen relatum adhuc lego, ipsum oculum ad lumen recipiendum nondum satis idoneum, nec ejus visionem esse distinctiorem. Hæc vero me in ea sententia, quam medici ordinarii fovent, pariter confirmarunt, quod nimirum vitium in oculi interioribus, & vel humoribus vel tunica retina, vel nervo optico utique hæreat. Attamen non omnem abjicere spem, sed eo maxime nervos intendere oportet, ut appropriatis medicinis hæc ægritudo paulatim exstirpetur. Quod consequi, licet perarduum videatur; tamen huic insisteren curationi, ut scilicet commendatus decocti pro potu ordinario usus continuetur; singula hebdomade præscripta potio laxativa capiatur; & mane infusum calidum ex melissa, cortice citri ac Cardamomo confectum potetur.

Extrinsecus conveniet hoc emplastrum corio inunctum magnitudine nummi octo grossos valentis temporibus adplicare: Recipe resinæ styracis, corticis thymiamatis, ladani, balsami peruviani ana drachmam unam, olei nucis moschatæ expressi drachmas tres. M. f. l. a. emplastrum. Naribus quoque attrahendum laudo hunc pulverem sternutatorium: Recipe herbæ basilici, majoranæ, florum liliorum convallium ana drachmam unam, rasuræ ligni aloes, mari veri ana drachmam semis, florum benzoes grana XII. castorei grana octo. M. f. pulvis. Neque minus consulo, ut nuchæ vesicans adhibeatur ex emplastri de meliloto uncia dimidia, & pulveris cantharidum drachma dimidia: quod magnitudine nummi quatuor grossos valentis quotidie recens imponatur, & exsiccatis pedum ulcusculis per quatuor gestetur hebdomades. Denique vero balsamus meus vitæ, mane XI. guttulis sacharo instillatus, sub potu Thée assumtus insignem roborantem pollicetur virtutem.

CASUS XLVIII.

De gutta serena unius, & obscuratione periodica alterius oculi.

Vir annorum LVII. temperamenti cholerici, corporis robusti ac integræ semper valetudinis, novem abhinc annis, vino forsitan fartus, gravi lapsu caput adeo percussit, ut non solum duabus post horis gravi visus obscuratione corriperetur subito; verum etiam inciderit crebras animi defectiones, & apoplexia tactus, mortique vicinus videretur. Quanquam vero instituta venæ sectione, frictionibus, nervinis externe nuchæ ac capiti admotis, resolventibus interne datis visus & vires restituerantur in integrum, feliciori sane eventu, quam ille puer fortitus erat, cujus Hildanus C. V. obs. 3. meminit: attamen abhinc capitis doloribus, vertigini, nebulæ oculorum, eorumque maxime sinistri, inflammationibus, hemicraniis, aurium susurrui, variisque capitis affectionibus fuit obnoxius. Elapsis quatuor annis oculi sinistri inflammatione solicitatus, cum gelidissima hyeme iter in traha aperta faceret, sub eoque insigni refrigerationi exponeret læsum oculum; hic adeo debilitatus, ejusque humores corrupti fuerunt, ut ab illo tempore illius visionem penitus perdidisset. Ille tamen externo aspectu sano adparet simillimus, nisi quod pupilla paullo magis dilatata, ad locem immobilis & coloris sit gryseo lucidioris. Tum vero dexter gravius affici, & crebra caligine tantari cœpit, quæ modo per aliquot horas, modo per integrum inhærere suevit diem, & semper vel somno sive diurno, sive nocturo, vel etiam pediluviis, aut suffitibus capitis cum resinis catarrhalibus & herbis nervinis depulsa fuit.

Novissimo abhinc anno, cum pariter durissima hyeme peregre factus caput frigori exposuisset, accidit, ut dexter oculus insigni inflammatione, gravibus symptomatibus, vertigine, dolore capitis, nebula ac caligine stipata adficeretur. Inflammatio quidem adhibitis debitis auxiliis intra paucos dies evanuit: at visus obscuratio, eo gravior inhæsit, cum dolore in ipsa oculi orbita, nec somno se depelli passa est, quem tamen alias summa videndi acies sequebatur: quid? quod damum periodice adflixerint hæ tenebræ, & tribus circiter post finitum somnum boris invadentes, ad tertiam meridianam protraherentur horam, visu tempore vespertino acutissimo. Neque vero semper more olim consueto, vertigine, nec si accederet, tam gravi, ut antea stipabantur. Sed adpropinquante vere, & subsidiis variorum nervinorum, cephalicorum interne sub forma vel infusi vinosi, vel essentiarum, vel in substantia adhibitorum, nec non purgantium medicamentorum, pediluviorum, vesicatoriorum, imprimis lati inter scapulas adplicati hæc adfectio adeo fuit expugnata, ut non nisi meridiano tempore modo per quinque, modo per tres duntaxat levissime inhæreat horas. Oppugnavit hanc porro molestiam æger potu acidularum Aquisgranensium, earumque intra quatuor hebdomades CXXX. lagenas, quarum singula quinque aquarum libras continebat, potavit. Neque vero alvum movit hæc aqua, nisi sale Epsoniensi adjuta: qua cum multas quotidie sedes haberet, capitis quidem dolores levabantur, tantum vero abest, ut caliginem illam, visusque obscurationem fugarent, ut illa potius adhucdum quotidie recurrat, absque ullis symptomatibus. Non tamen simul atque semel invadit, sed per gradus augetur, ut sæpius nec homines discernere valeat. Oculus vespertino tempore lucis splendorem non fert, & cœlo sereno æstivaque tempestate melius habet, aëre autem vappido & nebuloso, atque hyeme gravius adficitur. Et notatu dignum est, axungiam gallinæ sub mali accessione oculo instillatam, illud ad aliquot horas, quin aliquoties plane dissipasse: illam enim oculo quendam ardorem, pruritumque excitare, & tum visionem reddere clarissimam afferebat æger. Ceterum ille corpore robusto, carnosus, nervosus est, epulis indulget largis, nec ex cibis concoctu difficilioribus ventriculi molestiam sentit; & quotidie vino Burgundiaco, aut alio Gallico, sæpius

sæpius ad excessum uti fuevit. Quatuor abhinc annis hæmorrhoidalis ipsi obtigit fluor, & stato adhuc redire solet tempore.

Hanc contra ægritudinem varios celeberrimos partim loci, partim exteros consuluit medicos, varia adhibuit medicamina; bis quotannis venam vel in pede, vel brachio, vel jugulo, vel fronte secandam præbet: tribus abhinc annis arnicam in infuso bibere cœpit, quia malum à casu, & hinc forsitan restitante sanguine mucoso originem trahere videtur. Quidam proposuerunt salivationem mercurialem, quæ veto ob incertum successum nondum fuit admissa; neque ab aliis commendata arteriotomia ob chirurgorum imperitiam, & incertum emolumentum in usum fuit vocata: de quibus duobus remediorum generibus tuam, vir excellentissime, scire cupit mentem, nec minus doceri avet, num ex Carolinarum vel aliarum acidularum usu quoddam sibi polliceri queat emolumentum?

Meo quidem arbitrio sedes mali, quæcumque sit vel irritans, vel obstruens, vel stimulans, optico olim inhæsit nervo; jam vero consumta per longam temporis moram materia hos opticos nervos atonia paralytica laborare, & ex hac vicinas nervosas partes afficiente vertiginem suboriri credo. Insuper oculum quandoque esse rigidum refert æger, ex quo cataleptici quid suspicor. Ceterum quanquam multi sint, qui læsum oculum cataracta affici credunt; eam tamen minime adesse, saltem haud talem, quæ deponi possit, certa affirmo.

Consultatio.

De gravi affectione, quam vir quidam generosus patitur, sentio, illam diuturna ac insigni capitis, nervosarumque ejus partium niti imbecillitate: qua cum æqualis ac vegetus succorum vitalium per caput, cerebrum, ejusque membranas cursus impeditus, tum eorum in vasis harum partium stagnationes ac distensiones sunt inductæ. Hinc enim non solum capitis dolor, gravativus torpor, aurium tinnitus, aliaque proficiscuntur symptomata; verum etiam, cum cruor accumulatus carotides potissimum in basi cerebri sitas nimium distendit, nervosque opticos comprimit, vertiginis ratio petenda est. Eidem quoque stagnationi & pressioni sanguinis circa nervos, & thalamos nervorum opticorum & visus sinistri oculi privationem & dextri obscurationem natales suos debere arbitror. Quandocunque enim impedito humorum circulo cruor in alveis vasorum stagnat: facillime fit, ut per horum porulos serosa secedat colluvies; quæ nervos ingressa opticos cum tenuissimo illorum liquido commisceatur, visusque imbecillitatem progenerat atque caliginem. Quoniam autem certis omnino affectus redeat intervallis; certum est indicium, congestionam illam sanguinis ad visus organa, tanquam veram mali causam, minime perpetuam esse, sed duntaxat transitoriam: sub qua exigua tantum seri copia secedit, quæ discussa iterum caliginem depellit, atque visionem restituit.

Quod si vero hujus, quæ nervosas membranosasque capitis partes afficit, imbecillitatis caussam dispicimus: ea procul omni dubio ex ventis frigidis, erebra refrigeratione, gravi lapsu capitis, nimio calidiorum atque vinosorum potuum usu, & forsan animi commotionibus originem traxisse videtur. Nec etiam inficias ire possum, quin intervallorum ratio, quæ hæc oculorum adfectio habet, non nisi primarum viarum maxime ventriculi ac intestinorum vitio, more affectibus hisce periodicis consueto, in acceptis ferenda sit. Quum enim harum partium robore destructo, ac vi concoctrice læsa, multæ acidæ, biliosæ, viscidæ generantur sordes, illæque haud debite eliminantur; fit inde, ut non solum humores reddantur spissi ac impuri, verum etiam ventriculus nimium distendatur, distensus partes vicinas, earumque sanguifera vasa violenter comprimat, & hinc cruori copiosius ad caput compellendo, accedente imprimis vinorum calidorum sub epulis potu, caussam suppeditet efficacissimam. Quod autem in nostro ægrotante symptomata hypochondriaca revera præsto sint, vel hæmorrhoidale profluvium indicat: & cum non solum vegeta cibos appetit cupiditate, verum etiam eos concoctu difficiliores absque molestia concoquit, facile colligi potest, ventriculum illius saburra acida viscida esse onustum: licet enim digerantur illi crudiores cibi, tamen non nisi rudera tenacemque chylum præbent, qui sanguini permixtus illum inspissat æque ac transitui per vascula minima reddit ineptum.

Quapropter, si affectionem hanc inveteratam, ac veluti in habitum degeneratam funditus tollere; & dextrum oculum à plenaria obscuratione aut gutta serena vindicare volumus: summo studio evitanda erunt sanguinis missiones copiosiores, venarum jugularium incisiones, arteriarum sectiones, vesicatoria fortiora, purgantia calidiora, nervina, cephalica &c. hactenus frustra adhibita. Contra vero operæ erit pretium, eo omnem impendere laborem, ut primum concoctio promoveatur, ac chylo legitima consistentia ac spirituascentia restituatur; deinceps autem caput & oculi rite corroborentur.

Quæ ut obtineantur, candide proponam, quæ me hoc in casu facienda diuturna docuit experientia. Primum itaque, cum æger & plethoræ & fluori hæmorrhoidali obnoxius videatur, consulo, ut bis quotannis circa utrumque æquinoctium vena in pede secetur; tempore vero intermedio bis quoque quotannis cucurbitulæ cum scarificatione ad ducham & femora adplicentur. At arteriarum sectionem & minus necessariam, & ob chirurgorum imperitiam haud securam judico. Deinde pedum lotiones cum aqua fluviatili, in qua sacculus furfurum triticeorum decoctus sit, tepidiori factas frequenterque usurpatas non exiguum ferre auxilium scio. Tum ad caput & ventriculum roborandum præstantissimus erit hic pulvis: Recipe radicis ari, pimpinellæ albæ, salis absynthii ana drachmam unam, lapidum cancrorum unciam dimidiam, succini præparati, cardamomi ana drachmam semis, olei de cedro italici, macis ana guttas IV. M. f. pulvis, cujus drachma quotidie una circiter ante prandium hora capienda est. Quod si vero capitis exæstuatio, humorumque ebullitio accesserint; pulvis ille alternis duntaxat diebus sumendus, & cum sequenti alternandus est: Recipe lapidum cancrorum, concharum præparatarum ana drachmam unam. M. f. pulvis, pondere drachmæ unius devorandus.

Nihil porro est consultius, quam alvi lubricitatem assiduam conservare, cui scopo & clysteres emollientes, & victus opportunus inservient. Nec alienum erit, singulis circiter decem diebus alvum moliri hac laxante potione: Recipe mannæ electæ uncias tres, cremoris tartari drachmam semis, coque & solve leni calore in aquæ florum acaciæ unciis septem, colaturæ adde olei de cedro italici guttas IV. M. quæ mane aliquot haustibus assumenda est, interponendo sorbitionem jusculi tenuioris avenacei.

Non minus eidem scopo convenient pilulæ Becheri, Stahlii, aut meæ balsamicæ, quinque vel sex ante

ante fluxus hæmorrhoidalis eruptionem diebus, numero XV. capiendæ. Inter localia egregiam opem spondet genuina viperarum pinguedo, binis vel tribus guttulis instillata; aut extrinsecus aqua arquebusadæ, aut reginæ Hungariæ cum æquali aquæ rosarum portione remixta inter lintea duplicata oculo imposita.

Ut postea recta sit vivendi ratio, necesse est, ut æger cœna utatur parciori, à cibis acidis, salsis atque flatulentis, vinis calidioribus, ac cerevisia spissiori probe caveat; & pro potu ordinario decoctum tenuius ex radice scorzoneræ, liquiritiæ, ac rasura cornu cervi confectum, interposito vino rhenano potet. Sedulo non minus sibi temperet ab omni aëre frigido, maxime capiti vel pedibus admisso; & quo lenis semper succedat transpiratio, mane hauriat infusum calidum, quod sic se habeat: Recipe herbæ betonicæ, melissæ, veronicæ ana manipulum unum, seminis fœniculi, radicis valerianæ ana drachmam semis. Conc. cont. d. S. Species, quarum drachma aquæ ferventis mensura una infundatur, & instar potus Thée bibatur.

Horum remediorum usui si æger per aliquot tempus pertinaciter inhæserit, de felici eventu vix dubito: in hisce enim adsectibus nihil cum impetu moliri oportet, sed & blandis naturæque convenientibus auxiliis, & temporis diuturnitate uti convenit. Fortiora atque vehementiora remedia majus minantur damnum; quod præcipue à cura salivali, in præsenti subjecto & morbi circumstantiis certo metuendum est. Vere autem adventante aquæ Spadanæ loco Aquisgranensium, duabus partibus cum una lactis asinini mixtæ felicissimo successu adhibebuntur; quippe quas in hisce capitis narvorumque debilitatibus, humorum dyscrasia stipatis deprehendi præstantissimas. Et hæc sunt, quæ in generosi ægrotantis salutem proponenda duxi; quæ summus languorum nostrorum medicus prospera reddat, precor.

CASUS XLIX.

De visus obscuratione ex paralytica nervi optici affectione.

Decreveram equidem meorum oculorum ægritudini fontes Aquisgranenses opponere; at vero cum oculi fomentatio iis aquis ex medicorum consilio facta nihil omnino mihi ferret levaminis, & insuper ocularii gallici mihi laudarentur egregie: contuli me Lutetias Parisiorum, variosque viros haud incelebres consului; quarum mentem, curationem ac remediorum effectum Tibi, Vir illustris, perscripturus, Tuam rescire cupio sententiam. Concredidi me primum Domino St. Yves, & tum quoque in auxilium vocavi archiatros regios, D. D. du Molin, Sylva & Ancedo: qui cum convenirent, illis D. St. Yves hanc de mea affectione relationem dedit:

Cum, inquit, æger novissime elapso mense Decembri huc accederet, deprehendi pupillam oculi sinistri admodum dilatatam, iridem immobilem, nervum opticum plane obstructum, & ipsam guttam serenam; humor quoque crystallinus erat opacus, & tunica albuginea vasis sanguine turgidis ac varicosis farta. Dexter oculus pupillam monstrabat pariter dilatatam; motumque constrictorium iridis valde exiguum: ipsa humor crystallinus adhuc pellucidus, at membrana illius anterior aliquantulum opaca videbatur; reliquæ autem hujus oculi partes erant integræ, nisi quod pauca vasa varicosa hinc inde in albuginea adparuerint. Hinc cum perpenderem, ægrum ex gravi lapsu olim in caput facto insignem cerebri commotionem, & abhinc dolorem, gravitatem, torporemque capitis, aurium tinnitum, aliaque symptomata incidisse: hanc oculorum adsectionem non nisi ex sanguine crasso ac inflammatorio derivare potui. Dum enim cruor per capitis arterias, & maxime harum internarum ramos ad oculum tendentes summo ac rapidissimo impetu agitatus videtur; factum esse credo, ut ille vasa nimium dilataverit, eaque eo potissimum loco, quo oculi compagem ingrediuntur, nimirum circa narvos opticos reddiderit veluti varicosa. Hæ vero distensæ arteriæ compresserunt nervos opticos, lymphæ circulationi per illos nervos posuerunt obicem, hinc horum obstructionem induxerunt, ac spirituum visivorum in oculos influxum præpedierunt. Tum ex hac impedita ac difficiliori sanguinis circulatione generata est lympha acris; quæ obstructis vasis eorum poros transsudans, & ad vicinas extravasata partes non solum varios excitavit dolores; verum etiam in oculorum humores delapsa, hos, instar aquæ fortis conturbavit, ac opacos reddidit. His ergo probe exploratis necessarium putavi, ut integra humorum massa debitæ restituatur fluxilitati; quod vero haud prius impetratum iri speravi, quam ubi æger perferendis remediis activioribus fuerit opportunior. Interim statim post ejus ad nos accessum lac per balneum mariæ destillatum, & nasturtio aquatico, hepatica nobili & scolopendria permixtum ipsi potandum dedi: quo etiam obtinui, ut membrana, quæ humorem cingit crystallinum, ab opacitate sua fere liberaretur, iris reciperet motum liberiorem, & ipsa visio redderetur acutior. Non minus etiam obstructioni nervorum tollendæ sal quoddam volatile, haud sine levamine exhibui. Verum enim vero, haud ita multo post somnolentiam quandam incidit æger, & humores illius ad inflammationes proclives retardarunt sanationem, ut visu iterum imbecilliori facto, humorum non solum opacitatem omnino metuerem, verum etiam ob transpirationis defectum ipsam vererer cœcitatem. Hinc corpore bene præparato setaceum adplicavi, eo effectu, ut humores dextri oculi fierent pellucidiores, iridis dilatatio imminueretur, eique liberior motus accederet. Cum autem periodica oculi obscuratio nihilo secius adhuc adfligat: expectandam esse puto tempestatis opportunitatem, & tum incipiendam iterum curationem arbitror.

Hæc cum dixisset, rogavi, ut rationem medendi, quam mihi putaret proficuam in hoc amplo medicorum congressu etiam proponeret. Nec defuit meæ petitioni, sed mentem suam hisce ulterius exposuit verbis: Quum itaque constitutio nervorum opticorum in nostro ægrotante minime ea sit, quæ in gutta serena observatur; sed non nisi à sanguine inflammatorio ramos arteriarum carotidum internarum ad latera nervi optici oculos ingredientium comprimente originem trahat: duos potissimum curandi scopos esse censeo, nimirum, ut primum cruor fluxilis reddatur, ejusque ebullitio contemperetur; deinceps nervorum obstructio auferatur. Hoc obtinebitur, si arteriis nimia dilatatione debilitatis pristinum restituetur robur: quo impetrato compressio nervi optici sponte cessabit, & spirituum liber in oculum reddetur influxus. Tum quoque, si cœlum accesserit serenum, operæ erit pretium, lactis destillati usum revocare, quod jam

exoptatum in acuendo visu edidit effectum: quo poto dijudicari poterit, num aquis mineralibus saponariis, aliisque in tollenda obstructione efficacissimis, aut decocto viperarum uti licuerit. Neque vero solis resolventibus ac humectantibus hæc adflictio curabitur: sed consultum erit, volatilia simul usurpare remedia, quæ fluido nervorum attenuando pariter ac amisso fibrarum arteriosarum per obstructiones tono restaurando sunt præstantissima. Denique attenta consideratio effectuum, quos adplicanda medicamina exserent, eo clarius docebit, quæ ulterius abs re erunt.

His prolatis reliqui medici, hanc explicationem mei mali exactam æque ac elegantem collaudantes, pleno assenserunt ore; eadem remedia commendarunt, & cum periculum in mora esset, temporis opportunitatem haud expectandam esse putarunt; sed statim lac destillatum adhibendum; tum hæmorrhoidibus haud rite succedentibus, hirudines ano admovendas, hisque evacuato cruore bis terve assumenda emetica, & denique vesicantia pone aures adplicanda suaserunt. Hinc protinus incepi lactis, adeo commendati usum, ejusque quotidie haustum potum per integram hyemem continuavi. Ita vero parabatur: Lactis mensura circiter una ad siccitatem decoquebatur, tum eadem aquæ portio, in qua hepaticæ nobilis, scolopendrii atque melissæ ana pugillus unus decoctus erat, affundebatur, & additis XL. mille pedibus contusis singulo mane potabatur. Æstate adventante aquas minerales Borbonienses adhibebam, quas, cum essent sulphureæ, tollendæ obstructioni aptissimas judicabant medici: hanc enim nervorum oculi paralysin illi, quæ nervos brachiorum vel pedum occupare solet, similem, & hinc eadem ratione oppugnandam esse putabant. Postea III. Iduum Januarii ano admovebantur sanguisugæ: quæ tantam cruoris detraxerunt quantitatem, ut protinus mentis deliquium incidissem; medici autem XII. circiter aut XIV. duntaxat cruoris evacuatas esse uncias spondebant. Paucis post diebus tartari emetici quinque assumsi grana, & inde bis vomui, octies alvum reddidi: denique vesicatoria mihi adplicari curavi: quæ vero omnia in cassum adhibita, me insigni remediorum adfecerunt tædio. Jam ergo quovis mane lac cum millepedibus infusum haurio; reliquo die pulverem olim abs Te vir illustris, mihi commendatum (vid. Cas. præc.) assumo.

Ceterum cum thermæ Borbonienses ceu sulphuratæ & antiparalyticæ mihi suadeantur iterum: Tuum prius de illis consilium, quo mihi nihil est antiquius, expecto, & doceri cupio, num potius ex aquis mineralibus Germaniæ quædam sint, quæ majus mihi pollicerentur emolumentum? Denique haud alienum videtur. Tecum communicare quoddam alicujus medici consilium, quod in explicanda nervorum obstructione putat esse certissimum, & sic se habet.

Ex gravi lapsu, quem generosus æger octo abhinc annis cum insequutis animi defectionibus toleravit, recte concludere mihi videor, oculorum affectionem gravi totius cerebri & principii nervorum commotioni in acceptis esse ferendam: id quod insignis dolor oculum occupans, visus obscuratio absque ullis cruoris extravasati indiciis accedens, ejusdem invasio periodica, & somnus turbulentus confirmare videntur. In sinistro equidem oculo minime graviori humores laborant vitio, quam in dextro: at in illo substantia rami nervosi magis indurata est, quæ & sub initio immanes dolores excitavit, & hos jam quoque producit &c. De his vero omnibus Tuam efflagito sententiam, ac proponi cupio, quæ ulterius è re mea fore credideris?

Consilium.

Intellexi, vir generosissime, ex datis ad me litteris, quæ de Tua valetudine senserint, quæ remedia ipsi opposuerint, & quo effectu illa propinaverint celebris quidam ocularius ac regii archiatri; & cum meam quoque scire cupis sententiam, maxime num thermas Borbonienses, aut quas alias in nostra Germania aquas minerales malo tuo quippiam auxiliari posse existimem: haud deesse Tibi potui, quin candide proponam, quæ sentiam. Primum quidem deprehendi, Dn. St. Yves & reliquos medicos de origine, caussa & conditione mali tui subtiles reddidisse rationes; illudque demum in obstructione nervi optici situm esse conclusisse. At enim vero sicuti nullos totius corporis nervos, ita nec opticos obstructioni obnoxios esse posse persuasus sum. Namque omnes nervi ex tenerrimis ac subtilissimis fibrillis sunt compositi; qui non nisi fluidum spirituosum, lymphaticum, subtilissimum, à veteribus nomine spiritus animalis insignitum, in cerebro secretum, sensus in partibus nervosis atque membranosis, motus autem in musculosis verum auctorem & caussam transmittunt; neque humores crassiores recipere, nec ab iis obstrui possunt: sed si quodam vitio adficiuntur, illud vel in spasmo, vel paralytica eorundem resolutione consistit.

Quemadmodum vero spasmus à sero acri incumbente nervis, eos vellicante & ad stricturas proritante originem trahit: ita paralysis potius ab influxu succi liquidissimi haud satis vegeto dependet; qui vel à nervorum, maxime principii eorundem ab incumbente humore extravasato facta gravi compressione; vel thalamorum ad nervos opticos pertinentium, & ad ipsam cerebri substantiam pertingentium nimia humectatione ac veluti inundatione impeditur atque læditur; sicuti cadaverum gutta serena exstinctorum sectio demonstrat. Hanc quoque nervorum opticorum paralysin in præsenti casu præsto quidem esse credo, nondum autem consummatam; sed duntaxat aliqualem, eamque in dextro oculo adhuc mitiorem, cum malum per intervalla redeat. Primam enim hæc originem ex gravi lapsu atque capitis allisu traxisse videtur; quo partim humorum liber per caput progressus impeditus, partim eorum major ad caput impulsus fuit concitatus: ex quibus quædam portio thalamis nervorum impacta, succi nervosi in illos influxui injecit remoram. Hinc inanis est medicorum, quam de sanguine inflammatorio fovent, sententia; qui si præsto esset, venæ sectionibus, remediisque humectantibus ac refrigerantibus expugnaretur facillime. Multo vero minus concedenda est nervi optici induratio: quæ, licet in reliquarum partium contracturis nervi tendinesque sæpius indurari soleant, tamen in nervis capitis, qui à cerebro assidue humectantur atque lubricantur, minime locum invenit. Quod attinet commendata remedia, non laudo vesicantium ac setaceorum usum: hæc enim quamvis humoribus, qui stagnant, derivandis maxime sint opportuna; eosque evacuando in oculorum caligine, quæ ex dolore, rubore ac congestione palpebrarum atque tunicæ albugineæ excitatur, insignem polliceantur utilitatem: attamen si paralytici, hemiplectici, aliique tales affectus ex humorum serosorum in ipso cerebro stagnatione originem trahunt, externa hæc remedia hos nec derivare, nec ullum

ullum præstare valent emolumentum. Non minus mihi displicet emeticorum exhibitio: quæ, eum violentos motus excitent, & non solum humoribus impetuose ad superiores partes rapiendis, verum etiam eorum extravasationi in capite inducendæ ac augendæ efficacem subministrent occasionem; multis variisque & à me in meis scriptis & ab Hildano passim allegatis observationibus constat, ea sola guttam induxisse serenam. Borbonensium aquarum usum nec adprobare, nec dissuadere audeo; cum præter ea, quæ de illis passim ex auctoribus intellexi, elementa ac virtutes earum me lateant. Quamvis autem externe adhibitæ ob vim exsiccantem atque sulphuream membris resolutis conferre deprehendantur: attamen de illarum efficacia in morbis, quorum caussa intra cerebrum residet, valde dubito. Hinc etiam atque etiam hortor, ne solis conjecturis, quæ in arte medica sæpissime fallunt, confidas; sed probe explores, num prostent casus, quod hæ aquæ desideratum ediderint effectum. Mihi saltem nullum suppetit exemplum, quo gutta serena nec perfecta, nec incipiens ex usu tam interno quam externo acidularum, thermarumque, quas nostra fovet Germania, & ego ferme omnes sedulo examinavi, fuerit sanata. Si ullæ minerales aquæ hunc sponderent effectum, certe forent Aquisgranenses, quæ & maxime sulphureæ sunt, & in membris paralysi tactis haud raro mirificam præstiterunt virtutem; Tuæ vero affectioni nullam tulerunt opem.

Commendarem ergo potius, ut cum sanguine sicco ac spirituoso Te gaudere, ac serosa portio in capite videatur stagnare, ex qua somnolentia, capitis dolores, vertigo, languor corporis ac affectionis oculi exacerbatio derivanda est; usui seri lactis & pulverum nitrosorum atque cinnabarinorum ulterius insistas, aut si Tibi volupe fuerit, aquas Selteranas lacte asinino permixtas in nostris potes regionibus. Et si quæ ceterum salutis restat spes, eam, corpore prius sero lactis satis humectato solummodo vel in remediis sudoriferis ac discutientibus paullo activioribus, haud tamen sanguinem commoventibus, veluti est sulphur antimonii correctum ad meam methodum præparatum; vel in temperatis mercurialibus, qualia sunt cinnabarina, sitam esse arbitror. Hæc enim profundas stases, tenacemque lympham resolvunt efficacissime. Quamobrem nec incognita mihi sunt exempla, quod diuturna obscuratio ac tenebricositas visus atque humorum oculi in hominibus ob veneream simul suspectis luem, ex leviori salivatione, mercurio ad juncturas pedum inuncto excitata & ordinatis lignorum decoctis fuerit discussa atque sanata. Hinc nec Tibi hanc dissuaderem curationem, quam optime instituas, si sumto primum laxante per sex successive dies pulverem ex lapidibus cancrorum, cinnabari, & mercurii dulcis rite præparati grano uno confectum quotidie capies; tum laxans repetes, iterumque pulverem per sex dies adhibebis; denique eodem lavante devorato tertia vice pulveris usui sex diebus insistes; atque sub iis remediis decoctum sanguinem mundificans bibes, & tandem balnea leniora sæpius ingredieris; quibus & post absolutam medicationem haud sine fructu insidere poteris. Extrinsecus operæ erit pretium, sal volatile ammoniaci siccum, oleo majoranæ vero imprægnatum sedulo admovere naribus, quod capitis & oculorum vitiis est convenientissimum. Et hæc sunt, quæ proponenda, ac cum divini auxilii voto præsentium medicorum ulteriori dijudicationi relinquenda duxi.

CASUS L.

De difficultate visus & scabie.

Puella tredecim annorum, phlegmatico-melancholici temperamenti, à teneris illibata valetudine gavisa, & nunquam ne in variolis quidem, quas ante aliquot annos modo rarissimas toleraverat, ullis remediis usa; uno cum dimidio abhine anno media hyeme saltare didicit, & abhinc sudore madida ad linguæ gallicæ magistram per frigidum aërem se conferre suevit. Tam subitaneis vero aëris mutationibus, dum primum corpus sudore perfusum frigori, deinceps illud refrigeratum æstui hypocausti nimis calefacti exponeret, non potuit, quin sibi noxam concitaret. Læsa enim transpiratione scabiosam incidit efflorescentiam, quæ primum tubercula cum pruritu cutim occupant, quæ invalescentes in pustulas albas majores abeunt, & postquam fuderunt saniem, iterum coalescunt. Prioribus exsiccatis novæ propullulant asperdines, sæpe numero inflammatione scorbutica atque erysipelacea stipatæ, & maxime artus, faciem ac pudenda obsident. Hæc scena per novem jam ludit menses. Adhibita sunt varia remedia, nimirum purgantia, sudorifera, decocta lignorum, antimonialia, cinnabarina, mercurialia, & ipsa denique salivatio per inunctionem carporum atque tarsorum excitata: quibus licet nonnunquam obsecundare videretur malum, tamen inter ipsam recruduit salivationem. Neque etiam mirum, quoniam ob matris & ancillarum indulgentiam diætæ regulas haud observavit, præscriptas mannatas potiones raro assumsit, sub salivatione cerevisiæ potui indulsit, & inter aërem versari suevit. Ceterum quemcumque sudorem nova sequitur efflorescentia; ille vero nunquam rite observatur. Jam malum plerumque circa novilunia recrudescit, & eruptionis menstruæ suspicionem movet; hinc omissis reliquis medicaminibus non nisi unguento ex unguento diapompholygos, balsamo sulphuris therebinthinato, oleo tartari per deliquium pugnabatur, ex quo evanuit scabies.

At enim vero annus circiter effluxit, ex quo verno tempore oculorum quandam incidit affectionem, qua ipsis semper aliquid obversari videbatur, quod abstergere conabatur cum visus imminutione. Sponte vero intra octiduum sine ullis medicinis remisit hæc molestia. Sed post aliquot septimanas rediit subito, qua assidue abstergebat observantes falso imagines, & videbat quidem crassiuscula objecta, neque vero minora discernere, nec legere valebat, nisi imposito naribus perspicillo, aut oculis coarctatis. Hoc igitur vitium licet in hoc impuro corpore nervo optico & succis spissioribus, spiritiumque irregulari influxui adscriberetur: tamen ei adversabatur, quod per perspicilla & compressis palpebris litteras dignoscere ac minutiora videre poterat. De nullis præterea ægrotans capitis doloribus, oculorum pressionibus, inflammatione aut congestione conqueritur: pupilla adparet paullo dilatata & adhuc pellucida; sed in aqueo humore, obscuriora puncta & ad iridis latera flosculi opaciores conspiciuntur: ut inde vereamur, ne ex humorum coagulatione ipsa denique cataracta, aut ob impuros succos læso nervi optici suboriatur. Et sane habemus, cur hujus puellæ valetudini timeamus, cum nulla ferme assumat medicamina, nisi forte vina medicata, nec

nec horum debitam hauriat quantitatem; dein post data expellentia mox scabiosa efflorescentia in pedibus, manibus & facie corripiatur, nec corporis debito fruatur motu; & denique assiduo fere indulgeat somno, eoque succos vitales spissiores, impuriores, eorumque cursum reddat tardiorem.

Quantum igitur fieri potuit, dedimus ipsi præmisso pulvere digestivo ex tartaro nitrato, purgans ex extracto panchymagogo, mercurio dulci, resina jalappæ cum tinctura tartari confectum: tum per quatriduum mane ac ante epulas sumendam ordinavimus mixturam ex tinctura martis tartarisata, spiritu Bussii, liquore cornu cervi succinato, & essentia euphrasiæ paratam; & vesperi exhibuimus pilulas ex extracto majoranæ, scordii, bezoardico minerali, & sale succini volatili concinnatas. Postea per tres dies sumsit pilulas laxantes, quæ habebant gummi ammoniacum, tartarum vitriolatum, extractum hellebori nigri, aloën & elixirium proprietatis Paracelsi; porro mixturam in usum revocavit, & infusum theiforme. Extrinsecus oculis adplicavimus infusum croci metallorum cum aqua chelidonii majoris, fœniculi & camphora paratum, & vesperi inunximus palpebris unguentum ex extracto rutæ, myrrha, melle anthosato, camphora, spiritu lumbricorum terrestrium, sale succini volatili & cinnabaris antimonii aliquot granis; superposito sacculo ex radice valerianæ, hyssopi, rutæ & fœniculi in vino coctis concinnato.

Verum enim vero recruduit quidem efflorescentia copiosius; at in oculos nullum adhuc redundavit emolumentum. Hine tuum, vir illustris, consilium pro visu conservando imploramus, & cum partim interna sudorifera scabiei opposita nullum præstiterint effectum, & jam ab Helmontio rejiciantur, partim externa mercurialia oculis videantur inimica: in quæstionem potissimum venit, numne puris exsiccantibus, veluti sunt unguentum diapompholygos cum oleo tartari per deliquium tuto pugnare liceat? Nec minus scire avemus, numne fonticulus in nucha excitatus usum spondeat, cum licet nec capitis dolores urgeant, nec oculi plorent lacrumas, multum tamen pituitæ naribus reddatur? & denique num sub usu decocti ex fœniculo, cinnamomo, corticibus aurantiorum & sarsaparilla parati, quod jam pro potu ordinario bibere suevit, etiam modico vino uti liceat?

Consilium.

Postquam communicatam mecum morbi historiam probe perpendi: haud dubito, fore ut accedente menstrua purgatione & visus difficultas & scabiosa cutis defœdatio sponte evanescat. Neque vero consultum est, excretionem illam vi provocare velle; sed patienter naturæ molimina expectanda erunt. Ipsam autem humorum dyscrasiam & efflorescentiæ fomitem partim variolarum raritati, qua succi vitales haud satis depurati fuerunt, partim suppressæ transpirationi per corporis subitaneam refrigerationem, partim denique diaphoreticorum calidiorum & mercurialium ad salivationem ciendam absque ulla regiminis observatione exhibitorum usui inconvenienti natales suos debere, vero est simillimum. Namque crebra compertum habeo experientia, quod mercurialia remedia salivationis scopo absque congruo regimine tam interne quam externe usurpata morbos vel cum dolore vel exulceratione stipatos longe deteriores reddiderint atque pertinaciores. Quoniam enim mercurius virtute intimiorem nexum ac texturam partium fluidarum resolvendi pollet satis efficaci; materia autem illa resoluta impura intra corpus remanet; fit inde, ut illa fermenti instar chylosum reliquosque vitales succos corrumpat & inquinet: ut multa sæpius opera, quin & ipsa iterata salivatione opus sit pro damnis inde excitatis rursus abolendis. Hinc etiam visionis defectum ex eadem impura lympha derivandum esse censeo; cui externa remedia nullum pollicentur emolumentum. Quapropter potius consulo, ut omnia fere remedia, maxime activiora diaphoretica ac purgantia penitus omittantur; contra vero spissiorum humorum attenuatio & per cutim evacuatio non nisi medicinis blande ac placide diluentibus atque demulcentibus tentetur. Huic scopo vel solum infusum veronicæ cum semine fœniculi paratum paullo tenuius mane ac vesperi larga quantitate haustum sufficiet; maxime si corporis motus ac bonum regimen accesserint. Nec ludetur opera, si ægra cubitum itura quotidie pulverem ex aqua florum sambuci sumserit, qui sic se habet: Recipe lapidum cancrorum unciam semis, cornu cervi sine igne, cerussæ antimonii ana drachmas duas, æthiopis mineralis drachmam, olei de cedro vel ligni sassafras guttas quinque. M. f. pulvis div. in doses XVIII. Pro potu ordinario cum fructu potabitur sequens decoctum: Recipe radicum scorzoneræ, sarsaparillæ ana uncias quatuor, chinæ, cichorei, glyzirrhizæ ana unciam unam. conc. d. S. species, quarum binæ unciæ per tres horæ quadrantes cum tribus aquæ mensuris decoquendæ sunt. Vini usum plane denego, & eo magis motum corporis laboribus, curru vehendo, ambulando factum commendarem. Alvum si haud rite successerit, manna pondere unius circiter unciæ ex infuso veronicæ, aut tabarum Coffeæ sumta commode reserabit. Localium denique usu haud opus esse credo: siquidem ex commendatarum medicinarum recta observatione exoptatum consequutum iri effectum non dubito.

CASUS LI.

De cataracta.

Judicium medici ordinarii cum relatione morbi.

Cum ægri reverendissimi statum pronuper intuerer; deprehendi illius utrumque oculum, qui ambo olim obscuratione duntaxat ac imbecillitate quadam laborarunt, jam in gryseam transiisse cataractam. Hujus quidem in auxilium prompta subsidia lubens proponam: sed cum ardua sit affectio, meam de illa sententiam aliis celebrioribus medicis dijudicandam relinquo. Primum ergo extra omne dubium esse positum credo, quippe ocularis id docet inspectio, veram cataractam utriusque oculi pupillam æquali magnitudine obsedisse, adeo ut licet pupilla quam maxime dilatetur, ea tamen semper conspiciatur. Jam itaque in quæstionem venit, num remediis hoc vitium depellere conveniat, aut magis præstet, illius maturitatem expectare, & tum acu auferre? Multa quidem sunt medicamina, quæ in cataracta incipiente commendant nostrorum temporum medici; & multi exstant casus de illa medicinis omnino sanata. Sed

in nostro ægrotante adeo comparatum esse videtur vitium, ut quantum rationali conjectura assequi licet, remediorum usu minime expugnari potuerit. Taceo rariores illas observationes de cataracta medicaminibus curata passim ab auctoribus allegatas hirundinum instar esse, quarum paucæ ver nunquam facere dicuntur. Et sane longe certior erit spes à manuali depositione, quam quæ ex curationibus ejusmodi expectari potest; de quibus jam Galenus dixit: Promissiones horum medicamentorum magnæ sunt, verum effectus aliquando nullus, aliquando valde exiguus. Meo quidem arbitrio ad hanc quæstionem in præsenti casu decidendam vel id solum sufficere posset, quod cum præstantissima remedia à celebrarissimis medicis commendata, ne quidem visus obscurationem tollere potuerint, ea multo minus ipsam hanc cataractam aufferre valebunt. Quamobrem cum omnis auxilii spes in manuali hujus vitii maturi acu facta ablatione collocata esse videtur: consultum puto, ut fugiantur omnia remedia, ne ipsorum usu cataractæ præpediatur maturitas. Quod si vero reverendissimo ægro minus volupe fuerit, huic se subjicere operationi: omnino suaderem, ut congruis medicinis cataractæ incrementum retardetur, ac quantum possibile erit, impediatur.

Si ergo verum est, longe majorem operationis manualis, præ medicaminibus esse prærogativam; haud immerito ulterius quæritur, num illa absque ullo periculi aut noxæ metu in nostro ægro locum inveniat? Quod ut discutiatur; ante omnia notari meretur, hanc operationem minime tantis difficultatibus atque doloribus complicatam esse, ac vulgo creditur; quando nimirum manu perita administratur. Omne momentum enim absolvitur percussione tunicarum oculi; quæ cum subtilissimo peragitur instrumento, non majorem parit dolorem, quam qui ex venæ incisione percipi solet. Hinc Domini du Cros verba de hac operatione in dextro oculo instituta sequentia sunt: *L'Oculiste, qui m'a fait l'œil droit, & en moins de deux minutes ne m'a pas fait autant de mal, que pourroit le faire l'égratigneure d'une épingle, & je fus tout étonné, quand il me banda l'œil, car je croyois, que l'opération étoit à peine commencée.* Quemadmodum ergo hoc manuale auxilium doloribus vacuum est; ita multo magis omni vacat periculo: & facilius foret de damnis ex venæ sectione, quam de noxia ex cataractæ depositione exempla allegare. Mihi saltem nullum ejusmodi suppetit exemplum; licet me non fugiat, plerosque nostræ Germaniæ ocularios, audaces esse homines, qui majori temeritate cataractas anferre solent, quam decenti providentia. Quid? quod sæpe numero contingat, ut hæc operatio, si vitium succreverit iterum, aliquoties absque ullo repetatur damno. Neque vero ætas ægrotantis provectior huic operationi impedimento esse videtur; cum cataracta sit plerumque morbus senilis, & in senibus feliciflime deponi deprehendatur sæpenumero. Dux noster piæ memoriæ Augustus octuagesimo ætatis suæ anno cataractam acu sibi aufferri passus est, & inde insignem visus aciem recuperavit, eamque ad ultimum vitæ momentum, quam ad annum octuagesimum septimum protraxit; retinuit incolumem. Sed nonne porro in ægro nostro reliquæ ægritudines, quibus tentatur, veluti sunt nausea, eructatio assumtorum, pituitæ copiosa exscreatio, & alvi segnities obstare videntur, quo minus operatio felici potiatur exitu? Ipsi quidem actui hæc nequicquam obesse crederem; at successum illius turbare possent: si quidem non solum assidua eructatio depressæ cataractæ iterum elevandæ occasionem præbere; verum etiam perpetua muci exscreatio debitam corporis requiem turbare, & continuus decubitus alvi segnitiem magis adaugere valerent. Verum enim vero hæc non tanta credo momenta, quæ operationis administrationem vetarent: posse enim, si opus esset, moltis confirmare testimoniis, eam in magis arduis dubiisque institui casibus. Deinde etiam allegata ventriculi eructatio non tanta est vehementia stipata, quanta in vomitu observatur; sed assumta sine ulla ferme molestia ascendere solent. Et denique huic affectioni congrua diæta mederi possumus, qua ægro prioribus post operationem diebus non nisi liquidiora atque jusculæ concederemus, quæ etiam ordinario ad præpediendam masticationem exhiberi solent: pituita exscreata, nisi absque fastidio, & inde excitandæ vomitionis metu deglutiri posset, linteo excipienda foret atque abstergenda; & denique alvi lubricitas convenientibus medicinis conservari posset.

Remotis ergo depositionis cataractæ impedimentis, suboritur omnino tertia quæstio: Num ab ea operatione visus perfecta restitutio sit speranda? At enim vero quemadmodum, ablata licet exactissime cataracta, plerumque tamen quædam oculorum debilitas ac visus imbecillitas relinquitur: ita quoque in præsenti casu ea operatio nihil spondet aliud, quam ut plenaria præcaveatur cœcitas, & visio maximam saltem restituatur partem. Quum autem sub visus difficultate pristina oculi apparuerunt pellucidi, nonne forsitan præter cataractam gutta etiam serena oculos occupare & sæpius citatæ operationi impedimento esse potest? Vix crediderim: namque dum pupilla ad lumen æque ac tenebras & constringitur & dilatatur, æger quoque lucem à tenebris, quin & ipsos colores discernere valet; merito concludere licet, non adesse revera guttam serenam, aut obstructionem nervorum opticorum; qui quamvis vi ætatis aliarumque, quæ oculos adfecerunt caussarum debilitati aliquantulum videantur, ea tamen imbecillitas minime tanta est, quæ adversetur cataractæ depositioni.

Quum ergo nihil est, quod meæ repugnet sententiæ, denique discutiendum erit, an cataracta manuali depositioni jam opportuna sit, numne potius ejus maturitas sit expectanda? Hancce autem rem optime ocularius in arte sua peritus & à turpis lucri studio alienus determinabit. Vulgo quidem tum illi operationi opportunum putatur tempus, si sub pupillæ per objectas tenebras facta dilatatione cataracta manet immobilis; id quod in nostro ægro jam deprehenditur. Celebris ocularius Gallorum de St. Yves sex demum post mensibus, quam æger facie à luce aversa nulla amplius discernere valet objecta, ad operationem esse properandum credit. Et hæc sunt, quæ pro mea cognitionis tenuitate in salutem reverendissimi ægri proponenda duxi; quæ Deus reddat salutaria ex animo precor.

Consultatio.

Pervenerunt, Vir Reverendissime, ad manus meas literæ cum consilio medici ordinarii elegauti pariter ac erudito: ex quibus deprehendi affectionem tuorum oculorum, quæ olim non nisi in visus obfuscatione atque obnubilatione ex humorum oculi conturbatione orta constitit, jam in veram & gryseam transiisse cataractam. Jam itaque à me cognoscere cupis, num vitium illud solis medicaminibus

nibus vel interne vel externe exhibitis curari, aut illis saltem perfecta cœcitas arceri queat? anne potius his obtinendis scopis manuale auxilium citra periculi metum administrari possit? Ad primam quæstionem regero, impossibile fore, ut hæc adfectio medicaminibus exstirpari vel saltem imminui queat. Quamvis enim multa remedia ad hunc scopum passim commendentur; docet nihilo minus crebra experientia, ea nec interna nec externa illa pollere efficacia, ut ad affectum locum penetrent, & coagulatos ibidem humores resolvant. Hoc vel unico exemplo viri cujusdam generosissimi, qui annuo abhinc tempore ob visus obscurationem meum imploravit auxilium, confirmare liceat. Huic, cum mali radicem in hypochondriis & mala ventriculi digestione sitam esse cognoscerem, commendavi congrua stomachica atque acidulas. At ille certa sanitatis spe fretus adiit Lutetias Parisiorum, ibidemque per integrum fere commoratus annum & celeberrimos medicos, & versatissimos consuluit ocularios: à quibus quidem variis remediis, vesicatoriis, setaceis, hirudinibus ad anum adplicatis, emeticis, sudoriferis, sanguinem depurantibus internis pariter ac externis malum oppugnabatur; tantum vero abest, ut debellaretur, ut potius invalesceret, & ægri vires magis magisque dejicerentur.

Ipsam quod attinet operationem; necesse est, ut peritus quidam consulatur ocularius, qui oculos exploret atque dijudicet, num ad operationem sint idonei. Hæc enim expedita manu peracta nullam nec noxam, nec periculum minatur; sed potius certissimam sanationis spem pollicetur; nisi forte humores crystallinus atque vitreus perfecta opacitate laborent; quos adhuc pellucidos & subtili duntaxat pellicula obductos suspicor. Namque si humores fuerint opaci; tunc omnino cataractæ depositio ipsi visus obfuscationi nullam feret opam. Sed necesse utiqua est, ut consulatur vir honestus; quoniam alias ocularii in more est positum, ut turpis lucri caussa ad ipsam cataractæ depositionem accedant, insuper habentes num illa huic operationi apta sit, nec ne? Nec vero nos deterrere ab hoc auxilio potest metus guttæ serenæ, qui cum pupilla adhuc motu suo atque sensibilitate gaudeat, inanis omnino evanescit.

Id ergo tantum modo restat, ut cum ob malam ventriculi digestionem multæ acidæ viscidæque cruditates generantur, quæ partim alvi obstructioni, partim assiduis per superiora eructationibus, partim chylo crudo atque vitioso generando efficacem subministrant occasionem, hisce vitiis debitis remediis opitulemur, atque majora, quæ hinc oculis accedere possunt, damna arceamus. Hisce scopis obtinendis etiam atque etiam hortor, ut fugiantur medicinæ calidiores atque purgantes; & commendo partim pulverem stomachicum atque cephalicum; partim linimentum nervinum. Pulvis sic se haber: Recipe corticum aurantiorum, pulveris radicis pimpinellæ albæ, iridis Florentinæ, rhabarbari electi, foliorum sennæ sine stipitibus pulverisatorum ana unciam semis, summitatum centaurii minoris, seminis cumini, fœniculi, anisi stellati, cinnamomi acuti, cardamomi, caryophyllorum ana drachmas duas, cremoris tartari unciam unam, sacchari Canariensis uncias quatuor, olei de cedro guttas XV. M. f. pulvis, cujus drachmæ binæ ex vino aqua permixto mane vel vesperi alternis assumantur diebus. Linimentum hoc est: Recipe aquæ Anhaltinæ uncias duas, olei caryophyllorum, menthæ, nucistæ destillati ana drachmam, balsami peruviani drachmas duas, M. f. linimentum, quo sæpius regio ventriculi, maxime circa cordis scrobiculum inungatur, super imposito linteo probe calefacto. Pro potu ordinario acidulas Selteranas, quarum binæ partes cum una vini Rhenani sint combinatæ, commendo. Alvo pigræ reserandæ si pulvis commendatus haud suffecerit, præstantissimi erunt clysteres domestici. Ceterum ab epulis largis, maxima liberaliori cœna abstinere, & corporis moderato exercitio per equitationem aut ambulationem sub cœlo sereno peragendo studere convenit.

CASUS LII.

De sapore salso & affectu spasmodico.

Postquam ægritudinem tuam cum omnibus illius symptomatibus, veluti sunt motus spasmodici capitis, ejusque potissimum partium externarum, sapor acris & salsus, exspuitio pituitæ salsæ, tinnitus susurrusque aurium &c. sedulo mecum perpendi: horum omnium fundamentum in malo hypochondriaco, quod Tibi ex nimiis mentis laboribus, immodicis lucubrationibus, & vita sedentaria contraxisti, situm esse facile perspicio. Quandocunque enim copiosis flatibus atque spasmis abdominis æque ac pedum cum frigore stipatis, qui hoc in morbo deprehenduntur, humorum æqualis circulus impeditur, hique maxime ex partibus extremis ad caput compelluntur; fieri non potest, quin illius in externis capitis partibus stagnationem spasmodicæ contractiones, agitationes cervicis, oculorum, oris & labiorum, dolores pungentes & æstuantes frontis, laborum animi languor, meticulositas atque pavor sequantur. Cum præterea naturales excretiones, maxime quæ per alvum & cutem fiunt, haud rite succedunt in his adfectibus: sordes acres & salinæ per dicta potissimum proscribendæ emunctoria intra sanguinem remanent, & cum illo ad caput copiosius delati, ibidemque tardius ac difficilius per vascula minima circulantes tandem per glandulas faucium ac salivales procul dubio nimium relaxatas transsudant, saporemque depravatum atque salsum inducunt. Neque vero levioris est præsagii hæc adfectio: siquidem facillime in paralyticum vel apoplecticum terminatur malum: quod ut partim præcaveatur, partim præsens morbus à molestiis, quæ comites habet, liberetur symptomatibus: eo jam dirigenda erit curatio, ut ventriculus roboretur, vis digestiva rastituatur, excretiones naturales per alvum, sudorem & urinam promoveantur, humorumque raptus à capite ad inferiores & extimas derivetur partes.

Hisce scopis obtinendis egregiam opem ferent pediluvia ex aqua fluviatili, furfuribus triticeis, floribus chamæmeli, & cineribus clavellatis parata. Hisce enim tepidioribus cubitum iturus æger omni vespera pedes ad genua usque immittere, & per horam dimidiam detinere; eaque per quatuor hebdomades usurpare debet. Deinde consultum erit, circa utrumque æquinoctium venam in pede tundere, & singulis binis mensibus quatuor cucurbitulas scarificatorias, earumque duas genubus, duas vero suris adplicare. Porro commendo, ut mane intra lectum infusum theiforme potetur, & exinde levis expectetur sudor; quod sic se habeat: Recipe herbæ melissæ, cardui benedicti, basilici, betonicæ, saturejæ ana manipulum unum, florum anthos, primularum veris, salviæ, tiliæ ana pugillos sex, cubebarum, seminis

his fœniculi ana drachmas duas. M. conc. cont. d. S. Species *zum Kräuter-Thée*. Ex hoc infuso mane, vel etiam vesperi assumatur drachma circiter hujus pulveris: Recipe Ossis sepiæ, lapidum cancrorum, magnesiæ ana drachmas duas, cinnabaris vulgaris, nitri purificati ana drachmam unam, castorei grana quatuor. M. f. pulvis. Alvus obstructa reserabitur commode uncia dimidia salis Epsonensis cum uncia mannæ permixta uno haustu devoranda. Non minus pro potu ordinario sequens adhibeatur decoctum: Recipe radicis Scorzoneræ, polypodii ana uncias duas, chinæ, sarsaparillæ ana unciam unam, seminis fœniculi drachmas duas. Conc. cont. d. S. Species, quarum uncia cum dimidia ex binis aquæ mensuris decoquenda est. Et denique Elixir meum stomachicum, LXX. vel LXXX. guttulis post epulas sumtum egregiam feret opem.

Quod vero molestum illum salsumque saporem attinet, qui non nisi à nimia vasorum & glandularum salivalium relaxatione proficiscitur: haud ludetur opera, si balsamo meo vitæ mane vesperique collum ac aurium regio externe inungatur, ejusque decem guttulæ ex haustu vini Rhenani in ore detineantur, ac dein iterum exspuantur. Hujus enim remedii virtutem in sapore deperdito atque vitiato deprehendi præstantissimam; siquidem tubulos salivales præternaturaliter relaxatos leviter constringendo, glandularum earum tollit atoniam.

CASUS LIII.

De sapore corrupto.

Generosus Vir LVIII. annorum, temperamenti sanguineo-cholerici, præter naturam hæmorrhagias, in quas à teneris admodum pronus fuit, illibata valetudine gavisus: simulque ob muneris rationem eximiis corporis defatigationibus ac refrigerationibus obnoxius, nec minus diætæ erroribus ac excessibus indulgens, ante aliquot annos ex improviso gravi faciei convulsione, & sinistri pedis paralysi corripitur; adeo ut hunc non solum movere nequiret, verum etiam dextrum brachium in consensum raperetur, nec elevari posset. Evanuit equidem post adhibitas convenientes medicinas hæc afflictio, ac rediit perfecta motus pedis potentia: at vero haud ita multo post insignem incidit salivæ ad fauces affluxionem, qua illa perpetuo reddebatur ore, ac sapor corrumpebatur penitus. Primum enim assumta quævis dulcem adversumque, dein putrem omnino referebant saporem: & hæc molestia, nequicquam adhibitis præstantissimis remediis, per duos jam inhæsit annos. Appetentia cæterum exigua, totumque corpus languidum est: & si manus pedesve moverit, strepitus cujusdam sensum in iis percipit. Nec ignorari oportet, sub hujus mali principio cruorem large frequenterque fluxisse è naribus; institutis autem venæ sectionibus jam non amplius reddi. Et denique paucis abhinc septimanis accessit alvi profluvium cum dolore ventriculi ardente stipatum; quo saporis vitium magis fuit exacerbatum. Hinc petit consilium ægrotans, ac scire avet, quæ sui mali caussa sit, quæve medela convenientissima.

Epicrisis.

Corruptus ac depravatus ille sapor, de quo æger maxime conqueritur, & cujus potissimum tollendi caussa consilium flagitat, non respiciendus est ut morbus primarius, sed potius tanquam symptoma affectionis scorbuticæ, atque ex hac oriundæ paralyseos. Ex iis enim, quæ in historia morbi proposita sunt, manifesto perspicimus, ægrum ante aliquot annos & spasmo, ut vocant, cynico, & lateris sinistri resolutione fuisse affectum; cujus origo omni procul dubio ad pravam & scorbuticam humorum diathesin, partiumque nervosarum debilitatem, ex variis prægressis caussis, animi scilicet commotionibus, nimiaque corporis refrigeratione subortam referenda est. Et quoniam strepitus ossium imbecillitatem ligamentorum, quibus artus vinciuntur; nec non humorem ex glandulis articulorum pinguedinosis exstillantem minus lubricum ac benignum designat; haud parum utique mali scorbutici, in massa humorum delitescentis, augetur suspicio.

Quum vero corruptus ille sapor paralyticum affectum statim exceperit, non dubitare licet, quin illius generatio huic malo tribuenda sit. Derivamus igitur molestissimi hujus saporis caussam à depravata constitutione glandularum, quæ salivalem laticem secernunt, & maxime ab earum atonia nimiaque vasculorum relaxatione, quæ lateris sinistri paralysin insequuta est. Purum enim & sincerum saporem efficit maxima ex parte benigna ac temperata salivalis lymphæ indoles, quam inprimis à convenienti glandularum seu vasorum secernentium structura ac motu proficisci putamus. Nam secretione humoris v. g. biliosi in hepate imminuta vel impedita hic alienus latex ad glandulas salivales transfertur, ibique separatus salivam contaminat; unde omnia; quæ ingeruntur, amaricantem saporem exhibent. Ita in malo scorbutico, imo etiam in febribus saporem penitus interdum vitiari videmus; quoniam pravitas succorum, qui per congrua emunctoria non separantur, omnes alios secernendos humores atque adeo etiam salivam coinquinat; ex quo fit, ut omnia sub hisce morbis ingesta putridi & fastidiosi saporis sensum inferant. Quam ob rem si quis hunc affectum tollere ex toto instituat, eum hanc medendi rationem inire oportet, ut primo universa sanguinis & humorum massa bene depuretur, quod apertis emunctoriis & liberiori reddito humorum circulo commode obtineri potest. Deinde dispiciendum, ut oris & faucium glandulis, quæ salivam plorant, robur pristinum restituatur. Quum autem medici, more plerisque consueto, neglectis hujus mali caussis, varia remediorum genera ad hunc affectum tollendum promiscue & sine delectu, tentaverint; non mirum videri debet, quod ægrotus noster à tot exhibitis remediis nullam prorsus opem perceperit. Curam igitur hunc in modum instituendam ducimus.

1. Exhibendæ sunt ad aliquot dies pilulæ, balsamica & laxante virtute instructæ, quæ ex aloë, rhabarbaro, agarico, mastiche & aristolochia rotunda parari & vel mane vel versus noctem assumi possunt.

2. Primis viis leniter expurgatis in usum vocare oportet

oportet decocta diaphoretica, & diuretica, quæ confici possunt ex lignis & radicibus v. g. rasura ligni sassafras, ligno juniperi, radice sarsaparillæ, cichorei, chinæ, scorzoneræ, mastiche, tartaro tartarisato vel arcano duplicato, adjectis passulis Corinthiacis. Hujus decocti octo unciæ quovis mane ad minimum per septem dies calide sumi debent, disponendo corpus ad lenem sudorem. Cum hoc decocto alternis diebus sumi potest spiritus noster diaphoreticus, ex partibus tribus liquoris nostri anodyni mineralis, & parte una spiritus bezoardici mixtus ad guttas 50. Dici vix potest, quam egregias & excellentes hic spiritus possideat vires in pellendo sudore, tubulisque cutis aperiendis, & depuranda humorum massa. Ex hisce speciebus etiam confici potest decoctum secundarium, quod loco potus ordinarii usurpandum est. Deinde alvum denuo pilulis solicitare convenit, iterumque decoctum baurire, quod etiam tertia vice repetendum.

3. Ad glandulas salivales, quibus vitium maxime inhæret, roborandas commendamus gargarismata & linimenta, quæ balsamica & roborante virtute laxatis fibris tonum restituunt; quo nomine laudari meretur balsamus noster vitæ spirituosus, externe collo, faucibus & maxillarum regioni, ubi sitæ sunt parotides, illinendus, vel etiam naribus, temporibus, imo nuchæ adplicandus, ut ejus vis eo melius ad principium nervorum pertingat. Utile etiam erit, eundem aquæ salviæ infundere, eaque os frequentius colluere. Quæ remedia si convenienter & paullo diutius usurpentur, certam reconvalescentiæ spem promittimus.

CASUS LIV.

De impotentia ambulandi & loquendi in puero novem annorum.

Novem annorum puer à teneris unguiculis ad secundi ætatis anni auspicia vegetus incolumisque vixit, & corpore obesus fuit. Quinque vero anni quadrantes natus febre acuta absque tamen epilepsia corripiebatur; sub qua tanta urgebat alvi obstipatio, ut nullis ferme nec internis remediis nisi demum fortiori clystere reserari potuerit. Abhinc æger assidue languidus mansit, & primis post superatum morbum mensibus per intervalla crebra spirandi angustiam ferme suffocantem passus fuit. Non minus ad hoc usque tempus alvus est segnis, æstusque præternaturalis adfligit, absque tamen siti, & potius potus fastidio, quod tribus prioribus ætatis annis majus fuit, quam præsenti tempore. Contra vero integra gaudet appetentia, & præter varios, quos in vita sua toleravit morbos, febres, morbillosque duobus potissimum solicitatur vitiis. Horum primum est, ut licet corpus satis firmum ac bene conformatum præ se ferat, ambulare tamen nequeat; nec genua diducere, nec pedes extendere valeat. Videntur enim nervi ac musculi femoris & poplitis justo esse breviores, & genubus externa violentia diductis, pedibusque extensis, rigidissime tenduntur. Alterum vitiorum est loquendi impotentia; quæ licet olim lingua bis scalpello fuerit soluta, adhuc adhigit. Non valet linguam extra os extrudere, quæ intrinsecus inferiusque tota ori accreta videtur, & si violentius exeritur, intumescit: frenulum alias sub lingua obvium vix deprehenditur. De hoc ergo malo varii medici atque chirurgi consulti in varias abierunt partes; quidam enim illud vitium incisione tolli posse & impossibile, & ob vasa sub lingua sita periculosum putant: alii manualem hanc operationem, si ab expedito fieret Chirurgo, omnino commendant. Hinc consilium flagitatur, numne hæ adfectiones & pedum & linguæ adhuc sanari queant, & quæ ei scopo vel interna vel externa sint adhibenda remedia?

Consilium.

Duo præcipue sunt vitia, quibus æger, cujus morbi historia mecum fuit communicata, detinetur; quorum primum est ambulandi impotentia, qua genua præternaturaliter ad se invicem contracta non diduci, nec extendi possunt, & musculi, nervi ac tendines ossis femoris atque poplitis justo sunt breviores: alterum consistit in sermonis quasi naturali difficultate, sub qua lingua justo latior, tumida, ori firmiter accreta nec commode moveri, nec ex ore potest exeri, licet illa bis scalpello fuerit liberata. Horum vero malorum originem si dispiciamus; posterius procul dubio magis naturale & ab ipsa nativitate contractum; prius autem febri acutæ olim toleratæ, nec vero sufficienter descriptæ natales suos debere videtur. Hoc confirmant symptomata dictam acutam febrem quondam concomitata, veluti fuerunt alvi obstructio pertinacissima, vix ullis medicinis reseranda, ejusque adhuc inhærens segnities, languor corporis & spirationis præfocans quasi angustia. Quum enim hæ omnes adfectiones non nisi à violento spasmo dependent, qui præter caput (nulla enim adfuit epilepsia) totum genus nervosum occupavit: nullum est dubium, quin spasmus ille etiam nervos femoris posticos prehenderit, ac violenter constrixerit: qui dum forsitan medicinis relaxantibus, maxime antispasmodicis ac balneis haud satis opportune oppugnatus fuit; paulatim in nervis externarum potissimum partium altiores egit radices, ac præprimis tendines musculorum, qui tibiam flectunt, quasi induravit.

Quibus sic se habentibus cum utrumque malum valde inveteratum, & quod linguam occupat, omnino nativum videatur: facile adparet, illius sublationem fore admodum difficilem atque perarduam. Neque tamen secius cum æger junior, appetitus integer, corpus firmum, robustumque ac viræ satis sint validæ: non dubito, quin saltem motus impotentiæ ac pedum contracturæ hac potissimum ratione opem ferre queamus. Primum ergo ægrum ab omni cerevisia, vino, potu calidiori, cibis salitis, acidis, lacticiniis atque farinaceis penitus abstinere oportet, & hoc præcipue pro potu ordinario uti decocto: Recipe radicis sarsaparillæ uncias tres, chinæ, scorzoneræ ana uncias duas, seminis fœniculi drachmas tres, Conc. Cont. d. S. species, quarum uncia in binis aquæ mensuris decocta & calide loco infusi Théébois & frigide loco potus ordinarii inserviat.

Deinceps vero omne curationis momentum balneis ac inunctionibus absolvetur; quibus sequenti ratione utendum est. Prioribus binis diebus æger cubirum iturus septem harum pilularum assumat: Recipe extracti panchymagogi Crollii, extracti rhabarbari, mercurii dulcis ana drachmam semis, M. f. l. a. pilulæ ex scrupulo uno numero decem

docem formandæ. Hæ enim alvum ducent egregie, & præstantem vim humores viscidos tenacesque dissolvendi obtinent. Altero post earum usum mane semper quinque vel sex præscripti decocti hauriantur vascula. Tertio die æger ad pectus usque immittatur balneo, leni tepore moderato, ne exinde violentius sudet, in eoque per tres horas quadrantes desideat. Hoc vero ex aqua fluviatili, aut quod melius pluviali, in qua surfures triticei sacculo inclusi, manipuli tres feminis lini, flores chamæmeli & herba artemisiæ decocta sint, paratur. Egressus illud balneum æger se in lectum conferat; hausto ibidem prælaudato decocto leviorem sudorem expectet, & hoc finito os femoris atque genua, omnemque regionem, in qua musculi adparent breviores, sequenti linimento calide inungi curet: Recipe axungiæ humanæ uncias tres, picis albæ unciam unam, misce & solve in aqua fervida, adde olei lavendulæ drachmas tres. d. Haecce curatio matutino semper instituenda tempore per sex circiter vel septem protrahatur dies; & vesperi sub ingressum lecti pulveris præcipitantis drachma dimidia ex aqua cerasorum nigrorum assumatur; cujus hæc est compositio: Recipe lapidum cancrorum unciam semis, succini præparati, cinnabaris nativæ præparatæ, nitri purificati ana drachmam unam. M. f. pulvis. Tum iterum per biduum supra allegatas pilulas devorare, & denique balneis per sex dies insistere convenit: ex quorum usu certam reconvalescentiæ foveo spem.

Quod autem vitium linguæ atque loquelæ attinet, illius curatio majoribus implicita videtur difficultatibus, cum ipsam linguæ substantiam ori firmiter concretam esse vero est simillimum. Quæ adhuc sperari potest sanatio, ea omnis provida à prudenti chirurgo vel potius medico anatomico facta sectione absolvetur; sub qua probe observandi sunt ductus salivales Wartoniani, ne lædantur. Verum enim vero cum affectas partes ipse coram haud inspexerim, nec sciam, num linguæ substantia interiori gingivæ sit accreta; hoc meum de sectione judicium ulteriori medici præsentis relinquo considerationi.

CASUS LV.

De spasmo musculorum maxillarium febri continuæ benignæ sporadicæ supervemente.

Communicatus mecum est casus, cujus hæc fuerunt summa momenta; Fœmina nimirum XXXIV. annorum, temperamenti cholerico-melancholici, febre quadam acuta cum prævio horrore & insequuto æstu corripitur, quæ primum nullis remediis convenientibus, nisi laxante quarto morbi die propinato oppugnata majora in dies sumsit incrementa. Hinc accitus sexto morbi die D. D. G. datis pulveribus, emulsionibus atque tincturis præparantibus, temperantibus & diaphoreticis materiam febrilem per cutim eliminare intendit, & aliquantulum obtinuit. Nono autem morbi die ex improviso gravis spasmus musculos maxillares prehendit, cum sermonis quadam difficultate, rationis vero integro usu: pro quo symptomate debellando absente prælaudato medico alter D. N. consultus, priorem accusavit, ac si narcoticis remediis soporosum excitaverit affectum, & protinus venam in fronte tundi curavit. Reversus denique medicus prior ordinarius vesicans emplastrum ægræ adplicuit, & priorum remediorum usum continuavit; eo effectu, ut illo symptomate depulso totus morbus feliciter tolleretur. Cum autem hic famæ suæ accusatione D. N. multum detrahi putet; pro ea vindicanda ad sequentes potissimum judicium meum desideravit quæstiones.

Dum itaque primum quærit: an hic affectus fuerit febris continua? haud possum, quin ex symptomatum ratione, veluti fuerunt horror cum insequuto æstu, dolores capitis, præcordiorum anxietates, vigiliæ &c. omnino concludam, febrem hanc fuisse continuam benignam; illi, quæ hisce temporibus epidemicam, aut rectius sporadicam edidit stragem, haud absimilem. Neque vero inficias ire possum, quin hæc febris inopportuna alvi commotione quarto morbi tanquam indicatorio die ante accessum D. G. facta utique in typo perturbata fuerit: dum enim exinde alvi lubricitas quidem inducta, diaphoretica vero excretio suppressa est, faltem minus sufficienter successit; non mirum, si ex hisce caussis oris spasmus originem traxerit.

Hinc si altera incidit quæstio: Num hæc spasmodica translatio nono die, quo diaphoresis optima & respiratio fuit libera, ad maxillas facta, malum portendat omen? hunc spasmum febris irregularis progeniem ex dictis caussis productam fuisse arbitror. Haud enim raris observationibus compertum habeo, quod hisce febribus ex levissima corporis sudantis refrigeratione vel internis vel externis caussis excitata, aut maxime colli atque brachiorum denudatione, eædem spasmodicæ maxillarum, colli atque nuchæ constrictiones, quin & rheumaticæ affectiones supervenerint.

Hinc spasmum illum, cum ad irregularem febris successum pertineat, minime salutarem judico; sed, licet haud funestus sit, tamen perarduum, & si accesserit diaphoreseos in toto corpore repressio, ad inducendum lethalem eventum satis idoneum arbitror.

Tum vero ad tertiam quæstionem: Num D. N. juxta regulas æquitatis & leges prudentiæ medicæ absentem D. G. invidiose eriminari, ejusque medicamina contemnere licuerit? omni jure respondeo, quod hoc ipsi omnino vitio sit tribuendum: siquidem medici providi ac prudentis est, ut ne unquam iniquas de aliorum actionibus sententias foveat, multo minus calumniam adhibeat; & si quædam acτu censenda occurrerint, omnia potius bene interpretetur; nec nisi requisitus judicium suum proferat.

Quod eo magis censuram meretur in præsenti casu, cum juxta quartam quæstionem: An salva conscientia nono demum morbi die venæ sectio commendari potuerit, & numne vesicatorii usus fuerit rejiciendus? utique ex multis suffragiis non solum veterum & recentiorum medicorum, verum etiam ex propria experientia & ipsa ratione compertum habeamus, venæ sectiones in febribus acutis continuis nono die institutas majus damnum induxisse quam emolumentum. Quamvis enim præsto etiam fuerit in hoc morbo soporosa affectio, de qua tamen nulla exstant signa; nihilo tamen secius tam serotina venæ sectio plus noxæ intulit libero febris decursui, quam utilitatis affectui soporoso adferre potuit. Sed hæc venæ sectio in præsenti casu eo minus opportuna, nec per ullas indicationes significata videtur, cum adfectio non soporosa, sed verus spasmus, nec tamen simul urgens adfuerit plethora. Contra vero vesicantis medicinæ adpli-

cationi subscribere omnino teneor; quum illa partim spasmo prospexit medicus, partim etiam adjunctis temperantibus atque bezoardicis febriles excretiones adjuvavit: ut taceam felicem eventum, qui illius usum excepit.

Quod denique ultimam quæstionem attinet: an ex allegatis in morbi historia momentis lethargum tam per se, quam à narcoticis inductum suspicandi ullus sit locus? meo quidem arbitrio nullas illius deprehendo notas; & mentales angores, qui spasmo forsitan accesserunt, à lethargo probe distinguendas esse credo. Neque enim ulla lethargi adparet ratio, quippe cui producendo semen papaveris albi sub emulsione propinatum minime fuit sufficiens; neque præsens symptoma, si lethargus fuisset, non eodem die debellari potuisset, uti factum esse legi. Soporosi enim affectus plerumque sunt diuturniores; spasmi autem cito generati, citius quoque depelluntur. Et quid denique multis? Essentialis omnino spasmos & soporosos affectus intercedit differentia, notis sibi propriis facile cognoscenda; quarum ad lethargum pertinentium in nostra ægrotante ne unica quidem occurrit.

CASUS LVI.

De rejectione pituitæ nimiæ ex ore cum pathematibus hypochondriacis.

Generosissimus Dominus de M. G. tuum, vir illustris, flagitat consilium de sua ægritudine, quæ sic se habet: Matutino præsertim tempore copiosa pituitæ ad fauces fertur copia, ut eam omnem vix exscreare valeat: adfligit simul dolor obtusus premens in sterni regione, & tussis non nisi rarissima, maxime quando tenax est materia, cum vomendi conatibus accedit. Somnus præterea est placidus; æger muneribus suis absque difficultate fungitur; prandio liberaliori, cœna parciori utitur, & post hanc Tabacum fumo reddere suevit. Olim vinum potavit solum; postquam autem ophtalmia, inflammationibus ac exulcerationibus aurium ac faciei sæpius tentatus fuit, cerevisiæ Naumburgensis potui per aliquot annos indulgere, simulque vini Rhenani dimidiam circiter mensuram sub epulis bibere cœpit. Cæterum licet ad animi affectus, mœrorem, terrorem ac excandescentiam sit facillimus; ab illis tamen sibi cavet quam maxime. Neque vero spiratione difficili sollicitatur, sed etiam acclivia loca libere ascendere valet: & veretur denique, ne copiosus ille mucus tandem cordis polypum, vel pectoris hydropem, vel plane apoplexiam inducat.

Hujus diuturnæ adfectionis, quam quidam hæreditariam putant, caussam in hypochondriis, ac digestionis vitio sitam esse credidi; hinc etiam ventriculum ac viscera roborandi pariter ac aperiendi finem habui; & stomachicis, aromaticis, carminativis, spiritu nitri dulci, tincturis martialibus, helleboratis, tartaro vitriolato, terra foliata tartari, pulveribus pepticis, cum salibus digestivis post pastum pugnavi: nec omisi cephalica, maxime si defluxio catarrhalis supervenit, cinnabarina, specificum cephalicum Michaëlis, essentiam succini, pimpinellæ albæ etiam sine vehiculo sumtam; & denique crebrius exhibui laxantia, pilulasque tartareas cum & sine mercurio dulci. Neque minus æger quotidie ante epulas pulverem Hallensium antispasmodicum sumere, & mane loco potus Caffée decoctum ex radice trifolii fibrini, vel marrubii albi paratum haurire suevit. Ille porro assiduis mentis laboribus, inter ipsum etiam pastum occupatur; corporis admodum parco indulget exercitio; nec tamen more olim consueto somnum capit meridianum.

Cæterum quotannis adhibuit olim acidulas, maxime ante biennium Schwalbacenses cum balneo; nullum vero exinde retulit emolumentum; hinc quoque anceps hæret, num commendatis Pyrmontani, hoc anno utatur? Nec ullum solatium percepit ex venæ sectione, quæ novissimo autumnali æquinoctio ob metum mali ischiadici administrata fuit. Non minus quoque sæpius dolores in ano ac sensum tuberculorum ibidem præsentium sentit; nunquam autem ipsæ fluxerunt hæmorrhoides.

Et hæc sunt, quæ de morbo ægrotantis tibi perscribenda duxi; cui convenientiorem medelam ex recta vivendi ratione, quam ipsis pharmacis latum iri persuasus sum. Quod si enim à nimiis mentis laboribus sibi temperavit, motui corporis per equitationem magis indulserit, prandio minus liberali, & cœna parciori, vel plane nulla usus fuerit, & denique cibos molliores comederit: haud dubito, quin ætate adhuc vegetiori gavisus, & quadraginta sex duntaxat annos natus à nimia pituitæ generatione penitus possit vindicari.

Consultatio.

Quantum ex perscripta morbi historia, illiusque momentis intelligere licet; duplex potissimum in generosissimo ægrotante notari meretur vitium, quorum unum in nimia pituitæ matutino maxime tempore facta exscreatione, alterum in symptomatibus hypochondriacis consistit. Primum quidem ex nimia tunicæ glandulosæ, quæ interiorem faucium regionem, laryngem ac asperam arteriam investit, relaxatione ac atonia; & hinc suborto humorum decubitu, ac pituitæ generatione, quæ ab aëris frigidiori, per respirationem admissione fit, natales suos mutuari videtur. Alterum vero vitiorum genus, quod morbus hypochondriorum spasmodicis, insigni generis nervosi sensibilitate, ac inde dependente eximia ad varios animi affectus, maxime ad magni periculi formidinem proclivitate absolvitur, ex turbato impeditoque humorum vitalium per viscera imi ventris circuitu, ejusque denegato per venas hæmorrhoidales exitu proficiscitur. Inde enim fit, ut cruor hinc inde stagnet, nec à sordibus suis in hepate vel liene satis liberetur: quæ falsa, acrisque sanguinis impuritas fauces stimulando, majoremque nd illas humorum affluxum proritando, pituitæ exscreationem insigniter auget, & inflammationibus quoque ac exulcerationibus aurium olim toleratis pabulum dedit & occasionem.

Hæcce vero mala, maxime si altiores egerint radices, curatu sunt difficillima, & imprimis multis variisque pharmacis, quæ vulgo adhiberi solent, tantum abest, ut tollantur, ut potius exacerbantur, magis ac pertinaciora reddantur. Non tamen omnem reconvalescentiæ abjicio spem; sed potius partim ad debellandam passionem hypochondriacam, partim promovendum hæmorrhoidalem fluorem, partim denique succos mucidos ac vitiatos per congrua emunctoria proscribendos thermarum Carolinarum internum magis, quam externum usum etiam atque etiam suadeo. Acidulæ enim, licet hypochondriorum vitiis satis opportunæ deprehendantur; attamen in affectibus congestoriis, iisque serosis cum ob naturale earum frigus, tum elementum, quod fovent, vitriolicum longe minorem spondent utilitatem, quam quidem thermæ. Carolinarum autem effectus eo præstantior erit, cum & corpo-

corporis motus fub itinere impetrandus, & aëris in Bohemia faluberrimi mutatio accedant & denique fub ipfa curatione eum animi labores atque fatigationes, tum vinum rhenanum, quod multum fovet aciditatis, & præfenti ægritudini infigne nutrimentum addidit, evitandi optatiffima offeratur occafio.

Reliqua certe medicatio, quæ remediis humectantibus, blande laxantibus ac diaphoreticis institui folet, maxime fi pertinax diætæ obfervatio haud acceflerit, exiguum pollicetur fructum. Ne vero laudatus Carolinarum potus fpem fallat, neceffe eft, ut æger à nimio medicaminum ufu abftineat, corpus fedulo moveat; loco Rhenani acidique vini generofum Burgundiacum potet; & pro potu ordinario decocto ex radice fcorzoneræ, farfaparillæ atque chinæ parato utatur. Alvi fegnities minime aggredienda eft fortioribus purgantibus; fed potius uncia dimidia falis Epfomenfis in aqua foluti affumta, & fuperingefto potu Théeboi folvenda. Quod attinet pulverem Hallenfium antifpafmodicum; ejus quidem ufus haud alienus eft, fed fi crebrius ac fæpius capitur, & ventriculo nimium refrigerando, & vim digeftivam lædendo, & ideo pituitæ generandæ fatis exiftit idoneus.

Neque vero ludetur opera, fi generofus æger omni vefpera pedes ad genua ufque in pediluvia ex aqua fluviatili ac cineribus clavellatis parata tepidiora immiferit: hæc enim ad circuitum humorum liberiorem reddendum, tranfpirationem promovendam, ac fanguinem à fuperioribus ad inferiores detrahendum partes infigne conferunt momentum. Denique confultum erit infufi theiformis ex herba veronicæ, meliffæ & femine fœniculi confecti decem vel duodecim vafcula mane intra lectum forbere, & inde expectare fudorem.

CASUS LVII.

De falivatione præternaturali in cachectica.

Foemina annorum LVI. unicum duntaxat fœtum enixa, corporeque obefo prædita, vivente adhuc marito, quem duodecim abhinc annis mors eripuit, variis obnoxia fuit ægritudinibus. Sæpius ani pruritu, fæpius quoque cœcis laboravit hæmorrhoidibus, quæ femel tantum modo apertæ largam fuderunt cruoris quantitatem: hyemali tempeftate femper fere coryzam diuturniorem toleravit; maxime colicos haud raro perpeffa dolores, & ab illis violento vomendi conatu, ac multa muci vifcidi rejectione liberata fuit; & denique olim fluor albus fæpenumero adfluxit; qui vero ceffante ante decennium menftrua purgatione fimul evanuit. Mortuo autem marito quandam omnino præ fe ferre videbatur fanitatis fpeciem; & non nifi quinque abhinc annis prævia corporis refrigeratione moleftis colli pectorifque rheumatifmis, per aliquot hebdomades pertinaciter inhærentibus tentabatur. His demum convenienti curatione fublatis profpera gaudebat valetudine; nifi forte interdum de fpirandi quadam difficultate, preffionis in regione ventriculi fenfu, & accedentibus pedum œdematofis tumoribus diurnis duntaxat conquereretur. Sed & illis fymptomatibus feliciter depulfis, noviffimo abhinc anno gravis fucceffit moleftia, qua primum infignes dolores os & fauces, maxime palatum, linguam atque labia, ac fi fervente combufta fuiffent aqua, occupabant, & tandem in copiofam definebant falivationem. Hæc per integrum jam femeftre pertinaciter inhæret, & per intervalla redit: mox enim faliva redditur copiofiffima, ejufque uno die binæ exfpuuntur libræ: mox per quofdam dies nulla eft illius effluxio; major vero tum & intolerabilis dolorum oris atrocia; quibus tonfillarum intumefcentia, & deglutitionis fupervenit impedimentum. Notari vero meretur, noctu pariter ac fub epulis omnes remittere & dolores, & exfpuitionem. Cæterum ab omnibus immunis eft fymptomatibus, cibos appetit egregie, fomno fruitur placido, & largis ftipato fudoribus, omnibufque corporis functionibus utitur optime: nec ullus urget corporis languor; nec adfligit amplius fpirationis anguftia; nec adhuc dolor ventriculi premens poft datum pronuper ex drachma dimidia hypecacuanhæ confectum vomitorium fentitur.

Quum ergo hoc malum pro falutari naturæ crifi habuerim; fluxionem illam moderari pariter ac difcutere tentavi. Hinc circa vernale æquinoctium vena in pedibus fecabatur; blanda laxantia ex infufo foliorum fennæ cum manna parata; leniora diaphoretica ex pulvere bezoardico anglicano, lapidibus cancrorum, antimonio diaphoretico, nitro & cinnabari concinnata, vel ex mixtura fimplici fine acido, vel effentia centaurii minoris exhibebantur; decocta ex ligno faffafras, Guajaco, radice chinæ, farfaparillæ, liquiritiæ confecta pro potu ordinario dabantur, & gargarifmate adftringente ex floribus balauftiorum, rofarum rubrarum cum vino rubro coctis fauces eluebantur; fed omnia felici deftituebantur effectu. Maximum interim levamen percipit ex fpiritu vini Gallici in os fumto; qui tamen dolores haud tollit: hinc anxia Tuum, Vir illuftris, implorat auxilium.

Confilium.

Affectus præter naturam, qua ægrota per tres jam anni quadrantes folicitatur, nomen falivationis criticæ & periodicæ in corpore cachectico & fcorbutico omni jure tuetur. Cachecticam enim effe ægram, temperamentum fanguineo-phlegmaticum, habitus corporis laxior & fpongiofior, vita fedentaria, fluor albus & hæmorrhoidalis fuppreffus, fpirandi anguftia, pedumque tumor fatis atteftantur. Quandocunque vero in hifce corporibus & tranfpiratio fub aëre forfitan humido frigidoque fupprimitur, & alvus pigra redditur: tum ferum excrementitium copiofius æque ac impetuofius ad glandulofas capitis atque faucium partes rapitur, & inde fluxiones colli acres ferofæ cum multa pituitæ rejectione ftipatæ fuboriuntur. Quod cum in noftra quoque contigerit ægrota, & hæ crebriores fluxiones dictas faucium glandulofas partes plane debilitaverint ac relaxaverint: eafdem partes natura jam retinet, ut per eas certis temporibus impurum ferum atque humiditatem per copiofiorem falivæ effluxum profcribat ac eliminet. Hic autem motus humorum ab exterioribus ad interiores partes & maxime fauces converfus eo magis & à fuppreffa tranfpiratione & repulfo pedum tumore fovetur atque fuftentatur.

Dum ergo natura hac, licet molefta via corpus ab impuris fuccis liberare intendit, recte judicavit medicus ordinarius, eam excretionem minime vi adftringendam, fed placide effe moderandam. Namque cohibita hac effluxione facillimum eft, ut excernenda impura colluvies vicinas, eafque nobiliores

liores occupet partes; hinc vel spirationis angustiam ac summam difficultarem; vel capitis immanes dolores, vel soporosos vel denique paralyticos omnino excitet affectus. Hinc prudenter egit medicus, quod excretionem illam ad loca magis consueta & ordinaria emunctoria, veluti sunt alvus, cutis atque renes, medicinis convenientibus derivare, & per hæc succos superfluos eliminare studuerit: neque ideo habeo, quæ circa institutam medendi rationem & propinata remedia moneam. Cum vero nondum remisit malum, & ex dictis elucescit, veram illius originem in nimia seri impuri abundantia esse sitam; ad hanc quoque diminuendam omnis curatio erit dirigenda; & ea adhibenda remedia, quæ ventriculum roborant, vim digestivam restituunt, chylum laudabilem generant, & excretiones per naturalia emunctoria in justo ordine ac successu conservant.

Hisce scopis obtinendis necesse ante omnia est, ut ægra evitato omni cerevisiæ potu, non nisi decocto ex radice chinæ, ligno sassafras ejusque cortice, passulis atque cinnamomo parato utatur, & corporis exercitio sedulo studeat. Deinceps quoque consultum erit, bis quotidie, nimirum una ante, & quatuor post prandium horis Elixirii mei visceralis LXXX. guttulas ex haustu vini assumere, illiusque usum per aliquot menses protrahere; tum quavis hebdomade corpus à fordibus purgare, ac eo fine pilularum mearum balsamicarum novem vesperi, totidemque mane deglutire. Neque levem spondet fructum, si ægra aliquot ante fluxus salivalis eruptionem diebus corpus ad lenem diaphoresin præparaverit; quod obtinebit, si vesperi L. guttas spiritus cornu cervi succinati ex aqua vino permixta sumserit, eademque portione mane iterata, quædam infusi ex herba veronicæ biberit vascula: tum enim sudabit egregie, eoque felicius, si hanc medicinam per tres dies usurpaverit, & quo urina cieatur simul, tincturam antimonii acrem æquali pondere cum spiritu cornu cervi miscuerit.

Extrinsecus fauces spiritu vini rhenano, aliquot balsami mei vitæ guttis remixto sæpius colluere; nec non mane æque ac vesperi collum, cervicem & maxillarum regionem spiritu vini camphorato affusa duodecima dicti mei balsami parte acuato perfricare expediet; & demum venam bis quotannis in pede secare, quaterque scarificatione uti convenit. Quod denique vivendi rationem attinet; fugiantur refrigerationes, maxime pedum; epulæ haud nimis largæ sint & ab omnibus cibis acidis, concoctu difficilioribus atque flatulentis alienæ: vescatur potius eduliis alvum lubricantibus, veluti sunt passulæ, pruna, poma Borsdorffiensa &c. caveat ab animi affectibus, maxime mœrore, & in loco humili ac udo nec habitet, nec dormiat. Quæ omnia si rite observaverit, de felici eventu nullus dubito.

CASUS LVIII.

De ulcere linguæ cancroso.

Vir splendidus annorum LIII. olim robustus vegetusque, per binos vero jam annos corporis debili ac macilenta constitutione præditus, patitur vitium aliquod linguæ admodum grave; quo non solum loquelæ usus impeditur, verum etiam totum simul corpus adficitur. Ille nimirum aliquot abhinc annis ingenti sanguinis & humorum dyscrasia scorbutica laboravit, & quotannis fere immanibus podagræ doloribus excruciatus fuit. Hæc mala tantum abest, ut solida ac rationali methodo exstirparentur, ut potius palliative duntaxat remediis externis oppugnatentur, & æger, nulla diætæ ratione habita insignibus illius erroribus indulgeret atque excessibus. Tum vero factum est, ut natura acres humores ad linguam potissimum compulerit; cujus primum apex certis horis, maxime nocturno tempore mox ardore molesto, mox pruritu insigni, mox tensivo dolore per intervalla prehendebatur. Haud ita multo post tuberculum subtus linguam adparuit, modo majus, modo minus: & gingivas occupavit erosio quædam cum earum cruentatione ac exesione, simulque multa salsæ mucidæque pituitæ expuitione. Contra has itaque molestias primis potissimum duobus annis multorum chirurgorum imploravit opem; qui minus perspecta morbi caussa variis pugnarunt remediis, & calidioribus corrosivis, & adstringentibus, iisque effecerunt, ut depulso illo tuberculo fonticæ vasorum salivalium læsiones, & linguæ glandularumque colli pertinaces successerint indurationes. Hinc porro fermentum malignum atque putredinosum altius serpere, & ex eo loco, quem tuberculum occupaverat, non minus quam ex linguæ apice certis horis mox tenuis sanguis, mox vero ater coagulatusque cruor plorari cœpit. Tum consultus quidam celeberrimus J. Professor variis quidem remediis malum aggressus, illud tamen funditus expugnare haud potuit. Hinc æger se Z. ad celebrem non minus medicum, D. H. contulit, ejusque curatione, quam purgantibus, salivantibus, aliisque fortioribus remediis instituerat, per sex hebdomades frustra usus fuit. Verum enim vero tam violentus ac enormis erat salivæ effluxus, ut æger omnibus destitutus viribus, ac toto corpore emaciatus, domum reverteretur meamque tandem requisiverit opem. Nec ipse defui, sed malum remediis naturæ convenientibus, ejusque motus haud turbantibus oppugnare tentavi. Hinc mox deprehendi, tutundas hactenus à chirurgis adplicatas, assiduasque cum adstringentibus medicinis injectiones, linguam duriorem, breviorem, & ad masticationem atque deglutitionem magis inopportunam reddidisse; æger enim alimentorum nulla ferme, nisi liquidiora, juscula avenacea, aliaque & decoctum succoladæ assumere valebat. Quam ob rem illis protinus omissis, extrinsecus singulare emplastrum atque gargarisma emolliens adhibui, quod excellentissimus Hoffmannus in annot. ad opera Poterii pag. 292. commendavit: interne vero propinavi balsamica, humorum acrimoniam contemperantia, confortantia, essentiam balsami peruviani & elixir balsamicum inde paratum, à prælaudato Hoffmanno diss. de balsamo peruviano pag. 26. in scorbuto, ubi humorum adest coagulum, commendatum. At enim vero, quamvis exinde lingua liberiorem movendi potentiam recuperaverit; illius tamen durities, ac gingivarum ipsiusque linguæ cruentatio in eodem adhuc persistunt tenore. Et haud ignorari oportet, post adplicata contra hæmorrhagiam extrinsecus à chirurgis adstringentia medicamina tensivum, ardentem ac spasmodicum linguam obsedisse dolorem; qui evacuato iterum cohibito cruore protinus remisit. Ab his ergo malis cum æger vindicari cupiat; tuum, Vir illustris, anhelo consilium, ac rationem proponi flagito, qua huic ægritudini commode atque tuto mederi liceat?

Con-

Confultatio.

De ulcere, quod æger fubtus linguam patitur, fentio illud cancrofum feu carcinoma appellari omnino mereri: quod à dyfcrafia humorum fcorbutica, ob cohibitam podagram ad linguam veluti concentrata primam traxit originem; deinceps vero remediis acribus, calidioribus, corrofivis ac adftringentibus ab imperitis chirurgis in ufum vocatis, & denique in opportuna falivatione mercuriali magis exacerbatum eft. Hoc vero malum, quamvis perarduum & curatu difficillimum exiftat; non tamen penitus deferere oportet ægrum, fed rectam inftituere curationem; in qua ante omnia potum feri lactis commendo fequenti ratione parandum: Lactis recentis quædam portio in patulo vafe fuper prunis fub affidua agitatione, ne aduratur, ad fpiffiorem decoquatur confiftentiam; tum affufa eadem aquæ quantitate iterum ebulliat leviter, & denique, ut cafeofa fubftantia remaneat, percoletur. Hujus percolati feri menfura una cum nafturtii atque cochleariæ conciforum atque contuforum ana manipulo uno denuo decoquatur, & percolata tribus quotidie hauftibus, quorum unus mane, alter circa meridiem, & tertius vefperi capiendus eft, adfumatur. Sub hujus per quatuor vel quinque hebdomades protrahendo ufu confultum erit, fingulis diebus quatuor ex primo feri hauftu mannæ folutæ unciam devorare; & vefperi dofin pulveris fequentis bezoardici adhibere: Recipe antimonii diaphoretici, cornu cervi philofophice præparati, fuccini, lapidum cancrorum, cornu cervi ufti ana drachmam unam, cinnabaris rite præparatæ drachmam femis. M. d. Loco potus ordinarii decocto ex farfaparilla, radice fcorzoneræ, cichorii, liquiritiæ & paffulis parato uti expediet.

Inter topica commendo balfamum meum vitæ cum fyrupo corticum aurantiorum mixtum gingivis inungendum; aut fi ulcus tulerit, linimentum ex mellis rofarum uncia & fpiritus vitrioli guttis L. confectum, quod purificat & putredini refiftit egregie. Neque minus efficax in hifce cafibus eft fpiritus cochleariæ, fuper herbam cohobatus & melle rofaceo permixtus: aut denique unguentum ex therebinthinæ uncia dimidia, florum fulphuris drachma, & olei juniperi guttis XXX. paratum. Collo vero imponatur hoc emplaftrum: Recipe emplaftri diachyli cum gummatibus uncias duas, pulveris croci drachmas duas, florum fulphuris, camphoræ ana drachmam unam. M. Nec demum ludetur opera, fi brachio dextro non minus, quam pedi finiftro infligetur fonticulus: &, maxime fi abundaret fanguis, tres cucurbitæ fcarificatoriæ inter fcapulas apponentur. Denique cum Podagra olim tentatus fuit æger; operæ foret pretium, humores fcorbuticos, qui jam ulcus linguæ fuftinent, ad pedes derivare iterum poffe; quod forfitan pediluviis ex aqua fluviatili & furfuribus tritici paratis, omni vefpera adhibitis obtinebitur. Et hæc funt, quæ in arduo hocce cafu proponenda duxi, quæ Deus reddat falutaria.

Nota

His per quatuor circiter hebdomades ufurpatis, nunciatum fuit, ægrum habuiffe optime; duritiem linguæ ac cruentationem remififfe, carnem gingivarum fuccreviffe, linguam ad motum atque fermonem redditam fuiffe idoneam, totique corpori infigne acceffiffe incrementum.

CASUS LIX.

De ulcere mali moris in interioribus labii fuperioris.

VIr quidam dentem habuit acuminatum, qui quidem fuafu medicorum atque chirurgorum evellebatur; reliquerat tamen quandam perexiguam labii fuperioris in parte interiori læfionem; quam, cum nullam ipfi pareret moleftiam, nihili fecit, & per 14. dies haud deligari curavit. At vero cum in ulcufculum omnino abiret, & crufta fpiffiori magnitudine minimi nummi obduceretur: confultus chirurgus illud lanceola fcarificavit, & mel rofaceum, unguentum ægyptiacum & fpiritum vitrioli adplicuit. His fruftra adhibitis alter chirurgus impofuit oleum cornu cervi fœtidum à femet ipfo elaboratum; quod & purgavit & ad fuppurationem perduxit ulcus: tantum autem abeft, ut illud coaluerit, ut potius eodem loco exterius molefta quædam cum dolore ftipata efflorefceret puftula. Hæc primum oleo ovorum camphora permixto oppugnabatur; fed haud ita pridem demum poft inunctum balfamum de ftyrace liquidum cum oleo myrrhæ per deliquium combinatum depellebatur. Interiori vero vulneri opo balfamum cum myrrha & balfamum Arcæi inftillabatur; quibus quidem confolidari videbatur, haud tamen coalefcebat penitus; & cum ad obtinendam cicatricem fpirituofa quædam ex camphora atque therebinthina adplicarentur, omnia ruebant in deterius. Namque vulnus reddebatur majus, intenfa rubedine tinctum, & nullam plorabat faniem, fruftra adhibitis balfamo peruviano cum melle rofato, gargarifmate ex aqua falviæ parato, fomentis ex fpiritu fambuci, camphoræ aliifque, nec non aqua calcis cum oleo hypericonis, quæ potius dolorem, tumorem, ardoremque labii adaugebant. Interim tribus abhinc hebdomadibus critico ac falutari naturæ conatu, puftulæ rubicundæ copiofiffimæ in toto efflorefcebant corpore; quæ mox obfcuriori tinctæ colore, elapfis binis feptimanis cum pruritu & omnibus fymptomatibus penitus evanefcebant. Tum ftorax liquida cum liquore myrrhæ vulneri adplicata, illud ad laudabilem perduxit fuppurationem, & egregie purgavit: nihilo tamen fecius in quibufdam locis purum haud eft, nec etiam prorfus fuppuratum, quin cruftæ albæ quædam adpareant veftigia. Et quod deterrimum eft, ulcus altius profundiufque ferpere cœpit: namque fiftulofa veluti cavitas à naribus ad angulum labiorum obfervatur, quæ mafticationi pariter ac loquelæ eft impedimento; at uno loco confolidari, & caro fuperclefcere videtur. Deprehenfum quoque fuit, inimica huic malo effe fpirituofa, illudque magis exacerbare.

Quæ cum ita fint, hæ potiffimum incidunt quæftiones; 1. quænam ulceris fpecies dicendum fit hoc malum? Namque haud ignorari oportet, illud quidem fatis amplum atque profundum, & fi adhuc refidua cruftula continuata fuppuratione removebitur, capacius effe futurum: nullum vero tumorem cancrofum exhibere, nec malum odorem referre, nec pus tenue fœtidum plorare.

2. Num fpes fit, fore ut ulcus hoc fola fuppuratione fanari poffit; anne potius alia fimul in ufum vocanda fint remedia? & denique

3. Qua ratione præcaveri queat, ne ulterius serpat, ac vicinas partes, gingivasque adhuc immunes simul occupet? Cæterum ætatem nactus est æger valde provectam, corpore tamen pariter ac animo satis vegetus, & temperamento sanguineo-melancholico potitus.

Consilium.

Ulcus illud, quod superius labium occupavit, cujusque historiam ac curationem hactenus institutam & mecum communicatam probe perpendi, non equidem proprie cancrosum appellari meretur: verum tamen mali moris, valde refractarium & difficilis atque admodum circumspectæ tractationis existit, & diuturnitate temporis, neglectisque congruis subsidiis, in corrodentem omnino ac cancrosam degenerare potest naturam. Pars enim affecta non solum substantiam habet valde porosam, tubulosam, glandulosam atque sensibilem; verum etiam præ aliis affluxui humorum scorbuticorum, consolidationem insigniter retardantium obnoxia est. His adhuc magis favet senilis ægri ætas, quæ ad generandos succos impuros maxime opportuna deprehenditur: & denique ulcera, quæ interiorem labii superioris partem occupant, plerumque contumaciora & curatu difficiliora esse solent, quam quæ labium inferius obsident.

Quapropter si generosus æger ab hoc turpi malo liberari cupit: ex solo externorum remediorum usu illum voto suo nunquam potiturum credo. Namque principalem mali caussam in scorbutica humorum diathesi potissimum sitam esse, vel ex efflorescentia pustularum rubrarum per totum corpus satis elucescit: & levissima illa ab acuminato dente inducta læsio non nisi occasio fuit, qua impurorum succorum major ad eam partem affluxus concitatus malum sustentavit ac exacerbavit. Hinc necesse omnino est, ut integra humorum massa depuretur, illius crasis viciata corrigatur, & particulæ acres salinæ diluantur & edulcorentur. Nisi enim hoc impetraverimus, nullam consequemur laudabilem suppurationem; sed potius ulcus serpet latius, & periculosiora excitabit damna. Licet autem ex morbi historia haud appareat, quæ jam adhibita fuerint remedia interna, nec eorum desideretur explicatio: non tamen possum, quin candide aperiam, quam medendi rationem in hisce ulceribus & tumoribus cancrifotmibus faciei, labiorum ac mammarum feliciter expugnandis deprehenderim efficacissimam.

Primum ergo, corpore succorum abundantia turgido, cruor ex vena in pede tusa detrahendus est; & tum primæ viæ blando laxante, humores non commovente, ab impuris sordibus repurgandæ sunt; veluti hoc est; Recipe mannæ electæ uncias duas cum dimidia, cremoris tartari drachmam unam & semis, aquæ florum acaciæ uncias sex; coque & solve leni calore, colaturæ adde extracti rhabarbari grana decem, olei de cedro italici guttas tres. M. d. S. potio laxativa, quæ mane aliquot haustibus, interposita jusculi avenacei sorbitione, assumta alvum sine ulla molestia, quinquies circiter ducet, vel sexies. Hoc adhibito per septem dies singulo mane decocti mundificanti: calidi mensura dimidia potetur, quod sic se habet: Recipe sarsaparillæ electæ uncias quatuor, radicis chinæ uncias duas, radicis pimpinellæ albæ, pareiræ bravæ ana drachmas tres, seminis fœniculi drachmam unam: conc. cont. d. S. species, quarum pars dimidia in quatuor aquæ fluviatilis mensuris per tres horæ quadrantes decoquenda est. Quo poto in lectum se conferat æger, ibidemque lenem expectet sudorem, tumque fricetur. Elapsis his septem diebus laxans potio iterum capitur; deinceps per septem dies rursus decoctum potatur, & denique ea curatio sumto tertia vice laxante absolvitur. Sub hac autem operæ erit pretium, quavis vespera pulveris bezoardici ac temperantis dosin ex haustu aquæ cerasorum nigrorum, vel florum acaciarum devorare; cujus hæc est compositio: Recipe cerussæ antimonii bene præparatæ, lapidum cancrorum præparatorum, cornu cervi sine igne præparati ana drachmas duas; succini præparati, nitri purificati, cinnabaris nativæ præparatæ ana drachmam semis. M. f. pulvis, div. in 8. partes. Tum quoque omnem cerevisiæ atque nimium vini potum evitare, & de hoc, si Rhenanum fuerit, modicam quantitatem sub epulis duntaxat ad confortandum stomachum & reparandas vires potare conveniet; pro potu autem ordinario sequenti decocto, saporis grati utendum erit: Recipe radicis chinæ, scorzoneræ, rasuræ cornu cervi ana uncias tres, seminis fœniculi, corticis ligni sassafras ana drachmas duas. Conc. cont. d. S. species, quarum uncia una cum dimidia, addito passularum minorum manipulo uno in tribus aquæ mensuris per tres horæ quadrantes decoquitur, & corticibus citri recentibus permiscetur. Cæterum probe cavere expediet, ut mens ab omnibus commotionibus atque sollicitudinibus maneat libera, labores cum meditatione juncti fugiantur, somnus capiatur plenior, & ab omnibus cibis salsis, acidis ac concoctu difficilioribus sibi temperet æger. Sic probe depuratis humoribus, curam lactis asinini commendo: quippe quod in senibus ad magis purificandos humores, eorum acrimoniam attemperandam, ac laudabiles generandos succos præstantissimum confert emolumentum.

Inter externa remedia ea, quæ hactenus fuere adhibita, balsamica sunt, & putredini resistunt; mallem tamen, ne tanta varietate fuissent alternata, & solum oleum cornu cervi fœtidum adplicatum, quod aliquoties rectificatum, & æquali pondere vitelli ovorum permixtum hisce in casibus observatur efficacissimum. Jam commendarem styracem liquidam cum myrrha; aut aquam calcis vivæ cum binis solutionis myrrhæ partibus combinatam & in aqua florum sambuci labio affecto inunctam; quæ vim purificantem, exsiccantem ac consolidantem possidet egregiam. At enim vero pinguia, oleosa, aeria spirituosa, oleosa & maxime unguentum ægyptiacum hisce affectibus omnino inimica sunt; & ipsa camphora, licet in tumoribus præstantissima, in ulcerosis tamen morbis minime confert: neque vero plane ludetur opera, si essentia croci & spiritus vini camphoratus æquali pondere infundantur linteolo, & evaporato spiritu, calide adplicentur. Et hæc sunt, quæ in ægrotantis salutem monenda duxi; quibus si morem gesserit, de felici eventu non dubito; sed illum ex toto pectore apprecor.

CASUS LX.

De affectu capitis cum efflorescentiis in pede.

Liceat mihi, Vir Excellentissime, adversam, quæ me tentat, valetudinem tibi perscribere, tuumque in eadem implorare auxilium, quæ his potissimum

mum absolvitur symptomatibus. Quinque abhinc annis, ætatisque meæ viginti septem prælapsis, cum temperamenti melancholico-sanguinei essem, ex improviso dolore pulsatili dextræ auris corripiebar, qui cum insigni tinnitu post tres vel quatuor hebdomades in gravem susurrum ac spasmum otalgicum desinebat. Hic quidem haud ita multo post evanescebat; verum tamen susurrus ille molestus ad hoc usque tempus, noctu potissimum in dextra aure continuat. Vix duo ab hoc malo excesserunt anni, cum oculi quoque male adfici cœpissent; & ante illos punctula nigra, atque nubeculæ instar muscarum ac minorum insectorum obversari videbantor: quæ vitia majus successive capiebant incrementum, & adhuc me solicitant. Putabam quidem, mali sedem in humore aqueo & crystallino hærere, & cataractam minitari: sed posthæc & ex propria experientia, & doctis peritorum medicorum demonstrationibus deprehendi, caussam potius in lympha halituosa atque viscida, circa nervorum opticorum thalamos stagnante sitam esse. Hisce autem accessit demum vertiginosa atque temulenta capitis perturbatio, maxime à pastu adfligens, sub cœlo sereno levior, sub nebuloso autem, turbido ac pluvioso aëre gravior. Neque falsa erat quorundam medicorum suspicio, qua hæc symptomata ex labe & atonia ventriculi derivarunt: à prandio enim non solum insigni rapior temulentia; verum maxime à cœna eximia pressio ac ructuosa affectio me solicitat. Præterea per aliquot annos in tibiis, & præcipue extremis pedibus vehementis frigoris sensum percepi; quem adhibitum balneum Hirschbergense quidem fugavit, capitis autem affectionem magis adauxit. Denique vero quatuor abhinc annis dextrum pedem circa internum malleolum occupavit efflorescentia, primum nummi ternarii magnitudinem referens, dein vero latius serpens, & ad imperialis magnitudinem evecta. Hæc olim verna duntaxat adparebat tempestate, hyemali evanescebat: jam vero assidua est, & serum perpetuo plorat, dolorem excitat, ipsamque arrodit cuticulam. Quum itaque varias ægritudines, quibus à teneris obnoxius fui, in hoc jam ulcusculum desinere velle, hocque ipsum musculosas etiam, osseasque partes adficere videatur: & denique omnia medicorum auxilia frustra huc usque adhibuerim: vereor sane, ne pejora incurram symptomata, & tuum adhuc consilium, Vir illustris, rescire sum cupidissimus.

Consultatio.

Duo sunt, qui Te solicitant affectus, quorum alter caput, alter pedes occupat. In capite nimirum observantur non solum tinnitus, susurrusque aurium ac difficultas auditus, sub pluvioso potissimum cœlo adfligentes; verum etiam oculis obversantur imagines, nubeculæ, muscæ, atque visionem aliquantulum lædunt; & denique vertigo ac temulentia capitis, sensuumque procul dubio torpor infestant. Pedes autem molestis ulcusculis circa internum dextri pedis malleolum obsidentur; quæ serum assidue stillant, multisque stipata sunt doloribus. Horum vero omnium symptomatum prima sedes ac origo procul dubio in primis viis quærenda est; quæ dum multis acidis, viscidisque scatent sordibus, non solum flatus ac distentiones imi ventris generant, verum etiam vitales succos spissitudine ac impuritate quadam imbuunt. Hi autem difficilius per vascula capitis progressi, ac fluidum nervorum lymphamque tenuissimam inquinantes recensitas in organo visus auditusque progenerant affectiones. Quod si porro lympha nutritia dyscrasia quadam polluitur, & in inferiori pedum parte, per quos ob perpendicularem situm ægerrime transit, stagnationes atque extravasationes subit: illa ibidem acrior facta, cutim arrodit, & fœdam illam produxit ulcerationem. Quæ cum ita sint, & ab illis malis funditus liberari cupias; non nisi palliativa fruereris curatione, si sola duntaxat symptomata, sicuti auditus, visusque vitium, vertiginem ac pedum efflorescentiam adgredi volueris. Magis è re erit, ut tonus ac robur ventriculi restituatur, ac vis digestiva promoveatur; quo demum chylus blandus ac laudabilis generetur, & alvina excretio debito gaudeat successu. Hæc ut consequaris, non efficacius Tibi commendare possum auxilium, quam thermas Carolinas; maxime aquas, quas scaturiunt, molares adventante vere potandas: sub quarum usu simul habebis occasionem corpus sedulo movendi, ac aërem mutandi; quæ duo momenta ad morbum tollendum insigne conferunt emolumentum. Præter enim hasce thermales curationes in hypochondriaca affectione, & humorum inquinatione non præstantius inveni auxilium; quæ tamen vitia Tu quoque ex nimia lucubratione, meditatione, vita sedentaria ac quodam animi mœrore tibi contraxisse mihi videris.

Ante vero, quam incipiatur hæc medicatio; necesse est, ut congruis & pharmaceuticis & diæteticis remediis præparetur corpus, corroboretur ventriculus, ac depuretur massa humorum. Huic scopo inserviet hic pulvis: Recipe rhabarbari electi drachmas duas, summitatum centaurii minoris pulverisatarum, salis absynthii, tartari vitriolati, seminis cymini ana grana quindecim. M. f. pulvis, div. in 3. partes, qoarum singula bis qoavis hebdomade mane ex aqua vino permixta sumta & ventriculum roborabit, & sordes evacuabit egregie. Mane vero ex decocto Thée vel Coffée L. guttas Elixirii mei balsamici visceralis, æquali pondere cum liquore meo anodyno maritati capies; & quandoque vesperi quædam vascula decocti succoladæ hauries. Deinceps pro potu ordinario, cujus insignis est efficacia, aquam cum pane destillatam suadeo, quæ paratur, quando aqua pondere sex librarum cum duabus libris panis bene triti ex vesica destillatur, ejusque novem partes cum una vini generosi mixtæ potantur. Non minus huic scopo faciet satis decoctum ex radicis scorzoneræ, cornu cervi ana uncia una, radicis cichorei drachmis sex, hordei manipulo uno & aquæ mensuris duabus paratum: quibus corporis moderatum exercitium, ac recta vivendi ratio accedat, necesse est.

Pedis denique efflorescentiæ summo cum fructu adplicabitur linteolum aqua arquebusadæ, tutia præparata permixtæ madidum; cui etiam imponi poterit saccharum saturni in aqua rosarum. Quibus rite adhibitis salutarem eventum haud desore credo, quem ex toto pectore precor & voveo.

SECTIO

SECTIO II.
DE
MORBIS PECTORIS.

CASUS LXI.

De exulceratione faucium cum ingenti fluxu salivali.

Illustris matrona XXXII. annorum, tenerrima corporis constitutione prædita, adhuc juvencula morbo virgineo, quem chlorosin vocant, laboravit. Postquam autem leges matrimonii subiit; desiit illud vitium in fluorem album. Novissimo abhinc biennio, cum sexta vice utero gereret, paucis ante puerperium hebdomadibus eximia defluxione catarrhali narium æque ac faucium tentabatur, ipso demum partu terminata. Exinde vero hanc catarrhalem affectionem singulo verno & autumnali tempore tolerare debuit; qua non solum fauces pustulis rubris obsidebantur, verum etiam copiosa muci per nares, salivæque per os effluxio accedebat, cum sermonis non minus ac deglutitionis quodam impedimento. Inhæsit hæc molestia per sex semper vel octo hebdomades; sub qua quidem mensium fluor rite succedebat, fluor vero albus, cui obnoxia est, evanescebat, & illa finita iterum redibat. Proximo abhinc autumno ineunte septimo fœtu gravida, recruduit hæc denuo ægritudo, majori tamen ac olim vehementia. Namque accedebant capitis dolores immanissimi, cervicisque insignis spasmus, deglutitionem æque ac sermonem impediens, noctu atrocior; salivæ expuitio erat copiosissima, ejusque quotidie binas ferme reddebat libras. Decima sexta gestationis hebdomade venam in brachio secandam præbuit, effluente sero mucilaginoso ac viscido, nullo ferme sanguine tincto. Et licet plurima huic malo opposuerit remedia; nullum tamen ex omnibus sensit levamen: propterea consilium anhelans doceri cupit, quæ hujus salivalis fluxus caussa, quæque convenientissima medela.

Epicrisis.

Liceat ex hoc casu quædam animadvertere momenta: 1. Fœminæ, quæ exiliora possident vasa, teneriores que fibras, & chlorosi & fluori albo maxime sunt obnoxiæ: eo quod ob circulationem sanguinis in ejusmodi corporis habitu languidiorem & segniorem serum præ partibus sanguinis rubicundis sulphureis, quæ motum intestinum caussatur, prædominium accipit: inde malus corporis habitus, & color faciei lividus increscit, secretio inutilium particularum, imo sanguinis superflui deficere incipit: hinc docet experientia, quod chlorosi laborantes vel plane mensibus careant, vel fluore albo infestentur.

2. Multiplici experientia compertum habemus, suppresso vel cohibito fluori albo, quo serum corruptum, impurum atque vitiosum salutari sæpe consilio eliminatur, succedere in aliis & remotis locis ulcera, tumores, pustulas, quæ summam exasperant cutim, interdum etiam purpuram chronicam, orisque & faucium exulcerationes cum copiosa muci & salivæ excretione; quemadmodum id in nostro casu animadvertimus: Restituto vero uteri fluxu isto seroso sponte hæc mala evanescere; ut inde liquido pateat, ob metastasin vitiosorum humorum in alia loca unum morbum ex alio prodire, dum nempe ex eadem caussa uterque fovetur, & tamen ratione loci est differentia.

3. Tempore gestationis, quia colluvies humorum serosorum ob defectum mensium increscit, non mirum est, defluxiones istas & decubitus copiosi fieri & impuri ad loca glandulosa faucium & oris in nostra ægra fuisse aucta.

Quibus sic se habentibus ordinatum fuit, ut tribus à partu hebdomadibus ægra sequenti insisteret curationi. Nimirum per decem successive dies quavis vespera XIV. pilularum balsamicarum assumere debebat, quarum hæc erat compositio: Recipe Myrrhæ electæ, mastichis, succini præparati, extracti aristolochiæ rotundæ, cardui benedicti, Gummi ammoniaci depurati ana drachmam unam, extracti rhabarbari scrupulos duos, hellebori nigri cum aqua parati scrupulum unum, florum salis ammoniaci martialium, salis succini ana grana duodecim. M. f. cum essentia castorei pilulæ ex scrupulo uno, No.XX.

Deinde commendavi hoc decoctum: Recipe radicis sarsaparillæ uncias duas, herbæ cardui benedicti manipulum unum, radicis caryophyllatæ, anisi stellati ana drachmas duas, conc. cont. d. S. Species, quarum unciæ duæ in tribus aquæ mensuris per horam dimidiam coquantur, & intra decem illos, quibus pilulæ sumuntur, dies loco potus ordinarii hauriantur. His diebus finitis illius decocti calefacti mensuræ dimidiæ addatur drachma una harum specierum: Recipe radicis pimpinellæ albæ, rasuræ ligni sassafras ana unciam unam, herbæ scordii manipulum unum cum dimidio, seminis fœniculi drachmas tres: ebulliant invicem, & instar potus Theæ mane intra lectum bibantur cum sudoris expectatione.

Iisdem decem diebus hora quinta, & non nunquam etiam vesperi ex descripto decocto propinatæ fuerunt L. guttulæ essentiæ balsamicæ hujus: Recipe essentiæ ligni aloes, succini, tincturæ tartari, antimonii acris ana unciam dimidiam, olei ligni sassafras destillati guttas octo. M. Extrinsecus suadebatur, ut suffimigii ex rasuræ succini, masticis, ac tacamahacæ ana uncia dimidia parati fumus ore sæpius exciperetur; aut alternatur cum sequenti gargarismate: Recipe florum rosarum rubrarum, balaustiorum, herbæ menthæ, melissæ ana manipulum semis, masticbes drachmas duas. M. C. C. d. S. Species pro decocto, cui syrupus granatorum, vel roob Sambuci admisceatur.

Cæterum commendata fuit recta diætæ observatio, ut nimirum ægra sibi caveret à cœna liberaliori, cibis pinguibus, similagineis, dulcibus, nutrientibus, obsoniis, nimio carnium usu, animi commotionibus atque refrigerationibus; contra vero magis studeret corporis moderato exercitio, potui plus indulgeret, quam sueverat; & denique crebris uteretur pediluviis.

CASUS

CASUS LXII.

De singulari colli dolore ex stomachi vitio.

UXor mea in dextro colli latere, semper aliquantulum tumido, pronuper insignem dolorem sentire cœpit, cujus hæc sunt symptomata: Dolor ille non solum totum collum, verum etiam totum istius lateris caput occupat; & quoties illum locum ægra manibus comprimit, sonitum quendam intus ad ventriculum descendentem percipit; continuisque infestatur ructibus. Interdiu, & ubi erecta sedet, levior est dolor, puncturis per intervalla stipatus; noctu vero, & ubi decubuerit, intolerabilis est cruciatus, ructusque horrendi, maxime si affectum locum compresserit. Putabam primum, febrile quid subesse, cum noctu potissimum invaderet molestia: at mox deprehendi flatus duntaxat, affecto loco incarceratos culpandos esse. Hinc mox per aliquot successive dies ægræ propinavi pilulas Stahlianas, pulverem bezoardicum & liquorem anodynum Hoffmanni, ut inde sudaret: nullum vero mali levamen percepit: neque opem tulit sacculus ex floribus chamomillæ & emplastrum discutiens extrinsecus adplicata, sed hoc dolorem magis exacerbare videbatur. Cæterum alvo gaudet libera, ciborumque adpetentia integra; cui si nimium indulserit, majores inde molestias à flatibus, atrocioremque incidit dolorem. Verentur consulti medici, ne tympanitidis subsint prima rudimenta: quam etiam eo magis metuo, cum ægra per binos annos sæpius febriles insultus toleravit, nunquam funditus debellatos, sed sponte semper desinentes. Quidam in hoc rerum statu aquas Sedlicenses, earumque sal; alii balnea Lauchstadiensia commendant: quæ autem num adhibenda, aut quæ alia usurpanda sint, ex Tuo consilio doceri avemus.

Consultatio.

Intellexi ex litteris ad me datis, quæ potissimum ægritudines cum acerbo colli dolore generosam ægram infestaverint. De quibus, si mentem meam exponam; dolores illos omnino à flatibus intra ventriculum contentis natales suos mutuari credo, qui exinde inter membranas œsophagi ad collum usque ascendunt. Rarissimus sane est casus, paucissimis medicorum cognitus, quem tamen sæpius observavi. Huic si mederi volemus, remedia haud ad locum affectum atque dolentem, sed potius ad ventriculum debilem, & à flatibus distentum adplicare oportet: quæ inter præstantissimum est sequens emplastrum ad sinistram ventriculi regionem imponendum: Recipe emplastri de crusta panis uncias duas, olei nucistæ expressi, balsami Peruviani ana drachmas duas, olei carvi, ligni sassafras, menthæ ana drachmam. M. f. l. a. emplastrum. Interne vero commendo elixir meum stomachicum atque carminativum, ejusque L. guttulas ex ultimo haustu inter epulas assumendas. Alvus si segnior fuerit; ei lubricandæ ac flatibus ad inferiora derivandis, expediet pilularum Stahlianarum, aut mearum balsamicarum novem vesperi deglutire. Præterea vero operæ erit pretium, ut ægra parcis utatur epulis, & inter illas omnes flatulentos cibos, maxime poma probe fugiat, ac corpus sedulo moveat.

Appendix.

Generosa hæc ægrota ex usurpatis hisce remediis optime habuit; ac cum marito per aliquot milliaria itinere perfuncta, primo die illibatam præ se tulit sanitatem. Verum enim vero postridie ex improviso ingenti horrore per integram horam percussa, incidit in conatum vomendi ac insignem æstum cum summa præcordiorum anxietate, pectoris constrictione, spiratione difficili ac cordis palpitationibus stipatum; à quibus vero symptomatibus, per sex horas inhærentibus sudore insequuto liberata bene habuit. Consultus medicus febrem tertianam, eo tempore grassantem suspicabatur, deditque pulveres salinos atque laxantia. Tertio die recruduit eadem accessio cum longe gravioribus symptomatibus, ac ipsa mentis delectione: qua feliciter superata, sequenti die adhuc vehementior rediit paroxysmus, cum insigni anxietate, pectoris agitatione convulsiva, suffocationis metu, extremorum refrigeratione ac gelido sudore, pulsuque valde inæquali & duro stipatus; cui demum supervenit mentis deliquium, atque mors subitanea. Perculsus summo terrore de tam subitanea morte maritus, quam ex tertiana simplici suspicari nunquam poterat; desideravit, ut meam de tam inopinati eventus caussa exponerem opinionem. Quam ut traderem, haud ignorari oportet, ægram fuisse habitus corporis repleti atque spongiosi, vitæ sedentariæ admodum indulsisse, potum sufficientem neglexisse, hinc sub quocunque corporis motu, maxime cum acclivia scanderet loca, spirandi angustiam incidisse, & sæpius cordis palpitatione cum pulsu inæquali ac intermittente laboravisse: neque minus multis annis tumoribus pedum infestatam fuisse, quæ sub ultima febre evanuerunt. Ex his vero semper judicavi, polyposum forsitan concrementum in corde vel pulmonum vasis delitescere; cui quoque caussam sævissimorum, quæ febrem comitabantur, symptomatum, ipsiusque mortis adscribendam esse puto. Quod si enim sub rigore febrili & ingenti partium extremarum spasmo humores copiosius ad pectus & cor compelluntur; & exinde ob ventriculos cordis, maxime dextrum more consueto polyposis concretis obturatos non debite repelluntur: fit omnino, ut cruor majori copia intra auriculam ventriculumque cordis dextrum stagnans, has partes distendat insigniter, ideoque præcordiorum anxietates, cordis palpitationes, lypothymias ac suffocationes inducat. Occurrerunt mihi tres in mea praxi casus huic non dissimiles, quod viri, qui pedibus tumidis affecti ac suspicionem polyporum in præcordiis moventes, ubi febrem tertianam inciderunt, sub illius rigore, retrolapso œdemate, inopinata suffocatione fuerint extincti.

CASUS LXIII.

De spasmo œsophagi, illiusque atonia.

VIr quidam annorum novendecim, strictioris corporis habitus, constitutionis admodum sensibilis ac biliosæ novissimo abhinc anno post haustum potum Thée vehementi ac tanta excanduit iracundia, ut protinus contremuerit ac nausea adfectus fuerit. Tum statim adiit officinam pharmaceuti-

maceuticam, ibidemque portionem alicujus nigricantis liquoris assumsit; & vesperi XX. guttas balsami vitæ Hoffmanni ex vino adusto potavit. Nocte insequuta cum pejus haberet, iterum ingurgitavit spiritum vini: & deinceps amissa penitus adpetentia, huic excitandæ largam sardenarum aceto conditarum devoravit quantitatem. Hinc consultus medicus propinavit ipsi pulveres salinos, & quosdam purgantes, ex quibus insigne incidit alvi profluvium cum omnium virium prostratione. Sub hoc ipso profluvio accessit in faucibus molesta instar pali infixi sensatio, ac si quidpiam inde proserpere vellet; ut etiam cum medico putaret æger, vermem obsidere fauces. Hinc ipsi datæ fuerunt pilulæ ex extracto aloes, rhabarbari, mercurio dulci & corallinæ pulvere concinnatæ: quæ bis quotidie sumtæ alvum quidem satis potenter duxerunt, malum autem ita exacerbarunt, ut vix amplius deglutire quicquam valeret: frustra comestis intra XIV. dies plus quam L. pomis citrinis. Invadit vero hoc malum per intervalla; sub quo extrema perfrigescunt insigniter, nec satis foveri possunt: ipsa corporis refrigeratio malum exasperat; somnus est exiguus, virium decrementum ac incredibilis ad iram proclivitas, qua vel levissima commovetur occasione. Alvo pertinaciter obstipata, flatus ad superiora eluctant, & clysteribus derivantur optime: purgantia enim oretenus exhibita augent malum, sicuti quoque omnia calidiora, ut adeo ab omni cerevisiæ atque vini usu abstinere debeat. Hinc demum alius medici imploravit opem; à quo cum emulsionem amygdalinam cum semine papaveris albi accepisset, & pulveres præcipitantes nitrosos, melius quidem habere videbatur; mox autem in pristinam relapsus calamitatem, meum flagitavit consilium.

Re itaque penitius perspecta, hunc morbum non nisi spasmo vehementiori œsophagi ventriculique absolvi credo, qui ab insigni mentis commotione & excandescentia ortus, & incongruorum remediorum, partim calidiorum, partim acriorum atque purgantium usu magis auctus fuit atque exacerbatus. Quum enim consultus medicus, vermem inhærere faucibus ratus, illi enecando anthelmintica ac succum citri propinavit: his non solum distentionem tunicarum nervearum atque musculosarum in œsophago adauxit, verum etiam effecit, ut spasmus ille per universum genus nervosum fuerit propagatus. Hinc quoque derivanda sunt mala symptomata, veluti frigus partium externarum, maxime pedum, anxietas præcordiorum, inquietudo, urina pallida, pulsus durities, & eximia ad iracundiam proclivitas. Illud autem symptoma, quo palus faucibus videtur infixus, ex musculorum, qui œsophagi principium constituunt, spasmodica constrictione dependet; qua ex eorundem tunicis quasi globus formatur in infundibulo, qui illam pali infixi sensationem constituit. Præterea autem vero est simillimum, partim bilis sub iracundia in ventriculum facta effusione, partim acrium medicinarum, partim succi citrorum acidi nimio usu nerveas ventriculi tunicas, maxime villosam fuisse arrosas: unde etiam venit, quod æger nulla acriora, nec calidiora alimenta, nec vinosos potus perferre queat.

Quamobrem eo collineavit meum consilium, ut æger ante omnia ab omni cerevisiæ, vinique potu & largis epulis abstineret, & per aliquot hebdomades pro potu ordinario jusculum tenuius ex avena & floribus chamæmeli decoctum hauriret, ex illo quandoque haustum olei amygdalarum dulcium sumeret, aut decoctum ex rasura cornu cervi, scorzonera & passulis minoribus paratum potaret. Deinceps operæ pretium duxi, quotidie cubitum ituro ægro XX. sequentium pilularum exhibere: Recipe extracti millefolii, chamæmeli ana drachmas duas, extracti hyperici, mithridatii ana drachmam semis, croci, castorei pulverisatorum ana grana XV. olei destillati macis gutt. VI. M. f. pilulæ ex scrupulo uno no. XX. quibus sumtis quotidie pediluvio ex floribus chamæmeli, furfuribus triticeis & aqua fluviatili confecto uti debuit. Neque minus mane & post meridiem 40. guttulas hujus spiritus propinavi: Recipe liquoris nostri anodyni mineralis unciam unam, olei chamæmeli veri, olei absynthii, olei de Cedro ana guttas XII. Et denique externe faucibus, collo ac regioni ventriculi balsamum meum vitæ intra lintea adplicari jussi. Quibus per aliquod tempus usurpatis factum est, ut æger à molesto suo morbo penitus vindicaretur.

Appendix.

Non alienum hoc loco videtur, ob materiæ affinitatem casum pariter rariorem subnectere, qui in atonia ac resolutione pharyngis, sive principii œsophagi consistit, & sic se habet:

Studiosus XVIII. annorum, temperamenti sanguinei, animique hilaris, qui crebris narium hæmorrhagiis & capitis doloribus, maxime si nimio corporis motu, & largiori vino humores exagitavit, solicitari, ac præterea focali collum arctius, & ad vasorum faciei inflationem usque constringere sueverat, novissimo vere tumore glandularum colli corripiebatur, emplastro de meliloto discusso. Brevi abhinc tempore percipiebat, quæcunque assumta vel esculenta, vel potulenta in ultimis faucibus veluti subsistere, ac si nimis citò deglutire conabatur, conatu reddi vomibundo; attamen per intervalla hæc molestia gravius mitiusve infestavit. Post aliquod tempus evanescebat hæc affectio, & ipse cibos deglutire quidem valebat: verum tamen ubi profundius per gulam descendebant, ac ventriculum ingredi volebant; obex quasi ibidem videbatur positus, ut assumta vomitu reddere deberet; liquidiora autem nonnunquam libere penetrant ventriculum. Vomitus ipse cum non sine anxio conatu contingeret, temperavit sibi æger ab omni fere eiborum usu; & hinc in eximium corporis delapsus decrementum, meum flagitavit consilium.

Hujus ergo mali caussam exploraturus, suspicabar primum constrictionem circa orificium ventriculi sinistrum spasmodicam; & hinc ordinabam antispasmodica remedia, maxime oleum amygdalarum dulcium recens ex jusculo avenaceo hauriendum, quod quidem absque insequuto vomitu ventriculum penetravit, ipsum autem malum tollere haud potuit. Nam assumtis alimentis videbatur ægro ventriculi superius orificium repagulo quodam clausum, ea haud transmittere: quare, si nihilo secius assumebantur, & œsophagum implebant, ore iterum eructabantur.

Hinc in mentem mihi veniebant illæ medicorum observationes, quibus constat, non solum in cavitate œsophagi, verum etiam externe inter œsophagum & asperam arteriam generatos successive fuisse tumores ac excrescentias, quibus liberum ciborum per gulam in ventriculum iter adeo interclusum fuit, ut

ut misera homines perierint morte, teste Tulpio Lib. 1. cap. 44.

Verum enim vero nec hanc in præsenti morbo caussam suspicari permisit repentina morbi generatio, quæ in allegatis observationibus fuit successiva: hinc putavi, subesse forsitan insignem ventriculi acrimoniam, quæ superius ventriculi orificium ac inferiorem partem gulæ ad spasmodicas proritaret constrictiones. Ordinavi itaque potiunculam ex mannæ uncia una & semis, solutæ cum aquæ florum acaciæ unciis tribus, olei amygdalarum dulcium uncia semis, & cremoris tartari drachma una paratam; quæ ingressa ventriculum, vomitum excitavit, eoque non solum multum pituitæ; verum etiam frustulum solidum nucis avellanæ magnitudine evacuavit. Hoc rite examinatum fuit frustum carneum fœtens, & male olens, quod æger ante quatuor hebdomades minus mansum deglutiverat, & in superiori stomachi regione obhæserat: excretum autem protinus malo dedit inducias, liberumque rursus iter quibuscunque concedebat assumtis.

At vero paucis post hebdomadibus recidit eadem molestia, qua ægro videbatur, ac si quid in gula inferiori hæreret, quod descensum alimentorum impediret, ac efficeret, ut assumta vomitu redderentur. Jam ergo caussam mali in atonia musculorum pharyngis, ex stagnatione seri viscidi suborta collocabam: hinc imperabam ut æger mane quinque vel sex balsami mei vitæ guttulas sacchuro exceptas assumeret, & infusum Theiforme superingereret: corpus vero purgavi datis tribus salis Anglicani drachmis in aqua solutis, quæ alvum duxerunt octies; & externe denique spiritum vini camphoratum balsamo vitæ permixtum collo circumdari jussi; iisque obtinui, ut molesta hæc ægritudo penitus debellaretur.

Dignus omnino est hic casus, qui publici fiat juris, dum partim ob obturationem œsophagi à frusto cibi solidi inhærente, partim ob atoniam pharyngis inter rarissimos collocari meretur. Constat enim ex anatomicis, pharyngem seu principium œsophagi ex variis musculis & constrictoribus & dilatatoribus componi: illi vocantur œsophagæi; horum autem tria potissimum sunt paria, quæ nomine cephalopharyngæorum, sphænopharyngæorum & stylopharyngæorum venire solent. Hi dilatatores si agunt, posteriorem infundibuli partem elevant, & antrorsum trahunt, hinc anteriori regione depressa ac aperta, masticati cibi ope linguæ maxillarumque trusi, in pharyngis deseruntur orificium. Tum relaxatis hisce, constringuntur œsophagæi, & ciborum per œsophagum in stomachum descensum promovent. Hinc adparet, omnem deglutitionem horum potissimum musculorum actione ac motu absolvi; qui à debito & subtilioris sanguinis & fluidi nervei influxu in nervos eorum musculorum, ex surculis paris octavi oriundos dependet. Quod si igitur dictorum musculorum tonus atque robur ab externis caussis, maxime nimio humorum affluxu læditur atque vitiatur, non potest fieri, quin exinde impediatur ac difficilis reddatur deglutitio. Quando autem denegato penitus ab internis caussis nervei fluidi influxu, vera horum musculorum paralysis suboritur, qualis à Tulpio Lib. I. Cap. 12. allegatur: fit inde, ut penitus aboleatur vis deglutiendi, & ipsa omnino inducatur mors.

Ex quibus demum elucescit, evacuatis in hisce adfectibus per congrua laxantia superfluis humoribus, non præstantiora esse remedia, quam nervina, tonica, atque balsamica & interne & externe usurpata.

CASUS LXIV.

De affectu œsophagi & ventriculi spasmodico.

VIr LIV. annorum, strictioris corporis habitus, vasisque sanguine semper turgidis conspicuus, proximo abhinc anno omnem potum aversari cœpit: quem cum sub epulis assumere conaretur, ille intra œsophagum, qui veluti constrictus videbatur, subsistebat. Olim per aliquot annos fluxus hæmorrhoidalis insultus toleravit: qui autem novissima hyeme atrocissimis dorsi, dextri hypochondrii & inter scapulas doloribus, alvi obstructione pertinaci, viriumque decremento, absque insequuto ipso fluore absolvebantur; post adhibita autem interne congrua remedia, externe spiritum vini camphoratum crocatum & emplastra debellabantur. Stipatæ autem semper fuerunt hæ adfectiones supra memorata ventriculi molestia, qua quidem cibos integra adpetiit cupiditate, post potum autem parcissima licet quantitate assumtum, protinus replebatur, distendebatur, flatibusque ac pressionis sensu adficiebatur ventriculus; quæ symptomata tribus circiter à pastu horis demum remittebant. Et notatu dignum est symptoma ante aliquod tempus accedens, quo extra epulas tanta subito corripiebatur fame, fere canina, ut gelido omnino, anxioque perfunderetur sudore, donec cibi quidpiam assumserat. Postquam demum more sibi consueto circa novissimum vernale æquinoctium venam in pede aperiendam præbuerat, remiserunt quidem pleraque symptomata; at ventriculi molestia eodem continuavit tenore, adeo ut circa prandendi potissimum tempus vix ambulare potuerit, sine stomachi dolore sub quocunque gressu excitato; non minus pauca comederit, & multum mucum eructare debuerit. Quamobrem, cum à restagnante hæmorrhoidali cruore ventricull pressiones derivarent medici, provocaturi illum fluorem, ano ante tres hebdomades adplicuerunt hirudines. Tum vero excepit pertinacissima alvi obstipatio cum tantis flatulentiis, ut præ iis vix enemata injici potuerint: & hæc demum post aliquot dies sponte desiit in alvi profluvium, quo, dejecto omni penitus adpetitu, insignis pituitæ copia excernebatur. Hinc datæ fuerunt balsamicæ pilulæ, quæ intra nycthemeron absque ullis torminibus alvum viginti quatuor vicibus moverunt: quibus sedato alvi profluvio, successerunt imi ventris dolores ac flatulentiæ, per intervalla adfligentes. Neque minus bis abhinc post assumta potulenta accessit vomitus, cum tenacis pituitæ rejectione. Quare tuum, vir illustris, flagitat consilium, & imprimis doceri avet, num commendatæ iterum hirudines absque metu majorum symptomatum tuto adplicari queant?

Consultatio.

Ex communicato mecum casu, ægrum spasmis circa œsophagum, ventriculum & intestina sollicitari perspicio. Spasmos œsophagi artestantur dolores in dorso atque inter scapulas adfligentes, & potuum frigidorum in gula, quæ constricta videtur, subsistentia. Exinde vero adparet simul frigoris eximia in exacerbando spasmo œsophagi efficacia; siquidem æger calidiora potulenta commode ac sine molestia assumere valet. Ventriculi porro ac

ac intestinorum distentionem comprobant reliqua symptomata, veluti sunt molestæ ac dolorificæ ventriculi post assumtos cibos inflationes, flatulentiæ, tormina imi ventris, & pertinaces alvi obstructiones. Neque minus ex eodem dictarum partium spasmo derivanda est multa pituitæ exscreatio, post pastum maxime vehementior. Et quum denique ob vitiatum atque labefactatum ventriculi intestinorumque tonum & peristalticum motum non rite concoquuntur cibi, & ideo acres acidosque succos atque sordes in ventriculo relinquunt: factum inde est, ut non solum fames ferme canina extra epulas accesserit; verum etiam alvi profluvium, & mucosi vomitus prosinuper supervenerint.

Quod si vero ulterius dispiciamus, unde hi violenti primarum viarum spasmi suam originem traxerint: hanc ex suppressione hæmorrhoidum, & hinc subortis cruoris in partibus imi ventris stagnationibus derivandam esse arbitror. Hoc confirmant habitus ægri strictior; vasa cruore turgida; hæmorrhoides cœcæ olim toleratæ; dolores novissima hyeme dorsum occupantes, & sanguinis missione sublevati, & denique vita sedentaria, ac multis mœroribus complicata, cui obnoxius est æger, quæque præcipue circulum humorum uti per totum corpus, ita maxime per abdominis viscera reddidit inertem. Ex his ergo caussis prima spasmorum, qui canalem intestinorum, ventriculumque obsident, origo derivanda est. Hisce autem cum debita humorum utilium secretio, recrementitiorum autem excretio impediri; & ideo multæ sordes acidæ, acres ac biliosæ in primis viis coacervari deprehendantur: inde quoque novum generatur pabulum, quod eas stricturas magis fovet atque sustentat.

Quamobrem, cum metus sit, ne ex hisce vitiis aliquando universi corporis cachexia, hecticus calor, atque abdominis intumescentia suboriantur: omnes ad debellanda ea mala intendere omnino oportet nervos. Quod ut fiat, ante omnia consultum duco, ut singulo mane intra lectum æger de sequenti infuso theiformi potet: Recipe herbæ salviæ, veronicæ, summitatum millefolii, florum chamæmeli vulgaris ana manipulum unum, seminis fœniculi, anisi stellati ana drachmas duas. Conc. Cont. D. Hoc enim infusum ad diluendos & humectandos humores pariter, ac demulcendos motus spasmodicos eximium conferet momentum. Deinde operæ erit pretium, omittere consuetum cerevisiæ Lœbeginensis potum, quippe quæ adauget saburram primarum viarum, nec per alvum aut urinam commode excernitur; & in ejus locum cerevisiam Martisburgensem, leviter tepidam potare. Neque porro possum, quin & repetitam hirudinum adplicationem, & venæ sectionis administrationem suadeam: quippe quæ, si haud accesserit hæmorrhoidalis fluor, ter ad minimum quotannis in pedibus erit instituenda. Tum quoque brevi ante epulas drachmam dimidiam hujus pulveris assumendam hortor: Recipe radicis ari, pimpinellæ, corticis cascarillæ, cinnamomi acuti, succini præparati ana drachmam unam, lapidum cancrorum drachmas tres, salis tartari, nitri purificati ana scrupulos quatuor, olei de cedro guttas decem. M. f. pulvis. Ut denique alvus servetur aperta, & corpus à corruptis crudisque liberetur humoribus; suadeo, ut singula hebdomade vesperi XIV. pilularum mearum balsamicarum deglutiantur, & postridie mane drachma una salis Anglicani vel Sedlicensis assumatur. Nec ludetur opera, si ad discutiendos flatus, clysteres injiciantur sedulo, & liquoris mei anodyni, aut spiritus nitri dulcis cum tinctura tartari, essentia castorei, croci, & aliquot guttis olei fœniculi vel chamomillæ veri permixti LX. guttulæ quandoque adhibeantur. Quibus, si rite inhæserit æger, de exoptato eventu nullus dubito.

CASUS LXV.

De affectu œsophagi paralytico.

IN præsenti, qua excrucior, ægritudine, veneror divinam misericordiam, quod mihi visionem, antea imminutam reddiderit, qua quæ eloqui haud valeo, per litteras tamen tremebunda manu scriptas significare possum. D. D. S. morbum meum ex lienis vitio derivaturus, rem acu non tetigit; à quo tamen vi temperamenti mei cholerico-melancholici prorsus aliena videor. Quamvis enim ob oculorum meorum labem hactenus in publicum prodire haud potuerim, & hinc sedentariam vitam egisse videar: attamen intra meum habitaculum sedulo obambulare suevi, animoque semper hilari, & sub ipsa hac calamitate tranquillo sum, qui licet omnino magis divinæ gratiæ, quam soli temperamento sit adscribendus; tamen in melancholici temperamenti hominibus rarissime deprehenditur. Hinc recte judicasse puto quosdam medicos, tranquillitatem mentis, qua fruor, ad sustentandam vitam & sublevandam ægritudinem multum contribuisse: neque etiam ullas labis viscerum aut humorum notas, maxime cum per aliquod tempus nullis fere vescor alimentis, in me deprehendo. Ipsa vero mea calamitas hæc est, quod satis longo abhinc tempore nulla alimenta, imprimis minutiora deglutire valuerim. Hujus mali caussam, juxta L. Z. opinionem non solum in epiglottidis vitio, quæ post saccharum ante unum & dimidium annum inauspicato deglutitum aliquantulum tumida est, & inter deglutiendum non rite claudi videtur; verum etiam in totius œsophagi intumescentia sita est. Hinc primum opponebam calida gargarismata, quæ vero adeo exacerbabant malum, ut me suffocari crediderim; posthæc autem continuato eorum usu, ea quidem ferre poteram, nullum vero nec ex iis, nec ex emplastro de meliloto percepi allevamentum: nec opem denique ferebant sacculi calidi, quin potius defluxionem satis gravem ad pectus excitaverint. Abhinc incidi febrem quartanam; qua hora quarta vespertina gelido sudore totum perfundebatur corpus, conjuncta insigni nausea, ac omnium, præter auditum, sensuum obnubilatione: tum perhorrescebant omnia membra, ut vix fomentari potuerint; insequuta nocte somnus erat turbulentus; postridie æstus invadebat cum sudore, qui hora XII. meridiana ad flatum pertingens iterum decrescebat, ac hora quarta remittebat cum toto paroxysmo; hinc tertio quartoque die præter leve capitis dolores melius habebam, & denique quarto die hora vespertina quarta recidebat accessio.

Ut autem ad principalem morbum, nimirum deglutitionem difficilem revertar: haud ignorari oportet, me jam olim ea solicitatam fuisse molestia, ut cibi masticati in ultimis obhæserint faucibus, nec nisi superingesto potu deglutiri potuerint. Jam vero plerumque nihil prorsus, non nunquam tamen foliidiora magis, quam liquidiora aut jusculа deglutire possum. Sub hujus molestiæ auspiciis commendabant medici ad restaurandas vires gelatinam cornu cervi, ex qua, interposito quandoque haustu vini Hungarici, unicum habui nutrimentum: at per binas circiter hebdomades cerevisiam calidam

calidam potare didici, quæ mihi magis conferre videbatur. Hujus mali caussam in atonia partium deglutitioni dicatarum collocavi, quam magis comprobatam dedit partim vertebrarum colli strepitus, partim linguæ tensiva distentio, qua vix quædam eloqui possum verba sine linguæ, vicinarumque partium tensione ac intumescentia. Præterea ante sex circiter hebdomades accessit uvulæ & tonsillarum relaxatio ac inflammatio; palatique à velo pendulo ad dentes usque protensus tumor; qui licet aliquantulum remiserit, attamen ciborum deglutitionem magis reddit difficilem. Sub hac igitur ægritudine prioribus quinque anni quadrantibus, cum adhuc similaginea deglutire valerem; nullius omnino medici imploravi opem, nisi demum D. L. Z. Ab hoc acceperam tincturas stomachicas ac infusum theiforme; à quibus tamen nullum levamen percepi, nisi aliquale ex oleo bezoardico externe inuncto. Tum D. L. L. consului, qui cum pulveres deglutire haud valerem, propinavit essentias discutientes, & anodynas, ac oleum amygdalarum dulcium: putavit præterea, hærere forsitan sub capite asperæ arteriæ quandam excrescentiam, quæ impediret, quo minus pulverulenta deglutire potuerim. Adplicui porro externe emplastrum de meliloto, quod autem noctu intolerabiles excitat capitis dolores; imposuissem etiam ex suasu Chirurgi W. emplastrum Oppodeldoch, si illius genuini particeps facta essem. Non minus haud sine fructu essentiam pimpinellæ cum melle aut oleo amygdalarum sumsi, & externe, si post multos sermones sensu ardoris in collo infestabar, spiritum camphoratum adplicui. Denique etiam unguento ex mucilagine cydoniorum, syrupo violarum, persicorum, aut roob diamoron parato fauces illivi; & gargarismata adhibui, quorum unum ex variis speciebus & alumine confectum, malum exacerbabat, ac salivæ fluxum impediebat; alterum ex rapis passis, herba Hyssopi, floribus papaveris rhœados, & nitro depurato concinnatum egregiam fert opem.

Appendix.

Non alienum videtur, aliquam hujus casus addere explicationem. Quod ergo attinet visus vitium, de quo fit mentio; illud meo quidem arbitrio ex impedito humorum per oculos circulo originem suam traxit, nec aliis notis, nisi perpetua oculorum siccitate se manifestavit. Præterea sensibilitas & vis imaginatrix eximia est in nostra ægrota: quare licet ipsa se esse melancholicam negaverit, & juxta externum etiam aspectum magis videatur sanguineo-cholerica; attamen eam de melancholico temperamento re participare vera, vel ex ea mentis pertinacia elucescit, qua à semel proposita sibi opinione nullis averti potest argumentis. Hinc nec medici sententiam rejicere possum, qui illius malum ex vitio lienis derivavit: siquidem ad ejusmodi lienosos ac hypochondriacos morbos inducendos non semper mœstum dumtaxat animum requiri; saltem omnia nostræ symptomata à sanguine spisso ad fauces compulso natales suos mutuari credo.

Inauspicata sacchari deglutitio, de qua refert, sic se habet: uno ac dimidio abhinc anno sub potus Théebois sorbitione frustum sacchari forsan deglutiverat, cujus portio in arteriam asperam delapsa, molestum faucium dolorem per aliquot horas excitavit: quod autem præsens malum induxerit, vix credere possum, cum saccharum in ore solvatur facillime.

Neque ignorari oportet, ægram perillustrem

post assumta calidiora pejus habere; quoniam, uti mihi videtur, cruor illius spissus illis commovetur, non tamen facile transgreditur vascula minima. Cerevisiæ, quam bibit, calidioris usus mihi plane non arridet; & magis placeret, si duntaxat tepidior esset. Olim per multos annos puram aquam bibere suevit; deinceps solo Rhenano vino uti, simulque cibis dulcibus, farinaceis ac similagineis indulgere cœpit, quibus non solum sicciores ac calidiores, verum etiam longe spissiores reddidit succos vitales. Unde etiam suasi, ut omnia edulia delicatula, veluti sunt emulsiones amygdalatæ, gelatinæ, placentæ, similaginea &c. probe fugeret, & eorum loco cibis ordinariis & pane vesceretur. Sed illa suo indulget genio, & denique etiam vinum Rhenanum exosa, purum Hungaricum bibere cœpit; & inde humores suos omnino reddidit spissiores; siquidem interpositus nonnunquam decocti Thée vel Caffée usus ad humiditatem inducendam minime sufficiens fuit: maxime cum novissime ad vinum Hispani cum devenieret. Interim, cum hisce fortioribus potibus jam fueverit, ac solidorum parum assumat; crederem proficuam ipsi fore cerevisiam, quæ in loco pura est ac tenuis. Num autem fonticulus, quem quidam ægræ XXX. annos natæ, commendarunt, sit adhibendus; Tuæ, Vir excellentissime, relinquo dijudicationi.

Consilium Medicum.

Quantum ex iis, quæ mihi de adversa illustrissimæ Comitis valetudine perscripta sunt, colligere licuit; illam haud in sola imaginatione aut melancholia, sed potius resolutione partium nervosarum ac muscolosarum, quæ principium œsophagi & asperæ arteriæ ambiunt, paralytica, ac hinc impedita deglutitione sitam esse persuasus sum. Occurrerunt mihi ejusmodi affectiones, ex solo terrore subortæ, in quibus alimenta ad vitam conservandam necessaria vix deglutiri potuerunt. Sæpius cum ejusmodi paralysi complicata esse solet spasmodica interioris œsophagi distentio, qua fit, ut, deglutita ægre alimenta in ipso subsistant œsophago, & demum vomitu rejiciantur. Huncce spasmum in nostro quoque casu subesse simul, vel ex dolore tensivo & intumescentia linguæ, partiumque vicinarum, quæ sub sermone ac deglutitione fit, adparet. A paralysi autem nervorum, musculorumque, & denegato in illos liquidi nervei influxu, dependet & uvulæ relaxatio, & palati posterioris tumor.

Hanc hujus ægritudinis veram caussam medicos hactenus consultos haud perspexisse, hinc nec rectam curationem instituisse deprehendo. Emplastrum enim de meliloto, quod majorem ad affectas partes humorum ad fluxum inducere solet, pariter incongruum fuit, ac oleum amygdalarum: contra vero magis arridet spiritus vini camphoratus. Magna vis curationis in externis omnino sita est remediis; quæ inter commendo balsamum meum vitæ, sæpius externis affectis partibus & cervici inungendum; & gargarisma nervinum, quod sic se habet: Recipe aquæ destillatæ salviæ, florum Sambuci ana mensuram dimidiam, roob diamoron unciam semis, nitri depurati drachmam, balsami mei vitæ guttulas LXXX. M. f. gargarisma, quo cum octies & pluries quotidie colluantur fauces. Deinceps, ne alvus sit pigra, operæ pretium erit, singula hebdomade XIV. mearum pilularum deglutire. Emulsionum, gelatinarum, aliorumque mucilaginosorum usui haud subscribo, &

magis commendo jufcula cum radice cichorei, fcorzoneræ, petrofelino & fucco aurantiorum parata. Nec adhuc properandum exiftimo ad fonticuli inuftionem, cui forfan fuperfedere poterimus.

Verum enim vero cum ventriculi imbecillitas & generandis pravis fuccis, & augendo hocce malo fit fatis idonea: illi quoque fuccurrere convenit. Huic fcopo commendo elixir meum ftomachicum balfamicum, LX. guttulis fub epulis capiendum; & denique hortor, ut illuftriffima ægra loco potus ordinarii, aqua pura decocta cum tantillo Cinnamomi, ac tertia vini rhenani parte permixta utatur. Atque hæc habui, quæ in Comitis excellentiffimæ falutem proponerem, quæ Deus reddat faufta ac profpera, ex toto pectore precor.

Nec fpem fefellit commendata medicatio; fiquidem ab illa, maxime balfamo meo vitæ infigne ægra percepit levamen.

CASUS LXVI.

De difficili deglutitione ex fumma mufculorum pharyngis atonia.

FAbet quidam ferrarius, annorum LXIV. habitu corporis ftrictiori, vafifque capacioribus præditus, & à teneris variis rheumatifmis, mox totum, mox dimidium caput, mox artus, mox & præcipue finiftrum corpus occupantibus fæpenumero follicitatus, proxima abhinc feptimana cum poft prævios fub tempeftate pluviofa fortiores corporis labores ac exæftuationes fudore madidus affideret epulis, inter edendum brafficam muria conditam affectu fuffocativo protinus corripitur. Hic enim non folùm fpirandi induxit fummam anguftiam; verum etiam infignem præcordiorum anxietatem, fudorem, ac vehementem faucium dolorem excitavit. Videbatur illi, ac fi fruftulum offeum obhæferit in infundibulo, quod in earum partium membranis doloriferum excitaret fenfum. Poft horæ quadrantem, rediit equidem liberior fpiratio; infiftebant autem adhuc præcordiorum anxietas, dolor faucium, capitis dolores & capitis infignis languor; quid? quod nec folida nec fluida abfque fuffocationis metu deglutire potuerit. Confultus ergo medicus collo adplicuit veficam lacte calido repletam; nullo autem effectu; dedit porro laxans, analepticum, fudoriferum, & denique venam tundi juffit, fanguine extracto florido. Quum autem nihilo minus pertinaciter inhærerent fymptomata, meum demum imploravit confilium, de dolore faucium pungitivo, omnem deglutitionem præpediente, fiti ingenti, capitis doloribus, anxietate præcordiali, fpirandi difficultate, pectoris compreffione, pituitæ exfcreatione ftipata, tuffi per intervalla accedente, fomnoque turbulento querulus: fub quibus adpetitus fibi conftabat rite.

Quæ omnia cum mecum volutarem, maximeque deglutitionis impedimentum, ac copiofam muci rejectionem perpenderem: non potui, quin tam fubitanei affectus cauffam in eximia atonia ac refolutione mufculorum pharyngem conftituentium, collocarem. Hinc quoque binos curandi fcopos habui, ut nimirum partim tonum labefactatarum partium reftituerem, partim pectus ab humoribus in illo ftagnantibus liberarem. Quapropter imperavi, ut balfamo meo vitæ externa faucium regio inungeretur, eoque mane fauces colluerentur, & denique illius decem guttulæ Saccharo inftillatæ ter quotidie deglutirentur. Hoc per quatuor circiter dies continuato non folum dolores remittebant; verum etiam æger liquidiora, jufcula, cerevifiam abfque impedimento deglutire cœpit. Tum vero congeftio finiftram occupavit aurem, cum illius vehementi tinnitu fufurruque; & pectoris moleftia, pituitæque rejectio adhuc inhærebant. Hinc ægro infufum theiforme ex herba veronicæ, radice glycyrrhizæ & femine fœniculi paratum bis quotidie potandum dedi; alternis diebus liquoris mei anodyni cum fpiritu bezoardico mixti XL. guttas propinavi; fudoremque fub moderato regimine expectari juffi. Quibus factum eft, ut refoluta tenaci materia, ac copiofe rejecta æger intra binas hebdomades à moleftis fymptomatibus vindicaretur, priftinæque reftitueretur valetudini.

CASUS LXVII.

De tumore in mamma cum menfium obftructione diuturna.

HOnefta fœmina, XXXVI. annorum, temperamenti cholerico-fanguinei, facie florida, habitu corporis fpongiofo & ad fenfum obefo, venis exilioribus, cuteque tenerrima, in qua vel leviffima emplaftra veficulas excitant, prædita, ad animi commotiones, terrorem æque ac excandefcentiam facillima, quatuor in priori conjugio liberorum mater, multas ægritudines, veluti fuerunt morbilli, febris petechialis, affectus arthriticus, dyfenteria, purpura &c. toleravit. Ex quo febre maligna infeftata fuit, menfium defectui eft obnoxia, qui quidem regulari tempore erumpunt, vix autem per horulæ fpatium fluentes, parcum admodum cruorem fundunt: neque in eo, quo jam mecum per fexennium vixit, matrimonio unquam gravida facta eft. Contra vero ob dictum menftruæ purgationis defectum variis follicitatur fymptomatibus, quorum potiffima funt præcordiorum anxietates, fpirandi difficultas, cordis palpitationes ac præternaturalis calor, nocturno tempore maxime adfligentia; alvus fegnis, quæ vix omni triduo folvitur, & inde fuborta abdominis intumefcentia, adpetitus dejectus, fomnus turbulentus ac fere nullus; & denique in mamma finiftra per noviffimum annum obfervatur tuberculum fenfibiliffimum, abfque tubore, & magnitudine nummum octo groffos valentem referens; fimulque ex illa liquor lacti fimilis fæpius exprimitur. Hine confultus medicus, eam effe gravidam arbitratus, curandi rationem ipfi congruam per fex menfes inftituit, neque minus pectoris moleftiis convenientibus medicinis obviam ivit. Commendavit quoque potum cerevifiæ Islebienfis nimis faturatæ; quem cum præviis calore, anxietatibus præcordiorum, & cordis palpitatione, fudor exciperet, ille naturæ motus fequuturus crebrius & plus quam decies fortiora fudorifera ægræ propinavit, iifque omnes ferme vires dejecit. Quare alter medicus in confilium vocatus, aphorifmum: natura quo tendit, eo ducenda, minus recte adplicatum, nec opportune fatis cerevifiam illam calidiorem pro potu ordinario commendatam fuiffe afferuit; omnia potius fymptomata cachexiæ ex menfium defectu fubortæ deberi,

&

& hinc pro potu ordinario decoctum quoddam, aut saltem leviorem cerevisiam seligi oportere putavit. Neque minus ad provocandum menstruæ purgationis fluorem commendavit pediluvia sicca, ex arena, cineribus ac sale confecta, alternis diebus adhibenda: calorem, sudoresque præternaturales tinctura papaveris rhœados consopiendos; & denique alvi siccitatem essentia rhabarbari oppugnandam decrevit. Tuam vero prius, vir illustris, de proposita hac medendi ratione sententiam expectamus, & doceri potissimum avemus:

1. Num in subjectis ex mensium defectu cachecticis, neque vero hæmorrhoidum fluori obnoxiis locum habeant curæ derivatoriæ; numne ex iis mensium aut hæmorrhoidum provocatio expectari queat?

2. An allegata symptomata, maxime liquor lacteus ex mamma sinistra propulsulans, mensium imminutioni debeantur?

3. An ægrotæ conferat, cerevisiam Islebiensem evitare, ejusque in locum decocto aut potu leviori uti? anne potius adventante vere usus acidularum Pyrmontanarum aut Carolinarum emolumentum quoddam polliceatur?

4. Quænam in præsenti rerum statu adhibenda sint remedia, & an pediluviis siccis porro insistendum?

5. Num denique tumor ille sinistræ mammæ carcinomatosus, quo ægræ mater fuit mortua, appellari mereatur, quaque ratione oppugnandus sit?

Consultatio.

Quod si molesta, quæ carissimam tuam conjugem solicitant symptomata mecum perpendo: ea omnino non nisi à defectu mensium derivare possum, qui ex habitu spongioso, vasis exilioribus, & tono totius corporis per toleratos tam varios morbos, maxime febrim petechialem labefactato natales suos mutuatur. Inde enim debilitatæ sunt vires, quæ cruorem uterinum statis terminis expellere debent. Quum autem humores superflui exitu suo destituti ad interiora, cor, pulmones, ventriculum ac intestina majori compellantur copia: inde proficiscuntur omnia symptomata, nimirum præcordiorum anxietas, spiratio difficilis, cordis palpitatio, languor, prostratio adpetitus, somnus turbulentus, ac æstus præternaturalis. Quibus omnibus cum alvi accedat obstructio: fit ut flatus quoque ad ventriculum, & superiora regurgitent intestina omnesque affectiones magis exacerbent. Ut autem ad singulas respondeam quæstiones, & quidem harum primam: Num curatio derivatoria in præsenti ægritudine locum inveniat? nescio sane, quid per eam intelligas. Quod si forsan sudorifera putaveris, ea in his affectibus minus sunt opportuna: cum humores magis commoveant, & ipsam lentam febrem inducere possint. Magis è re erunt remedia, vias, per quas uterinus cruor fertur, aperientia, motusque naturales ad ea loca invitantia.

Ad secundam autem quæstionem, & tumorem mammæ sinistræ, & lacteum humorem, ex illa stillantem ex eodem omnino mensium defectu proficisci arbitror: quoniam cruor, per uterum excernendus, ad glandulosam & spongiosam mammarum compagem rapitur. In omnibus enim hisce humorum congestionibus, maxime post partum, insignis uteri cum mammis deprehenditur consensus: quid? quod attenta doceat experientia, hæcce mammarum tubercula ex mensium suppressione suborta, his instantibus plerumque exacerbari magis, ac doloribus pungitivis adfici.

Quod autem tertiam attinet quæstionem: haud ignorari oportet, cerevisias crassiores atque calidiores in hisce morbis minime esse opportunas: neque vero conferunt tenuiores atque triticeæ, quippe quæ pituitam adaugent, ac acidam saburram progenerant: Præstat ergo potius cerevisiam hordeaceam temperatam seligere. Neque autem corpore præparato, & calore præternaturali consopito alienas puto acidulas Carolinas, maxime molares, futuro vere potandas. Crebra enim comprobatum habeo experientia, harum mineralium aquarum congruum ac rationalem usum, cum omnes ductus secretorios æque ac excretorios potenter aperiant, in irregulari mensium negotio esse præstantissimum.

Ante vero, quam instituatur hæc curatio; juxta quartam quæstionem corpus omnino præparandum est. Huic scopo commendo balsamica, amara, ex extractis centaurii minoris, gentianæ rubræ, aquis destillatis, & liquore terræ foliatæ tartari concinnata; & contra calorem præternaturalem pulveres absorbentes nitrosos, versus noctem capiendos. Non minus circa menstruum tempus, ad menses promovendos pariter ac alvum lubricandam essentia rhabarbari saturata cum terra foliata tartari permixta, aut pilulæ balsamicæ Becheri, Stahlii vel nostræ bis quavis hebdomade sumtæ insignem spondent utilitatem, maxime si corporis moderatum accesserit exercitium. Inter epulas, si remiserit calor lentus, haustus vini Hungarici concedi potest: mane vero infusum theiforme ex herba melissæ, veronicæ, cardui benedicti, fœniculi, & tantillo croci confectum potare; & vesperi pediluviis ex aqua fluviatili paratis (sicca enim exiguum pollicentur fructum) uti conveniet.

Denique ultimæ satisfacturus quæstioni, tumorem illum mammæ sinistræ non omnino insuper habendum esse judico; probe conscius, bosce tomores, maxime si in corpore impuro ad ulcerationem pervenirent, haud raro in ulcera cacoëthea, cancrosa ac ipsa lethalia terminari. Quare consulo, ut mamma illa continuo foveatur calore, eique imponatur sacculus milio calido impletus.

CASUS LXVIII.

De diuturna raucedine cum tussi & copiosa lentæ pituitæ excretione.

Triginta trium annorum vir, à teneris ferme assiduis catarrhis vexatus fuit, qui oculos primum occupantes, abhinc aures, maxime sinistram obsederunt, cum auditus difficultate, & continuo fœtidæ materiæ effluxu. Quamobrem per sedecim annos omni æstate acidulis Pyrmontanis usus, obtinuit equidem, ut fœtidi ichoris effluxio cessaret; auditus autem gravitas huc usque inhæret. Mense vero Decembri anni 1724. accidit, ut dum in itinere constitutus, corpus calidum haustu aquæ frigidæ refrigeraffet; raucedinem gravem, sermonem præpedientem inciderit, eaque ad hunc usque diem conflictetur. Contra hanc variis remediis, & iterum acidulis Pyrmontanis pugnatum fuit; tantum autem aberat, ut illis levaretur malum, ut potius molesta ventriculi ac gulæ à pituita copiosa, tamque acri, ut fauces arroderet, repletio accederet, ac simul deglutitionem impediret. Huic tandem affectioni

opem tulit Chirurgus quidam per sic dictam ventriculi excutiam; quam aqua sua mercuriali, uti vocabat, madidam ter intrusit gulæ, & effecit, ut stupanda pituitæ albæ tenacisque eructaretur quantitas. Eadem pirnira & antea crebro vomitu, & dato laxante evacuata fuit, ut crederemus, malum inde iri solutum: nihilo tamen minus muci excretio adhuc continuat, & novissime etiam tussis accessit, noctu potissimum adfligens. Hæc quamvis sit violenta satis, nullos tamen in pectore, quosdam in ventriculi regione relinquit dolores: nec præterea urget anhalitus difficultas, nec sitis, nec æstus vexat, nec adpetentia imminuta, nec somnus, nisi accedente tussi, vitiatus.

Denique varo tribus abhinc hebdomadibus oculos quoque infestavit quædam molestia; qua illi matutino præsertim tempore conglutinati ferme videbantur: sed hæc, adplicato nuchæ vesicatorio, insigniter remisit.

Medicus ergo consultus morbum in vehementi ac pertinaci catarrho consistere, & ab acidularum Selteranarum usu penitus profligatum iri asserit. Quum autem ægrotans à nullis remediis aliquam percepit utilitatem, & potius veretur, ne malum tandem in ipsam hecticam, qua illius parens, ac bini fratres fuerunt peremti, terminetur: tuum, vir Excellentissime, anhelat consilium, & scire avet, num ipsi vino, cui à teneris adsuevit, uti liceat? R. 1729.

Consultatio.

Ut percepi ex datis ad me litteris, variæ sunt, quibus æger infestatur affectiones, nimirum diuturna raucedo, quam binos ante annos ex aqua frigida corpore calente hausta sibi contraxit; dein copiosa pituitæ collectio intra œsophagum; tum tussis cum nimia muci rejectione & ventriculi pressione; & denique oculorum defluxio catarrhalis, ex vesicantis adplicatione paululum sublevata.

Raucedinem quod attinet; illa omnino ex vitio laryngis ac asperæ arteriæ dependet: quarum partium tunicæ glandulosæ nimis relaxatæ nimium humorum patiuntur affluxum, isque madidæ aëris repercussionem, quæ claram efformat vocem, obtundunt. Ut leve videatur hoc malum; adeo tamen, si fuerit inveteratum, curationi, quam ullum aliud resistit. Efficacissimam autem in illo opem ferre daprehendi spiritum salis ammoniaci anisatum, æquali pondere cum essentia croci atque succini remixtum, ter quotidie, mane nimirum ex calido, circa meridiem & vesperi ex frigido XXX. gurtulis fumendum vehiculo. Nec minorem usum spondet fumus succini, capite probe velato, faucibus nonnunquam excipiendus. Eadem remedia conferent etiam œsophago ventriculoque pituita obductis; cui vitio quoque spiritus meus vitæ XXX. guttulis unciæ uni sacchari pulverisati instillatus, ore solutus & deglutitus admodum conducet.

Violenta porro tussis cum viscidi muci rejectione stipata ex ventriculi vitio proficiscitur: in quo cum generentur multæ viscidæ sordes, illæ bile ac acido humore commixtæ non solum ipsam ventriculi substantiam vellicant, sed etiam intra massam sanguineam receptæ & ad pulmones delatæ, hosce stimulant, & bronchia ad stricturas proritant; quibus per canalem asperæ arteriæ protractis tussis excitatur, eaque hæc saburra eliminatur. Huic autem tussi convenientissimum auxilium ex laxante mannato farri deprehendi, quod paratur, si mannæ unciæ binæ cum dimidia, & drachma una & semis cremoris tartari ad lenem ignem in sex aquæ fluviatilis unciis solutæ, sex circiter olei anisi guttis permiscentur: quæ mixtura mana aliquot haustibus, sorbitione jusculi avenacei interpolatis assumitur. Hæc enim alvum saxies circiter ducet, ac insignem muci copiam exturbabit: hinc singulis sex diebus capienda erit. Præterea bis quavis hebdomade XVII. pilularum mearum balsamicarum vesperi assumendas suadeo; & mane quandoque XX. grana erucæ, in resolvendo muco efficacissimæ deglutienda hortor. Tum quoqua operæ erit pretium, singulo mane quædam vascula infusi theiformis sorbillare, cujus hæc est compositio: Recipe herbæ veronicæ manipulos duos, herbæ salviæ manipulum unum, florum anthos, lavendulæ ana pugillos tres, seminis fœniculi, anisi stellari ana drachmas duas. cunc. cont. d. S. Species *zum Kräuter-Thée.* His porro ægritudinibus non minus quam oculorum affectui debellandis consultum erit, omni vespera pedes in pediluvia ex aqua fluviatili, & tritici furfuribus parata tepida duntaxat immittere, oculisque aquam Hungaricam, cum dimidia aquæ rosarum parta permixtam intra lintea calide imponere.

Vini potum, nisi sit parcissimus, haud probare possum; illud enim maxime rhenanum ob aciditatem, quam fovet, & pectori & ventriculo inimicum est. Adventante autem vera vehementer hortor, ut curatio cum acidulis Selteranis, in lagenis probe obturatis ac in loco frigidiori, ne inertes fiant, custodiendis instituatur: hæc enim præsenti ægritudini admodum sunt opportunæ. Cæterum placeat summo languorum nostrorum medico, ut hæc, quæ proposui, in amplissimam ægri salutam prospere cedant.

CASUS LXIX.

De hæmoptysi.

Studiosus XXIV. annorum, habitus corporis inter pinguem & macrum medii, nullis unquam nec capitis doloribus, nec post venæ sectionem per aliquot annos instituì solitam, narium hæmorrhagiis, nec malo hypochondriaco obnoxius, mense octobri circiter anni præteriti rus petiit, tenuique amictu indutus flante aquilone adeo perfrigescebat, ut vix incalescere iterum potuerit. Neque tamen minus prandio satis liberali usus, post illud corporis movendi gratia cum aratoribus sacculos frumento repleros bajulare cœpit. Abhinc hora meridiana quarta iterum profectus sub itinere violenta rapiebatur tussi, quæ sedata vesperi, cum conscendisset lectum, tanta recruduit vehementia, ut cruorem simul per totam noctem è pectore spueret. Postridie parcus ex tussa vena mittebatur sanguis, & dabatur sequens pulvis: Recipe radicis liquiritiæ, ireos florentinæ, boli armenæ ana scrupulum unum, gummi arabici, tragacanthæ, florum sulphuris ana grana XV. elæosacchari anisi scrupulum dimidium. M. f. pulvis, div. in 4. partes æquales: ac propinabatur hæc tinctura balsamica: Recipe olei amygdalarum dulcium recentis unciam semis, spermatis ceti recentis drachmam dimidiam, balsami de Copaiba, therebinthinæ venetæ ana scrupulum unum, sanguinis draconis, quantum sufficit pro tinctura; cujus XL. guttæ bis de die ex cerevisia sumebantur. Sedato hinc cruento sputo, remansit

mansit quædam spirandi angustia: quare dabatur balsamus quidam ex balsami Locatelli recentis unciis sex & pulveris virgæ aureæ drachmis sex paratus, quavis vespera pondere nucis juglandis deglutiendus; & mane potandum ordinabatur sequens infusum theiforme: Recipe radicis chinæ electæ, sarsaparillæ ana uncias quatuor, polypodii querni unciam unam, florum acaciæ, bellidis minoris, farfaræ, herbæ virgæ aureæ, veronicæ, pulmonariæ, scabiosæ ana manipulum unum, corticis Peruviani unciam dimidiam, rasuræ ligni sassafras unciam unam, anisi stellati drachmas tres. Inc. d. S. Species *zum Kräuter-Thée*. Verum enim vero præterlapsis binis mensibus, & quod notatu dignum est, post insomnia terrifica recrudescebat cruenta exspuitio; non autem nisi duobus circiter diebus continuabat, & reddita singulo paroxysmo sanguinis ea quantitate, quam vasculum dimidium capit, sponte remittebat. At ultima vice vehementius & diuturnius rediit malum: siquidem per quatuordecim dies inhærens, quater, quinquiesve quotidie ejectus fuit sanguis, neque consopiri poterat mixtura ex aquæ florum scabiosæ unciis octo, aceti destillati uncia semis, coralliorum rubrorum præparatorum drachma dimidia, terræ catechu scrupulo dimidio, syrupi papaveris rhœados drachmis decem parata, sæpiusque exhibita. Tandem remittebat sponte malum, & tum ordinabatur partim infusum pectorale ex radicis helenii drachmis duabus, pimpinellæ albæ drachma una, herbæ millefolii manipulo dimidio, capilli veneris, pyrolæ, saniculæ ana pugillo uno, & anisi stellati drachma dimidia confectum; partim essentia pectoralis ex essentiæ millefolii drachma dimidia, balsami indici drachma una concinnata. Cæterum ipsa accessio nec cordis palpitatione, nec extremorum refrigeratione stipatur; sed pulsus duntaxat arteriarum fertur aliquantulum citatior. Alvus licet quandoque pigra sit, plerumque tamen lubrica observatur: & denique notari meretur, ægrum ante hoc malum venæ sectionem suetam omisisse, & sub illius accessione sanguinem quidem sæpius, sed semper parcissima quantitate detractum fuisse. Ipse quoque sub hoc affectu eximium incidit corporis viriumque decrementum; & cum adhuc spiratione difficili, & tussi sicca nonnunquam cum muci viscidi rejectione stipata infestetur, metuit omnino ne in tabem pulmonalem delabatur. Hinc doceri avet, quænam hujus mali sit origo, quæ medela? & num phthisis exinde sit pertimescenda?

Responsio Consultatoria.

Sputum cruentum, quo æger per intervalla sollicitari suevit, non nisi nimiæ humorum exæstuationi, post præviam corporis refrigerationem factæ natales suos debere arbitror. Postquam enim ille tenui vestitu indutus ab austero aquilone insigniter refrigeratus, deinde mox in tepidiori loco calefactus fuerat, & denique saccos frumentaceos bajulando, humores admodum commoverat: factum omnino est, ut post violentam tussim cruenta sequeretur exspuitio. Neque vero dubium est, quin in ægro ob suetam venæ sectionem per aliquod tempus intermissam, vasa sanguifera cruore turserint. Quum igitur accedens frigus externas corporis partes constringendo humores vitales ex illis ad interiores magis, & majora cordis & pulmonum vasa potenter compulit; deinceps inspiratus aër borealis vasa, quæ in vesiculari & membranacea pulmonum substantia continentur, sanguine turgida magis pressit; & denique vehementi artuum in elevandis saccis agitatione cruor vitalis ex musculis brachiorum majori quoque copia ad cor atque pulmones protrusus fuit: non mirum, si minima pulmonum vascula cruore admodum farta ac distenta, membranaceas ac nervosas partes ad tussiculosam commotionem provitaverunt, hacque vehementiori tandem penitus disrupta sanguinem ex ore eructarunt. Postquam autem vena tusa, & datis pectoralibus sanguineus hic fluor conquievit, & non nisi quandam spirandi angustiam reliquit: attamen præterlapsis octo hebdomadibus post terrorem sub insomnio toleratum iterum recruduit. Ita enim est: quandocunque in hisce casibus vascula pulmonum minima sanguine farta, vel nimis relaxata, vel obturata, vel denique plane disrupta sunt, ac inde liberum humorum per illud viscus circuitum impediunt: facillimum est, ut sanguineæ effluxiones sæpius recrudescant; præsertim si tanquam occasionales causæ vel nimia corporis commotio, vel refrigeratio aut per motum, aut potum frigidiorem, aut aërem frigidum inspiratum facta, vel animi affectus, terror, iracundia accesserint, & venæ sectio præservativa fuerit intermissa. Quo vero frequentiores hujus profluvii sanguinei sunt recursus; eo major pulmonum ad illud subeundum inducitur dispositio; ideoque etiam curatio redditur longe difficilior.

Quod si ergo ab his malis vindicari cupiat ægrotus; ut frequentiores recursus debite præserventur, necesse est. Obtinebit hunc finem, si primum impedire studuerit, quo minus tam copiosus generetur sanguis; & hoc scopo haud largis epulis indulserit, maximeque omnes nutrientes cibos vitaverit, veluti sunt carnes recentes, vina dulcia, cerevisia calidior, similaginea, farinacea, butyracea, saccharata, largior ovorum usus &c. & denique, si manifesta adest humorum abundantia, sanguinem ex vena mitti curaverit, quod quater quotannis, maxime in pede repetendum est. Deinde vero curandum est, ut impetus humorum à pectore divertatur: hinc fortiores corporis commotiones, ac extremarum maxime partium refrigerationes studio evitentur, ac omnes occasiones, quæ vel alvum obstruere, vel tussim excitare valent, maxime fugiantur. Ex eodem fundamento insignem opem pollicentur pediluvia tepidiora, ex aqua fluviatili paranda, & per aliquod tempus ita, ut pedes ipsis paullo altius immittantur, adhibenda: hæc enim humores ab internis ad externas partes invitant, & ad inferiores derivant. Neque vero ignorari oportet, omnes eructationes cruentas spasmodicis stipari symptomatibus, veluti sunt refrigeratio extremorum, constrictio cutis & vasculorum cutaneorum, flatulentiæ & alvi obstructiones. Quapropter, si imminent hæc profluvia, vel actu jam adsunt, haud sine fructu commendare suevi, ut ægri protinus utantur tepidissimis pediluviis, aut brachia simul aquæ tepidiori immittant, aut toto corpore in mitiora descendant balnea: & hinc observavi, mox infringi impetum humorum ac ipsum profluvium. Tum quoque alvi habenda est ratio; cui scopo operæ erit pretium singulo mense luna decrescente corpus purgare sequenti potiuncula: Recipe mannæ electæ uncias duas, Rhabarbari scrupulos duos, cremoris tartari drachmam unam; coquantur leni calore in unciis quinque aquæ veronicæ; colaturæ adde elæosacchari citri drachmam dimidiam. d. Præterea vero ad relaxandas spasmodicas stricturas egregii effectus est liquor meus anodynus mineralis, guttulis XX. vel XXX. cum drachma una pulveris mei nitrosi præcipitantis mixtus alternis, aut ternis diebus ex aqua

vel simplici, vel florum acaciarum, aut Sambuci propinandus; & maxime circa lunæ mutationes, quibus plerumque irregulares sanguinis fluxus recrudescere solent, in usum vocandus. Cæterum ab aliis remediis cavendum est: constat enim, plerosque medicorum nec veras excretionum sanguinearum caussas, nec remediorum principia ac modum agendi callere; hinc affectus eos pro pectoralibus solummodo habentes, non nisi pectorales medicinas ordinare modo has modo illas: quo fit, ut sæpius majus ægro damnum inferant, quam emolumentum.

Ut autem tandem exponam: num tabes pulmonalis ex præsenti malo pertimescenda sit? haud omnino negari potest, quin cruentas ejusmodi è pectore eructationes, maxime si nec recta curatio, nec congrua vivendi ratio accesserint, sæpius pulmonum corruptiones, exulcerationes, & hinc ipsa tabes excipere soleat. Hanc eo magis timere oportet, si sanguineus fluor remediis adstringentibus fuerit cohibitus: quippe quæ intra vascula ac vesiculas pulmonum relinquunt grumulos sanguinis, qui vel ea vasa obstruunt, vel in corruptionem abeunt. Eundem noxium effectum exserunt pleraque medicamenta pectoralia, sive sint demulcentia, inviscantia ac expectorantia, sive etiam stimulantia: hæc enim majorem succorum affluxum causantur, & illa largius data tonum pulmonum relaxant; quid? quod etiam vim ventriculi concoctricem admodum lædant, eumque ad generandam pituitam, ac fovendos flatus reddant peropportunum. Contra vero ad præcavendam tabem nihil magis deprehendi proficuum, quam ut præter jam commendatam curandi rationem, adhibeantur herbæ balsamicæ ac leniter traumaticæ; quas inter commendari merentur veronica, scabiosa, scordium, pulmonaria, hedera terrestris, capillus veneris, urtica mortua, summitates millefolii, flores bellidis, semen fœniculi, radix cichorei &c. quæ species vel in decocto cum cerevisia aut aqua, vel in infuso theiformi summo cum fructu potari possunt. Et hæc habui, quæ circa præsentem ægritudinem monerem; quæque Deus reddat salutaria, precor.

CASUS LXX.

De hæmoptysi hypochondriaca.

Vir XXVIII. & quod excurrit annorum, strictioris corporis habitus, facie pallida & temperamento cholerico-melancholico præditus, per sexennium variis ægritudinibus fuit sollicitatus, veluti fuerunt capitis dolores, ventriculi inflationes, durities in regione mesenterii, cordis palpitationes, tensiones circa umbilicum & hypochondria, maxime sinistrum, spirandi difficultates, pectoris dolores tensivi, eique in regione renum, & abhinc per totum dorsum ad humeros protensi &c. Has contra variis pugnavit remediis, thermis, & novissime Carolinis: quæ licet malo quasdam induxerint inducias, tamen insignes humorum excitarunt commotiones. Neque minus semper male habuit, & præsertim pectoris constrictionem, ac spirandi angustiam toleravit; ac denique absque ulla violenta caussa X. Cal. Jul. 1724. proxime elapsi in gravem sanguinis per pulmones incidit rejectionem, qua cruoris, quantum capit vitrum cerevisiarium, eructavit. Præcessit hanc eruptionem titillans secundum asperæ arteriæ tractum sensatio; nec nisi exigua tussis extravasati cruoris reliquias eructans sequuta est; ipse sanguis primum ater & coagulatus, dein floridus atque spumosus erupit. Hinc mox vena in brachio secabatur, licet præcedente æquinoctio vernali jam tusa fuerit; & dabantur remedia consolidantia. Conquievit inde cruentum sputum, & non nisi striæ sanguineæ cum muco quandoque rejectæ sunt: verùm tamen dolor in pectore, & ab illo ad dorsum usque protensus continuavit, & febricula lenta, noctu plerumque multo horrore invadens supervenit; quid? quod octo præterlapsis hebdomadibus cruenta evacuatio, licet priori parcior recruduerit. Propinata protinus fuerunt & consolidantia & antifebrilia remedia; iisque & hæmorrhagia & febris sublatæ sunt. Verum enim vero quater abhinc rediit sanguinis eructatio, quæ novissime III. Id. Martii anni currentis summo impetu satis copiosa fuit: iterumque post secatam venam, & leniora traumatica substitit. Interim variа restant exinde symptomata, nimirum insignes pectoris dolores tensivi, languor totius corporis, somnus turbulentus, dejecta adpetentia, pressiones oculorum, gravativus sensus in fronte, crebri angores, durities circa scrobiculum cordis &c. & præcipue vehemens dolor occupat pectus ac dorsum, qui sub sternutatione vel oscitatione admodum exacerbatur, ac quendam quasi renisus in pectore sensum exhibet. Cæterum urina mingitur tenuis; & matutino præsertim tempore pituita viscida, à materia purulenta prorsus aliena exscreatur: & denique diæta ægri est exactissima, neque minus moderato corporis indulget exercitio. Quæ cum ita sint, Tuum, vir illustris, consilium petit æger, & doceri potissimum avet, quo teneatur affectu? quæ illius origo? num cruor è pulmonibus, vel hepate, vel venis splenicis eructetur? an crebra venæ sectio in malo forsan recidente conferat? numne illud ab usu thermarum Carolinarum sit inductum? quæ ægro sint facienda, quæ fugienda? & num adventante vere lacte caprino uti liceat?

Consultatio.

Postquam mecum communicata est quædam morbi historia, meumque ad illum debellandum judicium desideratum: illa sedulo perlustrata, mox deprehendi, ægrum, qui admodum sensibilis ac melancholici est temperamenti, à sex jam annis symptomatibus infestari hypochondriacis; veluti sunt ventriculi inflationes, abdominis tensiones, durities hypochondriorum, constrictiones pectoris, spirandi angustia &c. Namque omnes hæ adfectiones à spastica strictura partium nervosarum, partim diaphragmatis ac vicinarum regionum, partim primarum viarum, ventriculi nimirum ac intestinorum, & inclusis hisce flatibus proficiscuntur: & his dictarum partium distentionibus essentia mali hypochondriaci absolvitur. Quamvis ergo ægrotans has calamitates variis medicaminibus, thermis & maxime Carolinis oppugnaverit, haud sine quodam levamine: attamen eas haud penitus expugnare potuit, quin novissimo anno cruenta omnino exereatio supervenerit; quæ, cum tussi stipata fuerit, minime ex hepate vel liene, sed potius ruptis asperæ arteriæ vasis sanguiferis derivanda est. Ad hujus autem mali generationem contribuit potissimum dolor ille pectoris compressorius, vel potius musculorum intercostalium ac septi transversi spasmodica distentio. Inde enim impe-

impedita spiratione æquabilis ac liber sanguinis per vasa pulmonalia progressus, ac ex uno cordis ventriculo in alterum transitus turbatur, sanguis in capillaribus arteriæ pulmonalis vasis accumulatur, tandemque rupto quodam in aspera arteria ramulo excernitur. Eadem quoque ratione sputum cruentum, quod octo post primum insultum hebdomadibus minori, mense autem Martio hujus anni majori recruduit impetu, contigisse putandum est. Quæ vero hæc novissima excretio reliquit symptomata, nimirum angor perpetuus, durities circa cordis scrobiculum & hepatis regionem, dejecta adpetentia, turbulentus somnus, ac pectoris compressio: ea omnia ex spasmodica fibrarum nervearum & orificiorum ventriculi constrictione, flatibusque in eo contentis suam trahunt originem: quemadmodum vehemens ille pectoris dorsique dolor, qui à sternutatione ac oscitatione exacerbatur, spasmo partim septi transversi, pleuræ, musculorumque intercostalium, partim nervorum, qui ad pleuram ac musculos dictos abeunt, distentioni debetur. Ex his denique adparet, cruentam hanc evacuationem, nec ab exulceratione pulmonum, nec obstructione vel induratione vasorum pulmonalium, sed solummodo à spastica partium earum strictura suos mutuari natales, & hinc hæmoptysis hypochondriaca appellari mereri.

Ab hoc ut vindicetur malo, necesse est, ut quotannis bis vel etiam ter, circa æquinoctia nimirum & solstitium hybernum luna decrescente vena incidatur in pede, & cruoris sex unciæ detrahantur: quo maxime tempore à refrigeratione, & ciborum durorum & concoctu difficiliorum usu probe cavendum est. Hæc vero venæ sectio duplicem pollicetur utilitatem: non enim solum impetum humorum à pectore divertit, sed etiam stagnationi sanguinis circa præcordia, à qua & flatulentiæ primarum viarum & spasmi nervosarum partium dependent, insignem feret opem. Non minus excellentis ac fere divinæ virtutis sunt pediluvia, ex pluviali, vel etiam fluviatili aqua, furfuribus tritici, & floribus chamæmeli concinnata, ea cautione usurpanda, ut & tepidiora sint, & pedes altius immittantur. Quum enim illa præstantem vim, humores à pectore derivandi possideant; facile apparet, quantam in hoc hæmoptyico æque ac hypochondriaco affectu spondeant utilitatem, maxime si eo tempore sæpius & bis quotidie adhibeantur, quo nova sanguinis imminet eruptio.

Carolinas quod attinet thermas; illæ quidem in passione hypochondriaca, quæ ab infarctu viscerum proficiscitur, præstantissimas exserunt virtutes; quas in præsenti casu haud pollicentur, in quo constrictio spasmodica magis occupavit pectus; quid? quod externus illarum usus majorem minetur noxam. Crebra enim compertum habeo experientia, balnea aquarum mineralium, licet sint tepidissima ac maxime temperata, tamen adfectibus nervosarum ac internarum partium spasmodicis omnino fuisse infensa; quoniam illæ ipsæ vim cutim constringentem possident. Idcirco vellem potius, ut æger aquis Selteranis cum lacte caprino vel asinino permixtis, quæ pulmonum vitiis admodum sunt opportunæ, uteretur. Earum nimirum aquarum, binis partibus cum una lactis combinatarum mensura una mane, & dimidia hora meridiana quarta tepide potatur, isque potus per quatuor vel quinque protrahitur hebdomades. Hoc tempore eo magis recta vivendi habeatur ratio, necesse est; fugiantur cibi acidi, omnisque cerevisia atque vinum, & in horum locum pro potu ordinario adhibeatur decoctum ex scorzonera, & cornu cervi raspato paratum, interposito quandoque haustu vini Hungarici. Ut etiam alvi libertas conservetur assidua, operæ est pretium, partim sub initium, partim in fine curationis, ac sub ea ipsa quavis hebdomade assumere potiunculam laxantem, quæ sic se habet: Recipe mannæ electæ uncias duas, salis Epsoniensis drachmam unam cum dimidia extracti rhabarbari grana septem, aquæ florum acaciæ uncias quinque, coque & solve leni calore, adde olei de cedro italici guttas tres. M. D. S. *Laxir Tränckgen auf einmahl.*

Inter pharmaca, quorum promiscuus usus probe evitandus est, spectatæ virtutis est infusum sequens theiforme, mane & post meridiem sex vel octo sorbillandum vasculis: Recipe florum chamæmeli, summitatum millefolii ana manipulos duos, seminis fœniculi, anisi stellati ana drachmam unam cum dimidia, conc. cont. d. Neque minus confert, vel ante epulas, vel vesperi drachmam unam pulveris temperantis, qualis noster est, ex aqua destillata chamæmeli devorare; & circa ingressum in lectum quater singula hebdomade Elixirii mei balsamici pectoralis cum pari pondere liquoris anodyni mineralis mixti XL. vel L. guttulas assumere.

Cæterum omni studio sibi caveat æger ab animi affectibus, refrigeratione, cibis inconvenientibus atque flatulentis, potu spirituoso & fumo Tabaci: ac corporis exercitio moderato, ne corpus inde commoveatur, studeat. Quæ si rite observaverit, de felici effectu remediorum nullus dubito.

CASUS LXXI.

De hæmoptysi cum febre lenta post tussim graviorem.

Vir celebris, sexagesimum quartum ætatis annum egressus, temperamenti sanguineo-cholerici, succis & sanguine plenus incidit, postquam binis abhinc hebdomadibus gravi afficiebatur tussi, in hæmoptysin; cui protinus accessit febris lenta, & adhuc durat. Mitior equidem tussis est, & parcior sanguinis sinceri, floridi, spumosi ac interdum grumosi rejectio: verum tamen, adhibita partim revulsoria in pede venæ sectione, partim datis efficacissimis remediis, nondum omnino conquiescere videtur. Novissimo abhinc triduo tussis erat levior; at heri cum nocte placido somno transacta surgeret, protinus vertigine, mentis deliquio, & gelido rapiebatur sudore, cum pulsu debili, inæquali, ac urina satis tincta; sanguinis autem parcissima rejectione. Hæc vero cruenta excretio non ex solo pectore proficisci videtur: siquidem æger sæpius & absque tussi sanguinem exscreat, & naribus reddit maxime inter emungendum illas. Cæterum de calida ebullitione ac undulatorio in sinistro pectoris latere motu conqueritur; neque tamen adhuc purulenta exspuitur materia: nihilo minus lobus pulmonum sinister ob congestorias sanguinis stases videtur læsus. Quapropter remedia pectoralia, balsamica, traumatica, resolventia & abstergentia, saccharum lactis, corticem cascarillæ, species de hyacintho, antihecticum Poterii, lapidem manati, corallia rubra, nitrum, cinnabarim, massam pilularum de cyno-

cynoglossa aliaque ordinavimus : nullam autem veram impetravimus sanationem. Quod reliquum est, æger utitur diæta lauta, opipara, vinoque generoso; & olim calculo sollicitatus, non solum doloribus nephriticis adhuc infestatur, verum etiam sæpius minores reddit calculos. Jam jusculum medicatum ex herba pulmonariæ, cichorei, nummulariæ, floribus bellidis, hederæ terrestris, chærefolii, hepaticæ nobilis &c. paratum sorbillare cœpit; cum autem nulla sequitur reconvalescentia, tuum, Vir Excellentissime petitur consilium.

Responsio Consultatoria.

Ex iis, quæ de morbo ac curatione illius, quo laborat vir quidam celeberrimus, mihi perscripta sunt; non habeo, quæ circa curandi rationem moneam, quippe quæ & naturæ subjecti, & caussis morbi est accommodatissima : non tamen miror, quod malum exinde nondum fuerit sublatum, quippe in quo exstirpando patientia opus est, & temporis diuturnitate. Ipsa vero, qua detinetur, ægritudo juvenili magis, quam senili familiaris esse solet ætati : quare etiam principalem nostri ægrotantis sub initio morbum febrem fuisse catarrhalem suspicor, ex qua, cum spasmodicis partium nervosarum constrictionibus, & eximiis humorum ad pectus & caput stipata videatur congestionibus, non solum diuturna tussis, verum etiam sanguinis grumosi ex capite, floridi autem ex minutissimis bronchiorum vasis rejectio suos omnino mutuantur natales. Haud enim infrequens observatur, quod febres catarrhales, quæ maxime verno tempore homines, venæ sectionem negligentes & lautæ diætæ indulgentes post impeditam transpirationem solent corripere, ejusmodi congestiones seri salsi & acris comitentur. Hoc eo magis in nostro ægrotante contingere potuit, cum olim calculo renum ac nephriticis laboravit doloribus; siquidem experientia constat, hosce homines propter acrimoniam seri tartaream, & spasmodicas imi ventris constrictiones, ad rheumatismos pectoris atque pulmonum maxime esse proclives; præsertim si cruor vitalis per hæmorrhoides haud eruperit.

Quod si igitur præter illa, quæ jam adhibita sunt, curationem quandam proponerem; vellem ut æger acidulis Selteranis, cum lactis caprilli dimidia parte commixtis uteretur, earumque tepidarum mane libras duas, & post meridiem unam cum dimidia potaret. Neque vero desistendum est ab usu jusculorum commendatorum; sed præterea pro potu ordinario decoctum scorzoneræ & cornu cervi cum corticibus citri bibendum, & singulis quinque diebus sequens potio mannata assumenda erit : Recipe mannæ electæ uncias duas, terræ foliatæ tartari scrupulos duos, rhabarbari electi drachmam semis, coque & solve leni calore in aquæ florum acaciæ unciis quinque, colaturæ adde olei de Cedro Italici guttas tres. M. d. S. *Laxir-Tränckchen auf einmahl.*

Præterea operæ erit pretium, pediluviis temperatis ac tepidioribus omni vespera pedes profundius immittere: quippe quæ in ipso sputi cruenti paroxysmo summo cum fructu adhibere suevi; mallem vero, omitterentur pilulæ de cynoglossa, in ætate provectioribus minus proficuæ. Harum in locum commendarem potius pulverem temperantem ac præcipitantem meum; ejusque drachmam dimidiam cum succo citri permixtam ex aqua cerasorum nigrorum hora quinta vespertina sumendam. Cum autem præsens tempus potationi acidularum Selteranarum minus existat opportunum; haud ludetur opera, si interim mane æque ac post meridiem quædam vascula infusi theiformis, lacti caprino nupti sorbillarentur, cujus hæc est compositio : Recipe summitatum millefolii, florum chamæmeli vulgaris, herbæ veronicæ, marrubii albi ana manipulum unum, seminis fœniculi, anisi stellati ana drachmam unam. conc. cont. d. ex quo etiam mane XV. guttulas liquoris terræ foliatæ tartari sumere expediet. Quæ cæterum vivendi sit observanda ratio, eam à præsentibus medicis jam ordinatam fuisse spero.

CASUS LXXII.

De hæmoptysi cum metu hecticæ.

Plurimum reverendus & perillustris Vir, ætatis annorum prope quadraginta quatuor, staturæ ac habitus corporis mediocris, temperamenti sanguineo seroso-biliosi, elapso anno MDCCXXIX. tempore mensis Martii contraxit sub diuturna aëris tunc rigidioris asperitate affectum catarrhalem cum tussi; quæ quam molesta frequenter & graviter de die adfligebat cum magna concussione pectoris, & quadam circa illud gravitate; tam mitis erat per noctem sub quiete & lecti calore. Postquam tussis hæc per plures continuaverat dies; in succedente melius excretione humoris mucido-salivalis sæpe observabantur intermixtæ sanguinis striæ. Verum circa medium mensis Aprilis ex improviso accessit ipsa cruenta sanguinis exspuitio; quæ licet notabilis fuerit, tamen brevi post, eadem nimirum die & quadrante ejusdem horæ sponte cessabat. Remanebat interim catarrhalis dispositio cum pristina tussi; donec post factum semel negotiorum caussa celeriorem gressum, non procul quidem, ad anhelam tamen respirationem, rediit secunda vice sanguinis eructatio, si non largiori, eadem saltem, uti jam prius mensuranda quantitate, ita ut strophium, quo sputum excipiebatur, à sanguine tussi ejecto tantum non totum tingeretur, sed etiam portio quædam in terram rejiceretur. Cessavit autem denuo brevi, & licet post unam vel alteram diem iter per multa milliaria conficeretur; attamen neque tunc ultra, neque in hodiernam usque diem quædam vel sanguinei, vel flavescentis, vel alio præternaturali colore corrupti sputi vestigia apparuerunt: sed sola tussis à mense Martio ad finem Augusti molestior, sensim tamen remissior, nunc ferme per spatium anni sic continuata in suo pergit cursu, cum crebra multi sputi seroso-mucidi aut pituitosi excretione. Tussis hæc præsertim post tempus peractæ digestionis ciborum, ut bene observatum fuit, nimirum versus nocturnum & sub matutinum tempus notabilius infestat; ita quidem, ut jam pluribus vicibus circa horam septimam nocturnam cum tussi contigerit vomitus spontaneus cum rejectione multi humoris mucidi non quidem sine levamine. Interim ciborum adpetitus, qui per tres septimanas exiguus, imo plane nullus fuerat, nunc satis bonus est; sitis plane naturalis, pro potu diu fuerunt aquæ decoctæ pectorales; sed cum languidior inde esset stomachus, & sub potu aquarum deficeret magis adpetitus; substitutus fuit potus vini albi aqua pane tosto correcta temperati, qui melius huc usque profuisse visus est. Somnus à fine men-

mensis Novembris novissime elapsi ad medium usque Januarii aut plane nullus, aut per horarum intervalla gravissimus fuit; ab illo tempore huc usque à potiori, non quidem solius tussis caussa interruptus & inquietus: respiratio sub quiete est facilis; sed dum in aëre libero versatur perillustris æger, vel per gradus ascendit, difficilior & anhela. Sub occursu aëris frigidi sicut facile horridulas patitur commotiones: ita & circa tempus vespertinum, vel nocturnum corporis debilitatem & lassitudinem ingruentem observat. De reliquo, quanquam nullus in toto corpore percipiatur dolor, & color faciei sanus & naturalis sit; tamen quædam sensim notabilis in vegeto alias corpore advertitur carnosæ illius substantiæ imminutio aut depascentia. Alvi beneficium sicuti prius à tempore prælatæ infirmitatis optimum semper erat, ita nunc illius frequentissima est constipatio: urina alioquin intensius tincta, nunc coloris mingitur aurantii, & turbata sedimentum deponit multum mucido-chylosum. Hæmorrhagiam narium in juventute raro; postea nunquam passus est; sic & neque de moliminibus hæmorrhoidalibus, minus de actuali fluxu sensit quid unquam. Venæ sectiones tempore vernali & autumnali præservationis & curationis caussa, uti & laxationes omissæ non fuerunt: sicut & remedia multa & varia, prout exigebat status morbi & necessitas, fuerunt adhibita; nempe antifebrilia, absorbentia, nitrosa, pectoralia, diluentia, discutientia, abstergentia, stomachica & alia, eaque singula temperatiora: sed nondum eo, qui huc usque quærebatur & sperabatur successu & effectu: futurum prosperet è cœlo numen, votumque secundet.

Judicium Medicum.

Quod certæ temporum anni mutationes certos pariant morbos, eosque, qui vel ratione habitus corporis, vel temperamenti dispositi magis sunt, facilius alterent aut afficiant; jam olim agnovit primus medicorum *Hippocrates in libello aphoristico, sectione tertia, aphorismo secundo*; hæc addens: *naturarum hæ quidem ad æstatem, hæ vero ad hyemem bene maleve se habent*: id quod etiam hodiedum re ipsa frequentissime observatur. Sensit talem in se mutationem austeriori tempore elapsi anni mense Martio plurimum Reverendus, perillustris, & perquam gratiosus Dominus, dum sub diuturna rigidioris aëris asperitate, auræque inclementia contraxit affectum vere catarrhalem cum tussi; cujus caussa antecedens vel disponens videtur fuisse temperamentum sanguineo seroso-biliosum, & inclinatio quædam vel proclivitas ad catarrhos. Caussa procatarctica sive movens erat diuturna aëris intemperies ac rigor; à quo credibile est, non tantum imminutum fuisse debitum necessariæ transpirationis opus, sed & non leviter alteratas, & veluti asperatas vias spirabiles; unde humores lymphales & serosi, seu caussa materialis intra sinues glandulosas & tubulosas gutturis, asperæ arteriæ, aliarumque vicinarum partium collecti, dispositionem catarrhalem induxerunt; ita quidem, ut ab affluxu humorum seroso-mucidorum ubertate, gravitati pectoris, à salsedine acri sensibiles fibrillas nerveas ac membranas stimulante, ansa fuerit data molestæ nimium tussi ac concussioni pectoris: qua occasione natura, quæ caussa tussis efficiens à multis dicitur, sub solito majori fibrarum intensione, sub fortiori musculorum pectoris ac diaphragmatis concussione, humores mucidos resolvere, congestos discutere, intra glandularum angustias subsistentes propellere, per tubulos aut poros excretorios pluribus, sæpiusque interruptis stricturæ vicibus velut exprimere, & frequentiori nisu concussorio excutere coacta fuit. Etenim sicut, quousque illa molestum aliquid sentit, præsertim circa teneriores & sensibiliores asperæ arteriæ, partiumque spirabilium vias, uti e. g. luculenter patet in miculis rerum etiam tenuissimis, vel guttulis potus laryngem & tracheæ ductum casu illapsis, eo usque tussiculoso nisu, & motu pectoris concussorio insurgit, nec quiescit, donec res infuetas vel molestas cum aëre fortius exspirato emoverit, exploserit: par ferme ratio est cum humoribus intro quantitate vel qualitate has circa partes molestis. Quæ tussis, quam molesta frequenter & graviter de die, tam mitis erat de nocte, nimirum ob meliorem sub quiete lectique calore serosæ cujusdam partis transpirationem, lymphæ mucidæ à calore extenuationem, & leniorem aëris quietioris vel calidioris fibras minus stimulantis inspirationem. Interim sicut sub frequentiori fortique tussiculosa pectoris concussione sputum largius sensim emotum succedebat; ita sub iteratis toties fibrarum pneumonicarum & musculorum pectoris stricturis spasticis, magnoque ac crebro concussionis nisu sanguis in corpore, eo ipso plethorico versus pulmones fluctuans, validius compulsus, intra vascula congestus fuit, & lentiori undulavit motu, atque sub quadam successiva tunicarum dilatatione quædam sensim portio velut guttatim vasorum osculis elapsa per anastomosin, uti vocant medici, intermixtas sputo strias sanguineas constituit: donec circa medium mensis Aprilis à majori pressione, congestione distentis plus ultra osculis aut poris, vel rupto uno alterove vasculo vel ramulo, hæmoptoë, vel sputio sanguinis floridi spumosi notabilis ex improviso accessit; quæ cum brevi durasset, sponteque eadem die cessasset; vero est simillimum, hiscentiam vasculorum, vel aperturam aut ruptionem non adeo magnam sub quiete & diæta facile adductam & occlusam fuisse. Mansit vero catarrhalis dispositio; quia muciditas humorum nondum attenuata, salsedo correcta, congestiones resolutæ erant: hinc eo facilius post factum semel celeriorem gressum & motum ad anhelam usque respirationem auctum, aggesto noviter ad majorem vasorum turgescentiam sanguine, reeruduit notabile sputum cruentum, vasculis prius læsis, nec dum satis consolidatis, aut aliis denuo hiantibus: quæ tamen vel remediorum ope, vel naturæ beneficio brevi rursum tempore restricta fuit. Et mirum est, quod negotium sanitatis sine insigniori interius labe viscerum posthæc successerit, & bonum est, quod in hodiernam usque diem nulla vel sanguinei, vel flavescentis, vel alio præternaturali colore corrupti sputi apparuerint vestigia: cum doceat *Hippocrates sectione quarta aphorismo* 24. sanguinem supra ferri, qualiscunque sit, malum, item quod à sanguinis sputo, puris sputum, à puris sputo phthysis: quæ malæ consequentiæ licet gratia Dei, & providentia naturæ usque huc emanserint; restabat saltem tussis à mense Martio usque ad finem Augusti molestior, sensim dein remissior, nunc ferme per spatium anni continuata in suo pergens cursu; quoniam, licet vis & impetus congestionum mitigaretur, extravasatio sanguinis ulterior emaneret, corruptiva parenchymatis seu substantiæ pulmonum infirmitas, aut labes quædam avertere-tur;

tur; immanebat saltem sub diuturna nimis tussi aliqua circa glandulosas partes laxitas, circa fibrosas atonia; in sero autem ac lympha mucositas, & salsedo non satis attemperata & correcta; unde frequens adhuc multi sputi pituitosi excretio videtur hactenus perseverasse. Quod autem tussis post peractum tempus digestionis ciborum plus minus adhuc infestaverit; ita ut jam pluribus vicibus circa tempus nocturnum cum tussi contigerit vomitus spontaneus; videtur caussa originalis magna ex parte à stomacho, ejusque vicinia dependere: quatenus chylus mucido crudior post tempus digestionis sanguini infusus non solum aliquam in ejus intestino motu turbationem concitare potest; sed & quatenus portio ejus lymphatica vel serosa intra glandulas partium spirabilium, ductusque cibarios delata, sensimque noviter congesta, iteratas semper ad tussim irritationes caussare solet. Sic etiam à salsedine per molestiorem & profundiorem pectoris & septi transversi concussionem, tracto in consensum stomacho, vomitus non tamen sine levamine subortus fuit: quod & urina in calore diu rubicundior, sensim vero, dum in aëre libero stetit, turbidior facta in sedimento mucido chyloso albicante, copiosis salinis miculis intermixto ad ocularem pluribus vicibus inspectionem declaravit & confirmavit. Quare tussis tam diuturna stomachico-pectoralis nominari posset; stomachalis ex rationibus prius allegatis; pectoralis ex passa quondam hæmoptoë & dispositione catarrhali circa vias spirabiles maxime observata, eo magis cum peritlustris æger adhucdum sub ascensu per gradus difficiliorem & anhelam sentiat respirationem. Testata sunt originalem ex stomacho vel vitio chyli caussam tussis tam diuturnæ, passa per plures septimanas ciborum nausea, & inadpetentia, potuum aquosorum non facilis tolerantia, & perceptus inde stomachi languor, faciles sub occursu aëris frigidi vel vespertini commotiones horridulæ, ceu febriformes, pedum, genuum, totiusque inferioris solum ventris debilitates, & lassitudines non parum sensibiles, & carnosæ vegeti alias corporis substantiæ imminutio notabilis &c. Quatenus hæc omnia videntur fuisse & esse symptomata, aut consectaria ob malam dispositionem humorum chyli, & præsertim lymphæ non satis fluidæ, subdulcis, roridæ, leniter humectantis, nutritiæ. Quare justa est solicitudo, ne affectus hic catarrhalis diuturnus altiores agat radices: quanquam enim de præsenti metuendus non sit, de futuro saltem sub perseverantia, aut accidentali, quod Deus ter optimus avertat, ingravescentia degenerare possit in hecticam, maxime cum jam notabilis hactenus substantiæ corporis imminutio observata fuerit. Et sic melius est prævenire, & obstare principiis.

Responsio Consultatoria.

Quanquam ex communicata mecum morbi historia perspexerim ægritudinem, qua vir plurimum reverendus detinetur: mallem tamen ot in ea adhuc relata essent quædam momenta scitu necessaria; nimirum quo vitæ genere olim usus fuerit? num diætæ, maxime vini excessibus; anne animi affectibus, mœroribus, atque solicitudinibus indulserit? Num olim vere vel autumno catarrhis laboraverit? nomne venæ sectionibus fueverit, easque ante novissimum catarrhis insultum instituerit &c. Interim, quantum ex relatis adparet, eximia humorum abundantia noster ægrotus laborat: quæ nisi forte tempestiva venæ sectione vernali ventilata fuerit; accedente sub inimico aëre frigore humores majori copia ad caput atque pectus compulsi sunt, ideoque tussim pariter ac sputum cruentum produxerunt. Facillimum enim est, ut in hominibus plethoricis, quibus sanguis non est missus, ex insigni vel refrigeratione vel exæstuatione corporis, ejusmodi simplex hæmoptysis ob raptum humorum violentiorem ad pectus, & inde disrupta quædam minima vascula suboriatur; quæ autem, nisi perversæ accedant medicationes, nullum minatur periculum, sed cito transit, uti & in præsenti casu elucescit. Cum autem hanc sanguinis eructationem muci viscidi exscreatio diuturna, ac ferme annua exceperit; quæ maxime post absolutam digestionem infestat, & cum frequentiori vomitu, somno turbulento, viriumque ac corporis decremento insigni stipata est: exinde non solum colligo, quod ventriculi robur simul sit debilitatum, ac vis digestiva læsa; verum etiam admodum vereor, ne febris hectica cum majori virium prostratione subsequatur. Quando enim pituitosi ejusmodi humores pectus obsidentes non tempestive derivantur, nec eorum affluxus intercipitur: fit inde frequentissime, ut adeo relaxetur ac debilitetur pulmonum substantia, ut humores magis magisque irruant, eamque penitus corrumpant. Hanc autem catarrhi pectoris diuturnitatem atque pertinaciam æger ipse, diætæ quos tussi infestatus commisit, erroribus, magis sustentasse videtur; in tali enim tussiculosa affictione & cerevisiam, & vinum, licet sit aqua dilutum, & corporis commotiones & refrigerationes, & omnes aëris mutationes summo evitari oportet studio; contra vero impetum humorum ad pectus, blandis laxantibus, quorum præstantissima sunt mannata & rhabarbarina, derivasse, & loco pectoralium, quæ magis debilitant ventriculum, leniora aromatica adhibuisse operæ tuisset pretium.

Quæ igitur jam jam facienda sunt, ea omnia his potissimum momentis absolvi credo, ut nimirum alvi conservetur lubricitas, ventriculus confortetur, calor præternaturalis attemperetur, & denique pectus ab inhærente muco liberetur. Hisce scopis primum commendo Elixir stomachicum, quod simul laxans est, & sic se habet: Recipe rhabarbari electi onciam, mannæ electæ uncias duas, foliorum sennæ, agarici ana drachma tres, terræ foliatæ tartari, extracti cardui benedicti ana drachmas duas, nitri drachmas binas com dimidia, olei fœniculi, ligni sassafras ana guttas XII. affunde aquæ cerasorum nigrorum libram, spiritus vini anisati tantundem, digerantur & solvantur leni calore. D. quod per octo continuos dies singulo mane ca, quam tria cochlearia capiant quantitate sumendum erit. Proinde expediet cerevisiam abolere, & pro potu ordinario seligere quoddam decoctum: v. g. Recipe cornu cervi raspati, radicis scorzoneræ, sarsaparillæ ana uncias quatuor, radicis cichorei, glyzyrrhizæ, fœniculi ana unciam. Conc. Cont. D. S. species; quarum binæ unciæ in tribus aquæ mensuris per tres horæ quadrantes decoquendæ sunt. Huic si interponere velit vinum, illud nec Franconicum, nec Rhenanum, sed ob ventriculi languorem potius Hungaricum esse debet vel Burgundiacum. Mane sorbillandum suadeo infusum theiforme, cum tertia parte lactis commixtum, cujus hæc sit compositio: Recipe herbæ veronicæ, salviæ, millefolii cum summitatibus ana manipulum, seminis fœniculi drachmas tres. M. D. S. species *zum Kräuter-Thée.*

ter-Thée. Neque minus conveniet, quavis vespera quatuor vel quinque harum deglutire pilularum Recipe massæ pilularum aloëphanginarum drachmam, de styrace, cinnabaris rite paratæ ana scrupulum, extracti croci grana sex, olei nucistæ destillati guttas quatuor. M. f. pilulæ ex scrupulo uno numero decem formandæ. Has vero omittere & in eorum locum pulverem temperantem cum sex nitri granis permixtum adhibere præstat, si calor præternaturalis nimium inhæserit. Cæterumquod victus rationem attinet, eam à præsentibus medicis rite ordinatum iri confido; & id duntaxat moneo, ut corpus in perpetuo conservetur calore, & leniori sub cœlo sereno moveatur exercitio. Quod si denique hæc commendata remedia spem fefellerint; consultum erit, adventante vere, acidulas Selteranas lacti asinino nuptas in usum vocare.

CASUS LXXIII.

De hæmoptysi cum labe pulmonum.

Generosus juvenis XXIV. annorum, temperamenti cholerico-sanguinei, leviter melancholici, corpore tener ac debilis, à teneris variis ægritudinibus, maxime febribus continuis conflictatus fuit. Namque anno ætatis decimo quarto post toleratum sub somno gravissimum terrorem incidit in delirium diuturnum periodicum; quo per septem anni quadrantes sollicitatus, non nisi crebris, & alternis ferme diebus institutis venæ sectionibus demum sanitati fuit restitutus. Hinc autem tanta hujus evacuationis consuetudo inducta est, ut ea ter quaterque quotannis administrari debuerit. Superato hoc gravi morbo per tres continuos annos acidulis Pyrmontanis usus; novissimo ab hinc quadriennio pleuritide vera; & denique hyeme præterlapsi anni, gravi præcordiorum convulsione, per totum corpus ac artuum externorum nervos extensa laboravit; sed ab iis quoque affectibus feliciter liberatus fuit. Non minus præterita æstate contra dolores ossis sacri, ac stranguriam aquas Selteranas, sed absque levamine potavit: insequuta hyeme mense Octobri, longinquo itinere per quadraginta milliaria sub aëre horrido perfunctus, febre catarrhali corripiebatur; qua vix curata mense Novembri iterum triginta milliarium iter adgredi debebat. Quo absoluto vehementi tussi agitari, eaque per intervalla floridum sanguinem spuere cœpit: sed & hæc excretio post institutam in pede venæ sectionem, & data partim infusum, partim Elixirium pectorale cum essentia traumatica remixtum conquievit. Verum haud ita multo post, cum vehementer corpus commovisset, noctu incidit in copiosum sanguinis sputum; quo intra dies quatuor ad minimum duas floridi spumosique sanguinis reddidit uncias. Propinabantur protinus remedia leviter adstringentia, cum temperantibus, resolventibus ac antispasmodicis combinata; & iterum vena in pede tundebatur, quæ, prima quoque vice, cruorem obscure rubicundum, spissum, sine ullo sero fudit. His sedata hæmoptysis, & non nisi mucus quidam restitante cruore coagulato permixtus per aliquot dies tussi rejectus est. Omittebantur ergo adstringentia; & ad præcavendum partim mali recursum, partim sopiendam tussim violentam, vesperi pilulæ de styrace, & de die scopo resolvendi pulvis ex spermate ceti, lapidibus cancrorum, coralliis rubris & saccharo cando albo confectus porrigebantur: neque minus accedente leviori febricula vesperi pulvis è lapidibus cancrorum, conchis, antimonio diaphoretico, nitro & cinnabari nativa paratus propinabatur. Verum enim vero cum nihilo minus vehemens tussis, spirandi angustia, & largus sudor inhærerent; cura lactis caprini, cum asininum haud in promtu esset, in usum vocabatur. Assumta nimirum primum potiuncula mannata, per quatuor hebdomades æger mane æque ac post meridiem mensuram dimidiam lactis caprini cum infuso theiformi ex herba millefolii, marrubii albi, veronicæ, floribus chamæmeli, semine anisi & fœniculi parato permixtam potavit, ex eoque portionem liquoris terræ foliatæ tartari adhibuit. Non minus sub epulis, quas larga comitabatur adpetentia, finitas autem pressio in ventriculi regione atque flatulentia excipiebat, essentiam corticum aurantiorum cum essentia cinnamomi & quibusdam olei de Cedro guttulis commixtam usurpavit: pro potu ordinario decocto ex radice chinæ, sarsaparillæ, scorzoneræ, cinnamomo, corticibus citri, nitro antimoniatu & aniso stellato concinnato usus fuit: loco potionis mannatæ, quam aversari cœpit, omni septimana vesperi binos rhabarbari scrupulos cum mucilagine tragacanthi in formam pilularum redactos deglutivit, & postridie sex drachmas Mannæ in potu theiformi instar sacchari solutæ mane devoravit; ac denique quavis vespera pedes in pediluvia immisit.

Neque vero spem fefellit hæcce curatio; quippe qua finita præter tussim, qua tenax mucus saliva permixtus parca quantitate rejiciebatur, & sudores nocturnos, omnia evanuerant symptomata. Ad debellandas igitur has adfectiones commendabat Vir quidam perillustris nasturtium; cujus succi, quantum ex binis manipulis herbæ exprimitur, æger singulo mane haurire, tum olei amygdalarum dulcium, quantum cochlear unum capit, superingerere, & denique jusculum gallinaceum sorbere, hancque curationem per integrum mensem protrahere debebat. Vix autem per binas hebdomades ea usus erat, cum insignis dolor pungitivus dorsum sub scapula sinistra prehenderet, cum tam violento præcordiorum spasmo, ut æger protinus suffocari videretur. Fricabatur ergo locus affectus linteis calidis, inungebatur oleo chamomillæ, adhibebantur pediluvia atque clysteres; iisque consopiebatur spasmus. Abhinc æger T. profectus satis benehabuit, nisi quod tussi, qua parca pituitæ, ab indole materiæ purulentæ longe alienæ quantitas, exscreatur, & sudoribus nocturnis adhuc sollicitaretur.

At enim vero Vto Calend. Martii currentis anni cruentam iterum exscreare cœpit pituitam, & ad hanc usque diem per intervalla continuat: ipsa tussis adhuc est violenta, & ob muci tenacitatem sæpius ipsum movet vomitum. Exteriora membra horridulo sensu assidue perfunduntur, & sæpius horripilatio accedit: caput frequentius occupat volaticus æstus cum dolore oculorum atque frontis gravativo; qui lancinans ac pungitivus in dorso sub costis spuriis, tanta sæpenumero urget vehementia, ut ne ambulare quidem tum queat. Ciborum est integra adpetentia; at post sumtos cibos flatus adfligunt insigniter: alvus quotidie suo fungitur officio, & satis quieto fruitur somno, nisi quod sudores nocturni eum sæpius turbent. Urina mingitur rubicundior, cum albo, eoque copioso sedimento; pulsus naturali similis, & non nisi paulo celerior fertur, qualis à teneris observatus fuit: depascitur carnosa corporis substantia; viresque decrescunt quotidie. Cæterum latus sinistrum magis

læsum videtur: quippe quod non solum frequentior spasmus occupat, verum etiam si in eo decumbit, tussis fit vehementior. Nec denique ignorari oportet, ægroti patrem calculo laborasse, & anno ætatis sexagesimo quinto hectica febre peremtum fuisse.

Adhibuit hactenos æger lapides cancrorum cum succo citri saturatos, emulsiones nervinas, pro potu ordinario decocta ex hordeo, radice scorzoneræ & passulis minoribus concinnata; vesperi pilulas de styrace, vel pediluvia: externe loco affecto unguentum adplicuit ex unguento de althæa, axungia castorei, oleo anisi, fœniculi, cymini, chamæmeli & succini paratum, & superimposuit sacculos discutientes calidos. Non minus denique regulas victus accurate observat; nisi forsan iracundiæ aliquantulom indulgeat.

Quæ cum ita sint, Tuum, Vir Excellentissime, pro funditus exstirpando malo efflagitamus consilium, ac doceri avemus: unde præsens adfectio originem traxerit? quibusnam debellanda sit remediis? etiam num futuro vere cura acidularum Selteranarum cum lacte sit adhibenda? & num denique dolores ossis sacri calculum renalem denuncient, vel hæmorrhoidalem dispositionem significent?

Consultatio.

Postquam motbum, cujus caussa consultus sum, probe perpendi mecum: illum non solum simplici cruoris sputione, verum etiam insigni pulmonum labe, partim in obstructione, partim corruptione vasculosæ pulmonum substantiæ quærenda absolvi deprehendo. Hanc enim ex violenta tussi, absque notabili rejectione, & frequentiori potius vomitu stipata, virium decremento, largis sudoribus, urina rubicundiori, refrigeratione extremarum partium, æstu volatico, & decubitu in latere sinistro difficiliori colligo, & omnino vereor, ne magis ingravescant hæc symptomata, & in veram hecticam degenetent. Quod si autem hujus mali primam persequamur originem; ex corporis constitutione pariter ac multis in juventute toleratis morbis merito suspicari licet, integram illius naturam debilitatam, & à teneris motibos inordinatis, spasmis, & frequentibus sanguinis ad superiores partes congestionibus admodum esse opportunam. Hoc confirmant delirium periodicum decimo quarto ætatis anno per septem anni quadrantes inhærens; pleuritides spuriæ atque veræ, dolores pectoris spasmodici, sputum cruentum, & tormenta ossis sacri lancinatoria: neque etiam minus augmentum languori corporis addidit tam sæpius repetita junioribus annis venæ sectio. Docuit enim me experientia, quod crebræ missiones sanguinis in malo hypochondriaco eximium quidem inferant symptomatum levamen; verum tamen adeo labefactent corpus, ut illud admodum imbecillum, & variis humorum commotionibus, ac congestionibus hæmorrhagicis, maxime hæmorrhoidalibus reddator obnoxium. Huic vero corporis conditioni vehementius vitæ genus plane non quadrat: quare etiam itinera crebra sob aëre frigido ac austero facta ægrotanti non minus nociva fuerunt, ac curatio per nasturtium instituta, quippe quod humorum commotiones magis adauxit. Contra vero nihil est, quod in medicatione abs Te administrata reprehendere possim: eam enim omnino pulvere ex lapidibus cancrorum succo citri imprægnatis, vel lenitet nitroso, emulsionibus versus noctem exhibendis, & decocto pro potu ordinario propinando continuandam esse judico. Quod ossis sacri dolores attinet, qui ex insigni plexus vasorum meseraicorum spasmo enata, humorum æquabilem circuitum turbare valent: illis conducet sequens emplastrum loco affecto imponendum: Recipe emplasti spermatis ranarum uncias tres, camphoræ drachmam unam cum dimidia, nitri soluti drachmas duas, olei hyoscyami drachmas tres. M. f. l. a. emplastrum.

Cæterum toti malo præstantissimam opem polliecetur curatio per acidulas Selteranas lacti asinino nuptas adventante vere instituenda. Scilicet aquarum earum æquali cum lacte portione mixtarum una cum dimidia mensura quotidie potatur, idque, interposita alvi per laxans mannatum vel rhabarbarinum subductione, per sex hebdomades continuatur. Ante vero, quam ad hanc accedamus curationem; operæ erit pretium, serum lactis dulce sequenti ratione in usum vocare: Lactis nimirum vaccini recentis mensuræ binæ sub continua agitatione ad leniorem ignem ad pulveris ferme consistentiam decoquantor; tum cum binis mensuris aquæ ex pane destillatæ permisceantur, ebulliant leviter & percolentur. Aqua vero panis destillata paratur, si panis domestici lintео inclusi duæ libræ, cum sex vel septem aquæ libris, & tantillo corticum aurantiorum ex vesica destillentur. Hujus itaque seri, quotidie recens patandi mane tepidi, post meridiem frigidi tertia mensuræ pars haurienda est: adjungendusque vesperi usus pulveris temperantis ex lapidum cancrorum drachmis duabus, & nitri granis decem parati. Ad compescendam denique serinam veluti tussim commendo sequens electuarium drachmæ pondere quandoque capiendum: Recipe olei amygdalarum dulcium recentis unciam semis, spermatis ceti drachmas duas, syrupi dialtheæ Fernelii unciam semis, extracti croci grana sex, olei nucistæ, ligni sassafras ana guttas quinque. M. f. electuarium. Hæc sunt, quæ proponenda habui, quorum effectum Deus reddat prosperum precor.

Relatio.

Non alienum mihi videtur, Vir illostris, de eventu curationis quædam referre. Postquam enim æger, commendatis remediis uti inchoaverat; temiserant & tussis, & dorsi dolores: at invalescebat febris hectica cum vomitibus ac alvi fluxu bilioso stipata. Hinc omisso seri lactis dulcis usu, in idem, quod juvenis toleravit delirium, recidebat; eoque per 14. dies infestatus, diem obiit supremum. Secatum corpus monstrabat substantiam pulmonum, maxime sinistri lobi totam scirrhosam, & hinc inde purulenta refertam materia; ipsosque pulmones pleuræ, septo transverso ac pericardio adeo accretos, ut vix cultro separari potuerint. Arteriam pulmonalem polypus digitum longus, & calamum crassus obsidebat; reliqua viscera nihil alebant monstri, præter vesiculam felleam bile tenacissima repletam. Exinde vero adparet, dolores dorsi intolerabiles à tensione diaphragmatis suam traxisse originem; quod pulmonibus accretum, illis tussi agitatis, pariter constrictum fuit, & inde dolorem vi tendinum ad lumbarem propagavit regionem: Hine etiam factum esse credo, ut pulmonibus plane exulceratis, & facilior muci exscreatio successerit, & tussis doloresque remiserint.

CASUS

CASUS LXXIV.

De refractario pectoris catarrho.

ILLustrissima quædam Comitissa, annos LX. nata, corpore admodum obesa & phlegmatica à multis jam annis, hyemali maxime ac autumnali tempestate variis affectibus catarrhalibus, raucedine, tussi sicca ferme suffocativa, cum purpura scorbutica & tumore pedum stipatis solicitari suevit. Hæc symptomata congruis remediis adeo fuerunt mitigata, ut purpura pariter ac pedum tumor per aliquot annos haud redierit amplius: verum tamen, cum ante annum tempus aquas Sedlicenses potasset, iterum abhinc gravi catarrho, tussi sicca violenta, spirandi angustia, atque raucedine prehendebatur; iisdemque adhuc laborat ægritudinibus. Pugnatum est contra eas omni studio, iisque quæ inferius allegantur, medicaminibus, quæ quidem sæpius malo inducias tulisse videbantur; at illud accedente vel tempestate inimica, vel vespertina refrigeratione rursus recrudescebat, ac denique cum cruento sputo sociari cœpit. Quum ergo sicca illa & anhela tussis, cum rauca voce, spiratione difficili, sibilo & sono acuto, & pectoris spasmodica constrictione conjuncta, partim ab affectione hypochondriaca; partim à dyscrasia sanguinis scorbutica, quam tumor pedum ac purpura scorbutica confirmabat; partim denique à pulmonum vitio, quod ex raucedine & tussis ab inspiratione aëris frigidi exacerbatione adparet natales suos mutuari videtur; & verebar, ne tandem in asthma siccum convulsivum, vel ipsam pulmonum exulcerationem, vel apoplexiam terminentur; hisce præcavendis acidulas Selteranas lacte commixtas pronuper commendavi. Quibus cum ægra aures dare recusaverit, tuum Vir illustris, flagitamus consilium, ac remedia malo convenientissima proponi rogamus.

Recensio adhibitorum remediorum.

Recipe radicum V. aperientium ana drachmas duas, cichorei, hellenii, liquiritiæ ana drachmam unam, jalappæ drachmas quatuor, summitatum centaorii minoris manipulos duos, foliorum sennæ sine stipitibus unciam unam & semis, rhabarbari Alexandrini unciam semis, crystallorum tartari drachmas sex, cinnamomi acuti drachmas duas, anisi stellati drachmam, croci orientalis scrupulum, corticum aurantiorum unciam semis. Conc. Cont. D. S. Nodulus pectoralis cum mensura una & dimidia vini rhenani infundendus.

Recipe specierum diatragacanth. frigidarum drachmas duas, diaireos simplicis, succini albi, florum sulphuris, spermatis ceti recentis ana drachmam semis, extracti liquiritiæ scrupulos duos, cinnabaris rite paratæ scrupulum unum, massæ pilularum de cynoglossa grana VI. M. d. S. pulvis pectoralis, mane & vesperi ex infuso Théebois sumendus.

Recipe olei amygdalarum dulcium recenter expressi, syrupi capilli veneris ana unciam semis, spermatis ceti, sacchari candi albi ana drachmas duas, extracti scabiosæ, veronicæ ana grana IV. d. S. linctus pectoralis.

Recipe conservæ veronicæ, tussilaginis, scordii, rosarum ana unciam semis, specierum diairidos drachmam, diatragacanthæ frigidarum drachmam unam & semis, extracti liquiritiæ drachmas duas, veronicæ, hellenii ana grana V. cinnabaris rite præparatæ scrupulum, syrupi hyssopi, jujubarum ana drachmas sex, oxymellis squillitici unciam. M. D. S. electuarium pectorale.

Recipe specierum diairidos drachmam semis, diatragacanthæ frigidarum drachmam, succini albi, florum sulphuris, cinnabaris præparatæ, extracti liquiritiæ ana scrupulum, enulæ grana V. nitri depurati grana XV. M. d. S. pulvis pectoralis mundificans.

Recipe antimonii diaphoretici, matris perlarum, succini albi ana scrupulum, cinnabaris antimonii, lapidis bezoardici orientalis ana scrupulum dimidium, extracti veronicæ grana II. foliorum auri no. 1. M. f. pulvis, div. in 3. p. S. Bezoardicus & pectoralis pulvis.

Recipe essentiæ catarrhalis drachmas, lignorum, elixir pectoralis ana drachmam. M. D. S. essentia catarrhalis L. guttulis sumenda.

Recipe essentiæ catarrhalis drachmas duas, hellenii, liquiritiæ, gummi ammoniaci ana scrupulos duos, croci scrupulum. M. D. S. essentia resolvens.

Recipe antimonii diaphoretici, spermatis ceti recentis, specierum diatragacanthæ frigidarum, diaireos simplicis ana drachmam semis, cinnabaris nativæ præparatæ scrupulum, extracti hellenii grana IV. M. D. S. pulvis resolvens.

Recipe radicis liquiritiæ unciam, altheæ, consolidæ majoris ana drachmas duas, herbæ veronicæ manipulum, chærefolii manipulum semis, passularum minorum unciam, caricarum pinguium numero VI. feminis fœniculi scrupulum, croci orientalis drachmam semis. C. C. d. S. Species pro infuso pectorali.

Recipe olei amygdalarum dulcium, syrupi capilli veneris, consolidæ majoris ana drachmas sex, sacchari candi albi drachmam unam & semis, spermatis ceti drachmam, extracti veronicæ scrupulum semis, glycyrrhizæ scrupulum, elæosacchari, balsami Peruviani scrupulum semis, cinnabaris nativæ præparatæ grana XV. m. terantur in mortario vitreo diligenter D. S. balsamus pectoralis.

Recipe conservæ tussilaginis, costi, rosarum ana unciam semis, looch de fariara, oxymellis squillitici ana drachmas tres, specierum diairidos, diatragacanthæ frigidarum ana drachmam unam & semis, spermatis ceti recentis drachmam, extracti veronicæ, liquiritiæ ana scrupulum, enulæ scrupulum semis, syrupi jujubarum, hyssopi q. S. M. D. S. Extractum pectorale balsamicum.

Consultatio.

Affectiones præter naturam, quæ illustrissimam Comitissam solicitant, & nullis debellari potuerunt pectoralibus medicinis, in refractario pectoris catarrho, violenta tussi, spirationis angustia, raucedine ac gravi anhelitu consistere perspexi. Jam vero videtur mihi corpus scorbutico scatere sero, sicuti ex purpura chronica elucescit: cui cum aquarum Sedlicensium, forsitan minus debito ordine ac regimine adhibitarum usus accesserit, quæ salsedine sua ventriculum & partes nerveas admodum afficiunt; & præterea perillustris ægra vespertino tempore sub aëre frigidiori versari suevèrit: factum inde esse arbitror, ut impedita salutari transpiratione, humores acres ad partes interiorea atque

atque debiles fuerint compulsi. Tum autem ventriculum quoque ac intestina debilitata, & hæc flatibus, illum sordibus imbuta esse credo; & hanc ventriculi atoniam à nimio remediorum dulcium, pectoralium, oleosorum ac incrassantium usu potissimum originem traxisse puto: unde facillime asthma pituitosum & ipsam denique cachexiam suboriri, crebra deprehendi experientia. Optassem etiam, ut morbi historiæ additum fuisset, num perillustris matrona sanguine turgeat; anne venam secandam præbere sueverit? frequentissimum enim est, ut in fœminis, quæ post mensium cessationem parco corporis motui, largis autem epulis indulgent, major generetur humorum vitalium abundantia & inde quoque major ad catarrhales pectoris affectus proclivitas. Quo igitur à præsentibus malis vindicetur, & ab asthmate vel hydrope præcaveatur illustrissima mulier: operæ ante omnia erit pretium, ut partim humorum acrimonia attemperetur, partim primæ viæ à sordibus depurentur atque corroborentur. Huic scopo convenientissimas deprehendi pilulas meas balsamicas polychrestas, alternis diebus numero XIII. vel XV. vesperi deglutiendas; quibus, si defecerint, sequentes substituendæ: Recipe aloës rosatæ, myrrhæ electæ, succini ana drachmam unam, extracti croci, aristolochiæ ana scrupulum. M. f. L. a. pilulæ, ex scrupulo uno no, XV. Deinceps mane potandum suadeo hoc theiforme infusum: Recipe herbæ veronicæ, scordii ana manipulos duos, radicis liquiritiæ unciam, seminis fœniculi, anisi stellati ana drachmas duas. Conc. Cont. d. S. Species *zum Kräuter-Thée*. Non minus egregium exseret effectum Elixir pectorale ex essentiæ liquiritiæ, croci, spiritus salis ammoniaci, tincturæ tartari ana uncia dimidia, olei anisi, ligni sassafras, macis ana guttulis XV. paratum; cujus L. guttæ ex ultimo sub epulis haustu, hora quarta meridiana, vel etiam vesperi, si omittantur pilulæ, capiendæ sunt; aut vesperi quandoque cum pulvere bezoardico diaphoretico alternandæ. Tum etiam necesse est, ut cerevisiæ usus evitetur, & ejus loco pro ordinario potu sequens adhibeatur decoctum: Recipe radicis scorzoneræ uncias quatuor, chinæ, sarsaparillæ ana uncias duas, liquiritiæ unciam, cichorei unciam semis, seminis fœniculi drachmas duas. Conc. Cont. d. S. Species, quarum binæ unciæ in tribus aquæ mensuris per dimidiam horam decoquantur. Fugiatur denique omne vinum, præter generosum Hungaricum; arceatur frigus, cibique acidi ac saliti evitentur. Et hæc sunt, quæ proponenda duxi: cognita enim morbi caussa, promiscuum remediorum usum umittere, & ea duntaxat adhibere suevi, quorum vires comprobavit experientia.

CASUS LXXV.

De tussi pulmonali phthysica cum calore hectico, demum funesta.

Quatuordecim annorum puer, à teneris unguiculis corpore strictiori, tenero ac debili, ingenio tamen vivido, & illibata sanitate præditus fuit, nisi forte annis ætatis quinto, sexto & septimo tussi crebra ac narium hæmorrhagiis, nullis unquam adstringentibus tractatis, & sexto anno variolis benignioribus, mox evanescentibus laboraverit. Septimo ætatis anno, cum ordinarium cerevisiæ hordeaceæ potum, cum triticea commuta-

ret; & animo alacrior, & corpore robustior fac
tus, nullas amplius hæmorrhagias toleravit; ve
rum præter morbillos facillime superatos, absqu
ulla ægritudine per sex annos optime valuit. Fui
præterea studiorum amantissimus, moribusque egre
giis; nec unquam, more infantibus consueto
voracitati nimis indulsit. At enimvero novissimo
abhinc anno, absque ulla caussa prævia, tumo
scirrhosus, nucis juglandis magnitudine glandulas
subaxillares in dextro latere obsidere cœpit; qui
cum nullis doloribus stiparetur, & pro intumes-
centia, quam vulgo vocant *Wachs beulen*, habe-
retur, nullis primum oppugnabatur remediis. Ve-
rum cum ingravesceret magis; adplicabantur ex-
terne varia emplastra discutientia cum unguento
mercuriali; interne dabantur tinctura antimonii
acris, pulveres resolventes ex semine anisi, fœ-
niculi, radice ari, antimonio crudo, tartaro vi-
triolato, Cinnamomo parati, atque laxantia ex pul-
vere jalappæ & mercurio dulci concinnata: sed
glandula manebat indurata. Hujus anni mense Fe-
bruario sub intensissimo frigore traha vectus, po-
stridie vehementi corripiebatur tussi: contra quam
infuso theiformi ex veronica, tussilagine, radice
liquiritiæ & semine anisi parato pariter, ac eli-
xirio pectorali Wedelii, & denique linctu ex oleo
amygdalarum dulcium recenti, spermate ceti ac
syrupo papaveris rhœados composito pugnabatur.
Sed mitigata quidem tussis, non autem adeo sub-
lata fuit, quin noctu inhæreret; quam nec pilulæ
de cynoglossa interdum datæ, nec interposita pur-
gantia penitus sedare potuerunt. Adventante igi-
tur vere serum lactis caprilli, cum herba bellidis,
chærefolii, aquilegiæ, taraxaci decocti adhibeba-
tur, & conserva rosarum dabatur; neque vero his
etiam depellebatur tussis. Ubi enim sub frigido
versatus erat aëre, illa violentior facta, noctu
potissimum adfligebat insequente, omnemque tur-
babat somnum, cum corporis viriumque decremen-
to. Hinc tabem pulmonalem suspicatus, me enim
ægro ad acidulas Amasianas contuli; probe con-
scius, & aëris mutationem, & corporis motum
sub itinere obtinendum, & ipsas acidulas malo
ipsius fore convenientissima. Potavit etiam eas cum
tertia lactis caprini parte mixtas cum debito regi-
mine per tres hebdomades; &, cum cutis bra-
chiorum arida esset ac aspera, instar pellis anserum;
ac adhuc glandularum subaxillarium urgeret intu-
mescentia, balneis quoque harum aquarum tepidis-
simis ex consilio medicorum præsentium usus fuit.
Verum enim vero licet ex horum usu vires & cor-
pus augerentur, & æger longe melius habere vide-
retur; tussis tamen persistebat, & crepusculi potis-
simum tempore cum rejectione tenuis pituitæ acce-
debat. Hinc in patriam profectus, puerum ibidem
suasu medicorum per binas hebdomades acidulis
Selteranis lacti caprino mixtis uti jussi; quas, cum
ipsi conferre viderentur, domum reversus ad Sep-
tembrem usque hujus anni mensem, interpositis
subinde laxantibus, potare debuit. At pertinax
insistebat tussis, & mensibus Octobri, Novembri-
que cum pituitæ viscidæ rejectione magis inva-
lescebat; pulsus ferebatur citatior, carnosa corpo-
ris substantia consumebatur adeo, ut jam sceleto
videatur simillimus, & hora quinta potissimum vespertina molesto in capite, manuumque volis ardo-
re, pedum autem refrigeratione solicitaretur. No-
vissimam hebdomadem sub continuo frigoris transi-
gebat sensu, nec ullo foveri poterat calore; capite
tamen manibusque æstuantibus. Urinam hactenus min-
xit citrinam, naturali paullo pallidiorem absque ulla
cuticula hectica & sedimento: jam autem aurantii
coloris cum copioso sedimento lateritio redditur.

Cibo-

Ciborum etiam adpetentia, huc usque sibi constans, jam imminui cœpit; cosque assumtos spirandi excipit angustia: tussi sæpius excitatur vomitus, coque languor corporis magis augetur: alvus quotidie suo fungitur officio, nondum vero cita fuit; nec sudores adparuerunt hectici, nisi qui nonnunquam in capite à tussis violentia crumpunt. Neque etiam unquam sanguinem è pectore reddidit; quandoque tamen è naribus.

In hoc ergo rerum statu revocabantur in usum supra memorata & infusum theiforme & elixir pectorale: dabaturque pulvis ex lapidibus cancrorum, spermate ceti, & saccharo cando confectus; à quo & expectoratio facilior, & somnus reddebatur quietior. Non minus bis quotidie aquam veronicæ vinosam hausit, priusquam calor accedebat hecticus: hoc vero præsente circa meridiem & vesperam pulverem temperantem ex oculis cancrorum citratis,conchis præparatis & nitro paratum; sub epulis essentiam corticum aurantiorum cum essentia gentianæ rubræ mixtam, & tussi remittente, mixturam ex tinctura tartari, & spiritu cornu cervi sumsit. Sponte abstinuit porro à potu cerevisiæ triticeæ, *Bruhan* dictæ; & pro potu ordinario decoctum ex hordeo, cornu cervi, liquiritia, aniso atque fœniculo paratum tepide haurire cœpit, ac ab omni refrigeratione probe sibi cavet. Tantum autem abest, ut ab illis omnibus ullum perciperet levamen, ut vehementissima tussis omnem eriperet somnum: qui dato pilularum de cynoglossa cum pulvere temperante unico alternis vesperis granulo aliquantulum restituebatur. Supervenit insuper haud ita pridem & illud symptoma, quo sæpius nares & oculi copiosum plorarunt serum; & videtur ægro, ac si pituita è faucibus in pulmones delapsa tussim provocaret, capite & abdomine integris.

Quæ cum ita sint, & abdomen factu nunquam durum fuerit, nec adhuc est: vix crediderim, caussam mali in hypochondriis, aut atrophia ex induratione hepatis, vel glandularum abdominis hærere. Neque etiam pulmonum exulcerationem ac veram tabem suspicari possum, quoniam nec cruentam, nec saniosam æger exscreavit materiam, nec pectoris doloribus ac difficultate anhelitus infestatur, nec rauca clangosaque voce, tabidis plerumque propria, laborat: & denique nec hæreditariam labem admittere possum, cum parentum ejus, fratrumque nullus eo malo detentus fuerit. Cæterum victu utitur molliori; infuso theiformi cum lacte & sequenti pulvere in tabe ac hectica admodum laudato: Recipe musci pulmonalis, herbæ veronicæ, scordii ana manipulum unum, radicis liquiritiæ unciam semis, radicis hellenii, seminis anisi, fœniculi ana drachmas duas, nucis moschatæ drachmam unam, macis drachmam semis, pulmonum vulpis fœminæ exsiccatorum no. 1. M. f. pulvis subtilis, adde saccharum ad pondus omnium. S. *Brust-Pulver*. Neque vero ullam tulit opem, quam nec balsamum pectorale Meibomii, tantis vulgo commendatum laudibus præstitit. Quare cum periculum in mora videatur; peto Tuum salutare consilium, & scire cupio, quisnam præsens sit affectus? quæ caussa & origo? & quæ adhuc instituì queat curatio?

Responsio Consultatoria.

Tussim pulmonalem, jure phthysicam dicendam, quæ filiolum tuum, puerum bonæ indolis ac spei cum calore hectico excruciat, haud quidem ex vero ulcere seu abscessu pulmonum subortri credo, quoniam exscreatio muci non adeo copiosa observatur: sed potius ex tuberculis substantiæ pulmonalis scirrhosis proficisci existimo; unde etiam omnia symptomata, tussis violenta, calor hecticus ac corporis consumtio natales suos mutuantur. Mali autem hujus remotiores caussæ collocandæ videntur partim in aëris frigidioris inspiratione, præterita hyeme facta; partim in lymphæ spissitudine, quam tumor subaxillaris indicat; partim denique in sanguinea corporis temperie, teneraque vasorum & fibrarum constitutione, quam crebrius toleratæ olim sanguinis per nares fluxiones comprobant, & inde suborta insigni ad affectus phthysicos dispositione atque proclivitate. Namque haud raræ sunt observationes, quod sola aëris inimici ac frigidioris inspiratio, corpore potissimum calente facta morbos ejusmodi phthysicos cum continua & violenta tussi stipatos produxerit; ut taceam pleuritides veras ac spurias ab hac unica caussa sæpissime excitatas. Neque minus permulti prostant casus, juvenes XV. vel XVIII. annos natos ex tumoribus glandularum pone aures & in collo sitarum, externis remediis repressis aut imminutis, in diuturnam tussim ac hecticos incidisse calores. Horum notabile exemplum mihi novissimo abhinc anno obtigit in juvene XVIII. annorum, tenerrimæ constitutionis ac vivacissimi ingenii. Hujus enim maxillam obsidebat tumor ingens ac durus, qui, impositis à chirurgo quodam variis externis remediis, imminutior quidem reddebatur; diuturnam autem post se trahebat tussim cum calore hectico, ac virium jactura stipatam ac demum lethalem. Exinde vero mihi videtur simillimum, quod sicuti hi tumores duri externas corporis glandulas obsidere deprehenduntur, illi quoque internas partes, maxime pulmones occupare possint. Et hinc crebra proh dolor! docet experientia, præstantissimos pueros ex atrophicis ejusmodi ac phthysicis affectionibus, quæ tantum non semper obstructionibus ac tumoribus glandularum nituntur, præmatura eripi morte. Hæc quoque eodem modo rapuit filium meum natu minimum; qui constitutione tenara atque sanguinea præditus cum post corporis incalescentiam frigido semet exposuisset aëri, ac frigidum potasset haustum; in molestum inciderat affectum, quo assumta œsophagum quidem libere ingrediebantur, ventriculum autem intrare haud poterant; quoniam procul dubio glandulæ quædam vel intra vel extra gulam intumefactæ fuerant: abhinc autem atrophia correptus, demum in febrem continuam incidit, eaque extinctus est. Inde vero didici, quantum dilecti filii obitus parentibus inferat dolorem; quem Deus abs Te avertat, precor.

Quod autem præsentis mali curationem attinet; eam jam præstantissimis remediis fuisse administratam video: quæ sane, si ulcus quoddam obsederit pulmonum cavitatem, majorem tulissent opem, quam re tulerunt vera, cum tubercula potius vel vomicæ præsto esse videantur, quæ assiduis irritationibus nervosas afficiunt partes, ac liberum sanguinis per pulmones circuitum impadiunt. Hisce in casibus efficacissimos deprehendi flores sulphuris cum antimonio diaphoretico, lapidibus cancrorum & croco permixtos; externe vero sequens emplastrum pectori ac dorso imponendum: Recipe myrrhæ electæ, ceræ flavæ ana unciam unam, pinguedinis humanæ drachmas sex, spermatis ceti, therebinthinæ ana unciam semis,

semis, florum sulphuris drachmas duas, croci, camphoræ, olei anisi ana drachmam unam. M. f. l. a. emplastrum. Hæc vero medicamina in mali principio adhibere suevi; quæ num in præsenti filii tui ægritudine adhuc conferant, determinare vix potuerim. Commendarem potius serum lactis dulce largius & ad unam cum dimidia mensuram quotidie porandum; quod paratur, si lactis vaccini recentis mensura una super prunis sub continua agitatione ad siccam decoquatur consistentiam; tum affusa aquæ simplicis mensura ebulliat; & demum, ut caseosa remaneat substantia, percoletur, serumque percolatum bibatur. Quum præterea hæc violenta tussis à pituita acri ad laryngis partes nerveas delapsa sustentari videtur; qua sæpius integer thorax ad convulsivam proritatur tussim: haud alienum erit, fauces decocto ex gelatina cornu cervi & radice liquiritiæ parato sæpius colluere; aut aqua florum sambuci, cum spiritu vini gallici permixta gargarisare, quæ descensum lymphæ acrioris impedire valet. Pilularum de cynoglossa usui haud subscribo; sed in horum locum unum vel duo pilularum de styrace granula vesperi propinare suevi, & denique commendo infusum veronicæ theiforme cum floribus lactis & tantillo nitri surbillandum.

Ulterior. relatio.

Brevi post relatum mihi fuit, ægrum ex commendatis remediis bene habuisse, ac urinam reddere cœpisse naturali similem; tussim autem in eodem persistere tenore: pulsum ferri celerem, & corpus magis magisque consumi: contra vero nondum nec alvi profluvium, nec pedum tumores, nec alia funesta accessisse signa; sed exscreatam materiam adhuc salivalem, animumque sub spe recuperandæ sanitatis erectum esse. Suasi igitur, ut laudatæ curationi ulterius insisteretur; qua, si spes adhuc restitaret sanitatis, nullam fore putavi convenientiorem: deinde axungiam canis recentem cum decocto florum hyperici, summitatum millefolii, foliorum veronicæ, scordii & florum chamæmeli vulgaris ad saturatiorem consistentiam decoctam bis quotidie ea, quam cochlear dimidium capit, quantitate sumendam ordinavi; ac denique futuro mense Martio fore ut adpareat, quid monstri alat morbus, existimavi. Et accidit quoque, ut æger per quatuordecim dies summa anxietate divexatus, III. Iduum Februarii expiraverit; cujus corpore aperto adparuit, tumorem subaxillarem multis continuationibus sub musculo pectorali ad sternum usque protractum fuisse, & induratas glandulas incisas caseosam reddidisse materiam. Neque minus in secato pectore glandula thymus intumefacta, indurata, eademque caseosa substantia referta in conspectum veniebat; pulmones pariter caseosis tuberculis obsessi, rigidi, duri, non collapsi, & multis locis cum pleura observabantur concreti. Pericardium durius ac instar suillæ pellis spissum, sterno adhærebat firmiter; ipsum cor ad corporis reliqui proportionem justo majus erat. Abdomine aperto glandulæ mesenterii haud discedebant à statu naturali; ubi autem illud lumborum vertebris adhærebat, tumor tunicaceus, caseosa saburra repletus pugni magnitudine conspiciebatur. Hepar naturali majus, nullis nec tuberculis, nec tumoribus fartum videbatur, nec figura ac consistentia à naturali abludebat ordine: nec denique in reliquis abdominis visceribus præternaturale quidquam adparebat.

CASUS LXXVI.

De tussi habituali cum panno oculi, ex nativa succorum impuritate.

Viginti annorum virgo, temperamenti sanguineo-cholerici, corporis strictioris, animi sensibilioris, venis exilioribus prædita, & à prima infantia variis scorbuticis affectibus obnoxia, non solum matre genita est, quæ primis gestationis mensibus, violenta & abortum minitante tussi laboravit; verum etiam nutricem habuit per totum lactationis tempus tussi solicitatam. Ipsa primo biennio illibata valetudine & insigni corporis incremento gavisa, tertio demum anno de tussi, & maculis rubicundis oculum sinistrum obsidentibus conqueri cœpit. Hæ magis invalescentes, & premente rodenteque dolore stipatæ oppugnabantur aqua quadam ophthalmica, penna oculo instillata: quæ vero cum ingentem oculi excitaret dolorem & rosionem, cum reliquorum externorum adplicatione omittebatur, & interna magis propinabantur. Verum non tantum maculæ in utroque oculo majus sumebant incrementum, & exulcerari demum cœperunt; verum etiam dolores accedebant tam immanes, ut aliquando vel ipsa epilepsia ipsis superveniret; per integrum nycthemeron alternantibus paroxysmis inhærens, omnemque adperitum profligans.

In hoc rerum statu medicus ordinarius fonticulum in dextro brachio excitari jussit; eoque effecit, ut rediret visio, & demum dolores quoque remitterent. Et cum sic optime haberet tenellula; accidit, ut ex improviso symptomate quodam corriperetur; quo illa, si consederat, nec surgere, nec pedibus inniti valebat: sed & illud adplicato unguento nervino intra aliquot hebdomades debellabatur. Abhinc quintum sextumque ætatis annum sub leviori oculorum dolore ac defluxione, & periodica tussicula satis bene transegit: at septimo anno inflammatio oculorum suppuratoria cum ardore & dolore adeo recrudescebat, ut præ tormentis faciei incumbere deberet; & lacrymæ, si has plorabat, præ acrimonia faciem excoriarent. Insitus iterum frustra fonticulus, sponte collapsus, nihil opis attulit, sed misera per tres menses eo malo excruciata, tandem ope aquæ cujusdam ophthalmicæ, ab honesta matrona commendatæ ab eo liberabatur, adeo ut pure conglutinatæ palpebræ aperirentur denuo, & in sinistro oculo pannus tenuis adpareret; tussis autem assidue inhæreret. Octo annos nata morbillos cum purpura alba & rubra complicatos incidit, sub quibus non solum vehementes toleravit vomitus, verum etiam læsus oculus suppuravit, suppuratusque nigricantem ploravit saniem. Desiccatis morbillis atque purpuræ supervenit in sinistro brachio efflorescentia cum insigni pruritu, ac pustulis tam fœdis stipata, ut mater sphacelum verita, chirurgum advocaret, qui variis epithematibus fœdam serpiginem depellebat, cujus adhuc vestigia conspiciuntur. Tum apertis palpebris oculus panno albo obductus & dextro longe minor adparuit. Contra hanc pelliculam variis pugnatum est remediis maxime internis; & consolidato dextri brachii fonticulo alius in sinistro excitatus; qui tamen nec oculi vitio, nec tussi perpetuæ levamen afferebat, & proximo abhinc anno coaluit. Remansere ergo recensiti duo affectus ad hunc usque diem, sub reliqua satis integra sanitate.

Tussis

Tussis ipsa, quæ olim verno ac autumnali duntaxat recidebat tempore, jam perpetua est; olim sicca, jam humida. Quamdiu lecto immoratur, ab ea immunis omnino deprehenditur; simul ac autem surrexit, ea corripitur satis violenta, donec mucum in pectore viscidum excusserit: tum ab illa libera est ad horam usque vespertinam quintam. Cæterum adpetentia est integra; somnus tranquillus; respiratio, si per acclivia scanderit loca, angustior; nullus æstus volaticus, nulli capitis dolores; nulli sudores nocturni urgent, sed ad hos aulla est proclivitas. Menses rite fluunt, cruoremque fundunt insigni acrimonia imbutum; alvus olim obstructionibus obnoxia, jam quotidie suo fungitur officio. Rectæ vivendi rationi pertinaciter inhæret ægra; omnem frigidum aërem, corporis refrigerationem, cibos acidos, atque vinum, tussim exasperans summo fugit studio. Tribus abhinc annis pariter, ac novissime elapso Selteranas acidulas cum sero lactis caprini potavit, sed sine regimine; & denique observavit, alternis annis utrumque oculum rubore suffundi, eumque ex usu aquæ ophthalmicæ, quam ipsa ex albumine ovi, lapide calaminari & pulvere caryophyllorum præparare suevit, protinus remittere.

Consultatio.

Vitia, quæ patitur castissima virgo, nimirum & oculorum acris defluxio & tussis diuturna, raro exemplo ab ipsa nativitate, & utero materno acquisita esse videntur: quæ cum jam inveterata, in alteram veluti naturam degenerarint, communi medendi ratione haud exstirpabuntur; sed pro sui curatione integræ humorum massæ depurationem & congruis remediis, & recto victus genere instituendam exposcunt. Quod si enim humores acres falsi scorbutici funditus exturbati, ac lymphatici maxime succi benigniores fuerint redditi: tussis pariter ac oculorum vitium sponte remittent. Neque enim dubito, fore ut adhuc viscera vitalia, maxime pulmones ab omni obstructione, induratione, vel scirrhis sint libera. Ut ergo à malo suo vindicetur, suadeo, ut ægra per sex circiter hebdomades aquis Selteranis, & quidem primum solis, dein ultimis tribus septimanis cum lacte asinino permixtis utatur; earumque tepidarum singulo mane mensuram hauriat. Si inciderit mensium fluor, per tres dies à potu dictarum aquarum abstinere, & deinceps ante inchoatam eam curationem pariter ac post eam finitam, nec non sub ea omnibus decem diebus sequenti potiuncula corpus purgare oportet: Recipe mannæ electæ unciam unam & semis, terræ foliatæ tartari scrupulos duos; coquantur & solvantur leni calore in aquæ veronicæ unciis quinque, colaturæ addantur extracti rhabarbari grana duodecim. M. d. Pro potu ordinario semper potare conveniet hoc decoctum: Recipe radicum altheæ, scorzoneræ, glyzyrrhizæ, cichorei, fœniculi ana uncias tres, corticis ligni sassafras, seminis fœniculi ana drachmas duas. Conc. cont. d. S. Species, quarum binæ unciæ in tribus aquæ mensuris per horam dimidiam sunt decoquendæ: præstat etiam sub epulis aquas Selteranas, quarta vini generosi Rhenani parte mixtas haurire. Non minus porro ad temperandam humorum acrimoniam, consultum erit, alternis diebus vesperi ex decocto avenaceo sequentem assumere pulverem: Recipe lapidum cancrorum, pulveris glyzyrrhizæ, boli armenæ ana drachmas duas, iridis florentinæ drachmam unam, florum sulphuris drachmam semis, olei fœniculi, macis, sassafras ana guttas quatuor. M. f. pulvis, dividatur in duodecim partes. Conveniet ille utrique affectui, quoniam uterque uni caussæ, nimirum fero acri scorbutico debetur. Denique vero corpus ac maxime pedes in moderato perpetuoque conservare oportet calore; cibos acres, salitos, acidos sedulo evitare, alvisque assiduæ lubricitati studere: cui scopo purgantia haud quadrant, sed potius clysteres domestici, vel pilulæ meæ balsamicæ numero sex vel septem quandoque sumtæ facient satis.

CASUS LXXVII.

De tussi diuturna sine pulmonum labe.

Vir generosus, quadraginta octo annos natus, temperamenti phlegmatico-sanguinei, corporis robusti, humorumque pleni, à prima juventute fortiori corporis motui & sub itineribus, & venationibus indulgens, hinc crebris largisque sanguinis è naribus profluviis obnoxius, quotannis autem bis terve secandam præbere venam solitus, nullis omnino gravioribus succubuit morbis, præter dispositionem ad calculum & podagram hæreditariam. Hujus quidem nullos adhuc expertus insultus; ab illo tamen per septem jam annos varias toleravit molestias. Sed aliquot abhinc annis peculiari infestatus fuit febre, quam *ein Fuss-Fieber* vocavit: quoties nimirum cunque perfrigescebant pedes; dolor prehendebat primum calcaneum, & ab hoc auræ instar per dorsi spinam ad caput adspirabat, in ejusque acerbos terminabatur dolores. Inhærebat hæc molestia per dimidiam circiter, vel integram horam; & redibat aliquoties de die: cui sæpius jungebantur capitis defluxiones serosæ, quæ per infundibulum ad fauces delapsæ somnum turbabant, & tussim pariter ac coryzam inducebant. Insuper, quod notatu dignum est, quæcunque objecta utrique oculorum non nisi dimidia adparebant. Postquam autem Pyrmontanas potare cœpit acidulas; evanuerunt hæ molestiæ, capitisque defluxiones longe minores factæ fuerunt; sed calculi renalis excretio major. Quare præter pediluvia insistebatur usui carum aquarum; quarum intra septem circiter horas octo libras haurire suevit, inde tamen, non nisi bis terve alvum deposuit; quæ alias satis laxa fuit, & à lenissimarum pilularum dosi quater, quin sexies solvebatur. Præterea autem sub harum acidularum potu caput sæpè numero temulentum reddebatur, ac si vino fartus esset: sub quo etiam ante aliquot annos accidit, ut mane expergefacto fauces coagulato cruore repletæ fuerint; quod symptoma abhinc sæpius recidit: & meo quidem arbitrio hæmorrhoidum ex palato profluentium nomen meretur. Neque enim ullis stipabatur molestiis hæc sanguinis extravasatio; sed ex palato, ejusque sinistrâ magis parte prope uvulam absque omni dolore, & insigni levamine prorumpere videbatur.

Anno 1727. circa Paschatos ferias incidit æger in violentam tussim, cum dorsi doloribus pungitivis, spasmodicisque, pectus versus, magisque deorsum tendentibus, & anhelitus difficultate: verum datis remediis convenientibus, evanescebant dolores, & remittebat aliquantulum tussis. Hunc penitus exstirpandæ cum Pyrmontanæ acidulæ nimis violentæ viderentur, Junio dicti anni mense

Selteranæ opponebantur; nec spem fefellerunt, nisi quod tussim nondum sustulerint. Hac enim durante, calculi dolores aberant: qui cum autumno recrudescerent, tussim quidem cessaturam credebat æger; illa tamen nihilo minus persistebat paullo mitior. Præterea sub inimica tempestate coryza, & auditus, maxime in dextro latere succedere cœpit difficultas; quæ cruore per nares erumpente, protinus levatur. Fluit autem è naribes sæpe numero sanguis; etiamsi ter quotannis secetur vena, ac semper octo cruoris mittantur unciæ. Novissimo abhinc anno loco Selteranarum iterum Pyrmontanas potavit aquas; quæ tussi nullam tulerunt opem, sed calculo duntaxat quasdam induxerunt inducias. Ille vero nihilo secius recruduit iterum, & huc usque cum sabuli, & calculorum rubicundorum excretione per intervalla adfligit. Redierat præterea octo abhinc diebus, illud oculorum symptoma, quo objecta videbantur non nisi dimidia; tusa autem vena iterum evanuit. Sanguis detractus cuticula mucosa obductus fuit, sub qua coagulum serosum tenax, nullo rubore tinctum adparuit inter reliquum cruorem.

Quod vitæ genus, quo utitur ægrotans, attinet: haud ignorari oportet, illum postquam hora quinta, sexta vel septima matutina è lecto surrexit, quædam vascula infusi theiformis vel potius Caffée sorbillare, Tabacumque, quem vocant Canaster, fumo reddere solere; deinceps jejunum officiis fungi, ac denique hora undecima eximia adpetentia prandere. Pro potu sub epulis cerevisiæ mensuræ quartam partem, vini Mosellani mensuram, ac binos circiter haustus Hungarici vel Gallici assumere suevit. Abhinc corporis movendi caussa pila ludere solet in mensa lusoria, quam vocant billard: tum hora quarta Tabacum iterum fumat, simulque unam circiter cerevisiæ mensuram bibit; vesperi hora septima cœnæ indulget insigni pariter adpetitu, sub eaque iterum præter cerevisiam vini Mosellani mensuram haurit. Hora denique decima lectum conscendit, supinusque dormit; sub quo decubitu sæpius pituita ad fauces destillare, somnumque turbare deprehenditur. Verum sub tam diuturna tussi loco Mosellani vini Hungarico uti cœpit; & demum ambulando, vel equitando corporis exercitio probe studet. Cæterum tussis vel ab aëre frigido, vel victus errore insigniter exacerbatur; & vespertino potissimum tempore haud raro excitare solet vomitum.

Ideirco jam doceri avet: 1. num hæc diuturna tussis à pulmonum vitio dependeat; an funditus exstirpari queat; anne periculosioribus malis viam sternere possit? 2. Unde oriatur oculorum ille adfectus, quo dimidia cernuntur objecta; quidve præsagiat? Quodnam judiciom & quæ proguosis ex coagulo mucoso, cruori inexistente sit ferenda? 4. Qua ratione hæc symptomata commode debellari, aut præcaveri possent? 5. Num adventante vere thermis vel acidulis, & quibusnam, vel Pyrmontanis vel Selteranis uti liceat? & 6. quid denique circa diætam sit monendum.

Consilium.

Variæ sunt, quibus Generosissimum virum vexari, litteræ tuæ me docuerunt ægritudines; ut enim silentio præteream statum illius plethoricum, qui partim ex habitu corporis robusto, spongioso & turgido, partim crebris narium hæmorrhagiis & olim & jam jam circa æquinoctia sæpius accedentibus, partim ex lauta vinosaque diæta elucescit: perspicio ipsum jam per septem annos doloribus ex calculo laborare, cui ex hæreditaria labe obnoxius esse videtur. Deinde diuturna & annua tussi, cum pectoris pressione, & pituitæ rejectione solicitari ipsum legi; qua præsente antea calculi dolores remiserunt, jam vero simul urgent, tussi paullo mitiori. Tum adhuc singulares duas, quibus infestatus est, adfectiones percepi; quarum prima in capitis dolore, vertigine, ac eo oculorum adfectu, quo omnia dimidia adparebant; altera in cuticula viscida sanguinem è vena missum investiente, & sub illo contento coagulo mucido, nucem avellanam magno constiterunt. Nec denique minus intellexi, quæ remedia hisce malis fuerint opposita; quorum effectus cum voto nondum responderit; meum imploratur jam consilium, ac imprimis quædam proponuntur quæstiones.

Ut ergo ad earum primam respondeam; tussim equidem illam diuturnam haud ex phtysica exulceratione vel læsione pulmonum; sed potius vasorum ac vesicularum, quæ pulmonea constituunt, membranacearum nimia atonia proficisci arbitror; qua fit, ut humores vitales in eorum vasa ac bronchia majori copia irruant, ibidem stagnent, eaque ad stricturas ac commotiones tussiculosas proritent. Major autem ille humorum ac pituitæ ad pulmones affluxus variis debetur caussis: primum enim æger cibis nutrientibus, & multos humores generantibus, iisque majori, quam ventriculus concoquere valet, copia vesci videtur; ex quibus deinde tam multi humores generantur, ut pro ea quantitate transpiratio insensibilis non fiat sufficiens, maxime si ab aëre humido vel frigido, præsertim vespertino adhuc magis impediatur. Tum quoque pedes forsitan haud probe muniuntur à frigore; ex quorum sola refrigeratione non tantum totius corporis perspiratio perturbari, verum etiam humores ad loca debilia, quæ in nostro casu renes potissimum sunt atque pulmones, compelli possunt, & frequentissime solent.

Quod deinceps attinet symptoma illud oculorum, de quo in altera quæstione exponitur; illud haud raro observavi in hominibus, ubi humores ex partibus externis frigore constrictis ad interiores atque superiores fuerunt rapti. Haud enim ignorari oportet, capacissimos arteriæ carotidis, sanguinem ad caput vehentis ramos, prope nervos opticos esse sitos: qui cruore farti ac expansi hos comprimunt, & æqualem fluidi nervei in partes visioni servientes influxum remorantur; unde & vertigines, & visio læsa, qua objecta adparent dimidia, proficiscuntur. Hanc vero jam remisisse affectionem gaudeo, & inde nimium humorum ad caput impetum fuisse fractum colligo; qui solus sufficere potest ad resolutionem nervi optici, ac ipsam guttam serenam inducendam.

Juxta tertiam autem quæstionem, mucum in sanguine obvium à crudo ac illegitimo chylo, læsæ sanguificationis sobole originem trahere arbitror: dum enim calor nativus languet, ac vigor motuum vitalium destructus est; non rite depuratur chylus, sed crassior manet, talisque etiam sanguinem subintrat, eumque reddit mucidiorem. Hi quoque viscidi mucosique succi, si in pectore vel renibus stagnaverint, ac in coagulum abierint, calculosas progenerant concretiones.

Quæ cum ita sint, & uterque morbus, nimirum & tussis humida, & calculi dolores, à stagnatione humorum crudorum in pulmonibus pariter ac renibus

nibus relaxatis dependeat; hæc vero stagnatio à majori eorundem humorum, quorum salutaris per cutim excretio impedita fuit, ad dictas partes debiles appulsu natales suos mutuetur: facile patet, omnem felicis curationis vim ac scopum iis indicationibus, ut nimirum transpiratio promoveatur, bonus chylus generetur, ac relaxatis partibus debitus tonus ac robur restituatur, omnino absolvi. Et si candide meam aperiam mentem; omnes hi scopi recta ac pertinaci vivendi ratione longe facilius impetrari poterunt, quam solis mulrisque pharmacis ac chymicis medicaminibus.

Ante omnia igitur curandum est, ut corpus & maxime pedes in æquali conserventur calore ac perpetua transpiratione; hinc nunquam nudi sint, sed & noctu ribialibus gossypinis induri. Namque cum & pater ægrotantis podagra laboravit, & ipse æger à refrigeratione pedum, eorum quodam olim afflictus fuit affectu, quem vocavit *ein Fuss-Fieber*: vero est simillimum, transpirationem in pedibus, spasmodica distentione constrictis esse impeditam. Et si forsau aliquando ipsa podagra vel hæmorrhoidum fluore corriperetur æger, quas tamen excretiones inferiorum partium refrigerationes remorari videntur: haud dubito, quin & pectoris & renum affectiones si non penitus, attamen aliquantulum remiserint. Deinde vero Tabaci parcior usus, licet mane æque ac vesperi concedi queat; tamen meridiano tempore plane non quadrat, & vim digestivam magis labefactat. Non minus probe cavere oportet ægrum generosissimum, ne aëri liberiori ac frigidiori, mane vel vesperi, maxime vernali & autumnali tempore semet exponat: ille enim poros corporis, ut ut vestibus induti, facillime penetrat, aut per inspirationem attrahitur, & sic totum nervosum genus, maxime pulmones afficit atque debilitat. Neque denique regulis exactæ diætæ conveniens est, sub epulis integram mensuram Mosellani, & quosdam Hungarici vini potare haustus: licet enim non omnem in hoc affectu potum vini denegaverim; attamen haud adeo largus esse debet, quippe quod sanguineam nimium commovet massam, eamque ad subeundum vascula minima, ideoque debitis excretionibus omnino reddit ineptam.

Quod vero deinceps ad ipsam curationem attinet; ipsi convenientissimæ erunt acidulæ. Has inter Selteranæ affectibus pulmonum atque calculosis admodum opportunæ quidem observantur; sed vereor, ne in præsenti subjecto valde spongioso, multoque muco abundante, hunc minus sufficienter subduxerint: quod licet à Pyrmontanis sperari possit, hæ tamen ob copiosum, quod sovent sulphur, nec capiti nec pectori sunt amicæ. Quamobrem suadeo, ut æger primum per binos dies haustis aquis Sedlicensibus, tum per decem dies potet Selteranas; & has aquas ita quatuor vel quinque vicibus alternet: simul vero usum & Elixirii pectoralis, & pilularum balsamicarum quavis semel hebdomade interponat. Illud parari potest ex essentia corticum aurantiorum, pimpinellæ, gentianæ rubræ, tincturæ tartari, quibusdam olei de cedro & macis guttulis, & aliquot extracti croci granis: harum vero loco pilulæ meæ balsamicæ cum extracto croci permixtæ egregiam ferent opem. Nec ludetur opera, si æger thermis Carolinis, maxime molaribus per tres vel quatuor hebdomades usus, balnea Tœplicensia per octo dies intraverit: quippe quæ remedia in illis affectibus deprehendi præstantissima. Et quo denique calculosæ ac mucidæ renum sordes subducantur; consultum erit, bis quavis hebdomade drachmam dimidiam pulveris ex lapidum cancrorum, & terræ foliatæ tartari æquali pondere parari assumere. Quæ si rite observaverit generosissimus ægrutans; de felici eventu haud dubito.

CASUS LXXVIII.

EXHIBENS CONSILIUM.

In suspicione labis pulmonum ex tuberculis scirrhosis.

Generosa mulier, XXII. annorum, staturæ mediocris, corporis tenerioris, magis stricti quam obesi, pallido vultu ac venis exilioribus prædita, viræque addicta sedentariæ, anno ætatis decimo quinto primum mensesexperta fuit: qui tum semel erumpentes, iterumque per unum cum dimidio annum suppressi, abhinc stato tempore redire sueverunt, ac mediocri quantitate per quatuor semper fluxerunt dies. Præterea spirandi angustiæ obnoxia, & quondam febrem tertianam perpessa, tribus abhinc annis matrimonii leges subiit, & protinus utero concepit. Duos menses gravida, post prævium lentescentem calorem incidit in febrem continuam, vespertino potissimum tempore exacerbatam, & cum ardore manuum molestissimo, ingenti siti, capitis doloribus, assiduis vigiliis, anhelitus difficultate, fauciumque insigni æstu stipatam. Hæc cum per quatuor inhæsisset hebdomades, parcus è vena in dextro brachio tusa detrahebatur sanguis, colore admodum niger, & crusta albicante inflammatoria obductus: ulteriorem enim hujus effluxum animi defectio, qua corripiebatur, impedivit. Tum vero spasmodica pectoris constrictio, difficilis spiratio, mentis defectiones, puncturæ lateris sinistri in regione cordis, hujus palpirationes, præcordiorum anxietates, tussis sicca, & sæpius totius corporis refrigeratio accedebant. Hæc symptomata demum sub multis conatibus, puncturis pectoris, refrigerationibus, æstu volatico totius corporis, deliquiis, ac omnium membrorum constrictionibus excipiebat excretio mareriæ primum aterrimæ, spumosæque, deinceps lividæ, & striis permixtæ sanguineis: sub qua ardens sensus os, fauces, & asperam arteriam obsidens, ad cordis usque scrobiculum propagabatur, ac cuticulam oris internam excoriabat. Tribus post mensibus remisit quidem hæc molesta expectoratio: at difficultas spirandi per totum gestationis tempus, cum perpetua alvi segnitie, clysteribus sublevanda affligebat. Neque tamen minus partum feliciter enixa, cruorem uterinum quidem reddidit parciorem; naque vero lacteo, ut vocant, horrore, nec ulla mammarum molestia infestata fuit. Binis à partu hebdomadibus autem post corporis refrigerationem, præviis cervicis, abdominis, brachiorum, pedumque spasmodicis stricturis, æstu ac lipothymiis corripiebatur iterum febre acuta irregulari: quippe quæ primum per integrum nychthemeron excrucians, dein per quatuor dies remittens, tum denuo per biduum inhærens, randem in vertiginem, spirationis angustiam, lateris puncturas, & partium spasmos desinebat. Accedebant insuper sub ipso puerperii tempore hæmorrhoides cœcæ: & tribus post illud

illud mensibus, prævio ex infantis obitu mœrore superveniebant tremor totius corporis, crebra mentis deliquia, gelidus corporis rigor, atque raucedo vocis: quam postridie eructatio pituitæ nigræ, lividæ, striisque cruentis intermixtæ excipiebat; & post octo circiter hebdomades recidebat. Hinc mense Junio anni 1728. acidulæ Selteranæ, irregulari regimine potabantur, earumque dimidia lagæna mane hauriebatur tepide; quæ expectorationem quidem imminuebant; verum, utut acuatæ sæpius uncia salis Sedlicensis, non moverunt alvum; sed vertiginem, lateris puncturas, respirationem anhelam, quin & pedum induxerunt tumores. Neque etiam mirum: nam neque ante hanc curationem, neque sub ea ipsa ulla dabantur laxantia, licet alvus semper fuerit obstipata. Hinc tribus abhinc mensibus recruduit iterum molesta exscreatio, mitioribus autem symptomatibus juncta; & denique sub initium mensis Decembris dicti anni laterum puncturæ, artuum extremorum torpor, atque tremor, capitis dolores, vertigines, raucedo, dolores pectoris, narium obstructio ac alvi segnities accesserunt. Tussi præterea satis parva quantitate, quæ per integrum nychthemeron vix cochlear implet, matutino maxime tempore excutitur pituita alba, spumosa, muco tenaci, livido vel rubicundo & striis cruentis permixta, aquæ supernatans nec facile solvenda. Quæ cum ita sint; salutare anhelamus consilium ac doceri avemus, quinam sit præsens morbus, quæ illius sedes ac origo, quæ mala præsagiat, an funditus exstirpari possit, quibusnam oppugnandus, ac à majoribus malis præcavendus sit remediis; & num laxantia vel venæ sectiones adventante vere vel autumno in usum vocare conferat?

Consilium.

Morbum, quo generosa laborat mulier, ipsi pulmonum labi, ac præcipue tuberculis scirrhosisque in vesiculari & vasculosa eorundem substantia collectionibus natales suos debere; & hinc quoque violentæ tussis, singularis expectorationis, ac spirandi difficultatis rationem dependere arbitror. Hæc vero labes ac dispositio pulmonum ad recipiendam humorum stagnationem atque obstructionem jam ex graviditatis tempore, quo pleuritide quadam sanguinolenta cruciata fuit, inducta esse videtur. Neque minus vel ex calore lentescente, motibusque febrilibus elucescit, massam sanguineam in nostra ægrota succis impuris, scorbuticis, quin & purpuraceis esse coinquinatam: & denique ipsam genere nervoso admodum debili ac imbecillo gaudere, non solum ex teneriori corporis textura ac habitu, sed etiam eximia ad animi adfectus, deliquia, & artuum dolores proclivitate vero fit simillimum. Quam ob rem si felici curationis fine potiri velimus; cavendum probe ab omnibus fortioribus remediis, ne iis malum exacerbetur magis. Neque ideo venæ sectionum administrationi calculum addere possum: nisi forte menstrua purgatio parcior, & pro sanguinis abundantia, quam ex pulsus magnitudine cognoscere licet, minus sufficiens fuerit. Tum enim adhibitis per aliquot dies pediluviis, sanguis triduo circiter ante mensium eruptionem ex vena in pede tusa, unciis quatuor detractus, omnino pollicetur insignem fructum. Præterea vero omnes curationis nervos eo oportet intendere, ut nimius humorum impetus à pectore derivetur; ne exinde ipsa pulmonum exulceratio, tabes ac hectica febris suboriantur. Hoc fine operæ erit pretium, alvi lubricitati studere: eamque minime purgantibus tentare, sed potius cibis emollientibus, acorem lenientibus, ac blande laxantibus, veluti sunt passulæ minores sub epulis quandoque capiendæ, aut pruna, pomaque Borsdorffiensia cum passulis decocta, ac vesperi assumenda, moliri; vel etiam clysteribus domesticis ex decocto avenaceo, floribus chamæmeli, sale & melle confectis blande subducere. Neque ludetur opera, si singulis circiter decem vel quatuordecim diebus devoretur potiuncula laxans, qualis est hæc: Recipe mannæ electæ unciam, rhabarbari electi scrupulos duos, terræ foliatæ tartari scrupulum: coque leni calore in aquæ florum acaciæ unciis quatuor. M. d. S. *Laxier-Tranckgen auf einmahl.* Egregiam porro virtutem exserent pediluvia tepidiora ex aqua fluviatili, furfuribus tritici, & tantillo cinerum clavellatorum concinnata, sæpius adhibenda: & cum magna vis in potu sita est, præstat per aliquod tempus ab omni cerevisia abstinere, & pro potu ordinario hoc decocto, sanguinem edulcorante uti: Recipe radicis chinæ, scorzoneræ, sarsaparillæ, cornu cervi raspati ana uncias quatuor, radicis glyzirrhizæ, fœniculi, cichorei ana unciam. M. c. d. S. Species, quarum binæ unciæ in tribus aquæ mensuris per tres horæ quadrantes coquendæ sunt. Conferet pariter ad humorum acrimoniam attemperandam alternis diebus vesperi sequentem assumere pulverem: Recipe pulveris Marchionis, lapidum cancrorum, antimonii diaphoretici ana drachmam, nitri purissimi drachmam semis, extracti croci grana sex. M. f. pulvis, div. in sex partes æquales. Mane infusum theiforme ex veronica & liquiritia paratum potare convenit; & denique corpus in æquali calore conservare, moderato exercitio movere, & ab omnibus animi commotionibus cavere expedict. Quod si acrimonia nimium vellicaverit pectus, & tussis violentior exstiterit; olei amygdalarum dulcium recentis eam, quam cochlear capit quantitatem, cum totidem syrupi capillaria permixtam quandoque sorbere, haud erit inutile; &, si ventriculus tulerit, cum infuso commendato lac haurire. Adventante denique vere acidulæ Selteranæ cum lacte asinino sub debito regimine potatæ, egregium ferent emolumentum. Placeat autem Deo, hæc quæ scripsi, salutarem adipiscantur finem.

CASUS LXXIX.

De phthysi pulmonali funesta.

Postquam ipsis Julii Calendis anni 1730. ad virum quendam celeberrimum accitus, ægritudinem illius investigavi; depreheadi ipsum tabescentia corporis, viriumque languore, calore depascente, lento, magis hectico laborare. Violenta nimirum, noctu præsertim sollicitatur tussi, qua multo anxioque conatu pituitam è pulmonibus, licet mobilem, uti ex roncho sibiloque pectoris adparebat, exsereare debet, fœdam lividamque. Ipse sentit in latere pectoris sinistro, pressionem tensivam, mucum resolventem; qui majori redditur copia, si supinus decumbat: neque unquam sanguinem sputo reddidit, nisi ante aliquot dies strias cruentas muco commixtas. Adpetentia fruitur petquam exigua; somno turbulento, à valida tussi magis

magis turbato; vires dejectæ penitus, ut nec in hypocauſto obambulare queat; pulſus celerior & languidus; capitis vero nulli dolores; urina redditur ſaturato rubore tincta, turbida abſque ſedimento; alvus quotidie ſuo fungitur officio; ſitis exigua urget, & quædam faucium ariditas; & denique animo eſt admodum ſenſibilis.

In hoc rerum ſtatu conſuluerat ante aliquot tempus D. D. S. qui pulmones jam ulceroſos reputans, ægrum per decem dies aquis Selteranis uti; ab omni vino ac cereviſia abſtinere, & in horum locum decoctum ex radicis chinæ unciis quatuor, & paſſularum majorum unciis octo paratum potare juſſerat: & ad tuſſim demulcendam ac pituitam in pectore hærentem reſolvendam, linctus ex ſyrupo altheæ Fernelii, de Eryſimo Lobelii, capillorum veneris ordinaverat; nec non ad roborandum ventriculum propinaverat ſub epulis elæoſaccharum, quod, uti judicare potui, olea deſtillata calidiora v. g. cinnamomi, caryophyllorum &c. habuerat. Imperaverat quoque pertinacem victus obſervationem; curamque lactis vaccini, uti & hoc in juſculis cum vitellis ovi paratis ſumendum commendaverat. Cum autem ex hac curatione nullum morbo accederet allevamentum, ſed majus potius corporis ac virium decrementum: meæ curæ ſe tradidit æger. Erat ille quadraginta annos natus, temperamenti ſanguineo-cholerici, corporis texturæ teneræ ac mediocris, ingeniique olim admodum vegeti. Inſuper à juventutis annis vino, ſpiritui vini, & Tabaci fumo ad abuſum indulſerat; & olim gonorrhœa, quæ, cum conjugium in juventute ipſi prohibitum fuiſſet, procul dubio à retentione & hinc orta corruptione ſeminis originem traxit, laboraverat. Neque minus multis catarrhalibus pectoris defluxionibus antea ſolicitatus fuit; quæ nonnunquam obſtructæ gravativum in fronte dolorem produxerant, & non niſi excretione fruſtorum mucidorum è naribus facta ſolutæ fuerant. Ipſe quidem ſe nunquam paſſione hypochondriaca affectum fuiſſe affirmat: verum tamen, cum conſiderem, quod alvus olim ſæpius obſtructa, concoctio ciborum admodum debilis, mente aliquot abhinc annis ſemper triſti ac ſolicita, & variis animi mœroribus affectus fuerit; non poſſum, quin ipſum omnino eo malo laboraſſe credam; cui diuturna tuſſis acceſſerat.

Quamobrem commendatam à D. D. curationem omnino adprobare haud potui; ſed potius lac aſininum, primum cum acidulis Selteranis mixtum, dein ſolum per binos circiter menſes potare juſſi. Pro potu ordinario commendavi decoctum ſequens: Recipe radicis ſcorzoneræ, raſuræ cornu cervi ana uncias quatuor, ſeminis fœniculi unciam ſemis. Conc. Cont. d. S. Species, quarum binæ unciæ cum hordei manipulo in aquæ tribus menſuris per tres horæ quadrantes decoquantur. Selteranas enim aquas, quas cum quinta vini Rhenani parte mixtas eidem ſcopo propoſueram, æger ob vini faſtidium, potare recuſavit. Deinceps ad roborandum ventriculum propinavi hanc mixturam: Recipe eſſentiæ corticum aurantiorum drachmas tres, ſpiritus nitri dulcis drachmas ſex. M. d. S. mixtura, cujus LXXX. guttulæ ſub epulis ex commendato decocto aſſumendæ ſunt.

Hinc, accedente VIII. Cal. Aug. aſina, corpus purgavi pulvere ex mannæ depuratæ uncia, cremoriſque tartari drachma confecto, & mane ex decocto avenaceo propinato; qui ter ſubduxit alvum. Tum VI. Calend. Auguſti aquas Selteranas cum lacte aſinino potare cœpit; & quidem primum ſingulorum tepidorum quartam menſuræ partem; reliquis diebus menſuram dimidiam mane hauſit; ac hora meridiana quarta menſuræ duntaxat quartam partem aſſumſit. Bono etiam fiebat omine, ut, cum antea ob ciborum faſtidium ac continuam tuſſim omnia reddiderit vomitu, jam tamen aquas illas lacti nuptas commode retinere potuerit: neque minus poſt earum per ſex dies adhibitarum uſum, ſitis ſedari, alvus lubrica fieri, & urina ab intenſa rubedine in aurantium colorem abſque ſedimento, quod antea copioſum deponebatur, commutari cœpit. At vero cum tuſſis magis ingraveſceret, omnemque ferme ſomnum eriperet; ad hanc demulcendam ſæpius exhibui hunc pulverem: Recipe ſpermatis ceti recentis, ſacchari candi albi ana unciam ſemis, pulveris croci orientalis ſcrupulos duos. M. f. pulvis ſubtiliſſimus.

Sexto Nonarum Auguſti averſari cœpit aquas minerales lacte permixtas; hinc illas minori quantitate potavit: externe vero naribus admovendum accepit hunc ſpiritum: Recipe aquæ apoplecticæ drachmas tres, Anhaltinæ, ſpiritus anthos ana drachmas duas, liquoris volatilis oleoſi Sylvii drachmam unam & ſemis, balſami vitæ Hoffmanni drachmam dimidiam, olei deſtillati lavendulæ guttas decem. M. D.

Verum enim vero increſcebat tuſſis magis magiſque, ac noctem, quæ præceſſerat IV. Nonar. Aug. plane reddebat inſomnem: cui ſopiendæ ordinavi hunc pulverem: Recipe margaritarum occidentalium præparatarum, ſpecierum diatragacanthæ frigidarum recentium ana drachmam, nitri depurati grana XV. M. f. pulvis, div. in tres partes, quarum cuilibet adde maſſæ pilularum de ſtyrace grana tria. M. D. & hora octava veſpertina ſingula ex emulſione exhibeatur. Nec ſpem fallere videbatur hic pulvis; inſequutam enim noctem æger placido & nulla ferme tuſſi interrupto tranſegerat ſomno; ſed eo violentior illa rediit III. Nonar. Aug. bora XIma meridiana, cum tam difficili muci ſcreatu, ut metus adeſſet ſuffocationis. Hinc præter commendatos pulveres, gelatinam cornu cervi, & flores lactis veſperi inter juſcula ſumendos; externe fauces aqua vino & ſaccharo permixta ſæpius colluendas; & ad roborandum fibrarum pulmonalium tonum, cujus relaxationem pro cauſſa exſcreationis difficilis habebam, ſequens emplaſtrum & pectori, & dorſo inter ſcapulas admovendum curavi: Recipe pinguedinis humanæ recentis drachmas tres, ſpermatis ceti, therebinthinæ ana drachmas duas, myrrhæ electæ, ceræ flavæ ana unciam ſemis, florum ſulphuris drachmam, olei aniſi, camphoræ, croci orientalis ana drachmam ſemis. M. f. l. a. emplaſtrum, extendatur ſuper duo lintea. Neque denique minus uſum lactis jam duabus partibus cum una aquæ mixti continuari juſſi.

Ipſis Nonis Auguſti, & ſequentibus diebus varia ſe monſtravit urina; mox enim pallida & ſedimento ſubtili, furfuraceo, inſtar albuminis ovi imbuta; mox coloris magis aurantii & tum nullo ſedimento conſpicua erat: ſomnus quoque hiſce diebus ſatis tranquillus manſit; nec ullus ſudor colliquativus, nec diarrhœa adhuc acceſſerunt. Contra vero tuſſis continuat vehementiſſima, & ut libere dicam, ſub hac curatione magis invaluit; licet mucus jam facilius reſolvatur, ob virium tamen ſummam proſtrationem haud commode exſcreari poſſit. Calor ſiccus hecticus eodem perſiſtit tenore; & ſub hac curatione aliquantulum alternare videtur; pulſus paullo vegetior fertur; ſed vires dejiciuntur magis. Tenſiva in ſiniſtro latere preſſio, quæ primum aderat, jam remiſit; ſicuti quo-

que tussis magis imminuta est: contra vero finito somno fauces sunt aridæ, & labia asperitate quadam, fissuras minante occupantur, quam sublevat inuncto amygdalarum oleo. Nec ignorari oportet, ægrum hoc tempore ab omnibus abstinere cibis, & solo lacte cum aqua esse contentum; quoniam hoc retinere, illos autem protinus vomitu debet reddere. His omnibus VII. Iduum Augusti raucedinis vox & sensus in pectore, ore ac faucibus accessit cum deglutitionis impedimento: inspectæ fauces circa uvulam adparebant leviter inflammatæ, absque ullo tumore, ulceratione vel excoriatione; hinc dabatur sequens linctus: Recipe mucilaginis seminis psyllii, radicis altheæ, gummi tragacanthi albi ana drachmam, olei amygdalarum recenter expressi, syrupi violarum optimi ana unciam semis, spermatis ceti recentis, sacchari candi albi ana drachmam, croci orientalis optimi scrupulum. M. D. S. linctus, cujus quædam portio in ore probe volutata, deglutiatur sensim. Cæterum aversatur gelatinas, jus cula, flores lactis &c. nec assumsit commendatum Elixirium stomachicum, cum nullis vescatur cibis.

Jam igitur variis inductus rationibus decrevi, ægro solum lac asininum, omissa aqua propinare: nam 1. brevi ante jam recensitam curationem ille solis Selteranis acidulis usus inde percepit levamen, 2. deinde persuasus sum, iis acidulis hucusque cum lacte potis, vascula muco obstructa jam satis referata, ac humorum acrimoniam attemperatam esse; hinc quoque 3. lac asininum feliciori eventu referata ea vascula ingredi, ac quæ adhuc restaret, acrimoniam obtundere posse: præcipue 4. lac illud, dum subtili sua caseosa, vel magis mucilaginosa substantia, omnes humorum salinorum aculeos obtundere valet, tussi illi pertinaci atque raucedini eximiam laturum opem spero; eo magis cum 5. lac asininum sufficienti polleat sero, nec ideo opus sit, ut magis diluatur aquis, iisque substantia lactis caseosa dissolvatur. Non minus 6. sæpius memoratas acidulas raucedinem æque ac tussim exacerbasse puto; easque tandem 7. corpori calore hectico ac humorum acrimonia magis consumto minime proficuas; hinc lactis asinini solum usum admodum opportunum judico.

Verum enim vero cum ægrotus meis consiliis aures dare recusavit, nec solo lacte vehementissimam tussim sublevatum iri credit: tuum, vir illustria, anhelo consilium, ac doceri aveo, quæ in hoc rebelli malo ulterius sint adhibenda.

Consilium.

Legi diligenter, quæ mihi de valetudine adversa viri consultissimi perscripsisti: optassem autem, ut certam reconvalescentiæ spem polliceri possem. Credo enim, veram ac radicatam jam subesse tabem pulmonalem; quam non solum ingens virium prostratio, & corporis contabescentia; verum etiam omnis fere adpetitus dejectio, ac æstus lentus hecticusque testatam faciunt. Caussa hujus mali omnino in pulmonum vitio hærere, & maxime in tuberculis seu vomicis caseosa materia repletis, atque sinistrum lobum obsidentibus sita esse videtur: ex quibus etiam diuturna, magis sicca, quam humida, omnemque somnum atque vires pessumdans tussis originem suam mutuatur. Notatu vero dignum est, hancce tussim à largiori lactis aqua Selterana permixti potu magis fuisse exacerbatam; cujus ratio hæc est: quandocunque ille liquor celerius ac copiosius per ductum thoracicum, ac dextrum cordis ventriculum in pulmones delatus, libero per minima horum vascula obstructa progressu destituitur; fit inde, ut tunicæ bronchiales pariter ac pulmonum vesiculæ magis infarciantur, vellicentur, & ad has violentas & tussiculosas proritentur concussiones. Hinc etiam in istis casibus nec demulcentia nec anodyna remedia ullum præstant allevamentum. Neque enim habeo, quæ circa curationem, abs Te institutam monere possim; quippe quæ & morbo & ipsius caussæ admodum fuit accommodata: nec etiam dubito, quin si dictam eam curationem sub mali principiis adhibuisset prior medicus, illa obstructiones pulmonum referari potuissent; id quod omne curæ momentum absolvit.

Pessimum jam, quod nos male sperare jubet, symptoma est, aversatio ab omnibus cibis, etiam nutrientibus, & deinceps raucedo faucium; quippe quæ insignem lymphæ roscidæ atque nutritiæ in massa humorum defectum significat, illamque potius vi motus intestini calidioris in fatum acre excrementitium commutatam esse indicat: quod si forsan intestinorum canalem obsederit, & alvi profluvium, & intensiorem excitabit calorem. Quare tecum sentio, ut æger solo lacte asinino utatur, ita quidem, ut illius binas aut tres circiter uncias una vice singulis tribus horis assumat. Præterea operæ erit pretium, lateri sinistro, quam olim vehemens occupaverat dolor, hoc adplicare emplastrum: Recipe emplastri de meliloto uncias duas, florum sulphuris drachmas duas, camphoræ, croci ana drachmam. M. f. l. a. emplastrum d. Potui ordinario commendarem sequens decoctum: Recipe radicis cichorei, scorzoneræ ana uncias duas, passularum minorum uncias sex: coquatur dimidia pars in mensuris duabus aquæ communis per tres horæ quadrantes: decant. d. Nec inutile erit saccharum rosatum, si ventriculus tulerit. Cæterum consultum erit, hisce omnibus usum potionis analepticæ interponere, quæ sic se habet: Recipe aquæ scorzoneræ, rosarum, primulæ veris, florum acaciæ, liliorum convallium, cerasorum nigrorum ana uncias duas, florum naphæ unciam, matris perlarum, coralliorum rubrorum præparatorum ana drachmam, succi citri, syrupi acetositatis citri ana drachmas tres. M. d. Faxit Deus, ut ægro contingant salutariter.

Relatio.

Nunciatum porro fuit, ægrum pridie Iduum Augusti alvi profluvium serosum, intensioremque incidisse calorem; frustra adhibitis omnibus remediis: abhinc vero viribus magis magisque dejectis commendatam potionem analepticam quidem sumsisse; altero vero, post acceptum meum consilium die animam exspirasse placide.

CASUS

CASUS LXXX.

De descensu pulmonum vivi infantis in aquam post sectionem.

Notissimum est in medicina forensi experimentum, quod in perquirendis infanticidiis cum mortui secatique infantis pulmonibus institui solet. Hos etenim vel in tota sua compage, vel in frusta discissos, & in aquam projectos observamus, vel fundum petere, vel aquæ supernatare. Si fundum petunt, concludimus vulgo, pulmones aëre nondum fuisse expansos, hinc nec infantem spirasse unquam, nec ideo vixisse extra uterum: si vero super aqua fluctuant, infantem vivum lucem aspexisse conjicimus. Verum enim vero, quanquam hæc argumenta sufficienti fundentur ratione, & in perquirendis infanticidiis insignem accendant lucem: magna tamen cautione, ac prudenti circumspectione opus est, ne illis fal amur. Multiplici enim experientia, & crebris auctorum observationibus constat, pulmones vivi infantis fundum petiisse; & super aqua natasse, cum tamen infans mortuus fuit exclusus. Hoc nimirum plerumque fit, si fœtus jam in utero materno putredinem subierit, eaque pulmones eorum aqua specifice leviores reddantur: hoc contingit in cujuscunque ætatis subjectis, si suffocatione perierint. Quare etiam sæpius observavi, pulmones peripneumonia defunctorum non solum admodum inflatos ac duros fuisse, verum etiam & totos & frustatim in aquam projectos petiisse fundum: Nec obscura est ratio: qui enim pulmonum inflammatione occiduntur; iis pulmones sanguine atro, spisso, coagulato infarcti, eorumque vasa partibus ac humoribus crassioribus obstructa, ac veluti indurata, ideoque pulmones insigniter ponderosi esse deprehenduntur. Id quod mox allegandum medicorum attestatum, de infante à matre melancholica intra lectum suffocato pluribus comprobabit.

Attestatum Medicorum.

Postquam legalis inspectio infantis subito mortui Vitzeburgi requisita, & nostrum de tam subitanea morte judicium fuit desideratum: contulimus nos quoque ad locum illum, & inter externa signa, infantem multum cruoris naribus reddidisse, qui & faciem & lintea, quibus implicatus erat, inquinaverat, deprehendimus. Deinceps latus corporis dextrum à brachio ad femur usque, sanguine suffusum, ac cœruleo colore imbutum conspeximus; & aperta istius regionis cute, musculus abdominis obliquc descendens pariter ac intercostales musculi sanguine suffusi, ac atro induti colore adparebant. Secato thorace, & in ejus cavitate duo circiter cochlearia seri sanguinolenti; & in pericardio ejusdem dimidiam partem reperimus. Pulmones magni, inflati, duri, & ab extravasato in iis cruore ex bruno rubicundi videbantur, & in aquam projecti mox petebant fundum: reliqua autem viscera atque partes, quin ipsum caput ab omni labe ac violentia erant libera.

Quæ cum ita sint, & infans quatuor ante mortem horis adhuc illibata sanitate fuerit gavisus: vero est simillimum, eum violenta morte, ac procul dubio suffocatione fuisse extinctum. Hinc enim factum est, ut vi pulsus cordis & arteriarum cruor vitalis majori copia in vasa pulmonum pulsus, deficiente inspiratione, cujus ope sanguinea pulmonum vasa comprimuntur, hinc cruor ex iis in sinistrum cordis thalamum protrudi solet, in iis substiterit, & stagnaverit: sub qua mora serosus latex partim per dextram cordis auriculam perrupit, ac sic in pericardio collectus fuit; partim etiam ex poris fartorum cordis vasorum in ipsam thoracis cavitatem penetravit. Tali ratione impeditus humorum circulus reliquis etiam symptomatibus originem dedit, veluti fuerunt cruoris è naribus effluxio, & lateris dextri suffusio, sanguinisque in substratis musculis extravasatio: dum enim succis vitalibus transitus per quosdam canales majores est denegatus, illi vi validi cordis motus majori vi ac impetu in minora vascula protruduntur, eaque facillime perrumpunt, & in substantiam musculorum extravasantur.

CASUS LXXXI.

De vulnere pulmonum.

Requisitus, ut de M. L. morte post inflicta ipsi à C. K. duo vulnera insequuta mentem ac judicium meum exponam; deprehendi ex relatione medici atque chirurgorum, M. L. binis sauciatum fuisse plagis, quarum una sub dextro hypochondrio inflicta, panniculum adiposum, musculosque abdominis & lumborum penetravit, & cavum abdominis haud offendens, super peritonæo in lumborum regione, latitudine trium à spina dorsi digitorum exiit: altera in pectoris latere dextro inter tertiam costam facta, lobos pulmonum minores sauciavit, & in dorso inter sextam ac septimam costam exitu potita est. Et cum præterea in ipsa pectoris cavitate plusquam quatuor libræ cruoris extravasati adparuerunt; suspicio fuit, vasa sanguinea majora pulmonum simul fuisse læsa.

Quamobrem incidit quæstio: num hæc vulneratio per se sit lethalis? Primum quod attinet vulnus, quod in dextrum hypochondrium penetravit; illud tantum abest, ut lethale fuerit, ut potius haud adeo magni sit faciendum: omnis ergo lethalis eventus caussa in pectoris ac pulmonum sauciatione sita esse videtur. Hac vero ratione multa occurrunt, quæ in denunciatione medici ac chirurgorum fuere omissa, scitu tamen necessaria. Namque 1. vascula pulmonum læsa non indicantur nominatim; sed 2. probabili duntaxat conjectura asseritur, quod majora esse debuerint, eo 3. solummodo argumento, quoniam à die vulnerationis ad obitum usque quatuor cruoris libræ in pectoris cavitatem fuerunt extravasatæ. Neque etiam 4. mentio injicitur, qua ratione læsus & arte medica & chirurgica fuerit tractatus; nec 5. quæ symptomata læsionem exceperint, cum tamen ex Actis innotescat, læsum in primo examine ob insignem præcordiorum anxietatem nihil valuisse eloqui. Deinceps quoque 6. non relatum est, an vulnus intimam pulmonum texturam penetraverit, anne duntaxat in exteriore substiterit superficie; nec 7. defuncti ætas, temperamentum, aliaque ad dijudicandam vulnerum lethalitatem necessaria momenta sunt allegata. Nec etiam 8. exinde constat, an inflictæ plagæ cruentum profluvium supervenerit; sed illa duntaxat punctim tenui gladio facta asseritur; de quali exigua, tamen periculosa sauciatione constat, quod cruorem haud emittat, & ideo

per accidens lethalis fiat. Et denique 9. silentio prætermittitur, an pulmones jam corruptionem subierint; quod momentum, cum quinta demum post vulnerationem die mors successit, omnino locum invenit.

Quamobrem, cum adeo manca ac mutila sit relatio vulneris; hæc sunt, quæ de illius lethalitate judicare licet. Non omnia pulmonum vulnera esse lethalia, præter quotidianam medico-chirurgicam experientiam, varia probatissimorum auctorum attestantur suffragia. Hinc etiam *Welschius in rationali vulnerum lethalium judicio* pag. 58. & 59. quid, inquit, de vulnere pulmonum statuendum sit, sequitur scilicet substantiam eorum; quod attinet vulnera ipsius, etsi vasa pariter minora læsa sint, vulnusque penetret, pro lethalibus non habeo. Quæ vero profunda sunt, & substantiæ & vasis pulmonum pariter majoribus infliguntur vulnera, venæ puta arteriosæ, vel arteriæ venosæ, ea utplurimum lethalia esse certum est.

Huc quoque pertinent ea, quæ *Guldenklee Respons.* 16. allegat: etsi enim substantia pulmonum, imo & vasa ejus minora sine hominis internecione quandoque vulnerata esse constet; in majoribus tamen, vena scilicet arteriosa, & arteria venosa hoc non succedit. Idem confirmat *Dolæus*, dum *in Encycl. chir. lib.*2. *c.*6. vulnus, inquit, penetrans per pulmones, nisi majora vasa fuerint læsa, spes est sanationis. Porro *Ruysbius Cent.* 1. *Obs. anatom. chirurg. Obs.* 53. *ait*: Non solum hepar, verum etiam pulmo quandoque perferre potest affectus sine vitæ dispendio, modo ex arte tractentur.

Non minus *Forestus Obs. chirurg. lib.* 6. *Obs.* 4. *Scholio* ex *Fallopio* hæc verba recenset: vulnera pulmonum per se mortem inferunt ex æquo, & ex æquo etiam possunt sanari; & denique *Sennertus prax. Med. lib.* 5. *part.* 4. *C* 3. dicit: omnia vulnera pulmonis lethalia non esse sæpe docuit experientia, qua constat, multos per thoracem totum & pulmones fuisse perfossos, & nihilominus convaluisse. Et ipse vidi exemplum in studioso quodam &c.&c. Pulmonis vulnera lethalia non sunt, in quibus saltem pulmonis substantia, non vero magna vasa læsa sunt, neque adeo magna sunt. Contra si vulnus pulmonis sit magnum, & non solum substantia pulmonis, sed & magna in eo vasa, venæ scilicet arteriosæ & arteriæ venosæ insignes rami vulnerentur, vulnera ea lethalia sunt: Ut silentio prætermittam multorum aliorum Medicorum, *Bohnii*, *Ammanni*, *Barbette*, *Munnick*, *Sebitzii*, *Suevi &c.* testimonia; ex quibus adparet omnibus, non omnia pulmonum vulnera absolute esse lethalia.

Proinde etiam non paucis observationibus medico-chirurgicis innotescit, quod sæpius periculosa quoque pulmonum vulnera sanationem admiserint; uti videre licet in *Fontano Obs. & curat. med. lib.* 1. *pag.* 2. *Platero Obs. pag.* 735. 736. *Rhodio Cent.* 2. *Obs. Valeriola lib.* 4. *Obs.* 10. *Sennerto loc. cit. Glandorpio specul. chirurg. Obs.* 24. *Zittmanno Med. Forens. cent.* 1. *Cas. II.* 13. *Foresto Lib.* 6. *Obs. chirurg.* 4. *Petro Fuhrmanno in Greg. Horstii epist. Med. sectione* 19. *l.* 1. *Horstio lib.* 3. *Obs* 2. *Pechlino hist. vuln. thorac. Bartholino hist. anat. cent.* 5. *hist.* 96. ubi dicit: vulnerati pulmones curari possunt, nisi majora vasa lædantur. Conferantur porro *Scultetus in arman. chirurg. Obs.* 43. *Hildanus Cent.* 2. *Obs.* 32. *Cent.* 1. *epist.* 52. *Tulpius lib.* 2. *c.* 17. *M.N.C. dec.* 1. *anno* 3. *Obs.* 189. *dec.* 3. *anno* 1. *Obs.* 141. *Bohnius de officio medici duplici part.* 1. *Cap.* 2. *p.* 23. *vulnerum lethalium exam. pag.* 132. *sequ. Guldenklee cas. Med. lib.* 6. *Cas.* 39. *Schenckius lib.* 2. *Obs. de vulneribus pulmonum*, *Rolandus chirurg. lib.* 3. *cap.* 25. *Nic. Massa*, *Fr. Arceus*, *Fallopius* aliique. Quamvis igitur ex hisce casibus ac observationibus elucescat, non lethalia omnia pulmonum esse vulnera, sed & periculosiora sæpius admittere curationem: attamen cum *Ammanno Prax. Vuln. lethal. p.* 281. adfirmare licet, quod de vulneribus restitutorum nihil certi determinari possit; & hinc ex illis casibus docemur tantummodo, ut in dijudicandis pulmonum vulneribus caute procedamus.

Quæ cum ita sint, & ad præsentem casum adplicentur: varia in hoc occurrunt momenta, quæ absolutæ hujus vulneris lethalitati repugnant. Namque 1. ea cruoris quantitas, quæ in cavitate pectoris extravasata adparuit, minime tanta fuit, ut inde læsio majorum vasorum judicari queat: 2. quæ si contigerit, & repentina mors fuisset insequuta; & 3. longe major extravasati cruoris in conspectum venisset copia. 4. Insuper etiam satis commode fieri potuit, ut quatuor illæ cruoris libræ intra quinque, quibus adhuc vixit sauciatus, dies ex sola pulmonum vulneratorum substantia successive exstillaverint. Deinceps 5. ea plaga sesquiunciali duntaxat profunditate, & quidem 6. in minores pulmonum lobos penetravit; in quibus majora vasa haud reperiuntur: hinc quoque 7. vulnera, quæ superficiem pulmonum offendunt, haud tantum inferunt periculum, quam quæ ipsam profundius occuparunt substantiam. 8. Tum quoque cruoris intra pectus retenti impedita evacuatio vel sola sufficit ad inducendum lethalem eventum, teste crebra observatione; & tandem 9. ex plagæ descriptione non patet curandi ratio, atque num ratione curæ vel regiminis error fuerit commissus. Nec denique 10. determinatur, an vulnus mox collapsum fuerit, an cruorem reddiderit, numne æger ore eructaverit sanguinem. Ex quibus demum omnibus adhuc certum esse liquet, vulnus non absolute lethale appellari mereri.

CASUS LXXXII.

De vulnere diaphragmatis & hepatis cum subsequuta morte, non tamen absolute lethali.

QUidam studioso VIII. Calendarum Decembris anni præterlapsi inter certamen plaga cæsim infligebatur; quæ pectus, illæsis pulmonibus, musculosam septi transversi partem, prope sextam costam, & hepar penetrabat; ac primum, partim ob læsa intercostalia vasa, partim insignem sauciati vino farti crapulam permultum; sequenti biduo autem parum, & dein nihil plane cruoris fudit. Neque tamen minus, postquam edormiverat vinum, semel vomuerat, ac de aliquali spirandi conquestus erat difficultate; insequentibus diebus satis bene habuit, adeo ut medici nihil mali suspicarentur. Cum autem nec commendata remedia rite adhiberet, nec regimen observaret exactum, sed potius potui cerevisiæ triticeæ frigido satis larga indulgeret quantitate: pridie Calend. Decembris anhelitu difficili ac præcordiorum anxietate corripi cœpit, cui demum eximius corporis languor accessit, ac ipsis Decemb. Calend. hora sexta vespertina vitæ finem imposuit. Post legalem corporis inspectionem, pulmones ac reliquæ partes internæ adparebant illæsæ; septum saltem transversum atque hepar vulnus penetravit latitudine

unciæ

unciæ dimidiæ; omentum ac fuperiora inteftina juſto rubicundiora, & fub hepate juxta ventriculum binæ cruoris coagulati, totidemque in pelvi unciæ confpiciebantur; quemadmodum ex relatione medici atque chirurgi, fub Litt. A. & B. pluribus adparebit.

Quum igitur defunctus octava demum poft acceptam plagam die perierit: quæftio incidit: num vulnus per fe & abfolute lethale fuerit? anne vita vulnerati nifi penitus confervari, tamen diutius protrahi potuerit? numne porro vulnus per fe haud lethale fepti tranfverfi, à quo & præcordiorum anxietas, & fpirandi difficultas dependent, magis per accidens, diætaque ac regimine minus accurato mortem acciverit? Namque recenfitis binis duntaxat fymptomatibus adflictus æger, ab iis per quatuor dies prorfus immunis fuit: quæ vero poft largum, frigidioris potus ufum recruduerunt, & ægrum fuffocarunt. Denique etiam vero eft fimillimum, infequutam mortem magis à neglecto fepti tranfverfi, quam jecinoris vulnere fuiffe fubortam. Quamvis enim jecinoris læfio non minus perardua videatur: tamen quædam funt momenta, quæ in eam mortis cauffam conjicere prohibent. Namque 1. rami venæ cavæ ac portæ, qui forfitan difciffi funt, fatis exiles fuiffe debuerunt, quoniam parcus cruor, ejufque non nifi quatuor unciæ intra octo dierum fpatium exftillarunt, quæ nec virium jacturam, nec corporis languorem inducere valuerunt. Neque 2. huic fententiæ, quod nimirum minores duntaxat læfi fint ramuli, adverfatur experimentum fufflati ac per hiatum hepatis exeuntis aëris: fiquidem vi legum mechanico-hydraulicarum neceffe eft, ut minorum ramulorum vafculoforum plures, eadem tam ratione permeabilitatis, quam perfpirabilitatis feu capacitatis cum uno majori poffideant proportionem, hinc illi tantumdem perfpirent aëris, quam unus major: ficuti in vulneribus pulmonum, ubi minores afperæ arteriæ ramuli percuffi funt, videre licet. Quamvis autem 3. hæc minorum ramulorum numero plurum, cum uno majori proportio ratione extravafationis humorum locum non inveniat, & fanguinis ex minoribus vafculis fluxus facilius fiftatur, quam in majoribus: tamen 4. hoc momentum noftræ hypothefi eo magis favet, qua cum parcior cruoris quantitas effluxerit, legibus circulationis humorum hydraulico-mechanicis confentaneum putamus, quod minores duntaxat læfi fuerint rami. Verum enim vero non equidem 5. negamus, quin cruor talis extravafatus, fi exitu per externam plagam deftituitur, periculofa atque lethalia poft fe trahere foleat fymptomata; dum nimirum accedente corruptione in putrilaginem diffluere, ac fæpius per alvum evacuari deprehenditur: verum tamen 6. ea in præfenti cafu adfuiffe, nec figna mala, dum vixit, fupervenientia, nec inftituta poft mortem fectio confirmant. Namque maculæ præternaturales in omento atque inteftinis repertæ, quæ à fero fanguinolento ex cruore circa eas partes extravafato feparato, dictaque vifcera penetrante productæ effe videntur, nec veram inflammationem, multo minus fphacelum intulerunt; & forfitan aliis cauffis, veluti immodico vini ac cerevifiæ potui, iracundiæ atque terrori, in acceptis ferendæ funt: ut 7. taceam, colorem harum partium præternaturalem integro demum poft mortem nycthemero præterlapfo adparuiffe. Denique vero 8. jecinoris vulnera, nifi percuffa fimul fuerint vafa majora, ac hinc copiofus profundatur fanguis, licet etiam fint periculofa & tantum non infanabilia; attamen non tam repentinam inferre mortem, fed potius in lentam ulcerationem degenerare obfervantur; qua ægroti diuturna folicitantur valetudine.

Ex his itaque adparere exiftimo, defunctum non jecinoris percuffi, fed potius fepti tranfverfi icti cauffa, ex propria culpa fibi contraxiffe mortem. Quum autem vulnera diaphragmatis leviora, ejufque mufculofæ tantummodo inflicta parti, minime quidem tanta fint, ut abfolutam perniciem inferant; attamen vitio curationis, regiminis atque diætæ facillime funeftum nancifci foleant eventum: vero videtur fimillimum, & confulti quoque quidam medici confirmant, fauciatum ex vulnere per fe minus lethali, inordinata victus ratione exacerbato, proprio vitio periiffe. Quod, ut eo clarius patefcat, judicium medicum defideratur.

A.

Relatio fectionis.

Poftquam ftudiofi vulnere heri peremti cadaver hodie cultro anatomico fubjeci; ipfam octo abhinc diebus inflictam plagam pollicis latitudine fub dextra papilla obliquo, fimul declivi verfus cordis fcrobiculum itinere profundius in pectus penetraffe deprehendi; uti ex adnexa inferius vulneris renunciatione patefcet.

Aperto abdomine inteftina fuperiora ac omentum colore ex atro rubicundo, ac fi fanguine tincta effent, imbuta confpiciebantur; ac inter hepar, ubi ventriculo accumbit, ipfumque ventriculum cruoris coagulati, quantum duæ capiunt palmæ, adparebat; cujus etiam notabilis portio & fuperiori pofteriorique ventriculi parti, & concavæ hepatis regioni tam firmiter adhærebat, ut vix feparari potuerit. Huc cruore partim digitis, partim fpongia aqua calidiori imbuta fubtiliter abfterfo; plaga pollicem magna inferiori hepatis parti inflicta, in quam digitus minimus intrudi poterat, confpectui fe fiftebat. Immiffum ipfi inftrumentum exploratorium per fuperiorem & convexam hepatis partem rurfus exibat, ubi cum fepto tranfverfo connectitur; & hinc non folum in ea regione vulnus unciam dimidiam magnum; verum etiam feptum illud pari ictu in mufculofa fui parte, ubi fextæ coftæ circiter adhæret, percuffum detegebat. Quare detecto vulneris tractu adparebat, illud dicto modo fub dextra papilla inflictum, inter quintam fextamque coftam diaphragma atque convexam hepatis partem penetraffe, & in concava exiiffe. Ut autem viderem, quæ in hepate vafa fint læfa; primum ramo venæ portæ mefenterico per tubulum aërem inflari juffi, qui protinus per utrumque hepatis hiatum erupit: tum ligata in pectore vena cava, in ejus truncum pariter immittebatur flatus, qui non minus per utrumque jecinoris vulnus cum fpuma redibat: unde colligebam, majores & venæ cavæ & venæ portæ ramos fuiffe percuffos. Præterea etiam in inferiori abdominis regione, ac fic dicta pelvi binæ circiter extravafati cruoris erant unciæ. Neque vero talis in pectoris cavitate exiftebat; fed cor æque ac pulmones nullo laborabant vitio; nec lien, præter coagulatum cruorem, quicquam præternaturale exhibebat. Ventriculus ac inteftina à læfione libera, fed flatibus farta ac diftenfa, & obfcuro tincta colore adparebant: quid? quod omentum, ubi ventriculum ac hepatis inferiorem attingit regionem, aliquantulum corruptum videbatur.

batur. Num itaque hæc vulneratio lethalis fuerit; anne cruor in abdomen extravasatus, maxime ille, qui inter hepar ac ventriculum tam tenax hæsit, per vulnus pectoris, diaphragmatis atque hepatis, expurgari iterum potuerit ac eliminari? arbitrio atque judicio aliorum relinquo medicorum. Cæterum adhuc in dextro brachio quædam leviores plagæ, una carpo, altera in antibrachio, tertia in brachio inflictæ adparebant.

Neque etiam ignorari oportet, altero & tertio post acceptum vulnus die cruorem adhuc large fluxisse ex illo; dein quidem cessasse, fauciatum vero adeo habuisse bene, ut non nisi de salute speraremus. Septima autem die recruduerunt & difficilis spiratio, & præcordiorum anxietas; tum accessit virium languor, qui octava morbi die magis magisque auctus, cum anima hora sexta vespertina exspiravit.

B.

Vulneris denunciatio.

Instituta fauciati studiosi inspectione deprehendi, vulnus illius tenui ense punctim factum, pollicis latitudine sub papilla dextra tractu obliquo deorsum inter costas versus scrobiculum cordis penetrasse, & instrumentum exploratorium profunditate quatuor circiter unciarum in pectoris cavitatem intrudi potuisse. Præterea laboravit æger summa præcordiorum anxietate ac anhelitu gravi; vulnusque sanguinem fudit. Neque vero ille ore tertur; claro indicio, ipsum pulmonem integrum, vasa vero intercostalia, & carnosam septi transversi substantiam læsione esse adfecta. Quin quamvis æger melius habere videatur; illum tamen nondum extra omne periculum positum esse existimo.

Responsio Consultatoria.

In relatione vulneris, quo quidam studiosus percussus, & post aliquot dies peremtus est, principalis occurrit quæstio: Num descripta in carnosam diaphragmatis partem atque hepar penetrans plaga per se, absolute, & sine concursu aliarum caussarum sit lethalis? Si consideremus vulnera transversi septi, inveniemus ex omnium fere scriptorum medico forensium consensu, quod quæ nerveam ipsius partem offenderunt, jure pro absolute lethalibus habeantur; quoniam hæc pars non solum principale spirationis organon constituit; verum etiam in nervea substantia icta insignes thoracis spasmos excitat, qui partim ipsum spirandi negotium impediunt, partim venam cavam septum illud perforantem valide comprimunt, hinc sanguinis ad cordis ventriculos remorantur progressum; & ideo congestionibus, ac extravasationibus cruoris in imo ventre ansam suppeditant. Contra vero vulnera, quæ lædunt carnosam diaphragmatis partem, licet pariter ob spasmos per intervalla recurrentes, utut leviores, & hinc dependentem spirandi difficultatem, non omni vacent periculo; tamen cum facilius in hac parte admittant consolidationem, minime sunt absolute lethalia, nisi forte vel nimis magna, vel parti nerveæ admodum vicina, vel denique cum læsione ramorum vasculosorum paullo majorum stipata fuerint. Quum igitur ex relatione præsenti elucescit, defunctum in carnosa diaphragmatis parte ictum, & per intervalla duntaxat de spasmis & inde pendente difficili & anxia spiratione conquestum, quarto, quinto, & sexto autem diebus ab iis symptomatibus omnino immunem fuisse, illaque septimo demum die ex perverso regimine atque diæta sibi contraxisse iterum, ac inde periisse: vero est simillimum, hoc diaphragmatis vulnus minime pro caussa mortis vel absolute lethali agnoscendum esse.

Quod igitur plagam hepati inflictam attinet; haud ignorari oportet, ab omnibus in anatomia ac praxi forensi peritis medicis, ea tantum modo viscerum, maxime hepatis vulnera pro absolute lethalibus haberi, quæ simul majores vasorum sanguiferorum ramos percusserunt, & hinc enormem cruoris copiam in cavum abdominis plorarunt: quæ autem leviora sunt, & non nisi minores vasorum ramos lacerarunt cum extravasatione cruoris parciori, ea quidem periculosa sunt, non tamen subitaneam perniciem inferre deprehenduntur. Si ergo præsens vulnus, prout in sectionis relatione describitur, dispiciamus; in ea quidem relatum legimus, illud per concavam pariter ac convexam jecinoris partem penetrasse, tanto hiatu, ut ipsi digitus minimus intrudi potuerit; at vero non accurate designatus est læsionis locus, num ille in media aut extremis jecinoris partibus fuerit &c. Hinc si perpendimus, plagam pollicis latitudine à dextra papilla, intar quartam & quintam costam inflictam, tractu obliquo deorsum versus cordis scrobiculum per diaphragma in hepar penetrasse: haud sine fundamento colligere licet, lobum jecinoris minorem & anteriorem, cujus haud adeo crassi, & ventriculo accumbentis in hac regione situs est, percussum esse. Hæc autem fauciatio, cum non nisi minores vasorum in eo loco reperiuntur ramuli, non potuit enorme secum ferre sanguinis profluvium; & ideo intra octo dierum spatium, quantum duabus capimus palmis, exstillavit cruoris in imi ventris cavum; quæ quantitas quatuor circiter, vel quinque uncias explerer. Quamvis enim immissus in venam cavam atque portæ flatus per vulneris hiatum eruperit: non inde sequitur, majora vasa fuisse percussa, dum & minora aërem reddere valeant. Neque vero minus probe notandum est, vulnera hepatis longe citius atque facilius consolidari, quam quæ in aliis fiunt partibus: non enim solum cruor per hepar progrediens per se valde spissus & sero privatus observatur, verum etiam ob deficientem venæ, quæ arteriæ officio fungitur, pulsum minori impetu atque tardius provehitur; unde à crassis istis humoribus minores canales facillime obturari, ac veluti conglutinari possunt. Quæ cum ita sint; facile adparet, nec hoc hepatis vulnus pro absolute lethali judicari posse.

Jam ergo ulterius recensetur, ventriculum ac intestina, colore obscuriori atro tincta, & omentum, ubi accumbit ventriculo, nigrum atque corruptum, & ideo ipsam inflammarionem sphacelosam, tanquam proximam & immediatam mortis caussam fuisse præsto: unde videri posset, ac si hæc corruptio sanguini extravasato in putredinem abeunti in acceptis ferenda sit. Verum enim vero attenta docet experientia, cruorem, si minori copia in cavitatem abdominis fuerit extravasatus, abire quidem omnino in putredinem; hanc vero longe leviorem, & magis successive contingere, ac non nisi febri lenta, viriumque dejectione stipari, maxime si remediis tam internis, quam externis discutientibus succurratur. Hoc adfirmant exempla eorum, qui absque læsione viscerum internorum & nobiliorum per totum corpus transfossi, aut in omento vel jecinore leviter fauciati fuerunt; in quibus sanguinem in cavum abdominis effusum esse, omnino credan-

credendum eſt. Quam ob rem cruoris extravaſati quinque unciis, qui in defuncto in conſpectum venerunt, inflammatio illa ſphaceloſa nullo jure adſcribi poteſt. Eandem potius variis internis cauſſis ſuos debere natales credo; quas inter præter leviores ex læſo diaphragmate ſpaſmos, & cruoris coagulum ventriculo adhærens, collocari merentur læſi ſub accepto vulnere crapula, neglectum regimen, atque potus frigidæ cereviſiæ: quæ in præſenti corporis atque partium imbecillitate, inducendæ inflammationi, & ex hac ſuborto ſphacelo omnino ſuffecerunt. Ex quibus recenſitis momentis, partim ambiguis clariſſime patere credo, vulnus defuncto inflictum pro valde quidem periculoſo, non autem abſolute pernicioſo eſſe habendum.

Judicium medico-chirurgicum privatum.

Poſtquam requiſitus, ut judicium meum ad quæſtionem: Num læſo ex inflicto ipſi vulnere, niſi diætæ error acceſſerit, neceſſario fuiſſet moriendum? ſuppeditem, omnia momenta probe diſquiſivi: quantum quidem ex illis judicare licuit, vulnus illud minime abſolute lethale renunciare poſſum. Quod enim attinet vulnus carnoſæ diaphragmatis ſubſtantiæ; quæ longe minori ſenſibilitate gaudet, quam quidem centrum illius tendineum; ſicuti etiam ſpaſmi leviores & mox remittentes indicant: illud, more plagis carnoſarum partium conſueto, omnino admittere ſolet curationem; quales obſervationes *Glandorpius ſpecul. chir. obſ.* 27. & *Hollerius in Hipp. Lib. VI. aph.* 18. allegant. Ut taceam, ſæpius hepar cum læſa diaphragmatis ſubſtantia carnoſa coaleſcere, & hinc vulnus ad cicatricem perducere. Quod ſi vero ulterius hepatis læſionem diſpiciam; illud ex plaga verſus cordis ſcrobiculum tendente, in lobo ſuo minori ſive anteriori, ubi ventriculo accumbit, percuſſum eſſe videtur. Cum autem hic lobus tenuis, minoribusque ſanguineis vaſis obſervetur inſtructus; & ſanguinis per hujus viſceris vaſa progreſſus ob ejus ſpiſſiorem texturam admodum languidus deprehendatur: facillime fieri potuit, ut exigua illa læſio ab effluente glutinoſo cruore, cujus quinque circiter extravaſatæ fuerunt unciæ, iterum conſolidata fuerit. His cum accedant obſervationes *ab Hildano Cent. II. obſ.* 37. *Glandorpio L. c. obſ.* 33. *& Foreſto Lib. VI. obſ.* 3. *allegatæ*, quod graviora etiam lobi majoris vulnera, in quibus majora vaſa fuerunt læſa, curata ſint: omni jure & præſenti hepatis ſauciationi abſolutam lethalitatem denegari poſſe arbitror. Reſtant itaque dijudicanda, quæ poſt acceptam plagam acceſſerunt ſymptomata, anxietas præcordiorum ſcilicet, & gravis anhelitus: quæ tertio poſt vulnerationem die remiſerunt; deinceps autem ingurgitatis cereviſiæ triticeæ frigidæ quatuor menſuris recruduerunt, cum inſequuta morte; poſt quam denique ventriculus, inteſtina ac omentum ſiderata adparuerunt. Non equidem negari poteſt, quin ſideratio harum partium, proximam & neceſſariam mortis cauſſam conſtituerit: huic vero hepatis & ſepti tranſverſi læſiones remotiorem duntaxat ſuppeditarunt occaſionem. Hæ enim ventriculum ac vicinas partes ſpaſmo corripi effecerunt; quo conſopito nihilominus remanſerunt earum partium debilitates; quibus factum eſt, ut accedente victus incongrua ratione, ſpaſmus recruduerit, ac ſtaſin humorum inflammatoriam, cum ſubſequente lethali ſphacelo introduxerit. Quod ſi enim hanc inflammationem ab ipſo vulnere immediate derivare velles; facilius fuiſſet, ut ipſum diaphragma vel alia viſcera eam ſubierint. Neque vero etiam hæc ventriculi, omenti ac inteſtinorum ſideratio cruori in abdomine extravaſato adſcribi poteſt. tum enim non ſolum veſica urinaria & inteſtinum rectum, quibus etiam incubuit extravaſatus humor, inflammationem ſuſtinuiſſent; verum etiam putredinoſus odor nares feriiſſet; quod utrumque momentum minus adfuiſſe perhibetur. Multo minus hic effectus lethalis à tam pauca extravaſati ſanguinis quantitate proficiſci potuit; quæ ope motus tonici per poros partium facile reſorberi potuiſſet. Quamobrem concludo, vulnus & hepatis & diaphragmatis non per ſe, ſed per accidens fuiſſe lethale.

CASUS LXXXIII.

De aſthmate, & ſpaſmo præcordiali à motu corporis.

Vir quidam ſeptuagenarius, ſanguineæ conſtitutionis, quanto exercitio in juventute multis itineribus, aliiſque negotiis corpus commovere fueverat; tanto quoque otio, vitæ ſedentariæ, multiſque laboribus mentis ſtipatæ, ætate magis provectiori indulgere cœpit. Sub hoc vivendi genere vires corporis pariter ac animi ſemper manſerunt integræ, bona ciborum adpetentia, ſomnus quietus, ac ſatis regulare alvi officium; & inſuper ad præſervanda majora mala quotannis bis venam præbuit ſcenndam. Neque tamen minus aliquot abhinc annis de dolore tenſivo atque gravativo, à ſcrobiculo cordis per ſterni tractum aſcendente, ac præcordiorum anxietate, ſpirandique difficultate ſtipato conqueri cœpit. Ingraveſcunt hæc ſymptomata potiſſimum ſub quocunque corporis motu; ſi nimirum vel obambulet æger, vel ſcalas aſcendat, vel etiam veſtes induat; adeo, ut ſæpius penitus inter ipſum motum ab illo abſtinere teneatur: & hinc quietus, ab eo ſymptomate prorſus immunis ſit. Neque minus poſt cibos flatulentos aſſumtos, vel potam cereviſiam, inſignis conſtrictio atque dolor circa ventriculum atque pectus percipitur, & non niſi eructatis ructibus allevatur: quare etiam ſi hauſtum vini Rhenani, vel tantillum panis butyro illiti, vel etiam eſſentiam ſtomachicam mane aſſumſerit, optime habet. Huic ergo moleſtiæ præterito anno oppoſuit uſum acidularum Egranarum; quæ licet paullo ſublevaverint malum, illud tamen penitus haud expugnare valuerunt; quamobrem meum per litteras flagitavit conſilium.

Optavi igitur, ut plura momenta ſcitu neceſſaria in hac morbi hiſtoria fuiſſent allegata; nimirum quomodo pulſus maxime ſub moto corporis, ſe habeat, an ſit inæqualis & interruptus, an intermittens aut paullo durior, vel contractior? anne quoque tremor vel palpitatio cordis illum affectum comitari ſueverit? &c. Nam crebra experientia conſtat, in ſubjectis plethoricis, vitæ ſedentariæ, ſed largis, nutrientibus ac vinoſis epulis indulgentibus ob ſpiſſos humores, eorumque languidiorem per cor & pulmones progreſſum, facillime in venis polypoſas generari concretiones, ex qoibus ſtricturæ pulmonum, vicinarumque partium nervoſarum ſpaſmodicæ cum difficili reſpiratione ac præcordiorum anxietate propul-

propullulant. Hoc eo facilius contingit, si sub motu corporis musculi præsertim brachiorum pedumque commoventur, & hinc humorum copia eo magis versus præcordia compellitur. Quod si deinceps ventriculi vitium accesserit, & ille, vi concoctrice læsa, à flatibus distenditur: inde liber septi transversi motus, & hinc æquabilis humorum per thoracem circuitus admodum impeditur.

Quod si itaque ægrotantis conditionem intueor, hanc adeo comparatam esse ex perscriptis judico, ut, nisi coagula polyposa jam revera præcordia obsideant, ea tamen in propinquo esse credam. Quamvis enim in illius corpore plethorico ac ætate provecto, ventriculus pariter labefactatus videatur; in illum tamen solum omnem mali caussam collocare haud licet, maxime cum æger usu stomachicorum, flatus discutientium atque vinorum generosorum ei jam prospexerit. Quam ob rem ut à suo malo vindicetur, operæ esset pretium, ut & ipsa consopiantur symptomata, & humorum circuitio adjuvetur. Quibus scopis obtinendis consultum fuit, ut ter vel quater quotannis larga cruoris ex vena in pede tusa detrahatur quantitas; quo humorum impetus à præcordiis divertatur, eaque ab inhærentibus liberentur symptomatibus. Mane potandum commendavi infusum theiforme ex herba veronicæ, corticibus citri recentibus & cardamomo paratum; & tum caryophylla ad ventriculum roborandum suasi masticanda. Non minus ad restaurandam vim digestivam sub epulis data fuit essentia Zedoariæ & corticum aurantiorum cum spiritu nitri dulci, & spiritu salis ammoniaci vinoso, nec non aqua ex millefolio ac floribus chamæmeli cum cerevisia triticea destillata permixta. Eidem scopo proposui emplastrum stomachicum ex emplastri crustæ panis uncia una, olei nucistæ moschati drachmis duabus, balsami Peruviani drachma una & olei caryophyllorum drachma dimidia confectum & ventriculo imponendum. Tum etiam valde hortatus sum, ut alvi lubricitati succurratur, & huic fini commendavi usum pilularum balsamicarum, ad Becheri methodum parandarum, bis quavis hebdomade matutino tempore assumendarum; si pridie vesperi pulvis absorbens nitrosus ex solutione oculorum cancrorum, magnesia, nitro purificato, & tartato vitriolato fuerit propinatus. Adventante denique vere haud alienum putavi, ut æger acidulis Egranis, conjunctis amaricantibus atque stomachicis medicaminibus utatur. Cæterum ad servandam rectam vivendi rationem, ut à largis epulis, maxime vespertinis, cibisque flatulentis, ac concoctu difficilioribus abstineat, corpus equitando vel curru vehendo sedulo moveat, & denique seposito omnis cerevisiæ atque vini usu, pro potu ordinario aquam cum cinnamomo decoctam potet, imperavi.

CASUS LXXXIV.

De asthmate humido.

Illustrissimus atque excellentissimus quidam Dominus, LVIII. annorum, atque antea temperamenti sanguineo-cholerici, jam vero atrabilarii magis existens, vitæ sedentariæ plurimum addictus, cui hæmorrhoides antea præsentes cessarunt, in primis noctu sub somno incurrit laboriosam, difficilem ac brevem spirationem, de qua etiam de die sub ascensu scalarum conqueritur. Huic sese jungit noctu sibilus vehementior, & sonus spumidæ quasi ebullitionis, tempore matutino vero concurrit tussis, quæ magnam quidem muci quantitatem excutit, sed sine magno levamine; cum congestio in pectore tanta sit, ut brevi mora prior muci quantitas denuo in pulmones deferatur. Præterito tempore æquinoctiali frigido & pluvioso hæc spirandi difficultas augebatur; pejusque se habuit illustrissimus æger; cum cessante magis adpetitu vires quoque deficere cœpissent. Etsi autem has deinceps, intemperie aëris mutata, non solum mox denuo resumserit; sed etiam recensita symptomata satis molesta adhibitis decentibus remediis multum imminuta fuerint: eo minus tamen penitus à medicamentis est abstrahendum, quo citius iis se positis denuo augmentum capiunt recensitæ calamitates. Ex dictis patet, adesse asthma humidum, cum humorum tenacium in bronchiis hærentium notabili concursu se manifestans. Nec soli pectori proprium, sed & in hypochondriis sedem suam habens, ut adeo dyspnœa hypochondriaca simul jungatur, cujus effectus in partes pectoris redundat, ob nervorum recurrentium cum negotio respirationis connexionem: de qua re notabile est Galeni de cane, his nervis interceptis, asthmatico facto, experimentum per Lowerum in Actis Anglicanis repetitum. Porro malum hocce antea quidem fuit symptomaticum magis, cum tussi humidæ supervenerit; jam autem idiopathicum evasit, atque chronicum. Ratione recurrentium accessionum est periodicum magis & nocturnum; ratione gradus vero medium locum occupat inter dyspnœam & orthopnœam. Caussa hujus affectus continens atque immediata est materia mucido-viscida, circa pectus copiosius collecta. Caussa mediata proxima, sive antecedens & concomitans est flacciditas texturæ pulmonalis membranaceæ, & nervulorum pulmonalium, ex prægressis pectoris congestionibus suborta: unde paucis momentis talis humorum affluxus contigit; quod fieri non posset, si nervi illi in debito tono servarentur.

Cum his caussis conspirat, atque mediatam proximiorem constituit activa humorum versus pectus congestio, evacuationi hæmoptyicæ destinata, atque à suppressione hæmorrhoidum antea semel præsentium ortum ducens: quæ evacuario sanguinis suppressa causam occasionalem, sive mediatam remotam constituit; quas inter porro referri meretur & tussis antea sæpius præsens, & mutatio vitæ generis laboriosi in sedentarium, & mutatio subitanea aëris frigidioris cum calidiori. Ratione prognoseos sicuti in genere hic affectus pertinax magis existit, præsertim in annosis: ita in specie hic invalescens minatur suffocationes pectorales; quin, si acrimoniam concipiat materia in bronchiis hærens, exulceratio & phthysis sequi potest, nisi tempestive succurratur. Quemadmodum autem hæc ratione prognoseos funestæ adducta sunt: ita ratione salutis sciendum, asthma concurrente tussi facilius curari, quam eadem absente; cum tussis, quando non adeo enormis est, materiæ excretionem aliquo modo promoveat. Hæmorrhoides asthmati supervenientes malum notabiliter sæpius mitigant: id quod eo certius hic contingeret, cum affectus præsens ab earum suppressione simul ortum trahat.

Jam si totam morbi historiam hic recensitam percurramus, probeque nexum hujus mali cum ad-

ductis cauſſis ponderemus: ſtatim patebit, viſcidum in bronchiis pulmonum hærens ante omnia eſſe reſolvendum, reſolutum vero ex corpore excernendum. Hinc non ſine ratione per tempus adhibita ſunt tam reſolventia ex vegetabilibus blandioribus, huic affectui appropriatis, aliiſque gummatibus potentioribus parata, quam laxantia. Neque etiam contrarius inde obſervatus eſt effectus, cum ſub eorum medicaminum uſu liberior ſpiratio ſub ſomno acceſſerit. Quare non mirum, illuſtriſſimum ægrotantem uſu laudatorum remediorum ceſſante, ſtatim priora ſymptomata denuo incurriſſe, cum cauſſa antecedens ſuperius recenſita nondum fuerit ſublata. Nam licet per annum materiam mucido-viſcidam circa pectus collectam reſolvamus, reſolutamque educamus; malum tamen ſemper recrudeſcet, pauciſſima etiam mora; niſi cauſſam antecedentem, nempe flacciditatem pulmonum, ob quam paucis momentis tantus ſit humorum affluxus, tollamus, atque nervos in ſuum tonum reſtituamus. Hoc autem impetrabimus, ſi congeſtiones atque decubitum humorum ad partem affectam inhibeamus. Quibus remediis hic opus ſit, ſuperiores cauſſæ nobis indicant, cum primo intuitu pateat, illa ea eſſe, quæ & motum humorum aliorſum, inprimis vero ad partes remotas derivent, & fibrarum decentem ſtricturam promoveant. Sanguinis ergo ob vitam ſedentariam accumulata quantitas eo magis indicat ſui depletionem, cum excellentiſſimus æger huic non ſolum aſſuetus ſit; ſed eadem inſtituta etiam ſtrictura fibrarum relaxatarum, ſicque ipſe tonus partium promoveatur. Hinc poſt æquinoctium vernale venæ ſectio ad aliquot uncias celebrata eſt in pede, & ob hanc cauſſam, quod tali ratione humorum affluxus ad partes ſumme remotas derivetur. His ergo ita ſecundum ordinem adhibitis, poſt venæ ſectionem inſtitutam non modo multo melius ſe habuit illuſtriſſimus æger: ſed & ſanguis emiſſus tam ratione conſiſtentiæ, quam ratione coloris ſine labe conſpicuus erat: fuit enim eleganti rubedine tinctus, pauciori ſaltem ſero præditus. Similem effectum revulſorium obtinebimus, tam ſi tuſſim, majorem ad pectus adfluxum cauſſantem interdum præmiſſis præmittendis, pulvere convenienti cum grano uno maſſæ pilularum de cynogloſſa juncto mitigemus; quam ſi excellentiſſimus æger tempore hyemali ſubitaneam aëris calidioris cum frigidiori mutationem vitaverit: Cum humoribus in hypocauſto calidiori magis reſolutis non ſolum intimior aditus ad pulmones pateat; ſed & accedente frigore fibris ſtrictis difficilior reditus concedatur; ſicque congeſtio, atque per conſequens ipſe morbos augeatur. Uti autem hæc omnibus medicamentis palmam præripiunt ratione revulſionis humorum: ita meo judicio optime ſtricturæ atque ſcopo tonico inſerviemus, mixtura ex ſpiritu cornu cervi, tinctura antimonii tartariſata, eſſentia ſuccini & ligni ſaſſafras; decocto ex radice gentianæ rubræ, herba veronicæ, hederæ terreſtris, hepaticæ nobilis, Scordii, ſemine fœniculi, corticibus citri & cinnamomi, item ſuccis tam laudatarum, quam herbæ beccabungæ, naſturtii aquatici, cum tantillo balſami Peruviani, aut de Copaiba. Cæterum adpetitus ſemper reſpiciatur, atque decentibus remediis temperatis reſtituatur; & ulterius diæta moderata, animus quietus, motuſque corporis ſufficiens commendentur.

Jam per aliquod tempus illuſtris æger nullis amplius utitur remediis. Cum autem priora ſymptomata, licet minori gradu, ſemper tamen denuo redeant: utique ulterius medicamentis erit inſiſtendum, imprimis cum extra paroxyſmum optima ſit medicatio. Unde hic laudarem aliqualem ſaltem continuationem adductorum medicamentorum, vel ſi hæc in affectu hocce chronico haud ſufficiant, potentiora reſolventia ſuaderem e. g. radicem petaſitidis, angelicæ, imperatoriæ, ariſtolochiæ, leviſtici, bardanæ, apii, dracunculi; ſpeciatim vero radicem ari ob aſthma humidum. Ex herbis antiſcorbuticis laudarem trifolium, naſturtium, beccabungam; hiſque modo ſemen dauci, ammios, baccas juniperi, modo gummi ammoniacum jungerem. Ex compoſitis ſumi poſſet ſpiritus ſalis ammoniaci urinoſus, liquor cornu cervi ſuccinatus, vel etiam potiuncula Brunneri è gummi ammoniaci uncia ſemis, in aceti ſquillitici uncia ſoluti, aquæ veronicæ unciis duabus, olei tartari per deliquium guttis XII. atque ſacchari uncia ſemis parata: cui quoque adderem aquam hyſſopi, cum in aſthmate ſenili & flacciditate pulmonum, atque aliis humidis pectoris conſtitutionibus chronicis egregie conveniat uſus diuturnior ſimilium aquarum vinoſarum. Quæſtio jam incidit: an tuta ſit acidularum potatio? Reputatur quidem aſylum hypochondriacorum; cum tamen phthyſicis, quocunque etiam gradu conſtitutis, magis ſit nocivus, & illuſtriſſimus æger ad talem diſpoſitionem phthyſicam admodum proclivis ſit, neque ex Egranis, quibus ſæpius uſus eſt, atque Sciſtetſenſibus ſufficientem effectum reportaverit; non facile earum ſuaſor eſſem, aliorum conſilio id relinquens. Atque uti hæc de præſenti ſtatu magis valent, atque curationis gratia adducta ſunt: ita præſervandi ſine deinceps circa æquinoctia denuo ventilationes ſanguinis juſto loco inſtituendæ ſunt; vel loco earum hirudines in locis hæmorrhoidalibus adplicandæ; deinceps evacuationes ſeroſo-mucidæ catharcticæ tolerabili quantitate & motu adminiſtrandæ, & pro circumſtantiarum ratione repetendæ: tandem vero alia ſelectiora ex ſuperioribus ſubjungenda, & de reliquo tempus aliquod reſpirandi naturæ ſubinde concedendum, ne medicationibus adſueſcat. Ante omnia illuſtriſſimus æger hac notabili ſublevatione contentus ſit, cum plenaria reſtitutio in malo hocce chronico obtineri nequeat. Dabam Viennæ tertio Calend. May 1726.

Conſilium.

Ægritudo, qua ſolicitatur vir illuſtriſſimus, omnino aſthma humidum adpellari meretur; quod meo quidem arbitrio minime ex affectione hypochondriaca, ſuppreſſione fluxus hæmorrhoidalis, vel congeſtione ſanguinis ad pectus, hæmoptyſin intendente dependet; ſed potius ex prava ventriculi digeſtione, & viſcidis ſordibus, tam in primis viis, quam maſſa ſanguinea hærentibus natales ſuos mutuatur. Verum cauſſæ huc facientes vita ſedentaria, largior victus, ac mentis labores cum meditatione juncti utique fuerunt; quæ & labefactando ventriculi tono, & humorum abundantiæ generandæ ſatis ſunt opportunæ. Quare ut ab eo malo vindicetur æger excellentiſſimus; neceſſe ante omnia eſt, ut in vivendi ratione motui corporis magis ſtudeat, cœlum aëremque mutet, cœna minus liberali utatur, cibos probe mandat, ac mentis labores evitet. Deinceps operæ erit pretium, acidulas Egranas cum debito regimine per quatuor, vel quinque hebdomades potare; ſimulque loco potus

ordinarii aquas Selteranas cum quarta vini parte remixtas adhibere. Nec ludetur opera, si ter ad minimum quotannis, nimirum Februario, Majo, ac Octobri mensibus sanguis ex vena in pede tusa mittetur; præterea singulo mane sex vel septem vasc.ıla infusi theiformis cum saccharo cando sorbillabuntur; & omni triduo larga dosis sequentis pulveris vesperi adsumetur: Recipe pulveris liquiritiæ unciam, radicis pimpinellæ albæ, iridis Florentinæ unciam semis, balsami de Copaiva drachmam semis. M. f. pulvis d. Infusum theiforme sic se habet: Recipe herbæ veronicæ, hyssopi ana manipulos duos, dracunculi manipulum unum, seminis fœniculi drachmas duas. Conc. Cont. M. D. S. species *zum Kräuter-Thée*. Denique conveniet singulis decem diebus mane devorare sequentem potionem laxantem: Recipe mannæ electæ uncias duas cum dimidia, cremoris tartari drachmam unam & semis, aquæ florum acaciæ uncias quinque; coque & solve leni calore: colaturæ adde olei de cedro italici guttas quatuor. M. D. S. potio laxans. Quæ si rite fuerint observata, de felici eventu nullus dubito. Quod cæterum medici judicium satis doctum attinet; illud ex D. D. Junckeri tabulis medicis maximam partem concinnatum videtur; farrago autem remediorum ibi commendatorum præsenti morbo minus est conveniens.

CASUS LXXXV.

De asthmate flatulento.

Unus cum dimidio circiter elapsus jam est annus, ex quo noctu insigni præcordiorum anxietate, cum tenui sibilo ac difficili spiratione stipata subito corripiebar. Hinc protinus è lecto surgens, & paululum obambulans sumsi pulverem temperantem; ex quo melius habui, noctemque placido transegi somno. Eadem adfectio aliquot post septimanis recidens, eadem ratione facile superabatur. At vero Augusto mense anni novissime elapsi, cum mane hora septima lectum desererem, inter surgendum, pungitivus dolor cor adficere videbatur, eumque difficultas spirandi excipiebat: alvum exoneraturus, eam reddere haud valebam. Hinc vestes induens tanta anhelatione, ingenti pectoris sibilo conjuncta adficiebar; ut adstantes medicum atque chirurgum advocari curaverint. Hi sanguinem è venæ missuri, eam frustra & in brachiis & pede dextro tundebant; quippe quæ partes insigni constrictione rigebant; donec tandem è sinistro pede parum cruoris detraxerint. At nihilo minus ronchus & anhela spiratio adeo invalescebant, ut facies sanguine farta ac turgida adpareret, oculi prominerent, ac omnes vel suffocationem vel apoplexiam vererentur. Interim propinata sæpius in infuso theiformi mixtura ex essentia corticum aurantiorum, pimpinellæ, sassafras, cardamomi, ac spiritu carminativo de tribus parata ad me redire cœpi; sed urgebat adhuc ronchus; qui demum, evacuatis per injectum clysterem multis flatibus, ructibusque cum reliquis symptomatibus paulatim remittebat; postquam per quinque duraverat horas. Postridie usurpavi mixturam ex gummi ammoniaco, in aceto squillitico soluto, aqua veronicæ, hyssopi, asthmatica, nitro depurato, syrupo capillorum veneris, & de erysimo Lobelii concinnata; & hinc per aliquod tempus præter anhelam spirationem, maxime sub ascensu scalarum molestam, non habui, de quo conquererer. Mense vero Novembri, cum noctu sub largo sudore ac crebra anhelatione evigilarem & surgerem: eodem paroxysmo cum pectoris anxietate, sibilo ac gravi anhelitu stipato infestabar; ab eoque per quinque horas inhærente, adplicato clystere, & data priori mixtura, divina favente gratia iterum liberabar. Eadem molestia paulo levioribus symptomatibus mense Januario currentis anni post liberaliorem cœnam eadem hora matutina tertia recrudescebat, pristinis profligata præsidiis. Aliquot abhinc hebdomadibus ex vena in brachio tusa optimus ac floridus effluxit sanguis: & posthæc sæpius descripta accessio bis adhuc semper levior, eandemque servans horam recidebat. Tum à cœna penitus abstinere cœpi; & ejus loco assumtis aliquot vini Rhenani vel Mosellani haustibus, Tabacum fumare ac cerevisiam potare suevi. Abhinc licet pectoris adfectio haud amplius redierit; tamen alia successit ferme molestior. Quotidie enim hora vespertina septima, tanquam concoctionis tempore, quo alias cœna uti suevi, præviis cordis palpitatione, extremorum, ac maxime digitorum refrigeratione, & denique largo corporis ac præcipue capitis sudore, ructus insigni anxietate præcordia occupant, & non nisi summa vi atque molestia erumpunt: quibus excretis, satis bene habeo: Per alvum autem nulli unquam redduntur flatus. Quid? quod hæc ructuosa molestia præter vespertinum, quod servat, tempus, novissime binis vicibus media nocte præviis levi sudore, cordis palpitatione, ac celeriori pulsu, redierit, meque per integram horam cruciaverit; donec iis eructatis ab omni molestia liber eram. Neque minus interdiu hi ructus quandoque erumpunt, sed leviores & non tantis, ut priores stipati symptomatibus. Inter ipsum paroxysmum insignem ventriculi ardorem percipiebam antea atque acrimoniam; sed sumto bis quotidie pulvere ex matris perlarum præparatæ, lapidum cancrorum præparatorum, antimonii diaphoretici ana drachma una & olei ligni sassafras, ac Cinnamomi guttis tribus confecto & in tres doses diviso, remisit ea adfectio. Alvus, quæ à teneris soluta esse fuevit, jam segnior, & non nisi datis purgantibus vel laxantibus redditur. Sæpius subito accedunt cordis palpitationes, quibus durantibus pulsus est intermittens. Cæterum quamvis pertinaciter observem victus rationem, omnesque cibos flatulentos ac nocivos fugiam, nec illos unquam ad plenam satietatem assumam; quamvis etiam moderato corpus moveam exercitio; & pro potu ordinario vino generoso & cerevisia utar, quoniam intermissa cerevisia alvus fit magis adstricta: nihilo tamen minus omni vespera redit molestum malum. Sub hoc abdomen quidem contabescit; & totum corpus flaccescit; sed vires sunt integræ, & vultus sanorum simillimus ac vivacissimus. Mane veronicam in infuso potare suevi; alvo solvendæ ex suasu medici sæpius capiebam pilulas ex mercurio dulci confectas; vesperi mixturam ex essentiæ absynthii compositæ, liquoris terræ foliatæ tartari ana uncia semis, elixir proprietatis uncia una paratam ex vino sumebam; & ad roborandum stomachum varias essentias cardamomi, colli veri, piperis longi, gentianæ, millefolii &c. adhibebam: quibus omnibus nullam opem ferentibus, medicus meus mali caussam in ventriculi atonia collocat.

Con-

Consilium.

Ex iis, quæ mihi de adversa generosissimi viri valetudine sunt perscripta, facile collegi, illam omnino nomen asthmatis flatulenti mereri; quod testantibus crebris ructibus à ventriculi atonia, & hinc suborta illius expansione flatulenta, septum transversum moleste afficiente natales suos mutuatur. Quum autem morbi, qui ex sola ventriculi atonia, & flatibus in illo retentis dependent, convenientibus carminativis, nervinis & stomachum roborantibus facillime curari solent; & præsens, adhibito nequicquam horum usu per integrum jam inhæsit annum: necesse omnino est, ut hujus ructuosæ ventriculi inflationis præter illius imbecillitatem, adhuc plures subsint caussæ. Has inter potissimum referendus est difficilis humorum vitalium per viscera abdominis, maxime hepatis, mesenterii & lienis circuitus: hunc enim in hominibus ætate provectioribus, sanguineæ temperaturæ, lautæ vinosæque diætæ ac vitæ sedentariæ indulgentibus, animique commotionibus obnoxiis frequentissimum deprehendimus. Exinde, maxime si nulla adsit ad fluxum hæmorrhoidalem proclivitas, nec corpus sufficienter movetur, nec sanguis è pedibus regulariter detrahitur, multi morbi hypochondriaci, spasmodici, flatulenti & asthmatici propullulant. Namque dum sanguis, per imum ventrem ægre progrediens in vasis tunicarum intestinalium stagnans, eas distendit; inferiora intestina spasmodica convelluntur strictura; qua non solum flatus, constricto inferius exitu, ad superiora repelluntur, sed & cruor ad ventriculum pariter ac pectus atque caput regurgitat majori quidem copia, quam quæ à venis revehi potest. Quam ob rem ad tollendos funditus, qui ex tali caussa proficiscuntur morbos, necesse est, ut hypochondriorum ratio habeatur, & stagnantes in illis humores resolvantur atque discutiantur. Hoc fine, non præstantius est aquis mineralibus subsidium; quas inter vel thermæ Carolinarum molares, vel acidulæ Egranæ sub debito regimine, cœli mutatione ac convenienti diæta ad 18. lagænas potæ reliquis palmam præripiunt. Deinceps etiam convenier, potum mutare, ac in ejus locum aquas Selteranas, binis partibus cum una vini rhenani generosi mixtas adhibere: pediluviis temperatis & fere quotidie uti; ac denique quater quotannis sanguinem ex vena, non in brachio, sed pede tundenda detrahere. Quod pharmaca attinet; ab illis calidioribus atque purgantibus probe cavere oportet; quippe quæ tonum ventriculi atque intestinorum admodum labefactant. Alvum magis clysteribus carminativis & emollientibus moliri præstat; quæ etiam sponte suo fungetur officio, quando calor internus, & acrimonia humorum atque ventriculi fuerint attemperata. Huic vero scopo egregie facier satis pulvis sequens, pondere drachmæ unius & brevi ante epulas, & vesperi ex aqua ceraforum nigrorum capiendus: Recipe lapidum cancrorum unciam, tartari vitriolati, nitri purificati, succini præparati ana drachmas duas, seminis cymini drachmam unam & semis, macis, cardamomi ana drachmam. M. f. pulvis d. Hæc remedia sicuti ante potum acidularum, ita & hoc absoluto in usum vocanda; quæ cum acidulis istis, nisi jam polyposa concretio in pulmonibus vel corde præsto sit, quin malum penitus sint exstirpatura, nullus dubito.

Relatio.

Nec spem fefellit hæc curatio; siquidem ab illa, maxime acidulis Egranis æger asthmatis sui insigne reportavit levamen; & observata dein recta vivendi ratione, ad hanc usque diem sanus vivit.

CASUS LXXXVI.

De asthmate flatulento.

INtellexi ex communicato mecum casu, virum quendam illustrissimum per aliquot annos gravi solicitari ægritudine, quæ asthmatis flatulenti atque spasmodici nomen summo tuetur jure. Noctu enim potissimum, raro de die gravi ac anxio anhelitu, difficilique spiratione adeo corripitur, ut fere suffocari videatur: ipse vero paroxysmus per unam duntaxat, alteramve horæ quadrantem durat ac copiosa muci viscidi per vomitum rejectione semper terminatur; & denique hyemali magis, quam alia tempestate adfligit. Hujus si caussam dispiciam, illam in pulmonibus copioso, stagnanteque sanguine fartis sitam esse & inde liberum humorum ex uno cordis in alterum ventriculum transitum impediri arbitror. Quandocunque enim vasa pulmonum sanguinea à stagnante humore nimium distenduntur, atque dilatantur: aër nec inspirari, nec exspirari libere potest, & hinc suffocationis metus proficiscitur. Verum enim vero ad indagandas caussas remotiores, quæ malo præsenti viam straverunt, tria potissimum notanda occurrunt momenta. Namque primum haud ignorari oportet, ægrum insigni humorum abundantia turgidum, cibis vescei nutrientibus, copioso vino uti, vitæ indulgere sedentariæ, nec hæmorrhoidale unquam, nec aliud sanguinis profluvium tolerasse, nec venam secandam præbuisse: unde omnino ingentem succorum abundantium quantitatem sibi contrahere debuit. Deinceps notari meretur, ægrum multis flatulentiis agitari suevisse. Quando vero cunque flatus, qui ex vitiata digestione, ac inde relictis in ventriculo sordibus mucidis atque tenacibus, noctu præsertim vi caloris in halituosos vapores resoluti originem trahunt, ventriculum nimium distendunt: fit inde, ut & diaphragmatis liber motus, & pulmonum expansio, & hinc æquabilis humorum per has partes impediatur circulatio. Quamobrem tam ipsum asthma, quam præsertim paroxysmi illius & in nostro ægro à flatulenta ventriculi distensione eo magis derivari debent; cum eructatis istis vaporibus statim remittat spirandi difficultas. Nec denique leve huic malo generando addidit momentum materia acris tartarea, quæ olim juncturis partium inhærens, arthritidem ac podagram excitavit, jam vero intra massam sanguineam restare videtur. Namque crebra compertum habeo experientia, arthriticam hancce materiam, si vel in massa sanguinea oberrans haud debite foras protrudatur; vel ab externis partibus intro repellatur, tantum non semper nervosas pulmonum obsidere partes, earumque spasmodicas distensiones, anhelitu gravi ac spiratione angusta stipatas excitare; easdem vero protinus evanescere molestias, si articularis recruduerit morbus. Quum itaque ex præsenti casu intellexi, generosissimum ægrum sex abhinc

hinc annis dolore atque tumore digitorum, & externi pedis circa illius malleolos laborasse, ut Podagra affectus videretur: non dubito, fore ut à præsenti pectoris adfectione penitus liberetur, si veram inciderit Podagram.

Quod igitur prognosin attinet; facillimum omnino est, ut nisi tempestivæ ferantur suppetiæ, molestum aliquando atque periculosum suboriatur asthma convulsivum. Etenim in hisce morbis temporis diuturnitate ex stagnante, & magis coagulato cruore in corde pariter atque pulmonibus polyposæ concretiones generari solent: quæ, dum in dies majora sumunt incrementa, liberum denique & ad vitam conservandam summe necessarium humorum circulum remorantur; & hinc inducendo asthmati convulsivo & præfocanti, aut plane pectoris hydropi perquam sunt opportunæ.

Quare si à tali malo vindicari cupit perillustris æger; eo summo niti oportet studio, ut remotis primum caussis, ipsa mitigentur symptomata. Quibus scopis obtinendis, necesse ante omnia est, ut imminuatur humorum abundantia, ac impediatur, quo minus increbescat, ipsumque magis adaugeat morbum: hinc bis ad minimum quotannis, nempe vere & autumno vena in pedibus est secanda. Neque minus longe feliciori successu curatio potiretur, si hæmorrhoidalis excretio, vel sponte naturæ vel arte promoveri posset; quo fine, si tumor vel dolor in ano adparuerit, hirudinum adplicatio ingentem pollicetur fructum.

Tum quoque operæ erit pretium, cœna penitus abstinere, & corpus sedulo movere, quod & ambulando & equitando & curru vehendo sub tempestate serena vel horis matutinis, vel vespertinis post absolutam digestionem optime fiet. Ad vitæ enim pariter ac sanitatis conservationem, victu tenui ac parco, moderato corporis exercitio & usu aquarum mineralium non præstantiora deprehenduntur subsidia; quippe quæ partim debitam humorum fluxilitatem conservant, partim eorum vegetam circuitionem adjuvant, partim salutares excretiones, maxime quæ per cutim fiunt, egregie promovent; & ideo ad præcavendos morbos sunt convenientissima.

Quibus momentis probe observatis, restat, ut nimia flatuum generatio inhibeatur, & hinc ventriculo suum restituatur robur: quare consulo, ut sub epulis XL. guttulæ essentiæ ex corticibus aurantiorum recentium cum tinctura tartari præparatæ ex aqua hauriantur; & bene saturatæ & quavis hebdomade vel mane vel vesperi XX. mearum pilularum balsamicarum capiantur; quæ & vim digestivam adjuvant, & flatus discutiunt, & corruptos humores leviter subducunt. Ex eodem fundamento, alternis diebus, vel brevi ante prandium, vel facta digestione hora quinta vespertina drachma dimidia salis nostri aperitivi sumenda est; quippe quod flatus discutit, bilis acrimoniam attemperat, humorum orgasmum mitigat, & excretiones per alvum ac urinam insigniter promovet. Quo tandem materia arthritica ad externos invitetur artus, & humores, nocturno potissimum tempore in pectore coacervati, ad inferiores partes deriventur: suadeo ut æger quavis vespera cubitum iturus in pediluvia ex sola aqua parata pedes immittat. Et hæc sunt, quæ proponenda duxi; quæ quin salutari potitura sint eventu, haud dubito.

CASUS LXXXVII.

De asthmate flatulento cum colica.

Vir quidam quinquagenarius, temperamenti sanguineo-cholerici, plethoricus, vinosis potibus à juventute deditus, & à teneris alvi pigritiæ obnoxius, quam vix ternis diebus reddere suevit; nec ullis morbis solicitatus unquam, nisi febre tertiana ante sexennium tolerata, & abhinc singulo æquinoctio venæ sectione in pede adsuetus, per quindecim jam annos non solum gutta rosacea, verno maxime tempore, ac luna plena exacerbata; verum etiam per octennium insigni manuum laboravit tremore. Is jam per sex hebdomades molesta colica ac alvi obstructione absque intervallis fere solicitatus fuit; & non tantum vagos in abdomine dolores percepit, sed quoque tantam spirandi difficultatem sustinuit, ut sæpius ipsum erecta duntaxàt cervice spiritum trahere oportuerit: horum vero omnium post erumpentes ructus insigne senserit levamen. Pulsus cæterum naturali fertur similis; & urina, quæ durante paroxysmo obscure rubicunda mingitur, post aliquot horarum moram rubrum, illudque copiosum deponit sedimentum; quibus omnibus denique crebri conatus vomendi superveniunt. In hoc rerum statu, sanguine protinus sub morbi initium è vena in pede tusa detracto, injecti sunt sæpius clysteres, deinde pulveres digestivi, aperitivi ac antispasmodici; quæ quidem alvi lubricitatem, ac malo quasdam induxerunt inducias, illud autem funditus expugnare non valuerunt, quin frequenter recruduerit. Quare cum vereatur æger, ne plane iliaca accedat passio; tuum, vir illustris, anhelat consilium.

Consultatio.

Postquam præmissam morbi historiam sedulo mecum perpendi; ægrum insigni ventriculi ac intestinorum atonia, & hinc subortis earum partium flatulentis distensionibus infestari deprehendi: quæ ventriculum occupantes molestam anhelationem, intestina autem obsidentes colicos induxerunt dolores. In hisce casibus, hepar potissimum vitio quodam laborare, crebra me docuit experientia: in quo cum sanguinis circuitus justo tardior existat atque languidior, humores non solum vitales in tunicis ventriculi ac intestinorum stagnantes, earum partium distensionibus caussam suppeditant; verum maxime bilis haud rite separatur, nec sufficienter in intestinum effunditur duodenum. Neque ideo præstantiora in iis morbis deprehendi remedia, quam amara & temperate balsamica: quæ inter eminet Elixirium ex extracto centaurii minoris, cardui benedicti, millefolii, croco, myrrha electa & lixivio alcalino paratum, & his quotidie LXXX. guttis propinatum; quod alvi quoque succurrit segnitiei. Idem Elixirium cum spiritu vini phlegmatico extractum, & quatuor partibus cum una tincturæ martis Zwelfferi permixtum, in colicis, atque asthmaticis affectibus, iisque diuturnis, egregium præstat usum. Nec minori fructu adhibebitur sal aperitivum ex lapidibus cancrorum, arcano duplicato atque nitro, cum tantillo olei de Cedro, vel chamæmeli veri paratum. Tum quoque frequentem pediluviorum, & venæ sectionis

nis in pede usum commendo; & mane denique potandum suadeo infusum theiforme ex herba meliss, veronicæ, floribus chamæmeli vulgaris, semine fœniculi & anisi stellati concinnatum.

CASUS LXXXVIII.

De asthmate spasmodico-flatulento.

VIr cœlebs obesus, XLVI. annorum, temperamenti sanguineo-cholerici jam dudum difficili spirationi obnoxius, quinque abhinc septimanis ex improviso media nocte ingentes in regione musculi psoas sentire cœpit dolores, qui ad pubem progredientes frigidulo dorsi sensu, alvi obstructione, & orgasmo sanguinis stipati admodum sævierunt. Consultus hinc quidam medicus, calculum renum subesse ratus, exhibet ipsi absorbentia antispasmodica, cum nitrosis ac tartaro vitriolato; decoctum ex radice scorzoneræ & rasura cornu cervi paratum, atque clysteres injici curat. Ex his remiserunt omnia symptomata, & multæ sordes acres atque salinæ, nullus autem calculus, cum urina sunt redditæ: verum in aliam æger incidit molestiam, quæ sic se habet. Simul ac corpus aliquantulum commoverit, aut caput in terram inclinaverit, maxime sumtis epulis; protinus insigni præcordiorum anxietate, cordis palpitatione, vehementi æstu, ac respiratione difficili corripitur: noctu intra lectum præ nimio æstu ac anxietate commorari nequit; hinc sæpius surgens melius habet; neque minus post alvi, vel flatuum excretionem eximium percepit levamen. Ciborum insuper exigua adpetentia est, urina rubicunda cum multo sedimento rubro. Ipsi paroxysmo jungitur commotio spasmodica circa ventriculi regionem, ac si quidquam in illo agitaretur; abhinc ad caput protrahitur cum copioso sudore. Cæterum perpetuus dolor gravativus occupat ventriculum; & ardor, licet intensissimus, nullam tamen sitim habet comitem: nec tolerare valet decocta ac infusa aquosa, quippe quæ sensum stomachi gravativum adaugent; alvus autem quotidie suo fungitur officio; & denique nullus nec ardor, nec cardialgicus ventriculi dolor affligit.

Accitus ego, omissa jam bis à priori medico instituta venæ sectione, propinavi pulverem ex lapidibus cancrorum, tartaro vitriolato, antimonio diaphoretico, & cinnabari nativa confectum; mane haustum laxantem ex rhabarbaro, polypodio, cremore tartari, semine fœniculi & manna calabrina concinnatum dedi: ad promovendam digestionem mixturam ex essentia carminativa Wedelii, rhabarbari, corticum aurantiorum, zedoariæ & spiritu nitri dulci paratam exhibui; & denique pediluvin ex plantis emollientibus sæpius adhibenda ordinavi. Quæ remedia, licet quoddam levamen, non tamen perfectam mali solutionem præstiterunt; & cum æger vereatur, ne illud adhuc gravius recrudescat, salutare flagitat consilium.

Responsio Consultatoria.

Docuerunt me tuæ litteræ, virum quendam, superato ante aliquot hebdomades affectu quodam nephritico, posthæc in asthma spasmodico-flatulentum satis grave incidisse. Hoc autem natales suos concremento polyposo, cordi vel vasi cuidam cordis inhærenti, & subjectis obesis, vitæ sedentariæ, largis epulis, ac animi solicitudinibus obnoxiis satis familiari, debere, exinde potissimum colligo; quoniam æger post motum corporis, ejusque situm in lecto horizontalem pariter, ac alvo existente adstricta, & intestinis flatibus expansis insigni cordis palpitatione ac præcordiorum anxietate corripitur. Quando enim cunque cruor ad dextrum cordis ventriculum congeritur, eoque jam polypo farcto haud debite per arteriam pulmonalem propellitur: stagnat in corde, illud distendit, & ad validam sui constrictionem proritat; unde & cordis palpitationes & præcordiorum anxietates proficiscuntur. Hæc vero symptomata ventriculo flatibus distenso magis exacerbantur; dum exinde & liber septi transversi motus, & ideo sanguinis æqualis per vasa cordis ac pulmonum transitus admodum impediri solet: quare etiam pulsus sub tali paroxysmo procul dubio feretur inæqualis & intermittens. Talis autem morbus curatu est difficillimus; cui etiam manus haud libenter admovere soleo; quoniam tantum abest, ut felici potiamur eventu, ut potius malum haud raro in hydropem asciten, vel pectoralem transeat, & cum suffocatione plerumque terminetur.

Quod si vero ipse polypus adhuc præsto haud fuerit; & gravis illa anhelatio solis ventriculi flatibus sustineatur: spes adhuc reconvalescentiæ restat, cui impetrandæ, ut alvus servetur libera, & tonus ventriculi pariter ac intestinorum corroboretur, necesse est. Sub ipso igitur paroxysmo clysterem carminativum protinus adplicare convenit; qualis est sequens: Recipe florum chamæmeli vulgaris manipulos duos, summitatum centaurii minoris pugillos quatuor, seminum quatuor carminativorum majorum ana drachmam: coque in aquæ communis libra una cum dimidia; colaturæ adde olei chamæmeli cocti, syrupi dialtheæ Fernelii ana unciam unam & semis, salis gemmæ drachmas tres. M. f. enema. Extra paroxysmum operæ erit pretium, vesperi drachmam salis nostri aperitivi ex haustu aquæ frigidæ assumere; mane alternis diebus pilularum mearum XII. deglutire, & tribus circiter ab epulis horis LX. guttas essentiæ carminativæ adhibere, quæ sic se habet: Recipe essentiæ carminativæ Wedelii unciam, spiritus de tribus, nitri dulcis ana drachmas duas. M. d. S. *Blehungs*-Essentz. Denique vero accuratam diætam observare oportet ægrotum; in qua omnes salitos, flatulentos ac concoctu difficiliores cibos, omnemque corporis refrigerationem probe vitare; potum eligere leviorem, ac denique ter quotannis sanguinem è vena in pede incisa detrahere expediet. Hæc sunt, quæ proponenda duxi, quæ Deus reddat salutaria precor.

CASUS LXXXIX.

De asthmate spasmodico-flatulento.

NArcissus, vir XXXVIII. annorum, temperamenti cholerico-sanguinei, tribus circiter abhinc mensibus Francofurtum ad Viadrum profectus, sub itinere febre multo vomitu stipata corripitur: à qua datis à quodam medico potiunculis diaphoreticis & temperantibus liberatus, sub discessu de crebris in latere dextro puncturis conquera

queri cœpit. Redux, & per sex circiter dies domi commoratus, Stetinum, quinque milliaribus à loco, in quo degebat, distans, nave aperta proficisci decrevit. Conscendit quoque illam hora vespertina sexta levi indutus amictu; & non solum suborta mox tempestate pluviosa, verum etiam aëre ac cœlo per totam noctem inclementi atque horrido insigniter refrixit. Accedens Stetinum, & biduo ibidem sub illibata sanitate commoratus, tum de insigni præcordiorum anxietate & omnium artuum lassitudine conqueri cœpit. Hine protinus domum reversus, mox corripitur prævio horrore brevi, æstu insigni, cum ingenti anhelatione, ac si suffocari vellet, aliisque symptomatibus stipata; quæ insequenti nocte magis invalescebant, cum puncturis sinistri lateris. Quare vena in dextro pede statim incisa, mox evanuerunt dictæ puncturæ: sed cum reliqua symptomata non solum insisterent, verum etiam dysuria pariter ac flatulentia accederet: medicum absentem accersi curat æger, qui congruis medicaminibus novissimas binas adsectiones profligavit quidem; at constrictionem pectoris asthmaticam debellare haud potuit. Hinc æger ex imperio medici ad locum, ubi hic degebat, per septem milliaria in curru tecto devehitur: quo pertingens, denuo puncturis præcordiorum, ac violenta tussi agitari cœpit. Hæc enim noctu præsertim adfligit, omnemque somnum eripit; tanta quidem vehementia, ut, ubi ingruit, æger lectum deserere, ac erecta cervice violenter tussire teneatur: cum nulla plane muci rejectione, & potius copiosissimo sudore. Contra hæc mala nulla, quæ e re erant, prælaudatus medicus omisit remedia; sed nec tussim mitigare, nec hinc turbatum somnum conciliare potuit. Tum consensu illius medici peregre abientis, alius D. Reimari auxilium implorabatur; qui tussim ferinam, prævia refrigeratione ab humore tenui, acri, & salso à capite ad fauces & pectus delabente subortam ratus, eam minime nec volatilibus, nec anodynis; sed potius expectorantibus, emollientibus, resolventibus & consolidantibus oppugnari debere putavit. Hinc ordinavit pulveres pectorales ex spermatis ceti uncia dimidia, seminis Angelicæ drachma dimidia, sacchari Canariensis uncia una cum dimidia, olei destillati anisi guttis decem concinnatos. Nec sine egregio fructu, & pectoris levamine dedit potiunculam mannatam ex mannæ electæ uncia una & semis, solutæ in aquæ florum sambuci & acaciæ ana unciis duabus cum dimidia, & olei anisi guttis quatuor permixta confectam; & denique pectori dorsoque hoc imponi jussit emplastrum: Recipe myrrhæ electæ, ceræ flavæ ana unciam unam, pinguedinis humanæ drachmas sex, spermatis ceti, therebinthinæ ana unciam dimidiam, florum sulphuris drachmas duas, croci, camphoræ, olei anisi ana drachmam unam. M. f. l. a. emplastrum. Ex his remediis eximium tussis levamen deportavit æger: sed redeunte priori post tres dies medico, cum ab hoc iterum acceperit medicinas, ingravescere rursus cœpit malum. Tussis enim aridissima, nocte dieque eadem vehementia adflixit; & sex abhinc hebdomadibus tumor pedum accessit; qui quo majora sumebat incrementa, eo mitior erat tussis; cum autem jam imminui videatur, tussis iterum exacerbata est. Cæterum ciborum integra fruitur adpetentia; bona digestione; pulsu ordinario, & sub tussi paulo citatiori, & alvo aperta. Quum autem tussiculosa molestia adhuc urgeat, salubre anhelat consilium, & doceri potissimum avet, quo laboret morbo? quæ ejus caussa? anne medicatio hactenus instituta sit conveniens, & quæ alia in usum vocanda? Nec denique ignorari oportet, ægrum Tabaci, vinorum calidiorum, ac crapularum fuisse amantissimum, ac fortiori corporis motui indulsisse; ut hinc & cruor vitalis acrimonia quadam imbutus, & viscera vitalia obstructa videantur. Et quod notatu dignum est, jam intra spatium duorum mensium Centum & sexaginta formulæ medicamentorum ipsi sunt præscriptæ; quas etiam omnes assumsit.

Consilium Medicum.

Quanquam ægritudo, quæ virum spectatissimum immaniter tractat, ex litteris satis copiose mihi sit perscripta: optassem tamen, ut his additum fuisset; quanam æger primum laboravit febre, num acuta, numne intermittente, aut quotidiana aut tertiana; quæ symptomata toleraverit, quæ remedia adhibuerit? anne dolorem, cujus mentio fit, pungitivum in pectore, an hepatis, an hypogastrica regione percepit? num sit plethoricus, & fluxui hæmorrhoidali obnoxius? an venam secandam præbere sueverit, anne potius neglexerit? num cruda usus diæta, scorbuticam sibimet contraxerit dyscrasiam? & num denique sub præsentis mali accessione pulsus fuerit intermittens, an inæqualis, & qualis urina &c. Interim quantum ex perscriptis symptomatibus judicare licet; æger spasmodico atque flatulento infestari videtur asthmate; sub quo, impedito humorum vitalium ex dextro in sinistrum cordis ventriculum transitu, & per pulmonum vasa progressu, sanguis in dextro cordis thalamo subsistit, stagnat, illum distendit, & hinc præcordiorum anxietatem pariter ac spirationis difficultatem induit. Huic autem malo binas potissimum subesse credo caussas, nimirum partim concretionem membranaceam ac polyposam, in cordis ventriculo vel vasis pulmonalibus generari inchoatam; partim tubercula quædam duriora, in vesiculosa pulmonum substantia ab hujus obstructione suborta; ex quibus tussis nimia ariditas est derivanda. Harum si primam dispiciam originem; eam in magna corporis refrigeratione post toleratam febrem facta ac inde prohibita transpiratione sitam esse arbitror. Namque cum humores, à febrili saburra per liberam transpirationem nondum penitus depurati, attamen ab extremis partibus ad cor & pectus magno impetu compulsi, ibidem stagnationes subierunt: produxerunt primum anxietatem præcordiorum, & dolorem in latere thoracis dextro pressorium; quæ symptomata, dertvato per venæ sectiones ad inferiores partes cruore, mox remiserunt. Verum cum deinceps infarctui ac stagnationi earum partium ulterius discutiendæ haud studuerit æger; ac insuper quædam illarum regionum atonia relicta fuerit: major omnino ad illas humorum affluxus invaluit; & exinde procul dubio prima rudimenta & polypi & tuberculorum in pulmonibus scirrhosorum posita fuerunt. Hæc enim non solum ipsius tussis pertinacia, verum etiam accedentes pedum tumores attestantur, qui asthmati spasmodico ex polyposis concretionibus enato plerumque supervenire solent.

Cæterum institutæ hactenus curationis nolo esse arbiter; interim nimia farrago ac varietas propinatorum remediorum mihi haud arridet. Hæc enim tam promiscua & sæpius heterogenea medicamina partim solidarum partium, maxime ventriculi robur

robur atque tonum destruunt, partim fluidarum temperatam texturam pervertunt, atque ideo plus damni inferunt, quam emolumenti. Si libere dicam, quae sentiam; medendi methodus, quam habuit D. Reimarus, longe mihi videtur convenientior, quam qua usus est medicus ordinarius. Quicquid sit, ego certe spem integrae sanitatis haberi posse valde diffido, cum partim caussa morbi in partibus solidis jam altiores egerit radices; & perarduum sit, polyposa concrementa, aut scirrhosa tubercula penitus discutere; partim ob debilitatos pulmones insignis humorum ad illos contingat affluxus, de quo timeo, ne catarrhum aliquando inducat praefocantem; partim denique tumores pedum jam accesserint, quae in asthmate plerumque vel hydropem pectoris vel ascitem minari solent. Quod si autem ob aetatem juniorem, ac adpetentiae integritatem, adhuc quaedam curationis spes superfit: fore ut sequenti ratione eam impetrare liceat credo. Nimirum si quaedam ad haemorrhoides adparuerit proclivitas, praevia fomentatione hirudines ano admovendas hortor; & pro potu ordinario Selteranas acidulas vel hoc decoctum commendo: Recipe radicis chinae, sarsaparillae ana uncias duas, corticum ligni sassafras drachmas tres, herbae cardui benedicti manipulos duos. Conc. Cont. irrorentur cum olei tartari per deliquium uncia dimidia. d. S. species, quarum binae unciae in quatuor aquae mensuris per integram horam in vase probe clauso decoquantur. Cum autem praeterea, licet integer sit adpetitus, tamen ob multum remediorum dulcium, atque anodynorum usum vim ventriculi digestivam aliquantulum laesam esse, ac flatus in illo generari suspicer: haud alienum erit, sub epulis ex ultimo haustu vel balsami mei vitae guttas decem, vel Elixirii visceralis guttas sexaginta aegro propinare; & ad derivandos a pectore humores, quavis vespera sex vel septem pilularum mearum balsamicarum exhibere. Et si denique anhelatio nimium invaluerit; liquoris mei anodyni viginti guttae ut ex aqua veronicae sumantur, ac mane quatuor praescripti decocti vascula calide sorbillentur, consulo. Haec sunt, quae longa experientia edoctus, in tam gravi malo proponenda duxi: quae, si adhuc ulla reconvalescentiae spes foveri poterit, quin voto fint respoufura, nullus dubito.

CASUS XC.

De asthmate spasmodico convulsivo.

Postquam anno 1713. ineunte autumno, peregre tactus triticeam cerevisiam potaveram, & inde sub nebulosa tempestate reversus, iter octo milliarium una die equo confeceram: insequente nocte tanta corripiebar anhelatione, ut prae anxietate praecordiorum, ac spirandi difficultate lecto immorari haud potuerim. Hinc accitus D. D. L. ordinatis pediluviis, & datis essentia ac infuso pectorali intra aliquot dies malum profligavit. Sed vix elapso semestri, recruduit illud longe atrocius, & quidem magis per intervalla, ut saepius per aliquot hebdomades, quin & menses ab eo immunis fuerim; licet multos consuluerim medicos, multa adhibuerim medicamina, & saepius mox in brachio, mox pede venam tundendam praebuerim. Sic ad hoc usque tempus misere adfligor hac molestia; quae tamen haud raro haustu unico infusi calidioris vasculo, aut moto aliquantulum vel equo vel obambulatione corpore remittere solüit; postquam muceum solutum libere exscreare potui: Hoc enim excreto protinus libera gaudeo spiratione. Neque tamen minus, licet ventriculus admodum videatur languidus, satis integra fruor adpetentia: nec ab illo tempore graviores toleravi morbos, nisi ante novem annos intermittentem, & ante septem continuam biliosam febrem. Praeterea alvo segni, & vix omnibus tribus, quin & sex diebus soluta, nec non crebra flatulentia solicitor; quam pectoris vitium saepius exacerbare credo: hinc etiam remedia salina, antispasmodica, praecipitantia, ac carminativa egregium mihi ferunt levamen. Contra vero omnia vina acidula, & omnia acida ac salita edulia mihi admodum infensa deprehendo: dulcia autem vina, maxime Hungaricum moderate sumtum & confortando stomachum, & aperiendo alvum insigniter conferunt. Non minus alvo solvendae inserviunt quaedam vascula potus sueeoladae, vel Coffée, vel etiam Thée mane assumta: sed herba Thée copiosius & crebrius adhibita, progenerat acrimoniam, debilitat stomachum, ac imminuit adpetitum; herba Théebois frequentius usurpata caussatur aestum praeternaturalem; at potus succoladae roborat ventriculum, alvum solvit, ac mitigat dolores dorsi ac lumborum, qui violentam anhelationem saepius comitari solent. Quare etiam hosce potus alternatim sumere suevi, ne forsitan natura uni vel altero adsuescat.

Ut adhuc pauca de asthmate meo molesto addam: haud ignorari oportet, illud jam per unum cum dimidio annum haud tanta quidem me exagitasse vehementia, quam quidem antea; novissimo autem mense atrocius iterum infestasse. Nimirum ipse paroxysmus noctu potissimum, hora circiter tertia vel quarta solet ingruere cum anxietate praecordiorum ac angustia spirationis; tum expergefactus largo sudore ac nimio languore prosternor, qui alias sub somno nun accedit. Simul ac vero vel instituto leviori corporis motu, vel sumtis remediis convenientibus solvitur mucus pectus occupans, ut exscreari possit; tum ab omni liber sum molestia. Neque etiam minus vehementem illam spirationis difficultatem insignes comitantur dorsi, lumborum, ac omnium fere nervorum dolores; qui jam jam ob morbi diuturnitatem, extra paroxysmum quoque me cruciare coeperunt. Praeterea malum semper stipatur molestia flatulenta atque alvi obstructione: quae tamen, si ingens fuerit asthma, vi referatur cum excrementis lubricis, sed admodum aeribus. Caeterum omnem frigidum, humidumque maxime vespertinum aërem; animi adfectus graviores, & fortiorem corporis motum, maxime ambulando valde mihi adversari deprehendo; hoc enim in vehementem sudorem, ac insignem humorum conjicior ebullitionem; quid? quod exinde olim, cum ad spasmodieas distentiones pronus essem, haud raro tantum dextrae manus, atque femorum incidi spasmum, ut immobilis stare, nec ulterius progredi potuerim.

De praesenti liber sum ab asthmate, & non nisi dictis dorsi doloribus agitor; somno fruor placido, & exigua ciborum adpetentia; sed cum verear, ne recidat malum; tuum imploro consilium, ac ab illo vindicari anhelo.

Consultatio.

Ex iis, quæ de tua valetudine adversa mihi perscripsisti, probe ponderatis, conjeci Te asthmate spasmodico convulsivo laborare; quod nocturno præsertim tempore, maxime hyeme per intervalla ingruit, & post insequutum pituitæ sereatum remittit. Hujus autem caussam in dyscrasia humorum scorbutica collocandam esse credo; quæ partim ex obstructione ductuum biliosorum in jecinore; partim reliquarum excretionum suppressione, ac sanguinis in imo ventre stagnatione suam traxit originem. Hæc enim succorum acrimonia, accedente præprimis transpirationis per aërem frigidiorem repressione, aut animi commotione, nervosis corporis partibus, maxime septo transverso, & nervis pneumoniacis incumbit, hoc vellicat, & hinc præcordiorum anxietates, spirandi impedimentum, gelidumque corporis inducit sudorem. Licet enim hæc molestia post exscreatum mucum remittere soleat: haud tamen inde hic mucus pro caussa mali est agnoscendus; sed id duntaxat exinde colligere licet, quod spasmodica bronchiorum constrictio fuerit mitigata.

Quod si ergo ab isto malo liberari cupis; ante omnia eo erit respiciendum, ut acrimonia humorum attemperetur, eorumque æquabilis per omnia viscera restituatur circuitus, & denique spasmodica consopiatur strictura. Hisce vero scopis obtinendis non præstantius mihi thermis Carolinis, maxime molaribus, suppetit præsidium; quo etiam vir generosissimus de D. eodem & longe graviori infestatus affectu intra binos annos pristinæ restitutus fuit sanitati. Quare etiam atque etiam hortor, ut cum istis aquis sub finem Augusti curationem, quam vocant autumnalem instituas; iisque per tres circiter hebdomades potis, balneis Tœplicensibus per decem dies utaris. Quod si Tibi arriserit, tum te docebo modum illas potandi. Interim non ludi operam credo si hac æstate acidulas Selteranas adhibueris, earumque tepidarum singulo mane integram hauseris lagænam per tres circiter hebdomades. Ante usum autem earum non minus, ac illo finito, nec non bis sub ipso potu alvum moliri oportet; quod pilularum mearum XV. vesperi sumtis, & postridie drachma salis mei aperitivi ex haustu acidularum illarum devorata optime præstabis.

Deinceps operæ fore pretium existimo, ut bis quotannis ex vena circa æquinoctia in pede tusa sex vel septem cruoris uncias detrahi cures; & evitata omni cerevisia, sequens pro potu ordinario adhibeas decoctum: Recipe radicis scorzoneræ uncias quatuor, altheæ, pœoniæ, sarsaparillæ, chinæ ana uncias duas, cichorii, liquiritiæ, rasuræ ligni sassafras ana unciam unam. Conc. mixta d. S. Species, quarum binæ unciæ in tribus aquæ mensuris per tres horæ quadrantes coquendæ sunt. Ex eodem decocto sumta bis vel ter quavis hebdomade pulveris mei bezoardici vesperi dosis egregiam feret opem. Nec denique minus liquoris mei anodyni viginti guttæ in & extra paroxysmum bis quotidie vesperi ex allegato decocto; mane ex infuso Theiformi capere conveniet, quod sic se habet: Recipe herbæ veronicæ manipulum unum, summitatum millefolii, florum tiliæ, chamæmeli vulgaris, sambuci ana pugillos quatuor, feminis anethi, fœniculi ana drachmas duas. Conc. cont. d. S. Species *zum Kräuter-Thée*. Intra paroxysmum autem alvum clystere protinus solvere expediet.

CASUS XCI.

De asthmate spasmodico & hypochondriaco.

Divini verbi minister, annor. XLIX. staturæ longioris, ac strictioris, temperamenti melancholico-cholerici, patre genitus arthritico, & arthritide intra corpus retrograda (a) anno ætatis quadragesimo tertio defuncto, animoque satis sensibili, & ad commotiones admodum proclivi præditus, in sua juventute sæpius (b) ad vigesimum usque ætatis annum sanguinem è naribus fundere suevit, & tum, licet sub dura educatione variis obnoxiis fuerit totius corporis refrigerationibus, (c) sub illibata vixit sanitate. Postquam autem cessantibus his hæmorrhagiis, nec venæ sectioribus, nec scarificationibus ventilata fuit humorum abundantia: male habere cœpit, & primum anno ætatis vigesimo sexto, cum vix per unum annum duxisset uxorem, febre acuta, & proximo abhinc anno arthritide est infestatus; quæ tum per aliquot septimanas inhærens, (d) posthæc singulo vere recruduit (e). Hanc sæpius præcedere soluerunt efflorescentiæ herpeticæ (f), aut potius scabies sicca, pruriens & ardens artuum extremorum; quæ erumpente arthritide sponte evanuerunt. Adhibitis ergo variis multisque remediis, venæ sectione, scarificatione, acidulis Pyrmontanis, ac inflicto brachio fonticulo arthritis æque ac scabies remisit. (g) Illa cum ultima vice tensivo ac gravativo in intestini circiter duodeni regione dolore, ac alvi obstructione fuisset stipata: visum ægro fuit, ac si arthritis per dorsi spinam ad cervicem ascenderit. (h) Abhinc obtusum pressionis in occipite percepit sensum, qui admisso aëre frigidiori longe fit acutior: & præterea materia mucida atque tenax per infundibulum ad fauces delabi, ac saliva sæpius frigida ac glutinosa esse cœpit. Neque minus, cessante arthritide, perfecta sanitate nunquam est potitus, licet suasu medicorum sufficienti motu corpus exercuerit, diætam observaverit accuratam, post sumtos calidiores potus Thée vel Coffée, aut epulas ad avertendam ventriculi pressionem vinum moderate assumere fueverit. Tandem tribus abhinc annis spiratio angusta (i) maxime sub ambulatione, aut ascensu per loca acclivia esse cœpit, & per intervalla levior graviorque fuit; nunquam autem penitus remisit. Hanc molestiam nunquam nec pituitæ rejectio, nec sibilus in pectore excepit: sed tussis nonnunquam sicca accessit. Potæ ante biennium acidulæ Pyrmontanæ tantum abest, ut huic malo tulerint suppetias, (k) ut potius aliquando acciderit, quod, cum æger post assumtos vesperi cibos pinguiores insigni excandesceret iracundia, postridie vehementi vomitu, ac suffocativa ferme corriperetur angustia; & ab hoc paroxysmo mox liberatus sub illo potu de continua nausea, ac constrictione pectoris conquereretur; hinc ab ulteriori illarum usu abstinuit.

Tandem verno præteriti anni tempore meæ curæ se tradidit ægrotus, quem cum ex ventriculi imbecillitate ac flatulentiis hypochondriacum judicarem, præter consuetam venæ sectionem infuso vinoso ex amaris, aperientibus, stomachicis atque laxantibus parato tractavi. Remiserunt inde omnes ferme molestiæ, sed respirationis vitium in eodem mansit tenore; & aliquot abhinc hebdo-

hebdomadibus post prævias varias solicitudines atque mœrores, admodum increvit. (l) Nec ullum ex instituta venæ sectione, & datis laxantibus, uti antea, resultavit levamen; & potius malum hoc tempore atrocius sic se habet: Ægrum dormiturum, vel nonnunquam per unum alteramve horam somno fruitum corripit spirandi angustia; sub qua omnia veluti constricta videntur, & ipse vel sedendo aërem attrahere, vel plane surgendo & obambulando spiritum anhelare debet: ipsa vero exspiratio nullo laborat vitio. Hic paroxysmus proximis abhine diebus hora vespertina quinta vel sexta ingruit, & paullatim ingravescens ad mediam usque noctem inhæret; subsequuto tum, quanquam turbulento somno. Stipatur ille prætetea sudore faciei gelido, extremorum refrigeratione, & venarum alias sanguine maxime turgentium, aliquali subsidentia: nec minus jungitur tussis primum sicca, mox humida. Mucus, quem matutino maxime exscreare solet tempore, nec multum viscidus, nec pravi, sed albicantis coloris, nec adeo copiosus est. Neque etiam anhelatio illa atque tussis penitus intermittunt; sed de die duntaxat remittunt, ac vesperi iterum eum molestissima tussi exacerbantur: non minus sub humiliori decubitu, aut si lateri sinistro incumbit, fortius obambulat, aut diutius sermonem protrahit, exasperantur; ac novissime leviori stipantur raucedine. Porro sub ipso paroxysmo observatur palpitatio ac tremor cordis; pulsus arteriarum fertur assidue parvus, durus, inordinatus, vel intermittens, vel tremulus: quid? quod aliquando digitum subterfugerit; & proximo post venæ sectionem die magnus fuerit cum spiratione anxia elevatis alis.

Cæterum haud ignorari oportet; ægro planum esse pectus, ac prominentes scapulas; ipsumque inclinato pectore & incedere, & sedere suevisse. Regio epigastrica à scrobiculo cordis ad umbilicum fere usque nec inflata, nec tumida; sed tensa est, & pressa fortiter dolet; in qua videtur ægro, ac si palus hæreret, (m) qui impediret respirationem: ibidemque sub tussi renisus quidam sentitur, cum pulsatili ac palpitatorio ejusdem regionis dolore. Hanc molestiam æger, qui totum morbum à debilitato derivat ventriculo, flatibus adscribit, quos sub decubitu in sinistro latere ad pectus ascendere, illudque male afficere affirmat: cum autem cum cordis palpitatione atque tremore accuratam observet temporis rationem, cumque illis exacte respondeat; illam potius eandem cum his agnoscere caussam existimo. Nihilo minus ex hac sibi imaginata caussa, ructus vi quadam explodere annititur; qui eructati levamen misero ferunt, suamque magis confirmant opinionem: postquam autem coactam hanc eructationem interdixi; flatus illi non nisi sumto potu, vel sub paroxysmo, vel sub ambulatione erumpere fueverunt sponte, cum nullo mali allevamento. Porro sub graviori paroxysmo nausea quadam corripitur æger; nullo nec vomendi conatu, nec ipso vomitu, nec copiosiori salivæ affluxu stipata: alvus naturali gaudet successu, & quotidie semel vel bis redditur, nec urgent flatus, nec borborygmi; quod si autem forsan pigra evadat, spirationem magis reddit difficilem. Integra ciborum fruitur adpetentia; neque ullo præternaturali, vel acido vel salso sapore os afficitur; urina mingitur rubicunda, rubrum sedimentum & erystallos tartareas ad latera matulæ deponens. (p) Languor corporis eo magis crescit, quo magis somnus ab interpolato anhelitu turbatur: hic quoque sæpius est naturalis, nunquam fine anxia spiratione, & plerumque multis jactitationibus corporis ac vigiliis stipatus. Nec ignorari oportet, ægrum jam diu eum terrore è somno sæpius suscitari; sub hoc autem affectu uxor observavit, quod antequam evigilet, valida cordis percipiatur palpitatio, post quam ille semet inquietus jactare incipit. Vigil absque ulla molestia in horizontali situ cubare potest; dormiens vero capite magis elevato decumbere tenetur. Porro vultus est livido-pallidus, (q) oculi vivaces, sed tristes; animus in mœrorem ac excandescentiam admodum pronus.

Neque ullum malo infert levamen victus pertinax observatio; quid? quod contra adpetitum (r) à cœna jam abstinere prorsus debeat, eum somnus inde reddatur magis inquietior. Post institutam nuper venæ sectionem tumor aliqualis pedes occupare videbatur; qui autem mox evanescens, novissimo biduo iterum adparere cœpit. Hæmorrhoidibus nec cœcis, nec fluentibus, nec imi ventris torminibus unquam fuit obnoxius; multi sermones, maxime quos ex suggestu facit, non minus ac meditationes, quas die saturni instituere solet, anhelationem exacerbant; quare dicto die pilulas Francofurtenses adsumere fuevit. Post omnem corporis & refrigerationem & exæstuationem insigniter invalescit spirandi angustia: non minus hæc majora sumit incrementa cum majori virium jactura ex usu vini, laxantium, quin & clysterum. Nec conducunt stomachica, ac balsamica; contra vero majori eum fructu propinantur pulveres antispasmodici, cinnabarini, nitrosi, & externe linimentum antispasmodicum ad pectus & costas spurias adplicatum. Melius etiam habet ex obambulatione, quam decubitu. Urina novissime pauca redditur quantitate, cum parum bibat; at multi sub gravi somno fluunt sudores. Ipse denique nonnunquam veluti flammam per pectus ascendere asserit. Quæ cum ita sint, Tuum anhelat consilium, & doceri cupit, quonam infestetur morbo? quæ illius caussa? quæ curatio? ac num aquæ minerales, vel Pyrmontanæ vel Selteranæ ipsi futuræ sint salubres?

Epicrisis.

Qunm in hoc casu multæ occurrant notatu dignæ observationes, quæ ad illustrandam affectuum spasmodicorum rationalem pathologiam egregie faciunt: haud alienum putavi, quædam ex illo notabiliora momenta penitius explicare. Ipse itaque morbus ad affectus spasmodico-asthmaticos, quorum soboles cachexia esse solet, referri meretur. De hoc itaque notetur:

(a) *Ægrum à parente arthritico, arthritide retrograda peremto fuisse genitum.* Quoniam igitur natura arthritidis in spasmo nervosarum partium circa articulos potissimum consistit; facile adparet, nostrum à nativitate genus nervosum admodum debile & ad spasmos atque motus irregulares valde proclive obtinuisse.

(b) *Ipsum eximia sensibilitate, & ad mœrores ac iracundias proclivitate pollere.* Ita est: namque animi affectus à dispositione generis nervosi ac fibrosi maxime dependent: & hinc attenta & crebra docet experientia, in omnibus affectibus, ubi nervosæ partes spasmis ac stricturis irregularibus agitantur, mentem ad terrorem, timorem, excandescentiam atque solicitudinem absque nulla vel levissima caussa esse facillimam: hanc vero sensibilitatem protinus cessare, si distentiones partium internarum ac nervosarum remiserint. Hinc in ipsis paroxysmis mens est longe sensibilior; & inde denique arctissimum, quod corporis motus, & animi affectus intercedit, commercium luculenter adparet.

(c) *Ægrum à juventute ad annum ætatis vigesimum sæpius sanguinem è naribus reddidisse cum insigni fructu.* Excretio sanguinis per nares, quæ in infantia fit, certum inæqualitatis circuitus humorum, à spasmodica distentione & generis nervosi debilitate natales mutuantis, præbet indicium: & huic evacuationi obnoxii in juventutis annis plerumque sputo sanguineo, aut tabe pulmonum; ætate autem provectiore, nisi accedat hæmorrhoidalis fluor, aut humores venæ sectionibus evacuentur, haud raro asthmaticis, arthriticis vel podagricis cruciari solent affectibus.

(d) *Hinc cessante narium hæmorrhagia, nec alio modo ventilatis humoribus, æger male habere cæpit, & præter continuam febrim, arthritidem incidit vagam.* Quando enim cunque corpus quoddam spasmo obnoxium est; omnes motus atque functiones vitales inordinate succedunt. Fiunt nimirum hinc inde stagnationes ac congestiones humorum, maxime si hi abundaverint; & imminuuntur motus secretorii, & excretorii, præprimis qui per cutim salutari consilio contingunt: inde vero generatur impuritas humorum salsa sulphurea, acris, quæ & febrium & dolorum arthriticorum pabulum existit, atque nutrimentum.

(e) *Singulo vere redierunt motus arthritici.* Constans confirmat observatio, omnes morbos spasmodicæ indolis, veluti sunt arthritides, asthmata convulsiva, febres phreneticæ, paroxysmi hypochondriaci, melancholici, maniaci, affectus rheumatici, pleuritides spuriæ &c. circa vernale potissimum recrudescere æquinoctium; maxime si tempestivis venæ sectionibus, aut congruis evacuantibus haud præveniantur. Hoc enim tempore turgescunt ac commoventur humores; fluidi nervei influxus in partes musculosas atque nerveas fit copiosior; hinc motus intenduntur, ac irregulares iterum excitantur.

(f) *Præcesserunt arthritidem efflorescentiæ herpeticæ & rodentes manuum; quibus evanescentibus successit arthritis.* Ex hoc momento clarissime patet, caussam dolorum atque spasmorum arthriticorum esse serum impurom, salinum, ac ferme causticum: quod per habitum corporis foras propulsum, internas partes nervosas relinquit, easque ab omni spasmo liberas esse sinit; idem vero intra corpus remanens incumbit dictis partibus, & illas ad stricturas proritat.

(g) *Instituta venæ sectione pariter ac scarificatione, inflicto fonticulo, & potis Pyrmontanis acidulis remiserunt & scabies, & arthriticæ accessiones.* Ratio in aprico est: namque iis subsidiis abundantia humorum imminuta, & per acidulas excretiones per omnia emunctoria fuere adjuta, hinc universa humorum massa depurata.

(h) *Observavit æger, ac si arthritis per spinam dorsi ad cervicem ascenderit, ibidemque firmas egerit radices.* Nimirum in omnibus spasmodicis ac convulsivis affectibus, medullæ spinali, sensibilissimis ac nervosis admodum membranis investitæ, multosque nervos emittenti singularis debetur animadversio; quippe quæ principalem motuum spasmodicorum sedem constituit, unde hi per omnes corporis partes distribuuntur. Hoc eo clarius confirmatur exemplo rigoris, qui in febribus occurrit intermittentibus, paroxysmorum hypochondriaco spasmodicorum, ac omnium ferme hæmorrhagiarum: ubi primum observantur dorsi, & maxime circa lumbos dolores; artus externi refrigescunt; humoresque ad interiora, cor potissimum & pectus compelluntur, & varia inducunt symptomata. Quare etiam vero videtur simillimum, quod in præsenti casu materia arthritica caustica ad membranas medullæ spinalis superioris decubuerit, & hinc partim externas capitis partes, maxime occipitis musculos, partim internos faucium musculos spasmis adfecerit.

(i) *Tribus abhinc annis spiratio angustior esse cæpit, cum tussi sicca, quæ magis magisque invaluit.* Frequentissimum est, affectibus arthriticis atque podagricis remittentibus, vel retropulsis plane succedere morbos asthmaticos. Arthriticum enim serum ad partes septi transversi nervosas, tunicas bronchiorum nerveas, & musculorum intercostalium membranas devolvitur; quas convellendo non solum spirationem impedit, verum etiam liberum sanguinis per pulmones & cordis ventriculos remoratur circuitum: unde non solum functiones naturales insigniter turbantur, sed & ipsa viscerum læsio metuenda est.

(k) *Post aquarum Pyrmontanarum, licet tepide potarum usum affectus asthmatico-spasmodicus adeo increvit, ut æger suffocari fere videretur.* Non enim ignorari oportet, aquas minerales in asthmate spasmodico graviori, maxime sub illius paroxysmo aut cautissime aut plane non adhibendas esse. Namque ut taceam, spasmodicas in hisce morbis stricturas liberum earum aquarum per vasa sanguinea impedire transitum, ac hinc facillime hydropem pectoris inducere posse: constat minerales, maxime Pyrmontanas aquas principium partim martiale, adstringens, partim spirituosum aëreo æthereo elasticum fovere, ideoque omnes motus potenter excitare. Quamobrem sicuti in temperamentis languidis, & ubi progressus humorum est torpidior, divinam fere exserunt operam: ita in motuum intensione majus damnum inferre solent.

(l) *Hac hyeme post excandescentiam præcordiorum anxietas majus sumsit incrementum.* Neque etiam mirum; nihil enim in affectibus spasmodicis ex vitio nervosarum partium subortis majorem parere potest noxam, quam corporis refrigeratio, & animi affectus; qui cane pejus & angue sunt evitandi.

(m) *Tribus novissimis septimanis affectus spasmodicus atque asthmaticus, versus nocturnum maxime tempus admodum fuit exacerbatus; nimirum pectus valide constringitur, artus extremi refrigescunt, venæ subsident, tussis urget sicca atque molesta, cordis palpitatio, pulsus durus, inæqualis, parvus & intermittens.* Omnia hæc symptomata spasmis debentur, partim qui præcordia occupant, partim qui cor & tunicas arteriarum nerveo musculosas obsident, ideoque motum cordis & arteriarum alterant. In hoc autem rerum statu facillime in ventriculis & canalibus cordis generari solet polypus: namque dum cruor in corde, ejusque vasis stagnat, valido cordis motu fit, ut partes solidescentes sanguinis comprimantur, ac polyposum forment concrementum; fluidiores autem per poros auricularum cordis in pericardium veluti percolentur, & mora temporis ex hac lymphæ secessione ac extravasatione hydrops pectoris suboriri potest.

(n) *Videtur ægro, ac si in regione epigastrica frustum quoddam instar pali esset infixum, quod impediret spirationem liberam.* In asthmate spasmodico ventriculus atque superiora intestina plerumque simul solent esse constricta. Quandocunque igitur orificia ventriculi spasmo sunt occlusa: flatus, exire nescii, in eo cumulantur, eundem distendunt, hinc descensum septi transversi impediunt, & respirationem reddunt difficilem; adeo ut sub inspirationis actu renisus quidam in iis sentiatur regioni-

regionibus, & explosis per apertum finistrum ventriculi orificium ructibus, aërem liberrime attrahere liceat.

(o) *Alvi successus est naturalis, nec stipatur multis flatulentiis.* Ex hoc symptomate elucescit, spasmos superiores duntaxat regiones, pectus, ventriculum atque transversum obsedisse septum; & ab his libera intestina, bono sane præsagio, naturali adhuc pollere tono atque robore.

(p) *Urina redditur rubicunda, & crystallos tartareos ad latera matulæ deponit.* Hinc patet, insignem adhuc humorum impuritatem, intemperiem, & dyscrasiam salsam, sulphuream, scorbuticamque esse præsto; quæ novum continuumque stricturis spasmodicis suppeditat pabulum.

(q) *Vultus est ex livido pallidus.* Hic indicat cachexiam imminentem; quæ si hepatis, cujus officium est sordes sulphureo-salino-alcalinas à massa sanguinea separare, obstructio forsitan accesserit, facile in tumores œdematosos, ac ipsum hydropem ascitem transire potest.

(r) *Cœna ægrotanti multas progenerat molestias.* Nam propter spasmos primarum viarum vis digestiva vitiatur, flatusque generantur, qui præcordiorum anxietates magis adaugent.

(s) *A pulveribus antispasmodicis levamen percepit æger; contra vero ab omnibus calidioribus remediis, vino, quin & laxantibus majus sentit virium decrementum.* Neque etiam mirum: Cum enim totus morbus cum omnibus ipsius symptomatibus à spasmodicis tunicarum nervearum constrictionibus, & hinc impedito transitu humorum per pectus suam traxit originem: mox liquet, omnia remedia, quæ vel fluidorum commotionem excitant, vel solidorum motum adaugent, nociva esse; quæ autem relaxant ac blande demulcent, veluti sunt diaphoretica fixa atque nitrosa, egregias omnino edere debere virtutes.

Consilium.

Ex præmissa epicrisi satis perspiciet æger, quo laboret morbo, & quæ illius sit caussa: restat ergo, ut curandi rationem addam. Verum enim vero hujus felicem eventum obtineri posse, tantum non despero; cum malum inveteratum non in fluidis tantum, sed & in solidis partibus altas egisse radices, extra omne existit dubium. Non tamen ideo plane deserere oportet ægrotum, sed eo potius summis anniti viribus, ut saltem aliquod ipsi feratur levamen, ac majora mala, veluti sunt hydrops & aridura partium superiorum arceantur. Quos ut consequamur scopos; internum aquarum mineralium usum prorsus interdico, & illas magis externe in balneorum forma adhibenda suadeo; quas inter balnea Tœplicensia, Amasiana, & Wisbadensia reliquis palmam præripiunt. Quod si autem iis uti haud placuerit: consulo ut per quatuor circiter hebdomades, bis quotidie, mane scilicet, ac vesperi usurpentur balnea artificialia, ex aqua fluviatili, floribus chamæmeli, & triticeis furfuribus facculo inclusis concinnata. Hæc temperata ac tepidiora duntaxat æger ingrediatur, iisque, capite probe munito, ne vapor illud feriat, per dimidiam horam umbilico tenus insideat; tum lectum conscendat, in eoque aliquot sequentis infusi hauriat vascula: Recipe herbæ salviæ, betonicæ, veronicæ ana manipulum unum, florum chamæmeli, summitatum millefolii ana manipulum dimidium, seminis fœniculi drachmas duas; adsperge olei tartari per deliquium guttas XXX. Conc. Cont. D.

Præterea laudo usum lactis asinini, duabus partibus cum una aquarum Selteranarum permixti; cujus tepidioris binas libras mane pariter, ac hora vespertina quinta assumat; simul vero omnes acidos, salitos, ac concoctu difficiliores cibos evitet, vinum fugiat, & pro potu ordinario sequenti utatur decocto: Recipe radicis scorzoneræ, rasuræ cornu cervi ana uncias tres, radicis cichorei, pœoniæ ana unciam unam, seminis fœniculi, anisi stellati ana drachmas tres. Conc. Cont. D. S. species, quarum binæ unciæ in tribus aquæ mensuris per horam dimidiam coquantur. Quæ si arriserint, suaderem, ut per septem dies æger primum potaret lac commendatum cum acidulis; deinceps septem dies balneis transigeret; & hæc ita invicem alternaret aliquoties. Alvo segni vel passulis rhabarbarinis, vel, si stomachus tulerit, manna in lacte soluta succurretur commode: & ante omnia rectæ vivendi rationi incumbere, hinc corpus sub serena tempestate modice movere, ab omnibus mentis affectibus, meditationibus, sermonibus &c. abstinere oportet. Denique vero pulverem meum bezoardicum cum nitro mixtum, & liquorem anodynum mineralem valde commendo; quoniam hæc bina remedia in ejusmodi affectibus semper deprehendi præstantissima.

CASUS XCII.

De asthmate spasmodico cum tumore testis sinistri.

Persona Serenissima LI. annorum, temperamenti sanguineo-melancholici, staturæ mediocris, habitus pinguioris, ac robusti corporis, octodecim abhinc annis de tensivo pectoris sinistri dolore, ac angusta spiratione conqueri cœpit. Hæc symptomata postquam satis diu duraverunt, post usum denique aquarum Amasianarum remiserunt quidem, & æger illibata gavisus est sanitate: verum tamen sub fortiori corporis motu adhuc urget spirandi angustia, & singulo insuper vere vehementiore tussi, eaque humida solicitari suevit. Elapso novissime autumno increvit anhelitus difficilis sine tussi, sed cordis palpitatione stipatus, & ad hanc usque diem tanta affligit vehementia, ut inter eundum pariter atque sedendum absque ulla data caussa cor vehementer pulsare incipiat, adeo ut adstantes hunc motum ipsi videre queant. Imminente paroxysmo inspiratio ægro videtur frigidior; atque fauces cum linguæ apice sunt frigidæ: tum sequitur accessio, quæ de die mox sæpius, mox rarius supervenit. Præprimis observatum fuit, mane potissimum hora quinta, qua evigilat æger, compressionem pectoris, spirandi difficultatem, cordis palpitationem cum largo sudore accedere; tum postquam surrexit, cordis motum admodum augeri; post sumtum cibum aut haustum vini, jentaculum, prandium, cœnam remittere, deinceps recrudescere iterum. Vesperi nocturnoque tempore omnia exacerbantur, & per totam noctem continua est pectoris pressio, ac renisus veluti quidam, qui pulmonum expansionem prohibet: quibus demum accedit flatulentia, malum exasperans, illudque explosis ructibus levans.

Cæterum æger per duodecim jam annos singula æstate hæmorrhoidum satis largum fluorem, octo dies inhærentem tolerare suevit: appetitu gaudet integro, somno placido; pro potu ordinario utitur vino vel Mosellano vel Burgundiaco, & deco-

decocto ex radice sarsaparillæ, chinæ & cinnamomo parato: alvus quotidie bis vel ter suo fungitur officio; & ipse corpus suum vel ambulando vel equitando sedulo movet. Vena circa utrumque æquinoctium in pede tunditur, & qui novissime detractus fuit cruor, admodum fibrosus adparuit; iisdem temporibus, vere nimirum & autumno ineuntibus per sex semper dies decoctum antiscorbuticum ex herbis atque radicibus potare, ac omni æstate aquis Amasianis haud sine fructu uti suevit. Præterea nullas adlubet medicinas, nisi pulverem præcipitantem, tuasque nonnunquam balsamicas pilulas, non sine levamine. His denique molestiis ante septennium accessit tumor testiculi sinistri; qui cum novissimo abhinc biennio ad pugni magnitudinem increvit, & durus sit absque doloribus: serenissimum ægrum adhuc magis reddit solicitum. Quare tuum consilium scire cupit, & doceri potissimum avet, quo laboret morbo? quibus ille tollendus sit remediis? & quomodo testis tumor tractandus?

Consultatio.

Accepi litteras, quibus adversa Serenissimi Principis describitur valetudo: de qua ut mentem meam exponam, & primæ quæstioni: quisnam sit, quo laborat, morbus? faciam satis: non dubito quin illum asthmatis convulsivi seu spasmodici nomine insigniam; quod in spasmodica tam septi transversi, quam membranarum nerveo-fibrosarum, quæ bronchia ac vesiculas pulmonum constituunt, & denique partium vicinarum, œsophagi atque faucium constrictione consistit. Quando enim cunque organa spirationi inservientia, veluti sunt pulmones ac diaphragma, violenter constricta debitam subire expansionem interdicuntur: fit inde, ut æquabilis humorum ex uno cordis ventriculo in alterum circuitus, eorumque per vasa coronaria ac ipsam cordis substantiam progressus impediatur, hinc systole atque diastole cordis vitietur, & denique non solum præcordiorum anxietates, pectoris compressiones, ac spirationis difficultates; verum etiam ob spasmum ad vicinas partes protensum, refrigeratio linguæ atque faucium inducantur. Quod si vero ulterius disquiram, quænam horum pectoralium spasmorum caussa sit: hanc in polyposo vel sinistri cordis ventriculi, vel arteriæ magnæ concremento, quod teste cadaverum his morbis peremtorum sectione, frequentior asthmatis convulsivi caussa esse solet, quærendam esse, vero mihi videtur simillimum. Multa enim sunt, quæ hoc credere jubent, momenta: nimirum primum tensivus ille ac premens in pectore sinistro sensus, ac si quicquam hæreret ibidem, quod prohiberet spirationem; deinceps hujus sensationis diuturnitas, quæ per sedecim jam annos cum anhelitu gravi inhæsit: tum cordis conjuncta palpitatio, quæ tantum non semper cordis polypos imitari solet. Quod si enim affluus per venam pulmonalem cruor, in sinistro cordis sinu haud amplum satis semet expandendi inveniat spatium: distendit ille violenter cor æque ac vasa illius, maxime arteriosa, hinc inducit convulsivum cordis motum, sive palpitationem. Interim cum pulmones ab humoribus per arteriam pulmonalem assidue in illos compulsis se non sufficienter liberare possunt: enascuntur exinde spirationis simul impedimenta. Non minus quoque justam polypum suspicandi occasionem præbet illud momentum, quo præcordiorum anxietas ac pectoris compressio à multa sermocinatione, vel ascensu per scalas magis exacerbantur; quoniam hisce caussis major ac velocior cruoris per cor & pulmones fit circulatio. Hinc quoque in præsenti morbo, ejusque paroxysmo pulsum fore inæqualem ac intermittentem, polypo laborantibus familiarem, omnino credo. Porro etiam, ut pulypi præsentiam suspicer, fecit habitus corporis obesus & sanguine plenus, quo serenissimum gaudere ægrum legi: in hisce enim subjectis facillimum est, ut post assumtum corpore calente frigidiorem potum, vel etiam pota calidiora vina, valde acida, veluti Rhenanum est, polyposa generentur, & augeantur concrementa. Et denique non leve pro demonstrando polypo est argumentum, cruor ex vena missus fibrosus; qui ad conglutinationem polyposam admodum est opportunus. Hæc vero symptomata, quod in serenissimo principe post sumtos cibos vel potus remittant; sæpius observavi in asthmate convulsivo infestatis subjectis; cujus momenti ratio in ventriculo quærenda est. Hic etenim, tanquam nervosa admodum, & cum reliquo nervoso genere insigni consensu gaudens pars, si vacuus à cibis est, ob eundem consensum pariter constringitur spasmis; hinc malum pectoris, ac spirationis vitium magis adauget: quando vero assumtis cibis vel potibus ille repletur, fit major humectatio, relaxatio ac expansio tunicarum; hinc remittit spasmus ventriculi, & per consensum etiam pectoris. Ex iisdem denique stricturis vi consensus ad intestina propagatis, horumque motum perislalticum labefactantibus generantur flatus; qui hinc inde in flexuris intestinorum subsistentes, pectoris molestiam magis exacerbant.

Quod itaque attinet hujus mali curationem; illam penitus assequi, admodum erit difficile. Non enim solum polyposæ id indicant concretiones, quæ ægerrime resolvi possunt; verum etiam mali diuturnitas, qua irregulares ac violenti hi motus in habitum ferme ac alteram degenerarunt naturam. Quamobrem hi duntaxat supersunt curationis scopi; ut præpediamus majus mali incrementum, & arceamus metuendum pectoris hydropem, suffocationem, vel cachexiam cum livido faciei colore, aridura superioris & tumore inferioris corporis stipatam; quæ vitia plerumque nostrum affectum sequi solent. Hisce scopis obtinendis haud alienum fuisset, thermis Carolinis, maxime molaribus, & posthæc balneis Tœplicensibus tempestive uti: haud enim rara sunt exempla, hypochundriacos, hæmorrhoidarios, asthmate laborantes his subsidiis perfecte fuisse sanatos. Cæterum major reconvalescentiæ spes affulget, si nullus adhuc præsto fuerit polypus; id quod ex pulsu æquali & minus intermittente cognoscetur. Quare omne curationis momentum absolvi credo, si genus nervosum corroborare, spasmodicas ventriculi pariter ac pectoris stricturas consopire, & liberum humorum per viscera abdominis, maxime pulmones circulum promovere annitamur.

Quos ut consequamur fines; operæ erit pretium, ante singulum novilunium binas cucurbitulas femoribus, totidemque suris cum scarificatione admovere: has enim securioris usus esse, quam venæ sectionem deprehendi; quoniam nimia, quæ per hanc emittitur, cruoris copia nervosas partes magis debilitat, & ad subeundos spasmos magis reddit idoneas. Deinceps, nisi tumor occupaverit pedes, egregiam pollicentur

opem

opem pediluvia temperata, atque tepidissima, qualia continua aquæ calidæ affusione conservari possunt. Parantur illa ex aqua fluviatili, cinerum clavellatorum uncia circiter una & floribus chamæmeli: & omni vespera adhibentur ita, ut ad suras usque pedes per horam dimidiam iis immittantur. Hæc enim excellentem vim humores à pectore ad inferiores partes derivandi possident; cum in hisce morbis plerumque pedes frigidi, & urina pallida esse soleant; & eo præstantiorem exserent virtutem, si forsitan subfuerit retropulsio materiæ arthriticæ vel podagricæ, quæ sæpius partibus nervosis spirationi inservientibus incumbere, ideoque difficultatem spirandi inducere deprehenditur. Præterea suadeo, ut serenissimus æger omnem fugiat cerevisiam, & pro potu ordinario utatur decocto ex radice sarsaparillæ, cortice ligni sassafras & corticibus citri vel aurantiorum parato: sub epulis autem vinum Mosellanum bibat; quoniam vinum rubrum, quod vocant Pontac, & Burgundiacum in his affectibus minus est opportunum.

Inter pharmaca hortor, ut brevi ante epulas sequentis pulveris dosis ex aqua cerasorum nigrorum assumatur: Recipe lapidum cancrorum, nitri purificati, solutionis oculorum cancri, tartari vitriolati ana drachmam unam. M. f. pulvis div. in octo partes: & præterea alternis diebus vesperi hæ deglutiantur pilulæ: Recipe extracti summitatum millefolii, florum chamæmeli, pulveris chinæ ana drachmas duas, extracti centaurii minoris drachmam unam, extracti hellebori nigri, pulveris caryophyllorum, cinnabaris nativæ præparatæ ana drachmam semis, croci, castorei ana grana decem. M. f. l. a. pilulæ ex drachma dimidia no. XX. Circa vivendi rationem evitare oportet omnes cibos flatulentos, concoctu difficiles, salitos, acidos; nec alios nimis avide ingurgitare; arcere frigus, humidumque aërem, ac ab omnibus mentis affectibus probe cavere.

Si denique juxta tertiam quæstionem testiculi tumorem dispiciam; illum, cum jam inveteratus sit, omnem remediorum vim elusurum credo. Quod si autem recentes sint ejusmodi tumores; eos sæpenumero fomentis calidis, ac emplastro de ranis cum mercurio Vigonis, cum emplastro de meliloto, ac diachylo cum gummatibus permixto discussos vidi ac profligatos. Fomentatio nimirum ter quotidie sequenti instituitur ratione: Æger insideat sellæ perforatæ, cui in patina quadam suppositum sit decoctum ex Semine lini, floribus chamæmeli, liliorum alborum & rapis confectum: hujus vapor admittendus est ano atque pudendis; & ut ille continuus sit, decocto allegato sæpius injiciantur candentes lateres. Sic fomentato scroto imponitur commendatum emplastrum. Nescio autem, num spirandi angustia permiserit hanc fomentationem: quæ ceteroquin non solum testis tumori, verum etiam ipsis spasmis relaxandis insignem feret opem.

Relatio.

Hæc medicamina à Serenissimo Principe rite usurpata egregium præstiterunt levamen: siquidem post pediluvia potissimum podagra in pedibus erupit, hæmorrhoides fluere cœperunt per quatuor hebdomades, & hinc cordis palpitatio ac spiratio difficilis admodum remiserunt, ut æger absque molestia scalas scandere potuerit. Verum cum adhuc compressionis ac tensionis in pectore sensus inhæreret, suasi, ut commendatis insisteretur remediis, ac præterea elixirium alcalinum temperatum amarum cum tinctura tartari ac essentia corticum aurantiorum remixtum sub epulis adhiberetur.

CASUS XCIII.

De cura asthmatis spasmodici & hydropis perperam instituta.

Notatu sane est dignissima, quæ mecum communicata fuit, morbi historia, qui virum quendam illustrem infestavit, ac penitus tandem e medio sustulit. Ille nimirum LII. annos natus, gibbosus, debilioris constitutionis, cibisque concoctu difficilioribus absque masticatione vesci suetus, à prima ferme infantia & crebro salivæ effluxu, & frequentibus catarrhis sollicitatus fuit. Et quamvis per viginti jam annos singulis mensibus fluor hæmorrhoidum, per binos vel quatuor semper dies inhærens accesserit: attamen hoc tempore frequentes podagræ, chiragræque insultus, & anno 1711 iterum nigrum toleravit. Mense anni 1722. Augusto, cum per tres hebdomades podagræ tormentis excruciatus, ab eaque nondum penitus liberatus, iter aliquot milliarium sub aëre humido, ac inimico institueret, diætæque indulgeret irregulari: nihilo minus à doloribus factus est successive immunis; sed proximo abhinc semestri uterque pedum, altera manus atque facies intumescere cœperunt. Consultus medicus, hæc symptomata, à retrocedente podagra derivans, hanc pediluviis, hirudinibus adplicatis, & admotis plantis pedum cucurbitulis revocare intendit. Verum haud ita multo post vesperi ex improviso de compressione, ac tensione pectoris, tussi sicca, & insigni languore totius corporis conqueri cœpit æger, noctemque transegit turbulentam. Postridie, cum assumto prandio liberaliori in horto obambularet; subitaneo quodam affectu veluti suffocativo corripiebatur; sub quo ægre trahebat spiritum; labia expallescebant; vultus rubebat, pulsus ferebatur debilis & intermittens, oculi apparebant concavi, gelidus sudor perfundebat corpus, vomebat, manus atque facies leviter convellebantur, ac ipsa quasi mortis signa accedebant per tres dies inhærentia. Adhibitis ergo remediis maxime confortantibus, melius quidem habere videbatur; at cum corporis urgeret languor, alter vocatus medicus præter medicamina à priori commendata ordinavit aliquot croci martis grana, & infusum ex herbis amaricantibus ac limatura martis paratum bis quotidie capiendum dedit. Sed & his nequicquam proficientibus, tertius accitus medicus, aquam in abdomine extravasatam contineri putavit, & ideo aquæ laxativæ Viennensis uncias duas cum uno arcani duplicati scrupulo exhibuit, quæ novies alvum movit, & præterea quosdam pulveres absorbentes propinavit. His per triduum usurpatis, ejusdem aquæ laxativæ unciæ tres cum dimidia, & una mannæ porrigebantur: unde iterum novies subducebatur alvus, ac abdomen subsidebat aliquantulum. Quarto Iduum Junii, postquam exhibiti erant pulveres absorbentes salini, denuo accepit purgans ex cremoris tartari, radicis jalappæ ana granis XV. Scammonii sulphurati granis duobus & salis absynthii scrupulo uno paratum; ex quo undecies deposuit alvum. XV.

Cal. Julii repetebatur haud sine levamine aqua laxativa cum manna ; & postridie ab extero medico commendabantur hydragoga, ac in illis gummi guttæ : cujus etiam X. grana in pilularum formam redacta, frustra contradicente medico ordinario, quotidie per quinque dies dabantur ; sequenti autem octiduo ad tredecim quotidie exhibebantur grana : quæ quidem alvum potenter solverunt, sed inextinguibilem induxerunt sitim. Tum ab eodem medico commendatum lac asininum per quinque dies, interposita alternis diebus ex millepedibus potione potabatur: ex qua in ardorem præternaturalem, capitis dolores & faucium aciditatem incidebat illustris æger. Pridie Non. Augusti tredecim pilularum hydragogarum granis iterum adsumtis, sequentibus XII. diebus continuabatur potus lactis asinini: XIV. Cal. Sept. sumebat easdem pilulas hydragogas, eodemque die de convulsiva pectoris compressione conquerebatur, & in illud transiisse podagram credebat. XII. & XI. Cal. Sept. præter lac sæpius memoratum vorare debebat electuarium ex gummi ammoniaco, millepedibus, antimonio diaphoretico, extracto absynthii & centaurii minoris, syrupo & conserva absynthii confectum. X. & IX. Calend. præter idem lac exhibebantur rursus pilulæ hydragogæ, & reliquis hujus mensis diebus usus lactis protrahebatur : quarum tribus ultimis pessime habere cœpit ægrotans, noctes habuit insomnes, ingenti siti ac faucium ariditate torquebatur, vomituriebat & denique ipsam lienteriam incidebat. Hinc finita lactis curatione, ad curam cum viperis instituendam descendebatur. Nimirum sumta ipsis Septembris Calendis Rhabarbari drachma dimidia, & inde alvo quinquies soluta, vomituque concitato, sequentibus novem diebus quotidie pulvis viperarum cum absorbente mixtus dabatur ; ex quibus non nisi nausea, crebri vomitus, ac ingentia imi ventris tormina suboriebantur. Quarto iduum Septembris adhibuit rhabarbari scrupulos duos cum salis Epsoniensis drachmis quinque: unde quinquies alvum deposuit, & abdomen magis intumuit ; postridie pulvis viperarum ; pridie Iduum pilulæ supra recensitæ hydragogæ granis XIV. & uncia salis Epsoniensis dabantur, vomitum concitantes, & alvum quater moventes. Tum repetebatur pulvis viperarum, sed XVII. Calend. octobris intumescebat venter, rubebat facies, arteriarum pulsus erat languidus, ac æger suffocari ferme videbatur. Quare XVI. Calend. propinabatur laxans ex aquæ laxativæ unciis tribus, & dimidia, & mannæ, syrupi de spina cervina ana uncia, arcani duplicati uncia dimidia concinnatum ; quod duodecies alvum movit, ingentia ventris tormina, vomitus, ac incredibilem excitavit languorem. Nec detumuit abdomen, licet XV. XIV. & XIII. Calend. oct. pulvis viperarum repeteretur, & XII. Cal. pulvere laxante ex rhabarbaro, resina Jalappæ & scammonio sulphurato ingens aquæ per novem sedes subduceretur quantitas. Nihilo tamen minus reliquis hujus mensis diebus, mox supra allegatum electuarium, mox juscula viperarum, mox pulveres laxantes infelici semper effectu adhibebantur.

Sub auspiciis mensis Octobris deveniebat medicus absoluta viperarum cura, ad usum Tincturæ cujusdam solis ; cujus arcana erat compositio. Dabatur ea per totum mensem, interpositis modo pilulis, quæ continebant gummi guttæ, modo manna cum tartaro solubili, modo clysteribus ; sed tantum abest, ut levamen sequeretur, ut potius præter omnium symptomatum exacerbationem continua vomituritio, ac nonnunquam animi deliquia accederent. Hinc pridie Calendarum Novembris exhibebatur secretum pro hydrope, quod intra nycthemeron ter sumtum insignem præcordiorum anxietatem, assiduam nauseam, copiosos sudores excitabat: quibus, cum clysteres cum therebinthina mixti opponerentur, mentis defectiones, continua ad movendum proclivitas, salivæ fluxio, pulsus debilis ac perpetuæ superveniebant vigiliæ ; atque ad diem IV. Nonarum Nov. persistebant. Tum III. Nonar. subducta per injectum clysterem, aterrima saburra, melius paullo habuit : ipsis Nonis melancholicæ cogitationes mentem cruciabant ; quibus postridie paullulum remittentibus, Quinto Iduum dabatur infusum laxans ex hellebori nigri, & seminis anisi ana uncia una, herbæ absynthii manipulo dimidio, cum vini Mosellani unciis tribus & aquæ fontanæ libra infundendum : quod bis quotidie pondere IV. unciarum sumsit. IV. Iduum pilularum ex gummi guttæ hydragogarum XV. grana iterum propinabantur ; quæ quidem largam subducebant aquarum copiam ; æger autem male habere cœpit, noctem habebat insomnem, & mane veternum incidebat. Neque tamen minus III. Iduum repetebantur XIII. grana dictarum pilularum, ex quibus major reddebatur vomendi conatus, pulsus celer ac suppressus, calor intensus & sitis accedebat ; quid? quod postridie omnia ruerent in deterius, & quamvis adhuc mane mixtura confortans, circa meridiem jusculum viperarum porrigerentur, tamen hora octava vespertina illustris æger suffocatus exspiravit animam.

Secatum postridie defuncti corpus, in imo ventre, plus quam decem aquæ mensuras continebat: hepar erat flaccidum, colore fuscum, & ne quidem vestigium præsentis felleæ vesiculæ ostendebat: contra vero cholidochus ductus adeo erat constrictus, ut vix stylum admitteret. Ventriculus pariter flaccidus, ab uno orificio ad alterum inflammatus, obscure rubicundus, venisque sanguine fartis præditus adparebat : eadem erat facies intestinorum, flatibus insuper ultra modum distentorum. Pancreas tantum non totum ab ulcere consumtum ; & in rene sinistro fere putrido calculus magnitudine amygdalæ in conspectum veniebat. Pulmones parvi, flaccidi ac veluti exarefacti videbantur ; spina dorsi figuram litteræ S. repræsentabat ; sed reliqua denique viscera, cor, septum transversum, mesenterium, caput & cerebrum nihil monstrabant præternaturale. Hac igitur præmissa morbi & mortis historia, quæstio incidit : num institutæ medicationes juxta regulas artis & rationales indicationes fuerint administratæ ? anne potius alia medendi ratione vita defuncti adhuc conservari potuisset? Quamvis autem haud iverim inficias, me in hisce casibus, in quibus sæpius unus medicus alterius famæ quid detrahere cupit, & qui demum contemtum artis pariunt, malle suspendere meum judicium : verum tamen cum & illustris defunctus, & concurrentes medici mihi sint ignoti ; & præterea hic casus multos forsitan cautius mercari docuerit ; haud potui, quin, quæ sentiam, libere eloquar.

Multa ergo occurrunt momenta, quibus calculum meum addere non possum ; & præprimis censendus mihi videtur intempestivus ac nimium copiosus purgantium drasticorum, maxime gummi guttæ per totum morbi decursum adhibiti usus. Namque 1. hoc gummi inter purgantia validiora,

quæ ex principio virulento, motibus vitalibus admodum infenso agunt, esse collocandum; non solum unanimis omnium medicorum consensus adfirmat, verum etiam ex symptomatibus, quæ X. vel XV. granis datum excitavit, satis elucescit: siquidem membranas ventriculi ac intestinorum nerveas potenter vellicavit, nauseam, vomitus, alvinas dejectiones, languorem corporis, tussim, æstum præternaturalem, & animi deliquia induxit. Neque etiam mirum: nam 2. juxta *Bontii* librum *de medicina Indorum* hoc gummi est succus esulæ Indicæ concretus; & de esulis generatim constat, quod foveant succum lacteum, virtutis valde corrosivæ, inflammatoriæ & vesicas excitantis. Hinc quoque 3. hoc purgans, majori quantitate sumtum, omnes vitales motus pervertere, ac ipsam mortem inferre potest: quemadmodum M. N. C. dec. I. anno VIII. obs. 82. recensent casum de hydropico, qui adhibita hujus gummi drachma dimidia, ἄνω καὶ κάτω vehementer purgatus, animi incidit defectiones cum insequuta morte. 4. Certum enim est, quod omnia ejusmodi drastica purgantia sua natura non tantum partibus corporis nostri subtilioribus, motum & impetum facientibus inimica valde sint; verum etiam solidas partes, maxime ventriculi & intestinorum nerveas potenter adficiant, & illas vi principii, quod foventi sulphurei, ad violentos & irregulares motus proritent. Eo clarius adparet, hoc purgans in nostro casu, maxime tam larga copia propinatum admodum fuisse nocivum; si ægrotantis constitutio consideretur. Fuit enim ille gibbosus jam LII. annos natus, tenerioris habitus, catarrhis obnoxius, jam dudum hypochondriacus, arthriticus ac hæmorrhoidarius: in quibus subjectis genus nervosum plerumque debile, & in spasmos pariter ac atoniam valde pronum observatur; circulus vero humorum per viscera abdominis, maxime hepar, languidus, & denique tonus primarum viarum labefactatus deprehenditur. Deinceps vero si præsentis morbi originem perscruter; cachecticum illum atque hydropicum affectum minime, more sæpius consueto, ex defectu sanguinis, vel obstructis ac induratis visceribus, vel denique polyposis concrementis natales mutuasse; sed potius ex fluxu hæmorrhoidali suppresso pariter ac materia arthritico-podagrica retenta ac repulsa, & hinc subortis asthmate spasmodico atque oppressione pectoris propullulasse deprehendo. Nihil enim in praxi medica observatur frequentius, quam quod suppressionem ac repulsionem dictorum motuum atque excretionum spasmodicæ partium nervosarum, ventriculi, intestinorum, diaphragmatis atque pulmonalium bronchiorum stricturæ, hinc spiratio angusta, anxia, difficilis, imi ventris tormina, flatulentiæ, collectio multarum sordium, & denique pedum ac abdominis tumores, cachecticus color, & superiorum corporis partium ariduræ presso insequantur pede. Nam asthma spasmodicum in violenta septi transversi constrictione consistere, notum est; neque minus porro Anatomia docet, illius parti nerveo tendinosæ adnexum esse jecur, atque venam cavam illud penetrare ac transire. Hinc vero clarissime patet, impedito diaphragmatis à spasmo, quo agitatur, ascensu atque descensu, non solum sanguinis quoque per hepar ac vicina viscera impediri progressum; verum etiam venam cavam valide comprimi ac coarctari. Inde demum cruor ab extremis partibus, ac abdominis visceribus, jecinore, splene, ventriculo, intestinis atque mesenterio per venam cavam ad cor refluus retardatur, ac in dictarum partium vasis stagnare cogitur. Sub hac porro sanguinis stagnatione serosa colluvies partim extravasatur in porosam partium substantiam; partim eo majori copia vasa lymphatica ingreditur, ea replet, distendit, perrumpit, in cavitatem abdominis profluit, & hinc hydropem, tali ratione ex asthmate spasmodico derivandum producit. Eadem vero scena in nostro defuncto fuit acta; namque primum de spirandi difficultate, ac spasmodicis præcordiorum stricturis conquestus, mox in ipsum incidit hydropem. Hinc eo clarius elucescit, purgantia drastica, tam larga dosi, tamque frequenter usurpata nullum omnino hocce in morbo invenisse locum: cum illa substantia subtili, volatili, acri, ac fere corrosiva partes nerveas totius corporis violenter vellicarunt, ideoque spasmos adauxerunt, liberum humorum progressum eo magis retardarunt, hinc ad vitam conservandam summe necessarias utilium humorum secretiones, & inutilium excretiones suffflaminarunt, & majores humorum congestiones atque stagnationes induxerunt. Hæc proh dolor! infelix eorum in defuncto nostro effectus satis confirmat: quippe qui sub continua ac vehementi alvi dejectione magis intumuit, pejoribusque implicatus fuit symptomatibus. Non minus ab ingentibus abdominis spasmis dependet tam arcta ductus cholidochi constrictio, post mortem reperta.

Non equidem negari potest, dari multa in praxi medicorum exempla, quod in hydrope datum purgans vehementius v. g. elaterium, extractum esulæ, quin & gummi guttæ &c. copiosiori quoque dosi egregium ediderit effectum, & aquas in porosa partium substantia, & visceribus stagnantes large subduxerit. Verum enim vero haud ignorari oportet, hunc effectum non nisi 1. in corporibus robustis, 2. visceribus adhuc integris, neque obstructis, neque induratis, 3. si seri congestio haud à spasmis generata ac sustentata fuerit, & 4. in leucophlegmatia sive anasarca tantummodo, ubi totum intumuit abdomen; non vero in ascite, in qua superioribus partibus aridis, inferiores fiunt tumidæ, duntaxat insequi. Et deinceps in hisce casibus hæc cathartica drastica, nec in mali principio, nec nimis frequenter propinari debent: sed prius humores præparare ac fluxiles reddere, & post purgantia roborantibus uti oportet. Quare illorum usus ad præsentem casum minime adplicari potest; ubi aquosus tumor magis à strictura partium nervosarum, à materia arthritica ipsis incumbente producta spasmodica subortus, & æger hypochondriacus fuit, uti ex avidiori appetitu, sputatione & flatulentia adparet. Riverius, dum de curatione hydropis loquitur, & purgantium meminit, in hæc erumpit verba: *In purgantium administratione observandum est, omnia purgantia fortiora non esse frequentius usurpanda, uti docet Galenus Lib. IX. de locis, quia corpus debilitant, ut postea major aquarum proventus exoriatur, ideoque roborantia & aperientia, frequentius quam purgantia erunt præscribenda: & experientia nos docet, evacuationem in hoc morbo, quæ fit per urinam, melius succedere ea, quæ fit per alvum. Purgationum vice clysteres injici possunt, quibus flatus discutiuntur, aquæ educuntur, & venter imminuitur.* Quam obrem meo quidem arbitrio longe felicius successisset negotium, si suasu medici ordinarii eo tempore, quo defunctus in horto asthma præcordiorum inciderat, eo omnes curationis scopi fuissent intenti, ut materia arthritica foras propulsa, spasmus nervosarum partium consopitus, ac hæmor-

rhoidalis

rhoidalis fluor revocatus fuisset. Hos vero fines impetrare licuisset, tam congruo vivendi genere, quam convenientibus remediis, diaphoreticis cum cinnabari & castoreo; pilulis balsamicis ad mentem Becheri paratis, pediluviis, venæ sectione in pede, hirudinum adplicatione, & sufficienti motu corporis.

Neque etiam subscribere possum usui lactis asinini, qui per totum mensem Augustum, interpositis purgantibus, maxime gummi guttæ protractus fuit. Quamvis enim hocce lac, decenter usurpatum, in phthisi, atrophia, arthritide, atque podagra haud levem præstare opem deprehendatur: attamen in præsenti casu, ubi tonus ventriculi ac intestinorum per crebra purgantia magis labefactatus, & ad has partes insignis vitiosorum humorum saburra invitata fuit, ac denique ipsa cachexia jam invaluit, minime faustum ac salutarem ex illius usu eventum sperare licuit.

Porro quod attinet curationem, quæ per mensem Septembrem, cum viperis, ac interpositis pariter purgantibus instituta fuit: illa sane majorem excitasset usum, si sub morbi principio mense Julio fuisset administrata. Namque crebra constat experientia; viperas & in pulvere & decocto datas virtutem possidere antispasmodicam, acres humores attemperare, transpirationem promovere, ideoque massam sanguineam ab omnibus purgare sordibus.

De effectu autem tincturæ solaris positivum ferre judicium, eo minus valeo, cum illius compositio mihi sit incognita. Interim haud ignorari oportet, nullam adhuc repertam fuisse tincturam solarem, quæ revera continuit aurum solutum; quin simul fuerit aliquantulum corrosiva; talemque maxima cautione adhibendam esse. Contra vero, quæ non est corrosiva, nullum omnino continet aurum; sed hoc ea, qua sumtum fuit, quantitate ex residuo separari potest; & ejusmodi tincturæ virtus vel menstruo aurum solventi, vel aliis ingredientibus debetur. Quæ ergo in nostro casu adhibita fuit tinctura, videtur fere fuisse corrosiva, quoniam sub ejus usu omnia symptomata majus sumserunt incrementum. Cæterum si libere dicam, quæ sentio: vero simillimum mihi est, quod curatio in perillustri ægro consulto tam pomposis fuerit instituta remediis, quæ insignem undique fovent applausum; quo post insequutam mortem in vulgus propagari posset, omnia ac pretiosissima in usum vocata esse subsidia.

Quicquid sit, optassem saltem, ut novissima curatio cautius fuerit instituta; & secretum illud antihydropicum omissum esset, quod procul dubio corrodens fuit ac mercuriale; siquidem exinde pessime habuit æger; copiosus salivam reddidit, ac per anum materiam teterrimam, sanguinis extravasati progeniem excrevit. Et haud satis mirari possum, quod, postquam defunctus ex tam violentis remediis omnibus destitutus fuit viribus, ipsi adhuc vehementiora purgantia, & quidem infusum helleborinum pariter ac XVI. grana gumini guttæ sint propinata. Hæc enim medicamina, eo tempore, eaque ratione adhibita sola suffecerunt, lethalem ventriculi ac intestinorum inducere inflammationem: quæ cum post mortem cum ingenti harum partium inflatione, more hydropicis alias minus consueto, reperta fuerit, ex dictis omnino derivanda est remediis; de quibus omni jure prædicare licet, quud mortem acceleraverint.

CASUS XCIV.

De asthmate spasmodico à potu & victu post iram sumto, & inde adhibitis incongruis medicamentis orto.

Vir annum ætatis agens XXX. constitutionis sanguineæ, vegetæ, habitus corporis spongiosi, & succulenti, post vehementissimam ab ira commotionem, & corporis & artuum tremorem, mox capit cibum in convivio, & præterea potu vini liberaliori ventriculum replet. Hinc noctem habuit valde inquietam cum stricturis noxiis præcordiorum junctam; nisusque vomendi continuus erat, & universi corporis languor. His symptomatibus per aliquot dies inhærentibus superveniunt porro ciborum inadpetentia, pulsus debilis & celer, tabes, febris lenta; sed oris adest siccitas, & humidi adpetentia; color faciei cum albo oculorum flavescit, urina mingitur pauca, sed colore fusca, rubicuna, brunna, valde saturata; alvus est dura, tensaque, difficilius stercus & flatus reddit. Quare plures in consilium vocavit medicos, qui præscripserunt copiosa & varii generis remedia aperientia, emetica, amaricantia stomachica, carminativa; obstructionem hepatis horum malorum caussam esse rati, & stomachum valde imbecillum, debilitatum, & viscida saburra repletum; sed omnia incassum dabantur. Perdurarunt hæ potius molestiæ per tres menses; quorum ultimo accessit ingens asthma spasmodicum, quod nocturno tempore ita adflixit ægrum, ut non in lecto commorari, sed per aliquot horas in conclavi obambulare, & fenestras aperiendo spiritum haurire debuerit. Corpus erat valde tenue, viribus & sanguine consumtum, alvus valde clausa; & in tali rerum statu meum petiit consilium.

Sanatus etiam est sub divino auxilio felicissime à liquore anodyno nostro minerali, 2. usu pulveris præcipitantis nitrosi, 3. infuso theiformi ex floribus chamæmeli vulgaris & romanæ, summitatibus millefolii, floribus salviæ, verbenæ, veronicæ & semine fœniculi præparato; & frequenti usu pediluviorum ex sola aqua dulci paratorum. Postea usus est elixirio balsamico temperato viscerali, quod confici curamus ex extracto rhabarbari & herbarum amaricantium, gummatibus resinoso-balsamicis temperatis; quæ cuncta dissolvuntur in lixivio tenui salis tartari; clysteribus quoque emollientibus sub initio alvum constrictam solvimus; iisque remediis ad mensem usurpatis pristinam restituimus sanitatem.

Epicrisis.

Hic morbus difficilibus complicatus symptomatibus & diuturnior non recte à medicis tractatus fuit, quoniam caussam & originem mali non rite pervestigarunt. Plurimi medicorum hæc versantur in opinione, humorum maxime in morbis peccare vitia, copiam, crassitiem, vel salsam vel acrem credentem qualitatem, & inde fieri infarctus, obstructiones vasorum, stagnationes & rosiones partium: minime vero attendunt, à solo motu solidorum vehementer vitiato ac inverso, sine præcedente omni noxa humorum, mirifice totam functionum

ctionum animalium œconomiam perturbari posse. Inde fit, ut caussa humorum non recte cognita ac perspecta huic removendæ idonea nec invenire, nec opponere sciant subsidia. Exemplum nobis præbet præsens morbi historia, cum vir ille perfecte antea sanus ex solo animi affectu vehementiori, & cibo potuque largiori statim superingesto incidit in grave & diuturnum malum. Medici non attendentes caussam, pugnabant contra hoc malum medicamentis, quæ ad tollenda humorum vitia alias non inepta sunt, nimirum salibus aperitivis, decoctis quoque ex aperientibus, amaris, laxantibus, purgantibus, emeticis, venæ sectione, vesicatoriis, carminativis, stomachicis, & id genus pluribus, sed penitus supervacaneo labore; cum omnia hæc symptomata unice à spastica constrictione generis nervosi, & imprimis ventriculi, maxime pylori, & ductuum biliariorum, septi transversi, ac intestinorum originem suam traxerunt, & postea etiam ex imprudenti remediorum adplicatione magis sustentata & aucta fuerunt. Unde mirum non est, ægrum non potuisse convalescere. Dici enim vix potest, quanta noxa & perniciës repentein destruendo functionum naturalium ordine nasci possit à solo graviori animi affectu, ira vel terrore; si quis mox post eum capit cibum vel potum, multo magis, si hisce nimium repleat corpus. Quotidiana in eo confirmamur experientia, graves & lethales inde provenire afflictiones. Nam ea est omnis affectus natura, & conditio, ut vehementer in systema partium nervosarum operetur, motus systoles & diastoles æquabiles penitus pervertendo: Hinc fit, ut non modo progressus & circulus humorum, sed & inde dependentes motus se & excretorii vitium contrahant, & per consensum afficiantur: quid? quod omnia in corpore humano tum sint perturbata; sub quo statu utique pessimum est, cibo vel potu onerare naturam: Neque enim digestio, concoctio, se & excretio, quæ requiruntur ad cibum & potum naturæ nostræ amicum reddendum, recte fieri possunt. Inde vero cruditates, stagnationes sordium in primis viis suboriuntur, & vera materialis caussa morbi, quæ jam imbecille nervorum genus magis adfligit, progignitur. Ex quo etiam facile reddi potest ratio, cur ante paroxysmum intermittentis febris cibus sumtus ingenti sit detrimento; & potus fontium medicatorum paullo copiosius assumtus post omnem affectum animi interdicendus sit. Præterea ex curatione hujus morbi a nobis facta id in usum practicum depromi potest, sola strictura spastica & ictericiam passionem, & asthma diuturnum fieri posse; & hac sublata per efficacis & probatissima antispasmodica, inter quæ merito eminent liquor noster anodynus mineralis, pulveres nitrosi, pediluvia & clysteres ex chamomilla confecti, ejusmodi morbos curari posse.

Notandum denique hoc loco est quam maxime, in ejusmodi morbis, qui nascuntur vel foventur à vehementi strictura nervosarum partium, ab iracundia, uti v. g. in cardialgia, ictero, asthmate convulsivo, conatu ad vomendum, alvi strictura &c. purgantia fortiora, & emetica venenum esse mortiferum.

CASUS XCV.

De empyemate feliciter curato.

JUvenis generosus XVII. annorum, toleratâ febre acuta, cum æstu atque doloribus in latere sinistro stipata, incidit in diarrhœam & purpuram albam cum summa virium prostratione, tussi sicca, sudotibus nocturnis & tumoribus œdematosis pedum sociatam. Hinc à loco, ubi commorabatur, domum per septem milliaria morti ferme vicinus deportabatur, curæ cujusdam medici tradebatur; ejusque opera frustra usus, ad me confugiebat. Deprehendi ægrum gibbosum, viribus plane destitutum, & sinistro pectore tumorem quendam; ex quo materiam purulentam in pectoris cavitate fluctuari suspicabar. Quare adplicui ipsi emplastrum de meliloto cum spermate ceti: ex quo maturatus ille tandem lanceola incidebatur, & plorabat insignem materiæ purulentæ quantitatem cum egregio ægrotantis levamine. Ex hac porro apertura aër spirabat, perque eam instrumentum exploratorium per quatuordecim uncias in pectoris cavitatem adigi poterat. Elapsis octo diebus, duorum ab hac incisione digitorum latitudine, altera sponte adparuit apertura, pariter in pectoris cavitatem penetrans. Sed postquam interne decoctum ex sarsaparilla mane & vesperi bibendum dabatur; & primum injiciebatur simul, deinceps vero mixtura balsamica ex essentia succini, myrrhæ, aloës & balsamo de Peru injectio facta erat; æger intra annum dimidium perfecte convaluit.

CASUS XCVI.

De rheumatismo pulmonali.

GEnerosus vir, triginta jam septem annos natus, præter variolas in prima infantia facillime superatas, illibata semper gavisus fuit sanitate. Decimo tertio ætatis anno fœdam incidit scabiem, cum turpi pedum exulceratione; ex qua pariter post satis longum tempus liberatus, optime valuit; & non nisi quandoque pustulas in dorso inter scapulas toleravit, molestum inferentes pruritum. Hinc juvenis septemdecim annorum inter Gallos nomen dedit militiæ; & protinus quibusdam bellicis expeditionibus partim versus Romanum imperium, partim versus Belgium factis interfuit. Sub his belli laboribus præter dentium dolores sæpius adfligentes satis bene habuit: anno MDCCVIII. autem, dum in Belgio Gallico ad urbem Condé degeret, tertiana simplici & duplici, invicem alternantibus solicitatus est; ab eaque satis emaciatus, per diuturnum corticis chinæ usum convaluit. At exinde sæpius colli doloribus, phlogosi ac febre erratica infestatus, simulque aliqualem maciem ac catarrhalem corporis dispositionem passus fuit: quæ tamen omnia haud impedierunt, quo minus quandam præ se tulerit sanitatis speciem. Tandem anno MDCCXXV. Febre acuta, à medico pro pleutipneumonia habita prehensus, & ab illius principio ad statum usque delirus, denique non nisi largis, iisque repetitis venæ sectionibus in tantum fuit resti-

restitutus, ut nihilominus quidam capitis dolores restiterint; qui denique diuturna ac convenienti profligati sunt medicatione. Attamen relicta fuit macies, tussis sicca atque pectoris oppressio. His ergo symptomatibus opponebantur juscula medicata ex cancris siccatis, & appropriatis herbis confecta; et, cum felici haud destituerentur effectu, per integrum continuabantur triennium. Quum vero tandem quædam ventriculi accedere videretur debilitatio: alter consultus medicus hoc remedii genus dimisit, & anno MDCCXXIX. curam lactis asinini commendavit. Hæc vernali tempore instituta, egregie prodesse videbatur; per autumnum vero sub adversa tempestate prosequuta, varias excitavit molestias. Quare hac quoque missa increbuit tussis sicca; corpus macilentius redditum, variisque à capite ad pectus defluxionibus obnoxium fuit, cum crebris phlogosibus. Hisce autem malis tantum abest, ut regulari cura ubviam iretur, ut potius hinc inde vagum arriperetur subsidium.

Hinc tandem & ego sub auspiciis præcedentis anni MDCCXXXII. in consilium vocatus, sequentem rerum deprehendi faciem: æger staturæ longioris, habitus macilentioris, temperamenti ad melancholiam proclivis, & ad iracundiam facillimi, tussi inter humidam & siccam media, quasi convulsiva, non solum de die, sed & noctu somnum turbante infestabatur; adpetitu fruebatur irregulari, viribusque ferme exhaustus, tum temporis præscriptis à medico ordinario infusis theiformibus & absorbentibus utebatur. Suspicabar phthyseos hypochondriacæ initium cum scirrhosa pulmonum dispositione; & ex crebris catarrhalibus ad fauces & pectus defluxionibus, seri acrimoniam subesse judicabam: hinc etiam contra aliorum opinionem, si præscriptis aures daret, felicem curationis eventum pollicebar. Eo fine loco Majalis curæ, serum lactis dulce, cujus præparationem ac usum ex scriptis Illustris Hoffmanni didiceram, ordinavi. Namque tres illius libras quotidie mane assumebat æger, & inde egregio cum fructu, & absque ullo virium decremento ter quaterve quotidie alvum deponebat; appetitu ac somno per quadraginta dies satis integro gaudebat, equo corpus movebat quotidie, ac optime habebat. Licet etiam sub hac curatione ex terrore ob inopinatum filii unici ab alto casum suborto, motus febriles incurrerit: illi tamen dato analeptico mox remittentes, non nisi leviorem tussiculam, cum pauca pituitæ rejectione reliquerunt. Abhinc finita lactis potatione, proponebam acidulas Selteranas; quarum primum una cum tribus lactis asinini partibus mixtarum, deinceps æquali combinatarum pondere tres quatuorve singulo mane potabantur libræ. Eædem aquæ cum vino sociatæ potus quoque ordinarii loco sub epulis inserviebant; donec XXVIII. earum lagænæ fuissent exhaustæ. Sub hac medicatione æger quotidie vel ambulando, vel equo vehendo sub cœlo sereno corpus movebat; cæterum egregio fruebatur adpetitu, nullamque præter levissimam tussim, stato tempore hora tertia matutina recurrentem tolerabat molestiam. Neque vero ullum huic curationi interposui laxans, quoniam alvus æque ac aliæ excretiones insigni succedebant fructu sponte, & primæ viæ sub seri lactis usu satis purgatæ videbantur; nec alia dabam remedia, nec ipsum Elixirium viscerale balsamicum Excellentissimi Hoffmanni propinabam, cum æger illud sibi nimis delusorium putaret. Sic vero finita utraque curatione appetitus vigebat optime, corpus augebatur, vires redibant, tussisque plane evanescebat; & licet adventante hyeme recruduerit, adhibitis tamen pectoralibus & laxante mannato cessabat iterum. Circa æquinoctium autumnale, cum æger sanguine abundare mihi videretur, venam in pede secari curaveram; ex quo ipse, tum temporis athletice sanus nullam percepit molestiam. Nec enim antea, nisi summa necessitate coactus venam tundendam præbuerat, sed potius per aliquot annos ab ea operatione abstinuerat; & referebat, cruorem, olim è vena missum semper crusta inflammatoria fuisse investitum. Cæterum hac hyeme, sub sedulo corporis exercitio, præter levissimam quandoque tussim, valuit integre; nec à febre catarrhali, quæ sub hujus anni auspiciis ob humidam ac nebulosam tempestatem cum variis, usque gravioribus hic locorum grassabatur symptomatibus, corripiebatur. Verum enim vero ante quatuordecim dies de mussitante colli dolore, & appetitus imminutione conqueri cœpit, & hinc laxans remedium, sibi semper amicum desideravit; quod etiam ex temperatis aperientibus, & pectoralibus demulcentibus confectum perbiduum cum felici sumsit successu. Altero die, cum cœlum esset serenum, meridianis horis equo profectus rus, ibidem ad vesperam usque in conclavi valde calefacto commorabatur; & post solis occasum domum reversus male habere cœpit. Postridie magno interfuit syuedrio & deinceps inter convivium lusu chartæ lusoriæ ad vesperam usque tempus consumsit. En! autem sub hoc ipso lusu primum frigus dextrum capitis latus occupabat; collum obrigescebat, aoresque dolore prehendebantur insigni; tum refrigescebat spina dorsi, & denique tremulus horror totum concutiebat corpus. Hinc in lectum deportatus, mox lenem percepit æstum, cui protinus leve ac brevius jungebatur delirium. Sed datis demulcentibus, absorbentibus atque diaphoreticis, lenis erumpebat sudor, & morbus intra triduum solvebatur. Abhinc ergo satis quidem bene habet; sed dolor colli adhuc mussitat, adperentia cum somno haud rite sibi constat, & tussis excretione pituitæ stipata adhuc adfligit.

Consultatio.

Postqoam morbum, cujus caussa consultus sum; cum omnibus symptomatibus atque momentis sedulo perpendi; illum veræ phthyseos nomen adhuc minime mereri, exinde conjicio, cum nec ulceratio, nec scirrhositas, nec occultæ vomicæ aut tubercula quædam in pulmonibus se exserant. Libera enim adhuc est spiratio, tussis interdum plane evanescit, nec purulenta spuitur materia, nec febris lenta jungitur. Hanc potius tussim rheumatico-scorbuticam dici debere existimo; quæ à colluvie & congestione seri impuri acrioris in vasis & canalibus bronchiorum orta; à transpiratione vero per frigidum humidumque vere & autumno aërem prohibita, & à diætæ erroribus magis sustentata, & denique ab accedente mala digestione, ac fortibus animi commotionibus adhuc magis adaucta fuit. Nec leviori documento, quod massa humorum vitalium multis scorbuticis scateat sordibus, sunt ipsæ molestiæ, ægrum tam diu, tamque graviter excruciantes: quæ sane temporis mora, nisi tempestiva feratur medela, facillime in atrophiam cum febre lenta atque hectica transire possunt. Quod si vero primam horum malorum originem perscruter; illam meo quidem arbitrio ex venæ sectionibus, quæ io juventutis annis bis terve ad minimum instituendæ fuissent, tum temporis neglectis derivandam esse censeo; quippe quæ juvenes ab affectibus tam acutis, quam longis

longis optime præservare valent. Forsitan etiam nec febres tertiana, aliæque ab ægro toleratæ haud rite fuerunt persanatæ; & hinc viscerum separatoriorum abdominis, glandularumque mesaraicarum malam reliquerunt constitutionem: quo factum esse potuit, ut humores aeres impuri magis augmentatæ increverint. Exinde vero adparet, medicum illum, qui hactenus ægrotantis valetudini remediis diluentibus, demulcentibus, lacte asinino, sero lactis, aquis medicatis &c. prospexuit, & corporis commendavit motum, morbum, illiusque caussas egregie perspexisse. Quare restat duntaxat, ut paucis complectar, qua ratione instanti vere ulterior medela ferri debeat. Hinc ante omnia necessarium duco, ut quam primum fieri potest, ex vena in pede tusa octo cruoris emittantur unciæ, idque singulis octo mensibus repetatur. Hoc præsertim tempore æger in victu, potu, aliisque rebus non naturalibus probe sibi caveat, cibos concoctu difficiles fugiat, aërem frigidum humidumque arceat, & ab omnibus mentis affectibus sedulo abstineat. Deinceps per quinque vel hebsex domades serum lactis adhuc potari suadeo; quod sic paratur: Lactis vaccini aut caprilli sex libræ medicæ, igni admoveantur lenissimo, ut parum ebulliant; tum addito citri succo, quantum bina capiunt cochlearia, iterum ebulliant, donec coaguletur; hinc percoletur & addatur oculorum cancri præparatorum drachma: quæ invicem probe agitentur, ut aciditas infringatur; & denique syrupi papaveris rhœados uncia una immisceatur: ex quo mane calide bibat æger, reliquum sub prandio hauriat frigidum. Non minus inter hanc medicationem singulis quatuor diebus lene laxans rhabarbarinum sumatur, quod sic paretur: Conteratur una cum dimidia rhabarbari uncia, affundantur ferventis aquæ unciæ octo, ebulliant leviter, percolentur cum libra una passularum Corinthiacarum bene mundatarum; addantur sacchari albi candi unciæ tres; evaporentur leniter in patina stannea ad humiditatis consumtionem, & denique addatur cinnamomi drachma una. Hujus enim laxantis uncia una cum dimidia mane assumatur, & vel jusculum, vel infusum theiforme, vel serum lactis calide superbibatur: quod & sub initium, & sub finem curationis assumatur. Cæterum uti semper, ita præcipue sub hac curatione accurata observetur diæta: corpus ante prandium moderate moveatur; sub epulis loco vini rhenani vinum de Tinto, cujus octava mensuræ pars cum una Hungarici permixta sit, potetur. Non minus egregiam polliceutur opem jusula ex carnibus gallinarum, vitulorum, chærefolio, radice cichorei, nasturtio & tantillo macis confecta. Reliqua medicamina parum efficient, & in iis non nisi sequentem pulverem ab ægro cubitum ituro sumendum suadeo: Recipe lapidum cancrorum, pulveris marchionis ana drachmam unam, succini præparati unciam dimidiam, pulveris cascarillæ, salis absynthii ana grana quindecim. M. f. pulvis, div. in 3. partes. Potui ordinario convenientissima est aqua, eaque fontana, pura, levisque; quæ si durior fuerit, sic attemperetur: Amygdalarum dulcium uncia dimidia contundatur in mortario, infundantur aquæ quatuor libræ, coletur, bibaturque. Nec alienæ erunt vel aqua cum pane similagineo, ac cornu cervi usto decocta, vel acidulæ Selteranæ vino Mosellano nuptæ. Externe sequens emplastrum longo usu habeo comprobatum: Recipe myrrhæ electæ, bdellii, succini, mastychis ana unciam dimidiam, axungiæ humanæ, ceræ, minii ana uncias quatuor, saponis veneti, camphoræ ana drachmam unam & dimidiam. M. f. emplastrum, quod pectori, collo & spinæ dorsi imponatur. Nec denique contra tussim, si vehementior fuerit, contemnendum effectum præstant pilulæ de styrace, septem granis cum totidem alœphanginarum mixtæ & vesperi exhibitæ. Quæ omnia si cum recto vivendi genere per aliquot tempus usurpaverit æger, de felici eventu nullus dubito.

Nec spem fefellit hæc medicatio; siquidem post aliquot menses mihi nunciatum est, generosum ægrum à commendatis remediis insigniter sublevatum, & perfectæ tantum non sanitati fuisse restitutum.

CASUS XCVII.

De pleuritide spuria ac vera feliciter persanata.

Vir illustris quinquagenarius litteratus, corporis paullo firmioris, victui duriori magis, quam molliori assuetus, ob nimiam in studiis, lectionibus & meditationibus, etiam mox à pastu intemperantiam, & ob vitam motus valde expertem, ingentem & universo corpori, & præsertim capiti atque ventriculo contraxit debilitatem; quam quotidiano, moderato tamen vini generosi potu emendare per aliquot annos tentavit. Tantum autem abest, ut illud obtinuerit, ut potius inde sibi accerserit purpuram scorbuticam; quæ ipsum mox leviter, mox graviter infestavit, & lecto affixit variis stipata symptomatibus: quæ inter illud notari meretur, quod partes extremæ manus, pedes, nares, ipsumque scrotum glaciali quasi corripiuntur frigore, fervidissima licet æstate. Purpura vero ad corporis superficiem exeunte, calorem naturalem hæ partes recipiunt. Cum superiori vere satis graviter & acute purpuræ morbo laboraverit, & feliciter convaluerit: ad eradicandum & funditus exstirpandum ex massa sanguinea hocce vitium commendavi ipsi usum fontis Selterani, quem etiam per mensem bibit egregio cum levamine, & virium restauratione. Inde etiam adpetitus ciborum evasit longe fortior, nihilo minus cum levirer vestitus, in horto sole occidente, auræ paullo humidiori & frigidiori ambulando corpus exponeret, incidit in novum morbum. Nimitum postridie vesperi vehemens universum corpus percutit frigus, per horæ spatium & ultra durans, quod mox excepit maxima præcordiorum anxietas cum vomendi conatu, inquietudine, & dolore dextri lateris acuto, spirandi difficultate juncto: quæ symptomata ipsum per totam noctem detinuerunt graviter. Ego mox venam secari, & ex affecti lateris parte sanguinis circiter quinque vel sex uncias detrahi jussi; ac pulveris bezoardici cum aliquot granis nitri mixti aliquot doses, singulo triduo unam sumendas ordinavi, superbibendo aliquot infusi Théebois vascula: inde copiose sudavit per totum corpus. Præterea lateri dolenti applicandam curavi vesicam bovinam, ultra dimidium decocto ex floribus sambuci, meliloti, verbasci, chamæmeli officinalis, millefolii, semine anethi, croco & lacte vaccino repletam. Effectum etiam est hisce remediis, ut non modo dolor ab initio satis acutus cum spirandi difficultate; sed & acris febrilis calor cum omnibus symptomatibus intra duos dies ex toto sublata fuerint; adeo ut æger lectum deseruerit, & postridie cibum largiorem cum potu sumserit. Verum enim vero circa noctem ex improviso summa præcordiorum anxietas, sine prævio frigore cum febrili ardore,

dore, conatû vomendi, spirandi summa angustia, tussi valida, sed sicca, & dolore lateris antea affecti revertebantur: quæ euncta symptomata ab initio speciem febris intermittentis præ se ferebant, sed cum sine remissione & intermissione durarent, & sputum tertio die cruentum accederet, cum expectoratione valde difficili: adparuit, ex notha pleuritide, quæ antea tantum membranæ costas cingenti nerveæ, quæ pleura dicitur, insidebat, jam redditam fuisse veram, quæ in ipsa pulmonum substantia sedem suam habet fixam; sicuti indicabat sputum cruentum cum valde difficili spiratione & dolore magis interno, qui antea potius fuit externus. Alvus firmiter clausa, & præcordia flatibus turgida anxietates augebant.

Ego ad removendum hunc difficilem & gravem affectum nihil convenientius reperi, quam præscribere mixturam, quæ ex aqua cardui benedicti, florum sambuci, acaciæ, scorzoneræ, aceto destillato, lapidibus cancrorum & diascordio Fracastorii, addito syrupo papaveris albi erat composita, qualem multoties in ejusmodi morbis utilissimam notavi. Deinde pulvere usus est diaphoretico & antispasmodico, qui conficiebatur ex cornu cervi philosophice præparato, lapidibus cancrorum, cerussa antimonii, mandibulis lucii piscis, addito nitri pauxillo, & cinnabaris nativæ: quem crebrius cum decocto avenaceo amygdalino sumsit. Ante vero, quam adhibuisset hæcce medicamina, clystere emolliente ad discutiendos flatus & solvendam alvum usus est: interne vero ad removendas præcordiorum anxietates, à flatibus ventriculum distendentibus obortas, sumsit liquoris mei anodyni mineralis guttas XXX. cum aliquot guttis liquoris bezoardici Bussii. Continuavit sputum ex fusco nigroque colore sanguinolentum per quinque & ultra dies; & cum expectoratio valde esset gravis, operam dedi, ut hanc faciliorem redderem crebriori usu Electuarii, quod ex julepo rosarum cum æqua portione olei amygdalarum dulcium recentissimi mixto, additis guttis aliquot elixirii nostri pectoralis confici curo; quod per plures dies sumsit egregio cum effectu. Præscripsi quoque infusum theiforme aliquoties inter diem sumendum, ex herba veronicæ, scordii, floribus bellidis, chamæmeli vulgaris, summitatum millefolii, radice liquiritiæ, semine fœniculi: quibus remediis intra septimum diem feliciter sanatus est, paulatim evanescentibus gravibus illis symptomatibus. Nihilominus intra tres dies cum somnus & appetentia ciborum redierint, ut è lecto etiam surgere, & studiis rursus vacare potuerit; purpura iterum adparuit cum ingenti pruritu & universum corpus, maxime partes inferiores, pedes, crura & dorsum occupavit: adeo, ut nunquam antea tanta copia eruperit in corporis superficie; sed tamen cum somno propter pruritum paullo inquieto; sine tamen languore, & sine pulsus ac urinæ mutatione.

Epicrisis.

In hac proposita morbi historia plura sunt adnotatione digna 1. quod pleuritis spuria, quæ non nisi erysipelas musculorum intercostalium & pleuræ est, à perfrigeratione corporis & cruditatibus primarum viarum cito possit suboriri, cum frigore præcedente satis vehementi, inclinatione ad vomendum, calore acri præternaturali; non secus ac erysipelas iisdem symptomatibus invadit: atque intra duos dies felicissime in hoc corpore, congruis remediis, venæ sectione, diaphoreticis sublata fuit. Dubio procul, quoniam illustris vir ante aliquot septimanas curam cum fontibus Selteranis, quos per mensem & ultra bibit, finivit; unde sanguis redditus, quod ex venæ sectione adparuit, fluidior, ut firmiorem stasin in membranis nervosis concipere vix potuerit.

2. Perquam notatu dignum est in hac historia, quod curatam spuriam pleuritidem secundo post die pleuritis vera exceperit, & hæc ipsa cum inflatione ventriculi, summa præcordiorum anxietate, alvo adstricta propter victum mox post morbum paullo pleniorem oborta fuerit. Sæpius namque observavi, quod vera pleuritis ortum suum ac initium sumat ex vitio primarum viarum, si illæ flatibus, vel spasmis sint obsessæ. Non semel notavi, colicam flatulentam & convulsivam, quæ aliquot diebus afflixit, consequutam fuisse pleuritidem veram & peripneumoniam. Nec deficit ratio: nam propter flatus & spasmos liber sanguinis transitus per abdominis impeditur viscera; atque adeo cum impetu & copia per arterias ruit cruor ad ipsos pulmones, eorumque minima capillaria vasa; qui spissior ibi subsistens inflammationem parit. Accedit hoc maxime in plethoricis, quorum in venis copiosus & tenaci glutine refertus sanguis continetur.

3. Discussa inflammatione hic morbus fuit brevi, & intra septimum diem convenientibus remediis propter sanguinis fluiditatem profligatus. Nam instar generalis regulæ practicæ hæc tenenda est, quod quo tenacior sanguis, & ejus serositas est, eo gravius omnis inflammationis & maxime pleuritidis periculum est, & contra.

4. Denique etiam notandum hoc loco venit, quod discusso pleuritico affectu aliquot dies post à purpura universum corpus obsessum fuerit, sine tamen virium jactura.

CASUS XCVIII.

De pleuritide.

FOEmina LIV. annorum nocte, præcedentibus aquilonibus ventis, qui exceperant humidos australes diu spirantes, corripitur dolore sinistri lateris, spirandi difficultate, & quodam horrore; subsequitur mox pulsus celer & frequens cum calore præternaturali. Accedit altero die tussis vehemens, aspera, & sputum ejicitur sanguine tinctum, cum symptomatum exacerbatione. Hinc judicatum fuit, subesse pleuritidem, cui remedia diaphoretica ac discutientia opponebantur. Tertia die valde conquerebatur de dolore sub costis nothis lateris sinistri: quare externe adplicabatur spiritus vini camphoratus, cum essentia croci & balsamo peruviano mixtus, qui non tantum lateri thoracis sinistro, sed & costis & hypochondrio sinistro forinsecus fuit admotus. Interea tussis continuabat vehemens cum ejectione pituitæ crassæ; noctes erant insomnes, & sudor fluebat largior. Dati igitur nitrosi & resolventes pulveres, quibus mitigatus est æstus, & facilior reddita spirandi angustia: externe vero ad dolorem, qui valde adfligebat, compescendum, unguentum ex oleo hyoscyami, camphora, & oleo carvi adplicatum; unde omnis in thorace remisit dolor, & somnus fuit quietior. Sed post somnum pessime se habuit; æstus invasit intensior, magna virium postratio, insignis pectoris oppletio, at vero difficilior illius expectoratio; adeo, ut adstantes rem fore conclamatam crederent,

Omisso

Omisso igitur unguento, externe adplicabatur iterum spiritus vini camphora probe saturatus; interne dabatur pulvis ex lapidibus cancrorum solutis, nitro, camphora mixtus, & singulis quatuor horis cum aqua scordii propinatus. Hinc dolor rediit, æger sudavit, & excretio materiæ pituitosæ liberior facta est, ita ut optima spes reconvalescendi apparuerit, quæ etiam die septimo, largiori sudore sequuto implebatur. Interim ægrota de dolore hypochondrii sinistri, qui ad umbilicum usque pertingebat, gravativo, nonnunquam pungitivo conqueri cœpit; qui cum corporis debilitatione, urina rubicunda cum sedimento, pectore vero salvo ac integro, frustra adhibitis clysteribus, carminativis, aliisque per tres adhuc inhæsit hebdomades. Tandem denique per alvi profluvium sublatus est; quo quotidie septies quin & decies alvum deposuit, cum excrementis non modo odoris fœtidissimi, sed & materia purulenta, & quandoque sanguineis grumis permixtis. Quare ordinabantur pulveres ex nitro, myrrha, antimonio diaphoretico, croco parati; decoctum ex veronica, scordio & hedera terrestri confectum; oleum amygdalarum dulcium cum jusculo quotidie sumendum; externe inungebatur axungia taxi, cum oleo nucistæ, chamæmeli atque carvi maritata; & his, sedato alvi fluxu, doloribusque sopitis ægra convaluit.

Epicrisis.

Præsens affectus est Pleuritis: in quo notetur primum, quod ægra post unguentum pejus habuerit. Nec obscura est ratio: dum enim per ista anodyna spasmus cum dolore sistitur; hinc robore atque tono fibrarum, quo excutitur materia, dejecto, expectoratio inhibetur: manet nihilo minus perpetuus humorum ad pectus affluxus, sed nulla subsequitur ejectio. Ex quo discimus, oleum hyoscyami, & reliqua anodyna, licet valde urgeat dolor, non esse exhibenda, præsertim in personis annosis. Majori vero securitate ea possumus usurpare in juvenibus: hinc etiam patet, somnum pleuritide laborantibus non esse suadendum, quia sic materiæ præpeditur ejectio.

2. *Ægra conqueritur de dolore hypochondrii sinistri, qui ad umbilicum pertingit.* Ratio hujus symptomatis hæc esse videtur: dum sanguis per pectoris partem sinistram non bene circulatur; stagnat in liene & mesenterio: hinc dolor gravativus, quandoque pungitivus percipitur, & propter affectum mesenterium ad umbilicum usque protenditur. Hic vero stagnans sanguis tandem degenerat in pus, quod per vasa mesaraica intrat intestina, & per ea eliminatur. Inde discimus, quid sit, quando auctores scribunt de empyemate thoracis per anum ejecto; quod nonnulli per poros diaphragmatis, quos transiret empyema, fieri falso asserunt. Posse autem contingere stagnationem sanguinis, si in una parte illius circulatio est impedita; testatur Meckren, qui observavit, ex contusione capitis subsequutam fuisse inflammationem hepatis.

CASUS XCIX.

De phthysi ex hæmoptysi.

FOEmina jam agens annum ætatis vigesimum septimum, à sex jam annis tussi humida, expectoratione materiæ copiosæ crassæ stipata sollicitata, & de alvi adstrictione, doloribus sinistri, quandoque etiam dextri lateris tensivis diu conquesta; ex improviso tribus abhinc annis sanguinem cum tussi rejecit copiosum. Medicus vocatus ad hunc fluxum compescendum præscripsit pulveres stypticos, quibus hæmoptysis sedata fuit, nec amplius rediit: subsequuta autem est spiratio difficilis, & largus mensium fluor accessit; sed remiserunt dolores gravativi cum hypochondriorum inflationibus. Jam annus agitur, ex quo magnam materiæ purulentæ viscidæ spuere cœpit copiam; corpus externa macie conficitur & debilitatur; pulsus post pastum, & circa noctem valde citatus fertur; parum comedit. Quod autem notabile est, per medium ferme annum creberrime ejicit una cum sputo calculo duros & albicantes in larga satis copia; & denique jam fruitur alvo molli ac fluida.

Epicrisis.

Quantum detrimentum ad illos, qui hono naturæ instituto, copiosis sanguinis excretionibus sunt adsueti, ex intempestiva illarum per styptica suppressione redundet, vel hic casus docet. Hæc enim fœmina, quæ hypochondriorum vitio, & obstructionibus circa regionem hypogastricam laborabat; ex sanguinis motu præpedito lentoque, quia tunc sanguis alias exeundi vias quærit (nam hæmoptysis sæpe ab obstructo quodam viscere oritur) tandem experta est hæmoptysin, dum sanguis circa pulmones congestus fuerat. Hanc si continuasset natura; motus sanguinis fuisset compositus. At ubi hæc hæmoptysis parum prudenter sublata fuit; nihil erat certius phthysi; cum sic constrictis pulmonibus, & motu sanguinis inverso, stagnatio pariter ac infarctus humorum suboriatur. Quum vero sanguis ipse in nostra ægrotante, quæ malo laboravit hypochondriaco, viscidus & acidus; dein transitus bilis interceptus, & ideo illius cum sanguine commixtio interturbata fuit: inde sanguis viscidior magis redditus, ad generationem calculorum in pulmonibus post sublatam hæmoptysin, quæ sine prævia spasmodica constrictione fieri nequit, multum contribuit. Quod vero in pulmonibus calculi reperti fuerint, non mirandum; quippe qui in omnibus fere corporis partibus occurrere solent.

Vitanda cane pejus & angue est tinctura antiphthysica Gramanni, quæ magis procurat phthysin & maturat; quod etiam faciunt liquores martiales, hæmatites, saccharum saturni, croci martis, opiata, austera, adstringentia, frigida, quæ omnia, ut & acida malum hoc valde augent. Cura hujus morbi potius in eo consistit, ut 1. per expectorantia materiæ purulentæ ejectio promoveatur, & 2. ipsa pulmonum consolidatio restituatur. Prius ut è voto succederet, aliquantulum spero; posterius non absolute polliceor. Exhibeat itaque medicus decocta & infusa herbarum, ut chærefolii, scordii, veronicæ, glycirrhizæ; ut &

& decocta folius hederæ terrestris; quæ expectorationem humorum promovent, & humores servant fluxiles. Convenit etiam lac asininum aqua probe dilutum, non coctum; si nimirum alvus est aperta, cui addi potest parum sacchari. Præterea quoque prodest arcanum duplicatum, quod abstergit, obstructiones tollit; non minus mater perlarum, nitrum, antimonium diaphoreticum, antihecticum Poterii; quæ versus noctem, ubi æstus est auctior, sunt exhibenda. Non minus è re sunt oleum anisi, nucistæ, fœniculi, macis, uti & essentia ex tinctura tartari, croco, oleo destillato anisi, macis parata; quæ tempore prandii ad guttas XX. vel XXX. propinetur. Nux moschata cum saccharo in tussi præstans est remedium; spiritus salis & acida tussim promovent; & dulcia denique tonum ventriculi destruunt, & viscidam relinquunt saburram.

CASUS C.

De tuberculis pulmonum.

JUvenis 24. annorum, corporis robustioris, pectoris demissi, humerosque gerens altos, multis abhine annis difficilem expertus respirationem, vocemque semper raucam toleravit. Profectus aliquando in Belgium, duroque ibidem piscium marinorum, & carnium fumo induratarum victu utens, ventriculi aliquoties gravativum exinde sensit dolorem. Hunc frequenter corrigere tentavit & concoctionem adjuvare usu spiritus vini Franconici, quem paullo largius inter epulas hausit. Verum enim vero accedente autumno incidit in tussim, spirandi angustiam & difficultatem, pungitivos in pectore dolores, & ingentem totius corporis lassitudinem: non minus dolores circa lumbos acutissimos, & in artubus pungitivos sensit, ut medici, vagam subesse arthritidem credentes, venæ sectionem ordinarent, & reliquam venæ sectionem ad dyscrasiam humorum scorbuticam dirigerent subigendam. Reversus in patriam iisdem symptomatibus, sed longe atrocioribus afficiebatur: crescebat enim tussis mirum in modum, & erat vehementissima, per integram sæpenumero adfligens noctem, adeo ut ferme suffocari videretur. Quod autem notabile erat, nihil pituitæ vel purulentæ materiæ rejiciebat; sed tussis aridissima erat, pulsus semper celer & frequens, appetitus nullus, urina rubicunda, nox sine somno & perpetua spirandi difficultas. Neque minus post usum salium volatilium, ac infusi veronicæ gravissima fuit reddita; nec ullæ opem ferebant medicinæ, sive fuerint nitrosæ, sive decocta pectoralia, sive myrrhata, sulphurata, sperma ceti, sive electuaria pectoralia &c. Optime autem conquievit tussis post data anodyna: tunc enim somnus erat quietior, sudores largiores & calor remittebant; sed virium debilitas inde increscere videbatur. Ex quibus judicavi, procul dubio tubercula scirrhosa pulmones obsedisse, bronchia semper stimulantia; & sanguinis cum impetu ad pectus delati refluxum impedientia; quæ cum nec emolliri, nec resolvi potuissent, mors tandem, ultima rerum linea supervenit.

Epicrisis.

Recte monet Hippocrates, multiplici confirmatus experientia, eos, qui altos gerunt humeros, ad asthma, aliosque pectoris affectus inclinare; quod & in hoc casu accidit, ut juvenis iste ad phthisin primum dispositus, mox exinde pulmonum incurrerit scirrhescentiam, & tumores nascerentur sive tubercula.

Hanc dispositionem foverunt cum victus ratio, tum regio, quam petiit: illa erat crassa admodum & insalutaris, dum præter cibos mali nutrimenti, spiritu vini Franconico inter cibos usus est, qui sanitati minime confert, quia chylum statim præcipitat, & in coagulum compingit; & maxime illis, qui ad scorbuticam inclinant dyscrasiam, minus conveniens, quia jamdum humorum laborant crassitie. Regio, quam petiit, ab aëre vapido repleta fuit, qui sanguinis mixturam, crasin atque motum non parum turbare valet. Ista præcipue pulmonum tubercula possunt protrudere; quibus dum sanguinis circuitus pervertitur, eique remora injicitur, partim tussis, dum natura id, quod sibi molestum est, ejicere laborat, partim angustia & difficultas spirandi fiunt; ita ut ob lentiorem sanguinis progressionem lassitudo corporis, & ob vesicularum pulmonalium distensionem pungitivi dolores conjungantur. Quod vero lumborum dolores orti fuerint, haud ignorari oportet, quod illi dyscrasia scorbutica laborantibus familiares; quoniam & sanguinis tardior motus, tum etiam concurrens salina intemperies membranas pungit vellicat & irritat. In itinere autem æger melius habuit, eo quod motu tali motus sanguinis quodammodo liberior redditur; simul ac vero requievit, symptomata invaluerunt.

In curatione eo quidem respiciendum fuerat, ut pulmonum tubercula emollirentur ac resolverentur, quæ autem omnem eludit operam. Inter illa emollientia & resolventia sunt variæ radices & herbæ v. g. fieri potest decoctum ex radice chinæ, passulis, rasura ligni sassafras, carduo benedicto, veronica, scabiosa, scordio, floribus sambuci, radice Angelicæ (ut ut enim hæc sit alexipharmaca & calida; tamen in decocto diffusa ejus virtus sanguinem non adeo commovere potest) herba malvæ, altheæ, radice enulæ &c. Non minus pulveres parari possunt, ex lacte sulphuris, antimonio diaphoretico, antihectico Poterii &c. Conveniunt porro terra foliata tartari, solutio oculorum cancrorum, crocus, myrrha in substantia comesta. Quæstio autem incidit, num venæ sectio locum habere possit? Nihil omnino obstat, si modo sanguis fuerit præparatus. Sed omnia salia volatilia oleosa non nisi præservative locum habent: nam alias post horum & calidorum usum malum & tussis invaluit: ex quo sanguis majori in copia ad pulmones vectus, ibique haud inveniens liberum transgressum, angustiam atque difficultatem spirationis adauxit. Cum autem nulla in hoc ægro spes tubercula resolvendi superesset; hinc ad deliniendum affectum blanda anodyna, uti crocus cum aqua papaveris rhœados &c. adhibita fuerunt.

APPEN-

APPENDIX.

EXHIBENS

Judicia & Responsa Medica, an purgans ex resina jalappæ & mercurio dulci lactentibus infantibus sit propinandum?

Puerulus unicus, parentibus cariffimus, tres anni quadrantes natus, primo ætatis semestri, absque ulla ægritudine sanus vixit ac incolumis, ubera rite traxit, placide dormivit, alvi excretiones habuit liberas, & vegeto semper, vivacique floruit ingenio. At vero mense Decembri inquietus esse, continue clamare, faciei calore uri, ac ore spumam crebrius reddere cœpit; ut medicus dentitionem suspicaretur. Hinc ordinavit tenellulo pulveres purgantes, quorum singulus grana duo mercurii dulcis, & resinæ jalappæ præparatæ, i. e. ex resinæ jalappæ partibus binis & tribus amygdalarum dulcium confectæ granum habebat. Horum uno assumto, infans vomuit, & decies alvum deposuit: quare reliquorum usus fuit intermissus. Abhinc vero male habere cœpit; dum præsertim spiratio anhela accedere, ipse sæpius suffocari, ac crebriori digitorum convulsione corripi observabatur. Sexto demum Iduum Maii vehementi inquietudine, anxietate ac spasmo prehendebatur: contra quæ à priori medico ordinata fuit hæc compositio: Recipe resinæ jalappæ præparatæ grana sex, sacchari canti pulverisati grana XII. mercurii dulcis grana XV. M. f. pulvis in sex partes dividendus. Harum binas assumtas, crebræ alvi dejectiones, ac dictorum symptomatum major ferme excepit exacerbatio; adeo, ut adstantes convulsiones veriti, tenellulo propinarent pulveres quosdam antepilepticos. Neque tamen minus XI. Calend. Junii ipsa erupit epilepsia cum horrendis convulsionibus; quæ multis remediis antepilepticis & internis & externis, clysteribus, & pulvere purgante ex mercurii dulcis duobus granis, & unico resinæ jalappæ confecto, qui repetebatur V. Calend. cum uno duntaxat mercurii dulcis grano, oppugnabantur. Et postquam VI. & V. Calend. ex his remediis exacerbare videbatur epilepsia; ea tamen, IV. & III. Calend. evacuata per alvum copiosa, fœtida, ac mali coloris saburra, paululum remisit. Verum enim vero cum Nonis Junii recrudescerent motus epileptici atque convulsivi, præter clysterem, VIII. Iduum & infanti & nutrici quandoque data est hæc potio: Recipe resinæ jalappæ grana quinque, dissolve in uno ovi vitello recenti, adde aquæ chamæmeli romani unciam unam & semis, syrupi rosarum solutivi drachmas tres. M. D. ex qua large alvum deposuit, simulque mansit inquietus. Circa diem tertium Iduum Junii non solum crebrius alvi profluvium accessit; verum etiam tam angusta supervenit spiratio, ut suffocari omnino videretur puerulus, & rauca voce peculiarem ediderit sonitum. Quamobrem dati interne sunt pulveres adstringentes, externe stomacho impositum ceratum theriacale: ex quibus bene habere cœpit, aullaque à XIV. Cal. Junii, ad Vtum usque Iduum accepit medicamina.

Has interim molestias partim à difficili dentitione; bini enim sub illis dentes, iique maxillares in mandibula superiori eruperant, partim ab impuro nutricis, hanc ob caussam abactæ, lacte derivarunt. Cum vero nihilominus V. Iduum Julii male iterum habuisset infans; iterum exhibitus est pulvis ex tribus mercurii dulcis granis, & uno resinæ jalappæ confectus, sed ipse à III. Iduum ad V. diem ante Calendas Augusti, æstu, inquietudine, tussi, roncho pectoris misere solicitus, ante memoratum anxium sæpius edidit sonitum. Hæc contra symptomata varia pectoralia, veluti fuerunt loch sanum & expertum, lac sulphuris cum saccharo albo in sex dupla dosi, & electuarium ex oleo amygdalarum dulcium, spermate ceti & sacchato Canariensi paratum &c. exhibebantur; intra ultimum quatriduum pulveres laxantes ex mercurii dulcis grania duobus cum dimidio & uno resinæ jalappæ præparatæ bis dabantur; ac duo linctus pectorales propinabantur, quorum unus syrupi de manna solutivi unciam semis, pulveris jalappæ serupulum unum, aquæ veronicæ drachmas duas; alter syrupi de manna solutivi unciam unam, jalappæ grana XII. & aquæ veronicæ drachmam unam habebat. Tum Vto Calendarum Augusti violenta erupit epilepsia, & per tres dies absque remissione, cum perpetua dicti anxii sonitus ex pectore explosione, alvo soluta, tetrisque excrementis vehementer inhæsit; donec denique pridie Calend. Augusti ipsa mors insequeretur. Hoc tempore multis remediis antepilepticis, internis pariter ac externis; clysteribus, ad sedandam diarrhœam pulvere theriacali, aliisque, quorum intra triduum viginti duo numerabantur, remediis pugnatum fuerat. Altero denique post mortem die, bini in superiori maxilla observabantur dentes, eruptionem minantes, atque fauces aphthis & pustulis inflammatoriis obsessæ deprehendebantur.

Neque vero ignorari oportet, defuncti fratrem binis abhinc annis, eadem ætate, iisdemque symptomatibus infestatum, iisdemque remediis tractatum periisse; quippe cui & præservandi & curandi fine sæpe numero & laxantes pulveres modo recensiti, & alia remedia cum jalappa commixta propinata fuerant. Quamobrem, dum adhuc viveret hic puerulus, ab alio medico hæc curandi ratio in dubium vocata est: quippe qui tam acria, irritantia, atque purgantia, copiosa quantitate & crebro data, in tam tenero subjecto, quod & natura sensibilissimum, ad spasmodicos ac convulsivos motus proclive, & ob difficilem dentium eruptionem doloribus, ac violentis generis nervosi distensionibus obnoxium fuit, minime proficua, sed summe potius nociva judicavit. Hinc etiam, vi conscientiæ permotus hic medicus, cui pariter ac priori defuncti cura erat tradita, ad quasdam quæstiones medicorum celebriorum flagitavit responsa ac judicia; eo duntaxat fine, ut prior medicus, frequenter, sed frustra ne lactentibus infantibus tam acria propinaret purgantia, commonefactus, convinceretur, hanc medendi rationem & arti medicæ & conscientiæ omnino repugnare.

Responsum Wittenbergense.

Propositæ nobis fuerunt quædam quæstiones, ut de iis, quid sentiremus, responderemus; quarum quinque potissimum occurrerunt nobis; nimirum 1. num infanti, tres anni quadrantes nato, dentitioni difficili obnoxio; & ex lacte corrupto dejectionibus alvi viridescentibus cruciato, hinc anxietatibus, spasmis, & epilepticis correpto motibus, purgans ex tribus mercurii dulcis granis & uno resinæ jalappæ præparatum, tuto & cum fructu, præsertim repetitis vicibus propinari potuerit?

2. Anne consultius fuisset, in locum mercurii dulcis, ac resinæ jalappæ, lenius laxans vel solum, vel cum pulvere absorbente antispasmodico commixtum exhibere?

3. Utrum rationes hanc in caussam allegatæ cerebrinæ sint, anne potius veræ atque solidæ?

4. Num ex ullo probato scriptore medico probari queat, mercurium tribus granis, cum purgante mixtum in tam tenera ætate fuisse propinatum? &

5. Anne denique ex sæpius repetito hoc laxante, mox insequuti epileptici motus debeant derivari?

Quamobrem, omnibus perlustratis diligentia collegiali probe momentis, ad primam quæstionem positivam magis dare responsionem potuissemus; si allegatus fuisset effectus, quem recensitum purgans in eo tenellulo semper edidit. Neque tamen minus, si ætatem subjecti tenerrimam, anxietates, spasmos epilepticos, dejectiones alvi virides, dentitionem difficilem, reliqua symptomata, & sæpius repetitum purgantis usum consideremus; non possumus, quin hunc ausum nimis temerarium declaremus.

Melius factum fuisse putamus, si in tali rerum statu & mercurius dulcis & resina jalappæ omissa fuisset; eo magis, cum longe tutiora prostent purgantia, quæ in infantibus cunctis evacuandi scopis faciunt satis. Præsertim autem in nostro subjecto longe convenientius fuisset, clysteribus ac blandioribus laxantibus, cum absorbentibus mixtis acrimoniam primarum viarum temperare & leniter eliminare. Quod si enim in istis multæ sordes acidæ, atque bilis, ut vocant, æruginosa hospitentur; quas in nostro subjecto dejectiones virides, & reliqua significant symptomata: mercurius dulcis propinatus cum iis combinatur, hinc stimulationem magis adauget, ac periculosa concitat symptomata.

Neque ideo juxta quæstionem tertiam adductæ rationes pro cerebrinis habendæ sunt: omnis enim curationis fundamentum in ratiocinio medici situm esse oportet; quod cum omnes scriptores medici præfixum sibi habuerint, maxime in remediorum mercurialium exhibitione; nemo eorum nobis adhuc innotuit, qui in recensitæ ætatis subjectis, ac allegatis ægritudinibus ea dosi propinavit mercurium dulcem, uti quidem in præsenti casu factum esse legimus.

Quæ cum ita sint, & mercurius in ea portione, ætate, ac symptomatibus haud tuto exhiberi posse videatur: nec adeo à veritatis specie abludit assertum, ex illius usu insequutos motus epilepticos nisi excitatos, saltem magis adauctos fuisse ac sustentatos.

Responsum Jenense.

Ex propositis nobis quæstionibus, ut de iis mentem nostram exponeremus, prima est:

Num infanti, tres anni quadrantes nato, dentitioni difficili obnoxio, & ex lacte corrupto dejectionibus alvi viridibus cruciato, hinc anxietatibus, spasmis & epilepticis correpto motibus, purgans ex tribus mercurii dulcis granis, & uno resinæ jalappæ confectum, tuto & cum fructu, repetitis præsertim vicibus propinari potuerit? Si respondere ad hanc debemus, haud ignorari oportet, in omnibus hisce dubiis casibus, leges medendi, & quoad indicationes, & quoad indicata esse respiciendas. Cum vero in præsenti casu & dentitio difficilis, absque alvi obstructione ac æstu febrili, & dejectio copiosior minime indicent evacuantia, sed potius temperantia ac roborantia: facile patet, eorum usum haud fuisse congruum. Namque licet etiam indicata fuerint evacuantia; attamen hoc scopo mercurialia & resina jalappæ minus tuto sunt propinata. Quam ob rem alteram & tertiam quæstionem:

Anne consultius fuisset, mercurium dulcem & resinam jalappæ omittere, & in horum locum lenius laxans vel solum, vel cum pulvere absorbente & antispasmodico v. g. Marchionis mixtum propinare? omnino adfirmamus, & operæ magis pretium fuisse credimus, in tam tenera ætate alvum blandioribus moliri laxantibus, veluti sunt rhabarbarum electum, pulvis mechoacannæ, vel ipsa cinnabaris nativa. Neque etiam extra omne positum est dubium, num mercurius dulcis rite & juxta leges artis fuerit præparatus? Et licet etiam lympha viscida peccaverit, cui mercurialia sulphure puriori non eicurata optime opitulantur: tamen huic dictis lenioribus laxantibus, in nostro quidem casu, suppetiæ ferri potuissent eo tutiores.

Non equidem, ad quartam replicantes quæstionem, inficias ire possumus, quin quidam autores infantibus bimulis mercurium propinaverint dulcem; veluti adparet apud Riverium atque Rhodium: quod autem ille in eodem casu, eadem ætate, iisque symptomatibus stipato usurpatus sit, nusquam relatum legimus. Et si denique consideremus ultimam quæstionem:

Anne subsequuti motus epileptici ab usu dicti purgantis crebriori sint derivandi? eo certius omnino affirmativam ferre possemus sententiam, si certi essemus, quod mercurius minus legitime fuerit præparatus. Jam autem cum non solum dentitio difficilis, quæ sola, teste experientia, hæc symptomata producere valet, verum etiam aliquid spasmodici fuerit præsto ante usum sæpius citati purgantis: non omnino convulsionum caussam in solum hoc collocare possumus, nisi forte nimis copiose subduxerit alvum, & hinc virium prostrationem, ac ipsam coucitaverit mortem.

Responsum Lipsiense.

Ad communicatum nobiscum casum, & propositas in ipso quæstiones, quas ex antecedentibus repete, sententiam nostram explicaturi: ad earum primam respondemus, quod mercurius dulcis in præsenti subjecto, recensitis symptomatibus adsecto, dicta dosi tam sæpius repetita haud tuto potuerit propinari; cum ille cum primarum viarum saburra permixtus hanc reddit acriorem, & ad inducendos affectus spasmodicos magis idoneam. Hinc 2. fuisset utique convenientius, omittere hoc remedium, & aliis magis appropriatis, maxime clysteribus uti. Atque 3. ideo hanc in caussam allegatæ rationes minime cerebrinæ habendæ sunt: 4. siquidem varii quidem scriptores medici, uti Riverius ac Ettmullerus, Harris &c. mercurium dulcem in affectibus infantum commendant; sub illis vero, quæ in præsenti casu juncta fuerunt momentis istum à nemine laudatum deprehendimus. Num autem hoc remedium insequuta symptomata epileptica induxerit, vel saltem sustentaverit: haud certo asserere audemus.

Judicium Medicum.

Subjectus fuit meo judicio casus quidam satis arduus, cum quibusdam quæstionibus, quarum tres sequentes potissimæ sunt:

1. Num ad infantes sex vel novem menses natos purgandos laxante ex mercurii dulcis binis vel tribus granis cum uno resinæ jalappæ præparatæ, i. c. ex tribus amygdalarum dulcium partibus & una resinæ dictæ composita parato, tuto & absque omnis periculi metu uti liceat?

2. Præprimis num illud infanti tenero, qui sensibilioris constitutionis, quinto jam ætatis mense ob dentium eruptionem symptomata epileptica, spasmodica pectoris, suffocativa, digitorum rigorem toleravit, jam vero & lac corruptum, aliasque in primis viis sordes fovet, & iterum ex difficili dentitione spasmis, anxietatibus, inquietudine, dejectionibus viridibus solicitatur, tam intra quam extra paroxysmum tuto exhiberi possit? &

3. Anne denique tam illud purgans, quam etiam alia ex pulvere jalappæ parata, & crebro nimis propinata in dentitionis difficilis negotio plus damni induxerint, quam emolumenti?

Quæ ut eo clarius explicentur, necesse est, ut indolem atque naturam earum notionum rite intelligamus, de quibus vel affirmare vel negare quidpiam volumus. Quum igitur mercurius dulcis, & resina jalappæ, nec non hujus pulvis nostræ potissimum subjiciantur considerationi: dispiciendа nobis est 1. natura ac essentia harum medicinarum; deinde 2. perscrutanda dispositio corporis in infante tam teneræ ætatis; nec non indoles lactis corrupti, porro dentitionis difficilis idea suppeditanda & 3. denique inquirendum, quid sibi velint notiones insecuri, noxii & periculosi.

§. I. Quod ergo naturam ac indolem mercurii dulcis attinet, sciendum est, illum parari ex mercurio sublimato, tanquam penetrantissimo animantium veneno, & modica duntaxat portione perniciem mortemque inferente & mercurio vivo, qui quidem nullum constituit venenum, sed externe illitus, nisi conveniens accesserit diæta, periculosa infert symptomata. Ex his ergo binis vehementioribus subjectis lege artis inter se commixtis, resultat tertium, nimirum mercurius dulcis; qui, licet non semper, omnibusque circumstantiis tuto possit usurpari, tamen respectu ingredientium, ac aliorum medicaminum mercurialium, caute atque provide adhibitus à medicis pro tuto, securo & non formidando habetur remedio. Notari hoc loco merentur, quæ doctus ac celebris Italorum Medicus *Ramazzini tr. de morbis artificum pag.* 28. refert, dum, *Mercurius dulcis*, inquit, *remedium non adeo metuendum; cauto tamen opus est usu; equo enim indomito persimilis est, quoties in manus imperitas inciderit.* Et paullo est: *adeo suspecta sunt beneficia, quæ ab hoste tam infido ac versipelle proveniunt, ut de medicorum mercurio apte dici possint, quæ de suo commentus est poëtarum princeps: animas ille evocat orco pallentes, alias ad tristia tartara mittit, dat somnos, redimitque, & lumina nocte resignat.* Neque minus *Welschius, si decad.* 3. *curat.* 1. *pag.* 113. *de* mercurio dulci agit, hæc bene monet: *Quamvis omnium optima hydrargyri præparatio & securissima plerisque putetur, attamen ne sic quidem, aut alia quacunque ratione præparatum, malignitatem suam plane exuere, etsi vel aurum addatur, quin ad ingenium, nequitiamque suam redeat, notavimus.* Conf. Wachnitzii, medici Servestani diss. de mercurio dulci pulverisato ad grana XV. ab adolescente XV. annorum assumto, & sexto die inde mortuo.

No. 2. Mercurius dulcis, justa quantitate assumtus, ea pollet efficacia, ut ob glandularum, quam inducit, stricturam, lympham propellat, & salivæ copiosiorem fluxum, sive salivationem excitet: quare etiam luem veneream, aliosque ex lymphæ coagulo, & glandularum obstructionibus subortos morbos sæpius feliciter expugnare deprehenditur. Neque minus certa portione propinatus vellicat intestina, aliquo modo alvum ducit, sed flatulentias progenerat, atque tormina. Nec etiam levem spondet operam, si in infantibus, non quidem tenerioris stricturæ, sed juxta *Ettmullerum in valetudinario infantili pag.* 41. habitioribus paululum, & ubi ablactati fuerunt, vermibus infestatis pruvide, & tot granis, quot annos sunt nati exhibeatur.

No. 3. Notandum vero est, quod idem mercurius dictos affectus, veluti sunt salivatio, tormina, anxietates, & longe deteriora symptomata eo facilius atque citius excitet, si parcissima licet dosi cum salibus cujuscunque generis, maxime ammoniacalibus & alcalinis probe fuerit commixtus atque subactus. Quemadmodum enim mercurius vivus per salium admixtionem corrosivus redditur ac quasi venenatus: ita quoque idem dulcificatus, si denuo salibus permisceatur, virtute iterum potitur acri, corrosiva, licet mitiori, quam quidem possidet mercurius sublimatus.

No. 4. Hinc etiam crebra docet experientia, quod in iis, quorum ventriculus ac intestina, aut ipsa lympha sordibus acribus, salsis, biliosis, sulphureisque scatent, veluti sunt scorbuto, passione hypochondriaca, hysterica, podagra, arthritide &c. laborantes, parca etiam dosi exhibitus mercurius dulcis facillime salivationem, nervorum debilitatem, tormina, præcordiorum anxietates, pectoris spasmos & inducat & magis foveat & exacerbet. Hæc enim subjecta in recensitas molestias jam prona deprehenduntur; ideoque hujus remedii usum utique contraindicant.

No. 5. Neque etiam ullum, præter aurum fulminans reperitur medicamen, quod tam dio inhæreat intestinis, & successu demum temporis propter gravitatem, qua firmiter plicis ventriculi ac intestinorum impingitur, effectum suum exserat, quam quidem mercurius dulcis, maxime in pulvere sumtus: id quod vel ex salivatione, quam nimis tarde excitat, elucescit.

No. 6. Et denique haud ignorari oportet, medicamina ex mineralibus atque metallis parata, hinc etiam mercurium dulcem, non nisi liquida vel soluta in nostram agere machinam. Hæc solutio extra nostrum corpus menstruis appropriatis, in corpore autem lympha salivali, & in statu præternaturali, acrimonia salina, acri, in primis viis hærente peragitur. Sicuti vero in hoc ultimo casu succorum præternaturalium indoles admodum varia existit: ita etiam mineralium eorum remediorum valde diversus, hinc incertus observatur effectus; sicut id crebra experientia in usu mercurii vitæ, auri fulminantis, limaturæ martis, antihectici Poterii, omniumque ex mercurio præparatorum medicaminum luculenter demonstrat.

§. II. Sic ergo perlustrata mercurii dulcis natura, necesse est, ut perscrutemur indolem resinæ & radicis jalappæ. Primo quidem nullum est purgans, quod tanta celeritate alvum moveat, quam dicta illa resina; quæ pariter ac radix jalappæ sal

acre subtilissimum fovet, atque vi illius tunicas ventriculi ac intestinorum nerveas vehementer stimulat. Hinc quoque sæpius contingit, ut hujus remedii nimius usus, aut potius abusus tormina, spasmos, quin & periculosas dictarum partium producat inflammationes: quam jalappæ vim inflammatoriam præcipue *Wepferus tr. de cicuta aquatica* multis in cane institutis experimentis solide demonstrat; & ideo *Pechlinus obs. 65. pag. 369.* vim resinæ jalappæ in pulvere vocat impetuosiorem.

No. 2. Deinde vero ea est resinæ jalappæ indoles, ut vi substantiæ, quam fovet, resinosæ in calore facile coaguletur, hinc plicis intestinorum firmiter adhærescat, & ideo continua irritatione vehementia intestinorum tormina, paralyses, convulsiones, vomitus, & hypercatharses moveat, mitius si in forma essentiæ vel emulsionis exhibeatur. Inde referunt *M. N. C. dec. II. anno VII. obs. 162. quod fœmina generosa biduo post assumtam jalappæ resinam, præter dolores fere intolerabiles, & copiosissimas alvi excretiones, passa fuerit convulsiones epilepticas, aliquot septimanas durantes, ut vix morti eripi potuerit. Idem alias gratiosissimum purgans, resina nimirum jalappæ soluta in quinta essentia Matthioli vel elixirii citri, alteri cuidam tormina creavit miseranda, & quidem sine ulla fæcum excretione purgatoria, verum tertio tandem die sola per alvum excreta resina in globum compacta & incrassata.* Plures observationes de noxia resinæ jalappæ, aliorumque acriorum purgantium efficacia reperies in diss. mea de purgantibus fortioribus è medicina ejiciendis.

No. 3. Dicta vero resinæ jalappæ in pulvere efficacia longe citior atque vehementior deprehenditur, si ipsi scrupulum unum arcani duplicati, aut tartari vitriolati, & tantillum antimonii diaphoretici admiscueris: hinc etiam Pechlinus refert, quod duo resinæ jalappæ grana cum drachma dimidia cremoris tartari mixta vigesies alvum duxerint. Unde omni jure colligi poterit, quod in subjectis, quæ multas salinas in primis viis fovent sordes, mercurius dulcis haud secus, ac resina jalappæ non solum vehementius operari, sed & hypercatharses excitare valeat.

No. 4. Neque etiam ignorari oportet, experientiam docere, quod mercurius dulcis cum resina jalappæ, aut alio purgante extracto permixtus, & vel in pulveris, vel pilularum forma datus, non solum vehementer alvum moveat, sed etiam stimulum alvi ad excretionem, per aliquot dies inhærentem post se relinquat. Unde iterum merito conjicere licet, mercurium dulcem cum purgante non protinus è corpore exturbari, sed propter gravitatem suam diutius intestinis immorari.

No. 5. Dosin jalappæ quod attinet, de hac Cl. D. Wedelius disp. de jalappa sic scribit: Qui rarioris sunt texturæ, ventriculi villos habent teneros & delicatos, humoribusque acribus biliosis abundant, cautius & delicatius sunt tractandi; unde his grana sex, vel ad summum scrupulus semis pulveris jalappæ suffecerint; qualia exempla tota in praxi occurrentia plurima allegari possent, si id opus foret.

No. 6. inde denique omnes, quibus valetudo curæ cordique est, probe sibi caveant ab acrioribus hisce remediis; & si opus fuerit, alvum potius per alimenta humectantia, vel leniter stimulantia vel laxantia moliantur. Qui enim præservandi duntaxat fine crebris utuntur purgantibus; teste experientia, non nisi ventriculi ac intestinorum imbecillitatem, flatulentiam, ac insignem ad colicas sibi contrahunt proclivitatem. Hinc etiam *Hippocrates Lib. IV. aph. 16. purgationem iis periculosam judicat, qui sunt integra valetudine; quoniam, teste eodem sect. 2. aph. 36. sana habentes corpora, dum medicamentis purgantur, cito exsolvuntur.* Namque omnia acriora purgantia, simulque Jalappa, vi principii cujusdam caustici inflammatorii operantur, hinc destruunt tonum ventriculi ac intestinorum, & inde dependentem motum eorum peristalticum; in cujus debito vigore totum digestionis, chyli secretionis, & alvinæ excretionis negotium, maxime in infantibus situm est ac absolvitur. Ex eodem quoque fundamento contingit, ut post horum purgantium usum major plerumque ad alvi obstructiones, spasmos & flatulentias insequatur proclivitas: quid? quod crebra compertum habeam experientia, quod ex solo, eoque repetito horum purgantium usu malum spasmodico-flatulentum, quod vocant hypochondriacum, suboriatur.

§. III. Sed ordo nostræ tractationis postulat, ut perscrutemur conditionem ac indolem infantum, sex vel novem menses natorum, adhuc lactentium, sensibili ac tenera textura præditorum, & ex difficultate dentitionis spasmis, convulsionibus, aliisque gravioribus obnoxiorum symptomatibus.

No. 1. Quare notari meretur, omnes membranosas, maxime ventriculi ac intestinorum partes in ejusmodi infantibus admodum nerveas, subtiles, & ad spasticas stricturas esse facillimas: quemadmodum inter alia, symptomata ex vermium colluvie propullulantia, uti sunt tormina ventris, inquietudines, pavores, convulsiones, epilepsiæ luculenter demonstrant. Quin cum ex dicta primarum viarum irritatione sæpius convulsiones, & asthmaticas incurrant suffocationes: facile adparet, omnia purgantia, quoniam dictas nerveas, in spasmum pronas partes vehementer vellicant, infantibus admodum esse inimica. Et hanc primarum viarum sensibilitatem, vel illud etiam comprobatam dat momentum, quo teneri infantes ex purgante nutrici dato, cujus acres particulæ cum lacte transeunt in illos, copiosas tolerare deprehenduntur alvi dejectiones. Ex eadem ventriculi sensibilitate infantes non possunt tolerare ciboa acriores atque sapidos; sed juxta ipsius naturæ ductum liquore temperato, blando, dulci, veluti lac existit, nutriendi sunt. Ipsi vero infantes, ratione teneritudinis, sensibilitatis, atque proclivitatis ad spasmos insigniter discrepant.

No. 2. Deinde nec ignorari oportet, cur & quomodo lac in nutricibus corrumpatur. Hoc nimirum contingit, si illæ cibis incongruis, aut valde nutrientibus vescantur, motu vero corporis sufficienti destituantur, hinc impedita transpiratione partes acres, sulphureas, excrementitias in corpore suo ac lacte retineant. Tale ergo spissum, & impuris sordibus imbotum lac, si in ventriculum infantis pertingat, ac diutius ipsi inhæreat, redditur magis acre ac acidum, & accedente ipsa bile, corrosivam indolem, ac viridescentem nanciscitur colorem. Hinc fæces, quæ lac illud acescens & corruptum continent, tam acres atque corrosivæ deprehenduntur, ut sæpius, instar spiritus vitrioli lintea corrodant; nec à canibus, qui alias infantum excrementis libenter vescuntur, assumantur. Illo autem corrupto lacte teneræ primarum viarum membranæ spasmodice constringuntur; & inde tormina, flatulentiæ, anxie-

anxietates, spirandi angustiæ, spasmi & ipsæ convulsiones suboriuntur.

No. 3. Quod denique dentitionem attinet difficilem; sciendum est, inter dentes caninos potissimum esse, qui teste *Caspare Bauhino theatr. anat. L.* 3. *c.* 6. nervos ac vasa sanguifera conspectiora possident, quam reliqui dentes, & hinc sub perruptionem majores etiam procreant dolores. Generatim enim omnes dentes, maxime numero plures si simul perrumpant gingivas; harum substantiam nervosam admodum vellicant, ac insignem earum pariunt dolores; qui cum adultos, exemplo odontalgiæ immaniter tractant, eo magis teneros infantes graviter afficiunt, & per consensum in motus totius generis nervosi admodum irregulares terminantur. Inde suboriuntur enim febres, epilepsiæ, inquietudines, spirationes difficiles, anxietates, alvi obstructiones, nec non & profluvia, pavores in somno, aliaque satis sontica symptomata.

§. IV. Sed restat tandem, ut quid in medicina insecurum, noxium ac periculosum significet, paucis explicemus.

No. 1. Insecurum itaque remedium appellatur, quod quidem minime ex sua essentia necessario atque semper damnum infert; attamen pro varia ventriculi, fibrarum nervearum, humorum, ipsiusque morbi dispositione, noxam utique excitare valet. Tali ratione omnia activiora medicamina, nec non mercurialia, vitriolacea, venena, saturnina &c. non semper tuto potiuntur effectu: quoniam pro diversa partium solidarum atque fluidarum constitutione mox bonam, mox perniciosam exserunt virtutem. Hinc remedium insecurum non quidem semper & absolute existit noxium; verum tamen sæpius noxium fieri potest, & ideo summa cautione usurpandum est.

No. 2. At vero noxium illud est, quod actu caussam morbi atque symptomata adauget & exacerbat; quemadmodum opiata in paralysi, affectibus soporosis, atonia & imbecillitate ventriculi semper deprehenduntur noxia.

No. 3. Periculosa denique ea dicuntur medicamina, quæ in morbis acutis, ubi anceps est eventus, vires ad superandum morbum necessarias prosterndant, & caussam morbi adaugent: qualia sunt vomitoria atque purgantia fortiora in internis inflammationibus circa morbi statum exhibita.

§. V. Quibus prælibatis, facilior jam erit propositarum supra quæstionum solutio. Quod si enim primum quæritur: Num infantibus lactentibus, nondum integrum annum natis, sensibilioribus, purgandi fine, mercurius dulcis cum resina jalappæ permixtus tuto, & absque ullo exhiberi possit periculo? respondeo, illius usum omnino & insecurum, & non sine periculo esse. Namque juxta §. 3. no. 1. omnes membranosæ in hisce infantibus partes, maxime ventriculi ac intestinorum tunicæ admodum teneræ, sensibiles, & ad spasmos proclives sunt: quum autem omnia purgantia sint nimis acria ac irritantia, & intestina admodum vellicantia; simulque totum nervorum genus ad irregulares excitare valent commotiones; facile adparet, ea in infantibus esse periculosa. Deinde ex §. 1. n. 6. patet, mercurium dulcem non nisi solutum in corpus operari; solvitur autem non nisi per salia, & sic simul redditur acris & corrosivus. Hinc adparet ulterius, quod cum in primis infantum viis multæ sæpius sint salinæ sordes, iis mercurius dulcis persæpe reddatur corrosivus, & noxius: quare etiam celebris Academiæ Aldorffinæ Professor, *Johannes Mauritius Hoffmannus in Actis Laborat. Chym. Processſ.* 153. *pag.* 137. *Dosis mercurii dulcis*, inquit, *pro infantibus equidem à nonnullis auctoribus designatur grani I. vel II. pondere cum lacte, sed non satis tuto.* Quod attinet resinam jalappæ, illa non solum juxta §. 2. no. 1. acrimoniam fovet subtilem ac fere causticam, verum etiam accedente calore intra corpus coagulatur, plicis intestinorum adhærescit, & cum ab affluis humoribus haud facile solvatur, continuo stimulo vellicat teneras illas atque sensibiles partes, jam per se ad stricturas spasmodicas pronas, & hinc denique spasmos ac omnia ex illis propullulantia magis exacerbat symptomata. Neque porro minus ex §. 2. n. 2. elucescit, omnia purgantia, maxime jalappam, tonum ventriculi ac intestinorum, à cujus vigore alvi quoque dependet successus, insigniter labefactare, ac alvum adstrictam relinquere: quo respectu eo magis nocent in infantibus, quorum sanitas in debita alvi excretione potissimum consistit. Quæ cum ita sint, & hoc purgans in dicta corporis & fibrarum constitutione noxam inferre possit; illud juxta §. 4. n. 1. etiam insecurum existit: in cujus locum, re exigente leniora laxantia, veluti sunt pulvis vel extractum rhabarbari, syrupus de manna rhabarb. cum temperantibus ac antispasmodicis combinata longe feliciori ac tutiori effectu usurpari possunt. Prout enim *Riverius L. V. p.* 1. *sect.* 2. *instit.* bene monet; pueri, multo magis infantes benigniora tantum ferre possunt purgantia.

Hinc quoque juxta secundam quæstionem purgans allegatum in infante dictæ ætatis, teneræ constitutionis, quinto jam ætatis mense ob dentitionis negotium symptomatibus epilepticis, suffocativis, spasmodicis pectoris, rigoreque digitorum infestato, jam vero a lacte corrupto ventriculum ipsius & primas vias occupante, & conjuncta dentitionis difficultate, à spasmis, anxietate, inquietudine ac viridibus dejectionibus divexato, tam intra, quam extra paroxysmum, nec utile nec securum existit. Namque illud 1. in infante tam tenero ac sensibili vi allegatarum superius caussarum; partes in spasmos jam pronas magis irritat atque vellicat; 2. deinde fibras partium solidarum ex dentitionis difficultate, dolore ac febre jam tensas, & inde irritatum totum genus nervosum, juxta § 3. n. 3. levissima quoque de caussa, multo magis acri & irritante ejusmodi purgantium stimulo vehementius stimulantur, hinc spasmi magis exacerbantur. 3. Accedunt & illa momenta, quod mercurius dulcis non solum juxta §. 2. n. 4 propter gravitatem suam in teneris ventriculi ac intestinorum plicis, etiam post præstitum purgantem effectum diutius commorari soleat; verum etiam admixtione acrimoniæ ex lacte corrupto in ventriculo subortæ (quæ secundum §. 3. no. 1. sola ad vellicandas primarum viarum tunicas, & inducenda earum partium tormina, anxietatas, spasmos ac epilepsiam sufficit) & contentorum in illa salium vi §. 1. n 3. & 4. corrosivam nanciscitur indolem; cujus ope graves membranosarum partium distentiones magis adauget, ac hinc malum reddit deterius. Neque vero commemorabo, quod teste *Wolffio in obs. chirurg. pag.* 179. mercurius dulcis in pulvere datus ad partem in gingivis, vel alibi in ore hærere & molesta symptomata concitare valeat. Idem confirmat *Sennertus*, dum *Lib. de consensu & dissensu chymicorum cap. XVIII.* dicit. Medicus quidam, cum mercurium dulcem rite præparatum, sine noxa aliis exhibitum, ipse usurpasset, in gravissimum incidit morbum: gingivæ enim, fauces & lingua intumuere, ac nigredinem contraxere, ut per integrum mensem nihil cibi solidi assumere, imo nec jusculum cochleari sorbere potuerit ob supervenientem salivationem &c. Quamvis autam

tem opponi posset, quod purgans hoc lac corruptum, tanquam peccantem ac irritantem materiam uno impetu proferibat è corpore; ac hinc omnino utile aliquo modo videatur: attamen nec ignorari oportet, hæc acria purgantia, teste crebra experientia, irritare quidem, vellicare, ac vehementer constringere glandulas intestinorum, & contentas in illis fluidiores partes vi expellere, sed crassiores in intestinis fæces sæpius relinquere. Et quid opus est his fortioribus uti purgantibus, cum materia illa peccans longe tutioribus ac blandioribus eliminari possit laxantibus? Namque tutiora semper præferenda sunt infidis & ancipitibus remediis, præsertim in personis illustribus, quibus secundum Galenum tutissima semper admovenda sunt remedia.

Quod denique tertiam attinet quæstionem: an in dentitione difficili & allegatum purgans, & alia purgantia ex resina & pulvere jalappæ parata, & sæpius repetita noxam inferre queant? non possum, quin purgantia repetita & continuata in hisce circumstantiis omnino noxia pronunciem. Namque 1. nihil est, quod acriora purgantia indicet, cum dolores ejusmodi, ex irritatione, aut ut cum veteribus loquar, inanitione suborientes, minime purgantibus, sed potius blandia sedativis, diaphoreticis ac discutientibus sint adgrediendi. 2. Eo magis fugienda in tali statu sunt purgantia, cum omnes dolores, quos repletiones vel stagnationes humorum non produxerunt, ab iis magis exacerbentur. Nam natura doloris consistit in vehementi partium membranosarum constrictione: purgantia vero actiora irritatione ac constrictione tunicarum intestinalium operantur, & benignum humidum, quod tensas à dolore fibras blande relaxare debet, simul ejiciunt. Hinc naturalis est consequentia, dolores augeri purgantibus, & symptomata graviorum dolorum, veluti sunt lipothymiæ, febres, vigiliæ, inquietudines, ac convulsiones &c. eo facilius induci illis ac excitari.

3. Tum notari meretur, omnem fere dolorem stipari febricula, pulsu citatiori, ac siti: omnis vero immoderata evacuatio, teste experientia & Avicenna, febrem accendit. Hinc ratio peti debet, quod in sanis etiam personis post usum purgantis fortioris symptomata febrilia, pulsus frequens, tensio hypochondriorum, sitis, urina rubra &c. deprehendantur; & ex eodem fundamento Harderus obs. 69. scribit: Notavimus sane, dejectiones creberrimas à purgante ortas cum siti; ex extracti catholici cum mercurio dulci in pilulas formati assumtione frequentissime ipsi dejecimus cum subsequente febre synocha.

4. Deinceps quoque soli dolores, etiam in adultis convulsiones proritare possunt, id quod ex colica, dolore nephritico, quin & dentium, & innumeris aliis ab Hildano Cent. 3. obs. 100. allegatis exemplis luculenter adparet: quanto magis illæ in infantibus timendæ sunt, cum constet, eos plerumque vel ex ventris torminibus, vel dentitionis doloribus convelli. 5. Neque porro minus ipsa purgantia convulsiones producere posse, multis comprobari posset exemplis, maxime de helleborinis &c. Inde eorum usus eo magis in infantibus est evitandus, qui urgente dentitionis dolore per se ad convulsiones proni sunt. Quare Hippocrates commendat, ut nutricibus potius exhibeantur purgantia; & quanta in iis seligendis opus sit cautione, docet Ballonius, dum epid. Lib. I. pag. 27. scribit: scammoniata nutricibus data aliquando convulsiones efficiunt. 6. Denique vero dicta purgantia serum laudabile, in tam teneris infantibus admodum necessarium, simul exturbant, viresque dejiciunt, adeo, ut ii, quibus ex crebrioribus alvi dejectionibus vires consumtæ sunt, tandem succumbant: conf. Primerosius de morbis puerorum P. II. p. 58. Ex quibus demum omnibus satis luculenter adparet, in dentitione difficili acria, & quidem repetita purgantia esse noxia; id quod etiam Riverius confirmat, Instit. Med. 5. L. p. 1. sect. 2. dicens: purgatione vires aliquatenus infringuntur, ideo si valde labefactatæ fuerint, non est tentanda purgatio, ne ab illa plane dejiciantur.

Quamvis ergo haud absolute pronunciare vellem, quod insequuta mors in præsenti casu incongruæ curationi sit adscribenda; verum tamen cum experientia doceat, multos infantes epilepsia, à difficili dentitione suborta perire; necesse est, ut quilibet verus medicus eo respiciat summo studio, ne in dubiis ejusmodi morbis remedia insecura, ac ipsam morbi causam exacerbantia propinet, maxime in subjectis, quorum conservatio præ aliis curæ cordique nobis esse debet.

Neque vero tandem ignorari oportet, sed quotidiana experientia, & unanimis medicorum consensus adfirmant, quod in lactentibus tenerisque infantibus, ob partium sensibilitatem ad convulsiones pronis, tempore dentitionis melius sit, à multis, maxime commoventibus remediis plane abstinere; & potius alvum clysteribus demulcentibus, oleosis, abstersivis moliri, ac pulveribus præcipitantibus, sedativis, antepilepticis, cinnabarinis ex aquis appropriatis uti, & reliqua naturæ relinquere; quæ remediis sæpius & singula ferme hora propinatis ad vehementiores excitatur motus.

Qui ulterius cognoscere cupit, purgantia aeria ac mercurialia teneris infantibus summe periculosa esse ac noxia; consulat Medicinam meam rationalem Tom. 2. cap. V. de medicamentis vim veneni habentibus, & Cap. VI. de noxa mercurialium.

FINIS.

FRIDERICI

FRIDERICI HOFFMANNI CONSULTATIONUM ET RESPONSORUM MEDICINALIUM

CENTURIA SECUNDA ET TERTIA

COMPLECTENS

MORBOS ABDOMINIS ET ARTUUM EXTERNORUM.

SECTIO TERTIA

DE MORBIS IMI VENTRIS.

CASUS PRIMUS.

De occulto abscessu musculorum hypochondrii sinistri.

JUDÆORUM magister quidam præclare doctus, XXXVIII. annorum, cum totus huc usque ad studia incubuisset, multisque meditationibus ac librorum lectionibus partim sedendo, partim corpore stante, sed valde semper incurvato induisisset: accidit, ut sex abhinc hebdomadibus, in hypochondrio sinistro sub costis spuriis tensivum sentire cœperit dolorem. Hic brevi tempore adeo increvit, ut lecto penitus adfigeretur, aut saltem non nisi corpore ad dolens latus incurvato obambulare potuerit; erectus stare nequiverit. Obnoxius porro alvi obstructioni, eam vix singulis sex diebus deponere fuevit: quo factum, ut retenti flatus adauxerint magis dolorem. Lotium reddit justa quantitate, nec sabulo, nec ullo sedimento conspicuum; adpetitus vero ciborum prostratus plane; liquidorum parum assumit; à calore tamen præternaturali immunis est: contra viribus privatur magis magisque, nec ullo noctu, pauco de die fruitur somno. Præterea observarunt adstantes, ipsum noctu quandoque sermonem sine ordine facere, adeo ut mentis quædam, mox iterum evanescens, subesse videatur alienatio. Cæterum melancholicum se habet, semperque taciturnus non nisi ad quæsita respondet, sæpius indignabundus. Accitus ergo medicus, dolorem hypochondrii pro nephritico reputans, propinavit interne pariter ac externe remedia contra calculum: & ægrum balneum ingredi, affectum locum unguentis, emplastris, cataplasmatibus foveri, ac clysteres injici jussit. Sed irrita fuerunt omnia; dolor potius continuus ac fixus in eodem permansit loco; & externe nec tumorem refert, nec inflammationem. Hinc non potuimus calculum suspicari amplius; nec dolorem illum malo ischiadico imputare, cum hoc dictam regionem haud soleat occupare; nec flatibus unicam caussam adscribere, licet exacerbent malum; nec denique ullæ sunt notæ, quæ apostema indicarent. Quare præsens medicus aliorum celebriorum flagitat consilium, & doceri avet, num forsitan præsentem molestiam à passione hypochondriaca cum pituita tenaci & viscida, dicto loco infixa derivare liceat? aut quæ alia subsit caussa? & quæ medendi ratio?

Reso-

Resolutio celebris medici.

Quod si ægritudinem, qua quidam Judæorum magister solicitatur, mecum perpendam: ipsum temperamenti sicci ac melancholici esse credo; cujus ratione cum procul dubio bilis sit sicca ac acris, & præterea accesserit vita sedentaria cum corpore incurvato; vero utique est simillimum, hisce caussis non solum ciborum digestionem fuisse depravatam, verum etiam saburram exinde resultantem in intestino colo, ejusque flexura supra valvulam substitisse. Hancce enim saburram ab intermixta bile fere piceam, & dicto loco firmiter impactam partim hypochondriorum obstructionem, flatulentiam & dicti loci inflationem produxisse, partim humoribus nutritiis aditum præclusisse arbitror: & ideo, cum caussa supra allegatam coli valvulam hæreat, non miror, clysterum vim eo haud penetrasse, nec hinc ullum accessisse ægro levamen. Quare malum pro colica à saburra ex male digestis cibis sensim collecta, & intermixta atra bile indurata producta habeo: de qua vereor, ne diuturniori mora totius corporis consumtionem inducat & contabescentiam.

Ab illo igitur ut vindicetur æger; operæ fore pretium credo, ut evitatis omnibus calidioribus ac purgantibus medicinis, alvus per aliquot successive dies leniori laxante ex manna, oleo amygdalarum dulcium, & saccharo Thomæo solvatur, & hac ratione indurata stercora emolliantur: tum vero à tertio ad octavum usque diem quotidie dosis ptisanæ laxativæ Viennensis exhibeatur. Non minus serum lactis caprini cum uncia cremoris tartari circa meridiem propinatum; & vesperi datus pulvis digestivus ex crystallis tartari, nitro, & sale Epsomensi egregiam ferent operam. Pro potu ordinario inserviat aqua pura cum tartaro crudo, nitro, saccharo, aniso, & flavedine citri decocta. Porro suadeo, ut æger sæpius descendat in balnea tepida; ac præter dictam ptisanam laxativam quotidie clysterem ex sero lactis, Therebinthina, vitellis ovi, electuario benedicto, & unguento clysmatico paratum sibi injici curet. Cæterum abstinendum est ab omnibus externis epithematibus; & non nisi jusculis herbaceis, gallinaceis, avenaceis, & mucilagine hordei vescendum.

Consilium.

Dolorem illum tensivum in hypochondrio sinistro sub costis spuriis, qui celebrem Judæorum magistrum per sex hebdomades tanta cruciavit vehementia, ut non potuerit erectus stare, sed vel continue decumbere, vel incurvatus incedere debuerit, minime pro colico dolore à flatibus orto habendum esse, sed eundem potius in externis corporis integumentis sedem suam habere arbitror. Namque dolor in uno loco fixus, & per sex hebdomades continuus inhæsit: nec præterea aliis symptomatibus, colicæ spasmodicæ vel flatulentæ familiaribus, veluti sunt vomitus, extremorum refrigerationes, præcordiorum anxietates, vertigo, capitis dolores, stipatus fuit. Neque vero & illi sententiæ subscribere possum, qua caussa illius doloris à bile acri spissa intra coli, vel potius cœci intestini canalem supra valvulam impacta derivatur: siquidem ex anatomia constat, colon cum valvula sua pariter ac cœcum juxta os ileum dextri lateris esse situm; in præsenti vero casu dolor in sinistro hypochondrio sub spuriis percipitur costis. Quare cum nec calculi prostent signa, occultum in exterioribus integumentis suspicor apostema. Quamvis enim externe nullus adpareat adhuc tumor, cujus proventus ab adplicatione spirituosorum impeditus fuit: ille tamen admotis emplastris ac cataplasmatibus emollientibus mox veniet in conspectum. Namque haud raro observavi, in externis musculosis, maxime abdominis partibus sæpius atrocem, continuum ac diuturnum fuisse dolorem, qui haud prius demulceri potuit, quam donec adplicatis emollientibus in abscessum transierit. Proficiscitur autem talis dolor, ab humore extravasato, membranis musculorum abdominis incumbente, & nervosas illius partes vallicante: id quod eo magis confirmatur, cum æger erectus incedere nequit, sed ad dolens latus incurvari tenetur. Quum itaque omnia carminativa, laxantia, enemata, antinephritica, externa ac interna discutientia hactenus frustra fuerint adhibita: consulo, ut epithema ex melle, farina hordeacea, cepis tostis, caricis & croco invicem tritis paratum calide ad affectum locum adplicetur, in eoque per aliquot dies detineatur. Neque vero ludetur opera, si simul interne alvus segnis oleo amygdalarum dulcium, cum manna & cremore tartari solvatur; nonnunquam pulvis temperans, & diaphoreticus cinnabarinus capiatur; & pro potu ordinario decoctum scorzoneræ, sarsaparillæ & seminis fœniculi adhibeatur. Ex horum usu si forsitan tumor adpareuerit; ille perita manu tempestive erit aperiendus, ne ulcerosa materia profundius serpat, & tum ulcus mundificantibus juxta leges artis tractandum est.

Appendix.

Nec spem fefellit hæc curatio: postquam enim æger adfecto loco cataplasmata & emplastra emollientia adplicuerat: adparuit tumor à sinistro hypochondrio versus dorsi spinam inter integumenta progressus; qui sensim major ac rubicundior factus, tandemque apertus, prima vice quartam circiter mensuræ partem de pure fœtido fudit, deinceps ejusdem largam adhuc ploravit quantitatem. Cum autem injectionibus balsamicis ac vulnerariis hic abscessus debite fuisset tractatus; ille intra tres hebdomades rite coaluit, & æger perfecte convaluit.

CASUS II.

De apostemate musculorum abdominis & dorsi ex tumore glandularum inguinalium orto.

Viginti quatuor annorum studiosus, temperamenti melancholico-sanguinei, habitus corporis strictioris, multis per totam vitam infestatus fuit ægritudinibus. Has inter novem abhinc annis in malum hypochondriacum incidit; illud autem observato recto vivendi genere, & datis congruis medicinis in prima, ut dicunt, herba suffocavit. Novissime quoque dysenteria laboravit; sed & ab illa intra octiduum convaluit. Tum nostram adiit academiam, & mox insigni flatulentia torqueri cœpit; quam consultus medicus essentia corticum aurantiorum, & pilulis quibusdam, alvum tamen haud solventibus oppugnavit; externe abdomen oleo chamameli cocto inungi, ac clysteres injici jussit. His vero haud in usum vocatis, cum à prioribus remediis quoddam senti-

fentiret levamen, mox in publicum iterum prodiit. At eadem vefpera domum reverfus, prævio horrore tanta pedum rigiditate prehenditur, ut vix incedere valuerit; & denique infignis dolor atque tumor os ifchion finiftrum occupat attactu duriffimus. Hic fcilicet dictæ primum regioni, & inguini, digiti duntaxat latitudine inhærens, brevi tempore magis increvit, & tandem abdomen fimul, ac pudendorum regionem, palmæ magnitudine obfedit: dolor autem ab affecto loco per totum dorfum, & integrum finiftrum pedem, ad plantam ufque, dextro immuni, extendebatur; & in extremo pede infigni ardore ftipatus erat, adeo, ut ipfi nec inniti, nec contactum ferre potuerit æger. Præterea urgebant flatus, urinaque parca quantitate, & guttatim tantummodo mingebatur intenfe rubicunda, cum albo, turbido, fabulofoque fedimento: quæ fymptomata, adhibitis fruftra permultis remediis, magis augebantur.

Accitus ego IV. Iduum Januarii, malum habui pro ifchiadico, & fequenti ufus fum medicatione. Alternis nimirum diebus vefperi harum quindecim dedi pilularum: Recipe extracti fumariæ, abfynthii, gummi ammoniaci, mercurii dulcis, cinnabaris factitiæ ana drachmam femis, refinæ jalappæ grana quindecim: f. l. a. pilulæ, div. in 3. dofes. Mane viginti guttas liquoris anodyni Hoffmanni ex fequenti propinavi decocto: Recipe radicis farfaparillæ, chinæ ana unciam femis, herbæ veronicæ manipulos duos, feminis fœniculi drachmas tres, conc. cont. d. f. fpecies pro decocto. Ex his percepit quidem æger aliquale dolorum fuorum levamen: at cum alvus effet obftructa, clyfterem ex herbis antifpafmodicis & emollientibus, fummo cum fructu curavi adplicandum. Tumori difcutiendo ordinavi cataplafma ex herbis emollientibus paratum; quod cum omni deftitueretur effectu, ad dolores fopiendos, & urinæ fluxum promovendum præfcripfi interne tincturam tartari cum fpiritu nitri dulci LX. guttis fumendam; externe fpiritum arthriticum lumbricorum cum camphora tumori adplicandum; & denique fingulo mane ac vefperi dofin pulveris præcipitantis exhibui: ex quibus; mitigatis aliquantulum fymptomatibus, lotium rite fluere cœpit.

Verumenim vero X. Calend. Februarii vefperi ex improvifo ingenti dolore, æftu volatico, præcordiorum anxietate, pulfu celeri ac duro corripiebatur, hifque per integrum torquebatur diem. Hinc, cum intolerabilis in inguine effet dolor, impofui ifti loco emplaftrum oxycroceum cum pice & fulphure: ex quo primum auctus dolor, mox iterum remifit aliquantulum. Poftridie hora quarta vefpertina recidit febris cum præcordiorum anxietate: fed datis & pulvere præcipitante, & pilulis polychreftis VIII. Calend. remifit. Interim VII. Calend. dolor ad lumbos magis extendebatur, & urina deponebat fedimentum farinaceum. Repetebatur iterum pulveris præcipitantis nitrofi ufus, fimulque dabatur tinctura antimonii acris. Poftridie mollior erat tumor; urina manebat turbida, & IV. Calend. Febr. fabulum dimittebat: at cum alvus fimul effet fegnis, injecto clyftere eam folvi, fimulque dolores aliquantulum mitigavi. Sed nihilo fecius Pridie Calend. Februarii peffime habuit æger: ab adplicato iterum emplaftro oxycroceo immanes fenfit dolores; tumor ad membrum virile extenfus comparuit; urina reddebatur rubicunda abfque fedimento, pulfus ferebatur celer & durus; flatufque urgebant cum fumma anxietate. Hæc omnia augebantur Calendis Februarii, tumor vero in apice evadebat mollior, adeo ut illum cum chirurgo W. pro apoftemate habentes aperiremus, & exinde ultra binas menfuras puris lividi, odoris fœtidiffimi inftar putrium ovorum detraheremus; quod demum cruoris putridi, moleculis pinguibus intermixti integra menfura cum infigni fœtore fequebatur. Hinc cum ingentem virium languorem incidiffet, præfcripfi hanc analepticam potiunculam: Recipe aquæ rofarum, cerafarum nigrorum, florum acaciæ, cinnamomi fine vino ana unciam unam & femis, pulveris bezoardici Hoffmanni unciam femis, fyrupi acetofitatis citri uncias tres. M. D. S. mixtura, cujus fingulis binis horis, quantum vafculum capit, adfumatur, & hauftus vini Rhenani fuperingeratur. Sed eadem vefpera recruduit febris, noctemque reddidit inquietam cum aliquali delirio.

Quarto nonarum Februarii vulnus plorabat menfuram circiter materiæ lividæ, cruore ac moleculis pinguibus remixtæ, pariter fœtidiffimæ: unde abfceffum mefenterii fufpicabar. Pulfus erat celer ac debilis, urina oleaginofa cum copiofo fedimento: infiftebam ufui mixturæ dictæ. Circa horam quartam meridianam deligatum denuo vulnus fundebat cruorem primum coagulatum, & faniem fœtidiffimam: urina reddebatur intenfe rubicunda, turbida, & demum pinguis, ac nigra adparebat cum fabulofo fedimento: redibat quoque nocturna febris, cum pulfu celeri ac debili: at ciborum adhuc quædam reftabat adpetentia, & aliqualis fomnus.

Tertio nonarum Februarii melius habebat, fomno & adpetitu fruebatur integro, urinam reddebat citrinam cum ardore urethræ; & vulnus bis deligatum plorabat coagulati cruoris, quantum quatuor capiebant manus, & parum puris. Pridie nonarum idem erat rerum ftatus; & fanies magis albicans videbatur: vefperi vero fub altera deligatione iterum magis nigra adparabat, quantitate octo unciarum excreta, & compreffa fuperius regione umbilicali majori fluebat copia. Ipfis nonis gryfeo colore imbuta fanies fatis large effluxit; imminui vero videbatur fœtor: quare fequens præfcripfi decoctum: Recipe radicis fcorzoneræ, liquiritiæ ana unciam femis, herbæ pyrolæ, veronicæ, hederæ terreftris ana manipulos duos, feminis anifi, fœniculi ana drachmas duas. conc. cont. D. S. Species cum IV. aquæ menfuris decoquendæ. Dedi porro pulverem bezoardicum Hoffmanni, & fub epulis ejufdem Elixirium balfamicum. Sed fub fecunda deligatione in animi deliquium incidit; quod hora nona rediit, & noctem reliquit infomnem. Poftridie quoque pejus habebat, vires dejectæ, adpetitus proftratus, fomnus nullus, pulfus celer & debilis, urina flavi coloris cum ardore, ac floccis albis confpicua erant: alvus accedebat obftructa, flatulentia, tuffis ficca, præcordiorum anxietas cum gelido fudore. Ulcus vefperi deligatum tenuem fundebat ichorem, minus fœtidum; & urinam largum obfidebat fedimentum, inftar lintei carpti cum cuticula, cujus dimidiam unciam binæ urinæ continebant unciæ. Hinc dedi pilulas polychreftas; ex quibus feptimo Iduum Februarii ingentia primum imi ventris tormina incidebat, quæ vero fubfequutis tribus fedibus remittebant. Redibant etiam fomnus & adpetentia, & evanefcebat ardor urethræ fub lotii miffione: ipfum autem lotium retinebat fedimentum copiofum, ac totum erat limofum; vulnus denique binas reddebat uncias puris tenaciffimi, inftar muci narium, minus tamen fœtentis.

que insigniter distendantes; vehementes in sinistro hypochondrio sub costis spuriis lancinationes; eximius languor, febris vaga scorbutica, atque corporis quædam consumtio. Hæc ipsi hæreditario veluti jure videtur propria; & notabile est, sororem ipsius febre hectica periisse. Consultus ego asthma hypochondriaco-scorbuticum atque convulsivum subesse ratus, ordinavi remedia antisplenetica, carminativa cum nervinis ac martialibus, leniora laxantia, ac venam in salvatella sinistri pedis tundi curavi: unde etiam malum aliquale admisit levamen. Verum enim vero cum ob viscerum atoniam, vasorum angustiam & exilitatem, humorumque tenacitatem, nondum rite succederent naturales excretiones: accidit, ut mense Martio malum atrocius rediret, cum vehementissimo pungitivo in splenis regione dolore, & molestissimo ventriculi ardore, ad pharyngem usque propagato. Suspicabar ergo lienis abscessum, & hinc præstantissima propinabam remedia: sed medio Martii hora secunda nocturna præter omnium opinionem incidit ægra in vehementem horrorem, qui pectus duntaxat, abdomen, & femora occupans, reliquas corporis partes reliquit immunes. Hunc exceperunt calor febrilis, imi ventris tormina, & ardor ventriculi, totiusque gulæ; vires prosternebantur, & falsissimus sapor cum dolore adficiebat linguam: tum sequebantur binæ, eæque copiosissimæ alvi dejectiones, urinaque reddebatur tenuis, absque interni caloris nota. Postridie lotium adparebat coctum; sed alvus per triduum manebat obstipata: ægra tamen melius habebat, & quotidie hora quinta vespertina paroxysmo, per tres circiter horas inhærente corripiebatur. Hinc exhibui potionem purgantem, quæ septies alvum movit, & per vomitum eduxit tenacem mucum, saporis vitriolacei, dentes obtundentem. Inde excitatus adpetitus fuit, & ægra optime habuit, quin & paroxysmus, tertio die recurrens, multo levior adparuit. Hunc vero sequebatur iterum alvi segnities, cum flatuum retentione: quare potionem carminativam, antispasmodicam ac absorbentem haud sine fructu exhibui. Neque tamen minus malum nondum penitus est sublatum; siquidem jam non solum hypochondrii sinistri, verum etiam capitis atroces urgent dolores, pectus simul in consensum trahentes; infestant quoque calores interni, angustia circa cordis scrobiculum, oris siccitas; paroxysmi olim per aliquot dies intermittentes, jam quotidie, licet leviores recurrunt; vires, & carnosa substantia magis magisque consumuntur; urina mingitur tenuis, pallida, & pituitosum deponit sedimentum; alvus, more ipsi consueto & ferme connato vix omni redditur triduo; flatus retenti, vexant. Interim adpetitus, penitus olim prostratus, redire aliquantulum videtur; ægra cæterum ad hæmorrhoides cœcas admodum est proclivis, & diætæ regulas accurate observat, nisi quod desidi sine motu vitæ nimium indulgeat.

Consilium.

Duplex est, quo generosa mulier laborat, morbus; nimirum gravis inflatio cardialgica in epigastrica regione; & pertinax hemicrania, à priori potissimum sustentata malo. Cardialgici doloris symptomata sunt pressorius ac ardens dolor circa cordis scrobiculum, sub quo dextrum ventriculi orificium situm est, inflatio ventriculi, ac si penitus præcluderetur, summa præcordiorum angustia, constrictio faucium, æstus volaticus, nausea, ructus, spiratio brevis. Ab hemicrania autem dependent crebri, assiduique dolores, qui à capite ad humeros & brachia extenduntur, sudores faciei gelidi, refrigerationis in capite sensus, siccitas oris & salsus sapor: quibus demum omnibus adpetitus prostratio, digestionis languor, virium decrementum, urina tenuis, ac alvi obstructio, tanquam molesti junguntur comites. At vero primos omnium horum symptomatum natales mensium inordinato fluori deberi, extra omne positum esse credo dubium. Namque dum uterinus cruor parcius evacuatur: ille non solum in ipsis uteri venis subsistit; sed etiam vi connexionis arctissimæ intra intestini recti vascula stagnat. Hinc cœcas producit hæmorrhoides, atque nerveas intestini hujus, ac vicinarum regionum partes ad spasmodicas protitat stricturas; quibus alvus occluditur, flatuum excretioni obex ponitur, & denique ardoris sensatio in osse sacro pariter ac intestino recto infertur. Quum ergo & humoribus & flatibus liber per inferiora denegatur exitus; utrique comprimuntur magis ad superiora; & sic distendendo ventriculum ac colon intestinum, dolores illos pariunt, quos ægra in sinistro percipit hypochondrio, nec non pectoris compressionem, præcordiorum anxietates, spirandi difficultatem, & cætera inducunt symptomata. Quæ licet sæpius remiserint, & jamjam adhibitis congruis remediis leviora videantur; attamen cum adhuc inhæreant, & inde digestio labefactetur, chylus minus legitimus generetur, ac denique universa humorum massa inquinetur; justus omnino metus est, ne cachectica constitutio, & phthysica exinde suboriatur dispositio. Quare ut ab illis vindicetur malis; non opportunius commendare scio subsidium, quam thermas, quæ in Carolinis scaturiunt, molares, sub exacta victus ratione per quatuor hebdomades adhibendas: quas in revocando mensium fluxu, crebra experientia deprehendi præstantissimas. Ut autem ad hanc curationem corpus ipsi reddatur opportunum: necesse est, ut præter rectum vivendi genus, ea quoque in usum vocentur subsidia, quæ nervosum genus, maxime ventriculum corroborent, ciborum digestionem promoveant, ac salutarium excretionum adjuvent successum. Quo fine operæ erit pretium, protinus ex vena in pede tusa septem cruoris detrahere uncias; vesperi crebris pediluviis, ex aqua fluviatili & surfuribus tritici paratis uti; ac alvum segnem clysteribus domesticis, ex jusculo avenaceo, cumino, oleo chamæmeli, sale ac melle confectis sæpius moliri. Inter pharmaca commendo, ut bis vel ter quotidie, præsertim mane ac vesperi vasculum, quo potus Thee sorbillari solet, sequenti potione plenum hauriatur: Recipe decocti scorzoneræ, cornu cervi ana mensuram, aquæ menthæ crispæ mensuram dimidiam, pulveris marchionis, lapidum cancrorum ana drachmas duas, nitri depurati drachmam, liquoris anodyni mineralis unciam dimidiam. M. D. Sopiendis porro capitis doloribus conveniet cucupha, sequenti ratione paranda: Recipe radicis iridos florentinæ unciam, floracis calamitæ, benzoes, succini præparati, caryophyllorum aromaticorum ana drachmas duas, florum lavendulæ, rosarum, chamomillæ romanæ ana pugillos quatuor: M. F. pulvis ad cucupham. Præterea loco potus ordinarii, cum insigni fructu adhiberi poterit decoctum sequens: Recipe radicis sarsaparillæ, rasuræ cornu cervi ana uncias quatuor, radicis chinæ, scorzoneræ, liquiritiæ ana uncias duas, cichorei, seminis fœniculi ana unciam. C. C. D. S. Species, quarum

binæ

binæ unciæ in tribus aquæ mensuris decoquendæ sunt. Inter diætam denique proderunt jusculaa cum radice cichorei, spinachia, acetosa, chærefolio, asparago, nasturtio &c. decocta, sæpiusque adhibita. Quibus si morem gesserit generosa mulier; de felici curationis eventu nullus dubito.

Relatio.

Brevi post relatum mihi est, ægram sumtis, quas commendavi, medicinis insigne symptomatum suorum percepisse levamen, & per integrum octiduum optime habuisse: his autem elapsis, pristinas recruduisse affectiones. Nimirum ardores, dolores ac compressiones in cordis scrobiculo sæpius ipsam invadere, & per dimidiam, quin integram immaniter tractare horam; his remittentibus tensivos artuum duntaxat superiorum cruciatus, sensationem refrigerationis, capitis torporem, ejusque in parte potissimum dextra atroces dolores ad mediam usque ossis humeri regionem protensos, atque hos sinistrum etiam pectoris latus, cum subsequente ventriculi imbecillitate occupantes succedere: & his denique quandam ossis sacri supervenire atoniam, maxime si è sella surgere anniteretur. Quamobrem meam ulterius imploravit opem, atque doceri desideravit, num præscriptis medicinis, atque pediluviis diutius inhærere, venam in pede, ante anni quadrantem incisam, iterum secandam præbere deberet, & hisce subsidiis absque Carolinarum usu pristinæ sanitati restitui posset?

Ad hæc responsum dedi, venam in pede omnino secandam, & septem cruoris detrahendas esse uncias; & tum continuato medicinarum usu, & corporis motu probe instituto, fore, ut generosa mulier potui thermarum supersedere possit Carolinarum. Præterea suasi, ut commendatæ antea mixturæ, cui loco pulveris marchionis, lapides cancrorum addendos jussi, quotidie mensura ad minimum dimidia capiatur; & denique singula hebdomade undecim mearum balsamicarum pilularum cum drachma dimidia pulveris præcipitantis assumantur.

CASUS VIII.

De inflatione ventriculi & duodeni hypochondriaco-spasmodica.

PErillustris vir, LII. annorum, gibbosus, tenerioris, atque tenuioris, simulque strictioris corporis habitus, fibris robustioribus, nervis vasisque capacioribus instructi, constitutione præditus est sensibilissima, adeo ut vel blandiora laxantia, aliaque remedia ipsum potenter afficiant. Hinc etiam vel levissimus morbus aut dolor immaniter eum tractat; naturæ vero beneficio mox sponte remittit. Insigni appetentia largas assumere solet epulas, & æstivo tempore nimium, jejunus etiam, fructibus indulget refrigerantibus, persicorum, cerasorum, fragorum &c. Contra vero parcior est humidorum cupiditas; namque mane vix duo potus Caffée vascula sorbillare; sub epulis unam circiter vini Hungarici, vel Mosellani, vel Burgundiaci, vel Campaniensis mensuram haurire; nec cerevisiæ Rupinensis ultra duos assumere suevit haustus. Post epulas nec corpus movere, nec potus calidiores sorbere debet: nam priori casu vomitus incurrit, posteriori autem præcordiorum anxietates, & flatulentas incidit molestias. Hinc potius à prandio somno per horam circiter dimidiam, haud sine fructu utitur. Eodem quoque per noctem satis profundo gaudet; nisi forsan pridie aut animo commotus graviter, aut cœna liberaliori usus fuerit; hanc enim largiorem noctes insomnes, cum ardente atque tensivo præcordiorum dolore excipiunt; quas etiam vinum calidius vesperi potum post se trahit. Hoc porro sequenti mane sequitur pulsus arteriarum celerior; qui, nocte transacta tranquilla, observatur debilior paullo atque tardior. Alvus quotidie semel vel etiam bis suo fungitur officio, & stercora redduntur magis albicantia, quam flava: ac, quod singulare est naturæ beneficium, si ventriculus saburra quadam fuerit repletus, spontanei cum euphoria subsequuntur vomitus. Lotium sufficienti die pariter ac noctu mingitur quantitate, & plerumque albidum lacteumque deponit sedimentum: tum enim egregie valet æger; sed spasmis agitatur internis, si urina adparuerit tenuis absque sedimento. Contra vero major est ad sudandum difficultas, quæ inde magis augeri videtur, quod pedum calori haud satis studeat: adhibitis autem Carolinis non solum optime se habet, verum etiam facilius sudat. Nec quoque ad sanguinis effusiones, sive per hæmorrhoides fiant, sive per nares, inclinat: licet adhuc juvenis crebras narium toleravit hæmorrhagias. Porro abhorret insigniter & remedia sapidiora ac fragrantia, & omnia ferme aromata, veluti sunt cinnamomum, caryophylli, nux moschata, anisum, cuminum, zibethum, rosæ &c. sed poma citrina, aurantiorum, ambram, lavendulam ac rutam bene fert, & præsertim corii illius, succo betulæ inuncti, quod vocant *Juchten-leder*, odore veluti recreatur. Lectum conscendere solet, non nisi calefactum, fervidissima etiam æstate; ac exinde haud secus, atque ab inunctione ventriculi cum balsamo stomachali, oleo rutæ nupto egregium percipit levamen. Sub æstiva ac calidiori tempestate vasa gerit sanguine turgida; & sanguis è vena missus, fluidus existit, & floridus: nec denique levem ipsi usum præstant balsamica laxantia ex aloë, myrrha, croco, gummi ammoniaco, auro fulminante confecta, & granis duodecim duntaxat exhibita.

Ita constitutus vir illustrissimus, per novissimum quinquennium ægrotare cœpit. Nimirum simul ac largioribus indulsit epulis, corripitur præcordiorum anxietate, flatulentia, tensivis artuum doloribus, nausea, atque totius corporis languore: quibus, si præsertim cibos pinguiores, pisces marinos, cochleas &c. assumserit, aut dulcia acidaque vina simul potaverit, mox à pastu jungitur insignis dextri hypochondrii sub costis spuriis inflatio, haud secus, ac si vesica inflata ibidem hæreret: accedunt totius corporis refrigeratio, spasmodicæ omnium membrorum contractiones, rubor vultus &c. quæ tandem symptomata, si lectum conscenderit, & totus incaluerit, pulsu celeri, ructibus, vomituque terminantur. Hæ autem passiones quemadmodum ex dictis solummodo suboriuntur caussis: ita aliæ adhuc sunt, quæ quotidie absoluta digestione hora circiter quintà ipsum invadunt, & ad nonam usque vespertinam graviter solicitant. Tum enim dolore ardente, pungitivo ac inflativo dextri hypochondrii afficitur, quem protinus præcordiorum compressiones, faucium constrictiones, vultus rubedo, turbatio visus, sitis, oris siccitas, atque crebra sputatio excipiunt, & iterum sublevantur ructuum flatuumque explosione. Ardoris sensatio datis ex aqua frigida cancrorum lapidibus; flatulentiæ autem molestiæ hausta aqua vitæ de cedro aliquatenus mitigantur;

Consultatio.

Acceptis tuis litteris, in quibus adversam valetudinem viri cujusdam generosi descripsisti, & de illa quinque mihi proposuisti quæstiones: omnia bene perlustravi momenta, & ad primam quæstionem, morbom illum minime apuplecticum, vel catarrhum suffocativum pronunciare possum, cum signa horum affectuum pathognomonica nullibi recensita reperiam. Videtur ille potius fuisse gravis ventriculi spasmus, nervos octavi potissimum paris occupans, & hinc eas partes, quibus illud nervorum par surculos impertitur, in sinistro maxime latere in consensum rapiens. Quare etiam sensus ille pressionis, quo cum incepit paroxysmus, minime in splene quærendus est; quippe quod viscus ex meris sanguineis vasculis constat, & ideo ob paucas, quas habet, nerveas atque musculosas membranas, minus sensibile deprehenditur. Vera potius sedes ac domicilium veluti morbi in ventriculo latet, qui magis versus sinistrum hypochondrium situs est, & ob valde membranaceam ac nerveam structuram insignem cum nervosis universi corporis partibus fovet communionem. Hinc etiam sedes hypochondriaci mali, ac spasmodicarum, quæ illud comitantur, passionum falso attribuitur lieni, cum magis in ventriculo hæreat; à cujus flatulenta inflatione plurima hypochondriacorum dependent symptomata. In præsenti autem malo minime inflatio ventriculi, sed potius gravis illius spasmus subesse videtur; qui partim ex insigni ad iracundiam proclivitate, partim potuum spirituosorum abusu natales suos mutuatur.

Quod autem alteram attinet quæstionem, num morbus ille penitus extirpari queat, & quæ huic scopo prosint medicamina? non omnino possum, quin curationem hujus mali fore perarduam pronunciem: quoniam ille jam diu duravit, ac in habitum veluti degeneravit; porro à continuis animi commotionibus sustentatur; non minus vires corporis jam insigniter prostratæ videntur; unde nec vegetus adpetitus, nec bona digestio locum invenire potest. Nec denique sine ratione suspicor atque vereor, ne scirrhositas atque exulceratio ventriculi, nisi jam actu sit præsto, tamen certe immineat. Neque tamen ideo prorsus est desperandum, maxime cum ætas adhuc sit junior; hinc ad instituendam rite curationem, suadeo, ut singulo mane quædam vascula hujus infusi hauriantur: Recipe herbæ basilici, betonicæ, melissæ, veronicæ, salviæ, florum chamæmeli vulgaris ana manipulum unum, seminis fœniculi, anisi stellati ana drachmas duas. C. C. D. S. Species *zum Kräuter-Thée.* Deinceps operæ erit pretium, quavis vespera XX. pilularum antispasmodicarum deglutire, quæ sic se habent: Recipe extracti florum chamomillæ, millefolii, salviæ, cardui benedicti, mithridatii ana drachmam unam, croci, pulveris castorei ana scrupulum unum. M. F. pilulæ ex scrupulo uno numero XX. Hisce singulo triduo interponi potest usus pilularum Becheri, quarum sedecim vesperi, & tum viginti antispasmodicarum circa meridiem sumendæ sunt. Neque minus consultum erit, bis terve quotidie decem vel quindecim pulveris antispasmodici grana ex aqua destillata florum chamæmeli assumere; cujus hæc est compositio: Recipe pulveris marchionis, antimonii diaphoretici, lapidum cancrorum ana drachmam unam, cinnabaris nativæ præparatæ, nitri depurati ana drachmam semis, extracti castorei liquidi guttas octo. M. F. pulvis, cujus dosis est scrupulus unus. Nec levem præstabit opem liquor meus anodynus mineralis: quibus denique creber pediluviorum, & alvo pigra, clysterum usus accedat, necesse est.

Ut autem ad tertiam quoque respondeam quæstionem; ex superioribus patet, caussam mali principalem in vitio solidarum potissimum partium hærere, & quidem in perverso motu, ac spastica constrictione ventriculi aliarumque nervearum partium. Neque tamen ideo negari potest, quin saburra quædam acida, viscida ac biliosa ventriculi & intestini duodeni, ceu caussa materialis malum illud foveat atque sustentet. Quando enimcunque peristalsis ventriculi ac intestinorum læsa fuit ac destructa; alimenta nec intime solvi, nec debita chyli, succorumque utilium secretio, nec inutilium expulsio fieri potest: hinc omnino restant in canale intestinorum excrementa inutilia, quæ diuturniori mora majorem contrahunt acrimoniam, & spasmos magis exacerbant.

Juxta quartam porro quæstionem omnino necesse est, ut æger, si à malo suo vindicari cupiat, recto vivendi ordini insistat; maxime omnem ad excandescentiam occasionem sedulo evitet; potus vinosos, calidiores atque Tabacum probe fugiat; omne frigus arceat, nec denique cerevisia utatur. Hæc enim hisce morbis plane non est conveniens, & majori fructu ejus in locum decoctum ex rasura cornu cervi cum corticibus citri recentibus; aut jusculum avenaceum cum vitellis ovi ac floribus chamæmeli paratum substituetur. Et denique vix opus est, ut ad quintam respondeam quæstionem: dolendum potius est, quod ii morbi, quorum caussa cognitu difficilior, & curatio ardua est, mox à fascino deriventur; sicuti cum affectibus spasmodicis, qui fixam in genere nervoso obtinuerunt sedem, vulgo quidem fieri assolet.

Relatio.

Elapsis tribus mensibus relatum mihi est; ægrum adeo sensibilem factum esse, ut ferme quotidie ira exarserit, & animi affectibus nimium indulserit: hinc ipsum incidisse in ingentem hypochondrii sinistri dolorem, cum assidua nausea, vomitu, ac præcordiorum anxietate; & denique hectico calore consumtum periisse. Secatum posthæc corpus ventriculum exhibuit admodum parvum, ejusque tunicas valde crassas, induratas, & materia putrida repletas.

CASUS V.

De ventriculi spasmo hypochondriaco.

Vir annos natus triginta quinque, temperamenti sanguineo-cholerici, à primis juventutis annis ad trigesimum fere sæpius & large sanguinem è naribus fundere solitus, cæterum sanus vixit, nisi quod perpetua ferme laboraverit scabie. Olim quoque tertiana infestatus febre, omnes medicinas eludente, tandem ope cujusdam sacerdotis per specificum, quod hic possidebat, convaluit. Scabies vero licet quatuordecim abhinc annis drasticis purgantibus, sudoriferis, scarificatione ac externa inunctione à chirurgo quodam exhibitis repulsa fuerit, quotannis tamen circa autumnum fœdis recruduit pustulis, & ad vernam usque inhæsit tempestatem. Huic quoque sæpius accef-

accesserunt maculæ, instar lichenum, quæ molesto stipatæ prurítu dorsum potissimum atque manus occuparunt, & ineunte vere insimul disparuerunt. Et denique proximis hisce annis spasmus utriusque pedis supervenit, qui hosce noctu potissimum prehendit, & ad abdomen usque retraxit. Hic demum anno 1707. mense Martio in veram mutatus est podagram, quæ pedis primum pollicem, mox totam plantam acerbo invasit dolore, & per quatuor sæviit menses. Consultus ergo chirurgus, præter varia unguenta atque topica extrinsecus admota, ægrum per quatuordecim dies infusum purgans vinosum potare jussit: quod postquam alvo violentius subducta, vires ferme prostraverat, id quidem effecit, ut evanuerit podagra; molesta vero tensio, & creber subsultus pedum restiterunt. Verum enim vero mense Junio anni 1730. rediit iterum podagra; quæ tamen pertinaci victus observatione, ac bono regimine, brevi cessavit tempore.

Præter hasce molestias per quatuordecim jam annos graviori infestatur malo. Dum enim eo tempore inimica ac horrida tempestate itinere fungeretur; ex improviso gravi corripitur pectoris dolore, qui à cordis scrobiculo per pectus ad laryngem usque protensus, spirationem reddit difficilem, ac copiosa salivæ ex faucibus excretione stipatur. Hæc deinceps molestia quotidie mox post epulas recidit, & per tres inhæsit horas: quam aliquantulum mitigare potuit æger sumto sub paroxysmo vini adusti haustu. Tali ratione per tres hebdomades afflictus, tandem observata recta vivendi ratione liberatus, ac per quinque annos ab eo malo immunis fuit. His elapsis illo iterum nonnunquam, licet mitiori infestari; & denique proximo biennio, quo primos podagræ insultus toleravit, atrociori, & fere quotidie ab epulis corripi cœpit. Jungitur etiam insignis salivæ effluxus cum anxio gulæ spasmo; nulla tamen nausea, nec vomendi conatu stipatus; cessante vero paroxysmo, cessat quoque salivatio, & relinquit tenacem in trachea mucum, quem laborioso conatu demum exscreare debet. Tum optime habet ægrotus; appetentia ciborum fruitur integra; cui tamen haud liberalius indulgere debet, nisi atrociori malo affligi velit. Ipse cæterum affectus, gravi abdominis flatulentis stipatur; quæ illo remittente, protinus etiam remittit. Alvus quoque olim pigra atque segnis esse fuevit: jam vero sub podagræ tortura, rite suo fungitur officio. Urina mingitur rubicunda, atque copiosum, mucidum, rubicundum deponit sedimentum.

Quod attinet ægroti constitutionem; ille olim Bacho pariter atque veneri aliquantulum indulsit; humoribus abundat, colore vultus florido gaudet, atque copiosis, exilioribus tamen instructus est venis. Neque tamen minus à venæ sectionibus abhorret insigniter; eamque non nisi ter administrari curavit: primum nempe duodecim abhinc annis, cum febricula quadam cum vomitu, languore corporis, ac dorsi lancinationibus stipata affligeretur, ex vena incisa protinus convaluit; deinde hoc anno ad præcavendam podagram bis circa utrumque æquinoctium venam in brachio secandam præbuit. Mater illius pertinaci ventriculi spasmo diu laboravit; fratres colicis obnoxii fuerunt doloribus, eorumque alter tanta olim infestabatur colica ac alvi obstructione, ut medici iliacam veriti passionem, morbum pro deplorato habuerint. Diætam, quantum potest, observare annititur exactam; sæpius autem vi muneris, quod ambit, refrigerationibus semet exponere tenetur. Proclivis non minus est ad iracundiam; decoctum autem ex radice sarsaparillæ, scorzoneræ, rasura cornu cervi, radice cichorei & semine fœniculi confectum, & in locum cerevisiæ, ibidem locorum crassæ, atque fœculentæ pro potu ordinario commendatum potare recusavit, cum exinde ventriculum debilitari ac nausea corripi putet.

Hisce ergo variis ac diuturnis molestiis nullam adhuc congruam æger opposuit curationem; maxime cum consultus brevi abhinc tempore medicus, malum pro deplorato habuerit, illudque non nisi Elixirio quodam stomachico, atque trifolio fibrino in forma infusi theiformis, sed frustra tractaverit. Invalescit autem jam affectus, & sic meum quoque imploratum est auxilium. Ponderatis igitur omnibus morbi momentis, eundem & in solidis & fluidis hærere partibus putavi, & hanc de ipso mihi formavi ideam. Ægrum videlicet, matre motibus spasmodicis atque hystericis obnoxia natum, & ideo hæreditario quasi jure admodum sensibilem, ac ad violentas partium nervosarum stricturas proclivem, fovere in corpore suo humores multis impuris ac scorbuticis sordibus imbutos; & tolerata podagra, & contumacissima significat scabies. Variæ autem sunt caussæ, quæ generandæ huic dyscrasiæ viam straverunt. Namque cum olim sanguinis abundantia per narium hæmorrhagias ventilata, post trigesimum vero annum nec per hæmorrhoides, nec regulares venæ sectiones depleta fuit: non fieri potuit, quin accumulatis nimium humoribus æquabilis eorum circuitus perturbatus, ac salutaris imminuta fuerit transpiratio. His cum accederet alvi segnities, quid mirum si retentæ undique sordes sanguineam massam admodum inquinaverint; quæ violentorum motuum caussæ, salutari naturæ conatu partim per cutim atque scabiem excretæ, partim ad pedes in podagra depositæ fuerunt. Quum igitur sicuti omnes succi vitales, ita & gastrica lympha acore quodam ac aciditate laborat: facile patet, cur hæc jejunum ventriculum vellicando, fortiorem excitet adpetitum; illo autem cibis repleto, horum majorem motum fermentativum inducat. Inde dependent obvii sub paroxysmo in abdomine flatus, qui ventriculo incarcerati, hunc partim ad spasmodicas stricturas proritant, partim nimium distendunt. Sic adparet ratio paroxysmi, ac inflationis ventriculi, quæ sumtis epulis incidit: hac vero cum & diaphragmatis descensus impeditur, & pulmonum expansioni remora injicitur; clarum inde fit, cur sub eo paroxysmo spiratio simul sit angusta. Unicum autem illud copiosissimæ sputationis symptoma haud satis mirari possum: quamvis enim hypochondriacos plerumque sputatores esse probe sciam; nullos tamen tanto veluti flumine salivam reddere observavi. Quare glandulas salivales vel summa atonia affici; vel insigni spasmo à ventriculo vi nervorum consensus propagato constringi, & ideo salivam summo impetu expelli arbitror. Quæ cum mecum perpendissem, ipsum malum antispasmodicis ac nervinis aggressus sum remediis. Mane nimirum post exhibitas liquoris mineralis Hoffmanni, cum quinta balsami vitæ parte remixti XL. guttulas, dedi infusum theiforme ex herba veronicæ, melissæ, salviæ, summitatibus millefolii, floribus chamæmeli vulgaris, semine fœniculi & aniso stellato confectum, & quinque vasculis potandum. Neque minus sæpius vel solum liquorem anodynum, vel cum essentia corticum aurantiorum remixtum propinavi; & vesperi exhibui pulverem ex pulvere marchionis, lapidibus cancrorum, cornu cervi sine igne parato, antimonio diaphoretico,

retico, nitro depurato, cinnabari nativa, & extracto castorei concinnatum: atque subinde pediluvia, quæ habebant aquam puram, flores chamæmeli ac furfures triticeos, commendavi tepidiora. Ut porro primas vias à sordibus repurgarem crudis ac corruptis, singulo octiduo vesperi dedi pilulas balsamicas, in *Med. consult. Tom. II. pag.* 80. descriptas, iisque postridie adjunxi drachmam unam cum dimidia salis Sedlicensis.

Hisce subsidiis cum primum pertinax hic affectus mitigari videretur, ac sæpius per aliquot dies remitteret: attamen semper rediit vehementior. Quamobrem flagitamus Illustris Hoffmanni consilium, ac doceri avemus, 1. anne hoc malum funditus exstirpari queat? 2. num curationi obtinendæ magis prosint thermæ & acidulæ, quam pharmaca? & 3. quænam præsidia post potum thermarum in usum sint vocanda?

Consultatio.

Postquam communicatum mecum casum animo probe volutavi; ægrum atroci ventriculi spasmo hypochondriaco, sumtis potissimum epulis cum magna præcordiorum anxietate, ructibus molestis, ac copiosissima sputatione invadente laborare deprehendi. Hunc primam originem ex insigni nervosi generis imbecillitate traxisse, extra omne positum est dubium; quam non tantum ex hæreditaria dispositione, verum etiam inordinato victu, excessu in potibus, venere, animi affectibus, corporis refrigeratione, scabiei, podagræ & febris incongrua curatione, atque remediis repellentibus æque ac purgantibus sibimet contraxit. Hisce enim caussis non solum massa sanguinis ac lymphæ corrupta, multisque scorbuticis impuritatibus imbuta est; sed eadem humorum acrimonia, nervosis ventriculi ac intestinorum partibus incumbens, illas vellicavit, & ad spasmodicas proritavit constrictiones. Inde vero labefactata est ciborum digestio, alvus obstructa, & flatuum excretioni obex positus; qui ad superiora intestina atque ventriculum regurgitantes, malum exacerbarunt. Et his denique omnibus majus augmentum addidit intermissa, ob ægroti abhorrescentiam venæ sectio: qua humorum abundantia, olim per narium hæmorrhagias imminuta, plus invaluit & accumulata est. In tali vero rerum statu, cum tota ferme œconomia vitalis videatur perturbata, perarduum omnino est, malum funditus exstirpare. Quæ adhuc restaret salutis spes, præter pertinacem victus observationem, omnis in congruo thermarum Carolinarum usu sita est; quibus in allevandis hisce morbis nihil deprehenditur præstantius. Quum autem præsens autumnale tempus huic curationi minus est opportunum: consultum erit, convenientibus medicinis corpus ad illam, sequenti vere instituendam rite præparare. Cui scopo obtinendo, eo jam omnes intendere oportet nervos, ut ventriculo suum restituetur robur, digestio promoveatur, humorum acrimonia attemperetur, & per alvum blande educatur. Hinc operæ erit pretium, sub epulis pariter ac hora vespertina quinta, XL. guttas sequentis Elixirii ex aqua vino permixta assumere: Recipe essentiæ gentianæ rubræ, pimpinellæ albæ, corticum aurantiorum, cascarillæ, corticis chinæ, liquoris anodyni mineralis ana unciam dimidiam, olei de cedro, macis ana guttas X. M. D. Alvi libertati conservandæ perquam opportunas commendo pilulas balsamicas aut meas, aut Stahlianas, ab ægroto cubitum ituro numero XI. cum lapidibus cancrorum & nitro devorandas. Mane potare coaveniet infusum theiforme ex herba veronicæ, summitatibus millefolii, floribus chamæmeli vulgaris, papaveris rhœados, ac semine fœniculi compositum. Præterea à pedibus præcipue atque ventriculo omne arcere oportet frigus: quo fine ventriculus sacculis calidis foveri, aut sequenti linimento nonnunquam inungi potest: Recipe aquæ Anhaltinæ uncias duas, essentiæ nucistæ drachmas duas, balsami peruviani drachmam, camphoræ grana duodecim, olei lavendulæ guttas xx. M. D. Neque minus crebris utendum est pediluviis; & foret optandum, si his revocari posset podagra. His vero si accesserit exacta diæta, & potus loco adhibitum fuerit vinum Mosellanum atque secundaria cerevisia: de felici eventu nullus dubito.

CASUS VI.

De usu Carolinarum & Tœplicensium in affectu ventriculi spastico inflativo.

Ex missis ad me litteris, quibus eleganter descripta personæ serenissimæ ægritudo, & quæstio: num ipsi tollendæ Carolinarum internus, & Tœplicensium aquarum externus usus futurus sit proficuus? proposita fuit; facile intelligo, omnia, quibus male habetur, symptomata, veluti sunt pectoris compressio, hypochondriorum tensio, æstus volaticus, ac totius corporis languor, non nisi tensivæ & spasmodicæ ventriculi inflationi natales suos debere. Inde enim fit, ut partim diaphragmatis motus ac libera spiratio impediatur; partim succi vitales ad caput atque pectus, maxime sumtis epulis copiosius compellantur. Quod si vero dictæ ventriculi inflationis originem perquiram: illam non tantum eruditatibus primarum viarum acidis atque viscidis, ex mala diæta subortis; verum etiam difficiliori sanguinis per hepatis viscus transitui deberi, vero est simillimum. Hinc enim venæ ventriculi, ob impeditum cruoris regressum, hoc admodum infarciuntur; & inde spasmodica orificiorum ventriculi constrictio inducitur, ideoque flatus retinentur. Huic vero sanguinis in hepate stagnationi ansam dederunt serenissimæ mulieris vita sedentaria, sanguineum temperamentum, & plethorica constitutio; quæ ex mensium adhuc continuato fluore elucescit; qui tamen vi legum naturæ ac ætatis jam cessare deberet.

Quod igitur Carolinarum thermarum usum attinet: illum hisce ægritudinibus omnino admodum opportunum judico. Hæ enim aquæ copiosum non solum alcalinum, verum etiam neutrum sal, atque terram alcalinam leniter martialem fovent; & ideo præclara virtute humores tenaces ac viscidos resolvendi, acidos attemperandi, eosque vi salis medii per alvum eliminandi pollent, atque hinc alvum octies vel decies, sine ulla virium prostratione, sed potius cum ventriculi roboratione ac adpetitus excitatione movere solent. Sedecim jam vicibus frequentavi hosce fontes, eorumque maxime in hypochondriacis, cachecticis, ac viscerum infarctu laborantibus egregiam ac fere divinam deprehendi efficaciam: quare etiam illorum virtutem in præsenti ægrota fore spero præstantissimam. Eo magis hoc polliceri possum, cum mihi jam constet exemplum principis cujusdam serenissimi, sensibilissimi atque tenerrimi, qui ex inordinata diæta tantam inciderat ventriculi inflationem, ut hyemali potissimum tempore mox à prandio in-

figni præcordiorum compressione, spirandi angustia, & totius corporis languore correptus lectum petere debuerit; in quo probe calefactus & sudore perfusus post tres quatuorve horas, ab eo paroxysmo liberabatur: postquam autem thermis Carolinis ter fuerat usus, ab hac molesta ægritudine penitus fuit restitutus.

Harum ergo mineralium aquarum usum valdopere commendo; qui, ut eo felicius cedat, sequenti ratione instituendus erit. Primum enim necesse est, ut serenissima mulier, quæ licet menstruo adhuc gaudeat fluore, tamen ob sedentariam vitam, copiosiori sanguine turgere videtur, mox sanguinem ex vena in pede tusa sibi detrahi curet: eodemque præsertim tempore corpus probe moveat, tempestatem frigidam ac austeriorem fugiat, cibos incongruos evitet, simulque stomachicis utatur medicinis. Quod si vero sanguine nimium turserit, ac capacioribus vasis instructa fuerit: operæ erit pretium, accedente vere triduo circiter ante discessum ad thermas, sanguinem denuo, & quatuor duntaxat unciarum pondere detrahere. Sic enim præcaventur humorum ebullitiones; quæ sub itinere plethoricis contingere solent; & ipsarum thermarum, imminuta plethora, longa felicior erit operatio. Deinceps simul ac pertigerit serenissima ægra ad thermas illas; per aliquot dies ab usu earum abstinere debet; & tum aquas molares in usum vocare. Hæ enim sunt subtiliores, quam ordinarii fontes, quos *den Brudel* vocant; hinc facilius minima corporis vascula transgrediuntur, nec torporem inducunt, nec tumorem pedum. Quare ad ipsum fontem per infundibulum lagænis lapideis, quales vehendis acidulis Egranis vel Tonstadiensibus inserviunt, excipiendæ sunt, ne spirituosum earum principium evaporet: & tum in aquas fontis ordinarii immittendæ, ut iterum incalescant. Earum aquarum XII. circiter vasculis curæ initium fieri potest, & successive ad XX. ascendere licet: ita tamen, ut, si alvus quinquies vel sexies subducatur, ea aquarum dosis sit sufficiens, in eaque subsisti debent. Tali ratione aggredienda & tribus intervallis absolvenda erit curatio: adeo ut ante illam sumantur vesperi undecim pilularum balsamicarum, ad meam, vel Stahlii, vel Becheri methodum paratarum, & postridie inchoëtur potus aquarum, in quarum primo vasculo uncia dimidia salis Anglicani, aut Sedlicensis capienda est. Tum per septem dies protracto thermarum potu, biduo illis erit supersedendum; deinceps sumtis iterum pilulis, per sex dies aquæ bibendæ; & denique post intervallum duarum dierum, deglutitis denuo pilulis, ultima vice per quinque dies potationi earum thermarum inhærendum erit.

Quod autem externum Carolinarum in balneis usum attinet; de eo, cum serenissimæ personæ constitutio ac partium solidarum conditio mihi haud adeo innotuerit, nihil certum adfirmare possum. Quorum enim nervosum genus admodum sensibile est, & partes internæ nerveæ atque membranaceæ ad spasmodicas constrictiones pronæ; iis nocent hæc balnea: contra vero corporibus spongiosis, vasis exilioribus præditis, & ad pedum intumescentiam proclivibus, ingens pollicentur emolumentum. Quamobrem descendendum semel in illa suadeo: & si profecerint, inhærendum usui eorum: quod si vero minus responderint votis; præstantissimam virtutem in confortando corpore, illiusque imbecillitate sublevanda præstabunt temperata balnea Tœplicensia, per novem dies adhibita; si & ante, & post, & inter eorum usum aquæ Sedlicenses fuerint potæ.

Nihil cæterum de victus ratione, sub potatione Carolinarum instituenda addam; quippe quæ in ultimo capite partis tertiæ scriptorum meorum diætæticorum fusius est explicata. Id tantum adhuc monendum duxi, ut inter potus cerevisia Schnebergensis, & vinum Rhenanum vetus, generosumque seligantur; cœna sit parcior; & denique vesperi nunquam ultra nonam horam in libero aëre versetur serenissima, ne exinde salutaris prohibeatur transpiratio. Porro vero necesse est, ut absoluta curatione restitantes in abdomine sordes aquosæ eliminentur; quo scopo vehementiora purgantia minime inserviunt, quæ majus plerumque pariunt incommodum. Præstantissimam potius operam manna exseret, quæ saburram primarum viarum uberrime educet, neque tamen intestinorum tonum destruet. Usurpari nimirum poterit in haecce formula: Recipe mannæ electæ uncias duas cum dimidia, cremoris tartari drachmam unam & semis, rhabarbari Alexandrini drachmam dimidiam: coque & solve leni calore in aquæ florum acaciæ unciis sex, colaturæ adde olei de Cedro italici guttas tres. M. D. S. potio laxans mane assumenda. Nec denique ignorari oportet, sub ipso aquarum potu ventriculo confortando egregie convenire essentias stomachicas; vel ante, vel post epulas XL. vel L. guttulis sumendas; qualis ex essentia gentianæ saturata, centaurii minoris, corticum aurantiorum recentium, tinctura tartari, & quibusdam olei de cedro guttulis parari potest. Et hæc sunt, quæ circa propositam quæstionem, & in salutem serenissimæ ægrotantis respondenda duxi: quæ summus languorum nostrorum medicus reddat salutaria, ex animo precor.

Nunciatum abhinc est, mulierem serenissimam, mense Majo ad fontes Carolinos profectam, iisque & interne & externe rite usam fuisse: unde etiam exoptatissimam reportavit valetudinem.

CASUS VII.

De ventriculi inflatione cardialgica cum hemicrania.

Triginta & novem annos nata generosa mulier, temperaturæ melancholicæ, habitus corporis carnosi, staturæ mediocris, alvo pigræ obnoxia, postquam per aliquot annos mensium imminuto ac iu ordinato fluore, nec non cœcis interdum laboravit hæmorrhoidibus: passa quoque hoc tempore est hypochondriacas atque scorbuticas affectiones. Maxime circa quodvis æquinoctium ingruere fueverunt obtusi dolores, sinistrum primum occupantes, & ex hoc ad dextrum excurrentes hypochondrium: quibus tussicula quædam sicca, nullum tamen spirationi adferens impedimentum; horror ac subsequens æstus, oris siccitas absque tamen siti, crebri ructus, & assiduus ardoris, dolorisque in regione ossis sacri sensus sæpenumero junguntur. Datis congruis medicinis remiserunt quidem nonnunquam hæ molestiæ; at brevi post iterum recruduerunt, & præsertim Januario præsentis anni mense gravioribus stipatæ symptomatibus invaserunt. Accedebant videlicet gravis dextri capitis hemicrania, glandularum colli intumescentia, ac ingens dolor ad pectus & scapulas usque protensus, capitisque inducens torporem; insignes pectoris angustiæ; acuti circa cordis scrobiculum dolores, respirationem impedientes, ventriculum-

qua

& duos pugnos magno glandularum inguinalium tumore corripiebatur. Hunc ut depelleret, varias per quinque hebdomades adhibuit medicinas domesticas; sed frustra: rumor enim reddebatur magis durus; accedebant dolores dorsi & ossis sacri, & quotidie augebantur, pedes intumescebant, corpus consumebatur, ac adpetentia ciborum magis magisque dejiciebatur. Hinc medicum consulit, qui usurpatis primum, sed frustra discutientibus, camphoratis ac spirituosis, tandem adplicat cataplasmata & emplastra emollientia; & bis emollitum tumorem, pus ipsi inesse ratus, lanceola incidi jubet. Effluit autem loco puris, ichor sanguinolentus, putridus ac foetidissimus ad mensuræ ferme quantitatem: quo quidem ipse tumor imminuitur, in confiniis autem durus manet, & continuo plorat saniem ejusmodi magis sanguineam, quam purulentam. Haud vero ignorari oportet, huncce tumorem tempore mensium magis elevari, & sub borum fluore cruorem aquosum, sed admodum foetentem plorare. Quare medico meum tandem imploranti consilium, suasi, ut adhibitis per aliquot dies laxantibus, decoctum vulnerarium per octiduum circiter potaretur; deinceps iterum laxantia repeterentur, & sic cum decocto illo alternatim exhiberentur; vulneri autem spiritus vini haud adeo rectificatus injiceretur, illudque externe emplastro diachylo muniretur. Quibus etiam post aliquod tempus ægra convaluit.

Hicce vero tumor ab apertione vasorum iliacorum externorum circa glandulas inguinales originem suam traxisse videtur; quæ represso sub mensium fluore per terroris vehementiam cruore, primum dilatata, expansaque, mox dilacerata effuderunt sanguinem, ac tumori huic sanguineo tam cito generando occasionem præbuerunt: extravasatum vero serum sanguineum temporis demum mora in corruptionem abiit. Unde adparet ratio, qua tumores sanguinei generantur, & quomodo ab abscessibus distingui debeant.

CASUS III.

De ventriculi, intestinorum, & partium genitalium, nec non vesicæ & ureterum strictura spasmodica, cum insigni generis nervosi debilitate.

Vir litteratus, XXXVIII. annorum, staturæ macilentioris, vitam quidem semper egit sedentariam; victum autem observavit valde regularem; nullis potus excessibus indulsit, nec cibos sibimet incongruos, acidos, pingues, salitos, fumo induratos, sacchato conditos, lacticinia, poma assumsit, nec unquam Tabaci usui adsuevit. Neque tamen minus ad præcavendum sub tali vitæ genere, hypochondriacum malum à medicis ipsi olim commendatum fuit, ut potu herbæ Théebois largius uteretur, & quotidie tres cerevisiæ mensuras potaret. Et cum præterea crebris animi commotionibus, & bilis forsitan in ventriculum effusionibus fuisset obnoxius; ac denique medicamina partim absorbentia cum nitro & cancrorum lapidibus, partim spirituosa & antiscorbutica, v. g. essentiam pini, largius assumere fueverit: incidit demum in symptomata hypochondriaca, quæ pressione in regione ventriculi, ejusque orificii posterioris, doloribus ad dorsum & scapulas extensis, flatulentia ac torminibus intestinorum sese exserebant potissimum. Tum ab omni herbæ Théebois potu abstinere, studiis post epulas vacare, vitæ genere ab animi affectibus magis libero uti, & ad ventriculum roborandum vino largius indulgere cœpit: quibus effecit quidem, ut remitterent paullo recensita symptomata; cum autem sub epulis binas cerevisiæ mensuras potare, & potui fabarum Caffée crebrius indulgere continuaret, nulla vero purgantia adhiberet, & pauca medicamina, maxime cinnabarin antimonii usurparet: inhærebant adhuc quædam molestiæ. Namque ventriculi debilitas, extremorum corporis frigus, atque capitis ad omnes labores torpor adeo excruciabant ægrum, ut si paulo largius epulis indulserit, aut pinguia comederit, protinus ventriculi pressione ac intestinorum corriperetur torminibus. Postquam autem cerevisiam parcius bibere, vinum largius, nunquam tamen ad excessum adhibere, cœna parciori uti, & si quoque molestiis ventriculi infestaretur, has sola fame expugnare cœpit: inde non solum ab omnibus liber evasit symptomatibus, verum etiam majorem mentis alacritatem, & floridiorem vultus colorem recuperavit. Neque etiam leve ex purgantibus nonnunquam, sed rarissime datis percepit levamen. Nihilo tamen minus, quotiescunque conviviis interfuerit, ibidemque varios cibos assumserit, aut potibus vinosis calidioribus aliquantulum indulserit, non tantum incidit ventriculi molestias gravativas ac inflativas: sed etiam peculiari spasmo corripitur, qui in musculis, nervis ac suris pedum tensionis sensu incipiens, abhinc per omnes corporis extremitates, brachia, pedesque incerto circuitu vagatur, & denique per digitorum articulos, gravi dictarum partium pruritu stipatus evanescit. Præterea alvi segnitie solicitatur; quæ tantum abest, ut potu Coffée, prout imaginatur sibi ægrotans, sublevetur; ut ille potius exinde vehementiori adpetitu potiatur, ventriculi pressionibus afficiatur, & insomnis reddatur. Quare consilium anhelat, qua potissimum ratione ab his passionibus liber evadere, & absque molestia conviviis interesse queat?

Deinceps autem adhuc est affectus, quo graviter afficitur ægrotans. Ille nimirum sedecim abhinc annis, ex præjudicio, ac si nihil seminis post ejus excretionem restare deberet, post spontaneam ac naturalem aliquam illius emissionem, magna vi, quicquid forte restiterit, exprimere conatus, urinam mox reddidit. Hinc, licet nunquam concubitum celebraverit, in continenti tamen tensivos in glande atque præputio percepit dolores, absque ulla externa læsione. Quanquam vero hoc malum sponte remiserit; attamen posthæc per intervalla, & maxime post usum potuum vinosorum aliquoties rediit. Et quum forsitan sub itinere vinum adustum adsumsisset; abhinc in gravius malum incidit. Post naturalem videlicet seminis ejaculationem tendentem glandis, ac si flatibus distenderetur, dolorem, & puncturam in exteriori præputii cute percipit; cui, si urinam mox reddit, jungitur stranguriæ quædam species; & haac excipiunt pustulææ lancinationes inter crura prope pudenda obviæ, ac denique ardoris sensus circa exitum spinæ dorsi, & utriusque renis regionem, ad lumbos usque protensus: quid? quod largiorem seminis excretionem, sæpius capitis dolores insequi observantur. Non minus si forsitan ab aspectu objectorum libidinosorum penis erectio suborta; nulla vero seminis excretio insequuta, & æger brevi post curru vectus fuerit: videtur ipsi, ac si semen eructare vellet; & tum primum in urethra, abhinc circa crurum commissuras, ad lumbos usque & ad utriusque renis regionem, & deni-

gantur*; ficuti omnibus iftis fymptomatibus dorfi frictiones egregie opitulantur, maxime flatus difcutiendo. Matutino tempore, fumto potu Coffée, fæpius ex ventriculo lympham eructat acidiffimam; quæ vafe argenteo excepta, illud arodit, viridique imbuit colore: ipfi vero ructus atque vomitus nunquam amaro ftipantur fapore.

Hæcce fymptomata autumnali tempeftate, præfertim Decembri, Januario ac Februario menfibus, ob parcius tum inftitutum corporis motum, deprehenduntur atrociora; ac cœnam prorfus interdicunt. Iifdem temporibus, fi frigus fit nimium, facile in catarrhales pectoris æque ac capitis affectiones, cum crebris vomitibus, & alvi fegnitie incidit: neque minus interdum chiragrico, aut ifchiadico ex bono regimine mox evanefcente infeftatur dolore. Contra vero æftate, fi tempeftas calidior, ac crebrius corporis exercitium fuerit inftitutum, fatis bene habere obfervatur.

Quod fi porro Vir Illuftriffimus, fub fanitatis fpecie per aliquod tempus gulæ indulferit liberalius, alvus haud rite refponderit, infigniter refrigeratus, aut mœrore ac animi affectibus commotus fuerit: præter allegata fymptomata haud raro fpafmis internis, ac convulfivis artuum contractionibus, nec non fuffocativis veluti affectionibus graviter infeftatur. Si paffiones illæ vehementiores, catarrhalibus defluxionibus ftipatæ fuerint, & alvus obftructa: fæpius contingit, ut faburram ex fufco nigram, ea quam duo capiunt cochlearia, quantitate, cum ructibus ejiciat. Eadem poft datum aliquando lene vomitorium, ex unico tartari emetici grano confectum, totius menfuræ quantitate, haud fine infigni levamine eructata fuit: quam noviffimo duntaxat anno, per intervalla excerni deprehenderunt medici, variafque de illa foverunt opiniones. Quamobrem cum meum quoque de toto morbo judicium defideravit perilluftris perfona; illud fequentibus fuppeditare haud alienum videtur.

Judicium & Confilium.

Ex præmiffa hac morbi hiftoria facile adparere confido, præfentem ægritudinem affectionis ventriculi fpafmodico-flatulentæ, aut potius morbi ventriculi & duodeni hypochondriaci nomen omni tueri jure. Ipfam enim hypochondriacam paffionem primariam in nervofis ventriculi ac inteftinorum membranis habere fedem, & ratione & experientia edoctus credo: quippe quæ partes mox fpafmodica diftentione, mox flatulenta inflatione agitatæ, univerfum nervorum genus, omnefque nerveas totius corporis partes, in perverforum motuum focietatem rapiunt, ac fic malum illud tam variis fymptomatibus ftipatum, atque in eximiam cum aliis morbis complicationem, valde opportunum conftituunt. Præfertim autem motus ille conftrictorius ac dilatatorius inteftinorum, quem Græci vocant periftalticum, in hoc affectu vitio quodam laborat: qui naturalis & integer ficuti ciborum digeftioni, chylofi fucci fequeftrationi, ac humorum inutilium excretioni egregie infervit; ita læfus atque deftructus impedit quoque ciborum concoctionem, humorum utilium fecretionem, ac noxiorum eliminationem. Hi ergo excrementitii fucci, in ventriculi cavitate, atque canale, flexuris ac valvulis inteftinorum hinc inde ftagnantes, bilis, & aliorum humorum affluxu, ipfaque temporis mora acriores redduntur, & hinc fpafmis, ac inflationibus earum partium novam cauffam fuppeditant, novumque pabulum.

Quod fi vero ftrictius noftrum affectum confiderem; illum in flatulenta ventriculi potiffimum inflatione, ciborum, maxime pinguium largiorem affumtionem excipiente confiftere deprehendo. Hanc enim non folum tumor, ovi magnitudine inftar veficæ fub cordis fcrobiculo dextrum verfus hypochondrium confpicuus indicat; verum etiam frequentes ructus, aliquod malo levamen adferentes fignificant. Neque vero minus inteftinum duodenum, quod meo quidem arbitrio ventriculus fuccenturiatus adpellari meretur, relaxatum, flatibufque diftenfum effe; partim ex doloribus, dorfum verfus extenfis, (hic enim eft fitus duodeni) partim ex eorum facta per dorfi frictiones folutione colligere licet. His denique cauffis junctam effe faburram primarum viarum infigniter acidam, teftantur continuus ventriculi ardor, ructus atque vomitus acidiffimi, argentea arrodentes vafa, ex qua etiam tardior alvi fucceffus, atque ftercorum albus color fuos mutuantur natales. Id autem meretur admirationem, quod hujus aciditatis tam uberrimus fit proventus, & illa nondum attemperari potuerit; licet cancrorum lapides larga copia, eorumque fæpius tres in una die exhibeantur drachmæ.

Eadem hæcce acida faburra cauffa omnino eft, cur dictarum partium inflationes cum conjunctis fymptomatibus à paftu potiffimum femet exferant. Illa videlicet cibis concoquendis majorem infert fermentativum motum; quo fi affumta fuerint duriora & crudiora, ex illis acres ac halituofi generantur vapores, qui conftrictis ventriculi orificiis, exire nefcii, latera illius expandunt atque diftendunt. Tali ratione inflatus ventriculus, liberiorem fepti transverfi defcenfum remoratur, & fic impedit, quo minus pulmones ac organa fpirationi infervientia rite queant expandi: hinc fpiritus trahitur anxius atque difficilis, & vitales fucci copiofius compelluntur ad caput. Hac quoque violenta ventriculi expanfione, rami illius nervei, à plexu paris octavi & nervi intercoftalis oriundi fimul graviter afficiuntur, atque diftenduntur: qui ftricturam hancce, vi confenfus ad reliquas, quæ ab eodem plexu nervos fuos mutuantur, partes propagando, præcordiorum anxietates, capitis gravitatem, fomnum turbulentum, alvi fegnitiem, urinam tenuem, atque moleftum vomendi progenerant conatum. Et hæ funt adfectionum illarum, quibus illuftriffimus æger autumnali potiffimum tempore immaniter tractatur, cauffæ: quæ etiam veras fuppeditant indicationes, quibus illæ debellari poffint. Potiffimæ illarum funt, ut primum nimiam partium nervearum & membranofarum fenfibilitatem demulceamus; deinceps fortiorem ventriculi fermentativum motum moderemur, ac aciditatem attemperemus; & denique tonum atque robur ventriculi corroboremus, quo partim cibi concocti celerius expellantur, partim vapores generati in ructuum forma facilius explodantur. Hifce fcopis obtinendis, & victus ratio, & congruus remediorum ufus inferviet. Quod diætam attinet; ante omnia mentis tranquillitati ftudere oportet. Ad animi enim conftitutionem, totius corporis, affectarum maxime partium motus fe habent; adeo ut tranquillo exiftente animo ciborum concoctio humorumque fecretiones pariter ac excretiones rite procedant; illum autem turbatum protinus & digeftionis, & excretionum confequatur vitium.

Deinceps etiam aër purus atque temperatus in moderandis machinæ animalis motibus ac fanitate confervanda, infignem obtinet virtutem; quemadmo

admodum ille frigidus, siccus, humidus, ventosus poros corporis occludit, salutarem transpirationem impedit, majoremque generis nervosi inducit stricturam. Hinc etiam est, quod in praesenti casu austera ac frigidior tempestas omnia exacerbet symptomata atque dolores, alvum reddat pigram, catarrhales affectiones, tussim, coryzam, tensivos ac gravativos artuum dolores, pectoris compressionem, somnum turbatum, largiorem lotii tenuioris mictionem, producat & exasperet. Contra vero temperatus calor recludit obstructos poros, atque membranis nervisque debitam flexilitatem restituit; hinc etiam hypochondriacis tantum infert emolumentum, quantum ipsi ex frigore percipiunt damnum. Quamobrem etiam atque etiam hortor, ut perillustris æger omne frigus, maxime à ventriculo & pedibus, quantum fieri potest, arceat.

Tum quoque somnus, & quies maxime in calefacto lecto ad vires reficiendas, & genus nervosum roborandum, præstantissimam pollicetur opem: neque tamen minus corporis indulgendum est exercitio, tanquam potentissimo contra hosce morbos remedio. Hoc enim velociorem reddit humorum vitalium circulationem, hinc calorem restituit & adauget naturalem, atque summe necessariam promovet transpirationem. Optime autem vel matutinis horis ante assumtum cibum, vel vespertino tempore absoluta digestione sub cœlo sereno, aut equo, aut rheda instituitur.

Postea à largiori ciborum, præsertim qui concoctu sunt difficiliores, aut multis acidis ac fermentescibilibus scatent principiis, ingestione summo abstinere convenit studio. Prioris commatis sunt pisces marini, lacustres, aselli, cochleæ, conchæ, ostreæ frixæ, pinguia, ova duriora, protrimenta intestinorum bovinorum, fungi, farcimina, carnes fumo induratæ &c. Ad posteriorem classem pertinent fructus recentes, poma, pisa, rapæ, raphani, brassica murin condita, olera; saccharata &c. Neque minus edulia aceto macerata, atque panis large fermentatus nocent.

Inter potus omnia recentia, dulcia, atque fermentescentia vina, & omne mustum sanitati officiunt: contra vinum Mosellanum, quod alvum ducit, & urinam movet, nec non Hungaricum, quod ventriculum roborat, & nervis amicum est, optima sunt. Cerevisiæ laudem merentur, quæ minus dulces, nec fermentescentes ex aqua pura decoquuntur, veluti est Moscaviensis vel Forstensis. Aqua fontana levis ac pura, qualis est Freyenwaldensis, pondere mensuræ dimidiæ, æstivo maxime tempore post motum corporis horis meridianis pota egregium inferet emolumentum; hyeme decocta medicata conducent. Infusum vero Succoladæ pariter ac fabarum Coffée largius potare haud decet; hoc enim ob oleum, quod fovet, vaporosum nervis est inimicum; sed illud humores inspissat, ac stomachum obviscat.

Nihil denique magis ad sanitatem conservandam prodest, quam legitimus alvinæ excretionis successus; quem & liquidorum sufficiens assumtio, & motus corporis conveniens egregie promovent: quam etiam, si minus rite successerit, clysteribus domesticis ex jusculo avenaceo, melle, vitellis ovorum, oleo amygdalarum atque salis tantillo paratis moliri expediet.

Quod si porro ad pharmaceuticum, chirurgicumque medendi fontem accedamus; prima omnino se nobis offert quæstio: num in allegatis adfectionibus venæ sectiones sint proficuæ? Sanguinis equidem missiones, tantum abest, ut per se, ac directe cruditates primarum viarum evacuent, flatus discutiant, ac partium atoniam tollant; ut potius illæ crebrius largiusque institutæ majorem partium solidarum pariant languorem. Verum enim vero, quicunque consideraverit, illustrissimum virum largissimis indulgere epulis; vinis uti calidioribus, parum moveri, imminuta transpiratione laborare, hinc insignem succorum abundantiam sibimet contrahere, vasis sanguine turgidis conspicuam; non minus ipsum olim eruorem è naribus fudisse largiter; jam vero nullis ejusdem excretionibus, neque hæmorrhoidalibus, quæ sæpius hypochondriorum spasmos mitigare observantur, gaudere; quicunque etiam perpenderit, talem humorum abundantiam vasculis sanguiferis nimium dilatandis, circulo eorum per corpus, maxime abdominis viscera retardando, ac ideo lymphæ in pancreate ac tunica ventriculi villosa hospitantis aciditati generandæ efficacissimam præbere occasionem: is omnino mecum statuet, ipsi sanguinis missionem & circa vernale, & autumnale æquinoctium instituendam, fore utique convenientissimam. Crebra enim docet experientia, omnes affectiones spasmodicas humorum abundantia insigniter foveri ac exacerbari; & hac imminuta, circuitum eorum promoveri, salutares excretiones expediri, & hinc ipsos illos morbos & mitigari, & à gravioribus suffocativis & apoplecticis præcaveri malis.

Vomitoria quod attinet; nec illa sunt rejicienda: in tali enim casu, ubi malum ex eruditatibus primarum viarum originem duxit, & ubi saburra acida, biliosa, viscida in ventriculo, ac superioribus hospitatur intestinis, præclaram exserunt virtutem. Eo magis horum providus ac opportunus usus in nostro ægrotante commendari meretur: quo magis ille insigne jam ex illis percepit levamen: quod à purgantibus, quorum vis ad duodenum haud pertingit, minime sperare licet. Cavendum vero probe est, ne nimis crebro eorum usu, perversa inducatur consuetudo, ac motus flatusque magis ad superiores retrahantur partes. Contra vero purgantia, eaque potentiora majorem omnino minantur noxam; illa enim intactam relinquunt mali, quæ in duodeno est, sedem; sed potius utiles humiditates è vasis detrahunt, & motum ventriculi ac intestinorum peristalticum destruendo, pertinaces sæpius post se trahunt alvi obstructiones. Præstat ergo potius blandis laxantibus balsamicis, & clysteribus emollientibus, alvi promovere lubricitatem.

Alcalina, absorbentia, lapides cancrorum, conchæ, ossa sepiæ, aliaque magni omnino observantur usus; quippe quæ acrimoniam acidam insigniter attemperant, & in præsenti casu intra nycthemeron collectim pondere drachmæ unius data, non levem pollicentur fructum. At vero non sufficiunt sola, nec impedire possunt, quo minus accedente novo liquore acido, temperata jam aciditas, veluti resuscitetur iterum: id quod magis confirmatur eo experimento, qoo acetum, cujus vis additis cancrorum lapidibus obtusa fuerat, adfuso spiritu vini pristinam vim recuperat & aciditatem.

Quod porro attinet acidularum usum; has inter Pyrmontanas & Egranas, ob graves & minerales, quas fovent, aquas ægrotanti minus salutares existimo: magis è re forent Wildungenses, Tonstadienses, ac Freyenwaldenses, quæ obstructiones vasculorum capillarium reserant, & aci-

dam biliofamque faburram eliminant, faltem temperant, præfertim fi earum potationi ufus pilularum balfamicarum interponeretur, ac illæ, fi frigus ventriculo fuerit infenfum, biberentur tepidiores. His longe præftantius fpondent emolumentum thermæ Amafianæ, vel Carolinæ; quippe quæ ob copiofum, quod continent, alcali, acidam primarum viarum faburram potenter infringunt, & per alvum uberrime educunt. At vero cum ponderofiores vehant aquas, quæ difficilius capitis transfrediuntur vafa: admodum providum earum effe oportet ufum, ac accuratam obfervare diætam; faltem in noftro ægrotante earum potus menfibus æftivis foret faluberrimus, nimirum vel Majo vel Augufto, ut tali ratione imminentes hyeme potiffimum paffiones præfervarentur. Saluberrimæ denique funt etiam acidulæ Selteranæ, & minorem quidem alcalini principii quantitatem, quam Carolinæ, leviores tamen aquas poffident; quarum vi nullam vifceribus minantur noxam, fed & tabe pulmonum laborantibus cum infigni fructu exhibentur.

Contra vero opiata, ac theriacalia remedia certiffimum præfenti malo inferent damnum; fiquidem promovendas omni ftudio exeretiones fufflaminant, & vires profternunt, hinc in ætate tam confirmata cautiffime ufurpanda funt. Interim fi nimia fuerit tuffis ficcæ vehementia, commendarem pilulas de Styraca, granis uno vel duobus cum aliis laxantibus commixtas. Tandem etiam cane pejus & angue fugienda funt medicamina calidiora, atque fpirituofa; quorfum etiam talia vina haud bene fermentata pertinent: quippe quæ cruditatum acidarum copiam non folum adaugent, verum etiam eafdem intra maffam humorum magis rapiunt.

Quæ cum ita fint; ea remedia præfenti malo fore arbitror convenientiffima, quæ faburram acidam attemperandi, vifcidam refolvendi, chylo blandam fpirituafcentiam reftituendi, alvum blande laxandi, ac primas vias confortandi virtutem obtinent. Hifce fcopis egregie fatisfaciunt amara cum balfamicis, tonicifque combinata: quæ inter divina ferme efficacia fequentibus debetur pilulis: Recipe extracti cardui benedicti, centaurii minoris, abfynthii ana drachmam femis, aloës fuccotrinæ, extracti rhabarbari, myrrhæ electæ, olibani ana grana quindecim, florum benzoës grana octo, extracti Zedoariæ liquidi, caftorei, croci ana grana tria, olei de cedro recentis guttas decem, m. f. l. a. pilulæ ex fcrupulo uno no. viginti; quarum duodecim fingula femel hebdomade vefperi fumtæ, alvum leniter ducent, fuccos vitales corrigent, ac robur ventriculo, atque inteftinis reftituent. Præterea infignem in flatibus difcutiendis operam præftabit fpiritus ex fpiritus nitri dulcis uncia dimidia, & falis ammoniaci drachma una compofitus, atque L. circiter guttulis ex aqua ceraforum nigrorum, balfami peruviani fyrupo nupta, vefpertino potiffimum, quo flatus urgent, tempore capiendus. Cui quoque fini pariter, ac fpafmis fopiendis aqua liliorum convallium, haud adeo fpirituofa infervlet. Ex hifce fubfidiis haud dubito, quin egregium in ægrum illuftriffimum redundaturum fit emolumentum: quibus fi acceflerint parciores epulæ, & congruus vinorum felectus, vitando nimirum dulcia atque Gallica, quæ caput turbant, & corpus exficcant; de feliciffimo eventu certam foveo fpem ac opinionem,

Appendix.

Commemoratum in fuperius recenfita morbi defcriptione fuit, ægrum fæpius atram è ventriculo eructaffe faburram, eamque præcipue dato vomitorio uberrime reddidiffe. De hujus indole varias medici foverunt opiniones: quidam enim illam pro atra corruptaque bile, partim diuturniori in inteftino duodeno mora, partim acrimoniæ acidæ commixtione atro hoc colore imbuta habuerunt; alii ex vomitu cruento derivarunt, & cruorem ex ruptis vafis brevibus in ventriculum extravafatum, contentas in eo cruditates hocce colore induiffe putarunt; alii denique vomitus hæmorrhoidales criticos accufarunt, & cruorem exitu per venas in anum explicatas privatum, motu retrogrado ad ventriculum compulfum, & inde eructatum erediderunt. Quare meum quoque defideratum fuit de natura hujus materiæ judicium; quam exploraturus, iftius à muco & pituita feparati eam, quam cochlear capit, quantitatem in argenteo vafe ad ficcitatem ufque evaporavi, ficcam ignis flammæ admovi & in prunas conjeci; quo facto illa concepta protinus flamma, tota deflagravit; nec fœtore quodam, nec odore fali volatili fimili nares feriit. Exinde eam neutiquam cruorem coagulatum fuiffe conjeci; quippe qui combuftus femper refert odorem falis volatilis fœtidum. Deinceps eidem ficcæ materiæ ferventem infudi aquam; quæ exinde obfcuriori paullo colore imbuta fuit, fed infipida manfit; tantum abeft, ut amarulentum vel biliofum exhibuerit faporem. Hinc interrogatus, quidnam effet? publice & coram aliter fentientibus medicis, judicavi, effe hanc materiem pingue aliquod coagulum. Haud ita multo poft, à miniftris Illuftriffimi Viri percepi, ipfum quandoque potum fuccoladæ affumere fueviffe. Inde protinus conjeci, dictam fæpius faburram nihil effe aliud, quam coneretum in ventriculo fuccoladæ pulverem: notum enim eft, illam ex fructu pingui, oleofo, inflammabili parari; talia autem pinguia, terreftribus nupta fubjecta facillime ventriculi lateribus adhærere; & ibidem ab accedente aciditate longe magis coagulari, quam folvi. In ea denique adhuc magis fum confirmatus opinione, cum attenderem, hujus materiæ excretionem tum demum fucceffiffe, quando æger catarrhalibus obnoxius defluxionibus, ad compefcendam tuffim titeraca cœlefti, aut maffa pilularum de ftyrace ufus fuit, & antea potum fuccoladæ forbillavit.

CASUS IX.

De cardialgia fpafmodica cum colica flatulenta.

FOEmina quadraginta novem annorum, temperamenti fanguineo-cholerici, animi valde fenfibilis, corporis tenerrimi, fucci pleni, & admodum plethorici, variis adhuc junior moleftiis; partim catarrhalibus, partim febrilibus, partim flatulentis folicitata, fed congruis femper ab iis vindicata fuit remediis. Neque tamen minus ipfi nondum maritatæ menfes ftato quidem tempore, fed parca quantitate fluere fueverunt; ut ideo bis quotannis venam in pede fecandam præbere debuerit; idque etiam viro nupta continuaverit. Melius ergo tempore conjugii habet, atque duorum mater facta fuit liberorum. Verum enim vero cum ante bienniuṃ ex inopinato mariti obitu diuturno adfice-

adficeretur mœrore: incidit exinde non solum mensium irregularem excretionem; verum etiam cruor per venas hæmorrhoidales erupit. Potis igitur contra has molestias ante quinque anni quadrantes acidulis Egranis; protinus ab earum usu nimiam passa est uteri hæmorrhagiam; quæ tamen sponte sedata desiit primum in imminutionem, tandem etiam ipsam cessationem lunaris tributi. Haud secius autem quandam præ se tulit sanitatis speciem, maxime cum per aliquot annos ter quotannis venæ sectionem institui curaverit: quam tamen novissimo autumnali neglexit æquinoctio.

Quamobrem octo abhinc hebdomadibus sub alvi depositione ardoris dolorisque in intestino recto sensum, & sub urinæ missione strangūriam percepit, neque minus flatulentæ, eæque dolorificæ sensationes imum ventrem exercere cœperunt. Adhibitis carminativis, essentia castorei, corticum aurantiorum, pilulis balsamicis remiserunt quidem aliquantulum hæc symptomata; non tamen penitus cessarunt. Et ante aliquot dies accidit ex improviso, ut mane sumto jusculo farinaceo, subito inciderit nauseam, vomendi conatum, vomitum, pectoris compressionem, & atrocem in dextro hypochondrio sub spuriis costis dolorem, adeo ut ferme suffocari videretur. Accessit subinde pressorius circa cordis scrobiculum sensus cum difficultate spirandi; anxii vomitus quidem per intervalla duntaxat recurrebant; sed dolor dextri hypochondrii perpetuus inhærebat, adeo ut in eo loco nec levissimum contactum ferre potuerit. Idem occupabat etiam umbilicalem regionem; abdomen flatibus distendebatur, cum alvi obstructione, & aliquali urinæ retentione: his denique vesperi jungebatur æstus præternaturalis cum levi delirio, & tandem hora octava vespertina sequebatur symptomatum remissio. Postridie vero cum alvo nondum reserata, in victu committeret forsan errorem, vesperi dolor dextri hypochondrii, cum anxio vomendi conatu, aliisque symptomatibus recruduit, & per totam noctem sæviens, mane laxata alvo remisit. Fæces primum albæ, instar albi græci reddebantur, subinde autem naturales adparebant: remanebant quoque corporis languor, sitis, flatulenti ac tensivi abdominis dolores; at datis medicinis omnia brevi tempore evanescebant symptomata, ac ægra pristinæ reddebatur sanitati.

Consultus medicus, morbum contra aliorum sententiam pro colica flatulenta, ex tardiori humorum per imum ventrem circuitu suborta declaravit; eique curationem adaptavit; & adeo pulveribus antispasmodicis, potionibus carminativis, ac anodynis, internis pariter ac externis, atque clysteribus voto suo feliciter potitus est. Neque tamen minus veretur ægra, ne recrudescat aliquando hæcce colica, ac forsitan gravioribus malis stipata recurrat. Quare flagitat tuum, vir illustris consilium, & doceri potissimum avet 1. num ipsi vino, cui à teneris adsueta fuit, & quali uti liceat? 2. qualis ipsi præterea conferat potus: à triticeis enim cerevisiis flatulentias, & acrimoniam incidit; & ab ea, quæ nostro loco coquitur, dolorem ventriculi pressorium incurrit? 3. num futuro vere suadendus ipsi sit aquarum mineralium usus? 4. An sub præsenti frigidiori tempestate ob ebullitionem humorum, qua sollicitatur, sanguinem è vena detrahere liceat; anne consultum sit, tribus id quotannis repetere vicibus? 5. num denique præstet, loco carminativarum, atque stomachicarum essentiarum, elixir viscerale balsamicum cum menstruo alcalino ad mentem Hoffmanni paratum adhibere, & nonnunquam pulverem nitrosum cinnabarinum propinare?

Consilium.

Morbus, quo lectissima infestatur mulier, meo quidem judicio non alius est, quam Cardialgia spasmodica, quæ inferius potissimum ventriculi orificium, tanquam veram hujus mali sedem, & adnexum intestinum duodenum occupat, & more doloribus cardialgicis consueto, cum flatulenta colica stipata, flatibus nec per anum, nec pylorum libere exire permittit. Affectum autem revera esse pylorum, dolor ingens pressorius dextri hypochondrii sub costis spuriis, ubi pylorus situs est, & circa cordis scrobiculum, cum vomendi conatu, ac præcordiorum anxietate stipatus indicat. Debetur enim ille spasmodicæ earum partium stricturæ; quæ per consensum vicinis communicata partibus, reliquorum caussa fit symptomatum. Sic constrictum diaphragma sequitur spirandi difficultas cum suffocationis metu: & à spasmo-cholidochi ductus dependet fæcum alvinarum albedo. Neque etiam dubito, quin artuum refrigerationes, pulsus durus ac frequens, & gelidus sudor paroxysmum stipaverint. Omnia autem hæcce symptomata, ex humorum vitiosorum, acido biliosorum in intestino duodeno hospitantium colluvie ortum traxerunt: cui generandæ difficilis succorum vitalium per ventriculum, intestina, mesenterium atque hepar circuitus, fœminis plethoricis, sanguineisque, quibus nec menses fluunt, nec hæmorrhoides, nec venæ sectio rite instituitur, admodum familiaris, permultum contribuit. Quamobrem, cum feliciter superato gravi paroxysmo, ægra ipsius recursum verita, consilium desiderat, quo præcaveatur illud malum: ante omnia consulo, ut quam primum illa vires collegerit, venam in pede tundendam præbeat, & subinde ter quotannis, Februario videlicet, Junio, ac Septembri mensibus cruoris quinque vel sex sibi detrahi curet uncias. Deinceps autem dorsum præcipue atque ventriculum ab accessu frigidi, humidique aëris probe munire, cœna parciori uti; à cibis acidis ac flatulentis abstinere, & maxime ab animi affectibus probe cavere convenit. Quod vini potum attinet, haud alienum erit, vinum Mosellanum, vel Wertheimense, ejusque sextam circiter mensuræ partem sub epulis potare: inter cerevisias autem vitare oportet triticeas, quippe quæ fermentativum ventriculi motum adaugent; & potius lupulatis uti, maxime si cum tertia aquæ puræ parte fermentatæ fuerint. Mane loco potus Coffee vel Thée, infusum theiforme ex herba cardui benedicti, summitatibus millefolii, & semine fœniculi confectum sorbillare expedit. Inter pharmaca omnino suadeo, ut quandoque pulvis præcipitans nitrosus, & elixirium viscerale, ad meam methodum absque spirituoso menstruo paratum exhibeantur: & denique futuro vere acidulæ Egranæ, cum tertia lactis parte remixtæ, tepidiores potentur. Quibus si rite inhæserit ægrotans; spero fore, ut ab ulteriori mali insultu maneat libera.

CASUS

CASUS X.

De cardialgia spasmodico flatulento hypochondriaca.

Cum variis Medicorum Responsis.

Morbi historia.

AFfectio, qua vir quidam generosissimus hactenus laboravit, est ventriculi potissimum & septi transversi spasmus, qui sequenti ipsum adoritur ratione: Circa cordis scrobiculum molestam percipit pressionem, quæ invalescens copiosum movet sudorem, spirationis angustiam infert, caputque simul afficit, adeo ut temulentus veluti & vertiginosus evadat, & inunctione aquarum spirituosarum demum ad se redeat. Præterea flatus abdomen distendunt, & tanta ventriculi regionem occupant pertinacia, ut clysterum infusionem copiosæ quidem fœces, nulli autem flatus insequantur: cæterum somno fruitur turbulento, adpetitu irregulari, ac sudoris difficili eruptione. Ipse paroxysmus modo vehementissimus per binas duntaxat inhæret horas; modo mitior per aliquot dies vexat; & primum longiora habuit intervalla, novissime vero intra sex hebdomadum spatium quasdam quidem sæpius admisit remissiones, per aliquot dies durantes; sed obtusus in ventriculi regione dolor, ac capitis temulentia assidue adfligunt.

Ipse cæterum æger, XLVI. annos natus, obesus, succi plenus, largis indulgere epulis, & sub illis mensuram vini Gallici assumere suevit; & fortioribus corporis defatigationibus olim obnoxius fuit. Postquam elapso proxime hyeme, varias res adversas tulerat, & mense hujus anni Aprili, in gelidum flumen præceps factus, inde vero totus refrigeratus, vestibusque humidis indutus, domum reversus fuerat: abhinc in molestum, quo adhuc laborat, incidit malum. Hoc primum mitius & rarius recurrens, mense demum Junio, prævia iterum refrigeratione, atrocius & crebrius invasit: hinc adhibitis balneis Cautianis denuo quidem mitigatum est, at post errorem in victu, & præsertim potu vini Gallici commissum gravius recruduit. Heri novissimus fuit paroxysmus, qui ægrum cubitum iturum largo sudore, puncturis & anxietate præcordiorum prehendit: quæ symptomata sequuta sponte alvi dejectione remiserunt paullulum; at protinus prævio ingenti horrore, totiusque corporis valido tremore recruduerunt, ac per aliquot horas cum insigni artuum, maxime pedum refrigeratione inhæserunt; qua pediluviis sublata, demum cessarunt.

Hæc oppugnaturo mala, hi hactenus fuerunt curationis scopi, ut imminuta primum humorum abundantia, eorum motus à superioribus ad inferiores derivarentur partes; deinde lenioribus antispasmodicis ac nervinis, spasmi ventriculi, partiumque vicinarum sopirentur; ac denique æqualis per hepar, & infimi ventris viscera sanguinis promoveretur circuitus. Quibus obtinendis indicationibus usurpata sunt hactenus pediluvia, atque venæ sectiones, hæque jam quatuor vicibus ad novem semper uncias repetitæ: adhibiti pulveres antispasmodici ex pulvere epileptico Marchionis, specifico cephalico, cončhis, tartaro tartarisato, vitriolato, nitro depurato, cinnabari parati; data infusa theiformia modo ex radice cichorei, summitatibus millefolii, floribus chamæmeli, & semine fœniculi, modo ex betoaica & scolopendria, modo solo millefolio composita. Pronuper cum violentior esset accessio: æger per biduum mane in balneum tepidum ex cineribus clavellatis, & furfuribus triticeis paratum, adplicato ad ventriculi regionem sacculo ex herbis emollientibus & discutientibus, nervinisque parietaria, mercuriali, chamomilla, verbasco, floribus meliloti, sambuci &c. concinnato, descendere, & insuper pulverem bezoardicum usurpare debuit: tum iterum biduo ab his abstinuit, & adhibuit infusum aperiens, leniter laxans ex radice cichorei, zedoariæ, herba cardui benedicti, centaurii minoris, scordii, rhabarbari, sale epsomensi cum vino & aqua; vesperique essentiam cardui benedicti, centaurii minoris, carminativam Wedelii cum tartari spiritu guttis quinquaginta sumsit: & hæc ita alternata per quinque vel sex hebdomades in usum vocavit. Sed varia nihilominus & inconstans mansit valetudo. Hinc adhibita alia medendi fuit ratio, & mane supra allegatum infusum, sub epulis essentia stomachica, vesperi pulvis antispasmodicus, usurpata sunt, neque minus alvus quandoque vel pilulis balsamicis, vel clysteribus soluta. Porro in locum essentiæ stomachicæ, pulvis ejusmodi ex radice galangæ, ari, calami aromatici, costi veri, seminis levistici, seseleos, cubebis, & duplo sacchari paratus, mox à pastu propinabatur. Ex his per aliquot dies melius quidem habebat; at cum flatus subsisterent, & alvus esset obstructa; singulis decem diebus laxans vel ex manna, vel rhabarbaro, vel tartaro tartarisato porrigebatur; & præterea Elixirium stomachicum ex extractis amaris, liquore nitri fixi, terræ foliatæ tartari cum vino infusis quotidie sub epulis XX. dabatur guttulis. Neque minus duranti adhuc obstructioni clysteres interdum opponebantur: at vero res eo est perducta, ut vel à lenissimo laxante pariter ac clystere tensiones imi ventris ac flatulentiæ magis invalescerent. Quamobrem alimentis lenientibus alvi lubricitati succurrebatur, & mane juscula hordeacea vel avenacea cum passulis majoribus ac minoribus decocta exhibebantur. Cum vero & hæc spem fefellissent, ad usum seri lactis descendebatur; quod primum ventrem subduxit egregie, at continuatum nihil amplius effecit; hinc cum cremore tartari paratum, cum simplici alternabatur, & ita insignem præstabat effectum. Sub hujus usu æger inter epulas essentiam stomachicam amaram usurpare suevit; & loco potus ordinarii decoctum ex rasura cornu cervi, radice cichorei, scorzoneræ, semineque fœniculi paratum, & cum tertia vini Gallici parte remixtum potavit. Mane quoque decoctum ex cichorio, pœonia, angelica, rasura ligni masliches, visci querni, semine fœniculi, & lumbricis terrestribus, satis larga quantitate sorbillare soluit. Hæc sunt, quibus hactenus, sed frustra oppugnatum fuit malum, remedia; quibus adhuc accenseri meretur essentia quædam, quæ tanquam secretum sub nomine *Printzens-Troppfen*, Holmia ipsi transmissa, non nisi liquorem cornu cervi succinatum continebat, & per aliquot tempus haud sine fructu usurpata est. Commendavit quoque chirurgus quidam balsamum vitæ ipsius, quod ex oleis destillatis concinnatum, vehementem concitavit paroxysmum, & ideo semel duntaxat assumtum est. Masticavit porro sæpius semen levistici, vel amomi veri, sed absque ullo effectu; contra vero bene habuit, ex inunctione affecti hypochondrii, & abdominis cum sebo bovino factæ, earum

earumque partium frictione, pannis calidis instituta. Neque tandem ignorari oportet, omnia calida ac spirituosa medicamina nullum adferre levamen, sed malum exacerbare; ut ideo à spiritu salis ammoniaci, paucis tantummodo guttis inter essentiam stomachicam aliquando exhibito pessime habuerit. Cæterum pulsus ipsi fertur durus & celer; & urina redditur rubicunda, cum copioso sabuli scorbutici sedimento St. X. Calend. Novembr. 1731.

Relatio ipsius ægrotantis.

Ad illustrandam pariter ac ulterius continuandam priorem morbi mei relationem, haud potui, quin adderem sequentia: Carolina balnea non solum in loco eorum natali quater & vigesies, mensibus anni elapsi Junio ac Julio ingressus sum; verum etiam iisdem subinde aquis, huc vectis, atque cineribus clavellatis & furfuribus tritici permixtis, triginta sex insedi vicibus. Venam anno elapso ter, nimirum mense Aprili, Augusto & Octobri secandam præbui: & cum post pota eo usque decocta vino Gallico nupta, Decembri mense forsitan assumsissem vinum Hungaricum; subito, epulis assidens, gravi corripiebar paroxysmo, qui cum præcordiorum constrictione, flatulentiis, ac capitis torpore invadens, in gelidum faciei ac extremorum sudorem desiit, & post inductam artuum externorum refrigerationem, brevi tempore remisit. Ex quo pariter, ac aliis momentis deprehendi, omnia calidiora & medicamina & potulenta, malum ac spasmos meos insigniter exacerbare. Præter recensita autem superius symptomata, nova sunt, quibus præsenti anno sollicitor. Sentio nimirum per intervalla rosionem quandam in ventriculo ac septo transverso, majoremque flatuum ad superiora regurgitationem; qui quidem sæpius per ructus, nunquam autem per anum exploduntur; &, quod notatu est dignum, quamdiu alvus obstructa tenetur, nullam à flatibus percipio molestiam; quæ autem, quam primum alvus sua gaudet libertate, protinus satis sensibilis accedit; & sensatione pali ab umbilico ad jugulum usque infixi stipatur. Cæterum adpetentia ciborum valde varia, modo integra, modo prostrata fruor. Mane surgens vomendi conatu ac rodente ventriculi sensu afficior, qui à jusculis avenaceis aut hordeaceis, binis circiter ante pastum horis sorbillatis minime mitigantur; iisdem autem, vel decocto ordinario sub prandio sumtis statim acquiescunt. Sub epulis ipsis omni studio crudiores ac flatulentos cibos fugio; neque tamen minus iis finitis, ventriculi debilitas, capitis temulentia, corporis languor, flatulentia, pedumque tremores superveniunt. Quod reliquum est, diætam observo strictissimam; summopere evito aërem frigidum & inimicum: nihilo secius corpus moveo vel intra meum conclave, vel rheda sub cœlo sereno vectus. Lectum ingressus vesperi, anxio sæpius perfundor sudore; somno tamen tranquillo fruor: & si verum fatear, à cœna, quæ semper prandio longe est parcior, optime habeo. Unicum, quod tensionibus abdominis atque flatulentiis adfert, levamen percipio ex unguentis ventriculo illitis, hujusque per lintea calida fomentatione. Maximam autem crucem mihi figit potus: decoctum enim illud, quod hoc fine hactenus adhibui, si nimia aqua permixtum fuerit, magis debilitat ventriculum; si autem ex dimidia vini parte constet, humorum parit ebullitionem. Hinc per aliquot hebdomades potavi serum lactis, quod primum optime mihi conducere videbatur, & alvum movabat egregie, at continuatum nullam jam opem præstat. Novissime ex aliorum experientia commendatæ mihi sunt pilulæ, ex extractis amaris & incidentibus paratæ; quarum singula dosis, granis duobus limaturæ martis permixta, quotidie foret assumenda. Illas autem nondum in usum vocavi; sed potius mense currentis anni Februario, venam iterum in pede secandam curavi. Denique nec ignorari oportet, me nunquam fluxus hæmorrhoidalis ulla in me observasse indicia.

Responsum medici.

Intellexi probe ex medicorum litteris, quæ virum generosissimum premant ægritudines, quamque adeo convenienti medendi ratione hactenus fuerint oppugnatæ; sed doleo, morbi tantam esse vehementiam, ut omnem adhuc remediorum vim eluserit. Ipse vero morbus meo quidem arbitrio, extraordinariis, & in consuetudinem degeneratis, circa regionem venæ portæ potissimum sævientibus spasmodicis motibus absolvitur, & nihil est, nisi conamen hæmorrhoidale; quod eo certius suspicor, cum mihi constet, ægrotum adhuc juvenem uberrimum sæpenumero è naribus fudisse cruorem. Licet etiam hancce caussam non attenderint medici ordinarii; attamen sufficit, quod motum sanguinis versus superiora tendentem, spasmodicis contractionibus stipatum accusantes, eundem venæ sectionibus, pediluviis, aliisque congruis remediis ad inferiora derivare allaboraverint. Præsens autem tempestas autumnalis exstirpando funditus malo minus est opportuna: quare etiam à nimio remediorum usu abstinere, & præservantis duntaxat adhibere suadérem. Hæc inter commendo infusum theiforme ex herba & summitatibus millefolii, quod egregium est antispasmodicum, bis quotidie sorbillandum; quo etiam sine antemeridianis horis XV. vel XX. guttæ liquoris cornu cervi succinati, bene saturati; aut illius cum essentia pimpinellæ albæ remixti XXX. vel XL. guttæ ex allegato infuso assumi possunt. Non minus egregiam opem præstabit pulvis antispasmodicus ex conchis præparatis, tartaro vitriolato, nitro depurato, & tantillo cinnabaris præparatæ confectus, ægro cubitum ituro propinandus: quo etiam tempore bis terve singula septimana pediluvia ex aqua simplici & sale parata in usum vocari possunt. Et insigni denique cum fructu loco potus ordinarii decoctum hordeaceum cum rasura cornu cervi, radice scorzoneræ & passulis minoribus potabitur: quibus si mentis tranquillitas accesserit, eximium abhinc curatio acquiret augmentum.

Responsum ejusdem medici ulterius.

Admodum consternatus sum animo, quod vir generosus, uti ex datis denuo ad me litteris percepi, novis ac gravioribus infestatus sit symptomatibus. Neque vero mirum; nam recte judicavit ipse ægrotans, caussam mali nondum penitus esse sublatam. Hæc autem in abundantia potissimum, ac spissitudine humorum, eorumque impeditiori per venam portæ, & viscera eum hac connexa circuitu residet. Quem cum in ordinem redigere conetur natura, variis insurgit spasmodicis motibus, iisque humores partim ad ventriculum compellit, restante & rosione ejusdem, & perpetuo ad vomendum conatu; partim ad caput copiosius cogit, unde hujus temulentia, ac crebra faciei phlogosis suboriuntur. At vero quum scopo suo potiri nequit natura; ad respiciendum omnino in curatione

tione est, ut mali fundamentum tollatur. Namque quod nulla adsit ad hæmorrhoidalem fluxum proclivitas, ab humorum copiosiori ad superiora raptu derivandum est; quo nisi obtineantur narium hæmorrhagiæ; ob perpetuam ventriculi rosionem, & ad vomitus inclinationem metus omnino est, ne ipse tandem insequatur vomitus cruentus. Quamobrem sopiendi sunt erronei naturæ motus; quo fine sanguinis laudarem missiones, proxime post elapsum plenilunium instituendas, maxime eas, quæ per hirudinum adplicationem ad anum obtinentur: has autem congrua ratione, & ægro sellæ perforatæ super aqua calidiori insidenti admoveri oportet. Vid. Stahlii diss. de sanguisugis. Interponendi subinde sunt ter quotidie pulveres antispasmodici, & per intervalla potio ex mannæ uncia, rhabarbari drachma dimidia, terræ foliatæ tartari scrupulo uno, & aquæ florum acaciarum unciis duabus exhibenda est. His corpus ad fontis cujusdam mineralis potationem præparari poterit; quo nomine inter cæteros acidulæ Pyrmontanæ in Pomerania usurpandæ mihi arrident. Cæterum pertinaci victu utendum suadeo, & maxime motui potuique studendum, cui decoctum ex hordeo, rasura cornu cervi, radice scorzoneræ, acetosæ & graminis paratum, ac vino nuptum optime inserviet.

D. L.

Ulterior morbi relatio.

Mentio jam superius facta est de sero lactis, ab ægroto generoso novissima per septem hebdomades usurpato. Sub hujus usu ab omnibus abstinuit remediis, præter essentiam stomachicam ex radicibus & herbis amaricantibus inter epulas assumtam; & sequentem mixturam vesperi haustam: Recipe aquæ cerasorum nigrorum, florum tiliæ ana unciam unam, fœniculi, melissæ ana unciam unam cum dimidia, zedoariæ cum vino, cinnamomi ana unciam dimidiam, pulveris epileptici Marchionis drachmam dimidiam, crystalli montanæ drachmam unam, cinnabaris nativæ drachmam dimidiam, syrupi balsamici drachmas duas. M. D. Ex hac enim acrimoniam temperante, flatus discutiente, ac spasmos sopiente melius habere videbatur æger, placidoque fruebatur somno. Sub hujus seri lactis potu alvus non solum regularis, & quotidie soluta fuit, verum etiam reliqua aliquantulum sunt mitigata symptomata, maxime ventriculi rosio, pectoris constrictio, atque capitis temulentia. Neque minus tensio, olim scrobiculi cordis & hypogastricam occupans regionem, magis ad hypochondria extendebatur. Nihilo secius ad eliminandam penitus in primis viis hærentem saburram; IVto Cal. Aprilis, dato prius ad incidendam illam pulvere ex salibus mediis & magnesia parato, vesperi viginti grana pilularum balsamicarum ex gummatibus resinosis, & amaricantibus extractis concinnatarum exhibebantur. Has postridie excipiebant quatuor sedes, quarum binæ priores cruoris hæmorrhoidalis ea, quam duo cochlearia capiunt, quantitate erant permixtæ: & cum ad promovendam hancce excretionem, spasmodicasque ac flatulentas molestias mitigandas, pulveris temperantis & antispasmodici ex tartaro vitriolato, nitro antimoniato, & solutione oculorum cancrorum parati quindecim grana singulis sex horis exhiberentur; eadem vespera tertia quartaque, cruore libera sequebatur alvi dejectio. Nec sequentibus diebus sanguis amplius cum stercore reddebatur, nec malum inde mitigabatur; sed æger magis languidus videbatur; siquidem a regione epigastrica, & secundum tractum musculorum abdominis rectorum ad hypogastricam usque, veluti palum infixum, cum imi ventris murmuribus, ac tensivis doloribus percipiebat. Hinc ab omnibus ferme remediis & ipso lactis sero abstinebat, nihilque usurpabat, nisi essentiam sub epulis stomachicam, vesperi mixturam temperantem, & pro ordinario potu decoctum consuetum vinosum. Cæterum nec ignorari oportet, ægrum sub mali sui exacerbatione, molestiam quandam in pharynge percipere, ac si palus ipsi esset infixus: quæ difficili, non vero penitus sublata deglutitione, atque aëris veluti quadam ibidem subsistentia, ac quodam sonitu stipata, symptoma videtur esse, quod constrictioni tunicæ œsophagi musculosæ, per consensum factæ in acceptis ferendum est. Quæ cum ita sint, doceri potissimum gestit ægrotans, 1. an ipsi conferant Selteranæ acidulæ, anne potius præstent Pyrmontanæ cum lacte potæ: aut num juxta D. F. sententiam ex hisce paullo gravioribus aquis dispositio ad cachexiam metuenda sit? 2. an recensitæ superius pilulæ cum limatura martis tuto, & quo ordine usurpari possint? & 3. quæ denique ad exstirpandum funditus malum in usum vocare liceat?

Responsum alterius medici.

Ex communicatis mecum morbi historia, ac variis medicorum judiciis, deprehendi generosum ægrum passione hypochondriaca, cum spasmis ac inflationibus ventriculi potissimum ac intestini coli conjuncta laborare. Neque etiam miror, accessisse ipsi hunc morbum, si vivendi rationem, cui indulsit, probe consideravero. Non enim solum ciborum duriorum ac concoctu difficiliorum usus, verum etiam copiosiori potuum cerevisiariorum, atque vinosorum ingestione, concoctionis negotium turbavit, fibrosasque ventriculi ac intestinorum tunicas nimis debilitavit, ut jamjam in concoquendis cibis, & expellendis sordibus flatibusque suo haud amplius rite fungi possint officio. Inde vero impuri humores ad massam sanguineam tapiuntur, hujusque æqualis circulatio impeditur; quo tandem fit, ut infarctus ac obstructiones hinc inde in glandulosis imi ventris visceribus oboriantur; & exinde omnia recensita proficiscantur symptomata. Quæ cum ita sint; facile adparet, totius morbi fundamentum in partium solidarum debilitate situm esse; & ideo primarios curationis scopos eo dirigendos, ut debilitatæ partes corroborentur, concoctio & chylificatio promoveantur; & reliquæ se & excretiones in naturalem reducantur ordinem: tum enim humorum quoque æqualis restituetur circuitus. Hinc etiam a fluxus hæmorrhoidalis provocatione non majus emolumentum polliceri possum, quam quod a venæ sectione expectare licet. Hisce enim sanguinis missionibus nequiquam caussa morbi tollitur; sed illæ potius copiosiores, partium solidarum robur destruendo, hisce morbis generandis magis deprehenduntur opportunæ. Neque vero solo remediorum usu sublatum iri hocce malum credo; sed omnem salutis spem in pertinaci victus observatione, animi tranquillitate, ac aëris mutatione sitam esse persuasus sum. Inter pharmaca ad roborandam concoctionem, & confortandum intestinorum motum peristalticum, operæ erit pretium, singulo mane tria circiter sequentis infusi theiformis vascula sorbillare: Recipe radicum quinque aperientium ana drachmam unam, sarsaparillæ, chinæ, glyzirrhizæ, seminis anisi stellati

stellati ana drachmas duas, herbarum betonicæ, melissæ, cardui benedicti, salviæ ana manipulum unum, tartari vitriolati drachmam unam. M. F. Species. Ante epulas essentiam stomachicam, cum extractis amaris & vino paratam adhibere, & ad ducendam leniter alvum, singulis ternis diebus vesperi duo circiter cultri cuspides de sequenti pulvere aperitivo assumere oportet: Recipe pulveris stomachici Birckmanni, deasen. mont. terræ foliatæ tartari ana drachmam unam & semis, magnesiæ albæ drachmam unam, elæosacchari foeniculi drachmam dimidiam. M. D. Si fuerint vehementiores spasmi; oppugnandi sunt pulvere antispasmodico. Cibos inter evitare convenit omnes acidos, pinguiores, muria conditos, ac fumo induratos, lacticinia: & pro potu ordinario retinendum decoctum hactenus usurpatum, cum vino Gallico, aut Burgundiaco. Omnis enim cerevisia non minus, ac potus Thée atque Coffée fugiendus erit: contra vero omni studio à refrigeratione corporis, maxime pedum, & mentis affectibus cavendum. Quod denique attinet acidularum potationem; illæ quidem in hisce morbis curandis egregiè pollere deprehenduntur virtute: at vero cum in præsenti casu tonus partium solidarum destructus est; vereor omnino, ne tota eâ quantitas aquarum, quæ vulgo potari solet, magis adhuc debilitet ventriculum, ac cachexiam plane inducat. Quare commendârem equidem Pyrmontanas; namque Shönhusanarum nec principia, nec vires mihi innotuerunt: ita tamen ut earum, tertia lactis vaccini parte permixtarum, singulo mane octo duntaxat hauriantur vascula; & cæterum simul essentia stomachicâ, ac pulvis mannatus quandoque capiatur. D. F.

Judicium medici ordinarii.

Postquam desideravit generosissimus æger, ut ad quæstionem potissimum: an ex hæmorrhoidum fluore mali curatio exspectari possit, & hunc in finem ano admoveri debeant sanguisugæ? mentem meam aperiam: haud potui, quin præmissa accuratâ morbi descriptione, meum subnectam judicium. Ille nimirum XLVI. annorum, spongiosi atque succi pleni corporis habitus, venis exilioribus, & florido vultus colore præditus, ab omnibus olim morbosis molestiis immunis, octodecim circiter abhinc annis, assidua regionis præcordialis rosione laborare cœpit; ab ea vero post usum feri lactis mox liberatus fuit. Neque vero hæreditarium subest malum, nec conformationis vitium, nisi quod cartilago ensiformis, maxime si alvus obstructa, aut flatibus distensum abdomen, aut denique incalefactum fuerit corpus, magis extrorsum prominere deprehendatur. Cæterum corpus suum duris belli laboribus, multisque sub inimica tempestate perfunctis itineribus admodum defatigavit; crebrisque subinde victus indulsit erroribus. Variis quoque vulneribus, maxime sclopetariis, iisque levioribus duntaxat, & nunquam in corporis cavitatem penetrantibus percussus: multis corporis refrigerationibus obnoxius: cibis crassioribus, maxime piscibus marinis, usus fuit; atque cerevisiam valde nutrientem, & vina calidiora, sæpius ad excessum potare suevit. Neque tamen calidiores potus, Thée vel Caffée sorbillare, nec nicotianæ fumum fistula sugere soluit: quippe quam sibi deprehendit inimicam. Somno, sub præsenti etiam malo, satis profundo per octo vel decem horas fruitur; ad quem versus mediam demum se componit noctem. Olim porro alvo, quæ jam adstricta est, satis libera gavisus; ac crebris largisque sanguinis per nares effluxionibus fuit obnoxius. Quibus cessantibus bis quotannis venam secandam præbuit, detractis semper XVI. quin XX. cruoris unciis. In tali autem rerum statu sanus vixit cæteroquin, nisi quod sex abhinc annis febre tertiana intermittente, mox vero per usum corticis chinæ profligata, eademque iterum ante triennium laboraverit.

Hisce ex caussis non fieri omnino potuit, quin universum nervorum genus insignem debilitatem, & ad spasmodicos motus proclivitatem obtinuerit. Postquam etiam annuo abhinc, & quod excurrit, tempore multos & spasmos & flatus primarum viarum toleraverat: accidit, ut dum mense elapsi anni Februario, sub tempestate gelidissima, simulque serena ad maris littora obambulasset, ex improviso in frigidam inciderit aquam. Inde quidem ope ministrorum protinus extractus; sed insigniter refrigeratus, & vestibus madidis adhuc domum reversus, male habere cœpit. Cum subinde accesserint vehemens excandescentia, diuturnus mœror, ac victus inordinatus: enata fuit illa symptomata, de quibus supra & à medicis, & ægro mentio facta fuit. Tum veró hic constituit; malum suum usu aquarum Cantianarum oppugnare: quæ nulla principia mineralia, sed paucam duntaxat salis alcali continent quantitatem. Has & interne potavit, & externe in balneorum forma adhibuit: potæ substiterunt primum; & abdomen insigniter distenderunt, donec tandem largiori copia haustæ, & sale Sedlicensi adjutæ ventrem subduxerint. Absoluto earum usu melius habere videbatur; at postquam vino calidiori nimium indulserat, omnia symptomata magis exacerbabantur. Hinc denique opera medici ordinarii usus, pertinacem vivendi rationem observavit; & adhuc observat, nisi quod somno nimis diuturno indulgere mihi videatur. Ita effecit, ut jam totum malum longe sit mitius, ac leviora symptomata. Quo vero funditus ab hisce vindicaretur; exterorum medicorum consilium flagitavit; quorum alter vitium in cruore spisso, viscido, per vasa venæ portæ difficilius progrediente consistere putavit; & ideo hæmorrhoidalem fluxum non solum pro naturæ declaravit beneficio; sed eodem quoque, ope hirudinum ano admotarum rite provocato, omne malum sublatum iri asseveravit.

At enim vero, pace Clarissimi viri, illius sententiæ calculum addere minime possum. Namque verum equidem est, quod humores vitales ex visceribus imi ventris, ventriculo, intestinis, mesenterio, splene, omento atque pancreate per venam portæ ad hepar revehantur. Illorum autem per hepar circulus, quo tardior in statu naturali vi structuræ mechanicæ existit: eo difficilior in statu præternaturali, maxime malo spasmodico flatulento redditur. Sub hac circulationis difficultate cruor ad recensita viscera regurgitat, in iis stagnat, eorumque sensibiles tunicas ad spasmodicas provocat stricturas. In præsenti casu hancce stagnationem in ventriculo potissimum, ac intestinis contigisse; attestantur morbi symptomata, veluti sunt assidui ructus, vomendi conatus, inflatio abdominis, anxietates præcordiorum, alvi segnities, flatuum retentio, & hinc pendentes lancinatorii, tensivique dolores. Ex iis enim luculenter patet, veram totius mali sedem in ventriculi ac intestinorum spasmodica constrictione, & hinc relicta eorundem debilitate, & flatulenta distensione residere.

Hisce

Hisce vero vitiis, primam occasionem dedit inopinatus ante annuum tempus in aquam frigidam lapsus: tum enim non solum frigus aquæ corpori admissum, & per madidas vestes diutius sustentatum, sed etiam vehemens terror, procul omni dubio humores à corporis superficie ad interiores, & eas præcipue compulerunt partes, quæ minus valent resistere, veluti sunt mesenterium, ventriculus, intestina &c. Illi igitur in dictis partibus stagnantes, & vasa earum distendentes, eas & ad spasmos, & ad flatulentias proclives reddunt: quæ debilitatæ alimentorum concoctionem haud rite perficiunt; hinc cibi in primis vils diutius subsistunt, mora temporis acescunt, corrumpuntur, & in halituosos denique vapores, novum spasmorum pabulum, resolvuntur. Accedit & illud, quod æger haud ita multo post vehementi exarserit iracundia, quæ in ventriculum maxime ac ductus biliosos violentam exserit vim; & præsertim, si victus aut potus superingeratur, uti quidem in præsenti casu factum est, veneni instar se gerit. Et hæ caussæ collectim sumtæ, eo majorem in nostro ægrotante ediderunt stragem, quo magis nervosum genus, detracto antea tam copiosissima quantitate ex venis cruore, diuturno mœrore, aliisque caussis antecedentibus debilitatum jam fuit: quibus cum denique excessus in vini potu accesserint, non mirum, si malum illud à tot variisque caussis generatum, majora in dies ceperit incrementa.

Quæ cum ita sint, & principalis morbi caussa, in flatulenta ac spasmodica ventriculi & intestinorum distentione hæreat: facilis exinde reliquorum etiam symptomatum reddi poterit ratio. Impedito enim per abdominis viscera humorum circuitu, inductus inde spasmus non solum ad pectus vi consensus nervorum redundavit, & illius anxietatem atque compressionem peperit; verum etiam ad alias, easque externas transmigravit partes, & sic artuum externorum refrigerationes, labiorum tremores, æstum volaticum; ac reliquas introduxit affectiones. Hinc porro hæmorrhoidalis fluxus ratio patet: namque dum difficilior per venas hæmorrhoidales, ob situm earundem perpendicularem, humorum progressus, & ad venam portæ, ipsumque hepar reditus supponitur; facile adparet, illos in vasis fedalibus stagnantes, ea adeo distendere, ut tandem debiscant, cruoremque fundant. Talis autem sanguinis per sedis venas secessus, cum morbi principalis effectus sit, non nisi symptomaticus adpellari meretur: qui, quod morbo levamen, aut plane curationem inferre valeat continuato fluore, nondum perspicio. Aliter se rem habere credo, si hæmorrhoidalis evacuatio morbis, qui à sanguinis mole aucta unice dependent, supervenerit: tum enim remoto cruore abundante reliquus expeditiorem nanciscitur progressum, stagnationes ac infarctus humorum discutiuntur, & adeo remota spasmorum caussa ipsi spasmi cessant. Hæc excretio omnino salubritatem pollicetur insignem; & longe discrepat à priori symptomatica, quæ morbosæ viscerum constitutioni, atque sæpissime passioni hypochondriacæ ob allegatas caussas supervenire solet; nullumque infert fructum, sed potius metum incutit, ne nimia contingat, atque vires prosternat. Quod si igitur præsentem considerem morbi statum; in eo nec plethoræ vitium deprehendo, quippe quæ sanguinis missionibus quater quotannis repetitis satis imminuta videtur; nec ea symptomata observo, quæ hæmorrhoides à mole sanguinis excitatas comitari solent, veluti sunt dorsi & lumborum dolores pressorii atque gravativi, ani tenesmus, venarumque sedalium intumescentia: sed potius, solam solidorum labem malum sustentare, probe perspicio. Quamobrem nulla se mihi offert ratio, cur profluvium illud hæmorrhoidale arte, & adplicatione sanguisugarum provocare velimus; eo minus, cum adhuc dubium sit, anne hæc insecta, externis duntaxat hæmorrhoidibus admota, internarum fluorem promovere valeant. Quamvis vero ex his dictis concludam, fore utique, ut præsentia adhuc inhærcant symptomata, licet etiam accedat sanguinea per anum evacuatio: hancce tamen, si forsan supervenerit, minime cohibendam, sed potius, quantum fieri poterit, ad legitimum successum esse promovendam, omnino sum persuasus.

Cæterum duo præcipue jam sunt curationis nostræ scopi; quorum alter symptomatum mitigationem, alter vero plenariam exstirpationem respiciunt. Priorem nos assecuturos speramus, si spasmos mitigaverimus, flatus discusserimus, atque primarum viarum acrimoniam, molestæ rosionis caussam, attemperaverimus: posteriori nos satisfacturos credimus, si ordinatis bene venæ sectionibus humorum incrementum præpediamus, & sic æqualem sanguini circuitum restituendo, omnium secretionum pariter ac excretionum successum promoveamus, & totam denique naturam roboremus. His vero scopis obtinendis præter pharmaca, rectam vivendi rationem, & acidularum usum commendamus: quæ nostra consilia, ut summum numen reddat salutaria, ex animo precamur.

D. T.

Responsio Consultatoria.

Affectus præternaturalis, quo generosissimus æger male habetur, nomen Cardialgiæ spasmodico flatulento - hypochondriacæ omni meretur jure. Hæc autem à peristalti ventriculi ac intestinorum perversa plana ac perturbata suos omnino mutuatur natales. Quando enimcunqne inferiora intestina, veluti sunt colon potissimum, & ileon, spasmis constricta, liberum & excrementis, & flatibus transitum denegant: fit inde, ut regurgitantes vapores occupent ventriculi cavitatem, eamque, constrictis præsertim orificiis, viulenter distendant. Cum autem ventriculus, cum capite, pectore, aliisque nostri corporis nobilioribus partibus, vi octavi nervorum paris, quod plerisque partibus ramos impertitur, arctissimo gaudeat consensu atque communione: non mirandum est, illius quoque spasmum ad alias regiones, maxime gulam, pectus, caput, & externas propagari partes; unde anxietatum præcordialium, pressionis circa cordis scrobiculum, spirationis difficilis, vertiginis, alvi obstructæ, ac pulsus, procul omni dubio durioris rationem facile licet assequi. Læso præterea ac destructo ventriculi ac intestinorum robore, labefactatur etiam digestionis ciborum atque chylificationis negotium; hinc excernendæ per alvum fordes, intra corpus retinentur, nec legitimus chylus, nec laudabiles succi generantur; & ideo non tantum debita corpori subtrahitur nutritio, verum etiam novum spasmorum, & reliquorum symptomatum suppeditatur pabulum. Neque vero miror, tam atrox malum nostrum corripuisse ægrotantem; si consideravero ipsum tot, tamque gravibus obnoxium fuisse caussis, quarum fere singula ad inducendas has ægritudines

tudines satis opportuna deprehenditur. Ut enim taceam temperamentum sanguineum, atque sensibilem corporis constitutionem; errores diætæ, crebri in potibus ac cibis excessus, animi graves commotiones, nimiæ corporis refrigerationes, satis omnino efficaces sunt ad genus nervosum, maxime membranosas ventriculi & intestinorum partes, insigniter debilitandum, & spasmodicis stricturis afficiendum. Quam arduum autem sit, quamque difficile, hosce morbos funditus exstirpandi negotium, quamque minus commendata hoc scopo medicamina sufficiant; experientia proh! dolor satis docemur. Quosdam medicorum illa symptomata ex defectu fluxus hæmorrhoidalis derivare, & ad huncee promovendum curationis scopum dirigere; ex responsis eorum probe intellexi. Neque etiam negare possum, quin haud raro in subjectis dispositis fluor ille hæmorrhoidalis suppressus, aut per diætæ errores cohibitus ad recensitas calamitates potenter contribuere valeat. Verum enim vero talis dispositio in nostro ægrotante locum non invenit; & præterea plures sunt caussæ, quæ naturalem intestinorum motum peristalticum destruere possunt, atque pessumdare. Et in tali malo hypochondriaco, ab hisce caussis inducto sæpissime contingit, ut impedito per spasmos atque flatulentias humorum per venam portæ circuitu, variæ hinc inde stagnationes suboriantur, & exinde fluor sanguineus per sedales venas symptomatice progeneretur. Hinc etiam est, quod multi in praxi medica minus versati, hypochondriacæ passionis caussam semper in profluvii hæmorrhoidalis suppressione quærant: quali præjudicio D. D. L. imbutus esse videtur. Melius arridet mihi sententia reliquorum medicorum: neque etiam habeo, quæ circa medendi rationem ab iis institutam monere possim. At vero solis pharmacis impetratum iri sanitatem, valde dubito: ego potius in hisce adfectibus, thermis Carolinis per quatuor hebdomades potis, & tum subjunctis balneis Tœplicensibus nihil unquam deprehendi præstantius. Prius autem, quam hæc curandi via ineatur, corporis præparationi studere oportet. Cui quidem scopo præter sanguinis missiones, bis vel ter quotannis instituendas, alvi solutio egregie inserviet. Hanc vero acrioribus purgantibus moliri neutiquam convenit; sed potius præstabit, bis quavis hebdomade pulverem rhabarbarinum, ex rhabarbari, lapidum cancrorum & cremoris tartari ana dimidia drachma paratum exhibere; qui alvum movet, & primas vias subinde roborat. Præterea suadeo, ut quavis vespera Elixirii mei viscealis, liquori minerali anodyno nupti LX· guttulæ, ex largo aquæ frigidæ haustu assumantur: & mane quædam vascula infusi theiformis, si ventriculus tulerit, cum dimidia parte lactis mixti, sorbillentur, quod sic se habet: Recipe herbæ veronicæ manipulos duos, salviæ, menthæ ana manipulum unum, summitatum millefolii, chamæmeli ana pugillos tres, seminis cymini drachmam unam. M. D. Potui ordinario convenientissimas judico Selteranas acidulas cum quarta vini parte maritatas; vel decoctum ac jusculum medicatum. Quod reliquum est, animi tranquillitati studendum, corpus moderate movendum, ac cæteris victus regulis sedulo insistendum erit. Et denique; si forsan Carolinæ thermæ minus arriserint ægroto; harum in locum Ægranas acidulas, lacti vaccino nuptas commendo; & faustum curationis successum apprecor.

Relatum mihi abhinc est, generosissimum ægrotantem, adhibitis remediis, quæ commendavi, absque thermarum usu, ferme convaluisse.

CASUS XI.

De intestinorum dolore ex succorum stagnatione & acrimonia.

Vir honoratior, annorum octoginta, strictioris corporis habitus, cibos duriores, infumatos, salitos semper præ mollioribus in delitiis habens, vini quoque modico indulgens potui, ac cæterum ordinato vivendi genere, præter crebros animi affectus, utens, atque per novissimos quosdam annos venam bis quotannis secandam præbere solitus, nullos unquam, maxime graviores toleraverat morbos, nec ullas ab hæmorrhoidibus, aut calculo perceperat molestias. Verum enim vero hoc anno frequentes incidit Colicæ insultus; qui, nequicquam adhibitis variis remediorum generibus, sæpius recurrerunt, atque novissimis hisce septimanis singula nocte hora circiter secunda invaserunt. Paroxysmi infusis clysteribus, & adplicatis externe sacculis, interne datis carminativis pariter ac antispasmodicis oppugnabantur; & inde post quinque circiter horas semper remittebant, adeo ut satis bene haberet, bono ciborum adpetitu frueretur, & de nullis amplius conquereretur anxietatibus. Extra paroxysmum data sunt laxantia, & diæta exactissima observata, nec non oleum amygdalarum dulcium propinatum; sed tantum abfuit, ut inde colicæ recursus praecaveretur, ut illa potius magis invalesceret, ac denique cum atrocissimis doloribus, cardialgiis, ructibus acidis, ac nidorosis, nonnunquam ipso vomitu, atque mentis deliquiis stipata quotidie rediret. Ante tres circiter dies stercora reddebantur, primum ovis putridis, minutim concisis similia, ac deinde atterrima: qualia adhuc dum excernuntur. Inde quidem judicatum fuit, residere forsitan saburram acido-nidorosam in ipsa ventriculi cavitate, cui eliminandæ convenientissimum foret vomitorium: sed hoc propinare, & ætas nimium provecta, & vires admodum prostratæ prohibuerunt. Sentit æger dolores non tantum circa umbilicalem regionem, verum etiam circa renem dextrum; ut ideo medici nephriticam suspicarentur colicam, eo magis, cum post data antinephritica sabulum in lotio adparuisset. Consultus quidam medicus molimina hæmorrhoidalia subesse credidit, & illis promovendis remedia sua accommodavit; sicuti ex adnexo illius responso patebit: at vero ex venæ sectione, hirudinum adplicatione, aliisque ab eo commendatis medicinis atrociores æger percepit dolores. Quamobrem ut ab hoc acerbo vindicetur malo, tuum, Vir Illustris, implorat auxilium.

Copia consilii medici.

Colica, quæ virum gravissimum per integrum jam infestavit annum, nullis remediis obsecundans, quæ post antinephritica ob dolorem ad renem dextrum extensum, & hinc præsumtum calculum, exhibita remedia, mictione sabuli, mox iterum evanescente stipata fuit, tumque mutato doloris loco circa umbilicalem duntaxat regionem tyrannidem suam exercuit, atque novissime certis statisque

ſtatiſque rediit intervallis, omnino ad moliminum hæmorrhoidalium pertinere videtur cenſum. Quam crebro enim colicę dolores à nephritide, maxime in corporibus obeſis, generantur, qui tum plerumque vomitus habent comites: tam frequenter, quin & longe frequentius iidem eùm motibus hæmorrhoidalibus complicantur, quamvis non ipſe ſemper accedat cruentus fluor. Interim utriuſque colicæ, ſive nephritidi, ſive hæmorrhoidalibus ſuperveniat, cadem eſt curatio: motus enim hæmorrhoidales cum nephritide, maxime quæ nondum eſt calculoſa, malo iſchiadico, vitiis viarum urinariarum, ſæpius in mictum eruentum erumpentibus, doloribus coxendicum lateralibus, gonagra, podagra, crurum eryſipelate, varicibus &c. inſigniter conſpirare, quotidiana ſatis oſtendit experientia. Quamvis autem objici poſſet, ægro noſtro nunquam fluxiſſe hæmorrhoides: attamen eadem ratione prædicari poteſt, illum nullis unquam nephriticis laboraſſe paſſionibus, niſi quæ ante quatuor circiter hebdomades poſt data diuretica obtigerunt. Sabuli autem proventum, atque calculoſas concretiones ſæpiſſime per remedia, quæ vulgo ad calculum exhibentur, maxime ſi jam quædam, vel leviſſima præſto fuerit diſpoſitio, excitari; medicis paululum in praxi veriatis erit notiſſimum. Nimirum in omnibus iſtis humorum ſtagnationibus, quæ decubituum nomine veniunt, ad acquirendam ſolidiorem tam cauſſalem, quam curativam cognitionem, probe attendi meretur inſignis, quæ materiam atque motus intercedit diverſitas. Sic enim ſæpiſſime obſervamus, motus præternaturales, maxime ſi in conſuetudinem degeneraverint, extra omnem cum materia proportionem ſolis animi affectibus concitari. Quod ſi vero noxia materia actu fuerit præſto, deprehendimus primum inanes humorum commotiones expanſorias ſuborlri, quibus nomen ebullitionum imponitur, & plerumque gravativa artuum tenſio atque defatigatio ſupervenit; has excipiunt motus congeſtorii, & humorum reſtrictiones ad certam regionem; & denique ſequuntur contentiones circa illam partem, cum phlogoſi plus minus ſenſibili, aliiſque ſpaſmodicis tenſionibus ſtipatæ. Hæc ſymptomata niſi irritentur, intra paucos dies iterum conquieſcere ſolent: irritata autem magis exacerbantur, & in varios motuum errores commutantur: quemadmodum exempla frequentiſſima comprobant. Quamobrem ſi votis potiri velimus, neceſſe eſt, ut in hiſce caſibus primum humorum conſopiantur ebullitiones; id quod nitro depurato certiſſime obtinebitur. Deinceps lenioribus diſcutientibus atque diapnoicis particulares humorum ſtagnationes reſolvendæ, ac æqualis eorundem circuitus promovendus eſt: cui denique ſcopo diſcutientia circa ipſam partem affectam adplicata egregie inſerviunt. Hæ namque indicationes niſi debito ordine ac juſta ſubordinatione adminiſtrentur; non ſolum iis affectibus nullam ferunt opem, ſed etiam illos exacerbant, & majores commotiones, regurgitationes, inflationes, aut plane ulceroſas introducunt corruptiones.

Quod attinet præſentem caſum; in eo ſtatim ſub initio convenientiſſimi fuiſſent clyſteres, revellendi magis, quam ſtimulandi ſcopo infuſi: qui etiam adhuc dum, ubi ſub erebro inſultuum colicorum recurſu ſtagnationes jam habituales videntur, majorem ſpondent utilitatem, quam laxantia interne propinata. Cavendum autem à carminativis, ſicuti vulgo exhibentur, quæ juſto calidiora majus minantur damnum: multo magis ab opiatis penitus abſtinendum, quæ non tantum motus ſalutares plane pervertunt, ſed etiam lethales ſæpe numero inducunt eventus. Et eo certe majori in ſeligendis aliis quoque remediorum generibus in præſenti caſu opus eſt providentia: quo provectior ægroti eſt ætas. Nec autem alienum fuiſſet, commemoraſſe, an æger jam diu venæ ſectionibus adſueverit? atque quænam potiſſimum cauſa, ſive error vel in diæta, vel affectibus animi primam malo dederit occaſionem? Quicqoid ſit; præſtat in noſtro caſu, ubi an nephriticum, an hæmorrhoidale, an aliud ſubſit vitium, adhuc dubium videtur, ea adhibere medicamina, quæ neutri eorum malorum noxia ſunt. Deinceps iterum inculco, probe diſtinguendum eſſe inter motus hæmorrhoidales, & eruptiones actuales; neque minus inter motus nephriticos, & ipſum calculum. Porro ſicuti nemo medicorum motus nephriticos in ipſum calculum commutare laborabit: ita nec licet hæmorrhoidum nondum fluentium eruptionem temere moliri. Quantum anim ſolida motuum hæmorrhoidalium cognitio, ad rationalem eorundem curationem confert emolumentum: tantum ex improvida illorum provocatione redondat incommodum. Quod ſi vero jam facta ſit cruoris hæmorrhoidalis eruptio, & in conſuetudinem degeneraverit: tum illius ſuppreſſio non minora minatur damna, quam qoæ calculi revera præſentis improvida commotio ac propulſio ſolet excitare. Hirudinum adplicatio in præſenti caſu non equidem periculoſa eſt; ſed requirit præviam generaliorem humorum evacuationem; quæ ſi prætermittatur, contumacior ad affecta loca metuendus eſt affluxus. Cæterum ſequenti inſiſterem curandi viæ, ut præſente obſtructione alvi, clyſteres leniter abſtergentes, copioſo ſale imbuti, reperito infunderentur; deinceps in carminativorum locum ter quotidie viginti circiter guttulæ mixturæ ex eſſentiarum pimpinellæ albæ, caſcarillæ ana drachmis duabus, croci drachma dimidia paratæ propinarentur; veſperi XX. grana pulveris ſalini porrigerentur; eique tandem, ſi præſto fuerit febrilis commotio, quinque grana antimonii diaphoretici adderentur. Et hæc ſunt; quæ in ſalutem ægri. cum voto felicis effectus proponenda duxi.

Conſultatio.

Doleo ſane, virum conſultiſſimum tam atroci hactenus laboraſſe inteſtinorum dolore, qui ab ombilico ad dorſum uſque & renum extenſus regionem, omnem remediorum vim eluſit; atque medicos reddidit ancipites, num ipſum ad ſimplices Colicas, aut nephriticas referre debuerint? Non equidem negari poteſt, quin doloribus dorſi atque renum, ſive à cruoris ſtagnatione, ſive ipſo calculo ortum duxerint, maxime in ſucci pleniis atque plethoricis corporibus, haud raro ſuperveniant dolores inteſtinorum, qui vulgo colici vocantur, atque vomitibus, ſaltem conatibus ad vomendum ſtipati obſervantur: cum autem in noſtro ægrotante, neque olim ulla diſpoſitio, aut ſignum renalis præſto fuerit calculi; nec præſens malum vomendi cupiditate conjunctum ſit; vero videtur ſimillimum, dolorum, quos tolerat, ſedem in renibus aut ureteribus neutiquam eſſe quærendam. Neque etiam obſtat, quod poſt remediorum calculum pellentium uſum ſabuli facta ſit excretio: namque plus ſimplici vice obſervavi, ſpaſmis hypochondriacis, hyſtericis, cardialgicis, immanibus ventris torminibus, quorum mater fuit menſium in ſubjectis plethoricis retentio,

tio, non solum horrendi dorsi dolores, stranguriam, ac mingendi difficultatem accessisse; verum etiam, mitigatis spasmis, mucidum ac rubicundum sedimentum, & ipsum denique sabulum cum urina fuisse redditum, absque ulla ad calculum dispositione. Horum vero symptomatum ratio in arctissimo, quem intestina ac tubuli viarum urinariarum nervei, veluti sunt ureteres, vesica & urethra, mutuo gaudent consensu, sita est: ut cujus ureteres spasmis atque doloribus ex impacto ipsis calculo natis affecti, intestina quoque in dolorum suorum rapiunt societatem; & vicissim intestina spasmis agitata, nerveas quoque viarum urinariarum partes suorum tormentorum reddunt participes. Et hinc adparet, quanto opus sit judicio atque prudentia, ad dijudicandos hosce adeo complicatos affectus, & ad determinandum, uter eorum sit idiopathicus, uterque symptomaticus? Ejusmodi vero dolores, quales noster patitur ægrotus, sæpius occurrunt in senibus, atque humorum stagnationi in vasis mesaraicis & intestinalibus, partes intestinorum nerveas comprimenti atque distendenti debentur. Hinc etiam frequentissimi sunt fœminis sanguineis, quibus menstrua cessarunt, aut viris ad hæmorrhoidalem fluxum proclivibus, & hujus retentionem passis, aut utrisque, si factas venæ sectiones neglexerint. Quare præstantissimum in hisce morbis remedium sunt venæ sectiones, bis vel ter quotannis repetitæ; atque nitrosa diaphoretica, demulcentibus nupta: contra vero nocent spirituosa atque calidiora carminativa. Præterea crebra etiam experientia compertum habui, dolores istos intestinorum non minus à materia acri, scorbutica, nervosis intestinorum partibus incumbente sæpissime suos mutuari natales. Hodiernis nimirum temporibus, cum potus calidiores Thée vel Coffée invaluerunt, scorbutica ejusmodi saburra, magis volatilis reddita, sub purpuræ nomine cutim penetrare solet: quæ si vel minus vegete expellatur, vel improvide repulsa fuerit, obsidet ac vellicat nervosas intestinorum tunicas, & sic progenerat colicam spasmodicam ac convulsivam, non nisi post foras pulsam purpuraceam colluviem conquiescentem. Quamobrem hoc meum est judicium, quod præsentes intestinorum dolores non solum à congestione & decubitu humorum in vasis intestinorum: verum etiam ab acri atque scorbutica sanguinis & seri intemperie, ætate provectioribus fere propria, sint omnino derivandi. Quod si enim sola sanguinis peccaret quantitas; sanguinis missio per venæ sectiones, aut hirudines instituta procul dubio levamen inferret malo. In præsenti casu acidulas Egranas, cum una lactis asinini parte commixtas, & per quinque septimanas potas præ aliis commendarem: quippe quas in doloribus spasmodico-scorbuticis deprehendi fructuosissimas; maxime si corpus per decoctum mannatum, oleo amygdalarum dulcium nuptum sæpius purgetur. Non minus è re futura credo balnea aquæ dulcis omni vespera adhibenda: quibus subsidiis uti, si vires ægro permiserint, de felici curationis eventu nullus dubito.

Relatio.

Nunciatum mihi subinde est, ægrum omnibus privatum viribus, & ulteriorem remediorum usum omnino pertæsum, haud adhibuisse commendata à me subsidia; sed ante aliquot hebdomades unum & octaginta annos natum, animam expirasse placide.

CASUS XII.

De intestinorum affectu spasmodico-hæmorrhoidali.

Postquam gravem morbum, quo perillustris Comes immaniter tractatur, cum omnibus symptomatibus sedulo mecum perpendi: facile intellexi, illum mereri nomen colicæ hæmorrhoidalis, ex sanguinis intra tunicas intestini coli stagnatione ortum suum ducentis. Ita enim solet fieri, quod humores abundantes, si in libero suo per viscera imi ventris, maxime hepatis vascula præpediantur circuitu, regurgitent omnino ad partes ramis venosis à vena portæ instructas, & præsertim ad vasa intestini coli, nervosis admodum præditi tunicis. Tum equidem iter ac exitum suum, per orificia venarum, quæ in intestinum rectum sub nomine hæmorrhoidalium internarum explicantur, affectant: hoc autem denegato, magis accumulantur in vasis recti pariter ac coli intestini, ea vehementer distendunt, atque tunicas harum canalium admodum sensibiles, ad spasmodicas stricturas cum acutissimis doloribus sociatas irritant: quæ vi consensus ad alias machinæ partes nerveas propagatæ, varia ac molestissima universi corporis progenerant symptomata. Hæc in illustrissimo ægro ita contigisse, morbi docet historia: ille enim quadraginta duos annos natus, temperamenti sanguineo-cholerici, vitæ sedentariæ ob ardua negotia fuit addictissimus, profundis meditationibus indulsit, cibos cum magna sumsit adpetentia, nec venam regulariter tundendam præbere suevit. Hinc per aliquot jam annos, mensibus præsertim Martio ac Octobri grave sustinuit semper malum. Invaserunt enim ipsum præcordiorum anxietates, dolores gravativi circa dorsum, & os sacrum, alvi segnities, extremorum refrigerationes, sensatio contusionis in artubus, proclivitas ad vomendum, singultuosa septi transversi concussio, præternaturalis calor, vertiginosa capitis perturbatio, cum pulsu celeri, & urina saturatiori: quæ vero symptomata, evacuato cum fecibus alvinis cruore, longe mitiora fuerunt. Neque enim obsecundarunt remediis à medicis hactenus propinatis; sed à purgantibus, atque carminativis calidioribus, ab ipsis exhibitis, majora sumserunt incrementa, ac graviori humorum ebullitione, anxietate ac cruciatu fuerunt constipata.

Inde vero, sicuti etiam ex quotidiana experientia luculenter patet; hoc morbi genus, quod turbato hæmorrhoidum fluori inacceptis ferendum est, licet sit frequentissimum; attamen à paucissimis medicorum cognosci, hinc nec præservative rite oppugnari. Neque etiam mirum: namque apud plurimos tam veteres, quam recentiores rerum medicarum scriptores, vel nulla vel obscura satis hujus morbi injicitur mentio. Meminit equidem HIPPOCRATES *Lib. de intern. affect.* §. 49. ilei cujusdam hæmatitis: sub quo, cum Hippocrates pariter ac Galenus per vocem ilei omnes intestinorum dolores significent, quidam clarissimus vir dolorem intestinorum, sive sanguineam nostram colicam, intelligi perhibet. Verum enim vero, quicunque hujus morbi symptomata, cit. loc. recensita, ac rationem illis medendi consideraverit: facile

facile perspiciet, ileum illum Hippocratis cum nostro affectu neutiquam esse comparandum. Mihi vero, cum medicinam facere inchoarem, sæpissime contigit; ægros, quibus hæmorrhoidalis cruor substitit, in atrocissimos intestinorum dolores incidisse, qui à medicinis calidioribus atque spirituosis exacerbati, ex nitrosis vero refrigerantibus cum castoreo mixtis, atque venæ sectione mitigati fuerunt atque consopiti; quemadmodum in notis ad Poterium Cap. 26. § 310. fusius explicavi. Nimirum in istis casibus protinus venam in pede tundi, nonnunquam iterato secari jussi; interne medicamina præcipitantia, nitrosa, liquori meo anodyno minerali nupta; & ad alvum laxandam sequentem summo cum fructu exhibui potionem: Recipe mannæ electæ uncias tres, salis Epsomensis, cremoris tartari anà drachmas duas, coque leni calore in aquæ florum acaciæ unciis sex, colaturæ adde extracti rhabarbari, nitri purificati ana grana octo, olei de Cedro Italici guttas duas. M. D. Et ano denique clysteres pure oleosos, aut eosdem ex decocto florum chamæmeli vulgaris saturato, eum nitri ac salis communis portione contectos infundendos curavi. Hanc medendi rationem cum sæpius, in conventu celebriorum medicorum commendassem; mirati illi sunt primum, venæ sectionem colicis affectibus opponi; deinceps vero, cum spes vota haud fefellerit, illius usum oculis viderunt, atque comprobarunt, præsertim cum ipsis ostenderem, hujus methodi jam RIVERIUM *Cent.* 1. *obs.* 45. & *Cent.* 2. *obs.* 33. meminisse.

At vero jam instituti mei ratio exigit, ut proponam, qua potissimum ratione atrox hoc malum præcaveri possit. Hocce sine proeul omni dubio potiremur, si legitimum evacuationis hæmorrhoidalis successum promovere possemus. Sed optandum foret, ut ea nobis suppeterent remedia, quæ hunc cruoris per venas fedelas fluorem, certo effectu, & debito tempore excitare valerent: tum enim efficacissimum, ad plurimarum passionum, maxime chronicarum præservationem haberemus præsidium. Cum autem medicamina hoc fine vulgo commendari solita, majus plerumque damnum concitare fueverint: omnis præservationis ratio in eo consistit, ut imminuta humorum abundantia, eorundem æquabilis per viscera abdominis, ac præsertim venam portæ restituatur circuitus. Quos ut consequamur scopos; operæ erit pretium, ut illustrissimus Comes, incunte Martio, atque Septembri, quibus potissimum mensibus infestant symptomata, nec non etiam medio Maii, sub temperata ac serena tempestate, detrahendas ex vena in pede tusa, septem vel octo cruoris uncias curet. Deinceps commendo potum thermarum Carolinarum, aut acidularum Egranarum, quotannis mense Majo cum debito usurpandarum regimine. Hæ enim aquæ in præservandis chronicis morbis, omnium pharmacorum vim longissime superant: quippe quæ partim ob uberiorem liquidi copiam, partim salina, quæ fovent principia, & partim denique spirituosum illarum ingrediens, tonum ac elaterem partium solidarum roborant, tenaces atque viscidos humores resolvunt, spissos attenuant, ductus emunctoriorum excretorios recludunt, & hine succorum vitalium circulationem, maxime si balnea interponantur, reddunt æquabilem.

Quod victum attinet; ante omnia corporis motus, vel mane ante prandium, vel absoluta digestione, ambulatione, equitatione vel vectione instituendus est; sub epulis nimias carnes, maxime pinguiores, cibos dulces, atque fructus evitare oportet, ac cœna parciori, aut nulla uti. Fugiatur etiam cerevisiæ potus, & ejus loco decoctum ex aqua pura, leviori, cortice ligni sassafras, semine fœniculi, & aliqua vini Burgundiaci parte confectum adhibeatur. Porro cubitum iturus æger in pediluvia ex aqua fluviatili, floribus chamæmeli, sale & cineribus clavellatis parata descendat; ut illis humorum motus à superioribus ad inferiores derivetur partes. Namque præterea pedes insigni cum intestinis gaudent communione; adeo ut illis frigido pavimento incedentes, sæpius in colicos dolores incidere observentur: contra verò calor humidus, qualis in pediluviis deprehenditur, fibras tensas relaxando, internis etiam nervosis partibus admodum amicus existit. Mane adhuc intra lectum sex vel octo vascula infusi theiformis sorbillanda suadeo, quod ex herbis discutientibus, veluti sunt scordium, veronica, melissa, salvia, betonica, basilicum, millefolium, marrubium, semen fœniculi, anisum stellatum &c. parari poterit. Neque minus alvi lubricitati maxime studere convenit; cui quidem scopo pilulæ balsamicæ nostræ, vel Stahlianæ, singulis octo diebus, vesperi numero quindecim sumendæ, & altero mane binæ salis Anglicani drachmæ ex largo aquæ fontanæ haustu superingerendæ, egregie facient satis. Hæc enim medicamina, tantum abest, ut more cæteris purgantibus consueto, intestinorum tonum destruant, ut illum magis corroborent, atque saburram acido biliosam, tunicæ intestinorum villosæ adhærentem blande educant. Denique verò commendo pulverem præcipitantem ex quatuor partibus lapidum cancrorum, una nitri depurati, aliquot olei de Cedro guttulis confectum, & pondere drachmæ unius, & ante prandium, & vesperi ex aqua frigida sumendum; quippe qui acidas ventriculi sordes involvendi, bilis acrimoniam attemperandi, & humorum ebullitiones consopiendi insignem obtinet virtutem. Quæ si rite observaverit, ac præterea omnes calidiores ac spirituosas essentias sedulo vitaverit perillustris Comes; spero utique, fore ut à molestiis ægritudinibus liberetur.

CASUS XIII.

De colico-spasmodicis affectibus ex defectu fluxus hæmorrhoidalis, rite tractandis.

PErsona quædam serenissima, annorum viginti & octo, temperamenti sanguinei, robustioris corporis constitutionis, contra passiones, quas nonnunquam toleravit, & quæ partim colica spasmodica, partim melancholia ex hypochondriorum vitio suborta fuerunt, meum desideravit consilium. Quamobrem ponderatis omnibus morbi momentis; singula symptomata ex nimia humorum abundantia, quam Medici plethoram vocant, originem traxisse deprehendi. Accumulati enim præter naturam succi vitales distendunt, expanduntque nimium, vasorum illos vehentium ac propellentium latera, & eorundem tonum atque elaterem debilitant; hinc liberam ac æqualem circulationem ipsa sua copia remorantur: unde fit, ut hinc inde in vasculis sanguiferis, maxime viscerum imi ventris, veluti sunt hepar, lien, renes &c. stagnantes, eorundem infarctus ac obstructiones inducant, ac corpus ad affectus spleneticos, hypochondriacos, cachecticos & calculosos disponant. Quando vero

cunque

cunque natura ejusmodi humorum abundantiam, salutari ac critico veluti conamine, per hæmorrhoidalem excretionem imminuit; tum recensita mala omnia præcaventur: contra vero eo atrocius recrudescunt, si evacuatio illa sanguinea haud successerit, aut plane cohibeatur. Namque cruor, impedito illius per venas sedales exitu, restagnat in vasis intestinorum inferiorum, maxime coli atque recti, & tunc nerveas eorum tunicas graviter afficit: unde dolores ac tormina intestinorum, pertinax alvi obstructio, refrigerationes extremorum, humorum ebullitiones, præcordiorum anxietates, nausea, ventriculi inflatio, adpetitus prostratio suboriuntur. Sæpius vero spasmodicæ illæ constrictiones vi consensus nervorum per universum corpus propagantur, & sic succos vitales majori impetu ad pectoris capitisque cavitatem propellentes, spirandi difficultatem, cordis palpitationem, capitis dolores, vertiginem, pectoris angustiam, pavores, inquietudinem, tremorem artuum, aliaque graviora introducunt symptomata, quæ omnia, evacuato superfluo sanguine vel per hæmorrhoides, vel etiam venæ sectionem protinus remittunt. Et hæc eadem ratione in serenissimo nostro ægrotante contigisse; varia sunt, quæ attestantur, momenta. Ille enim sanguineo gaudet temperamento, ad ingenerandos copiosos humores admodum opportuno; largis indulget epulis, & has inter cibos nutrientes, boni succi allumere suevit: contra vero vitam amat sedentariam, somnumque diuturniorem, & sic deficiente corporis sufficienti motu, nec per insensibilem transpirationem, nec etiam per sanguineas evacuationes ex narium aut intestini recti venis factas, humorum imminutionem adeptus, sed illorum majorem nactus fuit quantitatem. Accedit & illud, quod ad annum usque vigesimum ætatis sextum corpus adhuc creverit; cujus augmentum præstans ad imminuendos superfluos humores fuit subsidium. Postquam autem vi ætatis incrementum illud corporis cessavit, & hinc succi fuerunt accumulati: haud fieri potuit, quin uberrimam toleratis passionibus dederint occasionem. Neque vero ignorari oportet, in serenissimo nostro præter humorum abundantiam, saburram quoque primarum viarum, acido-viscidam, à vitiata ciborum digestione generatam, passionum suarum esse caussam: quæ eo facilius inducitur, si cibi minus masticati, nimia aviditate devorentur, & deinceps salutares excretiones per alvum atque cutim, ingestorum moli haud respondeant. Tales enim acidæ & viscidæ cruditates, flatulentias, tensiones ac pressiones hypochondriorum, ventriculi ardorem, & gravativum dolorem, ructus, atque etiam febriles excitare sæpissime solent commotiones.

Explicatis itaque præsentis mali caussis; facillimum jam erit, opportunam illis curationem commendare; quippe quæ in sublatione caussarum unice consistit. Quare primum est consultissimum, ut plethora imminuatur, ac illius incrementum præpediatur. Huic scopo obtinendo convenientissimæ in tam lauta diæta sunt venæ sectiones, in brachio, vel pede, ter quotannis, nimirum medio Februarii, initio Maii & Septembris ante autumnale æquinoctium instituendæ, detrahendo semper ex incisione paullo capaciori sex vel octo cruoris uncias. Ipsa operatio sub tempestate amica atque serena institui debet; & brevi ante infusum theiforme sorbillari, quo humores reddantur fluxiliores. Neque minus eo præsertim tempore omne frigus arcere, atque cibos duntaxat molliores, ac concoctu faciliores comedere oportet.

Deinde vero legitimus hæmorrhoidalis excretionis successus est promovendus. Observamus autem, plerosque huic evacuationi obnoxios mense Martio ac Octobri, sæpius etiam circa insigniores lunæ mutationes molimina sentire hæmorrhoidalia, quæ inter potissima sunt gravativus circa dorsum, & os sacrum dolor, ardor, & tumor ani, corporis totius languor, refrigeratio partium extremarum, ac imi ventris flatulentæ molestiæ. Quamobrem eo maxime tempore rectam vivendi rationem observare, cibos acidos, dulces, fermentantes, & adstringentes evitare, à potibus calidioribus abstinere, & præsertim à corporis refrigeratione, ac animi affectibus probe cavere oportet. Contra vero ante fluxus illius eruptionem serenissimus æger quavis vespera in pediluvia tepidiora, ex aqua fluviatili, floribus chamæmeli, tantillo salis ac cinerum clavellatorum parata, pedes ad suras usque immittat; sed erumpente sanguine protinus ab illis abstineat. Neque etiam minus octo circiter ante erumpentes hæmorrhoides diebus assumat vesperi octodecim mearum pilularum, ac mane sequentis diei drachmam unam salis mei aperitivi ex aqua vino nupta capiat; hæcque alternis diebus continuet. Quod si vero loco sinceri fluxus, tubercula dolorifica anum obsederint; huic admovendæ erunt hirudines, postquam eidem ope sellæ perforatæ vapor ex decocto florum chamæmeli cum lacte, per injectionem prunarum candentium calefacto, admissus fuit; qui etiam ad provocandum ipsum fluxum egregie conducit. Tandem quoque, si circa congruum tempus ipsa dispositio ad cruentum illud profluvium præsto fuerit, nullus autem fluor accesserit; operæ erit pretium, ex vena in pede tusa quatuor circiter cruoris uncias detrahere; unde provocatas sæpius vidi hæmorrhoides.

Non vero ad subtrahendam nimiam sanguinis molem efficacius est subsidium, quam accurata diætæ observatio. Cujus ratione consulo, ut serenissimus æger cœna utatur parciori, aut plane nulla; & inter epulas fugiat cibos valde nutrientes, pinguiores, carnosos, juscula nutritiva; contra vero vescatur sæpius carnibus fumo induratis, obsoniis, atque eduliis aromatisatis; (*Die von einem boben gout sind*) hæc enim haud adeo copiosos suppeditant succos, & naturales promovent excretiones. Inter potus qui largius assumi debent, fugiendæ sunt crassiores ac spissiores: & seligendæ leviores, cerevisiæ, quæ per vias urinarias facile redduntur, qualis est nostra Lœbeginensis, cujus tres mensuræ summo cum fructu quotidie potari poterunt. Vina quod attinet, ea, si fuerint calidiora, exotica, aut Hungarica, hyemali duntaxat tempore, magis vesperi & post ciborum concoctu difficiliorum ingestionem, bibere licet; quoniam ad generandos humores haud secus, ac illos commovendos multum valent. Ordinario potui vinum Mosellanum, quod minus acidum existit, & excretiones per alvum & urinam egregie promovet, præ reliquis inservire poterit. Tum quoque nec nimium somno indulgere, nec otio marcescere convenit; sed potius corpus, quibuscumque exercitiis, vectione, equitatione, multa sermocinatione movere præstat. Incredibilis enim est virtus, quæ motui corporis in præservandis cujuscunque generis morbis debetur: quippe quo & circulatio humorum vegetior, & transpi-

transpiratio fit expeditior; hac vero & moles sanguinis imminuitur, & sordes illius falsæ ac acres è corpore proscribuntur. Neque autem sumtis epulis, & ventriculo cibis repleto, corpus moveri oportet; sed potius absoluta penitus digestione vel matutinis, vel vespertinis horis. Tandem etiam, quæcunque transpirationem promovent, in usum vocanda sunt; fugienda vero cuncta, libero illius successui contraria. Quo quidem fine consultissimum erit, mane quædam vascula infusi calidioris intra lectum sorbere, & exinde levem expectare sudorem: contra cane pejus & angue vitare aërem frigidum, humidumque, maxime vespertinum; nec in locis udis commorari; ac denique corpus vestibus bene munire, ac noctu ab aëris injuriis probe tueri, summo oportet studio.

Accedimus autem ad alterum curationis nostræ momentum, quod cruditatum primas vias occupantium remotionem ac præservationem respicit. Hoc scopo egregiam pollicentur operam pilulæ meæ balsamicæ, si singulis decem diebus numero octodecim vesperi sumantur, & sequenti mane uncia dimidia salis Anglicani ex aqua pura, superingesto potu theiformi, capiatur. Pridie ante pilularum usum adhiberi poterit drachma una pulveris præcipitantis; quo acrimonia primarum viarum attemperetur, & ad alvinam excretionem magis disponatur. Idem pulvis etiam præstantissimo cum fructu propinari potest, si post nimium vini potum, aut alias caussas, humorum quædam præsto fuerit ebullitio; non minus eodem, cum viginti liquoris anodyni guttulis maritato, uti conveniet contra tormina ac dolores imi ventris. Ex diætæ regulis huc pertinent, ne minus masticati, avidius justo devorentur cibi: nec statim à cœna lectus petatur; nec etiam diutius protrahantur vigiliæ; quippe quæ admodum impediunt ciborum digestionem.

Hisce vero omnibus subsidiis, ad omnes nostros scopos consequendos, palmam longissime præripiunt aquæ minerales, maxime thermæ Carolinæ; quas quotannis vel vere, vel Augusto mense potandas admodum commendarem. Quod si vero iis uti, occasio defecerit, locum earum supplebunt acidulæ Egranæ, cum dimidia parte Selteranarum mixtæ, & æstivis mensibus adhibendæ. Tandem etiam haud ludetur opera; si ad meliorem transpirationis promotionem, ac partium externarum roborationem, balnea Lauchstadiensia, quæ sunt martialia, in usum vocentur. Et hæc sunt, quæ proponenda duxi; quæ si rite observaverit persona serenissima, certam fovep spem, fore, ut non solum à passionibus hypochondriacis, spasmodicis, atque calculosis vindicetur; verum etiam nervoso generi, & toti naturæ suum restituatur robur.

CASUS XIV.

De infelici colicæ hæmorrhoidalis curatione.

DUos & sexaginta annos natus Juris consultus quidam celeberrimus, habitus corporis strictioris, constitutionis debilioris, studiis ac vitæ sedentariæ deditissimus, diætæ observator exactissimus, satis longo abhinc tempore circa utrumque æquinoctium hæmorrhoidalem fluxum, sæpius per aliquot menses inhærentem pati consuevit. Postquam autem ante aliquot annos salutaris illa fluor, incongrua medicatione cohibitus fuit; abhinc inordinatus succedere cœpit; & sæpius vanis molimibus, maxime circa plenilunium, atque gravioribus symptomatibus, nimirum animi deliquiis, præcordiorum anxietatibus, & constrictionibus, tensivis circa dorsum & hypochondria doloribus, crebris colicis, quin & cruentis è pulmonibus sputis ægrum cruciavit. Tali quoque ratione, novissima æstate, luna existente plena, accidit, ut noctu ex improviso ingentes imi ventris dolores tensivos, pungitivos ac lancinatorios incideret, quos anxia compressio circa cordis scrobiculum, proclivitas ad vomendum, & ipsi denique vomitus excipiebant. Vocabantur protinus in usum efficacissima contra Colicam præsidia, carminativa, enemata, linimenta ac cataplasmata emollientia pariter, atque discutientia: sed omnium efficaciam eludebat mali vehementia. Qunre medicus quidam hancce colicam, cum absque ullo victus errore prægressò, circa plenilunium, tanquam illud tempus, quo alias hæmorrhoidum molimina accedere fueverant, invasisset ægrum, nec remediis ipsi satis opportunis obsecundare vellet, non pro simplici, sed hæmorrhoidali; ex stagnatione, vel potius stasi sanguinis intra membranas intestinorum suborta habuit. Hinc venæ sectionem commendavit, asseruitque, fore ut ex illa magnum redundaret commodum; eo magis, cum olim ægrotantem à gravioribus malis semper vindicaverit. Verum enim vero nullas huic consilio aures præbere voluerunt reliqui medici; ægrum ob summam virium debilitatem, tolerandis sanguinis missionibus minus parem fore existimantes. Interim exacerbabantur omnia symptomata, & haud ita multo post vehemens horror cum subsequente æstu jungebatur, quem post paucas horas gelidus sudor; pulsus admodum debilis ac inæqualis; & ipsa denique mors excipiebat: adeo, ut defunctus per binos duntaxat male habuerit dies. Quamobrem doceri jam cupio: 1. anne symptomata illa suppresso hæmorrhoidum fluori, & inde subortæ intestinorum inflammationi, sideratione stipatæ debeantur? 2. utrum illa tempestiva venæ sectione sublevari potuerint? & licet etiam hæc dubium videatur remedium; 3. numne consultius fuisset; hoc, quam nullum amplecti?

Consultatio.

Ad communicatum mecum casum; & primam quæstionem in eo propositam: anne morbus, quo æger affectus periit, ex sanguinis ob suppressas hæmorrhoides inducta circa intestina stagnatione; ac hinc suborta inflammatione, & denique sideratione sit derivandus? respondeo, quod ille omnino nec vulgaris colica, quam retenti flatus pariunt, nec colica torminosa fuerit; quæ ex humorum corrodentium atque biliosorum stagnatione ortum trahere, ac crebris alvi dejectionibus stipari solet. Verum potius Inflammationem intestinorum, quæ cruori intra horum tunicas nerveas stagnanti supervenit, præsto fuisse arbitror. Namque haud ignorari oportet, sanguinem libero per ani venas exitu præclusum, vi spasmorum, qui hanc excretionem tantum non semper comitantur, superiora versus compelli: qui cum in ventriculo ac intestinis stagnaverit, membranas eorundem nerveas violenter distendit, atque tali ratione non solum hisce partibus spasmum infert, & dolorem; verum etiam vicinas ope nervorum connexas regiones in spasmorum societatem rapit, & sic cordis præsertim, septique transversi musculos afficiendo, gravioribus ansam præbet symptomatibus, veluti sunt insignes præcordiorum anxietates, constrictiones circa cordis scrobiculum, proclivitates ad vomendum, animi deliquia, sudores gelidi, atque febriles com-

commotiones. Quare si consideremus, ægrotanti nostro diu hæmorrhoidario, criticum hunece fluorem fuisse cohibitum: nullum est dubium, quin inflammatio, qua laboravit, ex cruore retento atque subsistente suos natales mutuaverit. Hinc etiam, juxta alteram quæstionem, omnino adserendum est, venæ sectionem, tempestive in pede administratam convenientissimum fuisse præsidium: siquidem multiplici comprobatum habemus experientia, illa in vicinis partibus instituta tam ad imminentes præcavendas, quam præsentes inflammationes mitigandas, nec præstantius, nec certius reperiri subsidium. Præsertim insignem pollicetur operam in partium nervosarum, uti sunt ventriculus ac intestina, inflammatione; quippe quæ longe gravioribus ac periculosioribus stipata solet esse symptomatibus. Eo magis in præsenti casu operæ fuisset pretium, sanguinem ex vena tusa detrahere; quo certius exinde levamen in ejusmodi affectibus olim percepit ægrotans. Remedia certe calidiora atque carminativa, hisce morbis vulgo opponi solita, majorem omnino minantur noxam, quam utilitatem; quippe quæ humorum stasin, tanquam proximam morbi caussam, minime tollunt; sed potius humores commovendo, ac fibris per spasmum atque dolorem jam tensis, majorem inducendo rigiditatem, omnia symptomata magis exacerbant. Consultius igitur fuisset, remedia propinare inflammationibus opportuna, qualia præter venæ sectionem sunt refrigerantia nitrosa, cinnabarina, leniter diaphoretica, diluentia & antispasmodica: quibus feliciter debellatos fuisse ejusmodi morbos, non solum Riverius in observationibus suis passim testatur, verum ego quoque in notis ad Poterium annotavi. Neque etiam minus varias de hoc argumento dissertationes conscripsit celebris Stahlius; in quibus ostendit differentiam, quæ vulgarem intercedat, & hæmorrhoidalem colicam; & huic admodum convenientem venæ sectionem in pede collaudat. Quare denique luculenter patet, quod juxta tertiam quæstionem, utique fuisset convenientius, allegatum hocce remedium, omnis damni expers, adhibuisse, quam illud, uti factum est, irreparabili ægroti noxa omisisse.

CASUS XV.

De colica hæmorrhoidali ex obstructo hæmorrhoidum fluxu.

Vir generosus, LVIII. annorum à multis jam annis hæmorrhoidalem expertus fuerat fluxum cum euphoria. Hic cum ante quatuor annos subsisteret; incidit ille sæpius, maxime brevi ante novilunium in ani molestum sub excrementorum dejectione ardorem, quem capitis dolores, & atroces intestinorum cruciatus excipiebant, cum subsequuto vomitu, & pituitæ sanguine permixtæ rejectione. Licet igitur contra hæc mala circa utrumque æquinoctium, non sine insigni semper symptomatum levamine, venam in pede tundendam præbuisset: non tamen impedire potuit recursum eorundem. Imprimis vero deprehendit, quod simul ac studiis operam dedit, aut capite paullulum inclinato, meridianum somnum cepit, protinus floridus sanguis cum saliva effluxerit. Illud præterea cruentum sputum exceperunt plerumque pressiones ac puncturæ pectoris, ad sinistram scapulam tendentes, sinistræ manus refrigerationes, gelidique sudores. Neque etiam minus efflorescentia miliaris sæpius occupavit pedes; sæpius quoque rursus evanuit, & tum languorem corporis, frigorisque sensum in pedibus æque, ac dorso reliquit. Quamobrem, cum adpetentia subinde fruatur insigni, & copioso sanguine quasi turgeat; metuit omnino, ne tandem in hæmoptysin, aut plane apoplexiam incurrat; & ideo salutare anhelat consilium.

Responsio Consultatoria.

Quicunque omnia in recensito morbo obvia momenta probe consideraverit: facile perspiciet, cuncta symptomata retento hæmorrhoidum fluori in acceptis esse ferenda. Hinc enim humorum stagnatio in abdomine, ac maxime intestini orta fuit: ex qua non solum spasmi doloresque colici, ardores intestini recti, atque vomitus dependent; verum etiam sanguinis vi spasmorum copiosior ad pectus compulsio, & per os ejectio originem trahit. Et quomodo in tanta motuum vitalium, maxime progressivi sanguinis irregularitate aliter potest fieri, quam ut salutares, quibus massa sanguinea depurari solet, excretiones impediantur, & inde scorbutica succorum vitalium progeneretur dyscrasia? unde etiam purpuracea efflorescentia pedum, refrigeratio, languor atque corporis decrementum suos mutuantur natales. Necesse igitur omnino est, ut oppugnentur hæc symptomata, & à gravioribus præcaveantur malis. Cui quidem scopo obtinendo, ante omnia commendo venæ sectionem quater quotannis, nimirum circa æquinoctia pariter ac solstitia sub sereno cœlo in pedibus instituendam, qua octo semper cruoris unciæ detrahi debent. Deinceps ut promoveatur transpiratio, & depuretur sanguis; ægrum singulo mane sex vel septem vascula infusi theiformis potare oportet, quod sic se habet: Recipe herbæ veronicæ manipulos duos, summitatum millefolii pugillos quatuor, radicis glycyrrhizæ drachmas sex, seminis fœniculi drachmam. M. C. D. Eidem scopo egregie conveniet pulvis meus præcipitans, mane ante potum infusi pondere drachmæ unius ex aqua frigida capiendus. Tum quoque operæ erit pretium, ut æger liquoris mei anodyni quadraginta guttulas, tam hora quinta pomeridiana, quam vesperi cubitum iturus ex largo acidularum Selteranarum haustu assumat. Nec minorem ad sanguinem à capite derivandum, & æqualem humorum circulationem promovendam spondent efficaciam pediluvia tepidiora, ex aqua fluviatili & triticeis furfuribus conficienda, & vesperi in usum trahenda. Alvi porro libertatem perpetuam conservare decet; quod non solum manna, prunis coctis, ut clysteribus domesticis obtineri poterit; sed etiam pilulis meis balsamicis, si earum sedecim cum pulvere meo præcipitante mixtæ vesperi quandoque deglutiantur. His denique si recta vivendi ratio, & præsertim moderatus corporis motus per ambulationem aut vectionem accesserit: haud dubito, fore ut profligentur cuncta morbosa symptomata.

CASUS

CASUS XVI.

De colica spasmodica ex podagra retropulsa.

Litteratus vir quadraginta, & quod excedit, annorum, temperamenti sanguineo-cholerici, ad excandescentiam facillimus, acquisitam per vitium hæreditarium podagram crebris in diæta erroribus, quin & excessibus magis adauxit, & sæpius toleravit. Hanc tandem pertæsus, sex circiter abhinc annis, imposito ad pedes quodam emplastro adeo profligavit, ut per totum hoc tempus siluerit. Interim ex memoratis illis, quos juvenis maxime commiserat, diætæ erroribus, contraxerat sibimet ventriculi imbecillitatem; quæ ætate increscente, magis etiam adaucta fuit. Hinc exigua frui cœpit adpetentia, qua acidos potissimum cibos, haleces cum aceto ac cepis conditos, aliaque desideravit, & sæpius quoque assumsit. Exinde vero non solum adhuc magis debilitavit ventriculum; sed etiam acidas primarum viarum cruditates collegit. Quare primum vehementem incidit ventriculi ardorem; quem quidem sumto sæpius pulvere præcipitante Hoffmanni mitigare voluit: neglecto tamen recto victu nihil effecit; sed potius majorem humorum vitalium spissitudinem, pariter ac dyscrasiam acquisivit, adeo ut cruor ante aliquot dies ex vena fusa missus, fuerit admodum crassus, atque teterrimus, & vix per aperturam fluere potuerit. In tali rerum statu, cum novissimis hebdomadibus vino Rhenano ad excessum aliquoties indulsisset, & abhinc sub intenso frigore equo vectus, insigni semet exposuisset refrigerationi: accidit, ut ante aliquot dies, assumtis sub prandio aliquot ostreis, cubitum iturus vehementissima corriperetur colica. Spasmi enim non solum infimum ventrem vehementer contrahebant; sed etiam vesicam urinariam, atque testiculos afficiebant; aderant præcordiorum anxietates, vertigines, inflatio ventriculi flatulenta, nulla ructuum explosio, & tanta denique intestini recti constrictio, ut injecti à quodam studioso clysteres emollientes minime penetraverint intestina, sed dolores potius magis exacerbaverint. Quamobrem memoratus ille medicinæ studiosus, præter clysteres exhibet potiunculam laxantem ex manna & resina jalappæ; de qua singula hora sumeret ægrotus, quantum cochlear capit. Verum cum nullum ederet effectum, impatiens ille totam uno haustu devoravit potionem, & dosin pilularum balsamicarum superingessit. Inde quidem ter soluta fuit alvus; sed dolores eadem, si non majori inhæserunt atrocia: nec sublevabantur data ab eodem studioso emulsione quadam, cum liquore anodyno Hoffmanni permixta, ex qua potius, cum acida in primis viis hæreret saburra, magis aucta fuerunt tormenta. Quare consultus ego singulis horis interne propinavi tincturam rhabarbari cum aqua cichorei paratam, interposui essentiam carminativo-stomachicam, liquori anodyno nuptam, & extrinsecus abdomini sacculos calidos discutientes adplicui. His per septem horas adhibitis, ano clysterem ex floribus chamæmeli, decocto avenaceo, oleo chamomillæ, & amygdalarum dulcium paratum; & paulo post suppositorium ex melle, farina hordeacea, sale communi & oleo chamæmeli adplicandum curavi. Inde soluta alvus multa excrementa, cruore tincta reddidit, & copiosos flatus; quæ adhuc ter eodem die deposita fuit, cum fœtoribus fœtidissimis, ac sincero sanguine. Remiserunt etiam dolore; & nox insequuta est quieta: quin, licet quoque malum postridie videretur recrudescere; datis tamen prioribus remediis evanuit iterum. Tum consultum duxi, ut vena secaretur; quam etiam, sed incisione nimis angusta tudit quidam imperitus chirurgus, adeo ut tres duntaxat cruoris unciæ effluxerint: neque persuadendus erat morosus æger, ut alteram secandam præberet venam. Interim id obtinui hac venæ sectione, ut podagra, quæ olim sinistrum modo pedem occupaverat, jam recrudesceret, & utrumque eorum obsideret: intestinorum vero protinus remitterent dolores. Per diem quoque satis bene habebat æger, nisi quod de corporis conquereretur languore: nox autem calore mitissimo, præcordiorum anxietate, ac flatuum retentione adhuc reddebatur inquieta. Quare propinatis pilulis balsamicis, bis quotidie exhibui pulverem præcipitantem ac bezoardicum Hoffmanni pondere unius scrupuli; & vesperi dedi eundem pulverem cum spiritu nitri dulci. Pro potu ordinario quoque decoctum ex scorzonera, sarsaparilla, radice chinæ, cichorei & rasura cornu cervi ordinavi; & ad roborandum ventriculum Elixir stomachale ad modum Poterii paratum exhibui. Cum autem immorigerus æger remitteret mihi pulverem bezoardicum, & species ad decoctum, illa aversatus; & præter pulverem præcipitantem atque spiritum nitri dulcem, liquida boni saporis desideraret remedia: indulsi ipsi, ac tincturam antimonii cum essentia alexipharmaca Stahlii mixtam singulo mane ad triginta guttas cum regimine propinavi. Inde magis invaluit podagra; urina deponebat rubicundum sedimentum, & cum per alvum copiosa excreta fuisset saburra: spem sovi certissimam, fore ut mox pristinam recuperaret sanitatem. Verum enim vero hodie ad me pervenit nuntius, qui referebat, ægrum nec rite adhibere commendata remedia, nec debitum observare regimen, sed potius ad debellandos penitus flatus, proprio instinctu pilulas balsamicas aliquoties sumsisse, & abhinc podagram iterum retrocessisse. Nullas equidem in abdomine inde sentit molestias, nec nisi præcordiorum anxietate nocturno duntaxat tempore sollicitatur: at cum gravius omnino metuendum sit malum, doceri potissimum cupio: anne, si recurrerint forsan intestinorum dolores, consultum sit, sanguinem iterum è vena detrahere, cum pronuper tam pauca illius missa fuerit quantitas? & quæ cæterum in usum vocanda sint remedia?

Consultatio.

Postquam casum, cujus caussa consultus sum, sedulo mecum volvi, ac revolvi: facile deprehendi, omnia, quibus æger infestatur, symptomata ex materiæ podagricæ retrocessione, per imposita emplastra producta, primam trahere originem. Cum autem huic satis arduæ caussæ adhuc errores diætetici ac animi graviores affectus accesserint: haud sane mirum, si tandem supervenerit colica spasmodica, alvi obstructione, præcordiorum anxietate, ventriculi inflatione, inquietudine, & virium prostratione stipata; quæ magis exacerbata est intempestivo purgantium, maxime resinæ jalappæ usu. Neque vero in arte salutari versatis incognitum erit, quam arduum sit atque difficile, tam grave malum funditus exstirpare; eo magis, cum immorigera ægrotantis indoles accedat. Recte equidem egit consultus medicus, quod ad præcavendam intestinorum inflammationem, venam in pede tundendam curaverit, & carminativa proinde, aliaque congrua satis ordinaverit remedia: sed quum adhuc anxietates, spasmi atque flatus urgeant, vero mihi videtur simillimum, intestina interiora excrementis viscidis esse obsessa, quæ quamdiu præsto fuerint,

fuerint, perfectam podagræ eruptionem omnino remorabuntur. Hæc ut removeantur, in locum pilularum, à quibus abstinendum duco, sequens commendo infusum mannatum: Recipe mannæ electæ unciam unam & semis, cremoris tartari drachmam unam, nitri grana duodecim, aquæ florum acaciarum uncias septem: coque leni calore, adde olei anisi guttas quinque, olei amygdalarum dulcium unciam unam & semis. M. quod matutino tempore binis circiter assumi poterit haustibus. Elapsis abhinc binis horis injiciendus est clyster ex decocto avenaceo, floribus chamæmeli, seminis cymini ana drachmis duabus, olei chamæmeli unciis tribus, & tantillo salis communis ac nitri paratus. Sic alvo sufficienter soluta, operæ erit pretium, ut extrinsecus abdomen spiritu vini camphorato inungatur; interne vero singulis binis horis, quadraginta guttulæ sequentis exhibeantur mixturæ: Recipe essentiæ corticum aurantiorum unciam semis, tincturæ tartari, spiritus nitri dulcis ana drachmas duas, spiritus tartari drachmam unam. M. D. Vesperi exhibeatur pulvis bezoardicus, cum dimidia parte præcipitantis remixtus: & quavis vespera pedes in temperata immittantur pediluvia. Loco potus ordinarii commode inserviet serum lactis cum cremore tartari paratum, si illius binæ mensuræ cum hujus drachma una decoctæ ac percolatæ fuerint: nec ludetur opera, si æger ex jusculo quodam haustum olei amygdalarum dulcium assumserit: ac prævis fomentationibus, ano hirudines adplicari curaverit. Sed ante omnia patientia, ac temporis diuturnitate opus est; & major reconvalescentiæ spes ex congrua sex rerum non naturalium observatione, quam nimio pharmacorum usu concipi poterit.

Appendix.

Haud ita multo post relatum est, ægrum adhibitis, quas commendavi, medicinis, maxime sero lactis, & bono victus genere observato, absque podagra recrudescente, & ab intestinorum doloribus liberatum, optime habuisse, ac muneribus iterum vacare potuisse.

CASUS XVII.

De colica spasmodica cum subsequente ictero.

Perillustris quidam comes, XLVIII. annorum, temperamenti sanguineo-cholerici, corporis robusti ac succi pleni, vigesimo primo ætatis anno ex pota post corporis exæstuationem aqua frigida primum incurrit colicos insultus. Duobus post annis iidem majori recruduerunt vehementia, & per biduum sævientes, tandem repetita clysterum injectione sunt profligati: interim ne recciderent, curatius diætæ regulas observare, & cœna parciori uti debuit. Neque tamen minus bis abhinc alvi profluvio sponte suborto supervenerunt illa tormina, quæ antea non nisi obstructam alvum exceperunt. Hoc etiam fine potum Thée, ex quo alvi segnitiem observaverat, omisit, & in ejus locum decoctum fabarum Coffée potare cœpit: sub cujus usu, cum alvum haberet apertam, à colica sua per satis longum tempus mansit immunis. Ante decem circiter annos post illustrissimæ uxoris, purpura peremtæ obitum, noster quoque purpuram incidit: quæ brevi quidem tempore iterum evanuit, sed elapsis annis quinque post atrocissimam colicam iterum effloruit, & abhinc non deseruit perillustrem virum, ita quidem, ut æstivo tempore, quo copiosior fit transpiratio, largior adparuerit, quam quidem hyeme. Sub hac efflorescentia rarior fuit colica, & longe mitior. Verum proximo hocce anno crebrius & vehementius infestare cœpit, & novissimo tempore singulis binis hebdomadibus, flatum veluti observando tempus recruduit. Ipsi paroxysmi flatulentis molestiis, alvi obstructione, vehementi constrictione intestinorum, pectoris anxietate & continuo hypochondrii dextri dolore stipantur: & nec clysterum ope, licet ventrem subducant, mitigantur; nec topicis olim proficuis, veluti fuerunt spiritus vini camphoratus, ac olea paregorica &c. consopiuntur. Excitantur illi plerumque vel à cibis incongruis, acidis, flatulentis; vel corporis refrigeratione, vel animi affectibus; & bilis subesse vitium, ructus amari, matutino explosi tempore attestantur. Anne denique acrimonia quædam purpuracea, intestinis incumbens simul concurrat, & eo fine promotio transpirationis foret proficua? medicorum celebrium relinquitur dijudicationi.

Ulterior relatio.

Annuum est tempus, ex quo præmissa morbi historia fuit concinnata. Abhinc vero colicus affectus & crebrius rediit, & atrocius: & ante binos circiter menses desiit ejusmodi paroxysmus in icterum, totum corpus, exceptis oculis, occupantem. Hic vero paroxysmorum colicorum habuit rationem: namque hos semper excepit, & deinceps brevi tempore evanuit. Consultus inde fuit D. D. W, qui datis remediis id quidem effecit, ut dolorificæ illæ intestinorum passiones longe mitiores, licet eadem adhuc frequentia, redire cœperint: at novissimis tribus hebdomadibus longe graviores recruduerunt. Namque non solum diutius, & nonnunquam ultra triginta horas inhæserunt; sed etiam atrocioribus symptomatibus, insigni intestinorum atque ventriculi torsione, ac tanta pectoris constrictione, ut spiratio simul esset difficillima, stipatæ fuerunt; & denique quotidie fere recurrentes, perillustrem ægrum lecto affixerunt. Singulum paroxysmum excepit aurigo, brevi post iterum evanescens. Hoc tempore continua vexat flatulentia pariter ac alvi obstructio: & cibos, licet maxime molles ac concoctu difficiles, protinus insequitur colica. Neque etiam minus ciborum adpetentia deficere incipit; hinc ab illis ferme abstinet. Contra vero à potu cerevisiæ nullas sentit molestias; nec à decocto fabarum Coffée mane forbillato; quod vero à meridie sumtum excitat omnino dolores. Somnus est interruptus, corporis accedit decrementum, & animi nimia sensibilitas. Præterea acutus ille in hypochondrio dextro, tanquam hepatis regione dolor, omnes paroxysmos comitatur, & absque ulla tussi aut anhelitu gravi, sensibilissimos infert cruciatus: extra paroxysmum vero nullus ibidem sentitur dolor, nec ullus extrinsecus tumor, aut durities. Si ad sinistrum latus decubuerit, mitigatur paululum ille dolor, & flatus etiam expeditius redduntur: quod longe fit aliter, si dextro incumbat lateri. Sinistrum porro hypochondrium olim ab omni dolore immune fuit; jam vero novissimis diebus eodem prehendi videtur. Nullæ tamen nec tabis cujusdam, nec alicujus tumoris adhuc præsto sunt notæ. Urina sub dolorum tormentis mingitur pauca, sed turbida, obscure rubicunda, & sedimentum rubrum, sæpius mucosum deponit. Stercora sunt instar fecum alba; & non nisi sumto laxante, paullulum livida adparent. Hæmorrhoides nunquam fluxerunt; sed

venæ

venæ ſectiones bis quotannis circa utrumqoe æquinoctium inſtituuntur; & ante paucos dies noviſſime ſanguis fuit miſtus. Denique haud ignorari oportet, perilluſtrem ægrum capitis dolores, quos olim ſatis graves toleravit, jamjam dum colica infeſtatur, nullos omnino pati; ſed in eorum locum dentium tormenta ſucceſſerunt, quæ cum colicis doloribus ita alternant, ut his adfligentibus, illa ſileant, & viciſſim. Cæterum omnes averſatur cibos; & iis aſſumtis male habet. Quæ cum ita ſint, vero videtur ſimillimum, omnia hæc ſymptomata excretioni bilis impeditæ deberi; & ab hujus effuſione non ſolum inteſtinorum conſtrictiones, verum etiam dolores illos, dextrum hypochondrium occupantes, atque colorem aoriginoſum proficiſci. Hinc etiam licet adhuc nulla hepatis induratio fuerit præſto, juſta tamen eſt ſuſpicio, ne illa tandem conſequatur. Quamobrem operæ fore pretium arbitramur, ut remota ex inteſtinis bilioſa ſaburra, bilis excretio promoveatur, tonus viſcerum roboretur, ac præſertim ventriculi digeſtio, quæ maxime videtur labefactata, adjuvetur. Sed hæc aliorum medicorum judicio relinquimus, & doceri denique cupimus, anne in hoc gravi malo ex uſu aquarum mineralium, & qualium, quoddam levamen expectare liceat?

Epicriſis cum conſilio.

Morbus, qui deſcribitur, non niſi eſt colica ſpaſmodica, cum ictero non tam ex obſtructione, quam potius conſtrictione ductuum biliariorum ſpaſtica originem trahente, ſtipata. Liceat autem ex hac morbi hiſtoria ſequentes adnotare practicas obſervationes:

1. Potus frigidus calenti corpori ingeſtus, adeo ſæpius omnem inteſtinorum tonum deſtruere valet, ut eorum functiones, ciborum concoctio, chyli ſeparatio, excrementorum per alvum ejectio, quæ in ſtatu naturali abſque ulla perſiciuntur moleſtia, ſimul & ſemel peſſumdentur. Hinc etiam nullum omnino eſt dubium, quin eadem cauſſa præſenti malo primos ſuppeditaverit natales.

2. Sic inductos vero dolores inteſtinorum adhuc magis auxit & ſuſtentavit materia acris ſcorbutica, ad cutim ſubinde in forma purpuræ devoluta. Notari etenim meretur, colicas ejuſmodi ſpaſmodicas, crebris inſultibus per intervalla recurrentes, non ſemper craſſis primarum viarum ſordibus deberi; ſed potius cruori intra vaſa meſaraica & inteſtinalia ſtagnanti, eadem diſtendenti, & nerveas earum partium tunicas moleſte afficienti, ſæpenumero in acceptis eſſe ferendas. Talis autem cruor, ſi particulis ſalſis, acribos atqne rodentibus, quales purpuram gignunt, imbutus fuerit, dolores inducuntur eo ſenſibiliores. Quamobrem quam plures mihi innotuerunt caſus, ubi purpura ſcorbutica, per refrigerationes, purgantia, ac animi affectus retroacta, graves induxit inteſtinorum dolores; qui protinus remiſerunt, ſi effloreſcentia illa purpuracea vi auctæ tranſpirationis ad cutim denuo fuerit compulſa.

3. Notatu etiam dignus eſt icterus ille momentaneus, qui omnes colicos paroxyſmos excepit, & brevi tempore iterum evanuit; & minime à materia mucida aut tophacea, poros vel ductus biliarios obſtruente, ſed ab eorum ſpaſmodica duntaxat conſtrictione originem traxit. Cum autem bilioſus & amarus ille humor, multis ſulphureis & alcalinis imbutus principiis inſigniter adjuvat concoctionis negotium; ſiquidem aſſumtorum partes acidas contemperat, viſcidas reſolvit, excretionem alvinam promovet, & ſtereora flavo induit colore: facile adparet ratio ſymptomatum, ex denegata bilis ſecretione propullulantium. Quod ſi enim biliarii ductus ſpaſmo tenentur occluſi, ac bili aditus ad inteſtina præſcinditur: illa per vaſa lymphatica revehitur adſanguineam maſſam; interim accumulantur cruditates acidæ in ventriculo ac inteſtinis, horum membranas ſtimulant, dolores pariunt, & excrementa relinquuntur alba. Hinc etiam ceſſantibus ſpaſmis illis atque doloribus, ceſſant etiam allegata ſymptomata, & ipſe auriginoſus color evaneſcit. Inde vero patet, quam ſit facillimum, ut icterus ſuperveniat colicæ ſpaſmodicæ. Quod attinet denique dolorem illum, qnem illuſtriſſimus comesin dextro percepit hypochondrio: ille meo quidem arbitrio ex ſpaſmo, qui ſubſtantiam duodeni, quod tranſit cholidochus ductus, membranaceam occupavit, & abhinc per ductum cyſticum ac hepaticum ſemet propagavit, ſuam traxit originem.

Quum igitur malum hocce in ſolo inteſtinorum vitio conſiſtere videatur, & nec induratione hepatis, nec pedum tumore, nec denique hectico ca ore ſtipatum ſit: ſpem foveo certiſſimam, fore ut adhuc curationi locus ſit. Quæ ut recte inſtituatur; ſuadeo, ut per tres priores dies liquor meus anodynus mineralis, cum tinctura tartari, ac ſpiritu hezoardico Buſſii permixtus bis quotidie adhibeatur. Mane videlicet oportet illum intra lectum ex aqua vel fontana, vel ceraſorum nigrorum aſſumere, tum infuſum calidum vel ſabarum Coffee, vel ex millefolio ac liquiritia paratum ſuperingerere, & inde ſudorem expectare; veſperi autem ex ſola aqua capere. Inſignem enim virtutem obtinet, dolores ac ſpaſmos ſopiendi, humores ſtagnantes diſcutiendi, & ſaburram purpuraceam per cutim eliminandi: quos ſcopos ſi impetraverimus, tum leniori laxante primas vias purgare conveniet. Quare operæ erit pretium, mane undecim pilularum mearum balſamicarum deglutire, ac veſperi duos ſalis aperitivi ſcrupulos aſſumere: quibus per triduum adhibitis, iterum inſiſtendum eſt uſui liquoris anodyni per tres dies, & denique repetendæ denuo pilulæ. Sub epulis vero ex ultimo hauſtu XL. guttæ Elixirii mei viſceralis capiantur; & loco potus ordinarii acidulæ Selteranæ aut ſolæ, aut cum dimidia parte aquæ fontanæ, & elæoſaccharo ex oleo de cedro permixtæ potentur. Hæc ſi minus ſuffecerint remedia, balneum aquæ dulcis, mane ac veſperi uſurpatum commendo; cujus efficaciam deprehendi præſtantiſſimam. Præterea rectam victus rationem obſervare convenit, & hoc fine omnem corporis refrigerationem, animi affectus, vina auſtera, adſtringentia, fructus acidos, atque cibos incongruos vitare; contra vero corpus, matutinis præſertim horis ad udorem uſque movere oportet. Quod ſi vero votis haud reſponderint hæc ſubſidia, tum nihil præſtantius commendare poſſum, quam aquas thermarum Carolinarum molares cum debito regimine potandas: has enim ante biennium in perſona ſereniſſima, colica ſpaſmodica ex ſuppreſſis hæmorrhoidibus laborante deprehendi fructuoſiſſimas.

CASUS XVIII.

De colica spasmodica convulsiva cum tumore, & dolore pedum per Carolinas sanata.

Princeps quidam serenissimus, ann. XXXVIII. temperamenti sanguineo-cholerici, habitus corporis plethorici atque succulenti, non solum crebris olim narium hæmorrhagiis, sed etiam febribus intermittentibus, passionibus hypochondriacis, cordis palpitationibus, & doloribus dorsi ac ossia sacri tensivis sæpius fuit obnoxius. Novissime elapso anno inciderat quoque in febrem quartanam; cum qua tamen, superatis septem paroxysmis, felici eventu absque ullo adstringentium usu, in gratiam rediit. Sed sub præsentis anni auspiciis prehendebant imum ventrem tormina, atque tensivi dolores, quin etiam dorsum occupabant, & cum adpetitus prostratione primum, & animi mœrore juncti, tandem in hæmorrhoidalem colicam desinebant. Hæc vero per tres dies inhærebat vehementissima, cum acutissimis tensionibus, atque lancinationibus abdominis, ad dorsum usque protensis; urgebant flatus, & non nisi per superiora eructabantur; accedebant suffocationes hypochondriacæ, & inanes ad vomendum conatus, sæpius ipse vomitus. Dabantur protinus remedia temperantia, carminativa temperatissima, essentia dulcis Hallensium, cum quadam essentia balsamica mixta; injiciebantur enemata ac suppositoria: sed tertio demum die remittebant paululum symptomata. Adplicabatur subinde ex alumine paratum suppositorium: quod sequebatur cruoris per alvum excretio, quæ per aliquot dies inhærebat, & serenissimum ægrotum ab omnibus liberabat doloribus cum perfecta reconvalescentia. Sed sequenti mense cum novilunium immineret, recurrebat eadem colica cum pristinis symptomatibus; quid? quod dolores intestinorum, suffocationes hypochondriacæ, atque vomitus longe vehementiores fuerint. Hæc iterum per aliquot durabat dies; & propinatis prioribus remediis, nec non laxante mannato & pilulis polychrestis, erupit denuo sanguis per venas hæmorrhoidales. Tum accedebant copiosæ alvi dejectiones, iisque multa mucosa reddebatur saburra: sed simul omnes dolores evanescebant; redibat somnus ac ciborum adpetentia, & abhinc optime habet serenissimus, nisi quod circa lunæ mutationes adhuc leviora imi ventris sentiat tormina. Cum autem vererentur medici, ne, nisi hæmorrhoidalis evacuatio rite succederet, colici dolores sæpius recideren; in hisce præcavendis, & illa promovenda operæ duxerunt pretium, ut singulis mensibus, luna decrescente pilulæ polychrestæ; tempore vero intermedio remedia tonico-nervina, veluti tinctura vitrioli martis Ludovici, essentia millefolii &c. adhiberentur; & subinde circa utrumque æquinoctium vena non in brachio, sed in pede, more hactenus sueto incideretur. Neque tamen minus tuum, vir illustris, tam præservatorium, quam curativum flagitant consilium; & potissimum scire cupiunt, num in hocce casu acidulis Egranis, aut thermis Carolinis, quas illis præfert serenissimus, cum fructu uti liceat; & qua ratione illæ sint usurpandæ?

Consilium.

Quantum ex iis, quæ mihi de adversa serenissimi principis valetudine, perscripta sunt, sedulo mecum perpensis judicare potui; dolores illos, qui hactenus aliquoties occuparunt intestina, omnino à cruore intra nervosas, & admodum sensibiles intestinorum tunicas stagnante originem trahere, & hinc nomen colicæ sanguineæ, aut cum soluti fuerint hæmorrhoidali fluxu, hæmorrhoidalis potius omni jure mereri arbitror. Neque enim desunt variæ caussæ, quæ hunc affectum generare potuerunt, cujus caussa proxima semper est humorum abundantia. Has inter primum se offert temperamentum sanguineum; quod sicuti ad molem sanguinis fovendam admodum est opportunum; ita etiam ansam dedit narium hæmorrhagiis, quas serenissimus olim sæpius toleravit, & quibus deficientibus, procul dubio capitis doloribus laboravit. Non minus etiam notari meretur habitus corporis plenus & spongiosus: cui quin accesserit diæta lauta, atque vinosa, plethoræ fœcunda nutrix, extra omne positum credo dubium. Ipse vero colicus, ab humorum stagnatione oriundus morbus illi potissimum ætati proprius est, in qua degit princeps serenissimus. Hisce enim annis hæmorrhoidalis excretio in subjectis plethoricis erumpere observatur: quæ si ob vasa intestini recti exiliora, vel alias caussas, felici destituatur exitu; haud fieri potest, quin cruor in vasis intestinorum, maxime coli, quod prope ad dorsum situm est, subsistat, stagnet, & inde pressionis, tensionis, ac lancinationis sensum inducat. Præterea etiam intestinum rectum in spasmorum societatem rapitur, & constrictum nec stercoribus, nec flatibus transitum permittit: hi ergo una cum humoribus ad superiores corporis partes compulsi, anxietatem præcordiorum, inflationes cardialgicas, nauseas, vomitus, in quibusdam etiam mentis perturbationes, aliaque progenerant symptomata. Sed debetur quoque in præsenti casu febri quartanæ, brevi debellatæ quædam animadversio. Molesta equidem est hæc febris, si diutius inhæreat: at in subjectis plethoricis, quæ multo, atque spisso sanguine pollent, & sæpius obstructione quadam vasorum minimorum laborant, insigne ad has resolvendas, & cruorem attenuandum constituit remedium. Hinc etiam non penitus negarem, quin & illa tam brevi tempore sublata ad inducendam colicam eminus quasi contribuerit.

Quamvis igitur atrox illud malum hactenus satis provide ac convenienter blandis laxantibus, clysteribus atque carminativis fuerit oppugnatum, nec non debellatum: recte tamen eo studuerunt medici, ut peterent consilium præservatorium, ne illud iterum invalescat. Quo quidem scopo consultum duco, ut protinus septem vel octo cruoris unciæ ex vena in pede tuta detrahantur: quod si enim parcior sanguinis mittatur copia, frequentissime fit, ut major insequatur humorum ebullitio. Sed pridie ante venæ sectionem, mane æque ac vesperi pedes in pediluvium ex aqua fluviatili, & furfuribus triticeis paratum sunt immittendi: quo partim humores reddantur fluxiliores, partim ad inferiores partes magis invitentur. Eo autem tempore probe vitandus est aër frigidus, & fugiendi cibi flatulenti ac concoctu difficiliores. Deinde alvi lubricitati studere convenit; quam minime pilulis, quæcunque etiam fuerint, moliri licet: quippe quæ humorum adfluxum ad intestina provocant, &

& hotum dolores magis exacerbant. Præstat potius huic scopo vel elysteribus facere satis, vel potiuncula mannata, quæ sic parari potest: Recipe mannæ electæ uncias duas, eremoris tartari drachmam, aquæ florum acaciæ uncias sex, coque & solve leni calore, colaturæ adde olei de cedro guttas quinque. M. F. potio, quæ pro una dosi, interponendo potum decocti avenacei, oleo amygdalarum dulcium nupti, quandoque est assumenda. Tum eo respiciendum suadeo, ut humorum ebullitio consopiatur, & spasmodicæ intestinorum stricturæ demulceantur: quibus scopis impetrandis egregie inserviet pulvis præcipitans, & Elixirium carminativum antispasmodicum, liquorem meum anodynum continens. Ille nimirum pondere duorum scrupulorum ex aqua florum sambuci aut cerasorum nigrorum brevi ante prandium capiatur; hoc vero guttulis quinquaginta & mane ex infuso Theébois, & vesperi ex potu ordinario assumatur. Non minorem virtutem præstabit liquor meus anodynus solus, si ingruente denuo malo, aliquoties de die guttis quadraginta ex aqua quadam destillata adhibeatur. Cæterum pro potu ordinario nulla convenit in hisce morbis cerevisia: sed consultius erit, præter vinum Rhenanum, sequenti decocto, quod grati saporis est, uti: Recipe rasuræ cornu cervi, radicis scorzoneræ, ana uncias quatuor, sarsaparillæ uncias duas, chichorei unciam, seminis fœniculi unciam semis, conc. cont. D. S. Species, quarum binæ unciæ cum tribus aquæ mensuris per tres horæ quadrantes sunt decoquendæ. Quod victum attinet, ante omnia cavendum est ab animi affectibus, & refrigerationibus, maxime abdominis atque pedum; his enim refrigeratis, protinus intestina spasmis contrahuntur; & contra intestinis convulsis, statim perfrigescunt pedes. Quare etiam ineunte potissimum vere corpus leviori vestitu haud sit induturn, ne transpiratio impediatur. Quum autem denique non possit perfecta mali sanatio expectari; nisi sublatis omnibus, quæcunque adhuc fuerint stagnationibus, æqualis humorum circulus restitutus, atque legitimus fluoris hæmorrhoidalis, in hisce temperamentis admodum salutaris fueeeffus provocatus fuerit: non efficacius atque præstantius ad hos fines obtinendos mihi suppetit præsidium thermis Carolinis, earumque tam ordinariis, quas *den Brudel* vocant, quam molaribus aquis, interne usurpandis. Harum autem potationi cum præsens tempus minime sit opportunum: insistendum interim erit commendatis remediis; & si demum arriserit, accedente Majo thermis illis uti, tum proponam rationem, quomodo cum fructu potari poterunt.

Relatio de modo adhibendi thermas Carolinas.

Simul ac serenissimus princeps accesserit ad fontes Carolinos; elapsa die, qua corpus ab itinere defatigatum reficiatur, primæ viæ à sordibus, quas forsan continent, sunt repurgandæ, vel pilulis meis balsamicis, vel iisdem in naturis segnioribus paullulum acuatis, vel potiuncula quadam mannata, prout nimirum hæc vel illæ ipsi magis videntur convenientes. Tum vero reperiuntur ibidem duplices thermæ; quarum priores ordinariæ, quas *den Brudel* dicunt, penetrantes, fervidiores sunt, & multum terræ calcareæ ac alcalinæ, quam ad canalem copiose deponunt, secum vehunt. Deinde sunt aliæ aquæ, molares adpellatæ, quæ illis tepidiores, atque leviores nec ochram talem calcaream fovent; attamen eadem evacuandi pollent efficacia, & ante duodetriginta annos à me primum in usum vocatæ sunt. Quemadmodum autem curatio hisce thermis instituenda, tribus plerumque absolvi solet intervallis: ita prioribus binis vicibus potationem molarium commendare suevi, quæ humores reddunt fluxiliores, vasa minima reserant, & capiti pariter ac nervis amieæ, nullam unquam pariunt somnolentiam; tum autem tertia viee adhibendas aquas priores ordinarias permitto. Eadem ratione serenissimo nostro congruam fore hanc curationem arbitror: nimirum operæ erit pretium, ut evacuatis per alvum sordibus, prima die aquarum molarium decem vascula, prout ibidem locorum adhibentur, matutinis horis inter ambulandum assumat; altera sedecim; tertia viginti quatuor potet; quæ nisi quater vel quinquies alvum duxerint, postridie triginta hauriat, & denique illum vasculorum numerum, ex quo alvus quater redditur, per omnes reliquos dies retineat. Elapsis sic quinque diebus, per duos sequentes à potu aquarum abstineat, & harum ultima septemdecim pilularum mearum balsamiearum adhibeat. Postridie continuet iterum aquam eadem quantitate per sex dies potare; quibus finitis, interponat denuo duos dies, & sumtis iterum pilulis, per insequentes septem dies, thermas ordinarias, *der Brudel* dictas, eadem ac priores copia bibat; & denique curationi per adhibitum rursus laxans finem imponat.

Sed observandæ in hac medicatione sequentes probe sunt cautelæ. Primum quidem haud est consultum, thermas illas molares, more solito, vasis apertis, quæ linteis duntaxat obtegunt, excipere: ex his enim spirituosum aquarum earum principium, quod est efficacissimum, facillime evaporat. Præstat potius, ut juxta ipsum fontem lagænis, in quibus acidulæ Tonstadianæ aut Egranæ asservantur, per infundibulum excipiantur; in iis probe munitis detineantur; earumque dimidia duntaxat hauriatur portio; quoniam reliqua magis inertior deprehenditur.

Deinceps cum aquæ illæ molares, ceu tepidiores, quibusdam moveant nauseam; melius est, ut lagænæ ipsis repletæ vel in aquam ferventam, vel thermas ordinarias, quæ natura sunt fervidissimæ imponantur, & sic in usum vocentur. Sub ea potatione brevi ante singulas epulas, sexaginta guttulæ Elixirii stomachici atque balsamici, ex aqua vino nupta sumendæ sunt. Nec opus est aliis remediis, nisi nova accesserint symptomata. Quod si vero aqua intra corpus substiterit, & flatulentiam excitaverit: tum è re erit vel salis ex thermis ipsis præparati drachmam unam ex primo haustu adhibere; vel ano elysterem carminativum, stimulo salino acuatum infundere. Balneorum usum commendare non possum, quoniam hæ thermæ adstringentes sunt, poros cutis occludunt, & hinc subjectis, quæ ad spasmos, dolores colicos, & tensiones hypochondriacas prona sunt, minime conveniunt.

Aliter se res habet cum balneis Tœplicensibus, quæ vocant *das Fürstenbad*, & in affectibus nervorum dolorificis, maxime qui à corporis refrigeratione proficiscuntur, eximiam exserunt virtutem. Nec alienum erit, finita Carolinarum potatione, ad balnea hæc accedere; & purgato per sal Sedlicense corpore, iis per novem dies uti. Singulo nimirum mane descendere solent in tale balneum, & eidem per tres circiter horæ quadrantes immorari;

tum lectum petere, in illo, hausto infuso calidiori, leniter sudare; & denique corpus linteis calidioribus fricandum præbere.

Quod vero ad victum pertinet sub ipso thermarum potu; seligendi præ aliis sunt cibi molliores, & concoctu faciles; fugienda poma & acetaria; interim edulia succo citri permiscere licet; sed cœna sit parcissima. Inter potus optimum est vinum Burgundiacum, cum duabus acidularum, quæ ibi scaturiunt, & vocantur *der Buch Säuerling*, partibus permixtum; neque minus Rhenanum vel Hungaricum potare licet. Præterea cerevisia Schnebergensis, aut decoctum ex cornu cervi, radice scorzoneræ, & aniso stellato paratum sub epulis bibi potest. Interim nihil certi determinare audeo: cuicunque enim potui vel vinoso, vel cerevisiario quis est suetus, & ex quo bene habet; illum quoque pro ordinario retineat. Circa aëris usum notari meretur, quod omnis frigidus, vespertinus omni studio vitari debeat, nec post solis occasum sub libero cœlo versari liceat: inde enim multas in corpus redundasse noxas observavi. Neque tamen minus corpus moderate movere oportet, quod vel mane, vel hora pomeridiana quarta vel quinta, aut ambulando, aut curru vel equo vehendo commode fiet.

Haud denique ignorari debet, quod ii, qui calculo vel podagra laborant, sub harum thermarum potatione plerumque malorum suorum experiantur exacerbationes; quæ vero, cum leviores sint; ab ulteriori potu minime deterreant ægrotantes. Contra ubi inciderint forsan febriles commotiones; abstinendum à potu, & adhibendi pulveres absorbentes & nitrosi, aut emulsiones ex aquis analepticis, & seminibus quatuor frigidis majoribus confectæ.

Relatio de successu curationis.

Postquam serenissimus æger thermis Carolinis methodo præscripta usus fuerat, & ex his felicissimo cum successu majus virium & adpetitus incrementum, tumoris autem in pedibus sublationem impetraverat: ad confirmandam ulterius sanitatem, sequens suppeditavi consilium præservatorium. Cui cum morem gereret; tam à dolore vehementi colico-convulsivo, quam rheumatico partium externarum adfectu liberatus, perfecte convaluit.

Consilium Præservatorium.

Exposuit nimirum princeps serenissimus judicio meo aliquot quæstiones de tuenda illius valetudine; quarum hæc est prima: Anne ob crurum pedumve tumorem, qui per quinque menses continuus fuit, consultum sit, venam secare in pedibus, anne potius illam in brachio tundere præstet? Videtur equidem ad præservandum præsentem morbum summe necessaria ac inevitabilis venæ sectio: cum serenissimus temperamento gaudeat ad ingenerandum sanguinem admodum prompto, & sola humorum copia, exitu per venas sedales destituta, & intra nerveas intestinorum tunicas stagnans, spasmodicorum, quas hactenus toleravit, passionum unica existat caussa. Verum enim vero cum partim morbi diuturnitate, partim reliqua curatione ac thermarum usu satis imminuta videtur moles sanguinis: extra omne positum est dubium, quin jamjam magis ad viscerum, præsertim ventriculi ac intestinorum atoniam sit respiciendum. Præter habitum enim corporis spongiosum, qui ad subeundam atoniam insigniter est proclivis, ipse diuturnus morbus ac crebri dolores totum nervorum genus admodum debilitarunt: ut ideo humores, non quidem ob nimiam molem, sed potius partium solidarum imbecillitatem, tardius circulentur, & hinc in pedibus stagnantes, horum inducant tumorem. Quamobrem futuro autumno omittendam esse puto sanguinis missionem; quæ debilitatem partium solidarum, maxime ventriculi jam magis adaugebit, transpirationem remorabitur, & omnia plane exacerbabit symptomata. Quod si vero recciderit forsan dolor colicus, atque spasmodicus; arrideret mihi potius hirudinum adplicatio, qua stagnans in intestinis cruor, brevissima pariter atque tutissima via eliminabitur. Adventante denique vere, si resocillatis viribus, naturæ robur fuerit restitutum, ac tumor pedum evanuerit; tum feliciori successu vena in pedibus iterum secabitur.

Ad alteram quæstionem: Num in tanta crurum, pedumve debilitate, si à rubore fuerit vacua, liceat spirituosa adplicare; eo magis cum talia in simili affectu pedum ante aliquot annos fuerint adhibita eo effectu, ut per biennium & quinque menses remiserit intumescentia? omnino sum persuasus, externa roborantia ad confortandos pedes insigniter fore proficua; quo scopo aquam arquebusadæ cum linteis calidis adplicandam commendo. Et si tertio quæritur: quænam remedia ad colicam pariter, atque pedum affectionem præcavendam sint idonea? non mihi præstantius suppetit præsidium, quam pilulæ meæ balsamicæ, numero quatuordecim cum pulvere præcipitante nitroso singula septimana vesperi assumendæ: quo iisdem sordes primarum viarum biliosæ, atque viscidæ perpetuo eliminentur. Neque etiam minus insignem spondet utilitatem Elixirium meum stomachicum, XL. guttulis ex ultimo sub epulis haustu capiendum; quod roborando ventriculum, concoctionem adjuvat, & ideo ad generandum legitimum chylum, atque bonum sanguinem permultum contribuit.

Tum quoque juxta quartæ quæstionis argumentum: an futuro vere in usum sint vocandæ quædam acidulæ? utique commendo Selteranas vel Schwalbacenses. Præterea non ludetur opera, si loco potus ordinarii Selteranæ aquæ cum binis vini Rhenani partibus remixtæ adhibeantur. Quod porro quintam quæstionem: an proficuæ sint pilulæ? attinet; illas, si acre purgans foverint, minus omnino salutares credo, cum majorem humorum ad intestina affluxum invitare, & hæc magis debilitare deprehenduntur. Contra vero balsamicæ pilulæ, veluti meæ sunt, tantum abest, ut noxiæ existant, ut præter vim blande laxantem, ventriculum roborent cum successu felicissimo.

Et denique si sextam quæstionem intuear: Quænam remedia ad avertendam podagram, arthritidem, & alias pedum crurumque affectiones sint opportuna? huic quidem ex aliqua parte in responso ad tertiam quæstionem jam satisfeci; partim vero haud consultum mihi videtur, multis variisque pharmacis naturæ suetudinem inducere. Hic potius finis pertinaci victus observatione impetrabitur: summo enim studio omnes animi affectus, cibos flatulentos, dulces, acidos, poma, lacticinia, potus calidiores, spirituosos, aëremque frigidiorem evitare convenit. Contra vero cibi sint molliores, juscula; cœna parcior; omnia edulia probe masticentur; mane sæpius post haustum in lecto calidius infusum expectetur lenis sudor; & denique corpus moderato exercitio sæpe moveatur. Et hæc sunt, quæ in salutem serenissimi ægrotantis proponenda duxi; quæ Deus fausta reddat, ac salutaria ex animo precor.

CASUS

CASUS XIX.

De colica spasmodica chronica cum calculo vesicæ felleæ conjuncta.

Vir quidam quinquagenarius, temperamenti sanguinei, à prima ferme juventute sæpenumero tolerare suevit dolores colicos, qui quidem vehementiores, sed breviores semper fuerunt; & ante duodecim circiter annos rarissime, & vix semel quotannis redierunt: quo vero tempore alvi perpetua laboravit segnitie. Quatuor abhinc annis facto itinere, ex improviso vehementissimam rursus incidit colicam, atrocissimis in regione hepatis stipatam doloribus. Datis convenientibus medicinis remiserunt quidem hæc tormina: sed vix elapso mense atrocius recruduerunt. Hinc consulti sunt plures celeberrimi medici; neque vero impedire potuerunt, quo minus malum per satis longum tempus, crebris reciileret accessionibus. Et quum denique solius D. D. W. medicamina adhiberentur, iisque non nisi martialia exhiberet: adeo increvit morbus, ut æger lecto plane affixus, singula hebdomade violentum pateretur paroxysmum, sæpius ultra triginta horas inhærentem. Hunc demum aurigo insequebatur, cum insigni corporis languore, assiduisque circa regionem hepatis, atque cordis scrobiculum doloribus conjuncta; quam evanescentem denuo excipiebat colicus insultus, & sic per aliquod tempus alternatim sibimet invicem succedebant hi duo affectus. Protracto remediorum à D. D. W. præscriptorum usu evanuit demum icterus, sed colica nihilominus singulis quatuor vel sex rediit hebdomadibus. At vero cum tribus abhinc annis, iter facere, & illud, licet colico dolore prehenderetur, nihilo tamen minus curru celeriori inter ingentes corporis concussiones continuare deberet: factum est, ut omnis dolor remiserit, & ab illo tempore non nisi rarissimus, atque mitissimus reciderit. Circa æquinoctium autumnale præteriti anni autem post institutam more sueto venæ sectionem, æger prævia refrigeratione dolorem rursus in hepatis regione sentire cœpit; qui subinde in ipsam desiit colicam, elapsis sedecim horis sublatam. Postea siluit per totum hyemem; at versus vernale æquinoctium dolor iterum in regione hepatis ac cordis scrobiculo magis obtusus, quam acutus recruduit; quem, misso pro more ex vena sanguine, protinus excepit colica passio. Hæc quidem non adeo vehemens fuit; sed adpetitus imminutionem, carnium ac jusculorum fastidium, ac tantam virium prostrationem reliquit, ut per binas hebdomades intra lectum commorari teneretur.

Quanquam vero usurpatis à D. D. W. commendatis remediis obsecundaret aliquantulum morbus: attamen adhuc restant languor corporis, virium decrementum, adpetitus jactura; color vultus antea floridus commutatur in luridum atque lividum, & pedes juxta malleolos intumescere videntur. Quare cum remedia illa, maxime martialia haud satis facerent votis; illis missis, alia à quodam medico proposita, quæ inter infusum rhabarbarinum fuit, in usum vocata sunt: & ex his colica pariter ac dolor in hepate remiserunt: sed ciborum adpetentia remanet exigua, & flatus assidui urgent. Hancce vero adfectionem, quæ nullo unquam extrinsecus tumore aut induratione stipata fuit, multi medicorum pro scirrho, saltem infarctu hepatis, ex calculo in cystide fellea suborto habuerunt; & acidulas, tanquam unicum salutis subsidium commendarunt. Contra alii harum usui plane non subscribunt, easque in lasione tam nobilis visceris admodum periculosas reputarunt.

Consilium.

Postquam omnia morbi, cujus caussa consultus sum, symptomata, & præsertim pallidum vultus colorem, pedum tumorem, virium atque adpetitus prostrationem rite mecum perpendi: mox conjeci, ægrotantem nostrum cachectica corporis constitutione laborare cœpisse. Huic procul omni dubio primam occasionem dedit hepatis infarctus, à sanguinis per illud ac alia imi ventris viscera tardiori circuitu inductus: quo non solum biliosus humor spissior fuit redditus; verum etiam in calculosas demum concretiones, cum cystidem felleam, tum ductus hepatis biliarios obsidentes abiit. Inde enim dolorum in regione hepatis ratio liquet; & ob nervi intercostalis cum ventriculo, vesicula fellea, ductibusque hepatis biliferis communicationem cardialgia; nec non alvi segnities, & denique à bile in massam sanguineam retrocedente, auriginosus color supervenerunt. Quando vero succorum vitalium tardior per hepar progressus est; non fieri potest, quin illi ad partes vicinas, maxime nerveas intestinorum tunicas regurgitantes, sensibiles hasce partes distendant, & ad spasmodicas stricturas proritent: unde etiam intestinorum tormina suos mutuantur natales. Quibus sic se habentibus, cum ob hepar infarctum, legitima bilis secretio, nec congrua cum alimentis permixtio locum inveniat; hinc autem nec laudabilis chylus, nec bonus sanguis generari queat: facile patet, quæ insequutæ cachexiæ sit ratio.

Quæ cum ita sint, quæstio incidit: num in hisce morbis prosint remedia martialia? Meo quidem arbitrio, ea rite præparata liquida, veluti sunt tinctura martis Zwœlfferi, tinctura martis cum succo citri, aurantiorum, vel pomorum Borsdorffianorum concinnata, omnino locum inveniunt; maxime si medicinis amaris, resolventibus permixta, eum sufficienti diluentium quantitate exhibeantur, & motus corporis conjungatur. Contra vero eadem vel in pulvere, vel absque sufficienti liquidorum potu, vel denique parco corporis motu usurpata, humores magis inspissant, majusque inferunt detrimentum. Quod deinceps attinet venæ sectionem; ea videtur eo convenientior, quo magis ipsi adsuevit jam ægrotus. Neque etiam est alienum, in colica hæmorrhoidali, aut quæ à sanguinis stagnatione circa intestina ortum traxit, sanguinem per venæ incisionem, aut quod utilius observatur, hirudinum adplicationem detrahere. Verum enim vero ubi, præter hepatis infarctum, atque spasmos & dolores intestinorum, horum tonus jam labefactatus, digestio alimentorum læsa, & virium jactura præsto fuerit; uti quidem in præsenti casu deprehendimus: neutiquam subscribo venæ sectionis usui; sed ab illa majus metuo damnum, quam emolumentum.

Quare potius ad debellandam hanc gravem ægritudinem, eo meum tendit consilium, ut ægrotus per integrum mensem acidulis Egranis, sed tepidioribus utatur. Ante harum autem usum per aliquot dies, sumtis mane pariter ac vesperi centum guttis

guttis sequentis animæ rhabarbari, corpus purgare convenit: Recipe rhabarbari Alexandrini pulverisati unciam dimidiam, salis tartari, terræ foliatæ tartari ana drachmam, aquæ ligni sassafras destillatæ uncias duas. M. & digere leni calore. Deinceps sub epulis ex ultimo haustu, atque vesperi cubitum iturus æger sumat sexaginta Elixirii visceralis guttulas: cæterum à cibis durioribus, acidis, salitis atque flatulentis abstineat, animi affectus fugiat; corpus sæpiuscule moveat, atque crebris jusculis cum scorzonera, cichoreo, & jure carnium gallinacearum aut vitulinarum paratis utatur. Quoniam porro in hisce morbis nihil convenienti potu est fructuosius: hujus in locum commendo, vel Selteranas acidulas vino nuptas, vel hocce decoctum: Recipe rasuræ cornu cervi, radicis scorzoneræ ana uncias sex, radicis cichotei, fœniculi ana uncias duas, corticis ligni sassafras, seminis fœniculi ana unciam dimidiam. C. C. F. Species, quarum unciæ duæ cum tribus aquæ mensuris, ac passularum Corinthiacarum manipulo uno per tres horæ quadrantes sunt decoquendæ. Contra colicas ac flatulentas molestias non opportunius mihi suppetit præsidium, quam liquor meus carminativus, anodyno nuptus, & mane vel vesperi quinquaginta guttulis exhibendus. Et extrinsecus denique parti dolenti adplicandum suadeo hoc emplastrum: Recipe emplastri de meliloto unciam, camphoræ, croci ana drachmam. M. l. a. emplastrum.

Appendix.

Prius quam commendata à me remedia in usum vocasset æger; consuluit adhuc alterum, eumque haud incelebrem medicum; cujus hæc fuit consultatio:

Ex transmissa morbi historia probe intellexi, virum quinquagenarium, temperamenti sanguinei, colicis insultibus à prima quidem juventute obnoxium; novissimis autem aliquot annis maxime infestatum fuisse. Hisce enim ante quatuor circiter annos non solum accessit molestus in hypochondrio dextro dolor; verum etiam paullo post icterus supervenit; qui adhibitis quibusdam remediis iterum evanuit. Abhinc fluerunt equidem colici dolores per satis longum tempus; at novissime circa bina æquinoctia post institutas venæ sectiones, recruduerunt, non tanta vehementia, quanto potius corporis languore stipati. Sed his quoque mitigatis successerunt denique, & adhuc inhærent flatulentia, virium decrementum, color faciei luridus, pedumque aliqualis, forsan œdematosa intumescentia.

Optassem vero, ut adhuc allegatum fuisset, utrum æger nunquam toleraverit hæmorrhoides; anne colicæ nuper cum ictero complicatæ supervenerint vomitus; & quæ jam sit urinæ conditio, an reddatur sufficiens, numque satis tincta sit, an potius lixiviosa? Interim quantum ex jam dictis colligere licuit, præsentem morbum, qui radicatus, habitualis, & nisi hæreditarius, saltem counatus, hinc curatu videtur difficillimus, pro colica billosa scorbutico hypochondriaca, eaque periodica habeo: cujus sedem in hepate, ejusque parte concava pariter ac in intestino duodeno collocandam arbitror; ipsumque ab impedito hæmorrhoidum fluore sustentari, nullus dubito. Neque vero adhuc ipsum scirrhum hepatis, aut calculum in vesica fellea suspicor; sed infarctum duntaxat insigniorem subesse credo; de quo, cum crebris colicæ recursibus ventriculi robur labe actatum, digestio destructa, & ideo laudabiles succi videantur corrupti, valde metuo, ne tandem cacochymicum, cachecticum statum, & hinc plane hydropem, tympanitidem, febrem lentam & icterum nigrum post se trahat. Quamobrem consultum omnino duco, ut jam in curatione omnia purgantia, evacuantia, venæ sectiones, nitrosa, martialia, aquæ minerales, aliaque potentiora remedia fugiantur; & in horum locum blandiora balsamica aperitiva, amara, rhabarbarina, adhibeantur. Idcirco accommodatissimam puto sequentem medicationem, per tres ad minimum hebdomades in usum vocandam. Primum nimirum vehementer commendo saponem quendam balsamicum, cujus D. BIANCHI, celebris Italorum medicus in sua *historia hepatica pag.* 320. meminit, tanquam præstantissimi hisce morbis remedii, & qui sic se habet:

Recipe cinerum absynthii, juniperi, agrimoniæ ana manipulos quatuor, cum sufficienti quantitate aquæ fontanæ fiat lixivium forte, in cujus mensuris sex coque radicis rubiæ tinctorum, filicis ana uncias duas, bardanæ uncias tres, foliorum marrubii albi manipulos tres, florum centaurii minoris manipulos duos. Colatura coquatur f. a. cum sebo bovillo ad consistentiam smegmatis, adjiciendo sub finem croci austriaci pulverisati scrupulos duos: effundatur in capsulas ligneas, & asservetur usui. Hujus saponis drachmam unam, in infuso rhabarbarino, cui sit addita herba trifolii fibrini, solutam singulo mane capiet æger. Deinceps sub epulis ex vino sumet quinquaginta guttas Elixirii balsamico-stomachici, quod sic se habet: Recipe Elixirii apetitivi Clauderi drachmas sex, essentiæ corticis cascarillæ, spiritus salis ammoniaci anisati ana drachmas duas, tincturæ rhabarbari unciam dimidiam. M. D. ad vitrum. Non minus inter pastum pro primo haustu sequentis infusi vinosi, quantum sexta mensuræ pars capit, adhibeat: Recipe radicis enulæ, pimpinellæ albæ, caryophyllatæ ana drachmas sex, herbæ marrubii albi, hepaticæ nobilis, agrimoniæ cum floribus ana manipulum, florum hyperici, salviæ ana pugillum, cinnamomi optimi drachmas duas, corticum citri & aurantiorum, ana nu. 1. C. C. D. S. Species, quæ linteo inclusæ immittantur lagænæ, & infundantur cum duabus vini Rhenani mensuris. Hoc infusum in cella asservare oportet; & tum quotidie tantum vini iterum affundendum est, quantum infusi sub epulis potatur. Vesperi autem cubitum iturus æget de conserv. spagyr. aug. quantum duo cultri cuspides capiunt, assumat. Nec ludetur opera, si singulis quatuor aut octo septimanis, maxime si quædam hæmorrhoidum apparuerint vestigia, loco venæ sectionis tres vel quatuor hirudines adplicentur, iisque quatuor vel quinque cruoris detrahantur unciæ: ac denique crebri infundantur alvo clysteres, qui ex mucilagine hordei, butyro, & syrupi de cichoreo cum rhabarbaro uncia una sint compositi. His adhibitis, si ea deprehendatur corporis constitutio, quæ usurpandis aquis mineralibus idonea est, operæ erit pretium, interjectis aliquot hebdomadibus, thermas Carolinarum molares in usum vocare, ea quidem methodo, quam illustris HOFFMANNUS *Med. Consul. Tom. I. pag.* 260. suppeditat, & quæ præsenti libro *Sect. I. Casu XV. pag.* 65. *seqq.* exhibetur. Tandem vero nunquam non rectam vivendi rationem servare oportet: hinc omnes cibos

bos crudos, frigidos, acidos, falitos, fimilagineos, aromatifatos, fumo induratos, flatulentos, concoctuque difficiles; nec non potus fpirituofos, vina adulterata, cerevifiam recentem, nimium ufum infuforum calidiorum Coffée, vel fuccolatæ; & denique vitam nimis fedentariam, ac multas meditationes evitare convenit. Contra vero haud alienum erit, fub epulis unum vel alterum hauftum vini Burgundiaci, vel Tockavienfis affumere; & denique loco potus ordinarii decoctum ex ligno faffafras, farfaparilla, corticibus citri, femine fœniculi, cinnamomo & cafcarilla paratum adhibere.

Judicium Medicum.

Poftquam præmiffum celeberrimi cujufdam medici confilium meo quoque judicio fuit expofitum: non poffum, quin profitear, medicum illum cauffas ac originem præfentis morbi optime perfpexiffe, meque cum illo ex omni parte fentire. Neque etiam habeo, quæ circa commendata ab ipfo remedia moneam: quamvis enim aquas minerales non omnino laudare videatur; at tamen, cum poft abfolutam curationem aquas molares fuadeat, vero eft fimillimum, ipfum utique vereri, ne abfque eorum ufu vifcerum obftructiones ac infarctus folis remediis omnino tolli nequeant. Ego vero longe confultius fore puto, fi acidulæ Egranæ tepidiores, fub ipfo reliquorum medicaminum rhabarbarinorum, amarorum & vifceralium ufu fimul bibantur; & tunc efficaciam earundem longe præftantiorem credo. Cæterum ex ipfa ægrotantis conftitutione à præfentibus medicis dijudicandum erit, quantum propofitarum aquarum quotidie potare, & quamdiu earum potationem protrahere debeat.

CASUS XX.

De colica flatulenta cum dolore nephritico.

Vir quidam fummæ dignitatis, fexagenario major, à juventute fua fub multis corporis defatigationibus, robufta ac admodum vegeta conftitutione gavifus, temperamenti cholerici, ftaturæ proceræ, per longum fatis tempus prandere duntaxat, atque cibos minus mafticatos eximia aviditate, ac larga quantitate devorare; eas vero die veneris, qua ferias efuriales celebrat, non nifi vefperi affumere fuevit. Præterea fub epulis præter vinum Rhenanum, quod extra convivium modice bibit, cerevifiam triticeam, quæ hic locorum non adeo bonæ notæ exiftit, potare; meridianum tempus fedendo, fcribendo, legando vel ludendo confumere; loco cœnæ modo nominatam cerevifiam forbere; & hora plerumque undecima lectum petere foluit, fomnum corpore minus tecto capiens. In tali rerum ftatu ante aliquot hebdomades fuafu cujufdam curam præfervatoriam cum acidulis Selteranis inftituere cœpit; quæ quidem primis diebus imi ventris inflationem, & quandam inter ambulandum fpirandi difficultatem induxerunt, poftquam autem per urinam rite abierunt, cum euphoria potæ funt. Sub earum potatione larga quidem cibos fumfit adpetentia; fed pomorum, aliorumque fructuum, quorum alias eft amantiffimus, omni ftudio vitavit ufum. Neque tamen minus, cum hauftis per quatuor circiter dies hifce acidulis, forfan more confueto jejunium celebraffet, & non nifi hora vefpertina fexta, largis indulfiffet epulis; accidit, ut hora duodecima nocturna doloribus fpafmodicis, regionem dextri renis, ubi inteftino colo connexus eft, occupantibus, & cum alvi obftipationibus, flatuum pertinaci retentione, naufea, conatibus ad vomendum, tenfionibus ventriculi atque vigiliis ftipatis ex improvifo corriperetur. Surgit protinus ex lecto, & pavimento fupinus iacumbens, dolorum quidem aliquale levamen fentit; at affidua in imo ventre murmura percepit, cum tanta inteftinorum à flatibus expanfione, ut abdomen effet inftar tympani. Vocatus medicus, cum non adeffet febrilis commotio, in ipfo paroxyfmo exhibet fal catharticum amarum, & clyfterem ano infundi jubet. Paullo poft & ego accitus, morbum in torfione atque contractione inteftinorum laxatorum, & à flatibus expanforum confiftere deprehendo; & alvum nondum apertam, clyfteribus emollientibus ac carminativis movendam curo. Sopitis etiam per antifpafmodica interne data, fpafmodicis inteftinorum doloribus, oretenus propino blandum laxans; quod poft aliquot horas copiofos flatus, & quandam acetarii crudi, & nondum digefti educebat copiam. Licet autem alvus tali ratione fuo fungeretur officio, & urina fatis copiofa redderetur, cum multo fabulofo, ac mucido fedimento; attamen dolores circa dictam dextri renis regionem adhuc per aliquot dies muffitabant. Quare morbum fuiffe colicam nephriticam ratus, venam in pede tundendam curavi: quo quidem factum eft, ut remitterent paullo dolores; fed iifdem verfus vefperam, priftinis ftipati fymptomatibus majori recrudefcebant atrocia, & nullis plane obfecundabant remediis. Hinc poftridie exhibebam lene vomitorium ex radicis Ipecacuanhæ fcrupulo uno, tartari emetici grano uno, & tartari vitriolati granis fex concinnatum: quod cum copiofam mucidam æque ac biliofam faburram ἄνω καὶ κάτω duxiffet, omnes protinus filuerunt dolores; & non minus ciborum adpetentia, fomnus atque vires redierunt; quam etiam alvina excretio naturalem recuperavit ordinem. Sic ergo per aliquot dies optime habuit æger; & animi laxandi cauffa, quædam itinera feliciffimo fecit fucceffu. Verum enim vero pridie Nonarum Augufti, cum inter prandendum acetarium ac cerafa affumfiffet, vefperi eodem malo prehendebatur: quod quidem, evacuatis per alvum, data falis catharctici amari uncia, & injectis enematibus folutam, permultis cruditatibus, cerafa ac acetarium adhuc cruda foventibus, mox remittebat; fed elapfis quatuor diebus poft fumtum vinum Rhenanum, cum eo, quod ex cerafis paratur, mixtum, iterum recrudefcebat. Injectis denuo clyfteribus evanefcebat ftatim, fed adhuc urgent obtufi circa renes dolores. Idcirco confilium anhelat, ut ab ifto morbo penitus vindicetur, atque fubinde præfervetur.

Confultatio.

Recte judicavit medicus, morbum, cujus cauffa confultus fum, nomen colicæ nephriticæ mereri; quæ non folum calculo ex rene dextro in urethe-rem impacto, verum etiam flatibus in inteftinis oberrantibus in acceptis eft ferenda. Calculum re adeffe vera, atteftantur dolor fenfibiliffimus in hypochondrio dextro fubito obortus, qui fit, fi calculus in pelvim ac principium uretheris transgreditur;

ditur; alvi obstipatio, flatuum retentio, nausea, conatus ad vomendum, appetitus prostratio, vigiliæ, inquietudo, atque sedimentum in urina sabulosum. Flatus autem subesse, patet ex continuis in imo ventre murmuribus, ac tympanitica abdominis inflatione. Insignis nimirum per quotidianam ferme experientiam inter flatulentam ac nephriticam colicam deprehenditur consensus: quando enimcunque intestinum colon, & præsertim flexura illius, prope renem dextrum sita, à flatibus infarctum distenditur; facillime fit, ut calculus in renibus commoveatur: quemadmodum etiam frequentissimum est, ut dolores renum calculosi, vi consensus nervorum, ad sensibiles intestinorum tunicas propagentur. In tali casu inferior potissimum intestini coli atque recti portio spasmis adeo constringi solet, ut nec flatibus concedat exitum; qui ad superiora magis vergentes, intestina non minus ac ventriculum mirum in modum distendunt, & hinc symptomata admodum exacerbant; contra vero ex supino decubitu, aut clysterum infusione plerumque sublevantur. Ad huncce vero morbum in nostro ægrotante variæ contribuerunt caussæ: veluti sunt partim crebrior ac diuturnus pomorum, atque fructuom usus, quippe quæ flatus gignunt, atque refrigerant; partim minus legitima ciborum masticatio, qua ciborum digestio nimium læditur atque destruitur; partim denique ipsa provectior ætas, quæ in hosce morbos admodum prona est, & vel levissimis caussis ad illos commovetur. Cujus igitur quod attinet curationem, ac præservationem; laudo vehementer, quod medicus in paroxysmo interna antispasmodica exhibuerit, clysteres emollientes ano infundendos curaverit, & denique venam tundi jusserit. Procul enim dubio plethora laborabit ægrotus, quæ dolores ejusmodi spasmodicos admodum sustentare, febriles commotiones, aliaque subinde symptomata excitare solet. Eo convenientior erit venæ sectio, si æger forsitan hæmorrhoidum fluori fuerit obnoxius. Tum vero ad præservandum hunc affectum, consultum valde judico, ut diæta curatius in posterum observetur, præsertim omnes cibi flatulenti ac refrigerantes sedulo fugiantur, ac cuncta, quæ pedes potissimum atque ventriculum refrigerare, aut animi affectus excitare valent, omni studio evitentur. Neque porro minus cibos probe masticare; atque corpus sedulo movere oportet. Præterea huic fini accommodatissimæ sunt aquæ minerales; quas inter acidulæ Selteranæ in colicis atque calculosis affectibus admodum efficaces quidem observantur: at ubi tonus ventriculi simul labefactatus exsistit, uti in nostro casu; minus sunt sufficientes; & ideo magis commendarem Egranas, futuro vere potandas. Quum autem præsens tempus huic curationi minus sit opportunum; aliam in usum vocare oportet medicationem. Hæc meo quidem judicio feliciſſime instituetur; si bis quavis hebdomade quaruordecim mearum pilularum balsamicarum, quæ blande alvum movent, atque subinde tonum ventriculi roborant, vesperi capiantur, & sequenti mane drachma una salis mei aperitivi assumatur: porro singulo mane quædam vascula infusi theiformis hauriantur, & hora quinta meridiana sexaginta guttulæ Elixirii stomachici adhibeantur. Quod si vero ipse paroxysmus nephriticus reciderit forsan: tum partim liquoris mei anodyni mineralis triginta guttas singulis duabus horis, partim pulveres antispasmodicos ex pulvera marchionum, nitro & tantillo castorei concinnatos exhibere; partim denique clysteres emollientes atque carminativos large oleosos ano infundere expediet.

CASUS XXI.

De præservatione atque curatione illustris fœminæ ex coli & calculi doloribus laborantis.

Illustris matrona XXXVI. annorum, temperamenti sanguinei, habitus corporis spongiosi ac succipleni, ante mensium eruptionem crebris animi deliquiis, ac cordis palpitationibus infestata est. Hi vero cum anno ætatis decimo quarto primum cœpissent fluere; satis largi semper fuerunt, & per novem inhæserunt dies. Annos nata novem decim matrimonii leges subiit, & sub illo octo fœtus cum insigni semper virium prostratione enixa est. Gestationis enim tempore ad quintum usque mensem crebris vomitibus, ac perpetua ciborum nausea plerumque laboravit; nec ab illis curata est, licet sub quavis graviditate venam ter secandam præbuerit: quid? quod eo tempore nunquam lateribus incumbere potuerit, ob dolorum, quos tum sensit, atrociam; sed supina semper jacere debuerit. Ipsa puerperia nunquam non variis symptomatibus, mentis defectionibus, adpetitus prostratione, calore præternaturali, cordis palpitationibus, atque vigiliis stipata fuerunt: quin post partum ante duodecim annos editum insignis cruoris copia cum crebris deliquiis ex utero fluxit; & abdomen aliquantulum intumuit. Sed adhibitis posthæc Aquisgranensibus balneis, detumuit venter, & dolores pedes ac genua occupantes evanuerunt. Amavit præterea à teneris diætam acidam atque salsam; & perpetuam alvi segnitiem perpessa est, adeo ut illa nonquam absque clysterum aut mannæ usu, suo fungereretur officio.

In tali rerum statu quatuor abhinc annis ex calculo potissimum laborare cœpit: siquidem exinde non solum crebris dorsi doloribus, atque vomitibus cruciata fuit, verum etiam copiosum sabulum, & multos calculos, quorum novissime ex sinistro potissimum latere cum multis doloribus excretus, instar amygdali fuit, cum urina sæpe numero reddidit: nunquam autem sanguinem simul minxit. Sed binis abhinc annis cœcas incidit hæmorrhoides; olim non nisi sub puerperio affligentes. Præterea novissimo semestri conqueritur de inflationibus atque doloribus in dextro hypochondrio sub costis spuriis vehementissimis, ut nec attactum ferant; qui etiam ad femora atque pedes protrahuntur; cum assiduis flatibus.

Cæterum ex calidioribus ac suaveolentibus male habet; siti urgetur perpetua; nullo corporis indulget motui; hora nocturna duodecima ad somnum se componit, & matutina nona surgit: pro potu ordinario utitur vino Mosellano, aut Burgundiaco aquæ nupto; neque enim vina, nec alia ferre potest dulcia. Sanguis è vena missus, (mittitur autem bis quotannis) nec non ille, qui per menses debito adhoc successu gaudentes fluit, fœdus, pallidus ac viscidus adparet. Sæpius sub ipsis paroxysmis balnea conscendere suevit; nec sine insigni fructu, ac egregia alvi solutione, aquis

aquis Wisbadensibus aliquoties usa est. Contra vero à Pyrmontanarum acidularum, quas larga quantitate, & pondere quatuor mensurarum semper bibit, potatione majorem ventriculi inflationem, abdominis intumescentiam, atque insigniores dorsi & à calculo dolores incidit. Currente hoc anno aquas Carolinas, & quidem ordinarias, quas *den Brudel* vocant, & interne potavit, & externe in balneis adhibuit; non sine levamine, & copiosa muci per urinam excretione. Absoluta autem hac curatione, cum forsan corpus nimio frigori exposuisset sub vespertino aëre, insigni calore post prævium horrorem, & horrendis in dextro hypochondrio doloribus prehensa, sed congruis remediis intra biduum ab illis liberata est. Eundem febrilem paroxysmum, doloribus stipatum incidit post usum balneurum Tœplicensium, quæ ipsi minus prodesse videbantur, quoniam procul dubio thermæ istæ justo calidiorea fuerunt, & ipsis ad ventriculi usque regionem insederat. Quare jam salutare flagitat consilium, qua potissimum ratione ab ulteriori malorum istorum insultu præcaveri, & pristinæ restitui queat sanitati?

Consilium.

Quod si cuncta symptomata morbi illius, cujus historia ad me transmissa est, veluti sunt dolores dorsi, inflativa molestia, quæ in dextro hypochondrio, ubi intestinum colon latet, percipitur, muci atque calculorum mictiu, insignis virium prostratio, corporis debilitas &c. rite mecum perpendam; ea omnia à labefactata ventriculi digestione, & magna nervorum debilitate natales suos mutuari, facile perspicio. Inter caussas vero, quæ hæcce mala in illustri matrona induxerunt, potissimæ sunt temperamentum sanguineum, habitus corporis spongiosus, vasis exilioribus, per quæ tardius vehuntur humores, instructus, crebra puerperia, & multa symptomata sub illis tolerata, vita sedentaria, vigiliæ diutius protractæ, & denique irregularis acidularum Pyrmontanarum potatio. Quum autem ob inductam tali ratione ventriculi imbecillitatem, nec legitimus ex assumtis cibis chylus parari, nec inutiles humores atque eruditates per alvum, aut transpirationem separari queant: inde quoque nec laudabilis sanguis, nec spirituosum satis fluidum nerveum, à quibus virium & functionum homini propriarum integritas dependet, generari possunt; sed fucci vitales redduntur inertes, viscidi; ex quibus per renes circulantibus, accedente præsertim vita sedentaria, & supino decubitu, calculosæ subinde nascuntur concretiones. Neque porro minus ex destructo intestinorum tono alvi suboritur segnities; qua fit, ut retentæ sordes multam viscidam tenacemque in intestinorum canale relinquant saburram, quæ flatuum vera est materies. At hi exitu destituti, si in flexuras intestinorum maxime coli impingantur, uti quidem in præsenti casu circa coli principium atque flexuram prope hepar sitam factum esse videtur; producunt atrocissimos dolores, totum nervosum genus in societatem spasmorum sæpenumero rapientes.

Ut ergo à tantis malis vindicetur illustris fœmina; à recta victus ratione, quæ in curandis hisce morbis magnam habet potestatem, inchoandum est. Hoc fine operæ est pretium, ut corpus vel ante vel post cibum, ambulatione pariter ac vectione sub amico aëre exerceatur; atque crebris itineribus cœlum mutetur. Deinceps quoque cibos pingues atque nutrientes fugere; cœna parciori uti; vigilias nunquam ad seram noctem protrahere; & loco potus ordinarii sequens assumere oportet decoctum: Recipe radicis chinæ uncias duas, radicis cichorei drachmas tres, herbæ cardui benedicti manipulum semis. M. C. D. F. species, quarum uncia una & dimidia cum tribus aquæ mensuris in vase clauso per horam dimidiam coquantur, & tum drachma una Cinnamomi, totidemque corticum citri recentium admisceatur. Hocce vero decocto non solum frigido vel solo, vel vino Burgundiaco nupto; sed etiam calido mane intra lectum cum regimine uti licet.

Inter medicamina ad robur ventriculo inducendum, & naturalem alvi successum promovendum nihil est præstantius Elixirio meo stomachico atque balsamico, quod haud spirituoso, sed temperate lixivioso menstruo paratum est, & guttis LX. vel LXX. ex supra allegato decocto aut ante epulas, aut vesperi hora sexta assumere expediet. Non minus egregium præstabit fructum pulvis meus aperitivus & bezoardicus, pondere drachmæ unius bis vel ter quavis hebdomade capiendus: & denique futuro vere usus Carolinarum repetendus erit. Hæc per aliquod tempus usurpata, præservando malo egregie facient satis. Quod si vero ipsi calculosi dolores cum crebris vomitibus forsan reciderint: tum protinus clysterem ex jusculo quodam, floribus chamæmeli, olei chamæmeli unciis duabus, salis Epsomensis drachmis tribus, & nitri drachma una paratum ano infundere oportet. Interne vero pariter ex jusculo, olei amygdalarum dulcium, quantum duo vel tria capiunt cochlearia, capiatur; & liquor meus anodynus, qui ad infringendam dolorum calculosorum atrociam divinam ferme obtinet virtutem, guttis quadraginta bis vel ter de die ex aqua cerasorum nigrorum exhibeatur. Si dolores nihilo minus inhæserint, & calculus ob vehementiam spasmorum progredi nequeat; aliquoties de die in balneum temperatum, quod ex floribus chamæmeli, malvæ, semine lini, furfuribus tritici & aqua fluviatili paratum sit, descendere conveniet. Deinceps quod colicos intestinorum dolores attinet; in his præter infusionem clysterum; extrinsecus loco affecto inungendum erit sequens unguentum calidum: Recipe olei liliorum alborum unciam unam, olei carvi destillati, hyoscyami ana drachmas duas, camphoræ drachmam semis, M. F. unguentum. Non minus summo cum fructu, maxime si æstus fuerit præternaturalis, sumetur quandoque pulvis bezoardicus cum antispasmodico mixtus: nec minorem effectum pollicetur sequens Elixirium, L. guttulis sæpius adhibendum: Recipe essentiæ corticum aurantiorum recentium, tincturæ tartari ana drachmas tres, liquoris anodyni mineralis drachmas duas, essentiæ castorei drachmam unam, olei chamomillæ veri guttas sex. M. D. Ad caput denique roborandum, præsertim si illius dolorea atque vertigo accesserint; usus balsami mei vitæ, cum spiritu salis ammoniaci mixti erit accommodatissimus.

CASUS XXII.

De gravi spasmo & dolore in recto intestino, cervice & vagina uteri cum sanguinis stillicidio.

Quadraginta novem annos habens matrona illustris, temperaturæ sanguineo-cholericæ, obesi valde corporis habitus, jam vero ob dolorum diuturnitatem atque somnolentiam paulio strictioris, ad hanc usque diem legitimo mensium gaudet successu; & licet octodecim fœtus, quorum quinque mortui lucem aspexerunt, fuerit enixa, à teneris tamen illibatam præ se gessit valetudinem. Sed octo circiter abhinc annis scorbutica efflorescentia mentum occupare cœpit; quæ vago circuitu mox evanuit, mox & præsertim verno tempore iterum recruduit. Multa huic malo opposuit medicamina, sed frustra: quid? quod magnesiam albam, quam suasu cujusdam medici per octo successive dies sumsit, gravior exceperit adfectio. Namque mox postridie tenesmus primum levior occupavit intestinum rectum, qui brevi post adeo increvit, & tanto spasmo stipatus fuit, ut horrendis cruciatibus totum contorserit abdomen. Accessit insuper tussis sicca, de die gravior, quam noctu, quæ per aliquot hebdomades inhærens, tandem subito evanuit. Contra vero dolores illi in intestino recto magis invaluerunt; & tandem insigni uteri spasmo conjuncti sunt, qui doloribus parturientium similes, eo usque sævierunt, donec sanguis vel floridus, vel coagulatus ex utero fluxerit. Tum enim per aliquod tempus remiserunt; sed brevi post, eandem scenam ludentes recruduerunt. Atque tantum abest, ut ex usurpatis contra istas molestias, variis remediis levamen percepisset, ut potius adhuc supervenissent atrocissimi dolores in lumbis, osse sacro atque femore, qui in latere potissimum dextro ad genu usque, cum pertinaci alvi obstructione, extensi ægram cruciarunt. Neque enim alvi solutio malo dedit inducias, sed hanc plerumque vehementissimi denuo exceperunt cruciatus; sæpiuscule cruorem ex utero propellentes. Non minus ex intestino recto pariter ac utero haud raro serosa fluxit colluvies, modo cum flatuum explosione, modo sola. Contra hoc malum variis etiam medicinis usa est, & inter alia aquas Radmansdorffenses frigidas potavit: sub quarum usu alvum habuit solutam, & insigne symptomatum percepit levamen. Verum absoluta potatione alvus iterum obstructa esse cœpit, & pristini dolores redierunt, sub quibus matutino præsertim tempore, cum alvum deponeret, cruor simul excretus fuit. Hinc devenerunt medici ad laxantium atque clysmarum usum; quæ quidem alvum duxerunt semper; sed finita operatione, horrenda iterum tormenta dorsum pariter ac intestina obsederunt. Hæc equidem sæpius sponte per aliquot dies remiserunt; at protinus illis successerunt molestæ ventris à flatibus distensiones: quas si vel medicinis oppugnaret, vel flatus per alvum excernere anniteretur, subito exceperunt dolores pristini. Quamobrem meam tandem imploravit opem: hinc cum partim ob virium prostrationem, partim in opportunum tempus, completam curationem adhibere non possem; exhibui mane jusculamedicata; ab epulis essentiam corticum aurantiorum, cum sale volatili oleoso Sylvii, & sæpius essentia ambræ permixtam; nec non pulveres absorbentes cum liquore anodyno maritatos; & loco cerevisiæ, decoctum ex radice scorzoneræ, chinæ, sarsaparillæ & semine fœniculi potandum jussi. Sed eum ex his aliqualc equidem per vices, minus tamen perpetuum insequeretur levamen; acidulas Selteranas, lacti asinino nuptas per tres hebdomades potari jussi; verum nec alvum, nisi manna adjutæ, moverunt, nec dolores mitigarunt. Hinc tandem hirudines, quarum præstantissima virtus in pertinacibus congestionibus hypochondriaco-ischiadico-hæmorrhoidalibus mihi satis innotuit, binis successive mensibus ano adplicandas curavi: quas quidem dolorum per aliquot horas remissio, haud constans vero sequuta est sublatio. Cæterum pulsus est satis regularis, & magnus; orina citrina absque sedimento; & ciborum integer adpetitus. Quum ergo ab istis malis vindicari cupiat illustris fœmina; tuum vir excellentissime implorat auxilium, & doceri avet, quonam laboret morbo, quænam illi, & præsertim doloribus dorsi, ac pertinaci alvi obstructioni conferant remedia, & quænam convenientissima sit diæta?

Responsio Consultatoria.

Ex iis, quæ de præsenti casu perscripta sunt, intellexi; omnem calamitatum, qua illustris matrona premitur, catervam in vehementi intestini recti, atque cervicis pariter ac vaginæ uteri spasmo atque dolore consistere, qui ex cruoris in vasis hæmorrhoidalibus internis, non solum intestinum rectum, verum etiam ramulis quibusdam uterum cingentibus stagnatione primam traxit originem. Dum enim ob nimiam horum vasorum ab infarctu sanguinis copiosi tactam distensionem, membranæ nerveæ intestini recti pariter, ac uteri admodum comprimuntur, & distenduntur: suboriuntur inde dolores & spasmi acutissimi, qui os sacrum, femur, regionem lumbarem & pedes, vi consensus, quem hæ partes cum intestino recto, vesica urinaria, & utero, ob nervos ex osse sacro prodeuntes invicem habent, acerbe simul afficiunt. Quod si vero in caussas, quæ huic stagnationi primam occasionem dederunt, inquiram: has inter præter temperamentum sanguineum, vitam sedentariam sexui sequiori admodum familiarem, usum ciborum nutrientium, ac vinorum procul dubio calidiorum, maximi facienda est ætas illa ægrotantis, in qua menses cessare solent. Hoc enim tempore frequentissimum est, ut humores circa uterum & vasa hæmorrhoidalia coacerventur; & sæpiuscule etiam hæmorrhagiæ consequantur. Cum igitur in nostra ægrotante, cruor copiosius ad dictas inferiores partes, intra pelvis cavitatem inclusas compulsus, vasa quidem valde laxaverit; nihilo tamen minus per constricta eorundem orificia exitu potiri nequiverit: haud mirum, si ipsa pressorios atque tensivos illos inciderit dolores, qui totum corpus labefactarunt, vires pessum dederunt, & somnolentiam induxerunt.

Quæ molestiæ ut recta ratione debellentur: operæ erit pretium motum congestiorum, qui inferius ad uterum & intestinum rectum vergit, revellere & ad superiora revocare. Quo quidem fine eo utilior erit venæ sectio in brachio; quo magis pulsus magnus atque validus eximiam humorum indicat abundantiam. Hac nimirum de præsenti sex cruoris uncias; postea vero singulis sex hebdomadibus tres vel quatuor circiter detrahere oportet. Deinceps insignem pollicetur opem emplastrum, ad os sacrum, coccygis, & infimas dorsi vertebras adplicandum, quod sic se habet: Recipe cera

ræ albæ, fpermatis ceti ana unciam unam, croci, camphoræ ana drachmas tres. M. F. l. a. emplaſtrum. Circa os pubis vero atque perinæi regionem bis quotidie tepide admovendam intra lintea fuadeo aquam arquebufadæ; quæ ſtagnantes humores difcutiendi, & laxatas partes roborandi, egregiam virtutem obtinet. Interne laudo uſum pulveris fequentis: Recipe lapidum eancrorum, antimonii diaphoretici, pulveris marchionis ana drachmas duas, nitri purificati drachmam unam, cinnabaris præparatæ drachmam femis, eſſentiæ caſtorei guttas triginta. M. F. pulvis, qui pondere drachmæ dimidiæ vel unius veſperi ex emulſione cum feminibus quatuor frigidis majoribus, atque papaveris albi parata aſſumi poteſt. Alvi pigritiæ non præſtantius remedium eſt decocto mannato, cum olei amygdalarum dulcium uncia una permixto: cui etiam fcopo accommodatiſſimæ funt pilulæ meæ balfamicæ, numero quatuordecim verſus imminentes menfes fumendæ; maxime ſi ſtatim poſt earum ingeſtionem clyſter emolliens ex jufculo avenaceo, oleo chamæmeli & amygdalarum concinnatus, ano fimul infundatur.

Quod denique diætam attinet: fummo ſtudio arcere oportet omne frigus, maxime ab imo ventre & pedibus. Cavendum eſt ab animi affectibus, atque mœroribus; fugiendi cibi craſſiores, flatulenti, potus ſpirituoſi, tritici pariter ac lupulati; & horum loco decocto ab ordinario medico præfcripto utendum. Futuro denique vere aquas Schwalbacenfes in uſum vocandas hortor. Et hæc funt, quæ in falutem illuſtris fœminæ proponenda duxi: quæ, niſi jam ipſa corruptio partes folidas occupaverit, deſideratam præſtabunt opem.

Relatio.

Poſtquam ægrotans commendata hæcce remedia per octo circiter uſurpaverat dies; aliquale quidem exinde percipere videbatur levamen; neque tamen minus adhuc inhærebant vehementiſſimi inteſtinorum, dorfi, oſſis facri atque femoris dolores; quid? quod vires magis magiſque imminui, & adpetitus proſterni cœperint. Quare iterum confultus, præter fuperius commendatum pulverem, ordinavi infuſum theiforme, ex herba millefolii, meliſſæ, veronicæ, floribus chamæmeli, & femine fœniculi concinnatum, mane fex vel feptem vafculis forbillandum: fub epulis eſſentiam carminativam ex eſſentia corticum aurantiorum & ſpiritu de tribus paratam exhibui; & veſperi pilularum de ſtyrace & aloephanginarum ana grana fex propinavi. Non minus extrinfecus partim ad diſcutiendos humores ſtagnantes, partim laxatas partes confortandas, ano quotidie injici juſſi clyſterem ſpecificum, balfamico temperantem, cujus hæc erat compoſitio: Recipe herbæ centaurii minoris, hyſſopi, agrimoniæ, fummitatum millefolii, florum chamæmeli vulgaris ana manipulum unum: coque leni calore in aquæ communis libra una; colaturæ adde vini rubri Gallici uncias fex, maſtichis, myrrhæ electæ ana drachmam unam cum dimidia: colatum div. in tres partes. Quum autem præterea tubercula quædam anum obſederant; illa unguento de linaria inungi, atque hirudines adplicari juſſi. Non equidem adhuc fuſpicabatur medicus ordinarius internam corruptionem, quoniam dolor non in uno loco fixus erat, fed vago circuitu mox os facrum, mox femur, mox inteſtina, mox regionem umbilicalem, mox inteſtinum rectum occupabat. Verum cum efficaciſſima remedia ſpem fefelliſſent, verebar omnino, ne labes ac corruptio quædam circa uterum lateret; & hinc hortabar medicum, ut eam regionem curatius viſitaret. Ille etiam brevi poſt in meam deſcendens fententiam, fcirrhoſitatem cervicis uteri ad ulcerationem & corruptionem cancroſam uteri vergentem metuebat: quam non folum ex alvo obſtructa, fœcum fumme dolorifica excretione, cum ſanguinis ex genitalibus expreſſione ſtipata, & perpetuo feri fuberuenti tam ex ano quam utero profluvio conjiciebat; verum etiam quoniam facta viſitatione, uteri orificium admodum inæquale, dolore tamen vacuum, & ad levem contactum, cruorem fundens deprehenderat. Quamobrem confului, ut externis potiſſimum remediis ipſis affectis locis fuccurreretur: quo fine externe regioni pubis intra lintea duplicata fæpius adplicandam fuaſi miſturam ex aquæ roſarum, Hungaricæ, & ſpiritus vini camphorati æquali pondere concinnatam. In ipſam vero uteri vaginam atque cavitatem, tepide injiciendum commendavi liquorem balfamicum & traumaticum, qui fic fe habet. Recipe gummi elemi, benzoes, maſtiches, myrrhæ, aloes, fuccini ana unciam femis, florum roſarum rubrarum, hyperici ana pugillos quatuor, croci, balfami Peruviani ana drachmam unam; affunde ſpiritus vini rectificatiſſimi libram unam, & leni calore extrahe. Hujus eſſentiæ balfamicæ recipe unciam femis, affunde vini Gallici libram femis, aquæ roſarum, plantaginis, florum fambuci ana uncias duas, adde mellis roſati unciam femis. M. D. Verum licet primum ex horum uſu quædam fanitatis ſpes affulgeret: attamen recidebant omnia ſymptomata, & magis increſcebant, ut adeo non potuerim, quin lethiferum præfagirem eventum.

CASUS XXIII.

De eroſione ulceroſa tunicarum recti maxime inteſtini.

Vir fexagenarius habitu olim erat fucci pleno; per noviſſimum autem biennium, quo perpetuo ad alvum reddendam ſtimulo folicitatus eſt, contabefcere cœpit corpus. Accidit autem ante aliquod tempus, ut cum alvum, quæ femper fluxilior fuit, fortiori niſu aliquando deponeret; poſt præviam fonitus cujuſdam in dorfo perceptionem, larga cruoris copia cum fæcibus ejiceretur, & abhinc frequentiores fierent deſidendi pruritus. Inanes fæpenumero funt illi conatus; neque excrementa, niſi fummis concoctu difficilioribus aut frixis cibis, ſpiſſiora egeruntur; fed plerumque pituita duntaxat, inſtar albuminis ovi, interdum fanguine tincta, primum evacuatur, & tum fequitur ſtercorum duriorum, fæpius excrementis ovillis fimilium, nunquam vero lientericorum egeſtio. Haud etiam raro folus cruor ater, coagulatus, qui craſſitie pennarum anſerinarum in notabilem extenditur longitudinem, abſque ſcybalis emittitur: neque minus purulenta nonnunquam adparet materies; qualem præfertim fub injectione clyſterum, fiſtulæ adhæſiſſe obſervavit chirurgus. Deſidendi pruritus adeo infeſtat fæpius, ut fæces prius effluant, quam latrinam attingerit; præterea vero extra dejectionem excrementorum, regio circa anum aſſiduam, eamque loturæ carnium fimilem plorat humiditatem; ut ideo induſia perpetuo madeant, ficcata rigeant, & ita eliquentur, ut facillime dilacerari poſſint. Adparuit inſuper ante aliquot hebdomades tuberculum quoddam lividum in

in ani confiniis; sed successive sponte evanuit. Cæterum adpetitus sibi constat; nec concoctio laborat vitio; vinum fugit, sed cerevisiam cum fructu bibere suevit. Obnoxius autem est fluori hæmorrhoidali: quod licet ipse negaverit; attamen retulit, se olim sæpius cruorem cum excrementis reddidisse, & tum non solum dolorum, quos in dorso ac abdomine tolerare soluit, insigne levamen percepisse, verum etiam podagram, qua sæpiuscule, & per octo nonnunquam hebdomades fuit infestatus, mitiorem fuisse, & vix per unam alteramve tulerabile septimanam.

Consultus ego, ægrotum, qui temperamenti erat cholerici, cachectico morbo ex hæmorrhoidibus irregularibus, simulque nimiis, & partim exulceratis suborto laborasse deprehendi; hinc bis quavis hebdomade pulverem dedi ex rhabarbari scrupulo uno, saphiri præparati scrupulo dimidio, atque olei anisi guttula concinnatum; iisdemque diebus mane pariter ac vesperi clysterem ex radice althææ, fabariæ, herba & floribus verbasci, hyperici, melle rosato, & oleo hyperici ano infundendum curavi. Non minus ordinavi essentiam stomachico-theriacalem cum liquore martiali; animam rhabarbari antimoniatam; pulverem cachecticum Wedelii; & cum hunc aversaretur æger, electuarium ex pulvere cascarillæ, pimpinellæ albæ, antimonio martiali Ludovici, electuario de baccis lauri, aqua cinnamomi cydoniata, & tantillo theriacæ Andromachi paratum, vesperi assumendum; & denique trageam stomachicam, non adeo saccharatam, ab epulis capiendam. Inde remisit aliquantulum tenesmus; cum autem sanguinis decubitus ad venas sedales per venæ sectionem olim bis quotannis institutam, per novissimum biennium vero intermissam, magis invitatus videretur: quatuor circiter cruoris unciæ ex mediana in sinistro brachio revulsionis caussa tusa detrahebantur. Sanguis, qui ater, & spissus erat, magno prosiliebat impetu; & ubi reirixit, instar corii adparebat tenacissimus. Interim post venæ sectionem haud magis cruentæ reddebantur dejectiones; sed potius podagra recrudescebat; quam brevi tempore sponte evanescentem, exceperunt vehementes in latere sinistro puncturæ, eum tanta spirandi difficultate, ut æger suffocari ferme videretur. Verum & hæc molestia post crebras pectoris cum linteis calidis frictiones brevi remittebat, & copioso alvi profluvio solvebatur. Abhinc etiam paullo melius habere videbatur; & non solum somnus quietior accedebat, verum etiam tenesmus, atque desidendi cupiditas imminui cœperunt. Insuper assidua imi ventris murmura adjigebant, cum nulla flatuum excretione; urina vero citrina, nubeculam in medio, & spumam in superficie fovens, absque ullo mingebatur sedimento. Neque ideo discedebam ab usu priorum remediorum; & adjungebam tantummodo loco pulveris stomachici essentiam pimpinellæ albæ, cum essentia ambræ, & guttis aliquot balsami sulphuris anisati remixtam, guttatim sine vehiculo adhibendam; & pro potu herbæ Théebois summitates millefolii ordinabam. Et hæ sunt affectiones, quibus afficitur generosus æger; quarum etiam medelam ab illustri Hoffmanno proponi flagitamus.

Consilium.

Considerata morbi, cujus caussa consultus sum, historia; deprehendo, ægrotum erosione ac exulceratione tunicarum intestinalium internarum, præsertim recti & inferioris coli laborare. Namque inter horum intestinorum tunicam nerveam ac muscularem, capaciores rami vasorum hæmorrhoidalium internorum, quæ per mesaræum transeunt, excurrunt: quorum à sanguine ob impeditum per venam portæ regressum stagnante infarctorum, tandem insequutæ disruptioni, quæ tum temporis, cum sub fortiori inter desidendum nisu sonitus in dorso perceptus fu't, contigisse videtur, & erosionis & exulcerationis natales debentur. Hæc vitia facilius forsan debellata fuissent, si protinus vena tusa, decocta vulneraria data, & clysteres consolidantes infusi essent: jam vero, cum ob temporis diuturnitatem tunicæ partim exulceratæ, partim erosæ atque callosæ videantur, difficillimam omnino admittent curationem. Consuluerat me haud ita pridem Judæus quidam, quem similis affectus eodem modo invaserat, iisdemque cruciaverat symptomatibus. Laboraverat autem illo, cum ischiadicis doloribus stipato, per octo integros annos; ac denique atrophiam, appetitus prostrationem, & colica inciderat tormina, atque tandem hectico calore consumtus periit. Interim eo tempore, præter rectam vivendi rationem, à nullis majus levamen percepit subsidiis, quam acidulis Selteranis, balneis Amasianis, ac crebra infusione clysterum lacteorum, cum oleo amygdalarum dulcium, vitellis ovorum, Therebinthina, floribus chamæmeli & saccharo permixtorum. Vix igitur credo quod in nostro casu perfectæ sanationi futurus sit locus; sed omnes nervos eo duntaxat intendere oportebit, ut graviora symptomata mitigemus & arceamus. Cui quidem scopo sicuti pharmaca ac multa medicamina minus satisfactura arbitror, ita è contrario sequens medicatio fore, ut magis inserviat, spero. Conveniet nimirum quandoque alvum purgare blando laxante, quod sic parari potest: Recipe mannæ electæ uncias duas, rhabarbari Alexandrini scrupulos duos, cremoris tartari drachmam unam: solve & coque leni calore in aquæ florum acaciæ unciis quinque. colaturæ adde olei de cedro italici guttas tres. M. D. In locum potus ordinarii commendo hoc decoctum: Recipe radicis sarsaparillæ, consolidæ majoris, scorzoneræ, santali rubri ana uncias tres, radicis liquiritiæ unciam unam, seminis fœniculi, nucistæ ana drachmas duas. M. F. species, quarum unciæ binæ in tribus aquæ mensuris per horam dimidiam coquantur. Mane vero infusum herbæ atque summitatum millefolii, quinque vel sex vasculis loco herbæ Théebois sorbere expediet; nec alienum erit vinum Rhenanum, maxime si eum drachma dimidia coralliorum atque lapidum cancrorum quilibet haustus fuerit permixtus. Denique ossi sacro ac sinistro lateri adplicandum suadeo emplastrum, quod sic se habet; Recipe emplastri de spermate ranarum unciam unam eum dimidia, camphoræ, croci, aluminis ana scrupulos duos, olei hyoscyami guttas viginti. M. F. l. a. emplastrum. Et hæc sunt, quæ respondenda duxi; non enim alia ratione sanitatem, si adhuc restiterit spes quædam, impetrari posse arbitror: faxit Deus, ut cedant feliciter.

Relatio.

Adhibitis hisce præsidiis, primum æger melius habere videbatur: verum haod ita multo post recruduit malum immedicabile, & tandem hectico calore, pedum tumore ac corporis superioris consumtione stipatum, elapsis quinque mensibus, ægrum è medio sustulit.

CASUS

CASUS XXIV.

De debilitate generis nervosi cum excrescentia ani.

Vidua, novem ultra quadraginta annos nata, sanguineo-cholerica, habitus corporis spongiosi, sed animi valde sensibilis, sub recta vivendi ratione juventutis annos in prospera transegerat valetudine. Neque etiam tempore matrimonii, in quo quinque liberorum felix erat mater, gravioribus infestata fuit ægritudinibus; at crebram mœrorum atque solicitudinum habuit occasionem. Quadraginta annos nata ex vehementi terrore subitaneam mensium passa est suppressionem; quam, cum nihil curaret, horrendi capitis dolores, vertigine & apoplecticis insultibus stipati exceperunt; sed cum ex facta, gravi lapsu, frontis supra orbitam oculi sinistri percussione, largam plorasset cruoris copiam, protinus evanuerunt. Abhinc venæ sectio in usum vocata est; verum admodum irregulariter; nam modo bis uno anno celebrata, modo per duos intermissa fuit. Neque tamen minus, elapso post mensium suppressionem biennio, hæmorrhoides erumpere cœperunt, & subinde per multos annos, statis periodis cum insigni levamine fluxerunt; donec tandem novissima æstate, neglecto debito sub fluxus tempore regimine substiterint. Tum vero successerunt spasmodici dorsi & intestinorum dolores; quos oppugnaturus medicus, hæmorrhoidum revocationem tentavit. Exhibuit hunc in finem interna antispasmodica, nitrosa, præcipitantia, resolventia, laxantia, pilulas balsamicas Hoffmanni pariter ac Stahlii, & pediluvia cum triticeis furfuribus commendavit. Rediit etiam satis largus hæmorrhoidum fluor, & per illum sanguis modo floridus, modo grumosus, modo etiam albo fœtidoque muco remixtus effluxit: nihilo tamen secius inhæserunt imi ventris spasmi, qui sæpius totum sinistrum latus atque caput, in consensum rapuerunt, quin & apoplecticos simularunt insultus. In tali rerum statu, elapso proxime autumno, alter medicus ad derivandas hæmorrhoides, venam in manu juxta pollicem tundi jubet; detrahebatur sanguis, more in affectibus spasmodicis consueto, admodum floridus: at malum ingravescebat magis magisque, & non solum ægram lecto penitus affligebat; verum etiam atrocissimis in dorso ac osse sacro doloribus, alvi segnitie, inquietudine, refrigeratione extremorum, & intolerabili arduris in ano sensu stipntum sæviebat. Adhibebantur priora denuo remedia, & cum sub horum usu cœcæ intumescerent hæmorrhoides, his prævia fomentatione adplicabantur hirudines. Hæ licet multum cruoris detraxerint, tantum tamen aberat, ut malo suppetias tulerint; ut potius internæ hæmorrhoides adeo simul turserint, ut etiam clysteres, ad alvum movendam, aut spasmos ciendos injecti, vehementem induxerint dolorem. Hinc farctæ admodum manebant internæ hæmorrhoides; assidui intestinorum spasmi inhærebant; alvi perpetua erat obstructio, ut non nisi data Manna exonerari potuerit; ac denique nova superveniebat molestia, doloris pariter ac periculi plena. Externe nimirum circa ani orificium, dura, ac nucem juglandem magna excrescentia suborta est; in cujus apice efflorescunt sæpius pustulæ albæ, sponte vero etiam evanescunt. Cæterum in superiori parte mollior est; sed durius compressa, dolorificam exhibet duritiem. Hanc excrescentiam chirurgus pro tumore hæmorrhoidali habens, primum injectionibus atque sacculis discutiendam curavit; quibus nihil proficientibus, emollientia adplicuit; sed nec hæc duritiem imminuerunt, sed longe atrociores intulerunt dolores. Meo quidem judicio condylomatis nomen hoc tuberculum meretur; quod ab humoribus ibidem stagnantibus generatum, per assiduum in lecto decubitum duritiem suam acquisivit.

Præterea ægrotans quotidia hora quinta vespertina horrorem incidit, qui eum subsequente mox leniori, mox graviori æstu ad mediam usque noctem inhæret; matutino tempore melius habet. Tum quoque pulsus est naturali similis, qui vesperi durus ac celer fertur; urina mingitur rubicunda, cum pauco sedimento; ciborum adpetentia vaga; sitis nulla; somnus irregularis, absque tamen sudoribus. Neque ullis jam uritur remediis, præter liquorem anodynum mineralem, ad sopiendos dolores mane ex jusculo tenuiori sumtum: & quum nihil in votis magis habeat, quam ut à molestiis hisce symptomatibus tandem aliquando liberetur; tuum, vir illustris, flagitat consilium; & doceri avet, unde suborta fuerit illa ani excrescentia? quibusnam remediis illa pariter, ac reliquum malum sit oppugnandum? & num huic fini convenientes sint acidulæ?

Consultatio.

Morbus, cujus mecum communicatam historiam probe perpendi, valde est corruptus, ac inveteratus: siquidem non solum tota humorum massa impura existit, atque scorbutica, & eorundem circulatio per abdomen & mesenterium læsa videtur; unde etiam sanguinis in intestino recto suboriuntur stagnationes; verum universum quoque nervorum genus, atque caput insigni affectum est debilitate. Optassem ergo, ut conveniens subsidium mihi in promtu esset, ex quo ægrota certum expectare posset levamen. Ani quidem excrescentiam curæ expeditioris chirurgi relinquo; qui omni studio eo respiciat, ne in molestam ani fistulam degeneret. Ego saltem in tali casu egregiæ virtutis, tam purificantis atque consolidantis, quam etiam dolores sopientis deprehendi sequens unguentum: Recipe olei ex vitellis ovi recentibus unciam unam, olei hyoscyami drachmas duas, florum sulphuris scrupulos duos, extracti croei serupulum unum, camphoræ grana sex. M. D.

Quod reliquum attinet morbum: operæ erit pretium, omnem fugere cerevisiam, & ejus loco pro potu ordinario vel decoctum quoddam, vel acidulas Veteraquenses cum quarta vini Rhenani parte remixtas seligere. Sub epulis ex ultimo haustu sexaginta guttulas Elixirii mei visceralis assumere convenit, quod minus spirituosum, ventriculum roborat, & acrimoniam temperat: vesperi autem alternis diebus portionem quandam pulveris mei bezoardici, cum præcipitante & quindecim liquoris anodyni guttis remixti ex acidulis Veteraquensibus capiat. Cæterum corporis moderato exercitio studere, omnes animi affectus cane pejus evitare, ac recto vivendi genera uti oportebit.

CASUS XXV.

De fluxu inordinato hæmorrhoidali in fœmina.

MAtrona triginta quatuor annorum, temperamenti sanguineo-melancholici, vitæ sedentariæ à teneris dedita, & modico vini usui adsueta, mensium fluorem, & dum virgo esset, & conjugii tempore, semper imminutiorem passa est. Alvi subinde obstructioni per aliquot jam annos obnoxia, & contra illam Elixirio Proprietatis sæpiuscule usa fuit. Primum gravida, multum cruoris è naribus reddidit: altera vero & tertia vice utero gerens, hæmorrhoidum satis largum fluorem, cum dolorifico tumore, flatulentiis & alvi segnitie stipatum incidit. Hic licet sub novissima graviditate per binos menses siluerit, abhinc tamen sæpenumero, cum recensitis symptomatibus, calore interno, & insigni oris siccitate junctus rediit; & plerumque per tres vel quatuor inhæret dies. Consultus medicus venam tundi jussit; pulveres temperantes nitrosos exhibuit; externe fomenta ac linimenta ordinavit; & cum ægra clysterum injectionem recusaret, ad movendam alvum, infusum ex foliis sennæ præscripsit. Non minus variorum exterorum ope usa est medicorum: sed cum nihilo secius pertinaciter insistat malum, illustris Hoffmanni consilium flagitat.

Consultatio.

Ex præsenti morbi historia facile patet, quantus inter hæmorrhoidum irregularem fluxum, ac mensium inordinatum successum sit consensus: illum enim horum imminutioni in acceptis esse ferendum, extra omne positum est dubium. Namque primum ex sedentario vitæ genere humorum spissitudinem sibimet contraxit ægrota: cui cum accesserit frequens Elixirii Proprietatis usus, quod aloën fovet crudam & minus correctam; inde non solum humores insigniter commoti, verum etiam loca hæmorrhoidalia valde stimulata, earumque spasmodicæ stricturæ admodum adauctæ sunt. Hinc vero alvi segnities, more remediis aloëticis consueto, magis invaluit, & mensium successus impeditus fuit. Inde non fieri potuit, quin motus menstrui ad alias corporis regiones regurgitaverint, & tandem gestationis tempore in narium hæmorrhagias non minus, ac hæmorrhoidales eruperint profusiones. Hæ cum molestis admodum & dolorificis stipatæ sunt symptomatibus; necesse omnino est, ut illis opem feramus, & eo fine perversos motus in naturalem ordinem redigamus, crassitiem humorum attenuemus, & denique ipsa symptomata mitigemus. Cavendum autem probe est, ne motus illos hæmorrhagicos remediis adstringentibus, narcoticis internis irritemus, aut incorrectis aloëticis, aliisque stimulantibus commoveamus; quorum præsertim usus vinorum recentium, maxime Thuringicorum spectat. Contra vero, ut votis nostris potiamur, operæ ante omnia erit pretium, alvi regularem promovere successum. Cui scopo licet accommodatissima observentur enemata: attamen cum eorum injectionem abhorreat ægra, pari successu substitui poterunt leniora laxantia, veluti sunt passulæ laxativæ, infusum rhabarbari cum passulis majoribus & minoribus; aut idem infusum cum corticibus aurantiorum & arcano tartari. Deinceps venæ sectionem, bis vel ter quotannis, pro circumstantiarum ratione celebrare expediet, & quidem semper in pede: quoniam motus & menstrui & hæmorrhoidales irregulares sunt, & nisi deriventur, ad alias, easque nobiliores partes, majori sanitatis detrimento vergere solent. Neque porro minus crebriori corporis exercitio studere, ac copiosiori potui indulgere oportet: qui minime sit flatulentus; sed v.g. theiformis, cum corticibus citri, cinnamomo, aut aniso stellato permixtus.

Quod si vero hæmorrhoidalis fluor accesserit: crebro assumendi sunt pulveres antispasmodici ex oculis cancrorum, antimonio diaphoretico, nitro atque cinnabari concinnati; quibus alternis circiter diebus duo vel tria grana extracti castorei, vel cascarillæ addi poterunt. Non minus proficuum erit, semel vel bis quotidie quadraginta guttas essentiæ roborantis ex essentia caryophyllatæ, gentianæ rubræ, cascarillæ atque millefolii confectæ. Quo vero etiam dolorificis hæmorrhoidum protuberantiis suppetiæ ferantur: commendo cataplasmata ex emollientibus, ac resolventibus cum lacte, croco atque camphora parata: aut unguentum florum verbasci, oleo chamæmeli, liliorum alborum, hyoscyami, mastiches ne tantillo camphoræ atque croci nuptum. Pari ratione proderunt fotus emollientes, ac leniter nervini tam humidi, quam vaporosi: nec non emplastrum Vigonis cum mercurio, quod tantillo camphoræ, croci, floribus sulphuris ac oleo hyoscyami permisceri potest; aut porro linimentum ex oleo florum verbasci, liliorum alborum, laurino, ovorum, spermate ranarum, oleo expresso papaveris, mucilagine seminis psyllii, tantillo olei hypericonis, camphora & croco concinnatum. Nec minorem spondet operam scrophularia cum lacte decocta, & intra linteamina tepide adplicata: quam HENRICUS ab HEER *Lib. I. observ. medicin.* admodum commendat. In usum quoque vocari poterit experimentum à WEDELIO in *M.N.C. dec. I. anno 5. obs. 195.* allegatum: ubi fabariam, aut telephium, collo vel pedibus appensum, tanquam certissimum contra mariscas hæmorrhoidales remedium atque amuletum collaudat.

Præterea vero tam pharmaceuticis remediis, quam recta vivendi ratione, in qua fugiantur cibi concoctu difficiliores, sufficiens autem potus, & modicus vini usus concedatur, mensium successum promovere oportet; quo quidem scopo, si alvus aperta fuerit, moderata balnea & insessus præclaram omnino præstabunt opem. Quæ omnia si rite observaverit ægrota, de felici curationis eventu nullus dubito.

CASUS XXVI.

Sistens consilium in fluxu hæmorrhoidali nimio.

CUm ad illustrissimum quendam Comitem, variis huc usque molestiis infestatum vocatus essem: ipse coram inspexi corporis constitutionem. Erat enim temperamenti sanguinei, atque naturæ robustæ; quare etiam à teneris ferme nullis unquam obnoxius fuerat ægritudinibus. Quum autem ætate ingravescente diætæ lautæ, opiparæ, vino-

vinofæque nimium indulfiffet, vitam vero fedentariam amavifset, & venæ fectiones neglexiffet: non fieri potuit, quin accumulati humores, æquabili circulationi fuerint impedimento. Hinc naturæ factum eft beneficio, ut hæmorrhoidalis tandem accederet fluxus; quo per multos annos fingulis ferme menfibus, fufficiens fanguinis abundantis cum infigni fructu excreta fuit quantitas.

Verum enim vero, poftquam perilluftris Comes noviffimo abhinc hyeme, corpus fub itinere vehementi refrigerationi expofuerat, & hac tranfpirationis falutarem prohibuerat fucceffum: accidit, ut cœcæ hæmorrhoides, infigni dolore ac ardore ftipatæ anum obfederint. Curatæ quidam debitis remediis hæ fuerunt moleftiæ: fed circa vernale præfentis anni æquinoctium, hæmorrhoides fluere cœperunt copiofiffimæ, & per tres ferme menfes inhæferunt. Supervenit infuper dolorifica & inflammatoria oculorum congeftio; quam congruis medicinis debellatam exceperunt fucceffive crebræ pectoris & abdominis tenfiones, gravativi atque prefforii in offe facro dolores, fæpius ad femora ac pedes extenfi, frequentes ad mictum conatus, appetitus proftratio, ac denique concoctionis vitium.

Ex hifce vero fymptomatibus judicatu eft facillimum; quod fucci vitales non tantum dyfcrafia quadam laborent; verum etiam tardiori ac difficiliori progreffu per vifcera abdominis, ac venam portæ ferantur: hinc ob debilitatum partium folidarum tonum in inferioribus inteftinis ftagnent, & per alvum copiofius egerantur. Quum autem in tali rerum ftatu vires corporis magis magifque profternantur, & futuræ cachexiæ omnino metus fit: eo refpiciendum erit, ut hæc mala remediis pharmaceuticis pariter ac diæteticis quam ocyffime tollantur. Hoc fine confultiffimum erit, humores, qui abundantia ac ebullitione, teftante pulfu, peccant, tufa in brachio vena imminuere; & fic eofdem à partibus inferioribus, quæ infigniter labefactatæ videntur, derivare. Tum ad ufum aquarum mineralium defcendere oportet: quas inter Carolinas thermas, licet jam antea infigni cum emolumento fuerint potæ, iterum commendare haud poffum; quoniam de illis metuo, ne debilitatas jam partes magis labefactarent, atque hæmorrhoidum fluorem redderent copiofiorem. Magis arrident acidulæ Schwalbacenfes aut Spadanæ; quippe quæ deftructum partium folidarum robur iterum reftituendi, præclaram vim obtinent. Has autem parciori quantitate, & prioribus diebus mane menfuræ circiter dimidiæ pondere potare conveniet, deinde portionem augere: non minus fub earum potatione inter paftum acidulis Selteranis, fi illarum binæ partes cum una vini Rhenani aut Mofellani parte fuerint permixtæ, uti; & ex ultimo hauftu fexaginta Elixirii balfamico-ftomachici guttas adfumere expediet. Et denique fub hac curatione, abfoluta ciborum digeftione, in aëre fereno corpus movere præftabit; probe arcendo omne frigus, ne exinde pori corporis conftringantur. Quod fi vero haud arriferint hæ acidulæ; in earum locum Selteranæ commode fubftitui poterunt.

Pridie autem, antequam inchoëtur hæc curatio, alvus ducenda erit leni laxante, quale drachma una magnefiæ bene præparatæ, cum eadem quantitate falis amari permixta conftituit. Hoc etiam ipfi aquarum potui, fingulis fex vel feptem diebus interponi; & abfoluta potatione repeti debet. Poft hanc vero medicationem confultiffimum fore judico, ut illuftriffimus æger ob nimiam fanguinis abundantiam bis vel ter quotannis, maxime circa æquinoctia, venam vel in brachiis, vel pedibus tundendam præbeat, & inde fex vel octo cruoris uncias detrahendas curet. Non minus operæ erit pretium, quavis hebdomade bis vel ter dofin quandam pulveris mei præcipitantis, liquoris anodyni quindecim guttulis nupti, vefperi ex hauftu aquæ frigidæ adhibere: quippe qui acres humores attemperandi, æftum internum fopiendi, & placidum fomnum reftituendi, egregiam poffidet virtutem. Hungaricum autem vinum, cum fanguinem vehementer commoveat, aut plane fugiendum, aut parca faltem bibendum eft quantitate: nec nimium indulgendum meditationibus, aliifque mentis laboribus; fed potius corporis exercitio eo magis ftudendum. Quæ fi rite obfervaverit perilluftris æger; non dubito, quin voti fui in recuperanda fanitate futurus fit particeps.

CASUS XXVII.

De pathematibus ex hæmorrhoidum turbis.

VIr quidam, feptem & quadraginta annorum, illibata olim gavifus valetudine, tribus abhinc annis colicis inteftinorum doloribus, alvi obftructione, ac humorum urgafmo ftipatis laborare cœpit. Hos magis invalefcentes, ac fæpius recurrentes confultus medicus modo refrigerantibus, modo calidioribus, maxime caftorinis oppugnavit remediis: fed cum fpes vota fefelliffet; æger ipfe medicos fcriptores aggreffus, relatum legit, colicam hæmorrhoidalem ex fanguine cum excrementis reddito potiffimum cognofci. Hinc cum ipfe fua ftercora cruore permixta obfervaffet; fe tali omnino laborare colica credidit; fed negavit id ordinarius medicus, & fanguinis excretionem ex arrofis forfan ob humorum acrimoniam inteftinorum vafculis derivans, pertinax inhæfit fuæ medicationi; quam remediis humores mundificantibus, effentia antimonii, lignorum, fpirituofis, aliifque in flatulenta colica adhiberi vulgo folitis hactenus inftituerat. Malum interea magis magifque increvit, & æger aliquando peregre factus, lecto plane affixus fuit. Quare alterius medici opem flagitavit, qui omiffis calidioribus medicinis, ac ipfo cerevifiæ potu, ipfum aquam vino nuptam potare, ac præviis Sedlicenfibus aquis, Selteranas acidulas adhibere juffit; & denique pilulas Stahlianas propinavit: quæ cum acidulis iftis multam faburram, cruore coagulato, corruptoque permixtam per alvum eduxerunt. Inde perfuafus æger, morbum ex hæmorrhoidum turbis fuiffe fubortum, alius iterum medici curæ fe tradidit: ex cujus confilio, quod fub Litt. A. adnexum deprehendetur, ufum pilularum Stahlianarum continuavit; & hocce anno circa utrumque æquinoctium venam præbuit tundendam. Verum enim vero cum negotiis obrutus, crebris animi affectibus indulfiffet; non omnino potuerunt rite fuccedere hæmorrhoides: licet etiam noviffimo menfe Julio, cruor copiofus circa novilunium fponte dejectus, fpem futuri fluoris facere videretur. Tum enim brevi poft, accedente forfan diætæ vitio, redierunt alvi obftructiones pariter, ac colici dolores. Neque tamen minus fperavit

æger, fore ut miſſo circa inſtans autumnale æquinoctium ſanguine evaneſcerent hæ moleſtiæ: & factum etiam eſt, ut eodem die, quo vena erat incisa, circa veſperam, alvus fieret fluxilior. Vocatus poſtridie prior ac ordinarius medicus conſervare voluit alvi fluxum, & hoc fine dedit Elixirium proprietatis cum Rhabarbaro; non minus loco pilularum Stahlianarum, quas improbavit, infuſum atque pulverem, ſub Litt. B. recenſitum ordinavit. Sed male exinde habere cœpit æger; omnibuſque viribus deſtitutus, extra lectum commorari haud valuit: nihilo tamen ſecius præſcripta hæc remedia per quatuor hebdomades uſurpare debuit; donec tandem eadem pertæſus, ad uſum pulverum vitalium, antiſpaſmodicorum, ac eſſentiæ amaræ Hallenſium confugeret. Cum autem ex hiſce etiam remediis graves humorum ebullitiones, quin & narium hæmorrhagias incurriſſet: iis quoque miſſis, ſolum antiſpaſmodicum pulverem, ſub Litt. C. deſcriptum, adhibere cœpit. Neque vero hic ſolus ſuffecit; ſed potius moleſtiſſimi ructus, qui omnem eripiebant ſomnum, & ægrum ſedendo in lecto noctem tranſigere cogebant, aſſidui inhærebant. Hinc in manus ejus forſan veniebant remediorum Hoffmannianorum recenſiones; ex quibus, cum primas vias multis cruditatibus obſeſſas crederet, primum adhibuit ſal minerale aperitivum, quod etiam multas fæces atque ſordes per alvum duxit. Tum quoque Elixir ſtomachale atque viſcerale uſurpare cœpit, interpoſito quavis veſpera, pulvere antiſpaſmodico: & inde optime habuit, præſertim cum loco cruoris atri coagulati, quem antea per alvum reddiderat, noviſſimis diebus larga pituitæ, florido ſanguine permixtæ excerneretur copia. Hinc ſpem fovet certiſſimam, fore ut ex Illuſtris Hoffmanni conſilio ſanitatem recuperaret; quod hiſce anxie flagitat. Ipſe cæterum ab omnibus capitis doloribus immunis deprehenditur, nec ulla viſcerum labe laborare videtur: contra vero à tenaci muco, aſperæ arteriæ incumbente, & pharyngis dolorem inducente multas patitur moleſtias. Hic enim laborioſo conatu exſcreari debet; excretus falſum refert ſaporem, atque noctu ſæpiuſcule, tuſſim excitando, ſomnum turbat; qui alias ſatis tranquillus obſervatur. Sed appetitus tantum non totus eſt proſtratus; abhorret omnem carnem, ac juſcula inde confecta; nec niſi pulte farinaceo, juſculis hordeaceis, ac cereviſia calidiori veſci poteſt. Denique nec ignorari oportet, ipſum ex pediluviis, aut clyſteribus domeſticis, quibus nonnunquam uti ſuevit, egregium percipere allevamentum.

Litt. A.

Conſilium Medici.

Moleſta, quibus æger immaniter tractatur, ſymptomata non niſi ex hæmorrhoidum minus felici ſucceſſu originem ſuam trahunt. Quæcunque enim illorum huic cauſſæ minus propria videntur ac eſſentialia; ea certe perverſæ medendi rationi in acceptis ferenda ſunt. Hinc ante omnia hortor, ne contraria in uſum vocentur remedia, nec talia uſurpentur, quæ hæmorrhoidalem fluxum vel nimis promovendi, vel ſufflaminandi facultate pollent, aut humores graviter commovent: ſed conſultum potius erit, blandis temperantibus, diſcutientibus, ac evacuantibus uti. Cui quidem ſcopo accommodatiſſimas judico pilulas balſamicas, numero quindecim matutinis interdum capiendas horis: quippe quæ non quidem violenter alvum movent, ſed blande moliuntur, & omnea præterea humorum ſopiunt commotiones. Præterea in orgaſmis ſanguinis compeſcendis egregium uſum ſpondet pulvis antiſpaſmodicus; granis quindecim vel viginti bis vel ter quotidie aſſumendus. Et ſi forſan, more his adfectibus, incongrua medicatione tractatis conſueto, flatulentæ ſupervenerint moleſtiæ: bis quotidie triginta guttulæ mixturæ carminativæ, quæ ex eſſentiæ pimpinellæ albæ uncia dimidia, & caſcarillæ drachmis duabus conficitur, adhiberi poterunt. Cavendum autem à medicaminibus ſpirituoſis, pariter ac multo aquarum mineralium maxime Sedlicenſium uſu: quippe quæ majorem inferent noxam, quam utilitatem. Contra vero diætæ, non quidem nimis ſcrupuloſæ, ſed tamen exactæ, & præſertim corporis motui inſiſtere; & bis quotannis ex vena in pedibus ſecanda, quinque vel ſex cruoris uncias detrahere oportet. Quæ rite obſervata felicem mali exſtirpationem pollicentur.

Litt. B.

Recipe radicis taraxaci, ſcorzoneræ, graminis, polypodii ana unciam, cichorei, lupuli ana unciam ſemis, herbæ ſcolopendrii, agrimoniæ, cuſcutæ, hepaticæ nobilis, chamædrios ana manipulum, ſummitatum abſynthii Pontici, fumariæ, florum Bugloſſæ, cichorei ana manipulum ſemis, ſeminis fœniculi drachmas tres, paſſularum minorum unciam ſemis: inciſa coquantur vaſe clauſo, in ſeri lactis, aquæ cichorei ana libra una cum dimidia ad ſufficientem extractionem: colentur unciæ quindecim: d. ad vitrum.

Recipe tartari vitriolati drachmas duas. Div. in 6. p. S. *Eröffnende Pulver.*

Litt. C.

Recipe tartari vitriolati, nitri depurati ana unciam ſemis, cinnabaris antimonii præparatæ grana quinquaginta. M. F. pulvis antiſpaſmodicus.

Conſultatio.

Quantum quidem ex morbi hiſtoria, copioſe pariter ac eleganter deſcripta colligere licuit: omnia, quibus æger adficitur ſymptomata, dolores, ſpaſmi & flatulentiæ ex humorum ſtagnatione, in vaſis meſaraicis, maxime hæmorrhoidalibus, inteſtinum colon atque rectum cingentibus facta, ſuos omnino mutuantur natales. Stagnationi vero huic generandæ ſatis efficaces cauſſæ fuerunt temperamentum ægri ſanguineum, vita ſedentaria, multi mentis labores cum meditatione juncti, ac frequentes animi commotiones. Vehementer autem doleo, morbum iſtum à medico primum, qui illius cauſſas minus recte perſpexiſſe videtur, tractatum; deinceps vero per tot, varioſque medicorum auſus ferme corruptum fuiſſe: cum meo quidem arbitrio ſtatim ab initio, venæ ſectione in pede, moderato corporis exercitio, acidulis Egranis, pulveribus nitroſis, atque balſamicis pilulis, feliciter ſuperari, & hæmorrhoidum ſucceſſus promoveri potuiſſet. Quemadmodum enim in hiſce adfectibus fluxu hæmorrhoidali nihil ſalubrius deprehenditur: ita nec ejuſdem perverſa tractatione eſt pernicioſius quicquam: quorſum mala vivendi ratio, remedia calidiora, atque commoventia pa-

riter,

riter, ac copiosa refrigerantia; nitrosa, ac denique cuncta, quæ tonum ventriculi labefactant, pertinent. Hac etiam ratione, decoctum illud sub Litt. B. communicatum, licet in certis casibus virtute sua minime destituatur, tamen in præsenti malo majorem ventriculi debilitatem induxit, & ideo, vitiata digestione, ructuum generationi insignius dedit augmentum. Idcirco cum non solum ventriculus, ac intestinorum canalis atonia laborant, verum etiam totius corporis vires prostratæ videantur: perarduum omnino erit, funditus exstirpare malum, præsertim quum hyemalis accedat tempestas, qua horum morborum curationi minus deprehenditur opportuna. Neque tamen minus, quo dictis regionibus naturale restituatur robur; consultissimum judico, ut æger mane intra lectum pariter, ac hora quarta pomeridiana liquoris mei anodyni mineralis, binis partibus cum una Elixirii stomachici remixti triginta guttulas, ex ea, quam sexta mensuræ pars capit, aquæ frigidæ quantitate, successivis tamen assumat haustibus. Extrinsecus regionem ventriculi balsamo meo vitæ aliquoties de die inungere; & alvum segnem injectione clysterum domesticorum moliri conveniet. Potui ordinario minus idoneam existimo cerevisiam; sed hujus in locum, si tulerit ventriculus, commendarem decoctum ex hordei excorticati manipulo uno, radicis scorzoneræ, & cornu cervi raspati ana uncia una, radicis cichorei drachmis duabus confectum; quæ species in tribus aquæ mensuris ad consumtionem tertiæ partis coquuntur, percolantur, tum quinque olei de cedro guttulæ adduntur, & hoc decoctum quarta vini Rhenani parte permixtum pro potu inserviat. Præterea animi tranquillitati, quantum fieri potest, studere; corpus in æquali calore conservare; ac inter cibos crebro jusculis, ex carnibus gallinarum, vitulinis cum succo citri paratis, aut ex aquæ duabus partibus, vini una parte, mica panis, cumino & sacchario confectis vesci oportet. Et hæc sunt quæ proponenda duxi; optassem tamen, ut adhuc in morbi historia commemoratum fuisset, qualis matutino præsertim tempore feratur pulsus? qui si forsan fuerit celer, indicaret calorem lentum & hecticum, & spem reconvalescentiæ longe minorem faceret.

CASUS XXVIII.

An pathemata spasmodica hæmorrhoidalia à pilulis Becheri cum resina jalappæ permixtis prognasci possint?

Strenuus quidam Centurio, annorum quadraginta, temperamenti sanguineo-cholerici, habitus corporis spongiosi & succi pleni, nullis unquam naturalibus hæmorrhagiis adsuetus, nisi quod semel ante quatuor annos hæmorrhoides fluentes, sed mox iterum evanescentes passus fuerit, nec venas secandas præbere solitus, quatuor circiter abhinc mensibus incidit in nauseam, mane potissimum vomendi conatu junctam, nec non adpetitus prostrationem, alvi obstructionem, atque lancinantes tensivosque dorsi & abdominis dolores. Consultus medicus exhibuit protinus quindecim grana pilularum balsamicarum Becheri, cum quatuor granis resinæ jalappæ præparatæ, sive cum pineis tritæ acuatarum; ex quibus aliquoties alvum satis large deposuit. Neque vero ullum symptomatum exinde percepit levamen; sed accedebant præterea spasmodicæ dorsi ac imi ventris tensiones, circa os sacrum maxime adfligentes, stupor crurum, continuus tenesmus, anorexia, ructus, vomitus, alvi obstructio, atque quædam circa anum irritatio, ac si solidius ipsi inhæreret corpus, quod excrementorum exitui obicem poneret. Superveniebat denique febris lenta, & post dictorum symptomatum remissionem adhuc perdurabat instar tertianæ: siquidem alternis diebus, horis pomeridianis brevi horrore, cum subsequente notabili calore adoriebatur. In tali rerum statu protinus ab initio, ad imminuendam plethoram, & præcavendam inflammationem, vena in pede tundebatur, non sine insigni symptomatum levamine. Nec extrinsecus sine fructu in usum vocabantur frictiones abdominis cum spirituosis, clysteres, fomentationes per insessum: ad febrim extinguendam propinabantur potiones ex aquis diapnoicis cum succo citri, conchis, antimonio diaphoretico, liquore anodyno minerali confectæ; & cum nonnunquam pavores ac subsultationes tendinum accederent, pulveri lumbricorum terrestrium nuptæ: non minus dabantur pulveres ex absorbentibus, salibusque neutris concinnati, & ob dolorum vehementiam versus noctem cum uno vel altero massæ pilularum de Cynoglossa grano permixti. His paulatim obsecundabant symptomata, & desinebant tandem in cœcas hæmorrhoides, parum cruoris fundentes: sed adhuc restabat, ut post quamvis, etiam naturalem, eamque largiorem alvi excretionem, dolores intestinorum commoverentur. Quamobrem, ut partim relaxatis venæ portæ vasis robur restitueretur, partim febris lenta præscinderetur; adhibebantur roborantia, & quidem modo pulveres ex salibus neutris, absorbentibus, aliquot croci martis antimoniati granis, & flavedine corticum aurantiorum parati; modo tinctura martis tartarisata Ludovici & Lemery; modo electuaria ex conserva rosarum rubrarum, corticum aurantiorum, pulvere cascarillæ, tartaro vitriolato Tachenii, floribus salis ammoniaci, & syrupo cinnamomi confecta. Hinc etiam factum est, ut remittente febre, æger pristinæ redderetur sanitati, atque suis muneribus vegetus iterum fungi potuerit. Verum enim vero haud ita pridem, prævia corporis incalescentia, eadem revertebantur symptomata; sed post datos pulveres ex conchis citratis, & salibus neutris protinus remittebant. Tum adhibuit æger quædam ab alio medico remedia; ex quibus non solum pejus habebat; sed quoque post aliquod tempus, bis ex improviso gravi mentis deliquio prehendebatur. Quod licet tactis præcordiorum frictionibus, ac calidis fomentationibus brevi tempore expugnaretur: tamen succedebant vertigo, ructus crebri, dorsi dolores, atque coryza. Hinc misso ob instans æquinoctium ex vena in pede incisa sanguine, ventriculi regioni imponebatur emplastrum de cumino & crusta panis, cum oleo menthæ malaxatum; interne dabatur sal digestivum Sylvii, oleo corticum aurantiorum nuptum; & essentia corticum aurantiorum, spiritu nitri dulci, & salis ammoniaci anisato permixta. Et sic debellata sunt hæc symptomata; nisi quod ructus ac vertigo adhuc nonnunquam infestent. Neque tamen minus ad salvandam medici famam in quæstionem venit:

1. Num memoratum laxans, quod pilulæ balsamicæ cum resina jalappæ acuatæ constituebant, adeo violentum ac drasticum vocari mereatur purgans;

gans, ut excitandis, quæ ægrum cruciarunt, symptomatibus solum suffecerit?

2. Anne potius præsens affectio fuerit colica hæmorrhoidalis?

3. Utrum in illa venæ sectio fuerit salubris, nec ne?

4. Num ex fontium medicatorum, præsertim Triburgensium, aut Pyrmontanorum usu, perfectam mali curationem liceat expectare?

Responsio Consultatoria.

Communicatus mecum casus, & in illo quædam quæstiones fuerunt propositæ; quarum primæ satis facturus, non possum allegatum purgans, in viro quadragenario exhibitum, pro tam violento habere, ut præsentem morbum excitaverit, aut magis adauxerit: cum non solum pleraque symptomata, jam ante illius usum præsto fuerint; verum etiam resina jalappæ cum amygdalis sive pineis trita in intestinis haud coagulari potuerit. Contra vero si consideravero, ægrum nostrum ob sanguineum temperamentum, diætam lautam, intermissam venæ sectionem, & alias forsan caussas, insignem sibimet contraxisse sanguinis abundantiam, quam natura etiam aliquot abhinc annis per hæmorrhoidalem fluxum imminuere tentavit: facile intelligo, omnium symptomatum caussam ex cruore in vasis hæmorrhoidalibus internis accumulato esse derivandam. Dum enim ille in dictis regionibus stagnavit, tumorem primum in intestino recto progeneravit; exitu vero per hanc viam denegato, ad vasa venæ portæ subinde regurgitavit, & sic humorum circulum in visceribus imi ventris reddidit inæqualem. Quamvis igitur dictæ pilulæ tantæ haud fuerint efficaciæ, ut sanguinis per venas sedales excretionem promovendo, mali symptomata sustulerint: tamen nullo modo pro horum caussis haberi possunt. Et rectissime egit omnino consultus medicus, quod per venam in pede tusam, humorum molem imminuere; atque clysterum & fomentationum ope fluxum hæmorrhoidalem revocare tentaverit. Enim vero neminem, in frequenti artis exercitio versatum fugiet, quanta diuturna pariter ac periculosa mala suboriri soleant, si cruor in intestinis inferioribus stagnaverit, & exitu per anum destitutus, intestinorum tunicas nimium distenderit. Inde enim pleraque spasmodica hypochondriacorum, ad quorum classem noster etiam ægrotus pertinet, symptomata, curatu difficillima suos mutuantur natales.

Quamobrem præsentem morbum, juxta alteram quæstionem, non tantum pro colica hæmorrhoidali, sed etiam affectu spasmodico, totum intestinorum volumen, ventriculum atque mesenterium occupante habendum esse arbitror. Mentis vero deliquia non nisi à cruoris circulo per cordis ventriculos retardato originem trahunt; quod circuitus impedimentum humoribus magno impetu, in cordis dextrum ventriculum pariter ac auriculam compulsis, & has partes insigniter distendentibus debetur. Neque enim polyposa adhuc metuo concrementa cum pulsum nondum intermittentem, nec spirationem post corporis motum anxiam ac difficilem esse, ex morbi historia percipio.

In tali rerum statu, ad tertiam responsurus quæstionem, adeo necessariam judico venæ sectionem in tam sanguineo subjecto, ad hæmorrhoidalem evacuationem prono, ut ejus omissionem pro principali omnium symptomatum caussa, omnino agnoscendam esse credam.

Et quod denique quartam attinet quæstionem: certissimum est, præsens malum absque thermarum, balneorumque usu, nec non aëris mutatione & pertinaci victus observatione nunquam sublatum iri. Quare commendo thermas Carolinas, futuro vere potandas, & tum balnea Tœplicensia adhibenda: quippe quæ ad tollendos hosce morbos sæpius deprehendi præstantissima. Cæterum à potu vinoso atque cerevisiario abstinere, & sola aqua uti; ac præter venæ sectiones, pulveres absorbentes interdum adhibere conveniet.

CASUS XXIX.

De malo hypochondriaco.

Vir annos triginta natus, decimo jam quinto ætatis anno peculiari affectu infestari cœpit. Nimirum singulo vere ac autumno, mane potissimum sub frigidiori tempestate, molesti ardores, ac pustulæ scorbuticæ faciem, manus atque pedes obsidere sueverunt; quibus ventriculi rosio, ac insignis edendi cupiditas supervenit; sumtis autem cibis, vel radice aristolochiæ rotundæ protinus remiserunt omnes molestiæ. Successu temporis narium hæmorrhagiæ, non sine levamine, accesserunt: ex quibus æger, qui præterea staturæ longioris, habitus strictioris, vasisque capacioribus instructus est, pro tabis pulmonalis candidato judicabatur. Hinc singulo mane lac caprinum, postea vaccinum calide potare debebat: sed paullo post in hypochondriacas incidebat passiones. Quæ, licet primum corporis exercitio mitigari potuerint, tamen paulatim magis magisque invalescebant; & accedente ob cholericum, quo pollet, temperamentum crebra iracundia, tandem æstu potissimum volatico, ac oculorum caligine, semet exserebant. Potavit igitur, suasu quorundam, per binos successive annos, acidulas Egranas, & quidem frigidas satis copiosa quantitate, cum addita martis limatura; sed tantam exinde ventriculi debilitatem sibimet contraxit, ut jejunus insigni præcordiorum anxietate, artuum tremore, ac canina ferme fame corriperetur; neque etiam minus sumtis epulis male haberet. Hinc variis porro curationibus improvide tractatus, majorem successive symptomatum hypochondriacorum vehementiam tolerare cœpit; nisi quod alvus nunquam obstructa, sed semper laxa fuerit. Tandem ob atrocem utriusque hypochondrii tensionem, medici immedicabilem jecinoris atque splenis infarctum suspicabantur. Nihilo tamen minus, cum post adhibitas tincturas, ac pulveres antihypochondriacos semper aliquale mali levamen sequeretur; & institutis circa æquinoctia in pedibus venæ sectionibus, catarrhales plerumque narium ac pectoris affectiones succederent, cum subsequente corporis & animi alacritate: non omnem salutis spem abjecit æger. Quare potius, quoniam crebri ructus, ac vomendi conatus ipsum invadebant, purgantibus primum sibi consulere putabat: quæ cum magis debilitare viderentur ventriculum, ad vomitoria confugiebat; neque vero ex his obstructiones atque tensiones ventriculi ac hypochondriorum penitus remittebant. Tum forsan incidebat in lectionem scriptorum Hoffmanni diæteticorum, & cum legisset, præstantissimam ac universalem ferme in aqua latere medicinam: singulo mane infusum theiforme, quod veronicam, scordium, atque trifolium

foliûm habebat, larga & fere duarum mensurarum quantitate, inter obambulandum, & fumum Nicotianæ fugendum potare cœpit. Hinc mucus, qui antea in ventriculo ac circa cordis scrobiculum, veluti impactus erat, emolliri videbatur; & licet præcordiorum anxietates accederent, tamen gaudebat, quod majori facilitate absque nausea, si capite inclinato hypochondria comprimebat, vomere potuerit Non minus vespertino tempore post levissimum corporis motum, saburra acidissima sponte eructabatur: qua excreta, spiratio facillima succedebat, atque præcordia quasi exinanita videbantur. Idcirco continuabat decocti illius potationem mane pariter ac vesperi; & inde matutino tempore copiosissimam pituitam, meridiano autem acidam duntaxat ac biliosam saburram vomitu reddebat. Sic emollita ventriculi regione, restabat adhuc hepatis pertinacissima obturatio, ac vehementissima inflatio: sed hanc etiam tandem relaxabat, dum illam regionem, vinculis perpetuis constrictam; post potas calidiores aquas, manu fortius comprimebat, & sic incarceratum ibidem mucum, vomitu excernere poterat. Abhine novissima æstate ad thermas Carolinas adiit, iisdem mali reliquias expugnaturus: at his nunquam ducebatur alvus, nisi vesperi pilulas balsamicas, mane sal Epsomense sumeret, aut clysteres sibi infundendos curaret; sed omnis aqua, quam singulo mane quadraginta vasculorum quantitate potabat, cum multo viscido ac bilioso mucu per vomitum eructabatur. Hinc domum reversus iterum, potationem infusi theiformis supra allegata-ratione continuavit, & nonnunquam pulveres absorbentes interposuit: quo tandem factum est, ut utrumque hypochondrium, ac regio circa cordis scrobiculum ab omni muco libera, & quasi vacua redderentur. Non minus vomitus jam fiunt rariores; & mane atque vesperi sæpius nulli: contra vero post corporis motum à meridie institutum, plerumque biliosa acris saburra ex ore fertur; licet tum nôn potetur infusum. Interim nondum ab omni molestia liber est; sed his potissimum adhuc infestatur symptomatibus.

Namque primum tonus ventriculi ac reliquorum viscerum adeo labefactatus est, ut, si per aliquod tempus federit æger, protinus inflativis ventriculi atque scrobiculi cordis doloribus, spirandi difficultate, ac pressorio in oculis sensu afficiatur, & inter respirandum flatus in sinistro hypochondrio instar aquarum fluctuent: donec vel per superiora, vel inferiora eructentur. Quæ vero symptomata, præcordiorum atque abdominis fortiori constrictione aliquantulum mitigare potest. Hora nona matutina, post præviam oscitationem, atque corporis languorem, molesta ventriculi rosione infestatur; quæ quidem fumto similæ frusto, vel pulvere absorbente paululum remittit, sed remanet tamen avida ciborum adpetentia ad prandium usque. Tum vero excipiunt ventriculi inflationes, gravis spiratio, & omnium actionum torpor: ac denique hora pomeridiana quarta, post institutum corporis motum, aeris biliosa saburra eructatur. Si sub epulis potaverit vina dulcia, aut Hungaricum; molestam in œsophago sentit titillationem: quæ, fumto Rhenano invalescit, & avidiori fame stipatur. Fortiorem ingressum insequuntur obtusi & tensivi utriusque hypochondrii dolores: sæpius quoque, laxata potissimum alvo, molestæ tractiones ab humeris ad cervicem ascendunt, quæ collum distorquendo, caput instar emprosthothoni, deorsum & simul antrorsum flectunt. Neque porro minus tensiva titillatio nonnunquam percipitur in dextro hypochondrio juxta ventriculum, ubi forsan vesicula fellea residet; quæ sæpenumero ad ipsa usque extenditur labia, cum peculiari eorundem motitatione, suctionem fumi Nicotianæ æmulante; atque violenta pedis dextri agitatione. Videtur ea regio adhuc muco quodam obstructa, spasmis ab hoc veluti liberanda: quod si vero acida ac biliosa eructetur materies. aut sternutamenta accedant, remittunt hæ molestiæ. Mitiffimæ non minus observantur post sumtas pridie pilulas balsamicas; sed, quod notatu dignum est, acerbiores antecedunt alvi dejectionem, qua facta iterum mitigantur. Neque etiam ignorari oportet, hasce affectiones pro varia tempestatis ratione admodum diversas existere: hac enim pluviosa, torpidus ac languidus observatur æger: sicuti etiam, cœlo existente sereno, longe vegetior deprehenditur. Jam quoque absque ulla molestia infusum theiforme ex veronica, melissa, fœniculo, salvia & millefolio confectum potare potest: cum ventriculus olim non nisi amarulentas tulerit herbas, aut agrimoniam. Diætam cæterum per aliquot annos exactiorem observat, nec acida, lacticinia, poma &c. ob inde inductam vehementiorem ventriculi fermentationem, nec eundem ob finem cerevisiam Löbeginensem assumit; sed pro potu ordinario, cerevisia lupulata, cornu cervi raspato permixta, cum fructu uti fuevit.

Consultatio.

Ex iis, quæ de adversa ægri cujusdam valetudine, mihi perscripta sunt, facile intellexi; illam omni jure passionis hypochondriacæ, quæ maximum medicorum est scandalum, mereri nomen. Quamvis autem hisce temporibus frequentissimum deprehendatur illud malum: attamen pauci sunt medicorum, qui illius originem, caussam ac veram sedem rite perspexerint; quemadmodum ex variis, quas fovent, opinionibus luculenter patet. Quidam enim passionem eam ex obstructione vasorum in mesenterio capillarium, alii ex infarctu splenis; alii ex saburra acida, viscida atque biliosa ventriculi derivant; alii denique omnia spasmodica, quæ præsto sunt, symptomata pro salutaribus naturæ habent moliminibus, quibus humores superfluos ac stagnantes per venas sedales eliminare intenderet, sed voto suo sæpius privaretur. Verum enim vero, mea quidem sententia, atrox hoc malum non nisi perverso, quin imo inverto ventriculi ac intestinorum motui peristaltico debetur, qui in harum valde nervosarum partium spasmodica ac convulsiva contractione non minus, quam earundem atonia atque resolutione consistit. Quemadmodum enim ab integra, & naturali ventriculi ac intestinorum peristalsi, deb ta ciborum concoctio, succi chylosi legitima secretio, ac fæcum alvinarum salutaris exeretio dependet: ita è contrario ab eodem motu peristaltico, per humores in flexuris, plicis atque valvulis intestinorum stagnantes, perverso ac labefactato, non solum dictæ harum partium functiones admodum destruuntur, verum etiam multi flatus atque spasmi progenerantur, qui per consensum cum reliquis nervosis partibus, universum corpus in tristem violentorum motuum rapiunt societatem.

Quamobrem crebra compertum habeo experientia, hypochondriacam hanc passionem ab iis caussis, quæ nervosarum illarum partium tonum ac elaterem destruendi facultatem possident, facillime

gene-

generari. Hujus generis sunt diuturnus mœror, gravis terror, vehemens refrigeratio, potus frigidus, maxime post iram, terrorem, violentos vomitus ac alvi dejectiones, aut corporis incalescentiam ingestus, largior ciborum acidorum assumtio, frequens purgantium fortiorum usus, inordinatus aquæ frigidæ & acidularum potus, ac denique opiatorum & adstringentium in cohibendis fluxionibus sanguinis, alvi profluviis, & febrium accessionibus abusus. Non minus huc sæpenumero contribuit nativa generis nervosi, & præsertim ventriculi & intestinorum debilitas; quæ etiam nimiis sanguinis profusionibus, multis vigiliis, immodicis meditationibus, laboribus mentem fatigantibus, vitæ sedentariæ, maxime quæ corpore incurvato fit, vehementi hypochondriorum compressioni, quæ maxime in sexu sequiori per vestimenta compressoria locum habet, haud raro in acceptis ferenda est. Hæ nimirum caussæ, præsertim si plures illarum concurrant, adeo destruere valent saluberrimum ventriculi & intestinorum elaterem; ut, nisi tempestivæ ferantur suppetiæ, noxiosissimum illud, quod hypochondriacum vocant malum, presso insequatur pede. Quam arduum vero sit, ejusmodi ex vitio partium solidarum propullulantes morbos funditus exstirpare; iis, qui in frequenti artis versantur exercitio, erit notissimum.

Quod si igitur eas perpendam caussas, quæ morbum istum in nostro produxerunt ægroto: has inter semet offerunt crebræ narium hæmorrhagiæ, in juventute toleratæ, vita sine motu deses, multi mœrores ac solicitudines, perversus acidularum Egranarum cum limatura martis, nimia quantitate, & frigide potarum usus, & sæpius data purgantia. Hisce enim tonus ventriculi & intestinorum adeo læsus ac inversus fuit; ut flatus ad superiora compulsi, in flexuris coli potissimum intestini, quæ in utroque hypochondrio deprehenduntur frequentissimæ, subsisterint, & tali ratione alvinæ obstructionis, ructuum, anxietatum, vomendi conatuum, atque tam violentarum dextri maxime hypochondrii inflationum, luculentas suppeditent rationes. Hinc vero, cum flatus ac motus humorum ad superiores magis regurgitarunt partes, æger ex vomitibus se levatum iri putavit: sed nec his conatibus subscribere possum. Licet enim vomitus illi lenioribus duntaxat subsidiis, atque copioso infusorum calidiorum potu provocati, & nonnunquam etiam symptomatum levamen intulisse fuerint visi: nihilo tamen secius inversio motus peristaltici iisdem longe pertinacior reddita est. Neque ideo mirum, quod thermæ Carolinæ, per vomitus semper redditæ, spem fefellerint.

Ut vero desiderio ægrotantis satis fiat, & præsertim labefactatus ventriculi ac intestinorum tonus, qui omnium symptomatum primum est fundamentum, corroboretur: convenientissimam judico sequentem medicationem. Primum quidem rectæ vivendi rationi, uti hactenus factum est, ulterius insistere; & præsertim animi tranquillitati, ac corporis moderato exercitio probe studere conveniet. Deinceps bis quotannis, Martio nimirum ac Septembri mensibus, sub cœlo sereno, prævio pediluviorum usu, quinque, vel sex cruoris ex vena in pede tusa detrahantur unciæ; sed eo potissimum tempore cibi concoctu difficiliores fugiantur, & aër frigidus omni arceatur studio: alias enim facillime defluxiones, quin & febres catarrhales suboriuntur. Post venæ sectionem autumno institutam, per decem dies singula vespera decem mearum pilularum balsamicarum capiantur: mane vero drachma una salis mei aperitivi, in haustu aquæ mineralis, vel Tonstadianæ, vel Selteranæ, vel Egranæ tepidioris soluti assumatur; & tum quædam vascula infusi Theiformis ex veronica, Salvia, melissa, & fœniculo parati hauriantur. Denique ex ultimo sub epulis haustu adhibeantur sexaginta guttulæ mixturæ balsamicæ, quæ sic se habet: Recipe essentiæ corticum aurantiorum recentium, tincturæ tartari, essentiæ gentianæ rubræ ana drachmas duas. M. Ex hac enim curatione idem resultabit emolumentum, quod ab usu thermarum vel acidularum expectare licet. Præterea singulo octiduo memoratæ superius pilulæ semel assumantur mane; & post meridiem non minus, ac circa vesperam præcedentis diei, drachma una salis aperitivi, cum dimidia lapidum cancrorum capiatur. Contra ventriculi inflationem, & præcordiorum anxietatem, non efficacius erit subsidium, quam tinctura corticum aurantiorum, cum spiritu nitri dulci, aut liquore meo anodyno, essentia castorei, ac oleo florum chamæmeli, vel millefolii vero permixta, & sexaginta guttis ex aqua menthæ, vel fœniculi propinata. Iisdem molestiis convenientissimam etiam opem feret cataplasma, ex pane secalino, absynthio, mentha, baccis juniperi, caryophyllis, cumino & chamomilla Romana cum vino paratum, & calide circa ventriculi regionem adplicatum: quippe quod non solum flatus discutiendi, verum etiam lenem sudorem movendi, egregiam possidet virtutem.

Ad infringendum porro, quod in ventriculo hospitari videtur, acidum, abs re erit, nonnunquam vel ante epulas, vel hora quinta pomeridiana drachmam dimidiam lapidum cancrorum præparatorum, unicæ olei de cedro guttulæ nuptorum ex aqua frigida adhibere. Si vomitus, alvi profluvium, aut dolores intestinorum accesserint; operæ pretium erit, decem vel mearum balsamicarum, vel aloëphanginarum pilularum, extracto rhabarbari permixtarum, unicum theriacæ cœlestis, sicuti illam in notis ad Poterium parandam docui, granum addere, & nonnunquam devorare. Quod si denique hæmorrhoidalis fluxus indicia, aut tumores ani adparuerint: partim ani vi sellæ perforatæ fomentationes, partim hirudinum adplicationes insigniter proderunt.

CASUS XXX.

De affectu hypochondriaco.

Illustrissimus quidam comes, annum jam agit ætatis suæ quadragessimum primum, temperamenti est sanguineo-melancholici, habitus corporis strictioris, succi pleni, sed pallidi faciei coloris. Prandio utitur opiparo; cœna nulla; & pro potu ordinario aquam bibit vino nuptam, vernali autem ac autumnali tempore infusum theiforme forbillare suevit. Vesperi post cœnam indulget fumo Nicotianæ, quantum illius, quam Canaster dicunt, quatuor vel quinque fistulis sugere potest: exinde enim alvum non minus quam flatuum eruptionem promoveri observat. Solet porro sub tempestate serena, corpus, præsertim equitatione movere; cum ex intermisso sub cœlo pluvioso hocce motu, insignes in hypochondrio sinistro molestias,

&

& artuum languorem percipiat. Juvenis adhuc nullis morbis, nec hæmorrhagiis, nec catarrhis unquam obnoxius; nisi quod frequenter dentium dolore, ac febre acuta aliquando laboraverit. Viginti novem annos nato hæmorrhoides fluere cœperunt; sub quarum excretione per binos adhuc annos illibata gavisus est sanitate. Verum enim vero cum corpus, primum vino largiter hausto, & mox juncta inter venandum fortiori equitatione insigniter commovisset: post effusum exinde nimium per venas sedales cruorem, hæmorrhoides siluerunt. Tum vero successerunt febres intermittentes, & per integrum annum trislem scenam ludentes, non nisi potis tandem, anno millesimo septingentesimo vigesimo primo, thermis Carolinis curatæ fuerunt. Neque autem rediit sanguineus per anum fluor; quamobrem venæ sectiones in usum vocatæ, & verno semper tempore in pede, detracta satis larga sanguinis floridi quantitate, institutæ sunt. Abhinc quidem hæmorrhoides quotannis proruperunt, sed nec sufficienti copia, nec cum levamine ægrotantis fluxerunt: quid? quod ab eo potius tempore variæ molestiæ, præsertim pressiones in hypochondrio sinistro, mentis angustia, atque melancholia, quas omnes flatuum excretio, usu Tabaci egregie adjuta, mitigat infestare cœperint. Hæc ergo symptomata cum magis, magisque invalescerent: iterum annis 1726. & 1727. usu thermarum Carolinarum oppugnata sunt; quæ malo quidem quasdam intulerunt inducias; nec vero hæmorrhoides revocare, nec ideo impedire potuerunt, quo minus per intervalla recrudescerent molestiæ. Et hac æstate novissime elapsa, ex ingenti ob duorum liberorum intra sex hebdomades variolis peremtorum obitum, suborto mœrore, longe majus sumserunt augmentum. Namque mox supervenit, & per decem dies inhæsit largum alvi profluvium: quo sopito, animi laxandi caussa iterum Carolinos fontes adiit perillustris æger. Domum reversus, sanguinem per alvum reddere cœpit aliquantulum; sed brevi post dolorificus ac insigniter ardens furunculus, inguinis regionem occupavit, ovi gallinacei magnitudine, & crebris horroribus, nocturnis sudoribus, adpetitus prostratione, vigiliis, virium jactura, & corporis contabescentia stipatus, metum injecit, ne forsan viscerum labes subesset, ac hectica febris jungeretur. Evanuit autem ille metus, cum apostemate hoc congruis emollientibus maturato, aperto, purificato, ac denique consolidato, corpus iterum pinguesceret, vires restaurarentur, somnus atque ciborum adpetentia redirent. Recruduerunt nihilominus pristinæ molestiæ; quæ jam partim in flatulentia, & hinc suborta præcordiorum anxietate, partim splenis affectione quadam consistunt. In hujus enim regione, ab omni tumore ac duritie libera, sentiuntur tensivi atque pressorii dolores; qui nonnunquam versus abdomen instar auræ calidioris, cum subsequente euphoria, extenduntur. Neque vero alia, hypochondriacis propria symptomata adfligunt, uti quidem sunt capitis dolores, nausea, ructus, sudores nocturni &c. neque etiam lecto affixus tenetur æger. Cæterum notari meretur, hæmorrhoides olim verno semper fluxisse tempore: & illustrissimum Comitem a potu vini, licet largiori, accedente potissimum grato consortio, passionum suarum egregium percipere levamen. Interim cum ab istis malis vindicari cupiat, atque ne successu temporis graviora accedant, vereatur: ad Te confugit, Vir Excellentissime; & doceri gestit, quinam sit, quo laborat, affectus, & qua potissimum ratione expugnari queat?

Consultatio.

Morbus, quo per illustris Comes male habetur, non alius est, quam hypochondriaco-spasmodico flatulentus. Debetur ille sanguinis nimiæ moli, ejusque excretioni per vasa hæmorrhoidalia denegatæ, ac irregulari: qua fit, ut succi vitales intra vascula intestinorum, maxime inferiorum stagnantes, horum elaterem debilitent. Tum vero multi flatus, præsertim in flexura intestini coli, sub hypochondrio sinistro sita generantur, ac partes hasce nerveas admodum distendunt; à quarum distensione dolores, angores, anxietates cardialgicæ, digestionis vitia, & melancholicæ accessiones, suos mutuantur natales. Inter caussas autem horum symptomatum remotiores, merito referri debent diæta laura, vita motus expers, diuturnus mœror, & forsitan nativa generis nervosi debilitas. Neque igitur ex repetito thermarum Carolinarum usu, passiones istæ penitus debellari potuerunt; quoniam ex illis legitimum hæmorrhoidalis fluxus successum impetrare haud licuit. Potius notabilis abscessus in inguine; ac procul dubio in concursu tendinum musculorum abdominis; quem lineam albam vocant, subortus fuit: quales hoc anno frequentes, & vel ab impuro sanguine, vel retropulsa podagra inductos observavi. Ut autem à restitantibus adhuc molestiis liberetur comes illustrissimus: suadeo, ut primum crebriori corporis exercitio studeat; & ad minimum ter quotannis, nimirum Februario, Junio ac Septembri mensibus; venam in pede tundendam curet. Potui ordinario per æstatem egregie inservient acidulæ Selteranæ, cum quarta vini Rhenani parte mixtæ; hyeme vero hoc decoctum: Recipe radicum graminis, scorzoneræ ana uncias quatuor, cichorei unciam unam & semis, corticis ligni sassafras drachmas tres. Conc. D. S. Species, quarum unciæ binæ in tribus aquæ mensuris per horam dimidiam sunt decoquendæ. Quod ad herbæ Nicotianæ usum pertinet; illa tantum abest, ut turbet digestionem, ut potius alvi successum adjutura sit, si parcius ac repetitis vicibus, nimirum mane sub potatione infusi calidioris, deinceps hora quinta pomeridiana, denique vesperi fugatur. Inter pharmaca vero haud congruum erit, multis variisque remediis uti: sufficient ex illis Elixirium meum viscerale, atque pilulæ balsamicæ. Illius nimirum septuaginta vel octoginta guttas vel mane ex infuso calidiori, vel ex ultimo sub epulis haustu capiet; harum quatuordecim, una cum duobus pulveris præcipitantis scrupulis singulo octiduo semel cubitum iturus assumet; nec non tempore fluxus hæmorrhoidalis, si minus recte successerit, usurpabit. Et hæc sunt, quæ in salutem illustrissimi Comitis proponenda duxi, quæ Deus reddat salutaria, ex animo precor.

Relatio.

Ex Elixirio viscerali in confortando ventriculo insignem fructum percepit illustris æger; quare continuato illius per tres menses usu, sequenti anno Carolinas iterum adiit thermas, iisque sub recta victus observatione potis, egregie habere ac valere cœpit.

CASUS XXXI.

De passione hypochondriaca in fæmina.

MAtrona quædam XXXI. annorum, temperamenti sanguineo-cholerici, habitus strictioris, in sterili per decem jam annos vivens conjugio, & alvi obstructioni, sæpius per octo dies inhærenti obnoxia, haud raro fluorem album patitur, concubitu fungitur magis dolorifico, quam jucundo; & sub lotii mictione, vehementes in urethra ardores sentit, ac lancinationes. Menses stato fluunt tempore, sed parca quantitate; & cruorem fundunt primis diebus atrum; tertia autem, quæ simul ultima est, lividum, & putri materiæ similem. Ad congestiones, præsertim oculorum valde proclivis est; siquidem dexter potissimum oculus haud raro rubore inflammatorio, occupatur, & ex cantho interno multum pus plorat; ut sæpiuscule metus fistulæ lacrymalis fuerit.

Gravioribus morbis nunquam fuit infestata: at quinto ætatis anno scabies obsedit corpus; cui intempestivo unguentorum usu repulsæ, successerunt variolæ. His curatis, scabiosa materia oculis incubuit, illosque gravi congestione affecit, ut per sex integros menses, lucem absque ingentibus adspicere nequiverit doloribus. Licet etiam hæ molestiæ, setacco nuchæ adplicato obsecundantes remiserint: attamen insignis oculi præsertim dextri relicta fuit imbecillitas, adeo ut sæpissime illius inflammationem patiatur. Hinc tribus abhinc annis fonticulum in brachio excitandum curavit; neque tamen minus novissimo hyeme, graves ad eundem oculum congestiones, bis toleravit. Et quum symptomata illa, nimirum alvi obstructio, fluor albus, ardor & acrimonia urinæ, atque ophthalmia majora in dies sumant incrementa: salutare anhelat consilium, ut ab illis vindicetur.

Cæterum animo satis tranquillo, & ad irregulares affectus minus proclivi fruitur; cibis concoctu difficilioribus, atque salitis magis indulget, quam mollioribus; sub epulis vino recentiori Gallico, haud adulterato; aut nonnunquam eo, quod vocant Pontac utitur; pro potu ordinario aquam adhibet, rarissime cerevisiam; vita gaudet mobili; & bis quotannis venam secandam præbet.

Consilium Medici.

Symptomata, quibus generosissimam mulierem graviter infestari, historia mecum communicata docuit, satis superque testantur; succos vitales non solum impuros, corruptos, atque scorbuticis sordibus imbutos esse; verum etiam difficiliori ac irregulari circuitu, per uterum, mesenterium ac reliqua imi ventris viscera ferri; & in nervosis partibus hinc inde stagnare. Neque vero minus partium solidarum, præsertim ventriculi ac intestinorum vitio, ac atoniæ quædam debetur animadversio: unde non tantum crassus ac illegitimus generatur chylus, verum etiam flatus, atque spasmi excitantur, qui humores impuros ad superiores partes, pectus, caput, & præsertim oculum dextrum, tanquam partem debilem magno compellunt impetu. Hæcce autem fluidarum pariter ac solidarum partium vitia à nativa potissimum generis nervosi debilitate, primos mutuata natales; minus sufficienti corporis motu, ac perverso forsitan rerum non naturalium, ciborumque acidorum & salitorum usu magis aucta videntur atque sustentata. Quæ jam radicata, & inveterata licet difficillimam promittant curationem; attamen cum illustris ægra florida adhuc constitutione, ac vegetiori ætate gaudeat; minime est dasperandum. Idcirco ad impetrandam sanitatem operæ pretium fore credo, ut futuro vere thermæ, quæ in Carolinis scaturiunt, molares per quatuor hebdomades potentur, & subinde balnea Tœplicensia per decem dies adhibeantur. Huic vero curationi ut aptum reddatur corpus; ineunte vere, prævio pediluviorum usu, vena in pede secanda; & singulo triduo pulvis laxans, ex pulveris rhabarbari drachma dimidia, nitri & terræ foliatæ tartari ana granis sex confectus erit capiendus. Deinceps potus in locum ordinarii, missa omni cerevisia, decocto quodam cum vino Rhenano veteri permixto, aut acidulis Selteranis, ejusdem vini tertiæ parti nuptis uti conveniet. Non minus frequenti atque moderato corporis exercitio indulgere; contra vero à cibis crudioribus, salsis, acidis; refrigeratione, & animi affectibus probe envere decet: & denique Elixir meum viscerale, guttis sexaginta & sub epulis, & hora pomeridiana quarta, etiam inter Carolinarum potationem assumere expediet. Quæ si rite in usum traxerit generosa mulier; de felici curationis eventu nullus dubito.

CASUS XXXII.

De affectu hypochondriaco cum tumore erysipelaceo pedis.

VIr quidam litteratus, Theologiæ Professor, annorum quinquaginta, temperamenti sanguineo-cholerici, à teneris illibata sanitate gavisus, anno ætatis quadragesimo primo ob crebros & vehementiores, quos ex suggestu pariter, ac cathedra fecit, sermones, levi tussicula atque raucedine, per intervalla solicitari cœpit. Tussis invaluit subinde, ac inveteravit: quid? quod sex circiter abhinc annis insultus mali hypochondriaci accesserint. Hos suasu medici cujusdam primum venæ sectionibus oppugnavit; quas, licet ob vehementem aversionem semper comitarentur mentis deliquia, tamen bis in pedibus, semel in brachio celebrandas curavit. Postea infusum vinosum, haud sine levamine quodam potavit; & anno 1724. acidulas Triburgenses in usum vocavit, ac ob earundem egregium effectum sequentibus annis continuavit. Tum anno 1726. catarrhales affectiones, graves non minus ac molestas toleravit; quæ post sex hebdomadum decursum remiserunt quidem, sed difficilem anhelationem, atque tussim humidam, cum excretione muci reliquerunt; adeo, ut cessante nonnunquam ea tussi, pejus habuerit æger. Novissimo hyeme accessit vocis raucedo, & tandem Xmo Calend. Martii accidit, ut circa horam septimam vespertinam, prævio ingenti horrore, magno æstu per triginta horas, cum sopore, & contabescentia carnosæ in facie substantiæ stipato cruciaretur: quem subinde paullo remittentem, scorbuticus ac inflammatorius pedis dextri excepit tumor. Consulti medici æque ac chirurgi nulla exhibuerunt remedia, fore ut hic tumor sponte evanesceret, arbitrati. Hinc ægrotus ipse sibimet consulturus, adplicuit flores sambuci cum farina secalina mixtos, eo quidem effectu, ut imminuto tumore, iterom sermones sacros ex suggestu facere valeret. Sequenti solis die denuo administraturus sacra; præcedente vespera, sumtis epulis eundem incidebat febrilem affectum: & cum nihilo minus postridie inter ipsos calores suggestum conscendere, ac sermocinari teneretur, eo vehementior finitis sacris evadebat ardor, cum soporoso affectu per viginti quatuor inhærens horas; ac tandem in scorbuticum sinistri pedis tumorem cum duritie ac rubore stipatum declinabat. Medici consulti iterum opem suam recusabant,

sabant, eam putantes supervacaneam; ut ideo domestica eligere subsidia, & tandem aquas Triburgenses in usum revocare æger eogeretur. Hæ per undecim dies potæ, humores primum vehementer commovebant; & tandem coecas hæmorrhoides, admodum dolentes, & adhue durantes inducebant. Præter illas malo hypochondriaco per intervalla infestatur; & ob scorbuticum pedis tumorem in publicum prudire nequit.

Cæterum adpetentia ciborum aliquantulum viget; neque tamen peristalticus intestinorum motus ab omni vitio immunis videtur. Nullis, quantum quidem reminisci potest, victus erroribus unquam indulsit: mane aliquot vascula decocti herbæ Theebois sorbillare; inter prandium cujuscunque generis eduliis vesci, & parcissime vino Rhenano uti suevit. Ab epulis ad exstinguendam sitim, ob multam sermocinationem ipsi familiarem, cerevisiam, ut ut malæ notæ, potare solet; quoniam decocta ipsi substituta sitim delere haud valuerunt. Coena utitur parciori; & cubitum iturus parcam dosin aquæ asthmaticæ assumit. Somno gaudet tranquillo, nisi quod sub novissima aquarum medicatarum potatione, crebra ad mingendum stimulatione fuerit turbatus: alvinæ fæces modo crassiores, modo tenuiores redduntur. Nec denique ignorari oportet, ipsum commorari in humido habitaculo; ac herbæ Nicotianæ Bremensis, quæ levissima est, fumum parcissime fugere suevisse.

Consilium.

Affectus principalis, qui summe Reverendum immaniter tractat virum, procul omni dubio est hypochondriacus: ex quo tanquam fonte reliqua symptomata, tussis nimirum atque raucedo diuturna, scorbutica humorum dyscrasia, insultus febriles, & hos excipiens tumor pedum erysipelaceus suos mutuantur natales. Hæc inter pedum affectio maximam crucem jam figere videtur: cui non minus, ac reliquo hypochondriorum vitio accommodatissimas fuisse judico aquas Triburgenses. Has præsertim æstate futura quoque adhibendas suadeo, ita tamen ut earum, tertia parte lactis vaccini permixtarum, singulo mane mensura una tepide potetur & hic potus per quatuor hebdomades continuetur. Notari autem meretur circa hanc curationem, quod prima die dimidia duntaxat illius aquæ mensura, in qua mannæ uncia una cum dimidia sit soluta, assumi: & manna illa singulis septem inter potandum diebus, ac denique sub curæ finem adhiberi debeat; conjunctis corporis exercitio, temperantia ab animi affectibus, & recta victus observatione. Tali enim ratione fontes isti in attemperanda humorum acrimonia, ac siti mitiganda, præclaram exserent virtutem. Potum quod attinet; omnem cerevisiam evitare, aut saltem vespere potare decet; sub epulis autem sequenti decocto, cujus tres partes cum una vini Gallici fiant combinatæ, uti conveniet: Recipe radicis scorzoneræ, sarsaparillæ ana uncias quatuor, cichorei, glycyrrhizæ ana unciam, corticis ligni sassafras drachmas tres. M. C. D. S. Species, quarum binæ unciæ in tribus aquæ mensuris per tres horæ quadrantes, additis subinde citri corticibus, sunt decoquendæ. Ad pedum denique tumorem topica adplicare haud prius licet, quam donec humores depurati ac fluxiles redditi fuerint. Operæ magis est pretium, assiduo calore affectum illum pedem fovere; & tum, potis per quatuordecim circiter dies aquis, hoc emplastrum admovere; Recipe minii, cerussæ ana libram dimidiam, olei olivarum libram unam, aceti vini uncias quatuor, ceræ albæ uncias sex. M. coquantur ad consistentiam emplastri; in fine adde camphoræ drachmas tres. D. Hæc sunt, quæ commendare volui; quæ Numen secundet, & felicia esse jubeat, precor.

Neque vero spem fefellit hæc curatio; postquam enim æger non solum commendata remedia probe adhibuit, verum etiam Elixirium meum viscerale bis quotidie, ante prandium nimirum, ac hora sexta vespertina per aliquot menses usurpavit: imminuto sensim pedum tumore, insultus & hypochondriaci & febriles penitus remiserunt.

CASUS XXXIII.

De affectu hypochondriaco-hysterico.

FOEmina generosa, duos & viginti annos nata, temperamenti sanguineo - phlegmatici, habitus corporis laxi atque plenioris, in conjugio, quo jam per quinquennium fungitur, sterili vivens, viro nupta eruorem ex utero menstruum, qui antea nunquam fluxerat, partim ope ipsius matrimonii, partim multorum remediorum, reddere demum coepit. Accidit autem aliquando, ut dum menses fluerent, sub itinere, gelidissimo hyeme facto, ex rheda in nivem præcipitata, vi frigoris pariter ac terroris, protinus lunæ tributum persolvere desierit. Quod cum primum ex pueriili verecundia, vel ignorantia reticuisset; abhinc circa tempus menstruum diris solicitata est symptomatibus. Imminente videlicet ea periodo incidit subito in nauseam, anxietates præcordiorum, sive cardialgiam nauseosam, atque cephalalgiam, cum extremorum frigore, pallidoque & exsanguioris colore: mox spasmi atrocissimi hypochondriorum, & acutissimi dolores in dorso, præcipue circa regionem imi ventris, & os sacrum cum vomitu, & crebriore desidendi conatu, artuum lassitudine, vago tensivoque manuum, crurum, atque femoris dolore adeo torquent conficiuntque ægram, ut lipothymiis aliquoties gravissimis, frequenterque repetentibus tentata, & parum abfuerit, quin convulsivis concuteretur motibus. Hæc symptomata, quæ inter tensivi dolores imi ventris & vehementissimi vomitus frequentissima non minus, ac gravissima deprehenduntur, per aliquot horas violentam tyrannidem exercere solent; donec tandem cruor ex utero prorumpat. Tum remittunt per quinque vel sex circiter horas, quibus scilicet sanguis fluit: cujus excretioni iterum suffaminatæ, novus clementior tamen atque brevior succedit paroxysmus. Hæc scena per nycthemeron luditur; quo elapso, vis spasmorum imminuitur, & ægra pristinas recuperat vires. Sæpius sudores copiosissimi, ac odore nares ferientes acidissimo comitantur paroxysmum, illumque modo mitigant, modo plane non levant: haud etiam raro suborta sitis intensior, mali remissionem significat. Ante illius accessionem urinæ redduntur tenues, ac pallidæ; atque menses, statum observantes tempus, sub ipso paroxysmo, tenues fluunt & aquosæ. Omnia denique hæc symptomata pro ratione prægressi victus, animi passionum, anni temporum admodum variant, & hyeme sunt sævissima. Cæterum extra fatalem illum menstruæ excretionis terminum, optime habet ægra, colore vultus florido gaudet, somno fruitur egregio, & adpetentiæ plus indulget, quam quidem ratione motus corporis liceret; ut ideo ad hypochondriacam passionem prona,

prona, de capitis doloribus, ac ventriculi molestiis sæpenumero conqueratur. Potas æstate novissime elapsa acidulas Egranas excepit vehementissimus paroxysmus; licet binis ante diebus, pilulis Stahlianis cum aliquot extracti panchymagogi Crollii granis acuatis, acidularum reliquiæ largiter fuerint subductæ. Neque etiam venæ sectiones, relaxantia, antispasmodica, balnea, aliaque remedia congruo tempore, ac ordine usurpata, quamvis mitigaverint sæpius malum, illud valuerunt penitus debellare. Quare justus est metus, ne convulsiones, contracturæ, pressiones sanguinis versus superiora, & hinc pendentes vasorum disruptiones tandem aliquando suboriantur; & hinc salubre flagitatur consilium, quomodo imminens paroxysmus mitigari, præcaveri, ac totum malum expugnari queat.

Consilium medici celebrioris.

Consideratis probe omnibus, quæ ægram excruciant symptomatibus; non possum, quin ea nomine affectus hypochondriaco-hysterici, ex humorum dyscrasia, & hinc suborto partium solidarum vitio propullulantis, omnino digna pronunciem. Facillime videlicet demonstrari posset, quomodo à cruore abundante, viscido, atque mucoso, in orgasmum deducto, tubuli menstruum vehentes sanguinem obstruantur, spasmodice constringantur, & occlusi universum nervorum genus in acerbam motuum violentorum rapiant societatem. Verum cum illustri ægræ jucundius pariter ac fructuosius erit, rationem hisce malis medendi percipere, quam illius amplam explicationem audire: paucis expediam, quæ hoc fine ipsi erunt convenientia. Meo quidem arbitrio omnis curandi vis in remotione caussarum, cruoris uterini profluxum remorantium consistet: quæ cum partim in nimio, viscido, & ad orgasmos proclivi sanguine, partim spasmodica tubulorum uterinorum strictura videntur esse sitæ; operæ pretium judico, remedia attenuantia, ebullitiones sopientia, aperientia, ac divertentia in usum vocare. Quibus scopis licet medicus ordinarius ex parte omnino satisfecerit; pace tamen ipsius, sequentem adhuc proponam medicationem. Consultum videlicet credo, ut ægra tribus ante mensium eruptionem hebdomadibus, singulo mane undecim pilularum balsamicarum devoret, quarum hæc est compositio: Recipe mastæ pilularum Becheri unciam dimidiam, extracti chamæmeli, cascarillæ, millefolii ana drachmam unam, castorei, alcohol limaturæ martis, cinnabaris nativæ depuratæ ana scrupulum unum, M. F. cum essentia anthos pilulæ ex scrupulo uno, numero undecim. His sumtis, adhuc intra lectum, cum leni regimine capiantur quædam vascula infusi theiformis, quod sic se habet: Recipe radicis cichorei, polypodii ana unciam unam, herbæ arnicæ, millefolii cum summitatibus, rorismarini ana manipulum dimidium, anisi stellati drachmas duas. Inc. cont. d. Deinceps brevi ante pastum pulveris incidentis, qui ex arcani duplicati drachmis duabus, tartari vitriolati & salis absynthii drachma una sit concinnatus, quantum duo cultri cuspides continent, ex jusculo quodam assumatur; & tribus ab epulis horis, quinquaginta guttulæ spiritus salis ammoniaci galbanati cum infuso, superius memorato sorbillentur. Vesperi adhibeatur pulvis stomachicus Hallensium; & pedes in pediluvia ex floribus chamæmeli & liliorum convallium parata, ad suras usque immittantur. Tum novissimis, qui fluxum uterinum antecedunt, octo diebus adplicentur hirudines ad loca hæmorrhoidalia: quoniam horum vasorum cum uterinis eadem origo existit: ac denique pedes probe fomentati, pannis calidis sedulo fricentur.

Quod autem ipsius paroxysmi mitigationem attinet: ad humorum orgasmum sopiendum, & præcavendas convulsiones nihil præstantius deprehendi, quam spiritum nitri castorisatum, si illius quadraginta guttulæ ter quotidie exhibeantur, ac vesperi semper pulvis antispasmodicus propinetur. Quod si vero ipsæ accesserint convulsiones hystericæ; convenientissimum erit & accommodatissimum galbanetum Paracelsi correctum, singulis tribus horis novem guttulis cum saccharo assumtum. Ad leniendos in abdomine spasmos, atque tormina, nihil efficacius est clysteribus emollientibus, maxime, qui ex fumo Tabaci fiunt. Nec aliena erunt linimenta, atque præsertim balsamum Scherzeri, cum oleo carminativo Mynsichti; & folia hyoscyami cum lacte ad consistentiam cataplasmatis decocta. Cæterum nec nocebit parcus veneris usus, nec motus corporis moderatus, cœlo sereno instituendus: animus sit tranquillus, vitetur aër frigidus ac humidus, potus nimis exæstuans, ac vinum dulce, & fugiantur cibi, qui sunt digestionis difficilioris, flatulenti atque pingues.

Responsum alterius Medici.

Qui præmissi morbi caussas in vitio humorum pariter, ac exilitate vasorum uterinorum posuerunt medici; ma eo magis consentientem habent, quo magis insignem, qua illustris ægrota pollet, obesitatem considero. Neque etiam habeo, quæ circa remedia in præmisso consilio proposita monere possim; nisi quod spiritus ac essentiæ in eo commendatæ mihi haud arrideant. Ut enim taceam, ea remedia legitime præparata in nullis prostare officinis; quam maxime de illis, maxime de Galbaneto Paracelsi correcto vereor, ne majorem humorum inducant ebullitionem. Meum potius eo collineat consilium, ut ægra, misso omnis cerevisiæ potu, per quatuordecim circiter ante mensium eruptionem dies, pilulis, infuso theiformi, ac pulvere in priori consilio descriptis, dicta ratione utatur. Proxime ante vernale æquinoctium venæ sectio derivatoria, ac depletoria instituatur; & sub paroxysmo singulis tribus horis larga dosis pulveris antispasmodici Hallensium, aut Stahlii assumatur. Potui ordinario inserviat decoctum ex radice chinæ, scorzoneræ, rasura cornu cervi, corticibus citri vel seminis fœniculi paratum: de cujus pariter ac repetito thermarum Carolinarum atque Tœplicensium usu, ample satis & eleganter agit Hoffmannus in medicina consultatoria.

Relatio ulterior.

Commendata in priori consilio remedia, præter spiritum salis ammoniaci galbanatum, nitri castorisatum, & galbanetum Paracelsi rite quidem adhibuit generosa mulier; sed malum post illorum usum magis exacerbari videbatur. Hinc Carolinos adiit fontes, ac illorum thermas ordinarias, *den Brudel* vocatas per tria potavit intervalla; molaribus autem non nisi bis in balneo usa est. Absoluta prima potationis periodo, cum mensium eruptione ingruebat paroxysmus vehementissimus: sed finita tota curatione, in ipso itinere recrudescebat longe mitior atque brevior, adeo ut effectum thermarum haud irritum fore, crederemus. Verum enim vero spes vota fefellit: siquidem sequentes paroxysmi

xyſmi non ſolum violentiores, & horrendis doloribus, ſpaſmis, imminentibus convulſionibus, ac mentis deliquiis ſtipati redierunt; verum etiam extra hunc paroxyſmum ſpaſmodicæ manuum pedumque, præſertim lateris ſiniſtri contractiones, capitis dolores, pectoris conſtrictiones, anxietates, ac veluti excoriationes, quin & melancholicæ acceſſiones, ſomno & adpetitu integris, ægram exercere coeperunt. Nibilo tamen minus poſt potas Carolinas nulla ferme adhibuit medicamina: & noviſſime à crebris vomitibus collum quaſi intumeſcere videtur, ut metus ſit ſcrophulæ. Tandem ultimus paroxyſmus, quo ante octo circiter laboravit dies, mitior recurrebat; quoniam aliquot ante illius invaſionem diebus, alvum, ad obſtructiones alias proclivem, pulvere rhabarbarino ſubduxerat.

Conſultatio.

Poſtquam hiſtoriam morbi, qua illuſtris foemina exercetur, & adnexa celebrium medicorum conſilia probe perluſtravi: non dubito, quin omnia morbi illius ſymptomata, veluti ſunt anxietates præcordiorum nauſeoſæ, vomitiones, cephalalgiæ, mentis defectiones, tormina imi ventris lancinatoria, ingentes dorſi & oſſis ſacri dolores, teneſmus, corporis languor ac extremorum refrigerationes, non niſi ſpaſmodicis partium membranoſarum, maxime ventriculi ac inteſtinorum, atque nervoſorum ex vertebris dorſi prodeuntium plexuum conſtrictionibus debeantur. His enim non ſolum æquabilis humorum circuitus impeditur, verum etiam ſecretiones pariter ac excretiones pervertuntur, & hinc omnes partium ſolidarum atque viſcerum functiones labefactantur. Primaria vero horum irregularium motionum cauſſa omnino menſium fluori cohibito, & ideo inductæ ſuccorum vitalium circa membranas nerveas inteſtinorum, ventriculi, & maxime medullæ ſpinalis ſtagnationi in acceptis ferenda eſt: namque partim exilitas & anguſtia vaſorum uterinorum; partim ingens terror ac refrigerario, menſibus fluentibus ſupervenientes, ſatis potentem obtinuerunt facultatem, ſupprimendi hanc criticam evacuationem, & vaſa uterina pertinaciter conſtringendi. Qui motus ſpaſmodici cum temporis diuturnitate jam altas in ſyſtemate partium nervoſarum ac membranacearum, à cujus integritate motus fluidorum vitalis dependet, radices egiſſe videantur: difficillimum erit, eos penitus expugnare. Quin imo, ſi diætæ crebri errores, refrigerationes, animi affectus, moerores, nimiæ venæ ſectiones, aut improvidus remediorum juſto calidiorum uſus acceſſerint; metuendum utique eſt, ne tandem convulſiones inſequantur epilepticæ.

Neque vero improbare audeo medicamina, à medicis doctiſſimis exhibita atque propoſita, quippe quæ hiſce morbis deprehendi accommodatiſſima: illorum autem efficacia longe feliciſſima foret, ſi convenienti ordine atque tempore adplicarentur. Mea quidem ſententia operæ erit pretium, ut primum nervoſo generi, ad irregulares motus proclivi, naturale reſtitueremus robur, atque illius ſpaſmodicas ſtricturas demulceremus: tum enim longe fructuoſior erit illarum medicinarum effectus, quas relaxandis, quæ conſtricta ſunt uteri vaſis, reſtituendo humorum circulo, & menſtruo fluori in ordinem redigendo, opportunas judicamus. Quos ut conſequamur ſcopos, ante omnia corpus infuſo mannato rhabarbarino purgandum eſt; quod ſic ſe habet; Recipe mannæ electæ uncias duas, terræ foliatæ tartari, cremoris tartari, rhabarbari Alexandrini ana drachmam ſemis, aquæ florum chamomillæ vulgaris uncias quinque, coque & ſolve leni calore, colaturæ adde olei de cedro Italici guttas duas vel tres. M. D. S. potio laxativa mane, interpoſito juſculi avenacei potu, aliquot hauſtibus capienda. Deinde commendo ſequens infuſum theiforme: Recipe florum tiliæ, chamomillæ vulgaris, ſummitatum millefolii, artemiſiæ ana manipulum dimidium, aniſi ſtellati drachmam unam & ſemis. Conc. Cont. D. Cujus infuſi, haud adeo ſaturatioris, & tertia parte cremoris lactis permixti, menſura una, additis ſex nitri granis ſingulo mane ſorbillanda eſt. Non minus decoctum medicatum, loco cereviſiæ, vel vini, potui ordinario ſubſtituendum eſt; quod hoc ſit: Recipe radicis ſcorzoneræ uncias tres, radicis cichorei, poeoniæ, raſuræ cornu cervi ana unciam unam, ſeminis foeniculi drachmas tres. Conc. Cont. D. S. Species, quarum uncia una cum dimidia in tribus aquæ menſuris per dimidiam horam, additis hordei bene mundati manipulo & ſub finem corticibus citri recentibus, decoquatur. Tum quoque ægram, cubitum ituram, in pediluvia, quæ ex aqua fluviatili, furfuribus triticeis, & floribus chamæmeli parata, nec juſto calidiora ſint, ne humores commoveant, deſcendere oportet. Mane vero, vel etiam veſperi vertebras dorſales, os ſacrum & reginnem pubis in calido loco linimento nervino & antiſpaſmodico perfricare decet, quod ex pinguedinis cati ſylveſtris, axungiæ humanæ ana uncia dimidia, olei lavendulæ drachmis duabus, & roriſmarini veri guttis triginta concinnatum ſit. Cavendum tamen, ne hoc linimento ſub ipſo menſium fluore, aut proximis, qui illum præcedunt, aut ſequuntur diebus, utamur. Eodem tempore corpus, præſertim inferius atque pedes in perpetuo calore conſervare, uti & potus non niſi tepidiores aſſumere expediet; ac proximis tribus, qui menſtruam purgationem antecedunt, diebus, ſingulo mane unciam unam cum dimidia Roob ſambuci, cum octo granis croci maritati ex menſura circiter dimidia cereviſiæ tepidioris, intra lectum adhibere conveniet. Ceſſante vero uterini cruoris fluxu cum inſigni fructu uſurpabitur Elixirium balſamicum ſequens: Recipe radicis gentianæ rubræ, corticum aurantiorum recentium ana unciam ſemis, extracti cardui benedicti, millefolii, chamomillæ vulgaris ana drachmas duas, ſalis tartari drachmas tres, croci, myrrhæ electæ, ſuccini pulveriſati ana drachmam unam & ſemis: infunde cum libra una vini Hungarici, digere & extrahe. Hujus Elixirii, quantum cochlear capit, & ſub epulis ex ultimo hauſtu, & veſperi ex ſupra commendato decocto adſumatur. Quod denique vivendi rationem, qua in his morbis expugnandis nihil eſt fructuoſius, attinet: neceſſe eſt, ut illuſtris ægra coena utatur parciori; cibos acidos, flatulentos, ſimilagineos, atque etiam nimium infuſi Coffée potum fugiat; omnes animi paſſiones ſedulo evitet, & frigus præſertim ab inferioribus corporis partibus, quantum fieri poteſt, arceat; nec nimio ſomno indulgeat. Contra vero egregiam præſtabit operam frequentior, ac moderatus corporis motus; & alvi perpetua libertas; quam ſufficienti potu, aut potione mannata, aut clyſteribus conſervare licet.

Quod ſi autem commendata hæc remedia votis haud fecerint ſatis: conſultiſſimum fore judico, ut vernali, vel etiam autumnali tempeſtate thermæ Carolinarum molares, & ſubinde balnea Toeplicenſia, quæ ſunt ſulphurata adhibeantur; quibus rela-

relaxatur uteri substantia, & vascula capillaria dilatantur iterum ac reserantur. Nullum enim est dubium, quin totius morbi caussa in ipsa uteri substantia hæreat; quæ ab insigni, quod sub ipso mensium fluore contigit, frigore atque terrore nisi indurata, saltem vehementer constricta videtur.

CASUS XXXIV.

De passione hypochondriaco-spasmodica.

SErenissimæ Principis ægritudo non nisi ad affectionem hypochondriacam, aut si mavis, hysterico-melancholicam reduci potest: nihil enim aliud significare videntur juncta ipsi symptomata, veluti sunt inflatio ventriculi, præcipue à pastu, tensio frequens in regione epigastrica, cum spirandi difficultate, ac sensu veluti præfocationis, cordis tremor, & insuperabilis illa, inter res felicissimas, ad mœrorem propensio; quibus accedunt capitis gravitas, oculorum obnubilatio, mentis obtusio cum rerum oblivione. Hæ autem affectiones primam originem ex subitaneo terrore, & gravi animi pathemate duxerunt: quibus depressa spirituum volatilitate, & valde turbata sanguinis mixtione, motus in corpore, quicunque sunt, sive mechanici, sive fermentativi, insigniter læsi fuerunt, & hinc coctiones in stomacho, secretiones in cerebro, & fluidorum circulatio à statu naturali recesserunt.

Hanc autem symptomatum cohortem nunquam dissociari, imo & augeri crediderim à spasmodica nervorum, præcipue sextæ conjugationis, & phrenicorum contractura; sicuti manifestum fit à dolore stomachi, & præcordiorum angustia, quam ægra serenissima, tanquam habituale vitium patitur. Prædominans enim fluidorum aciditas, quæ à vitiata chylosi perennem suscipit fomitem, succum nerveum pariter inficiens, irritationes convulsivas hinc inde producit in fibrillis nerveis, à fine usque ad principium, medullarem scilicet substantiam, sese extendentes. Hinc magna cerebri compassio à regione inferiori symptomatice potius, quam primario affecti: imbecillitas vero generis nervosi suspicionem affert non contemnendam de labe aliqua hæreditaria, quæ utinam nequeat vim suam ulterius exserere. Uteri purgationes non rite fluentes, etsi supra dicta fovere posse, pro certo habeatur: attamen, cum sanguinis crassities, & inquinata diathesis caussæ sint diminutæ ejusdem excretionis, non aliam sane merentur medelam.

Discussis itaque morbi caussis & natura, ne quidem verbo facto de prognosi; quam ægrotæ meritissimæ faustissimam à superis precor: transitum facio ad id, quod morbum tollat, ingenue affirmans, tuo penitus regimini, vir acutissime, fore insistendum. Quapropter desumtis indicationibus laxandi solida, depurandi fluida, atque inter cætera chylificationem juvandi, ausus sum Te duce & judice sequentia exponere. Retento magni Hippocratis documento aph. LXXIV. Sect. VII. *corpora, cum quis purgare voluerit, oportet fluida facere*: potiones largas ex jusculo simplicibus appropriatis alterato suasi, iterumque suadeo, ea ducta sententia, succorum acredinem & lentorem nunquam melius inverti posse, quam diluente vehiculo, transeunte in substantiam aliti, & finitimos ductus penetrante. Cum vero serenissima princeps à vini potu ut plurimum, non sine fructu, abstineat, ob aciditatem vinosam, nervis insensissimam: laudarem decoctum ex sarsaparilla, rasura eboris, & radice chinæ; cujus usu ad longum tempus expectanda erit dulcoratio, & magis libera irradiatio spirituum animalium.

Reddita fluidiori humorum compage, ad aliquod placidissimum laxans, sæpius repetendum descendere, opportunum judicarem, ut nempe viæ mesentericæ reserentur, & viscerum glandulæ detergantur, cui scopo satis possent facere pilulæ de ammoniaco Quercetani, vel de succino Cratonis, in capitis affectionibus valde commendatæ. Postremo, tanquam ad sacram anchoram, ad martialia confugerem: habito enim respectu ad statum morbosum, & vix non cachecticum serenissimæ principis, & inspecta necessitate restaurandi acido-austerum, nihil fortasse præstantius. Utrum vero eligenda sint in tinctura potius, quam in forma solida, vel extracto; sicut & singula hic peragenda decernet vir celeberrimus. De victus ratione, deque mentis alacritate valde sum solicitus, ac fere importunus: quibus exacte observatis, nunquam de optatissima valetudine desperandum. Cremonæ XIV. Calend. Septembr. 1722.

Consultatio.

Pertinax, tædiique plenus affectus, quo serenissima princeps de L. jam inde ab aliquot annis excruciata fuit, dici à medicis solet passio hypochondriaco-spasmodica, cujus natura & essentia, spastica quadam & inflativa ventriculi & intestini præsertim coli, earumque partium, quæ circa hypochondriorum regionem flexuram efformant, affectione potissimum absolvitur. Hujus ea est indoles, ut ob exquisitum illum, quo nervosæ ac membranaceæ corporis partes mirifice inter se conspirant, consensum spasticas præternaturales commotiones per universam nervorum ac membranarum compagem longe lateque diffundat, omnisque generis excretiones, quæ corporis integritatem tuentur, insigniter perturbet: unde sanguis & humores à blanda sua deflectunt temperie, atque noxiarum impuritatum contaminantur inquinamentis.

Nimirum videtur mihi passio, ut vocant, hypochondriaca morbus maxime symptomaticus, qui per omnes fere totius corporis partes grassatur, atque inprimis nervosas infestat, pervertendo earum functiones, quæ secundum naturam sub convenienti solidorum tono, robore ac motu, & fluidorum libero, temperato & æquabili circuitu recte & ordine succedunt. Inde enim labefactantur actiones animales, dum animus vel levissima caussa lacessitus in perversas commotiones abripitur, ac subinde in terrorem, tristitiam, timorem, anxietatem & in iram propendet, vanasque sæpius accipit imagines, labascit memoria, & vis rationis pervertitur: adest capitis gravitas, somnus interruptus, difficilis, terriculamentis plenus; aures molesto tinnitu ac sibilo torquentur, & oculorum lumina haud raro tristi scotomia obnubilantur.

Non minus detrimentum sentiunt actiones, quibus vitæ negotium gubernatur. Concidit enim sensim paulatimque vigor partium, & languor ac lassitudo totum corpus occupat; difficilis & anxius spiritus est cum pectoris angustia, & præcordiorum constrictione: cor subinde palpitat, molestisque contremiscit vibrationibus, ac denique etiam venæ

venæ admodum languide, & magnis intervallis moventur. Eandem calamitatem patiuntur functiones naturales; in quibus sub tanto concurrentium symptomatum adparatu ingens perturbatio animadvertitur. Ventriculus cum intestinis flatu distenditur, perit ciborum cupiditas, ingesta male conficiuntur, ingens fit eruditatum, præsertim acidarum prima in regione proventus; crebræ exsurgunt ructationes, alvinæ excretionis successus sufflaminatur; urina alienum & habitum & colorem refert; atque etiam menstrua purgatio in molliori sexu, aut hæmorrhoidalis fluxus in viris vel supprimitur, vel supra modum fertur.

Ex quibus omnibus satis, puto, luculenter patet, hunc affectum inter chronicos esse symptomaticum, & quasi universalem, perinde ac febrem inter passiones acutas; indeque recte colligitur, eum paullo ægrius plenam vel subitam sanationem admittere, præsertim si inveteratus quendam fere in habitum degeneraverit: id quod etiam ipsius suffraganis experientiæ testimonio satis superque commendatum habemus.

Si dispiciamus genuinos hujus mali natales, primasque origines; utique fateri oportet, eas non solum in præsenti casu, sed etiam fere semper & ubique maximam partem arcessendas esse ab iis rebus, quæ totius naturæ vim, atque universum partium nervosarum atque membranacearum genus debilitant, inque primis robur, tonum, ac motum, qui in ventriculo & intestinis celebratur, peristalticum singulariter pervertunt ac destruunt; & nobilissimis hisce partibus peculiarem quandam ad subeundas mutuas & successivas constrictiones ac resolutiones habitudinem interunt. Jam vero ex iis rebus, quas medici non naturales vocare solent, fere nihil est, quod magis infringat generis nervosi robur ac firmitatem, atque adeo ad generationem hujus mali plus contribuat, quam pertinax, ac diuturnus mœror animi, vel inopinatus, isque vehemens terror: qui sæpius tantum valet, ut universi corporis vires, uno quasi ictu prosternat. Accedit magna corporis debilitas, inducta ex variis caussis antecedentibus, veluti sunt graves prægressæ passiones, parum convenienter tractatæ, nimiæ sanguinis effusiones, victus incongruus, vita sedentaria, & motus expers, intempestiva sanguinis missio, frequentiores ac per fortiora purgantia excitatæ alvi dejectiones, sinistra emeticorum, opiatorum, adstringentium, martialium, & corticis chinæ de china adplicatio, ac frigidus potus, corpori moto & calore æstuanti nimis liberaliter ingestus. Præterea hunc in censum veniunt nativa quædam, & à parentibus accepta corporis infirmitas, atque in fœminis frequens puerperium, ac partus laboriosus, in ætate præsertim admodum tenera; quæ omnia omnino cum in modum comparata sunt, ut si plures ex his caussis conspirent, partes exquisitiori sensu ac motu præditas, maximeque ventriculum cum intestinis enervent mirifice, earumque tonum ac robur vehementer destruant.

Quamobrem, cum serenissima princeps ab ipsa nativitate tenerum & imbecillum corpus obtinuerit, quod erebra fœtuum gestatio, partusque difficiles & operosi, ea imprimis ætate, quæ nondum ad plenum robur, perfectumque vigorem pervenit, cum insequuto mœrore magis magisque debilitarunt; sane non mirum est, eam in hanc molestam incidisse affectionem. Nihil enim vires, & succos, adolescentiæ incremento à natura destinatos, perinde absorbet, atque exhaurit, ac præcox & nimis festinata imprægnatio: nihil etiam vigorem naturæ, qui ventriculi actionem secundat, & sanguini ad habitum corporis diffundendo velificatur, magis languidum, & inertem reddit, quam diuturnior tristitia, quæ ideo jure meritoque cruditatum mater, & fœcunda longarum passionum genitrix appellatur.

Quum igitur serenissima princeps à me flagitavit, ut meum de instauranda ejus valetudine consilium aperiam, paulloque explanatius declarem, qua ratione difficile hoc malum eluctandum sit: non possum non gratiosissimo ejus mandato devotum præstare obsequium, lubente & sincero animo consultutus, quicquid ad farciendum affecti corporis detrimentum utile ac proficuum mihi videtur.

Ante omnia vero illud monendum habeo, in sanatione hujus morbi maxime esse allaborandum, ut enervato corpori vires subtractæ omnibus modis restituantur, simulque diligenter & curiose evitentur omnia & alimentorum, & medicamentorum genera, quæ vires corporis limare, & atterere valent: quotum in numero sunt fortiora evacuantia, tam emetica, quam purgantia, atque etiam ea, quæ sanguinem vehementer exagitant, vel nervis & subtilissimo eorum fluido adversantur, ut sere sunt omnia vaporosa, opiata, & quæ fibras in spasmum pronas ulterius stringunt, quod vitriolacea & martialia perperam & inconsiderate usurpata efficere solent. Multo minus delicatus morbi genius præcipitem ac festinatam medicinam desiderat, neque ampla & multiplici remediorum farragine persanatur, sed potius temporis beneficium expectat, nec nisi mollissime, & quasi levi brachio tractandus est.

Longe autem majus emolumentum afferet conveniens usus rerum non naturalium, nimirum moderatior motus corporis, cœli mutatio, animi hilaritas, ejusque ex gratis rebus quæsita delectatio, alimenta congrua, quæ facile conficiuntur à ventriculo, succosque laudabiles, & generosos corpori suppeditant. Insuper abstinendum est à cerevisiis, ac vinis austerioribus; quorum loco aquam purissimam, in vase clauso leviter coctam, eamque vel simplicem, vel adjecta cinnamomi, aut corticis ligni sassafras particula temperatam, iterum iterumque commendo.

Ex remediis vero nec tutiora, nec efficaciora, utque vim ipsius morbi magis adgrediantur, & ejus quasi arcem invadant, suadere possum, præter ea, quæ acidas cruditates primarum viarum incolas destruunt, quæ nervosas ventriculi & intestinorum partes blande corroborant, ac denique succis chylosis & lymphaticis, spirituosam conciliant tenuitatem. His enim illud efficitur, ut natura salutares motus, qui ciborum digestionem, humorumque sequestrationes, & excretiones, ad recuperandam sanitatem unice necessarias gubernant, rectius administrare adsuescat. Quem in finem ea, quæ sequuntur, etiam atque etiam commendata velim:

Recipe lapidum cancrorum unciam semis, radicis ari, succini præparati, salis absynthii, ana drachmam unam, corticis cascarillæ, cinnamomi acuti, caryophyllorum ana drachmam semis. M. F. pulvis, ad scrupulum, vel drachmam dimidiam sumendus. Hoc genus remedii maxime locum habet tempore, impetu morbi vacuo; vim acuit ventriculi, ejusque digestionem egregie promovet.

Sub ipso autem paroxysmo, & motuum exacerbatione

batione abstinendum puto ab iis, quæ irritandi & commovendi facultatem habent: quo tempore pulveres bezoardici, vel absorbentes, mixti refracta portione cum nitro, castoreo, & cinnabari, atque cum aquis antispasmodicis, lenientibus & analepticis, v. g. florum chamæmeli vulgaris, millefolii, acaciæ, vel tiliæ, primulæ veris, cerasorum nigrorum, vel nucleorum ex cerasis propinati opportunum præbent auxilium. Ejusmodi enim pulveres præter clysmata, quæ congruis ingredientibus instructa, præcipuum curationis punctum absolvunt, omnibus aliis remediis superiores sunt, adhibendi imprimis accessionis tempore, & quando mali sævitia & medicis & ægrotantibus terrorem injicit.

Quiescente autem morbi impetu, ad negotium digestionis secundandum, & superiores indicationes adimpleodas accommodatissimum mihi videtur elixir meum temperate balsamicum, & stomachicum hoc modo parandum: Recipe extracti cardui benedicti, centaurii minoris ana drachmas duas, corticum aurantiorum recentium, corticis chinæ ana unciam semis, myrrhæ electæ, caryophyllorum ana drachmas duas, croci drachmam unam, salis tartari unciam semis. M. speciebus io pulverem redactis affundatur vinum Tockaviense ad libram unam, & in cucurbita clausa io arena levis fiat decoctio, solutio, ac postea, magmate crassiori in fundo remanente, decantetur.

Hoc præstantissimi usus remedium ad octoginta, vel centum guttas post cibum sumtum in ultimo aquæ vel vini haustu, vel etiam dimidia hora ante prandium usurpari potest, ejusque usum per aliquot menses continuare oportet; Expedit etiam, si placeat, hanc nobilem medicinam cum syrupo corticum aurantiorum, vel roob sambuci, transformare in electuarium, omisso sale tartari, & addito pulvere florum chamomillæ, & parca quantitate mithridatii; quod ad nucis juglandis magnitudinem ter vel quater in septimana sumtum, roborando ventriculi & intestinorum tono, atque in spasmis leniendis, virtutem exseret efficacissimam.

Præterea ad vim morbi infringendam non satis laudare possum fontes minerales, præsertim thermas Carolinas, vel acidulas tepidas, quarum conveniens usus, singulis fere annis reiterandus, magnum levamen promittit. Denique etiam in ejusmodi affectionibus spasmodicis magni facio balnea ex aqua dulci parata, quorum virtus est excellentior, si internus mineralium aquarum usus, & primarum viarum expurgatio præcesserint. Hæc enim vim habent relaxandi contractas fibras; hæc motum sanguinis promovent, eumque ad externas partes alliciunt, perspirationem quoque egregie adjovant, & congestionibus sanguinis, quæ à spasmis inferiorum partium hoc in morbo frequenter fiunt, satis valide obluctantur. Possunt horum vicem subire pediluvia, ex sola aqua tepida, mane vel circa tempus somni ea cum cautione adhibenda, ut pedes paulo altios in aquam demittantur. Atque hæc sunt, quibus serenissimæ ægrotantis saluti consulere volui: nec dubito, quin commendata medendi ratio, si rite & ordine adhibeatur, multum levaminis sit allatura.

CASUS XXXV.

De affectu hypochondriaco-spasmodico cum febrili commotione & intercurrente purpura.

Vir unius & triginta annorum, temperamenti cholerico-sanguinei, constitutionis debilioris, habitus corporis carnosi, à prima iofantia ad decimum usque quartum ætatis annum, præter capitis achores, scabiem manuum, ac frequentiores dentium dolores, illibata sanitate ac florido vultus colore præditus, decimo quinto demum anno, quo herbæ Nicotianæ fumum sugere coepit, febrem acutam satis gravem toleravit. Hac superata, inordinatum denuo vivendi genus ingressus, bis in tertianam febrem incidit, cujus novissimam cortice chinæ de china suppressam, podum tumor excepit, mox vero iterum disparuit. Tum ab anno ætatis decimo octavo ad vigesimum usque sextum vitam in Academiis degit, ibidemque, licet multis compotationibus, largiori herbæ Nicotianæ usui, atque nimiæ infusi Theébois potationi indulsisset; nec unquam sub tam frequentibus humorum, quas passus est, ebullitionibus, sanguinem per nares aut alia loca reddidisset, præter leviores odontalgias, & tonsillarum intumescentias, sanus ceteroquin vixit. Unicum, quo inde à decimo septimo anno sæpius, & singulo ferme octiduo tentabatur incommodum, erant nocturnæ pollutiones, quas semper insignis corporis languor, artuum relaxatio, atque sudor insequebantur. Præbuit eo tempore quidem venam nonnunquam secandam, sed nullum circa hanc excretionem observavit ordinem. Hinc ergo anno ætatis vigesimo sexto, publico functus munere, ex mobili in sedentarium, & tale quidem vitæ genus pervenit, in quo multis animi passionibus, iracundiæ atque mœrori crebram obtinuit occasionem. Quapropter variis solicitari cœpit molestiis, nimirum sanguinis ebullitionibus, pressionibus in pectore, doloribus tensivis ac lancinatoriis cervicis, & capitis, præsertim vero sinistri illius lateris, frequentique coryza, sub quavis aëris mutatione accedente; quibus symptomatibus, Martio inprimis vel Aprili mense supervenient febres catarrhales, cum urticata corporis efflorescentia. Neque minus singula hebdomade molestæ illæ pollutiones nocturnæ jungebantur; quæ cum anno 1724. ob ingentem, ex obitu cujusdam propinqua cognatione conjuncti inductam animi commotionem, una cum reliquis symptomatibus admodum invalescerent, & cum virium defectu, & copiosiori lateris potissimum sinistri sudore stiparentur: eodem anno matrimonium inire decrevit. Sed vix aliquot hebdomades in conjugio transegit, cum non solum eædem molestiæ quemvis concubitum comitarentur, verum etiam plane lecto affigeretur per satis longum tempus. Namque matutinis horis, præter leviores corporis tensiones, satis quidem bene habebat, & prandium cum adpetitu capiebat; sed hora pomeridiana secunda primum refrigeratio quædam extremas corporis partes occupabat; quam molesta formicatio, pressio, tensio, & spasmodica contractio capitis, atque cervicis, & præcordiorum angustiæ excipiebant. Venæ, cruore antea turgidæ

dæ concidebant; corpus, ejusque præsertim sinistrum latus expallescebat; dextrum naturali colore præditum, sanum videbatur. His per duas circiter horas durantibus, succedebant æstus, ac sudores copiosissimi totius corporis; quibus factum est, ut non solum carnosa substantiæ admodum consumeretur, verum etiam, continuantibus semper pollutionibus, vires insigniter prosternerentur. Postquam vero ab hoc gravi morbo, quo per septem hebdomades laboraverat, ope trium medicorum vindicatus, lectum deserere, & in publicum rursus prodire poterat: incurrebat tandem in hæmorrhoidales passiones, & primum dolorifica in ano tubercula sentiebat, deinceps ipsum cruoris per sedales venas, magis stillicidium, quam fluorem patiebatur. Hinc autem denuo male habere cœpit; namque frigus extremorum, gravativa ac temulenta capitis molestia tanta, ut sæpius desipere videretur; lateris sinistri tractiones spasmodicæ, humorum ebullitiones, & copiosus sinistræ duntaxat manus sudor, quotidie ingruebant. Propinabantur varii generis medicamina nervina, absorbentia, nitrosa, cinnabarina, pulvis antispasmodicus Stahlii pariter ac Hallensium, & horum essentia dulcis concentrata, copiosissima quantitate; nec sine quodam mali levamine: neque enim spirituosa, vel mitissima, vinum purissimum, aut spiritum vini, absque majori symptomatum exacerbatione sumere poterat. Observabatur præterea, naturam sæpius tentasse sanguinis eruptionem: namque mox quædam cruoris guttulæ, prævio capitis gravativo dolore, ac formicationis in naribus sensatione, ex his stillabant, cum momentaneo allevamento; mox post vehementissimam pectoris compressionem, saliva tincta adparebat: & urina vel sedimentum lateritium deponebat, vel latera matulæ sabulo conspicua erant. Medici ulterius consulti vel acrimoniam humorum scorbuticam, sanguinem inertem, vel febrem lentam, vel affectum nervosum, diæteticis magis quam pharmaceuticis remediis expugnandum accusabant; vel naturam per venas hæmorrhoidales, sanguinis eruptionem moliri asserebant. Hinc suasu quorundam, decoctum lumbricorum terrestrium cum radice fœniculi paratum, mane sorbillare debebat æger, & inde sudorem expectare: unde etiam egregiam mali remissionem percipiebat. Quamobrem quatuor abhinc septimanis sibi consulturus, iterum potare cœpit decoctum illud: sed vix biduo sorbillaverat, cum hora vespertina sexta febrili corriperetur paroxysmo, cum prævia refrigeratione, & subsequente æstu ac sudore. Adhibebat ideo pilulas Stahlianas; quarum uti semper, ita hac etiam vice, eum observabat effectum, ut dolores tensivos, pressorios atque lancinarorios magis excitarent. Febris nihilo minus continuabat, & brevi post non solum purpura urticata; verum etiam ingentibus intestinorum doloribus, atque hæmorrhoidom passionibus, cum parco cruoris stillicidio junctis, ægrum quotidie infestabat. Notatu vero dignum est, tensivos ac spasmodicos artuum dolores remisisse, quamdiu purpuracea corpus obsidebat efflorescentia: hac vero diaphoreticis, aliisque medicaminibus discussa, recidebant illi rursus dolores. Tandem evanescebant pleraque hæc symptomata; nisi quod singula vespera, prævio horrore spasmodicæ capitis, ac brachii potissimum sinistri torsiones adfligant, & accedente demum sudore, terminentur.

Cæterum æger ad flatulentas molestias admodum proclivis est; adpetentia fruitur sæpius vehementiori; potu vero utitur parciori, & ex infuso theiformi melius habet, quam decocto herbæ Théebois, quippe quod spasmos adaugere videtur. Non minus excretionibus diaphoreticis, ac diureticis, ad quas facillimus est, insigniter levatur; at laxationes, utut sint levissimæ, spasmos exacerbant; & purgantia, medicamina calidiora ac spirituosa, cibi aromatisati, atque essentia castorei promovent pollutiones nocturnas. Ex his igitur omnibus satis superque patebit, an vitium in corruptis humoribus, numnam partibus solidis, ac nervosis hæreat; anne symptomata recensita impedito hæmorrhoidum fluori debeantur? Et his perspectis anhelat æger salurare consilium, cupitque doceri, num, si hæmorrhoidum indicia forsan accederent, proficua foret hirudinum adplicatio; aut utrum venæ sectiones, quæ singulo vere celebrantur, iterum sint instituendæ? Ad fontes quidem minerales accedere, officium, quo fungitur, haud permittit; sed ex Medicina Consultatoria edoctus, magnam in acidularum cum lacte mixtarum potatione, si ipsi congrua judicaretur, spem collocat.

Responsio Consultatoria.

Omnia symptomata, quibus ægrum immaniter tractari, ex datis ad me litteris percepi, insigni generis nervosi debilitati primario debentur; qua fit, ut non tantum omnes fere solidæ ac nerveæ corporis partes irregularibus spasmis, atque doloribus tensivis & tractoriis afficiantur, verum etiam liber, temperatus ac æquabilis liquidorum circuitus destruatur, & ideo legitimus omnium functionum animalium, vitalium, ac naturalium successus admodum perturbetur. Harum vero præternaturalium motionum plures exstiterunt caussæ, quarum prima crebria compotationibus, atque excessibus tam in potu cerevisiario atque vinoso, quam aquoso Thée ac Coffée commissis; altera febri tertianæ, præmaturo corticis chinæ usu suppressæ, unde testante experientia ln eluctabilis sæpius in sanitatem redundat noxa; & tertia vehementioribus animi commotionibus, excandescentiæ atque diuturno mœrori in acceptis ferenda est. Neque etiam minus huc contribuerunt frequentes nocturnæ pollutiones, quibus tenuissimum ac spirituosum fluidum, quod nervorum atque corporis vigori conservando egregie velificatur, sensim paullatimque dissipatum, & totum corpus debilitatum est: & denique vehementia malorum debetur quoque multorum, quæ adhibita sunt remediorum, maxime humores exæstuantium usui; quorum in censum præsertim veniunt pillulæ illæ balsamicæ ac polycbrestæ; quibus morbos nervorum spasmodicos magis exacerbari, quam mitigari, multiplici doctus sum experientia. Hisce igitur caussis non solum nervosæ generatim partes, & maxime in latere corporis sinistro, admodum debilitatæ, & spasmodicis stricturis affectæ sunt; verum etiam ventriculi præsertim ac intestinorum tonus naturalis adeo labefactatus videtur; ut læsa digestione, multæ cruditates in primis viis restiterint, quæ non modo flatulentiæ, sed quoque febrilium accessionum, peracta potissimum digestione invadentium, caussæ sunt ac primi natales. Tali porro ratione haud fieri potuit, quin illegitimus chylus generatus, sanguinem quoque crudum, impuris, salinis, atque scorbuticis sordibus imbutum produxerit: unde partim urticata purpura, partim insignis ad orgasmos proclivitas, & virium atque nutritionis decrementum suam traxerunt originem.

Quæ

Quæ cum ita sint, & fluidæ non minus quam solidæ partes à blanda atque naturali crasi & constitutione penitus recessisse videantur; ipse quoque morbus diuturnitate temporis in habitum veluti ac consuetudinem degeneraverit: difficillimum utique erit, illum funditus exstirpare, eo magis, cum natura ob nimiam remediorum jam datorum farraginem, iis adeo sit adsueta, ut jam vel præstantissima eludat subsidia. Quamobrem major omnino spes ex præsidiis diæteticis foveri potest; ea quibus præ aliis commendo acidulas Selteranas, cum tertia lactis asinini, aut etiam caprini parte maritatas. Hoc vero excellens remedii genus singulo mane, quantitate unius, aut hujus & dimidiæ mensuræ potare decet, per duos menses continuando: postquam corpus antea infuso mannato fuit purgatum, quod etiam singulis quatuordecim diebus illi potationi interponendum, & sub finem illius iterum sumendum est.

Deinceps haud sine fructu adhibebitur pulvis meus bezoardicus, alternis diebus circa vesperam, pondere drachmæ dimidiæ ex aqua cerasorum nigrorum, vel emulsione nervina sumendus. Hic enim non solum acredinem in ventriculo ac humoribus hospitantem attemperat, alvum lubricat, & transpirationem adjuvat, verum etiam præternaturales & fluidarum & solidarum motiones mitigat atque demulcet. Eidem scopo etiam inserviet liquor meus anodynus mineralis, cum tertia parte essentiæ carminativæ mixtus; quem sub Selteranarum potatione guttulis viginti hora quarta pomeridiana ex aqua destillata capere; extra illam vero mane ex infuso theiformi assumere conveniet. Præterea nec ludetur opera, si æger cubitum iturus quotidie descendat in pediluvia, temperato tepore prædita, & ex aqua pluviatili, vel tantum simplici, furfuribus tritici & sapone veneto parata. Potui vero ordinario proponendas duai aquas Selteranas, tertia vini Rhenani parte permixtas; aut decoctum ex scorzonera, cornu cervi, hordeo, ac corticibus citri recentibus concinnatum. Quod denique diætam attinet; omnes animi affectus, cibi acidi, salsi, duriores, ac flatulenti, potus spirituosi, ac refrigerationes summo fugiantur studio; epulæ sint parciores, & inter illas comedantur sæpius jusculà medicata, ex jure carnis gallinaceæ, chærefolio, acetosa, spinachia, nasturtio, asparago, caneris contusis, & succo aurantiorum confecta; ac denique corpus, maxime horis vespertinis, moderate moveatur. Quæ medendi ratio, si rite fuerit adhibita, non dubito, quin aliquale saltem malo allatura sit emolumentum.

Relatio.

Postquam æger, cum acidulas Selteranas obtinere haud potuisset, solos pulveres, quos commendavi, & liquorem meum anodynum usurpaverat, ac rectam vivendi rationem observaverat: nunciavit mihi, pleraque symptomata insigniter fuisse mitigata. Et cum tandem harum acidularum particeps fuisset factus, iis per octo hebdomades potis, pristinam recuperavit sanitatem.

CASUS XXXVI.

De affectu hypochondriaco-spasmodico, cum debilitate vasorum spermaticorum, & partium generationi inservientium.

Vir, officiis bellicis ac aulicis à prima juventute defunctus, annorum triginta quatuor, crebris diætæ erroribus, ac potuum excessibus indulgens, quatuor abhinc annis quartanam incidit febrem, cum hæmorrhoidibus cœcis, quibus & antea fuit obnoxius, stipatam. Hac persanata, nec redierunt amplius hæmorrhoides; & ipse ægrotus viribus integris, corpore robusto, coloreque vultus florido gaudens, omnibus illibata sanitate videtur præditus. Neque tamen minus matutino potissimum tempore, nauseam quandam, ac cardialgiam toleravit: quæ vero, frustra primum adhibitis variorum remediorum generibus, tandem intermisso spiritus vini, quem sub prandio pariter atque cœna potare fueverat, usu admodum mitigata est. Præterea justo majori ciborum, maxime duriorum cupiditate fruitur; quæ tamen, assumta eorum parcissima quantitate, protinus satiatur, & hausto præsertim vino, aut calidiori cerevisia, anxium atque volaticum faciei maxime æstum, pedum autem molestam post se trahit refrigerationem. Hypochondria cum toto abdomine tensa videntur; alvus plerumque sicca existit, quæ lubrica, aut blandis laxantibus soluta ab omnibus immunis est molestiis. Sæpius etiam colicis doloribus infestatur; noctemque somno turbulento, variis terriculamentis pleno, ac crebris pollutionibus stipato transigit. Sentit insuper perpetuam ferme ad concumbendum proclivitatem: sed dum coitum celebrat, semen justo citius, flaccido sæpius pene ejaculatur; quin haud etiam raro inter grata cum sexu sequiori consortia, semsim absque jucunda sensatione exstillat, & ideo non solum corpus enervat, verum etiam memoriæ vim insigniter labefactat. Hocce vero malum ex nimio veneris exercitio, cui ante aliquot annos indulsit æger, originem traxisse, & inde præter aliqualem seminis acrimoniam, vasorum seminalium debilitatem inductam esse putat; nec ab illo, licet varia medicamina, præsertim balnea ex vino & aqua ferrariorum parata usurpaverit, hactenus liberari potuit. In tali rerum statu ipse animus turbari videtur, ut mox ad nimium mœrorem inclinet, ac solitudines quærat, mox justo hilarior atque jucundior deprehendatur. Consulti medici omnem morbi fomitem in primis regionibus latere existimarunt; & hinc curationem vomitoriis, stomachicis, atque carminativis instituerunt: sed cum nullis eorum obsecundaverit malum, salutare ad illum oppugnandum flagitatur consilium.

Consultatio.

Postquam morbum, cujus caussa consultus sum, probe perpendi mecum; illum omnino hypochondriaco-spasmodicum, qui in ventriculo & canale intestinorum nerveo-membranaceo sedem suam obtinet, esse arbitror. Quemadmodum enim hæ sensibiles admodum ac nerveæ partes, justo robore ac naturali tono præditæ, maximum fere momentum

tum

tum ad fanitatis confervationem contribuunt; dum illarum virtute generofi ex alimentis fucci eliciuntur, inutilia vero recrementa per alvum rejiciuntur: ita è contrario nulla totius machinæ pars eft, quæ majores corpori, & functionibus ipfi propriis noxias inferre poteft, quam ipfe ventriculus ac inteftina, fi periftalticus ipforum motus à ftatu & ordine naturali recefferit. Tum enim hi membranacei canales partim diftentionibus fpafmodicis, partim flatulentis relaxationibus afficiuntur; ita quidem, ut in uno loco fpafmus vexet, in altero refolutio deprehendatur. Quum autem hæ partes, ope nervi intercoftalis, & paris octavi, five vagi, cum reliquis, iifque nobiliffimis corporis noftri vifceribus, arctiffima gaudeant communione: cognitu facillima eft ratio, cur præternaturales primarum viarum affectiones, reliquas, etiam remotiffimas partes in fpafmorum atque motuum violentorum fecum abripiant focietatem.

Quod noftrum attinet cafum; vero videtur fimillimum, fpafmodicos motus adhuc in ventriculi ac inteftinorum canale maximam partem refidere; cumque multis à turbata digeftione generatis fcatere cruditatibus. Inde enim pleraque natales fuos mutuantur fymptomata, veluti funt naufea, cardialgia, ciborum adpetentia cito fatiabilis, poftum excipiens calor ac æftus faciei volaticus, eduliorum concoctu difficiliorum cupiditas, partium extremarum refrigerationes, obftructio alvi, inflatio hypochondriorum &c. Neque vero minus caput in præfenti cafu male affectum eft; hujus enim nervofæ partes, maxime involucra cerebri membranacea, fæpiffime à ventriculo fpafmis occupato, ad eofdem vi mutui confenfus proritantur. Unde quoque dependent fomnus turbulentus, infomnia terrifica, & mox nimia mentis inquietudo, & anguftia, mox folito major hilaritas, atque perverfa imaginatio: quæ fymptomata cuncta debilitati generis nervofi debentur.

Quod fi vero de iis noftri affectus cauffis difpiciam, quas remotiores vocant; has inter magna debetur animadverfio cruori in inteftinis inferioribus ftagnanti, & exitu per vafa hæmorrhoidalia deftituto. Neque minus in earum cenfum veniunt inordinatum vivendi genus, frequentes crapulæ, refrigerationes, vehemens iracundia, diuturni mœrores, atque medicamina nervofum genus commoventia, purgantia, vomitoria, aliaque nimis fpirituofa: quippe quæ illius funt indolis, ut tonum partium nervofarum, maxime ventriculi, ac inteftinorum mirifice deftruant atque labefactent. Et fane plerorumque medicorum, qui verum horum morborum genium minus habent perfpectum, mos eft, ut eos purgantibus potiffimum, emeticis, calidioribus ftomachicis, carminativis, quin & martialibus ac opiatis adgrediantur: quibus majorem noxam inferunt, quam utilitatem, præfertim cum ejufmodi ægrotantes meticulofi, inconftantes, inquieti deprehendantur, & ideo ab unomedico ad alterum confugientes, infignem variorum remediorum farraginem, irreparabili fanitatis damno, devorare foleant.

Mihi vero in more eft pofitum, ut in hifce morbis ineunte vere, aëris mutationem, itinera, ac mineralium aquarum ufum commendem, ea quidem ratione, ut quibus ftrictior eft corporis habitus, atque cholericum temperamentum, acidulas; iis autem, quorum corpus multis vifcidis, impurifque fcatet humoribus, thermas magis idoneas exiftimem. Huic vero curationi opportunum prius reddere ftudeo corpus, dum non folum fanguinis nimiam molem, fi præfto fuerit, imminuendam; verum etiam impuros humores corrigendos, & per alvum leniter expellendos curo. Abfoluta demum ea potatione, diæteticis pariter, ac pharmaceuticis blandis remediis, ventriculo robur fuum reftituere, legitimum excretionum naturalium fucceffum promovere, ac æquabilem humorum per imum ventrem circulationem adjuvare, curæ mihi cordique eft. Quæ fi votis nondum refponderint, confultiffimum duco, ut fequenti anno iterum ad mineralès fontes iter inftituatur: hos enim in natali loco adhibuiffe, longe faluberrimum eft, cum ibidem animus à rebus feriis eo melius detrahi, & corpus convenientius moveri poffit; nec non ipfa aëris mutatio, quam tali modo confequimur, egregium fpondet emolumentum.

Quæ cum ita fint; noftro quidem ægrotanti thermarum, quæ in Carolinis fcaturiunt, molarium commendarem ufum: & corpus præpararem detractis, fub cœlo fereno, ex vena in pede tufa fex vel octo cruoris unciis. Deinceps proponerem pilulas meas balfamicas, alternis diebus circa vefperam, numero fedecim fumendas: fequenti vero die falis mei aperitivi drachma dimidia ex aqua vino nupta mane hauriatur; & tum aliquot vafcula infufi theiformis, quod fic fe habet, forbillentur: Recipe florum chamæmeli vulgaris, hyperici, fummitatum millefolii, herbæ cardui benedicti, falviæ, meliffæ, betonicæ, veronicæ, verbenæ ana manipulum unum, feminis fœniculi, anifi ftellati ana drachmas duas. conc. cont. d. Et denique fub ipfa etiam curatione inter epulas Elixirium meum ftomachicum, triginta guttulis capiendum commendarem. Præterea vero, cum recta vivendi ratione nihil in hifce morbis reperiatur fructuofius; etiam atque etiam hortor, ut ægrotus aliquot ab epulis horis corpus moderate & ad incalefcentiam, vel ambulando, vel equitando moveat; atque fingulis vefperis pedes in tepidiora immittat pediluvia: cæterum à vinis jufto calidioribus, cibis incongruis, animi paffionibus, ac multis laboribus cum meditatione junctis fedulo fibi caveat.

Quod denique attinet debilitatem illam vaforum fpermaticorum, & partium generationi infervientium, atque præmaturam feminis effufionem: hæc non minus ex hypochondriaca paffione natales fuos mutuatur. Dum enim in illa partes nervofæ corporis tantum non univerfi, robore fuo deftitutæ ac debilitatæ exiftant: non fieri poteft, quin nec feminalis humor naturalem ac fpirituofam adipifcatur temperiem, fed jufto tenuior, ac acrior factus, vafa feminalia ftimulet, & ad præcocem ejaculationem proritet. Nihil vero in tali cafu præftantius eft, quam effentia fuccini rite præparata, fi illius quindecim guttæ & mane & vefperi, ex fyrupo acetofitatis citri, aqua permixto affumantur. Extrinfecus roborandis genitalibus partibus egregie inferviet fequens facculus: Recipe florum rofarum rubrarum, balauftiorum, anthos, lavendulæ, falviæ, chamomillæ Romanæ ana manipulum unum, cubebarum, cinnamomi, caryophyllorum ana unciam dimidiam, benzoes, ftoracis, maftichis ana drachmas fex. M. C. D. S. Species, quæ in vino rubro decoctæ facculo includantur, & mane aut vefperi regioni pubis imponantur. Et hæc funt, quæ proponenda duxi, quibus ægrum votis fuis potiturum effe, haud defpero.

CASUS

CASUS XXXVII.

De malo hypochondriaco spasmodico-flatulento.

JUris quidam peritus, quadraginta annorum, constitutionis olim strictioris, jam magis obesæ, vitam amans sedentariam, studiis ac meditationibus deditissimus, ac variis animi passionibus, præsertim curis atque sollicitudinibus indulgens, mense Augusto anni 1722. in eam primum incidit molestiam, ut haustos mane potus calidiores, non minus ac singulas epulas nisi ipse vomitus, saltem laboriosi vomendi conatus exceperint. His per aliquot annos toleratis, accidit, ut vere anni 1725. mane expergefactus dolores in toto corpore contusorios perceperit; quos vero, cum eodem die evanescerent, parum curavit. Sed elapso triduo hi dolores recrudescebant atrociores, cum ea sensatione, ac si totus fustibus fuisset percussus; ac si totus fustibus fuisset percussus; ac omnium fere actionum voluntariarum impotentia. Accitus medicus commendabat venæ sectionem; qua instituta, & adhibitis quibusdam remediis, largus noctu erumpebat sudor, cum eoque varia tubercula ulcerosa efflorescebant, & dolores protinus remittebant. Interim molesti illi vomitus adhuc recurrebant quotidie; & tandem, cum circa utrumque æquinoctium venam præberet secandam, & sub epulis vino Gallico generoso uti cœpisset, autumnali anni 1725. tempore cessabant aliquantulum. At vero novus succedebat affectus, longe molestior; namque dolor satis acutus caput in regione frontis, præsertim supra orbitam sinistri oculi, occupabat quotidie; & ab hora nona matutina ad tertiam pomeridianam instar hemicraniæ inhærebat. Huic affectioni obviam ivit æger pilulis polychrestis, atque quotidiano pulverum præcipitantium usu; ex quibus non quidem perfectam sublationem, at insignem dolorum remissionem consequutus est. Præterea vero singulo & vere & autumno, vehementes accedebant sanguinis orgasmi, adeo ut tum per quatuordecim fere dies largissimos sudores nocturnos, & crebram mingendi cupiditatem sub somno toleraverit ægrotus.

Quæ symptomata cum nullis obsecundassent remediis: mense octobri anni 1731. in atrocius demum abierunt malum. Namque dum post prævias animi graviores commotiones, vespertino tempore viri cujusdam, summa dignitate conspicui interesset exequiis; ibidemque partim piceos ex tacibus fumos inspirasset, partim corpus insigniter refrigerasset: accidit, ut postridie suffocativum incurrerit affectum, cum ructuum flatuumque pertinaci retentione. Quandocunque respirabat, videbatur veluti obex in imo ventre positus, qui præpediebat spirationem: atque tanta urgebat alvi constipatio, ut clysterum ope ipsam moliri oportuerit. Adhibuit contra has adfectiones varia medicamina, infusa vinosa, præsertim pulverem contra acredinem, & antispasmodicum Hallensium, nec non eorundem pilulas polychrestas, & essentiam antihypochondriacam; atque circa vernum currentis anni tempus venam curavit incidendam: quibus quidem mitigatæ, sed neutiquam adeo sublatæ sunt, quin adhuc per intervalla redeant, & sæpenumero molestis vomitibus, aut saltem dolorificis ad illos conatibus junctæ deprehenduntur.

Cæterum pro potu ordinario loco cerevisiæ Gardelebiensis, hactenus potæ, suasu medici jam utitur ea, quæ Luteræ regiæ sub nomine *Tuchstein* coquitur, sed inde alvi segnitiem magis observat confirmari. Doloribus corporis, quos anno 1725. in sinistro potissimum latere passus est, tum accesserat frigida sensatio in occipite, ac artibus lateris sinistri; quæ abhine assidua inhæsit, neque per inflictum sinistro brachio fonticulum debellari potuit. Vultus color, plerumque floridus ac rubicundus, sæpissime præsertim circa oculos commutatur in variegatum, ac si quidam digitorum suorum vestigia ipsi impresserit. Non minus pectus muco videtur repletum, quem quidem exscreare conatur; at adeo tenax inhæret, ut inter tussiendum sæpissime metus sit, ne suffocetur, atque dorsi percussione adjuvari debeat. Diætam, cum officii ratione crebris fungatur itineribus, haud observare potest accuratam; sed promiscuis & cibis & potibus uti cogitur, neque etiam ab omni animi passione, licet summo nitatur studio, cavere sibi valet. Nicotianæ fumum, quam olim in delitiis habuit, jam parcissime fugit; & si opus fuerit, omnium etiam vinorum, maxime Rhenani potum evitabit eo lubentius, cum exinde sanguinis ebullitionem, ac ventriculi acrimoniam suboriri sentiat. Neque etiam ignorari oportet, fauces atque linguam per satis longum tempus, perpetuo ardoris sensu, ac si nimio Tabaci usu fuissent excoriatæ, affici; quas ope gargarismatum, ac jusculi avenacei cum saccharo cando permixti, aliquantulum mitigavit. Saliva vero viscida, tenaxque spuitur, adeo ut quidam pulmonalem tabem metuant, præsertim cum carnosa corporis substantia aliqualiter imminui videatur; & sub exscreatione fœtidus odor nonnunquam percipiatur. Ipse autem ægrotans, qui circa ventriculi ac diaphragmatis regionem præcipuas sentit molestias, ibidemque impactam quasi pituitam, semet asthmate laborare credit, seque curatum iri sperat, si stagnationes sanguineæ discuterentur, debilitas ventriculi restitueretur, alvus lubrica fieret, atque præsertim pectus à nimia muci copia liberaretur. Novissime spasmi arthritici per intervalla videntur accedere; sed insequuto sudore mox dissipantur.

Quæ cum ita sint, salubre jam æger ad recuperandam sanitatem efflagitat consilium, & præcipue doceri gestit, num commendatus sibi à medico quodam vini inter epulas Burgundiaci, atque aquarum Sedlicensium usus futurus sit conveniens?

Consultatio.

Affectus præter naturam, quo vir consultissimus infestatur, non alius est, quam qui à medicis hypochondriaco spasmodico-flatulentus adpellatur. Quum enim in illo ventriculi concoctio læsa deprehenditur, & ideo loco generosi chyli, cruditates acidæ, biliosæ, atque viscidæ generantur: cognitu omnino facilis fit caussa omnium, quibus æger premitur symptomatum, veluti sunt vomitus, flatulentæ distensiones ventriculi, ructus, constrictiones & anxietates præcordiorum, sanguinis ebullitiones, alvi segnities, atque dolores, qui artus occupant, arthritici. Hujus autem hypochondriacæ passionis primi natales partim vitæ generi sedentario, motus experti, atque nimiis mentis laboribus cum meditatione junctis; partim diurnis curis, atque mœroribus; partim denique inordinatæ victus rationi debentur; maxime si nativa generis nervosi

nervosi debilitas, uti quidem videtur, accesserit. Atque difficillimum sane est, hisce vitiis solo pharmacorum usu mederi; si votis potiri velimus, omnis curandi vis ex pertinaci vivendi ac rerum non naturalium observatione expectari debet. Idcirco ante omnia nimias mentis fatigationes atque meditationes moderari, & corpus potius crebris, sed temperatis exercitiis movere oportet. Praesertim vero omittere convenit omnem cerevisiae potum, ventriculo in hisce morbis vehementer inimicum: in cujus locum vel acidulis Selteranis cum quarta vini Rhenani parte maritatis, vel sequenti decocto uti praestabit: Recipe radicum scorzonerae, sarsaparillae, chinae, rasurae cornu cervi ana uncias sex, radicis cichorei, glycyrrhizae ana uncias duas, corticis ligni sassafras, seminis foeniculi ana unciam semis. M. C. C. irrorentur cum olei tartari per deliquium uncia semis, D. S. species, quarum unciae binae ex tribus aquae mensuris per tres horae quadrantes decoquendae sunt. Nec alienum erit, hujus potationi parcum vini veteris aut Mosellani, aut Rhenani usum interponere.

Ex remediis commendo Elixirium meum viscerale, octogiata circiter guttulis sub finem prandii sumendum; & pulverem laxantem rhabarbarinum, cujus ope singulo octiduo alvus purgetur, necesse est. Et hisce denique futuro mense Junio adjungendum esse Pyrmontanarum vel Egranarum usum, omnino sum persuasus.

Relatum abhinc est, aegrum ex commendata medendi ratione, praesertim Elixirio viscerali, symptomatum suorum egregium deportasse allevamentum.

CASUS XXXVIII.

De affectu hypochondriaco-spasmodico-flatulento.

Vir duos & quadraginta annos natus, debilioris ac strictioris corporis, variis ab incunabulis fere graviter infestatus fuit aegritudinibus. Praeter varii generis febres enim, ac dysenteriam, decimo quinto aetatis anno pernionés exulceratos passus est; & cum abhinc inordinato vivendi generi, atque crebris indulgeret crapulis, anno vigesimo septimo in Galliis degens, gravem toleravit pectoris affectionem. Ab hac cura lactis asinini liberatus, denuo perversam victus rationem subiit; & cum praesertim nimium vini potum, atque calidioris Nicotianae usum ad feram usque noctem protrahere suevisset: exinde omnes fere generosos succos exsiccavit, & hinc tandem & fluidarum, & solidarum partium labem sibimet contraxit, ut nulla spirituosa, vel cibos aromatisatos absque molestia ferre potuerit, sed crebris vomendi conatibus, quin & ipsis vomitibus saepius laboraverit. Atque tali ratione sanitas magis magisque vacillare, & ventriculi robur adeo debilitari coepit, ut jamjam ex levissimo diaetae errore, graves ventriculi pressiones, ructus frequentiores, flatus ac murmura ini ventris, atque saepius vehementem cordis palpitationem patiatur. Pedes perpetuo sunt frigidissimi; haud raro matutino praesertim tempore nauseam incidit, cum tanto vultus pallore, ut mortuo videretur similis; adpetitu fruitur vario, & plerumque cibos duriores, & concoctu difficiles cupit, qui vomitum ipsi movent; somnus ast turbulentus, terrificis insomniis stipatus, quem versus diluculum copiosus sudor, cum subsequente lassitudine excipit; vigor memoriae, & audiendi facultas sensim imminuuntur; hyeme graves catarrhales affectus, coryzam atque tussim tolerat cum excretione muci largissima; quae vero novissimis annis, cum pectoris calori magis studeret, longe fuerunt mitiores. In hoc rerum statu venam saepius tundendam praebuit, nec non vomitoria, purgantia, variique generis medicamina usurpavit; quae inter à lactis usu efficacissimam semper deprehendit opem. Novissimo hyeme meae se tradidit curationi; & adhibuit pulveres temperantes ex nitro, arcano duplicato atque cinnabari nativa concinnatos, magnesiam albam, essentiam stomachicam ex essentia corticum aurantiorum, pimpinellae, tinctura proprietatis, ac oleo tartari per deliquium confectam. Non minus circa vernale aequinoctium, praeviis pediluviis, venam incidendam curavi, & per sex successive dies pilulas de Gummatibus Conerdingii propinavi. Neque male ex his habuit; sed cum nondum penitus debellatum sit malum, & animus jam in diversas atque graves rapi videatur cogitationes: salubre anhelat consilium.

Consultatio.

Ex communicata mecum morbi historia probe intellexi, aegrum ex affectu hypochondriaco spasmodico-flatulento laborare; qui ex perverso vivendi genere, calidiorum potuum, atque Tabaci nimio usu, animi affectibus, & forsitan corporis refrigerationibus suam traxit originem. In hoc vero morbi genere non solum fluidae nostri corporis partes, impuris, viscidis, scorbuticisque salibus ac sordibus imbutae; verum etiam solidae atque nervosae, praesertim ventriculi & intestinorum regiones destructae & labefactatae deprehenduntur. Unde spasmodicae primarum viarum distentiones suboriuntur, quae per alias nervosas partes propagatae, cruorem vitalem majori impetu atque copia à corporis superficie ad caput & praecordia cogunt compelluntque: quibus etiam caussis omnia symptomata, veluti sunt pressiones ventriculi, ructus, flatulentiae, borborygmi, cordis palpitationes, frigus partium extremarum, nausea, insomnia terrifica, sudores nocturni, lassitudo, atque memoriae debilitas in acceptis ferenda sunt. Quae mala cum jam longo durarunt tempore, adeo ut fluidae non minus ac solidae partes à statu naturali recesserint: necesse est, ut congruis subsidiis oppugnentur, & haec diu cum patientia adhibeantur. Idcirco prae aliis laudem merentur Egranae, quarum vel cum una parte lactis vaccini, vel aequali pondere asinini, si fuerit in promptu, permixtarum, singulo mane per quinque hebdomades mensura una cum dimidia potetur. Verum ante non minus, quam post illarum potum, sumenda erit potio laxans, cujus haec est compositio: Recipe mannae electae unciam unam & semis, rhabarbari drachmam, terrae foliatae tartari scrupulos duos, aquae florum acaciae uncias quinque, coque & solve leni calore, colaturae adde olei de cedro guttas tres. M. D. Sub ipsa curatione, singulo triduo quatuordecim pilularum mearum balsamicarum vesperi devorandas commendo; quippe quae tonum atque robur partium solidarum confortando, flatus potenter discutiunt. Praeterea inter epulas ex ultimo haustu sexaginta guttas Elixirii mei balsamici adhibere convenit; & in vicem potus ordinarii, sequenti decocto uti: Recipe radicis scorzonerae, chinae, sarsaparillae ana uncias quatuor, cichorei, glycyrrhizae ana unciam unam & semis, cassiae caryophyllatae, corticis ligni sassafras ana unciam semis. Conc. Cont. M. D. S. Spe-

S. Species, quarum unciæ binæ ex tribus aquæ mensuris per horam dimidiam, addito passularum minorum uno manipulo decoquantur. Neque vero incongruum erit, hujus decocti potui haustum vini Rhenani, aut Burgundiaci nonnunquam interponere.

Hæcce curatio eo auspicatior erit, si æger sub illa ab omnibus durioribus, concoctu difficilioribus, sale conditis, aut fumo induratis eduliis probe sibi caverit; corpus, cœlo existente sereno, sedulo moverit; nec non absoluta ea curatione rectum vivendi genus observaverit, ac subinde bis quotannis venam in pede tundendam præbuerit, & pilulas meas balsamicas, stomachicumque Elixirium continuaverit. Quod si humorum commotiones accesserint, pulveres temperantes à medico ordinario commendati in usum trahi possunt. Cæterum operæ erit pretium, jusculis cum herba petroselini, asparago, radice scorzoneræ, atque graminis, nec non succo citri ac aurantiorum aut caneris paratis sæpius vesci; & pedes singula ferme vespera in temperata immittere pediluvia. Quæ si rite observentur, de felici curationis successu nullus dubito.

CASUS XXXIX.

De affectu hypochondriaco-spastico, atque flatulento, functiones animales simul turbante.

Vir trium & quinquaginta annorum, staturæ mediocris ac tenerioris, ingenii vivacissimi, temperamenti sanguinei, sub præsenti morbo ad melancholicum vergentis, adolescentiæ annos inordinato transegit vivendi genere. Namque non solum omnis generis cibis durioribus, acidis, salitis, pinguioribus promiscue vesci, vinisque acidis, ac fæculentis cerevisiis ad excessum uti suevit; verum etiam corpus saltando, vel aliis caussis commotum sæpissime refrigeravit, quin haud raro tutus calens frigidos ingurgitavit potus. Neque etiam minus sub multis, quibus interfuit juvenis altercationibus, caput præsertim variis percussum est plagis atque læsionibus: & abhinc crebris defunctus itineribus, gelidissimi aëris tulit injurias, atque passionibus animi sæpiuscule indulsit. Interim in juventute post levissimam commotionem, sanguinem è naribus reddere suevit: qui increscente ætate per vasa hæmorrhoidalia, large atque statis temporibus fluxit. Nihilo tamen minus non fieri potuit, quin ex tam irregulari diæta sanitatis sibimet contraxerit labem: namque primum molesto aurium tinnitu infestabatur, & huic junctum est ventriculi vitium atque digestionis læsio; qoa tanta pituitæ atque cruditatum copia in primis regionibus increvit, ut post intrusam faucibus excutism ventriculi, qua per aliquot annos quavis hebdomade bis vel ter uti suevit, semper plus quam libra saburræ crudæ, acidæ, viscidæque eructata, & præterea per spontaneos, quos sæpe toleravit vomitus, insignis quoque copia reddita fuerit. Non minus vehementes in nocha atque brachiis percepit olim dolores pungitivos, qui jam evanuerunt: ac præsertim post acidorum vel dulcium ciborum usum ingentes, eosque rodentes circa umbilicum sensit cruciatus, quæ subsequuta alvi dejectione mitigati, tandem vero evacuatis per sæpius adhibitum infusum rhabarbarinum, multis mucidis, ac nigris sordibus, prorsus sublati sunt. Has equidem molestias, multis variisque remediorum generibus, purgantibus, tincturis, essentiis, aquis mineralibus strenue oppugnavit; sed tantum abest, ut iisdem malum suum debellaverit, ut illud potius sæpenumero recrudeverit longe atrocius. Et ut illas, quibus jam cruciatur, affectiones tantummodo recenseam; has inter maximam tanta crucem figit, aurium tinnitus, noctu præsertim tanta vehementia inhærens, ut omnem fere somnum ægro eripiat, aut saltem soporem variis terriculamentis turbatum relinquat. Immaniter non minus solicitatur capitis temulentia, atque dolore gravativo; quem quidem attracto per nares pulvere nervino, & hinc emuncto tenacissimo muco nonnunquam mitigare, non vero penitus depellere potest. Nec constana levamen percipit ab infuso laxante pronuper usurpato; licet evacuatis per illud multis acidis, viscidisque sordibus, per aliquod tempus sublevatus fuerit. Quæ cuncta symptomata meo quidem arbitrio ex ventriculi cruditatibus natales suos mutuantur; quibus etiam procul omni dubio catarrhalis gravitas capitis, atque aurium tinnitus debentur. Et cum in hisce tollendis omnia hactenus usurpata remedia spem fefellerint; consugimus ad Te Vir Illustris; & à tuis consiliis certum speramus auxilium.

Responsio Consultatoria.

Quæ mihi de gravi, qua vir quidam Consultissimus premitur ægritudine perscripsisti, ita sunt comparata, ut duo potissimum indicent viria, quibus omnium symptomatum primi debentur natales. Primum enim nervosæ capitis partes admodum debilitatæ, & vascula sanguifera cruore spisso atque viscido infarcta videntur: unde æqualis humorum per cerebrum, membranasque illud cingentes circulatio impedita, capitis doloribus, somno turbulento, terrificis insomniis, ac melancholicis molestiis, originem suppeditavit. Cum autem ex viscidis illis humoribus serosa potissimum colluvies per diuturnam stagnationem separari soleat; non sane mirum, si mucosa ac viscida pituita per nares sæpius excernatur. Quin separatum illud in organis auditus, maxime concha, cochlea ac labyrintho auris serum, resolvitur in vapores halituosos; qui exitu per tubam Eustachianam destituti, susurrum tinnitumque aurium, somnum turbantem progenerant. Multæ autem fuerunt caussæ, quibus capitis imbecillitas, dictorum mater symptomatum, in acceptis ferenda est; quas inter vel graves illius contusiones, refrigerationes in juventute toleratas, atque crebras animi commotiones allegasse sufficist.

Deinceps destructo etiam ventriculi tono quædam debetur animadversio: hinc enim digestio læditur, alvi segnities inducitur, & in ventriculi ac duodeni potissimum intestini cavitate generantur multæ acidæ, viscidæque cruditates, quæ non solum flatulentas angustias, inflationes, doloresque imi ventris pungitivos pariont; verum etiam spasmos excitando, succos vitales majori copia ad caput compellunt. Quæ cum ita sint, præsens affectus nomen hypochondriaco-spasmodico flatulenti, caput simul occupantis, & functiones animales perturbantis omni tuetur jure; qui, nisi congruis remediis tempestive adhuc oppugnetur, metum omnino incutit, ne tandem in soporosos affectus, vel melancholiam, vel etiam apoplexiam terminetur.

Curatio vero tam sontici mali duabus iterum absolvitur indicationibus; quarum prima est, ut robo-

roborato ventriculi elatere, digestionis vigor naturalis restituatur, & hinc nimia cruditatum acidarum mucidarumque generatio præpediatur: altera, ut caput confortetur, impetuosus humorum ad illud raptus derivetur, eorumque liber ac æquabilis per cerebrum restituatur circuitus. Quibus scopis impetrandis convenientissimam puto hanc medendi rationem:

Quo nimirum impetus humorum à capite revellatur, operæ erit pretium, singulis mensibus luna decrescente, binas cucurbitulas nuchæ, totidemque brachiis atque pedibus cum scarificatione admovere; & quavis vespera pediluviis ex sola aqua fluviatili paratis, tepidioribus duntaxat uti, tumque lectum conscendere ac lenem sudorem expectare.

Deinceps in capite roborando non minus, ac molesto aurium tinnitu consopiendo, egregiam præstabit opem pulvis cephalicus, ea herbæ majoranæ, succini præparati ana uncia una, caryophyllorum aromaticorum uncia dimidia paratus, & pondere drachmarum duarum alternis diebus capiti inspergandus.

Tum vero ad acrimoniam temperandam, humorum ebullitionem demulcendam, transpirationem promovendam, atque sordes flatusque primarum viarum eliminandos, pulverem temperantem & pilulas meas balsamicas commendarem. Illius hæc est compositio: Recipe lapidum cancrorum unciam unam, cornu cervi philosophice præparati, conchatum præparatatum, nitri depurati ana drachmas duas, cinnabaris nativæ præparatæ, succini præparati ana scrupulos duos, olei de cedro Italici guttas octo. M. F. pulvis, qui pondere drachmæ unius brevi ante epulas ea aqua, vino nupta assumatur. Vesperi autem octodecim pilularum mearum balsamicarum capiantur, & insequenti mane aliquot vascula decocti fabarum Coffée, aut infusi theiformis sorbillentur, quod sic se habet: Recipe herbæ melissæ, betonicæ, majoranæ, salviæ, summitatum millefolii ana manipulum unum, seminis fœniculi drachmas duas. Conc. Cont. D. Hæc duo medicamina alternare etiam licet, adeout vesperi sumatur pulvis. mane devorentur pilulæ; & hac ratione per quatuordecim dies continuandum est: atque interpositis tum quinque diebus, iterum commendatæ curationi insistendum suadeo.

Quod autem diætam attinet, qua ad debellandos ejusmodi morbos nihil est fructuosius; necesse est, ut æger ante omnia ab animi affectibus, curis ac solicitudinibus, quantum fieri potest, sibi caveat; aërem frigidum humidumque fugiat, & præsertim vesperi omne frigus à capite & auribus arceat.

Non minus à vino, præsertim Bohemico, cerevisiis spissioribus, spirituosis, atque sic dictis aquis destillatis calidioribus sedulo sibi temperare debet: & potius pro potu ordinario, sequenti uti decocto: Recipe radicis scorzoneræ unciam unam, cichorei, liquiritiæ ana drachmas duas, herbæ cardui benedicti manipulum semis, hordei mundati manipulum unum: M. coquantur per horæ dimidium in quatuor aquæ mensuris; sub finem addantur cortices citri recentes. Quod decoctum sufficienti quantitate potare, & sub epulis haustum vini veteris Rhenani, aut Mosellani interponere decet. Præterea cibi fugiantur acidi ac flatulenti, cœna sit parcior; corpus ante pastum moderate moveatur, & grato consortio animus erigatur. Et hæc sunt, quæ in salutem ægrotantis proponenda duxi: quæ Deus reddat fausta ac salutaria, ex animo precor.

CASUS XL.

De affectione hypochondriaca & melancholica.

Juvenis est XXII. annorum, cui à quatuor jam annis, & amplius stomachus est debilis. Verum à novem aut decem præsertim mensibus, ventriculi ac primarum viarum graviores se manifestarunt affectiones, ita utà pastu superveniant illi ventriculi gravitas, & angustiæ & cordis palpitationes, quæ non cessant nisi duabus aut tribus, quin sæpius quatuor & quinque ab epulis horis: tum flatibus replentur intestina, quandoque est vertiginosus, ordinario tristis & melancholicus, ita ut dum adsunt istæ angustiæ, nec verba, nec consortia sufferre possit; visus fit debilis, & quod magis funestum, alvus ad tres vel quatuor dies constipatur, valde emaciatur, genua flaccescunt, & viribus privatur. Interim superveniunt dies, quibus prædictæ stomachi angustiæ cessant; tum etiam melancholia remittit, & est hilaris, ac quasi sanus, appetitus semper constat. Sunt dies, quibus comedit; gravatur tamen semper stomachus; sunt autem, quibus comedere non audet, quia, uti dicit, redeunt ac augentur angustiæ atque gravitas ventriculi: urinæ quandoque rubræ, turbidæ, cum sedimento latericio, quandoque citrinæ minguntur. Ad hunc ergo morbum, qui à medicis affectio hypochondriaca dicitur, debellandum, jam à quatuor mensibus præscripta fuerunt 1. decocta splenetica laxativa, tum 2. martialia in infuso, cum cremora tartari ac herbis amaris, 3. in forma electuarii, sumtis per intervalla pilulis ex gummatibus cum trochiscis alhandal acuatis; diætamque servavit, nihil comedendo, nisi concoctu faciliora. Interim hæc nihil proficiunt, remanent prædicta symptomata, corpus magis emaciatur, nec alvus nisi arte laxatur, magis melancholicus & morosus fit, dormit autem secure, & nulla est febris.

Consilium.

Tradita mihi est cum litteris historia, quam consultissimus vir ad me misit, rogans simul, ut meum de morbi genere judicium cum consilio medico, quam primum fieri posset, redderem. Cui quidem desiderio lubens satis facturus, casum iterato perlegi, eodemque probe pensitato, intellexi, juvenem, de quo sermo est, passione hypochondriaca, spasmodico-flatulenta, simulque melancholica affligi. Sedes hujus tam gravis mali in ventriculo potissimum, & canale intestinorum quærenda: ventriculus quippe repletus est flatibus multis, ex prava digestione, & inde oriundis crudis, acidis & viscidis succis prognatis. Intestina autem, præsertim inferiora, atrocibus stringuntur spasmis, ut nec flatus, nec excrementa, rite transmittantur & egerantur. Unde postea alvus obliviscitur officii, & flatus retrocedunt ad superiora, ipsumque stomachum, eundem distendunt nimium, diaphragmatis descensum impediunt, & sanguinem sursum, maximeque ad caput agunt & congerunt. Atque hinc repetenda origo omnium adeo infesturum symptomatum, anxietatis præcordiorum, doloris constrictorii in pectore, capitis & oculorum vertiginosæ perturbationis, cordis palpitationis, respirationis difficilioris, angoris, metus & inquietudinis animi. Quæ vero antecedentes externæ morbi fuerint caussæ, in ejusdem descriptione est quidem omis-

sum: interim tamen multiplici confirmatum habeo experientia, in ejusmodi ægris, autnarivam quandam debilem cum exquisitiori sensu dispositionem, à parentibus hypochondriacis, maximeque matre hysterica acceptam, aut febrem inrermittentem, cito nimis ac præpostere suppressam, aut graviora animi pathemata, aut etiam nimia & intempestiva Veneris exercitia ut plurimum fuisse accusanda. Sed quæcunque ex his præcesserint caussæ, jam curatio eo unice erit dirigenda, quo primæ viæ à crudorum succorum sentina, & acido-viscida colluvie liberentur; tonus ventriculi, & intestinorum, cum inde pendente digestione firmetur, flatus infesti discutiantur, maximeque omnium alvus libera servetur, & aperta. Quæ cuncta, ut eo rectius perfici queant, præmittenda, nisi brevi facta fuerit, sanguinis in pede missio, ad sex vel septem uncias instituenda. Tum usurpanda medicamenta, & quidem methodo hac: Initium faciendum emetico leni, uti habet formula sub Litt. A. quod mane sumendum, & aqua tepida cum butyro liberalius condita superbibenda, idque vomitorium dandum ter alternis diebus. Dein quotidie vesperi dimidia drachma salis aperitivi, in schedula Litt. B. descripti, in aquæ puræ fontanæ unciis duodecim solui sumenda; mane autem alterno die pilularum balsamicarum ex præscripto formulæ sub Litt. C. præparatarum septem vel novem numero deglutiendæ. His per decem aut quatuordecim dies insistendum, simulque interea in fine prandii, ad roborandum stomachum assumendæ quinquaginta guttæ Elixirii, cujus præparationem docet schedula sub Litt. D. Tum circumacto hoc tempore singulis diebus mane & vesperi exhibendæ spiritus nitri dulcis guttæ viginti vel triginta, ex unciis octo aquæ puræ fontanæ, tanto magis, si forsan sanguinis præsso fuerit ebullitio. Quoad vitæ, victusque regimen, è re erit, ut æger abstineat à potu exæstuante calido, cibis crudis, acidis, maximeque è lacte paratis, ac in cœna parum capiat; evitet animi pathemata, intensius frigus, imprimis pedibus admissum, vicissim animum oblectandi occasionem captet, frequentius inter homines amicos versetur, aërem mutet, corpus subinde motu exerceat, eumque in finem iter suscipiat. Quod si autem morbus fuerit adeo rebellis, ut his penitus cedere nolit; ego longa & multiplici experientia edoctus, certius & efficacius nullum fore auxilium censeo, quam ex usu acidularum: inter quas huic morbo quam maxime cönducibiles erunt Schwalbacenses; aut si forsan harum non foret copia, Spadanæ. Hæ potandæ non domi, sed optime ad scatebram, nec nimis frigidæ, sed imposita in aquam calidam lagena obturata, paulisper tepefactæ, potatio instituenda mane, & bibendæ successivæ inter obambulandum duæ aut tres libræ medicæ; idque per quatuor, aut quinque hebdomades. Ante vero, quam hæc per potum acidularum curatio suscipitur, die antecedente alvus subducenda per potionem laxantem, cujus formula adjecta sub Litt. E. idque in media, ac finita ipsa repetendum: & præterea quotidie, quamdiu potatio durat, atque etiam aliquamdiu post eam, prandio finito, sumenda dosis Elixirii stomachici, supra laudati. Quæ omnia, si ex præscripto rite servabuntur, spem ego foveo haud dubiam, ægrum inde expectatum levamen fore experturum, & sanitatem recuperaturum: quod, ut Deus ita omnino evenire jubeat, ex animo precor.

Litt. A. Recipe radicis Ipecacuanhæ grana XXIV. tartari vitriolati, nitri depurati, salis tartari ana grana quatuor. M. F. pulvis pro una dosi.

Litt. B. Recipe nitri purissimi, arcani duplicati, lapidum cancrorum ana unciam semis, terræ foliatæ tartari drachmas duas. M. F. sal aperitivum.

Litt. C. Recipe gummi ammoniaci, extracti centaurii minoris, rhabarbari, hellebori nigri, limaturæ martis, cinnabaris rite paratæ ana drachmam, extracti croci drachmam semis. M. F. l. a. pilulæ ex scrupulo uno no. XX.

Litt. D. Recipe essentiæ gentianæ rubræ, corticum aurantiorum, cascarillæ, tincturæ tartari ana unciam semis, spiritus salis ammoniaci drachmas duas. M. D.

Litt. E. Recipe mannæ electæ unciam, rhabarbari drachmam semis, terræ foliatæ tartari, nitri puri ana grana XIII. coque & solve leni calore in aquæ veronicæ unciis sex, colaturæ adde olei de cedro guttas IV. M. D.

CASUS XLI.

De melancholia hypochondriaca ex purpura retenta.

Vir haud infimæ dignitatis, quadraginta annorum, temperamenti sanguinei, spongiosi corporis habitus, assidua hactenus mentis tranquillitate gavisus, neque prærer purpuram æstivo sæpius tempore absque molestia toleratam, ullis unquam morbis obnoxius, sub hujus anni auspiciis crebram mœrorum, atque solicitudinum habuit occasionem, & ablunc circa vernale æquinoctium venæ sectionem, quæ singulis antea æquinoctiis instituta fuerat, neglexit. Inde ex officii ratione per triginta milliaria peragre factus, in medio itinere noctu ex improviso insigni præcordiorum anxietate, angore & inquietudine mentis ineffabili, corporis lassitudine, & omnis adpetitus prostratione corripiebatur; adeo ut domum redire cogeretur. Reversus perpetua animi turbatione, ac corporis angustia excruciatur; pulsus fertur inæqualis atque celer, humorum assidua vexat ebullitio, absque manifestis caussis. Tunditur protinus in pede vena & detrahuntur octo cruoris unciæ; neque tamen minus præter continuam inquietudinem, vesperi præsertim æstus accedit præternaturalis, pulsus fit citatior, & erumpit anxius sudor. Talis paroxysmus alternis potissimum diebus observatur atrocior; sub quo flatus etiam ac murmura in imo ventre percipiuntur, ac animus adeo contristatus, meticulosus, ac pusillanimis est, ut erigi nequeat, nec ullam admittat consolationem: & præterea ciborum exigua fruitur adpetentia.

Pugnatum ergo fuit omnis generis medicaminibus, infusi clysteres, data præcipitantia, nitrosa, carminativa, stomachica, balsamica; cerevisiæ Martisburgensi, qua pro potu ordinario usus fuerat, substitutæ acidulæ Selteranæ; atque corpus crebris exercitiis, maxime vectione in rheda motum: non minus sanguis denoo missus est, conjuncto pilularum polychrestarum, saliumque nitrosorum ac aperitivorum usu. Sed malum quidem paulo mitigare, non vero penitus tolli potuit. Hinc ego randem consultus percepi, ægrum olim purpura, sub præsenti vero affectu efflorescentia quadam in collo ac pectore, mox denuo evanescente laborasse, venæ sectionem neglexisse fuetam, multis indulsisse curis ac ærumnis, atque sub itinere corpus insigni expo-

expofuiffe refrigerationi. Idcirco affectum, quo laborabat ille, nec pro hypochondriacu, qui à tardiori fpiffiorum humorum circuitu originem trahit; nec pro febre anomala lenta declarare potui. Credidi potius, illius natales materiæ acri cauflicæ inflammanti, quæ purpuræ effectrix eft, ex corporis fuperficie ad internorum humorum maffam redundanti, & membranis tunicifque cerebri nerveis incumbenti deberi: unde fpafmodicæ dictarum partium ftricturæ excitatæ, hinc animales totius corporis functiones deftructæ, ac mentis ideæ fuerunt turbatæ. Quare malum oppugnaturus, pro potu ordinario, in cujus locum aquis Selteranis, intermixto vino, hactenus ufus fuerat, fed inde ventriculi debilitatem contraxerat, ordinavi decoctum, quod ita habebat: Recipe radicis fcorzoneræ uncias fex, farfaparillæ, chinæ, tafuræ cornu cervi, ana uncias quatuor, radicis cichorei, glycyrrhizæ, fœniculi ana unciam femis. Conc. d. S. fpecies, quarum binæ unciæ ex tribus aquæ menfuris per tres horæ quadrantes funt decoquendæ. Dedi præterea fequentem pulverem, ut duos illius fcrupulos quavis vefpara affumeret: Recipe pulveris marchionis, matris perlarum ana drachmas duas, antimonii diaphoretici, nitri purificati ana drachmam unam, cinnabaris nativæ præparatæ, corticis cafcarillæ ana drachmam femis. M. F. pulvis Tum quoque hora quarta pomeridiana triginta liquoris mei anodyni guttulas ex hauftu aquæ frigidæ propinavi; & corpus pilulis meis balfamicis quandoque purgavi, fubjuncto fub tempeftate amica corporis exercitio. Tandem fub finem Augufti acidulas Egranas commendavi; quas æger per tres hebdomades, bibendo quotidie integram earum tepidarum lagenam ufurpavit; fimulque inter prandium effentiam corticis cafcarillæ, & vefperi liquorem anodynum adhibuit. Sub hac potatione multæ puftulæ, aqua repletæ in toto corpore effloruerunt, & per quatuordecim dies cum ingenti pruritu, omnium vero fymptomatum remiffione inhæferunt: quibus tandem deficcatis, continuatus eft pulveris fupra allegati, atque liquoris anodyni ufus, & fic æger perfecte convaluit.

Epicrifis.

Difcimus ex hac morbi hiftoria, fymptomata, quæ melancholiam hypochondriacam comitantur non femper ab obftructionibus, vel ftagnationibus fanguinis in vafis mefaraicis, atque vifceribus imi ventris; aut à conaminibus vel contentionibus naturæ ad fluxum hæmorrhoidalem tendentibus, quibus à multis noftri ævi medicis omnium ferme fpafmodicorum atque chronicorum morborum cauffæ tribuuntur, derivanda effe. Sæpiffime enim fuboriuntur à dyfcrafia ac intemperie humorum acri, fcorbutica, ac fere cauftica: quæ ad corporis fuperficiem propulfa, purpuram conftituit. Hæc nimirum, cum olim in noftris ac aliis Germaniæ regionibus, quæ fcorbutum fovent, plane incognita fuit, jamjam univerfalem edere obfervatur ftragem, multis morbis fupervenit, & graviffima inducit fymptomata. Quin, ubi femel purpuraceum ejufmodi feminium locum occupavit, ægerrime fe denuo expelli patitur; fed fenfim altiores agens radices, nervofis potius corporis partibus femet infinuat, & univerfæ machinæ graves excitat paffiones. Sic in capite obfervantur vertigo, vehementes dolores, tinnitus atque fufurrus aurium, idearum confufio, memoriæ debilitas, gravia infomnia, meticulofitas ac inquietudo: in pectore percipiuntur ejufdem graves oppreffiones, conftrictiones, anxietates, fpiratio difficilis, anhelitus graves; in imo ventre fentiuntur adpetitus proftratio, naufca, ructus, cardialgia, inteftinorum flatulentiæ, borborygmi ac ingentia tormina; & denique totius corporis languor, moleftus cutis pruritus, copiofiffimi ac male olentes fudores, virium jactura, artuumque dolores, ac fi fuftibus effent percuffi fæpenumero deprehenduntur. Hæc fymptomata, purpura foras propulfa, infigniter mitigantur, quin plane remittunt: contra vero, fi ea intus fuerit acta, iterum recrudefcunt; quid? quod veram infaniam, melancholiam, motus epilepticos ac convulfivos inde propullulaffe, haud raro obfervavi.

Neque vero ullus eft morbus, cujus curatio tantam expofcit cautionem, atque providentiam, quam ipfa hæc purpura. Namque nec vini, nec cerevifiæ potum, nec calidiora, nec refrigerantia medicamina, nec alvi obftructionem, nec nimium ipfius profluvium abfque damno perferre folet: præftantiffimam autem opem à temperatis bezoardicis, humectantibus, expellentibus, atque leniter fedativis, præfertim liquore meo anodyno minerali confequitur. Non minus aquæ minerales temperatæ egregiam in hoc affectu poffident virtutem: de quibus obfervavi quofdam ex aquis Selteranis; alios ex Egranis, & quidem vel folis, vel lacte permixtis optime habuiffe. Namque hæ, licet alvum copiofius moveant: ex hoc tamen profluvio tantum abeft, ut malo damnum accedat, ut potius efflorefcentia purpuracea cum maximo emolumento, exinde largius ad cutis fuperficiem propellatur. Non vero folum in noftris locis deprehenditur hæc moleftiffima adfectio; fed ante aliquod tempus Illuftris Auguftiffimi noftri Imperatoris Archiater, D. D. Garelli, & Experientiff. Regis Sardiniæ Archiater D. D. Bianchi me fecerunt certiorem, illud morbi genus in Auftriæ ac Sardiniæ oras ex noftris regionibus deportatum, magnam ibidem edidiffe ftragem; & ideo, qua in illo debellando medendi ratione uterer, fcire defiderarunt.

Meo quidem arbitrio purpura chronica, terris noftris borealibus ac humidioribus, quibus familiaris etiam eft fcorbutus, ferme endemia, ex nimio potuum calidiorum, præfertim decocti fabarum Coffée ufu fuos mutuatur natales: quibus falia fixa ac fcorbutica, quæ in humoribus hofpitantur, in acriorem, fubtiliorem ac volatilem quafi commutantur indolem, & tum impedito per cutim exitu, intra corpus remanentia, purpuraceos hofce affectus inducunt. Ex eodem fundamento contagiofum utique hunc morbum credo: dum enim putrida effluvia, quæ oris potiffimum fœtore cognofcuntur, poros aliorum corporum penetrant, atque humoribus pro varia eorundem ad putredinem proclivitate, intimius infinuantur; producunt ac propagant ulterius chronicam hancce paffionem. Qui ulteriorem illius cognitionem acquirendi cupidus eft; adeat differtationem, quam olim de purpuræ genuina origine, indole, ac curatione habui.

CASUS XLII.

De melancholia hypochondriaca cum hæmorrhoidibus nimiis.

Vir temperamenti sanguinei, à primis incunabulis ad vigesimum ætatis annum, præter leves, quas ex diætæ erroribus sibimet contraxerat, molestias, sub crebris itineribus, & vitæ genere laborioso, illibata fruitus est sanitate. At cum post annum vigesimum, vitam insigniter mobilem vi officii in valde sedentariam, non interruptis mentis laboribus ac meditationibus stipatam commutare teneretur; præterea variis non solum animi affectibus, verum etiam perversæ victus rationi indulgeret: non fieri potuit, quin accederent insultus passionis hypochondriacæ. Namque melancholiæ quædam symptomata, veluti adpetitus prostratio, insoliti angores & inquietudines, ac insignes artuum languores, semet exserere coeperunt; ob vivacissimum autem ingenium haud adeo invalescere potuerunt: neque etiam minus cœcæ hæmorrhoides multam ipsi crucem fixerunt. Elapsis quatuor annis, aliud suscepit munus, quod quidem priori longe quietius, & ab omni molestia vacuum erat; sed ratione laborum, lucubrationum, ac desidis sine motu vitæ illud longissime superabat. Hinc sanguineum temperamentum sensim in melancholicum mutari cœpit: primum enim expergefactus mane artuum externorum insignem sentiebat gravitatem, somnoque fruebatur leviori, quem sæpius totius corporis molesti horrores conturbabant, & ægrum cum summo terrore evigilare cogebant. Alvi successus antea naturalis deficiebat, præcordiorum angustia nocte dieque inhærebat assidua, ciborum adpetentia prosternebatur, flatus admodum infestabant, ac maximi dolores splenis atque septi transversi regionem acerbe excruciabant. His molestiis per tres anni quadrantes misere sollicitatus; protinus ex improviso horrendas in dorso & osse sacro percipiebat punctura, quæ statis potissimum horis invadebant, & frustra adhibitis variis remediis, frustra quoque instituto corporis motu per tres hebdomades immaniter sæviebant: quibus tandem evanescentibus, atrox succedebat melancholia, ac tanta animi abjectio, ut nulla admitteret solamina. Neque vero ullis, utut pretiosissimis remediis mitigabantur hæ adfectiones; sed potius, cum assiduis, horrendisque doloribus magis increscebant. Incredibilis enim adfligebat mentis angor, quem memoria peccatorum puerilium mirum in modum exacerbabat; adpetitus adeo dejiciebatur, ut sæpius per aliquot dies nihil cibi adsumeret; flatus vexabant insigniter, nec ullis cedebant remediis, quin & caput occupare videbantur, tantisque adficiebant tormentis, ut memoriæ pariter ac judicii vis paulatim periret; ac denique atrocissimi dolores circa diaphragmatis regionem inhærebant. Hi enim horrendis singultibus per quasdam quotidie horas sæviebant, sermonem interrumpebant, & manum pectori admotam in altum elevabant. Præ ineffabili angustia æger nec stare, nec sedere, nec decumbere valebat, sed per diem vectione in rheda aut equo corpus fatigare; noctu in perpetuis vigiliis obambulare debebat, ut sæpius languore exanimis in terram concidisset; atque si nonnunquam obdormisceebat, protinus vehementissimis agitationibus iterum evigilabat.

Postquam igitur in tam miserando statu per integrum fere annum, morti vicinus vixerat æger, & omnium remediorum usum frustra adhibuerat, nec nisi lethiferam à Medicis perceperat prognosin: animum tandem despondebat, & quæcunque à vetulis pariter ac empyricis commendabantur, medicinas in usum trahebat. Has inter erat tinctura quædam amarulenta, ex cujus usu tantum percepit levamen, ut memoriæ ac judicii vigor, major fere ac antea rediret; licet melancholia ac reliquæ molestiæ adhuc urgeant. Quamvis vero ex hac tinctura, cujus cochlear unum quotidie assumebat, copiosissima sordium viscidarum pariter ac flatuum colluvies per alvum excerneretur; attamen in ægro, ad cœcas hæmorrhoides proclivi, cum forsan justo calidior esset, hæmorrhoidum nimium concitavit fluorem. Hic enim per tres jam menses admodum copiosus inhæret, adeo ut singula hebdomade fere dimidia cruoris reddatur mensura, cum incredibili corporis languore, & virium prostratione, & metu fistulæ ani. Neque tamen minus, licet alvus quotidie respondeat, pertinaciter adhuc insistit flatulentia; artus externi gravativo dolore ac sensu afficiuntur; melancholia utut mitior continuat, adpetentia manet prostrata, & somnus terriculamentis plenus observatur. Nec ignorari oportet, ipsum etiam quosdam religionis articulos in dubium jam vocare, & præsertim carnis resurrectionem, quam olim egregie defendit, pertinaciter negare. Quum ergo anxius anhelet vir triginta quinque annorum, ut mentem sanam pariter ac corpus sanum recuperet; tuum, vir illustris flagitat consilium.

Consultatio.

Communicatam mecum morbi satis gravis historiam, cum omnibus symptomatibus probe ponderavi; atque deprehendi, universum nervorum systema partim ipsius morbi vi, partim perversa medicatione, insigniter esse debilitatum. Præsertim vero nervosarum ventriculi ac intestinorum partium naturale robur, quod ad perficiendam ciborum concoctionem, ac eliminandos vapores haud secus ac humores inutiles summe est necessarium, prorsus destructum esse videtur. Hinc enim intestinorum canalis & molestis, copiosisque flatibus repletus, & acerbis stricturis agitatus fuit spasmodicis; quarum ope cruor spissus majori copia ad partes superiores, maxime caput, cor & pulmones compulsus, & in capite præcipue difficilius progrediens, phantasiam turbavit, multisque anxiis, terrificis atque erroneis ideis pariter ac insomniis ansam dedit. Quanquam igitur natura ope remedii cujusdam, procul dubio aloetici excitata, abundantes atque spissos humores per fluxum hæmorrhoidalem imminuere tentaverit: hic tamen, cum justo copiosior fuerit, omnino malum penitus tollere haud valuit. Atque tali ratione inveteratum, totque calamitatibus stipatum malum, curatu sane est difficillimum, saltem cautissimam exposcit medicationem. Quam ut rite adgrediamur, necesse est, ut ante omnia nimium sanguinis per hæmorrhoides secessum congruis subsidiis refrænemus, ne diutius persistente fluxu omnes prorsus vires dejiciantur; ac deinceps labefactatum ventriculi ac intestinorum tonum, blandis remediis, quæ non exæstuant humores, corroboremus.

Hisce

Hiſce ſcopis obtinendis convenientiſſima remedia fore arbitror liquorem meum anodyno-mineralem, atque Elixirium temperatum balſamicum, ſi hujus tres partes cum una tincturæ martis Zwœlfferi fuerint permixtæ. Mane nimirum liquoris anodyni triginta guttulæ ex hauſtu aquæ frigidæ ſumantur; paullo poſt quædam vaſcula infuſi theiformis ex veronica, meliſſa atque mentha parati ſorbillentur; atque veſperi, aut hora quinta pomeridiana Elixirii dicti ſexaginta guttæ ex decocto inferius deſcribendo capiantur, cum ſubjuncto corporis motu. Hæc per quatuordecim dies adhibeantur, purgato bis quavis hebdomade corpore, per hunc pulverem laxantem: Recipe rhabarbari electi ſcrupulos duos, ſolutionis oculorum cancri, nitri purificati ana ſcrupulum ſemis. M. D. In locum porro cereviſiæ pro potu ordinario commendo ſequens decoctum: Recipe ligni ſantali rubri, citrini, radicum cichorei, ſarſaparillæ, ſcorzoneræ ana uncias quatuor, ſeminis fœniculi, corticis ligni ſaſſafras ana drachmas tres. M. Conc. D. S. Species, quarum binæ unciæ ex tribus aquæ menſuris per horæ dimidium decoquantur. Cæterum hortor, ut omnes cibi flatulenti, acidi, ſaliti, & qui ex farina, ſimila, vel lacte parantur, omni ſtudio evitentur, animique graviores commotiones, ac omnis corporis refrigeratio, ſedulo fugiantur.

CASUS XLIII.

De paſſione hyſterica.

Matrona generoſa, quinquaginta quinque annorum, temperamenti ſanguineo-cholerici, ingenii vivaciſſimi, ſed animi valde ſenſibilis & ad iracundiam proni, habitus corporis carnoſi, & maxime ſpongioſi, teneris tamen membris, ac exilioribus vaſis prædita, ſanguine ac ſuccis plena, anno ætatis vigeſimo primo matrimonii leges ſubiit. Sub hoc novem fœtus feliciter enixa eſt, quorum tertium, geſtationis tempore variolas paſſa, ſemeſtrem duntaxat, mortuum, ac à variolis, quæ in utero materno totum embryonis corpus occupaverant, putrefactum excluſit. Neque etiam præter febres acutas atque pleuriticas, nec non dyſenteriam ex terrore ſedecim abhinc annis toleratam, gravioribus per totum vitæ ſuæ tempus laboravit morbis; niſi colicis adhuc doloribus, qui vero ſpontaneo alvi profluvio ſemper ſublati fuerunt: & præterea lunare tributum, ſtato tempore ac legitimo ordine ad quinquageſimum quartum ætatis annum rite perſolvit. Quum autem ante biennium maritus diuturno morbo, quo etiam periit, infeſtabatur; noſtra ipſi inſerviendi cupidiſſima, corpus noctu dieque admodum fatigavit, ac crebris refrigerationibus expoſuit; tum ex inſequuto obitu inſigni luctu ac mœrore affecta, & abhinc variis cauſſis, quas vocant proceſſus, coram judicibus ſententias minus æquas ferentibus implicita, multos mœrores, ærumnaſque ſibimet contraxit. Hinc ſenſim crebris animi inquietudinibus turbari cœpit; corpus ſæpenumero horridula perfudit ſenſatio, & tandem gelidiſſimus ventriculi regionem occupavit ſenſus. Conſultus Medicus affectum habuit pro hypochondriaco, & præter varia medicamina commendavit uſum acidularum Pyrmontanarum. Has etiam & interne per quatuordecim dies potavit, & externe in balneorum forma adhibuit: ſed tantum abſuit, ut inde ſublevaretur, ut ſenſim plura, gravioraque irrepſerint ſymptomata, quorum tertio Nonarum Auguſti anno 1731. hæc potiſſimum deprehendi: Ingentes ac ſuffocantes ferme anxietates atque conſtrictiones pectoris ac colli, animi deliquia, alvi obſtructiones, dolores tenſivi circa regionem lienis, anxia ac laborioſa muci tenaciſſimi, quaſi vitrei, & acidæ ſaburræ per vomitum eructatio; imi ventris tormina, ventriculi inflatio ac dolorificus ſpaſmus, dolores capitis, atque dorſi inter ſcapulas, pulſus admodum imminutus & obſcurus; tantumque ventriculi ac artuum externorum frigus, ut gelu inſtar, nec frictionibus, nec ſacculis calidioribus potuerint calefieri. Haſce moleſtias, quæ per intervalla incidebant, horripilationes, oſcitationes, ac pandiculationes præviæ; mox in æſtum volaticum deſinentes antecedebant.

Contra tantas itaque paſſiones pugnavi clyſteribus emollientibus, atque remediis reſolventibus, demulcentibus, antiſpaſmodicis internis pariter ac externis, nimirum liquore anodyno minerali Hoffmanni, ſpiritu bezoardico Buſſii, eſſentia caſtorei, croci & anodyna, pulvere marchionis, cinnabari nativa, ſale abſynthii, nitro, laudano hyſterico, ac externo linimento ex aqua Anhaltina, eſſentia ſuccini, caſtorei, anodyna, ſpiritu vini camphorato, balſamo peruviano, oleoque lavendulæ ac nuciſtæ parato, regioni ventriculi inunctо. Quibus etiam factum eſt, ut paroxyſmos egregie mitigare, ſæpius plane avertere potuerit. Præterea vero cum ægra quindecim abhinc annis fluorem hæmorrhoidalem tuliſſet, nec venam ante Pyrmontanarum potationem tundendam præbuiſſet: omnia ſymptomata à cruore circa ventriculum, inteſtina atque pectus copioſius congeſto derivanda eſſe putavi. Idcirco, præviis pediluviis tepidioribus, poſt æquinoctium autumnale ſanguinem ex vena in pede ſecata detrahendum curavi; & poſtea quaſdam aquæ Sedlicenſis lagenas, parca duntaxat quantitate potari juſſi; qua inſignis pituitæ copia per alvum educta, & malum quodammodo mitigatum fuit.

Sed inconſtans erat valetudo: namque menſe Octobri affectus recruduit longe atrocior, cum ſuffocationis metu: neque vero perferre poterat balſamum vitæ Hoffmanni, nec odorem remediorum ex galbano, aſa fœtida atque caſtoreo præſcriptorum; quare naribus admovendum dedi ſpiritum ſalis ammoniaci; pectori ac ventriculo inungendam exhibui aquam Anhaltinam cum oleo lavendulæ & nuciſtæ mixtam, atque præter clyſteres, interne propinavi conſueta antiſpaſmodica pariter ac antiaſthmatica. Nihilo tamen minus, ſequentibus Novembri atque Decembri menſibus, memorata ſymptomata per temporis intervalla recrudeſcebant; præſertim vero ventriculi ſpaſmus, ac laborioſiſſimus muci tenacis acidique vomitus immaniter infeſtabat, quem copioſior ſalivæ viſcidæ fluor ſemper antecedebat. Quum ergo tam pertinax inhærebat malum, commendavi internum thermarum Carolinarum, externum vero balneorum Tœplicenſium uſum. Interea ex medicaminibus ſingulo octiduo unciam dimidiam ſalis Anglicani, cum drachma una oculorum cancrorum præparatorum permixtam exhibui; quæ alvum ter vel quater ducendo, inſignem pituitæ vacuavit copiam. Non minus hora quarta pomeridiana pulverem abſorbentem dedi; & ſub epulis ſumendum Elixirium ſtomachicum, quod ex corticibus au-

rantiorum, radice gentianæ rubræ, extracto cardui benedicti, millefolii, florum chamomillæ vulgaris, sale tartari, croco, myrrha & succino cum vino Canariensi paratum erat. Bis quoque singula hebdomade vesperi deglutiendum propinavi scrupulum pilularum balsamicarum, quæ habebant extractum cardui benedicti, centaurii minoris, absynthii, millefolii, florum chamomillæ vulgaris, rhabarbarum electum, aloen succotrinam, myrrham, olibanum, flores benzoes, crocum, castoreum, oleum de cedro & chamæmeli. Loco potuum herbæ Thée, vel fabarum Coffée, qui protinus movebant vomitum, ordinavi infusum theiforme ex summitatibus millefolii, floribus chamomillæ vulgaris, riliæ, artemisiæ, & aniso stellato concinnatum; & in vicem cerevisiæ, quam plane nequit ferre, præscripsi decoctum ex radice scorzoneræ, cichorei, pœoniæ, rasura cornu cervi & semine fœniculi confectum: cui sub epulis interponit vinum Rhenanum. Interdum ano infundi jussi clysterem ex chamomilla, millefolio, & sclarea in vini Gallici ac aquæ puræ æquali portione decoctis, atque cum oleo chamæmeli cocto, melle, nitro, balsamo vitæ & pilulis balsamicis Hoffmanni paratum: qui semper multum pituitæ, stercorum ac flatuum subduxit. Et denique, si phlogoses ac æstus volatici, qui crebro comitabantur paroxysmos, accedebant, exhibui mixturam ex aqua florum tiliæ, liliorum convallium, pulvere epileptico Marchionis, & bezoardico Sennerti, cum antimonio diaphoretico, arcano duplicato, & theriaca cœlesti compositam; quæ movebat sudorem, acido odore nares ferientem.

Verum enim vero horum omnium efficaciam eludebat malum; &, quod notabile fuit, tamdiu silebat, quamdiu urina, quæ citrina est, sedimentum mucosum deponebat; quæ si tenuior esse cœperit, altero vel tertio die post recrudescunt cardialgiæ nauseosæ, anxietates, constrictiones ventriculi spasmodicæ atque vomitus cum motibus tam violentis, ut metus omnino sit, ne disrumpantur quædam sanguifera vasa, maxime in cerebro. Ante horum symptomatum vero invasionem tensivi circa præcordia, atque dorsum sentiuntur dolores, & sensibilis in manibus ac ventriculi regione formicatio, atque rosio, ac si subessent vermes. Finito paroxysmo totum corpus languet, & tandem paulatim redeunt vires, ut in suo cubili obambulare possit ægra; appetitus fruitur vario, mox avidiori, mox exiguo, mox nullo; somnus quoque mox placidus, mox turbulentus est. Præterea in sinistro hypochondrio tensivus dolor percipitur assiduus; alvus sine arte nunquam redditur; regio ventriculi, quin totum abdomen sæpius adeo intumescit, ac si utero gereret; explosis vero flatibus, imminuitur ea inflatio: & novissime tubercula dolorifica in intestino recto, instar hæmorrhoidum cœcarum adparuerunt. Mea quidem sententia affectus hic non alius est, nisi hypochondriaco-hystericus, atque spasmodico-flatulentus; quo non tantum fluidæ partes depravatæ, verum etiam solidæ nervosæ regiones, præsertim tunicæ ventriculi ac intestinorum adeo destructæ sunt, ut loco generosi chyli, humores viscidi acidique generentur, & per inversum intestinorum motum peristalticum ad superiora compellantur, excitatoque ventriculi spasmo, tandem per vomitum rejiciantur. Neque etiam ignorari oportet, usurpata hactenus remedia, egregias malo dedisse inducias; illud vero propria ægrotantis culpa semper iterum recruduisse. Namque illa admodum est sensibilis, & à levissima caussa ad vehementissimam concitatur iracundiam: deinde adpetentiæ, quæ ob abundans acidum austerum sæpius justo avidior est, nimium indulget, & plus ciborum assumit, quam ventriculus concoquere valet. Tum quoque inter epulas vino Rhenano majori, quam ipsi convenit, utitur copia; nec temperat sibi à potu decocti Caffée, licet exinde semper sentiat symptomatum suorum exacerbationem; nec denique à cibis incongruis ac oleribus abstinere potest. Carolinis vero thermis uti recusat, & solis medicaminibus restitui cupit.

Responsio Consultatoria.

Ex iis, quæ de morbo generosæ mulieris satis ample mecum communicata sunt, luculenter omnino paret, eam laborare affectu hysterico-spasmodico satis gravi, cujus sedes in ventriculo potissimum ac intestino duodeno, saburra aeri, acida, viscida, biliosa repletis residet. Hæ namque sensibiles ac nervosæ partes, si vel spasmis constringantur, vel flatibus distendantur, vi consensus, quo cum toto nervoso genere gaudent, has adfectiones ad alias, easque nobiliores transferunt regiones. Hinc per externum corporis habitum sentiuntur horripilationes ac oscitationes; circa ventriculi regionem intensissimi frigoris sensatio; alvi pertinacissima adstrictio; accedunt vomitus muci viscidi ac acidi, suffocativæ præcordiorum angustiæ, faucium constrictiones, animi deliquia, dolores tensivi circa lienem, tormina imi ventris, dolores capitis atque dorsi, scapulas simul occupantes; pulsus est durus ac intermittens, urinæ albæ tenuesque. Inter remotiores vero, quæ hoc malum induxerunt caussas, potissimæ sunt, temperamentum ægræ sanguineum, sanguinis missiones parciores, dispositio ad fluorem hæmorrhoidalem, cessatio mensium, & vehementes ex obitu mariti mœrores. Accedit præterea temperamentum cholericum, & crebra iracundia: quibus nervosum genus insigniter debilitatur, biliosa saburra generatur, & humores magis commoventur.

Quod autem attinet medicationem hactenus institutam, de illa sane, cum sit accommodatissima, non habeo, quæ moneam: hujus autem effectus, quod votis nondum responderit; partim inordinato vivendi generi, partim nimiis animi affectibus in acceptis ferendum esse arbitror. Si igitur libere eloquar, quæ sentiam; sequentem proponerem curationem:

Primum quidem ter quotannis, nimirum circa æquinoctium utrumque, & solstitium mense Junio vena in pedibus secanda erit; atque cum ex tuberculis, anum jam obsidentibus, ægra insigni ad hæmorrhoides proclivitate pollere videatur, magnam opem pollicentur hirudines, ano nonnunquam numero quinque vel sex admovendæ. Tum vero præcipua medendi intentio, ad eliminandas, quæ in ventriculo ac intestino duodeno stabulantur, cruditates biliosas atque viscidas ferri debet: cui scopo apprime faciet satis pulvis laxans, ex rhabarbari electi drachma dimidia, lapidum cancrorum granis quindecim, nitri depurati granis sex, oleique macis gutta una paratus. Hic alternis diebus circa vesperam assumatur; sequenti vero mane serum lactis caprilli, cum succo citri confectum, ad sex vascula, repide potetur, eique interdum, si tulerit ventriculus, uncia dimidia mannæ addatur. Reliquis

liquis diebus in hujus locum mane vel decoctum herbæ Théebois, cum corticibus citri ac aniso stellato mixtum, vel infusum theiforme, à medico ordinario commendatum sorbilletur. Præterea etiam pro potu ordinario vel acidulis Selteranis, cum tertia vini parte commixtis, vel proposito jam decocto uti convenit; ex quo sub epulis octoginta guttas Elixirii mei visceralis capiendas suadeo. Non minus operæ erit pretium, vesperi ante lecti introitum, sequentis pulveris dosin ex haustu aquæ frigidæ adhibere: Recipe pulveris Marchionis, lapidum cancrorum, corticis chinæ ana drachmam unam, nitri purificati, tartari vitriolati ana grana quindecim, extracti castorei solubilis grana quatuor. M. F. pulvis, div. in sex partes. Quod si vero vomitus, atque spasmus ventriculi accesserit: quindecim guttulas liquoris mei anodyni mineralis ex pura aqua assumere; & contra nimiam flatulentiam, clysterem emollientem carminativum ano inlundere expedict.

Tandem vero exactam diætæ, qua in hisce morbis nihil est fructuosius, rationem habere oportet: fugiantur itaque omnes animi affectus; quo scopo egregium erit, ut mense Maio ægrota itineribus animum laxet. Inter cibos omnes saliti, acidi, flatulenti, olera, aliique concoctu difficiliores; ac omnia vina calidiora, maxime Gallica evitentur; atque potius jufcula gallinacea cum radice cichorei, chærefolii, acetosa, & succo aurantiorum permixta crebro sumantur. Cœna sit parcior; omnia edulia probe masticentur; ac potus Coffée parcius bibatur: & denique ante singulas epulas corpus sedulo moveatur. Extrinsecus ob vehementem cardialgiam sequens emplastrum stomachale ventriculo adplicetur: Recipe theriacæ, olei nucistæ expressi ana unciam dimidiam, camphoræ, balsami Peruviani ana drachmam unam. M. D. Quæ rite observata, quin malum sint mitigatura, nullus dubito.

CASUS XLIV.

De passione hysterica cum fluore albo.

Opem meam imploravit generosa quædam mulier, annorum triginta, vultu florido prædita, staturæ mediocris, habitus corporis strictioris, animi vero admodum sensibilis, & ad iracundiam facillimi. Hæc decimo septimo ætatis anno viro nupta, sed conjugio ob maritum paullo morosum parum jucundo fruita, multos toleravit mœrores: quibus etiam crebra accedebant puerperia, & tandem fluxus mensium imminutior. Tribus abhinc annis, cum utero gestaret, ultimis circiter mensibus, videbatur fœtus in utero è loco suo moveri, & ad pubis regionem procumbere: quam sensationem protinus excipiebat fluor albus, ad hanc usque diem inhærens; & insequutum puerperium ob insignem embryonis magnitudinem admodum erat laboriosum. Ante biennium denuo gravida, primis gestationis mensibus pertinaci laboravit ictero; cui postea quartana febris supervenit, nullis remediis obsecundans, & tandem brevi ante partum copioso corticis chinæ usu suppressa. Tum vero male habere cœpit, partus erat valde difficilis, fluxus uterinus, quem Lochia vocant, tertia die subsistebat, albus autem fluor magis increscebat, & abhinc assiduis tentata fuit ægritudinibus. Neque tamen minus Julio elapsi anni mense, iterum partum edidit, successu felicissimo, & cum lochiorum satis regulari ac sofficienti excretione: ubi notari meretur, quod brevi ante puerperium, ingentis frigoris sensationem in imo ventre perceperit, epithemate ex spiritu rosarum & balsamo peruviano confecto sublatam. Abhinc ægrotare cœpit, & postquam multorum medicorum ac medicastrorum ope, variisque remediis frustra fuerat usa, me tandem in consilium accivit. Molestiæ, quibus infestabatur, erant hypochondriaco hystericæ: namque accedit incredibilis præcordiorum anxietas, cum tensionis sensatione, singulo mane primam ventriculi regionem obsidente, deinde ad cor, & tandem per dorsum ac omnia fere corporis membra sese diffundente; jungitur nausea, gelidus sudor, anxii ad vomendum conatus, sæpius eructatio multæ pituitæ, ac nonnunquam ructuum explosio cum levamine: quæ symptomata per intervalla aliquot horas adfligentia recurrunt. Et, quod memorabile est, tantum abest, ut alvus oblivifcatur sui officii, ut potius ex hæreditaria dispositione non solum laxa semper observetur; sed etiam singulo mane sub ipso paroxysmo copiosum accedat illius profluvium, absque ulla mali remissione. Unicum vero, in paroxysmo mali solatium, ex odore asæ fœtidæ habet. Ego cum tribus adhuc aliis medicis decrevimus ægræ pilulas ex extracto millefolii, florum chamomillæ vulgaris, asa fœtida, galbano, sagapeno, opopanace, castoreo, croco &c. concinnatas propinare; quæ mitigabant quidem, haud vero penitus tollebant affectum. Namque ventriculi tonus adeo debilitatus erat, ut nec retineret assumta remedia, sed pleraque vomitu redderet: accedebat tussis sicca molestissima, linctu ex oleo amygdalarum dulcium, spermate ceti, croco & pulvere radicis ireos Florentinæ parato aliquantulum consopita; & urinæ mingebantur tenues & aquosæ.

Tandem æstus volaticus sensim succedebat mense Decembri, & paullo post in febrem acutam desinebat longe gravissimam, adeo ut morti videretur vicina. Ab hoc fontico morbo ope temperantium mixturarum, intra quatuordecim dierum spatium vindicata, incidit denuo in pristinas affectiones: fluor enim albus quotidie per intervalla invadit, cujus accessionem spasmodica agitatio, instar arthritidis vagæ, omnes corporis artus occupans præcedit; neque etiam minus nausea atque præcordiorum anxietas singulo mane illam adoritur, eo magis, si terrore, aut aliis animi affectibus perculsa fuerit. Hinc consultum putavi, ab omni remediorum usu abstinere, & non nisi essentia stomachica temperata uti: quo etiam factum est, ut paroxysmi & mitiores & rariores reciderint. Pilulas autem balsamicas exhibere non audebam, quoniam laxantia vel levissima statim movebant diarrhœam, & ipsaquovis mane ter quaterve alvum dejicere solebat.

Cæterum ab hæmorrhoidibus cœcis sæpius insignes patitur molestias; circa quævis æquinoctia, maxime gestationis tempore venam tundendam præbere fuevit, & inde semper bene habuit, sed cum de præsenti summa sit virium dejectio, nec sanguis nimia mole peccare videatur, prætermittendam in futuro æquinoctio arbitror venæ sectionem. Olim insigni lateris sinistri, maxime brachii atque pedis laboravit debilitate, ac ferme resolutione paralytica; quæ quidem maximam partem cessavit, superest tamen adhuc ejusdem lateris quædam infirmitas, quippe quod dextro frigidius deprehenditur,

henditur, & sinister oculus nonnunquam lippitudine afficitur. Pro potu ordinario utitur infuso theiformi, vel jusculis, præsertim avenaceis; decocta enim, sicuti quoque cerevisiam ventriculus non fert: sub epulis bibere suevit vinum Rhenanum vetus; jam vero Mosellanum haurit: nec interdixi lactis caprini usum, cui à teneris adsuevit, & haud sine fructu mane patiter ac vesperi indulget. Ciborum adpetentia non penitus est prostrata; neque vero vescitur cibis durioribus, neque ulios in diæta committit errores, quippe qui paroxysmos admodum exacerbant. Somno fruitur satis tranquillo; variisque modis corpus intra conclave movere studet; quoniam in libero versari aëre, ob nimiam ad catarrhales defluxiones proclivitatem haud audet. Non denique silentio prætermittere possum, quod olim insignem ascaridum copiam excreverit: unde etiam vereor, ne fortasse præsens malum adhuc sustenteot hi vermes.

Consultatio.

Affectus præter naturam, cujus caussa consultus sum, corruptus valde, ac inveteratus existit; & ejus omnino est indolis, ut præsidiorum alias efficacissimorum opem eludat, præsertim cum ægra constitutionem corporis valde imbecillam, sensibilem, & ad suscipiendos motus irregulares admodum proclivem obtinuerit. Meo quidem arbitrio in hisce morbis, qui in habitum degenerarunt, noo fructuosius ac efficacius est præsidium, quam quod ex ordinato vivendi genere, & recto rerum non naturalium usu desumitur: multiplici enim edoctus sum experientia, ejusmodi subsidia, temporis diuturnitate ac patientia adjuta, omnium pharmacorum efficaciam quam longissime superare. Quod si ergo proponam, quæ abs re futura judico; commendarem vehementer, ut ægra futuro vere cœlum, aëremque permutet, atque inter jucunda consortia, ubi animus à curis domesticis, aliisque passionibus liber sit, aqua quadam minerali utatur. Hoc nomine suadeo acidulas Pyrmontanas, quarum dimidia parte lactis asinini aut vaccini tepidioris permixtarum, singulo mane mensuram unam successive potet, & per quatuor vel quinque hebdomades continuet: sub hac potatione alternis diebus circa vesperam balnea temperata, quæ ex tribus aquæ pluviatilis vel fontanæ partibus, & una Pyrmontanæ confecta sint, ingrediatur; & postquam per tres circiter horæ quadrantes illis insedit, in lectum se conferat, levem expectatura sudorem. Ex remediorum censu non alia commendare possum, quam Elixirium viscerale meum, atque pilulas balsamicas: illius enim sexaginta guttas inter epulas adhibere; harum, pulveri præcipitanti nuptarum undecim, singula hebdomade semel deglutire conveoiet. Præterea operæ pretium erit, corpus sedulo movere, animi tranquillitati studere, jusculis ex carne gallinarum, nasturtio atque cichoreo paratis crebro vesci, abdomen aqua Hungarica, in cujus libra una, uncia dimidia balsami Peruviani sit soluta, sæpius lavare, atque suffimigiis ex succino frequenter uti. Tali ratione æquabilis humorum per uterum, ac reliqua imi ventris viscera circuitus promoveri, mensium regularis successus restitui, atque fluor albus commode debellari poterit: præsertim, si nonnuoquam liquor meus anodynus, cum quarta essentiæ castorei parte maritatus adsumatur. Cæterum usum asæ fœtidæ haud laudo; utpote quæ palliativum duntaxat præbet auxilium, & insignem nervorum relinquit infirmitatem: commendarem potius in hujus locum odorem corii illius, quod vocant *Juchten leder*; hujus enim odor magis roborat nervos, & ab oleo betulæ, quo corium istod in Moscovia imbuitur, ut à vermibus muniatur, dependet. Et hæc sont, quibus ægrotæ saluti consulere volui, quæ Deus fausta reddat, ex animo precor.

CASUS XLV.

De morbo hysterico-scorbutico.

Matrona quædam illustris, annorum triginta novem, temperamenti melaocholico-sanguinei, ad animi affectus, & passiones hystericas proclivis, quotannis semel venæ sectionem celebrare, & thermis Carolinis uti suevit. Has vero novissime elapsa æstate, ordine minus debito, ac inordinato regimine potavit; atque etiam venæ sectionem præterivit. Quare septem circiter abhinc septimanis, prævijs quibusdam animi ac corporis commotionibus, de dolore gravativo ac tensivo pedum cum cephalalgia stipato conqueri cœpit, cui paullo post molestus ani tenesmus atque stranguria supervenit. Consultus medicus hanc affectionem pro febre catarrhali, epidemice tum grassante habens, præter decoctum quoddam tenuius, mixturam anticatarrhalem pariter ac pulveres bezoardicos ordinavit. Cum vero ægrotans nullum inde levamen perciperet; alterius medici opem imploravit, qui memoratum illum ani tenesmum, unguentis atque fotibus mox quidem debellavit; ægram vero immanibus pedum doloribus tensivis, præcordiorum compressionibus, cum perpetua inquietudine at que vigiliis insigniter torqueri deprehendit. Oppugnavit ergo has molestias frictionibus, pediluviis tepidioribus, pulveribus antispasmodicis, oleo amygdalarum dulcium ex jusculis gallinaceis sumto, infusis theiformibus, decoctis modo ex radice scorzoneræ, cichorei, tamarindis, semine anisi & corticibus citri recentibus, modo ex aqua simplici, mica panis tosti, & citri corticibus paratis; atque insuper moderatum corporis calorem, & à panificiis, placentis, cibis flatulentis, pinguibus ac frigidis abstinentiam commendavit. Verum cum malum nihilo minus persisteret, & medicus illud non pro catarrhali febre, cujus nullæ aderant notæ, sed potius affectu spasmodico-hysterico-hæmorrhoidali haberet, atque pulsum magnum & plenum deprehenderet: venam in sinistro pede secari, & inde sex cruoris uncias detrahi jussit. Sed ægra sub ipsa venæ incisione, vehementi cardialgia suffocativa, cum anxia & difficili spiratione, molesta in regiooe scrobiculi cordis pressione, & totius corporis horrore stipata corripiebatur; quæ quidem brevi tempore evanuit, nostram autem, vano præjudicio prioris medici, ac si venæ sectio mortiferum in hisce morbis esset remedium, occupatam, in suo magis confirmavit errore, adeo ut per totam hancce diem vehementer contristata esset, & hora demum septima vespertina in eundem paroxysmum hysterico-cardialgicum, cum mentis errore, ac pristinis symptomatibus junctum incideret. Inhærebant hæ affectiones per octo horas, & tandem ope liquoris anodyni mineralis, cum quarta essentiæ castorci parte remixti ita mitigabantur, ut non solum placidus insequeretur somnus, sed etiam altera dies

sub

sub quieta mentis alacritate, & corporis incolumitate transigeretur. Neque tamen minus præter dicta medicamina, adhuc propinabatur pulvis antispasmodicus cum oculis cancri citratis, & antimonio diaphoretico mixtus, & vesperi pondere unius scrupuli ex aquis diapnoico-pectoralibus datus. Hinc videbatur melius habere, & menses etiam copiosiores ac olim revertebantur: sed inconstans tamen erat valetudo. Namque licet ægra per aliquot sæpius dies optime vigeret; attamen ex improviso paroxysmo suo hysterico adfligebatur, quem plerumque vehemens brachiorum pruritus, digitorum formicatio, & notabile pedis sinistri frigus comitabatur. Neque alia, quam prius recensita in usum vocabantur remedia; nisi quod interdum, alvo existente segniore, blanda laxantia exhiberentur, & cum molesta præcordiorum compressio urgeret, infusum pectorale ac resolvens ordinaretur. Hujus potum, octo circiter abhinc diebus, excepit efflorescentia purpuracea, totum corpus, præter faciem occupans cum tanto omnium symptomatum levamine, ut ægra per proximum biduum optime haberet, urina copiosum deponeret sedimentum, & magna spes fuerit reconvalescentiæ. Quare, injuncto bono ac temperato regimine, infusum pectorale continuabatur, & insuper pulvis temperans diapnoicus dabatur. Sed tertia nocte ægra denuo inquieta esse cœpit, & hora octava matutina recruduit paroxysmus cum spirandi difficultate, corporis languore, gravi singultu, & atroci constrictione tam circa cordis scrobiculum, atque claviculas, quam in regione umbilicali stipatus; cui etiam novum symptoma, quod in sonitu quodam momentaneo, ac si fistula caneret, per nares edito consistebat, supervenit. Cæterum scire licet, ægram clysterum infusionem vehementer aversari; cihorum adpetentia satis integra frui: sæpius molesto ad alvum non minus ac urinam reddendam adfligi stimulo, cum nulla vel exigua excretione; & denique sæpenumero pungentem ardentemque in intestino recto percipere dolorem. Quare graves ac periculosas sibi fingit ideas; & doceri avet, qua ratione hæ affectiones ulterius oppugnari debeant, & num periculum minentur?

Responsio Consultatoria.

Ex iis, quæ de gravi matronæ cujusdam ægritudine mihi perscripta sunt, probe intellexi, illam in affectione spasmodico-hysterica, cum scorbutica succorum vitalium dyscrasia, & insigni generis nervosi debilitate stipata consistere. Ad hanc vero generandam, præter nimiam animi sensibilitatem, gravesque passiones, multum contribuit mensium irregularis acimminutus fluor, qui impedito humorum per viscera imi ventris circulo debetur. Quando enim cruor vitalis in abdomine stagnans, nec per uterum, nec venas sedales suo potitur exitu; caussa plerumque fit vehementissimorum imi ventris spasmorum, qui ventriculum imprimis occupantes, cardialgias, præcordiorum anxietates, spirandi difficultatem, & totius corporis frigus post se trahunt. Acrimoniæ vero humorum scorbuticæ non modo tensivi artuum, maxime pedum atque capitis dolores, sed etiam purpuracea efflorescentia in acceptis ferendi sunt: neque vana est suspicio, quin variæ tempestatum mutationes, quas præterito Novembris mense observavimus, tanquam morborum epidemicorum ac febrium catarrhalium caussas, quam plurimum etiam in nostra ægrotante fecerint, ad producendam humorum impuritatem, præsertim cum vanus missionum sanguinearum metus accesserit.

His adfectionibus oppositam hactenus medicationem quod attinet; nihil est, quod circa illam reprehendere possim; quippe quæ, acres humores temperando, evacuando, spasmosque mitigando, naturæ utique fuit congrua. Effectum autem illius longe auspicatiorem fuisse credo, si illustris mulier clysteres sibi injici permisisset; qui in demulcendis imi ventris spasmis, ac discutiendis flatibus, præclaram possident virtutem. Ipse quidem morbus non tantum minatur periculum, quantum sibimet imaginatur ægra: sed cum jam quidam infarctus in hypochondriis, maxime liene adesse videantur, curatio omnino erit diuturnior. Quæ ut rite instituatur; consultissimum duco, ut ante omnia ab animi affectibus, quantum fieri potest, probe sibi caveat illustris matrona; corpus, ventriculo à cibis vacuo, moderate exerceat; atque in vicem potus ordinarii, acidulis Selteranis vino nuptis utatur. Ex remediis commendo liquorem meum anodyno-mineralem, cum essentia castorei, & pulvere præcipitante maritatum, & sub ipsis paroxysmis cardialgicis sumendum. Non minus insignem pollicetur opem Elixirium meum viscerale, ex temperatis balsamicis ac amaris absque spirituoso menstruo paratum: quod per aliquod tempus quotidie sub epulis ad sexaginta guttas usurpatum, ventriculum roborabit, vim digestivam, & alvi excretionem adjuvabit, atque fluxus uterini, quin & hæmorrhoidalis, si ad hunc inclinaverit natura, legitimum conservabit successum. Extrinsecus denique haud sine fructu utrique hypochondrio circa costas spurias adplicabitur emplastrum saponatum Barbette, bene camphoratum, quippe quod in sanguineis viscerum infarctibus efficacissimum deprehendi: quo etiam scopo emplastrum de cicuta cum gummi ammoniaco permixtum in usum trahi poterit.

CASUS XLVI.

De affectu hysterico-spasmodico.

Virgo honesta, XXVI. annorum, in prima jam infantia ea crurum imbecillitate affecta fuit, ut, quando erecta stabat, pedem unum super altero decussatim ponere, & abdomen eo conatu, quo ad alvum exonerandam utimur, comprimere invita deberet. Hoc quidem vitium increscente ætate paulatim remisit; at eo, quo menstrua accessit purgatio, tempore longe atrocius iterum rediit. Præterea vestimentis compressoriis, more huic sexui consueto, à primis fere incunabulis usa est; usque ab octavo præsertim ætatis anno, cum spina dorsi paullo prominere videretur, eo arctius per diem pariter atque noctem, ingenti sanitatis detrimento, inclusa fuit, ac veluti incarcerata. Sedecim tandem annos nata, insignem circa pectus, & in ventriculi regione sentire cœpit pressionem, quæ cum magnis doloribus, præcordiorum anxietatibus, vehementi mentis angore, atque continua mœstitia majus in dies sumsit incrementum. Accersitus medicus, cum mensium obstructionem subesse percepit, hanc calidioribus emmenagogis ac fortioribus purgantibus re-

ferara

ferare frustra conatus est. Ægra potius anno ætatis vigesimo primo febrem acutam, gravi delirio stipatam incidit; quod, superata licet febre, per integrum anni quadrantem, omnium remediorum opem eludens, inhæsit pertinacissimum; donec tandem sponte evanesceret, & ratio rediret. Post elapsum abhinc semestre uterinus quoque adparuit iterum fluor; sed admodum irregularis, mox per aliquot menses suppressus, mox denuo succedens, parca semper quantitate. Quamobrem ea rursus fuit medendi intentio, ut ordinatus hujus excretionis successus conservaretur; ideoque pediluvia crebro adhibebantur; sanguis ex vena in brachio tusa sæpius mittebatur; & præter varii generis medicamina, acidulæ Selteranæ, lacti nuptæ usurpabantur: sed omnia in cassum, quia fortassis temporis opportunitas haud fuit observata. In tali rerum statu, affectiones, quarum superius mentio fuit facta, magis magisque invalescebant; & cum primum mensibus rite fluentibus vehementer mitigarentur, anno proxime elapso sub ipso etiam uterino fluxu, utut copioso, violenter infestabant. Namque mense præsertim Maio præcedentis anni, dum post præviam venæ sectionem, & multa medicamina, maxime purgantia, & menses cientia, copiosus & fere nimius ex utero redderetur sanguis: sub hoc ipso profluvio angustiæ atque compressiones pectoris vehementer insistebant, cum sensatione ponderis in abdomine, quod quasi ascenderet, ac fauces strangularet. Accedebant gravarivi ac pressorii capitis dolores, & tanta cruciabant sævitia, ut gesticulationes faciei atque sermones confusi exinde originem trahentes, pristini metum injicerent deliramenti. Et hæ adfectiones per quatuordecim inhærebant dies; abhinc ad hanc usque diem ita alternantes, ut si per binas hebdomades filuerint, denuo per idem temporis spatium adfligant: novissimus paroxysmus vero per tres sæviit septimanas, sub quo etiam cruoris uterini, qui per satis longum tempus haud successerat, aliqualis fluxus, per tres duntaxat horas durans observatus est. Ipsam mali accessionem prænunciant maculæ rubræ, faciem obsidentes, quas excipiunt gravativi in vertice dolores, & tunc reliqua symptomata: quæ inter adhuc notari meretur insignis ardor, quem sæpius in imo ventre atque pudendis percipit; & quod valde memorabile est, sub summa mali exacerbatione, ciborum cupiditas observatur vehementissima. Nec denique ignorari oportet, alvum per totam hanc ægritudinem fuisse laxam; & ægram per novem jam annos albo laborare fluore.

In tali rerum statu omnium, quotquot consulti sunt, medicorum opera fuit frustranea; nec & ego certam sanitatis spem facere potui, quoniam timui, ne forsan in hepate, ac reliquis visceribus, præsertim mesenterii ac mesocoli glandulis gravis subesset obstructio, difficillime reseranda. Quamobrem manus admovere nolui, nisi Tuo, vir illustris, consilio adjutus; & interea mixturam stomachicam ex essentia corticum aurantiorum, gentianæ rubræ & tinctura tartari, sexaginta guttulis inter epulas sumendam ordinavi. Non minus contra magnos angores dedi remedium, cujus hæc erat formula: Recipe essentiæ corticum aurantiorum drachmas duas, castorei, spiritus nitri dulcis ana drachmam unam, olei florum chamæmeli scrupulum unum. M. cujus dosin sexaginta constituebant guttulæ: singulo mane viginti quinque guttas liquoris terræ foliatæ tartari exhibui; & ob ingentem sitim, serum lactis cum tamarindis paratum commendavi.

Consilium.

Ex litteris ad me datis cognovi, morbum pariter, quo virgo quædam honesta misere cruciatur, ac medendi rationem, qua ipsum oppugnavit medicus novissime consultus, quamque etiam vehementer laudo ac adprobo. Morbum vero ipsum, qui motibus violentis atque spasmodicis, ex debilitate partium nervosarum, suam originem trahentibus absolvitur, merito ad affectus fœminarum hypochondriaco-hystericos, quorum præcipuum fundamentum in irregulari menstruæ excretionis successu consistit, referendum esse arbitror. Horum vero morborum indoles ac verus genius plerosque medicorum fugit; & ideo multis, quas ordinare solent, medicinis purgantibus, emmenagogis, stomachicis calidioribus, carminativis, martialibus &c. majorem sane noxam, quam utilitatem induci, quotidie deprehendimus; sicuti etiam in præsenti casu factum fuisse, recte judicavit medicus. Ego quidem in hisce passionibus, magis diæteticis pugnare soleo præsidiis; quibus naturæ vires optime resocillari, crebra doctus sum experientia. Præsertim vero ad potum respicere suevi; cui nulla prorsus convenit cerevisia; sed potius vel acidulæ Selteranæ, cum quarta vini Rhenani parte commixtæ substitui possunt, vel hoc decoctum: Recipe radicis scorzoneræ, sarsaparillæ, rasoræ cornu cervi ana uncias quatuor, cichorei, glycyrrhizæ ana unciam unam & semis, corticis ligni sassafras, seminis fœniculi ana unciam semis. M. C. C. D. S. Species, quarum binæ unciæ ex tribus aquæ mensuris per tres horæ quadrantes sunt decoquendæ.

Præterea, cum in nostro casu primæ officinæ multis acidis sordibus, quæ avidioris caussæ sunt adpetitus, scatere videntur; eo maxime curatio dirigenda erit, ut hæc acrimonia temperetur, ac robur ventriculi confortetur: hinc enim laudabilis generari potest chylus, ex quo generosus sanguis, ac lympha spirituosa suboriuntur. Hunc finem respexisse medicum ordinarium, formulæ, quas præscripsit, testantur: & ego eundem impetratum iri confido, si cibi probe masticentur, & parca quantitate, licet sæpius assumantur. Tum quoque huic scopo accommodatissimum erit Elixirium hac ratione conficiendum: Recipe extracti centaurii minoris, absynthii, corticis cascarillæ, chinæ ana drachmas duas, radicis gentianæ rubræ unciam unam, corticum aurantiorum recentium drachmas sex, salis tartari drachmas tres, aquæ melissæ seu menthæ uncias sex. M. stent pro digestione. F. Elixirium, cujus cochlear unum sub epulis capiatur. Non minus suadeo, ut bis circiter quavis hebdomade primæ viæ blando purgentur laxante, quod esse potest sequens pulvis: Recipe rhabarbari electi scrupulos duos, lapidum cancrorum scrupulum unum, terræ foliatæ tartari grana octo. M. F. pulvis, div. in duas partes, quarum una vesperi circa somni tempus, altera mane assumatur; superbibendo infusum theiforme ex summitatibus millefolii, florum chamomillæ, aniso stellato, & cortice ligni sassafras concinnatum. Reliqua curæ medici relinquo; neque vero meis consiliis unquam deero.

CASUS

CASUS XLVII.

De variis symptomatibus, hysterico-spasmodicis ex lochiorum & mensium retentione.

Generosissima mulier, de cujus ægritudine Excellentissimus Hoffmannus ante sex jam annos consultus, dedit responsum, quod sub Litt. A. adnexum est, & ex quo etiam satis bene habuit, denuo sævissimis per viginti jam hebdomades cruciatur symptomatibus. Nimirum cum ante dictum tempus puerpera, varios animi affectus tolerasset; non solum lochia, parca jam antea quantitate plorantia, penitus substiterunt: verum etiam menstrua excretio abhinc prorsus siluit. Idcirco ab eo tempore, præter perpetuam fere alvi obstipationem, flatulentis atque spasmodicis affectionibus misere agitatur, præsertim si cibos assumat. Tum enim spasmus maxime ventriculum occupat, tanta quidem vehementia, ut assidens epulis, nihil quicquam deglutire valeat, sed in stando comedere cogatur: ascendunt simul flatus, atque fauces adeo constringunt, ut suffocari videatur. Neque enim ab alvi solutione, vel spontanea, vel blandis clysteribus procurata, ullum percipit solatium; tantum abest, ut facta excretione, inflativæ imi ventris passiones atrocius adsigant. His demum molestiis novissime accesserunt atroces tensivi ac lancinatorii brachiorum dolores, & tanta totius corporis imbecillitas, ut vix obambulare valeat.

In puerperio, eum supprimerentur lochia, venæ sectio in pede celebrata, & quatuor post finitum puerperium hebdomadibus, iterata; atque in præsenti rerum statu, vinum medicatum per octo dies usurpatum est; sed nullo effectu. Quamobrem salutare jam flagitatur consilium, qua ratione hisce molestiis mederi liceat, & num conferant aquæ medicatæ?

Litt. A.

Morbus, quo cruciatur generosissima mulier, uti partim ex communicata mecum illius historia percepi, partim coram exploravi, in inveteratis, & in habitum fere degeneratis motibus spasmodicis partium nervosarum admodum irregularibus, & abhinc pendentibus humorum motus turbis, ac impeditis excretionibus consistit. Quam arduum vero ac difficile sit, hasce perversas totius œconomiæ animalis motiones in ordinem redigere; ii norunt optime, qui in frequenti artis versantur exercitio. Namque in iis præternaturalibus fluidarum potissimum partium motibus, mens etiam affici solet, & ad inordinatos affectus, iram, atque terrorem facillima deprehenditur; quæ sola animi passionum intemperantia, salutarem medicamentorum effectum remorari potest. In præsenti casu adhuc accedit peculiaris remediorum idiosyncrasia; qua illas medicinas abhorret ægrota, quæ alias hisce adfectibus deprehenduntur convenientissimæ. Quas inter cum præsertim aquosa, & infusa theiformia aversetur; non possum etiam aquarum mineralium potationem commendare. Balneorum vero temperatissimorum usum haud dissuadeo; quippe quæ, si tepidiora sint, ne sudorem moveant, ac per aliquot hebdomades adhibeantur, cum motu corporis, peregrinatione, ac aëris mutatione, in debellandis hisce spasmodicis morbis, omnium remediorum virtutem longissime superant. Interim ex pharmacorum censu proponendum duxi Elixirium meum stomachicum, quod ex herbis radicibusque amaris, & temperate balsamicis cum menstruo lixivioso paratur, & sexaginta vel octoginta guttulis aut brevi ante prandium, aut hora quinta pomeridiana exhibetur. Hoc enim remedii genus, præsertim per satis longum tempus usurpatum, insignem virtutem obtinet, tonum ventriculi taborandi, acrimoniam temperandi, digestionem promovendi & alvi successum adjuvandi. Præterea ex usu mihi est, sal Epsomense aut potius Sedlicense, æquali pondere cum cancrorum lapidibus maritatum; cujus drachma una bis vel ter quavis hebdomade aut mane, aut brevi ante epulas ex vino aquæ nupto capienda est. Hocce sal alvum reserat, mucum resolvit, acrimoniam temperat, & flatus discutit. Et denique etiam venæ sectionem in pede commendo, qua quinque vel sex cruoris unciæ mittendæ sunt: quo tempore omne frigus à corpore arceatur, humidus aër evitetur, & cibi emollientes, ac concocta faciles assumantur. Hæc sunt, quibus ægritudinem generosissimæ mulieris nisi debellatum, saltem insigniter sublevatum iri confido.

Consultatio.

Quæ mihi de præsenti matronæ genetosissimæ affectione perscripta sunt; confirmarunt me in priori sententia, quod nimirum altas jam egerit radices morbus, & non solum fluidæ dyscrasia laborent scorbutica, verum etiam solidæ ac nervosæ partes admodum debilitatæ, perversis motibus spasmodicis, cum mentis turbatione, afficiantur. Et hanc ob caussam haud consultum duco, malum per potum aquarum mineralium, aut curam lactis oppugnare; quoniam metus est, ne ob destructum ventriculi robur hæc fluida intra corpus subsistant. Eo potius respiciendum esse judico, ut ventriculus roboretur, motus partium nervosarum irregulares sopiantur, & naturales excretiones, viis ad istas probe dispositis, restituantur. Hisce scopis consequendis, tria potissimum proponerem remedia, nimitum pilulas meas balsamicas, pulverem præcipitantem, ac Elixirium stomachicum. Pilularum cum drachma dimidia pulveris præcipitantis mixtarum novem sub lecti introitum ex convenienti vehiculo, primum alternis diebus, postea fracta paululum morbi vehementia, singulo triduo, vel quatriduo assumantur: mane vero, & hora quarta pomeridiana triginta vel quadraginta Elixirii guttæ capiantur. Quod si vero spasmodicæ accesserint agitationes, operæ pretium erit, sequentis pulveris, quantum duo cultri cuspides capiunt, interdum adhibere: Recipe pulveris Marchionis drachmas duas, antimonii diaphoretici scrupulos duos, cinnabaris rite paratæ, nitri puri ana scrupulum semis, pulveris castorei grana sex. M. F. pulvis, D.

Potui ordinario nulla convenit cerevisia, sed magis accommodatum erit decoctum ex radice scorzoneræ, cornu cervi, hordeo mundato, & corticibus citri recentibus confectum, & quarta vini parte permixtum. Tum vero, quantum fieri potest, corpus sub tempestate serena, vectione in rheda movere oportet; quoniam motus ille pariter, ac aëris mutatio in ejusmodi morbis curandis, maximum confert momentum, inprimis si animi graviores affectus sedulo fugiantur. His per quatuordecim dies usurpatis, acidularum Selteranarum pota-

potationem, operæ omnino pretium esse facturam confido: quæ tali ratione institui poterit. Mane nimirum aquatum istarum, quantum dimidia lagena continet, cum tertia lactis asinini parte adhuc intra lectum tepide hauriatur; & hora pomeridiana quarta sex duntaxat earundem unciæ potentur. Hæc curatio per sex circiter hebdomades protrahenda est, ita tamen, ut sub illius initium pariter ac in fine, quin & singulo inter potandum octiduo novem pilularum mearum devorentur; atque etiam Elixirium balsamicum quotidie usurpetur. Cæterum nec alienum erit, jusculis, quæ ex jure carnis vitulinæ, cum radice scorzoneræ & cichorei decocto parantur, crebro uti; nisi illa aversetur mulier generosissima. Neque enim dubito, quin proposita medendi ratio egregium ipsi latura sit allevamentum.

Relatio.

Postquam illustris ægrota commendata remedia per tres hebdomades præscripta ratione usurpaverat; menstrua excrerio, cum insigni mali levamine, primum denuo rediit. Et cum deinceps horum medicaminum usum continuasset, & Selteranas acidulas rite adhibuisset, factum est, ut perfectæ restitueretur sanitati.

CASUS XLVIII.

De pathematibus hysterico-spasmodicis cum tumore pedum œdematoso.

Serenissima quædam Princeps, annos quinquaginta tres nata, semestri circiter abhinc tempore, crebris agitari cœpit vomitibus, quibus nullos unquam cibos, sed plerumque mucum glutinosum, tenacemque, nonnunquam bile permixtum parcissima reddidit quantitate. His juncta sæpius fuit insignis præcordiorum anxietas, atque tanta cardialgia, ut in lecto commorari haud potuerit: quæ vero ructuum explosione mitigatur. Sinistrum subinde pedem occupavit quædam intumescentia œdematosa; quæ per vices evanuit, jam autem utrumque ad genua usque obsidet. Ciborum adpetentia, prorsus dejecta, jam redire videtur; atque somnus sæpenumero per aliquot dies nullus fuit. Accedunt interdum capitis dolores magis obtusi atque tensivi, quam pulsatiles, cervicem simul occupantes: ac sub spuriis costis per intervalla tensio quædam ac inflatio percipitur; qualis in subjectis, viscerum obstructione laborantibus deprehendi solet. Menses ante aliquot jam annos per ætatis rationem cessarunt; sed quinque abhinc hebdomadibus magis albi ac mucosi adparuerunt, & ante aliquot dies rubicundiores iterum per tres dies fluxerunt: quibus evanescentibus spasmodicæ successerunt passiones. Alvus nunquam, nisi clysteribus, aut globulis moschatis sollicitata respondet; pulsus debilis fertur & durus, qualis in hypochondriacis ac hystericis manum ferit; fauces sæpenumero sensationem pali ipsis infixi patiuntur; in imo ventre crebra sentiuntur murmura, cum flatuum excretione nonnunquam insequente; & haud raro ani tenesmus adfligit. Quæ symptomata cum hactenus varii generis remediis aperientibus, nervinis, resolventibus, antihypochondriacis, cardiacis interne pariter ac externe usurpatis nondum debellari potuerunt: abs Te, Vir Illustris, doceri cupit Serenissima, qua ratione ab illis vindicari queat?

Consilium.

Gravissima, quæ Principem serenissimam per semestre jam tempus cruciarunt symptomata, nimirum conatus vomendi, ipsæ pituitæ tenacissimæ vomitiones, nausea, præcordiorum anxietates, inquietudines, capitis dolores, constrictiones faucium, ac alvi pertinaces obstructiones, non alia certe sunt, quam hysterico-spasmodica, & à tributo lunari, post quinquagesimum ætatis annum cessante suos mutuantur natales. Frequentissime enim fit, ut humores exitu suo per loca uterina, per ætatis rationem destituti, nisi tempestiva succurratur venæ sectione, ad imi ventris viscera regurgitent; & distendendo præsertim tunicas ventriculi ac intestinorum nervosas, ingentes spasmos ac anxietates progenerent; quin spasmis istis per consensum ad alias membranaceas regiones propagatis, constrictiones faucium, dolores capitis, atque dorsi, ad scapulas usque extensos, imi ventris murmura, retentionem flatuum, inflativas ac tensivas abdominis molestias, atque sensibilem intestini recti stricturam atque tenesmum caussentur. Hisce symptomatibus, serenissimam Principem diu jam infestantibus, cum pedum œdematosa accesserit intumescentia: vero videtur simillimum, quod in hepate aut liene quidam humorum infarctus aut obstructio præsto sit: quæ non solum diuturniorem ac difficiliorem promittit curationem; verum etiam metum omnino incutit, ne ob humores inertes hæc ob caussam generatos, tandem virium decrementum, calor hecticus, aut hydropica superveniat affectio. Quare tempestivum malo ferendum est auxilium, & nisi jam instituta fuerit, in pede administranda venæ sectio. Quæ si ob pedum tumorem locum haud invenerit; operæ erit pretium sex cucurbitulas scarificatorias, duas videlicet dorso, duas lumbis, duasque in femoribus supra genua admovere. Quando enim humorum moles nondum fuerit imminuta; irritus erit omnium remediorum effectus: nec parca sanguinis quantitas, sed, si possibile sit venam secare, quinque vel sex cruoris unciæ ad minimum detrahi debent. Tum vero in ejusmodi spasmodicis, hystericisque passionibus excellentem præstabit usum liquor meus anodynus mineralis; si ad guttas quindecim vel solus ex aqua cerasorum nigrorum, vel cum aliquot guttis essentiæ castorei, vel corticum aurantiorum mixtus, bis quotidie sumatur. Egregiæ porro virtutis est sequens pulvis: Recipe pulveris Marchionis, lapidum cancrorum ana drachmam unam, cinnabaris nativæ bene præparatæ, nitri purificati ana scrupulum unum. M. F. pulvis, div. in sex partes. Non minus mirificam vim possidet infusum theiforme ex millefolio, floribus chamomillæ vulgaris, & semine fœniculi paratum, quod minus saturatum mane loco decocti herbæ Théebois sorbillari potest.

Præterea vero alvi libertati summopere studendum est, quo flatuum excretio rite succedere queat: cui quidem scopo vel clysteres domestici, ex jusculo avenaceo, floribus chamæmeli vulgaris, binis olei amygdalarum unciis, & tantillo salis communis confecti; aut pilulæ meæ balsamicæ, numero quatuordecim, sub dolorum ac vomitionum remissione circa vesperam singulo triduo assumendæ facient satis. Has si respuerit ventriculus, triginta earum in aqua destillata solvi, & cum clystere uno infundi possunt: & denique eo respi-

respiciendum suadeo, ut ventriculus atque pedes, sub paroxysmis plerumque frigidiores, in temperato conserventur calore.

Relatio.

Elapso quodam abhinc tempore relatum mihi est, serenissimam ægrotam ex commendatis remediis non nisi præscripto pulvere, & liquore meo anodyno usam, magnam quidem symptomatum remissionem percepisse, & vomitus omnino siluisse; at pedum tumorem majora in dies sumsisse incrementa. Hinc non potui, quin de visceratum labe solicitus, minus auspicatum morbi eventum præsagirem; qui etiam prob! dolor, brevi post est insequutus.

CASUS XLIX.

De affectu spasmodico-hysterico-hypochondriaco, cum concretione calculosa in vesica fellea.

Quæ annos habet quadraginta tres, virgo generosissima, temperamenti sanguineo-cholerici, staturæ mediocris, constitutionis tenerioris, habitus sanguine & succo pleni, vasisque exilioribus instructi, ingenii vero vivacissimi, circa serias res, ac meditationes semper occupati, vitam à teneris gessit, variis utut levioribus ægritudinibus contaminatam. Harum potissimæ fuerunt capitis dolores, atque passiones hypochondriaco-hystericæ, quæ matrem ægrotantis etiam diu multumque cruciaverant: neque tamen menstrua purgatio sub his affectionibus suppressa fuit, sed sueto semper tempore, licet justo minori quantitate rediit. Quatuor autem vel quinque circiter excurrerunt anni, quibus post prævias graviores mentis ac corporis defatigationes, sudores nocturnos toleravit satis copiosos: quos sensus in cute formicans præcedere, sæpius corporis refrigeratio comitari, & congruo regimine tractatos. per diem integra valetudo excipere solet. Accesserunt insuper per intervalla vehementes cordis palpitationes; & molestæ rosionis in cordis scrobiculo sensatio, cum anxia inquietudine stipata, clysterum autem injectione plerumque mitigata. Denique per novissimum biennium, quo labores mentis pariter ac corporis magis increverunt, pejus habere; ciborum adpetentia imminui, digestio labefactari, & alvus officii sui cœpit oblivisci; adeo ut pulveribus salinis ex nitro, arcano duplicato & auro fulminante confectis solicitari debuerit, quoniam alia purgantia atque laxantia, maxime pilulæ, quæ vel tantillum aloës continent, insignes ipsi crearunt molestias. Supervenerunt quoque, præter virium decrementum, tensivi ac pressorii in dextro hypochondrio dolores & mox per aliquot hebdomades inhæserunt, mox per integros siluerunt menses. Neque vero votis responderunt ulla remedia hactenus usurpata; nec acidulæ Amasianæ, nec Egranæ; quarum has novissima æstate, sed haud sine variis solicitudinibus atque mœroribus potavit.

Verno currentis anni tempore incidit præter consuetudinem in catarrhalem narium defluxionem, quæ ingentem pituitæ copiam per octo hebdomades è naribus ploravit. Hac cessante, cum adesset æquinoctium, venam in pede more solito tundendam curavit; & accidit, ut eodem die, quo vena secabatur, menses eruperint, & satis larga quantitate fluxerint; cum è contrario, elapso mense, & copia parciores, & consistentia spissiores redderentur. Octo abhinc diebus accedebant atroces capitis dolores, hisque brevi post molestæ circa cordis scrobiculum rosiones, cum insigni corporis languore, alvi obstipatione, & imminuta mictione, stipatæ succedebant, nec clysterum ope mitigari poterant. Quin imo post aliquot dies jungebantur his molestiis, anxii & inanes vomendi conatus pariter, ac ipsæ vomitiones, pectorisque vehementes constrictiones, & ineffabiles præcordiorum anxietates: venæ subsidebant, brachia & femora vinculis quasi ligata videbantur, pedes frigebant insigniter, vultus expallescebat, sanguis ebulliebat; pulsus ferebatur ater, tamen oppressus; alvus erat obstructa & urina pauca, rubicunda, post aliquot horas sedimentum deponens turbidum terebatur: quæ symptomata per vices redibant, & septem dies sæviebant.

Accersitus medicus ad spasmum demulcendum atque componendum partim pulveres temperantes antispasmodicos, cum nitro, cinnabari ac magnesia mixtos, partim liquorem Hoffmanni anodyno-mineralem, partim liquorem terræ foliatæ tartari cum spiritu carminativo de tribus, spiritum nitri dulcem, partim clysteres lenientes, carminativos, oleosos ordinavit. Sectionem autem venæ, quæ in ipsis spasmorum paroxysmis hos exacerbare solet, eo minus commendare voluit; cum symptomata mitigari viderentur, efflorescentiæ purpuraceæ pectus, dorsum, brachia ac femora copiosæ obsiderent, ac denique stato ac ordinario tempore uterinus fluor, cum sanguine magis, ac antea seroso accederet. Interim elapsis ab hac sanguinea excretione septem diebus, eadem symptomata, paullo tamen mitiora recrudescebant, & alternis duntaxat diebus invadebant. Omittebatur denuo cruoris ex vena detractio, quoniam non solum vernale imminebat solstitium; verum etiam tanta sanguinis moles, copiosis sudoribus admodum imminuta, haud aderat, quæ ipsam indicaret. Idcirco ad sedandam humorum ebullitionem, & congestorios motus revellendos, insistebant medici pulverum temperantium, antispasmodicorum, ac arcani tartari cum spiritu carminativo mixti usui; primas vias per potiones mannatas, & cremori tartari ac rhabarbaro nuptas, iterato purgabant; & tum robori ventriculi consulebant essentia carminativa Wedelii, corticum aurantiorum cum spiritu nitri dulci; atque pilulis ex extracto centaurii minoris, pimpinellæ, corticibus aurantiorum & rhabarbaro confectis. Non minus ad relaxandas penitus stricturas spasmodicas, pediluvia ac balnea ex aqua fluviatili, & furfuribus triticeis confecta commendabant; quorum primum, justo calidius, insignem humorum ebullitionem, cum pulsu velociori ac capitis doloribus excitabat; reliqua vero magis prodesse videbantur, adeo ut sub horum pariter, ac ante dictorum remediorum usu, ægra melius haberet, & denique extra lectum posset commorari.

Neque tamen minus assiduæ inhærebant pectoris compressiones, atque dolorificæ in dextro hypochondrio, sub costis spuriis, ac circa cordis scrobiculum tensiones, mox inferius ad umbilicalem regionem extensæ, mox totum pectus, maxime latus sinistrum occupantes, adeo ut præcordia arctissimis vinculis constricta viderentur & spiratio fieret difficilis. Accedebant insuper per intervalla calores præternaturales, magis volatici, cum pulsu citatiore ac febrili: urina, quæ mane primum reddebatur, rubicunda erat, & post aliquot horas turba-

turbata, deponebat album mucosumque sedimentum. Caeterum adpetitu gaudebat satis integro, servata tamen recta victus ratione; bibendi vero desiderio fruebatur admodum exiguo; pro potu sub epulis aquis Amasianis vino nuptis, ordinario autem aqua cum Cassia lignea decocta utebatur; alvus post usum infusi mannati, ac passularum rhabarbarinarum quotidie respondebat, & copiosam saburram, quandoque trulla induratam reddebat; saepius saliva paullo tenacior ferebatur; somnus plerumque placidissimus erat, nisi nonnunquam molesta circa cordis scrobiculum rosione turbaretur; in nullo latere absque spirandi angustia decumbere poterat; ac denique menses etiam satis regulares succedebant, nisi quod aliquot demum post tempus ordinarium eruperint diebus.

Medicus igitur, hunc morbum funditus expugnaturus, habuit illum pro spasmo hypochondriaco-hysterico; quem partim à turgescentia sanguinis circa imi ventris viscera, ejusque circulatione impedita, & restrictione ad partes superiores facta; partim ab atonia ventriculi ac intestinorum, & hinc oriunda earum partium inflatione, ac praeternaturali versus diaphragma pressione, natalea suos mutuari judicavit. Quamobrem humorum vitio prospexit, venae sectione convenienti tempore in pede ad uncias septem facta, subjunctisque remediis temperantibus, antispasmodicis, nitrosis, ac cinnabarinis. Tum ad roborandum ventriculi & intestinorum tonum, omnes cruditates ex primis viis penitus eliminandas, atque viscera, maxime hepar ab infarctis humoribus prorsus vindicanda, commendavit usum thermarum, quae in Carolinis scaturiunt molarium, & cum hae non arriserint, potationem aquarum Amasianarum per quatuor intervalla, quorum quodvis septem dies habebat, proposuit: & denique ad confortandum viscerum, atque nervosi generis tonum subjungenda suasit balnea Freyenwaldensia, aut Radebergensia.

Morem quoque his consiliis gessit aegra generosissima; & licet septimo iterum post mensium fluorem die, paroxysmo sibi sueto, & superius recensito, longe mitissimo prehenderetur: ramen postea venam sibi tundendam curavit, & abhinc ad fontes Amasianos se contulit, quos etiam tepidos convenienti ordine ac ratione jam potare coepit. Neque tamen minus adhuc continuant tensiones ac constrictiones pectoris, & praesertim in latere dextro, magis autem remissiores; & per aliquot dies dextrum illud latus, sinistro tumidius adparuit, absque ullo rubore: artus externi constricti, ac quasi ligati videntur, & motus corporis oppressionem pectoris exacerbat. Haec symptomata sub ipso pastu mitiora, tempore vero digestionis atrociora observantur. Novissimis porro diebus in utroque latere non impeditus est decubitus: supinus autem malum adauget; quin denique excretiones naturales per alvum, sudorem ac urinam rite succedunt; & haec mingitur citrina, rarius pallida, nec turbatur, nec deponit sedimentum, sed quandam tantummodo nubeculam. Quae cum ita sint, & haec pathemata nullis obsecundent remediis; veretur generosissima Virgo, ne graviores, quam quidem medicus pronunciavit, subsint caussae; atque suspicatur vel hepatis indurationem, quoniam dolor magis in dextro hypochondrio percipitur, & decubitus in illo nonnunquam molestus observatur; vel diaphragmatis, pleurae, musculorum intercostalium, aut ipsius ventriculi ac intestinorum sive ulcerationem, sive excrescentiam praeternaturalem, quia gravissimam pectoris constrictionem sentit, ejusque dextrum latus paullo tumefactum videtur. Non minus valde est solicita de pectoris hydrope, & cum urina jam feratur tenuis ac naturali similis, naturam nimis debilitatam, sordibus cum lotio expurgandis minus sufficere existimat; hinc etiam aquarum Amasianarum potationem continuare recusat. Et quamvis etiam medicus ordinarius, ex praesentibus morbi symptomatibus illos, quos aegra sibimet imaginatur eventus, nondum praesagire queat, sed speret omnino, fore, ut malum congruo aquarum Amasianarum interno, balneorum vero externo usu, conjunctis balsamicis, nervinis, & antispasmodicis remediis, temporis diuturnitate expugnetur: attamen generosissima Virgo aliorum etiam doctorum virorum judicium scire avet, & praesertim doceri cupit: 1. Utrum morbus, quo laborat, sit solus spasmus hypochondriaco-hystericus, & num curatio hactenus instituta fuerit conveniens? 2. Quae sit vera illius caussa, quae prognosis, & an denique metuenda sit viscerum labes?

Consultatio.

Morbum, cujus caussa consultus sum, probe perlustravi, ejusque cuncta momenta sedulo mecum perpendi: nec habeo, quae circa medici ordinarii judicium de caussa illius latum, & medendi rationem, legibus artis apprime respondentem monere possim. Ut autem meam simul mentem proponam; nullus quidem dubito, quin morbus iste gravis inter spasmodico-hystericos & hypochondriacos sit referendus; verum sunt adhuc quaedam symptomata, quae, quod attinet sedem mali, altiorem omnino requirunt indaginem. Haec inter numerare licet perpetuas illas tensiones, rosiones atque pressiones, quas aegra in dextro hypochondrio, circa regionem hepatis & cordis scrobiculum, cum insigni lassitudine, alvi segnitie, vomendi conatu, & ipsis vomitibus stipatas sentit: deinde spasmodicas tractiones, totum pectus, cum summo angore, occupantes, cum venarum subsidentia, artuum constrictione pertinaci, pedum frigore, vultus pallore, sanguinis ebullitione, pulsu celeri, ac oppresso, & mictione imminuta; & denique pectoris assiduas compressiones & constrictiones, ac si vinculis ligatum esset, maxime in dextro latere, cum hujus intumescentia, ac spirandi difficultate obvias. Quae insolita plane in hoc morbo symptomata, digna omnino sunt, ut veram illorum sedem atque caussam rite perquiramus. Quanquam enim minime negari queat, quin orificium ventriculi dextrum, principium duodeni, ea coli portio, quae hepati ac duodeno adhaeret, septum transversum, nervi pneumonici, & aliae nervosae partes graviter in praesenti morbo à spasmodicis stricturis afficiantur: restat tamen adhuc explorandum, quaenam horum spasmodicorum motuum, ac praesertim doloris sub cordis scrobiculo rodentis, vera fit & materialis caussa. Quamdiu ego medicinam feci, (feci autem per quinquaginta jam annos) occurrerunt mihi aliquot nostro similes casus; quorum caussa, uti ex nonnullorum defunctorum sectione deprehendi, in calculosis concrementis, vesiculam felleam obsidentibus sita fuit: dum nimirum biliosus humor, per poros vesiculae felleae perspirans, vicinas partes, maxime colon intestinum, orificium dextrum & fundum ventriculi, flavo colore imbuerat, & procul dubio illas ad spasmodicas stricturas proritaverat. Quamobrem firmiter sum persuasus, in praesenti malo praecipuum vitium in hepate, & quidem vesicula fellea, calculosis concretionibus repleta haerere. Quemadmodum

modum enim in calculo renum fieri ſolet, ut ille ureteres ingrediens, horum non minus ac vicinarum regionum atrociſſimos pariat dolores: ita quoque contingit, ut, ſi calculus felleus in ductum cyſticum irruperit, ibidemque ſubſtiterit, hic nerveus admodum canalis dolorificis ſtricturis agitetur: quæ vi conſenſus ad partes adjacentes, veluti præcipue ſunt ventriculus, inteſtinum colon, ſeptum tranſverſum, pleura, muſculi pectorales &c. propagantur, variaque in his mala machinantur.

Quod ſi vero de cauſſis remotioribus, quæ hoc malum induxerunt, diſpiciam; eas partim in connata ac hæreditaria, ex vitio matris acquiſita ſenſibilitate ægrotantis, & inſigni ad motus irregulares proclivitate; partim in crebris, quos paſſa eſt, mœroribus, atque excandeſcentia ſæpius ſuppreſſa collocare haud vereor. Dum enim affectus iracundiæ illius eſt indolis, ut ductus biliferos præſertim graviter afficiat, & bilioſum humorem valde commoveat: facile patet ratio, cur iis adfectibus obnoxii, morbos ex bile ſubortos plerumque patiantur. Et cum præterea propter graviores illos ſpaſmos, ac violentos motus, qui à teneris fere cruciarunt ægram generoſiſſimam, partium fluidarum temperatus ac æquabilis circuitus perturbatus; excretiones ſalutares, quæ per alvum, cutim, & urinam fiunt, imminutæ; & ideo recrementa intra corpus retenta fuerint: vero omnino eſt ſimillimum, ſuccos vitales in noſtra ægrotante impuros & ſalibus ſcorbuticis imbutos exiſtere. Præſertim vero lympham materia acri, purpuracea contaminatam eſſe, certus credo; quæ nervoſas partes vellicando, calorum præternaturalium, defluxionum catarrhalium, dolorumque per caput & artus errantium præcipuam ſuppeditat cauſſam.

Quæ cum ita ſint; clariſſimum eſt, omnes curationis ſcopos his potiſſimum abſolvi indicationibus, ut nimirum irregulares partium nervoſarum motus conſopiantur; deinde humores acres, ſalini, ſcorbutici demulceantur, & viſcidi diluantur; tum excretiones ſalutares per alvum & tranſpirationem promoveantur; & denique concretiones calculoſæ, quæ, cum nihil niſi mucus compactus ſint, aqua ſolvi poſſunt, quantum fieri poteſt, diſſolvantur. Hiſce ſcopis ſatisfacturus, laudo vehementer uſum emplaſtri, quod ex diachyli ſimplicis unciis duabus, ſpermatis ceti drachmis ſex, croci, camphoræ ana drachma una concinnatum, dextro hypochondrio ſub ſcrobiculo cordis adplicetur. Deinceps inter aquas minerales convenientiſſimas judico acidulas Selteranas; quæ ob ſal earum alcalinum non ſolum in morbis calculoſis affectibus inſignem laudem merentur; verum etiam ſcorbuticas ac purpuraceas humorum impuritates attemperandi, egregiam poſſident efficaciam. De his ergo tepidioribus ſingulo mane lagenam unam bibendam, & hanc potationem per quatuor hebdomades, ſub recta vivendi ratione continuandam ſuadeo; neque minus eaſdem, cum quarta vini generoſi parte permixtas, in locum potus ordinarii commendo. Et ſi tulerit ventriculus, majus adhuc ex hiſce acidulis ſpero emolumentum ſi binæ earum partes cum una lactis aſinini maritatæ per ſex hebdomades potarentur. Tum quoque operæ facient pretium balnea temperata ex furfuribus triticeis, lacte, aqua pluviatili aut fluviatili parata, tepidiora: quorum virtus in relaxandis ſtricturis ſpaſmodicis, ſopiendis doloribus, & reſtituendo humorum æquabili circulo deprehenditur excellentiſſima. Et denique ex pharmacis, non niſi frequentem pulverem propono: Recipe cornu cervi ſine igne, antimonii diaphoretici, lapidum cancrorum ana drachmas duas, ſummitatum centaurii minoris, cinnabaris, ſuccini, ſeminis cymini ana drachmam ſemis, nitri purificati drachmam. M. F. pulvis, cujus drachma dimidia, aut ſcrupuli duo pro doſi nonnunquam ſumantur.

CASUS L.

De malo hyſterico, convulſivis & epilepticis motibus ſtipato.

Virgo honeſta octodecim annorum, temperamenti phlegmatico-ſanguinei, habitus corporis ſpongioſi, animi ſemper hilaris, & nullis affectibus gravioribus obnoxii, admodum plethorica, haud ita pridem, menſibus per ſex hebdomades ſuppreſſis, poſt præviam refrigerationem, tuſſi convulſiva cum metu ſuffocationis ex improviſo corripiebatur. Adhibitis congruis & diaphoreticis, & antiſpaſmodicis, & inſequuto ſudore remittebat quidem penitus hæc adfectio; at vix elapſo triduo, majori iterę recidebat acerbitate, ut præter vehementem ſtrangulationis ſenſationem, perpetuo, ſed inani ad vomendum angeretur deſiderio. Alvus ſimul erat ſtrictiſſima; cutis ariſſima; urina ſubſiſtebat; extremæ corporis partes, maxime pedes frigebant, cor palpitabat vehementer, facies rubicunda intumeſcebat, arteriæ capitis, temporumque pulſabant validiſſime, & ægra ſub ſummo angore & inquietudine in lecto ſe jactitabat, adeo ut omnes apoplexiam timerent. Sed poſt horæ quadrantem conquieſcebant omnia, niſi quod de vehementi cordis ac diaphragmatis, ubi jungitur tranſverſo ſepto, conquereretur dolore. Interim remanebat tam arcta pharyngis conſtrictio, ut nec fluida, nec ſolida abſque ſumma moleſtia deglutire potuerit; pulſus tangebatur debilis, parvus, & inæqualis; & ipſe paroxyſmus ſingula ferme hora recrudeſcebat vehementiſſimus. In tam periculoſo igitur rerum ſtatu, detrahebantur protinus ex vena in brachio tuſa, ſeptem cruoris unciæ, qui ſub ipſo effluxu ſtatim coagulabatur, nullo ſupernatante ſero. Tum ſiluit per octo horas paroxyſmus; at his tranſactis, crudelior rediit, & poſtridie in veros epilepticos motus, quorum acceſſiones per duas durabant horas, deſiit. Quamobrem cum periculum in mora ſit; ſolidum flagitatur conſilium, atque huic malo debellando opportunum auxilium.

Conſilium.

Poſtquam morbi hiſtoriam, mecum communicatam, ſedulo perluſtravi; probe intellexi, motus illos ſpaſmodico-convulſivo-epilepticos, qui miſere diſcruciant virginem nobiliſſimam, non niſi ad paſſionem & epilepſiam hyſtericam eſſe referendos. Mirandum vero utique eſt, quod cum ægra nec ſenſibilioris, & ad commotiones proclivis ſit animi, nec menſes niſi per ſex hebdomades fuerint ſuppreſſi, nihilo minus tam graves ſpaſmodico-convulſivæ acceſſerint affectiones; veluti ſunt tuſſis convulſiva ſicca, arctiſſima faucium conſtrictio, quæ nec liquidis deſcenſum permittit, nauſea, urinæ retentio, alvi obſtructio, cordis palpitationes, ac violentæ artuum externorum agitationes. Quicquid ſit, omnia hæc ſymptomata ſtagnanti circa uterum, tunicas inteſtinorum, & interiorem medullam

læ spinalis partem sanguini unice debentur. Quo in rerum statu licet summe necessaria sit sanguinis missio: attamen multiplici edoctus sum experientia, eam minime in superiori corporis regione aut brachiis esse instituendam. Optassem igitur, ut in præsenti etiam casu in pedibus detractus fuerit cruor; unde in affectibus spasmodico-hypochondriacis vel hystericis magnum redondare solet emolumentum: neque etiam secanda vena, si pedes adhuc constricti ac à paroxysmo frigidi fuerint, siquidem tum longe major humorum ad caput raptus atque congestio plerumque insequi observatur. Eadem molestia comitatur venæ sectionem in brachiis celebratam; & ideo notabile est in nostro casu, quod licet post illam protinus conquieverint motus violenti, illi tamen haud ita multo post sæviores redierint, & in ipsam eruperint epilepsiam. Ut ergo proponam, quæ profligando huic malo convenientia futura sint præsidia; monendum ante omnia duco, parum auxilii ab internis medicaminibus expectandum, sed externis potissimum fore dimicandum. Hæc inter commendo clysterem antihystericum, ex jusculo avenaceo, florum chamæmeli manipulis duobus, olei chamomillæ unciis binis, asæ fœtidæ drachmis duabus, & salis communis uncia dimidia conficiendum, & si opus fuerit, iteratis vicibus ano infundendum. Tum vehementer laudo unguentum nervinum, nuchæ ac spinæ dorsi inungendum, cujus hæc sit formula: Recipe spiritus vini camphorati uncias duas, spiritus salis ammoniaci, cornu cervi ana unciam semis, olei rutæ drachmam dimidiam. M. D. Nec ludetur opera, si vesica bubula, jusculo avenaceo tepidiori repleta, collo ac pectori adplicetur: quo fit, ut humores stagnantes resolvantur, & constrictæ partes solidæ blande relaxentur. Quo porro fine efficacissima sunt pediluvia tepida duntaxat, ex aqua fluviatili, furfuribus triticeis, floribus chamæmeli, ac malvæ concinnata; quibus pedes paullo profundius imponantur; in quorum locum etiam pedum fomentatio, supposito vase, aqua calida pleno, aut aliis modis impetranda substitui potest.

Sic relaxatis stricturis, si libera redierit deglutitio, in usum vocandam hortor sequentem mixturam: Recipe spiritus bezoardici Bussii, liquoris anodyni mineralis ana unciam dimidiam, essentiæ croci, castorei ana drachmas duas, camphoræ grana quatuor: M. F. mixtura, triginta vel quadraginta guttulis nonnunquam sumenda; cui etiam drachma dimidia pulveris temperantis interponi potest, qui sic se habet: Recipe pulveris Marchionis unciam semis, cinnabaris nativæ præparatæ, succini præparati, nitri depurati ana drachmam unam, extracti castorei grana quatuor. M. D. Et denique vulgatum quidem, sed usus egregii subsidium sunt plumæ perdicum accensæ, & vapor naribus admittendus; quo motus ille violenti statim sedari solent. Hæc sunt, quibus ægræ consulere volui; quæ felici à Deo secundentur eveutu, ex animo precor.

Relatio.

Nunciatum mihi est, adhibitis iis, quæ commendavi, remediis, intra binos dies & convulsivos motus, & spasmos hystericos, & reliqua symptomata penitus remisisse. Quum autem, superato hoc gravi paroxysmo, ægra gulæ nimium indulgeret; pristinis affectionibus iterum infestari videbatur; quæ tamen, dato tandem blando laxante, prorsus conquieverunt.

CASUS LI.

De passione hysterico-melancholica.

Matrona, duos ultra quadraginta annos nata, aliquot liberorum felix mater, jam vero per decem annos vidua, vitæ sedentariæ, curarumque plenæ deditissima, & à levissimis caussis in mœrorem conjecta, temperamenti sanguineo-melancholici, alvi obstructionibus, per aliquot sæpe dies inhærentibus, & hystericis passionibus obnoxia est. Accidit autem ante tempus aliquod, ut vesperi lectum petens, & alto somno gavisa, subito expergefieret; & defunctum maritum, sibi adstantem videre putaret; recte vero consideratam, non nisi vanam deprehenderet imaginem. Quare iterum ad somnum semet composuit; in quo admodum turbulento, vir quidam longioris staturæ, ac procerioris corporis, illius lectum conscendere, ipsi os comprimere, ut nec loqui, nec clamare posset, tum cum ipsa verum coitum celebrare, & demum discedere, visus fuit. Vocavit tum protinus ancillæ & filiabus, quæ nihil nec viderunt, nec audiverunt: ipsa vero ab eo tempore se gravidam reputavit, eo magis, cum perpetuo quasdam motitationes ac murmura in imo ventre percipiat. Neque tamen, licet jam nonus exinde agatur mensis, abdomen intumuit; & uterinus cruor singulis mensibus, etsi parciori quantitate, fluxit, viresque magis magisque dejiciuntur. Quare nemo quidem graviditatem suspicatur; at ægra à sua opiuione nullo modo deflecti potest, noctesque perpetuis ærumnis, ac querelis insomnes, aut terrificis insomniis turbatas transigit. Hinc medicum de hoc casu judicium flagitatur, præsertim, onde motitatio illa abdominis valde flaccidi suboriatur; & quomodo toti malo mederi liceat?

Judicium cum Consilio.

Morbus, cujus caussa consultus sum, non alius est, nisi passio hysterico-melancholica: quæ caussam agnoscit, in sanguine crasso atque spisso, ex abdomine ad caput copiosius compulso. Hic enim per minima cerebri vasa difficilius progrediens, hæc valde distendit, atque tali ratione ipsam turbat phantasiam, ut inde & terrifica insomnia, & falsæ imagines ac ideæ de viro robusto, ægram impregnante, sub somno leviori, & pertinax graviditatis imaginatio, suos mutuentur natales. Ad hoc vero malum inducendum præter temperamentum melancholicum, contribuerunt quam plurimum vita sedentaria, perpetui mœrores, atque curæ, mensium imminutus fluor, & alvi pertinax constipatio: quæ caussæ non solum intestinorum volumen ad spasmodicas constrictiones proritant, quarum vi humores majori ad caput rapiuntur copia; verum etiam has nerveas regiones relaxando, generandis flatibus efficacem suppeditant occasionem, quorum murmura, motitationem embryonis mentiuntur. Et cum in tali rerum statu, destructa ciborum digestione, humores generentur minus laudabiles; somnusque eripiatur, saltem haud reficiat: clarissime patet, cur magis magisque dejiciantur vires, & carnosa corporis consumatur substantia.

Ut igitur ab hac gravi ægritudine vindicetur ægra; operæ erit pretium, ut protinus, adhibitis per aliquot

aliquot dies pediluviis, octo cruoris unciæ ex vena in pede tusa detrahantur: tum elapso biduo, drachma una salis mei aperitivi, in aqua soluti mane sumatur, superbibendo quædam infusi theiformis vascula; & subinde quotidie brevi ante epulas septuaginta Elixirii mei visceralis guttulæ, vespe ri vero undecim pilularum mearum balsamicarum, per quatuordecim successive dies capiantur. Sub hac curatione solitudinas fugere, atque jucundis consortiis uti; non minus jusculis tenuioribus crebro vesci, & in vicem cerevisiæ pro potu ordinario, sequens decoctum ad binas quotidie mensuras potare oportet: Recipe radicis cichorei, sarsaparillæ, glycyrrhicæ ana uncias quatuor, feminis fœniculi unciam semis. Conc. Cont. D. S. Species, quarum binæ unciæ ex tribus aquæ mensuris per tres horæ quadrantes sunt decoquendæ. His si malum cedere recusaverit, suadeo, ut matrona nobilissima ad fontes Egranos adeat, iisque, quotidie lagenam unam bibendu, per quatuor circiter hebdomades utatur; cujus potationis initium ab usu salis aperitivi capiendum; & deinceps singulo octiduo vesperi pilulæ balsamicæ, quotidie sub epulis sexaginta Elixirii commendati guttulæ adsumendæ, & quavis vespera pediluvia temperata, ex aqua fluviatili, & surfuribus tritici adhibenda sunt. Quæ si, accedente recta vivendi ratione, probe observentur: certam reconvalescentiæ spem foveo.

Et relatum abhinc quoque fuit, ægram proposita medendi ratione, ac acidulis Egranis usam, & à melancholica, & hystericis perfecte vindicatam fuisse passionibus.

CASUS LII.

De melancholia hysterica.

Virgo sensibilissima, viginti duos annos nata, maximam temporis partem sedendo, atque nendo consumens, per annum fere dimidium de crebra nausea, ructibus, dolore crurum gravativo, spirandique difficultate, inter scandendum per scalas, & loca acclivia, maxime urgente conquesta fuit: quorum symptomatum caussam, à piscibus cum fastidio ante semestre comestis, & postridie per vomitus spontaneos, maximam partem rejectis derivare volunt. Neque Ideo, com ciborum adpetentia integra, somnus naturalis sit, & alvus rite respondeat, ea magni fecerunt; sed cessatura putarunt, si mobilis vita institueretur, eo magis cum menses debito tempore, atque bono successu, licet pareiores, ac olim fluerent. Verum enim vero cum hi & imminutiores, & pallidiores reddi cœpissent; ante eorum fluorem præter blandum laxans, infusum ex radicibus aperientibus, herba marrubii albi, summitatibus centaurii minoris, corticibus aurantiorum concinnatum porrigebatur, & sub ipso fluxu mixtura ex essentia pimpinellæ albæ, helenii, & myrrhæ parata propinabatur. Quum autem præterea eructationes ventriculi, abdominis inflatio, alvi segnities, ardor taucium ex cordis scrobiculo ascendans, dolores capitis ac vertigines urgerent; his opponebatur Elixirium stomachicum, & pulvis Stahlii antispasmodicus. In ta'i rerum statu ægra solitudines amare, hominum societatem fugere, saltem ægre ferre, mœroribusque indulgere cœpit. Præsertim judicia de hominibus sibi amicis paullo iniquiora graviter advertit, & inde aliquando in summum mentis angorem & spirandi difficultatem conjecta, quin matris ad hortationibus in majorem tristitiam, ac eam opinionem perducta fuit, ac si mater se amare desineret. Interim brevi iterum cessabant hæ mentis adfectiones, & pro effectibus irregularis diætæ habitæ, nullis oppugnabantur medicaminibus. Postea in convivio quodam, fructus persicorum ac nuces juglandes recentiores justo majori assumebat copia; & inde protinus de nausea, ructibus, Inflatione abdominis, anxietatibus præcordiorum, & difficili spiratione conquerebatur. Hinc consultus medicus post pulvares incidentes ordinavit pilulas laxantes, quæ extractum panchymagogum Crollii, & pilulas tartareas habebant, multumque saburræ mucidæ educebant; tum præscripsit mixturam ex essentia carminativa Wedelii, corticum aurantiorum, castorei, & sale volatili oleoso compositam. At angustiæ, & anhelitus gravis inhærebant; & accedente menstruo tempore, præviis tensivis imi ventris torminibus, cruor uterinus parcior, & valde pallidus reddebatur. Insequente termino, idem sanguis ferebatur, prioribus diebus pallidior, ultima vero crassus, & ater, odoris nauseosi; & præterea albus sæpenumero mucus ex uteri vagina effluebat. His maxime contristata, & ab amicis perterrefacta, se vel catarrho suffocativo, vel apoplexia perituram, nisi sanguinem curaret mittendum; venam præbuit in pede tundandam: ex qua cruor stillabat parcissimus, eo tamen effectu, ut melius haberet. Sed vix elapso biduo recidebant denuo graves angustiæ, cum suffocationis metu; & abhinc per paroxysmos invadebant, qui sequentem in modum ægram prehendebant: Antecedunt crebræ oscitationes, excipiunt horrores, & brevi post velocissima, ac difficillima anhelatio; quæ emanentibus, quod sæpe fit, horroribus, post unius, quandoque duarum horarum intervalla demum insequitur gravem anhelitum; tum succedit singultuosa agitatio; anxia colluctatur manibus, iisque pectus pereutit, ac si quid ex illo removere vellet, ac luctuosa lacrymas fundit. Revertitur hic paroxysmus quotidie, sub quo pulsus mox fortis, mox intermittens fertur; neque vero facies rubet, nec æstu perfunditur, neque etiam ronchus, aut sibilus in pectore auditur; sed sola præcordiorum constrictio gravissime angit. Alvus cæterum aperta est, & flatus per superiora pariter ac inferiora eructantur, cum nullo insequente levamine: nec hypochondria observantur præternaturaliter tensa.

Novissime paulo aliter se habebat paroxysmus: namque præviis oscitationibus, excipiunt ventris ac præsertim colli vehementes inflationes, cum eo sonitu, quem columbi semet intumescentes referunt, atque rubore vultus, per horæ quadrantem inhærentes. Tum facies expallescebat; tensivi dolores vagi mox humeros, mox manus prehendebant, nunc ridebat, nunc inter fletus deplorabat miserandum statum, in quo vivit, & quod præter risum sine causa, spasmis exerceatur. Accedens hinc quædam generosa matrona, commendabat venæ sectionem, cujus egregiam virtutem in simili casu se vidisse affirmabat: quæ etiam in pede celebrabatur, detractis sex circiter craoris ex atro rubentis unciis. Sed nihilo minus recurrebant quotidie ad hanc usque diem mali accessiones, cum oscitationibus ac tensionibus, risu ac fetu stipatæ. Cæterum somnus est turbulentus, ideis anxiis atque terrificis conjunctus; adpetentia naturalis; animus subtristis, melancholicus; urina plerumque tenuis mingitur, sed hodie turbari cœpit

pit; & ex utero sæpius fertur mucus albus, instar seri lactis; absque ulla tamen veneris cupiditate. Quamobrem, cum parentes ægram ab hac gravi valetudine vindicari cupiant; tuum vir illustris anhelant consilium: quod priusquam ad nos perveniat, adhibentur pulveres antispasmodici ex pulvere Marchionis, antimonio diaphoretico, cornu cervi, specifico cephalico, & nitro confecti; mane datur infusum theiforme ex herba melissæ, atque abrotani paratum; pro potu ordinario decoctum quoddam; & quavis vespera usurpantur pediluvia.

Consultatio.

Ex iis, quæ mihi de adversa valetudine virginis cujusdam nobilissimæ perscripta sunt, ægre percepi; eam gravi partium nervosarum spasmodico affectu, ex mensium ac uteri vitio originem trahente, & animæ functiones simul turbante laborare. Nihil enim aliud innuunt symptomata, quibus adficitur, veluti sunt præcordiorum anxietates, perversa phantasia, falsæ ac inanes rerum imagines, animi affectus, metus, tristitia, diffidentia, involuntarius risus, fletus, planctus, solitudinis amor, & quod nullas admittat consolationes; quæ cuncta non nisi cerebri ac nervorum debilitati debentur. Languor vero corporis, tensivi ac lancinatorii dolores, somnus turbulentus, mutabilis vultus color, pulsus mox tardus, mox velox, horrores, æstus &c. non nisi spasmodicarum motionum clara sunt documenta.

Meretur hic morbus omnino nomen melancholiæ hystericæ, quæ ex sanguinis menstrui excretione magis magisque imminuta ac turbata suos mutuatur natales. Inde enim motus humorum magis ad interiora convertuntur; qui ad intestina, ventriculum, caput, pulmonesque majori regurgitantes copia, ructuum, flatuum, inflationis ventriculi, tensionum ac lancinationum imi ventris, constrictionis pectoris, oscitationum, ac singultuum veram suppeditant rationem. Et si de caussis hujus mali remotioribus disquiciam, has inter corporis textura sensibilis, vasorum sanguineorum exilitas, vita sedentaria, potus parcior, usus fructuum ac pomorum, forsitan etiam acidurum nimius, & frequentiores animi commotiones sese offerunt.

At vero neminem fugit, quam arduum sit, ejusmodi morbos, in quibus anima cum corpore afficitur, penitus debellare; cum præsertim animi pathemata, salutarem medicaminum effectum iterum destruere, sæpissime observentur. Neque vero proficuum est, solis ac multis pharmacis hos adfectus oppugnare, quippe quorum nimio usu hos magis perversos fuisse, ex crebra didici experientia: omnem potius paginam absolvet rectum, ac caute institutum vivendi genus, interpositis blandis atque lenissimis remediis. Atque, ut verum fatear, præcipua curationis indicatio hæc erit, ut ad demulcendos atque sistendos partium nervosarum motus irregulares, omnem impendamus operam. Huic vero scopo non præstantius conveniet subsidium, quam acidularum Selteranarum, æquali pondere cum lacte asinino permixtarum potatio, futuro vere per sex circiter hebdomades, singulo mane mensuram unam cum dimidia, tepide sorbillando, instituenda. Curationis initium ab assumto infuso mannato ac rhabarbarino capiendum est: quod etiam sub ipso aquarum potu, singulis decem diebus iterato adsumi, atque sub finem denuo adhiberi debet. His etenim subjectis aëris mutationes, & peregrinationes ad alia loca, ubi amicis ac jucundis consortiis uti possunt, conjuncto corporis motu, insignissimum spondent emolumentum. Potus porro sit facilis, atque summo studio fugiatur cerevisia crassa fœculenta, cujus in locum substituere præstat decocta ex hordeo mundato, cornu cervi, radice scorzoneræ, cichorei ac semine fœniculi concinnata.

Prius vero, quam tempus laudatæ medicationi opportunum accedat; operæ credo pretium, ut ægra singulo mane adhuc intra lectum, corpore probe tecto, mensuram dimidiam aquæ frigidæ fontanæ cum triginta liquoris mei anodyni guttis hauriat; vesperi autem cubitum itura, de eadem aqua, totidem liquoris guttulis aupta, quartam mensuræ partem potet, & per integrum mensem continuet; quo etiam tempore in pediluvia tepidiora vesperi pedes immittat. Sub hujus aquæ potu, bis quavis hebdomade, loco liquoris anodyni, pulvis laxans ex rhabarbari drachma dimidia, tartari vitriolati scrupulo dimidio, & sex nitri granis compositus mane adhibeatur; superbibendo quædam infusi calidi theiformis vascula.

Et sic sedatis spasmodicis partium solidarum affectionibus, majori fructu ac feliciori successu, menstruam excretionem promovere licebit: quo quidem fine, paucis ante illius fluxum diebus, mane quatuordecim pilularum balsamicarum aut mearum, aut Stahlianarum devorare, & vesperi drachmam unam borracis venetæ assumere conveniet. Circa hoc quoque tempus utilissimus erit corporis motus, pediluviorum usus, & interpositus nonnunquam vini generosi, præsertim Hungarici haustus. Denique etiam, octo circiter ante fluxum menstruum diebus, sanguis ex vena in pede tuto mittendus est; sed probe observandam suadeo proportionem inter vires & habitum corporis, ut debita quantitas, nec justo major, nec minor cruoris detrahatur; utroque enim modo, majus induci damnum, quam emolumentum, experientia persuasus sum. Neque etiam dubito, quin ex hac medendi methodo, rite observata, magnum ægra consequutura sit levamen.

Ulterior relatio.

Acceptis tuis litteris, & consilio, protinus inchoabatur curatio cum potu aquæ frigidæ, liquore anodyno, pulvere laxante, & pediluviis instituta. Et licet quidam usum aquæ frigidæ in dubium vocarent, & inde metuerent, ne major ventriculi debilitas, & virium jactura insequeretur; attamen eventus docuit contrarium; siquidem symptomata molesta, anhelitus gravis, fletus, risus, tensiones ac moritationes brachiorum, non solum mitissima, sed etiam rarius, & sæpe post aliquot demum dies revertebantur. Antecedebant quidem mensium eruptionem, mutatio coloris in vultu, cordis palpitatio, difficilis spiratio, brachiorumque tensiones; sed levissimæ erant, brevique cessabant: tum quoque eruor rubicundus, mucoque viscido permixtus, largior ferebatur, ac antea. Dabatur insuper sub epulis haustus vini Hungarici, & ex præscripto alterius medici, durante fluxu uterino quadraginta guttulæ mixturæ ex essentia pimpinellæ, helenii, centaurii minoris, ac corticum aurantiorum confectæ quotidie propinabantur. Pilulæ vero balsamicæ & borrax veneta haud in usum vocabantur; quoniam dubium videbatur, num hæc remedia sub ipsa aquæ potatione, aut potius ea finita, & hinc consopitis spasmis es-

sent

sent adhibenda; & præterea metus erat, ne aliquantulum mitigati motus, iterum excitarentur. Interim scire licet, somnum jam plerumque admodum quietum esse, nisi ab ingratis objectis, mœrore, aut alio quodam mentis affectu perturbetur. Ciborum adpetentia sibi constat, & in edulia minus convenientia, panificia, & ex simila pista major fertur. Contra vero alvus, non nisi clysteribus admonita respondet, & tum sub continuis borborygmis, largam viscidæ, tenacisque saburræ reddit quantitatem. Urina mingitur plerumque citrina, sedimentum ad fundum & latera matulæ deponens; mox turbida, mox vero tenuis, & tunc spasmorum recursum prænunciat. In hoc rerum statu commendat quidam medicus, ut finita aquæ frigidæ potatione, quavis vespera pulvis incidens, ex lapidibus cancrorum, & radice aronis sumatur; vesperi mixtura ex essentia pimpinellæ, succini, ac spiritu cornu cervi parata capiatur; interpositis pilulis Stahlianis; versus menstruum tempus pulveres ex borrace veneta, myrrha & cinnamomo adhibeantur; & tum thermæ Carolinæ usurpentur. De his vero, & quæ adhuc in usum sint vocanda; tuum vir Experientissime, expectamus judicium ac consilium.

Consilium.

Ex imo pectore gaudeo, quod nobilissima Virgo, ex commendatis remediis, & præsertim potu aquæ frigidæ, melius habuerit, menses debito ordine, & absque gravioribus molestiis fluxerint, atque passiones hysterico-spasmodicæ paululum conquieverint. Quod vero jam attinet commendatum à medico quodam thermarum Carolinarum usum; huic subscribere non possum, cum illæ in morbis, qui magis in motuum vitio hærent, desideratam opem ferre haud deprehendantur; & præterea eo minus necessarium reputem, hoc pretioso uti præsidio; quo certiorem foveo spem, fore ut in loco votis nostris potiamur. Quum potius sensibilis ægrotantis natura, aquæ frigidæ, liquori anodyno nuptæ potum bene ferre videatur; & eo ipso viam quasi ulterioris curationis monstret: nec ea commendare audeo remedia, quæ quandam fovent acrimoniam, & succos vitales exæstuare valent, qualia omnino pulvis & essentia, à medico proposita existunt. Licet etiam de his prædicari possit, quod sint innoxia; attamen jam non de iis agitur, quæ innoxia sunt; sed quæ revera morbo convenientia, & efficacia deprehenduntur: quæ distinctio à plerisque medicorum, qui sectatores sunt, nec proprio in medendo utuntur judicio, rarissime observatur. Quare jam non nisi duo medicaminum genera proficua judico, quorum alterum est liquor meus anodynus, triginta guttulis cum aquæ frigidæ ea, quam quarta mensuræ pars capit, quantitate, alternis vesperis assumendus; alterum Elixirium meum balsamicum viscerale, absque menstruo spirituoso paratum, quod sexaginta guttis ex ultimo sub epulis haustu capiatur. His si recta vivendi ratio accesserit, & cibi è farina ac simila confecti evitentur; de exoptato curationis eventu nullus omnino dubito.

CASUS LIII.

De morbo spasmodico-flatulento cum excretione ciborum indigestorum.

Binis abhinc annis, medio hyeme copiosissimo alvi profluvio, quo multi flatus pariter ac sordes acres & biliosæ reddebantur, correptus; multorum medicorum opem requisivi; qui frustra datis variis generis remediis, ad opiatorum demum usum deveniebant; atque erebris vomitoriis, purgantibus, & stomachicis, quotquot fere fovent officinæ pharmaceuticæ, malum oppugnabant. Non minus mihi propinabant multa oleosa, aromatica, volatilia, quin & martialia; sed tantum aberat, ut inde levamen perceperim, ut potius quotidie pejus habere cœperim. In cassum quoque annuo abhinc tempore domi potabam acidulas Schwalbacenses; & hac æstate aquis Amasianis, & interne, & externe in forma balneorum per tres hebdomades usus, iterum bibi Schwalbacenses. Hinc mitigabantur quidem symptomata; atque nimiæ anxietates, ardores, ac flatulentiæ paululum remittebant: at cum hyems jam appropinquat, recrudescunt molestiæ, eadem, ac antea, acerbitate. Nam flatulentiæ nocte dieque, cum summis angoribus, æstu volatico, imi ventris torminibus, nausea, continuis ructibus, rejectione muci acidissimi, lassitudine, dolore contusorio artuum, maxime pedum stipatæ, insigniter me adfligunt; & omni biduo diarrhœa quædam, cum omnium symptomatum exacerbatione, ciborumque indigestorum excretione accedit. Præterea alvus semper est liquida; hypochondria veluti conglutinata videntur; somnus plerumque turbatus; atque sub motu levissimo, flatus instar aquarum in abdomine fluctuant; qui ex sinistro potissimum hypochondrio progredientes, circa ventriculi regionem subsistunt, meque immani ferocitate excruciant. Licet etiam copiosissimi per inferiora non minus, ac superiora explodantur; eadem tamen quantitate subito regenerantur. Sub his calamitatibus à tussi quidem immunis sum; sed, quamvis vehementi fruar ciborum adpetentia, magis magisque contabesco. Abdomen molle, ventriculi vero regio inflata nonnunquam cernitur; à levissimis laxantibus, quin & salibus alvus movetur insigniter; clysteres caussantur & alvi profluvium, & flatuum retentionem, quem etiam effectum pilulæ Stahlianæ relinquunt. Longe majores molestias procreant remedia fortiora & calidiora, & veneni instar sunt adstringentia: diætam observo strictissimam, & pro potu ordinario inter pastum bibo vinum generosum Sect parcissima quantitate, extra epulas utor aqua fontana cum ligno sassafras & cinnamomo decocta. Atque nulla sane in officinis amplius prostant remedia, etiam absorbentia, quæ non adhibuerim: omnium vero effectus adeo fuit irritus, ut nisi junior ætas, ac naturæ vigor aliquam adhuc relinquerent spem, prorsus utique desperarem. Annum enim jam ago trigesimum primum, & juxta floridum vultus colorem, ingeniumque vivacissimum, quo olim gavisus sum; nullas etiam per totum vitæ tempus, præter leves tusses ac catarrhos, toleravi ægritudines. Jam vero miser expallesco, marcesco, tristis sum, nec officiis meis fungi valeo; & tuum vir Excellentissime, anhelo consilium.

Con-

Consultatio.

Gravissimus affectus, quo Te Vir Generosissime immaniter tractari, vehementer doleo, tunicarum, quæ intestina cingunt, villosæ ac glandulosæ per succos acidos, cortosivos, bileque permixtos factæ arrosioni, procul omni dubio in acceptia ferendus est. Exinde enim primum resultat motus harum partium peristaltici insignis perturbatio, atque partim spasmodica distentio, partim flatulenta resolutio; quibus caussis cuncta symptomata, nimirum copiosa flatuum generatio, eorumque in ventriculi cavitate, ac coli præsertim flexuris, circa hypochondriorum regionem sitis retentio, & inde dependentes præcordiorum anxietates, æstus volatici, dolores intestinorum, ructuum frequens explosio, ac spirandi angustia omnino debentur. Neque porro minus ex depravato ventriculi ac intestinorum tono suam originem trahit ciborum indigestorum excretio; unde in intestino duodeno multæ cruditates relinquuntur, quæ stagnando acescentes, & acri bili aut assumtis pinguibus nuptæ, calori præternaturali, ardori ventriculi, æstui volatico, capitis temulentiæ, ac septi transversi spasmo, fomitem suppeditant perennem. Et cum destructa tali ratione concoctione, generataque sic humorum impuritate, universum nervorum genus magis magisque debilitetur: non fieri potest, quin vires consumantur, corpus contabescat, somnus sit minus reficiens, ac animus tristis, inquietus atque meticulosus reddatur.

Ad hanc vero insignem ventriculi ac intestinorum atoniam inducendam pariter ac confirmandam, quam plurimum contribuit incongruus, ac perversus remediorum opiatorum, purgantium acriorum, vomitoriorum, adstringentium, martialium, salium volatilium, aliorumque irritantium usus, & frigidarum acidularum potatio. Hæ enim in hisce morbis plane non conveniunt; quoniam blandam quæ intestina obducit, mucaginem simul exturbando, nervosam eorum tunicam à sic dicta mucosa fere denudant, eamque tali modo vellicationibus, stricturis, & atoniis magis reddunt obnoxiam. Nec immerito inter remotiores hujus mali caussas collocare licet, nativam generis nervosi debilitatem, habitum corporis spongiosum, & forsitan errores ac excessus in diæta, corporis refrigerationes, animi commotiones, ac denique cruoris per venas hæmorrhoidales denegatam evacuationem.

Quamquam autem hæc adfectio plus incommodi, quam periculi involvat; attamen omni studio eo respiciendum est, ut tempestive debelletur; ne altiores agat radices, aut in tympanitidem transeat. Sed opus est patientia, constantia, ac temporis diuturnitate; quoniam blandis ac diæteticis duntaxat subsidiis, deperditus intestinorum ac ventriculi tonus restaurari debet. Mea igitur sententia sequens medicatio erit convenientissima. Sub epulis videlicet quadraginta guttæ Elixirii mei balsamici ac visceralis capiantur; & hora pomeridiana quinta, quo tempore, peracta digestione, cruditates acidæ potissimum stimulare solent, ex haustu aquæ florum chamæmeli, cum cerevisia triticea, *Brühan* destillatæ assumatur drachma una sequentis pulveris: Recipe lapidum cancrorum, cornu cervi philosophice præparati, ossis sepiæ, matris perlarum, succini præparati ana drachmam unam, corticis cascarillæ scrupulum unum, olei cinnamomi, nucistæ destillati ana guttas quatuor. M. D. Cujus pulveris drachma dimidia, etiam brevi ante epulas ad demulcendam ventriculi acrimoniam, ex eadem aqua chamomillæ potest adhiberi. In mali exacerbatione, ac nimia symptomatum ferocitate, commendo porro grana quatuor mithridatii probe parati, aut duodecim confectionis de hyacintho, mane sumenda.

Quod si vero hæmorrhoides perruptionem tentaverint, uti ex ossis sacri doloribus, ardore ac inflatione venarum sedalium adparebit: ano, prius vapore ex decocto florum malvæ, chamæmeli, & sambuci cum lacte, fomentato adplicandas suadeo hirudines; quarum in locum, si forsan symptomata exacerbaverint, sectio venæ in pede erit substituenda. Præterea, quod potum attinet, cujus in morbis ejusmodi chronicis, cum atonia primarum viarum plerumque stipatis magna via est; omni studio fugiantur & cerevisia, & vinum, maxime acidulum. Præstat potius vel vino generoso Hungarico, vel Burgundiaco, vel illo quod vocatur Pontac, aquæ puræ atque leviori nupto uti. Levioris autem aquæ notæ sunt, si ea instillato oleo tartari per deliquium haud albescat, nec turbetur: qualis si obtineri nequeat, illius defectum resarciet aqua fluviarilis ea vesica, addito pane ea farina secalina, semine fœniculi, ac cymini pisto destillata. Mane intra lectum cum blando regimine sea vel octo vascula infusi theiformis, quod habeat melissam, veronicam, salviam, ac cortices citri, potare decet: herba melissæ enim nervosis partibus, has roborando, & leniter adstringendo valde amica est. Tale infusum interdum etiam alternare juvabit cum jusculis, ex carne gallinarum, succo aurantiorum, radicibus petroselini, apii, ac nastortio aquatico paratis, non nimis pinguibus. Et his denique moderatum corporis exercitium, cœlo existente sereno aut curru, aut equo vehendo, peracta demum digestione conjungere oportet. Tum futuro vere abs re erit, thermas Carolinas interne potare, & posthæc balneis Tœplicensibus, iisque sulphuratis uti expediet. Quibus si accesserit recta vivendi ratio, sub qua refrigeratio fugiatur, epulæ, maxime cœna sint parciorea, potuum excessus, & Tabaci largior usus, & iracundia cane pejus & angue fugiantur: non dubito, quin molesto malo desideratam sint allatura opem.

CASUS LIV.

De hernia intestinali, passionem iliacam minante.

Quinquagenarius vir quidam, anno pueritiæ circiter quinto, more pueris sueto, equo ligneo insidens lusit, & inde deportavit in inguinum regione tumorem, magnitudinem ovi columbini superantem. Increscente ætate, evanuit quidem hæc intumescentia; at decem abhine annis post lapsum graviorem, rursus adparuit. Gestato igitur subligaculo introactus iterum fuit tumor, & in situ suo naturali mansit; donec mihi istis subligaculis, denuo proruperit, & præsertim scrotum in latere sinistro magnitudine ovi gallinacei obsederit. Abhinc vario modo se habuit hæc hernia; ex decubitu ægri supino retroivit; post usum dulcium aut acidorum ciborum increvit cum doloribus; & cum aliquando acida comedisset, corpus simul refrigerasset, & mœroribus indulsisset;

præ-

prægrandis facta, non potuit in naturalem reduci situm, sed dolorem tensivum molestissimum, cum pertinaci alvi obstructione post se traxit. Quare sumsit lene laxans, ex manna, rhabarbaro, & tartari cremore confectum; quod accedente perverso regimine, loco desideratæ evacuationis, pertinaciorem reddidit constipationem, doloresque & in parte adjecta, & intestinis peperit. Postridie ano clysterem infundi curat; cujus cum etiam inanis fuisset operatio, tres salis Epsomensis drachmas ex aqua pura capit, & inde vehementes vomitus incurrit, nulla insequente alvi dejectione. Tandem loco adfecto, vesica decocto ex herbis emollientibus repleta imponitur, & partes inguinis dolentis tendinosæ axungia humana inunguntur: unde factum est, ut dolor remitteret, & hernia manu reponi posset. Hinc decoctum fabarum Caffée larga sorbet quantitate, & inde alvum septies deponit; cujus solutione, sale Epsomensi adjuta, post magnum languorem iterum convaluit æger; de quo adhuc notari meretur, quod patre, herniam per multos annos passo fuerit generatus.

Epicrisis.

Ex hac morbi historia, origo herniæ inguinalis, & postea intestinalis optime addisci potest; videlicet, quod sit divaricatio crurum in infantia, item dispositio à parentibus hæreditaria. Inguinalis vero subligaculis commode adaptatis in situ retinetur, quæ si negliguntur, & aliis caussis accedentibus fortiori nempe nisu in deponenda alvo, vel ventre cibis inflantibus repleto, majori peritonæi dilatatione facta, intestinum profundius descendit in scrotum, & gignitur enterocele.

Subligacula, quibus in situ contineri solet ilei portio prolapsa, non semper eundem, atque laudabilem, ut antea præstant effectum, quia variat dispositio corporis, dum homo ratione ætatis crescit, pinguis & crassior evadit, unde amplius corpori aliter disposito adaptari commode nequeunt; quare ratione circumstantiarum subligacula in herniis sæpius mutari oportet.

Si tumor autem flatibus & stercoribus infarctus prorsus renuit, in locum naturalem compelli, & intro ferri, eumque dolor, tensio & alvi constrictio comitatur, præpostere laxantia stimulantia, infelicissime vero purgantia dantur, eo quod tortiter constricta per spasmos ilei portione incarcerata, motus peristalticus invertitur, neque per alvum flatus, neque excrementa transmittuntur, sed potius ad superiora hæc omnia regurgitant, & vomitiones efficiunt.

Prima & præcipua intentio esse debet, partis affectæ membranas & fibras tensas, duras & constrictas emollire, relaxare, & dolores placare; postea repositionem placide tentare; quo fine commodissime unguentum ex axungia humana recenti paratum, nec non fotus emollientes conferunt.

Reposito intestino prolapso in suum situm, sedatoque dolore & spasmo, non modo tormina, quæ antea abdomen valde excruciabant, cessant; sed & sponte tunc incipit alvus ferri, & laxantia & stimulantia ante aliquot dies exhibita, nunc demum operationem per inferiora satis feliciter, & bene exequuntur.

CASUS LV.

De hernia inguinali.

Vir generosus, annorum quinquaginta sex, temperamenti sanguineo-cholerici, olim cruorem per venas hæmorrhoidales sæpius excernere suevit; cujus fluoris jam suppressi in locum, sensatio ani exquisite ardens, absque tumore, & tormina intestinorum successerunt. Decem abhinc annis in dextro inguine tumor adparuit, qui pro hernia inguinali à quibusdam habitus; sed à perito Chirurgo potius pro congestione quadam declaratus fuit. Potavit ergo ex præscripto Medici ordinarii acidulas; & inde oprime habuit. At per novissimum biennium recruduit tumor, instar globi durioris, in dextro inguine supra membrum virile conspicuus, & nonnunquam testiculum dextrum cum dolore occupans. Interim post urinæ excretionem, aut corporis incalescentiam plerumque imminuitur; & si in latus sinistrum decubuerit, videtur etiam tumor ad illud latus devolvi, atque tunc haud raro semen præter voluntatem effluit; tumque urina cum lancinatorio in urethra dolore redditur. Alvus tantum non semper aperta est; & post diuturniorem sessionem, memoratus ille globus vesicæ regionem obsidet, doloresque caussatur tensivos, donec urinam, licet difficili conatu, reddere possit; tum enim cessat hæc molestia, quæ novissime nocturno sæpius tempore redire observatur. Urgent præterea flatus, noctemque reddunt inquietam, quamvis cœna utatur parciori: ad somnum se compositurus, supinus obdormiscere tenetur; sed post aliquot horas experrefactus, demum absque molestia in utrumque latus decumbere potest. Junguntur præterea colici dolores, sumtis potissimum epulis per tres plerumque horas sævientes; explosis vero per anum flatibus, non solum hi mitigantur, sed tumor ille globosus in inguine sæpe simul evanescit. Cæterum generosus æger pertinacissimam servat diætam; & cum multa in cassum adhibuerit remedia; ex tuo, Vir Illustris, consilio se sublevatum iri sperat, illudque anxius flagitat.

Consultatio.

Postquam gravem, qua vir quidam generosus adfligitur, molestiam percepi, ejusque historiam probe meecum perpendi; non possum, quin tumorem illum inguinis dextri globosum, pro hernia inguinali habeam. Videtur scilicet portio quædam intestini ilei per tendinosos musculorum abdominis annulos, ob debilitatum peritonæum nimium dilatatos prolapsa, non quidem intra ipsam scroti cavitatem penetrasse, sed intra peritonæi duntaxat duplicaturam, sub qua vesica urinaria sita est, descendisse, ibidemque tumorem globiformem constituisse. Quod si ergo hæc incarcerata portio flatibus expansa, vicina vero vesica urina fuerit repleta; necesse omnino est, ut spasmi atque dolores in affecto loco excitentur; & vicissim, misso lotio, aut flatibus vi caloris discussis, iterum mitigentur; postquam prius sphincterem vesicæ, urethram, atque vasa spermatica, per consensus rationem, graviter adfecerunt. Ex eodem consensu, quo vasa atque tunicæ nervosæ in-

vicem

vicem gaudent, & cujus ratione in præternaturalium motionum societatem sæpissime abripiuntur, ratio etiam petenda est, cur à spasmis ilei incarcerati, dolores ac flatulentiæ ad reliquorum intestinorum, maxime coli, sive potius ilei volumen propagentur, atque sub colicæ forma sese manifestaverint. Præterea vero nullum est dubium, quin dolores intestinorum, ac flatulentæ molestiæ simul cruoris hæmorrhoidalis impedito fluxui quam plurimum debeantur. Atque in tali rerum statu, ubi inveteratum est malum, parum utique spei superest, ad illud penitus debellandum, atque partes debilitatas in naturalem situm reducendas. Neque tamen minus, ut partim mitigentur symptomata, partim graviora arceantur; sequentem valde opportunam fore credo medicationem.

Nimirum ob suppressam hæmorrhoidum excretionem, ante omnia venam in pede secare conveniet. Deinceps operæ erit pretium, ut æger sæpiuscule in balnea temperata, ex aqua fluviatili, & furfuribus triticeis parata descendat, iisque per duas horas insideat; tumque affectam partem sequenti unguento tepido inungi curet: Recipe axungiæ humanæ, spermatis ceti, ceræ albæ ana unciam semis, olei hyoscyami drachmas duas, camphoræ drachmam. M. D. in fictili. Posthæc accersendus est peritus Chirurgus, qui intestina blanda manu reponere, eaque ope adaptatorum subligaculorum in situ naturali continere studeat; ne forsan, accedente refrigeratione, aut graviori animi affectu, inflammatio intestini, aut morbus plane iliacus superveniat. Cæterum probe cavendum est ab omni corporis refrigeratione, cibis flatulentis, ac purgantibus; & interne usurpanda essentia carminativa, qualis est Wedelii, aut zedoariæ, cum spiritu de tribus, atque nitri dulci permixta. Et hæc sunt, quæ in salutem generosissimi ægrotantis proponenda duxi; quæ summus languorum nostrorum medicus fausta ac felicia esse jubeat, ex animo precor.

CASUS LVI.

De singulari quadam hydroceles specie.

Vir generosus, quadraginta annorum, habitus corporis strictioris, anno ætatis duodecimo præternaturalem scroti sinistri tumorem, magnitudine ovi gallinacei minoris toleravit: quem consultus chirurgus pro hernia intestinali habens, primum blanda repositione removere tentabat; hac vero in cassum adhibita, variis fomentationibus, ac cataplasmatibus adeo depellebat, ut sensim evanuerit. Abhinc per sedecim annos immunis ab hac molestia vixit; saltem quibuscunque corporis exercitiis, equi tatione, saltatione, aliisque militum muneribus commodissime defungi potuit; licet etiam aliqualem in affecto loco per intervalla senserit intumescentiam. Verum enim vero, postquam anno millesimo septingentesimo nono per integrum ferme nycthemeron equo vectus, corpus insigniter commoverat; accidit, ut insequuta nocte recrudesceret ex improviso tumor, atque subito ad pugni magnitudinem increscerct. Consulti celeberrimi Chirurgi, morbo nomen imponere nesciebant; donec tandem quidam artifex anno 1711. Hagæ Comitum ipsi indicaret, morbum esse hydrocelen, seu herniam aquosam, atque aquam in scroto contentam ope instrumenti, quod Galli vocant Troisquart, evacuaret. Sed cum brevi post incresceret denuo aquarum moles; hæc, facta anno 1712. scroti incisione, detrahebatur eo effectu, ut per biennium abesset tumor. Hoc autem elapso, inter tunicam vaginalem atque testiculum iterum collecta est serosa colluvies, tanta copia, ut testiculus nullo tactu explorari potuerit. Hinc cum æger ipsius testis exstirpationem renueret; palliativa tantummodo curatione, & aquæ per scroti lanceola factam, & quotannis repetitam puncturam instituenda vacuatione sibi consulere debuit; qua mensura semper dimidia, sæpius integra serosi laticis affluxit.

Quum autem ante tres circiter hebdomades eadem operatio à chirurgo, qui illam jam quinquies feliciter peregerat, denuo instituebatur: factum est, ut vix facta deligatione, prægrandis aquarum moles subito affiueret ac scrotum in ingentem elevaret magnitudinem: quæ etiam successive per recens adhuc vulnus stillabat, & adjuto per sacculos calidos effluxu, intra octo dies tota excernebatur, vulnusque coalescebat. Brevi post, cum in horto obambulasset, iterum intra pauca momenta ab irruentibus aquis non solum scrotum distendebatur insigniter, verum etiam regio superior inguinis cum horrendis doloribus inflabatur; donec per recentem scroti cicatricem, instrumento exploratorio irritatam, exitu potiretur aqua, omnesque tum cessarent dolores. Neque tamen minus notabilis adhuc lymphæ quantitas in scroto residet; ad quam evacuandam, nec cicatricem ampliare, nec novum quisquam infligere audet vulnus. Quare jam sequentes resultant quæstiones:

1. Unde aquarum tam subitanei profluxus provenerint; an vasis lymphaticis nimis relaxatis aut plane disruptis debeantur, an lymphæ collectioni, in certo loco prope peritonæum factæ, & posthæc, qua data porta erumpenti in acceptis sint ferendi?

2. Num spes supersit, hoc inveteratum malum penitus expugnandi, & qua ratione votis potiri queamus?

3. Neque enim credit æger, se operatione quadam chirurgica iri sublevatum: namque si etiam totum testiculum, cum omnibus spermaticis pariter ac lymphaticis vasibus sibi amputari permitteret; scire avet, anne nihilo minus verenda sit serosi laticis in confiniis peritonæi collectio, & ipsa denique hydropica affectio?

4. Numnam nimius lymphæ affluxus, ope internorum remediorum intercipi, aut vasa lymphatica læsa, vel relaxata consolidari queant?

5. Utrum denique liceat, cultro inguinis regionem pertundere, in eaqua, ligatis per filum orichalceum iis, quæ ad scrotum abeunt, vasis, aperturam assiduam conservare, ex qua humores affluentes sensim vacuari possent? Talis enim punctura in scroto facienda, parum auxilii ferre videtur; cum aquarum moles non in ipsa scroti cavitate, sed potius inter testiculum, ejusque tunicam vaginalem collecta est. De his vero, aliisque convenientibus præsidiis salutare flagitatur consilium.

Judi-

Judicium & Consilium Medicum.

Notatu sane dignissimus quem ex communicatis mecum litteris percepi, est casus; cujus resolutionem suppeditaturus, & ad primam quæstionem: unde copiosus ille, atque subitaneus lymphæ ad cavitatem scroti ortum traxerit profluxus? responsurus; ante omnia monendum duco, herniam scroti aquosam, quam vocant hydroccien, duplicis potissimum esse indolis, duplicemque fovere caussam. Prior sedem suam in ipsa scroti cavitate habet: aut enim aqua propter seri in abdomine extravasati descensum, prolabitur in scrotum; & inter hujus tunicas, ac ipsum testiculum, involucris suis adhuc rite involutum stagnans fluctuat; uti fit in hydropicis: aut ex sanguine per vasa venosa, in tunica vaginali & musculo cremastere contenta, ob eorundem perpendicularem situm, suamque crassitiem, difficilius regrediente, portio serosa in vasa lymphatica, aut potius porosam hujus tunicæ substantiam secedit, & ex hac in ipsam scroti cavitatem extravasatur. Talis herniosus tumor subjectis cachecticis admodum familiaris est, & per remedia hanc lympham discutientia, carminativa, & sanguinis circuitum per tellium tunicas promoventia, facillime tollitur. Altera hydroceles species consistit in serosa colluvie, intra tunicam vaginalem, seu erythroideam, ac ipsam testiculi substantiam, sive tunicam illius albugineam contenta: quæ non minus diversam agnoscit originem.

Quo autem vera herniæ scroti aquosæ generatio eo melius dispalescat; haud ignorari oportet, tunicam sic dictam vaginalem externam, quæ testiculum cum epididymide, vasis spermaticis & deferentibus involvit, ex peritonæi duplicatura, in qua, veluti sacco, cuncta fere interna abdominis viscera includuntur, proficisci, quin imo hujus prolongationem esse. Deinceps generatim tenendum est, omnes aquosos tumores, & seri, vel lymphæ in quandam corporis cavitatem factas extravasatiunes, primos natales à justo tardiori sanguinis per venas refluxu mutuari. Hinc enim fit, ut fluidior ac serosa portio à sanguine separetur, & vel in porosam partium solidarum substantiam extravasetur, vel vasa lymphatica copiosius subintret: cumque porro lymphatici laticis refluxus per vasa sua ad cisternam lumbarem, ob situm perpendicularem retardetur ac impediatur; hæc tandem nimium distenduntur, & plane dilacerantur. Tum quoque ex principiis anatomicis notari meretur, quod venæ spermaticæ, sanguinem extesticulis revehentes, maxime in latere sinistro, in quo hydrocele observatur frequentissima, à vena emulgente, tanquam sua origine, quam longissime sint remotæ; neque etiam recto itinere, sed variis contorsionibus ac incurvaturis deorsum tendant. Hanc ob caussam cruor per has venas vectus, præsertim, si in personis, quæ vitam amant sedentariam justo spissior fuerit, refluit ægerrime; & hinc inter tunicam vaginalem, vasa spermatica & testiculos stagnans, lympham subtiliorem dimittit, quæ vel per puros transsudat, vel vasa lymphatica disrumpit, atque sic extravasata prægrandem tumorem cum dolore caussatur. In tali vero tumoris genere funditus exstirpando, non sufficit scrotum duntaxat, ac tunicam vaginalem instrumento illo, quod dicunt troquart, pertundere; siquidem hac operatione non nisi tenuior ac subtilior portio emittitur; spissior vero & gelatinosa lymphæ pars remanet, ac pressione sua regressum sanguinis impediendo, novæ tumoris generationi amplam suppeditat occasionem. Præstat potius ope lanceolæ scrotum æque ac tunicam vaginalem paullo majuri incisione dissecare, & contentam lympham spissiorem, vi quadam exprimere: quo sæpissime fit, ut hic morbus nisi penitus depellatur, saltem ejus recursus per aliquot annos præpediatur.

Jam vero in quæstionem potissimum venit: Unde tunicæ vaginalis lanceola tactam Incisionem, vix vacuatis aquis tantus humurum affluxus exceperit, ut tumor scroti priori longe major redierit? Meo quidem arbitrio ratio hujus mumenti, à vasis lymphaticis, quæ circa inguina in peritonæi duplicatura continentur, disruptis derivari debet: unde factum est, ut lympha ibidem collecta, dato inferius exitu, uno quasi impetu descendens scrotum irruperit. Hæcce vero vasa jam eo tempore, quo post diuturnam & per 24. horas continuatam equitationem tumor primum apparuit, violentiam quandam passa ac dilacerata tuisse videntur. Et recte annotavit Celeberrimus Nuckios, quod ex ruptura vasorum dictorum lymphaticorum, quæ intra peritonæi duplicaturam cupiosa reperiuntur, facillime hydrops peritonæi, quem saceatum vocat, suboriatur; de quo valde timeo, ne, denegato humorum per scrotum exitu, nostrum etiam ægrotum aliquando corripiat.

Quod autem juxta secundam quæstionem, hujus mali curationem attinet: illam in tumoribus ejusmodi aquosis scroti, qui sunt inter tunicam vaginalem atque testes, perarduam, & absque recidivarum metu, impossibilem esse arbitror. Namque partes affectæ, cum extra corpus propendeant, nec tanto caloris vigore, nec tam vivaci humorum affluxu, quam quidem aliæ interiores partes gaudent: earumque debilitates, à nimia fibrarum extensione inductæ, difficillimam admittunt restitutionem. Quamobrem præcipua medendi intentio jam ea fit, ut imminentem cachexiam, aut hydropem præcaveamus: coque fine blandis laxantibus atque balsamicis flatus discutiamus, alvum lubricemus, & præterea lenioribus diureticis & alcalinis pugnemus; quæ inter crebrum tincturæ tartari, antimonii acris, cum oleo balsamici de Copaiva destillato maritatæ, ac pilularum balsamicarum, vel Becheri, vel Stahlii, vel meatum usum, etiam atque etiam laudo atque commendo, Porro vita sit mobilis, ac victus facilis, in quo cibi crassiores, flatulenti, acidi atque saliti, nec non potua acidi cane pejus, ac angue fugiantur, & omnes animi commotiones, meditationes, & acriores mentis labores sedulo evitentur. Quod si æger fuerit plethoricus, gulæ nimium indulserit, quin & aliquam ad hæmurrhoidalem fluxum senserit proclivitatem; consultum erit, bis quotannis venam secare; atque, ut alvus maneat libera, singulis quatuordecim diebus, per bidnum semper adhibere aquas Sedlicenses, singulo mane dimidiam earum mensuram bibendo. Deinceps operæ etiam erit pretium, externas partes, scrotum ac regionem inguinalem, externis quoque remediis corroborare, ac æquabilem humorum per illas circulum restituere. Quo fine regionem hypogastricam, ac inguinalem balsamo meo vitæ in loco calido inungere præstat; & scroto adplicare epithema ex herba menthæ, melissæ, foliis rosarum rubrarum, cum vino Pontac decoctis confectum.

Plenariam vero testiculi exstirpationem, de qua in tertia quæstione mentio fit, suadere minime possum; quippe quæ non solum periculi plena est; verum etiam metum incutit, ne aquæ tunc ex-

tra scrotum in duplicatura Peritonæi subsistant, & graviora mala inducant.

Quæstioni quartæ, sub responsione ad secundam jam satisfeci; & quod quintam denique attinet; inguinis incisioni, atque vasorum ad scrotum abeuntium ligaturæ, cum relicta perpetua apertura, calculum addere, ob magnum, quod inde vereor, periculum interdicor. Quare commendata potius medendi ratione malum oppugnandum esse arbitror; quam ut Deus reddat felicem, vehementer opto.

CASUS LVII.

De ictero diuturno contumaci, emeticis demum expugnato.

VIr generosus, annos quadraginta natus, vitæ sedentariæ ac librorum lectionibus deditissimus, cibos duriores, salitos, fumo induratos in deliciis habens, atque sub epulis vino adusto uti solitus, neque ullis, nisi ante annuum tempus, diuturnæ febri quartanæ, obnoxius morbis; intra novissimum semestre ex conjugis carissimæ, & duorum liberorum obitu insignem passus est mœrorem. Binis, & quod excedit, abhinc mensibus vehementi excandescebat iracundia; quam protinus præcordiorum anxietates, auriginosus cutis color, ac denique contumacissimus icterus, ad hanc usque diem, frustra adhibitis cujuscunque generis medicinis durantes exceperunt. Namque, ut præsentem ægri statum describam; facies, album oculorum, atque totius corporis cutis, veluti tinctura croci suffusa flavescit; quin faciei color flavus, novissime in viridem commutari videtur, metumque icteri nigri incutit. Urgent quotidie ructus, putrem spirantes odorem, nausea, ciborum fastidium, præcordiorum angustiæ, adpetitus dejectio; crebri vexant conatus ad alvum pariter ac urinam reddendam; sed sicuti per illam pauca, eaque cinereo colore imbuta dejiciuntur stercora; ita lotium quoque mingitur parcum, instar crassioris cerevisiæ opacum, absque omni sedimento, lintea flavo pingens colore, & adeo saturatum, ut illius tres duntaxat unciæ cum integra aquæ mensura permixtæ, vix naturalem urinæ exhibeant consistentiam. Si vel exiguam cibi sumserit portionem, pressionem ventriculi, & pectoris auxietatem cum gelido totius corporis sudore sentit; extra lectum commorari nequit; atque sæpius, prævio horrore, æstu præternaturali ac oris siccitate torretur. Arteriarum pulsus languidus fertur, ac debilis; somnus est inquietus & turbulentus; regio sinistri hypochondrii & circa cordis scrobiculum tensa observatur, & à pastu paululum inflata; contra dextrum hypochondrium, & hepatis regio, ab omni dolore, tumore, atque duritie est liberum.

Consuluit in hoc rerum statu varios medicos; ab iisque infusis purgantibus, pilulis Stahlianis, polychrestis, amarisque essentiis frustra tractatus, meam tandem implorabat opem. Dabam spiritum nitri dulcem, salia digestiva ex terra foliata tartari, & arcano duplicato parata, ac clysteres ex amaris, carminativis, saponeque Veneto confectos injici jubebam. Ex his nonnunquam symptomatum levamen percipiebat; fæces quandoque flavo colore tinctæ reddebantur: at brevi post accedebat alvi obstructio, & tum pristina ludebatur scena. Neque vero vomitoriis uti sum ausus, quoniam verebar, ne illis præcordiorum spasmi exacerbentur, & caussa mali, quæ procul omni dubio in ductuum biliariorum obstructione, aut calculorum felleorum vitio latet, augeatur pariter ac exasperetur. Quamobrem cum consilii jam inops sim, ad Te, vir illustris confugio, tuumque judicium expecto.

Responsio Consultatoria.

Ex communicatis mecum litteris probe intellexi, Virum quendam generosissimum gravi ac pertinaci laborare ictero. Quemadmodum vero variæ sunt, quæ icterum inducunt, caussæ; ita medicum, illius curationem aggressurum, veram ante omnia perscrutari oporter originem. Scilicet frequentissima icteri caussa, in ventriculi, ac ductus cholidochi spasmo, præsertim circa hujus orificium, fibroso cinctum sphinctere, per quod bilis in duodenum fertur intestinum, haud sæpe existente residet, & potissimum ab iracundia fortioti excitatur. Hinc quam plurimæ suppetunt mihi observationes, ubi vehementem animi excandescentiam, maxime si brevi post ciborum, aut vini quid capiatur, non solum atroces ventriculi spasmi cum ictero exceperunt, verum etiam asthma convulsivum, cum corporis decremento, virium jactura, & adpetitus prostratione stipatum, per aliquot menses durans fuit insequutum. Huc quoque illi pertinent casus, quorum non paucos novi, quod fortioribus emeticis, vel purgantibus, vel etiam vehementiori colicæ, ac præsertim cardialgiæ, quam vulgus nomine *der Ober*-Colique exprimere solet, supervenerit color faciei, oculorum, quin totius corporis icteritius, cum urina saturatiori, præcordiorum anxietatibus, nausea, ructibusque junctus. Tales autem affectus intra paucos dies profligari possunt; si interne congrua antispasmodica, veluti est liquor meus anodynus, aut pulvis ex lapidibus cancrorum, pulvere Marchionum, nitro ac rhabarbaro confectus, aut emulsiones ex cannabis, quatuorque frigidis feminibus, & absorbentibus concinnatæ &c. adhibeantur, extrinsecus abdomen ac ventriculi regio, balsamo meo vitæ inungatur.

Meam opem tribus circiter abhinc annis flagitabat, tali affectu infestatus Vir quidam generosus, in eximia dignitate constitutus. Afferebat secum binas & octoginta medicamentorum, frustra hactenus, & cum majori sanitatis detrimento usurpatorum formulas; quæ continebant emetica, purgantia, sudorifera, antiasthmatica, aperientia ac amara remedia. Morbus erat corruptissimus, & cum præterea longo & ultra viginti milliarium itinere, quod huc fecerat, vires adeo exhaustas conspicerem, ut fane ipse de salute desperarem; recusabam primum, manus admovere. At precibus fatigatus, explorabam, quæ tanto malo originem dederat, caussam: quam, cum generosus æger recenseret, se post vehementem excandescentiam, mox sub epulis multum ciborum pariter ac vini assumsisse, & brevi post ictero contaminatum fuisse, in violentis præcordiorum, ventriculi ac intestinorum spasmis sitam esse, facile intelligebam. Consulti antea medici hanc plane non attenderant caussam, & vel ad cachexiam, vel hepatis obstructionem, curandi intentionem direxerant. Hinc spem felicioris eventus fovere cœpi, atque paucis remediis, videlicet liquore meo anodyno minerali, sale aperitivo, & Elixirio viscerali balsamico, misere cruciatum ægrum intra paucas hebdomades ab omnibus vindicavi symptomatibus, pristinæque, quæ Dei est gratia, restitui sanitati.

Dein-

Deinceps vero icterus haud raro natales suos à calculo vesicæ felleæ mutuatur. Scire autem licet, hunc in cystide sua immotum, atque quiescentem nunquam generare auriginem, sed molestiam duntaxat pressionem, & gravativum in hepatis regione excitare sensum. At si eorum calculorum portio ductum cysticum irruperit; tunc non tantum dolores præcordiorum rodentes, ardentes, nausea, vomitiones, partium externarum refrigerationes, anxietates ac inquietudines suboriuntur; verum ipse etiam icterus resultat; qui non nisi spasmos sedantibus, internis pariter ac externis oppugnari debet medicinis.

Non minus icterus bili spissæ, viscidæque, intrà ductus hepatis biliosos stagnanti, hosque distendenti frequentissime debetur; & pro caussa remotiori, qui uti in canale intestinorum, ita quoque in ductibus biliferis locum habet, nimiam horum resolutionem agnoscit. Tali ex caussa subjecta viræ sedentariæ, motusque experti addicta, fluidorum potationem respuentia, ciborum vero duriorum, viscidorum atque acidorum amantissima, mœroribusque, curis ac solicitudinibus obnoxia, sæpissime deprehenduntur ictero contaminari. Quo in rerum statu, si simul obstructio quædam vasorum hepatis sanguiferorum, atque sanguinis per ramos venæ portæ tardior circulatio præsto fuerit: difficillima sane est curatio; quoniam vel cachexia hydropica tandem accedit; vel, licet etiam auriginosus color evanescat nonnunquam, illius tamen vix evitabilis esse solet recursus, & niger denique arquatus, fœdo spectaculo jungi observatur.

Quod igitur præsentem, cujus caussa consultus sum, attinet casum: calculum in tubulis biliferis, aut felleo sacculo hærentem suspicari neutiquam possum. Hunc enim metum & symptomata adhuc mitiora, & morbi diuturnitas, & denique excrementorum color, qoi interdum cernitur, flavus omnino depellunt. Credo potius, icterum, quo vir laborat generosus, à bile copiosiori, viscida, & in ductibus biliosis non minus ac intestino duodeno stagnante, suam trahere originem: & cum nec hepatis induratio, nec œdematosus pedum tumor, nec asthma spasmodicum aut convulsivum adhuc jungi videam, haud dubiam sanationis spem foveo. In tali casu non præstantiora emeticis sunt præsidia; quæ licet in malo, ab iracundia vehementiori inducto, & adhuc recentiori majus minentur detrimentum; tamen in eo diuturniori ac inveterato, felicissimo adhibentur successu. Hinc sæpius ex unica emetici dosi dimidiam, quin & integram bilis crassæ & obscurioris mensuram eructatam fuisse, & inde cuncta symptomata remisisse, ciborum adpetentiam rediisse, fæces ac urinam colorem naturalem recuperasse, & cutis inquinamentum penitus evanuisse vidi. Non tamen raro opus est, ut iterato detur vomitorium, eoque restituantes adhuc sordes, quæ novum malo pabulum præbent, prorsus eliminentur. Observavi etiam plus simplici vice, quod post emetica ictericis data, calculi fellei cum alvo fuerint excreti; & vix quidam excurrerunt menses, ubi haud incelebris mercator, ictero, asthmate convulsivo & hydrope diu solicitatus, post sumtum corticis sambuci medii infusum, non modo aliquoties vomuit, sed etiam per alvum, aliquoties exoneratam, ultra tredecim calculorum, qui erant triangulares, & partim quatuor, partim duodecim grana pendebant, reddidit: onde quidem malorum suorum per aliquod tempus levamen percepit, nihilo tamen minus hydrope post aliquot menses recidente periit.

Hinc ergo luculenter patere existimo, quanta emeticorum sit efficacia in reserandis tubulis jecinoris bilem vehentibus, atque ipsa coagulata, & in lapideam fere duritiem commutata bile attenuanda & è corpore proscribenda: quem effectum ab aliis incidentibus, aperientibus ac amaris medicaminibus, testante etiam præsenti casu, frustra expectamus. Ex classe vero emeticorum in usu mihi est tartarus emeticus, quem granis duobus vel ex haustu vini generosi, vel ex infuso mannato, superbibendo jusculum avenaceum, propinare suevi. Præterea pulveres præcipitantes ex lapidibus cancrorum, terra foliata tartari, & nitro depurato concinnaros, atque temperatum amarumque Elixirium meum commendare; pro potu vero ordinario decoctum ex passulis, radice cichorei, chinæ, carduo benedicto, tartaru vitriolato, & nitro antimoniato confectum ordinare soleo. Idcirco nostro quoque ægrotanti lene emeticum exhibere, consultissimum duco; cum illius usum non tantum securissimum fore spondeo; sed ad debellandum hoc pertinacissimum malum non aliud subsidium suadere possum.

Relatio.

Elapsis quatuordecim diebus, nunciavit mihi medicus, se ex præscripto meo Generosissimo ægrotanti, scrupulum unum radicis Hypecacuanhæ, cum unico tartari emetici grano permixtæ exhibuisse; & hinc vacuata per quinquies iteratum vomitum, insigni saburræ viscidæ, ac bilis atræ crassæque quantitate, ipsum melius habuisse; somnumque tranquillum, ac egregiam ciborum adpetentiam recuperasse. Tum in usum vocatis pulvere rhabarbarino, pulvere digestivo salino, ac decocto passularum, fæces ac urina naturali colore imbui, ac cutis paullo nitidior fieri cœpit. Quare, ægro sic desiderante, iteratum prius emeticum, & inde ultra dimidiam mensuram bilis vomitu reddita est, eo effectu, ut ictéritius color magis magisque disparuerit, & æger ad pristinam redierit sanitatem.

CASUS LVIII.

De atrophia cum febre lenta.

Persona quædam Serenissima, virginitatis flore adhuc conspicua, annorum quinquaginta quinque, ingenii vivacissimi, venis potiùs haud adeo exilibus, cardialgia, & hystericis suffocationibus junior olim graviter per intervalla laboravit. Ab his ope remediorum martialium, & frequentioris corporis exercitii ita consanuit, ut ad annum ætatis usque quadragesimum quartum, qui anno mundi millesimo septingentesimo vigesimo primo celebrabatur, prospera ac illibata gauderet sanitate. Hujus autem anni autumnali tempore febrem incidit continuam, & hac die septimo remittente, quotidianam intermittentem toleravit, adeo pertinacem, ut non solum per aliquot hebdomades inhæserit, verum etiam sequenti vere recruduerit; tumque primum cortice chinæ de china tractata, posthæc pilulis cujusdam celebrioris medici confortantibus ac pulveribus temperantibus penitus debellata fuerit.

Anno 1723. præternaturali alvi profluvio, crebris vomitibus stipato prehendebatur; & frustra usurpatis variis remediorum generibus, ope pilularum Stahlianarum prorsus sanabatur; ut abhinc per

per aliquot annos optima frueretur sanitate, neque ullis, præter pilulas confortantes, quas ad conservandum uterini fluxus successum, quavis sumebat hebdomade, medicinis uteretur. Verum anno 1728. de crebris phlogosibus, ac sudoribus, magis magisque in valescentibus conqueri cæpit; quibus, præsertim cum menstrua purgatio per ætatis, cujus jam binos & quinquaginta annos expleverat, rationem cessaret, & vehemens ac diuturna accederet mœstitia, hæmorrhoidalis fluor quotidianus jungebatur. Sub his adfectionibus, quibus per integrum biennium singula die eruoris, quantum cochlear capit, ano reddebatur, carnosa corporis substantia, edendi cupiditas, somnus atque vires cœperunt imminui.

Elapso novissime anno, mense Julio cum tempestatem calidissimam ac aridissimam, horrida frigidaque aëris exciperet constitutio, phlogoses pariter ac sudores sponte remittebant; at Augusto mense circa horam vespertinam nonam, tam atroces ægram serenissimam invadebant capitis dolores, ut mens turbaretur, sensus vacillarent, extrema perfrigescerent, vultus ruberet, scintillæ oculis obversarentur, ac hora demum nocturna prima ea rationis potentia rediret, qua ægra significare poterat, se torqueri cephalalgia. Hæc vero cum nausea, vomendi conatu, ardore doloreque manus & pedis sinistri, ac pulsu celeri stipata, urina existente naturali, ad quartum adfligebat diem; quo largo totum corpus perfundebatur sudore, & lotium rubicundius, album deponebat sedimentum. Tum remittentibus sensim capitis pedumque doloribus, succedebat febris quotidiana, quæ singula vespera, oscitationibus, manuum atque pedum refrigeratione, cum subsequutis pulsu celeriore, æstu mitissimo, & corporis inquietudine invadebat, & hora matutina quarta, in copiosum desinebat sudorem. Per diem ab omnibus libera erat symptomatibus; sed languor virium adeo increscebat, ut opus fuerit, cortice chinæ febri obicem ponere. Elapso post sumtum hunc corticem biduo, efflorescentia quædam eum insigni pruritu lumbos potissimum obsidebat: quare misso illius usu, pulvis, quem de Kente vocant, primum solus, deinde salibus nuptus, atque mixtura ex liquore terræ foliatæ tartari & essentia gentianæ rubræ composita adhibebantur, eo effectu, ut febris pedetentim conquiesceret, somnusque ac adpetitus redirent.

At vero presso pede sequebantur phlogoses, ac sudores; neque nocte tantum, sed etiam die aliquoties, cum summo virium decremento serenissimam cruciabant. Præterea obnubilus oculos prehendebat sensus, qualis eorum est, qui intentius solem intuentur; atque epulas potissimum præcedit, absque ullo illorum rubore, aut externo vitio. Quo loco notari meretur, scintillas ac imagines à multis jam annis, modo ante alterutrum, modo utrumque oculorum obversari fuevisse; & visionem quidem impedivisse, sed brevi post semper disparuisse.

Cæterum adhuc per intervalla cruor hæmorrhoidalis egeritur; at alvi obstructio tanta vexat pertinacia, ut, nisi succurratur globulis saccharinis, vel pilulis Stahlianis, vel contra obstructionem, vel etiam liquore terræ foliatæ tartari, vel sero lactis tamarindinato, quod nuper per quatuordecim dies potavit, illa sui officii plane obliviscatur. Appetitus aliquantulum viget; sed cibos paullo pinguiores, aut concoctu difficiliores, statim ventriculi pressio ac ructus acidi sequuntur. Somno fruitur plerumque placido ac reficiente; attamen sæpius turbulento, sudoribusque interrupto; & urina mingitur copiosa, instar aquæ tenuissima.

Vires non adeo dejectæ sunt, quam quidem à tantis morborum cohortibus fuisset expectandum; at carnosa corporis substantia, non obstante victu pleniore, magis magisque depascitur. Sanguis etiam singulis æquinoctiis, sex unciarum quantitate, per longos jam annos ex vena in pede tusa detrahi solet.

Quæ cum ita sint, salutare jam desiderat Princeps Serenissima consilium, ac doceri præsertim cupit, qualis sit, quo laborat morbus? quibusnam remediis gravia illa symptomata, veluti sunt oculorum caligo, alvi obstructio, sudores copiosi, & corporis consumtio debellari debeant? & num à medicinis martialibus, quæ olim satis fecerunt votis, solamen possit expectari?

Consultatio.

Postquam gravissimam, qua Serenissima quædam Princeps male habetur, affectionem, cum omnibus momentis probe mecum pensitavi: illam non nisi pro atrophia, ex diathesi humorum calidiori, scorbutica inducta, symptomatibus hypochondriacis, debilitate ventriculi, ac universi nervorum generis stipata declarare possum. Scorbuticam enim humorum acrimoniam non modo sudores copiosi, salutari consilio excitati, calores volatici, pruritus & efflorescentiæ, lumbos potissimum post superatam febrem occupantes; verum etiam somnus turbulentus, lassitudo corporis, hujusque consumtio, ob inopiam chyli generosi magis increscens, ac denique capitis ac oculorum molestæ affectiones luculenter significant. Nec obscuro passionum hypochondriacarum documento, inter alia sunt pertinaces alvi obstructiones; quæ uterini fluxus cessationi, hæmorrhoidalis vero evacuationis inordinato debentur successui. Hinc quoque cephalalgiæ atrocissimæ, ac imaginum ante oculos obversantium patet ratio; quippe quæ non nisi à eruore, vi spasmorum ac resolutionum flatulentarum, intestina obsidentium, ad capitis cavitatem, & nervos opticos compulso suos mutuantur natales. Harum vero omnium affectionum primum fundamentum, in ventriculi debilitate, ac prostrata vi concoctrice collocandum esse puto; quam acidi post ciborum pinguium, ac concoctu difficiliorum usum insequentes ructus testantur, ex qua etiam alvi obstructio, ac chyli minus laudabilis, humorumque impurorum dependet generatio.

Quod ergo attinet horum symptomatum curationem; hanc sane insignis ventriculi debilitas, humorumque vitalium spissitudo & acrimonia, reddent difficillimam, ac valde diuturnam; & quæ ex victus ac rerum non naturalium pertinaci observatione desumentur subsidia, maxime si temporis beneficio ac patientia adjuvetur, insignissimam spondebunt operam. Præcipuæ vero medendi indicationes sunto, ut primum sanguinis circuitus per viscera imi ventris, mesenterium, lien ac hepar æquabilis reddatur, tum sordes partium fluidarum impuræ per debita emunctoria proscribantur; & denique ventriculi digestio, servata ubique alvi lubricitate, temperatis stomachicis confortetur.

Quos ut consequamur scopos; ante omnia illa remedia cane pejus & angue fugienda suadeo, quæ intestina magis exsiccant, sanguinem & humores exæstuant, & hæmorrhoidalem fluxum stimulando provocant; quorsum pilulæ Becheri, polychrestæ, aliæque medicinæ, quæ multam fovent aloen,

aloen, copiosius sumtæ pertinent. Præstat potius, si quædam ad excretionem hæmorrhoidalem præsto fuerit proclivitas, novem pilularum vel Stahlianarum vel mearum balsamicarum, pulveri præcipitanti nuptarum per vices devorare; utpote quæ sanguineum illum fluorem & promovendi, & si nimius succedat, tutissime coërcendi egregiam obtinent virtutem. Huic quoque scopo convenientissimum judico, sanguinem frequentius mittere; ejusque ex vena alternatim mox in pede, mox in brachio tusa, singulis octo hebdomadibus, si vires permiserint, quatuor circiter detrahere uncias. Neque etiam minus excellentissimum fructum, partim in promovendo sanguinis circuitu, partim adjuvanda transpiratione, & hujus ope eliminandis e corpore acribus, salsisque humoribus, partim denique roborando stomacho expectare licet, à moderato, tamen crebriori corporis exercitio, quocunque fiat modo, ventriculo à cibis vacuo, & vel matutinis, vel vespertinis horis instituendo. Et ne salutares ex hisce subsidiis sperandi effectus, perversa vivendi ratione impediantur, aut plane iterum destruantur: iis vescendum est cibis, qui concoctu sunt faciles, nec flatus progenerant; & potu utendum, qui humorum acrimoniam temperat, & per vias urinarias promte redditur. Quo quidem fine in locum potus ordinarii vel acidulas Selteranas vino nuptas, vel serum lactis, si tulerit ventriculus, commendo. Præstantissimum est hoc remedii genus in scorbutica potissimum atrophia, & febribus lentis, & paratur, si lactis vaccini recentis mensura una igni admoveatur, & addito citri succo coquatur, donec coaguletur; tum percoletur, & additis cancrorum lapidibus, ad usum asservetur. Quod si vero neutrum arriserit; in eorum locum substitui potest sequens decoctum: Recipe radicis chinæ, scorzoneræ ana unciam unam, cichorei, liquiritiæ ana drachmas duas. M. F. species, & in quatuor aquæ mensuris, cum passularum minorum manipulo permixtis, per tres horæ quadrantes coquantur.

Tum ut confortetur stomachus, ac concoctrix vis restituatur; operæ erit pretium, Elixirium quoddam balsamicum, ex herbis amaris absque spirituoso menstruo paratum, quale est meum viscerale, aut quod in notis ad Poterium descripsi, adhibere, ejusque sexaginta guttas, per octo hebdomades continuando, ex ultimo sub epulis haustu capere. Hoc enim medicamen, & tonum ventriculi ac intestinorum restaurandi, & acrimoniam primarum viarum obtundendi, & alvi lubricitatem adjuvandi vi pollet egregia.

Ad alvum porro solvendam, præstans auxilium spondent passulæ rhabarbarinæ, quarum hæc est compositio: Rhabarbari pulverisati uncia una, cum quatuor aquæ veronicæ unciis leniter coquatur, percoletur, & additis passularum Corinthiacarum libra dimidia, saccharique candi duabus unciis, super prunis inspissetur; cujus remedii duo circiter cochlearia mane sumantur interdum, superbibendo infusum theiforme. Quo denique humorum acrimonia demulceatur, & stricturæ spasmodicæ leniantur, simulque phlogoses consopiantur; consulo, ut bis quavis hebdomade vesperi liquor meus anodynus, ad viginti guttas, cum drachma dimidia pulveris absorbentis, quod oculorum cancrorum præparatorum, pulveris Marchionis ana drachmam, nitri depurati scrupulum, & binas olei destillati macis habeat guttas, maritatus, ex aqua florum tiliæ, vel cerasorum nigrorum capiatur. His si futuro vere potatio acidularum Selteranarum, vel Schwalbacensium, sub recto vivendi genere adjungatur; de auspicatissimo curationis successu nullus dubito. Quum autem in ejusmodi diuturnis ægritudinibus, symptomata sæpius commutari solent; horum conveniens tractatio præsenti Medico curæ cordique esse debet: cæterum nec ego consiliis meis unquam deero.

CASUS LIX.

De atrophia luxationem femoris sequente.

Puer generosus novem annorum, ingenii vivacissimi ac temperamenti sanguineo - cholerici, uno cum dimidio abhinc anno, dextro pede claudicare cœpit. Accitus medicus mali sedem in genu collocabat; quam ego, cum tandem vocarer, potius in osse femoris dextri hærere putabam. Namque sub ingressu nullos quidem dolores percipiebat; at tota corporis moles, versus dextrum magis propendebat latus. Adplicuerat interim chirurgus quidam, spiritus varios ac emplastra per sex integras hebdomades; sed non solum claudicatio invalescebat, verum etiam genu affecti pedis horrendi prehendebant dolores; alvus, nisi clysteribus follicitata, non respondebat, & lenta accedere vidabatur febricula. Ordinabam igitur contra has molestias varia medicamina, inuncto extrinsecus ossi femoris spiritu nervino; ex quorum usu & dolores remittebant, & febris evanescebat, & alvus rite succedebat. Visitabam quoque os femoris, atque pedem dextrum sinistro longe breviorem deprehendebam. Continuato autem spiritus nervini ac discutientis usu, luxatum os femoris in pristinum situm reponebatur, pesque affectus naturalem recuperabat longitudinem. Remanebat tantum in postica femoris parte, ejusque junctura tumor quidam; qui medicinis discutientibus obsecundans, brevi post mediam illius regionem occupabat; & mox evanescens, mox iterum rediens, frustra adhibitis externe spiritu ac emplastro discutientibus, interne diaphoreticis, diureticis, & lenioribus laxantibus, per integrum inhærebat semestre. Tandem, absque prævi is nec inflammatione, nec doloribus, sponte suppuratus, intra paucos dies integram puris spissi, viscidi, viridescentis mensuram plorabat, & abhinc frusta simul fibrosa, omni fœtore vacua fundebat. Injiciendum ergo curabam balsamum quoddam vulnerarium: unde post diuturnum tempus coalescebat vulnus. Interim aridura, quæ à primo mali initio pedem affectum ad talum usque obsederat, facta jam consolidatione magis invalescebat; & tendines musculorum, qui tibiam movent, in poplite, veluti indurati cernebantur, ut puer pedem extendere haud valeret. Conabar hanc contracturam unguento quodam demulcere, eodemque ariduram oppugnare; nec sine felici successu: sed suasu chirurgorum, me invito, puer ter quavis hebdomade in balnea, ex herbis emollientibus, & aqua, in qua antea cania dissectus, & caput cum pedibus vitulinis decoquebantur, parata descendere debebat; hisque relaxatis magis partibus, graviorem sibimet contrahebat ariduram. Novissime igitur contra hæc vitia commendabam spiritum quendam, ad mentem Purmanni, ex radice angelicæ, zedoariæ, galangæ, herba majoranæ, gummi ammoniaco, ladano, storace, mastiche, benzoe, succino, euphorbio & camphora, cum spiritu vini infusis & destillatis paratum: atque unguentum nervinum,

X 3 ax

ex axungia humana, cati sylvestris, canis, mastyche, gummi ammoniaco, benzoe, therebinthina, balsamo Peruviano, atque camphora, in olei formam destillatis coneinnatum. Quæ cum votis nondum fecerint satis; salubre flagitatur consilium.

Consilium.

Femoris luxatio, cujus caussa consultus sum, internam potissimum caussam, nimirum humores acres scorbuticos agnoscit; quibus etiam atroces in genu dolores, femoris tumor suppuratus, & seri impuri viscidi effluxus debentur. Eidem vero scorbuticæ humorum vitalium acrimoniæ procul omni dubio, aridura quoque affecti pedis in acceptis ferenda est; siquidem sero existente acri, salso atque viscido, non solum tenuissimi canales, qui succum vehunt nutritium, obstruuntur; verum etiam subtilissimi nervorum ramuli ad spasmodicas proritantur stricturas. Quamobrem cum interna cunctorum symptomatum sit caussa; internis quoque medicaminibus eo est respiciendum, ut eliminatis impuritatibus succi vitales naturalem temperiem, ac blandam spirituascentiam recuperent; inque partes atrophicas, majori ubertate, deriventur. Hisce scopis non convenientius mihi suppetit auxilium, thermis Emsensibus, in balneo sub decenti regimine usurpatis; quæ si minus arriserint, sequentem operæ pretium facturam credo medicationem:

Primum quidem hoc commendo decoctum: Recipe radicis sarsaparillæ, scorzoneræ, ana unciam dimidiam, M. c. decoquantur ex binis aquæ mensuris per duas horas. Hoc mane calidum loco infusi Theiformis; reliquo tempore frigidum pro potu ordinario potetur. Deinceps bis quavis hebdomade corpus purgetur leni laxante; cui drachma dimidia rhabarbari pulverisati, cum scrupulis duobus salis Epsonensis, ac binis drachmis mannæ ex commendato decocto sumta, optime inserviet: tumque singula vespera pulveris ex cornu cervi, lapidibus cancrorum & cinnabari confecti scrupulus unus capiatur. Præterea balnea vaporosa ex aqua pura, floribus chamæmeli & semine lini parata, in usum vocare decet; & ab his pedem affectum linteis perfricare, usque ad rubedinem. Nec denique ludetur opera, si ad roboranda loca affecta pes ille, vino calidiori, aquæ Hungaricæ, & oleo Lavendulæ nupto, probe inungatur. Quæ, nisi nimis inveteratus fuerit affectus, quin opem sint allatura, non dubito.

CASUS LX.

De œdemate & debilitate pedum summa.

Viginti septem annorum virgo, quæ gaudet sanguineo-cholerico temperamento, decem abhinc annis pulmonum abscessu, cum capitis intolerabili dolore, ac summa pedum debilitate laboravit, eaque ægritudine per novem integros menses lecto fuit affixa. Debellatis feliciter hisce tandem molestiis, succedebat œdematosa pedum intumescentia; & hac etiam congruis præsidiis sublata, remanebat perpetua, & ad hanc usque diem perdurans pedum infirmitas. Quæ per novissimum triennium tanta sumsit incrementa, ut ob musculorum fibras penitus relaxatas in publicum prodire interdicatur, ac si in conclavi forsan obambulaverit, repente strepitus circa pedum taleolos audiatur, & illa brevi post, nemine accedente, in terram prosternatur. Per proximum semestre, circa mensium tempus, qui per octo vel novem circiter dies quantitate satis copiosa, sed loturæ carnium simili colore imbuti fluunt, accedere observantur atroces capitis dolores, nucham simul atque dorsi spinam occupantes. Et his adsectionibus solicitata, quærit auxilium.

Responsio Consultatoria.

Vidi probe ac intellexi ex præmissa morbi historia, quæ virginem nobilissimam exerceant ægritudines; at optassem, ut adhuc quædam momenta, scitu necessaria, fuissent memorata; nimirum quo ægra utatur vitæ genere, quo appetitu, quo somno? an menses olim debito ordine successerint? an pedes adhuc tumeant? an ad animi affectus prona sit? & quo vultus colore num pallido, anne florido gaudeat? Quidquid vero sit; ex iis, quæ allegata sunt, symptomatibus facile adparet, genus partium nervosarum ac membranacearum natura insigni pollere debilitate; quæ diuturno, quem decem abhinc annis toleravit morbo, & accedente posthæc pedum œdemate, magis utique adaucta est. Præsertim hisce caussis robur partium solidarum ac musculosarum, quæ pedes constituunt, destructum ac valde relaxatum videtur: quibus vitiis, diætæ forsan errores, ac uterinæ excretionis irregularis fluor, satis amplum dederunt pabulum; & menses adhuc serosum solum modo plorantes humorem, insigne subministrant nutrimentum.

Ut ergo debellentur hæ molestiæ; operæ erit pretium, ante omnia ventriculum corroborare, succo chyloso blandam conciliare spirituascentiam, & debitum purgationis menstruæ successum adjuvare; tumque externis nervinis ac balsamicis, deperditum pedum robur restituere. Hisce satisfacturus indicationibus, primum commendo Elixirium balsamicum, cujus hæc sit formula: Recipe radicis zedoariæ, galangæ, costi veri, corticis cascarillæ, extracti centaurii minoris, cardui benedicti, gentianæ rubræ, myrrhæ electæ, croci, succini, ana drachmas duas, salis tartari unciam semis, vini Hungarici libras duas, M. digerantur, F. elixirium, cujus quantum cochlear capit, ex aqua vino nupta inter epulas adsumatur. Hoc remedii genus partim ventriculum confortat; partim etiam menses ciendi, vi egregia pollet; præsertim si insuper quavis hebdomade pilularum balsamicarum, aut meæ compositionis octodecim vesperi devorentur. Eædem pilulæ proximis ante mensium eruptionem diebus singulo mane capiantur; & hora quinta pomeridiana pulvis digestivus, qui ex lapidibus cancrorum, terra foliata tartari, tartaro vitriolato & nitro, componitur, adhibeatur; conjunctis omni vespera pediluviis. Et si denique plethorica fuerit ægra, sanguiferaque cruore turgerint vasa, suadeo ut vena in pede incidatur, & sex circiter cruoris unciæ detrahantur: quibus subsidiis legitimus evacuationis uterinæ successus procul omni dubio restituetur.

Quod vero pedum attinet roborationem; ei nec sola spirituosa, nec multa unctuosa medicamina satisfacient. Magis abs re erunt vel linimenta, quæ habeant saponem venetum, aquam reginæ Hungariæ, spiritum serpilli, & essentiam balsami Peruviani, ter quotidie, juncturis genuum, atque talis inungenda; vel si tulerit, emplastra, & ex his aut illud, quod manus Dei nuncupant, aut saponatum Barbette, cum camphora, & oleo lavendulæ subactum. Quæ cuncta summum secundet precor Numen.

CASUS

CASUS LXI.

De affectu cachectico ex atonia ventriculi ac intestinorum.

NOstra Princeps Sereniſſima, quæ vitam agit motus expertem, & decoctum fabarum Caffée valde ſaturatum quotidie ſorbillare ſuevit, per aliquot jam menſes, hypochondriorum inflationibus, tenſivis doloribus, & quadam ventriculi duritie cruciata fuit. Quæ autem moleſtiæ, hiſce noviſſimis hebdomadibus adeo increverunt, ut ob flatulentam imi ventris expanſionem, ſpiratio fieret anguſta, atque regionem dextri potiſſimum lateris hypogaſtricam dolor occuparet atrociſſimus. In uſum vocabantur pulveres abſtergentes, ac digeſtivi, clyſteres, ac unguenta nervina; hiſque in caſſum adhibitis, ſubſtituebantur, præter pulveres abſtergentes, partim infuſum aperitivum laxans, ex radice pimpinellæ, galangæ, ari, bryoniæ, rhabarbari, hellebori nigri, ſummitatibus meliſſæ, centaurii minoris, ſemine carvi, aniſi, fœniculi, corticibus aurantiorum cum vino Rhenano paratum; partim mixturæ tonicæ, liquor terræ ſoliatæ tartari, aliaque; eo quidem effectu, ut libera ſpiratio rediret, venterque detumeſceret, & veſtimentis compreſſoriis denuo includi poſſet. Verum, cum pauco interjecto tempore, inſigni mœrore, ac paullo poſt vehementiori excandeſcentia percelleretur mulier Sereniſſima; redire cæpit ſpirandi difficultas; atque ſecata tum in pede vena, tuſſis ſuperveniebat humida, quæ primum aſſidua fere, ac tanta muci viſcidi tenacisque expectoratione vexabat, ut omnem penitus eriperet ſomnum; poſt aliquot autem dies mitior facta, per intervalla duntaxat, ejiciebat pituitam. His noviſſime jungebantur inſignis corporis languor, ſitis, adpetitus jactura, inflatio ventriculi, præcordiorum compreſſio, interpolata reſpiratio, & alvi obſtructio. Quamvis etiam hæc ſymptomata mixturis balſamicis, ex eſſentiis ſcordii, ſuccini, pimpinellæ confectis, pulveribus nitroſobezoardicis, infuſis theiformibus; & alvi ſegnities potiunculis laxantibus, non omiſſis extrinſecus balſamis, unguentis ac ſacculis nervinis oppugnata fuerint; & antea ſingulis æquinoctiis, præmiſſo pilularum balſamicarum uſu, ſecata ſit vena: attamen ad hanc uſque diem miſere diſcruciant ægram, & metum tympanitidis omnino incutiunt.

Conſultatio.

Quæ Principem Sereniſſimam graviter infeſtarunt ſymptomata, inflatio ſcilicet ventriculi flatulenta, liberam præpediens reſpirationem, alvi obſtructio, corporis decrementum, adpetitus proſtratio, bibendi deſiderium &c. & quæ, convenientiſſimis remediis, interne pariter ac externe fruſtra uſurpatis, adhuc immaniter adfligunt; ita ſunt comparata, ut prima eorundem origo ex atonia, ſive robore membranarum nervearum ac muſcularium, quæ ventriculum & inteſtina cingunt, dejecto omnino derivari debeant. Neque leves ſe querentibus offerunt cauſſæ, quæ dictarum partium relaxationem ſenſim procreare valuerunt; quas inter mœrores ac ſolicitudines diuturniores, vitam ſine motu deſidem, cereviſiæ ſpiſſioris, ac decocti fabarum Caffée ſaturatioris potum, & denique menſium, per ætatis, quæ quinquageſimum annum attigit, rationem, factam ceſſationem memoraſſe ſufficiat. Non ſane parvi æſtimanda eſt canalis iſtius membranacei, qui alimenta noſtro corpori adaptare debet, atonia; quippe qua ciborum digeſtio labefactatur, laudabilis chyli ſequeſtratio, & ſordium excrementitiarum rejectio vitiatur, & hinc ſucci vitales, maxime ſanguis, lympha nutritia, fluidumque nervorum tenuiſſimum, inertes, craſſi ac viſcidi generantur: unde non vires tantum proſternuntur, ſed etiam temporis ſucceſſu viſcerum labes indueitur, ut ideo graviores tandem morbi, præſertim cachexia, tympanitis, vel hectica febris non immerito ſint metuendi.

Qui ut arceantur, & præſentes expugnentur; ante omnia uſus rerum non naturalium ita dirigendus eſt, ne ſanitas quid detrimenti inde capiat. Nimirum corpus, cœlo exiſtente ſereno, ſedulo moveatur; cereviſia leviori, ac tenuiori, quæ ſimul ſit diuretica, uti; juſculis ex carne gallinarum, vel vitulina, radice petroſelini, cichorei, ſcorzoneræ, & ſucco aurantiorum paratis crebro veſci; ac loco potus Caffée infuſum theiforme, quod tale eſſe poteſt, ſorbere decet: Recipe herbæ veronicæ manipulos duos, cardui benedicti manipulum unum, florum urticæ mortuæ, chamomillæ vulgaris ana pugillos quatuor, cardamomi minoris drachmas duas. M. conc. d. ſ. ſpecies.

Ex remediis pauca ſunt, quæ commendo; præter enim pilulas meas balſamicas, quarum novem alternis diebus veſperi, ad alvum ducendam partter, ac tonum inteſtinorum roborandum aſſumantur; & balſamum vitæ, regioni ventris mane ac veſperi inungendum; opem præclaram ſpondet eſſentia carminativa, cujus hæc ſit formula: Recipe eſſentiæ corticum aurantiorum, tincturæ tartari ana unciam, corticis caſcarillæ, ſpiritus nitri dulcis, ana drachmas tres, olei de cedro, ligni ſaſſafras, macis ana guttas ſex. M. D. Hujus eſſentiæ quinquaginta guttæ ex largiori aquarum Selteranarum hauſtu veſperi capiantur; & inter prandium quinquaginta guttulæ Elixirii viſceralis aſſumantur. His denique, ſi forſan calor præternaturalis acceſſerit, interponatur pulvis nitroſus, & pariter ac eſſentia in cyatho acidulis Selteranis pleno adhibeatur. Opto cæterum, ut hanc medendi rationem almus Deus Sereniſſimæ Principi jubeat eſſe fauſtam ac ſalutarem.

CASUS LXII.

De affectu rariori cachectico, cum tumore uteri ſcirrhoſo, & fluxione dolorifica in malleolo pedis ſiniſtri.

POſtquam ego vocatus ſtatum ac valetudinem Illuſtris & Generoſiſſimæ Baronis coram inſpexi, & penitus exploravi; tria potiſſimum calamitatum, quibus per decennium graviter infeſtatur, genera occurrerunt conſideranda. Horum primum atque maximum eſt tumor regionem epigaſtricam, infra umbilicum occupans, prægrandis, magnitudinem capitis infantilis ferme adæquans, attactu duriſſimus, ex puerperio, quod ſeptem abhinc annis deluncta eſt, ſubortus, & ſenſim ſenſimque majus nactus incrementum; adeo, ut abdomine flatibus expanſo, in majorem increſcat molem, ipſamque umbilici regionem obſideat;

contra vero, vacuo à vaporibus ventre, imminuatur, ac mollior fiat. De hoc ergo tumore in quæstionem venir, quænam illius sit sedes, quæ origo, & quæ ab illo noxæ sint metuendæ? Medicorum quidam accusarunt scirrhum, intra uteri substantiam hærentem; quorum opinionem vero mensium regularis fluor, quo mulier illustris gaudet, videtur oppugnare. Quamobrem alii crediderunt, intestinorum canalem, veluti induratum, flatibus nullum permittere transitum; hinc in tantum elevari tumorem, tympanitidis utique significantem primordia. Sed & huic sententiæ partim morbi diuturnitas, partim ipsius tumoris rotunda figura valde repugnant: namque prioris ratione vero est simillimum, totum abdomen intumescere debuisse, & respectu posterioris momenti, conceptu est difficillimum, qua ratione intestina, halituosis vaporibus distensa, globosum semper formarent tumorem. Hinc denique alii ulcerationi uteri, vel etiam pinguedinosæ illius excrescentiæ attribuerunt caussam. Verum utraque ratio locum non invenit: priorem enim mali refutat diuturnitas, quippe quæ ab ulcerosis tumoribus admodum aliena deprehenditur; alteram autem refellit anatomica structura, quæ uterum nulla adiposa pollere membrana, neque ideo ad ejusmodi excrescentiam opportunum esse demonstrat.

Quod si vero mecum reputavero, affectum hunc à novissimo puerperio suam traxisse originem; illustrem fœminam & ante, & post illud puerperium assiduo fluore albo laborasse; atque flatulentia, ut ita loquar, uterina, qua copiosi per uterum exploduntur flatus, insigniter cruciari, neque etiam, more alias sueto, post superatum partum, uterum unquam blandis laxantibus fuisse repurgatum: in eam omnino inducor opinionem, ut ipsum uterum ab inhærentibus ipsi viscidis, spissis, coagulatisque sordibus, infarctum, expansum ac veluti induratum, pro caussa admirandi illius tumoris habeam. Sæpissime enim observavi, ex fluore albo, vel abdominis refrigeratione, vel remediis adstringentibus improvide datis cohibito, suborsos fuisse tales imi ventris tumores: qui adhibitis internis pariter ac externis discutientibus, ac emollientibus, hisque intra cavitatem uteri injectis, & inde materia mucida, gelatinæ instar tenaci excreta, protinus disparuerunt, ut illis affectæ rursus utero gesterint, felicesque partus ediderint. In tali vero affectu, ubi simul uteri substantia indurata, illiusque pori obstructi, hinc perspiratio humorum impurorum impedita est; non fieri potest, quin flatus in illius cavitate generentur; qui accumulati, & exitu suo destituti, expandunt matricem, & accedente præsertim intestinorum flatulentia, tumorem constituunt attactu perquam durum; explosis autem flatibus, paullo molliorem. Atque hæc in nostro etiam sic contigisse casu, cuncta docent symptomata: neque vero fugiet in arte paulisper versatum medicum, quanta ex hoc affectu in reliquum corpus redundare possint detrimenta? Proximum enim est, ut sanguinis circuitus per utari substantiam, ob vascula minima à tumore scirrhoso compressa & obstructa, retardetur: hinc stagnando acrimoniam quandam contrahunt uterini succi, quam cum reliqua ac universa humorum massa, ad illam reversi communicant. Ob eandem rationem cruor ille, qui menstruo tempore adhuc effluit, non solum quantitate paulatim imminuitur, verum etiam à naturali temperie recedit, sordibusque viscidis imbutus fertur: neque etiam in tali rerum statu, ulla futuræ impragnationi spes relinquitur.

Alterum, quod Illustri ægrotæ molestiam creat, malum, est fluxio dolorifica in malleolo pedis sinistri. Ex illo enim loco, certis temporibus ichor acerrimus ac corrodens exstillat, tantusque jungitur dolor, ut nec insistere pedi valeat, sed lecto affixa teneatur: cujus calore si affecta pars fomentata fuerit, intra paucos dies sponte evanescit omnis dolor non minus ac fluxio. Tum vero protinus excipiunt atrocissimi in femore cruciatus, qui non prius mitigantur, quam donec pedis tumor saniem plorare atque dolere rursus cœperit. Pes adfectus simul contabescit; & turbata quoque totius corporis nutritione, omnes languescunt vires. Exinde vero adparet, quantus sit infimi pedis cum osse femoris consensus; nec dubium est, quin acre serum, quod ulcus pedis per intervalla plorat, ab osse femoris ad pedem derivetur; & ad illud ex vicini uteri indurata, ac muco obducta substantia deferatur.

Tertium denique morbi genus, cui insignis debetur animadversio, constituunt passiones hypochondriaco-hystericæ, quæ fœminam generosissimam misere discruciant. Has inhuunt flatulentæ distensiones, ac spasmodica imi ventris tormina, quæ versus menstruum tempus atrociora observantur, anxietates præcordiorum, cordis palpitationes, inquietudo ac angor animi, ejusque ad terrorem, & graviores affectus insignis facilitas; ventriculi debilitas, digestio turbata, atque tanta alvi segnities, ut non nisi pilulis solicitata respondeat. Et cum ventriculi robore tali ratione labefactato, in vicem sanguinis ac chyli laudabilis, humores impuri, acres, biliosi generentur; non solum vires totius corporis prosternuntur, & pulsus arteriarum cordisque admodum languidus fertur, verum etiam omnes solidæ partes, debito nutrimento orbatæ contabescunt.

Quæ cum ita sint; eo jam dirigere oportet omnes curandi scopos, ut quæ præsto sunt mala, convenientibus remediis debellentur, majora vero atque futura, maxime tympanitis aut hectica præcaveantur. Verum funditus exstirpare omnem calamitatum cohortem, vel ob scirrhosum uteri tumorem, qui cunctis originem præbet symptomatibus, erit difficillimum, & sufficiet, si atroces passiones mitigaverimus paulisper. Quod ergo ipsum illum uteri tumorem attinet; illum emollire, ejusque incrementum impedire conveniet. Quam ob caussam experientia fultus commendo semen milii cum lacte, ad consistentiam pultis crassioris coctum, & intra lintea duplicata, ne humectet ventrem, nocturno præsertim tempore tumori illi adplicatum, continuando per aliquod tempus, & insuper omne frigus, uti generatim ab imo ventre, ita præcipue ab affecto loco probe arcendo: namque hoc remedii genere tumores mammarum scirrhosos, ac fere carcinomatosos emollitos pariter atque curatos vidi.

Ut porro flatulentæ expansiones discutiantur, simulque ventriculus cum intestinis corroboretur; nihil est præstantius balsamo meo vitæ, extrinsecus abdomini inungendo, & superimponendo lintea calefacta. Quo eodem scopo, & ad præcavendam cruditatum in ventriculo generationem, egregiam exseret opem, viscerale meum atque balsamicum Elixirium; quod ut quotidie sub epulis ad quadraginta guttas ex haustu vini Hungarici capiatur, auctor sum suasorque.

Quum

Quum autem præcipuum, ut conftarum adfectionum, ita maxime dolorificæ fluxionis in pede fundamentum, in fcorbutica, vifcida ac biliofa humorum vitalium intemperie latere videatur: ab interno, ac bene ordinato thermarum Carolinarum ufu, fequentem in modum inftituendo, præftantiffimum expectare licet auxilium. Poftquam nimirum hofce fontes acceflerit illuftris mulier; poft unius diei, ad recuperandas vires permiffæ otium, fumtis vefperi pilularum mearum undecim, inchoëtur poftridie aquarum potatio. Hujus fint tria intervalla, quorum binis prioribus per fex femper dies molares thermæ; ultimo per feptiduum ordinariæ, quas *den Brudel* dicunt, hauriantur: molares enim longe leviores magifque fpirituofas fovent aquas, quam quidem ordinariæ; quippe quæ multa terreftri ac calcarea fcatent fubftantia. Primo die mane undecim aquarum vafcula, prout ibidem ex ufu funt, potentur; altero quindecim vel fedecim, tertio viginti duo: qui fummus efto numerus. Nimia enim aquarum moles præfenti morbo minus eft conveniens; & hanc ob cauffam, fi thermæ per alvum ac urinam rite operentur, melius eft fequentibus diebus numerum vafculorum imminuere. Finita fex dierum periodo, abftineat ægra per unam diem à potu; & fumtis eadem vefpera iterum pilulis, alteram, ficque etiam tertiam adgrediatur periodum. In fine curationis per biduum fucceffive devorentur dictæ pilulæ, ita ut vefperi feptem earum, totidemque mane deglutiantur. Sub hac autem potatione, præter commendatum fuperius Elixirium, inter paftum capiendum, pedes, ut corroborentur, quavis vefpera in pediluvia ex aquarum molarium & lactis vaccini æquali portione parata immittantur, inque eo per horæ dimidium detineantur. Non minus alternis diebus pulvis meus præcipitans cum qoindecim guttis liquoris mei anodyni, ex aqua ceraforum nigrorum adhibeatur: & denique pro potu ordinario vel acidulæ Selteranæ inferviant, vel fequens decoctum: Recipe hordei mundati manipulas duos, radicis fcorzonetæ, cornu cervi rafpati ana unciam unam. M. coquantur in vafe claufo cum tribus aquæ menfuris; percolentur, additifque olei de cedro feptem guttis, & facchari una uncia, in ufum adferventur.

Poftquam igitur, feliciter abfoluta thermarum iftarum potatione, redux facta fuerit Baro generofiffima: confultiffimum erit, ut autumnali præfertim ac vernali tempeftate, per aliquot hebdomades, fingulo mane menfuram unam acidularum Selteranarum lacti afinino nuptarum hauriat; aut fero lactis utatur, cujus hæc eft præparatio: Lactis recentis vaccini menfura una, additis vel vini Rhenani binis cochlearibus, vel fucci Citri dimidio cochleari, leviter coquatur, ut coaguletur, tum percoletur, ejufque menfura una quotidie forbeatur, cujus portio dimidia mane tepida, à meridie frigida potetur. Neque levem præftabunt operam, jufcula medicata mane vel loco infufi theiformis capienda, vel cum fero lactis alternanda. Ad ea conficienda fomuntur gallina in frufta difciffa, tres cancri, dum vivunt, in mortario contufi, radicum cichorei, fcorzoneræ, chinæ, petrofelini, eboris rafpati ana uncia una, coquuntur in vafe ftanneo cum menfura una aquæ puræ, fub finem tantillum falis communis, florum macis, ac fucci aurantiorum additur, & fic forbillatur. Præterea ter quovis anno, fub finem fcilicet Februarii, Septembris, ac ineunte Junio, venam in pede fecare, atque quatuor vel fex cruoris uncias detrahere oportet.

Et quod denique ad pharmacorum ufum fpectat; ex iis Elixirium fæpius dictum quotidie ab epulis fumendum; ac per vices liquorem anodynum cum pulvere præcipitante ex aqua frigida vefperi capiendum, pilulafque meas quandoque interponendas fuadeo. Inprimis, inftante menftrua periodo, ad fluxum promovendum, per aliquot dies quavis vefpera feptem dictarum pilularum, vel folas, vel pulveri præcipitanti nuptas vehementer laudo deglutiendas. Quibus omnibus, fi mentis tranquillitas, omniumque mœrorum atque curarum evitatio, & moderata corporis exercitatio acceflerit: haud dubito, quin dirorum fymptomatum exoptatum fint allatura levamen.

CASUS LXIII.

De cachectica corporis conftitutione ex foda diuturna.

Vir generofus, quinquaginta quinque annorum, temperamenti cholerico-melancholici, adolefcentiæ fuæ periodum fub perpetua animi hilaritate, ac illibata corporis valetudine, felix tranfegit. Verum cum partim in Academiis degens, partim in vita militari, cui nomen dederat, multis victus, potufque exceffibus, atque erroribus indulfiffet, variifque corporis defatigationibus obnoxius fuiffet: ipfe non miratur, quod virium robur fucceffive labafcere cœperit. Præfertim adhuc junior, vinis calidioribus, fumo Nicotianæ largiori, & quotidiano fpiritus vini ufui adfuerus, id effecit, ut per triginta jam annos, moleftam fæpiffime patiatur fodam. Ab hac liberari cupiens, multos confuluit medicos, & quam plurima ufurpavit medicamina; ex quorum numero non præftantius folamen, quam ab ipfa creta percepit. Hac per viginti annos uti fuevit, dum illius quindecim grana, vel fcrupulum unum, imminente malo affumit, cum ardoris iftius momentanea remiffione. Quod fi vero illam haud ceperit; horrendo cruciatu infeftat foda, nec remittit, nifi vomitu vel fponte infequuto, vel digitis in fauces intrufis procurato. Redduntur per illum fordes acidiffimæ, dentes fere arrodentes; tumque per aliquot dies, prout cibos incongruos evitaverit, à malo foo liber eft: quare etiam per multos jam annos, ab omnibus acidis, pinguibus, fimilagineis, quin & potu fpiritus vini abftinuit, nec amplius herbam Nicotianæ fugere fuevit. Contra vero pulveres fternutatorios ad hanc ufque diem, largiffima quantitate naribus attrahere folet; iifque tantum humorum falivalium ad glandulas pituitarias ac falivales adfluxum fibimet contraxit, ut non tantum de die multum falivalis humiditatis & fpuat, & naribus ploret, verum etiam noctu limpidi fucci ex ore fluant. Præterea ciborum adpetentia magis magifque imminui cœpit; quam reftauraturus, fuafu medicorum, fex abhinc annis acidulas Egranas, fequenti anno Teinacenfes potavit, cum fucceffu feliciffimo. Sed pofthæc vires corporis, cum adpetitu paulatim evanuerunt, maxime per noviffimum triennium: quo, fingulis epulis, nihil nifi aliquot jufculi, aut lactei pultis cochlearia affumere; carnium vero, vel folidioris cibi rariffime quicquam, aut non ultra

ultra unciam comedere valet. Neque ventriculus fert cerevisiam; in cujus locum quotidie ultra binas vini Neccariensis mensuras potare soluit, quo vires aliquantulum refici putavit. Postquam autem tantam vini quantitatem, ventriculo à cibis vacuo, admodum inimicam dissuasissent medici, idque alvi obstructione, qua sæpius per aliquot dies laborat, comprobassent: paruit ipsorum consiliis, vinumque tertia aquæ cum aniso stellato decoctæ parte permixtum bibit. His denique molestiis novissimo anno supervenit violenta tussis, qua singulo mane albam tenacemque exscreat pituitam, cum corporis contabescentia, ac adpetitus in dies aucta prostratione. Quæ cum vernali hujus anni tempore, atrocioribus lateris punctuaris, dorsique doloribus complicata invalesceret: meum tandem auxilium flagitavit vir generosus.

Datis ergo congruis medicaminibus, remiserunt dolores, & tussis paullulum mitigata est; quam penitus consopire eo minus consultum judicavi, quo magis æger sub rejectione muci, optime habet. Interim molestus ventriculi ardor, licet strictissimam servet diætam, quotidie fere, & tempore secundæ in duodeno concoctionis urget. Hinc putavi, fodam illam ac vomitionem ex saburra ventriculi acida, vitio succi pancreatici sustentata, originem traxisse; & postea partim crebris vomitibus, partim etiam continuo cretæ usu, ventriculi robur adeo labefactatum fuisse, ut inde & adpetitus jacturæ, & infimæ digestionis ratio posset suppeditari. Quamobrem, rejecto cretæ usu, commendavi ad aciditatem temperandam, & stomachum confortandum, mixturam ex liquore terræ foliatæ tartari, tinctura salis tartari, & martis tartarisatæ Ludovici concinnaram: quam vero, dum non ferret subitaneam opem, omisit æger, & cretæ rursus indulgere cœpit. Adventante æstate, & ventriculo ad potandas minerales aquas existente inepto, haud alienum credidi, ad primas vias ab omni saburra viscida non minus ac acida repurgandas, potationem aquarum Sedlicensium commendare. Annuit quoque consilio meo generosus æger, & intra tres dies earum aquarum unam duntaxat bibit lagenam, sumta die quarta, ex aqua simplici, dimidia salis Sedlicensis uncia. Verum cum sub hac curatione, semel tantummodo singula die deposuisset alvum, & aquas, simul ac potæ erant, protinus per urinam fuisse redditas affirmasset; destitit ab ulteriori potatione; nec minus commendatia loco cretæ pulveribus, qui crocum martis aperitivum, oculos cancrorum cirratos, terram foliatam tartari, & arcanum duplicatum habebant, uti recusavit. Desideravit potius exterorum ac celebrium medicorum de statu illius morboso judicium; quod inprimis abs Te, Vir Experientissime, flagitamus, & doceri præsertim avemus.

1. Quinam sit præsens morbus; quæ illius caussa, atque origo; & num ex assidua tussi, corporis contabescentia, insignique languore, ac perpetua refrigerationis sensatione, hecticam suspicari liceat febrem.

2. Qua ratione ea mala curari ac præservari possint.

Consilium Medicum.

Cuncta, quæ virum generosum graviter solicitant, symptomata, veluti continua, & per triginta annos inhærens foda, quam demulcere, seque a sævis tormentis, vomitibusque acidissimis præservare solet cretæ usu; porro copiosa salivæ pituitosæ per nares fluxio, atque sputatio, tussis diuturna, adpetitus jactura, alvi segnities, corporis contabescentia, viriumque decrementum, clarissimo sunt documento, vim ventriculi digestivam, à copiosa saburra acri & acidissima, in primis viis stabulante, admodum esse labefactatam. Inde vero chylus non nisi crudus, indigestus, semiacidus ac minus temperatus generatur, ac reliquis humoribus permiscetur; à quo non tantum turbata nutritio, viriumque jactura suos mutuatur natales; verum etiam, dum serosa tenuiorque sanguinis portio copiosius secedit, largior sputatio, multaque pituitæ è naribus ac pectore rejectio suam trahit originem. Eadem præterea acida humorum acrimonia præcipitat, ac veluti coërcet particulas spirituosas sulphureas, quæ bilem constituunt; quare ipse succus biliosus, ad cicurandum in primis viis contentum acidum utilissimus, redditur iners; viscera sanguinea, maxime hepar, atque pancreas à crasso sanguine obstruuntur, & hinc nec ex hepate sufficiens spirituosæ bilis secretio, nec ex pancreate lymphæ tenuioris fermentalis legitima sequestratio, irreparabili digestionis damno, contingere potest.

Ad horum vero malorum, præsertim molestissimæ fodæ tantam diuturnitatem, quotidianus ac nimius cretæ usus contribuit: hæc enim, licet acidum promte absorbeat, ac præcipitet, attamen nocivum adstrictionis effectum relinquit; unde non modo graviores tunicæ glandulosæ, quæ ventriculum, ac intestinum duodenum ambit, constrictiones, sed alvi quoque pertinacissimæ inducuntur obstipationes. In quo rerum statu hectica quidem nondum præsto esse videtur; at quin ob digestionem vitiatam, & viscera male constituta, cachectica corporis constitutio utique jam invaluerit, nullum prorsus est dubium; nec vanus sane metus, ne tandem lenta febris, cum tumore pedum, ac corporis contabescentia insequatur.

Quare cum periculum in mora sit; consultissimum puto, ut malo quam ocyssime erantur suppetiæ, & hac intentione cruditates primarum viarum eliminentur, blanda chylo ac sanguini restituatur spirituascentia, & obstructa reserentur viscera: quo scopo remedia amara, visceralia, roborantia, aperitiva, & sic dicta anticachectica usus sunt præstantissimi. Commendo igitur vinum laxativum, quod sic se habet: Recipe radicis cichorei, rhabarbari ana unciam unam, radicis pimpinellæ, gentianæ, corticis ligni sassafras, limaturæ martis ana drachmas tres, passularum minorum uncias tres, terræ foliatæ tartari drachmas duas. C. C. M. D. S. species, quæ cum una & dimidia vini mensura infusæ, intra sex dierum spatium, mane adsumantur. Hoc potu absoluto, ter quavis hebdomade pilularum balsamicarum, ad modum Becheri, vel Stahlii confectarum quatuordecim, cum pulvere absorbente maritatæ vesperi devorentur. In locum potus ordinarii, felicissime substituantur acidulæ Selteranæ, earumque binæ partes cum una vini Rhenani commixtæ; aut etiam decoctum scorzoneræ ac cichorei cum vino paratum. Præterea corpus sedulo moveatur; ac sub epulis capiantur quadragiata guttæ Elixirii temperati, quod ex extractis amaris, cardui benedicti, centaurii minoris, succino, myrrha, sale tartari, cum vino Hungarico sit concinnatum. Quod si denique vires permiserint; prævia hac commendata curatione, insignissimum ab usu ther-

marum,

marum, quæ in Carolinis scaturiunt, molarium, polliceor auxilium.

CASUS LXIV.

De cachexia cum asthmate & tumore hydropem minante.

QUi jam ago quadragesimum sextum ætatis annum, statura corporis longiori præditus sum, ac olim vegeta sanitate, & integra ciborum adpetentia gavisus fui: octo circiter abhinc annis, insignem scroti pruritum, stillicidio quodam lymphæ tenuioris ex affecto loco instar sudoris transpirantis stipatum tolerare cœpi. Expugnaturus hanc molestiam, quotannis potavi acidulas Pyrmontanas, vel Schwalbacenses; ante binos annos balneis Wisbadensibus usus sum; & extra hasce curationes, acidulas Wildungenses, vino nuptas pro potu ordinario adhibui. Quum autem hæc & alia remedia spem fefellissent; tandem ante tres circiter menses, aquas adstringentes loco adfecto adplicui, eo effectu, ut pruritus non minus ac lymphæ acrioris stillicidium brevi tempore remitterent. At vix sublatis his adfectionibus, aliæ successerunt longe graviores, quæ ad hanc usque diem me habent sollicitum. Nimirum gravi præcordiorum compressione cum sibili sensatione, cordis palpitatione, insignique spirandi difficultate, noctu præsertim discrucior; quibus symptomatibus hora matutina quinta, æstus præternaturalis, & oris siccitas superveniunt. Abdomen est tensum, alvus obstructa, flatuumque urget retentio, ut sæpius clystere vel purgante uti cogar remedio. Mictio fit difficilior, sed urina redditur tenuis, ac justo rubicundior, & post diuturniorem paullo moram, sedimentum deponit mucosum ex albo roseum, quantitate satis copiosa. Ciborum adpetentia sensim prosternitur; pedes quavis vespera intumescere videntur, & abdomen, non obstante crebriori alvi fluxu, manet tensum & expansum; sed pectus, caput, artusque superiores contabescere cœperunt. Pulsus fertur languidus, & celer: ac denique ab omni spiritus vini usu abstineo, proque potu ordinario æstate aquas Wildungenses, cum vino Rhenano mixtas, hyeme cerevisiam potare soleo.

Judicium cujusdam Medici.

Generosissimus vir, & perquam strenuus Chiliarcha per multos abhinc annos atrocibus scorbuticis in dextro pede doloribus, tam tensivis, quam ardentibus, brachiorum lancinationibus, ac molestissimo testium pruritu, atque lymphæ acrioris ex illis stillicidio, misere cruciatus fuit. Adhibitis præstantissimis remediorum generibus, remiserunt quidem hæc symptomata; at cum generosus æger procero gaudeat corpore, & passionibus hypochondriacis obnoxius, insignem ad hæmorrhoidalem fluxum possideat proclivitatem, testantibus tuberculis, haud ita pridem anum obsidentibus; factum utique est, ut ante aliquot menses, asthmate flatulento hypochondriaco, imi ventris tensione ac intumescentia, pedum tumore, lotiique difficiliori mictione stipato corriperetur.

Cuncta vero hæcce mala, partim à sanguinis exitu suo per venas hæmorrhoidales destituti, stagnatione circa venam portæ, quæ in corporibus sanguineis ac obesis ob vasorum sanguineorum exilitatem frequentius solet contingere; partim ab obstructione vasorum minimorum, ac viscerum abdominis suos procul dubio mutuantur natales: unde quoque tensionum, pressionum sub costis spuriis, flatulentiarum, spirationis difficilis, ac ferme suffocativæ, aliarumque adfectionum caussæ sunt repetendæ. Et quamvis horum vitiorum, præsertim inveteratorum curatio tantis circumsepta deprehendatur difficultatibus, ut potius verendum sit, ne ex illis hydropici, vel alii immedicabiles suboriantur affectus: tam inauspicatam tamen in nostro ægrotante ferre prognosin, ciborum adhuc integra concoctio, & color faciei floridus, & à cachectico remotissimus minime permittunt; neque ulla præternaturalis lymphæ extravasatæ congestio, hydropis prænuncia, observatur. Et præterea, sicuti probe annotant, ac experimento confirmant Acta Anglicana, subjecta sanguinea, ac procera minus obnoxia existunt morbis hydropicis; quoniam seri acrimonia, si quæ fuerit, per nimiam pinguedinem attemperatur, atque coërcetur.

Quod igitur tanti mali curationem attinet; in nostro quidem ægrotante, diuturna ac fere triginta trium annorum experientia suffultus, sequentem commendavi. Primum ut stagnationi sanguinis succurratur, venam in pede secandam, eamque sectionem bis vel ter quotannis repetendam, atque simul duas cucurbitas cum scarificatione femoribus admovendas curavi. Tum in ipso asthmatis paroxysmo, ad hæmorrhoidalem desuper respiciens fluxum, ano infundi jussi sequentem clysterem: Recipe florum verbasci, summitatum millefolii ana drachmam unam cum dimidia, foliorum sennæ drachmas duas, tartari tartarisati scrupulos duos, trochiscorum alhandal, aloes lotæ ana grana quatuor, herbæ galeopsidis manipulos duos; infundantur cum s. q. aquæ communis ferventis e. g. unciis octo, stent per 24. horas in loco calido, vase clauso: Colaturæ adde olei liliorum alborum unciam unam. M. D. Deinceps curæ mihi cordique fuit, ut viscerum pariter ac alvi obstructionem reserarem, flatulentos vapores per inferiora expellerem, atque mictionem redderem faciliorem. Hisce scopis inservierunt salia alcalia, tum media fixa, tum volatilia, magnesia alba cum arcano duplicato mixta, sal genistæ, absynthii, cichorei, artemisiæ, tartarus vitriolatus, regulus antimonii medicinalis &c. quæ remedia mane ad drachmam dimidiam propinavi. Non minus alvum purgavi, & hoc fine semel quavis hebdomade dedi Extractum esulæ, vel elaterium, cum manna solutum, ac cremore tartari permixtum; aut per aliquot dies exhibui pilulas, quæ habebant gummi ammoniacum, aloem rosatam, extractum centaurii minoris, myrrham, ac nitrum &c. aut etiam mercurium in pilularum forma ordinavi. At ciendum urinæ fluxum, arcanum tartari liquidum, cum extracto fumariæ, & tinctura rhabarbari mixtum, & quotidie ad drachmam dimidiam datum, operæ fecit pretium. Atque, ut flatulentiæ succurrerem, bis quotidie sub epulis sumendas jussi sexaginta guttas, tincturæ tartari, antimonii, succini, spiritu salis ammoniaci anisato, & aliquot olei fœniculi, corticumque aurantiorum guttis maritatæ; in cujus locum nonnunquam substitui essentiam carminativam, quæ ex spiritus nitri dulcis, essentiæ aurantiorum ana uncia dimidia, tincturæ tartari, spiritus tartari, salis ammoniaci ana drachmis duabus, olei chamomillæ

momillæ Romanæ, atque carvi ana guttulis binis erat confecta.

Quod si denique asthmaticus invaderet paroxysmus; haud sine singulari fructu dedi octoginta circiter guttulas liquoris, qui sic habebat: Recipe florum ammoniaci in aqua scabiosæ solutorum unciam semis, infundatur pulveris fuliginis unciæ uni, stent ad tincturæ extractionem; filtretur, colaturæ adde salis cornu cervi drachmas tres. Filtretur & detur ad usum. Nec irritam in ejusmodi asthmaticis passionibus deprehendi operam mixturæ, cujus hæc erat formula: Recipe aquæ aperitivæ uncias quatuor, fœniculi, veronicæ ana uncias duas, tincturæ tartari drachmas duas, liquoris cornu cervi succinati, spiritus salis ammoniaci anisati ana drachmam unam, spiritus lumbricorum volatilis drachmas tres, syrupi veronicæ parum. M. D. S. mixtura, cujus cochlear unum, singulis binis horis capiatur.

Cæterum præter thermas ac acidulas, commendavi, ut generosus æger, ab omnibus alimentis æque ac medicaminibus justo calidioribus, exæstuantibus, cibis acidis, salitis, aromatisatis, flatulentis, & concoctu difficilioribus; vinis calidioribus, dulcibus, spiritu vini, animique commotionibus, maxime mœrore, omni studio sibi caveret. Contra vero auctor fui, suasorque, ut corporis exercitatione per equitationem ac vectionem in curru sedulo uteretur; ac denique ex vinis Mosellanum, super sale genistæ, absynthii, ac petroselini infusum, ob virtutem, quam possidet, diureticam potaret.

Responsio Consultatoria.

Ex litteris Viri generosissimi, & adnexo ipsis judicio medici ordinarii probe intellexi; ipsum cachexia eum asthmate, & tumore hydropem minante complicata, graviter infestari. Expugnaturus vero hoc malum, non modo ad ipsa morbi symptomata, sed præsertim ad causam illius, curandi intentionem dirigere suevi. De qua si dispiciam; eam non nisi in lymphæ acrioris stillicidio ex scroto, per aquas adstringentes, forsan remediis mercurialibus nuptas, improvide cohibito collocandam arbitror. Hac enim factum est, ut acrior illa materia ad nobiliores corporis partes, maxime præcordia, & transversum septum compulsa, illas ad spasmodicas constrictiones provitaverit; hinc liberum ac æquabilem humorum vitalium progressum impediverit, & graviora illa symptomata pro generaverit. Nec pauca mihi succurrunt exempla, ubi ex podagra retropulsa, scabie improvide exsiccata, fluore albo adstricto, & ulceribus præmature consolidatis &c. similes adfectiones, anhelitus graves, tumures œdematosi, hydropici, artuum superiorum ariduræ &c. haud sine vitæ periculo fuerunt subortæ. Longe graviora vero symptomata, & majus periculum minantur, horum exanthematum improvidæ curationes, si nobiliorum viscerum, maxime hepatis post se traxerint obstructiones: quippe quæ curationem quoque reddunt longe intricatiorem, quam quidem est, si solæ adhuc spasmodicæ partium nervosarum ac membranacearum peccaverint strictura. Quum itaque in præsenti casu, viscera adhuc salva, & à labe immunia fore spero: nullus quoque dubito, quin curatio felici sit potitura eventu, si illa rite instituatur, temporisque diuturnitate ac patientia adjuvetur. Quod attinet medicamina à medico ordinario commendata; illa quidem generatim in hisce morbis non aliena deprehenduntur; sed jam cardo rei in eo consistit, ut jam ea seligamus præsidia, quæ speciatim præsenti malo, & viri generosi constitutioni sint adaptata. Hoc fine ab omnibus purgantibus, ac calidioribus medicinis abstinendum, etiam atque etiam hortor; & sequentem medicationem fore convenientissimam confido.

Primum quidem singulo mane sex circiter vascula infusi theiformis sorbillanda suadeo, quod sic se habet: Recipe herbæ cardui benedicti manipulum unum, summitatum millefolii, florum chamæmeli vulgaris ana pugillos quatuor, seminis fœniculi drachmas duas Conc. Cont. D. Ante hujus potationem, pariter ac vesperi quinquaginta guttulæ liquoris mei anodyni mineralis, ex aqua florum sambuci capiantur; & brevi ante prandium, nec non hora quinta pomeridiana drachma dimidia salis mei aperitivi assumatur. His per tres dies usurpatis, quarta mane haud secus, atque præcedente vespera sedecim pilularum balsamicarum, quæ meæ sunt compositionis, deglutiantur; eademque die à reliquis medicaminibus abstrahatur. Tum priora per tres dies repetantur; & sumtis quarto iterum pilulis, hæc medicatio per aliquod tempus, alternatim dicta ratione continuetur. Denique pro potu ordinario commendo sequens decoctum, cum tertia vini Mosellani parte remixtum: Recipe sarsaparillæ electæ uncias quatuor, radicis cichorei unciam unam, seminis fœniculi unciam semis. Cont. Cont. F. species, quarum unciæ binæ ex tribus aquæ mensuris per horam decoquantur dimidiam. Quæ si rite observentur; effectum procul omni dubio præstabunt saluberrimum.

CASUS LXV.

De affectu cachecticotympanitico.

Vir quidam consultissimus, annorum quinquaginta novem, temperamenti cholerico-sanguinei, staturæ procerioris, tam robusta olim valetudine gavisus fuit, ut præter variolas, morbillos, & acutam febrem anno ætatis vigesimo quinto, cum in Italia degeret perpessam, nullos unquam toleraverit morbos. Viginti circiter abhinc annis, nocturno tempore, ex improviso spasmo quodam oris ac narium corripiebatur; quo sponte remittente, sanus vixit, nec ideo ullis medicinis, nec venæ sectione, nisi inordinata usus fuit. Interim crebram tristitiæ, iracundiæ, aliorumque animi affectuum habuit occasionem, ac præsertim ob duarum uxorum, & filii, spei optimæ, præmaturum obitum, multis acerbisque indulsit mœroribus. Hinc ante annuum tempus corpus emacrescere cœpit; sed cum præterea bene haberet, somno frueretur placidissimo, ciborum, præter carnium fastidium, integra gauderet adpetentia, suisque muneribus vegetus præesse posset; parvi æstimavit illam contabescentiam. Mense demum currentis anni Aprili, sumtis forsan inter convivium, ex simila ac butyro pistis eduliis, & paullo post pota cerevisia triticea; accidit, ut insequente nocte, subito pressorium, vehementemque in pubis regione dolorem, cum ardore urinæ, ac veluti stranguria stipatum perciperet, & continua mingendi cupiditate, mictione vero parciori

ciori & dolore in urethræ orificio molestissimo urgeretur: qui ad hanc usque diem, maxime sub lotii missione, aut si curru super stratis lapideis vectus, fortius concusserit corpus, vehementer affligit. Præterea sensit nonnunquam aliqualem ad fluxum hæmorrhoidalem proclivitatem, dum ante decennium non minus, ac circa æquinoctium vernale, novissime elapsum, cruoris tantillum cum fæcibus per alvum reddidit; sed ipse regularis fluor nunquam successit. Quare Augusto mense acidulas Egranas potavit; quæ nullum quidem sudorem, ad quem natura est difficillimus, moverunt; at per alvum ac urinam præstantissimum ediderunt effectum; adeo ut sub earum potatione, optime viguerit. Verum hac finita pedes primum circa taleolos, & brevi post ipsum abdomen tumere cœperunt; & reliquum corpus, præsertim facies magis magisque contabescebat; vires prosternebantur; atque inter scandendum per scalas, spirandi accedebat difficultas.

Meum tandem ante qoatuordecim circiter dies flagiravit consilium. Idcirco cum ex bene ponderatis omnibus morbi momentis, non sine ratione, viscerum, præsertim hepatis obstructionem suspicarer, atque cachecticum utique statum vererer; eo curandi scopos direxi, ut obstructa viscera reserarentur, tonus eorum confortaretur, serum superfluum ac stagnans è corpore proscriberetur, flatus discuterentur, ac vis stomachi digestiva adjuvaretur. Hoc fine adhibui pulveres salinos resolventes, leniter diureticos, interpositis martialibus, anticachecticis, stomachicis, ac carminativis; & extrinsecus adplicui sacculos ac emplastra discutientia. Laxantia oretenus exhibere, & ob insigne, quo æger illa prosequitur, fastidium, & virium defectum timui; & potius clysteres ano infundendos curavi; quibus fæces copiosissimæ, nigricantes, induratæ, cum multis flatibus educebantur, & abdomen fiebat mollius. Superveniens quoque tussicula, nocturno potissimum tempore adfligens, recensitis remediis cedebat; & post topicorum usum, pedum tumor imminuebatur.

Sed quam maxime vereor, ne aliqua viscerum labes, & flatus tympanitico-hydropicus actu præsto sit. Namque venter maximam habet molem; & vacuatis nequicquam clysterum ope flatibus æque ac copiosis stercoribus, manet tumidus: neque minus crurum pedumque tumor, licet sub decubitu in lectis calidis, paulisper decrescat, erecto rursus corpore protinus adest. Urina perpauca mejitur, minimeque assumtorum respondet quantitati, colorem refert aurantium, obscuriorem, ac rubrum deponit sedimentum; quale eorum, qui inflammationibus laborant, lotium dimittit. Novissime etiam scrotum attollitur; & humorum jam quædam extravasatio facta fuisse videtur. Nec silentio prætermitti debet, ægrum sæpius, cruorem ex atro rubentem è naribus fundere; cæterum animo esse subtristem, & ad commotiones patheticas facillimum: pulsus percipitur debilis, ac frequens, absque calore præternaturali; ac denique ciborum adpetentia prorsus dejecta, somnus turbulentus, corporisque vires penitus prostratæ.

Consultatio.

Symptomata, quibus virum Consultissimum male haberi, ex præmissa morbi historia intellexi, sunt sane gravissima, & magnum portendunt periculum. Nisi enim viscera imi ventris adhuc à crasso fœculentoque sanguine tantum modo infarcta crederem; & ea ab omni induratione immunia haberem, sane non possem, quin imminentem, imo actu præsentem corporis inferioris tumorem hydropicum, superioris vero contabescentiam suspicarer. Nec latent caussæ, quæ ad ingenerandum hoc grave malum contribuerunt; quas inter vita sedentaria, motus sufficientis expers, crebri mœrores, ac animi commotiones, hæmorrhoidum denegatus fluor, & parcior sanguinis per sectiones venæ missio, sunt præcipuæ. Curatio porro, quam huic morbo adaptavit medicus ordinarius, ita est comparata, ut nihil fere supersit, quod addere possim. Unicum adhuc monere liceat, quod nimirum in ejusmodi tumoribus hydropicis, potentior paullo evacuatio sit necessaria: cui scopo cum purgantia drastica, ac vehementiora minime conveniant, felicissimo cum successu satisfaciet infusum mannatum, cujus hæc sit compositio: Recipe mannæ electæ uncias tres, terræ foliatæ tartari, cremoris tartari ana drachmam, aquæ florum acaciæ uncias sex: coque & solve leni calore, colaturæ adde essentiæ corticum aurantiorum, centaurii minoris ana guttas quadraginta, olei de cedro Italici guttas sex. M. D. Hæc potio, singulis quatuor diebus repetenda, mane successivis haustibus, interponendo potum jusculi avenacei, assumatur.

Deinceps ad spasmos demulcendos, & flatus discutiendos ingentem opem præstabit liquor meus anodynus, cum quarta parte balsami vitæ maritatus, & ter quotidie ad triginta guttas ex decocto quodam, vino Mosellano nupto capiendus. Roborat ille ventriculum, & universum nervorum genus, urinam flatusque pellit, & præsertim, cum febrilis nondum præsto sit calor, egregii est usus. Præterea pilularum balsamicarum, ad Becheri, Stahlii, vel meam mentem paratarum octodecim alternis circiter vesperis deglutiendas suadeo, & altero mane drachmam unam salis aperitivi sumendam commendo, cujus hæc est formula: Recipe lapidum cancrorum, solutionis oculorum cancri, salis absynthii, tartari vitriolati, salis Sedlicensis ana drachmas duas, nitri antimoniati drachmam unam. M. F. pulvis. Potui ordinario conveniet decoctum sarsaparillæ, corticis ligni sassafras & Juniperini, cum tertia vini Mosellani parte remixtum: quibus, si res adhuc integra fuerit, restitutum iri ægrum, eo minus dubito; quo plures mihi occurrerunt personæ, quæ eodem morbo, iisdemque remediis tractatæ, pristinam recuperarunt sanitatem.

CASUS LXVI.

De morbo tympanitico.

Matrona triginta annorum, temperamenti sanguineo-cholerici, ex odore suaveolentium male habens, matre, quæ arthritide, nephritide, & contractura per biennium perseverante laboraverat, nata, iisdem articularibus passionibus ante aliquot annos misere cruciata fuit. Mensium cæterum fluore, satis regulari, gavisa, & tempore conjugii (secundas autem nuptias jam celebravit) ex vehementiori terrore ac iracundia qoater abortus, quorum novissimo ante duos annos molam simul excrevit, cum copioso semper ex utero cruoris profluvio stipatos passa est. Nihilo tamen minus ante septem anni quadrantes utero gerere cœpit; fœtum gestationis tempore in dextro abdominis

minis latere, & ultimis mensibus ante partum circa epigastricam regionem situm esse sensit; tum legitima periodo post vehementes labores feliciter peperit; at secundinis rite excretis, imminutiorem lochiorum fluxum toleravit. Et postquam infans, cui ipsa ubera præbuerat sugenda, tredecim hebdomades natus, vitam cum morte commutavit; abhinc menses & irregulares & parciores fluere cæperunt, & mammæ ad hanc usque diem lac continent. Senserat ante hoc puerperium in regione epigastrica ad umbilicum usque, dolores obtusos; qui, enato post partum in eadem regione tuberculo, magnitudine nucem avellanam superante, & magis intrinsecus, quam ab extra percepto, redibant tanta molestia, ut ad neutrum laterum, sed supina noctu decumbere cogeretur; & ideo somno minus reficiente frueretur. Atque novissimo mense Junio, absque ullo diætæ errore prævio, accidit noctu, ut vehementiori colica hysterica, resp iratione difficili, præcordiorum anxietate, & alvi obstructione corriperetur; sed adhibitis interne carminativis, uterinis, balsamicis, cinnabarinis, externe emollientibus, discutientibus, atque venæ in pede sectione brevi tempore ab iis symptomatibus vindicabatur; menses fluebant rite, & criticum alvi profluvium, absque nullo tumoris interni decremento accedebat. Hinc suasu medici ordinarii mense Augusto. balneis Tœplicensibus uti cœpit; simulque acidulas Egranas, licet ipsi vomitum cierent, nec per colatoria iterum ab igerentur, potare debuit. Finita potatione febrem incidebat acutam, quæ balneorum ulteriorem usum impediebat, ægramque sanatam domum redire cogebat; sed sub itinere tam ob solis fervorem, quam æstum internum siti urgebatur, nullo potu, nec aqua extinguibili. Reduci factæ abdomen magis magisque tumebat, tumor internus fiebat grandior, adpetitus deficiebat, & demum febris intermittens, eaque irregularis superveniebat. Hanc medicus ordinarius primum vomitorio ex radice Ipecacuanhæ, & arcano duplicato confecto, dein Elixirio balsamico viscerali, & pulvere cachectico, qui habebat succinum, lapides cancrorum, arcanum duplicatum antimoniatum, bezoardicum Joviale, atque olei cinnamomi aliquot guttulas, oppugnabat; alter medicus essentiam amaram, pilulasque Becheri addebat. Malo non remittente, plures consulebantur medici, quorum alter tumorem uteri scirrhosum cum ascite junctum accusabat, & frustra per multas hebdomades adhibitis, varii generis medicaminibus, tam alterantibus, quam drasticis evacuantibus, tandem suadebat paracentesin. Verum cum de hac instituenda varia moverentur dubia; exterorum medicorum opem nostra flagitabat; variaque ab illis medicamina usurpabat, scilicet antimonium martiale cachecticum, pulverem stomachalem Wedelii, infusum cum vino diureticum, & anticachecticum cum limatura martis, tinctura martis Zwœlfferi, pilulas laxantes, mixturam carminativam & balsamicam ex essentia carminativa Wedelii, amara, & castorei cum oleo destillato mixtam; externe oleum plantaginis, & anisi, emplastra de cicuta, de galbano, nec non aurum fulminans cum arcano duplicato &c. Balnea autem Laconica, ac totus commendatos in usum trahere recusabat.

Interim, omnibus in cassum datis, imus venter ad immensam molem elevatus, expansus, ac tympani instar tensus, jam est; & novissime tumor œdematosus pedes occupavit; ac tussicula levior cum aliquali spirandi difficultate accessit. Præterea adpetitus penitus dejectus, somnusque turbatus, hisce diebus se melius habere videntur; sed summa lassitudo, & insigne virium decrementum valde cruciat ægram. Lotium, frustra sumtis variis diureticis v. g. tinctura antimonii acri, tartari, arcano tartari, sale polychresto, solutione oculorum cancri &c. paucissima redditur quantitate; tumque copiosum deponit sedimentum. Nec menses legitimo ordine succedunt; & novissima eorum eruptio malum exacerbare videbatur: quibus denique adnumerandi sunt ructus ac vomitus, sumtis epulis sæpius supervenientes.

Quæ cum ita sint; sequentes occurrunt quæstiones, quarum solutio, ab ægrotante nobilissima flagitatur:

1. Quonam laboret morbo, an tympania, uti quidem ex quibusdam symptomatibus, borborygmis scilicet, inflatione ventriculi, ructibus, hypochondriorum extensione, abdominis inflatione, ac tensione instar tympani tanta, ut non cedat digitorum pressioni, colligere licet, præsertim cum nulla aquarum fluctuatio in abdomine sentiatur: an potius tympanitide cum ascite complicata, id quod tumor œdematosus, qui non solum pedes, sed etiam illam abdominis regionem obsidet, cui emplastrum de cicuta, de ammoniaco, diachylon cum gummatibus, diaphoreticum Mynsichti &c. fuerat impositum, significare videtur; anne denique hydatidibus?

2. Qualis sit tumor in abdomine, an sarcoma vel scirrhus uteri, anne mesenterii?

3. Num huic tumori interno, reliqua symptomata præternaturalia debeantur?

4. Utrum paracentesis locum habeat? & num ea facta, ipse tumor quadam operatione sit tractandus?

5. Et quæ denique in usum sint vocanda, ut ægra vindicetur?

Consultatio.

Acceptis litteris, quibus adversa valetudo matronæ cujusdam spectatissimæ describitur, statim ponderavi, perpendique mecum cuncta morbi momenta: & ex illis probe intellexi, quod cum ægra sit temperamenti cholerici, sanguine succisque plena, largum cruorem, tam per menstruum fluxum, quam sub crebris, quos passa est, abortibus ex utero fuderit, deinceps vero & lochiorum & mensium parciorem excretionem tulerit, & per longum tempus, variis spasmodicis, arthriticis, nephriticis, colicis, hystericis, vomibundis, cardialgicis, ac hypochondriacis passionibus agitata fuerit, non omnino fieri potuerit, quin sub tantis tamque diuturnis spasmis, non modo viscerum internorum insignis atonia enata, verum etiam tumor in abdomine subortus fuerit. Et forsitan ipsa remedia, quæ his affectibus, & inprimis abortibus, quorum cautissima debet esse curatio, opposita fuerunt, eam obtinuerunt indolem, ut malum magis exacerbaverint: quibus ex caussis viscerum, & præsertim hepatis labem inductam esse, haud sine ratione credo.

Quibus suppositis, primæ quæstioni satisfacturus, morbum pro tympanitico, cum ascite complicato habeo; licet nulla adhuc seri extravasati in abdomine deprehendatur fluctuatio; namque tympaniam nimia, dura ac renitens imi ventris expansio significat. Quod autem tumorem illum internum attinet; de eo nihil certi determinare possum, cum nec memoretur, in quo latere hæreat, & mox in epigastri-

epigaftrica, mox hypogaftrica abdominis regione latere defcribatur. In tanta enim incertitudine vel pro fcirrho uteri, vel pro infarctu inferioris hepatis tractus, vel pro farcomate omenti, aut membranarum circa inteftinum colon declarari poffet; quarum opinionum fingula vero videtur fimillima, licet, deficiente exactiori defcriptione, quæ illarum vera fit, adfirmare nequeam. Quamobrem juxta tertiam quæftionem, tumori huic primam morbi originem imputare nollem; fed illam potius ex crebris abortibus, partu difficili, fpafmis nephriticis, lochiorum vitiofo fucceffu, paffionibus hyftericis, hypochondriacis atque colicis, & hinc relicta vifcerum atonia, vel etiam obftructione derivarem; allegatum autem tumorem pro cauffa hæc fymptomata magis augente, & accelerante haberem.

Et in tanto, tamque periculofo morbo tantum abeft, ut proficuam crederem paracentefin, ut per illam lethalem potius eventum accelerátum iri, crebra experientia edoctus ftatuam. Neque enim, hac inftituta, tumori ipfi fufpecto, nec remediis, nec manuali operatione fuccurri poterit; ideoque illam prorfus omittendam, utique fuadeo. Et fi ad quintam denique quæftionem mentem meam aperiam; morbum præfentem valde periculofum, & fere immedicabilem judico; cum non folum peffimis fymptomatibus, veluti funt virium & adpetentiæ defectus, afthma, ac urina imminuta, complicatus; verum etiam per binos jam annos tam multis, ex parte incongruis remediis plane corruptus fuerit ac depravatus. Nihilo tamen minus omne auxilium denegare haud decet: fed fequenti ratione malum adhuc oppugnare expediet. Primum quidem clyfteres carminativos, & decem granulis pilularum Becherianarum nuptos, ano infundendos hortor. Deinceps decocta ac infufa vinofa refolventia, mediocriter roborantia, cum tartari arcano maritata; nec non falia abftergentia, tartarifata maxime Anglicanum; interpofito per vices partim pilularum Becheri, partim effentiarum vincetoxici, ari, petafitidis, caryophyllatæ, gentianæ rubræ &c. ufu commendo. Nec alienum erit, trageas ex radicibus ari, hellenii, petafitidis, diptammi albi, vincetoxici, zingibere, fquilla, caryophyllis aromaticis, & baccis lauri paratas adhibere; & extrinfecus emplaftrum faponatum Barbette, linteis inclufum, tumori admovere. Quod fi adhuc fpes falutis reftiterit; ea fane hac medendi via obtinebitur; in qua omnia martialia ac opiata medicamina, cane pejus & angue funt fugienda.

CASUS LXVII.

De tumore hydropico cum metu tympanitidis.

VIr quidam litteratus, annorum quinquaginta novem, temperamenti fanguineo-cholerici, præter acutam febrem, anno ætatis decimo toleratam, & feliciter fuperatam, illibata ac integra olim gavifus eft fanitate. Vigefimo ætatis anno præfervandi duntaxat, & plethoram imminuendi fine, venam primum fecandam præbuit; eamque bis abhinc quotannis circa utrumque æquinoctium incidi, fed proximo quadriennio femel tantummodo, ineunte femper vere, tundi curavit. Quadraginta annos natus, podagra primum mitiori, fucceffu vero temporis, fenfim atrociori infeftari cœpit; quæ abhinc fingulis annis, fed unica tantum vice rediit, nec ullis medicinis, præter Elixirium quoddam antipodagricum, oppugnata fuit. Nuviffimum illius infultum ante ter annos menfe Maio toleravit vehementiffimum; & abhinc omnes dolores, nifi forfan vagi & tranfitorii, penitus fluerunt. Verum fucceffit habitus corporis cachecticus; & ob diuturnos mœrores, curas, ærumnas, vitam motus expertem, mentifque continuos labores, cum meditatione junctos, majora in dies fumfit incrementa. Elapfo abhinc anni quadrante accedebat fcabiofa corporis defœdatio, quæ crebra horripilatione, abfque tamen infequente æftu, ftipata ad hanc ufque diem adfligit. Jungebatur fubinde dolor dextri pedis, podagram fimulans; fed poft paucos dies remittebat, & imi ventris alíqualem relinquebat intumefcentiam. Hæc cum, per dies quatuordecim tolerata, parvi vero curata & pro flatulentia habita, fenfim increfceret; meam tandem opem requifivit vir eruditiffimus.

Accitus ergo, & de retrocedente podagra certior factus, hanc per lenia diaphoretica ad pedes revocare ftudebam; & cum alvi obftructionem, atque imminutam mictionem jungi obfervarem; vinum medicatum leniter diaphoreticum, diureticum, ac carminativum, agarico in petia ligato, folíifque fennæ nuptum, cum aqua & vino infufum ordinabam. Hujus, quantum unum vel duo vitra, quibus ad vinum bibendum utimur, continent, fingolo mane dedi; præterea bis quotidie triginta guttas mixturæ, ex tinctura antimonii tartarifata, atque fpiritu lumbricorum terreftrium concinnatæ propinavi, & frequentem corporis exercitationem, præfertim moderata equitatione inftituendam commendavi. Inde factum eft, ut carpum dextræ manus dolores, levifque tumor occuparent, fpemque rediturræ chiragræ facerent; fed intra biduum rurfus evanefcerent. Hinc alvi conftipatione perfeverante, fcopo laxante pariter ac incidente exhibui fal Epfomenfe, in aqua fontana folutum: quod cum neutiquam moveret alvum, fed vomitu cum larga pituitæ copia redderetur; poft aliquot dies bolum ex fpecifici jalappæ fcrupulo dimidio, gummi guttæ granis fex, cum fyrupo cardui benedicti, ac conferva rofarum paratum, præbui deglutiendum. Alvus inde non nifi binis vicibus dejiciebatur; quare laxante fcopo, purgantia draftica abhorrens, non nifi extracti panchymagogi Crollii, in effentia alexipharmaca foluti, quadraginta guttulas per vices dedi, eo effectu, ut magis lubrica evaderet alvus. Præterea ad roboranda vifcera, vini generofi hauftum fub epulis fuafi; quoniam remediorum ufum averfabatur æger: hifque obtinui, ut melius haberet, ac infigne fymptomatum fuorum perciperet levamen.

Verum paullo poft recrudefcebat malum; namque abdomen in majorem fenfim elevabatur molem; pedes afficiebantur tumore œdematofo, quæ foveas digito impreffas, abfque ullo dolore retinebat; decumbens fpiritum ægerrime trahebat; adpetitus imminuebatur, fomnus turbabatur; urina mingebatur pauca, coloris aurantii faturatioris, cum fedimento craffo, rofeo & pingui cuticula, virefque infigniter profternebantur. Quæ fymptomata magis magifque exacerbantur; & tympanitis metum incutiunt, licet nullus adhuc præternaturalis calor fit præfto. Præfcripfi quidem pulveres temperantes, leniter diureticos, cum clyfteribus carmina-

carminativis oleosis: at, cum malum perarduum videatur, nihil amplius, nisi Tuo, Vir Illustris consilio adjutus, moliri audeo.

Consilium.

Postquam omnia ac singula morbi, cujus caussa consultus sum, momenta probe mecum reputavi; virum doctissimum tumore hydropico, in tympaniticum transituro laborare deprehendi. Illum non modo ventris & pedum oedematosa expansio; verum etiam mictio imminuta, urina rosea, cum sedimento indicant. Et quoniam intestinorum tonus adeo destructus, & labefactatus est, ut alvi assidua urgeat obstructio, nec clysteres, nec fortiora purgantia desideratam ferant opem; justissimus utique metus est, ne expansa magis magisque intestina, randem post se trahant gravem tympanitidem. Hæcce vero mala à nulla alia caussa, quam materia podagrica, olim ad articulos depulsa, jam vero debilitatis partim per provectiorem ætatem, partim animi affectus, nimiasque lucubrationes viribus, intra corpus acta, suos mutuantur natales. Multiplici enim experientia doctus, firmiterque persuasus sum, ex podagra retenta, vel ob refrigerationem corporis, animi pathemata, maximeque terrorem retropulsa, tumores ascititios atque tympaniticos suboriri. Namque acris tartarea materia vel ad tunicas bronchiorum devolvitur, has ad spasmodicas prorirat stricturas, & sic impedito libero sanguinis per pulmones circuitu, spirandi difficultatem progenerat; vel ad nerveas intestinorum membranas deponitur, illorum tonum ac motum peristalticum invertit, & hinc chyli secretionem, secumque alvinarum excretionem pessumdat; vel etiam ductibus in hepate biliariis, ac urinariis incumbens, eos graviter constringit. Tali igitur ratione humorum noxiorum & excrementitiorum secretiones vitiantur, excretiones inhibentur, & massa sanguinea impuritatibus acribus, salinis, acidis imbuitur: id quod in præsenti casu & scabiosa cutis defoedatio, & vagi artuum dolores, testatum faciunt.

Quamvis autem hæc vitia in nostro ægrotante, jam altiores egisse videantur radices, haud tamen abjiciendus est animus, sed strenue oppugnandum malum; cui quidem scopo sequentem curationem deprehendi accommodatissimam. Per septem nimirum dies singulo mane devoreutur quatuordecim pilularum mearum balsamicarum; & vesperi sumatur drachma una salis mei aperitivi, ex decocto, quod in vicem cerevisiæ, his in morbis minus convenientis, pro potu ordinario commendo, & sic se habet: Recipe sarsaparillæ electæ uncias sex, radicis chinæ uncias tres, cichorei, glycyrrhizæ, foeniculi ana unciam semis. M. C. C. D. S. species, quarum unciæ binæ ex tribus aquæ mensuris per tres horæ quadrantes, additis olei tartari per deliquium triginta guttulis, decoquantur. Quod decoctum etiam vino Mosellano permiscere licet. Tum iterum per septem dies ter quotidie capiantur ex eodem decocto guttæ quinquaginta Elixirii diuretico-antispasmodici, & carminativi; cujus hæc sit formula: Recipe tincturæ antimonii acris unciam, spiritus tartari, nitri dulcis ana unciam semis, salis ammoniaci cum calce viva parati draehmas duas. M. D. Et hæc medicamina sic alternentur per aliquod tempus, singula septimana vel pilulas, vel Elixirium adhibendo. Alvi vero segnitiei clysteribus domesticis est succurrendum: quæ cuncta si rite adhibeantur; de felici eventu nullus dubito.

CASUS LXVIII.

De ascite cum tympanite juncto.

Vir quidam honestus, ante aliquot annos assidua fere, tantaque exardescere suevit iracundia; ut sæpius in vehementes præcordiorum anxietates, inanesque vomendi conatus sub ipso animi affectu inciderit. Quod si nonnunquam pilulis Emmanuelis Norimbergensibus, ad quarum usum, tanquam sacram anchoram confugiebat, sibimet consulere vellet; illarum tamen salutaris effectus, superveniente nova excandescentia, plerumque turbatur, viresque naturæ adeo prosternebantur paullatim, ut male habere coeperit. Namque primum corpus contabescebat, adpetitus evanescebat, in scrobiculo cordis molesta sentiebatur pressio, spirandique angustia, ac tanta lassitudo, ut vix amplius obambulare valeret. Accedens forsan medicus sectionem venæ commendabat, atque medianam in sinistro brachio aperiendam suadebat: quæ bis frustra tusa, tertia demum vice plorabat cruorem aterrimum, ac fere coagulatum, qui vix guttatim exstillabat. Exhibebat præterea quasdam medicinas; sed symptomata, maximeque corporis languor adeo invalescebant, ut tandem lecto affigeretur.

Tum de æstu præternaturali conqueri coepit; qui dato pulvere Hallensium antispasmodico paullisper consopitus, postridie intensior recrudescebat, omnesque vires penitus prosternebat, ac à medico quodam pro febre ardente maligna habebatur. Quamobrem præscribebat coactum valde regimen; siquidem lectis non modo obruebatur æger; sed, licet æstiva fuerit tempestas, conclave etiam, accensis in fornace lignis, admodum calefiebat; atque cum miliaris efflorescentia collum pectusque occuparet, nac indusia permutari concedebat.

Longo tempore sic cruciatus, tandem convalescebat, ciborumque redibat adpetentia: at tanta remanebat stomachi debilitas, ut simul ac cibos vel butyro frixos, vel aceto conditos assumeret; protinus in atrocissimos in cordis scrobiculo spasmos, doloresque pressorios incideret; qui à consulto medico nomine colicæ flatulentæ biliosæ insigniebantur. Hæc sæpius per duodecim affligebat horas, cum pertinacissima alvi obstructione, & colore oculorum ac faciei ictéritio stipata: explosis flatibus vel ructibus mitigabatur, & vel alvi solutione, quæ raro fiebat, vel, quod plerumque contingebat, crebris vomitibus, vehementem tussim excipientibus, prorsus solvebatur. Temporis successu sponte remittebat hæc molestia; at in ejus locum succedebat tumor oedematosus, pedes, crura, ventremque usque ad præcordia occupans.

Frustra adhibitis variis generis medicaminibus, suasu amicorum herbam & radicem chelidonii plantis pedum adplicuit, eo effectu; ut pedes quidem detumescerent, at venter molem suam retineret. In tali rerum statu per annum fere dimidium miser vixit; neque tamen minus & equitare, & baculo adjutus obambulare valuit. Tandem vero circa novissimum æquinoctium autumnale, post præviam insignem corporis lassitudinem, increvit denuo tumor, tantaque mole & pedes & ventrem expandit, ut rumpi videantur. Ipse tumor frigidus est, & si premi-

premitur, foffulam, impreffi digiti veftigium habet, quæ tarde rurfus impletur; venter tympani inftar expanfus; attactuque durifimus eft, & umbilicus valde prominet: bibendi urget inexplebile defiderium, lotium quantitati affumtorum haud refpondet; atque corpus reliquum emacrefcit infigniter.

Refponfio Confultatoria.

Cuncta morbi mecum communicati fymptomata ita funt comparata, ut nihil nifi hydropem afcitem cum tympanite junctum redoleant, qui fpafmodicas ventriculi, inteftini duodeni & ductuum biliferorum ftricturas excepit, & ab illis originem traxit. Quando enim nervea ventriculi orificia vi fpafmorum conftringuntur; coërcentur vapores halituofi, ne exire queant: qui retenti ventriculi inflationem cauffantur, & liberum fepti tranfverfi motum ac defcenfum præpediendo, fpirationem reddunt difficiliorem. Eædem vero fpafmodicæ conftrictiones, fi ad inferiorem inteftinorum canalem propagentur, alvum claufam efficiunt; ductus autem biliferos occupantes, bilis tranfitum ad inteftina impediunt; quæ ad fanguineam reforpta maffam, icterum parit. Quod fi autem orificia ventriculi relaxentur, tumque flatus & ructus libere eructentur; omnium fymptomatum levamen infequitur, neque minus ftabulantes in ventriculo aut inteftinis cruditates per vomitum rejiciuntur. Continuantibus prætcrea hifce fpafmis, præcordia, hepar, inteftina, & tranfverfum feptum In confenfum rapientibus, comprimuntur fimul vafa minora venofa, quæ fuccos vitales ab extremis corporis partibus ad cor revehunt, horumque liber regreffus retardatur. Quare ftagnant in diffitis primum regionibus, & ob moram diuturniorem dimittunt portionem tenuiorem lymphaticam; quæ In vafa lymphatica pariter ac habitum corporis majori copia irruens, hydropicum tam pedum, quam ventris progenerat tumorem. Et fic ratio patet, cur inflationes ventriculi, & afthmata fpafmodica, affectus hydropici fæpenumero excipiant. Neque etiam obfcura eft prima tantorum malorum, maxime fpafmodicarum ventriculi conftrictionum in noftro ægrotante origo; quæ nimirum non nifi nimiæ ad graviores animi commotiones, & præfertim iracundiam debetur proclivitati. Hæc enim illam obtinet indolem, ut fi præfertim paullo poft cibi vel potus quidpiam capiatur, vel plane purgantia affumantur, totum ventriculi ac inteftinorum tonum fubito pervertat, deftruat, & ad irregulares difponat motiones.

Verum enim vero hi affectus hydropici, ac tympanitici, præfertim fi fuerint inveterati, adeo funt pertinaces, ut paucam admodum curationis fpem relinquant, atque remediis neutiquam obfecundent. Interim cum junior adhuc fit ætas, ciborum fibi conftet adpetentia, & hepar ab omni adhuc labe immune videatur: nondum plane defperandum puto; fed fequentem curationem operæ facturam effe pretium haud dubito. Ter nimirum quotidie Elixirii balfamici, ex faturatiori falis tartari ac nitri lixivio, extracto cardui benedicti, & corticibus aurantiorum parati, quantum cochlear capit, ex aqua florum acaciæ, vino Mofellano mixta capiatur. Tum per aliquot dies, mane pariter ac hora quinta pomeridiana adhibeatur balneum vaporofum, ex aqua, floribus chamæmeli, & femine lini confectum, cujus vapor per horam dimidiam abdomini admittatur, pectore capiteque probe velatis.

His emollito corporis tumore, mane capiatur infufum mannatum, quod fic paratur: Recipe mannæ electæ uncias duas cum dimidia, cremoris tartari drachmam unam & femis, folve in aquæ florum acaciæ unciis quinque; adde tartari emetici foluti grana tria. M. D. Pofthæc per aliquot dies iterum in ufum vocentur & balnea vaporofa, & Elixirium balfamicum; tandemque repetito infufi laxantis ufu, rurfus ufurpentur. Quæ ut fecundet divina clementia, ex animo precor.

CASUS LXIX.

Siftens Confilium Medicum

De hydrope præcavendo.

PEr litteras requifivit opem meam, vir quidam illuftris, Viennæ degens, cujus morbi ideam fequens fuppeditabit hiftoria: Eft ille octo ultra fexaginta annos natus, temperamenti cholerico-melancholici, proceræ olim corporis conftitutionis, & in juventutis fuæ annis ob vitam fedentariam, multafque meditationes ac lucubrationes, hypochondriacis obnoxius fuit paffionibus. Interim hujus mali atrociam variis congruis medicaminibus admodum confopivit; & præter dorfi dolores, flatulentas moleftias, pectus potiffimum afficientes; & ufu fpiritus vini anifati fruftra oppugnatas, fatis bene habuit, bonoque gavifus eft adpetitu. Verum quintus jam agitur menfis, ex quo malum illud flatulentum vehementer invaluit; fiquidem imus venter affiduis vel flatibus, vel diftentionibus, torquetur; digeftio prorfus dejecta, adpetitus proftratus, fomnus turbatus vexant; & perpetua vomendi urget proclivitas, fæpiufque ipfo vomitu albus tenaxque redditur mucus. Imminuitur præterea urinæ excretio, mingiturque fere flammea, cum fedimento rubro fabulofo: accedunt molimina hæmorrhoidalia, & parcus nonnunquam cruor cum fœcibus egeritur; intumefcunt pedes; & reliquum corpus contabefcit. Quam ob cauffam ea jam incidit quæftio, qua ratione flatulento huic malo mederi, urinæ fluxum facilitare, & illuftrem ægrum à metuendo hydrope præcavere liceat?

Perpendi quidem mecum cuncta morbi momenta; fed optaffem, ut alia adhuc ad formandam prognofin fumme neceffaria, fuiffent commemorata. Nimirum an æger venam ferandam præbere fueverit, ac deinceps intermiferit? an olim fluxerint hæmorrhoides, anne femper cœcæ, ac inordinatæ fuerint? num libera gaudeat fpiratione, anne potius anxia fit, ac difficilis? & utrum tumor ad ventrem penetraverit, inque primis dextrum hypochondrium fub fpuriis coftis occupaverit? Quicquid vero fit; nullum fane fupereft dubium, quin præfens morbus non nifi ex circulo fanguinis per vifcera abdominis, præfertim hepatis impedito, ac retardato fuam traxerit originem: unde fcilicet factum eft, ut humores in capacioribus imi ventris venis ftagnaverint, & per venas hæmorrhoidales exitum affectaverint: id quod affidui, quos olim in dorfo toleravit dolores, abunde confirmant. Retardato autem tali ratione humorum per vafcolofum hepar circuitu, & denegato corundem per fedales vias exitu; fæpius fit, ut illi intra tunicas ventriculi ac inte-

intestinorum valde nerveas atque sensibiles flagnantes subsistant; & hinc flatuum retentionem, alvi obstructionem, abdominis inflationem, præcordiorum anxietatem, murmura ac tormina intestinorum, variaque sontica machinentur symptomata; quæ perverso vitæ genere, epulis liberalioribus, ciborum minus genuina masticatione, vel potu incongruo sustentantur magis, ac exacerbantur; & circa hybernum solstitium atrociora infestare solent.

In hoc rerum statu, nihil est convenientius, quam ut fluxum hæmorrhoidalem congruis subsidiis promoveamus, & sanguinis ex pede missione facilitemus: quo etiam scopo, thermis Carolinis non est efficacius præsidium. Neque enim dubito, quin, si his aquis statim ab initio morbi rite usus fuisset vir illustris, à malo suo jam dudum fuerit vindicatus. Verum cum plerique medicorum hæmorrhoidale negotium haud bene perspectum habeant; communis illorum mos est, ut neglecta venæ sectione, statim ad calidiora stomachica, & carminativa confugiant, iisque flatibus obviam ire contendant; quin alvum, quæ plerumque sui officii obliviscitur, per fortiora purgantia reserare moliantur. Hinc autem caussam morbi neutiquam tollunt; sed potius ventriculi ac intestinorum robur, à quo adpetentiæ, concoctionis, chylificationis, & alvinæ excretionis integritas dependet, magis debilitant. Nec pauca novi exempla, ubi ægri, ex repulsa podagra, vel inordinato hæmorrhoidum successu, spirandi angustia, & malo flatulento solicitati, repetito purgantium usu, hydropicos sibimet contraxerunt affectus: quo nomine noxiosissimum illud gummi guttæ, magnis celebratur laudibus, à quo tamen omnes sinceros viros sedulo dehortor.

Quod speciatim ad præsentem attinet ægritudinem; vereor, ne cachexia hydropica, obstructis successive visceribus, altas tandem agat radices; viscera vero adhuc à graviori labe immunia, & non nisi sanguinis & humorum stagnationem præsto esse, ob inhærentia fluxus hæmorrhoidalis molimina vero videtur simillimum. Atque ideo haud dubiam foveo spem, fore ut congrua medicatione, ab omnibus symptomatibus, Deo auspice, liberari queat æger generosus. Hæc autem, ut recte instituatur; ante omnia eo respiciendum suadeo, ut evitatis cunctis purgantibus, non nisi clysterum ope alvus servetur lubrica, flatus deriventur & climinentur, ac hæmorrhoidalis fluor adjuvetur. Enemata alternis diebus ano infundi, & ex florum chamæmeli manipulo uno, seminis cymini drachmis duabus, in aquæ mensura dimidia coctis, atque cum viginti quatuor pilularum balsamicarum, salis communis drachmis binis, oleique chamomillæ cochleari permixtis parari commode possunt. Præterea ad tonum ventriculi roborandum egregiam spondet operam Elixirium meum viscerale, cujus quinquaginta guttulas ter quotidie, mane quidem ex infuso calido, reliquo tempore ex potu ordinario assumere conveniet. Eidem scopo satisfaciet balsamus meus vitæ, si abdomini, ac ventriculo nonnunquam inungatur, superimpositis linteis calidioribus.

His per octo circiter dies usurpatis, abs re erit, ut singulo mane pilularum mearum balsamicarum, quæ magis roborante, quam laxante gaudent virtute, viginti deglutiantur; vesperique pulvis antispasmodicus, interposito sub epulis commendato Elixirio, assumatur; & hæc medicatio per octo dies protrahatur. Pro potu denique ordinario decoctum, vino generoso vel Rhenano, vel Mosellano nuptum commendo; cujus hæc sit formula: Recipe radicis sarsaparillæ, chinæ, rasuræ cornu cervi ana uncias duas, herbæ cardui benedicti manipulum semis, seminis fœniculi, arcani duplicati ana drachmas duas. Conc. Cont. D. S. species, quarum uncia una cum dimidia ex binis aquæ mensuris, per horæ dimidium decoquatur. Sed opus est patientia, & diuturno commendatorum medicaminum usu: quæ, si res fuerit integra, procul omni dubio felicissimum præstabunt effectum; quem summum Numen secundet benignissime.

CASUS LXX.

Continens relationem sectionis, magni Germaniæ Principis, hydrope defuncti.

Serenissimus Princeps, dissectus post obitum, ob aquam inter cutem, sequentia ostendit phænomena: Imus venter, qui magna elevatus mole, insigniter propendebat, maculis hinc inde cœruleis pictus, ac inferius in utroque inguine paululum excoriatus, aquam plorabat: sed hæc excoriatio altero demum post obitum die in conspectum veniebat. Ungues utriusque manus cœruleo pariter suffusi erant colore; atque pedes, tibiæ, genua, femora, abdomen, dorsum, undique tumebant, & foveas manibus digitisque impressas diu retinebant. Nec membrum virile, maxime circa præputium; nec scrotum à tumore, magis tamen ventoso, quam aquoso, erant libera: siquidem dissecata vapores continebant, & nullam aquam fovebant, quæ alias plerumque ex abdomine in scroti cavitatem solet descendere. Ipsum corpus attactu & intrinsecus, maxime circa hypochondria calidum erat; veluti recens mortuum solet esse.

Pertusa abdominis cute, copiosus adparebat adeps, spongiosus valde, & aqua permixtus; qualis etiam in dorso, lumbis, cruribus, suris, pedibusque deprehendebatur, adeo ut adactum cultrum undique sequeretur aquarum proventus. Secato prope umbilicum peritonæo, larga seri extravasati ex abdominis cavitate prosiliebat quantitas: omentum versus superiora retractum, cæterum sanum, more consueto haud contegebat intestina. Ventriculus valde expansus, ac vesicæ instar tenuissimus, præter copiosissimos flatus, nonnisi paucam pituitæ ex atro rubentis continebat copiam. Intestina, mesenterium, pancreas nihil præternaturale, nec ullos scirrhos, aut indurationes monstrabant: neque etiam hepar ullo laborabat vitio.

Loco cystidis felleæ occurrebat parvus folliculus, magnitudinem nucis moschatæ vix adæquans, superius prope hepar situs; cujus ductus communis cholidochus, atque hepaticus, nihil alebat monstri; at ductus cysticus fovebat calculum felleum in eo circiter loco, ubi cum hepatico commune iter adgreditur; cæterum plane coalitus, ac in ligamentum fere motatus videbatur. Intra ipsum folliculum tres latebant calculi, alter rotundus, major; reliqui minores oblongi: qui intra corpus hærentes, colorem ex viridi flavum, aëri autem expositi aurantium referebant; pondere leviores, insipidi, consistentia molliores, friabiles,

&

& materia viridefcente fpiffiori erant obducti; quæ attactu molliffima, infipidaque fub aëre flavum quoque induebat colorem. Neque vero circa hunc folliculum, vicinafque partes, ullum bilis extravafatæ cernebatur veftigium.

In trunco aortæ defcendente, infra diaphragma, prope arteriam cœliacam, locus quidam rotundus in confpectum veniebat, qui cartilagineam, quin offeam affumferat naturam. Lien naturali minor atque rotundior videbatur; nec non renes, maxime finifter, jufto minores, ex atro bruni coloris, molles, ac flaccidi adparebant; quorum finifter in ipfa fubftantia binas cavernulas, calculis ac fabulo repletas, oftendebat.

Pectus cavitate gaudebat valde parva ac angufta; & aquæ unam circiter fovebat menfuram: contra vero pulmones jufto majores, nullam monftrabant labem, nifi quod in dextro latere cum pleura concreti fuerint. Pericardium multa feri mole fcatebat; cor à ftatu naturali plane non recedebat, nec ulla oftendebat concrementa.

Cranium tenue quidem, fed folidum erat, nullumque prorfus futurarum nec in convexa, nec concava fui parte exhibebat veftigium. Huic tam arctis vinculis adhærebat dura mater, ut abfque vi ac læfione feparari non potuerit. Nec in cerebro denique præternaturalis quidpiam confpiciebatur, nifi quod in fronte circa proceffum falciformem tuberculum offeum, ac paullo pofterius tres adhuc ejufmodi tumores vifui fe offerrent; ac præterea ferum in plexu choroideo extravafatum; & quædam hyatides in cerebello obfervarentur.

CASUS LXXI.

De rara abdominis intumefcentia.

Matrona annorum quadraginta novem, quæ fub perpetua mentis alacritate, conftanti quoque ac illibata corporis gavifa fuit valetudine, ante binos annos hyemali tempeftate, poft præviam refrigerationem, infigni, & plus quam panico percellebatur terrore: quo factum eft, ut poftridie dolorificum, ac herniæ fimilem in dextro inguine tumorem, ovi magnitudinem adæquantem perceperit. Hunc intra annuum tempus tanta excepit abdominis intumefcentia, ut gemellos utero gerere videretur; pedes fubinde tumore œdematofo grandefcebant, & ciborum deficiebat adpetentia. Cutis colorem naturalem refert, nec nimis denfa eft, attamen digito percuffa, tanquam tympanum fonat: atque menftrua à primo morbi infultu fuppreffa adhuc retinentur, nec ulla arte poffunt revocari. Confulti medici, hydropem fubeffe rati, fortioribus purgantibus, ac demum aquis Wisbadenfibus illum fruftra oppugnabant: accedebat potius febris intermittens, præter folita fymptomata, inexplebili potus defiderio ftipata; & tandem frequenti falium medicorum ufu, una cum fiti, ac pedum tumore feliciter profligata. Abhinc cibos rurfus adpetere, fomnoque tranquillo frui cœpit; mictio pro affumtorum quantitate eft fufficiens; alvus rite refpondet, & partes corporis fuperiores ab omni vitio deprehenduntur immunes. Verum menfes nondum fluunt; abdominis moles eadem manet, ac antea, nifi quod flatuum eruptione paululum videatur imminui; flatus urgent, fruftra ufurpatia varii generis carminativis; &, quod notabile eft, fimul ac obdormiverit, largo ac male olente fudore tota perfunditur. Quare fuorum fymptomatum congruam quærit medelam.

Judicium cum Confilio.

Eft hic affectus non unus ex multis, fed in paucis propemodum fingularis; qui, quoniam rarius incidit, & notis non adeo diftinctè expreffis manifeftatur, quandam fane in cognofcendo, dijudicandoque difficultatem exhibet. Poteft enim fpecie hydropis, vel tympanitidis oculorum judicio imponere: quo nihil propius fit, quam ut medicus incautior, & parum cautus, veri captus fimilitudine, in erroneam medendi viam abducatur. Has vero hic non fubeffe ægritudines, id magno in primis indicio & argumento eft, quod hydrops, cujus cunque fit fpeciei, non fubito & quafi ex tempore nafcitur in fanis & recte valentibus; neque tumor abdominis hydropicus tam lentis incrementis grandefcit, ut anni fpatium requiratur: fequitur etiam plerumque malos fuccos corporis, & vitiofam vifcerum habitudinem; cujus in ægra noftra nullum adparet veftigium. Cernimus infuper invalefcente morbo hydropico, fuperiores corporis partes lenta macie extenuari, & fubtracto ciborum fructu contabefcere, qui nutritionis defectus hoc in cafu non animadvertitur.

Quamobrem videmur nobis propius ad verum accedere, fi huic tumori fixam fedem, ac domicilium, circa generationis officinam adfignamus, ubi procul dubio emerfit ex ftagnatione, feu potius feparatione feri nutritii; quod primo in vicinia ovarii excitavit tumorem, qui poftea latius procurrens, atque per ipfas uteri membranas exporrectus, ibi corpus fpongiofum, carneo membranaceum efformavit, quale concrementum nonnulli ex recentioribus molam nutritionis vocare folent. Cauffam & originem hujus mali referendam effe putamus ad vehementem & inopinatum terrorem, cujus interventu menftrua fanguinis per uterum expurgatio, tunc temporis imminens, ex toto compreffa fuit: unde fanguis confueto & folenni exitu prohibitus, retroferri, & fixa ftatione immorari cœpit utero, inque ejus vafis fpiffius, & copiofius, quam pro loci capacitate collectus, liberum humorum iter intercludendo, materiam & cauffam fubminiftravit, fecceffioni feri à fanguine, & generationi talis fpiffamenti, feu molis carneo-membranaceæ; quæ proceffu temporis in majus extuberans, univerfum abdominis ambitum ingenti tumore implevit. Eft etiam hic neceffaria ipfius ætatis animadverfio, quam fi quis ad generationem hujus mali confpiraffe autumet, eum vero convenienter judicari arbitramur. Nam ægra, expletis quadraginta novem annis, attigit utique illam ætatis metam, cui admotas fœminas fecundum naturæ morem à menftruis defici obfervamus: ac docet nos conftans multorum temporum experientia, fœminas fub illo ætatis flexu, quo lunare tributum folvere definunt, ftagnationibus & fecefsionibus feri fingulariter fieri obnoxias.

Crediderim inter initia nafcentis morbi averti potuiffe hujus mali proventum, mature & convenienter adminiftrata venæ fectione; cujus præfidii neglectus laboranti utique damno & calamitati fuit. Purgantia vero hic prorfus temere & incon-

inconsulto fuisse adhibita, quis non intelligit? nam tumor iste, qui incumbit abdomini, non subnatus fuit ex aquis, extra vasorum alveos effusis, ac in ventris spatio coëuntibus; sed potius hæc regio inflata est atque intumuit ex infra posito, & qui subtus circa uterum firmo ac stabili inhæresit, glomo carneo-membranaceo, qui ab exiguis initiis per pauxillos & inobservabiles auctus, tandem ad grandiorem molem pervenit. Hic vero ætate firmatus non evelli potest purgantibus; unde non mirum est, eorum usum nihil attulisse emolumenti. Eandem ob rationem frustraneus fuit usus thermarum Wisbadensium, quæ ad tale concrementum liquandum, extenuandumque plane nihil valent. Subsequutus est tumor pedum œdematosus; quoniam moles ista nisu & pondere suo subjecta vasa illiaca vehementer coarctat, & comprimit; hinc retardato humorum per venas reditu, serum à sanguine secedit, quod postea in poros ac interstitia carnis sese insinuat.

Est vero inprimis, qui meditationem nostram in se convertit, sudor ille exuberans, quo fœmina, quam primum ipsi obrepit somnus, propemodum liquescit ac resolvitur. Familiarissime ejusmodi sudore madent, quorum succi vitales multis rejectaneis, & à naturali sanguinis textura alienis humoribus sunt inquinati, qui postea per cuticulares meatus, sub somno inprimis magis laxos ac patulos, cum seri vehiculo è corpore elluunt. Hanc vero impuritatis labem, ægrotantis nostræ sanguini citra dubium adspergit, sordidus ac lutulentus humor, qui ex illo uterino tumore, velut ex sentina quadam in corpus dimanat: nam quando huc aliquis appellit succus, per se sincerus & integer, protinus ob moram, & cunctatiorem progressum à naturali descisit temperamento, & vitium concipit, qui postea receptus in venas, putida partium squalidarum illuvie sanguinem universum contaminat.

Dispicienda jam venit ipsa hujus insolentioris morbi sanatio, cujus profecto spes in angusto est; nam recte rem æstimantibus nobis, morbi indoles ejusmodi esse videtur, ut certum auxilium plane nequeamus promittere. Quis quæso tantum ingenio, vel arte valet, ut resolvere, vel discutere possit molem istam carneo-membranaceam, quæ potius omnem remediorum vim & efficaciam eludit?

Quamobrem erepta morbum ipsum tollendi facultate, id saltem agendum est, ut vitam tueamur, aliaque incommoda, quorum metus ex neglectu hujus mali nascitur, ut fere sunt partium superiorum consumtio, tumor pedum œdematosus, torminosæ flatuum turbæ, præcordia angustantes, convenientibus remediis avertamus.

Atque his omnino obviam iri poterit, si alvi vacuationem salvam præstemus tam alimentis, quæ id faciunt, quam subter datis clysmatibus, aliisque, quæ ventrem solvunt, eumque duriorem blande emolliunt. Deinde tale medicamentum propinare oportet, quod non provenire sinit cruditates; quod flatus disjicit, vel foras elidit; ac denique laudabilis ac generosioris chyli confectionem adjuvat. His autem dotibus, si ullum aliud, mirifice excellit Elixir nostrum temperate balsamicum, quotidie inter cibos sumendum; in cujus usu si diutius ægra perseveraverit, non dubitamus fore, ut egregium levamen persentiat.

Insuper ex toto circumcidenda sunt omnia, quæ modo, vel materia nocent, quæ malos succos fovent, quæ difficilios atteruntur à ventriculo, vel denique magnam inflationem habent. His diligenter, & cum cura servatis, id omnino ægra consequetur, ut sequuturis temporibus vacuitate plurium molestiarum frui, & reliquum vitæ spatium, melius suaviusque traducere possit.

CASUS LXXII.

De subita renis & vesicæ excoriatione à suppresso fluxu hæmorrhoidali.

Vir annorum quadraginta quatuor, temperamenti sanguineo-melancholici, robustioris corporis habitus, lauta semper ac opipara usus diæta, ob narium hæmorrhagias, sæpius intentatas, & nonnunquam parcius profluentes, juvenis adhuc multis congestionibus vertigine, animique deliquiis infestatus fuit; sed cætera ætate provectiore rectissime valuit, suetisque congestionibus, per venæ sectiones bis quotannis institutas commode supersedit. Quatuor abhinc annis, post prævias intestinorum stricturas, hæmorrhoidalem fluxum primum expertus, & postea singulis mensibus ter vel quater absque ullis molestiis passus est; nisi quod alvum sub ipso fluore haud satis liberam, mictio dolorifica, ac paullo difficilior exceperit; quæ, cum cessante profluvio cruento, etiam remitteret, nec urina unquam mucosi, purulenti, vel sabulosi quid ostenderet, parvi æstimabatur, & pro effectu hæmorrhoidum haud rite succedentium habebatur.

Verum sexta jam agitur septimana, quum post horrendum frigus, dolores tensivi atrocissimi dorsi ac intestinorum ægrum invaderent; &, non succedente sueta sanguinis excretione, magis exacerbati, in acutissimum tandem renis sinistri ardorem, cum mictu perquam difficili, multisque pressionibus stipatum desinerent. Consultus practicus, qui chirurgiam simul exercebat manualem, accusabat renalem calculum; at quum nec remediis accommodatis, nec intruso urethræ cathetere, urinæ profluxum ciere valeret; bini adhuc in auxilium vocabantur medici, qui ex accedente mictu cruento, ac vasis hæmorrhoidalibus externis, ad digiti crassitiem tribus in locis turgescentibus, erroneum naturæ in negotio hæmorrhoidali successum suspicati, tribus vasis adplicabant hirudines. His, licet ultra mensuram sanguinis detraherent; tantum tamen aberat, ut dolorum levamen procurarent, quin illi potius, insultu febrili stipati, exacerbarentur, & per tres fere dies cruoris per urethram, plus quam lotii redderetur. Quinta tandem die post operosam catheteris adplicationem, pus cum urina effluere cœpit; & horrendi renis sinistri dolores remittebant: hinc removebantur cataplasmata lumbis hactenus admota, & vesicæ regioni, ad demulcendas stricturas, imponebantur. Non minus, cum excreta sanies fœtorem spiraret penetrantissimum, mixtura quædam ex decocto liquiritiæ, altheæ, therebinthina, & vitellis ovorum confecta, ope syringæ in vesicam mittebatur; eo quidem effectu, ut intra triduum lotium, ab omni pure vacuum excerneretur. Interim absque catheteris auxilio nulla prorsus redditur urina; licet spissæ

caseosæ

caſeoſæ materiæ, quam antea chirurgus urinam provocaturus, cathetere pertundere debebat, nullæ amplius præſto ſint notæ; & poſt recrudeſcentes hæmorrhoidales paſſiones, heri ex improviſo, dexter teſticulus adparebat inflammatus. Quamobrem juſtiſſime veretur æger, ne in priſtina recidat ſymptomata; ac reſtitans forſan materia, ſpiſſiorem, quin calculoſam aſſumat conſiſtentiam; ideoque ſalutare anhelat conſilium, inque primis doceri cupit, num perforatio colli veſicæ locum habeat?

Reſponſio Conſultatoria.

Affectio, cujus medela à me fuit implorata, perardua ſane periculique plena eſt: ſiquidem non ren ſiniſter ſolum, ſed quoque veſica, à ſtagnante, retentoque hæmorrhoidali cruore, inflammationem pariter ac ulcerationem jam ſubiiſſe videntur. Clariſſimo hujus rei documento ſunt peracutus & ardens utriuſque regionis dolor, ſanies fœtida, & ipſe cruor cum urina effluentes: juncta vero febris, & dextri teſticuli inflammatio, malum jam altas egiſſe radices, teſtantur. Urinæ præterea retentio non alii debetur cauſſæ, quam orificii veſicæ, ab humorum affluxu, & inflammatione factæ intumeſcentiæ ac coarctationi: & optandum omnino foret, ut in ægrotante noſtro, tanquam ſubjecto ſanguinis ſuccorumque pleno, protinus in morbi principio, vena vel in brachio vel pede ſecata fuiſſet; quo facto procul dubio eſſet, ut ſanguiſugæ turgidis ani venis admotæ, feliciorem præſtiterint effectum. Verum cum neglecta fuerit ſectio venæ; non mirum, ſi hirudinum intempeſtivam adplicationem, major ſanguinis ad veſicam, tanquam ano vicinam partem affluxus exceperit. Nec negligenda ſunt remedia ad infringendum calculum adhibita, & cataplaſmata emollientia: quippe quæ ad inducendam cruoris mictionem, & maturandam ſubitaneam renis ſiniſtri ſuppurationem, quam plurimum contribuerunt.

Quo in rerumſtatu, ea potiſſimum eſſe debet curandi intentio, ut inflammationis progreſſus omni præſcindatur ſtudio. Pretium operæ hoc ſcopo faciet ſerum lactis, loco potus ordinarii, ſufficienti quotidie ſorbillandum quantitate; quod ſequenti parari poterit ratione: Lac vaccinum recens, addito citri ſucco coquitur, ſub fine manipulo florum papaveris rhœados permiſcetur, tum percolatur, & ad abſorbendam aciditatem, cum cancrorum lapidibus & melle maritatum, uſui deſtinatur. Deinceps convenient pulveres temperantes ac nitroſi, ex antimonio diaphoretico, lapidibus cancrorum citratis, cornu cervi philoſophice præparato, & nitro purificato parati; quibus interponere expedict infuſum theiforme, quod herbas veronicæ, nummulariæ, pyrolæ, ſummitates milleſolii, radicem glycyrrhizæ, & ſemen fœniculi habeat. Ex iis porro, quæ extrinſecus juvant, emplaſtrum ſaponatum Barbette, bene camphoratum, lumbis ac pubis regioni adplicandum; urethræ vero decoctum liquiritiæ, & altheæ, therebinthinæ, melliqque nuptum ſuadeo injiciendum. Sed colli veſicæ perforationem, cum periculo haud careat, tanquam ſupervacaneum commeodare haud poſſum remedium.

CASUS LXXIII.

De calculo renum.

Elapſis ab auſpiciis præſentis anni quatuordecim diebus, mane vix expergefactus ex improviſo, leviores primum ſpaſmos in ſcroto, ac maxime teſticulo dextro perſentiebam; quibus jungebantur inteſtinorum tormina, pungitivus in latere ſiniſtro circa regionem renis dolor; iſque ſimul atrociſſimis tormentis os ſacrum, cum ſenſatione pali eidem infixi, occupans; & denique, ſumto prandio, copioſiſſimi ſequebantur vomitus. Hæc ſymptomata ſenſim invaleſcebant, atque ſua ferocitate omnem ferme ſuperabant patientiam: alvus præterea obſtructa erat, & poſt crebros deſidendi conatus, nihil niſi mucum album, tenacemque reddebat, neque etiam flatus tranſmittebat. Imputabam itaque huic alvinæ obſtructioni, omnium adflictionum cauſſam; ad quam reſerandam, primum aquæ vitæ hauſtum, deinceps quinquaginta guttulas eſſentiæ, quam cortices aurantiorum præbent, & tum ſpiritum carminativum de tribus, cum eſſentia caſtorei, atque corticum aurantiorum maritatum adhibebam. Quorum omnium vim quum eluderet malum, immiſi ano moſchatos globulos; atque tum hora matutina ſecunda, cum alvi quadam libertate, & flatuum exploſione, deſideratum à doloribus obtinebam otium.

Sed ſuccedebat urinæ retentio; ſiquidem hujus aliquot tantummodo guttulas, non ſine ardore ac lancinatione urethræ, poſt magnos niſus exprimere poteram: donec accedente veſpera, per triginta horas immaniter tractatus, à cunctis liberarer moleſtiis. Abhinc ſæpiſſime redierunt memorata ſymptomata; verum nec dolorum atrocia æqoiparabant priorem paroxyſmum, nec per tot inhærebant unquam horas; nec denique ſemper vomitibus, aut alvi ſegnitie juncta erant. Interim ſtranguria ſæpius me vexabat; quid? quod aliquando calculus, inſtar viciæ, abſque ullis doloribus, me inſcio cum urina excretus, ſuſpicionem affectionis calculoſæ quibuſdam moveret. At vero, cum calculum abſque doloribus urethram tranſire poſſe, non crederem; nec ullum ex parentibus, vel cognatione mihi junctis cognoſcerem, qui calculo fuiſſet cruciatus; me quoque ab eo adhuc liberum, & inventum in matula calculum, non niſi coagulum in ipſo vaſe ſucceſſive generatum eſſe, certus arbitrabar. Sed ſolitus meus paroxyſmos, qui ſequente menſe Aprili vehementer me invadebat, rei monſtravit veritatem. Poſtquam enim dolores lumborum ac oſſis ſacri ſimul & ſemel ceſſaverant; protinus urethra afficiebatur, & ego lotii retentione, ſtranguriaque acutiſſima miſer torquebar. Sumtis igitur eſſentiæ ſic dictæ dulcis octoginta guttulis, obdormiſcebam; finitoque ſopore, cum urina ſine magna moleſtia reddebam calculum, piſum magnitudine ſua adæquantem; quo excreto, liberum lotio reſtituebatur iter, & ego valebam rectiſſime, convictus, me ex calculo laboraſſe.

Hanc ob cauſſam ab omni caſei uſu, cujus eram amantiſſimus, prorſus abſtinere cœpi: neqoe ramen minus non modo ſub finem menſis Aprilis, calculum inſtar lentis, facili negotio excernebam; verum etiam ſequenti menſe Maio, vehementiori prehendebar inſultu. Namque ſumto prandio percipiebam in ſolitis regionibus horrendos dolores, cum

cum vomitibus stipatos; nec ab essentia dulci mitigatos. Hora vespertina quinta cynosbati grana, tanquam præstantissimum contra calculum remedium, ex præscripto cujusdam amici, quantitate duorum cultri cuspidum sumebam; eo effectu, ut protinus siluerint dolores, atque cœna non minus, quam somno per insequentem noctem placido uti potuerim. Sed postridie ab epulis recurrebant tormenta, & tandem sequebatur calculus, ovali figura præditus; quo evacuato, in renum regione pondus quoddam impactum videbatur, & postquam per aliquot momeata sederam, tantus dorsum occupabat rigor, ut ægre erectus stare valuerim. Hæc dorsi rigiditas per multum continuabat tempus: curabam venam in pede sinistro secandam; ac usurpabam pulverem, à D. Abeliu in libro, quem Medicum studiosorum vocant, contra calculum præscriptum, & sic se habentem: Recipe spermatis ceti, lapidum cancrorum pulverisatorum ana drachmam semis, cinnabaris nativæ scrupulum, salis volatilis succini grana sex. M. D. Ex hujus pulveris usu flexilius reddebatur dorsum, multumque sabuli per lotium excernebam; quod ut omne proscriberetur, mane hauriebam potiunculam ab eodem Abelio dicto fiai destinatam, cujus hæc est formula: Recipe tartari vitriolati scrupulum, syrupi de quinque radicibus aperientibus, fragorum ana drachmas sex, aquæ cinnamomi drachmas duas, lapidum cancrorum scrupulum. M. D. Hoc remedii genus illum præstitit effectum, ut abhinc urina post aliquam moram semper deposuerit sedimentum, muco tenaci simile; quod vitro urinatorio probe agitato, instar nubi: ascendit, atque tum, ubi requievit, in forma rubicundi sabuli ad fundum decumbit; ex quo, mea quidem sententia, calculi ipsius derivo generationem. Cæterum mense Maio adhuc aliquoties calculos minores sine doloribus excrevi; nec ad hanc usque diem sueti paroxysmi accessum sustinui. Mictio hactenus, mox largior, & assumtorum quantitati sufficiens; mox parcior fuit: neque vero ullum prætermitto stimulum, quin ei obsecundans, mingendo me accingam.

Ex remediis, quæ ad infringendum calculi augmentum mihi commendabantur, erat quoque allium, per nycthemeron spiritui vini infusum, & in ipso, quo luna fit nova, articulo sumtum: quod etiam, non sine fructu, & cum insequente faciliori calculorum excretione, eo lubentius sumsi; quo magis Abelius loc. cit. illud commendat, & quod acidum coagulans & lapidificans impediat, testatur. Quum porro in urina observavi sedimentum mucosum, sabulum rubicundum dimittens; constitui tinctura ex aqua petroselini nonnunquam uti; quippe quæ mucum incidere, attenuare, & ad exitum disponere dicitur. Evolvi non minus varios medicorum libros; & ex quibusdam malum meum immedicabile fore percepi, ex aliis autem vidi, non omnem adhuc spem penitus evanuisse; atque simul intellexi, quod curationem cautam esse oporteat, neque intempestiva pellentia, aut resolventia adhibeantur. Vid. WEDELII *tr. de medicamentorum facultatibus cognoscendis & adplicandis pag.* 115. Credidi ergo, me operæ pretium facturum, si ea usurparem medicamina, quæ totum corpus, maximeque sanguineam massam à particulis tartareis, calculi nutricibus, repurgarent: cum autem hæc ad impedienda concrementa in renibus calculosa minus sufficientia arbitrarer, haud alienum putavi, nephriticas interdum conjungere medicinas; quas inter commendatum ex Zwingeri tr. quem vocat *den sichern und geschwinden Artzt*, pulverem, pridie novilunii pariter ac pleniluaii pondere unius drachmæ capiebam. Ille sic se habebat: Recipe semiais anisi, fœniculi, cymini, petroselini, lapidum cancrorum ana unciam unam, seminis nasturtii drachmas duas. M. F. pulvis. Nec omittenda duco emollientia, aperientia, ac lubricantia; ut iisdem viæ, per quas calculi pariter ac sabulum abirent, fierent magis lubricæ: ac denique egregium fore eorum usum, quæ calculum imminuunt, persuasus sum: ex quorum censu à medicis præscripta lego, radices ononidis, urticæ, semen urticæ rubræ, genistæ, baccas juniperi, grana cynosbati, lapidem spongiæ, nephriticum, sanguinem hircinum, leporinum, testas ovorum in cinerem redactas, corallia rubra adusta, lignum nephriticum, gemmas percæ, cremorem tartari cum diagrydio, calculum humanum in pulverem redactum, lapides cancrorum præparatos, sal calculi humani, volatile succini, volatile tartari, chrystallum calcinatam &c. Quum autem magna opus sit in adhibendis hisce remediis, & providentia, & prudentia: nihil sponte moliri audeo, sed tuum, vir illustris, consilium flagito.

Consultatio.

Quantum ex tuis litteris, Vir Reverende, percepi; omnino mihi videris insigni, ad calculosam in rene sinistro concretionem pollere dispositione; quæ in eo consistit, quod ren iste, tono ac robore suo naturali privatus, & valde opportunus sit, ad recipienda, quæ secretum lotium secum advehit, recrementa tartarea, diuturniori mora in calculum abeuntia. At remedia, quæ passim legisti, & quorum permagnus in scriptis Medicorum reperitur numerus, ita sunt comparata, ut majus fere damnum minentur, quam emolumentum: consultissimum potius est, ut à prudenti medico ea seligantur, quæ Tuæ constitutioni sint maxime accommodata; & ea subinde vivendi ordinetur ratio, quæ Tibi conveniat. Quamobrem ante omnia talem potum seligendum suadeo, qui levis, nec nimis exsiccans, ac spirituosus est, & promte cum urina redditur; quo nomine cerevisiæ triticeæ, præ crassis lupulatis in calculosis affectionibus semper obtinent palmam. Præterea ex cibis fugienda sunt cuacta acida, cascosa, flatulenta, & quæ alvi inducunt obstructionem. Contra vero inter remedia duo sunt, quæ ad præservationem commendo; quorum alterum constituit infusum theiforme, ex summitatum millefolii duobus manipulis, radicis liquiritiæ uncia, seminisque fœniculi drachmis tribus concinnatum, & singulo mane ad sex vel octo sorbillandum vascula. Alterum est pulvis, qui ex radicis pimpinellæ nigræ, iridis Florentinæ, liquiritiæ, lapidum cancrorum ana uncia una, & olei macis guttis octo componi, & pondere unius drachmæ bis quavis hebdomade vel mane, vel vesperi adsumi potest. Sub ipso autem paroxysmo, si calculorum excretio difficilior succedat, & dolores pariat; præstat olei amygdalarum dulcium quatuor vel quinque cochlearia, cum drachmis duabus succi citri ex jusculo sorbillare, nec non liquoris mei anodyni, qui dolores demulcet, vomitusque sedat, quadraginta guttas nonnunquam adhibere. Quibus addere licet clysteres oleosos domesticos; & si malum iis cedere recuset, balneis

neis aquæ dulcis umbilico tenus per tres horæ quadrantes insidere oportet. Et hæc sunt, quæ proponenda duxi; quæ Deus reddat salutaria.

CASUS LXXIV.

De affectione calculosa renum cum podagra.

Generosissimus vir triginta octo annorum, temperamenti cholerico sanguinei, ad animi affectus, præsertim iracundiam tacillimus, quam tamen supprimere, & artificiose simulare potest, primos juventutis annos tam in Academiis, quam in aula Principis cujusdam, luxu, diætæque erroribus, quos jam adultior strenue fugit, transegit. Neque vero juvenis ullis calamitatum generibus, præter gonorrhœam pressus fuit. Elapsis abhinc septem annis in febrem acutam, tum populariter grassantem, incidit; quæ post aliquot hebdomades feliciter profligata, relinquebat sudores copiosissimos, nullis cedentes remediis. Tandem, suasu amicorum, binas vini rubri mensuras potabat; eo effectu, ut sudores quidem protinus cessarent, horrendi vero dolores, in ipsam denique podagram desinentes pedes occuparent. Hæc podagrica affectio statis posthæc redire suevit temporibus; & non nisi per aliquot dies inhærens, insequuto pedum tumore semper evanuit. Sed post biennium accedebant dolores dorsi, ac lumborum, quos sabuli ac calculorum mictio sequebatur. Atque hi duo affectus semper conjuncti erant; podagricos enim cruciatus, excipiebant dolores ex calculo; qui licet atrociores essent, tamen brevi temporis spatio, excreto calculo ac sabulo, remittebant; & vix omni semestri recurrebant.

Verum enim vero, hoc novissimo anno exacerbari videntur symptomata: Namque decem circiter abhinc hebdomadibus invadebat pedes dolor podagricus; qui ab omni quidem tumore vacuus, sed eo majori præcordiorum anxietate, & pectoris dolore stipatus, per tempus diuturnum adfligebat; atque tum in nephriticum dolorem, cum vomitibus, intestinorum torminibus, ac alvi obstructione junctum terminabatur. Quæ adfectiones quamvis variis medicaminibus plurimam partem sint debellatæ; tamen dolores lumborum per ilia ad coxendicem excurrentes, adhuc urgent, & sabulum pariter, ac minores calculi quotidie excernuntur. Inter remedia, his malis opposita, est infusum vinosum laxans; & sal volatile oleosum Sylvii, quod æger sub epulis capit; neque minus à tinctura quadam antinephritica, quæ nihil est, nisi tinctura salis tartari, solamen percepisse affirmat. Epulæ ob adpetentiam exiguam sunt parciores; nec nisi boni succi comeduntur cibi: sed potui indulget liberalius, vitando vina & cuncta spirituosa. Absoluta digestione versus vesperam, corpus moderata equitatione exercere, & ab omnibus lucubrationibus abstinere solet. Alvus, quæ in paroxysmo clausa est, extra hunc rite fungitur suo officio: urina mingitur valde cruda, turbida, & aquosa, deponitque sedimentum album mucosum, cum sabulo albo, calculisque rubicundis permixtum: sed post levissimum corporis motum, rubicundior adparet, atque cruenta, & jam parcior reddi observatur. Quæ cum ita sint; tuum vir illustris, ad hæc mala abarcenda petit consilium æger generosus; & in eo determinari cupit, an liceat thermis, vel acidulis uti?

Consilium.

Recte pervenerunt ad manus meas litteræ, in quibus Viri generosissimi adversa valetudo, quæ in podagricis potissimum ac calculosis affectionibus consistit, ample satis ac copiose describitur. Quod si igitur cuncta morbi momenta, sedulo mecum reputem; facile intelligo, massam humorum à salibus scorbuticis tartareisque esse contaminatam; quorum subtiliora, ac volatiliora, ad articulorum ligamenta nervosa, tendinosaque procumbunt, & podagram constituunt; crassiora vero, fixiora, atque terrestria, in lotii forma excernenda, in renibus subsistunt, & concretiones calculosas efformant: quæ in ureteres nervosos impactæ, dolores, spasmos, vomitus, aliaque caussantur symptomata. Harum autem scorbuticarum sanguinis impuritatum primum fundamentum, procul omni dubio in hæreditaria dispositione situm esse videtur; cui deinceps crebri diætæ errores, in juventute commissi, ac forsan præmaturum, nimiumque veneris exercitium, longe majus addiderunt augmentum; quippe quibus caussis, tonus ventriculi ac intestinorum destructus, & hinc minus laudabilis generatus fuit chylus. Et sane præternaturalis ejusmodi solidarum pariter ac fluidarum partium dispositio, quo altiores agit radices; eo difficiliorem ac intricatiorem reddit curationem: quæ in nostro ægrotante, adbuc omnino locum habet.

Maxima vero curationis præservatoriæ vis, in recto vivendi genere latet: quo nomine omnes calidiores potus, cerevisias spissiores, ac valde saturatas, liberaliorem vini potationem cibos crudos, salitos, flatulentos, acidos, nimium casei usum, fortiorem corporis exercitationem, maxime quæ per equitationem fit, & animi commotiones, inprimis mœrorem, cane pejus ac angue vitare oportet. Contra in locum potus ordinarii, cerevisia triticea, leviori, quæ nullam fovet aciditatem, nec flatus gignit, sed promte vias permeat urinarias, uti; aut si hæc non in promtu fuerit, sequens decoctum potare expediet: Recipe radicis chinæ, scorzoneræ ana uncias quatuor, cichorei unciam, seminis fœniculi drachmas tres. Conc. cont. D. S. species, quarum una cum dimidia uncia ex binis aquæ mensuris, per horam decoquatur dimidiam.

Præterea operam præstabit egregiam, infusum theiforme mane ad sex vel septem vascula sorbillandum, quod sic parari potest: Recipe herbæ veronicæ manipulos duos, summitatum millesolii manipulum unum, radicis glycyrrhizæ unciam unam. Conc. Cont. D. Tum inter aquas minerales commendo acidulas Schwalbacenses, per quatuor hebdomades ad ipsam scatebram potandas, & tum subjungenda balnea, quæ vocant *das Schlangen-Bad*, valde suadeo. Quemadmodum porro omnia purganti, quæ tormina excitant, præsertim folia sennæ, probe sunt fugienda: ita è contrario leniora laxantia, maxime infusum mannatum, etiam sub acidularum potatione, nonnunquam sumere conveniet. Tale hoc esse potest: Recipe mannæ

mannæ electæ uncias duas, cremoris tartari, terræ foliatæ tartari ana drachmam semis; coque & solve leni calore in aquæ florum acaciæ unciis quinque; colaturæ adde olei de cedro Italici guttas quatuor. M. D. pro una dosi. Nec alienum erit, bis quotannis ex vena in pede tusa, sex vel septem cruoris detrahere uncias. Non minus egregio cum fructu, tam præservandi, quam curandi fine, adhiberi possunt liquor meus anodynus, & pulvis præcipitans, humorumque temperans acrimoniam: quibus, si defecerint, & spiritum nitri dulcem, & pulverem, ex lapidibus cancrorum, matre perlata ac nitro depurato confectum substituere licet. Contra podagricos dolores, externis emplastris ac unguentis uti, nihil est nisi oleum camino addere; melius est, solutis paululum tormentis, ad roborandas debilitatas partes, spiritu vini camphorato, balsamo meo vitæ nupto, pedes vesperi inungere. Quibus consiliis si aures dederit generosus æger; de felici curationis eventu neutiquam dubito.

CASUS LXXV.

De calculo renum inveterato, cum hernia scrotali.

Vir quidam, duos & quadraginta annos natus, temperamenti sanguineo-cholerici, decimo jam quarto ætatis anno turmenta à calculo renibus illata sensit, tumque primum lapidem ex rene sinistro excrevit. Ab eo tempore ad hanc usque diem ren sinister ab omni dolore mansit liber: atque calculi, quos posthæc reddidit, præsertim illi duo, ætatis vigesimo secundo anno excussi, ex dextro semper rene propullularunt; nec nisi levioribus ac brevioribus stipati fuerunt paroxysmis. Octo jam excurrerunt anni, cum inito matrimonio, pristino malo frequentius agitari cœperit: siquidem modo grandiores, modo minores abierunt calculi; verum etiam novissime elapsa æstate urina sæpius, cum multis arenulis candidioribus, rubellisque calculis referta, absque doloribus, fere profluxit. Præterea ante binos annos, autumnali pariter ac vernali tempestate, febrem toleravit tertianam; quæ usu corticis Peruviani semper debellata, ultimo vere siluit, & non nisi Augusto rediit mense. Sed post binas accessiones sponte conquievit; & suetum post se traxit calculosum paroxysmum. Neque vero pristinis par erat; verum atrocioribus symptomatibus stipatus per octo inhærebat hebdomades. Namque dolores in dextrum renem incumbebant assidui; frequentes vexabant vomitiones, & ingens omnium ciborum fastidium; urinæ mingebantur interdum cruentæ, cum nullo calculi proventu; vires sensim prosternebantur, & sanguis, qui ob metum febris symptomaticæ, aut inflammationis renum, ex vena detrahebatur, crusta inflammatoria obductus apparebat. Adhibitis convenientibus medicinis, tandem remittebant & vomitus, & ciborum fastidium; ægerque adpetitum, ac vires recuperabat adeo, ut absque molestia cunctis muneribus fungi, ambulare, curru vehi, decumbere jam posset. At vero urina adhuc est diluta, pallida, non nunquam subcruenta; dolor stabilis in regione dextri renis, lumborumque inhæresit, mox levior, mox gravior; nec per tres jam menses, more alias sueto, arenulæ abierunt: quæ symptomata metum utique faciunt, ne major lapis renem dextrum occupet, eique gravissimas minetur læsiones.

Præter hunc affectum, alius adhuc est, qui permultam ægrotanti figit crucem. Nimirum quam sibi juvenis contraxit, adhuc gestat herniam, enteroceles numine à medicis insignitam; qua portio omenti ac intestini cujusdam in scrotum delapsa videtur. Hæc vero ad trigesimum nonum usque ætatis annum, nullam prorsus creavit molestiam; & licet testiculus dexter sinistro semper major fuerit, atque durior, ægrum tamen neutiquam impedivit, quo minus equo vehi, ac fœcundis defungi potuerit coitibus. Sed à tribus annis, obtusum ac quasi tensivum dolorem in inguinis dextri regione persensit, & ipse tumor herniosus magis grandescere cœpit: quos effectus æger partim atrocioribus à calculo tormentis, partim catarrhalibus, quas sæpenumero toleravit, affectionibus imputavit. Et quamvis hi dolores in dextra inguinis regione sint levissimi; attamen cum assidui inhæserunt, & sinistrum quoque latus occupare minantur; veremur utique, ne ex hac hernia simpliciori tandem fiat incarcerata. Ea enim, dum valde inveteravit, nec manu perita reponi, nec ullis subligaculis coërceri potest.

Neque cæterum ignorari oportet, ægrum per plurimos annos circa utrumque æquinoctium venam præbere tundendam; victu uti perquam regulari; non nisi triticeam potare cerevisiam, & ad excandescentiam esse facillimum. Non minus congestiones varias, flatulentias hypochondriacas, & alvi segnitiem, absque ullis hæmorrhoidalis fluxus notis, crebro patitur; assiduumque pedum sentit frigus; qui simul intumescunt.

Quæ cum ita sint; judicium consiliumque tuum, Vir Illustris, flagitamus; & ad sequentes quæstiones benevolam expectamus responsionem:

1. Quæ remedia calculosæ renis dextri affectioni opponere liceat, ut præsens tuto eliminetur calculus, & imminens renum inflammatio, vel ulceratio arceatur?

2. Quæ in usum vocanda sint præsidia, si forsan calculus in ureteris intraverit canalem?

3. Anne sit impossibile, herniam reponere; numnam nulla sint auxilia, quibus debilitati cum toto nervorum systemate, processus peritonæi adeo roborari possent, ut nec major eorundem relaxatio, nec incrementum herniæ, nec intestinorum incarceratio debeant timeri?

4. Num naturæ ac constitutioni ægrotantis sit conveniens, præservatoriam curationem quotannis instituere, qua ventriculus, cuncta viscera, totumque nervorum genus confortetur, alvi excretio promoveatur, flatus discutiantur, circulus humorum æquabilis reddatur, & hinc recensita mala præcaveantur?

Consultatio.

Gravia sunt, quæ spectatissimum ægrotum immaniter tractant, vitia; quibus consulturus, simulque propositarum quæstionum priori: Quæ remedia calculosæ renis dextri affectioni opponere liceat, ut præsens tuto eliminetur calculus, & imminens renum inflammatio, vel ulceratio arceatur? satisfacturus: non omnino possum, quin satis arduam dextri renis labem, ejusdemque non modo nimiam relaxationem, verum etiam

etiam ipsam ulcerationem suspicer: unde partim urinæ subcruentæ, & ab extravasato sanguine tinctæ, partim sabuli, calculique mixtio suam petunt originem. Jam igitur ea esto maxima curationis intentio, ut mali tam inveterati ulterius incrementum præpediamus, majorem inflammationis, ulcerisque progressum inhibeamus, atque metuendam lentam ac hecticam febrem præservemus. Quibus scopis assequendis, consultissimum judico, ut more hactenus sueto, ter quotannis vena in pede secetur, sanguinisque sex vel octo detrahantur unciæ; cui operationi Februarius, Junius ac October menses sunt opportunissimi. Deinceps egregie conveniet potatio acidularum Selteranarum, lacti asinino nuptarum: quæ, sorbillata quotidie mensura una cum dimidia, & interposito singulo octiduo laxante quodam, per sex continuandæ sunt hebdomades. Laxans etiam sub initium potationis assumi debet, & hoc fine vel quindecim pilularum mearum balsamicarum, vel infusum mannatum erit proficuum, quod sic se habet: Recipe mannæ electæ unciam cum dimidia, rhabarbari electi drachmas tres, cremoris tartari ana drachmam, coque & solve leni calore in aquæ petrosellni unciis quinque, colaturæ adde liquoris anodyni guttas XX. olei de Cedro guttas tres. D. pro una dosi. In hisce sane renum vitiis acidulis Selteranis, cum lacte asinino mixtis, nihil deprehendi salubrius; quippe quæ sanguinem à sordibus purificant, nerimoniam temperant, & ipsi opitulantur ulcerationi: lacti vero asinino etiam vaccinum substitui potest. Ad roborandas porro debilitatas partes, haud ludetur opera, si æger scrupulos duos pulveris mei præcipitantis, alternis vesperis ex aqua pura fontana sumserit; cui etiam scopo utique satisfaciet liquor meus anodynus, alternis pariter diebus ad viginti guttas, ex aqua frigida capiendus. Hoc enim remedii genus non modo in ipsis paroxysmis, horrendos mitigat dolores; verum etiam præservandi fine ad roborandas debiles partes, magnam possidet efficaciam. Neque minus congruum erit, singulo mane infusum theiforme sorbere, cujus sequens sit formula: Recipe herbæ veronicæ, summitatum millefolii ana manipulos duos, radicis liquiritiæ unciam dimidiam, seminis fœnieuli drachmas duas. C. C. D. Et cum denique ad hypochondriacas passiones inclinet æger; non sine fructu singulari adhibebit Elixir nostrum viscerale, tanquam præstantissimum stomachicum, minus spirituosum, quod ter quavis hebdomade vel sub epulis, vel hora quarta pomeridiana ad sexaginta guttas sumi potest.

Hisce simul quarta quæstione soluta, ad alteram: Quæ in usum sint vocanda, si forsan calculus intraverit ureteres? respondendum duco: quod tum nihil sit accommodatius, quam alvo per clysteres domesticos, largiter oleosos soluta, aliquot cochlearia olei amygdalarum dulcium, cum viginti liquoris anodyni guttis ex jusculo tepidiori devorare; & loco dolenti vesicam decocto, ex floribus malvæ, sambuci, chamæmeli vulgaris, semine cymini & lacte parato plenam adplicare: quibus spasmi, doloresque sopiuntur, & partes paullisper relaxantur, ut commode transire possit calculus.

Et quod denique tertiam quæstionem attinet: Anne prostent remedia, quibus relaxati processus peritonæi ita queant corroborari, ut præcaveatur herniæ incrementum, & incarceratio intestinorum? duo sunt, quæ hoc fine usurpanda suadeo medicamina. Interne nimirum quatuordecim pilularum balsamicarum vel mane vel vesperi nonnunquam devorentur; ut earum ope sordes pariter ac flatus, herniæ incrementum procurantes, eliminentur. Extrinsecus vero ad inguinalem regionem emplastrum de meliloto, cujus uncia cum binis camphoræ scrupulis sit permixta, imponere; & locum affectum ab omni frigore probe munire expediet.

CASUS LXXVI.

De affectu nephritico simplici.

Plurimum Reverendus vir, temperamenti cholerico-sanguinei, à teneris studiorum amantissimus, post vitam per septennium in Academiis sub satis integra valetudine absolutam, sex annos munere scholastico, tædii pathematumque pleno transegit. Neque tamen minus rectissime valuit, nisi quod tandem pectoris adfectionibus premeretur; quæ vero, postquam munus, in quo crebra equitatione corpus movere potuit, subierat, penitus cessarunt; & ille, huic officio per decennium præfectus, præter catarrhalem, & interjecto biennio tertianam febres, nullis succubuit morbis. Tum alio ecclesiastico ornatus munere, vitam ingressus est magis sedentariam; in qua non nisi autumno, atque vere, ad visitandas ecclesias, brevibus fungebatur itineribus; nec in hoc vitæ genere, quinquaginta jam annos natus, habebat, de quo conquereretur. Hæmorrhoides nunquam ipsi fluxerunt; sed nonnunquam tumor fabam magnus, ani regionem occupavit, semperque sponte evanuit. Præterea à quatuordecim jam annis venam singulo anno in brachio tundendam curare suevit; quæ suasu medici semel in pede secata, & circa autumnale elapsi anni æquinoctium ob gravia negotia plane non incisa est. Cæterum diætam observat strictissimam; spiritum vini fugit, nec vinum, nisi inter convivia parcissime bibit; cerevisiæ vero levioris unam cum dimidia sub epulis potare solet mensuram. Natus quoque est parentibus sanissimis, præter quod mater ante triginta annos ex calculo laboraverit; quæ abhinc ad hoc usque tempus bene habet. Neque ipse calculosam unquam perpessus est affectionem, nisi quod interdum sabulum rubicundum matulæ adhæserit, quod medici pro saburra scorbutica habuerunt.

Verum enim vero, elapso circiter anno, sumtisque forsan in prandio tribus vini Franconici haustibus, repente veluti stranguria prehendebatur; dolores in sinistro lumborum latere gravativi ac tensivi per dorsi spinam, juxta ureterum tractum ascendebant, & ipsum lecto affigebant; sed adplicatis sacculis calidioribus, sumtisque pulveris antispasmodici binis portionibus, intra tres horas remittebant. Postridie eodem tempore revertebantur eædem passiones, nec obsecundabant dictis pulveribus: mictionis potius assiduum urgebat desiderium, urina vero guttatim exprimebatur, & graves dolores, iique tensivi atque pressorii sinistro reni incumbebant: ipsum lotium copiosum demittebat sedimentum, ac tandem sabulum, cum nullo calculo. Tandem hora matutina tertia remittebant hæc symptomata, impositoque lumbis sacculo discutiente, qui flores chamæmeli habebat, oleoque nervino illis inuncto prorsus evanescebant. Vix elapso octiduo recrudescebant, & per octo horas, ut ut leviora inhærebant, atque molesto ad alvum deponendam nisu, atque fæcum primo, tumque pituitæ albæ

albæ excretione stipata erant. Talis paroxysmus posthæc bis singulo mense rediit, & nec horrores, nec vomitus, sed largos sudores semper habuit comites: neque etiam extra paroxysmum à perpetua circa internum urethræ orificium pressione æger immunis erat.

Consulti Medici ordinabant infusum antinephriticum, pilulas polychrestas, tincturam tartari, varios pulveres, pediluvia, quin & liquorem anodynum mineralem; quibus quidem muneri suo fungendo reddebatur idoneus, attamen molestam illam pressionem per intervalla patiebatur: quæ nec tusa in pede vena, sed pauco detracto sanguine, mitigabatur; nec per institutam sequenti æstate peregrinationem depelli poterat, licet sub hac melius haberet, & majori ciborum frueretur adpetitu. Missio sanguinis, quæ novissimo æquinoctio autumnali instituebatur, mitigare videbatur gravativam illam in orificio vesicæ molestiam, cui pungens per vices jungebatur dolor; sed illa mox revertebatur, & præcipuum est incommodum, de quo jam conqueritur æger.

Inprimis versus epulas invadit; sed, quamdiu his utitur, penitus silet: sumtum infusum quoddam calidum, aut potam ordinariam cerevisiam, vehementes excipiunt ad mingendum stimuli, cum ardore in urethra, & sæpenumero tensivis lumborum doloribus juncti: tumque redditur urina tenuis absque sedimento. Sed quam jejunus mingit, citrino colore imbuta, & diluta est; ac post aliquam moram, farinaceum ad matulæ fundum deponit sedimentum, quod agitato vitro, nubis instar ascendit, tumque arenulas intermixtas ostendit. Quum itaque malum adhuc recens, tamen pertinax videatur: opportunum utique judicat æger, ut ipsi obviam eatur, & ob illam caussam Tuo, vir illustris, uti cupit consilio.

Consilium.

Morbos, quo Vir plurimum Reverendus divexatur, adhuc est nephriticus simplex; qui nisi tempestivis præsidiis oppugnetur, metum omnino facit, ne in calculosum transeat. Hujus autem origo non modo hæreditariæ, & à matre acceptæ dispositioni; verum etiam ipsi ægrotantis ætati, quæ virilis est, ac denique intermissæ sectioni venæ debetur. Caussa mali hæret in uretere sinistro, ubi in vesicam ingreditur, non à calculo, sed mucagine spissa, sabulo permixta obducto: unde lotii descensus in vesicam impeditur, & violenti spasmi, doloresque in uretere, vesica, urethra, ac vicino recto intestino ardentes, suos mutuantur natales. Præterea spasmorum istorum atrocia, libero humorum per venas hæmorrhoidales itineri, obex ponitur; ideoque partim tuberculorum anum obsidentium, partim tenesmi, atque excretionis materiæ pituitosæ pellucidæ ratio luculenter patet. Præcipuus autem fomes, ex quo saburra pituitosa ac arenosa, ureteribus impacta, propullulat, non nisi in rene latet sinistro; in quo, malo diutius perseverante, ob tonum nimis laxum ac debilitatum, calculosa concrementa facillima poterunt generari.

Quo igitur convenientes ferantur suppetiæ; necessarium ante omnia duco, ut vena in pede circa quodvis æquinoctium, quin etiam æstivum solstitium, regulariter incidatur. Deinceps adventante vere, curationem cum acidulis Selteranis oportet instituere; quæ etiam præsenti tempore, si tres earum partes cum una vini Mosellani fuerint permixtæ, vicem potus ordinarii commode explebunt. Tum excellentem operam pollicetur liquor meus anodynus; cujus quadraginta guttæ, cum pulveris præcipitantis drachma dimidia maritatæ ex haustu aquæ frigidæ, tam in ipso paroxysmo, quam extra illum alternis vesperis assumi possunt. Non minus singulo mane, sex circiter vascula infusi theiformis sorbillare convenit, quod sic se habet: Recipe herbæ veronicæ, summitatum millefolii ana manipulos duos, seminis fœniculi drachmas duas. C. C. D. Præsertim vero alvi lubricitati semper studendum est; cui scopo vel clysteres, vel manna, pondere unciæ unius cum cremoris tartari drachma assumta, optime facient satis. Neque minorem utilitatem spondent moderatæ corporis exercitationes; sub quibus pariter ac omni reliquo tempore, pedes & dorsum in æquali conservari debent calore. Extrinsecus denique, si dolorum nimia fuerit pertinacia, convenientissime loco affecto adplicabitur vesica, lacte calido, cum floribus sambuci ac chamæmeli decocto repleta.

Relatio ulterior.

Recte & ex præscripto usus est æger commendatis præsidiis, sed Selteranas aquas, cum illarum haud fieret particeps, potare non potuit. Accidit autem, ut dum corpus aliquando sub itinere vehementer concuteretur, hæmorrhoides erumperent, & per octo dies moderatæ fluerent: unde quidem magnum cunctorum symptomatum levamen est insequutum; at pressio circa vesicam, urinæ ardor, atque sabuli mictio adhuc inhærent. Quare ulterius petit auxilium.

Commendavi itaque, ut usui præscriptorum medicaminum diutius insisteret, & corporis exercitio sedulo studeret; quoniam affectus ejusmodi, temporis diuturnitate potissimum expugnantur. Præterea vero, cum accesserunt hæmorrhoides; pilularum balsamicarum quatuordecim nonnunquam capiendas suasi.

CASUS LXXVII.

De dolore nephritico cum numerosa calculorum excretione.

Vir quidam illustris, annorum quadraginta sex, temperamenti sanguinei, robustæ constitutionis, parentibus sanissimis natus, & à teneris rectissime valens, venatoriæ rei semper fuit amantissimus, atque rusticulas venando persequuturus, in locis humidis ac paludosis ad ventrem usque obambulare solitus, insignem non raro toleravit refrigerationem. Hinc ad hanc usque diem tanto frigore algent pedes, ut nec calidissimis foveri queant linteis. Præterea per decem jam annos, singulo fere mense, cruorem per sedales venas excernere suevit copiosissimum; neque minus semel quotannis, nonnunquam bis venam tundendam præbuit; & per totum illud tempus à cunctis intestinorum torminibus, aut spasmodicis vel hypochondriacis symptomatibus vixit immunis.

Verum tertius jam agitur annus, ex quo acerbissimi, atque more infixi aculei pungentes dolores in renem sinistrum incumbebant, tanta acerbitate, ut æger nec stare, nec ambulare posset. Interdum excurrebant hæc tormenta ad imum ventrem; vomitibus, ac summo ciborum fastidio stipata: & binis abhinc annis calculorum triginta duo uno

uno impetu sub atrocissimis doloribus excernebantur; cunctorumque symptomatum levamen post se trahebant. Neque vero ab illo tempore conquiescebant tormenta à calculo illata, sed per intervalla cum vomitione, atrocique ad alvum, urinamque reddendam stimulo, tanta sæpius affligebant ferocitate, ut morti videretur vicinus; donec tandem lapides cum multa pituita excussi, solamen inferrent. Interim singulis binis mensibus fluebant hæmorrhoides; & post fortiorem equitationem, cruenta sæpenumero mingebatur urina.

Victu cæterum satis ordinato utitur, nisi quod acidis interdum delectetur cibis; vinique vel Rhenani, vel Mosellani unicam quotidie potet mensuram. Tandem Carolinas thermas sub recto regimine per viginti duos bibit dies; subque hac potatione decem, viginti, quin triginta quotidie excrevit calculos. Urina profluxit crassa, ac uberrimo muco plena, qui siccatus, & candentibus injectus prunis, volatilem ac fœtidissimum sparsit odorem. Calculi fuerunt albicantes, vel potius horum contractæ partes; &, quod reliquum est, ab usu dictarum thermarum bene habuit.

Ex his luculenter adparet, atrocium passionum, quibus vir illustris male habetur, caussam, concremento calculoso, renem sinistrum obsidenti, & inde per meatus urinarios ad vesicam devoluto in acceptis esse ferendam. Quum igitur thermæ Carolinæ non sine insigni fructu adhibitæ fuerint: scire desideravit æger, num ipsi balnea Teplicensia sint profutura; atque quibus remediis graviora symptomata subinde possint præcaveri?

Quod ergo attinet horum balneorum usum; ego quidem illum minime dissuadere possum. Namque hæ thermæ ob leviores, ac subtiliores, quas fovent, aquas, potenter penetrant cutis poros, tumque fibras tensas emolliunt, motum sanguinis ad partes exteriores, totumque corpus egregie promovent, hinc circulum humorum per interiora reddunt æquabilem, omnesque spasmos, ac dolores, vi blandi caloris pariter, ac humiditatis demulcent. Sed probe cavendum, ne justo sint calidiores hæ aquæ; quare feliciori successu ex scatebra intra conclave deportantur; ibidemque illis tepidioribus, & affusione calidioris in æquali tepore conservandis, singulo mane, umbilico tenus per integram horam insideatur. Tum lectus petatur, & haustis in eo aliquot infusi theiformis vasculis, lenis expectetur sudor. Hæc, si contulerint, per sex continuari possunt dies; quod si vero sanguinem nimis commoverint, & urina plane cruenta adparuerit; abstinendum ab illis, & potius pediluviis, quibus singula vespera pedes ad genua usque immittantur, utendum suadeo; quæ etiam, si mane in balnea descenditur, vesperi adhibere licet. Quæcunque horum præsidiorum in usum vocentur; præstat, ut eo melius orgasmi sanguinis sopiantur, vesperi, vel portionem pulveris mei præcipitantis, vel quinquaginta liquoris anodyni guttas adsumere; atque ne segnis sit alvus, sub epulis pruna cocta, vel passulas comedere; hisque minus sufficientibus, unciam mannæ, cremoris tartari drachmæ uni uuptam mane ex jusculo quodam devorare.

Absoluta hac curatione, redux factus vir illustris, ut singulo mane, pariter ac hora pomeridiana quarta per quatuor successive hebdomades, quatuor vascula sequentis infusi theiformis sorbeat, etiam atque etiam hortor; Recipe radicis altheæ, eryngii ana unciam unam, herbæ veronicæ, hederæ terrestris, scabiosæ, urticæ mortuæ, fragariæ, consolidæ saracenicæ ana manipulum unum, summitatum millefolii, florum malvæ, hyperici, chamomillæ vulgaris ana manipulum semis, seminis fœniculi, anisi stellati, nitri purificati, ana drachmas duas, Conc. Cont. D. S. species; quarum uncia dimidia cum mensura aquæ puræ dimidia coquatur. Excellentissima enim est, quam hoc decoctum in purificandis renibus, eorumque ulcere consolidando præstat, virtus.

Quod autem jam attinet præservatricem medelam: notari primum meretur, quod recta sit ineunda victus ratio. Quo nomine cuncta acida, tam edulia, præsertim acetum, quam potulenta veluti sunt Rhenana vel Mosellana vina omni studio evitare oportet; quorum in locum ad roborandum stomachum, haustus vini generosi dulcioris sub epulis concedi potest. Cavere porro convenit ab omnibus cibis flatulentis, lacticiniis, caseo, fortiori corporis motu, maxime per equitationem, & omni refrigeratione.

Deinceps consultissimum erit, ter quotannis, nimirum Februario, Maio, atque Septembri mensibus venæ sectionem in pede celebrare; atque pediluviis, quæ ex aqua fluviatili, floribus chamæmeli, cineribusque clavellatis parantur, crebro uti. Potus ordinarii loco commode inserviet hoc decoctum: Recipe radicis scorzoneræ, graminis, fœniculi, asparagi ana uncias duas, corticis ligni sassafras, seminis fœniculi, nitri depurati ana drachmas duas. Inc. cont. D. S. species, quarum uncia una cum dimidia, ex mensura una & semis aquæ puræ, addita passularum minorum uncia semis, per horam dimidiam decoquatur.

Ut porro saburra acida, tanquam pabulum concretionis calculosæ, temperetur, mucus resolvatur, ac per urinam evacuetur; bis quavis hebdomade, vel mane, vel vesperi drachmam dimidiam sequentis pulveris capiendam suadeo: Recipe lapidum cancrorum unciam semis, lapidis lyncis, cochlearum ustarum, seminis lycopodii, arcani duplicati, nitri depurati, ana drachmam unam, olei macis guttas sex, M. F. pulvis. Alvus si fuerit clausa, tum intra, quam extra paroxysmum; evitatis omnibus purgantibus, beneficio clysterum, ex decocto avenaceo, floribus chamæmeli, oleo amygdalarum dulcium, butyro, atque sale communi confectorum solvenda; vel manna interne cum oleo amygdalarum dulcium sumta molienda est.

Et denique in ipsis paroxysmis, si magna urget dolorum vehementia; præstantissimam opem ferent, vel liquor anodynus mineralis; vel ipsum oleum amygdalarum dulcium, succo citri nuptum, & ex jusculo capiendum; vel etiam balnea, ex iisdem, quæ pediluvia constituunt, speciebus parata. Quibus, si futuro vere, thermarum Carolinarum potatio adjungatur; de felicissimo curationis eventu nullus dubito.

CASUS LXXVIII.

De mictu cruento.

Puella duodecim annorum, temperamenti sanguinei, corporis tenerioris, infantilibus nondum perfuncta morbis, patre ex incoërcibili hæmoptysi mortuo, matre vero, quæ sanguinis, succorumque plenissima est, nata, à teneris ferme ad hoc usque tempus, sanguinem cum urina reddere sue-

fuevit, hisque simul cruciatur symptomatibus. Color faciei primum expallescit, ipsa toto corpore languet, adpetitus ciborum perit, præsertim carnes abhorret, nausea fit, mentis incidit deliquium; tum mejitur urina crassa, instar cerevisiæ, & ubi per quietem subsedit, sedimentum nigricans cernitur. Sæpius atrocia junguntur turmenta; tumque antecedit horror, sequitur æstus ac sitis, atque succedunt dolores in regionem sinistri, novissime etiam dextri renis, incumbentes, & abhinc ad ossa pubis, fundumque vesicæ excurrentes. Præterea eius affecti lateris obtorpescit; tandemque vomendi superveniunt conatus, ac ipsæ vomitiones, dolorum levamen inferentes. Quandu igitur tormenta, infusis clysteribus, datisque convenientibus medicinis, post aliquot dies conquieverunt; mictio adhuc per quosdam dies fertur cruenta, absque sabuli mota; tum redeunt vires, lotium fit tenue ac naturale, ægra recuperat adpetitum, somnumque ac tectissime valet, donec post intervalla quatuor, vel sex hebdomadum, absque ullis caussis datis, revertatur idem paroxysmus.

Oppugnatum hactenus fuit hoc malum variis medicaminibus; datum nimirum extra paroxysmos est infusum theiforme ex herba consolidæ saracenicæ, pyrolæ, radice altheæ, ac symphyti concinnatum; detractæque ex vena in pede pronuper tusa, binæ circiter cruoris admodum spissi unciæ, eo effectu, ut à paroxysmis longius fuerit otium. Potavit porro ægra acidulas Uberlingenses, prope Ulmam sitas, per tres hebdomades, iisque in balneo usa est. Sub hac curatione siluerunt quidem cuncta symptomata; at ea absoluta, omnino redierunt, & præter consuetudinem, prævio calore præternaturali, efflorescentia macularum nigrarum, instar morsus pulicum stipata fuerunt; quæ tamen quinto morbi die cum æstu sponte evanuerunt, atque alvi solutionem rel'querunt. Abhinc continua ferme fuit sanguinis mictiu; nec ullis paruit medicinis, quas inter trochiscos de Carabe cum bolo armena mixtos assumsit: attamen juncti dolores, adhibito remedio, quod ex pulveribus radicis altheæ, farina hordei, bolo armena, speciebus diatragacanthæ frigidis, semine portulacæ, radice liquiritiæ & saccharo penidio paratum, inque lacte calido datum fuit, protinus temiserunt. Nec irritus olim fuit effectus pulverum præcipitantium cinnabarinurum, nitrosorum, liquoris anodyni mineralis, essentiæ millefolii ac cascarillæ nupti, ac tincturæ antimonii acris &c. nihilo tamen minus adhuc inhæret morbus; cujus medelam flagitamus.

Consultatio.

Rarissima sane, notatuque dignissima est mictio illa cruenta, cujus caussa consultus sum, cujusque tam diuturnæ, & cum primis tere incunabulis invadentis, mihi per annus quinquaginta facienti medicinam, nullum fane occurrit exemplum. Namque cum hic morbus, senili potissimum ætati sit proprius; admiratione dignum est, quod jam in tenera se exseruerit infantia. Et nisi forte corruptio ulcerosa renes occupaverit, spem foveo certissimam, fore ut accedente menstrua excretione hæc molesta cesset adfectio. Ut autem interea, quantum fieri potest, malo feramus suppetias; consultum judico, ab omni vino ac cerevisia abstinere, & pro potu uti decocto sequenti: Recipe ligni santalini flavi, rubri lentisci ana unciam unam, radicis scorzoneræ, chinæ, rasuræ cornu cervi ana uncias tres, florum papaveris rhœados pugillos quatuor, corticis ligni sassafras unciam dimidiam. C. C. D. S. species, quarum uncia una cum dimidia ex binis aquæ mensuris, per tres horæ quadrantes, additis passulis minoribus, decoquatur. Quod si haud arriserit; illud alternari potest cum sero lactis dulci, sequenti ratione parando: Lactis caprini recentis binæ mensuræ, succo citri, quantum cochleat capit, permixti, leniter coquantur, tum, ut caseola separetur substantia, percolentur, & denique cum drachmis duabus oculorum cancrorum, & dimidia mellis unciamaritentur, proque usu asserventur.

Præterea nun ludetur opera, si bis quavis hebdomade alvus blande purgetur, cui scopo sequens inservit pulvis: Recipe rhabarbari scrupulum unum, cremuris tartari grana duodecim, nitri grana tria. M. F. pulvis. Nec incongruum erit, alternis vesperis sequentem pulverem assumere: Recipe radicis glycyrrhizæ, ossium sepiæ ana drachmas duas, succini præparati, seminis lycopodii ana drachmam unam. M. F. pulvis, cujus scrupulus pro dosi capiatur. Extrinsecus ad lumborum regionem, ubi renes siti sunt, adplicare juvat hoc emplastrum: Recipe emplastri spermatis tanarum unciam unam, sacchari saturni drachmam unam, camphoræ grana duodecim. M. Cæterum tectam vivendi rationem observare oportet, & præsertim à cibis acidis, salitis, pomis, omnibus diureticis, utut levissimis, & corporis refrigeratione sedulo cavere.

CASUS LXXIX.

De mictu cruento perquam raro.

Vir quidam sexagenarius, anno millesimo septingentesimo decimo septimo, nocte, quæ Calendas Januarii antecedebat, vehementibus coli doloribus, quibus jam antea sæpius laboraverat, ex improviso corripiebatur, cum mingendi difficultate stipatis. Colica post paucos remittebat dies; at mictus desiderium inhærebat perpetuum, & absque manifesta caussa exacerbabatur. Accedebat tandem cruenta mictio, & sæpius per octo, quin quatuordecim durabat dies; tum reddebatur denuo dilutum ac tenue lotium, sed cum perpetuis doloribus. Hæc scena per septem anni quadrantes ludebatur; in cassum adhibitis varii generis medicaminibus, ipsisque Egranis acidulis. Anno 1718. mense Septembri, prævia in pede venæ sectione, quædam hirudines ano admovebantur, atque laxantia cum mundificantibus juncta propinabantur: quibus factum est, ut sinceri sanguinis effluxus cessaret, sed urina restigerata copiosum, idque rubicundum sedimentum deponeret, & denique moleculas congrumati sanguinis secum veheret. Harum molecularum ultra viginti, quarum nonnullæ digiti minimi longitudinem adæquantes, peculiari membrana investitæ erant, quædam carneam prorsus induerant naturam, mense Novembri intra paucos dies excernebantur; atque tum quiescebant quidem cuncta symptomata, sed mictus doloriticus pertinaciter inhærebat. Tandem superveniebat colica nephritica, omnibus, quæ solita sunt symptomatibus constipata; qua remittente, bini calculi instar seminis mihi excutiebantur: quales etiam post quatuordecim abhinc dies, prægressa eadem colica, in matula cernebantur.

Ab

Ab eo tempore urina eſt limpida, tenuis, abſque omni ſedimento; attamen frequentiſſimus urget ad eam reddendam ſtimulus; ipſum lotium ægre mittitur, ſed nunquam prorſus retinetur; anum cruciat perpetuus ardor, atque teneſmus; nec minus glandi dolor pungens, ardenſque incumbit, & exinde ſæpenumero ad perinæum uſque excurrit, cum rigida penis tenſione: alvus raro reſpondet; venter ſcatet flatibus, crebri ſunt ructus, ac vitiata ciborum cupiditas. Motus ſuccuſſatorius corporis, & præſertim circa lunæ mutationes, quælibet vel leviſſima malum exaſperat motitatio; ſomnus ob continuum mingendi deſiderium interrumpitur; vires ſibi conſtant, ſed omnium rerum ſummum eſt tædium. Dorſum, oſque ſacrum tormentis caret; at in pubis regione extrinſecus creber ſentitur pruritus; interne gravativus percipitur dolor, in dextro potiſſimum latere conſpicuus, & à tuſſi vel ſternutatione exaſperatur. Glandi ſæpius inhæret ſenſus, ac ſi lotium ſponte exſtillaret; quod tamen non ſit; licet interdum præter voluntatem effluat.

Tandem aliquot abhinc diebus redibat cruentus mictus; quo prima die copioſus per intervalla mingebatur cruor; altera fluebat parcior, lotiumque referebat ſpiſſum, atrumque ſedimentum; tertia octo cruoris ſinceri ac coagulati ſerebantur unciæ; quarta reddebatur parum coagulati ſanguinis. Hiſce diebus, præter frequentem mingendi conatum, ac preſſorium circa pubis regionem dolorem, non habebat æger, da quo conquereretur: verum poſthæc cum clara tenuiſque cerneretur urina, atrociſſimi redierunt cruciatus.

Conſilium Medicum.

Ex præmiſſa morbi hiſtoria, aliiſque mecum communicatis momentis probe intellexi, virum quendam, ſumme plethoricum, ex denegata ſanguinis per vias hæmorrhoidales evacuatione, colica olim ſpaſmodica laboraſſe; & poſtea huc uſque gravi dyſuria, cruentaque mictione vehementer diſcruciari. Peculiaris vero mictui ſanguineo hic debetur animadverſio; quippe quæ neutiquam ex renum vitio, venarumque emulgentium ruptura, tanquam frequentiſſima hujus affectionis cauſſa dependet; ſed potius ex ramo venæ hæmorrhoidalis externæ hypogaſtricæ, qui ſuffragante Anatomicorum, inque primis BAUHINI *Lib. I. Cap. XX.* teſtimonio, in nobilioris ſexus perſonis multos ad veſicæ cervicem ſpargit ſurculos, diſrupto, cruoremque in veſicæ cavum effundente ſuos mutuatur natales. Hæc mictionis cruentæ ſpecies, licet non adeo frequens exiſtat: attamen illius quædam in libris medicorum fit mentio. Sic enim HOECHSTEDTERUS *Obſ. Dec. I. Schol. Caſu II. Fundit ſæpius*, inquit, *hæmorrhois externa ſanguinem in veſicam, ut abſque vitio renum mingatur, quod in nobili quodam licuit videre.* Conf. etiam MISC. NAT. CUR. *Dec. I. anno VIII. Obſ. XXIII.* Hujus vero affectionis hæ potiſſimum ſunt notæ: Renum, lumborumque regio dolorum gaudet vacuitate; at perpetua mingendi vexat cupiditas; anum torquet continuus ardor, atque teneſmus; glandem obſidet dolor pungens, ardens, lancinans, & ad perinæi regionem, cum rigida penis tenſione propagatur; atque vi conſenſus alvus pertinaciter ſtringitur, flatuſque ventrem diſtendunt. Quæ cum in noſtro caſu præſto ſint ſymptomata; dolorque gravativus dextrum præcipue inguinis latus, cum moleſto pruritu exerceat; nullum ſupereſt dubium, quin ſedes mali in pelvi, partibuſque ibidem ſitis, veſica nimirum ac inteſtino recto hæreat.

Quando enim cunque cumulati, accedente vita ſedentaria, humores, circa dictas regiones ſtagnant; diſrumpuntur vaſa in cervice veſicæ ſita, magnamque ſinceri ſanguinis plorant quantitatem. Quod ſi vero cruor paucis duntaxat guttulis per vaſorum orificia exſtillaverit; coagulatur ſucceſſive & cum tenaci, qui veſica continetur, muco commixtus, conſtituit moleculas illas ſanguinis congrumati, membrana quadam inveſtitas. Huc quadrant verba, quæ in M. N. C. cit. loc. exſtant, & ſic ſe habent: *Tandem cum maximo cruciatu, & ardore vehementi in ima pube & circa virgam, varios, magnos, ac oblongos ſanguinis grumos, inſtar hepatis lucii piſcis mingendo ejaculabantur; hinc omnes dolores in momento quaſi evaneſcebant, & urina poſtea tota pellucida &c.*

Verum enim vero hos affectus, maxime ſi ſenibus eveniant, & altiores egerint radices, curatu difficillimos eſſe, ipſe jam confirmat HIPPOCRATES, dum *Sect. VI. aph. 6.* ſcribit: *Quæ circa veſicam conſiſtunt affectiones, operoſe ſanantur in ſenibus.* Neque tamen deſperandum eſt, &, quantum poſſibile, malo obviam eundum, ne in ulcerationem, ac lethiferam ſphacelationem tandem tranſeat. Quo ſine operæ erit pretium, ter quotannis venam in brachio pertundere; & alvi lubricitatem, vitalis ſedulo purgantibus, & aloëticis, ope paſſularum rhabarbarinarum conſervare perpetuam. Pro potu ordinario utendum eſt decocto ex radice chinæ, ſarſaparillæ, ſantalo rubro, & citrino ac glycyrrhiza confecto; abſtrahendum ab omni cerevilæ vinique potatione, niſi quod hauſtus generoſi Burgundiaci inter epulas concedatur. Neque vero conveniunt acidulæ, nec thermæ, nec balnea; ſed extrinſecus roborandi pariter ac diſcutiendi fine, ad perinæi regionem aqua arquebuſada intra lintea duplicata noctu præſertim adplicare juvabit.

CASUS LXXX.

De mictione cruenta, & urinæ incontinentia ex tumore pedum præpoſtere tractato.

Vir annorum ſexaginta ſex, ante ſex circiter annos, totus calens ſudoreque perfuſus, libero ſe tradidit aëri; & inde tantum incidit frigus, ac ſi gelidiſſimæ immerſus eſſet aquæ. Mox periit ciborum adpetitus; atque tumor quidam pedes occupavit, brevique tempore uſque ad præcordia aſcendit. Accitus medicus hydropicum ſubeſſe ratus tumorem, flavum dedit pulverem; ex quo venter impetuoſe ſolvebatur, ac intumeſcentia prorſus evaneſcebat. Tribus abhinc annis, denuo grandeſcebat abdomen cum pedibus; & priori pulvere, junctis hydragogis, ac diureticis oppugnabatur. At vero ſuccedebat repente urinæ incontinentia, & elapſo anno ſuperveniebat mictio cruenta; de die non modo adfligens, verum etiam noctem reddens inquietam. Hæc lentis progreſſibus adeo invaleſcebat, ut ante ſex hebdomades grumi cruenti excernerentur; qui ſiccati, pruniſque candentibus inſperſi odorem ſpargebant, accenſis plumis, vel crinibus ſimilem. Alvus plerumque clauſa eſt; & licet ſæpius per totam diem nihil bibatur,

tamen mingendi molestat cupiditas. Praeterea coelo existente calidiori paullo, aut conclavi fervidiori, insignis oris siccitas, ac perpetua urget sitis; cui nocturno potissimum tempore, praeternaturalis manuum pedumque jungitur calor. Sudor autem aegerrime, nec fortissimis diaphoreticis elicitur; adpetitus vergit ad acida; & denique notari meretur, per integrum semestre anum obsedisse coecas haemorrhoides, ibidemque haerere tubercula, ingenti pruritu ac ardore molestissima.

Consilium Medicum.

Gravissima est affectio, quae Virum Reverendum habet solicitum; & in primis initiis perversa ac improvida medendi ratione plane corrupta. Tumor enim pedum, quo ante sex annos fuit infestatus, non nisi à prohibita per vehementissimum frigus transpiratione originem traxit; atque remediis discutientibus, blandisque sudoriferis, facillime potuisset debellari. Quum autem pro hydropico affectu habitus, & noxio plane consilio, fortioribus purgantibus aeque ac diureticis tractatus fuit: non sane mirandum est, si spissi humores magis exagitati fuerint, & ad urinarias vias majori copia & impetu propulsi, has relaxaverint, dilataverint, urinaeque incontinentiam pariter, ac cruentam mictionem progeneraverint. Accessit & illud, quod magis accumulatam humorum copiam, nec instituta venae sectio imminuerit, nec natura per haemorrhoidalem fluxum subtrahere valuerit; & forsitan quoque potus justo calidior, sanguinisque per animi affectus, aut alias caussas factae exagitationes, suum contulerunt symbolum.

Quae cum ita sint; non praestantior mihi videtur medendi ratio, quam ut aeger protinus venam in brachio sibi incidendam, atque sex cruoris uncias curet detrahendas; atque tum, misso omnis cerevisiae potu, vel decocto quodam, vel saltem secundaria cerevisia, vel denique sero lactis utatur. Hoc parari potest, si lactis recentis mensurae duae, aceto vini, quantum ejus bina capiunt cochlearia, permixtae, leni calore coquantur; coagulatae percolentur, tumque addita sacchari uncia dimidia, oculorum cancrorum drachma una, ad usum destinentur. Hujus seri mirabilis sane est efficacia in attemperando sero scorbutico, & aestu demulcendo.

Speciatim quod attinet urinae incontinentiam; huic egregias feret suppetias aqua Hungarica, in cujus mensura dimidia, uncia semis camphorae sit soluta: qua extrinsecus regio pubis mane pariter ac vesperi lavetur, ut relaxatae vesicae, viarumque urinariarum fibrae corroborentur. Tandem vehementer commendo pulverem meum praecipitantem; cujus scrupuli duo, cum viginti guttulis liquoris anodyni mineralis maritati, ex haustu aquae frigidae, alternis assumantur vesperis. Quae, ut summum Numen benignissime secundet, ex animo precor.

CASUS LXXXI.

De difficultate mictionis à calculo vesicae.

Vir generosus, quinquaginta annorum, habitus corporis strictioris, ac macilentioris, qui variis per multos annos praeliis interfuit, multasque corporis defatigationes, febresque continuas, ac castrenses toleravit, jam tussi molesta, mingendi difficultate, ac hernia inguinali graviter discruciatur. Tussi quidem per viginti sex annos laboravit, vernali ac autumnali tempestate longe vehementiori; neque tamen reliquis anni temporibus plane intermittente, & matutinis praesertim horis, cum excretione pituitae nunc albae, nunc luridae flavaeque, pertinaciter infestante. Octodecim elapsis annis, abscessu pulmonum satis gravi correptus, & ab illo tandem liberatus, memoratam retinuit tussim, spirandi difficultate stipatam: quae jamjam insigniter vexat, si vel per scalas ascenderit, vel in frigido obambulaverit aëre: atque materia, quam exscreat, licet nec purulenta sit, nec sanguine tincta, tamen putrem saepius in ore relinquit saporem; pectore ab omnibus puncturis libero.

Mingendi porro quod attinet difficultatem; scire licet, quod ante quinquennium urina copiosam materiam mucidam & viscosam, albi plerumque coloris deposuerit; neque vero, dum non nisi crebra mictio jungebatur, magni aestimabat hanc affectionem aeger, nec eam remediis oppugnabat. Verum tribus abhinc annis, cum ad sanguinem purificandum infusa vegetabilium potaret; mictio prorsus, & adeo cohibebatur, ut prae tumore, dolore, & angore, furibundo similis videretur. Ab hoc tempore in eam incidit, singulisque horis aliquoties toleravit molestiam, ut primum, maxime si potui justo magis indulserit, mingendi cupiditate premeretur; deinde lotium guttatim cum magno conatu redderetur; & tum absque dolore affatim flueret, secumque mucum veheret tenacissimum. In quo rerum statu, saluti suae recto vivendi genere consulere, vi muneris interdicebatur; siquidem noctu, dieque, interdum coelo existente pluvioso, ac gelidissimo, equo iter facere ipsum oportebat: quo factum est, ut saepius pertinacissima urinae retentione corriperetur, doloribusque & anxietatibus atrocissimis torqueretur, & per noctem diemque anxius discurrere cogeretur, donec tandem exstillaret primum urina, ac paulatim inter magnos conatus largior redderetur. Accedebant praeterea vehementes reliqui corporis dolores, magis articulares; atque perennis materiae purulentae fluxus, instar eorum, qui virulenta laborant gonorrhoea. Et licet etiam noster, olim juvenis aliquoties gonorrhoea laborasset; attamen praesens malum minime ab impuro coitu originem traxisse, pertinaciter affirmat.

Postquam igitur contra hoc malum, variorum medicorum consilio frustra fuerat usus; consuluit tandem novissime elapso mense Junio quendam medicum, qui ad demulcendos dolores, & pravam virulentae materiae acrimoniam attemperandam, partim emulsiones ex seminibus quatuor frigidis majoribus, papaveris & absorbentibus confectas, partim tincturam antimonii tartarisatam, in qua balsamus Peruvianus niger erat solutus, per tres hebdomades usurpavit; eo effectu, ut materia benignior, ac urinae facilior fieret exitus. Tum jussit aegrum per aliquod tempus, cibis non nisi assis vesci, pro potu decocto ex radice sarsaparillae, chinae, hermodactylis, ligno sassafras, passulisque minoribus confecto uti, ac interdum leniter sudare. Unde factum est, ut rediret ciborum adpetentia, lassitudo ac dolores artuum evanescerent; urina rite succederet, somnus fieret

tran-

tranquillus, alvus quotidie responderet, atque materia & quantitate parcior, & qualitate benignior excerneretur, veluti in iis est, qui benigna solicitantur gonorrhœa; & hinc spes suboriretur, fore ut pristinam recuperaret æger sanitatem.

Verum vix per tres hebdomades huic curationi inhæserat; cum mane ex improviso rursus cohiberetur urinæ fluxus; ingentes dolores ardentes, pungitivi, atque pressorii, vesicæ collum graviter torquerent, ipse incurvato corpore, sedendi cubandique impatiens, obambulare teneretur, atque sub atrocissimis stimulis excrementa quidem per alvum redderet, urinæ vero ne guttulam quidem exprimere posset. Tandem post totius horæ intervallum, primo guttatim absque ardore, & paullo post uberior ferri cœpit urina; & cuncta protinus silebant symptomata. At vero per novem dies singulo mane recrudescebat paroxysmus; ut ideo misso decocti potu, laxans quoddam exhiberetur, atque emulsiones supra citatæ, ac tinctura nominata in usum revocarentur; hisque malum debellaretur. Abhinc non rediit quidem totalis urinæ suppressio; nec mictio ardore stipatur, nec materia, quæ parcior fluit, ullam redolet virulentiam: attamen lotium in fundo vasis perpetuo deponit materiam viscosam, fibrillosam, inodoram, & albicantem; & mingendi difficultas, puncturis atque doloribus, in vesica perceptis, brevi vero evanescentibus stipata, nondum penitus cessavit. Namque non nisi stans mingere potest; & ad mingendum noctu pariter ac die quam sæpissime stimulatur: nec in latera decumbere, sed supinus flexis genibus cubare valet; & ipse sentit, ac si præternaturale quid collum vesicæ occuparet, puncturasque excitaret. Cernitur in matula copiosissimus tartarus, & novissime parum sabuli adparebat. Cæterum vir generosus lecto nondum affixus est, adpetitu gaudet integro, sed diætam observat strictam, somno fruitur tranquillo, nisi mingendi desiderio turbetur, & sensim contabescit. Ex mercurialibus, quibus raro usus est, melius habet; sed acriora, tincturæ tartari, aliæque lithontripticæ, nec non inviscantia, uti lac caprinum, decoctumque radicis sarsaparillæ malum exacerbant.

Denique quod ad inguinalem spectat herniam; illam ex gravi lapsu ante aliquot annos reportavit, à ferina, ac violenta tussi magis exacerbatam. Et cum ab ea, adaptatis subligaculis probe munita, parum molestiæ sentiat; neque tussim, cui jam suevit, magni curet: sola mingendi difficultas multam ipsi crucem figit: cujus quoque caussa salutare anhelat consilium, & doceri petit: 1. Quænam sit caussa mictus difficilioris, an ulceratio prostatarum, anne simul colli vesicæ ulcus; aut calculus vesicæ, aut saburra viscida, tartareaque collum vesicæ vellicans? 2. Num spes supersit, hoc malum funditus extirpandi? 3. Et quæ huic scopo idonea sint remedia; numnam ex usu thermarum Carolinarum, aut curæ mercurialis, prout à MAYERNE *Prax. Med. Lib. III. cap.* 19. describitur, solamen liceat expectare?

Responsio Consultatoria.

Ad communicatam mecum morbi historiam, & adnexas ipsi quæstiones responsurus; quoad primam: quæ caussa sit mictus difficilioris? vero videtur simillimum, calculum vesicæ subesse. Quamvis enim gonorrhœæ summe violentæ sensibiles in emissione urinæ complicentur ardores; tamen inter tot hoc affectu laborantium nullum occurrit exemplum, in quo tanta tormenta ægros discrucient, quanta quidem in nostro conspiciuntur casu. Et sufficit certe pro demonstranda calculi in vesica præsentia, diuturnus ille ac copiosissimus materiæ mucosæ tenacissimæ effluxus, cum vehementi dolorum exacerbatione junctus: quippe qui pathognomonicum quasi hujus morbi constituit signum.

Atque in tali rerum statu, spes perfectæ curationis, mali in tam provecta ætate inveterati, juxta alteram quæstionem, profecto in angusto est: & illud momentum, quo æger decumbens, urinam mittere nequit, testante crebra observatione, justissimam movet suspicionem, calculum jam firmiter cum vesica esse concretum.

Quamobrem, tertiæ satisfacturus quæstioni, aquarum mineralium, tam thermarum, quam acidularum, maxime Spadanarum ac Carolinarum usum, sub debito regimine institutum, omnino judico proficuum: quibus adjungendam suadeo interne essentiam croci, camphora permixtam, atque ter quotidie ad octoginta guttas sumtam; extrinsecus vero infusum millefolii; ac sambuci urethræ injiciendum commendo. Nec alienum erit, si ope chirurgi, ac lithotomi peritioris, intruso in intestinum rectum digito, sedes ac situs calculi exploraretur. Contra vero etiam atque etiam hortor, ut ab omnibus mercurialibus medicinis, quæ magis irritant, sedulo caveatur.

CASUS LXXXII.

De mictione dolorifica cum crebro stimulo.

Vir quidam triginta annorum, temperaturæ paullulum phlegmaticæ, constitutionis robustioris, à prima fere infantia insignem semper muci albicantis copiam, absque ullis doloribus cum urina suevit reddere, neque hodie, variis frustra adhibitis remediis, penitus desiit. Adolescentior itineribus in Hollandiam, Galliam & Angliam persunctus, nullum plane sensit sanitatis decrementum; nisi quod urinæ chylosus quasi effluxus, nec ab aëris, nec victus mutatione fuerit imminutus. Redux ante quatuor circiter annos, coactus fuit sub convivio urinæ fluxum justo diutius cohibere. Unde factum est, ut postridie non nisi post magnos conatus lotium, cruore coagulato permixtum, mingere posset. Et abhinc perpetuum ad mingendum retinuit stimulum, adeo ut si vel parcissima lotii quantitas inhæreat vesicæ, ille summis urgeatur conatibus, ac horrendis demum eam excernat cruciatibus.

Accitus tum medicus, præmissis venæ sectione, aliisque remediis, largam limaturæ martis quantitatem frustra exhibuit; tumque curam lactis ordinavit: quæ quidem malo levamen ferebat, sed interveniente febre intermittente abrumpebatur. Hac ope corticis Peruviani sublata, & postea dato electuario sanguinem purificante, melius habere videbatur æger; & per aliquot horas à mingendi stimulo vacuus esse potuit: attamen ille nondum prorsus evanuerat, & in urina pituita alba, fibrosa nunquam non cernebatur. Commendabantur acidulæ Pyrmontanæ, sed vix illis uti cœperat, cum omnia

symptomata insigniter exacerbarentur: mingendi desiderium urgebat frequentissimum, & ipsa mictio sub atrocissimis tormentis, interdum cruenta fiebat. Nec juvabant quicquam exhibita multa remedia, nec decoctum Pareiræ bravæ per tres hebdomades potum. Consultus itaque alter medicus hæmorrhoidale negotium accusabat; doloresque ac tenesmum circa collum, seu sphincterem vesicæ, à tensionibus vasorum sanguiferorum adjacentium, & quasi cœcis vesicæ hæmorrhoidibus derivabat; ideoque interdictis cunctis stimulantibus, & calidioribus medicinis, ordinabat venæ sectionem in pede, balsamica, diluentia, pilulas Stahlii balsamicas, & acidulas Selteranas.

His ab ægro usurpatis, insigne mali sui percipiebat levamen; sed octavo curationis die febrim incidebat continuam, cum affectus prioris nocturna potissimum exacerbatione junctam, quæ vero datis appropriatis medicaminibus, maxime diluentibus, atque decocto Foresti brevi depellebatur tempore. Qua sublata acidulæ Selteranæ iterum conjunctis balneis cum furfuribus tritici partis, adhibebantur, eo successu, ut bis fluerent hæmorrhoides, & noster omnium symptomatum vacuitate gauderet. Adventante æstate nominatæ acidulæ denuo in curæ forma, interpositis pilulis Stahlianis usurpabantur: sub quarum potatione bene habebat sed ea finita, recrudescebant priora pathemata, cum cruento quandoque mictu stipata, at partim vehementia, partim diuturnitate pristinis longe inferiora.

Præsens itaque valetudinis status hic est, ut non nisi singulis circiter duabus horis mingendi sentiatur stimulus: ipsa mictio adhuc paululum dolorifica fit, & urina cum muco albo, eoque copioso commixta. Quod si invalescere videantur passiones; has sumtis pilulis Stahlianis, & una alterave aquarum Selteranarum lagena hausta, statim mitigare valet; quin si per aliquot dies potui harum aquarum supersederit, in atrociores delabitur cruciatus. Quum vero ab hoc molesto malo prorsus vindicari cupiat; tuum Vir Illustris consilium flagitat.

Consultatio.

Intellexi ex perscripta, Viri cujusdam spectatissimi, ægritudine, quod gravi vesicæ affectu, nimirum dolorifica mictione, cum crebro ad mingendum stimulo conjuncta, & per quatuor jam affligeate annos, solicitetur: & vix unam alteramque horulam, absque mictionis necessitate transigere possit, urina cæterum inter atroces cruciatus reddita, muco fibroso permixta, & sæpius cruenta existente. Inprimis admirationem meretur, quod ante hujus affectus invasionem, jam à teneris, cum lotio mucum albicantem, nullis expugnandum artibus, reddere sueverit. Unde vero luculenter patet, sedem morbi in labe vesicæ, vel potius sphincteris ejusdem sitam esse: & vero videtur simillimum, quod partim tunica vesicæ interior villosa, quæ mucum secernit subtiliorem, nimis relaxata, vel plane erosa sit, partim vasa sanguinea ob nimium cruoris affluxum, & stagnationem nimis distensa, tunicam nerveo-musculosam pariter ac fibras sphincteris, ad spasmodicas proritent stricturas; quæ adhuc magis exacerbantur, cum urina ab admixtione muci, ex dicta villosa tunica stillantis spissior, crassior, atque acrior redditur.

Quantis autem difficultatibus circumsepta sit hujus mali curatio, & quam omnium medicaminum, balneorum, aquarumque mineralium virtutem, licet ea per aliquod tempus solentur, cludat: innumeris comprobatum habemus observationibus. Neque ideo mirum, si commendata hactenus à peritissimis medicis subsidia, veluti sunt cura lactis, acidulæ Pyrmontanæ, Selteranæ, balnea, pilulæ balsamicæ &c. in cassum usurpata: nec à veritate abludit, alterius medici sententia, qua sanguinem, exitu per venas sedales privatum, ad vesicam regurgitasse, hujus vasa distendisse, & in varices quasi elevasse, atque ideo mucaginem haud secus ac spasmos vesicæ exacerbasse putavit. Inde quoque petenda est mictionis cruentæ ratio, quæ sicuti sæpissime à retento fluxu hæmorrhoidali natales suos mutuatur; ita præsertim potum aquarum Pyrmontanarum, per corpus difficilius progredientium, & ideo vasa sanguifera magis distendentium excepit.

Optassem igitur, ut in promtu mihi esset tale remedii genus, quo perfectam mali curationem perficere, ac polliceri possem: quod vero neutiquam audeo. Neque tamen minus, cum adhuc sit junior ætas, omnes intendere nos oportet nervos, ut, nisi penitus vindicemus ægrum, saltem calculosam, quæ imminet, in vesica præpediamus concretionem. Quo quidem fine, vehementer hortor, ut ab omni cerevisia, vinisque Rhenanis, ac Gallicis probe abstineat; & ad confortandum stomachum, haustum vini generosi Tockaviensis, vel Anglicani Sect sub epulis assumat; & loco potus ordinarii vel acidulis Selteranis solis, vel cum quarta lactis vaccini parte permixtis, vel etiam, si ventriculus tulerit, sero lactis per aliquot menses utatur. Deinceps consultissimum judico, ter quotannis venam, & quidem in brachio semper incidere, ut sanguis ad superiora alliciatur, veluti in cœcis fieri solet hæmorrhoidibus: quod si vero cruentus per anum fluor recte successerit, sanguinem è pedibus quoque detrahere licebit.

Mane, adhuc intra lectum, potandum commendarem infusum theiforme, ex herba veronicæ, virgæ aureæ, radice liquiritiæ, femineque fœniculi confectum, & cum syrupo de althea Fernelii edulcoratum. Non minus ad tonum partium nervosarum, speciatim vesicæ restaurandum, ac urinæ temperandam acrimoniam, sequens pulvis insigni cum fructu adhibebitur: Recipe corticis Peruviani, ossis sepiæ, succini præparati ana drachmas duas, seminis cymini drachmam, facchari candi unciam unam. M. F. pulvis, cujus drachma una vel per se, vel cum syrupo de althea Fernelii in bolum redacta per vices propinari potest. Extrinsecus nervina remedia parti affectæ admovere decet; cui scopo linteum, cum vino Pontac, essentiæ succini ac santali rubri pupto impregnatum, & pubis regioni impositum faciet satis. Cæterum à fortiori corporis exercitio, & equitatione, cavendum; nec nimis frequenti pilularum usui indulgendum suadeo; præstat potius, si segnis fuerit alvus, eam prunis coctis, pastulis minoribus, vel manna moliri.

CASUS

CASUS LXXXIII.

De continuo ad mictum stimulo ex spasmo vesicæ.

Comes quidam illustrissimus per satis longum jam tempus, affectu hypochondriaco-hæmorrhoidali, novis indies, & atrocioribus symptomatibus stipato, graviter fuit solicitatus. Natus ille est sexaginta annos, temperamenti cholerico-sanguinei, & jam magis ad melancholicum vergentis; adpetitu gaudet integro, cibis cujuscunque generis, minus recte mansis vescitur, inque primis pisces marinos in delitiis habet, pro potu cerevisia crassa, spissaque, & vino vel Rhenano, vel Mosellano, sæpius ad excessum utitur; vitam agit plerumque sedentariam, ac motus fere expertem; atque sub continuis mentis laboribus, à mœroribus curisque neutiquam est vacuus. Juvenis adhuc multoties catarrhis, & perpetua ventriculi debilitate infestatus, nec adultior ab iis liber fuit: siquidem sæpius coryza, capitisque doloribus, non raro ciborum indigestorum evomitione solutis laboravit. Non minus aliquot abhinc annis febrem intermittentem, datis congruis medicaminibus post septem paroxysmos profligatam toleravit; eandemque ante annuum tempus, in itinere constitutus, brevi evanescentem perpessus est. Hos febriles insultus exceperat, & extra illos interdum adflixerat scorbutica cutis efflorescentia, qualem urtica producere solet; cum molesto pruritu, & crebra mingendi cupiditate conjuncta, sed sponte semper exspirans. Frequentissima vero, quæ Comiti illustrissimo crucem figunt, symptomata, sunt hypochondriaco-flatulenta: quæ olim capitis doloribus, temulentia, gravedine, & sanguinis è naribus stillicidio tyrannidem exercuerunt: per novissimum vero biennium, silentibus hisce affectionibus, successerunt molestæ pectoris oppressiones, artuum torpores, tensiones in ischiadica, & lumbari ragione, & haud ita pridem dolor quidam, veluti podagricus, pedem sinistrum occupare videbatur, à tumore ac rubedine immunis. Alvus erat mox lubrica, sæpius vero constrictissima, nec laxantibus in pilularum forma exhibitis rite obsecundans: in urina vero, cujus mittendæ creberrimum sentiebat desiderium, larga tartari hypochondriaci per longum tempus cernebatur copia. Noctes accedebant insomnes; attamen diurno tempore, sæpius inter epulas ingens urgebat ad somnum proclivitas.

Venam tundendam præbere, olim plerumque recusavit, aut saltem in brachio aperiendam permisit; quæ elapso demum vernali tempore, cum ultra annum neglecta esset hæc operatio, in pede secuta est, detracto cruore tenacissimo, atro, multaque mucagine permixto. Tum pugnabatur remediis aperientibus, incidentibus, ac visceralibus, sanguinisque visciditatem respicientibus; iisque factum est, ut per venas hæmorrhoidales cruor ater ac spissus sponte proflueret parca quantitate; quem fluxum medicus magis pro symptomatico, quam vere critico habebat. Succedebat vero alvi segnities, sæpius per tres dies, non obstante crebriori, sed inani ad illam egerendam conatu, inhærens, & nonnunquam copiosum alvi profluvium sponte post se trahens.

Verebatur medicus, ne ex infarctu hæmorrhoidali tonus intestinorum nimium esset læsus; atque, vitatis probe cunctis stimulantibus, aloëticis, ac resinosis remediis, non nisi lenia digestiva, aperientia, resolventia, tonica ac visceralia ordinabat; laxandi fine præscribebat infusum rhabarbarinum, mannatum, cum cremore tartari, mixtum, & urgente alvi siccitate, clysteres emollientes infundi curabat. Non minus ad diluendam humorum spissitudinem, Egranas commendabat acidulas, quæ æstivo hujus anni tempore, sub debito quidem regimine, at parciori corporis exercitatione, per quatuordecim dies, tepidiores, quotidie unam capiendo lagenam potabantur; eo quidem effectu, ut prioribus diebus alvum pariter ac urinam copiose cierent, sequentibus autem per solam urinam redderentur, alvo rursus existente segni. Cæterum optime sub hac potatione se habebat illustrissimus comes; sed cum hæmorrhoidales reverti viderentur motus, consultius putabat medicus, ab aquarum potu abstinere, & potius balneis, ex floribus chamæmeli, sambuci, herba melissæ, ac furfuribus tritici cum aqua paratis uti: ex quibus fluere cœperunt hæmorrhoides, & post hæc etiam interdum succedebant.

Neque tamen minus remanebat pertinax alvi tarditas, atque perpetuus ad illam pariter, ac urinam reddendam stimulus, cum mictu difficiliori solicitabat: quare serum lactis, ejusque mensura duntaxat dimidia singulo mane porrigebatur per tres hebdomades. Sub hujus potu alvus succedebat, urinaque mingebatur libere; sed vix eo finito utraque molestia redibat, & ad hanc usque diem, ab omnibus doloribus vacua, sed claro consensus, quem vesicæ collum, ac intestinum rectum, mutuo fovent, documento, inhæret. Et tribus abhinc hebdomadibus accidit, ut, cum illustrissimus comes, sub inimico ac frigidiori cœlo, levi indutus vestitu, iter peregre faceret, prævio horrore vehementi, æstu præternaturali, per lenem sudorem soluto corriperetur. Postridie, sequentibusque diebus, tantus sequebatur ad mictum & alvi excretionem stimulus, sed vanus, & pertinaci urinæ retentione stipatus; ut non modo vesicæ spasmum suspicaretur medicus, verum etiam timeret, ne illius inflammatio in propinquo esset: præsertim cum dolores coxendicum, ac testiculorum pertinacissimi, ac nephritis calculosa accederent, urina excerneretur ferme flammea, fabulo nupta, quæ die quarta roseum deponebat sedimentum, ac septima naturalem recuperabat consistentiam. In hoc rerum statu cum insigni fructu extrinsecus ad affectam regionem fotus, ac species emollientes cum lacte in vesica admovebantur; interne temperantia, diapnoica, ac emulsiones propinabantur; & urina post quartam diem cocta adparente, infusum dabatur mannatum ac rhabarbarinum.

Cæterum per alvum jam eliminantur crebri flatus, ac fæces tenuiores, ob diætam, quæ est lubricans: creber est desidendi conatus, & frequens mingendi desiderium; sanguinea per anum excretio fere quotidie succedit; neque tamen minus restant inflationes hypochondriacæ, somnus turbatus, viriumque prostratio.

Con-

Consilium.

INtellexi ex præmissa morbi historia, Comitem, de quo sermo est, illustrissimum, sanguine turgidum, ob malum vivendi genus, neglectamque sanguinis missionem, in affectiones hypochondriacas pariter, ac hæmorrhoidales paulatim incidisse. Hinc enim non modo flatulenta, atque spasmodica symptomata, quæ cavitatem imi ventris, ac præsertim stomachi misere discruciant, suam petunt originem; verum etiam à cruore, exitu suo per venas sedales destituto, eamque ob caussam, circa vasa vesicæ sanguifera stagnante, & horum stricturas procreante, mictus dolorificus, ac perpetuus ad illum stimulus dependent. Licet enim sanguis per hæmorrhoides nonnunquam eliminetur; ea tamen excretio pro imminuendo superfluo, & discutiendo, qui intra partes ventriculi, intestinorum, ac vesicæ nervosas stagnat, cruore minime est sufficiens.

Sed nolo ulterius inhærere pathologiæ hujus affectus, & potius curationem adgrediar. Hæc in nostro ægrotante à sanguinis missione incipienda est; quam pertusa quater singulis annis in pede vena, & detractis semper octo cruoris unciis repetendam suadeo; & felicioris fore successus credo, si post singulam veaæ sectionem hirudines admoverentur ano. Præterea potus seligatur conveniens, necesse est; cui quidem plane non quadrat spissa ac gravis, qua æger perillustris utitur, cerevisia: hujus vicem melius vel decoctum quoddam, vel acidulæ Selteranæ, cum tertia vini vel Rhenani, vel Mosellani parte permixtæ explebunt; quippe quæ urinæ fluxum promovent, & cum illa serum salsum, tartareumque proscribunt. Eo majorem hi fontes spondent utilitatem, quo certius imminentes podagram, & renum calculum præservandi vim obtinent; de quibus valde metuo, ne nostro morbo tandem superveniant. Non minus alvi successum facilitare oportet; quod manna unciæ unius pondere, cum cremoris tartari drachma, & rhabarbari dimidia sumta optime conficiemus. Ex pharmacis vero operæ faciet pretium, liquor meus anodyno-mineralis, oleo macis nuptus, cujus viginti guttæ, bis quotidie capiantur; hisque per vices pulvis ex nitro, pulvere Marchionum, & aliquot cardamomi granulis confectus interponatur.

At horum omnium vim longissime superabit, recte institutum vivendi genus. Sint scilicet parciores epulæ, cibi masticentur probe; edulia acida, flatulenta, lacticinia, poma, casei fugiantur: evitetur otium, & corpus equitando, ambulando, vehendo in curru, ventriculo à cibis vacuo, moderate exerceatur. Arceatur omne frigus, omnisque humidus aër; habitatio ne sit in locis udis, humilioribus, & animi pathemata cane pejus effugiantur. Inter cibos, vel etiam mane loco potus Coffée, jusculis ex earne vitulina, radicibusque cichorei, scorzoneræ, graminia, fœniculi, asparagi, chærefolio, nasturtio, acetosa, lactuca &c. paratis vesci; ac denique futuro vere, Carolinis thermis interne, Tœplicensibus externe uti expediet.

CASUS LXXXIV.

De dysuria cum tenesmo, & excretione materiæ flavæ per anum.

VIr annorum sexaginta octo, trigesimo circiter & sequentibus ætatis annis, tormenta à renum calculo illata sæpius passus, multos per vices excrevit lapides. Postquam autem suasu cujusdam medici, tam à prandio, quam à cœna, aquæ calidioris, mox cum musco terrestri, mox cum trifolio fibrino, mox cum agrimonia infusi integram libram quotidie fuevit assumere: abhiac ad hanc usque diem à calculosis molestiis immunis mansit. At annos sexaginta tres natus, novam incidit affectionem, qua post quemvis vel levissimum corporis motum, urinam miaxit sanguineo quidem colore imbutam, sed nullum revera cruorem continentem. Ubi vero corpus requievit, clarissimum, & aquosum denuo reddebatur lotium, inter vehementes ardores, & tale per totum adparebat nycthemeron. Præterea sub omni vectione ingentes in intestino recto sentiuntur dolores: ex quibus medici consensu unanimi calculum vesicæ accusarunt.

Per annum novissimum, major accessit symptomatum exacerbatio, siquidem singulis mensibus gravi prehendebatur paroxysmo, qui per sex, quin decem inhærebat dies, & sic habebat: Frequentissimos urget mingendi conatus, sub quo inter doloris quendam sensum, urinæ aquosæ parcam quantitatem, primum facillimo exprimit negotio; mox vero major supervenit difficultas, & lotium guttatim effluit; simul ani stimulat tenesmus, cum excretione materiæ tenuissimæ, flavæ parcissima: cæterum alvus naturaliter respondet, adpetitus viget, somnusque est integer, nisi quod à crebro mingendi desiderio paullulum turbetur. Hic paroxysmus post aliquot dies, fluxu hæmorrhoidali admodum parco terminatur; tumque per quatuor hebdomades illius vacuitate gaudet æger. Olim hæmorrhoides non nisi bis, anno nimirum quadragesimo, & quinquagesimo quarto, cruorem fuderunt legitime: unde suspicantur quidam medicorum, quod cuncta symptomata ex cœcis ac retentis hæmorrhoidibua propullulent. Neque etiam inanis videtur opinio, siquidem sub quovis paroxysmo veaæ ani turgent, & æger incurvatus incedere tenetur, nisi acerbis intestini recti doloribus torqueri velit.

Consultatio.

Affectus præter naturam, quo vir spectatissimus male habetur, & qui partim molesta dysuria, partim tenesmo, & materiæ flavæ per anum exclusione absolvitur, procul omni dubio in vesica urinaria, & ipsi adnexo intestino recto verum habet fomitem ac primariam sedem. De calculo quidem revera præsente nondum metuendum esse arbitror; sed materialis potius caussa in sanguine circa recensitas partes stagnante erit collocanda, qui exitu suo per venas sedales destitutus, diuturniori mora dimittit serum acre, tunicas vesicæ pariter ac intestini recti stimulans, & per hoc effluens. Neque vero flocci pendenda est hæc affectio: namque temporis diuturnitate non modo in verum vesicæ calculum abire, verum intestini recti inflammationem, quin ulcerationem transire potest.

Quare

Quare tempestiva feratur medela, necesse est; & si æger fuerit sanguineæ constitutionis, ac sanguinem haud curaverit mittendum; illius ex vena in brachio tusa mox sex unciæ detrahantur; & interjecta hebdomade, hirudines ad anum adplicentur. Tum vero ab omni vino vel cerevisia cavendum, ac in ejus locum sequenti decocto utendum suadeo: Recipe radicis altheæ, scorzoneræ, sarsaparillæ ana uncias tres, liquiritiæ unciam unam cum dimidia, anisi stellati drachmas tres. M. Cont. Conc. D. S. species, quarum unciæ binæ ex tribus aquæ mensuris per horam dimidiam coquantur. Hujus decocti tepidioris libram circiter dimidiam mane pariter, ac vesperi cubitum iturus hauriat æger; reliquo vero tempore illius binæ partes cum vini generosi una mixtæ potari possunt. Præterea quavis vespera pulveris mei præcipitantis drachma una ex commendato assumatur decocto: hæcque invicem per quatuordecim adhibeantur dies, quibus elapsis, si nondum remiserit malum, ulteriori consilio adsistere haud dubitabo.

CASUS LXXXV.

De diabete ex hæsione calculi in uretere orto.

INtellexi ex litteris ad me datis, matronam generosissimam, annorum viginti octo, tenerrimæque corporis constitutionis, calculosis olim ac hystericis passionibus excruciatam, sex abhinc hebdomadibus, pressorium perennemque in dorso, atque præsertim sinistro hypochondrio sensisse dolorem, cum hujus lateris aliquali intumescentia, fastidio, inquietudine, alvi obstructione ac urinæ pertinaci retentione; tandemque hanc insequente copiosissimo lotii tenuioris, sedimento carentis profluvio: & ab eo tempore, mictionem assumtorum liquidorum quantitate longe uberiorem, cum virium prostratione, inhæsisse.

Ex hisce vero momentis, probe exploratis, luculenter adparet; adfectum, quo turbatur generosa mulier, non alium esse, quam diabetem, ex renum, maxime sinistri nimia, ob calculum in medio ureteris forsan subsistentem, facta relaxatione subortum. Quum enim tali ratione urinæ transitus in hoc sinistro latere fuit interceptus; non fieri potuit, quin pars ureteris pariter ac ipsius renis cavitas ab inhærente calculo, & cumulato sero urinoso, nimium expansa dilatataque, dolorificum lateris sinistri tumorem progeneraverit: sub qua stagnatione multa quoque hujus seri quantitas, ad sanguineam massam retroiisse videtur. Postquam autem ope externorum paregoricorum, internorumque antispasmodicorum, nitrosorum, maxime liquoria anodyni, calculi moles imminuta, spasmique fuerunt mitigati: factum est, ut primum collecta in rene, ureteribusque urina magno impetu per vesicam eruperit, tumque retroactum antea in sanguinem serum, ex hoc iterum per poros renum laxatos, apertosque, in vias penetraverit urinarias.

Plures ejusmodi mihi jam occurrerunt observationes; quas inter notatu dignissima illa est, quam quatuordecim abhinc annis, cum ad Carolinos degerem fontes, in Comite quodam perillustri adnotare licuit. Hic enim intra decem horarum decursum ultra duodecim urinæ mensuras, incredibile dictu, excreverat; & post aliquod tempus, accedente alio graviori morbo defunctus, atque sectus, ureterem dextrum, insigniter & farciminis instar expansum, quin ejusdem lateris renem, in molem sinistro duplo majorem elevatum ostendit.

Quod vero præsentis mali curationem attinet; necesse ante omnia est, ut dum vires generosissimæ mulieris admodum languent, illæ congruis, temperatis, atque placidissimis erigantur analepticis medicinis. Ad has spectat mixtura, quæ ex aquæ liliorum convallium, cerasorum nigrorum, florum acaciæ ana duabus unciis, cinnamomi sine vino uncia una, coralliorum rubrorum, matris perlarum ana drachma una cum dimidia, spiritus nitri dulcis guttis triginta, julepi rosarum drachmis tribus concinnari, & quavis tertia hora cochleatim assumi potest. Præterea autem summo studio eo erit respiciendum, ut sanguinis ac seri stasin inflammatoriam, ac lethalem plane siderationem, ob summam renis, viarumque urinariarum atoniam, viriumque prostrationem facile metuendam arceamus. Quo fine sacculum discutientem ex herbis melissæ, scordii, floribus myrt. salvia, ruta, floribus chamæmeli vulgaris, Romani, lavendulæ, rosarum rubrarum, ac caryophyllis aromaticis, in vino rubro coctis, parare, & dolenti lateri imponere juvabit. Ex internis medicaminibus commendo, liquorem meum anodynum, cujus binæ partes cum una balsami vitæ sint commixtæ, nonnunquam si nullus præsto fuerit præternaturalis æstus, sumendum; atque pulveris bezoardici dosin quandoque interponendam. Mane potare decet infusum theiforme ex mentha, melissa, & veronica confectum; & alvum, si sit obstructa, ex rhabarbaro parata remedia commode referabunt. Quæ si rite observaverit generosa mulier; curationis eventus votis nostris procul dubio respondebit.

Nec spem fefellit hæc medicatio; siquidem paulo post tempore relatum mihi est, ægram penitus convaluisse.

CASUS LXXXVI.

Sistens curationem vesicæ excoriatæ.

HAud incelebris Vir, annorum sexaginta sex, robusta corporis constitutione, & multo sanguine præditus, ante binos circiter annos horrendos in dorso circa lumbos sentire cœpit dolores. Frustra adhibitis permultis remediorum generibus, Pyrmontanas tandem potavit acidulas; ex quarum usu siluerunt quidem dicta tormenta, sed presso pede sequebantur pressorii in pubis regione dolores, & mictio valde dolorifica, per integrum affligentes annum. Namque primum assidua mingendi urget cupiditas; & missam tum urinam, tensivi ac lancinantes sphincteris vesicæ pariter ac urethræ excipiunt cruciatus: Urina nec arenulas, nec calculos unquam fovit; sed, ubi conquievit, spissum, mucidumque deponit sedimentum, atque fibrillas internantes ostendit. Consulti medici in varias abierunt sententias: quidam enim gonorrhœam, alii calculum, alii stranguriam, à scorbutica falsaque humorum diathesi sustentatam accusarunt.

Ego vero, quum tandem in consilium vocarer, explo-

exploratis omnibus morbi momentis, vesicæ excoriationem subesse credidi; quæ, tuta protinus ab initio vena, datisque temperatioribus diureticis, facillime potuisset expugnari. Sed malo jam inveterato, sequentem opponere medicationem, visum fuit consultissimum.

Primum enim commendavi usum aquarum mineralium, & ex iis vel Wildungensium, vel Spadanarum. Deinceps mane potandum fuasi hoc infusum theiforme: Recipe radicis eryngii, altheæ ana unciam semis, herbæ veronicæ, equiseti ana manipulos duos, summitatum millefolii pugillos sex, seminis anisi, fœniculi ana drachmas duas. Conc. Cont. D. Tum operæ fore pretium judicavi, ut quotidie in balneum, ex aqua dulci, furfuribus triticeis, & floribus chamæmeli paratum descenderet; ac denique semel quotidie octoginta guttas essentiæ, modo infra posito concinnatæ, ex vino Hispanico assumeret: Recipe essentiæ corticum aurantiorum recentium drachmas tres, essentiæ ambræ drachmam unam. M.

His postquam per aliquod tempus recte usus fuerat æger; nunciavit, se insigniter sublevatum, & tantum non penitus à molesto suo malo fuisse vindicatum.

CASUS LXXXVII.

De exulceratione vesicæ, intercurrente mictu cruento.

QUinquagenarius Vir, temperaturæ cholericæ, atque strictioris, multis itineribus, variisque corporis fatigationibus defunctus, atque Austriacis vinis olim nimium deditus; tribus abhinc annis de ingentibus in lumbari regione prestoriis doloribus conqueri cœpit. Paullo post cum urina sabulum, & tandem ipsum calculum excrevit; qui magnitudine, figura atque colore, amygdalam adæquabat; & suasu quorundam, in pulverem redactus, ab ægroto assumebatur: Verum ab illo tempore non nisi sub acerbo dolore, ardoreque urethræ lotium mittere potuit, &cum illo sæpius arenulas, ac minutos calculos reddidit; donec tribus circiter abhinc mensibus loco horum, materia mucida, & vere purulenta, sæpius in frustis mingeretur, atque post quemvis, vel levissimum corporis motum, aut aliqualem mictus cohibitionem, cruenta flueret urina. Novissime ardor atque dolor extra mictionem eum exercet; & in urina majora fæpenumero frusta puris cernuntur; mictus est difficilis, ani tenesmo stipatus; lotium non raro guttatim stillat; alvus haud respondet, & tantis conatibus deponi debet, quantis vix parturientes opus habent, metum herniæ, in uno latere jam imminentis facientibus; atque dolores urethræ, noctu præsertim sunt atrocissimi. Consuluit varios, eosque haud incelebres medicos, multaque remedia, quin & aquas Reinboldsgrünenses interne pariter ac externe, sed in cassum adhibuit; nec ex essentia dulci, pulvere antispasmodico, pilulis contra obstructiones &c. ullum levamen percepit: sed à liquore anodyno minerali bene habet; atque per novissimos decem dies purpuram rubram benigniorem, quæ jam desiccari videtur, patitur.

Consultatio.

Affectus præter naturam, quo vir quidam reverendus graviter solicitatur, non nisi ab exulceratione vesicæ, ejusque præsertim sphincteris, cum mictione cruenta stipata, originem trahere videtur. Et doleo sane, quod non statim ab initio perita manu fuerit tractatus: tempestiva enim sectione venæ, atque medicinis temperantibus, decoctisque acrimoniam humorum tartaream, scorbuticamque temperantibus, & evacuantibus, malum hocce potuisset præcaveri. Verum cum jam sit inveteratum, quin in ipsam ulcerationem degeneraverit, perardua erit curatio, justissimaque suspicio, ne temporis diuturnitate ex muco pure permixto, calculosum generetur concrementum. Quamobrem, ut præsentes molestiæ mitigentur, & graviores, quæ imminent, arceantur; tempestiva medela opus est. Hanc præscripturus commodam, ante omnia suadeo, ut æger à cerevisia abstineat, & in potus ordinarii vicem, sequenti utatur decocto: Recipe radicis altheæ, asparagi, graminis, eryngii, rasuræ corno cervi ana uncias tres, radicis scorzoneræ uncias duas, liquiritiæ, cichorei ana unciam unam, seminis fœniculi unciam semis, caricarum pinguium numero. sex. M. C. C. D. S. species, quarum unciæ tres, addito hordei bene mundati manipulò uno, cum tribus aquæ mensuris, per tres horæ quadrantes decoquantur. Deinceps egregium polliceor auxilium à sero lactis dulci, si illius mensura dimidia, mane tepida, & hora pomeridiana quarta potetur frigida. Parari potest, quando lactis recentis una circiter mensura, ad lenem ignem, sub assidua, ne adurat, agitatione, ad consistentiam pulveris crassioris flavi evaporatur, tum affusa aquæ eadem, quæ lactis fuit, quantitate iterum coquitur, deinde percolatur, & relicta crassiori substantia, tenuior usurpatur.

Quod si vero hujus potatio haud arriserit; operæ erit pretium, septem vel octo vascula infusi theiformis mane sorbillare, cujus hæc sit formula: Recipe summitatum millefolii manipulos duos, florum chamomillæ vulgaris pugillos tres, seminis fœniculi drachmas duas. Conc. Cont. D. F. species pro infuso: ex quo singulo mane sexaginta Elixirii visceralis guttas assumere; alternis vero diebus drachmam unam pulveris præcipirantis adhibere decet. Si nimia humorum urgeat abundantia, aut quædam ad hæmorrhoidalem fluxum præsto sit proclivitas; præstat venam in pede secare, & sex vel octo cruoris uncias detrahere. Non minus ante omnia ad alvum, ut sit lubrica, oporter respicere; & hoc fine sequentem potionem matutino nonnunquam sorbere tempore: Recipe mannæ electæ uncias duas, terræ foliatæ tartari drachmam unam, aquæ florum tiliæ uncias quinque, coque & solve leni calore, colaturæ adde essentiæ corticum aurantiorum, croci ana guttas triginta. M. D.

Si dolorum vexet atrocia, non præstantius subsidium est balneo aquæ dulcis; cui ex aqua fluviatili, & furfuribus triticeis parato, & tepidiori, umbilico tenus per horam dimidiam insidere expedlet: neque ludetur opera, si liquoris mei anodyni quadraginta guttulæ ex aqua pura, aut supra allegato decocto capiantur. Cæterum ab omnibus animi affectibus, maxime terrore, & iracundia; nimia corporis exercitatione, potu calidiori, aëreque

aëreque humido & frigido, fummo cavendum erit ftudio; fub epulis vero hauftum vini Sect aut illius, quod Frontiniac audit, adhibere licebit.

His rite ufurpatis, nunciavit mihi æger, fe ex illis optime habuiffe, cruentam penitus evanuiffe mictionem, filamenta mucofa in lotio imminui, ac ipfos dolores, paroxyfmofque fieri mitiores: & ex eorundem continuatione longe majus fperat auxilium.

CASUS LXXXVIII.

De pravo veficæ morbo hæmorrhoidali ex male tractata purpura fcorbutica.

Vir, haud infimæ dignitatis, annorum triginta feptem, temperamenti fanguinei, corpulenti habitiorifque conftitutionis, fub aufpiciis anni noviffime elapfi, febre prehendebatur purpuracea. Accitus medicus regimen imperabat calidiffimum, ut intra lectorum cumulum fudore ferme deflueret æger. Sed malum invalefcebat, & efflorefcentia quotidie copiofior erumpebat: donec ope alterius medici remotis fuperfluis integumentis, ac calore hypocaufti temperato, poft trimeftre fere tempus, à fua moleftia vindicaretur. Interim urina remanebat, coloris ex atro rubentis, & fedimentum deponebat, fulphuri antimonii aurato fimile. Quare uti cœpit acidulis, eafque, cum inde melius habere videretur, & urina naturalem recuperaret colorem, per totam æftatem, fed quantitate jufto majori potare continuabat; & quotidie fedecim, quin viginti menfuras hauriebat. Menfe demum Augufto præteriti anni accidit, ut ex improvifo gravi urinæ ardore corriperetur, ejufque mittendæ creberrimo ftimularetur defiderio. Accedebant atroces in abdomine, vefica, urethra, ac ano dolores, modo lancinantes, modo ardentes: urina mingebatur craffa, ac dimittebat fedimentum valde mucofum, cum internatantibus filamentis, modo tenuioribus, modo craffioribus, inftar abrafæ cuticulæ; adeo ut excoriationis, vel plane ulceris veficæ aut urethræ adeffet fufpicio. Dabantur ergo emulfiones refrigerantes; & extrinfecus injiciebantur, liquores demulcentes, lactei ac mucilaginofi: iifque intra paucos dies, cuncta fymptomata infigniter mitigabantur, æger per octo horas à mingendi neceffitate liber erat, urinamque reddebat, fanæ fimillimam, & non nifi pauco muco permixtam.

At poft pauci temporis intervallum, recidebant priores moleftiæ, à doloribus ardoribufque veficæ, & tam copiofo, ut olim, fedimento vacuæ; fed fub mingendi cupiditate, primum puris, quantum cochlear capit, effluebat, tumque reddebatur lotium tenue, nonque nifi filamentis quibufdam imbutum. Debellata & hac per congrua fubfidia affectione, fpes affulgebat perfectæ fanitatis: fed malum omnibus octo vel decem hebdomadibus revertebatur, nec adhuc penitus ceffat. Accedebat noviffime moleftiffimus ani tenefmus, cum vehementibus torminibus, ac rejectione muci albi fpiffiorifque conjunctus; atque dyfenteriæ, populariter graffanti, fic dictæ albæ haud diffimilis: quo affectu profligato, redibat prior, infigni mictus difficultate junctus.

Cæterum fcire licet, cœcas fæpenumero hæmorrhoides, anum occupare; neque vero unquam, licet interdum admotæ fuerint hirudines, fluxerunt. Calculi nullæ fe exferuerunt notæ; nec in urina fabulum unquam adparuit. Juvenis adhuc æger laboravit profluvio feminis virulento, fed male curato: & in præfenti curatione cuncta diuretica, calidiora, ac exæftuantia exularunt. Contra vero decocta ex farfaparilla, radice chinæ, altheæ, ligno fantalino confecta, majorem tulerunt opem; nec fruftraneæ fuerunt injectiones mucilaginofæ; de quibus notari meretur, quod iis adhibitis, urina tenuis, iifdem vero omiffis, fpiffior rurfus fuerit reddita.

Refponfio Confultatoria.

Præcipuum, quod virum fpectatiffimum, teftantibus litteris ad me miffis, difcruciat malum, eft fæcum ac urinæ, materia mucofa permixtæ excretio, cum dolore urethræ ac tenefmo ftipata: cui noviffime acceffit, faburræ mucidæ & albæ, per anum dejectio, cum torminibus juncta. Hæcce vero cuncta fymptomata non nifi cruori, in craffis inteftinis, & maxime recto ftagnanti, & exitum per venas hæmorrhoidales fruftra affectanti in acceptis effe ferenda, certiffime credo. Quum enim illæ venæ jufto exiliores, ac pro tranfmittendo fanguine hæmorrhoidali minus idoneæ videantur: ftagnant non in iis folum humores, fed etiam ad vicinam regurgitant veficam; hafque partes vellicant, ad fpafmodicas proritant conftrictiones & diutius fubfiftentes, ferofam dimittunt colluviem, primum fluxiliorem, diuturna vero mora fpiffiorem redditam. Talis affectio, ubi mucus albicans cum fæcibus exprimitur, nomine hæmorrhoidum albarum, five mucofarum infigniri folet; & à dyfenteria alba, quæ periculofa eft, longiffime difcrepat.

Confirmat fententiam meam, inter alia & illud momentum, quo æger ad cœcas hæmorrhoides, licet nunquam fluxerint, proclivis defcribitur. Muci vero illius fere purulenti, qui cum urina redditur, filamentis inftar cuticulæ remixtus, originem ex acidularum, tam copiofa quantitate fumtarum potatione repetendam effe duco. Quum enim vir fpectatiffimus humores foveat falfos, impuros atque fcorbuticos, ficuti ex febre purpurata, & urina craffiori adparet; atque uberiori aquarum frigidarum potatione, conftricta corporis fuperficie, falutarem prohibuerit tranfpirationem: factum omnino eft, ut fucci acres ac falfi, majori quantitate ad vias urinarias, & veficam compulfi, hujus pariter ac urethræ tunicam interiorem villofam, ac glandulofam arroferint & excoriaverint. Præterea, dum æger olim gonorrhœa, cujus in glandulis proftatis, prope veficam fitis eft fedes, minus recte percurata laboravit; nullum fere eft dubium, quin ex affluxu vitiuforum humorum, nova in hifce etiam locis facta fuerit ulceratio: unde purulentæ materiæ, quæ interdum fola abfque lotio profluit, elucefcit ratio.

Quod hactenus inftitutam hujus affectus curationem attinet, de ea non habeo, quæ moneam; fiquidem rectiffime acriora atque diuretica omiffa, & potius demulcentia & leniter exficcantia fuerunt adhibita. Ut vero meam quoque proponam mentem; ante omnia monendum duco, quod confultum valde fuiffet, fi percepiffem, num æger foleat venam fecandam præbere; an venæ in manibus, pedibufque turgeant; an nimium gulæ indulgeat;

vino utatur; ac vitam agat sine motu desidem? Quod si enim hæc ita se habeant; cuncta symptomata, tempestiva venæ sectione ab initio potuissent præcaveri, præsertim cum à sanguinis, aut potius seri abundantia sustentari videantur. Neque vero adhuc elapsa est commoda hujus operationis occasio; consultum enim fore judico, ut protinus ex vena in brachio tusa, sex vel octo cruoris unciæ detrahantur; & abhinc sectio hæc, pro plethoræ ratione, ter vel quater quotannis iteretur; sanguisugæ vero fugiantur; quoniam majorem humorum ad affecta loca affluxum concitant. Pro potu ordinatio hoc commendo decoctum: Recipe radicis chinæ, sarsaparillæ, ligni sassafras ana uncias quinque, santali rubri, citrini, radicis cichorei ana uncias duas, glycyrrhizæ drachmas decem. Conc. Cont. D. S. species, quarum una cum dimidia uncia. ex tribus aquæ mensuris per horam dimidiam coquatur.

Egregiam porro utilitatem spondent sequentes balsamicæ, ac consolidantes, simulque laxantes pilulæ: Recipe extractorum cardui benedicti, absynthii, rhabarbari, gummi ammoniaci, masstichis, therebinthinæ venetæ ana drachmam unam, diagrydii sulphurati drachmam semis, croci martis aperitivi scrupulos quatuor. F. l. a. pilulæ, quarum drachma dimidia, quovis tertio sumatur die. Reliquo tempore, mane pariter ac vesperi drachma una pulveris capiatur, hunc in modum parandi: Recipe ossium sepiæ, lapidum cancrorum, pulveris glycyrrhizæ, iridis florentinæ ana drachmas duas, succini præparati, nitri purificati ana drachmam unam. F. pulvis.

Præterea, cum scorbutica præsto sit humorum diathesis, non ludetur opera, si ægro placuerit, singulo mane, acidularum Selteranarum, tertia vel quarta lactis aut vaccini, aut asinini parte permixtarum, mensuram potare. Extrinsecus ad regionem pubis, aquam arquebusadæ sæpius intra lintea adspicare juvabit; & denique eam vivendi rationem inire, ex qua sanitas nullum capiat detrimentum.

CASUS LXXXIX.

De calculo vesicæ cum incontinentia urinæ, dysuria, stranguria, ac hernia scrotali conjuncto.

Vir generosissimus, rei militaris summus præfectus, sexaginta sex annos natus, brevioris ac macilentioris staturæ, temperamenti cholericosanguinei, à teneris castra sequutus, multisque fatigationibus, in Hungaria præsertim debilitatus, præter quartanam, anno ætatis trigesimo per tres annos toleratam, valuit rectissime. Posthæc ex renum calculo laborare, & per vices atrocissime cruciari cœpit: sed illius ferocitatem, potis per viginti annos quotidie aquis Seu(w)albaccensibus, mitigare soloit. Decem abhinc annis ex fortiori vomitorio, herniam sibimet acquisivit inguinalem; ex qua, licet subligaculis apte sit munita, inter eundum graves sentit molestias. Ante quatuor annos, cum in horto obambulasset, subito insultu apoplectico prehendebatur, cum oris retractione ad latus dextrum, & manus resolutione paralytica stipato; sed congruis remediis prorsus debellato. At sequenti anno idem revertebatur insultus, & faciei potissimum, linguæque paralysin relinquebat, cum fletu invito; quo, ad hanc usque diem sæpissime, cum vultu lacrymabundo flere tenetur. Sensus externi vigent; sed interni vacillare videntur, dum memoria admodum hebes existit; &, quod notatu dignum, rerum militarium, & quæ officium ejus attinent, promte reminiscitur, sed reliquarum insignem patitur oblivionem.

Hæc symptomata, maximeque fletum invitum permultis, sed frustra, oppugnavit remediis; nec à venæ sectione, quam bis quotannis administrari curat, ullum percepit solamen. Accesserunt potius calculosæ affectiones: siquidem, licet per sex novissimos annos nullum excreverit calculum, adhuc tamen sabulum in urina cernitur, & à quatuor proximis annis, dysuria pariter, ac stranguria invicem alternantes supervenerunt. Neque hæ molestiæ ullis profligari potuerunt subsidiis; atque ideo dictam herniam magis exacerbarunt, ut illa grandior omnem impediat gressum. Tandem duos ante menses, in horum novissime recensitorum affectuum locum successit fluxus urinæ involuntarius; quæ, dum sedet, assidue effluit; ubi vero surgit, molestissimo ad mictum stimulo urgetur, non prius cessante, quam donec inter obambulandum, vi quadam exprimatur lotium. Quam primum autem sederit, aut cubaverit, præter voluntatem mox guttatim, mox majori copia profluit; atque partes genitales, præsertim scrotum, ab hernia ad magnam molem elevatum, assidue humectat. Interdum cum urina alvus redditur involuntario: & à vectura malum exasperatur.

Cæterum appetitu adhuc integro fruitur; alvi gaudet lubricitate; nec frigore præternaturali, nec æstu corripitur; licet vires sint prorsus dejectæ. Sub epulis ob longam suetudinem vino Rhenano, parca utitur quantitate; cerevisiam potat, quæ nomine *des Dickstems* venit; mane quædam infusi Thécbois vascula sorbillat, sumto desuper frusto panis, & vesperi Nicotianam sugit. Motu corporis ob herniam fere omni interdicitur; crebris adficitur sternutamentis, atque os saliva est plerumque plenum. Et in tali rerum statu, ob urinæ præsertim incontinentiam, salutarem anhelat medelam; & scire avet, an ipsi profuturæ sint aquæ minerales.

Consilium.

Morbus, cujus caussa consultus sum, valde est inveteratus atque corruptus; & natales suos partim ex insigni nervosarum partium debilitate, ac ad insultus apoplecticos dispositione; partim calculo vesicæ mutuatur, cui stranguria, dysuria, tenesmus, ac involuntarius urinæ fluxus debentur. Quamvis vero spasmodicæ tractiones, ac paralyticæ resolutiones, à quibus etiam invitus fletus dependet, in externis potissimum faciei partibus conspiciantur: attamen summo studio eo est respiciendum, ut motus sanguinis à capite derivetur, ne illius aut seri major congestio, vel extravasatio in cerebro tandem subnascatur. Augetur hic metus eo, quod generosissimus æger, ob herniam inguinalem, à corporis exercitio, in hisce affectibus saluberrimo prohibetur.

Quamobrem, tam intricatum malum, funditus exstirpare vix licebit; sed sufficiet, si graviores arceamus adfictiones. Et hunc scopum diæteticis magis remediis, quam pharmacis assequemur: ex quibus primum potui quædam debetur animadversio. Huic enim nec cerevisia, nec vinum Rhenanum con-

conveniunt; sed accommodatius erit serum lactis. Hoc apparatur, si lac vaccinum, quantitate circiter dimidiæ mensuræ, cum uno cochleari succi citri permixtum, leviter ebulliat, donec coaguletur; tum, ut remaneat caseosa portio, percoletur, & addita lapidum cancrorum, & cinnamomi ana drachma una, levissime decoquatur: quæ portio mane calida, hora pomeridiana quatta frigida potari potest. Inter vina sub epulis concedere licet Hungaricum generosum, vel Gallicum, Frontiniac dictum, vel illud, quod singulari arte ex Hispanico conficiunt, & *den vveissen Basser* vocant. Neque alienum erit, decocto ex radicis scorzoneræ, rasuræ cornu cervi ana uncia una, corticis ligni sassafras, radicis glycyrrhizæ, cichorei ana unciis duabus, cum tribus aquæ mensuris, addito pasfularum minorum manipulo uno conncinnato, sub pastu uti: à quo etiam quinquaginta guttas Elixirii visceralis assumere expediet.

Præterea cum insigni fructu adhiberi poterunt pediluvia, ex aqua, furfuribusque triticeis parata, quibus tepidioribus vesperi immittantur pedes. Ad compescendum vero urinæ profluvium, expediet aquam Anhaltinam intra calidiora lintea ad pubis regionem adplicare: & si Deus vitam ad futurum usque vernale tempus protrahere permiserit, consultissimum erit, ad fontes Selteranos iter facere, eosque cum binis lactis asinini partibus permixtos potare. Ut denique insultus apoplectici ac paralytici præcaveantur, operæ pretium faciet balsamus meus vitæ, aut nuchæ inungendus, aut vertici instillandus: cui quoque scopo egregie satisfaciet pulvis epilepticus Marchionum, cum pauca cinnabari maritatus. Faxit autem Deus, ut hæc præsidia, salutari potiantur eventu.

Vix elapsi erant quidam menses, cum mihi nunciaretur, virum generosissimum, ex recidente insultu apoplectico, vitam cum morte commutasse.

CASUS XC.

De spasmo vesicæ urinariæ.

VIr annorum triginta octo, staturæ longioris, robustæ constitutionis, patre podagrico, & anno ætatis trigesimo sexto ex perverso vivendi genere defuncto natus, a teneris castra secutus, & inter potum parciorem, epulas vero largiores, valetudine minus prospera gavisus est. Tribus abhinc annis, post copiosam vinorum Gallicorum potationem, stranguriam, mictumque dolorificum pati cœpit. Hanc pro gonorrhœa habitam, calidioribus medicus oppugnavit medicinis, iisque magis exacerbavit. Namque per totam insequentem æstatem, calorem sensit præternaturalem, & tantum inter mingendum ardorem, ut etiam urethra sæpius excoriaretur; appetentia manente integra, & crebris mœroribus accedentibus. Tum matrimonii leges subiit, & sub illo novam curarum ac ærumnarum habuit occasionem. Hinc hyeme ex improviso accidit, ut facto itinere, sumtisque largis epulis, cum duabus cerevisiæ mensuris, nocte ingenti ad mictum stimulo corriperetur, urinaque cohiberetur adeo, ut candelam ceream urethræ intrudere teneretur; quo facto magna lotii quantitas cum impetu profiliebat. Ab hoc vero tempore atroces per intervalla in vesica, lumbis, dorso, & urethra percepit dolores, cum magna quidem mingendi cupiditate, sed incredibili difficultate, alvi obstructione, gelidisque artuum extremorum sudoribus stipatos: qui molestus paroxysmus, alvo per propinatum laxans soluta, protinus cessat. Sed incerto tempore, moxque singulo mense, mox elapso trimestri demum revertitur: & novissimo hyeme primum cœcis, mox fluentibus hæmorrhoidibus, & insigni virium prostratione complicatus fuit. Alvus plerumque tardior existit, & venter attactu durior; excrementa vero redduntur indurata, spissaque mucagine obducta; & denique in corpore sparsim, & inprimis utroque brachio tubercula quædam adparent. Adpetitu gaudet egregio; vino utitur, & à corporis motu per equitationem, aut vectionem bene habet. Venæ sectio elapso novissime anno quater instituta, & mense hujus anni Martio iterata est: potavit quoque acidulas Wildungenses, cum insigni fructu, & multæ saburræ calcareæ per anum excretione; cum contra Pyrmontanæ votis haud responderunt.

Responsio Consultatoria.

Postquam morbi historiam, mecum communicatam, probe exploravi, atque virum generosissimum ipse coram inspexi: non possum, quin illius ægritudinem pro graviori vesicæ, ejusque sphincteris, ac urethræ spasmo declarem; à quo vesicæ cervicem constringente, non modo horrendi dolores, totum fere corpus occupantes, verum etiam ardores in urethra, crebri ad mictum stimuli, hujusque difficultas dependent. Hujus caussa proxima, non nisi in sanguine impuro, spisso, scorbutico, per vesicæ nervosam substantiam tardius progrediente ibidemque stagnante collocanda videtur: præsertim cum isti vitiati succi per calidiora medicamina, quæ Chirurgi, gonorrhœam suspicantes, adhibuerunt, ad vesicam & vasa seminalia, majori impetu ac copia compulsi, harum partium tonum insigniter destruxerunt. Accedit præterea & illud, quod æger epulis largioribus, potu vero diluente parciori utatur, & crebrioribus in vinis calidioribus indulserit excessibus; hisque de caussis insignem humorum spissitudinem pariter, ac acrimoniam, testantibus tuberculis in cute jam adparentibus, sibimet contraxerit. Nec denique silentio prætermittenda est proclivitas ad fluxum hæmorrhoidalem, qua humores ad intestinum rectum acti, exitu vero per illud destituti, ad vicinas magis partes, maximeque vesicam regurgitarunt, atque has ad spasmodicas, stagnando proritarunt stricturas.

Hoc igitur malum funditus expugnaturus, eo studere debet, ut primum humores acres ac spissos diluat, attemperet, & depuret; deinceps horum ad vesicam & intestinum rectum adfluxum præscindat, & derivet; atque tum dolores vehementiores mitiget ac demulceat. Quos ut consequamur scopos; ante omnia sanguinis abundantiæ succurrere oportet, eumque sectione venæ, ter quotannis, nimirum Martio, Junio, & Septembri mensibus repetita, atque detractis semper decem, quin duodecim cruoris unciis imminuere. Eidem scopo convenientissimum erit, si forsan cœcæ adparuerint hæmorrhoides, illis perita manu tres vel quatuor admovere sanguisugas. Neque minus, si hæmorrhoidalis profluvii quædam accesserint notæ, hujus successum facilitare expediet; quod optime fiet, si pilularum balsamicarum, drachmæ uni pulveris præcipitantis mix-

mixtarum, sedecim ex aqua ab ægro, cubitum ituro capiantur.

Deinceps sub hoc morbo, ab omni cerevisiæ potu abstrahendum suadeo; & in ejus locum vel acidulas Selteranas, cum quarta vini parte maritatas commendo; vel hoc decoctum: Recipe radicis scorzoneræ, rasuræ cornu cervi, radicis sarsaparillæ ana uncias sex, glycyrrhizæ, cichorei ana uncias binas, corticis ligni sassafras, seminis foeniculi ana unciam dimidiam. Conc. Cont. D. S. species, quarum unciæ binæ ex tribus aquæ mensuris per tres horæ quadrantes sunt decoquendæ.

Præterea cum aquis Selteranis completam instituere juvabit curationem; earumque tepidiorum lagenam unam singulo mane, per quinque hebdomades continuando, potare. Hujus potationis initium, à sale Sedlicensi, pondere sex drachmatum sumendo, erit capiendum; hocque quovis sexto die, & denique sub finem repetendum: & inter ipsam curationem, sub epulis ex ultimo haustu, octoginta Elixirii mei visceralis guttæ adhibendæ.

Hac medicatione absoluta, operæ erit pretium, uti sub invasione fueti paroxysmi, ita quoque extra illum corpus singula hebdomade purgare, decocto quodam mannato ac rhabarbarino: quod, cum largior ejus sit dosis, repetitis vicibus mane sorbillare licet, haustis insuper aliquot infusi Théebois vasculis.

Quod si nimia fuerit paroxysmi atrocia; non efficacius commendare possum subsidium, quam ut æger protinus in balnea temperata, ex aqua fluviatili, & surfuribus triticeis parata descendat, iisque per horam dimidiam insideat; ter quotidie iterando. Ex eo egressus, locum dolentem spiritu vini camphorato, linteis duplicatis instillato, probe perfricandum curet; atque intrinsecus pulveris mei præcipitantis portionem, cum viginti liquoris anodyni mineralis guttis, vel ex aqua frigida, vel emulsione, quæ amygdalas dulces, semen papaveris, & aquas analepticas continet, assumat.

Præservandi denique fine, nihil erit præstantius, Elixirio meo viscerali, jam commendato, cujus octoginta guttas ab epulis vel ex haustu aquæ frigidæ, vel decocto superius laudato adhibere præstabit. Non minorem utilitatem pollicetur serum lactis, æstivo præsertim tempore, post finitam Selteranarum potationem, singulo mane, quantitate dimidiæ, quin integræ mensuræ potandum. Hoc paraturus, lactis recentis mensuram unam, succo citri, quantum cochlear capit, permixtam, igni admoveat, ut leniter ebulliat, tumque percolet. Cæterum tectum observare decet vivendi genus, in quo corporis refrigerationes, animi fortiores commotiones, excandescentia, spirituosique potus probe fugiantur, epulæ sint parciores, & à cibis acidis, salitis, ac flatulentis vacuæ, & corpus, absoluta ciborum digestione sedulo moveatur.

Neque vero frustranea fuit hæc curatio: nunciatum enim mihi est, ægrum ab illa optime habuisse, ac convaluisse.

CASUS XCI.

De spasmo & exulceratione vesicæ cum calculo.

Vir generosissimus, temperamenti cholerico-sanguinei, annorum quinquaginta trium, diætæ moderationis amantissimus, à teneris castra secutus, multis defatigationibus atque vulneribus se exposuit; nihilo tamen minus satis bene valuit; nisi quod anno ætatis vigesimo, fluxu seminis virulento laboraverit; qui à Chirurgo variis medicaminibus tractatus, reliquit tamen seminis stillicidium per annuum tempus contumaciter continuans, & tandem sponte desinens. Tribus autem abhinc annis, ætatis quinquagesimo, ex captivitate, quam diu passus erat, redux subito doloribus lumborum & ossis sacri prehendebatur; quos pro tormentis à calculo illatis habens, pulverem quendam ad calculum specificum, suasu amici, luna existente plena capiebat. Inde cum urina multus mucus, sabulum, quin & calculi reddebantur; sed simul molesta vesicæ affectio succedebat. Namque urinam, quæ mox mucum album, tenacemque, mox sedimentum tartareum rubrum, mox pelliculas albas continebat, non nisi inter horrendos cruciatus, ac tantos ardores, ut externa cutis arroderetur, mittere poterat: mox gravis dolor pressorius sphincterem vesicæ, ardensque sensus collum ipsius in perinæi regione exercebat; mox guttatim mingebatur; mox urina sub ipso fluxu cohibebatur. Sub decubitu, pondus quoddam ad illud. in quo cubabat, latus devolvi videbatur; atque tum mictus faciliot, sine dolore erat.

Ex hisce momentis calculum vesicæ, ex renibus eo perductum, & à copioso, quem irritata tunica villosa fundit, muco majora capientem augmenta medicus suspicabatur. Hinc præter balnea, pugnabat blandioribus balsamicis, emollientibus, leniterque diureticis, veluti erant decoctum Forestii, oleum amygdalarum cum spermate ceti, & pauca therebinthina. Calidiora dissuadebat; atramen æger aquam vitæ antinephriticam sua sponte sumebat, quando difficilior erat mictus, quem eo remedio paullo facilitavit. Mittebatur quoque ad plethoram imminuendam sanguis ex pede: nihilo tamen secius tecensitæ affectiones perseverabant.

Quum ergo integro anno, sub his affectionibus transacto, nullus excernebatur calculus, in perinæi regione ardentes dolores, ad urethram excurrentes sentiebantur, & tandem urina mingebatur cruenta, simul foetida: justa quidem erat suspicio, vesicæ subesse exulcerationem, num vero hæc à calculo, aut tenesmo hæmorrhoidali, aut muco viscido ac acri originem traxerit, adhuc latebat. Tandem dubium solvebat calculus, in urethram irruens, ac forcipe extractus; qui cum fabam minorem magnus, more calculis vesicæ minus consuero, valde friabilis esset, pro recentiori concremento ex materia purulenta, ac tartaro mixto habebatur.

Dirigebatur itaque curandi intentio & ad humorum affluxum derivandum, & ulcerationem consolidandam: priori scopo venæ sectiones, leniora laxantia mannata, & temperantia inserviebant; altera partim demulcentibus, decoctis ex radice altheæ, sarsaparillæ, liquiritiæ & caricis confectis; partim

partim abstergentibus, veronica, millefolio, virga aurea, oleo amygdalarum dulcium, atque therebinthina; partim roborantibus, & leniter adstringentibus, equiseto, millefolio, sanicula &c. fiebat satis. His effectum est, ut mictus fieret facilior, ac dolores perinæi admodum conquiescerent: attamen inconstans erat levamen, & per vices cuncta redibant symptomata, quibus per totum annum tristem scenam ludentibus, novissime superveniebat febris intermittens quotidiana. Non immerito hæc vocari posset apoplectica: namque sub accessione frigoris æger per sex vel octo horas, veluti attonitus, sine sensu ac motu cum sopore, stertoreque jacebat; tum excipiebat æstus, & per quatuor circiter horas, cum atrocissimis circa pudenda doloribus, atque molestissimo ad urinam alvumque reddendam stimulo junctus inhærebat, & denique in copiosissimum desinebat sudorem. Sub hac tebre, ejusque quarto circiter paroxysmo, penis cum scroto cernebatur tumidus, & ad gangrænam usque inflammatus; adeo, ut ob colorem plumbeum sphacelus metueretur: ardentissimus sub mictione, cujus frequentissimum erat desiderium, urethram vexabat dolor, & tandem sub paroxysmi finem, purulenta, fœtidissimi odoris mingebatur materia. Notari meretur, in hoc febrili affectu insignem fuisse lactis ebutyrati adpetentiam: ex quo etiam bene habebat, & adhibitis aliis convenientibus medicinis, intra quinque hebdomades, ab hoc magno morbo vindicabatur.

Quo superato, pristinæ revertebantur affectiones; mox enim tenesmus hæmorrhoidalis anum occupabat, mox tormenta gravissima vesicam exercebant. Idcirco ad avertendum humorum affluxum, molem sanguinis imminuendam, & affectas partes corroborandas, crebra adhibebantur balnea, vena in brachio singulis mensibus tundebatur, & interne temperantia, cum cortice cascarillæ, vel Peruviano mixta porrigebantur. Verum post primam sanguinis missionem, gravis sequebatur humorum orgasmus; alteram excipiebat febris irregularis, symptomatica, alternis diebus magis exacerbata, quæ huc usque continuat. Sub hac perpetuum est lotii stillicidium, quo remittente, tenesmus ani vexat; alvi est adstrictioris, nec ob adversationem admittit enemata; urina mingitur saturata, cum mucoso sedimento. Ciborum adpetentia prorsus periit; contra majus est bibendi desiderium; pro potu utitur, mox decocto ex liquiritia, & fœniculo confecto; mox sero lactis, mox aqua pura, melle edulcorata; mox cerevisia secundaria; sed vinum plane fugit.

Responsio Consultatoria.

Ex præmissa morbi historia omnino patet, morbi, quem vir generosissimus patitur, præcipuam caussam in exulceratione vesicæ, ejusque sphincteris, ac urethræ esse quærendam. Hæc gignit in vesica purulentam, mucosamque materiem, quæ cum tartarea, atque terrestri urinæ cohibitæ substantia permixta, in calculosam concrescit consistentiam, mali symptomata adhuc magis exacerbantem. Ulcus vesicæ testantur ingentes dolores, stimuli ad mictum, ardor, qui comitatur & sequitur emictionem, atque pelliculæ & filamenta, quæ in urina cernuntur. Calculum vero significant, dolor pressorius ad sphincterem incumbens, ardens sensatio collum vesicæ, ac perinæi regionem vexans, urinæ mox stillicidium, mox largior, sæpius tamen intercisus profluxus; & quod ex supino decubitu tormenta mitigentur.

Tanti molestissimi pariter ac periculosi mali origo, ex sanguinis, exitu per venas hæmorrhoidales privati, facta in vasis vesicæ sanguiferis stagnatione jure meritoque petenda est. Hinc enim tanta membranarum nervearum distensio, sphincterisque spasmodica constrictio suboritur, ut non modo urinæ profluvium cohibeatur, verum etiam vehementiori membranarum constrictione, ex villosa mucus copiosus exprimatur; qui per temporis moram acrior factus, ipsam vesicæ substantiam arrodendo, ulcerationem procreavit.

Quod si enim experientiam consulamus; deprehendimus, spasmum ejusmodi ac calculum vesicæ, ex succorum vitalium nimia mole & spissitudine sæpe numero suos mutuari natales: siquidem cruor abundans, si nec tempestiva venæ sectione, nec fluxu hæmorrhoidali imminuatur, dicta jam ratione circa intestinum rectum atque vesicam stagnat, ac memorata producit symptomata. Neque dubium est, quin eadem hæc caussa in nostro ægrotante locum habeat; præsertim si atroces, quos ille in lumbis, ossque sacro sensit dolores, & tenesmum, quo afficitur hæmorrhoidalem consideremus.

Tales autem vesicæ affectiones, ubi gravis læsio ipsam illius substantiam occupavit, ob perpetuum lotii acrioris affluxum, ægerrimam consolidationem, atque curationem admittunt; atque sic nihil fere amplius medico superest, quam ut, quæ præsto sunt, tormenta demulceat, & graviora mala arceat. Huic scopo magis externa, quam interna faciunt satis: quæ inter, si vires permiserint, sommo cum fructu ano adplicabuntur hirudines, ut earum ope superfluus, & circa hæc loca subsistens cruor evacuetur. De his notandum, quod tales feligi debeant, quæ nec nigricant, nec viridescente colore pollent, sed coloris sunt variegati, ac maculis nigris conspersæ. Hæ in loco temperato, & aqua munda asservandæ, atque, necessitate exigente, ano probe mundato apponendæ sunt; quoniam, hoc sordibus imbuto, officio suo fungi recusant. Dum fugunt, minime sunt irritandæ, quia morsus illarum, forsan ira percitarum, valde noxius observatur: si saturatæ fuerint, sponte decidunt; & si apex caudæ præscindatur, majorem cruoris attrahunt quantitatem. Horum ergo insectorum, tria vel quatuor, singulo mense ano apponere; & antea, si nimia urgeat plethora, quatuor sanguinis uncias ex vena in brachiu pertusa detrahere decet.

Præterea non ludetur opera, si emplastrum saponatum Barbette, camphora & oleo hyoscyami permixtum, ad regionem perinaei, ossis sacri, atque pubis, detonsis prius crinibus admoveatur. Ex internis, sero lactis nihil præstantius commendare possum, quod ex lacte vaccino recenti, cum succu citri permixto, ad lenem ignem decocto, atque percolato paratur, & cum æquali pondere acidularum Selteranarum maritatum pro potu ordinario inserviat. Non minus mane potandum suadeo infusum theiforme, ex radice altheæ, floribus malvæ, & radice glycyrrhizæ confectum, & cum syrupo dialtheæ Fernelii edulcoratum: nec alienum erit, vino illo artificiali, quod ex Hispanico componitur, & sub nomine *des weissen Passers* exstat, nonnunquam uti. Et denique alvi siccitati per passulas rhabarbarinas succurrendum est.

CASUS XCII.

De fpafmis veficæ, & hypochondriorum ex incerta graviditate ortis.

MAtrona illuftris, quadragenaria, fanguineo-cholerica, valde plethorica, feliciffimo per viginti quatuor annos gaudens matrimonio, quinque liberorum, quorum noviffimum ante quinquennium peperit, fœcunda mater; elapfi anni menfe Martio, rem iterum habuit cum marito. Ab eo tempore per viginti hebdomades filuit uterina purgatio, & acceflerunt quædam fymptomata, gravidis propria, faftidiumque ciborum, ut utero videretur gerere. His elapfis menfes non folum redierunt, verum etiam hæmorrhoides fluere cœperunt, cum intercurrentibus animi defectionibus, ad quas natura proclivis eft: quibus non obftantibus graviditatem fufpicati medici, iter longius, quod ægræ faciendum erat, diffuaferunt. Verum non hoc folum feliciter, & cum magno fanitatis allevamento confecit; fed menftrua quoque purgatio, licet ter vena in brachio fuerit tufa, quovis menfe, & quantitate fatis copiofa, & abfque vitiata qualitate rediit; quid? quod tranfactis novem menfibus, loco fœtus, cruor per venas fedales, inter atroces imi ventris dolores, animique deliquia prorupit uberrimus. Abhinc varia fucceflerunt incommoda: namque in hypochondriis ac imo ventre per vices fæviffima fentiuntur tormenta, tenfiva atque lancinatoria; matutino præfertim tempore naufea vexat moleftiffima, & fortiorem animi affectum excipiunt vomitus faburræ tenaciffimæ. Præterea creberrima ad mictum eft cupiditas, redditurque urina copiofa, turbida, mucofa, odorifque fœdiffimi: alvus poft prævium femper tenefmum, libera eft ac laxa, cum ftercorum mucoforum rejectione. Venter fuperior grandefcit, & naturali durior eft; neque vero motus embryonis fentitur, nifi quod valde debilis fenfatio, hunc motum mentiens nonnunquam percipiatur, quando vel animo eft hilaris, vel roborantia abdomini admoventur. Quamobrem mœrore perpetuo afficitur, incerta, an utero geftet, nec ne? fiquidem decem jam elapfi funt menfes, quod viro caruit.

Cæterum notari meretur, quod ex ufu clyfterum male habeat, atque ingentia tormina imi ventris, naufeam, & animi deliquia patiatur: non minus poft datum aliquando albicantem liquorem, qui adftringentia habuit ingredientia, in peffima incidit fymptomata, ac totius corporis rigorem tetanodeon; à quibus ope effentiæ dulcis vindicata eft. Jam videtur melius habere, & à gravioribus moleftiis immunis effe: namque fomno fruitur tranquillo; viribus corporis gaudet integris, nec de fpirandi difficultate quod conqueratur, habet; & ciborum adpetentia naturali eft avidior. Remediis pauciffimis, nec nifi pulvere temperante, aut pilulis Stahlianis utitur: & ut demum ab omni præternaturali moleftia evadat immunis, falutare anhelat confilium, docerique cupit, an pro gravida fit habenda? anne potius molam in utero gerat, quam eo magis veretur, cum tribus diebus poft ultimum puerperium, quo ante quinque annos perfuncta eft, fimile concrementum ex utero ediderit, quod membranis inclufum, propriaque præditum erat placenta? & quæ in tali rerum ftatu in ufum fint vocanda?

Confilium.

Poftquam morbum, cujus cauffa confultus fum, ejufque omnia momenta probe mecum perpendi: neutiquam mihi videtur verifimile, quod illuftris matrona fœtum in utero gerat. Quamvis enim quædam graviditatis probabilitas, ex menfibus poft noviffimum concubitum per viginti hebdomades, cum fubfequente naufea, ciborumque faftidio fuppreffis, fuborta primum fuerit: hanc tamen fubfequentes per uterum, ac fedales venas hæmorrhagiæ refellerunt; quippe quæ in gravidis, abfque conjuncto abortu nunquam fiunt. Quare juftiffima eft fufpicio, concrementum quoddam cruentum utero inhærere; quod in perfonis fucci plenis, obefis, & exilioribus vafis præditis, facillime & frequentiffime generari folet. Interea, cum medici de graviditate firmiter perfuafi, ad falvandum fœtum, partim venam in brachio fæpius tundendam curarunt, partim adftringentes medicinas ordinarunt: factum omnino eft, ut motu fanguinis liberiori per uterum ac imi ventris vifcera, mefenterium, hepar ac lienis vifcus impedito, cruor in utero, vafis hæmorrhoidalibus, ac tunicis inteftinorum ftagnaverit, atque hafce nervofas partes, cum vicina vefica ad fpafmodicas proritaverit ftricturas: unde tormina inteftinorum, tenefmus, atque creber ad mictum ftimulus fuos mutuantur natales.

Veram in utero fubeffe molam, nondum determinare audeo: quamvis enim ejufmodi tunicacea concretio poft partum, quinque abhinc annis, utero fuerit exclufa; atque experientia doceat, ejufmodi concretiones fæpius reverti, præfertim fi quædam tunicarum reliquiæ in utero reftiterint; attamen cum in præfenti cafu nec irregularis fluoris menftrui fucceffus, nec alia fymptomata, quæ plerumque concrementum ejufmodi comitantur, præfto fint; nullus ea fupponendi certus eft locus. Interim crebra docet experientia, poffe poft concubitum abfque infequente graviditate, menfes fuppreffi effe, abdomen intumefcere, quin etiam mammas turgere: quæ fymptomata ex carne informi, ob vitiatum femen in utero enata, folent interdum fubnafci; & fi hæc in noftro cafu fuerit præfto, quod penitus negare nollem, attamen ejus origo recentior effe, & neutiquam à noviffimo puerperio derivari deberet.

Quicquid vero fit, ea jam decidenda venit quæftio, quænam in hoc ambiguo cafu in ufum fint vocanda? Mea quidem fententia cardo curationis in eo confiftit, ut ftagnantes in abdomine, utero, & vefica humores difcutiantur, æqualifque illorum circuitus promoveatur, omnes fordes, ex utero præfertim repurgentur, atque præternaturales fpafmi demulceantur. Hifce fcopis obtinendis, non convenientius commendare poffum fubfidium, quam pilulas Stahlianas, aut meas balfamicas; quarum quatuordecim bis quavis hebdomade vefperi affumantur, verfus menftruum autem tempus, omni vefpera capiantur. Cum his ad moliendam alvum, alternari quandoque poteft pulvis, qui ex cremoris tartari fcrupulo uno, rhabarbari electi drachma dimidia, & magnefiæ granis duodecim conficitur. Præterea ufum præftabit egregium, Elixir meum balfamicum vifcerale, ad octoginta guttas & fub epulis, & vefperi, fi à pilulis fuerit

rit otium, ex aqua vino nupta adhibendum: hoc enim remedii genus, tam acrimoniam temperandi, quam digestionem promovendi, & ventriculum roborandi, vim possidet excellentissimam.

Cæterum ab animi commotionibus, iracundia, atque terrore, quantum fieri potest, cavendum suadeo; & corpus, ventriculo a cibis vacuo, probe exercendum. Mane infusum theiforme, ex veronica, melissa, & corticibus citri recentibus sorbere; & reliquo tempore, loco potus ordinarii, decoctum, cum quarta vini parte mixtum potare; cœna vero parciori uti expediet. Quæ si votis nondum respondeant, consultissimum erit, thermas vel Carolinas, vel Amasianas, vel Aquisgranenses in usum vocare.

CASUS XCIII.

De raro vesicæ affectu.

Generosissimus vir, quinquaginta annorum, temperamenti sanguineo-cholerici, fluori hæmorrhoidali copioso olim obnoxius, qui per novissimam hyemem parcior ferri cœpit, sex circiter abhinc septimanis, ex improviso stimulum ad matulam sensit, tumque inter mingendum, ardore urethræ discruciatus, lotium reddidit album, multisque filamentis plenum; & post aliquam moram sedimentum album largissimum deponens. Hanc molestiam, quam sæpius cito transientem pati suéverat, nihil primum curavit; invalescentem vero, & diutius perseverantem, cumque corporis contabescentia, ac virium jactura paullatim stipatam, variis oppugnare cœpit remediis. Quæ inter præter balsamica, à medico commendata, erat etiam oleum therebinthinæ: quo per quatuordecim dies frustra usurpato, fontes Selteranos potare decrevit, maxime cum tempus incideret, quo his aquis, ob pectoris affectiones, ipsi familiares, uti quotannis soluit. Hausit quidem illas per undecim dies; sed, cum languor ac consumtio corporis majora sumerent incrementa, suasu alterius medici potationi huic per triduum supersedit, & in earum vicem pulveres ex coralliis, spodio, succinu albo, mastiche & sanguine draconis confectos usurpavit. Verum his quoque in cassum sumtis, inchoavit denuo potum acidularum: neque tamen minus, idem manet morbi status. Namque cum urina substantia illa quasi gelatinosa, sæpius filamentis instar tunicæ abrasæ permixta, mane præsertim, insigni profluit quantitate; & languor corporis, maxime notabilis pedum contabescentia, magis magisque invalescit.

Bini, quos consuluit medici, in diversas abierunt sententias: alter putavit, gelatinosum illum, qui in urina cernitur mucum, ex vesica profluere, hujusque calculum, saltem imminentem significare; mox vero mentem mutavit, renumque læsionem accusavit. Posterior medicus insignem subesse credit, renum, vasorumque urinariorum pariter, ac seminalium imbecillitatem; atque mucum illum semine permixtum esse affirmat. Suspicatur quoque, ægrum olim morbo quodam venereo laborasse, hujusque reliquiis deberi præsentem affectionem.

Verum scire licet, virum castissimum, nunquam venerea quadam labe contaminatum fuisse; sed adhuc, dum extra matrimonium degit, vitam agere, scelerum purissimam, & tantum abesse, ut veneris indulgeat stimulis, ut potius ex seminis abundantia, vehementes testiculorum dolores, cum eorundem tumore patiatur, sponte evanescentes. Cæterum ab omnibus dorsi, & reliqui corporis doloribus immunis est, nisi quod levis urethræ ardor mictionem comitetur: neque ullus est seminis, aut purulentæ materiæ fluxus. Appetitu gaudet integerrimo; somno quidem placido fruitur; sed sub hoc manus æstu præternaturali uruntur, & interdum præcordiorum urgent anxietates.

Consilium.

Rarissimus profecto est affectus, quo Vir generosissimus solicitatur, dum mictione valde dolorifica reddit urinam, muco gelatinoso plenam. Ille enim nec à reliquiis gonorrhϾ virulentæ natales suos mutuatur, nec vesicæ, aut renum calculo debetur: sed meo quidem arbitrio partim gonorrhϾ simplicis benignæ, partim hæmorrhoidum vesicæ albarum, nomen justissime meretur. Namque cum generosus æger cruorem hæmorrhoidalem per anum olim reddere suevit, ille vero, accedente ætate provectiori, per aliquod tempus suppressus fuit fluor: non aliter fieri potuit, quam ut sanguis, cujus moles magis augetur, in recto intestino, atque vicina vesica subsistat, stagnet, vasa harum partium sanguifera infarciat, & ob diuturniorem moram portionem tenuiorem lymphaticam, per tunicam vesicæ villosam dimittant; quæ in cavitatem vesicæ stillans, ibidem coagulatur, acrior fit, atque cum urina, inferendo urethræ ardoris sensum, excernitur. Hæc eadem est ratio, quod loco cruenti fluxus hæmorrhoidalis, materia alba, instar albuminis ovorum, per anum reddatur: quæ in nostro casu per vesicam exitu suo potita est. Præterea vero, cum generosus æger cœlibem agat vitam, atque testiculi ob seminis abundantiam sæpenumero intumescant; vero est simillimum, sanguinis copiosiorem ad vasa seminalia fieri affluxum, & uberiorem lymphæ spermaticæ in prostatas, & vesiculas seminales secretionem; quæ cum urina emittitur, & contabescentiæ, viriumque collapsus præbet caussam.

Quod curationem, quæ hactenus, præsertim cum acidulis Selteranis instituta fuit, attinet; has in adfectibus renum ac vesicæ satis quidem proficuas esse credo; in præsenti vero malo, quod ex sanguinis stagnatione circa dictas partes, harumque inconquuta atonia originem traxit, neutiquam sufficientes arbitror. Arriderent magis aquæ Schwalbacenses, aut Spadanæ; quæ ob principium, quod fovent, leniter adstringens, & martiale, insignem partes debiles roborandi obtinent virtutem; atque generationem calculosæ concretionis in vesica, ac renibus efficaciter remorantur. Has per quatuor vel quinque hebdomades sub debito regimine unam quotidie lagenam sorbillando, potare conveniet.

Ex pharmacis duo sunt, quæ commendo; unum essentia cascarillæ, cum essentia succini maritata; alterum est succinum præparatum, cujus uncia una cum dimidia olei tartari per deliquium sit imprægnata, siccataque, ad drachmam dimidiam mane pariter ac vesperi capiendum. Spissiores cerevisiæ, & calidiora vina in hoc morbo plane inopportuna sunt: præstat in eorum locum decocto ex radice sarsaparillæ, scorzoneræ cichorei, liquiritiæ, & semine fœniculi concinnato, pro potu ordinario uti. Denique fugiantur fortiores cor-

poris per equitationem, ac vecturam concussiones; atque reliquarum rerum non naturalium usus rite instruatur.

CASUS XCIV.

De gonorrhœa simplici, ex impura, & immodica venere orta.

Litterarum studiosus, viginti sex annos natus, temperamenti sanguineo-cholerici, tenerioris, debiliorisque corporis constitutionis, tussi, uti videtur, hypochondriaca infestatus, atque parentibus natus sanissimis, mense elapsi anni Nuvembri cum fœmina menstruo fluore polluta stando celebrat, & aliquoties repetit coitum. Sentit protinus ardorem in pene, ex quo imminentem metuens gonorrhœam, purgans sumit medicamen, quod ventrem subducit copiose: at ille securus repetit illicitum concubitum; diætæ irregulari, potationi spiritus vini, ipsiusque calidioris vini indulget; & iterum purgans, quasi hoc expiaret nefas, adhibet. Sed brevi post crebra stimulari cœpit tentigine, atque semen bis terve quavis hebdomade sub nocturnis imaginibus elabebatur, cum atrocissimis pedum, maxime genuum circa articulos tormentis. Hæc non minus, ac pollutiones nocturnæ, propinatis decocto quodam, ac pulvere temperante, brevi tempore remittebant; sed penis erectus, ubi detumescebat, seminis quasdam guttas prætar voluntatem exstillare incipiebat; & priores molestiæ per intervalla recrudescebant. Neque ferebant desideratam opem tinctura quædam, ex spiritu therebinthinæ, balsamo de Copaiva, & oleo succini confecta, nec emulsiones, nec ossa sepiæ in pulvere: potius invalescebant symptomata, quorum hæc jam est idea.

Ubi erigitur colis, protinus elabitur semen; mane experge factus, missa urina, insigni ad venerem urgetur cupiditate; urina deponit flavum sabulum, quod eo copiosius jamjam in matula cernitur, postquam per triginta dies, acidulis Selteranis, lacti nuptis, conjuncto usu Elixirii balsamici, cum menstruo lixivioso parati, & pulveris temperantis, usus fuit. Attamen post hanc potationem, nocturnæ pollutiones rarius contingunt; ardor urinæ, & spasmi pedum tantum non cessarunt; nec nisi, sumtis incongruis potibus adhuc adfligunt. Neque etiam glutinosa illa, & spermati similis materia, quam olim copiosam cum urina reddidit, tam larga conspicitur.

Cæterum ad sudorem est facillimus æger; & bis quotannis venam tundendam præbere suevit; adpetitu ciborum fruitur integro, & somno placidissimo. Inter medicinas, quas hactenus adhibuit, & ex quibus bene habuit, fuerunt infusum laxans mannatum, pulvis temperans ex lapidibus cancrorum, antimonio diaphoretico, osse sepiæ, & nitro paratus, atque spiritus nitri dulcis, ex spiritu flammifico Hoffmanni compositus, & cum quarta balsami vitæ parte remixtus. Verum cum nondum penitus debellari potuit tædii plenum malum; tuum, vir illustris, anhelat æger consilium, docerique cupit: 1. Anne morbus, quo cruciatur, sit gonorrhœa simplex, à summa debilitate partium genitalium sustentata? 2. Num spes sit, illum expugnandi, & quibusnam remediis hoc scopo potiri liceat? 3. Utrum tuto possit leges matrimonii subire?

Consultatio.

Vidi probe ac intellexi ex communicata mecum morbi historia, quæ molestiæ ægrum habeant solicitum. His ut congruam medelam præscribam, atque priori quæstioni: Anne morbus pro gonorrhœa simplici, quæ à summa partium genitalium debilitate sustentetur, habendus sit? faciam satis: omnino tonum partium, quæ elaborationi seminis dicatæ sunt, labefactatum huic affectui, quem jure gonorrhœam simplicem appellare licet, originem ac nutrimentum præbere arbitror. Ob hancce enim harum partium debilitatem, humorum lymphaticorum, seminalium, salinis, scorbuticisque sordibus procul dubio imbutorum, major ad illas & copiosior fit affluxus; qui partim interdiu præter voluntatem, partim noctu per pollutiones elabuntur; atque crebram tentiginem, ac urethræ sub mictu ardorem excitant. Si de caussis hujus mali dispicimus, non alia se nobis offert, quam impurus ille coitus, aliquoties repetitus: quippe quo affrictum est partibus genitalibus peregrinum & corruptum quasi fermentum, quod non modo robur vesicularum vasorumque spermaticorum destruxit, verum etiam semen contaminavit; eo magis, cum in ipso jam ægro scorbutica humorum diathesis præsto esse videatur, quemadmodum dolores vagi, quos patitur, & sabolosum lotii sedimentum attestantur. Hinc etiam vehementer laudo, fontis Selterani, lacte permixti potationem; quæ, si omissa fuerit, longe atrocius esset malum.

Quod igitur secundam attinet quæstionem: An spes salutis supersit, quibusnam hanc impetrare liceat medicaminibus? haud ignorari oportet, gonorrhœam virulentam, rite tractatam, longe faciliorem brevioremque admittere curationem, quam quidem benignam illam simplicem. Hæc enim sæpissime adoritur corpora debiliora, quæ humoribus impuris scatent, & medicamina poscit mitissima; cum illa robustiora potissimum occupet subjecta, nec à fortioribus, generosisque exacerbetur medicinis. Nihilo tamen minus felicissimo curationis eventu in nostro casu potiemur, si illi, recte administratæ diutius, & cum patientia insistat æger. Instituetur autem commode per potationem aquarum Selteranarum. Hasce enim cum duabus lactis partibus commixtas, per quatuordecim dies ita adhibendas suadeo; ut quavis quarta die interponatur pulvis laxans, cujus hæc sit formula: Recipe rhabarbari electi pulverisati drachmam dimidiam, cremoris tartari scrupulum, antimonii diaphoretici grana decem, diagrydii sulphurati grana quatuor. M. F. pulvis pro una dosi. Deinceps quotidie cubitum iturus æger, capiat drachmam pulveris, ex specierum de hyacintho, ossium sepiæ ana drachmis duabus, succini præparati drachma una concinnati: mane vero sorbeat infusum theiforme, quod sic se habet: Recipe herbæ menthæ crispæ, melissæ, summitatum millefolii, florum hyperici ana manipulum, seminis fœniculi, anethi ana drachmam. C. C. D. Extrinsecus peni admoveatur sacculus sequens: Recipe herbæ menthæ crispæ, florum chamomillæ Romanæ, rosarum, balaustiorum, foliorum lauri ana manipulum, baccarum lauri, mastichis ana unciam dimidiam, caryophyllorum aromaticorum drachmas tres. M. C. C. D. S. species, quæ in vino rubro subadstringente decoctæ, sacculo includantur. Denique servanda est recta vivendi ratio; fugiantur cibi acidi, saliti, flatulenti, cepæ præsertim, & allium; evitentur quoque potus calidiores, spirituosi; nec nisi vinum generosum Sect, ad ventriculum roborandum, parca inter epulas quantitate bibatur. Cæterum, stomacho à cibis vacuo, corpus moderate moveatur; & pro potu ordinario sequens potetur decoctum: Recipe radicis sarsaparillæ uncias duas, scorzoneræ, cichorei ana unciam, liquiritiæ, corticis ligni sassafras ana drachmas sex, rasuræ ligni santali rubri un-

ciam

unciam dimidiam, feminis fœniculi drachmam. C. C. D. S. species, quarum unciæ binæ ex tribus aquæ mensuris sunt decoquendæ.

De matrimonio, juxta tertiam quæstionem, nihil adhuc certi determinare audeo; neque tamen illud subire prius licebit quam morbo funditus exstirpato: quem finem, quin commendata curatione sit assequuturus, non dubito.

CASUS XCV.

De gonorrhœa inveterata.

VIr quinque & quinquaginta annorum, temperamenti cholerico-phlegmatici, olim juvenis in gonorrhœam incidit; quæ abhinc aliquoties, inque primis ante undecim annos cum fluore flavo virulento reversa & congruis balsamicis, therebinthinatis, cinnabarinis, mercurioque dulci sublata est. Tertius jam agitur annus, ex quo in utroque inguinum venerei adparuere bubones; ægre quidem ob dyscrasiam humorum acriorem, tamen feliciter persanati. Præterea per quinque jam annos cutim, maxime in cervice, curvaturis cubitorum, & ano circa ossis sacri & coccygis confinia occupant lichenes, ex pallido rubentes, squamulas dimittentes, & ubi corpus incaluit, insigniter prurientes. Pruritum mitigaverunt paululum decocta lignorum, cum tinctura antimonii usurpata; sed malum prorsus exstirpare haud sufficerunt. Quare ante biennium commendavi, ut æger, partim ad aërem mutandum, partim cutim emolliendam thermas adiret; quibus usus, bene quidem habuit, sed recidit in benignum feminis fluxum, nullis huc usque remediis obsecundantem. Hunc eo certius ab usu balneorum derivo, cum mihi constet exemplum viri cujusdam, qui ob quandam molestiam, balneis aquæ dulcis usus, gunorrhœa benigna, balsamicis medicinis brevi expugnata, infestatus fuit.

Hoc est tædii plenum illud vitium, quo adhuc angitur æger, cujusque medelam flagitat. Semen fertur & sponte, & ubi colis premitur, prorsus album, lintea duntaxat flavis polluens maculis; colis compressus dolorem infert, adeo, ut æger ulcus urethræ suspicetur. Frustra datis pilulis, quæ succinum, myrrham, olibanum, gummi hederæ, juniperi, cinnabarim nativam, mercuriumque dulcem habebant; illæ, quæ ex therebinthinæ binis partibus, succini, myrrhæ, florum sulphuris singulorum una constabant, sistere videbantur molestum fluxum; at ille, celebrato concubitu, semper recrudescebat. Quum itaque interna medicamina votis haud facerent satis, & ea, quæ fortius urinam pellunt, ob graviora, quæ renibus, vesicæque inferre possent, damna propinare dubitarem: ad externa deveni, & hæc inter primum mercurium dulcem, cum aqua plantaginis, aut infuso ex herba plantaginis, salviæ, hyssopi, radiceque caryophyllatæ confecto, urethræ injiciendum curavi; sed inde fluxus cernebatur virulentior. Hinc substitui emulsionem ex myrrha, succino, therebinthina, vitello ovorum, decoctoque recensito paratam, eamque immitti urethræ jussi: sed & hæc malum exacerbavit adeo, ut non modo copiosius semen, verum etiam ipse tandem cruor proflueret; cum sedimento putrido atque cruento. Quare abstinui à remediis; quo facto fluxus adparuit benignior, ac parcior.

Interim cum semen esset tenuius, ac ex uxoris mente paullo acrius; multique laudarent usum emulsionis, ex seminibus quatuor frigidis, cannabis, & agni casti concinnatæ: propinavi hanc, sed cum successu minus felici. Namque protinus excipiebant stranguria, colica, ac insignis dolor dorsi tensivus, qui corpore horrore perfuso, admodum invalescebat, tantusque erat, ut nec corpus sine tormentis movere, situmque mutare posset; accedentibus febre, siti, viriumque collapsu. Præterea post adplicatum lumbari regioni linctum, quem spiritus cujusdam ex gummatibus, & plantis aromaticis parati partes binæ, spiritus vini camphorati una constituebant, profluxit cum lotio materia crassa, lenta, alba, odoris expers, puri similis, copiosissima quantitate. Usurpatis convenientibus remediis, intra trium hebdomadarum decursum, remittebant hæc symptomata, & pristinus valetudinis status, & feminis profluvium, sub his affectionibus parcissimum, denuo rediit.

Hinc in usum revocavi injectiones tepidiores, quæ aquæ sambuci uncias quindecim, vitrioli cyprii calcinati drachmam unam habebant, & primum vehementem ardorem, paullo post mingendi cupiditatem excitabant; quam urinæ sequebatur emictio dolorifica. Cessabat subinde sub continuatis illis injectionibus fluxus feminis; sed hunc cohibitum presso pede sequebatur dolor in dextro inguine tensivus, cum levi febricula catarrhali, atque tussi molesta junctus. Febre discussa, tussique per stomachica, & aromatica consopita, malè tamen habere pergebat ægrotus, ut ideo metuens, ne ex suppresso fluore; periculosæ suborirentur metastases, ab ulteriori injectionum usu desistere teneretur. His missis mox iterum fluere cœpit semen; cujus profluvii præsens hic est status:

Si mittitur urina, mittitur autem sine dolore; elabitur simul materia albicans, sub decubitu parcior, in erecto situ copiosior: tum in matula cernitur mox hæc materia, cretacei fere coloris; mox alia lenta, viscidior, vitro tenacius adhærens: utrique supernatat semper levis quædam nubecula flavi coloris: urinæ quidem minguntur citrinæ, nunquam vero sanorum instar limpidæ, sed subjugalium more crassiores semper sunt, neque tamen turbidæ. Cæterum adhuc notari meretur, ægrum olim hæmorrhoidibus, quas cœcas vocant, obnoxium, per viginti autem annos ab iis immunem, novissime in superiori ani parte, circa sphincterem, sensisse tumorem, primum valde dolentem, mox ulceratum, pusque fœtidum adhuc plorantem.

Consultatio.

Morbus ille pertinacissimus, cujus caussa consultus sum, altas jam egisse videtur radices: siquidem virulentum feminis profluvium ægrum non modo juvenem atrociter vexavit, verum etiam undecim abhinc annis valde cruciavit, & novissime quoque per varias, easque externas semper caussas revocatum, tyrannidem suam exercet. Nullum profecto est dubium, quin ejus sedes atque caussa partim in nimia relaxatione, ac debilitate vasorum spermaticorum, partim vero, & præcipue in ulcere scirrhoso prostatarum debeat collocari; atque ideo difficillimam minatur curationem. Docemur enim experientia, quod ejusmodi malum inveteratum, omnium balsamicorum remediorum, in hisce adfectionibus, valde laudatorum, uti sunt balsamum Peruvianum, de copaiva, spiritus therebinthinæ, balsamum sulphuris therebinthinatum &c. atque etiam traumaticorum, vim longissime eludat; siquidem ex traumaticis, intempestive cohibito fluxu, graviora symptomata, quin bubones venereos suboriri; ex balsamicis vero validioribus, ardores excitari ac inflammationes, sæpius observamus.

mus. Neque in tali gonorrhœa, licet vere venerea, ac virulenta existat, à salivatione mercuriali ullum expectare licet auxilium: neque proficuus est thermarum usus. Namque hæ, magna quantitate bibendæ, in tubulis corporis jam debilitatis hinc inde stagnantes, partes spermaticas nervosas valde, ac membranaceas, magis relaxant, & ideo fluxum virulentum revocant ac exacerbant. Eo magis cuncta balnea, & aquas minerales in iis exsulare debent subjectis, quorum humores, inque primis lymphaticus latex, miasmate venereo jam sunt contaminati; quale inquinamentum in nostro ægrotante significant efflorescentiæ serpiginosæ, & lichenes surfuracei, anum circa os sacrum, atque coccygis, cubitosque occupantes; & molestum pruritum inferentes.

Præcipua potius in exstirpando præsenti morbo ea sit cura, ut sanguis ac humores rite depurentur. Huic operæ egregium faciet pretium essentia radicis pimpinellæ albæ, eum essentia succini maritata, ita quidem, ut prioribus diebus sola essentia pimpinellæ, deinceps eadem cum tertia, mox æquali, ac denique majori essentiæ succini parte commixta, augendo successive dosin, ter quotidie exhibeatur, atque mane suavis exinde sudor expectetur. Porro ex herba melissæ, menthæ, salviæ, floribus rosarum rubrarum, balaustiorum, chamomillæ Romanæ, & mastyche apparari potest sacculus, isque vino rubro calidiori immersus ad perinæi & inguinalem regionem adplicari. Iisdem speciebus, cum vino Burgundiaco decoctis pro injectionibus uti licet: quarum etiam ope balsamus meus vitæ, urethræ immissus, egregiam præstabit utilitatem. Quamvis enim ardores ac dolores excitare videatur, mox tamen hi remittunt; & præterea hoc excellens remedii genus, exulceratas partes insigniter mundificandi, relaxatas vero corroborandi virtute pollet. Contra vero probe cavendum suadeo à medicinis acrioribus, maxime venereis, vitriolo cyprio, & adstringentibus: hæ enim noxam inferunt certissimam.

Denique pro potu ordinario commendo decoctum sarsaparillæ saturatius, additis passulis, & cinnamomo paratum: quibus, si rite depuratos esse constet humores, tunc ad roborandas partes relaxatas, pulverem, ex antimonio martiali cachectico, corralliis, succino & osse sepiæ paratum, exaqua cerasorum nigrorum, succo citri, & sedi majoris nupta nonnunquam adsumere juvabit.

CASUS XCVI.

De gonorrhœa inveterata ex intempestivo veneris usu.

VIr quidam generosus, in florentissima ætate constitutus, ob præmaturum veneris exercitium, & inde relaxata vasa, semen vehentia, hujus profluvium, per novem jam patitur annos. Namque propter dictum valde præmaturum veneris exercitium, ab ætatis decimo sexto ad vigesimum annum, singula fere nocte inter ludibria nocturna semen profluxit; cum insequente corporis contabescentia, & colore vultus pallidissimo. Tum ipsi accidit gonorrhœa virulenta, & per aliquot menses cruciavit, quæ relinquebat seminis profluvium, ad hanc usque diem adfligens. Namque ab eo tempore ardentissimo in urethra inter mingendum torquetur sensu, lotium continet copiosa filamenta; quod missurus, aut alvum exoneraturus, testium, & maxime sinistri dolorem, ac spasmodicam retractionem sentit, emictione demum solutam; qua facta, semen tenue, crudumque latenter profluebat. A grato cum personis sexus sequioris consortio, hæc symptomata frequentius urgent, majorque testiculos, veluti excoriati essent, vexat dolor: Post accedentes forsan nocturnas pollutiones, per aliquot dies à fluxu seminali liber est: potuit quoque prioribus annis coitum cum voluptate celebrare; qui novissime absque grata titillatione contingit, siquidem semen acrius videtur, rodit, & absque sensu elabitur. Excretum quoque per nocturnas imagines semen, jam cernitur tenuissimum, spumæ simile & odoris expers; neque parum crucis figunt dolores dorsi, renum, atque capitis; cum cæterum rectissime valere videatur.

His ergo molestiis varias opposuit medicinas, quas inter quædam ex antimonio confecta insigne præstitit emolumentum: ab hujus enim usu, per sex duntaxat dies continuato, coctum evadebat semen, & magna copia, cum insigni levamine excernebatur. Sed cum hoc remedio privatos esset, cuncta redierunt symptomata, nullis obsecundantia medicaminibus: quare tuum, vir excellentissime, petit consilium.

Consultatio.

Intellexi ex mihi missis litteris, virum quendam generosum, seminis profluvio longissimo, frustra adhibitis variis remediorum generibus, admodum vexari: quod, cum jam altas radices egit, atque ob perpetuum tam lymphæ nutritiæ, quam seri mucidi, a sanguine secedentis affluxum, ad testes ac vesiculas seminales insigniter relaxatas, fere consuetudinalem, materiæ seminalis excretio urgeat assidua, curationis spem angustissimam reddit. Hocce potius vitio totum corpus labescit, emacrescit, vires consumuntur; & nisi ferantur suppetiæ, ipsi tandem sensus, externi pariter ac interni, visque memoriæ labefactantur.

Necesse itaque est, ut omni studio oppugnemus id malum; quo fine ad roborandum totum nervorum genus, ventriculum, inque primis relaxatas seminales partes confortandas, quæ cura esto præcipua, insignem polliceor virtutem ex hoc pulvere: Recipe cornu cervi philosophice præparati, usti, ossium sepiæ, succini præparati, ana unciam dimidiam, mastiches drachmas duas. M.F. pulvis, cujus drachma dimidia, primum bis quotidie, dein semel, vel mane, vel hora pomeridiana quarta, ex jusculo avenaceo, vitello ovi permixto, vel ex aliquot unciis emulsionis, quæ sic se habet capiatur: Recipe seminum quatuor frigidorum majorum, papaveris ana drachmas duas, aquæ melissæ, plantaginis, ceraforum nigrorum, florum acaciæ ana uncias duas. M.F. emulsio, cui adde syrupi papaveris drachmas tres.

Pro potu ordinario utendum suadeo, decocto leniter adstringente, atque roborante, quod tale esse potest: Recipe radicis chinæ uncias sex, ligni lentisci, santali rubri, citrini, cassiæ ligneæ, cinnamomi, ana drachmam unam. C.C.D.S. species, quarum uncia ex binis aquæ mensuris per horam dimidiam decoquatur. Ex topicis emplastrum, quod ex emplastri spermatis ranarum unciis duabus, facchari saturni, aluminis usti, & camphoræ ana drachma una paratur, ad renum regionem adplicare juvabit. Præsertim vero alvum purgare expediet, quem finem commode assequemur infuso mannato, & in curationis principio, & quavis decima die mane assumendo. Formula hæc est: Recipe mannæ electæ uncias duas, rhabarbari pulverisati, cremoris tartari ana drachmam unam, coque & solve leni calore in vini albi unciis sex, colaturæ adde olei de cedro guttas sex. M. D. pro una dosi.

Cæterum rectam servare oportet vivendi rationem;

nem; & quamvis moderata corporis exercitatio haud noceat, fortior tamen illius commotio per vecturam aut equitationem fugienda est. A cibis porro falitis, acidis, acrioribus, & aromatifatis; nec non potibus vinofis ac cerevifiariis fedulo cavendum eft: hauftus vero vini aufteri Pontac fub epulis concedatur. Denique fi his obfecundare recufaverit malum; operæ erit pretium, aquam plantaginis vel folam, vel cum quarta parte aceti fortioris vini, mixtam, eamque frigidam intra lintea, ad regionem pubis ac lumbarem interdum admovere. Quorum remediorum ufus, fi rite ac diutius protrahatur; non fruftraneus illorum erit effectus.

CASUS XCVII.

De gonorrhœa inveterata cum variis fymptomatibus ex inquinamento venereo.

Vir quinquagenarius, temperamenti phlegmatico-fanguinei, caftra à teneris fequutus, variis, prout id vitæ genus fert exceffibus, tam in animi affectibus iracundis, quàm crapulis, ac venereis libidinibus juniorem corrupit ætatem. Idcirco multis vitiis, quæ impura venus poft fe trahit, laboravit: fiquidem olim tuberculum carnofum urinæ ductui innatum erat, unde urina per plures annos impeditior profluxit, quin interdum plane retenta eft. Non minus fæpenumero gonorrhœam paffus, triginta abhinc annis, curam, quàm vocant falivalem, bis fuftinuit; attamen cum venereæ rei denuo indulgeret, ea recruduit frequentiffime, facile femper perfanata. Ante duodecim annos liberatus eft à caruncula urethræ inhærente: abhinc liber fuit urinæ curfus, fed parca ejus quantitas, quæ vix vitrum, quo ad vinum bibendum utimur, implet, quavis vice, ad hanc ufque diem mingitur. Abhoc quoque tempore virulentus feminis fluor ferme ceffavit; nifi quod illius, mox albi, mox fubcitrini unica duntaxat guttula, interdum vel cum urina reddatur, vel ante mictionem elabatur; ac urina materiam albam gelatinofam, filamentis intermixtam, ad matulæ fundum deponat.

Elapfis feptemdecim menfibus febrem incidit graviffimam; qua intra binas hebdomades ope falium digeftivorum, & aliorum antifebrilium remediorum feliciter fuperata, interjecto bimeftri, poft corpus equitando fortius concuffum, inguinalem fibimet contraxit herniam. Hanc non fecus, ac reliqua fymptomata debellaturus, ftuphis fudatoriis infidere cœpit, & fuffitu ex herbis roborantibus corpori admiffo, copiofos movit fudores. Verum hernia manfit eadem, & potius atroces capitis dolores, à quibus antea liber erat, cum affiduis vigiliis fuccedebant. Hos oppugnavit primum bolis, ex mercurio dulci confectis, iifque in caffum fumtis, adhibuit decocta leniora; & ex his per quatuordecim dies à capitis tormentis liber evafit.

Mox autem priftinum vivendi genus agere, atque libidini rurfus indulgere cœpit: hinc protinus repetebant capitis dolores, hocque mox totum, mox in alterutro, mox utroque temporum, mox in vertice, magnis tormentis nocturno potiffimum tempore exacerbatis, fomnumque turbantibus obfidebant. Contabefcebat fimul corpus; per vices febrilis accedebat infultus; urgebat tuffis ficca; oris halitus erat fœtidiffimus; & per intervalla immaniffimi dolores brachiis, pedibufque, mox circa juncturas, mox partem mufculofam eorundem inhærefcebant. Neque tamen minus cuncta hæc fymptomata vefperam noctemque duntaxat reddebant moleftam; per diem bene habebat, ciborumque egregio gaudebat adpetitu, iifque moleftiis per integrum vexabatur annum; fruftra ufurpatis pulvere folari Hallenfium, antifpafmodicis, remediifque fanguinem purificantibus.

Hifce noviffimis hebdomadibus, capitis tormenta adeo invaluerunt, ut affidua per noctem diemque adfligerent. Quamobrem, cum partim ob gonorrhœam tam fæpius recidentem, partim mercurialia in caffum propinata, juftiffime cuncta fymptomata & à virulentia venerea, & à mercurio intra corpus retento derivari poffe viderentur: confultum putaverunt medici, illa vel falivatione mercuriali, vel ea curatione, quæ per famem, atque fudorem fit, oppugnare. Quod attinet falivationem, eam per mercurium externe illitum excitandam effe arbitrantur; quoniam cuncta ex mercurio parata remedia, fi interne propinarentur, ea virtute, qua mercurialia miafmata ex maffa fanguinea repurgarent, minime pollere crediderunt. Quum autem anceps fit hoc medicationis genus; & ægrotus ad iracundiam vehementiffimam ex leviori cauffa facillimus exiftat; arrifit ipfi magis pofterior curandi via. Hinc, miffo ante duodecim dies ex vena in pede tufa fanguine, laxandi fine per tres fucceffive dies fumfit pulverem ex auro fulminante, & magnefia nitri paratum, qui ventrem abfque ullis torminibus egregie fubduxit. Tum, evitato cujufcunque generis potu, tres quotidie menfuras decocti faturatioris, ex radice farfaparillæ, chinæ, hermodactylis, pimpinella, paffulis, & fantillo ligni faffafras concinnati potavit; fimul bis quotidie tincturam antimonii tartarifatam, effentiæ lignorum nuptam fumfit; cibos non nifi affos comedit, & fingulo mane in cifta fudatoria leniter fudavit.

Sub hac curatione, primo triduo nullum obfervabatur fymptomatum levamen; at reliquis diebus mitigabantur capitis dolores, tuffis vehementia remittebat, alvus quotidie refpondebat, ciborum cupiditas manebat integra, urina quæ craffa eft, coloreque decoctum æmulatur, libere mingebatur, cum copiofo fedimento; virium nullum accedebat decrementum, nec febrilis motus, & æftus ardorque capitis pulfatilis, qui antea illius dolores comitabatur, ferme evanefcebat. Hanc ob cauffam vifum fuit confultiffimum, ut, fi virium, adpetitufque integritas perfeveraret, nec febrilis, aut aliæ moleftiæ accederent, eam curationem continuaret. Verum, cum dubius hæreat, num huic confilio aures præberet, annc potius falivationem fuftineret; tuam, vir Experientiffime expectat flagitatque fententiam. Nec te ignorare oportet, fanguinem noviffime ex vena detractum, poft trium horarum moram, tunica pituitofa, tam craffa tenacique obductum fuiffe, quæ vix cultro diffecari potuit; atque ferum biliofum, cruoremque aterrimum oftendiffe.

Confultatio.

Ex præmiffa morbi hiftoria, rite ponderata, luculenter patet, non folum fuccos vitales impuros, corruptos, tenaces, & ab inquinamento venereo contaminatos, cauffam præbere immaniffimis, quos æger in capite ac artubus patitur, doloribus; verum etiam partes folidas nervofafque, per crebros diætæ errores, exercitia venerea, vehementiorem iracundiam, ac nimium mercurialium remediorum ufum, infigniter vitiatas, labefactatas ac debilitatas effe. Quæ cum ita fint, falivationi mercuriali, ficuti vulgo inftitui folet, fubfcribere neutiquam poffum; fed valde vereor, ne ex illa exacerbetur malum; ne-

que

que vero votis facturam esse satis eam curationem solam, quæ novissime per famem, ac decocta fuit administrata, persuasus sum: siquidem tenacissima humorum diathesis, quam inter alia sanguis ex vena pronuper missus testatur, potentiora requirere videtur subsidia. Commendarem potius eam medendi rationem, qua præter convenientia decocta, & congruam à cibis abstinentiam, ad resolvendum humorum coagulum, & sordes per sudores eliminandos, remedia mercurialia, selecta tamen, & bene præparata in usum vocarentur. Quam ut pressius explicem, sic adornandam esse puto:

Primum quidem primæ viæ sunt repurgandæ, per sequentes pilulas, binis vicibus, interposita una die, sumendas: Recipe gummi ammoniaci depurati, extracti panchymagogi Crollii, mercurii dulcis, cinnabaris nativæ præparatæ ana drachmam semis, pulveris croci, salis succini ana grana tredecim. M. F. pilulæ, ex drachma dimidia viginti parandæ, proque una capiendæ dosi. His usurpatis, incipiat æger singulo mane adhuc intra lectum, quartam mensuræ partem decocti tepidioris potare, quod sic se habet: Recipe sarsaparillæ electæ uncias tres, radicis pimpinellæ, vincetoxici, corticis Guajaci ana drachmas duas. Conc. cont. M. F. species, cum binis aquæ mensuris in vase clauso decoquendæ. Ex hoc decocto sumat sexaginta guttas mixturæ, quæ ex tinctura antimonii acri, spiritu bezoardico Bussii, ac liquore meo anodyno minerali concinnatur: atque hinc, haustis insuper aliquot infusi herbæ Theæ vasculis, suavem, lenemque expectet sudorem. Usus hujusce per octo dies, iterum corpus ope pilularum, supra commendatarum bis purgari curet; tum repetat sudationem per decoctum provocatam ad idem tempus; hancque, interposito iterum pilularum usu, tertia vice instituat.

Sub hac vero medicatione, juvabit quibusdam adhuc uti medicaminibus. Nimirum in vicem potus ordinarii substituendum est decoctum, quod ex radicis scorzoneræ, sarsaparillæ singularum uncia una, cichorei vero drachmis binis, cum tribus aquæ mensuris coctis, & sub finem passulis minoribus, corticibusque recentibus citri vel aurantiorum permixtis apparatur. Ex hoc vesperi drachma dimidia pulveris cujusdam, sequentem in modum conficiendi sumenda erit: Recipe lapidum cancrorum, cerussæ antimonii ana unciam semis, cinnabaris nativæ præparatæ, succini ana drachmas duas, nitri purificati drachmam unam. M. F. pulvis. Vesperi porro pedes in pediluvia, ex aqua fluviatili, & furfuribus triticeis confecta, ad suras usque imponendi, inque iis per horam dimidiam detinendi sunt: illis enim, si justo prædita fuerint tepore, humores redduntur fluxiliores, & à capite ad corporis alliciuntur superficiem.

Cæterum exactissimam servare conveniet diætæ rationem; cibi pleriqoe assi comedantur, copia parciores; animi vehementes commotiones, corporisque exæstuationes non minus ac refrigerationes probe vitentur, nec ex vinis quidpiam capiatur, præter haustum veteris Rhenani sub epulis. Alvus si fuerit segnis, vescendum est jusculis, quæ ex passulis minoribus, manna, & una vini, binisque aquæ partibus conficiuntur: & si capitis dolores immaniter vexent, externe naribus admovendum suadeo balsamum meum vitæ; & interne liquorem anodynum, octo guttis sacchаro excipiendum, & in ore fovendum, donec solvatur. Hæc sunt, quibus saluti viri generosi consulere volui; quæ Deus fausta reddat, ex animo precor.

Relatio ulterior morbi.

Usurpata hac, quam præscripsi, medicatione, optime habuit æger: at cum pristino vivendi generi indulgere rursus cœpisset, recruduerunt omnes molestiæ; quarum hanc mecum communicavit medicus historiam. Cuncta morbi symptomara nostrum denuo invaserunt ægrotantem; quorum sedes proculdubio in prostatarum, vesicularum seminalium, collique vesicæ ulcerosa erosione collocanda videtur, & hæc est idea. Lotium, quod large mingit, cum quadam difficultate, subcitrinum est, turbidumque instar cerevisiæ triticeæ; cum quo fertur materia lactea, ex albo flavescens. Hæc in urina recens missa, vel non adparet, quasi adhuc soluta esset, vel in forma alborum filamentorum in ea fluctuat; ubi vero conquievit, sedimenti instar farinacei levioris ad matulæ fundum secedit; sub quo sæpius tenacior, flavique coloris mucus, vitro adhærens firmiter conspicitur. Non minus interdum absque urina, semen quasi virulentum, quale in gonorrhœa esse solet, ex cole guttatim labitur. Neque vero tam crebra mingendi urget cupiditas, quanta stranguria pressos vexat; sed ad penis radicem sub emictione, pressorius tensivusque incumbit dolor.

Præterea noctes ob assiduas vigilias molestæ sunt; vix enim per unam alteramque dormit horulam: hinc languent vires, nec in conclavi obambulare sine lassitudine potest. Sumtis epulis æstus præternaturalis, cum siti, pulsuque celeri interdum observatur; qui per totam continuat noctem. Sæpius inter pastum ex improviso, corripitur quodam horrore, leviori, atque brevissimo; quem nullus excipit calor. Noctu frequenti adficitur nausea, quæ, ubi surrexit, cessat, & mane recurrit, cum copiosa sputatione. Dolores capitis, & artuum externorum per vices incidunt; sed mox sponte remittunt. Ciborum adpetentia adhuc viget; major autem bibendi cupiditas, ut præter infusa calidiora, quotidie ultra sex cerevisiæ mensuras potare teneatur; ideoque copiosissimam reddat urinam. Vini potationem calor præternaturalis & sitis prohibent. Cæterum alvus respondet; pulsus mane lertur æqualis, naturalis, sed paullo languidior: neque vero præsto sunt sudores nocturni colliquativi, nec hecticodea corporis consumtio.

In hoc rerum statu pauca sunt, quæ adhibui medicamina: ex quibus, cum insigni dolorum levamine, quandoque potavit sequens decoctum: Recipe radicis sarsaparillæ unciam, chinæ unciam semis, radicis fœniculi, eryngii, altheæ ana drachmas duas, rasuræ eboris unciam semis, Conc. coquantur in aquæ simplicis mensuris duabus ad medietatem; circa finem adde radicis liquiritiæ concisæ drachmam, anisi stellati drachmam semis. Colatura D. Ex hoc decocto mane pariter, ac hora pomeridiana quarta sumsit triginta guttas tincturæ antimonii martialis. Vesperi nonnunquam adhibuit pulverem, cujus hæc erat formula: Recipe lapidum cancrorum scrupulum dimidium, antimonii diaphoretici, viperarum ana grana sex, nitri depurati, cinnabaris antimonii ana grana tria. M. F. sex pulveres. Infusum mannatam, quo lavandi scopo usus fuit, bis vomitu reddidit: & contra febriles insultus, atque nauseam illam nocturnam, quæ ex primis viis ortum trahere videtur, usurpavit Elixirium, ad mentem Hoffmanni ex extractis amaricantibus, detergentibus & roborantibus, atque vino Hungarico paratum, quod brevi ante prandium ex haustu vini Mosellani, cum insigni fructu capere fuevit. Ad sitim denique extinguendam sumsit tincturam florum rosarum, cum spiritu nitri dulci commixtam;

tam; at brevi ante recenſitæ adhuc ipſum diſcruciat moleſtiæ.

Reſponſio Conſultatoria.

Fundamentum cunctarum adfectionum, quæ Virum generoſiſſimum adhuc immaniter tractant, non niſi in nimia relaxatione, atque eroſione partium genitalium internarum, nominatim glandularum proſtatarum, veſicularum ſeminalium, urethræ, ac veſicæ colli ſitum eſſe, in priori, quod ſuppeditavi conſilio, jam adnotatum eſt. Scilicet propter relaxationem illam, ſucci vitales ad eas partes majori copia ruunt, & ideo ſubſtantiam chyloſam atque ſeminalem ad proſtatas ſecernunt glandulas; quæ una cum ulceroſa, quam cædem læſæ partes ſundunt materia, mixta per colem fertur, ita ut hæc, tanquam ponderoſior fundo matulæ adhæreat; illa chyloſa, ac levior inter urinam fluctuet. Neque vero dolorifica eſſe poteſt mictio; quoniam æger multum potus aſſumit, eoque acrimoniam humorum diluit ac temperat.

Idem porro partium ſolidarum vitium, per impuram pariter ac nimiam venerem acquiſitum, nutritum, & jam inveteratum, reliquis ſymptomatibus, quibus torquetur æger, cauſſam ſuppeditat; & ex illo vigiliarum, dolorum capitis ac artuum, nauſeæ, languoris, horroris, æſtus, ſitiſque ratio commode derivari poteſt. Etenim ulceroſum illud inquinamentum, venereo forſitan adhuc pollutum miaſmate, abſorbetur per venas ſanguiferas, atque tum cum reliquis corporis humoribus, maxime lymphatico latice permiſcetur. Hinc ſicuti totius maſſæ ſanguineæ textura à naturali temperie deflectit, ita præſertim lympha vitiatur; quæ acris ac ſalſa reddita, ardorem, æſtum, ſitim, doloreſque parit, & nutriendo corpori inepta fit. Quum autem, ob internum ardorem magnum eſt bibendi deſiderium, multumque potus dilutioris ſumitur: fit inde, ut robur ventriculi atque digeſtio deſtruatur, chylus generetur dilutus & aquoſus, & multæ in prima regione relinquantur cruditates, quæ nauſeæ, ructuum, ſomniique turbulenti cauſſam præbent. Nec denique parum momenti ad debilitandum totum nervorum genus contribuunt fortiores animi affectus, & præſertim iracundia, quibus à multis annis nimium indulſit æger.

Quænam igitur eſt, quæ tantis malis opponi poſſet, medela, ut niſi ea extirpentur, ſaltem mitigentur? Si percurram cuncta remediorum genera, nullum fere invenio, quod certam ſecuramque polliceatur opem. Salivationem quod attinet, quæ in morbis, ab impura venere fubortis, vim habere ſolet excellentem, illam in noſtro ægrotante nemo profecto admitter, cum ipſe impatiens ac iracundus admodum exiſtat, atque inſuper partes ſeminales, ac veſica gravi jam notatæ videantur læſione. Neque aquas minerales, inque primis thermas Carolinas abs re fore puto, quoniam illæ ob magnam ſalis calcarii amaricantis, quam fovent, copiam, eroſas partes magis exaſperaat. Nec ſecuri uſus ſunt fortiores ſudationes, cum decoctis lignorum inſtituendæ; quippe quæ humores in majorem atque periculoſam commotionem agere valent. Nec denique purgantibus acrioribus atque mercurialibus, ad ſordes per anum eliminandas, locus eſt; cum de iis juſtus ſit metus, ne tonum ventriculi ac inteſtinorum magis deſtruat.

Quamobrem leniſſima incedendum hortor via; & ex ſubſidiis diæteticis efficaciſſimum ſpondeo auxilium. Ex his, ut decoctum pariter ac Elixirium hactenus uſurpata continuentur, ſuadeo. Ad mitigandos præternaturales calores commendo pulveres temperantes, roborandi virtute præditos, qui v. g. ex oſſium ſepiæ, lapidum cancrorum, ſeminis lycopodii ana duabus drachmis, ſuccini præparati, nitri purificati ana drachma dimidia apparari poſſunt. Horum drachmam unam ex ſequenti emulſione per intervalla capere decet: Recipe ſeminum quatuor frigidorum majorum, papaveris albi, ana drachmam unam, aquæ florum tiliæ, acaciæ, roſarum, liliorum convallium ana unciam unam. M. F. emulſio, adde julepi roſarum drachmas duas. M. D. Mane ſorbillare conveniet juſculum tenuius, ex jure carnis gallinarum, radice cichorei, fœniculi, graminis, naſturtio aquatico, ſucco citri, vel aurantiorum, & floribus macis confectum; cui etiam ſubſtitui poteſt infuſum theiforme, quod habeat herbæ veronicæ manipulos duos, ſcordii, ſummitarum millefolii ana manipulum unum, radicis liquiritiæ drachmas tres, & aniſi ſtellati drachmam ſemis. Oportet porro alvum conſervare lubricam, cui ſcopo convenientiſſimum judico ſequens decoctum: Recipe cremoris tartari drachmam unam cum dimidia, ſacchari unciam unam & ſemis, coquantur leni igne cum una aquæ menſura, adde olei de cedro guttas tres. D. Hoc remedii genus bis quavis hebdomade ſub ipſis aſſumi poterit epulis.

Cæterum cereviſiarius potus neutiquam proderit, ſed potius ventriculi tonum magis peſſumdabit: majori cum fructu potabuntur acidulæ Spadanæ, quæ in ulcerationibus veſicæ ac proſtatarum, teſtante HENRICO ab HEER, & ipſa experientia ſuffragante, omnium mineralium aquarum virtutem longiſſime ſuperant. Et denique cavendum ſedulo ab omnibus laſcivis ac venereis cogitationibus, à cibis coctu difficilibus, flatulentis, ab aëre inimico ac humido; potius corpus moderata exercitatione moveatur, & ex vinis Burgundiacum parciſſima bibatur quantitate. Hæc ſunt, quæ in tam intricato morbo commendare licuit; quæ optaſſem, tantæ eſſent efficaciæ, ut ab iis certum expectari poſſet auxilium.

Appendix.

Vix vero fieri potuit, ut fauſtus hæc remedia exceperit eventus; quoniam non fluidæ ſolum partes prægravi labe fuerunt affectæ, verum etiam virus venereum ſolidas, maxime genitales regiones corrupit, atque labefecit. Hinc factum eſt, ut licet æger à multis medicis opem conquireret, ille tamen elapſo vix ſemeſtri, ulcere gangrænoſo oppreſſus, purulentam per alvum pariter ac colem reddiderit materiam, atque ſic miſere perierit.

CASUS XCVIII.

De gonorrhœa virulenta cum tophis conjuncta.

Vir generoſus, triginta annorum, temperamenti cholerici, ſtrictioris habitus, à prima juventute militiæ nomen dedit, & in hoc vitæ genere in potibus vinoſis, pariter ac venereis libidinibus multos commiſit exceſſus. Hinc incidit olim in varias adfectiones, maxime gonorrhœam venereas; at ab iis convenienti medicatione ſemper liberatus, per aliquot annos immunis vixit. Neque minus tophus, ante quinquennium, magnitudine ovi columbini in medio fronte ſubortus, ope emplaſtrorum mercurialium, decoctorumque ſanguinem purificantium, diſſolutus ac ſublatus fuit feliciter; & ipſe valere cœpit rectiſſime.

Verum unus jam & dimidius effluxit annus, ex quo atroces dolores mox dextrum, mox utrumque temporum, mox oſſa parietalia, mox totum caput acerbe invaſerunt, & noctes præſertim moleſtas,

somnoque carentes reddiderunt, ut æger viribus magis, magisque exhauriatur. Præterea in parietalibus non minus ac frontis ossibus denuo conspiciuntur nodosa tubercula, nec ab emplastris mercurialibus, infusis decoctisque emollientibus, pilulis purgantibus, atque mercurialibus discuti possunt. Tormenta, quæ patitur, cœlo existente sereno, leviora sunt; ciborum appetentia imminuitur, maximeque summum carnium est fastidium.

Et hisce molestiis ad hanc usque diem adfligitur, tophique tam acutissimum referunt sensum, ut ab attactu vel levissimo doleant atrociter: neque vero ad munera subeunda ineptus redditur. At cum ab iis vitiis liberari cupiat; Te, Vir Experientissime, suasore se votis suis potiturum sperat: petit ergo, ut proponas, unde recensitæ adfectiones originem trahant, & qua medicatione, num salivatione mercuriali, anne thermis Carolinis, balneisque Tœplicensibus expugnari queant?

Consilium.

Gravem affectum, quem patitur Vir generosus, ab inquinamento venereo, post curatam gonorrhœam intra humorum massam relicto, natales suos mutoari, extra omnem positum esse credo dubitationis aleam. Docet enim crebra experientia, quod virulentum ejusmodi fermentum per plurimos annos, in ductibus glandulosis delitescere possit; tumque, accedentibus caussis occasionalibus suscitetur, & in massam sanguineam, lymphaticum maxime inquinans laticem, abripiatur: unde non modo immanissima dolorum in artubus tormenta; verum etiam ulcera, quæ pessimi sunt moris, procreantur.

Quæ vitia curaturum, eos habere oportet fines, ut malignum virus, fluidis æque ac solidis adhærens partibus, per congrua subsidia é corpore proscribat: cui quidem intentioni nec balnea, nec thermas, nec sola decocta ac infusa sanguinem mundificantia, satisfactura arbitror. Neque adhuc opus fore salivatione mercuriali, persuasus sum; quoniam malum curatione per remedia antimonialia instituta expugnari posse confido.

Hanc sequentem in modum administrandam hortor: Primum pilulas purgantes alternis diebus, ter iterando devorare decet, quarum hæc est formula: Recipe extracti panchymagogi Crollii, gummi ammoniaci, mercurii dulcis, cinnabaris vulgaris ana drachmam unam. M. F. cum balsamo Peruviano pilulæ, ex drachma dimidia numero XIV; quæ pro una dosi sumantur, hausto desuper decocto avenaceo tenuiori. Deinceps per octo dies, singulo mane scrupulus dimidius pulveris mundificantis, cujus copiam mitto, ex decocti, inferius describendi, calidioris mensura dimidia sumatur. Tum repetendus pilularum usus, ac denique iteranda denuo hæc sudandi ratio. Decoctum, quod in vicem potus ordinarii inserviat, hoc est: Recipe radicis sarsaparillæ uncias decem, corticis ligni sassafras, guajaci, radicis liquiritiæ, cichorei ana uncias duas. C. C. irrorentur cum drachmis duabus salis tartari soluti. Specierum tres unciæ, cum uncia dimidia antimonii in petia ligati, ex quatuor aquæ mensuris probe coquantur. Sub hac curatione abstinendum erit à cibis acidis, salitis, flatulentisque, nec nisi assis, parce tamen vescendum. Tophis autem imponendum suadeo hoc emplastrum: Recipe gummi ammoniaci, myrrhæ, opopanacis ana unciam semis, spermatis ceti unciam unam, balsami sulphuris therebinthinati drachmas duas, olei tartari fœtidi drachmam unam, ceræ unciam unam & semis. M. F. l. a. emplastrum. His si cedere recuset malum; tertium repetenda est supra descripta medicatio.

CASUS XCIX.

Sistens consilium in gonorrhœa diuturna cum inflatione ventriculi.

FLagitavit quondam consilium opemque meam, vir quidam generosus, qui binis morborum generibus diu jam solicitatus erat, diuturno nimirum seminis profluvio, & inflatione ventriculi hypochondriaca. Hæc ab illo sustentari videtur, præsertim cum imperita manu, & incongruis mercurialibus tractatum huc usque fuerit. Non enim his solum, verum ipsa morbi vetustate, sicuti totum nervosarum partium systema, ita præcipue ventriculi robur insigniter est destructum. Et hanc ob caussam summa patientia, & temporis diuturnitate opus est, si iis malis funditus mederi velimus. Hactenus propter ferventissimum cœli ardorem nihil moliri licuit, nisi quod venæ sectione, blandis laxantibus mannatis, decoctis temperantibus, balsamicisque, & externis emplastris, ac injectionibus pugnaverimus; quibus obtinuimus, ut bubones glandularum inguinalium dissolutos, dolores perinæi mitigatos, & materiam, quæ antea acris, spissa, lividaque profluxit, jam fluxilem, albam, benignamque conspiciamus. Ut vero prorsus debellemus adhuc inhærentes molestias; in itinere quidem, quod ægro faciendum est, priorum remediorum usui insistendum suadeo. Redux autem sequentem incipiat medicationem:

Quovis octavo die corpus laxandum, per infusum mannatum: purgantia enim fortiora, inque primis mercurialia, ob labefactatum ventriculi nervorumque tonum, majus minantur damnum quam emolumentum. Reliquo tempore, laudo usum decocti, sic parandi: Recipe radicis chinæ, sarsaparillæ ana uncias quatuor, rasuræ ligni Guajaci, sassafras ana unciam unam cum dimidia, herbæ nummulariæ, fragariæ, uvæ crispæ, plantaginis, pyrolæ, pulmonariæ maculosæ, veronicæ, agrimoniæ ana unciam semis. M. F. species, quarum duæ unciæ ex binis aquæ mensuris probe coquendæ sunt. Hujus autem infusi, mane tepidioris, hora pomeridiana quarta frigidi mensura dimidia sorbilletur. Vesperi ex decocto, quod pro potu ordinario pronuper ordinavi, assumatur drachma una pulveris sequentis. Recipe ossis sepiæ, pulveris cancrorum fluviatilium ustorum, lapidum cancrorum præparatorum, succini præparati ana unciam, pulveris radicis liquiritiæ, iridis Florentinæ, pimpinellæ albæ ana unciam semis, nitri depurati drachmas duas, olei ligni sassafras guttulas octo. M. F. pulvis; quem etiam cum essentia alternare licebit, sic paranda: Recipe opobalsami, balsami de Mecca ana drachmas duas, tincturæ tartari, liquoris anodyni mineralis ana unciam unam & semis, solvantur leni calore, & dentur ad 60. guttas.

Præterea sub hac curatione per quinque circiter hebdomades, gulæ detrahendum paulisper suadeo; nec jusculis ex carne, nisi forsan prunis ac passulis permixtis, nec ipsis carnibus, nisi assis, paneque bis cocto vescendum, & sub epulis vino Burgundiaco parce utendum hortor. Quo diutius huic medicationi inhærebit, eo feliciorem inde sperare poterit eventum.

Extrinsecus haud alienum erit, regionem perinæi, ipsumque colem, circa somni tempus, ad adjuvandam penis erectionem unguento balsamico spirituoso

per-

perfricare, quod ſic liabet: Recipe olei jaſmini, nucis moſchatæ expreſſi ana unciam ſemis, balſami Peruviani, de Copaiva ana drachmas duas, olei de Cananga guttas triginta. M. D. Contra tenſivas, ſpaſmodicaſque ſtricturas, quæ in glande penis nonnunquam ſentiuntur, non ſine fructu candela cerea, oleo ovorum inuncta urethræ intrudetur, & in ea per noctem conſervabitur: nec ludetur opera, ſi fluxu ſeminali ſublato, ad excernendum abundans ſemen, moderatus celebretur concubitus.

Quod autem hypochondriaco-ſpaſmodicam ventriculi affectionem attinet, quæ præſertim mala ciborum confectione, moleſtiſque ructibus abſolvitur; & poſt diuturnum otium, multas lucubrationes, & mentis perturbationes exacerbatur: debetur illa labefactato utigeneratim nervoſigeneris, ita ſpeciatim ventriculi ac inteſtinorum robori, & hinc pendenti humorum per imi ventris viſcera tardiori circulo: unde omnium ſymptomatum, conſtrictionis pectoris, anxietatis præcordiorum, nauſeæ, alvinæ obſtructionis, extremorum frigoris, atque phantaſiæ corruptæ origo petenda eſt. Ut ergo hujus quoque mali incrementum præſcindatur, operæ erit pretium, ut bis quotannis circa æquinoctiorum tempus, ex vena in pede tuſa, ſeptem circiter vel octo cruoris unciæ detrahantur. Deinceps alvi libertati proſpiciendum eſt, quippe hujus obſtructio paſſiones hypochondriacas & moleſtiores, & pertinaciores reddit. Neque vero huic ſcopo conveniunt fortiora purgantia, quoniam ventriculi ac inteſtinorum tonum magis dejiciunt, & alvi majorem relinquunt conſtrictionem. Magis opportunum erit, pilularum mearum balſamicarum quindecim mane, aut veſperi quandoque devorare, & cum illis pulverem præcipitantem, ad conſopiendam humorum ebullitionem, aſſumere; cujus etiam drachma una, maxime ſi ex prævio vini potu quædam in primis viis acrimonia præſto fuerit, veſperi ſola ſumta, alvum ducet. Non minus laxandi fine, æſtivo maxime tempore, inter epulas adhiberi poterit potiuncula ex cremoris tartari drachmis tribus, ſacchari candi unciis duabus, in aquæ menſura una ad lenem ignem ſolutis, & ſex olei de cedro guttis maritatis conficienda.

Præterea ad ventriculum roborandum dirigenda eſt curandi intentio; quæ obtinebitur, ſi Elixirium meum viſcerale ad quadraginta guttas, vel mane ex infuſo theiformi, vel brevi ante prandium cum aqua vino nupta capietur. Horum remediorum virtutem recta vivendi ratione ſecundare, atque præſertim ab animi affectibus, mœrore, refrigeratione, nimia corporis commotione, vel per fortiorem motum, vel alimenta ac medicamina calidiora, mentiſque laboribus cum meditatione junctis cavere expediet: contra vero grato cum amicis commercio, crebris itineribus utendum, & pro potu ordinario, vel decoctum conſuetum, vel Selteranas aquas, cum tertia parte vini vel Rhenani, vel Burgundiaci permixtas adhibendas ſuadeo.

Quod ſi forſan paroxyſmus hypochondriacus acceſſerit; protinus auxiliandi debet clyſma domeſticum; quod ſic paratur: Recipe decocti avenacei tenuioris menſuram dimidiam, florum chamomillæ vulgaris manipulum unum; coque & colaturæ adde olei amygdalarum dulcium uncias duas, ſalis communis drachmas duas, nitri drachmam. M. F. clyſter. Alvo hujus ope ſoluta, propinare oportet ſcrupulos duos pulveris mei præcipitantis, triginta guttis liquoris anodyni mineralis nupti; & veſperi in pediluvia, ex aqua fluviatili, floribus chamæmeli, triticique furfuribus parata, atque tepidiora deſcendere juvabit. Quæ ſi rite obſervaverit generoſus æger; ipſum à moleſtiis cunctis liberatum iri confido.

CASUS C.

De gonorrhœa cum exulceratione renis dextri, colli veſicæ, & proſtatarum.

Vir illuſtris, duos & quadraginta annos natus, temperamenti ſanguinei, robuſtæ conſtitutionis, & nullis fere ægritudinibus preſſus, decem abhinc annis profluvium ſeminis virulentum ſibimet contraxit. Hoc, levioribus conjunctum ſymptomatibus, variis, iiſque ut plurimum adſtringentibus, per integrum ſemeſtre, fruſtra quidem oppugnatum fuit medicinis; adeo, ut illarum tandem pertæſus, ſoli naturæ rem commiſerit. Verum ab eo tempore cum urina non modo filamenta, verum etiam materia craſſa, turbida, ſeminis inſtar, poſt vinorum calidiorum potum largius excreta, cui ſuperſtans lotium ſubcitrinum eſt, ferri cœperunt, & adhuc cernuntur. Præterea per vices ex pene elabitur pus flavum, induſia maculis notans; non minus urina ſecum quandoque ducit ſabulum, & calcaream amurcam, matulæ firmiter adhærentem. Adhæc ante aliquot annos purpura corpus obſedit; qua evaneſcente adhibita ſunt decocta lignorum, balnea Laconica, & mercurialia; & ab horum uſu tubercula nodoſa gingivas occuparunt. Corpus inſuper labeſit, & pedum præſertim robur vacillare incipit; circa lumbarem dextri lateris regionem ardens, tenſivuſque dolor ſentitur, qui ad cervicem atque caput excurrit. Innata olim ductui urinæ erant carnoſa tubercula; quibus jam ſublatis, poſt fumtos ſpirituoſos potus, vel etiam antimonii tincturam, in poſteriorem urethræ partem pruritus, magnuſque dolor incumbit. Vexant quoque vertigo, tantaque ſtomachi imbecillitas, ut appetitus langueat, cœnaque prorſus abſtinere cogatur: ſomno vero fruitur tranquillo, nec alvus ſui muneris obliviſcitur. Uſus eſt acidulis, ſed in caſſum; ſiquidem abhinc profluvium ſeminis copioſius fuit obſervatum.

Conſilium.

Variæ ſunt, quibus Virum illuſtrem exerceri, ex litteris percepi, calamitates: non enim ſolum ren dexter, præter naturam relaxatus pariter ac exulceratus videtur; verum etiam collo veſicæ & proſtatis ulcus ineſſe, vero eſt ſimillimum; quibus vitiis, accedit & illa debilitas, quæ generi nervoſo, maxime ventriculo & inteſtinis, per medicamina inconvenientia atque adſtringentia inducta eſt. Quo magis igitur hæc vitia ſunt inveterata; eo diuturniorem, ac placidiorem requirunt curationem: quæ remediis ſanguinem depurantibus unice abſolvetur. Ex horum claſſe præſtantiſſimæ erunt ſequentes binæ formulæ, in decocti forma uſurpandæ: Recipe radicis ſarſaparillæ electæ libram dimidiam, raſuræ ligni Guajaci, ſaſſafras ana uncias duas. Conc. Cont. D. S. ſpecies pro decocto; quarum portio dimidia, cum uncia dimidia ſpecierum, quæ ex herbis veronicæ, pyrolæ, cardui benedicti, trifolii fibrini, geranii Robertiani, æquali pondere mixtis parantur, in quatuor aquæ menſuris per binas horas coquatur. Decocti hujus calidioris menſura circiter dimidia mane intra lectum, cum regimine diaphoretico ſorbilletur: ex relictis vero poſt decoctionem ſpeciebus, cum paſſularum minorum manipulis duobus permixtis, atque cum quatuor aquæ menſuris denuo infuſis, paretur decoctum ſecundarium, loco potus ordinarii adhibendum. Veſperi ex aqua ceraſorum nigrorum capiatur drachma una pulveris, qui ſic ſe habet:

Recipe lapidum cancrorum, ossis sepiæ, pulveris glycyrrhizæ, seminis lycopodii, succini præparati, antimonii diaphoretici ana unciam dimidiam, nitri purificati drachmam unam & semis. M. F. pulvis. Sub hac curatione, per tres vel quatuor hebdomades protrahenda, à cibis crudis, acidis, lacticiniis, carne elixa, cerevisia, atque vino prorsus abstinere, & corpus movere expediet.

Ex topicis ad confortandum genus nervosum præclaram opem feret balsamus meus vitæ, & naribus admovendus, & nuchæ inungendus, & cum saccharo oretenus capiendus. Non minus ipse, licet prima vice ardorem excitaverit, urethræ ope syringæ est injiciendus; cui etiam scopo decoctum, supra commendatum tepidius inserviet.

CASUS CI.

De tumore testis dextri ex gonorrhœa improvide suppressa.

Per litteras requisivit opem meam, juvenis viginti annorum generosissimus; quod à gonorrhœa improvide suppressa, elapso abhinc anno in durum testiculi dextri tumorem inciderit, qui ad pugni magnitudinem increvit, atrocesque dolores exhibet; in cassum adhibitis balneis, acidulis, decoctis lignorum, purgantibus ac mercurialibus. Meo quidem arbitrio non dubito, quin hoc vitium simus expugnaturi; quoniam non nimis inveteratum est, ægrotique juventus ac floridus corporis habitus non bene sperare jubent. Neque convenientiorem fore puto medicationem, quam quæ sequenti instituetur ratione: Primo nimirum triduo corpus repurgandum suadeo, quod sumtis singulo mane pilularum, quæ sequentur, viginti commodissime fiet: Recipe extracti panchymagogi Crollii, gummi ammoniaci, mercurii dulcis ana drachmam semis, croci Austriaci grana decem. M. F. l. a. pilulæ, num. LX. Iisdem diebus hora quinta pomeridiana in balnea aquæ dulcis temperata descendendum est, quæ ex aqua fluviatili, cui furfures tritícei, cineres clavellati, flores chamæmeli, semenque lini sacculo inclusa immittantur, parari possunt.

Elapsis hisce tribus diebus, per proximos sex bis quotidie, mane nimirum, ac hora vespertina sexta balnea vapurosa sunt usurpanda. Ea parantur, si sellæ perforatæ vasculum decocto fervidiori, ex lacte, floribus sambuci, meliloti, chamæmeli, millefolii ac verbasci confecto plenum supponatur. Insidendum huic est sellæ, & vapor decocti, velato probe superiori corporis parte, ad abdomen, & potissimum scrotum admittendus: conservata per candentes lateres, in decoctum illud successive injiciendos, perpetua æqualique exhalatione. Hoc fotu per tres horæ quadrantes continuato; petatur lectus, & haustis in eo aliquot decocti, infra describendi, vasculis, lenis expectetur, & rite tractetur sudor. Decocti vero hæc est formula: Recipe radicum sarsaparillæ uncias duas, scorzoneræ unciam unam, corticis guajaci, sassafras, radicis pimpinellæ, seminis fœniculi, salis tartari ana drachmas binas. M. F. species, infundantur cum quatuor aquæ mensuris, & in vase stanneo, probe clauso per horam coquantur dimidiam. Eædem species, si pondere binarum unciarum, cum totidem passularum minorum, & aquæ mensuris quinque decoquantur, exhibebunt infusum pro potu ordinario adhibendum.

Postquam his fotibus per sex dies usus fuit juvenis generosus; repetat priorem curationem per triduum; dum & pilulas singulo mane sumat, & in humida quotidie ingrediatur balnea; tumque denuo per sex dies siccis insideat balneis; & nisi sublatus sic fuerit tumor, tertium iteretur utraque medicatio. Cæterum ab omni frigore, cibis incongruis acidis, salsis, flatulentis & aromatisatis, potu vinoso, ac cerevisia probe cavendum; cœna parciori utendum, nec nisi haustus vini veteris Rhenani capiendus erit.

Præterea, si à balneorum tam siccorum, quam humidorum usu otium sit, conveniet affecto testiculo sequens imponere emplastrum: Recipe emplastri diachyli simplicis uncias duas, spermatis ceti unciam dimidiam, gummi ammoniaci, croci ana drachmas duas. M. F. emplastrum, extendatur super linteum, & adplicetur tepidum. Neque enim dubito, quin hæc rite usurpata levamen sint allatura.

Relatio.

Prius quam ad ægri manus pervenerant hæ litteræ; ordinaverat ipsi chirurgus quidam pilulas, quarum quatuor quotidie sumere, ac per quatriduum continuare jussus erat. Sed sumta earum unica dosi, alvum dejecerat vehementer, cum pulsu celeri, æstu, tantisque torminibus, ut nisi ordinarius medicus, hanc motuum sævitiam, convenientibus medicinis sopiisset, parum abfuisset, quin gravis partium internarum accessisset inflammatio. Quare omisit earundem ulteriorem usum, quæ procul omni dubio semen catapotiæ habuisse videntur: & recuperatis post aliquot dies viribus, curatione à me proposita uti cœpit, simulque in balnea Tœplicensia descendit: unde factum est, ut intra quatuor hebdomades à molesto liberaretur malo.

Hoc loco non alienum erit commemorasse, quod si ejusmodi tumores valde indurati ex commendatis subsidiis cedere recusaverint, illi salivatione prudenter administrata sæpius felicissime expugnentur. Verum, ubi malum sit inveteratum, testisque plane scirrhosus; operæ pretium fore, cum TULPIO *Lib. IV. observ. cap. 32.* arbitror, ut testiculus provida manu prorsus exstirpetur: quemadmodum Tulpio, testiculum sedecim uncias pendentem excidenti feliciter contigit. Cavendum autem est, ne hosce tumores, purulentam iis inesse materiam suspicantes, emollientibus tractemus, aut lanceola aperiamus; siquidem gravissimis symptomatibus hac operatione, viam sternemus, uti sunt febres, spasmi & convulsiones: qua de re digna est, ut legatur supra memorata Tulpii observatio.

CASUS CII.

De pollutione nocturna.

Viginti quinque annorum juvenis, annum natus vigesimum, præter opinionem sub nocturnis imaginibus seminis effluxum, quem pollutionum nomine insigniunt, prima passus est vice. Abhinc involuntaria hæc excretio sæpius rediit, & frustra adhibitis variis medicaminibus, frustra quoque observata recta vivendi ratione, ipsum, cuncta cum sexu sequiori consortia, omnemque librorum amatoriorum, quos Romainen dicunt, lectionem studio fugientem, huc usque solicitat. Præsertim suasu medicorum ex odore camphoræ, & usu olei cymini se solari putabat; eventu spem fallente. Quando infestatur hac molestia, videtur sibi sub insomniis rem, vel saltem jucundum commercium cum fœminis, utut prorsus ignotis, habuisse, tumque elabitur semen; aut latenter, ipso inscio profluit, conjuncta

semper

femper penis erectione. Nec præcavere valet hoc vitium, licet cœna utatur parciori, & quavis vefpera cubitum iturus, hauftum aquæ frigidæ capiat, corpusque noctu leviffimis tegat ftragulis. Quod fi vero incalefcat noctu, aut per diem fpirituofis calidifque potibus indulferit, aut corpus fortius commoverit; frequentius urget profluvium. Præterea fciendum eft, quamvis pollutionem excipere alvi fluxum, fed tranfitorium; & poft tantam mali diuturnitatem, non modo vires labafcunt, corpus emacrefcit, faciefque expallefcit; verum etiam memoria labefit. Artus externi porro facile refrigefcunt; oculorum caligo invalefcit; & vox redditur rauca; fed ciborum adpetentia adhuc viget.

Epicrifis.

Nullus propemodum affectus ita exercere ægrum, & medenti faceffere negotium confuevit, quam pollutio nocturna, quæ diutius perfeveravit, & quafi habitualis facta eft; præfertim fi ægrum quotidie adfligit, & à cauffis potiffimum externis, calidis, ftimulantibus provocatur. Fruftra tunc atque in caffum plerumque adhibentur omnis generis remedia, quæ ut plurimum ita funt comparata, ut plus incommodi adferant, quam adjumenti. Nun enim adftringentia, neque acida, refrigerantia, aut nitrofa hic conveniunt; neque fanguinis miffiones, purgantia, aut balfamica & roborantia calidiora hic ullam promittunt opem; anodyna vero & opiata quam maxime infecura funt.

Peccant nimirum humores nec intemperie, nec quantitate, fed potius vitium partibus folidis inhæret. Adeft enim ingens vaforum, quæ fanguinem ad genitalia ferunt, relaxatio, quæ magnum facit feminis proventum. Hujus autem copia, in veficulis feminalibus reftagnans, eas ob nimiam contractilitatem facillime laceffit, atque irritat ad lymphæ genitalis expulfionem; præfertim quando ejus ftagnatio hifce in partibus, phantafiam inducit, ut imagines confingat venereas, quæ poftea ad feminis ejectionem multum contribuunt. Confiderationem vero in primis hoc loco meretur ingens illa cerebri debilitas, quæ in ægro noftro functiones ingenii, & memoriæ infigniter læfit; attendenda quoque eft mira virium proftratio, quam diuturnum & copiofum feminis profluvium excitavit.

Ex quo fane planiffime perfpicitur, quantum fit illud commercium, quod cerebro eft cum teftibus. Utraque enim pars fimili fere officio defungitur; fiquidem & cerebrum, & teftes fubtiliffimam, & delibatiffimam lymphæ partem à fanguine feparant, quæ motum ac tonum partibus fœnerat, atque etiam animæ functionibus infervit. Quamobrem non aliter fieri poteft, quam ut nimia ac fuperflua ejus excretio & robur ingenii infringat, & vires corporis labefactet. Ingens hæc virium deftructio medentem imprimis folicitum habere debet; quæ cum admonet, ut abftineat ab ejufmodi remediis, quæ imbecillibus minus commodata funt, & enervatum corpus adhuc magis debilitant. Hujus notæ funt omnis generis adftringentia, nimium refrigerantia, faturnina, nitrofa, acida, maxime vero narcotica, licet alias pervulgatum fit, ejufmodi in cafu talia commendare remedia, quæ tamen hic nocentiffimam habent facultatem.

Longe fatius erit difpicere, ut inftaurentur vires corporis, & partium robur amiffum reftituatur. Cui tamen fcopo, minime infervire putamus calidiora, fpirituofa, volatilia, aromatica, & fuaveolentia; fed potius commendamus leniora nutritiva, quæ ejufmodi dulcem, ac gelatinofam fubftantiam fuppeditant, quam nimia feminis excretio corpori quotidie fubtrahit. Præftant hoc inprimis jufcula, ut vocant, confortantia, quæ ex carnibus bovinis, vitulinis, caponibus, addito modico vini, fucci citri, falis, nuciftæ & caryophyllorum optime parari poffunt. Hifce infigni cum fructu adjungere licet remedia, quæ tranfpirationem juvant, & languentium fibrarum tonum erigunt. Hinc efficax ac laudabilis opera eft pulveris cujufdam bezoardici, qui cum fuccino, & aliquot granis ambræ mixtus, in vehiculo fpirituofo, utiliter ufurpari poteft. Blanda enim diaphorefi non folum particulæ acres, falinæ, ftimulantes ejiciuntur; fed etiam nimius humorum affluxus à parte affecta aliorfum divertitur. Quo nomine etiam laudem merentur emulfiones ex feminibus quatuor frigidis majoribus, femine nymphæ, amygdalis dulcibus, vel nucleis pineorum recentibus, cum aqua cerasorum nigrorum, cinnamomi cydoniata, & rofarum factæ; quibus tali in cafu plurimum omnino tribuendum eft.

Præterea quam maxime commendamus infufum meliffæ, loco herbæ Theæ ufurpandum; quoniam illa ob fuaviffimum oleum, & principium roborans, leniterque adftringens, nervis roborandis dicata eft; & memoriam cumprimis juvare celebratur. Externe autem emplaftrum ex emplaftro de fpermate ranarum cum nitro, camphora, & oleo ligni Rhodii regioni lumbari adplicari poteft. Cæterum monendum duco, continuanda effe per aliquod tempus hæc remedia, fi falutarem effectum ab iis expectare velimus: alias omnem curam ac laborem irritum fore prænunciamus.

CASUS CIII.

De pollutione nocturna, & excretione feminis involuntaria.

VIr quidam cœlebs triginta annorum, ftaturæ ac habitus mediocris, animi ad vehementes commotiones ex leviffima cauffa facillimi, diætæ vinofæ à teneris adfuctus, crebrifque in potu exceffibus indulgens, ante aliquot annos febre acuta graviffima prehendebatur; eaque fuperata virulentum incidebat feminis profluvium. Hoc per tres adfligebat anni quadrantes, eoque durante in urina fæpenumero arenulæ cernebantur copiofæ. Notari vero meretur, quod ante hujus mali invafionem, per aliquot annos, crebris pollutionibus, iifque nocturnis vexatus fuerit; quæ perfanata gonorrhœa recruduerunt, & multam ipfi hucufque creant moleftiam. Conciantur illæ mox ab infomniis venereis; mox fponte abfque data cauffa fuccedunt. Præterea urinam miffurus, in glande colis unam vel alteram feminis, legitimi tamen guttulam confpicit interdum, eamque cum lotio reddit: nec non ipfi alvum exonerauro, fæpius femen copiofe elabitur. Neque vero per longum tempus ob inopportunam verecundiam huic malo quæfivit opem; hinc fenfim vires, totumque corpus deftrui ac labefactari cœperunt. Somnus enim gravibus infomniis turbatur, nec reficit; & toti corpori inhærefcunt dolores gravativi, ac fi fuftibus percuffum fuiffet; atque cœcæ per vices anum obfidere deprehenduntur hæmorrhoides.

Cæterum ciborum adhuc viget cupiditas; temperat vero fibi à cunctis acidis, falitis, & aromaticis eduliis; nec nifi nutrientibus, jufculis confortantibus, carnibus bovinis, vitulinis, gallinaceis, ferinis vefcitur, & ad ftomachum roborandum, vino veteri Rhenano, fed parciffimo fub epulis utitur. Venæ fectio, quæ olim

olim aliquoties quotannis institui fuevit, jam per aliquod tempus intermissa est: contra vero ex pharmaceutico fonte, scopo laxante sumsit massam pilularum de gummatibus, cum aliquot mercurii dulcis acuatam granis; adhibuitque pulveres, partim ex semine agni casti, & osse sepiæ confectos, partim antispasmodicos, hosque ex emulsione, quæ habebat aquam nymphæ, plantaginis, semina quatuor frigida majora ac cannabis, cepit. Sed malo nondum remittente; abs Te, vir Experientissime, medelam sibi proponi cupit.

Consultatio.

Quantum ex præmissa morbi historia colligere licuit; omnium symptomatum, quibus æger premitur, fundamentum, in nimia debilitate ac relaxatione organorum, vasorumque seminalium videtur esse situm.

Inde enim via panditur uberiori adfluxui tam liquoris seminalis, quam aliorum succorum magis crassiorum, & acriorum; qui eas partes, vellicante nimia sensibilitate, ad frequentiorem seminis excussionem, nocturnam potissimum stimulant. Remotiores autem, & antecedentes hujus mali caussæ debentur partim calidiuri, & ad motus irregulares admodum proclivi temperamento, partim erroribus diæteticis, & crebrioribus compotationibus, partim pollutionibus, quas ante gonorrhœæ invasionem, crebro perpessus est, ac ipsi denique gonorrhœæ, quæ semper partium spermaticarum relinquit atoniam. Verum cœcis hæmorrhoidibus adhuc debetur quædam animadversio; quæ luculenter testantur, sanguinis majori copia ad intestinum rectum, & vesicam, quæ binæ partes in medio fovent vesiculas seminales, irruentis, insignem subesse stagnationem, quæ debilitatem partium seminalium adhuc magis fovet ac sustentat.

Hæ vero adfectiones cautissimam profecto exposcunt medicationem; quam sequenti ratione institutam, votis respondisse, crebra me docuit experientia. In nostro quidem ægrotante cura à sanguinis missione capienda est, qua ex tusa in brachiu vena, sex vel septem cruoris uncias suadeo detrahendas. Loco potus ordinarii convenientissimum judicu sequens decoctum: Recipe santali rubri uncias quatuor, radicis cichorei, santali citrini ana uncias duas, seminis fœniculi drachmas tres. Conc. Cont. D. S. species quarum unciæ binæ ex tribus aquæ mensuris decoquantur. Mane vero, ac hora quarta pomeridiana aliquot vascula infusi theiformis sorbillare expediet, quod ita concinnari potest: Recipe herbæ veronicæ, consolidæ saracenicæ, vincæ per vincæ, melissæ, menthæ, summitatum millefolii, florum hyperici ana manipulum unum, anisi stellati, nucistæ ana drachmas duas. M. F. species. Externe regioni lumborum adponere juvabit emplastrum, quod ex emplastri de spermate ranarum unciis duabus, aluminis usti drachmis tribus, camphoræ drachma una componitur: & desuper aquam arquebusadæ, cum aqua calcis vivæ dilutiori, & ope aquæ rosarum facta, permixtam, urethræ sæpius injicere conveniet. Vesperi porro drachma una pulveris, cujus formula sequetur, ex laudato decocto, cum syrupo acetositatis citri capienda erit. Pulvis autem sic se habet: Recipe ossis sepiæ, coralliorum rubrorum præparatorum, specierum de hyacintho ana unciam semis, seminis lycopodii, succini præparati ana drachmas duas. M. F. pulvis.

Præterea loco vini Rhenani commendarem potius vinum, quod dicunt Puntae; quod etiam tepefactum cum linteis circa somni tempus ad partes genitales, & perinæi regionem adplicari potest. Cæterum in diæta cibis nutrientibus, carnibus elixis ac jusculis non nimium indulgere, sed magis assis vesci decet: & alvi siccitati ope prunorum coctorum, passularum minorum ac mannæ succurrere præstabit. Quibus si rite usus fuerit spectatissimus æger; haud dubito, quin votis suis sit potiturus.

Elapsis aliquot hebdomadibus, ille mihi lætus nunciavit, ex præscripta medicatione siluisse nocturnas pollutiones, & stillicidio seminis involuntario, admodum imminuto, vires rediisse. Quamobrem ut à continuatione medicaminum perfectam speraret reconvalescentiam, actor sui suasorque.

CASUS CIV.

De infirmitate ob nimiam seminis effusionem.

Vir juvenis, viginti quinque annorum, temperamenti phlegmatico-sanguinei, ab utero fere materno, corpore debili ac infirmo, vultuque pallido præditus, septimo ætatis anno, ob præmaturam forsan vini potationem, atrophicam tabidamque corporis præ se tulit constitutionem. Sed ab hac sensim liberatus, vigere cœpit; & quindecim annos natus, consilio nebulonis condiscipuli, semen per turpes masluprationes provocare didicit: cui quoque exercitio, eique frequentissimo, ac fere quotidiano ad vigesimum usque tertium ætatis annum indulsit; simul scriptioni nunutissimarum litterarum operam dedit, tantamque capitis ac oculorum debilitatem sibimet contraxit, ut hi sæpius sub ipsa venerea effusione, spasmodica constrictione fuerint agitati. Quatuor abhinc annis accidit, ut, dum in provocando semine occupatus, ejusque eruptio in propinquo esset, quidam ex improviso fores ejus pulsaret, seminisque ob gravem terrorem subito cohiberetur effluxus. Hinc statim in vasis spermaticis, testiculisque tantum dolorem, tantamque sensit tensionem, ut vix obambulare potuerit; simulque vis ingenii, ac acies oculorum imminui videbantur. Quamvis igitur probe perspiceret damnum, quod ex detestando hoc veneris exercitio immineret; nihilo tamen secius, percuratis testiculi doloribus, illud iteravit; sed brevi post eundem incidit partium genitalium, maxime testium dolorem valde tensivum. Hunc, adhibitis & externis & internis medicaminibus, licet ægre, & vix intra semestre tempus debellavit quidem; at successit vasorum, quæ ad sinistrum testem excurrunt, intumescentia quædam, ab epulis major, doloris tamen nisi sub stimulis venereis, expers, & ad hanc usque inhærens diem. Jungebatur subinde insignis capitis, ac oculorum imbecillitas, adeo, ut lecturus quidpiam, temulentus, ac veluti vino fartus videretur, pupilla mirum in modum dilataretur, oculi exhiberent tensivos, ac lancinantes dolores, palpebræ gravioris ponderis sensum referrent, mane conglutinatæ, lacrimas funderent, & canthom utrumque, præter acutissimes cruciatus, materia quædam albicans obsideret. In tali rerum statu ab omnibus meditationibus ac studiis per tria semestria abstinere tenebatur; hocque tempore non nisi corporis exercitationi, ac congruæ medicationi operam dabat: unde tandem eam recuperabat facultatem, ut per duas, tresve horulas ad studia incumbere potuerit. Hac adhuc pollet potentia; quod si vero ulterius protrahat meditationes, supra recensitis corripitur symptomatibus. Præterea corpus est macie fere confectum, & licet cibis cum adpetitu utatur, mox tamen ab horum usu male habet, & quadam temulentia sollicitatur. Nou minus, eum meliora edoctus, à maslupratio.

prationibus per binos fere abstinuit annos, & omne cum molliori sexu fugit commercium, sæpissime patitur nocturnas pollutiones, hisque corpus magis magisque labefieri sentit. Quare ut ab iis vitiis prorsus liberetur, salubre anhelat consilium.

Consultatio.

Docemur ex præmissa morbi historia, quod per præmaturum ac nimium veneris exercitium, uti generatim universi corporis vires prosterni, ita præcipue cerebri, ac oculorum functiones adeo labefactari queant, ut damnum vix reparari possit. Insignem vero in præsenti casu attentionem meretur illud momentum, quo ex nimia illa, ac fere quotidiana seminis provocatione, damnum in oculos potissimum redundavit. Et sane non paucos mihi adnotare licuit casus, ubi etiam ætate provectiores, ex veneris immoderato exercitio, non modo ruborem, dolores tensivos, lancinatorios, ac pressorios oculorum, veluti pondus ipsis incumberet, lacrumarum crebram profusionem; verum etiam tantam visionis hebetudinem sibimet contraxerunt, ut nec scribere, nec legere quid potuerint. Namque pupillæ, ob tonum fibrarum, quæ illam cingunt, muscularium nervosarumque dejectum, semper præsto fuisse dilatationem, qualis in iis, qui gutta serena laborant, cernitur, deprehendi: quid? quod binæ mihi succurrant observationes, de ipsa gutta serena, à nimio veneris usu, accedente diuturno mœrore, inducta. Hinc autem adparet, quantus oculorum, ex subtilissimis membranis, nervis, & fibris motricibus, perinde ac limpidissimis humoribus contextorum fabricam, ac partes spermaticas, vel potius liquidum seminale spirituosum intercedat consensus. Nimirum liquidum hoc lymphaticum seminale, cum eo, quod in cerebro secretum, per cunctos universi corporis nervos distribuitur, ejusdem fere est indolis, ac essentiæ; quamobrem quo illius evacuatio est copiosior, eo parcior liquidi animalis in cerebro contingit secretio. Et sic quoque clarissime patet, cur juvenes præmaturæ veneri nimium libantes, insigne memoriæ, ingeniique decrementum sentiant, & ad studia reddantur inepti; cur quoque adultiores, venereis libidinibus ultra naturæ modum indulgentes, totius corporis vires prosternant, præcocemque mortem sibi contrahant?

Sed ut ad nostrum redeamus casum, notatu porro dignum in eo reperimus, quod cessante seminis excretione, manu provocata, protinus exceperint nocturnæ pollutiones. Neque vero obscura est ratio: quo enim vi stimulorum venereorum, qui modo in ipsa mente primario, modo per partium genitalium titillationem excitantur, copiosior ac frequentior fit humorum, maxime seminalium, ad organa generationi dicata adfluxus; eo magis dilatantur, ac relaxantur vasa spermatica, hinc copiosius semen illa irruit, ac caussam præbet lascivis ideis, & excretionibus seminis sub nocturnis ludibriis evenientibus.

Quod vero curationem præsentis mali attinet; eam sequentem in modum administrandam putavi. Singulo nimirum mane unam mensuram lactis asinini, cujus binæ partes cum una Selteranarum acidularum commixtæ erant, potari jussi; & vesperi drachmam unam sequentis propinavi pulveris: Recipe cornu cervi philosophice præparati, ossis sepiæ ana unciam semis, succini cum instillatione olei tartari per deliquium præparati drachmas duas, corticis cascarillæ drachmam unam. M. F. pulvis, ex aqua cerasorum nigrorum capiendus. Ante hanc curationem non minus, ac sub ea, quavis quinta die, & ea quoque finita, dedi potionem laxantem, quæ sic habebat: Recipe rhabarbari electi drachmam unam, mannæ unciam unam, nitri antimoniati grana quindecim, coque & solve leni calore in aquæ Selteranæ unciis sex, colaturæ adde olei de cedro guttas tres. M. D. Præterea pro potu ordinario hoc præscripsi decoctum: Recipe ligni santali rubri, citrini, radicis chinæ, scorzoneræ ana uncias quatuor, radicis cichorei unciam unam, cinnamomi unciam semis, masliches drachmas duas. M. C. D. S. species, quarum unciæ binæ ex tribus aquæ mensuris, addito passularum minorum manipulo uno, per tres horas quadrantes sunt decoquendæ. Cæterum suasi, ut à cibis salitis, aromaticisque, nec non potibus calidioribus abstineret; jusculis vero ex carnibus vitulinis, radice scorzoneræ ac cichorei paratis vesceretur, & mane infuso theiformi ex herba menthæ, & melissæ confecto uteretur. Tandem finita hac curatione, usum decocti supra dicti, & Elixirii mei visceralis balsamici, adhuc per aliquot tempus continuari jussi; hisque obtinui, ut æger intra sex hebdomades, à cunctis molestiis liberatus, & pristinæ sanitati fuerit restitutus.

CASUS CV.

De affectu singulari partium genitalium.

Litterarum amantissimus Vir, triginta annorum, alvi per multos annos est tardioris, quippe quæ non redditur, nisi vesperi circa somni tempus Nicotianam ex una vel altera fuxerit fistula. Novissimo autem hoc anno insigne sensit artuum, maxime pedum frigus, æstate etiam adfligens, atque hyeme, non nisi fortiori corporis motu depellendum. Deinceps observavit, quod, si hyemali tempore in frigidiori loco, & v. g. templo commoratus fuerit, egressus, ob colem intra corpus retractum, urinam non prius mittere potuerit, quam donec post aliquam corporis exercitationem penis naturalem situm recuperavit. Eadem penis retractio, crebriores alvi dejectiones sequitur; atque pronuper, hausto vesperi vino Rhenano, sumtoque jusculo prunato, atque hinc alvo, accedente fucto Tabaci usu, soluta, adeo intra corpus abscondebatur membrum, ut vix ullum illius vestigium adparuerit. Præterea sæpius ipsi contigit, ut ex venereis cogitationibus, aut jocis, aut osculationibus, semen sponte profluxerit; atque tum circa testiculos, & radicem penis aliquallem percipit dolorem. Tandem nocturnis pollutionibus vexatus fuit; atque has demum excepit, seminis benigni involuntarium, & membro flaccido contingens profluvium, cum aliquali virium collapsu. Hinc consuluit medicum, & cum ex ejus præscripto venam præbuerit tundendam, ac pro potu vinum aqua dilutum, vel cerevisiam secundariam adhibuerit; cessavit quidem seminis fluxus; sed symptomata, quæ succeſſerunt, & adhuc molesta sunt, sic se habent. In urethra semper præsto est semen, nulla labe infectum; colis, deficientibus plane erectionibus, flaccidus propendet, & circa glandem sanguis stagnare videtur, ægroque metum incutit, ne, si forsan concubitum celebraverit, inflammatio insequatur. Quare ad Te confugit, vir illustris, & abs Te tam mali sui caussam, quam medelam doceri cupit.

Consilium.

Rarissimum sane est vitium, quod partes generationi dicatas in viro nobilissimo occupavit: dum nimirum post corporis refrigerationem, colis retrabitur,

tur, & ægre mingitur; semen vero, deficiente membri erectione, præter voluntatem & inter nocturna ludibria, & sub venereis cogitationibus elabitur. Duplex vocari potest hic affectus, & internus & externus; quorum hic vehementi partium nervosarum, maxime externarum constrictioni spasmodicæ debetur; ille vero à nimia relaxatione ac debilitate vesicularum seminalium natales suos mutuatur. Utriusque autem vitii unicum esse videtur fundamentum, quod in sanguinis generosi & spirituosi languidiori ac parciori, ad internas perinde ac externas, generationi dicatas partes influxu, recte collocari posse arbitror: neque enim errasse me credo, si ægrum temperamento phlegmatico præditum, natura debiliorem, & forsan multis curis mœroribusque obnoxium supponam. Verum his non immorabor; sed brevibus docebo, quæ horum malorum convenientissima futura sit medela. Qua intentione primum monendum duco, ut æger corpus suum frequenti, sed temperato motu, ambulatione, equitatione, vel vectione exerceat, & in perpetua conservet transpiratione: mane vero loco potuum Theæ vel Coffee, aliquot vascula decocti succoladæ sorbeat. Deinceps laudo vinum generosum Sect, vel Hungaricum, octo circiter guttulis balsami vitæ nuptum, & sub epulis bibendum; & vesperi assumendum suadeo pulverem, qui sic paratur: Recipe ossium sepiæ, cornu cervi philosophice præparati, succini præparati ana drachmas duas, pulveris cascarillæ drachmam dimidiam. M. F. pulvis div. in 8. partes. Præterea operæ fore pretium judico, ut æger matutino tempore nonnunquam balnea aquæ dulcis, quæ surfuribus triticeis, floribusque chamomillæ Romanæ sint permixta, ingrediatur; tumque sudaturus in lectum se componat; ac denique colem cum vicinis partibus, aqua Hungarica, cui sexta pars balsami vitæ sit instillata, perfricandum curet. Quæ si observaverit rite; de felici curationis eventu plane non dubito.

CASUS CVI.

De fluore albo cum hæmorrhoidibus cæcis.

FOEmina, annos quadraginta quatuor egressa, strictioris habitus, ad iracundiam proclivis, graviorum morborum olim expers, crebris perfuncta est puerperiis; in quorum singulo purus sanguis non nisi primo triduo, reliquo vero tempore, serum tantummodo putridum, gravem odorem spirans, magna semper copia promanavit. Verum postquam à quatuordecim jam annis parere desiit; tumidum præ se gessit ventrem, cujus moles ad illud, in quo decubuit latus, inclinare suevit, & in quo sub supino situ murmura audiebantur, post quamvis potissimum inspirationem. Per quinque circiter annos observavit, quod nonnunquam serum putre uno impetu ex utero profluxerit: neque tamen minus rite successerunt menstrua. Verum sub fluxu horum per aliquot dies obstructa fuit alvus; quæ, desinente fluore, soluta parum sanguinis secum duxit, atque per tres circiter dies, cum dorsi, lumborum crurumque doloribus fudit, quem medicus hæmorrhoidibus adscripsit. Circa autumnale anni proxime elapsi æquinoctium, cruor menstruus profuse, & per duodecim dies, cum magna virium prostratione effluxit; quem excepit muci albi per muliebria excretio. Hunc jam diu cum urina redditum, & in fundo matulæ obhærentem, nihili curavit; sed inde turbata est, cum ab auspiciis præsentis anni, assidue, nisi sub menstruo fluxu, promanaret; hæmorrhoides vero subsisterent. Menses vero justis temporibus, sed paullo pallidiores, ferebantur; & Aprili demum mense, immenso flumine prorumpebant, ac per quinque hebdomades, inter ventris dolores succedebant. His silentibus, circa vernale æquinoctium sanguis ex vena in brachio tusa mittebatur, qui levis multo sero, variis coloribus notato, internatabat. Tandem per tres novissimas hebdomades adfligunt cœcæ hæmorrhoides, cum tanta alvi segnitie, ut illa alternis duntaxat diebus, nec nisi blandis laxantibus solicitata responderat; & uterus, loco muci albi, olim profusi, jam assiduc, nisi in menstruis, plorat serum tenue, quod nec pudenda excoriat, nec gravi odore pollet; sed lintea insigniter humectat. Urgent præterea continui in coxis ac dorso dolores; qui gravativo sensu stipati ad uterum quoque perveniunt. Non minus crebra mingendi cupiditas, licet parum bibatur, vexat; & urina mox parca quantitate, sub magnis conatibus; mox vero majori, quam liquida assumuntur, copia mitti observatur. Molestiis porro flatulentiis adfligitur; nocturnosque patitur sudores, absque tamen virium collapsu. Venter quoque sub his adfectionibus detumuit; & ipsa denique adpetitu integro somnoque placido fruitur.

Ex remediis, quæ hisce vitiis opposuit, erant primum pulveres vitales ac essentia amara Hallensium; quas medicinas, proprio consilio contra album fluorem adhibuit. Menstruorum nimium profluvium, pilularum polychrestarum usu oppugnare voluit; sed ex illis magnum ani tenesmum percepit. Quamdiu pulveres vitales, ac amaram sumsit essentiam; à doloribus immunis fuit, & sub eorum usu, insignem muci cum lotio reddidit quantitatem, spermati ranarum similis. Tum usurpavit pulverem contra acredinem, infusum theiforme ex millefolio, atque essentiam castorei; iisque votis haud respondentibus, medicum cõsuluit, qui variis medicaminibus id quidem effecit, ut major alvi esset libertas, & hæmorrhoides cœcæ evanescerent; at contumax persistit albus fluor, neque solum digestionem labefacit, verum etiam totum corpus infirmum reddit.

Consultatio.

Cunctarum adflictionum, quæ fœminam lectissimam premunt, origo atque caussa, non nisi in uteri, intestini recti, vesicæ, viarumque urinariarum relaxatione & atonia collocari meretur. Hinc enim humorum vitalium circuitus per eas partes redditur impeditior: quare flagnant subsistuntque succi in vasis suis, & vel per venas sedales exitum affectant; hocque denegato, aut cohibito, cœcas hæmorrhoides, cum molesto intestini recti ardore, doloreque ossis sacri ac lumborum, stipatas inducunt; vel per uterum menstruorum tempore, magno impetu prorumpunt, vel denique mora temporis corrupti, in forma seri putridi excernuntur. Quod si vero horum humorum evacuatio per anum perinde, ac uterum impeditior sit; illi majori copia ad vesicam ruunt, inque eam dimittunt copiosum mucum, & serum, cum lotio uberrima quantitate redditum. Neque vero, si in remotiores & antecedentes horum malorum caussas inquiram, aliæ se mihi offerunt, quam quod uterus post crebros partus, ab amurca cruenta & pituitosa, ipsi inhærente, non satis repurgatus fuerit, & hinc relaxatus tumidum ventrem exhibuerit: ad quem subinde, accedentibus caussis occasionalibus, maxime excandescentia, major humorum copia ruit.

Quæ cum ita sint, non sane mirum est, si omnes naturæ vires prostratas, ventriculique potissimum robur adeo destructum observemus, ut producto hinc minus laudabili chylo, corpus contabescat; & nisi tempesti-

tempeſtive ſuccurratur, facilis omnino in cachexiam & hydropem prænunciari debeat tranſitus. Nec raro ſpes, tanta mala, præſertim ſi fuerint inveterata, funditus exſtirpandi, valde anguſta deprehenditur; neque relinquitur alia ſæpius occaſio, quam ut graviores morbos præpediamus. Verum, cum ægrotantis ætas nondum nimis provecta ſit, & vires adhuc ſibi quodammodo conſtent; non deſperandum duco, ſed ſpero, fore ut congruarum medicinarum ope, ſub recta vivendi ratione, priſtinæ reſtituatur ſanitati. Præcipuæ vero medendi intentiones, hiſce potiſſimum abſolvi videntur indicationibus, ut primum debilitatis in imo ventre partibus, naturale reſtauretur robur, ac humorum per eas curſus reddatur æqualis; tum abundantes ſucci, maxime ſeroſi divertantur, ac evacuentur; & denique ventriculi maxime tonus confortetur, ut generoſus conficiatur chylus, & hinc reliqui humores fiant legitimi.

Hiſce ſcopis perquam opportunum fore cenſeo, ut alvus quavis tertia vel quarta die ſolvatur. Neque vero hoc fine uſurpanda ſunt purgantia, quippe quæ humorum ebullitionem cauſſantur, ac robur ventriculi magis deſtruunt; ſed ea ſeligenda erunt laxantia, quæ ſimul roborandi, & mucum reſolvendi virtute pollent. Hoc nomine commendo ſequentem pulverem: Recipe rhabarbari electi drachmas tres, magneſiæ albæ, ſolutionis oculorum cancrorum ana drachmam unam & ſemis, nitri purificati drachmam dimidiam. M. F. pulvis, dividatur in octo partes, quarum una veſperi, altera mane, hauſtis deſuper aliquot infuſi calidioris vaſculis ſumatur.

Deinceps ſingulo mane potari ſuadeo infuſum theiforme, quod ſic ſe habet: Recipe herbæ veronicæ manipulos duos, conſolidæ ſaracenicæ, ſalviæ, meliſſæ, pyrolæ, ſcabioſæ ana manipulum unum, ſummitatum millefolii pugillos tres, nucillæ drachmas binas, cardamomi drachmam unam. M. F. ſpecies. Tum eo tempore, quo ab uſu laxantis pulveris quieſcit, hora quarta pomeridiana, & veſperi drachmam unam pulveris confortantis, cujus copiam mitto, ex aqua vino nupta ſumendam hortor. Non minus in cereviſiæ locum, pro potu ordinario, decoctum commendo, quod ſanguinem mundificat, ſolidaſque roborat partes, atque ſic paratur: Recipe radicis ſarſaparillæ, ligni ſantalini citrini, rubri, ſaſſafras ana uncias quatuor, radicis cichorei, glycyrrhizæ ana uncias duas. C. C. D. S. ſpecies, quarum binæ unciæ, in quatuor aquæ menſuris, per tres horæ quadrantes decoquantur.

His per unam, alteramve ſeptimanam adhibitis, extrinſecus abdomini adplicentur ſequentes ſpecies, aquæ, aceto vini nuptæ incoctæ, & mane potiſſimum tepide admovendæ: Recipe florum chamomillæ vulgaris, ſambuci, herbæ ſalviæ, ſcordii, menthæ ana manipulum unum, baccarum lauri, juniperi, ſeminum quatuor carminativorum majorum ana drachmas duas. M. F. ſpecies ſacculo includendæ. Cæterum à lacticiniis, cibis acidis, ſalitis, flatulentis, pomis, & vehementi iracundia omni ſtudio cavere, ac corpus moderate exercere conveniet.

CASUS CVII.

De fluore albo continuo ex plenaria menſium obſtructione.

FOEmina quadragenaria, pallido luridoque vultu prædita, conjugioque ſterili uſa, menſtruorum fluxum, à prima ferme juventute imminutiorem, ac irregularem, incertiſque temporibus ſuccedentem paſſa, illorum plenaria per noviſſimum annum obſtructione laborat. Verum per totum hunc annum fluore albo vexatur continuo; quem per octo menſes comitantur dolores lumborum & inguinum atroces, ad memora nonnunquam excurrentes. Hi veſpertinum maxime tempus moleſtum reddunt, & paullulum remittentes, copioſiſſimum muci profluvium, poſt ſe trahunt, interdiu ſilentes.

Urina mingitur plerumque citrina, ſanæque ſimillima, cum leviori albicante ſedimento, quod eſt inſtar purulentæ materiæ: ipſa vero mictio, & urethræ regio ab omni dolore immunis obſervatur, nec ullæ venerei inquinamenti præſto ſunt notæ. Corpus ſub hoc fluore langueſcit, non appetit cibos, qui ſumti ſaporem exhibent corruptum; nec ſitis urget, niſi ſub dolorum vehementia; nec æſtus præternaturalis vexat; ſed frequentiores ſunt horrores, & atrociora dolorum tormenta comitatur ſæpenumero ſudor gelidiſſimus; cum ſomno plerumque turbato. Et fruſtra ſane cuncta, utut efficaciſſima hactenus uſurpata fuerunt remedia; nec fallor, ſi dicam, ex eorum multitudine magis fere exacerbatum fuiſſe malum.

Conſilium.

Ex iis, quæ de adverſa valetudine ſpectatiſſimæ fœminæ, percepi; non ſine ratione concludere licet, à parco, & inordinato menſium fluxu, inſignem ſanguinis ac humorum in utero, partibuſque ipſi vicinis ſtagnationem, & quandam corruptionem fuiſſe ſubortam. Namque ob hanc humorum ſtagnationem, dictæ partes tono ac robore ſuo naturali deſtituuntur, & lymphatica maxime vaſa, glandulæque nimium relaxantur, ac diſtenduntur; hinc humores diuturniori mora corrupti, per ductus laterales vaſorum, qui in veſicam, & uteri vaginam hiant, majori copia ſecreti excernuntur; membranæ vero nerveæ à ſubſiſtente & accumulato cruore compreſſæ, dolorem exhibent perpetuum, & acutiſſimum. Quæ vitia, cum jam diu durarunt, atque propterea magis in ſolidarum, quam fluidarum partium labe, hærent; difficilem profecto, atque diuturnam expoſcunt curationem, magis diæteticis, quam validioribus remediis perficiendam. Hanc autem ſequentem in modum feliciter inſtituere ſuevi.

Singula veſpera capiat ægrotans novem pilularum balſamicarum, ad Stahlii, vel meam mentem confectarum; & ſequenti mane adſumat potionem laxantem, hauſto deſuper juſculo avenaceo, quæ ſic præſcribitur: Recipe mannæ electæ unciam unam, rhabarbari Alexandrini ſcrupulos duos, cremoris tartari, ſalis Epſomenſis ana drachmam unam, coque & diſſolve leni calore, in aquæ florum acaciæ unciis quinque, colaturæ adde olei de Cedro Italici guttas tres. M. D. His per triduum uſurpatis, deſcendat ſingulo mane in balnea aquæ dulcis, temperate calida, ne ſudorem moveant, iiſque ſucceſſiva affuſione aquæ calidioris temperandis, per integram horam inſideat, impoſito abdomini ſacculo, ex herbæ menthæ, hyſſopi, meliſſæ, ſalviæ, origani, ſerpilli, menthæ cattariæ, hormini, florum chamomillæ Romanæ, vulgaris, baccarum juniperi contuſarum ana manipulis duobus, aquæ incoctis parato. Egreſſa ex hoc balneo, lectum petat, hauſtiſque in eo aliquot vaſculis, infuſi theiformis, quod ex herbæ meliſſæ manipulis duobus, ſummitatum centaurii minoris, millefolii ana pugillis quatuor concinnatur, lenem per horæ dimidium inſtituat ſudationem. Poſtquam hæc curatio per ſex dies fuit iterata; repetatur per triduum pilularum, laxantiſque potionis uſus; atque tum balnea, per ſex dies, dicta ratione rurſus ingrediatur.

Finita hac medicatione operæ pretium facient martialia, veluti eſt tinctura martis cum ſucco pomorum Borsdof-

Borsdorffianorum parata; nec alienum erit tinctura succini, absque spiritu vini, cum menstruo lixivioso confecta uti. Quibus, nisi forsan abscessus in lumbis, aut circa musculos psoas praesto fuerit, desideratam procul dubio impetrabimus opem.

CASUS CVIII.

De fluore albo ex suppressis lochiis orto.

MUlier quaedam generosa, annorum viginti octo, temperamenti sanguineo - cholerici, habitusque corporis tenerioris, ante quinque annos, ex lochiis post partum minus rite succedentibus, album retinuit fluorem. Hunc, cum primum nullas ferme inferret molestias, parum curavit, & per longum tempus nullis oppugnavit remediis; tandem vero commonefacta, ne hoc malum invalescere fineret, plurima, sed frustra adhibuit medicamina. Interim optime viguit, ac praeter integram ciborum adpetentiam, somnumque placidum, eo tempore bis feliciter peperit liberos, ultra annum haud superstites, quorum novissimo partu exclusa puella, vultu lurido praedita, à primo lucis aspectu, materiae impurae foetidae ex utero stillicidium, adeoque haereditarium fluorem album passa fuit. Ab hoc puerperio uterinus cruor gravem foetidumque spiravit odorem; & ejus profluvio cessante, albus invaluit fluor, cumque vehementibus imi ventris, maxime in vagina uteri doloribus, aegram cruciare coepit; ideoque meum requisivit consilium.

Exploratis igitur cunctis morbi momentis; fluxionem hancce, cum promanantibus menstruis cessaret, pro maligna ac venerea, declarare haud potui, memor effati, quo BAGLIVUS *prax. med. Lib. II. Cap. VIII.* §. 3. *Si durante*, inquit, *menstruatione fluor albus evanescit, & eadem finita denuo regreditur, pro certo habeas, mulierem fluore albo uterino laborare.* Quare, praemissa prognosi, mali jam inveterati, & à vitio partium solidarum potissimum sustentati, curationem diuturniorem ac difficiliorem fore, hanc instituì ope pilularum balsamicarum, balneorum aquae dulcis, infusorum ex speciebus laxantibus, diureticis, carminativis & specificis confectorum; eorumque medicaminum, quae Stabelius diss. de fluore albo, celebrat. Quae medicatio tantum inferebat levamen, ut & turmina remitterent, & ipsa fluxio parcior fieret, nonque nisi per tres circiter à menstrua excretione dies inhaereret. Hinc ad temperandam ulterius lymphae acrimoniam, quam adhuc praesto esse, concubitus à marito non sine penis ardore celebratus testabatur, praescripsi conveniens decoctum. Sed aegra remediorum pertaesa, bene habens, & factam suspicata impraegnationem, nec eo, nec aliis medicinis uti voluit. Brevi post evanuit graviditatis spes; siquidem prorumpebat menstruus denuo cruor copiosissimus, frustis coagulati ac putridi sanguinis permixtus; & abdominis pariter, atque mammarum detumescentia stipatus. Nec abhinc habuit, de quo conquereretur; at vix duo elapsi sunt menses, cum albus fluor, licet mitior, & benignior recrudesceret: cui sanando manum non prius admovere volo, quam donec tuo, vir Experientissime, consilio, quod peto, suffultus fuero.

Consilium.

Inter morbos illos, quibus muliebria occupantur corpora, non ullus est, qui majorem medenti facessat molestiam, quam fluor albus, praesertim si inveteratus fuerit, & à partu aut abortu, utero non satis repurgato, originem traxerit. Quando enim hac fluxione diuturniori, uterus cum vicinis partibus nimium relaxatur; non modo humorum vitalium circuitus per illas succedit difficilior, sed major quoque succorum eo compellitur copia, qui per glandulas conglobatas, circa sphincterem uteri, ac urethram sitas, valde debilitatas, profuse excernuntur. In tali vero casu, tam ad eliminandos stagnantes humores, quam roborandas partes solidas, sequenti medicatione felicissimo usus sum successu.

Triduo nimirum à menstruorum fluxu elapso, per decem circiter dies singulo mane, excepta quavis quarta die, potandum suadeo infusum vinosum, cujus haec est formula: Recipe radicis zedoariae, calami aromatici, pimpinellae ana unciam semis, herbae melissae manipulum unum, centaurii minoris pugillos tres, cardamomi drachmas duas, rhabarbari unciam, fibrarum hellebori nigri, agarici, limaturae martis ana drachmas tres, salis tartari drachmas duas, passularum minorum uncias tres. Conc. Cont. D. S. species, cum binis vini mensuris infundendae. Hujus vero infusi, sex vel octo potentur unciae, haustis desuper aliquot infusi calidioris, Theae vel Coffee, vel jusculi alicujus ex aneaceis vasculis. Iisdem diebus hora pomeridiana quarta, & vesperi suffitus utero admittatur. Nimirum species ex tacamahacae uncia una, mastiches, succini, myrrhae ana uncia dimidia, cinnabaris vulgaris drachmis binis paratae, immittantur prunis candentibus, & vapor, quem emittunt, ope instrumenti, inferius patuli, supra angustioris, utero excipiatur.

Tum per quatuordecim dies, interponatur usus Elixirii sequentis, octoginta de eo guttas quotidie ter capiendo: Recipe corticis chinae, cascarillae, cinnamomi ana unciam, succini, mastiches, corticum aurantiorum, corticum ligni sassafras ana unciam dimidiam, salis tartari drachmas duas: digera & coque leni calore in libra una vini, Sect dicti.

Deinceps rursus utendum infuso vinoso, atque suffimigio; & repetendus denique Elixirii usus Praeterea insignem praestabit operam, epirhema ex herba menthae, rorismarini, melissae, floribus chamomillae Romanae, caryophyllis aromaticis, & foliis lauri ficcis, vino rubro incoctis paratum, & ad os pubis admotum. Caeterum cerevisia lupulata uti, corpus sedulo movere; sed à cibis incongruis, maxime panificiis cavere, expediet.

CASUS CIX.

Exhibens consilium in ulcere uteri datum.

AFfectus praeter naturam, quem lectissima mulier, à novissimo partu, suppressis subito per vehementem terrorem menstruis patitur, ex utero suam trahit originem; cujus ulcerationem revera praesto jam esse, indicat puris lividi ac foetidissimi, & nonnunquam, maxime post concubitum, sanguinis ex muliebribus profluvium. Quamobrem ut malo, quantum fieri potest, succurramus, & graviora symptomata praecaveamus; commendo primum infusum vinosum, quod sic se habet: Recipe radicum zedoariae, pimpinellae albae, cichorei, fibrarum hellebori nigri, rhabarbari Alexandrini singulorum unciam dimidiam, summitatum centaurii minoris pugillos sex, corticum citri, aurantiorum recentium ana drachmas quinque, limaturae martis drachmas sex, caryophyllorum aromaticorum, anisi stellati ana drachmas tres, passularum minorum uncias duas, tartari crudi unciam, salis tartari drachmas duas. C. C. D. S. species pro nodulo, infundatur vini Rhenani mensura una cum dimidia, stent per nycthemeron, in loco

co calidiori. Hujus vero infusi octo circiter unciæ, mane hauriantur; quippe quod & sanguinem depurabit, & ventrem blande subducet: quo consumto, ter quotidie, mane nimirum, hora pomeridiana quarta, & vesperi capiantur sexaginta guttulæ mixturæ, quæ habeat tincturæ antimonii acris unciam, liquoris anodyni mineralis, & spiritus bezoardici Bussii ana unciam dimidiam. Cum hac mixtura, præsertim si humores nimium commovere videatur, vespéri nonnunquam alternare licet, pulverem meum bezoardicum, præcipitanti nuptum; atque mane potare expediet infusum theiforme, ex herbæ melissæ, veronicæ, summitatum millefolii ana manipulo, seminis fœniculi drachmis duabus concinnatum.

Nec ludetur opera, si clyster uterinus injiciatur simul, qui sequentem in modum apparari potest: Recipe aloes hepaticæ, myrrhæ electæ, mastichis, gummi elemi, animæ ana unciam dimidiam, croci drachmas duas, herbæ scordii, summitatum millefolii, florum hyperici ana manipulum, spiritus vini rectificati uncias duodecim. M. & extrahe debita digestione. Hic vero liquor, paullo tepefactus, bis quotidie, ad unciam unam, per primum octiduum, in solam uteri vaginam, tum nondum cessante puris effluxu, ipsam cavitatem ope syringæ injiciendus est. Cæterum rectam servare oportet vivendi rationem, à mœrore, animi affectibus cavere, cibis magis assis vesci, & pro potu ordinario, hoc uti decocto: Recipe radicis sarsaparillæ uncias sex, corticis lignisassafras unciam dimidiam, seminis fœniculi drachmas duas. C. C. D. S. species, quarum unciæ binæ ex tribus aquæ mensuris in vase clauso, leni coquantur calore.

CASUS CX.

De hæmorrhagia uteri.

Matrona quædam generosa, quæ per aliquod tempus irregulari menstruorum fluori obnoxia fuit, sex abhinc hebdomadibus, cum post vitam curis, ærumnisque plenam, subito vehementi percelleretur terrore, in copiosum cruoris uterini profluvium repente incidit. Oppugnavi illud venæ sectione, pilulis Stahlianis, & pulvere antispasmodico; & quum porro id genus fluxionis, à sero acriori, parietes uteri valde stimulante, ejusque tonum labefactante derivarem, ideoque sanguinis acrimoniam serosam, scorbuticamque temperare, robur uteri instaurare, & sic fluxum profusiorem cohibere vellem; propinavi pulveres mox ex nitro depurato, arcano duplicato, lapidibus cancrorum, ac cinnabaris nativa, mox ex matre perlarum, nitro depurato, specifico stomachico Poterii, speciebus de hyacintho & cinnabari paratos, eosque emulsione anodyno temperante, conjunctis pilulis Stahlianis exhibui. Fluoris cursu nondum remittente, dedi essentiam millefolii, cum tinctura martis Ludovici remixtam; & massam pilularum de cynoglossa pulveribus addidi. Cruor nihilo minus pergebat, mox in frustis coagulatis, mox serosus cum insigni fœtore ferri: hinc ulterius opposui arcanum tartari, cum tinctura martis cydoniata; & adjunxi potionem diapnoi co-temperantem, quæ habebat aquam melissæ, millefolii, cordialem, cornu cervi citratam, cinnamomi cydoniatam, antimonium diaphoreticum, matrem perlatam, cornu cervi philosophice præparatum, cinnabarin, & nitrum regeneratum. Alvinam tarditatem, data bis quotidie ad drachmam unam magnesia alba reseravi; ad salia scorbutica diluenda, infusum theiforme ex radice althææ, chinæ, cichorei, plantaginis, herba agrimoniæ, centinodii, florum hyperici, millefolii, ligno lentisci, & aniso stellato, potandum præbui. Quæ cuncta, cum immoderatum sanguinis fluxum remorari haud valerent; ad mentem Septalii, & propriam experientiam, venam in brachio rursus tundendam curavi, detracto sanguine admodum seroso, & saporem lixiviosum exhibente. Sed eadem manet hæmorrhagia, atque jam vertigine, capitis doloribus, ac animi deliquiis stipatur: quamobrem Tuum, Vir Experientissime, ad moderandum hunc fluxum flagito consilium.

Consultatio.

Periculi, tædiique plena est affectio, qua generosa mulier premitur. Forsitan attigit illa eam ætatis periodum, qua menses cessare solent; tum enim sæpissime fit, ut fortiores motus ac impetus humorum ad uterum, ipsa ætate imbecilliorem dirigantur, ac in profusiorem sanguinis fluxum desinant; præsertim, si externæ caussæ, maximeque vehementior terror concurrant. Ægre vero ex morbi historia percepi, sanguinem ferri fœtidum, ac grumosum: inde enim colligere licet, humores in utero jam subtille quandam corruptionem, quæ metum lentæ, hecticæque febris incutit, inprimis, si arteriæ moveantur celerius. Et in his profecto casibus parum adjumenti ex remediorum farragine sperare licet, & cuncta, quæ vulgo ad sistendum sanguinis profluvium celebrantur, in cassum adhiberi solent. Præcipua potius mihi semper fuit cura, ut motus sanguinis ad superficiem corporis revocetur, hocque in perpetua conservetur transpiratione; cui scopo inserviet infusum theiforme, ex summitatibus millefolii, floribus chamæmeli vulgaris, sambuci ac hyperici, mane ac horis pomeridianis potandum. Præterea manus aliquoties in aquam vino nuptam, paullulumque tepefactam immittere; ad pubis vero regionem sacculum ex mentha, melissa, roremarino, origano, floribus rosarum rubrarum, corticeque casca.illæ, vino rubro, seu quod Pontac dicunt, incoctis paratum calidiorem adplicare juvabit. Epulas oportet esse parciores; & crebro vescendum est jusculis; nec denique alienum erit, bis quotidie, de sequenti mixtura adsumere: Recipe aquæ florum sambuci, tiliæ, liliorum convallium, cardui benedicti, melissæ ana unciam unam & semis, theriacalis, cinnamomi sine vino ana unciam semis, aceti destillati unciam, lapidum cancrorum drachmas duas, antimonii diaphoretici drachmam, spiritus nitri dulcis guttas triginta, syrupi acetositatis citri drachmas sex. M. F. mixtura; cujus cochlear unum pro vice capiatur.

Neque vero spem fefellit hæc curatio; siquidem ab ea, immodicus sanguinis fluor, cum omnibus symptomatibus remisit; & ægrotans rectissime valere cœpit.

CASUS CXI.

De enormi hæmorrhagia uteri, cum fungosa in vagina excrescentia.

Foemina, trium & quadragiata annorum, trium quoque nuptiarum, decem infantum felix mater, animi vivacioris, corporisque habitioris, venis instructi exilioribus, sub variis defatigationibus, curis ac ærumnis, stato semper tempore lunare, utut parcius persolvit hactenus tributum, atque valuit rectissime. Verum mense currentis anni Februario accidit ex improviso, ut vesperi frustum sanguinis coagulati, magnitudine juglandis nucis, ex utero prorumperet,

ret, metumque abortus faceret. Postridie cruor purus, binis congrumati sanguinis frustis permixtus, largo flumine ex muliebribus per aliquot horas promanavit: quod profluvium accitus medicus, datis pulveribus adstringentibus, ex limatura martis & hæmatite, statim cohibuit. Elapsis aliquot diebus, accedente quadam iracundia, insigni totius corporis æstu perfundebatur, ingenti languore stipato. Ille, sumtis aliquot pulveribus antispasmodicis, remittebat; at presso pede sequebatur inanis molestaque alvum reddendi cupiditas, atrocesque dolores os sacrum, & utrumque femorum obsidebant. Hi omnium remediorum vim eludebant, & ab externis fotibus, unguentisque humidioribus, magis exacerbati, ad hancusque diem, gravativo ac ardente circa ventriculum sensu juncti inhærent. Non minus alvi segnities adhuc solicitat; nec nisi infusis altero quovis die clysteribus, ex lacte, & saccharo confectis solvitur; qui secum ducunt excrementa copiosa, durissima, & instar stercorum ovillorum globosa. Horum caussam adscribiat tincturæ cuidam purgaati, aloe hepatica permixtæ; quam haud ita pridem per aliquot successive hebdomades, suasu cujusdam medici, quotidie cum violentis ac copiosissimis alvi dejectionibus sumserat.

Præterea undecim circiter, ab enormi illa uteri hæmorrhagia septimanis, sentiebat ægra in uteri vagina tuberculum aliquod, quod quotidie increscens, ad ovi anserini tandem perveniebat magnitudinem; & ab obstetrice pro fœtu habebatur; adeo, ut & ipsa rudi manu illud violenter tractaret, & ipsa ægrotans vehementioribus conatibus, instar parturientis, se commovere deberet. Alii declarabant hoc tuberculum pro concremento quodam; alii pro cruore coagulato, tunicis incluso, quoniam interdum sanguinem fundebat, moxque durum, mox attactu mollius erat. Huic malo opponebat medicus balnea cum herbis appropriatis parata; quibus paullo calidioribus ægra, quovis tertio die, jugulo tenus insidere debebat; tum ipsi per quatuor hebdomades dictum supra fortius purgans propinabat; & denique idem purgans, alternatim cum balneis istis, per quinque septimanas adhiberi imperabat. Hinc vero tantum virium, corporisque succedebat decremcatum, ut vix dici possit; fotus malum exacerbarunt, & lintea calefacta aliquale, sed breve inferebant levamen: interim dolores adeo invalescebant, ut turbato prorsus somno, delirium supervenire videretur. Cæterum copiosi ructus, noctu præsertim per superiora, ano clauso, exploduntur; & inter mingendum, dolor ardorque ductus urinarios vexant; sed nulli capitis dolores, nec æstus præternaturalis sentiuntur. Et in hoc rerum statu adhuc recrudescebat uterina hæmorrhagia, satis profusa, insimulque per muliebria fertur interdum mucus albus, albumini ovorum similis.

Novissime in consilium vocatus fuit chirurgus quidam; qui injecto per syringam in uteri vaginam liquore quodam, tumorem illum præternaturalem adeo emollivit, ut non solum ipse sensim imminuatur, verum etiam ardor urinæ mitescat. Idem chirurgus contra atroces dorsi, lumborumque cruciatus, interne exhibuit mixturam quandam, eo effectu, ut illi longe mitiores essent, & non nisi per aliquot quotidie horas adfligant, ægraque somno rursus fruatur. At quum nondum penitus sileant, & præterea gravis ani tenesmus urgeat, viresque successive prosternantur; tuam, Vir Excellentissime, de tollendo penitus hoc morbo scire avemus sententiam.

Consilium.

Ex communicata mecum morbi historia, quatuor potissimum resultant, & decidendæ veniunt quæstiones: nimirum, quæ fuerit profluvii ex utero cruenti caussa; deinceps an illud convenienti curatione oppugnaverit medicus; tum, unde tumor in vagina uteri traxerit originem; & qua denique ratione cuncta hæc mala expugnari queant? Primæ facturus satis quæstioni, præmonendum duxi fœminas habitu corporis spongioso, venis exilioribus, ingenio vivaci, & animo ad iracundiam proclivi præditas, simulque calidioribus indulgentes potibus, præ reliquis ad immoderatas uteri hæmorrhagias perquam opportunas existere; præsertim, si crebro delectantur concubitu, quo major humorum copia ad vasculosam uteri substantiam allicitur. Constat videlicet ex Anatomia, nullam in corpore humano præter uterum esse ferme partem, quæ tot sanguiferis instructa sit vasis. Ille enim hæc recipit ab hypogastricis, spermaticis, ac hæmorrhoidalibus, & ab eorum extensione ac infarctu, uti in gravidis adparet, valde intumescit. Quando igitur illa post coitum fœcundum, ob majorem, qui inde sequitur, sanguinis ad uterum adfluxum, humoribus nimium distenduntur; atque, non succedente impraegnatione, à stagnante cruore in majorem elevantur molem; facile fit, ut tandem rumpantur, & multum sanguinis uno impetu effundant. Quum vero tali ratione, robur uteri debilitatur, humorumque liber per illum cursus perturbatur; non raro contingit, ut humores majori copia adpulsi, ad vicinas quoque partes, intestinum rectum, atque vesicam ruant; earumque vasa & nervos distendentes ac comprimentes, ingentes dorsi, ossis sacris, femorumque dolores, ani tenesmum, atque mictionem inducant dolorificam. Quæ in nostra ægrotante ita evenisse, cuncta morbi momenta docent.

Quod vero alteram concernit quæstionem; ea profecto medicatio, qua medicus per fortiora & aloetica purgantia, atque subinde balnea calidiora, malum oppugnavit, insignem meretur censuram. Purgantia enim adauxerunt spasmodicas imi ventris constrictioaes, humores magis ad uterum compulerunt, simulque horum fluxiliorem partem è corpore proscripserunt, &, maxime cum fuerint aloetica, insigniorem sanguinis ebullitionem excitarunt. Contra vero balnea robur uteri magis debilitarunt, atque sic ad copiosiorem humorum in illo stagnationem contribuerunt. Satius in hoc sane casu fuisset, præter pilulas Becheri balsamicas, roborantibus ac leniter martialibus dimicasse remediis.

Tumor autem ille in uteri vagina, de quo tertia agit quæstio, meo quidem arbitrio non est, nisi fungosa excrescentia, vasis sanguiferis instructa; quæ in iis subjectis facile generatur, quorum vasa sanguifera in utero nimium expansa sunt, & fucci non rite circulantur. Quare noxiosissimum fuit, quod obstetrix, fœtum vaginæ inhærere persuasa, ægrotam ad pariendi laborem incitaverit.

Quicquid vero sit, videndum jam juxta quartam erit quæstionem, qua ratione huic malo mederi liceat. Et sane non levis est opera, in tam inveterato morbo, ubi vires corporis languent, & ciborum periit appetitus, suis potiri votis; quæcunque saltem restiterit salutis spes, illa potius ab alimentis, & remediis extrinsecus adhibitis, quam internis erit expectanda. Quo quidem fine commendarem, ut jusculis ac cibis nutritivis amissas vires instaurare, & ægrotam in debita corporis, ac animi requie conservare anniteremur. Ex topicis multum utilitatis præstabit sacculus, è florum chamomillæ vulgaris, meliloti, sambuci, antbos, laven-

lavendulæ, herbæ arnicæ, chærefolii, cardui benedicti, ſingulorum manipulo uno, ſeminumque quatuor carminativorum majorum ana drachmis duabus, vino rubello Gallico incoctis paratus, & tepefactus ad uteri pubiſquo regionem applicatus. Nec alienum erit, decocti à Chirurgo hactenus uſurpati injectionem continuare.

Interne liquor meus anodynus ad triginta guttas veſperi ex aqua florum acaciæ, vel ſambuci, cum inſigni fructu dabitur; nec ludetur opera; ſi vel mane, vel hora pomeridiana quarta, ex vino aquæ nupto drachma dimidia pulveris exhibeatur, qui hunc in modum confici poteſt. Recipe lapidum cancrorum, arcani duplicati, nitri antimoniati, ſolutionis oculorum cancrorum ana drachmam. M. F. pulvis. Et denique, ſi alvus obſtructa fuerit, conveniet infuſum mannatum atque rhabarbarinum, bis quavis hebdomade ſumendum; cui etiam ſcopo facient ſatis pilulæ balſamicæ Becheri, Stahlii, vel noſtræ, ad viginti grana, tertio quovis die deglutiendæ.

CASUS CXII.

De totali menſium ſuppreſſione à male curata febre.

FOEmina triginta ſex annorum, habitus corporis ſpongioſi, atque tenerrimi, ſanguine admodum plena, ſex infantum fœcunda mater, menſtrua olim ſatis large, debitoque tempore fundere conſuevit. Verum elapſis octo circiter annis, cum fructus acidulos, maxime cucumeres comediſſet, & ſub aëre veſpertino corpus frigori expoſuiſſet, incidit in febrem tertianam; eaque cum magnis præcordiorum anxietatibus, vomitu, atque ſiti per quatuordecim dies adflicta eſt. Medicus, præmiſſis laxantibus, & pulveribus præcipitantibus ſalinis, exhibuit ipſi electuarium, quod corticem Peruvianum fovebat; at hoc ægra primum, cum menſtrua purgatio accederet, ſumere dubitabat; donec medicus, ſublato dubio, præciperat, ut illius cochlear quater de die, maximeque à febre vacuo adhiberet. Paruit illa præſcripto, & per aliquot dies uſurpavit hoc remedii genus, eo effectu, ut altero ab ejus uſu die, menſtruus cohiberetur fluor, & paullo poſt febris evaneſceret. Abhinc vero male habere, adpetitus imminui, corpus contabeſcere, & ipſa expalleſcere cœpit; atque, quod notari meretur per integros hos octo annos, pertinaci menſtruorum retentione laboravit. Quo tempore doloribus artuum, maxime pedum arthriticis, dorſi tormentis, interdum calculorum excretione, inſigni corporis languore, ac intumeſcentia ventris, atrociter infeſtata fuit. nec ab ullis medicaminibus, venæ ſectionibus, purgantibus, acidulisque deſideratam percepit opem. Quare tandem meum flagitavit conſilium, meæque dijudicationi ſubjecit, eam medendi rationem, quam quidam haud incelebris medicus propoſuerat, ille nimirum ordinaverat, ut per quinque dies ſingulo mane, drachmam unam pulveris, ex limaturæ martis tenuiſſime pulveriſatæ, lapidum cancrorum, arcani duplicati, ſalis abſynthii ana drachma una, olei menthæ veri guttis decem parati ſumeret, tum infuſum meliſſæ ſorbillaret, & ſub epulis eſſentia gentianæ rubræ, centaurique minoris uteretur. Deinceps corpus per biduum purgari juſſerat pulvere, qui jalappæ grana quindecim, antimonii diaphoretici, cremoris tartari ana drachmam ſemis, olei nuciſtæ guttam unam habebat. Atque hæc bina remediorum genera, ter invicem alternanda ſuaſerat.

Epicriſis.

1. Ex præcedenti morbi deſcriptione ortus, & generatio febris tertianæ æſtivæ, à cohibita tranſpiratione, tempore veſpertino, ſub aëre frigido & humido, & à fructibus crudis & illotis, copioſius ingeſtis producta ſatis clare addiſci poteſt.

2. Omnis generis adſtringentia, quæ inter maxime eminet ſamigeratiſſimus ille chinæ cortex, non modo febriles motus, ſed & excretiones ſanguineas criticas, ut menſium & hæmorrhoidum, prompte & celeriter ſiſtendi facultate pollent, in maximum ſanitatis damnum, præſertim ſi fomite febris non prius correcto, vel expulſo, largiori doſi exhibeantur.

3. Notari meretur plenaria, & totalis menſium obſtructio, plures annos perdurans, ab imprudenti uſu chinæ chinæ, in febre ſub eorum fluxu inducta. Ex quo adparet, quam potenter adſtringentia in externas, & diſſitas etiam corporis partes, quales ſunt membranaceæ: ex quibus orificia vaſculorum aperta menſtruum ſanguinem ſtillant, operati poſſint; ita prorſus, ut fortiſſima ſtrictura, & induratione, ulteriorem vaſculorum expanſionem, & apertionem impediant. Quam gravia autem defectum menſium in florente ætate inſequantur mala; id ſatis quotidiana experientia notum, perſpectumque eſt, & præſens quoque caſus luculenter declarat.

4. Chronica, & quaſi habitualis menſium obſtructio, difficilioris eſt curationis, quia vitium non amplius in natura & conditione fluidorum, ſed potius ſolidorum verſatur, iis præter naturam conſtrictis, compreſſis, & condenſatis; quare non modo in caſſum, ſed ſæpius magno damno remedia, inprimis, quæ menſibus pellendis dicata ſunt, adhibentur. Unicum auxilium verſatur in emollitione vaſorum conſtrictorum uteri, quam ſatis tempeſtivus internus æque ac externus, mea quidem experientia & judicio, thermarum uſus ſatis feliciter expedit, & præſtat; ac quamvis malo inveteraſcente non ſemper reſtituat fluxum, tamen gravibus ſymptomatibus præcavendis egregie inſervit.

5. Cura ſic dicta martialis, à clare docto medico præſcripta, & commendata, non contemnenda, ſed ſatis eximiæ & inſignis utilitatis, atque effectus in cachexia eſt, ex menſibus cohibitis, ſi recens fuerit malum, ſuborta: In noſtro autem caſu velim ab ea abſtineri, quia non ſatis tutus, ſed admodum infidus & noxius eſt martialium uſus, ubi ſpaſticæ ſtricturæ firmiter nervoſis partibus inhærent. Et hæc eſt generalis practica regula: niſi martialium uſum ſequatur excretio per alvum, urinam, ac tranſpirationem liberior, indicium eſt, virtutis prædominantis adſtrictivæ, quæ plerumque corporis humani naturæ inſenſa deprehenditur.

CASUS CXIII.

De diuturna, & male tractata menſium obſtructione.

UNum & viginti annos nata virgo generoſa, per quatuor jam annos menſtruorum laborat retentione; quam protinus exceperunt totius corporis inflationes, vomendi conatus moleſtiſſimi, moci limpidi per os rejectio, æſtus præternaturalis, & ardens in pectore ſenſus. Mox ſub prima mali invaſione conſultus medicus, infuſis vinoſis, pulveribus, pilulis, tincturiſque ſanguinem mundificantibus, & ſectione venæ in pede, ſed fruſtra, uterinum fluxum revocare tentabat, Sanguinis miſſiones in pede, quovis bi-

mestri, vel saltem trimestri, celebrabantur; sed humorum ebullitionem adaugere videbantur: bis more solito potabantur acidulæ Egranæ, dabantur purgantia, & vomitoria, nec negligebantur pediluvia atque balnea.

Tum ægra decoctum aliquod, mensibus ciendis destinatum, adhibere, ejusque, ob insignem, quo urebatur, sitim, tres fere quotidie mensuras sorbere cœpit. Ex hoc decocto, quod per sex dies potabat, non modo alvum copiose, & tredecim quotidie vicibus dejiciebat; verum etiam insigni humorum orgasmo prehendebatur, vultus rubebat, ardebatque, extrema algebant, & ingens dolor in caput incumbebat, qui hoc versus tempora comprimere videbatur, cum tinnitu, susurruque aurium, & nervorum subsultu. Quæ symptomata à medico priori, aquis temperantibus, venæ sectione, ac scarificatione oppugnabantur, sed frustra; hinc, humores vi decocti supra citati, majori copia ad caput raptos arbitratus, alia propinabat remedia mundificantia, antispasmodica, aperientia, uterina, attenuantia, & mensea pellentia: at nullum sequebatur dolorum levamen, quin illi potius prementes, tendentes, lancinantes, vertigine stipati gravius infistebant.

Quum ergo ægrotans ex vultu, quo gaudebat, florido, à cachexia adhuc vacua cognosceretur; confugit rursus ad acidulas, & posthæc iterum infusis vinosis, pediluviis atque balneis usa est. Nullum vero ab omnibus misera sensit adjumentum, sed atrocissimi capitis dolores, temulentia, susurru, tinnitu, vertigine juncti, adhuc urgent tanta ferocitate, ut post levissimam capitis motitationem, tormenta primum in vertice veluti concentrata, paullo post per totum excurrant caput; nec ex illo, quasi fixam ibidem sedem obtinuerint, ulla arte derivari possint. Præterea totum corpus tremore, ac insigni languore afficitur, cor palpitat, arteriæque omnes vehementer moventur; pedes sunt gelidissimi; alvus obstructa, non nisi arte solicitata respondet, & molesta faucium vexat ariditas.

Epicrisis cum consilio.

Gravissima sane est adfectio, in quam generosa virgo ex mensium pertinaci, nullisque hactenus remediis reseranda obstructione conjecta est. Neque mirum: quotidiana enim docet experientia, longam menstruorum retentionem, aut eorundem inordinatum successum, molestissimarum fomitem esse ægritudinum, omnesque corporis functiones inde prosterni atque labefieri; adeo ut merito dici possit, nullum esse morborum chronicorum, quin tandem mensium obstructioni, tanquam fonticum superveniat symptoma. Quod si pessimorum consectariorum caussam inquiramus, vix unquam alia se offert, quam perversa hujus obstructionis medicatio. Quum enim variæ sint caussæ, quæ inordinato menstruorum successui originem præbent, ideoque diversam medendi rationem requirant: sit proh dolor! plerumque, ut nec hæ rite explorentur, nec subjectorum, ætatis, temperamentorum, nec viscerum, ac reliquæ corporis constitutionis ratio habeatur. Neque igitur temporis opportunitas in medendo observatur; sed potius imprudenti sanguineum fluxum provocandi intentione, vomitoria, infusa purgantia, pilulæ purgantes, venæsectiones, scarificationes, acidulæ, thermæ, pediluvia, aperientia salina, emmenagoga decocta, ex croco, myrrha, baccis lauri, sabina, pulegio, artemisia, floribus cheiri, borrace veneta, cinnamomo, nec non salia volatilia oleosa, succinata, therebinthinata, idque genus plura, damno vix reparabili, promiscue adhibentur.

Exemplar infelicissimi horum tentaminum successus, præsens exhibet observatio. Optandum sane foret, ut talia remedia suppeditarent officinæ pharmaceuticæ, quibus medicus mensium vel hæmorrhoidum excretiones pro lubitu moderari, excitare, ac in naturalem ordinem redigere posset! Verum jam Hippocrates suo tempore doluit, quod tam certa securaque in ciendis mensibus haud prostent subsidia. Mea quidem sententia, hæc est prudentis providique medici nota, si præter rectam febrium intermittentium tractationem, morbos, qui ex hæmorrhoidum, vel mensium retentione originem traxerunt, ita dirigere ac oppugnare, didicerit, ut absque damno, spem votis faciat. Si ergo candide dicam, quæ in præsenti casu abs re fore arbitrer; rectissime me saluti ægrotantis consuluisse videor, si suasero, ut ab omnibus fere abstineat medicaminibus: siquidem verissima sunt ARETÆI *Lib. VII. cap. V.* verba, dum, *quibusdam*, inquit, *quamdiu medicatio adhibetur, tamdiu morbus permanet, quamvis labefactatus, ac debilis: at si homo carnem resarciat, & vires restauret, simul omnia morbi vestigia obliterantur; nam potentia naturæ sanitatem, imbecillitas morbum parit.*

Idcirco eo tendit meum consilium, ut ægra vescatur jusculis quæ cum nasturtio aquatico, radice fœniculi, petroselini, & asparagi parata sint; corporis exercitationi studeat, eamque vectione potissimum, matutinis horis instituat; à cibis vero crudis, acidis, pomis, lacticiniis, atque panificiis sedulo caveat. Ad conservandam alvi lubricitatem, neutiquam conveniunt purgantia, sed magis inservient vel clysteres emollientes, vel absorbentia salibus acuata, veluti sunt lapides cancrorum, cum sale Sedlicensi, ac nitro permixti: sub epulis vero Elixirio meo balsamico utendum est. His denique, adventante vere, adjungendus est thermarum Carolinarum internus, & Toplicensium externus in balneo usus: de quibus non dubito, quin desideratam opem sint allatura.

CASUS CXIV.

De pertinaci mensium obstructione post quartanam intermittentem.

Virgo generosissima, sedecim annos nata, temperamenti sanguineo-cholerici, corporis strictioris, vasis exilioribus, sanguine plenis, ingenioque vivacissimo prædita, ob insignes, quibus indulget, animi adfectus, sanguinis ebullitionibus valde est obnoxia. Hinc à quatuor jam annis, singulo fere trimestri erysipelate faciei, præsertim sinistram maxillam occupante, adfligi suevit; congruis discutientibus, interne pariter ac externe datis, feliciter semper profligato. Egressæ ipsi decimum quartum ætatis annum, post varios dolores conatusque, menstrua primum eruperunt, & abhinc stato quidem tempore, sed sæpius prævüs præcordiorum anxietatibus stipata, non nisi adhibitis pediluviis, quin non raro tusa in pede vena, promanarunt; nec impedierunt, quo minus erysipelacea faciei inflammatio certis periodis accesserit.

Elapso anno, cum in prædio per sex degisset hebdomades, circa autumnale æquinoctium, febre prehendebatur quartana; sub qua uterina protinus cohibebatur purgatio, & faciei erysipelas prorsus cessabat. Febrivilla inhærebat contumacissima, typosque suos mox in tertianam, mox quotidianam, mox acutam commutabat; donec ante aliquot demum hebdomades, ope electuarii chinati penitus profligaretur. At cum menses adhuc retenti essent, & crebra anhelatio, fere suffocativa urgeret; eo dirigebatur me-

medendi intentio, ut revocaretur ſanguinea excretio. Quo quidem fine præter venæ ſectiones in pede celebratas, padiluviorum, pilularum balſamicarum, aliarumque convenientium medicinarum uſum, ea noviſſime inſtituebatur curatio, qua mane loco infuſi Theæ, brodia, quibus herba pimpinellæ ſanguiſorbæ, artemiſiæ, menthæ, meliſſæ, millefolii, flores cheiri, radices ſcorzoneræ, fœniculi, cichorei, graminis, baccæ lauri, juniperi, flores macis atque crocus Orientalis incocta erant, ſorbillare; præterea mixtura, es tinctura rhabarbari, eſſentia croei, atque myrrhæ confecta, nec non pilulis balſamicis, pulveribusque digeſtivis uti jubebatur.

Ex hac medicatione, per dies quatuordecim continuata, redibant quidem vires, ac ciborum adpetentia; ſed menſes ſuppreſſi manebant. Nonminus, loco ſueti alias eryſipelatis, poſt ſanatam febrem largæ, atque tantum non quotidianæ, narium vexant hæmorrhagiæ. Noviſſime etiam glandula quadam in dextro latere colli, ad magnitudinem nucis juglandis intumuit; nec non alia mammaria, in eodem latere verſus axillam ſita, ad molem ovi gallinacei increvit. Cæterum adpetitus quidem viget, & naturales excretiones rite ſuccedunt: verum vires nondum prorſus ſibi conſtant, dorſum atque os ſacrum vehementes per intervalla affligunt dolores; & internus calor, maxime à paſtu teſtantibus ſiti, pulſuque celeri, vexat.

Conſultatio.

Ex iis, quæ de pertinaci menſtruorum retentione, ſonticis ſymptomatibus, generoſam virginem diſcrucieante percepi; cognitu facillimum eſt, omnes paſſiones, quibus affligitur, eryſipelas faciei, ſpirandi anguſtiam, narium hæmorrhagias, tumores glandularum colli, & mammariarum, internumque calorem, non ab alia cauſſa, quam menſium inordinato ſucceſſu, & ſubſequente plenaria obſtructione, ſuam traxiſſe originem. Ex cauſſis vero huc diſponentibus, præter ipſius corporis, vaſis exiliſſimis prædíti conſtitutionem, inſignis animadverſio debetur febri quartanæ diuturniori. Namque crebra docet experientia, quod febres intermittentes, diu inhærentes, inque primis quartana, eo magis, ſi adſtringentibus improvide fuerint tractatæ, plerumque menſium retentiones poſt ſe trahant, tam refractarias, ut omnem ſæpenumero remediorum vim utique eludant. Nec obſcura eſt ratio; quartanæ quippe febres, à craſſo viſcidoque ſanguine, & cruditatibus acidis, bilioſis, mucidiſque, in primis officinis ſtabulantibus, atque vehementioris adpetitus cauſſis, ſuos mutuantur natales. Quemadmodum igitur hiſce humorum vitiis ſupervenientes motus febriles, provida manu, debitoque regimine adjuti, diſcutiendo ſtagnantes, ac eliminando impuros humores, inſignem adferre ſolent utilitatem: ita iidem, inconvenienti victu perturbati, ac adſtringentibus medicinis intempeſtive ſuppreſſi, ineluctabile damnum, ac graves viſcerum, nominatim ſplenis, hepatis, ac uteri infarctus ac obſtructiones poſt ſe relinquunt. Hinc quoque ratio patet, cur dictas febres ſuppreſſas, hydropes, tumores œdematoſi, ac menſium obſtructiones, preſſo pede inſequantur.

Ex his vero planiſſime perſpicitur, curationem retentorum à dictis cauſſis menſtruorum, hisſere abſolvi indicationibus, ut obſtructa uteri vaſa reſerentur; & æqualis humorum per ea curſus reſtituatur. His obtinendis ſcopis, conſueta ſubſidia; veluti ſunt venæ ſectiones, pediluvia, variaque ſic dicta emmenagoga, non quidem prorſus ſunt inopportuna; ſed illis ſolis, raro deſideratam opem impetrari, plus ſimplici vice obſervavi. Potius vix certius auxilium ulla pollicetur medicina, quam aquæ minerales, inque iis, vel thermæ Carolinæ; vel acidulæ aut Schwalbacenſes, aut in robuſtioribus Pyrmontanæ, tepefactæ, ſub debito regimine, conjunctaque Elixirii mei viſceralis, ex balſamicis, & amaris, abſque ſpirituoſo menſtruo parati, atque pilularum balſamicarum uſu potandæ; iiſque balnea ex aqua fluviatili ac herbis emollientibus ſubjungenda.

Quod igitur ſpeciatim noſtrum attinet caſum; conſultiſſimum fore arbitror, ut generoſa virgo thermis Carolinis, aut ſi hæ non arriſerint, aquis Schwalbacenſibus, iiſque tepefactis utatur. Ex pharmacis, interne uſurpandis, nulla præter pulverem præcipitantem, veſperi nonnunquam capiendum; tincturam rhabarbari cum terra foliata tartari ſolutam; & infuſum conveniens theiſorme commendarem; victum vero exactiorem, abſtinentiam à ciborum flatulentorum, fructuum, pomorum, & nimio vini uſu; atque moderatam corporis exercitationem ſuaderem. Tumoribus denique non convenientior erit medela, quam ut illi in calore temperato conſerventur, iiſque emplaſtrum de meliloto, camphora ſubactum imponatur.

CASUS CXV.

De fluxu menſium inordinato, graviſſimis ſymptomatibus ſtipato.

FOEmina generoſa, in florentiſſima ætate conſtituta, ſex circiter abhinc annis, cum menſtruo fluore polluta eſſet, fortioribus aliquando indulſit ſaltationibus, hiſque commota, potum hauſit frigidiorem. Hinc ſubito cohibitis menſtruis, fœdas in facie paſſa eſt efflorefcentias. Adhibuit igitur varias medicinas, ipſaſque Carolinas potavit thermas; quæ tamen, niſi eſſentia laxante adjutæ, non moverunt alvum, nec operæ fecerunt pretium. Interim elapſo ſemeſtri, uterina rediit purgatio; at non ſolum atrocioribus capitis doloribus ſtipata, verum etiam valde irregularis fluxit. Namque incerto tempore promanans, per novem circiter dies inhæſit, adeo, ut binis trihuſve prioribus diebus ſanguis profuſe, tum per biduum parciſſimus, aut plane nullus, tandemque iterum copioſus, grumoſus vero, & coagulatus prodierit. Idcirco, quum à Carolinarum potu male habuerit, uti cœpit Egranis acidulis, eaſque aliquoties adhibuit, cum egregio omnium ſymptomatum, maxime dolorum capitis, vultuſque efflorefcentiæ levamine: neque minus præter crebras ſcarificationes, venam bis quotannis tundendam præbuit.

Effluxerunt bini cum dimidio anni, quum noſtra matrimonii ſubiiſſet leges; & ab eo tempore majorem ſymptomatum ſuorum eſperta eſt ferocitatem. Præſertim illa menſtruam periodum anteceſſerunt, adeo ut prius, quam erumperet cruor, horrendis dorſi, femoruinque, ad genua atque pedes excurrentibus tormentis, nimiiſque præcordiorum anxietatibus cruciaretur; quæ ceſſabant, quam primum menſes fluebant, illum, de quo diximus, continuantes ordinem irregularem. Conſultus medicus, propinabat circa lunare tempus, pilulas polychreſtas; ordinabat pediluvia, cum ſale communi, ac cineribus clavellatis acuatas, hiſque capitis dolores exacerbantibus, ſubſtitui permittebat balnea, ex appropriatis herbis confecta. Ab horum uſu menſtrua adhuc ſemel copioſiſſima promanabant; tumque iis ſilentibus, utero concipiebat ægra.

Primis graviditatis vero menſibus, novas moleſtias, ciborum faſtidium, nauſeam, vehementes vomitus, dolores dorſi torminoſos, inſignem languorem, ac

ac præcordiorum anxietates pariebatur; hisque per totum gestationis tempus adfligebatur; quid? quod vomitus sub ipsis pariendi doloribus, iisque violentis, atque post partum adhuc continuaverint. Notari quoque meretur, à medio graviditatis tempore somnum imminui cœpisse, turbatum ad partum usque, & novem prioribus ab hoc diebus, oculis plane ereptum, tumque fuisse restitutum. Lochia per quinque fere hebdomades, sed parcissima ferebantur; atque primis quatuordecim à puerperio diebus, præter dictos vomitus, nauseam, spasmos uterinos, compressionem pectoris, acutissimi, tantique ardentes ac lancinantes in abdomen incumbebant dolores, ut nee levissimum ferre potuerit contactum. His quiescentibus, succedebat dolorificus in osse pubis sinistro sensus, ac si pondus quoddam ibidem hæreret, quod ipsi decumbenti, vel obambulanti valde molestum erat, quin adhuc, dum curru vehitur, dolorem quendam in sinistro percipit latere. Tandem non silentio prætermittenda est alvi segnities, qua uti à prima fere juventute, ita etiam graviditatis, puerperii, atque hoc quoque tempore gravissime premitur. Gravida contra illam pilulas contra obstructiones, & pulverem antispasmodicum Hallensium, cum fructu adhibuit; puerpera pilulas polychrestas sumsit; atque jam rursus dictis contra obstructionem pilulis uti tenetur: quibus si supersederit, alvi obstructio per quinque, vel sex inhæret dies, tumque cum magno dolore, cruorisque profusione referatur.

Epicrisis cum consilio.

Quemadmodum potus frigidus, calenti corpori ingestus, generatim noxiosissimus est, & amplissimum pandit ægrotandi campum: ita præsertim ineluctabile damnum excitat, si sub fluxu criticarum sanguinis excretionum, veluti menstrua sunt ac hæmorrhoides, improvide capiatur. Inde enim dictæ excretiones subito pervertuntur, totaque vitalis œconomia adeo labefactatur, ut vix reparari queant inducta vitia. Clarissimum hujus rei documentum præbet observatio præmissa. Docemur ex illa, quod, sicuti menstruus fluor, si justo tempore, ordine, ac quantitate succedat, certissimum sit sanitatis conservandæ præsidium; ita è contrario inordinatus ejus successus, fœcundissimum exhibeat fomitem, multarum, graviorumque ægritudinum. Hæc vero menstruorum anomalia variis fit modis; vel enim per aliquot menses retinentur; vel parciora feruntur; vel interdum magno impetu, magnaque quantitate, intermixtis cruoris coagulati frustis, aut plane massulis carneis, sub hæmorrhagiæ uterinæ nomine funduntur; vel quovis altero, aut tertio demum mense, nimis parca profluunt, atque per binas, tresve hebdomades inhærent; vel denique loco sinceri sanguinis, mox ater nigricansque cruor, mox serum sanguine tinctum promanant, iisque sæpenumero albus succedit fluor.

Caussa harum evacuationum irregularium proxima, in turbato ac inæquali humorum per vasculosam uteri substantiam circuitu, tantum non semper collocari meretur. Ipse vero humorum progressus variis vitiatur modis: mox enim in fluidis, mox in solidis vitium hæret partibus. Fluida, si justo sint spissiora, aut nimia mole peccant, per minima uteri vascula promte progredi nequeunt; hinc in iis stagnant, ea distendunt, tandemque aucta nimium mole non raro vi perrumpunt, atque sic hæmorrhagias uterinas, frusta cruoris coagulati secum ducentes, constituunt. Solidis debetur vitium, si fibrosa, vasculosaque uteri substantia nimis relaxata, & àtono, roboreque naturali dejecta fuerit: tum enim cruor per arterias vehementius ac copiosius advectus, non vegete satis per venas labefactatas resluit, ideo in utero subsistit, accumulatur, vasa distendit, & pari tandem ratione, ruptis vasis profluit, enormi non raro quantitate.

Inter caussas vero, quæ ad destruendum uteri tonum non minus, ac succorum vitalium progressum perturbandum contribuunt, remotiores, principem fere locum occupant, vehemens terror, nimia corporis refrigeratio, & sumtus, calente corpore, frigidus potus: nec dissimilem effectum observavi à vomitoriis, sub ipsis menstruis propinatis, atque horum nimii profluvii improvida ope adstringentium cohibitione. Horum enim omnium ea est vis, ut fibras, atque vasa uteri vehementer constringendo, non solum sanguinis debitam prohibeant excretionem, verum eundem potius ad superiora repellant; qui majori copia ventriculum, intestina, partesque in capite perinde ac pectore sitas occupat, distendit, inque iis varia graviaque machinatur symptomata.

His ita diductis, facillimum erit, cunctarum molestiarum, quæ fœminam generosam hactenus exercuerunt, rationem ac originem suppeditare. Neque tamen minus varia in præsenti casu occurrunt momenta, quibus peculiaris debetur consideratio. Hæc inter primum est, quod thermæ Carolinæ, quarum alias virtus in hisce adfectibus est præstantissima, minus felicem in nostra ediderint opem. Ratio non in aquarum illarum virio, sed singulari partium solidarum in ægrota constitutione collocanda videtur. Namque probe tenendum est, hypochondriacos, ac hystericas, in quibus motus partium solidarum spasmodici sunt exacerbati, non prius uti debere hisce thermis, quam donec hi violenti motus paullisper conquieverint. Non minus crebra compertum habeo experientia, quod, si vel brevi ante, vel inter ipsam horum fontium potationem, ægri gravioribus animi commotionibus indulserint, aquæ intra corpus substiterint, adpetitusque prostrationem, præcordiorum anxietatem, vomitus, ac nauseas progeneraverint.

Contra vero attentionem meretur, quod acidulæ Egranæ, uti cunctis symptomatibus, ita maxime doloribus capitis, & fœdæ faciei efflorescentiæ, majores tulerint suppetias. Nec obscura est ratio; siquidem acidulæ potentiorem possident vim, sordes excrementitias, quæ primas vias obsident, per inferiora è corpore proscribendi, quam quidem thermæ. Namque hæ ob nativum, quo pollent, calorem, cruditatum subtiliores partes secum ad massam sanguineam abripiunt; & ob hancce caussam, in corporibus impuris, quorum primæ regiones non satis fuerunt repurgatæ, non raro purpuracea producere deprehenduntur exanthemata, sponte rursus disparentia. Eadem est ratio, cur quidam podagricorum vel arthriticorum ex acidularum longe melius, quam thermarum usu habeant; & ex his dolorum suorum exacerbationem sentiant. Quamobrem in commendandis aquis mineralibus, prudenti individuorum consideratione opus est.

Porro notandum est, omnes spasmodicas adfectiones, circa instans mensium tempus exacerbari: hi enim nunquam, sine prævia spasmodica generis nervosi fibrosique contractione prorumpunt; quamobrem in hystericis fœminis, eorum excretionem plerumque dolor dorsi, gravativus artuum sensus, constrictio anxia præcordiorum, alvi obstructio, pedumque frigus antecedere observantur. Constans non minus est regula; quod quo major pedum refrigeratio in hisce morbis est præsto, eo vehementior partium externarum spasmodica supponi debeat constrictio; qua humores eo copiosius ad superiora compelluntur, & graviora inducuntur symptomata.

Hinc

Hinc resultat præstatissimum monitum practicum, quod omnes medicinam facientes probe sibi commendatum habeant; ut nimirum in omnibus & chronicis, & acutis passionibus, maxime earum paroxysmis ad pedes respiciant, qualis eorum sit transpiratio, num frigidi sint, anne vasa illorum evanuerint. Inde enim solidius sæpe, ac certius, de motuum vigore tam in solidis, quam fluidis partibus judicium suppeditari poterit, quam quidem ex pulsu arteriarum. Neque minus id probe sciendum est, quod pedibus, nimium gelidis existentibus, nec pediluvia, nec venæ sectiones debeant institui, nisi spasmorum vehementiam exacerbare velimus. Utrumque enim horum remediorum, licet quam plurimum ad æqualem sanguinis circuitum contribuat; attamen, quod perpetuæ regulæ instar esse potest, nunquam, nisi spasmis partium inferiorum paullo remittentibus, in usum vocare decet.

Adhuc notatu dignum est, quod ægra in sinistro latere circa os pubis atque coxendicis sentiat dolorem pressorium, ac veluti quoddam obstaculum, quod decubitum ac obambulationem paullo molestiorem reddat. Meo quidem arbitrio vel uteri quædam excrescentia, vel plane tumor ovarii sinistri scirrhosus subest: quæ vitia sicut sæpenumero, testante cadaverum sectione, dictarum sensationum caussæ existunt; ita quoque ægritudinem fore longiorem, curatuque difficiliorem prænunciant. Denique meminisse juvabit alvinæ obstructionis, quæ fœminam generosam per sex nonnunquam dies affligit, tumque cum magnis doloribus, largaque cruoris profusione solvitur. Ex hoc momento colligere licet, non modo mutum intestinorum peristalticum ob vehementiores spasmos inversum esse, atque labefactatum; verum etiam cruorem hinc inde in intestinis stagnare. Id enim frequentissimum deprehenditur, quod sanguis per uterum ægre progrediens, ad vicinas partes, maxime intestinum rectum copiosius ruat, vasa hæmorrhoidalia infarciat, & ex his, sub durioribus ad alvum egerendam conatibus ruptis, cum stercoribus profluat.

Sed jam progredior ad curationem perquam spinosi hujus affectus; quæ, cum malum sit inveteratum, motus irregulares solidarum æque ac fluidarum partium in habitum quasi degeneraverint, & uteri substantia forsan scirrhosa videatur, profecto erit difficillima. Neque tamen in adeo vegeta prorsus desperandum puto ætate; sed omnes intendendi nervi, ut saltem majora arceantur pericula. Et ut ab ovo exordiar, & primum rectam vivendi rationem qua in debellandis hisce morbis non quiequam est fructuosius, præscribam: ante omnia etiam atque etiam hortor, ut generosa mulier à cunctis animi pathematibus, excandescentia, terrore, mœroreque sedulo sibi caveat; contra animum jucundis consortiis, gratisque objectis erigat, corporisque exercitationi probe studeat. Hanc vectione, atque institutis animi relaxandi caussa itineribus, vel obambulatione, ad levem usque sudationem continuata obtinere licebit; ea cautione, ut nec brevi post epulas moveatur corpus, ne turbetur ciborum digestio; nec statim à motu cibi capiantur; quare opportunissimum ei tempus est antimeridianum.

Deinceps uti totum corpus, ita præsertim pedes in perpetuo calore conservare oportet: quo nomine non modo pediluvia tepidiora, ex aqua fluviatili, saponeque veneto parata, & vesperi usurpanda; verum etiam balnea commendo, ex aqua pariter fluviatili, furfuribus triticeis, herba artemisiæ, salviæ, majoranæ, floribus chamæmeli, & malvæ conficienda. His nimirum mane, vel etiam hora pomeridiana quinta, absoluta digestione, per unam circiter horam insidendum, & sorbillato subinde potu calidiori, leniter sudandum.

Ex cibis fugiantur, necesse est, panificia, similaginea, poma, lacticinia, acida, flatulenta, maximeque cœna sit parcior. Pro potu convenientissimum erit sequens decoctum: Recipe radicis scorzoneræ, chinæ ana uncias duas, cassiæ caryophyllatæ unciam dimidiam, cremoris tartari drachmas duas. Conc. Cont. D. S. species, quarum una cum dimidia uncia in binis aquæ mensuris, per tres horæ quadrantes decoquatur. Quibusdam quoque insigniter confert cerevisia tenuior, quæ per urinam promte redditur, veluti est dilutior Martisburgensis; quo denique scopo egregium pollicentur fructum, acidulæ Wildungenses, aut Selteranæ, vino Neccarino permixtæ.

Inter pharmaca commendo Elixir meum viscerale balsamicum, quod acrimoniam temperat, alvum leniter ducit, ac digestivam vim roborat, atque ad sexaginta guttulas vel hora quinta pomeridiana, vel vesperi circa somni tempus assumi potest. Mane sorbillandum suadeo infusum theiforme, quod sic se habet: Recipe herbæ melissæ, betonicæ, veronicæ ana manipulum unum, florum hyperici, chamomillæ vulgaris, summitatum millefolii ana pugillos quatuor, seminis fœniculi, anisi stellati ana drachmam unam. M. C. D. Ad temperandum calorem internum vesperi capienda est interdum pulveris antispasmodici nitrosi dosis; & pro mitigandis pubis ac dorsi doloribus, dolenti loco adplicare expediet emplastrum, cujus hæc sit formula: Recipe gummi galbani, bdellii, myrrhæ, ammoniaci ana unciam dimidiam, spermatis ceti, axungiæ humanæ ana drachmas sex, florum sulphuris, croci, camphoræ ana drachmam unam. M. F. emplastrum.

CASUS CXVI.

De immodico mensium fluxu cum frequenti abortu, & molarum, sanguinisque concreti excretione.

FOEmina quædam generosa, octo & triginta annorum, per aliquot annos, crebros passa fuit abortus; sub quibus non modo immensam semper cruoris profudit quantitatem, verumetiam abhinc variis, quæ ab inordinatis mensibus originem trahunt, molestiis, iisque potissimum arthriticis laboravit. Novissime gravida mox anxietates præcordiorum, mox vomitus, mox dolores arthriticos, mox inordinatum mensium fluxum experta, sed ab iis ope convenientium medicinarum semper liberata, feliciter tandem filiolam peperit. Posthæc menstrua per aliquot menses retenta; ex improviso largo proruperunt flumine, secumque duxerunt frusta congrumati sanguinis. Mitigatus tandem fluor insignem virium jacturam, nauseamque molestissimam reliquit. Mense Februario annis abhinc duobus, circa ordinarium tempus, denuo immodicus promanavit cruor, sero fœtidissimo permixtus: abhinc vero per integrum biennium stato tempore, ac debito ordine comparuit, nisi quod semper justo largior fuerit. Præsenti autem anno immoderatum rursus esse cœpit profluvium, vomitibus, animique deliquiis stipatum. Tantum non semper concreti sanguinis frusta simul excernebantur; quibus aliquando immixta conspiciebatur moles carnea, membranis circumdata, aspera, intus cellulosa; qua excreta, sanguinis profluvium ægram, viribus, adpetituque destitutam deserebat.

Interim ex tam inconstanti hactenus valetudine, justissima movetur suspicio, ne vel gravis menstruorum retentio, vel nimius fluor, vel adhuc majus periculum insequantur. Adhibitis huc usque roborantibus, temperantibus, confortantibus ac martialibus; jamjam, cum sileant cuncta symptomata, à pharmacis otium est, nec nisi corporis, animique tranquillitati, præter rectum victus regimen studetur. Id vero abs Te, Vir Experientissime, adhuc flagitamus, ut proponas eam medendi rationem, qua ægrotam à futuris præservare queamus malis.

Consilium.

Ex communicatis mecum litteris, non minus, quam ipsa generosæ mulieris, cui coram inservire mihi licuit, relatione, intellexi; illam inordinato menstruorum successu adfligi; dum hæc mox per aliquot menses cohibentur, mox vero majori impetu, & quantitate profusiori, cum coagulati sanguinis frustis, & polyposis concretionibus, quas molas vocant, prorumpunt. Præprimis vero attentionem meretur moles illa carnea, quæ haud ita pridem aspera, tunicis inclusa, intusque cellulosa, utero fuit exclusa, veramque constituit molam. Cuncta hæc symptomata debentur abortui, quem ægram decem abhinc annis passam fuisse memini. Hunc enim tum temporis larga comitabatur uteri hæmorrhagia; & quum subinde nec uterus à fordibus rite repurgatus, nec congruus victus observatus fuit; factum esse recordor, ut abhinc quinquies, quovis tertio mense abortiverit.

Eo tempore consultus ego, malum sequenti curatione, non fine felicissimo oppugnabam successu: Per primum triduum, quotidie vesperi quindecim pilularum mearum balsamicarum, mane vero sal aperitivum propinabam, quod cremorem tartari, lapides cancrorum, tartarum vitriolatum, sal Epsomense, nitrumque depuratum habebat. Tum jussi, ut fœmina generosa per quinque dies balneis ex aqua fluviatili, alumine, cineribus clavellatis, mentha, melissa, salvia, floribusque chamæmeli paratis insideret, & ab his leniter sudaret. Hanc medendi rationem alternatim ter repetendam suasi; atque sub ea ut concubitum vitaret, cibosque acidos, refrigerantes, poma fugeret, sedulo commendavi.

Hinc, quum utero concepisset, & moles humorum naturali major videretur; alternis mensibus sanguinem ex vena in brachio tosa detrahendum curavi. Sic, adjuvante numine, factum est, ut abortire desineret, immodica sanguinis profluvia remitterent, & ipsa justo tempore fœtum eniteretur felicissime. Quamobrem, cum jamjam eadem mala recrudescere, ægramque generosam, non modo abortus iterum, verum etiam mensium partim suppressionem, partim immodicam fluxionem, cum concretionum polyposarum rejectione stipatam, fuisse passam percepi: eo meum tendit consilium, ut eadem, quæ olim instituta fuit curatio, in usum revocetur. Eandem vero singulo vere pariter ac autumno repetendam, simolque ter quotannis præter rectam vivendi observationem, celebrandam esse venæ sectionem, hanc ob caussam hortor, ut robur uteri, ejusque vasorum, quod dejectum videtur, denuo restauretur; atque sic humorum æqualis per uterum circuitus restituatur, molarumque concretiones præpediantur. Juncta enim symptomata, cardialgiæ, dolores dorsi, & artuum, vomitiones &c. partim à copiosa sanguinis profusione, partim ejus irregulari per uterum cursu, & hinc pendente stagnatione, natales suos mutuantur: & sublatis per commendatam medicationem hisce caussis, sponte cessabunt.

Denique operæ erit pretium, ut generosa mulier mane utatur infuso theiformi, quod ex melissa, scolopendria, salvia, betonica, floribus hyperici, comis millefolii & aniso stellato paratur: non minus eædem species, cum cerevisia fermentatæ, potum præbebunt, pro ordinario commode usurpandum. Quibus præsidiis, si rectum regimen, & euriosa ab animi commotionibus abstinentia accesserint; non dubito, quin exoptatissimo futura sint emolumento.

CASUS CXVII.

De frequenti abortu cum continua ciborum per vomitum rejectione.

FOEmina annorum circiter triginta, temperamenti pituitosi, mediocriter pinguis, cum decimum septimum ætatis annum ageret, viro nupta fuit, peperitque in tempore fœtum, primo vivum; deinde passa fuit abortum trium mensium; tum successive tres aut quatuor vivos fœtus in lucem edidit, quorum quemvis, trium, aut ad summum quatuor mensium abortus subsequutus est. Hos abortus semper excepit admodum molesta per octiduum uteri hæmorrhagia, qua cessante fluor albus continuus inhærebat, & in hunc usque diem ægram discruciat. Quum autem fœtum vivum, quintum numero, vel sextum utero gereret; octavo impregnationis mense, grave ac immodicum uterini sanguinis profluvium, per integrum continuans nycthemeron incidit; eoque, elapsis decem diebus, rursus correpta est, cum nausea atque vomitu, nullo huc usque remedio sublato, sed per annos in huncusque diem persistente, & in dies ingravescente, adeo, ut non modo cibos, hosque magis solidos, quam liquidos, verum etiam jejuna pituitam insipidam, albicantem quotidie rejiciat, quam & per nares continuo exporgat: appetit tamen cibos, & eleganti cæterum forma, florido in facie, albicante in reliquo corpore colore prædita.

Hocce in anno bis successive abortivit, unumque duorum, alterum trium mensium enixa est fœtum; conqueritur de dolore tensivo in dorso, circa inferiores thoracis vertebras, & orificium stomachi superius, ut & de dolore lumborum, femorumque gravativo; menses etiam parce & cum dolore pallidi, sed justo tempore fluxerunt semper; cæterum ipsa sana est, hilaris ac obesa.

Applicita fuerunt medicamina, pituitam crassam incidentia, attenuantia, blande expurgantia, viscera, ac præprimis stomachum, & uterum calefacientia, siccantia, roborantia, flatus discutientia, jam in forma pilulari, jam in tincturis, jam in pulveribus, jam in vinis medicatis; & hæc omnia in cassum, ita ut tandem in usum thermarum inciderimus. Nunc tuum, Vir doctissime, accuratiorem thermarum notitiam habentis, an & quales ipsi conducere judices? consilium petimus, aut si alia tibi sint ad manus specifica, ea communicare non dedigneris, etiam atque etiam rogamus.

Responsio Consultatoria.

Postquam præmissam hanc morbi historiam cum ægrotantis natura, exquisitiori & curatiori subjeci pensitationi; ea sum edoctus, duplici ægram urgeri morbo, abortus nempe frequentia, & continua ciborum per vomitum rejectione: quod utrumque malum sicuti satis grave est, & diuturnum, ita utique longe exactiorem meretur disquisitionem, quo eo certius

certius de tutissima, & quam maxime accommodata medendi ratione constet.

Est autem uterque affectus nostro quidem judicio, spasmodico-convulsivus, qui intra nervorum, & nervearum præsertim, quæ spinalem medullam investiunt, membranarum systema subsistens, in stomacho maxime & utero vim suam hostilem exercet. Quum enim abortus nunquam sine spasmodico-convulsiva uteri agitatione, ac compressione contingere possit: omnis vero convulsio, ex male affectis nervis, vel potius membranis nervosis, ad partes sive ex cerebro, sive medulla spinali pertingentibus subnascatur: hinc omnia quæ nervosas partes vehementer exagitant, cujus generis sunt graves animi commotiones, fortiora purgantia, emetica, & quæ acri stimulo agunt medicamenta, abortum facillime concitant: cui malo etiam fœminæ, sensibilioris indolis, & animi, nec non, quæ pronæ sunt in terrorem, iram, & hysterico-spastica pathemata, frequentius ob eandem rationem observantur obnoxiæ. Præterea inter caussas, quas dicunt materiales; nihil magis naturam, sive potius genus nervosum, ad abortivas uteri convulsiones armare & incitare valet, quam sanguinis intra angustiora uterina vasa stagnatio, & quasi incarceratio, quæ solemnis valde post puerperium fœminis est: quum à partu, imo ipsa imprægnatione, uteri tonus, ob factam nimiam distentionem quoad vasa & fibras, mirum in modum immutatur, relaxatur, & læditur. Proinde si uterus tempore puerperii, & post illud, à lochiis, & sordibus impuris, serosis, ac sanguineis stagnantibus, balsamicis & laxantibus non rite expurgatur, pristinumque ac debitum ipsi redditur robur, tam prava, accedente inprimis in vitæ regimine vitio, dispositione imbuitur, ut sanguinis & humorum valde impeditus præstetur circuitus, variæque morbosæ inde propullulent adflictiones, inordinatus nempe, decolor, & suppressus mensium fluxus, copiosi humorum ad debilem hanc partem decubitus, qui caussam albo, quo fœminæ subinde vexantur, fluori præbent: quid? quod inde evenire solet, ut plane ineptus fiat ad retinendum conceptum, sed frequens, tertio plerumque mense, contingat abortio. Quando enim uterus naturalem suum post partum recipit tonum, sanguis tertio præsertim ab ingravidatione mense, nimis accumulatus in vasis & fibris admodum relaxatis congestus hæret; & venas ibi existentes varicosas reddit, ita ut subinde in ejus cavitate insignes grumi, & massæ quasi polyposæ concrescant, quæ progressivum motum impedientes, non modo alimentum, debitumque nutrimentum fœtui subtrahunt; sed & effrænes hæmorrhagias uterinas, quæ semper abortus comitantur, vel subsequuntur, caussam & occasionem subministrant. Denique sicuti constanti edocemur experientia, omnes nervorum affectus, si frequentius occurrant, in consuetudinem, & habitum quasi degenerare; ita eadem planum facit, atque testatum, idem solemne esse in abortui obnoxiis: difficulter nimirum tolli dispositionem ad abortivas ejusmodi exclusiones, si repetitis jam vicibus malum infestaverit.

Quum itaque ex allata historica morbi delineatione constet, ægram spongiosi corporis habitus, copiosis, sed exilibus vasis instructam, subpinguem, floridioris faciei, agilis atque hilaris indolis esse, animoque sensibiliori imbutam: nullum fane dubium est, quin ad affectus spasmodico-convulsivos, cujus generis sunt abortus, & vomitus, disposita valde sit, & proclivis; idque eo magis, si tempore puerperii sinistram medicationem fuerit experta; vel ipsa etiam diætæ vitium admiserit. Sub ejusmodi enim laxiori partium constitutione, vasorumque copia & angustia, nunquam non difficulter progreditur sanguinis iter; cui si accedit exquisita subjecti sensibilitas, nihil frequentius accidit, quam ut à sanguinis, & humorum stagnatione spasticæ & convulsivæ passiones exoriantur.

Vomitus, quo cum ægra quotidie fere conflictatur, identidem convulsionum speciebus accensendus est, ut pote quo nervoso-membranaceus ventriculi fundus gravius adfligitur. Quemadmodum enim nauseabunda ejusmodi vomitio familiarissime contingit in gravidis, tertio præsertim mense, ob sanguinis ab utero ad stomachum recursum: ita crebrius idem observavimus à nimiis hæmorrhagiis, comprobante id ipsum nostra etiam ægrotante. Perfacile nimirum disponi ventriculum ad vomibundas ejusmodi rejectiones, hanc maxime ob rationem videtur, quod loco sanguinis impuri sæpius, salsi & serosi humores ad hujus visceris membranas ferantur. Neque mirandum est, vomitum hunc, per plurium annorum decursum in dies ingravescentem infestasse; quum, uti superius demonstratum fuit, vitia nervorum, quæ in motuum anomalia consistunt, facillime in consuetudinem & habitum abeant; præterea etiam tensivus ille in dorso circa inferiores thoracis vertebras, & superius stomachi orificium; nec non lumborum, femorumque gravativus semper adflixerit dolor, manifesto utique, ac indubio indicio est, nervos ex spinali medulla per hæc loca ad partes, maximeque ventriculum, & uterum prodeuntes, vehementiori spasmo affectos, cum hisce etiam visceribus, motuum communicare vitium.

Evoluta sic vera morbosorum, quibus ægra detinetur, affectuum origine, sede, caussa ac generatione, nihil superest, quam ut de tuta, promta, jucunda, ac facili curandi ratione indaganda simus solliciti, idque eo magis, quo celeriorem mali contumacia postulat opem. Quemadmodum autem ex superius memoratis dilucide patescit, universum ægrotantis genus nervorum admodum esse debilitatum; ita in persanatione id maximopere erit agendum, ut illud quovis modo roboretur, quo spasticæ illæ, & convulsivæ nervosarum partium tractiones conquiescant. Proinde præprimis dispiciendum, quo uterus pristinum suum robur, debitumque tonum recipiat, adeoque liberiori sanguinis per hujus vasa circuitu (quem menses debito tempore, mensura & modo prodeuntes indicabunt) reddito, omnis ulterior abortio præcaveatur, & prævertatur. Dein ventriculi etiam debilitati, ejusque motu peristaltico inverso subveniendum esse reor, quo restitutis bis & persanatis, ingesta non modo retineantur, sed in bonos & naturæ blandos succos convertantur.

Hunc itaque in finem commendamus ex aqua dulci balneum, incoctis eidem herbis: Origano, calamintha, balsamina, mentha cattaria, melissa, floribus chamomillæ vulgaris & Romanæ; in quod ægra, duabus vel tribus ante prandium horis, ad pectus usque descendat, inque eo per horæ spatium permaneat, cavendo, ne superior corporis pars sudore perfundatur. Hoc autem balneum, quod mirifice nervosum spasmo constrictum genus, relaxante solatur virtute, fibrasque tensas emolliendo, sanguinis motum, ab interioribus ad exteriora convertit, & omnis generis excretiones promovet, per aliquot hebdomadum spatium, isto, quo nullum ægra fœtum gerit, tempore, hunc in modum est adhibendum: Ante illius usum pilulas nostras balsamicas, quibus magna inest vis, blande laxans, roborans, ac inprimis uteri vias à sordibus repurgans, per tres dies matutino vel vespertino tempore, quatuordecim numero assumat. Dein septem diebus admittat bal-

balneum, iisque exactis iterum in usum vocet per triduum pilulas; tum modo superius memorato post pilulas denique balneum adhibeat. Egressa ex illo petat lectum, quo corpus æqualiter incalescat, epotis ad promovendum hunc scopum aliquot infusi theiformis vasculis, parati ex herba salviæ, melissæ, veronicæ, betonicæ, summitatibus millefolii, floribus chamomillæ vulgaris, & aniso stellato.

Perinde etiam consultum erit, ut alterno huic balnei & pilularum usui, interponantur remedia stomachica, nec possum non, quin hunc in finem quam maxime collaudem liquorem nostrum, anodyno-mineralem, essentia castorei, vel etiam corticum aurantiorum recentium remixtum; si nempe cum infuso ante commendato guttis viginti, vel triginta post balneum, vel etiam mox ante prandium aut cœnam, eadem quantitate, cum aqua cerasorum nigrorum usurpetur.

Quum vero in debellandis chronicis ejusmodi affectibus optima vivendi, solicitaque victus ratio plus valeat, ingenti medicamentorum copia & farragine; hinc serio inculcamus, ut perquam studiose evitentur omnes inordinatæ animi, ex ira, vel mœstitia, & dolore factæ commotiones; frigus pedibus inprimis admissum, potus spirituosi, minus defæcati, cibi acidi, inflantes, lacticinia, fructus horæi, & omne placentarum genus; uno verbo: omnia, quæ viribus imbecillitatem inferunt, quæ stomachum lædunt, quæ nervis inimica fuat, quæ cruditates prima in regione augent, & sanguinem plus justo in vasis accumulant. Deinde non nimium somno, atque quieti est indulgendum; sed corpus moderate potius movendum, sique commode fieri potest, annua peregrinatione agitandum; quippe quæ cœli, aërisque mutatio, affectibus spasmodicis, ex humorum stagnatione provenientibus, eximie confert.

Præterea sedulo alvi habenda est ratio, quoniam, quo magis hæc constricta est, & compressa, eo magis ciborum per superiora ingravescit rejectio. Quod si itaque non rite respondeat, clystere domestico subducatur. Potui ordinario commodissime inserviet, decoctum radicis scurzoneræ & sarsaparillæ, cum semine & radice fœniculi factum.

Circa venæ sectionis usum hæc monemus: si parcior, magisque imminutus fuerit menstruus fluor, sanguinis unciæ quatuor vel quinque ex pedis vena educantur; cavendo, ne post venam sectam corpus à frigore lædatur, & ventriculus cruditatibus imbuatur. Perinde etiam ad præcavendum abortum, necessaria & perquam tuta erit ventilatoria sanguinis in brachio, ad uncias circiter quatuor vel quinque, secundo ab impraegnatione mense, instituta missio, & confidenter admodum quarto vel quinto mense repetita.

Denique si continua urserit vomitio, nec internis obtemperare velit remediis, externa in usum vocanda, adhibendo stomachale, hunc in modum paratum: Recipe emplastri de crusta panis uncias duas, balsami Peruviani, olei nucistæ, mastychis ana drachmas duas, olei destillati menthæ, absynthii ana drachmam unam; M. F. emplastrum, calide adplicandum.

Quamvis vero certissima, firmissimaque spe fruamur, fore ut, quando commendata à nobis auxilia & suppeditata consilia cum cura fuerunt adhibita, ægra conquiescentibus omnibus, quibus usque eo affecta fuit malis, exoptatam recuperet sanitatem; non tamen possumus non, quin si forte hæc curandi methodus non arriserit, vel etiam non exacte responderit, thermarum Carolinarum tam externum, quam internum usum magnopere commendemus, quippe quæ mirandam sane divina favente gratia, in morbidis talis modi mulierum adflictionibus, subinde ex consilio nostro opem præstiterunt.

CASUS CXVIII.

De gravi valetudine ex crebro partu, abortu, & animi commotione.

Matrona generosa, duorum ultra quadraginta annorum, cholerico-melancholici temperamenti, alacris indolis, & vivacissimi ingenii, novissime vero ad iracundiam facillima, tanto sanguinis adspectum aversatur horrore, ut vel sola venæ sectionis relatio, illam in gravem animi defectionem rapere valeat; nec ideo unquam persuaderi potuerit, ut sanguinem mittendum permiserit. Nihilo tamen minus, sub regulari menstruorum successu, præter crebros capitis dolores, virgo nullis unquam pressa est calamitatibus. Et in hoc florentissimo statu, magis animi laxandi caussa, adiit aliquando cum amicis, id suadentibus, fontes Pyrmontanos; eosque sub minus convenienti regimine, justo copiosiores potavit. Reversa male cœpit habere; ingentique corporis languore, gravativo pedum dolore, variisque, utut levioribus se fatigare sensit molestiis.

Ab his vindicata, viro matura nupsit; inque eo conjugio, singulis annis puerpera, duodecim infantes vivos, felici facilique partu enixa est, ac quatuor abortivos fœtus, haud sine vitæ dispendio exclusit. Neque ullum puerperium absque morbosis symptomatibus, mox febribus lentis, mox præternaturali æstu, faucium ariditate, somnoque turbulento, mox horrendis capitis, temporum, ac cervicis doloribus, cum tinnitu, susurruque aurium, collapsu virium, ac sensu pedum gravativo stipatis, transfegit; quæ sensim mitigata, accedente nova impraegnatione conquiescebant, atque hanc, si ciborum fastidia, crebrasque exceperis vomitiones, à molestiis gravioribus relinquebant immunem. At vero duodecim abhinc annis, cum sextum in lucem edidisset infantem, transacto fere puerperio, à gravi animi per mœrorem facta commotione, adversam, tamque gravem incidit valetudinem, quæ ad hanc usque diem ipsam tantum non semper lecto affixam tenet, hisque potissimum discruciat symptomatibus.

Per intervalla, hisce quidem novissimis annis rariora, atrocissimi odontalgici, & hemicranici vexant dolores, aliquot hebdomadibus non interrupta ferme perseverantes serie, & à corporis refrigeratione novum acquirentes pabulum. Mox sola capitis tormenta, odontalgicis cruciatibus vacua, sed pulsatili in capite sensatione, pulsu citatiori, somnoque turbulento stipata adfligunt; quibus cessantibus, continuus tamen urget corporis languor, atque cum præternaturali sæpius complicatur æstu. Molestæ non minus sunt catarrhales pectoris æque ac capitis defluxiones, cum copiosa muci, non raro à capite, ad asperam arteriam delapsi rejectione. Interdum dorsi dolores accedunt, ægra in lecto decumbente leviores, eadem vero sellæ insidente, immanissimi, non raro intestinorum torminibus, ani tenesmo, tantisque tormentis, ad pubis os incumbentibus conjuncti, ut parturiendi conatibus sint similes. Præterea contusoriæ artuum sensationes, quotidie sunt molestæ; & plerumque frictione per lintea calida mitigari possunt; sed quando febrilis accedit paroxysmus, crudelissima tormenta, nullis demulcenda subsidiis inferunt.

Nausea, vomendi conatus, ipsique vomitus pituitæ tenacissimæ, corrupta bile permixtæ miseram non modo gravidam, sed extra impraegnationis tempus quoque

quoque exercent. Menstrua plerumque anticipant, largissima sunt, cruoremque muco viscido imbutum fundunt, & molesta humorum ebullitione stipantur; albus autem fluor rarius incidit. Cuncta symptomata post levissimum corporis motum insigniter exacerbantur. Somnus sæpenumero turbatur, & accedente subita cordis palpitatione interrumpitur, aut variis terriculamentis plenus est, neque unquam reficit. Mœrorem, aliumque quemvis animi affectum excipit æstus, & inflativa sub costis spuriis molestia. Alvus nunquam sponte sui reminiscitur officii, nec nisi vel Stahlianis pilulis, vel suppositoriis, vel clysmatibus, multam mucaginem secum ducentibus sollicitata respondet. Urina mingitur mox sanæ simillima, mox tenuis ac aquosa, mox multo muco infarcta. Sub paroxysmi remissione fruitur ciborum aliquali adpetentia; sed cavet a cibis fumo induratis, aceto maceratis, falseque ac aromatibus conditis: neque vero ad sudores nimium proclivis est, nisi quod post frictiones corporis iis corripiatur; & omnes hasce passiones, magna mentis constantia perferre valet.

Multorum medicorum ope usa est, nec pauca adhibuit remedia, sed in cassum: elapso abhinc quadriennio incidit acutam febrim, quam cuncta medicamina respuentem, cortice chinæ sumto debellavit. Paullo post terriana febre laboravit, & hac convenienti methodo profligata, à reliquis symptomatibus egregium percepit levamen. Per novissimum vero biennium ab omni fere remediorum usu feriata; non nisi decoctum avenæ, cum radice cichorei, lapideque prunellæ maritatum, ter quotanuis loco curæ, non sine levamine potare suevit, & jamjam utero gerit.

Consilium.

Transmissæ litteræ, quibus adversam generosæ mulieris valetudinem accurate descriptam legi, me docuerunt, ægram, natura teneram, valdeque sensibilem, crebris puerperiis, abortibus, animique commotionibus valde debilitatam, & nervosarum partium systema ita esse dispositum, ut continuis spasmis, motuumque anomaliis exagitetur. Exinde vero non promptius ullum in sanitatem redundat damnum, quam ut salutares excretiones, maxime quæ per alvum fiunt, perturbentur, digestionis, chylificationis, & sanguificationis negotium labefactetur, & humores generentur impuri, salinis, scorbuticisque sordibus referti. Et quum ob mali diuturnitatem, in fluidis pariter ac solidis partibus hæreat vitium; non sane mirum, si nullæ medicinæ fecerint operæ pretium, nec ideo perfectam reconvalescentiam tuto polliceri licet.

Interim, ne ægram plane deseramus, non præstantius in hisce casibus commendare possum remedium, quam lac asininum, aut hoc deficiente, caprinum, æquali pondere cum acidulis Selteranis maritatum, & per aliquot hebdomades curæ loco potandum. Nimirum sumtis primum mannæ tribus unciis, drachmæ dimidiæ cremoris tartari nuptis, & in jusculo quodam solutis, lactis dicti cum acidulis mixti & tepefacti singulo mane mensura una hauriatur; eique potarioni & interponatur, & subjungatur laudati laxantis usus. Non minus pro potu ordinario capiantur eædem Selteranæ aquæ, cum tertia vini generosi parte remixtæ.

Absoluta hac curatione, in sopiendis spasmodicis generis nervosi constrictionibus, insignem præstabit operam pulvis sequens, ad drachmam dimidiam ter quotidie sumendus: Recipe matris perlarum, lapidum cancrorum, pulveris Marchionis ana drachmam unam, nitri depurati, succini præparati ana drachmam semis, cinnabaris nativæ grana duodecim, extracti croci grana duo. M. F. pulvis. Sub epulis ex ultimo haustu adhibere juvabit triginta guttas Elixirii balsamici, quod ita habet: Recipe essentiæ gentianæ rubræ, corticum aurantiorum recentium, tincturæ tartari ana unciam unam, olei de cedro guttas duodecim. M. D. Et denique mane potandum suadeo infusum theiforme ex millefolio, semineque fœniculi confectum; & ut à corporis refrigeratione, cibis incongruis, ac animi adfectibus studiose caveat, etiam atque etiam hortor.

CASUS CXIX.

De regimine gravidæ ad partum feliciter obtinendum.

Mulier lectissima, & perquam generosa, cum dimidium gestationis tempus superavit, venam in dextro brachio tundendam præbuit, detractis ex illa octo cruoris unciis. Sanguis erat spissus, & aterrimus, & post aliquot momentorum quietem, in superficie ostendit cuticulam spissam, flavamque, sub qua cernebatur cruoris coagulum, sero tantum non destitutum. Elapso horæ dimidio, in animi deliquia incidebat, post aliquoties vomebat, & inde satis bene habebat. Interim admirationem movit, fœminam adeo juvenculam, quæ novissima abhinc æstate, Egranis pariter ac Selteranis acidulis, tumque proposito ordinario, decocto quodam in vicem cerevisiæ usa fuit, exactam observavit diætam, corporis exercitationi studuit, ac rectissime valuit, tam spissum nigrumque fovere sanguinem: cujus forsan ratio in præsenti hyemali, eaqueaspera tempestate collocari videtur. Quum præterea accedat, quod illa binis, quibus jam persuncta est, puerperiis, primum debiliorem, haudque diu superstitem, alterum plane mortuum excluserit fœtum, & ante utrumque partum aurigine contaminata fuerit; veretur utique, ne similes forte molestiæ imminentem comitentur partum. Quare flagitat tuum, Vir Experientissime, consilium; quo nimirum ab omnibus, quibus forsan obnoxia esse queat, symptomatibus possit præcaveri.

Consultatio.

Puerperiorum, quibus hactenus persuncta est generosa ægrotans, minus prosper successus, quo scilicet brevi ante illa ictero infestata, & post fœtus primum debiliorem, brevi tempore extinctum, alterum prorsus mortuum enixa fuit, meo quidem judicio, dum ipse fœminam lectissimam pronuper inspexi, ejusque pulsum, vasa, & corporis constitutionem exploravi, non nisi à nimia sanguinis & humorum, qua turget, mole dependet; præsertim cum vitium hæreditarium subesse videatur, & ejus matrem non minus à plethora male habuisse perceperim. Quamobrem consultus nuper suaseram, ut durante graviditate ter ad minimum, nimirum tertio primum, tum sexto gestationis mense, & binis ante partum hebdomadibus, ex vena pro corporis ratione mox in brachio, mox pede secanda, octo circiter cruoris detrahantur unciæ. Commendaveram porro, ut loco crassæ cerevisiæ, cui suevit, non nisi aquam cum citri corticibus, & ligno sassafras decoctam potaret, cœna uteretur parciori, & alvi prospiceret negotio, idque commodissime per passulas rhabarbarinas. Has ita parandas docui: Recipe rhabarbari pulverisati unciam unam, infunde cum aquæ destillatæ v.g. veronicæ unciis sex, solve ad lenem ignem, solutioni adde passularum minorum libram semis, facchari candi uncias binas, co-

que

que ad spissiorem consistentiam: cujus massæ cochlear unum, vel duo mane aut brevi ante prandium sumantur.

Atque hæc est methodus, qua hac quoque vice ægrotæ succurrendum, & imminentia mala præcavenda esse reor. Cæterum duo adhuc in morbi historia occurrunt momenta, quæ merentur attentionem; primum est, quod nostra post venæ sectionem nuperrime institutam, animo defecerit, ac aliquoties vomuerit; alterum, quod cruorem profuderit atrum ac spissum, cuticula tenacissima investitum; quæ adstantes, cum ægra recto vivendi genere, corporis exercitatione, & potu fontium Egranorum fuit usa, in admirationem rapuerunt.

Verum quod attinet animi deliquia; hæc in gravidis sæpenumero eveniunt, si vena ipsis sedentibus tunditur, & ex apertura justo majori, omnis cruoris copia uno impetu detrahitur, unde fit, ut sufficiens cruoris in cor influxus subito imminuatur, illudque moveri ad aliquot temporis momenta desinat. Quare ego in hisce casibus, ubi vena in brachio inciditur, aperturam bis terve pollice comprimendo, simultaneam sanguinis effusionem interrumpere, &, ut iis, quæ ad animi defectiones proclives sunt, lecto decumbentibus, potius è pede sanguis mittatur, commendare consuevi. Spissitudo vero & crassities humorum indicat eorundem abundantiam, qua, si forsan parcior accesserit potus, ob tardiorem circuitum sanguis fit aterrimus ac tenacissimus. Et hæc momenta penitus meam confirmant sententiam, quod scilicet tempore graviditatis ter instituenda sit venæ sectio. Præterea vero operæ fore pretium duco, ut generosa mulier vesperi nonnunquam capiat pulverem, qui ex lapidibus cancrorum, pulvere Marchionis, nitro, arcano duplicato, vel sale absynthii conficitur; & mane sorbeat infusum theiforme, quod ex herba veronicæ, liquiritia, femineque fœniculi paratur. Et hæc sunt, quæ proponenda duxi, quæ si curatius observentur, non dubito, quin felicissimum sequuturum sit puerperium.

CASUS CXX.

De conjugio sterili, cum consilio & responso ad quæstionem: an spes sit prolis.

Sunt duo conjuges, qui in conjugio sine prole vivunt. Quod uxorem attinet, ea est quadraginta annos nata, temperamenti melancholici, corporis habitioris, ac constitutionis valde sensibilis, tenertimæque, adeo ut à levissima corporis fatigatione, aut saltem frigore, insigniter afficiatur, nec æstate calidissima satis foveri queat. Quarto ætatis anno incidit in variolas & copiosissimas, & valde malignas, ac ab iis retinuit auditus difficultatem, hemicraniam, & memoriæ quandam imbecillitatem, hisque præsertim, si catarrhalibus defluxionibus, quibus obnoxia sæpius est, tentatur, graviter adficitur. Menstruorum fluxum, quindecim annos nata, primum experta est, per aliquot annos satis facile, copiose ac regulariter succedentem, tumque valde sana vixit, & corpus egregium cepit incrementum. At vigesimo ætatis anno, ad præcavendam nimiam obesitatem, infusum herbæ Theæ, idque frigidum large potavit, eo effectu, ut corpus subinde contabesceret, ac forsan hectica consumtum fuisset, nisi à frigido hoc potu abstinuerit. Accessit tum temporis ingens ac diuturnus mœror, quem ex sponsalibus consensu parentum publice contractis, & à sponso contra datam fidem solutis, percepit: unde passionibus hypochondriaco-hystericis infestari cœpit. Horum potissimæ fuerunt mensium inordinatus ac dolorificus fluor, tormina intestinorum, alvi obstructio, & crebræ vomitiones, nec non albus fluor, proximo post menstrua octiduo durans. Novem abhinc annis, subiit conjugii leges, & sub eo doloribus arthriticis graviter agitata fuit, qui transacto jam biennio, & quod excurrit, cum febrili commotione stipati, adeo invalescebant, ut nulla corporis pars esset, quæ non dirissimis torqueretur doloribus. His ope remediorum interne pariter ac externe exhibitorum feliciter expugnatis, menstrui tamen fluxus vitia, & hinc suborta symptomata, continua inhæserunt; nec ab ullis remediis, pediluviis, imi ventris fomentationibus, venæ sectionibus mox in brachio, mox pede institutis, aliisque prorsus debellari potuerunt.

Elapso biennio, præmissa in brachio venæ sectione, mense Junio potavit acidulas Pyrmontanas, & balnea adhibuit; cum magno levamine; siquidem horrenda fuit pituitæ mucique quantitas, quam ipsa, è balneis egressa, forsan ex utero ac glandulis uterinis profluentem, aquis reliquerat. Reversa domum non modo mente hilarior, verum etiam à morbosis corporis symptomatibus immunis fuit, menstruis rite fluentibus: sed vix bini elapsi erant menses, cum primum inordinatus esse cœperit uterinus fluor, tum dolores arthritici, licet mitiores, per intervalla recrudescerent, & denique dolorifica rursus evaderent menstrua, cumque atroci hemicrania stipata. Quare commendabatur, ut sequentibus annis iterum poraret easdem acidulas; sed quum negotia domestica haud permitterent, ut iter Pyrmontum faceret, iis anno penultimo, ac deinceps novissimo substituebatur usus aquarum Sedlicensium, quarum tres lagenas quavis vice hauriebat. Levamen, quod inde sequebatur, momentaneum tantummodo erat; & sic ad hanc usque diem his potissimum exercetur symptomatibus.

Circa mensium tempus percipitur sensatio ponderis cujusdam, in imo ventre utero præprimis incumbentis; quæ non nisi cessante fluxu evanescit: non minus à cute faciei, quæ plerumque sicca, aspera, pauco rubore permixta cernitur, sub uterino fluore secedunt squamulæ subtiliores, instar earum, quibus pisces teguntur; quæ majori copia delabuntur, si faciem aqua nivis, cum floribus liliorum alborum destillata, & spiritu vini camphorato permixta abluerit. Ipse cruor, qui per uterum fertur, satis quidem copiosus, sed coloris ex atro rubentis, & fœtidissimi odoris est, nec nisi per biduum promanat; tertio die fluor albus succedit; & quarto quintoque cruentus iterum adparet, tumque rursus per aliquot dies albus sequitur, & hunc cessantem excipiunt dolores artuum arthritici, mox mitiores, moxque, accedente præsertim corporis refrigeratione, acerbiores. Non minus ægrota per plures jam annos sensit inflarivam uteri molestiam; quid? quod sæpius ipsi flatus ex muliebribus explodantur.

Cæterum mox dejecto, mox avidiori fruitur adpetito; sed digestio est vitiata, spiritusque male olet: potu cerevisiæ utitur parcissimo; mane vero, cum quadam urgetur siti, infusum herbæ Theæ larga sorbet quantitate. Interdum, & forsan ob tardiorem humorum abundantium circulationem, languor atque torpor totum corpus occupat; nocturno tempore ipsi, maxime pedibus, manibusque, ardens inhæreseit sensatio; pulsus fertur plenus ac tardus; & urina mingitur naturali similis. Decocti fabarum Coffée amantissima est, idque semel quotidie, sæpe bis, cum egregio symptomatum allevamento bibit: sed vinosis potibus, à quibus optime habet, parcissime utitur. Olim quoque nimium indulsit

dulsit pomis, lacticiniis, acetariis, aliisque acidis cibis; at postquam per aliquot annos ab eorum usu prorsus abstinuit; mucus, qui sub albo fluore promanat, & quantitate parcior, & magis benignior esse videtur. Præterea somno fruitur, justo diuturniori, atque vitæ sedentariæ, solitudini, profundis speculationibus, curis, mœroribusque nimium dedita observatur. Verum jucundum quidem, sed sterile est conjugium: neque uxor ex concubitu, licet ille à marito promte peragatur atque strenue, ullum capit delectamentum, atque frustra anhelat prolem.

Ut autem mariti quoque constitutionem explicemus; est ille annorum triginta septem, temperamenti cholerico-sanguinei, sanguine plenus. Superatis secundo ætatis anno benignis variolis, septimoque febre petechiali, decimo quarto ex nimio pomorum usu contraxit sibimet febrem intermittentem quotidianam; & ex hac in tertianam duplicem continuam, valdeque acutam incidit, qua per septemdecim hebdomades discruciatus, nocturnâ urinæ incontinentiam retinuit; non prius cessantem, quam donec pristinas post longum demum tempus recuperasset vires. Vitam ingressus academicam, ob nimias meditationes ac lucubrationes hypochoudriacis pathematibus infestatus, copiosum sæpe ex naribus fundere fuevit cruorem: quæ hæmorrhagiæ partim humorum abundantiæ, partim viscerum obstructioni, & hinc subortæ sanguinis acrimoniæ scorbuticæ, ac ebullitioni ad scribebantur. Verum misso ex vena in pede tusa sanguine, datisque remediis salia humorum scorbutica diluentibus, & corrigentibus, leniterque aperitivis, ex decoctis vegetabilium, ac pulveribus ex antimonio martiali cachectico Ludovici, lapidibus cancrorum ac nitro concinnatis, & accedente conjugio, hæ cessarunt hæmorrhagiæ.

Octo circiter ab hinc annis, publico præfectus muneri, ingentemque Collegarum invidiam passus, excandescentiæ nimis indulgere cœpit; cui cum interdum excessus in vinosis potibus accederet, per binos annos, circa vernale pariter ac autumnale æquinoctium, cruorem è pectore fuevit spuere & insuper symptomatibus hypochondriacis, nominatim asthmaticis præcordiorum constrictionibus vexatus fuit. At usurpatis post paroxysmos hæmoptyicos, congruis resolventibus atque consolidantibus; & instituta subinde ad illos præcavendos convenienti in pede venæ sectione, adhibitisque tandem aperientibus, martialibus, absorbentibus, nitrosis, speciatim magnesia alba, conjuncto exactiori victus usu; non modo cruentum sputum prorsus conquievit, verum nec ab hypochondriaco malo per sex novissimos annos ullas percepit molestias. Non minus hoc tempore ab aliis morborum generibus fere vacavit; nisi quod ante quinquennium colica nephritica, eaque brevissima, & proinde sub hyemali tempestate catarrhalibus mox capitis adfectionibus, cum atrocissimis illius doloribus, mox pectoris defluxionibus, raucedine vel tussi molellis, & elapso biennio, febre catarrhali conjunctis, fuerit vexatus.

Circa præsentis anni auspicia redire videbantur passiones hypochondriacæ, sed mox evanescebant denuo; atque jam, sub animi perpetua alacritate, satis integra fruitur sanitate. Urinam mingit naturali simillimam; pulsus pro temperamenti ratione, celerior fertur, & vehementior; somnusque est breviot: frigus externum non tantam infert molestiam, quam quidem nimius solis ardor; à mentis laboribus ac meditationibus non fatigatur, nisi forsan illis statim ab epulis nimium indulserit: tum enim motum ventriculi ac intestinorum debiliorem sentit, alvi urgetur segnitie, & obstructione, crebrisque ructibus, valde acidis vexatur. Sed ab hisce adflictionibus, sumto vini Hispanici, simila permixti, haustu; (ex Rhenano enim pejus habet) aut hoc minus sufficiente, adhibito pulvere absorbente, cum arcano duplicato maritato, aut magnesia alba, protinus levatur. Sub prandio utitur cerevisia, hyeme pinguiori, æstate tenuiori, ejusque binas ferme adsumit mensuras; quam non minus pomeridiano ac vesperrino tempore, quantitate moderata potare fuevit, cum præclaro fructu. Cœna est parcissima, inque ea non nisi jusculis vescitur; quæ & mane loco infusi herbæ Theæ, sorbillare solet. Cæterum cavet à cibis nimium nutritivis; ne ab iis sanguis, ac semen, nimis augeantur.

Statura præditus est graciliori, corporeque strictiori, neque tamen à venæ sectionibus, quas olim, dum hæmoptysi vexaretur, crebras ac copiosas instituere debuit, unquam debilitatem sensit; nec à veneris frequentiori exercitio, virium jacturam patitur, Sub concubitu semen justo citius, ac inopinato ejaculatur; quem si per duas tresve hebdomades haud exercuerit, semen inter nocturna ludibria elabitur, cum egregio corporis allevamento. Quod si vero pollutiones istæ nocturnæ, ob haustum pridie liberalius vinum, suboriantur, virium imbecillitatem secum ducunt.

Junior adhuc, ex quovis formosæ puellæ aspectu, aut fortiori corporis motu, insigniores passus est colis erectiones, cum insequuta, post levissimam penis contrectationem, valida seminis ejaculatione. Neque vero ante matrimonium, quod octo abhinc annis subiit, ullam cum sequiori sexu consuetudinem habuit. Diætam observat strictissimam, & immodicum vini potum cane pejus & angue fugit: huic enim si præter consuetudinem indulserit, præter languorem, ardoremque totius corporis, maxime dorsi dolorem, mox emacrescit; sed largius sumta per aliquot dies gelatina cornu cervi, pristinum recuperat corporis habitum. Novissime Selteranos fontes vino Rhenano addere cœpit, sicque hoc sine molestia uti potest: sed ab usu spiritus vini, atque herbæ Nicotianæ, tam in fumo, quam pulvere sternutatorio prorsus abstinet. Non minus ob frequentes pollutiones, atque præmaturam seminis in concubitu ejaculationem, cuncta studiose fugit aromata, aliaque calidiora, & acriora edulia; ac potius inter cibos lactuca, apio, petroselino, thymo, majorana, salvia, ac satureja &c. vescitur.

Præterea ultra septemdecim jam excurrerunt anni, cum æger à violentiori corporis inter ambulandum motitatione, concurrente forsan temperatura calidiori, ac insigni falacitate, varicosam testiculi sinistri sibimet contraxit herniam: quam tum temporis Chirurgus quidam peritissimus, pro epiplocele habuam, simul intestinalem herniam metuens, unguentis atque hunc in finem aptatis subligaculis, sed frustra oppugnavit. Posthæc vero luculenter adparuit, herniam hanc esse varicosam, sive cirsocelem; quæ num ad sterile conjugium, symbolam quoque suam conferat, in dubio relinquitur. Interim hæc eadem sterilitas movit bosce conjuges, ut ejus medelam, si forte fuerit possibilis, quærant.

Quo quidem loco in mentem revoco, quæ in LANGII *dissertatione de sterilitate*, ipsius *operibus theoretico practicis Part. 3.* inserta, §.27. de conjugum inæqualitate relata legi: *Sterilis*, enim inquit, *redditur concubitus, si ætatis, virium & constitutionis ratione impares omnino sint conjuges: mas enim ubi alacris ad hunc conflictum fuerit, fœmina autem non tam facile in œstrum venereum rapiatur; extra dubium jam omnia ex parte viri sunt peracta, antequam, quæ in fœminis requirebantur ad impragnationem, debito modo adornentur.* Quæ momenta, in conju-

conjugum nostrorum corporibus omnino obvia, si mecum reputavero; simulque præmaturam feminis à marito ejaculationem perpendero; non sane miror, quod nulla adhuc conceptio locum invenerit.

His vero vitiis obviam iturus æger; humores temperandi, ac partes solidas roborandi fine varia adhibuit medicamina: quæ inter fuerunt absorbentia, nitro, tartaro vitriolato, & antimonio martiali Ludovici nupta; gelatina cornu cervi; magnesia alba; & currentis anni mense Junio, ad roborandum tonum fibrarum, quæ vesiculas seminales, atque vasa seminalia constituunt, acidulas Pyrmontanas per quindecim menses potavit; neque vero exinde ullum ratione pollutionum nocturnarum sensit levamen. Illæ autem magis per urinam, quam alvum virtutem suam exseruerunt; nec lacte caprino, uti quidem primum intendebat vir doctissimus, permixtæ fuerunt, ne illud cum abundante primarum viarum acido coagularetur. Præterea ante aliquot annos, una cum uxore, aquis Sedlicensibus, haud fine fructu usus est: quæ vero, cum ipsi nimium subduxerunt ventrem, ejus constitutioni minus accommodatæ videntur. Verum de his omnibus, anne potius hisce conjugibus fontes Selterani, cum lacte caprino maritati conveniant, aut quæ alia in usum sint vocanda, ac denique num spes prulis restet? tuum, Vir Experientissime, flagitatur judicium.

Responsio Consultatoria.

Ex iis, quæ de binorum conjugum valetudine, ac reliqua corporis constitutione ample satis ac eleganter descripta cognovi, judicatu facillimum est, utrumque conjugum à teneris infirma corporis structura potitum, & ad varios morbos valde proclivem esse. Neque igitur mirum, quod in conjugio sine prole vivant: hoc enim, ut fœcundum sit, requirit, ac veluti supponit, ut in utraque parte non modo recta sit valetudo, verum etiam partes generationi dicatæ omni labe, atque vitio careant: quæ utraque requisita à nostris conjugibus longissime absunt. Etenim primum valde debile natura nacti sunt nervorum genus: cujus consideratio in persanandis morbis chronicis, multum profecto lucis fœneratur; siquidem natura debiliores difficilius curantur, quam robustiores.

Ejusmodi vero debilitas cognoscitur partim, ut voeant, a priori, ex ipsa partium solidarum fabrica, partim ab effectibus, & consueto loquendi more, a posteriori, si ex levissimis caussis in morbosos motus conjiciuntur. Primum quod attinet momentum, eo fere spectat disquisitio, quibus æger parentibus ortus sit: nam fortes creantur fortibus, debiles debilibus, valetudinarii valetudinariis. Quando nimirum parentes vel nimium juniores, vel ætate provectiores, vel etiam infirma præditi valetudine procrearunt sobolem, hæc per totam vitam deprehenditur valde debilis. Deinceps significat debilitatem ea corporis fabrica, qua illud carne molli ac spongiosa, vasis exilioribus, nervis tendinibusque tenuioribus, dentibus paucis ac vacillantibus, atque oculis minus vivaci splendore instructis præditum conspicitur. Namque si solidæ partes sic se habeant; certo non solum concluditur, verum quoque observatione confirmatur; eas convenienti robore, humorum circuitum facilitandi, atque hinc salutares se & excretiones rite adjuvandi, esse destitutas. Hinc facillima est caussarum extra corpus positarum, sæpe levissimarum in ejusmodi corporis partes actio: quin & animus facilius afficitur, cujus indolem corporis constitutioni apprime respondere, multiplici compertum habemus experientia. Unde porro ratio patet, quare infirma ejusmodi corpora, ex levi quodam victus errore, in præternaturales, ac satis graves sæpius incidant commotiones.

Iisdem etiam corporibus proprium quasi, ac familiare observamus, ut in juventute copiosum è naribus fundere soleant eruorem, eaque exeretione minus rite succedente, varias capitis adfectiunes patiantur; tum, accedentibus vita sedentaria, profundisque meditationibus, spasmis, flatulentiis, aliisque hypochondriacis passionibus infestentur; atque ex fortiuri quadam humorum, vel per potus vinosos, vel excandescentiam facta exagitatione, in cruentum è pulmonibus sputum, quod sæpius tabi pulmonali viam sternit, incidant. Neque vero hæc sola sunt, quibus subjici solent, incommoda; sed ob languentem vim digestivam, chylus generatur minus laudabilis, lympha elaboratur minus generosa, atque nervorum fluidum, à quo legitimo vegetus musculorum dependet motus, minus spirituosum præparatur. Tali ratione tota humorum massa, à blanda ac naturali crasi recedit; & propter impuritatem, & acrimoniam, quam fovet, caussam præbet doloribus arthriticis, rheumatismis, hemieraniis, efflorescentiis scorbuticis, adfectionibus catarrhalibus, tussi, coryza, atque febrilibus commotionibus; quæ, quo inconstantior tempestas fuerit, eo crebriores incidunt.

Hæc ita diducta, si ad subjecta, de quibus nobis sermo est, adplicemus; facile cognoscemus, cur illa debito quoque in generationis negotio destituantur vigore. Verum ipsa partium genitalium constitutio, quæ in nostris conjugibus ad obtinendam prolem minus recte comparatæ videntur, aliquam adhuc meretur attentionem. In marito quidem multa sunt, quæ id testantur, momenta. Namque pollutiones nocturnæ, à longis jam annis ipsi molestæ, feminisque præmatura, & à leviori idea provocata ejaculatio, luculento sunt documento, vesiculas seminales, aut potius ductus atque canales illos membranaceo-nervosos, qui semen vehunt, insigniter relaxatos, atque adeo debilitatos esse, ut vel à nimia feminis abundantia, vel illius quadam acrimonia, ad justo celeriorem contractionem, spermatisque emissionem, facile proritari possint. Accedit præterea varicosa, qua laborat, hernia: quum enim hæc ob eruorem à testibus per venas spermaticas, quarum perpendicularis, & à principio valde remotus est situs, difficilius regredientem, atque hinc in dictis partibus stagnantem suboriri solet: facillime fit, ut stagnans sanguis serosam dimittat portionem; quæ permixta semini, quod ad obtinendum fœcundum concubitum, coctum, atque maturum esse debet, illud reddit iners, nimis tenue; & ad generationis negotium prorsus ineptum.

Uxorem, quod attinet; in ea quoque uterus ad debitam conceptionem neutiquam videtur opportunus. Quod si enim consideravero, eam à multis jam annis, inordinato mensium successu, & albo fluore laborasse, nonque solum eruorem atrum, spissum, fœtidumque, verum etiam sub balneis Pyrmontanis insignem muci quantitatem, ex utero, ejusque glandulis profudisse; neque minus flatus è muliebribus interdum prorumpere, eamque ante menstruorum perruptionem, grave in abdomine pondus sentire suevisse: nihil inde aliud conjicere possum, quam uterum à tono ac robore suo naturali dejectum, & sanguinis per ejus vasa circuitum esse inæqualem; ideoque ad fœcundum

concubitum minus idoneum; maxime cum hujus nullam utique fentiat cupiditatem.

Quæ cum ita fint, explicanda jam erit curatio. At quantis hæc in tollendis vitiis, quæ uti totum corpus, nervofarumque partium fyftema, ita fpeciatim partes generationi dicatas, jam diu occuparunt, fit circumfcpta difficultatibus: experientia fatis docet illos, qui in frequenti artis verfantur exercitio. Nihilo tamen minus non omnis, in procurando fœcundo conjugio, fpes eft femper abjicienda: fiquidem non pauca mihi occurrerunt exempla, ubi in ejufmodi cafibus, ætatis mutatio, recte inftitutum vivendi genus, atque præfertim conveniens aquarum mineralium, maximeque lenter tonicam, ac roborantem virtutem poffident, veluti martiatæ Bebraenfes, ac Lauchftadienfes funt, ufus, votis egregie fatisfecerunt; atque generandi vigorem reftaurarunt.

Quod fi igitur noftrum præfertim confideravero cafum; commendarem primum utrique conjugum pro potu ordinario, acidulas Selteranas, vino Rhenano nuptas; iifque moderatum. fed quotidie repetitum corporis exercitium, marito quidem per ambulationem magis, quam vectionem ac equitationem inftituendum injungerem. Deinceps ambobus profutura cenferem remedia ex fuccino parata, five fuerit fuccinum præparatum, cum fale tartari, cancrorumque lapidibus mixtum, five illius effentia, non nimium fpirituofa, i.e. cum fpiritu vini parum rectificato, & lixivio falis tartari confecta: neque minus infignem præftabit utilitatem infufum theiforme ex herba menthæ, pulegii, meliffæ, ac citri corticibus compofitum, loco decocti Theæ pariter ac fabarum Coffee forbillandum; quibus denique venæ fectiones, bis quotannis circa fingula æquinoctia inftitutæ, jungantur neceffe eft.

Speciatim uxori perquam opportunæ erunt pilulæ balfamicæ, ad Becheri, Stahlii, vel meam mentem compofitæ, quarum quatuordecim per aliquot fucceffive dies circa menftruorum tempus fumendæ funt. Ex topicis vero vehementer laudo balfamum meum vitæ, à marito tegioni pubis, atque perinæi inungendum; uxor autem, ut ad roborandum uterum, ipfi imponat epithema, ex vino rubro Gallico, mentha, caryophyllis, chamomilla Romana, ac toremarino coctum, auctor fum fuaforque. Atque hæc commendata remedia, fi rite fuerint adhibita; non dubito, fore, ut nifi naturale obfit impedimentum, fœcundum infequatur conjugium.

Relatio ulterior.

Ulterius fignificaturus, quomodo conjuges noftri poft adhibitam, quam propofuit vir Illuftris, medendi rationem habuerint: præmonenda duxi quædam momenta, fcitu perquam neceffaria. Uxoris, de qua fermo eft, parentes ambo vix octodecim annos nati fuerunt, cum matrimonii fubierunt leges; pater robuftus, corpulentus, fanguineocholericus, alacris, laboriofus, cæterumque fanus, anno ætatis, demum fexagefimo octavo, ictero nigro, ex imprudenter tepulfo in regione hepatis eryfipelate inducto, peremtus fuit: mater autem, tenerioris conftitutionis, atque mediocris ftaturæ matrona, decem collectim fœtus, & ex his noftram mulierem, octo ultra viginti annos nata exclufit. Mariti pater triginta tres annos egreffus, nupfit virgini viginti quatuor annorum: quæ binis poft initum matrimonium annis, vigefimo fexto ætatis peperit virum, de quo nobis fermo eft; atque tres adhuc filias, hectica peremtas febri; ipfa vero, fuperato trigefimo tertio ætatis anno, rectiffime fem-pet valens, febre petechiali maligna occubuit. Pater, licet tenerioris ac fenfibilioris fuerit conftitutionis, & olim juvenis intra duodecim annos febre acuta biliofa, ter recidente laboraverit, perque octodecim circiter annos hypochondriacis, nephriticis, fcorbuticis, arthriticifque difcrucietur pathematibus; attamen feptuagenario major, fatifque robuftus adhuc vivit.

Præterea uterque conjugum horum fine prole viventium, corpore pollent admodum debili; & à levi vel diætæ errore, vel animi commotione, in adverfam coujiciuntur valetudinem. Interim caro corporis non nimium laxa, nec tendines valde imbecilles, nec imminutus oculorum fplendor, confpiciuntur; nec dentes in iis vacillant. Verum uxor vafis exilioribus inftructa, à leni corporis motu admodum fatigatur; fed mas, capacioribus præditus venis, à nullis corporis laboribus, licet diuturnis, virium fentit jacturam; cum è contrario à nimiis meditationibus male habeat.

His præmiffis, fciendum jam eft, accepto Tuo confilio, tufam fuiffe & mari & fœminæ venam, ejufque incifionem circa fingula iterari æquinoctia. Adhibuerunt porro non modo effentiam fuccini non nimis fpirituofam, cum fpiritu vini parum rectificato, & lixivio falis tartari paratam; verum etiam pulverem, qui habebat fuccini præparati uncias duas, lapidum cancrorum unciam unam cum dimidia, falifque tartari unciam dimidiam: cujus drachmam dimidiam pro dofi fumferunt. Mas fubinde perinæi regioni balfamum vitæ inunxit; fœmina præter pilulas balfamicas, circa menfium tempus devoratas, abdomini impofuit epithema; quod ex herbæ menthæ, rorifmarini, florum chamomillæ Romanæ ana manipulis quatuor, caryophyllorum aromaticorum uncia una, contufis, vino rubro incoctis, facculoque inclufis erat compofitum: ac denique ambo, commendatum infufum forbillarunt.

Neque vero fructu caruerunt hæc medicamina: fiquidem fub eorum ufu, maritus tantum perfenfit ventriculi ac digeftionis robur, ut jam cibos coctu difficiliores, veluti funt carnes fumo induratæ, cochleæ, olera &c. quos tamen raro capit, abfque ulla, aut vix notabili perferre queat moleftia. Nocturnæ pollutiones obfervantur etiam rariores, vix quavis tertia vel quarta hebdomade recurrentes, & ventriculo cibis crudioribus onerato, plerumque incidentes. Nec per aliquot menfes celebravit cum conjuge fua amantiffima, confuetos antea coitus; & cum illos menfe hujus anni Februario, rurfus exercuerit; famen non amplius præmature, fed convenienti tempore, & utriufque fumma delectatione, ftrenue profiliit. Tum quoque per torum hyemem, nullis catarrhalibus follicitatus fuit affectionibus. Unicum vero, quod ipfi adhuc moleftum deprehenditur incommodum, eft alvi obftructio: quam fumtis vel pilulis balfamicis, vel fale Anglicano, lapidibus cancrorum nupto, feliciter oppugnat. Non minus, ad confortandum penitus ventriculi, & inteftinorum robur, ufus eft Elixirio amaro, temperato, cumque vino Canarienfi confecto.

Conjux, ufurpatis, quæ ipfi præfcripta erant, medicaminibus, ab auditus difficultate, hemicrania, doloribus arthriticis, atque catarrhis, non nifi poft improvidam corporis refrigerationem, folicitatur: adpetitu fruitur avidiori, fed concoctione languidiori, & alvi fegnitie vexatur. Contra vero à fiti ac languore, mane vefperique antea adfligente, ardore manus potiffimum pedefque noctu urente, & furfuracea vultus defœdatione, nondum immunis eft. Fluor albus longe imminutior fertur; menftruus & fine doloribus & abfque reliquis moleftiis fuccedit; at inordinatus eft,

est, & mox anticipat, mox tardius erumpit, quin præterito anno per aliquot menses prorsus siluit. Tum vero, ægra rectissime valente, spes fuit, eam fore gravidam; sed mox disparuit, erumpentibus ex improviso iterum menstruis. Hæc novissimis vicibus, continua, nec ut olim, fluore albo interrupta, nec ex atro rubentia, promanarunt, & interdum muco albo permixta adparuerunt. Ponderis denique in abdomine sensus, qui alias hunc fluxum antecesserat, nec non flatuum ex utero eruptio prorsus cessarunt.

Acidulæ Selteranæ, vino Rhenano nuptæ, non tanta quantitate hic locorum prostant, ut in vicem cerevisiæ pro potu ordinario adhiberi potuerint; quare cum insigni fructu substitutum fuit sequens decoctum: Recipe rasuræ cornu cervi, radicis scorzoneræ, passularum minorum ana uncias quatuor, radicis cichorei, ligni santali rubri ana uncias duas, seminis fœniculi drachmas sex. Conc. Cont. D. S. species, quarum binæ unciæ in quatuor aquæ mensuris decoquantur. Præterea maritus, quando vino solito magis indulsit, altero mane lagenam aquis Selteranis plenam, tepide, loco potus Theæ haurire solet, cum insigni euphoria. Iisdem quoque acidulis, mense Decembri, anni proxime elapsi, postquam aliqualem corporis contabescentiam, languorem sudoresque matutinos percepit, tepefactis per quindecim dies usus est; eo effectu, ut egregie succedentibus diuresi pariter ac diaphoresi, hæ molestiæ remitterent, & ipse rursus pinguescere cœperit: neque minus, quando acida & acris primas regiones occupavit saburra, haustis his fontibus, egregie habet. Quod balnea attinet Lauchstadiensia; non permittunt negotia domestica, ut iter ad illa instituatur; quare consultum fuit visum, si assentitus fueris Vir Doctissime, aquis Pyrmontanis, quæ etiam sunt martiatæ, huc transportatis, per tres uti septimanas. Non minus proposita sunt balnea, arte ex aqua dulci, floribus chamæmeli, triticique surfuribus parata, in quibus ferrum candens aliquoties fuit exstinctum: sed quo ordine, modo, atque tempore illa sint adhibenda, doceri avemus. Cæterum adhuc notari meretur, virum ægrotantem, ideo, quod ejus pater hypochondriacis, nephriticis, ac arthritico-scorbuticis molestiis graviter per vices exerceatur, utique timere, ne forsan in hasce ægritudines jure hæreditario incidat; eo magis, cum novissime post iter sub cœlo gelidissimo factum, dolores utriusque, maxime sinistræ manus passus fuit, quos pro chiragræ prænunciis habet. Neque ignorari oportet, uxorem ejus minus regulari uti victu; nec à decocti fabarum Coffée potu abstinere posse.

Hæc vero sunt, Vir Illustris, quæ Tuo subjicimus iterum judicio, etiam atque etiam rogantes, velis ulteriorem nobiscum communicare medelam: & quum in priori Consilio, herniæ varicosæ simul imputaveris aliquo modo, quod semen excernatur minus spirituosum; huic quoque exstirpandæ, ut opportunum proponas auxilium, vehementer optamus.

Consultatio.

Lætus ex missis mihi ulterius litteris percepi, conjuges, quorum valetudinis caussa eram consultus, à præscriptis medicaminibus, insigne vitiorum, quibus pressi fuerunt, reportasse allevamentum. Quum vero meum porro judicium desideratur; non possum, quin illud proponam. Atque quod primum attinet Pyrmontanos fontes; eos dissuadere haud possum, sed cum aquas graviores ac ponderosiores foveant, vellem ut lacte vaccino permisceantur, ea proportione, ut tres fontium partes uni lactis nubantur. Enim vero tali ratione potæ hæ acidulæ, in affectibus scorbuticis, arthriticis, ac spasmodicis, & ubi genus nervosum valde debilitatum fuit, insigniorem præstabunt fructum, quam si solæ hauriantur. Potatio hæcce spatio octodecim, vel unius & viginti dierum absolvitur; & quovis sexto die intermittitur; quo scilicet in balnea descendendum est. Hæc ut arte parata adhibeantur, non alienum erit; sed conveniet, iis non modo sub dicta aquarum potatione, verum etiam hac finita, per octiduum uti. Neque enim dubito, quin si corporis vitia in uxore debellentur, hæc votis ac fœcondo conjugio sit potitura. Ex pharmacis præter jam commendata, nullis opus fore arbitror: sed pro potu cerevisiam Gardelebiensem, conjuncto vini Hungarici moderato usu, collaudo.

Monendum insuper duco, inanem esse metum, quem æger fovet, ne scilicet ob hæreditariam dispositionem, arthriticis aliquando, scorbuticis, atque nephriticis infestetur tormentis: quando enim rectam observabit victus rationem, ab iis certissime præservabitur. Et denique contra herniam, quam patitur, varicosam nihil est, quod commendare possum, nisi balnea, acidulas, ac infusa calida, humores viscidos incidentia, quæ ex herbis arnicæ, veronicæ, radice liqoiritiæ, semineque fœniculi parantur. Quæ præsidia ut summum numen jubeat esse salutaria, ex animo precor.

SECTIO

SECTIO QUARTA
DE MORBIS ARTUUM EXTERNORUM, & qui totis corporibus inhærescunt.

CASUS CXXI.
De atrocibus & pertinacibus doloribus cum exulceratione artuum.

OCTODECIM annorum virgo, anno abhinc tempore, athletice sana, ex itinere domum redux, calente corpore potum frigidum haurit, & hinc, retentis statim menstruis, horrendis dolorum tormentis per omnes corporis artus discruciari cœpit. Illa parum quidem remittebant, at circa horam vespertinam quintam invalescebant, miseramque cum virium prostratione, somno inquieto, adpetitus defectu, ac corporis contabescentia stipata, per aliquot successive menses graviter fatigabant; ac brachiorum tandem contracturam inducebant. Consulti medici ad provocandum mensium fluxum curationem dirigebant; & quidam eorum, ex arteriarum pulsu, vesperi celeriori, quam reliquo tempore, hecticam suspicatus, varia contra illam offerebat medicamina. Verum frustraneus erat omnium effectus; quin potius exacerbatis doloribus, cruris tandem ulcus succedebat. Tum alius medicorum accitus, venereum subesse contagium ratus, dedit ægræ pilulas, ex extractis, gummatibusque sanguinem depurantibus, ac turpetho minerali, ea proportione paratas, ut singula dosis unum dicti turpethi haberet granum: quas quadraginta vicibus deglutivit. Neque vero sub hac curatione debitum observavit regimen, nec victum; sed loco decocti lignorum, quod alias in hisce præscribere solent casibus, suetam potavit cerevisiam, aërisque parum curavit injurias. Hinc factum est, ut saliva, matutino præsertim tempore, copiosius proflueret, dentes vacillarent, gingivarum caro exulceraretur, quin & fœda ulcera passim in corpore, maxime dextro femore, pedum malleolis, ac sinistro cubito efflorescerent.

Misso igitur pilularum usu, ordinabantur decocta lignorum, pulveresque diaphoretici; & accersitus subinde chirurgus fœdas ulcerationes, multis frustra adhibitis, tandem ope pulverum terreorum, ac emplastri gryfei, ad consolidationem perduxit. At tum nova calamitatum scena ludi cœpit: namque frontem obsidebant nodosi tumores, brachia horrendis doloribus, ad faciem usque, cum hujus distractione pertingentibus torquebantur, & in ultimis faucibus sordidum adparebat ulcus. Hoc injectis balsamis, ac usurpatis gargarismatibus persanato, atrocia tamen dolorum tormenta pertinaciter insistebant, & consumto magis magisque corpore, ægra moribundæ videbatur simillima. Vocatus medicorum tertius, medicinas ordinabat sudoriferas, decocta nimirum & essentias lignorum, cum spiritu tartari & cornu cervi permixtas: sed his quoque in cassum adhibitis, chirurgus quidam propinabat pulveres, quorum singula dosis sex mercurii dulcis continebat grana, & quovis mane, hausto desuper decocto calidiori, cum regimine sumebatur. Sudores mitigabant paullulum cruciatus; reliqua vero persistebant symptomata, nonque solum fauces cum gingivis intumescebant, atque deglutitionem impediebant, verum quoque totum corpus obsidebant fœda, profundaque ulcera.

Ego tandem in consilium accersitus, manus primum tam intricato, ac inveterato malo admovere recusavi; donec multis fatigatus precibus, sequentem in modum adgrederer curationem. Dedi primum pilulas, quarum hæc erat formula: Recipe extracti panchymagogi Crollii, cardui benedicti, mercurii dulcis ana drachmam unam, gummi ammoniaci depurati drachmam semis, pulveris croci, castorei ana scrupulum unum. M. F. pilulæ, ex scrupulo, numero quinque apparandæ; quas primo biduo, singula deglutiebat vespera; sorbillatis altero mane infusi veronicæ decem vasculis. Sequentibus quinque diebus, jussi eam quotidie in balnea, ex aqua pluviali, furfuribus tritici, atque cineribus clavellatis parata, non nisi tepidiora descendere, iisque jugulo tenus insidere. E balneo egressa, ut in lectum se conferret, imperavi, atque mensuram dimidiam decocti calidioris, quod mox sequetur, sorbillaret: Recipe radicis sarsaparillæ uncias quatuor, scrophulariæ, chinæ, scorzoneræ, ligni sassafras ana uncias duas, radicis pimpinellæ, vincetoxici ana unciam semis. Conc. Cont. D. S. species, quarum unciæ tres, ex binis aquæ mensuris, per tres horæ quadrantes, in vase clauso decoquantur. Eædem species, post decoctionem relictæ, cum tribus aquæ mensuris infusæ, additisque passularum minorum uncia, & radicis liquiritiæ drachmis binis, per horam dimidiam decoctæ, præbebant potum ordinarium, invicem cerevisiæ adhibendum.

Hunc alternum pilularum, balneorumque usum, bis adhuc dicta ratione iterari suasi; atque, ut subinde externum, frigidumque vitaret aërem, à cerevisia caveret, cibis magis assis, quam elixis vesceretur, ac interdum decoctum avenæ, oleo amygdalarum nuptum sorberet, præcepi. Sic remittebant sensim artuum dolores, ac contractura; ulcera, extrinsecus unguento digestivo, interdum cum balsamo vitæ remixto, purgata coalescebant: accedentibus copiosiori sputationi, fauciumque intumescentiæ, gargarismatibus, quæ ex salvia, mastyche, radice glycyrrhizæ, passulis majoribus, floribusque rosarum rubrarum, aquæ & vino rubro incoctis parata erant, succurrebatur; frontisque tumoribus emplastrum imponebatur, balnei tempore duntaxat remotum, quod sic habebat: Recipe emplastri Vigonia cum mercurio unciam unam & semis, balsami sulphuris therebinthinati drachmas duas, camphoræ, croci ana drachmam unam, M. F. l. a. emplastrum.

His per quatuor hebdomades rite usurpatis factum est, ut consolidatis ulceribus, sopitisque doloribus, adpe-

adpetitus rediret, corpus pinguesceret, & ægra priorem perfecte recuperaret sanitatem.

Epicrisis.

Exhibet nobis hujus morbi descriptio symptomata acerbissima, quæ procul omni dubio, non tam à caussa interna, nimirum corruptione & impuritate humorum, ex impeditis excretionibus, & potissimum mensium suppressione orta; sed potiusà caussa externa, scilicet miasmate, ex impuro coitu suscepto, suam trahunt originem. Hoc enim non tantum gravissimi dolores, qui periostium, atque artuum ligamenta obsident, & circa tempus nocturnum exasperantur; sed etiam exulcerationes, atque tubercula faciei, in fœtidam corruptionem abeuntia, satis abundeque testantur. Accedit etiam illud, quod hujus mali contumacia, quæ variis remediorum generibus, sanguinem diluentibus, ac depurantibus, valde resistit, non nisi heroicis, atque ex minerali regno petitis medicamentis expugnari potuit.

Illud extra dubium est, malum venereum multo magis exacerbari, & sævioribus stipari symptomatibus, si corpus muliebre invadit, quod mensium suppressione simul laborat. Crescit enim, atque augetur ita humorum impuritas, & frequenti constat observatione, ejusmodi contagium in corpore impuro cachectico, vel scorbutico susceptum, & ægrotantibus & medicis negotium facessere: quoniam vehementia symptomatum subinde invalescit, quæ non adeo facile cedit remediis. Longe autem felicius res succedit, quando corpus, quod puris & benignis humoribus gaudet, contagio venereo inficitur.

Perversa hujus mali medicatio cumulum ipsi addidisse videtur. Nihil enim perniciosius est, quam in ejusmodi morbis mercurialia sive interne, sive externe, sine debito regimine usurpare, præsertim, quando excretiones non satis recte succedunt. Improbamus hoc loco refractum usum turpethi mineralis, dum quotidie ad granum unum per quadraginta dies sumtum fuit, neglecto regimine diaphoretico, & intermisso usu diluentium. Ea enim est mercurialium indoles, ut intus sumta fibras nerveas, & maxime glandulas lacessendo, motum lymphæ adaugeant. Si itaque excretio humorum exagitatorum impedita fuerit, & particulæ medicamenti virulentæ intus remaneant, non solum benigni humores magis magisque corrumpuntur; sed etiam tonus ac robur solidorum labefactatur. Unde plura, eaque tristissima exstant morborum exempla, qui à salivatione mercuriali, non rite administrata, suam habuerunt originem.

Discimus vero ex hac male succedente cura mercuriali, luis venereæ sanationem certa methodo, convenienti ordine, ac debito regimine esse administrandam. Non igitur mirum videri debet, quod medicus in auxilium vocatus, convenienti ordine adhibito, pertinacem hunc morbum cum omnibus symptomatibus felicissime exstirpaverit.

CASUS CXXII.

De maculis & tuberculis totum corpus, & faciem pertinaciter occupantibus.

Litterarum cultor, trium ac viginti annorum, habitus corporis strictioris, nullas à teneris scorbutici humorum inquinamenti notas exhibens, nec parentibus tali labe infectis natus, binis abhinc annis, cum per biennium Lipsiæ jam commoratus esset, in dextra tibia supra malleolum, ex improviso sine evidenti caussa obortum sensit dolorem, ruboremque; qui parum curatus, ad totum pedem excurrebat, inque plura illius ulcera desinebat. Domum reversus, ope medicaminum internorum pariter ac externorum, decoctorum ex appropriatis herbis ac lignis confectorum, laxantium, ac balneorum, intra octodecim hebdomades ab hisce vitiis, quæ præter vehementes pedum dolores, nullas intulerant molestias, nec adpetentiam, nec somnum turbaverant, penitus ac felicissime liberabatur.

Persanatus Halam se contulit, ibidemque cœlo existente fervidiori, in corpus pugnando in palæstra nimis calefactum, cerevisiam frigidam, eamque Lœbeginensem, larga ingessit quantitate. Brevi post maculæ purpureæ primum sparsim in facie, mox copiosiores, ac tandem per totum corpus, inque primis manuum cutim efflorescebant. Consultus medicus, ut vena incideretur, dein corpus dato laxante per biduum purgaretur, tum per quinque diesinfusum theiforme cum regimine diaphoretico sorberetur, atque decoctum conveniens pro potu ordinario adhiberetur, imperavit. Quorum medicaminum usu quinquies alternato, maculæ magis elevatæ, quamulas dimittere cœperunt; tumque partim evanescebant, partim pallidiores evadebant: sub intensiori vero frigore & larius vagabantur, & magis cœruleæ adparebant; haustoque copiosius vino, humorum ebullitionem, vultus ardorem, majoremque exanthematum ruborem persentiscebat. Tandem vero tantum non omnes disparebant: at elapso bimestri denuo recrudescebant.

Iterata superius dicta medicatione, rursus evanescebant; sed incertis nihilominus temporibus, maxime si vino nimis indulserat, iterum propullulabant. Hanc scenam ultra annuum tempus ludebant; neque præterea habebat juvenis, de quo conquereretur: etenim ciborum adpetentia, somnus, atque cunctæ corporis functiones succedebant optime. Ipsæ maculæ interdum hinc inde molestum inferebant pruritum; cui si scalpendo faciebat satis, furfures ipsis inhærentes secedebant, sub quibus exile ulcusculum, saniem parcissimam plorans, maxime in mento, ac angulis labiorum, crusta obductum cernebatur: quod aqua mercurialis, quam mercurius in aqua forti solutus, inspissatus, atque cum spiritu vini rectificatissimo permixtus constituebat, felici successu consolidabat. Ejusmodi maculæ, ubi desiccabant; colorem primo obscure rubicundum, mox flavum, tandemque pallidiorem induentes exspirabant. Præterea in cute brachiorum pedumque tactu explorabantur tubercula minora, ac duriora.

Tandem in usum revocata superiori curatione, adjunctoque pulvere quodam; totum malum feliciter expugnabatur. Ea vero ut innotescat, sciendum est, infusum, quo æger per binos dies purgabatur, sic habuisse: Recipe radicis polypodii unciam unam, rhabarbari electi, foliorum sennæ sine stipitibus ana unciam semis, agarici trochiscati, cremoris tartari ana drachmas duas, seminis fœniculi drachmam unam. M. F. species, quarum drachma una, aqua fervente infusa, instar potus Thée sorbeatur. Deinceps infusum, quod pro sudore eliciendo potaverat, hoc erat: Recipe herbæ veronicæ, scordii, cardui benedicti ana manipulum unum, florum sambuci pugillos sex, anisi stellati drachmas duas. M. D. Pro potu ordinario utebatur sequenti decocto: Recipe radicis sarsaparillæ uncias sex, ligni Guajaci, radicis chinæ, scorzoneræ ana uncias duas, passularum minorum uncias quinque. M. F. species, quarum unciæ tres cum quatuor aquæ mensuris in vase clauso probe decoquantur. Pulveris denique, cujus novissima fit mentio, hæc erat formula: Recipe ceruf-

ſæ antimonii, lapidum cancrorum ana drachmas duas, cinnabaris præparatæ drachmam unam, ſulphuris antimonii rite præparati grana duodecim. M. F. pulvis, cujus drachma pro doſi ſumatur.

Epicriſis.

Sunt aliquot egregiæ obſervationes, ad illuſtrandam non minus pathologiam, quam ad praxin ſtabiliendam valde idoneæ, quibus præcedentis caſus commemoratio medentes inſtruit.

Primum enim apertiſſime demonſtrat, efflorefcere interdum in facie, & reliquo corporis ambitu maculas purpureas, cum tuberculis, quæ citra ullum veneræ luis contagium cutim exulcerant. Non enim ægro conflictandum fuit cum iis ſymptomatibus, quæ alias huic malo conſueta, & familiaria deprehenduntur, veluti ſunt acerbi artuum dolores, potiſſimum noctu infeſti. atque ingens virium languor, qui infectionem hanc preſſo pede inſequitur. Neque harum macularum origo ad ſcorbuticam diatheſin referri poteſt, quoniam ſigna, quibus illa manifeſtari ſolet, nimirum exulceratio, & putredo gingivarum, urina rubicunda, languor corporis, livor faciei, ac denique macularum in cute magnam ſuperficiem habentium, cum cœruleo colore adparentia, hic penitus deſiderantur.

Luculenter exinde perſpicimus, qua ratione in corpore ſano, & puro ingens impuritas ac fœdatio cutis repente generari poſſit. Hæc enim in præſenti caſu, haud aliunde provenit, quam ab immodico hauſtu potus frigidi, in corpus motu & exercitatione calefactum ingeſto; cujus magnam vim eſſe in producenda gutta roſacea, non ſemel, ſed moltoties adnotavimus. Videtur autem nobis generatio hujus mali, hunc pœne in modum contingere: Sanguis lentus, ac ſpiſſus vehementiori motu, & exercitatione corporis, rapidiſſimo curſu ad minima vaſcula ſubcutanea propellitor; accedente jam potu frigido, qui ex ſinu ventriculi, cum reliquo ſuccorum alveo ad corporis ſuperficiem fertur, protinus motus humorum ſiſtitur, qui ubi ſtaſin conceperint, relaxatas fibras erodunt, atque exulcerant. Quam difficulter autem cutis textura, quæ tota nervea, ac fibroſa eſt, deſtructa redintegretur; eos haud fallit, qui frequentius in artis operibus verſantur. Quo minus mirari oportet, quod hic affectu adhibitis licet admodum efficacibus, eique appropriatis remediis, laxantibus, diaphoreticis, ſanguinem depurantibus; non tamen ex toto debellari potuerit; quippe quem ternis vicibus repullulaſſe accepimus.

Illud inprimis hoc in caſo notandum eſt, quod tumores quidam ſubcutanei in artubus deprehenſi fuerint; qui ſane nihil ſunt aliud, quam glandularum intumeſcentiæ, quibus efficitur, ut lympha libero ſuo progreſſu ac tranſitu orbata, hinc inde in vaſis ſubſiſtat; ipſaque mora quandam acrimoniam concipiat. Habent enim hæc tubercula communem cauſſam cum maculis, quæ in cute effloruerunt, frigidam ſcilicet potionem, quæ lymphæ coagulum ac ſpiſſitudinem inducendo, obſtructionibus glandularum cauſſam, & occaſionem ſubminiſtrant. Atque hinc eſt, quod ejuſmodi cutis vitia non prius deleri poſſint, quam illi glandularum infarctus reſoluti fuerint, id quod toties totieſque compertum habemus.

Obſervatione dignum eſt, quod contumax ſcabies, aliæque cutis defœdationes, quæ ſæpius revertuntur, fruſtra tentatis omnibus aliis remediis, non faciliori modo exſtirpari poſſint, quam ſi diaphoreticis miſceantur mercurialia, & ſulphura mineralium, quæ externe etiam adhibita præſtantiſſimam opem ferunt. Exquiſitam enim vim obtinent, tenuiſſimos ductus penetrandi, unde & ſubſiſtentes humores potenter reſolvunt, & glandularum obſtructiones prompte expediunt, ita prorſus, ut in expugnanda lue venerea omnibus aliis remediis antecellant. Ex quo ſane planum, ac perſpicuum evadit, quam generoſa virtute inſtructa ſint medicamenta chymica, quantumque valeant ad debellandas paſſiones chronicas, quarum contumacia levioribus remediis ægerrime ſuperatur.

CASUS CXXIII.

De affectu puſtulari pruriginoſo.

Vir quidam ætatis conſiſtentis, tribus abhinc menſibus, medio hyeme, ſub nuptialibus feſtivitatibus, ſaltando corpus inſigniter commovit; atque poſtridie aëri frigido, humidoque ſibi expoſuit. Hinc eadem adhuc veſpera catarrhali tauciun affectione infeſtatus, elapſo triduo podagra prehenditur, ſatis miti, & poſt dierum quatuordecim decurſum evaneſcente. Sub hac ex improviſo, dolore quodam circa dorſi ſpinam in latere ſiniſtro noctu corripitur: quem locum, cum expergefactus, leviter inflammatum conſpiceret, linteiſque calefactis foveri curaret, obſidebant puſtulæ cum inſigni dolore. Sequenti nocte à ſpina dorſi per ſiniſtrum abdomen erumpebant efflorefcentiæ, inſtar lichenum; tumque ſequebantur puſtulæ, in majores ſenſim veſicas coëuntes; quæ ob inſignem, quem inferebant, pungentem dolorem, diſſecatæ ſerum plorabant lividum. Nullus in externa cute adparuit tumor; moleſta autem intus vexabat ſenſatio, ponderis cujuſdam, cutem inter ac muſculos innati, quod ad levem contactum acutiſſimas exhibebat puncturas; atque jungebantur alvi ſegnities, perpetuæque vigiliæ.

Oppugnabat hæc ſymptomata medicinis leniter diaphoreticis, antiſpaſmodicis, externe cataplaſmatibus ex herbis emollientibus, quæ ingentem excitahant pruritum; & frictiones per calidiora lintea, dolores relinquebant, quales aeus cuti interunt: ſpirituoſa vero prorſus exaſperabant malum. Mane loco infuſi herbæ Théebois, decoctum radicis chinæ, ſarſaparillæ, pimpinellæ, hermodactylorum, atque ligni ſaſſafras potabat; & ex hoc ter quotidie triginta guttas Elixirii nervino-ſtomachici, quod eſſentiam corticum aurantiorum, caſcarillæ, gentianæ rubræ, liquoremque anodynum habuit, adſumebat. Quibus votis nondum reſpondentibus, noviſſime dolenti regioni adplicabat emplaſtrum diachylon compoſitum diaphoreticum, cum ſpermate ceti, caſtoreo, camphora, atque croco ſubactum: quod loci iſtius ſudorem, majoremque pruritum movebat, mox vero inſigne levamen inferebat. Interim quum in dicto ſiniſtro latere adhuc præſto ſit locus, qui tenſivum, & ad quemvis contactum, pungentem refert dolorem: ad hunc penitus expugnandum, ſalubre anhelat conſilium.

Conſultatio.

Singularis, quo cum per aliquot menſes, vir ſpectatiſſimus conflictatur affectus; non alius eſt, quam puſtularis ſcorbuticus, à dyſcraſia humorum, ſalſis, acribus, impuriſque ſordibus refertorum originem trahens. Hanc in ſanguinis maſſa jam diu delituiſſe, vero eſt ſimillimum; quum autem æger ſub memoratis nuptiis, gulæ forſan nimium indulſit, dein corpus vehementiori ſaltatione exagitavit, ac brevi poſt ſub frigido diotius verſatus aëre, ſalutarem perturbavit tranſpirationem; commovit utique.

que, ac quasi suscitavit silentem hactenus hostem. Unde catarrhales primum faucium adfectiones, ac podagricos pedum dolores expertus; his per metastasin ad dorsi spinam retrocedentibus, in molestum illum, quo adhuc laborat pustularem pruriginosumque incidit morbum.

Quam vero istæ efflorescentiæ, salutari plane consilio, ad cutis superficiem sint compulsæ: eo respicere decet medentem, ut naturæ ductum sequutus, iis potissimum utatur remediis, quæ integram sanguinis ac humorum massam depurandi, salinaque scorbutica attemperandi, ad exitum disponendi, & per alvum cutimque è corpore proscribendi virtute pollent. Quo quidem fine in hisce casibus pro potu ordinario præscribere suevi decoctum, ex radice scorzoneræ, sarsaparillæ, liquiritiæ, rasura cornu cervi, semineque fœniculi paratum. Deinceps bis quavis hebdomade corpus infuso mannato, rhabarbarino, cremori tartari nuptu purgari; reliquis diebus mane liquorem meum anodynum. cujus tres partes, cum una spiritus bezoardici Bussii, vel tinctura bezoardica sint remixtæ; vesperi vero, ad promovendam transpirationem, pulverem diaphoretico-cinnabarinum adhiberi curo. Non minus iis, quorum ventriculus fert, potum seri lactis cum insigni fructu commendare soleo. Ex topicis emplastrum Barbette camphoratum, cum oleo hyoscyami subactum, vel solus spiritus vini, leviter rectificatus, partique dolenti inunctus, egregium adterre observavtur adjumentum. Quibus remediis, per aliquut hebdomades continuatis, si persanetur hæc molesta adfectio; excellentissimum in totum corpus inde resultabit emolumentum.

CASUS CXXIV.

De atonia partium post insultum apoplecticum.

VIr quidam ætatis consistentioris, post ingentem diuturnumque mœrorem tribus abhinc annis apoplectico correptus insultu, loquelæ impotentiam per aliquod tempus retinuit, sinistrique brachii paralytodeam resolutionem. Ab his molestiis congruis medicaminibus, unguentis, fotibusque viudicatus, in novas incidit: Namque primum insignis muci viscidi, tenacisque copia fauces, maxime linguam occupabat, tam largo proventu, ut cultro abradi, nullis vero medicinis exstirpari potuerit. Successu temporis sponte imminutus dictæ pituitæ à faucibus affluxus; ad partes, ac viscera, chyli elaborationi inservientia versisse, iisque obturatis, legitimum corpori nutrimentum subtraxisse videtur: siquidem totum corpus adeo contabescere cœpit, ut medicus quidam, nisi integra, qua ægrotus fruebatur, ciborum adpetentia, & urinæ sufficiens mictio obstiterint, veram suspicatus fuerit atrophiam. Hanc vero alter medicorum, quorum quinque tunc consuluerat, omnino accusabat; tertius supponebat atoniam glandularum, quæ in ore sitæ sunt, & hinc pendentem nimium pituitæ, neque purulentæ, neque fœtidæ, sed albumini ovorum similis effluxum; quare vomitoriorum usum commendabat. Quidam haud incelebris vir valde collaudabat aquas Selteranas, lacti nuptas; quas, etiam ægrotans, confirmantibus id consilium scriptis Huffmanni, quæ in hunc finem legerat, cum lacte caprino, per octo circiter potavit hebdomades; atque tum, accedente pedum tumore, omisit. Interim id sequebatur incommodi, ut pinguesceret quidem superior corporis pars, & pedes detumescerent; sed insimul adeo emarcescerent, ut nihil fere carnosæ ipsis superesset substantiæ: præterea ardor ventriculi, maxime circa horam tertiam pomeridianam sæpenumero vexabat, nec cedebat prius, quam donec, intruso faucibus digito, multa pituitæ quantitas fuerit eructata.

Novissime igitur nullus adparet tumor; at vix unus vel alter effluxit mensis, cum ex improviso gravi colica, eaque flatulenta prebenderetur. Flatus retenti magna in canale intestinorum movebant murmura; & alvus claudebatur pertinaciter: donec infusis uno quinque successive clysteribus, qui habebant lac, oleum olivarum, & sal commune, copiosissimæ moverentur dejectiones, cum stercoribus albis, & muci albi tenacisque insigni quantitate conspicuæ. Abhinc vero ciborum urgetur fastidio; & si præter adpetentiam assumserit forsan edulia, eructat primo post molestos conatus multum muci; tum sequuntur laboriosi vomitus, & hos excipit intestinorum flatulenta distentio, & alvi contumax obstructio. Hæc nullis subsidiis, nec nitrosis, nec roborantibus, nisi solis clysmatibus reserari potuit; ut ideo medici nimiam intestinorum atoniam, ab insultu apoplectico relictam, & roborantibus oppugnandam accusarent. Nec silentio prætermitti debet, hasce colicas ac flatulentas molestias, olim cum pedes essent tumidi, neutiquam exercuisse ægrum; his autem sponte, absque ullo adstringentium medicinarum usu detumescentibus, demum successisse. Justissima hinc resultat suspicio, ne tandem insequatur tympaniticus tumor; à quo ut præcaveatur, & à præsentibus restituatur ægritudinibus, tuum, Vir Illustris, flagitat consilium.

Consultatio.

Summa symptomatum, quibus post persanatam apoplecticam linguæ potissimum, atque sinistri brachii resolutionem, quantum quidem ex datis ad me litteris percepi, Vir consultissimus premitur, ea est, quod primum insignis muci spissi viscidique copia linguam faucesque obsederit; quæ subinde cum saliva pariter ac cibis deglutita, vim ventriculi digestivam labefecit, & corrupto nutritio succo, totius corporis tabem induxit. Hisce tandem accessit flatulenta colica, & contumax alvi obstructio: qua ope clysterum, multum pituitæ secum ducentium, reserata, crebris vexatur vomitibus, & depravata laborat concoctione. Cuncta vero hæc symptomata, meo quidem arbitrio, ab atonia sive robore ac vigore partium nervosarum ac fibrosarum, post apoplecticam accessionem, deperdito, primam traxerunt originem. Namque ob resolutum partium solidarum robur, plerumque fit, ut succi vitales per illas tardius progrediantur, serosi autem ac salivales humores hinc inde secreti subsistant, & propter diuturniorem stagnationem in faucibus, œsophago, ventriculo, ac intestinis, spissam tenacemque acquirant indolem. Hinc porro, destructo motu intestinorum peristaltico, alimentorum digestio pervertitur, ac chylus iners, minusque spirituosus generatur: unde uberior flatuum, abdomen & ventriculum distendentium proventus, & alvina obstructio, presso sequuntur pede. Nec itaque vanus suboritur metus, ne ætate proveciori existente, nisi congruis remediis malo obviam eamus, cachectica tandem succedat corporis depravatio.

Quare ut recta feratur medela; monendum prius duco, vomitoria, nonminus, quam aquas minerales tam Sedlicenses, quam Selteranas, cum lacte maritatas, in hisce morborum generibus, plus plerumque damni, quam adjumenti inferre; quippe quæ robur ventri-

ventriculi, ac reliquorum viſcerum jam debilitatum, magis deſtruendi ac pervertendi potentia pollent. Ea potius in uſum vocare decet medicamina, quæ lentam ſpiſſamque pituitam incidendi, tonum ventriculi ac inteſtinorum confortandi, flatus diſcutiendi, & excretiones ſalutares, quæ per alvum, cutim, ac urinam fiunt, facilitandi prædita ſunt virtute. Atque pauca profecto ſunt, quæ hoc fine commendarem remedia; ex quibus primum eſt infuſum theiforme, mane ſorbillandum, quod ſic conficitur: Recipe herbæ veronicæ, ſcordii ana manipulum unum, ſeminis fœniculi drachmas duas, cardamomi minoris drachmam unam. Conc. Cont. F. ſpecies. Ante hujus potationem pariter, ac hora pomeridiana quarta, drachmam dimidiam electuarii, in vino aquæ nupto adſumendam ſuaderem; cujus hæc eſt formula: Recipe radicis rhabarbari unciam ſemis, pimpinellæ, ari, ſuccini præparati, ſeminis cymini æthiopici, extracti centaurii minoris, corticis caſcarillæ ana drachmam unam, julepi corticum aurantiorum uncias duas. M.F. electuarium. Tum quoque egregiam præſtabit operam, ſequens mixtura: Recipe tincturæ antimonii acris, eſſentiæ ſuccini ana unciam ſemis, ſpiritus ſalis ammoniaci drachmas duas. M.F. mixtura, cujus ſexaginta guttæ veſperi ſub ſomni tempus capiantur. Et denique, cum cerevisia hiſce morbis prorſus ſit inconveniens, hujus vices commode ſupplebit, & potui ordinario, conjuncto vini generoſi uſu, inſerviet hoc decoctum: Recipe radicum ſarſaparillæ uncias ſex, cichorei, glycyrrhizæ ana unciam unam, ſeminis fœniculi drachmas duas. Conc. Cont. F. ſpecies, quarum binæ unciæ cum tribus aquæ menſuris ſunt decoquendæ. Cæterum ſecundare expedict horum medicaminum effectum recto victus genere; in quo ab animi affectibus cibiſque flatulentis & concoctu difficilibus, veluti ſunt legumina, olera, poma &c. ſtudioſe ſibi cavere; & potius corporis exercitationi, cœlo exiſtēte ſereno, per vectionem, vel equitationem inſtituendæ, probe ſtudere, ægrotum oportebit.

CASUS CXXV.

De defluxionibus ſeroſis diuturnis ex hæreditaria diſpoſitione.

Vir quidam octo & triginta annorum, temperamenti cholerico-ſanguinei, habitus corporis tenerioris, atque ſiccioris, animique ſenſibilioris, parentibus natus eſt valetudinariis: ſiquidem pater poſt varias, quas paſſus eſt, ægritudines tandem aſcite, mater vero arthritide vaga diu cruciata, apoplectico demum inſultu, ter quidem recidente perierunt. Quare noſter etiam, à teneris, hæreditatis quaſi pœnam luens, ægrotandi onus toleravit: namque puer variis defluxionibus faucium non minus, ac febribus, & tuſſi catarrhalibus divexatus, his remittentibus, nono circiter ætatis anno, fœdam incidit capitis tineam. Huic, elapſo demum triennio, perſanatæ, ſucceſſerunt bina duntaxat ulcera ſerpiginoſa, cruſtoſa, crinibuſque inſtar plicæ Polonicæ permixta, quæ utrumque capitis latus obſederunt, ac perpetuo ſeri acris ſtillicidio, ægrum ad decimum octavum ætatis annum exercuerunt: tum vero evulſis crinibus, & impoſito ipſis emplaſtro Norimbergenſi, abſque internorum remediorum uſu, exſiccata coaluerunt.

Abhinc primum ſatis bene habere videbatur; ſed tranſactis tribus annis, ex improviſo vehementioribus corripiebatur ſternutamentis; quæ alvi obſtructione, capitis doloribus, atque ſeri acrioris, vicinas partes arrodentis, ex oculis naribuſque ſtillicidio ſtipata, ſoluta poſt triduum alvo conquieſcebant. Tum rurſus per biennium valuit; quo peracto, eadem ſymptomata ipſum prehendebant, & per paroxyſmos, qui quotidie hora matutina nona incipientes, cum pertinaciſſima alvi conſtipatione, horrendiſque capitis ac oculorum doloribus, ad tertiam pomeridianam inhærebant, octo diebus moleſta erant. Conſultus medicus, catarrhalem ſuſpicatus ſebrem, dedit pulverem præcipitantem; quo veſperi ſumto, magna inteſtinorum tormina, inque primis gravativum in hypochondrio ſiniſtro dolorem paſſus, per totam noctem inquietus diſcurrebat; donec ſequuto mane alvi profluvio, omnes dolores, atque lymphæ ſalſæ per nares, oculoſque ſtillicidium ſimul & ſemel evaneſcerent, & ipſe prorſus convaleſceret.

Verum ab hoc tempore, anno nimirum ætatis vigeſimo tertio, ad hanc uſque diem dictis moleſtiis obnoxius, eaſque per intervalla, maxime poſt quamvis tempeſtatis mutationem, modo graviores, modo mitiores paſſus fuit. Fonticuli inciſionem à medico quodam commendatam reſpuit; ſed ante quatuordecim annos ex Illuſtris Hoffmanni conſilio, infuſa theiformia, decocta pro potu ordinario, blanda laxantia ac temperata pediluvia, eo effectu adhibuit, ut ſub hac curatione, quam ob ſtomachi, aquæ calidioris potuum neutiquam ferentis debilitatem, haud ultra tres continuare poterat hebdomades, rariſſimam mali ſui acceſſionem ſenſerit. Sed hac abſoluta, eadem ac olim frequentia & vehementia recruduit morbus: quem medicus quidam oppugnaturus, peccantem materiam, datis in hunc finem remediis per urinam, ſudoremque eliminare ſtudebat; ut nullo modo fine ſuo potiri poterat. Tandem, elapſo circiter anno, ſponte ſuccedebant hæ excretiones. ſiquidem quovis diluculo, erumpebat per totum corpus, ſudor copioſus, acerrimus, faciem excorians, & pro tempeſtatis ratione plus minus gravem odorem ſpirans. Et quo largior ac expeditior promanabat dictus ſudor; eo certe & rariores, & mitiores recurrebant memoratæ adfectiones; præſertim, quum ſub iis ſudoribus, ciborum cupiditas periret, & alvi ſuccederet obſtructio. Namque antehac hæc erat paroxyſmorum idea: antecedebat plerumque juſto avidior adpetentia, ſequebantur extremorum frigus, alvi obſtructio, ſomnolentia, toriuſque corporis languor; tum excipiebat primum narium ſiccitas, dein ſternutatio, & tandem lymphæ acrioris per nares & aures deſtillatio: quæ ſymptomata non niſi crebriori narium emunctione mitigari poterant; & ſub tempeſtate ſerena, ſimul tamen ventoſa ac frigida gravius infeſtabant, quam cœlo exiſtente pluvioſo.

Languentis igitur adpetitus vigorem inſtauraturus, & alvinæ excretionis ſucceſſum adjuturus, præter pulveres temperantes, blanda laxantia, atque venæ ſectiones, acidulis uti cœpit Pyrmontanis, & ſubinde Egranis: & licet hæ ante binos annos cum lacte caprino potæ, vertiginem reliquerint, quæ hauſtis Sedlicenſibus, tuſaque vena, prorſus ceſſavit; attamen ægroto quoad reliqua ſymptomata inſigne tulerunt ſolamen. Tandem vero menſe præſentis anni Maio accidit, ut in febrem continuam, cum atrociſſima capitis dextri hemicrania ſtipatam delaberetur; quæ cum febris incremento invaleſcebat; & quotidie hora matutina nona invadebat, duodecima acutiſſimum dolorem inferebat, & pomeridiana tertia remittebat. Accedebant præterea in artubus ejuſdem lateris, ſpaſmodici motus, cum levi mentis perturbatione, totiuſque lateris refrigeratione conjuncti: quæ cuncta ſymptomata, cum decreſcente febre mitigabantur, ac denique larga ſolvebantur diaphoreſi.

Abhinc deſiderato à priſtinis moleſtiis gaudet otio; nec illis, niſi leviſſimis, atque vix notabilibus,

sub tempestate inimica, adficitur. Videtur igitur jam rectissime valere; & ad præservandum penitus morbum, pulveribus salinis præcipitantibus utitur, diætæque regulas curatius observat. Cœna ipsi est prandio liberalior; sub qua haustus vini generosi sumtus, majus fert emolumentum, quam si inter prandium capiatur. Potui ordinario inservit cerevisia Martisburgensis. Cæterum pulsus est durus, alvus paululum segnis, urina naturalis, & transpiratio horis matutinis bene succedit: sed somnus observatur interruptus, ac inquietus.

Epicrisis cum consilio.

Ex præmissa morbi historia, multa animadvertere licet momenta, quæ morborum chronicorum pathologiæ magnam fœnerantur lucem. Namque notari primum meretur, ægrotantem nostrum parentibus valetudinariis, & præsertim matre, arthritide vaga scorbutica, & insultibus apoplecticis diu vexata, fuisse natum. Hinc enim lactum esse videtur, ut ille non modo succos acres, serumque impurum, verum quoque nervosum genus valde debile, ex utero quasi materno sibimet contraxerit, ac obtinuerit; & hinc à prima statim infantia, ob seri impuri nativam veluti in partibus glandulosis stagnationem, catarrhis variis, serique destillationibus laboraverit. Verum nulli fere deprehenduntur morbi, qui tam ægram admittant curationem, omnemque fere remediorum vim respuant, quam illi, qui vitiata per hæreditariam dispositionem tam fluidarum, quam solidarum partium temperie nituntur. Et inde præclarum resultat axioma, quod, cum cognitio morborum, quibus parentes laborarunt, in dijudicandis æque ac sanandis morbis chronicis, insignioris sit usus, omnem medicum de ea sibimet comparanda, ante omnia esse oportere solicitum.

Æque notabile est, post insequutam capitis tineam, evanuisse protinus catarrhales affectiones: quoniam scilicet, sero illo impuro viscidoque, ad unum locum compulso, ac quasi concentrato; reliquæ partes ab ejus copia liberantur. Exinde patet, unam eandemque caussam pro varia locorum, quæ occupavit, ratione, diversas inducere ægritudines. Atque sic planissime perspici poterit ratio, cur cohibito tandem seri impuri per ulcuscula capitis effluxu, illud magis ad interiores ac membranaceas partes, maxime narium decubuerit, hasque graviter vellicando, horrendos capitis dolores, molesta sternutamenta, & copiosum acrioris lymphæ stillicidium progeneraverit.

Docet porro hæc observatio, morbos hæreditarios, per statos circuitus plerumque recrudescere. Hi vero in nostro ægrotante atrocioribus capitis ac oculorum tormentis, se potissimum exseruerunt: quæ præsertim in regione sinuum, quos frontale os supra oculorum orbitas format, tyrannidem exercuerunt. Dependent ejusmodi dolores à sæpius memorato sero, acri, viscidoque, tunicam illorum sinuum internam, nervosam, ac pituitariam obsidente; & ab aëris mutatione, flantibusque præsertim ventis aquilonaribus, admodum exacerbantur; nonque prius cessant, quam procurato istius seri per nares exitu.

Attentione non minus dignum est, illos adfectus, quos copia seri, in parte quadam stagnantis fovet, mitigari, quin curari etiam posse, per universalem totius corporis sudorem, qui sæpius cutim omnino arrodit, ac excoriat. Et hinc adparet, quam ingentem acrimoniam humores concipere possint, in iis maxime subjectis, quæ à primis incunabulis malignos ac impuros obtinuerunt succos.

Confirmat etiam casus noster, quantæ utilitatis sint sanguinis missiones, & aquarum mineralium, inque iis Egranarum usus. Certa enim fide asseverare possum, in hæreditariis, iisque morbosis dispositionibus tam mitigandis, quam à graviori periculo præcavendis, non præstantiorem esse medicationem, quam quæ per fontes soterios, conjuncto recto rerum non naturalium, motus corporis, eorumque remediorum, quæ salutares per alvum, sudorem, ac urinam promovent excretiones, usu instituitur.

Nec silentio prætermittendum est, paroxysmos ac dolores cephalalgicos in nostro subjecto à refrigeratione extremorum, ingenti corporis languore, & alvi obstructione incepisse: utpote quod momentum, in omnibus morborum generibus, quæ spasmodicis motibus complicantur, & humores à superficie corporis ad partes compellunt interiores, adnotare licet.

Denique regulæ instar perpetuæ tenere oportet, quod ea symptomata, quæ partem quandam frequentius exagitarunt, licet, adhibita convenienti medicatione, penitus diuque conquieverint, nihilo minus accedentibus forsan aliis morbis, maxime febrilibus, mox veluti resuscitata, iterum jungantur. Sic in nostro casu febri continuæ protinus supervenerunt hemicranici dolores; qui febriles motus utique reddunt & acerbiores, & molestiores.

Quæ cum ita sint, & à me desideratum fuerit, ut viam potissimum monstrarem, qua ægrotus ab ulteriori mali recursu præcaveri possit: commendavi acidulas Selteranas, cum lacte asinino, sequentem in modum potandas. Sumto scilicet vesperi laxante, quod ex magnesiæ albæ drachma una, & salis Epsonensis drachmis duabus concinnatur, ut sequenti mane dictorum fontium, quantum lagena dimidia capit, tepefactarum sorberet; sequentibus vero diebus aquas istas, binis partibus cum una lactis asinini permixtas, lagena, qua ad continendas aquas Tœnstadienses utimur, exceptas, & intra aquam ferventem tepefactas, pondere unius libræ hauriret, suasi: qua potatione per tres hebdomades continuata, iterari dictum laxans, tumque finiri curationem imperavi.

Interim, si sub hoc fontium usu, alvi forsan segnities accesserit; huic ut mannæ in iisdem fontibus solutæ binis unciis obviam eatur; quavis insuper vespera corpus moderate moveatur; & in vicem cerevisiæ pro potu ordinario sequens adhibeatur decoctum, jussi: Recipe radicum scorzoneræ, sarsaparillæ ana uncias quatuor, glycyrrhizæ, cichorei, fœniculi ana uncias duas. M. F. species, quarum binæ unciæ cum tribus aquæ mensuris per horam dimidiam decoctæ, conjuncto vini Burgundiaci haustu, potentur. Non minus mixturæ ex essentia corticum aurantiorum, ac gentianæ rubræ, æquali pondere permixtæ quadraginta, aut Elixirii balsamici octoginta guttas, sub epulis ex ultimo haustu capiendas ordinavi. Denique contra capitis dolores, si forsan reciderint, externe fronti ac temporibus adplicandum suasi balsamum meum vitæ; & sub eorum acerbitate, ut alvus, sumtis in hunc finem vesperi drachmis duabus salis Anglicani, mane vero quatuordecim pilularum mearum balsamicarum, servetur aperta, injunxi.

CASUS

CASUS CXXVI.

De affectu arthritico vago sæpius recrudescente.

Vir quidam fere sexagenarius, ob varias refrigerationes ac fatigationes corporis, quibus olim sub itineribus vi muneris sæpius instituendis obnoxius fuit, per viginti jam annos arthritide vaga scorbutica laboravit. Mitiores tamen semper fuerunt hi dolores, maxime si sub istis corpus in quiete, vel in lecto decumbens, vel sellæ insidens conservavit; neque tum ardorem, nec sitim præternaturalem sensit. Hæc articulorum tormenta, aliquot abhinc annis in pleuritidis spuriæ forma latus sinistrum divexarunt; sed adhibitis convenientibus medicinis, ac emplastris sedata, huc usque siluerunt. Sub hujus demum anni auspiciis ex improviso atroces in dextrum latus irruerunt dolores, ægrum lecto affigentes, & non modo ob conjunctos vomitus calculum renalem mentiebantur, verum etiam ob accedentem insigniorem corporis contabescentiam, febris lentæ suspicionem movebant. His consopitis, iter ipsi rursus erat faciendum; in quo cum rapidiori cursu veheretur, recurrebant dicti lateris dextri dolores tanta vehementia, ut interrupto itinere, lectum petere cogeretur. Ex convenienti methodo hæ molestiæ iterum conquiescebant; at relinquebant tensivum dolorem, qui mox dextrum, mox sinistrum latus occupans, post incurvatum scribendi caussa corporis situm atrocior urgebat; ab obambulatione vero, aut quietiori intra lectum decubitu prorsus solvebatur.

Mense Julio, peracto iterum itinere, articularis recidebat morbus, torumque fere corpus, magnia tormentis distorquebat; cum insigni carnosæ illius substantiæ consumtione: atque vix mitigaro hoc paroxysmo, præter consuetudinem novus succedebat, longe atrocior, cumque tensivis dextri lateris doloribus stipatus. Hoc quoque post longum tempus levato, octobri mense ex vena in sinistro pede tusa, cruor larga detrahebatur copia, floridus, & multo sero permixtus: quo facto, ingens sequebatur humorum ebullitio, ut aliquot noctes insomnes transigere teneretur. Per novem vero novissimos dies somno rursus tranquillo fruitur; & ciborum in regra gaudet adpetentia. Interim nec sæpe memorata illa dextri lateris tensio penitus cessavit; nec vires, nec corpus pristina ceperunt incrementa: quod fere non miratur æger, cum novissimo anno, nullum plane ab arthriticis doloribus, sub vario morbi genere sibi invicem presso pede succedentibus fuerit otium, hisque semper depascens calor, metum febris lentæ injiciens supervenerit.

Medicus quidam accusavit renis dextri exulcerationem, nisi inveteraram, saltem incipientem: verum æger calculum huic sententiæ hactenus addere recusavit. Namque dolor in dextro latere nec perpetuus, nec fixus est; sed corpore probe calefacto evanescit, &, licet levior, ad sinistrum latus transit; ex utroque vero laterum non raro ad os sacrum, & femora decumbit, malumque format ischiadicum. Neque hunc dolorem ex concussione corporis sub vectione celeriori exacerbari sensit; & denique putat, futurum esse, ut vehementioribus agitaretur molestiis, si renum subesset ulcus.

Quare anceps fere hæret, cui potissimum caussæ dictum in latere dextro adscribat symptoma: mox enim, scorbuticam saburram dicto lateri firmius impactam, dolorem istum excitare credit: mox suspicatur calculum renalem. Licet enim nunquam excreverit lapillos; attamen post usum pulveris cujusdam lithontriptici, materiam matulæ adhæsisse deprehendit, quæ jamjam instar argillæ flava cernitur. Mox porro sibimet imaginatur, destructam à succis esse vim digestivam, & inde generari chylum minus spirituosum; qui caussa esset contabescentiæ: sed cum alvus probe suo fungatur officio, nec indigesti excernantur cibi, ab hac quoque recedit opinione. Quicquid vero sit, tuum, vir Experientissime, flagirat consilium: quo & corporis decremento ac maciei succurrere, & ab arthriticis insultibus, ipsoque, si præsto fuerit, calculo se præcavere, ac sublevare queat.

Responsio Consultatoria.

Corporis totius languor, & contabescentia, arthritis vaga, pleuritis spuria, podagra, dolores tensivi in regione dextri renis, ac reliqua cuncta, quæ virum spectatissimum immaniter tractarunt, symptomata, unicum agnoscunt fundamentum, quod in diathesi humorum, atque lymphæ scorbutica potissimum latere videtur. Perpetuæ enim est observationis, quod, si vitales ac nutritii succi à blanda & naturali temperie recesserunt, & partibus salinis, sulphureis, aliisque excrementitiis imbuti scatent, omnis & nutritio, & vigor cunctarum sensim imminuatur partium. Neque vero ex iis, quæ ægrum infestant, ægritudinibus exitium adhuc metuendum esse credo; nec ullæ febris lentæ, vel ulcerationis renum aut vesicæ notæ exinde adparent: sed tensivus ille dextri lateris dolor, qui tantum infert metum, à materia acri arthritica, mox ad tunicas intestinorum nerveas, mox ad renes atque vesicam decumbente, atque cum urina exereta, natales suos mutuatur.

Quare si spectemus curationem; hujus cardo in eo consistit, ut humores à sordibus ac impuritatibus ipsis inhærentibus prorsus liberemus. Quod quidem opus, cum arthritica scorbuticaque saburra, instar fermenti, altas jam egisse videatur radices, perarduum ac difficile est: experientia tamen fultus, minime dubito, quin ope diæteticorum medicaminum non minus, ac pharmacorum convenientium & roborantium & corrigentium, in nostro ægrotante, votis simus potituri. Atque hunc in finem primum cerevisiæ usum valde improbo, ejusque in vicem potius commendo sequens Decoctum: Recipe radicis scorzoneræ, sarsaparillæ, rasuræ cornu cervi ana uncias quatuor, cichorei, glycyrrhizæ, chinæ ana unciam, seminis fœniculi unciam semis. M. Conc. D. S. species, quarum duæ unciæ ex tribus aquæ mensuris sunt decoquendæ.

Deinceps hortor, ut ex vena in pede tusa, bis quotannis sanguis mittatur, non quidem tam larga, uti suevit quantitate; quippe qua vires corporis franguntur, robur ventriculi ac intestinorum labefactatur, & transpirationis salutare negotium retardatur; sed sufficiet, quatuor vel quinque cruoris detrahere uncias. Tum quoque vivendi rectam servare oportet rationem; & ex cibis, omnes salitos, acidos, flatulentos, poma, & omne placentarum genus evitare; contra frequentius jusculis, quæ ex carne vitulina, vel gallinacea, cum radicibus petroselini, apii, atque graminis coquuntur, vesci; cœna parciori uti, & sub prandio vinum vetus Rhenanum parce potare; nec non corpus moderate exercere conveniet.

Ex pharmacis bina duntaxat propono; quorum unum est pulvis præcipitans, alterum Elixir meum viscerale balsamicum. Illum, qui acrimoniam temperat, & blandum promovet sudorem, pondere duorum scrupulorum alternis vesperis ex commendato decocto; hoc vero ad quinquaginta guttas sub epulis

lis assumere expediet. Et his denique usurpatis, adventante vere usus vel aquarum mineralium, vel seri lactis, vel ipsius lactis, præstantissimum feret auxilium.

CASUS CXXVII.

De præservandis doloribus arthriticis.

Flagitavit quondam meam opem vir quidam generosus, atque petiit, ut explorata illius valetudine, de hac tuenda, & à gravioribus periculis vindicanda, meam exponerem mentem. Ponderatis igitur cunctis, quæ attendi merentur, momentis, deprehendi ipsum esse temperamenti sanguineo-cholerici, habitus corporis tenerioris ac strictioris, ad alvi ac sudoris excretiones valde proclivem facilemque, simul vero in graviores animi pariter ac corporis commotiones, dolores quoque, & acutas febres insigniter pronum. Notatu subinde dignum est, quod per naturalem dispositionem æque ac varios diætæ excessus ac errores digestivam ventriculi vim valde imbecillam obtinuerit; & ideo, post levissimum diætæ vitium, multæ cruditates acidæ, viscidæ ac biliosæ in primis cumulari suleant regionibus. Hinc porro vitales succi salibus peregrinis, acribus, scorbuticis, tartareisque referti videntur; quorum fixiora atque crassiora per urinam in forma sabuli excernuntur; subtiliora vero ac volatiliora ad externos artus eorumque juncturas deponuntur. Ab his itaque articularis morbus, cum ardore ruboreque affectarum partium; ab illis autem nephritici dolores, quorum facilis in calculum renalem est transitus, excitantur: quæ symptomata autumnali ac hyemali tempestate, acerbiora potissimum sunt, ingentemque corporis languorem relinquunt.

Quæ cum ita sint: facile patet, horum vitiorum curationem vel præservationem aggressuro, binas proxime indicationes esse observandas, nimirum, ut vim stomachi digestivam restituat, ac novum cruditatum in prima officina proventum impediat; deinceps ipsam humorum massam depurare, & ipsi inhærentia salia, veram arthritidis materiam, per congrua emunctoria è corpore proscribere studeat. Hisce satisfacturus scopis; commendo primum venæ sectionem; quæ, cum æger sit sanguineus, vasa cruore turgida præ se gerat, & ad humorum ebullitiones, circa æquinoctia potissimum valde proclivis observetur, bis utique quotannis, Martio nimirum & Septembri mensibus, detractis sex vel octo cruoris unciis, in pede est instituenda. Atque circa hoc tempus studiose frigus à corpore arcere, cibisque nec nimiis, nec coctu difficilioribus uti oportebit.

Post singulam subinde phlebotomiam, suadeo, ut per quatuordecim circiter dies, alternis vesperis pilularum balsamicarum, ad Becheri, Stahlii, vel nostram mentem confectarum quindecim deglutiantur; sequentique mane salis mei aperitivi drachma una ex aqua vino nupta capiatur, haustis desuper aliquot infusi theiformis vasculis. Idem hoc infusum, diebus ab usu pilulatum vacuis, in lecto cum regimine diaphoretico sorbere præstabit: nec alienum erit, dictis pilulis & sale aperitivo, extra hanc quoque curationem, quovis decimo uti die. Ad roborandum porro ventriculum, flatus discutiendos, & acrimoniam temperandam, præclaram opem exserit Elixir stomachale, quod ex extractis amaris, absynthii, centaurii minoris, gentianæ, corticibus aurantiorum recentibus, sale tartari, myrrha, & vino Hungarico apparatur: & bis terve singula hebdomade vel ex aqua vino permixta, vel ea, quæ ex cerasis nigris distillatur, ad guttas quinquaginta assumi potest.

Ut vero salia scorbutica edulcorentur, & à sanguinis massa separentur; de potu ante omnia convenienti soliciti debemus esse, cujus vices æstivo tempore decoctum appropriatum, at hyemali cerevisia bonæ notæ, veluti est Wuthnauensis, vel Eulenburgensis, commode explebit. Tum quoque eidem scopo serum lactis caprini inserviet, quod ex dicto lacte, ad lenem ignem decocto, & additis succi citri, ac nasturtii aliquot cochlearibus percolato conficitur; & mensibus æstivis, Maio vel Junio, curæ loco, sorbendo singulo mane illius tepefacti mensuram dimidiam, usurpari debet; conjuncto dicti Elixirii sub epulis usu. Ex aquis mineralibus præsenti affectioni non erunt convenientiores ullæ quam Selteranæ: quas etiam cum lacte caprillo maritatas, quantitate mensuræ unius mane sorbillare, & quovis tertio die laxans ex manna, rhabarbaroque confectum interponere juvabit. Præterea in temperandis salibus scorbuticis, & demulcenda bile acri excellentissimam utilitatem pollicetur dictum sal aperitivum, si circa somni tempus ex haustu decocti commendati intardum capiatur.

Cæterum, quum in secundanda remediorum virtute, nihil est fructuosius recto vivendi genere; huic exacte studendum erit. In primis cœna sit parcior, nec nisi forte jusculis, aut ovis sorbilibus sub ea vescatur æger: inter prandium evitentur cibi saliti, nimiis aromatibus conditi, fructus, acetaria, & cuncta, quæ fermentativum in stomacho augent motum. Seligantur potius coctu faciliores, ex quibus juscula cum spinachia, acetosa, asparago, nasturtio, ac cancris contusis parata, palmam obtinent. Quicunque vero comedantur cibi, probe masticandi sunt; quoniam tali ratione facilius concoquuntur, ac laudabiliorem progenerant chylum. Potuum porro recta habenda est ratio; spirituosiores enim ac vina calidiora sedulo fugere decet: interim per hyemem vino Hungarico, æstivo autem tempore, Mosellano uti licebit.

Proinde corporis non omittenda est exercitatio; eaque, quocunque fiat modo, nunquam statim à pastu, sed optime matutinis horis instituenda; ea cautione, ne sub inimico fiat coelo, nec ab ea frigidus hauriatur putus. Hanc sane iterum iterumque commendo; quoniam ex illius intermissione labefactatur digestio, cruditates in ventriculo generantur, & via ad hypochondriacam passionem panditur. Atque tandem animus quoque à mœrore, ac nimiis meditationibus vacuus, in perpetua tranquillitate conservari, & grato consortio erigi debet; non neglecta corporis sufficienti quiete. Quæ si observentur rite, non dubium est, quin in restituenda, tuendaque sanitate, egregium operæ factura sint pretium.

CASUS CXXVIII.

De affectu arthritico cum peculiari manuum callositate.

Matrona quatuor & quinquaginta annorum, temperamenti cholerico-melancholici, ab eo tempore, quo per ætatis rationem menstrua cessarunt, non obstante in horum locum substituta phlebotomia annua, variis symptomatibus, nimirum doloribus capitis, adpetitus vitiis, pathematibus hypochondriacis, pressorio & inflativo sinistri hypochondrii dolore, inflatione ventriculi, à pastu potissimum,

tiffimum, cum infigni præcordiorum anxietate, & fudore frigido adfligente fuit conflictata. Non minus tormentis à calculo illatis vexata, & ab his liberata, arthriticis manuum, pedum, dorfi ac offis facri doloribus cruciari cœpit; eo molestioribus, quum fimul hernia, & ani procidentia corriperetur, & adhuc laboret. Articularis morbus cum increfcente luna plerumque incipit, cum digitorum dolore, ac torpore paralytodeo, atque callo utriufque manus volam, conjuncto vehementi pruritu, obfidente; qui primum colore reliquam cutim æquat, accedente vero pleniluuio, in nigram ac corneam fere mutatur fubftantiam. Hæc poft lunæ plenitudinem, in fiffuras dividitur, atque tophaceam fundit materiam, qualem nodofa exhibet podagra. Tum cutis furfurum inftar fecedit, tophufque corneus evanefcit: donec increfcente rurfus luna, eadem repetatur fcena.

Quare medici cujufdam opem imploravit, qui datis interne medicinis diaphoreticis, diureticis, effentiis, decoctifque lignorum, pulveribus antifpafmodicis, pilulifque purgantibus, ac balfamicis, extrinfecus vero adhibitis unguentis difcutientibus, nervinifque id quidem effecit, ut cornea illa fubftantia manus defereret; fed tormenta arthritica contumaciter inhærebant. Tandem, elapfo circiter anni quadrante, incidebat in febrem intermittentem, cum purpura rubra conjunctam; fub qua fingulo mane lenem fudorem paffa, à cunctis doloribus immunis fuit, & rectiffime valuit. Verum, cum hac febre fuperata, & articularis morbus, & nodufimanuum calli revertantur; noftrum petiit confilium.

Epicrifis.

Accuratior hujus morbi delineatio ferax eft utiliffimis obfervationibus, quas paullo exactius hoc loco perpendere, ab inftituto noftro haud alienum putamus.

Certa atque indubia conftat experientia, fœminis, fi quinquagefimum annum exceflerint, ceffante menftrua purgatione per uterum, cum variis, potiffimumque chronicis paffionibus conflictandum effe; quibus eo facilius obnoxiæ fiunt, fi otio indulgent, laute vivunt, parum liquidi affumunt, & quod maximum, fi affiduo mœrore animum excruciant. Tunc enim facillime incidunt in affectus hypochondriaco-fpafmodicos, qui vulgo, fed perperam uteri vitio adfcribi folent. Sæpius etiam malum fcorbuticum, & cachecticum, vel dolores arthritici, aut calculofi fœminas male habent, quibus provectior ætas hanc uterinam abftulit purgationem. Quarum calamitatum caufla haud aliunde nobis petenda videtur, quam ab exuberante humorum copia, nimiaque fanguinis fpiffitudine, quæ tardiori facto humorum circuitu, abdominis vifceribus labem affricat, eorumque infarctibus, & obftructionibus, mirifice patrocinatur. Quando enim cunctatior eft fanguinis per abdominis vifcera progreffus, non folum fecretio falivalis lymphæ, in pancreate & glandulis inteftinalibus, quæ chylo conficiendo plurimum fervit, vitiatur, fed etiam ampliffimo hepatis vifcere male affecto, utiliffima bilis fecretio depravatur, vel minuitur. Hinc vero illas malorum pullulat, quæ potiffimum in ventriculo, ac inteftinis fcenam fuam adornant, ea producendo fymptomata, quæ hypochondriorum vitio imputantur.

Multoties & pluritariam animadvertimus, fœminas, quibus ætatis ratio menftruam fanguinis rejectionem abalienavit, doloribus ex calculo infeftari, à quibus tamen antea, vigente hoc fluxu, fuerunt immunes; vel horum loco fævis artuum doloribus corripi. Nam quæ ejufmodi in ftatu collocatæ funt fœminæ, in iis potiffimum ob deficientem laudabilis bilis copiam, ingens fit intra primas vias acidarum cruditatum proventus; quæ fi integræ, ac immutatæ deferuntur ad fanguinem, calculofæ ac tartareæ concretioni cauffam, & occafionem fubminiftrant. Salia autem hæc fixiora, tartarea, humoribus intime confociata, quando cum urina non evehuntur, fed motu inteftino agitata, fubtiliora evadunt, exquifite fentientes membranas, ac ligamenta, quibus artus vinciuntur, occupant: unde haud infolens, nec inconfuetum eft, calculum refolvi in arthritidem; & hanc rurfus tranfire in calculum. Non eft igitur, quod miremur, fi in ægrotante noftra eafdem nocentis materiæ tranflationes obfervamus.

Valde notabilis etiam hoc in cafu eft callus, utriufque manus volam obfidens, qui fub lunæ augmento in plures fiffuras diductus, materiam tartaream, tophoque fimilem exftillavit; manifefto utique indicio, ferum fanguinis glutinofum, falibufque tartareis refertum, fortiori motu ad externas partes relegatum, atque inprimis defixum fuifle in volis manuum, ob tendines copiofos, qui hifce in partibus deprehenduntur.

Illud etiam animadverfione dignum eft, quod febre tertiana fuborta, artuum dolores, cum calli generatione penitus exfpiraverint. Frequens enim fudor, qui defæviente febris paroxyfmo, largiter fluere confuevit, humorum maffam à fordibus falino-fulphureis egregie repurgavit. Reverfi autem funt artuum dolores, febre pravis forfan artificiis cohibita; cujus rei frequens ejus reditus haud levem nobis facit fufpicionem. Ego fane fic fentio; ad folvendos vifcerum infarctus, ad vitiatas humorum fecretiones redintegrandas, imò ad antevertendas chronicarum paffionum origines, magnum in febrili motu pofitum effe præfidium: fi nimirum certis diftinctus fit intervallis; quippe cujus beneficio, & vafa obftructa referari, & vifcidi humores diffolvi, omnifque generis excretiones reftitui poffunt; præfertim, fi medicus in id fedulo incumbat, ut faluberrimum hunc motum convenientibus remediis falinis, ac ftimulantibus, debitoque regimine adjuvet. Licet autem hinc intelligere, quam male ægris confulant, qui hujus motus febrilis beneficio nec uti, nec illud in corporis falutem vertere fciunt; in eo unice occupati, ut male feriatis artificiis hos motus fupprimant.

Cæterum ad hujus mali fanationem, vix aliud quidquam magis conducere exiftimamus, quam fontes medicatos, inprimis autem magnam fpem ac fiduciam ponimus in interno thermarum Carolinarum, & externo Tœplicenfium ufu, cum decenti regimine inftituendo. Dici enim vix poteft, quanta vis infit aquis mineralibus, tam interne, quam externe ufurpatis, ad eradicandas chronicas paffiones, quarum pertinacia, maxima ex parte, inveteratis vifcerum obftructionibus fovetur; quod frequenti & attenta obfervatione nobis innotuit.

CASUS CXXIX.

De malo arthritico-fcorbutico.

Vir quatuor ultra quinquaginta annorum, temperamenti fanguineo-melancholici, debilioris ac fenfibilioris conftitutionis, vitæ fine motu defidi, nimifque lucubrationibus addictus, per longum tempus ex tuffi ficca infignes percepit moleftias: quæ vero ab acrimonia lymphæ derivata, & ufu remediorum hanc demulcentium ita fenfim imminuta eft,

est, ut jamjam non nisi mitissime affligat. Praeter omnem vero opinionem subito accedebant dolores, primum in latus sinistrum, atque dorsum irruentes; & paullo post, adhibito forsan pediluvio, pedis sinistri suram tanta vehementia obsidentes, ut pedibus absque exquisitiori sensu inniti haud potuerit. Habebantur haec dolorum, magis magisque invalescentium tormenta pro podagricis; maxime, cum eadem ratione tribus abhine annis aegrum infestaverant; attamen ope convenientium remediorum è pedibus tandem profligabantur. Verum recrudescebant molestissimae lateris sinistri punctura, ad dorsum usque excurrentes; &, frustra usurpatis varii generis antihypochondriacis, sedativis, ac carminativis medicinis, nec non pilulis balsamicis, atque sale aperitivo Hoffmanni, ad hunc usque diem, licet per intervalla duntaxat, maximeque sub fortiori obambulatione, vel celeriori situs corporis in lecto mutatione, affligunt. Novissime haec, sed in cassum instituta fuit medicatio: Mane sorbillabat aeger infusum theiforme, ex veronica, china, scorzonera & sarsaparilla confectum; & cum eo mane non minus ac hora quarta pomeridiana quadraginta guttas mixturae adsumebat; cujus haec erat formula: Recipe spiritus carminativi de tribus, liquoris anodyni Hoffmanni ana drachmas duas, tincturae martis Ludovici, essentiae castorei ana drachmam dimidiam, olei chamomillae veri, guttas septem. M. D. Sub epulis porro utebatur essentia corticum aurantiorum; & vesperi capiebat pulverem, qui sic habebat: Recipe lapidum cancrorum, matris perlarum, pulveris lumbricorum, succini, ana drachmam semis, corticum aurantiorum, salis absynthii, radicis ari ana scrupulos duos, olei macis, cinnamomi ana guttas sex. M. D. Procurarunt quidem haec medicamenta longiora dolorum intervalla; illos vero prorsus tollere, haud valuerunt: licet caeterum integra ciborum adpetentia, somno placidiori, alvoque satis libera gaudeat; at sanguis, qui ex tusa more solito pronuper in pede vena detractus fuit, ater feroque privatus adparuit.

Consultatio.

Morbus, quo cum conflictatur vir doctissimus, omni procul dubio hypochondriaci, ex vita motus experti, multisque mentis laboribus contracti, & novissime in arthritico-scorbuticum mutati nomen tuetur. Neque enim rarum est, quod in malo hypochondriaco-scorbutico, serum acre, impurum, vernali potissimum tempore, & salutari consilio; ad externas nervosas partes compellatur: quod in praesenti casu ad tunicam, quae pectus investit, pleuram, & externarum partium membranas decumbens, harum rheumaticas ingeneravit affectiones. Quamvis itaque remedia, in passione hypochondriaca, & primarum viarum vitiis, non contemnendae sint virtutis: attamen non miror, ea in praesenti casu votis neutiquam fecisse satis; siquidem affectus arthritico-rheumatici diluentibus potius, humorum acrimoniam temperantibus, blandis diaphoreticis, & temperato regimine expugnari debent.

Hac intentione in vicem cerevisiae pro potu ordinario commendo decoctum, ex radicis scorzonerae, sarsaparillae, rasurae cornu cervi ana uncia, seminisque foeniculi drachma una, cum tribus aquae mensuris per integram horam, in vase probe clauso decoctis parandum. Ex hoc hora quinta pomeridiana, atque vesperi circa somni tempus, drachmam unam sequentis assumere expediet pulveris; Recipe lapidum cancrorum, cerussae antimonii, matris perlarum, cornu cervi philosophice praeparati ana drachmas duas, nitri depurati scrupulos duos, cinnabaris nativae drachmam dimidiam, pulveris castorei grana duodecim. M. D. Praeterea mane capiantur ex aqua cerasorum nigrorum quinquaginta guttae mixturae, quae hunc in modum concinnatur: Recipe essentiae scordii bene saturatae, liquoris nostri anodyno mineralis ana drachmas duas, tincturae antimonii acris guttas XXX. M. D. Hac sumta hauriantur quaedam vascula decocti supra citati tepefacti; & lenis sudor expectetur. Eadem mixtura tussi quoque, si recrudurit vehementior, consopiendae adprime inserviet, si extracti croci grana duo, oleique anisi guttulae binae ipsi addantur: & alvi denique obstructio clysterum domesticorum infusione commode reserabitur. Caeterum de convenienti victu nihil monebo; non dubitans, fore, ut à praesentibus sufficienter inculcetur medicis: id vero unicum adhuc addam, quod sicuti in expugnandis penitus chronicis affectibus circumspectus aquarum thermalium usus omnibus remediorum generibus, palmam longissime eripiat: ita ad praesentem funditus tollendum non opportuniores sint, quam Carolinae, praesertim illae, quae à molendino nomen habent, adventante vere, sub convenienti regimine potandae.

CASUS CXXX.

De arthritide lumbari.

Vir septem & quadraginta annos natus, juventutis suae anno decimo septimo, post ingurgitatam aliquando, coelo existente fervidiori, calenti commotoque corpori, cerevisiam, foedis mox faciei efflorescentiis contaminatus fuit. Quod vitii genus, variis remediis frustra adhibitis, per binos cutim defoedavit annos; atque tandem ope scarificationum, frequenter institutarum ex facie dissparuit. Verum brevi post insignis pruritus dorsum occupavit, &, nisi quovis fere mense cutim praeberet scarificandam, molestiam creavit intolerabilem: reliqua sanitate, sub vitae genere satis mobili, illibata existente. Parum ergo curavit hanc affectionem, & anno aetatis vigesimo octavo matrimonium contraxit; quo vix inito accidit, ut, dum caput forsan ad terram inclinaret, rigidissimus spasmus dorsum prehenderet, illudque aegre posset erigi. Nec raro recruduit id incommodum; at semper brevi rursus tempore exspiravit. Annum ingressus trigesimum octavum, phlebotomiam bis quotannis celebrare coepit; hancque sufficientem fore ratus, scarificationes intermisit. Hinc autem factum esse videtur, ut elapsis abhinc quatuor annis ingens spasmus ad os sacrum desigeretur; quo nec spinam commode flectere, nec nisi baculo adjutus obambulare valebat. Remisit ille impositio nd affectum locum emplastro saponato Barbette; at elapso anno majori vehementia recruduit, omnemque corporis motum impedivit; nec adeo curari potuit, quin sensus ille rigidus, restituta licet corpus movendi facultate, contumaciter inhaeresceret. Hoc tandem anno, mense Julio insigniter exacerbatus rediit; & à medico pro spasmo-arthritico haemorrhoidali, ab aegro autem pro dolore ischiadico habitus fuit. Namque hac vice dolor ad os quoque femoris se extendit, quod in dextro latere, cui inest malum, intumuit: percipitur etiam sensus sanguinis, instar formicarum, per totum pedem discurrentis; &, quod notatu dignum est, omnes hae molestiae, scarificatis femoribus, vel pedibus, egregie mitigantur. At cum nec sanguinis ea missione, nec decoctis mundificantibus, nec pulveribus antispasmodicis, nec dicto emplastro prorsus

sua tolli possit malum: ad Te, Vir Experientissime, confugit æger, tuumque flagitat auxilium. Pollet ille cæterum carnoso valde, ac spongioso corporis habitu; & per novissimum tempus, matutinis horis large sudare suevit; nullas vero unquam hæmorrhoidum, nec fluentium, nec cœcarum percepit notas.

Consilium.

Affectus præter naturam, cujus caussa consultus sum, si dicam nomen, ipsi apprime conveniens, rheumatismus, seu arthritis lumbaris vocari meretur. Consuevit nimirum benigna natura, in iis corporibus, quæ spongiosa sunt, plusque sanguinis ac humorum, quam par est, fovent, horum abundantiam variis generis excretionibus imminuere; quas in junioribus per narium hæmorrhagias, ætate vero provectioribus, per hæmorrhoidalem fluxum fieri conspicimus. Quod si vero hæ cruentæ fluxiones, ob locorum, per quæ contingere debent, inopportunitatem, ac minus rectam dispositionem, haud successerint: nihilo tamen minus deprehendimus, humorum affluxum ad eas partes continuare. Denegato igitur exitu, cumulati in iis locis succi stagnant; nervosasque, quæ vicinæ sunt, regiones graviter afficiunt, vellicant, atque ad spasmos & dolores proritant. Eadem in nostro casu contigisse, vero est simillimum; & exploratis cunctis morbi momentis, inducor utique, ut credam, cruorem hic circa lumbares vertebras substitisse, & comprimendo nervosas, quæ cum osse ischii atque coxendicis per consensum communicant, partes, spasmum fixum, ac dolorem per totum dextrum pedem excurrentem peperisse.

Has ergo molestias, nullis nec sanguinis missionibus, nec aliis, eo usque adhibitis medicaminibus obsecundantes, ut convenienti ratione funditus exstirpemus: hac potissimum medicatione nos voti compotes fieri posse existimamus. Primum quidem ad potum respicere oportet; cui nulla penitus convenit cerevisia; sed in hujus vicem substituendum suadeo decoctum sanguinem mundificans, quod grati saporis est, & sic concinnatur: Recipe radicis chinæ, sarsaparillæ, scorzoneræ ana uncias quatuor, cichorei, glycyrrhizæ ana unciam unam & semis, seminis fœniculi drachmas tres. M. F. species, quarum uncia una & dimidia, cum aquæ poræ mensura per horæ dimidium probe coquatur. Deinceps alvi perpetuam conservare decet libertatem, qua quidem intentione fortiora purgantia, pilulasque, quæ multam fovent aloen, ob sanguinis, quas inducunt, ebullitiones, studiose vitare; & potius leni laxante mannato ac rhabarbarino, corpus bis quavis hebdomade purgare expediet; quod ita conf. ci potest: Recipe mannæ electæ unciam semis, cremoris tartari drachmam unam cum dimidia, rhabarbari pulverisati drachmam: coque & solve leni calore in aquæ communis unciis sex, colatis adde olei de cedro guttas quinque. M. D. S. potio pro una dosi.

Tum vero hirudinum adplicationem proficuam judico; quæ priusquam fiat, anum fovere juvabit, vapore, quem decoctum ex lacte, floribus sambuci, atque chamameli paratum emittit, ope sellæ perforatæ, ipsi aliquoties admisso: qoo non tantum dolores mitigabuntur, verum etiam sedales venæ intumescent, ut ipsis posthæc hirudines à perita manu, feliciori successu admoveri queant. Harum usus, si non arriserit, sanguinis ex vena in pede tusa factam missionem laudo; ea tamen cautione, ne affatim, nec nimis erebro fiat, quoniam illa justo copiosior, & totius corporis vires, & præsertim robur ventriculi labefactare deprehenditur.

Ad hæc, si corpus laxante dicto probe purgatum, sanguinisque moles imminuta fuerit; operæ pretium faciet suffimigium, quod ex gummi animæ, tacamahacæ, elemi, masliches, succini ana uncia, balsamique Peruviani drachmis duabus, grossiori modo contusis apparare, & sic adhibere soleo: Ægro sellæ perforatæ insidenti, supponuntur prunæ candentes, & vapor ex dicto pulvere, ipsis inspersо, emergens, dorso cruribusque admittitur, reliquo corpore probe velato; tum lectum petere, & haustis in eo aliquot decocti supra commendati, ac tepefacti vasculis, lenem expectare sudorem oportet. Cui quoque scopo inserviet pulvis meus bezoardicus, si pondere drachmæ dimidiæ bis quavis hebdomade vesperi assumatur. Et denique extrinsecus ad locum dolentem, unguentum nervinum, ad imitationem emplastri diasulphuris Rulandi confectum, adplicari suadeo, cujus hæc sit formula: Recipe florum sulphuris unciam semis, salis tartari drachmas duas; fluant in tigillo, fiat massa, quæ coquatur in olei olivarum unciis tribus, hyoscyami uncia semis, adde olei juniperi, templini, therebinthinæ, camphoræ ana drachmas duas. M. D. Quæ cuncta per tres hebdomades usurpata, si malo profligando nondum suffecerint; longa edoctus experientia, internum acidularum Schwalbacensium, & externum balneorum Lauchstadiensium usum commendo; hæcque consilia, ut prospera reddat summum numen ex animo precor.

CASUS CXXXI.

De malo venereo.

Vir generosus triginta annorum, temperamenti sanguineo-melancholici, novem abhinc annis, ex impura venere virulentum sibimet contraxit seminis profluvium: quo per salivationem, mercurio extrinsecus illito excitatam curato, tribus post annis, ulcus obsedit non colem modo, verum etiam fauces, & ipsam frontem. In hoc rerum statu, variis lignorum decoctis, regimine ob intercedens necessarium iter minus rite observato, in caslum adhibitis, redux tandem factus ope mercurii diaphoretici consanuit. Elapso semestri, immanes rursus in caput & articulos incidere cœperunt dolores, variique nodosi durique tumores hinc inde obsederunt artus, quorum unus tibiam occupans, incisus exstillavit tophaceam amurcam: sed usurpatis decoctis, mercurioque diaphoretico, cuncta brevi tempore exspirarunt incommoda.

Abhinc se rectissime valere persuasus, ex improviso tumore scroti scirrhoso corripitur; quo ope externorum remediorum discusso, præter opinionem rursus intumescit scrotum, & in sinistro latere gravi celeriterque depascente ulceratione afficitur, adeo ut ipsius testiculi suppuratio immineret, & elapsis demum duodecim abhinc hebdomadibus, ulcus coalesceret. Sed brevi post scrotum in dextro latere eodem modo ulceratur, ac totum fere depascitur, ut nudus in conspectum veniat testiculus; neque tamen minus jam sanescere videtur.

Ad hæc cum variis per totam hyemem, conflictatur symptomatibus, quorum hæc potissima sunt: Cunctis artubus sævus inest dolor; ossium in manibus pedibusque connexiones, rubore inflammatorio afficiuntur, qui in tumorem elevatus dolere desinit; in capite artubusque expullulant tubercula duriora; quorum novissimum, in vola manus obortum, cum suppurare videretur, lanceola à Chirurgo incisum, saniem fœtidam, materia lardo simili permixtam, larga ploravit quantitate; & subtus carie exesa ossa

ossa ostendit, sanationem tamen, utut lentam admittens. Pedes, antea circa vesperam intumescentes, à tumore jam liberi sunt; urina mingitur rubra, sedimentum cinnabaris instar rubicundum, ad matulæ fundum deponens; pulsus fertur mox æqualis, mox justo celerior, atque debilis; atque cœcæ vexant hæmorrhoides. Neque tamen minus integra ciborum gaudet adpetentia; somnoque, quantum dolorum tormenta permittunt, satis tranquillo ac reficiente fruitur: vires quoque sibimet constant, ut, cœlo existente sereno, obambulare, atque curru vehi queat; ac denique alvus rite respondet, ejusque non raro accedit profluvium. Remedia, quibus hac hyeme usus fuit, sunt infusa theiformia, tinctura metallorum, essentia corticum aurantiorum, & pilulæ balsamicæ Hoffmanni: sed quum nullis se sublevari sentiat præsidiis, à Tuo, vir illustris consilio solamen expectat, atque anhelat.

Consilium Medicum.

Gallicum morbum non leves in viro generoso egisse radices, neque fluidis solum, verum solidis quoque partibus magnam intulisse labem, ex communicata mecum historia satis est perspicuum. Quum enim miasma ac quasi fermentum venereum non statim ab initio, sufficientibus hunc in finem remediis, ex humorum massa penitus expurgatum, & potius graviora symptomata, ope decoctorum, atque mercurii diaphoretici, palliative, uti dicunt, duntaxat consopita fuerunt: non mirum est, si illud serpserit profundius, sævisque doloribus, ac novis semper ulceribus repullulaverit. Quamobrem si funditus ab eo malo liberari cupit vir generosus; hac potissimum via incedendum esse arbitror. Ad alvum primo leniendam, & sordes crassiores per illam educendas, hanc laudo potiunculam: Recipe mannæ electæ uncias duas cum dimidia, foliorum sennæ, rhabarbari Alexandrini ana drachmam semis, cremoris tartari, salis Epsomensis ana drachmam unam, coque leni calore in aquæ florum acaciæ unciis quinque; colaturæ adde aquæ cinnamomi unciam semis, syrupi de cichoreo cum rhabarbaro drachmas tres, olei de Cedro guttas duas. M.F. potio. Hanc in binas partes dividere, & primo biduo adsumere oportebit; adeo, ut mane repetitis haustibus, interposito jusculo avenæ tenuiori, sorbilletur.

Tum per sex successive dies in usum vocandum suadeo sequens decoctum: Recipe radicis scorzoneræ, chinæ ana uncias duas, sarsaparillæ electæ uncias quatuor, pimpinellæ unciam unam, seminis fœniculi drachmas tres. Conc. Cont. D. S. species, quarum unciæ binæ, addita mercurii dulcis, in petia ligati, drachma una, cum duabus aquæ mensuris, ad consumtionem partis dimidiæ coquantur: sub quavis quinta decoctione, renovando mercurii dosin. Hujus decocti calefacti octo circiter unciæ mane bibantur; & elapsa abhinc hora, descendatur usque ad umbilicum, in balneum ex aqua tepidiori, cui flores chamæmeli, ac sambuci, sacculo inclusi immittantur, paratum. In hoc per tres horæ quadrantes commoratus æger, atque tunc egressus, conferat se in lectum, & sorbillata eadem, uti antea, decocti calidioris quantitate, leniter sudet. Vesperi vero cubitum iturus, capiat sequentem pulverem: Recipe cerussæ antimonii, lapidum cancrorum ana drachmas duas, cinnabaris nativæ præparatæ drachmam unam, lactis sulphuris scrupulum unum, olei de cedro guttas sex. M.F. pulvis, div. in sex doses.

His per sex dies usurpatis, supra dictum laxans denuo repetendum; deinceps balneo, decoctoque per sex iterum dies utendum; ac denique, sumto laxante, curationem finiendam hortor. Cæterum uti semper, ita sub hac potissimum medicatione, rectam vivendi rationem exactius observare oportet. Neque enim nimis pinguibus, aut elixis; sed potius assis cibis, aut prunis coctis, aut jusculis, cum nasturtio decoctis vescendum; & pro potu ordinario, cui nulla nec cerevisia, nec vinum convenit, decocto, quod ex supra dictarum specierum unciis duabus, cum quatuor aquæ mensuris, additis, si placuerit, caricis vel passulis paratur, minus saturato utendum erit. Quæ rite adhibita, absque dubio, salutarem allatura sunt effectum; quem Deus reddat felicem, ex animo precor.

CASUS CXXXII.

Exhibens consilium in reliquiis luis venereæ.

Triginta annorum, temperamentique sanguineo-phlegmatici vir, ante octo circiter annos, post nimiam, impuramque venerem in variis corporis locis, multos passus est tumores; quorum, regimine diaphoretico discussorum, quidam in dextra, eaque anteriori tibia remanebat mollior & nocturno tempore, atroces inferens dolores. Usurpatis variis remediis, decoctis lignorum, & antivenereis, provocatoque sæpius per vaporem ex spiritu vini admissum, totius corporis sudore, tandem evanescere quidem videbatur hoc tuberculum: at instituto, quinque circiter abhinc annis, sub ipsa curatione, cœlo existente gelidissimo, necessario itinere, efflorescebant rursus varii hinc inde tumores. Hi nullis fere removeri poterant remediis, nec emplastris, nec unguentis mercurialibus: nisi quod aliquando fissa summa cuti, erumperit tophacea ac gummatosa materia.

Consultus ego tribus elapsis mensibus, deprehendi tumores admodum, & maxime circa noctem dolentes, tibiam potissimum dextram obsidere; quorum tres præsertim adnotavi. Alter in superiori, simul anteriori tibiæ parte obvius, verus videbatur tophus osseus, ex saburra viscida, laminas osseas distendente generatus: reliquæ duæ minores protuberantiæ inferiorem tibiam, ubi cum tarso connectitur, occupant, &, cum inæqualem ac asperam tangentibus digitis exhibeant superficiem, gummatum utique gallicorum, quæ externum os inter ac periostium expullulant, nomen merentur. Quare commendavi primum salivationem mercurialem; quam cum partim ipsius ægrotantis aversatio, partim hyemale tempus dissuaderent; hac usus sum medicatione. Bis quotidie, matutino scilicet, & pomeridiano tempore sorbillandum dedi infusum theiforme, ex lignis antivenereis, radice chinæ, bardanæ, ligno sassafras, liquiritia, floribus rosarum, corticibus citri, & aurantiorum confectum; ex quo alternis vicibus, mox panaceam tartaream, mox sexaginta guttas essentiæ lignorum propinavi. Vesperi exhibui pulverem, qui absorbentis cujusdam, ac mercurii dulcis, singulorum sex habebat grana; & quovis septimo die interposui pilulas, ex mercurio dulci, resina jalappæ, & extracto panchymagogo Crollii confectas. Ex topicis, mane vesperique unguentum, quod pinguedinem humanam, styracem calamitam, benzoen, mithridatium, theriacam, mercurium vivum, oleum spicæ, rutæ, ac juniperi continebat, tuberculis illinendum, illisque per noctem emplastrum de ranis Vigonis, cum triplo mercurii curavi imponendum.

His per quatuor hebdomades, absque debito regimine, ac ordine usurpatis, is successit effectus; ut dolores prorsus conquiescerent, tophus imminueretur, gummataque sensim molliora, invicem coirent, &

unum

unum in medio offis formarent tuberculum. Idcirco omisit internorum remediorum usum, sed externa continuavit; attamen exinde nocturnos recrudescere sentit dolores, circa æquinoctiorum tempus exacerbatos, à quibus & reliquo malo ut vindicetur, salubre flagitat consilium.

Consilium.

Ex litteris, quas de gravi Viri cujusdam valetudine accepi, luculenter patet, gallicæ luis non levia in ipso servari vestigia, venereaque semina humoribus, & maxime lymphatico latici adhuc inhærescere. Pathologicæ hujus mali explicationi haud immorabor; sed rectam ipsi medendi rationem, duntaxat docebo. De usurpatis eo usque medicaminibus, non habeo, quæ moneam; nisi quod ea malo venereo radicitus exstirpando minime sufficere arbitrer. Tale enim virus non alia prorsus ratione expurgari posse credo, quam si levius fuerit, per sulphur mineralium, & hinc excitatum sudorem; si vero invaluerit, per mercurium, & inde provocatam salivationem. Quod nostrum attinet casum, non dubito, quin sine salivatione mercuriali, solis decoctis, quæ fovent antimonium crudum, possit debellari. Atque hanc sic adornare suevi curam:

Decoctum fit, ex radice sarsaparillæ, antimonio crudo, grossius pulverisato, & sale tartari, in petia ligatis, & adfusa sufficienti aquæ quantitate, per unam & dimidiam horam, in vase probe clauso, ad tertiæ partis consumtionem decoctis: cujus, quantum tres mensuræ partes fovent, mane calide, dimidia vero mensura hora pomeridiana quarta frigide bauriatur. Vesperi sumatur pulvis, qui ex reguli antimonii medicinalis, cornu cervi usti ana granis duodecim, cinnabaris granis sex, olei ligni sassafras grano uno componitur: quæ utraque medicamina, sub convenienti victus observatione, quem præsentibus medicis ordinandum relinquo, per quinque, vel sex continuentur hebdomades.

Cæterum, si alvi segnities accesserit, hanc data mannæ uncia una cum dimidia solvere expediet; & extrinsecus balsamum ex hepate sulphuris, uleo juniperi, therebinthinæ, rutæ atque tartari per digestionem paratum, tophis ac gummatibus inungere, aut idem balsamum, cum cera, pice alba, gummi ammoniaco, spermate ceti & croco, in formam emplastri redactum, illis adplicare juvabit.

CASUS CXXXIII.

De cacochymica corporis constitutione.

VIr annorum triginta quatuor, maris jam accola, temperamenti sanguineo-cholerici, lautarum, largarumque epularum, & insimul vitæ sedentariæ amantissimus, primam juventutem in sanitate transegit illibata. Verum cum ex Academiis redux, anno ætatis vigesimo sexto matrimonii leges subiret, publicoque in urbe maritima fungeretur officio; accidit ut febre intermittente, valde irregulari, & mox quotidianæ, mox tertianæ, mox quartanæ typum servante prehenderetur. Multis ad eam debellandam frustra adhibitis, cortex tandem chinæ, una cum usurpatis desuper acidulis Pyrmontanis, operæ fecerunt pretium. Has quoque sequenti anno potavit, & tertio hausit Schwalbacenses, valens rectissime. Sub hac potatione fere finita, febre rursus intermittente, bis recidente, bis quoque ope Peruviani corticis repulsa corripiebatur. Et ab eo tempore præter catarrhales adfectiones, rariores pariter ac leviores, non habebat, de quo conquereretur: talis autem defluxio Junio circiter elapsi anni mense, tanta subito vehementia, fauces obsidebat, ut suffocari videretur, & medicus catarrhum suffocativum utique timeret, sed excreta, post convenientes injectiones in collum factas, insigni muci partim viscidi, partim serosioris quantitate, paucis diebus ab hac etiam liberabatur molestia. Brevi post, prævio horrore, æstum febrilem incidebat, per aliquot dies continuum; sub quo, cum ex incisa vena detraheretur sanguis, tantum languorem, tantamque virium jacturam protinus sentiebat, ut præter crebra, quæ patiebatur, animi deliquia, sudore gelido, eoque copiosissimo fere diffluereт. Nihil tamen medicinarum sumsit: nisi acidulam quandam tincturam, & aliam, cui allium inesse videbatur, ex vino Burgundiaco capiendam; quæ tantum serebat levamen, ut octavo die febris exspiraret; relicto corporis vehementi languore.

Vix vero sex vel septem abhinc dies effluxerant; cum à somno meridiano expergefactus, pedem dextrum gelu frigidiorem perciperet. Inniti huic non poterat, nec in conclavi, licet adjutus ministro, obambulare valebat; hinc illum fricari curabat linteis calidis; neque vero has frictiones absque horrendis cruciatibus perferebat. Torquebatur potius per quatuor hebdomades atrocissimis doloribus; qui pro podagricis habiti, ab adplicatione topicorum, veluti erat farina secalina, fabarum, aliaque magis exacerbabantur. Accedebat febris intermittens quotidiana; & , quod notabile erat, sub ejus frigore, cessabant dolores; sed invadente calore, eo acerbiores adfligebant. Hac per corticem chinæ intra sex dies suppressa; pedis dicti tormenta nihilo minus insistebant; donec sensim, post longas frictiones, primum crus ac tibiam, tandemque infimum quoque deserent pedem; ut æger, innixus baculo, in publicum rursus prodire potuerit.

Consultus tum Medicus, haud incelebris, negabat adfuisse podagram; ordinabatque infusum thelforme, & spiritum nervinum. Silebant omnia symptomata; at facto forsan itinere, denuo recrudescebant, cum doloribus, noctem versus exacerbatis, & spasmodicis membrorum subsultibus constipata. Post binas hebdomades rursus conquiescebant; somnus, adpetitus, ac vires redibant; & pulvis sternutatorius, quem sub hoc malo insigni aversabatur tædio, cum voluptate in usum revocabatur. Sic ergo, uti videbatur, persanatus, solitos iterum adgrediebatur labores, atque meditationes; sed ecce! tantam percentiscebat memoriæ debilitatem, ut ab instituto desistere cogeretur; quæ vero successive pristinum recuperabat vigorem.

Interim licet ab eo tempore adpetitu egregio, somnoque tranquillo gaudeat, & administrandis muneribus satis par sit: attamen pes ille dexter adhuc vitio quodam laborat, quod ægrum reddit solicitum. Namque hora matutina nona incipit refrigescere, frigusque hoc usque ad cœnam retinet adeo molestum, ut polleat quidem eundi facultate; sed si celerius atque diutius obambulaverit, dolore afficitur, & tendinum quadam veluti contractura. Ipse pes paullulum emacrescit, & non raro puncturis acutissimis infestatur: tumque totum dextrum latus gelido sensu perfunditur. Nec ignorari oportet, dictum pedem, qui olim nulla arte ad sudandum moveri poterat, jamjam sæpius madere sub ipso gelu. Præterea molesto ani prurito adficitur; & mane copiosum mucum exscreare tenetur. Quæ cuncta symptomata medicus quidam ab hæmorrhoidibus derivat; ex quarum procurato successu, omnium malorum sanationem pollicetur.

Responsum Medicum.

Cuncta symptomata, quæ pateris Vir Consultissime, constitutioni corporis valde cacochymicæ, ac scorbuticæ deberi, minime dubitari oportet. Cujus si perquiram caussas, ex iis, præter vitam sedentariam, meditationum ac lucubrationum plenam, atque aërem marinum, impuris exhalationibus fartum, nullæ se mihi aliæ offerunt, quam febrium, quibus infestatus fuisti, perversæ tractationes. Etenim valde importunum fuit, eas per corticem chinæ oppugnare; intempestiva sanguinis missione, illius graves commotiones excitare, atque succis scorbutica labe contaminatis, tincturas acidulas propinare. Siquidem ob hasce caussas humorum crassities magis augetur, ac sustentatur; neque igitur mirum, si illius circuitus, in extremis potissimum partibus, veluti sunt pedes, retardetur; vasculaque minima obstruantur. Hinc enim ratio petenda erit, cur pes dexter dolore, frigore, ac contabescentia quadam afficiatur.

Tantis vero, tamque inveteratis, ac fixam sedem nactis vitiis medendi, perardua est provincia; & nisi convenientium medicinarum usus, temporis diuturnitate adjuvetur, omnis opera erit irrita. Meo quidem arbitrio, non contemnendi usus futuras censeo acidulas Pyrmontanas; si ea cautione adhibeantur, ut tepidiores sint, & primum per dies quatuordecim solæ, tum per idem tempus, lacte vaccino permixtæ, quantitate mensuræ unius, quæ binas aquarum, & unam lactis partem foveat, singulo mane potentur. Conjungenda quoque huic potationi, si cum lacte fiat, sunt balnea, ex iisdem acidulis confecta, temperata; è quibus egressus, lectum petas, inque eo leniter sudes, hortor. Non minus sub hac curatione, inter epulas ex ultimo haustu adsumere expediet quinquaginta guttas essentiæ, quæ ex tincturæ tartari, essentiæ cascarillæ, & gentianæ rubræ ana uncia una, oleique ligni sassafras guttis duodecim concinnatur.

Porro te omittere oportebit omnem cerevisiam; & potius pro potu ordinario uti decocto, sic parando: Recipe radicis scorzoneræ, chinæ, sarsaparillæ ana uncias quatuor, cichorei, glycyrrhizæ ana unciam, salis tartari drachmas duas. M. F. species, quarum duæ unciæ ex tribus aquæ mensuris, per tres horæ quadrantes decoquantur. Pedibus extrinsecus nihil admovere decet; nec iis, nisi externo calore, interne aucta transpiratione succurri potest: quo fine hortor, ut mane pariter ac à meridie sorbillentur quædam vascula infusi, quod ex herbarum scordii, veronicæ, summitatum millefolii ana manipulo, anisi stellati drachmis duabus, conc. contusisque componitur. Quæ si adhibueris; de felici eventu nullus dubito.

CASUS CXXXIV.

De pathematibus multis ex succorum abundantia & impuritate.

Vir generosus, novem oltra triginta annos natus, temperaturæ sanguineo-melancholicæ, lautis uti solitus epulis, sub duris corporis defatigationibus, quas in tenera juventute sustinuit, crebras largasque passus est narium hæmorrhagias. Juvenis novemdecim annorum, dysenteria laboravit, quæ prælmatoris adstringentibus cohibita, tumores pedum œdematosos, & paullo post callosos, malleolis potissimum inhærentes, & ægre sublatos, post se traxit. Exinde lentis passibus hypochondriaca pathemata, quorum præcipuum fuere cordis palpitationes, irrepserunt: quibus anno potissimum vigesimo tertio ætatis suæ, variis decoctis attenuantibus, & incisione venæ medianæ obviam fuit itum. Eodem anno incidit in febrem acutam; qua persanata, sex integros annos continuis itineribus, ac peregrinationibus, nullis fere calamitatibus pressus transegit. Deinceps vero cum matrimonio sedentariam aggressus vitam, anno 1721. ætatis trigesimo primo, adversa turbari cœpit valetudine. Namque autumnali dicti anni tempore ex improviso, gelidissimo circa dorsi spinam, sensu, totum sinistrum latus occupante prehendebatur: qui posthæc per intervalla redibat cum tanta artuum extremorum refrigeratione, ut nec fotibus spirituosis, nec vestimentis calidioribus satis foveri potuerint; donec sponte remitteret paroxysmus. Sequenti anno, dum summo mane, tempestate uda, ac nebulosa existente, iter faceret, præter opinionem magna feri quantitas ex sinistra promanabat aure; qua fluxione cessante, interjectis aliquot hebdomadibus, vehementi dictæ auris tinnitu, susurru, & quadam auditus gravitate corripiebatur: sed effluente iterum sero valde acri, cujus excretio per aurem adhuc infestat, & hæ remittebant molestiæ.

Interim paullo post, mense Augusto, corripuit ipsum cruentum alvi profluvium, cum acutis intestinorum doloribus, & molesto ani tenesmo conjunctum, quod pro dysenteria habebat. Absente medico, campestris chirurgus exhibebat fortius emeticum; ex quo ter vomuit, quinquies alvum dejecit, & à malo suo penitus convaluit. Tribus abhinc septimanis, iter adgressus, per integram noctem, in curru suo sub dio commorari, corpusque vehementi frigori exponere tenebatur: quo facto, gravem incidit pectoris catarrhum, ope pectoralium medicinarum intra trium hebdomadum decursum feliciter discussum. Quum autem adpetitus haud rite sibi constaret, ad hunc instaurandum æque, ac morbi reliquias eliminandas, suasu medicorum, per sex successive dies magnesiam albam sumsit, cum copiosis alvi dejectionibus, & adpetitus restitutione. Verum vix octo dies abhinc effluxerunt, cum gravi corriperetur vertigine; stomacho jejuno, atrocius adfligente. Adhibitis in cassum permultis, iisque etiam castorinis medicinis; undecim cruoris unciæ ex incisa vena mediana detrahebantur; sumebat quotidie aliquot vini Hungarici haustus, & alvi lubricitatem, ope Elixirii Prop. Paracelsi conservabat; unde factum est, ut mitior & rarior recurreret vertigo; non tamen prorsus tolleretur, siquidem recurrebat, si rheumatica per aurem fluxio forsan cohibeatur.

Consultus igitur celebris quidam medicus, præter venæ sectiones bis quotannis circa utrumque æquinoctium celebrandas, suadebat pulveres temperantes, antispasmodicos, infusa laxantia, ac theiformia, nec non pilulas; quæ medicamina binis successive annis per integrum mensem adhibuit vir ægrotans; & magnum quidem symptomatum suorum levamen inde sensit, pristinam vero sanitatem minime recuperare potuit. Accedebant potius ingens sitis, nocturnique sudores, cum notabili virium languore stipati: postquam vero curatione, quam vocant avenaceam, *die Haber-Cur*, bis quotannis usus erat, utraque evanuit molestia, nisi quod sudores illi nonnunquam revertantur. Anno 1725. glandulæ parotides circa dextram aurem intumescebant, molli tumore, ut suppurare viderentur, & iis diu imponeretur emplastrum emolliens: anno 1728. vero sponte discussus rumor, ad sinistrum latus, sub maxilla inferiori irruit, bina ibidem formans tubercula, adhuc conspicua; nec per lignorum decocta, tribus hebdomadibus pota expugnari potuerunt. Denique notari meretur, quod binis

binis abhinc annis, circa vernale æquinoctium, post fortiorem corporis motum, cruor per fedales venas eruperit; fed ab eo tempore nullis fubfidiis, nec pediluviis, nec venæ fectionibus, nec equitationibus, aliifque, revocari potuerit hæc excretio.

Hic erat rerum ftatus, quem æger mecum, elapfo anni fpatio, qui erat 1728, communicaverat: illorum vero fymptomatum, quæ ego tum obfervavi, hæc eft idea. Vexabant lumborum dolores; & gelidiffima fenfatio, dextrum pariter ac finiftrum latus, cum præcordiorum anxietatibus, ac fpirandi difficultate obfidebat: atque duo duri tumores fub maxilla inferiori finiftri lateris comparebant. Judicavi igitur, morbum in fpafmodica partium membranaceo-nervofarum ftrictura, & inde pendente humorum inæquali circuitu, ac ftagnatione in imi ventris vifceribus pofitum effe; ac ex tali fpaftica diftentione cuncta fymptomata, fcilicet fummas præcordiorum anxietates, difficilem fpirationem, vertiginem, dolores ac refrigerationem lumborum &c. derivari poffe putavi. Hinc diuturnam fore curationem prædixi; & primum præter pulveres antifpafmodicos, ob alvi fegnitiem propinavi pilulas polychreftas; commendavi porro pediluvia, cum floribus chamæmeli, & furfuribus tritici confecta, & venæ fectionum pariter ac corporis exercitii continuationem injunxi; neque minus, ut hirudines ano admoverentur juffi. Nec male habuit ex his remediis; quum autem ad malum funditus debellandum minime fufficerint; ad Te confugimus, vir Excellentiffime, nonque nifi Tuo adjuti confilio, ulterius pugnare audemus.

Confultatio.

Quanquam in præmiffa morbi hiftoria, multa momenta ad eam illuftrandam neceffaria fuerint omiffa: attamen ex iis, quæ percepi, utique hariolari licet, ægrum noftrum fpongiofo corporis habitu, languido valde nervorum genere, atque copiofis fuccis præditum, infigni ad motus anomalos fpafmodicofque proclivitate pollere; concurrente procul dubio hæreditaria difpofitione, qua alter parentum, forfitan mater ajufmodi pathematibus obnoxia fuit. Quum porro juventutem fuam duro vitæ genere tranfegit; vero eft fimillimum, diætam tum minus ordinatam fuiffe, quin ipfum præmaturæ veneri indulfiffe. Quæ cauffæ, fi concurrerint, fatis efficaces funt, & folidarum partium robur pervertendi, & humorum tam abundantiam, quam impuritatem ingenerandi; quo in corporis ftatu non fieri poteft, quin fpafmodicæ motiones fuboriantur, & humorum congeftiones ad varia loca fiant, eorumque, fi denegetur exitus, graves contingant ftagnationes. Atque talifmodi fpafmodicis ac congeftoriis motibus, nituntur profecto, iifque abfolvuntur, crebriora, quæ nofter in juventute paffus eft, fanguinis è naribus profluvia; hæc excipiens dyfenterica fluxio; infequentes hypochondriacæ paffiones, ac cordis palpitationes: iifdem debentur accedentes, ætate provectiore, paroxyfmi finiftri lateris veluti paralytici, ac illius vehemens refrigeratio; humorumque poft corporis frigus, & prohibitam transfpirationem, decubitus ad capitis finiftrum latus; à quibus fluxio feri vifcidi ex aure finiftra, hujus tinnitus, fufurrus, difficilis auditus, ac tumores parotidum pariter ac maxillarium glandularum, natalea fuos mutuantur. Neque enim cuncta hæc fymptomata aliam materialem cauffam agnofcunt, quam humorum ftagnationem in vafis mefaraicis, & imi ventris vifceribus, eorumque impuram valde ac fcorbuticam diathefin, à prohibita ob continuum frigus lateris finiftri perfpiratione, multum fuftentata.

Hofce vero morbos, qui præter fuccorum vitalium vitia, à nervofi generis debilitate ac promptitudine ad irregulares motus nutriuntur; difficile admodum eft, radicitus exftirpare. Ut autem, quantum poffibile eft, opem feramus; eo annitendum medico ante omnia effe arbitror; ut nimium fanguinis & humorum incrementum præpediat. Namque fanguinis nimiam, & vires naturæ, vaforumque proportionem excedentem molem, præcipuam cunctis, quibus æger eo ufque preffus eft, adfectionibus dediffe cauffam; exinde luculenter patet, quod natura eam plethoram in juventute narium hæmorrhagiis, deinceps alvi cruentis fluxionibus, quas, cum virium jacturam non habuerint comitem, pro criticis magis, quam fymptomaticis habendas effe reor, ac noviffime per venas hæmorrhoidales imminuere ftuduerit; quodve inftitutæ hactenus venæ fectiones, levamen tulerint. Huic ergo fcopo obtinendo perquam opportunum fore arbitror, ut tempeftivæ phlebotomiæ, convenienti regimine adjutæ, circa æquinoctiorum & folftitiorum tempus continuentur: deinceps cibi valde nutrientes, non nimis larga quantitate affumantur; atque corporis exercitationes, ftomacho à cibis vacuo, ad lenem ufque fudationem, vel ambulando, vel equitando, vel in rheda vehendo ulterius inftituantur.

Præterea excellentiffimam opem ferent, aquæ minerales fingulo vere ac autumno adhibendæ. Has inter vernali tempore Egranas, autumnali vero Selternnas acidulas, interpofitis ac præmiffis & laxantibus rhabarbarinis, & Elixirio balfamico, conjunctoque recto vivendi genere, per tres femper hebdomades, unam quotidie hauriendo lagenam, potandas hortor. Reliquo tempore ftudendum erit maximopere, ut & acidæ in primis viis cruditates, & fcorbuticæ in humoribus fordes corrigantur & eliminentur. Cui fcopo apprime convenient pulveres nitrofi temperantes, conjuncto pilularum mearum balfamicarum crebro ufu; quæ forfan, hæmorrhoidalem fluxum adjuvabunt. Non minus mane forbendum fuadeo infufum theiforme, quod ex betonica, veronica, falvia, fummitatibus millefolii, cortice ligni faffafras, & femine fœniculi apparatur; & bis quavis hebdomade in temperata pediluvia vefperi defcendendum hortor. Denique pro potu ordinario commendo decoctum, ex rafura cornu cervi, radice fcorzoneræ, cichorei, & paffulis minoribus confectum; cui fub epulis hauftum vini Rhenani interponere licebit.

CASUS CXXXV.

De fpafmis vagis ex repulfa podagra.

Vir quidam eruditus, arduis multifque negotiis præfectus, ac fere obrutus, annorum quadraginta duorum, temperamenti cholerico-fanguinei, corpulentus, fanguine fuccifque plenus, & fpongiofo corporis habitu, cum venis ex®lioribus præditus, præmaturam juvenis exercuit venerem; & vigefimo tertio anno matrimonium contraxit, conjuge elapfis abhinc tribus femeftribus orbatus. Præterea crebris agitatus mœroribus, & ad iracundiam facillimus, vitæ genus agit, partim multis laboribus, partim variis itineribus moleftum; in quibus diætæ regulas non raro offendere, vinofifque potibus nimium indulgere tenetur: nec non vino Mofellano in vicem potus ordinarii utitur. In hoc rerum ftatu paffus non raro hæmorrhoidales infultus, fed nunquam fluxionem per anum cruentam expertus eft; & pedum malleolos jam exhibet nodofos,

A vigesimo quarto ad septimum ætatis annum podagricis per intervalla tormentis cruciatus; suasu medici, ad conciliandum somnum, placandosque dolores, cataplasmata pedibus tandem admovit; iisque, retropulsa podagra, effecit, ut vagis doloribus mox femorum, mox dorsi, mox humerorum, mox cubitorum, mox manuum, atrociter infestaretur. A dicto ad quadragesimum usque annum, bis vel ter quotannis, hyemali semper tempestate, per aliquod tempus, mali sui paroxysmum passus est, quem molesta flatuum retentio, & per superiora eructatio, tanquam perpetuus sequebatur comes. Neque vero per totum id tempus, priori medicatione perterritus, ullas adhibuit medicinas; sed opus naturæ relinquens, omnes paroxysmos sola superavit patientia. Tandem binis abhinc annis, cum immanes cruciatus nulli fere corporis regioni parcerent, & præter consuetudinem per binos inhærerent menses, meam requisivit opem. Præsentem ergo paroxysmum, quæ Dei est gratia, ope remediorum temperantium ac diapnoicorum, intra sex dies profligavi; & subinde ad præcavendos ulteriores insultus, præter exactam vivendi rationem, circa æquinoctia, medicinis sanguinem mundificantibus, temperantibus, carminativis, evacuantibus, pilulis balsamicis, & sanguinis ex pede missione pugnavi; obtinuique, ut dolores articulorum essent mitiores. Verum flatulentæ abdominis molestiæ & inflationes abhine vehementius insistebant; & à dicto diuturniori paroxysmo, carneæ & membranaceæ lateris dextri partes adeo debilitabantur, ut non modo flaccescerent, & obtorpescerent; verum etiam totus pes dexter contabesceret; & una cum mano dicti lateris, attactu semper frigidissimus esset. Nec debellari potuerunt hæc vitia, ullis remediis, nec nervinis interne datis, nec externis linimentis, ex spiritu rorismarini, salviæ, lumbricorum, formicarum, & salis ammoniaci paratis. Novissimo anno acerbiores quidem recurrebant artuum dolores: attamen flatuum retentio, atque tormenta ossis sacri, ac sinistri hypochondrii longe majorem ipsi creabant molestiam; & interdum calculorum mictione complicabantur: sed beneficio essentiarum carminativarum, spiritu nitri dulci permixtarum; nec non pulverum resolventium ex oculis cancrorum, tartaro vitriolato, & tartarisato confectorum, facile tollebantur. Notari enim meretur, præcipuam medendi intentionem, magis contra cardialgiam illam flatulentam, ac hypochondriorum tensiones, quam arthriticas adfectionca directam; & plerumque non nisi carminativis, pilulisque balsamicis pugnatum fuisse. Nec ignorari oportet, ægrum hisce decem novissimis annis, novies potasse acidulas, mox Pyrmontanas, mox Selteranas, mox Schwalbacenses; sed inde pejus habuisse semper: & ex potis ptonuper aqu s Sedlicensibus, vehementem mali exacerbationem, cum pertinacissima alvi obstructione passum esse. Quumergo, præter corporis contabescentiam, paralyticus jam præsto esse videatur affectus; & præterea ægrotantis avia non minus, quam mater, & binæ sorores hydrope sint extinctæ: veremur utique, ne ipsi etiam tympaniticus tandem accedat tumor; à quo ut præcaveatur, & à præsentibus malis liberetur, tuum, Vir Experientissime, flagitamus auxilium, docerique simul cupimus, an ægro liceat secundas subire nuptias.

Responsio Consultatoria.

Ex iis, quæ de Viri Spectatissimi, adversa relatum legi valetudine; facile intelligere licet, robur atque tonum naturalem, uti generatim partium nervosarum, ita maxime ventriculi ac intestinorum insigniter læsum esse, atque labefactatum. Proximum, quod ex tali atonia resultat incommodum, est digestionis vitium; quo fit, ut loco legitimi ac tenuioris chyli, crudi, crassi, inertesque succi generentur, ac cum massa sanguinis commisceantur: unde nec solidæ partes rite nutriuntur, nec debitas vires recipiunt; quod vitium dextro potissimum lateri in nostro casu inhæresclt. Neque vero paucæ sunt, quæ ad inducendam hancce debilitatem, contribuerunt caussæ; quas inter præter exercitia veneris præmatura, errores diæteticos, crapulas, mœrores, nimiosque mentis labores, improvida podagræ tractatio, ac repulsio, nec non iteratus sæpius aquarum thermalium, absque convenienti forsan regimine haustarum usus, summo jure referri merentur.

Quod si igitur in persanando tali malo, votis potiri, & graviora pericula arcere cupimus; eo præsertim respiciendum erit, ut roborato nervosi generis, ventriculi ac intestinorum tono, vis digestiva restauretur, atque blandus & spiritnosus generetur chylus. Quo quidem fine consultissimum fore judico, hac potissimum uti medicatione. Mane assumat ægrotus, ex aqua vino nupta, sexaginta guttas Elixirii nostri balsamici-visceralis, baustis desuper aliquot infusi calidioris, vel Theæ, vel fabarum Coffée, vel etiam jusculi vasculis: idque remedii genus, totidem guttulis, hora pomeridiana quarta, ex decocto, quod pro potu ordinario commendaturus, infra describam, adhibeat; cum quo etiam, cubitum iturus, triginta liquoris anodyni mineralis guttulas capiat. His, singulis quatuor diebus, pilulas nostras balsamicas, quatuordecim circa somni tempus deglutiendo, interponat. Extrinsecus porro, bis quotidie in loco calidiori, regionem ventriculi, totiusque abdominis, linimento spirituoso perfricandam curet; quod ita conficiatur: Recipe aquæ reginæ Hungariæ libram unam, balsami Peruviani unciam semis, olei spicæ veri, caryophyllorum ana drachmam unam. M. D. Atque si præterea sanguine nimium abundante turserit æger, pulsusque feratur magnus; detrahantur circa instans autumnale æquinoctium, ex vena in pede tusa, quinque vel sex cruoris unciæ.

Quoniam vero nullum medicamen quicquam emolumenti afferre potest, nisi exacta vivendi ratio conjungatur; hortor virum spectatissimum, ut ab omni cerevisia abstineat, & pro potu ordinario utatur hoc decocto: Recipe radicis scorzoneræ, sarsaparillæ, chinæ ana uncias quatuor, glycyrrhizæ, cichorei ana unciam unam cum dimidia, seminis fœniculi unciam semis. M. Conc. F. species, quarum unciæ duæ cum tribus aquæ mensuris per horam dimidiam decoquendæ sunt: neque minus vino Burgundiaco, sed parce, uti licet. Cibi nec acidi, nec flatulenti, ac cocta difficiles esse debent; nec justo largiores comedantur; & quo frequentius jusculis, quæ ex carnibus vitulinis, vel gallinarum, cum radice cichorei, scorzoneræ, asparagi ac petroselini coquuntur, vescetur, eo utilius futurum existimo. Aërem porro frigidum, omnemque pedum ac abdominis refrigerationem; nec non mœrores animi, & acriores intentiones vehementer fugiat; &, cœlo sereno existente, corpus moderate exerceat, etiam atque etiam hortor.

Quod denique conjugium attinet: certius quidem suppeditare liceret consilium, si percepissem, num semen sub nocturnis elabatur imaginibus: interim, quantum ex perscriptis morbi momentis, judicare possum, illud neutiquam suadeo; siquidem vereor, ne exinde nervosi generis debilitas magis adaugeatur.

CASUS

CASUS CXXXVI.

De affectu spasmodico-chronico.

NOvemdecim annorum virgo, staturæ mediocris, animi sensibilioris, sanguinis succorumque plena, à teneris fere continua tussi humida laboravit; quæ nulla nuquam corporis contabescentia fuit stipata. Neque vero post feliciter superatas anno ætatis decimo variolas, licet præstantissimis, ea tussis debellari potuit remediis, tantum aberat, ut roncho, spirandique difficultate sensim stipata, sæpius in catarrhum præfocantem transiisse videretur. Infusa theiformia, juscula medicata, pilulæ balsamicæ. Hoffmanni, nec non sal ejus aperitivum, ferebant quidem levamen, non vero tollere valebant malum. Tandem quindecim annos nata, tumore œdematoso extremarum manuum, atque faciei corripiebatur; quo adparente, remittebat tussis; ipso vero evanescente, hæc cum sibilo, stertoreque pectoris statim redibat. Misso igitur circa vernale æquinoctium ex vena in pede tusa, sanguine, qui crassus ac impurus erat; potisque mense Maio acidulis Egranis, menstrua cœperunt fluere, ita vero irregularia, ut non nisi per unum, alterumque diem parcus promanaret cruor; dein per duos, tresve menses prorsus sileret hæc excretio, & hujus in locum, asthmatica pectoris urgeret adfectio.

Quamobrem, ut promoveretur ea fluxio, bis quotannis in pede secabatur vena, per biennium quavis æstate potabantur fontes Egrani, atque loco potus ordinarii, cerevisia secundaria, eaque tenuissima hauriebatur. Sed omnis opera erat frustranea; namque stato quidem tempore profluebant menses, vix elapso autem nycthemero excerni desinebant. Neque illa perferre poterat ulla, quamvis mitissima pellentia, nec tepidiora pediluvia; quippe quorum usum humorum ad caput congestio, cephalalgia, vultus intumescentia, & fortiores cordis palpitationes presso sequebantur pede; contra vero pulveres præcipitantes semper operæ fecerunt pretium. Annuo abhinc tempore, cum gravi ac diuturno ex obitu patris mœrore affecta, corpore contabesceret, pes ex improviso, veluti contractura corripi cœpit; & tusa in eo vena, tumore ad malleolos usque inflammatorio, doloribusque arthriticis torquebatur, conjunctis febrilibus commotionibus, iisque potissimum vespertinis: quæ symptomata ejusdem lateris manum quoque prehendebant. Nuchæ ac pedis integri suræ admovebantur vesicatoria; usurpabantur decocta ligni abietis cum cerevisia parata; hisque humorum orgasmum concitantibus, dabantur essentiæ mundificantes, pulveresque præcipitantes; & adventante mense Maio potabantur acidulæ Egranæ, conjuncta loco pilularum aqua Sedlicensi; primum solæ, atque cum ob alvi segnitiem, quam tollere haud sufficiebant, vehementiorem præcordiorum anxietatem, spirandique difficultatem concitarent, cum lacte caprino mixtæ: à quorum remediorum usu tumor ac inflammatio dictorum artuum quidem evanescebant; sed nec dolores cessabant, nec menstrua purgatio in ordinem revocari potuit. Quin absoluta hac curatione, menses debita in periodo plane non fluebant, & horum potius in locum gravissimum asthma, cum stertore invalescebat. Consultus igitur medicus, iterum venam in pede secari jubebat, & succum squillæ propinabat; eo effectu, ut eructato per vomitus æque ac sputationem multo muco, melius haberet.

Elapso mense in vicem lunaris tributi succedebat febris quartana contumacissima, quæ bis ope electuarii chinati suppressa recidebat, tandem post integrum semestre, dato purgante jalappino, vehementiorem quidem formabat accessionem, sed propinato tum cortice chinæ cum vino Hungarico infuso, penitus evanescebat. Verum tantum œsophagi, & totius dorsalis spinæ relinquebat spasmum, ut hæc satis foveri non posset, ille ad suffocationem usque constringeretur; donec & hoc incommodum, post tres demum hebdomades, dato pulvere laxante ex rhabarbaro, oculis cancrorum, & nitro, mitigaretur. His itaque omnibus superatis, pristina jam scena luditur; siquidem erupit quidem menstruus cruor justo tempore, sed parcissimus fertur; & cordis palpitationes, capitis dolores, artuumque gravitatem comites habet: alvus præterea segnior est, & asthma molestum, ut vix per scalas ascendere valeat. Quare ut tandem à tanto, tamque diuturno liberetur malo, tuum, vir Doctissime, imploramus auxilium; & uti generatim morbi, ita maxime asthmatis originem, medelam ac menses in ordinem revocandi rationem, numque in iis thermæ Carolinæ sint profuturæ, doceri avemus.

Consilium.

Spectatissima, de qua sermo est virgo, mea quidem sententia, affectu spasmodico-chronico, à mensium irregulari successu insigniter sustentato premitur. Præterea vero genus nervosarum partim à nativa dispositione, dum forsan à matre hysterica tuia nata, partim à gravioribus animi pathematibus, & diuturno, cui indulsit mœrore, partim denique ab articulari morbo, & quartana febri; quibus cum diu conflictata est, mirum in modum debilitatum videtur. Accedit etiam pulmonum, qualecunque sit, vitium, quo à prima fere infantia, maxime post superatas variolas, molestum patitur asthma, quod à retardato menstruorum fluxu majora utique sumsit incrementa. Utut vero haud assererem, ipsam jam exulcerationem pulmonibus inhærere; attamen non prorsus dubitarem, quin scirrhi aut tubercula illos jam obsederint; saltem insignem eorum suspicor atoniam, qua futurum esse credo, ut, nisi tempestiva feratur medela, utique phthysica vel hectica corporis accedat consumtio. Menstruorum vero irregularem, qui vasorum uterinorum nimiæ exilitati, ac subtilitati debetur, successum, omnium reliquarum passionum primariam constituere caussam, extra omne positum esse reor dubium. Inde enim factum est, ut succi vitales non solum spissi ac impuri fuerint redditi, verum etiam motus ac impetus eorum magis ad superiora, pectus nimirum ac caput potissimum vergat; ex quo capitis dolores, vertigo, spiratio angusta, & magna præcordiorum anxietas, suos mutuantur natales.

Quibus præmissis, facile jam erit, viam curandi cognoscere: namque cum humoribus abundare videatur virgo lectissima; abs re omnino fore judico, ut circa singula æquinoctia, sueta huc usque phlebotomia in pede continuetur. Deinceps vero, ad revellendum sanguinis ad inferiora motum, egregium spondent usum pediluvia; quæ valde temperata ac tepida oportet esse; nec ludetur opera, si ad alvum expediendam, & attemperandum humorum orgasmum pulveres, ex lapidibus cancrorum, terra foliata tartari, nitro, & rhabarbaro confecti, crebrius adhibeantur.

Tum quoque præcipua medendi intentio hæc erit, ut mensium fluxum restituamus, sanguinisque æqualem per imi ventris viscera procuremus circuitum. Quo quidem fine operæ pretium faciet Elixir balsamicum, quod ex extractorum gentianæ, cardui

benedicti, absynthii, cascarillæ, florum chamomillæ vulgaris, salisque tartari ana drachmis tribus, corticum aurantiorum uncia una, cum vini Hungarici mensura parari, & ex ultimo sub epulis haustu, vel etiam hora pomeridiana quarta, ad octoginta guttas cum aqua pura fontana, aut destillata quadam assumi poterit. Non minus circa instans mensium tempus, per aliquot successive dies, mane deglutire oportebit undecim pilularum mearum balsamicarum, & vesperi capere drachmam dimidiam pulveris, qui ex lapidum cancrorum, borracis venetæ, nitri antimoniati, salis absynthii, radicis ari, seminisque cymini ana drachma una concinnatur: nec alienum erit, mane pariter ac vesperi pedes, imum ventrem, maximeque pubis regionem, linteo, quod oleo amygdalarum dulcium sit imbutum, probe perfricare; & sub ipso uterino fluxu infusum theiforme ex herba melissæ, atque croco sorbillare.

Quod attinet thermas Carolinas; suadeo, ut ad vitium pulmonum restituendum, adventante vere potius acidulæ Selteranæ cum debito regimine, junctisque laxantibus mannatis ac rhabarbarinis, per quatuor vel quinque hebdomades potentur; & sub harum usu vesperi balneum temperatum, ex herbis emollientibus ac nervinis paratum adhibeatur. Tum autem, futuro autumno, eo feliciori successu, thermæ Carolinæ, eæque potissimum, quæ à molendino nomen habent, in usum trahi poterunt. Cæterum vivendi rationem, præsentis Medici relinquo dijudicationi; & ut hæc consilia à summo languorum medico reddantur salutaria, ex animo precor.

CASUS CXXXVII.

De affectu spasmodico cum purpura.

Matrona generosa, succis plena, habituque corporis spongioso, vasis exilioribus instructo, prædita, septem liberorum felix mater, ex obitu mariti, elapso semestri, febre acuta præter opinionem extincti, gravi terrore pariter ac mœrore adficitur; atque mox male habere, & de præcordiorum anxietate, spirandique difficultate conqueri cœpit. Paullo post maculis per totum corpus purpureis, ipsaque in pectore purpura contaminata; septimo abhinc die, hora vespertina septima, vehementi corripiebatur paroxysmo, qui sic habebat: constringebantur subito præcordia, adeo, ut, ipsa sic referente, cor calido cruori innatare videretur; spiritus ægerrime trahebatur; manus convulsivis motibus torquebantur, caninus spasmus os prehendebat, ut omnis loquendi facultas evanesceret, totumque corpus, cum insigni vultus rubore, velut tetano adfectum obrigescebat. Tum sævissimus dolor pungitivus nucham obsidebat; vomendique conatus, & ipsi vomitus, muci tenacis parum excernentes urgebant, hisque tandem succedebant tormina intestinorum in epigastrica regione. Durabant hæc symptomata per duodecim horas; & elapso triduo, eadem recidebant ratione, bis quotidie invadendo, & breviori periodo cessando. Adhibitis variis medicaminibus remittebant, & horum loco eadem hora prehendebat altus sopor ægram. Ab hoc quoque ita curata, ut obambulare rursus ac in publicum prodire posset; per tres menses lunare tributum haud persolvit; quo tempore insignem corporis, capitisque gravitatem persensit, ac hypochondriacis infestata passionibus, sæpius convulsivos artuum subsultus passa est.

Restituto mensium fluxu, cessabant convulsivæ agitationes; at succedebat œdematosus faciei, manuumque tumor; & capitis gravitas, vertigo, nocturnusque aurium tinnitus pertinaciter insistebant. Tandem febre corripiebatur intermittente, valde irregulari; quippe quæ binas quotidie formabat accessiones, sub quarum singula, convulsivis artuum succussationibus constipata, erumpebat purpura, atque, tribus elapsis horis, solutio cum copioso sequebatur sudore. Profligato post quindecim dies hoc quoque malo, totum corpus intumescere cœpit, maximeque sinistrum hypochondrium, & ventriculi regionem flatulentæ distentiones, cum gravi obstructione alvi obsidebant, atque his atrocia epigastricæ regionis tormina jungebantur, quæ noctu dieque graves inferebant cruciatus, perque tres ac plures dies, frustra infusis crebrius clysteribus, inhærebant. Hæc pathemata per paroxysmos invadunt, quorum novissime adfligentium, hæc est idea: observantur per aliquot dies ructus acidissimi; sequuntur flatus & murmura abdominis, & his non excretis, excipiunt acuti circa umbilicum dolores, subsultus artuum convulsivi, præcordiorum compressiones: quæ haud prius conquiescunt, quam eductis per clysmata, sæpius iterata, flatibus. Accedit non raro intestini recti molestus ardor; & pronuper atrox odontalgia jungebatur, cum dejecto protinus adpetitu. Quum igitur vereatur generosa mulier, ne partim febris illa denuo recrudescat, & habitualis fiat, partim convulsivæ artuum motitationes in ipsam tandem degenerent epilepsiam; anhelat salutare consilium, & ab his molestiis liberari cupit.

Consilium Medicum.

Gravium, quæ fœminam generosam ultra semestre tempus immaniter tractarunt, adflictionum origo, procul omni dubio, ingenti terrori, mœrorique, quem ex obitu carissimi conjugis percepit, debetur. Quum enim illa sanguine turgeat, habitumque corporis spongiosum, vasis exilioribus instructum præ se ferat, & admodum sensibilis sit: facile omnino fieri potuit, ut à dictis animi pathematibus, sanguinis motus ab exterioribus ad internas potissimum corporis partes conversus, ejusque major copia ad caput, atque præcordia compulsa fuerit; unde pectoris oppressio, spiratio difficilis, anxietas, spasmodici, ac convulsivi motus suam trahunt originem. Hæc symptomata temporis successu majora utique sumserunt incrementa; namque dum iisdem spasmodicis motibus, naturale ventriculi ac intestinorum robur labefactatum, ciborum digestio vitiata, atque saluberrimum se- & excretionum negotium fuit perturbatum; non mirum est, si flatulenti vapores in primis viis generati, collectique nimium distenderunt ventriculi ac intestinorum canalem; qua distentione factum est, ut perturbato humorum æquabili circuitu, his magis magisque ad interiora invitati, tantos tumultus, spasmodicasque totius corporis constrictiones induxerint. Accedit insuper trimestris menstruorum suppressio; ob quam humores impuri, scorbutici, molestiarum spasmodicarum nutritores magis increverunt; atque sine dubio puruparaceæ efflorescentiæ, ac irregularis febris caussæ fuerunt. Quæ inopportuno forsan adstringentium usu suppressa, ntoniam ventriculi, intestinorum, atque viscerum tantam reliquit, ut tumores corporis œdematosi, & hypochondriaca symptomata, flatulentia, & insignis primarum viarum acrimonia denique exceperint.

Quum igitur generosa mulier, adhibitis novissime thermis Carolinis, ab inhærentibus adhuc adfectionibus penitus vindicari cupit; voti eam futuram spero

ſpero compotem, ſi ſequentem in uſum vocaverit medicationem. Primum quidem operæ erit pretium, bis quotannis, vere ſcilicet, ac autumno phlebotomiam in pede, interjecto vero tempore ter ſcarificationem adminiſtrare. Deinceps in confortando ventriculo pariter, ac univerſo nervorum genere, inſignem præſtabit utilitatem infuſum theiforme, quovis mane ſorbillandum quod ita paratur: Recipe herbæ meliſſæ, betonicæ, veronicæ, ſalviæ ana manipulum unum, ſummitatum millefolii, florum anthos ana pugillos quatuor, corticum aurantiorum recentium drachmas duas, aniſi ſtellati drachmam unam & ſemis, Inc. M. D. Ut quoque ſordes tam ex humorum maſſa, quam primis officinis expurgemus, flatnum proventum impediamus, & ſanguinis per abdomen circuitum promoveamus; egregie inſervient pilulæ meæ balſamicæ, quæ alternis hebdomadibus per binos ſucceſſive dies veſperi, numero quatuordecim capiantur, ſumta ſequenti mane ſalis mei aperitivi drachma una. Veſpertino quoque tempore crebro uſurpanda ſunt pediluvia, ex aqua fluviatili floribus chamæmeli & cineribus clavellatis confecta tepidiora; immiſſis paulo profundius pedibus. In ſopiendis vero ac diſcutiendis, quæ à flatuum retentione propullulant, moleſtiis, non præſentius ac efficacius erit remedium, quam clyſteres ex decocto avenæ, floribus chamomillæ, cymini, ſale communi & oleo chamæmeli concinnati. Et quod denique victus attinet rationem; cibos acidos, flatulentos, potus ſpirituoſos, corporis, & maxime extremorum refrigerationem, nec non animi fortiores commotiones, omni ſtudio vitare oportebit.

CASUS CXXXVIII.

De affectu ſpaſmodico ex relicta generis nervoſi debilitate, cum iſchuria & apoplexia conjuncto.

Honeſta mulier, quadraginta octo annorum, temperamenti phlegmatico-ſanguinei, habitus corporis ſpongioſi, ſanguine abundans, & ad affectus animi valde proclivis, quatuor abhinc annis menſtruorum paſſa ceſſationem, &, cum præterea vitæ ſedentariæ nimis indulgeret, ab eo tempore, tam calculoſis, quam aliis, iiſque gravioribus conflictata eſt adfectionibus. Namque primum per tres annos atroci manuum pedumque ſpaſmo, præcordiorum anxietate, & ſpirandi difficultate cruciata, venam tundendam præbere cœpit: tumque his moleſtiis tormenta à calculo illata, ipſaque calculorum mictio jungebantur. Verum quatuor circiter jam effluxerunt hebdomades, cum iterum dextri lateris doloribus prehenderetur; quos à calculo derivans, anodyno-antiſpaſmodicis oppugnavi remediis. Hæc vomitu rejecta, iteravi, eo effectu, ut dolores quidem prorſus conquieſcerent; hos vero pertinax exciperet iſchuria, quæ intra nychthemeron ne guttulam urinæ reddere valebat. Datis pilulis laxantibus, tincturaque tartari, liberum urinæ reſtituebatur iter; ſed, qui junctus erat, artuum ſpaſmus, cum ſpiratione anguſta, & loquendi difficultate, per quinque adhuc dies inſiſtebat. Tum melius habere viſa, elapſo vix triduo, tanta ſubito faucium, atque maxillarum conſtrictione prehendebatur, ut, rationis uſu quidem integro remanente, nec os aperire, nec deglutire, nec loqui potuerit. Me abſente, perterriti adſtantes, chirurgum accerſi, & octo uncias cruoris ex toſis in utroque pedum venis detrahi curant: quo facto prorſus evaneſcebant cuncta ſymptomata, & incolumis ægra in conclavi jam obambulare incipiebat. At vero, tranſactis circiter ſex horis, idem paroxyſmus, priori longe atrocior, cum plenaria loquendi impotentia recrudeſcebat: in quo reverſus ego clyſmata emollientia non minus ac antiſpaſmodica, ano infundi jubebam; ex quibus paullo ſublevata, placido per noctem fruebatur ſomno.

Poſtridie hora prima pomeridiana præter omnem ſpem, ac opinionem in paroxyſmum incidebat epilepticum; quo brevi tempore finito obdormiſcebat, & expergeſacta, omnium ſpaſmorum otio gaudebat. Sed veſperi hora ſexta, rurſus atrociter invadebat ſpaſmodica faucium, & muſculorum maxillarium conſtrictio; quam ſiniſtræ manus atque pedis plenaria comitabatur paralyſis. Poſtridie circa meridiem hæ partes, naturalem movendi potentiam recuperabant quidem; at dextrum latus penitus reſolutum, & motus expers deprehendebatur. Quum igitur ob impeditam deglutitionem interna non propinari potuerunt medicamina; externis pugnatum eſt nervinis, ex ſpiritu vini camphorato, ſalis ammoniaci, & cornu cervi paratis; quorum, collo, maxillæ atque nuchæ illitorum ope, relaxati harum partium ſpaſmi, internorum remediorum uſum permittebant; hiſque adhibitis, cum ſomno & adpetitu, integra redire videbatur ſanitas.

De hoc morbi triumpho gaviſa ægrotans, elapſo biduo, hora undecima nocturna ex improviſo in epilepticas recidebat adfectiones, quæ duodecim vicibus invadentes, cum junctis deliriis per totam noctem ſæviebant; alteroque mane ceſſabant, & datis, quæ abs re judicavi, remediis, plane ſileſbant. Tum valebat per decem circiter dies; at his circum actis priſtina ludi cœpit ſcena. Namque poſt dolorem gravativum, atque diſtendentem, qui hora ſexta matutina ſubito ad ſiniſtrum irruebat latus, gravi rurſus corripiebatur iſchuria. Hæc, laxantium ac tincturæ tartari vim eludens, cum convulſivis motitationibus, atque tractionibus artuum, capitis, maximeque oris, & temporum ſtipata, ad hunc uſque diem, qui nonus eſt, inhæret, abſque doloribus. Et cum præterea nauſea, modicique pauciſſimi laborioſæ jungerentur vomitiones; ſuſpicabar calculum in cavitate renum hærentem, atque rebellem hanc lotii retentionem, à pertinaci renum veſicæque ſpaſmo derivabam. Quare non niſi antiſpaſmodicis medicinis, clyſteribus emollientibus, balneis, pulveribus anodynis, linimentis, ſotibuſque, ad pubis & lumborum regionem inunctis, non omiſſis laxantibus, uſus ſui. Sed omnium effectus erat irritus; & quanquam clyſteres atque laxantia, inſignem feri quantitatem ſecum ducerent, lotiique aliquale ſtillicidium, cum euphoria procurarent; attamen libera nondum reſtituta eſt mictio, & recenſita ſuperius ſymptomata, cum languore totius corporis, heri mirum in modum increſcebant.

Interim cum nullus nec dolor, nec tumor, nec ponderis ſenſus, in pubis ac renum percipiatur regione; & ipſa veſica ab omni lotio, atque labe vacua videatur: nullum quidem mihi ſupereſt dubium, quin in renibus omne hæreat vitium. Verum anceps adhuc ſum, num malum calculo renali, anne potius plethoræ, & hinc pendenti nimiæ venarum emulgentium repletioni debeatur? Ad calculum, omnem hactenus curandi intentionem direxi; ſed cum omnia medicamina in caſſum data fuerint, parum abeſt, quin ſolam accuſarem plethoram; & ad hanc imminuendam, venam denuo tundi curarem; maxime quum prior venæ ſectio, in ipſo ſpaſmorum paroxyſmo, inopportune fuerit inſtituta. Quicquid ſit, ſerum in renibus retentum, jam omnino ad maſſam

humorum

humorum retrocessisse arbitror; & illud ne nimia quantitate ad caput vel pectus delatum, repentinam aliquando suffocationem, aut soporosos affectus inducat, purgantium ope eliminandum esse reor; præsertim, quoniam à laxantibus, in hoc gravi malo exhibitis, optime semper habuerit. De his vero, & illis præsidiis, quæ profutura censes, tuum, vir Experientissime, flagito ac expecto consilium.

Epicrisis cum consilio.

Peculiaris & rarior hæc morbi historia, multa exhibet momenta, quibus quædam debetur animadversio. Primum quidem eâ, quæ qootidiana experientia innotuit, confirmatur observatio, quod fœminæ, sanguine plenæ, viræque sedentariæ addictæ, post mensium cessationem, quæ anno circiter ætatis quinquagesimo fieri solet, maxime, si venæ sectiones omittant, doloribus calculosis, variique generis spasmis corripiantur: qui cruori tam per vasculosam renum substantiam, quam reliquas partes ac viscera, difficilius progredienti, inque iis stagnanti, in acceptis referendi sunt.

Singularem subinde attentionem meretur contumax illa urinæ retentio, qua per multos dies laboravit ægrotans. Solent plerumque hoc morbi genus à binis derivare caussis; nempe vel à spasmodica uretherum constrictione, vel ductuum urinariorum obstructione, sive per calculos, sive marciam mucosam, tenacemque facta: addiderim adhuc tertiam, quæ in nimia relaxatione vel atonia tubulorum renalium, atque uretherum consistit. Namque perpetuæ instar regulæ tenendum est, omnes ductus, & canales, qui secretionibus humorum serviunt, veluti sunt biliferi & urinarii, pollere motu constrictorio & dilatatorio, qui in canale intestinorum, peculiari nomine peristaltici motus insignitur. Possunt igitur hi ductus & vehementi spasmo nimium constringi; & atonia relaxari; utroque vero modo, nihil fluidi transmittunt: quemadmodum idem observamus in intestinis, quibus vel nimis strictis, vel nimis laxis existentibus, nulla per alvum succedit excretio. Pari ratione cum urinæ suppressione, quam ischuriam vocant, comparatum est: quæ sicuti à remediis opiatis, inopportune usurpatis excitari, ita ab iisdem, si caussa in vehementi spasmo fuerit sita, debellari potest. Quæ cum ita sint, facile adparet, nostrum, de quo sermo est in lectissima fœmina, morbum ab atonia canalium, quæ urinam fecernunt, per anodyna & dolores sedantia medicamina, in affectu, qui antecessit, spasmodico, propinata, inducta, esse derivandum. Namque experientia docet, omnes nervosas partes, quæ spasmis ac doloribus affectæ fuerunt, his conquiescentibus, retinere quendam languorem & atoniam; quæ datis anodynis longe magis invalescit. Hinc quoque ratio patet, cur in præsenti casu, clysteres atque purgantia, irritando nimirum, & ad motum excitando partes relaxatas, majus levamen attulerint, quam cuncta & emollientia, & antispasmodica. Neque raro adnotavi, urinæ retentionem ab ipsa vesica relaxata, ac nimium expansa, suam traxisse originem, quo in casu congrua purgantia, promovendo urinæ fluxum, semper operæ pretium fecisse deprehendi.

Non minus notatu dignum est momentum, quod nostra mulier spasmodicis, atque hystericis affecta fuerit motibus, adeo vehementibus, ut & fauces, & maxillarum musculos constringendo, sermonis pariter, ac deglutitionis facultatem destruxerint; quodve hi paroxysmi post affectiones, ut ita loquar, paralyticas, protinus redierint. Neque vero ab alia caussa natales suos mutuantur, quam ab humorum in nervosis ac membranaceis partibus, veluti sunt ventriculus & intestina, stagnatione.

Nec denique silentio sunt prætermittendi, insultus illi epileptici, brevi post venæ sectionem invadentes, delirio stipati, & sponte evanescentes, insequuto subinde paralytico ac fere apoplectico affectu, mox quoque cessante. Vocari hæc epilepsiæ species mere spasmodica meretur; quæ supervenire observatur gravioribus ventriculi ac intestinorum doloribus, à quacunque caussa, sive saburra acri, sive vermibus, sive etiam calculo inductis, & per consensum caput, membranasque cerebrum & spinalem medullam cingentes occupantibus. Tales morbi nisi cum insigniori seri in cerebro extravasatione fuerint conjuncti, sæpenumero sponte remittere deprehenduntur: simul vero, more omnibus spasmodicis morbis solito, facile recrudescere, ac certas periodos servare conspiciuntur. Quamobrem spasmodicæ istiusmodi & epilepsiæ, & apoplexiæ, probe discernendæ sunt ab iis, quas adpellamus idiopathicas; siquidem hæ semper cum seri vel sanguinis extravasatione complicatæ, periculo haud vacant.

Quod autem attinet curationem ischuriæ, quæ adhuc cum insigni totius corporis languore infestat; phlebotomiam minime iterandam suasi, nisi forsan nimia sanguinis moles, vasorum plenitudo, & pulsus magnus, atque plenus id indicarent. Commendavi potius, ut usus enematum, quæ cum vino, paucisque guttulis olei juniperi, carvi ac therebinthinæ, nec non stimulo salino acuanda docui, continuaretur; & ter quotidie triginta circiter guttæ essentiæ succini cum tinctura metallorum, aut antimonii acri, & spiritu cornu cervi succinato mixtæ, ex aqua menthæ, aquæ simplici nupta assumerentur. Collaudavi non minus juscula medicata, cum radicibus petroselini, cichorei, & asparago decocta; ac infusa theiformia, quæ radicem liquiritiæ, atque baccas juniperi tostas haberent. Denique corporis refrigerationem, animi pathemata, & potus spirituosos, sedulo vitaret, injunxi. Atque his factum esse percepi, ut ægra egregie habere cœperit.

CASUS CXXXIX.

De affectu generis nervosi spasmodico, per seltevanas cum lacte curato.

Duos & viginti annos nata virgo, temperamenti sanguineo-cholerici, animi sensibilioris, corporisque tenerioris, sub recta victus observatione, ad decimum sextum usque ætatis annum, illibata gavisa sanitate; tum ex improviso asthmate convulsivo prehendebatur: à quo cum gravissimis symptomatibus, per novem hebdomades divexata, ope acidularum Egranarum consanuit. Nihilo tamen minus, ab eo tempore, varias ægritudines, utut leviores, passa est; quas omnes, divina favente gratia, concurrente forsan exactiori diæta, feliciter superavit. Quatuor autem abhinc mensibus, cum jam per aliquod tempus de capitis doloribus, sudoribus nocturnis, & molestiis in sinistro latere sub hypochondriis puncturis, non nisi mutatum in lecto corporis situm statim excipientibus, conquesta fuisset, accidit, ut altero post solutum lunare tributum die, gravi percelleretur terrore; unde dictæ molestiæ longe majora sumserunt incrementa. Consultus medicus varia exhibuit remediorum genera; quæ nullam ferebant opem, tantum aberat, ut ægra potius summam corporis sentiret lassitudinem, & lecto prorsus affixa, copiosis sudoribus, inquietudine, vigiliis, ciborum fastidio, artuumque

tumque doloribus, immaniter vexaretur. Dedit idem medicus pulverem, qui pulveris stomachici Quercetani, antihectici Poterii ana grana octo, tartari vitriolati grana quinque habebat, cumque singulis quatuor horis iterari jussit. Ab horum usu, cum ingentem nauseam, vomendi conatus, & intestinorum tormina percepisset; vim remedii potatione infusi theiformis, digitique in fauces immissione adjutura, ter vomuit, terque alvum dejecit. Sed posthæc singultu, capitis doloribus, æstu, inquietudine, ructibusque nidorosis, per tres integras hebdomades discruciata; alius medici opem imploravit. Is malum à sordibus acidis, ac viscidis, primas regiones obsidentibus suborium ratus; lene propinavit emeticum; tumque alternis diebus pulveres laxantes exhibuit, & serum lactis, cum mannæ uncia una permixtum, singulo mane ad mensuram dimidiam potari jussit. Non minus horum usum, confortantibus atque stomachicis secundavit medicinis: sed morbus in dies magis exacerbatus, increvit; & abhinc hisce potissimum notis se manifestavit.

Per intervalla bis, ter, quaterve de die recurrentes patitur paroxysmos, qui sic se habent: Refrigescunt manus atque pedes, facies expallescit, succedunt ructus copiosi, atque tum singultus, oppressio & anxietas præcordiorum, sensus infixi faucibus pali; vertigo, capitis dolores, æstusque vexant; pulsus fertur debilis, sed æqualis; spiratio paullo difficilior, at nulla tussis nec sicca, nec humida adest. Solvitur talis paroxysmus, per dimidiam circiter inhærens horam, vel insigni lassitudine; vel, præviis inquietudine, oscitationibus, atque pandiculationibus, desinit in profundum soporem, qui, elapsa hora, cum calore corporis, atque sudore finitur. Notari vero meretur, quod si externi artus calorem naturalem retineant, paroxysmus longe sit mitior, atque brevior. Cæterum somno tranquillo, & integra ciborum cupiditate fruitur, neque vero cibis, nisi coctu facilioribus ac nutrientibus vescitur; urina mingitur naturali similis, cum quadam nubecula; alvus justo est segnior, & vix alternis respondet diebus; at si liberior fuerit, reddit multos flatus, atque mucum spumantem, tumque leviora observantur cuncta symptomata, ructusque parciores. Menstrua debito tempore, justaque quantitate pariter, ac qualitate succedunt, & novissime sanguis per nares erupit aliquoties. Hodie demum adnotavi, paroxysmum subsultibus quoque convulsivis, & labii inferioris, & artuum stipari, atque ructibus explosis solutum fuisse.

Relatio mali, ejusque curationis.

Inhæsit morbus hic, cum recensitis symptomatibus, ultra semestre tempus; nec ullis expugnari potuit medicinis. Consultus tandem ego, ex præmissa historia, judicare quidem potui, malum ad affectus nervosi generis spasmodicos esse referendum; & pulverem illum, de quo superius mentio fit, nequiquam tam perniciosos edidisse effectus, qualea ipsi novissimus imputare voluit medicus. At fateor, me exinde de vera caussæ morbificæ sede nondum satis certum fuisse redditum. Quare nec judicium meum interponere potui; sed commendavi duntaxat decoctum consuetum pro potu ordinario, pulveremque ac pilulas antispasmodicas, illum ex pulvere Marchionis, cinnabari, nitro, & castoreo confectum; has ex extracti florum chamomillæ vulgaris, summitatum millefolii ana drachma, corticis cascarillæ pulverisati drachma dimidia, extracti castorei, croci ana granis sex, oleique macis guttis quatuor pararas; hisque crebro interponi clysteres imperavi. Verum, licet hæc subsidia solamen tulerint miseræ, non tamen prorsus expugnare potuerunt malum; quid? quod illud brevi denuo invalesceret.

Quamobrem ipse tandem accersitus, coram inspexi ægrotantem; & exploratis omnibus morbi momentis, percepi, eam juveni per aliquot jam menses esse desponsam, quem ardente prosequebatur amore. Paroxysmus intra nycthemeron me præsente sexies illam prehendebat, cum pallore vultus, pulsu celeriori, refrigeratione extremorum, spirandi difficultate, anxietate, vertigine, cephalalgia, doloribusque ac convulsivis fere artuum motitationibus; & sequuto sudore solvebatur. Ex his itaque judicavi, grave illud malum sola generis nervosi debilitate niti; & hinc pendente nervosarum partium spasmo absolvi. Hujus autem primam originem à gravi terrore, quo statim post menstruorum fluxum perculsa fuit, derivandam esse, eo certius credidi; quo magis quam plurima mihi innotuerunt exempla, quod terror enormioribus sanguinis profluviis supervenicns, istiusmodi produxerit affectiones. Neque dubium est, quin eas in nostra virgine, adfectus amoris insigniter sustentaverit; & subinde tanta medicinarum, quas adhibuit, evacuantium, calefacientium, carminativarum, & spirituosarum farrago exacerbaverit. Idcirco commendavi curam lactis asinini; quod etiam cum dimidia fontis Selterani parte maritatum, atque tepefactum, mane ad mensuram integram, hora vero tertia pomeridiana dimidiam, per quinque hebdomades potavit. Præterea quovis quinto die undecim pilularum balsamicarum deglutivit; & nonnunquam liquoris mei anodyni viginti guttas, vel pulverem antispasmodicum, supra descriptum assumsit, conjuncto recto vivendi genere. Atque his factum est, ut penitus convalesceret & brevi post, viro nupta, sanitate jam fruatur illibata.

CASUS CXL.

De affectu spasmodico, gravibus & multis symptomatibus stipato, cum consilio, an thermæ Carolinæ sint profuturæ.

FOEmina generosa, annorum triginta sex, insigni sanguinis & succorum mole prædita, ante quindecim annos febrem incidit acutam; sub qua, per decem fere septimanas cum continuo delirio infestante, tantus humorum ad caput fiebat raptus, ut hoc primum intumesceret, cutis finderetur, capilli defluerent, & tandem erysipelate afficeretur. Superata febre, ejus reliquias expugnatura, curationem, quæ per famem fit, in usum vocavit; sed ob varia, quæ intercedebant, impedimenta, haud ad finem perduxit. Ab eo vero tempore, valetudinariam agere cœpit vitam: namque præter gravedinem, quam assiduam patiebatur, per intervalla, eaque crebriora recruduit capitis erysipelas, quod levius quidem, dextram malam duntaxat, spatio exiguo obsedit, nunquam vero febrili commotione vacavit. Nonminus dorso inhæsit molestus dolor, sub costis spuriis ad ventriculum excurrens, isque etiam in pectore tensivus, per certas tantummodo periodos, tota præcordia valde constrinxit: quæ tormenta, licet post thermarum Carolinarum potum, fere debellata sint, nihilo secius per vices adhuc vexant, totumque dorsum semper est frigidum. Sex præterea jam effluxerunt anni, cum iterum febre acuta, velut pectorali prehenderetur; quippe quæ non modo oppressione præcog

præcordiorum, fibilo ac ftertore pectoris, verum etiam tam violenta tuffi erat conjuncta, ut fæpiua fanguinem exfpueret. Abhinc varias in pectore fenfit moleftias; inque primis per noviffimum biennium, vehementi agitatur tuffi, quæ à prævia titillatione quadam pulmonum excitata, matutino potiffimum tempore, cum rejectione feri tenuiffimi affligit; forbillato autem per proximum femeftre appropriato infufo, longe jam mitior eft.

Verum enim vero nondum omnium incommodorum vacuitate gaudet; fed fpirandi adhuc vexatur anguftia, fub afcenfu per fcalas, vel etiam filente feri è pulmonibus ejectione, admodum increfcente. Ad hæc frequens eft alvi obftructio; & à fortiori ipfam egerendi nifu, tubercula fuboriuntur in ano, ac nonnunquam fanguis cum fœcibus excernitur. Notari meretur, hanc obftructionem, excipere præfertim menfium fluorem, atque tum jungi fimul cœcas illas hæmorrhoides, infigniter ardentes, totumque perinæum excoriantes.

Si menftrua inftant, quod fere luna exiftente plena fit, antecedunt atrocia inteftinorum tormina, & dolor gravativus in uteri vagina; tumque cruor fpiffus & ater, minori, quam olim, fertur copia. Junguntur etiam pedum, maxime finiftri, ad malleolos ufque, infignis refrigeratio; quæ extra hoc lunare tempus, non nifi plantis pedum inhærefcit affidua. Præterea hoc tempore horrendus offis facri dolor vexat, ifque non raro ad regionem renum incumbit, à fortiori corporis motu, aut inclinatione ad terram exacerbatus; & in urina, ubi conquievit, fabulum cernitur rubicundum.

Non minus per intervalla fubtriftis evadit ægra, tantoque corripitur angore, ut nihil fit, quo poffit erigi: accedunt puncturæ præcordiorum, cor maxime occupantes, cum fenfu quodam renifus fanguinis haud rite propulfi, qui inftituto corporis vehementiori exercitio, remittit. Nares perpetua gravedo obftruit; quæ, fi in libero verfata fuerit aëre, mitior exiftit; quando vero in calefactis conclavibus commoratur, caput & internæ nares adeo conftringuntur, ut nec aër, nec pituita has transfire queat; junguntur aurium tinnitus, & animi cogitationes turbari videntur. Tandem, poft pulveris fternutatorii, aliorumque remediorum ufum, fœtida, craffaque materia, puris inftar emungitur, cum euphoria, fed brevi ceffat hæc excretio.

Elapfo proxime anno, hifce moleftiis jungebatur tenfivus capitis dolor, tantaque vertigo, ut vix à lapfu, qui in dextrum præcipue latus imminebat, fibi cavere potuerit; ac noviffime pertinaciffima denuo tuffis, velut fuffocativa, cum raucedine, & æftu præternaturali ftipata, invadebat, perque totam noctem inhærebat, mane mitior. Senfit quoque olim magna manuum, finiftrique potiffimum brachii tormenta, quæ hoc tempore remiferunt. Non raro atrociffimi capitis dolores eam difcruciant, &, fequuto vomitu, protinus ceffant. Mane in faucibus, maxime circa uvulam, in exiguo quodam fpatio, infignem acrimoniam & ficcitatem, cum deglutitionis impedimento fentit; quæ, exfcreato muco, evanefcit. Nonnunquam externis pectoris partibus inhæret, ardens rodenfque dolor, ifque in dextro potiffimum latere, cutim interdum in veficam elevavit, quæ fanguinem fudit: ac denique tanta nares offendit acrimonia, ut femper fere fint excoriatæ. Et hæ funt moleftiæ, quibus eo ufque premitur mifera, & quarum medelam anxie quærit: maxime vero doceri cupit, an iis expugnandis Carolinæ fint profuturæ.

Confilium Medici cujufdam.

Ea valetudinis conditio, quam præ fe fert generofa mulier, quamque morbi nomine infignire haud audeo, à nimia fanguinis & humorum mole, motuque inordinato, unice videtur dependere; & ab eorum inæquali per uterum, ob crebra puerperia male conftitutum, circulatione primam repetit originem. Namque hanc ob cauffam cruoris excretio menftrua haud eft fufficiens, nec refpondet quantitati fuccorum, qui in toto continentur corpore; quare hi ad ramos hæmorrhoidales regurgitant, perque eos exitum affectant. Hic vero, quoniam deficiente naturali ad hunc fluxum difpofitione, non commode obtinetur; ftagnat cruor non modo in iis, quæ proxime inveftiunt anum venis, & cœcas gignit hæmorrhoides; verum etiam in ramis hæmorrhoidalibus per os facrum, atque dorfum afcendentibus fubfiftit, eofque diftendendo, atroces illos in dorfo dolores progenerat. Sub hac ftagnatione humores redduntur fpiffi, atque vifcidi; & ob turgentes venas hæmorrhoidales, alvi quoque fegnities proficifcitur; quam in tali cafu nec clyfteres, nec purgantia referare fufficient.

His autem incommodis ut medeamur; duos potiffimum fcopos præfixos habeamus, neceffe eft; nimirum ut humorum nimiam molem primum imminuamus, deinceps illorum craffitiem attenuemus. Priori fcopo venæ fectiones, motus corporis, & tenuis victus facient fatis; pofteriori infervient decocta ex cremoris tartari uncia una cum dimidia, nitri drachmis duabus, facchari unciis tribus & flavedine citri cum fex aquæ menfuris parata; in vicem potus ordinarii large potanda. Nec alienum erit, hac præfertim anni tempeftate, fuccum betulæ mane loco infufi theiformis forbillare.

Quod attinet thermas Carolinas, cautiffimus earum debet effe ufus, ne enormiorem exeitent per anum vel uterum hæmorrhagiam. Quare commendarem, ut folito parcior earundem fit potatio; ac vefperi præcedente, clyfteres ex iifdem aquis parati, ano infunderentur. Infervient præprimis ad refolvendum fanguinis coagulum, maximeque referandam lienis obftructionem: quem effectum ab acidulis quoque tepefactis expectare licet; nec non à cibis tenuioribus, non nimis nutrientibus. Eodem fcopo egregie profuturæ funt balnea ex aqua dulci tepidiora, quæ cutim relaxandi, & fpiffos fuccos attenuandi mirabilem vim poffident; quorfum etiam frictiones pertinent. Ad imminuendam fanguinis abundantiam profunt porro hirudines & fcarificationes; fed nifi diæta tenuior acceflerit, mox nova increfcet copia: nec denique ludetur opera, fi æftivis menfibus ferum lactis caprini adhibeatur. Hifce fubfidiis ante omnia moles humorum erit imminuenda; atque tum aliis remediis, iis, quæ reftiterint, fymptomatibus, obviam eundum.

Epicrifis cum confilio.

Quam multis, magnis atque diuturnis morbis pateant fubjecta, fuccorum plena, maximeque fœminæ, quæ naturæ fenfibilioris, & fpongiofi corporis funt habitus, præter crebram experientiam, præfens quoque teftatur cafus. Ingens enim fanguinis, quæ in iis generatur copia, nifi jufto vigore per debita ac patula loca, quæ in fexu fequiori uterus plerumque, interdum etiam venæ hæmorrhoidales funt, excernatur, protinus in uteri, inteftinorum, ac abdominis majoribus vafis ftagnat, eaque diftendendo, gravia fpafmodica producit fymptomata. Hifce vero non modo

modo circulus fuccorum inæqualis redditur, fed illi quoque ad nobiliores partes, ad caput, præcordia, regionem lumbarem ac renalem majori compelluntur impetu, inque iis varia, ac non raro periculofa machinantur mala. Nulli autem occurrunt fere morbi, qui tam facile in habitum ac confuetudinem degenerent, quam ejufmodi fpafmodici: quanquam enim in plethoricis fubjectis primario, à cruoris abundantis ftagnatione natales fuos mutuentur; attamen, fi diutius duraverint, utut remota illa ftagnatione, à leviori cauffa, errore diætæ, aëre frigido, humidoque, cibis flatulentis, calidioribus, animique affectibus, facillime revocantur; multumque negotii medico perinde ac ægrotanti facefsunt. In primis vero obnoxiæ funt, hifce habitualibus fpafmorum recidivis, illæ fœminæ, quæ præter habitum corporis fpongiofum, atque temperamentum fanguineum, diætæ erroribus indulgent, & vefcuntur alimentis, quæ vel genus nervofum debilitant, & ad anomalos motus difponunt, vel criticas fanguinis per uterum excretiones remorantur. Molle fiquidem hoc hominum genus plerumque pomis, acetariis, placentis, dulcibufque cibis delectatur, parce utitur potu, aut hunc frigidiorem in corpus calefactum ingurgitat, vitam amat fine motu defidem, fomno jufto diutius indulget, corpus veftimentis compreffioriis paullo arctius includit, & ad vehementiores animi affectus, terrorem, mœrurem, triftitiam, quin non raro diuturniorem, depafcentemque amorem proclive deprehenditur.

Quæcunque ex his cauffæ in noftra concurrant ægrotante; fatis eft, eam nimiis abundare humoribus, & ab horum irregulari circulo, cuncta quibus premitur, pullulare fymptomata. Neque enim ullum eft dubium, quin partim capitis eryfipelas, quod cum acuta febre complicatum, quindecim abhinc annis paffa eft, partim febris illa pectoralis, paucis poft annis infeftans, foli fanguinis abundantiæ, & inordinato circuitui debeantur. Quum autem ejufmodi affectiones, eas, quas obfederunt partes, valde debilitant, earumque robur adeo labefactant, ut fub quavis vel leviffima occafione, humores in illis fubfiftant, ac priftinos refufcitent affectus: ratio facile patet, cur in noftra eryfipelas faciei, gravedo, tuffis & afthmatica pectoris afflictio fæpius recruduerint, & adhuc moleftias creent. Reliqua, quæ in imo ventre tyrannidem exercent fymptomata, veluti funt tormina inteftinorum, dolor gravativus in uteri vagina, alvi fegnities, tormenta offis facri atque renum, & hæmorrhoides cœcæ, utique ab inæquali humorum per vifcera abdominis progreffu, & fanguinis in uteri & hypogaftricis vafis ftagnatione fuos mutuantur natales.

A quibus malis cum liberari cupiat generofa matrona; nihil fane eft, quod ipfi convenientius judicarem, quam ipfas thermas Carolinas, binis fucceffive potandas annis: quippe quarum vis, in fpafmodicis affectibus, omnium remediorum virtutem longiffime fuperat. Generatim notari oportet, thermarum internum ufum, perfonis, quæ fequioris funt fexus, magis effe accommodatum, quam quidem acidulas: hæ enim, fi quid adjumenti inferre debent, calefactæ fint, & cum externo balneorum Tœplicenfium ufu conjungantur, neceffe eft. In noftro cafu eo certius emolumentum ab ufu Carolinarum fpondeo; quo infignius inde levamen jam antea percepit ægrotans. Tantum enim abeft, ut hæ thermæ, juxta medici, cujus judicium præmiffum eft, fententiam, quam refutare inftituti mei ratio neutiquam exigit, ad violenta & vehementiora remedia fint referendæ; ut potius, longa experientia edoctus, tutiffimas eas pronunciare, & natura quoque debilioribus, fœminis, junioribus, quin & gravidis fecure commendare queam; maxime fi fub regimine prudentis medici adhibeantur. His ergo fub decenti victu ufurpatis, fi quicquam moleftiarum adhuc reftiterit, quæ abs re futura fint, docebo.

CASUS CXLI.

De affectu fpafmodico in fœmina, cum confilio, quænam poft potum thermarum ex ufu fint?

Matrona quadraginta novem annorum, fubpinguis, & fpongiofi corporis habitus, decimo fexto ætatis anno, menftrua primum profundere cœpit, fequenti viro nupfit, vigefimoque fexto primum exclufit partum, qui fimul ultimus fuit. Tribus autem abhinc vicibus, fub falfa imprægnationis fpe, per tres femper menfes haud perfolvens lunare tributum, his elapfis, cum enormi cruoris per uterum profluvio, excrevit rudem, carneamque maffam. Per noviffimum triennium menftrua ab ordine naturali recefferunt; fiquidem mox per unum alterumve menfem fuppreffa fuerunt, mox jufto copiofiori quantitate promanarunt; & per proximum trimeftre albus comparuit fluor. Quare non fine levamine hactenus ter quovis anno venam fecandam, cutimque fingulo menfe fcarificandam præbuit; detractumque fanguinem femper inveftit cuticula quædam. Neque tamen minus valde infirma fruitur fanitate: alvus fegnis eft, & vix omni biduo, vel triduo refpondet, affidui vexant capitis dolores, nervorumque cervicis diftractiones; crebræ adfligunt præcordiorum anxietates, cordifque palpitationes, quæ, fi forfan ad finiftrum latus decubuerit, cum fuffocationis metu invalefcunt, adpetitu fruitur avidiori, fed fumtis epulis, dolor gravativus in ventriculo percipitur, ciborumque languidior concoctio. Præterea duodecim abhinc annis, in finiftro abdominis latere prope umbilicum, tumor, cum dolore, ardoreque adparuit, & poft quatuor hebdomades, excreto per alvum multo pure, in abfceffum degeneravit; quo loco ad hunc ufque diem ingentem dolorem, maxime fi retinentur flatus, perfentifcit. Paucis poft annis vultus intumuit, junctis æftu febrili, capitifque doloribus; qui tumor, fanie per nares profufa, evanuit quidem, fed infignem memoriæ debilitatem reliquit. Denique per aliquot annos calculo laboravit, multofque per intervalla ex utroque renum excrevit lapillos, præcipue poft thermarum Carolinarum ufum, quas elapfo anno potavit. Ab harum vero potatione filuerunt hi dolores; fed in eorum locum pedum œdematofus fucceffit tumor. Contra has igitur affectiones, tuum, Vir Excellentiffime, efflagitat confilium.

Confultatio.

Ex iis, quæ de infirma mulieris generofæ valetudine, mecum funt communicata, probe ponderatis, luculenter difpalefcit, omnes, quibus follicitatur, adfectiones, à nimia fanguinis ac humorum mole, tardiorique per vafa, quæ exilia funt, & ab incumbente multa pinguedine comprimuntur, circuitu proficifci. Hinc enim non folum partium ferofarum & excrementitiarum conveniens per debita emunctoria fecretio ac excretio, verum etiam ipfa cruoris per uterum evacuatio, accedente præfertim ea ætatis periodo, qua ceffare folent menftrua, nec legitime, nec vegete fatis fuccedere poteft. Idcirco irregularea humo-

humorum motus suboriuntur, bique majori copia ac impetu, ad partes superiores, dorsum, caput & præcordia compelluntur; qui, earum regionum vasa nimium distendendo, dolores dorsi, lumborum, atque capitis, cordis palpitationes & anxietates machinantur.

Atque non vanus profectò est metus, ne ex hisce vitiis, successu temporis cachexia, hydrops, quin & apoplexia subnascatur: quæ mala, ut præcaveantur, ac præsentia debellentur; eo dirigendi sunt curationis nervi, quo sanguinis abundantia imminuatur, circulatio promoveatur, & stagnationes discutiantur. Quibus satisfacturus scopis, phlebotomiam & scarificationem, more hucusque solito, continuari jubeo; &, adhibitis salutari consilio, Carolinis fontibus, ea in usum vocanda suadeo medicamina, quæ alvum leniunt, stomachum roborant, vim digestivam instaurant, & transpirationis successum facilitant. Egregiam hoc nomine præstabit virtutem, pulvis aperitivus, & præcipitans, sequentem in modum parandus: Recipe lapidum cancrorum unciam unam, arcani duplicati unciam semis, nitri depurati drachmas duas, olei de cedro Italici guttas sex. M. F. pulvis, cujus drachma dimidia, ex aqua vino nupta, quovis tertio die, vel brevi ante epulas, vel circa somni tempus capiatur. Deinceps collaudo usum Elixirii stomachici, quod sic componitur: Recipe radicis gentianæ rubræ unciam unam, herbæ cardui benedicti, corticum aurantiorum, salis tartari ana unciam dimidiam, M. infundantur cum mensura dimidia spiritus vini Rhenani, & leni calore digerantur. Hoc remedii genus, quod ventriculum roborat, acrimoniam primarum viarum temperat, & alvinam excretionem secundat, ad sexaginta guttas vel mane ex infuso calidiori, vel vesperi assumi potest.

Non minus ad promovendum æqualem humorum progressum, eorumque adfluxum à pectore derivandum, non contemnendum effectum possident pediluvia, ex surfuribus triticeis, sale communi, cineribusque clavellatis paranda, & vesperi adhibenda. Omnis quoque cerevisia, maxime lupulata nocet, cujus vicem commode explebit decoctum, ex radice scorzoneræ, sarsaparillæ, semineque fœniculi confectum. Et si denique alvus fuerit obstructa, missis, quæ noxia sunt, cunctis purgantibus, eam per sal Anglicanum, pondere dimidiæ unciæ ex aqua capiendum, hausta desuper larga infusi calidioris quantitate, reserare oportebit.

CASUS CXLII.

De variis pathematibus spastico-hystericis cum corporis consumtione.

Celsissima Princeps, temperamenti melancholici, corporis gracilioris, annorum viginti trium, tempore pubertatis matrimonium contraxit, in eoque sine prole vixit. Multis potius, durante hoc conjugio, pressa fuit & timoribus, & terroribus, cum vitæ nonnunquam periculo conjunctis. Dum enim aliquando una cum marito in curru veheretur; equi fugam arripuerunt, laxatisque habenis, & præcipitante curru, metus erat, ne una cum lectissimo marito, fatis cederet. Evaserunt equidem; quæ Dei est gratia, uterque ab hoc gravi periculo; sed nostra cordis tremorem, vel potius palpitationem, vultus pallorem, & angustias præcordiorum retinuit. Ab his, ut vindicaretur, choreæ institutæ fuerunt, aliaque muliebri sexui familiaria solamina: at nullum ex omnibus percepit levamen, tantum abest, ut sequuto post aliquot menses dilectissimi mariti, variolis extincti obitu, pejus habere cœperit. Hinc enim longe plura propullularunt symptomata; siquidem accedebant vertigo sæpius recurrens, dolores stomachi, ejusque tensiones, menstruorum parcior fluxus, & lassitudo quædam, totum & musculosarum & nervosarum partium genus occupans, adeo ut sese vix pedibus sustinere posset. Interim ad secundas transiit nuptias, inque his filium peperit unicum; nihilo secius autem perdurarunt recensitæ calamitates, quin accedente primum matris, & brevi post dilectissimi filioli, qui trimulus erat, morte, majora in dies sumserunt incrementa. Accessit demum muliebris fluor, modo albus, modo ad flavum vergens colorem, cum frequenti membrorum languore quo ingravescente, lecto affigi tenetur; ipse hic fluxus, promanantibus mensibus, per quatuor vel quinque dies cessat; hisque rursus cessantibus, denuo prorumpit. Sub finem defluxæ æstatis, cum in Italiam rediisset, in duplicem incidit tertianam, cum capitis, stomachique dolore conjunctam; quæ uniusmensis spatio profligata, tamen recurrit per intervalla, & tandem usu tincturæ Chinæ de china, aliorumque amarorum, exspiravit, relictis semper iis, de quibus sermo fuit, symptomatibus. Rerum non naturalium exactam servat rationem, nisi exceperis, quod animi affectibus nimium indulgeat, eosque potius occultos foveat. Cæterum, licet toto vitæ suæ tempore parum carnosa fuerit, jam tamen sensim sensimque emaciatur; pulsusque arteriarum mox justo frequentior, mox vero æqualis, simul vero durus fertur.

Hæc est morbi, symptomatumque, quibus Celsissima Princeps premitur, idea; quorum explicationem pathologicam lubens omitto, tuamque, vir celeberrime, exopto sententiam. Haud vero silere debeo, me semper de spissitudine humorum judicasse, & eos curandi scopos habuisse præfixos, ut humores attenuentur, & mensium fluxus ad naturalem statum redigatur. Terrores enim, timores, atque mœrores tonum partium exteriorum constringunt: hinc sanguis ad interiora congeritur, nec æquali progressu ubique distribuitur. Unde non mihi mirum videtur, quod serenissima Princeps pallorem, & præcordiorum angustiam patiatur, quod sanguis magis magisque spissescat, non legitime depuretur, non nutriat, corpusque sensim contabescat. Fluor albus, quamvis sit excretio, qua natura sæpissime mensium defectum supplet, attamen in præsenti casu altioris videtur indaginis: quoniam insignem virium languorem, aliasque affectiones habet comites.

Quod attinet curationem, commendarem primum pilulas, ex pilulis Musitano familiaribus, extractis hellebori nigri, artemisiæ, matricariæ, betonicæ, hypericonis, bellidis minoris, cinnabari nativa, castoreo, extracto visci quercini, magisterio corticum ovorum, oculis cancrorum, ossibus sepiæ, & balsamo de Copaiva compositas; quas sibi proficuas deprehendit serenissima mulier. Deinceps descenderem ad usum decocti, ex sarsaparilla, radice chinæ, rasura eboris, lignorum lentisci, visci quercini, glycyrrhizæ, & hordei, addita carne vituli, parati; quod mane per triginta dies, cum viperarum carne præberem. Uterer etiam sero lactis caprilli, herbis balsamicis, & cichoraceis alterato & secundum artem in balneo Mariæ destillato; & denique in lacte asinino totam curationis spem reponerem.

Diebus canicularibus proponerem thermas Masini, quæ optimæ sunt, tam pro usu balnei, quam potus, ad tonum stomachi, aliarumque partium restituendum & roborandum, cujus beneficio concoctio alimentorum, succique chylosi per corpus distributio fiat. Nec alienam contra fluorem album crederem injectio-

injectionem alicujus Decocti balsamici cum pulvere Vern. ab Helvetio descripto: phlebotomiam vero, ob corporis gracilitatem, viriumque imbecillitatem, haud ordinarem. In rebus non naturalibus optimum semper servabitur regimen; & ab his cuncta fausta auspicor. Mediolani, VIII. Calend. Aprilis 1724.

Responsio Consultatoria.

Intellexi ex communicata mecum historia morbi, quæ discruciet Celsissimam Principem, cujus jam novi constitutionem, ægritudines, atque quam hisce profuturam censeat celebris quidam medicus medelam. Fateor, ea medicamina, quæ proposuit laudatus medicus, ita comparata esse, ut ea minime noxia prædicare possim: vix autem crediderim, quod tanta illorum farrago ægrotanti sit profutura. Mea potius sententia paucis remediis adgrederer curationem; nec alias haberem intentiones, quam ut robur ventriculi ac intestinorum restaurarem, vimque concoctricem ita roborarem, quo legitimus ac spirituosus generaretur chylus. Quem si impetraverimus; reliqui quoque succi fient benigni, eorum circulus reddetur æquabilis, & omnes excretiones legitime succedent: hinc vero cuncta, quæ morbosa sunt, symptomata, sponte remittent. Nec dubito, quin iis scopis potituri simus, si hac potissimum incedemus via: Mane in lecto adhuc constitutæ ægrotæ propinarem decoctum, ex pullis gallinarum, carne viperarum, radice fœniculi, asparagi, cichorei & petroselini paratum, quantitate mensuræ dimidiæ. Sub epulis ex ultimo haustu, nec non hora quinta pomeridiana exhiberem quadraginta guttas Elixirii stomachici, quod sic habet: Recipe extracti cardui benedicti, centaurii minoris ana unciam semis, corticis chinæ, aurantiorum recentium in pulveres redactorum ana unciam unam, salis tartari drachmas sex; affunde vini Hungarici, vel Canariensis libras duas, digerantur. Præstans enim est, qua in roborando ventriculo, absorbenda acrimonia, & discutiendis flatibus, hæc essentia pollet efficacia. Non minus ad leniendam alvum, & humorum ebullitionem consopiendam, bis quavis hebdomade, ex aqua vinonupta, porrigerem drachmam dimidiam pulveris sic parandi: Recipe lapidum cancrorum unciam semis, fœcularum aronis, succini præparati, tartari vitriolati, nitri purificati ana drachmam semis, corticis cascarillæ grana duodecim, olei de cedro guttas quatuor. M. F. pulvis.

Hisce per quatuor circiter hebdomades usurpatis, binas hebdomades transigere suaderem, usu balnei ex aqua dulci & lacte parati, cui matutinis pariter ac vespertinis horis erit insidendum; atque huic remedio, subjungerem denuo, supra dictam medicationem. Quæ cuncta, nisi adhuc votis satis fecerint, tandem collaudarem curam lactis asinini, sub integra animi tranquillitate, & crebra corporis exercitatione peragendam; ac denique loco potus ordinarii, vel acidulas, vel aquam puram fontanam, cum vino mixtam substituerem. Nec ullus dubito, quin, si placuerit Celsissimæ Principi, commendata in usum vocare medicamina, exoptatam inde sit recuperatura valetudinem; quam Deus fartam tectamque reddat, ex animo precor.

CASUS CXLIII.

De malo spasmodico-flatulento.

Verbi divini minister fidelissimus, ætatis consistentioris, temperamentique cholerico-melancholici, vera olim melancholia, & molestissima hemicrania discruciatus, sed ab hisce vitiis, ope acidularum Egranarum vindicatus, multas jam patitur affectiones, quarum hæ sunt potissimæ: Pectus continuo pressionis sensu afficitur, cui noctu interdum tantæ junguntur tensiones, ut sedendo spiritum trahere oporteat, præsertim cum spiratio per se sit difficilior, & sub adscensu per acclivia magis angusta fiat. Alvi pertinax urget obstructio, & flatus maximas distensiones pariunt, summamque cum asthmate præcordiorum anxietatem; &, ut verbis Illustris HOFFMANNI *diss. de Medic. Select. pag.* 11. utar, primas vias habet sensibilissimas, unde & anxietatum, spasmorum, flatuumque ingens apud eum est proventus: quæ cuncta symptomata, cum autumnali pariter, ac hyemali tempore sint mitiora, ab æquinoctio vernali insigniter exacerbantur.

Præterea mens etiam afficitur, gravibusque ac anxiis nonnunquam terretur ideis, quas statim incredibilis angor pectorisque tanta constrictio sequitur, ut sermonis impedimentum accedat, sudoresque frigidi jungantur. A bepulis sentit faucium constrictionem, tumque non modo sermo fit difficilis, verum etiam tantus manum occupat torpor, ut vix valeat scribere. Quod notabile est, accedente coryza, vel erysipelate faciei, cuncta hæc symptomata egregie mitigantur. Plurimi medicorum accusant passionem hypochondriacam, & eorum quidam acido austero, spiritus turbanti, sigentique malum adscribit. Alii obstructioni pectoris scorbuticæ caussam tribuunt & quidam morbum complicatum ex scorbuto & malo hypochondriaco suspicantur. Mox sanguinis ad pectus congestionem crepant; mox nimis subtilem, ac volatilem spirituum, atque biliosi succi temperiem allegant, & inde tam subitam vocis interceptionem, motuumque à le viori caussa anomaliam deducunt. Cui quoque sententiæ, ipse ægrotans addit calculum; atque, præter cerevisiam, quam bibit, spissiorem, ventriculi debilitatem horum malorum esse nutricem arbitratur. Namque, si cibos coctu difficiliores, aut vinum austerum assumserit, protinus cum ineffabili angore, insignem pectoris oppressionem patitur; sed si vescatur alimentis, quæ boni sunt succi, ab omnibus liber est passionibus. Uti non minus fuevit aquis destillatis, usque vinosis, menthæ, melissæ, fœniculi, rosarum atque cinnamomi; hisque caussam constrictionis, quam post pastum laryngem obsidet, attribuit.

Neque vero cuncta ferre potest remediorum genera; siquidem à calidioribus, carminativis, pectoralibus, volatilibus, martialibus, herbis acrioribus, veluti sunt trifolium fibrinum, absynthium, salvia &c. opiatis, castorinis, cinnabarinis, tartarisatis, atque pulverulentis male habet. Post calidiorum diaphoreticorum usum, ulcera in pedibus effloruerunt; nec venarum in pedibus incisiones solamen tulerunt. Ex cibis abhorret dulcia pariter ac acida, tanquam infensa ipsi, & potius amarulenta v.g. cichoreum cum jusculis &c. cum fructu adhibet. Contra vero amica ipsi videntur remedia temperate calefacientia, confortantia, humectantia, & sedativa, maxime liquoris anodyni mineralis usus; & insigne sentit adjumentum, ab oleis rosarum, citri, millefolii, aurantiorum, ad duas tresve guttulas sumtis.

Consilium.

Cuncta, quæ Viro summe Reverendo infesta sunt, symptomata, meo quidem arbitrio, à vitio & spasmodica constrictione, ut totius nervosi systematis, ita maxime septi transversi, ventriculi ac intestinorum proficiscuntur, & jam in habitum, ac consuetudinem transiisse videntur. Inde enim alvi obstructiones, pectoris assiduæ oppressiones, ægra spiratio, præcordiorum anxietas, & constrictiones asperæ arteriæ, cum vocis interceptione, suos mutuantur natales. Proximum vero, quod ex spasmodicis ejusmodi stricturis resultat, incommodum, est intestinorum molesta contractio, qua nec excrementis, nec flatibus liber permittitur exitus: quamobrem hi regurgitant ad superiora, & non solum ventriculum distendunt, ideoque descensum septi transversi impediendo, difficultatem spirandi adaugent; verum etiam comprimendo sanguifera imi ventris vasa, succos vitales ad caput majori quantitate compellunt, qui difficilius per cerebrum progredientes, variis, gravibusque ideis, & nimio mentis angori caussam præbent. Præterea ex spasmo primarum regionum suboritur vitium concoctionis, chylificationis, & consequenter sanguificationis: hinc sanguis generatur impurus, salibusque scorbuticis fœtus, qui nervosis partibus perennem spasmorum materiam suppeditat, earumque nutritionem destruit; qui etiam crebrarum exulcerationum, atque erysipelatum caussam præbet.

Neque vero adeo invaluisse arbitror hæc vitia, quin medelam admittant; sed credo, fore ut debellentur, si his æger utatur remediis. Primum quidem cerevisiam, quam sibimet inimicam deprehendit, prorsus omittendam, & ei hoc decoctum substituendum esse puto: Recipe rasuræ cornu cervi, radicis scorzoneræ ana uncias tres, sarsaparillæ uncias duas, radicis cichorei unciam, seminis fœniculi drachmas duas. Conc. Cont. D. S. species, quarum uncia una & dimidia cum binis aquæ mensuris per horam dimidiam sunt decoquendæ. Deinceps operæ pretium facient pediluvia, ex aqua fluviatili, furfuribusque triticeis parata; quibus, tepidis tantum, vesperi immittantur pedes. Breviante epulas, & si anxietates invalescant, assumantur ex aqua chamomillæ, vel acaciarum, viginti guttæ mixturæ antispasmodicæ, quæ ex uncia dimidia liquoris anodyni & drachma una balsami vitæ concinnatur: neque minus liquoris dicti triginta guttæ, alternis diebus circa somni tempus ex commendato decocto capiantur; & bis quavis hebdomade, cum pulvere præcipitante alternentur.

Inprimis vero alvi habenda erit ratio, ut semper conservetur lubrica; quo fine manna, pondere unius cum dimidia, aut duarum unciarum, vel in lacte caprino, si tulerit ventriculus, vel in jusculo avenæ tenuiori soluta, quovis decimo die sorbilletur; aut mane passulæ minores Corinthiacæ comedantur. Ex alimentis proficua valde sunt juscula, cum radice cichorei, nasturtii, ac petroselini parata; vel etiam ex lacte confecta; quorum usui, si præsto sit acida primarum viarum saburra, præmittantur lapides cancrorum, pondere drachmæ dimidiæ assumendi.

Neque vero spem fefellit hæc curatio; siquidem ex adhibitis, quæ commendata sunt, remediis, tantum solamen expertus est ægrotans, ut muneri suo absque molestiis fungi potuerit; & quum præterea Elixirii mei visceralis usum sibi haberet commendatum, sanitate jam fruitur illibata.

CASUS CXLIV.

De affectu spasmodico-flatulento in persona serenissima, per lac asininum & selteranas feliciter curato.

Quum persona quædam serenissima, contra varias, easque graviores molestias, quibus usque eo male habetur, meum desideravit consilium & auxilium: hoc devota & submissa mente suppeditaturus, haud alienum putavi, ipsius morbi historiam præmittere. Est igitur gratiosissima Princeps annorum triginta, corpore tenerrima, strictior, multis nervis, exilibusque vasis instructa, sed animo valde sensibilis, ingenioque vivacissimo prædita. Transacta sub exoptato à gravioribus morbis otio juventute, per decem jam annos, alvi obstructiones, flatuumque molestias patitur. Menstrua justo tempore, sed parciori copia feruntur; nulla ad sudorem est proclivitas, & ciborum languens adpetitus. Somnus non reficit, & brevior est; siquidem ad mediam usque noctem, sub lectione librorum, protrahuntur vigiliæ: neque animus ab adfectibus, maxime mœroribus liber est.

Per aliquot annos sæpius de torpore, ac languore totius corporis, artuumque dolore contusorio conqueritur; cui non raro præcordiorum anxietates, nauseæ, quin ipsa animi deliquia junguntur. Regio ventriculi & hypochondriorum inflata, atque tensa adparet; & alvus nisi clysmatibus, vel pilulis polychrestis solicitata, nunquam respondet. Corpus contabescit, & crebræ phlogoses, cum pedum refrigeratione vexant: quæ cuncta symptomata, instante menstruorum fluxu, magis ingravescunt.

Præterea pulsus plerumque languidus & tardior est; nonque raro tusses, coryzæ, aliæque catarrhales adfligunt defluxiones; & elapso circiter anno, febre laboravit acuta exanthematica, cum diuturna tussi. Cæterum à quacunque corporis exercitatione, atque peregrinatione, nec non à venæ sectione convenienti tempore celebrata optime habet; & ab usu thermarum vel acidularum, insigne semper percepit solamen. Contra medicamina calidiora exacerbant malum; & sopiendo humorum orgasmo, nihil est convenientius, quam pulvis præcipitans nitrosus.

Quæ cum ita sint, cognitu facillimum erit, totum nervosarum partium, quæ sensationibus, motibusque perficiendis unice serviunt, systema valde debilitatum, & ad motus irregulares pronum esse. In primis autem robur ventriculi ac intestinorum, valde languidum atque destructum videtur: unde, his partibus spasmis pariter ac flatibus distentis, nec ciborum legitima concoctio, nec debita chyli distributio, nec vegeta partium excrementitiarum per alvum excretio potest contingere. Quare, cum noxii, flatulentique vapores, sufficienti exitu destituantur; illi regurgitant ad intestina superiora, atque ventriculum; hunc graviter distendunt; vicinosque non solum, sed quoque ob consensum remotiores nervos afficiunt, vellicant, & ideo nauseam, anxietatem, dolorem distendentem, ac inflativum ventriculi, ac hypochondriorum, quin totius corporis languorem & lassitudinem caussantur. Neque mirum, hasce adfectiones quotidie augeri; siquidem non paucæ sunt caussæ, quæ eas fovent, ac sustentant: quas inter pertinent corporis tenerior, animique sensibilior constitutio, graviora pathemata, parcior somnus, & nimiæ mentis intentiones, ac meditationes.

Non equidem negaverim, quin ejusmodi calamitates, si inveteraverint, & altas egerint radices, magnam medenti faciant molestiam, & diuturnam requirant curationem: attamen, cum serenissima mulier partim juniori fruatur ætate, partim viribus, nondum prorsus prostratis, nec omnem medicinarum vim respuentibus gaudeat, haud dubiam foveo spem, fore ut illis, quæ jam sum commendaturus, remediis, votis potiatur, perfectamque recuperet sanitatem. Tres nimirum præfixi mihi sunt curationis scopi, quorum prior respicit totius nervosi generis, maximeque ventriculi confortationem; alter flatuum remotionem, & alvinæ excretionis promotionem; & tertius æquabilis humorum circuitus restitutionem. Quibus satisfacturus indicationibus, primum commendo venæ sectionem, medio intra menstruorum fluxum tempore, cœlo existente sereno instituendam, & ter quotannis, nimirum mense Martio, brevi ante æquinoctium vernale, dein mense Septembri, circa æquinoctium autumnale, & denique ante solstitium mense Decembri repetendam, detractis semper quatuor vel quinque cruoris unciis. Prospiciendum vero probe erit, ut ante phlebotomiam alvus sit aperta, post eam autem omne frigus arceatur, cibique coctu faciliores, atque jusculа comedantur, ne vitietur transpiratio, & digestio labefactetur.

Deinceps non præstantius in persanandis ejusmodi spasmodicis, flatulentisque, si diuturniora fuerint, malis, quidpiam ferre deprehenditur auxilium, quam aquæ minerales, tam interno, quam externo usu adhibendæ: quippe quæ non solum innata ipsis virtute, verum etiam vi exercitationum corporis, mutationum aëris, tranquillitatis animi, ejusque à minus gratis objectis abstractionis, quæ momenta cum tali curatione nunquam non conjuncta sunt, solantur miseros, his ægritudinibus afflictos; adeo ut verum omnino sit, quod dulcius & fructuosius ad ipsum fontem aquæ bibantur medicatæ. Quare suaderem, ut serenissima quovis vere ad fontes ejusmodi accedat; qui, cum diversis valde virtutibus, & effectibus sunt instructi, nec iidem in omnibus subjectis, atque morbis, commendari possunt, in nostro casu tales seligendi sunt, qui nervis, quocunque fiat modo non adversentur, sed humorum fluxilitatem, alvique lubricitatem facilitent. Quo nomine interne acidularum Schwalbacensium potationem, externe balneorum, quæ vocant *das Schlangenbad*, usum; aut utriusque scopo fontes Wisbadenses cunctis reliquis præferrem. Ipsa hæc curatio sub finem mensis Maii aggredienda, & ita adornanda erit, ut commendatæ aquæ per tres vel quatuor hebdomades sub convenienti regimine tepefactæ, potentur: & hora pomeridiana quarta, in collaudata descendatur balnea; quæ valde temperata esse oportet, ne exagitent sanguinem. Post balneum fricandi sunt artus, atque tum lenis in lecto expectandus sudor. Cæterum sub hac medicatione à reliquis medicaminibus abstinere licet, nec ullis uti opus est, quam essentia corticum aurantiorum, quadraginta guttis inter epulas, ad confortandum ventriculum capienda. Quod si vero ex usu balneorum sanguinis suboriatur ebullitio; vesperi pulverem præcipitantem nitrosum ex aqua ceraforum nigrorum assumere expediet. Præterea cum symptomata dictarum ægritudinum, autumnali potissimum tempore soleant exacerbari: non ludetur opera, si ad ea præcavenda, præmissa venæ sectione, eædem Schwalbacenses acidulæ per decem duntaxat dies tepidiores hauriantur, usque balnea Lauchstadiensia subjungantur.

Verum enim vero, ut partim ad hasce curationes legitime disponatur corpus, partim iis absolutis, ulteriora avertantur incommoda: operæ pretium erit, per quatuor circiter ante fontium potationem hebdomades, sequentem in usum vocare medicationem. Sub epulis quotidie sumantur quinquaginta guttulæ Elixirii mei visceralis, quod cum lixivioso alcalinoque menstruo paratum, & balsamicum est. Pro potu ordinario usurpentur vel acidulæ Selteranæ vino nuptæ; vel sequens Decoctum: Recipe radicis Scorzoneræ, rasuræ cornu cervi ana uncias tres, anisi stellati, seminis fœniculi ana drachmam unam cum dimidia, arcani duplicati drachmam semis. Conc. cont. D. S. Species, quarum unciæ binæ ex tribus aquæ mensuris per horam decoquantur dimidiam. Tum quoque, si forsan nausea, & præcordiorum anxietates invaluerint, capiantur protinus scrupuli bini pulveris bezoardici, qui æquali pondere cum præcipitante mixtus sit, una cum viginti guttis liquoris mei anodyno-mineralis: quod remedii genus etiam quavis hebdomade semel circa somni tempus, ex allegato decocto adhibeatur. Ad hæc insigne pollicetur emolumentum corporis exercitatio, quæ vectionis ope, & ante prandium & cœnam instituі debet; nec alienum erit, à suetis hactenus vigiliis abstinere, & maturius lectum conscendere, ut, nisi ipse somnus plenior capi queat, animus tamen à nimiis meditationibus avertatur. Atque eandem medendi rationem, per integrum ab acidularum potatione mensem continuare conveniet; nec dubito, quin iis rite observatis, exoptata sit reditura valetudo.

Relatio.

Quum Serenissima Princeps, ob varias caussas, ad fontes Schwalbacenses, aut Wisbadenses iter facere interdicta fuisset; desideravit, ut ea proponerem remedia, quæ adventante Maio domi posset adhibere. Quare commendavi lac asininum, cum aquis Selteranis maritatum; & ex illo eo illustrius promisi auxilium, quo magis internus, atque depascens, qui accesserat, calor, hecticæ metum faciebat, & humectantium ac demulcentium medicinarum usum indicabat. Recusavit primum mulier serenissima lactis usum, quoniam ab hoc se semper pejus habuisse affirmabat: at cum ostenderem, quod lac asininum, à reliquis lactis generibus longissime distaret, & præter copiosum saccharum, parcissimam caseosæ substantiæ quantitatem foveret, ideoque cum acidis ægerrime coagularetur; quodque præterea ab admixtione acidularum Selteranarum, quæ copioso pollerent sale alcalino, magis innocentiorem obtineret indolem; præbuit aures meis consiliis, & accersita, cujus pabulum erant medicatæ herbæ, asina, hunc in modum curam instituebat.

Per primum biduum, ad corpus purgandum, solas Selteranas ad mensuram dimidiam potavit, & inde ter vel quater alvum dejecit: sequentibus diebus, easdem tepefactas, quantitate integræ mensuræ, cum lactis recens mulsi dimidia mixtas, mane intra lectum adhuc constituta, spatio trium boræ quadrantum hausit; neque ullas præter eas sumsit medicinas, & sub epulis loco potus ordinarii dictas acidulas, cum quinta vini veteris Rhenani parte maritatas adhibuit. His per quatuordecim dies usurpatis, egregius succedebat effectus: siquidem gratiosissima Princeps, somnum, vires, & appetitum recuperare cœpit, alvus bis quotidie reddebatur, & flatulentia, anxietates, & æstus interni sensim evanescebant. Idcirco ipsi placuit, huic curationi ulterius insistere, quam etiam per octo continuavit hebdomades, ita ut singulis tribus per biduum circiter, ad subducendum fortius ventrem, solis acidulis uteretur. Inde factum est, ut absoluta medicatione valeret opti-

optime, menstrua rite fluerent, & alvus tantum non semper officio suo persungeretur: quare commendavi, ut sequenti anno, ad avertendas penitus mali reliquias, hæc cura iteraretur.

CASUS CXLV.

De affectu spasmodico-flatulento post puerperium.

FOEmina, triginta annos egressa, temperamenti sanguineo-cholerici, staturæ mediocris, habitus laxioris, vasorum exiliorum plena, unicum filium, undecim abhinc annis enixa, & in puerperio haud convenienter tractata fuit. Inde mensium irregularem, & justo parciorem passa est fluorem; & cum varii mœrores, aliique, quibus luxuriant negotia domestica, animi adfectus accederent, sensim hysterica facta, in varias incidit spasmodicas passiones, cum alvi obstructionibus, flatuum retentione, spirationem impediente, capitis doloribus, animique crebris stipatas deliquiis. His per intervalla corripitur, nonnunquam tam subito, ut vegeta, sellæ insidens, præter omnem spem ac opinionem, in terram præceps ruat: remittente vero paroxysmo, optime, ac sanæ instar se habet. Extremi artus continuo frigore, maxime in paroxysmo affecti sunt; quo soluto, gelido perfunduntur sudore. Præsertim atrocissimus spasmus regionem intestini coli, vel interdum etiam tenuium, hinc inde obsidet, adeo ut de clavo quasi isti loco infixo conqueratur: quam sensationem eo magis spasmodicæ stricturæ attribuo, si consideravero, reperiri in cadaveribus his morbis defunctorum, intestina variis in locis arctissime constricta, vicinas vero partes mirum in modum expansas. Adhibuit in hoc rerum statu per aliquot jam annos multa remedia, multosque consuluit medicos; quorum quidam, cum in toto corpore maculæ scorbuticæ efflorescerent, ipsam salivationem mercuriali tractare ausus est. Hinc per novissimum annum abstinuit fere à pharmacorum usu, nec nisi ob ructus acidissimos, qui per vices invadebant, interdum pilulas laxantes, pulveresque absorbentes sumsit. At cum pronuper invalescerent symptomata, & pedes, manus, atque facies intumescere viderentur, me vocavit in auxilium.

Ego vasorum minimorum, maxime circa uterum, obstructionem suspicatus, misso jam ante octo septimanas ex vena in pede tusa sanguine, clysteres commendavi; quos cum renueret, leniora laxantia propinavi, & in paroxysmo pulveres antispasmodicos, cum liquore anodyno dedi; extra illum pulveres resolventes, & mixturam, quæ essentiam aurantiorum, millefolii, & spiritum salis ammoniaci vinosum habebat, exhibui: motusque febriles, qui vespertino jungebantur tempore, pulveribus oppugnavi temperantibus. Instante etiam mensium fluxu, pilulas balsamicas porrexi, eo effectu, ut prorumperet cruor, cum symptomatum levamine, & macularum scorbuticarum efflorescentia. Et ideo jam in eo sum, ut futuram curationem, ad promovendum lunare tributum dirigam; quo etiam fine, cum rationes ægræ haud permittant, adeundi fontes medicatos, adventante vere, acidulas Selteranas proponere, est animus; neque vero, nisi Tuo, Vir Illustris, consilio adjutus, quicquam tentabo.

Consultatio.

Morbum, cujus caussa consultus sum, adeo perspexit medicus novissime in auxilium vocatus, ut & caussas illius rite exploraverit, & curationem ipsis convenientissimam adornaverit. Verum ficuti omnes ejusmodi inveterati affectus, qui totam jam sanguinis & humorum massam corruperunt, curatu sunt difficillimi: ita quoque cum nostro spasmodico-flatulento malo, quod a vitiosa uteri post partum constitutione, & hinc pendente inordinato mensium successu, originem traxit, comparatum est. Nihilo tamen secius, cum ægrotans ætate adhuc sit junior, & vires ipsi constent, non desperandum erit de salute, nec dubitandum, quin convenienti medela, debito victus regimine adjuta, pristinam sit recuperatura sanitatem: etsi recusata clysterum, qui in mitigandis horum malorum paroxysmis egregium ferunt solamen, infusio, insignem utique remoram curationi injiciet. Interim, ut meam aperiam mentem; ex internis nihil superest, quod majori fructu commendare possim, quam pulveres præcipitantes nitrosos, cum cinnabari, & extracto castorei permixtos, atque liquorem meum anodynum, viginti guttis pro dosi sumendum.

Deinceps ad promovenda menstrua, & sopienda spasmodica pathemata, admodum laudo sequentes pilulas: Recipe myrrhæ, gummi opopanacis, asæ fœtidæ, croci, cinnabaris, aloës rosatæ, castorei, trochiscorum alhandal, aut extracti hellebori nigri ana drachmam dimidiam, camphoræ scrupulum dimidium. F.l. a. pilulæ, ex scrupulo viginti formandæ; quæ ante fluxum uterinum, per quatuor circiter dies, decem quotidie sumendo, usurpari possunt. Non minus ad temperandam scorbuticam humorum acrimoniam, pro potu ordinario, decoctum consuetum; & mane infusum theiforme ex herba artemisiæ, summitatibus millefolii, herba melissæ, floribus chamæmeli vulgaris, semineque fœniculi, summo cum fructu potabitur. His adjungenda est sufficiens corporis exercitatio, & mentis perpetua tranquillitas.

Vix autem ab his omnibus desideratus obtinebitur finis, nisi accesserit usus aquarum mineralium; quas inter thermas Carolinas in hisce adfectibus, omnes reliquas superasse deprehendi. His vero cum certæ rationes non permittant uti; earum locum explebunt Selteranæ, tepide potandæ; & ut ventrem eo efficacius subducant, cum sale thermarum Carolinarum acuandæ.

CASUS CXLVI.

De affectu spasmodico-rheumatico, sæpius recurrente.

GEnerosus vir, quadraginta sex annorum, tenerioris & strictioris corporis habitus, temperamenti sanguineo-cholerici, crebris in pueritia sanguinis è naribus profluviis, ac ebullitionibus vexatus, ad has temperandas acidulis uti debuit. Tum juventutis annos ingressus, variis exercitiis, saltatione, equitatione &c. corpus insigniter commovere; nec non vinosis compotationibus, ad seram usque noctem indulgere, atque in veneris castris strenue pugnare suevit, adeo, ut plus simplici vice, seminis virulento laboraret fluxo. Neque tamen minus sanus vixit, ac incolumis, donec quatuordecim demum abhinc annis, prima vice spasmis doloribusque tensivis, ac lancinantibus omnium artuum, maxime capitis,

pitis, dorsique pustulis inflammatoriis, cum turbulento somno corriperetur. Quæ symptomata cum per integrum annum crebris insultibus recurrerent, & multorum medicaminum vim eluderent, tandem salivatione, quæ per externam fit inunctionem, oppugnabantur, eo effectu, ut idem maneret rerum status. Namque, prægressis potissimum diætæ erroribus, spasmodici dolores plerumque suras, tum & alias partes, vago circuitu, absque tumore vel rubore externo, prehendebant: quibus cessantibus, ciborum adpetentia redibat, & egregie habebat. Et hæc scena per longos ludebatur annos; quorum singulo, venam in pede tundendam præbuit; & interne Schwalbacensibus aquis, externe balneis, quæ à serpentibus nomen habent, usus, sed in cassum fuit.

Ante quatuor circiter annos consuluit forsan medicum, qui improbato calidiorum, ac vehementiorum medicaminum usu, in paroxysmo sequentem pulverem, mane vesperique sumendum ordinabat: Recipe matris perlarum, cerussæ antimonii, pulveris lumbricorum terrestrium ana drachmam, cinnabaris nativæ drachmam dimidiam, pulveris castorei grana septem. M. F. pulvis, div. in septem partes. Extrinsecus vero dolentem partem spiritu nervino perfricari jubebat, cujus hæc erat formula: Recipe spiritus vini simplicis unciam unam, lumbricorum volatilis, formicarum ana unciam dimidiam, essentiæ castorei, nucistæ ana drachmam unam cum dimidia. Profligato horum ope intra paucos dies paroxysmo, extra illum singulis quatuordecim diebus, ad alvum leniendam, vel dosin pilularum Becherianarum, vel rhabarbari drachmam dimidiam exhibebat, effectu felicissimo: nec non tincturam ex essentiæ corticum aurantiorum uncia dimidia, tincturæque salis tartari drachmis duabus confectam, ab epulis sumendam propinabat. Non minus ordinabat, ut adventante vere, præmissis venæ sectione & laxantibus, lac asininum per binos menses potaret, & balneis, ex furfuribus triticeis, floribus chamomillæ, herba parietariæ & malvæ, aqua fluviatili, ac lacte paratis, ad umbilicum usque iis insidendo, per quatuordecim dies uteretur. Qua curatione adhibita, dolores & longe mitiores, & rariores recurrebant.

Verum enim vero, elapso abhinc biennio, cum mense Aprili, aëre existente frigido, simul humido, venationi diutius interesset, accidit, ut atrocissimus rheumatismus, horrendis doloribus stipatus, collum & brachia occuparet; quæ vero molestiæ, regimine calidiori, lenibus diaphoreticis, & vesicatoriis nuchæ admotis, brevi tempore discutiebantur. Mense Octobri ejusdem anni in itinere constitutus, febre tertiana corripiebatur; quæ cortice Peruviano quinquies suppressa, toties recidit, & tandem in continuam, sævis convulsionibus conjunctam, cum vitæ periculo desiit. Ab hac ope alterius medici liberatus, retinuit febrem lentam cum nocturnis sudoribus; quæ primum jusculis gallinaceis, quibus viva vipera erat incocta, singulo mane sorbillatis per decem dies oppugnata, eum magis invalesceret; tertius medicus, primas vias à fordibus haud satis repurgatas esse ratus, missis istis jusculis, pilulas Becherianas, aliaque aperientia & amara medicamina dedit, iisque febrem superavit felicissime. Restabant adhuc tumores artuum extremorum œdematosi, qui in manibus emplastro exsiccante discussi, pedes contumaciter obsidebant; & cum matutinis horis disparerent, dolorum rheumaticorum levamen inferrent, nullasque præterea molestias crearent, nullis amplius oppugnabantur remediis.

Currentis anni mense Aprili, vi officii iterum per quatuordecim dies, sub cœlo humidiori, tres vel quatuor quotidie horas, summo mane, venando transigere debebat. Quo quidem tempore sumtis ante venationem jusculis, quæ ex jure carnium, cancris vivis contusis, herbisque antiscorbuticis, & aperientibus confecta erant, cuncta prævertere studebat symptomata; non tamen impedire poterat, quo minus rheumaticæ humerorum, brachiorum, totiusque colli passiones, cum rigore earum partium pateretur. Accedebat insuper lenta febris, vesperi invalescens, & media demum nocte, sudore copioso, simul viscoso soluta; languebat adpetitus, vires imminuebantur, corpus contabescebat, & urina, naturali quidem similis, subpingui tamen cuticula cincta adparebat. Medicus porrigebat diaphoretica fixa, nitro permixta, ac nervina cum regimine diaphoretico; quibus in cassum datis, cucurbitas dorso adplicari jubebat, nuchæ vesicans amplastrum adponi, illamque unguento nervino ter quotidie perfricari curabat, eo effectu, ut dolores cessarent, liberaque artus movendi potentia rediret. Interim quam maxime veretur generosus æger, ne forsan sæpius recrudescant hæc pathemata; atque tandem in habitum ac consuetudinem degenerent: quare conveniens auxilium quærit, & flagitat.

Consultatio.

Affectus præter naturam, qui diu gravissimis doloribus generosum ægrotantem discruciavit, est spasmodico-rheumaticus; & primam originem ab inordinato ac perverso victus genere, cui à primis pueritiæ & juventutis annis indulsit, omnino repetit. Inde enim Vir generosus, qui natura tenerioris, ac sensibilioris est corporis constitutionis, robur atque tonum partium solidarum atque nervosarum, maxime primarum viarum valde debilitavit, vim digestivam ventriculi destruxit, salutares noxiorum succorum excretiones, præsertim, quæ per cutim fiunt, perturbavit, atque sic sanguinis impuri ingentem copiam sibimet contraxit. Hinc non modo narium hæmorrhagias, verum etiam pustulas & efflorescentias scorbuticas, nec non dolores & spasmos artuum vagos, qui ægro per multos annos inhæserunt, derivare licebit. Accessit demum tertiana febris, quæ sicuti legitime tractata, id emolumenti secum ferre solet, ut reserando obstructa viscera ad emunctoria, totam humorum massam egregie depuret; ita inopportune, & ut vulgo fit, cortice Peruviano suppressa, debilitatem partium nervosarum, & motricium, ut & humorum impuritatem, magis nutrit & adauget. Quare non mirandum, quod in nostro non solum convulsivi motus accesserint, qui personis sensibilioribus ex tali caussa facillime eveniunt; sed quoque febris lenta cum nocturnis sudoribus excesperit.

Qui vero, hisce gravioribus malis, divina favente gratia, feliciter superatis, denuo supervenerunt rheumatici dolores; non nisi à transpiratione per aërem frigidum ac humidum, cui corpus aliquoties exposuit Vir ægrotans, cohibita, natales suos mutuantur. Et hinc clarissime patet, non præstantius fore, hosce molestissimos affectus præservandi subsidium, quam studiosam cujuscunque refrigerationis evitationem. Neque enim, adgressurus hujus mali curationem, alias mihi commendatas habeo indicationes, quam ut paucis medicaminibus, & recto regimine earum rerum, quas ad conservandam sanitatem summe necessarias, non naturales vocamus, debilitatas & ad irregulares motus proclives partes corroborare studeam.

Hisce vero scopis obtinendis, recta vivendi ratio omnium pharmacorum vim longissime superabit. Quare ante omnia quavis occasiones, quæ animum perturbare, & ad mœrorem, iracundiam, aliosque adfectus concitare valent, probe vitare oportet. Deinceps corpus in perpetuo calore, ac naturali transpiratione, omnem frigidum, humidumque, maxime matutinum ac vespertinum aërem fugiendo, conservare; eoque fine, crebris exercitationibus, quotidie vel equitatione, vel vectione ad lenem usque sudorem continuandis, illud movere expediet; cavendo probe, ne mox ab epulis, sed ante has, ventriculo à cibis vacuo, instituantur. Namque motus corporis, prudenter administratus, incredibilem, in debellandis morbis chronicis, possidet virtutem, omnemque remediorum vim longissime antecellit; siquidem roborat ventriculi tonum, vimque digestivam, instaurat ciborum adpetentiam, confortat elaterem partium solidarum, languidumque humorum circuitum promovet, hinc omnes excretiones, præsertim transpirationem egregie facilitat, atque sic obstructiones ac infarctus viscerum, insigniter præoccupat, & avertit. Illustrior autem ejus erit effectus, si binis circiter horis ante, ad juvandam humorum fluxilitatem, vel infusum aliquod theiforme, cui herba melissæ cum citri corticibus inserviet, forbilletur, vel jusculum medicatum assumatur, quod ex jure carnis bovinæ, vel gallinarum, cum radice cichorei, scorzoneræ, nasturtio, atque succo citri, vel aurantiorum parari potest. Ex cibis porro, qui saliti sunt, aut nimia fovent aromata, vel lacticinia, sedulo evitentur; & pro potu ordinario vinum generosum Burgundiacum, aquis Selteranis dilutum adhibeatur.

Præterea operæ erit pretium, bis quotannis anta solstitia scarificationibus uti, atque bis, circa æquinoctia venam in pede tundendam præbere; quo præsertim tempore omne frigus arcendum, cibisque coctu facillimis vescendum erit, ne catarrhales inducantur defluxiones. Cæterum ex pharmacis pauca sunt, quæ præter ordinata à Medico remedia, commendare possum; vellem autem, ut generosus æger loco fontium Selteranorum, lacti asinino nuptorum, singulo vere pariter ac autumno, aquis Amasianis, cum balneis, quæ *das Schlangen-Bad* dicuntur, utatur. Nec ludetur opera, si bis quovis mense venter subducatur; cui scopo inservient pilulæ balsamicæ vel Stahlianæ; vel nostræ, numero undecim mane deglutiendæ, si præcedente vespera pulveris digestivi drachma una fuerit sumta, qui sic se habet; Recipe salis polychresti, sive arcani duplicati, terræ foliatæ tartari, lapidum cancrorum ana drachmam, nitri depurati drachmam semis. M. F. pulvis. Quovis denique tertio die vesperi ex haustu aquæ frigidæ capere expediet drachmam dimidiam pulveris nervini, cujus hæc sit formula: Recipe pulveris Marchionis, lapidum cancrorum ana drachmas duas, cinnabaris præparatæ, succini præparati; nitri putificati ana drachmam semis, olei macis guttas tres. M. F. pulvis. Quæ si rite adhibeantur, de felici eventu nullus dubito, sed illum ex animo precor.

CASUS CXLVII.

De rheumatismo scorbutico.

HOnesta quædam matrona, mercatoris uxor, annos sexaginta octo nata, temperamentique sanguineo-phlegmatici, totum fere conjugii tempus adversa transegit valetudine; mox enim atrocissimia odontalgiis, mox dorsi sævis doloribus, mox quoque, præsertim hyemali tempestate, tussi, & spirandi difficultate, graviter infestata fuit. Binis abhinc annis, dorsi tormentis, magis invalescentibus, accedebant rheumatici etiam cruciatus, per varios artus discurrentes; sed dato pulvere antispasmodico, qui ex lapidibus cancrorum citratis, lumbricis terrestribus, succino præparato, tartaro vitriolato, nitro depurato, atque cinnabari nativa compositus erat, brevi tempore conquiescebant. Elapsis quibusdam hebdomadibus, morbo articulari vago prehendebatur; qui, usurpatis præter allegatum pulverem, mixtura ex essentia trifolii fibrini, ac aristolochiæ rotundæ, nec non infuso theiformi ex radicibus ac herbis resolventibus, & sic dictis antiarthriticis confecto; & adplicato extrinsecus spiritu lumbricorum terrestrium, cum spiritu vini camphorato permixto, intra paucos quoque dies profligabatur. Verum brevi post recrudescebat, atque tum dictorum remediorum pertæsa ægrotans, alium consuluit medicum, qui se dolores protinus debellaturum pollicitus, præter infusum ex radicibus resolventibus concinnatum, ordinavit Electuarium, quod diascordium Fracastorii, & corticem Peruvianum habebat. Hoc præsens, sed momentaneum dolorum inferebat levamen; & ad octo jam uncias usurpatum, meo suasu omittebatur. Nihilo minus loco ejus, ex ejusdem medici præscripto, utebatur massa pilularum de cynoglossa: quæ sumta, solamen quidem præbebat, sed vix per binas horas durans. Potius dolores magis magisque invalescebant; artus, qui ipsis patebant, contracti ac immobiles reddebantur; pulsus erat durus, urina reddebatur pauca, & crebræ jungebantur animi defectiones. Interim remittebant sensim tormenta perpetua; & jamjam, cum ex meo consilio per integrum fere annum, ab omni remediorum usu vacasset, in eo est statu, ut lecto semper affixa hæreat, & facultate manus pedesque movendi prorsus destituta sit; neque minus noctu immanes interdum patiatur dolores. Ab iis ergo vitiis, ut liberetur, tuam, Vir Experientissime, implorat opem; & licet etiam non funditus exstirpari possint; satis tamen levaminis se percepisse putabit, si extra lectum commorari, ac sellæ insidere potuerit.

Responsio Consultatoria.

Gravissimi, qui lectissimam fœminam molestant, dolores articulares, cum contractura, induratione, ac paralytica resolutione, tanta quidem, ut corpus lecto semper affixum, nec flecti, nec moveri queat, cumque mictione imminuta, pulsus duritie, somnoque turbato stipati, non convenientius, quam rheumatismi scorbutici merentur nomen. Huic caussam præbet humorum, maximeque lymphæ depravata diathesis; quippe quæ particulis salinis, & acribus imbuta, in articulis ossium subsistit, coagulatur, atque sic ligamenta & tendines valde nervosos, partim nimis relaxando, partim indurando corrumpit & vitiat. Perquam opportunæ autem hisce malis deprehenduntur fœminæ, quæ temperamenti sunt sanguinei, habitus corporis spongiosi, quæ ætatem lunari tributo onustam emensæ, vitæ desidi, animi affectibus, & inordinato victui indulgent, atque sanguinis decentes missiones neglectui habent. Nec levem curationi remoram injiciunt hæc vitia, præsertim si ætate provectiores invaserunt, diuturnitate sua partes solidas jam destruxerunt, aut plane crassia adstringentibus, vel opiatis oppugnata fuerunt; quæ sopiunt quidem tormenta, ipsam vero caussam neutiquam tollunt, sed ei majus addendo pabulum, morbum reddunt contumaciorem ac habitualem.

Quare si præsentem casum dispiciamus; spes sane recon-

reconvalescentiæ in angusto est; neque alia, quam sequenti ratione curationem adgrediendam arbitror. Primum quidem valde necessariæ sunt sanguinis imminutiones, quas, nisi jam fuerint institutæ, admotis decem vel duodecim cucurbitulis cum scarificatione perficiendas suaderem. Tum ad purificandos humores omnis cura erit dirigenda; quo fine commendarem, ut hac per tres vel quatuor hebdomades utatur medicatione. Hauriat, ad purgandum corpus, putiunculam laxantem cujus hæc sit formula: Recipe mannæ electæ unciam unam cum dimidia, rhabarbari Alexandrini, cremoris tartari ana drachmam; coque & solve leni calore in aquæ veronicæ unciis septem, colaturæ adde olei de Cedro guttas quinque. M. F. potio, pro una dosi, successivis haustibus sorbillanda: quam singulis quinque diebus iterare, & curam cum eo claudere conveniet. Deinceps quavis vespera, drachmam unam sequentis capiat pulveris: Recipe cornu cervi usti, sine igne præparati, lapidum cancrorum, antimonii diaphoretici ana drachmas duas, cinnabaris nativæ præparatæ, nitri depurati, succini præparati ana drachmam, extracti croci grana octo, olei de Cedro guttas sex. M. F. pulvis. Mane denique mensuram dimidiam decocti, quod mox sequetur, calefacti potet, & ad sudorem se componat: illud vero sic se habet: Recipe rasuræ ligni sassafras uncias duas, guajaci tantundem, radicis chinæ, sarsaparillæ, scorzoneræ ana uncias quatuor, cichorii, liquiritiæ ana uncias duas, seminis fœniculi unciam, M. F. species, quarum unciæ tres, cum sex aquæ mensuris, per horæ quadrantem, addito sub finem passularum minorum manipulo uno, decoquantur.

Pro potu ordinario, cui plane non convenit cerevisia, vehementer laudo decoctum, ex radice scorzoneræ, cichorei, rasura cornu cervi, hordeo, corticibusque citri confectum; aut, si illud haud arriserit, acidulas Selteranas vino nuptas. Nec ludetur opera, si absoluta priori medicatione, fontis Selterani aquæ, cum binis lactis asinini partibus remixtæ, curæ loco, per quatuor adhibeantur septimanas. Balnea in præsenti rerum statu, cum humorum massa non satis sit depurata, neutiquam proficient; nec obs re erunt topica. quæ vulgo his affectibus opponi solent. Unicum, quod ex iis absque noxæ metu, usurpari poterit, est emplastrum saponatum Barbette; quippe quod affectam partem ad sudorem proritando, interdum levamen ferre observatur. Et denique inter cibos, crebro vescendum erit jusculis medicatis, quæ ex jure gallinatum, cum radice graminis, cichorei, ac scorzoneræ decocto parantur; nec erit alienum, sub epulis uti Elixirio viscerali stomachico. Tot sunt, quæ in tam gravi malo proponere possum: quæ, si adhuc medelæ fuerit locus, insignissimum pollicentur auxilium.

CASUS CXLVIII.

De rheumatismo scorbutico.

MAtrona illustris, triginta quatuor annorum, temperamenti sanguineo-cholerici, primum ætatis septenarium, variis catarrhis, ac rheumatismis pectoris molestum transegit; & ab anno decimo quinto ad vigesimum secundum, maxime post fortiorem corporis motum, vehementemque saltationem sæpenumero sanguinem ex pulmonibus rejecit: quod cruentum sputum, adhibitis dicto anno Toeplicensibus balneis, cessavit. Tredecim annos nata, lunare tributum persolvere cœpit; idque ad hanc usque diem, præviis per binos semper dies doloribus, stato tempore, licet jam paullo parcius, reddit. Præterea bis quotannis venam secandam, bis quoque cutim scarificandam præbere; & per satis longum tempus, quovis altero vel tertio anno acidulis Egranis uti suevit. Hæ, annuo abhinc tempore novissime potæ, more alias solito, votis haud fecerunt satis; sed adeo debilitarunt ventriculum, ut exinde ardores volatici semper epulas insequantur; neque minus ab earum usu, tumores, qui jam diu obsederant pedes, magis invaluerunt. Crebros porro per multos olim annos, & omni fere mane pati soluit vomitus, pituitæ bile permixtæ: qui omisso cerevisiæ potu, protinus siluerunt.

Tres vero jam effluxerunt anni, cum gravioribus mœroribus, animique pathematibus vexata, tribus successive vicibus, enormem sanguinis quantitatem, cum summa virium prostratione & insigni languore corporis, ex utero profunderet: unde corpus adeo contabescebat, vultusque lurido colore induebatur, ut metus esset cachexiæ. At postquam mentis tranquillitatem recuperabat; bene habere, iterumque vigere cœpit. Elapso demum anno, incidit febrem catarrhalem, quæ usurpatis convenientibus medicinis profligata, tribus abhinc mensibus recrudescebat, doloribus artuum scorbuticis, tam atrocibus stipata, ut vix movere potuerit ullum membrum: attamen & hac vice usui diapnoicorum, diaphoreticorum, absorbentium, maximeque liquoris anodyno-mineralis obsecundabat, & ex his cedebat.

Tandem tres ante septimanas, de capitis doloribus, atque phlogosibus per aliquot dies conquesta, cœlo existente sereno, venam, more solito, in pede tundendam curavit; & cum paullo post corpus insigniter refrigerasset, accidit, ut quarto abhinc die, sana ceteroquin & incolumis, ex improviso, tensionibus & tractionibus convulsivis capitis ac cervicis, tremore totius corporis, constrictione & anxietate præcordiorum, tinnitu aurium, visus obscuratione, vertigine gravissima, vomendi conatu, ipsoque vomitu, atque tanta totius spinæ debilitate prehenderetur, ut se erigi haud posset, quin in dextrum mox laberetur latus. His per tres circiter horas adfligentibus, è præcordiis ad splenis regionem uno impetu devolvi videbantur constrictiones, conjuncto crebro flatu; donec infusis clysmatibus, & propinatis nervinis, tonicis, uterinis, ac temperantibus remediis, hæc symptomata sensim remitterent; & intra sex dies prorsus conquiescerent.

Verum, cum brevi post corpus iterum exponeret frigori, recurrebant eædem molestiæ, licet & leviores, & breviores: quæ, ne sæpius propullulent, & in habitum degenerent, convenientem cognoscere cupimus medelam, & rectam cuncta mala præservandi rationem. Cæterum scire licet, ægram exactissimam servare diætam; & missa cerevisia, pro potu ordinario uti aqua simplici, vino Rhenano, vel Mosellano, vel etiam illo, quod Pontac vocant, nupta; cique nonnunquam interponere haustum generosi Hungarici. Ante quatuor annos viro juncta est, ætate provectiori, qui elapso anno unicu mortuus, nostram reliquit sine prole viduam.

Consultatio.

Affectiones atrocissimæ, quas novissime passa fuit illustris mulier, & quarum præservatoriam anhelat medelam, non nisi ad dolores rheumaticos, motibus partium internarum, maxime ventriculi ac intestinorum spasmodicis conjunctos referri merentur. Primam hæ repetunt originem à colluvie seri impurioris, in sanguinea massa accumulati; & à cohibita post venæ

venæ sectionem transpiratione in eum motum acti, qui motus spasmodicos, febriles, variosque decubitus ac stagnationes in externis partibus procreare valuit. Neque raro observavi, materiam purpuraceam, quæ salsæ & acris est indolis, horum malorum esse causam. Quod si vero de iis caussis dispiciamus, quæ ad ingenerandam seri scorbuticam impuritatem contribuerunt, has inter diuturni mœrores, vita sedentaria, & largiora cruoris, ex utero profluvia, summo jure collocari possunt. Sed his non immorabor, & ostendam duntaxat, quomodo, mea quidem sententia hæc mala in posterum præcaveri queant. Et hoc nomine præcipuam intentionem ad alvi conservandam lubricitatem dirigere oportet; quam sumto aliquoties, alternis vesperis, sequenti pulvere, obtinere licebit: Recipe rhabarbari, lapidum cancrorum, cremoris tartari ana scrupulum unum, diagrydii sulphurati grana tria. M. F. pulvis, D. pro una dosi. Alvo soluta, transpiratio erit promovenda; quo fine vesperi pulveris bezoardici, præcipitante remixti scrupulum sumere, & haustis, altero mane, decocti calidioris, ex china, cichoreo, ac passulis parati, aliquot vasculis, leniter in lecto sudare conveniet. Qua curatione per sex continuata dies, alvus iterum ope dicti laxantis solvenda, atque tum per aliquot dies rursus sudandum est.

In ipso, si forsan revertatur, paroxysmo, hanc mixturam, quantitate unius cochlearis, frequentius propinare juvabit: Recipe aquæ menthæ sine vino uncias sex, lapidum cancrorum drachmas tres, antimonii diaphoretici drachmam unam, syrupi acetositatis citri drachmas tres, liquoris anodyni guttas sexaginta, aquæ puræ fontanæ mensuram unam. M.D. Ad roborandum denique stomachum sub epulis sexaginta guttas Elixirii mei visceralis capere; pro potu, decocto supra allegato frigido uti; corpus in æquali calore servare, sedulo movere, & mentis tranquillitati probe studere expediet.

CASUS CXLIX.

De malo rheumatico-scorbutico.

VIr quadraginta quatuor annorum, temperamenti cholerico-melancholici sanguinei, staturæ mediocris, & habitus corporis strictioris, ex mobili, sedentarium, ac meditationibus plenum vitæ genus ingressus, hypochondriacis laborare cœpit affectionibus: quas annuus acidularum Pyrmontanarum usus egregie mitigavit. Quum vero harum potatio, binis abhinc annis, accedentibus forsan vinosis compotationibus, ac nimiis per saltationem corporis commotionibus, insigniores sanguinis ebullitiones, vehementem languorem & somnolentiam concitaret: defluxa proxime æstate, ab earum usu abstinuit; & satis bene quidem habuit, at sequenti autumno rheumaticos colli & scapularum incidit dolores. Caput subinde, contra voluntatem, anterius trahebatur; instar eorum, qui dormituri nictitant. Accedebat gravis excandescentia; qua non modo convulsivus ille capitis motus invalescebat; verum etiam sermonis quoddam impedimentum, omniumque artuum subsultus ac tremores insequebantur. Triduo ab hac iracundia elapso, imminente æquinoctio vernali, vena ipsi in pede secabatur: unde tormenta colli quidem remittebant, sed in sinistrum pedem, in quo tusa erat vena, eo atrocius irruebant, ut lecto inhærere perpetuo deberet. Qualibet pedis motitatio insigniter adaugebat hunc dolorem, adeo, ut à digitis incipiens, per totum pedem ad genu usque gravissimus excurreret.

Hujus dolorifici affectus caussam, imputabant primum sectioni venæ, improvide administratæ; at quum nulla extrinsecus adpareret læsio, & illa symptomata, his, quæ nervi aut tendinis puncturam comitantur, valde dissimilia essent, accusabant rheumatismi à scapulis ad pedem decubitum. Jungebatur paullo post febris catarrhalis, quam pulsus celerior, & urina fere flammea vespertino potissimum tempore significabant. Hac ope digestivorum ac temperantium remediorum, nec non essentiæ alexipharmacæ Stahlii, cum essentia succini, & spiritu cornu cervi mixtæ profligata; occupabant affectum pedem, maculæ obscure rubicundæ, & paullo post totus ille pes copiosissimas dimittebat squamulas. Præterea in hujus pariter, ac alterius pedis digitis efflorescebant ulcuscula, ichorosam materiem plorantia; accedebant interdum furunculi, quin & tumor œdematosus, maxime post motum corporis. Neque tamen minus perdurabant dolores, qui si remittebant interdum, protinus excipiebant tensivi ac gravativi in dextra abdominis parte cruciatus, anxietates præcordiorum, & obtusi omnium artuum dolores. Somnus est turbulentus, & mane molesta vexat nausea, nonnisi sumto cibo, levata. Adhibuit varia remediorum genera, venæ sectiones, & acidulas Pyrmontanas; neque alium inde sensit effectum, quam ut in conclavi obambulare queat. At quoniam ab omni, quæ adhuc restat, molestia penitus liberari cupiat; salutare flagitat consilium.

Responsio Consultatoria.

Artuum externorum, maxime sinistri pedis spasmodici, ac tractorii, quibus atrociter vexatur vir spectatissimus, dolores, debentur, si primam dispiciamus originem, dyscrasiæ sanguinis & seri scorbuticæ, cum insigni generis nervosi debilitate conjunctæ; Quando enim serum illud acre, à massa sanguinis separatum, membranis nerveis & tendinosis musculorum incumbit, easque vellicat, & arrodit: subnascuntur dolores ejusmodi spasmodici, & præternatu rales commotiones. Dictæ vero seri impuritati non minus, ac partium nervosarum nimiæ ad motus irregulares proclivitati, caussam utique præbuit, hypochondriaca passio, quæ diu vexavit virum ægrotantem; quippe quæ ejus est indolis, ut vim ventriculi digestivam destructam semper habeat comitem; qua fit, ut succi minus legitimi generentur, qui sanguineæ permixti massæ, cunctis abdominis visceribus, nec non universo generi nervoso, labem affricant. Hinc via panditur spasmodicis motibus, quibus præ reliquis partibus, ventriculus & intestina patent; & hanc ob caussam languent se- & excretiones, atque ingens impuritatum fit proventus. Favent præterea gignendo huic malo, variæ externæ caussæ, quas inter regio, in qua degit æger, aëre inimico plena, victus crassior, & in eo commissi errores, nec non animi affectus, jure merentur collocari.

Quum igitur hi morbi sint molestissimi, & quo diutius durarunt, eo contumaciores reddantur: opus omnino est, ut ipsum mali fontem, dyscrasiam nempe fluidorum, & imbecillitatem solidorum adgrediamur; quibus sublatis, cuncta, quæ inde pullulant, symptomata sponte cessabunt. Hujus autem voti per usum aquarum mineralium compotes fiemus: ex quibus Pyrmontanas, lacte caprino vel asinino permixtas commendarem; siquidem illæ, tali ratione potæ, in morbis, qui à seri & sanguinis acrimonia proficiscuntur, excellentissimæ sunt virtutis. Ita equidem qui

qui acidum acidulis tribuunt principium, valde alienum videbitur, eas cum lacte commiscendas suadere; at, quum alcalinum potius elementum iis inesse credam, non abs re fore putavi, si eum lacte combinarentur. Nec me fefellit hæc sententia; siquidem multiplex experientia eam adeo confirmatam dedit, ut nullus jam dubitem, eas sic permixtas in usum proponere.

Modus his utendi, sequens esto: Tribus fontis partibus, adfundantur binæ lactis caletacti, ea proportione, ut hujus mixturæ singulis mane mensuræ una cum dimidia hauriatur. Ante hanc potationem, ad corpus repurgandum, pridie sumantur sex drachmæ salis Anglicani, in mensura dimidia aquæ puræ fontanæ soluti tum per septem dies potentur aquæ dicto modo, octava die capiatur rursus idem sal; repetatur per septiduum aquarum potus; tertium adhibeatur sal, atque haustis iterum per septem vel novem dies acidulis, sale illo finiatur curatio.

Cæterum studiose sub hac potatione servare oportet victus rationem. Conceditur sub epulis haustus vini generosi Rhenani, vel Burgundiaci, ex quo sub prandio non minus, ac vesperi capiantur octoginta guttulæ Elixirii balsamici, quod sic parari potest: Recipe extracti cardui benedicti, centaurii minoris, salis tartari, nitri depurati ana drachmas duas, corticum aurantiorum recentium unciam semis, vini Sect, sive Hungarici libram dimidiam; coque & extrahe leni calore, colaturæ adde olei de Cedro Italici guttas quindecim. M. D. Quod remedii genus; absoluta quoque curatione diutius continuari poterit: neque minus, omissa cerevisia, pro potu ordinario adhibere juvabit decoctum aliquod, cujus hæc sit formula: Recipe radicis scorzoneræ, sarsaparillæ, rasuræ cornu cervi ana uncias quatuor, radicis cichorei unciam unam, herbæ cardui benedicti, cochleariæ, hepaticæ nobilis ana manipulum unum, corticis ligni sassafras, tartari vitriolati, nitri depurati ana drachmam unam.Conc.Cont. D. S. species, quarum unciæ binæ ex quatuor aquæ mensuris per horæ decoquantur dimidium. Nec erit alienum, finito acidularum potu, hoc decocto tepefacto mane, loco infusi theiformis, vel solo, vel tertia parte lactis caprini permixto uti. Cæterum corporis exercitationi studere conveniet, quam & matutinis, & vespertinis, absoluta digestione, horis instituere licebit; fugiendo omnes animi pariter ac corporis vehementiores commotiones. Quæ si rite & juxta præscriptum ordinem observaverit æger spectatissimus; certissimam foveo spem, fore ut insigne malorum suorum sit percepturus allevamentum.

Ulterior relatio.

Adhibuit vir ægrotans commendatas acidulas, aliaque medicamina. Sal Anglicanum, pondere unius unciæ prima vice sumtum, sexies subduxit ventrem, cum magna virium jactura; altera vice ad drachmas tres datum, vix movit alvum; & tertia dosis, quæ priori erat similis, quater eam duxit, absque ulla molestia, nulloque virium collapsu. Acidulas cum egregio corporis viriumque potavit incremento; licet magis urinam moverint, quam alvum. Dolores, qui antea abdomen per vices invaserant, penitus cessant; & ipse pes affectus liberiori jam gaudet movendi facultate. Interim nondum omne sublatum est vitium: torpor enim & debilitas in flexura circa tarsum, eadem ac olim est, neque adhuc valet, istius pedis inniti digitis. Ubi extenditur, totus contremiscit, continuato ad suras usque motu, ac formicationis sensatione: malleolum non raro obsidet ardens dolor acutissimus, nullum ferens contactum. Accedunt per intervalla subsultus convulsivi, per suram ad femora ascendentes, quin etiam brachia ac scapulas interdum occupantes: & notabile est, quod mitigatis quandoque pedis molestiis, intestinorum dolor, cum anxio sequatur sudore. Sentit quoque matutinis nonnunquam horis nauseam, & inflativum ac gravativum ventriculi dolorem, cum rejectione lymphæ ex ore. Quare ulteriorem petit medelam, & quoniam phlebotomiam insigniter jam horret, doceri cupit, anne huic scarificationes liceat substituere?

Consilium.

Percepi ex datis novissime ad me litteris, remisisse quidem ab usu collaudatarum acidularum, multa pathemata; nihilo tamen minus adhuc quædam superesse, quæ multam sigant crucem, veluti sunt debilitas ac torpor tarsi, ardens affecti pedis dolor, subsultus surarum, femorum, & brachiorum, nec non nausea cum ventriculi inflatione, mane potissimum invadens. A quibus cum liberari prorsus cupiat ægrotans vir; à sanguinis missione jam capiendam esse curam hortor. Et quoniam aversatur venarum sectionem; non improbare utique possum scarificationis usum, quam singulis binis mensibus, adpositis vel ipsi pedi, vel supra genu, atque dorso cucurbitulis instituendam suadeo. Præterea vero pediluvia commendo, quibus ex aqua fluviatili, furfuribus triticeis, & floribus chamæmeli paratis, ac tepidis duntaxat, pedes immittendi, & subinde sapone veneto, in spiritu vini camphorato soluto, fricandi sunt.

Quum vero ventriculi robur, ac vis digestiva languere simul videatur; operæ erit pretium, Elixirii visceralis, quod supra commendavi, usum sub epulis continuare; quod jam à nitro vacuum esse decet. Proinde alvi habenda ratio; cui liquandæ, incongrua plane sunt purgantia; quippe quæ in affectibus scorbuticis, cum imbecillitate generis nervosi complicatis, insigne ferre damnum deprehendi. Conveniet potius huic scopo decoctum laxativum; quod sequentem in modum concinnare suevi: Recipe rhabarbari electi, cremoris tartari ana drachmam unam, mannæ uncias duas, coque leni calore in aquæ florum acaciæ unciis quinque, colaturæ adde olei de cedro guttas tres. M. D. Hoc pro una dosi successivis haustibus, interposito jusculo avenaceo, sorbillare oportebit. Cæterum etiam atque etiam hortor, ut futuro vere acidulæ Pyrmontanæ cum lacte, eadem ac antea ratione adhibeantur: quæ cuncta præsidia, ut summum Numen fecundet, ex animo precor.

CASUS CL.

De affectu spasmodico-convulsivo.

Virgo, viginti duos annos nata, ingenio vivaci prædita, ambitione inflammata, & lectione librorum, omne fere terens tempus, à prima juventute, variolarum morbillorumque, perfuncta morbis, valuit rectissime. Sed ante aliquod tempus accidit, ut fur, ob quadraginta circiter thaleros, clam ablatos, laqueo suffocaretur. Nostra, fore ut tam levis furti caussa neutiquam strangularetur ille nebulo, sed saltem mortis terrore à sceleribus avocaretur, persuasa, cum percepisset, ipsum utique peremtum fuisse; tanta mota est commiseratione, ut factum matri nunciatura, delira loqueretur. Admonita vero, furem patibulo ac morte dignum fuisse

pœnam

pœnam ad se rediit, sumtoque, quem contra casum vocant, pulvere, bene habuit. Paullo post à parentibus ob lavem vehementioribus reprehensa verbis, graviter exarsit; & elapsis inde aliquot diebus, atrox incidit malum, quod sic habuit: Cœnæ assidens, inter gratas collocutiones, subito expallescebat, se inclinabat ad sinistrum latus, veluti lapsura in terram, mox vero iterum erigebat, atque tum caput ad dextrum conturquebat latus, hiabant oculi, mox huc & illuc vertebantur, os modo claudebat, modo aperiebat, sonitumque edebat, manibus percutiebat dextrum latus, variisque gestibus vultum desormabat. Brevi post rubebat, ac intumescebat facies: unde parentes suffocationem, ex illapso forsan in asperam arteriam cibi frusto, imminere, & quod sibi consultura, brachia elevaret, arbitrati, dorsum ejus, more in hisce casibus solito, manibus percutiebant; atque brachii elevationem adjuvabant. Hoc in elevato situ rigidum permanebat, nec nisi multo labore deprimi poterat; quare ligamenta, quibus vestimentum compressorium, quo induta erat, connectebatur, subito laxabantur, eo effectu, ut abdomen intumesceret, vehementesque paullo remitterent motitationes. Erecta stabat rigidissima, moribundæ similis; & lecto imposita, sponte ad se redibat, intar sectionem venæ in sinistro brachio sitæ. Mirata confluxum hominum; (aderant enim tres medici, & bini chirurgi) sorgebat, nec nisi de dolore stomachi gravativo conquerebatur. Mox vero assumta haud ita pridem juscu'a, rusticulas frixas, poms cydoniorum saccharo condita, atque placentulas vomitu reddebat; tumque lectum petens, placido somno totam transigebat noctem.

Postridie bene habebat, nisi quod vultus color solito esset rubicundior; & sermo, ob os quasi constrictum, impeditior videretur, sed hæc incommoda intra paucos dies penitus evanescebant; adpetitus ac somnus sibi constabant, alvus rite respondebat, nec morbosi quicquam amplius observabatur, nisi quod sub epulis facies mox expallesceret, mox ruberet. Verum ante aliquot dies, sumto prandio, eodem prehendebatur paroxysmo; qui, laxatis vestium vinculis, & adspersa pedibus aqua frigida, vix elapso horæ quadrante, remittebat, & puncturas præcordiorum, caliginem oculorum, ac vomendi conatus relinquebat. Dabatur ergo, vomendi scopo, radix Ipecacuanhæ; qua tribus vicibus reddebat paullo ante comesta, atque tum incisa in dextro pede vena, valere cœpit, & ad hanc usque diem, præter rubicundiorem vultus colorem, non habet, unde conqueratur.

Neque vero ignorari oportet, eam nonnunquam, vespertino potissimum tempore, ideis melancholicis turbari, omniumque rerum oblivione, sed breviori, vexari. Cæterum menstrua singulis quinque hebdomadibus promanant, vitam amat sedentariam; adpetitui vero largius indulget; & per aliquot septimanas, pro potu, sola utitur aqua.

Consultatio.

Intellexi ex præmissa morbi historia, virginem quandam eo usque insultum spasmodico-convulsivum, utut leviorem, cum capitis & oculorum contorsione, rictu oris, rubore ac intumescentia vultus, rigore membrorum, loquelæ difficultate, & animi deliquiis aliquoties fuisse passam. Quemadmodum vero proxima harum adfectionum caussa, in spasmo membranarum cerebrum, medullamque spinalem cingentium est collocanda: ita variæ quoque remotiores occurrunt caussæ, quæ ad id mali genus contribuerunt. Videtur scilicet generosa virgo, valde sensibili, atque debili nervosarum partium systemate prædita; demonstrante id insigni, qua pollet, ingenii vivacitate. Ejusmodi vero subjecta, ab animi vehementioribus adfectibus, quam facile in motus irregulares conjiciuntur, qui caput potissimum occupant. Neque igitur dubium est, quin in nostro casu commiserationes, & excandescentia tacita, cum mœrore juncta, primam malo dederint originem.

Accedit insuper ventriculi imbecillitas, ob quam non modo cibi, quos majori, quam par est, quantitate assumere solet, non rite digeruntur; verum inde quoque multæ acidæ, atque viscidæ cruditates in primis viis generantur: quæ in vapores halituosos resolutæ, distendunt stomachum, ejusque nervosas vellicando tunicas, spasmum excitant, ad totum nervorum, quod jam debilitatum est, genus, maximeque dictas cerebri membranas, vi consensus earum partium propagatum. Atque hæc in nostro casu ita contigisse, tria sunt, quæ testantur, momenta; quod nimirum paroxysmi mox ab epulis, stomacho cibis farto, invaserint; quod redditis per vomitum cibis, conquieverint, quodve sumtum lene emeticum insigne præstiterit levamen. Ex hac porro ventriculi debilitate, & acrimonia, quam avidior quoque adpetitus significat, vero sit simillimum, imminere, quin adesse jam prima passionis hypochondriacæ rudimenta; quæ à nimiis, quibus indulget meditationibus, ac librorum lectionibus majores utique cepit vires.

Quæ cum ita sint, consultum omnino erit, tempestivas huic malo ferre suppetias, eo magis, cum sibi relictum in melancholism hypochondriacam, quin & epilepsiam facile transire queat. Præcipui vero curationis scopi hi erunt fere, ut confortemus totum nervorum systema, vim ventriculi digestivam restauremus, atque primas regiones ab omni viscida, & acida saburra repurgemus. Quibus consequendis indicationibus, ante omnia inserviet, aëris ac cœli mutatio: quare suadeo, ut generosa Virgo, æstate existente serena, diuturniores suscipiat peregrinationes; deinceps à cunctis animi adfectibus, meditationibus, & librorum lectionibus sibi caveat, & potius gratis intersit consortiis; atque ex cibis fugiat acidos, dulces, ex lacte, ac farina paratos, poma, & cuncta, quæ gignunt flatus; vino parco, epulisque parcioribus utatur.

Mane, loco potuum calidorum herbæ Theæ, vel fabarum Coffee, sorbillanda commendo quædam vascula infusi theiformis, quod sic habet: Recipe radicis chinæ, scorzoneræ ana drachmam unam, herbæ melissæ, betonicæ, borraginis ana manipulos duos, florum anthos, lavendulæ ana pugillos tres, seminis fœniculi drachmam unam. Conc. Cont. D. Ad temperandam subinde primarum viarum acrimoniam, insignem præstabit utilitatem hic pulvis: Recipe lapidum cancrorum, cornu cervi philosophice præparati, testarum ovorum præparatarum ana drachmam unam, pulveris Marchionis drachmas duas, nitri purificati scrupulum unum, extracti castorei grana octo, olei macis guttas sex. M. F. pulvis, cujus drachma una, & brevi ante epulas, & hora pomeridiana quinta ex aqua menthæ capiatur. Præterea quavis hebdomade quatuordecim pilularum balsamicarum vesperi assumantur; quoniam & alvo liquandæ, & menstruis facilitandis egregie inserviunt. Non minus insignis usus erit essentia corticum aurantiorum, sexaginta guttis inter epulas adhibenda; nec denique levem in derivandis à capite humoribus præstabunt operam pediluvia tepidiora, ex floribus chamomillæ, cineribus clavellatis, saleque communi conficienda, & crebro usurpanda. Quæ rite observata, quin votis sint satisfactura, nullus dubito.

CASUS

CASUS CLI.

De affectu nervorum spasmodico-convulsivo.

Vir triginta annorum, temperamenti melancholico-cholerici, strictioris corporis habitus, sed humoribus abundans, & hypochondriacis obnoxius symptomatibus, duro in juventute vitæ genere, ob valde curtam supellectilem, uti, multasque corporis defatigationes pati debuit. Correptus inde scabie sicca, septemdecim annos natus, dura subire coactus fuit servitia; sub quibus multis in caput plagis percussus, variis sese exposuit refrigerationibus, atque sic paullo post, ex sicca humidam sibimet contraxit scabiem. Hanc pertæsus, hausta singulo mane, quam ipse mitrebat, urina; & usurpato extrinsecus unguento, quod ex oleo raparum, sulphure ac mercurio vivo paratum erat, protinus repulit; at mox graviorem incidit morbum, quo cum per decem annos ad hanc usque diem conflictatur, hisce semet exferente notis: Per intervalla, quæ quotidie crebra sunt, persentiscit primum in dextro latere motum quasi undulatorium, qui brevi tempore ad caput usque ascendens, omnem sensuum ac rationis usum tollit, atque omnis motus in dicto toto latere post se trahit abolitionem. Dum adhuc sibi constant sensus, junguntur vehementes præcordiorum anxietates, & vomendi conatus: turbatis vero jam sensibus, discurrit cancrorum in morem retrorsum, atque tum subito in terram concidit, immobilisque prorsus, extenso dextro pede, ejusdemque lateris manu contremiscente, jacet. Vultus præterea rubet, & venæ intumescunt valde; neque vero pollices in manum comprimit, nec spuma ex ore prorumpit, nec ullæ sunt artuum motitationes. Ipse paroxysmus, vix temporis minutum explet, atque tum cessat, ægro exsistente vegeto, & de nullis amplius conquerente molestiis.

Variorum medicorum consiliis, multisque remediis usus est: quæ inter fuit electuarium quoddam, à cujus usu id quidem solaminis percepit, ut in paroxysmo nec recurrat, nec concidat, sed statuæ instar immobilis persistat; verum abhinc epileptici insultus accesserunt; qui incertis quidem, nocturnis tamen semper invadunt temporibus; atque altum soporem cum copiosissimis sudoribus relinquunt. Notari vero meretur, utriusque mali paroxysmos, à levi in diæta, & potu excessu averti posse; sed sequenti periodo, eo majori recrudescere vehementia. Prior affectus, intentiores meditationes statim excipit; & si diu sederit, surgens protinus eo corripitur: quod si varo obambulet, ab eo liber est. Observatur quoque hic morbus frequentior luna decrescente, quam quidem increscente; & hic non minus, ac epilepsia circa æquinoctia, quando venam suasu medicorum tundendam præbuit, crebrius & vehementius invaserunt. Cæterum præter dextri lateris resolutionem, memoriæ debilitatem, ac torvum vultus aspectum, nullis affligitur passionibus; sed adpetitu integro gaudet, alvusque nunquam non respondet.

Hæc est sævarum adfectionum idea; quarum caussas penitiores nondum eruere valui. Scio equidem, quod sicuti totius nervosi generis debilitas isti malo remotam; ita motus spirituum irregularis, explosivus, à spasmodica partium membranaceo-nervosarum constrictione, sanguinem plus justo copiosius ad caput propellente, efficientem proximam; & sanguis viscidus, acris, & vellicans, mediatam caussam præbeat. Nec me fugit, quod temperamentum melancholico-cholericum, ærumnosa victus ratio, corporis crebra refrigeratio, capitis ac cerebri à verberibus contusio, atque commotio, mœrores, tristitiæ, & scabiea inopportune retropulsa, tanquam occasionales coutribuerint caussæ. Verum occurrunt quædam momenta v. g. quod malum sequatur meditationes, & ægrum à sella surgentem adoriatur &c. quæ valde dubium ancipitemque me reddunt; quorum ratione, si cordis palpitatio, pulsus irregularis, & impedita spiratio jungerentur, utique polyposa suspicarer concrementa.

Interim his in curando uterer indicationibus, ut genus nervosum per roborantia interna pariter ac externa confortarem, sanguinis molem per hirudines ano admotas imminuerem, qualitatem per alterantia, & ea, quæ salutares adjuvant excretiones, emendarem, ejusque congestiones ad caput ope pediluviorum derivarem, & denique irregulares spirituum motus congruis remediis sopire studerem. At hæc omnia Tuo, Vir Experientissime, acutissimo judicio submitto; nec nisi eo adjutus, quicquam tentabo.

Responsio Consultatoria.

Dirus affectus, cujus caussa consultus sum, utique est spasmodico-convulsivus, qui primario quidem à strictura membranarum, quæ cerebrum & medullam spinalem investiunt, dependet, omnes vero totius corporis nervosas ac membranaceas partes in consensum trahit. Ex caussis vero, quæ huc contulerunt, sola sufficit scabiei per unguentum, ex oleo raparum, sulphure ac mercurio vivo facta repulsio; quæ remedia tubulos nerveo-membranaceos cutis graviter constringendi, & serum acre caustium, quod in glandulis subcutaneis hospitatur, intus agendi, potenti pollent efficacia. Quum autem retroacta ista materia, veneni instar nervosis incumbit partibus, iisque, quoniam subtilis est, profundius, ac intimius insinuatur: facile patet, cur ex ea caussa graves nervorum, atque cerebri affectus, quos spirituum morbos vocare solent, pullulare possint ac soleant.

In nostro quidem casu vero videtur simillimum, quod spasmodicæ stricturæ circa ventriculi maxime & intestinorum canalem, nominatim pylorum, intestinum duodenum, canalesque, qui valde nervei sunt, biliosos fixam primum obtinuerint sedem, quæ coarctatis inferioribus, humores majori copia ac impetu ad superiora, maximeque caput compulerunt. Inde vero id resultat incommodi, ut cruor à capite per venas rediturus, ob nimiam molem in iis stagnet, easque interdum, sicuti testantur cadaverum sectiones, varicosas reddat. Hinc carotides, quæ oculum ingrediuntur, sanguine turgidæ, compresserunt nervos opticos, iis vicinos; ideoque visus obnubilationem ac vertiginem induxerunt: & quum eidem fato reliqui, qui sensui motuique serviunt, nervi fuerunt obnoxii, non mirum est, quod sensuum motusque voluntarii in dextro potissimum latere, quod caussis mali forsan, præ sinistro patet, abolitio exceperit, & æger in terram delapsus, manum pedemque dextrum tremebundum extenderit.

Præterea vehementiori sanguinis ad caput raptui debetur vultus rubor, venarumque sanguine fartarum turgescentia; neque minus ab ejusdem copiosiori ad præcordia compressione, horum ineffabiles anxietas suos mutuatur natales. Conatus vero vomendi partim à materia peccante, quæ in primis viis stabulatur, partim à spasmodica nervorum ac membranarum cerebri constrictione proficiscuntur: siquidem crebrior experientia testatur, quod violentas, & à caussa externa factas capitis læsiones, per consensum, non raro vomendi conatus, & ipsi vomitus comitentur. Atque sic exponenda erit ratio paroxysmorum,

morum, quos malum nostrum formare solet, cujus diuturnitas confirmat eam observationem, qua docemur, ejusmodi spasmodicos nervorum morbos, non modo diutius inhærere, & in consuetudinem degenerare; verum etiam in morbum tandem transire comitialem; qui nostri quoque mali molestissimus jam deprehenditur comes.

Verum sunt adhuc quædam momenta, quæ attentionem merentur; nimirum quod diætæ errores, circa mali accessionem commissi, paroxysmos remorentur, illi tamen posthæc vehementiores revertantur. Non raro observavi, quod in iis, qui asthmate convulsivo, vel doloribus ventris spasmodicis laborarunt, fiante consuetas mali accessiones, vel gulæ nimis indulserint, vel vinosos potus copiosius ingesserint, illæ vel prorsus per aliquod tempus siluerint, vel valde mitiores fuerint. Ratio hujus phænomeni mea quidem sententia hæc est: Per nimiam ingestorum, præsertim spirituosorum molem, partes nervosæ infimi ventris, maxime ventriculus ac intestina, justo violentius dilatantur & extenduntur; quum vero ab earum spasmodica constrictione plerumque incipere solent præternaturales motus; facile patet, cur ea per contrariam extensionis motionem, impedita, hi motus fieri nequeant.

Notabile est, profundiores meditationes, illico suscitare malum. Atque hunc effectum quotidiana confirmat experientia: ubi enim cunque nervosæ partes jam debilitatæ, & ad motus irregulares sunt pronæ; insignem & affectus animi, & acriores cogitationes obtinent vim, non modo spasmodicas affectiones revocandi, verum etiam ad ipsam insaniam, melancholiam, epilepsiam, quin apoplexiam permagnam conferunt symbolam.

Neque minus animadversione dignum est; quod si sederit aliquandiu æger, tumque surgat & progrediatur, mox in malum vertiginosum incidat. Exinde elucescit, caussas externas vel levissimas, qualis hic est sola corporis motitatio, adaugendo motum sanguinis progressivum, in revocandis nervorum morbis esse efficacissimas.

Æque meretur attentionem, quod malum luna decrescente invalescat. Perpetuæ nimirum regulæ instar est, graviores capitis morbos, qui per certos temporum circuitus redeunt, velut sunt melancholicæ, maniacæ, epilepticæ, paralyticæ ac apoplecticæ affectiones, plerumque lunæ mutationes sequi, & ea mox decrescente, mox increscente exacerbari; aut sub eodem lunæ situ, quo primum invaserunt, posthæc semper reverti. Hinc vero docemur, quantam potentiam, mediante nostra atmosphæra, in corpus humanum, ejusque sensibiliores potissimum partes, quales sunt nerveæ, ac membranaceæ, alterandas possideat luna: & quoniam à tam levi externa caussa, ægritudines nervosi generis revocari ac exacerbari possunt; illud exinde resultat monitum practicum, ut medentes studiose caveant, ne ejusmodi affectiones fortioribus ac violentis adgrediantur medicaminibus.

Denique non silentio erit prætermittendum, quod accessiones & vertiginosæ, & epilepticæ, tusa circa æquinoctia vena, acerbiores pariter ac diuturniores infestaverint. Quare non ignorari oportet, sanguinis missiones in hisce adfectibus, qui tantum non semper vel nimia mole, vel spissitudine humorum foventur ac nutriuntur, convenientissimum quidem præbere subsidium; attamen insigni cautione atque prudentia opus est, ut probe discernatur, quantum cruoris, quonam tempore, & in qua corporis regione sit detrahendum. Adnotamus enim, perniciosum esse, sanguinem in paroxysmo, vel brevi ante eum mittere, aut ejus, si nimium abundaverit, parciorem evacuare quantitatem. Necesse porro est, ut mox ab instituta phlebotomia tepidiora pediluvia & interna diaphoretica in usum vocentur: quo nimirum hisce præsidiis sanguis per totum corpus æqualiter distribuatur, maximeque ad inferiores partes invitetur, & tali ratione nova spasmorum caussa, quam humorum inæqualis circuitus præbet, illico præscindatur.

His præmissis, ad curationem mali præsentis, vetustate sua in consuetudinem jam degenerati, transeundum erit. Neque aliæ hoc scopo mihi sunt intentiones, quam illæ, quas medicus historiæ morbi adposuit; at optassem, ut ejusmodi remedia exhiberet supellex medica, quæ his indicationibus adprime facerent satis. Certe officinæ pharmaceuticæ hisce remediis fere vacuæ sunt; at si adhuc salutis in hoc diro malo quædam restiterit spes, ea magis ex curatori victus observatione, & prudenti rerum non naturalium usu erit repetenda. Idcirco ea, quæ commendare in hisce casibus soleo, medicamina in aëris mutatione, peregrinationibus ad loca salubria, corporis exercitationibus, præsertim per equitationem instituendis, balneis aquæ dulcis, pediluviis, abstinentia à vino, & spirituosis, rebusque mentem fatigantibus unice consistunt: quibus ex pharmacia addere juvabit usum nitrosorum cum potu tenui, atque lactis asinini; ac denique alvi perpetuam conservare expediet lubricitatem. Hæc, licet funditus neutiquam exstirpare valeant, ejusmodi contumaces morbos, quorum vis omnem medicinam superat; attamen ipsis egregium solamen intulisse, crebriori doctus sum experientia.

CASUS CLII.

De morbo spasmodico-convulsivo.

Decem annorum puella incidit elapso abhinc anno, vernali quidem tempore, in febrem intermittentem; quæ sumta per aliquot dies tinctura quadam, colore pellucido vinum recens Franconicum adæquante, & à Chirurgo ipsam præscribente, pro sale absynthii in aqua soluto, venditata, protinus cessavit; & licet post octiduum reverteretur, ejusdem tamen tincturæ ope, prorsus debellata est. Dederat allegatus Chirurgus id genus remedii, aliia quoque eo tempore febrientibus; qui ad unum omnes testantur, se ab ejus usu, ructus, vomendi conatus, & lymphæ limpidæ ex ore rejectionem fuisse passos. Interim puella, ab hac febre liberata, paullo post lenta contabescere videbatur: qua ope medici cujusdam celebrioris persanata, per totam æstatem, sequentemque autumnum, rectissime valuit.

Verum currentis anni mense Januario, hora prima meridiana, sumto prandio, simul & semel de torminibus ac puncturis ventriculi, ad dextrum hypochondrium excurrentibus conqueri cœpit, iisque per horæ circiter quadrantem, juncta vehementi nausea, horrendum in modum discruciabatur. Hæc adfectio per tres inhærebat hebdomades, adeo, ut semper circa dictum meridianum tempus invaserit; qua remittente, per integrum diem satis bene habebat, nisi quod per intervalla vomendi conatus persentisceret. Dabantur laxantia, à quibus movebantur excrementa duriora, globiformia, brunoque colore tincta. Remittebat inde prior affectus; sed brevi post succedebat singultus, qui eam mane expergefactam adoriebatur, & cum proclivitate advomendum interdum complicabatur, brevi vero conquiescebat. Jungebatur, præterea aliquot elapsis diebus, molestior addi-

adflictio. & per intervalla, quæ quotidie fepties, quin novies repetebant, hifce notis invadebat: Prævüs ofcitationibus, oculi fortiter claudebantur, ut nulla arte potuerint aperiri, tum feqoebatur infignis primum abdominis, mox totius corporis tremor; atque his per horæ quadrantem vexata, ofcitabat iterum, & a ſe redibat; valens cæterum, dooee oovus accederet paroxyfmus.

Noviffime vero per tres circiter hebdomades, ita fe habet malum: Expergefacta mane, pandiculationibus & ofcitationibus vexata, claudit oculos, mox contremifcit abdomen, totumque corpus, tum emittit copiofos ructus, & fub horum explofione aperit oculos, quos iis ceffantibus, illico rurfus comprimit; atque horrendis dolorum in abdomine, & circa temora tormentis cruciata, miferandos edit planctus. Hos dolores folvunt denuo ructus, apertis femper oculis emiffi; quos iterum tormina fequuntur, & hi dolores cum ructibus aliquoties alternant: cuncta vero hæc fymptomata, quæ folvuntur ofcitationibus, intra horæ quadrantem primum jam vero intra aliquot minuta terminantur. Infeftat hic paroxyfmus tredecim, & jamjam duudecim tantum quotidie vicibus; fub quo nec rationis, nec fermonis ufus aboletur, tantum abeft, ut, oculis præfertim apertis, ad cuncta rite refpondeat quæfita; & cum ofcitationes comitantur frequentiore, probe tamen determinare poteft illas, quibus præcife terminatur malum. Neque vero in hoc rerum ftatu collabuntur vires; fed ægra extra paroxyfmum integro adpetitu, & bona gaudet valetudine. Urina plerumque tenuis mingitur, & à fanorum haud diffidet; interdum vero cocta, & lactis inftar alba adparet, cum fedimento fimili.

Sufpicabantur vermes quidam medicorum; fed datis variis anthelminticis, non nifi unicus excernebatur. Injiciebantur clyfteres, & adhibebantur balnea, ex aqua fluviatili, furfuribus, & fapone confecta; at nihil ferebant levaminis, nifi quod ab eorum ufu, multi exploderentur per anum flatus. Nec denique ignorari oportet, puellam paucis ante horum malorum primam invafionem diebus, ex incendio in ea domo, ubi degebat, fuborto, fed mox fedato, infigni perculfam fuiffe terrore; qui num malo dederit originem, in dubio relinquitur.

Confultatio.

Si mali, cujus hiftoria meeum eft communicata, primam cauffam ac originem indagemus; vero videtur fimillimum, illam à febre potiffimum per medicamen merito fufpectum inopportune fuppreffa effe derivandam. Ea quippe tinctura, quam chirurgus pro folutione falis abfynthii venditavit, talis neutiquam fuit; fiquidem hæc nec febrem fupprimit, nec naufeam, nec vomendi conatum movet; ideoque juftiffima remanet fufpicio, ne forfan mercuriale fuerit remedium; quod nervofas partes vehementer vellicare, debilitare, & ad motus fpafmodico-convulfivos utique difponere potuit. Quicquid vero fit, præter hancce cauffam, quæ adhuc dubia exiftit, occurrunt adhuc binæ, quæ huic malo inducendo fatis opportunæ, atque efficaces deprehenduntur. Prior eft infignis, quam puella ex incendio in fuo conclavi fuborto, brevi ante mali acceffum, percepit terror, qui ad motus fpafmodicos, quin epilepticos fufcitandos, folus, tefte experientia fufficit. Alteram præbent vermes; quorum præfentiam partim ex facta jam lumbrici excretione, partim ex fedimento urinæ lacteo, dubio procul colligere licet. Terror primum effectum in partem inteftinorum inferiorem egiffe, eamque contraxiffe videtur; unde puella protinus de vehementi dolore in dextro hypochondrio, & alvi obftructione conquefta fuit: illum enim dolorem à flatibus, per conftricta inferius inteftina, furfum actis, partefque nervofas inteftinorum valde diftendentibus derivandum effe duco. Vermibus vero in inteftinorum canale, aut, quod pejus eft, ipfo ventriculo hofpitantibus, debentur reliqua fymptomata, veluti funt naufea, ructus, & rejectio muci limpidi ex ore, tormina inteftinorum, tremor abdominis, & totius corporis, ac contractiones mufculorum, qui palpebras claudunt: hæc enim omnia non nifi motibus fpafmodicis abfolvuntur, & frequenter à vermium colluvie fuos mutuantur natales.

Quod itaque curationem attinet; hanc ad binos potiffimum dirigendam effe fcopos arbitror: nimirum, ut fordes acres, atque biliofas, nec non colluviem verminofam ex canale inteftinorum eliminemus; & fubinde motus partium nervofarum fpafmodico-convulfivos, per demulcentia, relaxantia, & antifpafmodica confopiamus. Quo nomine operæ pretium facturos puto clyfteres, ex lactis unciis quatuor, mellis drachmis tribus, & nitri drachma una paratos; quos per octo fucceffive dies, mane pariter ac vefperi infundendos fuadeo; fiquidem non modo conftrictas partes demulcendi ac emolliendi, verum etiam vermes evacuandi, flatufque difcutiendi, infigni pollent virtute. Ad hæc, bis quavis hebdomade, mane poft adplicatum clyfma, forbillare conveniet potiunculam laxantem, cujus hæc fit formola: Recipe mannæ electæ unciam, rhabarbari, cremoris tartari ana drachmam, eoque & folve leni calore in unciis quatuor aquæ graminis, colaturæ adde olei amygdalarum dulcium unciam. M. D. pro duabus dofibus.

Reliqois diebus mane fumantur duo vel tria cochlearia olei amygdalarum dulcium ex jufculo avenacco; & interjecto horæ fpatio, alternis diebus, capiantur octo pilularum, quæ fic habent: Recipe aloes rofatæ drachmam, fagapeni, afæ fœtidæ, myrrhæ electæ, mercurii dulcis, extracti panchymagogi Crollii ana fcrupulum, extracti croci, caftorei, falis fuccini ana grana quatuor, olei tanaceti guttas tres. M.F. pilulæ, ex fcrupulo uno no. XXIV. parandæ. Illis vero diebus, ubi non adhibentur pilulæ, vefperi immittendi funt pedes in pediluvia ex aqua fluviatili, furfuribus triticeis & fapone veneto concinnata, atque tum petendus lectus. Denique fub epulis affumantur quindecim guttæ de hac mixtura: Recipe effentiæ tanaceti, myrrhæ, fantonici ana unciam femis, extracti abfynthii, gentianæ rubræ ana grana duodecim. M.D.

Quod fi ab horum ufu intra quatuor hebdomades non ceffaverint motus convulfivi; tunc abs re fore ftatuo ut acidulæ Selteranæ, cum dimidia lactis parte commixtæ in ufum vocentur.

CASUS CLIII.

De affectu fpafmodico-convulfivo diris fymptomatibus ftipato.

Puer duodecim annorum, temperamenti fangui neo-cholerici, ingenii admodum floridi, parentibus hæmorrhoidariis oatus, binis abhinc annis febre corripiebatur tertiana. Hæc per integrum femeftre variis remediorum generibus oppugnata, omnium vim elufit; donec tandem, excretis multis afcaridibus, fenfim remitteret, & vires cum adpetitu redirent. Cæterum per totam fere vitam à morbis gravioribus immunis manfit, nifi quod variolas cum convulfionibus ftipatas olim fuftinuerit; & trimu-

trimulus existens ob vehementiorem terrorem, per aliquot dies epilepsiam passus fuerit. Elapso vero anno rursus ingenti, eoque iterato percellebatur terrore; & inde statim commotionibus febrilibus, doloribus dorsi & capitis, gravitate artuum, convulsionibus, delirioque prehendebatur. Datis quibusdam medicinis, & excretis denuo ascaridibus, remittebant hæ truculentæ affectiones: sed brevi post, ex matris gravi, & cum vitæ periculo conjuncto morbo, valde contristatus, adpetitus defectum, & vehementes faucium constrictiones, cum deglutitionis impedimento persensit. His cum novus, isque gravis accederet terror; incidit in veras, atrocesque convulsiones, ad hanc usque diem inhærentes. Invadebant nempe decies, quin & vigesies quotidie, & sic habebant: Artus primum externi distorquebantur, ita tamen ut alternatim mox dextrum, mox sinistrum brachium, nec non pedes huc vel illuc traherentur; corporis truncum mox antrorsum, mox retrorsum flectebat; tum saxo immobilior obrigescebat, incurvatis pedibus; mox spasmus maxillas cum ore distorquebat; faucesque cum suffocationis metu constringebat; brevi post pondus à summis faucibus ad abdomen devolvi videbatur; sequutisque ructibus, solvebatur paroxysmus.

In cassum contra hunc affectum usurpatis, varii generis specificis & antepilepticis; medicus, purgato prius supra infrave corpore, malum oppugnavit antiscorbuticis, anthelminticis, aperitivis, nervinis, antepilepticis, roborantibus, cephalicis, interpositisque clysmatibus ac laxantibus remediis: neque minus ex topicis linimenta nervina, spiritus ac balsama adplicavit, eo effectu, ut efflorescente per totum corpus purpura, puer versus solstitium currentis anni æstivum convalesceret, & quum antea, pedibus inniti haud posset, quin statim obrigesceret, post hanc curationem, ambulandi perfectam recuperaret facultatem, scholam vegetus frequentaret, corpusque sedulo moveret.

Reversa itaque sanitate, accedebant hæmorrhoides fluentes; quarum jam septem annos natus quædam exhibuerat indicia; quæ, si impeditius promanabant, aut plane silebant, dolores in dorso, & intestino recto post se trahebant. Neque vero ulla his opponebantur medicamina, præter pulveres antispasmodicos interdum datos. Dum hæc fiebant, ad studia rursus indefessus incumbebat, memoriamque valde fatigabat; & præterea cibis incongruis, dulcibus, panificiis, placentis, cum lardo præsertim confectis, pomisque immaturis delectabatur. Hinc, cumulatis denuo in primis officinis cruditatibus, accidit, ut quinque circiter abhinc hebdomadibus, febre quadam corriperetur, quæ quotidianæ intermittentis instar, ingenti frigore, per unam alteramve horam durante, quotidie impetebat, & nullum fere æstum, nec aliud symptoma insequens habebat. Quo facto hæmorrhoides non amplius profluebant, sed vanis duntaxat moliminibus vexabant; jungebatur iterum scorbutica cutis efflorescentia, cito disparens, & tandem ex improviso recrudescebant pristini motus convulsivi.

Aspernabantur hac vice cuncta, licet præstantissima subsidia; tantum aberat, ut versus novissimum autumnale æquinoctium insigniter exacerbarentur, lunaque increscente magis invalescerent, & adhuc insistant contumacissimi. Paroxysmi enim sæpe trigesies quotidie recurrunt, &, quod notatu dignum est, matutinis horis breviores ac mitiores; sumtis vero epulis, aut animo vehementius commoto, & frequentiores, & acerbiores observantur. Antecedunt ineffabiles præcordiorum anxietates, sequuntur faucium constrictiones, & in externo collo tumor conspicitur, tumque excipiunt convulsivæ agitationes, sub quibus, miserando spectaculo, flet, ridet, commordet dentibus, vociferatur, manibusque adstantes percussurus petit. Solvuntur paroxysmi copiosis ructibus, & relinquunt insignem corporis lassitudinem: salvo tamen permanente rationis usu.

Cæterum noctem tranquillo transigit somno; nec nisi expergefactus, affectu suo corripi incipit; pulsus fertur semper æqualis, atque durus; urina mingitur sanorum simillima absque ullo sedimento; adpetitus est integer, quin paullo avidior; alvus autem non, nisi dato laxante, aut infusis clysteribus, vel globulis moschatis solicitata respondet, tumque stercora reddit indurata, stupenda quantitate.

Et hæc est diri, quo vexatur, morbi Idea: qui, quoniam veremur, ne in habitum transeat, ac consuetudinem; convenientem flagitamus medelam, deque illius indole ac caussis informari cupimus.

Responsio Consultatoria.

Aspectu atrox quidem, & horrendum est malum, quod puerum bonæ indolis ac spei immaniter habet: verum neutiquam tam grave, quin multam sanationis spem relinquat. Referri nimirum meretur ad affectus spasmodico-convulsivos, qui ex membranis spinalem medullam amplectentibus, primario pullulantes, omnes subinde nervos, ac nervosas inde proficiscentes partes, quin ipsius cerebri tunicas, in truculentorum motuum consensum rapiunt. Atque harum membranarum spasmodica constrictio, formalem eorum morborum rationem constituit; ita tamen, ut, sicuti illa strictura, si primario cerebri membranas occupaverit, veram producit epilepsiam; ita eadem, si in medulla spinali, fixam sedem obtinuerit, convulsivos artuum externorum motus, jactationes, tractiones, distensiones, cum extremorum refrigerationibus, alvi obstructionibus, ac præcordiorum anxietatibus stipatas, progeneret. His in præsenti casu jungi videtur cerebelli, nervorumque inde prodeuntium strictura; ex qua risus, fletus, ac vociferationis rationem derivare licet.

Quod vero caussas sævarum harum passionum attinet; ex iis præcipua est, crebrior ille terror, quo perculsus fuit puer; qui ad inducendos ejusmodi affectus, insigni pollet facultate. Deinceps in censum caussarum veniunt vermes, in canale intestinorum stabulantes, quos, rodendo horum nervosas tunicas, vehementissimas convulsiones excitare posse, quam plurima scriptorum testantur monumenta. Accedit porro sensibilior, & ad motus irregulares proclivior cerebri & nervosarum partium in nostro ægrotante constitutio; quam vivax, quo puer gaudet, ingenium, & nimia ad animi affectus, terrorem, & excandescentiam promptitudo significant. Nec silentio prætermittenda est, nativa ad fluxum hæmorrhoidalem dispositio, ejusque præmatura eruptio: quæ clarissimum præber documentum, interiores abdominis partes, maximeque intestina spasmodicis patere affectionibus. Tum quoque attentionem meretur, inconveniens victus ratio, qua puerum edulia dulcia, poma immatura, atque panificia in delitiis habere percepi; unde cruditates acidæ, biliosæ atque flatus, spasmorum nutritores, copiosius ingenerantur. Et denique concurrit, ingenii, memoriæque nimia fatigatio; quæ magnam vim, hosce affectus & revocandi & exacerbandi, teste experientia locuplete, possidet. Quum itaque tot, tantæque caussæ, ad immanem hunc in nostro puero morbum contribuerunt; atque hic plus una vice recruduit: non mirum profecto est, si solidæ nervosæque partes, harum irregularium motionum tantam habitudinem acquisiverint, ut

ut à leviſſimis cauſſis, illæ protinus repullulaverint. Quamvis vero ejusmodi affectiones nervoſi generis perquam difficilem admittant medicationem, quin ab iis, quæ vulgo opponi ſolent, medicaminibus, maxime ſi calidiora fuerint, ac fortiora, magis contumaces reddantur: attamen crebra compertum habeo obſervatione, quod in tam tenera ætate, uſurpatis blandis & diæteticis remediis, temporis beneficio adjutis, omnino profligari queant.

Quamobrem votis nos potituros confido; ſi hac utemur medendi ratione. Primum quidem experientia pariter, ac probatiſſimorum medicorum teſtimonia docent, non ullum in hiſce nervorum vitiis fructuoſius eſſe præſidium, quam quod ex loci aëriſque mutatione deſumitur. Hanc igitur ante omnia commendo; & ut æger ad talem locum transferatur, in quo ſimul ab animi pathematibus, timore, terrore, iracundia, nec non ſtudiorum exercitiis vacuus ſit, etiam atque etiam hortor. Deinceps convenientem ſeligere oportet potum; quo ſine omne vinum, omniſque cereviſia, ſive ſit lupulata, ſive triticea exſulare debet, & pro potu ordinario ſequenti decocto uti juvabit: Recipe raſuræ cornu cervi, radicis ſcorzoneræ ana uncias tres, radicis pœoniæ, cichorei ana unciam ſemis, ſeminis fœniculi drachmas duas. Conc. D.S. ſpecies, quarum uncia una cum binis aquæ menſuris per tres horæ quadrantes decoquatur. Non minus à cibis ſalitis, acidis, flatulentis, & omni placentarum genere ſtudioſe cavere, epuliſque pauciribus uti expediet.

Præterea ex uſu in his morbis mihi eſt lac aſininum, hac ratione uſurpandum: Lac ex aſina, cujus purum ſit pabulum, recens mulſum, quantitate dimidiæ menſuræ, cum quarta fontis Selterani parte permixtum, & aquæ ferventi, ut incaleſcat, impoſitum, mane intra lectum, ſucceſſivis hauſtibus ſorbilletur, fugiendo omnem per tres horas ciborum uſum. Quod ſi vero hæc duo medicamina, haud in promptu fuerint; illis ſerum lactis caprini ſubſtituere licet, quod paraturus, lactis caprini, recens mulſi menſuram dimidiam, in patina ſtannea, ſub continua, ne aduratur, agitatione, leni calore ad conſiſtentiam pulveris flavi evaporet, pulveri huic aquæ puræ fontanæ menſuram dimidiam affundat, & ebullire invicem ſinat, ut pulvis ſolvatur, tum percoletur, quo caſeoſa remaneat ſubſtantia, & percolatum ſerum eadem ratione, ac lac aſininum ſingulo mane potetur. Quæcunque ſint hæc medicamina, per ſex vel octo hebdomades illis uti oportebit; ita tamen, ut eorum initium capiatur à ventris purgatione, quæ ſumtis primo mane mannæ uncia una & dimidia, cremoris tartari drachmæ uni nupta, & in lacte, vel ejus ſero ſoluta, commode obtinebitur.

Ad hæc non levem præſtabunt opem pediluvia tepidiora, ex aqua pluviatili, furfuribus triticeis, ſacculo incluſis, & lacte vaccino concinnata; in quæ ſingula veſpera ad ſuras uſque pedes ægroti immittantur pueri. Ex pharmacis primum, quod commendo, eſt pulvis nervinus, ſic parandus: Recipe pulveris Marchionis, lapidum cancrorum, cornu cervi ſine igne ana drachmam unam & ſemis, cinnabaris nativæ, ſuccini præparati ana ſcrupulum unum, nitri purificati grana decem, caſtorei grana octo. M.F. pulvis, cujus drachma dimidia, ex aqua florum tiliæ, vel primulæ veris, alternis veſperis aſſumatur. Reliquis, ubi hic pulvis haud adhibetur, diebus, hora pomeridiana quarta capiantur decem guttulæ, ſpiritus, quem ſimul mitto, nervinum, antiſpaſmodicum, flatuſque diſcutientem. Extrinſecus, ſemel vel bis quotidie, ſpinæ dorſi in loco calido inungatur linimentum nervinum, hac ratione componendum: Recipe axungiæ humanæ uncias duas, olei lavendulæ, balſami Peruviani, olei nuciſtæ deſtillati ana drachmam unam, olei rutæ guttas viginti. M.D. Denique conſervetur corpus in moderato calore ac perſpiratione; ac crebro moveatur: nec enim dubito, quin horum debitus uſus, exoptatiſſimam ſit allaturus medelam.

Reſpondit etiam votis eventus; ſiquidem relatum mihi eſt, adhibitis, quas propoſui, medicinis, paroxyſmum ſenſim mitigatum, primum vigeſies tantum de die, mox decies, tum quater reverſum, tandem prorſus evanuiſſe, puerumque plane convaluiſſe.

CASUS CLIV.

De ſingulari quodam affectu ſpaſmodico-convulſivo.

Generoſa ac valde formoſa virgo, ſolitudinis & vitæ ſedentariæ amantiſſima, ſeptemdecim annorum, & avidiori ciborum adpetitu gaudens, ſpaſmodico-convulſivo morbo obnoxia, potavit hoc anno acidulas Schwalbacenſes; & poſthæc Francofortum ſe conferens, male rurſus habuit, atque ideo medicum accerſi curavit. Is eam paroxyſmo convulſivo, quem plus ſimplici vice erat paſſa, occupatam deprehendit: ſub quo omnes totius corporis artus alternatim ſpaſmo torquebantur, caput retrorſum trahebatur, oculi obrigeſcebant, os hiabat, linguam exſerebat, & memoriæ vis penitus languebat, adeo, ut eorum, quæ in paroxyſmo agebantur, hoc finito, reminiſci non potuerit. Quum præterea ſanguine turgebat, & menſtrua periodus imminebat; vena in pede tundebatur, & dabantur pulveres, ex nitro, cinnabari, caſtoreoque parati, non ſine fructu egregio.

Exploratis quibuſdam antecedentibus momentis; referebat ægrota, hunc affectum plerumque circa menſtruum tempus recruduiſſe, ſenſim atrociorem. Affirmabat, ſe juniorem ſimiles ferme inſultus, ſub lypothymiarum nomine ſuſtinuiſſe; & jamjam acceſſiones illas antecedere atroces dorſi, & inteſtinorum, maxime circa umbilicalem regionem, nec non capitis, & oſſis ſacri dolores, extremorum frigus, oculorum caliginem, ſenſumque formicationis, qui in digitis pedum æque ac manuum incipiens, ſenſim per umbilicum, cordiſque ſcrobiculum ad caput aſcenderet; tumque ſubſequutis pandiculationibus, excipere paroxyſmum.

Præterea vero notatu dignum erat, quod, ſicuti in ejuſmodi morbis plerumque ſuppreſſio, vel inordinatus minimum menſtruorum ſucceſſus jungatur, ita è contrario in hoc caſu, ea ferantur copioſa. In paroxyſmo, more epilepticis ſolito, neutiquam in pugnum colligit pollices: à gravi autem terrore, iracundia, cibiſque dulcibus, & vinoſis potibus ille valde exacerbatur; quid? quod eo tempore, quo adfligit malum, ab omni carne, & juſculis inde paratis, majorem illius vehementiam perſentiſcat. Neque ipſi ſuppetias aut ullum levamen attulerunt acidulæ Schwalbacenſes, hunc in finem potæ: & denique inſigni obſtructioni alvi vexatur, adeo, ut vix ſingulis octo vel decem diebus reddatur.

Dictum itaque eſt, ægram miſſo ſanguine, & dato pulvere melius habuiſſe; vix autem unus vel alter dies effluxit, cum menſtrua prorumperant, more conſueto admodum copioſa, quorum fluxum mox comitabantur motus convulſivi; adeo ut quamdiu uterus cruorem funderet, tamdiu hi adfligerent; & ceſſante fluore, hi quoque remitterent, ægrotanſque præter capitis, dorſi lateriſque dolores non haberet, de quo conquereretur. Redibant quoque ſomnus & adpetitus, neque vero adeo ceſſabant motus

motus convulsivi, quin leves membrorum subsultus, maximeque opisthotonæ agitationes, licet momentaneæ tantum, quotidie recurrerent; alvi segnities dicto modo persistebat, & calor conclavis illico sanguinis orgasmum, & præcordiorum anxietates excitabat.

Versus instantem igitur menstruorum fatalem periodum, propinabat medicus blanda laxantia, nec non pulveres ex specifico cephalico, nitro, castoreo, & limaturæ chalybis granis octo concinnatos, bis quotidie sumendos, & Elixirium aperitivum Clauderi, cum tinctura castorei remixtum inter epulas porrigebat. Infundi quoque ano jubebat clysteres, qui licet primum spem votis facerent, tamen excitabant abdominis tormina, & præcordiorum anxietates; unde his omissis, ob turgentem sanguinis abundantiam, vena in pede secabatur. Hinc factum est, ut virgo ægra, binis successive mensibus cruorem ex utero redderet satis quidem copiosum, motiones vero, quæ junctæ erant, convulsivæ levissimæ fuerint, & illa intermedio tempore integra sanitate gauderet.

Postquam autem, omisso chalybis usu, tertium instabant menstrua; caput & reliquum corpus doloribus iterum agitari cœperunt, & erumpente sanguine, pristina illico revertebantur convulsiva symptomata, eaque vehementissima. Jungebatur insuper paroxysmis, anxia & lamentabilis vociferatio, qualis eorum est, qui sævis cruciantur tormentis, tanta quidem atrocia, ut inde sanguinis è pulmonibus timeretur eruptio: cujus tamen, finito paroxysmo, 'prorsus erat inscia. Ipsæ accessiones invadebant cum ingenti circa cordis scrobiculum dolore, quem sequebatur spirandi angustia, sensim invalescens, & tandem in vociferationem illam desinens, cujus comes erat insignis totius corporis tremor.

Cum silente menstrua purgatione, silebant cuncta symptomata; dabatur iterum pulvis ex solo specifico cephalico, nitro nupto paratus; sed accedente quarto lunaris tributi termino, pristina ludi cœpit scena. Tum in usum vocabatur pulvis catholicus purgans Glauberi, qui tribus pro dosi granis, specifico cephalico nuptus, & primum semel, paullo post bis quotidie propinatus, id commodi secum ferebat, ut jam alvus alternis diebus solveretur, & convulsivæ agitationes externarum partium insigniter remitterent; hæ vero magis ad interna ruerent, adeo, ut per aliquot horas, gravis instar syncopes, sine sensu, motu, ac vix notabili respiratione, moribundæ similis jaceret.

Ab hoc tempore adeo defecta est viribus, ut ipsam lecto perpetuo inhærere oporteret; abhinc quoque tam diversa paroxysmorum erat facies, ut eos ordine recensere, videatur impossibile; quare præcipua tantum notabimus momenta. Ingens vociferatio, dicta brevi ante ratione, per intervalla udfligit. Interdum, cessante, minimum vix notabili pulsu & spiratione, evanescit omnis vis sentiendi, obrigescit totum corpus, mox calidum, mox frigidum, gelidoque sudore perfusum, hiant oculi saxo immobiliores; mox lingua exseritur, variisque motitationibus agitantur artus; brachia mox contorquentur, mox cum digitis recta intenduntur, ut vix flecti queant, mox pollicem pugno includit. Nonnunquam alternis manibus aërem quatit, inanibus ictibus; iisdemque abdomen vehementer percutit, cum paroxysmi solutione; quæ etiam non raro subito clamore fit. Quandoque singultiens motus ægram corripit, auditu quidem haud percipiendus, sed visu in faucibus adnotandus: quem primum raucedo excipit, tum vox perit, & sensim restituitur; ita tamen, ut si germanica lingua loquatur, ea minus sit articulata; contra si gallicam strepat, expeditior observetur sermo. Sæpius utramque brachiorum reclinat, & dorso supponit, ut manibus insidere videatur: atque his, aliisque innumeris modis atrox malum tristem ludit tragædiam.

Ipsum quoque paroxysmorum initium variis modis se habet; mox inter amicas collocutiones, vegeta, ac incolumis, ab uno ad alterum latus corpus subito movere, & adeo vacillare incipit, ut lapsua in terram immineat; tum supina in lectum recidit, atque violentis motibus prehenditur. Mox taciturna fit, de dolore in vertice capitis conqueritur, & vel formicationis sensum in digitis manuum, sensim ad præcordia ac caput ascendentem percipit, vel motum undulatorium, à pedibus per abdomen, ac uterum, quem dolore atroci infestat, ad caput aspirantem persentiscit. Hunc sequuntur præcordiorum anxietas, ac dolores compressorii, spiratio sensim fit angustior, obnubilatur caput, rigent oculi, visus tamen facultate privati, & ipsa saxo immobilior per aliquot horas decumbit: vel loco hujus rigoris tetanodei, artus torquentur, distorquentur, variisque miris modis agitantur. Tum excipit sudor atque tremor omnium membrorum, & ipsa ad se redit, inscia eorum, quæ sunt acta. Attamen mirabile est, & suspicionem non abolitæ omnis penitus sensationis movet, quod iis, qui durante paroxysmo minus grata ipsi præstant officia, inimicum, vindictæque plenum, variis signis testetur animum. Finito paroxysmo dolores in vertice ac dorso patitur; &, cum antea noctes placido somno transegerit, per novissimum trimestre eas insomnes experitur, recurrente paroxysmo, mox leviori, mox graviori molestas, maxime priusquam obdormiscat.

Cæterum adpetitu jam fruitur imminutiori, calorem, olim ipsi infensum, commodius fert, animus ad varios adsectus valde proclivis est, ipsaque mox sine manifesta caussa tristis, mox hilaris conspicitur, mox sacris devota indulget meditationibus, precibus atque cantationibus. Non minus distincte prænunciare valet, quonam die immineat mali accessio, anne gravior, vel mitior sit futura. Extra lectum commorari nequit, tantum abest, ut, si modo pedes ex eo propendeant, gravissimos patiatur dolores: idcirco, pedibus sub corpus inflexis supersedendo, miseram transigere oportet vitam.

Consilium Medicum.

Affectus spasmodico-convulsivus, quo atrocem in modum virgo generosa molestatur, totum quidem nervorum genus occupavit; inprimis autem eos, qui ex spinali medulla ad artus exteriores feruntur, nervos nec non intercostalem ramum, qui ex pari quinto, octavo, atque nono subortus, per plurima porrigitur viscera, pro sævarum motionum objecto habet. Unde non solum externi artus violentis motibus agitantur; verum etiam caput, os, lingua, oculi, & spiritales partes, in tristem eorum societatem rapiuntur. Atque primam immanis hujus affectus originem, ex nimis sensibili, quam à nativitate traxisse videtur, partium nervosarum dispositione repetendam esse statuo: cui, cum accesserint temperamentum sanguineum, copiosi sanguinis ferax, & passionum hypochondriacarum, concurrente vita sedentaria adauctarum rudimenta; testantibus alvi obstructione, spasmis & flatulentiis imi ventris, & insigni animi mobilitate; non fieri potuit, quin malum indies majores ceperit vires. Namque morbo hypochondriaco vexatis, humores generantur spissi pariter ac impuri, & acriores, qui spas-

spasmorum abdomen obsidentium ope, ad superiora atque caput magis compelluntur, & per nervosas membranas circulantes, has ad graves provitant spasmos. Quum vero partium infernarum spasmi, eo potissimum, quo menstrua fluunt, tempore exasperantur, quoniam ipse mensium fluor spasmo absolvitur: facile patet, cur in nostra quoque ægrotante, hoc maxime tempore malum infestaverit; dum scilicet spasmi in plexibus mesaraicis incipientes, per dorsi spinam ascenderunt, & in universales tandem abierunt convulsiones. In tali rerum statu non mirum est, quod acidularum Sehwalbacensium potationem sinister exceperit effectus: hæ enim naturali, quo pollent frigore, cursum humorum spissiorum per minima vascula eo magis retardant, transpirationis pleniorem successum remorantur, & iis, qui nervorum laborant imbecillitate, semper sunt inimicæ.

Opus itaque est, ut huic quam ocyssime medeamur malo; quoniam illud, terroris tædiique plenum, non omni vacat periculo. Siquidem ob impetuosum crassi sanguinis ad caput raptum, ille facile minima cerebri vasa perrumpere, ac extravasatus lethalem apoplexiam inducere potest. Neque vero negandum est, quin affectus ejusmodi firmius radicati, & in tantum habitum degenerati, ut à facillima revocari possint caussa, curationis spem valde angustam reddant, & præstantissima remedia valde eludant: attamen neutiquam desperandum est, quoniam, si debita adhibeatur medela, omnino nisi prorsus exstirpari, saltem insigniter sublevari possunt.

Ut autem in præsenti casu votis nostris potiamur; ad binos præsertim scopos dirigendam esse curationem arbitror. Primus est, ut effrænes partium externarum convulsiones perinde, ac graves internarum spasmos apte consopiamus; alter, ut tonum atque robur ventriculi & intestinorum restauremus: quo digestio fiat rite, generosus chylus elaboretur, sordium excrementitiarum colluvies debite eliminetur, atque sic fomes motionum præternaturalium removeatur. Perpetuæ enim regulæ instar habendum est, quod spasmodieæ partium internarum, maxime ventriculi ac intestinorum constrictiones, protinus turbent, atque sufflaminent salutares excretiones, tam quæ per alvum ac transpirationem fiunt, quam sanguineas, quæ per uterum aut hæmorrhoides contingunt. Retentis ergo sordibus cumulatur acre impurum serum, idque cum reliqua humorum massa per corpus progressum, novam spasmodicis affectibus præbet occasionem.

Obtinendis vero præfixis curandi scopis, hæc medicamina satis esse factura confido. Primum videlicet valde commendo sequentem pulverem: Recipe pulveris Marchionis, lapidum cancrorum ana drachmam unam, cinnabaris factitiæ drachmam semis, nitri purificati scrupulum unum, extracti castorei grana tria. M. F. pulvis div. in 4. doses. Hunc pulverem vel solum, vel cum lumbricis terrestribus permixtum, bis terve quotidie, ex aqua chamomillæ vulgaris, vel primulæ veris, vel liliorum convallium, cum cerevisia Lœbeginensi destillata exhibere conveniet. Deineeps singulo mane quædam vascula infusi theiformis, quod ex herba melissæ, betonicæ, summitatibus millefolii, floribus chamomillæ vulgaris, salviæ, tiliæ, & aniso stellato paratur, sorbere expediet. Vesperi vero assumantur quinquaginta guttæ liquoris mei anodyno-mineralis, cujus tres partes, cum una liquoris bezoardiei sint permixtæ. Egregium hoc est remedii genus, non in sistendis modo spasmodicis motibus, verum etiam facilitanda diaphoresi: quippe quod vesperi sumtum, ægrotos mane leniter sudare facit.

Ad roborandum autem tonum ventriculi ac intestinorum, insignis usus deprehendi has pilulas: Recipe extracti millefolii, florum chamomillæ, herbæ cardui benedicti ana drachmam unam, theriacæ veteris, corticis chinæ ana drachmam semis, croci grana duodecim, olei chamomillæ veri guttas octo. M. F. pilulæ, ex scrupulo uno numero viginti, quæ pro una dosi, alternis circiter diebus deglutiantur. Externe spinam dorsi sequenti linimento inungendam suadeo: Recipe unguenti martiati, axungiæ humanæ ana unciam unam, olei salviæ, lavendulæ, majoranæ, nucistæ destillati ana drachmam unam. M. D. Nec sine peculiari fructu adhibebuntur pediluvia, ex aqua fluviatili, floribus chamomillæ, & furfuribus tritici parata, & vespertino tempore usurpata. Et ad alvinam non minus, ac menstruam excretionem facilitandam, operæ pretium facient pilulæ balsamicæ, ad Stahlii vel meam mentem confectæ; quas bis quavis hebdomade, sumto præcedente vespera, pulvere præcipitante ex nitro, ac lapidibus cancrorum parato, mane numero quatuordecim devorare decet.

Cæterum cane pejus & angue fugienda sunt cuncta volatilia, calidiora, vaporosa & suaveolentia, quæ humores exæstuando, augent spasmodicos motus. Quare etiam cautum omnis vini atque cerevisiæ usum esse oportet; cujus in locum commendarem decoctum, ex radice chinæ, visco quercino & passulis compositum. Cœna sit parcior; fugiatur frigus, maxime pedum, & imi ventris, & omnes sedulo evitentur caussæ, quæ animum ad graviores invitant commotiones. Quæ, nisi suffecerint, motus corporis, mutatio cœli, & conveniens balneorum, maxime Tœplicensium usus, omnem curandi absolvent paginam.

CASUS CLV.

De singulari generis nervosi affectu spasmodico-convulsivo.

Matrona generosa, viginti octo annorum, temperamenti sanguineo-eholerici, habitus corporis tenerioris, animi vero affectibus, quod mirum est, parum obnoxia, bis peperit cum successu felicissimo. Secundum vero puerperium, quo sex abhinc annis perfuncta est, excepit mensium inordinatus, & nimius fluor, per octo integras hebdomades inhærens; tandemque sopitus, atroces imi ventris dolores reliquit, per quatuordecim dies molestos, tumque ope balneorum ex aqua dulci profligatos. Tum rursus utero cœpit gerere, debitoque tempore, felici partu puellam exclusit. Abhinc valuit, per integrum annum, quo elapso, menses denuo silentes, novæ imprægnationis suspicionem movebant. Post decem autem hebdomades, subito prehendebatur doloribus ossis sacri, qui parturientium similes erant; quibus per aliquot horas vexata, ad alvum sentiebat stimulum, atque hanc exoneratura, præter opinionem ex utero reddebat concrementum carneum, cum insequente enormi hæmorrhagia. Hac sedata, menstrua per integrum annum, nimia ac inordinata fluebant; tandemque, ope variorum medicaminum, maxime acidularum Schwalbacensium, in ordinem redibant.

Mense Novembri anni millesimi septingentesimi vigesimi noni, bis successive febre catarrhali benigna laboravit: qua superata, cruor uterinus adhuc semel profluebat, tumque penitus ferri desinebat. At succedebant graves mox dentium, mox dorsi dolores, vomendi crebri urgebant conatus, ipsaque vomitiones, & abdomen gravidarum more

grandescebat: quin post aliquot menses, manu ventri imposita, persentiscebat motum, qui magis magisque invalescens, præcordiorum anxietatem, spirandique demum difficultatem inducebat molestissimam. Dabantur pulveres antispasmodici cinnabarini, & ex vena in brachio tusa, tres cruoris unciæ dettahebantur; sed nondum conquiescebat ille motus, tantum aberat, ut potius novus affectus, per intervalla tandem accederet, qui hunc in modum habebat.

Abdomen, maximeque regionem epigastricam, tremula obsidebat motitatio, quæ sensim superiora versus ascendens, pectus cum scapulis elevabat; caput antrorsum torquebatur; pharynx constringebatur, ut nec cibi, nec potus quidpiam admitteret; fauces peculiarem tremulum exhibebant sonitum, qualis singultientibus est, os, maxillæque variis modis distrahebantur, atque palpebræ celerrimo motu agitabantur. Neque vero sub ejusmodi paroxysmis, qui vix tertiam minuti partem explebant, & sæpissime recru lescebant, sumtoque potu calidiori statim revocabantur, pollices in manum comprimebantur, nec spumæ os obsidebant, nec ulli urgebant dolores, nec rationis, sensuumque usus turbabatur. Arteriarum pulsus erat parvus, debilis, ac æqualis; urina mox sanorum similis, mox turbida, cum copioso sedimento, & alvus aperta.

Hoc in rerum statu consultus medicus, pottigebat pulveres antispasmodicos, cum pulvere lumbricorum terrestrium, Marchionis, nitro, cinnabariquo mixtos; infusa ex herba millefolii, cum floribus chamomillæ; mixturam tonico-nervinam Stahlii, essentiæ castorei extractoque cascarillæ nupram; Elixir uterinum Crollii, & oleum amygdalarum dulcium; extrinsecus vero, præter crebros clysteres, atque vesicatoria pedibus adplicata, linimentis, balsamisque nervinis, nec non sacculis resolventibus ac discutientibus dimicabat. Neque horum frustranea erat efficacia, siquidem malum, fracta sensim vehementia, intra paucos dies prorsus conquiescebat.

Verum elapsis binis hebdomadibus, atrocius revertebatur; & ab extero, qui vocabatur, medico anthelminticis oppugnabatur, quoniam illud à vermibus derivabat. Ordinabat eo fine, & mixturam, quæ ex gummi ammoniaci granulati drachmis duabus, in aquæ melissæ unciis sex solutis erat confecta, & pulverem, qui habebat seminis santonici drachmas duas, corallinæ drachmam unam, mercuriique dulcis grana duodecim, & in quatuor dividebatur partes. Illam sequebantur non modo alvinæ dejectiones, verum etiam molestissimæ vomitiones; hunc sanguinis per alvum fluxus; & ab utroque temedio, ingravescebat motbus, ac paroxysmi, brevissimis inte vallis, invicem excipiebant.

Istis ergo, ne gravius inducerent periculum, omissis, ad oleum animale Dippelii descendebatur; quod ad tres vel quinque guttas, inter paroxysmorum remissiones datum, tam felicem præstabat effectum, ut gravis affectus sensim remitteret, ac cessaret, ægrotaque ejus vacuitate per integrum mensem gauderet, cum somni, adpetitusque integritate restituta. Brevi vero post idem recidebat, eodem ac antea modo; & eodem animali oleo in usum revocato, intra quatuordecim dies iterum evanescebat. Sextus tum agebatur mensis, ex quo gravida videbatur; nec fallebat spes; siquidem consopita convulsiva ac tremula motitatione, distinctior jam evadebat embryonis motus, & ipsa, recuperatis viribus, egregie habebat, nisi quod de insolita artuum, maximeque pedum lassitudine, atque gravitate conquereretur. Transigebat tamen reliquum gestationis tempus, à suo malo vacuum; donec tandem adventabat pariendi necessitas. Invadebant ad partum dolores, & cum his malum, quod per tres conquieverat menses, recurrebat, per crebros paroxysmos, foetus exclusionem insigniter retardantes. Neque tamen minus post quatuor horarum decursum, puer excludebatur, ad hanc usque diem integra fruens sanitate: Lochia fluebant rite, & affectus ille molestissimus, spasmodico-convulsivus, non nisi prioribus puerperii diebus infestabat, reliquis silebat.

Sic sana ac incolumis visa mulier generosa, dum aliquando animi laxandi caussa, rheda se in rus vehendam curaret; ingentem capitis, & inprimis dentium rheumatismum, cum vehementi cordis palpitatione stipatum incidebat. A quo liberata, lunare rursus persolvere cœpit tributum, larga satis quantitate, sed huic cessanti, illico successit malum convulsivum, quod huc usque, cuncta eludens remedia inhæret. Paroxysmi prioribus per omnia similes sunt, nisi quod sub illis atroces dextrum hypochondrium circa lumbos discrucient dolores, & index manus dextræ digitus ita moveatur, ac si quempiam vocare vellet. Præterea, loco lassitudinis, relinquunt gravem vertiginem, cum insigni oculorum caligine, veluti sudario obducti essent, conjunctam, adeo ut sæpius, instar animo desectarum jaceat. Menstrua debito promanant tempore, satis copiosa; quibus fluentibus, silent convulsivi motus; iisdem vero cessantibus, hi tristem scenam agere incipiunt.

A novissimo puerperio contra has affectiones, nullis fere, præter pilulas Stahlianas, & liquorem quendam acidulum, qui phlegmati spiritus vitrioli analogus, ad quindecim quotidie guttas sumitur, usa est remediis: sub quorum usu convulsivi motus mitiores quidem & breviores; at gravativa artuum lassitudo, vertigo, & oculorum caligo acerbiorea pariter, ac diuturniores observantur. Balnea aquæ dulcis, cum furfuribus triticeis, malum exacerbare videntur. Et quoniam præter coryzam, qusmà novissimo capitis rheumatismo perpetuam patitur, cum primario morbo nondum penitus in gratiam rediit, tantum abest, ut graviores illius vereatur recursus: anhelat omnino salutare judicium, malorumque, quibus premitur, caussam, originem, & convenientissimam medelam cognoscere cupit.

Consultatio.

Affectus præter naturam, quocum mulier quædam generosa, non modo sub novissima graviditate per sex menses, verum etiam post partum huc usque, immaniter conflictata fuit, non sane alius est, quam morbus generis nervosi spasmodico-convulsivus. Illius primaria sedes in abdomine, maximeque intestinis tenuibus hærere videtur; siquidem incipiendo à plexu superiori mesenterico, qui circa primam lumborum vertebram situs est, & à pari nervorum intercostali conformatur, ad reliquas thoracis, capitisque partes, quæ à pari vago & intercostali ramo, nerveas suas propagines mutuantur, ut sunt musculi cervicis, atque pharyngis, propagatur. Cerebri vero membranæ ab hoc spasmo omnino adhuc liberæ sunt; unde non modo rationi, sensibusque sua mansit integritas, verum etiam epilepticæ nondum accessere motiones.

Quod caussam mali attinet; eam haud sine ratione in utero collocare licet, quippe cujus vitium, irregularis, qui hactenus fuit menstruorum, moxque nimius, mox plane suppressus fluor, nec non polyposum concrementum, olim excretum significant. Verum enim vero, quum generosa fœmina sub hoc affectu utero concepit, felicemque exclusit partum; non dubito sane, quin cum altero medicorum, concurren-

currentes lumbricos, angustiis intestini ilei implicitos accusem. Plures enim mihi innotuerunt casus, quod gravidæ ex vermibus, ejusmodi graves motuum affectiones passæ fuerint: quibus etiam demortuis, forsan, ac intra intestina in putredinem abeuntibus, febrem catarrhalem, qua bis laboravit nostra ægrotans, deberi existimo. Confirmant præterea hanc sententiam, peculiaria, quibus molestata fuit symptomata; utpote quæ à sola passione hysterica omnino deprehenduntur aliena. Neque vero minus imbecillitas nervosi generis, ad augendam mali ferocitatem multum contribuisse videtur: licet enim mulier illa ad animi excandescentiam minus proclivis observetur; attamen illi forsan magis suppressæ indulget; atque hac majorem sibi noxam contrahit. Et si præsertim ea, quibus jam infestatur, symptomata, veluti sunt languor corporis, vertigo, obscuratio visus, atque catarrhales defluxiones, mecum perpendam: hæc sane non ab alia caussa originem trahunt, quam à nimia nervosi generis atque ventriculi debilitate, vitiataque digestione; cum primis, si verminosa intestinorum saburra concurrat.

Sed his non immorabor ulterius; id duntaxat jam prosequuturus, cujus ope curatio institui possit. Adaptanda hæc potissimum erit, verminosæ putredini è corpore proscribendæ: cui scopo fortiora, & quæ vulgo adhiberi solent anthelmintica, neutiquam convenient. Commendarem potius fontes Selteranos, quantitate mensuræ unius quotidie potandos, adeo, ut eorum tepefactorum dimidia portio mane, altera hora pomeridiana quinta hauriatur; & singulis quinque diebus pilularum Stahlianarum undecim deglutiantur. Ante horum usum, bis quotidie assumantur octoginta guttæ Elixirii balsamici, quod hunc in modum conficitur: Recipe extracti cardui benedicti, gentianæ rubræ, myrrhæ electæ, succini ana drachmas duas, salis tartari drachmas tres, olei menthæ destillati, de cedro ana guttas viginti. M. cum una vini Sect vel Hispanici libra leni calore digerantur: quod remedii genus etiam, absoluta acidularum potatione, per aliquod tempus, ter quotidie usurpari potest. Præterea corpus moderata, sed frequenti exercitatione movere, ab animi affectibus probe cavere, omne frigus arcere, ciboſque dulces pariter ac acidos sedulo vitare expediet. Et denique, his per quoddam tempus adhibitis, nervoso generi confortando apprime convenient balnea, ex aqua, lacte, & triticeis surfuribus conficienda, & tepida tantum in usum vocanda. Neque paucam foveo spem, quin ex horum prudenti usu, insigne mulier generosa sit consequutura allevamentum.

CASUS CLVI.

De affectu spasmodico-convulsivo chronico.

Prior morbi historia.

FOEmina, duos & triginta annos nata, temperamenti melancholico-cholerici, staturæ mediocris, infirmam à teneris passa est valetudinem. Superatis enim anno ætatis secundo copiosis æque ac valde malignis variolis, gravem tulit exulcerationem capitis, pone aurem sinistram, cum largo, & quantitate libram unam superante puris effluxu, diu inhærentem: quam oculorum lippitudo, narium gravedo, aliæque catarrhales exceperunt destillationes. Anno ætatis octavo ex febre acuta, cum purpura complicata; undecimo diuturna aurigine; & decimo quarto periculosa febre petechiali, non sine vitæ periculo laboravit. Postquam vero menstrua proruperunt; non modo oculorum defluxiones cessarunt, verum ipsa quoque, ad conjugium usque, egregia sanitate est gavisa. At quum primo perfungeretur puerperio; fluor uterinus imminui, & ægra flatulentis, febribusque infestari cœpit molestiis.

Nihilo tamen minus, finito puerperio, Deo grates redditura, more consueto, satis incolumis templum ingrediebatur; sed ibidem, ex gravissimo tonitru, tanto percellebatur terrore, ut abhinc spasmodicis ac convulsivis obnoxia fuerit affectibus. Interim altera posthæc, quin & tertia vice peperit feliciter: quo in puerperio, ob grassantem tunc epidemicc purpuram, calidius justo regimen observare jubebatur: unde factum est, ut in summam debilitatem, viriumque collapsum incideret, atque convulsivi motus, cum animi deliquiis stipati magis invalescerent.

Novem jam elapsis annis, gravi ac peculiari prehendebatur capitis dolore, ad cervicem & humeros usque excurrente: cui tanta jungebatur imbecillitas, ut caput in erecto situ continere neutiquam potuerit. Ab hoc quoque incommodo, divina favente gratia, liberata, per subsequentes annos vitam transegit, sub recurrentibus per intervalla capitis doloribus, animi deliquiis, spasmodicisque ac convulsivis affectibus, satis incolumem; adeo, ut ante biennium fonticulum, quem dextro brachio inflictum diu gesserat, coalescere permiserit, absque morbosis consectariis. Præterea hoc tempore duorum successive liberorum felix facta fuit mater: quorum primum cum utero gereret, per priores gestationis menses tantum muci serosi, cruore permixti ex utero ploravit, ut abortus esset suspicio. Novissime gravida, tam insignem crurum imbecillitatem sensit, ut, nisi innixa ancillæ, non incedere potuerit; neque ab hac molestia, puerum, convulsivis motibus paullo post denatum enixa, immunis fuit; donec successu temporis sponte remitterat.

Verum enim vero, ante tres circiter menses, ex improviso gravissimas incidit convulsiones, crebris paroxysmis per quatuordecim dies, recurrentes, qui sic se habebant: Sentiebat primum formicationis sensum, mox dextrum, mox sinistrum latus, atque brachium occupantem, sequebatur sermonis impotentia, atque tum prehendebant animi defectiones, persistente integro rationis usu: aut in harum locum succedebant præcordiorum anxietates, oculi claudebantur, lacrymasque copiosas plorabant, ore à spuma libero existente. Externi artus convellebantur alternatim; brachia extendebantur, obrigescebant, crura gravativo dolore afficiebantur; atque sic ea per unum vel alterum horæ quadrantem detenta, solvebantur paroxysmi, relicta totius corporis lassitudine.

Novissime liberata quidem est ab hoc malo; quod si vero animi affectum ac excandescentiam, ad quam valde proclivis est, patiatur, mox illo prehenditur: & præterea sapore semper salso molestatur, maxime si mucum screatu reddat. Cæterum ipsi rite fluunt menstrua.

Altera morbi historia.

Matrona, trigesimum secundum ætatis annum egressa, temperamenti sanguineo-melancholici, sex liberorum mater, superaris in juventute variolis, purpuratisque morbis, ad primum usque puerperium, satis integra gavisa fuit valetudine. Ab hoc vero, dum præter suetudinem multis in re domestica curis indulgeret, male habere cœpit; & de præcordiorum anxietate ac compressione, sensu globi, ex abdomine ad fauces devoluti, cum metu strangulationis

lationis, animi defectionibus, cordis palpitationibus, capitis doloribus, maxime hemicranicis, nec non dolorificis circa cordis scrobiculum molestiis conquerebatur. Hæc symptomata per longos annos, mox mitiora, mox graviora inhæserunt; & pro hystericis habita, ob accedentes crebras graviditates, non nisi anodynis, & antispasmodicis oppugnata fuere remediis. Novissime vero majora sumserunt incrementa; siquidem post levem excandescentiam, vel terrorem, protinus invadunt vehementiores spasmi, ad externos quoque artus excurrentes, cum rigida brachiorum extensione, adpetitus jactura, & tanta artuum, maximeque pedum lassitudine, ac imbecillitate, ut vix ambulandi gaudeat facultate. Cæterum subtristis est animus, & solitudinem amat; alvus suo non fungitur officio, nisi passulis admoneatur; urina meitur coloris aurantii, cum nubecula, chrystallisque tartareis; & menstrua naturali succedunt ordine.

Consultus novissime medicus, qui malum hypochondriaco-hystericum esse autumat, ordinavit nodulum aperitivum, ex incidentibus, & attenuantibus, radice cichorei, caryophyllorum, apii, polypodii, herbis capilli veneris, fumariæ, scordii, foliis sennæ, rhabarbaro, fibris hellebori nigri, elixirio proprietatis, liquore terræ foliatæ tartari, confectum; nec non temperantia ex nitro, tartaro vitriolato & magnesia parata: sub epulis dedit tincturam corticum aurantiorum, cum spiritu nitri dulci permixtam; scopo tonico propinavit tincturam vitrioli martis aperitivam Ludovici: & denique mane potandum præbuit infusum theiforme, ex salvia, melissa, radice pimpinellæ, floribus chamomillæ, ac millefolii concinnatum.

Consultatio.

Quantum ex binis morbi historiis, invicem collatis, & probe ponderatis judicare licuit: atrox ille, ac diuturnus, quo fœmina quædam agitatur affectus, omnino est spasmodico-convulsivus, qui totum partium nervosarum tam internarum, quam externarum systema occupavit. Et ab internorum quidem viscerum spasmodica constrictione natales suos mutuantur cardialgiæ, faucium strangulatus, loquelæ impotentia, atque alvi obstructio: externarum vero partium convulsivæ agitationi debentur subsultus brachiorum, eorumque rigidæ extensiones, palpebrarum constrictiones, nec non pedum insignis torpor. Sub tam irregularibus partium solidarum motibus. non quoque fieri potuit, quin primæ, & ciborum digestioni tributæ officinæ labefactatæ fuerint: unde loco generosi chyli, minus laudabilis generatur, nec restitantes à cibis sordes per congruas rite eliminantur vias. Hinc tota sanguinis & humorum massa impuris, acribus, scorbuticisque imbuitur salibus; & fluidum illud subtilissimum, tenue, lymphaticum, nerveum, iners redditur, partibusque solidis & nutriendis & movendis minus fit idoneum, hæ languescunt, & suis functionibus obeundis sunt impares. Neque paucæ sunt, quæ ad hæc motuum vitia contribuerunt, caussæ: quas inter in hoc corpore, tam gravibus à pueritia morbis debilitato, ingens terror, à primo puerperio superveniens, præposterum & justo calidius post tertium partum regimen, ipsa puerperia, crebro invicem excipientia, animi pathemata, erroresque diætetici, præcipuum sibi vindicant locum.

Quæ cum ita sint, & caussæ morborum ejusmodi, vetustate corruptorum, neutiquam in mole materiæ, vel crassitie humorum, vel viscerum infarctu, sed potius solo motuum vitio hæreant; facile patet, quod in iis expugnandis non sufficiant consueta, aperientia, martialia, carminativa, & cuncta, quæ malo hypochondriaco, vel hysterico opponi solent. Neque in præsenti casu acidulæ vel thermæ operæ facient pretium: quippe quarum potatio supponit integrum adhuc ventriculi ac intestinorum robur, quo scilicet aquarum moles è corpore sufficienter proscribi possit. Meo potius arbitrio, ea abs re futura sunt ramedia, quæ ex alimentorum & rerum non naturalium recto usu desumuntur; nec aliæ restant indicationes, quam ut horum ope, conjunctis sedativis, roborantibus, laxantibusque medicinis, impuros succos corrigamus, excretioni maturos eliminemus, & solidis nervosisque partibus debitum instauremus robur.

His satisfacturus scopis, etiam atque etiam hortor, ut alvi procuretur lubricitas, eoque fine infusum ex passulis minoribus, rhabarbaroque, cum aqua vino nupta, additoque sub finem cinnamomo paratum, bis quavis hebdomade adhibeatur. Deinceps non levem præstabit usum mixtura, quæ sedativa non minus, ac diaphoretica atque diuretica pollet virtute, & sic concinnatur: Recipe tincturæ antimonii acris, liquoris anodyni mineralis ana unciam dimidiam, essentiæ castorei, succini, spiritus bezoardici Bussii ana drachmam unam. M. D. Hæc ad quinquaginta guttas bis terve quotidie sumenda erit; sorbendo desuper mane infusum theiforme, quod habet herbam melissæ, flores tiliæ, & liliorum convallium. Vesperi temperante scopo capiatur pulvis Marchionis, cum nitro, cinnabari, & aliquot olei macis guttis permixtus; & loco potus ordinarii bibatur decoctum, ex rasura cornu cervi, & radice scorzoneræ compositum.

Ex topicis egregiam laudem meretur linimentum quoddam nervinum, dorsi spinæ, manuomque juncturis inungendum, cujus hæc sit formula: Recipe axungiæ humanæ unciam unam, olei nucistæ expressi, balsami Peruviani ana drachmas duas, olei rutæ, lavendulæ, caryophyllorum, rorismarini ana guttas triginta. M. D. Pertinax vero victus observatio, utramque curandi paginam, absolvet; cujus regimen præsentibus quidem medicis ordinandum relinquo; id vero sedulo injungendum esse duco, ut ægra tantum motui corporis moderato studeat, quantum è contrario mentis conservandæ tranquillitati, curæ impendere ipsam oportet. Nihil quoque majorem ipsi noxam minatur, quam corporis refrigeratio non minus, ac potus spiritnosiores, cibique calidiores: idcirco horum providum esse decet usum, nec sine fructu vescetur brodiis, ac jusculis, quæ ex carne gallinarum, vel vitulina, additis acetosa, asparago, nasturtio, cancrisque contusis parantur. Cæterum his usurpatis, si sanitatis læta spes nondum affulserit, commendarem fontis Selterani, cum lacte vaccino aut asinino permixti internum, & balneorum Hirschbergensium externum usum: quibus omnibus ut annuat divina clementia, ex animo precor.

CASUS CLVII.

De affectu spasmodico-convulsivo, cum commotionibus epilepticis.

Generosus puer, duodecim annorum, tenerioris corporis constitutionis, animi sensibilioris, ingeniique perquam vivacis, ciborum dulcium, saccharo conditorum, placentarum, panificiorum, atque pomorum amantissimus, per novissimum semestre gravi infestatur morbo, cujus paroxysmi sic habent; Corripitur ex improviso nausea, præcordiorum

rum anxietate, & inteſtinorum torminibus; tum expallescit, concidit, lingua perit, interdum pollices in manum comprimit, caput, maxillæque huc vel illuc violenter diſtorquentur; mox pectus magno impetu attollitur, moxque os & nares humorem ſeruſum fuodunt. Per incertos temporum circuitus redit hoc malum, & nunc per aliquot ſucceſſive dies, ſemel biſque quotidie recurrendo invadit, nunc per unam alteramque ſeptimanam ceſſat; & nullas habet ſui prænuncias notas. Eluſit quoque cuncta, utut præſtantiſſima remediorum genera: quare generoſi parentes, de periculi plena unici filii conditione admodum ſulliciti, ad Te, Vir Experientiſſime, confugiunt, & ſcire cupiunt, anne ſalutis adhuc ſuperſit ſpes, & qua ratione votis potiri queant.

Conſilium Medicum.

Atrox, tædiique plenum, quo puer quidam, unica parentum ſpes, miſere cruciatur, malum, non niſi ſpaſmodicis nervoſarum, maxime cerebri partium abſolvitur motibus; quorum primariam ſedem, in ventriculo ac inteſtinis hærere, cauſæ, præcordiorum anxietates, & inteſtinorum dolores, paroxyſmum antecedentes, omnino ſignificant. Extra omne enim poſitum eſſe videtur dubium, quod, niſi verminoſa colluvies, huic ætati perquam familiaris, tamen amurca viſcida, biliosa, acris, in primis præſto ſit regionibus: unde hæ vellicatæ vehementer conſtringuntur, atque ſic comprimendo ſanguinea, quæ in imo ventre ſunt, vaſa, humores vitales majori ad caput compellunt copia. Hi ergo impeditius per cerebrum, ejuſque membranas progredientes, has diſtendunt, & ad gravem proritant ſpaſmum: qui per reliquas capitis ac faciei nervoſas muſculoſaſque partes propagatus, capitis diſtorſiones, maxillarum convulſiones, aliaſque epilepticas machinatur commotiones. Atque hinc adparet, cauſſas horum affectuum non tam in humorum vitio, aut nimia mole, quam potius in partium ſolidarum inordinatis motibus quærendas eſſe; qui crebris recurſibus, ac vetuſtate in habitum utique degenerant ac conſuetudinem: uti in præſenti quoque caſu factum eſſe, vero eſt ſimillimum.

Quamvis vero hi partium nervoſarum firmius radicati morbi, valde ſint refractarii, & à pharmacis, vulgo adhiberi ſolitis minime expugnari ſoleant, tantum abeſt, ut ab iis, accedentibus præſertim animi pathematibus, magis exaſperentur: attamen crebra docet experientia, quod in junioribus corporibus illi non raro extirpari poſſint, ſi tam recta vivendi ratione, quam convenientium medicinarum ope, cauſſæ materiales tolluntur, nervorum ſyſtema, maximeque ventriculus confortatur, roburque naturale ipſis reſtituitur. Nec ullus dubito, quin, ſi in præſenti caſu hiſce ſcopis adaptetur curatio, nos votorum futuri ſimus compotes.

Et quum irrita erit omnis medicamentorum opera, niſi prudens ac providus rerum, quas non naturales vocamus, acceſſerit uſus: de hoc primum quædam præcipiemus. Præcipua igitur cura eſto, ut puero cuncta objecta, omneſque occaſiones, quantum eſt poſſibile, removeantur, à quibus ad terrorem, mœrorem aut iracundiam excitari poſſit: cui etiam ſcopo conveniet aëris mutatio, ac peregrinatio, ex eo, in quo malo ſuo affectus eſt, & jam degit, ad alium locum, qui puro ſerenoque gaudeat aëre. Tum ciborum recta habeatur ratio: omnes enim, qui flatus gignunt, & qui nimias in primis viia relinquunt cruditates, veluti fructus horæi, poma, legumina, omne placentarum genus, cuncta ſalita, fumo indurata, & aceto condita &c. cane pejus & angue fugiantur, & quæcunque comederit, probe maſticentur, neceſſe eſt. Oportet etiam rectum aëris ſervare regimen: ille enim & nimium frigidus, & juſto calidior valde nocivus eſt; neque ideo fortiori ſaltatione corpus exagitare, nec etiam nimium ſtudiis indulgere conveniet. Cumprimis cavendum erit, ne corpus ſudore madidum & nimis calefactum, ſubito frigori liberius committatur; nec pedes ipſi exponantur. Et præterea nihil magis diſſuadeo, quam promiſcuum remediorum, arcanorum, atque ſpecificorum, quæ his morbis vulgo opponi ſolent, uſum: multa enim experientia doctus, aſſeverare poſſum, quod loco deſideratæ opis, inſigne inferant damnum.

Idcirco pauca etiam ſunt, quæ ex pharmacis profutura exiſtimo; & quidem primum loco potuum calidorum Thée vel Coffée, hoc infuſum forbillandum commendo: Recipe herbæ meliſſæ, betonicæ, florum tiliæ, chamomillæ vulgaris, ſummitatum millefolii ana manipulum unum, ſeminis fœniculi, aniſi ſtellati ana drachmam unam. M. C. D. Hoc infuſum, nec nimis ſaturatum ſit, nec cum fontana, ſed potius fluviatili infundatur aqua: atque ſic, cum tertia parte lactis caprini mixtum, mane intra lectum ad quinque vel ſex potetur vaſcula, tumque lenis expectetur ſudor. Præterea omnem quoque vini, ac cereviſiæ potum improbo; & in eorum locum ſequens ſubſtituendum ſuadeo decoctum: Recipe raſuræ cornu cervi, radicis ſcorzoneræ, ana uncias tres, radicis pœoniæ, cichorei ana unciam unam, ſeminis fœniculi drachmas duas, nitri purificati, tartari vitriolati ana drachmam unam. M. D. S. ſpecies, quarum uncia cum binis aquæ menſuris per tres horæ quadrantes decoquatur; eique decoctioni interdum vini Burgundiaci, quantum ſexta menſuræ para capit, addatur.

Tum vero, ad genus nervoſum corroborandum, vimque digeſtivam ventriculi reſtituendam, non ſine fructu adhibebitur Elixir meum viſcerale, ad triginta guttas, hora pomeridiana quinta, propinandum. Et quoniam verminoſa, vel quæcunque alia ſaburra, in ventriculo, vel potius inteſtinis ſtabulatur: non ludetur opera, ſi circa quodvis & plenilunium, & novilunium, bis circiter alternis dicbus deglutiantur duodecim pilularum, quas in hiſce caſibus longo uſu comprobatas habeo, & ſic parandas doceo: Recipe aloes roſatæ, extracti rhabarbari, myrrhæ electæ, mercurii dulcis ana drachmam ſemis, aſæ fœtidæ grana quindecim, olei tanaceti guttas ſex. M. F. pilulæ ex ſcrupulo uno numero viginti: ſub quarum uſu oleo amygdalarum dulcium recenti large erit utendum.

Quod ſi denique paroxyſmus immineat; operæ erit pretium, pedes ad genua uſque protinus imponere pediluviis tepidioribus, quæ ex aqua fluviatili, lacte & furfuribus triticeis parari, & affuſione calidioris aquæ in æquali tepore conſervari debent; bis terve quotidie eorundem uſum repetendo. Eodem tempore, ad avertendam non minus, ac mitigandam mali acceſſionem, omnino proderit liquor meus anodynus, ad duodecim guttas, cum pulvere præcipitante exhibendus: nec temere ventriculi regio, præcordia, atque nucha balſamo meo vitæ inungentur. Quæ ſi ex præſcripto per aliquod tempus fuerint adhibita; non dubiam foveo ſpem, quin egregium ſint allatura levamen.

Judicium de commendata à medico ordinario medendi ratione.

Poſtquam deſiderarunt generoſi parentes, ut de ſententia, ac medendi ratione, quam medicus ordinarius

dinarios proposuerat, meum ferrem judicium: non alienum erit, datum ab ipso consilium hisce præmittere.

Morbus, inquit, qoo generosus vexatur puer, ad convulsivos pertinet, & originem suam trahit à spasmo fibrarum membranosarum ac nervearum, in nucha circa nervorum principium sitarum; qui præterea ad nervos, capiti, sensibusque potissimum externis dicatos extenditur: unde oculi obrigescunt, loquendi potentia perit, ipsumque caput huc vel illuc distorquetur. Quum autem vi horum spasmorum vasa sanguinea, per collum ascendentia simul comprimuntur: cruor in ascensu præpeditus, ad præcordia regurgitat, & horum anxietates, cum gravi cordis palpitatione parit. Et horum quidem symptomatum caussas vermibus deberi, lumbrici per alvum, datis laxantibus, excreti testantur: hinc flatulentiæ & spasmi intestinorum generantur, atque nauseam, imique ventris tormina progenerant. Idcirco duo sunt curandi scopi, quorum prior motionom præternaturalium sedationem, alter amurcæ verminosæ excretionem respicit. His potiturus commendo venæ sectionem, vesicatorium, laxantemque pulverem, cujus hæc est compositio: Recipe massæ pilularum aloephanginarum scrupulum unum, mercurii dulcis grana septem, resinæ jalappæ granum unum. M.F. pulvis, qui per tres priores menses, biduo ante quodvis novilunium assumatur. Proinde ter quotidie viginti guttas sequentis mixturæ capiendas suadeo: Recipe essentiæ absynthii compositæ, elixirii proprietatis com rhabarbaro ana drachmas duas, essentiæ castorei, salis volatilis oleosi Sylvii ana drachmam unam. M.D. Et denique quavis vespera pedes in pediluvia, ex aqua dulci, lacte vaccino, furfurum manipulis quatuor, florum malvæ, & chamomillæ Romanæ ana manipulis duobus parata immittendos hortor.

His præmissis, consentientem me habet medicus ille, quod verminosa colluvies, convulsivum in poero malum, nisi induxerit, saltem foveat atque sustentet: quare etiam comprobo purgantis, quem commendavit, pulveris usum, eumque non circa novam solum, verum etiam plenam lunam, puero exhibendum suadeo; neque habeo, quæ contra laudatum pediluviorum usum moneam. Verum, quod attinet venæ sectionem, ac vesicatorium; ea neutiquam arrident mihi: neque enim ad spasmos sopiendos, nec ad colluviem verminosam expurgandam quicquam contribuent; tantum abest, ut ab iis spasmorum vehementiam in tam tenera ætate magis exacerbatum iri arbitrer.

Mea quidem sententia, malum hoc, quod tam atrox videtur, increscente ætate sponte exspirabit; & ad illud mitigandum sufficient utique commendata à me præsidia; quibus adjungendum est pulveris ante dicti usus. Ad hæc, ut adventante vere, balnea Tœplicensia adhibeantur, & interne tam Sedlicenses, quam Scelteranæ aquæ, lacti caprino vel asinino nuptæ potentur, auctor sum suasorque: utpote hia binis remediorum summis generibus, ad exstirpandos motus spasmodico-convulsivos, non unquam certius deprehendi, ac fructoosius. Cæterum adhuc laudo atque hortor, ut imminente paroxysmo, puer illico in balnea ex aqua dulci, & triticeis surfuribus confecta descendat, iisque per horam insideat, & egressus collum ac cervicem balsamo meo vitæ inungendum curet. Nec denique ludetur opera, si ad confortandum nervorum principium emplastrum, quod ex gummi elemi, benzoës, mastichis, succini ana uncia dimidia, therebinthinæ venetæ unciis duabus, olei nucistæ expressi drachmis duabus confici potest, nuchæ, magnitudine palmæ singulo octiduo recens imponatur: & si alvi obstructio irrepserit, ea clysteribus reseretur.

CASUS CLVIII.

De affectu scorbutico.

Trigesimum octavum ætatis annum, cœleba emensus vir quidam generosus, sanguine plenus, temperaturæ cholerico-sanguineæ, judicii acutissimi, floridoque vultus colore præditus, qui nonqoam sanguinem ex venis sibi detrahi permisit, sed non raro crapulis vinosis indulsit, sanus videtur ac incolumis, nisi quod affectu dextri pedis diuturno vexetur. Namque egregia fruitur ciborum adpetentia, eosque, qualescunque sint, optime digerit, pro potu cerevisia tenuiori, atque vino generoso usus: neque minus naturali alvi libertate gaudet, & per novissimos annos perpetuo cruorem hæmorrhoidalem cum stercoribus, absque molestia reddere soevit. Verum aliquot à nativitate annis externam in dextro pede passus est violentiam, qua ille sinistro brevior factus, ambulandi potentiam valde difficilem molestamque reddidit. Decem abhinc annis, in superiori ossis femoris regione, varia effloruerunt ulcuscula: quibus ope naturæ consolidatis, eo usque vix habuit, de quo conquereretur; donec ante tres menses, denuo dolor, tumor atque durities ipsum prehenderent. Quando enim paullo diutius sedit, in poplite tensivum ac obtusum persentiscit dolorem, qui, ubi surgens pedi innititur, ad plantam usque excurrit: tendines obrigescunt, adeo, ut nisi adjutus baculo, eundi careat potentia. Præterea glandulæ inguinales, in flexura femoris sitæ, jam intumuerunt, rubore tamen adhuc vacuæ.

Neque pauca sunt, quibus tam medicorum, quam chirurgorum multi hoc vitium, sed frustra oppugnarunt, remedia interna, pariter ac externa, balnea, unguenta, & emplastra: & ego tandem consultus, id à negotio hæmorrhoidali inordinato derivandum esse duxi. Credo enim, naturam salutari consilio, humoribus acribus impuris, scorbuticisque non modo per venas sedales eliminandis, verum etiam, minus sufficiente hac excretione, eosdem nd musculos, nervos, ac tendines ossis femoris compellendis studere; atque valde metuo, ne accumulatis in eo loco impuritatibus, longe gravius tandem sequatur periculum. Quod ut præcaverem, pugnavi hactenus medicinis antiscorbutico-tonicis, & interne dedi tincturam vitrioli martia, essentiæ trifolii fibrini nuptam, nec non infusum theiforme, ex radice sarsaparillæ, chinæ, scorzoneræ, polypodii, atque semine fœniculi concinnatum; & extrinsecus unguentum resolvens ac roborans, ex balsamo Peruviano, cum vitellis ovorum soluto, cumque spiritu vini camphorato permixto commendavi. At qnum hæc votis nondum satisfecerint; tuum, Vir Illustris, anhelamus auxilium.

Responsio Consultatoria.

Ægre percepi ex datis ad me litteris, virum generosum dolorifico ac diuturno pedis dextri tumore vexari. Neque enim à veri tramite aberravit medicus ordinarius, dum id vitii à fero scorbutico, motu quodam critico, ad eam partem, tanquam imbecillem compulso; ibidemque intra partes nervosas ac membranaceas stagnante, & acrimonia sua dolorem, copia tumorem excitante pendere autumavit. Et præcavendum utique omni jam erit studio, ne increscat hic feri decubitus, & successu temporis pla-

ne in ulcus transeat; quoniam ulcera in hisce locis molesta, diuturna, & valde rebellia esse solent. Sed quoniam hyemale, in quo jam vivimus, tempus curationi hujus morbi minus opportunum existit: operæ tamen erit pretium, ut illius incrementa hac potissimum ratione præpediamus.

Primum rectam vivendi rationem observare oportet; in qua cœna sit parcior, cibi acidi, crudi, saliti fugiantur, fumus Nicotianæ parce fugatur, pes affectus in perpetuo calore conservetur, potus spirituosi, vinosi non minus ac cerevisiarii vitentur, & in potus ordinarii locum, hoc potetur decoctum: Recipe radicis scorzoneræ, sarsaparillæ ana uncias quatuor, cichorii, glycyrrhizæ ana uncias duas, corticis ligni sassafras unciam semis. M. D. S. species, quarum unciæ binæ, in tribus aquæ mensuris decoctæ, ad usum asserventur. Consultum subinde judico, ut singulo mense, suræ affecti pedis binæ cucurbitulæ cum scarificatione imponantur; & alvus, si fuerit obstructa, sumtis mannæ binis unciis cum rhabarbari drachma dimidia mixtis, & in infuso calidiori herbæ Theæ, vel Coffee solutis, liquetur. Alternis quoque vesperis, capiendam suadeo drachmam pulveris bezoardici ac temperantis, qui sic habet: Recipe antimonii diaphoretici drachmas duas, lapidum cancrorum drachmam, cinnabaris rite paratæ, nitri depurati, salis tartari ana drachmam semis, extracti croci grana tria. M. F. pulvis. Hoc sumto, altero mane sequetur lenis sudor, quem promovere conveniet sorbitione infusi theiformis, hunc in modum conficiendi: Recipe herbæ veronicæ, salviæ, scordii, cardui benedicti ana manipulum unum, florum sambuci, summitatum millefolii ana pugillos tres, seminis fœniculi drachmas duas. M. D. Et denique adventante vere, ad aquarum thermalium, maximeque Carolinarum potationem descendendum erit.

Brevi autem post nunciavit mihi vir generosus, usurpatis per tres hebdomades, quas commendavi, medicinis, tumorem pariter ac dolorem affecti pedis, una cum reliquis symptomatibus, prorsus fere evanuisse. Hinc ad confirmandam sanitatem, suasi, ut inchoatam medendi rationem adhuc continuaret.

CASUS CLIX.

De scorbutica humorum impuritate cum nervosarum partium debilitate.

Serenissima Princeps, annorum quadraginta quatuor, temperamenti sanguineo-cholerici, tenerioris constitutionis, superatis in juventute febre tertiana, efflorescentiis scorbuticis stipata, & aliquot interjectis annis, acuta satis gravi, Bataviam se contulit, ibidemque sub aëre marino, victu crassiori, multis mœroribus, curis ac terroribus, nec non crebris, & decies iteratis puerperiis, satis integra per longos annos gavisa est valetudine. Namque, si exceperis tubercula inflammatoria, furunculis similia; quæ ante quinquennium per corpus effloruerant copiosa, & febrem intermittentem epidemicam, qua elapso biennio, prehensa, per quinque anni quadrantes laboraverat, tandemque ope infusi vinosi cum china facti, ab ea vindicata erat: nullas profecto habuit, unde conquereretur, ægritudines. Transacto autem jam anno, huc redux, incipiente æstate, per totum corpus partim pustulis purpuraceis, partim furunculis minoribus contaminabatur; sed usurpatis pulveribus diaphoreticis, ac præcipitantibus, cinnabari, & nitro nuptis; tinctura antimonii tartarisata, essentia lignorum, pimpinellæ albæ, nec non laxantibus rhabarbarinis, ab iis liberabatur, relicta ultra semestre corporis lassitudine. Verum sex abhinc hebdomadibus ex improviso de doloribus, ac insigni torpore languoreque sinistri lateris, querula esse cœpit; idque vitii refrigerationi corporis deberi existimabat. Namque scire licet, non modo arcem, in qua degit Princeps gratiosissima, in altissimo monte exstructam, libero undique patere aëri, verum etiam ipsius cubiculum ventis Africis, & ex austro flantibus adversum tenere, adeo ut non raro totum corpus perfrigescent.

Consultus ego, affectum potius pro rheumatico catarrhali habui, eumque propinata essentia succini feliciter profligavi. At idem interjectis paucis diebus, refrigerato, quod sudore madebat, corpore protinus recrudescebat: & data rursus essentia succini, more his adfectibus simili, ad dextram scapulam, caputque decumbebat, cum molesta gravedine. Hanc ope pulveris sternutatorii, in coryzam, ipsi familiarem commutatura, votis huc usque potiri nondum potuit, tantum abest, ut adhuc, efflorescentiis corporis & extremorum scorbuticis stipata, adfligat. Ipsa præterea, à hominum consortio remota, subtristes fovet ideas, terroribus obnoxia est, & à quibuscunque adversis objectis, non modo animi perturbationes, verum in corpore quoque varias patitur molestias. Quam ob caussam suasi, ut infusum fabarum Coffee, quod nimis saturatum potare solet, omitteret, ex cubiculo, in quo, transpirationi minus opportuno, dormiebat, in aliud se conferret; accedente æquinoctio, venam tundendam præberat, corpus frequentius moveret, & omni studio, ab animi pathematibus sibi caveret. Non minus in usum proposui serum lactis, vel decoctum lignorum, cum radicibus scorzoneræ, sarsaparillæ, atque chinæ paratum; pulveres bezoardicos; tincturam antimonii tartarisatam; & mane sorbillandum commendavi vel jusculum quoddam, vel æstivo præsertim tempore aquam frigidam.

De his vero, atque num lentæ vel hecticæ febris metus immineat, tuam, Vir Experientissime, rescire avemus sententiam. Neque vero Te ignorari oportet, serenissimam matronam nimium remediorum usum, insigniter abhorrere, & aquæ potum reformidare; sed ea vino nupta in potus vicem uti. Cæterum menstrua ipsi fluunt inordinata; pulsus fertur languidus, & debilis; adpatitus mox prostratus, mox justo avidior est. Vires sunt adeo dejectæ, ut extra lectum commorari nequeat; dolores rheumatici in sinistrum maxime capitis decumbunt latus; oculi lympham acrem plorant; nares plerumque siccissimæ & obturatæ sunt; flatulentiæ imi ventris vexant; & ad somnum perpetuo inclinat.

Consultatio.

Ex litteris, quibus de adversa serenissimæ Principis valetudine, me certiorem reddidit medicus ordinarius, probe percepi totam morbi historiam; eaque sedulo mecum perpensa, intellexi, cuncta, quibus vexatur, symptomata, impuritati sanguinis ac lymphæ scorbuticæ, cum insigni generis nervosi debilitate complicatæ deberi. Scorbuticam humorum diathesin attestantur efflorescentiæ, scorbuticæ, ac purpuraceæ, furunculi, dolores rheumatici artuum, maximeque scapularum & capitis, virium jactura, & acres oculorum destillationes. Nervorum vero imbecillitatem significant nimia ad terrorem, timorem, tristitiam, ac melancholiam proclivitas, & præternaturalis ad somnum propensio. Utrique vitio remotiores præbuerunt caus-

fas, clima marinum, in quo diutius degit, nimius infusi saturatioris fabarum Coffée usus, febris intermittens diuturna, perverse tractata, habitatio in loco frigido, ventis minus salubribus patulo, & hinc dependens impeditior transpirationis successus. Quæ cum ita sint, & fluidæ non minus, quam solidæ partes, à naturali recesserint temperie; non injustus sane est metua, ne tandem major virium corporisque consumtio, atque calor lentus & hecticus subotiatur.

Quare principiis obstare decet: neque parum eo fina laudis merentur commendata à medico ordinario medicamina, veluti fuerunt serum lactis dulce, venarum in pede circa æquinoctia celebranda sectio, decocta temperata, potui ordinario servientia, pulveres bezoardici, temperantes ac leniter nitrosi, nec non tinctura antimonii tartarisata &c. quippe quæ his affectibus apprime quadrant. Verum enim vero sola non præstabunt desideratum effectum: quam ob caussam commendarem præterea fontium Selteranorum, cum dimidia lactis parte remixtorum potationem, per quinque vel sex hebdomades protrahendam. Huic autem præmittendum erit lene laxans, quod tale ordinare soleo: Recipe mannæ electæ unciam, rhabarbari electi scrupulos duos, terræ foliatæ tartari scrupulum, aquæ cerasorum nigrorum uncias quatuor, coque & solve leni calore. & colatis adde olei de cedro guttas quatuor. M. D. Neque ludetur opera, si illud sub ipsa acidularum potatione, singulo adsumatur octiduo, & curationi imponat colophonem. Fontis dicti, cum lacte maritati, singulo mane mensuram unam in lecto, sub blanda transpiratione potare conveniet; sumto vesperi pulvere temperante ac nervino, hunc in modum præscribendo: Recipe pulveris Marchionis drachmam, antimonii diaphoretici, succini præparati ana drachmam semis, nitri purificati, cinnabaris nativæ præparatæ ana grana viginti duo, extracti croci grana duo. M. F. pulvis. Pro potu non improbarem haustum vini Rhenani veteris, sub epulis adhibendum; sed reliquo tempore, in vicem cerevisiæ commendarem decoctum temperans, & lymphæ acrimoniam demulcens, quod ex radicis scorzoneræ, chinæ, sarsaparillæ, cornu cervi raspati ana unciis quatuor, radicis glycyrrhizæ, cichorii ana uncia una cum dimidia, seminis fœniculi uncia dimidia parari potest.

Prius vero, qoam hæc curandi via ineatur; nimiam sanguinis molem, detractis ex vena in pede tusa, sex circiter cruoris unciis, imminuere jovabit. Non minus consultissimum erit, ut ægra serenissima mane intra lectum, mensuram dimidiam aquæ frigidæ fontanæ, inque ea liquoris mei anodyni quadraginta guttas hauriat, atque tum, corpore probe tecto, leniter sudet: vesperi vero libram tantum dimidiam ejusdem aquæ potet, & in ea, vel dictum liquorem, vel supra commendatum pulverem alternatim capiat.

Cæterum studendum summopere erit, ut corpus in assidua conservetur transpiratione; cui scopo lenis corporis motus egregie inserviet: carbonum vero fumo frigus arcere velle, periculosum, & nervis noxium est. Loco potus calidioris Coffée, majori fructu, hausta prius aqua, mane decoctum succoladæ potabitur; & quo denique frequentius jusculis, ex carne vitulina, succo aurantiorum, radice scorzoneræ & cichorei confectis Princeps gratiosissima vescetur, eo majus inde percipiet allevamentum.

CASUS CLX.

De malo scorbutico inveterato.

Vir, munere ecclesiastico, nimium laborioso functus, annorum quinquaginta sex, animi ad mœrores facillimi, corporis spongiosi, & satis floridi vultus coloris, puerilem ac juvenilem ætatem, ob rem valde angustam, tenui victu, crebrisque corporis refrigerationibus transigere debuit. Hinc præter omnem evidentem caussam, decem annos natus, molestis vigiliis noctes insomnes ducere incipiebat; & abhinc mox malo hypochondriaco, cum dolore obtuso sinistri hypochondrii sese exserente, mox febre acuta, moxque scabie humida, furunculis, & exanthematibus scorbuticis vexatus fuit. Posthæc à vigesimo quinto ad octavum ætatis annum, atroces per intervalla capitis passus est dolores; hisque cum herba Nicotianæ in fumo uti cœpit, mitigatis; ad trigesimum octavum annum, crebro incidit colicam spasmodicam. Gravi quoque sæpius laboravit vertigine; nec non febre tertiana intermittente, sumto emetico quidem profligata, sed sequenti anno vehementius recurrente infestatus fuit. Non minus à teneris ipsum excruciarunt catarrhales ac rheumaticæ capitis affectiones, auriumque susurrus; quos inustus sinistro brachio ante aliquot annos fonticulus, insigniter mitigavit: & interdum maculæ scorbuticæ, rubicundæ, absque ullo pruritu, dolore ac ardore molestæ, com secessione cuticulæ dorsum obsederunt.

Tanto morborum agmine à teneris pressus, deprehendit, quod à quinquagesimo per sequentes ætatis annos, sudor pedum, qui antea fœtidissimus, & tam acris fuerat, ut arroderet pedes, sensim quasi exaresceret, & quod notatu dignum erat, primum calcaneum, mox plantam, & demum extremos desereret digitos. Ab hoc tempore ilias ægritudinum habet ipsum sollicitum. Primum enim, quod ex cessante hoc pedum sudore, resultabat incommodum, erat eorundem rigor, stupor atque tumor. Hic jamjam ad suras usque ascendit, cum dolore crurum tensivo, & maculis rubicundis, in sura sinistra conspicuis junctus: noctu quidem ex tibia disparens, extremo vero pedi nunquam non contumaciter inhærens. Neque vero œdematosus, sed ventosus magis esse videtur, & impressas digito foveas relinquit. Circa malleolos, cum primis sinistri pedis, qui ob tarsi luxationem, ante triginta annos toleratam, semper dextro fuit debilior, humores insigniter stagnant, & adeo infarciunt venas, ut hæ in externa cute, retis instar dispersæ conspiciantur. Atque hoc in casu oculis cerni potest stasium generatio; sanguis enim, dicta vasa irruens, ab initio rubicundior, successive vero magis ater adparet. Non minus suras pedum copiosi varices occupant; & eundi potentia magis magisque redditur impeditior.

Præterea multam crucem figit dolor tensivus, qui absque omni tumore ac rubore, à cordis scrobiculo sub costis spuriis ad dextrum hypochondrium tendit, spatiumque spithamæ longitudine duntaxat obsidet: quid? quod novissime totum abdomen interdum grandescat. Per aliquot menses, nocturno potissimum tempore, ex capite, pectore, atque brachiis, absque ulla virium jactura, sudor copiosus promanat: & autumnali tempestate catarrhalis defluxio oculis incumbit, cum visus obscuratione; cui pilulæ quædam, & vesicatoria opem tulerunt. Non raro vexatur ardore ventriculi, tanquam vitio hæreditario; quippe qui parentem diu molestavit, cui etiam non

non minus ac ægrotantis fratri familiaris fuit podagra. Soror illius dyscrasia humorum scorbutica diu cruciata, & salivatione demum curata est.

Ad hæc noster ægrotus fluori hæmorrhoidali, sed impeditius succedenti obnoxius est; adpetitu integro, & somno placido fruitur, & alvi perpetua gaudet lubricitate. Si legumina ac olera comederit, hæc, oborto ventris profluvio, indigesta egeruntur; contra vero cibos coctu difficiliores, fumoque induratos, facilius digerit ventriculus. Quæ momenta quum spem facerent, fore ut recensitæ adflictiones convenienti obsecundarent medelæ: variorum medicorum consiliis usus est ægrotans, & ex eorum præscripto non modo sanguinem per phlebotomias pariter ac scarificationes, utrasque sæpius iteratas, sibi detrahendum curavit; verum etiam varii generis remedia purgantia, diaphoretica, diuretica, mundificantia, balnea decoctumque Viennense antipodagricum &c. adhibuit. Verum horum omnium vim elusit malum, vel potius malorum cohors; nihilo tamen fecius, omni nondum dejectus est spe, vir auxilio dignus; sed à Te, Vir Excellentissime, adhuc flagitat consilium.

Responsio Consultatoria.

Omnibus morbi, mecum communicati momentis rite exploratis, luculenter perspexi, affectum, quo ægrotans infestatur, valde chronicum, corruptum, & in habitum quasi conversum esse. Namque ille, debile partium nervosarum ac solidarum genus, à parentibus spasmodicis affectionibus divexatis per jus quasi hæreditarium nactus; multis refrigerationibus corporis, aliisque diætæ erroribus, quos puer committere coactus fuit, non modo robur solidorum, maximeque ventriculi, ac intestinorum valde destruxit, verum etiam humores impuros scorbuticosque sibimet contraxit. Et ex hisce caussis dependent quam plurima, quibus per totum fere vitæ tempus succubuit, mala; nimirum affectiones catarrhales, susurrus aurium, passio hypochondriaca, colica spasmodica, vertigo, febris tertiana sæpius recurrens, scabies humida, furunculi, sudor acris, & fœtidus pedum, & huic repressum excipiens dolor, imbecillitas, ac tumor eorundem varicosus: quibus natura per fluxum hæmorrhoidalem consultura, non valuit sufficientem illius successum procurare.

Tantis vero vitiis, quæ solidarum non minus ac fluidarum partium labe nituntur, perarduum profecto est mederi; & si adhuc spes salutis restiterit, eam neutiquam à nimia remediorum, cumprimis potentiorum farragine, sed non nisi temperatis, magisque alimentis obtinere licebit; adeo, ut ante omnia roborando primarum viarum tono, & instaurandæ digestioni studeamus; quo laudabilis generetur chylus, & inde reliqui succi, temperati, benigni, ac spirituosi fiant. Qua intentione potus primum habenda est ratio; cui nulla his in morbis convenit cerevisia; sed suaderem, ut in hujus locum, decocto uteretur, quod humores depurandi facultate polleret, & hunc in modum confici posset: Recipe radicum scorzoneræ, sarsaparillæ, chinæ ana uncias quinque, cichorii, liquiritiæ, corticis ligni sassafrasani unciam dimidiam, Conc. Cont. irrorentur cum olei tartari per deliquium drachmis duabus. D. S. species, quarum unciæ binæ, cum tribus aquæ mensuris, in vase probe clauso per tres horæ quadrantes decoquantur. Neque erit alienum, hujus infusi potationi, ad confortandum stomachum, sub epulis haustum vini veteris Rhenani interponere. Matutino autem tempore, loco consuetorum hodie potuum, majori cum fructu intra lectum sorbillabit jusculа, quæ ex jure carnis vitulinæ, vel gallinarum, radice cichorei, scorzoneræ, petroselini, asparago, & succo citri vel aurantiorum, non nimis pinguia conficiuntur. Et quamvis ventriculus edulia duriora, fumoque indurata bene ferre videatur; hortarer tamen, ut ab iis prorsus abstineat; nisi majora mali incrementa inde velit expectare.

Deinceps non satis collaudare possum, aquæ simplicis, frigidæ, fontanæ usum; cujus, quantumquarta mensuræ pars capit, ab eo cubitum ituro, successivis haustibus capiatur. Hæc enim in saburra primarum viarum acida, & biliosa præcipitanda, humorum acrimonia distemperanda, perque lenem, quem movet, sudorem eliminanda, virtute pollet præstantissima. Ad hæc consultissimum judico, ter minimum quotannis sanguinem ex tusa in pede vena, aut, si magis placuerit, per pedum manuumque scarificationem, detrahere. Neque etiam leve cunctorum symptomatum levamen pollicetur, hæmorrhoidum ad ordinatum ac sufficientem successum perductus fluor: quem procul dubio assequetur ægrotus, si corpus sedulo, & temperate moverit; sique imminente fluoris termino, per aliquot successive dies, undecim meorum pilularum devoraverit. Præterea sibi commendatum habeat Elixir meum viscerale balsamicum; idque ad quinquaginta guttas & mane ex commendato jusculo, & inter prandium ex haustu vini capiat, auctor sum suasorque: atque ut ab omni frigido, humidoque aëre, nec non animi affectibus studiose sibi caveat, etiam atque etiam hortor.

Quod attinet denique dolorificum pedum tumorem, ex suppresso horum fœtore enatum: non dubito, quin, hoc revocato, ille omnino sit exspiraturus. Operæ pretium hoc fine facient pediluvia temperata, ex aqua fluviatili, lacte, & surfuribus triticeis confecta, & vespertino tempore, in crebrum usum vocata. Atque si accesserit vernalis tempestas; totum curationis cardinem, acidulæ Selteranæ, cum lacte asinino potæ absolvent.

CASUS CLXI.

De affectu scorbutico cum effusione seri acris in humeris & dorso.

Generosus senex, duos ultra septuaginta annos natus, temperamenti sanguineo-phlegmatici, strictioris corporis habitus, diætæ exactiori studens, cibos duriores in delitiis habens, eosque sine molestia ferens, caloris autem externi impatiens, inque frigidis magis degens locis, præter venæ sectiones, bis quotannis institui solitas, eo usque circa singula æquinoctia, sanguinem è naribus fundere consuevit, atque, si exceperis animi defectiones, ad quas proclivis est, sanus vixit ac incolumis. At elapsa una vel altera septimana, flantibus ventis borealibus, primum levi faucium raucedine, brevique post rheumatismo corripiebatur, qui mane scapulam obsidebat, sumtis epulis invalescebat, accedente lypothymia, ad pectus descendebat, & vesperi secum trahebat quasdam spontaneas alvi dejectiones. Sumebat eadem vespera, quem hic loci usitatissimum, ac ex nitro, tartaro, & sulphure antimonii paratum, panaceam vocant, pulverem: unde noctu largus promanabat sudor, qui dorsum inprimis arrodebat, ac si aqua forti perfusum esset. Postridie, adhibito mane sale Anglicano, quod vix semel movebat alvum, vi munetis in publicum prodibat; atque circa somni tempus deglutiebat dosin pilularum, ex aloë, myrrha correcta, croco, theriaca, lapide bezoardico, corallis, & perlis confectarum. Transacta sub leni sudo-

sudore nocte, mane bis alvum deponebat: sed rheumaticus dolor in sinistrum hypochondrium atrociter incumbebat, & flatulentiis magis exasperatus, ad dorsum usque excurrebat. Datis partim mixtura resolvente, leniter carminativa, ac diapnoica, partim panacea superius dicta, sudor egregie profluebat, sed in dorso semper acerrimus erat, adeo, ut illud inter scapulas excoriatum, serum copiosum ploraret, instar eorum cutis, qui imposita habuerunt vesicatoria. Præterea in pectore toto, ac sinistro brachio efflorescebant complures pustulæ, ad levem contactum ruptæ, & serum acre profundentes. Accedebant pungentes capitis dolores, uti olim, ita jam profluvii è naribus cruenti præcursores, & insequuto fluxu temittentes. Sed cum reliquæ rheumaticæ affectiones, cum scorbutica illa dorsi, humerique efflorescentia, adhuc inhærescant; salubre petit consilium.

Consultatio.

Quantum ex iis, quæ de molestia Viri generosi valetudine mihi perscripta sunt, judicare licuit: non modo solidæ, cumprimis nerveæ partes, insigni debilitate affectæ; verum humores quoque, præsertim serosi, impuritatibus scorbuticis referti esse videntur. Neque etiam mirum; ipsa enim senectus, in qua Vir ægrotans vivit, ob languentes sensim excretiones, ad generanda in sanguine salia, proclivis est: cui cum accedant vita motus expers, potus parcior, ciborumque crassorum, salitorum, & fumo induratorum frequens usus, majores utique vires sumsit cacochymia. Et in tali rerum statu, ubi præter ætatem provectiorem, seri peccat acrimonia, omnis conservandæ sanitatis ratio in eo consistit, ut legitimus transpirationis successus, vitando liberioris aëris accessionem, perpetuo conservetur: eo, quod hac cohibita, serum impurum intus remaneat, nervosisque partibus incumbens, rheumaticos, arthriticos atque spasmodicos pariat dolores.

Idem in nostro casu contigisse, morbi docet historia; in quo critico quodam motu materia acris, intus acta, ad corporis habitum in pustularum forma iterum fuit expulsa. Quamobrem nos quoque aliæ in hoc affectu sunt indicationes, quam ut salia scorbutica per diluentia, humectantia, & sanguinem edulcorantia attemperemus; eaque, conservata perpetua diaphoresi, per cutim eliminemus. Neque enim conveniunt hoc in passu salina remedia, veluti fuit Anglicanum sal, utpote quæ salia salibus augent: nec conferunt aloëtica, quippe quæ humores nimium siccent, exæstuant, & à superficie ad intestina invitant.

Ex remediis igitur, quibus exstirpatum iri hunc affectum confido, primum est emulsio, quæ hunc in modum conficiatur: Recipe amygdalarum dulcium unciam semis, seminum quatuor frigidorum majorum, papaveris albi ana drachmam, aquæ florum sambuci, acaciæ, tiliæ, primulæ veris, cerasorum nigrorum ana uncias duas. M. f. l. a. emulsio; adde lapidum cancrorum, matris perlarum præparatæ ana drachmam semis, julepi rosarum drachmas tres. M. D. de qua, prout placet, bis terve largior capiatur haustus. Juvabit subinde mane infuso theiformi, quod ex veronica, radice glycyrrhizæ, femineque fœniculi potest parari, & præterea loco cerevisiæ, decocto quodam uti. Nec fine singulari fructu, vesperi viginti liquoris mei anodyni guttæ adhibebuntur, quippe cujus virtus, & in confortando stomacho, & in attemperanda sanguinis acrimonia est præstantissima.

Si vernum accesserit tempus; hortor, ut acidulæ Selteranæ lacti asinino noptæ potentur. Quantum enim lac illud humanis corporibus afferat emolumenti, non ego solum in diss. haud ita pridem de excellenti usu lactis asinini habita demonstravi; verum cum primis GUIDO PATINUS *Epist. Tom. II. p.* 312. comprubavit, & complura in medium adduxit exempla hominum, qui hoc lacte utentes, vitam ultra octoginta, quin nonaginta protraxerunt annos. Quod Panaceam illam, de qua sermo fuit, attinet; ea, prout ex illius examine chymico colligere licuit, adprime convenit cum sale illo polychresto, quod ex nitro ac sulphure vivo parare soleo; hoc enim sulphur idem cum sulphure antimonii mihi videtur esse. Referri meretur ad neutra & digestiva salia, nec in alvo pariter, ac urina sudoreque movendis, sua caret laude.

Cæterum operæ erit pretium, jusculis, quæ ex carne gallinarum, ossibusque vitulinis contusis coquendo extrahuntur, crebro vesci: & alvi, si accesserit, segnitiem vel ope clysterum, vel sumta ex infuso theiformi mannæ uncia reserare. Atque si senex generosus externum frigus simul vitaverit, nec nimium meditationibus indulserit: de felici curationis eventu nullus dubito.

CASUS CLXII.

De affectu scorbutico male tractato cum pedis rigiditate.

Vir annorum quadraginta septem, temperamenti sanguineo-cholerici, aulico, eoque molesto functus munere, cujus ratione non modo variis itineribus, sub iniqua sæpius, ac nebulosa tempestate instituris, corpus fatigare, verum etiam victu inordinato, & ut id vitæ genus fert, crebris compotarionibus indulgere debuit; impuros & scorbuticos jam diu sibimet contraxit succos. Ante viginti enim annos, multis ulcusculis corpus contaminari cœpit: quæ frustra datis varii generis & purgatibus, & vomitoriis diu inhæserunt. Trigesimo ætatis anno, hæmorrhoides satis larga promanarunt quantitate; sed à consulto medico, fluxum hunc in hac ætate prærnaturum esse rato, supprimebantur. Abhinc nunquam recte valuit; sed perpetuam sanguinis ebullitionem passus est.

Elapsis sex annis, cum post vehementem excandescentiam frigidum ingurgitasset potum; circa sinistri pedis malleolum sensit tumorem dolorificum: qui aqua Hungarica, ex consilio medici inunctus, evanuit quidem, sed ad genu dicti pedis, majori molestia junctus decubuit. Namque præter hujus tumorem, atque dolorem, obrigescebat totus pes, cum omnibus tendinibus, ut nec inter eundum rite flecti poterit; non minus tremore ac spasmodica motitatione, ad artus quoque superiores excurrente, afficiebatur, & gravis humorum per totum corpus vexabat ebullitio. Quæ affectiones, cum magis invalescerent; usus est balneis tam Tœplicensibus, quam Radebergensibus; sed malum majora in dies cepit incrementa. Quare undique conquirens opem, ad Chirurgum tandem, natione Gallum deveniebat; qui se malum salivatione per inunctionem administrata, exstirparurum pollicitus, hanc suscepit curationem: Primo die venam in pede secavit; altero pilulas, numero quinque propinavit, quæ ter subduxerunt ventrem, tertio in pede adhuc integru venam tudit, eodemque die ano clysterem infudit; quarto laxans dedit, idque, cum mane alvum haud moliretur, à meridie iteravit, unde æger semel dejecit alvum, & quinquies vomuit. Quinto, ac sequen-

sequentibus decem diebus, bis quotidie ipsum per duas horas balneis ex aqua dulci tepidioribus insidere jussit, simulque exhibuit morsulos, ex pulvere viperarum, & confectione alkermes completa confectos, aorum dosin quotidie augendo. Tum dato iterum laxante, quod alvum tredecim vicibus movit, mercurio juncturas artuum inungere cœpit, ac insimul bis quotidie duas tantum pro dosi pilulas ordinavit.

Verum, hac medicatione per tres duntaxat dies continuata, cum vires ægrotantis incredibilem in modum prosternerentur, ipse Chirurgus animum despondere incepit, atque medicum advocari jussit. Hic de salute prorsus desperavit; graviter advertens, quod ægro, ante mercurialem inunctionem, ultra octo cruoris libræ fuerint detractæ. Præscripsit aquidem quasdam medicinas; sed omnium irritus erat effectus: neque enim hanc gravem valetudinem solabantur ulcera bina magna, quæ brevi post circa nates efflorescebant, & copiosum pus fundebant; donec post decem hebdomades vires fensim instaurarentur.

Alter chirurgorum consultus, iterandam suasit inunctionem mercurialem: at eam abhorrens æger, admittere recusavit. Interim pes ille sinister adhuc est rigidus, & totum illud latus atonia quadam, veluti paralytodea afficitur: noctu atroces spasmi utrumque pedum graviter discruciant, & mane insigni tremora uterque concutitur. Inter ambulandum, vehementes subsultus affectum pedem exagitant; & sæpenumero totum corpus contremiscit, ut æger mercurium in corpore residuum, horum symptomatum caussam esse suspicetur. Extremum pedem non raro ingentes dolores, ad tempestatis constitutionem vel leviores vel graviores vexant; appetitu fruitur integro, sed ubi spirituosos cibos vel potus assumserit, ingravescunt affecti pedis tormenta. His ergo incommodis medela flagitatur; quæ num forsan ex balneis Wolckensteinensibus expectari queat, doceri cupimus.

Consilium Medicum.

Pedis sinistri rigiditas, dolor, tumor, resolutio sinistri lateris paralytodea, & reliqua, quibus ægrotum infestari percepi symptomata, partim à nervosarum partium debilitate, partim dyscrasia humorum scorbutica, accedente, tanquam occasionali caussa, potu frigido in corpus iracundia commotum, ingesto, natales suos mutuantur. Namque crebra docemut experientia, eam esse iracundiæ indolem, ut nervosas partes constringat, & humorum cursum pervertat, ac irregularem reddat: cui cum accesserit frigidus potus, non omnino fieri potuit, quin humores adhuc magis coagulati, & in libero suo cursu præpediti, in pedibus, tanquam remotis & ad fovendas stases aptissimis partibus, stagnationem subierint, ac tumores produxerint. Huic autem ægritudini, quam nulla prorsus venerea, sed scorbutica tantum sustentavit impuritas, perverso plane ac perniciali consilio opposita fuit cura mercurialis: siquidem mercurialia scorbuticis propinata, veneni instar se habent, quoniam salia humorum acria, vi quasi caustica ac venenata imbuunt, quæ solidis nervosisque partibus profundius insinuata, eas partim debilitant, partim ad stricturas spasmodicas proritant. Atque si mercurius in his impuris corporibus non sufficienter rursus expellatur: adauget ille mirum in modum sanguinis dyscrasiam, quemadmodum præsentis casus testimonio amplius confirmatur.

Neque vero ullum est dubium, quin ægrotans noster per longos jam annos, scorbutica succorum vitalium laboraverit diathesi: quippe cujus testimonium non modo ulcuscula, corpus ante viginti annos obsidentia præbent, verum inde quoque adparet, quod nulla nec externa nec interna ferre queat spirituosa, quæ scorbuticis semper sunt inimica. Et hanc ob caussam curatio iis absolvetur indicationibus, ut humores edulcorentur, & ab omni vindicentur impuritate; ac nervosæ partes corroborentur, earumque inordinatæ motionas consopiantur.

His scopis convenientissima erit medicatio, quæ cum lacte, aquis mineralibus nupto instituitur. Nimirum acidulas Egranas, quarum binæ partes cum una lactis caprini sint permixtæ, easque tepefactas per tres hebdomades ita potandas suadeo, ut binis prioribus diebus earum mensura una, reliquis una cum dimidia mane hauriatur. Curæ initium capiendum erit à laxante mannato, quod & ipsi potationi interponi, & sub ejus finem adhiberi, sicque parari potest: Recipe mannæ electæ uncias duas, cremoris tartari drachmam, aquæ florum acaciæ uncias sex; coque & solve leni calore, colaturæ adde olei de cedro guttas tres. M. D. pro unadosi. Sub epulis ex ultimo haustu capiantur quinquaginta guttæ mixturæ, ex essentiæ gentianæ rubræ, corticum aurantiorum recentium, tincturæ tartari ana uncia dimidia, spiritusque salis ammoniaci drachmis duabus compositæ; & vesperi circa somni tempus sumatur drachma dimidia pulveris temperantis, sic conficiendi: Recipe antimonii diaphoretici, lapidum cancrorum præparatorum ana drachmas duas, nitri puri, cinnabaris rite paratæ ana drachmam semis. M. F. pulvis, qui ex aqua florum acaciæ propinetur. Extrinsecus vero juncturæ artuum, maxime pedis affecti, probe perfricentur cum unguento, quod habeat axungiæ humanæ uncias duas, olei spicæ, balsamique de Copaiva ana drachmas duas.

Quæ si votis nondum satisfecerint; operæ tum erit pretium, balneis Wolckensteinensibus, conjuncto intrinsecus feri lactis dulcis potu, uti. Hoc paraturus, lactis caprini, aut hoc deficiente, vaccini mensuram unam, leni calore, sub continua agitatione, ad consistentiam pulveris evaporet, huic aquæ puræ mensuram affundat, & ebullire rursus permittat, tum percolet, ac percolato addat nasturtii concisi manipulum unum, idque rursus leniter coquat, ac percolet. Quæ portio mane vel tota sorbeatur, vel ejus tertia pars, hora pomeridiana quarta hauriatur, semper tepefacta. Atque hæc curatio per tres vel quatuor protrahenda est septimanas, hac ratione, ut alternis diebus commendatus pulvis assumatur, & quavis hebdomade, ad solvendam alvum, binæ mannæ unciæ, in eodem lactis sero solutæ capiantur.

CASUS CLXIII.

De affectu scorbutico-spasmodico.

Quinquagenarius vir, sanguineo-cholerici temperamenti, perverso vivendi indulgens generi, nec cibis solum durioribus, salitis, fumoque induratis delectatus, verum etiam Baccho, venereque liberaliter usus, & animi affectibus valde deditus, per multos jam annos tormenta à calculo renum illata passus, & novissimis mensibus de artuum capitisque doloribus, nec non rheumaticis ac catarrhalibus defluxionibus, ac oculorum lippitudine conquestus fuit. Neque enim fonticuli, ob dictas molestias, brachiis inflicti, opem tulerunt, tantum abfuit, ut potius hemicranicæ dextri capitis affectiones, & graves odontalgiæ accesserint. Notari vero meretur, hac

hæc incommoda guttam rosaceam faciei, ope epithematis ex aqua spermatis ranarum, mucilagine seminis cydoniorum, succo citri, & floribus sulphuris parati, retropulsam presso pede excepisse. Verum non ita multo post sponte remiserunt ea pathemara; sed morbum post se traxerunt longe atrociorem: qui absolvitur dolorifico, spasmodicoque dextri faciei lateris affectu. Oritur ille circa dextram aurem, in regione glandulæ parotidis; & abhinc per maxillam protensus, ad superiorem narium partem, eo in loco, ubi nervi olfactui tributi, ex osse ethmoideo egrediuntur, defigitur, ibidemque gravissi num ardorem & dolorem constrictivum atque tensivum, ac si caput in ea regione fune constrictum esset, infert. Brevi post rumpi videtur ille funis, tumque subito dolor è dicto loco evanescit, & in oculum irruit dextrum, cujus externas non minus, ac interiores partes atrociter adfligit, atque tandem ad superiorem narium partem devolvitur. Sensim majora cepit incrementa, & totum dextrum faciei latus in consensum rapuit: siquidem non solum maxilla inferior, eo præsertim loco, quo nervosus ex quinto pari ramus eam intrat, immani torquetur dolore; verum ad musculos quoque labiorum in dextro duntaxat latere, extenditur, eorumque tremebundam inducit motitationem.

Neque pauca sunt, quæ complures Medicorum huic malo opposuerunt medicamina: ex quibus laxantia, purgantia, antiscorbutica, pulveres absorbentes, præcipitantes, decocta lignorum pro potu ordinario, decoctum chinæ cum liquiritia, venæ sectiones, scarificationes, hirudines, pediluvia, vesicatoria, externa emplastra, unguenta, quin & ipsa mercurialia. sed incassum, fuerunt adhibita. Quamobrem ad Te, Vir Illustris, confugimus, Tuoque auxilio spinosum hunc affectum iri debellatum speramus.

Responsum Medicum.

Affectus præter naturam, cujus caussa consultus sum, non alius est, quam spasmodico - convulsivus partium nervosarum, atque musculosarum, quæ in dextro faciei latere sunt sitæ, motus. Meretur ille adrarissimos referri morbos; & sedem suam procul omni dubio, in nervosis istis partibus, quæ musculos faciei investiunt, & à pari nervorum quinto suos natales mutuantur, habet. Neminem enim rei anatomicæ peritum fugiet, quod par illud quintum quamplurimis ramificationibus per externas capitis partes dispergatur: siquidem ab eo ad nares, musculos oculorum, palpebras, maxillam superiorem ac inferiorem, genas, glandulam parotidem, musculum temporalem, pericranium, & quod ossa faciei tegit, periostium quamplures tendunt propagines. Quam ob rem ratio quoque dispalescit, cur tam arcto hæ partes invicem gaudeant consensu, ut vix possibile sit, quin una earum præternaturaliter affecta, reliquæ omnes, mali fiant participes. Earum itaque partium spasmodica ac partim convulsiva agitatio, formalem præsentis morbi constituit rationem: quæ primum superiori tantummodo capitis regioni inhærens, hemicraniam effecit, tumque magis ad inferiora faciei descendens, illum, quo jam æger laborat, produxit affectum.

Quod si vero materialem hujus spasmodicæ torturæ perquiramus caussam: ea certe minime in crasso humore, aut hujus nimia mole, quippe quem tenera membranarum structura, sinu suo fovere neutiquam potest, sed potius in materia subtili, activa, acri quærenda est. Namque attenta compertum habemus experientia, quod quo subtilior ac volatilior est materia peccans, eo perniciosiorem, quin & venenatam in solidas, nervosasque partes exserat potentiam. Et hujus quidem virulentæ quasi materiæ originem, in nostro caso, guttæ rosaceæ, per adstringentia intus actæ deberi, extra dubium est; præprimis cum eandem caussam graves & ophthalmias, & hemicranias insequi, quamplorimæ testantur observationes. Retropulsa enim, quæ sub hoc exanthemate externæ cuti insidet, materia, protinus nervosarum partium texturam penetrat, inque iis corporibus, quæ vel nervosi generis debilitate, vel universi sanguinis scorbutica diathesi jam laborarunt, longe majorem exercet tyrannidem, quam quidem in aliis. At vero, qui consideraverit, nostrum ægrotantem perverso victus generi, crebris crapulis ac vinosis compotationibus, nimio veneris exercitio ac fortioribus animi affectibus admodum indulsisse: is facile perspiciet, quod & humorum impuritatem, & nervosi generis insignem imbecillitatem sibimet contraxerit; neque ideo mirabitur, quod accedente imperita guttæ rosaceæ repressione, omnium maxime, affectum, quem patitur, incidere, eodemque diutius infestari debuerit.

Præterea ipsi quoque medicationi, qua malum hocce eo usque oppugnatum legi, quædam deberur animadversio: quippe quæ, cum medicinis vehementioribus & ipsis mercurialibus peracta fuit, nullum omnino levamen ferre potuit, tantum abest, ut potius nervosarum partium debilitatem, ipsiusque mali vehementiam longe magis adauxerit. Neque enim ulla, quæ adhibita percepi medicamina, caussæ morbi responderunt; sed non nisi quantitati humorum imminuendæ destinata videntur; id quod de laxantibus, purgantibus, sudoriferis, vesicatoriis, venæ sectionibus, scarificationibus, hirudinibus, aliisque nemo est, qui negabit. At vero dicta superius ratione, pauca moles materiæ, hujusque veluti venenatæ ac causticæ, hosce tumultus excitavit: cui corrigendæ ac eliminandæ, crassa evacuantia neutiquam conveniunt.

Ut itaque rectam curandi viam prosequar; monendum prius duco, ad ejusmodi male feriatis artibus plane corruptum morbum debellandum, magna patientia, temporis diuturnitate, atque iis potissimum subsidiis opus esse, quæ ex recto rerum non naturalium usu desumuntur, veluti sunt victus salubris, aëris mutatio, corporis exercitatio, & studiose conservata animi tranquillitas. Cum primis omni studio in id incumbendum erit, ut sicuti totum corpus, ita maxime affecta pars in perpetuo calore, lenique transpiratione conserventur: ac præterea debilitatæ partes blande corroborentur. Ad conservandam transpirationem adprime quadrabit pulvis diaphoreticus, hac ratione parandus: Recipe pulveris Marchionis, cerussæ antimonii, succini ana drachmam unam, cinnabaris præparatæ drachmam semis, salis volatilis succini, salis volatilis cornu cervi bene depurati ana grana decem, extracti castorei grana tria. M. F. pulvis, cujus drachmam dimidiam alternis diebus mane in lecto sumat ægrotus, tumque sorbillato infuso theiformi, quod ex herba melissæ, floribusque tiliæ paratur, ad lenem se componat sudorem. Neque subinde pro potu ordinario salubris est cerevisia, in ejusmodi morbis, & commendare potius in ejus locum soleo decoctum, ex radice chinæ, scorzoneræ, corticibusque citri recentibus cum aqua paratum, cujus mensuræ uni tartari vitriolati, vel arcani duplicati drachma addi potest. Porro alvi habenda est ratio, pro qua referanda, has cumprimis pilulas bis quavis hebdomade capiendas suadeo: Recipe extracti cardui benedicti drachmam unam, cinnabaris nativæ, mercurii

tii dulcis, extracti rhabarbari, extracti agarici ana scrupulum unum, salis succini grana octo, misce fiant pilulæ ex scrupulo uno numero viginti, conspergantur pulvere succini. Ex topicis usui commodissimum erit vel balsamum vitæ meum, vel hoc linimentum, cum linteis calidis ad affecta loca probe inungendum: Recipe aquæ Anhaltinæ unciam unam & semis, spiritus lumbricorum volatilis, essentiæ croci, nucistæ ana drachmas duas, camphoræ drachmam semis. M. D.

Multis autem parasangis cuncta hæc remediorum genera superabit recta vivendi ratio, maximeque coeli mutatio: quo nomine vehementer laudarem, ut vernali, eaque serena existente tempestate, iter ad alium locum instituatur. Hoc enim subsidio, in confirmanda morborum, qui atonia partium solidarum nituntur, sanatione, non quidquam est fructuosius; quemadmodum in quadam disputatione, de peregrinationibus sanitatis caussa instituendis, fusius demonstravi. Ab humido & frigido aëre cumprimis cavendum erit; quippe qui relaxando solidorum tonum, & incrassando humores, nervosarum partium morbos insigniter sustentare solet. Idem de animi pathematibus, nimioque veneris exercitio valet; quæ perinde, ac potus spirituosiores, nec non cibos fumo induratos, aliosque duriores, maxime marinos, omnino vitare expediet. Cæterum non abs re erit, coelo existente amico, mane in balnea ex aqua dulci, cum herbis nervinis, & sale alcalino parata descendere, & ab his leniter sudare.

CASUS CLXIV.

De affectu scorbutico-spasmodico.

Vir triginta annorum, temperamentique sanguineo-phlegmatici, alvi obstructionibus obnoxius, per aliquot annos circa utriusque æquinoctii tempora, molesta gravedine, capitisque sævissimis doloribus agitatus; à multis medicorum, utut frustraneam quæsivit opem. Tandem ex medici cujusdam consilio, sal volatile cornu cervi naribus admovit, pulveremque sternutatorium adhibuit, eo effectu, ut copiosissimus mucus, non modo è naribus stillaverit, verum è pulmonibus quoque tussi ejectus fuerit. Hinc, recto servato regimine, lene sumsit laxans, & infusum theiforme crebro potavit: unde quidem melius habere, simul autem vertigine cruciari coepit. Quæ, à stagnatione pituitæ viscidæ primum derivata, quum invalesceret, & præterea excretio per nares æque ac pectus cessaret; reus agebatur ventriculus, & ex hujus vitio, concurrente, qua olim æger laboraverat, passione hypochondriaca, per consensum nasci dicebatur. Quamobrem, præter Elixir aperitivum Clauderi, quod aliquoties movebat alvum, magnesia nitri, & aquæ Sedlicenses, nec sine effectu adhibebantur. At vertiginis eadem permansit vehementia per totam æstatem; cui, tusa circa autumnale æquinoctium, quæ antea in pede secabatur, ex præscripto medici in brachio vena, protinus tensivi ac tractorii nuchæ dolores, capitisque temulentia jungebantur. Dabat medicus pulveres præcipitantes; & fore ut mutato coelo, quod tum temporis ventosum erat, ac pluviosum, remitteret malum, asserebat. Obtemperans æger, in patientia quærebat levamen; & facto quadraginta milliarium itinere, ob servatam sub eo inordinatam vitam, pristinis non modo incommodis, sed ad hæc præcordiorum anxietatibus, auriumque tinnitu pressus, ad suum redux denuo confugiebat medicum. Hic exhibebat magnesiam nitri, pilulas balsamicas, & clysteres iterato ano immitti jubebat; sed ne alvi quidem solutio sequebatur, tantum aberat, ut increscerent & ejus obstructiones & flatulentiæ. Et ingravescebant quoque reliqua symptomata, adeo, ut matutino præsertim tempore expergefactus æger, præter capitis temulentiam atque vertiginem, sensationem auræ ex nucha ad caput adspirantis, inque tinnientem aurium molestiam desinentis perciperet: unde medicus flatuum ad caput regurgitationem suspicatus, essentiam corticum aurantiorum, spiritum de tribus, nitrique dulcem ordinabat, & venæ sectionem in pede, sed in cassum administrandam curabat.

Viribus itaque, somno & adpetitu magis magisque defectus, & jam lecto affixus Vir spectatissimus, implorabat alterius medici opem, qui morbum esse hypochondriacum, spasmodicis motibus, ad fluxum hæmorrhoidalem tendentibus, scorbutoque stipatum ratus, ordinabat pro infuso theiformi herbam salviæ & millefolii, pro decocto ordinario, radicem sarsaparillæ, scorzoneræ &c. & pulverem, qui habebat oculos cancrorum, sal Sedlicense, nitrum fixum, specificum cephalicum, & extractum castorei: sed spes non respondebat votis. Siquidem non modo priora symptomata, mox mitiora, mox graviora perseverabant; sed accedebant quoque artuum vagi dolores, & præsertim crurum insignis torpor, atque tremor, quin etiam subsultus extremorum; cum plenaria somni abolitione.

Hinc tertius, isque exterus in consilium vocabatur medicus; qui materiam mali hypochondriaci, uti ajebat, melancholicam, humorum dyscrasiam, generisque nervosi debilitatem accusabat; & præter ordinaria sal Anglicanum, pulveresque ac tincturas resolventes, ad stomachum confortandum, curandi intentionem dirigebat. Horum usum sequebatur, copiosa muci lividi, tenacissimi, & fere vitrei per nares excretio, cum aliquali symptomatum remissione. Tandem & ego accitus, malum hoc inveteratum, à sanguinis & humorum partim dyscrasia scorbutica, partim crassitie, vasa obstruente, & æqualem circuitum præpediente, natales suos mutuari atque hinc sudorem graveolentem, ipsumque pectoris catarrhum, pendere autumavi. Medendi itaque scopos hos mihi præfixos habui, ut viscerum obstructiones reserarem, humores crassos attenuarem, impurosque temperarem. His me satisfacturum putavi, si propinarem pulveres nervinos resolventes, cremori tartari nuptos; essentiam cordialem, cum spiritu salis ammoniaci, & essentia succini maritatam, pulveres aperitivos, nec non ptarmicos ex herbis cephalicis; infusa theiformia, ex semine foeniculi, & herba saniculæ; atque ordinarem pediluvia cum speciebus resolventibus, floribusque lavendulæ parata.

Quibus per aliquod tempus usurpatis; accidebat primum tinnitus, susurrusque aurium, & hunc excipiebat copiosa pituitæ tam per nares, quam per tussim è pulmonibus rejectio. Quo facto flatulentæ molestiæ, præcordiorum anxietatem inferentes, nec non vertiginosa incommoda evanescebant, & æger alacrior, suisque muneribus obeundis idoneus reddebatur. Attamen remanebat capitis temulentia, dolores circa crurum juncturas insistebant, &c. ipse conquerebatur, quod corpus grave, pedes vero illi ferendo minus pares, ac debiliores essent. Interim circa novissimum, idque vernale æquinoctium venas in pedibus tundendas, atque cutim, quoniam pustulis, & insigni prurito afficiebatur, scarificandam præbuit: ex quo, præter dictam largiorem muci per nares æque ac tussim excretionem, egregie habuit, ciborumque adpetentia cum somno in-

tegra gavisus est. Neque igitur hoc tempore aliud quicquam, præter infusum theiforme, ex rasura ligni sassafras, corticibus aurantiorum, citri, semine fœniculi, radice pareiræ bravæ, liquiritiæ, polypodio querno, summitatibus hyperici, herba fumariæ, fœniculi, trifolii fibrini, hedera terrestri, & prunella confectum adhibuit; unde & tormentorum quoddam levamen sensit; & sudor eriteius singulo mane erupit. Quum autem integra valetudo nondum redierit: ad Te, Vir Illustris, confugimus, teque rogamus, velis nos docere, qua ratione mali reliquiæ penitus exstirpari queant.

Responsio Consultatoria.

Graves, quibus æger adficitur, ægritudines, partim humorum impuritatibus viscidis, scorbuticisque imbutorum, partim primarum viarum, atque digestionis vitio deberi, extra dubium positum est. His enim labefactatis, & à tono roboreque naturali dejectis, uber est eruditarum acidarum, viscidarum & biliosarum proventus, generantur copiosi flatus, & spasmodicæ intestinorum torsiones inducuntur. Inde languet alvina excretio, & succi vitales acres ac impuri, vi spasmorum ac flatulentiarum majori cum impetu, ad superiores partes, maximeque caput compelluntur. Ibidem ob accumulatam copiam, impeditius per vasa ac membranas cerebri feruntur, inque glandulosis ac vasculosis partibus, à nimia mole relaxatis stagnant. Hinc dependent vertigo, temulentia capitis, auriumque tinnitus ac susurrus: quæ symptomata, oborta muci per nares, ac pulmones excretione, omnino levari solent.

Neque igitur improbare ausim remediorum, eo usque à medicis præscriptorum usum, quippe quæ ad reserandam alvi obstructionem, discutiendos flatus, & incidendos resolvendosque viscidos, impuros, ac acidos humores fuerunt accommodata. Verum enim vero, quum in hoc malo firmius radicato, & humores corrupti, & nervosæ maxime capitis partes debilitatæ sint, & hinc digestionis, alvinæque excretionis negotium langueat: nulla pharmaca sufficient, funditus exstirpando malo; sed unicum auxilium à recto aquarum mineralium potu exspectari debere arbitror. Quamobrem meum eo collineat consilium, ut æger instante vere, acidulis Egranis, cum tertia parte lactis caprini mixtis, per quinque septimanas utatur, adeo, ut earum quatuor libras singulo mane sorbeat. Neque enim in scorbuticis spasmodicisque affectibus, qualis noster est, his aquis præstantius deprehendi subsidium, cumprimis si lacti fuerint nuptæ. Namque juxta vulgarem medicorum opinionem, minime acidum, quod cum lacte coagulum subiret, principium; sed potius alcalinum, cum acidis effervescens, lactisque coagulationem præpediens fovent elementum.

Hæc autem curatio, ut recte instituatur; purgandæ prius sunt primæ regiones. Quo scopo prima die, potiunculam mannatam, blande & sufficienter laxandi munere functuram, mane capiendam suadeo, haustis desuper jusculi avenacei, vel infusi calidioris Thée vel Coffée aliquot vasculis. Altera die circa somni tempus capiantur quindecim pilularum; & tertia inchoetur potus acidularum, adeo, ut primum tres duntaxat earum libræ, post quatuor hauriantur. Huic potationi, quovis septimo die interponatur dictus pilularum usus; eademque per quinque hebdomades protracta, sumto infuso mannato finiatur. Ad hanc autem scendandam, operæ erit pretium, omnem cerevisiæ usum vitare, nec nisi vino veteri Rhenano parce sub epulis uti, reliquo vero tempore hoc decoctum pro potu ordinario adhibere; Recipe radicis scorzoneræ, sarsaparillæ ana uncias quatuor, cichorei unciam unam, anisi stellati, seminis fœniculi ana drachmas duas. Conc. Cont. D. S. species, quarum unciæ binæ, ex tribus aquæ mensuris per horæ dimidium coquantur. Ex eodem quoque decocto, inter epulas quinquaginta guttas Elixirii stomachici adsumere expediet, quod sic paratur: Recipe essentiæ corticum aurantiorum recentium, gentianæ rubræ, tincturæ tartari ana unciam unam, olei de cedro Italici guttas viginti. M. D. Vesperi in pediluvia, ex aqua pluviatili & furfuribus triticeis parata, eaque tepida, pedes paullo profundius immittere juvabit; & ad roborandum caput, mixturam spirituosam quæ ex aquæ reginæ Hungariæ unciis duabus, balsami Peruviani, oleique lavendulæ ana drachma una confieri potest, naribus crebro admovere conveniet. Nec abs re erit, ad demulcendam humorum acrimoniam, & ebullitionem, pulverem nitrosum ac præcipitantem ex laudato decocto interdum propinare. Cumprimis vero diætæ habenda ratio, in qua animi vehementiores affectus, mœrores, inquietudines, labores cum meditatione juncti, potus spirituosiores, refrigerationes corporis, cibos coctu difficiliores, cane pejus & angue vitare; cœna parciori uti; & crebris, tamen moderatis corporis exercitationibus studere oportebit. Neque ullus dubito, quin his rite usurpatis ac observatis, desiderata valetudo sit insequutura: quam eo certius sperare licebit, si vel fluxus hæmorrhoidalis, vel podagra, vel efflorescentia purpuracea accesserit.

CASUS CLXV.

De affectu scorbutico, rheumaticis & arthriticis symptomatibus stipato.

Generosissimus Liber Baro de L. Vir triginta octo annorum, cholerico-sanguinei temperamenti, patre arthriticis ac calculosis affectibus divexato natus, alvique obstructioni, vitæ hæreditariæ obnoxius, juvenis ob fortiores corporis commotiones, copiosum sanguinem è naribus erebro reddidit, & post hæc febribus intermittentibus sæpenumero laboravit. Novemdecim annos natus, venereas pudendorum affectiones incidit; quibus ope pilularum, ex mercurio dulci, jalappaque confectarum, maximam partem profligatis, retinuit tumorem testiculi scirrhosum, ante octo demum annos, per salivationem mercurialem sublatum. Superato venereo morbo, nomen dedit militiæ; atque multis corporis defatigationibus, studiose tamen à nimio Bacchi, venerisque exercitio sibi cavendo, obnoxius fuit. Nec obstante ab erroribus diætæ temperantia, anno ætatis vigesimo septimo, de vitiata digestione conqueri cœpit; & abhinc mox alvi proluvia, mox febres intermittentes, pati dehuit, quin sequentibus annis, maxime circa æquinoctiorum tempora, dolores in osse sacro, magis magisque invalescentes, atque cum insigni lumborum atque crurum gravitate stipatos persensit. Interdum quoque sanguis, cum gravi tenesmo, stercoribus intermixtus adparuit, sed paucissimus: neque vero hæmorrhoides, de quibus suspicio erat, unquam legitime fluxerunt.

Triginta emensus annos, in rus se contulit; ibidemque inter crebras venationes, frequenter corporis refrigerationes, multumque ciborum salitorum, ac fumo induratorum usum, pinguescere videbatur: sed ante biennium febre tertiana corripiebatur. Hac, ope salium digestivorum, alcalinorum, & aliorum antifebrilium remediorum, non omissis blandis

blandis laxantibus, brevi tempore profligata; & ciborum rediit adpetentia, & eorum robuſtior digeſtio; ut ſe optime valere putaret. Sequenti anno præter opinionem ſtranguria, cum imminuta mictione prehendebatur; ſed ab hac quoque moleſtia, ſumtis nitroſis pulveribus, paullo poſt convaleſcebat. Tum in itinere, quod juſſu principis ipſi ſuſcipiendum erat, ex improviſo gravis pruritus dorſum, & ſiniſtrum brachium, in quo ante aliquot annos tuſa fuerat vena, obſidebat; cum capitis doloribus, præcordiorum anxietatibus, æſtu volatico, & imi ventris flatulentus conjunctus. Data vomendi ſcopo radix Ipecacuanhæ, nullam ferebat opem; ſed venæ ſectio circa autumnale æquinoctium in pede inſtituta, ſolamini erat.

Currentis anni menſe Januario, longo rurſus itinere fungi jubebatur; & in illo tam vinoſis nimium indulſit potibus, quam corpus intenſiori expoſuit frigori. Hinc primum adpetitu deſtitui cœpit, corpus contabuit, vireſque perierunt: & quum venæ ſectione ſibi conſulturus, octo cruoris uncias ex pede detrahendas curaret, magis magiſque vacillavit valetudo. Conſulti medici, ad unum omnes paſſionem hypochondriacam accuſantes, ordinabant pilulas ex gummi ammoniaco, ſale polychreſto, & rhabarbaro paratas, aliudque laxans ex manna, rhabarbaroque confectum; illæ bis, hoc decies alvum movebant. Præſcribebant quoque infuſum theiforme ex ſalvia, meliſſa, ac veronica concinnatum, & apparentibus in ano tumoribus, admoveri jubebant hirudines: ſed tantum aberat, ut inde ſolamen perciperet, ut potius alvi pertinax obſtructio, flatulentiæ, ac vertiginoſæ accederent moleſtiæ. Commendata martialia, verens ne noxam inducerent, tribus duntaxat capiebat vicibus, eo effectu, ut excrementa cruore tincta adparerent, & adpetitus paulliſper rediret. Somnus autem parcior erat, & ſi forſan evigilaret, acutiſſimum dolorem, à nucha ad frontem excurrentem perſentiſcebat, qui cum redeunte ſomno ſopiebatur: at interdiu hemicranici dextri capitis dolores atrociter urgebant.

His ſenſim plura jungebantur ſymptomata; quorum jamjam adfligentium hæc eſt iden: Sumtis epulis cutis vehementi ardore prurit, maxime, quæ brachia, juncturaſque digitorum inveſtit; tum peculiaris dolor in certum duntaxat humeri ſiniſtri ſpatium irruit; ſpaſmodici & tractorii cruciatus ſcapulas, cervicem, totamque dorſi ſpinam diſcruciant, adeo, ut ſi vel leviter loco moveatur, ſtrepitus quidam in dictis partibus audiatur. Cum primis volas manuum moleſtus ardor vexat; qui, erumpente in iis udore, evaneſcit. Interdum intercoſtales muſculi vagis torquentur doloribus. Alvus non reſpondet, niſi vel pilulis balſamicis Hoffmanni, vel clyſteribus ſollicitetur: flatus multam crucem, præſertim noctu figunt; & circa utraque hypochondria ſub ſpuriis coſtis tenſio quædam, licet jam mitior, ac antea, inhæret. Saliva acidulum ſaporem ori ſemper exhibet; qui num à fumo herbæ Nicotianæ, quem juſto copioſius, cum multa ſputatione ſugit, anne potius à prava digeſtione, & hinc pendente nimia ſucci pancreatici aciditate dependeat, in medio relinquitur. Interim integro frui incipit adpetitu; nec viribus adeo defectus jam eſt, quin equitando, & ambulando diutius, abſque laſſitudine, corpus movere poſſit; nec ſudores nocturni amplius vexant; nec ſomnus, nec pulſus arteriarum à ſtatu naturali recedunt; & nihilo ſecius corpus haud proficit. Urina, quam mane mingit, copioſa, & ex albo citrina eſt; ſed quæ decima circiter matutina hora fertur, parcior adparet & rubicundior; atque poſt duarum horarum quietem, largum deponit ſedimentum, inſtar rubicundi ſabuli, firmius vitri lateribus adhærens.

Noviſſime præter ardorem brachiorum, atque manuum, rubor quidam, lancinanſque dolor articulos occupat, ad ipſa femora extenditur; & nonnunquam ex improviſo, inſignis rigiditas collum obſidet, nocturno præſertim tempore, quæ ſuborto ſudore exſpirat. Non raro tenſivus dolor ad genam dextram, ipſumque oculum cum rubore protenditur. Omnis abeſt ſitis, nec tuſſis moleſta eſt, niſi quod per illam interdum ſalſa exſcreetur pituita: excrementa quandoque alba redduntur; & ad ſudorem magna eſt proclivitas. Inter eundum, ſpiratio ſæpe fit difficilior; at, exploſis ructibus levatur: nec non coagula muci tenacis ex pectore nonnunquam excernuntur.

Conſultatio.

Quæ hactenus Virum generoſiſſimum male habuerunt affectiones, ita ſunt comparatæ, ut ſi eas ab humorum acrimonia ſcorbutica, ad membranoſas nerveaſque partes decumbente derivarem, me à vero haud aberraſſe exiſtimem. Quando enim ſubtilis & acris ejuſmodi humor, membranis muſculorum, & ligamentis articulorum inſinuatur; vellicat has partes, eaſque ad ſpaſmodicas conſtrictiones proritando, ardorem gravemque dolorem infert. Et prout variant partes, quibus incumbit hoc acre ſerum; ita moleſtiæ dictæ mox brachia & ſcapulas, mox digitos & manus, mox dorſum, mox intercoſtales muſculos, mox etiam caput occupant, & vehementer diſcruciant. Quoniam vero ventriculus & inteſtina, ex membranis valde nerveis ac ſenſibilibus conſtruuntur: à decubitu ſeri acrioris ad illa, graviores eorundem ſtricturæ propullulant. Unde imi ventris ſpaſmodica ac flatulenta pathemata, & ſtomachi graves diſtenſiones, præcordiorum anxietatem inferentes, ſolutiſque ructibus allevatæ ſuam trahunt originem. Et ſi verum fatear, totum nervoſarum partium ſyſtema ſub ejuſmodi caſibus præter naturam afficitur: ſiquidem illæ regiones, quibus non actu inhæret inimica materia, per conſenſum in motuum irregularium ſocietatem rapiuntur; atque hinc omnes ſecretiones pariter ac excretiones, ad ſanitatem conſervandam perquam neceſſariæ pervertuntur. Sic mox cutis, perſpirationis organon, ſpaſmo vehementius conſtringitur, nullumque ſudorem tranſmittit; mox nimium relaxatur, & copioſum, magiſque delaſſantem effundit ſudorem. Pari ratione urinoſi ductus, ſi contrahuntur; urina mingitur pallidior: quæ, remittente ſtrictura, rubicunda, craſſa, multoque ſedimento tartareo referta excernitur. Idem fit cum ductibus in hepate biliferis, qui ſpaſmo coarctati, bilis in inteſtinum duodenum remorantur aditum; unde ſtercorum albedo dependet; ſi autem, ſequuta eorundem relaxatione, bilis copioſior in primas regiones irruit; vomitus, alvi profluvia, & inteſtinorum tormina ſuboriuntur.

Non vero ſolum ſpaſmodicorum motuum genetrix eſt ea, quam dixi, ſeri atque lymphæ acrimonia; verum reliqua etiam, quibus æger premitur ſymptomata, exinde ſuos mutuantur natales. Primum enim ipſi debetur corporis contabeſcentia; ſiquidem ejus incrementum ac nutritio ſuccum lymphaticum dulcem, roſcidum, atque temperatum requirit. Et quum ſucci illi lymphatici ac ſalivales, qui ex glandulis œſophagi, ventriculi, & inteſtinorum, maxime duodeni ſecernuntur, & ad intimiorem alimentorum diſſolutionem multum contribuunt, vitiati ſunt; non mirum eſt, ciborum digeſtionem

stionem languere; chylum generari minus laudabilem, & ideo humorum impuritatem sensim acerescere. Hinc porro ratio salivæ salsæ ac acidæ, quæ in statu naturali insipida est, nec non salium scorbuticorum, ac tartareorum, quæ cum urina redduntur, erit derivanda.

Quæ cum ita sint, inquirendæ jam veniunt remotiores illæ, quæ ad dictam impuritatem contribuerunt, caussæ. Hæ generatim consideratæ, in glandularum atque tubulorum organa colatoria constituentium, constrictione & obstructione, & hinc perturbato secretionum & excretionum negotio quærendæ sunt. Cumprimis accusari meretur & cohibita transpiratio, & impedita succi biliosi in hepate secretio: hæc vero primam plerumque originem à difficiliori sanguinis per hepar circuitu, tanquam fœcunda scorbuti matre, trahit. Quando enim cunque cruor vitalis per ramulos venæ portæ ac cavæ, per hepatis substantiam disseminatos, impeditius progreditur, & in iis stagnat: non satis à particulis sulphureis, salinis ac excrementitiis, quæ bilem constituunt, depuratur, sed illas secum revehit, & cum tota humorum massa communicat. Deinceps idem sanguis, in suo per hepar itinere retardatus, majori ad lienem ruit impetu: unde infarctus & aggravatus lien munere suo, quod in attenuando sanguine consistit, fungi prohibetur, & hinc increscit humorum impuritas. Non minus stagnans in venis portæ ac mesaraicis cruor, copiosius ad intestina fertur; inque iis stagnando, mora temporis crassior ac impurior redditur: unde porro vasa hæmorrhoidalia, circa intestini recti finem valde infarciuntur, distenduntur, & vel tumores in ano dolentes, doloremque in lumbis & osse sacro gravativum exhibent, vel rupta sanguinem plorant. Hæc ita in generoso ægrotante contigisse, conatus, quos diu ad fluxum hæmorrhoidalem sensit, luculenter attestantur: quippe qui semper impeditiorem sanguinis per viscera imi ventris, maximeque hepar circuitum, impuritatum scorbuticarum caussam certissime indicant. Concurrunt insuper plura momenta, quæ ad id vitii genus inducendum suam contulerunt symbolam; ex quibus primum est temperamentum, quo Vir generosus pollet, sanguineum: quippe quod generandæ sanguinis nimiæ moli insigniter favet, eaque ipsa viam sternit ad difficiliorem circuitum. Accedunt aëris, in quo vivit noster ægrotus, frigidior, minusque salubris constitutio, ciborum fumo induratorum & coctu difficiliorum usus, potus calidiores, animi pathemata, crebræ refrigerationes, crapulæ vinosæ, & mox vehementiores corporis defatigationes, mox vita sedentaria; quæ caussæ occasionales satis magnam vim possident, impuram humorum diathesin & generandi & adaugendi.

Hinc igitur non solum indoles mali rheumatico-scorbutici adparebit; verum clarissime etiam perspici poterit, quam ardua, tantorum vitiorum, solidas æque ac fluidas partes corrumpentium cohortem debellaturo, imposita sit provincia. Plures enim scopi ipsi præfixi sunt, quos assequi difficillimum erit: Namque primum vias atque glandulas, quæ in organis ac visceribus colatoriis obstructæ sunt, reserare; dein salia impura ac scorbutica, ex humoribus, quibus intime permixta sunt, separare; tumque impuritatum colluviem, quæ solidas atque nervosas partes jam penetrasse videntur, rite eliminare oportebit. Nihilo tamen minus omni nondum dejectus sum spe; sed multa experientia confirmatus non dubito, quin, accedente præsertim vegetiori ætate, & ægrotantis perseverantia, temporis diuturnitate, & accommodatorum præsidiorum usu, votorum futuri simus compotes.

Curationem vero, quam ad exstirpanda ejusmodi mala convenientissimam arbitror, à recto aquarum mineralium usu inchoare soleo; atque hoc fine vel thermas Carolinas, conjunctis extrinsecus balneis, ex aqua dulci paratis; vel aquas Egranas, aut nonnunquam Sedlicenses, cum externo balneorum Tœplicensium usu, sæpius felicissimo cum successu commendavi. Hæc generosa præsidia, quæ verno adhibere decet tempore, licet neutiquam omnem curandi paginam absolvant; attamen, cum primas vias non minus, ac totam humorum massam egregie liberent à cunctis sordibus, sanguinemque reddant fluxiliorem; viam medenti sternunt, qua ad obtinendum prorsus finem, certius incedere potest. Tum enim ex usu mihi est lac asininum, vel solum, vel cum aquis Sedlicensibus æquali pondere mixtum, quod per quatuor vel quinque septimanas, conjunctis laxantibus, ac recta vivendi ratione, potari jubeo. Et denique venæ sectiones, circa singula æquinoctia iterandas, blanda laxantia, fixiora diaphoretica, stomachica, diluentia, sanguinem depurantia, & accuratum in rebus non naturalibus regimen ordinare solitus; atque horum ope, Deo sint grates, votis meis semper potitus sum.

Verum enim vero si propositum specialius consideravero casum; eo respiciendum erit, ut quoniam præsens autumnale tempus potationi aquarum mineralium minus est opportunum, aliis subsidiis caussæ morbi, quantum possibile est, detrahamus, atque corpus ita præparemus, ut futuro thermarum potui magis aptum evadat. Quo nomine rectum vivendi ordinem eo curatius observare conveniet, quo minus absque illius ope boni quicquam obtinere licebit. Cumprimis itaque animi tranquillitati studere, omnesque illius commotiones sedulo vitare decet; quum exinde, præsertim mœroribus ac solicitudinibus, irreparabile damnum in morbos ejusmodi diuturnos redundat. Deinceps aër ita moderandus est, ut corpus in æquali ac temperato calore conservetur: nihil enim est, quod ad generandum æque ac fovendum scorbutum efficacius contribuat, quam subitanea aëris frigidi in calidum, & calidi in frigidum mutatio; quæ cum in locis septemtrionalibus familiaris sit, caussam quærentibus offert, cur ejusmodi in regionibus scorbuticæ affectiones & frequentiores, & pertinaciores observentur. Ex cibis fugiendi sunt, qui crassum chylum pariunt, ac saburram viscidam in primis relinquunt officinis: contra vero ad temperandos succos crebro vescendum jusculis, parum salitis, quæ ex carnibus mollioribus vitulinis, vel gallinarum, additis radice scorzoneræ, cichorei, petroselini, fœniculi, asparagi, & succo citri vel aurantiorum coquuntur; & reliquis cibis immiscendum sæpius nasturtiom.

Potui ordinario plane non quadrat cerevisia, sed potius decoctum quoddam conveniet, hac ratione conficiendum: Recipe radicis scorzoneræ, chinæ ana uncias duas, rasuræ ligni sassafras uncias quatuor, radicis pimpinellæ albæ unciam unam, liquiritiæ, anisi stellati ana unciam semis. Conc. Cont. D. S. species, quarum unciæ binæ cum quatuor aquæ mensuris, in vase clauso per horam dimidiam, addita sub finem salis aperitivi drachma dimidia, decoquantur. Neque vero improbaverim, si præter hoc decoctum, inter epulas, ad roborandam vim digestivam, vinum vetus Rhenanum, vel Gallicum hauriatur. Et denique insignissimam opem spondet corporis exercitatio, quæ vel matutino tempore, vel tribus ab epulis horis, aut equitando, aut ambulando poterit institui.

Pharmacorum autem usum sic adornandum hortor: sumat primum Vir generosissimus laxans, quod inte-

intestinorum canalem ab inhærente ipsi amurca expurget, & sic paretur: Recipe mannæ electæ uncias duas cum dimidia, cremoris tartari, rhabarbari ana drachmam unam. Coque & solve leni calore in aquæ florum acaciæ unciis quinque; colaturæ adde olei de Cedro Italici guttas tres. M. F. potio, quæ pro una dosi, successivis haustibus, interposita jusculi avenacei sorbitione, adhibeatur. Postridie capiat eum aqua sambuci mixturam, ex liquoris anodyni guttis viginti, spiritus cornu cervi succinati guttis sex, & tincturæ antimonii acris guttis decem paratam; tum sorbeat sex infusi theiformis vascula; abhinc ad lenem se componat sudorem, & hoc finito, corpus blande moveat. Sub prandio quadraginta guttas tincturæ corticum aurantiorum; vesperi vero duos scrupulos pulveris bezoardici, cum castorei, atque nitri ana granis quinque maritati capiat; & singula hebdomade, circa lunæ mutationem, ejusdem pulveris bezoardici quindecim grana, cum totidem pulveria lumbricorum terrestrium, mane assumat.

His per octo dies continuatis, interponatur usus potionis mannatæ, supra descriptæ; tum repetatur reliqua medicatio; & eadem, sumto tertium laxante, si opus fuerit, tertia viceiteretur. Tandem, hac absoluta, etiam atque etiam hortor, ut singulo mane Elixirii mei visceralis polychresti octoginta guttæ, cum aqua frigida fontana hauriantur, & deinde infusum herbæ Theebois superbibatur: quæ remediorum genera, hora quoque quarta pomeridiana usurpari possunt, quoniam in confortandis ventriculo ac visceribus, & promovendo hæmorrhoidum fluore, egregiam præstabunt opem. Hujus enim sanguineæ excretionis legitimus successus quoquonque modo secundari debet: quo sine vapor lactis cum floribus chamomillæ decocti, per sellam perforatam ano admittere; aut hæmorrhoidibus, si cœcæ intumescant, hirudines admovere juvabit. Non minus circa æquinoctia ac solstitia venam in pede tundere, & octo circiter cruoris uncias detrahere, simul autem illo tempore sedulo ab aëre frigido, ac largioribus epulis cavere expediet. Omnis pilularum usus studiose vitandus est, quoniam succos vitales nimium exagitant: quod si vero alvus obstructa fuerit, illam vel ope clysterum, ex decocto avenæ, oleo chamomillæ, amygdalarum, & sale communi confectorum, vel salis Epsomensis uncia dimidia ex haustu aquæ fontanæ sumta reserare præstabit. Et certam usique foveo spem, fore, ut ex recto commendatorum subsidiorum usu, quamplurimum emolumenti sit percepturus vir generosissimus.

CASUS CLXVI.

De malo scorbutico pathematibus hypochondriaco-spasmodicis stipato.

Generosus vir, trium & quadraginta annorum, temperamenti sanguineo-cholerici, corporis robusti, sanguineque pleni, & ad iracundiam facillimus, juventutem suam, quam diu castra sequeretur, multis licet perculsus vulneribus, abomni morbo sartam tectamque transegit. Quum vero ante octodecim annos, militiæ valedicens, privatam magis ac sedentariam eligeret vitam; accidit ex improviso, ut peculiari corriperetur affectu, quo vehementes dolores, ad utrumque lumborum, maximeque juncturas femorum, genuumque irruebant, cum contractura pedum stipati. Excitato in suris fonticulo, remittebant hæc incommoda; & licet octo post annis redierint, hausta tamen aqua frigida, iterum acquiescebant; nisi quod mussitantes in dorso dolores hyemali potissimum tempore per intervalla adfligerent. Ab his liberari gestiens, varios consuluit medicos, multaque usurpavit remedia; quæ inter hæ fuerunt pilulæ: Recipe gummi ammoniaci puri ana drachmas duas, millepedum præparatorum drachmas tres, salis absynthii, cardui benedicti, ammoniaci puri, myrrhæ rubræ ana drachmas duas, aloes lucidæ drachmam unam & semis, olei destillati caryophyllorum, cumini ana guttas sex. M. F. cum spiritu trifolii aquatici pilulæ. Quotannis etiam acidulas Pyrmontanas, quanquam sine convenienti ordine ac regimine potavit; & ex his, dictisque pilulis aliquale dolorum quidem levamen sensit, nec non cruorem per venas hæmorrhoidales semel proludit; at perfecta eorum vacuitate potiri nequivit. Ante tres demum annos tormenta hæc dorsi præter opinionem sponte levabantur; at in horum locum flatulentæ imi ventris molestiæ, mox flexuras coli occupantes, mox ventriculum distendentes, atque præcordiorum anxietates, ardentemque stomachi dolorem inferentes succedebant, quas vomendi conatus, quin ipsæ vomitiones, atque crebriores alvi dejectiones plerumque cumlevamine excipiebant.

Neque vero paucas contra hæc mala usurpavit medicinas, à quibus non nisi breviores symptomatum inducias interdum sensit. Hinc ad me quoque confugit, & cum deprehenderem, ægrum nimia pharmacorum cupiditate simul laborare, interdixi eorundem, maxime calidiorum & carminativorum, copiosiorem usum, nec nisi nitrosis & absorbentibus pugnavi. Ipsum vero malum sic habebat: Noctu sæpius præcordiorum anxietates, cum somno interrupto patiebatur; per diem mens dejecta, ideisque turbulentis imbuta erat; facies pallida, torva, pulsus tardus & debilis; mox hic citatior ferebatur, illa rubebat, & oculi venæ tumebant. Superius ventriculi orificium acuto quandoque torquebatur dolore; quem sedaturus, citra verum appetitum, ciborum quidpiam capiebat, & inde mox melius habebat, mox vero majori vexabatur angore. Nonnunquam cum leviani tenesmo, desidendi crebro conatu, & molesta stranguria paroxysmus incipiebat, tumque exoneratus alvum emisso flatu solamen percipiebat, & modo copiosa, modo pauca, modo nulla reddebat stercora.

Per paroxysmos redeunt hæc symptomata; à quibus nulla dies vacua est. Si jucundis amicorum intersit consortiis; sano videtur simillimus, neque habet, de quo conqueratur, nisi quod pedum perpetuum frigus vexet, & interdum subitus dolor, pollicem pedis prehendat, brevi rursus evanescens tempore. Octodecim effluxerunt hebdomades, cum per totam diem rectissime valens, sumta post cœnam essentia carminativa, immani circa sinistram coli flexuram dolore, cum inquietudine, alvo obstructa, atque vomitionibus stipato, repente corriperetur. Frustra datis interne carminativis & antispasmodicis, externe vero unguentis discutientibus in cassum adplicatis, pilulæ Stahlianæ, conjuncto enematum emollientium usu, propinabantur, eo effectu, ut alvus cum euphoria liquaretur: qua insignis muci quantitas repetitia dejectionibus excernebatur, & inde cuncta silebant symptomata. Sed brevi post pristina ludi cœpit, & adhuc luditur tragœdia.

Cæterum diætæ regulas, præsertim paroxysmorum tempore, contumaciter servat: mane quatuor infusi theiformis vascula sorbet, penèmque bis coctum assumit; prandio pariter ac cœna, vitatis, quæ flatus gignunt, eduliis, satis liberaliter utitur, & sub iis, præter cerevisiam bonæ notæ, vinum rubrum

pota-

potare solet. Interdum in cerevisiæ locum ex meo consilio, aquam puram haurit; sed ex ejus potu diutius protracto, vertiginem patitur. Motui corporis, muneris ratione interdictus, haud sufficienter studet; meditationibus vero ac lucubrationibus justo magis indulget. Alvus si paroxysmos exceperis, plerumque respondet, redditis, quæ naturalis sunt consistentiæ, excrementis. Urina ordinario sanorum meitur similis; sed non raro rubrum sedimentum, & mucosam deponit materiem. Somno fruitur inconstanti, mox placido, mox vero, præsertim versus diluculum turbulento: nec sine fructu illum capit meridianum.

Haud ita pridem ex largiori vini Campaniensis potu, ardor circa ani sphincterem sequebatur, tumque hæmorrhoides intumescebant, sed illico rursus disparebant, relicto circa os coccygis molestissimo pruritu. Paullo post à somno meridiano stimulum ad matulam forsan sentiebat; quem ex improviso tantus corporis languor comitabatur, ut & gelidus sudor cuncta membra perfunderet. Refocillatus per insequutam noctem ingentem in pedibus dolorem, cum ardore stipatum, sponteque solutum percipiebat. Binis abhinc diebus gravativo ventriculi sensu, & tanta afficiebatur nausea, ut vomendo sibimet consulturus, digitum intruderet faucibus, & inde pituitam tenacissimam, quæ spirabat odorem acidissimum, vomitu crucïaret. Tam vagis variisque modis malum suam hactenus tyrannidem exercuit.

Collatis igitur omnibus morbi momentis, generosum ægrum ex mutato mobiliori in sedentarium viræ genere, nimiam contraxisse sanguinis molem; ejusque nervosum systema ob crebram iracundiam, errores diæteticos, & immodicum fortasse veneris exercitium valde debilitatum esse judicavi. Hinc vero factum esse putavi, ut humores circa imi ventris viscera, maxime quæ à vena portæ sua vasa accipiunt, stagnaverint, & inde spasmodici in intestino colo, viciniisque partibus sequuti fuerint motus, quibus consultura natura, hæmorrhoidalem fluxum intendit. Cui promovendo ego etiam studens, venam in pede secandam curavi, nitrosa, maximeque pulverem antispasmodicum Stahlii ordinavi, & pilulas ex galbano, castoreo, asa fœtida, & sale volatili succini confectas, ad roborandum intestinorum tonum præscripsi. Sed his ob vanum adstrictionis metum uti recusavit. Idcirco, cum aliquando colici dolores, cum multa muci excretione accederent, suasi, ut singulo mense per aliquot dies pilulis Stahlianis uteretur. Præterea non neglexi absorbentium, succino nuptorum usum; atque præter statas venæ sectiones, pediluvia, & motum corporis, valde commendavi.

Responsum Medicum.

Morbum, quo Virum generosum diu vexatum fuisse percepi, non nisi pro scorbutico, cum hypochondriaco spasmodica passione complicato habendum esse reor; quo sicuti totum nervorum genus, ita speciatim ventriculus cum primis regionibus adeo debilitata videntur, ut iis vehementiori spasmo agitatis, liber sanguinis circuitus per totum corpus valde sit perturbatus. Hanc enim subesse caussam, clarissime testantur conjuncta morbo symptomata; veluti sunt ingens dorsi dolor, flatulentæ hypochondriorum & ventriculi distensiones, anxietas, ardensque & pressoria circa præcordia sensatio, nausea, vomitiones, somnus turbulentus, animus dejectus, pulsus mox tardus & debilis, mox fortis & celer, urina mox tenuis, mox crassa cum sedimento, vultus mox pallidus, mox rubicundus color, tenesmus ani, desidendi, mingendique crebra cupiditas, tumor ardens venarum sedalium, pedum refrigeratio, sudor gelidus &c. quæ omnia malum hypochondriaco-spasmodicum nunquam non comitantur. Ipsum vero, quo æger pollet, cholericum temperamentum, nimia ad iram propensio, & forsan justo crebrior vinorum calidiorum usus, non modo impedimento fuerunt, quo minus à suis incommodis liberari potuerit, verum etiam iisdem augendis & exacerbandis insigniter faverunt. Præterea tota humorum massa, impuritatibus salinis scorbuticisque scatere videtur, unde dolores circa juncturas femorum & genuum molesti, pedumque fere contracturam inducentes, repetunt originem. Neque enim dubito, quin quædam in nostro ægrotante ad podagram præsto sit dispositio; quæ si ad actum deveniret, permultum totius mali levamen pollicetur.

Quanquam igitur, more hypochondriacis, præsertim si activioris animi fuerint, communi, multis æger & medicis & medicaminibus usus sit: attamen, cum pauci eorum veram mali hypochondriaci indolem perspectam habeant, idque potius, purgantium, stomachicorum, & carminativorum remediorum ope debellari posse credant; non mirum est, quod inde loco sperati solaminis, majus redundaverit damnum. Profecto non præstantius hisce subjectis consilium suppeditari potest, quam ut & medicos, & medicamenta fugiant; eoque potius respiciant, ut recto vivendi genere, virando scilicet nimium frigus, animi vehementiores affectus, potus spirituosiores, & corporis commotionem, suæ consulant saluti. Atque hæc etiam sunt, quæ in præsenti casu ante omnia commendo. Ad hæc vero suadeo, ut æger aquis Spadanis utatur, ita quidem, ut primo mense eas solas, altero cum dimidia lactis asinini parte maritatas, pondere unius cum dimidia mensura singulo mane hauriat.

Ante harum usum vena in pede secanda; atque sumto laxante, corpus ab omni saburra repurgandum est; quod hoc sine ipsi potationi bis vel ter interponere, & sub ejus finem iterare decet. Ex laxantibus vero sequens insigni cum fructu semper adhibere solui: Recipe mannæ electæ uncias duas, cremoris tartari drachmam, aquæ florum acaciæ uncias quinque, solve leni calore, colaturæ adde olei de cedro guttas tres. M. F. potio, quæ pro una dosi successivis haustibus, interposita infusi theiformis sorbitione, assumatur. Præstantissimæ hoc laxans est utilitatis, dum absque ulla molestia alvum ducit, saburram acrem, acidamque primarum viarum demulcet, & intestinorum membranas, spasmo constrictas, egregie relaxat: quæ virtutes, ab aliis purgantibus neutiquam expectari possunt, tantum abest, ut humores magis exagitent; quemadmodum de ipsis Stahlii pilulis, quas tamen aliis in casibus maximeque mulierum morbis proficuas deprehendi, prædicare ausim.

Præterea potus ordinarii rectam habere convenit rationem; cui accommodatissimæ erunt acidulæ vel Selteranæ, vel Tœnstadienses, vel Spadanæ, cum quarta parte vini Mosellani permixtæ: vina enim rubra, ob vim adstrictivam, nociva sunt. Non minus cum insigni fructu potari possunt infusa theiformia ex summitatibus millefolii, floribus sambuci, & chamomillæ confecta: interdum pulverem absorbentem nitrosum adhibere, & sub epulis ex ultimo haustu essentiam corticum aurantiorum, cum æquali pondere spiritus nitri dulcis, tincturæque tartari maritatam capere expediet. Et hæc sunt, quibus saluti Viri generosi consulendum esse duxi.

CASUS

CASUS CLXVII.

De catarrhis in veram podagram terminatis.

GEneroſiſſimus quidam Vir, natione Gallus, tres ultra ſexaginta annos emenſus, ſanguineo-cholerici temperamenti, opiparo victui adſuetus, variiſque itineribus, ſub inimiciſſimo ſæpius cœlo, perfunctus, multis ſemper rheumaticis ac catarrhalibus patuit defluxionibus. Præſertim adhuc juvenis dolores vagos, preſſorios, atque gravativos, mox pectus, mox ſcapulas obſidentes, & in malum denique iſchiadicum deſinentes paſſus eſt. Hoc uſurpatis fontibus Amaſianis, eorumque balneis, ſiluit quidem; at vix tranſacto triennio, poſt vehementiorem corporis equitando concuſſionem, denuo recruduit dextrumque potiſſimum latus, cum antea in ſiniſtro ſæviiſſet, occupavit; ſed adhibitis iiſdem aquis, rurſus conquievit. Interjectis aliquot annis, redierunt fluxiones rheumaticæ, doloreſque vagi, dorſum maxime & cervicem diſcruciantes; qui tandem anno ætatis trigeſimo quarto, in veram mutati podagram, pollicem utriuſque pedis cumprimis atrociter adflixerunt. Sequenti anno idem dolor in pedes irruit; hiſque admota moxa uſtis, evanuit quidem; at ulcuſculum inde ſubortum valde rebelle fuit, atque ob perpetuum ſeri aerioris adfluxum, vix intra binos menſes conſolidari potuit.

Tum in Italiam profectus, ibidemque per tres annos commoratus, ab omni moleſtia immunis vixit; reverſus vero hyemali tempore in Germaniam priſtina in ſcapulis tormenta per longum tempus percepit. His paullo conquieſcentibus, bellum ſequutus, per integrum nycthemeron in loco udo ac paludoſo degere debuit, & inde protinus podagricum denuo incidit inſultum. Idem ex eadem occaſione ſequenti anno adflixit, cum tam dolorifico cervicis ſpaſmo, qui nec leviſſimum perferebat attactum. Et hæc rigida colli detentio, ob crebras, quibus poſtea obnoxius fuit, corporis & refrigerationes & humectationes, magis magiſque crevit, & adhuc omnem fere ejus motum præpedit.

Ultra viginti igitur jam annos podagræ ſævitiam, ſenſim invaleſcentem expertus eſt; quæ nunquam ſine ſebre quadam ſymptomatica infeſtavit. Novem abhinc annis nephritis calculoſa acceſſit; atque ſub hac paroxyſmi podagrici, excretis per urinam ſabulo, vel lapillis plerumque remiſerunt. Neque vero ſoli pedes dolorum tyrannidi ſuccubuerunt; verum illi vago circuitu per totum corpus oberrarunt, & ſæpius tophos atque nodos, quorum adhuc quidam digitorum articulos obſident, poſt ſe traxerunt.

In tali rerum ſtatu, præter victus pertinacem obſervationem, ſtatas & phlebotomias, & ſcarificationes inſtituit vir generoſiſſimus, crebra ſumſit laxantia, pedibus moxam adplicari permiſit, variiſque remediis, etiam ſympatheticis uſus eſt. Adhibuit quoque ſic dictum ſyrupum polychreſtum, quem ad longam vitam collaudant; & inde per aliquod tempus rariores quidem podagræ recurſus obſervavit; at eadem paullo poſt & crebrior & vehementior rediit.

Ante binos circiter annos cum ſub paroxyſmi podagrici declinatione, vehementi excandeſceret iracundia, illo repente remittente, colicam incidit flatulentam, cum præcordiorum anxietate, æſtu febrili, & vomendi conatibus ſtipatam. Ego conſultus ſuſpicabar retrocedentem podagram; qua datis pulveribus nitroſis cinnabarinis, ac digeſtivis, revocata, cuncta cedebant ſymptomata. Brevi poſt ex improviſo, atrox lumborum & ſiniſtri renis dolor, ſpirandi difficultate, vomitionibus, torminibus inteſtinorum, alvi obſtructione mictione imminuta, adpetituſque dejectione conjunctis invadebat. Monebam, ut cuncta pellentia, & ſic dicta lithontriptica remedia ſtudioſe vitaret, quoniam majorem ſanguinis ad renes adfluxum concitarent, ſabulique excretioni magnam injicerent remoram. Neque tamen minus curæ cujuſdam medici ſe committebat, qui pellentibus, carminativis, caſtorinis ac opiatis malum oppugnabat. Imminebat jam periculum; at datis emulſionibus ac potionibus diapnoicis avertebatur, adeo ut levi dolore redderetur calculus, fabam magnitudine adæquans. Verum paucis poſt diebus inſultus accedebat gonagrico-podagricus, cum calore præternaturali ad delirium aucto; & denuo ab uſu pulverum abſorbentium, nitroſorum, ac cinnabarinorum evaneſcebat. Excipiebat, brevi tempore interjecto, dolor dextri renis nephriticus; nec cedebat, niſi excreto rurſus calculo. Et hæc eſt ægritudinum, quæ adfligunt ægrum, idea; quarum medelam & præſervationem flagitat.

Conſultatio.

Inveteratus, & firmius radicatus affectus, quo Vir generoſiſſimus ſolicitatur, in tam provecta ætate, anguſtam quidem perfectæ ſanationis ſpem relinquit: neque vero dubium eſt, quin ſi ſalubribus conſiliis aures dederit, permagnum mali levamen ſit percepturus, & ad minimum à gravioribus periculis poſſit præcaveri. Non immorabor pathologicæ illius diſquiſitioni; ſed ea proponam remedia, quæ ipſi exſtirpando convenientiſſima reor. Et hunc in finem à recto potus genere ordiar; cui nec vinum Gallicum, Franconicum, aut Rhenanum, nec cereviſia inſerviet. Præſtabit potius ſub epulis vino Hungarico uti, & in locum potus ordinarii hoc ſubſtituere decoctum: Recipe radicis ſcorzoneræ uncias tres, chinæ, ſarſaparillæ ana uncias duas, caryophyllatæ, corticis chinæ ana unciam unam, ſeminis fœniculi, aniſi ſtellati ana drachmam unam & ſemis. Conc. D. S. ſpecies pro decocto.

Deinceps alvi rationem habere, ejuſque perpetuam lubricitatem conſervare juvabit. Hoc ſcopo utilis eſt manna, ſi ejus una cum dimidia uncia, ex infuſo veronicæ, ad temperandam acrimoniam, lacti nupto mane ſumatur, & pridie hora quinta pomeridiana lapidum cancrorum drachma una, cum ſcrupulo magneſiæ permixta capiatur; hæcque medicamina bis quavis hebdomade iterentur. Tum ſingulo menſe circa novilunium, loca podagræ patentia ſcarificare, quovis altero menſe dorſo pedibuſque cucurbitas admovere, atque ſic venæ ſectionem prorſus omittere expediet; hauſto ante inſtitutam ſcarificationem infuſo, quod veronicam, carduum benedictum, & ſemen fœniculi habeat. Ad acidas vero, quæ in primis forſan ſtabulantur viis, cruditates attemperandas, juvandamque vim digeſtivam, operæ pretium faciet Elixir noſtrum balſamicum, amarum, quod valde temperatum eſt, nec cum ſpirituoſo paratur menſtruo, & ad octoginta guttas inter prandium adhibeatur.

Ipſe ſi acceſſerit paroxyſmus, præter crebriorem decocti commendati, ejuſque tepidioris potationem, interne propinandus pulvis cinnabarinus, ex croco, caſtoreo, & pulvere Marchionis confectus; & extrinſecus, ad demulcendos dolores, linimentum ex liquore meo anodyno, nitro artificiali nupto, pedibus inungendum eſt. Hæc ſane ſufficient

ad levandum malum; cumprimis, si rectum vivendi genus, & ab omni, quæ mentem turbare potest, occasione sedula abstinentia accesserint: id quod ex animo precor.

CASUS CLXVIII.

De podagra adolescentis.

Studiosus annorum viginti quatuor, temperamenti sanguinei, habitus corporis tenerioris, patre podagrico genitus, perque puerilem ac juvenilem ætatem lauto victu & cumprimis vino Hungarico usus, per totam fere vitam à morbis gravioribus immunis fuit, nisi quod olim circa utrumque anni æquinoctium, spontaneo, eoque critico laboraverit vomitu. Octodecim autem annos natus, vera vexari cœpit podagra; quæ, adhibitis externe Landbergensibus in Silesia thermis, filuit quidem: at sequenti anno mense Aprili recruduit. Revocatis in usum iisdem thermis, rursus ab ea liberatus; sed ab iis redux, tusa in dextro brachio vena, ferocissima tussi, ultra binos menses inhærente correptus est. Ingressus vigesimum ætatis annum, petiit Academiam; ibidemque, transacto sub inordinato ac perverso vivendi genere semestri, cum æstate ineunte incidit in tanta pedum æque ac genuum tormenta arthritica, ut per binos menses lecto affixus misere fuerit. Accedente autumnali æquinoctio venam in pede secandam præbuit; idemque, integra per totam hyemem gavisus sanitate, vernali iterandum curavit. Neque tamen minus media æstate, podagrici dolores, utut mitiores, pristinum repetierunt locum; & abhinc, celebrata circa ineuntem autumnum, rursus venæ sectione, tota hyeme conquieverunt. Verum eadem circa sequens vernum tempus neglecta, gravibus, & terrorum, angorumque plenis insomniis exerceri cœpit; quæ, sumto purgante, unde alvum decies reddidit, presso pede sequebatur podagra. Usus hinc iterum est balneis supra dictis; sed ab his reversus, magnam præcordiorum anxietatem, spirandi angustiam, tussim, inflationem abdominis, tormina intestinorum, tumorem dextri hypochondrii circa jecur duriorem, ejusque dolorem gravativum, ad sinistrum quoque latus excurrentem, & sub inspiratione, vel quocunque corporis motu acerbiorem, somnumque turbulentum sensit. Et hisce symptomatibus, cum intercurrente per intervalla podagra, cuncta remediorum genera eludentibus, hac adhuc die valde discruciatur.

Consilium.

Arthritica, podagricaque, quibus egregius juvenis torquetur, tormenta, vitio hæreditario, omni procul dubio debentur: quoniam per ætatem juvenilem, cui neutiquam familiaris est hic morbus, inciderunt. Omnes equidem arthritici, & podagrici affectus, si inveteraverint, & altiores egerint radices, nituntur partium solidarum imbecillitate, per morbi vetustatem acquisita; qua fit, ut ciborum languidior fit digestio, & hinc impuri, ac acres generentur humores; qui per certos temporum circuitus, ad artus valde infirmos delati, ibidemque stagnantes, nervosas ac tendinosas regiones vellicant, stimulant, & in iis tumores doloresque inflammatorios pariunt. Verum ubi hæreditarium subest vitium; accusanda potissimum venit nativa membranacearum, & motricium partium debilitas; quæ non modo curationi rebellior, verum etiam in producendis gravioribus symptomatibus longe fœcundior est. Quamobrem affectiones ejusmodi, quæ à parentibus trahuntur, delicatiorem & victus observationem, & medicationem poscunt, & quæcunque debilitatem partium solidarum augere valent, cane pejus & angue fugiantur, necesse est. Ex iis largiores epulæ, crapulæ, potus spirituosiores, mœrores, immoderatus amor, nimiæ meditationes, purgantia, crebræ venæ sectiones, anodyna improvide adhibita, opiata, & immodicum frigus veneni instar se habent: quin etiam thermæ in balneorum forma usurpatæ, nisi earum vel acidularum internus conjungatur usus, in personis præsertim, quæ extenuato corpore, & sanguine sicciori ac calidiori sunt præditæ, tonum partium relaxando, majus damnum, quam commodum ferre deprehenduntur.

Quod speciatim præsentem attinet casum; in eo podagrici dolores non pedes solum, aut genua occupant; verum ad præcordia etiam extenduntur. Spasmi enim & flatulentiæ, quæ tantam in hypochondriis & pectore exercent tyrannidem, ut ferocitate sua podagricos fere superent cruciatus, præter humorum in imo ventre stagnationem, non aliam agnoscunt caussam, quam materiam arthriticam, nervis earum partium incumbentem. Quibus omnibus si conveniens medela est adplicanda; ea his potissimum absolvetur indicationibus, ut totum nervorum systema, maxime ventriculus & intestina corroborentur, & naturales per alvum, cutim & urinam excretiones in legitimo successu conserventur: quo demum reddito sanguinis & humorum æquabili circuitu, eorum stagnatio, & materiæ vitiosæ, acris, tartareæque generatio, consequenter dolorum arthriticorum fomes præscindatur.

Nec spe hos scopos obtinendi falletur Vir juvenis, si ante omnia aërem mutaverit, ac cœlum purius ac temperatius sibimet elegerit. Dici enim vix potest, quantum hæc locorum mutatio, ad curandos ejusmodi morbos conferat momentum: adeo, ut quamplurimos, iis morbis obnoxios noverim, qui facta in Italiam, vel Galliam peregrinatione, reduces suis prorsus caruerunt ægritudinibus. Ipsum subinde oportet frequenti, sed moderato corporis exercitio studere; & circa utriusque æquinoctii tempora venam in pede secandam dare. Tum in vini ac cerevisiæ, his in morbis noxiæ, locum, hoc commendo decoctum; Recipe radicis chinæ, cichorei, aristolochiæ ana drachmas duas, M. C. D. S. species, quæ cum una & dimidia aquæ fontanæ mensura, per horæ dimidium, addito sub finem cinnamomo decoquantur. Hæc decoctio cum mensura una aquæ puræ frigidæ permisceatur, ejusque liberalior haustus, mane pariter, ac hora pomeridiana quarta sorbilletur; cæterum addita vini Mosellani veteris mensura dimidia, pro potu ordinario adhibeatur.

Præterea operæ facient pretium pilulæ meæ balsamicæ, numero septemdecim, singulis quatuordecim diebus deglutiendæ; nec levem in roborando ventriculo, totoque genere nervoso operam præstabit hoc electuarium: Recipe corticis chinæ unciam semis, aristolochiæ longæ, costi veri, caryophyllorum, florum chamomillæ vulgaris, corticis cascarillæ, nucis moschatæ ana drachmas duas, julepi rosarum uncias quatuor, spiritus vitrioli guttas triginta, olei de cedro, menthæ, macis ana guttas decem, balsami Peruviani drachmam semis. M. F. electuarium, cui etiam addi potest crocus, vel quoque theriaca. Hujus remedii drachma una, vel si hæc æstum faciat, dimidis, bis terve quavis hebdomade, vel mane, vel vesperi, superbibendo commendatum decoctum capiatur. Ipsi pedes ab omni frigido perinde, ac humido munien-

distunt aëre, & balsamo meo vitæ nonnunquam inungendi; rectoque vivendi genere studiose utendum.

CASUS CLXIX.

De podagra sanguinea hæmorrhoidali.

Vir generosus, trium ultra triginta annorum, temperamenti sanguinei, carnis spongiosæ, Bacho, venerique nimium indulgens, in juvenili ætate ob clima, in quo tunc degebat, impurum, scorbuticque ferax, in scabiem incidit scorbuticam. Quam, frustra adhibitis varii generis remediis, salivatione mercuriali tandem expugnaturus; tres turpethi mineralis doses sumsit; eoque spem fallente, unguenta mercurialia extrinsecus adhibuit; & nec his voto respondentibus, curæ cujusdam chirurgi se tradidit. Dedit ille quoddam electuarium, quod vesperi sumtum, primo sudorem movit, post mediam noctem alvum duxit, eo effectu, ut brevi tempore a malo suo liberaretur. Sed sensit paullo post dolores gonagricos; quibus tandem evanescentibus, cruentum è pectore sputum successit, neque vero alia reliquit consectaria, nisi quod sicca tussis paullulum infestaret; ab usu autem axungiæ humanæ brevi sopiretur.

Verum enim vero, ante quatuor circiter annos, post vehementes corporis fatigationes, tam acutis circa genua corripiebatur dolorum tormentis, ut ad levissimum contactum acerbas emitteret querelas. Et elapsis inde quatuor hebdomadibus, prævia gravi excandescentia, erumpebant veri dolores podagrici, totum pedem occupantes, & dextri genu contracturam inferentes. Ab eo tempore uti cœpit decocto, ex lignis, radicibusque resolventibus confecto; & sub ejus potatione sensit quidem mali insultus, per intervalla recurrentes; sed illud non nisi dictum genu, extremique pedis malleolum, atque pollicem distorsit. Haud ita pridem balsamum quoddam, longævitati destinarum, & Dresda ipsi missum adhibuit; sed cum adpetitus prostrationem inde sentiret, illius usum omisit. Ante tres annos potavit acidulas Egranas; easque sequenti anno iteravit; eo effectu, ut præter levem ventriculi debilitatem, inde suborram bene habuerit, & abhinc sanguinem ex venis hæmorrhoidalibus interdum reddiderit, cum egregio podagræ levamine. Parcior quidem ille fluor est; attamen, cum pronuper per tres integros sileret menses, vehementior podagræ insultus infestavit, & utraque genua pariter ac pedes occupavit: quin redeunte sanguinea excretione, rursus conquievit. Ab eo quoque tempore, podagra correptus, pilulas Immanuelis Norimbergenses sumere solit, unde tinctis cruore excrementis à suo malo protinus liberatur. Ipse hic fluor novissime singulis quatuordecim diebus absque ulla molestia redit; quem plerumque faciei quædam intumescentia, & intestinorum tormina antecedunt. Hoc vero cessante fluxu, subito invadunt flatulentia, & præcordiorum anxietates: alvus plerumque libera est, at si clauditur, mali atrociam auget.

Ceterum haud ignorari oportet, ægrum juniorem narium hæmorrhagiis obnoxium; & decem abhinc annis hæmoptysin passum fuisse: hinc semel bisve quotannis venam tundendam præbuisse; hujusque sectionem post hæc intermissam, excepisse dolores podagricos. His ergo vexatus, in usum revocavit phleboromiam, quam largiori copia institutam, tantum non semper sequutus est fluxus hæmorrhoidalis. Ipse æger contabescit; & ob languidam digestionem, haustu vini Rhenani sub epulis uti solet: appetitus ipsi est dejectus, somnus turbulentus, terrorisque plenus. Ad hæc de paroxysmis podagricis notandum est, quod vernali gravius infestent, quam autumnali tempestate; hac enim ab æstu præternaturali immunes, illa calore, ardoreque vehementissimo, cum intercurrente rigore, ac subsequente sudore stipati urgent; ac novissime, cum cutis in pedibus manibusque secessione, nodisque digitorum solvuntur. Quorum igitur caussa medelam flagitat, & num sibi profuturæ sint thermæ Carolinæ, doceri avet.

Consilium.

De gravi affectione, quæ virum generosum atrociter discruciat, sentio, quod à partium nervosarum totius corporis insigni debilitate, & ad motiones spasmodicas proclivitate, maxime ventriculi, ejusque digestivæ virtutis imbecillitate, primam repetat originem. Proximum, quod inde resultat, incommodum est chyli, ac reliquorum succorum vitalium impura diathesis & acrimonia; quæ languente ventriculi tono, in vicem generosorum humorum producitur, & ansam præbet, ut vernali potissimum tempore, quo insignis in toto corpore contit mutatio, ad externos compellatur artus, inque iis vagos pariat dolores. Accedit insuper temperamentum ægri sanguineum, quod ad generandam sanguinis nimiam molem, valde existit opportunum. Inde enim factum utique est, ut juventutis annis superflui humores per nares pariter, ac paullo post per pulmones fuerint excussi. Quæ excretiones, quum increscente ætate cessaverint, atque debilitas ventriculi ac intestinorum magis increverit; stagnans in ramis venæ portæ cruor, fluori hæmorrhoidali caussam præbuit. Quemadmodum vero hic fluxus, si rite succedat, egregium est subsidium, quo graves spasmodicæ, aliæque affectiones præcaveri possunt: ita ab eodem impedito, ac difficilius eveniente, gravissima in corpus redundant damna. Tum enim retentus cruor infarcit vasa imi ventris maximeque intestinorum sanguinea, hæcque distendendo, nervosarum partium graves parit stricturas. Harum ope succi vitales ad loca superiora majori impetu, & copia compelluntur: qui in capite dolores, vertiginem, ac temulentiam; in præcordiis anxietatem, spirandique difficultatem; & in externis artubus, si acriores fuerint, podagrica, & arthritica progenerant tormenta.

Cuncta vero hæc symptomata nervosi generis debilitati in acceptis potissimum sunt ferenda; quæ in nostro ægrotante, nisi à nativa dispositione suos mutuetur natales, tamen varias agnoscit caussas, à quibus introduci potuit. Has inter primum locum occupant, vinosæ compotationes, & veneris exercitia, quibus juvenis nimium indulsit: unde etiam scabiem, quæ dicitur scorbuticam, profectam fuisse reor. Deinceps accusanda venit salivatio, tam per turpethum minerale, quam externas inunctiones tentata, quæ, præsertim cum imprudenti regimine instituta, magnam nervorum debilitatem, & hinc pendentes artuum externorum gravissimos post se trahere solet dolores. Et denique multum debetur animi affectibus, cumprimis excandescentiæ; quibus in pervertendo partium motricium robore, nihil fere potentius.

Sed ad medendi jam tradendam, cujus caussa consultus sum, rationem devenio; atque quod præsertim thermas Carolinas, vel acidulas attinet, earum usui non subscribo; quoniam spem omnino fallunt, si robur primarum regionum, & nervosarum partium

partium haud integrum fuerit. Mea potius sententia eo jam resipiendum erit, ut convenientibus alimentis, blandisque medicaminibus, vires dejectæ restaurentur: atque iis demum restitutis, non alienum fore arbitror, ut in usum vocentur thermæ Carolinæ.

Primum itaque suadeo, ut bis quotannis, circa singula nimirum æquinoctia, cœlo existente sereno, vena in pede tundatur, & octo circiter cruoris unciæ detrahantur. Dum enim sanguis in hac persona generosa nimium abundat, nec sufficienti per venas hæmorrhoidales potitur exitu: metus utique justissimus, ne in vasis imi ventris stagnando, graviorum auctor fiat ægritudinum; nisi ejus molem dictis venæ sectionibus depleamus. Deinceps potus recta ratio habenda est; pro quo nulla nec cerevisia, nec vina, minime acidula, conveniunt. In ejus ordinarii locum commendarem decoctum, quod ex radicis chinæ, & scorzoneræ ana oncia dimidia, corticis ligni sassafras, ac cinnamomi ana drachma, cum tribus aquæ mensuris, per horæ dimidium decoctis parari potest; & ad ventriculum roborandum concederem usum vini Hungarici vel Burgundiaci parce sub epulis adhibendi.

Tum cum blando regimine mane intra lectum, sex circiter vascula infusi theiformis, ex herbæ melissæ, salviæ, betonicæ, veronicæ ana manipulo uno, corticumque citri recentium drachmis tribus compositi, sorbillanda suadeo, brevi vero ante prandium sexaginta guttas Elixirii visceralis balsamici, ex laudato decocto, vino nupto sumendas; & vesperi, alternis diebus drachmam unam pulveris mei bezoardici capiendam hortor. Præterea quavis hebdomade deglutire expediet sedecim pilularum mearum balsamicarum; quæ & alvum blande movent, & robur intestinorum restaurant. Circa æquinoctiorum vero, & illa tempora, quibus hæmorrhoidalis fluor imminet, easdem pilulas, quinque successive vicibus, alternis diebus, ad promovendas hæmorrhoides devorare conveniet.

Ceterum rectæ victus rationi studere juvabit. Epulæ, cumprimis cœna, sint parciores; cibi nimium pingues, acidi salitique fugiantur, & potius assi comedantur, quam elixi; nimius quoque herbæ Nicotianæ, decoctique fabarum Caffeé usus evitetur; omnes, quæ animum ad graviores commotiones irritare valent, occasiones studiose caveantur; & potius crebræ, sed moderatæ corporis exercitationes instituantur. His per instantem hyemem adhibitis, futuro vere thermarum Carolinarum usus, cum successu felicissimo subjungetur.

Neque vero spes fefellit hanc curationem; siquidem, ea per binos menses protracta, victusque recto servato ordine, valere cœpit generosus æger; atque thermis Carolinis supersedens, ab illa sola consanuit.

CASUS CLXX.

De topicis, imprimis camphoratis in podagra & erysipelate noxiis.

Vir quidam generosus, in eximia dignitate constitutus, & ætate provectior, ante aliquot hebdomades, tumore inflammatorio dextri pedis, qui antea exulceratione contaminatus erat, prehendebatur adeo ut in superiori tibiæ parte prægrande tuberculum suboriretur, & hoc subita totius pedis inflammatio sequeretur. Postridie sinistrum pedem, in calcaneo pariter ac tarso obsidebat tumor atque dolor podagricus. Consultus chirurgus utrique pedum applicabat spiritum vini camphoratum, croco tinctum, & crescente inflammatione, camphoram in pulvere admovebat: unde quarta circiter die, & inflammatio evanescebat & dolor remittebat. Verum paullo post excipiebant insignis præcordiorum anxietas, summa spirandi difficultas, inquietudo, æstus intensior, & sitis ferme inexplebilis, adpetitus dejectio, contumax alvi obstructio, & flatulentæ molestiæ. Injecti clysteres, sumptique pulveres antispasmodici Stahlii, levabant quidem paullulum ea symptomata; sed non expugnabant: donec hausta potio laxans, ad mentem Illustris Hoffmanni cum manna parata, tantum ferret levamen, ut generosus æger extra lectum commorari potuerit. Tandem copiosus, isque criticus erumpebat sudor, & hæmorrhoidum solitus fluor accedebat: cum insequente totius mali remissione. Quum vero his erysipelaceis, ac podagricis incommodis sæpius infestari soleat; quomodo ab iis præcaveri possit, scire cupit.

Consultatio.

Molestissima, quæ virum generosissimum graviter exercuerunt symptomata, præcordiorum nempe anxietas, inquietudo, distensiones imi ventris, calor præternaturalis, sitis, & alvi obstructio, debentur omnino materiæ arthriticæ, ac erysipelaceæ, per camphorata remedia, in sicca pariter ac liquida forma adplicata factæ repulsioni. Amplissimus enim æger, cujus constitutionem satis perspectam habeo, præter cacochymicam succorum vitalium, qua pollet, desœdationem, fluori hæmorrhoidali obnoxius est. Quo haud legitime succedente, non modo humorum moles, ac copia crescit; sed accedente præsertim vita sedentaria, in qua constitutus est, eorumdem quoque impuritas majores acquirit vires. Et in hoc rerum statu, salutari plane consilio, & critico quodam motu, qui sæpius simul est febrilis, serum acre & impurum, ad habitum & externas corporis partes compellitur, inque iis mox erysipelaceas inflammationes, mox podagricos athriticosque dolores, mox etiam ulcera producit. Hisce in affectionibus autem eo à prudenti medico respiciendum est, ut humores diluantur, eorumq; motus ad corporis superficiem datis diaphoreticis, promoveantur. & alvus infusis clysmatibus lubrica conservetur; quo demum corpus ab excrementitiis sordibus liberetur. Quod si vero quidam dolorum impatiens, hos una cum conjuncto rubore, ac tumore, adplicatis extrinsecus topicis repellentibus, improvide consopiverit: grave profecto & irreparabile sanitatis damnum, teste perpetua experientia incurret. Namque serum illud acre, quod à sanguinis massa separatum, & ad externas partes depositum fuit, ibidem stagnando, causticam ac virulentam induit naturam; qua imbutum, si retro agitur, internis, quæ nervosæ sunt, partibus incumbit; veluti sunt membranæ ventriculi, intestinorum, maximeque coli, tendinea diaphragmatis pars, pulmonum bronchia, & ipsa cerebri involucra: unde earum partim spasmi, dolores, inflammationes, febres, deliria, & nisi tempestivæ ferantur suppetiæ, longe graviora, quin mortifera proficiscuntur symptomata.

Quod speciatim attinet camphorata; vix ullus est, qui de illis credat, quod extrinsecus admota, materiam arthriticam ac erysipelaceam intus agant; sed plerique ipsis vim discutientem, ac obstructos poros reserantem attribuunt. Non equidem negaverim, quin hoc remedii genus, in certis subjectis ac circumstantiis, stagnantis materiæ discussionem sæpius adjuvet: verum non raro observavi, quod illud tam in pulveris, quam spiritus forma, externe adhibitum, in podagricis æque ac erysipelaceis affectibus

tibus, noxium & repellentem exserat effectum. Haud ita pridem curæ meæ se tradiderat matrona quædam generosissima, quæ podagrico insultu, quo sæpius exercita fuerat, prehensa, tertio die camphoram, minio permixtam pedibus adplicuerat. Conquiescentibus inde doloribus, in magnam præcordiorum anxietatem, insignem corporis lassitudinem, æstum febrilem, ad deliria auctum, inquietudines, vomitus, & alvi obstructionem inciderat. Accitus ego dabam pulverem nitrosum præcipitantem, cui camphoræ, quantum quarta grani pars capit, permiscebam; & insimul emulsionem ex seminibus quatuor frigidis, cum jusculo avenaceo, crebro exhibebam: unde expulso sursus podagrico motu, convalescebat.

Quod vero damnum camphora externe adhibita excitavit; id ab ejus interno usu resarciri, sæpissime deprehendi, haud secus ac de sulphure, quod in ulcerosis, ac scabiosis affectibus inter topica usurpatum, repellendo materiam peccantem, insignem noxam parit, interne vero datum, eandem cum magno sanitatis commodo, ad corporis depellit superficiem. Quamobrem in ejusmodi affectibus, ab omni topicorum usu abstinere; nec nisi sub morbi declinatione ad roborandas partes debiles, iis uti suleo: id quod vir generosus in posterum sibi habeat commendatissimum, etiam atque etiam hortor.

Quibus præmissis, ad tradendam methodum, qua ab hoc molesto affectu præcaveri queat vir gravissimus, deveniens; suadeo, ut bis quotannis, circa utraque nimirum æquinoctia, venam sibi tundendam curet; & paullo post per aliquot dies potione illa laxante ex mannata utatur, quam sibi jam utilem deprehendit: siquidem in morbis spasmodicis præsertim intestinorum, mannatis non tutiora sunt laxantia. Deinceps operæ erit pretium, mense Maio acidulas Selteranas potare; ante, sub, & post quarum potationem idem mannatum laxans capien lum est. Nec pro potu ordinario convenit cerevisia; sed huic substituere juvabit conveniens decoctum, cum quarta vini Mosellani parte permixtum; quod sic parari potest: Recipe radicis sarsaparillæ, scorzoneræ ana unciss quatuor, radicis cichorei unciam unam, herbæ cardui benedicti manipulum unum, anisi stellati drachmas duas. Conc. Cont. D. S. species, quarum unciæ duæ cum tribus aquæ mensuris per tres horæ quadrantes decoquantur. Nec ludetur opera, si nonnunquam circa somni tempus, pulvis meus bezoardicus, præcipitanti nuptus ex aqua florum sambuci, vel cerasorum nigrorum assumatur. His si accesserit prudens rerum non naturalium usus, & studiosa a nimiis meditationibus, vita sedentaria, animi pathematibus, corporis refrigeratione, cibisque acidis, salitis & coctu difficilioribus abstinentia: non dubito, fore, ut dictorum malorum vacuitate vir generosus in posterum gaudeat.

CASUS CLXXI.

De pertinaci ulceratione femoris.

Imploravit quondam tuam, Vir Experientissime, opem vir quidam generosus, eo quod tum temporis, carcinomatoso oris ulcere laborabat; quod præscriptis à Te, decoctis, blandis laxantibus, lenemque sudorem ducentibus, nec non recta vivendi ratione, prorsus coalescebat. Verum idem vir ante quinque annos, in superiori, & externa ossis femoris sinistri parte, insignem primum sentire cœpit pruritum, qui paullo post, immoderatius scalpendo, in latam degeneravit ulcerationem. Hæc inuncto balsamo Peruviano, inspersoque ad perficiendam consolidationem pulvere quodam, intra quatuordecim dies equidem coaluit; sed paullo post, nova in eodem loco, numeroque plura effloruerunt ulcuscula. Atque his etiam consolidatis, factum est, ut ab eo tempore quovis & vernali, & autumnali tempestate dictum locum quædam ulcerationes occuparent. Suboriuntur enim primum tubercula, attactu duriora, pruritu molestissimo stipata; quæ post aliquot dies, veluti sanguine suffusa conspiciuntur, nigrescunt, tumque finduntur, & saniem fundunt, carnem subjectam profundius depascentem: siquidem hæc filamentorum instar abscedit; donec excreto copiosius pure, mundificetur ulcus, & inducat cicatricem. Conjuncti præterea vehementes sunt & pruritus, & dolores; ac interdum ipse sincerus cruor, cum pure excernitur. Consueto hoc more, circa elapsum novissime vernale tempus, iterum eruperunt dicta ulcuscula; verum præter opinionem, tanta pertinacia per totam inhæserunt æstatem, ut uno exsiccato, alterum effloresceret, & hæc scena ad hanc usque diem ludatur. Quum itaque veretur generosus ægrotans, ne hoc malum majora capiat incrementa, & graviora post se trahat pericula: petit consilium, quo funditus illud exstirpari possit.

Consultatio.

Generosissimus Vir, cujus adversa valetudo mecum est communicata, humoribus impuris, salsis, acribus, viscidis atque scorbuticis, pollere videtur. Horum documentum non modo à carcinomatoso, quod ante aliquot annos labia obsedit, ulcere; verum etiam illo, quod per integrum quinquennium, quovis semestri in femore effloruit, & per novissimam æstatem, cuncta remedia eludens, pertinaciter inhæsit, omnino desumi potest. Hinc simul curandi patet ratio, quod solis externis remediis neutiquam administrari debeat; sed ea simul intrinsecus data requirat medicamina, quæ totam humorum massam ab omnibus depurare valent impuritatibus. Atque talem adornaturus curationem, ante omnia sanguinis convenientem suadeo missionem. Quum enim innotuit mihi, Virum ægrotantem per multos jam annos venæ sectionibus supersedisse: non dubito, quin ex cumulata inde humorum mole, & consequenter tardiori eorundem circuitu, multum augmentum dyscrasiæ scorbuticæ accessisse statuam. Tundenda igitur circa utrumque æquinoctiorum in pede est vena; &, quo impetus humorum eo derivetur, aliquot ante dies tepidiora usurpanda sunt pediluvia. Consulo præterea, ut per aliquot menses omnis & vini & cerevisiæ potus fugiatur, & hoc in ordinarii potus locum adhibeatur decoctum: Recipe radicis sarsaparillæ uncias duas, chinæ, scorzoneræ ana unciam unam, seminis fœniculi drachmam semis. Conc. Cont. D. S. species, quarum una & dimidia uncia cum binis aquæ mensuris per horæ dimidium in vase clauso decoquatur: quo etiam decocto calido mane uti licebit.

Tum vero hæc instituatur medicatio: Parentur species ex foliorum sennæ, radicis polypodii, rhabarbari ana drachma una, aristolochiæ rotundæ, agarici trochiscati, arcani duplicati, anisi stellati ana drachma dimidia. Harum drachma una, in petia ligata, cum decocti superius laudati ea, quam sexta mensuræ pars capit, quantitate, decoquatur; & hæc decoctio, pro una dosi mane hauritur, continuando per tres successive dies. Ducet per alvum hoc remedii genus, omnes crassas ac viscidas impuritates, neque ullas movebit molestias. Hinc repurgatis primis

primis regionibus, per proximum septiduum, decoctum superius solum, cui herbæ cardui benedicti tres pugilli sint incocti, mane capiatur calidum, & inde sudor expectetur. Et hæc duo medicamina, tribus vicibus alternatim adhibeantur, ita ut laxans per triduum, & infusum diaphoreticum per septem sorbilletur dies. Dum hæc fiunt, vesperi assumatur drachma una pulveris, qui sic se habet: Recipe cerussæ antimonii, lapidum cancrorum, succini præparati ana drachmam unam, cinnabaris antimonii bene præparatæ drachmam semis. M. F. pulvis, div. in quatuor partes. Cæterum à cibis pinguibus, salitis, acidisque, potibus vinosis, fumo tabaci, & vita motus experte, nec non venere cavendum, & corporis exercitationi probe studendum. Extrinsecus sequens mixtura, cum linteo, repetitis de die vicibus ulceri admoveatur: Recipe aquæ calcis vivæ, solani, arquebusadæ ana unciam unam, sacchari saturni, mercurii dulcis ana drachmam semis. M. D. Et hæc medicatio non solum præsenti ulcerationi exstirpandæ convenientissima erit; verum etiam, si quovis semestri repetatur, virum generosum ab omni in posterum præcavebit molestia.

CASUS CLXXII.

De abolitione motus pedis ex prava curatione post lapsum.

FOEmina quædam generosa, meam aliquando requirebat opem, eo, quod molestum pedis affectum per tres anni quadrantes passa fuerit. Quum enim ante dictum tempus, gravi lapsu in ipsum femoris os præceps ageretur; surgens in eo latere, quod sinistrum fuit, maximeque circa tendines musculi tricipitis, in anteriori ossis sacri parte, tensivum percepit dolorem; adeo tamen levem, ut eadem die, licet non sine molestia saltare potuerit. Sequenti vero nocte tanta dolorum tormenta, in affectum locum, ad tibiam usque protensa irruerunt; ut nullus esset, quo semet solari potuerit, corporis situs. Scire tamen licet, fœminam generosam ante hujus mali invasionem, non solum gravi exarsisse iracundia, verum scorbutico in manu exanthemate, brevi ante per topica intus acto, contaminatam fuisse.

Interim ea jam dolorum levamen quærens, incidit in manus Chirurgi cujusdam castrensis; qui in pede dextro, tanquam integro, venam secavit, & affecto loco ceratum imposuit: unde dolores magis creverunt, & tendines in regione pubis, quasi contracturæ affecti comparuerunt. Tandem conquiescentibus post balneorum vaporosorum usum tantisper doloribus; consultus quidam balneator, femori læso vesicans adplicuit emplastrum: at abhinc tanta ferocitate recruduerunt dolores, ut omnem somnum, omnemque fere patientiam adimerent, nec ullis balneis, unguentis, atque topicis depelli posse viderentur. Verumtamen successu temporis exspirarunt; & symptomata, quæ jam solicitant pereximiam matronam, hæc fere observantur. Femur affecti lateris magis eminet, & ipse pes finister, dextro brevior est, nec ipsi valet inniti; nec eundem extendere, nec extrorsum movere; siquidem musculorum, maximeque tricipitis tendines contracti, ac quasi indurati conspiciuntur. Neque etiam caput ossis femoris, sine insigni dolore, moveri aut contrectari se patitur. Cæterum menstruorum fluor inordinatus succedit, & ideo hystericæ passiones, cumprimis animi deliquia, & cordis palpitationes per intervalla vexant; sique dulces assumserit cibos, male habet.

His præmissis, si in caussas horum malorum inquiramus; non sane solus in femur lapsus accusandus venit. Quamvis enim huic debilitatem tendinum, femorisque subluxationem deberi, extra dubium sit positum: attamen ad rheumaticum humorum versus has debilitatas partes decubitum, maximopere respiciendum est. Namque huic in acceptis ferendi sunt dolores, qui factæ læsioni supervenerunt, ischiadici; qui cum incongruis topicis, & præsertim vesicatoriis tractati fuerunt; non mirum est, quod humorum acrium ad hanc partem adfluxus magis auctus sit, & subluxatio increverit. Unde tandem callus in acetabulo generatus, & musculi, tendines, nervique pedem introrsum flectentes, indurati contractique fuerunt; ut nulla eundem extrorsum movendi, quin & ambulandi imminuta sit facultas.

Quæ cum ita sint; vix fieri poterit, ut id vitii & internis & externis medicaminibus funditus persanari, aut pes in naturalem situm reponi queat; quoniam calli, in acetabulo generati discussio, nullum amplius locum habere videtur. Nequetamen minus certissimam foveo spem, fore, ut convenientibus medicinis, pedem & movendi, & extendendi liberior obtineri queat potentia. Quum vero malum à scorbutica humorum diathesi, quam exanthemata in manibus efflorescentia, & fluor, quo generosa mulier detinetur, albus indicant, foveri vero fit simillimum: eo curationem simul dirigendam arbitror, ut ea acrimonia contemperetur, & edulcoretur.

Huic satisfacturus scopo, sequens in usum propono remedii genus: Recipe radicis scorzoneræ, sarsaparillæ, chinæ ana uncias sex, liquiritiæ, cichorei, ana uncias duas, corticis ligni sassafras, unciam semis. C. C. D. S. species, quarum unciæ binæ cum tribus aquæ mensuris per tres horæ quadrantes, addito antimonio crudo, unciæ dimidiæ pondere pulverisato, & in petia ligato, decoquantur. Decocto vero hoc mane calido, in vicem potus Théebois, reliquo tempore frigido in locum potus ordinarii uti juvabit. Deinceps pulveris mei bezoardici drachmam unam alternis diebus vesperi capere; & pilularum balsamicarum quindecim, quovis tertio die devorare conveniet. Non minus balnea vaporosa, circa somni tempus adhibenda, operæ facient pretium; tum enim ægrotans sellæ perforatæ insidere, & vaporem decocti suppositi, quod ex floribus chamomillæ, sambuci, aqua & lacte paratur, pedibus probe velatis, ad affectam partem admittere debet.

Ex topicis hoc unguentum commendo: Recipe axungiæ humanæ uncias tres, balsami de Copaiva, olei spicæ veri ana drachmas tres. M. D. & mane non minus, ac per reliquam diem aliquoties parti læsæ illinatur. Nec denique abs re erit, vesicam vitulinam, oleo lini tepidiori plenam, circa pubis regionem, intra femora gestare; eandemque, ubi refrixit, in aquam fervidam imponendo, rursus calefacere. Non enim dubito, quin ex his præsidiis egregium mali levamentum fit insequuturum.

Epicrisis.

Quamvis ex gravi, cujus in historia morbi mentio sit, in os ischion lapsu, non protinus suborta fuerit vera femoris luxatio; id quod vel exinde patet, quod ægrotans paullo post saltare adhuc potuerit: attamen, accedentibus aliis caussis, enasci tandem subluxationem posse, præsens confirmat historia. Dum enim antecessit exanthematum in manu scorbuticorum improvida repulsio: factum est, ut humores illi impuri, data per lapsum occasione, ad juncturam femoris, tanquam partem debilem decubuerint;

bnerint; ibidemque tormenta pepererint iſchiadica. Hic humorum affluxus, accedente perverſa medicatione, & inconvenienti ceratorum, & veſicatoriorum uſu, magis omnino eſt confirmatus, adeo; ut inde caput oſſis femoris è ſede ſua excuſſum, & partes muſculoſæ, tendinoſæque quadam contractura affectæ fuerint. Mea quidem ſententia hæc mala utique præcaveri potuiſſent, ſi ab initio interne mixtura diſcutiens, ex aqua cardui benedicti, chærefolii, aceto deſtillato, mixtura ſimplici, lapidibus cancrorum, antimonio diaphoretico, & ſyrupo croci propinata; extrinſecus vero pars læſa ſpiritu vini camphorato, cum eſſentia croci, atque nuciſtæ permixto probe fricata, & in naturalem ſitum perita manu repoſita fuiſſet. Verum generato jam & inveteraſcente acetabuli callo, morbus eſt immedicabilis.

CASUS CLXXIII.

De impotentia ambulandi ex lapſu in regionem iſchiadicam, oſſe femoris nec fracto, nec luxato.

Vir ſexagenario major, temperamenti ſanguineo-cholerici, vitæ genere ſedentario & motus experte uſus, fluori hæmorrhoidali moderato, bis vel ter quotannis circa ſolemnes ut plurimum cœli mutationes obnoxius, & hernia ab inteſtinis ex dextro inguine in ſcrotum prolapſis ſatis grandi affectus, ante ſeptem hebdomades in plana pavimenti ſuperficie, ex improviſo in regionem iſchiadicam dextri lateris graviter concidebat. Surgens, & per aliquot paſſus abſque ullo incommodo progreſſus, tanto repente dolore in eo loco, prehendebatur, ut ſtandi pariter ac ambulandi potentia deſtitutus, lecto imponi debuerit. Viſitato curatius loco, nulla oſſis femoris nec in collo, nec in medio corpore fractura, nec ejus luxatio; ſed ingens tantum contuſio, & muſculorum, tendinumque vehemens contorſio deprehendi poterat. Quamobrem ad præcavendum tumorem inflammatorium, externe ſpiritus bezoardicus camphoratus adhibebatur; interne propter graviorem, qui junctus erat, terrorem, tam eſſentia blande bezoardica, quam pulvis temperans bezoardicus è chelis cancrorum, ſpecifico cephalico Michaëlis, nitro depurato paratus dabatur. Neque tamen minus ſex à facto lapſu diebus, calore præternaturali, & contumaci alvi obſtructione corripiebatur. Præter dicta remedia, & aquas diapnoicas circa ſomni tempus, ad promovendam tranſpirationem propinatas, admovebatur læſo femori emplaſtrum è nervino, ſantalino, & oxyceroceo, nonnihil camphorato confectum. Alvus autem per integrum octiduum clauſa manebat, quo elapſo, datis crebrius dictis pulveribus, tartaro vitriolato nuptis tandem ſolvebatur. Lentus tamen calor adhuc moleſtiam creabat; & ipſi dolores per intervalla modo graviores, modo tam mites erant, ut iterum ſtare, & utraque crura abſque ullo moleſtiæ ſenſu movere valeret; urina exiſtente ſaturata, & quandoque craſſa ac turbida.

Elapſis tribus ſeptimanis, alvi profluvium accedebat copioſiſſimum, non modo muco tenaci, in fruſtis excreto, verum ipſo etiam cruore permixtum. Quo circa vigeſimum ſextum morbi diem ſedato, urina mejebatur citrina, ciborum adpetitus redibat, ſomnus erat tranquillior, niſi quod flatulentiæ ipſum nonnunquam turbarent; & æger, miniſtro innixus, in conclavi, abſque doloribus ambulare valebat. Quum vero femur circa genu exareſcere videbatur; chirurgus ipſi mox unguentum nervinum, mox ſolum ſpiritum vini camphoratum, mox dictum ſuprà emplaſtrum, cum oleo lumbricorum terreſtrium ſubactum, non ſine levamine adplicabat. Cœpit etiam bene habere ægrotus vir, adeo ut ſexta à facto lapſu hebdomade, lectum deſerens, pede à frigore munitò, ſellæ inſideret. Hinc vero utriuſque, maxime læſi pedis tumor œdematoſus, ad genu uſque excurrens, accedebat; qui externe ſacculis paregoricis, cum floribus ſambuci, & camphora paratis, interne diureticis ac diapnoicis oppugnatus, ſenſim detumeſcebat; neque vero, licet pedes continuo udore madeant, eos prorſus reliquit. Jungebantur etiam crebra ſternutamenta, levior tuſſicula, & raucedo quædam; ſed brevi poſt evaneſcebant.

Et in hoc tetum ſtatu per ſeptem jam vivit hebdomades æger; adpetitu neutiquam defectus, tantum abeſt, ut eandem, quam ſanus ſumſit, capere ſoleat ciborum quantitatem; nec viribus adeo privatus eſt, quin non modo in ipſo conclavi ſe circumgeſtari, ſed ope lecticæ in ædes ſacras velit curet. Ipſe cæterum errores diæteticos ac crapulas, nec non cibos coctu difficiliores ſtudioſe fugit; nec potibus calidioribus Thée, Coffée, vel Succoladæ, nec aliis quibuſcunque decoctis utitur: ſed inter epulas præter cereviſiam Naumburgenſem, unum vel alterum vini Hungarici hauſtum aſſumere ſolet; quoniam ab aliis & vinis, & cereviſiis, quandam in primis officinis naſci ſentit cruditatem. Venam nunquam ſecandam præbuit; ſiquidem omnes ſanguinis miſſiones inſigniter averſatur, Nec ignorari oportet, parentem ejus quinquaginta annos natum, hydrope, toti familiæ familiari, periiſſe; poſtquam tribus ante mortem annis, eodem ac noſter, lapſu perculſus fuerat.

Quam ob cauſſam dubius quoque hæſit medicus, num junctum œdema pedum ab ipſo lapſu, & facto ſubinde gravi terrore derivaret, anne potius diuturniorem decubitum, & hinc generatum ſuccorum vitalium lentorem, ac conſequentem in viſceribus imi ventris, maximeque hepate ſtagnationem accuſaret, indeque futuram metueret cachexiam. Idcirco cum reliquis medicaminibus ordinavit etiam apetientia, roborantia, atque viſceralia: ſed quum malum nulla adhuc medicatione prorſus debellari potuit; ad Te, Vir Illuſtris, confugimus, tuamque ſententiam de his potiſſimum anhelamus momentis.

1. Num recte judicaverit medicus, quod caput oſſis femoris nec fractum, nec luxatum ſit; anne commendata ab ipſo topica ſine noxæ metu potuerint adhiberi?

2. Utrum tumor œdematoſus, quo jam ante aliquot annos, utut leviori laboravit, hac vice, continuante nequicquam perſpiratione, inhærens, à ſolo terrore, & facta per lapſum membranarum nervearum, ac muſculorum contuſione ſit derivandus; anne potius humorum quandam acrimoniam, ac incipientem cachexiam ſignificet, inprimis, cum tuſſis, raucedo, alvi fluxus, & ſternutatio ſupervenientes huic opinioni favere videantur?

3. An conſultum ſit, uſum ſacculorum paregoricorum externum continuare, omiſſa tamen jam camphora, quippe quæ partibus mucidis & gelatinoſis ſpiſſioribus, in poris & fibrillis pedum, tanquam partium à fonte caloris remotiſſimarum reſtitantibus, majorem ſtagnandi occaſionem præbere animadvertitur? anne ſit convenientius, pedum tranſpirationem, ſolis integumentis calidioribus adjuvare?

4. Utrum spiritus nervinus, cum euphorbio destillatus, emplastro huc usque usurpato sit præferendus?

5. Num liceat, gestationem in lecticis, cœlo existente sereno continuare?

6. Anne tam ad depellendum pedum œdema, quam promovendas hæmorrhoides, sit proficuum, singulo mense, luna decrescente, ventrem leni laxante subducere? Et

7. Num denique recurrentes interdum dolores, vel sanguinis in acetabulo sub lapsu factam stasin, vel plane occultam adhuc ossis innominati læsionem significent?

Responsio Consultatoria.

Cuncta morbi, cujus caussa consultus sum, momenta sedulo perscrutatus; ad quæstionum adnnexarum primam respondeo, qood mea quidem sententia, nulla omnino nec luxatio, nec fractura ossis femoris, ejusque capitis præsto sit. Primum enim lapsus ille in planam pavimenti superficiem, non tam violentus esse potuit, ut in ægro, qui non valde carnosus esse videtur, ipsam femoris vel luxationem, vel fracturam prodoxerit. Deinceps sub illatis femori violentiis ejusmodi, omnis ambulandi potentia protinus aboleri solet; quam nostro post lapsum relictam fuisse, morbi docet historia: ut taceam, capitis, quod in osse femoris est, luxationem esse rarissimam. Credo potius, quod ligamenta illa tendinosa, nervea, ac glandulosa, quæ ossibus ischii, ilei, atque femoria connectendis tributa sunt, à gravi illo lapsu læsa, compressa ac contusa fuerint: unde humores in libero per vasa contusarum partium circuitu retardati, ibidem stagnaverunt, & doloris pariter ac tumoris auctores existunt. Hisce vero stagnantibus succis discutiendis, statim ab initio non convenientius fuisset spiritu vini camphorato remedium, quem in ejusmodi casibus cum essentia croci & castorei remiscere soleo. Emplastro oxycroceo, quod ob vim, qua pollet, attractivam & exagitantem minus proficuum arbitror, majori cum fructu, emplastrum miraculosum Barbette substitui potuisse censeo; quippe quod egregia resolvendi, doloresque sopiendi virtute gaudet, nec transpirationis successum remoratur. Nec ludetur opera, si adhuc dicta topicorum genera in usum vocentur. Reliqua vero, quæ lapsum exceperunt, symptomata, veluti alvi obstructio, calor præternatu ralis, febris symptomatica, & adpetitus prostratio &c. non nisi suborto in parte affecta dolori debentur: ea enim est partium nervosarum indoles, ut si gravi spasmo ac dolore afficiantur, hunc cum vicinia non solum, verum etiam remotis partibus communicent, pulsumque durum & celerem, cum urina saturatiori, & æstu intensiori post se trahant.

Cumprimis juxta alteram quæstionem, œdematosus pedum tumor attentius considerari meretur. Non negaverim, quin ipse lapsus, & inde suborti dolores, nec non diuturnior decubitus, & vita sine motu deses, ad illum generandum magnum contulerint momentum: verum cum non læsum tantum modo, sed alterum quoque adhuc integrum pedem obsedit, & jam ante aliquot annos præsto fuit, hacque demum vice præstantissima remediorum genera elusit; omnino inducor, ut ipsius originem in ipsis imi ventris visceribus quæram. Quare si consideravero, ægrum vitam agere motus fere expertem, epulis largis uti, sanguinis missionem prorsus abhorrere, hæmorrhoidum fluori obnoxium esse, ejusque parentem hydrope periisse; non vana suboritur suspicio, ne cachexiæ prima rudimenta jam locum occupaverint; quæ, si hæmorrhoides in posterum parcius successerint, & animi curæ ac solicitudines intervenerint, majores utique acquirent vires, quibus omni studio jam erit præcavendum. Huic scopo ea, quæ hactenus usurpata sunt, & externa, & interna medicaminn, apprime respondere censeo, eaque summo cum fructu continuari posse credo; maxime si animi tranquillitas studiose conservetur, & corpus moderate, si vel vectione fiat, moveatur. Ego præterea ejusmodi in casibus, multa doctos experientia, à prudenti thermarum Carolinarum usu, conjuncta peregrinatione, magnum polliceri possum auxilium; num vero hæc remedia in nostro ægrotante locum inveniant, præsentium medicorum dijudicationi relinquo. Quod si non arriserint, eodem cum successu illis substitui poterunt salia, quæ ex thermis paranda docui, & in cachecticis, quin hydropicis affectibus utilissima deprehendi. Hanc vero curationem ita adornandam soleo, & suadeo: Salis mei aperitivi scrupulus unus, vel drachma dimidia mane ex aqua vino nupta capiatur, desuperque jusculum medicatum sorbilletur. Sub epulis quinquaginta guttæ Elixirii balsamici visceralis assumantur; & alternis diebus decem pilularum balsamicarum devorentur. His per dies quatuordecim usurpatis, exlibeatur per aliquod tempus tinctura martis pomata; ejusque usui & largus potus, maxime jusculorum & sufficiens corporis motus conjungatur.

Quod speciatim tertiam attinet quæstionem: consultissimum utique mihi videtur, camphoræ externum usum jam prorsus omittere; & potius totum pedem convenientibus ligaturis, nec nimia laxia, nec justo strictioribus vincire, atque cum lectulis mollioribus probe munire. Hæ enim ligaturæ, dum sanguinis regressum, qui in pedibus, ob situm eorundem perpendicularem, esse solet difficillimus, egregie juvant, absque omnis noxæ metu in usum vocari possunt. Nec ludetur opera, si tumidi pedes sæpius igni camini admoveantur: siquidem & inde stagnantium humorum quandam discussionem, & laxatarum partium corroborationem sperare licet.

Quartæ satisfacturus quæstioni; non sane video, qua ratione nimius exsiccantium, spirituosorum, quale est commendatus nervinus spiritus, cum euphorbio destillatus, votis sit responsurus usus. Meo arbitrio ex topicis sufficient emplastrum miraculosum Barbette, loco affecto prius cum mixtura, quæ ex essentia croci, castorei, & spiritu vini camphorato paratur, probe perfricato admotum. In more etiam mihi positum est, tumidos pedes pelle leporino circumdare: sed dispiciendum erit, an in præsenti casu, ejus adplicatio perferatur; siquidem non omnes illius usum ferre possint.

Motum corporis, per gestationem factum, de quo quinta agit quæstio, maxime commendo; id tamen monendum duco, ut si fiat sub libero aëre, non nisi cœlo sereno, temperateque calido existente instituatur. Neque juxta sextam quæstionem, alienum judico, ut luna decrescente, blando laxante alvina promoveatur exeretio. Præterea vero urinæ fluxum omni modo secundare juvabit: cui scopo magis alimenta inservient, quam remedia pharmaceutica. Sic utilissima eo fine sunt brodia, quæ ex jure carnis bovinæ, vel gallinarum, cum radice graminis, asparagi, petroselini, fœniculi, & cremore tartari coquuntur, sub epulis frequenter sorbillanda. Cumprimis optarem, ut fluxus hæmorrhoidalis ad justum ordinem ac successum reduci posset: tum enim ab omni metu futuræ cachexiæ, tutos, securosque esse liceret.

Ad septimam denique quæstionem respondere, eo

eo minus erit necessarium, quo magis prolatæ in ea opiniones nullo gaudent fundamento; & ex supra dictis innotescet, cuncta morbi symptomata à nervis male affectis, & inde subortis doloribus pendere. Neque dubito, quin si ex præscripto vixerit æger, & commendatis remediis rite usus fuerit, à malo suo perfectam sit consequuturus curationem.

CASUS CLXXIV.

De impotentia ambulandi ex imbecillitate naturali.

IMploravit aliquando meam per literas opem, matrona quædam generosa: eo quod ipsius filius, puer optimæ indolis, ac spei, ambulandi quodam vitio, eoque naturali laboraret; & in tarso utriusque pedum quoddam emineat tuberculum, quod inter eundum extrorsum versus malleolum vergeret, ibidemque, cum ipsius pedis distorsione, gressum fallente, frequentique refrigeratione, promineret. Ipse puer erat temperamenti phlegmatici, corporis spongiosi, succorumque pituitosorum, valde pleni; & partes solidæ, nervosæ, ac membranaceæ, præsertim artuum externorum, valde debiles, laxæque adparebant. Cumprimis juncturæ, ac ligamenta, quæ ossibus pedis extremi connectendis inserviunt, admodum relaxata videbantur; adeo, ut pedes ob eorundem infirmitatem, gestando totius corporis oneri, minus pares fuerint, sed sub quovis gressu extrorsum cesserint, cum tuberculi cujusdam circa malleolos eminentia, & ideo ambulandi difficilem reddiderint facultatem. Quum vero hoc vitium nativa debilitate, & mala pedum conformatione nitatur: ei radicitus exstirpando, nulla utique sufficient pharmaca. Idcirco, quod forsan restiterit auxilium, à solo ætatis progressu expectandum esse reor; cum cujus incremento partium quoque solidarum robur augeri deprehenditur.

Verùm nec omnis vis arti denegari debet, sed omni studio prospiciendum est, ut convenienti ratione nimiam serosorum, & pituitosorum humorum molem imminuamus, ejusque generationem præpediamus. Et hoc fine nos potiri posse censeo, si primum victus recta habeatur ratio. Quare ante omnia monendus est æger, ut epulis sensim adsuescat parcioribus; jusculis pinguioribus, oleribus, leguminibus, carnibusque elixis parum utatur; contra vero assis, jusculisque tenuioribus, ex aqua vino nupta; semine cymini, crustaque panis; vel baccis cynosbati condictis; vel iis, quæ ex jure carnium, cum radice petroselini, apio, chærefolio & acetosa parantur; atque carnibus assis, cum vino, baccis juniperi, & succo citri maceratis, eo frequentius vescatur. Deinceps omni cerevisia interdicendus est, cujus in locum pro potu ordinario, decoctum bibat, cujus hæc sit formula: Recipe radicis sarsaparillæ uncias quatuor, rasuræ ligni juniperi, sassafras, radicis cichorei, liquiritiæ, chinæ ana unciam. M. C. D. S. species, quarum unciæ binæ cum tribus aquæ mensuris per horæ dimidium coquantur. Alternis quoque diebus hujus decocti calidioris aliquot vascula mane sorbillare, & abhinc blanda exercitatione corpus agitare conveniet; quæ nec reliquo intermitti debet tempore. Vesperi capiatur interdum drachma dimidia pulveris mei bezoardici; & circa imminentes lunæ mutationes, ad liquandam alvum, sumantur per duos semper dies, pilularum balsamicarum quatuordecim.

Extrinsecus ad roborandas partes, insignissimi usus erit hoc linimentum: Recipe axungiæ humanæ uncias duas, ceræ albæ, spermatis ceti ana unciam semis, balsami Peruviani drachmas duas, olei juniperi, spicæ, caryophyllorum ana drachmam. M. F. unguentum, quo cum calidiori juncturæ pedum bis quotidie inungantur. His per binas circiter hebdomades usurpatis, cum egregio fructu adhiberi poterunt balnea Lauchstadiensia, mense Maio potissimum; quippe quæ ob terram, quam fovent, subtilem sulphureo-martialem, roborandi fine, his in adfectibus sunt præstantissima. Et si quid opis adhuc restiterit; ea profecto non nisi dicta ratione erit obtinenda.

CASUS CLXXV.

De tumore cruris sanguineo.

VIr generosus, septuagenario major, robustis, & subpinguis habitus corporis, pro ætatis ratione satis vegetus, & quovis verno tempore, venam tundendam præbere solitus, haud ita pridem, noctu urinam missurus, ex lecto surgens, præter opinionem in gypseum concidebat pavimentum; & gravi terrore perculsus, lectum denuo petebat, de magno in dextro crure circa genu conquestus dolore. Postridie in eadem regione tumor suboriebatur, qui intra paucos dies ad magnam molem, & capitis humani magnitudinem increscebat. Perterritus æger medicum æque ac chirurgum accersi jubebat, qui tumorem doloris, ardorisque expertem, sed leviru bore circa genu investitum animadvertebant. Idcirco ipsi adplicabant emplastrum de sapone, largiter camphoratum, eique lintea triplicata, decocto ex herbis scordii, rutæ, cardui benedicti, floribus sambuci, chamomillæ Romanæ, baccis lauri & juniperi, cum vino Rhenano, & sub finem decoctionis addita spiritus salis ammoniaci oncia dimidia parato, madefacta superimponebant. Interne ordinabant tincturam bezoardicam camphoratam; & lapides cancrorum ex vino capiendos; verum nullum inde sequebatur levamen, tantum aberat, ut tumor magis increscerет, cum insigni totius corporis lassitudine junctus.

Ego demum consultus, ut tumor facta incisione protinus aperiretur, suasi; eo quod conjicere poteram, humorem extravasatum, cutim inter ac subjectos musculos fluctuari. Incisa cute, effluebant fere binæ libræ sinceri cruoris, quem purulenta sanguine remixta sequebatur materia. Concidebat tumor, ejusque cavitas, candela cerea explorata, magnum occupasse spatium deprehendebatur. Huic injiciendum curavi liquorem traumaticum, qui ex spiritu vini rectificato, myrrha, aloë rosata, gummi elemi, tacamahaca, floribus hyperici, rosarum, millefolii, & balsamo Peruviano, leni calore digestis, & melle rosato permixtis, erat confectus. Præterea dicti emplastri, & cataplasmatis usum continuari jussi; & interne pulverem meum bezoardicum, ac Elixir viscerale propinavi, atque ob adpetitus summam prostrationem, haustum vini Hungarici commendavi. Ipsum ulcus bis quotidie deligandum curavi, quod prioribus diebus saniem adhuc, cruore permixtam, deinceps vero solum pus, colore æque ac consistentia bonum stillabat, & intra quinque mensium decursum prorsus coalescebat, redeunte perfecta sanitate.

Non alienum hoc loco erit, casum quendam allegare, qui haud ita pridem meæ curæ traditus erat, & in tumore sanguineo consistebat; sed à priori partim ratione originis, partim respectu decursus, multum

tum discrepabat. Nimirum vir quidam sexagenarius, siccæ & melancholicæ temperaturæ, vitæ motus experti, ac ærumnarum plenæ deditus, & à longo tempore arthriticis podagricisque tormentis obnoxius, ex improviso tumore totius brachii dextri dolorifico, & sensim cœruleo lividoque corripiebatur. Oppugnatus ille variis topicis, relicta in brachio quadam duritie, pristinoque colore, inde discedebat, & dextrum pectoris latus circa mamillam obsidebat. Ibidem magis magisque invalescebat, durior & ex cœruleo rubicundus adparebat, virium defectu, adpetitus prostratione, molesta tussi, spirandi difficultate, & tumore utriusque pedis œdematoso stipatus.

Acciti medicus & chirurgus, in eo conveniebant, ut imminenti periculo, non nisi prudenti tumoris incisione consuli posset. At æger huic consilio aures dare recusans, meam implorabat opem: quare exploratis & ejus constitutione, & tumoris indole, operationi calculum addere non potui. Namque non pus subesse, sed humorem acrem, corruptumque, qui substrata vasa jam exederat, delitescere animadverti; ideoque judicavi, fore ut sub accedente inter incisionem aëre liberiori, corruptio illa majores sumeret vires, atque mortem accelleraret.

Neque vero minus, me absente, hic tumor aperiebatur, & ex illo loco putati paris, sincerus sanguis, cum acri ichore maritatus, ultra mensuræ quantitatem detrahebatur; injecta subinde essentia myrrhæ aquosa, quæ etiam interne propinabatur. Postridie eadem sanies profluebat; & tertio die purus cruor tanto flumine effundebatur, ut vix compesci potuerit. Fractis hinc magis magisque viribus, post aliquot dies vitam cum morte commutabat. Secato corpore, interna abscessus cavitas tota siderata, pectus & abdomen intus humore putrifœtidoque repleta, & sinister pulmonum lobus, ab inhærente sanie corruptus ac putridus adparebant.

Epicrisis.

Varii generis tumores in quacunque fere corporis humani parte enasci solere, in vulgus notum est; nec ullus, rei medicæ peritus facile negabit, quin à variis caussis suam trahant originem. Hinc vero certissima sequitur conclusio, quod medicus æque ac chirurgus id vitii genus curaturus, diversas caussas ab invicem probe discernere, atque cuivis peculiarem tribuere debeat curationem: quum per crebram proh! dolor experientiam compertum habeamus, ejusmodi tumores, minus perita manu tractatos, non modo periculosos, verum non raro lethiferos esse.

Cumprimis vero tumores, qui in allegatis casibus occurrerunt, rariores sunt, ac peculiarem speciem constituunt, utpote qui, dum à cruore stagnante, ac extravasato, post incisionem magna copia in conspectum prodeunte, suos natales mutuentur, omni jure sanguinei merentur adpellari. Probe distinguendi sunt ab apostemate vel abscessu, qui inflammationes sequitur, verum pus fovet, & absque convenienti apertura vix curari potest. Tumor ejusmodi apostematodeus, cum nascitur, magno dolore, rubedine, æstu præternaturali, atque fortiori arteriarum vicinarum pulsatione sese prodit, & intra certam temporis periodum suppuratus, tumque attactu valde mollis, & instar vesicæ aqua repletæ est. Contra vero tumores sanguinei plerumque contusioni, aut externæ cuidam violentiæ debentur, & absque ullis inflammationis notis brevi tempore ad ingentem increscunt magnitudinem. Quidam eorum benigni merentur vocari, qui absque ullo periculi metu scalpello aperiri, & facili negotio consolidari possunt. Insistant fere sanguinei temperamenti subjecta, quorum exiliora quidem, sed multa, & sanguine turgida sunt vascula. Quæ si à violenta quadam externa caussa contundantur, vel dilacerentur; effundunt suum cruorem intra spatium, quod musculos & cutim intercedit; qui ibidem accumulatus, constituit tumorem, magis magisque increscentem. Neque enim alia ratione, quam circumspecta apertione sanari possunt; quoniam extravasatus cruor libero tunc potitur exitu. Quando autem hoc subsidium, quod in sectione consistit, omittitur; stagnans ea materies, mora temporis, gravem subit corruptionem; tumque non ipsum modo ulcus curationi fit rebellius: verum etiam putredinosa ramenta ad humorum massam spargit, unde virium languor, corporis contabescentia, & hecticodea consumtio proficiscuntur.

Idcirco hoc in casu quam ocyssime instituere convenit incisionem; namque facta per eam cavitas, maxime si sana fuerint subjecta, & blandis temperatisque gaudeant succis, facili coalescere solet negotio: quo etiam sine liquores balsamicos, & spirituosos injicere expedit, qui non tantum corruptioni ac putredini resistunt, verum etiam constringendo dilacerata vascula, totam egregie adjuvant consolidationem.

Longe vero aliter res se habet cum sanguineis tumoribus, quos malignos adpellare placet; & quorum specimen sistit, secundus brevi ante recensitus casus. Malignitatem suam tumor ille in pectore subortus prodit eo, quod primum subjectum, succis impuris & scorbuticis plenum, at variis morbis, mœroribusque fere confectum occupavit; deinceps in eo differt à benigno, quod à caussa magis interna originem traxit, quæ procul dubio in humore acri, extravasato, & fibrosas, vasculosasque partes colliquante quærenda est. Neque hi tumores simul & semel, sed lentis incrementis suboriuntur; & non raro suam malignitatem ad vicinas spargunt partes; quod utrumque momentum in nostro casu deprehenditur. Quum enim impuri nostri corporis succi, quo diutius stagnaverint, eo acriores evadunt, & ipsam denique subeunt putredinem: facile patet ratio, cur putredinosa ejusmodi corruptio, quæ nunquam non ulterius serpit, ad partes solidas adjacentes propagetur. Et hi tumores insignem plerumque duritiem exhibent; quæ quo major fuerit, eo minus sectionem admittit: indicat enim, stagnantem humorem firmius impactum, ac induratum, partiumque solidarum graviorem subesse læsionem.

Eventus horum malignorum tumorum nunquam non infaustus est, mortemque prænunciat, eo celeriorem, si præmatura fiat apertio. Hæc enim variis modis noxam infert: dum vel tali ratione externus aër ad affectum locum irruit, qui & humoribus extravasatis majorem imprimit corruptelam, & solidis partibus sphacelosam affricat putredinem; vel remoto per incisionem stagnante cruore, denudantur arrosa vasa, tumque sanguinis inducunt profluvium vix coërcibile, atque mortiferum. Quo in casu, si ulla salutis spes restiterit; ea meo quidem arbitrio ex omni parte, in liquoris balsamici spirituosi injectione collocanda est. Namque neminem in arte chirurgica versatum fugiet, quod tam in constringendis, quæ lacerata sunt, vasculis, & hinc compescendo fluxu sanguineo, quam in abarcenda sphacelosa putredine, ipso spiritu vini, & solo, & cum balsamicis remixto, non ullum sit præstantius remedium.

Et

Ex his clarissime perspici potetit, quæ curatio tumoribus sanguineis & benignis & malignis adaptanda sit: hi enim tantum abest, ut incisione aperiri cum fructu possint, ut potius ad illos morbos pertineant, qui pro symbolo habent: Noli me tangere. Nihil fere superest medico, quam ut convenientibus medicinis externis æque, ac internis, instantem siderationem atque mortem omni studio arcere annitatur. Patet etiam ex binis casibus, quam necessarium sit, cuncta morborum momenta penitius explorare: quoniam in iis, qui nullam admittunt medelam, recta prognosis ad conservandam medici famam, plurimum conferre poterit.

CASUS CLXXVI.

De efficacia olei caryophyllorum in sphacelo ex caussa interna nato.

Vir generosus, quinquaginta annorum, temperamenti sanguinei, castra sequutus à teneris, ante aliquot annos vitam elegit quietiorem; & sub hac, accedentibus hæreditaria dispositione, multo vini Hungarici, ciborumque acidorum, salitorum, & fumo induratorum usu, nec non diuturnis animi affectibus, in morbum incidit articularem. A quo, ut liberaretur, interne thermis Carolinis, acidulis Egranis, externeque balneis Tœplicensibus, non sine fructu, usus est. Tribus autem abhinc annis accidit, ut dextro pede in lignum impegerit, & inde levem passus sit excoriationem, quam imposito chartæ frustio, nihil æstimavit. Postridie, cum sub fervidissimo cœlo, corpus fortiori motu exagitaret; prævio horrore, æstu vehementi, cum magna totius corporis lassitudine prehendebatur. Acciti medicus & chirurgus, pedem profunda inflammatione contaminatum deptehendebant, cui paucis post diebus ipse sphacelus, spatium imperialis occupans accedebat. Neque vero, more consueto, latius serpebat; sed debitis mundificantibus ac consolidantibus medicinis rite adplicatis, ulcusculum illud intra septimestre tempus penitus coalescebat.

Abhinc autem per aliquot menses adversa valetudine fruebatur æger; & cumprimis catarrhosis ac rheumaticis affectionibus, ventriculi debilitate, flatulentis imi ventris molestiis, tormentis arthriticis, podagricisque, vertigine, capitisque doloribus atrociter vexabatur. Quæ incommoda debellaturus, mense præcedentis anni Maio, decrevit Egranis uti acidulis. His per octiduum circiter potis; ex improviso fiebat, ut famulus tibialia detrahens ægrotanti, in dextro pede inter quartum & minimum digitum aliqualem observaret excoriationem. Ab omni vero dolore vacuum erat ulcusculum; quare, illo cum linteo deligato, cubitum ibat vir generosus, nihil mali suspicatus. Verum post aliquot dies minimus ille digitus, colore plumbeo imbutus adparebat, quin tandem, multis topicis frustra adplicatis, absque ullo doloris sensu, forcipe exstirpari debebat. Tum malum ulterius serpere cœpit, & plantam pedis in ulcerationis consensum rapuit; quæ adeo rebellis fuit, ut spretis efficacissimis & internis, & externis remediis, adhuc dum inhæresceat. Accessit insuper non modo glandularum inguinalium tumor; verum etiam febris quædam symptomatica, per quam rigor maximus, subsequente mitiori calore, incidebat. Hac superata, magis invaluit pedis corruptio: cui, ut ferantur suppetiæ, est, quod obnixe rogamus.

Consilium.

Vidi & intellexi ex datis ad me litteris, quæ virum generosum infestent affectiones: neque enim ulla me subit admiratio, quod externis, hactenus adplicatis remediis nondum obsecundaverint. Namque illæ, præsertim sphacelosa pedis corruptio, non externam agnoscunt caussam; sed ab interna, nimitum insigni atque tanta lymphæ corruptione originem trahunt, quæ non modo totam humorum massam, verum etiam solidas, nervosasque partes, ac ima ossium penetralia contaminavit, & depascitur. Quod si vero caussas hujus corruptionis disquiram, varia occurrunt momenta, quibus aliqua debetur animadversio.

Primum quidem, cum vir ægrotans sub vita, quam olim egit, militari, sufficienti corporis motu gavisus fuit; non aliter fieri potuit, quin tum temporis illibatam præ se tulerit valetudinem. Postquam vero, misso hoc vivendi genere mobiliori, elegit magis sedentarium; neque tamen minus gulæ & adpetitui indulsit: nimiam sibimet acquisivit sanguinis & humorum abundantiam, inprimis cum sanguineum temperamentum, cujus notæ sunt habitus corporis spongiosus, & angustia vasorum, accedat. Magnam autem sanguinis molem, junctis præsertim vita deside, & largis epulis, succorum viralium impuritatem post se trahere, notissimum est. Namque illi justam quantitatis proportionem excedentes, debilitant partium solidarum, per quas vehuntur, tonum, & ad tetardandam circulationem, efficacissimum conferunt momentum. Hinc in imi ventris præsertim visceribus stagnantes, inepti fiunt legitimæ per organa colatoria depurationi: quare remanent varii generis sordes, & universalem lymphæ pariunt corruptionem. Quæ omnia eo certius ac facilius fiunt, quo magis corporis debitæ, & antea consuetæ exercitationes intermittantur; quippe quæ ad promovendas omnes excretiones deptehenduntur & utilissimæ & efficacissimæ.

Sic enata humorum dyscrasia, accedente victu perverso, majores omninò cepit vires. Usus enim vir generosus est multis vinis calidioribus Hungaricis, cibis salitis, acidis, fumoque induratis: unde generata salsa scorbutica, concurrente dispositione hæreditaria, arthriticis caussam præbuerunt doloribus. Intervenerunt animi diuturniores affectus, quibus expositus fuit. Hi vero illius sunt indolis, ut robur partium solidarum, ac nervearum, maximeque digestionis negotium insigniter destruant, & labefactent; hinc æquabilem humorum circuitum remorentur, omnes salutares excretiones sufflaminent, atque sic scorbuticæ diathesi novum præbeant pabulum. Et denique, uti innotuit mihi locus, in quo degit ægrotans, non parum adjumenti malo dedit. Ille enim multis stagnis, paludibusque refertus, & hinc aër, udis, impuris ac putredinosis exhalationibus plenus est: unde partes solidæ magis relaxantur, transpiratio impeditur, & impuri humores accumulantur.

Quemadmodum vero hæ recensitæ caussæ, generando sanguinis ac lymphæ impuritatem, eminus ad ulcerosam pedis affectionem contribuerunt; ita, si spectemus hujus proximiorem caussam, hæc meo arbitrio in minus convenienti aquarum mineralium usu quærenda est. Quam enim amplum est emolumentum, quod in depuranda humorum massa illæ aquæ prudenti ratione adhibitæ exserere solent: tantum eædem à senibus, aut per varias ægritudines nimium debilitatis, absque corpore rite præparato, aut decenti vitæ regimine potæ, damnum inferre deprehen-

prehenduntur. Neque ideo pauca mihi innotuerunt exempla, quod ætate provectiores, scorbutici, & arthritici, aquis mineralibus, maximeque acidulis utentes, accedente gravi mœrore, brevi post illam potationem, in sphacelosas artuum externorum ulcerationes inciderunt. Dum enim multo aquarum potu, spirituosæ humorum partes magis diluuntur, atque dissipantur; hi evadunt spissiores, & in extremis partibus difficilius circulantur; hinc in iisdem stagnant, dimittuntque serosam portionem, quæ deficiente in senibus calore nativo, tumores progenerant, in sphacelum abeuntes.

Eadem in nostro ægrotante contigisse, vero est simillimum; quoniam ille acidulas & corpore minus recte præparato, & eo tempore potavit, quo ad corruptiones sphacelosas aliqualem jam sensit proclivitatem. Eo facilius quoque hoc malo corripi potuit, quo magis ab antecedentibus morbis, crebra arthritide, catarrhis, imbecillitate ventriculi, flatulentiis, vertigine, capitis doloribus, & ulcere pedis per septem menses tolerato, debilitatum præ se tulit corpus. Quum itaque ex his internis caussis in pede, tanquam loco, qui magis ex nervosis ac membranaceis, quam musculosis construitur partibus, subortus fuit sphacelus: non mirum quoque est, quod tam subito, absque prævia inflammatione accesserit. Sic enim id vitii genus, ab interna caussa natum generari, confirmant medicorum observationes; ex quibus REMB. DODONÆUM. *obs. XXX. pag.* 68. EUGALENUM *de scorbut. pag.* 124. & BARBETTE *in chirurg.* allegasse sufficiat. Idem quoque malum sine doloribus invadere, testantur FERNELIUS *Lib. II. de abd. rer. caussis cap.* 15. & HILDANUS *Lib. de gangræna & sphacelo cap.* 5. Febris erysipelacea, & tumor glandularum inguinalium critico quodam motu, putredinosæ isti supervenerunt corruptioni; neque vero alium post se traxerunt effectum, quam ut corrupti humores ad affectam partem majori irruerint quantitate.

Quæ cum ita sint; facile patet, tres potissimum hoc malum curaturo esse indicationes, ut nempe primum totam sanguinis & humorum massam ab inhærentibus impuritatibus depurare, deinceps chyligenerosi, hincque succorum laudabilium generationem adjuvare, & denique corruptioni obicem ponere annitatur. Hisce scopis sequentem medicationem convenientissimam fore reor: In locum potus ordinarii adhibeat æger decoctum ex radice chinæ, sarsaparillæ, scorzoneræ, femineque fœniculi paratum; & eodem calidiori mane loco infusi theiformis utatur. Mane ex eo quadraginta guttas spiritus mei bezoardici sumat; sub epulis viginti guttulas balsami mei vitæ, & vesperi pulverem bezoardicum capiat. Alvus, si obstructa fuerit, misso purgantium usu, clysteribus emollientibus liquari; & extrinsecus affectum locum oleo caryophyllorum, cujus drachma una, in spiritus vini rectificatissimi uncia sit soluta, inungi curet.

Relatio curationis.

Postquam hoc consilium acceperat vir generosus; ipse Halam venit, meæque se tradidit curationi. Gravem profecto, cum illum prima visitarem vice, deprehendi valetudinem, tantumque virium collapsum, ut, dum alvum, quæ obstructa erat, infuso clysmate aperiendam curarem, mox animi deliquium passus fuerit. Ad hæc ciborum adpetentia penitus prostrata, & somnus fere nullus erant. Pes affectus magnum fovebat ulcus, à quarto digito per totam plantam extensum, & circa malleolos tumor adparebat lividus: qui postridie nigredine obductus, fœdum spargebat odorem, & omni carebat sensatione. Jubebam protinus peritum vocari chirurgum, &, ne sideratio latius serperet, tumorem illum incidi. Facta incisio, nullam plane dolorem inferebat; at fœtor inde nares feriebat intolerabilis. Neque vero consultum reputabam, omnem sphacelatam carnem scalpello resecare; sed quæ sponte abscedebat, blande removendam, & ulcus linteo carpto, quod oleo caryophyllorum in spiritu vini rectificatissimo soluto erat imbutum, adimplendum curabam.

His per aliquot dies, conjuncto internorum usu, rite adplicatis, sisti videbatur corruptionis progressus; & læsi nervi, tendinesque multam nobis adhuc figebant crucem. Namque circa malleolos, in postica pedis parte, inter os & magnum illum, quem chordam Achillis vocant, tendinem ampla patebat cavitas, integram fere manum recipiens: siquidem non cutis tantum, sed omnis caro musculorum peronæi postici & antici putredine consumta erat. Hinc primum occurrebat capacior nervus in eo loco situs, quem, cum servari nequiret, in superiori & integra parte, non sine quodam doloris sensu, resecandum imperavi; inferior autem ipsius portio, quæ multis ramulis pedem subintrabat, perfectamque coalitionem admodum retardabat, forcipe evellebatur, absque ullo dolore. Deinceps, quum sinus ulceris à digito ad malleolos usque, protenderetur, & injectus plantæ liquor, juxta malleolos, eo in loco, cui musculus pollicis flexor, & flexoris longi digitorum, & tibiæi postici tendines inseruntur, rursus efflueret; nova in plantam pedis fiebat incisio, ut hac ratione ulcus eo facilius purgari posset. Tum quoque tendinum, qui musculis peronæi antici postici, ac extensoris tertii digitorum internodii adhærescunt, & putredine jam affecti erant, suppuratio ac plenaria separatio felici cum successu adjuvatur. Videbatur quidem corruptio ipsi ossium substantiæ, maxime in calcaneo, & processu ossis peronæi imminere; sed ab usu dicti superius liquoris, omnino arcebatur.

Sic fracta putredinis vi, purgatoque probe ulcere, permiscui balsamicum, quem sæpe nominavi, liquorem cum pauxillo balsami Peruviani, & quibusdam extractis vulnerariis; tandemque ad inducendam cicatricem, sarcotica ex myrrha, & succino pottissimum parata, adplicanda curavi. Succrescens caro sensus erat expers; neque mirum, quoniam nervis carebat. Cæterum chirurgus, primo trimestri bis quotidie, sequenti tempore semel tantum, ulcus deligabat: & ad muniendas vicinas à putredine partes, aquam arquebusadæ, aut spiritum vini rectificatissimum camphoratum iis admovebat. Non minus cataplasmata loco adfecto imposita, aqua calcis vivæ, cum vino, herbisque vulnerariis decoctæ humectabat; & omnem aëris accessum summo studio arcebat. Atque tali ratione intra paucum tempus coalescebat vulnus, adeo, ut æger absque ullo impedimento ambulare, & scalas ascendere potuerit. Nihilo tamen secius suasi, ut in affecto pede parvum, fonticuli instar ulcusculum servaret apertum: ne ex eo præcocius consolidato nova pullularent incommoda.

CASUS CLXXVII.

De febre tertiana male curata, sæpius recidiva; inque erysipelas cum molestis symptomatibus transeunte.

Serenissimus quidam Princeps, annum ætatis sexagesimum sextum egressus, superiori anno, adulta æstate, inter acidularum Egranarum potationem, incidit

incidit in febrem tertianam, tum temporis epidemiam; quæ pulvere quodam ex reguli antimonii medicinalis, antimonii diaphoretici martialis ana scrupulo uno, salis absynthii, centaurii minoris, ammoniaci depurati ana granis quatuor, extracti cascarillæ granis sex parato, & quovis vacuo die quater exhibito, profligata fuit. Sed elapsis novem diebus febris revertitur; quæ tamen ope electuarii, quod corticem chinæ, cum salibus habebat, iterum prompte debellata est. Jamque serenissimus æger nihil timebat valetudini, quum ex improviso, aliquot post diebus, sinistram tibiam occuparet erysipelas: non illud sane recens malum, sed vetus omnino, ac familiare, quod jam multoties hanc partem exerceuit. siquidem ante annos octodecim ipsi juncta erant multa supra talum ulcuscula, quæ fonticulus in tibia cacitatus ad sanitatem perduxerat.

Cessit quidem hæc cutanea inflammatio, intus datis diaphoreticis, & foris inspersio pulvere contra erysipelas specifico, quod ad Mynsichtum auctorem refertur; sed hyeme senescente tertiana recruduit, quam pariter vicit cummemoratum superius electuarium. Hac depulsa facer ignis denuo eandem partem urere cœpit, eoque extincto ter rediit febris, eodem semper sopita auxilio; cujus abitu revocata est pedis inflammatio, concurrentibus desuper variis symptomatibus, quorum potiora erant vertigo frequentior, præcordiorum anxietas, molestaque hypochondriorum inflatio.

Qui sequutus est annus, in mense septembri postliminio quasi reduxit febrilem impetum, acuto potius, quam intermittenti propiorem; quoniam non penitus intermittere, sed quandammodo saltem remittere videbatur accessio; simulque adjunctum habebat ingens corporis incendium, una cum vomitu bilioso, & quadam virium prostratione. Deferbuit tamen & hic æstus, fumtis diaphoreticis, & consueto electuario; sed more suo transitum fecit in pristinum pedis erysipelas, quod etiamnum immoratur, & solemni symptomatum adparatu corpus exerucial. Hac igitur malorum vicissitudine fatigatus serenissimus Princeps, anxie anhelat auxilium, & cupidissime consilium expetit, quibus præsidiis ad pristinam redire queat valetudinem.

Epicrisis cum consilio.

Contumax & refractarium malum est, quo cum serenissimus Princeps conflictatur, quod non omni vacat periculo, aut certe metum facit, ne si in vetustatem incidat, vim ac pertinaciam induat inexpugnabilem. Nam longæ ejusmodi, atque in spatium protractæ passiones, quæ frequentius, & parvis intervallis, cum febrili impetu, & exanthematica humorum despumatione repetunt, haud ambiguis notis declarant, morbi fomitem non fluctuare in succis vitalibus, sed altius defixum esse in partibus solidis, ibique tam firmiter inhærescere, ut non nisi ægerrime evelli & exstirpari queat. Accedit, quod morbo toties, totiesque recurrente fractæ & attritæ vires mali impetum non amplius tam fortiter sustinere, neque caussæ ejus obnixius repugnare, vel materiæ nocenti ad summa corporis exturbandæ sufficere possint. Quamobrem non sine ratione metuendum est, ne forsan vitiosa materia intus retenta, vel variis ex caussis retroversa, in ipsæ vitæ penetralia grassetur, & maxime membranaceas partes, puta nervosas cerebri, ventriculi & intestinorum tunicas funesta inflammatione accendat, quæ in provectiori ætate promptum ac paratum affert exitium.

Optandum vero esset, ut enarrata morbi historia pluribus expositis momentis ad pleniorem & uberiorem tam corporis affecti, quam caussæ morbificæ notitiam nos deduceret; quo sane efficeretur, ut altius possemus inspicere morbi indolem, & accuratius de eo ferre judicium. Nam scire haud parum refert, quis vitæ cultus, quæ diætæ ratio in usu fuerit afflicto Principi, quæ sit virium conditio, quales eorum, quæ toto corpore exeunt, successus; inprimis, quomodo alvus respondeat, an sanguis stato & solemni tempore missus fuerit, & qualis ejus circuitus, an febre discussa, venæ naturaliter ordinatæ sint, quem colorem & habitum urina præ se ferat, & qui potissimum motus animum lacessant. Insuper cognovisse, ad rem pertinet, utrum vertigo, præcordiorum anxietates, & molesta quæ hypochondriis inhærent, symptomata, perpetuo & continenter adfligant, an potius quieta ægro relinquant tempora, & saltem febre exæstuante vel decumbente ad summum pedem erysipelate, ægrum sollicitent. Quarum rerum cognitione destituti satis habeamus, quæ in tradita morbi historia exponuntur, pensitare exactius, eaque ad formandum de hoc malo judicium, atque ad inveniendam medendi rationem traducere.

Multis abhinc annis laboravit serenissimus æger ulceribus, in sinistra tibia sponte subortis, una cum erysipelate eidem parti infesto: quæ mala luculenter ostendunt, ejus sanguinem & humores multis refertos esse impuritatibus, sa ino-sulphureis, quas impeditæ, quæ ex naturæ instituto fiunt, vacuationes intus in corpore accumularunt. Febris igitur ea anni tempestate, qua fere per universum Germaniæ ambitum sæviebat, accedens, & quidem eo ipso temporis articulo, quo serenissimus æger usui acidularum vacavit, expediendo infarctus viscerum, & occlusa emunctoria reserando, plurimum omnino potuisset valere ad tollendam humorum pravitatem, instaurandamque valetudinem; sed quoniam hæc ipsa sinistro adstringentium, & corticis chinæ usu nimis mature fuit cohibita; hinc natura provido admodum consilio non solum sopitam febrem resuscitavit, sed etiam salutari conatu nocentem humorem ad corporis extrema cōpulit. Quum autem aliquoties reversa febris accessio simili semper adstringentium auxilio suppressa fuerit; sane non mirum est, quod molesta quædam excitaverit symptomata, quæ etiam num spem recipiendæ sanitatis longius extrahunt.

Habent enim id omnia febribus pellendis peculiariter destinata, in quibus etiam corticem chinæ numeramus, ut impetuosis illis, partium motricium solidarum commotionibus moram injiciant spasmosque compescendo, febriles paroxysmos prompte, & efficaciter suspendant. Dum vero id agunt, minime pro sanitate sunt, neque illam præstant integram, quia caussam morbi effectricem, & materiam, quæ in vitio est, non destruunt, neque eam foras è corpore amoliuntur. Adstringente enim, quam habent facultate, tubulos viscerum, jam per se male affectos, angustiores & strictiores efficiunt, quorum coarctatio impedimento est, quo minus corruptus humor, à sinceri sanguinis commercio dimovendus, commodam exeundi viam inveniat. Quapropter nisi ante & post usum corticis chinæ obstructi viscerum canales, quos humorum depurationi natura dicavit, denuo aperiantur, & saluberrimæ, quæ ex inferioribus partibus, & per extimum corpus fiunt, vacuationes per diluentia, salia abstersiva, & mitiora laxantia restituantur, ac denique bilis & salivalis fermentativi laticis in volumine intestinorum secretio redintegretur, non potest profecto aliter fieri, quam ut materia, quæ febrem peperit, intus retenta, febrem subinde aliam super aliam, imo nonnunquam pejorem regeneret, vel magis metuenda symptomata in scenam

nam producat. Atq; hæc præmatura febris cohibitio in nostro etiam casu naturam eo induxit, ut materiam nocentem sub specie inflammationis erysipelaceæ ad habitum corporis amandaret, qua quiescente iterum exarsit febrile incendium.

Quæ igitur in tam perplexo, tamque difficili statu ineunda sit medendi ratio, & quæ potissimum remedia commodum locum obtineant; illud utique rea esse videtur altioris indaginis. Quid nobis hac in re placeat, breviter strictimque, candide tamen & luculenter exponemus. Judicare in facili est, minus hic quadrare emetica, purgantia, & quæ vehementiorem sudorem movent, vel acri & stimulante elemento naturam ad perversas commotiones irritant: sed potius, quod in quibuslibet rebellibus & diuturnis passionibus obtinet, blanda & suspensa manu agendum est. Ac primo quidem nobis solemne est in ejusmodi casibus commendare thermas vel acidulas, & hoc loco maxime Schwalbacenses, clauso vase in ferventissimam aquam immisso calefactas; quarum usus ita est instituendus, ut singulis diebus mane in lecto, vel extra eum, minimum quatuor libræ medicæ sensim paullatimque, & quidem per duas septimanas, vel etiam ultra hauriantur. Ante earum usum alvus ducenda est miti laxante, quod habet mannam cum tamarindis, passulis, sale Ebshamensi, & magnesia, idque in media, vel etiam cessante cura repetere convenit. Ad juvandum digestionis negotium, quæ sub aquarum mineralium potu paullulum labefactatur, ante vel post prandium sumere suadeo cochlear unum, de elixirio nostro balsamico, hunc in modum præparando: Recipe corticum aurantiorum recentium unciam unam, extracti gentianæ, centaurii minoris, cardui benedicti, salis tartari ana drachmas duas; hæc omnia in mortario probe contusa invicem misceantur, & instillentur olei de Cedro guttæ viginti; postea dilvantur affusa vini Tockaviensis libra medica; fiat in balneo Mariæ digestio, & deniqueliquor placide decantetur. Insuper monendum habeo, non reformidandum esse usum aquarum mineralium tempore autumni vel hyemis: nam sancte adfirmare possum, acidulas tepefactas, his ipsis anni temporibus à bene multis maximo cum fructu fuisse usurpatas: cavendum modo est, ut ne frigidioris auræ afflatus transpirationem impediat.

Expedita hac cura id agere oportet, ut omnia corporis emunctoria ferventur aperta, ut obstructa referentur, ut liberior fiat excretionum successus, & denique materia foras eliminanda ad exitum præparetur; quod iis, quæ sequuntur remediis obtineri poterit: Quovis mane cum jusculo, potu Coffée, vel alio conveniente vehiculo sumatur drachmæ dimidium de hoc sale: Recipe nitri antimoniati, vel arcani duplicati, lapidum cancrorum, solutionis oculorum cancri, terræ foliatæ tartari, nitri depurati ana drachmam unam. M. F. pulvis. Quarta vel quinta post prandium hora, vel circa lecti introitum propinetur ad drachmam semis, vel scrupulos duos infra positus pulvis diaphoreticus: Recipe cerussæ antimonii, seu matris perlarum Crugneri, cornu cervi sine igne, lapidum cancrorum, succini præparati ana drachmam unam cinnabaris nativæ vel antimonii bene præparatæ drachmam semis, croci solaris purpurei grana dundecim, olei cinnamomi guttas tres M. F. pulvis.

Potui ordinario hoc decoctum inservire poterit: Recipe sarsaparillæ electæ uncias tres, radicis chinæ unciam unam semis, seminis fœniculi, corticis ligni sassafras ana drachmam unam cum dimidia. Conc. Cont. D. Harum specierum uncia una coquatur in aquæ puræ quinque, vel sex libris medicis in vase clauso, ad tertiæ partis consumtionem. Ex vinis maxime amplectendum est Burgundiacum, non ita recens, idque cum aqua Tennsteinensi permixtum. Præterea servandæ sunt leges diæteticæ, & cum cura instituendum vitæ regimen, non intermissa exercitatione corporis, quæ ad vincendos chronicos affectus multum confert adjumenti. Cæterum commendata remediorum genera per mensem, imo ultra continuare oportet: quæ utique tantum valent, ut materiam febrilem & erysipelaceam corrigere, eamque à corpore amoliri, ac denique novos horum malorum insultus averruncare possint.

CASUS CLXXVIII.

De febre tertiana male curata spasmi hypochondriaci caussa.

Vir sex & triginta annorum, annuo elapso tempore, febre tertiana corripiebatur; quæ cortice chinæ profligata, post decem dies recruduit. Sed eodem medicinæ genere denuo suppressa, rursus rediit; & hac ratione quinquies mox reversa, mox eodem remedio sopita est. In ejus vero locum successit dolor quidam circa costas spurias in dextro hypochondrio gravativus, & ab eo ad sinistrum per intervalla protensus. Qui licet quamplurimis antihypochondriacis, martialibus, & carminativis oppugnaretur remediis, conquiescere tamen noluit, tantum abfuit, ut cordis palpitationes, spirandi difficultas, præcordiorum tensivi cruciatus, alvi obstructio, magnaque ad vomendum proclivitas sensim accederent. Quam primum ita exarserit, mirum in modum exasperantur hæc incommoda, & adhæc cum æstu præternaturali, vertigine, torpore capitis, & oculorum, maxime dextri caligine, & obnubilatione, ac si maculæ illis obversarentur, complicantur. Urina plerumque tenuis, absque sedimento meitur; & crebræ vigiliæ, cruorisque è dextra nare stillicidium quandoque vexant. Et hæ molestiæ etiamnum per vices infestant, & sic habent. Suboritur a dextro hypochondrio dolor, moxque ad dorsum atque lumbos pergit, qui tum velut instari rigidique videntur. Junguntur extremorum refrigerationes, & multæ imi ventris flatulentiæ; quæ, excretis flatibus, una cum reliquis symptomatibus, mitescunt, tumque lotium turbari incipit. Cæterum contuso io pedum dolore afficitur; atque salivam percipit mucosam, saporeque salsam.

Epicrisis.

Videntur nobis graviora illa, quibus æger exercetur, symptomata, haud aliunde suam traxisse originem, quam ab intempestiva febris cohibitione per adstringentia, in quibus cortex chinæ principem fere locum obtinet. Quemadmodum enim specifica, ut vocant, antifebrilia, quæ inter hic cortex maxime eminet convenienti ordine ac tem pore usurpata, salutari effectu non sunt destituta: ita si empirice, id est, nulla habita ratione subjecti, temporis, & caussæ febrilis exhibeantur, in maximam corpus perniciem præcipitare possunt, quotidiana id confirmante experientia. Nam quum ejusmodi specifica antifebrilia non nisi partium fibrosarum & nervearum constrictione suam operationem perficiant; facile liquet, nullum iis locum esse tribuendum, ubi febrili motu impuri humores nondum satis secreti, ac evacuati, nec vasorum obstructiones reseratæ sunt, & quando corpus vehementia spasmorum, qui omnes excre-

excretiones intercipiunt, adhuc adfligitur. Ita nimirum videmus circa tempus paroxysmi minus convenire, imo nocentissima esse hæc remedia; quoniam tunc temporis totum nervorum & vasorum systema spasmo quasi universali afficitur. Ex quo etiam adparet, hæc ipsa non præscribanda esse, urina adhuc cruda; & sine sedimento prodeunte; & quando transpiratio die etiam vacuo nondum liberior, aut alvus liquidior evadit. Imo licet quoque hinc perspicere, quantum damni inferant hæc remedia, si ante exhibeantur, quam sordes primarum viarum expurgatæ fuerint, salibus potissimum aperitivis, aliisque, quæ evacuationibus per alvum & transpirationem velificantur.

Hisce autem præmissis, utilissimus sane illorum usus est, dum febriles istos inanes motus, nulla insequente recidiva, nullisque supervenientibus spasticis symptomatibus, funditus, ac ex toto tollunt, & à molestis illis insultibus, quorum diuturnitas & viribus, & nutritioni corporis valde adversatur, homines egregie liberant. Quamobrem si in ullo morbo, certe in intermittentium curatione medici judicium & prudentia practica, quæ anima curationis est, clarissime manifestatur: siquidem hæ febres convenienti modo facile sanari, perversa autem medicatione ad funestum converti possunt exitum.

Quod partem affectam præsenti in morbo attinet, est ea maxime intestinum colon, cujus tonus, robur, & ut veteres loqui amabant, vis retentrix, imprudenti adstringentium usu valde destructa sunt: unde vel ejus nimiæ à flatibus distensiones, vel vehementiores spasticæ constrictiones fiunt; à quibus plura symptomata, nimirum inæqualis sanguinis transitus, nimiæ humorum ad alias partes congestiones, molesti dolores, ac denique suppressiones excretionum producuntur. Patitur enim in malo hypochondriaco hoc maxime intestinum, quia valde nervosum, amplum, & ligamentis nerveo-tendinosis cinctum est, utraque hypochondria occupat, ac supra umbilicum infra stomachum fertur, hinc ejus læsiones sæpius hepar, lienem vel ventriculum affectum mentiuntur. Et quoniam hoc intestinum præ reliquis majoribus vasis instructum est, ideo ejus tono ac motu peristaltico destructo, vel periculosæ ibi fiunt sanguinis stagnationes, vel perversæ humorum ad alias partes translationes. Ad hoc igitur intestinum male affectum omnia referenda sunt symptomata, quibus ægrotans noster adfligitur, nimirum asthma, palpitatio cordis, spasmus præcordiorum, torpor capitis, oculorum hebetudo cum cataracta spuria, sanguinis è nare dextra stillicidium, nimia vigilia, dolor lumborum gravativus, urina tenuis, & aquosa, languor artuum, ac denique frequens ad vomitum inclinatio.

Totius igitur curationis cardo in eo vertitur, ut destructio toni ab imprudenti medicatione, & præpostero adstringentium usu, huic potissimum intestino inducta emendetur, ipsique pariter ac reliquis, pristina vis, tonus ac motus restituantur: quo peracto cæterorum symptomatum imperus & vehementia sponte concidet, & expirabit. Dedimus hoc effectum in præsenti ægro sequenti ratione:

1. Sub alvi duritie frequenter injiciendum curavimus decoctum ex floribus chamomillæ, summitatibus millefolii, baccis juniperi, semine anisi & oleo amygdalarum dulcium, adjecto pauxillo salis communis & nitri, cum aqua simplici paratum. cujus vim ante injectionem triginta vel quadraginta guttis balsami nostri vitæ roboravimus. Nihil enim est præstantius ad tonum intestinorum reparandum, bene præparato clystere, quoniam immediate partem affectam attingit, inque eam vim & efficaciam suam exercere potest. Quemadmodum vero clysteres fortiter purgantes ac stimulantes, vel ex meris emollientibus parati, ejusmodi in casibus parum utilitatis afferunt: ita eos, qui partes nerveas blande roborant, flatus discutiunt, & spasmo rigentes fibras emolliunt, præstantissimam hic opem ferre deprehendimus.

2. Imperavimus pediluvium, ante lecti introitum quotidie usurpandum, cujus usus in omnibus affectibus spasmodicis, & sanguinis turbulentis motibus, atque congestionibus vix satis laudari potest. Hæc tamen adhibenda est observatio, ut pedes in aquam non valde calidam, sed tepidam, sale communi, & herbis nervinis impræegnatam, latia profunde, & quidem per horæ dimidium immittantur.

3. Interne commendavimus pilulas nostras balsamicas, bis in septimana circa noctem assumendas. Altero mane dosis salis nostri aperitivi usurpata fuit, cum subjuncto usu alicujus infusi, quod hisce speciebus constabat: Recipe summitatum millefolii, florum chamomillæ vulgaris ana pugillos sex, anisi stellati, corticum aurantiorum recenter exsiccatorum, corticis ligni sassafras ana drachmas tres. M. D. F. species, ex quibus parata decoctio octo circiter patellis sumatur, & inde lenis expectetur diaphoresis.

4. Exhibitus est pulvis, una hora ante prandium usurpandus: Recipe radicis pimpinellæ drachmam unam, radicis ari, salis absynthii, lapidum cancrorum, corticum aurantiorum recenter exsiccatorum ana scrupulos duos, olei cinnamomi, macis ana guttas sex. M. F. pulvis, cui interdum, urgente præcordiorum interno ardore, aliquot nitri grana adjiciantur. Loco hujus pulveris essentia corticum aurantiorum balsamica nostræ præparationis, mixta cum liquore nostro minerali anodyno ex ultimo haustu inter cibos sumta, ad juvandam digestionem, & blandam chyli spirituascentiam promovendam, egregie profuit.

5. Injuncta ægrotanti fuit equitatio, vectio in curru, & accuratum in diæta regimen. Quibus remediis per duos integros menses usurpatis, æger plenissime convaluit. Cæterum notandum est, quod in ejusmodi affectibus hypochondriorum spasmodicis, à perversu adstringentium, & opiatorum exhibitione subortis, aliis præsidiis nihil juvantibus, unice & velut ad sacram anchoram refugiendum sit ad decentem internum thermarum Carolinarum, atque externum Tœplicensium usum, subjuncto per aliquod tempus exactiori vitæ regimine. His enim, teste experientia, magna vis inest, destructum ventriculi & intestinorum tonum reparandi, viscerum & emunctoriorum obstructiones resolvendi, omnisque generis excretiones adjuvandi. Balneo autem aquæ Tœplicensis, levissimæ & valde subtilis, nihil in relaxandis fibrarum constrictionibus, partiumque tubulis ampliandis datur excellentius. Præstant etiam hoc ejusmodi balnea, ut sanguinis & humorum motus ab internis partibus ad externas, & habitum corporis, reducendo liberum & æquabilem sanguinis circuitum, quo sanitas potissimum continetur, corpori restituant.

CASUS CLXXIX.

De tertiana duplici cum purpura in gravida.

Illustris fœmina, viginti quinque annos nata, temperamenti melancholico-cholerici, nimia turget sanguinis, & humorum mole; siquidem ipsi adhuc

adhuc virgini non modo menstrua fluxerunt copiosissima, verum etiam vultus tanta cruoris quantitate saepius fartus adparuit, ut atro rubore tinctus conspiceretur. Quamobrem crebris adsueta est venae sectionibus, easque ob acutae febris metum, repetitis nonnunquam vicibus celebrare debuit. Ad haec valde sensibilis existit, insignique ad vehementiores animi affectus pollet proclivitate; ne diaetae victusque regulas neglectui habet, cibis acidis, lacticiniis, atque pomis nimium indulgens. Viro nupta, & prima vice utero gerens, expletis jam sex gestationis mensibus, male coepit habere, meque protinus accersi jubebat. Quum itaque VIto Cal. Julii accederem, & ipsa de tensivo gravativoque pectoris dolore, tussi fere ferina, adpetitus jactura, somnique defectu conquereretur, utina existente rubicunda: ordinabam praeter decoctum rasurae cornu cervi, pulvillum ex matris perlarum, concharum citratarum, nitri depurati ana granis tribus, & antimonii diaphoretici granis duobus concinnatum. Versus vesperam, animi laxandi caussa, rheda se vehi curabat; redux vero in vehementem incidebat horrorem, quem post horae dimidium aestus praeternaturalis excipiebat, per binas horas urens, tandemque sudore solutus. Per noctem, quae insomnis erat, gelatinam cornu cervi, & pulverem, qui nitri depurati grana duodecim, antimonii diaphoretici grana sex, & cinnabaris nativae tria grana habebat, tribus exhibui vicibus; quo sumto, versus diluculum, ventrem dejiciebat, & abhinc per quinque horas placido fruebatur somno.

Desiderabat etiam illustris foemina, ut ipsi vena secaretur; nec erant pauca momenta, quae phlebotomiam indicabant. Quamvis enim febrem suspicarer intermittentem, & probe scirem, hanc venae sectione non temere esse oppugnandam, multo minus in paroxysmo instituendam: attamen cum eximia sanguinis abundantia minaretur abortum; aegra ante aliquot menses ardore vehementi, aestuum gravitate, purpura scorbutica atque Scarlatina, tensivo praecordiorum dolore, tussique ferina divexata, suasu medicorum, venam cum insigni fructu tundendam praebuisset, eadem crebris sanguinis missionibus adsueta, & per aliquod tempus de lancinantibus ac spasmodicis crurum femorisque tormentis, sensu pressurio circa intestinum rectum, rubore faciei & aestu volatico conquesta esset; nullus dubitavi, quin sanguinem detrahendum curarem. Quare V. Cal. Julii, cum hora decima matutina, à suavi expergefacta somno, ad meliorem valetudinem inclinare videretur, ac pulsus aeque ac urina naturali similes essent, protinus duodecim circiter sanguinis uncias, interpolatis vicibus, ex vena incisa mitti jubebam; & elapsa hora, quindecim guttas mixturae, quae essentiae alexipharmacae drachmas tres, & mixturae simplicis rectificatae drachmam unam fovebat, ex jusculo propinabam, insequente leni madore. A meridie quavis tertia hora pulverem citratum cum antimonio diaphoretico, pauxillo nitri, & unico arcani duplicati grano paratum assumebat; atque hinc egregie habebat, coena utebatur largiori, & plenum per totam noctem capiebat somnum.

Postridie, sumtis dictae bezoardicae mixturae guttis quindecim, non quidem habebat, de quo conquereretur; at adpetitus minus sibi constabat, & circa vesperam febrilis paroxysmus anticipando revertebatur. Frigus per duas inhaerebat horas, tum vomitus ter infestabat, & tandem tribus horis molestus erat aestus, in largum desinens sudorem, & accedente insuperabili excandescentia, purpuram scorbuticam relinquens. Insistebam usui dictorum remediorum, & cum timerem, ne ob animi pathemata, quibus etiam invita indulgebat, graviora supervenirent symptomata, accersendum adhuc seniorem quendam medicum curabam. Accedens ille usurpatis à me praesidiis adplaudebat; quae etiam, cum illustris aegra sub leni madore bene haberet, continuabantur.

Nihilo minus III. Calend. Julii hora pomeridiana tertia redibat febrilis accessio, & post quatuor horas largo sudore finita, noctem post se trahebat placidam. Die sequenti cum meliori valetudine, accedebant crebra sternutamenta, parcum sanguinis è naribus stillicidium, & molesta tussis. Hinc clysterem ex floribus chamaemeli & saccharo Thomaeo adplicari jubebam, & soluta per illum alvo memoratae mixturae quindecim guttas ex jusculo propinabam; sumtis epulis, lapidum cancrorum, succo citri saturatorum drachmam dimidiam, & posthaec quavis tertia bora, pulvillum exhibebam, qui sic habebat: Recipe lapidum cancrorum citratorum, concharum citratarum ana grana quinque, nitri depurati grana tria, arcani duplicati grana duo, reguli antimonii martialis granum dimidium. M. D. pro dosi. Adpetitus erat exiguus; & cum vino Mosellano plus, quam par fuit, usa fuisset, accidit, ut versus vesperam aestu volatico, ardore ruboreque faciei, narium obstructione, & rheumatismo dextri capitis lateris quasi hemicranico, tussi stipato per sex infestaretur horas, & insequutam noctem somno minus tranquillo transigeret.

Ipsis Julii Calendis febris iterum invadebat, & praeviis ingenti horrore, atque calore, illo per unam, hoc per duas horas durante, copioso sudore solvebatur; tumque permittebat, ut & coena cum adpetitu, & somno placidissimo frui potuerit. Repetebantur pulveres, novissime nominati cum levamine. Sequenti qui erat intercalaris, die crebrae vexabant sternutationes, cum narium quadam haemorrhagia, pulsu existente aequali ac temperato. Subducto per clysterem rursus ventre, largis indulgebat epulis, & licet interdiu perquam sana videretur; accedente tamen vespera praeter opinionem vultus manusque expallescebant, mox sequebatur ardor cum tussi, & ipsa illustris matrona humorem tenuem salsumque ex capite ad fauces destillare, naribus obstructis, querula enunciabat. Ego metuens, ne ibi intermedio febris quaedam catarrhalis jungeretur, ad corrigendam scorbuticam humorum diathesin, consensu dicti senioris medici, bis exhibebam pulverem, ex matris perlarum, lapidum cancrorum citratorum, ana granis octo, antimonii diaphoretici granis quatuor, & reguli antimonii medicinalis grano uno compositum.

Transacta sub quietiori somno nocte, V. Nonar Julii circa undecimam meridianam horam febris impetebat magno horrore; quem vomitus materiae mucosae ac biliosae tenacissimae ter repetitus, excipiebat; tum sequebatur aestus vehementior, atque hunc solvebat sudor, accedente iracundia primum interruptus, & novo vomendi conatu turbatus, mox vero iterum largo succedens flumine. Praeter dictos pulveres, finito paroxysmo, catarrhalem defluxionem praecavere tentabam, dato pulvere, qui ex lapidum cancrorum citratorum drachma una cum dimidia, coralliorum rubrorum praeparatorum scrupulo uno, antimonii diaphoretici ex regulo parati scrupulo dimidio, reguli antimonii medicinalis granis tribus erat concinnatus & in sex partes divisus. Somnus minus tranquillus sequebatur, & IVto Nonarum, post salsas ex capite in fauces destillationes, hora pomeridiana tertia subito expallescebat, tum frigore percellebatur, mox aestu urebatur, tandemque sudore ferme diffluebat; adeo, ut suppositam hactenus ca-

catarrhalem febrim, in quotidianam degeneraſſe adpararet.

Quæ cum ita ſint, quatuor potiſſimum reſultant momenta, quorum diſcuſſionem abs Te, Vir Illuſtris, enixe rogo. Prima enim quæſtio eſt, quibusnam tutis evacuantibus ſaburram ex primis viis eliminare jam liceat? Sal enim Ebshamenſis, ſalia, quibus humores ſcatent, ſcorbutica adaugere, radix Ipecacuanhæ in tam tenero ſubjecto, juſto vehementior, pilulæ vero Becherianæ minus ſufficientes eſſe videntur. Quamobrem doceri cupio, anne conſultius ſit, vomitum, qui ſub acceſſionum initio ſponte ſuboritur, hauſto largius tepidiori infuſo promovere? Deinceps ſcire aveo, quibuſnam remediis ipſa febris oppugnari queat; & num denique hactenus uſurpata remedia, cumprimis ad abortum præcavendum inſtituta venæ ſectio, legibus artis reſponderint?

Conſultatio.

Illuſtris perſona, cujus adverſa valetudo mecum per litteras communicata eſt, non modo ex febre intermittente tertiana, eaque omnino duplici, verum etiam impuritate ſanguinis, atque ſeri ſcorbutica, acri & purpuracea male habere videtur. Huic enim ſuccorum acrimoniæ, nervoſis potiſſimum inhærenti partibus, in acceptis ferenda ſunt multa ſymptomata, maximeque tenſivi & preſſorii in pectore dolores, defluxio rheumatica dextrum capitis latus obſidens, crebra ſternutamenta, tuſſis, ardor narium, & copioſa ſudatio. Quamobrem ea medicamina, quæ alias febres intermittentes egregie ſolantur, veluti ſunt ſalia abſtergentia, laxantia, vomitoria, eſſentiæ amaræ, & alexipharmacæ, cum ſpiritu vini paratæ, cortex chinæ, aliaque, in præſenti cum malo purpuraceo complicata febre, minus ſalutarem pollicentur opem, imprimis cum illuſtris fœmina nimium ſenſibilis, & ad animi, ſanguiniſque fortiores commotiones valde prona exiſtat. In tali enim caſu recenſita remedia materiam acrem peccantem magis exæſtuant, & in vehementiorem motum agunt: unde graviora proficiſcuntur ſymptomata, & febres malum morem ac indolem acquirunt.

Quapropter omnino ad convenientiora reſpiciendum eſt, quæ inter febris æque ac purpura ſufficientem, ſed blandam ſordium viſcidarum & bilioſarum ex primis viis evacuationem indicant. Cuncta vero acria & purgantia & emetica, & quæ humorum ebullitionem concitant, cane pejus & angue vitare convenit; atqne potius decocta ex manna, tamarindis, corticibus citri vel aurantiorum parata adhibere juvabit. Quod ſi vero hæc ob ventriculi imbecillitatem haud arriſerint; operæ pretium facient pilulæ balſamicæ, ad Stahlii, Becheri, vel meam mentem concinnatæ: quarum undecim vel quatuordecim veſperi deglutire, & brevi ante pulverem abſorbentem, cum aliquot nitri ac tartari vitriolati granis remixtum aſſumere expediet. Ejuſmodi enim pilulas in purpuraceis affectibus vim evacuantem ſufficienter præſtare, docet experientia; & licet etiam haud ſatis reſpondeant votis, ſumta tamen altero mane ex infuſo theiformi mannæ uncia, utique ſufficient, biſque ſingula hebdomade tutiſſime poterunt uſurpari. Neque enim, ut ad alteram quæſtionem reſpondeam, opus erit, vomitum, ſub paroxyſmo febrili ſponte ſubortum, potu calidiori herbæ Théebois, copioſius hauſto, magis promovere; cum potius ſordes, in primis regionibus ſtabulantes, per alvum eliminare conveniat. Et ſi verum fatear, ad nauſeam vomitumque provocandum pura aqua fontana, eaque tepidior magis opportuna mihi videtur, quam quidem infuſa calidiora theiformia: quippe quæ metum omnino faciunt, ne, ſi bilioſa ſalſaque ventriculum obſederit ſaburra, agiliores ac ſubtiliores impuritatum particulæ, majori quantitate in ſanguineam inde rapiantur maſſam.

Sufficient itaque vacuandi fine, brevi ante commendata præſidia; & deinde, juxta tertiæ quæſtionis tenorem, conjungenda ſunt ea, quæ tranſpirationem, atque ſordium ſubtiliorum per cutis poros promovere poſſunt excretionem. Hoc nomine inſignem laudem merentur pulveres bezoardici fixiores, leniter nitroſi, ac cinnabarini, qui cum aquis diapnoicis, & ſyrupo acetoſitatis citri in potionum redigi queunt formam. Nec levem efficaciam præſtabit infuſum florum chamomillæ, cum ſemine fœniculi mane loco potus Théebois ſorbillandum; cujus præſtans, & utique ſpecifica virtus non modo in purpuraceis, ſed & febrilibus morbis deprehenditur. Non minus præclaro cum fructu adhibebitur ſpiritus nitri dulcis, aut quod ſatius eſt, liquor anodynus mineralis, qui ad quadraginta guttas per intervalla eſt capiendus. Cæterum diætæ recta potiſſimum habenda eſt ratio, & in primis omnis cerviſia pariter ac vinum ſummo fugiendum ſtudio; quippe qui potus in purpuraceis adſectionibus plane ſunt inconvenientes. Eminent præ iis decocta temperata, quale hoc in caſu ex raſura cornu cervi, radice ſcorzoneræ, ſuccoque citri parari poteſt. Neque minori induſtria vitare convenit cibos crudiores, coctuque difficiliores, piſces, lacticinia, poma, ova, omneque placentarum genus; à quibus præſertim verſus imminentes paroxyſmos abſtinere juvabit. Denique non habeo, quæ circa uſurpata hactenus remedia, atque venæ ſectionem moneam; niſi quod illa ad penitus eradicandum malum minus fuiſſe ſufficientia arbitrer. Verum haud exiguam foveo ſpem, quin commendatæ jam medicinæ, ſi rite adhibeantur, operæ facturæ ſint pretium.

CASUS CLXXX.

De febre quartana in gravida cum judicio de venæ ſectionis & corticis chinæ uſu.

FOEmina generoſa triginta annorum, vitæ motus experti dedita, potuque parciori ſemper contenta, tempore matrimonii, quo admodum felici per decem jam perfungitur annos quatuor infantes, adhuc vivos peperit incolumeſque. Et licet à teneris illibatam præ ſe tulerit ſanitatem; tria tamen jam excurrerunt ſemeſtria, ex quo male cœpit habere. Namque hoc tempore gravativum ardentemque in ventriculi regione dolorem, æſtumque volaticum, & delaſſantem, maxime ſumtis perſenſit epulis. Non raro tantis præcordiorum anxietatibus correpta eſt, ut animus defecerit; quæ autem, inſequuto vomitu, remiſerunt. Preſſorius quoque dolor circa cordis ſcrobiculum nonnunquam ſæviit, & abhinc ad dorſum excurrit. Et in tali rerum ſtatu gravida facta, prioribus menſibus crebros toleravit vomitus; tertio autem, ex animi adſectibus, corporiſque refrigeratione, prævio ingenti frigore, in calorem incidit præternaturalem. Idem paroxyſmus aucto rigore circa quartum diem revertebatur; & abhinc vera fiebat quartana, quæ jam tres complevit menſes, & adhuc adfligit. Frigus quo cum incipit acceſſio, per duas ad minimum inhæret horas, æſtus per ſex vel ſeptem, tum excipit ſudor. Ipſe paroxyſmus magnis præcordiorum anxietatibus ſtipatur; atque tunc

tunc assumta quævis vomitu rejiciuntur. Diebus à febre vacuis, in conclavi ob ambulare valet, viribus tamen, ac adpetitu defecta; & urina nunquam caret sedimento. Sumsit varii generis medicamina, laxantia, essentias amaras, antifebriles, atque alia: sed febris, licet semel, bisve sileret, mox tamen recruduit & perdurat adhuc contumacissima. Quæ cum metu abortus terreat; tuum, Vir Excellentissime, pro ea debellanda petimus consilium, & num consultum sit venam in pede secare, doceri cupimus.

Responsum Medicinale.

Quæ mihi perscripta sunt de febre quartana, matronam generosam gravidam per tres jam adfligente menses; sedulo mecum perpendi, atque volutavi. Et si præsertim illa consideravero incommoda, quibuscum ante gestationis tempus conflictata fuit; ea à spasmo & hinc suborta inflatione ventriculi suam traxisse originem facile pervideo. Namque sub tali spasmo utrumque orificiorum, quæ ventriculo terminos ponunt, constringitur; hinc vapores flatulenti, ab alimentorum fermentatione enati, suo potiri nequeunt exitu. qui distendentes ventriculum, nerveasque illius partes, anxietates præcordiorum, doloremque in scrobiculo cordis gravativum pariunt; & constrictionem harum partium efficientes, ad humorum majorem versus caput raptum, indeque pendentem æstum disponunt volaticum. Ejusmodi cardialgici spasmi familiares sunt fœminis plethoricis, in quibus ob difficiliorem sanguinis per hepar, quod totum vasculosum est, transitum, cruor stagnat, isque vasis ventriculi præcipue subsistit. Præ reliquis autem hisce molestiis opportunæ sunt illæ, quibus menstrua fluunt inordinata, vel sanguinis missiones insuper habentur, vel sanguis nimis spissus & viscidus existit, qualis in nostra etiam ægrotante ob parcum potum, vitamque sedentariam judicandus est.

Et iisdem caussis debetur febris quartana; quæ meo quidem arbitrio plerumque à difficiliori sanguinis per viscera imi ventris, maxime hepar ac lienem circuitu suos mutuatur natales. Quando enim humores per vasa, à portarum vena producta tardius circulantur; primum omnium in mesenterio, ventriculo, ac toto intestinorum canale stagnant. Hinc in locum liquoris subtilioris, fermentativi ac digestorii secernitur serum impurum, digerendis penitius alimentis minus idoneum: unde generantur acidæ, viscidæque cruditates, quæ cum massa sanguinea per totum abripiuntur corpus, adque sensibiles medullæ spinalis tunicas delatæ, spasmos motusque producunt febriles. Quum vero graviditatis tempore menstrua excretio sit cohibita; facile patet, qua ratione humores in abdomine cumulati, per viscera tardius progrediantur, sicque dicta ratione inducendis viam pandant febribus.

Quarum si perpendamus curationem, maximeque perscrutemur, num eo fine venæ sectiones sint profuturæ? non omnino negandum, quia egregium inde liceat expectare emolumentum, si extra paroxysmum, detractis sex cruoris unciis, instituantur. Multa enim mihi innotuerunt exempla, ubi diuturnæ febres quartanæ, tusa in pede vena, protinus conquieverunt, utique si convenientes medicinæ fuerint conjunctæ. In more quoque positum mihi est, gravidis, si cruor in abdominis visceribus stagnaverit, ex pedum venis sanguinem detrahere; licet vulgaris opinio id vetet maximopere. Neque ideo statuerem, ac si venæ sectio tam in gravidis, quam in aliis personis, ad morbos præservandos semper, atque generatim in pede sit celebranda. Quandocunque enim à congestione humorum circa caput pectusque morbosa propullularunt symptomata; parum certe venarum in pedibus, qui tum plerumque frigidi, spasmoque contracti observantur, incisio feret adjumenti. Atque his in casibus magis proficiet sanguinis è brachio facta detractio; quemadmodum in ægritudinibus à terrore, & hinc pendente humorum ad superiora congestione productis, plus simplici vice observavi. Neque porro venæ sectiones in pede commendare soleo, si venis exilioribus, & sanguine fere privatis existentibus, spasmodicæ affectiones magis à nervorum debilitate, aut acri subtilique humore, tunicis nervosis insidente, quam à nimia humorum mole originem traxerunt: non enim raro mihi adnotare licuit, quod factam in hisce adfectibus sanguinis missionem, major spasmorum exceperit vehementia. Et denique generatim sciendum est, in ipsis morborum paroxysmis, non nisi cum summo periculi metu, detrahendum è venis esse cruorem. Contra vero, ubi sanguis nimius, spissus, viscidusque præsto est, & in imi ventris visceribus potissimum stagnat, venæque pedum insigniter fartæ sunt; harum incisio permagnum pollicetur fructum: neque ideo quicquam est, quod ab illa in nostra ægrotante administranda nos deterrere queat.

His autem præmissis, eo dirigenda est omnis intentio, ut molestam febrem percuremus, atque sic abortus metum discutiamus. Quamobrem horior primum, ut cuncta calidiora, sanguinemque exæstuantia medicamina, & præsertim essentiæ, cum spirituoso paratæ menstruo, sedulo fugiantur, quoniam anxietates, inquietudinem & æstum febrilem magis exacerbant; sed potius eo respiciatur, ut spasmodicæ ventriculi distentiones, quas adhuc præsentes crebri testantur vomitus, decenter leniantur, atque consopiantur. Et hoc fine, experientia doctus, commendo liquorem meum anodyno mineralem, cujus sex partes, cum una balsami mei vitæ, sine ambra moschoque parati commiscere decet. Hoc remedii genus mane pariter, ac vesperi, nec non tribus ante febris invasionem horis exhibere; tumque prorinus infusum theiforme, ex floribus chamæmeli, summitatibus millefolii, feminque fœniculi confectum, intra lectum sorbere, & blandam inde diaphoresin expectare juvabit. Idem balsamum, paullo tepefactum, chartæque bibulæ infusum, epigastricæ regioni adplicandum, impositis desuper linteis calidis, maximopere suadeo. Nec præterea quicquam commendo, expectaturus, quid hæc remedia, tulerint adjumenti.

Relatio.

Tusa quoque ex meo præscripto, tempore à febre vacuo, in pede est vena, eo effectu, ut febriles accessiones statim conquieverint; & usurpato subinde liquore anodyno, per quatuor vices, cum egregio adflictæ levamine, cessaverint. Verum enim vero, cum superatum omnem recidivæ metum arbitrata, itinere quodam sub gelidissimo cœlo perfuncta, cibisque minus salubribus usa esset: rediit malum, utut priori mitius. Ego iterum consultus, vesperi novem balsamicarum, quæ meæ sunt compositionis, pilularum, mane salis aperitivi drachmam, ut sumeret, imperavi. His per aliquod tempus adhibitis, electuarium ordinavi, ter quotidie capiendum, quod corticem chinæ, pulverem florum chamomillæ, atque Roob Sambuci habebat; & hoc per sex usurpatum dies penitus fugavit febrem. Qua profligata, iterum quavis vespera novem dictarum pilularum, mane drachmam dimidiam salis aperitivi, & hora pomeridiana quinta octoginta guttas Elixirii mei visceralis propinavi, eo effectu, ut prorsus

fui fileret febris, & generofa mulier felici fubiode fungeretur partu.

Non hoc loco erit alienum, commemorare, magnum effe medicorum errorem, fi corticem chinæ è foro medico prorfus relegaturi, generatim eum pro veneno habent. Quamvis enim minime negaverim, quin improvidus ipfius ufus, magna fæpius fanitatis detrimenta, & noxiam ad morbos chronicos difpofitionem inferat; attamen non paucis quoque exemplis habeo comprobatum, quod recto iftius corticis ufu nihil ad exftirpandos, qui refractarii funt, febriles affectus, fit efficacius. Ille enim, præmiffis congruis & evacuantibus, & alterantibus, non folus, fed cum antifpafmodicis & diaphoreticis mixtus, diebus à febre vacuis propinandus eft; & confopita fic febre, remediis incidentibus, evacuantibus, ftomachicis, & quæ corpus in debita confervant tranfpirationem, per aliquod adhuc tempus infiftendum. Confuevi igitur hunc corticem heroicis accenfere remediis; quibus provide adhibitis, feliciffimus fuccedit effectus, incongrue vero ufurpatis, accedit irreparabile damnum. Quamobrem in ufum vocaturum hoc medicinæ genus, non modo rationalem pathologiam, verum quoque therapiam, & medicaminum operandi modum probe callere oportet; & fatius utique eft, ut qui hac fcientis inftructus non eft, cortici huic plane fuperfedeat, folifque temperantibus, diaphoreticis ac diluentibus pugnet, ac reliquum naturæ committat negotium.

CASUS CLXXXI.

De febre biliofa intermittente.

QUum per menfem Maium Juniumque currentis anni menfem frigida, humida, & pluviofa tempeftas tertis incumberet; accidit, ut fequentibus Julio & Augufto menfibus febres biliofæ intermittentes tamfimplices, quam cum continua complicatæ, nec non tertianæ duplices, admodum incertæ popularem ederent ftragem. Ex reliquis vero, qui meæ fe mandarunt curæ, ægrotantibus, erat mulier quædam generofa, fex ultra triginta annorum, temperamenti fanguineo cholerici, obefa, fuccorum plena, animique fenfibilioris, & ad iracundiam proni. Hæc fub finem menfis Julii circa vefperam ingenti rigore prehendebatur, quem per aliquot horas durantem, vehemens excipiebat æftus. Et hæc acceffio per primam feptimanam alternis invadebat diebus, deinceps anticipabat, atque tum iotra nycthemeron bis incidebat. Paullo poft magis continuæ fpeciem referebat; fiquidem uno die afperior erat paroxyfmus, altero levior, neque calor præternaturalis cum paullo celeriori pulfu unquam remittebat. Cæterum hæc exhibebat fymptomata: Per tres priores hebdomades moleftæ vexabant vomitiones, die præfertim febrili, qua non tantum affumta quævis, fed & faburram biliofam viridem, mucofamque rejiciebat, atque non raro vanis, laboriofifque conatibus, cum alvi obftructione adfligebatur. Quarta feptimana vomitibus jungebatur alvi fluxus, fæces reddens viridefcentes, & vix ægram in cubili conquiefcere permittens, & hunc fequenti hebdomade tanta excipiebat obftructio, ut ope pilularum balfamicarum referari debuerit. Præterea ipfi paroxyfmi tanta fpirandi anguftia erant ftipati, ut fuffocari videretur; jungebatur infignis corporis languor, ac maxima inquietudo, ut vix in lecto potuerit contineri. Non minus vehementes & capitis & dorfi dolores multam figebant crucem; noctefque fine fomno, at bene multis fudoribus moleftæ tranfigebantur. Urina mingebatur parciffima, & rubicunda cum fedimento. Pulfus, accedente paroxyfmo, ferebatur inæqualis, varius, celerior, & quandoque intermittens. Potus etiam ad extinguendam fitim affumti vomitu ftatim reddebantur; & conftrictus quafi videbatur ventriculus.

Vocatus medicus nihil utique omiferat, quod ejufmodi febribus plerumque folet oppoai; dederat enim falia digeftiva, abforbentibus, oculifque caacrorum citratis nupta, nec non leniora vomitoria; fed febris eum recenfitis fymptomatibus contumax inhærebat. Putabant etiam, rem effe conclamatam, & me tandem in auxilium accerfebant. Ego perfcrutatus, affectum huac febrilem ab excandefcentia gravi ortum fuiffe, eademque adhuc foveri, & magnam fubeffe generis nervofi debilitatem; primam curandi intentionem ad compefcendas & vomitiones & alvi fluxiones direxi: quum facile perviderem, hac excretionum vehementia perdurante, nec data remedia felici potiri effectu, nec generofos ad fanguinem deduci poffe fuccos, virium inftauratores. Jam vero in quæftionem veniebat, quænam medicamina ad fiftendum hunc ventriculi motum, oervofumque genus roborandum, tuto poffent adhiberi? Neque enim opiata, leniter adftringentia, martialia, & calidiora ftomachica, interne pariter ac externe ufurpata votis feciffent fatis; & multiplex potius experientia docet, fedatas ope horum medicaminum vomitiones, infignes cardialgicas poft fe trahere anxietates, quæ fumtis vel cibo, vel potu, vel medicinis, mirum in modum iovalefcere, nec prius mitigari folent quam rejectis denuo omnibus. Quamobrem, exploratis jam egregiis, quas in compefcendis fpafmodicis affectionibus liquor meus anodyno-mineralis poffidet virtutibus, eundem in noftro cafu adhibendum fuafi, fi ejus uncia dimidia cum tribus olei caryophyllorum, & fex olei cinnamomi guttis fuerit remixta. Atque hoc remedium ad viginti guttas fingulis quatuor horis ex aqua ceraforum nigrorum propinavi; & externe, finita acceffiooe, balfamum vitæ, ambra mofchoque deftitutum cum linteis ad ventriculi & abdominis regionem adplicari juffi. Unde factum eft, ut intra nycthemeron vomitus conquiefcerent, & ægra potus atque jufcula abfque incommodo retinere potuerit. Nihilo tamen minus ad confirmandam hanc excretionum vehementiorum quietem, dicta remedia, licet parcius, continuanda curavi; pro potu vero aquam ceraforum nigrorum, & decocta ex rafura cornu cervi, radice fcorzoneræ, fucco citri, & aliquot olei de cedro guttis confecta ordinavi.

Sic fedatis, quæ reliquis moleftiora videbantur, fymptomatibus, reftabant adhuc calor præternaturalis, magna laffitudo, pulfus inæqualis ac iotermittens, continuæ vigiliæ, & præterea crebri horrores, cum fubfequente æftu incidebant, metumque injiciebant, ne febris vifcerum inflammatoria, tanquam anguis fub herba lateret. Neque vero minus, multa perfpectum habebam experientia, febres ejufmodi epidemias, ac incertos, io fubjectis omoiao fenfibilioribus, & ad irregulares nervofi generis motiones proclivibus, gravia exhibere fymptomata, quæ periculi quidem terrere videntur metu, re autem vera, oon adeo infauftum omioantur exitum, cumprimis, fi convenientibus oppugnentur medicinis. Quum itaque mea fententia febres referri mereautur ad adfectus generis nervofi, & febriles motus nihil fint aliud, quam univerfales fyftematis vafculofi nervofique fpafmi: confultiffimum fore putavi, nervinis ac roborantibus uti medicinis, quæ

roborando membranaceas nervosasque partes, earundem nimiam ad motus spasmodicos proclivitatem debellare valent. Quo quidem nomine in omnibus, quæ ægris quieta aliqua tempora, ac intermissiones præstant febribus, exceptis continuis, & inflammatoriis, post purgatas primas officinas, & rite adjutas excretiones, hoc electuarium probatissimæ fidei, ac excellentissimæ virtutis deprehendi: Recipe roob sambuci unciam unam cum dimidia, pulveris chinæ drachmas sex, pulveris florum chamomillæ drachmas duas, extracti centaurii minoris drachmam unam, pulveris caryophyllorum scrupulos duos, julepi rosarum uncias duas. M. F. Electuarium, quod in quovis accessionum intervallo quater, pondere drachmæ unius, interposito nonnunquam pulveris digestivo nitrosi usu, exhiberi potest. Genus certe hoc remedii tantæ est efficaciæ, ut nisi inflammatorii, vel hectici quidpiam delitescat, per quatuor duntaxat dies usurpatum, pleraque insigniter sopiat symptomata: æstus enim remittere, pulsus æqualis fieri, appetitus cum viribus instaurari, urina copiosior, ac naturali similis reddi, ac denique ipsi febriles paroxysmi sensim conquiescere observantur. Idcirco idem remedium in nostra ægrotante usurpavi, divinaque favente gratia obtinui, ut inde cuncta silerent incommoda, neque quidpiam molestiæ præter ventriculi inflationem, sumtis potissimum epulis infestam, æstum volaticum, lassitudinem, ac sudores nocturnos restaret.

Quas adfectiones, cum ex ventriculi debilitate, indeque pendente digestionis vitio suam traxisse originem, facile cognoscerem; omni studio in id sore incumbendum putavi, ut lenta febris praecaveretur. Quamobrem in more mihi est positum, ut sopitis post nervinorum & roborantium usum, febrilibus paroxysmis, vim digestivam ventriculi restaurare, omnesque evacuationes promovere annitar. Hoc sine alternis vesperis pilulas meas balsamicas, alteroque mane val drachmam salis Sedlicensis, vel drachmam dimidiam salis mei aperitivi exhibere soleo; ut tali nimirum ratione cruditates ac impuritates humorum ab æstu febrili relictæ, blande, tamen sufficienter eliminentur. Et denique moderatam frequentemque corporis exercitationem, atque Elixirii mei visceralis ante prandium usum commendare suevi. Hæc igitur in nostra etiam ægrotante, summo cum fructu, & perfecta febris sublatione, adhibui.

CASUS CLXXXII.

De febre lenta ex male curata tertiana.

Vir viginti sex annorum, sanguineæ temperaturæ, crebris oculorum congestionibus atque rubore in pueritia, nec non multis doloribus capitis discruciatus, deinceps vero nimimiis lucubrationibus, victusque inordinato generi dedirus, elapsa proxime æstate, cum intermittentes febres popularem ederent stragem, & ipse sub cœlo fervidissimo inter caniculares dies, & perversa diæta, variis perfungeretur itineribus, eundem incidit morbum. Per aliquot enim dies atroci capitis dolore, ciborum fastidio, atque delassante corporis torpore adfectus, vero febrili prebendebatur paroxysmo. Accitus quidam celebris medicus, dato laxante pulvere, ut suæ valetudini nihil timeret, sed in publicum prodiret, ægrum persuadebat: unde hic febrili adhuc die, finita accessione, amicorum consortium frequentabat, & inter vini pocula, tutus ibidem degebat. Domum reversus, magnaque exardescens iracundia, protinus magno calore, capitisque dolore corripiebatur; qui per noctem, sequentemque totam diem continuatus, tertia in verum intermittentis febris paroxysmum, multis vomitionibus stipatum desinebat. Absente medico priori, alter vocabatur; qui præter varia remediorum genera, quavis intercalari die vel purgantem, vel etiam emeticum propinabat pulverem; licet vir adflictus sub singula vomitione sponte vomeret, viribusque defectus esset. Transactis septem circuitibus, dabatur ipsi electuarium, cum cortice chinæ permixtum, quod larga quantitate ex vino Hispanico capiebat, eo effectu, ut febris conquiesceret. Verum non multo post, institutis quibusdam itineribus, recidebat; & oppugnata rursus purgantibus, sudoriferis, dictoque electuario, post quatuor paroxysmos denuo remittebat. Incerta tamen erat valetudo, siquidem febrile incendium, nunquam à vomitibus vacuum, utut bis ope corticis Peruviani exstingueretur, bis tamen urere rursus cœpit; & demum caninam veluti adpetentiam comitem est sortitum. Quamobrem ad priorem refugiebat medicum, & sumtis ex ejus præscripto quibusdam pulveribus, ac observata recta vivendi ratione, brevi tempore plane convalescere videbatur.

Interim cum ob diuturnam ægritudinem, sanguinis missiones, quas antea quotannis bis terve celebrare sueverat, per integrum neglectui habuisset annum; stillabat primum ex naribus cruor, deinceps autem, cessante eo profluvio, œdematosa totius fere corporis intumescentia, ingenti capitis dolore, artuum torpore, & ciborum fastidio male habebatur. Credebat sibi venæ sectione consultum iri, quam etiam pronuper, non obstante medicorum dissensu, detractis octo unciis, instituendam curavit. Abhinc ad meliorem quidem sanitatem inclinare videtur, & tumor œdematosus evanesceit; neque tamen secius ad hanc usque diem crebris humorum ebullitionibus, capitis quadam temulentia & veluti oblivione nunquam non stipatis molestatur. Præterea sæpius horror, cum æstu subsequente incidit, maxime ab epulis; junguntur corporis languores, gravia ac terroris plena insomnia, & insolitæ præcordiorum sub somno anxietates. Quibus malis pressus, tuum, vir Illustris, expetit consilium.

Epicrisis cum consilio.

Proposita morbi enarratio aliquot praclaras observationes, iis potissimum, qui in artis operibus versantur, apprime utiles, ac proficuas nobis suppeditat:

1. Satis aperte ac luculenter ostendit, quam leve & anceps auxilium ferant evacuantia, eaque validiora, ut sere sunt emetica & purgantia, in expugnandis intermittentibus, quæ populares habent circuitus, & quam parum impediant, quo minus febres hæ præcipiti, & festinato adstringentium usu cohibitæ, iterum iterumque revertantur. Quod nemini mirum videri potest, qui harum febrium caussam non tam in noxia humorum quantitate, quam potius in prava illorum temperie & mixtura quærendam esse intelligit. Quemadmodum enim omnes morbi, qui populariter grassantur, ita etiam hujus notæ febres ortum ac natales suos referunt ad perversam aëris & tempestatum constitutionem, qua excretio sordium, quæ per cutim difflari solent, mirifice perturbatur. Intercepta autem liberior harum sordium evaporatio subtilem acrimoniam inducit humoribus, quam utique hisce in febribus magis, quam nocentem copiam, accusandam esse arbitramur,

bitramur. Unde in proclivi est judicare, ea remedia, quæ humorum acrimoniam demulcent, ac temperant, quæ tonum cuti restituunt, ac denique cutaneam sordium difflationem promovent, his in morbis plus ferre adjumenti, quam alia, quæ vi quadam & vehementia copiam humorum tam per os, quam per alvum evacuant.

2. Hac observatione evertitur vulgaris illa, multorumque consensu roborata opinio, chinam chinæ in curatione intermittentium valde utilem esse, planeque innoxiam, si remedia, ut vocant, universalia illi præmissa fuerint. Nullum enim ex his in præsenti casu prætermissum est, nec tamen consociata eorum virtus tantum valuit, ut iis præpedita esset toties repetita febris accessio. Nec vero hic diffiteri oportet, hujus generis remediis locum aliquem esse tribuendum; quando exuberans impurorum humorum copia evacuationem sui imperat. Tunc sane cum bonis ægri rebus instituitur affluentium impuritatum expurgatio, quoniam verendum est, ne intus retentæ sordes, & inquinamenta humorum, longius trahant febrientes, omnemque adstringentium usum suspectum reddant.

3. Commemorata medendi ratio planum ae testatum facit, quantæ in febribus calamitati sint improvide, & parum opportune data emetica; quorum vis tantam ventriculo inducit debilitatem, ut sub quolibet febris accessu se offerat vomitio, aut certe ingens ad eam proclivitas.

4. Insigni est documento, febrium reditus pejoris esse indolis & majori symptomatum vehementia stipari, quam primas earum accessiones, unde etiam longe aliam medendi rationem, quam qua medicus in præsenti casu usus est, desiderant, quæ si negligitur, facile febris ægrum repetit, uovoque insultu eum excruciat.

5. Perspicimus inde, intermittentes maturius, quam earum caussa penitus evicta & superata sit, cohibitas, si non recidivas pariant, graviora tamen relinquere symptomata. Hinc enim cooriuntur lentus calor, totius corporis debilitas, artuum languor, & intumescentia, appetitus prostratio, somni turbulentia, spasmi & anxietates præcordiorum; quibus etiam in subjectis, quæ hæmorrhagiis adsueverunt, graves & acerbi dolores subinde solent associari. Quod curationem harum febrium attinet; ea in præsenti ægro hunc in modum est instituenda. Primo dispiciendum, ut abdominis viscerum infarctus resolvatur: deinde oportet viscidam & biliosam primæ regionis colluviem clementer educere, ac denique ventriculi, omniumque viscerum tonum corroborare. Huic scopo ea, quæ sequuntur, accommodata arbitramur:

1. Recipe terræ foliatæ tartari, arcani duplicati, nitri purificati, salis ammoniaci ana drachmam unam, lapidum cancrorum, drachmas duas, Misce fiat pulvis, de quo drachma dimidia singulis diebus mane, & circa quintam pomeridianam cum sufficiente vehiculo sumenda est.

2. Recipe extracti cardui benedicti drachmas duas, succini, myrrhæ electæ, extracti rhabarbari ana scrupulos duos, extracti agarici, florum salis ammoniaci martialium ana scrupulum unum, M. F. pilulæ ex scrupulo uno numero quindecim, quæ alternis diebus circa lecti introitum devorari debent.

3. Recipe herbæ veronicæ, melissæ, herbæ Thée ana manipulum unum, corticum aurantiorum recenter exsiccatorum drachmam unam & semis, M. F. species, irrorentur guttis quadraginta olei tartari per deliquium, & fiat infusum omni mane cum aqua calida hauriendum.

4. Recipe Elixirii stomachici Michaëlis, essentiæ gentianæ rubræ ana unciam semis, extracti corticis chinæ drachmam unam, olei ligni sassafras, olei caryophyllorum ana guttas quatuor: quod medicamentum stomachicum inter cibos cum cerevisia usurpari potest.

CASUS CLXXXIII.

De febre lenta cum cachexia succedente malæ curationi febris intermittentis.

NOn infimæ dignitatis vir, quinquaginta, & quod excurrit annorum, temperamenti sanguineo-phlegmatici, & habitioris corporis, nec non hæmorrhoidum fluori obnoxius, æstate novissime elapsa, in qua ob summum solis fervorem, & insignem siccitatem, dysenteriæ pariter, ac febres quotidianæ mali moris populariter grassabantur, in copiosum incidit alvi profluvium Brevi ante curam; quam avenaceam, vulgo *die Haber-Cur* vocant, adhibuerat, sub qua & corpus inconsiderate frigori exposuerat, & diætæ, quam nunquam rite observavit, erroribus indulserat, cibosque salitos, fumo induratos aliosque crudiores largius comederat, & potuum nimiam ingesserat quantitatem. Fluor hic alvinus per sex circiter inhærebat dies, atque tum à medico, ne forsan nimis debilitaretur æger, theriacalibus & constringentibus sistebatur. Vix autem octo inde effluxerunt dies, cum febre quotidiana, tunc temporis epidemica, magisque continua prehenderetur: quamvis enim vespertino tempore febrilis invaderet accessio, & mane demum sudore finiretur; pulsuum tamen frequentia, lotii perpetua rubedo, & visum in eo nunquam non sedimentum ostendebant, virum spectatissimum ad apyrexiam haud redire. Consultus denuo medicus, hunc affectum, nec evacuantibus, nec aperientibus præmissis, protinus chinato oppugnavit electuario; quod æger aliquot librarum pondere, absque ullo levamine, majorique potius damno, devoravit. Neque enim cohiberi potuerunt accessiones, tantum aberat, ut, licet æstus mitior esse, & horror evanuisse videretur, quemvis tamen paroxysmum narium & extremorum perfrigeratio antecederet, pulsusque semper debilior, celeriorque esset, cum summa virium jactura. Alvus insuper sub toto morbi decursu contumaciter adstricta erat, nec nisi laxante, vel clystere solicitata, respondebat; urina crassa atque rubicunda, copiosum deponebat sedimentum; sitis vix notabilis observabatur, & somnus tantum non omnis eripiebatur. Ipsi quoque paroxysmi permagnis anxietatibus cardialgicis stipati, alternisque potissimum diebus acerbiores erant, & parciores sudationes habebant pedissequas.

Et hoc iu rerum statu, lecto nunquam non affixus, bene multos miser transegerat menses; tandemque meum flagitabat consilium. Quum itaque percepissem, tantam corticis Peruviani molem assumtam fuisse; ordinabam pilulas balsamicas Hoffmanni, ejusdem sal aperitivum, pulveri bezoardico nuptum, infusa theiformia, liquorem anodyno-mineralem, cum Elixirio viscerali maritatum, & essentias amaras, arcano tartari remixtas. Iude redibat quidem cum viribus, ciborum aliqualis adpetentia; at insistebat calor gliscens, urina manebat turbida, & missis laxantibus, salibus aperitivis, aut clysteribus, alvus clausa, ac abdomen flatibus distentum molestabat. Quamobrem ad superandam febris contumaciam sale ammoniaco depurato tanquam efficaciori ape-

aperiente, & à Muysio, celebri medicorum insigniter commendato uti, illudque pondere dimidiæ drachmæ bis quotidie propinare cœpi. Neque tamen minus calor ille lentus, cum pulsuum frequentia ac debilitate rebellis inhærebat, licet accessionum vis paullulum fracta videretur.

His ergo remediis per sex hebdomades incassum adhibitis, tentavi virtutem pulverum, ex cortice chinæ, cascarillæ, nitro, arcano duplicato, & oleo caryophyllorum confectorum, eosque ter quotidie per quatuor successive dedi dies. Hinc urina minus rubicunda, & parciori sedimento prædita adparebat, nec ulla ferme paroxysmorum remanebant vestigia. Verum circa horum tempus, arteriæ movebantur justo celerius; præcordiales angustiæ invalescebant, & accedebat tensivus dolor, ac quædam quasi rigiditas tibiarum, crurumque, ut nec stare, nec rite ambulare potuerit. Missis igitur istis pulveribus, usurpavi liquorem bezoardicum anodyno nuptum, sub epulis essentiam gentianæ dedi, & mane fotum vaporosum ex herbis appropriatis, abdomini admittendum curavi. Sed nec his ambulandi potentia, nec reliqua valetudo restitui potuit: ustus interno potius calore, adpetituque plane defectus, sensim contabuit & vultus expallescere cœpit. Urina satis copiosa, cum sedimento mingebatur, & cum aliquando, melius habere visus, in conclavi obambulare moliretur, ob nimiam pedum imbecillitatem in terram lapsus, tantoque simul terrore perculsus est, ut abhinc pedibus inniti prorsus nequiverit, nec semet erigere potuerit.

His per sex menses pressus incommodis, incepit denuo cruorem, cujus excretio hactenus siluerat, per hæmorrhoides effundere; ac subinde insignem salivæ atque tantam ex ore rejicere quantitatem, ut præ nimia fluxione somnus oculis eriperetur. Cruentum ex ano profluvium crebrius infestavit, omnesque penitus prostravit vires: & si vel vini, vel potus spirituosi quidpiam assumeret, vel etiam ad roborandam partium interiorum infirmitatem, dorsum unguento martiato, oleis nervinis remixto inungendum curaret, protinus copiosiorem cruoris sensit effluxum. Neque vero ullam circa hypochondria, aut in abdomine duritiem, vel tensionem adnotare licuit præternaturalem; &, quod notatu dignum erat, cibos crudos crassosque, quibus adsueverat, cum adpetitu comedere, & sine ulla molestia concoquere potuit; licet molliorum, maxime carnium summo urgeretur fastidio. Interim salivæ fluxus, lentusque calor cum virium debilitate assidue perseverabant, eo magis, cum ob hæmorrhoidalem fluxum per aliquod tempus ab omnibus & medicis, & medicaminibus abstineret. Tandem ad hunc compescendum usus est tinctura martis Ludovici, cum essentia amara, & aliquot balsami vitæ guttis maritata: unde & cruenta, & salivalis excretio conquieverunt.

Verum paullo post continuis agitari vigiliis, mentis usu destitui, raptibusque furibundis vexari cœpit. Quare omisso dicto remedii genere, clysteres ano infundebantur, ipsique salia nitrosa, & aperitiva porrigebantur. Hinc in altum soporem, per viginti horas durantem incidit; à quo expergefactus, rationis integritatem simul & semel recuperavit: insuperque hæmorrhoidalis, utut parcior, rediit excretio, cum reliquis symptomatibus. Horum itaque medelam anxius cupit, & præsertim scire gestit, num usus thermarum Carolinarum, aut acidularum Wisbadensium ipsi sit profuturus.

Consultatio.

Affectus præter naturam, quo cum vir spectatissimus per tria conflictatur semestria, meo arbitrio non alius est, quam cachecticus, cum lenta febre junctus, ex viscerum abdominis, maxime lienis atque hepatis oppletione ac obstructione suam trahens originem. Cujus ergo caussa, quum magis in ipsa viscerum substantia, quam fluidis partibus sit radicata: omnis perit admiratio, quod nullis hactenus remediis obsecundaverit, sed eo usque inhærescat. Generatim enim est sciendum, omnes morbos ex viscerum labe, eorumque vel obstructione, vel nimia relaxatione propullulantes, maxime diuturnos esse, neque parum & medentis & ægroti patientiam exercere suevisse. Et si altiores jam radices egerit malum, spes perfectæ curationis certe est in angusto; nec quicquam medico superest, quam ut recta vivendi ratione, & convenientibus medicinis vitam adhuc protrahere annitatur. Quæ practica atque prognostica regula in omnibus hypochondriacis, cachecticis & scorbuticis affectibus, iisque inveteratis memori tenenda est mente.

Jam vero non pauca sunt momenta, quæ testatum faciunt, præsentem, cujus caussa consultus sum, morbum altas in imi ventris visceribus egisse radices. Hujus rei primum fluor hæmorrhoidalis, quibus à multis annis obnoxius fuit æger, præbet argumentum. Quum enim hoc profluvium, licet sit criticum ac salutare, semper nimiam humorum molem, ac difficiliorem per abdominis vasculosas partes circuitum significat: tanto magis, si symptomaticum, nimium, ac inordinatum fuerit, vitium viscerum abdominis, vel nimis relaxatorum, vel obstructorum, & hinc præpeditam per ea sanguinis circulationem indicabit. Cumprimis hic fluxus fieri solet, si vascula sanguifera, quæ hepar vel lienem transeunt fuerint obstructa: sic enim humores majori copia ad vasa mesaraica vel hæmorrhoidalia regurgitant, ea distendunt, & data levissima vel interna vel externa caussa, ex iis vi quadam erumpunt: unde constans docuit experientia, fluxus hæmorrhoidalis nimii caussam, vel in liene vel hepate obstructo, tantum non semper residere.

Deinceps retardatum cruoris per abdomen in nostro ægrotante cursum, testatur nimius salivæ fluxus. Hoc enim incommodum à diuturniori sanguinis in vasis majoribus, vel visceribus sanguineis stagnatione suos mutuatur natales: Nam sub ea mora fluxilior ac serosa sanguinis portio à reliqua crassiori secedit, & vel in lymphatica vasa atque tubulosam porosamque corporis substantiam effunditur; vel ad vasa lymphatica excretoria, qualia sunt salivales ductus, majori copia rapitur. Priori in casu tumores oriuntur œdematosi; posteriori copiosior fit salivæ sputatio, quæ licet sit molesta, eo tamen respectu, quo œdemata antevertit, salutaris, ac veluti critica dici meretur.

Et si corporis habitum, quo noster pollet, spongiosum, flaccidum, vasis copiosis, exilibus tamen refertum consideremus; in eo ipso dispositionem ac miram aptitudinem ad concipiendam viscerum labem deprehendemus. Quum enim in ejusmodi corporibus cursus humorum per exiliora vascula fit difficilior, & nimia eorundem moles partium solidarum, atque motricium robur mirifice debilitat: facile patet ratio, cur ea ad sanguinis excretiones, morbos chronicos, & præsertim œdematosos præ aliis inclinent. Accedit in nostro ægrotante perversa vivendi, cui indulsit, ratio: dum enim cibis multis, iisque coctu difficilibus, crudis, salitis usus fuit, & vitam sine motu desidem egit, non abundantiam solum,

sed

sed etiam crassitiem ac spissitudinem humorum sibimet contraxit, quo illi ad progressum per minimos tubulos ineptiores, & ad inducendam obstructionem magis idonei fuerunt redditi.

Et si verum fatear, perversæ affectionum, quibus infestatus fuit, curationes insigne ad viscerum obstructiones inducendas contulerunt momentum. Namque primum magnam meretur censuram, quod alvi fluxus, qui à ventriculi per potum avenaceum antea debilitati refrigeratione originem traxit, erudis adstringentibus fuerit cohibitus. Neque etiam perversa febris tractatio excusari potest. Quemadmodum enim ejusmodi febres generatim, maxime si convenientibus oppugnentur, vel potius secundentur medicinis, in reserandis viscerum infarctibus, atque resolvendis humorum coagulis, mirificam, suffragante experientia, præstare solent virtutem: ita cumprimis in nostro casu accedens ille febrilis motus, non alium quam salutarem habuit finem. Idcirco absurdissimum utique fuit, illum absque præmissis aperientibus, resolventibus, diluentibus, & evacuantibus, dato protinus electuario chinato suppressisse. Quamvis enim illud electuarium ob corticem chinæ, cum corrigentibus & diaphoreticis maritatum, reliquis, quæ febribus opponi solent, specificis præferri mereatur, & convenienti tempore ac ordine usurpatum præclaram ferre deprehendatur opem: attamen in hoc casu, qui materiæ noxiæ præparationem ac evacuationem indicavit, non nisi magno potuit esse damno. Cumprimis scire licet, eas intermittentes febres, quæ corpora spongiosa, sanguinis succorumque plena, & fluori hæmorrhoidali obnoxia infestant, cautissime, & levi manu oppugnandas, nec nisi, evacuata omni materiæ febrilis colluvie, ad specifica, & motus febriles cohibentia descendendum esse medicamina; quoniam ex his præpostere datis, cachectici & hydropici sequi solent affectus. Et sæpissime adnotare mihi licuit, quod post febres male feriatis artibus cohibitas, in fœminis menstruorum, in viris hæmorrhoidum tantæ exceperint suppressiones, quæ per totum vitæ tempus reserari nequiverunt, & ob eam caussam perpetuis miseros exposuerunt ægritudinum calamitatibus.

Quæ cum ita sint; nulla ratione mirandum est, quod adhibita hactenus efficacissima remedia, nullum tulerint levamen. Ubi enim viscerum quædam præsto est labes, vel nulla, vel minimum ægerrima locum habet medicatio. Et dictæ quidem viscerum obstructioni fontica, quæ ægrotantem per tantum temporis tractum male habuerunt, symptomata debentur, qualia sunt virium insignis prostratio, vultus livor, ac pallor, carnosæ substantiæ consumtio, mala ventriculi digestio, oris siccitas, lentus calor, & pulsus languidi celeresque. Ad hæc, cum præsertim hepar obstructum, & ideo sanguinis difficilior per illud regressus, & inde producta in vasis intestini coli ac hæmorrhoidalibus stagnatio, præsto videatur esse; facile adparet ratio, cur ægrotus noster nimio jam hæmorrhoidum fluore laboret, eumque vel vino, vel etiam calidioribus medicinis sumtis, vel linimento nervino lumbis adplicato, largiorem experiatur. Neque etiam obscura est ratio, quare cohibitum per balsamicam & adstringentem medicinam, hæmorrhoidalem pariter ac salivalem fluxum, mentis quædam exceperit abalienatio: dum enim retentus tali ratione cruor, & majori copia cumulatus, imi ventris vascula nimium distendendo, horum spasmodicam induxit distentionem; compressis abdominis visceribus, succi vitales majori copia ad caput compulsi, raptum illum produxerunt melancholicum; qui, redeunte cruento fluxu, iterum exspiravit.

Quibus ita diductis, restat jam, ut medendi huic malo proponamus rationem. At non caret hæc difficultatibus: siquidem amara, aperientia, carminativa, & stomachica remedia, quæ cachecticis vulgo opponi solent affectibus, partim hoc in casu ad nauseam usque, nullo salutis effectu sunt usurpata; partim à nimio hæmorrhoidum profluvio prohibentur. Quamobrem, multiplici doctus experientia, hisce in casibus commendare soleo, ut ægri per aliquot hebdomades ab omni remediorum usu abstineant, & solis decoctis, quæ ex carne gallinarum, cum radice graminis, asparagi, fœniculi, cichorei, petroselini, & succo aurantiorum, atque pancissimo sale & butyro parantur, crebro vescantur. Horum mane pariter, ac pomeridianis horis mensura dimidia erit capienda; ita tamen, ut alternis insimul diebus circa somni tempus drachma salis mei aperitivi dimidia assumatur. Præstans sane horum decoctorum virtus est, utpote quæ non modo impura illa salia, quæ ob præpeditam humorum in hepate secretionem, in massa sanguinea generantur, involvunt ac obtundunt; verum etiam generosis succis materiem suppeditant, & excretiones per urinam promovent, longe feliciori effectu, quam qui à remediis calidioribus, & activioribus, quæ sulphureis, amaris atque salinis scatent particulis, expectari potest. Hæ enim medicamina his in morbis omnino sunt inutilia: nam dum activiores ac sulphureæ, quas possident, particulæ, ob vasa hepatis obstructa, non rite ab humorum massa secerni possunt; augent omnino acrem ac sulphuream eorundem acrimoniam, qualis in cachecticis atque scorbuticis semper peccat.

Præterea vero operæ erit pretium, ut spectatissimus æger exercitationi corporis, quantum fieri potest, sub cœlo sereno, sive gestatione in lectica institeundæ studeat: aëris enim mutatio, & conveniens corporis motus, omnem sæpenumero remediorum in morbis chronicis efficaciam longissime superat. Aliter se res habet, si de aquarum mineralium, vel thermæ fuerint, vel acidulæ, usu loquamur. Quamvis enim ad reserandas viscerum obstructiones, hisce aquis & externe & interne adhibitis non præstantius reperiatur subsidium: attamen haud ignorari oportet, integrum has usurpaturis ventriculi ac intestinorum, nec non reliquorum viscerum robur esse debere, quo scilicet per corporis emunctoria commode progredi queant. Quapropter in subjectis, à morbi vehementia nimium debilitatis, impuro sanguine præditis, & ad ejus excretiones pronis, ab hoc alias excellenti remedio plus damni producitur, quam emolumenti. Studendum igitur primum est, ut vires, atque vis digestiva nostro restaurentur ægrotanti; tumque; si pulsus, calor ac transpiratio secundum naturam successerint, acidulæ vel Amasianæ vel Selteranæ tepefactæ, conjunctis stomachicis, atque salibus aperitivis, in usum poterunt vocari. Opus autem judicio erit, ut hæc curatio viribus ac constitutioni ægrotantis accommodetur; quæ etiam determinabunt, an externis quoque uti liceat balneis.

Appendix.

Neque spem fefellit commendata medendi ratio; postquam enim laudatis jusculis rite fuit usus vir ægrotans; ad meliorem inclinare visus est valetudinem; & non modo muneribus præesse, verum etiam itineribus quibusdam cum insigni levamine fungi valuit.

CASUS

CASUS CLXXXIV.

De febre lenta desperata per lac asininum curata.

Matrona generosissima, consistentioris ætatis, tenerioris strictioris ac debilioris constitutionis, per aliquot jam annos cardialgiis hystericis, post epulas potissimum, sumtis licet boni succi cibis, cum ructibus, nausea, quin & vomitu, infestantibus, crebro soluit affligi: quibus plerumque enormes præcordiorum anxietates, inquietudines, calores volatici, sudores gelidi, & capitis dolores fuerunt juncta. Hos quoque solos, cum gelida in vertice sensatione stipatos per aliquot sæpe dies passa est: at cardialgicæ accessiones, ab epulis invadentes, post quasdam horas insequuta vomitione semper remiserunt. Interim sub hoc rerum statu corpus sensim languescebat; ciborum adpetentia erat exigua, & vel paucis eduliorum sumtis, statim satiabilis. Adhæc alvi perpetua urgebat obstructio; pulsus ferebatur naturalis, sed paullo debilior, & sub paroxysmo celerior; & menstrua debito ordine ac quantitate fluebant.

Ego judicavi, mulierem generosissimam, præter connatam, & à teneriori corporis constitutione magis sustentatam, generis nervosi debilitatem, ob crebra, quibus persuncta est puerperia, majorem viscerum imi ventris, maxime ventriculi, intestinorum ac uteri, nec non vasorum, nervorumque ad dictas partes tendentium sibi contraxisse infirmitatem. Quum enim hanc ob caussam nec legitima ciborum concoctio, nec generosi chyli generatio fieri potuit; humores etiam vitales sordibus mucosis, acribus, atque scorbuticis fuerunt referti. Hinc autem obstructiones, in vasculis minimis uteri, hepatis, vel etiam aliorum viscerum subortas esse, vero videtur simillimum. Atque sic ex copioso, ventriculum & intestina obsidente muco, flatulentas derivarem molestias; ex earundem vero partium debilitate, & collecta in finu ventriculi acri acidaque saburra, cardialgiæ ac cephalalgiæ hystericæ repeterem originem.

Neque vero mirum est, quod generosa mulier, per novissimum gestationis tempus ab omni molestia vixerit immunis, omnesque cibos pariter ac potus impune potuerit assumere. Namque sub graviditate obstructa antea uteri vascula, extenduntur, reserantur, atq; liber sanguinis per ea cursus restituitur: non minus nimia humorum copia reliquis visceribus, antea præter naturam repletis detrahitur, & ad uteri ampliatam substantiam devolvitur; unde fit, ut remota caussa, effectus quoque cesset, & molesta remittant hoc tempore symptomata. Hinc etiam plerumque fieri observamus, ut excluso fœtu priora recrudescant incommoda. Namque post partum coarctantur iterum expansa huc usque uteri vasa, eaque propter sanguis copiosius in illis cumulatus, revehitur denuo ad alia imi ventris viscera, & pristinam ludere incipit scenam: quæ non raro molestior priori est, cum per puerperium major uteri & nervosarum partium inducta fuit imbecillitas.

Et hæc eadem in nostro contigerunt casu. Postquam enim generosa ægrotans, superato feliciter partu, more solito per uterum cruorem copiosum, consistentia acriorem, atque graveolentem, clarissimum dyscrasiæ humorum scorbuticæ testem, reddidit: finito hujus purgationis tempore, pristinas calamitates, majori ferme ac antea, collapsu virium stipatas pati cœpit. Abhinc enim corpus mirum in modum contabuit, adpetitus ciborum penitus est dejectus, & si vel pauxillum assumserit, protinus invadunt spasmi cardialgici, bosque per crebra intervalla atroces capitis comirantur dolores. Præterea febriles nonnunquam, admodum tamen incerti, incidunt motus horripilatione, & insequente æstu conspicui; quos à vitiata digestione, natales suos mutuari credo. Hos plerumque mictio urinæ pallidæ, magisque viridescentis, & copiosæ, cum doloribus urethræ ac vesicæ antecedit. Noctu copiosis afflicta mulier fere diffluit sudoribus, nec placido, nec reficiente fruitur somno, & interdiu præ nimio corporis languore extra lectum commorari nequit. Vespertino potissimum tempore, major fit inquietudo, majorque lassitudo; urina mingitur varia, mox citrina, mox pallida, moxque mucosa; & novissime tussis sicca, absque ulla muci rejectione, cunctisque pectoris doloribus destituta accessit. Non minus ab ultimo puerperio relicti sunt dorsi dolores assidui, qui pungendo, lancinando, atque pressorio sensu molesti, ad inguina protenduntur; cum menstruis ab eo tempore suppressis. Qui dolores meo quidem arbitrio, à sanguinis sub vehementioribus in partu laboribus facta in dorso ac utero stagnatione, suam utique repetunt originem.

Contra has itaque molestias, varii, iique celeberrimi medicorum consulti fuerunt; neque vero ulla ab illis commendata subsidia votis fecerunt satis. Commendaverant enim mixturas tonicas roborantes, ac carminativas, ex amaris extractis, corticibus aurantiorum, radice gentianæ rubræ, carduo benedicto, trifolio fibrino, centaurio minori, liquore terræ foliatæ tartari, essentia lignialoes, alexipharmaca Ludovici, carminativa Wedelii, castorei, succini, tinctura corallorum, spiritu bezoardico, liquore cornu cervi succinato, elixirio uterino Crollii, spiritu carminativo de tribus, essentia martis tartarisata Ludovici, eademque cum succo pomorum parata, nec non aliis uterinis, stomachicis, & antispasmodicis parata remedia. Vesperi ordinarunt vel absorbentes, digestivos, antispasmodicos, & leniter carminativos pulveres, vel etiam pilulas tonicas, uterinas & gummatosas. Alvi obstructioni liquore terræ foliatæ tartari, oleo amygdalarum dulcium, potiunculis laxativis, salibus digestivis, atque rhabarbarinis succurrerunt; variis quoque topicis & cardialgiam, & cephalalgiam oppugnarunt, & venam denique novissimo vere in pede tundendam curarunt. Verum omnium irritus, aut saltem brevissimus fuit effectus; nisi quod thermarum Carolinarum potus insigne malo tulerit levamen.

Non minus etiam sub novissimo puerperio, ad præcavendas puerperio solemnes adfectiones, variis usa est medicaminibus. Interdiu nimirum mixturas resolventes, quæ essentiam alexipharmacam Ludovici, succini, castorei & mixturam simplicem habebant, assumsit, & vesperi pulveres præcipitantes ex lapidibus cancrorum, cornu cervi sine igne, antimonio diaphoretico, unicornu marino, matre perlarum, cinnabari, succino, borrace, sale absynthii, castoreo, & zedoaria paratos adhibuit; cerevisiam cum floribus chamomillæ decoctam, tepidamque potavit; & sæpius oleum amygdalarum dulcium sorbillavit. Præterea ob accedentes febriles commotiones, cum dictis pulveribus, mixturam ex extractis cardui benedicti, centaurii minoris, gentianæ rubræ, & corticum aurantiorum, in liquore terræ foliatæ tartari solutis concinnatam usurpavit; atque dorsum, ob atroces istius dolores, unguentis nervinis, oleoque succini illinendum curavit. Adhæc, cessante lochiorum fluore, infuso laxante, quod simul amarum, & uterinum, cum aqua vinoque paratum

ratum erat, purgata, & balneis aquæ dulcis usa est. Inde febriles quidem accessiones penitus conquieverunt: nihilo tamen secius somnus fuit turbulentus, copiosa sudatione stipatus, sitisque horis vexabat antemeridianis. Et quum præter hæc, dicta jam superius ratione, cuncta recruduerunt symptomata, atque menstruorum subinde silet excretio: malam utique uteri constitutionem, a partu relictam suspicatus, metui, ne hectica demum accedat.

Quamobrem pro potu ordinavi decoctum, ex rasura cornu cervi, eboris, visco querno, radice chinæ, sarsaparillæ, scorzoneræ, caryophyllatæ, & lapide pumicis cum aqua paratum; dedi pulverem antihecticum, qui lapides cancrorum saturatos, matrem perlarum, unicornu verum, antihecticum Poterii, sal absynthii, & cinnabarim habebat; ante prandium ad instaurandum appetitum exhibui mixturam, quæ fovebat extracta amara in aqua soluta; & sub finem epularum, trageam carminativam, stimulo salino ad liquandam alvum nuptam propinavi. A quorum usu si vires aliquantulum reciperit mulier generosa; haud abs re futurum existimo, ut temperatis antihystericis, ac menses provocantibus ipsi succurratur remediis.

Consultatio.

Qui matronam generosissimam per satis longum tempus graviter habuit morbus, tædii æque ac periculi plenus est. Quum enim vetustate, & fonticis symptomatibus corruptus, personam valde sensibilem infestavit, nullisque remediorum hactenus obsecundavit: non à vero aberrare mihi videor, si veram lentam febrim. nisi ipsa jam inceperit hectica, subesse statuero. Hujus autem originem partim ex sanguinis spissi & impuri in visceribus abdominis, mesenterio, & uteri vasis stagnatione, partim ex humorum vitiosorum colluvie in primis viis arcessendam esse autumo. Possem quoque de eventu hujus mali quædam præsagire, si in communicata mecum morbi historia, curatius adnotatum fuisset, qualis in ægrotante sit arteriarum pulsus, anne frequens, & quo potissimum tempore, num matutino, num meridiano, aut vespertino talis observetur: quæ sola observatio, ad tradendam in ejusmodi morbis prognosin, egregium confert symbolum.

Quicquid vero sit, eo jam in curanda hac gravi adfectione erit respiciendum, ut, restaurata vi digestiva generosus producatur chylus, qui inde laudabilis generetur sanguis, & vires pariter ac nutrimentum corpori accedat. Quum autem hoc scopo in ejusmodi casibus nec medicamentis, nec consuetis alimentis potiri liceat: non sane convenientius, ac efficacius unquam deprehendi subsidium, quam lac asininum, ab asina non nimis vetula, & in pratis medicarum herbarum, ut sunt hedera terrestris, urtica mortua, scabiosa, millefolium, tussilago, veronica, pulmonaria, scordium &c. feracibus, enutrita mulsum. Atque idem ut in nostra etiam ægrotante adhibeatur, hac potissimum ratione suadeo: Laxandi primum fine assumat mulier generosa mannam, pondere unius & dimidiæ unciæ, cum binis cremoris tartari scrupulis mixtam, & in jusculo avenaceo solutam. Deinceps per septem successive dies dicto utatur lacte, ita, ut illius recens mulsi, & adhuc calidioris, mane libram unam, quarta vero pomeridiana hora dimidiam hauriat. Quo sub potu ab omni vino & cerevisia abstineat; inque horum locum decocta ex hordeo, scorzonera, aniso stellato, citrique corticibus confecta potet; & sub epulis, jusculo ex carne gallinarum contusa, radicibus fœniculi, cichorei & graminis, ac succo aurantiorum parata sorbillet: vespori vero circa somni tempus, pulvillum ex matris perlarum granis quindecim, nitri purificati granis quinque concinnatum, ex aqua cerasorum nigrorum capiat. Elapso sic septiduo, dicti supra laxantis interpositur usus; tumque lactis potatio eadem ratione per septem rursus repetatur dies. Quo transacto tempore, si mulieris generosæ valetudinem, ad effectum commendati lactis rescivero; quæ ulterius è re futura arbitrer, lubens significabo.

Relatio curationis.

Elapsis decem diebus, nunciavit mihi Vir generosissimus, ægrotantis maritus, hanc, sumto laxante, ex præscripto lac asininum potare cœpisse, & vix per triduum continuasse, cum non modo dolorum in abdomine inferiori, atque dorso sævientium vacuitate gavisa, verum etiam placidiore, & sudorum experte somno fruita esset. Protracta subinde ulterius ea potatione, sensim ad meliorem inclinasse valetudinem, interdiu in conclavi obambulare potuisse, nec amplius de æstu præternaturali, nec de iam gravi, ac ante, cardialgia conquestam fuisse; sed & vires, & ciborum, quin & carnium adpetentiam recuperasse. Quamobrem omnino suasi, ut hæc medendi ratio per quatuor adhuc continuaretur hebdomades: quod tam felici eventu factum fuisse, post hæc percepi, ut ægra, majus in dies symptomatum levamen experta, recuperatis viribus, prorsus tandem convaluerit.

Quo ex casu clarissime perspici potest, quanta lacti asinino virtus, & à reliquis prærogativa debeatur. Illud enim alvum lubricat, quam reliquorum animantium lac magis obstructam solet reddere, urinam movet, humores siccos, & sulphureos humectat, ac virium instaurat robur. Quare insignem cum Hippocrate vetustissimi medicorum merentur laudem, quod nominatum lac in variis morbis, valde commendaverint, multisque extulerint encomiis.

CASUS CLXXXV.

De febre lenta cum nimio mensium fuxu.

MAtrona generosa, quinquagenaria, temperamenti sanguinei, aliquantum cholerici, habitus spongiosi, multis sed exilioribus vasis instructi, superatis anno ætatis tertio feliciter variolis, ad undecimum usque sub illibata vixit sanitate. Hoc autem anno febre continua maligna per octo hebdomades infestata, insignem virium sensit jacturam; atque paralyticam fere dextri pedis resolutionem retinuit, adeo, ut per integrum annum, non nisi fulcris innixa subaxillaribus obambulare potuerit. Qua frequenti balneorum, cum formicis potissimum confectorum, atque nervinorum linimentorum usu tandem percurata, nihilo tamen secius per plurimos abhinc annos in eodem pede percepit quandam formicationis sensationem, frictioni cum pannis calidioribus, statim cedentem.

Annos duodecim nata, menstruum cruorem jam fundere cœpit; cujus excretio per binas periodos succedens, post per integrum siluit semestre, absque ulla ipsius molestia. Deinceps ope domesticorum medicaminum revocata, statis terminis, ad decimum usque tertium ætatis annum fluxit; tumque per quartanam febrim qua corripiebatur, cohibita fuit. Febris hæc per integrum cum dimidio perseverabat annum, nec ullis cedebat remediis, donec dato tandem infuso vinoso amaricante, quod corticem chinæ fovebat, exspiraret. Succedebat autem lenta, sub

sub qua medentis intentio ad restituenda potissimum menstrua ferebatur, & eo fine præter varia emmenagoga, vena plus simplici vice tundebatur; quo factum est, ut fluor ille uterinus rediret, & lenta febris post semestre tempus conquiesceret.

Abhinc rite menstruata, rectissime valuit; nec nisi catarrhosis quandoque correpta affectibus fuit, annosque sedecim nata morbillos feliciter superavit. Paullo post viro seni, & fere sexagenario nupta, jucundoque per triginta annos gavisa est conjugio. Sub hoc novem infantes vivos exclusit, ter abortivit, bisque carneas concretiones, quas molas vocant, post cohibita per trimestre tempus menstrua, utero reddidit. Ipsi pariendi labores semper fuerunt graviores, sed lochia nunquam non legitime fluxerunt. Cumprimis autem secundum puerperium, multam ipsi crucem fixit; quum enim brevi ante illud longo itinere perfuncta, & post triduanos labores, robustum enixa esset foetum; incidit in diuturnam valetudinem per quam licet uterinus cruor rite excerneretur, tamen æstu præternaturali, siti, vehementibus dorsi doloribus, crebro vomitu, alvique profluvio per tres ultra viginti septimanas discruciata est. Dolores illos dorsi à nimia ligamentorum uteri sub partu facta extensione medici derivarunt, & adhibitis variis medicaminibus, tandem persanarunt.

Restituta igitur valetudo, per multos annos farta fuit tectaque, adeo, ut quotannis cum dilectissimo marito, itineribus quinquaginta, quin septuaginta milliarium persungi potuerit. Nihilo tamen minus ante viginti circiter annos fluore albo laborare cœpit, qui licet nullas fere moverit molestias, efficacissima tamen sprevit medicamina, nec nisi suborta rursus graviditate cessavit. Abhinc quoque sæpius, maxime post graviora animi pathemata recruduit; sed semper sponte iterum conquievit. Postquam parere desiit, menstrua solito quidem tempore, at larga fluxerunt quantitate; & elapso sexennio, quum maritus subitanea extingueretur morte, febrim incidit acutam, eaque per integrum mensem graviter laboravit.

Præterea non ignorari oportet, generosissimam fœminam, ob nimiam, qua abundat, sanguinis molem, bis quotannis, Maio nimirum & Septembri mensibus venam, olim in pedibus, per novissimos autem annos, propter crebras, quæ ipsam infestarunt, præcordiorum anxietates, spirandi difficultate, æstuque volatico stipatas, in brachiis secandam præbere consuevisse. Ex cibis omnes, qualescunque fuerint, egregio eum adpetitu comedere, inque primis placentis ac panificiis delectari soluit: sub epulis vino vel Hungarico, vel generoso Gallico, vel eo, quod Pontac dicunt, vel veteri Rhenano; & pro potu ordinario cerevisia tenuiori usa fuit. Ad hæc mentis affectibus, præsertim iracundia facile commoveri; sed eosdem quoque statim refrænare potuit.

Et in hoc rerum statum degens, tribus potissimum abhinc annis, vacillare paullulum sensit valetudinem, dum menses inordinati fierent, moxque parciores, mox justo copiosiores, nullo temporis servato ordine fluerent. Nihilo secius autem ab omni dolore immunis, & placido somno frui, & integra ciborum adpetentia gaudere potuit; nisi, quod sumtis eduliis, coctu difficilioribus, aliqualem alvi fluxum passa fuerit. Verum sub auspiciis elapsi proxime anni, præter omnem spem ac opinionem, ingens cruoris uterini, variis frustis permixti profluvium incidebat; quo intra unius diei spatium sponte sedato, transactis vix tribus hebdomadibus, nova, priori copiosior, & vix intra octiduum compescenda sequebatur sanguinis eruptio. Et abhinc omnis ordinis expers fuit lunare tributum, siquidem singulis vel octo, vel decem diebus, mox majori, mox minori copia promanavit sanguis, magnis semper coagulis, ad ovi anserini magnitudinem interdum accedentibus intermixtus. Præterea omni mane vehementer nauseavit, magnoque corporis languore affecta, noctu pariter ac interdiu assidue ad somnum inclinavit; ciborum cupiditas sensim periit, horror eum subsequente æstu per vices infestavit, & quemvis vel levissimum corporis motum, magna lassitudo spirandique angustia excepit.

Interea orthostadia semper manebat ægra generosa; donec dicti anni mense Junio ex improviso, cum scribendis vacaret litteris, magno rigore, tensivisque dorsi doloribus corriperetur; quos brevi post sequebatur intensus calor, elapsis duodecim horis, copioso cedens sudori. Ejusmodi febrilis accessio bis adhuc, alternis semper diebus invadebat, priori tamen longe mitior: & datis à quodam medico quibusdam remediis, mox remittebat. Notari vero meretur, sub prioris paroxysmi rigore tantam simul sanguinis, una cum magnis frustis cruentis ex utero profluxisse quantitatem, quantam vix puerperæ solent effundere; intra horæ autem spatium hunc fluxum sponte conquievisse. Et ab eo tempore tam varia, tamque diversis symptomatibus turbata fuit valetudo; ut ordine recensere, vix possibile videatur. Mox uterinus cruor per aliquot dies promanavit, mox iterum siluit, tumque albus successit fluor, qui fundebat liquorem acrimoniæ primum plane expertem, & nec ardorem, nec dolorem vaginæ inferentem; sensim vero acriorem, & graveolentem. Ad hæc ægra viribus sensim defici, adpetitu somnoque destitui, corpore magis magisque contabescere, vultu expallescere, atrocibus dorsi lumborumque doloribus agitari, vespertino tempore inhorrescere, & alvi cœpit esse segnioris.

Quamobrem curæ celebrioris cujusdam medici se tradidit, qui uterinam potissimum hæmorrhagiam cohibiturus, præter pilulas adstringentes, numero novem quavis quarta hora capiendas, dedit tincturam corallorum; rhabarbarum cum aqua calida infusum, bis singulo mense laxandi fine sumendum ordinavit, & externe fuliginem pulverisatam, & cum aceto vini in pultem redactam, poplitibus adplicari jussit: nec non pilulas quasdam, cœlestes ipsi dictas, quæ opium & extractum solani habebant, exhibuit, earumque binas, urgentibus nimium dorsi tormentis, vesperi devorandas suasit. His per triduum, cum instituta in brachio venæ sectione, usurpatis, cessavit quidem uteri hæmorrhagia; at fluor albus magis invaluit, & dorsi lumborumque dolores, ad femora usque protensi, adeo increverunt, ut omnem prorsus somnum oculis eriperent. Insuper quavis vespera, prævio frigore, calor quidam, utut mitis incidebat; perque noctum atrocissima colica, ingenti nausea, ac vomendi conatu stipata sæviebat. Non minus perpetua & molestissima desidendi pariter, ac mingendi vexabat cupiditas; quum tamen urinæ paucissimum redderetur & alvus, nisi clysteribus solicitata, minime responderet; viresque in dies magis dejicerentur. Consulebat igitur alterum non minus celebrem medicum; qui propinatis infuso theiformi, pulveribus, & essentiis, id quidem efficiebat, ut colica remiserint tormenta; reliqua vero symptomata, cum prorumpente denuo per aliquot dies ex utero cruore, in eodem permanebant vigore.

Sub finem demum anni ego vocabar in auxilium, licet invitus tam spinoso manum admoverem malo.

malo. Nam vires penitus prostratæ, corpus insigniter consumtum, & alvus semper obstructa erant, imi vantris perpetua murmura, & flatus vexabant, mingendi conatus assidue urgebant, ægrumque non sinebant conquiescere, nausea, vomendi conatus, crudelesque dorsi dolores, cum adpetitus jactura, multam figebant erucem, continuæ infestabant vigiliæ; versus noctam, prævio frigora, calor lentus, cum cutis summa siccitate invadebat; idemque volis potissimum manuum, plantisque pedum, eumprimis post sumtas epulas inhærebat; bibendi vix notabile erat desiderium. Fluor albus adfligebat copiosissimus, quo imminuto, dorsi tormenta mirum in modum invalescebant. Non minus eruor incertis intervallis, mox quovis triduo, mox singulis octo diebus ex utero profluebat; quem nunquam uon cruentorum frustorum, fere fibrosorum, instar polyposarum concretionum comitabatur excretio. Ejusmodi hæmorrhagias antecedebant erebriores mingendi eupiditates, urinæque stillicidium; quæ molestiæ, erumpente sanguine, nisi penitus cessent, egregie tamen mitigabantur. Lotium recenssero lactis simile erat, aurantii magis pallidi coloris, graveolens; post quietem vero sedimentum leve, mucosum, instar materiæ per album fluorem exeretæ deponebat; & pulsus denique debiles ferebantur & celeriores.

Quo in rerum statu ordinabam primum pulvillum, ex æquali pondere lapidum cancrorum, matris perlarum præparatæ, solutionis oculorum eancrorum, tartari vitriolati Tachenii, & nitri antimoniati confectum; vesperi triginta guttas liquoris anodyni mineralis ex aqua quadam analeptica propinabam; quem etiam ob flatulentas molestias sub epulis, eum essentia millefolii, & eorticum aurantiorum remixtum exhibebam. Mane sorbillandum suadebam infusum theiforme, ex herba melissæ, veronicæ, scolopendrii, summitatibus millefolii, floribus ehamomillæ, hyperici, & aniso stellato paratum; quod cum generosa mulier aversaretur, solas millefolii summitates, cum aqua infundi, & bibi jubebam; hoeque eum jusculis tenuioribus, quibus radices eichorei, scorzoneræ, & sceniculi incoctæ erant, alternari permittebam. Præterea ad reserandam alvum, primum bis, deinceps semel quavis hebdomade porrigebam duodecim pilularum Stahlianarum, quæ unam alteramve movebant sedem. Tinctura enim rhabarbari Rolfinckii, ipsum rhabarbarum eum aqua calida infusum; & potio laxativa ex mannæ calabrinæ uncia una cum dimidia, rhabarbari, & terræ foliatæ tartari ana drachma dimidia, in aqua florum acaciæ solutis & cum binis guttis olei de cedro permixtis concinnata, alvum neutiquam dueebant. Quare præter dictas pilulas, alvinæ siccitati non nisi clysteribus, qui habebant decoctum avenæ tenuius, flores chamomillæ vulgaris, oleum ehamæmeli coctum, atque sal commune, succurrere licebat. Ad uteri porro coëreendas hæmorrhagias, illumque roborandum sacculos ex herba melissæ, chæresolii, floribus lavendulæ, anthos, sambuci, rosarum rubrarum, seminibusque quatuor carminativis, vino rubro incoctis, tepidos ad pubis regionem adplicari jubebam; qui vero, eum ardorem inserre viderentur, omittebantur. Et ad mitigandos denique dorsi dolores, vesica decocto ex lacte, & berbis discutientibus confecto plena dorso admovebatur; nec sine levamine, utut breviori sotus ex semine sœnugræci cum aqua decocto admittebatur.

His per aliquod tempus usurpatis, referebat mulier generosa, nauseam atque vomendi conatus plurimum evanuisse; reliqua vero atroeiter adhuc infestare symptomata. Idcirco mutato paullulum medendi ordine, ad roborandum uteri & intestinorum tonum, sub epulis pariter ac hora quinta pomeridiana sumendas præscripsi quinquaginta guttas Elixirii, quod si habebat: Recipe extracti eardui benedicti, eentaurii minoris ana drachmas duas, pulveris corticis chinæ, corticum aurantiorum recentium ana unciam semis, salis tartari drachmas duas eum dimidia, affunde vini Canariensis libram unam: M. digerantur. Vesperi capiendum suasi pulverem, cujus hæc erat formula: Recipe lapidum eancrorum scrupulos duos, matris perlarum præparatæ drachmam unam, succini præparati, tartari vitriolati, nitri purificati ana drachmam semis, corticis cascarillæ grana duodecim. M. F. pulvis. Mane continuanda imperabam vel dicta jascula, vel infusum millefolii; doloribus dorsi liquorem anodynum opponebam, & ventriculi regionem balsamo vitæ dicto inungi jubebam.

Quæ quidem remedis ventriculi robur aliquantulum instaurare videbantur, adeo ut ægra jusculis, carnibus gallinaceis vel vitulinis elixis, ac perdicum assis absque fastidio vesci posset: verum raliquorum symptomatum eadem persistebat vehementia. Quin novissime, post præviam urinæ suppressionem, & inde subortam vahementem inquietudinem, magno rursus impetu, magnaque quantitate promanabat uterinus cruor, concrementis polyposis passim intermixtus. Ad hæc corporis contabescentia admodum invalescebat; per album fluorem materia ferebatur fœtidissima, adpetitus iterum evanescebat, lentus calor, versus noctem potissimum, & sumtis epulis exacerbatus, sensim erescebat; urina præter dictas superius notas, exhibebat subpinguem cutieulam, & puncta oleaginosa ipsi internatantia; atque, ut uno verbo dicam, desperata aderat lenta sebris, quam pro penitus deplorata omnino haberem, si vel sudores nocturni, vel œdematosi pedum tumores essent juncti.

Et hæc est gravissimi, quocum adhuc conflictatur mulier generosissima, morbi idea; cujus caussam in fluidis æque ac solidis partibus esse quærendam statuo. Ex solidis nimirum, uterum præsertim ac intestina à naturali tono dejecta puto: humores autem vitales justo spissiores, aeriores, & ad legitimum per vascula transitum minus idonei videntur. Hine enim illos non modo in mesenterii & intestinorum, verum etiam uteri vasis stagnare, hæc infarcire, varicosa reddere, tandemque perrumpere, & eum concrementis polyposis, à cruoris diuturniori stagnatione progeneratis effundi credo. Eidem quoque sanguinis in utero stagnationi atroces dorsi dolores, ac assiduam alvi segnitiem deberi; &, quoniam sangnineæ profusiones absque spasmodicis constrictionibus fieri nequeunt, his per consensum ad vesicam propagatis, difficilem mictionem, & perpetuam illius cupiditatem in aeeeptis ferandam esse autumo; nisi forsan præternaturale vitium in sphinctera vesicæ delitescat. Præterea, quum ob dejectum adpetitum, & vitiatam digastionem, uec cibi rite concoqui, nec inde laudabilis generari queat chylus; non miror, si humores, accedente præsertim febrili incendio, sensim aeriores & spissiores facti, febrem lentam, & plenarium virium collapsum induxerunt. Cæterum doleo, quod ægrotans hactenus pro potu ordinario decoctis uti recusaverit; nonque nisi consuetam sibi cerevisiam, licet flatulentas excitare videatur molestias, potare voluerit. Quamvis enim interdum decoctum hordei, cum contusis cerasorum nigrorum nueleis paratum, bibere cœperit; ob majorem tamen, quam inde percipere putat, ventriculi debilitatem, mox rursus desiit. Quicquid vero sit, malo majora indies capiente incrementa, & omnes remediorum vires eludente, ad Te jam confugimus,

Vir Illustris; atque ut nos doceas, quæ abs re futura sint præsidia, enixe rogamus.

Responsio Consultatoria.

Quæ mihi de adversa generosissimæ matronæ valetudine ample satis,ac elegantar sunt perscripta,ita cōparata censeo, ut spem recuperandæ sanitatis jam reddant arctissimam. Quanquam anim irregularis ac nimius mensium fluor, qui plerumque fœminis sanguineis, plethoricis,& à solvendo hoc tributo circa quinqoagesimum ætatis añum liberatis evenire solet, per convenientium medicinarum usum statim ab initio mitigari, & in ordinem reduci potuisset: attamen osurpatis adstringentibus, opiatis, ac sedantibus, ille jam adeo rebellis &contumax videtur esse redditus, ut efficacissima etiam remedia longissime superet & aspernetur. Melius vero caussam morbi, ajusque totam indolem introspexisse novissimum medicum, ex præscripta ab illo medendi rationa clarissimum est, quæ malo adeo conveniens & accommodata existit, ut non dubitem, quin si in principiis morbi adhibita fuisset, certam induxisset sanitatis restitutionem. Jam vero corruptissimus, ac fere desperatus est morbi status: Namqua atonia partium solidarum, cumprimis uteri, ejusque vasorum adeo invaluisse videtur, ut legitimo sanguinis & humorum per uterum æque, ac alia imi ventris viscera cursui perpetua, & immedicabilis injiciatur remora, nequa hinc aliter fieti queat, quin cruor vitalis variis locis stagnet, inque corruptionem fere abeat: unde cuncta symptomata, maximeque febris lenta, cum virium collapsu, & appetitus destructione stipata suam repetunt originem. Ubicunque enim robur partium motricium destructum, legitima chyli generosi præparatio labefactata, & debitus exeretionum per alvum præsertim ac sudorem successus inhibitus est: ibi vitales quoq; succi à naturali temperie deflectunt, & omnes animales pariter ac naturales universi corporis functiones insigniter vacillant. Quo in rerum statu à remediis, utot præstantissimis, parum adjumenti potest expectari.

Quæ in nostra ægrotante forsan restiterit salutis spes; ea ex vigore naturæ quo ipsa pollere, & multas, licet graves, in juventute toleratas ægritudines superasse scribitur, capienda est: qui si tantus adhuc fuerit, quantus ad secundandas remediorum vires sufficit, boni quidpiam sperare licet. Ipsam vero medandi rationem à recta victus observatione capiendam esse autumo, qua monenda erit generosa mulier, ut omni studio cunctas occasiones, quæ mentam ad graviores incitara possunt commotiones, evitet; & ipsum corpus in æquali calore, & assidua requia conservara nitatur, nec nisi in lecticis se nonnunquam gestari patiatur. Cerevisiam penitus abolera convenit, & in ejus locum pro potu ordinario decoctum quoddam grati saporis adhibere, qoala hoc fera est: Recipe radicis chinæ, sarsaparillæ, ligni sassafras, rasuræ cotnu cervi ana oncias sex, rasuræ ligni santalini citrini, rubri, radicis cichorei, glycyrrhizæ ana onciam & semis. Conc. Cont. D.S. species, quarum unciæ binæ in tribus cum dimidia aquæ mensuris per tras horæ quadrantes, additis, si ventriculos dulcia tulerit, passulis Corinthiacis, aut aliquot olei de cedro guttis, dacoquantur. Quod decoctum mane calidum, loco potus Thée; reliquo tempora frigidum pro ordinario potu usurpari potest.

Deinceps ad aperiendam alvum, & firmandum intestinorum robur est respiciendum, quo fine commendo pulvarem, qui ex rhabarbari electi drachma dimidia, nitri antimoniati granis octo, olei de cedro, vel macis guttola una confici, & alternis diebus circa somni tempus ex aqua frigida fontana, haustoaltero mane decocto avenæ, cum passulis, fœniculo val aniso patato, assumi potest. Neque enim paucis mihi innotuit exemplis, quod aqua frigida pura, & terræ calcareæ expers, vesperi pota, in affectibus hæmorrhagicis& blandum sudotem movendo, & somnum conciliando, præclaram ediderit virtutem. Fovet quippe elementum spirituosum, roborans, æthereum, quod accedente calote in auras abit; & feliciori cum successu adhibetur, si ejus mensuræ dimidiæ quindecim, vel viginti liquoris mei anodyni guttæ addantur, eaque successivis capiatur haustibus; quam etiam matronæ generosæ iis, qui ab usu pulveris rhabarbarini vacui sunt diebus, propinandam suadeo.

Præterea frequentem in usum commendo mixturam roborantem, cujus hæc sit formula: Recipe aquarum menthæ, melissæ, cinnamomi sina vino, cerasorum nigrorum ana uncias tres, succi citri recentis unciam unam, coralliorum rubrorum drachmas duas, hæmatiiis præparatæ drachmam semis, syrupi balsami Peruviani q.s. ad gratiam. Hunc vero syrupum, qui nervinum atque egregie roborans constituit medicamen, paraturus, balsami Peruviani unciam, cum binis decocti hordei libris mixtam, ex cucurbita ad dimidiæ partis consumtionem destillet; & residuum magma, una cum liquore destillato, & sacchari libra una cum dimidia, ad syrupi consistentiam evaporare sinat. Nec contemnendam opem præstabunt juscula carnis vitulinæ vel gallinarum, si cum herbis vulnerariis saniculæ, hederæ terrestris, vincæ pervinca, chærefolii coquantur, & succo aurantiorum permisceantur.

Ex topicis probatæ fidei, & excellentis virtutis erit epithema, quod ex aceti vini, & aquæ ana libra una, florum sambuci, rutæ ana manipulis duabus, & corticis cascarillæ uncia una, in vasa probe clauso, lani igne coctis parari, & cum linteis frigide abdomini pariter ac cervici, vesperi sub lecti introitum atque mane adplicari debet. Et hæc sunt, quæ pro saluta generosæ mulieris proponenda duxi; quorum legitimus usus pro ratione circumstantiarum à præsenti medico erit dirigendus.

Verum enim vero malum tantas jam egerat radices, ut exstirpari haud potuerit; tantum abest, ut generosissima ægrotans vix inchoato præscriptorum remadiorum usu, vitam cum morte commutaverit.

CASUS CLXXXVI.

De metu febris lentæ post catarrhalem & purpuratam.

Vir annos duo de triginta natus, temperamenti cholerico-melancholici, elapso anno mense Novembri, post diuturnum mœrorem, febre, sicut videbatur, catarrhali benigna corripiebatur: quam septimo morbi dia efflorescentia comitabatur purpuracea. Hac intra quatuordecim dies feliciter superata, vix octiduo interjecto, iterum prehendabatur; accedentibus vomitibus biliosis, & purpura: sed spatio trium hebdomadum, exsiccata, ac furfurum instat secedente purpura, rursus evanescebat. Quum vero ex dolore gravativo, quem æger in præcordiis pariter ac hypochondriis interdum persentiscebat, ipse nimia humorum spissitudine laborare judicaretur, vena in pede tundebatur: qoo facto, triduo post, redibat tertium dicta febris, vomitibus, purpuraque stipata, & intra sex rursus dies, retrocedente

cedente abfque ulla moleftia exanthemate, difparebat. Eadem fcena elapfis binis hebdomadibus, quarta vice ludebatur; tumque conquiefcenti feptima die, febri fuccedebant hæmorrhoides cœcæ indolentes, & brevi tempore iterum evanefcentes. Et abhinc tranfactis fub fatis bona valetudine tribus feptimanis, ex improvifo febris pariter ac purpura invadebant turfus; fed intra biduum ægrum deferebant.

Neque ignorari oportet, per totum recenfitarum adfectionum tempus, alvum fuiffe laxam, ftercoraque mucofa, cruentis interdum ftriis remixta: ex quibus accedentibus in inteftino recto crebris morficationibus, æger fe hæmorrhoidibus fic dictis mucidis ac decoloratis laborare credebat. Præter purpuram quoque maculæ hepaticæ, bruni coloris, totum corpus, maximeque dorfum obfederant, & haud ita pridem difparuerunt. Urina fub febrili paroxyfmo pauca, coloris faturati aurantii mingebatur; & fedimentum rofeum, cum innatante pingui cuticula exhibebat: reliquo tempore reddebatur quidem jufto faturatior, fed cuticula pariter ac fedimento vacua, & potius intermixta filamenta, quafi biliofa oftendebat; talifque adhuc dum cernitur. Adhibuit in hoc rerum ftatu effentiam alexipharmacam Stahlii, pulveres temperantes leniter nitrofos, atque decoctum ex radice fcorzoneræ, farfaparillæ, rafura cornu cervi, paffulis minoribus, & corticibus citri recentibus paratum. Et horum ope recuperavit quidem aliqualem valetudinem, adeo, ut vires, adpetentia, & fomnus integræ jam fint, & ipfe muneribus fuis commode præeffe queat: nihilo tamen minus perpetuus adhuc corporis pruritus urget, & alvus non modo lubrica, ftriis fanguinolentis permixta redditur, verum etiam cibos quoque non rite digeftos interdum egerit. Præterea corpus fenfim contabefcit, licet poft tufam pronuper in pede venam, & detractum, qui craffus, & obfcuri erat coloris fanguinem, paullulum pinguefcere videretur. Interim à calore præternaturali, fudoribufque nocturnis immunis, fub perennante levi tranfpiratione bene habet; & quum propter corporis contabefcentiam, febrem vereatur hecticam, conftituit, proximo menfe Maio, curam, quæ cum fero lactis peragitur, in ufum vocare. Nihilo fecius tuum prius, Vir Illuftris, expectat atque flagitat judicium.

Confilium Medicum.

Vidi & intellexi ex præmiffa morbi hiftoria, Virum quendam ob relictam poft febrem catarrhalem purpuratam fæpius recidentem, ventriculi imbecillitatem, & corporis confumtionem metu lentæ vel hecticæ incipientis terreri. Verum enim vero, fi cuncta momenta curatius mecum perpendero, nullas nec febris lentæ, multo minus hecticæ deprehendo notas; fed omne vitium in humoribus. acrimonia fcorbutica imbutis refidere autumo. Et fi ad primam mali originem refpiciam; hanc à malo hypochondriaco, utut incipiente, quo laborare credo ægrotantem, & hinc pendente digeftionis vitio, faburra ventriculi acida, atque fanguinis tardiori per hepar ac mefenterium circuitu repetendam effe duco. Neque vero his ample perfcrutandis immorabor; fed paucis docebo, qua ratione reftantia adhuc incommoda radicitus exftirpari, & metuendæ purpuratæ febris recidivæ præcaveri queant. Atque impetratum iri hunc fcopum confido, fi æger inftante vere, acidulis Selteranis primum per tres hebdomadas folis, integram omni mane lagenam forbillando, utatur. Ante hanc potationem pariter, ac ea finita, nec non inter eam quovis quinto die, quatuordecim mearum balfamicarum pilularum devoret; atque fub epulis pro potu decoctum quod-dam, conjuncto vini generofi ufu, adhibeat; aut in vini locum, ex ultimo hauftu fexaginta guttas fequentis affumat Elixirii: Recipe effentiæ gentianæ rubræ, corticum aurantiorum, tincturæ tartari ana unciam femis, effentiæ fuccini, cafcarillæ, liquoris anodyni mineralis ana drachmas duas. M. D. His per tres hebdomades dicta ratione ufurpatis, eædem acidulæ cum una parte lactis vel caprini, vel afinini permixtæ, forbendo quotidie unam cum dimidia menfuram, ufumque pilularum & Elixirii continuando, per quatuordecim potentur adhuc dies. Præterea ab omnibus animi adfectibus, cumprimis mœrore & iracundia, nec non aëre vefpertino ftudiofe cavendum, corpufque vel ante prandium, vel fumtis epulis, & abfoluta digeftione, & equitatione & vectura fedulo movendum erit. Cæterum, fi forfan purpura iterum eruperit; operæ erit pretium, pulverem meum bezoardicum, æquali pondere præcipitanti nuptum, cum viginti guttis anodyni liquoris adhibere: neque enim dubito, quin his rite adhibitis, priftina fit raditura valetudo.

CASUS CLXXXVII.

De hectica cum pathematibus hypochondriacis.

Vir annum ætatis quadragefimum egreffus, corpulenti olim, jam ftrictioris corporis habitus, victui lauto, vitæ fedentariæ, ideoque paffioni hypochondriacæ obnoxius, à multis jam annis gravi fpirandi difficultate, & per intervalla vertigine, capitis temulentia, & fcorbutica dextræ manus efflorefcentia agitatus fuit. Variis contra has adfectiones remediis, quamvis in caffum ufus, bis demum thermas Carolinas potavit, non fine infigni levamine. Inde vero quædam movebantur hæmorrhoidalia molimina, quorum denegato fucceffui cuncta tribuebantur fymptomata. Quæ cum juxta illuftris Stahlii methodum, ope aquarum Egranarum atque Sedlicenfium, ad ipfum fluorem redigere ftuderet; nec fuis potiretur votis: conftituit vernali currentis anni tempore Carolinas tertium adire thermas. Tempeftas autem, quæ vere ficciffima, & æftate calidiffima erat, mutabat hoc propofitum. Ergo inter fuos degens, menfe Junio præter omnem fpem ac opinionem prehendebatur magno rigore, quem paullo poft gravis æftus, oppreffione pectoris, & fpirationis anguftia ftipatus excipiebat; fed datis convenientibus medicinis, intra triduum ab hoc affectu reftitutus, ad derivandum pituitæ à pectore adfluxum, potiunculam mannatam egregio cum effectu fumebat. Neque vero aliam hujus repentinæ afflictionis fuiffe cauffam, quam cohibitum fluxus hæmorrhoidalis fucceffum ftatuo; fiquidem paullo poft cœcæ hæmorrhoides, magnum inferentes dolorem adparebant. His medicus facculis paregoricis, atque fanguinis ex pede miffione fuccurrebat; & ardore doloreque non remittente, fed potius majori virium collapfu, animique deliquiis accedentibus, tuberculis admoveri hirudines, anoque infundi clyfteres jubebat. Inde fopitis aliquantulum doloribus, remanebat tamen fufpecta corporis contabefcentia, & peculiaris continui frigoris in cruribus fenfatio. Idcirco me in confilium vocabat, qui cum tenfa infuper hypochondria, & alvum claufam deprehenderem; famæ convenienti prognofi confulturus, metum tympanitidis, vel marafmi omnino fignificabam, præfertim, cum me non fugeret, ægrum nativa vifcerum labe, & atonia laborare. Quam ob cauffam ad refolvendam vif-

cerum obstructionem, corandi dirigebam nervum; & quum non nisi motus spasmodicos ac flatulentos impedimento esse, quo minus fluor hæmorrhoidalis obtineri potuerit, judicarem, tonicis pugnabam medicinis. Præterea observabam, ægrum ob scorbuticam humorum dyscrasiam, non nisi temperatissima ferre remedia; quare nullis nec essentiis, nec tincturis spirituosis utebar. Accessit quidem novissime cruoris è venis sedalibus eruptio; alvus est liquidior, molliora hypochondria, & placidior ac antea somnus: sed quum corpus sensim contabescat, anxius vir ægrotans, salutare flagitat consilium.

Consultatio.

Quæ de viri cujusdam adversa valetudine, post novissimum thermarum Carolinarum usum in pejus ruente, ex datis ad me pereepi litteris, ita sunt comparata, ut vel jam præsentem, vel certe imminentem significent febrem hecticam; cumprimis si pulsus celerior, urina rubicunda, sitis, & oris siccitas simul præsto fuerint. Præterea vero succi vitales scorbuticis impuritatibus scatere, & primæ regiones spasmis, & flatulentis molestiis, multorum symptomatum caussis, agitari videntur. Nec profecto certius hisce incommodis expugnandis foret præsidium, quam legitimus fluxus hæmorrhoidalis successus. Verum nisi ipsa natura ad id excretionis genus inclinaverit; arte parum præstabimus; & multis potius mihi innotuit observationibus, quod nimio pilularum Becherianarum vel Stahlianarum, aut etiam venæ sectionis usu minime votis potiri licuerit; tantum abfuit, ut inde cœcæ duntaxat accesserint hæmorrhoides, & flatulenta cum reliquis symptomata magis adhuc increverint. Et ejusmodi a sectiones quo fuerint diuturniores; eo magis robur ventriculi, & totius systematis nervosi labefactare, coramque reddere difficiliorem observavi. Quod nostrum attinet casum; non equidem institutam eo usque medendi rationem ad examen revocare placet; attamen id monendum utique duco, ut in posterum à promiscuo sicut omnium medicaminum, ita præsertim purgantium, ipsorumque sennæ foliorum usu sedulo sibi caveat ægrotans. Nam meo arbitrio rectum vivendi genus, conjunctis paucissimis, iisque probatæ fidei remediis, utramque curandi absolvet paginam. Atque primum egregia virtus est jusculo, um ex carne vitulina paratorum, quorum libris circiter duabus radicis scorzoneræ uncia una, cichorei drachmæ binæ, & quidpiam succi citri, vel aurantiorum recentis incoquantur. Hoc enim remedii genus & in demulcenda dyscrasia humorum scorbutica, & in nutriendo corpore cunctis palmam eripit, & matutino potissimum tempore loco potus Theæ large sorbillari potest. Deinceps pro potu ordinario his in morbis commendare soleo decoctum quoddam, cujus hæc sit formula: Recipe radicis scorzoneræ, rasuræ cornu cervi ana uncias quatuor, radicis cichorei, liquiritiæ ana unciam, passularum minorum uncias duas seminis fœniculi drachmas tres. Conc. coat. M. D. S. species, quarum uncia una cum dimidia ex quatuor aquæ mensuris per horæ coquatur dimidium. Nec alienum erit, vinum vetus Rhenanum inter epulas simul haurire; Hungaricum vero justo est calidius. Ex cibis, qui sunt nimis saliti, acidi, ac flatulenti, vitare, nec non ab animi affectibus studiose cavere; contra vero pedes cum toto corpore in æquali calore semper conservare expediet.

Inter pharmaca tria potissimum commendo; nimirum pilulas meas balsamicas, quarum undecim bis quavis hebdomade vel mane vel vesperi, ob vim, qua pollent, & alvum liquantem, & simul roborantem, summo cum fructu sumentur. Alterum est pulvis præcipitans, cujus scrupuli duo alternis diebus circa somni tempus ex aqua ceraforum nigrorum, vel florum acaciæ capiantur; & si angustiæ præcordiales, flatulentæque molestiæ nimium urgeant, eum quindecim liquoris anodyni guttis permisceantur: quo in casu infusum quoque elysma, operæ faciet pretium.

Quod si vero ex impedito fluxu hæmorrhoidum, atrociora ad anum & imum ventrem decubuerint tormenta; utilissimum erit, venam in brachio secare, & extrinsecus loco affecto liquorem, qui habeat aquam florum sambuci, calcis vivæ, rosarum, arquebusade, & saccharum saturni, tepide adplicare. Ipso autem cruore ex venis sedalibus stillante quidem, sed non rite ac sufficienter promanante, non ludetur opera, si ad illum promovendum, dictæ pilulæ per aliquot successive dies, conjuncto infusi theiformis ex herba melissæ, floribus chamæmeli, & summitatibus millefolii parati usu, adhibeantur. Nec sine fructu singulari usurpari poterunt pediluvia; quæ ex aqua fluviatili parata, & tepida duntaxat esse, in æquali vero tepore, assusa sensim calidiori conservari debent. Et, si ex horum præscripto vixerit æger; spem adhuc foveo, fore, ut cum morbo suo in gratiam redire queat.

CASUS CLXXXVIII.

De febre hectica post partum.

Generosa mulier, quæ est triginta, & quod excurrit annorum, constitutionis sanguineo-cholericæ, rarique ac tenerioris habitus, vacuam quidem à gravioribus morbis transegit juventutem; at, quum viro nupta, & sex circiter fœtus enixa, per decem jam annos, vigilias diutius protraxit, nimiisque lucubrationibus indulsit, ægrotare, & hypochondriacis agitari cœpit affectionibus. Cumprimis vero per novissimum quinquennium, superatis tum variolis, & paullo post abortu, crebro de catarrhalibus capitis defluxionibus, & faucium doloribus conquesta fuit. Decembri anni proxime elapsi mense, laboriosum passa partum, ab eoque tempore adeo est debilitata, ut nunquam rite valuerit; donec mense demum Aprili currentis anni, Viennæ degens, molesta tussi, primum sicca, deinceps humidiori cor iperetur, quæ huc usque noctu præsertim multam figit crucem. Paullo post locum mutavit menseque Junio Pragam devenit; ubi prioribus post iter, quod ipsi semper fuit saluberrimum, hebdomadibus egregie valuit: sed quum, cessante subinde menstruorum fluxu, sanitas denuo vacillare inciperet, meam implorabat opem. Accedens ægram valde extenuatam, pallidamque, continuis capitis doloribus, caloreque lento, qui rigorem quendam, & refrigerationem extremorum, ac spinæ dorsi exceperat, jam à mense Aprili molestari pereepi. Præterea pulsus erat parvus, justo celerior, vesperique freqentior; noctu vexabat tussis, eaque mox subtilis, & veluti vitrea pituita, mox spissus, tenax, ac lividus, puri similis, fœtoris tamen expers exscreabatur mucus; sumto prandio, rigores corporis quotidie fere incidebant, quos semper phlogoses, magnum totius corporis languorem, viriumque collapsum inferentes sequebantur. Urina, quam copiosam reddebat, mox tenuis & limpida, mox paullo saturatior adparebat; sudor largius, & fere colliquativus promanabat; adpeti-

tus

tus plane dejectus, ſed ſitis inexplebilis, & alvus aſſidue ſegnis erat. Noviſſime pedes veſpertino tempore intumeſcebant; & interdum ſuffocationes uterinæ, junctis animi deliquiis infeſtabant.

His rite penſitatis, vero mihi videbatur ſimillimum, generoſam fœminam febre lenta, aut plane hectica, ad minimum incipiente laborare; ejuſque cauſſam non modo in lymphæ dyſcraſia, verum etiam vitio glanduloſarum partium, & labe cujuſdam viſceris eſſe quærendam. Neque me arraſſe credo, ſi tuſſim, qua laborat, & ad quam perpetuam in larynge ſentit irritationem, primum ſtomachalem ſiccam fuiſſe, jam vero pulmonalem pronunciavero. Hujus autem originem tam à lympha acri, ex glandulis pharyngis, laryngis, & pulmonum ſtillante, harumque nervoſas tunicas vellicante, quam à tuberculis, pulmonum ſubſtantiam occupantibus, & à ſtagnante ſucco nutritio prognatis repetendam eſſe cenſeo. Quæ licet nondum ſubiiſſe videantur ipſam ſuppurationem; nullum tamen eſt dubium, quin increſcente malo, tandem in vomicas, ulcera, veramque pulmonalem tabem ſint tranſitura.

Quamobrem ad mitiganda primum ſymptomata, pulveres abſorbentes, nitroſus, phlogoſin ac æſtum humorum temperantes; mixturas pectorales vel ſolas, vel anodyno cuidam nuptas; tincturaſque ſtomachico-pectorales, cum aqueo paratas menſtruo præſcripſi. Deinceps pro ipſa morbi radice exſtirpanda, ægram fonte Selterano, cum aſinino lacte maritato per octodecim dies ſub convenienti regimine uti juſſi: unde mictio quidem melius ſucceſſit; ſed capitis ſævi dolores haud remiſerunt. Finita potatione punctorius lateris dolor, cum uterinis ſuffocationibus, & moleſta ſanguinis ad caput congeſtione ſtipatus, generoſam prehendebat fœminam; adeo, ut ſuppreſſis ſimul menſtruis, venam in brachio aperire, & inde octo cruoris uncias detrahere decreverim. Emiſſus ſanguis ſpiſſus & ater, pauco innatante ſero, erat: cui attenuando, atque reſolvendo convenientiſſimum fore judicabam, ut lac aſininum ſolum per octo circiter ſorberetur dies. Verum quum ægrotans, itinere præpedita, huic curationi vacare non poſſet: ſuaſi, ut in ejus locum per ipſum iter brodiis ex capone & vipera paratis, veſperi autem pulveribus temperantibus, cum aliquot corticis caſcarillæ granis remixtis uteretur. Neque dubito, quin ab ipſa aëris mutatione aliquod levamen ſit perceptura.

Conſilium.

Poſtquam generoſa mulier, cujus morbus præmiſſa hiſtoria continetur, Praga huc Halam venerat; me acceſſi jubebat, & ut ipſi, longum adhuc iter proſequuturæ, meam de rite tractanda valetudine aperirem mentem, deſiderabat. Erat illa tam teneræ, ſenſibiliſque conſtitutionis, ut & fluidæ & ſolidæ partes à leviori cauſſa, animi adſectu, tempeſtatis mutatione, errore diætetico, fortiori corporis motu & refrigeratione, ad vitioſos & præternaturales facillime proritari potuerint motiones. Quamvis enim in juventutis periodo integro corporis vigore ac robore gaviſa eſſet: attamen per bene multos annos tam crebris vigiliis, & inordinato, qualis in aulis principum eſſe ſolet, victu, quam variolis, quas gravioribus ſymptomatibus ſtipatas, una cum inſequente abortu ante quinquennium pati debuit, inſignem partium ſolidarum atque motricium, ſpeciatim ventriculi & inteſtinorum debilitatem ſibimet contraxerat. Hinc etiam diu de flatulentiis, ructibus, pectoris oppreſſionibus, nauſeis, phlogoſibus, ſanguinis ebullitionibus, ſpaſmodiciſque affectionibus conqueſta fuit; & ab odore ſuaveolentium peſſime ſemper habuit. Poſt noviſſimum autem, quod difficile admodum, largoque cruoris profluvio ſtipatum fuit, puerperium, increverunt omnino recenſitæ moleſtiæ; quoniam videlicet eo ipſo tonus ſolidarum partium magis labefactari ſolet; & hinc potiſſimum accedens diuturna, mox ſicca, mox humida, noctemque verſus gravior tuſſis, ſuos mutuatur natales. Tandem, cum tribus abhinc menſibus lunare perſolvere deſiiſſet tributum; amplior inde morboſarum affectionum propullulavit cohors: ſiquidem ab eo tempore febre quotidiana, lentæ ſimili, veſperi plerumque, vel etiam à meridie cum refrigeratione extremorum, maxime digitorum, & narium, & ſubſequente æſtu, ſudore copioſo, pulſu celeriori, magnoque virium languore ſeſe exſerente, nec non graviori tuſſi, cum multa muci rejectione infeſtata fuit.

At vero hæc cuncta mala in prima, ut dicunt, herba ſuffocari potuiſſent; & operæ omnino feciſſet pretium, ſi poſt cohibita menſtrua, vena protinus in pede tuſa, & ſic humorum adfluxus ad inferiora & conſueta loca revocatus fuiſſet. Quum autem aliquot demum poſt ſeptimanis in brachio celebrata eſt venæ ſectio; ea vix ſine ægrotantis damno fieri potuit: ut pote humorum raptum ad pectus magis inviravit, eorumque ſtagnationem in pulmonibus adauxit. Neque etiam convenientem fuiſſe fontis Selterani, cum lacte aſinino maritati uſum arbitror; eo, quod ad ejuſmodi curationes integrum ventriculi robur requiratur, quod in noſtra ægrotante labefactatum, atque hinc digeſtio deſtructa, & primæ regiones ſaburra mucoſa, acri, & vaporoſa imbutæ videntur. Idcirco morbum hunc rebellem oppugnaturus, eo cunctos medendi nervos intendere debet, ut ope remediorum temperatiſſimorum, magiſque diæteticorum, quamè pharmacia deſumtorum, labefactatum generis nervoſi, maximeque ventriculi robur inſtauret, æſtum contemperet, adfluxum humorum à pectore derivet, & legitimum menſtrui fluxus ſucceſſum reſtituat.

Quibus indicationibus ſatisfacturus; primum ad purgandum ventrem, & educendas cruditates propinavi potiunculam laxantem, quæ ex mannæ electæ drachmis quinque, cremoris tartari drachma dimidia, in aquæ veronicæ unciis quinque ſolutis, & aliquot guttis olei aniſi permixtis arat concinnata, & ſexies movebat alvum. Deinceps, cum venæ cruore turgidæ conſpicerentur, & pulſus arteriarum ſimul magnus eſſet; non alienum putavi, ut ad derivandum ſubinde humorum ad uterum & partes inferiores adfluxum, vena in pede tunderetur: ex qua etiam ſecata conſulto quatuor cruoris, qui à naturali temperie haud multum recedere videbatur, niſi quod innatans ſerum ad ignem facile coagularetur, uncias curavi detrahendas. Auctor quoque fui ſuaſorque, ut, niſi accedat uterinus fluor, ſingulis binis menſibus circa iſtius excretionis tempus, binæ vel tres ſanguinis unciæ, ex vena in pede ſecata mitterentur.

Præterea ad demulcendum calorem internum, humores acres diluendos, & ſpiſſos attenuandos, parteſque ſtrictas humectandas, pro potu ordinario præbui ſerum lactis; idque ex lacte vaccino recenti ad lenem ignem calefacto, & poſt additum citri ſuccum, percolato, tumque cum oculis cancrorum & ſaccharo cantho permixto parandum docui Sub epulis Elixirii mei viſceralis quadraginta guttas, ex ultimo hauſtu ſumendas; mane, pectoris vitio conſulturus, infuſum veronicæ, additis herba virgæ aureæ & hederæ terreſtris cum lacte, vel ejus floribus forbillandum; & veſperi circa ſomni tempus, ad ſopiendam ſanguinis ebullitionem, drachmam dimidiam pulveris præcipitantis, una cum duodecim liquoris anodyni

dyni guttulis, ex aqua fontana, & cerasorum nigrorum capiendam suasi. Denique commendavi, ut usum rerum non naturalium ita dirigat, ne quid inde sanitas caperet detrimenti.

Atque hanc medendi rationem, tanquam naturæ convenientissimam, ut sibi haberet valde commendatam generosa mulier; & insoper cuncta pharmaca, præsertim nimium dulcia, pectoralia, emulsiones refrigerantes, anodyna, opiata, nitrosa, nec non balnea & aquas minerales vitaret, etiam atque etiam sum hortatus. Neque vero prohibui, quo minus, alvo existente lubrica, pulverem quandoque ex cornu cervi sine igne, succino præparato, & cortice cascarillæ confectum, vigente dolorum impetu assumeret. Consului quoque, ut ad roborandum genus nervosum, hoc interdum pulvere uteretur: Recipe pulveris Marchionis drachmas duas, succini albi præparati, nitri purificati ana scrupulos duos, olei destillati macis guttas tres. M. D. Atque randem suasi, ut, si demum menstruæ purgationis adparerent vestigia, quotidie circa somni tempus quinque duntaxat pilularum deglutiret balsamicarum, & mane infusum theiforme ex herba melissæ & croco potaret.

Verum morbus remediis major fuit; siquidem ægrotans domum redux, in cassum adhibitis cunctis remediis, hectica demum febre infestata, placidaque morte extincta est.

CASUS CLXXXIX.

De marasmo senili.

Mulier generosa, quinque & sexaginta annorum, staturæ mediocris, temperamenti sanguineo-cholerici, constitutionis sensibilioris, in juventure crebris perfuncta itineribus, vino Rhenano, & aqua pura pro potu uti solita, & alvi obstructionibus obnoxia, stirpe quadam prognata est, in qua agnatorum plurimi, arthriticis, & apoplecticis affectibus infestati, & præmatura morte extincti fuerunt. Hæc postquam viginti sex abhinc annis elapsis, marito orba, parere desiit, crebras passa est hystericas pariter, ac hypochondriacas passiones; solo sæpius odore grave vel suaveolenti excitatas. Nihilo tamen minus menstrua sub his passionibus debito & tempore & quantitate profluxerunt; quæ per ætatis demum rationem silentia, nephritidem post se traxerunt calculosam. Verum succedente hæmorrhoidum copiosiori fluxu, hæc quoqua penitus conquievit molestia. Ante duodecim annos rheumaticis, atque tantis humeri dextri doloribus laboravit, ut incideret exinde in molestam totius brachii contracturam; qua ope balneorum Tœplicensium percurata, per incerta temporum intervalla, accessere pedum œdemata. Et per novissimum præsertim quadriennium, sanitas atque vires mirum in modum vacillare cœperunt; siquidem post levissimum in victu errorem, statim vomitibus biliosis, mucosisque, præcordiorum anxietatibus, flatulentiis, ructibus, torminibus, frigore extremorum, ac summo virium collapsu corripiebatur. Quibus molestiis consultura binis abhinc annis felici cum successu adhiboit balnea Tœplicensia; sed quum paullo post notabilem in victu committeret errorem, protinus non recensita solum recrudescebant symptomata, adusque animi deliquium exacerbata; verum lenta etiam accedebat febris per bimestre tempus ægram affigens lecto. Abhinc ad meliorem inclinare visa valetudinem, per elapsam proxime æstatem, tuti sub satis prospera degit sanitate. Verum eadem, incunte autumno, quo asperior erat tempestas, & ipsa mulier generosa singulo mane aquam primum frigidam, post potum Succoladæ sorbere solebat, destrui adeo cœpit; ut illam jam laborare senili marasmo, videatur vero simillimum. Nulla enim ciborum gaudet adpetentia, summa urget virium prostratio, facies interdum expallescit, oculi caligant, rigidique sæpius redduntur; & corpus sensim contabescit. Novissime tumor phlegmonosus dextrum occupabat pedem, & ab hoc ad imum ascendebat ventrem; sed accedente fluxu hæmorrhoidali, mox irerum evanescebat. Quæ symptomata cum gravioris periculi metu terreant; nec præsidia à variis huc usque medicis commendata quidpiam opis tulerint: ad Te confugimus, Vir Experientissime, tuumque consilium flagitamus.

Consultatio.

Morbus, quocum conflictatur fœmina generosa, tam altas egisse videtur radices, ut nullum utique perfectæ curationi superesse locum arbitrer. Illum enim pro hectica sive marasmo senili habendum esse reor; ubi partim succorum vitalium temperies ac textura à naturali recessit statu, partim solidarum & motricium robur partium adeo est debilitatum, ut languescat digestio, functiones corpori propriæ labefactentur, ejusque carnea sensim contabescat substantia. Quo quidem in rerum statu spes salutis in angusto sane versatur; & ex ejusmodi radicatis affectibus clarissime dispalescit, quam arcti sint salutaris artis limites, quantoque jure medici naturæ ministri potius, quam domini mereantur adpellari. Quæcunque enim proposuero, & adhibeantur medicamina; ab omnibus tamen non alium expectare licebit effectum, quam ut mitigentur paullo symptomata, & misera aliquantulom protrahatur vita. Et ad hos scopos consequendos, pharmaceuticis omnino convenientiora erunt præsidia diætetica; ex quibus, si tulerit ventriculus, lac asininum commendo, cjusque tepefacti mensuram unam quotidie per octo circiter dies sorbillandam hortor. Quod si vel non arriserit, vel non in promtu fuerit; operæ pretium faciet serum lactis; quod ex lacte, quantitate mensuræ unius, cum succi citri, quantum cochlear capit, permixto, decocto & percolato parari, & si justo acidius fuerit, cum syrupo papaveris albi temperari poteſt. Præterea ex usu mihi est, in talis modi morbis pro potu ordinario exhibere potionem, & analeptica & temperante, & anodyna virtute insignem, qualis paratur, si ex cornu cervi raspati, panis secalini triti ana libra una, corticum citri recentium, & cascarillæ unciis duabus, cum sex aquæ puræ fontanæ mensuris, invicem leni calore digestis, ex vesica quatuor circiter liquoris mensuræ destillentur. Nec ludetur opera, si vespertino potissimum tempore, pulvis Marchionis, cum uno vel altero nitri grano permixtus, ex emulsione analeptica, cum seminibus quatuor frigidis majoribos conficienda, nonnunquam capietur. Et denique consulrum erit, alvinam obstructionem reserare; quod commodissime fiet ope clysmatum, quæ ex lactis & aquæ æquali portione, floribus chamæmeli, rhabarbaro in aqoa soluto, manna, sale communi, & nitro parari, & crebro infundi debent. Cæterum summum precor languorum nostrorum medicum; ut, quibus perficiendis nostra ars haud suffecerit, ille ex alto elementer supplere velit.

CASUS

CASUS CXC.

De marasmo senili funesto.

PRinceps nostra serenissima, temperatura sanguineo-cholerica prædita, annum ætatis septuagesimum primum egressa, ad hanc usque senectutem cibis durioribus, ut carnibus sale conditis, vel fumo induratis, & brassica muria condita, aliisque delectari soluit; neque ullam inde sensit molestiam, nisi quod à flatuum retentione, qua dextrum maxime hypochondrium occupante, nec nisi emissis ructibus sublevata adhuc laborat, sæpius male habuerit. Verum per quatuor abhinc annos crebro alvi profluvio infestari cœpit; quippe quod primum non nisi post usum fructuum horariorum, fragorum, cucumerum, melonum incidebat, perque unam vel alteram, quin sæpius quatuor hebdomades inhærebat. Quum igitur, accedente virium collapsu, robur ventriculi nimis debilitatum videretur: ad illud restaurandum extrinsecus balsamum vitæ Hoffmanni, interne essentia corticum aurantiorum mox sola, mox essentiæ trifolii fibrini, mox etiam sali volatili oleoso nupta, & olea quædam carminativa in usum vocabantur. Inde restituto iterum ventriculi tono, cessabat per aliquod tempus diarrhœa, & serenissima Princeps cibos coctu difficiliores absque molestia rursus comedere valebat: sub quo victu metuendam humorum acrimoniam, dstis præcipitantibus, præcavere studebant medici. At vero sub finem elapsi proxime anni recrudescebat ex improviso alvi fluxus, priori molestior, & cum doloribus intestini recti stipatus; nec ullis remediis, nec clysteribus sæpius iteratis penitus extirpari se sinebat, tantum aberat, ut cibi simul periret cupiditas, & vires infigniter prosternerentur, ipsaque lectum præ nimio languore deserere non posset.

Consultus quidam celebris medicus, ordinabat primo mixturam, quæ sic habebat: Recipe aquæ fœniculi uncias tres, florum sambuci unciam semis, cinnamomi drachmas tres, pulveris bezoardici ex globulis scrupulos duos, lapidum cancrorum præparatorum scrupulum semis. M. f. mixtura, cujus unum vel alterum cochlear, ter vel quater quotidie erat capiendum, & hac per aliquot dies adhibita, præscribebat tincturam, ex essentiæ pimpinellæ albæ drachmis duabus cum dimidia, lignorum drachma una cum dimidia, Elixirii proprietatis sine acido drachma dimidia concinnatam, & ter quotidie ad viginti quinque guttas assumendam. Novissime per duodecim circiter dies, fracta dejectionum frequentia, semel duntaxat vel bis de die egeritur alvus, & adpetitus cum somno rediit: sed sumtis epulis, calor in volis manuum præternaturalis sentitur, lotium turbulentum, salinis recrementis plenum mingitur, mane insignis faucium ariditas, & plus minus copiosus vexat sudor; atque vehementissimus dolor rheumaticus in dextrum incumbit brachium. Hinc ob febris hecticæ metum, sequens præscribebatur emulsio: Recipe gelatinæ cornu cervi, rhinocerotis citratæ ana uncias tres, aquæ florum tiliæ unciam unam, seminum quatuor frigidorum majorum, papaveris albi ana drachmam unam. M. F. l. a. emulsio: colaturæ adde coralliorum rubrorum præparatorum scrupulum unum, perlarum orientalium grana duodecim, sacchari parum. M. F. emulsio, aliquoties per diem sorbillanda.

Responsio Consultatoria.

Quantum ex communicata mecum historia morbi, qua persona quædam serenissima, ætate provecta, & huc usque egregio ventriculi vigore gavisa premitur, percepi: ille ante quatuor annos cum alvi fluxu, cibos coctu difficiliores insequente, novissime vero vehementius infestante, & cum doloribus in intestino recto, cibi fastidio ac virium languore stipato incepit. Quem convenientium remediorum ope debellatum, exceperunt oris siccitas, & sudor copiosus mane potissimum erumpens, atque calor in volis manuum post pastum; unde becticam metuerunt medici imminentem. Neque vero aliter sentire possum, nec habeo, quæ circa medicamina moneam; tantum abest, ut potius emulsionis, novissime ordinatæ usum frequentem, maxime versus nocturnum tempus, vehementer suadeam. Deinceps vero, licet calidiora, ac vulgata stomachica sint fugienda remedia, omni tamen studio, eo erit respiciendum, ut ad instaurandum ventriculi robur, reficiendas vires & æstum contemperandum, convenientibus pugnetur medicaminibus. Ex iis longo usu comprobatum commendo liquorem meum anodynum; cujus triginta guttæ ex quatuor unciis aquæ puræ simplicis, vel ex cerasis nigris destillatæ, alternis vesperis erunt capiendæ. Cum hoc remedii genere alternari potest pulvis quidam temperans, quem ex pulveris Marchionis, lapidum cancrorum ana drachmis duabus, nitri depurati drachma dimidia, olei de cedro Italici guttis quatuor conficiendum, & pondere duorum scrupulorum ex commendato vehiculo vesperi assumendum suadeo. Ad hæc, si alvi fluxus cum flatulentis molestiis rursus invalescat; auctor sum, ut abdominis regio cum balsamo vitæ dicto inungatur. Præterea vero ciborum quoque habenda est ratio; quos inter frequentem usum jusculorum ex carne gallinarum, cum succo citri vel aurantiorum confectorum admodum laudo; quippe quæ matutinis etiam & pomeridianis horis summo cum fructu poterunt sorbillari. Quum porro humores salibus scorbuticis inquinati videantur, & metus sit, ne inde calor hecticodeus augeatur: operæ erit pretium pro potu ordinario acidulis uti Selteranis, si quatuor earum partes cum una vini veteris Rhenani fuerint permixtæ. Cæterum optassem, ut certior essem, num gratiosissima Princeps, venæ sectionibus olim adsueta fuerit, illasque forsan neglectui habuerit: quoniam quam plurimis constat observationibus, eas in senibus intermissas, multarum ægritudinum matrem esse fœcundissimam.

Relatio ulterior.

Priusquam accederet consilium illustris Hoffmanni medicum, hæc erat ægritudinis in Principe serenissima idea. Ad nonas Februarii, sumtis epulis æstu quodam prehendebatur, qui cum pulsu celeriori, & præcordiorum anxietate sensim increscens, vesperi explosis per anum flatibus, & soluta sponte alvo, remittebat, noctemque quietam relinquebat. Postridie eodem tempore invadebat calor præternaturalis, utut mitior; & tertio die cum dictis proxime symptomatibus, & insigni virium prostratione vehementius adfligebat, nec nisi dejecta iterum circa somni tempus alvo cessabat. Abhinc per aliquot dies mitissimus fuit æstus, anxietates evanescebant, & alvus consueto more, semel bisve reddebatur quotidie. Interim noctes turbulento transigebantur somno, eumque matutino tempore sueti excipiebant sudores; nec ciborum sibi rite constabat adpeten-

adpetentia, adeo ut ad eam invitandam, mane alternis diebus balsami de Mecha guttulæ octo, & essentiæ absynthii compositæ triginta nonnunquam caperentur guttulæ. Tum per duos tresve dies adhibebantur remedia, à medico quodam extero missa; quæ erant sal volatile oleosum, essentia menthæ crispæ, aqua carminativa, pulvis quidam salinus, coralliis permixtus, & sacculus radice zingiberis plenus, quem spiritu vini Franconico, eoque tepidiori madefactum, ad ventriculi regionem imponi jubebat. At vero, cum horum usum non modo majus caloris incrementum sequeretur; verum etiam diarrhœa rursus excitari videretur; illis missis, Xmo Calend. Martii, assumebat serenissima Princeps pulverem, qui ex lapidum cancrorum, coralliorum rubrorum ana drachma dimidia, terræ Lemniæ granis quindecim, & theriacæ cœlestis grano uno cum dimidio confectus, & in tres partes divisus erat. Quo diarrhœam nondum compescente, postridie usurpabat pulverem, qui habebat pulveris Marchionis, lapidum cancrorum, coralliorum rubrorum, terræ Lemniæ ana scrupulum, theriacæ cœlestis grana duo, & quatuor sumebatur vicibus. Hoc etiam votis haud faciente satis, addebantur ipsi olei destillati mastiches quatuor guttulæ; & extrinsecus ventriculo emplastrum nervinum imponebatur, quod emplastri de tacamahaca drachmas sex, cum olei stillatitii menthæ scrupulo uno malaxatas fovebat. Et quum insignis mœror ob obitum Principis cujusdam serenissimi accederet; iis omnibus omissis, solus Marchionis pulvis guttæ olei stillatitii menthæ nuptus, porrigebatur, conjuncto balsami de Mecha usu.

Hoc tandem in statu rerum, Hala missæ ad nostras manus perveniebant medicinæ; quibus adhibitis, alvi profluvium remittebat, & melius habebat serenissima Domina. Verum non multo post ingenti virium languore adeo prosternebatur, ut spes vitæ in angusto esset, & ipsa sacro viatico instructa, extremum expectaret spiritum. Cæterum pulsus jam varius admotam ferit manum, moxque celerior, mox languidior est; & sumtis mane vel jusculis, statim intenditur. Post prandium non volas tantum manuum, verum totum corpus urere incipit vehemens æstus; bronchia pulmonum tenaci obsidentur muco; interdum lancinantes sinistrum capitis latus affligunt dolores; urina mingitur turbulenta, coloris saturati, & suspensam, bullulisque permixtam exhibet nubeculam: adpetitus plane prostratus est, vires incredibilem in modum imminuuntur, corpus contabescit, & novissime inexpugnabilis dormiendi necessitas accessit. Nec denique ignorari oportet, serenissimam ægrotam hactenus pro potu ordinario partim jusculis, partim cerevisia tenuiori, partim vino Rhenano solo, utut in parcissima quantitate, partim etiam dicta superius emulsione, noctu præsertim uti consuevisse, nec persuaderi potuisse, ut vinum acidulis Selteranis nuptum adhiberet. Neque venam unquam secandam præbuit; tantum abest, ut sanguinis missiones, magno aversetur tædio. Meo quidem arbitrio, marasmus senilis, isque immedicabilis adesse videtur.

Ulterius Consilium.

Percepi ulterius, quinam sit valetudinis, in qua degit serenissima Princeps, status; & doleo, quod ille tam corruptus, ac deploratus sit, ut nihil fere fausti prænunciare liceat. Quod si enim ætatem valde senilem, & præsentes adfectiones, maximeque nimium decrementum corporis ac virium considero; non nisi veram hecticam, quam veteres marasmum senilem dixerunt, & quæ à summa viscerum a..nia & labe proficiscitur, suspicari possum. Ad eam veto inducendam, sanguinis intermissam vacuationem multum contulisse credo; quippe quæ decenti ordine ac tempore instituta, præstantissimum morbi id genus in senibus præcavendi exhibet præsidium. Quum autem altas jam radices egisse videtur malum; optarem, ut ab usu remediorum calidorum, quale est balsamus de Mecha, abstineret gratiosa Domina, quippe quæ non minus ac omnia adstringentia, minime ventriculum toborandi, & alvi fluxum lis in casibus sistendi virtute pollent, tantum abest, ut calorem præternaturalem magis exasperent. Juxta meam potius sententiam, non aliæ restant indicationes, quam ut æstus temperetur, & vires instaurentur: quibus scopis diætetica præsidia præ aliis facient satis. Atque hoc cumprimis nomine excellentem pollicentur efficaciam tenuiores gelatinæ, quæ ex cornu cervi raspati libra dimidia, cum mensura una aquæ, & quarta parte vini Rhenani per tres horæ quadrantes decocta, tum albuminis ovorum ope despumata, & ad gratum saporem conciliandum, saccharo & pomis Sinensibus permixta confieri poterunt. Non minus præstantissimæ virtutis sunt emulsiones analepticæ; quarum hæc esto formula: Recipe amygdalarum dulcium unciam semis, seminum quatuor frigidorum majorum ana drachmam unam, aquæ florum tiliæ, cerasorum nigrorum, rosarum ana uncias duas, cinnamomi cydoniatæ unciam semis. M. F. l.a. emulsio, adde matris perlarum scrupulos duos, nitri purificati grana octo, julepi rosarum drachmas duas. M.D. Operæ porro pretium facient potiones netvinæ, per vices ad unum alterumque cochlear sumendæ; qualis sic parari debet: Recipe aquæ rosarum, cerasorum, melissæ, rubi idæi, florum acaciæ ana uncias duas, cinnamomi cydoniatæ unciam unam, succi citri, syrupi acetositatis citri ana drachmas tres, matris perlarum drachmam unam. M. D. Ex hac quoque potiuncula interdum capiendas suadeo quindecim guttas liquoris mei anodyni, cum oleo macis maritati; & ad coërcendam, si urgeat, alvi fluxionem, balsamum vitæ abdomini inungendum, iterum iterumque commendo. Et hæc sunt, quæ in tam gravi malo proponenda duxi: non enim decet multa variaque temedia exhibere, eaque quotidie cum aliis alternare; sed quæ abs re sunt, cum patientia continuate: quotum effectum Deus jubeat esse salutarem, ex animo precot.

Verum firmius in tanto senio radicatus morbus omnem sprevit medelam: namque in serenissima nostra, hecticus calor, ac virium collapsus tantas sumsere vires, ut quatuor à dato consilio septimanis, animam placide exspiraverit.

CASUS CXCI.

De purpura contumaci chronica.

Vir sexaginta tres annos natus, vitæ sedentariæ & motus experti addictus, multisque mœroribus & solicitudinibus confectus, alvo semper lubrica, & somno quieto, sed adpetitu minus integro gavisus, per sedecim jam annos purpura laboravit; eamque per totam plerumque æstatem, in corpore efflorescentem, licet orthostadius pati; verno autem & hyemali potissimum tempore, lecto affigi, & graviter non sine vitæ periculo cruciari soluit. Postquam vero ante aliquot annos Hala ex nostra, in qua bactenus degit, Frisiam occidentalem se contulit, ibidemque & animi à mœroribus liberioris esse & motum corporis frequentiorem exercere potuit: immunis quidem ab ipsa purpuræ fuit efflorescentia, sed hujus in vicem ibidem locorum malum successit ischiadicum.

dicum. Halam tandem redux, in purpuraceam totius corporis incidit rursus efflorescentiam; quæ, si forsan retrocedebat, ingentes in femore, osse sacro, & tibia dolores relinquebat. Ante biennium insolito plane è loco erumpebat humor ille exanthematicus; siquidem cum ineunte æstate, ulcusculum in capite prope tempora, fetum acre stillans exsurgebat, nonque nisi accedente autumno coalescebat. Elapso vero anno circa æstatis initium recrudescebat; sed paucis hebdomadibus, suso quodam sero, præter omnem spem & opinionem, sponte exsiccatum coibat. Paucis post diebus, quam plurimæ, & ultra viginti quinque in fronte, collo, ac pectore efflorescebant pustulæ, instar pisorum; quæ digito pressæ, saniem fundebant purulentam, insignemque pruritum pariter ac ardorem inferebant. Verum mense Augusto, cum forsan justo diutius sub aëre vespertino, paullo frigidiori commoraretur; accidit, ut uno impetu omnes illæ pustulæ retroactæ disparerent. Unde vix transactis aliquot diebus mediam circa noctem, præfocantem incidit catarrhum, cum roncho in pulmonibus & copiosissima muci rejectione stipatum; ut se suffocari crederet. Et huic ope veaæ sectionis, pediluviorum ac clysterum percurato; mense Septembri novus succedebat paroxysmus, suffocationis omnino terrens metu. Quo denuo superato, sæpius quidem per totum illum annum, præfocantes ejusmodi accessiones invadebant; adeo, ut per noctes noa potuerit in lecto decumbere, quin protinus dicto malo corriperetur: at omnes erant prioribus mitiores; cum à medico ipsi porrigeretur remedium quoddam, quo sumto statim remittebat morbi vehementia.

Circa currentis demum auspicia anni melius habere cœpit, somnumque in lecto decumbens rursus capere potuit. Insimul vero purpurata exanthemata inter nocturnos sudores, qui primum copiosi, & fœtidissimi, jam parciores, matutinis horis erumpentes observantur, iterum efflorescebat. Sub quibus satis quidem bene valebat; at haud ita pridem ex improviso affectu suo catarrhoso præfocante, horis meridianis, cum olim nocturnis incideret, prehendebatur. Ille licet prioribus binis paroxysmis paullo benignior esset, vehementem tamen in pectore ronchum, magnamque sanguinis ebullitionem habebat comites, & tandem bis sumto superius dicto remedio, cujus formulam & nomen ignorat, in profundum desinebat somnum; à quo expergefactus, ad priorem redibat sanitatem. Hoc autem asthma, purpuraceæ statim sequebantur excretiones; quæ duo morbi genera ita invicem alternabant, ut retrocedens exanthema mox exciperet asthmatica suffocatio, & hæc vicissim, foras acta purpura, solveretur. Omnis hanc ob caussam vel levissima refrigeratio ipsi est insensissima; quippe quæ intus vertendo materiam purpuraceam, subito inducit præfocantem catarrhum; qui nunquam non cum majori pulsus celeritate invadit, ægrumque decumbentem statim surgere cogit. Sudor præterea, qui purpuram comitatur, tam acer tamque corrodens est, ut cutim non modo excoriet, verum quoque lintea exedat, quæ instar eorum, quæ cum spiritu vitrioli imbuta sunt, ad levissimum dilacerari possunt contactum. Cæterum nullas unquam fluxus hæmorrhoidalis sensit notas; nec nisi dolores in osse sacro nonnunquam percepit: & denique bis quotannis venas in pedibus tundendas, detractis semper decem cruoris unciis præbere solet.

Judicium Medicum.

Origo ac fundamentum cunctorum symptomatum, quibuscum vir conflictatur amplissimus, unice dyscrasiæ & acrimoniæ serosorum & lymphaticorum debetur humorum. Quando enim in tali corpore constitutione serum acre beneficio naturæ, aut quod idem est, vigore partium motricium internarum, ad exteriorea, maximeque subcutaneos devolvitur tubulos; emergit inde purpura. Quod si vero per externas caussas, quas inter refrigeratio amplissimum locum occupat, serum istud excrementitium, ad interiora reprimitur; incumbit ad nervosa & tendinosa juncturarum ligamenta, eaque vellicando, acutissima producit dolorum tormenta. Neque raro fit, quod noxia istiusmodi materia, intus versa, sensibiles ventriculi & intestinorum tunicas obsideat, & tum fontica machinetur mala, velut spasmos, atroces dolores, flatulentias cum summa anxietate, inquietudines, alvi vel adstrictiones, vel etiam immoderata profluvia, quin & periculosas febres æque ac inflammationes.

Quemadmodum igitur dolorum ischiadicorum, & qui femora, atque crura post retrocedentem purpuram, in nostro occuparunt ægrotante, ratio ex proxime dictis clarissime perspici poterit: ita nec difficile erit, affectionum asthmaticarum, quas nocturno tempore pati soluit, & nomine catarrhi præfocantis exprimit, caussam perscrutari. Quando enim cunque acre purpuraceum serum, intus actum ad tunicas bronchiorum, quæ sunt exquisite sensibiles, irruit; spasmo illas reddit opportunas; quo constrictæ, sanguinis per vasa pulmonum liberiori circulo remoram injiciunt. Stagnantibus autem in pulmone succis, spirandi difficultas & præcordiorum anxietates protinus succedunt; & ob diuturniorem cruoris moram, serosa & subtilior portio ab eo secedit, & per glandulas bronchiales in tubum bronchiorum & asperæ arteriæ stillat, ronchumque ac copiosiorem muci excreationem caussatur. Adhæc in nostro casu est observatione dignum, purpuram per annos jam sedecim inhæsisse, cumque illa per cutim tam causticum fundi humorem, qui & cutim excoriat, & lintea corrodit, simulque insignem spargit fœtorem.

Quæ cum ita sint; merito jam meretur disquiri, undenam & ipsa lymphæ serique acrimonia, & hinc enata purpura, tanta ægrotantem occupans vetustate, suam traxerit originem. Hæc ut innotescat, scire primum licet, quod particulæ salsæ, sulphureæ & omnes excrementitiæ, quæ partim ex ipsis alimentis cum corpore communicantur, partim in ipso sanguine, ob ejus continuum motum & attritum generantur, circulo humorum expedito ac libero existente, assidue per organa colatoria secernantur, & è corpore proscribantur. Quod si vero difficilis ac impeditus sit dictus ille succorum vitalium circuitus; & inde subortæ fuerint sanguinis stases, & vasorum excretoriorum obstructiones; non fieri potest, quin sordes illæ recrementitiæ intus retineantur, atque sic totam sanguinis & humorum massam contaminent, ac nutritioni reddant ineptam. Cumprimis autem retardatus sanguinis per viscera imi ventris, maximeque hepar & lienem circulus, ad generandam scorbuticam dyscrasiam, permagnum conferre potest symbolum. Namque per principia constat medica, hepatis in œconomia vitali non alium esse usum, quam ut per vasculosam ipsius substantiam, partes impuræ, salsæ, & sulphureæ, quæ bilem constituunt, secernantur; lienis autem functionem in attenuando, & ad transitum per vasa minima adaptando sanguine esse positam. Quandocunque igitur vitalis cruor, cujus per venam portæ, & hujus ope per hepar atque lienem transitus in naturali etiam statu existit difficilior, accedentibus variis caussis ægrius per hæc viscera progreditur, & impeditius; retentis per brevi aate dictas

tas rationes biliosis & sulphureis sordibus, generatur humorum dyscrasia, nec prius, quam reserentur obstructa hæc viscera, & liber fluidorum cursus restituatur, radicitus exstirpari potest.

Adhæc impuritas ejusmodi humorum, ab ipsa eorundem stagnatione & efficitur, & adaugetur. Sicut enim cuncta in toto macrocosmo fluida, si careant motu, vi externi caloris insignem corruptionem ac putredinem subire, constans & perpetua docet experientia: ita illud idem eo certius corporis animalis humoribus accidit, quo illi ex sua essentia ad putredinem sunt opportuniores. Quamobrem permultis mihi innotuit observationibus, quod morbi, ex fero impuro atque salso oriundi, veluti sunt variarum partium exulcerationes, scabies, tinea capitis, defluxiones seri falsi oculorum &c. si cum tumoribus glandularum subcutaneis fuerint complicati, non nisi discussis hisce tuberculis sanari potuerint: nec obscura videtur ratio; si enim glandulæ cutis, quæ depurandæ lymphæ serviunt, sunt obstructæ; nec lymphæ depuratio, nec etiam mali exinde suborti curatio obtineri poterit. Subinde mihi sæpius adnotare licuit, à lochiorum, vel mensium, vel quoque hæmorrhoidum fluxu cito suppresso, & porpuram & aliam humorum impuritatem protinus progeneratam; sed restitutis cruentis excretionibus, iterum exstirpatam fuisse: ubi caussa non nisi in stagnatione sanguinis per imi ventris viscera est quærenda. Verum chronicæ purpuræ caussa tantum non semper in contumaci viscerum, aut glandularum majorum & nobiliorum obstructione residet; & ob hancce rationem medicationem haud adeo facilem admittit.

Quibus præmissis, luculenter dispalescit, contumacissimæ illius ac diuturnæ purpuræ, qua noster sollicitatur ægrotans, proximam caussam, non modo in stagnatione humorum circa abdominis viscera, sed potius obstructione organorum depurationi sanguinis tributorum hærere. Cujus si primos prosequamur natales; occurrunt vita sedentaria, diuturni mœrores, neglecta sanguinis missio, & impeditus hæmorrhoidum fluor: quippe quorum omnium ea est indoles, ut generandæ sanguinis moli, labefactando partium solidarum robori, & hinc retardando humorum per abdominis viscera circulo, mirifice patrocinentur. Neque dubitabit, quin ex dictis caussis purpura, de qua sermo potissimum est, suam traxerit originem; qui consideraverit, eam mutato vitæ genere, animoque à mœroribus liberato, protinus velut exspirasse.

Sed jam docere, operæ erit pretium, quanam ratione spinosum hoc sit adgrediendum malum? Et ex hac quæstione binæ propullulant aliæ, quarum prima symptomatum noxiorum illi junctorum convenientem tractationem, altera totius mali plenariam respicit exstirpationem. Quod primum attinet momentum, votis omnino potiemur, si quæ jam humoribus inest, acrem ac noxiam materiem per congrua emenctoria è corpore proscribemus. Quo nomine consultissimum erit, ut omni refrigeratione studiose vitata, corpus in æquali & perpetuo conservetur calore: quem in finem mane loco potus Théebois in lecto sorbillare præstabit decoctum calidum, ex radice chinæ, scorzoneræ, farsaparillæ, & femine fœniculi confectum: quo etiam frigido in vicem potus ordinarii uti licebit. Quod si autem purpuraceum illud miasma, intus actum ad nervosas vel pulmonum vel intestinorum tunicas decubuerit; temperata discutientia & diaphoretica in usum vocare conveniet. Hæc inter meritis suis extollendus est spiritus bezoardicus Bussii, præsertim, si cum binis liquoris nostri anodyni partibus remixtus, ad quinquaginta guttas intra lectum mane capiatur. Nec minoris virtutis sunt pulveres bezoardici, ex antimonio diaphoretico; vel antimonii cerussa, cornu cervi sine igne, cornu cervi usto, lapidibus cancrorum & cinnabari nativa præparata componendi; quorum efficacia eo præstantior erit, si iis unum vel alterum sulphuris aurati antimonii, ultimæ præcipitationis addatur granulum. Hoc idem illud est remedium, quo amplissimus æger, ad mitigandas asthmaticas accessiones sæpius feliei cum successu usus fuit; & insignem profecto meretur commendationem: siquidem drastica, quæ competit antimonialibus medicinis, vi orbatum, nec vomitum amplius, nec alvum movet; sed flatus duntaxat pellendi, sudoremque egregie promovendi, pollet facultate. Habenda desuper alvinæ excretionis est ratio; sed sicuti perniciosissima in morbis purpuratis habetur alvi obstructio; ita etiam, hanc moliri stimulantibus remediis, nihil aliud est, nisi oleum camino addere. Quicquid enim intestina ad spasmum proritare valet; illud quoque corticis curanei constrictionem inducendo, & legitimum transpirationis successum impediendo, ad sordium excernendarum retropulsionem disponet. Idcirco ex laxantium farragine his in morbis, rhabarbarinis, mannatis, clysteribusque demulcentibus & emollientibus nec sunt tutiora, nec præstantiora.

Si itaque ad alteram nostrarum quæstionum progrediamur, quæ, quomodo radicitus exstirpandus noster sit morbus, quærit: ardua sane provincia, ejusmodi in subjecto ætate provectiori firmius radicatum affectum curaturo, imponitur. Neque tamen penitus est desperandum; siquidem, si temporis diuturnitas, & ægrotantis patientia remediorum vires secundaverint, sæpius votorum nos reddi compotes observamus. Et ego quidem in chronica tali purpura, acidulas Selteranas tepefactas, vel solas, vel tertia lactis asinini parte maritatas, non sine singulari fructu sæpissime adhibitas fuisse notavi. Hæ enim aquæ alcalinum fixum possident principium, vique hujus urinam potenter movent; atque cum lacte permixtæ, egregia dyscrasiam humorum salsam & acrem temperandi pollent virtute, nec sine ampla utilitate in doloribus arthriticis, & tussi pulmonali possunt usurpari. Deinceps ad secundandam mali purpuracei curationem multum facit studiosa ab omni vino & cerevisia abstinentia; cujus in locum laudatum superius decoctum substituendum suadeo. Neque parum emolumenti expectare licet à corporis frequenti exercitatione, & aëris mutatione: quorum scoporum uterque institutis itineribus poterit obtineri.

Ex pharmaciis, quæ nostro fini respondent, efficacissima sunt antimonialia, & cinnabarina, nec noo tartarisata; quæ inter eminent regulus antimonii medicinalis, sulphur antimonii auratum tertiæ præcipitationis, panacea Glauberiana, sulphur auratum ex scoriis tartareis, cum solutione auri præcipitatum, cerussa antimonii, cinnabaris antimonii, tinctura antimonii acris &c. Excellens enim ac peculiaris, quam in glandularum obstructionibus reserandis, & progressu lymphatici laticis promovendo exseront, est virtus; ob quam in morbis ex magna feri atque lymphæ impuritate subortis, conjuncto decoctorum aperientium usu, omnium remediorum vim longissime superant. Verum interponenda sunt laxantia, ne sordes acidæ, ac biliosæ, quæ per alvum eliminari debent, hac obstructa ad ipsam humorum massam retrolabantur. Quo scopo salina neutiquam convenire, sed potius rhabarbarum cum manna & cremore tartari in aqua communi infusum, exhibendum esse supra diximus.

Ut denique specialius methodum proponam, quam in nostro ægrorante opportunissimam arbitror: suadeo, ut ille vernali potissimum ac autumnali tempore,

re infusum quoddam laxans rhabarbarinum, atque decoctum supra commendatum cum antimoniali remedio maritatum, per aliquod tempus adhibeat; ita tamen, ut illo per tres, hoc per quinque successive dies cum regimine diaphoretico utatur; eorumque alternantem usum per tres vel quatuor vices repetat. Neque pauci sunt ex impuritate lymphæ suborti, & purpuracei affectus, quos hac medendi ratione, divina favente gratia, feliciter expugnavi: quam ut in præsenti etiam casu Deus reddat felicem, ex imo pectore precor.

CASUS CXCII.

De pertinaci purpura scorbutica.

Nobilis prosapiæ fœmina, annorum quadraginta sex, temperamenti sanguineo-cholerici, naturæ admodum sensibilis, anno ætatis decimo demum octavo menses experta, sexto autem & tricesimo iisdem per vehementem animi adfectum prorsus orbata, varia exinde sanitatis incommoda, maxime sanguinis ebullitiones, ventriculi debilitatem, flatulentias, & catarrhales adfectus sensit, iisque mitigandis venæ sectiones æquinoctiales, & aquas Selteranas quotannis fere magno cum emolumento opposuit. Cumprimis autem præterita nuper æstate variis animi motibus, speciatim mœrore diuturno ob filiam carissimam variolis defunctam agitabatur; ubi notatu erat dignum, audita filiæ morte ipsam contremuisse, huncque tremorem singulis diebus eadem mortis hora rediisse, & tandem sponte cessasse. Decernebat itaque vacillantem ægritudinē aquis Selteranis oppugnare; sed consultus medicus loco earum serum lactis herbis, antiscorbuticis & refrigerantibus, præsertim multa acetosa & portulaca alteratum, & quidem ad duas quotidie libras, nullis vel præmissis vel conjunctis laxantibus, nec stomachicis, bibendum sua lebat. Mox autem primis potationis diebus pessime habebat inde, atque de ventriculi, hypochondriorum, & abdominis inflationibus dolorificis, inadpetentia, artuum rigida tensione, & subtili spasslica undulatione, ut quieta sedere non posset, sed hinc inde ambulare & discurrere cogeretur, articulorum in manibus & pedibus tumore &c. conquerebatur. De quibus admonitus medicus, potationis urgebat continuationem, & omnia sponte disparitura spondebat. His freta ægrotans, in quartam hebdomadem protrahebat curam; sed incommoda nequtiquam cedebant; tantum abest, ut indies potius invalescerent: unde perterrita, medicum denuo consulebat, & ab illo essentiam quandam nervinam, sapore cochleariam, odore sal volatile prodentem accipiebat. Sumta hujus unica dosi, lecto protinus adfigebatur, de artuum tremore, frigore tamen vacuo, cordis & præcordiorum angustiis, sudoreque frigido per biduum querula. Tertio die tremor ille concussorius artuum adeo revertebatur vehemens, ut lectus simul quateretur, subsequente præcordiorum anxietate, sudoreque tamen calido. Et hæ adfectiones incerto circuitu per aliquod tempus inhærebant, adeo, ut per duos tresve dies quotidie recurrerent totidemque diebus conquiescerent.

Quæ scena cum per binas durasset hebdomades, alter medicus per litteras in consilium vocabatur; qui missa mixtura, ex aquis diapnoicis & antispasmodicis, absorbentibus citratis, nitro depurato, speciebus de hyacintho, cinnabari antimonii, spiritu nitri dulci confecta, sub paroxysmo assumenda; nec non pulvere digestivo nitroso, atque essentia ex scordio, pimpinella millefolio, & gentiana rubra parata, id efsecit, ut singula mitigarentur, cordis angor & artuum tremor plane cessaret, nec nisi per intervalla calor cum sequente sudore invaderet, eaque accessione finita ægrotans è lecto surgere, atque cibum cum adpetitu capere posset. Tandem medicus ad explorandum coram & curatius morbi statum accitur, qui accedens ægram extra lectum, bono cum adpetitu comedentem, & satis alacrem deprehendebat; sed post quemvis finitum sudorem, bis vel ter de die redeuntem, linteamina corporis cum recentibus in conclavi frigidulo permutantem, simul autem purpuram, brachia & manus obsidentem, adque tergum & pectus semet extendentem animadvertebat. Unde judicabat, purpuram per linteorum mutationes sæpius retrocessisse, & per paroxysmos iterum expulsam fuisse. Namque per biduum tribus quotidie paroxysmis, cum oris siccitate, calore & siti incipientibus, & post horæ decursum in copiosum sudorem desinentibus corripiebatur, intercedente unica tantum die intercalari, quam rursus bini una duntaxat accessione, eaque leni, post meridiem infesti excipiebant. Hinc spem plenariæ euphoriæ quidem concipiebat, sed inanem; siquidem paucis post diebus paroxysmus denuo cum præcordiorum angustia, vehementi calore, præsertim pedum, ultro citroque cursitante, cum enormi sudore ingruebat, qui sudor, nisi linteis calidis sæpius detergeretur, facile per cutem refrigescebat, & dolores artuum post se trahebat. Hanc accessionem sequenti die hora quarta matutina sequebatur nova, tanto artuum tremore, & præcordiorum anxietate infesta, ut adstantes de vita metuerent; quæ per totam diem inhærens, circa vesperam demum nonnihil remittebat, postridie bis, tertia vero die semel reversura, tumque cum interno horrore & tanta cordis oppressione invadens, ut fusis per integram horam lacrymis, nonnihil solatii demum perciperet. Fuit autem observatione dignum, quod ante ingruentem paroxysmum excretio illa purpuracea in brachiis penitus disparuerit, sub eo ipso vero ad cutim, cum levamine, & redeunte animi antea dejecti alacritate, expulsa rursus fuerit.

Hæc tragica vehementiom accessionum scena ludebatur ab ultima Augusti, ad quartam usque septembris diem. Circa hoc tempus aliud quoddam symptoma reliquis accedebat, quo ægrotans, si vel unicum jusculi, vel cremoris hordei ac avenæ sumeret cochlear, protinus sputum limpidæ, tenacis tamen pituitæ incidebat; comesto autem solidiori cibo ab hac immunis erat molestia. Ab hoc quoque tempore purpura, parvis hinc inde furunculis intermixta, constantius & pertinacius per aliquot dies in cute comparebat, cum sudoribus, sine tamen præcordiorum angustia permanentibus. Verum levamen, quod in hoc rerum statu percipiebat, haud diu durabat: siquidem paucis post diebus retrocedente per noctem ex improviso purpura, febriles paroxysmi cum cordis palpitatione, membrorum lassitudine, somnolentia, & utriusque hypochondrii flatulenta ac dolorifica tensione stipati recrudescebant. Urina per totum morbi decursum, admodum varia reddebatur, mox aquæ instar limpida, & assumto potu copiosior, mox rubicunda cum simili sedimento.

Opposita huic polymorpho malo medicamina fuerunt absorbentia simplicia, & succo citri nupta, antimoniata fixa, leniter nitrosa, antispasmodica, diapnoica, tonica, velut lapides cancrorum citrati, mater perlarum, cornu cervi sine & cum igne præparatum, pulvis Marchionis, corallia rubra, species de hyacintho &c. Mixtura ex spiritu nitri dulci, essentia pimpinellæ, scordii & mixtura simplici parata, in expellenda, si retrocesserat, purpura, egregiam locabat operam. Usurpatæ porro sunt emulsiones, cum aquis cordialibus, diapnoicis & antispasmo-

pasmodicis; interposito per vacuos à febre dies, laxantium lenissimorum, ex rhabarbaro, manna, & tartaro solubili confectorum, nec non clysterum, ex floribus chamemæli cum cremore avenæ coctis, oleo olivarum, sale culinari vel nitro præparatorum usu. Non minus crebro sorbillata fuerunt juscula medicata, cum radica cichorei, scorzoneræ, fœniculi, & succo aurantiorum altarata; & pro potu denique decoctum cornu cervi, cum radice scorzoneræ, sarsaparillæ, liquiritiæ & semine fœniculi confectum inserviit.

Quæ cuncta subsidia, quum nec purpuræ subigendæ, nec immoderatis & perpetuis fere sudoribus coërcendis, nec avertendis paroxysmis sufficerent: aquas Selteranas, quas ægra quotannis summo cum levamine potare fueverat, in usum vocare consultum putabat medicus; easque per primum, octiduum ad eluendam ex ventriculo & intestinis pituitam solas, deinceps cum lacte asinino temperatas adhiberi jubebat. Præmisso igitur blando laxante, bibendi hebat initium, ad quatuor usque libras ascendendo, & in ea dosi per aliquot dies subsistendo: quum vero nec per alvum, nec urinam sufficienter excernerentur aquæ, sed potius cum subsequentibus ventriculi flatulentiis, & hypochondriorum doloribus restitarent; mox more ipsi afflictæ mulieri alias sueto, ad duos nimirum urceos, qui ad minimum septem libras continebant, potandæ decernebantur, addita pro subducendo ventre alternis diebus mannæ uncia. Tum desideratum edebant effectum; utpote, iis per alvum pariter ac urinam promte redditis, cibi cupiditas, somnus, atque vires redibant, hypochondriorum molesta inflatio evanescebat, atque purpura, cum cessantibus sudoribus, squamatim decidebat. Neque vero omnem delitescentis cujusdam mali metum detrahebant, perseverantes adhuc febriles motus, qui hora pomeridiana quarta cum pedum quadam refrigeratione, & subsequente sanguinis ebullitione adfligentes, ad sextam vespertinam quotidie durabant. Et, quod notatu dignum erat, fontem istum cum lacte asinino consusum, morbi sequebatur exacerbatio; solum vero illud lac, experimenti caussa sumtum, lactis alias impatiens, optime ferebat, adeo, ut per eam diem febrilis etiam accessio dederit inducias.

Interim spes manebat firma, fore, ut ex continuato harum aquarum, per quatuordecim jam dies potarum usu, malum adhuc superaretur. Verum præter omnem spem & opinionem tum recidebat consuetus paroxysmus; corporis languore, somnolentia, frigore, sudore, siti, oris siccitate, pedum refrigeratione, continua præcordiorum sudantium angustia, ac difficili spiratione stipatus; quo lecto prorsus affigebatur ægrotans. Circumstantes, consilii inopes, propinabant statim pulverem ita dictum vitalem Halensium, quem sudor excipiebat copiosus. Consultus mox per literas medicus mittebat pulverem ex antimonii diaphoretici, nitri depurati, cinnabaris nativæ scrupulis duobus, pulveris Marchionis scrupulis quatuor, castoreique scrupulo uno paratom, & in decem partes divisum. Quarum una vesperi sumta, major sanguinis ebullitio, somnum turbans, & dolores cardialgici inde sequi videbantur; neque alteram alius excipiebat effectus. Quid multis? antiqua symptomatum scena ludi incipiebat: nam sudores immodici, cordis tremor & anxietas, cum meticulositate quadam, terroribus, pavoribusque conjuncta, capitis dolores, sitis, oris siccitas, & inadpetentia turmatim recurrebant; neque sudores istos, punctorium cuti sensum inferentes, ulla purpuræ comitabatur efflorescentia. Scire quoque refert, pedes continuò sudore, eoque frigidulo maduisse, superiori corpore haud æque insudante.

Hoc in rerum statu ad coërcendos potissimum sudores, porrigebatur pulvis ex lapidum cancrorum, coralliorum rubrorum, nitri depurati, pulveris Pannonici rubri ana scrupulis duobus, specierum de hyacintho drachma dimidia, croci martis antimoniati Stahlii scrupulu compositus; dabatur mixtura ex tincturæ coralliorum, martis tartarisatæ Ludovici, spiritus nitri dulcis, & syrupi papaveris rhœados æquali portione concinnata. Nec his vero operæ pretium facientibus, pilulæ, quæ habebant extracti cardui benedicti, centaurii minoris, trifolii aquatici, antimonii diaphoretici martialis Ludovici ana grana quindecim, mane deglutiendæ; à meridie tinctura martis Zwœlfferi capienda, & vesperi assumendus pulvis, ex coralliorum rubrorum, matris perlarum, eboris sine igne parati ana drachma, specierum de hyacintho, & antihectici Poterii ana drachma dimidia concinnatus exhibebatur.

Sub horum usu, ad meliorem inclinare videbatur valetudinem, adeo, ut paroxysmis extra lectum perfungi potuerit; hi vero singulis diebus per horam anticipabant, & pedes, adhibitis in casum frictionibus, frigore pariter ac dolore continuo infestabantur. Verum enim vero infidum illud malum paullo post summo cum impetu recruduit, & ægram huc usque, recensitis symptomatibus immersam detinet. Illa cæterum valde est sensibilis, & medicamenta calidiora, castoreum, volatilia, myrrhata, aloëtica, pilulasque Becherianas minime ferre potest. Quæ quum ita sint, & periculum in mora videatur positum; expetit sibi consilium curatorium, præservatorium, & diæteticum.

Consultatio.

Ferox, tædiique plenus morbus, quo cum fœmina generosa, corpore teneriori, animo sensibiliori, & succis ob cohibita menstrua impuris prædita per longum tempus conflictatur, purpuræ scorbuticæ nomen meretur. Cujus quidem materialis caussa, quæ est acre serum, in nervosis ac motricibus potissimum residet partibus, quas stimulando, atque vellicando ad præternaturales, & spasmodicas proritat commotiones, atque sic caussam præbet, quo omnes œconomiæ vitalis functiones turbentur ac destruantur. Quemadmodum vero hæc in plerisque purpuratis contingere solent affectibus; ita in nostro speciatim casu adhuc quædam occurrunt momenta, quæ cuncta symptomata ut graviora, sic & diuturniora reddunt. Ut enim sensibiliorem ac debiliorem generis nervosi constitutionem, silentio prætermittam, qua præditi præ aliis decumbunt gravius: ipsa remediorum, quibus usa est, farrago, nec non animi vehementiores affectus, regimen inordinatum, & frigus corpori liberalius admissum, atque hinc intus versa purpuracea materia, peculiarem merentur considerationem. Nam sicut nimius medicaminum usus magno reconvalescentiæ est impedimento: ita miasma illud exanthematicum, si sæpius retropellatur, longe deteriorem & virulentam velut acquirit indolem; qua non solum truculentiora machinatur mala, verum tam fixam quoque sedem occupat, ut ægerrime possit eliminari. Non igitur mirum est, quod adhibita huc usque artis præsidia, quæ corrigendæ pariter ac excernendæ materiæ peccanti à medicis, laude digno conatu destinata videntur, temperantia, diaphoretica & antispasmodica, votis nondum responderint. Nec improbarem commendatum fontis Selterani tam solius, quam lacte asinino nupti usum; sed optassem, ut prius ope blandorum laxantium, & clysterum primæ regiones, curatius fuissent purgatæ.

Quicquid vero sit, in eo jam cardo rei vertitur, ut ostendam, qua ratione malo huic firmius radica-

radicato liceat mederi. Et hoc fine primam esse oportere curam arbitror, quo materia subtilis purpuracea ex vitæ penetralibus ad corporis superficiem expellatur; quod impetraturos nos esse confido, ope pulveris hunc in modum conficiendi: Recipe pulveris Marchionis drachmas duas, antimonii diaphoretici, succini præparati, cornu cervi usti ana drachmam, nitri depurati scrupulos duos, cinnabaris nativæ præparatæ scrupulos. M. F. pulvis, div. in 8. part. & bis terve quotidie assumatur. Huic crebro juvabit interponere unum vel alterum cochlear potionis analepticæ, & leniter diaphoreticæ, quæ sic habet: Recipe aquæ florum sambuci, cardui benedicti, melissæ citratæ, cerasorum nigrorum, ana uncias duas, matris perlarum drachmam, succi citri, syrupi papaveris albi ana drachmas duas. M. D.

Deinceps commendo liquorem meum anodyno-mineralem, cujus cum spiritu bezoardico Bussii mixti, triginta guttæ vel mane vel vesperi capiantur: pollet enim vi præstanti, spasmos sedandi, lenem transpirationem promovendi, & materiam exanthematicam ad corporis corticem dejiciendi: majorique his in morbis cum fructu usurpatur, quam spiritus ille nitri dulcis, cujus in historia morbi sit mentio, & quem ex spiritu inflammabili, & vini rectificatissimo, in observationibus meis chymicis parandum docui. Neque erit alienum, decocto jam descripto, & ex rasura cornu cervi, radicibus scorzoneræ, sarsaparillæ, liquiritiæ, & semine fœniculi confecto, ulterius & pro potu ordinario, & pro remediorum vehiculo uti.

Ad alvum porro liquandam, & sordes è primis regionibus vacuandas, egregiam virtutem præstabit pulvis rhabarbari, qui vesperi ad scrupulos duos ex aqua frigida fontana bis quavis hebdomade propinari potest; species autem de hyacintho, ob vim, quam obtinent adstrictivam, illi pulveri addere ineptum est. Neque minus huic scopo respondent clysteres, ex juris gallinacei libra una, olei amygdalarum dulcium, & florum chamomillæ unciis duabus vel tribus parati; quippe qui tensas spasmo fibras emolliunt, & impuritates blande subducunt.

His denique recta vivendi ratio conjungatur, necesse est; in qua cumprimis calor conclavis, in quo degit, moderate calidus ac æqualis esse debet: & consultius erit, ante purpuræ eruptionem, in lecto se continere, & linteaminum mutationem differre, aut cautissime instituere. Victus sit facilis, nec confert multis vesci carnibus, sed potius jusculis avenaceis, vitello ovi permixtis, vel gallinaceis, cum radice scorzoneræ, cichorei, & succo citri vel aurantiorum alteratis, frequenter uti. Cæterum si vernalis accesserit tempestas, auctor sum suasorque, ut ægra fontem Selteranum vel solum, vel lacti asinino, si tulerit ventriculus, nuptum adhibeat, eoque bis quotannis, conjuncta duplici venæ sectione, utatur.

CASUS CXCIII.

De purpura alba & rubra, cum summa generis nervosi debilitate conjuncta.

Duos ultra triginta annos nata fœmina, vegeta quidem sanitate, & acuto hilarique ingenio à natura instructa fuit; at per varios in tenera jam juventute casus fracta, morborum vi omnino succumbere debuit. Nam juvencula adhuc, ob matrem, quæ noverca erat, cancro mammarum affectam, non solum curia domesticis sola præesse, verum etiam matri ægrotæ, non sine insigni fastidio, assistere cogebatur: unde ipsa quoque parum valuit, & cumprimis febrem aliquando intermittentem incidit, quæ consulto suppressa, futuris procul omni dubio primam caussam præbuit ægritudinibus. Matre defuncta, pater cœpit ægrotare; cui iterum à manu esse debuit, licet purpura per tres menses admodum gravi, & calidioribus medicinis oppugnata laboraverit. Tandem hoc quoque morte extincto, multis mœroribus oppressa, valetudinariam egit vitam; & hujus caussa fontem Selteranum potavit, eo effectu, ut finita potatione, critica ac salutari corriperetur diarrhœa.

Paullo post, annus ætatis erat vigesimus sextus, mihi nupta, & brevi ante nuptias gravissimis ob caussam coram judicio gerendam, solicitudinibus, aliisque animi adfectibus agitata, indeque capitis horrendis doloribus, quin pridie nuptiarum magno rigore ac frigore correpta, ac ipsa denique festiva die saltando vehementer exæstuata, postridie lunare tributum, licet debitum nondum adesset tempus, persolvere cœpit. Huic fluori statim insignis jungebatur sitis, quam nec Selteranis acidulis solis, nec iisdem cum vino maritatis explere valebat. Interim ego, negotiorum caussa per duos tresve dies peregre factus, redux uxorem meam, purpura maligna rubra & alba per totum corpus occupatam, magnoque pectoris ardore & oppressione, nec non vigiliis infestatam deprehendi. Purpura in cruribus ac abdomine hinc inde exulcerationes producebat. neque tamen minus datis emulsionibus, pulveribusque nitrosis, ac fixis bezoardicis, exsiccabat, & cum reliquis symptomatibus, Deo sint gratiæ, evanescebat.

Verum cum sequenti, qui erat Augustus, mense utero inciperet gerere; vacillabat rursus valetudo, quamvis gestationis tempore bis sanguis è pede mitteretur, siquidem primum ardorem præcordiorum, & alvinam obstructionem; progrediente graviditate œdematosum pedum tumorem, & brevi ante partum erysipelas pedum, crudelissimis doloribus stipatum pati debuit; quæ fœtu in lucem edito omnia conquiescebant. Sed in puerperio purpura denuo efflorescebat; & purgatio uterina larga quidem succedebat quantitate; fundebatur autem serosus duntaxat humor, insigni acrimonia imbutus, & intolerabili fœtore nares feriens. Præterea corpus adeo contabescebat, ut febre eam hectica extenuari crederes: & denique infans, quarta post partum septimana, morte raptus, vehementem creabat mœrorem. Quamobrem finito puerperio, fontem Selteranum ipsi ad scatebram bibendum ordinavi; unde factum est, ut per unum alterumve annum, accedente legitimo menstruorum fluxu, licet extenuata, satis bene valeret. Verum ante quatuor annos rursus imprægnata, variisque simul ægritudinibus, præsertim febre tertiana, affecta fuit; quæ ope pilularum balsamicarum oppugnatæ & mitigatæ, non impedierunt, quo minus debito tempore felicem ederet partum.

Abhinc vero parere desiit; vitamque multis adfectionibus immersam, misera traxit, quales bucusque fuerunt vehementes capitis dolores, perpetua pedum refrigeratio, contumax alvi obstructio, assidua sitis, ardens circa cordis scrobiculum sensatio, corporis contabescentia, & molestus languor, adpetitus inconstantia, & menstruorum parcior fluxus. Ante aliquot annos post gravem cardialgiam, vomitus patiebatur, & per illos frusta sebacea magnitudine nucis juglandis reddebat: quos fecundaturus, lene exhibebam vomitorium, quod tantus artuum extremorum tremor, inanisque vomendi conatus excipiebat, ut blandum anodynum ex aqua lilio-

rum convallium spirituosa ipsi propinare deberem, quo sumto parum biliosi humoris magno cum impetu eructabat. Hinc abstinui à vomitoriorum exhibitione, & laxantibus pugnavi; sed hae qualiacunque, sive sal Sedlicense, sive aperitivum Hoffmanni, sive potiunculæ mannatæ, sive pilulæ balsamicæ per aliquot dies cōtinuatæ fuerint, nunquam respondebant rite votis; quid? quod mannatas potiones, quas abhorrebat, statim vomitu reddiderit. Calidioribus ac resinosis medicaminibus uti, ob debiliorem generis nervosi constitutionem, neutiquam ausus fui; & quod peculiari dignum est animadversione, omnes orthustadia aversatur medicinas, lecto autem per auctum morbi impetum affixa, eas cum voluptate pariter ac egregio fructu capit. Liquor anodyno-mineralis uti semper, ita adhuc etiam, si præcordiorum anxietates, & spasmodicæ motiones nimis urgeant, levamen infert; sed eo sumto, plerumque molestissimi suborientur ructus,& ultraduodecim horas atrociter infestant. Suaveolentia, inque primis balsamum vitæ, utut ambra privatum, summo fastidio aversatur. Ex cibis viliores amat, delicatioribus non delectatur; vino licet parcius, utitur; nonnunquam tamen rarius potum calidum Théebois vel Coffée, lacti nuptum sorbet, frequentius autem loco tabarum Coffée, ex amygdalis tostis sibimet decoctum parat, quippe quæ ob unctuosum, quod fovent principium, alvo lubricandæ inservire perhibentur. Hujus etiam lubricitatem ope humectantium, ac feri lactis ad mentem Illustris Hoffmanni parari adjuvare, sed incassum tentavi. Sub epulis porro ad juvandam vim digestivam, Elixir viscera e Hoffmanni propinavi; nec non aquas Selteranas, balnea ex aqua dulci, & tepidiora pediluvia, à quibus tamen capitis dolores exacerbari putat, in usum vocavi.

Omnium vero irritus huc usque fuit effectus; alvus quotidie quidem respondet, sed arte liquari non potest; urina plerumque aquosa, interdum turbulenta instar spissioris cerevisiæ, absque coctionis signis mingitur; pulsus citatior semper & parvus, quãdoque mi- cans fertur; somnus est turbulentus; sanguis è vena detractus, olim siccior ac spissior adparuit, jam laudabili consistentia præditus videtur; & animus, à prima juventute semper hilaris, magis morosus ac dejectus redditur. Ad hæc per integrum qui novissimus est, annum, quavis vespera ingenti corporis frigore percellitur, quod calor pungens & mordax excipit, & hunc rarissime levis mador sequitur; quo exhalante, bene habere videtur, cessante vero spirandi suboritur angustia, & pectoris oppressio. Quo in spasmodico, qualis mihi videtur, affectu consilii sum inops, & licet ex mente cujusdam medici thermas Carolinas, quas uxori meæ proficuas ipse judico, adhibere vellem; metuo tamen, ne, cum corpus nulla arte purgari, neque ideo ad hanc curationem præparari possit, majus exinde propullulet damnum. Quare abs te peto, Vir Experientissime, ut me doceas, quæ in morbo hoc intricato sint profutura.

Responsio Consultatoria.

Quæ mihi, Vir Prænobilissime, de gravi & diuturna amantissimæ Tuæ uxoris perscripsisti ægritudine, luculenter testantur, eam insigni generis nervosi debilitate laborare; qua præsertim magnus ille alimentorum canalis, ventriculum puto & intestina affecta, & hinc spasmodicis pariter ac flatulentis obnoxia videntur affectionibus. Ubicunque vero solidæ & motrices partes à vigore & robore suo naturali dejectæ sunt; ibi succorum quoque vitalium legitimus cursus admodum retardatur, salutares se- & excretiones imminuuntur, & hinc dyscrasia humorum scorbutica, infelix multorum malorum mater, progeneratur. Atque si omnes casus, quos à teneris annis lectissimæ fœminæ sustinendos fuisse percepi, rite consideravero; hac in mea sententia insigniter confirmor. Namque quo sensibiliorem ac teneriorem à natura nacta fuit corporis constitutionem; eo majori ad irregulares motiones promptitudine nervosum systema inter duriorem, quam sub matris novercæ regimine sustinuit, educationem imbui debuit. Cohibita subinde febris intermittens, & hine intus acta materies morbifica, primum dyscrasiæ humorum dedit pabulum; quæ, aucta, per insequentes ob parentis ægritudinem mœrores, partium solidarum debilitate, & hinc retardato fluidorum motu, nec non excretionum libero successu, mirum in modum omnino crevit, & in purpuratam tum temporis desiit efflorescentiam. Qua forsan non radicitus persanata, laudabili quidem instituto, nec infelici cum effectu adhibitæ fuerunt aquæ Selteranæ: verum insequuta animi graviora pathemata, pessumdederunt speratam salutem. Commotis enim inde solidis æque ac fluidis partibus, febriles primum exceperunt molestiæ, quæ, exagitato sub iis per tortiorem saltationem corpore, rubram & albam post se traxerunt purpuram. Cujus noxia materies, cum ob imbecillitatem partium motricium, haud sufficienter è corpore fuit proscripta, accedente graviditate, & hinc labefactato magis robore, novam affectavit eruptionem; qua neutiquam posita, ardentem in scrobiculo cordis dolorem, nec non erysipelaceum in pede produxit tumorem. Quamobrem rectissime sub finem puerperii adhibitas credo acidulas Selteranas; quippe quæ acrimoniam succorum vitalium temperando, motum eorundem progressivum facilitando, & uterinum fluxum restituendo, permagnoutique sanitati fuerunt præsidio. Verum enim vero, quum legitimum partibus solidis nondum rediisse videatur robur; non mirum est, quod insequuta nova imprægnatione, & accedente forsitan in victu errore, tertiana febris, eaque superata, post enixum fœtum, varia propullulaverint symptomata: quorum ad hanc usque diem adfligentium potissima sunt capitis dolores, assidua sitis, continuum extremorum, maxime pedum frigus, ardens circa cordis scrobiculum sensus; insignis virium languor, dejectus ciborum adpetitus, & vomitus, iique sebacei. Mea quidem sententia omnes hæ affectiones nimiæ systematis nervosi, maxime ventriculi ac intestinorum debilitati, & hinc pendenti ad motus irregulares promptitudini, maximam partem debentur. Nam si primæ regiones spasmo obsidentur, oriuntur primum sebacei vomitus; deinceps sanguis in libero per imum ventrem circuitu præpeditus, majori ad caput ruit quantitate, ejusque vasa distendendo, cephalalgiam parit. Idem cruor copiosus ad præcordia versus, horum vasa nimium infarciendo, pectoris oppressionem, & anxietates inducit; eminus autem, minori copia & impetu per exteriores artus progrediens, ad eorundem perpetuum frigus multum disponit. Quemadmodum vero spasmos plerumque atonia sequitur; ita hac in ventriculo ac intestinis locum occupante, perit eiborum adpetitus, legitima digestio, vegeta fordium per alvum excretio, & inde multæ generantur cruditates; quæ accumulatæ, vellicando novam spasmorum præbent occasionem.

Quo facilius vero fuit, pathologicam præsentis mali explicationem suppeditare; eo erit difficilius, illud temporis vetustate corruptum, & in habitum degeneratum in tam sensibili subjecto debellare. Ipsa profecto pharmacomania, qua ejusmodi ægrotantes simul laborare deprehenduntur, & per quam varietate medicorum æque ac remediorum delectantur, ipsis magno cedit impedimento, quo minus desi-

desideratam morbi medelam assequantur. Nam nimio remediorum, eumprimis si minus convenerint, usu nihil sane ad labefactandum partium solidarum robur, & hinc protrahendam morbi diuturnitatem, ferme opportunius occurrit. Non equidem circa usurpata in præsenti casu hactenus subsidia, quidpiam monendum habeo; tantum abest, ut ea morbi caussæ ex omni parte congrua fuisse arbitrer; neque vero præstantissimarum medicinarum accumulatum usum prodesse statuo. Quamobrem suadeo, ut jam mittantur cuncta pharmaca; nec nisi diæteticis potissimum pugnetur præsidiis. Ex his omni laude major est cœli, aërisque mutatio; quam ut lectissima mulier, conjuncta corporis moderata exercitatione, sibi habeat commendatam, etiam atque etiam hortor. Deinceps potationem lactis asinini, cum acidulis Selteranis æquali pondere maritati, admodum ipsi proficuam æstimo, cujus quotidie tres mensuras sorbillare expediet. Non minus suis meritis extolli meretur creber usus jusculorum medicatorum, quæ ex carnibus vitulinis, vel bovinis potissimum assis, additis radice graminis, cichorei, fœniculi, asparagi, petroselini, succoque citri vel aurantiorum parari possunt. Sub epulis denique capiendas suadeo quinquaginta guttas Elixirii balsamico-visceralis, quale in Notis ad Poterium cum vino Hungarico conficiendum docui. Reliqua tuæ, vir Prænobilissime, dijudicationi relinquo; & ut summum Numen instituendam curationem clementer secundet, ex imo pectore precor.

CASUS CXCIV.

De febre purpurata puerperarum pro novo & incognito morbo habita.

Puerperis per aliquod tempus insensum fuit malum quoddam, quod eas sequenti potissimum adoritur ratione. Secundo videlicet vel tertio à partu die percelluntur ex improviso quodam horrore, quem protinus ingens calor, cum summa pectoris oppressione, crebris suspiriis, & lochiorum retentione stipatus insequitur. Post aliquot dies pustulæ miliares per totum corpus maxime per præcordia, conjunctis deliriis, nervorumque subsultibus efflorescunt; quarum malignitate, plus minus majori, pleræque oppressæ, vel circa quintam, vel etiam decimam morbi diem exstinguuntur.

Habitus eo usque hic atrox affectus pro febre miliari maligna; & efficacissimis alexipharmacis, regimine quieto, & temperate calido, adplicatione vesicatoriorum æque ac siccarum cucurbitularum oppugnatus fuit; sed frustraneus omnium fuit effectus, & semper docta arte plus valuit malum. Idcirco doceri avemus, anne illud exstirpandi ac superandi nullum occurrat remedium?

Consilium celebrioris cujusdam medici.

Difficultas purpuræ rubræ pariter ac albæ, quæ puerperas potissimum occidit, medendi, meo arbitrio in eo consistit, quod rigor, quem vocant lacteum uno cum ea maligna purpurata febre incidat tempore. Quemadmodum vero utriusque mali caussa magis in humorum serosorum, quam ipsius purpuræ sanguineæ vitio quærenda videtur: ita neutri eorum venæ sectiones, nec sudationes conveniunt. Illæ enim transpirationis insensibilis successum remorantur; hæ tenuissimum secum vehendo serum, spissius una cum maligno miasmate relinquunt. Hinc sequenti via tutissime licet incedere, qua fœminis adhuc gravidis, instanti puerperii tempore ea porriguntur remedia, quæ lympham atque serum depurandi virtute pollent. Quo quidem nomine magnam laudem merentur salina, antiscorbutica, velut est carduus benedictus, angelica, contrajerva &c. cum absorbentibus marinis ut matre perlarum, ostreis, conchis, dente hippopotami, coralliis, & cornu cervi maritara. Neque in subjectis quibusdam alienum est, balneis siccis, ac vaporosis uti; in quibus cutim vel fricare, vel etiam scarificare nonnunquam expedit; eo, quod tali ratione, multum impurioris seri cum sanguine detrahitur.

Post enixum vero fœtum, operæ pretium exhibet pulvis Anglicanus, de Kent dictus, cujus vel solius, vel cum pulvere Marchionis remixti sexaginta grana singulis tribus horis vel ex aqua florum sambuci & fragorum, vel emulsione quadam sunt propinanda. Vesperi mixtura ex diascordio Fracastorii, Theriaca, nitro, succo citri, & aceto rutaceo conflata cum aqua cinnamomi sine vino porrigenda est. Quod si vero hystericæ jungantur commotiones; abs re erit, missa illa mixtura, ne lochia cohibeantur, castoreum camphoræ nuptum, in pulvere exhibere. Ubicunque etiam immodicæ alvi fluxiones accedunt; pulveres ex coralliis, theriaca cœlesti, bolo & terra sigillata parati, egregiam pollicentur utilitatem.

Contra vero ab omnibus essentiis, & aliis quibuscunque spirituosis medicinis cavendum; quoniam humorum ebullitiones exacerbant, & motrices partes ad spasmodicas proritant commotiones. Sicuti enim non decet humorum impetum adjuvare: ita quoque eo respicere oportet medicum, ut excretio malignæ materiæ per cutis spiracula, non in sudoris, quin potius madoris forma, in perpetuo conservetur successu. Quem in finem regimen temperate calidum, tam ratione conclavis, quam lectorum & integumentorum servari debet: nec in potus ordinarii, qui largior sit, vicem quidquam decocto cornu cervi, cum succo citri permixto commodius exhibetur. Reliqua, quæ forsan pro varia ægrarum constitutione occurrunt, symptomata, cujusvis medici præsentis judicio oppugnanda relinquuntur: in quibus omnibus id adhuc monendum duco, ne ea remedia, quibus febri purpuratæ succurritur, rigori sic dicto lacteo sint contraria. Sic enim nullum foveo dubium, fore ut divina favente gratia, prudens medici manus malo plus valeat.

Responsio Consultatoria.

Purpuratæ febres nostris in regionibus, Misnia potissimum ac Saxonia, per multos jam annos, puerperis, ut familiares, ita sæpius quoque lethales sunt. Quum enim ante quinquaginta adhuc annos in nostris oris incognitæ prorsus essent; tum temporis Lipsiæ primum puerperis infensæ cœperunt esse, & ideo febres purpuratæ Lipsiensium vocabantur. Post ad vicinas quoque urbes, Halam Saxonum, Leucopetram, Naumburgum, & alias devenit malum; atque sensim latius serpendo, circulo tandem Saxoniæ interiori inhæsit. Neque vero puerperæ duntaxat, sed & aliæ mulieres, quin viri etiam hujus morbi tyrannidem experiuntur, adeo, ut quosdam cito jugulet, alios ad plures menses discruciet. Hinc nata est purpuræ in chronicam & acutam divisio; quarum illa periculi expers, nec febre stipata, diuturnitate duntaxat molesta est; hæc febre, & vitæ discrimine nunquam caret. Utrumque purpuræ genus, pro subjectorum, quæ adoritur, varietate, aut tempestatis diversitate, plus minus periculosa machinatur mala. Quemadmodum enim chronica, si scorbutica invadit corpora, & longior & atrocior observatur: ita quoque acuta, si per tempestatum incongruas ac subitaneas mutationes, in subjectis, quæ ex malo vivendi genere, impuris scatent succis, incidit, malignior & pe-

periculosior deprehenditur. Omnis quoque purpura vel rubra est, vel alba; hæc ut plurimum mali moris existit, & perniciosior, quam illa: siquidem ubi febribus acutis, variolis, morbillis, uti sæpissime fit, conjungitur; funestum tantum non semper prænunciat eventum.

Caussam atrocis hujus mali in lymphæ vappidæ, ac velut corrosivæ vitio hærere; vero est simillimum. Namque notissimum est, lymphaticum illum rorem diuturniori in tubulis & diverticulis glandulosis mora ac stagnatione, acerrimum reddi & causticum: qui, si cum massa sanguinis ad interiora rursus vehatur, & ad nervosas partes decumbat; introducit ea symptomata, quæ purpuram antecedunt, atque comitantur. Hæc sunt insignes præcordiorum anxietates, pectoris oppressiones, angores, inquietudines, tensivi ac spasmodici artuum dolores, summa lassitudo, spirandi angustia, horrores, animi deliquia, & inexplebilis cutis pruritus: quæ omnia, expulsa ad cutim iterum purpuracea materia, protinus conquiescunt. Et sicut miasma purpuraceum ejus est indolis, ut subitaneas mutationes subeat, & mox ad corticem cutaneum decumbat, mox vero ad vitæ penetralia insidiosum recedat: ita quoque pro hac varietate symptomata plus minus observantur ferocia.

Quod subjecta attinet purpuræ chronicæ; eam familiarem adnotavi fœminis, quæ vel per naturæ ordinem quinquagesimum ætatis annum emensæ lunare tributum solvere desierunt, vel fluore albo improvide cohibito laborarunt, quo revocato, purpura rursus evanuit. Non minus tædii pleno huic affectui obnoxii reperiuntur, qui vitam motus expertem amant, animi adsectibus, iracundiæ ac terrori nimis indulgent, lacticiniis, panificiis, dulcibusque cibis multum delectantur, & simul segnem habent alvum: contra vita mobili gaudentes, tenuique victu utentes raro habent, cur à tali malo sibi metuant. Præterea mihi sæpius adnotare licuit, febres continuas, variolaceas, morbillaceas, aliasque, si vel alvus sub iis strictior, vel justo liquidior, & tum adstringentium ope compressa fuerit, purpuram excipere: quum enim per alvum sordes subtiliores, salsæ ac sulphureæ una cum crassis excernantur; hæ, illa non respondente, intra corpus retinentur, & ad massam revertuntur sanguineam. Cumprimis vero hic morbus puerperis & frequentior, & periculosior deprehenditur: namque scire licet, illis tempore prægnationis, ob cohibita menstrua, præter nimiam molem, dyscrasiam quoque humorum plerumque generari, utique, si inordinatum vivendi genus, vita sine motu deses, & somnus diutius protractus accesserit. Tum, ubi pepererunt, vel cum ipsa febre lactea, vel brevi post eam toleratam purpuracea erumpere solet efflorescentia; eo, quod per dictum rigorem lympha impura, hactenus quieta, in motum cietur, & ex glandularum, quibus eo usque inhæsit, latibulis, ad reliquam humorum massam compellitur. Quod si vero in caussam inquiram, cur sæpius memoratus affectus, nostro potissimum seculo, & præsertim sexui sequiori communis sit; nulla certe se alia mihi offert, quam nimius, & bis terve quotidie iterari solitus decocti fabarum Coffée potus. Quamvis enim huic infuso suas laudes, ob vim, quam exhibet, alvum liquantem, minime derogavero: attamen certis rationibus fultus credo, quod illud, si crebro & large potetur, alvusque simul officio suo haud rite respondeat, omnino noxarum ferax sit: siquidem non modo novas particulas, quæ œconomiæ vitali, non adeo amicæ sunt, in corpore relinquit, verum etiam ope caloris latentes jam in primis viis sordes acres, biliosas, impuras commovet, & deficiente legitima alvi solutione, secum in succos rapit vitales.

Quibus præmissis, facilius fore existimo, præservandi pariter ac curandi hanc affectionem, proponere methodum. Præservandi quidem finis partim sub graviditatis decursu, partim ipso puerperii tempore habendus erit. Et quod imprægnationis statum attinet; hæc esto princeps medentis cura, ut propullulantes sensim humorum impuritates, malignitatis purpuraceæ caussas, in prima, ut vocant, herba suffocet, nec increscere sinat; id quod decenti sanguinis missione, & ventris purgatione obtineri poterit. Venæ sectio in fœminis, quæ sanguineæ, succorum plenæ, gulæ largius indulgentes, & otio sunt deditæ, bis vel ter durante graviditate, quarto, scilicet, sextoque prægnationis mense administrari, & in quibusdam brevi ante partum tertia vice iterari debet. Alvum vero semper oportet esse lubricam, cui scopo præter alimenta humectantia, pilulæ balsamicæ Becheri, vel sal Anglicanum, aut Sedlicense, vel denique potio laxativa, ex manna, rhabarbaro, cremoreque tartari confecta, admodum accommodata sunt. Adhæc transpirationis, qua in depurando sanguine, nihil præstantius est, legitimum successum omni studio adjuvare expedit: quem in finem sufficiens corporis motus, victus humectans, & potus tenuis commendari merentur. Contra vero cibi nimium dulces, acidi, fructus horæi, poma, omne placentarum genus, & quæcunque spissos viscidosque generant humores, dum remorantur madoris excretionem, sedulo vitanda; & ex eodem fundamento à largiori cœna, somno diuturniori, & animi pathematibus studiose cavendum. Eidem scopo dicata sunt diaphoretica, quæ sicuti calidiora, qualia pleræque radices alexipharmacæ solent esse, nimia exæstuando humores, certam minantur noxam; ita temperatiora potissima sint, ex quibus pulveres bezoardici, nitro & præcipitantibus nupti eminent. Nec minorem spondent operam balnea tepida ex aqua dulci parata, quæ siccis & vaporosis longissime præferenda esse statuo.

Excluso feliciter partu, purpuram præservandi ratio in eo consistit, ut altero mox die, quo humorum à puerperio inductus orgasmus, pulsusque celer conquievit, portio pilularum ad Stahlii, Becheri, vel meum exemplar paratarum exhibeatur, eademque postridie, si impeditior fuerit lochiorum fluxus, repetatur: quippe quæ primas regiones ab inhærentibus ipsis sordibus repurgandi, fluxumque lochialem promovendi, virtute pollent egregia. Tertio die, quo lactea plerumque invadit febris, operæ est pretium, pulveris mei bezoardici, cum præcipitante æquali pondere maritati, drachmam dimidiam, exhibere.

Quod si vero his neglectis, aut in cassum adhibitis, purpura efflorescat, circumspiciendum ante omnia suadeo, num uterinus fluxus vel parcior, vel plane cohibitus sit; tumque, præmisso pediluvio, protinus quatuor vel quinque cruoris ex vena in pede secanda uncias detrahere juvabit. Deinceps cavendum ut à remediis, ita regimine calidioribus; nec non ab omni refrigeratione, & refrigerantibus medicinis. Unde nitrosorum quoque caurum oportet esse usum, nec temere iis utendum, nisi pulsuum celeritas, & sanguinis ebullitio urgeant. Nec denique alvi obstructio desuper habenda; sed nec stimulantibus, nec salinis solutio molienda. Medendi ratio, qua in hoc affectu summo cum fructu uti sum solitus, in exhibitione pulveris bezoardici, cum præcipitante remixti, nec non castorini & cinnabarini, ac liquoris mei anodyni mineralis unice consistit. In more etiam mihi positum est, ut, si præsertim angustiæ præcordiales nimium affligant, mixturam, quæ ex tribus partibus liquoris dicti anodyni, una spiritus bezoar-

dici

dici Buffii, & dimidia essentiæ castorei componitur, una cum pulvere, ex pulveris bezoardici granis quindecim, cinnabaris nativæ præparatæ granis quinque, & pulveris castorei granis duobus concinnato, puerperis exhibeam. Ad ducendam alvum non nisi clysteribus ex floribus chamæmeli, sale communi, & nitro paratis uti; & pro potu ordinario sequens commendare soleo decoctum: Recipe rasuræ cornu cervi, radicis scorzoneræ, sarsaparillæ ana uncias duas, Conc.cont.decoquantur in tribus aquæ communis mensuris. Infusum denique herbæ Theébois parcius, nec nimis calidum sorbillare decet: qua methodo multas puerperas, assistente divina gratia, & à purpura præservatas, & curatas novi.

CASUS CXCV.

De purpura alba puerperis plerumque funesta.

Familiaris admodum nostris in locis est purpura alba, qua pleræque puerperarum, maxime primipararum infestantur, quin & jugulantur. Illas enim secundo circiter, vel tertio à partu die ingens horror, cum sequente continuo calore, adoritur; & nonnullas summa pectoris, & præcordiorum anxietas discruciat. Quarto vel quinto die efflorescunt primum per scapulas & collum, mox per totum corpus pellucidæ vesicæ; & septimo, interdum nono, deliria, ac convulsivæ agitationes junguntur, vitamque plerisque eripiunt. Quam diram luem ut præcaverem, circa medium prægnationis tempus, & brevi ante partum, cruorem ex tusa primum in brachio, altera vice in pede vena, larga quantitate detrahendum curavi; & novissimo ante partum mense, ad obtundendas æque ac è corpore proscribendas sordes impuras, quibusdam pilulas Stahlianas cum pulvere absorbente nitroso mixtas, alternis diebus dedi; aliis drachmam magnesiæ albæ cum aqua florum acaciæ quotidie propinavi: pertinacem victus observationem injunxi, atque pro ordinario potu decoctum ex hordeo, radiee sarsaparillæ, scorzoneræ & semine anisi paratum exhibui.

Quum accederent partus dolores; illis facilitandis, & alvo simul liquandæ me consulturum putavi, si præberem pilulas balsamicas: nec spes vota fefellit. Exclusо subinde fœtu, vitatis sedulo spirituosis. ac calidioribus medicamentis ac alimentis ex jusculo gallinaceo dedi drachmas duas olei amygdalarum dulcium recentis. Tum alvinam non minus, ac lochialem excretionem conservaturus, pilulas Stahlianas quotidie devorandas suasi; & ad secundandam transpirationem, purpuræque efflorescentiam commendavi pulveres præcipitantes nitrosos, qui habebant antimonium diaphoreticum, cornu cervi sine igne, lapides cancrorum, conchas marinas, succinum album, matrem perlarum, nitrum, arcanum duplicatum, & cinnabarim antimonii. Potum esse tepidiorem, & vel theiformem, vel decoctum hordei cum radice scorzoneræ & rasura cornu cervi compositum jussi: atque, ut uteri & partium genitalium inflammationem anteverterem, facculos paregorieos, camphora permixtos, ad abdomen & affecta loca curavi adplicandos; hisque sub divina gratia effeci, ut cruenta ex utero fluxio rite succederet, purpura sufficienter efflorescerct, & ægræ à præcordiorum anxietatibus aliisque gravioribus immunes essent symptomatibus. Neque vero minus plurimas accedente septima vel nona die, post retenta subito Lochia, ex improviso, animi defectiones, deliria, atque mors rapuerunt.

Quamobrem in aliis alia usus sum medendi ratione: Propinatis enim proxima à partu die pilulis Stahlianis, per reliquum tempus magnesiæ albæ drachmam dimidiam, cum aqua florum acaciæ exhibui; unde aliquot semper sedes sequutæ sunt. Deinceps Lochia & purpuram sudorisque excretionem promovendi fine, ex decocto supra memorato vel spiritum nitri dulcem, vel urgentibus præcordiorum angustiis, eundem cum spiritu bezoardico Buffii, & liquore anodyno Hoffmanni permixtum, vel etiam sequentem dedi emulsionem: Recipe aquæ florum sambuci, tiliæ, scorzoneræ, cerasorum nigrorum ana unciam, amygdalarum dulcium unciam dimidiam, seminis cardui mariæ drachmas duas M. F. l. a. emulsio; adde pulveris bezoardici Sennerti, matris perlarum, cornu cervi sine igne, antimonii diaphoretici, lapidum cancrorum ana scrupulum unum & semis, julepi rosarum q. s. M. D. Vespertino nocturnoque tempore, quo tebrilis æstus insignior erat, lapidem de Goa vel solum, vel cum pulvere præcipitante si e nitro mixtum propinavi; per ante meridianas vero horas, mixturam simplicem, aut si metus convulsionum esset, liquorem cornu cervi succinatum porreхi. Non minus denique ad præoccupandam purpuratam febrim, pulverem Stahlii antispasmodicum, camphora permixtum adhibui: sed omnium irritus fuit effectus; adeo, ut licet quædam mulieres, ex mortis eriperentur faucibus, plurimæ tamen, cumprimis primiparæ, fuerint extinctæ.

Dubii igitur tædiique plenus sum, eo magis, cum hoc in rerum statu famæ periculum subire videar. Quare tuam, vir Experientissime, rescire cupio mentem, maximeque doceri gestio: 1. num medici culpa factum fuerit, ut purpurata febris hactenus plerisque vitæ periculum attulerit? 2. quæ caussa tam atrocis sit mali, quod ne iis quidem pepercit puerperis, quæ præter observatum tempore graviditatis rectum vivendi genus, sanguinem sibi detrahendum curarunt, & lochiorum sufficientem experiuntur fluxum? & 3. anne nullus medelæ sit locus?

Consilium Medicum.

Non miror, Vir amplissime, Te non parum esse perturbatum, cum non obstantibus variis, quæ & præservandi, & curandi fine tam diætetica, quam pharmaceutica adhibuisti, remediis pleræque puerperarum purpura alba correptæ, & accedentibus periculi plenis symptomatibus extinctæ fuerint. Verum bono esto animo: ea enim, quæ summa cum cura ordinasti, medicamina ita omnino comparata esse censeo, ut morbo, ejusque caussæ adprime respondeerint, & censura digni sint, qui famæ tuæ, quæ tamen salva est & integra, quicquam detrahere student. Funesti enim exitus, quem purpura puerperarum maxime primiparatum hoc anno (erat autem post Christum natum millesimus septingentesimus vigesimus septimus) sortita est, caussam non nisi in subitaneas tempestatum mutationes conjiciendam esse arbitror. Namque dum hactenus aër mox calidissimus fuit, mox eundem gelidissimus ac humidus excepit; non sane fieri potuit, quin in puerperas quoque gravis exinde noxa redundaverit: quippe quibus, cum utero adhuc gerunt, ob retenta tum menstrua impeditiorem esse transpirationem & ideo magnam impuritatum colluviem, humores ad corruptionem disponentem generari, constans docuit, & adhuc dum docet experientia. His si tempestatum, eæque communes injuriæ accedant; non mirum est, quod aucta impuritatum mole, in ipso puerperio sonticis exponantur ægritudinibus; eo minus, cum eædem dicti anni subitaneæ aëris mutationes, in sanis etiam subjectis graves morbos, purpuram, diarrhœas, dysenterias, febres tertianas & quartanas concitaverint pertinacissimas. Neque enim paucis innotuit observationibus,

bus, quod certa annorum tempora gravidis nec puerperis præ aliis sint periculosa; dum vel crebro abortus, vel difficiles partus, vel alias gravissimas patiuntur afflictiones. Præterea vestris in regionibus, ipsæ forsitan aquæ, & inde coctæ cerevisiæ vitium quoddam ex aëris inimica constitutione contraxerunt: nam adnotare mihi licuit, quod dysenteriæ atque febres malignæ, populariter grassantes, iis in locis, quæ spissas & crassas fovent cerevisias, graviorem ediderint stragem, quam illis. ubi potulenta leviora sunt ac tenuiora. Accedit denique & illud, quod primiparis periculosius plerumque ac difficilius sit puerperium, quam aliis: siquidem uterus, & reliquæ partui dicatæ partes ab insueto labore majorem in iis patiuntur violentiam, & ipse uterinus cruor, ob viarum angustiam parcius & difficilius promanare solet.

Quæ cum ita sint, facilius utique erit, illud malum præcavere, quam eidem jam præsenti mederi. Præservatricem autem curam ita instituendam reor, ut gravidis bis terve pro ratione plethoræ, quam possident mittatur sanguis; & alvi perpetua conservetur lubricitas; quam mannatis ac rhabarbarinis, cum cremore tartari maritatis, tutius quam pilulis moliri licebit. Si spissior, ac minus salubris fuerit cerevisia; hujus in locum summo cum fructu substitui poterit decoctum, ex scorzonera, sarsaparilla, rasura cornu cervi, hordeo mundato, & corticibus aurantiorum vel citri confectum. Post partum si cunctetur lochialis fluxus, vena protinus in pede secanda; & cæterum diaphoreticis temperatioribus, ex cornu cervi philosophice præparato, lapidibus cancrorum, matre perlarum, antimonio diaphoretico, cum vel sine succo citri paratis, nec non decocto cornu cervi citrato erit utendum. Denique, si debitum accesserit regimen, puerpera in lecto magis decubuerit, quam erecta sederit, & sudore madida à linteorum improvida mutatione abstinuerit; non dubito, quin optatus curandi eventus sit secuturus.

CASUS CXCVI.

De variolis.

JUvenis generosus, octodecim annorum, obesus, sanguinis succorumque plenus, facie cruore turgida præditus, nec unquam venarum sectionibus adsuetus, ante aliquot menses, iter fecit, sub quo, nulla diætæ ratione habita, & vinis calidioribus indulsit, & à solis fervore nimium exæstuatus fuit. Domum redux crebris venationibus, Octobri mense, mane pariter ac vesperi institutis, corpus insigniter fatigavit; & nostram demum Halam accedens, victu rursus inordinato uti, & cumprimis vino Gallico Pontac dicto multisque ostreis delectari cœpit. Unde ex improviso de lassitudine corporis, alvi obstructione, & capitis, dorsique doloribus conquestus; altero mox die circa vesperam magno calore prehenditur; facies rubebat, verba fine ordine movebat, arteriæ durius & celerius ferebantur, & præcordialea angustiæ cum ventris murmuribus vexabant. Vocatus medicus, in usu protinus ob alvi segnitiem per quatuor jam dies inhærentem, clystere emolliente, exhibebat pulveres, ex lapidibus cancrorum, nitro & antimonio diaphoretico confectos quo facto æger bis alvum deponebat una cum multis flatibus somno tranquillo fruebatur, & integram recuperabat rationem. Nihilo minus pulsus erant citatiores, & per faciem maculæ quædam rubicundæ, ac asperitudines efflorescebant; ut ideo statim suspicio variolarum emergeret. Dabantur itaque pulveres bezoardici & diaphoretici nitro nupti, ex aquis cardui benedicti; cerasorum nigrorum, florum tiliæ, & sambuci: à quorum usu quinta circiter morbi die variolæ primum per faciem erumpebant, septima vero totum corpus spisso obsidebant agmine; somnus simul erat turbulentus & pulsuum celeritas uno vigore continuabat. Ad hæc ardorem faucium, & summam deglutiendi difficultatem persentiscebat; quæ inspectæ, non nisi levem exhibebant ruborem. Alvus insuper bis terve quotidie reddebatur, lotium colorem naturalem autantium absque sedimento referebat; & demum copiosior ex ore saliva promanabat, tussisque molesta jungebatur. Redigebantur præscripti pulveres, cum ob deglutiendi impedimentum haud commode assumi possent, in emulsionis formulam; sed nihilo secius æstus cum pulsu celeri remittere nolebat. Cæterum ipsæ variolæ non nisi circa nares elevabantur; in reliquo corpore depressæ magis, in medio foveam ostendebant, nec facies turgescebat; sed cutis inflammata, in manibus exulcerata, insuffabilem ac igneum veluti ardorem exhibebat. Accedebant sensim inquietudines, jactitationes, deliria; spiritus difficulter trahebatur; arteriæ micabant celeres, debiles ac inæquales; oculi rubicundi copiosas fundebant lacrymas; perpetui ad matulam urgebant stimuli, persistente salivæ continuo fluxu. Tandem brevi ante mortem, sumtus liquor anodynus cum spiritu bezoardico mixtus, quem sæpius absque molestia adhibuerat, arduris in ventriculo sensationem inferebat; & postquam per unum alterumque momentum extra lectum in sella erat commoratus, mox habebat pejus, spirandi invalescebat angustia; rationis usus cum loquendi potentia peribat, pulsus quasi evanescebat, & denique die morbi undecima vitam cum morte commutabat.

Epicrisis.

Variolarum morbus in sequidem periculi expers, nec adeo malignus est; sed multum periculi & malignitatis à corporum, quæ invadit, dispositione recipit. Est enim caussa hujus febris exanthematicæ materia quædam subtilior, aeris causticæ & inflammatoriæ indolis, quæ sub sanguinis & humorum involucro diu delitescit, & quadam quasi interna fermentatione sese extricat, primumque ad partes nervosas delata illa, quæ incipienti huic morbo accedunt, symptomata, nimirum horrorem cum frigore, dolores artuum, dorsi & capitis, vomitus vel etiam alvi adstrictiones, deliria, in quibusdam motus epilepticos, summasque anxietates & inquietudinem, non secus, ac si venenum assumtum fuisset, efficit; donec tandem ipsa hæc aeris caustica materia temperata, atque ad habitum corporis expulsa, exteriores partes deserat, quod circa quartum diem ordinaria naturæ lege evenire solet. Tunc vero non tam remittere, quam intermittere consueverunt gravia illa symptomata, pulsus ad statum fere naturalem redit, calor fit mitior, cessat mentis alienatio, neque amplius anxietas præcordia tenet. Quicunque igitur primis diebus moriuntur variolis, illi ante istam criticam excretionem, vel in ejus actu decedunt.

Quamobrem si variolæ corpus offendunt, puris ac temperatis humoribus instructum, caustica illa inflammans & exulcerans materia ad cutim excreta facile mitigatur, & tubercula pure bene cocto plena, sive parva apostemata enascuntur, ita tamen, ut ante suppurationem dolores, vigiliæ, & calor præternaturalis cum anxietate denuo sævire incipiant; & quando hæc febris secundaria doloribus & suppurationi superveniens, nimis vehemens est, & cum graviotibus spasmis conjungitur; certe non parum periculi imminet, & plures die undecimo, vel decimo quarto febre inflammatoria jugulantur.

Quo

Quo impuriora ergo sunt corpora, quo teneriorem, & exquisitius sentientem texturam obtinent, ut fere sunt homines in ætate juvenili constituti, temperamenti cholerici, ad affectuum vehementiam dispositi, habitus corporis spongiosi, vasisque copiosis & exilibus præditi: eo minus etiam materia acris caustica temperatur, & a habitum corporis expellitur; sed potius majorem induit acrimoniam, salium multorum accessione, intusque remanet, & partes nervosas lacessendo, mortem facile inducit.

Summam vero materiæ variolosæ acrimoniam, atque adeo infelicem morbi eventum divinare licet, si statim in principio morbi vehemens dolor dorsum, os coxendicis, vel lumbos excruciat, si mens alienatur, & caput multo sanguine turgidum adparet, si summa virium debilitas jungitur, & secundo statim die maculæ erumpunt non rubicundæ, sed purpureæ, quæ speciem purpuræ mentiuntur cum asperitate. Præterea ægrum in malis esse indicatur, si facta plenaria variolarum eruptione pulsus persistit frequentia, licet reliqua symptomata mitiora evadant, & anxietates desinant. Periculum quoque portenditur, si universum corpus hisce exanthematibus obsessum est, sique non satis elevantur, nec pure albo replentur, sed in medio foveam, vel punctulum nigricans ostendunt, aut ad colorem lividum nigricantem accedunt. Non minus spes boni eventus valde dubia est, si facies non turgescit, nec urina sedimentum deponit, licet alvus fluida sit, nullisque torminibus infestetur.

In cura igitur nihil aliud agendum est, quam ut in principio, si spasmi cum febre universum nervorum & vasorum systema nondum occupaverint, in subjectis sanguine abundantibus vena aperiatur; sique prima regio copiosis sordibus repleta fuerit, emeticum cum infuso laxante mannato exhibeantur: ita enim sublatis impedimentis, & onere, quo premitur natura, subtracto, ejus auxilium in curando adjuvatur. Secundo vel tertio die, ubi jam omnia spasmo, æstu & dolore fervent, præstat abstinere ab evacuantibus; sed potius nimium æstum ac fervorem, qui eruptionem antecedit, sedare oportet pulveribus bezoardicis nitroso-cinnabarinis, & tincturæ refrigerantes florum bellidis, vel rosarum, cum clysso antimonii, aut spiritu vitrioli paratæ, potui sunt immittendæ. Postea totum curationis tempus transigi debet diluentibus, humectantibus, & leniter diaphoreticis fixioribus pulveribus, quæ peccantis materiæ acrimoniam demulcent, temperant, & motus humorum ad habitum corporis deducunt. Atque in his laudem merentur pulveres ex cerussa antimonii diaphoretici, cornu cervi philosophice præparato, lapidibus cancrorum, matre perlarum, unicornu fossili compositi; quibus si nimius æstus urget, circa tempus suppurationis aliquid nitri potest addi; commodissime autem cinnabaris præparata ipsi adjicitur. Possunt etiam cum his concinnari mixturæ ex aquis florum sambuci, tiliæ, acaciæ, cerasorum nigrorum cum syrupo acetositatis citri. Ad potum vero decoctum hordei cum radice scorzoneræ, semine fœniculi, & ficubus, vel decoctum avenaceum amygdalinum magnopere commendamus. Maximum periculum imminet ab ardore illo flagrantissimo, qui partes externas, inprimis manus ac pedes sub actu suppurationis excruciat, præsertim si copia adest variolarum, eæque profundius cuti insident, & magna conjungitur humorum acrimonia, ubi periculosissima symptomata exsurgunt, nimirum dolores, anxietatea, inquietudines, spasmi, febris, vigiliæ, extremorum refrigeratio, pulsus inæqualitas, sique delirium accedit, mors in propinquo est. Quamobrem non semel, sed sæpius magno cum fructu suasimus externis partibus imponere epithema leniens, ex albumine ovorum cum oleo lini conquassato, mucilagine seminis psylli, vel cydoniorum paratum, qualia etiam partibus igne ambustis utiliter adplicari solent. Ita enim mitigantur ardor & dolor, qui hisce in partibus ob tendinum ac nervorum copiam universum fere nervosum genus in consensum trahit, & hac ratione plures servari possunt, alias certissime perituri.

Ad suppurationem promovendam solutio croci & myrrhæ cum aqua pura facta, & in emulsione com adhibita, cum mitigando dolores, tum acrimoniam temperando, egregium sane præstat officium. Remittente febris suppuratoriæ impetu, alvus, si per tres vel quatuor dies nihil reddiderit, ducenda est clystere emolliente: quod si negligitur, à diuturna ejus adstrictione faucium exulcerationes, vel capitis torpores, & soporosi affectus succedunt, aut feminium purpuræ, sive rubræ, sive albæ, quam nostris in regionibus non raro variolas sequi videmus, progignitur.

Quando sub exsiccatione alvus non respondet, eam movere oportet non purgantibus, sed lenientibus: quam in rem rhabarbarum & manna cum salibus neutris sufficiunt, quorum usus etiam post exsiccationem repetendus est. Ita enim gravia illa mala quæ variolæ & morbilli in corpore relinquunt, & quibus potissimum corpora impura & infantilia infestantur, ut sunt febres lentæ, exulcerationes partium tam externarum, quam internarum, præsertim pulmonum, facillime averti possunt. Si tamen tale quid incidat, temperata balsamica, inprimis myrrhata, in syrupum redacta, præstantissimam opem ferunt.

His in præsidiis, eorumque convenienti usu prudens ac tutissima ejusmodi febribus exanthematicis medendi ratio consistit, quæ non facile medentem fallit, nisi hic morbus corpus offendat valde impurum, viribusque dejectum, vel morbo jam occupatum, quo casu certe consilium præservatorium magis locum habet; unde ii, qui ex variolis periculum metuunt, eo tempore, quo illæ grassantur, corpus bene præparare debent. Quem in finem sequentem commendamus methodum. In adultis & juvenibus sanguis, si copia peccat, ex vena incisa emittendus est. Deinceps per aliquot dies ea quæ primas vias leniter expurgant, porrigenda sunt, inprimis decocta ex manna, rhabarbaro, polypodio, agarico, tamaria, & salibus neutris, vel etiam pilulæ ex mercurio dulci, extracto rhabarbari & fumariæ conficiendæ. His subjungere oportet pulveres bezoardicos & diaphoreticos ex cerussa antimonii, cinnabari, lapidibus cancrorum, cum decoctis diaphoreticis, ex radicibus chinæ, sarsaparillæ & scurzoneræ parandis. Potest etiam sudor moveri cum liquore nostro anodyno, & liquore bezoardico invicem mixto, & loco potus ordinarii superius decoctum usurpari. Horum remediorum usus, si per aliquot septimanas continuatur, variolæ vel non infestabunt corpus, vel lenissime & ordinate succedent. Est denique diætæ, omniumque rerum non naturalium habenda ratio, eaque sedulo observanda, quæcunque ad sanguinis benignam indolem custodiendam, & excretiones promovendas conferunt.

CASUS CXCVII.

De Comite variolis extincto.

Comes quidam illustrissimus, XVIII. Calend. Febr. hora vespertina sexta ex improviso dolore circa sinistrum femur acutissimo, sensim ad costas usque spurias protenso, & sub fortiori inspiratione

tione totum pectus pervadente corripiebatur. Cui licet nec calor, nec pulsus frequentia, nec capitis dolor, nec insolita corporis lassitudo jungerentur: attamen his prævenire cupiens, præscripsi protinus mixturam ex aquis destillatis discutientibus, pulvere absorbente, & diascordio Fracastorii confectam; eamque ad unum vel alterum cochlear per noctem dedi, eo effectu, ut maximam partem dolor remitteret. Verum postridie eodem vespertino tempore pristinum occupavit locum, rumque pulveribus bezoardicis tantillo theriacæ cœlestis nuptis fuit oppugnatus. Nox paullo inquietior erat, & sequenti tertia die præter illos in femore cruciatus, per intervalla tantum affligentes, accedebant capitis dolores, utut mitissimi; atque sub his puncta rubicunda per frontem ac genas prorumpebant.

Periculo vacuæ primum videbantur hæ molestiæ, cum innotesceret, illustrissimum ægrum tribus jam, dum hic degeret, vicibus, similes temorum dolores passum esse, qui oboriis per faciem instar varorum tuberculis semper efferunt. Exhibebam igitur mixturam simplicem refracta dosi; at quum quarto die dicta exanthemata non solum copiosius in facie adparerent, verum artus quoque superiores occuparent, valetudine reliqus satis quidem mediocri existente; insistebam rursus usui bezoardicorum temperatiorum, eaque vel cum aquis discutientibus, vel in emulsionis forma porrigebam. Accedente noctu mens leviter turbari videbatur; siquidem æger solito hilarior erat, & se male habere neutiquam credebat. Neque tamen minus, admoto capiti epithemate spirituoso, prorsus evanescebat delirii metus; sed nox reliqus turbulento somno transfigebatur, & ab eo tempore febrilis molestabat æstus; cui temperantibus & alexipharmacis moderatissimis prospiciebam. Præterea copiosa mox exscreatio ex solis faucibus, pulmone libero, & ab omni tussi immuni existente, multam figebat crucem; siquidem ad nonam diem continuata, non modo somnum oculis eripiebat; verum per continuam, quam inducebat, corporis erectionem, virium jacturam magis adaugebat.

Neque vero alia, quæ periculum minarentur, accedebant symptomata, & variolosa exanthemata sufficienter per cutim efflorescebant; verum depressa manebant, in medio foveam ostendebant, nec nisi limpidam ac crudam materiam, frustra expectata ejus concoctione, continebant. Interim remediis cordialibus, alexipharmacis ac temperantibus sedulo succurrebam, nec ulla, quæ metu periculi terrerent, observabam symptomata; tantum aberat, ut à nono potius die facies & artus superiores cum rubore intumescerent, crura vero gracilia manerent. Ardens quoque sub cute sensatio per vices tantum infestabat, & somnum satis tranquillum relinquebat. Quare spes adhuc salutis affulgebat, eo magis cum in facie suppurari viderentur variolæ; quarum concoctionem datis bezoardicis pulveribus adjuvare studebam.

Verum undecimo, qui fatalis erat morbi die, transacta propter ardentem cutis pruritum inquieta valde nocte, sumtoque mane jusculo, nausea & præcordiorum angustiis prehendebatur, mox omnes languescebant sensus, rubor inflammatorius subito disparebat, corpus tetano affectum obrigescebat, & eodem tandem die mors sequebatur placida.

Dissectum corpus cuncta viscera ab omni inflammatione vacua, & ne unica quidem variolosa pustula obsessa exhibebat. Verum vena cava ascendens, omnesque mesaraicæ, cruore atro quidem, simul tamen spumescente fartæ ac distentæ adparebant; contra vena cava descendens, & uterque cordis ventriculus parum sanguinis, sed coagulati continebant; & non ignorari oportet, proxima post mortem nocte cruorem ex ore ac naribus stillasse. Lien, qui colore & consistentia à statu naturali minime discedebat, justo major, & in lobos quasi divisus conspiciebatur. Pulmones à spumido cruore paulo expansi, superius circa claviculas cum pleura concreti, ibidemque macula quadam plumbei coloris notati, intus fovebant multum muci viscidi, tenacissimi, & lapideæ substantiæ; & circa divaricationes asperæ arteriæ tubercula scirrhosa numero plura cernebantur; quæ exterius rubicunda, intus alba, & lapillis, semen lini vel milii vix adæquantibus referta erant.

Ex quibus adparet, Comitem illustrissimum, licet à febre variolacea convaluisset, procul omni tamen dubio phthisi pulmonali correptum fuisse; inprimis cum per valetudinem adhuc integram, sicca nonnunquam affligeretur tussi. Eo citius quoque tabis accessio fuisset pertimescenda, quo magis ille arthriticorum motuum præcocem jam expertus fuit insultum.

Appendix.

Non videtur hoc loco alienum, aliam juvenis generosi variolis peremti sectionem recensere; eo quod multa exinde momenta occurrant, quibus peculiaris debetur animadversio. Aperta nimirum externa pectoris abdominisque cute, loco panniculi adiposi, qua prorsus carebat, stamina duntaxat fibrosa, pauco adipe cincta; sed musculi abdominis grandiores, turgidi, & rubicundi in conspectum prodibant. Adacto igitur per eos musculos, & peritonæum cultro, omentum omni pinguedine vacuum, nec nisi ex teneris membranis atque vasculis conflatum cernebatur: quid? quod nulla subinde pars, nullumque viscus ne tantillum quidem adipis exhiberet.

Ventriculus abo ificio sinistro ad sic dictum usque fundum inflammatus, & punctulis rubicundis notatus erat, quæ digito pressa tenuem plorabant sanguinem: sed à sinistro ad dextrum orificium super dorsum adparebat tractus, latitudine quatuor digitorum, sphacelo adfectus & ater. Intestina, lien, & hepar omni carebant vitio; at vesicula fellea secundum longitudinem intestino duodeno tam firmiter adhærescebat, ut cultro separari deberet. Ipse etiam biliosus humor extravasatus, non modo paucis guttis externæ cystidis superficiei incumbebat, verum vicinas quoque partes, maxime intestina, flavo imbuerat colore. Ductus cholidochus, qui perforat duodenum, externe angustior, attactuque durior deprehendebatur, & intus adeo obturatus erat, ut ne guttula quidem bilis per ipsum ad intestina deferri potuerit: quare contenta intestinorum ab omni amaritie libera, & fæces albæ conspiciebantur. Dissectus ille ductus bilem atram, spissamque, instar roob sambuci fovebat; quæ variis experimentis chimicis subjecta, multis mucosis, viscidis, ac terrestribus particulis, fundum vasis petentibus prædita reperiebatur. Reliqua denique viscera nihil alebant monstri; nisi quod renum finister, multum sanguinis, intra tubulos & siphunculos istius hærentis monstraret.

Epicrisis.

Docemur ex casu priori; falsam esse opinionem, qua asseritur, quod variolis correpti, iisdem circa internas quoque partes & viscera obsideantur. Deinceps notamus, variolas, in iis, qui antea doloribus arthriticis ac ischiadicis discruciati fuerunt, mali plerumque moris esse, & minus faustum sortiri eventum. Eo magis illud in nostro ægrotante contingere debuit, cum ille non solum patre podagrico genitus, verum ipse quoque vini nimio potu delectatus fuerit. Enim vero si succi vitales sero tartareo, acri, atque

atque salino scatent; non possunt commode suppurari variolæ, neque ideo curari; quoniam ad suppurationem affluxus humoris dulcis ac gelatinosi requiritur.

Notatu porro dignum, salivationem, sive muci ex faucibus & ore excreationem, si nimia sit, præcocius incidat, & diutius persistat, nihil portendere boni. Ut enim taceam, quod ejusmodi cupiosior fluxio à sero acri glandulas faucium vellicante originem suam trahat: id tantum commemorabo, quod per illam serum simul benignum, quod ad causticam variolarum materiam corrigendam summe est necessarium, profundatur, atque hinc vires prosternantur, somnusque perturbetur.

Perpetuæ etiam observationis est, variolosos, si suppuratio minus legitime succedat, sed ardens cutim urat dolor, undecimo morbi die tantum non semper extingui; eoque citius, si ægri inquieti vel erecti sedere, vel extra lectum commorari ament. Ex hoc erecto situ id resultat incommodi, ut cruor ex inferioribus partibus in tam infirmo corpore, haud rite per venas ascendere queat; & cordis motus debilitatus, sanguini ad caput & penetralia cerebri propellendo neutiquam sufficiat. Hinc frequentissimum est, ut nausea, animi deliquia & extremorum refrigerationes suboriantur, cutis externa constringatur, expallescat, exanthemata retrocedant, sanguis autem in capite subsistat, & lethales inducat convulsiones: unde ratio quoque patet, cur in nostro casu vasa imi ventris cruore fuerint turgida. Sed ex his simul innotescit, quanta in morbis acutis & exanthematicis, ex situ corporis, maxime circa statum, erecto damna sint expectanda.

Alterum quod attinet casum, & corporis sectionem; notabile exinde est, quod defunctus, qui per vitam fuit melancholicus, omni adipe privatus extiterit. Idem mihi adnotare licuit in viro summe melancholico, qui scelesta manu ipse vitam laqueo finiverat, & dissectus, vastos quidem, ac multa carne præditos musculos, nullam vero per totum corpus exhibebat pinguedinem. Nec silentio prætermitti debet peculiaris vesicæ felleæ structura, & bilis spissa & atra consistentia; qualem in aperto maniaci cadavera aliquando observavi. In hoc vero defuncto, ob defectum dulciorum, oleosorum, aqueorum ac tenuiorum succorum, nulla quoque variolarum suppuratio contingere potuit: & si consideravero, quod fatalis huic familiæ morbus ille fuerit, & eodem decem liberorum perierint; vero videtur simillimum, quod vel pinguedinis defectus, vel præternaturalis partium constitutio à nativitate contracta, huic funesto caussam dederit eventui.

CASUS CXCVIII.

De virgine inflammatoria febre defuncta.

Virgo novem & triginta annorum, corpore spongioso, vasis axilioribus instructo, facieque à cruore, cujus abundantia laborabat, turgida ac rubicundiori prædita, in lauta vinosaque diæta vivens, nec corporis motui nimium tribuens, in humili quoque ac paludoso loco degens ac dormiens, per aliquod jam tempus rheumaticis ac catarrhosis affectionibus, dentium præsertim, & cervicis doloribus infestata fuit. Hinc bis quotannis venam tundendam præbere fuevit; detracto semper gelatinoso, ac levius rubicundo sanguine. Verum per aliquot novissime vices menstrua retinebantur, quibus defecta ob matrem gravi morbo affectam, curis domesticis vacare debebat; sub quarum administratione, & vanæ sectionem circa proximum autumnale æquinoctium negligebat, & vehementioribus animi ad ectibus indulgebat. Inter hæc, toleratis per aliquot dies rheumaticis artuum, dentiumque doloribus, IVto. Nonar. Octobris, postquam hoc & antecedente die pilulas sic dictas cephalicas assumserat, ex improviso, hora pomeridiana secunda ingentI per tres horas afficiebatur frigore; quo finito tantus pedem dextrum obsidebat spasmus, ut ipsi vix potuerit inniti. Postridie vena in pede secabatur, pauco cruore detracto: sed paullo post vehementes dorsi, & ossis sacri dolores, artuum, maximeque pedum contracturæ, præcordiorum anxietas, imi ventris tormina, agrypnia, & alvi excipiebant obstructio. Quarto morbi die datam à medico purgandi fine essentiam, moxque pulverem sumebat; sed alvus neutiquam movebatur; nec eam adhibitæ quinto die pilulæ solvebant. Clysterum infusionem recusabat, & tandem ex usurpatis eodem die foliis sennæ, quorum drachma una cum binis pastularum minorum unciis erat permixta, bis rejiciebat materiam instar minutal concisam. Nihilo tamen minus summæ pectoris angustiæ, oppressiones, & puncturæ infestabant: quæ demum partim pulvere ex bezoardico Sennerti, pulvere Marchionis, nitro & castoreo parato, partim liquore anodyno, bezoardico nupto, alternatim datis oppugnabantur.

Verum persistebant symptomata, velut angustiæ præcordiales, puncturæ dextri lateris, ad dorsum usque protensæ, vomitiones, vigiliæ, & intumescentia extremorum inflammatoria atque septimo tandem morbi die purpura in solo dorso efflorescebat. Sub hac sorbillare jubebatur decoctum avenæ tenuius, vel solum, vel cum floribus chamæmeli maritatum, vel oleum amygdalarum dulcium: unde cum redeunte somno, plurima mitigari videbantur symptomata, alvus sponte reddebatur, & sudor per totum corpus promanabat. Insistebat igitur dictorum medicaminum usui, & cumprimis allegatum pulverem omisso castoreo, sed majori nitri dosi acuatum crebro capiebat.

Octavo morbi die, comestis vesperi prunis coctis altero mane alvum reddebat; sed circa somni tempus calor cum pulsus celeritate increscebat, & nono novus iterum horror corpus percutiebat: quo finito, dolores ex pedibus uno quasi ictu evanescebant, tumore eorundem imminuto, ut sola ex uno in alterum transire posset lectum; sed suspecta pulsus celeritas continuabat. Medicus in usu pulverum bezoardicorum, nitrosorum, & cinnabarinorum pergebat, eosque cum aqua cardui benedicti exhibebat. Accedebant nihilo secius deliria, increscebant angustiæ præcordiales, manuum inquietæ jactitationes, sitis ingniter urgebat, & assumtum potum ruglitus & murmura imi ventris excipiebant. Admovebantur capiti epithemata discutientia; naribus intrudebatur stylus, ad proritandum sanguinis fluxum; dabatur mixtura ex aqua cardui benedicti, spiritu cornu cervi succinato, nitri dulci, syrupo acetositatis citri, cum pulvere supra dicto bezoardico, sed omnium irritus erat effectus. Superveniebant potius decimo morbi die continuæ mingendi cupiditates, sed urina reddebatur pauca, rubra, absque sedimento: invalescebant deliria, languor, & summi angores, & hos inter undecima die, animam exspirabat.

Cadaver brevi post mortem valde intumescebat, & coeruleo colore, maxime circa caput suffundebatur; nec non sanguis ex dextra nare copiosius profluebat.

Judicium.

Delata ad me fuit hæc morbi historia, ut meam de ejus genere sententiam aperirem: varia enim ipsi nomina medici imposuerant. Quidam febrim accusa-

runt

runt malignam; sed huic opinioni non possum addere calculum. Quamvis enim ingens corruptio ac putrefactio corpus post mortem obsederit; eam tamen magis sanguini, in externis partibus stagnanti, & inde in putredinem abeunti deberi crederem, quam à miasmate quodam maligno fermentativo, humores colliquante derivarem. Et præterea hæc est omnium malignarum febrium indoles, ut ægros subito cum summa virium prostratione adoriantur: quod de nostro casu prædicari nequit. Neque pro rheumatica febri præsentem morbum haberi posse judico; licet dolores dentium & artuum rheumatici, ejus invasionem fuerint comitati: nam his affectibus neminem facile perire, experientia constat. Meo potius arbitrio morbus pro febre continente, quam Græci synocham vocant, cum inflammatione partium internarum complicata est habendus. Hæ vero febres à sanguinis nimia mole, stagnatione, & impedita transpiratione suboriuntur; invadunt potissimum subjecta, sanguine plena; cum horrore incipiunt, quem calor continous, ac mentis alienationes ob raptum humorum ad caput excipiunt: nec raro sanguini, è naribus fluxu solvuntur, aut hic certe post mortem insequitur.

Hæc si cum nostro casu contulero; occurrit primum ipsum morbi subjectum, insigni cruoris mole abundans. Etenim hanc habitus corporis spongiosus, vasis sanguineis, utut exilioribus turgidus, facies rubicunda, diæta lauta vinosa, vita sedentaria, menstruorum defectus, & neglecta venæ sectio non modo luculenter significant, verum etiam tanquam mediatæ caussæ progenerarunt. Quum vero ob nimiam sanguinis abundantiam salutares corporis excretiones, maxime quæ per cutim fiunt, cohibeantur; & inde sordes impuræ, biliosæ ac sulphureæ intra corpus retineantur: emergit in plethoricis magna plerumque serosorum humorum colluvies, ac impuritas, quam Græci cacochymiam dixerunt. Quam in nostra quoque præsto fuisse ægrota; adfectus catarrhosi, rheumatici, dolores dentium & cervicis, quibus cum & ante novissimum morbum, & sub eo ipso conflictata fuit, satis testantur superque. Accedit & illud, quod defuncta variis mœroribus, excandescentia, aliisque animi adfectibus ante diri morbi invasionem agitata fuerit. Quum vero hi vehementes animi motus, in debilitandis partibus solidis, & corrumpendis humoribus, insigni polleant potentia: id quoque, testante perpetua observatione, post se trahunt periculi, ut iis nimium indulgentes, si acutis corripiantur morbis, & gravius decumbant, & ad anceps vitæ discrimen deducantur. Quibus caussis concurrentibus, non est mirum, quod præsens morbus tam infausto potitus sit fine: siquidem non dubito, quin eidem ventriculi potissimum ac membranarum cerebri inflammatio accesserit, quæ tandem ob tantam plethoram in totius externi corporis siderationem, testante corporis post mortem intumescentia, & materiæ cruentæ fœtidæque per nares effluxu, desiit.

Quod si vero penitius in caussam, quæ ad generandam illam lethalem febrim contribuerunt, inquiram: ex iis se primum mihi offert intermissa venæ sectio; quæ si vel præservandi fine ante ipsam morbi invasionem, vel saltem in hujus principio, detracto copiosius sanguine, fuisset instituta, magnam profectò intulisset opem; præsertim eum in ejusmodi morbis & subjectis, vena non semel, sed bis, sæpius ter, summo cum fructu soleat incidi. Generata igitur ex neglecta phlebotomia ingens sanguinis moles, ad subeundum febrile incendium per accedentem vehementiorem excandescentiam disposita fuit. Hujus enim ea est indoles, ut non modo massam sanguineam vehementer commoveat, & exæstuet; verum etiam solidas ac nervosas partes, maxime ventriculum & intestina, ad graves spasmos, & irregulares motus proritet; qui, nisi tempestive succurratur, in periculosam dictarum partium sæpenumero transeunt inflammationem. Et idem in nostro contigit casu; enatus enim ab iracundia primarum viarum spasmus, per temperantia, nitrosa, antispasmodica, & sedativa remedia, debellari debuisset, & forsan potuisset. Quum vero loco horum pilulæ sic dictæ cephalicæ, quæ aloëtica, colocynthiaca, & helleborata foverunt ingredientia, repetitis sint propinatæ vicibus, non aliter potuit fieri, quam ut confirmata spasmorum vehementia, ingens ad inflammationem inducta fuerit dispositio. Hinc porro factum est, ut propagato vi consensus hoc primarum viarum ad alias plus minus remotas partes spasmo, exceperint dolores dorsi & ossis sacri, rigiditas artuum, maxime inferiorum contracturæ similis, angustiæ præcordiales, oppressiones pectoris, tormina imi ventris, & alvi obstructio. Et eidem spasmodicæ ventriculi stricturæ in acceptis ferendum est, quod data subinde laxantia nullum edere potuerint effectum; sed majorem symptomatum intulerint exacerbationem.

Summam denique perniciem post se traxit ingens ille corporis horror, qui nono morbi die, subitanea dolorum & tumorum in pedibus cessatione stipatus supervenit. Hoc enim inverso & ad interiora acto partium externarum spasmo, qui in acutis febribus circa dies judiciales accedens certum minatur interitum, succi vitales ad internacopiosius aguntur viscera, & vitæ penetralia; & in iis fontica mala, vehementiores præcordiorum anxietates, motus convulsivos, atque deliria, cum aucta pulsuum celeritate machinantur.

Superfunt adhuc quædam momenta, peculiari digna animadversione. Ex iis primum est, quod defuncta assumtis vel cibis, vel potibus, majores illico præcordiorum angustias & puncturas in pectore perceperit: unde clarissime confirmatur, læsum fuisse ventriculum. Deinceps rugitus ac murmura ventris, hausta potulenta presso pede insequentia, ansam nobis suppeditant, ut significemus, ejusmodi liquidorum fluctuationes cum murmure & sonitu, in morbis acutis, certissimum præbere indicium mortis; eo quod à summa œsophagi, ventriculi, & intestinorum paralysi proficiscantur. Docemur denique ex hoc tristissimo casu, graviores animi commotiones in plethoricis, eo magis, si fuerint simul cacochymici, ad magnos & peracutos disponere morbos: hisque certissimum adferre exitium, si vel convenientes sanguinis omittantur missiones, vel validiora purgantia ac vacuantia improvide adhibeantur.

CASUS CXCIX.

De febre maligna petechiali.

VIr annorum triginta sex, temperamenti sanguineo-cholerici, strictioris habitus, multis in juventute morbis, crebris compotationibus, & nimio veneris legitimæ usu defatigatus, vitam traxit valetudinariam. In qua, commisso forsan ante quatuor hebdomades excessu, lassitudine quadam, capitis dolore, horripilationibus, cum vago æstu alternantibus corripiebatur; & secundo die lectum prorsus petere cogebatur, in quo die quarto puncta rubicunda per totum corpus efflorescebant. Consulebat igitur medicum, qui datis, nescio quibus remediis id efficiebat, ut maculæ retrocederent, & in harum locum sum-

ſummæ præcordiorum anxietates, mentis abalienationes, mingendique inſignis difficultas, aut ſaltem crudelis ſub mictu dolor ſuccederent. Quare ſexta morbi die ego vocatus, non ſolum brevi ante recenſita ſymptomata, verum etiam pulſum ordinis plane expertem, æſtum magnum, urinam multo ſedimento præditam, inſigniorem ſitim, perpetuas vigilias, & crebram deſidendi cupiditatem in ægroto obſervavi. Præterea vehementer vociferabatur, caput manibus ſcalpebat; & quæſitus, quomodo haberet? pectus tantum valide percutiebat, nihil reſpondens; cumprimis lotium non niſi inter magnos clamores, ab oris tamen ſpuma, & pollicum in manus compreſſione liberos, reddere valebat.

Quo in rerum ſtatu pro potu ordinavi infuſum theiforme, ex floribus chamomillæ, milleſolii, ſemine aniſi & fœniculi confectum; ſingulis tribus horis dedi mixturam, quæ habebat mixturæ ſimplicis, eſſentiæ alexipharmacæ ana drachmas duas, ſyrupi papaveris rhœados drachmam unam, & circa ſomni tempus pulverem bezoardicum, eſſentia caſtorei irroratum exhibui. Quibus per tres dies uſurpatis, non modo quietior reddebatur æger; verum etiam maculæ illæ rubræ, veſiculis albis, pellucidis, quæ preſſæ ſerum plorabant fœtidiſſimum, intermixtæ per totum rurſus adpa ebant corpus. Sub his vociferatio, difficilior mictus, nimia ſitis evaneſcebat; & reſtabant præcordiorum anxietates atque deliria. cum pulſu languidiori: ſed & hæc ſymptomata, adplicato fronti epithemate, quod acetum roſaceum, ſpiritum roſarum, in quo camphora erat ſoluta, nitrum purificatum, & oleum ligni Rhodii fovebat, remittebant, reſtituto iterum ſomno. Urina hactenus rubicunda, deponebat jam copioſum, velut limoſum ſedimentum; neque quidpiam majorem figebat crucem, quam intolerabilis totius corporis pruritus.

Præſcripſi porro mixturam ex tinctura bezoardica, ſpiritu nitri dulci, ſyrupo papaveris rhœados confectam; veſperi propinavi pulverem bezoardicum, temperantem, nitroſum; & pro potu decoctum ex radice ſcorzoneræ, raſura cornu cervi & hordeo mundato paratum exhibui. Verum decimo quarto morbi die, prævia quadam refrigeratione, recrudeſcebant præcordiorum anxietates: ſed imperato regimine temperato, & continuato dictorum remediorum uſu, punctula nigra rurſus efflorеſcebant, & in maculas latiores confluebant, cum inſigni levamine; & quod ſubſidebat in urina, tenuius ſenſim reddebatur. Redibat igitur læta valetudo, niſi quod eximius corporis languor adhuc reſtaret; aſſumtos cibos, dolor ventriculi gravativus exciperet, & erectum corporis ſitum, animi deliquia comitarentur. Sed ab his quoque moleſtiis liberatus, adplicato extrinſecus roborandi fine ſpiritu vini, in quo oleum nucis moſchatæ, lavendulæ & caryophyllorum erat ſolutum; interne dato Elixirio ſtomachico, & purgato per pilulas balſamicas tandem ventre, prorſus convaluit. Quum vero febris hæc popularem in noſtra civitate edat ſtragem; doceri cupio, cujus illa ſit generis, quam medelam expoſcat, & num inſtituta in præſenti caſu medicationis reſpondeat legibus?

Conſultatio.

Poſtquam per noſtras terras autumnali elapſi proxime anni tempore, febres varii generis tam intermittentes, quam continuæ, eæque petechizantes, epidemiam in mortales exercuerunt tyrannidem, illæ ſub præſentis anni auſpiciis, maximeque per Februarium menſem, in quo venti ex Euro & Auſtro ſpirarunt, hyememque humidiorem ac calidiorem efficiebant, aliam prorſus induerunt faciem. Namque intermittentes prorſus fere exſpirarunt febres, & in harum locum contagioſæ exanthematicæ ſuccеſſerunt. Hæ primum mitiores ac benigniores, accedente verꝰ nali tempeſtate perquam malignæ, & contagioſæ evaſe unt; corporibuſque, quorum viſcera non fuerunt integra, aut quæ diuturnis animi affectibus, vel iracundiæ ac terrori vehementiori indulſerunt, certam intulerunt perniciem. Habebant autem huncin modum: Per aliquot dies de inſolita laſſitudine, dolore artuum gravativo, pallore vultus, ſomno turbulento, adpetitu proſtrato conqueſti ægrotantes, ſubito horrore, magnis dorſi capitiſque doloribus ſtipato prehendebantur. Hunc excipiebat æſtus, cum pulſu debili, & anguſtiis præcordialibus; alvus mox fluidior, mox adſtricta erat: quæ ſymptomata ſecundo die ſæpius remittebant, & febrem mentiebantur intermittentem. Tertio autem die cuncta invaleſcebant, & abhinc in continua vehementia, cum urina rubicunda, & paullulum turbida, perſiſtebant: quarto maculæ per dorſum, pectus, atque manu potiſſimum efflorеſcebant, quæ magnitudinem lenticulæ referentes, ex rubro pallidiores, petechias ſimulabant, & ſymptomatum remiſſionem habebant comitem.

Intra biduum diſparebant hæ maculæ, & mali exacerbationem poſt ſe trahebant; vires nimium inſigniter proſternebantur, pedes ingentibus torquebantur doloribus, capitis dolores, aurium tinnitus, continuæ vigiliæ, largi ſudores, & intenſa ſitis vexabant, cum pulſu celeriori, ſed vix notabili calore. Circa ſeptimam diem purpura miliaris totum corpus obſidebat; quæ, ſi rubra eſſet, ſalutem promittebat, alba vero ſpem vitæ admodum anguſtam reddebat. Puſtulæ videlicet à collo, dorſo, pectore, quæ primum occupabant, per univerſum corpus cum magna cutis aſperitate extendebantur; in quibuſdam majores erant inſtar piſorum, & apertæ ſerum fœtidum fundebant, quod certiorem prænunciabat ſalutem, quam ſi ſero tenui plenæ cernebantur. Facta purpuræ rubræ efflorеſcentia, morbus reddebatur mitior, ſpiratio liberior, inquietudo & præcordiales anguſtiæ remittebant; ſed pulſuum celeritas cum ſiti, ſudore, & obſtructa alvo adhuc continuabant, ingens totius corporis pruritus accedebat, & ægri circa undecimam demum diem ad meliorem inclinare videbantur valetudinem; ſiquidem urina adparebat cocta, pulſus fiebat moderatior, ſudor cum ſiti imminuebatur, alvus reſpondebat, & ita ſenſim convaleſcebant.

Verum ubi poſt excretam purpuram, virium decrementum increſcebat, pedes moleſto ardore urebantur, erectum corporis ſitum animi deliquia comitabantur, & perpetuæ urgebant vigiliæ: factum plerumque eſt, ut nona vel decima morbi die exanthemata diſparerent, anxietates præcordiorum & inquietudines increbeſcerent, deliria cum pulſus inæqualitate jungerentur, ipſaque tandem mors vitam clauderet. Cumprimis funeſtus obſervabatur morbus, ſubjectis, quæ diuturno mœrore, aliiſque animi pathematibus confecta erant, fœminis ex inordinato menſium ſucceſſu valetudinariis, & viris perverſo vivendi genere, crebris compotationibus, ac nimio veneris uſu defatigatis, & plerumque junioribus. Generatim infeſtabat illa febris homines, diætæ erroribus immerſos, fructibus horæis, cibiſque ſalitis ac acidis nimium delectatos, ac corpus frigori liberiori exponentes. Quibuſdam præter ordinarium exanthema purpuraceum, circa decimam quartam morbi diem poſt prævium calorem, & pectoris oppreſſionem, aliud excretionis ſubcutaneæ genus per corpus erumpebat; quod in tuberculis, varis ſimilibus, rubore ardoreque ſtipatis conſiſtebat. Quæ priuſquam ſuppurarent, ingentes dolores, cutis ardores, & agrypniam inducebant, nec datis decoctis ſu-

Scire porro refert, quod, ubi lotium turbari, & sedimentum dimittere incipiebat, spes salutis, ad minimum futuræ intermissionis in propinquo esset. Eandem significabant accedentes alvi fluxus, & sudores calorem solventes. Qui hos vero, disjiciendo hinc inde, vel nudando corpus, reprimebant, haud secus ac ii, qui calidiori regimine, vel spirituosis alexipharmacis illos cogere ac vi promovere studebant; in diuturnam, ac gravissimam se præcipitabant valetudinem. Nec minorem sibi contrahebant noxam, qui cibis crudis, coctu difficilibus, salitis, flatulentis, fumo induratis, fructibus horæis, vel potibus spirituosis, vinosis æque ac cerevisiariis, maxime frigidis, sub febre utebantur.

Hanc itaque periculi plenam affectionem curaturus, eo potissimum medendi intentionem direxi, ut naturam sequerer, ejusque motus convenientibus secundarem medicaminibus, ac moderato regimine. Quem in finem iis, quos vomendi conatus vexabant, primis morbi diebus tempore intermissionis, aliquot ante imminentem paroxysmum horis, summo cum fructu lene propinavi vomitorium; quo plerumque effeci, ut exquisita redderetur intermittens tertiana, quæ consueta methodo facillime potuit expugnari.

Sub ipso paroxysmo, vigente caloris vehementia, ad exstinguendam sitim, potum tepidiorem crebris, sed parcioribus assumendum suasi haustibus; & pro potu præscripsi decoctum hordei, rasuræ cornu cervi, radicis scorzoneræ, & corticum citri, cum liquore acidulo, velut est clyssus antimonii, dissemperatum. Non minus pulverum præcipitantium, nitro, & diaphoretico fixo nuptorum; vel mixturarum, ex dictis pulveribus, & aquis diapnoicis confectarum, aut juleporum usum interposui.

Declinante paroxysmo, ad promovendum transpirationis successum, essentiam quandam alexipharmacam, vel tincturam bezoardicam, vel mixturam simplicem propinavi. Tempore intermissionis pulveres dedi temperantes, ex absorbentibus, & salibus digestivis contectos; nec non stomachica ac blanda laxantia felici eum successu subjunxi. Et hac ratione oppugnatæ hæ febres nunquam fere non septimo vel nono circuitu solvebantur. Quod si vero nihilo secius persisterent, tempore intercalari decocto ex roborantibus, stomachicis & laxantibus parato usus sum; & ne hoc quidem votis satisfaciente, motuum tantummodo, vitium, evacuata omni materia, subesse persuasus, tutissimo ac felicissimo cum effectu corticem chinæ convenienti ordine adhibui. Superata febri, ad ejus recursum præcavendum, & ventriculum roborandum, antifebrilia atque stomachica remedia per unam alteramve septimanam adhuc continuanda suasi, rectumque vivendi ordinem imperavi: quo factum, ut plerique evaderent. Hæc vero Tibi, Vir illustris, perscribenda, tuoque judicio subjicienda duxi.

Epicrisis, & ulterior præmissæ historiæ illustratio.

Febres, quæ per elapsum proxime annum toti fere Germaniæ fuerunt epidemicæ, intermittentes quidem, sed simul malignæ merentur adpellari; & sub finem dicti demum anni in continuas mutabantur malignas. Priores vero intermittentes, eo quod in sanis subjectis legitime tractatæ, typum tertianæ simplicis, vel duplicis exhiberent, tumque curatu essent faciles. Easdem quadam malignitatis labe simul fuisse notatas, tria potissimum sunt, quæ testantur momenta. Primum est, quod ab initio continuarum instar adorsæ, quieta neutiquam ægris præstiterint tempora; sed quasdam tantum modo remissiones exhibuerint, à pulsuum frequentia, & præternaturali corporis langoore nunquam penitus immunes. Alterum argumentum præbent humorum sub iis febribus ad caput factæ congestiones, mox enim graves capitis dolores, mox insignis temulentia, ac quædam mentis alienatio, mox soporosi affectus, mox surditas, & intumescentia glandularum vel parotidum, vel salivalium; mox insultus apoplectici, iique sæpius lethales superveniebant, multamque figebant crucem. Nec denique minus harum febrium malignitatem innuit delicata earundem indoles, qua levi valde brachio oppugnari volunt: namque purgantia, sanguinem exagitantia, adstringentia, cortex chinæ, sanguinis missiones, improvide adhibita, easdem vel in exanthematicas, purpuraceas, miliares, petechizantes, vel lentas & hecticas commutant; vel ipsum vitæ periculum inferunt; quod cum exquisite intermittentibus longe sit aliter.

Quibus expositis, si persequamur febrium nostrarum caussas; ipsa profecto illarum frequentia, qua tantam hominum multitudinem, nullo nec sexus, nec temperamenti, nec, si juxta meas observationes fatear, ætatis respectu habito invaserunt, docet clarissime, illas neutiquam ex perverso tantum vivendi genere, aut quodam diætæ errore, sed ex aliquo potius vitio omnibus communi esse derivandas. Cujus natales si in aëris & tempestatum per dictum annum observatarum insolita plane constitutione quæsiverimus; à veritatis tramite nos minime aberraturos esse confido. Namque vernali tempore, & sub æstatis auspiciis cœlum semper humidum ac pluviosum erat, & eodem etiam die frequenter mutabatur, adeo ut mox calidissimum, mox rursus frigidum observaretur. Verum non perpetua modo constat experientia, sed ego quoque in disputatione de salubribus anni temporibus ample demonstravi, ea potissimum & loca & anni tempora, quæ terra per copiosas pluvias humidiori existente, brevi post ardorem solis fervidissimum exhibent, producendis fovendisque perniciosissimis morbis, & præsertim febribus esse opportunissima. Hinc enim corrumpuntur stagnantes aquæ, & exhalant putrida ac œconomiæ vitali inimicissima effluvia; quæ per inspirationem, vespertino maxime, ac matutino tempore, aut occidente vel oriente sole, corporibus animalium insinuantur, succosque vitales corrumpunt.

Deinceps subitaneæ illæ frigidi & calidi cœli mutationes in ipsa hominum corpora vim exserunt perniciale; dum mox ad relaxationem, mox constrictionem corticis cutanei disponendo, saluberrimum transpirationis successum remorantur. Unde fit, ut humores recrementitii, plus minus acres ac impuri, qui per cutis spiracula debent eliminari, intus retineantur, & peregrinis non raro putridisque permixti miasmatibus ad massam retrolabantur sanguineam. Cum hac autem per nervosas, motricesque totius corporis partes feruntur & si demum ad sensibiles, quæ cerebrum ac medullam spinalem cingunt, membranas perveniant, has stimulando, universalem totius nervosi ac vasculosi systematis spasmum, in quo consistit essentia motus febrilis, introducunt. Et hæc est nostrarum febrium genesis, quæ quo impuriora fuerint corpora, eo periculosiora in iis machinantur mala. Quemadmodum enim ipsa venena, fortioraque, & quæ drastica vocant, remedia, pro varia corporis, cui propinantur, dispositione, varios quoque ac diversos exserere solent effectus: ita etiam res se habet cum nostra febrili materia, quæ revera existit virulenta. Nam febres, quæ exinde in subjectis per omnia sanis ac integris generantur, mitissimo ac placidissimo gaudent decursu; contra quæ impuris fuccis, corporeque per quascunque caussas debilitato sunt prædita, gravissimis immerguntur symptomatibus, & in vitæ

versantur periculo. Ita novi fœminas, quæ menstruorum defectu laborantes, cum hanc febrim inciderent, circa illius declinationem sopore, & apoplexia lethali correptæ perierunt; nonnullas, quæ antea chlorosi vel albo fluore fuerant contaminatæ, purpura rubra & alba sub hac febre affectas fuisse vidi; nec paucas utriusque sexus adnotavi personas, quæ mœroribus, aliisque diuturnis animi pathematibus immersæ, febrim cum petechiis, sopore, & spasmo oris canino complicatam debuerunt sustinere.

Clarissimum ex his fore spero, ut cognoscamus, quæ nostrarum febrium natura, indoles ac origo fuerint: neque vero ignorari oportet, sequentis dicti anni æstatis, præsertim adultioris constitutionem, ad fovendas illas, quin & maligniores reddendas fuisse aptissimam. Fuit enim illa calidissima, & hinc præter nostras, aliasque quotidianas febres, alvi quoque biliosos fluxus & dysenterias populares movit. Nec obscura est ratio: per nimium enim & perpetuum solis fervorem succi vitales resolvuntur, à blanda & naturali temperie deflectunt, & multis acribus ac biliosis imbuuntur fordibus; quas in hominibus vilioris sortis, tenuis ac impuri victus, mirum in modum accumulavit; unde his frequentissimæ fuerunt illæ febres. Et quum denique insequuta hyems tepidior, ventos non nisi ex Euro vel Austro spirantes exhibuerit; factum est, ut relaxato magis fibrarum ac partium solidarum tono, auctaque humorum impurorum, stagnando putridorum colluvie, sub finem dicti superius anni, descriptæ hactenus intermittentes, in acutas transierint malignas.

Tandem vero operæ adhuc pretium erit, quæ in curandis nostris intermittentibus observare licuit, in medium proferre. Illæ nimirum, calidioribus oppugnatæ remediis, in magna deliria ac furibundos raptus degenerarunt; contra inopportunis adstringentibus cohibitæ, vel crebris ac gravioribus infestarunt recidivis, vel in lentas diuturnas, multis sudoribus stipatas desierunt. Data sub morbi initio purgantia gravissima excitarunt symptomata; magnumque malignitati attulerunt augmentum. Ego potius missis omnibus purgantibus, vomitoriis, & sanguinis missionibus, solis diaphoreticis, præcipitantibus, ac bezoardicis pugnavi, & pulveribus ex antimonio diaphoretico, lapidibus cancrorum, cornu cervi usto, & philosophice præparato, cinnabari & nitro confectis usus sum; hisque decocta humectantia, quæ rasuram cornu cervi, radicem scorzoneræ, hordeum mundatum, radicem chinæ, & poma citri habebant, interposui. In juvanda præsertim diaphoresi egregiam collocavit operam extractum cardui benedicti, in spiritu vitrioli temperatiori solutum, idque tempore remissionis, vel intermissionis usurpatum. Essentias alexipharmacas, & sic dictas bezoardicas, quum ex radicibus calidioribus, & spiritu vini sint concinnatæ, exæstuando humores, pulsuumque celeritatem adaugendo, noxias deprehendi. Ad liquandam alvum summo cum fructu vel pilulas meas balsamicas interne dedi, vel clysteres emollientes, ex oleo florum chamomillæ vulgaris oleo amygdalarum dulcium, melle, sale Epsomensi, & tantillo nitri confectos, ano curavi infundendos. Verum à nitrosorum nimio usu studiose abstinui, si accederent petechiæ, vel purpuracea exanthemata, maxime in declinatione morbi: ea enim virtute nimium refrigerante, humorum ab ambitu motum revocando, ad sphacelum disposuisse animadverti. Si retrocederent exanthemata, & soporosi, temulenti, ac deliri affectus jungerentur; vesicatoria nuchæ, vel brachiis imposita, insignem tulerunt opem.

Qui à febribus illis, præsertim continuis convalescebant; à præmaturo alimentorum nutrientium usu cavere sibi debebant: inde enim cardialgiam molestissimam, eamque periodicam propullulasse animadverti; quæ laxantium & antispasmodicorum ope debellanda erat. Qui porro in continuis illis decimam diem superarunt, omnes fere evaserunt. In febribus vero intermittentibus, non præstantiora fuere remedia salibus neutris, cum nitro & extractis amaris maritatis; quippe quæ viscidos, tenacesque humores resolvendo, & ad excretiones disponendo, nisi immoderatiori adhiberentur quantitate, utramque curationis absolverunt paginam.

INDEX

INDEX RERUM LOCUPLETISSIMUS
CONSULTATIONUM MEDICARUM.

A.

B.

C.

D.

E.

- diure-

Fri-

G.

H.

I.

L.

M.

N.

Q.

R.

V.

FRIDERICI HOFFMANNI OBSERVATIONUM PHYSICO-CHYMICARUM SELECTIORUM

LIBRI TRES.

IN

QUIBUS MULTA CURIOSA

EXPERIMENTA ET LECTISSIMÆ

VIRTUTIS MEDICAMENTA EXHIBENTUR,

AD SOLIDAM ET RATIONALEM Chymiam stabiliendam præmissi.

ILLUSTRISSIMÆ SOCIETATI
AD PROVEHENDA OMNIUM
SCIENTIARUM INCREMENTA
REGIIS AUSPICIIS IN MAGNA
BRITANNIA CONDITÆ,
VIRIS NATALIUM SUBLIMITATE,
MUNERUM SPLENDORE, MERITORUMQUE
IN REM PUBLICAM ET LITERARIAM
AMPLITUDINE EMINENTISSIMIS,
EXCELLENTISSIMO PRÆSIDI,
CÆTERISQUE SOCIIS PRÆSTANTISSIMIS
IN GRATISSIMÆ MENTIS DOCUMENTUM, QUOD ME TALE
QUID NON COGITANTEM IN VENERABILEM
SUUM ORDINEM COOPTARE DIGNATI SINT,
HAS OBSERVATIONES PHYSICO-CHYMICAS
D. D. D.
FRIDERICUS HOFFMANNUS.

AD

CONSUMMATÆ ERUDITIONIS

MEDICUM PERILLUSTREM

MAGNIFICUM ATQUE EXCELLENTISSIMUM

VIRUM,

DN. PIUM NICOLAUM DE GARELLI,

Regii Ordinis Christi in Lusitania Equitem, Sacræ Cæsareæ & Regiæ Catholicæ Majestatis Consiliarium ac Personæ Medicum primarium,

PRÆFATIO EPISTOLARIS

AUTORIS.

Uemadmodum, Vir Illustris, Magnifice, & Excellentissime, Patrone plurimum venerande, per omnem ætatem nihil mihi magis curæ cordique fuit, nihilque animo meo majorem attulit voluptatem, ac si quod veri meditatus sum, & quod usu sese commendat, id in publici salutem atque commodum enixe conferrem; ita jam sub hoc ætatis meæ quasi flexu cogitavi maxime ea, quæ longo usu & experientia, attenta observatione & assiduo labore ad rem medicam illustrandam consecutus sum, tanquam maturiores ingenii atque industriæ meæ fœtus publicæ luci exponere. Et cum superioribus annis duos tomos medicinæ rationalis totidemque medicinæ consultatoriæ ediderim; non incongruum jam, sed valde æquum judicavi, observationum selectarum Physico-Chymicarum penum in publicam cognitionem proferre, eo quod nihil magis ad scientiam & physicam & medicam perficiendam, quam philosophiam experimentalem, ad quam chymiæ studium pertinet, conferre existimem.

Dolendum certe est, excelsam & pene divinam hanc philosophiam, qua sapientissimam Dei artem in operibus suis manibus quasi palpamus, ipsisque oculis intuemur, nostris etiam temporibus neque satis excoli, neque, ut decet, sed potius neglectius magisque perfunctorio studio tractari, quam quidem ejus præstantia, dignitas atque incomparabilis ad provehendum artis incrementum & ad multas res præclare inveniendas utilitas postulant.

Nulli propemodum libri tot verborum monstris, tot perplexis & confusis terminis, &, quod pudet dicere, tot figmentis pleni sunt, quam quidem chymicorum & alchymicorum opera. A medicis agitata hæc nobilissima doctrina nil nisi innumeros processus & medicamenta ancipitis ac dubiæ operationis peperit, à quibus, ceu validioribus, cum in manus imperitorum, idque eo tempore, ubi nondum medicina ad solidam theoriam & rationem reduci cœpit, inciderent, annon major pernicies & damnum, quam levamen, miseris ægrotantibus accesserit, ego certe dubito. Fuerunt quidem nonnulli, qui indefesso labore corpora igne exercuerunt, & egregia sane tentarunt experimenta, nobiles

effectus producendo, sed rerum naturalium scientia vix leviter tincti, cum ad hæc sacra accesserint, experimenta hæc nec satis commode explicare, neque ad usum scite transferre potuerunt, quo ex veteribus Paracelsi, Isaaci Hollandi, Basilii Valentini, ex recentioribus Glauberi, Beccheri & Kunckelii labores spectanr. Plures, qui secretiorem chymiam superciliofo fastu profitenrur, non nisi arcana, ad medicinam atque ad metallorum transmurarionem spectanria, pariter & radicales corporum solutiones, metallorum, ex quibus componuntur, mercurios, sulphura, salia & id genus alia non entia jactitant, vel specularionibus suis inanibus eo deveniunt, ut prima rerum naturæ principia atque elementa demonstrare allaborent.

Paucissimi fuerunt, qui accuratas observariones & experimenta circa omnium regnorum corpora cum industria instiruerunr, & culrioris physices fundamentis imbuti phænomenorum & effectuum causas elicere, luculenrer explicare, atque ad usus in aliis scienriis transferre potuerunr. Illustre illud Angliæ decus, Robertus Boyle, unicus fere eminer, qui chymiam paulo subtilius excolere eamque rationalem reddere in operibus suis auro cedroque dignis allaboravit. Chymiæ studium certe universale est, & mirifice ejus usus ad omnes artes & scientias perficiendas se extendit; imprimis vero is, qui ad solidam in arte nostra salutari scientiam adspirat, eo carere nullo modo poteft, id quod in gratiam tyronum medicinæ paulo susius excutere, cum Excellenriæ Tuæ venia, non alienum à scopo erir. Er primo quod arriner ad usum chymiæ in physicis, is plane mirabilis est. Genuinos philosophiæ naruralis professores nostra ærate corporum vires, operariones atque potentias à sola partium variarum, quibus constant, textura, natura atque structura, sive, ut apposire loquuntur, mechanismo, rectissime derivare ecquis, nisi plane rudis sit, ignorat. Jam vero in universo disciplinarum ambitu prærer chymiam nulla est, quæ tam facile ostendat artificium, quo corpora mixra dissolvi, eorumque textura transformari, & proprierates insitæ in alias atque alias murari ac derorqueri possint. Dictu incredibile est, quantum in poreftate habeat chymicus, & quam mirabilia ipsi præstare licet. Velificantibus enim variis solurionum & combinarionum artificiis ex volatili fixum, ex fixo volatile, ex sapido insipidum, ex suaveolente fœtidum, ex solido fluidum, ex frigido ignem, ex corrosivo temperatum, ex temperato valde spirituosum & activum effingere poteft. Præterea chymicis experimenris id beneficium debemus, quod ignis, caloris, lucis, frigoris, colorum, nec non saporum, item motuum rerræ, ignisque subterranei naruram & causas rectius in physicis intelligamus.

Deinde rationalis chymiæ doctrina philosophiæ sani & vivi corporis, quam physiologiam Græci appellant, longe clarissimam affundit lucem. In hac bene multa se offerunt, quibus explanandis non alius, nisi chymica scienria imbutus, idoneus est. Intima alimenrorum in primis viis solutio, succi chylosi & lactei inde proventus, sanguinis color & calor, succi lympharici & alibilis temperies, bilis narura & generatio, ortus salium & parrium sulphurearum in sanguine ex alimenris pene insipidis, excremenrorum fœtor, nutritionis actus, succorum omniumque partium corporis summa ad putredinem pronitas, & quare sub continuo ambitu aëris calidi & humidi corpus vivum in putredinem non delabarur, sed potius salvum ac integrum persistat, parum inrelligenter & exposite explicantur, nisi quis rationes ex chymica doctrina depromere sciar.

Præterea rationalis chymiæ adjumento id quoque adsequimur, ut plures difficultates, quibus morborum doctrina laborat ac premirur, felicius eluctari possimus. Ecquis de mirabili illa salium morbosorum in scorbuto, arthritide, lue venerea generatione, de perpetuo isto copiosi acidi prima in regione provenru in hypochondriacis, de calculorum in cystide fellea, renibus & vesica urinaria, concrerionibus tartareis, de polyporum conglutinatione, de veneni & salium causticorum ac morbosorum actione in partes membranaceas & nerveas aliquid solidi, nisi chymiæ subsidio, afferre poterit. Quomodo humores stagnantes ac quieti acres, & corrosivi fiant, vel etiam in summam purredinem abeant, egesta & excrementa alvi mulrifariam colorentur, item qua ratione venena in corpore humano generari possint, & miasmata morborum operentur, nemo nisi chymiæ præsidio instructus facile intelligit.

Insuper peculiarem usum atque utilitatem scientiæ diæteticæ studium chymiæ fœnerat. Medici potissimum est, morbos à corpore humano avertere; hinc eorum natales atque origines ex rerum externarum cognitione, usu atque abusu probe derivare & intelligere debet. Quare secundum præclarum HIPPOCRATIS effatum, aëris, aquarum, ventorum, tempestatum, esculentorum, cerevisiarum & vinorum naturam & proprierares paulo pervestigarius scrutari debet, ut penitus perspiciat, quomodo corpus alterent & ad morbos

bos disponant. Cæterum non mediocrem chymica doctrina semioticis lucem accendit, utpote cujus ministerio in statu sano & corrupto quæ & sub qua forma, quantitate secedunt & excernuntur, veluti sunt urina, sudor, alvi purgamenta, & quæ tussi ejiciuntur, lac quoque nutricum, salivalis humor, exactius possunt examinari. Neque de nihilo illud est, quod ad examen sanguinis è vena emissi, vel qui aliis ex locis præter naturam protruditur, accuratius instituendum atque ad indolem & mixtionem ejus explorandam confert; hac enim ratione de morbosa constitutione eo certius judicium ferre licet.

Porro chymia nobis januam aperit ad cognoscenda elementa & principia, quibus medicamenta suas in corpore humano operationes exercent, quibus una cum morborum caussis cognitis facile est illorum usum ad incognitas & parum obvias ægritudines transferre, eorumque effectus quodam quasi augurio prædicere. Profecto acidularum, thermarum & aliorum fontium medicatorum, in quibus magna persanandi morbos vis atque potentia est, ingredientia atque elementa non manifestius & clarius, quam chymiæ adminiculo, deteguntur. Validiorum remediorum ut emeticorum, purgantium, mercurialium, opiatorum, martialium, naturam, vires, usum & noxam nemo melius, quam chymiæ peritus, explicare potest. Is quoque scit, quomodo acidi & corrosivi humores invertendi & contemperandi sint, quomodo terrea vim laxantem acquirant, mercurialia in aliis medicamentosam, in aliis veneni indolem contrahant; quorum remediorum præsidio particulæ sanguinis salinæ & sulphureæ, nimium æstuante febris impetu exaltatæ, ne vires & corpus plane consumant, contemperandæ sint. Hæc in aprico ponit, qua ratione putredo vitæ inimicissima arceri, humorum tenacitas dissolvi, & calculorum generatio anteverti possit. Dilucide etiam commonstrat, quemadmodum juvandum sit digestionis negotium, quibus remediis excitanda ciborum cupiditas, vel nimia humorum fermentatio sistenda, ac denique, ut multa alia silentio prætercam, quibus præsidiis veneni maxime corrosivi vis & vehementia in corpore humano plane enervari possit.

His accensenda venit peculiaris chymiæ utilitas, qua sese in conficiendis electissimæ virtutis medicamentis commendat. Certe chymicorum laboribus plura remediorum genera, antiquis plane incognita, quæ tamen magnæ efficaciæ sunt, debemus; utpote beneficio chymiæ ex vegetabilibus olea nobilissimæ virtutis destillantur, ex animantibus igne chymico salia volatilia eliciuntur, ex salibus per ignis vehementiam spiritus acidi extorquentur, & vegetabilia in salia alcalina comburuntur: quibus omnibus vis inest maxima. Ex metallis, præsertim marte, mercurio, argento, plumbo, auro, item ex mineralibus sulphure, antimonio, quam non egregia ad usum internum & externum chymica ars producit? quæ profecto in medicina insignem præstant utilitatem, & quorum variam mixtionem ac præparationem sola chymia docet.

Cæterum ad chymiæ insignem laudem illud etiam pertinere videtur, quod ad cognoscenda ab aliis inventa medicamenta viam nobis sternat planissimam. Nam chymica scientia qui instructus est, is nullo negotio intelligit, ex quo naturæ regno ea suas ducant natales, an ad animalium, vegetabilium vel mineralium aut metallorum classem referenda sint. Nam sedula ac diuturna hujus artis tractatio omnium corporum naturalium, maxime mineralium & metallorum, essentiales notas & proprietates magis magisque manifestas reddit, quarum notitia non flexuoso itinere, sed recta & simplici via ad ingredientium, quæ medicamentis insunt, cognitionem deducimur. Nimirum ex notis & apertis ad ignota philosophus progreditur, factaque comparatione illud facile invenit, quod sibi quærendum proposuit.

Nec vero solum in eam scientiam, quæ vitam tuetur & sanitati prospicit, ex chymiæ cultu magna & præclara redundant commoda; sed hæc etiam per alias artes, imprimis mechanicas, suam diffundit utilitatem. Ejus sane fundamento omnis superstructa est metallurgia, in qua maxime purior & magis sincera pars metallorum à peregrinis minerarum recrementis separatur. Hæc magnam perfectionem consequuta est, postquam assidua chymiæ tractatio novam & compendiosam methodum cum lucro & fœnore mineras depurandi, atque aurum & argentum à se invicem per solutiones separandi commonstravit. Non enim aliunde, quam ab arte chymica nobile illud inventum profectum est, quo auri portio in magna argenti mole, v. g. auri uncia libris quinque argenti comprehensa, per fusionem in igne citra insignes impensas separatur. Pariter hujus artis beneficio stannum purum & molle induratur & argenteo colore imbuitur. Neque solum dealbatio cupri, sed etiam artificiosa aurichalci ex cupro & lapide calaminari præparatio chymiæ in acceptis ferenda est.

Hæc insuper ad expediendos quosdam aurifabrorum labores plurimum adjumenti affert, siquidem nullum metallum sine ejus opera auro vel argento obduci potest. Eadem quoque colo-

colorum, qui auri splendorem exprimunt, inventionem sibi vindicat. Similiter omnis argenti cupellati vel monetæ dealbatio non sine solutionibus chymicis & decoctionibus perficitur. Præterea per tot annorum circuitus continuata chymiæ exercitatio multis iisque elegantissimis pigmentis locupletavit artem pictoriam. Ultramarinum, mineralis prosapiæ, quod pulchritudine excellit & pretio eminet, opus chymiæ est, quale pigmenti genus nostra ætate à quibusdam chymicis non sine insigni lucro ex animali regno præparatur, quod melius ætatem fert, atque ad minerale illud ultramarinum quam proxime accedit. Soboles identidem chymiæ est pigmentum illud purpureum carmin dictum. Si respicimus artem tinctoriam, ea utique chymiæ beneficio pulcherrimis inventis aucta est; nam scarlatini coloris inventio adscribitur Trebelio, celebri in Batavia chymico, qui solutionem granorum cochinellæ instituit cum aqua forti, & ne hæc pannos corroderet, illam additione aquæ & limaturæ stanni attemperare quæsivit. Exaltatio quoque colorum mixtura salium, v. g. aluminis vel cinerum clavellatorum, imprimis perficitur. Et quis nescit, chymiæ partum esse artem vitrariam, dum ex sale alcali & silicibus calcinatis vel arena alba per fusionem præparatur corpus pellucidum, fragile & fixissimum, quod tamen sub ignis tortura facile diffluit. Ex iisdem fontibus fluxit illud vario vitra colore tingendi artificium; neque ignotum est, quod celebris ille chymicus & vitrariæ artis scientissimus, Kunckelius, rubinei coloris vitrum invenerit, dum ex auro & stanno pulverem seu potius crocum confecit. Neque prætereundus est usus, quem chymia præbet in pyrotechnicis; solam pyrophori inventionem hoc loco nominasse sufficiat.

Ecquis igitur ex hisce non intelligit, quam late pateat chymiæ usus, & quam larga inventorum ubertate quasvis fere artes ditaverit. Speramus igitur fore, ut si improbo labore ac pertinaci industria amplius hæc excolatur, non tantum optimæ quævis artes majoribus adolescant incrementis, sed imprimis etiam artis nostræ salutaris doctrina ad insignem perfectionis gradum evehatur. Profecto justa causa dolendi est, adeo paucos inveniri, qui philosophiam experimentalem in pretio habeant, inque eà plenius atque uberius proficere gestiant, quum tamen vera & genuina clavis sit, qua totum illud admirabile, quo summus rerum opifex & architectus hoc universum, ejusque præstantissimum opus, hominem, effinxit, artificium recluditur. Ego sane jam inde à puero nobilem & excelsam hanc philosophiæ partem in delicias usque amavi, in quam incredibili & insita quadam ferebar cupiditate, quam vernantibus adhuc annis in academia Jenensi variis ibi habitis collegiis ac dissertationibus me planam ac testatam fecisse arbitror. Procedente ætate in multis experimentis instituendis meam versavi operam, omnes, quotquot eorum extant, pene excussi libros & chymicos & alchymicos, & quid veri vel falsi huic scientiæ insit, multis tentaminibus disquisivi. In hac academia à bibliopola quodam rogatus, Poterii opera notis quibusdam illustravi, & paucas saltem conscripsi chymici argumenti dissertationes, quum plurimum temporis in exquisitiori theoriæ & praxeos medicæ cultura consumserim, ea imprimis ductus ratione, ut artem hanc, omnium principem, ex qua pretiosissima corporis integritas dependet, & qua vita & spiritus tot hominum trahitur, ab inanium terminorum farragine, multis erroribus, hypothesibus ac præjudiciis, quibus plures etiamnum occupatos video, liberarem, damnaque penitus irreparabilia, quæ subinde ex medicorum imperitia in ægrotantes redundant, quanta licet industria, præcaverem. Quicquid vero solidi laboribus & scriptis meis perfeci, id utique, si à divina gratia discessero, philosophiæ, à quibusdam fere ex medicina ejectæ, naturali, nempe per chymiam, anatomiam & mechanicam à me diligentius excultæ, neque minus accuratioribus observationibus & experimentis practicis me debere, ingenue profiteor.

Cum vero superiori anno, Vir illustris, ex me intelligeres, me in colligendis observationibus chymicis nunquam non fuisse atque adhuc esse occupatum, benigne me adhortatus es, ut adversaria mea tandem aliquando excuterem, sparsimque ibi & quasi per saturam congestas observationes has publicæ cognitioni subjicerem, non dubitans, quin talis labor pluribus medicorum præclaro futurus sit concitamento ad præstantissimam hanc artem magis magisque perficiendam, si nimirum fructus, qui exinde pleno alveo fluunt in artem nostram, uberrimos perspexerint. Tuo itaque, Vir Excellentissime, boni communis tam provido consilio obtemperavi, & quum primus mihi auctor & suasor ad laborem hunc maturandum extiteris, tuo etiam solido & limatiori judicio has observationes meas committere volui. Satis favoris mihi conciliatum putabo, si leve hoc scriptum Tuo, Vir acutissime, calculo probari intelligam, quippe cujus suffragium mihi instar omnium erit.

Equidem jam inde à longo tempore ex commercio literario haud obscure perspexi solidam tuam eruditionem; sed postquam præterito anno Tecum in thermis Carolinis ad instauran-

ſtaurandam Auguſtiſſimæ Imperatricis valetudinem familiarius vivere mihi contigit, altius omnino ioſpexi incomparabilem illam notitiam, quam non ſolum in phyſicis, chymicis, botanicis, medicis veterumque monumentis, ſed variis etiam exoticis linguis conſequutus es. Nihil ad gratiam loquor, ſed candide & ſincere dico, ſummum & Auguſtiſſimum Monarcham præter Te non digniorem comparare ſibi potuiſſe medicum, quippe qui ſpartam, quam nactus eſt, egregie ornas.

Si per divinam gratiam viridis ac vegeta ſenectus mihi contingat, ſique tomo tertio medicinæ tationalis extremam manum impoſuero, non deſiſtam varios adhuc labores chymicos in boni publici conſerre emolumentum. Cæterum ut propenſam illam, Vir illuſtris, voluntatem ac benevolentiam, quam abs Te pariter, ac honoratiſſimo Tuo Parente, cultiſſimæ eruditionis viro, & Archiatrorum Cæſareorum Seniore, jam inde à longo tempore cumulatiſſime expertus ſum, mihi conſtanter ſerves, illud eſt, quod enixiſſime Te rogo & obſecro. Servet Te Deus ſalvum florentemque in commune orbis medici bonum, Teque ſuperſtitem eſſe ſinat quam diutiſſime. Vale. Dab. in academia Fridericiana, d. XX. April. CIↃ IↃCCXXII.

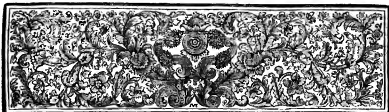
IN ILLUSTRIS AUTORIS
PRÆSTANTISSIMUM OPUS
CHYMICUM.

ARs, inter reliquas princeps, regina ſororum,
Perfortis rerum domitrix, operoſa miniſtrat
Lemniaci cui dextra dei, cui militat æther,
Cui ſervit tellus, ignis famulatur, & unda
Obſequitur, cujus ſeſe pars maxima rerum
Submiſit devicta jugo, flammantibus armis.
Quæ triplex regnum naturæ & fœdera mundi
Aggrederis magnoque auſo ſuperare laboras,
Tolle ſupercilium, nunc te jactantius effer,
Inſolitis evecta modis, age læta triumphos,
Atque expectati præcelſum culmen honoris
Admiſſo conſcende gradu, tua ſumma poteſtas
Non enatrandis HOFFMANNO vindice creſcit
Auctibus, excelſæ qui mentis acumine fines
Imperii amplificare tui, vaſtoque labore
Naturæ ingenium & cœcos evolvere mores
Ac labyrintheos rerum penetrare receſſus
Grandi contendit niſu, paſſiſque ſubacti
Ingenii velis atque auxiliante laboris
Remigio infeſſi per tot tentamina rerum
Naturæ oceanum felix trajecit: apertos
Jam laxat natura ſinus, veloque remoto
Hic nudam ſine veſte deam ſpectamus, & intra
Limen inacceſſum tectamque admittimur aulam,
Qua rerum effectrix reſidet, qua corpora fingens
Artificem exercet dextram, qua ſemina rerum
Diſſimili genio & variis pugnantia formis
In certam ſignat ſpeciem. Vos, artis amantes
Sublimi laude & lætis applaudite votis
Illuſtri Autori, cujus jam gloria complet
Solis utramque domum, cujus memorabile nomen
In tritoniaco præfulgens purpurat oſtro.

LICHTENHAHN. M. D.

CONSPECTUS OBSERVATIONUM.

OBSER-

OBSERVATIONUM PHYSICO-CHYMICARUM

LIBER PRIMUS.

OBSERVATIO PRIMA.

De oleis destillatis inque eorum destillatione observanda encheiresi.

PINGUE & inflammabile, quod Chymici sulphur vocant, principium omnibus mixtis, quæ facile immutationem ac destructionem admittunt, inesse, materiamque inflammabilitatis & causam præcipuarum, quas habent, virtutum præbere, res extra dubitationem posita est. Id tamen mixtorum elementum non unius ejusdemque, sed valde diffidentis, imo alienæ indolis esse, varia sane phænomena & multiplices effectus satis clare testantur. Nam in quibusdam principium hoc sulphureum fixioris valdeque temperatæ est naturæ, adeo, ut citra calorem in corpus agat, quemadmodum observamus in oleis, quæ maxime ex seminibus exprimuntur, vel in pinguedine & axungia animantium, quæ omnia ut ut inflammabilia sint, tamen quoniam volatili & æthereo illo elemento destituuntur, parum calefaciunt vel corpus nostrum alterant. Longe autem aliter sese res habet cum illis oleis, quæ forti odore & sapore imbuta sunt, atque admoto paulo vehementiori calore in auras effugiunt, vel destillantur, quæ omnino exigua etiam quantitate usurpata calore & motu sat valido corpus exagitant. Atque ejusmodi olea dantur maxime in regno vegetabilium, siquidem ex animantibus eorumque partibus hujus generis olea calida æetherea subtilia, odoris fortioris, solo calore haberi, vel ex iis cum aqua maceratis per vesicam vel aliud instrumentum elici nequeunt. Eodem prorsus modo comparata sunt ea corpora, quæ regnum minerale nobis suggerit; nam ex iis etiam rebus bituminosis, ut succino, asphalto, item sulphure vulgari per destillationem humidam nullum oleum subtile evocari potest. Sed potius hæc olea calida, volatilia, odora, tantum sunt fœtus regni vegetabilis, ita tamen, ut non omnes plantæ vel vegetantia tale oleum exhibeant, sed ea tantum, quæ forti & constanti, non vero levi vel saltem superficiali odore, quo plurimi ea floribus gaudent, instructa sunt. Nam instar regulæ chymicæ id tenere oportet, omnia ea vegetabilibus, quæ attritu & calore fortem odorem spargunt, per destillationem humidam oleum fundere subtile, ita, ut quo constantior & validior sit odor, eo majori in copia oleum proveniat, & quo suavior & fragrantior sit odor, eo gratius & suaveolentius fiat oleum, quod etiam ex adversa parte valere animadvertimus.

Qua de causa ex odoris penetrantia recte ad olei destillati quantitatem & ex hac etiam ad gradum odoris argumentari licet. Stat igitur & magis magisque in aprico ponitur illud axioma Chymicorum: Sulphur esse matricem & principium odoris. Notandum vero hoc loco illud occurrit, quod complura dentur corpora, quæ forti & valde acri sapore linguam feriunt, quia vero odore carent, parum vel nihil olei humida destillatione largiuntur; cujus asserti veritatem luculenter in radice ari, zingibere, pipere, zedoaria, sinapi, nasturtio, quæ omnia fortissimi saporis sont, demonstrare licet. Nam hæc destillationi subjecta parum vel nihil olei suggerunt, claro testimonio, aliud esse saporis, aliud odoris principium, quum hujus materia magis sit volatilis, mobilis, illius vero magis fixa, penetrans tamen. Ex quo etiam illud fluit, quod fortioris quæ sunt saporis sine odore medicamenta vel mixta, non ita corpus calefaciant ejusque humorum motum exagitent, quod videmus in pipere, zingibere, sinapi, ut quidem ea, quæ forti odore instructa multum olei in destillatione fundunt. Hinc recte colligitur, aromata fragrantia, ut caryophyllos, cinnamomum plus calefacere, quam zingiber vel piper, quæ odore plane vacant.

Datur vero in quibusdam vegetabilibus triplex fere diversum oleum: primum est temperatius, quod plerumque ex eorum seminibus exprimitur; secundum est, quod per destillationem humidam habemus; tertium est, quod destillatio sicca sive combustio producit. Ita v. g. ex herbis cephalicis nervinis haberi potest ejusmodi triplex oleum. Nam ex earum seminibus, v. g. melissæ, origani, hyssopi, exprimitur oleum temperatius, pauco odore imbutum; ex harum herbarum foliis & floribus destillatur cum aqua per vesicam oleum odoris suavissimi: postea quod relinquitur in vesica, quando exsiccatur, & sicco modo igne subdito destillatur, adhuc oleum empyreumaticum acris saporis, fœtidique odoris prodit. Nam probe distinguendum est inter ea olea, quæ facile levi igne & solo calore fortiori per exhalationes tantum habentur, & inter ea, quæ forti

forti & ficco igne è mixtis eliciuntur. Illa constituunt magis partes fluidæ, quæ plantam nutriunt, & per ejus canales circulantur; hæc vero ex ipsis solidis plantæ partibus, quarum mixtio longe arctior aft, educuntur, unde etiam fortiori caloris gradu sive igne vivo opus habent. Circa destillationem oleorum subtilium æthereorum certæ ancheireses, quæ jam sequuntur, observandæ sunt:

Ex floribus & herbis, leni calore aëris paululum & sensim siccatis, plus elicitur olei, ac si humidæ & ab agro adhuc recentes destillantur. Ita florum spicæ siccatorum libræ duæ dant olei destillati unciam unam, cum si recenter destillantur, non facile supra unciam dimidiam largiantur, id quod de melissa, salvia, majorana, mentha identidem valet. Ratio in eo posita est: per exsiccationem leniorem perit tantum humiditas aquea, sub qua dispersæ erant particulæ resinosæ, quæ, hac absumta, magis uniuntur & promtius coëunt. Et quia ex libris duabus plantæ humidæ non ultra libram unam siccæ obtinemus, & parum de oleo subtili evaporat, sequitur, ut plus olei ex sicca, quam humida planta acquiri debeat. Enim vero id hoc loco observandum est, quod si nimio & diuturniori æstu herbarum fiat exsiccatio, oleum, quod producitur, pareiori quantitate non modo, sed & crassiori substantia & saturatiori colore prodeat, eam ob rationem, quia immoderatiori & diuturniori æstu utique partes subtiliores olei copiosius exhalant atque in auras feruntur. Deinde hæc observatur differentia inter olea, quæ ex plantis & floribus recentibus, & quæ ex siccatis parantur: illa odoris sunt temperatioris & suavioris, coloris magis diluti, licet parcior sit quantitas, quum ex siccatis olea sint penetrantiora, saturati magis coloris & odoris non tam grati.

Ante destillationem maceratio eorum, quæ destillanda sunt, fiat necesse est cum aqua, hac nempe ratione, ut aqua sumatur fluviatilis, non fontana, nimis aspera, nec nimis tenuis, ut est aqua pluvialis vel putealis, quia illa solutioni & extractioni est ineptior, hæc vero in putrefactionem valde prona est. Insuper notandum venit, quod partes tres aquæ ad unam partem rei destillandæ sumi debeant.

Adjiciendi sunt aliquot manipuli salis communis v. g. ad decem mensuras aquæ tres vel quatuor manipuli salis, idque valde necessarium est, quia sal commune non modo extractionem partium oleosarum juvat, sed & impedit putrefactionem, & quia aqua gravior redditur, prohibet descensum rei destillandæ, ne in fundo vesicæ combustioni exponatur. Atque etiam nostra opinione sal commune ad olei depurationem confert, efficiendo, ut non turbidum, sed clarius destillet. Alii adjiciendum suadent sal alcali, cineres clavellatos, vel tartarum. Verum ego id non suaserim, quia tartarus ægre solvitur & sal alcali ad putrefactionem, quæ utique in destillationibus avertenda est, disponit.

Maceratio non nimis diu, sed tempore æstivo saltem per viginti quatuor horas instituenda est, quoniam mixtura si diutius stat, putrefactioni proxima est, quæ intenditur in herbis oleo penetrante turgidis, ut sunt præsertim mentha, majorana.

Oleorum destillatio ita est adornanda, ut tres partes vesicæ impleantur, una saltim vacua relicta. Nam ubi nimium spatium vacuum fuerit, ægerrime oleum ascendit, siqua urgetur magno æstu, suavem suum odorem exuit, neque etiam tam facile, ut vulgo putant, oleum elevatur. Si vero nimium repleta fuerit vesica, facillime accidit, ut sub majori igne vel mixtura alembicum transcendat, vel particulæ herbarum limosæ simul eleventur, unde olea quasi à limo injecto turbida fiunt. Et ut ut in principio majori ignis gradu opus sit, ut aqua in coctionem seu ebullitionem effervescat, utpote sine qua difficilis est olei ascensio; tamen postea moderatiori igne tractanda est destillatio, ne oleum instar fumi ex ipso canali, per quem destillatur, exhalet inque auram abeat. Porro in igne administrando observandum, ut primo ignis flammæ supponatur, postea is sufficit, quem carbones subministrant. Tandem destillatio absolvi potest intra quatuor vel quinque horas, neque eam diutius protrahere juvat, quia oleum, quod desideratur, primum ascendit, quo elicito sequitur tandem aqua, odoris tamen & virtutis non penitus expers, quam novæ destillationi adjicere expedit.

Quemadmodum olea destillanda ratione texturæ, gravitatis, subtilitatis, valde inter se differunt; ita etiam singula quandam in destillando observationem desiderant. Nam quæ gravia sunt & fundum petunt, ut oleum caryophyllorum, cinnamomi, ligni sassafras, item quæ in frigore condensantur, ut oleum anisi, quod etiam gravitate superara alia olea, v. g. lavendulæ, majoranæ, vel ex eo apparet, quia instrumentum nostrum staticum, quod in aliis oleis descendit, in hoc sursum fertur, ea ex vesica non adeo alta & majori ignis gradu destillari debent præ oleis subtilioribus & levioribus.

Quia olea differunt ratione penetrantiæ & fortioris odoris & validioris virtutis, oleum majoranæ & rorismarini propter sal, quo pollet, volatile copiosum acre, longe temperatiori calore destillari debet, quam oleum menthæ, hoc etiam præ oleo spicæ, idque præ oleo lavendulæ, quod longe subtilissimum; alias si intensiori ignis gradu urgentur, à naturali suo odore suavi & sapore etiam genuino valde descisçunt, & saporem non tantum aerem atque odorem fortem acquirunt, sed & colore magis flavo & bruno imbuuntur. Dici enim vix potest, quantam solus ignis gradus mutationem texturæ oleorum inferat.

Ingens etiam differentia notanda venit in destillatione oleorum ratione coloris, consistentiæ, majoris vel minoris copiæ, quam res destillandæ proferunt. Nam ratione coloris oleum caryophyllorum albissimum prodit, it. oleum ligni sassafras, cinnamomi, quæ tamen sensim paulatimque, præsertim sub aëris in non pleno vitro accessu, colorem mutant, & flavescere & demum fuscescere solent. Oleum lavendulæ valde limpidum est, spicæ ex viridi flavescit, oleum menthæ flavum est, una cum oleo majoranæ, sed acrius destillata rubescunt; oleum rutæ bruni est coloris, oleum absynthii ex viridi nigrescit; illud vero, quod ex floribus chamomillæ sine additione aliorum, ut vulgo solet, paratur, elegantissimum coeruleum colorem refert, quod etiam fit in oleo, quod ex floribus millefolii prolicitur, qui color tamen jucundus saphirinus cum tempore, præsertim sub liberiori aëris aditu, immutatur & plane perit, atque in obscuro-flavum degenerat.

Differunt etiam olea ratione consistentiæ, dum quædam non liquida & tenuia prodeunt, sed instar butyri coagulati supernatant, quod maxime valet de oleo rosarum, vel instar crassioris magmatis adhærent parietibus vitri, vel canalibus plumbeis, per quos transeunt, firmius inhærescunt, ita ut difficultar, nec nisi ope spiritus vini rectificati infusi exinde abstergi possint, quod in oleo absynthii, in oleo summitatum millefolii maxime animadvertare licet. Et nisi cautela hæc adhibeatur, ut ante aliarum rerum destillationem tubuli, per quos destillatum fluit, probe eluantur, alia olea vel spiritus, quorum destillatio iisdem in vasis instituitur, colore, odore & sapore alieno ut inficiantur necesse est.

Non

Non mediocris etiam differentia ratione quantitatis, quæ in destillatione observatur, oleorum est; nam quædam vegetabilia ingentem copiam suggerunt, alia mediocrem, alia valde exiguam largiuntur quantitatem. Ex omnibus, quæ ex terra nascuntur, non mihi notum est ullum simplex, quod majorem copiam olei exhibeat, quam præter terebinthinam ipsa sabina, cujus libra una in vesica fere uncias tres præbet, hinc ex libris duabus destillatione recte peracta commode unciæ quinque haberi possunt. Hanc sequitur nucista, cujus una libra dat unciam unam olei, quod per destillationem in vesica evehitur, relicto adhuc oleo copioso in ipso fundo vesicæ, quod non transscendit, sed ex ipsa nucista exprimi solet; ut adeo pateat, hanc nucem abundare copioso oleo, temperatiori nimirum ac fixiori, quod per expressionem obtinetur, & subtiliori etiam, quod destillatione haberi potest.

Ex floribus maxime flores spicæ oleo abundant, hinc libræ quatuor siccatorum commode uncias tres olei suppeditant. Parcior vero quantitas inest floribus lavendulæ, nam quatuor libræ vix unciam unam olei præbent, quod tamen odoris gratia oleo spicæ longe prævalet. Menthæ folia leviter siccata ad quatuor libras sumta dant olei unciam unam cum dimidia. Ex majorana vix uncia obtinetur. Ex calami aromatici quinquaginta libris duas tantummodo uncias accepimus. Serpillum etiam paucissimum dat oleum. Parcissimum quoque oleum inest rutæ, quæ licet sapore acri & penetrante etiam odore polleat, tamen ex decem libris saltem uncia dimidia vel duæ aut tres drachmæ producuntur. Unde apparet, salinum principium præpollere oleoso in hoc simplici.

Flores chamomillæ vulgaris & Romanæ parcissimum etiam oleum fundunt, & ob id, si genuina sunt, caro vendi debent pretio. Nam quæ vulgo venduntur, fere omnia fuco infecta sunt. Calamus aromaticus licet valde acris sit, tamen parum olei largitur.

Ex seminibus anisum & anethum, carvum etiam & fœniculum, uno verbo quatuor semina carminativa multo oleo luxuriant, idque liberaliter fundunt, sed tamen ea, quæ vulgo venduntur, plerumque sunt adulterata

Notandus etiam est specificus quorundam oleorum sapor & odor; ita oleum thymi & Saturejæ acerrimum nares arrodit. Oleum absynthii amarissimum, vapore graveolente implet caput, & probe notandum est, hoc oleum ex viridi herba destillatum, viride esse, ex veteri vero bruno-flavum colorem acquirere. Oleum chærefolii sapore æmulatur oleum fœniculi; Oleum Tanaceti odorem herbæ suæ quam proxime refert.

Perquam dignum notatu est, plantas earumque partes, sive semina, sive flores, sive folia sint, non omni tempore & quavis ætate, insignem olei, per destillationem proferre quantitatem. Enim vero si e. g. mentha, thymus, ruta, melissa, majorana, adhuc recentes & teneriores, sub prima quasi ætate destillationi committuntur, parum vel nihil olei suppeditant, sed opus est, ut ad justam & virilem quasi ætatem, sive ad perfectionem & robur virium adolescant, quale est, si in capitula vel flores surgere cœperint. Et quemadmodum in animantibus annosioribus vires decrescunt atque emoriuntur; ita etiam plantæ senescentes plurimum virium amittunt, & pauxillum olei largiuntur. Saltim ergo hinc constat, plenum & perfectum in plantis robur atque maturitatem in olei abundantia consistere, quæ per ætatem crescit & decrescit.

Insuper quoque memorabile est, anni tempora eorumque constitutionem ad meliorem olei proventum plurimum conferre. Nam observatum mihi sæpius est, si ver vel æstas nimis humida vel pluviosa fuerit, herbas earumque flores, v. g. spicæ aut lavendulæ, non tantam copiam olei elargiri, quam si justa & naturali sua temperie gaudent, & moderatus cum siccitate calor regnat. Ex quo discimus, convenientem aëris & cœli temperiem atque puritatem & siccitatem multum efficere, ut vegetantia ad debitam suam maturitatem & perfectionem perveniant.

OBSERVATIO II.

Oleorum destillatorum adulteratio.

Turpe dictu est, sed verissimum, vera & genuina plantarum olea rarius ex officinis haberi & pura prostare, sed ut plurimum adulterata divendi, quum alias vilioris pretii res, pinguedines, inter destillandum admiscent, vel etiam purioribus oleis alia levioris notæ, ut pondus & pretium augeant, adjiciunt. De oleis aromaticis carioribus, quæ ex Belgio ad nos afferuntur, certissime constat, ea fere omnia adulterata vendi, quod maxime in oleo cinnamomi, caryophyllorum, macis & nucistæ conspicitur, quæ tamen fraus in momento detegi potest, modo alcohol vini sive spiritus vini rectificatissimus iis superfundatur; siquidem hic statim solvit & imbibit olei purioris corpuscula, relicta olei expressi sive amygdalini sive fructuum Been notabili in fundo quantitate. Verumenim vero Chymicorum sagaciores hanc fraudem satis artificiose occultare sciunt; dissolvunt nempe oleum cinnamomi vel caryophyllorum purius æquali spiritus vini rectificatissimi portione adjecta, utpote ita præparari alcohol vini potest, ut una pars unam partem olei absorbeat, remanente sapore & odore satis forti & penetrante, ut ægrius dignosci queat. At vero & hic fucus statim manifestatur, si in aquam simplicem hæc olea infunduntur, tunc enim mox lactescit aqua, quod non evenit ab oleo puro, sibi relicto, aquæ frigidæ immisso. Præterea adhuc alius olea plantarum, quas nostræ regiones abundanter proferunt, adulterandi pessimus mos est, dum nempe fraudulenti artifices oleum terebinthinæ vel pini herbis destillandis admiscent, idque maxime efficiunt, si olea præparant cephalica ex plantis, quæ resina balsamica abundant, cujus generis sunt mentha, origanum, salvia, rosmarinus, majorana, satureja, thymus, serpillum, flores spicæ & lavendulæ, basilicum, quibus rebus adjectis utique copiosius acquirunt oleum, sed ignobilius & virtute valde inferius, ut ut saporem & odorem, si recentia fuerint, plantæ retineant specificum. Sed fraus facile à peritis detegi potest; nam si diutius olea ista asservantur, gratus ille odor facile evanescit, & ingratus terebinthinatus manifestatur. Expeditior vero est via hanc fraudem quoque cognoscendi, modo linteum probe in ejusmodi oleo maceratum calido loco vel fornaci calefactæ admoveatur; subtilis enim mox fragrantia avolat, & odor terebinthinaceus se manifestat.

Deinde quoque olea cephalica cum terebinthina vel oleo pini infecta limpidiora semper sunt quam olea pura, quæ magis colorata. Tum etiam alia ratio expiscandi hanc fraudem nota est, quando videlicet literæ, quibus signatura in orificio vitri fit, successive pallescunt & delentur, quod non fit in genuinis & veris. Nam effluvia terebinthinæ subtile

in

in se reconditum habent acidum, quod atramenti colorem, ex tempore extinguit. Nonnulli loco terebinthinæ sub destillatione horum oleorum, semina, multum pinguedinis quæ alunt, ut est papaveris, adjiciunt, atque hac ratione oleum illud crassius, quod alias exprimi solet, & difficulter transcendit alembicum, à portione olei subtilis ætherei simul in sublime fertur & destillat, & hunc in modum oleum rutæ maxime solent adulterare. Nam quantumvis ruta validi sit saporis & penetrantis odoris, præter hanc tamen nulla planta est, ex qua parcius oleum elicitur. Veruntamen oleum rutæ purum ab impuro hac ratione discernitur: oleum rutæ purum non modo fragrantius est, sed & in frigore non conglaciartur vel spissescit, quod vero fit, si oleum quoddam expressum in sinu suo fovet. Præterea mentio etiam est facienda oleorum florum chamomillæ vulgaris & summitatum millefolii, quæ olea si pura & quam diu recentia sunt, eleganti cœruleo oculis blandiuntur colore, qui vero postea perit inque brunum mutatur. Enim vero, si diutius & ultra annum hic color olei florum chamom. pulchre cœruleus perstitit, certi mangonii sistit indicium: nam oleum terebinthinæ, quod à cupro saturate cœruleum fit, immiscere illis oleis solent. Multum vero refert, ut medicus olea pura ab impuris & adulteratis probe dignoscere & discernere sciat; nam profecto olea illa balsamica & cephalica de specifica sua virtute & viribus multum inde amittunt, & longe alienam & non desideratam efficaciam acquirunt. Neque enim ignotum est, omnia terebinthinacea massam sanguinis & humorum vehementer exagitare, & intensiorem æstum corpori conciliare.

OBSERVATIO III.

Oleum Juniperi, ligni sassafras verum atque caryophyllorum.

Jam inde à multo tempore nihil vulgatius est oleo juniperi, quod in magna copia ex sylva Thuringica advehitur & vili venditur pretio; ast si recte ponimus calculum & ad chymicum examen illud revocamus, nihil hoc oleo juniperi rarius, & quantumvis ingens arboris juniperi in sylva Thuringica sit proventus, tamen non purum illud relinquunt, sed in destillatione oleum pini admiscent, quare etiam non mirum est, vulgare ejusmodi juniperi oleum virtute sua genuina & propria eaque satis in medendis corporis malis celebrata non sine sanitatis detrimento privari.

Opera itaque danda est, ut qui medicinam dextre facere vult, hujus olei destillationem ipse instituat atque adornet, & certe tunc animadvertet, has baccas non tam copiosum, ut vulgo creditum est, fundere oleum, quod tamen à vulgari & sapore & colore & viribus longissime distat.

Sequentem vero in modum præparatio adornanda est: Recipiuntur libræ octo baccarum juniperi, quæ quo recentiores & succulentiores, eo ad nostrum negotium aptiores sunt, affunduntur mensuræ duodecim aquæ pluvialis; stent per aliquot dies in loco calido, postea in vesica cuprea majori fiat destillatio, ita obtinemus circiter olei uncias tantum tres, fragrantissimi odoris & flavi coloris. Quod relinquitur in vesica decoctum transcolatur per pannum & leni calore inspissatur: ita habemus Rob spissioris consistentiæ, coloris ex flavo bruni, saporis amaro dulcis balsamici, quod laborem & expensas egregie compensat. Nam hoc ipsum medicinam præbet ad roborandum imbecillem, ad tonum restituendum dejectum intestinalem in alvi fluxibus, ad præservationem à calculo, ab hydrope, præstantissimum Commode solvitur in vino Hispanico, vel alio dulci & potente & cochleatim offertur post cibum sumtum vel ante lecti introitum. Hoc medicamentum juvat senes, quibus vesicæ vitia & in urinæ emissione difficultates, nec non imbecillitates ventriculi & intestinorum valde familiares sunt, & nostra opinione hoc Rob supergreditur vires olei destillati, quoniam illud magis temperatum, hoc vero valde calidum est. Magna est differentia inter odorem puri olei & adulterini; hic in vero subtilior est & se magis diffundit, & baccarum odorem fortius spirat quam in adulterato, qui quodammodo gravem spargit odorem, & parum de odore fructuum horum continet. Secundo, si quatuor guttulæ olei veri in aquam puram immittuntur, oleum supernatat limpidum nullo colore tinctum, adulteratum vero lactescit.

Quando anatica portione miscetur oleum adulteratum cum oleo vitrioli concentrato, fortissima cum ma[illegible] æstu & vapore fit ebullitio ad vitri usque rupturam, & mixtura picea nigra evadit. Verum autem nec tantum calorem concipit, nec tantum fumum concitat, neque tam crassam & piceam consistentiam acquirit, sed mixtura flavidior & rubicundior etiam fit.

Oleum verum juniperi difficillime solvitur in spiritu vini rectificatissimo; impurum vero facilime propter oleum templini, quod facile solvitur in spiritu vini. Hæc adducta experimenta nos docent, quanta sit utriusque olei, ratione naturæ, mixtionis & virtutis differentia, & quod certe in sanando oleum verum longe majorem efficaciam promittat, quam adulteratum, quod calore & æstu valde exagitat humorum massam, neque tam amicas sulphureas balsamicas partes, quæ intimæ admissinis & penetrationis sunt, in se custodit, quam purum & omnis adulterii expers. Est vero oleum verum, præsertim solutum in spiritu vini rectificatissimo diureticum, emmenagogum & carminativum, quod vel cum infusis, herbæ Thée vel cum vino Hispanico sumi, vel etiam in elæosaccharum converti, aut in aquam vitæ sive spiritum juniperi redigi potest, affundendo spiritum vini vulgarem bonæ notæ & pauxillum sacchari.

Ex ligno sassafras duplex in pharmacopoliis prostat oleum, unum, quod empyreuma redolet, fœtidum, aperto igne factum, nullius fere usus: alterum destillatum per vesicam, quod est gratius & magis ad usum expetendum. Sed quia plerumque hoc adulteratum venditur, quare hujus olei genuinam præparationem conficiendam curavimus. Sumsimus libras sex rasuræ ligni sassafras, & superaffudimus mensuras duodecim aquæ fluviatilis, per quatuor dies in conclave calido facta est maceratio, postea ampliori vesicæ cupreæ omnia hæc immisimus, & obtinuimus unciam integram & drachmas sex olei, instar aquæ, limpidi & elegantissimi, purissimi, quod non in superficie more aliorum oleorum natabat, sed fundum petebat in aqua. Hoc oleum ligni sassafras verum ex toto in rectificatissimo spiritu vini dissolvitur & aquæ infusum totum petit fundum; cum adulteratum non totum solvatur & ex parte tantum in fundum aquæ descendat.

Hoc oleum in affectibus pectoris, in lenienda tussi, in demulcendis doloribus & spasmis, inque vitio impuritatum lymphaticarum deliniendo & delicatissimum & præstantissimum est. Potest per se sumi vel in elæosaccharum redigi, vel aliis essentiis

fentiis admifceri v. g. pectoralibus, aut una vel altera guttula pulveribus ftomachicis & temperantibus adjici. Solvitur optime hoc oleum in duabus partibus fpiritus vini rectificatiffimi, & hac ratione commodius cum aliis mifcetur. Si fpiritus falis ammoniaci vinofus cum adjectione aliquot guttularum hujus olei roboratur, fpiritus oleofus conficitur magnarum omnino in cachexia vel in lymphæ vitiis corrigendis virium.

Decoctum, quod poft olei deftillationem in vefica remanet, transfcolatum, infpiffandum eft leni calore, ita conficitur extractum certe præftantiffimum, quod faporis eft fubamaricantis & fubadftringentis, ex partibus refinofis & fubtilioribus terreftribus compofitum, & cum id mihi proxime accedere vifum fuit ad extractum Corticis Chinæ, quod decoctione cum aqua falis lixiviofi aculeis armata præparatum fuit, feci experimentum, & hoc ipfum pro dofi ad fcrupulum unum in Cachexia ad roborandum vifcerum tonum, in declinatione etiam intermittentium chronicarum febrium, ad compefcendos etiam ex hypochondriorum vitio ortos fpafmos, non fine infigni fructu, non femel, fed fæpius obtuli. Et cum hujus extracti præparatio & ufus num hactenus cognitus fuit, nefciam, volui mentionem ejus hoc loco injicere.

Ex aromatibus, quin imo omnibus vegetabilium partibus & feminibus non tanta copia olei fubtilioris per deftillationem artis lege educi poteft, quam ex ipfis caryophyllis. Siquidem ex libris duabus, fi ignis recte adminiftretur, unciæ quinque olei obtineri poffunt, hinc turpe eft, hoc oleum vix genuinum proftat in officinis, nec ex Belgio ad nos afferri purum, fed cum oleo expreffo adulteratum vendi, cujus hoc eft indicium, fi non totum folvitur in fpiritu vini rectificatiffimo, cum prompte aliis & fere æquali portione ab eo recipiatur. Notum enim eft, fpiritum vini rectificatiffimum nullum ingreffum habere in olea expreffa v. g. olivarum, amygd. dulc. vitellorum ovorum, & ita olea adulterata à veris optime difcerni poffunt. Deftillatio vero ita inftituatur: Sumimus Caryophyllorum pulverifatorum libras duas & affundimus ad minimum menfuras fex aquæ pluvialis, & uncias duas falis communis, per 5. vel 6. dies ftent in loco calido, ut maceratio & extractio melior fiat; poftea deftilletur ex vefica; ita prodit oleum ftatim in principio albiffimum & pellucidum, omnis coloris expers in fundo recipientis confpicuum.

Additur fal comm. ante deftillationem (1) ut ejus fpiculis contextus & involucrum, fub quo latitat oleum, eo melius difcerptum illud dimittat. (2) ne aqua putrefcat; nam aqua communis, præfertim pluvialis aromaticis fpeciebus infufa, fi paulo diutius ftet in digeftione, fœtorem & putredinem facile induit, quam adjectum fal impedit.

Hoc oleum illud peculiare in deftillatione habet, quod paulo fortiori igne opus habeat, quia eft valde grave & in aqua fubfidet. Deinde etiam non in nimis alto vafe debet deftillari, neque nimia portio fimul & femel deftillationi fubjicienda eft, ne proportione caloris & ignis inæquali vel deficiente, magna pars in fundo maneat.

Oleum Caryophyllorum prodit albiffimum, omnis coloris expers, fed fi paulo diutius ftet in vitro, ad quod liber aëris aditus patet, fi nempe dimidium ejus oleo repletum eft, colorem fucceffu temporis induit primo flavefcentem, qui poftea faturatior evadit, id quod etiam de oleo L. Saffafras obfervamus. Patet inde, aëris magnam vim effe in mutanda corporum textura & colore ab ea dependente. Nam fi vitrum penitus oleo repletum eft, beneque obturatur, ut aër penitus arceatur, diaphanum manet & non tingitur. Ultimo & illud attendi meretur, quod fi omne ex caryophyllis oleum prolicere velimus, opus fit reiterare bis deftillationem, fuperfundendo denuo aquam, à qua oleum feparatum fuit. Ita in deftillatione fecunda fæpius adhuc unciam & femiunciam, in tertia dimidium unciæ acquirimus. Ubi notandum, quod oleum prodiens in ultima deftillatione craffius & ponderofius fit eo, quod prima deftillatio concedit.

OBSERVATIO IV.

Olea deftillata rariora.

INgens eft oleorum, quæ in officinis proftant & vulgo venduntur, farrago eorum, quorum magna quantitas per deftillationem haberi poteft, fed exiguus valde eft proventus, & quantitas valde rara illorum, utcunque præftantiffimorum, quæ parum olei largiuntur, unde etiam utique cariori vendant pretio neceffe eft. Nihilo minus quia fanitate nihil eft pretiofius, peritus & fagax medicus nullum pretium timere debet in comparandis iis remediis, quibus magna juvandi potentia ineft.

Jam igitur de oleis rarioribus, præfertim quæ ligna nobis fuppeditant, quædam commentari placet. Inter ea fe primum offert fantalum citrinum, quod propter faporem & odorem, quo pollet fuavem, & refinam, qua præditum eft, copiofam, plus utique meretur recipi in ufum medicum, quam quidem hactenus factum eft. Siquidem id non tantum elegantiffimam tincturam cum fpiritu vini rectificatiffimo dat, fed etiam hoc ipfum lignum rafpatum & paulo diutius in aqua, fale communi adjecto, maceratum, oleum nobis præbet elegantiffimum, fapore & virtute maxime commendandum, ut pote cum ambræ odorem referre videatur, indicio, magnam virtutem in eo effe confortantem. Solvitur commode in Spiritu quodam rectificato, v. g. rofarum aut liliorum alborum, qui fpiritus roborantibus, cephalicis & ftomachicis remediis utiliffime admifcetur.

Ex ligno aloës valde odorato & fuaveolente paratur oleum craffioris confiftentiæ, coloris albicantis inftar camphoræ, paulo majori ejus quantitate ad libras nimirum decem adfumta, & tritu ac rafpatura comminuta, quod, poft longiorem macerationem in aqua, fi deftilletur per veficam valde capacem noftro experimento paucam quantitatem corporis oleofi feu potius refinofi fragrantiffimi & delicatiffimi exhibet, ita ut ex decem libris non ultra unciam dimidiam obtinere poffimus. Hoc oleum promtiffime vires in alkohol folvitur, & medicamentum, quod vires tam egregie reparet, quod languenti ventriculo & viribus proftratis fuccurrat, vix ullum fibi fimile habet.

Ex oleis raris & pretiofis, oleum cochleariæ & mari Syriaci primum fere tenent locum; illud, quod valde parcum ex magna cochleariæ copia prodit, eft primo fumme volatile, adeo ut valde difficile fit, illud in vitris cuftodire & per varia obturamenta impedire, ne in auras exhalet, quare nonnulli vitra bene obturata in ipfam aquam ponunt, partim ut calor, partim ut aëris aditus ar-

ceatur. Deinde tam penetrantis ſaporis & odoris eſt, ut una guttula integram unciam ſpiritus vini forti ſapore impleat, vel una guttula ſoluta & menſuræ vini infuſa, ex tempore vinum imbuat odore & ſapore cochleariæ, fortiter etiam nares ferit, & omnes capitis partes interius afficit: poſtea valde gravе eſt, nam in aqua deſcendit ut oleum caryophyll. & cinnamomi. Conſtat etiam caro pretio, nam in Anglia, ubi ingens eſt ejus proventus, unica uncia octo imperialibus venditur.

Huic proximum eſt oleum mari veri, plantæ etiam ſale volatili & oleo acerrimo imbutæ, hinc penetrantia ſaporis & odoris, cochleariæ oleo vix cedit nec pretio inferius eſt. Inter olea rariora & minus cognita pertinet etiam oleum baſilici, quod ob penetrantem ſuam fragrantiam & virtutem cephaliconervinam, oleo majoranæ longe eſt ſuperius, licet ob majorem raritatem herbæ carius.

Oleum etiam meliſſæ verum, quod hodienum cum oleo ſchœnanthi ob ſimilem odorem valde confuaditur, inter nobiliora & rariora eminet, propter eam cauſam, quia ingens hujus herbæ cumulus exiguam olei fundit portionem: ſed pretium compenſat excellens illa in morbis capitis & genere nervorum roborando virtus.

Huic non poſtremum eſt oleum canellæ albæ, *weiſſer Zimmet*, non adeo in officinis notum, ſed quia non multum hic cortex olei concedit, hinc etiam carius æſtimandum eſt.

Denique parum cognitis etiam annumerandum eſt oleum ranunculi eſculenti, herbæ domeſticæ & culinaris, cujus oleum ſubtili & penetranti ſapore, nec ingrato odore imbutum eſt, & quemadmodum aqua hujus herbæ in aſthmate humido imprimis magnis gaudet virtutibus, ita magis ea conſpicuæ ſunt in ejus oleo, ſi beneficio ſacchari intime miſceatur & propinetur.

Ex ſemine cumini nigri, vulgo *ſchwartz Kummel*, conficitur oleum non adeo vulgare, ſed profecto, ſi ullum aliud, certe hoc carminativum eſt.

Oleum origani cretici, cui ſubſtituere ſolent oleum thymi vel ſaturejæ, acri ſapore & odore ſuo nares valde afficit & errhinam, pituitam liquantem, vim exerit. Quidam ceu arcanum illud ad odontalgiam curandam magni faciunt.

Superſunt plura alia rariora olea, quæ ex Indiis afferuntur, ad quem cenſum pertinent oleum florum canangæ, caieputi oleum aromaticum, oleum de cedro, culilabani, hypericonis Africani, kikekunemali Indicum, ſpicæ nardi, ſquinanti, oleum malabathri, camphoræ cinnamomiſatum, quorum quodvis ſuo ſplendet uſu & virtute.

Tandem oleum cort. aurantiorum, quod ex corticibus recentibus per expreſſionem paratur, it: oleum macis etiam per expreſſionem elicitum, oleum neroli, ſive ex floribus aurantiorum debita encheireſi deſtillatum, inter rariora, delicatoria, neque minus uſu præſtantiora non infimum tueatur locum.

OBSERVATIO V.

Oleum roſarum & myrrhæ verum, cum aqua per deſtillationem paratum.

Olea inter pretioſa, & quæ ratitate pariter ac virtute ſe commendant, eminet maxime oleum ex floribus roſarum ſine additione alienæ rei paratum verum: neque memini ejus præparationem officinis cognitam vel Solemnem eſſe. Ego ſemel id ipſum integrum & purum ſed valde delicatum ex Florentino Italiæ laboratorio obtinui, cujus duæ guttulæ in drachma dimidia ſpiritus vini rectificatiſſimi ſolutæ, ſuavi ſapore ſacchari aliquot uncias infecerunt. Brevi tempore cum hoc oleo & ſpiritu vini tartariſato fragrantiſſimus roſarum ſpiritus conficitur, qui ad ambram ſolvendam eamque in eſſentiam redigendam, commodiſſime uſurpatur. Dolendum vero id maxime eſt, quod hoc oleum delicatiſſimum ex ingenti florum roſarum mole per exigua admodum quantitate prolectetur. *Tackenius* in quodam ex ſcriptis ſuis refert, ſe ex centum florum roſarum libris vix ſemiunciam habere potuiſſe. Nos faciendo experimentum, libras ſumſimus florum duodecim, qui prius in mortario cum ſale probe comminuti & macerati erant, affudimus duodecim aquæ menſuras. & prævia digeſtione altero die ſuſcepimus deſtillationem, prodiit ſtatim mitiori igne aqua fragrantiſſima, cui oleum inſtar butyri coagulati ſupernatabat, quod exemtum vix drachmæ dimidiæ pondus æquabat, aqua vero propter oleoſas intime admixtas partes fragrantiſſima, tantæ erat efficaciæ, ut ejus una uncia integræ aquæ communis libræ affuſa, totam eam odore roſaceo imbueret.

Et quia in roſarum floribus eximia & pene mirabilis virtus quæ vires recreat erigitque, citra excitationem caloris, recondita eſt, ſuaſor ſum, ut nec Medicus nec Pharmacopœus tam ſuavi ac fragranti ſubtili delicato oleo careat: pauca enim ejus doſis ſufficit ad confortantem, ſuavem & analepticam virtutem medicamentis conciliandam.

Referendum adhuc eſt aliud oleum, quod, uti rarum, ita delicatum & præſtantiſſimæ virtutis eſt, idque deſtillatur ex ipſa myrrha: haud ſcio an unquam adhuc tentata fuerit hujus præparatio ex veſica cum aqua, neque memini uſlibi ejus mentionem in ſcriptis medicis & chymicis factam fuiſſe. Hoc vero obtinuimus ſequentem in modum: accepimus nempe puræ & electæ myrrhæ libram unam, hanc in minutiſſimum pulverem comminuimus, cui aliquot libras aquæ communis ſuperaffundi curavimus, poſtea ex veſica deſtillationem adornavimus, ita ſubjecto igne prodiit aqua albicans, cui plures globuli oleoſi ſupernatabant, horum etiam ingens copia in fundo aquæ conſpiciebatur. Odor & ſapor erat tam olei quam aquæ ſuaviſſimus, exquiſite myrrham redolens, hanc aquam quieti per aliquot dies commiſimus, & ſeceſſit oleum in fundum, aqua reddita limpidiore, ſed vix drachmæ duæ haberi poterant, ſed hoc eſt tam delicati ſaporis & odoris, ut ſingulari modo reficere & vires recreare videatur. Cum ſaccharo comminuto ſi aliquot guttulæ commiſcentur, elæoſaccharum balſamicum & pectorale conficitur, quod vel per ſe vel cum infuſo veronicæ aut coffée ſumtum in chronicis pectoris vitiis, in tuſſi inveterata aſthmate humido, eximiam & magnam meretur laudem. Neque mediocrem ab eo efficaciam promittimus, ſi ad arcendum putridum aërem, ubi cœlum nubilum eſt, & epidemico morbo urbs conflictatur, mane cum juſculo vel infuſo ſuccoladæ aut Coffée unam vel alteram guttulam in uſum adhibeamus.

OBSERVATIO VI.

Oleum ex balſamo de Copahu deſtillatum.

Balſamum Copahu ſive Copaif eſt liquor oleoſus limpidus, conſiſtentia ad terebinthinam accedens, ſaporis penetrantis & odoris non ingrati, ſtillans ex Americana arbore, quam Braſilia profert: æſtate ex inciſo arboris cortice profluit & colligitur,

colligitur, & ad nos ex Portogallia adportatur. Duplicis vero generis est, alterum limpidius & odoratissimum, alterum consistentiæ paulo crassioris, neque tam suavis odoris. Prius est desideratissimum, interno & externo usu sese commendans. Interne si solvitur per tincturam tartari, in fluore albo, gonorrhœa inque affectibus renum & vesicæ cum fructu adhibetur, externe ad consolidanda vulnera & ulcera, ad roborandas ex morbo imbecilles nervosas partes, inter linimenta ejus usus est amplissimos & virtutem suam exserit maxime propter abundans quod inest oleum, ut hoc sequens experimentum ostendit. Nobilioris nempe balsami libram unam sumsimus & super affusis quatuor mensuris aquæ, ex vesica, convenienti igne adhibito, oleum prolicuimus, saporis & odoris valde penetrantis & jucundi, coloris viridiceati, formæ paulo consistentioris ad uncias nempe sex. Haud memini num destillationi subjectum unquam hoc balsamum fuit, admiratus sum tantam olei ætherei subtilis in hoc balsamo reconditi copiam, maxime cum ex balsamo de Peru nigro valde exigua olei portio per destillationem cum aqua ex vesica prolicitur, quod non inevidens indicium præbet virtutis quæ huic balsamo inest valde calefacientis. A destillatione in fundo vesicæ massa resinosa spissa relinquitur, quæ carbonibus injecta non ingratum odorem diffundit, eam in emplastra nervosis partibus roborandis dicata commode recipi existimamus, & ut ut simplex balsamum eximiis gaudeat virtutibus, tamen his eminentiores in hoc oleo destillato observavimus. Miscuimus id cum dupla portione axungiæ, quod linimentum partibus paralysi tactis, & tono, sensu & motu destitutis eximium attulit robur.

Neque minus partibus ex podagrico dolore imbecillioribus redditis & ad motum minus idoneis egregiam & commodam opem adfert. Præterea ex eo balsama vulneraria & pectoralia ad usum internum confici possunt egregia, si v. g. id ipsum cum oleo hypericonis bene præparato, cum spermate ceti, oleo vitellorum ovorum misceatur, adjectis aliquot guttulis olei ligni sassafras, macis, fœniculi veri, sique cum emulsione vel lacte asinino vel caprino balsamum sumitur. Hoc balsamum in pulmonum apostematibus, in ulceratione renum, vesicæ atque prostatarum, si cum adhibita prudentia usurpetur, evidens auxilium & fructum non contemnendum inde ægrotantes percepturos non dubito.

Hoc oleum balsamicum promte per alcohol vini solvitur, sed hujus partes quatuor ad unam partem olei, ut commodior fiat solutio, requiruntur. Si loco spiritus vini tinctura tartari vel antimonii acris adhibeatur, & spiritus nitri dulcis admisceatur, medicamentum, quod potenter urinam movet, nascitur, quod in affectibus rheumaticis, cachecticis præstantissimæ est efficaciæ. Elæosaccharum ex eo paratur plane balsamicum saporis jucundioris. quod in atonia ventriculi, in tussi stomachali & intestinorum nimia laxitate & flatulentia, in paralyticis quoque affectibus cum vino Hispanico vel Hungarico somum magno præsidio est.

Verum adhuc alium hujus balsami usum recensere debeo, cum deprehenderim tam copioso & suavi oleo id abundare, feci experimentum, & ejus libram dimidiam adjeci floribus lavendulæ, itemque herbæ rosmarini destillandis, & obtinui hac ratione longe majorem copiam horum oleorum, quæ odore & gratia parum ab oleis istis puris discedebant, saltim inde constat præ terebinthina id balsamum longe commodius ad augendam oleorum æthereorum copiam assumi posse, neque tamen id eo fine atque consilio adduco, ut illud imitandi auctor suasorque existam.

OBSERVATIO VII.

De variis cautelis in oleorum destillatione & conservatione adhibendis.

SÆpius accidit, ut olea & acriora & saturatioris coloris sub destillatione prodeant, præsertim, si hæc ipsa nimis forti igne urgentur, idque maxime conspicimus, si herbæ sale acri copioso fœtæ, è quarum numero sunt thymus, satureja, majorana, mentha, origanum Creticum, destillationi subjiciendæ subjecto paulo fortiori igne si destillatio acceleratur, olea non modo suavem suum odorem amittunt, sed & brunum ac rubicundum colorem acquirunt, quod tamen non accidit, si moderato igne tractantur.

Ex hac chymica mechanica discimus, nimium etiam calorem in immutanda oleorum textura magna pollere potentia. Placet hæc ad negotium corporis nostri vitale applicare, cum videamus, in fervidiori in febribus æstu temperatas sanguinis & humorum sulphureas partes supra modum acui atque intendi, quare non mirum est, oleosum & temperatum sanguinis elementum converti in materiam valde falsam sulphuream, quæ per orinam & alvum secedens, feces valde biliosas flavas & urinam intense rubicundam reddit.

Quæstio nunc incidit, an non illa olea, quæ sub administratione acrioris in destillando caloris gratiam saporis, fragrantiæ & coloris magna ex parte amiserunt, per rectificationem perfici & ad priorem gratiam reduci possint? Neque dubium est, quin hoc obtineri possit, modo negotium recte conficiatur. Si quis vero rectificationem moliri ita velit, ut hæc ipsa olea retortæ vitreæ committere & ex arena ea ipsa destillare cupiat, is valde decipietur. Nam hoc modo tractata hæc olea, fœtorem empyreumaticum ingratissimum acquirunt & longe acriora redduntur, tantum abest, ut pristinam gratiam & suavitatem induant. Igitur alio modo res perficienda est: miscela nempe horum oleorum fiat cum sale communi, cum quo fortiter triturentur, tribus partibus salis ad unam olei sumtis, postea sufficiente quantitate aquæ affusa, rectificatio per vesicam inchoanda est, ita profecto exstillat oleum longe clarius, gratiori etiam colore imbutum; in fundo vesicæ, quod mirabile est, reperitur massa spissa, nigra, tenaciter manibus adhærens, cujus proventus eo copiosior est, quo crassiora & intensioris coloris assumta fuerint olea. Abundare vero ejusmodi resinoso corpore maxime oleum majoranæ præ aliis oleis, sæpius à nobis observatum est, nam plerumque ejus uncia drachmam unam reddit. Olea menthæ, spicæ, lavendulæ ita tractata non tantam copiam resinæ relinquunt, thymus vero & satureja abundanter eam exhibent. Deinde quoque deprehendimus, olea vetustiora, & quæ crassioris sunt consistentiæ, ingentem quantitatem hujus resinæ largiri.

Hoc experimentum clare confirmat, olea non nisi resinas esse liquidas & subtiliores, arctius cum phlegmate & spiritu quodam æthereo onitas, eaque esse præ aliis calidiora, quæ ingentem resinæ copiam alunt. Quapropter ejusmodi olea majori semper adhibita prudentia & cautione interne à medico propinanda esse judicamus, quod omnia oleosa tenuiora intensiorem & diutius perse-

verantem æstum humani corporis humoribus inferant.

Insuper id sciendum est, quod olea limpidiora hac rectificatione reddita, non tam promte a rectificato spiritu vini solvi, quam antea, possint, sed rectificatissimum desiderent, alias in innumeros coeunt globulos & cum spiritu ægerrime uniuntur.

Deinde constantis est observationis, olea aetherea limpida & suaveolentia nimiam per ætatem spissiora effici, & non parum de suavitate sua amittere; hanc si restituere velimus, opus est, ut recentioribus herbis & foliis ea infundamus, & destillationem per vesicam reiteremus, quo efficitur, ut subtili, suavi & spirituoso suo elemento, quod ipsis per vetustatem detractum fuit, rursus impraegnentur.

Quo experimento disci potest, præter sulphureum, salinum, terreum aut aqueum elementum etiam adhuc aliud dari in oleis, quod spiritum veteres vocarunt, qui summe agilis & tenuissimæ aëreo-æthereæ substantiæ ad tuendam naturalem crasin & texturam mixti necessarius est.

Hic spiritus maxime omnium per calorem aeris ad fugam paratus est, quo postea deperdito, liquidum in sua consistentia, odore, sapore pariter & viribus non parum immutari comperimus. Si igitur velimus olea servare integra, oportet, non tantum obturaculis ea probe munire, sed & in locis frigidioribus detinere ac custodire, ita spiritu intus coercito, salva manebit eorum textura.

Quoniam oleorum naturam & mixtionis oleosæ indolem vix aliud ullum fortius alterat atque immutat, quam aër, præsertim calidus, dum diuturniori appulsu ea privat genuino suo grato odore ac sapore iisque consistentiam crassam ac spissam infert, expressis ad rancorem, destillatis vero ad terebinthinaceam naturam vergentibus, colore quoque in quibusdam non leviter immutato, sequitur omnino, ipsa olea, quoad fieri potest, omni studio esse à calidioris aëris accessu defendenda; quod fit, si vasa, quibus continentur, tota repleantur, pauco spatio propter rarefactionem relicto, ne facile accessu caloris rumpantur, deinde obturacula probe muniantur, atque frigidioribus & siccioribus locis exponantur.

Quidam ad conservanda olea adjiciunt aquam v. g. rosarum destillatam, quod optime fit, si deficit quantitas olei ad implendum totum vitrum, aqua utpote exhalatione sua oleum in consistentia sua tenuiori conservat, ne successu temporis spissescat.

Tandem per experientiam clarum est, olea perpetuo intimum cum aqua respuere conjugium: nihilo minus hæc duo plane aliena haud difficili negotio arctius inter se copulari & sine ulla secessione sociari possunt, idque optime perficitur beneficio facchari, cui si instillantur aliquot guttulæ olei aromatici, & hoc ipsum postea cum aqua miscetur, tunc prævia conquassatione in momento omne oleum aquæ poros prorsus subit, & hac encheiresi ex tempore fieri possunt aquæ cinnamomi, de cedro, nucistæ, menthæ, melissæ, byssopi, quæ alias paulo ægrius & non sine labore ignis adminiculo per destillationem habentur: insuper adjecta pauca quantitate spiritus vini rectificati, transeunt hæ aquæ in spirituosas. Ratio in eo consistit; oleum ob ramosas suas partes poros aquæ ingredi nequit, vinculum vero amicitiæ præbet sal, quod quia facile ac promte in poros aquæ admittitur, atque aqua ramosis olei partibus facilius adhæret, easque dividit & disjungit, hinc hujus ope oleum copulam aquæ non respuere videmus.

Hæc simplex Mechanica non parum servit explicationi multarum rerum physicarum. Nam quia saccharum est sal temperatum & naturæ non inimicum, idque virtute oleosas pingues partes intime cum aqua conjungendi gaudet, apparet omnino ratio, quare ad pinguefacienda animalia, antiquis æque ac nostris temporibus quidam cibis admiscuerunt mel, saccharum, ficus & uvas exsiccatas. Nam pingues alimentorum partes, quæ immersæ intimius aqueis, lac & chylum constituunt, hoc modo promtius dissolvuntur, cum his uniuntur, & copiosum chylum, qui cum sanguine ad omnes partes diffunditur, constituunt.

Porro etiam ex hac observatione apparet ratio, quare mel vel saccharum lacti admixtum prorsus elaborationem butyri impediat, siquidem saccharum oleosas, quæ sunt in cremore lactis copiosæ, partes plus adhuc cum phlegmate conjungit, à quo ad conficiendum butyrum potius erant separandæ, ut in unam massam colligantur.

Discendum inde etiam est, saccharum non adeo inimicum esse mixtioni humorum vitalium, ut vulgo creditum est, quia nec ullam alterationem sanguini, lacti vel sero, si ipsis misceatur, infert, sed stimulando intestinales fibras, alvinam excretionem potius facilitat, &, quod connubium partium oleosarum, quæ insunt alimentis, cum corpusculis aqueis multum promovet, hinc ad chyli majorem copiam generandam plurimum conferre utique credibile est. Ex quo apparet, facilis ille saginandi animantia arctius inclusa, v. g. capones, anseres, modus, quo parum mellis vel sacchari vel etiam salis farinæ triticeæ hordeaceæ addendo, brevi ad pinguedinem perducuntur.

OBSERVATIO VIII.

Gravitas specifica oleorum.

Olea æthetea subtiliora & destillata multum inter se non modo differunt ratione texturæ, indolis atque virtutis, sed & ratione ipsius gravitatis, quum alia aliis sint leviora, alia graviora. Quin imo in singulis specificam quandam gravitatem, si ad lancis examen ea accuratius vocemus, deprehendimus, & quum quævis liquida naturalem quandam lancem, qua solida non minus ac aliena fluida in iis ponderari possunt, constituant, fecimus etiam cum oleis experimentum & sumsimus spiritum vini non adeo rectificatum, qui olea non dissolvit, & illi infudimus olea & observavimus, quæ in eo descendunt, specie eo graviora, quæ supernatant, specie leviora esse. Ita e. g. oleum terebinthinæ infusum spiritui vini mox petiit fundum, cum oleum de Cedro eidem spiritui admixtum ejus superficiem constanter occupaverit; inde recte colligitur oleum terebinthinæ gravius esse oleo de Cedro, quod etiam experti sumus cum lance artificiali, cum hæc duo ponderavimus.

Tum oleis destillatis imponendo cylindrum solidum ex succino paratum, quo cum spiritus vini bonitatem explorare solemus, fecimus quædam tentamina & notavimus inter alia idem instrumen tum v.g. in oleo anisi vel carvi superficiem ejus occupare, in oleo lavendulæ aliisque descendere. Fecimus porro alio modo cum variis oleis sequentia experimenta: replevimus nempe vitrum, cujus Tara fuerunt drachmæ duæ & grana 42., oleo cinnamomi & ponderavit in lance accuratissima drachmas sex & grana 51. Postea idem vitrum replevimus oleo cinnamomi adulterato, quod fieri solet

cum

cum oleo quodam expreffo, & ponderavit drachmas fex & grana 48. Inque eodem vitro per lancem examinatum oleum caryophyllorum habuit drachmas fex & grana 52. Oleum canangæ Indicum præter drachmas fex 47 grana. Schœnanti grana 33. De cedro grana 20. Majoranæ grana 30. Lavendulæ grana 30. Spicæ grana 37. Saffafras grana 53. Menthæ grana 40. Terebinthinæ per veficam cum aqua deftillatum grana 32. idem per alembicum in arena ficco modo prolectum grana 37. Philofophorum grana 37. Olivarum grana 40. Spiritus vini rectificatiffimus grana 32. Ol. carvi grana 51. Anifi, item fœniculi grana 50.

Ex quibus omnibus id ad ufum noftrum referendum putamus, omnium leviffimum oleum effe, quod elicitur ex corticibus citri & cedro vocatur; hinc etiam fit, ut, quia levius eft fpiritu vini, illi fupernatet. Et quia fpiritus rectificatiffimus vini olivarum oleo & terebinthinæ multo levior eft, hæc in ipfo in fundum defcendere.

Inter alia experimenta notatu occurrit dignum, oleum ligni faffafras omnium effe graviffimum, imo pondere oleum caryophyllorum fuperare, quod ponderofiffimum femper habitum fuit. Quare etiam non miramur, id ipfum in aqua communi defcendere & affufo noftro fpiritu fumante in apertam flammam exfurgere.

Semina carminativa carvi, anifi, anethi cæteris fere omnibus pondere prævalent; unde etiam fit, ut exiguæ eorum guttulæ per ingentem aquæ molem fuum odorem largiffime diffundant, quemadmodum etiam id obfervamus ab oleo ligni faffafras, quod etiam fieri in maffa fanguinis & humorum, fi intus fumantur, non fine ratione judicamus. Oleum etiam menthæ, cujus odor latius fpargitur, notabilis ponderis eft, & oleum, quod ex ficca terebinthina per alembicum ex arena producitur, gravius effe eo, quod ex vefica cum aqua effertur, notabilis obfervatio eft. Apparet exinde, leviora & fubtiliora olea reddi, fi in humido deftillatio inftituatur, forfan quod ab aqua calida fubtile æthereum elementum ipfis intime admixtum diutius inhærefcat: quod probabile nobis ex eo videtur, dum advertimus olea vetuftiora, è quibus fpirituofum fubtile hoc elementum cum tempore avolat, graviora recentibus fieri.

Præterea hæc fpecifica fingulorum oleorum, quæ per deftillationem habentur, gravitas non parum explicationi & phyficarum & medicarum rerum velificatur, atque fere univerfalem ex hifce regulam eliciendam effe puto, quæ ita fe habet: Quæcunque olea fortis & penetrantis faporis funt & cæteris funt ponderofiora, ea majori calefaciendi fanguinifque motum inteftinum augendi & exagitandi vi pollent præ iis, quæ leviora funt & minus penetrantis faporis. Ex quo illud perquam utile confectarium practicum fluit: Ubi intenfus in morbo quodam eft calor, pulfus frequens & validus, ibi ab ejufmodi oleis calidioribus non nifi periculum metuendum eft.

Quare probe hoc loco monendum eft, non omnia gravia olea intenfe calefaciendi vim poffidere, uti oleum ligni faffafras, quod pondere oleum caryophyllorum & cinnamomi exfuperat, manifeftum præbet exemplum, cum id ipfum non tam potenti & valido calore afficiat corpus, quam unum ex illis. Quare fi recte de eorum calefaciendi efficacia judicii calculum ponere velimus, opus maxime omnium eft, ut præter pondus ad penetrantiam faporis, quæ à fale copiofe infito proficifcitur, refpiciamus. Quod quia in oleo caryophyllorum & cinnamomi præ reliquis tenet prædominium; ideo etiam intenfiorem corpori inferunt calorem. Sic quoque oleum anifi, fœniculi fpecifice gravius eft oleo lavendolæ, cum tamen hoc virtute calefaciente longiffime illis cedat.

Præterea oleum terebinthinæ levius eft oleo anifi & fœniculi, quantumvis fit longe calidius: ratio eft, quia in oleo terebinthinæ principium illud æthereo-inflammabile præ terreo quod copiofius ineft oleo anifi, prædominium obtinet, quod vel ex eo liquet, quia terebinthinæ oleum fpiritui nitri fumanti infufum, validiffima cum effervefcentia inflammatur, quod tamen minime accidit cum oleo anifi vel fœniculi. Quare regulam illam ex mechanicis hic applicandam effe merito putamus: Ubi maffa five pondus cum celeritate jungitur, ibi motus & impetus duplicatur. Si itaque activa principia fal & fulphur cuidam oleo ita infunt, ut etiam pondus augeant, nullum dubium eft, illa habere præ aliis, quæ ex copiofiori humido & terreo conftant elemento, majorem vim calefaciendi.

OBSERVATIO IX.

De differentia oleorum deftillatorum, quæ per mixtionem cum oleo vitrioli apparet.

Vulgaris & folennis jam inde à longo tempore, præfertim qui alchymicis artibus addictos tenet, error eft, dari oleum vitrioli album & rubicundum; hoc fulphure vitrioli martiali & venereo imbutum effe, atque ideo ad labores alchymicos præ albo maximi æftimandum arbitrantur. Sed falluntur admodum omnes, qui ex vitriolo deftillari oleum feorfim album & rubicundum putant, fiquidem vulgaris experientia eorum, qui quotidie in hoc labore verfantur, contradicit; quandoquidem vitriolum, extremo igne uftum, liquorem acidiffimum dat valde concentratum, qui improprie chymicis ob confiftentiam dicitur oleum, inftar aquæ limpidum, modo, quod bene notandum eft, nihil de luto, quo vas recipiens conglutinari folet, defcendat vel ex improvifo immittatur; & manet hoc oleum etiam limpidiffimum inftar aquæ fontanæ, fi in vitro probe obturaculo vitreo muniatur. Si vero pauxillum tantum accedat ipfi, quod pinguedinis vel phlogifti quippiam habet fecum v. g. lignum, cera, pix, vel tantillum papyri, mox mutare fuum colorem, & flavefcens, poftea rubicundum evadere incipit. Succeffive etiam ejufmodi oleum, præfertim fi paulo major quantitas inflammabilis principii accedit, craffius evadit, quum antea fuerit fluidiffimum. Hinc qood vulgariter emitur à laborantibus vitrioli oleum, craffum & bruno colore tinctum eft, quia illud confervant in lagenis terreis, quæ ordinario mixtura ex cera & pice obturatæ funt. Si itaque ejufmodi craffum obfcurum oleum quis velit limpidum & fluidum reddere, opus eft rectificatione, quæ fit per retortam vitream in arena, ignem fubmittendo fortiffimum, alias non adfcendit, & prodit primo liquor phlegmaticus, valde tamen adhuc acido-faturatus, guttis majoribus, qui removendus eft, poft ftillat oleum parvis guttulis acidiffimum & limpidiffimum, quod feorfim fervandum. Magno opus eft calore, quia oleum vitrioli eft omnium liquidorom graviffimum, unde gradus ignis auctus compenfat hic gravitatem; nam omnia gravia ad exhalandum requirunt validum caloris gradum, qui quo major eft, eo celerior eft inteftinus ætheris motus: quod vero celeritas æqualem effectum cum gravitate corporum habeat, ex

ex mechanicis notum est. Etiam sine destillatione, si saltim in ferventissimo calore detineatur crassum rubicundum vitrioli oleum, limpidissimum deposito omni colore & crassitie evadit. Ratio procul dubio haec est: uti nullum corpus in natura est, quod à tam exili mole sulphureae substantiae admixta in colore suo exaltando mutetur & rubicundum induat, quam oleum vitrioli; ita etiam verisimillimum est, si dissipetur illud, quod est sulphureum, tanquam causa inducti coloris, inque auras igne ejectum sit, perire hunc colorem, & pristinam limpiditatem restitui.

Varia vero instituti possunt cum oleo vitrioli claro & limpido, admiscendo illi olea varii generis, experimenta, ubi diversa utique observantur phaenomena, ex quibus etiam non obscure horum oleorum diversa indoles, mixtio & virtus indagari & cognosci potest. Quando oleum vitrioli, rectificatione limpidum & acerrimum factum, cum oleo destillato lavendulae miscetur, mixtura mox flammeum colorem acquirit, cum fumo sulphureo eructante; liquida vero manet, nec spissam consistentiam acquirit. Idem fit, si cum oleo majoranae mixtio adornetur, hac tantum cum differentia, ut hic dilutus magis sit color, consistentia etiam fluidior. Oleum menthae acquirit colorem obscuriorem subnigricantem, fumus vero magis penetrans sulphureus est. Oleum de Cedro, de pergamotto, non valde effervescit, mixtura manet diluta, flavi saturati coloris.

Oleum caryophyllorum purum si misceatur huic oleo in aequali quantitate, intensus excitatur calor, fortiter sulphur mixtura olet, & color fit saturate sanguineus, & mox coagulatio fit in corpus resiniforme. Cum oleo ligni sassafras puro & per aquam destillato idem oleum mixtum mox etiam coagulatur in piceam nigricantem massam, calore intenso & foetore comite. Oleum juniperi verum flavescit, & spissioris fit consistentiae, nec adeo fortis excitatur calor & fumus, sed si idem experimentum cum adulterino, cui plerumque templinum immixtum est, instituitur, intensissimus cum copioso vapore graveolente excitatur calor sub consistentia facta spissiori. Si vero similiter oleum juniperi ex ligno paratum tractetur, mox facta agitatione vitri mutatur color in nigricantem, & ebullitio ingenti calore stipata oritur, quae ad orificium usque vasis ascendit. Oleum terebinth. à mixtione hujus olei & facta commotione maximam cum bullulis & acerrimo calore ebullitionem efficit, copioso vapore sulphureo in auras sublato.

Balsamum de Copaiva facit cum hoc oleo magnam ebullitionem praecedente agitatione vitri calidam, cum colore obscure rubicundo, subnigricante & fumo foetido. Cum balsamo Peruviano emergit mixtura rubicundissimi & coccinei coloris, sine ullo calore, consistentia est instar syrupi.

Vitrioli oleum concentratum ipsam etiam camphoram, quae est oleum quasi destillatum in forma sicca, aggreditur, eamque solvit in liquorem crassum, ex flavo rubicundum.

Olea expressa raparum, olivarum, amygdalarum dulcium ad mixturam hujus olei rubescunt quidem, sed sine calore & ebullitione.

Ex his apparet phaenomenis emergentibus valde diversis, mixtionem & texturam horum oleorum vel corporum resinosorum differentem admodum esse. Primo videmus eadem phaenomena, quae fiunt cum oleo caryophyllorum & oleo ligni sassafras, quae reliquis graviora sunt & in aqua descendunt, utpote quae mox coagulum crassum subeunt resiniforme, manifesto indicio, olea haec esse imbuta majori copia principii phlogisti, parciorem vero in mixtionem suam aquae portionem admittere, hinc etiam dubio procul haec olea cum spiritu nostro fumante ardentissimam flammam eructant, consequenter etiam magna calefaciendi corpus humanum pollent prae aliis oleis efficacia. Secundo notabile est, quod olea illa, quae ex floribus, corticibus, v. g. citri, aurant. herbae majoranae destillantur, minoris sint facultatis calefacientis, quia non tam promte coëunt & ebulliunt cum vitrioli oleo, neque tam saturatum colorem & crassam consistentiam acquirunt, quam oleum terebinth. vel oleum juniperi cum templino adulteratum, quorum utique virtus in commovenda humorum massa longe est prae aliis vehementior.

Oleum menthae mediae fere est naturae, nec nimis temperatae, nec nimis calidae, quia ad mixturam cum oleo vitrioli calor succedit cum fumo major.

Balsamum de Copaiva videtur ex hoc experimento calidius ipso Peruviano, quod etiam non est de nihilo. Nam ex superioribus constat, hoc ipsum, si destilletur, fere dimidiam partem olei aetherei subtilioris elargiri.

Quia vero oleis expressis parum sulphuris & olei volatilis subtilioris inest, hinc etiam nulla excitatur calida ebullitio, hinc etiam plane non timendus eorum usus est internus calefaciens. Nam quo vegetabile plus olei volatilis continet, eo majorem calorem corpori foenerat. Ex his regula universalis nascitur: *Olea, quo majorem calorem, ebullitionem, fumum & saturatiorem colorem & consistentiam crassiorem ad mixturam olei vitrioli rectificati producunt, eo calidiora habenda sunt, & contra.* Tertio, haec experimenta etiam faciunt ad detegendam fraudem, quam falsarii committunt, qui olea destillata adulterant, ut vulgaris mos est, oleo templino, vel oleo terebinthinae. Nam si tale quid accidit, protinus effervescentia vehementior, stipata magno calore & fumo, observatur. Quarto notabile est illud phaenomenon, dum parum cujusdam olei admixtum oleo vitrioli tam intensam ipsi rubedinem inducit; quo patet, acidum & quidem fortissimum, quale est oleum vitrioli, magnam potentiam habere intimam mixtionem oleorum subeundi, & mirifice partes istas phlogistas inflammabiles exaltandi & explicandi. Quare non mirum est, à floribus leviter saltem tinctis, v. g. cyani, lavendulae, violarum, bellidis, rosarum, tunicae, affundendo ipsis aquam spiritu vitrioli imbutam, elegantissimam rubicundam produci tincturam. Patet etiam hinc ratio, cur omnes spiritus destillati acidi & oleosi procedente tempore vel etiam sub digestione valde rubicundi fiant, cum limpidi prius essent, ut id fieri solet cum spiritu tartari, mannae, sacchari, mellis, lignorum.

Quinto, quod color rubicundus dependeat à mixtione acidi vitrioli cum particulis sulphureis oleorum, ex eo concluditur, quia, si rubicundissimae mixturae, quae fit cum oleo vitrioli & oleo caryophyll. affunditur sufficiens quantitas aquae calidae, acidum dissolventis, mox perit ille color, quod etiam fit, si spiritus vini rectificatissimus affunditur, qui acidum vitrioli infringit; multo vero adhuc magis id evenit, quando oleum tartari admiscetur, quia hoc in momento acidum extinguit.

OBSER-

OBSERVATIO X.

Experimenta instituta cum spiritu nitri fumante & variis destillatis oleis, ad eorum indolem rectius detegendam.

Spiritus nitri fumans est nihil aliud, quam aqua fortis generosior, phlegmate suo valde orbata, ex nitro purissimo & oleo vitrioli acerrimo debita adhibita encheiresi destillata, quæ aëre admisso fumat, cujus mentionem infra ampliorem faciemus. Cum hoc itaque acido nitri liquore fortissimo, non secus ac cum oleo vitrioli concentrato & rectificato, olea destillata æctherea varii generis miscuimus, notando, quæ inde emergebant, phænomena. Ex quibus utique probe perpensis & diffidens inter se multum oleorum destillatorum indoles & acidi vitriolici ac nitrosi diversa natura & operatio magis magisque in aprico ponitur.

Primo itaque caryophyllorum oleum genuinum accepimus ad drachmam unam eamque vitro, infra angustiori, supra vero latiori (*ein Wein-Glaß*) infudimus, & desuper æqualem portionem spiritus hujus fumantis immisimus, ita in momento massa in lucidissimam flammam cum concitatissimo ebullitionis motu, sine ullo vaporum volumine, in totum exardescebat, in vitro nil nisi siccis cineribus relictis.

Secundo, idem tentavimus cum oleo ligni sassafras vero, quod ex vesica per destillationem cum aqua habetur, miscendo æqualem utriusque portionem in simili vitro: exsurgebat mox apertissima flamma, cum ea tamen differentia, ut non cum tanto impetu simul & semel flamma erumperet, sed massa diutius arderet, parciori cinere lateribus vitri inhærescente, in cujus fundo liquor crassus rubinci coloris remansit.

Tertio, cum oleo terebinthinæ simile fecimus experimentum, atque in vitro capaciori, vulgo *Zucker-Glaß*, hæc duo confudimus liquida, & lucidissima etiam, exiguo fumo stipata, oriebatur flamma; sed diutius hæc durabat & nihil fere in vitro relinquebat cinerum, neque tam cito, ut cum prioribus, ab affuso spiritu surgebat flamma, sed demum exacto quodam temporis spatio.

Quarto, oleum carvi verum simili modo tractatum flammam etiam eructabat satis luculentam, cinere non adeo sicco in fundo vitri remanente.

Quinto, sumsimus oleum juniperi, quod vulgo venditur & ex Thuringia asportatur, & hoc pariter ab affusione hujus spiritus lucidam exhibuit flammam; postea vero idem tentavimus cum oleo juniperi vero, quod ex baccis non ita pridem destillavimus, nulla vero apparuit flamma, sed loco hujus densissimus & flavus erumpebat ex vitro vapor, una cum validissima liquorum intra vitrum ebullitione, qua sedata, & cineres & rubicundum crassum crama remanserunt. Quo experimento clarissime disci potest, venale illud juniperi oleum adulteratum esse, id quod maxime fit cum oleo abietino, vulgo *Kühn-Oel*; nam hoc ipsum si misceatur spiritui nostro fumanti, perinde ac oleum terebinthinæ, post validissimam ebullitionem mox ignem concipit lucidissimum.

Sexto, oleum succini, item petroleum, cum nostro spiritu contusum nullam exhibuit flammam, sed loco hujus intensa admodum ebullitione cum copioso & tetro vapore oriebatur; petroleum vero paulo tardius continget, ab utroque autem crama quoddam resiniforme remanebat, vitri fundo adhærescens.

Septimo, olea nucistæ, de cedro, lavendulæ, majoranæ, menthæ, rutæ, thymi ad mixturam hujus spiritus validissimam quidem effervescentiam edebant, quam tamen nulla sequebatur flamma, neque sicci quippiam, sed crassus rubicundus fluor in vitro remanebat.

Octavo, experimentum hoc ipsum instituimus cum spiritu vini rectificatissimo, & sumsimus hujus drachmam unam, desuper idem pondus spiritus nostri affundendo; intensa inde orta est effervescentia cum copioso, rubro, tetro vapore; sed à diutius durante calidissima effervescentia nihil remansit liquidi, sed omne in auras sublatum fuit.

Nono, oleo caryophyllorum genuino æquam quantitatem olei olivarum admiscuimus, postea nostrum spiritum flammificum affundi curavimus, & statim in momento flamma satis lucida prodiit; sed quod in vitro relinquebatur, non erat tam siccum, uti fit, si experimentum cum solo oleo caryophyllorum adornatur, sed fluida & spumosa massa.

Pulvis pyrius, oleo caryophyllorum genuino probe impregnatus, affusa nostri spiritus convenienti quantitate, mox flammam concepit, vitro in aliquot frusta diffracto.

Ex his experimentis perspicitur, olea, quæ parum humiditatis & viscositatis terreæ in mixtione sua admittunt, plurimum vero subtilioris ætherei & sulphurei principii custodiunt, ut oleum sive spiritus terebinthinæ, oleum carvi, oleum abietinum, in apertissimam flammam resolvi, quæ est partium tenuissimarum celerrimus motus, totius mixti crasin & unionem subito & cum impetu dissolvens. Quia vero oleum corticum citri, nucistæ, olea herbarum cephalicarum multum humiditatis & viscositatis secum ferunt, quæ impetuosissimo igneo motui resistunt, hinc sine flamma fit horum oleorum cum spiritu nostro commixtio. Ex quo illud ad usum medicum traduci potest, olea terebinthinæ & abietinum esse ambo calidissima, à quibus vade intensa ebullitio & exagitatio humorum calida in corpore nostro fieri solet, quum ab iis oleis, quæ respuunt flammam, non tantus æstus sit metuendus, quin potius propter oleum & sulphur temperatum virtutem sedativam in gravioribus spasmis exerunt. Hinc patet, quam noxia sint hæc olea cephalica, si non pura relinquantur, sed cum oleo terebinthinæ vel templino, quod vulgo pessime fit, adulterentur. Atque ideo oleum illud juniperi, quod vulgo venditur levi pretio, non sine noxa exhiberi solet corporibus sanguineis, germanum vero ob virtutem balsamicam, magnam meretur laudem, si justa methodo adhibeatur.

Deinde notabile est, quod olea, quæ fundum petunt in aqua, aromatica, præsertim caryophyllorum, cinnamomi, ligni sassafras cum nostro spiritu inflammentur, procul dubio, quia parum humiditatis aqueæ in mixtionem suam admittunt, sed terra subtiliori copiosa intime mixta cum particulis sulphureis oleosis gaudent, quæ gravitatem ipsis conciliant, quæ etiam terra post conflagrationem satis copiosa remanens in vitri fundo cernitur, in siccissimos cineres conversa. Hæc terra sulphurea concentrata, ob majorem resistentiam vehementissime confligens cum spiritu acido nitroso flammam suscitat: idem fit cum oleo carvi. Quæ experimenta nos docent, in his oleis gravibus & flammam concipientibus, non ingratis, ratione tamen odoris magnam vim esse corpus nostrum calefacien-

faciendi, neque calorem & æftum, quem concitant, fubito perire, fed diutius perfeverare, quia ejus particulæ oleofæ & fulphureæ diutius permanent in fanguine, nec tam cito diffipantur, ficut fit in aliis oleis, præfertim camphora, quæ eft oleum coagulatum fubtiliffimum, cujus effectus in corpore non diutius permanet.

Quod vero oleum fuccini & petroleum, olea calidiffima, refpuant flammam, mixtione facta cum fpiritu noftro, hæc videtur ratio: eorum partes fulphureæ, ut ut fint acres, non tamen ita volatiles funt ad motum celerrimum fubeundum, qualis requiritur ad ignem formandum, ac olea deftillata ex vegetabilibus hinc à fpiritu vini rectificatiffimo non bene diffolvuntur, fecus ac fieri folet cum oleis aromaticis ex regno vegetabili. Spiritus vini rectificatiffimus non inflammatur, quia hic ipfe in fua mixtione multum aquæ habet; nam nihil aliud eft, quam oleum vegetabilium, per fermentationem in phlegmate folutum & cum eo intime unitum.

OBSERVATIO XI.

Solutio oleorum deftillatorum in alcohol vini.

Genuinum & folenne oleorum deftillatorum effe vini fpiritum menftruum, per reiteratam deftillationem à phlegmate fuo penitus liberatum, quem chymici alcohol vini appellare folent, extra dubium eft; utpote qui fefe intime cum oleis æthereis unit, eaque in fimilem & inteftinum fluiditatis motum abripit & circumvolvit, ita tamen, ut quo magis hic ipfe falis lixiviofi aculeis armatus fit, eo facilior & expeditior fiat folutio.

Quum vero, ut fupra memoravimus, non eadem, fed aliquantum diffidens oleorum deftillatorum fit natura atque indoles, cum alia aliis fint fubtiliora, graviora ac penetrantiora; non mirum eft, ratione eorum folutionis fi quis differentiam quandam advertat.

Primo itaque deprehendimus, olea illa, quæ ex plantis aromaticis, oleo valde turgidis, five earum flores, folia, aut fructus affumti fuerint, eliciuntur, longe lubentius & facilius fefe cum alcohol vini unire atque mifcere, ita prorfus, ut una pars fpiritus æqualem partem olei in fe promtiffime recipiat, quod maxime in oleo caryophyllorum, cinnamomi, fi pura & incorrupta fuerint, in oleo majoranæ, menthæ, lavendulæ, baccarum juniperi, meliffæ Turcicæ, florum chamomillæ vulgarium, rutæ cernimos, quæ fingula ita funt comparata, ot una eorum pars v. g. drachma, ab una drachma fpiritus vini promtiffime ex toto diffolvatur.

Aliter vero fefe res habet cum oleo corticum citri, five de cedro, quod ex Italia adfertur, & multum aqueæ humiditatis, quia per expreffionem parari folet, in mixtionem fuam recipit; hoc ipfum tres partes fpiritus vini defiderat, antequam ejus una pars folutionem intimamque mixtionem fubeat.

Tertio attenta obfervatione deprehendimus, olea illa, quæ per deftillationem ex arboribus, earum lignis, corticibus vel radicibus expelluntur, non tam facile & promte à rectificatiffimo fpiritu inflammabili diffolvi inque eundem fluiditatis motum cum ipfo abripi, quam quidem cum plantis aromaticis & balfamicis evenit. Quapropter olei ligni faffafras pars una partes minimum tres fpiritus ad intimam folutionem exigit; oleum vero terebinthinæ non nifi partibus hujus fpiritus quatuor obtemperat. Oleum, ex radice ligni Rhodii quod prolicitur, etiam non nifi cum quatuor fpiritus partibus copulam init: oleum ex balfamo de copaiva, cujus præparationem fupra dedimus, ex vefica deftillatum, tres etiam hujus fpiritus partes expofcit. Deftillavimus etiam ante aliquot annos ex balfamo Peruviano cum aqua per veficam oleum delicatiffimum, quantitate licet exigua, quam tamen eximia ejus utilitas compenfat: hoc ipfum duodecim partes fpiritus defiderat, antequam ejus una pars diffoluta videatur.

Longe difficiliori modo conficitur hujus folutionis negotium cum oleis, quæ ex gummatibus & varii generis bituminibus, via ficca & igne acriori eliciuntur; nam oleum, quod ex fuccino parari folet, quantumvis etiam fit rectificatum, vix octo partibus fpiritus rectificatiffimi, antequam iis intime focietur, obfecundat, quod etiam obfervavimus in oleo, quod ex carbonibus foffilibus, ex bitumine Judaico fortiori ignis gradu exprimitur. Ita etiam gummi ammoniacum, galbanum, myrrha largiuntur deftillatione ex arena fatis infignem olei quantitatem, cujus tamen diffolutionem valde etiam difficilem cum alcohol vini deprehendimus.

Hæc folutionum hiftoria ad meliorem oleorum indolem indagandam utique nobis viam fternit, & folutionis etiam rationem ac explicationem nos aliquanto clarius docet. Conftans adhuc inter chymicos ea fuit fententia, folutionem non nifi per partium corporis folidi in fluidi folventis poros receptionem fieri: quum vero drachma olei ab una parte fpiritus promtiffime folvatur, ecquis tam copiofos & amplos poros in fpiritu vini fibi imaginari poterit, ut tantam tamque æqualem portionem alterius corporis in fe recipere queant.

Deinde & facilioris & difficilioris oleorum folutionis ratione inter illa ingentem differentiam comperimus & difcimus, herbas non tantum tenerioris texturæ effe, ac frutices & arbores, fed & illarum refinofas & oleofas partes longe majori fubtilitate & teneritudine donatas effe, quam quæ arboribus earumque corticibus, lignis & radicibus ineft.

Tertio bitumina, ut afphaltum, fuccinum, quemadmodum non funt ex profapia vegetabilium, fed fubterranei fœtus; ita etiam eorum partes oleofas & fulphureas craffioris & rudioris naturæ effe, neque ad tantum fubtilitatis gradum afcendere poffe, quam vegetabilium olea, rectiffime concluditur.

Quarto, praxis nos docet medica folertior, ea olea, quæ difficilioris funt folutionis, plus calefacere & intenfiorem calorem humano corpori conciliare, ac olea fubtiliora, expeditioris quæ funt folutionis. De oleo fuccini, terebinthinæ, balfami de copaiva, res eft indubia, perinde ac virtus olei ligni guajaci, myrrhæ, gummi ammoniaci intenfiffime calefaciens nota eft. Neque hujus rei ratio deficit; nam oleorum partes, quo funt tenaciores, eo diutius remanent in fanguine, & ægre rurfus ab ejus connubio divulfæ, per corporis poros exfpirant.

Quinto, ut ut arborum aromaticarum & balfamicarum ligna, earum cortices & radices olea paulo craffioris texturæ & fixioris naturæ fuppeditent, tamen aliter fefe res habet cum earum fructibus, uti videmus in caryophyllis, nucifta, baccis juniperi, lauri, quarum olea non tam craffa, fed valde fubtilia funt, ut etiam in unionem fpiritus promtiffime admittantur. Enimvero fucci illi, qui nutriendis fructibus & feminibus etiam impenduntur, longe delicatioris naturæ funt, quam qui in corticum & radicum tubulis circumvehuntur.

OBSER-

OBSERVATIO XII.

Destillatio oleorum in spiritu vini rectificatissimo solutorum.

TRita ac pervulgata est eorum, qui in laboribus chymicis & pharmaceuticis occupati sunt, sententia, spiritum vini aliquanto generosiorem, speciebus aromaticis & oleosis superfusum prævia digestione & maceratione, oleosas & balsamicas earum partes imbibere & secum postea facta destillatione per alembicum evehere. Sed in hac re plures committi hallucinationes, sequentia clare ostendunt.

Quod si oleum quodvis suave & aromaticum solvitur in rectificatissimo vini spiritu, & sufficiens quoque hujus quantitas affunditur, ita nempe, ut ad unam unciam olei spiritus vini libra dimidia adhibeatur & hæc invicem soluta vel per vesicam vel per cucurbitam ex arena destillationi subjiciantur, exstillat quidam spiritus odore & sapore ejusdam olei impraegnatus, sed tres ejus partes manent in fundo, quæ adhibito fortiori ignis gradu ascendunt quidem, sed cum ingrato empyrevmate, idque succedit cum omnibus oleorum solutionibus.

Ex quo experimento clarissime apparere arbitror, quam inepte & perverse ii agant, qui ad destillationem spiritus lavendulæ, rorismarini, menthæ, cinnamomi, corticum citri, aurantiorum rectificatum spiritum affundunt, cumque ab istis abstrahunt; prodit quidem hac ratione spiritus, qui saporem & odorem specificum harum specierum præ se fert, sed præcipua & desideratissima oleosi corporis pars in fundo sive capite sic dicto mortuo relinquitur.

Simile judicium esto de spiritibus apoplecticis, aquis cephalicis spirituosis & embryonum balsamis, si destillatio eorum cum spiritu vini adornetur, in quibus spiritus, qui primo prodeunt, potentes quidem admodum sunt, sed parum de oleosa illa, cujus gratia instituitur destillatio, substantia participant. Quapropter si hanc obtinere velimus, opus est, ut vinum vel spiritum vini valde phlegmaticum assumamus, & abstracto spiritu, ignem urgeamus, ita demum cum phlegmate oleum prolectatur, quod postea spiritui addendum est. Vel si generosior spiritus vini in destillatione assumtus fuerit, demum capiti mortuo, à prolecto spiritu quod remansit, sufficiens aqua adjicienda & destillatio reiteranda est, quæ utique eximiam olei portionem elargitur.

Quo vero ministerio aquæ melius, quam cum liquore spirituoso, oleum ex speciebus suis, in quibus occlusum latitat, eliciatur & per alembicum transcendat, ratio hæc est: Spiritus inflammabiles ex partibus longe subtilissimis & levissimis constant, & cum facile dissocientur, levi etiam caloris accessu in fugam sunt promtissimi; quum contextus oleorum longe sit firmior, arctior, ut difficulter in minimas atomos, quæ ob levitatem calori facile obsecundant & sursum feruntur, à calore discerpi queant; sed spiritus vini propter levitatem avolat, & oleum, quod contextu valde intricato & gravi constat, relinquit. Egent itaque oleosa corpuscula, ut adscendant, majori ignis gradu, egent etiam vehiculo quodam, quo sustententur & cujus beneficio sursum impellantur, graviori, cujus generis est aqua, quæ ad ascensum longe fortiorem ignis gradum desiderat ac ipse spiritus vini; hinc fit, ut cum aqua oleum melius, quam cum spiritu adscendat.

Et quum olea quædam dentur valde gravia, quæ etiam in aqua fundum petunt, ut sunt maxime oleum caryophyllorum, cinnamomi, ligni sassafras, liquido patet, hæc difficilius adscendere, & fortiori ignis gradu & majori quantitate aquæ adjiciendæ opus habere. Ex quo liquet clarissime, perperam & inaniter plane destillationem spiritus ex cinnamomo, ligni sassafras & caryophyllis suscipi, quia pauxillum est, quod hac ratione ascendit. Quapropter si velimus possidere spiritum hisce oleis vel etiam aliis probe saturatum, consultius utique est, hæc olea aromatica vel alia solvere pro lubitu in rectificatissimo spiritu vini, ita ex tempore spiritus apoplectici, cinnamomi, corticum citri, aquæ Reginæ Hungariæ præparari possunt. Et si quis aquas spirituosas in usum expetere velit, ex tempore etiam ex fieri possunt, modo sufficiens aquæ puræ quantitas istis spiritibus, oleo suo probe imbutis, adjiciatur.

OBSERVATIO XIII.

Peculiaris camphoræ natura & virtus.

QUod attinet ad camphoræ originem, est ipsa fœtus arboris glandiferæ, quæ sponte & copiosissime crescit in Japonia, in Sumatra, in insula Borneo Indiæ Orientalis, cujus descriptionem *Breunius in cent. 2. exoticar. plantar.* accuratam exhibet. Tota arbor ejusque folia, cortex & radix ac lignum quoque oleoso humore turgida, fragrantissimum camphoræ odorem emittunt: dicitur ad quercus altitudinem quandoque assurgere. Hic oleosus humor ex arborum cortice solis æstu vel sponte transudat, vel ex fisso aut inciso ligno prolicitur, & paulo rarior est. Japonenses radices, lignum, ramos ac folia dissecta imponunt vasi destillatorio, & sufficientem aquæ quantitatem iis affundunt, & postea imposito alembico, quod capitulo lato & collo longo ac angusto instructum est, destillationem adornant, & ita in capitello collectam & concretam camphoram inveniunt: in Belgio purificationem ex arboris segmentis ex India allatis per sublimationem instituunt.

Jam quæstio incidit, cujus naturæ ac indolis sit ipsa camphora, sive ad quam classem rerum referenda sit. Communis est sententia, camphoram esse resinam arboris, eo quod ex ejus cortice inciso succus elicitur, qui mox in resinam concrescit inflammabilem. Plura vero sunt, quæ scrupulum movent, cur ad resinarum genera referri debeat; siquidem nulla in rerum natura datur resina, quæ accensa tota avolet, nullo cinere vel terra quadam remanente, neque ulla reperitur resina, quæ tota in spiritu rectificatissimo vini solvatur. Deinde nulla extat resina, quæ in vase clauso tota beneficio ignis in sublime feratur, siquidem haud obscura est ea resinarum indoles, ut vehementiori igne in vase clauso combustæ & phlegma spiritumque acidulum & oleum copiosum largiantur.

Itaque camphora inter resinas vix commodum invenit locum, hine quidam ex recentioribus in eam descenderunt sententiam, camphoram sal quoddam esse volatile oleosum siccum, maxime, quia instar salis volatilis oleosi sub mitiori etiam ignis gradu tota in auras avolat, atque vase clauso in sublime agitur. Verum & hæc opinio multis premitur difficultatibus; ecquis enim invenire poterit sal, oleo etiam valde imbutum, quod in flammam abeat, & quod cum rectificatissimo inflammabili spiritu tam promtam & intimam ineat societatem, ut tota in

in eo dissolvatur. Et cum hæc ipsa solutionem cum aqueis menstruis penitus aversetur, quomodo salibus camphora annumerari possit, ego quidem non video.

Nostra vero hæc est sententia: camphora nihil nisi oleum volatile tenuissimum est, at coagulatum, non liquidum, idque multis iisdemque firmissimis rationibus corroborabimus. Primo enim multæ dantur species fragrantis odoris & saporis penetrantis, quæ subtile oleum, quod etiam promtissime sub destillatione in vesica cum aqua fundunt, in se custodiunt. Hac ratione non modo ex omnibus fere aromatibus, sed etiam ex plantis, oleo subtiliori & suaviori turgidis, oleum destillatur; quare non mirum est, ex arbore Indiæ orientalis, quæ regio propter caloris exundantiam iis, quæ ex terra nascuntur, copiam oleosæ & resinosæ substantiæ ingenerat, ejusmodi subtile oleum profundi.

Secundo, quemadmodum omne per destillationem prodiens oleum, admotum flammæ, mox accenditur, & totum in ea solvitur, copiosa ac atra fuligine in auras emissa; ita etiam fit cum camphora, quæ protinus & longe adhuc celerius quam ipsum oleum, in flammam abripitur, copioso fumo nigro comitante.

Tertio, sicut oleum æthereum promte à rectificatissimo spiritu resolvitur, adeo, ut ejusuna pars olei partem in se recipiat; ita etiam idem succedere cum camphora videmus, dum unam unciam spiritus rectificatissimi quam commode sex drachmæ olei ingrediuntur.

Quarto, solutiones oleorum in spiritu phlogisto factæ affusa aqua præcipitantur, secedentibus nempe ab unione spiritus corpusculis oleosis, quæ consortium aquæ plane respuunt. Simili ratione solutio camphoræ, infusa aqua, statim ex poris ejus præceps fertur inque album coagulum satiscit.

Quinto, olea destillata, paucis exceptis, aquæ propter leviratem & subtilitatem supernatant, quod etiam in camphora, quæ in superficie aquæ hæret, observatur.

Sexto, camphoræ cum oleis destillatis una eademque in eo est indoles, quod hæc prius soluta spiritu, postea ex arena per alembicum destillata, oon tota transeant, sed maxima ex parte in fundo cucurbitæ relinquantur. Atque id identidem fit cum camphora, prius in ejusmodi spiritu soluta, quæ destillationi commissa potiorem sui partem in fundo relinquit.

Hæc omnia & singula tentamina satis superque ostendunt, maximam inter olea destillata & camphoram affinitatem & similitudinem intercedere, ita, ut non satis mirandum sit, quam inani & plane frustraneo conatu non infimæ famæ chymici io oleum ex camphora eliciendum tantum laboris ac operæ impenderint, & nobilissimum hoc simplex suaque ingenia supra modum torserint atque sollicitaverint; ignorabant quippe, camphoram non nisi oleum volatile, sed coagulatum esse. Sicuti vero ridiculum esset, ex oleis oleum elicere velle; simili modo, si quis ex camphora tale producere veller, peritorum risui ac ludibrio se exponeret: decepti vero maxime in eo sunt, quod camphoram resinam crediderint, quæ abundantet semper oleum suppeditet.

Verum enim vero, ut ut valde gemina & conformis sit oleorum destillatorum & camphoræ natura, tamen in quibusdam etiam adhuc quædam differentia ootatu est dignissima. Nam differunt primo in eo, quod camphora sit solida & sicca, olea vero pinguia & fluida. Deinde quando oleum subtile deouo ex arena in retorta vitrea destillatur, prodit quidem oleum subtilius, sed crassiuscula quædam sæpa in retorta relinquitur, cum camphora tota, ne particula quidem superstite, sublimetur. Tum camphora flammæ admota subito incenditur, quod vero non ita evenit cum oleis destillatis, quæ diutius flammæ admovere oportet, antequam accendantur. Denique omnia olea destillata ætherea, cum spiritu fumante nitri mixta, vehementissime cum copiosissimo suscitato fumo & intensissimo æstu ebulliunt, ut etiam quædam in flammam abripiantur: camphora vero eidem spiritui immissa sine ullo strepitu, sine notabili agitatione interna aut incalescentia, imo sine ullo vapore placidissime solvitur. Postremo aqua fortis, oleis destillatis affusa, ea in resiniformem substantiam cogit, camphoram vero, quod mirum videri potest, in oleum convertit, & ex solido fluidum efficit. Et quemadmodum aqua fortis sese intime unit cum aliis oleis; ita vero id minime accidit cum camphora: nam licet sese insinuet particulis oleosis camphoræ, ut ambo in unum coëant, tamen ne minimum quidem acidum spiritus nitrosi inde alteratur, quod vel ex eo patet, quoniam si solutioni camphoræ, quæ oleum refert, denuo argenti vivi quippiam adjicitur, statim illud solvitur & liquor fit viridis; idem oleum sic dictum camphoræ ipsi argento adhuc solvendo idoneum est.

Ratio vero differentiæ oleorum fluidorum & olei sicci camphoræ in eo posita videtur, quod in camphora major sit tenuitas partium oleosarum, quam in ipsis oleis, quorum partes inflammabiles sub involucro & contextu quodam viscoso irretiuntur. Hinc etiam fit, ut sub moderate calido aëre tota camphora in auras successive avolet & evaporet, nullo remanente ejus vestigio. Contra vero destillata olea non tam promte in auras dissipantur, sed dimittunt tantum tenuiorem suam substantiam, viscidioribus partibus relictis, unde olea vetusta crassescunt, ut ad terebinthinæ consistentiam accedant. Et cum camphora longe citius avolet ipsis oleis, idcirco pharmacopœi perperam suis rebus consulunt, quod camphoram citra exquisitam clausuram libero aëri committant, falsa traditione & opinione occœcati, quod adspersio seminis lini ejus evaporationem impediat, cum tamen parum vel prorsus nihil huic scopo inserviat.

Hæc summa partium sulphurearum tenuitas, viscido pingui involucro explicita, efficit quoque, ut camphoræ virtus ab olei cujusdam destillati viribus longe multumque differat; nam utut camphora ex toto inflammabilis sit, tamen in corpore nostro calorem haud quaquam efficit, adeo, ut potius intensiorem corporis fervorem sistat, quo circa etiam à veteribos non calida, sed frigida habita fuit. Etenim viscidiores & secundum Cartesii doctrinam ramosæ olei destillati partes sulphur tenuissimum & inflammabile quibusdam quasi vinculis ligant & adstringunt, ut minus promte per poros corporis evolare possit, sed diutius in corpore maneat, unde etiam intensiorem intestinum sanguinis partium motum melius sustinet atque tuetur.

Qua de causa omnia olea destillata, gummata quoque, quæ insignem olei quantitatem custodiunt, ut sunt gummi ammoniacum, myrrha, balsamum Peruvianum, sagapenum, galbanum, sanguinis & humorum massam atque universum corpus mire exagitant, magnumque æstum atque fervorem accendunt, siquidem particulæ sulphureæ, ættereæ, quæ omnis intestinæ calidæ agitationis causa sunt, anfractuoso, viscido & gummoso contextui involutæ.

volutæ, per majus temporis intervallum remanent, & quia non tam facile ab involucro hoc se possunt emancipare quare effectus diutius persistit. Secus fit in camphora, cujus partes per poros citissime avolant, hinc etiam una guttula olei cinnamomi plus calefacit, quam decem grana camphoræ. Quod vero viscosa, pinguis & ramosa olei substantia volatilitatem impediat, vel ex eo liquidissime patet, quoniam camphora, in oleo amygdalarum dulcium expressu, vel in oleo de cedro aut lavendulæ soluta, sub liberiori quoque aëris accessu, non facile in auras abeat, sed sub tegmine hoc oleoso diutius ejus substantia contineatur. Et hæc forte fuit ratio, quare veteres semen lini, ceu vale oleosum, camphoræ adjici curarunt, quo minus ejus volatiles partes in aërem secedant, quamvis hic effectus longe felicius obtineri possit, si modo camphoræ superficies oleo amygdalarum dulcium inungatur, quod ad rutelam partium subtilissimarum plus, quam talismodi semen adjectum, facere poterit.

Hæc igitur partium sulphurearum tam incomparabilis in camphora tenuitas causa est, quod in universa fere remediorum classe nullum detur discutiens, quod cum hac comparandum sit, siquidem humores in tubulis hinc inde stagnantes prompte dissolvit, ut vel exhalent vel in motum redigantur, unde summo cum fructu non modo in omnibus doloribus ac tumoribus, sed & in omnibus inflammatoriis erysipelaceis affectibus spiritum vini camphoratum adhiberi, longo usu atque experientia compertum exploratumque est. Nec talis discutiena & roborans efficacia in mitiganda dolorum & inflammationum sævitia ab ullo alio destillato oleo, in spiritu vini soluto, expectanda est.

Hæc quoque corpusculorum, quæ insunt camphoræ, tenuitas causa est, quod internum ejus usum minime reformidare solers & peritus medicus debeat, ut quidem vulgo fieri solet; plures enim eo sunt in sententia, quod intensum motum intestinum camphorata efficiant. Quare hæc ipsa in omnibus febribus, doloribus, spasmis, inflammationibus damnant & pro valde insecura medicina habent; sed tamen citra manifestam experientiam & citra solidam & sufficientem rationem, siquidem camphora ad scrupulum unum in oleo amygdalarum vel spiritu vini soluta & sano homini cum copioso vehiculo exhibita, uti experimentum sæpius iterumque fecimus, corpori nec sensibilem æstum inferr, neque auctiorem pulsum, qui intensioris circuli sanguinis index est, efficit, ut potius manifestum refrigerium, maxime circa præcordia, non pauci inde persentiant. Neque etiam sitim movet aut urinam reddit coloratiorem, quod ab omnibus aliis calidioribus fit. Quin imo observavimus, unam unciam spiritus vini generosioris ingestam plus æstus & caloris, quam unam camphoræ drachmam inferre: nam propter partium tenuitatem, qua pollet, citius è corpore per ejus corticem, cutim, avolat, atque animando inertes ac relaxatas fibras & expeditius sanguinis iter cursumque efficit & labascentem perspirationem egregie adjuvat, atque alienam & peccantem materiam propellit. Qua de causa etiam jure meritoque camphora alexipharmacorum princeps dici & haberi meretur, id quod fusius *in dissert. de interno camphoræ usu* celeberrimorum practicorum experientia nixus deduxi.

Tandem silentio non prætereundam esse existimo peculiarem vim anodynam & soporiferam, qua camphora, si cum prudentia in doloribus, in mania, in motibus etiam spasmodicis compescendis offeratur, se mirabilem ostendit, qualem virtutem in oleis destillatis vix reperire licet, nisi plane peculiari methodo elaboratio instituatur.

OBSERVATIO XIV.

De peculiari oleorum, quæ ex regno animantium petuntur, indole ac virtute.

IN omnibus, quæ è terra nascuntur, non tantum pinguis, oleosa & inflammabilis reperitur substantia, sed & ea satis copiosa in omni animantium genere invenitur, & nullum animal est, quod non pinguedinis portionem in internis partibus custodiat: in omnibus quoque eorum solidis partibus, carnibus, ossibus, & fluidis decenter exsiccatis inflammabile illud principium sese ostendit, cum in flammam concipiendam prona sint & destillatione etiam ingentem olei quantitatem largiantur. Id tamen intercedit discriminis, quod olea ex animantium partibus subtiliora non destillatione humida per aquam, ut in vegetabilibus fit, sed sicca, id est, combustione demum obtineamus; quare etiam omnia, quæ ex animantium familia prodeunt, olea empyreuma redolent & ingrato quodam odore nares feriunt.

Deinde omnia ex penu & regno animantium depromta pinguia & olea in eo multum differunt ab iis, quæ vegetabilia suppeditant, quod hæc ipsa in intimam mixtionem subtile acidum, illa vero alcalinum quoddam principium recipiant. Et primo acidum in oleis ex seminibus & fructibus expressis se manifestat, dum ex cupreis vasis, si paulo diutius in iis detineantur, viridem colorem extrahunt, quod non nisi ab acido proficiscitur. Pinguedines vero animantium, si in cupreis vel argenteis vasis detinentur, colorem pulchre cœruleum induunt, qui non nisi principio alcalino in acceptis ferendus est.

Præterea quod acidum quoddam sal in sinu suo olea vegetabilium ætherea foveant, vel ex sequenti satis evidenter discere possumus experimento: lævigetur nempe subtilissime sal tartari super marmore tam diu, donec fiat pulvis subtilissimus, huic successive oleum quoddam destillatum, v. g. juniperi, terebinthinæ vel etiam lavendulæ instilletur, continuando triturationem per aliquot horas, ut minimæ oleosæ cum sale lixivioso misceantur particulæ, massaque appareat pultosa, nulla amplius conspicua pinguedine: hæc massa in marmore paulo diutius libero aëri, præsertim æstatis tempore, exponenda est, donec exsiccatum sal denuo lævigari & exsiccari possit, & tunc de novo imprægnanda est oleo; continuetur hic labor tam diu, donec duæ libræ olei ad minimum ab una salis tartari absorptæ fuerint. Hæc massa exsiccata solvenda est aqua communi, & postquam hæc filtrata fuerit, abstrahatur aqua, & remanet sal mediæ, ut arcanum tartari vel tartarus vitriolatus, naturæ. Nullum dubium est, quin acidum hoc, quo in mediam naturam transiit alcali, ab oleo infuso suam petat originem, cum solus aër id præstare neutiquam posset, ut ut non negemus, sal illud in aëre hospitans universale acidum suum etiam symbolum huc conferre.

Quod vero acidum ad mixtionem etiam oleorum subtilissimorum concurrat, infra claro experimento docebimus, quo spiritum vini rectificatissimum additione olei vitrioli acidissimi in penetrantissimum & subtile oleum converti posse adstruemus.

In oleis vero animantium destillatis res utique sese aliter habet, turgida enim hæc sunt sale volatili,

quod

quod altius illis inhærescit, atque etiam ex ipsis oleis copiose elicitur: quin imo ipsa olea animantium destillata v. g. cornu cervi, eboris, si diutius cum sale lixivioso digeruntur, in salia volatilia transformantur.

Sal igitur volatile alcalinum efficit, ut olea ex animantibus longe subtiliora & penetrantiora sint ipsis oleis vegetabilium destillatis, & majorem etiam in commovenda sanguinis massa efficaciam exserant. Notabile enim est, quod spiritus vini rectificatissimus olea ex animalibus v. g. eboris, lumbricorum, vel cornu cervi, promte imbibat atque resolvat, ita tamen, ut paucæ eorum guttulæ ingentem admodum hujus spiritus quantitatem non modo colore, sed & sapore & virtute eximia imbuant, siquidem tres vel quatuor guttulæ horum oleorum minimum unciis tribus spiritus vini bruno colore tingendis sufficiunt.

Ex quo apparet, quanta sit horum oleorum tenuitas & quam stupenda exiguitas partium, quæ suam texturam & naturam integram conservant: quandoquidem duæ guttulæ olei cornu cervi, in uncia dimidia spiritus vini rectificatissimi solutæ, tantum valent, ut quatuor hominibus seorsim datæ copiosum sudorem elicere possint. Ex quo discimus, quam circumspecte medici in exhibendis hisce oleis agere debeant, præsertim si corpora sint juvenilia, sique intensior æstus morbos comitetur. Liquet etiam exinde, quanta sit oleorum in discutiendis ac resolvendis duris tumoribus, qui alia remedia plane spernunt atque eludunt, potentia.

Præterea illud maxime omnium meretur attentionem, quod destillata ex omnibus animantium partibus olea, crebra & repetita rectificatione, ad tantum subtilitatis gradum evehi possint, ut aliquanto majori dosi exhibita, gravissimis & inveteratis morbis radicitus exstirpandis apta evadant.

Præparatio hoc modo concinnanda est: Sumatur quodcunque oleum ex partibus animantium destillatum; v. g. sanguinis humani, lumbricorum, eboris vel cornu cervi, & sine ullius rei adjectione ex retorta vitrea eo usque abstrahatur & rectificetur, donec nihil fecum nigrarum & adustarum amplius in fundo relinquatur, quod vix duodecim destillationibus reiteratis obtinetur. Hoc oleum, antea satis crassum & ingrati, fœtidi odoris, paulatim & successive odore suavius & penetrantius sapore efficitur.

Ejusmodi oleum, ad viginti & ultra guttas jejuno stomacho, sex horis ante accessionem febrium intermittentium datum, dulcem & placidum inducit somnum, ac mirifice febres profligat; in inveterata quoque & chronica epilepsia persananda & motibus convulsivis compescendis præsidium est generosissimum, præsertim si ante consuetum invasionis tempus propinetur, eaque præmittantur remedia, quæ nimiæ humorum quantitati evacuandæ dicata sunt.

Operationem suam exerit blanda & secura virtute anodyna & somnifera: tantum enim abest, ut dulcem & quietum somnum, per viginti sæpius horas durantem, cum metu soporis, torporis aut debilitatis inferat, ut potius corpus alacrius & hilarius reddat; provocat insuper blandum sudorem, nec sanguinis æstum auget. Præstat id remedium hanc virtutem suam summa tenuitate partium sulphurearum, quam crebra & reiterata rectificatio ipsi conciliat; & cum partes ejus sulphureæ propter subtilitatem per omnes, etiam angustissimos, partium meatus penetrent, & per totam massam humorum sese diffundant, tonus & elater duræ matris & totius generis membranosi ac nervosi, à cujus perverso & præternaturali motu spastico & febrium intermittentium & motuum epilepticorum essentia atque causa dependet, mirifice alteratur & minuitur, ut ad ejusmodi spasticos motus amplius suscipiendos inhabilis fiat.

Hac observatione chymica & practica edocemur, in summa partium sulphurearum & oleosarum tenuitate magnam vim medicinalem esse reconditam, eamque maxime positam esse in eo, quod ejusmodi medicamentum ad intimos partium solidarum, præsertim nervearum & membranosarum, recessus pertingat, à quarum motu & tono omnium fere motuum & functionum corporis nostri conditio proficiscitur.

Hoc quoque experimentum & observatio practica satis clare confirmat, medicamentum calidissimum, quod exili etiam dosi universam sanguinis massam in celerrimum motum conjicit, tam mite atque securum reddi posse, ut majori dosi exhibitum motum non amplius intendat, sed potius eundem sedet & componat moderatamque inducat quietem, idque tantummodo sola texturæ immutatione fieri animadvertimus, quando videlicet crassum, tenax & viscidum oleum subtilissimum redditur.

Tandem & hoc experimentum genuinam subministrat explicationem & causam virtutis anodynæ & soporiferæ, qua splendet camphora, quæ non nisi tenuissimum oleum coagulatum est, modo, circumstantiarum habita ratione, prudenter in usum vocetur.

OBSERVATIO XV.

Qua demonstratur, resinam ex oleo & acido constare principio.

Sumsimus unam partem olei lavendulæ & duas partes aquæ fortioris generosæ, eaque ambo in vitro amplioris orificii confudimus: primo nec ullius commutationis aut conflictus ediderunt signum; deinde vero, quum calidæ fornaci vas esset impositum, non ita multo post ingens cum spumescentia & tetro vapore exeunte coorta est effervescentia, atque mixtura, antea liquida & diaphana, subflavescens, turbida & spissa evasit, ejusque superficiei resinosus & spissus liquor, *als wie ein Harz*, supernatavit: affudimus sufficientem aquæ quantitatem ad acidum illud, ab aqua forti relictum, eluendum & abstergendum, atque hinc resina facta fuit purior, glutinosa tamen. De hac portionem in cochleari argenteo flammæ candelæ admovimus; ita, propter aqueas poris resinæ adhuc inhærentes partes, primum orta est cum spumescentia ebullitio, postea vero, expulsa parte humidiori, resina sicca, solida & rubescens evasit, quæ cuspida cultri excepta, ad ignem flammam exhibebat lucidissimam, quam fumus & copiosus & ater, qualem olea accensa semper emittunt, comitabatur; in cultro autem insignis copia terræ fixæ remanebat.

Postea iteravimus experimentum & spiritum vini fortiter alcalisatum miscuimus cum priori resina, adhuc liquida, inde quidem facta est solutio, sed hæc tantam linguæ exhibebat amaritiem, quali propemodum colocynthis ipsi infesta est; resina vero posterior siccior, in eodem spiritu resoluta, colorem saturate rubicundum, sed sapotem non adeo amaricantem præ se ferebat.

Ceterum id memorabile circa hoc experimentum est, quod suavis ille, qui lavendulæ proprius est, odor

odor per mixto-am aqoæ fortis prorsus perierit; neque enim resina inde resultans, neque ejus cum alcohol vini solutio, neque accensio ejus jucundi lavendulæ odoris indicium ostendebat.

Plura notatu ex hoc experimento digna in usum maxime physicum depromere licet; nam clare inde docemur:

1. Resinas non nisi esse olea subtiliora, ab acido admixto in coagulum densata; inde enim fit, ut omnia gummata & resinæ per siccam destillationem acidum stagma largiantur: hinc etiam dependet ratio, quare salia lixiviosa, cum gummatibus probe mixta, eorum subtile oleum à compedibus suis, quibus involutum hærebat, liberent, ut hac ratione etiam commodissime in spiritum vini transeat.

2. Præfatum quoque experimentum, olea destillata ex insigni terræ copia mixta esse, liquido confirmat; hæc terra, si olea accenduntur, per flammam volatilis fit, & sub forma vaporis densi & nigricantis in auras fertur. Si vero ab acido admixto hæc ipsa terra ligatur & figitur, & tum resina inflammatur, non avolat, ut antea, sed in fundo vasis relinquitur.

3. Si ullum, certe hoc experimentum ad cognoscendam genesin saporum & odorum januam nobis patefacit, dum animadvertimus, quod hi ipsi à sola inversione texturæ partium salinarum & sulphurearum dependeant, & quod ad producendam amaritiem acidum nitrosum, si misceatur cum partibus oleosis, plurimum conferat. Peti hinc statim poterit ratio, quare alcalina, probe cum amaris mixta, ingratam illam amaritiem multum minuant; deinde quia acidum ingentem infert oleis destillatis mutationem, non mirum est, si suavitas odoris, quæ ex mixtione olei subtilissimi cum valde subtili terra emergit, penitus immutetur.

OBSERVATIO XVI.

De solutione & extractione corporum balsamicorum & resinosorum.

PEr balsama intelligimus resinas liquidas & spissiores, quæ ex arboribus calidiorum regionum incisis exsudant, vel etiam ex aromaticis & balsamicis arborum partibus coctione & inspissatione parantur. Ad priorem classem pertinent balsamum de Mecha, de tolu, de copaiva, terebinthina Veneta; ad posteriorem balsamum Peruvianum, storax liquida & solida. Resinæ vero balsamicæ differunt in eo à balsamis, quod solidiores & ficciores sint, tales redditæ à solis æstu in ferventissimis terræ regionibus, dum liquor oleosus, ex arboribus incisis exstillans, ab eo induratur. Inter quas resinas maxime eminent mastiche, sandaraca, olibanum, benzoe, & differunt à gummatibus resinosis, dum hæc præter spirituosum etiam aqueo menstruo obtemperant; illa vero omnia aquea ad solutionem respuunt & tantum spirituosa menstrua desiderant. Inter gummata balsamica myrrha, gummi ammoniacum, sagapenum, galbanum, bdellium merito referri possunt.

Enimvero non tantum è terra nascuntur & proveniunt balsama & resinosa corpora; sed & in subterraneis locis hæc ipsa gignuntur; ita ambra, suavissima illa resina, non nisi partus subterraneus est, quem ipsi maris fluctus ex terræ utero projiciunt atque exturbant. Eadem conditio est succini, quod terræ Prussicæ fœtus est, & identidem per maris fluctus ex imis terræ latebris eliditur. Inter balsama liquida subterranea referri etiam debet petroleum, cujus uberem proventum Italiæ debemus.

Videntur balsama, tam liquida, quam solida & resinosa gummata esse ex subtili oleo, sale acido & principio terreo mixta. Oleosa & inflammabilis eorum substantia promtæ deflagrationis nota sese prosert, sique singula destillationi subjiciuntur, utique ingentem olei quantitatem fundunt: acidum vero concurrere ad eorum mixtionem, vel inde elucet, quia hæc singula igne tractata, in principio præter phlegma acidum liquorem exstillant. Acidum autem ad resinas, si concurrat cum oleo, formandas plurimum conserte, soperiori observatione satis ostensum est: principium vero terreum atro vapore & relictis cineribus non potest non in sensus incurrere. Neque humidum excludendum est elementum, quod gummatibus, quæ multum mucilaginis habent, & liquidis etiam balsamis utique insitum videtur.

Ex varia itaque horum principiorum, ratione qualitatis & quantitatis, commixtione varietas illa corporum resinosorum & gummatum, quæ multum & consistentia & sapore & odore atque virtute dissident, etiam dependet. Nihil enim est dubii, quin ficciora plus terræ & acidi salis, quam olei & aquæ possideant, liquidiorum vero mixtionem plurimum oleosæ & aqueæ substantiæ, minimum vero terrei & acidi principii ingrediatur.

Gratus, qui iis inest, sapor & odor procul omni dubio à puritate & subtilitate partium sulphurearum, quæ magis excoctæ, digestæ & maturatæ sunt, proficiscitur; cum ingratus à crudo potius & rudiori sulphure & sale, ad alcalinam & volatilem magis ac ad subtilem acidam naturam vergente, proveniat.

Quum vero resinosa ex valde activis, & ex parte quoque naturæ amicis constata sint corpusculis; non amplius dubitandi causam habemus, quin in medicina illa præcipuum sibi vindicent lucum. Quoniam vero ignis ea est natura, ea vis atque potentia, ut rapidissimo & celerrimo motu contextum & temperiem corporum invertat, penitusque destruat, omnia inter se mirifice confundendo, ac denique gratum & naturæ acceptum saporem & odorem in ingratum & fœtidum commutet, neque minus eorum facultates temperatas, ut naturæ hostiles fiant, detorqueat; hinc facile apparet, si quis corporum balsamicorum vires, quas indigenas possident, salvas ac integras servare atque ad medendi usum transferre velit, igne acriori hæc ipsa minime esse exercenda ac torquenda. Ambra, succinum, benzoë, storax, peruvianum balsamum delicatissimo & suavissimo oleo, quo plena sunt, labascentes vires egregie erigunt, quum ex adversa parte combustio desideratissimam illam virtutem prorsus ipsis detrahat.

Præstat itaque citra texturæ per ignem destructionem ipsa balsama aut resinas aptissimo menstruo dissolvere, ut eo commodius cum aliis misceri & interne usurpari possint; vel etiam expedit, nobiliorem sulphuream & balsamicam partem ab aliis heterogeneis separare & extrahere, ut præstantissimi usus essentiæ inde conficiantur.

Quod attinet ad solutionem balsamorum, v. gr. Peruviani, de Mecha, de copaiva, quæ quam promte menstruis obsecundant spirituosis, modo sint omni phlegmate orbata & spiculis salis lixiviosi probe armata, promte hæc peragitur, æquales partes spiritus & balsami sumendo. Ex gummatibus vero resinosis myrrha, benzoë, mastiche, pars tantum sulphurea & oleosa extrahitur; terebinthinam vero

vero Venetam & sandaracam penitus alkoholisati probe spiritus dissolvunt.

Succinum vero spiritus inflammabiles paulo difficulter aggrediuntur; extrahunt quidem mediante digestione teneriores sulphureas partes, sed tamen resinosæ & bituminosæ substantiæ portio intacta relinquitur. Ratio, cur hoc resinosum corpus spirituosis solventibus ita resistat, hæc esse videtur: Succinum non est fœtus regoi vegetabilis, sed in visceribus terræ progignitur, adeoque ejus oleosa pars, licet tenerrima sit, tamen acido fixiori & rudiori terræ tam arcte est immixta, ut ab hisce divelli possit. Quapropter alia est ineunda via, ut substantiam delicatissimam è succino depromamus.

OBSERVATIO XVII.

Essentia succini præstantissima.

QUia in succino, ceu resina subterranea, suave & tenerum ejus oleum, quod naturæ valde conveniens & amicum roboranteque & balsamica virtute donatum est, tam firmiter & arcte partibus terrestrioribus & acidis innexum & illigatum est, ut ægerrime inde divelli queat, opus est utique clave, quæ claustra hæc referet, & involucra, quibus irretitæ hærent partes illæ sulphureæ, dissolvat, atque hæc reperitur maxime in sale alcalino fortiter calcinato. Si itaque una pars salis tartari exquisite misceatur cum æquali parte succini electi atque in minutissimum pulverem contriti, & ad eminentiam quatuor digitorum sufficiens spiritus portio affundatur, & prævia digestione per vitream cucurbitam ex arena destillatio adornetur, omnino spiritus oleo succini subtiliori & fragrantiori imbutus exstillat, & per se virtute egregia roborante eminet; longe melius vero tincturæ præstanti conficiendæ inservire poterit.

Recipiendum est succinum pellucidum præ fusco & quod bruno ac obscuro colore tinctum est, utpote ex teneriori substantia sulphurea compositum, idque in mortario in minutissimum pulverem trituretur & lævigetur, postea super marmore instillatio fiat olei tartari per deliquium & exactissime hæc invicem misceantur, ut massa pultacea evadat, leniter exsiccanda; huic postea spiritus jam laudatus succini sufficienti quantitate superfundendus est, fiat in vase vitreo clauso, sive phiola, sub mitiori calore digestio. Ita obtinemus generosam & præstantissimæ efficaciæ essentiam succini, virtute saporis & odoris gratia plurimum commendabilem. Commodissime sumitur, si ejus aliquot guttulæ instillentur saccharo, vel syrupo florum tunicæ, vel acetositatis citri, & mane ad roborandum stomachum, caput & imbecille nervosum systema sumitur, aliquot calices potus calidi v. g. coffée vel succoladæ desuper bibendo; potest etiam cum vino dulci inter prandium sumi. In mulieribus mensium negotium promovet, fluorem album coërcet, & affectibus rheumaticis egregie succurrit.

Notabile est, quod hæc essentia aquæ infusa non ita præcipitetur, ut aliæ essentiæ sive solutiones oleorum & resinarum efficiunt. Deinde paucæ ejus guttulæ, si ingenti quantitati aquæ instillantur, eam totam grato succini odore replent; haud inevidenti testimonio, ejusmodi medicinam, quæ tam late per minimas aquæ partes sese diffundit, tenerrimæ naturæ, atque adeo in corporis nostri fluida solidaque intimæ admissionis esse, ut inde à parva dosi etiam non mediocris sit expectanda efficacia.

OBSERVATIO XVIII.

Vera & rara essentia ambræ.

DIu multumque adhuc inter medicos & rerum naturalium scrutatores quæstio de origine ambræ agitata fuit. Nonnulli fœturam regni animantium, alii vegetantium eam esse contendunt. Illi, ambram esse stercus cujusdam ovis peregrinæ orientalis, asserere non erubescunt, ea ratione in hanc sententiam devoluti, quia sæpius ungues vel etiam frustula rostri occultata ibi reperiuntur, quæ igni commissa odorem salis volatilis empyreumatici emittunt, quod fere proprium solet esse corporum, quæ ex animantium familia ortum suum habent. Alii contra asseverare conantur, ambram esse speciem mellis, quod apes rupibus maris apponunt, quod postea à calore solis attenuatum & digestum ejusmodi substantiam fragrantem exhibeat. At vero experimentis chymicis protinus hic error manifesto detegi potest; nam stercus omne & mel quoque solvuntur in aqueis menstruis, sed plane resistunt spiritui vini rectificatissimo. Recentiorum quidam existimarunt, singularem esse speciem resinæ, sive lacrymæ, quæ ex arboribus adhuc incognitis orientalibus exstillet, & in mare transferatur, ubi ulterius & solis calore & sale marino excocta ejusmodi resinosum corpus constituat.

Verum, præter multas alias rationes, ea maxime huic opinioni repugnat, quia omnia resinosa vegetabilium corpora levi labore in spiritu vini rectificatissimo phlogisto solvuntur & extrahuntur, cum tamen id ipsum non fiat cum ambra, quæ difficillimæ est solutionis in ejusmodi spiritu. Et quia observamus, corpora inflammabilia, quæ ex terra nascuntur, ut succinum, bitumen Judaicum, carbo fossilis, etiam difficilioris esse solutionis, neque tam lubenter conjugium inire cum liquore valde spirituoso; hinc subscribimus eorum sententiæ, qui statuunt, ambram ad bituminis genus esse referendam, cujus natales sunt in terra, & ex cujus visceribus fluctuum maris impetu ac vehementia evellitur & defertur in mare. Reperitur autem illud maxime in mari circa insulam Madagascar, quia hujus regionis tractus subterraneus procul omni dubio prægnans est ejusmodi bitumine.

Quum igitur tam difficilis solutionis sit ambra, hinc certe nullam adhuc genuinam ambræ solutionem in officinis conspicimus. Nam eam plerumque parare solent cum moscho, cum oleis cinnamomi, rosarum vel etiam zibetho, & ita possidemus quidem suavissimi odoris essentiam, quæ etiam non caret sua virtute & usu; at parum participat de ambra, quæ potius intacta remanet. Quapropter hos genuinæ essentiæ characteres ponimus:

1. Parari debet ex sola ambra, nulla alia re solvenda admixta;

2. menstruo fere totam resolvi oportet:

3. si instilletur hæc essentia aqueo liquori, more omnium oleorum & resinarum solutarum lactescat oportet.

Paratur vero sequentem in modum: Spiritus rosarum penitus dephlegmatus non semel, sed minimum bis, abstrahatur à sale tartari, forti igne usto & calcinato, ita prodit spiritus, qui sua penetrantia intimam mixtionem ambræ invadit ejusque oleosum contextum discerpit ac resolvit.

Hæc solutio seu essentia ambræ inter remedia confortantia, & quæ debilitatum nervorum systema roborant, adeoque inter medicamenta, quæ morbis,

ex

ex deficiente robore nervosarum partium oriundis, dicata sunt, facile principem locum obtinet, neque vapore ita replet caput, vel commotiones atque agitationes in debili corpore provocat, ut quidem ea, quæ vulgo ex ambra, admixto moscho vel zibetho, præparatur; siquidem ejusmodi fragrantia debiles viros & fœminas, spasmis obnoxias, minus commode ferre ex practicis notum est.

OBSERVATIO XIX.

De balsamo liquido prodeunte ex Santalo flavo.

Lignum santali flavum est arboris Timorensis bacciferæ, sarcante dictæ, medulla solida, densa, colore flavescens, ab integumentis, cortice nempe & ligno, separata, saporis subamaricantis & aromatici, odoris fragrantis. Affertur ex China & Siam, arbor est excelsa instar juglandis, fructus fert instar cerasorum. Santalum album est ejusdem arboris medulla solida pallidior, odoris debilioris & saporis minus aromatici: quando arbores exsiccantur, sola medulla eligitur, quæ, si non satis est odorata, santalum album appellatur. Mutuatur flavum santalum fragrantiam sui odoris & saporem aromaticum à resina, qua constat, teneriori, quæ etiam spiritu vini rectificatissimo promte extrahitur, si ipse ejus rasparturæ convenienti in quantitate infunditur. Per digestionem elicitur tinctura admodum flava, quæ leniori igne, abstracto prius spiritu, inspissata, balsamum liquidum, coloris bruni & odoris grati constituit, quod consistentia & colore ad Peruvianum propemodum accedit. Hoc balsamum si rursus solvitur in rectificatissimo spiritu, essentia eximiæ virtutis balsamica inde emergit.

Experimentum hoc balsami Peruviani, item balsami de copaiva, de Mecha, naturam atque genesin clare manifestat, quippe nihil aliud sunt balsama hæc, quam resinæ liquidiores. Nam si resinosum santali principium in spiritu rectificatissimo solvitur & solutio inspissatur, balsami consistentiam induit, neque in solidam amplius resinam convertitur; utpote cum in intimam ejus mixtionem particulæ quædam humidæ sese insinuaverint.

Quoad vires essentia flavi santali ad virtutem ambræ analepticam & sedativam quam proxime accedit, atque in morbis, qui ex debilitate & atonia nerveo-membranosarum partium nascuntur, vel per se, vel peropportune cum essentia ligni aloës vel succini misceri potest.

OBSERVATIO XX.

Resinæ duæ rariores, altera rubicundissima, altera odoratissima.

EX santalo rubro, quod arboris siliquosæ & spinosæ, quæ nascitur in Malabra & Coromandel, medulla solida, ponderosa & rubicunda est, cum spiritu vini colorem rubicundum extrahi, res vulgata admodum est, sed novum & haud vulgare illud videtur, quod ex hoc ligno parari possit resina obscuri rubicundi coloris, quæ in exigua admodum dosi aliquot uncias spiritus vini colore sanguineo elegantissimo tingit. Præparatur vero non alia ratione, ac vulgo confici solent resinæ; superfunditur nempe ligno raspato non communis, sed rectificatissimus spiritus, leni digestione extrahitur essentia, sique ejus insignem adepti sumus quantitatem, spiritus abstrahitur, & quod remanet liquidum, mitiori calori ad inspissandum committitur; ita pulvis remanet ex atro rubicundus, cujus particula, in spiritu vini soluta, ingentem quantitatem spiritus eleganti & saturate rubicundo colore imbuit.

Hæc resina id habet peculiare, quod primo omnis saporis & odoris expers sit, adeo, ut licet accendatur, nullus tamen plane odor percipiatur; secundo, quod accensa quidem ardeat, sed mirifice spumescat & magnam terræ copiam relinquat: tertio, quod spiritum vini elegantissime coloret, minime vero ullum oleum, sive expressum, sive destillatum sit, tingat, neque etiam solvatur ab iis, quod eam ex terrestri subtiliori substantia magis, quam ex oleosa & pingui constare luculenter ostendit. Usus ejus poterit esse ad tingenda & occultanda medicamenta, & quoniam saturato colore rubineo tingit spiritum, ad injectiones vasorum arteriosorum in capite, si sanguine destituta fuerint, in rebus anatomicis commodissime usurpari potest.

Altera resina, minus, quod sciam, nota, vel nunquam descripta, est tam fragrantis odoris, ut illi similem vix reperire liceat, & præparata à nobis est ex cortice, in omnibus officinis prostante, cujus tamen natales una cum viribus medicis & pharmacopœis incogniti sunt. Est vero hic ipse cortex Thymiamatis, qui accipit nomen suum à vocabulo θυμίαμα, quo Græci omne suffimentum appellarunt. Hic cortex videtur relictum quoddam magma compressorum foliorum & corticum ex arbore. Nostra quidem sententia videtur esse cortex arboris storacis, ex qua liquida storax exprimitur, & arbor est Asiæ minoris Siliciæ, cui etiam sententiæ favet Serapion, qui pro cortice styracis arboris eum habet, expressæ & excoctæ liquidæ styraci superstite, præsertim cum ejus odor cum odore styracis liquidæ quam maxime conveniat. Veteres thus Judæorum appellabant, quia Judæi frequenter eo ad suffimigia usi dicuntur.

Fecimus cum eo experimentum, affundendo spiritum vini rectificatissimum, qui statim extraxit essentiam valde nigram, essentiæ balsami Peruviani æmulam, quæ si infunditur aquæ communi, protinus lactescit. Abstractus spiritus odoris est fragrantissimi, & ita diffundit suum odorem, ut à drachma una aliquot mensuræ aquæ odorem fragrantem mutuentur. Relinquitur resina satis copiosa atque ex libra una corticis unciæ duæ ad minimum resinæ haberi possunt. Hæc resina identidem suavem & fragrantem odorem exhibet, & commodissime extracto storacis, benzoë & balsamo Peruviano, ad efformandam massam odoratam, calidæ fornaci illinendam, potest admisceri.

Usum & vires quod attinet, deprehendi tum in resina, tum in essentia & spiritu peculiarem virtutem anodynam, quæ levat dolores & somnum infert; quare non sine fructu in tussi compescenda convulsiva hocce medicamento me usum fuisse recordor.

OBSERVATIO XXI.

Singularis resina errhinæ facultatis.

Residet hæc ipsa & extrahitur singulari encheiresi ex ligno guajaco, quod ex India occidentali in nostras regiones adfertur. Lignum est solidum, & ob copiosam resinam, qua scatet, ponderosis-

roſiſſimum; nam aquæ injectum fundum petit, quod aliis lignis negatum eſt. Hujus arbor naſcitur in Mexico & valde ſimilis eſt noſtræ juglandi; eſt arbor hæc hexapetala, nucifera, & binas nuces in putamine habet incluſas: tota ſucco reſinoſo, valde acri, cum quadam amaritie, copioſiſſimo referta eſt: cortex ejus eſt valde gummoſus, ex quo inciſo exſtillat gummi, quod acredine ſua linguam valde afficit. Medulla hujus arboris ſolidiſſima, nigri vel etiam variegati coloris maculis ſtipata, maximaque ex parte reſinoſa eſt; ſiquidem ex ejus libra una miniſterio ſpiritus rectificatiſſimi vini minimum unciæ duæ reſinæ haberi & extrahi poſſunt. In hac reſina vel exſiccata, vel in ſpiritu vini adhuc liquida reſidet ſummum adverſus luis venereæ virus præſidium alexipharmacum, ſi ſecundum medendi leges recte uſurpetur.

At vero præter reſinam hanc, quæ beneficio ſpiritus vini elicitur, adhuc alia reſiniformis ſubſtantia, non parum ratione ſaporis & virtutis à priori diſſidens, ex hoc ligno poterit obtineri, idque non per macerationem cum menſtruis ſpirituoſis, ſed per ſimplicem & paulo longiorem coctionem cum aqua communi; quando nempe ligni guajaci decoctum leni inſpiſſatur igne, tunc in fundo vaſis reſiduum manet ſpiſſamentum quoddam reſiniforme, quod balſamici & grati odoris eſt, ſaporis acriuſculi, quod in pulverem tenuem redactum & naribus admiſſum, ſtimulando glandulofas illas, quæ narium oſſa inveſtiunt, tunicas pituitam ibi hærentem potenter colliquat atque educit, adeo, ut omnibus à multo jam tempore notis & expertis errhinis, propter eximiam, quam exſerit, efficaciam, mihi reſina hæc præferenda videatur. Nam præter vim errhinam & ſtimulantem ſimul quandam poſſidet facultatem roborantem, nervoſis capitis partibus amiciſſimam.

Differentia inter reſinam hanc, quæ decoctione cum aqua paulo diuturniori extrahitur, & inter eam, quæ menſtruo ſpirituoſo educitur, hæc eſt: illius exigua admodum, reſpectu hujus, portio eſt, ſapor vero eſt ſalino-acris, qualis in altera copioſa non obſervatur, quæ etiam, ſi accenditur, non tantam quantitatem terræ relinquit, quam quæ per decoctionem parata fuit.

Hoc experimentum nobis perſpicue aperit modum, quo ligni guajaci decoctum ex aqua operationem ſuam in lue Gallica ſananda exſerit. Quilibet enim facile hic perſpicit, in decoctum non niſi hanc reſinam acrem, errhina facultate donatam tranſire, relicta in ligno copioſiori & magis oleoſa illa reſiniformi ſubſtantia. Quemadmodum itaque reſina hæc ſpiculis & ſtimulis ſuis ſalino-acribus vellicando glandulofas narium tunicas, fundit & liquat tenacem pituitam; ita nullum dubium eſt, quin ligni Guajaci decoctum ſpiculis iſtis ſalino-reſinoſis roboratum, dum accedit ad partium ſolidarum glanduloſos tubulos, eos eadem ratione vellicando & ad validiorem conſtrictionis motum invitando, corruptos & tenaces, qui ibi hærent, humores colliquet, eoſque è latibulis ſuis excuſſos ad expulſionem è corpore idoneos reddat, quæ primaria in hoc morbo ſanando medentis debet eſſe intentio.

OBSERVATIO XXII.

Spiritus & balſamum liquidum maſtiches, item camphoræ.

Sumitur maſtiches electæ albiſſimæ libra dimidia, pulveriſata cum æquali pondere ſalis tartari exacte miſcetur in mortario, poſtea ſpiritus vini rectificatiſſimus in cucurbita affunditur ad eminentiam quatuor digitorum, leniori ſubmiſſo calore ſolvitur reſina in ſpiritu & obtinetur eſſentia valde reſinoſa, quæ loco vernicis uſurpari poteſt; calore aucto deſtillat in receptaculum ſpiritus, oleo ſubtili balſamico hujus reſinæ imbutus, & ſaporem & odorem maſtiches exacte referens.

Notandum in hac deſtillatione eſt, quod leniſſimo igne peragi debeat, alias paulo majori admoto, omne, quod eſt in cucurbita, tranſcendit alembicum, ut denuo deſtillatio ſit inſtituenda. Rationem hujus phænomeni hanc damus: Solvitur maſtiche fere tota in ſpiritu, ſique calor accedit paulo fortior, ſpiritus vini, partibus gummeis & tenacibus irretitus, molitur avolare, ſed quia propter involucrum illud, quo tegitur, impeditur, hinc in ſpumam glomeratur tota maſſa, quæ attollitur, & quam facile ſic alembicum ſuperaſcendit. Simile obſervatur, ſi ad vernicem ſaturatam conficiendam ſolutio ſandaracæ, cum ſpiritu vini rectificatiſſimo facta, arenæ calori committitur in vaſe vitreo vel cucurbita, ubi paulo fortiori igne admiſſo, totam ſolutionem extra vaſa emiſſam fuiſſe obſervavimus Hinc in deſtillandis vel evaporandis iſtis ſolutionibus opus eſt, ut regimen ignis curioſius obſervetur, leniori calore adminiſtrato.

In deſtillatione hujus ſpiritus illud notabile occurrit, quod reſiduum hujus ſolutionis ab abſtracto ſpiritu perfectum balſamum liquidum, inſtar terebinthinæ vel balſami de copaiva, quoad conſiſtentiam repræſentet, & rectiſſime etiam balſamum maſtichinum vocari mereatur.

Hoc balſamum promtiſſime totum ſolvitur in ſpiritu vini rectificatiſſimo, non ſecus ac terebinthina vel Peruvianus balſamus, vel balſamus de copaiva, & nihil aliud eſt, quam maſtiche in formam liquidam redacta. Quare vero non amplius ſuam priſtinam ſolidam naturam aſſumat, ratio hæc eſt: reſinæ ex principio oleoſo, terreſtri & acido concretæ ſunt, atque ab horum elementorum connubio ſolidam conſiſtentiam accipiunt. Quando igitur particulæ rudiores & magis terreæ per ſolutionem ſeparantur, & acidum etiam per additum alcali infringitur, perit ſoliditas, corpuſque fluidum ſeu liquidum evadit.

Eodem etiam modo ex ſuccino ſoluto in ſpiritu vini rectificatiſſimo mediante ſale alcali per lenem abſtractionem balſamum reſinoſum liquidum parare licet, quod etiam ſimili ratione cum benzoë, ſandaraca, gummi elemi, animæ &c. fieri poſſe deprehendimus.

Ex hac mechanica chymica clariſſime innoteſcit, balſama illa, quæ ex India utraque & calidis regionibus ad nos feruntur, ut balſamum de Mecha, Peruvianum, liquidambra, de copaiva, non niſi reſinas liquidas eſſe, ob acidi, quod coagulationis principium eſt, parciorem in mixtione admiſſionem; ſiquidem dubio procul ab ardore ſolis, qui his regionibus graviter incumbit, acidum deſtruitur.

Pari ratione camphora, quæ eſt oleum coagulatum ſubtiliſſimum, quod à calore totum avolat, in mixtionem ſuam etiam recipere videtur ſubtilius quoddam acidum, à quo ſolideſcens ejus forma petenda eſt. Si itaque hanc ipſam auferre velimus, poteſt id fieri, ſi miſceatur cum ſale tartari & cum ſpiritu vini rectificatiſſimo inſtituatur deſtillatio, tunc ſpiritus prodit, camphoræ corpuſculis valde ſaturatus, ſapore & odore teſte. Id vero non vulgare & maxime notatu dignum eſt, quod hic ſpiritus aquæ infuſus non lacteſcat, nec camphoræ quicquam præcipitetur, uti cum ſpiritu vini camphorato

phorato id evenit. Deinde, quod remanet ab abstractione spiritus, solutio camphoræ valde saturata est, sed coloris bruni, quæ magnopere camphoram sapore æmulatur, si vero in aquam instillatur, non ut spiritus vini camphoratus in crassum coagulum abit, sed commode cum aqua misceri potest. Nam sal tartari, mixtionem hujus corporis intimam ingrediens, oleosas crassas partes resolvendo & subtiliores acidas invertendo, efficit, ut in subtilissimas partes, non amplius coagulabiles, hoc corpus resolvatur, & mutatus etiam albus color in brunum evolutioni sulphuris sive principii phlogisti, per alcali factæ debetur.

Tractatio camphoræ ita instituta inservit in medicina & chirurgia egregiis usibus: notum quippe est, cum aqueis vehiculis & menstruis camphoram non posse misceri, sed statim ferri præcipitem, hac vero ratione intima mixtio obtineri potest: hinc commodissime ita miscetur cum collyriis, cum epithematibus ad caput, cum cataplasmatibus & gargarismatibus. Ad inflammationem oris & faucium utilissimum est gargarisma, si v. g. aquæ flor. sambuci vel salviæ aut rosarum portio nitri & pauxillum hujus solutionis admiscetur.

OBSERVATIO XXIII.

De medicamentis ex balsamo Peruviano nobilissimis.

Balsamum illud Americanum, ex Peru allatum, præstantissimarum esse virium, & odoris fragrantia & sapor aromaticus manifeste declarant. Primo ejus usum tantummodo inter remedia externa admiserunt, procedente vero tempore etiam interne quidam medicorum & chymicorum hoc balsamum usurpare cœperunt, dum partim pilulis illud admiscuerunt. partim etiam ejus solutionem, in spiritu vini rectificatissimo factam, miscendo illam cum sacharo vel aliis mixturis, in usum vocarunt.

At vero longe efficaciora remedia inde depromi possunt, si chymica arte tractetur. Haud igitur abs re fore putamus, si quæ cum eo tractavimus, hoc loco diligentius persequamur.

Primo, destillando illud cum aqua simplici ex vesica, nacti sumus oleum fragrantissimum, rubrum, omnis empyreumatis expers, sed ex libra ejus dimidia vix semiunciam obtinuimus. Diffluit quidem hoc oleum in rectificatissimo spiritu, sed insignem ejus quantitatem desiderat, quia paulo difficilius solvitur. Hoc oleum, in spiritu rectificatissimo rosarum solutum, essentiæ succini, ambræ, ligni aloës commode admisceri potest, quum eorum balsamicam roborantem virtutem in morbis, ex generis nervosi debilitate ortis, non parum augeat atque intendat.

Secundo, ex Peruviano balsamo elegantissimum spiritum præparari curavimus sequentem in modum: duas partes hujus balsami cum una parte salis tartari trituratione & lævigatione exquisitissime miscuimus, addita spiritus rosarum optimi sufficienti quantitate, & debita encheiresi ex arena madefacta instruximus destillationem per alembicum, & gradus ignis bene servando omne liquidum ad siccitatem usque abstraximus. Hac ratione obtinuimus spiritum, & saporis & odoris gratia, multo magis vero virtute analeptica & roborante commendabilem. Observatum quoque nobis est, eum efficaciter urinam pellere, & hac ratione calculorum in renalibus tubulis concretioni occurrere. Transit mox in syrupum eximiæ virtutis balsamicum, si ejus drachma una unciis tribus julepi rosarum admisceatur, qui syrupus merito omnibus aliis ob gratiam, quam conciliat medicamentis, singularem præferendus videtur.

Tertio, à pluribus jam inde annis in usu nobis fuit frequentiori spiritus volatilis balsamicus, quem ex sale volatili eboris, sale tartari & balsamo Peruviano, æquales horum partes inter se miscendo, affusione spiritus rectificatissimi vini præparavimus. Spiritus hic propter vim, quam exserit discutientem & diaphoreticam, neque minus tonicam & roborantem in morbis, ubi massam sanguinis & humorum in corporibus frigidioribus in motum excitare & transpirationem augere convenit, cum summo profectu usurpatur, eumque longe multumque spiritui sic dicto Bussii, æque balsamico, antehabendum esse, non sine ratione affirmamus.

OBSERVATIO XXIV.

Historia vini Tockaviensis Hungarici cum ejus indole, genesi ac virtute.

Corpora, quæ ignem facile concipiunt, oleosa & resinosa, ad examen chymicum hactenus revocavimus, eorumque salutares vires satis perspicue deteximus. Jam vero ad ea, quæ multum affinitatis cum iis habent, & ejusdem fere progeniei sunt, spiritus nimirum inflammabiles nos accingemus examinandos, ut, quas facultates alant, & quid ad usum chymicum & medicum conferre possint, aliquanto clarius perspiciamus.

Quum vero ejusmodi spiritus phlogisti inque flammam concipiendam promtissimi, fructus sint vinosæ fermentationis; placet maxime omnium vinorum nobilissimum Hungaricum, & quidem Tockaviense, ratione originis & indolis suæ paulo accuratius hoc loco describere.

Est vero vinum Tockaviense partus superioris Hungariæ, & nascitur in civitatibus maxime submontanis, in comitatu Zempleniensi sitis, quæ vocantur Mad, Tolezua, Benye, Talya, Schadan, Kereftur, Tarzal, Serensch & Tokacy. Solenne vero est, omnia, quæ circa submontana ista loca succrescunt. vina per excellentiam Tockaviensia appellare; siquidem in eo præjudicio mercatores versantur, quod circa Tockay provenit vinum, illud reliquis submontanis esse præferendum, cum tamen omnia fere sint æqualia: quamvis non negare liceat, quod certa hujus promontorii pars, ex 600. passibus constans & ad meridiem spectans, excellentissimi vini genitrix sit.

Deinde celebris est ille districtus vinearum in territorio civitatis submontanæ Tarzal, qui sese extendit latitudine ad 3000. passus, in longitudine vero circiter 9000. passus habet. Hæc duo loca vicina vocantur *der Zuckerberg*; & quamvis vina, quæ in *Zuckerberg* Tockaviensi & Tarzaliensi proveniunt, sint præstantissima, tamen eorum non tam parva suppetit quantitas, ut secundum communem opinionem Augustissimi Imperatoris mensæ tantum inserviat.

Quod autem in hisce locis ex omnibus Europæ vinis ibi crescat præstantissimum, dignissimum utique est, ut hujus rei causæ inquirantur. Primo vero Hungaria alit præstantissimas uvarum species, inter quas quædam vocantur *Augster* à tempore maturationis, quod plerumque in principium mensis Augusti incidit. Incolæ has uvas semipassas vocant *Manckler*, iisque utuntur loco passularum ma-

majorum, quarum similitudinem exprimunt. Ad nobiles ovas, præstantioris vini genitrices, pertineot etiam moschatellioæ, quæ nomeo suum debent succo delicatissimo, qui & sapore & odore nucem moschatam æmulatur. Ad has proxime accedont eæ, quas dicunt *Mayer-Weintrauben*, quoniam succi, quem intus fovent, sapor & odor herbæ majoranæ perquam similis videtur. Sequuntur uvæ, quas vocant *Geiß-Dutten-Trauben*, quarum baccæ crassa & viridescente teguntur membrana, & formam habent papillæ caprillæ similem, succo abundant, qui maxime usui dulciariorum inservit. Inter uvas nobiliores dantur etiam quædam vilioris notæ, albæ, pallidæ, rubicundæ, quæ etiam succum fovent copiosum, subdulcem, virtute tamen debiliorem.

Recensitis istis nobilissimarum ovarum speciebus, quas Hungaria superior, partim & inferior alit; proximum jam est, ut quomodo variæ vini species ex istis elaborentur, paulo clarius exponamus; præsertim cum perpaucis hoc cogoitum esse sciam, nos vero à popularibos fide dignis id accepimus.

Primum & delicatissimum præparant ex uvis, quas vocant *Augster-Trauben*, quod ab incolis vocatur Essenz. Colligunt sigillatim uvas, ultra consuetum maturationis gradum excoctas & semipassas, quas etiam interdum, si solis calore non satis siccatæ fuerint, mitissimo furni calori committunt, ut magis flaccescant, easque à racemis revulsas torculari subjiciunt, cujus forti pressione succus elicitur, nectaris suavissimi æmulus, qui exacto despumationis tempore viuum præbet generosissimum, oleosum, quod diu dulce manet, & spatio unius anni demum defecatur, caroque venditur pretio, & magnatum mensis inservit, quod mercatores pro aliis vinis perficiendis emunt.

Secundum genus dicitur *Ausbruch oder Beer-Wein*, quod paratur ex uvis nobilioribus invicem collectis, ex quibus, separatis racemis, torculari identidem exprimitur succus dulcissimus, cui post aliquot dies fervefacto adjiciunt uvas semipassas; ita fervente musto dulcedo uvarum passarum extralitur: vinum fit dulcissimum, oleosum, saporis gratissimi, cujus dulcedo valde diu immutata durat.

Tertium genus est, quod conficitur ex puro musto nobilium uvarum, quod fermentatum dat vioum valde spirituosum, minus dulce, limpidum.

Sequitur postea quartum genus, quod ex diversis uvarum speciebus, nobilibus & ignobilibus, parant, & sic mustum copiosum acquirunt, quod peracta fermentatione vinum qooque uobile præbet, sed non adeo generosum.

Hæc vina Hungarica io eo aliquid singulare præ aliis vinis habent, quod quædam ex iis, præsertim *Ausbruch und Beer-Wein*, diutius fervent suam dulcedinem: deinde quod aromatico sapore & odore prædita sint; tum, quod vim habeant diaphoreticam & liberalius etiam hausta nullum dolorem in capite, nullum languorem in artubus relinquant: denique quod vappam noo facile contrahant, etiam sub aëris liberioris admissione, & per multos annos conservari possint.

Est vero Hungariæ regio ad optima vina gignenda opportunissima, quia in illo terrarum spatio sita est, quod gradu elevationis poli quadragesimo & quinquagesimo describitur. Nam constans est observatio, has regiones, quæ hunc elevationis poli gradum habent, ad vinum generosum progignendum esse aptissimas. Hæc lætissima cœli regio sibi subjectam habet Portugalliam, Hispaniam, Galliam, Italiam, magnamque partem Germaniæ, Austriam, Styriam, Carinthiam & fere totum tractum Rhenanum, Hungariam, Transylvaniam & eximiam partem Græciæ, quæ terræ continuo & cohærente tractu exporrectæ, vina omnium præstantissima proferuot. Est enim his in regionibus efficacior solis operatio, quam in reliquis, neque enim nimia & perpetua siccitas ibi est, sed abundantia roris præsertim nocturni: hic ad nutritionem, solaris vero calor ad succi meliorem coctionem, digestiooem & maturitatem utique multum confert. Nascuntur porro Hungarica vina in summis montibus, solem orientem vel meridianum respicientibus: hæc autem locorum positura generoso vino maxime favet. Spirat enim in ejusmodi montibus aër purissimus, nullis effluviis peregrinis contaminatos, suntque illi ab omni ventorum septentrionalium injuria immunes, dumque præruptis jugis vividiores solis radios excipiunt & versus se invicem reflectunt, calorem augent, conceptumque diutius retinent. Aër autem purus, vegetus & solis calore extenuatus succo nutritio uvarum se intime miscet atque insinuat, ipsique sobtilitatem & quandam spirituascentiam conciliat, vinaque maxime salubria reddit, ut promtius minimos etiam corporis humani tubulos tam secretorios, quam excretorios transeant.

Deprehendimus insuper, ad præstantius vinum generandum loca montosa & declivia, ubi in eorum radicibus flumina feruntor, esse aptissima. Nam si loca natalia eorum vinorum, quibus naturæ benignitas Germaniam nostram fortunavit, consideramus, observare licet, nobilissima vina in tractibus montanis, maxime soli orienti vel meridiano oppositis, circa flumina, quæ iosra transeuot, prognasci, & aliis etiam propter nobilissimam virtutem vulgo præferri.

Quis est, qui nesciat, in Franconia vinum Würtzburgense, Wertheimense, Klingenbergense, quæ omnia in montibus Mœno vicinis proveniunt, cæteris esse superiora? Quorsum etiam spectant vinum Nierensteinense, Hochheimense, Muchelbachense, Cochheimense, quæ non procul à Mœni fluvio producuntur. In montibus circa fluvium Rheni positis prodeunt Bacheracense, Rudelsheimense, Laubenheimense, Johannesbergense & hujus generis plura. Circa fluvium Mosæ quæ crescunt, ex his celebrantur Dusemundense; circa fluvium Kocher proveniunt etiam nobilissima Neccarina; in montibus, quos transfluit fluvius Albis, optima vina, quæ suppeditat Bohemia & Misnia, proseruntur. Eodem modo sese res habet cum vinis Austriæ, quorum præstantiora in locis montanis circa Danubium extant. Patet hinc etiam ratio, quare vinorum circa lacum Neosidlensem optimorum sit proventus, & loca illa superioris Hungariæ submontana, ubi generosissimum & Tockaviense vinum abundat, superius enumerata, in confinio fluviorum, præsertim Teysse, posita sint.

Nam præter solis efficaciam vioorum præstantia nutrimento uvarum teneriori & subtiliori plurimum debetur. Jam vero quia mootes expositi sunt nocturnis roribos, qui circa confinia fluviorum sunt abundantissimi, ac subtilissimam & æthereo principio intermixtam aquam fovent, non mirum est, rorem optimum esse nobilissimarum vitium nutrimentum. Fatendum quidem est, rorem nocturnum per se ad nutriendas vites non sufficere, sed pluviæ ut accedant necesse est, quæ plenins nutrimentum toti vitium compagi afferant. In eo tamen posita est differentia, quod copiosæ pluviæ, in locis planioribus collectæ & diu stagnantes, putredinem facile contrahant, valdeque crassum & mioos digestum nutrimentum terræ reddant. Ubi vero post humectationem terræ, quæ vites alit, citius delabuntur, nulla barum stagnatio locum inveoire potest.

Quod

Quod vero etiam plantæ solo rore & humido in aëre contento succrescere & diu durare possint, abunde testantur ea, quæ solidis saxis, quæ arenis & exsuccis terris innascuntur. Telephia, sedorum species, vermicularis illa, & quæ majoribus sedis accenseri solet, aloë, facile ostendunt, se fluidi aërei esse progeniem.

Postremo etiam soli natura atque indoles ad nobilioris vini proventum utique multum facit; constantis enim observationis est, nobilissima vina, ubi crescunt, solum habere non valde pingue, lutosum, crassum, nigrum, sed potius saxeum, arenosum & ex scissili lapide compositum. Videtur quidem primo intuitu ejusmodi terra valde infœcunda & sterilis, & progignendis ac fœcundandis plantis & fructibus minus idonea; sed tamen res aliter se habet cum vitibus, quæ si nobilissimum succum ferre debent, utique talis terræ indoles huic rei aptissima est, & quidem eas ob causas, quia arenosæ, calcariæ & saxosæ ejusmodi terræ diutissime retinent solares radios, qui hic concentrati radices blando suo calore fovendo efficiunt, ut nutrimentum per omnes ejus poros facilius transeat. Deinde dum per hujus generis terras, quasi per cribrum, innumeris poris pervium, humiditates & pluviales aquæ transmittuntur, has ipsas non modo attenuant, inque minimas partes dissolvunt, sed & crassiores & rudiores partes separant ac detinent, ut longe subtilior succus nutritius evadat.

In diversissima igitur soli natura, & quidem non sine ratione, diversi saporis, salubritatis & insalubritatis vinorum causas positas esse existimamus. Neque enim ignotum est, mirifice inter se ratione saporis & odoris differre vina Rhenana, Franconica, Hungarica, Mosellana, & alia etiam aliis esse salubriora; quam differentiam solo natali si quis adscribere velit, is utique neutiquam errabit. Dici enim vix potest, quam dissidens planeque diversa sit natura atque indoles soli & terræ, quod vel ex colore, odore, textura, consistentia, porositate, crassitie, imo ex destillatione aliisque laboribus mechanicis & chymicis satis superque cognoscimus. Mirum itaque est, quod vineæ, quæ habent eundem solis adspectum, quæ etiam in ejusdem altitudinis montibus positæ sunt, & ejusdem generis vites alunt, vina tamen ratione præstantiæ, salubritatis, saporis ac penetrantiæ admodum diversa proferant. In cujus rei illustrationem ut saltem unicum adducamus exemplum, notum est, vina, quæ circa pagos Hochheim, Kochheim & Cassel, è regione urbis Moguntiæ, producuntur, nasci ex unius generis vitibus, quæ etiam eodem modo tractantur, eodemque prorsus sole foventur; nihilo minus præstantia mire inter se differunt, ut longe etiam cariori pretio Hochheimense præ Kochheimensi, & hoc præ Cassellano ematur.

Quum vero nihil fiat sine ratione, valde credibile est, hujus differentiæ causam referendam esse ad soli diversitatem, quæ non adeo aperte in sensus incurrit. Et quum etiam vinum Hungaricum rationе saporis & odoris aliquid habeat præ aliis vinis peculiare sibique proprium, & spiritus etiam ex eo destillatus saporem & odorem exhibeat singularem, nullum sane dubium est, quin hoc soli natalis peculiari naturæ sit adscribendum.

Id vero hoc loco non intactum prætermittere possumus, quod salubris & præstantissima vini Hungarici, præsertim superioris, indoles communiter, imo ab ipsis incolis etiam solo, ubi vites crescunt, aurifero adscribi soleat, eo quod terra Tockaviensis roboraus in se sulphur copiosum contineat. Quin imo variæ circumferuntur historiæ & literis etiam mandatæ sunt, de quibus legi possunt *Jacobi Tollii epistolæ itinerar.* in ipsis botris & acinis compactas sæpius auri atomos, mire splendentes, fuisse repertas, ita ut etiam membranulæ exteriores auro quasi obductæ fuerint. Et aiunt, in Tockaviensi tractu, ubi generosissima nascuntur vina, videri non raro aurum instar funiculi rotundi simul è terra enasci; quas tamen historiolas in medio relinquimus, ut non de earum fide dubitandi prægnantes habeamus caussas. Id saltem dicimus, nec aurum, nec alia metalla ad fœcunditatem terræ, multo minus ad succos vegetabilium nobilitandos, & salubrea reddendos, quicquam conferre posse.

Nunc erit solvenda quæstio, quare vina generosa Hungarica tam diu dulcedinem suam retineant, cum Italiæ & aliarum regionum calidarum potentia vina eam facile deperdant. Supra jam memoravimus, diversis modis tractari & præparari vina Hungarica, ex qua peculiari tractatione erit etiam petenda ratio durantis illius dulcedinis. Nam ubi succus ex uvis nobilioribus & maturis semipassis & exsiccatis elicitur, qui essentia dicitur, diutissime manet dulcis. Deinde quando musto subdito calore ferventi immittuntur uvæ passæ vel aliæ adhuc recentes, dulcia identidem vina emergunt, quorum dulcedo diutissime durat. Quæ vero non ex siccatis uvis vel ex musto fervefacto proveniunt vina, ea utique, non secus ac alia vinorum genera effervescentia, gratum ac dulcem suum saporem amittunt; idque etiam fit in nostris regionibus. Nam si quis musta recentia calori vel igni admoveat, ut ex parte ebulliant, quemadmodum additis herbis, vina v. g. cochleariæ, enulæ, absinthii, melissæ parantur, non amplius ita effervescunt, sed dulcedine diutius linguam afficiunt. Eadem encheiresi in insulis Canariensibus vina, quæ dicuntur *Sect*, item Hispanica, vina de Tint, de Alicante incolæ parare solent. Caussa igitur durabilis illius dulcedinis non est à natura, sed dependet ab artificio, ab igne nempe & calore, qui hunc peculiarem effectum producit, eo quod fermentationis actum præpediat, qua unio dulcium dissolvitur ac destruitur, ingensque mutatio ipsi musto ratione qualitatis inducitur.

Fermentatio vero est nihil aliud, quam motus intestinus aëris & ætheris partiumque aquearum in musto contentarum, qui partes, quæ mixturam dulcium corporum constituunt, dissolvit, particulasque acidas & sulphureas terreasque, quæ inter se commixtæ dulcedinem formant, à se invicem separat, adeo, ut acidum incipiat in sulphureum ac terreum principium agere, unde fit ebullitio, spumascentia & evaporatio partium sulphurearum, nec non dejectio partium crassiorum terrearum in fundum, qui motus ebullitionis dum diu durat, acidum cum subtiliori sulphure & phlegmate sese arctius conjungit rursus, & vinum inde surgit, sive liquor acido-spirituosus.

Quodsi vero per calorem mustum fervesit, & ex parte ebullit, particulæ aëreo-æthereæ & subtiliores aqueæ, quæ prima ac præcipua motionis illius intestinæ fermentativæ caussa efficiens sunt, ex intimis musti poris exturbantur atque aufogiunt; unde necessario sequitur, ut partium liquoris dulcis salva & integra maneat textura ac dispositio, & inimica earum separatio impediatur.

Quum vero non omne principium aëreo-æthereum & subtile humidum per fervefactionem evaporet, sed quædam pars ejus remaneat, impeditur quidem vehemens fermentationis actus, sed tamen remissior & lenior species fermentationis adhuc manet, à qua etiam defecatio successiva &

ſpirituaſceotia blandior horum vinorum dulciom producitur.

Ultimo loco, unde vioorum Hongaricorum tanta præ aliis vinis proficiſcatur ſalubritas, explicandom erit; cujus cauſam ſi à ſubtilitate & teneritudine nutrimenti, quo uvæ aluntur, & copioſo, quod earum ſuccis immixtum eſt, ſubtili aëreo & æthereo elemento derivemus, oon ſallemur: eſt enim hoc illud ipſum, quod alimentis æque ac medicamentis ingentem ſalubritatis vim conciliat.

Aquæ quo ſubtiliores & leviores ſuot, ſontanæ & materia aëreo-ætherea repletæ, eo utique majorem ſalubritatem præſtant præ aliis. Acidulæ & thermæ, ad ſanandos morbos efficaciſſimæ, non niſi ſalibus & ſpirituoſo æthereo elemento, quod copioſius ſovant, ſuas vires atque dotes debant, quo ſi per calorem & aëris liberum acceſſum privantur, mox earum ſalubris virtus exſpirat ac elangueſcit. Simili ratione ſpiritus ille aëreo elaſticus io vinis impellit & promovet non modo ſolidorum, ſed & fluidorum motum, fibraſque motrices ad blandas contractiones animat, ut ſaoguiois & humorum circuitus, neque mious ſecretionis & excretionis negotium, quod vitæ conſervandæ admodum inſervit, facilitetur atque promoveatur, in quo præcipua ſalubritatis ratio & natura continetur. Et hanc ob cauſam, quia vina Hungarica ex partibus admodum ſubtilibus & ſpirituoſis conſtant, vires deficientes erigunt atque reficiunt, & blandam movendo diaphoreſin, crudos & inutiles ſuccos è corpore exterminant.

OBSERVATIO XXV.

Anatomia vinorum chymica.

PRincipia vinum conſlituentia ſunt: 1. ſpiritus inflammabilis, 2. phlegma, 3. ſal acidum tartareum, 4. ſulphurea quædam oleoſa ſubſtantia.

Pro varia igitur & multiplici horum elementorum mixtura & proportione vina inter ſe, ratione ſaporis, odoris & virtutis, mirifice differunt. Quæ copioſum ſpiritum inflammabilem poſſident, facile inebriant, & corpus fortiter caleſaciunt. Ubi vero prædominantur partes phlegmaticæ & tarta-eæ acidulæ, hæc virtutem laxantem & diureticam habent, nec facile caput feriunt. Quæ multum ſubſtantiæ oleoſæ ſulphureæ obtinent, ut ſunt vina antiqua, ea ſaturato colore aureo, fortiqua odore & ſapore imbuta ſunt, neque tam facile per corpus tranſpiraot, ſad diutius maneot in ſanguioe, corpuſque exſiccant.

Eſt adhuc aliud inſitum vinis elementum, quod eſſentiam eorum ingreditur, nimirum ſubſtantia quædam dulcis, oleoſa, temperata, viſcida, quæ in vinis ſufficienter fermentatis vel leviter coctis ſeſe prodit; ac tale quidem maxime obſervatur in vinis Sect, Frontioiac, & Hungaricis nobilioribus. Hoc vinis gratum conciliat ſaporem & vim nutritivam demulcentem ipſis ſœoerat.

Utut omnis generis vina in ſua principia reſolvi poſſint, ſpiritum nempe, olcum, phlegma, ſubſtaotiam dulcem, & acidum tartareum; tamen in eo adhuc diſcrimen eſt, qood aliud ſulphur ſubtilius & ſuave, aliud vero paulo craſſius, nec adeo acceptum obtineat.

Ita vina Rhenana & Hungarica præ Franconicis, Thuringicis, Miſnicis, longe gratiorem ſpiritum & ſubtilius ſuaveque ſulphur habent, quod in hiſce paulo peregrinum & naturæ grave exiſtit. Hinc etiam fit, ut ſolua odor vini Rhenaoi vetuſti & optimi vires mirifice reficiat, quod ab aliis non expectandum eſt. Differt etiam in viois principium tartareum: quædam enim copioſum ac rudem tartarum habent, ut vina provincialia, quædam ſnbtiliorem, ut Rhenana; quibuſdam, veluti Moſellanis, ſal tartareum nitroſum paululum amaricantis ſaporis ineſt, hinc etiam eorom virtus laxans & diuretica dependet.

Ad analyſin vinorum recte inſtituendam, qua detegi poſſunt aorum principia, ntique rite & ordine facta deſtillatio plurimum conſert.

Libræ tres vini Rhenani optimi, in cucurbita vitrea deſtillatæ, exhihuerunt uncias XIII. ſpiritus, quibus tamen prope dimidia pars phlegmatis admixta fuit.

Libræ tres vini Franconici dederunt uncias octo ſpiritus ſimilis cum ſuperiori conditionis. Vinum Hungaricum ſatis potens (*Ausbruch*) ad libram unam cum tribus quadrantibus deſtillationi ſubjectum in cucurbita vitrea dedit ſpiritus uncias octo cum dimidia longe potentioris priori, ita, ut vix tertia pars phlegmatis admixta fuerit.

Fecimus etiam experimentum cum vino Burgundico, ſumtis ejus libra una & ſex unciis, ac ſimili facta deſtillatione obtinuimus uncias octo ſpiritus, qui dimidiam adhuc phlegmatis partem continebat. Ex quibus patet, Hungaricum longe ſpirituoſius eſſa Burgundico, hoc vero prævalere ratione ſpiritus vino Rhenaoo, id vero etiam generoſius eſſe Franconico.

Abſtracto à vino per deſtillationem ſpiritu, quod remanet in cucurbita, ſaturatiorem acquirit colorem, & ſapore valde acidum eſt, hac tamen intercedente diſcrepantia, quod remanentia vini Hungarici ſaporis ſit acidi, pauliſper dulcis, Burgundici acido-adſtringentis, Rhenani vetuſti acidioris, ſed Franconici acidiſſimi.

Quandocunque ſpiritus abſtractus à vino, v. g. Rhenano, rurſus affunditur parti à deſtillatione reſiduæ, ſive phlegmati acido-tartareo, hujus ſapor quidem penetrans acidus per hanc mixtionem valde temperatur atque infringitur, ſed tamen priſtinus odor & ſapor vini Rhenani non revertitur, & quidem ob hanc ratiooem, quia ſpecificus cujuſdam rei ſapor depender à ſpeciali mixtione, unione & textura partium, quæ deſtillatione ſolvitur ac diſſuitur, & quia per novam & mutuam confuſionem liquorum non ita, ut antea, uniuntur particulæ, hinc etiam ſapor mutatur.

Quum ſpiritus vinoſus acidum temperandi & infringendi egregia vi polleat, & vinum Hungaricum æque ac Burgundicum cætera vinorum genera ſpiritus abundantia & plenitudine ſuperet, recte argumentari licet, hæc vina maxime eſſe idonea iis, qui copioſum in ventriculo geuerant acidum, ut fere ſunt hypochondriaci, quartanarii, ſenes, & quod maxime eo tempore proſint, quando chylificatio peracta eſt, multæque cruditatea acidæ ex alimentis digeſſis remanent.

Quum reſiduum vini Burgundici phlegma ſit acido-auſterum adſtringens, recte concluditur, hoc vinum ad roborandum tonom ventriculi & inteſtioorum, & ubi alvus eſt ſupra modum facilis & fluida, magis cooſerra, quam ubi hæc nimis dura atque adſtricta eſt.

Color vini dependet à ſulphureo-oleoſo principio, quod vinis ineſt, per inteſtinum fermentationis motum intime reſoluto & cum partibus vini mixto; quo ſaturatiori itaque colore vina ſunt imbuta, eo copioſius oleum continent. Quando igitut ſpiritus à vino abſtrahitur, tum pars ſpirituoſa aquea & acida ſecedit & ralinquitur in vaſa maſſa

ſpiſſæ

spissa, coloris fusci & valde saturati, cui si affunditur insignis aquæ portio, hæc statim tingitur colore eodem, quo vinum antea prædictum fuit, manifesto documento, à massa illa sulphurea & oleosa crassa, quæ remanet in destillatione, vinum colorem suum mutuari.

Vina rubicunda accipiunt suum colorem ab ipsis rubicundis uvarum pelliculis, dum nempe diutius istis stant superfusa. Acidum ergo, quod in mustis est, extrahit & exaltat etiam colorem illum, qui in istis pelliculis continetur; atque ideo ille color est mere adventitius. Omnia vina rubicunda & sapore & virtute adstringente prædita sunt, ob hanc rationem, quia non modo ipsis uvarum tunicis rubicundis, sed etiam acinis earum, qui manifesti adstringentis saporis sunt, diu superfusa stant; hinc ex his principium adstringens etiam extrahunt & in se recipiunt.

Vina rubicunda, præsertim Burgundicum, destillata & postea leni evaporatione in vitro, ut vocant, conserva'i ad spissam consistentiam redacta, colorem exhibent saturate rubicundum & saporem fortiter constringentem, cujus portio infusa insigni aquæ copiæ, eam non modo rubicundo colore, sed etiam adstrictivo sapore imbuit.

Quando vel vino rubicundo vel ejus extracto, quod remanet ab evaporatione, affunditur debita quantitas olei tartari per deliquium, tunc perit gratus ille rubicundus color, & in brunum mutatur, mixtura turbida fit & sedimentum quoddam ad fundum dimittit, claro testimonio, colorem istum elegantem rubicundum ab acido, colorem rubicundum exaltante, maximam partem proficisci.

Color aureus, quo vina Rhenana fulgent, etiam soboles est principii sulphurei oleosi, & sicuti sulphura, quæ matrices sunt colorum, à salibus alcalinis admixtis exaltantur, ita etiam id accidit in vinis v. g. Rhenano, Franconico, in quibus ab oleo tartari per deliquium, vel spirito salis ammoniaci urinoso, sufficienti in quantitate affuso, flavus color in brunum degenerat.

Quando liquor alcalinus miscetur cum vinis, quæ eminentis saporis acidi sunt, non modo color mutatur, sed etiam lenis cietur effervescentia, & acidum vini, congrediens cum sale alcali, transit in sal neutrum tartareum, cujus naturæ est tartarus tartarisatus, vel etiam terra foliata tartari, quæ ex aceto vini & sale tartari parari solet.

Quum salia neutra, ex subtili acido & sale alcali conflata, ut sunt terra foliata tartari sic dicta sicca, vel arcanum tartari, quod non nisi hæc terra tartari soluta est, eximiam vim habeant abstergentem, aperientem, resolventem, & excretiones alvinas atque urinarias stimolantem, ad tollendas chronicas passiones mirifice prosunt. Et cum ex optimo vino Rhenano, cum oleo tartari per deliquium mixto, idem sal ex tempore & per compendium parare liceat, facile patet, vinum hac ratione simplicissima valde reddi posse medicamentosum.

Quod remanet ab abstractione & evaporatione vini Rhenani acidum, si miscetur cum oleo tartari per deliquium, insignis exurgit ebullitio cum maxima spuma, oras vitri etiam altioris transiliente, mixtura fit saturate bruni coloris & aliquot horis post spoma illa concidit & evanescit, ac liquor, arcano tartari tam sapore salso, quam colore & virtute simillimus, in fundo vitri subsidet. Ratio, quare etiam tam copiosa spuma sub effervescentiæ actu elevetur, hæc nobis probatur: Extractum vini præter acidum copiosum sulphur & principium viscidum habet, hinc affusum alcali magnam conciet effervescentiam, à qua exurgunt copiosæ particulæ vaporosæ, aëreo-æthereæ, quæ sub contextu & involucro principii viscosi irretitæ libere in auras avolate nequeunt, sed particulas viscosas in bullas convertunt.

OBSERVATIO XXVI.

De cylindro statico, quo spiritus vini bonitas exploranda.

PRæparandus est cylinder staticus ex succino, ebore vel etiam vitro, ita, ut æquilibrium habeat cum spiritu vini rectificatissimo, eo nimirum, à quo omne phlegma abstractum est. Postea ad duodecim v. g. partes hujus spiritus affundatur una pars aquæ communis, quæ cylindrum ex superficie aquæ adducet ad certum spatium, quod linea distinguendum est. Deinde adhuc una pars aquæ adjiciatur, & sic altius ascendet instrumentum ad definitum spatium, quod iterum lineola est designandum. Et hunc in modum successive plures aquæ partes adjiciendæ sunt, ita ut ad duodecim partes spiritus vini rectificatissimi octodecim partes aquæ affundantur, semper posita nota spatii, quod cylinder occupat. Præparato ejusmodi cylindro, qui ad explorandam quantitatem spiritus in aqua maximæ utilitatis est, facile inveniri potest proportio spirituosi inflammabilis principii respectu phlegmatis, sive aquæ, in omnibus liquoribus spirituosis, inprimis vero in spiritu frumenti, qui emitur, vulgari. Ita enim statim cognoscitur, quot libræ spiritus vulgaris requirantur in destillatione ad libram unam rectificatissimi obtinendam: ubi ille spiritus frumenti vulgaris satis eximius & bonus habendus est, cujus tres partes vel libræ largiuntur unam spiritus, ab omni phlegmate liberati.

OBSERVATIO XXVII.

Qua docetur separatio omnis phlegmatis à spiritu sine igne.

INfunditur certa quantitas spiritus inflammabilis vitro angustioris orificii, ut digito claudi possit, & dimidium tantummodo vitri repleatur: postea injicitur sal tartari probe calcinatum & adustum, in pulverem reductum, quod bene cum spiritu manuum agitatione conquassandum est, ita solvitur hoc ipsum sal in liquorem crassum, qui fundum vitri petit. Tam diu vero continuanda est injectio hujus salis & fortis vitri agitatio, donec sal intactum maneat, sive ulteriorem solutionem respuat. Deinde reponitur vitrum, & supernatans spiritus effunditur, qui non modo ab omni phlegmate liberatus est, sed insuper etiam alcalisatus & tartareus redditus; unde ad solutionem oleorum, resinarum, balsamorum aptissimus evadit & longissime præferendus est illi, qui sale alcalino non est imbutus. Ratio præparationis versatur in eo: notum est ex chymicis experimentis jam institutis, aquam promtissime solvere salia, præprimis alcalina, rectificatissimum vero spiritum vini omni facultate destitutom esse solvendi salia, sed illa prorsus intacta relinquere. Si itaque liquido, quod ex spiritu inflammabili & aqua compositum est, sal alcali adjicitur, hoc ipsum, exquisitiori facta mixtione, solvitur ab aqua, in spiritu vini contenta, quæ solutio, quoniam est specifice gravior spiritu vini, in fundum secedit. Quantum itaque aquæ in ejusmodi spiritu vini continetur, tantum etiam imbibit

bibit sufficiens adjecti quantitas, relicto spiritu purissimo.

Primo, experimentum hoc insignis usus est, quando quis igne & apparatu destillatorio destitutus ex tempore præparare vult spiritum vini rectificatissimum, qui maxime ad olea destillata, ad corpora resinosa, & gummata solvenda, pro conficienda vernice, laccam nempe, sandaracam, mastichen &c. est aptissimus.

Secundo, hic processus ostendit, quomodo spiritus inflammabilis, omnis prorsus phlegmatis expers, haberi possit, cum sola destillatione, etiam repetita, difficulter talis obtineatur; & hanc quidem ob rationem, quia per calorem cum particulis spirituosis facile etiam avolant aqueæ, ut ut numero pauciores.

Tertio, habetur vulgo hoc experimentum certissimum ad cognoscendum spiritum inflammabilem rectificatissimum, si nempe in cochleari pulveri pyrio affusus & accensus deflagret, & postea etiam pulverem hunc accendat; vel etiam si charta bibula, ejusmodi spiritu madida, accensa una cum spiritu conflagretur. Verum quod etiam adhuc ejusmodi spiritui quidpiam phlegmatis insit, nostrum experimentum, quo cum sale tartari miscetur, evincit, nam id ipsum adhuc aliquid humiditatis ex eo abripit, adeo, ut pauxillum hujus salis inda solvatur.

OBSERVATIO XXVIII.

De excellente balsami liquidi spirituosi virtute.

Quemadmodum quæ ex aromaticis & balsamicis speciebus leni igne, ministerio destillationis per aquam, proliciuntur olea, in generosis & magnæ efficaciæ remediis primum ac principem tuentur locum: ita dolendum est, quod medici satis dignum pretium his ipsis statuere nesciant, quippe quum eorum usum haud parum multis magis magisque evilescere videamus. Servantur quidem passim in officinis pharmaceuticis olea varii generis destillata; sed si ad lancem chymicam expenduntur, ea rarius sincera & integra, sed potius alienarum rerum offuciis deturpata deprehenduntur.

Plerique medicorum exquisitissimas horum oleorum, quibus tam in præservandis, quam sanandis morbis excellunt, vires ac facultates sciunt cum ignarissimis, & sane perpauci sunt, qui in iis paulo pervestigatius explorandis gnavam ac solertem ponunt industriam. Maxima pars hac ducitur levitate, ut olea, quæ fragrantia & suavitate odoris admirabili naribus blandiuntur, usui saltem externo destinanda existimet; alii vero ad summum paucas guttulas admiscere solent medicamentis, quæ laborantibus facile fastidium movere possunt, ut quandam saporis gratiam ipsis concilient.

Non desunt quidem chymicorum libri, in quibus ejusmodi oleorum virtutes analepticas, nervinas, cephalicas, magnis præconiis decantatas, & propemodum graphice expositas invenimus; sed tamen eorum usum ad sanandas vel avertendas ægritudines admodum raro transferri, quotidiana medicorum praxis satis abundeque testatur. Mihi vero semper persuasum fuit, magnam planeque insignem oleis inesse ad medendum efficaciam, eo quod principio valde activo, & motibus, qui vitæ negotium absolvunt, tuendis instaurandisque perquam idoneo polleant, quale quidem est tenue & sulphureum illud elementum, quod delibatissimam & efficacissimam plantarum partem constituit.

Jam viginti & aliquot anni defluxerunt, quum experimentum instituerem, solvendo olea pura atque à me ipso diligenti opere elaborata in spiritu vini rectificatissimo, quæ postea pluribus ægrotantium, qui meam opem implorarunt, maximo cum fructu obtuli. Hic tam felix tamque fortunatus successus haud levem mihi movit admirationem, qui antea persuadere mihi non poteram, tam præclaras facultates in hisce oleis æthereis bene præparatis, & cum alcohol vini in essentiam transformatis, esse reconditas.

Ex eo tempore meliora edoctus, hæc medicamenta majori in pretio habere cœpi, exhibendo ea frequentius, quandocunque commoda sese mihi obtulerit occasio.

Natum hinc mihi est, quo jam indeà multis annis usus sum, balsamum spirituosum liquidum, quod ex balsamis, oleis cephalicis, aromaticis selectissimis, purioribus & suaveolentibus est compositum. Hæc solvuntur certa spiritus vini rectificatissimi quantitate, atque adeo hujus balsami, quod vulgo vitæ vocant, arcana præparandi ratio in oleorum puritate, inque definita eorum proportione & convenienti miscendi modo unice continetur.

Ut igitur procedente ætate selectiora ex chymicis parata remedia, & quæ in his maxime excellunt, olea destillata majori sint dignitate, haud alienum fore arbitror, si hujus medicamenti vires, per multorum annorum processus curiose à me observatas, paulo fusius & explicatius hoc loco commemorem.

Ob blandum illud & naturæ amicum, quo instructum est, elementum sulphureum non modo sanguinis sulphur, cujus attenuatio & evolutio robur & vires corpori nostro maxime fœnerat, suaviter alit, mirifice instaurat & insigniter perficit; sed mitioribus etiam suis effluviis sese in intimos musculosarum & nervearum partium recessus insinuat, easque vi, robore & movendi potentia instruit. Qua de causa usus ejus maxime est commendabilis corporibus, gravitate ætatis, præcedente morbo, corporis & animi fatigatione, aut immodica sanguinis profusione multum debilitatis, si nimirum bis vel ter de die, mane vel ante cibum, aliquot ejus guttulæ sumantur. Profecto, quod bona fide dixerim, incredibile viribus inde accedit incrementum.

Quoniam ejusmodi balsamica medicamenta maxime accommodata sunt iis morbis, qui ab atonia nervorum & lentiori sanguinis humorumque circuitu suam habent originem, hinc plane eximia est efficacia, quam balsamicus hic liquor præstat in affectibus, à capitis & nervorum debilitate oriundis. & quidem sigillatim in paralysi eamque comitantibus aphonia, memoriæ decremento, gutta serena, auditus gravitate mentisque ac sensuum hebetudine, qui ad unum omnes ad nervorum atoniam & resolutionem ortum suum referunt. Sequitur effectus optatior, præmissis iis, quæ pro diversa morbi ratione minuendæ humorum quantitati iisque à superioribus ad inferiores partes derivandis inserviunt.

Exterius in iisdem affectibus fronti & temporibus cum duplicato linteo crebrius applicandum est; qua ratione nascentem guttam serenam feliciter non semel propulsavi & memoriam pene abolitam favente Numine restitui. In vertigine, gravi & diuturna cephalalgia, hemicrania, præsertim si causa & radix mali primis viis inhæresçit earumque

earumque labetur convenienti medicina ratio, & externo & interno uſu ſuppetias fert exoptatiſſimas. In atroci etiam ex dentibus dolore, ſi à carie & ſeri acrioris affluxu provenit, non ſine fructu cum goſſypio applicatur. Nihil vero æque fatiſcentes cordis vires reficit, ejuſque & arteriarum motum in lipothymia deficientem reſtaurat, ac ipſum hoc balſamum, externe cordis regioni applicatum & interne quoque ad aliquot guttas datum.

Deinde nec ullam fere medicinam facile invenies, quæ tam egregie ventriculi & inteſtinorum morbis ſuccurrat iiſque levamen afferat, quam hoc medicamentum balſamicum; ſunt enim hæ partes nervoſæ & membranaceæ, quæ exquiſito motu & ſenſu gaudent, quibus, ſi tonus eſt dejectus, ſi robur vacillat, amiciſſimum eſt remedium.

Idcirco ſi nauſea incidit, appetentia eſt proſtrata, gravitas circa præcordia ſentitur, ſi vomitus urget, ſi flatus, in inteſtinorum volumine concluſi, dolores & diſtenſiones pariunt, & alvus nimiis dejectionibus exercetur, præſentaneum ſane auxilium in hac medicina poſitum eſt, ſi nimirum repetitis vicibus ad decem vel viginti guttas propinetur.

Exterius quoque ſi regioni ventriculi applicatur, in ejus inflatione, quæ frequentiſſimum hypochondriacorum ſymptoma eſt, cum calido panno ſuperimpoſito, mox levamentum percipiunt ægri præſentiſſimum.

In gonorrhœa, ſive benigna, ſive ex contagio venereo nata fuerit, nullam novi medicinam, quæ hiſce nervoſis & membranaceis partibus corroborandis & languori corporis, qui ut plurimum ejuſmodi mala comitatur, ſublevando hocce noſtro balſamo magis idonea deprehendatur.

Modus vero utendi hic eſt: aquæ menthæ ſpirituoſæ ſumatur libra una, & guttæ hujus balſami quadraginta circiter inſtillentur, edulcoratio fiat cum julepo roſarum; ita conficitur aqua vitæ balſamica, quæ ter vel quater per diem ad duo vel tria cochlearia ſumta, malum hoc, modo non ſit nimis inveteratum, feliciter tollit.

Præterea ejus ſingularis uſus in avertendis morbis eſt, præſertim chronicis, qui ex tranſpiratione prohibita, circulatione ſegniori & humorum ſtagnatione proveniunt, ut ſunt cachexia, ſcorbutus, hydrops, renum & veſicæ calculus, colica flatulenta, aſthma humidum.

Nam dum reſtaurat ſanguinis imminutum ſulphur & labaſcentem circulum erigit atque adauget, excretiones impurorum humorum adjuvat, & prohibet, quo minus ii in corpore accumulentur.

Si epidemii & putridi morbi ex cœli nimis humidi ac nebuloſi intemperie metuendi ſunt, tutiſſime mane ad aliquot guttas ſumitur. Externe vel per ſe, vel cum unguento digeſtivo mixtum, ſingulariter confert ad conſolidanda ulcera putrida, quæ ſæpe gingivas exedunt, vel aliis partibus diutius inhæreſcunt & ægerrime ſanationem recipiunt, dum non modo putredini reſiſtit, ſed & ad ſanationem ulcera perducit feliciſſimam. Si impotentia motus artus occupat eaque à rheumaticis vel arthriticis affectibus proficiſcitur, inunctione crebra debiles partes roborat iiſque motum reſtituit.

Gravidis quoque fœminis, ſi hoc balſamo moderatius utuntur, egregiam affert opem, iis medendo ſymptomatibus, quæ alias eas graviter exercere ſolent: ad partum quoque juvandum, ſi vires deficiunt & non alia ejus uſum prohibent, pluribus experimentis hoc balſamum deprehendi efficaciſſimum.

Atque ut faciam rei compendium, non dubito aſſerere, eum, qui hujus balſami copiam tenet & ejus uſum exactius intelligit, non egere ullo balſamo apoplectico, aquis cephalicis vel apoplecticis, balſamo embryonum, aquis carminativis, ſtomachicis, vel aliis analepticis medicamentis; in hoc enim omnium harum virtutum quaſi complementum inveniet. Quo circa non ſine ratione, ſed conſilio ſtudioque, paulo diutius in ſuperioribus huic nobiliſſimæ de oleis deſtillatis materiæ immoratus ſum; cum mihi perſpectum ſit, quam paucis eorum vires ſint notæ & cognitæ.

Ultimo loco circa ejus uſum quaſdam cautelas adjiciendas eſſe exiſtimavi: nam ſicut nulla præſtans & valida datur medicina, quæ non abuſu & neglecto diſcrimine noxam inferre poſſit; ita etiam damno non vacabit noſtrum remedium, ſi non cum ratione atque prudentia exhibeatur. Obſervationes vero circa ejus uſum ſequentes ſunt adhibendæ:

1. Ubi corpora ſanguine abundant eaque juvenilia temperamentique calidioris ſunt, & arteriæ fortiter moventur, ibi parcius vel nunquam medicamentum hoc dari oportet.

2. Quibus in morbis nimius æſtus & ſitis urget, pulſuumque adeſt frequentia & febrilis calor corpus exurit, ac urina rubicunda fertur, ibi perperam & inconſulto data ejuſmodi medicina plus damni, quam emolumenti afferet.

3. Qui in ſanguinis profluvia proni atque ad iracundiam, ad cordis palpitationem, conjunctam cum ſpirandi difficultate, proclives ſunt, vinis ſpirituoſis utuntur faciemque turgidam & rubicundam habent, neglecta venæ ſectione, iis etiam tutius hujus medicamenti uſus circumciditur.

4. Tempore vernali & æſtivo timidius, autumno vero & hyeme audacius eo uti licet. Nam ſub vere ſanguinis maxime fiunt commotiones, & qui à plethora naſcuntur morbi, tunc magis corpora invadunt. Æſtas vero propter ferventiſſimam aëris conſtitutionem ad morbos, qui ex bile proveniunt, corpora diſponit.

OBSER-

OBSERVATIONUM PHYSICO-CHYMICARUM

LIBER SECUNDUS.

OBSERVATIO PRIMA.

Hiftoria & anatomia nitri phyfico-chymica, cum obfervationibus rarioribus.

§. I.

Obfervationem meretur illud, quod nitrum veterum diverfiffimum fit à noftro, fiquidem noftrum inflammabile, quod in cryftallos, ftrias & haftas coit, veteribus plane fuit incognitum. Neque etiam conftat, quo tempore hoc noftrum artificiale fuerit inventum: nullum eft dubium, quin ejus inventio plurimum occafionis ad inveniendum pulverem pyrium dederit. Differentia autem veteris & noftri in eo pofita eft:

1. Illud eft nativum foffile atque è terra effoditur, non quidem purum, fed elutriatum è terra. Noftrum vero eft artificiale, & ipfius aëris fœtus, unde errant ii, qui ftatuunt, cerevifias quafdam ex aquis nitrofis coqui, quod maxime de Serveftana & Numburgenfi dicitur.

2. Nitrum veterum eft naturæ alcalinæ, abfterfivæ, unde loco cinerum clavellatorum commode ufurpari poteft, ad vitrum vel faponem conficiendum. Nafcitur vero in Ægypto, & dicitur Natron. Effoditur etiam terra Smyrnæ pure alcalina, ex qua coquitur fal alcali, quod copiofe advehitur Lutetias Parifiorum loco cinerum clavellarorum. Et *Carol. Clufius de Exotic. L. II. obfervatione Bellon. cap.* 73. *p.* 131. fcribit, in Cairo nitrum veterum adeo vulgare effe, ut ejus libræ decem vix uno meyden (eft monetæ genus) æftimentur. Varius apud illos hujus eft ufus, nam & vafa eo inducunt, & filiquis acaciæ admixtis coria parant. Rariffimum vero apud nos effe nitrum veterum fcribit *Bellonius L. II. obfervat. cap.* 21. & confidenter afferit, in Europa ne micam quidem nitri veri veterum extare, in Ægypto vero vulgatiffimam viliffimamque rem effe. Nitrum vero noftrum eft fal falfum, neque acidum, nec alcalinum, fed medium, neque enim cum acido, neque cum alcali effervefcit.

3. Nitrum veterum non erat comboftibile & inflammabile, ut noftrum, adeoque ad conficiendum pulverem pyrium detonantem plane ineptum. Pofita hac differentia, facile liquet, fi in veterum monomentis, *Hippocratis*, *Plinii*, *Diofcoridis*, *Galeni* &c. de nitro ejufque viribus agitur, non noftrum vulgare, fed nativum alcalinum fal intelligendum effe.

Ut ut vero Bellonius neget, in Europæ locis ne micam quidem falis hujus alcalini feu nitri veterum dari; tamen fum hujus fententiæ, quod licet non in tanta copia in noftris regionibus nitrofum alcalinum fal, vel fal alcali in terris cuftodiatur, ut in Ægypto, producatur tamen ex terræ vifceribus etiam fal pure alcalinum fixius, cineribus clavellatis, vel fali tartari aut uitro veterum per omnia fimile, quod fontes medicati, thermæ & acidulæ luculenter teftantur. Nam ex plurimis fal puriffimum alcalinum excoquitur, uti fit cum aquis Selteranis, Antonianis, in Bohemia *Buckfauerling*, Wildungenfibus, quæ puriffimum fal alcali largiuntur, it. cum thermis Carolinis, Emfenfibus: vel alcali & fimul medium fal, ut fontes Schwalbacenfes, Egrani, fovent, atque adeo in noftris etiam terris fal fixum alcalinum dari, quod aquæ elutriant, vix amplius dubitare licet. Et hoc ipfo etiam refellitur illa vulgaris chymicorum noftri feculi fententia, fal fixum alcali effe faltem artis, imo ignis productum, neque aliunde quam ex regno vegetabilium depromi poffe, quando nimirum hæc ipfa in cineres comburuntur.

II. Nitrum noftrum artis tantum opus eft, & paratur duplici elemento: alterum eft fal univerfale acidum primogenium, fimpliciffimum, quod in ipfo aëre hofpitatur, & quod, ut veteres dixerunt, ventus in ventre fuo portat: alterum eft elementum terreæ, alcalinæ & fulphoreæ pinguis indolis, quod veluti matrix eft, & inftar magnetis ad fe trahit ac imbibit univerfale illud acidum, quod aërem incolit. Neque vero omnes cujufque indolis terræ, libero etiam aëri expofitæ, gignendo nitro aptæ funt, fed tantum eæ, quæ funt naturæ alcalinæ, & quæ pinguem fulphuream fubftantiam habent. Hinc deprehendimus, omnes illas terras, quæ ex incenfis ædificiis relinquuntur, (*Brandt-Erde*,) producendo nitro omnium effe accommodatiffimas, quod etiam valet de calcariis, fi nempe lutum, terra vel argilla cum calce mifcetur, & libero aëri exponitur, tunc facile efflorefcit inftar fpumæ fal nitri; imo calx viva, vel etiam cineres faponariorum, vel lignorum, fale alcali adhuc turgidi & cum terra mixti, proventum nitri egregis adjuvant.

Nec vero tantum alcalina terra ad nitrum gignendum requiritur, fed pingue etiam fulphureum, imo volatile alcalinum principium accedat, neceffe eft, hinc omnis putrefactio nitro in terris generando velificatur. Quapropter nihil datur in rerum natura, quod genefin nitri tantopere promoveat, quam excrementa animantium, ftercus & urina, fi hifce purgamentis terræ imbuantur. Unde nitri coctores ex ftabulis ovium, equorum, vel aliorum animantium, vetuftiorem fituque & ætate fqualentem terram diligenter eruunt & affervant, atque etiam illam, quæ circa latrinas effoditur, fale & fulphure excrementorum feracem & turgidam, magno opere fibi comparant, utpote nitro producendo maxime accommodam.

Pingues etiam terras è cœmeteriis, ex ftagnis, paludibus, & veteribus muris, ex terra pingui & ftramine putrefacto conftructis, ad hoc opus feligere, & præfertim ad profunditatem unius digiti abradere folent, quia hæ diutius expofitæ vento & aëri jam nitrofum fal conceperunt, guftu acri

acri & amaricante dignoscendum. Ex quibus sequitur, quo major putredo & sal volatile sulphureum induci possit terris, eo illas producendo nitro esse aptiores.

Terræ, quæ nitrum largiter exhibere debent, ita sunt tractandæ: collectæ nempe in cumulos coacervantur & urina animantium, in qua calx viva cocta est, frequentius imbuuntur vel consperguntur, ita brevi tempore nitrosum sal ex libero aëre pertranseunte concipiunt. Ubi vero illud notandum, quod nec nimius æstus solis, præsertim qui immediate has terras adurit, neque nimium frigus, neque aër nimis humidus, multo minus tempestas pluviosa, sed potius aër temperatus, ventosus, cum cœlo sereno & maxime tempus vernum & autumnale ac nocturnum productioni hujus salis faveat. Fervor quidem solis ad exsiccandas terras, è quibus nitrum antea eductum fuit, multum valet, sed nitrum ipsum plane non ingenerat.

Neque intensum frigus id efficit, aut meridionalis vel occidentalis ventus, sed qui ex oriente & borea spirat, sal primogenium æthereo-acidum in sinu suo recondit. Sub nimiis vero pluviis nitri elaboratio plane non succedit, quia his ipsis illud è terra eluitur.

III. Notatu dignum est, quod ex aquis, nitroso sale turgidis, per elixiviationem cum aqua, nullum verum nitrum, quod in crystallos coëat, & flammam concipiat, sine additione cinerum, quibus sal alcali inest, & sine admixtione calcis vivæ, aut etiam sine illo, quod à crystallisatione in coctione remanet, præparari possit. Nam si lixivium, è terris nitrosis eductum, per se incoquitur, magma salsum obtinetur, quod nec in crystallos siceos abit, multo minus inflammabiles, neque facile exsiccatur, sed in aëre præsertim humido deliquescit. Hinc satis recte infertur, ex sale acido, alcali fixo & principio sulphureo sal nitri inflammabile esse compositum.

Et ut salia media optime crystallisantur, ita contra neque acidum, neque alcali, nec sulphureum acidum cum terra alcalina mixtum, cujus naturæ videtur esse illud lixivium, è terris nitrosis eductum, ad crystallisationem disponitur.

Quod vero tale alcali fixum in ipso nitro sit, non modo ex ejus genesi jam proposita conspicuum sit, sed & eo ipso demonstratur, quia solus carbonum pulvis, nitro in crucibulo fuso adjectus, illud in sal pure alcalinum convertit, quod nitri fixi nomine venit, utut à sale tartari vel alio alcalino plane non differat: deinde quia, si hoc ipsum sal alcali denuo combinetur cum spiritu nitri acido vel aqua forti, nitrum statim regeneratur.

IV. Neque tantum in Europa & Germania terræ nitroso sale imprægnatæ extant, ex quibus nitrum conficitur, sed nullum quoque est dubium, quin ubique terrarum inflammabile nitrum parari possit, quoniam materia nitri, sive ejus matrix, terra nimirum per putrefactionem alcalisata & sulphurea reddita, ubivis locorum haberi potest. Deinde non dubitandum est, quin acidum illud universale & primordiale, quod cum terra sulphurea alcalina in nitrosum sal coalescit, in atmosphæra, quacunque patet, contineatur.

Unde etiam jam certo constat non modo in India, calidissima regione, sed etiam in frigidissima Moscovia ingentem nitri copiam parari & ad nos afferri; quin imo id ipsum nostro præstantius, & conficiendo pulveri pyrio longe aptius deprehenditur. India vero favet generationi nitri, quia per multos menses sæpe non cadunt pluviæ, quæ nitrosum sal è terra facile abluunt & abstergunt. In septentrionalibus vero regionibus non modo aër est valde serenus, sed & elastica expansiva ejus portio frigore compressa & condensata: siquidem nitrosum sal non modo ex acido sulphureo & alcalino principio conflatum videtur, sed & ipsum aërem, in aqua condensatum, ingrediens nitri præcipuum esse, admodum credibile est. Etenim nullum fere sal datur, ut sal commune, vitriolum, alumen, cujus internam compositionem aqueum principium, quod phlegma vocatur, & quod destillatione largissime educitur, non ingrediatur: adeoque ipsum nitrosum sal & aqueum & aëreum elementum constituere, idque sub contextu sulphureo maxime delitescere, nihil dubii est.

Potest vero etiam hoc ipsum multis iisque eximiis rationibus adstrui: siquidem mirabile est, quod quum nulla flamma sine aëris immediato concursu & accessu subsistere possit, nitrosum sal occlusum & ab aëris accessu munitum in apertissimam flammam conflagret. Hinc ratio patet, cur in locis septentrionalibus & à ventis borealibus flantibus nitri proventus abundantior fiat, quam ubi aër nimia rarefactus vel humidus est. Noctu etiam plus concipi nitri in matricibus suis, quam interdiu sub solis æstu, nitri coctoribus est notissimum.

Porro etiam ipsa inflammabilitas & summa illa expansiva rarefactio, quæ in nitro accenso observatur, & quæ ignis & flammæ impetum auget, deducenda mihi videtur à particulis aqueis & aëreis, intra poros pinguium & sulphurearum ac salinarum partium conclusis, quæ igne subdito summam rarefactionis & expansionis vim acquirunt, & quasi in ventum resolvuntur, non secus ac fit in æolipila, ubi aqua inclusa & igne rarefacta in ventum siccissimum magno cum impetu per angustum canalem tota resolvitur, qui ventus frigidissimus, ex aqua calidissima proveniens, mirifice flammæ vim & impetum intendit. Hinc nitrum jure meritoque appellari potest sal aëreum, quia non modo ex aëre producitur, sed & ipse condensatus in humido, in ejus mixtionem intime admittitur.

V. Curiosum est, quod nitrum varias heterogeneas ac salino-terreas partes in se habeat reconditas, à quibus separari & depurari debet. Continet vero, præter terrestres & pingues sulphureas, purum sal commune vel etiam alumen, à quibus alienis rebus utique oportet nitrosum purissimum & inflammabile sal separari. Nam hæc ipsa peregrina admixta non modo deflagrationem ejus impediunt, sed & impetum & expansionem igneam minuunt; hinc omne nitrum, quod emitur ex officinis, antequam ad usum pyrotechnicum, chymicum & medicum transferri possit, probe depurandum est.

Depuratio hunc in modum instituitur; solvitur illud leni coctione in aheno per aquam additam, quæ tamen non in nimia, sed convenienti quantitate, qua nitrum fluidum reddi possit, adjicienda est; postea lixivium transcolatur, & in tecto vase frigido loco reponitur, ita in superficie & ad latera vasis à circumferentia ad centrum quasi striæ longæ, pyramidales, instar radiorum, coëunt, inque crystallos dilucidos concrescunt, qui eximendi & solis calore siccandi sunt. Postea humor residuns lixiviosus denuo leni calore incoquendus, transcolandus & ad crystallisationem reponendus est, ita rursus nitri eximia portio circa fundum & latera vasis concrescit, & hoc tertia vice repetendum. Postremo autem lixivium, quod nihil nitri amplius habet, adhuc ulteriori coctione inspissandum est; ita sal commune, tam sapore & figura cubica,

cubica, quam viribus etiam & proprietatibus ſali marino exquiſitiſſime ſimile, concreſcit & fundum petit. Lixivium vero reſiduum inſpiſſatum coagulatur in maſſam ſaporis amaricantis, fulvi coloris, particulas multas admixtas terreas & pingues ſulphureas habens; atque ſic optima fit nitri depuratio.

Nitri igitur præſtantia multum differt pro diverſa quantitate impuræ ſalinæ terreæ, quam admixtam habet, materiæ, & una etiam regio præ altera purius nitrum profert. Nitrum Indicum & Moſcoviticum habetur pro optimo, quia ejus centenarius ſub depuratoria cryſtalliſatione libras VII. tantum amittit, nitrum vero Polonicum libras XV; quod vero in principatu Halberſtadienſi & Ducatu Magdeburgico paratur, illud ad libras XXV. decreſcit, antequam ad pulverem pyrium conficiendum aptum evadat. Cæterum id ſciendum eſt, quod omne nitrum, modo ſit à ſordibus penitus depuratum, viribus & effectu non diſtet; hinc quidam aliquoties depurationem & cryſtalliſationem inſtituunt, & ut purius illud evadat, aquæ, in qua ſolvi debet, acetum vini admiſcent. Nam ſicut unum ſal commune datur in univerſa natura, ita etiam tantum unum nitrum, utriuſque vero differentia ab alienis & impuris rebus ac ſordibus, inter ſe ratione quantitatis & qualitatis differentibus, dependet.

VI. Jam vero id maxime in quæſtionem venire debet, unde ortus ſalis communis, quod ubique nitro aſſociari ſolet, deducendus ſit. Plures chymicorum putant, ad urinas animantium, quæ ſale veſcuntur communi, ejus natales eſſe referendos, quia artifices urinis animalium frequenter terras, ut nitrum lætius germinet & effloreſcat, eas inſpergendo vel affundendo, imbuunt. Verum enim vero pluribus hæc ſententia difficultatibus obſeſſa mihi videtur. Nam 1. rarius animantia veſcuntur ſale, & rarius etiam urina inſpergitur muris & cumulis terræ nitroſæ. 2. Ex urina hominis, qui largiſſime utitur ſale, nullo artificiu ſal, per omnia communi ſimile, impetrari poteſt, ſiquidem hoc cum cibis ſumtum & variis ſuccorum particulis in ventriculo & inteſtinis, ſanguineque & ſero in vaſis permixtum, plane immutatur, & craſis ejus diſſolvitur, ut adeo ex animantium excrementis id ipſum ſincerum & integrum ægerrime rurſus obtineri poſſit.

Quam ob rem probabile potius illud mihi videtur, quod ſal commune, in nitro contentum, etiam ſit productum ex univerſali acido aëris & ſpecifica quadam terra, quam ſal commune in mixtionem ſuam admittit. Nam ſicut alumen, vitriolum, nitrum & ſal medium ſulphureum, quale ex cineribus clavellatis diu aëri expoſitis elicitur, peculiarem matricem & terreum hoſpitium, in quod acidum illud univerſale aëris ſimpliciſſimum & ad nullam formam determinatum ſeſe inſinuet, expoſtulant, quo præſente etiam eoque inſipido ex ipſo aëre reviviſcunt & regenerantur: Ita etiam, ſi in terra nitraria ejuſmodi terra ſalis communis ſpecifica contineatur, non mirum eſt, eam ab acido univerſali imprægnatam in ſal commune tranſire. Differt tamen hoc ipſum ſal aliquantum à communi, quo veſcimur, 1. majori acrimonia, 2. ſoliditate, 3. quod affuſo oleo vitrioli poſt efferveſcentiam non modo fumum penetrantem, qualis è ſale communi prodit, ſed & ingratum inſtar aquæ fortis exhalet. Ut adeo hac methodo aqua regis per deſtillationem obtineri poſſit, quæ ex ſpiritu nitri componitur, aurum diſſolvens.

VII. Denique & illud obſervabile eſt, quod ſal commune, cubicam figuram in cryſtalliſatione ſervans, in principio præparationis nitri, ſi illud ex terris nitroſis, cineribus & calce viva eductum lixivium inſpiſſatur, fundum petat; in ejus vero depuratione ſuperius tradita per aquam in ultimo lixivio remaneat, quo incocto tandem in cryſtallos ſecedit, hac tamen ſimul adhibita cautione, quod non multum aquæ ad depurationem ſumi debeat, alias nimia quantitate aquæ adita etiam ſal commune, quod nitro gravius eſt, primum fertur in fundum. Nam illud notatu dignum, quod ſalia diverſæ indolis, in aqueo menſtruo ſoluta, facile à ſe invicem ſeparentur & mutuo uniantur per cryſtalliſationem: ita particulæ ſalis communis invicem coëunt, & corpus cubicæ figuræ, nitri vero partes junctæ, pyramidalis figuræ ſal conſtituunt.

Characteres eſſentiales & proprietates nitri, quibus hoc ſal mirabile ab aliis diſcernitur, ſequentes ſunt:

1. Nitrum igne in crucibulo facile funditur ſine ulla inflammatione, ſimul ac vero corpus oleoſum ſulphureum & inflammabile adjicitur, ſtatim detonat & inflammatur, quod non modo fit à ſulphure communi, ab antimonio, puod ſulphure ſcatet, à carbone, item tartaro, utpote oleo feraci, nec non parte quadam animantis, ſanguine, oſſe; ſed etiam à metallis ſulphure imbutis, ut ſtanno, ferro, zinco, & ex ſalium familia à ſale ammoniaco, quia hoc ex urina principium quoddam oleoſum ſulphureum obtinet.

2. Nitrum cum ſale vitriolico vel acido vitrioli oleo permixtum & deſtillatum, ſpiritum ſuum acidum, peſſimi odoris & fulvi coloris, valde volatilem dimittit, ut apparet in confectione ſpiritus noſtri fumantis & aquæ fortis. Et quoniam etiam omnis argilla vitriolici ſalis quidquam habet, hinc nitrum, ad tres partes cum illa mixtum atque in globulos formatum & exſiccatum, deſtillatione per ignem apertum etiam dimittit ſuum acidum ſpiritum, in forma rubicundi vaporis, & quia aluminis acidum ejuſdem naturæ eſt cum eo, quod vitriolo ineſt, hinc cum alumine, non ſecus ac cum vitriolo, ex nitro ſpiritus ejus acidus, ſive aqua fortis, deſtillari poteſt. Hoc loco notari velim, quod aliud acidum, præter vitriolicum, ut ſpiritus ſalis, nullo modo ex nitro elicere poſſit ejus acidum, ſed paulo fixius & fortius requiratur, quale in vitriolo & alumine continetur.

3. Nitrum in crucibulo fuſum, fere totum in ſal alcali vertitur, idque fit primo additione tartari crudi, quando nempe una pars tartari & una pars nitri miſcentur & tigillo ignito immittuntur, tunc hac ratione fit pulvis ille niger fuſorius, *der ſchwartze Fluſſ*, quo metallurgi ad ſeparanda è mineris ſuis metalla uti conſueverunt. Deinde nitrum in puriſſimum alcali vertitur, ſi cum pulvere carbonum miſceatur & detonetur, fortiori calcinatione fit ſal ſumme cauſticum cœrulei coloris, quod nitri fixi nomine venit. Denique curioſa eſt obſervatio, quod totum nitrum in cauſticum alcali converti poſſit ſaporis acerrimi, & quod affuſione aquæ vehementiſſime incaleſcat, ſi æquali portione cum regulo antimonii miſceatur, & in candente crucibulo in maſſam fluat: idem cum zinco & ſtanno fieri dicitur.

4. Nitrum eſt ſal, cui nullum datur ſimile, quod ipſo ſenſu teſte non modo linguam guſtu, ſed etiam totum corpus interne ſumtum refrigeret, imo aquæ injectum, frigus ejus augeat.

5. Nitri ſolutio infuſa ſanguini, è vena miſſo, coagulato & nigricanti, eum non modo fluidiorem reddit, ſed & floridum & miniatum colorem pulcherrimo ſpectaculo ipſi conciliat, quod à nullo ſale medio, ut nitrum eſt, expectari poteſt. Quo experimento ejus operationes in corpus noſtrum

&

& effectum refrigerantem explicare quadantenus licet. Nam nitrum tale sal est, quod ob principium aëreum vittutis elasticæ, intus contentum, igneum ætheris motum in sanguine & humoribus, qui incarceratus vehementior fit, expansiva sua virtute sedat ac sistit; atque aëreo isti principio etiam tenuitas cum florido colore, quem affert sanguini, tribuenda est. Deinde majori fluxilitate humoribus inducta, stases & obstructiones reserantur, & pori cutis, quibus particulæ igneæ exhalant, aperiuntur. Et quia nitrum principio suo salino tubulos & glandulas stimulando efficit, ut lymphaticum humorem majori in copia plorent, hinc etiam corpus humectat, constrictasque spasmo partes relaxat & emollit.

6. Id etiam habet, ut cum sulphure, vel re inflammabili detonatum, totum abeat in fumum, & ita tota crasis nitri, quæ tamen ex sale acido, alcalino, & pingui sulphurea substantia conflata est, & tota quasi ejus substantia destruatur. Nam pulvis pyrius, in retorta tubulata accensus, nec in spiritum acidum, neque in sal alcali transformatur, sed acidulum saltem phlegma suppeditat.

7. Nitro etiam hoc proprium est, quod regulum antimonii, zincum, bismuthum, arsenicum & regulum cobalti, stannum quoque & plumbum, igne calcinatorio admisso, in crucibulo in calces convertat, & hac ratione metalla puriora, ut aurum & argentum, ab eorum connubio disjungat. Quare si velimus aurum per antimonium fusum citissime separare, id ipsum commode fieri potest per calcinationem & fusionem cum nitro, quum alias tardus ac tædii plenus labor sit, antimonialem & regulinam ejus substantiam forti igne & fumigatione per auram secernere. Et quum hæc mineralia maxima ex parte virulenta sint, eorum calcinatio cum nitro efficit, ut exuant non modo suum virus, sed & ex parte in medicinam salutarem transeant.

8. Aquam fortem dissolvere argentum, non vero aurum, chymicis notum est; id vero nondum exploratum habent, ipsam aquam fortem, abstractione super nitrum vulgare destillatam, argentum non solvere, sed in calcem vertere, contra vero auri corpus prompte aggrediendo dissolvere. Mirabile forsan hoc illi id videbitur, qui aquam fortem nitri fœtum esse, eamque per omnia cum acido nitri spiritu convenire considerat. Sed desinet mirari, quicunque perpenderit, in omni nitro vulgari non depurato delitescere multam portionem salis communis, quæ etiam lege artis separanda est, & postea consideraverit, aquam fortem, à sale communi abstractam, in aquam regis, quæ aurum solvit, converti; nam aqua fortis, si vel decies abstrahitur à nitro depurato, à sale communi non mutabitur, si vero adhuc commixtum est sal commune nitro, aggreditur hoc aqua fortis, & à compedibus suis, quibus detinebatur, liberatus tenuissimus spiritus salis ascendit. Atque is spiritus tenuissimus, ob subtilitatem suam penetrantissimam, arctissimos auri poros subit, & mediante nitri sulphure elastico nexum partium, aurum constituentium, disrumpit.

9. Curiosum est, quod, si spiritus nitri, vel aqua fortis, super sal commune abstrahatur in convenienti proportione, in fundo maneat sal, quod instar nitri deflagrat, siquidem acidum nitri sese intime associat terræ salis communis alcalinæ, inque nitrum degenerat, spiritum vero salis expellit, sive extorrem facit.

OBSERVATIO II.

Animadversiones & experimenta circa magnesiam albam, tutum & gratum insipidum pulverem laxantem.

QUam noxia, imo virulenta sæpius vis drasticis illis purgantibus insit, non modo crebrior experientia circumspectos & peritos medicos docet, sed & ob hanc causam diu quæsitum est tale remedium, quod tuto & innoxie, id est, sine ulla læsione excrementitias & alvinas sordes sufficienter expurgare possit. Et quum pleraque ex purgantibus, ob principium acre salino-sulphureum, nec odore, nec sapore grato prædita sint, sed nauseam quandam creent, inter desideria medicorum semper etiam fuit tale purgans, quod gratia sese commendet, neque saporem, neque odorem offendens. Hinc *Helmontius* animadvertens, in vegetabilium regno nisi ingrata & vehementia dari purgantia, vehementer optavit, ut ex regno minerali tale possit obtineri.

Sed diu ejusmodi medicina frustra & inerti conatu quæsita fuit, donec ante viginti fere annos Romæ primum innotuerit pulvis coloris candidissimi, saporis expers, nullius odoris, substantiæ valde teneræ & levis, qui ad unam drachmam datus, non modo aliquot sedes sine omni incommodo aut virium destructione movit, sed etiam, id quod maximum est, hypochondriacos & quorum prima regio acidis succis scatebat, quæ difficillime alias obtemperat purgantibus, commodissime laxavit, acidum simul destruendo & evehendo. Hic pulvis nomine magnesiæ albæ insignitus fuit, quoniam quis primus & verus auctor fuerit, nondum recte constat. Romæ nominatus fuit pulvis Comitis de Palma. Plures putant, ex Germania ejus præparationem transmigrasse in Italiam.

Ego saltem hoc loco, quid mihi de hoc pulvere constet, commemorabo. Ante quatuordecim annos Archiater Episcopi Magdeburgensis hoc in loco fuit *Joh. Siboldus*, rerum chymicarum & alchymicarum insignis patronus, & amicus *Helvigii*, qui auctor Physices instauratæ inaudita fuit. Hi duo spiritum, seu menstruum universale, ex terra nitrosa, testante id *D. Karschio*, Physico Halensi, hujus Archiatri amanuensi, variis modis eliciendum curabant, unde non modo terras, ex quibus nitrum extrahitur, diu soli expositas, per retortam igne aperto destillabant, prodeunte spiritu urinoso volatili, sed & aqua solvebant has terras, & lixivium inde paratum incoquebant, ac massam, quæ relinquebatur, per retortam destillabant; ita spiritus rubicundus prodibat, & fortiori igne administrato relinquebatur caput mortuum, coloris candidissimi, insipidum, leve, quod magnesiam nitri vocabant. De ejus vero viribus, quod facultatem purgantem contineret, nihil tunc temporis notum fuit.

Facile jam exinde quivis intelligere poterit, natales hujus pulveris, quem dicunt magnesiam, illi, qui ex lixivio nitri, vulgo *Mutter-oder Heck-Lauge*, paratur, non esse dissimiles, sed unius ejusdemque naturæ. Nam hæc fide digna historia luculenter demonstrat, & præparationem & nomen hujus pulveris dudum in Germania, antequam ad alias regiones notitia pervenerit, fuisse cognitum, verique videtur simile, ab Helwigio illo, qui Indias & Italiæ provincias postea peragravit,

vit, forſan hanc medicinam cum aliis fuiſſe communicatam.

Ut autem de hujus medicamenti natura & viribus rectum judicium feramus, ſciendum eſt, hunc pulverem prorſus inſipidum candidique coloris, naturæ valde alcalinæ eſſe, dum quovis cum acido vehementer non modo efferveſcit, ſed acidum quoque eam terram ſolvit. Solutio inde emergens ſapore valde amaricante, acri ſalſoque imbuitur, manifeſto documento, eſſe hunc pulverem naturæ alcalinæ terreæ ſolubilis & ſimul ſulphureæ, quia ſolutio valde amaricans eſt. Contra alia alcalina, ut cancrorum lapides, ovorum teſtæ, conchæ præparatæ, affuſo ſpiritu vitrioli etiam fortiter ebulliunt, ſed ſolutionem minime amaricantem, vel manifeſto ſalſam, ſed leviter ſale imbutam imo prorſus inſipidam relinquunt. Calx viva autem pulveriſata, utut propemodum ab omnibus pro terra alcalina habeatur, tamen affuſo ſpiritu vitrioli, nec efferveſcentia excitatur, ut cum jam dictis aliis ſit, neque ſapor ſalinus manifeſto producitur, ſed adjecta etiam magna pulveris quantitate, liquor vitrioli acidus remanet, pauliſper ſaltem ejus corroſivitate mitigata.

Deinde conſtat, pulverem magneſiæ, ad unam vel duas drachmas cum quovis vehiculo ſumtum, potenter ſatis exercere alvum, in quibuſdam quinque vel ſex ſedes movendo, quum in aliis eadem doſi exhibitus, nihil præter conatum egerendi efficiat. Cujus diverſi effectus ratio ex iis, quæ modo dicta ſunt, haud obſcure apparet: Luculenter nimirum hinc perſpicitur, hunc pulverem terreum minime in ſe recondere principium quoddam catharticum, quale, præter ſalium penetrans acre, ego quidem non aliud agnoſco, ſed demum in ipſo corpore, pro diſpoſitione humorum ibi hoſpitantium, virtutem ejus reſultare purgantem, quia nempe, ſi offendit acidos humores in cavitate ventriculi & inteſtinorum, in ſal neutrum demigrat, acris ſalini ſaporis & ſtimulantis effectus, quemadmodum videmus manifeſto, ſal valde acre exſurgere, ſi hæc medicina cum ſpiritu acido v. g. vitrioli miſceatur. Salia vero media, quæ ſaporis amaricantis ſunt, liberalius data, alvum ad aliquot ſedes ſollicitare, experientia confirmatum habemus, idque etiam à nobis latius deductum eſt in *Diſſert. de ſalium mediorum excellente & purgante virtute.* Non itaque mirum eſt, interdum hunc pulverum carere effectu cathartico, ſi videlicet prima regio non acidi copia, ſed pituita viſcida ſcatet, quæ impedit, quo minus ſolvi & in ſal ſtimulans converti poſſit.

At vero in contrarium quoddam dubium contra hanc ſententiam moveri poſſe intelligo, quum nempe alia terrea, quæ promte ſolvunt & abſorbent inhæreſcens primis viis acidum, neutiquam effectum laxantem exſerant. Sed his regerere licet, quod interdum à pulveribus abſorbentibus vel bezoardicis utique alvus fluidior fiat, ſi multum acidi primam regionem incolit: vis tamen eorum purgandi non tanta eſt, quanta magneſiæ, quia ſolutiones illorum cum acidis liquoribus factæ, non tam eminente ſalino acri, ſed moderate ſalſo ſapore imbutæ ſunt, quam quidem ea, quæ ex magneſia & acidis liquoribus conficitur. Atque adeo ex eo apparet, præter alcali terreum aliud adhuc eſſe in magneſia principium, quod ad mixturam acidi in materiam ſtimulantem & purgantem tranſeat.

Ut autem veras cauſas & rationes purgantis principii in hac terra evolvamus, opus eſſe videtur, ut in illam materiam, è qua conficitur, diligentius inquiramus. Eſt vero hæc ipſa nihil aliud, quam lixivium, à cryſtalliſatione nitri reſiduum, quod in officinis nitrariis vocatur *Matter- oder Heck-Lauge*, quia ſine additione ejus nulla ſit nitri in cryſtallos coagulatio, utut ex hoc ſolo nulla ratione nitrum cryſtalliſorme parari poſſit. Hoc lixivium, inveſtigata ejos natura,

1. eſt valde grave ac ponderoſum; nam libra una medica ejus, reſpectu aquæ, ad quinque uncias plus ponderat. Proportio vero hujus lixivii ad oleum vitrioli eſt ut X. ad XIIX: nam libra una medica olei vitrioli eſt octodecim unciis dimidiis aqua gravior. Continet igitur libra una medica lixivii quinque uncias materiæ ſolidæ.

2. Lixivium hoc eſt ſaporis valde amari & ſalſi, nc facta evaporatione plane non ſiccari poteſt, & mox etiam in aëre deliqueſcit.

3. Non efferveſcit cum quovis acido leniori, ut ſpiritu vitrioli, cum oleo vitrioli autem fortiter ebullit, & præcipitatur cum utroque in fundum pulvis candidi coloris, & quod bene notandum, oleum vitrioli affuſum non modo excitat ſtrepitum, ſed & fumum rubicundum emittit, qui teſtatur de ſpiritu nitri intus adhuc recondito. Odor vero teſtatur etiam de ſpiritu ſalis, nullumque eſt dubium, quin ex hoc lixivio cum oleo vitrioli aqua regia præſtantiſſima parari poſſit, qualis ex acido ſalis & nitro componi ſolet. Quin imo ex eo patet, particulas & nitri & ſalis communis in lixivio hoc ſub ſchemate & habitu partium ſulphurearum pinguium contineri.

4. Utut oleum vitrioli, ceu acidum inſigniter forte, mixtum cum hoc lixivio, vehementer efferveſcat, tamen mirum eſt, ſpiritum noſtrum fumantem nitroſum, perinde acidum fortiſſimum, mixtura facta ne minimum efferveſcentiæ ſignum edere, quod phænomenon inter alia mirifice differentem acidorum naturam & virtutem adſtruit.

5. Hoc lixivium mixtum cum liquore alcalino volatili vel fixo, v. g. ſpiritu ſalis ammoniaci urinoſo, cum aqua parato, vel oleo tartari per deliquium, nullam ebullitionem ciet, inſignis tamen pulveris terrei albicantis ſequitur præcipitatio.

6. Id lixivinm, cum æquali portione ſpiritus vini rectificatiſſimi mixtum, ſeſe intime conjungit cum eo, niſi quod terrea quædam materia in fundo maneat.

7. Lixivium hoc ignis ope coagulatum, & crucibulo ignito immiſſum, valde ebullit & ſpumeſcit; deinde igne aucto, ſpiritum inſtar aquæ fortis, quem etiam nonnulli excipiunt, emittit, ſub fumo rubro, odoris fœtidi, poſtea ſub majori igne remanet ille pulvis magneſiæ. Et hic eſt vulgaris modus parandi magneſiam.

8. Compendioſior modus, & quidem via humida, parandi hunc pulverem eſt, per præcipitationem lixivii, ſive hæc cum acido vitrioli, ſive lixivio cinerum clavellatorum, vel oleo tartari per deliquium adornetur; poſtea cum aqua fluviatili hæc terra elutrianda & ſiccanda eſt.

Ut autem clarius innoteſcat, cujus indolis ingredientia hoc lixivium cuſtodiat, id merito repetendum hoc loco putamus, quomodo & ex qua materia vulgare illud inflammabile nitrum conficiatur. Jam vero ſupra mentio facta eſt, quod ad elaborationem nitri terræ putrefactæ ex ſtercoribus animantium, ut & terræ antiquæ ex muris & ædificiis exuſtis, quæ diu ventis ſolique expoſitæ fuerunt, & valde tenues redditæ, neque minus cineres lignorum una cum calce viva, ex quibus omnibus cum aqua nitri lixivium paratur, quod in ſal cryſtallinum abit, & cujus reſiduum noſtrum lixivium eſt, recipi debeant.

His

His suppositis jam clarius poterit intelligi, cum nec sulphureum, nec terreum principium ad crystallisationem concurrat, hæc ipsa principia in lixivio nitri ex dictis ingredientibus præcipue contineri, & residua manere *in derso genanten Mutter-Lauge*. Constat hoc lixivium ex sale quodam, ad acidi & salis communis naturam accedente, quod cum partibus subtilioribus terreis alcalinis & sulphureis pinguibus mixtum, constituit ejusmodi lixivium saporis salsi amaricantis, ex quo etiam memorati effectus ac phænomena promanant. Et videtur mihi hoc lixivium valde simile illi, quod parari solet ex calce viva & sale ammoniaco, dum nempe caput mortuum spiritus salis ammoniaci, cum calce viva parati, solvitur in aqua, lixivium inde emergit amaricans acre, quod inspissatum cum spiritu salis ammoniaci, vel etiam oleo tartari per deliquium, sine effervescentia sub specie pulveris terrei in fundum fertur, atque etiam cum oleo vitrioli, non vero cum acido alio, sive leniori sive fortiori, ut est spiritus noster fumans, strepitum vel ebullitionem concitat; utut ab omni acido affuso ad ima dejiciatur.

Atque adeo jam natales magnesiæ in solem & lucem protulimus, ita ut amplius obscurum esse nequeat, ortum ipsi dare terram subtiliorem calcis vivæ & aliorum nitri ingredientium, variis modis ex lixivio, per separationem partium salinarum, eductam. Nihilominus hæc subtilior terra differt à calce viva cruda & rudiori.

Nam calx viva, quamvis alcali terreum sit valde acris saporis, tamen cum acido liquore neque confligit, neque in sal salsum amaricans coalescit, quale quidem ex commixtione pulveris magnesiæ & Spiritus acidi, ut vitrioli, fieri animadvertitur. Est itaque alcali longe tenerius & subtilius ipsa adusta calce, neque remedium contemnendum, modo quis recte eo pro corporum & circumstantiarum ratione uti sciat. Neque enim tantum absorbentem & catharticam, si acidum prima in regione stabulatur, virtutem exserit; verum etiam si in remissiori dosi ad grana XV. vel XX. usurpatur, diaphoreticum & diureticum effectum sequi, non semel observavimus.

Neque tamen præterire possumus, id incommodi nos quandoque ab hoc magnesiæ pulvere deprehendisse, quod flatulentias & morsicationes in imo ventre reliquerit, si videlicet frequentius in usum tranatur, primæque regio progignendis corrosivis succis, ut in hypochondriacis fieri solet, exposita sit.

Commodissimum, quo cum sumitur, vehiculum lac est amygdalinum, quod deliniendæ humorum in ventriculo stagnantium acrimoniæ simul inservit.

OBSERVATIO III.

Spiritus nitri fumans & inflammans.

Sæpius in lectione librorum chymicorum occurrit de flamma, ex commixtione liquorum prodeunte, experimentum. *Becherus in physica sua subterranea* meminit, oleum vitrioli, cum oleo terebinthinæ mixtum, intensissimum cum flamma calorem excitare, sed effectum non respondere promissis, quisque facile, etiamsi acerrimum oleum vitrioli assumserit, experietur. Simile experimentum, ubi duo liquores, tactu frigidi, invicem confusi flammam ediderunt, descriptum reliquit *Olaus Borrichius in Actis Hafniensibus*, *anno* 1671. *obs.* 71. & hoc sequentem in modum se habet: Recipe spiritus terebinthinæ Venetæ recens profecti, ad frigus tamen nativum redeuntis, uncias quatuor, quibus in ampliori vitro affunde aquæ fortis generosæ itidem recentis, sed & frigidæ uncias sex, & agitando quassandoque vas sub dio relinque, & intra horæ mediæ spatium inter crassa fumi volumina flammam conspicuam emittet massa, & supra oras vitri strenue erumpens conflagrabit.

Tentavi olim aliquoties id experimentum, commiscendo aquam fortem satis eximiam cum spiritu vel oleo terebinthinæ, & ebullitionem quidem inde intensissime calidam cum copia fumorum eructantium, nunquam vero flammam observavi. Nihilo minus de fide clarissimi *Borrichii*, cujus autoritas semper apud me multum valet, nunquam, neque hoc loco dubitandum esse, facile ex iis, quæ jam sequuntur, quisque suspicari poterit.

Nos ante viginti & aliquot annos, cum in collegio experimentali chymico varia tentassemus, facta olei vitrioli optimi commixtione & destillatione cum sale communi, secundum modum Glauberianum, tandem etiam loco hujus sumsimus nitrum purum probeque exsiccatum, & destillando miti ignis regimine ex retorta vitrea per arenam, spiritum ex flavo rufescentem fortiterque fumantem obtinuimus, qui ob subtilitatem vix poterat intra vitri limites coërceri.

Varia cum eo instituimus experimenta, miscendo cum cum spiritu vini rectificatissimo & oleis, quæ in promtu atque ad manum erant, destillatis, & suborta fuit intensissima cum summo calore & copia fumorum rubrorum ex vase erumpentium & male olentium ebullitio. Postea casu exili quantitati olei caryophyllorum, ut venale est, in vitro relicti cum affudimus, ita post effervescentiam è vestigio conspiciebatur exsurgere flamma, quæ tamen exigua & saltem momento apparuit. Aliquot elapsis diebus idem experimentum tentare & ostendere rei chymicæ addictis volui, sed noluit effectus ex voto succedere, procul omni dubio, quia vitrum non satis tectum, sed cera saltem erat munitum, quam spiritus ex toto fere consumserat. Itaque denuo spiritum hunc destillari & includi curavimus vitro, quod epistomio vitreo bene polito obturavimus, ut volatilitas fumans inque auras facile penetrans eo melius custodiretur. Postea facillime cessit experimentum, flamma nimirum luculentissima, vix ullo vapore stipata assurgebat, quandocunque hic spiritus oleo caryophyllorum inundebatur.

Hujus rei fama Lipsiam ac Berolinum perlata, accesserunt ad me eodem anno duo illustres viri *Leibnitius & Tschirnhausen*, qui cum admiratione hoc experimentum spectarunt. Intexui etiam id demonstrationibus meis physico-chymicis; postea vero legi in *Actis eruditorum*, Excell. Dn. *Slare*, præcipuum Collegii scientiarum Anglicani membrum, retulisse Parisiis: *Hombergium* præparare spiritum, qui oleis aromaticis & Asiaticis admixtus apertam flammam efficiat. Post etiam à Domino *Slare* in societate Anglica propositum hoc experimentum est & recensitum quoque in *Actis Eruditorum*. Quæ quamvis ita se habeant, tamen sancte ac bona fide testari possum, atque etiam, si quis à me id exigat, sat claris documentis ostendere, me nullo antea docente, sed casu ita ferente hujus experimenti fuisse inventorem. Hinc etiam illustris *Leibnitius*, hujus rei gnarus, non dubitavit in *Theodicea* sua spiritum hunc *Hoffmanni* appellare, & existimavit, quosdam ex meis discipulis Parisiis arcanum hoc revelasse. Forsan etiam uno eodemque tempore inventio facta est in diversis regionibus, sed nec ego inde laudem quandam aucupari volo, nec ex ea re quæro laureolam, nam

res non tam utilis, quam curioſa eſt, quippe quæ naturam & geneſin flammæ tantum in aprico ponit.

Præparatio fit ſequentem in modum: Accipimus nitri optimi, bene depurati, quale eſt Ruſſicum, quod à contagio ſalis communis immune eſt, libram dimidiam, idque leni calore probe exſiccandum curamus: poſtea æqualem portionem olei vitrioli rectificatiſſimi in retorta vitrea affundimus, adhibito leniſſimo calore in arena facta deſtillatione, ita paucis horis elicitur hic ſumme volatilis & ſulphureus ſpiritus.

Si nitrum non bene ſiccatum eſt, ſique impurum & ſalinis terreis partibus inquinatum ſumitur, ſpiritus primo prodit ſatis fortis, qui ſeparandus eſt, nam is, qui ſuccedit cum phlegmate, minus huic negotio idoneus eſt, utut ad conficiendum ſpiritum nitri dulcem utiliſſimus ſit. Id etiam ſcire oportet, quod ſpiritus hic ſemper penetrantior & fortior fiat, quando non ſub flammeo colore in recipiente prodit, ſed ſub flaveſcente, quia rubicundus is color admixtas multas heterogeneas nitro partes eſſe indicat.

In retorta ſubſidet ſal in ſolidiſſimam formam compactum, albiſſimi coloris, figuræ convexæ, quam à concava retortæ parte induit. Hoc ipſum ſal ſapore eſt acidiſſimum, & ſolutionis cum aqueo menſtruo difficillimæ. Hoc vero imprimis videtur mirabile, quod tam levi arenæ calore, hæc duo ſalia, ſal nempe vitrioli & nitrum, quæ difficillime liquantur, forti etiam igne tractata, ambo in maſſam ſolidiſſimam colliquata fuerint; quod dubio procul adſcribi debet igneis iſtis ſpiritibus, ex mutuo horum duorum corporum connubio exſuſcitatis, quorum beneficio intima unio & mixtio, imo colliquatio omnium partium facta fuit.

Fecimus cum hoc ſpiritu varia experimenta, admiſcendo cum oleis deſtillatis, quæ jam ſupra *Lib. I. Obſ. X.* retulimus, ubi maxime notabile eſt, quod cum oleis aromaticis gravioribus, ut ſunt caryophyllorum, cinnamomi, ligni ſaſſafras, hic ſpiritus commixtus celerrime & in momento ea accendat, ut luciđiſſima flamma ſine ullo fere viſibili vapore emergat. Cum ſpiritu terebinthinæ ſi miſceatur idem ſpiritus in vitro inferius anguſtiori, neque in adeo notabili quantitate uterque ſpiritus adhibeatur, fortem quidem & calidiſſimum fumum, neutiquam vero flammam emerſiſſe annotavimus. Quod ſi vero de utroque liquore uncia una ſumatur, inque vitro amplioris orificii & ſuperficiei, vulgo *Zucker-Glaſſ*, experimentum inſtituatur, & mixtura crebrius agitetur, certe flamma erumpit tam vehemens, ut periculum incendii minetur.

Ex hoc igitur experimento probe inſtituto didici, mitius judicium de experimento Borrichiano ſupra allato ferendum, neque de eo amplius dubitandum eſſe, ſi nempe eæ cautiones, quas ibi propoſuit, obſerventur, ut nimirum aqua fortis recens & valde generoſa uſurpetur, inque ampliori vitro unciæ aliquot de utroque liquore confundantur. Et quia ſpiritus ille fumans & inflammans nihil aliud eſt, quam generoſior, ſed facili methodo deſtillata aqua fortis, quod & color & odor & virtus teſtatur, non eſt, quod dubitemus, aquam fortem, communi more ex nitro & vitriolo præparatam, ſi ſpiritus primum prodiens ſeorſim colligatur, & probe in clauſis vitris cuſtodiatur, ſimilem edere poſſe effectum.

OBSERVATIO IV.

Spiritus corroſivus nitri flammificus dulcificatus & medicinalis redditus.

SI ullus liquor ſumme penetrans & corroſivus invenitur, qui omnibus corporibus ſeſe inſinuans ea corrodat, diſſolvat, earumque craſin & mixtionem immutet vel deſtruat, certe hic eſt noſter ſpiritus acidiſſimus valde concentratus, omni phlegmate orbatus, flammificus, & totus volatilis, quo, debita facta applicatione, in corpore humano excreſcentiæ, verrucæ, tumores præternaturales arte chirurgica commodiſſime poſſunt abſumi & eradicari. Nihilominus hic ſpiritus primum adjecto ſale volatili ſalis ammoniaci, vel etiam ſale tartari, omni corrodendi facultate poſt factam efferveſcentiam privatur, mixtura degenerante in ſal nitroſum, quod ſolutum in aqua liquorem dat potenter diureticum, ad movendam urinam in affectibus ſeroſis & cachecticis utiliſſimum. Deinde etiam corroſiva hujus ſpiritus indoles à ſpiritu vini rectificatiſſimo egregie attemperatur, ſi ejus partes octo minimum cum una parte hujus ſpiritus miſceantur, atque igne arenæ ex alembico fiat deſtillatio; ita prodit ſpiritus odoris fragrantis, ſaporis acris penetrantis, vi corrodente penitus deſtitutus, cujus virtus interna diſcutiens viſcidoſque humores reſolvens atque adeo carminativa commendatiſſima eſt. Præterea ob ſulphur vaporoſum cuſtodit etiam hic ſpiritus dulcificatus virtutem anodynam & ſedativam, in graviſſimis doloribus & ſpaſmis valde proficuam; ejuſque uſus longe eſt in praxi ipſo ſpiritu nitri dulci vulgari excellentior.

Rationem proceſſus hanc habet: quia nil niſi oleum tenuiſſimum, intime ſolutum cum phlegmate, eſt ſpiritus vini rectificatiſſimus, ideo congreditur & ſe intime miſcet cum ſpiritu hoc corroſivo, & ambo, facta conjunctione, migrant in tertium quoddam mixtum, quod reſolutum in ſpiritu inflammabili tranſcendit alembicum & ſpiritum dulcificatum conſtituit. Notabile vero eſt, quod minimum 5. 6. vel 8. partes ſpiritus vini rectificatiſſimi ad unam partem hujus ſpiritus adjungi debeant, alias ſi ſaltem 2. vel 3. partes ſpiritus ſumantur, oritur maximus conflictus, & vis corrodens acida non penitus infringitur. Eſt vero hæc encheireſis obſervanda in præparatione hujus ſpiritus, quod ſcilicet ſpiritus vini non ſit infundendus ſpiritui corroſivo, alias conflictus fit cum vapore denſo rubro maximus, ſanitati hoſtilis, quem etiam vitri fractura interdum ſequitur; ſed potius ſpiritus corroſivus pauca portione & ſucceſſive admiſceri debet ſpiritui vini, ita omnia hæc impediuntur.

Spiritus hic dulcificatus, cochleari argenteo infuſus & inflammatus, relinquit in eo maculam viridiuſculam, indicio ſalis nitroſi ſubtilioris aciduli; hinc tali in caſu præſtat hunc ſpiritum magis dulcificare, ejuſque virtutem acuere, affundendo portionem ſpiritus ſalis ammoniaci vinoſi, ita contemperato hoc acido nulla amplius macula relinquitur, & virtus ſedativa atque anodyna potius augetur.

Differt hic ſpiritus nitri dulcificatus à vulgari, in pharmacopœis venali, dum hic præ illo & ſapore & odore longe eſt penetrantior, eidemque virtute etiam antecellit. 2. Differt præparatione, dum pharmaceuticus ex ſpiritu vel aqua forti, noſter

ſter

ster vero cum spiritu plane dephlegmato, vitriolico sulphure onusto concentratissimo conficitur; 3. noster spiritus cum spiritu vini rectificatissimo confligit & effervescit vehementer, vulgaris vero minime, hinc etiam non intima unio fit acidi nitri cum partibus oleosis, quæ spiritu vini rectificatissimo continentur, quod in nostro spiritu concentratissimo accidit. 4. In præparatione nostri spiritus nihil remanet in cucurbita, sed omne liquidum ascendit, in vulgari autem præparatione spiritus nitri dulcis liquor acidus corrosivus nitri post destillationem remanet.

Spiritus hic noster dulcificatus, adjecta parte salis tartari, omnem fere deponit acrimoniam, quæ nimirum adhuc subest, acidam, & hac ratione commode cum aqua vulgari miscetur pro potu in febribus ardentibus, si drachmæ ejus duæ libris circiter duabus aquæ fontanæ junctæ fuerint; sitim potenter sedat, urinam non segniter promovet, atque etiam ad somnum conciliandum mirifice confert. In inflammationibus faucium anginosis nihil est præsentius, quam si hic spiritus misceatur cum sacchar0, & pauxillum spiritus camphoræ addatur, postea hoc in aqua communi solutum loco gargarismatis adhibeatur; vel etiam saccharum ipsum, quantitate pauciori sumtum & deglutitum, inflammatis faucium partibus egregie succurrit.

Hic spiritus cum refracta dosi spiritus cornu cervi volatilis rectificati mixtus, acquirit virtutem bezoardicam & diaphoreticam, unde in omnibus febribus malignis, ubi sudore opus est, admirabilem virtutem exerit.

OBSERVATIO V.

Animadversiones de solutione salium in spiritu vini rectificatissimo.

Chymicorum axioma huc usque firmo talo stetit & verissimum habitum est, spiritus phlogistos, sive inflammabiles, commodissima quidem esse menstrua oleorum & corporum resinoso-sulphureorum, minime vero salium, quorum genuina solutio per menstrua aquea celebretur. Atque hoc etiam confirmare videtur experientia, qua discimus, spiritum vini rectificatissimum, id est, omni phlegmate orbatum, nec salibus neutris, nec fixis alcalinis affusum, eadem solvere & imbibere, sed plane intacta ea relinquere. Verum axioma hoc non tam universale esse, ut vulgo putatur, sed plures pati exceptiones, non paucis, sed sane multis experimentis, quibus ad oculum ostendi potest, spiritum vini rectificatissimum non respuere omnis generis salia, sed lubentissime ea admittere in consortium, hoc loco adstruere nobis propositum est. Primo enim quod attinet ad salia alcalina fixa, observamus in abstractione spiritus rectificatissimi super sal tartari, imprimis aliquoties repetita, multum de hoc sale satiscere & abire in spiritum, qui inde valde alcalinus & acris evadit, oleorum solutionibus aptissimus, idque patet ex eo, dum sumsimus uncias decem salis tartari probe calcinati, & mensuras duas spiritus vini rectificatissimi ab eo leni calore abstraximus, ita obtinuimus spiritum sale tartari probe impraegnatum penetrantissimum; cum vero sal tartari multum humiditatis, quod semper fieri consuevit, à spiritu rectificatissimo adhuc separaverit, hinc illud formam liquidam in fundo cucurbitæ induit, quam humiditatem convenienti evaporatione abstraximus, & postea rursus in tigillo calcinavimus, & pondere examinato deprehendimus, nos perdidisse tres uncias, quia tantum septem unciæ remanserunt. Iteravimus cum hoc experimentum, eundemque spiritum denuo ipsi affudimus, leni calore abstrahendum, id vero factum est tantum ad dimidiam ejus partem, tunc in ipsa cucurbita remanentem obtinuimus liquorem duplicem, quorum alter, qui supernatabat liquori salis tartari, flavo colore erat tinctus, sapore valde acris & sale alcalino plenus, quem chymici vocant tincturam tartari: alter inferior, non nisi solutio à phlegmate rursus relicto spiritus ipsius salis tartari erat, quod siccandum & rursus calcinandum jussimus, pondere insigniter rursus decrescente.

Ex hoc processu satis clare discimus, sal tartari, utut vim ignis & aëris sustineat, ita ut nihil prorsus de ejus substantia exhalet, tamen per spiritum inflammabilem crebriori abstractione non modo volatile, sed & solubile in ipso hoc spiritu reddi posse.

Deinde etiam hoc circa ea, quæ modo diximus, memorabile est, quod sal tartari fortiter igne exustum, etiam à rectificatissimo spiritu, qui omni humido privatus est, facta digestione & abstractione semper adhuc aliquid phlegmatis, quo deinde deliquescit, separet, manifesto sane indicio, spiritum phlogiston sive vinosum nihil aliud esse, quam oleum earum rerum, quæ fermentationem subierunt, ipso motu intestino fermentativo in phlegmate resolutum, quod etiam aliis adhuc experimentis infra ad oculum demonstrare atque evincere nobis propositum est.

Porro color ille flavus, quo tinctura tartari splendet, non aliam habet causam, quam quod oleum spiritus vini, cum sale tartari jam intime mixtum, tingendi facultatem habeat, quod etiam compluribus experimentis, præsertim in elaboratione tincturæ antimonii acris, confirmari potest.

At vero non tantum sunt alia alcalina fixa, quæ hac methodo in spiritu vini rectificatissimo liquida & solubilia effici possunt, sed habemus etiam ex nostra inventione in promtu alia experimenta, quibus evidentissime demonstratum ibimus, dari etiam salia neutra & media, quæ longe adhuc promtius, quam sal quoddam fixum alcali, à spiritu vini rectificatissimo solvuntur, ita ut sex partes spiritus unam partem salis in pororum sinus & diverticula recipere firmiterque etiam retinere valeant.

Sunt vero hæc salia duo artificialia; alterum ita paratur: accipimus sal volatile salis ammoniaci purum, siccum, pro lubitu ratione quantitatis, cui in vitro conservali admiscemus leniter instillando aquam fortem vel spiritum nitri, tam diu, donec punctum saturationis inventum fuerit, quo media natura hujus salis exquisite indagari debet: liquorem hunc, qui est nitrosi & acris saporis, ad evaporationem furno calido imponimus, ita habemus sal albissimum, siccum, saporis valde nitrosi & acris, quod etiam carbonibus adjectum inflammatur, paucissimis interdum particulis terrestribus relictis. Alterum sal hunc in modum conficitur: recipimus sal volatile salis ammoniaci siccum, idque saturamus loco aquæ fortis spiritu salis, ita emergit sal tertium, ammoniacali exactissime simile, quod etiam in spiritus vini rectificatissimi unionem & amplexum promtissime ruit.

Quando vero idem sal volatile cum spiritu vel oleo vitrioli in sal tertium, ammoniacali simile, convertitur, hoc ipsum neutiquam suscipitur in spiritum, sed penitus fugit ejus unionem. Quare etiam, si spiritus vini rectificatissimus solutioni hu-

jus cum aqua factæ affunditur, statim decidit ad fundum sal volatile, quod vero minime evenit, si idem spiritus prioribus salibus solutis affundatur; siquidem & horum solutiones cum alcohol vini intimam & exquisitissimam unionem ineunt.

Ratio differentiæ hæc nobis probatur, quod videlicet spiritus vitrioli acidum sit valde fixum, spiritus vero ex nitro & sale communi destillatus naturam habeat admodum volatilem subtilissimam, hinc etiam arctior sit cum iis hujus salis volatilis tenuissimi unio, minus autem cum acido fixiori. Eandem ob rationem, si sal illud, quod ex oleo vitrioli & sale volatili salis ammoniaci paratum est, paulo fortiori igne in vitrea cucurbitula urgetur, sal volatile avolat & acidum vitrioli relinquitur; quod vero non accidit cum duobus superioribus salibus, quæ fortiori igne tractata prorsus in auras avolant, suique nullum relinquunt vestigium.

Salia hæc neutra in alcohol vini solubilia, & in medicina & in secretiori chymia insignem nobis promittunt efficaciam. Nam quoad medicinam nitrum hac ratione solutum in spiritu nostro bezoardico, vel etiam liquore anodyno, aut camphorato, medicamentum evadit in inflammationibus internis arcendis & discutiendis, inque moderanda exanthematum expulsione desiderarissimum.

Notum quoque est, quod nitrum in inflammationibus, quæ cutim obsident, erysipelaceis discutiendis sit valentissimum, si cum spiritu vini camphorato, qui solus ac sibi relictus nimis ardens & calidus est, combinetur. Quia vero nitrum vulgare hanc unionem detrectat, hinc commodissime illud cum nostro nitro volatili artificiali potest perfici.

Quod vero attinet alterum sal ammoniacale, in spiritu vini solutum, id ipsum evehi & exaltari potest in medicinam summæ virtutis stomachicam, si nempe affuso spiritu salis acuatur; ita enim ad guttas 20.30. datum in debito vehiculo, emortuæ ciborum cupiditati resuscitandæ & cruditatibus, quæ multorum morborum fomitem suppeditant, resolvendis valde idoneum est, utilissime sufficiendum in locum tincturæ aperitivæ Mœbii, cujus virtutes fere superat. Non enim ignotum est, hunc medicum multum lucri fecisse tinctura sua aperitiva, quam confecit ex spiritu salis rectificato paulisper infracto, additione salis tartari, ideoque ejus virtutis ratio partim à spiritu subtiliori acidi salis, partim etiam à medio, quod ex spiritu salis & sale tartari proveniebat, ducenda est. Quum vero nos loco salis tartari assumamus sal volatile salis ammoniaci, longeque major virtus in corrigendis ventriculi vitiis sit hujus salis, quam salis communis, certissime eo fluit, tincturæ ita paratæ majorem tribuendam esse efficaciam. Quod vero tincturæ nomine hanc medicinam auctor insigniverit, id ideo factum putamus, quia floribus bellidis vel rosarum, arcani tegendi causa, hunc liquorem tingere consuevit.

OBSERVATIO VI.

De Salium diversorum celeriori & faciliori solutione in aqua.

Salia in rerum natura diversissimi esse generis, dum alia naturæ opera, alia artis producta sunt, quædam acida, alia alcalina, nonnulla vero inter utrumque genus ambigunt & mediam quasi naturam obtinent, horumque singula diversissimarum esse virium, tam notum est, quam quod notissimum, eaque omnia solvi in aqua. quæ specificum quasi eorum est menstruum, identidem res pervulgatissimæ cognitionis est. Illud vero dubitandum mihi videtur, num plures id habeant cognitum, quod eorum solutio non perinde æqualis eademque sit, sed longe multumque differat; siquidem alia facilius & celerius inque longe majori quantitate aquæ subeunt interstitia, liquidaque fiunt, alia tardius, & ægrius inque minori portione in aquam recipiuntur. Hac de re igitur experimenta fecimus sequentia:

Una libra medica aquæ promte & subito solvit uncias quatuor cum dimidia salis communis, & libra una mercatoria aquæ assumit sex uncias salis communis.

Libra medica aquæ recipit, sufficienti agitatione præcedente, saltem sex drachmas nitri, & tantum etiam vitrioli aquam ingreditur, ex fluvio desumtam.

Alia ratio est aluminis, cujus saltem duæ unciæ à libra una medica aquæ dissolvi possunt; quod vero magis mirandum, non ultra uncias duas arcani duplicati in aquæ libra una liquefiunt.

Inter ea vero, quæ facillime solvuntur, salia, & quibus tota quasi aqua saturatur, est maxime sal illud artificiale Ebsoniense purgans, quod ab æquali portione aquæ promtissime diffluit, ita ut libra una medica aquæ fluviatilis commode duodecim uncias hujus salis capiat.

Præterea sal alcali, v. g. tartari, est etiam facilis solutionis; nam in unam aquæ libram novem fere unciæ hujus salis se insinuant. Hæc experimenta, utut prima fronte levia videantur, tamen profecto non vulgaris sunt considerationis in rebus chymicis. Nam ex his

1. discimus, quantum aquæ requiratur, si salia hæc impura dissolvere & depurare velimus.

2. Ex solutione salis communis id defluit in notitiam nostram, nullas dari salinas, quarum libra mercatoria, quæ sedecim uncias continet, ultra sex uncias salis in sinu suo fovere possit.

3. Inserviunt hæc experimenta multum separationi salium, si cum aqua varii generis fuerint mixta, v. g. si alumen solutioni salis fuerit additum, tunc coctione & inspissatione præcedente primo in crystallisatione secedit alumen in aqueo menstruo, relicto sale communi, quod continuata inspissatione demum in forma crystallisationis haberi potest. Ratio ex eo petenda est, quod alumen majus spatium requirat aquæ si in ea contineri debeat, quam sal commune, hinc spatio arctato secedere porisque elabi cogitur. Porro notum est, nitro adhærere fere semper sal commune, quod sedulo ab eo separari oportet, præsertim quia inflammabilitatem ejus non modo impedit, sed & aquæ fortis bonæ præparationi resistit, siquidem cum insignis pars salis nitro adhærescat, aqua regis potius obtinetur, non lunam, sed aurum solvens. Separationis autem modus talis est: solvitur nitrum in debita quantitate aquæ, & facta leni coctione aëri temperate frigido vas committitur, ita nitrum descendit in forma crystallorum pyramidalium, & nihil de sale in fundum demittitur; postea rursus fit inspissatio & crystallisatio, sic denuo secedit nitrum & in residuo liquore remanet sal commune. Ratio ex faciliori solutione & retentione salis communis in ipsa aqua præ nitro ducenda est.

Quem fugit, arcanum duplicatum, ex nitro & vitrio-

vitriolo parari, si hæc duo salia igne probe calcinata fuerint; neque tamen semper adeo accurate coeunt hæc duo salia, ut duplicatum sal inde emergat, sed remanent sæpius vitriolicæ & nitrosæ partes sibi relictæ. Si igitur ab iis separare velimus arcanum duplicatum, quod sal est medii generis, opus est, ut lixivium convenienter inco̅ctum exponamus crystallisationi, ita mox illud petit fundum, remanente vitriolo & nitro in lixivio. Nam ex supra relatis constat, libram unam medicam aquæ vix posse unam hujus salis unciam comprehendere.

4. Si velimus salia diversi generis mixta à se invicem separare, id fieri per solutionem cum aqua debet. Nam quæ salia majori copia feruntur in aquæ poros, ea etiam celerius, id est, breviori tempore solvuntur, longiori vero, quæ ægre solutionem admittunt; v. g. si arcanum duplicatum ab alio sale medio, nitro, vitriolo, aut sal ammoniacum à sale communi vel nitro velimus separare, aqua communis infundi debet, ita hæc sal commune vel nitrum imbibit, in fundo relicto sale duplicato. Pari ratione si velimus arcanum duplicatum, vel tartarum vitriolatum, à sale alcali vel cineribus clavellatis separare, id etiam fieri debet affusione aquæ, quæ solvit celerrime alcali, relicto medio illo sale. Ita etiam alumen à vitriolo separatur, nam vitriolum illo promtius solvitur.

5. Quum nihil fiat sine ratione, profecto etiam causa, quare hæc vel illa salia promtius vel iniquius solutioni obtemperent, in ipsa aqua mihi quærenda videtur, quam paulo altius jam eruemus. Salia, quæ facile solvuntur, ex particulis valde subtilibus & divisis, summæ exiguitatis, quæ vero ægrius solvuntur, ex crassioribus, rudioribus, minus divisis, firmiter cohærentibus, adeoque etiam fixioribus partibus terrestribus constare videntur. Nam corpuscula subtilissima etiam minima & arctissima pororum interstitia subire possunt, à quibus excluduntur crassiora. Ex supra dictis jam patet, subtilissimum sal esse debere Ebsoniense, quia ejus uncia ab uncia aquæ recipitur, quod certe mirabile est & nunquam ab ullo notatum invenitur. Idcirco etiam fit, ut spiritus vini rectificatissimus saturatæ ejusmodi solutioni affusus, protinus eam coagulet in massam stabilem, firmam, instar glaciei, quia nempe spiritus vini rectificatissimus facilem in aquam habet aditum, unde necesse est, ut ex aquæ poris subito exturbentur salis solidæ particulæ, quæ invicem conjunctæ ejusmodi stabilem massam formant. Hæc subtilitas inde proficiscitur, quod parcior terra fixa ipsi insit, siquidem memorabile est, quod hoc sal cum pulvere carbonum mixtum in crucibulo totum avolet, cum fumo sulphureo totum conclave replente, & ob tenuitatem hoc sal etiam præ aliis salibus mediis dejectionem movet & alvum sollicitat, eo quod in poros tunicarum intestinalium altius se insinuet, quam aliud quoddam sal, ut arcanum duplicatum, vel nitrum, aut sal commune. Et quia sal commune subtilius est nitro, etiam plus movet alvum, quam nitrum. Aluminis vero valde difficilis & operosa est solutio, hinc etiam poros ob terram copiosam valde obstipat, & adstrictivæ virtutis est fortioris, quam vitriolum, quia in illo major copia terræ hospitatur, testante hoc salium ustione, ubi alumen majorem quantitatem capitis mortui, quam vitriolum suggerit. Quod vero sal commune tam facile patiatur solutionem, ejus rei ratio inde dari potest, quia ad putrefactionem avertendam & conservationem carnium, præter salubritatem, utilissimum est, dum poros ingreditur carnis conservandæ & humidum extrahit, quod cum aliis salibus non æque prumte fit; atque ego quidem cum sale Ebsoniensi modum conservandi cadavera adhuc præstantiorem esse, quam cum aliis salibus, facile crediderim.

OBSERVATIO VII.

Animadversio de modo examinandi aquam communem.

Sicut aqua à philosophis non sine ratione inter elementa relata fuit, ita profecto ejus usus amplissimus per omnia fere naturæ opera patet, siquidem aqua est universale illud solvens, quod omnis generis solidas partes dividit, discerpit, imbibit & secum vehit atque transportat. Unde variarum in natura mutationum causa existit, siquidem sine aqua nulla generatio, fœcundatio, nutritio vel auctio in omnibus naturæ regnis celebrari potest. Sine aqua nullum animal vivit, nullaque humorum vel sanguinis progressio in vasis, vel secretio, aut inutilium excretio perficitur. Si solida corpora, ut metalla, mineralia vel lapides, sunt dissolvenda, id ope aquæ fiat, necesse est. Nulla putredo aut corruptio sine humido conspicitur, neque remediorum in corpora humana operatio, aut liquidi in solidum actio sine aquæ adminiculo contingit. Alimenta sicca & solida sine fluidis & humidis omni utilitate & usu destituuntur. Tacemus in artibus mechanicis, œconomicis, arte tinctoria, re coquaria usum aquarum esse summe necessarium.

Cum itaque tanta utilitas sit aquarum, ut in vita iis plane non carere possimus, & magna insuper earum, ratione indolis, contentorum & virium, deprehendatur differentia; hinc utique medico & rerum physicarum gnaro incumbit, exactius harum naturam intelligere, earumque differentiam paulo pervestigatius inquirere, quod sane præsertim medico ad vitæ & sanitatis tutelam utilissimum judicamus. Probe enim notari velim, elementum aquæ hoc in universo non existere simplicissimum vel purissimum, sed quia est activum elementum, hine nunquam vacat actione in aliud corpus, quod dissolvit & cujus partes ad se arripit. Quare nulla datur aqua uniformis, quæ non heterogeneas quasdam partes, solidas præsertim, secum vehat; & ob solidas has partes, quas in majori vel minori quantitate complectuntur, aquæ multum ratione gravitatis & levitatis inter se differunt, adeo, ut quo gravior aqua sit, eo majorem quantitatem partium alienarum contineat; sicut ex adversa parte, quo levior est, eo purior, & minorem in sinu copiam peregrinarum partium fovet. Princeps itaque & prima physici ac medici cura esse debet, ut ratione ponderis omnis generis aquas atque in his præsertim communem examinet, quo de salubritate & insalubritate earum solidum & exquisitum ferre possit judicium.

Ingenue vero hoc loco fatendum est, quod accuratior modus aquas inter se distinguendi & examinandi nondum fuerit satis cognitus; neque enim instrumenta illa statica, ex vitro confecta, scopo huic satisfaciunt, quia minorem in pondere differentiam plane non indicant. Novum itaque instrumentum staticum, quod sphæram cavam æneam refert, à mechanico peritissimo confectum fuit, non quidem ad aquas examinandas, sed ut salis com-

communis in aquis contenti portionem exploraret. Nihilominus cum accuratissimum sit instrumentum, alius ejus usus usque longe præstantissimus & diu desideratus, à nobis fuit inventus, videlicet ut mediante hac sphæra exactissime aquarum differentiam, etiam minimam, exploraremus, quod nobis tentamen felicissime cessit. Nimirum aqua pluvialis examinata hoc instrumento, nullum pondus habuit, sed æqua lance cum ipso constitit. In aqua vero fontana domestica ultra sextam lineam instrumentum ascendebat, in alia aqua fontana ad lineas tantum 4. sursum ferebatur. In aqua paludosa, ex fossis suburbanis desumta, ad 7. lineas evehebatur, indicio, hanc esse gravissimam. Cum alia etiam aqua, quæ in cella diu stagnaverat, experimentum fecimus, ubi notavimus 6 ½. lineas. Aqua vero destillata pari pondere fuit cum pluviali. Aqua fluvialis Salana unam lineam & aqua salubris Halensis duas lineas signabat. Quia vero sedecim lineæ, ad unam mensuram, seu duas aquæ libras, relatæ, unciam semis materiæ solidæ in aqua contentæ denotant; hinc facile calculus ratione contentorum in superius allatis experimentis poni potest.

Duodecim unciis aquarum paludosarum stagnantium in patina stannea ad evaporationem fornaci calidæ admotis, insignis materia ex albo flavescens, terrea, calcarea, cum sale communi mixta, relicta fuit, exigua vero remansit ab aqua nostra fontana. Huic solidæ materiæ aqua fortis affusa insignem excitavit effervescentiam, haud obscuro indicio, principium hoc salinum esse naturæ alcalinæ, sicuti etiam sapor sal alcali manifestat, præsertim in aqua, quæ ex fossis fuit educta, in qua illud quoque notabile visum, quod ingens copia vermiculorum, fundum vasis petentium, sese in conspectum dederit.

Datur vero adhuc alius modus aquarum puritatem examinandi, quando videlicet liquor salis tartari ad notabilem quantitatem aliquot unciis aquæ infunditur, ubi notandum, quod, si lactea inde evadat, indicium sit impuritatis salino-terreæ, adeo, ut quo turbida & lactea magis fiat, eo major quantitas terrei principii in ea continetur & vice versa; quod si vero aqua clara & pellucida sine omni turbatione permanet, nota est insignis puritatis. Quapropter experimentum fecimus hac ratione cum aqua pluviali, quæ, instillato hoc liquore, integrum & nativum colorem sine ulla turbatione retinuit; idem quoque factum cum aqua salubri Halensi, valde autem turbida evasit cum sedimento crasso aqua fossarum stagnans. Reliquæ aquæ fontanæ Halenses identidem lactescebant, sed una magis præ altera. Aqua fluvialis Halensis ab omni etiam præcipitatione & turbatione fuit immunis.

Nulla vero methodus exquisitior est, puritatem & simplicitatem aquæ examinandi, quam si solutiones metallorum, videlicet plumbi & argenti, instillentur, quæ exinde semper fere turbidæ fiunt, una tamen magis præ altera. Neque aqua pluvialis semper est sincera & intemerata puritatis, evidenti argumento, nullam aquam esse purissimam, quæ non à contagio terreo, salino aut alio infecta sit, nisi exceperis aquam destillatam, quæ ab ejusmodi turbationibus maxime immunis deprehenditur.

OBSERVATIO VIII.

Animadversio physico-chymica, qua demonstratur, corporum solutionem non fieri per receptionem in poros menstrui.

SOlutionem corporum, cujus in arte chymica excellens usus est, pororum maxime beneficio perfici, constans huc usque fuit atque etiamnum inter artis chymicæ professores viget sententia. Asserunt videlicet, solida corpora ob diversam partium, quibus constant, structuram atque connexionem, varios poros atque meatus acquirere, quæ interstitia minimas menstrui partes ingredi & hunc nexum solvere existimant. Hos poros credunt esse diversæ magnitudinis ac figuræ, atque insuper affirmant, non minus in liquidis, quam solidis, ejusmodi diversa dari foraminula, quæ non nisi congruentes similesque rei solvendæ particulas suscipiant; quare concludunt, diversa corpora diversa identidem menstrua desiderare.

Quam vero subtiliter & argute hæc excogitata videtur sententia, tam lubrico infirmoque, si penitius eandem inspicias, insistit fundamento, quod hunc in modum demonstramus:

Primo lubenter concedimus, omnibus compactis & duris corporibus inesse quosdam meatus seu loculamenta, non ejusdem, sed diversæ figuræ, quæ partim fluidum aëreo-æthereum subit, partim eo expulso aliud conveniens liquidum sive aqueum, sive spirituosum, intrare potest. Hæc pororum in corporibus diversitas specificæ quoque gravitatis corporum causa est, quippe quæ efficit, ut nonnulla graviora, quædam leviora sint. Id tamen scire oportet, quod, si fluida poros corporum solidorum occupant, horum non tam figura, quam ipsorum diameter, sive amplior, sive angustior, spectari debeat. Nam ex mechanicis notum est, quod fluidum poros, cujuscunque figuræ fuerint, ingrediatur, modo ita sit comparatum, ut ratio diametri nihil impedimenti objiciat. At vero sicuti ejusmodi poros in solidis non penitus negamus: ita eosdem in fluidis ut admittamus, nulla nos cogit ratio. Nam etsi quidem in solidis partes inter se firmius cohæreant atque quiescant; tamen id minus evenit in fluidis, quorum partes jugi perennique motu ab interfluente æthere agitantur & quarum situs perpetuo commutatur. Atque adeo, cum ne quidem constans pororum dispositio in ipsis concipi possit, facile apparet, in solutione minime statuendam esse diversam partium in fluidis collocationem; nam quando solidorum poros liquidum aliquod occupat, discedit ex ipsis levius atque subtilius fluidum, quod antea ipsis insederat. Hoc vero minus evenit in fluidis, quæ exturbato ex ipsis æthere, qui ad continuum motum fluida impellit, motu destituuntur inque solidum ut concrescant, necesse est. Ita quando ex aqua subtilis ætherea materia ab incumbente frigidissimo aëre exprimitur, ea in duram ac compactam substantiam congelatur. Accedit, quod fluida, quando majorem ætheris copiam admittunt, amplius spatium affectent, sicut accidit per calorem, solida vero non perinde afficiantur.

Deinde quum ignis metalla & lapides liquefaciat, mercurius metalla amalgamet & emolliat, uncia una acidi tantundem salis alcalini solvat, & spiritus vini rectificatissimi uncia una unam unciam olei destillati pari v. g. caryophyllorum aut laven-

dulæ vel camphoræ recipiat, non video, qua ratione hic folidorum receptio in poros fluidi locum habere poffit, nam pori menftrui, quod diffolvit, non poffunt majores vel æquales effe toti corpori.

Neque etiam ulla ratione affequi poffumus, quare cuprum folutioni argenti, vel ferrum cupri folutioni injectum, metalla hæc foluta præcipitet, quia folida hæc corpora nullo modo menftrui poros ingredi poffunt. Neque ex hac hypothefi explicari poteft, quare fpiritus vini rectificatiffimus, affufus faturato fpiritui falis ammoniaci, ejus fal volatile in fundum dejiciat, vel quare aqua folutam in fpiritu vini camphoram ad fundum deturbet.

At vero nonnulli difficultatibus hifce preffi, aliam explicandi viam ingrediuntur, & fimilitudinem partium, quæ folventi cum folvendo corpori intercedat, allegant. Verum neque hæc hypothefis extra omnem dubitationis aleam pofita eft, eo quod animadvertamus, heterogenea vel plane fibi diffimilia facile invicem coire, & unum alterum promtius folvere, quam quidem homogenea folent. Cui enim ignotum eft, acidum quodcunque promtiffime diffolvere fal vel corpus alcalinum, atque aquam terram imbibere, ut videmus in decocto calcis vivæ infipidam aquam omnis generis falia recipere, & menftrua quoque alcalina ad fulphura diffolvenda maxime effe idonea.

Nil itaque fupereft, quam ut alias & genuinas caufas inquiramus folutionum, quæ fiunt à menftruis. Videtur autem nobis res verifimillima & conceptu facilis, fi ftatuamus, folutionem fieri, quando fluidum movens corporis folvendi partes in fimilem rapiat fluiditatis motum adeoque hac ratione fefe cum ipfo uniat. Ita videmus, aquam in fimilem fluiditatis motum conjicere omnis generis falia, cumque ipfis uniri.

Porro omnia olea deftillata, omnia refinofa balfamica folvuntur à fpiritu vini rectificatiffimo fulphureo, adeoque invicem copulantur & coalefcunt. Pleræque vero folutiones fiunt, quando principium activum, maxime falinum, cum corpore folvendo fefe iatime conjungit, ita, ut ambo unum tertium, neutrum fal nempe, conftituant, quo facto deinde hoc ipfum neutrum fal facile ac expedite aquæ motui obfecundando folvitur. Ita menftrua acida, quæ nihil aliud funt, quam fal acidum in phlegmate folutum, dum alcalina, five terrea five falina, folvunt, abeunt in fal neutrum, quod more omnium falium in phlegmate colliquefcit. Pari ratione, quando metalla folvuntur à menftruis acidis, v. g. aqua forti vel aqua regis, dum falia hæc acida cum metallorum particulis fefe fociant, in fal quoddam tertium tranfeunt, quod evaporatione menftrui facta confpicitur, hoc vero in aqua, quam continet menftruum, promte folvitur.

Ex his omnibus facile evincitur, menftruum, quod cum corpore folubili non poteft uniri, nullam quoque præftare folutionem. Ita fpiritus vini rectificatiffimus non uniri poteft cum fale communi, quia fulphur φλογιςὸν renuit hujus falis unionem: hinc etiam fit, ut fal commune & omnia falia à fpiritu rectificatiffimo folvi nequeant. Simili ratione oleofa & alcalina menftrua non folvunt metalla, quia nec fal alcali, nec oleum in intimam partium metalla conftituentium unionem influere poteft. Neutiquam vero ratio hæc eft, quod poris & figura partium contraria gaudeant; contra fpiritus vini rectificatiffimus deftillata olea & refinas, quæ non nifi olea fubtiliora ab acido coagulata funt, promtiffime amplectitur, quia hæc invicem amice coëunt, atque aqua cum aqua vel aqua cum glacie fe promte mifcet.

Quemadmodum igitur folutio unione folventis & rei folubilis fit; ita, quando hæc unio rurfus diffolvitur, & folvens folutum deferit, five unum ab altero divellitur, ipfa etiam fluiditas ceffat, fed feparatur folutum à menftruo, quod chymici præcipitationem vocant. Quapropter eorum opinio à veritate longius recedit, qui exiftimant, præcipitationem hac ex caufa fieri, quod pori menftrui, qui continebant rem folutam, ab alia materia occupentur, unde neceffum fit, corpus folutum ex menftrui poris dimitti. Sed potius præcipitatio nihil aliud eft, quam nova folutio, five nova unio menftrui cum alio corpore, dum videlicet præcipitans fefe jam conjungit arctius cum eo menftruo, cum quo prius corpus erat [illegible]itum.

Quare vero menftruum, cum quo prius corpus fuit unitum, novo & quidem præcipitanti corpori fe applicet & cum ipfo fe uniat, hac videtur effe ratio, quod menftruum propter majorem convenientiam partium, quam fovet cum præcipitante, fefe lubentius illi, quam priori corpori, affociet, quæ res meretur quibufdam confirmari experimentis. Igitur cuprum injectum folutioni argenti, factæ cum aqua forti, illud deorfum facit defcendere: ferrum injectum folutioni cupri, identidem cum aqua forti factæ, mox hoc ad fundum devolvit. Zincum, quandocunque adjicitur ferri folutioni, cum aqua forti adornatæ, ftatim dimittit ferrum in fundum: fique zincum rurfus dejicere velimus, fale tartari injecto præftari id commode poteft.

Ratio diverfarum præcipitationum hæc eft: quia fal acidum nitri, quod aquæ forti ineft, magis appetit falis tartari, quam zinci, confortium, hinc zincum dimittit, & quia fal acidum nitri longe facilius focietatem init cum zinco, quam ferro, hinc ferrum præceps fertur, & quoniam idem fal acidum cupidius in ferri, quam cupri, amplexus ruit, ideo ferrum cupri folutioni injectum hoc ad inferiora depellit, & fic quoque in cæteris fefe res habet. Ita etiam porro notatu digna obfervatio eft, quod acidum fortius corpora, in acido fubtiliori foluta, ad fundum divertat: fic fpiritus vitrioli affufus folutionibus corporum terreftrium alcalinorum, v. g. matris perlarum, coralliorum, oculorum cancri, teftarum ovi cum aceto vini confectis, fubito eas deorfum profternit. Ratio in promtu eft, quia fortius acidum fefe arctius copulat cum particulis alcalinis terreftribus, quam acidum levius, unde hoc ex unione dimotum promtiffime fugam capeffit. Quare quandocunque faccharo faturni, quod fal eft faturno & aceto deftillato præparatum, affunditur fpiritus vitrioli, identidem contingit præcipitatio faturni: fed quando hæc invicem deftillantur, tunc fpiritus aceti deftillati, non vero fpiritus vitrioli, adfcendit & deftillatur, relicto fpiritu vitrioli in fundo, unito cum corpore faturnino. Idem fit cum aliis jam memoratis folutionibus alcalinorum cum aceto confectis.

Infuper aqua in præceps dat folutiones corporum refinoforum cum fpiritu rectificatiffimo factas, non eam ob rationem, quod fpiritus hic poros aquæ ingrediatur, fed quod hic facilius ac lubentius cum aqua, quam cum refinis, unionem recipiat. Idem fpiritus vini rectificatiffimus ex fpiritu falis ammoniaci, qui fit cum aqua, fal volatile ad fundum depellit. Denique folutio falis tartari folutioni perlarum, item lapidum cancrorum cum aceto factæ, præcipitationem inducit, quia

quia salis tartari facilior ac fidelior est copula cum illis acidis, quam cum corporibus terreis, unde etiam lapides cancrorum, solutioni salis tartari adjecti, hujus non tollunt unionem. Notum quoque est, quod sal commune argento per aquam fortem soluto injectum, hoc in magisterium album præcipitet, vix ob aliam rationem, quam quod acidum nitri valde penetrans cum terra salis communis, quæ alcalinæ est naturæ, se conjungat, deserta conjunctione, quam habuit cum argento.

Ex hisce omnibus in medium adductis illud evincitur, syncrisin & diacrisin, seu unionem & separationem, esse magna naturæ instrumenta & simplicissima opera, quibus ea utitur ad tot & tantos effectus præstandos, siquidem nulla nutritio, nulla generatio, nulla virtus, nulla accretio, immutatio formæ atque textu■, solutio, coagulatio sine hisce fieri vel intelligi, neque etiam explicari potest. Quo liquidius apparet, refugium illud chymicorum & physicorum ad variæ figuræ poros & particulas nullius esse usus, neque ipsa etiam in re certo niti fundamento, quum multa & magna naturæ phænomena ex hisce fundamentis, unione nempe & disjunctione, longe facilius & enodatius explicari atque evolvi possint.

OBSERVATIO IX.

Animadversio de variis & rarioribus effervescentiæ speciebus.

Effervescentia chymicis audit motus intestinus, ex duobus corporibus invicem mixtis cum spuma, bullularum excitatione, & rarefactione proveniens.

Hic motus, qui causa effervescentiæ est, intestinus vocatur, quia is interne in minimis, quæ corpus constituunt, partibus celebratur, ipsasque etiam partes vehementissime circumagit, disjungit & commovet.

Nusquam est sine bullularum copiosissimarum ascensione, quam ab aëre & æthere, ex minimis corporum interstitiis seu poris expulso, fieri physici affirmant. Nam aëris & ætheris subtilioris expulsio non modo format in liquido bullulas, sed & in altum simul abripit ex liquido partes, ut salientes quasi particulæ appareant, atque ipsam massam corporis rarefaciendo efficit, ut amplius spatium repleat; & quoniam ex motu intestino partium præsertim sulphurearum nascitur calor sive incalescentia liquidi, facile apparet, quare rarius effervescentia sine comite incalescentia fiat, quæ eo intensior est, quo corpora, quæ invicem miscentur, plus inflammabilis & sulphureæ materiæ obtinent, ut videmus, quando olea destillata cum oleo vitrioli vel spiritu acido nostro fumante commiscentur.

Chymicorum alias tritum ac vulgare est axioma, acidum & alcali tantum inter se effervescere, cum ob plana dissimilem valdeque adversam pororum figuram ac texturam mutuum conflictum & attritum exerceant, postea vero unum alterum recipiat, & ambo in neutram & temperatam mixtionem transeant. Utut vero illud certissimum sit, omne acidum, cujuscunque generis fuerit, effervescere cum alcali, sive sit volatile sive fixum, sive salinum sive terreum, & utraque ad convenientem mixtionem in neutrum sal vel medium corpus transformari; id tamen à vero alienissimum est, à solo acido & alcali proficisci effervescentiam. Nam

1. constat, extreme calcinata terrea alcalina fortiter confligere cum aqua affusa communi, quod familiarissimum calcis vivæ, si hæc aqua extinguitur, experimentum docet, ubi nullum acidi præsentis vestigium deprehendere licet; idem prorsus observatur, si marina, ut corallia, conchylia, ostreacea, acri igne in calces comburuntur.

2. Notum est, acidos liquores valde concentratos & phlegmate suo orbatos, ut est oleum vitrioli, vel etiam oleum salis sive spiritus salis valde concentratus, affusa aqua frigidissima in debita proportione, cum intensissimo calore fortem producere effervescentiam, ubi ne ullum momentum alcalini principii reperire licet. Quin etiam frigidissima glacies oleo vitrioli injecta igneum quasi motum producit. Hanc tamen observationem in excitando ex hisce rebus calore tenere oportet, quod, si nimia quantitas aquæ oleo vitrioli adjiciatur, valde imminuatur calor, quum is vehementer intendatur, tantoque fiat validior, quando non adeo magna portio aquæ admiscetur, quod etiam valet de effervescentia cum calce viva & aqua affusa. Nam si ad unciam semis olei tantum drachma aquæ affunditur, non tantus calor nec tanta ebullitio & spumescentia fit, quam si duæ drachmæ admixtæ fuerint, neque cum duabus drachmis tantus gradus æstus provenit, ac si dimidium unciæ fuerit adjectum, imo major adhuc, si ad oleum concentratum uncia integra affunditur. Si vero major quantitas fiat, ita ut ad unciam dimidiam olei vitrioli unciæ duæ vel quatuor aquæ adjiciantur, valde languida fit effervescentia.

Rationem phænomenorum hanc subesse credo: Oleum vitrioli valde concentratum acidum est sal, vi acerrimi ignis in fluorem redactum omnique acido phlegmate destitutum. Quapropter materiam ætheream, igneam, mobilissimam huic sali intime esse admixtam, nullum est dubium. Nunquam enim calor vel ignis sine materia quadam eaque subtilissima, in motu vehementissimo existente, concipi debet. Ignis itaque & calor semper materiam illam cœlestem, caloris effectricem, corporibus insinuant, quæ, quamdiu ibi sine vehementi motu detinetur, omnis caloris expers est, si vero conjicitur in motum eumque intestinum, calor se manifestat.

Calces itaque fortiter exustæ intra pororum cancellos multum materiæ illius æthereæ igneæ continent, quæ aqua affusa, poros corporis calcinati occupante, celerrime aufugit, & cum impetu ex corporibus ejicitur, quo modo fit aquæ cum fumo & vapore ebullitio. Exsurgit vero ingens æstus similiter, quando aqua affunditur oleo vitrioli; nam hæc ipsa conjungit se cum acido sale, quod solvit, & hac ratione ex poris hujus salis acidi copiosa materia ætherea ignea, qua antea repleti erant, cum impetu exitum molitur facitque ebullitiones cum bullulis atque intensum æstum, qui vires in tantum sumit, in quantum sufficienti & proportionata copia aquæ simul & semel omnis delitescens ignea materia, facta concussione vitri debita, expellitur. Si vero nimium aquæ admiscetur, ita ut ad unam partem olei concurrant quatuor partes aquæ, mitior fit calor, quia motus materiæ æthereæ, in quo essentia caloris est, a copia aquæ temperatur atque infringitur.

3. Videmus etiam spiritum vini rectificatissimum, cum oleo vitrioli si misceatur, æstum producere, licet sine singulari ebullitione & cum mutatio-

tatione coloris, dum mixturæ roseum colorem inducit, neque tanta æstus vehementia observatur, ac si aqua fuerit adjecta. Ratio eo recidit, quod spiritus vini rectificatissimus sit nil aliud, quam oleum per actum fermentationis in phlegma resolutum; phlegma igitur similiter, ut aqua, exturbat ex oleo vitrioli igneam materiam, & oleum congreditur cum sale acido vitrioli, qua ratione etiam effervescentia, unde color roseus purpureus dependet, cum æstu augetur. Notum enim est, omne oleum destillatum cum fortiori acido, ut est oleum vitrioli vel spiritus nitri fumans, fortiter ebullire non sine magno æstu & coloris mutatione, qua de re in superioribus observationibus fusius actum esse recordamur. Eundem in modum effervescentia fit calidissima cum spiritu nitri acido & cum spiritu vini rectificatissimo, item cum oleis destillatis. Neque tantum corpora terrea fortiter usta aqua affusa incalescunt, sed & salia media; idem corpora aluminosa extremo igne tractata efficiunt. Ita caput mortuum spiritus salis ammoniaci valde exsiccatum, aqua affusa cum effervescentia incaluisse animadvertimus. Simile phænomenon in conspectum prodit, quando capiti mortuo olei succini aqua affunditur.

4. Neque vero tantum acida & alcalina vel corpora sulphurea cum effervescentia inter se quasi pugnant, sed & dantur quædam salia media, quæ cum acido fortiori & præsertim oleo vitrioli mixta, cum magno fumo, ebullitione & æstu inter se invicem arietant & confligantur. Quod observamus, si oleum vitrioli sali communi vel ammoniaco admiscetur, ita mox albus penetrantissimus fumus prodit, quum ex mixtura hujus olei & nitri siccati densus, ex flavo rubescens vapor surgat, fortiter nares feriens: obiter notandum, quod vitrioli oleum arcano duplicato vel tartaro vitriolato aut nitro antimoniato, quæ etiam mediæ naturæ salia sunt, admixtum, neutiquam id perficiat, sed salva & integra mixtura maneat.

Quærentibus nobis hujus rei rationem, ea sese offert veritati convenientissima: non effervescunt salia media cum acido, ut media, sed quatenus ex terra alcalina vel sale alcalino constant, quod fortius & fixius acidum aggreditur, & se cum eo uniendo efficit, ut acidum subtilius & volatile deferendo prius corpus in aërem feratur. Quia vero in salibus istis mediis, ut est nitrum antimoniatum, tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum, sal alcali jam est unitum cum acido vitrioli fixo; hinc non potest fieri, quin oleum vitrioli sese copulet cum sale alcali, quod jam idem acidum occupavit. Nam leviora acida, ut succus citri, spiritus nitri, spiritus salis, nunquam effervescunt cum salibus mediis, sed necesse est, ut valde forte acidum sit, cujus naturæ est oleum vitrioli.

Ad infringendam doctrinam acidi & alcali, eo quod non omnis effervescentiæ ratio ab iis petenda sit, superiori tempore nonnulli ex solertioribus chymicis in medium adduxerunt hoc experimentum, quod spiritus nitri acidus cum butyro antimonii acidissimo conflictum edat, atque ex eo voluerunt inferre, acidum cum acido effervescere. Sed hujus experimenti falsam explicationem & applicationem ante 40. annos admodum juvenis in *dissertatione de cinnabari antimonii* clarissime deduxi, cum monstraverim, nullo modo hic acidum cum acido effervescere, sed effervescentiam, quæ exoritur, adscribendam esse ipsi antimonii substantiæ, qua butyrum antimonii turgidum est. Jam vero quem latet, quod antimonium ab aqua regis, quæ ex spiritu nitri & salis communis acido paratur, cum intenso calore dissolvatur. Itaque dum nitrum, vel spiritus nitri aut aqua fortis additur butyro antimonii, quod nihil aliud est, quam spiritus salis concentratus, in quo antimoniales partes solutæ fuerunt, ex solutione hujus acidi & nitri aqua regis emergit, quæ aggrediendo particulas stibiatas, in butyro antimonii latentes, effervescentiæ turbas concitat.

Verum longe adhuc aliud observatione dignum est experimentum, quo paulo luculentius demonstrari potest, acida pura confusa inter se conflictum & effervescentiam exercere, estque id ipsum minus notum, & casu nobis non ita pridem se obtulit, videlicet quod spiritus salis fumosus valde concentratus, qui ex sale ammuniaco & oleo vitrioli, secundum descriptionem alibi traditam, conficitur, cum vitrioli oleo vehementem ebullitionem cum strepitu & adscensione fumorum albicantium excitet, quum, quod mirum videtur, nullum aliud acidum præter hoc, & ne quidem spiritus nitri fumans, eundem effectum exhibeat.

Ratio hujus phænomeni non tam facilis est, sed tamen hæc nobis videtur veritati proxima. Observavimus nempe ex hoc spiritu, quo dimidium saltem vitri, leviter tantum occlusi, repletum fuit in hujus orificio circa superficiem & super obturaculum intra aliquot septimanas pulverem candidum, levem, saporis manifesto salsi, accedentis ad sal ammoniacum, collectum fuisse, haud ullo vestigio acidi relicto, licet ex spiritu acidissimo subnatus fuerit. Hic pulvis, oleo vitrioli instillato, post vehementem ebullitionem, ingentem fumorum albicantium, qualea oriri solent, quando sal ammoniacum vel commune cum oleo vitrioli confunditur, projecit copiam.

Ex quo conjicere licet, non ipso solum in acidissimo spiritu, sed etiam in vapore ejus ac fumo summe volatili, veram, sive ut cum philosophis loquar, formalem substantiam salis ammoniacalis, ex quo hic spiritus paratus fuit, salvam & integram contineri, & ad summum tenuitatis gradum evectam fuisse. Oleum igitur vitrioli, huic spiritui affusum, potentissimi acidi aculeis particulas salinas ammoniacales earumque texturam aggreditur, & sese cam alcalino volatili vel etiam terreo principio uniendo, non modo effervescentiam, sed etiam fumorum evaporationem efficit.

Ex hoc curioso experimento hoc elicere possumus theorema, sub tenuissimo in auras abeunte fumo, indolis penetrantissimæ, stupendæ exiguitatis particulas salsas, salva sua textura, contineri posse, adeoque sub effluviis corporum non unam, sed varias species particularum delitescere, quod clarissime hoc experimento evincitur, dum pulvis mediæ & ammoniacalis naturæ vitro adhæsit, isque in satis notabili portione, cum ultra decem grana obtinuerim.

Porro etiam inde discimus, magnam esse differentiam, ratione effectus, inter acidum forte olei vitrioli, & inter illud, quod inest nitro, quia spiritus nitri fumans non effervescit cum hoc spiritu salis. Igitur explicatione sic facta hujus experimenti, clarissime patet, falsum esse illud axioma, quod acidum cum acido, ut pute tali, effervescat.

Perquam curiosa quoque est hæc effervescentiæ species, quando spiritus noster fumans & inflammans cum spiritu urinoso salis ammoniaci, cum aqueo menstruo destillato & probe saturato, in vitro amplioris orificii confunditur, tunc cum effervescentia fumus densissimus & albissimus spectaculo jucundissimo exsurgit. Si spiritus hi ad punctum saturationis miscentur emergit liquor salso-nitrosus, qui cum liquore nostro minerali, additis croco &

camphora, remixtus medicinam, in podagricis affectibus demulcendis externa applicatione summe proficuam, constituit.

Singularis quoque species effervescentiæ datur frigidæ, quæ conspicitur; si sal volatile salis ammoniaci, vel in forma sicca, vel liquida retentum, misceatur vel cum spiritu salis vel vitrioli aut spiritu nitri fumante; nam ebullitio satis valida fit, sed in mixtura tota loco caloris, qui fere individuus effervescentiæ alias comes est, insigne frigus sese manifestat. Ut adeo ex hisce appareat, non omnem motum intestinum calorificum esse, sed dari etiam quendam frigoris effectorem.

Rationem hujus phænomeni si velimus investigare, ea vix alia est, quam hæc, quod in sale volatili summa sit partium tenuitas & levitas; quo vero major est corporum levitas & tenuitas, eo minus cohærent, eoque laxiores habent poros, per quos fluidum æthereum quasi transspirat, neque ibi conclusum tenetur. Unde etiam addito acido, sine collisione, sine compressione, reverberatione pertenue corpus salis volatilis statim aufugit, & quidem motu rectilineo, non vorticoso, aut circulari, qui ad calorem requiritur, & qualis prodit, si corpora sunt duriora, solidiora, compactiora, ex quibus non potest non æther magna cum difficultate & allisione expelli.

Concludere inde possumus, sal volatile purum nulloque oleo imbutum, uti est sal volatile siccum ammoniacale, ad æstum concitandum etiam in corpore humano minus aptum esse, quum potius experientia suffragante una guttula olei destillati plus caloris corpori fœnerct, quam integra drachma salis volatilis. Nam particulæ volatiles ob summam tenuitatem mox evolant & exspirant, porosque aperiunt & materiam æthercam calidam, in tenacibus sulphureis partibus intra corpus retentam, potius ad exhalationem invitant, ut hinc, nisi cutis spasmo sit occlusa, magis expectanda sit refrigeratio à sale volatili, quam caloris incrementum.

Notabilis etiam species effervescentiæ est, ubi oleum destillatum, v. g. lavendulæ aut aliud cum aqua forti efficaciori miscetur. Primum quidem nullus observator conspectus aut reactio, sed oleum supernatat aquæ stygiæ. Quando autem pauco temporis spatio in calido collocantur loco, ingens cum gravi fumo oritur effervescentia, & mixtura, ante clara & diaphana, jam crassa & spissa flavescentis coloris redditur. Tandem ambo coalescunt in resinam, quæ elota aqua communi inflammabilis est.

Superest adhuc alia eaque valde curiosa effervescentiæ species, quæ oritur in aëre, ex fumis liquoris acidi & alcali inter se concurrentibus, quo fit, ut orificiis vitrorum invicem sibi admotis, nebula & albicans crassus vapor exsurgat. Nam quemadmodum acidum cum alcali mixtum ingentem mutationem subit ratione coloris, virtutis, odoris; ita etiam horum vapores acidi & alcalini volatiles id efficiunt, quum vapor ex spiritu progrediens nihil aliud sit, quam ipsum sal, mediante calore & aëre in tenuissimum vaporem conversum.

Exinde argumentari possumus, varii generis effluviis refertum esse aërem, quæ si dissimilis fuerint naturæ, occursu invicem facto facile alterari & immutari possunt, adeo, ut quæ naturæ animantium summe hostilia fuerunt, mixtione & confermentatione cum aliis, omni noxa privari queant.

Cæterum perquam curiosa est species effervescentiæ, cujus meminit *Olaus Borrichius in Actis Hafn. obs. 79. ann. 1671.* Experimentum hoc est: Recipe reguli antimonii optimi uncias quatuor, easque in mortario vitreo marmoreove in tenuissimum redige alcohol (nisi in alcohol abierint, frustra hoc experimentum sollicitabis) quod seorsum in charta munda repone. Mox in eodem mortario, sed prius expurgato, mercurii sublimati uncias duodecim itidem comminue in pulvisculum subtilissimum, tandem pollinem utrumque in charta, crebra bacilli querni vel fagini, (neque enim magni interest) agitatione conjunge, ut minima minimis probe & intime remisceantur. Nullus adhuc calor vel fumi graveolentis vestigia, itaque pulveres hos vitro quadrato minusculo strictioris orificii immitte, immissosque bacilli frigidi extremitate latiori continuo & valide comprime, ut superficies pulveris ubique pressa in arctum cogatur, insiste premendo ad quadrantem adhuc horæ, bacillus, qui ante superficiem tantum lambebat, mox subit altius massam ad fundum usque, quo viso diduct factum, crassi fumi cooriuntur, vitrum incalescit, materia, quæ vitro continetur, extra oras ejus sese evolvit, spumat, effervescit, funditur, & totum cubiculum gravi vapore confundit, unde mature libero aëri exponendum vasculum, ut operationis catastrophe eo securius conspiciatur.

OBSERVATIO X.

Experimenta cum calce viva instituta.

Materiam calcis vivæ non modo subterranea loca, lapides videlicet porosiores & qui multum sulphureæ substantiæ possident, suppeditant; sed & ex regno animali omnes ovorum testæ, cochleæ, & ex marinis omnia conchylia, ostreacea, in terram calcariam, quæ cum aqua effervescit, & summa acredine imbuta est, intensiori igne comburi possunt. Quo etiam spectant testæ cancrorum eorumque lapides & ex marinis corallia.

Lapides calcarei id habent peculiare, ut aqua, præsertim pluvialis, per tractus subterraneos hoc lapide refertos transcolata, multum de hac teneriori terrea & lapidea substantia secum abripiat imbibatque, quæ postea ex aqua secedens lapidificationis admirandæ sæpius propter figuras & imagines, quas exhibet, causa existit, uti jucundissimo spectaculo apparet in specubus, cavernis & præsertim in specu Baumanniana, ubi in aqua, ex lapidosis fornicibus destillante admirandæ imagines conspiciuntur; ubi vero ejusmodi aquæ lapide calcario turgidæ instar fluminis transeunt loca, ibi in fundum mittunt lapidosam, tophaceam, in aqua molliusculam, sed quæ in aëre valde indurescit, materiam, quam Germ. *Tufstein* vocare solent. Hinc etiam fit, ut omnes illi lapides, qui concreverunt ex aquis decidentibus, si acri igne urgentur, in calcem acerrimam comburantur.

Calx viva, humido aëri diu exposita, non modo multum remittit de acrimonia sua, sed & non amplius, aqua affusa incalescit, nec postea, si misceatur cum arena, indurescit. Calx vero recens usta affusione aquæ fortiter ebullit, & postea admixtione arenæ in duram solidam massam cogitur.

Aqua calci vivæ affusa & soluta notabili acri sapore imbuitur, qui leni igne tota avolat, omni volatili acri principio se in auras proripiente, sique acidum ejusmodi aquæ calcis vivæ affunditur, in sal tertium amaricans quidem abit, ast non coagulatur, sed in deliquio persistit, quod etiam fit, si calx viva salibus acidis affunditur.

In-

Interim tamen aqua calcis vivæ solvit promte sulphur minerale, & ex antimonio illud extrahit, idque quodam modo figit, & solutionem cum acidis præcipitat.

Calx viva cum albumine ovi mixta, in stabilem firmam massam coagulatur, quod etiam fit cum caseo. Conficiuntur hac ratione luta, in laboribus chymicis ad coërcendos spiritus minerales sub eorum destillatione utilissima.

Inservit autem calx viva multis rebus, etiam œconomicis & mechanicis perficiendis; nam non modo ex ea admixta arena, debita adjecta aquæ portione, item cum argilla, si mixtura paulo diutius stet, fiunt præstantissima coementa, quibus firmissime lapides coagmentantur & fissurarum hiatus occluduntur, ne aqueus illabatur humor; sed & tinctores ea utuntur ad colores exaltandos, præsertim cœruleum, qui ex indigo paratur. Metallurgi eam solent miscere cum mineris ad detinendum sulphureum acidum atque impura mineralium recrementa, quo portio metallica purior secedat. Agricolæ ad incrementum vegetationis promovendum non sine fructu eam adhibent; mixta enim cum terra sulphurea nimis pingui & humida, attenuando & rarefaciendo eam, uberiorem succi nutritii proventum efficit. Quin etiam nonnulli curiosiores ex fimo vaccino, oleo raparum vetusto, calce viva & aqua pluviali, prævia fermentatione, liquorem conficiunt, in quo semina macerant, & hac ratione ingens fœcunditatis incrementum expectant.

Ad conservationem vinorum dulcium, Hispanicorum, Sect &c. œnopolæ utuntur calce viva, ut acidum, quod causa fermentationis potissima est, absorbendo, fermentationem, quæ destructrix dulcedinis est, prohibeant; felicius tamen res succedit, si levi igne coquuntur.

In calce viva delitescit duplex principium, unum valde fixum terreum, alterum est valde subtile, volatile, penetrans, igneæ quasi naturæ: quamdiu hoc cum illo connexum manet, tantum abest, ut ignis etiam vehementissima tortura separetur, ut potius firmius adhuc conglutinetur. Quando vero beneficio aquæ, accedente præsertim coctione, volatile à fixiori terreo elementum sejungitur, tum volatilem suam indolem eo ostendit, quia levi calore totum in auras vibratur. Hinc aqua calcis vivæ, utut sit valde acris saporis, tamen tota evaporat, ne particula quidem fixæ materiæ relicta. Si vero aqua calcis vivæ saturata coquitur cum sale tartari bene calcinato, valde causticam sive corrosivam penetrantem virtutem acquirit, adeo, ut non tantum fortiter adurat & morsu afficiat linguam, sed etiam loco cauterii, quia carnem exedit, potentialis usurpari possit. Fit ex ejusmodi sale cum spiritu vini tinctura, ut vocant, calcis vivæ seu salis tartari acerrima, potentis ad urinam movendam virtutis. Paratur etiam ita lixivium ex calce viva & sale tartari, quod solutioni & extractioni sulphuris vulgaris vel antimonialis aptissimum est. Spiritus etiam salis ammoniaci, cum eadem calce viva paratus, penetrantia odoris & acrimonia saporis, imo volatilitate eum, qui paratur ex cineribus clavellatis & sale ammoniaco, longissime superat.

Hæc omnia clare demonstrant, inesse calcibus ustis principium non quidem salinum, sed subtilissimum tamen quasi terreo igneum volatile, quod salibus tam fixis, quam volatilibus urinosis, summam acrimoniam & vim causticam etiam addere, corpora pinguia & oleosa dissolvere, & volatiles acidas præprimis partes figere & continere optime possit.

Calx viva in aqua soluta, tota evaporat, cum acidis vero nec effervescit, nec coagulatur, neque etiam à spiritu salis in præceps fertur, à spiritu vero salis ammoniaci, item ab oleo tartari per deliquium lacteum colorem concipit.

Habet vero præterea virtutem figendi, hinc sulphur antimonii sola larga decoctione in fixam substantiam redigit. Et quando spiritus salis affunditur aquæ calcis vivæ, nulla quidem fit effervescentia, acidum tamen salis à partibus terreis alcalinis calcis vivæ in neutrum mutatur, quod facta evaporatione in fundo vitri albissimum remanet, neque aliter, quam instar spumæ nitri sub floccolorum forma apparet, qui pulvis amaricantis est paululum saporis, sed indolis fixæ, nam nec fluit in igne, neque etiam acidus spiritus facile dimittitur, nisi per adjectionem olei vitrioli, quod calcareum principium aggrediendo, dum se cum illo intime unit, spiritum acidum salis ex nexu suo ejicit.

Curiosa inter alias etiam est observatio, quod oleum vitrioli cum calce viva si misceatur non in mediocri quantitate, & aqua affundatur, ebullitio quidem fortis promte sequatur, sed aqua supernatans nullo manifesto sapore salso, qui tamen ex acido affuso & terra alcalina gigni debebat, imprægnetur, non levi testimonio, terram calcis vivæ alcalinam imbibere quidem avide ac liberaliter acidum, non vero cum tam fixo acido in sal salsum coalescere. Ut adeo inde appareat, ex acido & terra alcalina non semper provenire sal medium, quin imo hoc experimentum docet, terras exustas & in calciformem substantiam redactas, ut conchas, corallia, matrem perlarum &c. ingentem virtutem habere acidi destructricem, eaque non sine insigni fructu, ubi acidum in primis viis luxuriatur, ut sæpe fit in intermittentibus & malo hypochondriaco, adhiberi.

Sunt adhuc plura inter labores chymicos ab ustis calcibus beneficia expectanda, inter quæ non infimum illud est, quod salia volatilia, ex regno animali petita, non modo facilius a compedibus oleosis, quibus irretita sunt, liberet, sed & puriora & delæcatiora ea exhibeat. Ita commodissime urinæ inspissatæ; ad spiritum urinæ volatilem eliciendum, lumbricis exsiccatis, ad sal volatile eorum urinosum destillandum, sanguini etiam humano exsiccato, ad sal volatile ejus purius & copiosius efficiendum, ante destillationem calx viva adjicitur. Hoc enim corpus, dum imbibit oleum nimiamque absorbet humiditatem, & spiritum urinosum & sal volatile ex animantium partibus candidius & copiosius producit. Quidam etiam vivam calcem, cum tartaro crudo mixtam, ex retorta igne aperto destillant, & ita spiritum urinosum tartari sale suo volatili sæpe turgidum obtinent.

Est adhuc alius calcis vivæ usus valde eximius, oleorum rectificationi inserviens, dum ejus ope olea empyreumatica ex animalibus, v. g. cornu cervi, eboris, fuliginis, & limpidiora & nobiliora ratione virtutis redduntur.

Eadem encheiresi adhibita etiam pinguedines vel olea expressa ad majorem subtilitatis & penetrantiæ gradum perduci possunt.

Calx viva ea gaudet quoque natura, quæ ipsum volatile principium minerarum & maxime sulphur minerale figit & à fuga vindicat, quod patet ex eo, quia si æquali portione calx viva & sulphur miscentur & in igne aperto comburuntur, pondus calcis vivæ increscit, & quod sulphur in eo adhuc continetur, exinde manifestum fit, dum solutio calcis in aqua cum tempore fœtorem sulphureum acquirit.

Terra etiam alcalina calcis vivæ multum confert ad copiosiorem salis volatilis proventum ex fecibus vini, ex urina exsiccata, lumbricis terrestribus, si ipsis admisceatur & destillatio fiat; oleum enim empyreumaticum arripit & imbibit, & cum eo tandem per igneum motum accedentem in ipsum sal volatile transire, valde est credibile.

OBSERVATIO XI.

Animadversio de differentia spiritus salis ammoniaci cum calce viva & ejus, qui cum sale alcali paratus est.

SAl ammoniacum ex urinoso volatili sale, cum acido & sale communi ligato, compositum esse, idque inter salia neutra referendum, & sal volatile rursus sui juris fieri per additionem salis vel corporis alcalini, acidum absorbentis, nemo dubitabit. Adeoque non modo ex sale tartari & sale ammoniaco, ex lapide calaminari, ex limatura martis, hæmatite per mixtionem cum sale ammoniaco, sed quoque ex calce viva producitur spiritus volatilis; at nullus est, qui ceteros omnes volatilitate & peculiari virtute vincat, quam qui per miscelam cum calce viva fuerit paratus. Quæ res quum haud levis momenti sit, nos hoc loco differentiam spiritus volatilis salis ammoniaci cum calce viva, & ejus, qui cum sale alcali confectus fuit, cum specificis notis & proprietatibus exhibere constituimus.

1. Etenim nunquam sal volatile siccum, album & solidum, si destilletur cum calce viva, in alembicum transit, sicut fit, si loco ejus sal fixum alcalinum fuerit assumtum.

2. Spiritus cum calce viva factus & odore & sapore & penetrantia longe fortior est, quam qui ex sale tartari & sale ammoniaco prodit.

4. Spiritus salis ammoniaci cum calce viva destillatus prompte unit se cum spiritu vini rectificatissimo, nullo coagulo vel præcipitatione subsequente, cum alter hac ratione statim coaguletur, & in offam albam satiscat.

4. Notabile est, spiritum salis ammoniaci cum calce viva nullam pati ebullitionem ab ullo acido, quod quasi paradoxum videtur, & vulgari axiomati contrarium, quo asseritur, omnia acida effervescere cum alcali, nihilo minus tamen inde sal neutrum emergit.

5. Spiritus salis ammoniaci acris cum calce viva vehementius diuresin movet, quam alter ex cineribus clavellatis factus. Præterea etiam excellentem virtutem discutiendi habet, unde ia tollendis tumoribus, ac doloribus mitigandis & abigendis multum valet.

6. Externe in affectibus soporosis, apoplexia, ad excitandum non sine insigni commodo naribus applicari potest, & quia cum spiritu vini rectificatissimo amice jungitur, quod non fit cum spiritu salis ammoniaci, ex cineribus clavellatis vel sale alcali & sale ammoniaco parato, maxime inservit ad extemporaneam salis volatilis oleosi, secundum Sylvii methodum, præparationem.

7. Porro etiam cum hoc spiritu solvi & extrahi possunt sulphura mineralium, si nempe flores sulphuris cum eo digestioni exponuntur, vel antimonii regulus medicinalis cum aqua calcis vivæ exaltata hoc spiritu tractatur, & quoad partem sulphuream dissolvitur.

8. Linimentis etiam & unguentis hic spiritus insignem vim penetrandi conciliat, ut eo melius subire poros, partesque laborantes afficere & solari possint.

Rationem processus si inquiramus, hæc maxime in mentem venit: latet in calce viva principium admodum tenue volatile, igneæ & penetrantissimæ indolis, inest etiam ipsi terra alcalina fixior, quæ salis ammoniaci acidum promte absorbet, & dum sese cum eo intime conjungit, volatile illud calcis vivæ principium separatur, & conjunctum cum sale volatili salis ammoniaci urinoso illud exaltat, acuit, summamque ipsi penetrantiam & volatilitatem fœnerat. Ut enim sal fixum alcali ab unione principii volatilis calcis vivæ valde acuitur, & acrius ac penetrantius evadit, ita similiter id fieri cum sale urinoso volatili, præsenti experimento docemur.

Quod vero non sub sicca forma, sed liquida in destillatione prodeat, hæc videtur subesse causa: sal alcali quando additur sali ammoniaco, in libertatem sese vindicat sal volatile urinosum, quod quasdam adhuc fixas salinas alcalinas partes secum abripit, simulque in altum elevat, unde fit siccior sal volatile in forma sicca. Quia vero in calce viva non inest sal alcali, sed principium saltem terreum, valde fixum & simul volatile, relinquit il ud, hoc vero secum auffert, quod ob igneam & mobilissimam suam naturam potius ejus coagulationem impedit, tantum abest, ut eam promoveat.

9. Denique vero illud meretur considerari, quod hic spiritus cum calce viva paratus, addito spiritu vini rectificatissimo, non coaguletur, sed vehementer appetat ejus connubium, quod alias cum salium natura pugnare videtur, quorum intimam unionem spiritus inflammabiles penitus respuunt.

Videmus inde, quod sal volatile magnam alterationem in intima sua mixtione ab admixto è calce viva principio volatili sustinuerit, dum à subtili mobilissima materia salis rigidiores partes valde divisæ & in tenuissimas minutias redactæ fuerunt, ut sese facilius poris spiritus insinuare possint.

OBSERVATIO XII.

Animadversio circa oleum vitrioli ejusque effectus, quos producit, si variis salibus & mineralibus admiscetur.

OLeum vitrioli est omnino inter instrumenta chymiæ & rerum naturæ magnalia primum & præcipuum maximique æstimandum. Nam certe hoc ipso varia & curiosa non solum adornari possunt experimenta, sed medicamenta quoque præstantissimæ virtutis ex eo parare licet. Maxime omnium vero secretioris chymiæ studiosi ac professores, & qui alchymisticam atque transmutatoriam artem paulo subtilius & altius excolere volunt, oleum vitrioli inter ea præcipuo loco habent, quibus ad suas artes perficiendas uti solent. Atque ut verum fateamur, magnæ omnino virtutes ac vires in ipso reconditæ sunt, quæ evidentissime ex ipsis effectibus, quos producit per varias mixtiones, evincuntur.

Est vero oleum illud nil aliud, quam liquor crassus, ponderosus, fixus, acidissimus, extrema ignis tortura ex vitriolo calcinato expressus, sique recens destillatus fuerit, instar aquæ diaphanus est, facillime vero ad mixturam corporis cujusdam sulphu-

sulphurei, sive quod olesi quicquam & inflammabilis principii secum recondit, saturata rubedine coloratur. Circa hoc oleum illud imprimis mirabile videtur, quod effervescat cum aqua & intensissimum æstum producat, adeo, ut etiam glacies ipsi inj cta tantum æstum accendere possit, ut vitro fracturam minetur, semper tamen observata justa proportione, ad felicius instituendum experimentum necessaria: quod si enim plus aquæ, quam olei vitrioli misceatur, æstus mitior surgit, si parcior aquæ portio recipitur, æstus quoque lenior evadit, optime vero res succedit, si æqualis pars olei & aquæ sumitur. Et certe simile phænomenon tota rerum natura non ostendit, quod acidum liquidum effervescat & intensissimum calorem cum aqua procreet.

Causa hujus phænomeni non sine ratione quæritur, quæ nulla esse alia potest, quam quod acidum vitriolicum sit vehementissimo igne colliquatum, sed omni phlegmate privatum, unde particulæ igneæ copiosissimæ, huic acido intermixtæ, illius interstitiis inhærent, idque liquidum efficiunt quandocumque vero aqua admiscetur, tunc hæc gravitare sua occupat illa interstitia, quæ antea stipabat ætherea, ignea materia; hæc vero dum vi & impetu egreditur, motu intestino calorem producit, non secus ac calx extreme usta, dissipato omni humido, poros refertos habet materia ignea, ubi aqua affusa hanc cum impetu protrudens insignem æstum parit.

Deinde cum cura illud considerandum venit circa oleum vitrioli, quod non aliter, quam alia alcalina fixa fortissime calcinata, humidum ex aëre attrahat; nam si oleum vitrioli, pondere prius examinatum, diutius aëri exponitur, & postea rursus ad lancem pondus exigitur, illud dupla vel tripla quantitate increvisse deprehendimus, eaque propter, cum oleum vitrioli quasi magnes sit humidi aërei, humiditas atmosphæræ hoc ipso indagari potest. Sed tamen ejusmodi oleum, quod ex aëre imbibit humiditatem sufficientem, non amplius cum aqua æstum profert. Idem observatur in calce viva, quæ diutius aëri exposita non amplius in aqua affusa ebullit vel æstum producit.

Hoc quoque singulare phænomenon est, quod oleum vitrioli, vehementi ignis tortura ex calcinato vitriolo expressum, & demum per retortam vitream igne arenæ rectificatum, limpidum ac pellucidum fit instar aquæ, omnis coloris expers; nihilo minus facili negotio tam ex aëre, quam etiam adjectione aliarum rerum, quæ pauxillum principii inflammabilis continent, colorem saturate rubicundum contrahat, cujus rei ratio merito disquirenda est.

Deinceps diversos effectus atque phænomena oleum vitrioli exhibet, prout istud cum variis generis salibus, mineralibus, metallis vel etiam vegetabilium succis commiscetur.

1. Cum sale tartari soluto si miscetur ad punctum saturationis, tunc prodit spiritus, per retortam leni igne destillandus, insipidus quidem, nihilo minus indolis subtilissimæ, quia longe citius leni calore avolat in auras, quam aqua communis, atque etiam ad cochlear unum sumtus, sudorem & transpirationem movet. Et hic spiritus magni nominis medico, Niednero, spiritus mondi fuit, quo se auctor in famam dedit multumque argenti lucratus est. Cum hoc liquore egregie possunt extrahi extracta, item species ad elixir proprietatis, atque opium solvi in extractum. Quod vero remanet in retorta, hoc solutum & filtratum constituit lixivium, quod leni calori expositum, dimittit sal neutrum, quod tartari vitriolati nomine venit, & virtutem habet insignem aperitivam, diureticam, resolventem, laxantem, si in majori copia cum aqueo vehiculo offertur.

2. Oleum vitrioli limaturæ martis puræ & à rubigine liberatæ in phiola affusum, adjecta convenienti aquæ quantitate, ingentem æstum atque effervescentiam excitat, ita, ut vapor valde sulphureus exhalet, qui, postquam orificium pollice prius fuit obturatum, & deinde reclusum, candelæ flammæ admotus, cum magno strepitu accenditur, & quasi fulgur emittit, quin imo in ipso tubuli orificio ardet, manifesto indicio, per hanc effervescentiam sulphur tenuissimum ferri cum sulphure vitrioli volatili, quo scatet, mixtum exhalare, & siccam exhalationem hanc sulphuream postmodum accendi, relicto acido vitrioli fixiori cum terra martiali alcalina, ex qua postea, debita facta aquæ affusione, vitriolum martis elici potest.

3. Quod si oleo vitrioli adjicitur sal commune, ita, ut æquali pondere invicem in cucurbita misceantur, v. g. ad libræ dimidium, tunc protinus tumus exsurgit, seu vapor copiosus, albus, subtilis, penetrantis acidæ indolis; alembico applicato, si igni committitur arenæ, prodit spiritus & sal crescendit alembicum, (quod rarius visitur in acidis mineralibus spiritibus) acidissimi saporis, valde concentratus atque volatilis, nam subtilem vaporem calore admoto emittit. Atque hic est genuinus spiritus salis, qui levi labore ac brevi compendio paucis sumtibus destillatur ex arena, cum alias laboriosa methodo & magna ignis tortura ex globulis argillaceis, cum sale communi mixtis, vulgariter elici soleat.

Hic spiritus subtilissimus acidus omnibus aliis acidis mineralibus merito præferendus est, partim quod sal commune, ex quo destillatur, præ omnibus salibus corpori nostro valde sit amicum, partim quod sit volatilis naturæ, quæ alias non cadit in acida, siquidem nec acetum vini ita transscendit alembicum. Nec vero solum hic spiritus refrigerat, sitimque & æstum, qui præter naturam est, extinguit, ita ut optime ingrediatur julapia refrigerantia cum syrupis grati odoris & saporis; sed & præterea appetitum excitat, cruditates biliosas præcipitat, alvum & urinam movet, inque morbis & corporibus calidioribus medicinam præbet æstimatissimam. Hic spiritus primo aqua dilutus & postea sale tartari quodammodo infractus, ita tamen, ut acidus sapor emineat, & colore rubineo tinctus, v. g. floribus papaveris rhœados, bellidis, tunicæ, constituit famigeratissimam tincturam Mœbii aperitivam.

4. Quandocunque oleum vitrioli nitro optimo, quale est Rusticum vel Indicum, prius exsiccato, in retorta vel etiam cucurbita affunditur, tum fumus statim exsurgit ruber copiosus: in arena si adornatur destillatio, spiritus prodit, qui & alembicum & vas recipiens saturato flammeo colore obducit, concentratissimus, acidissimus, qui nil nisi aqua fortis est saturatissima, lenissimoque igne elicitur.

Ratio processus eo referri debet: Nitrum ex spiritu acido valde sulphureo & terreo alcalino principio est compositum; quandocunque itaque oleum vitrioli admiscetur, tunc illud, ceu fixum acidum valde concentratum, aggreditur terram nitri fixam alcalinam, quæ spiritus acidissimi hospitium quasi & domicilium est, & invicem uniuntur, spiritus autem acidus nitri extricatur suique fit juris, & facili negotio avolat inque auras disjicitur, & quoniam nullum phlegma conjunctum habet, fortiorque concentratus est, hinc admisso aë-

re libero fumat: in fundo vasis relinquitur sal coagulatum durissimum, instar glaciei diaphanum, sed acidissimum.

Spiritus hic, quando recte fuerit præparatus, non modo cum omnibus oleis destillatis & spiritu vini rectificatissimo vehementissimam suscitat effervescentiam, copioso rubicundo vapore stipatam, sed & ipsa olea destillata graviora aromatica, quæ fundum in aqua petunt, luculenta flamma accendit inque cineres siccos ea convertit, qua de re supra fusius actum est.

5. Experimentum notatu dignissimum est, quod oleum vitrioli auripigmento, in pulverem contrito, affusum, ex retorta vitrea quando destillatur in arena, liquor prodeat glaciatus crassus, instar butyri antimonii, sed penetrantissimi odoris sulphurei, qui intus susceptus inspiratione, fere suffocationem minari videtur; brevi tamen tempore vapor hic penetrantissimus in auras avolat, & relinquitur acidum stagma, instar spiritus vitrioli, omnis saporis expers, cui lamellæ sulphureæ innatant. In collo vero retortæ conspiciuntur flores flavi, qui odore perfectum sulphur vulgare redolent, & hi satis quidem copiosi, adeo, ut ex unciis quatuor auripigmenti & unciis tribus olei vitrioli ad minimum uncia una florum possit obtineri.

Hi flores fere sunt insipidi, & intus dati potenter movent sudorem, ut nec facile ulla medicina sudorifera cum ipsis possit comparari. Differunt tamen in eo à sulphuris vulgaris floribus, quod vapor, quem emittunt, sulphureus albus sit, indicio, latitare adhuc intus principium quoddam arsenicale, quod tamen involutum sulphureæ texturæ, virulentiam maxima ex parte deponit. Caput mortuum ex atro brunum relinquitur, omni sapore privatum, flammæ vero admotum quodammodo ardet.

Quæstio hic non immerito moveri potest, quomodo olei vitrioli vis maxime corrosiva extincta fuerit, siquidem nec flores, nec caput mortuum quicquam illius arguunt, qui prodiit vero liquor, tantum acidulus est? Verum enim vero nullum est dubium, quin oleum vitrioli, cum parte sulphurea inflammabili auripigmenti combinatum, in sulphuream coiverit substantiam; siquidem non ignotum est, sulphur vulgare esse materialem substantiam & vitrioli & olei ejus acidissimi, quod ex vitriolo paratur, nam ejus accensi fumus concentratus acidissimus est.

Docemur ex hac mechanica chymica, quod acidissimum liquidum idque corrosivum sola mixtione, cum terra nempe phlogista, insipida, in insipidum converti possit, quod sane mirum videtur. Deinceps & hoc experimentum analysin chymicam sulphuris nobis exhibet, quod nempe ex acidissimo sale & terra phlogista sive inflammabili illud compositum sit.

6. Oleum vitrioli, opio crudo in frustula disciffo superfusum, si mixtura retortæ vitreæ committitur atque destillatio per ignem adornatur, ita, ut ambo minimum sex uncias expleant, præbet liquorem fœtidissimum, saporis acidi ingrati, pellucidum, circiter ad uncias duas; remanet in retorta caput mortuum nigri coloris, levis & spongiosæ materiæ, fere insipidum, quod flammæ admotum odorem sulphuris vulgaris exspirat.

Experimentum hoc chymicum, admodum curiosum, altiorem exigit disquisitionem; videlicet admiratio non mediocris capere debet quærentem, quorsum secesserit illud corrosivum, quod oleo vitrioli inest, acidum valde saturatum, ejusque ponderositas, & quomodo subtracta fuerit substantia illa gummoso-resinosa opii, saporis amaricantis & odoris graveolentis vaporosi, cujus nec vestigium in capite mortuo vel in liquore apparet. Dignum præterea disquisitione est, unde pondus duorum ingredientium decreverit, cum vix dimidium in liquore, qui prodiit, & in capite mortuo conspiciatur.

Nostra igitur de hac re est sententia, quod oleum vitrioli actione, quam exserit in substantiam gummoso-resinosam opii, non modo plane aliam texturam ratione saporis, coloris & odoris acquirat, sed maxime omnium in gas sive vaporem tenuissimum sulphureum tetri odoris resolvatur, qui ob tenuissimam indolem facile avolat atque in auras disjicitur.

Quod attinet ad usum medicum, is quoad caput mortuum notus est; cum enim constet ex substantia sulphorea vitrioli fixiori & terra opii, exserit utique virtutem quandam sedativam in compescenda dolorum, convulsionum & spasmorum atrocia, hinc à B. Cramero, Professore & Chymico Erfurtensi, pro sulphure vitrioli anodyno habitum est.

OBSERVATIO XIII.

De vero oleo vitrioli dulci.

Destillatio olei dulcis ex vitriolo jam à primis inde temporibus, quibus ars chymica excoli & incrementa sumere cœpit, innotuit. *Basilius Valentinus* ipseque *Paracelsus* jam ejus faciunt mentionem. Nam sicuti antiquissimorum chymicorum labor eo collineabat, ut præter sua arcana etiam medicinam pro metallis ignobilioribus in verum aurum transmutandis secretissimam quærerent; ita hujus ipsius materiam in vitriolo, ex quo arte elici debeat, quærendam esse sibi persuadebant, adeoque hoc ipsum sal variis modis & artificiis ignis exercebant, variaque inde præparabant, sicuti ex clarissimorum Chymicorum monumentis id est perspicere. Et quod hoc simplex pro veri lapidis philosophici materia habuerint, canon ille καλυθέν λλιτος, Alchymistis maxime usitatus, satis significanter declarat;

Visita Interiora Terræ, Reperies Ibi Occultum Lapidem Verum Metallorum.

Literæ initiales, in unum collatæ, vitrioli nomen exprimunt. Hoc miris modis exercuerunt & varias ex eo concinnarunt præparationes, inter quas maxime commemorabilis est processus, quo oleum vitrioli dulce reddi queat. Meminit jam hujus *Valerius Cordus*, primus isque diligentissimus materiæ mineralium scrutator, ex quo desumsit *Conradus Gesnerus* processum, qui in *thesauro Evonymi de remediis secretis L. II. Tiguri impresso anno* 1552. hunc in modum enarratur: *Recipe vini ardentis acerrimi & ter sublimati uncias quinque, olei vitrioli austeri tantundem, misce in venetiano vitro & pone in cucurbitam parvam angusto orificio, & luto optimo orificium claude, dimitte ita per integrum mensem aut duos. Deinde effunde in cucurbitam, cui sit immediate annexum alembicum, hoc est*, ein Kolb mir einem angeschmeltzten Helm, *cujus figuram subjicienus, pone deinde in parvam fornacem ac dimidiam ejus partem cinere obrue, postea applica recipientem & luto juncturam claude diligenter, & extrahe uncias sex vini ardentis, quas infudisti. Ut vero tutius hoc fiat, pone in balneum Mariæ, sic solum vinum absque oleo ascendet. Cum extraxeris autem*

autem per balneum infusas mutuas sex vini usti, pone id, quod residuum est, in fornacem, ut arena mediam cucurbitæ partem attingat, ac nova & vacuo recipiente eaque non magno applicato, luto juncturam diligenter claude. Accende deinde modestum ignem, & sensim extrahe omnem humiditatem, quæ relicta est in cucurbita, donec nihil humidi amplius in fundo appareat, adhibita semper maxima cura & diligentia, ut ignem ita moderetis, ne ebulliat usque ad alembici canalem. Nam si hunc ebullitio attigerit, sedare non potes, neque prohibere, quin in receptaculum egrediatur ac totum oleum perdat, solet enim facillime ebullire. Tunc videbis duo contineri in eo, aquosum videlicet humorem ac pinguem; segregabis vero unum ab altero statim, ita ut nihil aquosum in oleo relinquatur, nam aqua illa oleum corrumpit, segregatum oleum usui reserva. Et porro scribit: *diligenter reservandum est, nam modicum fit ex libra una olei austeri, & facile propter aëream virtutem evanescit.* De usu id addit: *Valet ad omnes in corpore putrefactiones & præcipue ad pestem, ad educendum è pulmone in pleuritide & peripneumonia & difficili tussi pus & crassos viscososque humores. Tuto enim & absque ulla periculo intra corpus sumitur, calculum neque in renibus, neque in vesica coalescere sinit, exulceratam vesicam sanat, dosis est ejus una vel altera guttula aut tres in vino modice temperato. Crollius in Basilica chymica pag. 346. hunc in modum præparationem olei vitrioli dulcis insinuat: Recipe olei vitrioli rectificati partem unam cum partibus quatuor spiritus vini alcoholisati, in balneo rorido per aliquot menses digere, & post destilla, sic habebis oleum vitrioli supernatans aquæ suavissimi odoris & saporis, in usu medico maxime efficaciæ.*

Hi sunt duo illi processus, quos in vetustissimis chymicorum monumentis reperi. Jam quæstio sine injuria moveri posse videtur, num res successui respondeat, cum hunc processum *Gesneri*, quem *Valerio Cordo* alias tribuunt, nunquam ego me ullo in scripto repetitum legisse meminerim, præsertim cum circumstantiis & cautelis munitum. Inde verisimile est, insequutæ ætatis chymicos vel eum non præparasse, vel eum non pro genuino habuisse, cum tamen sit verissima descriptio.

Quem *Crollius* describit, est ipse spiritus vitrioli dulcis, & quum omiserit in præparatione hac præcipuas circumstantias, quas tamen addidit *Gesnerus*, nobis dubitare omnino licet, an unquam præparaverit tale oleum vitrioli dulce, eam maxime ob rationem, quia scribit, quod oleum hoc supernatet aquæ, cum tamen ob gravitatem potius fundum petat. Dubitavit etiam de hoc processu *Hartmannus in notis ad Crollium*, & substituit aliud oleum dulce vitrioli, quod ita se habet: *Oleum vitrioli in sartagine ferrea nova cum aqua communi tam diu coquatur, donec sal corrosivum ad fundum sartaginis collectum fuerit, & tunc reliquum oleum vitrioli dulcescit. Idem facit ferrum candens, in oleo vitrioli aliquoties extinctum, sed ab illa ... et virtutes olei valde immutantur, nec effectus medici inde sperantur.*

Ecquis hic non perspicit, oleum vitrioli cum ferro mixtum, amittere quidem corrosivitatem suam, sed degenerare in liquorem vitriolicum, qui etiam ad fundum ex parte secedit, sed hoc non est oleum vitrioli dulce, nam verum instar olei olivarum apparere debet, inflammabile, odoris fragrantissimi, saporis aromatici, nulla aciditate in lingua relicta. & debet etiam in spiritu vini rectificatissimo solvi, viresque habere anodynas & sedativas. *Clarissim. Autor dissert. de vitrioli elogiis, de vitrioli oleo dulci pag. 33. scribit: Jactat Paracelsus hinc inde spiritum, aut potius oleum dulce aut subdulce viridis coloris, quod epilepsiam edomare asseverat. Torquet hoc artificium sollicitatissimos artifices, dum nullus, quod sciam, aut meminerim, producti talis compotem se factum asseverare ausus sit.* Sed ante duo secula *Gesnero & Valerio Cordo* hujus olei præparationem cognitam fuisse, supra dixi, & clarius veritas ex sequentibus elucebit. Ego ante viginti aliquot annos, Gesneri processu mihi plane incognito, cum præparassem spiritum vitrioli dulcem, inveni hoc oleum fragrantissimum. Processum fideliter meo more communico: Sumitur una libra olei vitrioli, per rectificationem ab omni phlegmate liberati, & libræ sex spiritus vini rectificatissimi, qui nec vestigium aquæ continet, hisce affunditur oleum vitrioli, quod fit non sine incandescentia ac strepitu, non secus ac si ferrum candens in aquam frigidam injicitur, mixtura incalescit, colorem acquirit rubincum odoremque gratum, post aliquot dies destillatio fiat per arenam in cucurbita satis alta, ita prodit primo spiritus vini fragrantis saporis, postea sequitur fragrantior. Si mixtura in offam nigram incipit in fundo cucurbitæ abire, spiritus hic amovendus est, & aliud receptaculum apponendum, lenissimo igne administrato. Quæ cautela si non observetur, omnis illa massa nigra subito & ex improviso totum transscendit alembicum, & sic omnis perit labor. Si vero leni igne institutum prosequamur, phlegma exstillat sulphurei odoris cum oleo, quod fundum petit & minimum drachmæ quinque vel sex haberi possunt. Aqua sulphurea decantatur, & ita obtinetur oleum æthereum, saporis & odoris gratissimi ac penetrantissimi aromatici, quod probe custodiendum est in phiola.

Quod hoc oleum vitrioli dulce ingrediatur acidum, exinde judicare licet, quoniam si inditur cochleari argenteo & apponitur ardenti candelæ, rubedinem contrahit acidumque evadit, & cochleare atro imbuit colore, *frisset tieff und machet einen schwartzen Fleck.*

2. Si hoc oleum aromaticum per aliquot menses in vitro detinetur, vesica suilla operto, eam successive arrodit exeditque, & quod in phiola manet, rubedinem induit saporemque acidum contrahit.

3. Si admiscetur argento vivo in phiola, accedente coctione, illud aggreditur.

4. Hoc oleum aromaticum recens exquisite solvitur in spiritu vini rectificatissimo ipsique saporem, odorem & virtutem confert anodynam ac sedativam, in omnibus doloribus & spasmis utilissimam.

5. Hic spiritus oleo vitrioli dulci impregnatus, si pauca quantitate miscetur solutioni auri, flavam efficit tincturam, quæ ferro instillata illud aureo colore inficit.

6. Quando solutio hæc auri per duodecim horas stat, pulvis niger in fundum dimittitur, indicio, sulphur vitrioli coire cum pulvere solis, & ambo præcipitari in fundum.

Hic processus valde curiosus & observatione dignissimus genesin olei ætherei & destillati aromatici clare manifestat. *Glauberus* quidem in suis scriptis gloriatur, spiritum vini rectificatissimum converti posse in oleum, si ipse combinetur cum oleo salis, quod concentratum fuerit cum lapide calaminari; tecimus quidem experimentum, sed nihil olei præter spiritum salis dulcem obtinere

potuimus, beneficio autem hujus enchelresios propositæ, ejusmodi oleum accepimus, ex cujus productione utique discimus abunde, spiritum vini rectificatissimum nil aliud esse, quam oleum æthereum, per fermentationis motum in minima resolutum & cum phlegmate intime mixtum. Cum vero oleum vitrioli sese intime uniat cum particulis oleosis, in spiritu vini disjunctis, rursus fit olei coagulatio.

Hinc liquido patet, oleorum destillatorum mixturam ingredi posse acidum, idque sub olei & sulphuris schemate & involucro occultari posse sine acido sapore. Accedit vero pingui & oleosæ materiæ spiritus vini à sulphure vitrioli acido (cum totum oleum sit sulphureum) admixto novus jam & penetrans sapor, & hac ratione optime desideratissimum sulphur vitrioli anodynum haberi potest in liquida forma, cujus virtutes in medendo mihi sunt notissimæ, & quas ego non satis deprædicare possum.

Ultimo loco adjiciendum hic putavi, quæ de vitriolo & ejus oleo, eoque dulci *Basilius Valentinus* prodidit in operibus *p.* 295. qui aurum potabile sequentem in modum præparavit: *Merck fleissig und vergiss nichts, denn diese Rede haben einen vveiten Umgriff, und ein jedes Wort hat mehr denn einen Centner im Gevvichte. Der vveisse* Spiritus *ist sauer, und machet annehmlich zu essen, machet auch dem Magen eine gute Däuung. Der rothe* Spiritus *ist noch saurer, auch im Gevvichte schvverer, als der vveisse, darum muss länger Hitze gebrauchet vverden in seiner* destillirung, *denn er ist fixer in seinem Grad; aus dem vveissen kan durch die* destillation *des* sulphuris lunæ *eine* luna potabilis *gemachet vverden, desgleichen so das Gold im Geiste des gemeinen Saltzes zerbrochen und geistlich gemachet vvird durch diese* destillirung *und sein Schvvefel ihm benommen und dem rothen* Spiritu *nach seinem gevvissen Gevvichte zugefüget vvird, dass er sich* solviren *möge, alsdenn* purificiret *eine Zeitlang mit* spiritu vini *ihme zugesetzt, vveiter* digerirt *gelinde, und so öffters davon gezogen, biss nichts mehr im Grunde bleibt, so kanst du ein* aurum potabile *machen, davon viel Bücher voll geschrieben sind, die vvenigsten aber recht befunden vverden, mercke aber, dass der rothe* Spiritus *von seiner Scharffe muss* corrigirt *und in eine Süsse gebracht vverden,* subtil, *durchdringend, lieblichen Geschmackes und am Geruch vvohlriechend.*

OBSERVATIO XIV.

De Sulphure vitrioli fixo anodyno.

Circa processum superiorem jam descriptum considerandum venit magma nigrum, quod in destillatione in fundo relinquitur. Huic si sufficiens aquæ communis quantitas affunditur, diluitur acidum & liquor fit bruni coloris, qui debita evaporatione ita concentratur, ut verum oleum vitrioli rursus exhibeat, cum quo additione spiritus rectificatissimi denuo præparatio spiritus & olei vitrioli dulcis adornari potest. Omni vero aciditate per aquam communem elota, remanet in filtro pulvis subtilissimus atri coloris, qui siccatus si injicitur vivis carbonibus, totus avolat cum sulphureo, sed non fœtido odore. Si vero crucibulo impositus forti igne urgeatur, candescit & bona ejus pars auras petit.

Deinde stratum, ut vocant, super stratum, confecimus ex hoc pulvere & laminis argenti, sed hæ ipsæ non inde tactæ vel solutæ fuerunt, quemadmodum cum sulphure minerali fieri solet. Tandem vero salis tartari drachmas duas injecimus crucibulo, ut liquescerent, post drachma semis adjecta, massam alcalinam rubicundi coloris, instar hepatis sulphuris, quale ex sale tartari, arcano duplicato & pulvere carbonum eodem modo tractatis obtinetur, accepimus.

Ex his argumentari licet, terram esse fixam, cujus origo utrum ex oleo vitrioli, an ex spiritus vini oleosa sulphurea parte petenda sit, res adhuc altioris indaginis est, maximeque indagandum, an in ea latitet vis peculiaris medica anodyna & sedativa, & an forsan sulphur vitrioli anodynum in ea sit reconditum?

Vulgaris est opinio, in destillatione spiritus vitrioli una cum acido, per rapidissimum ignis motum, partes quasdam subtiliores martiales aut venereas elevari atque ascendere. Quare etiam veteres atque in his maxime *Basilius Valentinus* oleum vitrioli rubrum albo præferendum duxerunt, quoniam hic in illo sulphur martis & veneris, à quo color dependeat, contineri existimat. Sed quod illud falsum sit, partim demonstrat olei vitrioli rectificatio, qua mox limpidum instar aquæ evadit, nulla colorata parte relicta, partim etiam limpidi & albi ejusmodi olei momentanea in rubrum conversio, si quicquam olei vel portio rei inflammabilis vel papyri injiciatur, luculenter ostendit.

Plures etiam novi, qui terram illam, quæ relinquitur à destillatione spiritus vini rectificatissimi & olei vitrioli, pro terra metallica martiali agnoscunt. Sed fecimus experimentum, & terram illam vitro caustico prægrandi subjecimus, ubi mox in auras sublata fuit, nec ulla ignea ebullitio, qualis semper fieri consuevit sub fusione ferri beneficio ignis solaris, apparuit. Neque etiam spiritus salis ammoniaci affusus quidquam veneris extrahit, quod absentia coloris cœrulei testatur, qui semper ad mixturam spiritus urinosi in cupro conspiciendum se exhibet.

Ego itaque non à veritatis via eum deflectere existimo, qui hanc terram nigerrimam & pondere levem, à destillatione olei vitrioli dulcis in cucurbita relictam, & affusione aquæ edulcoratam, pro parte phlogista ipsius spiritus rectificatissimi & vitrioli habeat, quod ita posse demonstrari puto: Nullum datur oleum, etiam subtilissimum æthereum, quod accensum fumum nigrum non exhalet, qui collectus, pulverem nigrum combustibilem constituit, vulgo *Russ*. Jam vero omnes spiritus inflammabiles esse non nisi olea subtiliora, per motum fermentationis cum phlegmate unita, identidem clarum ac perspicuum est. Sicut vero olea destillata, cum oleo vitrioli mixta, primo rubescunt, deinde post destillationem & evaporationem, multum terræ phlogistæ relinquunt; ita etiam non mirum est, si spiritus inflammabilis, cum oleo vitrioli eodem modo mixtus, per intimam unionem non solum contrahat rubedinem, sed & multum terræ concremabilis relinquat & sulphuris instar odorem de se spargat, siquidem odor iste fœtidus, quem fumus accensus exspirat, à particulis acidis cum terra sulphurea nuxtis exsurgit.

In nostro experimento id maxime notatu videtur dignum, quod picei coloris materia crassa, sulphuris accensi fumum redolens, & phlegma acidi saporis non ante in conspectum veniant, sensibusque offerantur, quam peracta fere destillatione, superfluo spiritu inflammabili prius absumto,

fumo, & relictis particulis terreis spiritus vini & olei vitrioli. Atque hæ etiam volatiles oleosæ particulæ, cum fixioribus acidis mixtæ, leni igne separari debent, alias paulo fortiori igne administrato, totam illam ponderosam massam celeriter in altum evehunt, ut per cucurbitam etiam altiorem & alembicum transcendat. Ex quo discitur, parum etiam volatile ingentem quantitatem fixæ substantiæ, cui admixtum erat, calore accedente, in altum posse evehere.

OBSERVATIO XV.

Qua demonstratur, vim causticam salium earumque virulentiam in summa partium tenuitate consistere.

Paradoxa forte videbitur jam proponenda observatio illis, qui primo intuitu in eam incidunt, iidem tamen experimentis attentius, quæ sequuntur, consideratis, rei veritatem facile agnoscent. Primum scilicet in physicis æque ac chymicis fundamentum est, diversam & pene mirabilem mixtionis indolem, qua gaudent corpora, cognovisse, siquidem ex hac diversa phænomena variæque operationes, quæ fiunt à corporibus, resultant. Exemplo possunt esse fontes minerales, veluti Pyrmontenses, cæteris omnibus penetranti salso sapore facile superiores: nihilominus intra viginti quatuor horas, si in ampliori vase libero aëri exponantur, omnem saporem, omnemque vim plane amittunt, ut instar aquæ vulgaris nil nisi insipidum quiddam relinquant, omni salsa spirituosa & medicamentosa parte in auras subducta. Memorabile etiam est, quod, si hæ aquæ destillationi subjiciantur in vase clauso, vapor & aqua destillata nullius sit saporis, neque quicquam salini aut vitriolacei sive in capite mortuo, sive in aqua se repræsentet.

Merito quis mirabitur, quomodo efficax illud sal evanescat; sed mirari desinet, qui ex chymicis & physicis didicit, salia etiam acerrima, nedum clementiora alcalina, acida fixa elixa simili modo ex vapore tenui volatili & insipido esse composita. In cujus rei testimonium venit calx viva, quæ inter caustica primum sibi locum vindicat; hæc affusa aqua acerrimum acquirit saporem, per coctionem tamen omni aeri sapore & virtute spoliatur. Eadem calx viva adjectis cineribus clavellatis soluta & cocta cum aqua, mox inspissata, tam potens causticum præbet, quod contactu solo coria, chartas & vestimenta & alia exedit atque in mucilaginem convertit. Nihilo secius si unciæ aliquot hujus salis, in aquæ mensura solutæ, coquantur & inspissentur, postea nova addita aqua coctio & inspissatio aliquoties repetantur, tandem quarta pars terræ insipidæ remanet. Idem accidit omnibus salibus alcalinis fixis atque ipsi quoque sali communi, quæ si dissoluta coquantur, & rursus coagulata in igne calcinentur & de novo solutio & coagulatio aliquoties iterentur, nil nisi terra insipida remanet.

Hoc vero naturæ scrutatoribus non æque obvium est, quod nempe hic loci circa coctionem salis accidit: nimirum si aquæ, quæ salis clementa & semina vehit, fortiori ebullitione facta, non lenior ignis, subinde per quosdam veluti gradus decrescens, sed fragrantior flamma suggeritur, quarta pars salis perit, adeo, ut hac ratione ingens salia quantitas in auras diffipetur; neque dubium est, quin salia reliqua elixa, v. g. tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum, si forti igne coquantur, parem effectum sint præstitura.

Quod vero identidem acidum corrosivum in ejusmodi materiam insipidam degeneret, si recte tractetur, illud imprimis etiam observabile est. Ita oleum vitrioli, quod fixissimum & potentissimum causticum est, in terram insipidam aeque nigram & phlegma acidulum odoris sulphurei satiscit. Oleum vitrioli & concentratissimum & fixissimum esse acidum res tam nota est, ut nulla egeat demonstratione; Veruntamen si abstrahitur à corporibus sulphureis, sive ex vegetabilium sive animantium classe fuerint, v. g. ab opio, ab auripigmento, & antimonio, ignisque adminiculo destillatio adornetur, fixum illud vehementissimum acidum in fumum summe volatilis indolis, evaporabilem, omnis fere aciditatis expertem, resolvitur, tantum exiguo relicto in capite mortuo acidi vestigio. Ex quibus experimentis apparet, ex partibus agilissimæ & tenuissimæ indolis hoc fixum acidum esse compositum, quam mox assumunt, exigua tantum admixtione corporis cujusdam pinguis sulphurei.

Spiritus noster, qui infusus oleis destillatis flammam profert, summe corrosivus est, adeo, ut brevi temporis intervallo metalla solidissima corrosione sua adoriatur, ea dissolvendo; attamen totus exspirat in auras, inque fumum resolvitur, qui vix ac ne vix quidem firmis obturaculis compesci potest, luculento indicio, tenuissimas esse partes, ex quibus componitur.

Neque amplius obscurum esse potest illud Glauberi experimentum, quo sal culinare, admixta debita quantitate olei vitrioli, in tenuissimum vaporem, qui etiam totum conclave implere potest, dissolvit; hic vero si concentretur, in spiritum acidissimum, vehementer corrosivum, colligitur.

Regnum vegetantium si spectemus, non pauciora nobis occurrunt, quæ ex tam tenuibus partibus, arcto invicem nexu cohærentibus, sunt contexta, & tamen efficacia ingenti pollent. Demonstrant id liquido ex valentioribus purgantia & emetica, quæ sale tenuissimo acri caustico suam vim exserunt, ut helleborus albus, asarum, quæ summa vomitum & alvum ciendi facultate pollent; sed tamen cum aqua infusa & diutius cocta, omnem suam drasticam vim exuunt. Tabacus est herba, quæ potenter & vomitus & sedes movet, & virulento modo in corpus nostrum agit; nihilo minus si decenti aquæ affusione coquitur, omnis ejus vehementia concidit, & inde extractum paratur insons, cujus vires in dissolvendis tenacibus humoribus, qui suffocationem minantur & expectorationem desiderant, nonnulli medicorum plurimi faciunt. Aloe licet non sit ex drasticorum purgantium classe, attamen ejus vis & satis purgat & sanguinis massam vehementer commovere solet, ut pauca etiam pro dosi grana sufficiant. Quodsi vero cum aqua v. g. pluviali solvitur & decoquitur paulo longius, enervatur vis ejus cathartica, ut plane ineffcax fiat, nisi dosis intendatur. Scammonium una cum colocynthide identidem per coctionem purgante sua vi orbari potest.

De mineralibus res difficilior videtur, quod etiam eorum vis, quæ vomitum ciet, quæ vehementer alvum sollicitat, per coctionem infringi atque in auras disjici possit; sed veritatem hujus rei hoc confirmat experimentum, cum tartarum emeticum ex croco metallorum & cremore tartari paramus, ubi, quando infusum diuturniori coctioni

coctioni fubjicitur, animadvertimus, longe imbecilliorem fieri hujus remedii efficaciam, ita, ut pro dosi grana decem fumi debeant, cum alias duo vel tria multum valeant.

Hæc omnia experimenta fatis abundeque docent, non modo falium acrimoniam, fed & vim acerbiorem ac virulentam corporum vehementiam partibus tenuiffimis & mobiliffimis effe imputandam, quæ arcto nexu junctæ, corrofivam & acrem virtutem exferunt, quam vero ipfis à fe invicem disjunctis, aër, aqua & calor detrahunt. Neque mirum eft, falia ex tenuiffimis partibus conflare, quia, quo tenuius eft corpus, eo celeriorem motum concipit propagatque, quod in æthere, aëre, & aqua confpicimus.

Omnem autem erofionem ac diffolutionem non nifi motu intenfiori perfici, teftantur eorum effectus: quo itaque concentratior vis commovens, eo valentior & nobilior eft effectus. Sic fpiritus fumans concentratus acrius rodit, quam fpiritus falis, hic gravius mordet, quam oleum vitrioli, quia fpiritus nitri tenuioribus partibus inftructus eft, quam fpiritus falis, hic vero præ oleo vitrioli.

Ex quibus omnibus colligendum eft, omnia falia non nifi ex materia quadam tenui, penetrantis & ætheреæ quafi fubftantiæ effe compofita, eademque cum terra ceu vinculo juncta & unita, potentem acrem & corrofivam vim præftare, disunita vero & feparata omni virtute præftantiaque deftitui. Quæ res optime declarari poteft fpeculo cauftico: ficuti enim folis radii, hujus beneficio in anguftum coacti, calorem efficaciffimum efficiunt; ita in latius diffufi, fegniorem ac languidiorem vim exferunt.

OBSERVATIO XVI.

Animadverfiones phyfico-chymicæ de fale communi.

SAl commune vel folidum & durum è terræ vifceribus eruitur, & dicitur foffile, vel ex mari coquitur, quod ferax falis communis eft, vel ex fontibus fale plenis, qui falinæ vocantur, coctione debita elicitur. Ingens copia falis foffilis eruitur in Polonia Boehniæ, quæ quatuor milliaribus diftat Cracovia, item Veliske, quæ non procul jacet Cracovia. Plura de hoc fale legi poffunt *in defcriptione noftra falinarum Halenfium.* Datur quoque fal foffile in Transfylvania in comitatu Coloffi, prope Terenburg, item prope Tardan & Rees, in montibus Hungariæ fuperioris Carpathicis, in Ruffia prope Aftracan, in Syberia *zu* Parma in provincia Uffi, it. in Tartaria.

In Germania & quidem in comitatu Tyrolenfi Halæ *im Innthal* non procul ab Infpruck fal foffile proftat in profundis fodinis, quod tamen non extrahitur, fed in frufta comminuitur, atque in foffas conjectum ab aqua affufa folvitur, quæ ita eo impraegnatur, ut hujus libra una uncias fex falis recipiat, poftea hæc aqua falfa extrahitur & incoquitur, & ita præparatur hoc fal, quod dicitur *Scheiben-Saltz*, atque in diffitas regiones transportatur. Eodem modo in Epifcopatu Salisburgenfi *zu Halleim* procedunt; fal divendit Elector Bavariæ.

Quod attinet ad fal marinum, illud fuppeditat maxime mare Mediterraneum, Hifpanicum ac Gallicum, fiquidem libra una aquæ marinæ unciam unam falis largitur: in mari vero Septentrionali, Baltico & Sinu Finnico libra una aquæ tantum unciam femis falis continet.

Optimum præparatur in Hifpania *zu* Cadix, *zu* St Luca, in Portugallia *zu* Sedubal *und* St. Hubes, in Gallia *zu* Rochelle.

Ex fontibus falinis præftantiffimum in Germania fal coquitur Luneburgi, quod foliditate & durabilitate aliis falibus antecellit; fequitur poftea in Haffia Allendorfenfe & noftrum Halenfe, in Thuringia Frankenhufanum, & quod in Ducatus Magdeburgici urbibus *zu Staffurth, Groff-Saltza*, &c. præparatur.

Quoad coctionem falis noftri Halenfis hoc obfervatu dignum eft, quod

1. non in confiftentiam folidam redigi poffit, nifi addatur in coctione portio fanguinis bovini, tunc fpumefcit, & ita depuratur;

2. in coctione nihil accedere debeat, quod pinguedinem habet, alias ad folidam formam non poteft facile reduci.

3. Quod fortis ignis non debeat fubfterni, fi ad cryftallifationem five folidefcentiam difpofitum eft, alias vehementiori igne infignis falis quantitas in auras disjicitur & deperditur.

Notæ bonitatis funt:

1. durities feu foliditas, quo firmius enim & folidius fal, eo efficacius eft.

2. Ejus duratio in aëre humido, ut non deliquefcat.

3. Candor, qui teftatur de puritate, quod heterogeneæ partes, præfertim pingues, non admixtæ fuerint.

4. Puritas, quæ exinde dijudicatur, quando in aqua folvitur & folutio clara apparet, neque in fundum aliquid impuri fecedit.

5. Sal quo majorem copiam cryftallorum largitur, eo efficacius & melius habendum eft. Ex bonitate vero & puritate dependet corporum melior confervatio & minor quoque in ufu domeftico quantitas.

Gaudet infuper fal commune fpecificis quibufdam proprietatibus, & hæ funt

1. figura cubica, quam recipit in cryftallifatione.

2. Quod igni vel carbonibus ignitis injectum, crepitum edat.

3. Quod fal commune fingularem ingreffum habeat in poros auri, adeo ut fine fale communi nunquam aurum folvi poffit.

4. Quod hoc fal omni animantium generi, præfertim homini, maxime amicum fit, ejufque fanitatem confervet.

5. Spiritus falis ab aliis fpiritibus acidis in eo eft diftinctus, quod, fi mifceatur cum fale tartari vel fale quodam alcali, fal commune regeneretur, quod non fuccedit, fi negotium inftituatur cum aliis acidis fpiritibus.

6. Libra una aquæ communis commode uncias fex folvere poteft falis communis, quod aliis falibus, folo Ebfonienfi excepto, non conceffum eft: idcoque illa fpecies falinarum, cujus libra una uncias fex ficci falis poft evaporationem præbet, omnibus aliis ante habenda eft.

7. Denique peculiaris hæc falis communis digna obfervatione virtus eft, quod illud ignitis carbonibus injectum eorum ignem non parum adaugeat, ita ut is quafi folle admiffo animetur, omni procul dubio eam ob rationem, quod aërea & aquea portio, intra ejus poros conclufa, ignis flabello quafi in ventum, non fecus ac in æolipila fieri folet, diffolvatur; fublimatur fal carbonibus

bonibus vivis injectum in fumum album, qui solido corpore exceptus & collectus salsum refert saporem.

8. Neque præterire oportet non adeo notam cognitamque salis communis virtutem, ferrum convertendi in chalybem, & hoc ipsum fit, si bonæ notæ ferrum in bacilli formam excusum inter vivos carbones, quibus multum salis communis adjectum fuit, fortiter igniatur atque super incude mallei ictibus contundatur, & scoriæ inde separentur, idque aliquoties repetatur.

9. Præterea si plumbo vel stanno in crucibulo fusis adjicitur sal commune, & massa bacillo ferreo probe agitatur, metalla hæc in subtilissimum pulverem instar cinerum comminuuntur; sal commune etiam, sine ulla re alia adjecta, in crucibulo funditur, disjectoque in auras acido spiritu alcalisatur, unde etiam accidit, ut sal fusum facile in aëre deliquescat; hoc cum aqua solutum, in fundo plurimum terræ relinquit, quæ in filtro est exsiccanda. Sal aliquoties fusum tandem adjecto pulvere carbonum, in massam sulphuream, quasi quippiam sulphuris mineralis additum fuerit, transit.

10. Postremo ad depurationem oleorum usus salis communis plane egregius est. Nam hæc quodam modo adusta, crassa ac vetustatis injuria suavitate odoris orbata, non modo limpidiora reddi, sed & suaviori odore imbui possunt, si cum æquali portione salis communis in mortario probe misceantur, & sufficienti aqua communi affusa per vesicam destillantur; crassiores enim & rudiores terreæ resinosæ olei partes sic detinentur. Eadem subest ratio, quare, si velimus sal succini depurare, & facta ab oleo suo empyreumatico separatione candidius reddere, illud à sale communi, prius cum eo probe mixto, per sublimationem abstrahi debeat.

11. Tum etiam in sale communi ejusque spiritu acido peculiaris præcipitandi argentum ex ejus solutione cum aqua forti delitescit virtus. Equidem non sum nescius, plura ex metallis & salibus idem præstare, sed tamen non simili effectu. Nam argentum cum spiritu salis vel sale communi præcipitatum, probe facta edulcoratione, non modo pondere crescit, sed & in igne plane volatilem induit naturam, ut crucibulo ignito impositum ex parte in auras aufugiat, ex parte etiam poros crucibuli penetret: quæ volatilitas tamen statim perit, si cum pinguedine vel cineribus clavellatis præcipitatum illud lunare fundatur. Quo experimento discimus, summam tenuitatem partium & terrearum & salinarum in sale communi latitare, quæ causa sit, quod argentum, alias in igne fixissimum, ad volatilitatis statum perducatur.

OBSERVATIO XVII.

De summa subtilitate & specifica virtute spiritus salis.

SAl commune est sal neutrum, ex acido & alcali conflatum, quod ex artificiali ejus compositione, quæ fit ex spiritu salis & sale tartari, debita pro portione ad saturationem mixtis, satis clare patescit. Hoc acidum vero è nexu salis communis non commodiori & faciliori ratione exsolvi potest, quam additione olei vitrioli, quod cum ipso anatica propemodum portione mixtum non modo fortem ebullitionem excitat, eo, quod acidum vitrioli fortius in principium salis alcalinum agat, sed & valde densus & albus miræ penetrantiæ vapor acidus ascendit, qui concentratus, fumantem spiritum acidissimum præbet, adeo, ut in vitris, bene obturaculo vitreo clausis, cum conservare necesse sit. Si is valde saturatus est, pinde fere ac oleum vitrioli, aqua affusa incalescit.

Destillatio hujus spiritus cum oleo vitrioli optime peragi potest ex cucurbita vitrea per alembicum; nam propter ingentem effervescentiam & spumam non commode ex retorta potest fieri destillatio, quoniam non sine ratione metuendum est, ne spuma transcendat. Additur portio aquæ communis, quæ ingressum acidi vitrioli in salis communis interiora adjuvat, atque adeo efficit, ut spiritus majori copia prodire possit.

Ex retorta potest fieri rectificatio; ita spiritus profluit ex flavo viridis, qui genuinus ejus color est, & partes crassiores ex acido vitrioli in fundo remanent, cutim tingit roseo colore.

Quanta penetrantia & subtilitas hujus acidi sit, vel ex eo cognoscere licet, quia leni calore, etiam Mariæ balneo transcendit alembicum, & ex apertis vitris ita exhalat, ut brevi totum conclave repleat. Atque etiam hujus acidi salis penetrantiam adhuc superare eam, quæ est in nitro, ego quidem ob has rationes facile crediderim, quia in arctissimos auri poros præ nitroso acido, quo alias omnia metalla solvuntur, aditum atque ingressum habet, siquidem sine salis communis additione firmissima auri compages dissolvi vix potest.

Deinde acidi hujus tenuitas tanta est, ut, si intra corpus sumatur, ad dissitas etiam partes, præsertim membranaceas, vim atque operationem suam diffundat: maxime vero aggreditur pulmonum nerveas & sensu præditas membranas, quas stimulando concutiendoque tussiculam movet, quare cautius acidum ex sale communi usurpari oportet. Ad urinarias quoque vias, salsa sua textura, vigente stimulo penetrat, nam ad urinæ fluxum ciendum vix datur eo præstantius medicamentum.

Qui fonticulos gerunt in corpore, & frequentius spiritu salis cum brodio carnis utuntur, punctiones & dolores pungitivos in iis percipiunt, eademque hujus spiritus subtilitas causa est, quod præ omnibus acidis & mineralibus spiritibus in nerveam ventriculi tunicam agendo, appetentiam ciborum excitet.

Id vero peculiare habet spiritus salis communis fortiter concentratus, ut non perinde, ac alia corrosiva & valde concentrata acida, cujus generis sunt oleum vitrioli & spiritus noster fumosus, addita sufficiente spiritus vini rectificatissimi quantitate, acidum suum saporem deponat & in gratum dulcem saporem atque odorem transeat, sed acidum etiam fortissimum salis communis in fundo cucurbitæ maneat integrum. Non enim inter labores chymicos ignotum est, quod totum oleum vitrioli, adjecta sufficiente per repetitas vices quantitate spiritus vini rectificatissimi, per destillationem in penetrantissimum spiritum, odoris & saporis gratissimi, converti possit.

Ita etiam spiritus flammificus noster ad duodecim partium spiritus vini rectificatissimi admixtionem dulcis evadit, odoris & saporis gratissimi; quia nempe oleosis & sulphureis spiritus vini partibus spicula acida contemperantur, quæ quibusdam quasi involucris obvelata in longe aliam naturam, texturam & virtutem degenerant. Id vero

ro non deprehendere licet in spiritu salis, qui conjugium & unionem hanc intimam spiritus oleosi phlogisti respuit, aam aciditatem suam servat integram, nisi quod ejus pars tenuior sulphurea, cum spiritu inflammabili unita, ejus odorem quodammodo mutet, eum gratiorem reddendo.

Deinde peculiare etiam quippiam spiritus salis in eo habet præ spiritu vitrioli & nitri, quod non tam promte & tam celeriter dissolvat limaturam martis, hæmatitem vero & crocum martis etiam subtilissimum intactum relinquat, cum tamen sal commune, vel adhuc melius sal ammoniacum longe promtius & potentius in mineras martiales, item hæmatitem, & limaturam martis agat eaque solvendo in vitriolum fortiter adstringens satiscat, modo invicem mixta in crucibulo per tempus detineantur in igne, quod neque cum vitriolo, neque cum nitro contingit.

Tandem nullum acidum sulphur, quo copioso imbutum est ferrum, tam expedite extrahit, quam acidum salis communis; sive enim solutio martis cum spiritu salis facta inspissetur, sive sal ammoniacum cum limatura martis tractetur igne clauso, vitriolum obtinetur, coloris flavi, saporis adstringentis, odoris grati, quod non patitur crystallisationem, sed in aëre libero deliquescit. Et spiritus vini, omni phlegmate destitutus, si superfunditur, statim sulphurea martis & tenuior portio salis vitrioli in eum ingreditur, & sic paratur tinctura martis, aurei coloris, fragrantis odoris & subadstringentis saporis, quæ in labascente partium tono restituendo non habet sibi simile; commode enim hac encheiresi optima, magni usus in medicina, sulphurea substantia in marte separari potest.

Tandem adhuc unum superest plane mirabile, quod spiritus salis valde concentratus præ omnibus aliis spiritibus acidis, cum oleo vitrioli mixtus, vehementer effervescat, qua de re jam supra fusius à nobis actum est.

OBSERVATIO XVIII.

De Lixivio à coctione salis communis relicto & ex eo prodeunte terra laxante sive magnesia, & sale sic dicto Ebsoniensi.

Dictum est superius eo loco, ubi de nitro actum fuit, à crystallisatione nitri remanere crassioris consistentiæ & saporis acris amari lixivium, quod artifices vocare solent *Mutter-Lange*, ex quo lege artis famigeratissima nostri temporis magnesia, quæ pulvis terreus, subtilis, candidus est, conficitur. Non diversæ, sed ejusdem fere per omnia naturæ est lixivium illud, quod ex salinis à coctione salis communis in ferrea sartagine remanet, & à salis coctoribus appellari solet *Mutter-Soole*.

Hoc ipsum differt à solutione salis communis in eo, quo convenit cum lixivio nitri, quod sit aurei coloris, crassioris consistentiæ, saporis vero valde acris & amari, ac ratione ponderis grave: hoc nihil amplius dimittit salis communis & ægerrime abit in coagulum, si vero ad siccitatem continuato igne fuerit redactum, intra exiguum temporis spatium in liquorem rursus convertitur: neque enim ullum ex talium familia mihi notum est ipsi simile, quod tam subito ex aëre recipiat humiditatem & ex toto deliquescat, cum tamen neque sal alcali sit, nec acidum purum, sed mediam naturam obtineat.

Celebris olim hic loci fuit medicus, qui beneficio magnetis, quem præparabat ex creta & spiritu nitri, humidum ex aëre attraxit, & liquorem abstractum pro spiritu mundi caro pretio vendi- tavit. Posset hoc sal longe commodius ejusmodi magnetem aëris suppeditare, eidemque usui destinari, quam modo adductus, qui non tam expedite & promte in aëre liquatur & funditur.

Lixivium salis inspissatum, non secus ac lixivium nitri, promte in unionem & amplexus ruit spiritus vini rectificatissimi, haud inevidenti argumento, sal illud valde sulphureum esse, sive ex corpusculis pinguibus, sulphureis, subtilioribus compositum.

Deinde, si lixivio salis oleum vitrioli affunditur, mox vehemens cum exhalatione spiritus salis subtilissimi effervescentia concitatur, & liquor, non secus ac id evenit cum lixivio nitri, in album coagulum vertitur, cui si sufficiens aquæ communis quantitas affunditur, pulvis candidus copiosus in fundo subsidet.

Tum. quando summe amaricans lixivium salis, à quo primo omne sal commune per evaporationem & crystallisationem secessit, cum solutione salis alcali, sive oleo tartari per deliquium miscetur, eodem modo, ac cum lixivio nitri, statim fit ingens coagulum, & liquor in crassam albam offam convertitur, ex qua, affusa aqua communi, pulvis candidus subtilior fundum petit. Quando liquor supernatans, ex adjectione salis alcali & hoc lixivio proveniens, inspissatur, & ad crystallisationem in subfrigido loco reponitur, sal emergit, sali communi exacte simile, saporis tantummodo acrioris, quod ad aërem non liquescit, sed solidam suam consistentiam sartam tectamque conservat.

Ex quo colligere licet, in nostro salis lixivio acidum adhuc delitescere, quod cum partibus terreis sulphureis mixtum ipsisque intricatum, admixto sale alcali, unionem deserat, & novam constituat. Præterea ex unciis tribus salis lixivioli inspissati & cum oleo tartari per deliquium præcipitati, facta sufficienti elutriatione cum aqua, sex drachmas pulveris subtilioris, terrei, candidi obtinemus, qui non aliter, ac magnesia ex lixivio nitri educta, cum affuso spiritu nitri fortiter confligit inque sal neutrum subamaricans resolvitur.

Denique hic pulvis terreus simili modo, quo magnesia, ad unam vel ultra drachmam sumtus, tres vel quatuor, imo ultra sedes clementer & sine incommodo movet, atque ut nobis videtur, meliorem operationem exerit, quam magnesia nitri, quæ magnum jam in medicina nomen & famam consequuta est.

Hisce omnibus satis clare positum esse in aprico arbitror, magnam utriusque lixivii, tam nitrosi, quod post crystallisationem nitri, quam salini, quod à coagulatione salis remanet, omnino dari convenientiam; quum omnia phænomena & effectus, quos ambo exhibent, sint ferme ex toto similes sibique plane respondeant. In utroque nimirum lixivio delitescit calcarea quædam terra, cum sale acido intime mixta. In confectione nitri calcem vivam & cineres lignorum adhiberi, notissimum est: pauci etiam nesciunt, in coctione salis culinaris in fundo sartaginis ferreæ, ubi coquitur, sese in insigni quantitate apponere terram quandam calcaream, quæ ab artificibus vocatur *der Schâb*.

Veri

Veri itaque fimillimum eft, falinas, præfertim noftras Halenfes, per ingentem terræ calcariæ tractum intra loca fubterranea transfluere, & fubtilem quandam ex lapidibus calcariis portionem in fe recipere, quæ partim poft coctionem defcendit in fundum fartaginis, ex parte etiam cum acido falis communis juncta, quum ad folidam confiftentiam redigi nequeat, in lixivio remanet, quod etiam à partibus calcis vivæ fulphureis amaritiem mutuatur.

Hoc fal calcarium, ubi paulo majori quantitate falinis eft immixtum, vel per coctionem non fepa ratum, efficit, ut fal culinare in aëre præfertim humido non firmum & folidum perfiftat, fed attracta ex aëre humiditate diffluere ac deliquefcere incipiat. Dici enim vix poteft, quam cito hoc fal calcarium ex lixivio falis, convenienti igne ad ficcitatem redactum, in aëre præfertim humido deliquefcat. Si fal foffile in aqua folvitur folutumque filtratur, ex una ejus libra uncia una terræ nigræ & lapidofæ in filtro remanet. Hæc folutio bene faturata, & fornaci calidæ in patina ftannea impofita, fal valde durum & fplendidum, *wie Boyen-Saltz* figuræ cubicæ, ad fundum dimittit, neque lixivium flavum aut amaricans, ut fit in coctione & cryftallifationa falinarum, relinquit. Ex quo patet, ab aquis calcariis, quæ fal foffile in terra folvunt, utique petendam effe partium lixiviofarum, quæ in fontibus falinis continentur, originem.

Cæterum hoc loco non prætereundum effe arbitror, quod fal fic dictum Ebfonienfe feu potius Ebshamenfe, quod in Anglia arte paratur, & vili pretio in ingenti copia ad nos affertur, neque eximio deftituitur fructu, ex falis communis lixivio certa encheirefi, additione aliorum falium, conficiatur. Quod vero fal commune illud ingrediatur, experimenta, quæ fequuntur, luculenter declarabunt:

1. cum olao vitrioli fi mifcetur, exurgit cum fumo albo tenuiffimo, non fecus ac cum fale communi contingit, effervefcentia.

2. Solutio hujus falis, non fecus ac falis communis, argenti folutionem in pulverem album præcipitat atqua in fundum dejicit.

3. Sal quoque illud arte factum facile folvitur in aqua communi, quæ majorem ejus quantitatem, quam fal commune, in finum fuum recipit; indicio haud inevidenti, hoc fal à terra fua fixiori liberatum & fale communi adhuc afle fubtilius.

OBSERVATIO XIX.

De falium mediorum natura & ufu.

Salubrem & naturæ humanæ amicam falium mediorum indolem ac virtutem vel inde imprimis manifeftari arbitror, quod hæc ipfa ne ullam quidem animantium fuccis, cujufcunque etiam generis fint, mutationem vel turbationem inferant, quemadmodum id promte fieri confpicimus ab aliis falibus acidis vel alcalinis, five fixa, fiva volatilia fuerint. Sanguini enim è vena emiffo fi quis acidus liquor, ut fpiritus falis, vel vitrioli, aut folutio falis, vel aliud quoddam exceffiva acidum, ut aluminis vel vitrioli, infunditur, mox color & confiftentia ejus perit, dum color purpureus in lividum & luridum protinus mutatur, & fanguis fluidus tenuis coit inque coagulum fpiffatur, quod etiam fieri confuevit, fi hæc ipfa cum lympha, fero, chylo, lacte vel ovorum albumine confunduntur.

Neque ignota funt illa experimenta, quæ olim, ad demonftrandam fanguinis transfufionem, varia liquida in venas animantium fiphone injiciendo, adornata fuerunt, ubi à liquoribus acidis injectis non ita multo poft mortem fecutam effe obfervatum fuit, fanguine in vafis majoribus coagulato reperto.

Quando vero fanguini, recenter è venis educto, alcalinus liquor, v. g. oleum tartari per deliquium vel fpiritus falis ammoniaci bene faturatus admifcetur, non minorem inde mutationem animadvertimus, dum color purpureus intenditur & valde coccineus fit, ac major fluiditas fanguini conciliatur. Simili modo hæc ipfa alcalina addita lacti, fero, albumini ovi, ea reddunt fluidiora.

Quamvis vero coloris intenfio & tenuitas, quam alcalini liquores fanguini afferunt, vitali ajus progreffivo inque circulum per tot vafculorum myriades abeunti motui non adeo adverfa videatur; purum tamen alcali, paulo largiori dofi cum fuccis nuptum, vitalem fanguinis & humorum crafin, temperiem ac mixtionem invertere, vel ex eo liquido conftat, quod ab injectione alcalini liquoris in venas animantium lethales convulfiones fuarint fequutæ, quod minime evenit à falibus, quæ mediæ funt naturæ.

Salium enim mediorum indoles ita eft comparata, ut ne minimam quidem alterationem fanguinis & humorum vitalium texturæ & mixtioni inferant. Nam five folutio falis communis & falis ammoniaci, five arcani duplicati, terræ foliatæ tartari, aut nitri antimoniati, fluido fanguini vel lacti admixta fuerit, ne ullam quidem mutationem inde in hifce fequi deprehendimus. Nitrum, quod etiam fal mediæ naturæ eft, mixturæ fanguinis ejufque motibus vitalibus plane non effe adverfum, teftatur inter alia experimantum *Malpighii Libr. de Polypo cordis*, dum ab infufo cani robufto per venam jugularem nitro ad drachmas fex, nulla præter copiofiorem urinæ fluxum obfervata fuit mutatio.

Ex omnibus vero, quæ mediam naturam habent, falibus vix ullum eft, quod natura ac corpora animantium melius ac tutius ferre poffint, & fine quo non diu confiftet valetudinis integritas, vel quod majorem in juvanda digeftione & excretionibus promovendis præftet utilitatem, quam fal commne; fique univerfalis medicina, quæ maxime præfervet à morbis, datur, profecto eam reperiri in hoc fale crediderim.

Quamvis autem falia nunquam humorum vitalium mixtionem ingrediantur, atque hanc ob rationem in alimentorum numerum recipi nequeant; tamen ob medicinalem vim, quam exerunt & præftant corpori, maximi funt æftimanda.

Eorum operatio maxime eo abfolvitur, ut fibras motrices & ex iis contextos tubulos axcratorios blande ftimulando, vegetioram fanguinis & humorum circuitum promoveant, cujus beneficio partes fanguinis craffiores per continuam collifionem & jugem attritum non modo fluidiores redduntur, fed & falutares admodum rerum alianarum, imo ipforum falium, quæ utique in fanguine non manera, fad per emunctoria propelli debent, excretiones felicius fuccedunt.

Atqua ideo fi remediorum, quæ promta in auxilium funt, claffem eorumque vires probe intueamur, profecto principem in his falia media obtinere locum animadvertimus. Virtus medica, quæ à plurimis & præftantiffimis plantis expectanda eft, profecto fali, quod in earum infufis val extractis latet, partim tartariformi, quod effen-

tiale Chymici appellant, partim nitrofo, debetur, quo fibras motrices & tubulos, qui vacant excretionibus, blande ac molliter ftimulando, humores craffos attenuant, vaforum infarctum expediunt, & alienatum fordium excretiones adjuvant.

Quam incomparabiles & pene divinæ in fale nitri fulphureo & inflammabili lateant virtutes, peritis Medicis non obfcurum eft, nam fi ab hoc difcefferis, vix ullum datur in terum natura fimile, quod tam late pateat tamque univerfale & polychreftum fit remedium. Nam fi folvenda eft alvus, fi urinæ promovendus fluxus, fi tranfpiratio, à fpafmo cohibita, liberior reddenda eft, fi inflammatio folvenda & fibræ fpafmo conftrictæ relaxandæ funt, fi partes aridæ & exfuccæ humectari debent, fi denique virulenta vel acris cauftica volatilis humorum indoles contemperanda venit, certe ea omnia optime pet nitrofa poffe præftari, certa & indubia experientia confirmatum habemus.

Quam magnificæ famæ fint remedia, & quanto ufu & utilitate excellant acidulæ, thermæ aliique fontes falutares, & quid in praxi medica per eas tam in morbis præcavendis, quam fanandis præftari poffit, nemo nifi imperitiffimus harum rerum negare poterit. Sed fi harum medicinalium & naturalium aquarum, probe inftituto chymico examine, elementa & ingredientia, à quibus vires earum proficifcuntur, diligentius exploramus, non alia omnino fe nobis offerunt, quam hæc duo, aqua nempe & falia, quæ partim alcalina, partim neutra vel mediæ naturæ funt, à quibus efficacia illa diluens, aperitiva & per omnis generis emunctoria evacuans & roborans quoque promanat. Vel fal commune, aut amaricans, quale ex terra alcalina calcaria & acido fulphuris fit, & quod cum fale tartari & carbonibus tractatum, maffam fortiter fulphuream, quam Chymici hepar vocant fulphuris, exhibet, in fe recondunt. Ex pluribus per evaporationem certæ aphronitri fpecies haberi poffunt.

Si quis itaque ejufmodi fontium falubrium, quos ipfius naturæ benignitas profert, præfidio deftitutus, eorum vires artis ope imitari velit, is non inutilem locabit operam, fi hujus generis falia alcalia & media, cum aquis fontanis, præfertim martialibus, probe permifcere noverit. Quæ falia imprimis media quo majori copia ingrediuntur aquas, eo magis eatum per fedes & urinam evacuans virtus crefcit.

Eequis hodienum falis Glauberiani vel Ebfomenfis, quod per artificium ex muria & vitriolo martiali Anglicano paratur, eximias eafque purgantes vires ignorat; fiquidem ejufmodi falis dimidia vel etiam una uncia, fufficienti aqueo vehiculo foluta & epota, fine ulla ventriculi fubverfione vel naofea, appetentiæ viriumque offenfa & fine ulla ebullitione, quinque, fex vel ultra, fedes movet.

Quantum auxilii à fale ammoniaco, inter falia media non poftremo, fi humores craffi vifcidi incidendi funt, fi una cum primis viis crufta inteftinorum villofa ab amutca & glutine obftroente expedienda eft, in intermittentibus febribus, in ftomachi vitiis, expectari poffit, nemo, nifi plane bofpes in medicina, ignorabit.

Cæterum plurima ex medicamentis, quæ terreæ, infipidæ & alcalinæ naturæ funt, ut pulveres bezoardici, præcipitantes, abforbentes, nifi ab acido, in primis viis ftabulante, in fal neutrum degenerent, nullius fere commodi & efficaciæ funt, ita prorfus, ut, fi fub acidi, quo folvuntur, defectu, in prima, ut vocant, corporis regione, majori in copia adminiftrentur, faburram vifcidorum & tenacium humorum augendo, non parum mala, quibus ægrotantes afficiuntur, exafperent. Pulvis fubtiliffimus calcarius nitrofus, qui magnefiæ nomine venit, virtutis deterfivæ & purgantis plane expers eft, nifi ab acido in ventriculo vel inteftinis per folutionem in fal amaricans & ftimulans fuerit converfus.

Equidem non tantum falia media, fed & acida & alcalia, tam fixa, quam volatilia iu ufum medicum recipiuntur. At vero non facile falutaris ab iis fperandus effectus eft, nifi talis adfit humorum præfertim in primis viis conftitutio, ut in fal tertium, naturæ partium folidarum & fluidarum amicum & blandum mutentur. Nam quando copia bilis, præfertim alcalinæ oleofæ indolis, in flexura duodeni collecta & ftagnans, genus nervofum male afficit, & hac ratione fæpe vomitus biliofi, naufeæ, appetitus proftrati, caloris lenti, cephalalgiæ, febris etiam ardentis, aut inexhauftæ fitis caufa eft, tunc certe acidula, ut funt julapia, refrigerantia vel alii fpiritus minerales acidi dulcificati, egregium plane feruat præfidium.

Ubi porro intenfus febrilis æftus, à fortiori motu inteftino partium fanguinis fulphurearum ortus, ipfam fanguinis temperati texturam nimium deftruendo, corpus & ipfas vires penitus exhaurit, ibi acida plus proficient, quam falia media, alcalina, vel alia remedia, quia particulas fulphureas, à quarum motu fit calor, figendi & enervandi facultate gaudent.

In morbis malignis, qui ex interna humorum puttedine nafcuntur, ab acidis fane plus auxilii, quam ab ullo alio remedio expectare poffumus, & quidem ob hanc caufam, quia per putredinem gignitur alcali, & à copiofo etiam alcali putredo provenit, quod quum protinus ab acido cicuretur, putredinis incrementa cohibentur. In fcorbuto & arthritico inveterato malo ingens copia falium in maffa fanguinis generatur, quæ certe magis ad alcalinam lixiviofam, quam mediam naturam pertinent. Hinc etiam eorum, qui fic ægrotant, fanguis è vena ductus tenuis & floridus fubinde apparet, & utina plerumque valde rubicunda & falfo-lixiviofa emingitur. Plus fæpe tunc præftare acida temperata, quam alcalina urinofa & volatilia, aut calida fpirituofa, minus peritos fideliffima rerum magiftra, experientia, certiffime docebit.

OBSERVATIO XX.

Examen ovorum phyfico-chymicum.

NOn puto quemquam fore, qui me perperam fentire exiftimet, quod non tantum medicamentorum, fed & alimentorum naturam, mixtionem virefque medieo explorandas effe ftatuam. Nam quemadmodum alimenta ad tuendam vel etiam reparandam valetudinem plurimum valent, ita etiam ad procreandas morborum materias apta nata funt. Quum vero inter ea, quæ humoribus noftris admodum congrua ufque alendis inftaurandifque idonea funt, animantium ova & maxime gallinacea fe commendent, & omnium faluberrima haud injuria habeantur; utile me fequi inftitutum, atque etiam operæ pretium me facturum puto, fi ad evolvendam eorum natutam examen infti-

inſtituam inſuperque provideam, ut facta de iis experimenta & obſervationes in aliorum cognitionem perveniant.

Primo igitur ſcire licet, quod ratione ponderis gallinarum ova multum differant; nam alia ſunt majoris, alia minoris magnitudinis & ponderis; quod medio modo ſe habet, ordinario uncias duas pondere æquat. Cortex plerumque ad drachmæ unius & aliquot granorum pondus accedit. Vitellus gravitate par eſt unciæ dimidio, albumen vero unciam unam & dimidiam habet, quod triplo gravius eſt vitello.

Secundo, ſi ovum recens, quod lancis examini commiſſum duas uncias pondere ſuo ſuſtinet, in aqua fervente ad duritiem coquitur, id obſervatione dignum occurrit, quod ejus gravitas ad drachmam unam & dimidiam decreſcat, haud incerto indicio, ipſa coctione portionem ſubtiliſſimi principii, quod fluiditatis cauſa eſt, per corticis poros exhalaſſe.

Tertio, ovum recenter editum & coctum non tam ſubito totum indureſcit, ſed inſtar lactis fluidi portio albuminis apparet, id quod indicat, ſubtiliſſimam & fluidiſſimam materiam in ovo contineri, quæ cum tempore tranſpirer, quod vel etiam exinde cognoſcitur, quoniam ova vetuſtiora non modo exſiccantur & concidunt, ut quædam intus pateat cavitas, ſed & facilius in putredinem ruunt, maxime æſtivo tempore, quo ob vehementiorem calorem liberalior eſt hujus materiæ tranſpiratio. Ex quo colligere licet, ova recentia, præſertim tempore æſtivo, in loco frigido vel melius in aqua frigida ſalita detinenda eſſe, ſi quis ea integra atque à ſitu & ſqualore immunia ſervare velit.

Quarto, ſi ovum ante coctionem immediate prunis, ſed non adeo candentibus imponitur, liquorem per corticis poros tranſudare, liquido apparebit; ſiquidem calor elaterem fluidi in ovo valde auget, ut vi aperiat poros & liquidum protrudat. Quapropter clare diſcimus ex hoc experimento, valde perſpirabilem eſſe ovorum corticem.

Quinto, ovi albumen leniſſimo igne vel calore ſtatim ſolvitur & diffluit, quo magis vero calor augetur, eo magis illud ſpiſſeſcit. Ova itaque incubata ſi examinemus, albumen valde attenuatum & liquidum, minime vero ſpiſſum, deprehendimus. Et hic effectus diverſiſſimus gradui caloris aucto vel imminuto adſcribendus eſt, quia albumen ovi, ſi calor auctior eſt, quam in ſano homine, ſpiſſitudinem induit, unde non inepte colligitur, in febrili incendio ova ſorbilia minus eſſe utilia. Diſcimus etiam exinde, temperatum calorem in emolliendis duris tumoribus longe efficaciorem eſſe, quam nimium fervorem, quem cataplaſmata vel alia topica corpori inducunt. Nimius enim calor, ſive internus ſive externus, corporis noſtri humoribus minus utilis eſt, quia ad craſſitiem eos diſponit.

Sexto, ſi ex retorta vitrea albuminis per coctionem inſpiſſati in arena debito calore adornatur deſtillatio, prodit primo ingens phlegmatis quantitas, quod odoris & ſaporis expers, nec acidum, nec alcalinum eſt, poſtea aucto igne exſtillat ſpiritus coloris flavi, qui rectificatione dat aquam, ſal volatile & denique oleum tenue, fœtidum, grave, & in retorta remanet terra ſpongioſa, inſipida, fixo alcalino ſale orbata, quæ igne aperto levis & ſpongioſa inſipida evadit. Ex quo diſcimus, quam varios effectus diverſus ignis gradus in uno eodemque proceſſu exercere poſſit, & quanta opus ſit cautione in eo recte applicando.

Septimo, ovi albumen ad mixturam ſpiritus rectificatiſſimi intenſum abitur coagulum, quod etiam cum albumine, oleo vitrioli admixto, imo à quovis acido contingit. Quum igitur ſuccus animantium nutritius ad naturam hujus albuminis, quod etiam in primum pulli gallinacei cedit nutrimentum, exquiſita ſimilitudine accedat, ecquis inde non intelligit, quantum noxæ à ſpiritu vini ejus potatoribus metuendum ſit. Nihil enim vitæ & ſanitati hominum æque ac animantium magis eſt adverſum, quam illud, quod humoribus vitalibus, qui perenni curſu per innumera vaſa ire ac remeare debent, coagulum inducit, eorumque fluxilitatem auffert. Ita enim fœcundæ morborum cauſæ gignuntur, vaſa & viſcera ad obſtructiones, ad indurationes, ad ſcirrhos proclivia fiunt, unde graves & longæ paſſiones naſcuntur, ita, ut lunc phthiſis, hydrops, cachexia, concretiones polypoſæ, calculoſæ principium & augmentum capiant. Diſcimus quoque in praxi, ſpirituoſa, ut ſpiritum vini camphoratum, non ſemper utilia eſſe ac proficua in tumoribus ac doloribus articulorum diſcutiendis, quippe experientia monſtrat, nihil faci ius in podagricis contingere, quam ut ex frequenti ſpirituoſorum applicatione tophaceæ concretiones naſcantur.

OBSERVATIO XXI.

Examen ſanguinis humani chymicum.

Sanguis omnino vitæ theſaurus eſt, quamdiu convenienti qualitatis & quantitatis temperamento gaudens per tubuloſam corporis ſubſtantiam circumvolvitur; quare ut medicus ejus naturam, indolem & variam pro diverſitate corporum & morborum mixtionem omnibus indaget veſtigiis, utique neceſſarium eſſe arbitror. Nihil vero eſt, quod compendioſiori via nos perducere poſſit ad interiorem ejus cognitionem, quam examen mechanico-chymicum.

Primo itaque expedit ſcire proportionem ſolidi & liquidi, quod ineſt ſanguini, in ſano vel etiam morboſo ſtatu, quæ pondere utique exploranda eſt. Ita vero experimentum facere oportet: exigendus ad lancem eſt ſanguis è vena emiſſus, poſtea in patinam ſtanneam immittendus, quem levi fornacis calore exſiccare convenit, ubi pulvis remanens ſiccus iterum librandus eſt, ita exacte quantitas ſolidi & liquidi maniſeſtatur. Quo plus itaque ſolidæ materiæ obſervatur, eo craſſior & tenacior ſanguis eſt, qui progignendis obſtructionibus mirifice veliſicatur.

Docet nos hæc mechanica, tres partes humidi & unam ſaltem ſolidi ex alimentis ad ſanitatem tuendam eſſe neceſſarias. Hinc etiam recte infertur, quod eſculentorum & potulentorum æqualis debeat eſſe proportio, ſiquidem, quos aſſumimus, cibi minimum æqualem partem humidi jam complectuntur.

Deinceps in commemorato experimento id notabile occurrit, quod aquea pars ſanguinis longe citius avolet, quam quævis aqua, in eodem loco atque eadem quantitate, inque ſimili vaſe poſita, id quod indicat, non rude & crudum, ſed admodum tenue & volatile eſſe illud humidum, quod ſanguinis ac humorum vitalium mixtionem ingreditur. Nihilo minus tamen ſanguis humanus ſpecie gravior eſt aqua propter ſolidum, quo repletum eſt, elementum; nam quandocunque vas aqua repletum unciis novem & drachmis ſex pondere reſpondet, tunc ſi eidem vaſi ſanguis humanus intunditur,

ditur, ejus pondus ad uncias decem & drachmas duas increvisse observabitur. Sanguis ergo plus quam dimidia uncia aquæ gravitatem superat.

Serum, quod sanguini è vena ducto supernatat, si cochleari argenteo exceptum carbonibus ignitis admovetur, non secus ac albumen ovi, in durum scissile corpus compingitur, certo indicio, hoc ipsum succo nutritio copioso esse turgidum. Neque etiam more albuminis ovi acidæ vel alcalinæ naturæ est, quia nec cum acido, nec cum alcali effervescit; non igitur mirum est, quod à solutione aluminis, atque ab oleo vitrioli, item à spiritu vini rectificatissimo coaguletur. Adeoque etiam ex his apparet, quantum hæc sanguinis vitali texturæ ac motui detrimentum afferant.

Deinde sanguis, recenter ex vena emissus, totus resolvitur in serum, si moderato calori sive tepori exponitur, qui subinde coagulum sensim paulatimque plus resolvit, tantum abest, ut illud solidius reddat. Si diutius tepor hic continuatur, sanguis adhuc tenuior redditur ac incipit putrescere, non secus ac albumen ovi, & non modo tunc fœtorem spirat, sed & cum acidis commixtus effervescit; nonne igitur in propatulo est, sal alcali partium esse putredinis? Quapropter illud in usum nostrum ex hoc experimento depromimus, sanguinem & serum calore naturali tandem in excrementa, quale est urina & sudor, satiscere, & novi chyli accessione semper ipsi esse succurrendum, alias diuturna inedia causa mortis esse potest.

Destillationi ex vitreo vase si subjicitur sanguis sub leni calore, aqua prodit satis copiosa, quæ nec naturam acidi, nec alcali præ se fert, nec quicquam spirituosi principii exhibet. Hinc patet, spirituosum sanguinis elementum esse quidem mobilissimum, nullo autem modo sulphureum, phlogiston, aut alcalinum volatile.

Abstracto ex cucurbita per lenissimum calorem phlegmate, si relicta in ejus fundo coagulata massa retortæ vitreæ indatur, igne intensiori reddito, primo elicitur spiritus flavescens cum oleo flavo, postea parietibus vitri sese apponit sal volatile album, quod varias figuras æmulatur, postea aucto igne oleum prodit crassum, fundum petens, & ascendit sal volatile copiosum.

Ex capite mortuo nullum emergit sal fixum, nisi forsan sal commune, quod fieri consuevit, si homo copiosius eo usus fuerit; igne aperto pauca terra candida remanet.

Si calx viva ante destillationem sanguini additur portione æquali, tunc sal volatile magis purum obtinetur, vel præstat potius rectificationem omnium eorum, quæ prodierunt, cum calce viva instituere.

Maxime omnium vero desigendus est animus in consideratione illius experimenti, quo citra ignem, qui texturam pristinam destruit & novam producit, per solam simplicis aquæ calidæ affusionem in sua elementa purpureus hic humor resolvitur. Nam si sanguis siccatus & in pulverem tritus in aquam calidam immittitur, evadit hæc rubicunda, & remanet materia tenax, fusci coloris, quæ dissolutionem cum aqua plane respuit, & hæc duas partes habet, si ponderatur, cum unam partem æquet solubilis præ parte glutinosa indissolubili. Si exsiccatur, pulvis remanet obscuri coloris, qui flammam facile concipit, quo significatur, cum ex parte subtiliori sulphurea constare, quum reliqua portio ex terrestriori sulphurea parte conflata sit.

Hæc duplicis naturæ substantia in sanguine etiam ad oculum patet, si ipse ex secta vena immittitur in aquam tepidam, quæ brevi tempore colore rubicundo imbuitur, in fundo autem vasis hærent albi flocci, ex telis quasi aranearum contexti, qui nulla aqua solvi possunt. Talem vero sanguinem, substantia hac crassa paulo liberalius onustum, polyposis concretionibus gignendis & vasis occludendis idoneum esse, nemo facile dubitabit.

OBSERVATIO XXII.

De panis grossioris Westphalorum, vulgo Bompournickel, *natura, elementis chymicis & virtute.*

Animantium corpora, jugi motu calidi & fluidi interni continentur & variis modis exagitata, partes aliquas sui continuo amittere, hinc congruam earum reparationem requirere, res est certissima.

Illud ipsum jam commode perficitur alimentis, quæ in humorum absumtorum locum succedere, atque in eorum naturam inque succum ac sanguinem converti, & corpus nostrum tam alere, quam augere debent. Ex horum genere primas obtinet panis, *Isidoro* à πᾶν dictus, quod omne quasi alimentum absolvat. Hic basis quasi ciborum est, & alimentum universale, naturæ admodum consentaneum, ventriculo acceptum, citra ullum fastidium, omnibus ferme gentibus jam inde à prima mundi ætate per multorum temporum processus familiare, totque seculorum ac nationum longo usu comprobatum, hinc alimentorum facile princeps. Etenim frumentum omne & ex eo confectus panis elementa complectitur valde affinia succis nostris vitalibus, magis ceteris rebus alibilibus.

Constat nimirum, fluida nostræ machinæ ex diversissimis ratione figuræ & molis, corpusculis esse composita, variaque elementa ibi contineri, chymico igne eruenda, nimirum sulphur, oleum & sal volatile, mucilaginem, terram, aquam & quæ sunt hujus generis alia. Similia quoque reconduntur in pane: nam destillatus fundit spiritum acidulum, oleosum, qui præter alia & coralliorum substantiam promte solvit & rubineam tincturam digestione prævia constituit, medicamentum non contemnendæ virtutis. Deinde magnam olei inflammabilis largitur copiam, nec non terram fixam, nigram, à destillatione residuam præbet; mucilaginosa ejus & lenta substantia ad ipsum sensum patet. Spirituosas subtiles partes & vim confortantem ipsi inesse, præter testimonium sacri codicis, & odor panis reficiens, & aqua ex pane præcipue grossiori parata, virtutis analepticæ, à medicis mirum laudata, nec non quotidianus ejus usus, vires firmans atque uberiim nutriens, comprobant. Præterea ventriculus hoc alimenti genere apprime delectatur, propter acidum subtile & blandum, quo gastrici menstrui vis & activitas dissolvens egregie adjuvatur & exaltatur.

Plura in hanc rem de panis natura, viribus, variisque generibus, veteribus jam cognitis, commentari possemus, si instituti nostri ratio id permitteret: possunt autem evolvi *Hippocr. L. 2. de vict. rat. sect. 4. pag. 22. 23. Athenæus l. 3. cap. 17. & 18. Pollux L. 7. cap. 11. & Plin. L. 18. cap. 7.*

Placet saltem impræsentiarum panem illum grossiorem, quo Westphali pro victu quotidiano utuntur, à Gallo peregrinante denominatum Bompourni-

pournickel, paulo penitius examinare ejusque naturam ac vires breviter strictimque evolvere, atque usum ejus à multorum contemtu vindicare.

Priscis jamtum gentibus panis hic cognitus fuit, dictus furfuraceus, quoniam à furfuribus non repurgatus est, teste *Gelio L.2. cap.9.* it. impurus *vid. Hipp. Athenæus L.3. p.125.* syncomistum vocat, ex farina in cerniculo non excussa subactum; It. coliphium ἀπὸ τοῦ κώλου membrum & ἰσχὺς robur, quasi robur membrorum appellavit. *vid. Petr. Faber Agonistices L.III. cap.III. Coelio Rhodigino L. 9. c. 16.* dicitur cibarius & gregarius, *Terentio* ater.

Hoc panis genus magno semper in pretio habitum fuit ad alendum & firmum ac robustum corpus reddendum: hinc furfuracei panes πολυτρόφοι καὶ h. e. multum nutrimenti habentes, & qui ex polline seu farina purissima confecti sunt, ὀλιγοτροφώτεροι, seu minus alimenti dantes, dicti sunt, teste *Athenæo l.c.* Hanc ob rationem olim athletæ, qui robustissima membra & nimio sanguine atque adipe quasi luto involutas, animas habebant, coliphium duntaxat sumebant in prandio; in cœna vero carnem suillam non elixam, sed igne paululum assatam, & aquam calidam bibebant, ut alimentorum duritie & crassitie non modo uberius nutrirentur, sed etiam vim ciborum saturantem diutius perciperent. vid. *Petrus Faber l. c. p.231. it. Galenus de alimentis & Arrianus L.3. Verrius apud Plinium* autor ait, populum Romanum furfure tantum è frumento per trecentos annos usum fuisse. vid. *Fulvii Ursini Append. pag.316.* Durus quippe & firmus hic victus minus corruptibiles generat succos, duplo plus nutrit, fami magis resistit & generat corpora firma, perferendis laboribus injuriisque tolerandis idonea, & à morbis maxime, qui à dissolutione massæ sanguineæ calida proveniunt, immunia.

Hujus asserti veritatem sufficienter corroborat tota Westphalica gens, egregie robusta atque ad gravissimos labores & injurias tolerandas validissima. Notabile est, populum illum raro infestari febribus acutis, & morbis, ab humorum ebullitione & sanguinis ejusque elementorum dissolutione quadam maligna ortis, sed magis ibi regnare & grassari morbos frigidos & chronicos, quod utique crasso victui & diuriori diætæ adscribendum est. Cum enim pauciora alimenta, in corruptionem prompta & parata, assumuntur, tardam nec tam acrem subeunt humores fermentationem, unde & calor nimius viscosarum partium impedimentis obtunditur, & humores texturæ firmioris non tam facile divelli & destrui à fermento morboso possunt. Præterea ingeniorum dignitatem, morum constantiam solidumque in rebus gerendis judicium, quo Westphali præ aliis nationibus pollent, quas etiam ob dotes ad Ecclesiæ & rerum publicarum gubernationem in peregrinis locis præ indigenis adhibentur, meo quidem judicio partim educationi, partim victus rationi adscribendum esse existimo. Laboris, cui à puero adsueti sunt, sunt patientissimi: ut autem homines nihil agendo male agere discunt; ita rursus honestis laboribus multæ pravæ cupiditates & vitia reprimuntur. Victus autem hic magnum contribuit symbolum. Pulcbre docet Philosophus *Lib.I. Pol.3. victus alimentique diversitatem diversas ac dispares hominum vitas efficere*; nec sine ratione: perpetuum enim corporis & animi commercium & strictissimum utriusque vinculum est. Qualis habitudo est ac motus spirituum, ut vocant, animalium, tales quoque inclinationes, cogitationes animaque actiones moresque exsurgunt, id quod firmissimis rationibus adeo est manifestum, ut frustra operam poneremus, si rem in medicorum trivio notissimam hic amplius vellemus exponere.

Nec obstat hic crassum victum crassos procreare spiritus; utpote labore & motu viscidæ particulæ satis dividuntur, & quasi præparantur, ut non tantum propiori allisione ad tubulos corporis in augmentum solidi cedant, verum etiam spiritus progenerent satis firmos, ingenii æque ac corporis laboribus perficiendis sustinendisque idoneos, quamvis non fluxiles inconstantes. Et utut sanguine præditi sint frigidiori, sufficiente tamen gaudent spirituum animalium activitate. Notissimæ sunt observationes, quod quæ spiritu gaudent intestino & pariter per liquidi poros diviso, pressione rigidorum crassiorum, in medium se recipiant & ad difflationem minus apta sint, ut sic in centrum coactæ & unione fortiores particulæ spirituosæ magnam habeant vim & potentiam.

Non tamen negandum est, victum hunc crassiorem minus tutum esse illis, qui imbeciles sunt, quiete ac otio fruuntur, nec laboribus assueti. Hinc sapienter scribit *Hippocrates de Medicina Prisc. Sect. I. p.14. Valentiora alimenta hoc habent, quod à natura si superentur, nutriant egregie, si non, dolores & morbos frigidos producant.* Et *Celsus* dicit *p. 106. Valentiora minus facile concoqui, sed si concocta sint, plus alere.* Labore itaque & motu hic opus est. Corpora athletica, i. e. quæ exercentur laboribus, nutritionem recipiunt solidiorem, quam tranquilla & otiosa, ubi suspecta magis omnis nutritio & pinguedo est. Motus enim est & sanguinis circuitus, qui interiori attritione & vi sua elastica crassas alimenti particulas resolvit, subigit, digerit & in substantiam corporis nostri convertit: quies autem omnem nutritionem sufflaminat, & lentas obstructiones, morborum genitrices, atque ingenium tardum ac fluxile parit.

Ex hisce jam liquido constare existimo, plurimam alibilem qualitatem esse in pane Westphalorum, & quidem tantam, ut securius & meliori fato laboribus assueti firmissimo hoc nutrimenti genere utantur, & corpora illorum ac ingenia instaurentur, quam nos delicatiori ac tenuiori victui & otio adsueti. Sique porro rem paulo accuratius ad justæ rationis momenta exigere velimus, plurima hic sese offerunt, quæ panis Westphalici præstantiam demonstrant. Multum enim distat natura & indoles panis grossioris furfuracei ab illo, qui ex farina purissima coquitur. Westphalicus si destilletur, copiosissimum empyreumaticum & inflammabile præbet oleum: mediocrem quantitatem panis medius; minimam, seu potius nullam, panis ex tritici farina purissima factus, seu similagineus. Imo destillati furfures copiosum semper fundunt oleum, cujus proventus mea sententia cortici externo duriori, quam aëris calor jugiter atterit, debetur. Notum autem jam est, quam activum principium, naturæ nostræ & mixturæ sanguineæ consentaneum & humorum quasi balsamum, ac fidelis temperiei nativæ custos sit oleum destillatum. Ipse sanguis abit in oleum & inflammabilis est, & quo magis de hoc principio participat, hoc firmiores suppeditat vires. sanitatis & vitæ nostræ conservatrices. Oleum destillatum mineram ac matricem esse salis volatilis, quo mire gaudet regnum animale, rerum chymicarum gnaris compertum est.

In facili jam est ex his colligere, quantam prærogativam hic panis habeat præ aliis sui generis. Alimentum vere dici potest medicamentosum, quoniam præter qualitatem corpori nostro similem, habet & aliam, qua insigniter reficit, in-

temperiem humidam emendat, exsiccat, à putredine defendit & spiritus recreat, quare loco medicamenti, ubi virium jactura incidit, ubi sanguinis robur deficit & dissipatio spirituum metuenda, adhiberi potest, sive in juscuHs, quæ cum vino, saccharo & cinnamomo parata sunt, vel etiam in aqua ejus destillata saporis suavissimi, in phthisi, hectica & virium defectu egregia. Taceo ejus usum externum, in capitis dolore, & ubi dissipatione humorum stagnantium opus est, eximium.

Tandem panis hic crassior singularem quoque fovet virtutem, aliis panibus non concessam, quod licet sit crassioris texturæ, alvum tamen subducat. Notata hæc virtus jam olim fuit ab *Hippocrate*, dum scribit *L.2. Sect.4. pag. 23. panem ex farina integra non excussa alvum subducere, purum vero minus, sed magis illam constipare*. Hanc virtutem maxime derivandam esse existimo ex furfuribus rigidioris texturæ ac figuræ, qui tenuissimas intestinales fibras ad motum excretorium promtius sollicitare & irritare continuo possunt, furfures enim teste *Galeno* virtutem habent detersoriam. Hinc artis opera tractantibus observare licet, talia juscula ad alvum laxam servandam esse accommodatissima.

Quod concernit medicamenta, ex pane hoc Westphalico concinnanda, ex illis laudem eximiam meretur ad vires restaurandas & humidum homogeneum corporis in fervore hectico resarciendum aqua, quæ paratur sequenti modo: Sumatur libra una panis contusi, succi cancrorum fluviatilium libra semis, roris majalis libræ quatuor, aquæ rosarum unciæ quatuor, nucistæ uncia dimidia, croci drachma una, destillentur hæc invicem in balneo, ut vocant, Mariæ moderato calore, sic prodit aqua egregie confortans, suavissimi odoris, stomacho grata & ad restinguendum æstum hecticum eximia, si quotidie ad mensuram dimidiam sumatur vel sola, vel cum pulvere cornu cervi philosophice præparato.

Porro si aqua spirituosa stomachalis expetitur, destillandus panis hic est cum vino Rhenano, adjecta nucistæ & cinnamomi sufficiente quantitate; fit exinde aqua stomachum corroborans, in nimia ejus laxitate, vomitu, appetitu dejecto summe proficua. Præterea spiritus ex pane sicco in retorta destillatus & ab oleo suo fœtido probe purgatus, medicamentum sudoriferum est naturæ non adversum, atque ad sanguinis impuritatem tollendam utilissimum. Si radiis solis per aliquod tempus exponitur, tincturam induit rubineam. Fusius hujus spiritus laudes recenset *Joh. Tackius in Chrysog. anim. p.76.*

OBSERVATIO XXIII.

De succino, ejus generatione in terra & varia solutione.

Tellus, amplissimum illud naturæ promtuarium, non tantum varii generis metalla, mineralia, lapides, terras ac salia in visceribus suis habet recondita, sed insuper etiam benigno sinu fovet corpora sulphureæ indolis, pinguia, unctuosa, tenacia, quibus bituminum appellatio contigit.

Non communis est bitumini natura cum sulphure vulgari & minerali; hoc enim per destillationem neutiquam in oleum vel spiritum diffluit; bitumina vero in vase vitreo destillata oleum & spiritum cum terra effœta & inerti largiuntur. Sulphuris vero mineralis tam vapor, quam odor plane dissimilis est illi, quem corpora bituminosa exspirant.

Numerantur vero duo imprimis bituminum genera: alia enim sunt nobiliora, alia ignobiliora, utraque vel sicca vel fluida. Nobiliorum censu comprehenduntur ambra & succinum: ignobiliorum classem ducunt lithanthraces, carbones fossiles, terra ampelites atque asphaltum, quæ tamen consistentia & bonitate multum à se invicem dissident. Pertinent huc etiam naphtha & petroleum, quæ tamen fluidam habent substantiam, qua distinguuntur à reliquis, in solidiorem massam coalitis.

Quod speciatim succinum attinet, uber & affluens ejus proventus est in Prussia, quæ regio genuina ac propria succini patria celebratur. Quamvis autem sit terræ fœtus, datur tamen ejus copia in mari Baltico ad litus Sudavicum, ubi summis undis innatat interque fluctus fertur, quod inde retibus expiscari solent. Loca succini feracia imprimis sunt pagi *Fischhausen, Grosdückstein, Wernicken und Palmonick*. Nec vero est hoc bitumen maris progenies; nam mare vento ac tempestate commotum illud saltem ex terræ visceribus eluit, & impetu fluctuum secum abripit, tandemque litoris confinio admovet. Longe rectius autem bituminosum hoc corpus mineralium classi accensetur, siquidem terræ soboles est, & pariter ac carbones fossiles, vel reliqua mineralia, proprias intra venas colligitur.

Illi venarum tractus ante aliquot annos jussu Potentissimi Regis Friderici hunc in modum detectæ sunt. Fodiendo nimirum primo in conspectum venit arena, qua sublata stratum sese obtulit argillaceum; post terra profundius subruta stratum aperuit ligneum, ex ligno quasi vetusto, flammam tamen concipiente, coagmentatum, sub cujus fundo plerumque deprehensa est minera vitrioli, ex qua libero aëri exposita, non secus ac ex minera martis Hassiaca, vitriolum, omnia venerei contagii expers, effloruit.

Denique terra altius suffossa inventum est stratum arenaceum, idque bono admodum omine, ex hoc enim convenientibus instrumentis dives succini copia variis in locis extracta fuit. Nam digna res observatione est, quod arena matrix succini esse soleat, hinc ubi intra terræ sinus offenditur arenæ copia, ibi interdum spes succini reperiundi ostenditur. Hac ratione in Marchia prope Küstrinum, item in tractu Stolpensi & Dantiscano ex arena eruitur. Reperitur etiam certos in cumulos collectum, quod germanice exprimi solet: *Klumpen-oder Nester-Weise*.

Ex quo arguitur omnino fabulosus error, succinum esse arborum resinam, quæ ex earum cortice destillet in mare ibique solis calore in ejusmodi corpus digeratur.

Modus, quo generatur hoc bitumen, talis nobis esse videtur: Ex ligno illo bituminoso fossili, cujus mentionem paulo ante injecimus, accedente calore subterraneo oleum destillatur, naphthæ vel petroleo admodum simile, quod per supposita strata per mineras vitrioli trajectum, ab admixto ejus acido in corpus resiniforme coagulatur; quam quidem sententiam ea, quæ sequuntur, reddunt confirmatiorem.

1. Nascens succinum fuisse liquidum, inde evinci potest, quoniam illud sæpius ab ipsa natura in formam rotundam conglobatum conspicitur.

2. Fru-

2. Frustis succini interdum varii generis insecta inclusa hærent, quod neutiquam fieri potuisset, nisi materia, quâ circumvolvuntur, fuisset liquida.

3. Quod ex oleo, petrolei æmulo, succinum concreverit, ex eo colligere licet, quia oleum, ex succino paratum, & odoris & virtutis similitudine proxime accedit ad petroleum, dum hoc æque difficulter, ac succini oleum, à rectificatissimo spiritu dissolvitur.

4. Autor est Charleton, sagax, si quis alius, rerum naturalium observator, in *tractatu de fossilibus pag.287.* sæpius inventa esse frusta hujus bituminis, quæ naphtham ac petroleum intus conclusum tenuerint.

5. Sal acidum succini admodum fixæ est indolis, suaque virtute non cedit vitrioli acido.

6. Magno hujus rei documento est experimentum illud physicum, quo animadvertitur, olea destillata ad unum fere omnia, inque iis etiam aromatica cum oleo vitrioli vel aqua forti generosiuri commixta, in massam densam resiniformem, quæ igni admota ad flammam concipiendam promta ac parata est.

7. Ligna insuper fossilia & carbones fossiles, prævia destillatione & rectificatione, fundunt oleum, oleo succini & petroleo simillimum.

8. Denique magnam probationis vim habet ipsa, quam supra commemoravimus, stratorum dispositio, quorum primum est ligneum, alterum vitriolaceum, & tertium ex arena conflatum, in cujus ima parte succinum, & quidem per frusta sparsum, offenditur.

Ingens succini ubertas est in litoribus maris Sudavici, eo imprimis tempore, quando Borealia venti vehementia fluctus & procellosas tempestates concitaverit. Vero enim simile videtur, quod mare, dum per loca illa subterranea, quæ alunt succinum, cœco lapsu fertur, ex iis vi atque impetu concussis frusta hujus bituminis divellat, & secum auferat.

Succinum, si color spectetur, varium ac multiplex est. Optimæ notæ habetur pellucidum, omnis maculæ expers, idque pretiosissimum, cui par auro pretium Chinenses statuunt, ex quo etiam idola sua affabre & eleganter efformant. Ex hoc pellucido non secus ac ex vitro confectum nuper vidi speculum causticum convexæ figuræ, quod Serenissimus Landgravius Hassiæ in raritheclo suo instructissimo possidet. Hoc transparente inferius est album, sequitur postea flavum ac danique brunum, omnium utique vilissimum. Neque unum idemque est succini pretium; nam quo majora ac puriora frusta sunt, & quo magis pellucent, eo etiam carius venduntur.

Cæterum vulgaris sermo circumfertur de succino nigro, quale tamen nusquam est obvium, atque adeo saltem precario creditur. Venditur autem hujus loco bitumen fossile nigrum & fulidum, quod species asphalti est, atque in Anglia ex mineris carbonariis effoditur, ex quo incolæ varia utensilia parare solent.

De cætero succinum in pulverem si comminuitur, & cum æquali portione arenæ miscetur, per destillationem in arena ex retorta vitrea insignem olei quantitatem largitur, adeo, ut ex libra una unciæ sex olei minimum haberi possint. Intensiori ignis gradu sub finem administrato, sal saporis acidi, crassiori oleo immixtum, in cullum retortæ fertur, quod ab oleo separatum & rursus sublimatum sal succini volatile vulgo vocari solet, tametsi non adeo volatilis sit naturæ, utpote non nisi intensiori igne in sublime elevatur. Nomen vero forsan adeptum est ob subtilitatem, quam in eo habet cum sale volatili, ex partibus animantium destillato, quod demum prolectato prius oleo auctiuri igne in conspectum venit.

De oleo hoc succini id videtur notatu dignum, quod non, ut alia olea destillata, tam amicum cum rectificatissimo spiritu ineat conjugium; siquidem totum neutiquam solvitur, sed quædam subtilioris olei pars tantummodo in spiritum secedit, indiciu, multum mucilaginosæ substantiæ, quæ etiam leni facta super carbones in vase aperto evaporatione & agitatione cum baculo, in conspectum venit, ipsi esse immixtum. Succini oleum si cum aqua miscetur & denuo ex vesica destillatur, multo evadit penetrantius, quod cum aliis in emplastrum redactum in discutiendis duris & inveteratis glandularum tumoribus desideratam suam non semel nobis probavit efficaciam: quod à destillatione in vesica relinquitur, crassum & mucilaginosum crama est.

De solutione succini quædam etiam dicenda veniunt. Equidem optaverim, talis nobis esset cognitus modus, ut nonnulli jactitant, quo parva ejus frustula sine destructione ejus texturæ in ingentia molis massam colliquari possint; sed tamen, quia non sine ratione dubito, utrum talis præparandi modus existat, ea, quæ nobis circa ejus solutionem perspecta sunt, hoc loco exponere animus est.

Primo succinum totum fere solvitur cum forti lixivio, si cum eo decoquatur, id vero paratur ex sale reguli antimonii caustico, quod, dum duæ partes nitri cum parte una reguli antimonii forti igne in crucibulo fluunt, emergit, idque æquali pondere si miscetur cum succino & sufficiens aqua affunditur, decenti decoctione, succinum fere totum dissolvit, &, quod observatione dignum est, lixivium, quod antea valde erat caustici saporis, acredinem suam non parum deponit ac temperatius fit, forsan eam ob causam, quod sal lixiviosum ab acido, in succino delitescente, infractum & cicuratum fuerit. Succinum hac ratione in liquorem redactum, est sane medicina in infarctibus viscerum dissolvendis & omnis generis excretionibus promovendis, atque adeo in chronicis passionibus exoptatissima.

Deinde mentio quoque liquationis succini, quæ ad usus mechanicos & parandam verniceem præstantissimam expetitur, inque secretis habetur, injicienda est. Recipiunt succini pulverisati libram unam, quæ in tigillo fictili convenienti carbonum igne colliquatur, & hæc liquida massa in laminam ferream infunditur, rursus comminuitur in pulverem atque in tigillo fictili, addito primum oleo lini, quod cum lithargyrio prius coctum & præparatum fuit, & postea spiritu terebinthinæ, totum dissolvitur, quo vasa lignea & metallica lege artis obducuntur, & dextre facta prius exsiccatione, poliuntur.

Ex hoc processu facile colligere licet, succinum multum humiditatis aqueæ & mucilaginosæ in sinu suo recondere, quod prius liquefactione cum igne auferendum est, quo facto, tum demum oleum lini cum oleo terebinthinæ aditum & ingressum in ejus gummeo-resinosam mixtionem habet. Neque enim oleum subtilius & destillatum ad ejus solutionem solum aptum est, sed & oleo expresso temperatum sit, necesse est, id quod luculenter subindicare videtur, succini substantiam, præter resinosam, etiam mucilaginosam esse.

Ultimo non possum, quin perquam curiosum, quod

quod ante aliquot annos institui cum succino, experimentum recenseam: indidi nempe pulverisatum succinum vitro conservali, & olei amygdalini duas partes affudi, postea hoc vitrum imposui machinæ Papinianæ accurate elaboratæ, cujus tertia para aqua repleta erat, operculum exactissime clausi & subdidi per horam & ultra moderatiorem ignem; vas cum refrigeratum erat, succinum inveni in gelatiniformem & pellucidam massam colliquatum, pauco oleo liquido supernatante. Quo experimento clare discimus, expressa olea magna pollere facultate, firmam illam, quæ in succino deprehenditur, texturam ac compagem dissolvendi, id quod maxime perficitur, quando adaucto aëris & ætheris elatere, corpuscula olei ingenti vi in succini tenuissimos poros per hanc machinam impinguntur.

OBSERVATIO XXIV.

De carbonibus fossilibus & eorum vapore non adeo noxio.

PRimo carbonum fossilium elementa chymico igne ad oculum demonstrare volumus. Ii ipsi igni aperto commissi & destillati per retortam, fundunt primo phlegma, postea spiritum sulphureum, paululum acrem, succedit oleum subtile, postea crassius, fundum petens, denique vehementiori ignis tortura exprimitur acidulum quoddam sal, instar salis succini: relinquitur nigra terra levis, quæ ignita non amplius inflammatur, nec flammam, aut fumum emittit. Horum indolem explorandi causa, quæ instituerim experimenta, breviter strictimque proponam.

Spiritus, qui destillatur, prodit albus, temporis successu rubicundo bruno colore tinctus apparet, quod phænomenon in spiritibus lignorum, tartari, myrrhæ & quæ sunt hujus generis alia, etiam observare licet. Affuso spiritu acido salis, bullulæ statim plurimæ fundo vitri adhærebant, quæ deinde velut scaturientes sensim ac successive ad superficiem liquoris ascendebant, sine notabili tamen mixturæ perturbatione: Instillato spiritu nitri, major conflictus majorque apparuit liquoris turbatio.

A calce viva, spiritui huic sufficienter injecta, prutinus spiritus volatilis nares forti odore compungebat. Admoto mixturæ huic spiritu nitri, statim densus albus fumus prodibat, quod jucundo spectaculo semper observavimus, quando adjunximus spiritum nitri salibus vel spiritibus volatilibus. Oleum fœtidum, mixtura & impastatione intimiori cum sale tartari, identidem odorem salis volatilis exspirabat: destillatione mixtura hæc largiebatur spiritum alcalinum, volatilem, oleosum, qui syrupo violarum viridissimum statim induebat colorem, more omnium alcalinorum; cum acido commixtus hic spiritus promtius effervescebat, & statim tingebatur colore exacte rubicundo.

Oleum crassum carbonum empyreumaticum, quod prima destillatione obtinebatur, sulphureum odorem exspirabat. Argenteo cochleari injectum, mox leni accedente calore, illud obscuro nigricante colore obducebat, luculento indicio, sulphur verum minerale in illo solutum latere; namque sulphur vulgare, in terebinthinæ oleo resolutum, eodem colore imbuere solet vasa argentea.

Sal illud acidulum illi, quod ex succino destillatur, ad mixturam olei tartari per deliquium valde affine fit. Spiritus salis ammoniaci bullulas excitabat per latas copiosissimas, in fundo vitri sese colligentes: mox autem mixtura, antea limpida, rubineum colorem induebat, superfuso acido recipiebat suum pristinum limpidum nitorem.

Rarum visu hoc phænomenon est, quod acidum ab alcali sic tingi conspicitur. Ut igitur causam hujus phænomeni altius explorarem, sal succini sic dictum volatile, quod homogeneum nostro sali censebam, solutum miscebam eodem modo cum spiritu salis ammoniaci vinoso, sic prævio conflictu, mixtura pauco elapso tempore elegantissimum ex bruno rubicundum colorem concipiebat, exsurgente medicamento laudatissimarum virium, cum ipso spiritu cornu cervi succinato certantium.

Hæc sunt præcipua, quæ ad evolvendam naturam lithanthracum instituebam experimenta; ex quibus liquido constare arbitror, nullum hic reperiri deleterium principium, nullum mixturæ sanguinis vel partibus tenuissimis corporis nostri infestum, nihilque arsenici vel aliquid minerale noxium hic esse reconditum.

Sulphur minerale quod concernit, non tam nocivum illud esse, ut vulgo creditur, testantur illi homines, qui præparationi, fusioni & coctioni sulphuris Goslariensis operantur, qui satis firmi ac vegeti respectu aliorum metallicolarum degunt. Neque etiam nostris carbonibus tanta inest copia hujus sulphuris, alioquin facile sicco modo in forma florum per sublimationem prodiret. Sunt nimirum carbones hi minerales terra rara & spongiosa, succo bituminoso subterraneo copiosissime & intime impraegnata. Bitumen anima illorum est, quo orbata nec flammam concipiunt, nec fumum exhalant. Bitumen autem, non secus ac omnes bituminis species, ad quas succinum spectat, ex partibus oleosis, sulphureis, acidulis, nec non alcalinis tenuibus constat; uti chymica resolutio succini, bituminis Judaici, naphthæ, petrolei & omnium resinosorum corporum, id luculenter testatur.

Cernimus igitur manifesto, tantum abesse, ut hæc principia ullo modo succis nostris vitalibus infesta sint, ut potius nimias humiditates exsiccando sanguinem & corpus à corruptela & putredine possint defendere. Virtus quippe balsamica, teste *Galeno*, propria est omni bitumini. Insuper bituminosa omnia accensa, aëris vitia emendare & humiditates nimias dissipare, ab omnibus ferme medicis creditum hactenus est. In ipsa peste morbisque contagiosis, ad depurandum aërem, pice, sulphure, asphalto veteres usi fuerunt.

Quibus in locis atmosphæra valde humida est, & vaporibus aqueis repleta, qui ejus elaterem vividum infringunt atque inertem reddunt, ea non adeo salubria sunt, eo, quod segnior atque impeditior ab ea facta transpiratio, excrementitias salsas sordes intus detineat, quæ pravam & scorbuticam sic dictam sanguini & humoribus inducunt intemperiem, à qua longæ & graves corporis affictiones proveniunt. Ejusmodi itaque in locis, quibus vappidus & iners aër incumbit, magnam imo pene incomparabilem medicinam esse sulphureum carbonum fossilium vaporem, extra omne dubium est; idque exemplo hujus urbis Halensis confirmare licet.

Immensa vaporum aqueorum copia non modo ex Salæ fluvio, in multa brachia diffuso, sed potissimum etiam ex salis coctione, dum singulis diebus vel centum centenarii aquæ evaporare debent, in atmosphæram, quæ urbem hanc cingit, transmittitur, quo fit, ut, nisi adsit venti ex oriente vel septentrione flatus, qui tantam vaporum copiam disjiciat, & ab urbe hac depellat, mane & vesperi tota urbis regio nebulis obsi-

obsideatur; id quod minus pro sanitate esse, quilibet facile dijudicare poterit. Sique ullo loco olim malum scorbuticum, phthisis, febres purpuratæ & mali moris regnarunt, iis certe hæc urbs fuit obnoxia. Postquam vero ante viginti annos carbones fossiles ad salis cocturam usurpare cœperunt, sane horum vapore ita purgata est atmosphæra, ut sublato hoc aëris vitio omnea huic loco familiarissimi morbi fere penitus siluerint. Nullum olim incidisse morbum, cui non quippiam scorbutici conjunctum fuerit, perpetua & constans medicorum querela fuit. Plurimos juvenes phthisis jugulavit, dysenteriæ, febres petechizantes & scorbuticæ maculosæ crebrius hunc locum infestarunt, qui omnes & singuli hactenus morbi tantummodo sparsim visi sunt.

Verum enim vero contra hæc quosdam insurgere audio, non salubrem, sed potius sanitati infensum esse fossilium carbonum vaporem, quod ipsa metalla, præsertim ferrum & plumbum, in fenestris adoriatur eaque consumat, & ubi densis hortis incumbat, arbores & frutices steriles atque exsuccas reddat. Porro illud objiciunt, quod in Anglia peculiaris morbus, Londino proprius, consumtionem quem vocant, qui ex nimia aridura & constrictione pulmonalium vesicularum nascitur, inde excitetur: denique, quod vapor hic quippiam à natura alieni & fœtidi spiret.

Quibus tamen singulis reponendum esse ducimus, fumum, ex sulphure minerali & ex aceto prodeuntem, longe majori leviora illa & porosa metalla, ut ferrum & plumbum, consumendi facultate pollere, & tamen ad depurandum in peste aërem & humida loca exsiccanda ipso nihil inveniri excellentius. Quin imo fumum hunc minime offendere sanitatem eorum, qui ædificia quasi infumata, & in quibus plumbum, quo cohærent fenestræ, corrosum apparet, incolunt, quotidiana experientia edocemur, cum nec in pectore aliquid sentiant incommodi.

Nihilo minus vaporem hunc nimia copia & densitate nocere posse, equidem firmiter mihi persuadeo. Nam sicut exhalatio ex gummi balsamico, naturæ amico, v. g. mastiche, benzoë, balsamo Peruviano valde copiosa ingrata est: ita multo magis densus bituminis non adeo gratus vapor incommoda creare potest, quod tamen non tam vapori ejusque naturæ, sed potius ejus nimiæ quantitati adscribendum videtur. Quare non mirum est, quod Londini, ubi præter aëris crassioris usuram, ciborum & potuum, præsertim vini spirituosi, ingurgitatio morbidam humorum dispositionem ingenerat, nimia vaporum ex accensis carbonibus fossilibus copia noceat & pulmonibus aridurum quandam inferat.

Quod attinet vero ad illud dubium, tetrum hunc esse vaporem, à quo nimirum ipsa natura abhorreat, & qui nervis & membranosis partibus minus sit amicus, atque etiam iis, qui nervorum & capitis debilitate laborant, minime conveniat: hinc regerendum esse existimamus, tœtida, licet delicatioribus naribus non semper sint accepta, tamen non statim sanitati esse infesta, exemplo spiritus fuliginis, lumbricorum, cornu cervi, qui omnes sunt fœtidissimi. Quantum vero hi præstent in erigendis viribus, in sanguinis & humorum integritate servanda & depuranda sanguinis massa, vel vulgo medicorum non ignotum est. Porro etiam non omnibus accepta sunt suaveolentia, sed mire ab iis læduntur, id quod maxime imbecilli generis nervosi feminæ testantur, quæ magis ferunt graveolentia, imo à tetris vaporibus solamen accipiunt.

OBSERVATIO XXV.

Qua per experimenta origo atque generatio calculorum renalium ostenditur.

Curiosa admodum observatione digna sunt experimenta, quæ cum calculis humanis renalibus instituimus, quare operæ pretium nos facturos duximus, si ea hic recenseremus. Sumsimus nempe calculos diversæ figuræ, coloris, magnitudinis, soliditatis & ponderis, ex diversis subjectis, & sequentia phænomena atque effectus observavimus.

Primo calculum, qui circiter tria grana ponderabat, carboni ignito & flatu animato imposuimus, qui mox mutavit colorem flavescentem, & nigricans factus, statim odorem salis volatilis fortem sine visibili singulari fumo exspiravit, & totus fere consumtus fuit, pauca saltem nigra materia relicta, quæ gustu explorata insipida nullum salis vestigium prodidit, neque injecta spiritui salis effervescentiæ notam exhibuit. Deinde aliquot calculos in mortario in formam pulveris subflavi redegimus, & quo sumsimus, quantum cultri cuspis capit, idque carbonibus vivis injecimus, unde mox totum conclave volatili fœtido odore, qualis ex cornibus combustis exhalat, repletum fuit, relicta parva & exigua materia.

Sumsimus postea grana decem pulveris calculosi & adfusa aquæ pluvialis unciæ semis coctio instituta fuit, ita aqua turbida, subalbida, quæ supernatabat, apparuit, quam effudimus & aliam igne paulo acriori subdito adfusam coximus quæ parum inde mutabatur, pulvere, qui dissolutionem ulteriorem respuebat, in vase remanente. Aquam istam albidam & turbidam leni calore inspissavimus, ita remansit albicans sicca materia, saporis paululum amaricantis salsi: hæc salina materia, candenti carboni imposita, nullum dispergebat odorem, neque etiam cum illo spiritu acido effervescebat, neque cum pauxillo salis tartari mixta, odorem salis volatilis, ut ammoniacum solet, prodebat: relictus vero à solutione ac coctione pulvis siccatus pristinum volatilem fœtidum odorem in nares adstantium diffundebat.

Adfudimus porro integris lapidibus aliquot, qui magnitudinem seminis coriandri æquabant, spiritum vitrioli, in alio vitro spiritum salis, sed nulla inde orta fuit solutio, exiguis tantum bullulis in altum elevatis. Aqua autem fortis bonæ notæ, in alio vitro calculis integris adfusa, alium plane exhibuit effectum, siquidem mox cum intensa effervescentia solutio fuit sequuta, adeo, ut drachma una menstrui scrupulum unum calculorum levi accedente calore penitus dissolverit: solutio turbida albicans paulo spissior apparebat. Instillavimus huic solutioni oleum tartari per deliquium ad saturationem usque, exorta fuit effervescentia, & quod mirabile, nulla præcipitatio cujusdam materiæ solidæ in fundum, sed mixtura flavescens & pellucida fuit, nitroso sapore imbuta. Vehementius vero confligebat cum calculis humanis spiritus fumans, qui totam compagem calculi solvebat, nulla etiam præcipitatione post affusum liquorem alcalinum sequuta.

Ex hisce experimentis diligenter institutis plura in usum nostrum elicienda esse existimamus. Primo clarius exinde adparet, in lapidibus, quos renes gignunt, nullum sal fixum alcalinum, neque terram alcalinam manifestam contineri, quia nec

nec integri, nec in pulverem contriti, neque etiam combufti effervefcunt, nec folvuntur à liquoribus acidis, quod alias omnibus alcalinis, five fixa fint terrea, five falina, proprium eft.

Secundo, luculenter inde perfpicimus, non compofitos effe eos ex fale tartareo vel ammoniacali medio, quia ad mixturam tartari nec effervefcentia, nec odor falis volatilis excitatur, neque fal ex folutione cum aqua infpiffatum, igni impofitum, odorem falis volatilis exhibet.

Tertio, illud quoque clare atque evidenter deducendum ex hifce experimentis videtur, humanos calculos non, uti fert opinio vulgaris, ex terra lapidofa, fixa & calcaria effe coalitos, quia nempe tota fubftantia calculi igni impofita avolat, & in fumum volatilem falinum, qualis in animantibus eorumque partibus datur, refolvitur, id quod omnibus lapidofis fixis & calcariis terris negatum eft.

Quarto, nullam pinguedinem, vel oleofum aut fulphureum principium eorum mixtionem ingredi, ex eo colligimus, quod non flammam concipiunt, nec craffum vaporem emittunt, neque etiam per deftillationem, quod ab aliis novimus tentatum, quidquam olei largiuntur. Quum vero fubftantia eorum maxima aqueo, acido fpirituofo & alcalino liquore indiffolubilis fit, ex mucofa & glutinofa quadam materia paulo fixiori eos compofitos effe, recte concludimus, quam tamen mucofitatem, quoniam combuftibilis eft, rectius animalis, quam mineralis regni partem habendam effe arbitramur. Quapropter vero fimillimum eft, calculorum, qui in partibus animantium concrefcunt, materiam à glutinofa & terreftri parte fanguinis, lymphæ vel feri effe derivandam, utpote quum animadvertamus, à fanguine exficcato atque in aqua fervente foluto remanere materiam mucidam fufci coloris, quæ nullis menftruis, feu aqueis, feu fpirituofis & acidis, præter fpiritum vitrioli, diffolvitur; igne vero combufta cum odore falis volatilis avolat: idem fit cum cafeo, qui non nifi lactis craffior & mucofior eft portio coagulata, qui omnem refpuit folutionem, igni autem injectus odorem urinofum volatilem largiter fuppeditat. Id vero maxime inter noftra experimenta obfervatione dignum videtur, quod folus fpiritus nitri acidus, feu aqua fortis, jus & potentiam habeat horum calculorum compagem & coagulum ex toto diffolvendi, qua alii minerales fpiritus, fortius adhuc concentrati, plane deftituuntur.

Ex quo id difci poffe arbitramur, calculos, qui in partibus corporis hic inde inveniuntur, non mineralis vel fixioris terreæ, fed animalis effe profapiæ, fiquidem fpiritus ille volatilis, penetrans, acidus, qui in nitro continetur, hanc maximam præ aliis acidis prærogativam habet, ut animantium partes ficcas, membranas, carnes, offa, humores ficcatos concretofque diffolvat. Quod vero folutio calculi renalis facta cum aqua forti, adfufo fale tartari foluto, non turbetur, vel in fundum folutam materiam deponat: id manifefto etiam arguit, non terreum fixum lapidofum vel calcarium ineffe hifce calculis elementum, fed in minimas partes diffolubile, quæ intimam cum partibus alcalinis unionem non detrectant.

OBSERVATIO XXVI.

Sal volatile ficcum Anglicanum.

HOc præparatur ex fale ammoniaco fequenti encheirefi: Sumitur libra una falis ammoniaci albiffimi optimi & libra una cinerum clavellatorum in aqua communi prius folutorum. Hæc in cucurbita longiori invicem mifcentur, affunditur menfura femis fpiritus vini rectificatiffimi, & leni ignis gradu in arena deftillatio adornatur. Ita afcendit fal volatile ficcum in alembicum copiofum & valde folidum fuccedit poftea fpiritus vini, qui valde faturatus hoc fale volatili & intime mixtus cum eo exftillat in vas recipiens: adeoque una deftillatione habemus fal volatile ficcum & fal volatile liquidum.

Siccum fal volatile, fi bonæ notæ affumtum fuerit fal ammoniacum, obtinemus fatis infigni copia, & quidem ad libram femis. Præter fal illud, quod in liquore fpirituofo continetur, fatis notabilem quantitatem falis volatilis fpiritum rectificatiffimum in fe recipere poffe, hic fpiritus, in deftillatione hujus falis volatilis prodiens, liquide demonftrat, fi nempe huic admifcetur oleum vitrioli, tunc illud effervefcit cum fale volatili, & ambo junguntur in fal tertium ammoniacale, quod facta leni evaporatione ficcum fit.

Ex quibus experimentis elucet, tres fere partes falis alcalini urinofi ex fale ammoniaco haberi poffe.

Spiritus, qui prodit in deftillatione, valde urinofus, fortiffimi eft faporis & odoris, neque à fpiritu vini rectificatiffimo admixto præcipitatur, quemadmodum fit cum fpiritu falis ammoniaci cum aqua parato. Ex quo difcimus, fal volatile falis ammoniaci in aqua folutum minus promte ingredi fpiritum vini rectificatiffimum, ac fi deftillatio cum fpiritu vini facta fuerit. Tunc enim fal volatile à particulis fulphureis fpiritus vini exaltatum & attenuatum amicum jam magis conjugium init cum fpiritu vini rectificatiffimo, fine ullo coagulationis vel præcipitationis actu aut veftigio.

Ex hoc experimento etiam id fluit confectarium, errorem effe chymicorum, fpiritum vini rectificatiffimum non poffe in fe recipere falia, five eundem nullum ingreffum habere in corpora falina. Videmus hic omnino contrarium, ubi ingentem quantitatem falis volatilis, quod fpiritu vitrioli affufo in fal ammoniacum abiit, in finum fuum recepit, adeoque id tantum valet de falibus rudioribus, non vero de fubtilifatis, five portione fubtiliori inflammabili admixta præparatis & nobilitatis.

Quando tres partes fpiritus vini rectificatiffimi affunduntur uni parti falis volatilis liquidi, tunc commodiffimum fit menftruum ad folvenda cujufque generis olea eaque aromatica, ut fic ex tempore fecundum exemplar fpiritus oleofi Sylvii fpiritus volatilis aromatifatus vel oleo aromatico effentificatus, & ad multos ufus idoneus, confici queat.

Notatu dignum experimentum eft, quod liquidum hoc fal volatile five fpiritus vini rectificatiffimus valde faturatus fale volatili cochleari argenteo affufus, flammæque admotus candelæ, difficulter eam fufcipiat, fed mox extinguatur. Quando vero rurfus admovetur immediate flammæ, iterum mixtura inflammatur, fed mox flamma definit, quod aliquoties fit. Ratio in promtu eft: tenuit enim fal volatile copiofum, cum fpiritu vini rectificatiffimo

tissimo copulatum, inflammari, ut potius inflammabilitatem spiritus minuat atque impediat. Sed quandocunque tres partes spiritus rectificatissimi associatæ fuerint uni parti superioris spiritus, tunc flamma continuatur, neque desistit, donec omnia fere fuerint deflagrata, sale volatili etiam igneo motu in auras dejecto; idque cum ob causam contingit, quia tres partes spiritus sulphurei facile vincere resistentiam possunt unius partis salis volatilis, minus inflammabilis.

Liquor cum salina substantia, quæ relinquitur à destillatione in cucurbita, quam caput mortuum vocare solent, plane mediam naturam induit, ita prorsus, ut sapor inter sal gemmæ vel commune & inter hoc ipsum sal nullam reperire possit discrepantiam. Nullus jam sapor alcalinus lixiviosus est, utut hujus dupla major portio sale ammoniaco ad præparandum sal volatile sumatur.

Hoc sal solutum in aqua communi & filtratum, ot à fuliginosa terrestri rudiori substantia liberetur, postea leni calore in tigillo inspissatum, largitur sal neutrum fortis saporis, sali communi æmulum, quod Sylvius digestivum vocavit, quia cruditatibus viscidis, quæ prima in regione hærent & digestionis negotium turbant, abstergendis aptissimum est. Et novi medicos, qui unico hoc sale intermittentes à vitio digestionis & ventriculi productas febres expugnare non sine successu sciunt.

Productio hujus salis, quod exacte naturam medii & communis refert, nus docet, minimum unam partem salis acidi à sale communi, quod ad confectionem salis ammoniaci usurpatur, profectu inesse sali ammoniaco, eamque quatuor fere partes salis alcalini, nempe in cineribus clavellatis contenti, saturare, inque medium sal convertere posse, unde refutatur eorum error, qui statuunt, non acidum ex sale communi, sed ipsum sal commune vel marinum in substantia compositionem salis ammoniaci ingredi, quod si esset, non potuisset sane sal alcali in sal neutrum degenerare.

OBSERVATIO XXVII.

Methodus salia volatilia oleosa in forma sicca præparandi.

Pervulgatæ cognitionis res est, quod ex omnibus partibus animantium, præsertim durioribus, nimirum ossibus, ungulis, dentibus, igne fortiori adurente, præter phlegma, spiritum & oleum, sal etiam volatile elici possit, non mediocri in copia, quod tamen multum olei adhuc in sinu fovet, & inde etiam saporem & odorem suum mutuatur, uti videmus in sale volatili cornu cervi, eboris, dentis apri, unicornu animalis, ungularum alcis, viperarum, ubi omnia harum partium salia volatilia in eo quidem conveniunt, quod sint salinæ alcalinæ volatilis naturæ, differunt vero ratione saporis, odoris & quodammodo etiam coloris, quia has proprietates ab oleo harum partium specifico & proprio quodam nanciscuntur.

Quando igitur harum rerum copia ex animali regno & instrumentorum etiam, quæ ad destillationem hujus salis volatilis requiruntur, apparatu destituti, compendio atque etiam cum lucro per artem velimus producere hæc salia volatilia, v. g. sal volatile cornu cervi, eboris, tartari, vel fuliginis, tunc assumendum est tantummodo sal ammoniacum idque miscendum cum debita portione salis alcali, post ad libram unam hujus massæ uncia una adjici debet olei, v. g. cornu cervi fœtidi, si velimus producere sal volatile cornu cervi, vel si expetimus sal volatile viperarum aut fuliginis, olei empyreumatici viperarum vel fuliginis uncia una, affundendo spiritum vini rectificatum ad mensuram circiter unam, & inchoanda est destillatio eodem modo, ut supra docuimus in præparatione salis volatilis sicci, tunc ascendit in alembicum ex eo eximendum sal volatile, quod omnes proprietates, sali volatili cornu cervi & reliquis similes habet, imo longe pulchrius, albicantius, neque tam fœtidum, ut genuinum, est.

Processus hac nititur ratione: datur tantummodo unum sal volatile purum in universo animalium regno, quod non nisi ab ipso oleo admixto suam specificam accipit cum sapore & odore virtutem. Hinc quia ex sale ammoniaco sal volatile purissimum, omni oleo privatum, haberi potest, id accipi debet, quod postea pro lubitu cum oleo quodam empyreumatico imbui & sublimatione essentificari potest. Nam quandocunque sal volatile cornu cervi genuinum affusione spiritus rectificatissimi tractatur, & repetita affusione oleosa ejus pars extrahitur, & postea illud, quod relinquitur, cum cornu cervi usto vel sale tartari miscetur, & denuo sublimatur, ut omnis oleosa portio separetur, tunc videmus, sal ascendere, nullius fere odoris vel saporis, & quod cum sale volatili salis ammoniaci per omnia convenit.

Sal volatile salis ammoniaci si habetur purum, ex tempore mixtum cum quovis oleo cephalico v. g. florum lavendulæ, melissæ, majoranæ, rorismarini acquirit odorem gratissimum & virtutem etiam imbibit ab hoc oleo cephalicam & nervinam, adeoque exterius naribus oblatum, in morbis capitis, qui ex nervorum debilitate & atonia nascuntur, in coryza etiam & catarrhis, naribus obstructis, dolore capitis gravativo, oculorum etiam vitiis & visus imbecillitate, item ad excitandum in epilepsia, syncope, affectibus soporosis, efficaciam edit exoptatissimam.

Notandum hoc loco est, quod mixtio olei cum hoc sale commodissime instituatur, si prius illud in aliquot partibus spiritus vini rectificatissimi fuerit solutum.

OBSERVATIO XXVIII.

Spiritus Bezoardicus volatilis ad exemplum Bussii.

Hic spiritus nomen gerit ab inventore Bussio, archiatro Dresdensi, & medicamentum est valde polychrestum in Saxonia, neque laude sua defraudandum. Nam potenter sudorem pellit atque urinam movet, debito adhibito regimine, & antispasmodica egregia virtute pollet, præsertim si cum liquore nostro anodyno misceatur. Præterea etiam gratia se commendat, cum fastidioso illo empyreumatico odore sit destitutus.

Fundamentum præparationis in eo positum est, quod nempe spiritus urinosi & oleosi animantium volatiles, præsertim cornu cervi, eboris, cum rectificatissimo spiritu vini misceantur & additis speciebus balsamicis destillatio debito igne instituatur, ita prodit spiritus sale volatili & oleo empyreumatico ac resinosis sulphureis balsamicis particulis imbutus, non ingrati odoris & saporis.

Utut

Utut vero multæ & variæ hujus spiritus extent præparationes, tamen juxta ejus exemplum & fundamentum nos sequentem in modum eum conficimus.

Accipimus spiritum eboris, oleo subtiliori & sale volatili saturatum, circiter ad uncias duas, salis ammoniaci uncias quatuor, cinerum clavellatorum aqua prius solutorum uncias duodecim, succini bene pulverisati libram semis, olei de cedro vel juniperi veri unciam semis, spiritus vini rectificati mensuram unam cum dimidia. Hæc omnia exquisite in cucurbita vitrea mixta destillationi per ignem arenæ sunt committenda. Ita elicitur spiritus jam dictis viribus imbutus: sal volatile primo ascendit alembicum, postea successive à spiritu solvitur.

Notandum hoc loco est, quod etiam balsamum Peruvianum vel etiam cortices citri vel aurantiorum recentes, item baccæ juniperi, vel aliæ species balsamicæ & aromaticæ loco priorum, si placet, in destillatione admisceri possint.

Hic spiritus limpidus instar aquæ exstillat, sed quo diutius in vase admisso aëre servatur, eo magis flavescit, colorque intenditur, adeo ut ad rubedinem etiam inclinet. Si vero vitrum hoc ipso repletur, & obturaculo tegitur, tunc persistit spiritus claritas, neque mutationem coloris suscipit, haud levi documento, ipso in aëre esse causam hujus coloris mutati quærendam; & mea quidem sententia videtur acidum illud aëris primordiale simplicissimum, de cujus existentia & viribus egimus in *Dissertatione de generatione salium*, concurrere, cujus in exaltando colore sulphuris & olei mirifica vis est.

Hic spiritus valde est turgidus sale volatili oleoso, nam quo sal volatile oleo magis est imbutum, intimeque cum eo subactum, eo etiam facilius & promtius cum spiritu vini rectificatissimo unitur. Statim vero ex hoc spiritu sal illud præcipitari potest, modo ipsi aliquot guttulæ olei vitrioli admisceantur, ita statim coagulatur & in fundum dejicitur, ubi se lateribus vitri firmiter adjungit. Notatu dignum est, quod hic spiritus volatilis Bussii virtute polleat fere incredibili, omne acidum, etiam fortissimum, invertendi & cicurandi, & quidem cum diversis subsequentibus circumstantiis & eventibus. Nam si spiritus nitri vel aqua fortis affundatur, pars nempe una ad ejus partes tres, citra ebullitionem singularem mox omnis aciditas perit, & nihil præceps fertur ad fundum; nitrosus oritur sapor temperatus, & hæc mixtura cochleari argenteo immissa, si subdito candelæ igne evaporet, relinquitur sal, nitri saporem exquisite referens. Hæc mixtura ob nitrum volatile, quod continet, virtute medicamentosa instruitur excellenti. Nam ubi ob nimium, efferatum ac præcalidum sanguinis motum in acutis volatile medicamentum locum non habet, ibi hic spiritus cum spiritu nitri mixtus & temperatior redditus, placide movendo in expellendis scoriis morbificis opem fert desideratissimam.

Si cum spiritu salis fortiter concentrato hic spiritus Bussii mixturam ineat, ebullitio priori major oritur, sed mox etiam omne acidum invertitur, & liquor salsus evadit, qui in vitiis stomachi, appetitu emortuo, ad cruditates viscidas dissolvendas non sine fructu adhiberi potest. Quando cum oleo vitrioli etiam destillato fit commixtio nostri spiritus, tunc statim surgit effervescentia, mixtura fit turbida, & omne sal volatile præceps descendit in fundum, sapor mixturæ est sine omni acido & odore grato imbuitur.

Quod vero ad mixtionem olei vitrioli concentrati concretio & præcipitatio salis volatilis fiat, non autem cum reliquis acidis, ratio hæc videtur:

Oleum Vitrioli, ceu fortissimum acidum, cum inflammabili spiritu vini substantia oleosa se unit, hinc sal volatile, quod continebat, præcipitatur. Quum vero reliqui spiritus acidi languidiores sint, nec tam intimum in spiritum vini inflammabilem aditum & ingressum habeant, nulla sequitur præcipitatio.

Ex his experimentis hoc porisma sequitur in praxi utilissimum, spiritum hunc, sale volatili oleoso turgidum, majori etiam copia sine omni incommodo dari posse in iis morbis, præsertim chronicis, ubi forte & copiosum acidum in ventriculi & intestinorum sinu hæret & molestias creat, quod maxime fit in affectu illo hypochondriaco.

OBSERVATIO XXIX.

De differente salium fixorum alcalinorum indole atque virtute.

NOn dissimilem, sed eandem salium, quæ per calcinationem vel incinerationem parantur, lixiviosorum esse indolem paremque ad usus medicos æque ac mechanicos virtutem, hactenus firmiter à rerum chymicarum gnaris creditum fuit; & quidem in eo utique ratione virium conveniunt omnia, quod ad mixturam cujusvis acidi fortiter confligant, effervescant, & demum facta sufficiente saturatione in sal salsum atque neutrum mutentur. At vero non eandem esse omnium texturam, crasin atque virtutem, sed peculiarem & specificam inter ea differentiam observari, iis, quæ sequuntur, experimentis clarius atque illustrius ostendere licet.

Primo enim nitrum fixum, ex nitro cum carbonibus præparatum, affuso vitrioli oleo vehementer ebullit, & odorem instar aquæ fortis tetrum exhalat, quod tamen minime accidit, si experimentum cum sale tartari vel cinerum clavellatorum sale instituatur.

Secundo, si sal tartari, vel sal alcali, (quo nomine κατ' ἐξοχὴν veniunt cineres clavellati) in crucibulo funditur, eique fuso pulvis carbonum ad dimidiam fere salis partem injicitur, tunc massa effusa rubicundi est coloris, odoris fœtidi sulphurei, cujus similitudo parum abludit ab hepate sulphuris, quod ex sale tartari & sulphure vulgari parari solet. Quod si vero nitrum fixum, vel sal illud causticum, quod cum regulo antimonii & nitro paratur, funditur & pulvis carbonum ipsi in fusione adjicitur, ne minimam inde coloris, odoris vel saporis suscipit mutationem, sed album & purissimum manet.

Tertio, si sali tartari, quod ex duabus partibus nitri & una tartari per accensionem, labore quasi extemporaneo, parari solet, paulo acrior spiritus vitrioli admiscetur, identidem cum ebullitione odor instar aquæ fortis exsurgit, quod minime accidit cum puro sale tartari, vel cum ullo sale lixivioso, per incinerationem ex vegetabilibus parato.

Quarto, inter sal tartari, quod ex tartaro crudo cum vel sine admixtione nitri paratum fuit, & sal lixiviosum, insignem observamus differentiam in eo, quod, si illi oleum vitrioli sensim paulatimque affunditur, odor fœtidus, minus gratus exsurgat, & ejus superficies subnigricante cuticula vestia-

fiatur, una cum spuma sublata, & liquor subnigricans fiat, quod plane non evenit cum cineribus clavellatis.

Quinto, ex sale tartari & arena minime confici potest vitrum clarum, sed ex eo, quod ex tartaro & nitro paratur, atque etiam ex cineribus clavellatis vitrum eleganter pellucidum conficitur.

Sexto, sal summe causticum & alcalinum ex duabus partibus nitri & una parte reguli antimonii, si forti igne liquentur, parari posse, chymico studio addictis obscurum amplius esse non potest. Hoc affusione aquæ communis & solutione à corpusculis heterogeneis liberatum & exsiccatum, quando miscetur cum vini spiritu rectificatissimo, colorem intense rubicundum digestionis beneficio ipsi conciliat. Si vero sali alcali caustico, ex duabus partibus nitri & una tartari parato, & solutione cum aqua depurato, idem spiritus superfunditur, nihil salis in ipsum transit, neque ulla tinctura aut color rubicundus conspicitur. Et licet ex sale tartari, quod ex solo tartaro paratum est, per affusionem spiritus vini rectificatissimi præstantissimæ virtutis & aurei coloris tinctura parari possit, minime tamen id evenit, si cum cineribus clavellatis vel etiam cum sale tartari, ex nitro & tartaro præparato, experimentum instituatur.

Septimo, plurimi ex fontibus medicatis sive frigidis, qui acidulæ vulgo vocantur, sive calidis, qui thermæ appellantur, facta leni evaporatione, in fundo sal lixiviosum, quod exquisito cum aliis salibus convenit, relinquunt; in eo tamen à nobis quoque observata est differentia, quod hæc salia lixiviosa fontium susa adjectione pulveris carbonum in hepar sulphuris convertantur, quod non fieri cum sale caustico reguli antimonii, nitro fixo, vel sale alcali, ex nitro & tartaro parato, animadvertimus.

Quæ experimenta plenius oberiusque ostendunt, sal tartari vulgare à sale alcali, quod nitrum ingreditur, multum dissidere, dum illud affusione olei vitrioli odorem fœtidum naribus exhibet, in vitrificatione minus transparens vitrum largitur, & in rectificatissimum spiritum vini affusum ex parte transit & tincturam constituit, id quod neque cum nitro fixo, neque cum sale tartari, ex tartaro & nitro parato, accidit; quum ex adversa parte ea alcalia, quæ nitrum ingreditur, confusione cum oleo vitrioli fœdum aquæ fortis odorem exhalent.

Hinc satis recte infertur, in extreme fixis salibus & corporibus adhuc delitescere posse partes volatiles, sulphureas & oleosas, quæ etiam vehementissimo igne ab illorum contextu separari nequeunt, postea tamen per immutationem texturæ ab aliis rebus admixtis sui juris fiunt inque conspectum veniunt.

OBSERVATIO XXX.

Qua acidorum valde dissidens natura & virtus demonstratur.

IN eo quidem omnis generis acida inter se conveniunt, quod cum alcali, sive lixivioso, sive terreo, post fortiorem conflictum in sal temperatum mediæ naturæ convertantur: atque omnia etiam alcalina id habent commune, ut quodvis acidum imbibant, & quandam ipsi inducant temperaturam; sed tamen et singulorum inter se invicem commixtione non eadem, sed diversa sæpe prodeunt phænomena, quæ satis abundeque declarant, præter virtutem communem, qua acidum in alcali agit, peculiarem adhuc texturam, indolem atque virtutem in hoc vel illo delitescere, quod sequentibus, non quidem adeo notis, experimentis confirmabimus.

Primo spiritus vitrioli neque cum sale communi, neque cum sale sic dicto Ebsoniensi effervescit; oleum vero vitrioli hisce salibus admixtum vehementem concitat effervescentiam, unde manifestatur, ingentem differentiam ratione operationis chymicæ inter acidum ejusdem generis concentratum & dilutum intercedere.

Secundo, oleum vitrioli affusum sali communi, circumspecte facta destillatione & administratione ignis, spiritum salis, penetrantis & gratissimi odoris, elargitur: si vero spiritus vini rectificatissimus, aliquoties ab oleo vitrioli abstrahitur, & hoc decenti facta evaporatione, ad eundem, ut antea, concentrationis gradum reducitur, & postea id ipsum sali communi admiscetur, primo neque ebullit, ut antea, neque vaporem edit copiosum, nec spiritum gratum destillatione fundit; sed prodit flagms acidum, valde fœtidum, quasi oleum empyreumaticum fuerit admixtum, quod experimentum altiori utique dignum est indagine & inquirere jubet, unde fortis ille & teter odor, empyreuma redolens, productus fuerit? Non aliam certe hic invenire licet rationem, quam quod ad rectificatissimum vini spiritum hæc ipsa mutatio referenda sit. Cum vero spiritus vini rectificatissimus nil nisi sit oleum subtilissimum, in phlegmate solutum & intime cum eo mixtum, & acidum concentratum præ aliis hac gaudeat prærogativa, ut cum oleo se conjungat, idque à phlegmate suo separet; in promtu jam erit judicare, ab oleo spiritus vini, in liquore acido vitrioli contento, produci hoc empyreuma, quatenus nempe per mixturam salis communis, interveniente calore, quasi comburitur ejusque textura immutatur.

Tertio, quando calx viva confunditur cum spiritu salis, facta invicem ad saturationem usque combinatione, liquor instar olei crassus, tenax, flavus emergit, cui si oleum vitrioli, aqua paulisper dilutum, affunditur, protinus mixtura coagulatur & odor spiritus salis penetrans nares ferit: si vero eidem solutioni calcis vivæ, cum spiritu salis factæ, loco spiritus vitrioli fortis spiritus nitri admiscetur, nec ullum coagulum, nec præcipitatio aut spiritus salis vapor observatur. Hinc patet, quanta sit inter spiritum vitrioli & nitri differentia.

Quarto, si limatura martis solvitur in spiritu salis, & solutio inspissatur, vitriolum flavescens, valde adstringentis saporis, ægre siccandum producitur: si vero spiritus vitrioli in phiola limaturæ martis affunditur, vapor exsurgit sulphureus, qui flammæ admotus ardet, & solutio in vitriolum viridescentis coloris, durum & stabile inspissatur, quod in aëre non, ut superius, diffluit. Tentata vero cum spiritu nitri vel aqua forti solutione, protinus quidem intensa oritur cum tetro rubicundo vapore effervescentia, solutio tamen manet spissa, flava, saporis austeri, nec ullo modo sal siccum obtineri poterit.

Quinto, spiritus salis si miscetur cum corporibus alcalinis, veluti ovorum testis, conchis præparatis, cancrorum lapidibus, calce viva, & ejus subtiliori parte, quam magnesiam hodie vocant, solutio fit cum ebullitione flava, valde amari & salsi subadstringentis saporis. Si vero hæc jam dicta seorsim etiam miscentur cum spiritu vitrioli ad satura-

saturationis usque punctum, nec amarities, nec ingratus salsus vel calcarius sapor percipitur, & nulla fere salsedo linguam afficit, amboque in mixtum subadstringentis & paulisper salsi saporis degenerare videntur.

Sexto, spiritum salis solutionem argenti praecipitare atque in fundum instar pulveris albi lunam detrudere, notissimum est, qui pulvis edulcoratus & igni commissus ob volatilitatem ausugit non modo in auras, sed tigilla etiam penetrat. Si vero loco spiritus salis ad praecipitationem spiritus vitrioli adhibetur, in fundum etiam decidit pulvis candidus, sed subtilior; hic vero subtilitatis volatilis expers haud difficulter in argentum reducitur.

Nec vero solum specifica & plane peculiaris virtus in acidis liquoribus diversi generis occultatur, sed in terreis alcalinis ea ipsa quoque deprehenditur. Ita notabilem observationem exhibet solutio corporum terrestrium, ut lapidum cancrorum, testarum ovi, concharum, ossis sepiae, cum spiritu salis celebrata, tunc enim conspicimus unum prae altero lubentius solvi. Os sepiae facilius solutionem admittit, quam concharum pulvis, sequuntur ovorum testae, & denique cancrorum lapides. Atque etiam differentia saporis in iis observatur; nam minus amaricans est solutio concharum, quam solutio oculorum cancri: valde autem amaricant testae ovorum solutae, & omnium amarissima est ossis sepiae solutio.

Postremo alcalina terrea non unius ejusdemque indolis ac virtutis esse, vel ex eo clarissime cognoscitur, dum ovorum testae, aperto igne combustae, odorem foetidissimum & salis volatilis valde copiosum emittunt, qualem etiam os sepiae de se spargit eodem modo tractatum, praeterquam quod foetor paulo mitior sit, & salis volatilis odor oleoso empyreumatico praedominetur. Lapides vero cancrorum, conchae & ostreae, aperto igni immissae, levissimum, vel plane exiguum, sine ullo olei empyreumatici vestigio, vaporem volatilem emittunt. Est quoque in horum cineribus quaedam differentia: nam os sepiae combustum est instar carbonis spongiosi, saporis subsalsi alcalini, & vehementer ebullit cum acido vitrioli, similemque odorem foetidum, qualis in praeparatione lactis sulphuris observatur, naribus exhibet: ovorum vero testae, forti igne calcinatae, saporis sunt expertes & effervescunt quidem cum acido, sed sine tetro sulphuris odore. Lapides autem cancrorum, fortiori igni commissi, cineres praebent albos subtiliores & calciformes, ostreae vero & corallia in calcem convertuntur, quae viva adhuc acrior videtur.

Ex adductis experimentis non parum fructus & utilitatis in ipsam medicam praxin redundare posse existimo, cum clare exinde discere possimus, quod quaedam ex alcalinis corpori humano sint salubriora, alia vero minus talia. Ego quidem existimaverim, alcalina ex animantium classe petita, quae in terra vivunt, praeferenda esse iis, quae in mari degunt & ibi reperiuntur, vel sub terra latitant, & quidem ob hanc rationem, quoniam illa sunt texturae subtilioris, minus adstringantis, & propter sal & oleum copiosum ad diuresin & diaphoresin excitandam longe promtiora sunt marinis, quae calcariam crudiorem terram obtinent, ut sunt corallia, conchae, ostreae, quae licet cum acidis ebulliant, tamen interveniente muco in coagulum fatiscunt. Quapropter ego semper in praxi usum concharum & ossis sepiae commendavi aliisque absorbentibus praeposui. Proximum locum tenent lapides cancrorum, hisce propter teneriorem texturam praeferendi. Quod vero saporis valde amaricantis sint solutiones alcalinorum cum spiritu salis celebratae, minime vero illae, quae cum spiritu vitrioli fiunt, ratio haec subesse videtur, quod acidum spiritus salis longe subtilius & magis sulphureum sit prae acido vitrioli, hinc etiam solutiones testarum ovi & ossis sepiae multo amaricantiores sunt solutionibus concharum & coralliorum, utpote cum illa, ut supra ostendimus, multum olei tenuioris in mixtionem suam admittant.

Ex quibus demum clare conficitur, amaritiem a sulphure valde subtili, cum partibus terreis & acidis mixto, tanquam suis parentibus pronasci.

De solutionibus vero terreorum v. g. concharum, matris perlarum aut lapidum cancrorum, quae cum spiritu vitrioli instituuntur, & omnis saporis ingrati, amaricantis, expertes sunt, notari velim, quod illae non tam stimulante & aperiente, quam potius roborante & leniter adstringente virtute gaudeant, atque in aestu temperando in hecticis, in malignis quoque febribus, ubi dissolutio sanguinis putredinosa metuenda, ubi alvus nimis mollis cohibenda & sanguinis quoque ad partes impetus & congestio refrenanda est, plane eximiam exerant efficaciam.

OBSERVATIO XXXI.

Tinctura sulphuris volatilis, sive spiritus salis ammoniaci sulphureus, aurei coloris.

Antiquis jam nota fuit spiritus sulphuris volatilis praeparatio, quae in *Beguini Tyrocinio Chymico* ita describitur: Recipe sulphuris triti libram unam, calcis vivae libram semis, salis mercurialis uncias quatuor, misce & per retortam destilla, ad vulnera utilissima. Addit *Hartmannus*, quod sal mercuriale nihil aliud sit, quam sal ammoniacum, quod instar mercurii sublimatur. Nos hanc tincturam ita parare consuevimus: sumuntur tres partes calcis vivae, duae partes salis ammoniaci atque una pars sulphuris vivi. His invicem mixtis repleatur dimidia pars retortae vitreae, & igne arenae paulo fortiori administrato instituatur destillatio; ita prodit spiritus, summe volatilis, aurei coloris, urinosus, sed propter admixtum sulphur foetidissimus, in vitro circumspecte custodiendus, quoniam aëre admisso fumum spargit, & facile in auras abripitur.

Varius & multiplex ejus usus est, siquidem egregia cum eo institui possunt experimenta, quorum potiora hic enarrabimus.

1. Confici cum eo potest atramentum, ut vocant, sympatheticum hoc modo: recenti calamo, solutione clara sacchari saturni imbuto, pinguntur literae in charta, quae simul ac siccatae fuerint, ex toto evanescunt: deinde pagella intra scapum chartarum, quo viginti quatuor folia continentur, reposita & spiritu fumante admoto, brevi tempore literae in conspectum redeunt nigrae & splendentes.

2. Quando spiritus vitrioli vel aliud quoddam acidum cum hoc spiritu commiscetur, post effervescentiam mixtura primo viridi, deinde albo colore tingitur, & postea ad fundum ipsum secedit sulphur, quod ob luteum colorem lac sulphuris vocari solet.

3. Hic

3. Hic spiritus promte jungitur cum spiritu vini rectificatissimo, hinc si partes tres uni parti admiscentur, emergit inde medicina interne & externe summe efficax. Nam si ullum aliud sudorem fortiter provocat, certe hic spiritus est, ad 30. vel 40. guttas exhibitus; unde ubi proliciendus sudor est, ibi commodissime hac medicina uti licet. Deinde etiam liquor antipodagricus, qui instar incantamenti dolores mitigat, concinnari potest, si quid camphoræ admisceatur, & laborantes pedum partes eo crebrius iungantur. Utile etiam est admiscere opium, crocum & castoreum.

4. Quando mercurius vivus injicitur huic spiritui sulphureo, facta leni agitatione, pristinus color mutatur in viridem, postea in nigricantem, & continuata succussione ipse mercurius vivus in pulverem gryseum solvitur, & perit successive ingratus ille sulphureus odor. Pulvis quoque primo gryseus, leni accedente calore, in pulverem rubicundissimum post aliquot dies convertitur, adeo, ut hac ratione cinnabaris via humida parari possit.

5. Observavimus etiam, si hic spiritus in vitro conclusus diutius servetur, eum deponere ad fundum verum sulphur vulgare, flavum colorem cum fœtore perire, eumque limpidum evadere.

Ratio horum phænomenorum ita elicienda est: spiritus salis ammoniaci urinosus, cum calce viva acrior redditus, sulphur commune aggreditur, idque dissolvit & secum in altum elevando efficit, ut destilletur, adeoque hic spiritus nil aliud est, quam solutio sulphuris vulgaris in spiritu fortissimo salis ammoniaci. Hinc uti lixivium sulphuris, cum calce viva & sale tartari paratum, ab acido affuso effervescit, & cum tetro vapore in fundum demittit sulphur sub niveo colore; pari modo id evenit cum nostro spiritu.

Ratio vero atramenti sympathetici hæc est: vapor, qui exit è spiritu, est plane sulphureus, particulis nempe minimis substantiæ sulphureæ mineralis refertus. Sicut vero solutio saturni, cum solutione mercurii mixta, atrum colorem exhibet, ita etiam id accidit hisce literis, ubi cum partibus saturni sese intime sulphur unit. Et quia etiam argentum vivum promte in unionem recipit sulphur, hinc mercurius, nostro spiritui injectus, in gryseum nigrum pulverem mutatur.

Tandem vero hic spiritus se promte consociat cum spiritu vini rectificatissimo, quoniam eandem amicam conjunctionem admittit spiritus urinosus cum calce viva paratus, multo magis vero id præstat sulphure saturatus, quia specificum sulphuris menstruum est ipse spiritus vini inflammabilis; nam sulphur à sulphureis menstruis dissolvi, regula chymicorum est.

Cæterum docemur hoc experimento, spiritum valde ingratum suum fœtorem mutuare à sulphure, alcali volatili exaltató, utpote alcalia, tam volatilia, quam fixa, cum sulphure combinata, summum fœtorem producunt, uti clare videmus in hepate sulphuris, vel in pulvere pyrio combusto, ubi nitrum per combustionem in alcali vertitur.

OBSERVATIO XXXII.

Examen aquarum mineralium.

Quam mirifica vis & incomparabilis efficacia ad persanandas graves easque longas passiones aquis insit mineralibus, tam frigidis, quæ acidulæ, quam calidis, quæ thermæ vocantur, res in propatulo atque extra omnem dubitationem posita est, quippe quam infinitis experimentis longiori usu & experientia satis superque confirmatam habemus. Unde vero minerales aquæ suam in medendo trahant efficaciam, non omnibus æque notum est, & sane perpauci sunt, qui harum aquarum elementa & ingredientia, quibus tanta agendi potentia inest, chymico examine eruere sciunt.

Non datur vero melior modus indagandi aquarum medicatarum elementa, quam si liquidum tenui calore vel in aëre aperto in vase stanneo, super candentes prunas, vel rectius adhuc in cucurbita vitrea evaporet, probe custodito liquore, per alembicum prodeunte, ut ratio proportionis solidi ad liquidum habeatur. Si itaque evaporatio ad siccitatem facta fuit, & hæc ipsa siccata, quæ relinquuntur in cucurbita, lance examinantur, habemus utique verum pondus ingredientium, quæ fixioris naturæ sunt, quæ utique examinare, cum diversæ sint indolis, oportet.

Primo itaque solutio debet fieri cum aqua pura destillata, qualis semper ad accuratius rerum chymice præparatarum examen requiritur, utpote plures aquæ fontanæ multum habent terrestris & salini elementi: hac ipsa solvitur sal & relinquitur terra, minus in aqua solubilis. Hoc sal num sit alcalinum, facile judicare licet ex mixtione ejus cum acido, ita enim in sal tertium transit, vel cum sale ammoniaco, quo odor urinosus volatilis se manifestat, quod etiam exinde liquet, quando solutio mercurii sublimati, facta cum aqua, hujus adjectione, flavum pulverem ad ima demittit: vel etiam, si viridis color syrupo violarum à sale hoc admixto fuerit inductus.

Paulo vero difficilioris cognitionis res est, ubi salia ab evaporatione relicta non sunt unius ejusdemque, sed diversi generis, si v. g. salia alealia cum salibus neutris, ut est sal commune, vel sal calcarium, quale est aphronitrum, vel sal sulphureum, quod ad naturam arcani duplicati vel tartari vitriolati accedit, invicem mixta & confusa fuerint. Hinc merito quæritur, quomodo hæc à se invicem separari debeant? Id vero agendum est sequenti modo; affunditur remanentiæ aqua communis, & facta agitatione leviori effunditur, ita remanet pulvis salinus, minus dissolubilis, qualis esse solet omne sal medium, nam celerrimus in aquam transitus est salis alcalini. Vel adhuc alia ratione separanda est portio salis medii à sale alcalino, videlicet per crystallisationem, qua debito modo instituta, primo descendit in forma crystallorum sal cujuscunque medii generis, ad solidam figuram recipiendam aptissimum, remanente lixivioso liquore, qui supernatat, & ægerrime solidam formam recipit.

Alia vero jam incidit quæstio, quomodo ejusmodi salis, quod mediæ naturæ est, genuina & propria indoles explorari possit? Scire igitur oportet, ex sinu terræ cum aquæ vehiculo nulla alia prodire salia, quam vel sal commune, vel sal quoddam neutrum, vitriolicæ & sulphureæ indolis, mixtum nempe ex acido sulphuris vel vitrioli & sale quodam, sive terra alcalini generis: illud, sal nimirum commune, partim ex sapore & cubica figura, quam crystallisatio ipsi fœnerat, partim etiam ex fumo copioso albo, penetrantissimi odoris, qui ad mixturam olei vitrioli ex eo elicitur, optime dignosci potest. Alterum sal, quod ab acido sulphureo universali subterraneo suam originem ducit, hac ratione cognoscitur, si nempe ejus par-

partes duæ cum una parte salis tartari & parte una pulveris carbonum miscentur, atque invicem in crucibulo, igne fusorio adhibito, colliquantur, tunc massa prodit coloris rubicundi, saporis alcalini sulphurei, hepati sulphuris similitudine proxima, ex qua, affuso spiritu vini rectificatissimo, vera tinctura sulphuris flava, argentum colore obfusco tingens, extrahitur.

Atque ex hujus massæ solutione cum aqua per acidum liquorem præcipitatur verum lac sulphuris, manifesto indicio, sulphur minerale, quod ex principio phlogisto & acido universali compositum est, hac encheiresi resuscitari. Idque verum esse deprehendi non modo in salibus omnibus, per artem paratis, quorum mixtionem acidum vitrioli vel sulphuris ingreditur, sed etiam ex omnibus salibus mediis, sale communi excepto, quæ in acidulis & thermis reperiuntur, beneficio hujus encheireseos massam sulphureo-alcalinam produxi, ea tamen interveniente differentia, quod, si sal medium illud ex sale alcalino & sulphuris acido compositum fuerit, facilior fiat fusio in igne, longe vero difficilior, si cum terreo vel gypseo calcario elemento hoc acidum junctum fuerit, quale sal in sic dicto aphronitro saxis adhærescente offenditur.

Præter salia media & alcalina, plurimis acidulis etiam inest sal vitriolicum, raro naturæ fixioris, plerumque subtilis & volatilis. Id ipsum in omnibus aquis vel liquidis non tam ex sapore, quam potius ex purpureo obscuro & nigricante colore cognoscitur, quem, gallarum vel corticum granatorum tenui pulvere injecto, vel solutione florum balaustiorum addita, oculis exhibet. Volatilitas vero spiritus hujus vitrioli sive potius acidi hujus mineralis, quod particulis martialibus sive ochreis junctum, subtile vitrioli sal constituit, quam maxime ex eo apparet, quod aquæ minerales, quæ ad mixturam pulveris gallarum nigrescunt, & potæ fæces reddunt nigras, si paulo diutius aëri aperto in loco calido exponuntur, protinus & vitriolicum saporem & tingendi facultatem amittant: quod longe adhuc citius sub levi saltim coctione & ebullitione contingit.

Restat adhuc aliquid examinandum in aquis mineralibus, videlicet earum elementum valde subtile spirituosum, quod aëreo-æthereæ naturæ & elasticæ indolis esse videtur. Hujus præsentia & copia sese maxime non modo per vaporem, qui nares ferit, sed & per potum, qui quadam quasi eructationis specie caput summa tenuitate replet, manifestat. Huic principio etiam id adscribendum est phænomenon, quod aquæ minerales, præsertim acidulæ, ex uno vase in aliud transfusæ, copiosissimas excitent bullulas, quæ copiosius parietibus vitri inhærescunt.

Major vero adhuc copia ejusmodi bullularum majorique cum impetu & celeritate ex harum aquarum interstitiis egreditur, & ad earum superficiem emergit, quando æquali proportione cum vino Rhenano vel Mosellano, aut alio, quod subtilius acidum fovet, permiscentur & pauxillum sacchari adjicitur. Ita enim & jucundum oculis spectaculum & deliciosus sapor ipsis conciliatur: nam tanta copia exeunt vapores, ut fumi quasi speciem referant. Hæc effervescentia, sub qua maxime hæ bullulæ excitantur in motum, à conflictu salis alcalini, in mineralibus aquis prævalentis, cum subtili vinorum acido dependet.

Hoc spirituosum quoque principium, aquis insidens, causa est, quare vasa vel vitra firmiter occlusa, sub calore, magna cum vehementia diffringantur, certo indicio ingentis virtutis expansivæ, qua subtilissima hæc materia pollet.

Præterea hujus spirituosi elementi, quod minerales fontes nobilitat, existentia quam commode in vacuo, beneficio pneumaticæ antliæ explorari potest, in quo tanta bullularum ad superficiem vasis exsurgit quantitas, ut quasi liquor vehementi fervore & ebullitione agitari videatur.

In quibus itaque fontibus examine instituto ejusmodi phænomena & effectus non reperiuntur, illi etiam longe inferioris virtutis judicari debent: nam profecto mineralis ille subtilissimus spiritus ingentem ipsis aquis & aquarum ingredientibus addit virtutem, ut non modo citius corporis intimos recessus & emunctoria subeant & penetrent, sed & majus robur & movendi potentiam partibus solidis & fibris motricibus impertiant, ut promtior per tubulosam corporis nostri compagem aquarum fiat transitus, quo obstructiones & infarctus vasorum non modo expediuntur, sed partium quoque inutilium secretiones & excretiones egregie adjuvantur.

Quemadmodum vero nulla aqua fontana est, quæ non post evaporationem quippiam terreæ & minus solubilis exhibeat materiæ; ita etiam & in acidulis & in thermis atque in aliis fontibus, qui salubritatis celebritatem habent, id ipsum reperitur. Cujus vero illud sit naturæ & virtutis, etiam exquiri oportet. Variæ enim terrarum, per quas aquæ feruntur, sunt species, quarum pars facile in aquas transit, propter intestinum earum motum.

Sunt vero potissimum, quæ poros aquæ subeunt, terræ calcariæ, ochreæ & argillaceæ, vel etiam lapidosæ. Calcariæ prosapiæ materia partim ex effervescentia cum acido; partim etiam ex ustione, qua summam acquirit acredinem, innotescit. Si ingens hujus calcariæ terræ copia aquas incolit, præsertim calidas, mox sub aëre frigidiusculo secedit & sese apponit vasis & canalibus, quibus aqua continetur, & lapidosa crusta brevi quidem tempore injecta obducit; quemadmodum id in Carolinis luculentissime apparet, quæ tanta alcalinæ & calcariæ terræ copia scatent, ut ingentis magnitudinis lapides vasis & tubulis, quibus continentur, sese apponant. Si sedimentum sive præcipitatum, quod post evaporationem & crystallisationem salium in filtro manet, flavi est coloris, qui sub calcinatione in rubrum vertitur, indicium est materiæ martialis sive ferreæ, quæ nunquam non virtute subadstringente & roborante eximias in corpore humano exerit operationes.

Non vero ochrea hæc substantia, licet à marte suum petat colorem, ab acido solvitur, quia lutosæ & argillaceæ est naturæ. Ejusmodi terra bolari & martiali multæ aquæ, sine ullo alio ingrediente salino & spirituoso, refertæ sunt, & inde quoque non mediocrem vim medicam in persanandis longioribus morbis, interne & externe ad balnea usurpatæ, mutuantur. Ad quam classem recte fontem Freyenwaldensem in Marchia, Bibranum in Thuringia, & Lauchstadiensem in Misnia referre licet, quorum virtus roborans, exsiccans & diaphoretica, quæ maxime in balneo apparet, non satis celebrari potest.

Si vero in ejusmodi fontibus quippiam lapidosi contineatur, id sese optime per elutriationem factam cum sufficienti aquæ affusione, qua omne terreum subtile solvitur, manifestat; hoc enim ob gravitatem in fundo residet, nec facile è loco suo dimovetur.

Præ-

Præter thermas & acidulas, in quibus utrisque semper alcali prædomininm habere prima nostra assertio fuit, dantur etiam fontes medicati, qui nec cum acido, nec alcali ebulliunt, nec syrupum violarum tingunt, sed sal mediæ naturæ tantummodo custodiunt, quod per evaporationem optime haberi potest. Hujus generis maxime sunt fuutes aliquot abhinc annis primum à nobis detecti in Bohemia in pago Zetliz, duobus milliaribus ab urbe Tœpliz sito, quæ aquæ sunt amarissimæ, laxantes, & insignem salis medii, quod ad aphronitri vel salis Ebshamensis artificialis indolem ac virtutem accedit, copiam custodiunt.

OBSERVATIONUM PHYSICO-CHYMICARUM

LIBER TERTIUS.

OBSERVATIO PRIMA.

Experimenta curiosa de Auripigmenti natura & viribus.

NOTARI meretur, quod auripigmentum antiquioribus medicis & physicis jam notum, & passim pro veneno habitum fuerit, imo hodienum pro arsenico venditetur, quum tamen nullius virulentiæ particeps sit. Caret enim sapore, caret etiam erodente septica facultate, si cuti admovetur, nisi calx viva adjiciatur; neque etiam purgante & emetica facultate, intus exhibitum, corpori infestum est, multo minus venenatam interficientem vim habet, nam tutissime ad magnam quantitatem canibus sine omni noxa offerri potest. Quod si vero ignem experiatur, tunc nulli dubitamus, quin septicam & venenatam induat naturam; quemadmodum etiam id conspicimus cum antimonio fieri, quod crudum & sibi relictum potius medicina, quam venenum est; simul ac vero ad ignem liquescit, protinus vehementem emeticam vim edit. Liquatum vero in concluso vase auripigmentum rubescit instar granati, & substantiam cinnabarini coloris exhibet, atque hoc dicimus esse sandaracam, sive arsenicum rubrum, aut realgar veterum, quod inter erodentia retulerunt.

Hæc rubra cinnabarina realgaris massa, ad scrupulos duos cani ad devorandum cum pane à nobis oblata, nihil incommodi ipsi attulit, salvo eo ac vegeto permanente: flores vero crocei coloris, qui vehementiori igne ad collum cucurbitulæ sublati fuerunt, ad unum scrupulum dati, enormes vomitiones excitarunt quidem, nihilo minus vitæ ipsius nullam vim intulerunt.

Ex quibus experimentis discimus, latitare utique in auripigmento volatile quiddam, ad arsenici indolem accedens virus, quod separatum acriori igne relinquit massam terreo-sulphuream, rubicundam, innocentis plane facultatis.

Pertinet huc etiam experimentum cum auripigmento & oleo vitrioli institutum, cujus in superiori observatione, quæ agit de oleo vitrioli ejusque effectibus, quos producit, si variis salibus & mineralibus admiscetur, mentionem fecimus.

Porro auripigmentum cum sale communi mixtum & crucibulo candenti inditum, totum abit in flammam lucidissimam copiosam, relicto sale. Quod si vero unciæ tres salis communis cum æquali portione auripigmenti, in pulverem triti, misceantur, & in retorta vitrea vehementissimo & suppressorio quoque igni subjiciantur, prodit 1. phlegma acidulum, 2. flores flavi instar croci in retortæ collo, 3. facto igne acriori, rubicundi attolluntur, qui in massam, instar rubini splendentem, coeunt, & ubi vehementia ignis fuerunt fusi, instar vernicis pellucidi, flavi, lateribus vitri adhærent. Remanet caput mortuum salis communis, cum particulis fixioribus & terrestribus auripigmenti mixtum, unde ejus pars flava apparet, altera alba & cinericea.

Arguit hoc experimentum falsam huc usque receptam chymicorum ferme omnium, quorum quasi classem ducunt *Matthiolus, Agricola, Schræderus*, sententiam, arsenicum album præparari ex auripigmento & sale communi, invicem sublimatis, cum tamen veteribus arsenicum nostrum album, quod mere factitium est, & ex floribus cobalti fusis paratur, fuerit incognitum. Arsenicum vero rubrum veterum nil est aliud, quam auripigmentum, clauso igne fusum in massam rubicundam, cinnabarini coloris. Sunt vero nonnulli, qui etiam nativi arsenici rubri cognitionem veteribus tribuunt, siquidem quandoque ipsis auripigmenti frustis substantia quædam rubinea, quæ accensa sulphur olet, admixta deprehendatur.

Circa auripigmentum illud præterea notandum est, quod hoc ipsum æquali portione cum sale ammoniaco mixtum, inque cucurbita vitrea fortiori igne sublimatum, triplicis generis flores præbeat elegantissime rubicundos, neque minus in speciem croci flavos: in superiori vero cucurbitæ parte dilutioris flavi sunt coloris, remanet caput mortuum ex bruno rubicundum, levissimum. Hi flores sunt inflammabiles, inque igne fluunt, & flavum vaporem spargunt, odorem vero fortem fœtidum sulphureum exhibent.

Planissime evincit hoc experimentum, *Georgium Agricolam* & plures, qui ejus vestigiis insistunt, vehementer errasse, dum scribunt, arsenicum album, crystallinum, deleterium, ex auripigmento & sale ammoniaco sublimato olim fuisse præparatum. Sed potius sal ammoniacum sulphuream auripigmenti substantiam secum elevat, & à mercuriali terrea parte auripigmenti segregat, siquidem hoc sal lubentissime sese conjungit cum sulphuribus, ipsaque secum in altum vehit, quemadmodum id cernitur in capite mortuo vitrioli, hæmatite, limatura

martis, antimonio, ubi ſulphuream partem ex ipſis extrahit & ſecum in altum rapit. Notandum, quod flores in inferiori ſede poſiti rubicundi, tanquam magis ſulphure imbuti, ſi accendantur, in flammam exardeſcant.

Veteres, teſte *Celſo L. V. c. 5. p. 260.* auripigmentum arſenicum vocarunt, & *Galenus L. IX. Simplic.* illi erodentem & pſilothram facultatem tribuit, quod *Dioſcorides* etiam *L. VI. cap. 28.* confirmat; ipſe quoque *Celſus l. c.* inter externa, quæ vulnara purgant, erodunt & cruſtas inducunt, illud reponit. Quamvis vero antiquiores phyſici ac medici paulo mitius de ejus virulentia interna ſenſerint, qui pro ſeculi illius ingenio alias faciles erant in amplificando venenorum numero; à recentioribus tamen non ſine admiratione conſpicimus, auripigmentum arſenicum citrinum, & ſandaracam arſenicum rubrum vocari ac venenorum numero accenſeri, ita ut celebriorum medicorum collegia in reſponſis ſuis hoc ipſum contentius aſſerere non dubitaverint.

Extat reſponſum celebris collegii medici in *Valentini Pandectis p. 384.* ubi auripigmentum arſenicum citrinum vocatur, & ſolenniter pro veneno declaratur. Idem factum eſt ab eodem collegio in reſponſo, quod in *Zittmanni medicina forenſi, Cent. I. caſu* 62. relatum legimus. Inſuper *Cl. Ammannus in medicina critica caſu* 98. auripigmentum ſandaracam vocat, idque pro veneno à medico collegio habitum fuit. Neque ita pridem etiam à collegis celebris cujuſdam Academiæ auripigmentum arſenicum citrinum nativum foſſile in reſponſo vocatum, & venenum minerale corroſivum, quod cauſa proxima mortis fuerit, pronunciatum fuit.

At vero re accuratius penſitata, libere hic & aperte, pace tamen omnium & ſine ullius injuria, profitemur, auripigmentum nullo modo in venenorum cenſu locum mereri, & minus recte arſenicum citrinum vocari, id quod etiam da veterum ſandaraca valet, cujus eadem vis eſt, *Celſo l. c.* teſte, cum arſenico, quæ ex auripigmento ſola fuſione per ignem in olla obturata, recte id notantibus *Plinio, Agricola, Matthiolo & Wormio*, præparata fuit, qua ſaturatiorem rubrum colorem acquirit.

Non quidem negandum eſt, à veteribus auripigmentum arſenicum, & ſandaracam realgar & arſenicum rubrum dicta fuiſſe, toto tamen coelo hæc veterum arſenica differunt à tribus ſpeciebus arſenici, flavi, rubri & albi, quæ noſtro jam tempore præparantur, & vehementiſſima venena ſunt, utpote quæ omnis generis animantia & ipſos quoque homines tam mirifica celeritate, quam ingenti ſymptomatum atrocitate brevi tempore interimunt. Jam vero obſervamus, inter auripigmentum & arſenicum citrinum, interque ſandaracam & arſenicum rubrum à recentioribus magnam factam fuiſſe confuſionem, quum hæc pro ſynonymis habuerint.

Hujus magni erroris occaſio procul omni dubio inde mihi enata videtur, quod plures ex ſcriptoribus medicis ſuperioris ſeculi, ut *Georgius Agricola in libro de re metallica, Matthiolus in Commentario in Dioſcoridem L. 5. cap. 81. Schroederus in Pharmacopoea pag. 498. Olaus Wormius in muſæo pag. 29.* ex recentioribus *Wepferus in libro de cicuta aquatica pag. 290. & D. Barckhuſen in Chymia pag. 260.* aperte & confidenter aſſerunt, ſummum illud venenum arſenicum cryſtallinum ex auripigmento & ſale communi, invicem aliquoties ſublimatis, parari. quod tamen à veritate longiſſime abeſt. Et quoniam *Georgius Agricola*, Miſiniæ incola, qui ſuo tempore ſagaciſſimus rerum naturalium ſcrutator æſtimabatur, in opere ſuo hoc primum affirmavit, exteri huic fidem habentes errorem ab eo acceptum poſteris per manus quaſi tradiderunt.

Veteres enim arſenicorum illæ venenatæ tres ſpecies plane latebant, quæ non ultra duo ſecula orbi innotuerunt. Neque etiam adeo multi ex recentioribus auripigmenti & ſandaracæ veterum, arſenicalium venenorum noſtri temporis, naturam, originem, & vires cognitas perſpectaſque habuiſſe videntur.

Ut vero arſenicorum illorum, quæ veteribus nota fuerunt, & quorum cognitio noſtris demum temporibus patuit, ingens differentia omnibus quaſi ante oculos ponatur, ſingulorum proprietates breviter ſtrictimque enarrare commodum nobis viſum fuit, eo, quod res non parvi momenti ſit, hanc confuſionem evitare, quia ſalus ſæpe ac vita hominum ex ea periclitatur.

Auripigmentum eſt minerale aurei coloris, ſulphureum, ex tenuibus cruſtis, tanquam ſquamis, inſtar lapidis ſpecularis, fiſſilibus compoſitum, quod in Græcia, Myſia nempe Helleſponti, ex montibus eruitur & ad nos advehitur, & tempore *Galeni ac Dioſcoridis* jam cognitum fuit. Hoc in pulverem contuſum & flammæ admotum, accenditur flammamque emittit, cum fumo albo, ſubflavo, qui fœtidi ſulphuris odorem habet, atque etiam cultrum ſuperpoſitum albo luteo & ſubrubro colore, pulchro ſpectaculo, obducit, relictis in fundo arenoſis & lapidoſis particulis.

Arſenicum vero album, flavum & rubrum noſtrum eſt factitium, & patriam habet Miſniam, ubi tantummodo inque nullis aliis terris, & quidem non procul à pago *Ehren-Friedrichsdorff auff der Geuersbergiſchen Hütte* in ſylva conficitur ex minera gryſei coloris, quæ vocatur cobaltum, germ. *Fliegen-Pulver*, quia muſcas hujus pulvere enecare ſolent. Proceſſus autem ſequentem in modum ſe habet: Miſcetur cobaltum cum calcinatis ſilicibus & cineribus clavellatis, qui invicem fortiſſimo igne in vitrum ſaturati coerulei coloris tranſeunt, quod in minimum pollinem redactum dicitur ſmaltum, *die blaue Farbe*, cujus ingens quantitas quotannis in exteras regiones tranſmittitur.

In præparatione hujus vitri copioſiores fumi albi, ſeu potius flores, in ſublime feruntur, qui fornacis parietibus appoſiti & collecti pulverem præbent album, qui vocatur *Gifft-oder* Arſenical-*Mehl*, qui fortiſſimo igne in crucibulo tecto liquatus in maſſam ponderoſam albam duram, compactam vitream fatiſcit. Et hoc eſt arſenicum illud album, cryſtallinum, ſummum omnino venenum, compluribus funeſtis exemplis infamatum. Quando vero ad partes decem pulveris *prioris* albi una additur ſulphuris vulgaris, & *ſimili* fuſione tractatur, tunc arſenicum prodit citrinum. Si vero duæ partes ſulphuris cum decem partibus pulveris miſcentur, igne fuſionis rubicunda maſſa emergit, quæ nomine arſenici rubri venit.

Et hæ tres ſpecies arſenici veteribus plane incognitæ fuerunt. Unum ex illis in cochleari vel tigillo igni impoſitum totum evaneſcit, ut nec in fundo veſtigium ejus ſuperſit. Album denſiſſimum fumum ſpargit, & laminam ferream floribus albis denſis obducit, nunquam vero flammam concipit, qualem exiguam dat arſenicum rubrum propter ſulphur admixtum; fumi etiam non penitus albi, ſed leviter colorati exſurgunt, odorem vero ſpargunt alliaceum fœtidiſſimum, totum conclave occupantem. Unum quoque ex hiſce ſpeciebus in retorta

vel

vel cucurbita vitrea vehementa ignis tractatum, totum in altum sublimatur, neque quicquam in fundo relinquit.

Quod ad usum auripigmenti attinet, eo utuntur pictores ad aureum colorem conficiendum, ut & mechanici ad plumbum colliquandum in globulos duros, vulgo *Schroot*, neque à materialistis pro veneno habetur, hinc etiam cuivis petenti venditur. Arsenicum vero crystallinum ad pelluciditatem vitris conciliandam à vitrariis, ad porcellanam albo vitro obducendam, pariter & ab aurifabris ad metalla vitro subtiliori incrustanda, vulgo amaliren, utilissime usurpatur. Flavo vero & rubro identidem pictores utuntur ad flavum colorem exprimendum.

Quod vero usum internum & vires auripigmenti attinet, nullum prostat luculentum & fide dignum exemplum in medicorum, cum veterum, tum recentiorum monumentis, quod funesta symptomata vel mortem intulerit. Sed potius *Dioscorides L. V. cap.* 22. ejus usum internum contra inveteratam tussim, & empyema cum mulso suadet, cujus etiam sententiæ est *Avicenna, qui L. III. tradition. I. pag.* 262. hæc prodidit: *Ex medicinis fortibus est arsenicum*, (per quod indigitat auripigmentum) *ex quo cum gummi pini fiant pilulæ ad asthma, aut detur in potu cum aqua mellis*. Ejus suffitum in lue Gallica insignitet laudat *Fallopius cap.* 72. *de morbo Gallico*. Quam graviter itaque errarunt quidam non mediocris famæ medici, affirmantes, pessimo & nefario usu Arabes pro suffitu arsenicum, quod summum venenum est, commendare, cum tamen arsenicale venenum iis plane fuerit incognitum.

Ex hisce omnibus jam clarissime intelligitur, auripigmentum ex sulphure, quod plane analogum est minerali & mercuriali, valde volatili ac terra quadam minerali esse compositum, adeoque magnam convenientiam habere cum ipso antimonio, licet ob magis volatilem naturam substantia illa mercurialis ægrius à sulphurea portione separetur atque in regulum facessat. Nam sicut nitrum cum antimonio accenditur & fumum album odoris sulphuris fortiori igne tractatum emittit, ejusque sulphurea pars per lixivium decoctione separatur, & cum mercurio sublimato mixtum, debita & convenienti adhibita encheiresi & destillatione, cinnabarim constituit, & per sal ammoniacum in florea rubicundos sublimatur; ita etiam hæc experimenta felicissime procedunt simili modo instituta cum auripigmento, & sicuti etiam porro antimonium crudum, quod ignem nondum expertum est, intus si sumatur, nocendi facultate caret, quam statim recipit, si sulphurea ejus pars igne separatur vel in auras disjicitur, eundem etiam in modum crudum auripigmentum sine noxa assumitur, quam statim exserit, simul ac ejus sulphurea pars ab arsenicali fuerit sive per ignem sive per salia dissociata.

OBSERVATIO II.

De antimonio ejusque sulphuris natura ac virtute & variis illud præparandi modis.

Antimonium minerale esse ex sulphure & mercuriali sive arsenicali quadam substantia confertum, res extra omnem dubitationem inter chymicos posita est. Cujus vero naturæ sit illud sulphur, non omnes æque perspectum habent. Communis fere est opinio veterum, ad auri naturam id ipsum proxime accedere, præsertim quum aurum depurandi & splendidius reddendi, sicum ipso aliquoties fundatur, peculiari gaudeat virtute, & quum huic antimoniali sulphuri ob hanc rationem singularis & plane eximia confortans æque ac sanguinem depurans virtus adscribi soleat, hinc chymici omni tempore in eo occupati fuerunt, ut purum illud sulphur extraherent variosque eo fine modos excogitarunt, dum vel via sicca vel humida usi fuerunt, vel enim tincturas variis artificiis ex eo concinnarunt, vel sublimationibus aut præcipitationibus illud elicere conati sunt.

Quare sulphuri, quod auratum dixerunt, floribus etiam antimonii, quos tincturam siccam appellarunt, ex sale ammoniaco & vitro paratis, & cinnabari antimoniali, utpote quæ sulphur antimonii purum in se contineat, atqua tincturis antimonii, mirabilem ac pene divinam in medendo gravibus & chronicis passionibus virtutem adscripserunt.

Verum enim vero ex ignorantia veræ scientiæ chymicæ illi errores nati, atque infeliciter etiam ad medendi artem traducti sunt. Nam sulphur, quod inest antimonio, ejusdem naturæ, indolis ac texturæ est cum sulphure minerali vulgari, neque virtute atque efficacia ab eo discriminatur, id quod jam variis experimentis & argumentis demonstrare allaborabimus.

Primo omnium vero dicendum est, non esse illud verum ac purum sulphur, quod ex antimonio, debito ignis gradu administrato, instar florum in alembicum adscendit & sublimatur; nam utut flammam concipiat more sulphuris, fumum tamen emittit ex flavo albicantem instar auripigmenti; præterea vehementem emeticam hi flores custodiunt virtutem, haud inevidenti argumento, una cum sulphure puro minerali in hac operatione simul elevatam fuisse arctissimo ipsi cohærentem regulinæ sive drasticæ substantiæ quandam portionem, id quod præter alia etiam rubicundus color testatur.

Nam si arsenicum album, summum illud venenum, cum dimidia parte sulphuris vivi miscetur, & massa inde emergens sublimatur, flores etiam rubicundi, virtutis drasticæ, & qui ardent & fumum rubicundum & album præbent, in sublime feruntur. Inest enim sulphuri minerali vis sese intime jungendi cum corpusculis arsenicalibus eaque secum in altum evehendi.

Hujus rei clarissimum documentum ipsa cinnabaris tam antimonii, quam vulgaris præparatio suppeditat, utpote mirabile est, quod vix quarta pars sulphuris, corporis sua natura valde levis & spongiosi, tres partes mercurii, ceu corporis post aurum gravissimi, in altum evehere & secum abripere queat.

Ac licet etiam antimonium cum sale ammoniaco mixtum, quod mira quoque efficacia pollet corpora gravia sursum tollendi, beneficio ignis fortioris sublimetur, tamen flores inde producti non purum & à consortio regulinarum partium alienum sulphur, quod ex emetica eorum virtute constat, comprehendent.

Sequitur jam, ut ad vulgare illud, & in officinis pharmaceuticis notissimum sulphur, quod auratum dicitur, meditationem nostram convertamus, cujus naturæ illud sit, indagaturi. Præparatur hoc ipsum, si antimonium cum nitro & tartaro, vel etiam cum solo tartaro aut sale ejus, vel cineribus clavellatis, mixtura debita proportione facta, funditur, & facta fusione regulus à scoriis separatur, in quibus sulphur antimonii à sale alcali resolutum

lutum & cum eo mixtum contineri, constans est chymicorum sententia, ob hanc maxime rationem, quia salia alcalina in dissolvendo sulphure minerali magnam præstant efficaciam. Affunditur scoriis aqua communis & coctione elicitur lixivium, & sulphur infuso liquore acido cum tetro odore in forma pulveris, coloris aurantii in fundum dejicitur, & partim ob colorem, partim etiam, quia creditor naturæ solaris esse, auratum vocatur.

At vero illud non esse genuinum & integrum antimonii sulphur, sed corpusculis etiam virulentis substantiæ arsenicalis & regulinæ confertum, primo ex colore illo aurantio, qui à miscela partium mercurialium & sulphurearum ordinario provenit, deinde ex fumo illo, si accenditur, partim robicundo, partim etiam albo, qui instrumentis ferreis se appoit, & denique ex virtute summe drastica & emetica hujus sulphuris aurati id colligere clarissime licet.

Accedit & ille error, qui plures hodieque tenet, ac si in scoriis reguli à salibus alcalinis sulphorea saltem antimonii portio extracta contineatur, quam opinionem falsam esse, & præter sulphur etiam regulinam substantiam ibi occultari, statim ad oculum ostendere in proclivi est. Siquidem quando illud, qood à decoctione scoriarum cum aqua relinquitur, siccatur, & ejus quatuor partes cum una parte carbonum & duabus partibus nitri funduntur in crucibulo, insignis quantitas reguli secedit inque fundum fertur.

Nam probe notandum est, quod salia alcalina, pura & integra, neque per coctionem, neque per fusionem in igne, metalla, quæ mercurialis prosapiæ sunt, ut aurum, argentum, plumbum, vel regulum antimonii aut mercurium aggrediantur ac dissolvant: at vero si sal alcali cum sulphure vulgari miscetur, emergit inde massa, quæ omnia indistincte metalla, sive mercurialis, sive sulphureæ indolis sint, aurum nempe, argentum, plumbum, & ita etiam regulum antimonii fusione per ignem adoritur, inque calcem vel crocum convertit. Nam regulus antimonii cum hepate sulphuris, quod ex sale tartari & sulphure conficitur, in crucibulo fusus statim amittit suum splendorem, & quasi in scorias convertitur. Lixivium exinde paratum, & affuso liquore acido præcipitatum, non amplius pulverem album, sive lac sulphuris, ut fieri solet cum solutione sulphuris communis in forti lixivio, sed pulverem aurei coloris & virulentæ virtutis in fundum dimittit.

Ex quibus experimentis manifesto cognoscitur, non genuinam eam esse methodum sulphur per salia alcalia mediante fusione separandi à regulo, sed alium esse inquirendum modum, quo sulphur antimonii purum & à contagio regulinæ substantiæ immune haberi possit, cumque jam paucis exponere animus est.

Primo regulus antimonii ex limaturæ martis parte una, & partibus duabus antimonii parteque dimidia nitri lege artis elaborandus est, qua ratione insignis quantitas reguli obtinetur, adeo, ut ex libra una antimonii medica circiter septem, imo octo unciæ haberi possint, quum vix tertia pars ejusdem ponderis, cum salibus si negotium conficiatur, haberi possit. Postea scoriæ à regulo separentur, quæ nil nisi ferrum cum sulphore antimonii & partibus terrestribus mixtum complectuntur, hisce spiritus vitrioli generosus sufficienti quantitate affundi debet, qui dum aggreditur & solvit ferrum atque cum ipso in vitriolum satiscit, sulphur antimonii in fundo vasis relinquitur, quia spiritus vitrioli nullum ingressum in mixturam sulphuris habet.

Hoc sulphur siccatum, non secus ac vulgare, ardet, fumumque sulphuri proprium emittit, solutum in lixivio ab acido album præcipitatur, & conjunctione debita cum argento vivo in cinnabarim convertitur.

Secundus modos præparandi purum & sincerum antimonii sulphur cum cinnabari ejus instituitur, quæ sine omni dubitatione ex mercurii & sulphuris antimonii intimo per ignem connubio enata fuit. Hæc cum æquali portione limaturæ martis miscenda & retortæ vitreæ committenda est, facta destillatione in arena; ita validiori ignis gradu subministrato mercurius in forma currente prolicitur, & sulphur adhæret limaturæ martis. Mixtura itaque in retortæ fundo relicta eximenda est, cui si affunditur sufficienter spiritus vitrioli, mars solvitur, & sulphur ab ejus amplexu divellitur.

Datur porro alia via ex antimonio sulphur educendi, si nempe ipsi affunditur aqua regis, tunc cum impetuosa effervescentia solvitur ejus pars regulina, sulphur vero ejus, quum intactum maneat, partim in fundo colligitur, partim lateribus vitri adhæresit, aqua elutriandum.

Restat insuper alia adhuc non silentio prætereunda sulphur ex antimonio parandi ratio, quod à nobis sequentem in modum præparatum fuit. Sumsimus æquales partes olei vitrioli & antimonii crudi, ac destillatione cum igne arenæ in retorta peracta, vidimus prolectum spiritum acidum, sed decuplo mitiorem oleo vitrioli; in retortæ autem collo sulphur colore, sapore, consistentia & inflammabilitate vulgari exacte simile, sublimatum invenimus, in recipiens etiam vas descendit pulvis sulphurei rubicundi coloris. Massam in retorta residuam aqua communi elutriavimus, quæ inde saporem contraxit non adeo fortem acidum, & pulvis ex gryseo albicans in igne quodammodo fixus, virtutis diaphoreticæ, relictus fuit.

Hoc loco quæstio maxime solvenda incidit, ubi tantus olei vitrioli acor corrosivus manserit? At vero non tantum cum oleo vitrioli educitur, quod inest antimonio, sulphur, sed etiam novum producitur, dum acidum vitrioli cum terra minerali phlogista, qua procul dubio etiam abundat antimonium, conjungitur & combinatur; quod vero ex acido vitrioli, juncto cum terra sulphurea, ad motum igneum concipiendum aptum & verum sulphur generari possit, infra pluribus ostendemus.

Id præterea circa hoc experimentum notatu dignum est, periisse hac ratione vim illam virulentam drasticam, quæ in regulo latitat, qua non modo sulphur sublimatum, sed & pulvis gryseus, in fundo retortæ relictus, penitus caret. Ratio si reddenda est, hæc nobis occurrit. Observamus nempe, ipsum antimonium crudum, lenìori facta in aëre aperto calcinatione & agitatione, converti posse in calcem gryseam, ex qua fortiori fusione per ignem vitrum antimonii conficitur, vehemens utique, si ullum aliud, venenum. Hæc calx vero ante fusionem omnis vehementiæ expers & sine ullo vehementis operationis metu offerri potest, neque mediocrem in medendo, si quis ea recte uti scit, habet utilitatem.

Hæc calx ex acido sulphuris antimonii reguli texturam invertente conficitur utique, dum exteriora saltem ejus poris adhæret; simul ac vero per fusionem partim aufertur, partim intro vertitur, alia textura & alia etiam virtus emergit. Veri est igitur simillimum, in nostro experimento regulinam antimonii substantiam in fundo retortæ à commix-

tione

tione sulphuris antimonii in calcem innoxiam conversam fuisse.

Sulphur itaque, ex antimonio hoc modo extractum, quoad omnes proprietates sulphuri minerali simile est; siquidem illud cum sale tartari si liquatur, transit in massam rubicundam, ex qua affuso rectificatissimo spiritu, tinctura, quæ à tinctura sulphuris non differt, extrahitur rubicunda. Pariter si hepar solvitur in aqua, & solutioni acetum instillatur, lac sulphuris præcipitatur; cum argento vivo si miscetur, in cinnabarim quoque sublimatur.

Quum itaque evinci possit, quod sulphur antimonii, à sulphure vulgari, ratione indolis & virium, nullo modo differat, recte ex hisce colligitur, cinnabarim antimonii, quæ cum magno labore & pretio etiam non medioeri præparatur, cinnabari vulgari, quæ ex depurato argento vivo & sulphure vulgari stillatitio facili & compendioso labore conficitur, non præstantiorem ratione usus & virium esse & huic optime substitui posse, quod etiam ipsa experientia atque attenta observatio multis abhinc annis mihi confirmavit. Taceo, quod cinnabaris vulgaris pulchriori colore etiam sese commendet, quam cinnabaris antimonii.

OBSERVATIO III.

De mirabili virtute antimonii virulenta & medica & quomodo facile una in alteram transmutari possit.

NUllum in rerum natura mihi cognitum est antimonio simile corpus, ex quo tam vehemens venenum & tam efficax medicina parari, & medicamentum facillimo modo in venenum & hoc rursus in illud transmutari possit.

Ipsum antimonium crudum virtutis omnis drasticæ plane expers cernitur, tantumque abest, ut vel vomitum vel sedes excitet, ut potius convenienti quantitate assumtum, medicinam in hominibus æque ac brutis non contemnendam præbeat.

Jam tum *Basilius Valentinus* olim ad sues pinguefaciendas ejus usum commendavit, & quis nescit, antimonium equis commodissime dari cum aliis ad avertenda ipsi familiaria vitia. Novi etiam non sine singulari fructu atrophia laborantes & artuum doloribus vexatos antimonio crudo, cum saccharo mixto, usos fuisse, neque ullum inde percepisse incommodum.

Nihilo minus quando crudum antimonium igne tantummodo funditur, vel adjecta dimidia parte nitri accenditur, protinus innoxia alias ejus virtus in venenum detorquetur. Deinde si antimonium vel ejus regulus cum parte una salis communis misceatur, & leni igne per aliquot horas, spatula continuo agitando, calcinetur & postmodum cum aqua communi edulcoratio fiat, remanet pulvis cinericei coloris, qui non modo fixus est, ita ut fusorium etiam ignem sustineat, sed & omni emetica & virulenta virtute orbatur, quæ potius in blandam & diaphoreticam convertitur.

Porro si pulvis reguli in phiola vitrea in crucibulo, arena repleto, circulari, ut loquuntur, igne per aliquot dies continuato tractatur, in pulverem etiam transit gryseum diaphoreticum, quem statim in venenum si quis transmutare velit, tantum ejusmodi calcibus, quod etiam cum bezoardico minerali, cerussa antimonii, utroque medicamento antimoniali, accidit, pulverem carbonum cum nitro & pauxillo pinguedinis admiscere & igne fundere debet, ita mox regulina substantia resurget, summe virulenta.

Denique antimonium in patina figulina si sub dio leni igne calcinatur, potiori sulphuris inflammabili parte deflagrata, remanet calx, quæ difficulter liquatur, & omni virulenta facultate caret; simul ac vero vehementi igne funditur in vitrum, tantam virulentiam acquirit, ut ejus pauca grana, vel in substantia, vel in infuso cum vino assumta, vehementes vomitus ac sedes moveant, adeo, ut sub paulo grandiori dosi lethales spasmos & convulsiones, funestis id compluribus exemplis testantibus, excitare possit.

Neque obscurum amplius esse chymiæ studiosis poterit, quomodo regulus antimonii medicinalis valde salutaris medicina effici possit, si modo antimonii partes quatuor cum parte una salis tartari, etiam sine adjectione salis communis, fundantur & in cono fusorio splendidior & gravior massa à scoriis separetur, quæ contusa in pulverem rubicundum & valde salutarem convertitur, quam materiam latius *in dissert. de regulo antimonii medicinali* olim deductam vide. Quodsi vero loco unius partis salis tartari duæ vel tres sumuntur, & hæc invicem funduntur, loco medicinæ venenum acquirimus, quod in scoriis æque ac in regulo, qui hac methodo separatur, offendere licet.

Si una pars nitri cum æquali portione antimonii accenditur, crocus metallorum fit, ex quo cum tartaro per solutionem famigeratissimus ille tartarus emeticus conficitur: ubi vero loco unius partis nitri tres partes cum una antimonii miscentur & hæc in tigillo deflagrant, calx alba, quæ antimonii diaphoretici nomine venit, & tuto ad aliquot drachmas sumi potest, præparatur, quæ mox veneni indolem recipit, si modo cum una parte nitri, carbonum pulvere & pauxillo pinguedinis adjecto, fundatur.

Denique notabile est, quod, si ad depurationem reguli antimonii, sive simplicis, sive martialis, ad quatuor uncias reguli unciæ duæ nitri sumtæ fuerint. & instituta fusione scoriæ prius separentur, postea affusa aqua communi elixivientur, pulvis remaneat, qui ad grana decem vel ultra sumtus vomitiones insigniter concitat. Si vero æqualis nitri & antimonii quantitas fuerit assumta, neque massa nimis diu in igne detineatur, ne regulus secedat, sed omnia abeant in scorias, tunc pulvis, ex illis aqua elutriatus, non amplius movebit vomitus, sed potius diaphoreticam exhibebit virtutem.

Rationem horum diversissimorum phænomenorum reddere non tam difficile est, siquidem antimonium est minerale sui generis, ex sulphurea inflammabili & mercuriali terrea quadam substantia compositum, quarum altera sulphurea naturæ amica & blanda est, mercurialis vero, quæ in regulo visitur, inimica, à qua illa vehemens antimonii via derivanda est. Nam hæc intra corpus, vel extra illud, acido tartareo ex parte soluta, instar veneni caustici subtilioris ventriculi & intestinorum tunicis altius sese insinuat & has partes, sæpius etiam universum nervorum genus, in motus spasticos convulsivos conjicit atque percellit, à qua virulentia sulphur antimonii est plane alienum.

Quam diu igitur pars sulphurea antimonii cum arsenicali seu regulina intime est mixta & conjuncta, tamdiu etiam hæc virulentiam suam minus exercere potest, quia sulphur contextu suo viscoso & quasi ramoso implicat, involvit atque obtundit

tundit particulas mercuriales, easque defendit ab ipsis salibus, impediendo, ne hæc cum illis copulentur, quippe quæ alias tegulum dissolvendi potentiam habent, & cum eo juncta virulentam naturam adsciscunt. Venena enim ex mineralibus nesciunt agere, neque adeo possunt nocere, nisi fuerint prius soluta.

Quod vero sulphur minerale gaudeat virtute venenum corrigente, nos dubitare amplius omnino non sinit illud experimentum, quo ostenditur, arsenicum album, maximum venenum, cum æquali parte sulphuris mineralis leni igne liquefactum, in massam verti omnis virulentiæ fere expertem. Imo ipse regulus antimonii, si cum æquali portione ipsius sulphuris mineralis funditur, statim drastica sua virtute exuitur.

Quodcunque igitur potest crasin antimonii destruere, sive sulphuream ejus innoxiam partem à noxia, nempe regulina, divellere, ut hæc sui juris fiat, id etiam antimonio venenatam virtutem tribuit. Jam facile reddi poterit ratio, cur, si calcinatur antimonium igne vel cum pauca portione nitri, virus exsurgat, siquidem igne & comburitur & etiam avolat principium ejus phlogiston; sale alcali vero hoc ipsum exsolvitur è nexu regulinæ partis, quia omnibus salibus alcalinis fixis in oleosa & inflammabilia corpora facilis patet aditus atque ingressus, ita, ut facile se cum ipsis conjungant eaque dissolvant.

OBSERVATIO IV.

Medicamenta aliaque curiosa experimenta circa regulum antimonii.

PRimo notatu dignum est, quod regulus antimonii, præsertim martialis, si operatio rite fuerit instituta, elegantissima sæpius stella in superficie non modo ornatus sit, sed & radii & striæ ubique ejus lateribus adhæreant, cujus phænomeni indagatio varias & ex parte etiam ineptas peperit opiniones, utpote cum non semper ex voto effectus responderet, ad certos siderum positus, conjunctiones & influxus, vel etiam ad temperiem cœli & aëris causam retulerunt.

Verum enim vero si rem paulo attentius consideramus, unice hujus signaturæ causam atque originem salibus & maxime nitroso, quod ad confectionem vel etiam depurationem reguli adhibetur, adscribendam esse comperimus. Opus vero maxime omnium est, ut hoc mirsculum alchymicorum obtineamos, certa encheiresi, quæ in eo consistit, ut non adeo diu massa in igne relinquatur, sed vividior ignis adminiftretur & celerrime effundatur, ita omni humido ex scoriis salinis dissipato, atmosphæra frigidior spicula salina fortiter comprimendo unit, eorumque figuram ipsi regulinæ massæ imprimit, & quoniam hæ scoriæ nitrosæ non modo altiori & ampliori reguli parti, sed & omni ejus laterali & superiori superficiei inhærescunt, hinc variæ prismaticæ, à circumferentia ad centrum coactæ figuræ apparent.

Secundo, singularis observationis res est, quod beneficio hujus reguli, qui prorsus volatilis est in igne naturæ, nitrum, quod flamma totum in auras dissipatur & fere totum in acidum corrosivum convertitur, in alcali summe causticum, omnis inflammationis expers, converti possit, hac saltem adhibita encheiresi, ut æqualis nitri & teguli portio, ignito crucibulo injecta, fortiter calcinetur & igniatur: ita, quod mirabile est, perit volatilis & inflammabilis natura, & acidum, quod nitro inest, refrigerans & coagulans, in sal, acido è diametro contrarium, alcali fixum, sed acerrimum & igneum transmutatur, adeo, ut etiam calcem vivam & extreme ustam quoad igneam naturam longissime superet. Nam quando aliquot grana hujus massæ, ex regulo & nitro constantis, etiam frigefactæ, volæ manus immittuntur, tunc aliquot guttulis aquæ inspersis tantus oritur ardor, ut instar ignis cutis aduratur, sique hujus massæ particula linguæ admovetur, eam tam vehementer combustionis quodam sensu corrodit, ut ingens inde sequatur dolor: quin imo cum hujus massæ pulvere fonticuli celerius, quam cum ullo alio caustico, excitari possunt.

Tertio, superiori causticæ massæ, præsertim adhuc calidæ, si spiritus rectificatissimus vini affunditur, is intra aliquot horas, mitiori & digestivo calore arenæ accedente, non modo rubicundissimo tingitur colore, sed & saporem acerrimum causticum contrahit.

Quarto, si hæc tinctura accenditur, deflagrat quidem spiritus vini, sed liquor lixiviosus acerrimus remanet, qui leni evaporatione relinquit alcali, coloris ex flavo-rubicundi, causticum, quod totum in aqua solvitur, & lixivium valde acre rubescens præbet.

Quinto, pulvis regulinus, qui ab extractione tincturæ & solutione cum aqua relinquitur, omnis virulentiæ & drasticæ virtutis expers est, neque ἄνω vel κάτω purgat, sed potius corpus ad diaphoresin disponit.

Sexto, observatum nobis est, quo plures partes nitri v. g. tres ad partem unam reguli antimonii fumantur & calcinentur, & breviori tempore massa fluida in igne detinecatur, uti in præparatione cerussæ antimonii fieri solet, eo minus nitrum immutari, vel acrimoniam alcalinam contrahere: cum diuturno autem & valde vehementi igne alcalisatur.

In hoc processu plura indagine & meditatione haud indigna occurrunt: primo, quod nitrum à regulo antimonii sine ulla deflagratione, sicuti fit in præparatione nitri fixi, solo igne in acerrimum lixiviosum sal convertatur, cum tamen experimentis evinci possit, plus quam tres partes corrosivi acidi & unam partem terræ alcalinæ delitescere. Secundo utique notatu dignum est, sub majori nitri dosi & sub minus diuturno & mitiori igne nitrum fere integrum, textura sua vix immutata, permanere.

Hoc certe experimentum, si ullum aliud, nos ad cognoscendam generationem salis lixiviosi perducit, cujus elementum præter sal acido sulphureum & terram alcalinam ignea materia est, quæ intima unione & combinatione sal lixiviosum progignunt, uti alio loco pluribus argumentis demonstrabimus. Ergo etiam in hoc processu adest in nitro sal acido-sulphureum, adest etiam in ipso terra alcalina, sed exigua quantitate, quæ tamen, cum regulus antimonii in calcem mediante acido nitri mutatur, copiosior fit, forti itaque subministrato igne, materia ejus æætherea rapidissimo suo motu nitri acidas partes ita invertit atque cum terra miscet, ut alcali fiat.

Nam à particulis igneis sive materia æthærea concitatissimi motus, & quæ à Cartesio primi elementi dicitur, copiosius sali huic interjecta & inhabitante, corrosiva non modo & acerrima ejus qualitas, sed & penetrans ab affusa aqua calor dependet.

Mira

Mirabile porro est, quod vini spiritus rectificatissimus non modo hujus salia caustici insignem copiam abripiat, sed & rubicundum colorem & corrosivum saporem acquirat; qui effectus identidem sali huic igneo adscribi debet. Nam ab igneis partibus, in calce viva residentibus, salia lixiviosa penetrantem & corrosivam qualitatem accipere notissimum est. Neque obscurum, salia hac ratione ad summe penetrantem acredinem redacta, cum rectificatissimo spiritu misceri ejusque oleosam partem exaltando, rubineum colorem spiritui vini inducere. Etenim non parvi momenti error est, si quis existimat, tincturam antimonii acrem rubineum colorem à sulphure, cujus plane expers est regulus, mutuari, cum nec quicquam sulphuris ex hac tinctura per præcipitationem vel per aliud artificium obtineri possit; sed color unice est adscribendus salibus causticis, quæ spiritum vini ita exaltant & tingunt. Quod vero hæc ipsa cum oleosa & inflammabili, quæ per spiritum diffusa est, materia sese intime conjungant & misceant, hoc inter alia experimenta documento esse potest, quia multum phlegmatis spiritus, ante ab omni phlegmate liberatus, sub digestione, imo destillatione dimittit.

Tinctura hæc antimonii fortiter alcalisata inter remedia primæ classis præcipuum sibi vindicat locum, quippe potenter humorum crassitiem resolvendo, & emunctoria, præsertim id, quo serum urinosum evacuatur, stimulando, impurum salsum serum magna in copia è corpore exturbat; ut hinc in affectibus rebellibus, tumoribus hydropicis, suppressione urinæ & lue quoque venerea non sine insigni fructu usurpari possit. Nemo vero sibi persuadeat, hanc efficaciam deberi antimoniali substantiæ, quæ potius ab ipsis salibus subtilisatis & igneis repetenda est. Commodissime etiam miscetur hæc tinctura cum sale volatili v. g. salis ammoniaci, vel spiritu cornu cervi volatili, item liquore nostro anodyno minerali, adjectis aliquot guttulis olei aromatici, ut est oleum ligni sassafras, nucistæ, de cedro vel carvi: habemus sic medicamentum antispasmodicum præstantissimæ virtutis, & quod materiam, flatuum matricem, discutit atque resolvit.

Denique mentio facienda est egregii medicamenti, quod ex nitro & regulo præparatur hunc in modum: calcinentur duæ partes nitri cum una parte reguli antimonii satis forti & diuturno igne, postea hæc massa cum aqua decoquatur, donec nihil salis residuum sit, decantetur lixivium, & pulvis albus, qui remanet, exsiccandus est, qui à chymicis cerussa antimonii vocatur. In lixivium vero infundendum est oleum sive spiritus vitrioli generosior, ita oritur effervescentia cum fumo, aquam fortem redolente, & liquor valde spissus & albus fit, postea pulvis albus subtilissimus in eximia admodum quantitate secedit in fundum, qui edulcoratus & siccatus, materia perlata à *Krügero*, chymico quodam, vocatur, quibusdam magisterium antimonii diaphoretici audit.

Creditur possidere majorem vim diaphoresin movendi præ cerussa antimonii vel antimonio diaphoretico: id tamen in processu mihi notabile occurrebat, quod uncias quinque hujus materiæ perlatæ & ex lixivio præcipitatæ ab unciis 12. reguli antimonii & libris duabus nitri acquisiverim, quæ moles materiæ non tam substantiæ regulinæ, sed maxime ex parte terræ, in quam nitrum per calcinationem & mixtionem cum acido vitrioli transiit, adscribenda esse videtur. Hæc materia sic dicta perlata, non secus ac cerussa antimonii, omni caret vehementia; si vero cum borace, tartaro & nitro vehementi igne funditur, vitrum flavi coloris conficitur, quod infusione facta cum vino, vomitum, mitiorem tamen, quam vulgare antimonii vitrum, concitat.

OBSERVATIO V.

Experimenta cum sale reguli antimonii martialis caustico instituta.

Sumsimus reguli antimonii martialis uncias decem, nitri purificati libras duas, ambo in pulverem comminuta & crucibulo candenti indita steterunt sub acriori paulo igne in fusione per dimidium horæ, postea massa valde caustica cum cochleari ferreo exemta, aquæ calidæ injecta fuit: solutione facta, lixivium leni calore inspissatum salis albi, alcalini, caustici & ardentissimi libram unam & semis exhibuit.

Hujus salis portioni in vitro adjecimus oleum vitrioli, & vehementer efferbuit cum prodeunte vapore rubicundo, qui tetrum aquæ fortis odorem exhibebat; adjecta aqua pulvis nivei coloris in fundum secedebat, qui materiam illam jam dictam perlatam largitur; liquor supernatans salsus & ad punctum saturationis redactus, præbuit nobis, leni præcedente evaporatione & crystallisatione, sal duplicato sic dicto arcano simile.

Hoc experimentum nos clare docet, acidum nitri, quod in se est summe volatile, integra & salva sua textura, quod mirabile videtur, sub alcali fixo delitescere posse, ita ut vehementissimo igne non extorqueri possit. Nam quemadmodum in aceto forti vini spiritus inflammabilis sub jugo quasi partium acido-tartarearum prædominantium coërceri potest; ita nitri acidum sulphureum sub alcali fixo terreo occultari posse, commemoratum experimentum luculenter ostendit.

Deinde portionem salis caustici antimonialis injecimus crucibulo candenti, eique fuso dimidia pars pulveris carbonum addita fuit, sed longe alia phænomena, ac si sali tartari admisceatur carbonum pulvis, in conspectum veniebant. Nam sicuti ab hoc massa rubicunda, alcalina & sulphurea, instar hepatis sulphuris, effunditur; ita à nostro sale caustico massa solida, sed candida, sine ullius sulphuris vestigio emersit: secuta etiam est ab injectis carbonibus inflammatio, quod minus accidit cum sale tartari. Huic postea massæ adjecimus oleum vitrioli, inde quidem oborta est effervescentia, sed non odor aquæ fortis, uti ante mixtionem cum pulvere carbonum, neque etiam tam acri caustico sapore prædita erat. Quæ omnia satis aperte indicare videntur, acidum nitri, sub hoc sale alcali adhuc delitescens, caustici saporis & odoris tetri, qualem aqua fortis spargit, causam esse, quippe quo per pulverem carbonum expulso, hæc omnia cessant.

Denique mixtum à nobis est sal causticum eodem pondere cum antimonio crudo in crucibulo; unde massa provenit flava, solida, odoris sulphurei, cui globuli regulini hinc inde erant intersperfi.

Idem sal causticum, cum antimonio crudo in mortario bene trituratum, aqua pauca adjecta, protinus aggrediebatur sulphur antimonii, massæ autem siccatæ flavescenti, quæ sulphuris odorem spira-

spirabat, infudimus spiritum vini rectificatissimum, ita ex tempore tincturam sulphuris antimonii obtinuimus.

Tandem sumsi æqualem portionem recentis reguli antimonii & hujus caustici salis, ac fusione per ignem massa prodibat albicans solida, ubi effusione in conum dimidia reguli pars petiit fundum, scoriæ vero supernatantes multum saporis caustici amiserant.

Ultimo loco illud non silentio oportet prætermittere, quod spiritus vini subtilissime alcalisatus haberi possit, si hic ipse ab omni phlegmate privatus sali caustico affundatur, hujus sumendo unam & tres partes spiritus, & destillatio adornetur per alembicum. ita exstillat spiritus & sapore & odore fragrantissimus, quod ad promtius dissolvenda resinosa corpora, succinum etiam & ambram, non dari excellentius menstruum, ego contentius affirmaverim; utpote sub destillatione spiritus tenuissima salinæ & igneæ naturæ corpuscula secum evehit, quibus armatus tantam solvendi vim acquirit.

Huic spiritui quando vitrum, aqua forti vel aqua regis plenum, admovetur, non secus ac si spiritus urinæ applicatus fuerit, fumus exsurgit, non levi argumento, sal alcali fixum per destillationem hanc volatilem naturam induisse. Et quia sal causticum multum adhuc phlegmatis à spiritu vini, rectificatissimo etiam, qui pulverem pyrium accendit, separat atque imbibit, spiritum prolectum priori longe subtiliorem & ad varios usus aptiorem esse clare jam intelligitur.

OBSERVATIO VI.

De Medicamentis ex Antimonio selectioribus.

EX mineralium penu ac promtuario nullum datur quod tam magnificis laudibus in medicina extollitur, quod chymicorum laboribus ita exercetur, & ex quo tanta remediorum copia educitur, quam antimonium. Vulgaris enim est opinio, prima metallorum, ex quo coalescunt, principia, sal, sulphur & mercurium, quæ alias à metallis ægerrime separantur, ibi nuda & explicita reperiri. Mercurium, ex regulo eductum, mercurium metallorum & sulphur ejus sulphur auri appellare non erubescunt. Acetum, sive potius spiritum acidum antimonii, pro metallorum genuino menstruo universali plures habent. Sed uti pleraque, quæ veteres chymici, vera chymia experimentali & rerum naturalium scientia destituti, in libris suis statuerunt, sunt suavia insomnia; ita etiam ea, quæ jam diximus, hisce annumeranda esse quis dubitet?

Nam quod attinet ad medicamenta, quæ arte chymica varia & numero plura ex stibio eliciuntur, ea partim vulgaria esse, partim spem medentum & expectationem promissarum virium inflare non minus quam fallere, certa experientia confirmatum habemus.

Quid enim tincturæ antimonii, tam sollicite & operose ex hoc extractæ, aliud sunt, quam tincturæ sulphuris vulgaris, facili negotio cum salibus ex illo parandæ? Neque balsamum, quod cum sale, ex scoriis reguli simplicis educto, & oleis destillatis paratur, ratione virtutis quicquam prærogativæ præ balsamo sulphuris vulgari, si ex ejus hepate præparatio adornatur, possidet.

Neque in cinnabari antimonii, etiam crebriori sublimatione rectificata, præstantior ullus effectus, quam in cinnabari vulgari, offenditur. Bezoardicum sic dictum minerale, tanto labore & pretio ex butyro antimonii confectum, item cerussa antimonii ejusque materia perlata, antimonium quoque diaphoreticum, calces fere effœtæ sunt, & profecto parum, nisi ratione terræ alcalinæ, ex calcinatione nitri enascentis, præstant, neque aliquid singulare, si crebrius sola nec cum aliis mixta in usum vocantur, efficiunt.

Neque rationis fulcro hæc sententia destituitur, siquidem mineralia & metalla æque, ac salia, non agunt in corpus, nisi fuerint soluta; hæ calces vero nec facile ulli menstruo extra corpus obsecundant, nec intra corpus liquorem solventem offendunt, unde quid statuendum jam sit de earum virtute, ex facili judicare licet.

Hæc vero medicamenta, quæ regulinæ adhuc integræ prosapiæ sunt, & quæ ab acido subtiliori solvuntur, validissime spasmos & convulsiones nervosarum partium atque vomitus & sedes cum torminibus excitando, operantur, ut videmus in vitro antimonii, croco metallorum, mercurio vitæ, pulvere scoriarum reguli, qui pulvis Monckii appellatur, item sulphure antimonii aurato, cujus vis regulinæ in eo contentæ portioni debetur.

Jure itaque meritoque quæstio incidit medica: quænam sint ex antimonio selectiora & singularis efficaciæ, quibus aliquid in medendo præstari possit, medicamentorum genera?

Nos jam hic ingenue & libere profitemur, horum efficaciam in arctiori connubio sulphurearum & mercurialium partium unice quærendam & expectandam esse. Est utique in antimonio, & quidem ejus mercuriali substantia, validissima agendi vis, sed hæc per ejus conjunctionem cum sulphure cicurari & mansuetior reddi debet. Inest enim sulphuri minerali eximia & pene singularis virtus drasticam & virulentam mineralium vim castrandi ac temperandi: ita videmus, mercurium omnem præcipitatum, vehementis qui est operationis, in pauca etiam dosi, sola junctione vel etiam sublimatione cum sulphure vulgari castrari, ut tuto ad scrupulum assumi possit. Summum venenum, arsenicum, cum sulphure in vase clauso fusum, ita enervatur, ut ad drachmam unam à canibus sine ulla noxa devorari queat.

Jam in aprico posita est ratio, quare, confirmante experientia, antimonium crudum, in pulvere vel etiam decocto adhibitum, plus virtutis & efficaciæ, quam ullum aliud ex eo medicamentum ostendat, & quam inepte chymici illi agant, qui partem antimonii regulinam variis artificiis à sulphure separare student.

Antimonialia igitur medicamenta sine dubio aliis præstant, in quibus sulphurea & mercurialis substantia intime adhuc juncta & unita, nec dissociata est. Ac tale quid in regulo antimonii medicinali, à Leydensi Chymico, Marggraffio, invento, cujus virtus potius laudanda, quam contemnenda est, & deprehendere licet. Ejus præparandi modus ita se habet: sumuntur quinque partes antimonii, quatuor partes salis communis & una pars salis tartari, hæc in crucibulo invicem mixta liquescant, postea massa in conum fusorium infundenda est, pars inferior & solidior, quæ polisi chalybis speciem ostendit, à scoriis separanda est: quæ massa in pulverem tenuissimum si conteritur, colorem obscure rubicundum acquirit. Hic pulvis citra vomitum vel vehementem operationem agit, & blande glandulosos ductus & fibras motrices ac nerveas stimulando, lympham maxime stagnantem, à qua sæpius rebelles & ab impuritate oriundæ affectiones nascuntur, in ordinem & circulum redigit,

digit, & emunctoria, inque iis præcipuum & quasi universale, cutim, aperiendo salutaris excretionis negotium promovet atque secundat.

Peculiares hujus medicamenti virtutes sali communi, quod in præparatione adjicitur, vulgo adscribi solet, sed ego jam ante plures annos publice & satis expofite demonstravi, id medicamentum etiam fine fale communi, quod nil nisi expeditiorem fusionem efficit, præparari posse, ejusque virtutem tantummodo refractæ falis tartari portioni deberi, quia hoc fulphur antimonii quodammodo extrahitur & extra vertitur, non vero a regulina fubstantia sejungitur, ut quidem fieri folet, fi fal tartari vel aliud alcali æquali vel dimidia parte cum antimonio adhibetur; ita enim ftatim ex bono medicamento evadere poteft pessimum venenum.

Verum enim vero objicere hic quispiam posset, in fulphure aurato, quod ex lixivio fcoriarum præcipitatur, portionem ftibii fulphuream cum ejus regulina invicem unitam & mixtam esse; nihilo minus medicamentum hoc esse valde drafticæ indolis?

Quibus refpondendum esse ducimus: esse quidem utramque antimonii fubftantiam in fulphure aurato intima commiffura junctam, fed quoniam acidum, nempe acetum, ad præcipitationem usurpatum fuit, inde accidit, ut acidum cum alcali congrediens, atque adeo in tartari fimilitudinem transformatum, paulo altius fefe infinuaverit mercurialibus five regulinis ftibii corpufculis, ut ægerrime inde divelli possit. Arctiffimus enim falium in magifteriis & præcipitatis nexus eft, quod videmus in auro fulminante, calce lunari per fpiritum falis facta, ita ut aquæ affufio ægerrime ea edulcoret: quare etiam à refidnis falinis intra eorum poros particulis ipforum medicinalis efficacia promanat.

Quamobrem fi velimus in folutione antimonii, per falia alcalina facta, vehementem & drafticam vim infringere, opus eft, ut præcipitatio vel fine acido inftituatur, vel cum fali, quod arfenicalem antimonii partem enervat. Inductus hac ratione *Glauberus* loco aceti vini ad præcipitationem ufus eft temperatiori acido, nempe folutione tartari crudi, & ita obtinuit fulphur paulo mitius fulphure vulgari aurato, cujus virtutes mirifice in fuis operibus extollit, & panaceam vocat, quo etiam in praxi fua feliciter ufi funt *Conerdingii*, & proftat in officinis Brunfuicenfibus pulvis, cui titulus panacea Conerdingiana, quæ nil nifi fulphur eft antimonii, methodo Glauberi paratum; hoc minori & refracta dofi ufurpatum & mixtum cum pulveribus terreis, alcalinis, bezoardicis, fudorem fubinde movet fatis potenter, & fine ulla vehementia operatur.

Nos in *notis ad Poterium* alios modos docuimus corrigendi & perficiendi hoc fulphur, maxime per liquores varii generis præcipitantes, dum loco aceti fumfimus folutionem limaturæ martis cum fpiritu nitri, vel etiam folutionem auri cum aqua regis factam, & hac ratione quidem non purum fulphur, fed particulis vel martialibus vel folaribus imbutum acquifivimus, effectus tamen longe nobilioris, quia hæc metalla quoque, naturæ non inimica, peculiari virtute pollent virus mineralium corrigendi & caftigandi.

Alius fupereft modus ex lixivio antimoniali fulphur fine additione ullius acidi in fundum dejiciendi, idque fit hac ratione: fumi debet antimonium crudum, feu melius regulus antimonii fic dictus medicinalis, ipfique adjungi æqualis portio falis tartari vel nitri fixi fortiter calcinati, quæ mixtura per aliquot horas coquatur ex aqua communi fubtiliori, nempe pluviali, poftea decantatæ folutioni affundenda eft aqua calcis vivæ probe faturata, quæ etiam non fecus, ac acidum quoddam, fulphuream fubftantiam ex vinculis antimonii extricat, eam dimittit in fundum, fimulque terreum ex calce viva principium, dum fefe unit cum ea, vim quandam corrigentem drafticam fulphuris efficaciam communicat.

Hoc fulpbur longe esse præferendum panaceæ Glauberianæ exiftimo; vix enim vomitum, nifi fub majori dofi, ciere folet.

Reliquus eft adhuc alius modus, fine ulla additione cujufdam liquidi, ex lixiviofo menftruo fulphur antimoniale folutum dejiciendi, isque jam in Gallia celebratiffimus & ita fe habet: fumi debet antimonii crudi, in pulverem probe attenuati libra una & unciæ quatuor alkaheft Glauberi, qui ex nitro fixo in aëre deliquefcente componitur, addendæ funt duæ libræ medicæ aquæ communis. Hæc omnia duarum horarum fpatio in vafe argillaceo bene decoquantur, poftea duæ tertiæ limpidæ & liquidæ folutionis cochleari ligneo effundendæ funt, quarta parte relicta, cui de novo tres unciæ liquoris alkaheft adjiciendæ, denuo inftituta coctione, poftea rurfus duæ tertiæ effundendæ, denique unciæ duæ liquoris alkaheft cum libra una aquæ affundi debent, coctione iterata, & poftea feparetur limpidus liquor. Hæ folutiones in vafe amplioris orificii paulo diutius in aëre detinendæ funt aperto, ita paulatim pulvis rubri coloris decidit in fundum, qui aqua pluviali probe elutriandus, ac fpiritu vini rectificatiffimo fuperaffufo & accenfo depurandus eft.

Hæc medicina maximam in Gallis jam habet celebritatem, interque arcana nomen tuetur præcipuum, neque dubium eft, quin in morbis à fanguinis impuritate & dyfcrafia ortis, obftructa emunctoria referando, atque humores ftagnantes refolvendo, egregie fubveniat. Nam fi ulla medicamenta excretoriis aperiendis & evacuationibus, quæ ex naturæ folenni inftituto celebrantur, promovendis accommodata funt, certe funt ea, quæ ex regno minerali petuntur, fulphureæ indolis. Dofis non ultra grana tria vel quatuor extenditur, & datur commodiffime cum aqueo vehiculo calido, tempore matutino, ut eo melius tranfpiratio fuccedat. Scire autem juvat, hoc fulphur amicam copulam inire cum cinnabari antimoniali, item cum folaribus, auro fulminante, & auri croco purpureo. Nam hæc fingula ejus virtutem magis nobilitant atque exaltant, tantum abeft, ut minuant atque extenuent.

Poteft etiam ex ipfo regulo antimonii medicinali, beneficio lixivii ex calce viva & fale tartari parati, per coctionem eximiæ virtutis magifque fufficienti copia feparari fulphur, quod etiam fine quadam adjecta alia re fua fponte fe præceps dat probe prius elutriandum, cujus virtutes *in notis ad Poterium* jam olim expofuimus.

Dubitare hoc loco quispiam poffet, beneficio lixiviorum per coctionem tantummodo fulphureum principium antimonii extrahi, relicta fubftantia mercuriali, adeoque non tam eximiam fecundum noftram fententiam in hifce remediis efficaciam contineri. Verum, quod non tantum fulphurea, fed & regulina pars antimonii in forte lixivium cedat, hujus rei id clariffimo poteft esse documento, quia tam ex regulo antimonii medicinali, quam pulvere rubicundo, ex lixivio antimonii vel ex calce viva vel fua fponte dejecto, additione carbonum & nitri beneficio fufionis regulus fatis copiofus

piosus adhuc haberi possit. Commendamus itaque majorem in modum & de meliori omnibus ac singulis, qui efficacissima remedia expetunt & desiderant, frequentem & cum prudentia conjunctum horum antimonialium usum. Multiplici sumus experientia edocti, ejusmodi sulphure antimonii bene præparato & correcto contumaces & chronicas passiones, præsertim, quæ ex stagnatione & corruptione lymphæ proveniunt, glandularum etiam rebelles tumores, ulcera antiqua aliasque fœdas impuritates cutis, pertinacem quoque epiphoram, interposito simul decocti diluentis & sanguinem depurantis usu, dexterrimo cum successu fuisse sublata. Insuper etiam convulsivum asthma, hemicraniam quoque & pertinaces intermittentes, scabiem instar lepræ malignam, & prava ex lue venerea incommoda, hisce antimonialibus convenienti dosi exhibitis, profligata fuisse reminiscimur.

OBSERVATIO VII.

Experimenta quædam circa vitriolum ejusque oleum.

Vitrioli minera in nulla regione tam copiose & redundanter intra subterranea viscera recondita est, quam in monte illo metallico, ab antiquissimis jam jam temporibus cognito, vulgo *Rammelsberg*, non procul à Goslariæ urbe sito. Ex hac minera coquitur & præparatur ibi vitriolum in tanta copia, ut singulis septimanis 82. centenarii conficiantur. Germanice hæc minera vocatur *Kupffer-Rauch*, & hanc pro vero Misy veterum industrius ille mineralium disquisitor *Valerius Cordus* habet, *vid. ejus libr. de Fossil. cap. 2. pag. 81.* ubi hunc in modum scribit: *Verum Misy in maxima copia inveni Goslariæ, cum in metallicas fodinas ibidem descendissem. omnino in facie colore, substantia & facultate, quibus à Dioscoride, Galeno & Plinio describitur, cujus magnam quantitatem mecum Witebergam attuli, sperans fore posse, ut rursus in usum reciperetur.*

Conficitur vero vitriolum ex hac minera Goslariæ sequenti modo, quem insinuare hoc loco non alienum, sed commodum nobis visum est. Dicta scilicet minera uncis ferreis discerpitur & rudiores ejus partes malleo contunduntur, ac tota massa in vas peculiariter huic præparationi destinatum infunditur, addita sufficienti quantitate aquæ calidæ, ac postea à servis operariis aliquoties per diem uncis ferreis agitatur, alteroque die lixivium in aliud vas transfusum depuratur. Illud quod à depuratione remanet, si minera nondum ea toto colliquata fuerit, iterum iterumque eluitur, quod postea altero die identidem vase quodam depuratorio excipitur; atque hoc lixivium artifices vocare solent *die Kern-Lauge*. Peracta depuratione lixivium infunditur in vannum plumbeam, & per 24. 27. vel etiam 30. horas coquitur, novo subinde superaffuso lixivio. Finita propemodum coctione tenuis lixivii portio effunditur in receptaculum ligneum, ubi quædam vitrioli crystalli coëunt, quod sufficientem lixivii coctionem indicat. Deinde lixivium refrigeratur, inque dolia lignea, quæ vocant *die Setz Fässer*, infunditur cum superpositis lignis quaqua versum perforatis, per quæ foramina tam profunde trajiciuntur tubuli arundinei, ut propemodum fundum dolii attingant. Hisce tubulis arundineis, intra quatuordecim dierum spatium, sensim paulatimque sese apponit vitriolum in speciem sacchari candi, quod inde defricatum & exsiccatum in doliis asservatur, *und dieses wird rein Guth genennet.*

Omne vitriolum ab acido, quod prosapiæ est sulphureæ, in terra martiali vel venerea aut utraque simul coagulato constari, res extra omnem dubitationem posita est, quandoquidem cum spiritu vitrioli acido-martiali viridescentis coloris, cum cupro cæruleum, cum ferro & cupro ex viridi cæruleum lege artis præparari, & ex vitriolo extremo igne adusto, sive capite mortuo, maxime cum vitro grandiori caustico, hæc ipsa metalla facili negotio reduci possunt. Id vero jam maxime video venire in quæstionem, an vitriolum, cujus acidum, ejusdem prosapiæ atque ingenii est cum acido sulphuris mineralis, per se subsistat & purum in subterraneis locis reperiatur, an vero ex sulphure minerali demum aëris ministerio producatur ac generetur?

Posteriori sententiæ favere videntur ea,

1. Quod cuprum vel ferrum, cum sulphure per fusionem coalitum, per leniorem calcinationem in libero aëre, facile in vitriolum facessat, dissipata nempe vel disjuncta sic unctuosa illa & phlogista parte, relicta acida, quæ metallum dissolvens degenerat cum eo in sal vitriolicum.

2. Quia mineræ illæ sulphureæ martiales, quæ in nonnullis locis, præsertim in Hassia, copiose etiam intra argillam, figura ovorum, reperiuntur, & mineræ martis solaris nomine chymicis veniunt, aëri paulo diutius commissæ, in purum vitrioli mineram tatiscunt, quod postea facili methodo per solutionem & coctionem cum aqua separari potest, quum tamen, antequam aëri liberiori exponantur, per destillationem purum sulphur minerale, nec quicquam spiritus vitrioli acidi, largiantur.

3. Vitriolum, quod in Anglia conficitur, omne est pure martiale, & non nisi ex ejusmodi mineris ferreo-sulphureis, quarum magna ibi est abundantia, hunc in modum præparatur: Congerunt in acervos vitrioli mineram, & super arenam vel argillam, ex qua fossæ sunt formatæ, sub dio per sex menses reponunt, subindeque vertunt: deinde per aliquot dies macerant in aqua, quam claram effundunt, ubi excrementa subsidere sinunt. Postea coquunt in plumbeis lebetibus, quibus ferrum immissum fuit, tandemque ligneis lamellis superpositis exsiccant.

Igitur nonnulli dubitant, an in terræ visceribus, recenter jam apertis, sine diuturno aëris vel humiditatis accessu libero, prognatum vitriolum verum reperiatur, & an non potius illud, quod ut minera, vel etiam nonnunquam ut purum vitriolum eximiæ crassitiei & longitudinis in parietibus minerarum sulphureo-ferrearum & venerearum in profundo & vetustissimo illo, per varios cuniculos excavato monte Goslariensi, *Rammelsberg*, invenitur, ea mineris ibi latitantibus sulphureo-cupreis & martialibus, beneficio aëris & humiditatis transeuntis, demum prognatum & productum fuerit, quod etiam veri est simillimum.

Quod vero magna sit acidi, quod in vitriolo & sulphure est, ratione virium, convenientia, id infra pluribus argumentis corroborabimus.

Utcunque vero omne vitriolum ex acido sulphureo & metallo sulphureo, marte ut plurimum, sit conflatum; non tamen eandem singula, sed quædam propriam naturam atque energiam possident. Sic utrumque vitriolum, tam Goslariense, quam Salisburgense, martiale & venereum est, & sapore ambo

ambo conveniunt, sed tamen Salisburgense ad usum tinctorium Goslariensi longissime præfertur, & inde etiam caro venditur pretio; nam ejus centenarius 24. imperialibus, Goslariense vero tribus constat. Deinde quoque insignem vitriolorum differentiam deprehendimus, ubi prius lenissime si fuerint calcinata, eorum certa quantitas in aperto vasa libero aëri per menses aliquot exponitur, tum jucundo spectaculo insignem varietatem in colore, neque minus in ponderis incremento comperiemus: id quod etiam videre licet, si eorum solutiones in vitro aperto fornaci calidæ paulo diutius imponuntur.

Vitriolum pure martiale medicamentis conficiendis melius inservit, quam id, quod particeps est veneris, idque facile cognoscitur, modo paulisper humefactum vitriolum vasi ferreo affricetur, ita mox macula cuprei coloris in conspectum venit.

Antequam venereum in usum medicum ducatur, & ex eo præparentur medicamenta, expedit pro tutiori usu illud solvere in aqua, & cum lamellis ferreis injectis probe decoquere, quibus magnetice quasi, quicquid est cuprei, adhærescit.

Oleum vitrioli fortissimo igne sequentem in modum paratur: centenarius vitrioli, qui tribus imperialibus venditur, retortæ inditur fictili, in furno huic scopo accommodato, per tres dies & noctes ignis subjicitur acerrimus, ita viginti libras phlegmatis & decem libras olei accipimus. Caput mortuum postea cum æquali parte nitri mixtum, de novo destillatur per retortam terream, & tum ex libris duodecim massæ sex libræ aquæ fortis proliciuntur. Ex hoc vero capite mortuo, per calcinationes prius probe à cupro depurato, famigeratissimum illud arcanum duplicatum sub eleganti crystallorum figura parari potest.

Præterea scire licet, majorem adhuc quantitatem olei vitrioli, igne diutius continuato, quod per septimanam fieri potest, extorqueri posse, sed ita caput mortuum iners fere redditum aquæ forti præparandæ minus inservit.

In rectificatione olei vitrioli per arenam, ut ignis gradus probe observentur, opus est: difficillime & non nisi fortissimo igne sequestratur phlegma, quo subtracto celerius sub parvis guttulis oleum exstillat limpidissimum.

Oleum vitrioli leniter & superficiali saltem contactu cuti manus inunctum, ingenti cum rosione & igneo ardore adfert dolorem; quando vero sub majori portione & paulo pressius applicatur, nullus fere dolor vel erosio percipitur. Rationem hanc subesse judico: Oleum vitrioli acerrimum in fibrillas cutaneas nihil agere & efficere potest, nisi humido prius fuerint ejus corpuscula soluta & sejuncta, quod subtiliori fit illitu, ubi aër humidum suum facile ipsi insinuat; sub densitate vero non tam cito solutum sal ad cutim pertingere potest; oleum enim vitrioli acidissimum humiditatem mirifice imbibit. Nuper olei vitrioli unciam unam & scrupulos duos aëri apertoin patina vitrea exposuimus, quo facto intra quatuordecim dies uncias duas pondere æquabat.

Spiritu vitrioli non aurum, optime vero argentum præcipitari potest, solutio autem vitrioli & auro & argento præcipitationem inducit. Martialis terra ex soluto vitriolo cum pulvere cretæ promte dimittitur, flavescente materia partim in superficie, partim in fundo vasis hærente: mixtura vero inde aluminosum saporem linguæ imprimit.

Acidum vitrioli, cum vegetabili alcali concretum, in igne fluere recusat, licet alcali sua indole absolute sit fusile, cum alcali vero salis communis, ut videmus in Sale Glauberiano, facillime funditur, quo alcali, quod inest sali communi, ab alcali vegetabili non parum adhuc differre intelligitur.

Notatu perquam dignum est, quod oleum vitrioli omnis generis salia acida, sive sint ex vegetabilium, sive mineralium classe, si fuerint cum sale alcali in statum neutrum redacta, debita mixtione & destillatione possit resuscitare, uti videmus in spiritu salis, aqua forti, aceto destillato & spiritu saccharisaturni. Ipsum vero in sale alcali coagulatum, nullo alio sale in pristinum statum reduci potest. Ex quo discimus, nullum sal esse fortius & penetrantius, & quod sese intime & arctissime uniat cum particulis salis alcalini, quam acidum vitrioli.

Ut ut oleum vitrioli certa encheiresi omnia possit solvere metalla, tamen nullum promtius, quam ferrum, deinde cuprum aggreditur, & quia cuprum longe facilius solvit, quam ipsum argentum; hinc moneta, quæ ex cupro & argento est conflata, pure argentea reddi potest, si oleum vitrioli affunditur, quod admoto calore incalescit & antea limpidum, obscure nigrum & instar picis evadit, eminentis venerei saporis: quando moneta aqua eluitur, argenteum splendorem habet.

OBSERVATIO VIII.

De alumine ejusque genesi ac natura.

Quemadmodum vitriolum ex minera sulphurea pura sive composita, martiali nempe & venerea, nascitur; ita alumen, quod quasi vitrioli albi species est, etiam ex minera sulphurea, partim bituminosa, partim lutosa progignitur. Acidum itaque, quod ex alumine educitur, ejusdem indolis atque proprietatis esse videtur cum eo, quod vitriolum elargitur, differente saltem terra sive hospitio, in quo utrumque hoc sal acidum est coagulatum. Nam vitrioli caput mortuum metallicæ, martialis nempe & venereæ, indolis est: aluminis vero terra valde spongiosa, subtilis, bolaris sui generis videtur.

Insignem vero acidi aluminosi & vitriolici convenientiam inter alia, quæ sequuntur, experimenta luculenter commonstrant.

Primo cum spiritu aluminis & marte, non secus ac cum spiritu vitrioli, conficitur vitriolum martis, deinde cum alumine identidem ac cum vitriolo ex nitro aqua fortis præparatur. Tum acidum aluminis si cum sale alcali in sal neutrum convertitur, idque cum pauxillo salis tartari & pulvere carbonum in crucibulo fluit, massa, instar hepatis sulphuris, rubicunda, & quæ verum sulphur minerale continet, emergit, non aliter ac fieri solet, quando acidum vitrioli vel sulphuris cum sale tartari vel sale alcali, quod est in nitro, vel in sale culinari, figitur atque in sal neutrum mutatur.

Ut cunque vero vitriolum & alumen ex una quasi materia & matrice sulphurea proveniant: tamen quodvis horum salium peculiari sua indole atque virtute dotatum est. Nam aluminis & vitrioli sapor valde differens est, utpote in vitriolo vulgari non tam adstringens sapor, quam in alumine observatur. Deinde aluminis solutio nec aurum, nec argentum solutum turbat vel præcipitat, quod tamen cum solutione vitrioli contingit. Neque decoctum gallarum aut florum balaustiorum ad

ad miscelam solutionis aluminis nigrescit inque atramentum vertitur, sicuti cum soluto vitriolo fieri animadvertimus. Denique ab alumine subito per ignem acidum à principio suo terreo, cui inhæret, separari potest, uti videmus in alumine, quod non ita evenit cum vitriolo.

Porro in alumine ejus acidum valde est in terra sua saturatum: nam uncia una & dimidia aluminis vehementer calcinati, drachmas sex aluminosæ terræ, prorsus insipidæ, elargitur: minor vero acidi in alumine præ vitriolo portio vel hoc experimento cognosci potest, quo nempe acidum vitrioli cum solutione cinerum clavellatorum saturatum, longe majorem salis enixi quantitatem profert, ac si solutio aluminis cum eodem lixivio saturata fuerit.

Præterea sal hoc modo ex alumine paratum felicius alvum solvit ac purgat, quam illud ex vitriolo secundum methodum Tackenii confectum. Et memoratu non indignum phænomenon mihi non ita pridem occurrit, cum id sal tractarem & comminuerem in mortario, tunc copiosissimas scintillulas spargebat, quas nunquam in ullo alio sale vidi.

Non prætereundum hoc loco est elegantissimum Hombergii experimentum, qui cum tribus partibus aluminis & parte una rei cujusque combustibilis & quæ in carbones vertitur, prævia calcinatione, destillatione & ignitione in vase clauso, pyrophorum, sive materiam sulphuream, quæ accessu aëris liberi statim inflammatur, præparavit, qualis tamen materia sulphurea inflammabilis neque cum acido vitrioli, neque cum spiritu salis aut nitri produci potest, ut adeo ex hisce pateat, acidum aluminis subtilius faciliorem in terram phlogistam habere ingressum, quam ipsum acidum vitrioli.

Quo magis vero alumen notum est fere omnibus, eo minus ejus minera & præparatio rerum naturæ contemplatoribus perspecta est. Quamobrem operæ pretium duco, modum hoc loco proponere, quo aliquot mille centenarii in pago Schwenzel prope urbem Tieben, quæ quinque milliaribus Hala distat, ex immani ibi existente minera conficiuntur.

Prope hunc pagum immensæ latitudinis strata terræ bituminosæ, quæ hujus salis matrix est, duarum vel trium ulnarum profunditate reperiuntur, ubi terra eruitur, quæ nigricantis est coloris & saporis adstringentis aluminosi. Hæc minera si in ignem injicitur, non tantum accenditur, sed & fortem ac fœtidum, instar sulphuris mineralis accensi, odorem de se spargit. Ab accensione massa spongiosa, cinericei coloris, & saporis expers relinquitur.

Minera recens in ingentes coogeritur cumulos, qui libero aëri per mensem exponuntur, postea hæc immittitur in dolia, & aqua affusa sal per aliquot dies extrahitur, tum lixivium per canales in lebetes plumbeos laboratorii ducitur ac derivatur, & coctio instituitur. Postea cum jam ad dimidiam partem inspissatum fuit, solutio cinerum clavellatorum admiscetur; ita mox vehemens cum spumescentia oritur ebullitio, & pulvis granulatim copiosus in fundum secedit. Postquam omnia refrigerata fuerunt, liquor supernatans flavescens removetur, & farina alba aluminosa in fundum dejecta solvitur in aqua, ac denuo coquitur, & aqua probe sale saturata in magna dolia infunditur, quæ occlusa per aliquot septimanas in uno loco persistunt; vasis apertis eorum lateribus ingentis magnitudinis & figuræ octoedricæ crystalli appositæ cernuntur.

Præterea memorabile est, quod acervi isti minerarum aluminis immensæ magnitudinis accedente solis æstu sponte accendantur, & apertam flammam eructent, quam aqua affusa omni cura & labore extinguere debent. Quando enim à pluviis sal aluminis solvitur, incipit agere in terram ejus bituminosam, ita non tantum calor & fumus, sed & flamma, motu intestino rapidiori facto, nascitur. Eodem fere modo id accidit, si massa, ex æquali portione sulphuris & limaturæ martis conflata, aqua humectatur, ubi inter aliquot horas oritur ebullitio, massa turgescit, fumum emittit, & in libero aëre sulphuris flamma erumpit. Quæ experimenta utique ad caloris subterranei & montium ignivomorum naturam & causas explicandas nos recta via deducunt.

Insuper notatu dignum est, quod mineræ istæ, sale suo orbatæ, si denuo in acervos colliguntur, iique per integrum annum diu aëri libero expoountur, de novo sale aluminoso imprægnentur, ut præparationi aluminis denuo & quidem per tres annos inserviant.

Ex quo clarissime apparet, ex aëre regenerari sal aluminosum, inque eo dubio procul omni acidum quoddam universale hospitari, quod cum partibus inflammabilibus bituminosis, terreis conjunctum sal aluminis constituit. Neque enim ullum sal novi, quod tam cito ex terra sua minera exhausta io aëre possit regenerari, quam hoc ipsum. Nam si alumen crudum igne vehementiori ita calcinatur, ut in terra ejus spongiosa ne ullum quidem salis vestigium remaneat, ac tum hæc terra per aliquot dies libero aëri exponitur, non modo pondere augetur, sed & aluminosus sapor resuscitatur, & instillato oleo tartari per deliquium effervescentia exsurgit.

In coctione aluminis illud quoque occurrit indagine haud indignum, quod ex ejus lixivio, sine additione cinerum clavellatorum vel salis cujusdam alcali, alumen non in solidescentem formam redigi, multo minus in crystallos reduci possit. Cujus singularis effectus atque phænomeni ratio in eo posita esse videtur; lixivium mineræ nimis acidum & nimis sulphureum est: quia vero liquor sulphureus in quo acidum prædominatur, ægerrime in solidam salinam consistentiam cogitur, necesse est, ut alcali accedat, quod partim acidum nimium saturat, partim etiam pinguem & sulphuream, quæ crystallisationem impedit, materiam imbibit atque absorbet, quo spicula eo arctius coire & melius coalescere possint. Olim & hodienum in aliis locis, ubi alumen coquitur, loco cinerum clavellatorum urinam humanam putrefactam adjiciunt, ob sal urinosum volatile, quo etiam acidum nimium temperari solet: sed parabiliori hac encheiresi inveota, jam urinæ usus exolevit.

Non ignotum erit chymicæ artis peritis, quanta olim cura atque industria quæsitum fuerit, ut *sal tartari* fixum volatile reddatur, quum *Helmontius* huic sali mirabilem in persanandis morbis tribuerit efficaciam. Factum hinc est, ut celebris alias medicus & chymicus, *Daniel Ludovici*, in peculiari scripto *de volatilisatione salis tartari*, modum, quo id præstari possit, publico communicaverit, dum nempe alumen crudum cum sale tartari mixtum destillavit, ita spiritus prodiit urinosus volatilis. Credidit integerrimus hic vir, fixum hoc sal redditum fuisse volatile; sed ignoravit, alumen vulgari modo additione urinæ humanæ præparari, & inde sal volatile suam ducere originem. Nam quando acido aluminis sal volatile figitur, & postea sal alcali accedit, id non secus, ac cum sale ammoniaco evenire solet, rursus fit sui juris. Quare idem experimentum si cum alumine instituatur, cui in coctio-

coctione non urina humana, sed sal alcali admixtum fuit, nullum sal vel spiritus volatilis se manifestar.

Ultimo loco hoc inserendum putavi, sal sic dictum Ebsoniense, quod ex Anglia maxima in copia in multas regiones fertur, & certe elegantissimum & tutissimum purgans est, ex alumine & sale communi præparari posse. At vero ex alumine crudo & sale communi, quale prostat in officinis, si quis hujus salis præparationem moliri velit, minus succedet negotium. Si vero quis experimentum cum solutione mineræ aluminis & lixivio, quod in coctione salis communis remanet & vocatur *Mutter-Soole*, instituerit, & debitam encheiresin adhibere voluerit, is certe suo voto non facile frustrabitur.

OBSERVATIO IX.

Experimenta, quæ sulphuris vulgaris naturam, mixtionem ac generationem clarius exhibent.

IN chymicorum scholis sulphur pro principio omnium in rerum natura mixtorum corporum haberi, res trita atque in vulgus nota est; quid vero sit sulphur illud, quod in corporibus causa & principium fundamentale est caloris, inflammabilitatis, coloris & specificarum, quibus gaudent, virium, id sane non satis unquam definitum aut explicatum est. In sulphure vero minerali id principium abundantissime reperiri, communis fere est sententia.

Utcunque autem materia illa sulphurea inflammabilis pinguis & oleosa in omnibus non modo naturæ regnis, sed in quibusvis fere corporibus mirum inter se differat, & ægerrime quoque in sua principia prima resolvi possit: nullo tamen in corpore verum inflammabilitatis principium melius planiusque, quam in vulgari demonstrari posse deprehendimus. Siquidem ex hujus corporis resolutione artificiali ejusque compositione clare intelligitur, hoc corpus non simplex esse, sed ex acido & materia teneriori terrea, ad rapidum materiæ cœlestis & æthereæ motum concipiendum & continuandum apta compositum.

Acidum hoc, si accenditur sulphur & ejus vapor colligitur, ad oculum sisti potest: substantia vero illa altera phlogista ex ejus solutione in oleo tam expresso, quam destillato, se sensibus offert. Neque vero rectius & clarius hæc principia sulphur constituentia, quoad suam naturam & indolem, quam per artificialem sulphuris, quod sibi per omnia simile sit, compositionem ostendi ac demonstrari possunt.

Ne vero in judicando & cognoscendo decipiamur, num illa arte producta substantia sulphurea ejusdem proprietatis sit cum sulphure minerali vulgari, notas speciales & sulphuri minerali quasi proprias primum exponere non incommodum nobis visum est.

1. Itaque sulphur minerale accensum peculiariter fœtidum & gravem spirat odorem, qui valde sese diffundit, non modo naribus molestus, sed & respirationi intensus, qui magna in copia admissus suffocationem infert.

2. Solvitur facile in lixivio, & cum acido summo cum fœtore, *wie faule Eyer*, in pulverem lividum præcipitatur.

3. Ejus in alcali solutio nigredinem inducit argento & ejus splendorem obtuscat.

4. Cum sale alcali mixtum & liquatum in igne in massam convertitur sanguinei coloris, quæ tamen mox accessu aëris nigricans fit gravemque spirat odorem, & spiritu vini rectificatissimo affuso, tincturam flavescentem, quæ argentum colore nigro inficit, largitur.

Taceo jam illas speciales vires, quas vulgare sulphur in singula metalla inque argentum vivum habet.

Hisce expositis jam variis experimentis & mixtionibus corporum, illa phænomena, vires & effectus, qui sulphuri vulgari proprii & genuini sunt, considerabimus, ut deinde eo melius ex hisce invicem collatis principia sulphuris constitutiva eruere atque evolvere liceat.

Primo spiritus vitrioli sive oleum ejus aqua dilutum in vitro rotundo longioris colli, quod vulgo phiola vocatur, affunditur limaturæ martis, vehemens fit ebullitio cum vapore, & si obturatum pollice orificium fuerit aliquamdiu, cum strepitu & accensione vulgaris sulphuris: quod experimentum cur non cum aliis metallis, sed cum marte tantum succedat, ejus rei causa utique in hoc ipso metallo quærenda est. Multum vero inflammabilis materiæ in eo contineri, vel ex eo liquet, quia ejus limatura nitrum in igne liquefactum accendit, & ferrum in tenuissimum pulverem comminutum ac flammæ candelæ inspersum, innumeras scintillulas spargit. Denique vehementiori igne vel vitro caustico fusum cum ingenti copia scintillularum, quas evibrat, ebullit & quasi effervescit. Acidum itaque vitrioli, cum tenuissimis & sulphureis ferri corpusculis commixtum, vaporem dat per effervescentiam, qui flamma accenditur & similem odorem spargit, qualem vapor accensi sulphuris.

Secundo, quando oleum vitrioli miscetur cum corporibus oleosis & resinosis, ut terebinthina, balsamo peruviano vel etiam oleis destillatis aromaticis, post fortiorem incalescentiam, ingratus, instar sulphuris accensi, vapor nares afficit, qui valde augetur, si horum mixtura destillationi committitur.

Tertio, quia spiritus vini rectificatissimus nil nisi oleum subtilius, per fermentationem in phlegmate resolutum est; quare si hujus sex partes cum una parte olei vitrioli miscentur, & leniori calore in arena destillatio ad siccitatem usque instituitur, non tantum in fundo massa instar picis remanet, sed & remoto alembico, fœtor sulphuris accensi tam molestus nares ferit, ut spiritum intercipere & suffocare videatur. Hic odor sulphureus cum picea in cucurbita relicta massa non aliunde provenit, quam quod oleosa spiritus vini rectificatissimi pars cum acido vitrioli fortissimo intima copulatione coaluerit.

Quarto, viginti & aliquot anni defluxere, quum in collegio chymico experimentali spiritum vitrioli generosiorem opio in frustula dissecto superfudi, & per retortam vitream in arena destillationem instruxi, eo quidem consilio, ut sulphur anodynum *Cramerianum* obtinerem: exstillavit liquor crassus graveolens, refrigerata retorta massa parietibus colli adhæsit, quæ speciem genuini mineralis sulphuris referebat, & accensa in luculentam quoque exardescebat flammam, cum fœtore sulphuri proprio. Miscui hujus partem cum sale tartari, & tincturam inde extraxi genuinam sulphuris, in qua tamen meliorem virtutem anodynam observavi. Primus, quod sciam, hoc experimentum tentavi ejusque commemorationem demonstrationibus meis physico chymicis intexui. Nam ut ut illustris

Boyleus artificiale fulphur commune præparandi modum cum oleo vitrioli & oleo terebinthinæ fcriptis fuis inferuerit, tamen felicem fucceffum obtinere non potui. Quod experimentum luculentiffime evincit, fulphur vulgare ex oleofa inflammabili fubftantia mixtum atque conflatum effe.

Quinto, ex omnibus chymicis primus & præcipuus fuit *Glauberus*, qui experimento quodam monftravit, ex carbonum pulvere & fale fuo mirabili, quod ex fale communi & oleo vitrioli, abftracto prius fpiritu, præparatur, verum fulphur, quod cum vulgari per omnia conveniat, poffe confici. Proceffus defcriptus legitur in ejus opere concentrato *pag.* 780. *experiment*: 60. 61. 62. 63. 64. 65. Hunc vero quomodo inftruxerit, hoc loco enarrare non inopportunum putamus. Fluant in crucibulo falis mirabilis unciæ duæ, injice frufta carbonum, tigillum tegatur & per horæ dimidiæ fpatium fiat liquefactio, maffa effundatur, ita acquiritur lapis coloris rubicundi fulphurei, falini & alcalini faporis, qui folutus in aqua viridem exhibet colorem, & guttula una tingit argentum aureo colore. Si huic liquori infunditur acetum deftillatum, vel fpiritus falis, fucceffive præcipitatur fulphur in forma pulveris albi, qui aqua edulcoratus & ficcatus ut minerale fulphur ardet illique in omnibus fimilis eft. Addit poftea: Si priori folutioni adjiciatur fal ammoniacum & fiat deftillatio, tunc prodit fpiritus aurei coloris, fulphur olens, vel fi lapis prior non folutus cum fale ammoniaco mifcetur, fulphur in altum fublimat rubicundum.

Porro adjicit hoc experimentum; fi fpiritus vini rectificatiffimus lapidi priori fulphureo alcalino affundatur, facta in arena digeftione, tinctura fit inftar fanguinis rubicunda, quæ per abftractionem fpiritus concentrata relinquit liquorem rubicundum, mirifici in medendo effectus. Suggerit ultimo, quod omne vegetabile, hac ratione tractatum, in ejufmodi rubicundum lapidem converti poffit.

Hæc eft *Glauberiana* illa in præparatione fulphuris artificialis methodus: ex omnibus vero hifce experimentis patet, quod hac ratione verum minerale fulphur paraverit; unde etiam dicit in §. 60. quod omnia cum eo perfici poffint, quibus præftandis fulphur minerale idoneum eft. In eo tamen cum *Sendivogio* hallucinatus eft, quod fulphur minerale irretitum carbonibus, eique educendo fal fuum mirabile tantummodo effe idoneum crediderit.

Monftravit porro *Cl. Stahlius* paffim in fcriptis fuis chymicis, hoc fulphur non educi ex carbonibus, fed denuo regenerari ex materia quadam carbonum inflammabili & acido vitrioli, quod in terra falis communis, cum quo *Glauberus* fal fuum confecit, concentratum latitat, idque non tantummodo cum fale hoc mirabili, fed cum omni etiam acido fulphuris vel vitrioli, fi additione cujufdam alcali in fal enixum converfum fuerit, præftari poffe, videlicet cum arcano duplicato, tartaro vitriolato, nitro antimoniato. Quia vero hæc falia enixa difficulter in igne fluunt, femper adjiciendum aliquid falis alcalini, ut liquefactio promoveatur.

Itaque operam me non perditurum exiftimavi, fi ad ftabiliendam hanc veritatem, & ad nonnullorum falium naturam indagandam, fimili modo cum variis aliis experimenta inftituerem.

Primum igitur aphronitrum Jenenfe, prius à limofis & lapidofis recrementis probe per folutionem cum aqua & infpiffationem depuratum, cum falis tartari & pulveris carbonum debita quantitate in crucibulo igne liquefeci: maffa liquida effufa præbuit lapidem, coloris fanguinei & fortis fulphurei alcalini faporis, ut in fingulis hifce hepati fulphuris omni ex parte refponderit. In aëre, præfertim humidiori, mox liquefcere, colorem fuum fanguineum amittere, & nigricans fieri cœpit, cum fœdo ejufmodi odore, qualem pulvis pyrius combuftus fpirat, qui crama fulphureum identidem relinquit. Hæc maffa tingebat fpiritum vini rectificatiffimum aureo colore, & cum oleis deftillatis balfamum rubinei coloris evafit. Neque minus hæc maffa foluta dedit lixivium, quod affufo acido, fulphur in forma pulveris albi dimittebat in fundum.

Simili modo à me tractatum fuit fal, quod ex thermis Carolinis leni calore infpiffatur, item fal illud enixum, quod ex fontibus Setlizenfibus in Bohemia per infpiffationem confeci: infuperque fal illud novum catharticum Hungaricum Schemnizenfe, & fal acidularum Egranarum, ubi eandem maffam alcalinam, quæ fulphur complectitur, iifdem inftitutis experimentis inveni.

Ex hifce itaque conjeci, in his mineralium fontium falibus vitrioli vel potius fulphuris acidum quoddam latitare, licet in thermis Carolinis fal alcali prædominetur.

Præterea translatum à me eft hoc experimentum ad fal illud purgans Anglicanum, quod vocatur Ebfonienfe, idque valde diverfum inveni. Mifcui etiam illud cum debita proportione pulveris carbonum & falis tartari, fed refpuebat omnem fufionem, & pene totum in auras avolabat cum ingenti fœtore fulphuris, qui totum conclave implebat, maffa dura & nigra in fundo fuperftite.

Pariter cum borace tentavi experimentum, fed nullam admittebat fufionem noluitque in maffam hepatis fulphuris converti: cum fale vero illo medio, quod ex folutione aluminis & olei tartari per deliquium, facta prius faturatione, emergit, optime atque ex voto ceffit experimentum. Ex quibus didici, in fale Ebfonienfi & borace alius naturæ fal, quod cum acido fulphuris non conveniat, latitare; id vero, quod alumini ineft, magnam præ fe ferre vitriolici falis fimilitudinem.

Verum enim vero notabile imprimis illud eft, quod non tantum falia media, ex acido fulphuris, vitrioli vel aluminis & alcali confecta, additione combuftibilis cujufdam materiæ, miniftrante fufione, verum fulphur minerale exhibeant & illud quafi regenerent, fed ex falibus etiam alcalinis, fale tartari recenti, cineribus clavellatis recentibus, fi hæc in tigillo fluant & pulvis carbonum adjiciatur, maffa rubicunda fulphurea, alcalini faporis, haberi poffit, ex qua identidem beneficio fpiritus vini rectificatiffimi tinctura rubicunda extrahitur.

Quamvis autem folutio hujus maffæ & argentum tingat, & ingentem etiam fœtorem facta affufione acidi fpargat, atque aureo colore fpiritum rectificatiffimum imbuat, verum tamen fulphur inflammabile, quod cum cæteris jam memoratis falibus fit, in forma pulveris albi, ex folutione non præcipitari poteft. Quo experimento docemur, fœtorem illum, qui maffæ huic adhæret, itemque colorem illum nigrum, quo argentum tingitur, oleofæ illi & inflammabili, quæ carbonibus ineft, fubftantiæ effe adfcribendum.

Si vero fupra dictum experimentum cum fale alcali nitrofo, quale eft nitrum fixum, vel cum

fale

sale tartari, quod cum tartaro & nitro invicem deflagrato conficitur, instruitur, res plane non succedit, neque massa rubicunda, sulphur olens, multo minus sulphuris mineralis ejusdam vestigium producitur, manifesto indicio, acidum, quod in nitro est, ad mixtionem sulphuris plane non concurrere. Id vero in sulphure delitescere, supra satis demonstravimus.

Ex his jam ad liquidum perductis vero mihi videtur simillimum, ipsum illud vulgare sulphur, quod Goslariæ quotannis ad 1200. centenarios præparatur, & postea in tabernis venditur, maxima ex parte esse productum artificiale. Nam si perpendimus, rarissimum esse sulphuris nativi in mineris proventum, neque alibi, nisi in exigua quantitate in montibus Neapolitanis circa Vesuvium efflorescere, & admodum etiam parce ex thermis Aquisgranensibus sublimari & adhærescere ligneis receptaculis; inde magna omnino probabilitate infertur, rarissime purum etiam reperiri in iis locis subterraneis, ubi mineræ sulphuris in immensa copia luxuriant.

Porro illud considerandum est, quod ex mineris sulphureis, per destillationem in vase clauso, multum quidem phlegmatis acidi, sed parum sulphuris in forma florum sublimetur, qua de re ut rectius judicare possimus, antea utique processum & modum, quo sulphur vulgare minerale producitur, examinare oportet. Præparatur autem Goslariæ sequentem in modum:

Sub dio rogus, germ. *ein Rost*, construitur, cujus singula latera aliquot viginti pedes longitudine æquant, area, ad altitudinem pedis, minera tegitur, quæ non nisi marcasita sulphureo-venerea ac valde solida est, vulgo *Kupffer-Kieß*, & è monte *Rammelsberg* eruitur: postea ligna arida debito ordine ad aliquot pedes alta imponunt, inque eorum centrum ingentem palum, qui aliquot pedes super struem lignorum eminet, infigunt, eumque illis mineris obruunt, ut ejus vertex adæquet acervum. Rogus hoc modo constructus in superficie per candentes scorias allatas accenditur, ita subjecta ligna intra aliquot dies comburuntur; lapides incumbentes propter inhabitans sulphur ignem etiam concipiunt, quem per dimidium fere annum servant, & ingentem fumum sulphuris longe lateque in diffitum spargunt. Ab ignitione ita emolliuntur, ut in eorum superficie multæ profundæ foveæ imprimi queant, in quas sulphur ex ipsis mineris fusum tanquam in fontes prosilit, ex quibus mediante ferreo cochleari exemtum furnis immittitur.

Hoc crudum factitium sulphur vulgo *ungeläuterten Schwefel* vocant, atque ab admixtis lapidosis sordibus ita depurant: In magno nempe ferreo aheno liquescit, hinc partes graviores & lapidosæ fundum petunt, postea in vas cupreum defertur & accuratius adhuc purgatur, dum graviores partes cadunt in fundum, & leviores supernatantes despumatione aufferuntur. Depuratum sic sulphur in ligneas formas infunditur, ubi figuram accipit instar arundinis vel baculi, & hoc conficiendo pulvere pyrio maxime idoneum est. In fundo quæ relinquitur massa, gryfei est coloris, & vocatur *grauer Schwefel*, ex quo jam per destillationem in aliquot cucurbitis ferreis sulphur igne per sublimationem separatur, & per rostra in vasa recipientia penetrat, atque ex his instar ceræ in aliquod vas defluit, ut in baculos mutetur. Impurum vero quod remanet, vocatur *Roß-Schwefel.*

Ecquis hic non videt, mineras has sulphureo-cupreas, quæ in vase clauso ejusmodi sulphur, ut vulgo venditur, neque per destillationem, neque alio modo fundunt, cum rebus combustibilibus, quæ multum substantiæ oleosæ & inflammabilis & multum quoque terræ phlogistæ seeum habent, igne misceri? unde non inepte judicatur, ex commixtione acidi istius, quod in mineris latitat sulphureis, & materia oleosa pingui & inflammabili, in quam ligna per ignem resolvuntur, formam & consistentiam sulphuris vulgaris demum formari & produci, quia in tali mixtura, crasi & consistentia, sine admixtione combustibilis materiæ, non obtineri potest.

Cæterum in atmosphæra verum sulphur, minerali quoad omnia simile, generari, & tonitru ac fulminis materiam præbere, meo quidem judicio satis recte statuitur. Nam circa loca, quæ à fulmine tanguntur vel accenduntur, tam gravis & fœdus, sulphur vulgare redolens, odor nares ferit, & tam copiosus atmosphæram replet, ut fulmen non alia ratione, quam suffocatione per hunc fumum, homines & animantia enecet. Huic sulphori accenso ac concentrato rarum illud phænomenon adscribendum videtur, quod fulmine sæpius fusam esse gladii partem in vagina perhibennt.

Communis alias est sententia, sulphur, quod fulminis caussa est, ex profunda terræ abysso exhalatione quadam in auras ferri, & cum sale aëreo ibi commixtum perque glaciales nubes concentratum & conclusum motu intestino accendi, & sic instar pulveris pyrii in flammam & tonitru prorumpere. At vero neque nitrum inflammabile formaliter dari in aëre, neque evaporationem sulphuris mineralis ex imis terræ visceribus locum habere posse, plura sunt, quæ hujus rei certitudinem nobis confirmant.

Neque enim unquam sal nitrosum ex aëre educere licet, nisi terra pinguis & putrefacta ceu minera & matrix adsit: neque purum sulphur, ut antea ostendimus, in terræ latebris continetur, multo minus vero ipsum tam volatilis & subtilis est naturæ, ut vel igne solari vel calore quodam subterraneo ex tam abstrusis terræ recessibus instar vaporis in altum elevari possit, utpote cum fornaci calidæ sulphur vivum inspersum nullos halitus sulphureos in aërem dispergat, sed fortiori opus sit igne, si quis illud in flores sublimare velit. Tacemus plurima subterranea loca, ubi frequens fulminis & tonitru est proventus, quæ tamen mineris sulphureis prorsus carent. Quum vero materia fulguris & tonitru, quæ accendit, ratione odoris & virtutis suffocativæ sulphoris mineralis naturam exhibeat, res utique poscere videtur, ut hujus materiæ caussam atque originem indagemus.

Jam vero in superioribus satis à nobis deductum est, sulphur commune ex acido quodam subtili sale & principio quodam oleoso & inflammabili per intimam unionem generari. Videbimus jam, an ejusmodi principia, ex quibus sulphur tale gigni possit, atmosphæra complectatur.

Acidum itaque tale, quod principium sulphuris constitutivum sit, in aëre hospitari, ex eo clare liquet, quia, si sal alcali, ut sal tartari, aut cineres clavellati diu aëri exponuntur, sal neutrum instar arcani duplicati vel tartari vitriolati in eo producitur, quod etiam facillime beneficio aquæ affusæ, quæ superfluum alcali dissolvit, in fundo hærens separatur. Jam vero ejusmodi sal si cum carbonum pulvere vel alia combustibili materia igne funditur, massa fit instar hepatis sulphuris, ex qua verum sulphur post præcipitationem facili negotio elici potest. Habemus itaque in aëre

acidum, ad sulphur commune constituendum idoneum.

Deinde plurima pinguia oleosa & combustibilla ex vegetabilibus, quæ copiosam resinam & sulphur alunt, calore solari forma vaporum in atmosphæram transire, res extra dubium posita est.

Quod si itaque sulphureæ hæ evaporationes cum particulis acidis beneficio frigoris, quod in suprema aëris superficie semper obvium est, per nubes & ventos invicem uniuntur ac combinantur, non modo sulphur generari verum, sed & illud mutua particularum inter se actione ac reactione accendi, clarum ac evidens videtur.

Quantam vero vim atque potentiam aërem concutiendi & strepitum efficiendi ignis conclusus habeat, pulvis pyrius luculentum nobis exhibet testimonium: unde tonitru à sulphure accenso enasci, non tam probabile, quam verum est.

Dictum & demonstratum in superioribus est, sulphuris mineralem substantiam ex acido & inflammabili quadam materia esse conflatam. Nunc vero monendum esse duco, non omnis generis acidum ad sulphur constituendum ac producendum aptum esse: quandoquidem neque cum acido salis communis, nitri, tartari, aut quocunque alio cum alcali coagulato & cum combustibili materia per ignem commixto, sulphur prolicitur; sed speciatim tale acidum, quod sulphureæ prosapiæ est, vel ex ipso accenso sulphure vel ex vitriolo aut alumine, tanquam salibus ex mineris sulphureis elicitis, prodüt, requiritur. Et ut ut ex sale communi & oleo vitrioli sal Glauberianum præparetur, tamen in destillatione omne acidum salis communis aufugit & nil nisi terra, in qua oleum vitrioli figitur, relinquitur.

Nihil vero magis texturæ sulphuris adversum est, quam ipsum nitrum ejusque acidum. Nam quemadmodum ad regenerationem salis communis non quodvis, sed acidum salis communis, & ad nitrum artificiale spiritus tantum nitri & sal tartari, & ad resuscitandum vitriolum spiritus vitrioli requiritur; ita ad regenerationem sulphuris communis specificum sulphuris acidum, vel quod valde homogeneam cum eo naturam habet, quale forsan est illud, quod in atmosphæra continetur, concurrere debet. Ex quo jam illud eliciendum esse puto, phlogiston illud non esse præcipuum & fundamentale sulphuris mineralis elementum, sed matricem tantum ac hospitium præbere, ut acidum sulphuris in eo figatur.

OBSERVATIO X.

De causis fœtoris in sulphure minerali delitescentis.

Sulphur non modo coloris, sed & odoris esse principium materiale præcipuamque causam, constans fere chymicorum est assertio, sed quid specifice per tale sulphur intelligant, res nondum ad liquidum perducta est. Interea tamen in sulphure minerali fœtidissimi odoris materiam delitescere, sensuum testimonio satis superque constat: quomodo vero hic fœtor in corpore, odoris ferme experte exsurgat, & unde suam causam atque originem mutuetur, paulo pervestigatius monstrare expedit.

Primo, exigua sulphoris communis pars si accenditur, amplissimum penetrante suo fœtore conclave replet & nares moleste ferit.

Secundo, quando sulphur cum sale tartari, vel alio lixivioso, debita proportione, in crucibulo funditur, massa hepatici coloris emergit, quæ admisso aëre liberiori incipit liquescere in fœtidum atrum liquorem, ubi, si affunditur acidus liquor, mox ingravescit fœtor & ova putrida redolet, latiusque dispergitur.

Tertio, sulphur commune cum calce viva & sale ammoniaco destillatur in liquorem flavum fumantem, sed fœtidissimum. Auripigmentum & antimonium quoque, ceu mineralia valde sulphurea, si eodem modo cum alcali volatili tractantur, graveolentia exsurgit.

Quarto, si sal tartari sine admixto sulphure in crucibulo funditur, & dimidia pulveris carbonum pars adjicitur, identidem massa coloris sanguinei, saporis valde lixiviosi & sulphurei gignitur, quæ etiam in aëre liquescit & fœtidissimum, non secus ac hepar sulphuris, spargit odorem.

Quinto, spiritus vitrioli, nullius fere odoris, si guttatim carbonibus vivis instillatur, fumus, instar sulphuris mineralis, teter exsurgit.

Sexto, si spiritus sulphuris urinosus volatilis, ingratissimi odoris, in vase aperto aëri libero exponitur, intra aliquot dierum effluxum fœtor is deperit: quod etiam accidit, si lixivium sulphuris, sive solutio hepatis ejus, vel salis lixiviosi cum carbonibus in igne fusi, paulo diutius liberiori aëris accessui pateat, tunc enim fœtor maxima ex parte perit, color etiam niger in cinericeum transit, & sapor lixiviosus infringitur.

Septimo, quandocunque sali alcali cum sulphure minerali, vel cum pulvere carbonum in igne fuso, portio quædam nitri adjicitur, protinus hoc inflammatur & materia effunditur, omnis graveolens odor perit.

Ex hisce itaque propositis experimentis caosas fœtoris, qui in sulphore minerali hæret, jam facilius invenire integrum erit. In superioribus videlicet satis superque demonstratum est, sulphur illud vulgare ex acido specifico & inflammabili quadam materia, seu terra pingui, subtiliori componi. Jam in quæstionem venit, quodnam in hisce principiis tetri odoris materiam & causam præbeat, ubi non dubitamus asserere, non acidum, sed potius inflammabilem illam materiam, esse principium fœtoris, quippe quæ per salia, sive acida, sive alcalina fixa, motu intestino attenuata & resoluta, talem odorem efficit. Nam oleum vitrioli, odoris ingrati expers, non modo carbonibus injectum, sed & mixtum cum oleis destillatis, etiam suaveolentibus, aut cum terebinthina vel balsamo Peruviano, gravem sulphuris odorem acquirit. Et quia carbonum pulvis, in quo copiosior phlogista sulphuris materia continetur, cum sale tartari in igne liquefactus, sine miscela acidi sulphurei, eundem fœdum odorem acquirit, nil dubii est, quin eadem materia fœtoris causam constituat.

Porro cum aër primogenio suo & purissimo acido, quod continet, salia alcalina, quæ sulphuris materiam inflammabilem valde exagitant, temperet, & præterea etiam resolutum à salibus sulphur, quod fœtoris causa est, elastica sua & expansiva virtute secom auferat, in aëre aperto fœtorem perire, omnino non mirum est. Hinc etiam, quia nitrum accensum & vividissima flamma & acido suo, in quod per flammam resolvitur, phlogiston & inflammabile principium potenter dissolvit & dissipat, non difficulter peti poterit ratio, quare hepar sulphuris, tœdi quod est saporis, nitro plane aboleatur.

Verum enim vero reponere hic quisquam potest, à pulvere pyrio, qui ex pulvere carbonum, nitro

nitro & sulphure compositus est, accenso relinqui massam sulphuream alcalinam fœtidissimam, quæ valde convenientem cum hepate sulphuris habeat indolem, & affuso acido fœtorem augeat, adeoque nitri flammam potius producere fœtorem, tantum abesse, ut eum destruat vel auferat.

Sed ad hæc regerendum esse puto: nitrum cum carbonibus deflagratum converti ex parte in sal alcali, id vero cum sulphure mixtum degenerare in massam alcalinam fœtidam, & hac ratione à pulvere pyrio accenso veram materiam, quæ cum hepate sulphuris conveniat, produci. Aliud vero jam est, si ejusmodi producta & sulphureæ substantiæ materia cum nitro mixta accendatur, tunc longe alius & contrarius effectus sequetur.

Ex quibus omnibus jam demum concludendum esse videtur: principium illud, quod mixtis materiam, ad ignem vel flammam concipiendam, subministrat, fortiter salium actione agitatum, fœtoria non modo in mineralibus, sed & in vegetabilibus & maxime in animantibus, si ea putrescunt, causam esse, dum salia subtiliora, pingue & inflammabile principium adorientia, mutu intestino illud exagitare incipiunt.

OBSERVATIO XI.

Diversi effectus sulphuris in mineralia & metalla.

QUicunque sulphur illud inflammabile & minerale pro elemento sive principio metallorum constitutivo habent, ii mirum hallucinantur: siquidem nullum corpus datur, metallorum puritati, fluxilitati & splendori magis adversum, quam vulgare illud sulphur, & nulla metalla, nisi rarissime & exigua quantitate, in terræ visceribus pura reperiuntur, sed cum sulphure multisque scoriis & heterogeneis partibus commixta, sine omni ductilitate & splendore, è terra eruuntur, quæ ad suum statum reduci nequeunt, nisi heterogeneæ partes, & maxime sulphureæ, circumspecto & prudenti regimine ignis ac mixtura & additione aliorum separentur, *und also zu gute gemacht werden.*

Nunquam enim mineræ in purum facessunt metallum, nisi adhærescens sulphur separetur, & quo felicius hæc separatio contingit, eo copiosior proventus fit puri metalli. Neque id separationis negotium à fortiter subministrato igne petendum est, utpote hoc ipso interior sulphuris cum metallo ex parte fit combinatio, ex parte etiam sulphur sic igneo motu in auras dejectum quicquam metalli secum abripit.

Auro liquato in igne si adjicitur sulphur, hoc inde nullam accipit mutationem: si vero argentum cum sulphure miscetur, luna, quæ alias est difficillimæ fusionis, statim liquatur, & in crama nigricans, quod scindi & etiam in pulverem converti potest, mutatur. Ferrum fortiter ignitum admoto sulphore statim fluit, massa inde prodiens sub leni calcinatione largitur vitriolum, quod aqua elutriandum est.

Cum cupro si fluit, fit friabile, & leni calcinatione instituta vitriolum veneris, elegantissimi cœrulei coloris, debita encheiresi conficitur.

Plumbum cum sulphure si miscetur, & in tigillo clauso cæmentatur, non liquescit, sed in massam friabilem convertitur, *sieht aus wie Bley-Ertz*, quæ vehementissimo igne non fluit. Idem phænomenon accidit, si stannum cum sulphure, faciendo stratum super stratum accenditur, ita enim fluxilitas quoque perit. Atque adeo metalla difficillimæ fusionis, ut argentum & cuprum facile fluidificat, contra iis, quæ ante ignitionem fluunt, ut plumbum & stannum, facilitatem liquefactionis prorsus fere aufert.

Magna itaque vi & potentia sulphur minerale pollet, non modo texturam & structuram intimam metallorum, à qua omnes eorum proprietates fluunt, alterandi & immutandi, ea tamen non destruendi. Ferrum cum sulphure tractatum vertitur in crocum, qui nec à magnete attrahitur, nec cum acidis confligit. Argentum cum sulphure mixtum amplius aquæ forti non obtemperat, nec solvitur. Aurum si cum sulphure fluxerit, ab aqua regia non tangitur. Argentum vivum cum sulphure mixtum abit in pulverem gryseum, qui sublimatus transit in cinnabarim, & tunc virulentam suam naturam amittit, non amplius salivam movet, neque ab acido in corrosivum venenum transit.

Exercet vero sulphur vim suam, qua agit in metalla, maxime per acidum, dum ea in calces vertit, ductilitatem aufert, ferrum & cuprum in vitriolum convertit, & ex omnibus fere metallis, facta cæmentatione, mineras efficit.

Est itaque sulphur magis metallorum destructor, tantum abest, ut ad ea perficienda & constituenda quicquam conferat, idque efficit suo acido, quo ipsa in scorias, mineras quædam etiam in vitriola convertere, aliis fluiditatem demere, aliis conciliare, eorumque naturam atque proprietates & specificas vires plane immutare videmus.

Ceterum in minerali sulphure peculiare arcanum reconditum est aurum à magna mole argenti, cui immixtum est, compendiosa methodo & citra magnas impensas, sine menstruis, sed solo igne, via sicca, non absque insigni emolumento separandi. Neque enim à longo tempore alius cognitus est modus, aurum ab argento separandi, quam solutione per aquam fortem, quæ argentum tantummodo solvit, relicto auro, in quod nullum habet aditum: sed quando in decem libris argenti v. g. uncia una auri continetur, labor cum aqua forti nimis pretiosus est, nec compensat laborem.

Longe itaque minori sumtu huic scopo inservit sulphur, si in pultem beneficio aquæ redigitur, & hac ipsa argentum granulatum, quod complectitur auri portionem, miscetur, & in majori crucibulo clauso liquefactio fit, ita sulphur solvit argentum & se intime cum eo conjungit intactis auri corpusculis, quæ collecta gravitate sua descendunt in fundum, & regulum constituunt, qui separandus est. Postea ab argento sulphur leniori in igne calcinatione & adjectione cinerum clavellatorum reducendum. Pars vero inferior eodem modo tractata massam præbet, quæ præter aurum etiam argentum facta reductione constituit, ex qua deinde, adhibita aqua forti, aurum ab argento separandum est. Hac methodo non sine insigni lucro aurum in argento diffusum educi potest.

Igitur sulphur commune in omnia metalla & mineralia, quæ mercurialis prosapiæ sunt, magnam ea immutandi obtinet potentiam, solo auro excepto, quia perfectissimæ mixtionis est, quæ nec vehementissimo igne destrui, neque in calcem & rubiginem converti potest. Nihilominus si sulphur cum sale quodam alcali in igne liquescit in talem massam, quæ hepar sulphuris vocatur, & postea auro in igne fuso admiscetur, hoc utique non modo dissolvitur, sed & in crocum, sive pulverem aqua eluendum, fatiscit; omne enim sal alcali

alcali sulphureum promte metalla, etiam mercurialia, aggreditur, eaque dissolvendo immutat, fragilia reddit inque pulverem convertit.

OBSERVATIO XII.

De calcinationis ac reductionis fundamento & causis.

CAlcinatio dicitur, quando metallum vel minerale ex suo statu, videlicet dispositione ad liquefactionem, splendore, colore, ductilitate atque virtute dejicitur, atque ad tempus aliam plane naturam, texturam & facultatem induit. Et quoniam plurima ex metallis & mineralibus in pulverem album hoc modo satiscunt, operatio à potiori dicitur calcinatio.

Hæc variis modis instruitur, atque potissimum fit ministerio ignis, vel cum salibus neutris, aut sale acido, sive nitroso, sive sulphureo, vel etiam salis alcalini adjumento.

Ignis maxime hanc habet efficaciam, ut metalla calcinet eaque in solidescentem minusque fluxilem materiam convertat. Ita velificante ignis flamma saturnus vertitur in cineres, in lithargyrium, in pulverem flavum atque etiam in minium. Ignis quoque est, qui totum stanni corpus in cineres convertit. Ferrum per ignem comburitur in scorias, inflammabili ejus portione absumta. Fluidum hydrargyri corpus sola diuturniori digestione in vase vitreo clauso in pulverem rubicundum, quem præcipitatum vocant, redigitur. Simili quoque modo regulus antimonii, vehementis indolis, in pulverem gryseum convertitur, diaphoreticæ virtutis. Mineralia volatilia, ut antimonium, arsenicum, zincum, bismuthum, in sublime igne feruntur, & flores, qui nihil aliud sunt, quam calces, inde emergunt.

Præter ignem vero acida virtutem eximiam possident mineralia & metalla immutandi, ut in pulveres, crocos vel calces abeant; ita omnis generis acida ferrum corrodunt in rubiginem, ex cupro afficiunt crocum, viridis aut cœrulei coloris: plumbum corrodunt in cerussam, similique modo stannum in calcem transformatur.

Oleum vitrioli, vel spiritus nitri, sive aqua fortis, abstracta à mercurio efficiunt, ut hic abeat in pulverem flavescentem aut rubrum, ut videre est in arcano sic dicto corallino & mercurio præcipitato rubro. Oleum vitrioli si abstrahitur ab antimonio vel ejus regulo, calx paulo fixioris naturæ relinquitur: multo magis vero id fit, si metalla solvuntur ab acido, & postea præcipitantur. Huuc in modum aurum in aqua regis solutum, affuso oleo tartari vel spiritu urinoso, fit pulvis flavus, fulminante virtute imbutus.

Solutio argenti per cuprum, aut sal commune, vel spiritum ejus, aut oleum tartari per deliquium, præcipitatur in calcem albam, quod etiam fit, si stannum, ferrum, cuprum, bismuthum, zincum, antimonium, cobaltum, regulus antimonii specificis menstruis solvantur, & convenienter ab iis per alia adfusa rursus disjungantur.

Acidum, quod inhæret sulphuri, calcinat quoque metalla, & hac ratione ipsum antimonium leni igne & crebriori agitatione à sulphure deflagrato in cineres resolvitur. Ita etiam ferrum, cuprum, stannum, plumbum cum sulphure mixtum & fusum in pulveres rediguntur. Ipsum argentum vivum cum sulphure tritum & sublimatum dat pulverem rubrum, qui nomine cinnabaris venit.

Nitrum eadem quoque pollet efficacia, ut metalla & mineralia admixta in calces vertat, quemadmodum id videmus in antimonio diaphoretico, in ejus cerussa, item si nitrum cum stanno, plumbo, aut regulo cobalti, vel bismutho fluat. Pari modo ferrum cum nitro in elegantissimum crocum vertitur.

Ipsum sal commune, si miscetur plumbo vel etiam stanno fuso, speciem cinerum exhibet. Antimonii quoque regulus cum sale communi mixtus & calcinatus in cineres redigitur. Insuper salia fixa alcalina eadem pollent potentia, ut in crocos & calces quædam ex mineralibus & metallis convertant. Si quinque partes antimonii cum parte una salis tartari misceantur & funduntur, regulina ejus pars fundum petit, sed instar chalybis politi apparet, quæ in minutissimum pulverem contrita exhibet pulverem rubicundum, qui reguli medicinalis nomen gerit.

Multo vero magis id faciunt salia alcalina, si cum sulphure prius liquefiant; sic formam adsciscunt massæ rubineæ, quæ hepar sulphuris dicitur, quod omnia metalla, ne quidem auro excepto, in pulveres dissolvit.

Jam vero notandum est, quod metalla & mineralia calcinata & sic tractata à pristina forma, natura & proprietatibus & viribus admodum deflectant. Nam primo deponunt suam fluiditatem, exuunt colorem, respuunt liquefactionem, ex veneno degenerant in medicamentum, ut videmus in regulo antimonii medicinali, cerussa antimonii, antimonio diaphoretico; vel acquirunt vim virulentam & vehementem, sicuti animadvertimus in mercurialibus: aut plane peculiarem assumunt virtutem, ut fulminantem in auro, vel metalla difficillimæ fusionis jam instar ceræ fluunt, ut videmus in luna cornua.

Ferrum in crocos redactum non amplius attrahitur à magnete, neque ab acidis menstruis tam facile solvitur, neque calces metallorum præcipitatæ, ut aurum fulminans, dissolvitur ab aqua regis, neque calx lunæ, vel etiam stanni, ab aqua forti, aut calx antimonii ab aqua regis.

Cum itaque tanta facta fuerit harum rerum mutatio, necesse est, ut jam aliquid ipsis accesserit, quod talem iis induxerit mutationem. Quæstio igitur non immerito oritur, quodnam illud sit? deinde quomodo tantæ catastrophes causæ removendæ sint, ut hac demta calces pristinam suam naturam, formam, omnes proprietates & vires recipiant; quam operationem chymici reductionis nomine efferre solent.

Quoniam vero antea dictum fuit, quod præter materiam celerrimi motus igneam, acidum maxime sal sit hujus mirabilis mutationis præcipua causa, facile apparet, omnia ea, quæ efficaciam habent, hoc acidum blande & sine vehementia, aut sine nova texturæ alteratione immutandi vel absumendi, id optime præstare posse. Hæc vero sunt duplicis generis, vel alcalina terrea, vel sulphurea terrea, vel salia accommodata. Ad primam classem spectant omnes cineres vegetabilium probe edulcorati, item ovorum testæ, ossa animantium calcinata, nec non calx viva. Ad secundam vero classem pertinet ferrum, quod terreæ & alcalinæ est naturæ, lithargyrium cum cineribus mixtum, vulgo *Heerd*, item omnia vegetabilia, in carbones vel cineres conversa sine extrema calcinatione; porro fuligo lignorum, quæ multum olei habet, nec non pinguia, præsertim cum alcali mixta, veluti sapo est.

Si vero cum sulphure minerali facta fuerit calcinatio, idque adhuc ipsis calcinatis inhæreat, nitrum huic negotio quadrat, quia nihil est, quod sulphur tam subito penitus abigit & destruit. Tandem quoque salia alcalina, præsertim nitrum fixum, sive nitrum cum carbonibus remixtum, huic negotio conficiendo apta sunt.

Hæc itaque sunt omnia ea corpora, quæ reductioni calcium inserviunt, quæ etiam ad metalla è suis mineris, quæ nihil aliud sunt, quam calces metallorum, à subterraneo & universali sulphuris acido confectæ, reducenda accommodata deprehenduntur. Ita v. g. mineræ mercurii dimittunt per limaturam martis aut ovorum testas additas convenienti destillatione hidrargyrum. Omnes calces ex antimonio & saturno, eorum etiam vitra cum carbonum pulvere & limatura martis dimittunt suum metallum. Pariter omnes mineræ, propter sulphuris, quo scatent, acidum, pulvere nigro, ex tartaro & nitro confecto, *durch den schwartzen Fluss*, item fuligine, marte, nec non carbonum pulvere reducuntur.

Cum vero oleosa & pinguia resistant acidis eorumque spicula maxime involvant, temperent & imbibant, hinc etiam sapo vel sevum multum confert ad metallorum calces in pristina metalla reducendas, siquidem hoc modo luna cornua item cineres jovis, commodissime in argentum & stannum vertuntur. Borax, cum multum terræ secum habeat alcalinæ, & liquefactionem etiam promoveat, metallis reducendis aptissima est. Aurum vero fulminans singulari encheiresi opus habet, ut pristinam formam recipiat: demenda primo est vis fulminans per sulphur admixtum, postea borace adjecta totum negotium conficitur.

OBSERVATIO XIII.

Experimenta circa mirabilem carbonum virtutem.

Omnia, quæ desumta sunt ex vegetabilibus, ligna præsertim, si suppresso igne tractantur, abeunt in carbones, qui sunt corpora porosa, levia, nigra, figuram prioris corporis retinentia, quæ facile ignem concipiunt, atque etiam, fortiori ignis tortura, partim in auras abeunt, partim in cineres resolvuntur.

Carbones, quorum frequens usus est, ita parantur: struitur acervus ligni, tegitur terra, subjicitur ignis, ita flamma aperta impeditur, & ignis saltem gliscens ex ipsis lignis superpositis intime extrahit omne humidum, nec non acidum & subtile oleum, reliquum crassius extrahitur quidem, postea vero altius harum partium poris se implicat.

Ratione hujus olei extricati facile ignem concipiunt, quemadmodum etiam videmus, lintea leviter combusta, ut non omne oleum evocetur, fomitem & pabulum quasi ignis præbere, quibus ordinarie scintillulæ igneæ ex chalybe & silice excussæ excipiuntur. In ejusmodi itaque carbonas, ad ignem suscipiendum aptos, non modo omnia vegetabilia, sed & omnes ex animantibus desumtæ partes, nigredine sua conservata, etiam abeunt.

Notatu vero perquam digna est observatio, quod nullum carbonum genus, etiam extrema adhibita ignis tortura, in vase clauso comburi, vel in cineres albos converti possit, quod tamen sub libero & aperto aëre facillime fit, ubi in tenuissimum fumum resolvuntur, cineribus relictis, qui elixiviati, si carbo fuerit ex vegetabilibus, sal alcali præbent. Hi cineres, sale adhuc pleni, si decoquuntur in aqua, sal magis causticum evadit, quod etiam fit, si cum aqua ex iis formantur globuli iique exsiccati denuo flammæ subjiciuntur. Horum carbonum vulgaris licet sit usus ad ignem alendum, tamen is ipse longe excellentior est, latiusque patet ad varias res perficiendas in mechanicis æque ac chymicis & metallurgicis.

Uti vero magna est vegetabilium, ita etiam carbonum, qui ex iis proficiscuntur, differentia. Lignum faginum reliquis omnibus ad alendum ignem præfertur, & carbones ex eo parati præstantioris usus sunt, aliisque præcellunt; quare etiam ad commutandum ferrum in chalybem præ ceteris eliguntur. Nam quo solidiores & ponderosiores sunt carbones, eo aptiores quoque sunt ad hoc artificium. *Becherus in physica sua subterranea* mentionem facit experimenti, quo carbones in spiritum insipidum inflammabilem redigi possint, qui miscela cum aceto destillato in spiritum inflammabilem mutetur. Sed cum exigua fides hujus auctoris experimentis, ubertim in ejus scriptis propositis, meo quidem judicio, habenda sit; etiam de hujus successu dubitare licet.

Id vero certissimum est, quod carbones, flamma vividiori & alacriori in tenuissimum & minus visibilem vaporem dissoluti, sine ullo odoris sensu in auras abeant, cum tamen mox is visibilis appareat, si modo per mundam pennam solutione aluminis vel etiam spiritu vitrioli in charta pingantur literæ, eæque siccentur, postea, quando charta fumo carbonum apponitur, mox literæ nigerrimæ sese oculis sistunt, ut nullum atramentum tam saturate nigrum colorem melius possit exprimere.

Si aër in conclavi, præsertim demissiori, tenuissimo hoc vapore ab accensis inibi carbonibus, præsertim sub tempestate valde frigida, fuerit repletus, is animantibus, maxime homini, æque ac venenum insensus est, adeo, ut stuporem & soporem apoplecticum hominibus incautis inferat, sique auxilio destituuntur, brevi eos ad mortem deducat, quemadmodum innumera exempla passim occurrunt, si hyeme, præsertim algida, ignitabula incautius in hypocausta inferuntur. Et hic insensus vitæ carbonum vapor ab antiquissimis æque ac recentioribus medicis multifariam notatus & historiis illustratus legitur; quemadmodum etiam ipse hanc rem excussi in peculiari germanico tractatu, & in parte prima *medicinæ rationalis systematicæ*. Adduxi enim exempla ex *Livio*, *Plutarcho*, *Hieronymo*, & inter medicos, ex *Galeno*, *Cælio Aureliano*, *Joh. Matth. de Gardis*, *Christophoro à Vega*, *Rumlera*, *Welschio*, *Hieronymo Reusnero*, *Foresto*, *Lossio*, & inter recentiores ex *historia Acad. scient. Parisiens. ann.* 1710. *p.* 21. *Lancisio*, *Rammazzino*, *Nicol. Chesneau*, item *Reinero Solenandro*, *Amato Lusitano*, quæ satis luculenter funestum carbonum vaporem demonstrant.

Quamvis vero pernicialis ille fumi, ex carbonibus vivis prodeuntis, effectus valde frequens & vulgo etiam à longo tempore, propter funesta plurima exempla, notissimus sit; mirum tamen est, hæc plurimis nostri temporis medicis ita prorsus esse incognita, ut vix ulla quidem in eorum scriptis de fumo carbonum, vitæ & sanitati infenso, & quod inde homines ab eo sibi circumspectius cavere debeant, mentio reperiatur. Multo vero minus usquam

quam in hujus noxii effectus causas inquisitum fuit, quare nempe ab hoc fumo improvide hausto homines mox in altum soporem, sensuum stuporem, paralysin, hemiplexiam, & nisi mature succurratur, ipsam mortem incidant.

Cum vero idem fere effectus in fumo sulphuris vulgaris animadvertatur, dum pauca ejus accensi portio protinus aliquot animantia, angustiori loco conclusa, enecare solet; videndum est, num carbones & sulphur minerale habeant principium seu causam communem, à qua mirabilis ille celer, funestus tamen, effectus dependeat.

Perpauca sulphuris grana accensa tam tenuem & copiosum tetrique odoris fumum spargere, ut spatiosum etiam conclave repleat, non ignotum est. Igne tota fera substantia carbonum in auras quin dissipetur, nullum dubium est, per tenuissimam & invisibilem exhalationem, quæ etiam ad oculum patet, quando literæ, soluto alumine in alba charta scriptæ, & carbonum fumo admotæ, nigro admodum colore tinguntur, ut supra monuimus.

Vapor igitur tam tenuis & subtilis, in aërem evectus ibique conclusus, utiqua mediante inspiratione per nares in caput, & per asperam arteriam admissus in pulmones, propter summam suam tenuitatem partium solidarum vasorumque poris sese intime insinuat, inque minimos nervorum, cerebri & meningum poros penetrat, ubi illud fluidum subtilissimum, quod sensibus & motibus præest, inquinando actiones sic dictas animales subito perturbare atque invertere valet. Accedit, quod aër etiam, copia horum vaporum imbutus atque in pulmones susceptus, de vi sua elastica expansiva in expandendis vasis & vesiculis pulmonalibus multum amittat.

Cum vero sulphur minerale, cujus vapor non secus ac is, qui ex carbonibus vivis exspirat, infestus est, ex duplici substantia, altera acida, altera pingui terrea, quæ ignem concipit, conflatum sit, in spiritu vero acido talis virtus soporosa & narcotica non resideat, necesse est, ut in vaporosa illa sulphurea sive phlogista substantia, qualis etiam in ipsis carbonibus reperitur, utpote ex hisce mediante acido sulphur arte produci posse, jam notissima res est, causa quæri debeat. Atque adeo inde fit, quod vapor carbonum eundem effectum eademque symptomata animantibus inferre possit, quæ fumus sulphuris, siquidem phlogista, quæ in carbonibus est, substantia sulphuris mineralis, quod tam tetrum vaporem emittit, præcipuum est principium. Ecquis vero nescit, vim omnem sedativam, anodynam & narcoticam à sulphure, in tenuissimos vapores resoluto, deducendam esse, quemadmodum id crocus, opium, solanum, stramoneum, papaver, mandragora sufficienter testatum faciunt. Neque obstat, quod vapor carbonum non odore percipiatur, quandoquidem odoris sensus non tam à solo sulphure, quam à sulphure cum sale, qui illud exaltat, mixto, proficiscitur.

Sequitur jam, ut varia illa spectemus atque recenseamus phænomena, quæ à diversi generis salibus vel mineralibus, in ardentes carbones injectis, proveniunt. Primo nitrum, vehementissimo igne in vase fusum, non accenditur, injectis vero carbonibus vivis statim flammam concipit, quæ etiam ipsum carbonum ignem valde auget, non secus ac si ventus per folles admissus fuerit.

Sal commune, quando carbonibus ignitis immittitur, decrepitat non tantum, sed & eorum ignem animat & vividiorem reddit, ascendente albo vapore, qui ferro vel aliis vasibus appositus manuum opera abstergi potest, & lenem sapore præ se fert salsedinem.

Vitriolum, cupri particeps, pulchre cœruleam flammam exhibet. Alumen si injicitur, primo valde ebullit & in spumam se attollit albam, aucto igne omni sapore privatur, & corpus terreum, spongiosum, candidum remanet. Oleo vitrioli ad aliquot guttas in carbones insperso, protinus vapor sulphur olens attollitur.

Borax injecta primo in spumam albam convertitur, postea intensiori per flatum reddito igne in mucilaginem confluit, quæ tamen vitream pellucidam massam mox constituit.

Experimentum etiam fecimus cum sale Ebsoniensi, Glauberiano, aphronitro Jenensi depurato, item sale Setlizensi Bohemico & Schemnicensi Hungarico nativo, & eo, quod ex fontibus Egranis coquitur, atque hæc seorsum flammæ injecimus, expectando odorem sulphuris, sed is non secutus est, sed potius primo illa in spumam spissam sublata sunt, quæ postea difflato omni humido concidit, & demum in albam terream massam abiit, saporis salini subadstringentis, quæ cum spiritu vitrioli neque ebulliit, neque singularem vaporem emisit. Horum vero salium insignem differentiam conspicimus, si non immediate in ignem carbonum mittuntur, sed cum eorum pulvere miscentur, & postea in crucibulo ignis administratur. Ita utique partim instar fumi sulphuris in auras feruntur, partim etiam massam sulphuream alcalinam relinquunt.

Quo unico experimento clare edocemur, quam differens sit ille effectus, dum immediate nonnulla corpora vel mineralia flamma carbonum tractantur, & si cum pulvere eorum mixta, in vase quodam conclusa, ignem experiuntur.

Arcanum duplicatum & tartarus vitriolatus omniaque neutra salia, quibus acidum vitrioli junctum est, vivis carbonibus immissa, lenius prius decrepitant, postea sine omni vapore visibili & odore in auras avolant, vix vestigio sui relicto, cum hæc ipsa in crucibulo cum carbonibus mixta, & igne tractata, pauca saltem portione salis alcalini accedente, in hepar sulphuris migrent.

In metallurgicis laboribus res notatu digna est, quod mineræ joviales, item ferreæ, cupreæ & plumbeæ, calces quoque antimoniales, item scoriæ & vitra metallorum, non in purum metallum vel minerale suum liquari possint, nisi carbones immediate accedant & misceantur, ac demum subministrato aperto igne fundantur. Utrum hac ratione, quæ nonnullorum est sententia, quippiam istius, quod in carbonibus latet, phlogisti, in ipsam metallicam mixtionem simul transeat, & id, quod igne vel additione aliarum rerum in calcinatione absumtum est, restituat, an potius tantum hoc modo separetur illud, quod eorum fluxilitatem impedit, res non tam clara atque evidens est, quin accuratiorem adhuc mereatur inquisitionem.

Nos alias rem ita explicavimus: inhærescit mineris metallicis sulphuris acidum, quia per leniorem præcedentem calcinationem pars oleosa & inflammabilis avolat; metallorum quoque ac mineralium calces ac vitra identidem acido, quod intime poros penetrat & particularum figuram & situm immutat, debentur: hoc acido sale, tanquam causa, sublato, reditus fit in pristinum corpus. Indicantur itaque ea, quæ intime penetrant & quæ acidum absorbendi potentia pollent, quo spectant maxime carbones, qui in flammam redacti, corporibus

ribus reducendis non modo immediate ignem fubminiftrant, fed & fimul oleofo & rarefactivo alcalino-volatili fuo principio intimos poros, ubi acidum occultum eft, ingrediuntur, illud abforbent, & fic metallum reftituunt. Quod vero folus carbonum vapor valde penetrantis & acidum temperantis virtutis ac indolis fit, inter alia *Cl. Stahlii* obfervatio declarat, qui annotavit, ex vitriolo non poffe fixum & acidum ejus oleum haberi, fi retorta fiffuras acceperit, per quas penetrans carbonum fumus acidum vitrioli vaporem penitus immutat & deftruit, ut fpiritus valde volatilis loco acidi corrofivi prodeat.

Ad fulphuris artificialem compofitionem quid carbones conferant, fupra jam deduximus: illud vero curiofum eft, phofphorum illum Anglicanum folidum, lucidiffimum, non in tanta copia præparari poffe, nifi urinæ putrefactæ & infpiffatæ pulvis carbonum addatur.

Ad fœcundanda ea, quæ ex terra nafcuntur, pulvis carbonum mirabilem præftat opem, id quod optime norunt hortorum cultores, qui carbonum pulvere cum terris ftercoreis & luto veteri ex muris defumto utuntur. Dici vix poteft, quam feliciter & læte inde citri & aurantiorum arbores, caryophyllorum etiam flores fuccrefcant.

Terram vero humidiorem ita fœcundant, ut fragorum fructus longe majores fiant, & omnes plantæ mirabile incrementum capiant. Alcali enim illud terreum & fulphureum, quod cuftodiunt, aqua & folari calore refolutum, terram ita efficit fertilem, ut fuccus nutritius, per hanc transcolatus, non modo minimos vegetantium tubulos eo promtius fubeat, fed & facilius in eorum fubftantiam cedat.

Ex hoc experimento clariffime elucet, præcipuum illud fœcundationis principium à fulphurea magis fubftantia, quam falina petendum effe, quæ, fi alcalinæ aft naturæ, nil aliud efficit, quam ut fulphuream illam materiam magis attenuet atque refolvat, acidumque, quod vegetationi valde refiftit, immutet atque abforbeat.

Uti vero pulvis carbonum, ita multo magis offa animantium, in claufo vafe in cineres nigros combufta, terræ macræ quandam fœcunditatem tribuunt, eo quod plus fubftantiæ pinguis, quam ipfi carbones, cuftodiant: adeo ut commode etiam ad fœcunditatem vegetabilium fecundandam cum aliis adhiberi poffint.

De virtute carbonum anodyna in affectibus fpafmodicis & convulfivis non eft, quod dubitemus, cum carbones tiliæ præcipuum fint pulveris antepileptici Saxonici nigri ingrediens, qui præclaris effectibus magnam famam & laudem confequutus eft. *M. Rulandus in thefauro Medico à Carolo Reigero edito p.*4. 7. carbones tiliæ ab epilepfia, torminibus, colica & ventris fluxu liberare prodidit.

OBSERVATIO XIV.

Experimenta circa Phofphorum Anglicanum.

PEr phofphorum hic non intelligimus materiam, quæ tantummodo noctu vel in tenebris lucem fpargit, cujus generis eft phofphorus à *Balduino* inventus, qui ex creta in fpiritu nitri foluta conficitur, aut lapis Bononienfis, vel talcum fciffile viridis coloris, quod minaræ fmaragdi nomine venit, leni igne calcinatum, fed potius fubftantiam non tantum lucentem, fed etiam fumantem, & quæ attritu paulo fortiori adhibito etiam flammam concipit, cujus primum inventio Germano infigni Chymico, *Craffio*, debetur, quem poftea *Kunckelius & illuftris Boyle* in Anglia multum perfeceruat. Hic phofphorus conficitur ex capite mortuo fpiritus urinæ, fi illud cum duabus partibus carbonum & dimidia parte aluminis mifcetur, inque retorta figulina probe lutata, igne acerrimo, five extremo ejus gradu, per aliquot horas urgetur, ita ex retortæ collo, cui vas recipiens aqua plenum fic adaptatur, ut aqua tectum fit, vapores ignei & lucidi in aquam tranfeunt, qui inftar butyri coagulati fupernatant, quæ materia collecta beneficio aquæ calidæ in unam maffam coalefcit.

Eft igitur phofphorus nihil aliud, quam corpus fulphureum fubtiliffimum, cujus partes, ex quibus componitur, motu rapidiffimo intus agitantur, qui motus dum per lineam rectam ferit oculi tunicam retinam, ideam luminis excitat, fi vero per fortiorem attritum is motus augetur, in apertiffimam lucidam & fplendentem flammam convertitur.

Materiam hujus fulphureæ fublucidæ fubftantiæ præbet acidum aluminis & falis in urina humana communis, quod cum oleofa & phlogifta urinæ & carbonum fubftantia intime permixtum efformat corpus fulphureum, quod, dum ejus partes per ignis vehementiam in rapidiffimum motum conjiciuntur, volatile evadit & perpetuo fumos eructat.

Notabilia funt ea, quæ cum phofphoro inftituimus experimenta:

1. Ejus particula fi accuratiori microfcopio adfpicitur, continua ebullitio internarum partium obfervatur.

2. Si ejus fruftum cochleari argenteo imponitur & igne fubftrato accenditur, flamma erumpit lucidiffima, atque in cochleari macula relinquitur rubicunda, fatis denfa, acidi corrofivi faporis, quæ pauxillo aquæ adjecto, refolvitur in liquorem acidum, qui cum oleo tartari per deliquium confligit.

3. Quando cum phofphoro accenfo in cute humana ambuftio fit, hæc tam gravis eft, ut non tantum profundius penetret, fed & difficillime confolidetur, dubio procul propter acidum mixtum corrofivum, quod ignis vim adurentem auget.

4. Sumfimus nitri puri exficcati unciam dimidiam, idque in mortario vitreo in pulverem comminuimus, cui poftea decem grana phofphori, in exigus fruftula concifi, adjecimus; hinc nitri accenfionem & flammam expectavimus, quia phofphorus folo attritu accenditur; fed exquifita etiam adhibita trituratione nulla fecuta fuit flamma, nitrum potius lucidiffimum factum, phofphori lumine per totam ejus fubftantiam difperfo.

5. Si phofphorus limaturæ martis, in tenuiffimum pollinem redactæ, vel ejus croco admifcetur, & hæc in mortario teruntur, celeriter à phofphoro accenfo flamma fpargitur lucidiffima.

6. Phofphorus licet fit verum & vivum fulphur, perpetuo igneo motu agitatum, tamen neque in rectificatiffimo fpiritu fimplici, neque cum fale volatili acuato diffolvitur; fed tamen, quod in fpiritum vini tranfiverint quædam fulphureæ partes, vel ex eo colligitur, quia fi ejufmodi fpiritus in loco tenebricofo in aquam infunditur, leve quoddam lumen obfervatur.

7. Multo autem magis mirum eft, olea deftillata, ut cinnamomi, caryophyllorum, ad compagem phofphori diffolvendam minus promta &

idonea esse, ut ut tenues lucidas partes imbibant atque arripiant.

8. Id vero adhuc magis mirandum & prodigio simile est, quod, si camphora, quæ non nisi æthereum subtilissimum oleum coagulatum est, ad decem partes cum una phosphori parte miscetur, fortissima tritura accedente, nec phosphorus, nec camphora accendatur, sed tota camphora fiat lucida, ut phosphori lumen hac ratione mirifice propagetur.

9. Hæc camphora oleo caryophyllorum optime solvitur, & phosphorus antea solidus, hac encheiresi fluidus redditur, & oleum lucem concipit, quo citra combustionis periculum crines, manus & vestes inungi possunt.

10. Quando phosphorus cum camphora cochleari argenteo inditur, igne subdito, non prius phosphorus in flammam conjicitur, quam camphora penitus fuerit flamma consumta. Idem fit, si phosphori v. g. grana decem oleo caryophyllorum immittuntur, & spiritus nitri inflammans affunditur, tum protinus oleum accenditur, phosphorus vero neutiquam, qui non nisi oleo flamma consumto inflammatur.

Hæc singula experimenta accuratiorem utique evolutionem & explicationem exigunt; siquidem non tam facile & obvium est, horum phænomenorum causas tam promte enucleare. Etenim notandum venit, quod phosphorus, cum nitro vehementer trituratus, respuat accensionem. Si non vera, tamen veri similis hujus rei causa est, quod in texturam & mixtionem nitri aqueum & aëreum quoque fluidum ingrediatur idque intime cum eo unitum sit. Licet itaque in nitro occultata sit ignea materia; tamen hæc neque in motum cietur, neque extricatur, nisi per adjectam materiam, quæ in motu igneo jam constituta est. Nam in nitro partes aëreæ extricatæ prædominium habent, quæ etiam refrigerium sensibus inferunt, & motui igneo, qui jam inest phosphoro, potius resistunt, tantum abest, ut illum intendant atque promoveant. Quia vero ferrum est metallum admodum sulphureum, cujus partes facile igniuntur, & quod sola percussione candens fit; hinc non mirum est, id ipsum phosphori accensionem per fortiorem trituram minime impedire.

Quamvis vero phosphorus sit sulphur quasi vivum, cujus partes perpetuo intestino, rapido & actuoso motu circumaguntur, tamen alia hujus sulphuris est interior structura & textura, quam corporis oleosi & resinosi, in quo manifestum acidum non reperitur. Quare etiam non mirum est, si spiritus vini rectificatissimus, vel oleum quoddam, hunc ipsum dissolvendi potentia caret, utpote cum nec sulphur minerale pariter à spiritu vini rectificatissimo, vel oleo quodam destillato affuso, facile solvatur. Camphora vero si trituratur cum phosphoro, ejus inflammationem impedit, quia quando viginti partes camphoræ ad unam phosphori sumuntur, hæc ipsa nimis disgregata, dispersa & disjuncta, ob intermixta tam plura camphoræ corpuscula, flammeum motum non accipere, & hinc quoque camphoram non accendere potest. Quod vero phosphorus, oleo caryophyllorum injectus, à spiritu flammifero non prius accendatur, quam oleum consomtum sit, ratio est, quia petit fundum, flamma vero superiorem locum occupat, adeoque hæc eum non prius tangere potest, quam ad ima pervenerit.

OBSERVATIO XV.

De balsam sulphuris terebinthinati vi explosiva.

Quam stupendis effectibus non solum pulvis pyrius, atque is, qui dicitur fulminans & ex tribus partibus nitri, duabus salis tartari & una sulphuris vulgaris conficitur, sed ipsum quoque aurum fulminans polleat, in tanta chymicæ artis cultura non amplius ignotum est. Illud vero novum quid & forsan inauditum videtur, quod oleum destillatum, præsertim terebinthinaceum, in quo sulphur vulgare solutum est, vitro inclusum & forti igne tractatum, vim tam stupendam exerat, ut si non superet, certe æquet pulveris pyrii vehementiam. In cujus rei confirmationem hoc loco enarrare placet commemorabilem historiam, quæ anno 1698. die 7. Novembris Zellerfeldæ, quod oppidum est in tractu Hercyniæ, in maximam incolarum admirationem accidit.

Quidam rei pharmaceuticæ præfectus balsamum sulphuris terebinthinatum in satis firma retorta vitrea arenæ committit, & orificio vasis recipientia fortiter occluso, ignem paulo vehementiorem subministrat. Brevi post horrendus auditur fragor, ut omnes, qui domum incolunt, sævissimum turbinem, qui tectis ruinam minetur, obortum esse existiment. Tyro quidam pharmaceuticus, stans juxta mortarium in area, non procul ab officina, in qua labores chymici confici solent, subito & quasi cum mentis emotione parieti allidit, alius vero intra januam, quæ aream aperit, plane attonitus & quasi fulmine tactus in terram concidit, collectis tamen denuo viribus animoque recepto odorem percipit fœtidum, valde sulphureum, indeque conjiciens, has turbas perversa illius medicamenti tractatione concitatas fuisse, quanta potest festinatione cum vicino quodam, qui ad explorandam tanti strepitus caussam subito advolaverat, decurrit in laboratorium, ubi dimidiam retortæ partem in arena superstitem, reliquam vero cum collo retortæ per fenestras culinæ diffractas & excussas in aream longius projectam inveniunt.

Nec vero intra hos effectus substitit, sed latius vim suam diffudit turbulentissimos ille fragoris impetus. Nam præterea perfregit fores cellæ cibariæ, easque una cum aliquot ollis & patinis ex culina deturbavit in aream. Effregit quoque aliam januam, quæ ex cella ista ducit in laboratorium, indeque validissimam seram avulsit; & quoniam ex eadem cella per scalam tortilem atque in speciem cochleæ constructam ad aliud conclave adscendere licet, ibi etiam fores claustris emovit, simulque loculamenta, in quibus vasa Batava, excipiendis confectionibus adaptata, reposita erant, in pavimentum prostravit, inque eodem conclavi aliquot similis generis vasa, ex medio reliquorum sublata, ad imum dejecit, & ambo fenestras marginibus excussas in aream detrusit. Insuper positas prope januam, qua in plateam itur, fenestras, salvis tamen marginibus, diverberavit, atque in angustiori conclavi infima assamenta dirupit, revulsosque, quibus januæ latera vestiuntur, asseres una cum claustro & cardinibus devolvit in pavimentum, non illæsis vitreis fenestrarum orbibus, quarum tamen oras intactas reliquit. Denique etiam januam illius conclavis, ubi aquæ destillatæ asservabantur, aliamque, quæ ex eo aditum in officinam concedit, vi & impetu

petu aperuit. In ipfa vero officina non nifi feneftrarum vitris ftragem intulit, cum laxatis earum repagulis, quæ tamen non fecum abripuit.

Proxime habitantes ferio & afleverantes dixerunt, prorupiffe eodem temporis articulo, quo fragor exauditus eft, ex camino ingentem fumi denforis copiam, feque talem percepiffe ftrepitum, qualem exploſa tormenta edere folent, eumque totum pervafiffe oppidum, ita ut omnia fere ædificia, quodam quafi terræ motu, concuffa fuerint.

Hæc mirabilis relatio, cui eo major fides habenda eft, quoniam incredibiles iftos effectus his meis oculis vidi, clariffime demonftrat, qualis indoles, natura & quanta vis fit fulguris ac tonitru, & quomodo eorum percellens & concutiens vehementiffima vis à fola fortiori percuffione aëris dependeat, dum nempe is ipfe per igneam expanfivam fummam virtutem elafticam cum magno impetu agitatur, ac de loco fuo dejicitur, adeo ut tota columna aëris valde gravis varios & mirabiles effectus in corporibus obviis, duris maxime & refiftentibus, ea concutiendo, diffringendo & varie agitando exerceat. Nam profecto ftupenda etiam pulveris pyrii accenfi virtus non materiali caufæ fulphuris vel nitri adfcribi debet, fed potiffimum columnæ aëreæ, per vehementem ignis rarefactorium & expanfivum motum è loco fuo impetuofe propulfæ; hinc videmus, fine nitro à folo fulphureo corpore incluſo & inflammato proficifci poffe ejusmodi effectus, qui à fulgure & tonitru alias producuntur.

Neque dubium eft, quin motus, qui in terra, feu locis fubterraneis, fæpius cum tremore & concuffione fiunt, ab eadem materia fulphurea, quæ copiofiffime inibi luxuriat, accenfa & refoluta fuam trahant originem. Nam fub terra nullum fal nitrofum gigni, nec ibi erui poffe, fed aëris partum hoc ipfum effe, certiffimum eft.

Porro etiam hoc experimentum quafdam utiliffimas cautiones nobis fuppeditat, maximeque docet, omnia corpora inflammabilia, olea etiam, imo fpiritus, præfertim fi in conclufis vafis fubfiftunt, caute & circumfpecto igne tractanda effe, ne exploſivam ejusmodi pernicialem vim, quæ magno detrimento & ædificiis & hominibus effe poteft, proferant. Nam novimus etiam ante aliquot annos Lipfiæ idem fere magno cum damno quofdam chymicos, fub deftillatione fpiritus vini rectificati in vefica cuprea, expertos fuiffe, dum nimis forti igne adminiftrato vafa difrupta funt, & fpiritus in apertam flammam exarduit.

Meretur etiam in hujus experimenti illuftrationem adduci notabilis obfervatio, quam *Cl. Maurchardi Dec. I. M. N. C.* publicæ luci expofuit, ubi vietor in novum dolium tredecim amphorarum, ad delendum novi ligni faporem, aliquot menfuras fpiritus vini dephlegmati injecit, & defuper fulphuratum incendit, & occlufis omnibus ex ignorantia foraminibus tantus fuit exortus fragor, ut vicini terræ effe motum crederent. Ab hoc fragore dolii pofterior fundus totus non folum bis per transverfum affularum in medio erat diffractus, ut ut ad trium pollicum fpiffitudinem accederet, & quidem tanta vi ad murum, quatuor pedibus diftantem, allifus, ut fragmenta penitus effent obtufa, fed & exterior ejus margo totus in fovea, quam *die Gorgel* vietores vocant, remanferit, fimulque repagulum, *eine Stange*, quod obftiterat, removerit, clavosque ferreos id firmantes tam fortiter affulis impegerit, ac fi fortioribus graviffimi mallei ictibus effent impulfi.

OBSERVATIO XVI.

Experimenta circa colorum genefin.

Corporum colores ex varia luminis reflexione, refractione, fuffocatione, pro diverfa particularum, ex quibus conftant, difpofitione, textura & diverfo opacitatis gradu nafci, res eft inter phyficos notiffima, & ab Illuftri *Newtono* claris ac evidentibus argumentis demonftrata, quam tamen experimenta chymica luculentius illuftrant atque confirmant. Nam omnia, quæ ftructuram internam partium in corpore immutandi potentiam habent, ut alius fiat luminis ingreffus, tranfitus & egreffus, ea quoque inducendis atque immutandis diverfis coloribus idonea funt.

Cum vero ignis, aër, aqua, falia & fulphura præ omnibus aliis valeant tanta potentia, ut ingentem mutationem texturæ & ftructuræ corporum intimæ inferre poffint; non mirum eft, fi ea in mutatione & exaltatione colorum omne fere punctum ferant. Quamvis vero fint innumera experimenta ab aliis jam tacta & propofita, non incongruum tamen in præfentia erit quædam adjicere non adeo vulgaria, nec ubivis obvia, quæ ad doctrinam hanc plenius illuftrandam plurimum conferre poffunt.

Eruitor ex terra fpecies lapidis fciffilis, qui talcum vocatur, nigro colore imbutum: hoc, quando carbonibus vivis imponitur, ut candefcat, non modo fpongiofum fit, inque fquamas abit, fed & aureum accipit colorem, folo ignis motu id præftante.

Deinde quando arcanum fic dictum corallinum paratur ex argento vivo per ternam fpiritus nitri ab eo abftractionem, pulvis fit flavus, crocei coloris, qui fuper laminam ferream carbonibus vivis impofitus, colorem fuum mutat, & rubicundo-purpureum induit, inftar elegantis croci martis, qui color, quamdiu eft ignitus hic pulvis, manet, fimul ac vero refrigeratur, ftatim priftinum flavum colorem recipit.

Quemadmodum aëris eft magna vis atque potentia immutandi corporum texturam, ita etiam color, qui ejus productum eft, aëre multum alteratur.

Flores vegetabilium, qui colorem purpureum, coeruleum & rubicundum habent, ficcati, aëri quando paulo diutius exponuntur, eum penitus amittunt: cujus generis funt flores violarum, cyani, falviæ, rofarum, calcatrippæ, bellidis, lavendulæ & id genus plures. In coloratis ex ferico confactis pannis idem obfervamus, præfertim qui ad cœruleum, violaceum & rofeum vergunt, quem aër calidior facile immutat atque alterat.

Dantur vero colores conftantes, qui & melius ætatem ferunt, & nu ullam quidem mutationem ab externo aëris vel ætheris acceffu patiuntur, fed femper perdurant, ut funt color purpureus & coccineus, ex granis cochinellæ eductus, & rubro-bruuus ex fimplici, quod dicitur *Krapp*, & color niger ex vitriolo & terreis adftringentibus vegetabilium elicitus, item coeruleus, qui ab indigo provealt.

In genere id fciendum eft, colores eos durabiliores effe, qui faturate funt rubicundi vel cœrulei, eo quod plus opacitatis contineant, quæ à principio terraftri, non adeo motabili, proficifcitur, quam ii, qui valde funt diluti, ut rofei, cœrulei, violacei,

qui à teneriori principio dependent fulphureo & evaporabili.

Oleum ex floribus chamomillæ vulgaris, item ex comis millefolii destillatione per aquam paratum, elegantiſſime cœruleo colore nitet, qui tamen intra aliquot menſium ſpatium, præſertim ſi contineatur in vaſis vitreis non repletis, vel ſi aëri aperto exponitur, plane perit, & in viridem brunum convertitur.

Spiritus ſalis ammoniaci vinoſus ex cortice radicis alcannæ rubro pulchre cœruleum mox extrahit colorem, qui tamen brevi tempore in violaceum, poſtea in amethyſtinum mutatur.

Deinde tinctorum obſervatione conſtat, quod ſub aëre ſereno longe elegantiores, quam quidem ſub cœlo turbido, emergant colores.

Multum quoque intereſt ad colorum exaltationem vel eorum immutationem, cujus naturæ & generis aquæ, præſertim in artificiis tinctoriis, adhibitæ fuerint. Nam ſicut aquæ raro puræ, ſed terreo, vel ſalino, aut ſulphureo principio fœtæ inveniuntur; ita non quævis coloribus pulchris genuinis inducendis & retinendis aptæ, ſed aliæ aliis opportuniores ſunt. Quo puriores vero vel leviores illæ ſunt, eo melius tingendis rebus inſerviunt. Aquæ ſtagnantes per putrefactionem valde leves fiunt, & ſi per arenam filtrantur, uti fit in Batavia ſeptentrionali, zu Sardan, eo majorem ad colores extrahendos eoſque aliis rebus inferendos habitudinem acquirunt.

Calor quoque in coctione non parum ad immutationem colorum conducit, cujus rei clarum exemplum exhibet ſyrupus violarum, cujus purpureus color ſi ſervari debet, tantum pars una florum cum una parte aquæ infundenda eſt, ad unam partem infuſi duas partes ſacchari ſumendo, lenior ſiat coctio in vaſe ſtanneo; fortiori vero adhibita coctione inque vaſe cupreo vel æneo, elegans ille violaceus color perit, & in viridiuſculum mutatur.

Omnes flores vegetabilium, ſive ſint violacei, cœrulei, incarnati, roſei, ſive bruni rubicundi, ad mixturam liquoris acidi, elegantem induunt rubedinem; ſi vero infundantur liquido, quod ſale vel fixo vel volatili impregnatum eſt, color eleganter viridis exſurgit.

Quæ experimenta eximium atque inſignem uſum habent in detegendis aquarum mineralium principiis, num ſcilicet de acido vel alcalino principio participent, vel etiam vegetabilium & animanium ſuccis examinandis, cujus indolis ſalia foveant, egregie inſerviunt.

Deinde lixivioſa colorem rubicundum in floribus, ut videmus in floribus balauſtiorum, tunicæ, papaveris rhœados, immutant in viridem, ita colores florum, imo radicum & corticum, qui ad flavum vergunt, intendunt & ad rubicundum diſponunt: videmus id in curcuma, rhabarbaro, in ſucco kermes, in radice rubiæ tinctorum, quæ ſpiritui ſalis ammoniaci vinoſo elegantem rubedinem largitur.

Id vero ſingulare eſt, quod cortex radicis alkannæ vini ſpiritum atque omnia olea, ſive deſtillata, ſive expreſſa fuerint, rubicundo colore inficiat, ſpiritum vero ſalis ammoniaci vinoſum pulchre cœruleo tingat, qui tamen mox, ut ſupra diximus, in amethyſtinum convertitur. Hic color vero, quod notabile eſt, rubicundus ab acido non intenditur, ſed potius deprimitur; unde tinctura ejus, cum acido facta, flava fit, & ſpiritus quoque vini cum ſpiritu ſalis acido commixtus & huic radici affuſus flaveſcit. Ex quo appareat, acidum non ſemper rubedinem extrahere, multo minus intendere, quod etiam aliis poſſumus confirmare exemplis. Nam color ille purpureus, quem grana cochinellæ fovent, ab alcali quodam exaltatur, obſcuratur vero & diluitur ab acido.

Denique notatu dignum eſt, quod infuſiones omnium fere herbarum ab admixto liquore alcalino intenſiorem accipiant vel viridem vel flavum colorem, qui non parum ab acido minuitur & deprimitur.

Neque etiam circa colorum doctrinam eorumque ætiologiam id prætermittendum eſſe arbitror, ſulphur, ut chymicorum eſt ſententia, ſemper fere eſſe cauſam colorum, & quia ſalia, tam acida, quam alcalina, in texturam ſulphurum ingentem habent actionem & ingreſſum, non mirum eſt, ſalia utraque hæc in corporibus oleoſis & ſulphure fœtis, coloribus, præſertim rubicundis, explicandis & exaltandis valde eſſe accommoda, ſiquidem diſcimus id clare experimentis chymicis: nam omnes ſpiritus acidi & oleoſi, ut tartari, mannæ, lignorum, mellis, recentes ſi ſint, pellucidi & flavi, digeſtione mox inſignem contrahunt rubedinem, ob acidum evolvens oleoſum principium. Spiritus etiam omnes vinoſi & valde oleoſi, v. g. ſpiritus cochleariæ concentratus, ab inſtillatione ſpiritus vitrioli rubeſcunt. Neque etiam tantummodo olea deſtillata ab admixto oleo vitrioli in rubicundiſſimam maſſam vergunt, ſed & ſi in ſpiritu vini ſoluta fuerint, accedente digeſtione, idem efficitur.

Verum enim vero ſicut acida ſalia in ſulphuream maſſam penetrant & colorem explicant, ita ſalia alcalina, quæ etiam agunt in ſulphurea corpora, idem efficiunt. Sic videmus, ſolutionem myrrhæ à quovis alcali rubicundum contrahere colorem, & ſpiritus oleoſos & urinoſos, ut cornu cervi, urinæ, ſanguinis humani, recentes pellucidos, temporis diuturnitate rubeſcere. Olea deſtillata ſi ſolvuntur in ſpiritu ſalis ammoniaci vinoſo, in colore mirum exaltantur.

OBSERVATIO XVII.

Obſervationes & experimenta circa colores, qui ex metallis & mineralibus proveniunt & iis quaſi proprii ſunt.

Etſi, ut jam ſupra monuimus, plurimorum cognitioni pateat, variorum colorum generationem ex diverſa luminis ad oculum ſpectatoris pro varia ſuperficierum & pororum, quos attingit, diſpoſitione & textura, refractione fieri; hoc tamen phænomenon non æque omnibus conſtat, colores pro diverſitate regnorum, ex quibus materiæ coloratæ proveniunt, magis vel minus eſſe durabiles, adeo, ut ii, qui ex metallis proveniunt, diutius permaneant, nec tam facile permutentur, quam ubi colorum cauſæ ex animantibus vel vegetabilibus fuerunt deſumtæ.

Cujus rei etiam ratio non tam difficili eget indagine; nam ſicuti textura metallorum non tam facile à quovis mutari vel deſtrui poteſt; ita etiam eorum color, qui ſtructuræ eſt productum, non tam proclivis ad mutationem eſt. Ita non ignorant pictores, colorem cœruleum, ultramarinum, cujus materia ex lapide lazuli & argento paratur, inter purpureos carmin, quod ex cochinella & ſolutione jovis conficitur, inter virides viride æris & flavus, qui ex auripigmento depromitur, omnium con-

constantissimos esse, nec ab aëre, vel calore facile ullam pati mutationem.

Id vero hoc loco maxime proponere voluimus, certos quibusdam metallis proprios esse colores. Aurum, omnium metallorum solidissimum, elegantem purpureum colorem largitur, eoque non modo cutim humanam tingit, si digiti ejus solutione inunguntur, sed &, si debita encheiresi, accedente nempe aqua sufficiente, solutio ejus miscetur cum solutione jovis, crocus eleganter purpureus praeceps in fundum cadit, qui vitro puriori & crystallino per debitam fusionem elegantissime rubineum colorem conciliat.

Argentum, ab omni contagio venereo immune adeoque purissimum, videtur omni colore esse orbatum, sed tamen si solvitur in aqua forti, & ejus solutio affunditur cretae, eaque solvitur, tunc amethystino eleganti imbuitur colore, praesertim si aëri libero & radiis solaribus exponitur. Idem color etiam fit, si solutio argenti in vase aperto paulo diutius stet & aliquid chartae bibulae adjiciatur.

Cuprum in aqua forti viridem, in alcalino vero vel urinoso menstruo solutum pulchre coeruleum exhibere colorem, notissimum est. Magisterium veneris, cum aqua forti & salis communis adjectione factum, vitro albo, quod ex antimonio diaphoretico, pyrite & nitro paratur, largitur colorem saturate coeruleum, *wie ein Türckis*.

Stannum omnis coloris expers apparet, nihilominus si cum antimonio miscetur, & postea nitro debite detonatur, fit inde calx coerulea, quae in medicina antihectici Poterii nomine venit. Porro stanni solutionem ad scarlatinum colorem exprimendum & constantiorem reddendum necessariam esse, artis tinctoriae gnari optime norunt. Eandem ad productionem coloris purpurei ex auro multum conferre, jam supra dictum est. Caeterum calx jovis, fortiori igne in vitrum conversa, id imbuit opalino colore.

Nullum vero ex metallis tam ferax coloris est, quam plumbum, cujus calx cum acidis facta candore se commendat, ut apparet in cerussa, item in magisterio saturni. Plumbum igne tractatum flavescit, ut videmus in lithargyrio, quod vitrum imbuit hyacinthino colore. Et magisterium saturni, cum aqua forti & sale communi paratum, lactei coloris vitrum exhibet: reverberatorio igne plumbum tractatum in minium convertitur, quod eleganti rubicundo colore se commendat.

Si literae pinguntur cum solutione saturni, sive saccharo saturni in aqua dissoluto, eaeque exsiccantur & charta admovetur spiritui sulphuris volatili, vel auripigmenti, aut sulphuris vulgaris solutioni cum forti lixivio factae, & adhuc magis, si quid aceti destillati adjiciatur, statim literae pictae, quae antea erant non visibiles, atro colore imbutae apparent. Cineres plumbi, quando in vase terreo flamma lignorum, quae eorum superficiem ambiat, igniuntur, primo album, deinde flavum, postea rubrum colorem acquirunt atque in minium convertuntur.

Argentum vivum, cum sulphure mixtum & sublimatum, constituit concretum coloris eleganter rubicundi quod vocant cinnabarim.

Mercurius pro diversa cum salibus tractatione varios induere consuevit colores. Nam ejus solutio praecipitata per sal commune, aut alcali urinosum, pulverem dejicit nivei coloris. Mercurius praecipitatus albus, vel etiam dulcis, si cum sulphure vulgari teritur, niger evadit, qualem etiam colorem acquirit mercurius praecipitatus albus, si cum magisterio saturni teritur. Si spiritus nitri aliquoties abstrahitur a mercurio, fatiscit in pulverem flavum, ab oleo vero vitrioli abstracto colorem rubrum accipit, aurantium vero à praecipitatione soluti mercurii sublimati per oleum tartari per deliquium.

Sequitur jam ferrum, cujus etiam varii sunt colores: si sublimatur cum sale ammoniaco, crocei flores exsurgunt; si vero solvitur acidis, ut in vitriolaceam naturam degeneret, & postea miscetur cum solutione gallarum, florum balaustiorum aut corticum granatorum, color ater exsurgit. In rubicundissimum vero mars vertitur crocum, si super limaturam ejus aqua fortis abstrahitur. Magnesia, quae minera ferri est, vitrum Venetianum adjectione boracis eleganti amethystino colore tingit.

Inter mineralia eminet maxime cobaltum; quod igne fusorio cum vitrea massa tractatum, sapphirino colore eam imbuit.

Antimonium obscuro rubicundum colorem largitur, si ejus partes quinque cum una parte salis tartari funduntur: ejus calx vitrificata hyacinthinam pelluciditatem acquirit. Regulus vero, cum nitro calcinatus, cerussa dicitur antimonii, ob colorem, quem cum ea communem habet, candidum. Eadem cerussa cum duabus partibus tartari si funditur, pulvis fit viridis: à regulo autem martiali pulvis remanet cinnabarini coloris.

Sulphur cum alcali & oleo destillato solutum rubineo colore imbuitur: Zincum cum cupro fusum ipsi colorem aureum inducit.

Vitrioli tincturae nigricantis, quam infert solutionibus vegetabilium adstringentium, mentio jam facta est, id tamen monendum, quod, si levior affusio ejus ad solutionem gallarum fiat, purpureus producatur color; si vero extremo ignis gradu ab eo acidum extorquetur, caput mortuum rubrum relinquatur. Ejus autem oleum post rectificationem limpidum, mox additione cujusdam materiae inflammabilis oleosae, rubescere incipit.

Nitrum in spiritum flammei coloris resolvitur & extremo ignis gradu cum pulvere carbonum calcinatum, in colorem ex viridi coeruleum abit.

Atque hi fere sunt colores, quos varia mineralia & metalla per varias mixtiones, subactiones ac tractationes cum igne suppeditant.

OBSERVATIO XVIII.

De liquoribus, qui per destillationem prodeunt colorati.

Colores ex certa unione & dispositione diversae naturae partium, quae variam lucis refractionem efficit, suam habere originem, veritas in physicis satis perspecta atque innumeris experimentis & rationibus firmata est. Cum vero destillatio, quae non immediato igne, quem reverberatorium chymici vocare solent, sed mediato potius ignis calore, aquam vel cineres transeunte, instituitur, magnam potentiam habeat separandi & auferendi volatile & evaporabile ab eo, quod est immobilioris naturae, statim patet, in immutandis vel auferendis coloribus multum valere hanc operationem.

Experimenta nos docent, valde coloratos destillationi submissos liquores eundem colorem non secum

secum evehere. Balsamum sulphuris mineralis vel antimonii terebinthinatum vel anisatum rubicundissimum est, si vero destilletur, olea prodeunt limpida, nec quicquam sulphuris arripiunt.

Tinctura antimonii acris, nec non scoriarum reguli antimonii communis eleganti splendet rubedine. Si vero destillatione spiritus abstrahatur, prodit is rectificatissimus pellucidus, limpidus, suavi tamen sapore & odore sulphuris impraegnatus. Oleum quoque vitrioli valde rubicundum exstillat limpidum, si per arenam aut ex capella vacua fortiori igne rectificetur.

Omnia corticum, radicum & herbarum infusa aut decocta in aqua vel spiritu vini varii coloris destillatione aquam vel oleum fundunt, coloris plane expertia.

Neque minus solutiones mineralium, sive cum acidis spiritibus, sive cum alcalinis menstruis paratae fuerint, ex cucurbita vel retorta si destillentur, color in fundo remanet.

Omnes insuper ex vegetabilibus vel earum partibus aut resinis extractae tincturae, etiam ex rebus valde coloratis, croco, rhabarbaro, nec quicquam coloris reddunt in destillatione.

Haec omnia & singula experimenta nos clare docent, materiam & causam illam, quae coloris phaenomena producit, in principio non tam subtili, & quod per vaporem colorem auferre possit, sed magis in conjunctione partium, quae paulo immobilioris sunt indolis, terrestrium, salinarum & sulphurearum consistere.

Nihilo minus tamen dari etiam destillationes quasdam, sub quibus liquores colorati partim prodeunt, partim sub ipsa destillatione generantur, identidem experientia chymica edocemur, eo quod ex principio & mixtione valde subtili oriantur.

1. Quod attinet ad olea destillata, res plane mirabilis videtur, quod summitates & flores millefolii & chamomillae vulgaris, in quibus ne vestigium quidem coloris coerulei sensibus deprehendere licet, maceratione facta prius in aqua salsa destillatione per vesicam largiantur oleum elegantissimi & valde saturati coerulei coloris, sed opus est, ut recentes destillationi subjiciantur. Nam si millefolii flores paulo diutius siccati destillentur, nihil plane olei adeoque nihil coloris obtinemus.

Plures chymicorum fuerunt hac in opinione, colorem hunc cupro esse adscribendum; sed dubium hoc statim eluditur, si horum destillatio fiat per vasa stannea vel vitrea, item quando consideramus, spiritum vini rectificatum, floribus chamomillae affusum, & per cucurbitam vitream destillatum, eleganti colore coeruleo tingi, qui repetita abstractione super novos flores adhuc intensior fit. Quidam in hac falsa versantur opinione, oleum chamomillae coeruleum, si colorem suum procedente tempore mutet & deponat, non esse genuinum, cum verum ejus oleum constantis sit coerulei coloris. At contrarium potius asseritur; nam & olea millefolii & chamomillae coerulea si paulo diutius in clauso vase consistunt, jucundus ille color mutatur & in obscuro-viridem vergit. Si vero à venere est introductus in oleum chamomillae cum terebinthina adulteratum, tunc utique color hic constans & durabilis est.

2. Aliud oleum, quod per vesicam colore saturate viridi tingitur, est absynthii verum, quod non modo crassioris est consistentiae atque saporis amaricantis, odoris quodammodo graveolentis, & quod caput dolore replet, sed & viridis obscuri coloris, neque ejus copia adeo magna est. Hujus olei drachma soluta in uncia spiritus vini rectificatissimi constituit essentiam amariusculam, colore nigricante imbutam, valde sedativam in mitigandis doloribus in placido inferendo somno & spasmodicis partium contractionibus componendis: ad sedandum etiam vomitum non sine fructu adhibetur, cujus virtus intenditur, si aequali portione cum liquore nostro anodyno misceatur.

Id praeterea notabile est circa colores oleorum quorundam destillatione prolectorum, e. g. menthae, majoranae, rutae, quod, si valde moderato igne administrato destillentur, limpida, clara & suaveolentia transeant, maxime si in vesica probe stanno obducta instituatur destillatio. Si vero urgentur igne paulo fortiori, & vesica cuprea est, transcendunt obscure rubicunda, odoris non adeo grati.

Ex quo discimus, calorem paulo fortiorem hunc habere effectum, ut mutationem in intimam partium oleosarum mixtionem inducat; unde coloris & odoris dependet diversitas & immutatio. Et quia vasa cuprea longe fortius incalescunt & calorem diutius detinent, quam stannea; qua de causa fit, ut quaevis destillata in vasis cupreis vel aurichalceis mitiori igne tractanda fiunt, ne à turtiori concepto calore in sua textura alterentur.

Multo majorem vero ignis potestatem habet, si magis immediate administretur, eorum texturam plane immutandi, quod videmus, dum animantium vel vegetabilium partes aperto igne vel sine aqua in retorta vitrea destillantur, unde empyreuma concipiunt, à quo suum odorem foetidum & colorem flavum vel nigricantem accipiunt. Spiritus nitri, sive potius aqua fortis, cum oleo vitrioli si destillatur, flavo colore tinctus in vas recipiens effertur, ob sulphur, quod nitro inest, valde expansum & resolutum.

Simili modo ex calce viva cum sale ammoniaco & nitro spiritus sulphureus fumans & foetidus elicitur, flavedine imbutus, quod etiam fit à sulphure vulgari per vaporem urinosum valde volatilem, qui exit ex calce viva & sale ammoniaco, valde expansum & in minimas atomos resolutum, quod vel exinde clare innotescit, quia, si hic spiritus diu detineatur in vase, albicans evadit, & verum sulphur in fundum deponit, dum temporis diuturnitate sal volatile per rimas non adeo exacte clausas evaporat. Et cum sulphur, quod copiose inest ferro, vel potius ejus mineris inque primis haematiti, per mixturam salis ammoniaci sicco modo destilletur sive sublimetur, primo spiritus urinosus aurei coloris exstillat, postea sequuntur flores flavescentes, qui colorem croceum habent, fragranti odore imbuti, quia salis ammoniaci ea est indoles, ut martiale sulphur mirifice expandat, dividat, & ferum in altum vehat, quod etiam fit, si antimonium simili modo cum sale ammoniaco tractetur, ubi flores assurgunt flavi vel etiam rubicundi.

Haec omnia satis superque docent, sulphur utique esse matricem colorum, modo quippiam adjiciatur, quod in ejus texturam agere, eamque in minima resolvere sive explicare possit.

Ex vegetabilibus praeter flores chamomillae nullum simplex notum mihi est, quod colore imbuat abstractum spiritum, excepta pimpinella nigra, quae in Marchia crescit in abundantia. Haec concisa cum spiritu vini rectificatissimo maceratur & destillatur, spiritus inde paratur coloris dilute coerulei. Haec radix maxime provenit Fürstenwaldae, item Francofurti ad Oderam, Freyenwaldae; & radix est subtilior, exterius nigricans, intus alba.

OB-

OBSERVATIO XIX.

Experimenta circa solutionem cupri.

Tota rerum natura in amplissimo, quo patet, sinu nullum fovet corpus vel ullum aliud metallum, quod tam facile & promte solutionem patiatur à quovis fere menstruo, quam quidem cuprum, unde etiam veteribus venus metallorum meretrix vocata fuit. Non enim solum à quovis acido, sive vegetabili, sive minerali, languido vel forti, sed & ab iis menstruis, quæ acidis contrariam plane fovent naturam, ut sunt alcalina tam fixa, quam volatilia, solvitur. Quod cum curiosa animadversione dignum sit, tum vero illud ad observationem multo insignius videtur, atque adhuc majus est, quod olea expressa & pinguedines animantium, solutio calcis vivæ, imo ipsa aqua communis & ex salibus mediis sal commune, sal ammoniacum & tartarus ingressum & admissionem habeant in hoc metallum, adeo ut illud successive dissolvant.

Deinde circa has solutiones notare licet, quod elegantissimum viridem & coeruleum colorem exhibeant, cum nempe alcalia elegantissime coeruleam, acida vero pulchre viridem tincturam extrahant.

Tum etiam illud altiori contemplationi subjiciendum venit, quod, spiritus salis ammoniaci vinosus si limaturæ cupri affunditur, & vitrum totum repletur, firmiterque embolo vitreo clauditur, nullus color in hoc menstruo appareat, sed illud clarum ac limpidum remaneat, quamdiu nempe à nudi aëris admissione liberum est. Quamprimum autem epistomio aperto aëri aditus conceditur, vel si dimidium liquoris in aliud vas vitreum transfunditur, ut eo liberior aëri pateat ingressus, protinus coëruleus color incipit apparere, qui sensim increscit, & elapso quodam tempore fit saturatissimus.

Rationem hujus phænomeni invenire minus, quam pro opinione, obvium aut expeditum est. Alii enim solutionem haud quisquam fieri posse sine aëre contendunt, utpote qui virtute sua elastica ingressum hujus menstrui in poros promoveat. Alii aliam tuentur sententiam, affirmantes: in aëre principium quoddam hospitari materiale, quod sali volatili admixtum virtutem ipsi conciliet colorantem coëruleam.

At vero ut ad hæc pauca reponamus, dicendum primo est, utique solutionem corporum à menstruis fieri etiam in vasis clausis & penitus repletis, ut ut non semper sine periculo rupturæ. Deinde etiam à menstruis alcalinis non ita solvitur cuprum per ebullitionem, quam ab acidis. Et quia porro substantia hæc, quæ aëri sit insita colorativa, cujus naturæ sit, nequit determinari, quare etiam nihil solidi vel veri hac de re possumus affirmare. Pertinet ergo hæc observatio ad ea, quorum ratio reddi difficulter potest, sicuti plurima occurrunt in rebus chymicis, ubi phænomenorum & effectuum, qui incurrunt in sensus, nulla ratio vera inveniri potest.

Præter hæc occurrit adhuc aliud perquam curiosum circa hanc rem experimentum. Nimirum notum est, quod spiritus salis ammoniaci vinosus, calidiori loco expositus, totus avolet: nam nulla fixitas in spiritu vini purissimo, nec ulla in sale volatili reperitur. Nihilominus quando solutio coërulea cupri, cum hoc spiritu confecta, in vitro capaciori debito subministrato calore exhalat, relinquitur massa salina coërulei coloris, saporis vehementer cuprei, constringentis, sicca, quæ flammæ admota eam non facile suscipit.

Quando vero cum pauca quantitate sevi miscetur, mox inflammatur, & flammam dat pulchre viridem, cinis, qui relinquitur, est rubicundus instar cupri, cui si denuo affunditur spiritus urinosus volatilis, rursus apparet tinctura summe coërulea. Præterea massa, quæ relinquitur ab exaltatione spiritus, in aqua communi solvitur, indicio, concretionem factam fuisse salinam fixam cum cupro, vel ad minimum ejus sulphurea parte. Jam non sine ratione quæstio oritur, unde cupro illud accedat accrementum salinum fixioris & igni resistentis naturæ.

Nihil igitur aliud dici potest, quam quod tenuior pars sulphurea cupri, soluta ab alcali volatili, sese cum eo per intimam mixtionem jungat, ita ut ex hac conjunctione principii utriusque inflammabilis, nempe sulphuris, cupri & salis volatilis, fixum quoddam corpus fiat.

Si solvitur cuprum in aqua forti solutio fit viridis, quæ affuso spiritu salis ammoniaci, sive vinoso, sive aqueo, præcipitatur, inque coagulum viride coëruleum abit, quia sal volatile congrediens cum acido nitri dejicit ex poris suis cupreas particulas antea solutas. Si vero in majori copia spiritus urinosus adjicitur, tunc coagulum illud ab eo dissolvitur, & prorsus colliquescit, & mixtura antea turbida vertitur in claram & diaphanam, pulcherrime coëruleam.

Hoc experimentum docet, eundem liquorem, qui præcipitat, posse etiam simul virtutem dissolventem habere in uno corpore & uno actu, ubi diversitas in sola quantitate liquoris posita est.

Si solutio cupri ista coërulea, quæ ex solutione ejus cum aqua forti facta & sale volatili emersit, leni calori exponitur, tum vitri fundo apponuntur post sufficientem evaporationem crystalli splendentes, elegantissimo colore tinctæ, quæ in spiritu vini rectificatissimo solvuntur in tincturam, sapphiri colorem æmulantem, cujus virtus in chronicis morbis, qui à viscositate humorum fiunt, expertissima est. Stisserus eam maximopere laudat in epilepsia infantili chronica, item ad expellendos vermes. Nonnulli etiam in quartana hanc magni æstimant: majori dosi data vomitus & sedes movet, dosi minori colliquat serum & salivalem laticem fundit.

OBSERVATIO XX.

Experimenta, quæ auri naturam atque proprietates declarant.

Præcipui & proprii quasi, quibus aurum ab aliis corporibus & metallis distinguitur, characteres sunt:

1. ejus gravitas, qua omnia in rerum natura corpora superat; duplo enim gravius est ipso ferro, inque argento vivo, cui omnia reliqua metalla supernatant, fundum petit.

2. Neque ignis, neque ullum sal, aut sulphur quoddam, aut spiritus, aut menstruum vim & potentiam habet aurum dissolvendi vel immutandi, præter solum argentum vivum & aquam sic dictam regis, quæ spiritus duplicatus est, ex acido nitri & salis communis compositus.

3. Aurum in aqua regis solutum & cum liquore alcalino præcipitatum vim acquirit mirabilem explosivam, qualis in tota rerum natura non observatur.

4. Aurum firmissime adhæret stanno, ut ægerrime ab eo divelli possit.

5. Antimonium fusum com metallis ea in scorias & calces redigit auro excepto.

Hi sunt genuini & præcipui auri characteres & proprietates, quibus ejus natura, essentia & operandi virtus continetur & absolvitur: ubi itaque illæ deficiunt, certo auri præsentiam negare licet, & vicissim, ubi hæ deprehenduntur, aurum adesse adstruendum est.

Omnes vero inter hos characteres atque singulares proprietates eminet maxime ejus specifica gravitas, qua maxime intima ejus essentia determinatur atque describitur. Hæc enim tam necessaria est, ut, si quoddam corpus omnibus reliquis affectionibus & viribus imbutum sit, & idem cum auro pondus deficiat, certo & confidenter pronunciandum esse existimem, hoc non esse verum aurum: quandoquidem ex specifica hac gravitate, tanquam ex fundamento & prima causa sive essentia auri proprietates & specificæ facultates provenire videntur, ut etiam ex ejus indole bene intellecta, harum causa & ratio non incongrue explicari possit.

Gravitatis vero duplex est causa: altera externa & communis, motus nempe fluidi ætherei vorticosus circa globum nostrum terraqueum, versus centrum terræ corpora comprimens; altera interna & cuivis corporum specifica, quæ à dispositione & structura partium mixtum constituentium proficiscitur, & quæ variis modis impulsum fluidi determinat. Jam vero observamus, quo arctior & firmior nexus est partium in corpore, ut angustissimi inde & minimi emergant pori, subtilioris fluidi minus capaces, eo corporis pondus plus increscere: cum vicissim, quo laxior corporis nexus porique ampli & fluido æthereo plus repleti sint, eo minoris ponderis ac gravitatis corpus esse animadvertamus.

Cum itaque aurum ex omnibus, quæ in rerum natura deprehenduntur, sit ponderosissimum, necesse etiam est, ut arctissima in eo partium, quibus componitur, sit connexio. Jam vero quæstio incidit: à qua causa arctior vel laxior partium, quæ mixtum constituunt, nexus dependeat?

Nos in summa subtilitate sive stupenda exiguitate partium, arctioris nexus & majoris gravitatis, in majori vero mole partium ejus laxioris cohærentiæ & levitatis causam reponimus. Nam quo tenuiores & minores sunt partes, eo arctius se tangunt, sibique incumbunt, unde longe minores & angustiores fiunt pori atque spatiola; contrarium accidit, ubi partes sunt crassiores, quæ non intime sese consociant atque hinc majora spatia relinquunt.

Quod vero ex minimæ molis corpusculis aurum sit conflatum, non levis momenti argumentis itemque experimentis adstruere in proclivi est. Videlicet unum auri puri granum quando in sufficiente quantitate aquæ regis solvitur, & hæc solutio in unam spiritus vini rectificati libram medicam infunditur, protinus metallico sapore & flavo colore imbuitur, sicuti unica ejus guttula gustu examinata id satis luculenter docet. Si affunditur liquor alcalinus, procedente tempore mixtura fit turbida, & pulvis secedit in fundum, cujus vel minima pars integram ac salvam suam texturam atque naturam retinet. Porro si unicum saltem auri granum, ab aqua regis solutum, aliquot mensuris aquæ communis, in quam prius infusa fuerit solutio duorum granorum stanni puri, instillatur, tota aquæ massa obscure purpureo colore imbuitur, ex qua beneficio quietis admodum pulvis, purpurei coloris, in fundum vasis descendit, cujus minima etiam atomus adhuc aurum est.

Hæc adducta experimenta satis, ut puto, mirabilem & incredibilem corpusculorum auri parvitatem demonstrant. Jam vero mihi probandum incumbit, quomodo reliquæ, quibus aurum splendet, proprietates à principali hac proprietate tanquam fonte & causa, videlicet ab arctissimo partium nexu & gravissimo pondere, deduci ac derivari debeant.

Primo ab arctissimo partium auri nexu dependet ejus summa ductilitas, quæ omnia metalla, ipsumqoe argentum, exsuperat. Secundo ob summam exiguitatem pororum est non modo fixissimum & durabile in igne, sed & neque sal ullum, neque mineralis spiritus, neque sulphur, neque ullum menstruum in illud agere & mutationem texturæ, in colore & viribus, inferre vel illud in calcem aut rubiginem redigere potest, quia hæc omnia nullum ingressum in auri poros inveniunt. Unicum excipitur argentum vivum, quod, uti fluidorum gravissimum est & simplicissimum, ita in omnes metallorum poros & interstitia non modo sese insinuat, sed & se cum ejus partibus unit, unde fit ejusdem metalli fluiditas sicca, sive amalgamatio. Solum tamen est ferrum, cum quo propter partes terrestres mercuriale fluidum se unire nequit.

Præter argentum vivum etiam in auri corpus ejusque minima spatiola invenit ingressum liquidum, ex duobus salibus, nitro & sale communi, compositum: ubi tamen notandum, quod acidum salis communis præcipua sit solutionis auri causa, & quidem propter hanc rationem, quia nullum acidum ex tam tenuibus & subtilibus partibus, quam hoc ipsum est compositum, quæ tenuitas ad oculum monstrari potest ex vapore, quem spargit, si oleum vitrioli cum sale communi miscetur, qui tam copiosus & tenuis assurgit, ut non modo nares feriat & fibrillas nerveas irritet, sed & totum conclave repleat.

Ut ut vero acidum salis sit omnium tenuissimum & poris auri arctissimis penetrandis valde accommodatum, tamen solum illud non solvit, nisi de sulphureo nitri principio quicquam accedat, quod solum & sibi relictum ob crassiores suas partes plane ad auri solutionem ineptum esse, ut ut omnia metalla, bismuthum quoque, zincum, cobaltum dissolvendi facultate polleat.

Causa itaque jam inquirenda venit, quare metallorum adeoque etiam auri solutiones sine nitro non tam expeditæ & faciles sint. Ego existimaverim, in nitro, præter acidum, multum materiæ elasticæ sulphureæ expansivæ, quod in ejus accensione manifestatur, latitare, cujus adjumento partium nexus & cohæsio fortius discerpitur & partium in minimas fit divisio.

Inter proprietates auri genuinas refertur etiam ea, quod omnia alia metalla, cum antimonio fusa, in scorias & calces abeant, solo auro excepto, quod fundum petit, neque ullam ab antimonio, si rursus separetur, alterationem accipit: cujus effectus & phænomeni causa identidem ab auri textura & structura & inde orta gravitate deduci debet. Sulphur enim, quod antimonio inest, in reliqua agit & operatur metalla inque eorum poros ampliores admissum in textura insignem efficit mutationem. Quia vero in auri intima non penetrat, ejus textura & gravitas salva manet, quare etiam hoc fundum petit.

Jam

Jam explicandum etiam venit ex eodem textu-ræ, quæ in auro est, fundamento, cur stannum, levissimum metallorum, tam firmiter adhærescat auro, ut etiam ægerrime inde possit divelli; nam neque per fusionem cum antimonio, neque per capellam in furno docimastico, neque beneficio aquæ regis hoc ipsum ab auro facile separatur, nisi singularis encheiresis adhibeatur, & mixtum cum cupro prius fundatur, & postea cum sufficiente quantitate plumbi in capella tractetur. Quare igitur aurum tam firmiter cum stanno uniatur atque tam promte in ejus amplexus ruat, id non tam facilem explicatum habet; illud vero, quod tam ægre ab ejus particulis divellatur, postquam semel iis accesserit, inde provenire videtur, quia nullum facile invenitur corpus, quod ingressum in corpus auri, ubi stanni particulæ hærent, habeat, quod fieri debet, si ex iis expellendum sit.

Sequitur jam illa mirabilis & stupenda vis fulminans in auri magisterio consideranda, quod ex præcipitatione solutionis auri cum liquore lixivioso, sive volatili, sive fixo, conficitur, in quo pulvere illud maxime attentionem meretur, quod paulo fortiori in mortario attritu, vel sub ejus exsiccatione in fornace calida, sine ullo immediate accedente igne & sine excitatione flammæ tam horrendum in aëre fragorem violentamque in corpora ambientia vim & conquassationem exercere queat, ut vix quispiam id effari & concipere possit, præsertim si paulo major quantitas in effectum deducatur. Peculiaris hæc & fere mirabilis fulminandi virtus multorum ingenia exercuit, qui in ejus causa exquirenda desudarunt.

Communis adhuc fuit hæc sententia, aquam regis præparari ex aqua forti, quæ non nisi spiritus nitri sit, & sale communi; si itaque aurum solvatur in tali menstruo & postea cum liquore alcalino præcipitetur, verum regenerari nitrum, quemadmodum ab aqua forti, cum liquore alcalino ad punctum saturationis confusa, per inspissationem id statim fieri possit. Hujus nitri regenerati particulas multas in poris auri etiam post edulcorationem remanere iisque inhærescere perhibent. Deinde in auro esse sulphur statuunt, & præterea aurum fulminans admodum esse compagis. Jam hujus auri fulminantem vim ex pulvere fulminante & tonitruante, qui ex una parte salis tartari, duabus sulphuris & tribus nitri componitur, explicari posse contendunt, quum ejusdem naturæ adsint ingredientia, nimirum loco sulphuris vulgaris sulphur auri, loco nitri communis nitrum regeneratum, loco salis tartari compages auri fixior, & quemadmodum superior pulvis in cochleari super carbonem posito ingentem strepitum edit; ita etiam simili modo cum auro fulminante fieri affirmant.

Verum enim vero plurimis adhuc difficultatibus hæc explicatio premitur. Nam primo falsum est, quod in eo liquore, in quo aurum solvitur, nitrum prævaleat, & quod ex præcipitatione auri cum liquore alcalino nitrum regeneretur, idque hunc in modum demonstratum ibo.

Præparavi aquam regis ex libra dimidia salis fossilis Polonici depurati & libra una & dimidia aquæ fortis, destillavi hæc invicem ex arena in retorta vitrea, ita prodiit spiritus, qui odore & sapore partim aquam fortem, partim spiritum salis referebat, qui liquor aurum promtissime, etiam sine calore singulari accedente, dissolvebat. Facta ejus præcipitatione cum spiritu salis ammoniaci simplici, obtinui pulverem per frequentem edulcorationem insipidum (nam aurum assumtum fuit purissimum,) ochrei coloris, insigni virtute fulminante instructum.

Sumsi postea eandem aquam regis, cum qua auri solutio instituta erat, & huic ad saturationis usque punctum oleum tartari per deliquium instillavi; facta decenti evaporatione remansit sal, quod saporis parum nitrosi erat, sed magis sal commune æmulabatur: injeci id vivis carbonibus, non deflagravit, ut nitrum, sed decrepitavit.

Deinde caput mortuum, à destillatione aquæ Regis relictum, solvi in aqua & ejus solutione filtrata impetravi sal fortiter nitrosum & paulisper salinum; hoc in jectum carbonibus, promtissime totum deflagravit.

Quo experimento clarissime intelligitur, regenerari utique nitrum, si aqua fortis cum sale communi misceatur, dum hujus acidum sese intime misceet cum terra salis communis alcalina; contra spiritum salis acidum ex sale communi hac unione exterminari & hac ratione in liquorem, qui destillatione prodit, converti. Quibus communis hic error, regenerati nitri inflammabilis particulas in poris auri adhuc retineri, refutatur.

Quis porro est, qui sulphur, quod analogum sit sulphuri minerali vulgari, in auro ausit demonstrare? Profecto si sulphur cujusdam metalli cum ejus terreo fixo principio & nitro hujus virtutis in auro fulminantis causa esset, longe faciliori methodo ex ferro, si solvatur in aqua forti & præcipitetur cum oleo tartari per deliquium, ejusmodi fulminans magisterium parari posset, quod tamen minime accidit. Nam ferrum est valde sulphureum metallum, quod facile ignem concipit, & ex cujus solutione cum aqua forti etiam nitrum regeneratum obtinemus. Aurum insuper fulminans solo attritu, sine subministrato igne, fulminare potest, quod secus accidit in vulgari illo tonitruante pulvere.

Ex quo sequitur, aliam longe, præter jam datam, fulminantis energiæ subesse causam adhuc inquirendam, quæ, ut mea quidem fert sententia, ex similibus, qui in rerum natura fiunt, effectibus detegenda erit. Jam vero clarissimo experimento constat, humidum quodvis, sive aqua, sive spiritus vini sit, item solum aërem in firmissimo clauso vase contentum, accedente paulo fortiori calore, tantam vim ac vehementiam expansivam exserere, ut cum maximo impetu ac strepitu vasa etiam compactissima in minimas partes diffringat, idque abunde in globulis vitreis semi repletis aqua vel spiritu vini, in lacrymis vitri, in globulis æneis, solo aëre vel pauca aqua impletis & in ignem jactis, it. lagenis vitreis liquore fermentescibili repletis & arctissime clausis conspicimus; quidni etiam in compactissimi auri poris & interstitiis ex solutione & præcipitatione provenientes humidæ aëreæ & elasticæ salinæ partes inclusæ, & calore simul & semel fortiter expansæ, hunc effectum præstare possint?

Nam sicuti in nitri & salis communis mixtione aqueæ & aëreæ partes ingrediuntur, quæ partim ex decrepitatione, partim etiam elastica & expansiva flamma in nitro satis eluceent: ita, cur non etiam beneficio solutionis & præcipitationis & regenerationis salis communis aërea & humida corpuscula in poros auri intrudi & firmissimis repagulis includi possint, ego quidem non video.

Auri itaque fulminantis pulvis videtur mihi constare ex innumeris tenuissimis compactissimisque auri globulis, subtilissima humida & elastica materia repletis, quia accedente calore, propter fortem expansionem simul & semel cum impetu diffringuntur: quæ diffractio etiam exinde patet, dum una drachma auri fulminantis ita cau fulmen disji-

citur

citur in auras, ut ne minimum hujus vestigium appareat.

Ex quibus omnibus clarissime elucet, eximias illas, quibus præ aliis metallis gaudet aurum, proprietates ex ejus intima partium structura, quæ quasi ejus essentiam constituit, commode explicari posse, cujus structuræ externus character est specifica gravitas. Quare deficiente hac, aurum existere nequit: quo argumento ego sæpius usus sum adversus alchymisticæ & transmutatoriæ artis patronos, qui talem quærunt, seu potius fingunt, lapidem, sive tincturam, cujus beneficio mercuriale quoddam metallum, ut plumbum vel argentum aut argentum vivum, in aurum tingatur & transmutetur. Et quoniam maxime ad colorem & tincturam io hoc negotio respiciunt; hinc lapidem hunc ex sulphure auri volatili, penetrante digestione fixato, præparari debere saniorum est sententia. At vero nec color auro similis, nec splendor, neque fixitas in igne, aut perseveratio in capella, auri naturam & essentiam absolvit, sed specifica gravitas ipsi essentialis & inseparabilis est, qua præsente & cæteræ auri proprietates facile aderunt.

Jam vero quæstio oritur, num in rerum natura inanimati unius corporis gravitas specifica in exquisite alteram, consequenter etiam in structuram & texturam similem partium per exiguam corporis possit? Et cum ne ullum quidem in aliis rebus hujus generis occurrat exemplum, sine injuria etiam de impossibilitate hujus artis, quæ uti omnium vetustissima, ita etiam figmentitia est, dubitamus, donec tale experimentum occurrat, quod nullam amplius dubitationem in facto admittat, quo quamdiu caremus, tamdiu demonstratio nondum confecta est.

OBSERVATIO XXI.

Medicamenta ex auro parata & de iis judicium.

A Longo jam inde tempore, & maxime eo, quo chymica ars paulo diligentius à medicis agitari & excoli cœpit, inter remedia naturam humanam confortantia, & quæ omnibus fere morbis persanandis accommodata sint, ea, quæ ex auro præparata fuerunt, maximo semper in pretio habita fuisse, haud obscurum est. Existimarunt enim veteres, planetas singulare cum visceribus corporis humani, item cum metallis in terræ gremio peculiare & amicum commercium habere eaque suo influxu animare. Quare metallis planetarum nomina assignarunt, cumque solem in macrocosmo calorem, vigorem, vitam & fœcunditatem omnibus & vegetabilibus & animalibus largiri conspicerent, ex metallis aurum quoque similem edere effectum putarunt. Et hæc communis fere traditio, sive potius fictio, non modo vulgum, sed & eruditos plures, præsertim medicos, invasit & constanter tenuit, ut medicamenta ex auro rite præparata aliis longius antecellere & instar universalis cordialis & confortantis esse firmissime credant.

Verum enim vero hæc dulcis de auro in sanandis morbis opinio, partim ex ignorantia veræ physices & theoriæ medicæ modique agendi medicamentorum, partim etiam ex lucri faciendi ingenti cupiditate, prima sua initia & incunabula traxit. Nam si ad veræ chymiæ & accuratioris praxeos examen hæc tam magnifice laudata ex auro parata remedia revocantur, certe hæc parum solidi præstare posse, ut potius plus damni, quam emolumenti inde proveniat, luculenter apparebit. Nam primo in substantia medicamenta ex auro, sive in croco, sive pulvere data, nihil plane efficiunt, quia, ut supra diximus, nihil in rerum natura reperitur, quod auri corpus solvere potest, præter aquam regis. Cumque metalla non in corpus agere possint, nisi prius soluta, ut ingressum in eorum poros habeant, & nullus liquor vel menstruum interne reperiatur, quod id efficere possit, facile patet, aurum in substantia relinqui intactum & omni carere in humano corpore effectu.

Jam vero quando aurum solvitur, id non alia ratione præstari potest, nisi per aquam regis, aut per salia, sal commune & nitrum. Hæc adjecta sufficienti quantitate aquæ probe cum foliis auri decoquuntur: utroque modo sic instituta solutio septica & corrosiva evadit, quanquam sub priori modo sit eminentior. Nam quemadmodum mercurius, item cuprum & argentum, si per salia vel eorum spiritus solvuntur, vehementissimam ac virulentam naturam ac vim acquirunt, ut tunicas nerveas ventriculi & intestinorum arrodendo, tormina & spasmos atque summas anxietates excitent, & sedes quoque ac vomitus moveant; ita etiam id accidit cum solutione auri, quam ad aliquot guttas cum vehiculo aqueo interne datam tormina & spasmos cum anxietatibus præcordiorum excitasse, aliquoties expertus sum.

Quamobrem id hoc loco monendum putavi, cum medicamentis metallicis, sive sint solaria, sive lunaria, cautissime & summa cum prudentia mercandum, adeoque intutiora hæc aliis tutioribus longissime esse postponenda.

Verum enim vero cum plures medicorum & chymicorum animadverterent, aurum, si cum salibus vel spiritibus acidis corrosivis tractetur & solvatur, vehementem & naturæ potius infestam, quam amicam induere virtutem, tantum abest, ut vires incomparabili modo restauret, eam ducti sunt in sententiam, aurum esse radicaliter solvendum, & sic desideratissimam & quasi universalem nasci medicinam. Per radicalem vero & intimam solutionem intelligunt eam, qua auri corpuscula ex crasi, unione & textura sua prorsus divelluntur, ut nulla arte amplius in verum aurum coeant vel reduci possint: & huic negotio conficiendo non sufficere putant vulgaria menstrua, sed requiri insipidum subtilissimum, quod poros & intimum nexum pervadere possit.

At vero, ut ingenue, citra ullius contemtum, in honorem veritatis meam exponam sententiam, hæc chymicorum asserta sunt partim suavia insomnia & figmenta, partim fraudes, quibus famam & locrum aucupantur. Etenim supra jam exposui, incomprehensibilem fere esse corpusculorum auri subtilitatem & interiorem nexum, dum unum granum auri solutum ingentem aquæ molem sapore metallico & colore rubro imbuere potest. Ut itaque horum minimorum corpusculorum intima mixtio dissolvatur, fluidum illud quod hoc præstare debet, ex longe subtilioribus partibus, quo penetrare possit in angustissimos hos poros, compositum sit necesse est. An vero ejusmodi materia in tota rerum natura extet, ex qua tale menstruum præparari possit, res dubii plenissima est. In mercurio vivo est fluidum insipidum, valde subtile, quod poros auri penetrat, ne ullam tamen corpusculi aurei texturam destruere potest, quin sublato mercurio suam pristinam formam & naturam retineat.

Et sane mirari subit, cur ejusmodi arcani possessores de aliis metalli, argenti, mercurii vel cupri

radi

radicali solutione ne hiscant quidem, quum tamen tale menstruum omnibus metallis intime dissolvendis respondere debeat, quoniam in metallis ignobilioribus partium nexus longe laxior est, quam in ipso auro: sed quis unquam verum experimentum, quomodo mercurii aut plumbi radicalis solutio præstari possit, publico intelligentium judicio subjicere ausus est?

Deinde si detur hoc, existere in natura, vel etiam per artem parari posse ejusmodi menstruum, quod aurum in prima sua principia sic reducat, ut ex iis aurum confici non amplius possit, tunc utique quæstio oritur, an dissoluto nexu auri, amplius aurum maneat, sive an non jam in longe aliud corpus, quod ab auri natura differt, transierit: cum notum sit, essentiam & formam corporum pororum constitutione & partium nexu contineri, atque ex hoc eu fonte omnes vires & operationes profluere. Quia itaque ex eorum hypothesi auro tam ingens virtus analeptica & salutaris adscribitur, quod symbolismum cum corde & spiritibus vitalibus foveat, auri vero textura destructa sincerum non amplius est aurum: ergo hinc recte infertur, si hac ratione medicina paratur, ejus virtutem auro, ut auro, non posse assignari, sed alii mixto, ex auri destructione proficiscenti, eam esse adscribendam. Quamobrem tale medicamentum non recte dici potest aurum potabile.

Sed quicquid etiam est, sufficeret, si modo talem medicinam ex auro parari posse, satis certo constaret. Primo enim neque ullus extitit, qui de effectu, possibilitate & veritate ejusmodi radicalis solutionis unquam exemplum, quod exceptione & dubitatione careat, produxerit. Nos sæpius iis, qui tale quid jactitant, diximus, non prorsus negare, dari insipidum menstruum, quod metalla, multo minus aurum solvat, missa solutione radicali, & centum thaleros me velle ipsis solvere, si me præsente ejusmodi experimentum adornare velint, neque unquam nos desiderare hujus arcani præparationem; sed nunquam potuimus & nunquam etiam poterimus id obtinere. Nihilominus solenne est hisce artistis illud ingeniosum & lepidum effugium, quod, si eorum aurum potabile ad examen chymicum vocetur, ac ne ullum quidem hujus metalli vestigium reperiatur, magna contentione & fiducia dicant, aurum radicaliter esse solutum atque ideo neutiquam reduci posse.

Ego vero sum hujus sententiæ, me ejusmodi medicamentum, ex quo aurum possit reduci, modo virtute eminenti & eximia se commendet, præ illo, ex quo id non possit reparari, & quod non adeo singulari virtute polleat, pluris æstimare. Cæterum tamen non adfirmaverim, omnibus, quæ pro auro potabili venditantur, medicamentis, licet nihil in se habeant, omnem detrahendum esse effectum, qui utique à menstruis & ingredientibus aliis dependere potest. Sed quod pro universali medicina venditent, & quod tam caro pretio constent, id non potest non ægre ferre, qui veritatem colit, & salvum vult veritatis honorem.

Sæpius ejusmodi medicinæ universales, quæ ex auro paratæ venditantur, ita esse dicuntur comparatæ, ut in quocunque morbo tuto possint adhiberi, quod ego etiam crediderim, at vero, an peritis hoc possit demonstrari, quod peculiaris efficaciæ sint, res altioris est quæstionis.

Ego tamen facile etiam adducor, ut credam, plures, ad parandas suas medicinas universales, recipere aurum, sed quia theoriæ chymicæ non satis gnari sunt, semet ipsos fallunt, dum perpetam putant, efficaciam horum medicamentorum ab auro esse petendam; nam totum aurum & integrum facile haberi potest, si quis artificium reductionis recte callet. Sed nemo mihi vitio vertere poterit, quod meam sententiam ingenue de hisce medicamentis exposuerim.

Examinanda jam venit tinctura illa solaris confortans, quæ ex auro præparatur cum oleo cinnamomi sequentem in modum: auri purissimi solutio probe saturata inspissetur quodammodo, postea olei cinnamomi puri drachma una in drachmis tribus spiritus rectificatissimi solvitur, & hujus solutionis partibus tribus pars una solutionis auri admiscetur in cucurbitula, quæ arenæ calidæ exponenda est, ita ambo hæc coeunt in massam resiniformem, picei coloris, quæ cum spiritu rectificatissimo solvitur, unde exsurgit essentia, saturate bruni coloris, grati, sed amaricantis & subadstringentis saporis, quæ ubi roborandæ vires sunt, non sine fructu adhiberi potest.

Hoc vero in quæstionem venit, num hujus medicamenti vires ab auro hac ratione soluto dependeant. Nos id plane negamus, eo quod in hac tinctura, si paulo diutius stet, pulvis resideat niger, qui cum spiritu vini elotus & exsiccatus ab aqua regis promtissime rursus solvitur in flavum liquorem, qui cuti admotus, non secus ac solutio auri, eam non multo post purpureo colore imbuit.

Ratio vero processus in eo posita est: aqua regis in solutione solis concentrata cum soluto oleo cinnamomi, per calorem externum, intime sese uniens, constituit resinosum corpus, in quod minime transeunt ipsa auri corpuscula: in spiritu vero rectificatissimo solvitur hæc resina cinnamomisata, & auri particulæ hac ratione sejunctæ in fundum vitri descendunt.

Simili modo de auro etiam parum participat tinctura, quæ parari solet ex sacharo, cum foliis auri probe triturato, & postea sub debito calore calcinato: nam sacchari acidum utut quodammodo aurum aggrediendo mutationem illi inferat, tamen tinctura, quæ cum spiritu vini extrahitur, non nisi extractio sacchari leniter combusti est, quemadmodum etiam fieri solet tinctura coralliorum. Nec vero tinctura hæc levi negotio confecta penitus defraudanda est laude sua, utpote principium oleosum sulphureum, per combustionem sacchari extricatum, sanguinis & humorum massam paulo vegetiorem in motum concitandi facultate pollet quod in morbis, ubi virium adest debilitas, & nimis calida non proficiunt, sua non caret utilitate. Nihil vero virtutis ex auro huic medicamento accedit, quoniam aurum integrum ex liquido saccharo facile haberi potest.

Alii aurum cum antimonio & sale tartari miscent, massam fundunt, & huic postea sub finem certum pondus sacchari adjiciunt. & mixturæ huic in pulverem redactæ spiritum tartarisatum affundunt, ita extrahitur tinctura coloris bruno-rubicundi, odoris & saporis non ingrati, quam veram auri essentiam esse existimant. Equidem aurum hac ratione tractatum cum sale alcali sulphureo in pulverem convertitur; sed de hoc parum vel nihil in spiritum vini tartarisatum recipitur, sed tinctura, quæ extrahitur, partim sacchAro debetur, & ex parte etiam tinctura sulphuris est, utilitate non penitus privanda.

Nunc vero indagandum videtur, an ex auro præstantissimæ virtutis medicina plane non possit præparari? Nos ita sentimus: aurum, ceu metallum firmissimæ compagis, & quod à salibus vim corrosivam accipit, parum virtutis in medendo promittit: nihilominus utilitatem adhuc præstat peculiarem, perpaucis cognitam, si quis illud cum mercurio vel

regulo

regulo antimonii, qui mercurialis indolis est, recte tractare novit. Siquidem argenti vivi vis valde penetrans & activa validaque seri ac lymphæ commotrix in corpore humano satis abundeque perspecta est, neque reguli antimonialis activa ac vehemens emetica efficacia incognita, utpote hæc mineralia summa tenuitate partium, facile à quovis sale admixto solubilia, ad systema maxime nervosarum & membranacearum partium penetrant, idque in motus vehementiores concitando in functionibus secundum naturam ingentes turbas excitant, atque cum prudentia usurpata in chronicis rebellibus morbis magna pollent potentia.

Jam vero illud, quod in argento vivo vel regulo antimonii, ob nimiam volatilitatem partibus corporis nostri, quæ sensibus & motibus præsunt, infensum est, non aptius corrigi, temperari & castigari potest, quam auro paulo intimius hisce mineralibus admixto; siquidem hac ratione non modo à fixiori auri substantia nimia partium tenuitas in argento vivo & regulo coërcetur, sed & infensa ad mixturam salium solutio in corpore impeditur. Et quia etiam ipsum aurum non nisi mercurius valde fixus est, hinc accidit, ut à mercorio volatiliori addito is in motum actuetur atque medicamentum adornari possit, quod in pauca dosi blandius genus nervosum roborando, languentes motus restituit, id quod in multis tam chronicis, quam acutis passionibus desideratissimum est.

Quo vero argentum vivum purius & à phlogista & heterogenea sua substantia per varias amalgamationes cum luna & regulo antimonii, per triturationes, lotiones, sublimationes magis liberatum est, eo facilius & promtius auri copulam admittit, & in medicinam coquitur exoptatissimam. Indicium vero mercurii purioris & animati est, si pauciores partes, nempe quatuor vel quinque ad amalgama auri sufficiunt, sique ipse mercurius mixtus cum auro incalescit, qua de re legi potest observatio *in M.N.C.*

Deinde optima fit medicina ex auro, si duæ partes reguli antimonii martialis cum una parte auri in igne miscentur, & pulvis in phiola vitrea ignis circularis temperamentu in calcem purpuream convertitur, qui pulvis bene præparatus omnibus aliis medicamentis solaribus, ob vim diaphoreticam, quam efficit, anteferendus est.

Ultimo loco illud adjiciendum putavi, si quis velit ex auro medicamenta parare, aurum debere assumi purissimum, id est, immune ab omni consortio argenti & cupri, quibus, termino technico, ligari solet. Falsum enim est, aurum, ex quo ducati cuduntur, purissimum esse, sed potius inter viginti quatuor partes auri una argenti & cupri continetur. Quum vero cuprum cum auro in aquam regis simul transeat ejusque virulenta vis in minimis etiam particulis haud sit incognita, multum inde qualiratis infensæ solaria medicamenta accipere, quis non intelligit?

Aurum fulminans, si non ex puro, ut communiter fieri solet, præparatum fuerit, vehementia tormina excitat, nec septica facultate caret, præsertim si non cum aqua pluviali elotum fuerit, cum talis infestus effectus à bene edulcorato & purissimo auro confecto non metuendus sit.

Non vero melior auri purificatio datur, quam per illam encheiresin, quam vocant quartam, qua auri una pars cum tribus argenti partibus liquatur, deinde in aqua forti solvitur, sic auri puri portio manet in fundo: postea aurum hoc in aqua regis, qualis præstantissima fit, quando aqua fortis à sale communi vel ammoniaco abstracta fuerit, dissolvitur, donec nihil amplius auri recipere possit, ita enim hæc probe saturata est.

INDEX

INDEX RERUM OBSERVATIONUM PHYSICO-CHYMICARUM.

A.

B.

O.

cor-

FRIDE-

FRIDERICI HOFFMANNI

DISSERTATIONUM PHYSICO-CHYMICARUM TRIAS.

DISSERTATIO PRIMA.

De generatione salium.

§. I.

Acidum & Alcali à multis pro Principiis Chymicis habita.

IN quantum fastigium bina hæc Salia, acidum & alcali, ante aliquot annos evecta fuerint, & quanto ausu haud obscuri Nominis Viri in Principiorum censum ea referre, & ex illis rerum omnium naturalium motus ac phænomenorum causas deducere allaboraverint, Medicis pariter ac Physicis notissimum est. Uti autem res humanæ omnes & surgunt & cadunt, & quæ cecidere resurgunt: sic idem quoque iatum Sententiæ & Opiniones mortalium experiuntur, & dicta quoque de Acido & Alcali hypothesis passa est, quæ, multo prius applausu excepta, radices non egit, sed ubique jam existimatione excidit, monstrata à Clarissimis Ingeniis horum Salium pro stabiliendis Principiis infirmitate.

Ex quibus etsi alterum eorum tantum eo nomine dignum sit; ex utroque tamen plerique in Naturalibus effectus deduci possunt.

§. II. Quantumvis autem bina hæc Salia minime in numerum Elementorum recipi possint, utpote quæ non primæ & simplicissimæ corporum, sed primariæ potius corpusculorum, ipsis adhuc simpliciorum, concretiones sunt: ingenue tamen fatendum est, doctrinam de hisce salibus magnam lucem accendisse ac fœnerasse rebus Chymicis pariter & Medicis, ita ut fundamentum variarum Chymicarum operationum & modus agendi Medicamentorum intricatus & incognitus longe felicius detectus & explicatus hisce fuerit. Utut enim explicationes istæ intellectui plene satisfaciant, in quibus effectus productio per primarias ac radicales materiæ affectiones (intelligo figuram, magnitudinem & motum) demonstratur; non contemnenda tamen sunt illa, ex quibus, ceu manifestioribus, & in sensus magis incurrentibus (quales sunt gravitas, fermentatio, Sulphur, Acidum, Alcali, elater &c.) effectus particulares deducuntur: quanquam à tribus Superioribus catholicis corporum affectionibus dependeant. Quocirca Medici longe felicius à proximioribus ac magis familiaribus mixtorum corporum proprietatibus, seu principiis sic dictis principiatia causas & pharmacorum vires deducunt, quam ex atomisticis principiis, quæ magis theoretica quam Practica sunt.

Nec dantur in Natura corpora, ex quorum proprietatibus melius rectiusque explicari possint dicti effectus, quam Salia. Unde & Argumentum Dissertationis hujus erit Salium Generatio.

§. III. Inter ea vero corpora, in quibus secundariæ hæ, magisque proximæ proprietates præ reliquis conspicuæ sunt, eminentiorem locum merito sibi vindicant Salia, quippe quæ universalia rerum quasi fundamenta & instrumenta naturæ sunt, quibus plurimæ mutationes ac rerum alternationes perficiuntur. Vestigia Salium circumquaque conspiciuntur, & tota rerum œconomia illis abundat. Nulla pene in arte Chymica & Docimastica peragitur operatio, ubi non salia bases & fundamenta sunt. Morbificæ causæ sine cognitione salium minus sufficienter explicari possunt; & quicquid à Medicamentorum activitate exspectandum est, id ante omnia derivandum à salibus. Verbo, tota quasi natura seu universalis rerum omnium materialium motus ad Salium genesin tendit, salinasque particulaa principaliores corporum mixtorum esse partes, illorum resolutio artificialis sive fermentatione sive igne peracta, satis superque arguit. Uti autem doctrina de Salibus summe necessaria & utilis Medico ac Physico est & fuit, sic minus exculta hæc ipsa, & revera neglecta huc usque fuit. Nullus, quod memini, emersit hactenus, qui exactam tradiderit Salium doctrinam, vel ipsorum monstrans essentiam, multo minus illorum transmutationem ac generationem. Plerique Chymicorum hæserunt tantum in cortice, superficiaria cognitione Salis Acidi & Alcali, illorumque effervescentia contenti. Verum enim vero, cum exquisitior Salium doctrina, ejusque nobilior usus latissime diffundatur in rerum & effectuum natura-

lium

lium Scientiam, & explicationi plurimarum intricatarum in Physicis ac Medicis difficultatum satisfaciat: instituti nostri est, paulo accuratius Salium Originem ac Genesin evolvere, illorumque essentiam declarare. Quoniam vero semper credidi admirabilem Conditoris Sapientiam res naturales ita instituisse, ut paucis multa gerantur, ita sufficere censeo, si ex uno principio, simplicissimo, activo liquidissimo tamen, uno nimirum Sale Acido, terrestri elemento, omnium Salium Varietatem ac Generationem variasque salium species, flatus ac effectus deducantur.

Definitio Salis in genere.

§. IV. Placet vero, quoniam omnis disputatio, ut verbis Tullii utar, de Salibus futura est, ante definire, quid sint Salia. Omnis enim, ut idem gravissimus Auctor habet, quæ suscipitur de aliqua re institutio, debet à definitione proficisci, ut intelligatur, quid sit id, de quo disputetur. Operæ ergo pretium erit indicare non tantum quid nomine Salis in genere, sed & quid nominibus Acidi, Alcali, Fixi, & volatilis intelligamus, & quem formalem conceptum verba hæc menti exhibere debeant. Sal itaque Substantia est Sapida, & in liquido aqueo solubilis. Quo ipso jam non excludimus Salia intrinseca, quæ particulis aliis, terreis nempe ramosis, vel oleosis involuta & incarcerata sunt: qualia delitescunt in corporibus etiam sensu insipidis, v. g. Mercurio dulci, Ligno, Sanguine, phosphoro solido &c. quanquam de extrinsecis & extricatis ab involucris suis terrestribus, activitatem, penetrantiam ac dissolutionem remorantibus, præcipue nobis sermo sit. Removemus autem corpora terrestria insipida, porosa, minus solubilia, alcalina dicta, quæ acidum quodvis facile in accessum admittunt, uti sunt omnia testacea, marina, terrea, lapides cancrorum, calx viva &c.

Explicatior ejus Descriptio.

Cum autem à posteriori & effectu hæc salis cognitio magis petita sit, essentiam illius minus exprimens, salia dicemus constare, ut omnia corpora, non tantum certa magnitudine ac figura particularum, sed esse quoque inprimis congeries punctorum minimorum terrestrium rigidorum, quæ ratione figuræ plus minus acuta, conica, vel cylindrica, vel prismatica, & pro diversitate pororum & magnitudinis s. superficiei magis vel minus plana, lata, variant, & in diversas species abeunt, & ratione volatilitatis, fixitatis ac effectuum differunt, & varia sortiuntur nomina.

Ejus Divisio in Acidum & Alcali. Quid Acidum sit exprimitur.

§. V. Commode Sal dispescitur in Acidum & Alcali: per Acidum vero non solum intelligimus Substantiam, quæ in gustatorio incolentes Spiritus afficiendo menti talem ideam & sensum acidi exhibet; nec id tantum acidum nobis est, quod confligit cum alcali, quoniam & aqua cum oleo vitrioli, & quodvis liquidum, citra ullius additamentum, in vase aëre vacuo, talem ebullitionis motum subire potest: Sed acidum vocamus, quod figura & mole tale est, nimirum, quod ex punctis oblongis, rigidis & acutis constat, & poros constantiores, materia aërea repletos habet.

Varii effectus acidi.

Ex quo & acidum magis grave ac densum est, & pressuram suam in corpora obvia magis exercet, illa dividendo, discontinuando, ac resolvendo, adeo, ut ex his facile possit dari ratio, cur acida attenuent, incidant viscidos humores; cur claustra metallorum ac mineralium summa cum activitate reserant; cur facilem cohæsionem in fluidis v. gr. Lacte, Sanguine &c. efficiant, dum nimirum particulis suis oblongis, figura ad motum minus apta gaudentibus, fluidorum particulas, figuræ Sphæricæ ad motum aptissimæ in motu suo intestino sistunt, & motum conversionis circa suum axem facile impediunt, sicque ad implicationem & cohæsionem ansam suppeditant.

Ratio, cur acida sanguinem & lac coagulent.

Ex quibus facile colligi potest ratio, quare acida Sanitatis conservationi ac vitæ (quæ in æquali ac jugi partium machinæ nostræ fluidarum ac temperatarum motu ac circulatione per minutissima capillaria vascula facta consistit) adeo infensa sint.

Quare sanitati noxia sint.

Cæterum prout figura acidorum variat, cuspidibus magis minusque prominentibus, scindentibus, rigidis aut prouti magis minusque particulas sibi admixtas habet terreas; variat quoque ipsum Acidum ratione effectuum suorum ac virium.

Quid Alcali sit, declaratur.

§. VI. Salis Alcalini nomine nobis venit non solum Substantia solubilis, lixivioso sapore linguæ organon imprægnans, & cum acido edens conflictum (quod & Spiritus vini rectificatissimus, in quo nulla arte alcali reperire datur, cum Spiritu nitri forti mixtus præstat) sed tale corpus, quod constat particulis ratione superficiei levibus, tenuibus, latis, & poris copiosissimis, in quibus subtilis ætherea delitescit materia & ratione figuræ obtuse angulatis, & acuminatis, ut ex eo ad impetum acidi sustinendum aptum sit alcali.

Salis hujus effectus, eorumque rationes.

Ex hoc, quo gaudent Salia alcalina contextu, facile peti potest ratio, cur in resolvendis Sulphureis substantiis, quæ fere semper Sal acidum innexum fovent, tam egregia præstent: item, quare aëri humido, & libero exposita in facile abeant deliquium, & cum acido confusa tantum impetum & eructationem aëris concitent. Dum enim acida ceu graviora, & aëre plena, pressione quadam occupant alcalinorum poros, non possunt non particulæ ætheræ, in porulis latitantes, cum impetu propelli, quæ propulsæ in liquido talem impetuosum excitant motum, quem dicimus effervescentiam.

Et inprimis quare fluiditatem & colorem purpureum concilient.

Liquidissime porro ex dictis patet, cur alcalina infusa fluidis v. gr. Sanguini non solum majorem fluiditatem ac tenuitatem concilient, sed & colorem exaltent, adeoque in conservanda sanitate ac profligandis morbis præstentissimam locent operam. Omne enim hoc præstat æther copiosus in pororum illorum interstitiis hærens, qui uti omnium motuum naturalium, & omnis fluiditatis, sic horum quoque effectuum, ob summam, qua pollet, & subtilitatem & celeritatem causa existit.

Quid Sal neutrum.

§. VII. Sal neutrum dicitur illud, in quo Sal acidum & alcali dominantur, & ita sese contemperant, ut illud aptum reddatur, neutram, seu ab acrimonia & aciditate distinctam sensationem, Salsedinem dictam, producere. Unde fit, ut salsum, sive neutrum Sal nuncupari soleat. Hujus generis est Sal commune, Sal marinum, Nitrum, Ammoniacale &c.

§. VIII.

Quid Sal volatile; quid fixum: & illius divisio

§. VIII. Per Sal volatile denotamus tale Sal, quod conflat particulis in superficies ac moleculas minutissimas divisis: Quo enim quid subtilius est, eo magis divisum. Hinc minima ætheris agitatione in igne vel aëre calido in altum elevatur & avolat. Estque illud vel alcalinum seu urinosum & potissimum reperitur in regno animalium, quod salium volatilium fœcundissimum est: vel acidum, quale est in ipso aceto destillato, Spiritu viridis æris, Spiritu nitri. Fixum Sal dicitur, quod babet particulas minus subtiles & divisas, sed magis crassas, ut sive vorticoso ætheris circa globum nostrum terrestrem motu, sive ignis nostri usualis vi in aërem difficile vel plane non rapiatur. Huius generis Salia dicuntur alcalia, & extrahuntur ex combustis vegetabilibus.

Divisio Salium in naturalia & artificialia, horumque subdivisio.

§. IX. Tradito sic generali ac formali conceptu Salium, qui pro definitione sufficere potest, recensitisque præcipuis eorum speciebus, ulterius in ipsorum varietates, & species elementaque inquiramus necesse est. Animadvertimus autem Species Salis commode distingui posse in Sal naturale & artificiale seu factitium. Naturale est, quod ordinario naturæ cursu, nulla hominis accedante industria & arte producitur, quale est Sal commune, nitrum, vitriolum, alumen, quæ ex suis mineris effodiuntur: Quanquam hæc omnia etiam artis ope produci queant. Ex vegetabilibus huc referenda sunt Salia essentialia tartarea, quibus plantæ nonnullæ scatent, succi fructuum acidi: ex animalibus spectant huc Salia Ammoniacalia neutra, quæ in excrementis, Urina, Sudore se manifestant. Artificiale est, quod fit ex potentiis naturalibus: quæ tamen non concurrerent, nisi voluntario animalium motu activa passivis applicarentur. Hujus generis salia vicissim distingui possunt in ea, quæ jam materialiter inexistunt corporibus mistis, & ex illis igne aut fermentatione proliciuntur; & in ea, quæ mutua corporum commixtione demum emergunt. Prioribus annumeranda sunt omnia salis volatilia, quæ debita Vulcani administratione ex quibusvis animalium partibus exsurgunt, ut & omnia salia lixiviosa fixa vegetabilium, quæ combustionis beneficio in cineres redacta ejusmodi salia fundunt. Hujus generis quoque sunt omnes spiritus ac liquores corrosivi acidi, ex variis salibus vehementi ignis tortura artis legibus expressi.

Salia artificialia in rebus naturalibus non nisi materialiter dantur: cujus asserti rationes adjiciuntur.

§. X. Omnia hæc salia artificialia formaliter non inexistunt mixtis, sed propensive tantum & materialiter. Quamvis enim urgeri possit, salia hæc etiam formaliter existere in ipsis corporibus, implicita & incarcerata tantum involucris terrestribus, à quibus mediante igne extricentur ac liberentur: ingenue tamen fatendum est, ignem non verum esse corporum analystam, uti id fuisse demonstrat *Celeberrimus Boyle in Chym. Scept.* ubi acute & copiose deducit, ignem formas inexistentes non tam educere, quam novas prorsus producere. Nec ratio est inevidens. Compertum enim est ac notissimum ex Mechanica chymica, motum causam efficientem esse omnium formarum ac qualitatum, quatenus corpuscula ratione figuræ & magnitudinis mirum in modum dividit, alterat, mutat & novum situm, ordinem ac nexum ipsis inducit: à qua textura deinde omnium formarum, qualitatum ac virium origo dependet. Jam autem in flamma & igne rapidissimum materiæ ethereæ, ceu substantiæ mobilissimæ, flumen est, ut mirum non sit, ignem alias ex mistis producere substantias, quæ antea non inexstiterunt. Ex quo apparet, falsum esse illud pronunciatum, quo quid ex iis constare dicitur, in quæ per ignem fuerit solutum. Arguit hanc rem satis unicum experimentum. Notum est, saponem constare ex mistura sebi & salis lixiviosi quodsi autem sapo destilletur, nunquam ingredientia iterum prodibunt, sed longe quid diversum ab illis, nempe oleum subtile volatile, cujus unica guttula aliquot aquæ amphoras odore inficere potest. At hæc ignis, prout varie administratur, vel in aperto aëre, vel in vase clauso, ex corporibus longe diversa elicit. Exempla habemus in camphora, succino, sulphure & aliis. Pari ratione nec fermentatio aptum instrumentum est eliciendi ex mistis principia constituentia, quatenus motu ætheris situm & texturam corporis varie alterare solet.

Salia illa artificialia in individuis demonstrantur, ac ostenditur ea etiam regenerari posse.

§. XI. Ex illis autem artificialibus, quæ prævia præparatione ex corporibus producuntur, sunt vitriolum, alumen, nitrum &c. Sic notum est, mineram sic dictam martis solarem, seu potius marcasitam seu mineram sulphuris, *schvveffelkiess* diuturna expositione in aëre libero largiri copiosam quantitatem vitrioli subtilissimi: eodem modo terræ petrosæ, item nitrosæ, omni sale exhaustæ diutius autem libero aëri commissæ, insignem salium quantitatem iterum in se recipiunt. Notum quoque porro est, salia (v.g. vitriolum,) commiscendo limaturam martis cum spiritu vitrioli, nitrum, combinatione spiritus nitri, cum sale tartari sal commune, miscendo spiritu salis cum liquore alcalino, artificialia reparari ac regenerari posse, sic quoque *Montefschnyder in Tr. de Metamorph. Planet.* curiosum communicat processum, dum ex omnibus metallis, quæ prius mixta cum regulo antimonii & pulvere detonante vertit in cineres, elici posse vitriolum subtilissimum, ac virtute nobilissimum & pro diversitate metallorum varium, edocet. Tacemus iam innumerabiles salium artificialium species usui medico inservientes, quæ ex mutua corporum & liquorum mixtione resultant, qualia sunt: nitrum fixum, sal Glauberi, borrax, vitriolum lunæ, saccharum saturni, sal veneris, tartarus tartarisatus, vitriolatus, nitrum vitriolatum, sal oculorum cancri, & sexcenta alia, quæ omnia ex combinatione variorum liquorum & corporum emergunt.

Salia tam naturalia, quam artificialia, non simplicia sed corpora mixta sunt. Idque probatur variis argumentis.

§. XII. Dicta hæc omnia salia tam naturalia, quam artificialia, non corpora simplicia & homogenea, sed mixta & maxime composita sunt. Quamvis enim acida, item alcalia volatilia & fixa prorsus uniformia & homogenea videantur propter saporem communem, & effectum ratione mutuæ destructionis & repugnantiæ eundem: certo tamen certius est, salia hæc variorum corpusculorum & particularum esse congeries, & valde diversa complecti principia & elementa. Hinc acetum præter particulas acidas, etiam ramosas volatiles sulphureas continet: in sale tartari quippe hoc coagulatum & destilla-

tum copioſum ſpiritum alcalinum, multumque olei fundit. Spiritus nitri in ſale volatili vel fixo alcalino concretus conſtituit ſal inflammabile figuræ prismaticæ, indicio ſulphuris, in ſpiritu latitantis. ſp. vitrioli cum ſpiritu vini rectificatiſſimo deſtillatus magnam terræ quantitatem in fundo retortæ relinquit. Taceo effectus horum acidorum quoad uſum mechanico-chymicum longe diverſiſſimum. Sic ſp. nitri vel aqua fortis, quæ nil niſi ſpiritus nitri per fermentationem cum vitriolo exaltatus eſt, ſolvit argentum, intacto auro, quod ſaltim aggreditur ſpiritus ſalis vel aqua regis, & vice verſa lunam relinquit ſalvam. Notabile eſt oleo vitrioli ſolvi poſſe omnia metalla: quem effectum non aliud ſal etiam ſumme concentratum præſtat. Vitriolum, quod ex martis corpore cum ſpiritu nitri, ſalis & vitrioli ſeorſim præparatum eſt, mirum diſcrepat ſapore, colore, conſiſtentia & ipſo effectu. Idem etiam contingit circa ſalia volatilia & fixa, quæ licet in deſtructione acidi conſpirent, diverſiſſima tamen ſunt ratione effectus & operationis. Hinc quantum ſalia volatilia urinæ, ſanguinis humani, cranii humani, fuliginis, tartari, lucii piſcis, viperarum, quoad diverſos in debellandis morbis effectus, inter ſe differant, ſaniores Practicorum optime norunt. Sal volatile cantharidum veſiculas adhuc excitaſſe obſervatum fuit ab *Olao Borrichio in Act. Haffniens. anno 37. obſ. 63.* manifeſto argumento: ſpecificam indolem corporum ſalia volatilia retinere poſſe. Quod ſp. urinæ & ſalis ammoniaci à ſe invicem differant patet, quia ille ſolutionem mercurii ſublimati rubicundam, hic vero albam efficit: quem ſimiliter cum ſpiritu urinæ effectum etiam præſtat ſpiritus alcalinus volatilis ex carbonibus foſſilibus extractus. Quoad ſalia fixa illa compoſita eſſe, non ſolum illorum reſolutio in terram inſipidam, ſed & alia patefaciunt, dum nimirum in vitrificatione diverſimode ſeſe exſerunt, & unum præ altero nitidius largitur vitrum: ſic ſal ſilicis elegantiſſimum omnium facere cryſtallum ſcribit *Kunckelius in arte vitriaria pag.* 17. *In miſcellaneis curioſis an.* 6. *&.* 7. *ob.* 199. exſtat ſingularis caſus, dum civi, qui abſynthium plane averſabatur, Pharmacopœus aliquis ſalis abſynthii fixi aliquot grana propinavit, quibus aſſumptis non minus conſueta ſymptomata, deliquium, ſtomachi ſubverſionem paſſus eſt. Porro notum eſt in arte docimaſtica ſal fixum unum præ altero longe eximiores præſtare effectus. Sic maſſa illa, quam dicunt Plagma, ex mixtura ſulphuris & lunæ conſtans, non bene ſale tartari, optime autem nitro fixo reduci poteſt.

§. XIII. Ex hiſce jam omnibus ſuppoſitis varia conſectaria eliciuntur, 1. Salia, quæ ordinario curſu producuntur, magis media, ac neutra eſſe. 2. Acida & alcalina exceſſive talia, item volatilia, & fixa magis artis eſſe producta. 3. in regno minerali magis regnare ſalia acida, in regno vegetabili acido-ſalſa, & alcalina fixa, in animali autem urinoſa volatilia. 4. Salia omnia non corpora eſſe ſimplicia, ſed ex diverſis elementis eſſe compoſita.

Illorum ſalium principia;

§. XIV. Reſtat jam ut diſpiciamus elementa & principia ipſorum ſalium, ex quibus maxime tam naturalia, quam artificialia componantur. Ut autem conſtitutiva illa principia eruamus, neceſſe eſt, ut circumſpiciamus, quænam principia omnibus ſalibus ſint communia, ſive anne aliquid deprehendi poſſit in ſalibus, quod omnibus competat, & quod omnia poſſideant, ſive quod inſeparabile ab ipſis ſit, quod nuncupabimus, materiam. Si itaque rem bene expendamus deprehendimus in omnibus ſalibus primo puncta & corpuſcula rigida, & acuta ſcindentia, quæ ſenſibus ſeſe offerunt & maxime ex effectu patent, deinde particulas terreas obtuſas, quæ quaſi domicilium ac hoſpitium præbent moleculis, illis figura tali ſcindente præditis. Puncta rigida acuta, ſeu principium activum ſalium ipſi effectus & ſenſus ſatis teſtantur; terram autem, ſive corpora dura ſolida, in omnem dimenſionem extenſa, ad motum per ſe inertia, ſeu principium paſſivum ſalium naturalium reſolutio & artificialium compoſitio patefacit. Sic *Dn. Olaus Borrichius in Tr. de Ortu & progreſſu Chymiæ p.* 82. experimentum inſinuat, quo demonſtrat, ſal commune erebriori calcinatione, & ſolutione pene totum abiiſſe in terram. Idem tentavimus cum ſale ſic dicto Sylvii, illudque crebriori ac ſæpius repetita calcinatione ſolutione, filtratione, ac coagulatione tractando, in materiam quandam pinguem, argillaceam, in filtro remanentem, redegimus; cujus uſum in fluidificatione metallorum & aliis ſecretis operationibus admirati ſumus. Sic notum quoque eſt, nitrum, vitriolum ac alumen, prævia crebriori calcinatione ac ſolutione faceſſere in terram copioſam & plures inſolubiles graves particulas dimittere. Facilius res ſuccedit cum ſalibus vegetabilium fixis, quæ aliquoties ignita & reſoluta magnam quantitatem ſuppeditant terræ inſolubilis. Difficilius magis eſt, terreſtres talismodi craſſas particulas monſtrare in ſalibus fluidis & volatilibus, utpote quæ vehementiſſimo ætheris motu ac circulatione, vel in igne, vel fermentatione, qua tractata fuerunt, exiſtente, ab involucris illis terreſtribus majorem in partem liberata ſunt: Sufficit tamen monſtrare, etiam in illis latitare particulas craſſioris & terreſtris texturæ. Notum eſt camphoram, quæ nil niſi puriſſimum ſal volatile oleoſum eſt, totam per combuſtionem reſolvi in fuliginem nigerrimam inſipidam. Salia volatilia animalium, in forma ſicca apparentia, nil niſi terræ ſubtiliores ſunt, ſale æthereo, fluido volatili particuliſque ſulphureis, ramoſis imprægnatæ. Hinc patet ratio, cur ſp. ſalis ammoniaci, cum calce viva & hæmatite paratus, non aſcendat in forma ſicca, bene autem cum ſale quodam alcalino fixo, quippe quod ſubtiliorem terreſtrem texturam facile ſublimabilem cuſtodit, quam fixa corpora terreſtria. Soliditas itaque ſalium volatilium dependet à ſolidiori terra, quæ domicilium præbet ipſis particulis æthereis, volatilibus, ſalinis, fluidis. Liquores ſalium acidi corroſivi, ex ſalibus vehementiſſima ignis tortura expreſſi, quamvis in ſtatu fluido ſint, & à terræ ſolidiori nexu liberati, tamen ſubtiliores particulas terreſtres adhuc recondunt, quod palam fit experimento: dum nimirum ſpiritus vitrioli, vel ſalis, cum ſpiritu vini rectificatiſſimo miſcetur & deſtillatur ad ſiccitatem, magma quoddam terreum remanet. Oleum vitrioli & ſalis. quæ non niſi ſpiritus horum mixtorum concentratiſſimi ſunt, majorem

quorum alterum activum; alterum paſſivum eſſe dicatur. Demonſtratur id ipſum experimentis Salis communis & Sylvii.

jorem

jorem quantitatem terræ quod contineant patet, si aqua communis affundatur, tunc enim non solum præcipitatio & dejectio ad fundum plurimarum terrearum particularum contingere solet, sed & ingens calor exsurgit. Tandem quod terra principium constitutivum ipsorum salium sit, patet ex illorum artificiali compositione, dum nimirum in & ex terris varii generis omnis salis expertibus, aëri expositis varia nascuntur salia, & unus liquor acidus diversis corporibus terrestribus affusus, innumeras salium formas induere aptus est, uti id infra clarius ac fusius tractabitur.

Principia salium constituentia duplicis generis, terra & Sal æthereum; ab hoc omnium Salium Virtus pendet; & natura ejus in Acido consistit.

§. XV. Ex hisce jam clarissime intelligitur, salium ptincipia esse duplicis generis, seu illa constare ex duplici materia, nimirum una subtilissime divisa in minutissima puncta, rigida, mobilissima, à quibus omnis activitas, motus & effectus salium dependet; altera materia salium est, ipsa terra, quæ hospitium ac domicilium præbet ipsis punctis minutissimis salinis, ita ut non amplius instar minimorum disjunctorum agant corporum, sed in terra unita & concentrata longe efficacius in corpora agere possint. Jam autem in hac dissertatione demonstrandum activum illud salinum principium, ex quo omnium saliū virtus, activiras & velocissimus corporum motus dependet, saltim unicum esse nimirum sal universalissimum hujus mundi, æthereum simplicissimum ac spirituosissimum, ad naturam acidam prorsus accedens. Hoc sal primugenitum totius naturæ instrumentum, omnisq; motus ac fluiditatis caloris, lucis primaria causa, originem suam habet ab ipso sole, qui quasi mare abundantissimum est salis hujus ætherei simplicioris ac solidioris. Hoc itaque sal varie motum, modificatum, varieque concentratum, pro diversitate terræ, ratione extensionis & figuræ ejusque superficiei, varias producit species salium.

Varietas salium terræ debetur.

Statuendum itaque esse videtur, omnem salium varietatem dependere à varia, admixta terra, utpote hæc & varius ejus mechanicus situs salis illius ætherei nimium progressum retardare, illius spicula invisçare, inflectere ac ordine hoc illove disponere potest, adeo, ut particulæ istæ æthereæ salinæ terreis junctæ, non aliter ac acies pungentes, differenti nexu & ordine dispositæ, in suis quasi manubriis & cellulis longius, latius aut declivius sitis, diversæ actionis & penetrationis instrumenta proferant mechanica. Prout itaque sal hoc æthereum in majori vel minori copia terræ, ratione molis figuræ ac situs diversæ vario situ & ordine mixtum est, exsurgit vel sal volatile vel fixum, vel sal alcali, vel sal salsum, acidum, acre, &c.

Experimenta quædam, quibus hæc de Salibus doctrina innititur, in generatione Nitri & Aluminis conspicua.

§ XVI. Hujus jam dictæ hypotheseos veritas ut eo clarius emergat ac eniteat, experimentis, rationibus innixis, totam rem illustrabimus. Notum est, salium actiones, & effectus dependere à solo motu, dum nimirum scindunt, pungunt, dividunt & discontinuant corpora illorumque particulas: quæ effecta sine motu fieri nequeunt. Motus autem essentia consistit in pressura obviarum superficierum, quas atterendo dividit & in varias figuras ac formas reducit. Jam autem omnis motus, qui in tota rerum natura celebratur, deberi circulationi ætheris, videtur circa & per globum nostrum terraqueum, uti id ingeniose *Vir præter omnigenam eruditionem acutissimus in philosophia mathematica Dn. Leibnizius* in hypothesi *sua physica nova* deducit. Nullum hinc quoque dubium est, quod etiā effectus salium, dum pressura acierum suarum resolvunt, penetrant, atterunt, attenuant minima corporum, dependeant à fortissima ætheris, qui tam elasticitate, quam gravitate sua ubique se manifestat, actione. Deinde notissimum est, aërem nil nisi aquam esse subtilem & vehiculum quasi salis penetrantissimi ætherei. Quod enim aqua resolvi possit in aërem, & aër in aquam, ex Torricelliano instrumento & Æolipilæ experimēto satis abundeque constat. Sal autem illud æthereum, quod aër in sinu suo fovet & recondit, sufficientissime probant salium variorum ex aëre productiones & regenerationes. Nitrum soli aëri deberi quotidiana evincit experientia. Terræ enim sulphureæ & excrementis animalium fœcundatæ, ac rite præparatæ, si aëri libero trananti diutius exponantur, largiuntur sal copiosum, quod aqua communi eluitur & deinde coagulatur, & nitrum nuncupatur. Simili modo si minera aluminis (quæ nil nisi terra quædam petrosa, & nonnunquam bituminosa est, ut in nonnullis locis, in Misnia, ex carbonibus fossilibus alumen extrahatur) calcinata, & libero trananti aëri, commissa, suggerit copiosum alumen. Et notabile hoc est, quod terræ hæ elutriatæ, & omni sale orbatæ, si denuo in aërem ponantur, de novo fœcundentur ac sale impr ægnentur, manifesto indicio: ex aëre sal illud ortum habere, & varias illas terras saltim sal illud universale modificare, & ipsi hospitium præbere.

Idem in Vitriolo & Sale communi videre licet.

§ XVII. Non autem solum nitrum & alumen sali huic aëris æthereo debetur, sed & alia salia nimirum vitriolum & sal commune ex ipso aëre extrahuntur. Nempe si caput mortuum spiritus vitrioli bene exustum, omnique sale denudatum, diutius stet in aëre, regeneratur ut de novo magna quantitas spiritus vitrioli exinde prolici possit. Item succedit cum capite mortuo spiritus salis. Nil autem promtius manifestat regenerationem salium ex aëre, quam hoc ipsum experimentum, dum nimirum alumen injicitur in ignem apertum & extreme calcinatur, ita ut nullum salis vestigium remaneat, sed saltim terra spongiosa, levis ac prorsus insipida evadat. Hæc enim si ponderetur & aëri committatur, per aliquot dies, mox videbimus mirum incrementum, ut cum antea drachmam unam saltim ponderabat, jam drachmas duas cum insigni aluminoso sapore, & adhuc elapsis aliquot diebus, drachmas duas cum semisse ponderet, & magna quantitas salis aluminosi extrahi possit. Quod si autem eadem terra aluminosa, sale suo orbata, in vase ex quo per antliam omnis aër exhaustus fuerit, servetur, nullum prorsus incrementum experitur. Et quamvis materia ætherea in vase illo exhausto relicta fuerit, insufficiens tamen nimisque exigua illius quantitas est, ad terram sale hoc imprægnandam.

Sal istud æthereum acidum esse probatur certis experimentis.

§. XVIII. Quod autem sal universale & seminale æthereum per totum aërem disseminatum ad acidi naturam accedat, sequentia experimenta videntur evincere. Nimirum si cineres clavellati diu stent in aëre, in sal quasi medium nitrifurme abeunt. In scoriis antimonii turgidis sale alcalino fixo, à diuturniori aëris accessu efflorescere incipiunt nitrosi flosculi, qui etiam in flammam injecti inflammabilitatem suam produnt. Sic quoque *Elzholzius* ex silicibus calcinatis, & nocte per æstivos menses sub tecto expositis, salinum liquorem elicuit,

cuit. *vid. Miscell. Curios. anno 6. observ.* 18. Ratione hujus acidi universalis, marcasitæ aëri expositæ, fundunt liquorem acidum, penetrantem, qui solvit ipsum martem in vitriolum martis, uti in Anglia id fit, & processum fusius describit *Becherus in minera arenarum*. Et quod in aëre talis modi ad acidi naturam accedens sal hospitetur, patet ex mutatione corporum, quæ fit ab accessu aëris. Notum enim est oleum tartari per deliquium affusum syrupo violarum ipsi conciliare intense viridem colorem. Quod si hæc mixtura per aliquot dies stet in libero aëre, viridis ille color mutatur in obscure brunum; qualis etiam emergit, si huic mixturæ addatur spiritus acidus, non tamen ad plenariam salis tartari saturationem. Quod si autem in vase, ex quo aër evacuatus fuit, ponatur, diutius color ille viridis remanet.

Spiritus mineralis natura eadem acidæ existit; cum in omnibus mineralibus, quæ producit, acidum contineatur.

§. XIX. Deinceps spiritum mineralem, qui in cœcis glocosmi uteris ac subterraneis pyrophylaceis, primus motor existit, omnesque lapides & terras fœcundat, inque varia mineralia & metalla transmutat, etiam acidæ naturæ esse & ex sale æthereo originem suam petere, judicandum esse videtur. Notabile est, quod ex omnibus mineris marcasitis talco, lapide calaminari, crystallo, silicibus per destillationem ex retorta fortiori igne factam, spiritus acidus obtineatur, de quo consule *Glauberum p. 1. furni philosophici p. 86.* Sic quoque *Becherus loco citato p. 87.* scribit, ex arena & silicibus vehementi igne, se destillasse spiritum acidum, in febribus ardentibus summe proficuum. Quinimo omnes mineræ è terra extractæ sal vitriolicum & sulphureum acidum custodiunt.

Quod ipsum & in vitriolo nativo, & sale fossili perspicuum est.

§. XX. Vitriolum nativum & sal fossile sufficienter sal acidum in terra demonstrant. Et quod spiritus ille mineralis, qui per totum globum terraqueum ejusque sinuosos & anfractuosos meatus circumgyratur ac circulatur, sulphureæ acidæ naturæ sit, cognoscitur etiam ex vaporibus subterraneis *die Witterungen* qui ipsos lapides penetrant, & fœcundant & nineras jam perfectas si copiosus in illas irruant corrodant, & in calces vertant, maxime si non sub aquis hæc metalla posita fuerint, unde nomen exsurgit, *verwitterte Ertze*. Talis autem effectus non alio, nisi acido principio adscribendus est, uti videmus similem effectum in talis modi corporibus ab acidis penetrantibus spiritibus.

Ex dictis infertur sal æthereum in omnibus idem esse, naturamque specificam illius à natura terræ proficisci. Ubi obiter magnetica exhalationum attractio refutatur, & objectioni contra sal æthereum respondetur.

§. XXI. Ex quibus jam clarissime efficitur, sal illud seminale æthereum purissimum primum acidæ indolis esse, deinde pro diversitate terræ, varie specificari ac determinari. Errare itaque illi videntur, qui putant in atmosphæra sive circulatione aëris circa globum terrestrem varias exhalationes salinas, nimirum nitrosas, vitriolaceas aluminosas, & congeneres contineri & ex terris vi quasi magnetica attrahi. Non quidem negandum, atmosphæram ratione exhalationum pro diversitate terræ & in illa contentorum mineralium ac salium variare; illud tamen falsissimum est, salia in terris mortuis regenerata deberi his particulis seu exhalationibus. Magnetica enim talis sympathia, merum Peripateticorum figmentum est. Deinde salia hæc in omni aëre generari possunt, non autem omnis terra hæc salia in sinu suo fovere potest, & ubi non reperiuntur in terra talia salia, ex aëre tamen semper producuntur hæc ipsa, beneficio terrarum specificarum. Porro errare videntur illi, qui putant in ipsis terris & capite mortuo, & marcasitis latitare adhuc tale sal, & quod solum aër laxiores poros reddat, & aqueis atomis junctis, ipsas particulas salinas residuas, quæ cum terreis intime compactæ sunt, aptas efficiat, ut in aquæ poros recipi & sub forma spirituum, igne subdito, prodire possit.

Varietas salium à particulis terrestribus esse ostenditur.

§. XXII. Quod autem varietas salium tantum dependere possit, à mole terrestri, quæ ratione situs, figuræ, extensionis, magnitudinis varia, & particulis sulphureis ramosis, aqueis magis vel minus imprægnata, unum acidum spiritum varie determinat, & diversa salia producit, inter alia probat experimentum chymicum sequens: Tribus corporibus diversis v. g. plumbo, ferro argento, affunditur aqua fortis, sicque varia ac plane diversa salia, ratione coloris, odoris, saporis, consistentiæ, & effectus emergunt, nimirum in plumbo, miram dulcedinem acquirit, in marte, summam austeritatem, ponticitatem, sine omni corrosivitate; in argento autem mirum amarescit & summe corrosiva evadit. Deinde quod etiam ipsa fixitas & volatilitas salium, à terrestri nexu & mole efficiatur, patet, quando consideramus sulphur commune in flammam reduci acidam, quod si autem calci metallorum cum antimonio diaphoretico mixtæ, sulphur commune addatur, statim figitur, & ejus inflammabilitas tollitur, & quando lunæ difficulter fusibili adjicitur ipsum sulphur, prævia calcinatione facta, abit non solum in massam friabilem, & quæ statim in igne liquescit; è contra si sulphur addatur saturno facile alias fusibili, & cum ipso calcinetur, difficulter fusibilis evadit saturnus, ut etiam vehementissimum ignem eludere soleat.

Respondetur objectioni.

§. XXIII. Et quamvis reponi possit, metalla quidem ratione terrestris mixturæ admodum differre, terras tamen alias effœtas & steriles non adeo ratione figuræ & molis differentes esse; facile tamen hic nodus solvitur, adducendo experimentum, quo liquidissime patebit, etiam terras ubi sensibus non potest dijudicari diversitas, ratione figuræ, structuræ & texturæ admodum esse diversas. Nimirum notum est, ministros artis docimasticæ ad capellas, in quibus nobiliora metalla ab ignobilioribus separari debent, armandas, uti pulvere ex combustis ossibus v.g. bovinis, cervinis. quem dicunt *klädr*. Notabile autem est cineres ex combustis ossibus porcorum prorsus ad hunc usum esse inutiles. Tacemus quanta sit differentia inter bolum Armeniæ, terram sigillatam, cretam, argillam, lutum, arenam, uti partim chymicis & mechanicis, partim etiam medicis notissimum est.

Colligitur ex præcedentibus quod intro propositum.

§. XXIV. Exhisce jam deductis liquidissime constare arbitror, sal unicum tantum esse in natura, quo, ceu aptissimo instrumento, ad varias operationes perficiendas utitur, nimirum acidum æthereum & hoc principium esse reliquorum omnium & pro diversa modificatione particularum terrestrium diversas larvas assumere. Ut autem hypotheseos nostræ veritas magis appareat, instituti nostri ratio requirit, originem ac generationem cæterorum salium tam fixorum, quam volatilium & alcalinorum ulterius perscrutari & quomodo ex ipso acido ceu primo hæc propullulent.

§. XXV. Jamdudum Medicorum & Chymicorum haud vulgarium sententia fuit, salia fixa

non

non inexistere ipsis vegetabilibus formaliter, sed fieri demum ex intima unione particularum terrestrium cum particulis urinosis volatilibus in ipsa concrematione, qua omnia salia fixa conficiuntur. Certum quidem est, quod nunquam sine igne & concrematione, tale sal fixum ex vegetabilibus & aliis corporibus produci possit; falsum tamen hoc, quod, uti nonnulli id probare conantur, hæc salia debeantur salibus volatilibus, particulis terrestribus quasi incarceratis, & incuneatis. Si enim hoc esset, semper revocari, ac sisti iterum possent salia volatilia ex ipsis fixis, quod tamen omni experientiæ reclamat. Nunquam enim sal volatile ita adjunctione particularum terrestrium vel acidarum figi & inverti potest, ut vel iterum revocari possit, vel saltim volatilitatis vestigia remaneant; sed potius statuendum esse existimo, sal acidum quod in vegetabilibus est in:ime combinatum, ac unitum cum ipsis particulis tarrestribus, in calcinatione & concrematione induere schema tale & constituere sal fixum, utpote quævis planta, orbata sale tartareo acido nunquam fundit sal fixum; & contra quo copiosius tartareum essentiale sal, vegetabilia possident, eo largiorem suppeditant copiam salis fixi; & in quibus corporibus sal acidum paucum & sal volatile copiosum, uti in antiscorbuticis herbis & in toto regno animali, illa paucissimum dant concrematione, sal fixum. Et porro quod ex hisce elementis nimirum terra & sale acido omnia salia fixa producantur, sequentia experimenta pata faciunt. Notum nempe est, spiritum salis vel nitri affusum cretæ calcinatæ, statim induere alcalinam fixam naturam, dum tam arcte ibi incarceratur, ut ægerrime divortium admittat; Deinde etiam sal eosdem præstat effectus in præcipitationibus ac solutionibus, quam ipsa salia alcalina. Compertum quoque est, nitrum, quod pene totum abit in spiritum acidum, si cum carbonibus detonetur & calcinetur, evadat summe fixum & alcalinum: porro oleum vitrioli summe corrosivum, adjectum ipsi nitro, constituit sal intense acidum, quod mixtum cum decenti quantitate carbonum. & in crucibulo calcinatum, evadit sal potentissimum alcalinum fixum, cum acido quovis effervescens. Tandem sal Glauberi, quod conficitur ex sale communi, & oleo vitrioli, si cum carbonibus mixtum in crucibulo igniatur, evadit pure alcalinum fixum sal, quo sulphur mineralium solvi, & omnes solutiones cum acido institutæ, præcipitari possunt. Ex hisce jam videmus, sal acidum & alcali non diversas esse species, sed potius varios salium status, hinc, qui acidum & alcali pro principiis rerum habent, mirum falluntur.

Generatio salium fixorum.

Salium volatilium.

§. XXVI. Quod attinet productionem salium volatilium urinosorum, & quo pacto illa ex acido suum habeant ortum, res subtilioris indaginis est. Facile autem & difficultates hic occurrentes expedire poterimus, modo consideremus, ubi, & in quibusnam corporibus, illorum generatio fiat, & quid hic accidat, facile enim sic productionis causa sese pandet. Animadvertimus autem regnum animale horum salium esse fœcundissimum, ita ut nullum animal detur, quod non igne combustum, magnam quantitatem olei salis volatilis fundat. Post hæc succedunt vegetabilia, inter quæ, pauca parvam quantitatem hujus suppeditant. In regno minerali prorsus nullum datur sal volatile, nisi quod ex tarris sulphureo-nitrosis putrefactis velimus accersere.

Quid causa sit, quare non volatilia dentur in animalibus.

§. XXVII. Hisce jam suppositis placet inquirere causas, cur animalia in tanta copia possideant salia volarilia, non autem fixa, cum tamen ipsa animalia in magna copia assumant alimenta acida, seu in se acidum recondentia, uti accidit in pane, cerevisia, in vino, & omnibus vegetabilibus, & tamen destituantur sale acido; facile primo intuitu patet, quoniam alimenta acida ab animalibus copiosius assumpta, nec in illorum partibus, & fluidis & solidis, nec in excrementis iterum reperibilia sunt, quod transmutari debeant illa ipsa acida, in alcalia volatilia, quomodo autem id accidar, jam dispiciendum est.

Quomodo in animalibus acida transeant in alcalina?

§. XXVIII. Statum ac firmum est ex principiis physico-mechanicis, quo superficies corporum in exiliora puncta reducuntur, eo magis esse ad motum, & per consequens ad subtilitatem, & mobilitatem aptas. Jam autem in viventibus daprehendimus concitarum & vehementissimum fluidi motum, tam circularem, quam intestinum; fluidi motus in vegetabilibus propter nutritionis necessitatem etiam quadantenus observatur, in mineralibus autem paucissimus. Liceat itaque definire ac concludere beneficio motus, salia acida transire in alcalina & ex fixis fieri volatilia: quomodo hoc procedat, doctrina de motu nobis sufficienrissime demonstrabit. Nimirum omnis motus fit ab impulsu & prassura materiæ gravioris ac subtilioris. Quo enim subtiliora sunt corpora, eo facilius & calerius ad motum incitantur, & alia corpora movent. Hoc motu & hoc impulsu iu corpora, quæ majorem habent molem, continua fit particularum divisio, attritio, solutio & subrilisatio, hinc calor, cujus essentia in motu consistit, dividit, attenuar, rarefacit ac volatilisat corpora crassiora. Et hoc modo quoque in corpore nostro peragitur volatilisatio & alcalisatio salium acidorum terrestrium. Nimirum dum alimenta assumuntur, quæ ex superficiebus crassioribus constant, motu fermentativo in ventriculo & primis viis non solum illorum centra recluduntur, & particulæ subtiliores in chylum mutantur, sed & hæ in sanguinem translatæ, continua ac rapidissima ætheris, per sanguineorum corpusculorum poros, trajectione, magis evolvuntur ac particulæ irragulares acidæ atteruntur & magis fiunt obtusæ. Acidum enim, quod constantioribus poris gaudet & irregulare & acutum, ac rigidum magis corpus est, motu divisum magis fit obtusum, porosum, & majores superficies acquirit. *Vide. Carthes. Princip. part. 3. paragr.* 50. Hisca autem requisitis omnibus gaudet ipsum sal alcali, quod poris minutissimis constat, & superficiebus majoribus donatum est, hinc fluida facile imbibit & illorum impetum sustinere potest.

Modi illius rationes.

§. XXIX. Ut autem veritas hæc, quod nimirum motu vebementissimo ætheris, ex sale acido, alcali volatile fieri possit, ulterius dilucidetur, experimenta in medium adducenda sunt. Nimirum, fermentationa, quæ consistit in vehementissima ætheris trajectione par poros corporum fluidorum irregulares, ex particulis terrestribus fixioribus, acidis, tartareis, fieri spiritus sulphureos inflammabiles, tritissimum est, tartarus crudus, qui nunquam dabit sal volatile, in motum autem fermentativum cum ipso sale

tartari fixo adactus & destillatus; spiritum præbebit sale alcalino volatili abundantissimum: sic quoque per putrefactionem salia acida v. g. tartarus solutus abit in sal volatile, hinc tartari putrefacti meminit *Helmontius tract. progymn.* Aqua pluvialis in vase quercino diutius detenta, aëre existente calido, putrescit, & dejicit materiam putridam in fundum, quæ destillata, spiritum volatilem alcalinum fundit. Et genuinus quoque salis tartari volatilisationis modus latitat hoc in experimento. Nimirum si sal tartari aquæ pluviali immittatur, & in vase quercino instituatur putrefactio, debita adhibita diligentia, facile sal tartari volatile obtineri poterit. Aqua communis sola destillatione sæpius repetita, eo penetrantiæ redigi potest, ut metalla adoriatur. Spectat hic quoque experimentum egregium, dum nimirum lixivio alcalini salis solvitur sulphur commune, & in vase ligneo quercino diutius digestioni exponitur, fit præcipitatio particularum sulphurearum rubicundarum, & enascitur insignis fœtor urinosus: liquor si destilletur, præbet perfecte alcalinum volatilem sulphureum spiritum, qui omnes effectus communes habet cum sale volatili urinoso. Uno verbo, omnis putrefactio & fermentatio salia volatilisat, & ex acido alcali ex fixo, volatile facit. Salia autem volatilia in se non differunt, nisi ratione ipsius oleosi sulphurei principii, quod intime in illorum poris hæret, facile autem per sublimationem cum corporibus terrestribus separari potest.

Concluditur acidum constitutionem omnium salium ingredi: cujus doctrinæ ostensa utilitas finem dissertationi imponit.

§. XXX. Ex hisce itaque omnibus, clarissime monstratis, colligitur tam diversi generis salia in rerum natura, originaliter ab uno nimirum sale æthereo universali acido dependere. Manifestum inde, quantum usum ac fructum ex iis experiatur ipsa chymica & physica scientia, cum illorum ortum, nunquam antea detectum, clarius jam introspicit, & ad alias plurea inventiones adornandas modos invenit. Nec obscurum quantum commodi redundet in ipsam medicam artem, dum jam intimius & apertius salium morbosorum, excrementitiorum generationes, sicque ipsas causas morbificas cognoscimus, & modum agendi medicamentorum, quæ maximam partem salinæ prosapiæ sunt, planius intuemur. Uno verbo, doctrina salium, rite ac solide sic stabilita, magnam lucem accendit toti philosophiæ naturali, ac medicinæ: quod suo loco ac tempore reservamus declarandum.

COROLLARIA.

I. Ex ignorantia veræ & solidioris Philosophiæ naturalis, omnes in Medicina Sectæ ortæ sunt.

II. Medicus, qui philosophia corpuscularì & experimentali imbutus non est, vel empiricum vel oratorem agit.

III. Qui nescit naturam fluidi & solidi, in rebus physicis, chymicis & medicis prorsus rudis est.

IV. Quaternio elementorum Peripateticorum magnam sterilitatem rebus medicis & physicis attulit.

V. Cum extensio primum materiæ conceptum ingrediatur, identificari cum ea recte adseritur.

VI. Ex potestate materiæ omnes formæ resultant.

VII. Nulla datur attractio in tota rerum natura, sed omnis motus fit pulsione.

VIII. Ignis non recte dicitur calidus, aut calorem in se habere; est enim nil, nisi motus materiæ æthereæ in particulis sulphureis rapidissimus.

IX. Frigus non tantum caloris privatio est, sed & aliquid positivi.

X. Distinctio coloris in apparentem & verum sibi plane non constat & ridicula est.

XI. Omne corpus in se grave, nullum autem absolute leve est.

XII. Scientia Botanices Physico magis quam Medico necessaria est.

DISSERTATIO II.

De analysi Chymico-Medica reguli antimonii medicinalis.

PRÆFATIO.

Traditur biga judiciorum perversorum, de usu medicamentorum chymicorum.

Cum perpendimus sententias illas, judiciaque, quæ *de usu medicamentorum*, ut dici solent, *Chymicorum*, tum ab ipsis medicis, tum etiam ab earum rerum in expertibus ferri solent: tum occurrent nobis *duo* inprimis *ineptarum opinionum genera*; *unum* eorum, *qui ita* abhorrent ac *detestantur* illorum pharmacorum 1. usum, ut in internecionem potius hominum producta, quam in eorum salutem inventa esse, asserere haud vereantur; *alterum* eorum, *qui* 2. omnia ea, quæcunque saltimè culina ipsorum chymica sunt profecta, tanquam de cœlo delapsa *venerantur*, ita, ut iis nulla tutior, nulla præstantior medicina queat inveniri.

Rejiciuntur utrumque α. in genere.

Utrumque vero modo recensitum opiniotum genus, quorum alterum *excessu*, alterum *defectu* à vera via *deflectit*, & ab uno extremo, ut dici solet, in aliud ruit, neminem inter æquos, rerumque earum expertes æstimatores fore arbitror; qui non vel maxime *improbandum*, & ut ab ignaris profectum, rejiciendum putet. Quadrat in hos sapientissimi *Hippocratis* effatum, quo imperitiam & inscitiam, artem Medicam exercentium reprehendit, simulque ex iis profluentem effectum exprimit, dum sc. ita *in lege* disserit: ἡ ἀπειρίη κακὸς θησαυρὸς δειλίης καὶ θρασύτητος, τιθήνη: δειλίη γὰρ ἀδυναμίην σημαίνει, θρασύτης δ' ἀτεχνίην.

β. in specie 1.

Quid enim inanis illa *timiditas* & stolida abhorrescentia (ubi tamen omnimodo necessariam in eorum usu circumspectionem excludimus) aliud *indicat*, quam rerum ipsarum *inscitiam*, ἀδυναμίαν, &, quæ hujus mater est, ἀπειρίαν? Quod si *enim* medicamenta talia, ab imperito artifice usurpata, ob minus felicem effectum, rejicere vellemus; idem ageremus, ac si gladium, quo furiosus nocuit, puniremus. Verum de hac sententia, cum vulgi sit, & eorum Medicorum, qui illius indolem sequuntur, aut gratiam ejus aucupari student, supervacaneum erit multa verba facere.

Altioris autem indaginis, nec ita facile rejicienda videtur *altera opinio*, maxime, quod 3. *eorum* dicatur, *qui præstantiam* aliquam in arte Medica Chymicaque *adepti* esse putantur. At vero, si & hanc accurata mentis indagine evolvere, & ex quonam fonte scaturiat, quid secum ducat, scrutari velimus; intelligemus profecto, eam

eam *parem*, imo graviorem *censuram mereri.* Quid *enim* viro, in arte Chymica Medicaq; versato, indignius est, imo quid *minus* quam, *quicquid jocum chymicum oleat*, obstupefacto animo *admirari*, summisque laudibus in cœlum extollere? Imo vero, quid à Medico bono doctoque magis alienum, quam eadem illa monstra chymica *summis titulis mactare, aliosque decipere*? Id *enim* inprimis indicare videntur, *hyperbolicæ* illæ *denominationes* quibus efficaciam *arcanorum* suorum colorare, atque ita magno conatu aliis obtrudere solent, cum tamen sæpissime ne pharmaci quidem nomen mereantur. Et hæc sane est insignis θεραπευτικῆς illius, Hippocrati notatæ, speciei filia scilicet ἀπειρίας: imo vero nihil aliud demonstrat, quam plenariam chymico-medicam ἀτεχνίην.

Transitus ad præsens negotium. Sed quorsum hæc? Fatum hoc, remediis chymicis commune, de quo modo verba fecimus, expertus etiam est REGULUS ANTIMONII, MEDICINALIS dictus. Scilicet antimoniale hoc medicamentum ante pauca demum lustra in lucem prodiit, & initio quidem pro magno arcano, præcipue in Belgio, habebatur. Huius *inventor* quisnam sit, adhuc sub judice lis est. Alii enim *Cranium* asserunt; alii *Matsium*, qui & ipsum regulum A.C. *Leid.* & *chymiæ* suæ *rationali* inseruit. Reperitur etiam apud *Viganum* in *med. chym.* Hic itaque regulus, duplici illo judicio est tentatus. Multi fuerunt, & adhuc sunt, qui eum inter mysteria referunt. Multi contra, qui nullum usum tribuant, imo etiam pro noxio & venenoso habeant.

Ratio propositi. Quo circa operæ pretium esse duxi, paucis, *quid de ejus natura sentiendum sit, explicare*, præsertim cum illud nondum ab alio expresse fuerit factum: unde, si rem minus acu tetigero, veniam eo facilius me impetraturum esse confido. Quare, prælibatis breviter *reguli* hujus *principiis*, trademus primus in ejus *præparationem*, tum *ætiologiam chymicam*, ac denique diversum *usum*. Ante quam vero ad opus ipsum nos accingamus, benignissimum NUMEN supplices veneramur, ut mentem nostram almæ suæ virtutis splendore, spiritusque claritate illustret, quo veritatem videamus & asseramus, indeque in divini nominis sui gloriam, utilitatem aliquam afferamus.

PARS GENERALIS

De principiis reguli medicinalis.

MEMBRUM PRIMUM.

De antimonio.

Notatur in ANTIM. 1. Syncrisis & elementa ejus, quæ sunt: PRincipio itaque, cum dissertatio de regulo medicinali, tanquam composito artificiali, futura sit, necessum est, ut quædam *de ejus principiis*, quæ ad rei nostræ illustrationem facere videbuntur afferamus. Horum præcipuum est *antimonium*, quippe quod materiam reguli constituit. Est vero hoc *compositum* minerale, constans *ex sulphure* communi & metallicorum *regulina substantia*. Addunt alii tertiam partem, nimirum portionem quandam *arsenicalem*; quam vero nos ad regulum referemus. Cæterum, an in hoc minerali lateant *tria principia chymica*, disquisivit jam dudum *Exc. Dn. Præses in dissert. de cinnab. ant. c.11.* Unde hanc controversiam nostram non facimus.

Diximus vero *Sulphur antimonii* quod cum regulo laxa & superficiali compositione confusum est, *esse sulphur commune*, siquidem tale quid & *synthesis* & *analysis* antimonii satis abunde *ostendit*. Per *illam* enim patet, ex fusione reguli antimonii cum sulphure communi, idem specie antimonium, ac naturale est, imo durius impetrari. *Hæc* vero sc. analysis idem demonstrat, modo nota methodo, pars regulina, acido salis communis soluta, legitime abstrahatur, & ita sulphur purum, paucissimo regulo adhuc infectum, sublimabitur. Plura de hoc negotio diacriseos videri possunt apud *Boyl. in chym. scept. Tachen. hipp. chym.* aliosque. Quare merito *rejicimus* eorum opinionem, qui magnam hic agnoscunt *differentiam*, & sulphur antimoniale ad sulphuris *auri naturam* accedere dictitant, & propterea magna arcana in illo quærunt. Neque enim aurifabrorum experimentum *depurationis auri* per antimonium, huc quadrat, ac si positive quid de sulphure antimonii auro communicetur, quod ipsi rutilantem colorem restituat, cum potius aurum, *inquinamentis* suis metallicis à sulphure privetur, ut ita colorem suum nativum, fulgidum recuperet. Neque etiam quicquam huc facit *differentia sulphuris* antimonii vulgaris, quod *auratum* dicunt à sulphure *communi*, tum quoad colorem, tum etiam quoad alia attributa, quippe quæ à particulis *regulinis* proficiscuntur. Unde *sulphur* antimonii, quod eodem modo *ex antimonio artificiali*, cum sulphure fc. puro parato, producitur, *à sulphure aurato* vulgari *non differt*, nisi minori efficacia emetica. Idem ergo specie sulphur est in antimonio, quale est sulphur vulgare, sc. mixtum illud ex acido vitriolico universali & φλογιστῷ pariter universali constans, quod unum est principium antimonii constitutivum.

1. Sulphur commune. argumentum. à priori. a posteriore. *Rejicitur differentia.* *Objectio 1. cum Solutione.* *Objectio 2. cum solutione.*

Alterum est *substantia regulina* metallica, quam alii mercurialem nuncupant, existimantes, regulum nihil aliud esse, quam *mercurium* vivum, *vaporibus arsenicalibus coagulatum.* Adducunt etiam *argumenta*, quod 1. *mercurius ex antimonio* produci possit, quale artificium *Basilius, Valentinus, Becherus, Langelottus* aliique chymici tradidere: 2. quod singularis *convenientia* sit solutionis & *imbibitionis* utriusque *à sale communi* & *sulphure*, 3. quod *cohæsione cum auro* inaurandis metallis conveniant, itemque *volatilitate*, & quæ alia sunt experimenta, quæ refutavit *Exc. Dn. Stahlius in obs. chym. mense Decembri*, ubi asserit, *esse quidem regulum antimonii mercurialis dispositionis, si ita intelligatur, quod in mercurium possit redigi, an vero hoc actu insit regulo, neque postea potius aliqua, quam aphæresi coagulantis principii opus habeat, dubium esse.*

2. Regulus, cujus principia non sunt Mercurius.

Est ergo *regulus* antimonii singularis species *mixti* metallici, è substantia *terreo*-vitrescente ac materia *inflammabili*, sive sulphure metallico conflata.

Sed

Manifestat sese *terrea substantia* in varii generis *vitris* antimonii, exustione ac consumtione sulphureæ partis per diuturnam calcinationem confectis.

1. Substantia terrea.

2. *Sulphur metallicum cujus natura in metallisatione.* *Sulphureum* vero *principium* ad reguli formationem maxime necessarium est, ita ut ab eo solum nitida illa & *metallica consistentia* proficiscatur. Præclare enim *Excell. Dn. Præses* in *notis ad Pot. pharm. spag. c.* 11. hac de re loquitur: *Sulphureum*, ait, *principium fluidum per totum terræ ambitum circulatur perque omnes mineras dispersum est, & prout terra metallica differt in terris & lapidibus, varias metallorum species producit, adeo, ut sulphur & terram fluxilem pro veris metallorum principiis agnoscam.* Quare hoc ipsum principium *ad reguli*, ut metallici concreti, *constitutionem* summopere *necessarium* est. Quod *si enim* hoc quocunque modo, vel per salia, vel per nudum ignem *auferatur*: *perit* subinde prior *metalleitatis*, ut ita dicam, *forma*, & in terram calcariam vitrescibilem satiscit. Quã primum vero huic terræ absumtum sulphur *restituatur*: *recuperat* nova mixtione ac regeneratione quasi, priorem, splendidam, *metallicam*, *faciem*. Cui fundamento innititur artificium *revificationis reguli* antimonii è suis calcibus, uti & *aliorum metallorum*, quod restitutione sulphuris metallici, vel ex carbonibus, vel alia re commoda inflammabili, peragitur. Hæc itaque sunt elementa reguli.

2. *Diacrisis instituta* *Separatur* autem hæc regulina substantia à sulphure, *interventu* corporis *salini*, vel *metallici*, quod sulphur imbibendo, nexum antimonii disrumpit.

1. *Per salia.* *Ex priori genere* usitatissima methodus est quæ *pulvere fusorio* nigro peragitur. Prodit ita *regulus* in mediocri quantitate copiosiores adsunt *scoriæ*, quæ non solum sulphuream, sed & regulinam substantiam continent. *Inserviunt* itaque variis *præparationibus*, vel *calcis* antimonialis, vel *tincturæ balsamique*, vel *florum*, cum sale ammoniaco sublimandorum, vel *spiritus fumantis*, mediante calce viva & sale ammoniaco destillandi, vel *sulphurum* antimonialium, diversis acidis præcipitandorum, vel ipsius *reguli reductioni*.

2. *Per metalla.* *Altero* vero *modo*, qui Interveniente *metallo* fit, copiosior *regulus* prodit, prout nimirum metallum adjectum, magis vel minus sulphur saturat. Igitur omnium *copiosissimus* dejicitur à *ferro*, modo dimidia ejus quantitas accesserit, quippe quod ob densam consistentiam multum sulphuris ad sui solutionem requirit. Non vero ita *largiter* prodit regulus accessione *veneris*, nisi anatica vel major ejus portio assumatur. *Plus* vero reguli acquirimus à *stanno*, ubi tamen regulus impurior, stanno immixto, prodit, maxime, si justo major quantitas accesserit. Denique non præterire debemus, quod *mercurius minimum* horum de sulphure imbibat, ita, ut ejus partes sex vix partem unam sulphuris saturent. Docet hoc non solum *analysis cinnabaris*, mediante reguli antimonii quarta parte peragenda, sed vel maxime *synthesis*, & cinnabaris *vulgaris*, & *antimonii*, quæ ad partes quatuor mercurii sublimati, unam tantum partem antimonii requirit. Et hæc de diacrisi.

3. *Arsenicale accrementum quod absumitur. 1. cum sulphure. 2. à nitro.* Infectum vero regulum esse diximus *arsenicalibus inquinamentis*, quod multa probant experimenta. vid. *D. Stahlius mense Decemb.* Magna vero ejus pars simul *cum sulphuris* ablatione *divaporat*. *Plus* vero absumitur, si regulus cum sexta vel quarta parte *nitri* aliquoties funditur, *unde* regulus magis *depuratus* prodit, quod & *stella* ejus indicat, qua tali tractatione consignatur, de quo artificio posteriore videatur *Philal.* &, qui hujus hyeroglyphicas expressiones explicat, *Becherus in supl. II. ad Physicam subt.* itemque *Dn. D. Stahlius l. c.* ubi totum negotium accurate delineavit. Absumitur itaque portio arsenicalis per nitrum, quod etiam regulum in calcem exurit. Ubi tamen notandum, quod dubium sit, omne *arsenicale* inquinamentum absumi, cum calx talis facile sine arsenici accessione ragulinam consistentiam recuperet. Existimant ergo *remansisse portionem*, fixatam tamen. Atque ita palam constare arbitror, quæ ab initio dicta sunt de principiis antimonii, nimirum esse hoc compositum ex sulphure communi & substantia regulina, cui multum arsenicalis materiæ conjunctum est. Et hæc quidem sunt elementa antimonii.

Usus ejus latissime sese *extendit*, tum *in chymiam*, tum in *pharmaciam* & ipsam *therapiam*. 4. *Usus.* Testimonium hujus rei præter alia exhibet *regulus* noster *medicinalis*, præcipue, quod inter calces antimonialea pigriores quasi, & alis regulina drasticotera, *medium* tenere existimetur, de qua re postea dicemus.

MEMBRUM II.

De sale communi.

ORdinis jam ratio postulare videtur, pauca quædam de altero reguli medicinalis principio sc. sale communi disserere. Ubi tamen lubens prætereo, quæ de *principiis* acidi *hujus salis* exponi possent; sed paucas ejus affectiones, pro nostro scopo facientes, commemorabo. *Inter affectiones salis communis occurrit.*

Primum itaque *salis hujus acidum magnæ tenuitatis ac volatilitatis* est. Ita vulgare experimentum est, sal commune *ex iteratis* solutionibus & *evaporationibus* in auras abripi, ut nihil nisi *insipida terra remaneat*. Fecit tale experimentum *Dn. Præses in dissertatione de salium generatione* cum *sale polychresto Sylvii*, quod crebriori solutione, evaporatione ac fusione, in materiam pinguem argillaceam redegit. Eãdem volatilitatem demonstrat *sal ammoniacum*, ubi cum particulis urinæ & fuliginis oleosis totum volatile redditur. Unde est, quod non incommode *salis volatilis genesis* in animalibus *à sale communi* derivari possit. Probant hoc *crystalli, sali communi* similes, qui *ex urina* leviter *inspissata* prodeunt, cum tamen ne vestigium quidem eorum appareat, si *putrefactio* præcesserit, ubi potius nova mixtione *in sal volatile* transiere. Idem hoc ostendit *similitudo efficaciæ* salis volatilis & salis communis, quam *in actibus solutoriis* exercere solent. Ita *sal volatile*, spiritum nitri eadem facultate, *in solvendo auro*, imbuit, ac facit spiritus salis communis. Ex quibus utique, uti & aliis, magna salis hujus tenuitas, volatilitas, penetrantia cognoscitur. Est enim *inter* reliqua *acida* mineralia, *tenuissimum*: Unde *à quovis*, sive vitriolo & alumine, sive nitro, sive terris argillaceis inhærente, acido *liberatur*, ut commode à terra sua alcalina secedere possit. Ad oculum hoc *patet*, si sali communi, in arena calida collocato, affunditur *spiritus nitri*, ubi subito acidum *salis* communis *expelli* odore deprehendimus. *Acidum* vero *nitrosum*, terræ salis communis involutum esse, licet crystalli inde prodeuntes cum crystallis salis communis figura conveniant, patet, *1. Subtilitas ac volatilitas, Experimentum.*

si

si *spiritus vitrioli* instilletur: unde acidum nitri in forma vaporum flavorum divaporat.

II. Efficacia sulphur dissolvendi. Experimentum 1.

Ex hac vero salis hujus facultate pendet alia ejus summe notabilis efficacia, quam in sulphureorum corporum dissolutione exserit. Id vulgare docet experimentum, si hoc sal *carbonibus* candentibus injiciatur, tum *flammam* magis *augeri*, ut carbones longe citius consumantur. Eadem ejus vis manifestat sese in *antimonio*, ubi, si fortiori acido fuerit liberatum à terræ vinculo, valide *sulphuris exustionem adjuvat*, uti id in productione *magnesiæ opalinæ*, ita dictæ, ex antimonio, nitro, & sale communi paratæ, videre est.

III. Facultas imbibendi 1. Mercur. Experimentum 1.

Denique etiam hic notari meretur vis acidi hujus salis in solutione ac imbibitione mercurii & reguli antimonii. *Illum* enim prompte arripit, &, interpositione spiculorum intra globulos mercuriales, motum fluiditatis impedit, ut mercurius solidescentem & *siccescentem consistentiam* nanciscatur. *Secedit* vero rursus, *stanni interventu*, unde, destillatione fortiori, forma *spiritus* crassi, in aëre libero *fumantis*, prodit. Eadem hæc prompta coalitio acidi salis communis cum mercurio, occurrit etiam in actibus præcipitatoriis; siquidem, si solotioni mercurii, cum spiritu nitri factæ, affundatur spiritus salis, ibi coit cum mercurio, cum eo fundum petit, ac concretum pulverulentum, mercurio dulci simile, constituit. Quodsi vero, secundo, hæc acida conjungantur, contrarium his accidit, & solutio promptius succedit. Simile quid observatur in sale urinoso volatili, quod martem vel tutiam, è solutione cum spiritu salis facta præcipitat, in compositione vero cum sale communi solutionem non impedit, quin potius secedendo à sale communi, eam promovet. Inde videmus habitudinem hujus salis in solvendo mercurio.

2. Regulum antimonii: experimentum 1.

Multo *promtius* vero *regulum* antimonii *aggreditur*, quod maxime *resuscitatio mercurii* currentis è mercurio sublimato, mediante regulo, declarat. Patet hoc etiam in *præparatione cinnabaris* antimonii, ubi acidum ejus secedens à mercurio solvit regulum, & butyrosa consistentia transstillat.

MEMBRUM III.

De sale alcali.

Notatur in sale alcali. I. Genesis ex acido experimentum 1.

TRanseo ad *ultimum principium*, scilicet sal alcali, cujus vim in sulphurea concreta paucis pro nostro scopo tangemus.

Scilicet (ut duo saltim verba de salis hujus *genesi* dicam) originem debet *sali acido nitroso* simili, quod, dissipatis exustione particulis oleosis, residuis terreis corpusculis innectitur. Unde, quo plus salinæ terreæque substantiæ continent vegetabilia, eo plus etiam alcali largiuntur, contra vero minus prodit, si materia oleosa volatilis exsuperet. Patet inde, hoc sal, uti alcali volatile in animalibus, *ignis* esse *productum*.

II. Efficacia in dissolutione sulphureorum. ubi 1. Mineralium

Notanda vero in hoc sale est, efficacia ejus in corpora sulphurea, & quidem primo mineralia. Quod si enim cum *sulphure* communi fundatur, *dirimitur* ejus *mixtio*, ut φλογιςὸν, avulso acido, sensim accedente libero aëre evaporet, quod etiam nitrum accelerat. Interea hæc duo salia *firmissime uniuntur*, ita, ut non nisi sulphuris regeneratione *separari* queant.

2. Metallicorum

Dum vero alcali ita sulphure imprægnatum est, *destruit* alia *metallica* corpora, quæ similem adustibilem substantiam in mixtione sua continent.

3. Animalium

Efficacia vero hujus salis in sulphureo oleosa animalia & vegetabilia occurrit in vulgari experimento saponario, & similibus concretionibus, ad imitationem illius institutis, ex balsamicis, resinosis, oleosis, balsamo Peruviano, oleo ligni rhodii, jasmini, lavendulæ &c.

4. Vegetabilium experim. 1.

Hæc vero coalitio cum ejusmodi oleosis *superficialis* saltim *confusio* est, cum facile unio hæc iterum dissolvi queat.

2.

Intimior vero illa est, quæ juxta *methodum Starckianam* peragitur, ubi *olea* subtilia *destillata*, juniperi, anisi, &c. longiori temporis spatio, sali lixivioso imbibuntur, ut cum eo in deliquium abeant.

3.

Similis combinationis ejusmodi modus traditur ab *Exc. Dn. Præside in notis ad Poterium*, quo docetur, quomodo drachma una olei destillati, mediante spiritu vini, solvat drachmas duas salis tartari. Cui fundamento innititur præparatio *salis volatilis oleosi*, *Dn. Præsidi* usitata, quod ex spiritu salis ammoniaci, sale tartari, spiritu vini, oleis destillatis cinnamomi, cardamomi, lavendulæ &c. conficitur per longam digestionem.

4.

Quibus etiam ex pharmaceuticis accenseri potest facultas alcali in resolutione resinosorum sulphureorum aromatum v. g. myrrhæ, succini, mastiches, balsami Peruviani &c.

5.

Pro præparatione spirituum, essentiarum, balsamorum &c. Demonstrat hoc pariter *methodus extrahendi essentias* per alcali, in cujus lixivio concoquitur vegetabile, & in extractũ convertitur, ex quo sine tanto spiritus ardentis dispendio essentiæ saturatiores parantur.

PARS SPECIALIS.

De regulo medicinali.

MEMBRUM PRIMUM.

De præparatione.

In præparatione reguli medicinalis occurrunt 1. Autores.

CUm ex præmissis hisce parentes quasi reguli medicinalis pernoverimus: sequitur, ut jam ipsam prolem consideremus, ubi primum de ejus ortu, scilicet præparatione, agemus. Quanquam enim hæc à diversis auctoribus, describatur, ex quibus sunt *Mætsius in chymia rationali* & *Act. Curios. Leid. Koenigius in regno min. Barckhuysen in pyrosophia &c.* nostrum tamen erit eandem pariter delineare.

2. Proportio ingredientium

Accipiuntur antimonii puri partes V. salis communis partes IV. salis tartari pars I. (Alii ingredientium proportionem mutant & assumunt antimonii partes VIII. salis communis partes VII. salis tartari partem I. Plerique tamen in priore conveniunt.) Hæc contusa invicem miscentur, & successive crucibulo candenti ingeruntur.

3. Fusio & ignis regimen.

Ignis vis tantum intendatur, ut materia sufficienter & tenuiter fluere queat, id est sit *fusorius* mediocris.

4. Effusio justa.

Postquam autem materia satis fluxit, quod fit intra quadrantis horæ spatium, si legitime procedatur, effundatur in conum, sebo aut fuligine candelæ imbutum, qui, ut regulus à scoriis probe separetur & ad fundum secedat, pro more, qui in aliis regulorum fusionibus observari solet, concutiatur superne. Necessariam enim nonnulli hanc encheirisin

ducunt,

ducunt, præsertim quod, cum levior sit, quam alii reguli antimonialis, ægrius à scoriis separetur & ad fundum secedat. Itaque, si concussio illa negligatur, mixturaque quasi ebulliens è crucibulo candenti subito in conum frigidum infundatur, accidit non raro, ut sub ebullitionis continuatione scoriarum portio, regulo interfundatur, & vice versa pars reguli in scoriis remaneat, atque ita impurus, & aliis inquinamentis conspurcatus, aut ad minimum non ita nitidus splendensque prodeat.

5. *Reguli diversus color.*

Regulus à scoriis separatus chalybem aut ferrum refert lævigatum. Quod si vero in mortario vel porphyrite, cum, vel sine aquæ accessu, in tenuissimum pollinem redigatur, ita, ut micantes particulæ penitus dispareant: nanciscitur colorem ruffescentem, vel potius purpureum. Cæterum cum in toto negotio parum difficultatis occurrat: nolo plurium encheirisium perquisitione & recensitione occupari.

6. *Selectus alcali. rejicitur.*

Circa alcalici vero salis additionem notandum, quod aliqui, qui magnam differentiam inter alcalia agnoscunt, strictius sali tartari adhærescant, neque alterius substitutionem admittant, sive propter majorem puritatem, sive propter alios præstantiores effectus, aut occultas qualitates.

Objectio.

Suspicor equidem occasionem hic dubitandi præbuisse observationem *Vigani*, qui *in med. Chym. p.* 20. experimentum affert pro alcalium discrepantia adstruenda: Asserit nimirum, se ex tractatione antimonii cum sale communi & sale tartari consecutum esse regulum ruffescentem. Ast vero è simili fusione antimonii cum *sale cardui benedicti* loco salis tartari adhibiti, *regulum simplicem* prodiisse.

Responsio.

Sed fateor, licet experimenta hæc satis circumspecte aliquoties instituerim, minime tamen differentiam tantam regulorum productorum potuisse observare, sed eundem à sale cardui benedicti aliisque alcalicis accepi, quam qui alius juxta vulgarem methodum, mediante sale tartari provenit. Suspicor itaque regulum illum simplicem à carbonum alteriusque sulphurei concreti fortuita interfusione prodiisse. Quare uti in genere salium alcalium differentiam nondum vel à priori vel à posteriori percipere possum: ita neque hic scrupulosos esse opus est, modo alcali substituendum purum sit, legitime præparatum, neque alienis heterogeneitatibus inquinatum.

7. *Selectus salis communis.*

Magis vero superflua est selectio salis communis, an nimirum huc magis marinum, vel gemmæ, vel fontanum utile sit, cum utique pro præsenti scopo obtinendo nulli præ altero prærogativa tribuenda videatur, quod ex postmodum dicendis patebit.

8. *Aliorum reguli medicinalis præparatio.*

Atque ita quidem sese habet *methodus vulgaris* & usitata regulum medicinalem conficiendi. *Immutari* autem *solet* à nonnullis, ita, ut nunc aliquid adjiciant, nunc omittant, nunc ponderum proportionem varient.

1.

Sic alii *sal alcali* omittunt, & ei *tartarum crudum substituunt*, majori tamen in quantitate. Jubent itaque recipere antimonii partes VIII. salis communis partes VII. tartari partes VI. Mixtura crucibulo candenti ad fusionem ingeritur, quæ quidem difficilius, quam in regulo medicinali vulgari, succedit. Prodit regulus medicinalem referens, & specie omnino eundem esse judico, licet non adeo nitidus externa facie, sed obscurior & porosior, appareat. Pulverisatione autem pariter ut regulus medicinalis colorem purpureum acquirit. Scoriæ vero leves sunt, porosæ, & battituram ferri referunt.

2.

Alii, qui in productione reguli medicinalis nimium forte tribuunt sali communi, *omittere* jubent *sal tartari*, & hujus portionem decedentem sali communi adjicere. Præcipit hoc *Barckhuysen in pyrosophia libro 3. sectione 3. capite 2.* ubi ex antimonio cum salis communis anatica portione legitime fuso, eundem regulum medicinalem promittit; sed tantum abest, ut inde promissus effectus succedat, quin ulla notabilis alteratio antimonio à sale communi inducatur.

3.

Denique adnumerari hujusmodi regulis potest illa methodus, qua ad correctionem croci metallorum Rulandi addunt sal commune & inde similem regulum medicinalem quoad effectum promittunt. Assumunt itaque antimonii partes III. nitri partes II. salis com. part. I. conf. *Le Mort in Actis Curiosis Leidens.* Rejiciunt alii hanc proportionem, & anaticam præferunt. Illa vero ingredientia, contusa & commixta, crucibulo candenti injiciuntur & ad legitimam fusionem, quæ brevi conciliatur, perducuntur. Postea effunditur materia in conum, aut, quod Le Mort loco citato insinuat, in crucibulo relinquitur, ex eoque refrigerato eximitur. Regulus hinc prodiens croco Rulandino non valde dissimilis est: consistentia est porosa, non ita lævis, nitida, uti regulus medicinalis; pulverisatus autem acquirit colorem obscure rubicundum instar boli rubræ. Scoriæ leves sunt subflavæ, succineæ, illis similes, qui ex depuratione reguli antimonii cum nitro prodeunt.

MEMBRUM II.

De productionis ætiologia.

In ætiologia mixtionis proponuntur.

Perpauci adhuc fuere, qui regulum hunc in examen vocarint, & fundamentum operationis inquisiverint; sed eam curam sibi solum curæ habuere, ut vires ejus hyperbolicis encomiis investirent. Illos vero, qui aliquid hac de re tradidere, commode in 2. vel 3. *genera* dispescere possumus; *unum* eorum, qui totum fundamentum *in sale communi* ponunt; *alterum*, qui *alcali* effectum tribuunt: *postremum* denique qui mediam prementes viam *ab utriusque* salis concursu genesin istius cramatis regulini deducunt.

1. *Sententia aliorum.*

2. *Eorum, qui omnem rem tribuunt sali communi ubi*

1. *Barckhusii, sal commune regulum friabilem reddere.*

Ex *primo genere*, ut unum atque alterum producamus, est *Barckhusius*, qui *in pyrosophia* ætiologiam reguli à muriatico sale unice pendere judicat, ubi tamen, quam vel qualem alterationem antimonio inducat, non definivit, sed differentiam saltim salis alcalici & communis tanquam à posteriori deduxit. Verba ejus hæc sunt: *In regulo medicinali salium diversum operandi modum contuemur. Ab alcalicis enim in regulum albicantem, durum, metallo similem, à muriatico autem in rubrum & friabilem convertitur, & qui quoad effectus valde dissimiles sunt. Hic enim sudorem, ille emesin & catharsin ciet.* Unde etiam ad præparandum regulum alcali omitti jubet; & recte quidem ex hypothesi. Si enim sal alcali ad reguli productionem nihil confert: sequitur nos absque eo regulum medicinalem posse consequi & vice versa. Sed valde dubito, an unquam experimentum

mentum

mentum hoc instituerit, magis vero an successerit. Ego enim, uti jam dixi, nunquam quidpiam exinde prodire deprehendi, quod à prima materia fuisset alienum. Quod vero ab alcalicis regulum simplicem obtineri asserit, indeque discrepantiam salium deducit: res sane est, ubi & experientia valde deficit, & theoria etiam multorum chymicorum mirum appingit. Contrarium enim asseverare non dubito, quod si operatio legitime cum poro alcali suscipiatur: regulum vel paucissimum, vel plane nullum, quod sæpissime fit, proditurum; sed potius scorias graves, regulum postea tractatione cum carbonibus largientes. Et hæc de opinione Barckhusii.

(2) *Aliorum in genere: sal commune secernere sulphur arsenicale à regulo. Confutatur argumentum 11.*

Non desunt vero, qui jam ante ipsum hanc sententiam foverunt, imo adhuc dum eandem tuentur, asserentes, sal commune singularem habere vim virulentiam antimonii corrigendi, cicurandi, immutandi. Præstare vero hunc effectum putant, secernendo regulum antimonii à sulphure arsenicali, idque corrigendo. Unde sulphure correcto & absumpto, vim emeticam in diaphoreticam transire. Hæc vero sententia pariter non arridet. Primo enim universam hanc theoriam dejicit unicum illud experimentum, de vi salis communis in antimonium, quod, uti modo dictum, plane nihil alterat. Postea
1. cum sulphur antimonii à *vulgari nullo modo*
2. *discrepet*: nefas etiam esse videtur, alienas
ab hoc vires, maxime convulsivas, vomi-
3. torias ipsi tribuere. Hæc enim competunt
arsenicali substantiæ, quæ antimonio ita arcte adhæret, ut ægerrime semoveri queant. Si tamen quis per artem & encheirisin chymicam sulphur hoc legitime à regulo separet: habebit idem, specie, sulphur, uti est
4. vulgare. Deinde *negatur regulum medicina-*
α. *lem sulphure* antimoniali esse *exutum*. Testatur hoc ejus tractatio cum nitro, unde detonationis strepitus & inflammatio conspicitur, uti fit, si crudum antimonium cum ni-
β. tro tractetur. *sal*, quod ex hac tractatione
exsurgit, acido sulphureo imprægnatum est, & in sal medium arcano duplicato simile
γ. conversum. Probat etiam præsentiam sul-
phuris in regulo medicinali, fusio ejus cum limatura martis vel cupri. Unde sulphur antimonii metallum aggreditur, & regulum
δ. simplicem dimittit. Hujus scoriæ si leviter
ustulentur, inflammabilis portio evaporat, & acidum sulphureum metallo arctius innectitur, ut exinde per solutionem & inspissationem crystalli vitrioli prodeant, non aliter, ac si metalla illa sulphure fuissent trac-
(1) tata. Patet ergo, sulphur omnino adhuc re-
gulo medicinali inhærere. *Neque etiam omni arsenicali portione privatus est regulus medicinalis.* Facile enim regulus simplex, sine nova mixtione, separari potest, qui utique arsenicali inquinamento featet, quod fit præ-
(2) dicto modo per metalla. Nam falsum sane
est, omnem arsenicalem materiam cum sulphure antimonii simul avelli, licet aliquam ejus partem deflagrare non negem. Indicat enim hoc regulus ipse, vitrum antimonii &c. quæ sulphure antimoniali destituta, non tamen omne arsenicum amisere. Tantum vero de primi generis sententia.

2. Transeamus jam ad alterum, ubi quidem vix ullus adhuc scriptis prostat, qui tantum sali lixivioso tribuat, ut penitus salis communis efficaciam in nostro negotio neget. Possent huc referri ea, quæ *Kerkringius in commentario ad currum triumph. antimon. Basilii Valentini*, de sale tartari asserit. Scilicet. *Basilius Valentinus* tradidit ibi, pro extractione tincturæ & balsami antimonialis, præparationem hepatis alicujus antimonii, ex antimonio & tartaro. Tribuit *Kerkringius* alterationem hanc antimonii tartaro, quatenus deflagratione in sal tartari convertitur. Inde substitui jubet sal tartari, ne nimis diu fundendum sit, donec tartarus in alcali exuratur, uti ipse hanc addit rationem. Idcirco, ut hæc ad nostram rem applicemus, videmus *Kerkringium* non sine ratione mutationem illam antimonii, à tartaro inductam, (quæ videlicet similis est ei, quæ fit in regulo medicinali) à sale alcali deduxisse. Certum enim est tartarum, qua talem, id est substantiam acido-oleosoterream, nullam vim in antimonium habere, aut actu exercere, si cum ipso fundatur; sed præstare illud, quatenus igne & appulsu simul particularum sulphurearum exhalantium exuratur & inde sal alcali generetur, quod postea quoad τὸ τι & διότι ulterius perscrutabimur.

Eorum, qui fundamentum ... Kerkringii. *confirmatio.*

3. *Illorum, qui ab utroque sale effectum deducunt. ubi. (1.) Metsii. Ab utroque sale, sales corrosivos antimonii infringi. Quantum hæc valeat.*

Restat postremum genus eorum, qui rationem præparationis ab utroque sale derivant. Inter hos numeramus primum *Metsium*, qui *in Chymia rationali* ita de hac re loquitur *p.* 63. *Regulus medicinalis est sudoriferum ex antimonio tutissimum, in quo principia activa non solum conservata, sed etiam cicurata ac temperata sunt, ut nullius corrosivi sibi sint conscia. Ex occursu enim salis tartari & communis, sales corrosivi antimonii infringuntur, obtunduntur & quodammodo figuntur.* Verum utut hæc ætiologia τὸ διότι non tangat: locum tamen habere posset, si certum foret, quod sal commune & potentia & actu infringat vim arsenicalem, & quod hoc ex occursu duorum illorum salium fieri possit, cum potius contrarium tum ex jam dictis, tum etiam ex mox subjungendis colligi queat.

(2) *Kœnigii: sal tartari corrosivum infringere; sal commune vero activum conservare. Qualis hæc sit?*

Ejusdem fere sententiæ esse videtur *Kœnigius in regno minerali cap.* 9. Ubi, rationem productionis hujus reguli reddens, asserit: *corrosivum antimonii per sal tartari infringi, per sal commune vero salis & sulphuris volatilis in antimonio figi, sicque conservari principia activa, nec in auras pelli, ut in aliis calcibus antimonialibus accidit.* Verum uti deductiones mere abstractivæ in demonstrationibus physicis chymicisque parum aut nihil significant, ita etiam in præsenti negotio, cum utique *Kœnigii* sententia talis sit, neutiquam modum fiendi explicat.

3. *D. Apinii sal commune dissolvere antimonium, & alcali rursus componere examinatur.*

Placet etiam hæc referre, quæ *Medicus doctissimus Dn. Apinus in tract. de febr. epid. Hersp.* 67. hac de re inseruit. *Videtur*, ait, *regulus hic esse concretum quoddam cinnabarinum, sale communi, regulinam antimonii substantiam, igne cæteroquin comburendam, tam diu conservante, donec cum evoluto interim, ope salis tartari, sulphure antimoniali firmius coire possit.* Ex qua quidem ætiologia illud percipio, quasi sal commune compositionem antimonii dirimat, sal tartari vero eam restituat. Ubi vero dubium remanet, an ex tali antimonii simpliciore diacrisi & syn- *dubium 1.*

crisi

criſi ſequatur eſſentialis principiorum antimonii alteratio. Cum enim antimonium conſtet ſubſtantia regulina & ſulphurea: ſequitur ex harum combinatione nihil aliud prodire, quam purum antimonium, eſſentia
dubium 2. ab alio naturali non diverſum. Quod vero ſal commune compoſitum antimoniale diſſolvere nequeat, paulo ante innuimus. Magis
dubium 3. vero dubium videtur, an alcali novam compoſitionem antimonii ex parte regulina & ſulphurea efficiat aut promoveat. Contrarium enim monſtrat experimentum ex his tribus ſubſtantiis inſtitutum, ubi regulus potius una
dubium 4. cum ſulphure diſſolvitur ac deſtruitur, quam in antimonium transformatur. Cæterum, ut exinde concretum cinnabarinum proveniat, pro uſu medico optandum foret.

II. *Sententia noſtra proponitur.* Ita igitur attulimus aliquot opiniones, quæ de reguli hujus genealogia foventur. Nunc vero, ne ἀσύμβολος diſceſſiſſe videar, paucis meam de modo fiendi explicationem ſubnectam. Ubi tamen ante omnia notare debemus experimenta quædam, quæ ad rei præſentis di-
1. *Fundamentum experimentale: tractando.* lucidationem facere videntur. 1. Si antimonium cum ſale communi fundatur, prodit antimo.ium parum vel n'hil alteratum. 2. Neque regulus antimonii alteratur, ſi pari modo cum ſale
α. antimon. cum ſale communi. alcalino. communi fundatur. 3. Ipſum etiam ſal commune ſub tali tractatione nullam ſenſibilem in mixtione ſua patitur alterationem. 4. In præparatione reguli med. ſi omittatur ſal com. & alcali ſolummodo in priori portione accedat; habetur productum quoddam regulo medicinali in eſſentia ſua & virtute diaphoretica ſimile. 5. Ubi tamen differentiam, licet magis accidentalem, non diſſimulo, nimirum, quod in hoc poſteriore regulo pauca portio obſervatur, quæ nitidam illam & inſtar chalybis politi, ſplendentem faciem referat, ſed reliquum ejus magis poroſum ſit, magisque pulveriſatione ruffeſcentem colorem habeat. Cæte:um an eſſentialiter vel Chymice vel Medice etiam à regulo med. diſcrepet nondum deprehendere potui. 6. Regulus med. cum nitro, vel à candelæ flamma per tubulum, vel in crucibulo accenſus, eun-
β. Reg. med. cum nitro dem motum detonationis & inflammationis edit, quam qui ab antimonio puro cum nitro tractato ſuccedit. 7. Unde ſi cum partibus III. nitri tractatur, abit in *calcem* antimonialem. Si vero cum portione anatica fundatur, prodit regulus gryſei coloris, obſcuri. 8. Regulus medicinalis cum ſale alcali tracta-
alcalicum tus non dimittit regulum ſimplicem, ſed in materiam nigram pulverulentam; calcaream,
tartaro convertitur. 9. Neque regulus ſimplex præcipitatur, ſi cum tartaro & nitro, æqualiter adjecto, regulus idem tractetur. 10. Prodit vero aliquid, ſi minus nitri acceſſerit. 11.
carbonibus metallis. Paulo plus, ſi cum carbonibus & pauco alcali fundatur. 12. Plus vero reguli ſecedit, ſi cum metallo aliquo v. g. ferro, cupro &c. proportionate addito fundatur. 13. Quomodo vero ex ſcoriis hiſce, elutriata parte alcalina, ad promptiorem fuſionem adjecta, parari poſſit vitriolum, ſupra jam tetigimus. Cæterum in multis operationibus vicem ipſius antimonii ſupplere poteſt. Unda nolo plura experimenta brevitatis gratia recenſere. Ex iis vero, quæ allata ſunt, ſi conferantur & perpendantur, patere puto, tum *quid regulus medicinalis non ſit*, tum etiam *quid ſit, & cujusnam productum.*

Ut prius luſtremus, facile intelligimus, 1. *Prævocu patur regulum med. non eſſe.*
non eſſe purum, crudum, nec quidquam immutatum antimonium. Indicat enim hoc vel externa ſaltim conſtitutio, & facies quaſi, nullas ſtrias & particulas metallicas, ſed *calciformem* potius *concretionem* exhibens. Idem (1.)
etiam docet, quod unionem cum antimonio *Antimon. experim.*
reſpuit per experimenta 13. Conſunderentur autem ſine difficultate, ſi omnibus eſſentialibus & accidentalibus circumſtantiis convenirent. Præterea non poteſt dici regulus antimonii ſimplex. Comprobat enim hoc priva- (2.) *Regulum antimonii experim.*
tio quaſi & *abſentia* nitidæ, denſæ, & *metallicæ conſiſtentiæ*, à quo ille regulus ſimplex denominationem ſuam mutuatur. Deinde regulus medicinalis *ſulphur continet*, per experimenta, 6. 7. 12. 13. *Neque* etiam *cum ſulphure in* purum *antimonium redit*, uti regulus ſimplex. Ex quibus cognoſcimus regulo medicinali, ſi accurate loqui velimus, reguli nomen neutiquam competere. Retinemus tamen vocabulum, ne alterius productione confuſionem & obſcuritatem creemus. Si vero cui novum nomen arrideat, poterit appellare etiam crocum antimonii diaphoreticum &c.

Quanquam autem regulus medicinalis ne- 3. *Ipſa productionis ætiologia proponitur quæ procedit a ſale alcali*
que antimonium in priore ſua mixtione ſalvum, neque partialiter, vel regulus antimonii vel ſulphur ejus ſit: utraque tamen hæc *compoſitionis antimonialis principia in regulo medicinali ſalva continentur.* Ergo neceſſe eſt *immutationem acceſſiſſe antimonio*, eamque vel univerſalem vel partialem. Cum vero ſali communi potentiam hanc detraxerimus: neceſſe eſt eam primario *ab alcali* eſſe inductam. Ab hoc enim forma quaſi & eſſentia reguli medicinalis, qua talis, pendet. Nam ſal hoc, in tali proportione cum antimonio fuſum, aggreditur ſulphur antimoniale, & maxime ejus acidum arripit, ita, ut ſubſtantia inflammabilis liberata, & motu ignis celerrimo expanſivo exagitata, ipſius reguli metallicum ſulphur in ſimilem motum ſuſcitet, & partim diſſolvat, partim ita diſcerpat cum particulis regulinis, ut hæ in unum colligi nequeant, ſed cum illis, quæ exuſto ſulphure metallico, in materiam calcaream ſunt converſæ, per ſulphur reliquum diſpergantur. Prodit itaque hinc præparatum antimoniale, ex ſubſtantia regulina ſemi calcarea & ſulphure antimoniali conſtans, quod ope alcali eſt productum.

Ætiologia hæc aſſenſum ſpero inveniet *Confirmatur.*
non ſolum ex ſupra propoſitis experimentis, (2) *quoad τὸ ὅτι.*
1. 2. 4. &c. ſed magis clara evadet, ſi vim alcali ſalis ſulphurati, quam in diſſolutione omnium fere metallicorum corporum exe- *declarando vim alcali in corpora metallica.*
rit, conſideremus. Ita ſane quotidianum experimentum eſt, ubi antimonium cum alcali puri parte æquali fuſum penitus diſſolvitur *1. in antimonium.*
& mixtio regulina deſtruitur, qui, pulveris ſubflavi forma ſcoriis interfuſus, nunquam *2. in regulum*
in regulum redit, niſi abſumptum ſulphur metallicum reſtituatur. Idem fit, ſi regulus cum alcali ſulphurato tractetur: Ubi prima ſtatim fuſione multum ejus abſumitur. Si vero operatio iteretur, regulus plane deſtruitur ac perit. Patet hoc etiam, ſi pari mo- *3. in ſtannum*

do

do limatura martis tractetur, cujus mixtio
dissolvitur & in crocum ruffescentis coloris
convertitur, quod cum crudo sulphure longe
4. in aurum & alia metalla. tardius succedit. Exerit talem effectum alcali
in alia etiam metalla, imo ipsum aurum, teste
Joh. de Monte Schnyder, qui propterea artifi-
cium hoc metalla destruendi mirum celebrat
*die Metallen durch ein mineralisches Saltz zu
zerstören und den metallischen Schwefel durch
ihren* (loquitur de sulphure com.) *feurigen*
spiritum *anzuzünden* &c. uti talibus expressio-
nibus passim in scriptis suis utitur. Ex quibus
utique summam efficaciam salium alcalium
sulphuratorum in metallis & vel maxime an-
timonio destruendis haurire possumus.

2. Non immerito autem hic quæritur, *quomo-
quoad τὸ διότι sive Rationem fiendi* *do sal alcalinum hoc agat*, an positive an vero
magis privative. Positiva actio in metallica
concreta, utut dubia videatur, non incommo-
α. de tamen adstrui potest. Indicat enim hoc *in-
Positivam experim.* *timior* confusio & *cohæsio eum metallo*, *ut actio
sulphureæ* substantiæ in individualiter ita dis-
1. cerpta corpuscula eo *magis pateat*. Innuit eti-
2. am hoc vis alcali in *fluxilitate metallorum* pro-
movenda, quæ esse non posset, nisi ejus parti-
culæ intime sese particulis metallicis insinua-
rent, easque ex aggregatione dimoverent Huc
3. etiam facit experimentum *Basilii Valentini* cum
regulo antimonii & alcali institutum, ubi *fusio-
ne*, *regulus* paulatim imminutus, *depuratus* &
β. *stellatus* prodit. Privative autem hoc sal agere
Privativam. In genere evidentius patet. *Acidum* enim *absorbendo*,
mixtionem sulphuris dirimit, ut subtilis sub-
stantia adustibilis, secedens ab acido, & motu
intestino intensius agitata, sulphur metallicum
simul commoveat, abripiat, & ita mixtionem
metallicam destruat: Unde nil nisi terreum vi-
trescens principium remanet; quod metallei-
tatem recipit, si sulphur suum metallicum res-
tituatur, id quod multa demonstrant experi-
experim. menta. Ita jam superius quodammodo tetigi-
1. mus, quod omnes *calces antimoniales*, quibus
materia inflammabilis vel per simplicem calci-
nationem, vel per nitrum, vel per alcali subla-
ta est, uti antimonium diaphoreticum, vitrum
antimonii, &c. consistentiam regulino metalli-
cam non recuperent, nisi ablatum sulphur me-
tallicum restituatur. Et vulgare experimentum
est fabrorum stannariorum, qui *stannum* in cal-
cem exustum pinguedinis adjectione revifi-
2. cant. *Plumbum* in vitrum vel calcem conver-
3. sum, redit in metallum, si sulphur suum è car-
bonibus recipit. Cui fundamento innititur ar-
4. tificium productionis & eductionis plumbi,
ferri, cupri, è mineris suis, quod nunquam fie-
ret, nisi per carbones funderentur. Taceo alia
experimenta. Ex quibus itaque patet veritas il-
lius axiomatis chymici ex notis *Dn. Præsidis ad
Poterium* allati, *sulphur esse verum principium
metallorum, formam metalleitatis constituens.* Et
hæc quidem de concretis metallicis, quatenus
nimirum interitum sui à sublatione sulphurei
principii patiuntur.

In specie reg. med. ubi ostenditur esse hujus reg. in calcem conversum exper. Quanquam vero plenaria destructio mixtio-
nis metallicæ in regulo medicinalis non con-
tingat: evenit tamen quoad partem, ubi nimi-
rum ob minorem quantitatem alcalini salis om-
ne sulphur antimoniale imbibi nequit, indeque
regulus dissolvi. Testatur vero in regulo medi-
cinali, hanc, reguli in substantiam semi-calca-
2. riam conversionem 1. *calciformis consistentia*
externo intuitu conspicua, & à regulina den-

sitate longe diversa. 2. Quod *unionem cum an- 2.
timonio* & ipso regulo simplici *recusct*. 3. Quod 3.
sulphur illum *non aggrediatur*, & in antimoni- 4.
um permutet 4. Quod pulvere *carbonum* adje-
cto *regulus præcipitetur*. Unde necesse est ali-
quid ipsi defuisse, quod è carbonibus recepit,
scilicet substantiam sulphuream, cujus absentia
calcaream consistentiam regulo conciliavit.
Quod vero non omnis regulus in calcem sit *Non tamen omnem experim. 1.*
exustus, probat 1. *Solidescens* consistentia, qua
calces cæteri antimoniales destitutæ sunt, 2.
facilis *separatio reguli* sive nova mixtione per
metalla, 3. *præsentia* sulphuris communis. Ex
his itaque effectus alcali in regulo medicinali
cognoscitur.

Quæritur vero, an aliquid huc conferat 4. *Quæstiones & objectiones quædam solvuntur.*
sal commune, & quodnam illud sit? Ad hu-
jus quæstionis solutionem notandum est, quod
sal com. in statu compositionis cum terra al-
calina, teneram *fluxilitatem* corporibus *metal-
licis conciliet, nihil* tamen in illis *alteret* vel ab-
sumat. Do exemplum. Si *minera saturni*, sul- 1. *Quid conferat sal. com.?*
phureo-arsenicalibus inquinamentis infecta,
fundatur cum sale communi, tum quidem u-
trumque prompte ac teneriter fluit, mineræ α. *generatim*
vero nihil mutatur, vel quidpiam de accre-
mentis absumitur, ut plumbum purum inde
haberi possit, uti tale quid nitrum præstat.
Idem accidit in *antimonio & regulo ejus*, si
cum hoc sale fundatur, uti jam antea dictum
est. Dicam itaque quid mihi de hujus salis β.
efficacia in hoc negotio videatur. Quando re- *speciatim.*
gulum medicinalem sine illius accessu confi-
cio, dixi 1. prodire crama magis porosum ne-
que ita nitidum, uti est regulus medicinalis
vulgaris, 2. materiam non ita tenuem & flu-
xilem evadere, quam fit accessione salis
communis, 3. regulum hunc pulverisatum non
ita obscure ac saturate ruffescentem colorem
acquirere, uti regulum medicinalem vulga-
rem. Quare ex his colligere licet 1. *sal com-
mune promovere* tenuem *fusionem*, 2. adjuva-
re intimiorem salis *alcalici* cum antimonio *in-
corporationem*, 3. *cohibere nimiam sulphuris
exhalationem.* An vero hoc sal ad essentiam
quasi hujus reguli quid conferat: neque à
priori neque à posteriori adhuc intelligere
possum.

Altera quæstio est, an regulo medicinali in- 2. *An in reg. med. arsenicale quid remansit? Affirmatio. Objectio. Solutio.*
sit adhuc portio arsenicalis? Hujus affirmati-
vam superius jam tuebamur. Dices ergo, si
corrosivum quid remansit, *cur non effectus con-
vulsivus vomitorius insequitur?* Respondeo ve-
ro, inesse antimonio inquinamentum arsenica-
le, ubi tamen hujus efficacia non ita sese exe-
rit. Unde secure in lue venerea, epilepsia,
hydrope, & aliis affectibus, ubi lymphæ vitia
corrigenda, & sanguis mundificandus, ab au-
toribus *Zwölffero, Ludovico, Schrædero, Hart-
manno, Michaëlis &c.* adhibendum commenda-
tur Causam hujus rei reddit *Dn. Præses in anno-
tationibus ad Pot. p. 559. Quamdiu regulus cum
sulphure arctiori vinculo est unitus, nulla observa-
tur virulentia. Particulæ enim arsenicales, subti-
les, penetrantes, corrosivæ à sulphuris ramositate
involvuntur, quo minus effectum solitum edere
possint.* Ex quibus perspicimus, quare usum
reguli med. in quo & arsenicalis & sulphurea
substantia hæret, virulentia illa non sequa-
tur, neque vomitus semper succedat. Non
semper hoc evenire dico, cum non raro sa-
tis graves vomitus post se trahat. Unde

multi ejus usum, ut dubium & ancipitem, rejicere solent.

3. *An alcali insit regulo? Affirmatio experimentum.* Exoritur alia quæstio, an portio salis alcalici, acido sulphuris innexa, regulo medicinali sit illiquata? Affirmativam innuunt sequentia. Regulo medicinali affundebam aquam. Stetit ita in loco tepido per aliquot dies; Inveni postea paucum *salis amaricantis*, tartaro vitriolato similis, lateribus vitri adhærentis. Cum enim alcali partem acidi sulphurei absorpsit; dissipatum est φλογιςὸν & ita nova genesis salis medii producta. Probat hoc etiam, quod ipse regulus aëri diu expositus humiditatem admodum sensibilem contrahat.

4. *Undenam lor?* Postrema quæstio est physica magis, undenam pendeat color ille purpureus ruffus? Ubi quidem *materialem causam* utique *in sulphure* quærendam esse existimo. Neque etiam inficiaa ibimus, symbolum suum *conferre alcali* ad sulphur solvendum, evolvendum, exaltandum, & portionis ejusdem absumtione, colorem clariorem reddendum. Quid etiam *sal commune* conferat jam innuimus. Qualis vero configuratio pororum ac superficiei & inde pendens modificata luminis reflectio sit vel refractio, physicis enodandum relinquimus.

5. *Ætiologia reguli medicinalis vicariorum.* Sed, ne justo longiores simus, ætiologicæ tractationi finem imponemus. Ex hisce enim facile & cæterorum quasi vicariorum medicinalium regulorum, quos supra recensuimus, fundamentum & ratio peti potest. 1. In illo enim,
2. ubi loco salis tartari tartarus crudus substituitur, eadem fere ratio est, quæ in sale alcali est notata. *Barckhusiana* vero methodus disquisitione plane non indiget, cum inter experimenta non succedentia numeranda sit.
3. Denique in postrema methodo, quæ ope nitri & salis communis peragitur, diversa fiendi ratio occurrit. Primo enim nitrum, oblato sulphure antimoniali, in motum igneum vehementissimum conjicitur, ejus acidum disjicitur ac dissolvitur, quod acidum sulphuris adjuvat, dum, ut fortius, terram nitrosam arripit, & acidum exturbat. Cum vero acidum nitrosum propellitur: acidum salis communis tanquam tenuius simul liberatur, quod per subtilitatem suam motum igneum promovet, atque ita plus sulphuris & arsenicalis substantiæ absumit. Videmus ergo regulum hunc à croco Rulandino non nisi gradu, minoris scilicet virulentiæ, differre. Asserit hoc *Le Mort. A.C.Lugd.c.32. Mitior*, inquit, *hic crocus est Rulandino, propter majorem quantitatem salis additi, quod detonando plus sulphuris antimonii secum in auras rapit.* Ejusdem sententiæ esse videtur *Exc.Dn.Stahlius Mense Jul. observ. Chym.* ubi hunc regulum, similis cum Rulandino croco prosapiæ esse edocet.

MEMBRUM III.

De usu reguli.

Usus triplex. Usus reguli medicinalis trium generum esse potest, 1. chymico physicus, 2. pharmaceuticus, 3. medico-therapeuticus. De singulis horum pauca quædam adferemus.

I. *Chymicus in pernoscenda natura &* Chymicus usus ex ætiologica inquisitione percipi potest. Primo enim cognoscimus efficaciam salis alcalici, in *metallicorum corporum destructione* ac dissolutione positive ac privative promovenda. 2. Deprehendimus etiam; *falsum* esse multorum Chymicorum ubivis fere insinuatum axioma, *alcalia* sulphur antimonii absorbere, & ex illo *regulum præcipitare* ac liberare. *1. Salis alcalini.* Contrarium enim monstrat insignis paucitas reguli, qui ex tali tractatione minus sæpe accurata prodit: Si enim caute ac provide proceditur, nihil plane habetur. 3. Videmus etiam alcalium promptissimam *unionem* & arctissimam cohæsionem *cum acido vitriolico.* Pendet hinc sulphuris mineralis è mixtione dissolutio, itemque ratio præcipitationum metallorum, v. g. martis, cupri &c. hoc acido solutorum. Alcali enim acido huic vitriolico ita tenaciter adhæret, ut non nisi nova sulphuris genesi, ab eo separari queat. 4. Deprehendimus pariter, quantum illa sententia locum habeat, *alcalia sulphur figere.* Nam acida tantum sulphuris abripiunt, & à substantia inflammabili avellunt. Decedit itaque hæc, nisi, accessu liberi aëris denegato, elastica hujus expansio & exhalatio impediatur. 5. Intelligimus pariter, quomodo id, quod in motu est, facile quietum, in motum excitare potest, quod ad similem motum suscipiendum aptum est. *2. Principii sulphurei.* Ita enim, si in sulphure minerali inflammabilis materia, acido per sal alcali ligato, libere secedat, & intestino elastico motu exagitetur: commovet simul metallicum sulphur, quod ejusdem indolis & aptitudinis ad motus est, idque secum abripit, atque ita mixtionem metallicam destruit. 6. Denique falsum esse videmus, quod communiter de vi salis communis figente ac depurante antimonium tradere solent. *3. Salis communis.* Licet enim acidum salis hujus regulum solvat: hunc tamen effectum exerere nequit, cum terræ alcalicæ sit innexum. An vero occulta aliqua ratione singularem potentiam in antimonium & maxime regulinam arsenicalem materiam habeat: pariter per experientiam non liquet. Et hæc aliaque pro usu chymico ex præsenti negotio desumi possunt.

II. Pharmaceuticus. 1. Sulphur Pro altero vero scilicet pharmaceutico, obtinendo, licet hûc usque Chymici minus solliciti fuerint, ut alia medicamenta ex hoc regulo elicerent, paucis tamen, quæ prostant, recensebimus. Proposuit *Exc. Dn. Præses in notis ad Poterium pharm.c.*12. præparationem sulphuris antimonialis, ex regulo medic., cum aqua calcis vivæ cocto, præcipitandi cum spiritu vitrioli. De hoc sulphure similem panaceæ Glauberianæ efficaciam promittit. Præfert etiam ipsi regulo, *quia*, ut ait, *virulentia arsenicalis jam correcta à spiritu vitrioli magis enervatur.*

2. Tinctura Tradidit etiam ibidem præparationem tincturæ antimonialis, ex regulo medicinali cum alcali fuso mediante spiritu vini tartarisato, vel super scorias antimoniales abstracto, extrahendæ. *3. Tinctura anodyna* Item ex eodem regulo parare docet tincturam anodynam, si nimirum in decocto reguli med., cum aqua calcis vivæ facto, solvatur opium, & ex solutione inspissata, mediante vino malvatico, vel spiritu vini, essentia extrahatur. De hujus *viribus* ita sentit. *Præstantissimum hoc in doloribus compescendis & somno conciliando est remedium. Lixivio enim calcis vivæ, sulphure antimoniali imbuto, optime corrigitur vis opii narcotica stupefactiva, atque ita symptomata, ab opii usu accedere solita, præpediuntur, dum vis resolutiva sulphuris an-*

timo-

timonialis, simulque anodyna, spirituum impetuosum motum cohibens, quasi in æquilibrio stant.

4. *Tinctura & balsamus.* Huc etiam referri possunt, quæ *Basilius Valentinus in curru triumph. antim.* de extractiona tincturæ & balsami antimonialis ex cramate hepati formi, regulo medicinali simili, quod ex antimonio & tartaro conficitur, commemorat.

5. *Calx diaphoretica.* Præterea quomodo calx antimonialis, cerussa antimonii &c. similis, è regulo medicinali paretur, res facilis est, quam superius jam ostandimus.

6. *Vitrum.* Potest etiam ex eo vitrum parari, si, elutriata portione alcalina, levi calcinatione tractetur, & ita sulphur absumatur, unde residuum calcaraum facile in vitrum funditur. Et hæc pro usu altero attulisse sufficiant. Posset quidem latius extendi, si ulterius ram ipsam exponere liceret. Reperio tamen, quod in multis præparationibus pharmaceuticis vicem antimonii supplere possit.

III. *Usus therapeuticus.* Postremus denique usus est medicus practicus, paucis etiam tangendus. Ubi ante omnia illos rejicimus, qui regulum hunc multis hyperbolicis encomiis pro *universali* & divina panacea venditare student. Magis enim illis, qui medium tenent, assensum præbere possumus.

1. *In chronicis.* Laudatur vero ejus efficacia maxime in morbis chronicis, & qui ex diuturna viscerum obstructione nascuntur. Unde *Exc. Dn. Præses in annotationibus ad Poterium p. 560. in hydrope, epilepsia, scorbuto, febribus &c.* commendat. Hi enim affectus, cum contumaciores sint, requirunt medicamentum tale, quod non ita celeriter operationem suam, uti vegetabilia, absolvat, sed diu persistat in corpore & materiam tenacem sæpius impellendo tandem subigat. Idcirco intelligimus qua ratione regulus hic in chronicis non levis momenti esse possit, ad pertinaciam eorum infringendam.

in febribus in lymphæ vitiis. Multi sunt, qui efficaciam ejus antifebrilem mirifice dilaudant. *Specificum*, inquit *Maëtsius in Chymia rat. & Actis Curios. Lugd.* est *diaphoreticum in febribus quibuscunque.* Idem auctor commendat *in omnibus affectibus; ubi,* uti loquitur, *sudores desiderantur, quia non, ut vegetabilia, sanguinem accendit.* Cognovi ex aliis, qui cum ipso, dum viveret, versabantur, regulum hunc quotidiani ipsi usus fuisse. Testatur hoc etiam *praxis* ejus *chymiatrica.* Nam *omnibus fere morbis* judicat *proficuum, ubi nimirum lymphæ motus cum insensibili transpiratione promovendus.* Ita commendat in arthritide, apoplexia &c. Specialiter vero, ut dixi, vires laudat antifebriles, quod etiam in *actis curios. Lugd.* fecit, ubi cum regimine diaphoretico usurpari jubet. Convenit cum hisce Maëtsianis assertis *Barkhusius*, qui efficaciam sudorificam in febribus & aliis cutis affectibus mirifice extollit. Paria facit *Kœnigius in regno minerali c. 9.* ubi etiam formulam proposuit, ex regulo medicinali cum cortice chinæ & theriaca in bolum redigendo, qui ante paroxysmum febrilem sit exhibendus. Licet vero autor hic tantopere hanc medicamenti formulam laudet: nulli tamen autor fuerim, ut in partinacioribus febribus quartanis maxime in usum vocet, cum raro talium adstringentium & vehementer commoventium pharmacorum usum hydropica & alia mala subsequantur. Præterea laudant alii hujus usum in lymphæ affectibus, hydrope, anasarca &c. prout hujus rei jam mentionem fecimus.

in anasarca. Specialiter in anasarca hujus rei jam me certiorem

reddidit, *Medicus doctissimus Dn. Doct. Hennike, Celsiss. Com. ab Heenl. Archiater*, qui eo, cum mercurio dulci mixto, summo cum emolumento usus est.

2. *In acutis malignis.* Inter initia malignorum, variolarum, dysenteriæ, &c. refracta dosi cum pulveribus bezoardicis exhiberi jubet *Dn. Præses in notis ad Poterium. Unde,* inquit, *levis salivatio cum sudore procuratur, & muco primarum viarum dissoluto præcordiorum anxietates dissipantur.* Memini etiam, cum in patria febres malignæ sæpius grassarentur, *Exc. Chymiatrum D. D. Rollvvagium* eundem regulum in frequenti usu habuisse summo cum fructu. Concinnavit ex hoc cum aliis, absorbentibus, terreis, pulverem alexipharmacum, qui adhuc hodienum quotidiani usus est. Accuratius hunc descripsit *D. D. Apinus in tractatu de febribus epid. Herb.* ubi simul usum ejus, & speciatim reguli in febribus malignis epidemicis propria experientia comprobat. Scio etiam, eo in hisce morbis usum fuisse modo allegatum *Excell. D. Hennickium.* Omisit vero postmodum crebriorem usum propter aliqua incommoda, à negligenti præparatione, profecta, ejusque loco substituit bezoardicum joviale, seu antihecticum Poterii. Pro usu externo commendat *Maëtsius* lixivium scoriarum in scabie. Imo ipse recordor, me antehac uti & alios multos simili malo affectos, lixivium hoc Dn. Parentis mei consilio cum summa efficacia adhibuisse. Succurrit hic etiam ipsum regulum cum terreis mixtum in scabie usurpatum, & quidem cum regimine sudorifero, tumores œdematosos maxime pedum, accersisse. Unde deprehendere possumus efficaciam hujus reguli in motibus humorum intendendis, qui, ne ad scopum plenarium pervenirent, terrea adstringentia simul adjecta impedivere. Et ita quidem pauca quædam de usu medico produximus.

Modus operandi duplex. Addere his quædam libet de modo operandi. Cum itaque effectus reguli medicinalis duplex quasi sit, dum nempe & sudores movet, & humorum lantori succurrit: tum utique & modus operandi duplicis generis esse videtur; 1. qui fundatur in motuum promotione; 2. in materiæ correctione, qui tamen minus præ priori sese exerit. Priori modo operatur, & propter sulphuream partem, & propter regulinam. De *sulphure* in genere notum est, tum quod ipsam materiam ignis, ad motus celerrimos suscipiendos aptam, contineat, ac propterea satis potens sit *motus intendendi*; tum etiam, quod ex mixtione sua φλογιςῷ cum acido vitriolico habeat vim *tonicam* (id quod vel quotidiana satis experientia in retropulsione scabiei &c. edocet) qua efficitur, ut viæ relaxatæ naturalem tonum recuperent, atque ita sanguis, fortius jam motus, dum per arctiores vias transprimitur, majorem fluxilitatem ac subtilitatem nanciscatur. Quoad *regulinam* vero substantiam notandum est, 1. quod ab arsenicalibus accrementis vim habeat stimulantem, atque ita spiritus ad fortiores motus capessendos suscitantem; 2. quod ob mercurialem indolem efficaciam habeat penetrandi, dissolvendi crassitiem ac viscitatem humorum, tum in primis viis hærentium, tum ipsi massæ sanguineæ interfusorum, ejusque motum progressivum & intestinum remorantium. Unde videmus, quomodo possit lymphæ vitia corrigere, viscera ejusmodi cruditatibus infarcta reserare,

secretiones promovere, & materiam ad motus aptam reddere. Quæ posteriora & alterum operandi modum declarant, qui in materiæ alteratione consistit.

Modus adhibendi in forma pulveris. Restat modus adhibendi paucis tradendus. Exhibetur itaque commode in forma pulveris, siquidem & in parva dosi offertur, neque per se nauseosus est. Cum vero gravior sit, misceri potest cum levioribus, absorbentibus sic dictis præparatis, matre perlarum, lapidibus cancrorum &c. Imo etiam alia adjungi possunt pro affectuum diversitate. Ita *Exc. Dn. Præses* in affectibus hydropicis adhibendum suadet cum martialibus lenioribus, in epilepticis cum cinnabarinis, in febribus intermittentibus cum salibus digestivis, absorbentibus, &c. In anasarca maguo cum emolumento adhiberi posse cum mercurio dulci, superius ex observatione atque commendatione *Doctiss. Dn. Hennickii*, percepimus. Inde enim scrupulus semis mercurii dulcis plus efficaciæ exseruit, quam alias scrupuli duo edere solent. *potionum.* Alii emeticis stimuli loco & tanquam digestivum adjungunt. In forma potionis commisceri potest cum aliis diaphoreticis, anodynis &c. diascordio Fracastorii, theriaca cœlesti, tinctura bezoardica, tinctura opii cum sale tartari correcta, aquis diapnoicis scordii chærefolii ceras. &c. ad quales formulas proposuit *Maëtsius in chym. rat. Apinus de febribus epidem. pilularum Hersbr. &c.* In forma denique pilulari nsurpari potest cum gummis resinosis, resolventibus, extractis aperientibus, amaris, absynthii, cardui benedicti, scordii, fumariæ, cochleariæ, croci, gummi ammoniaci, sagapeni, hederæ, myrrhæ, aloës &c. Cum talibus itaque prudenter commixtus regulus evadit medicamentum in mensium vitiis, viscerum infarctu &c. non contemnendum. Dosis ejus à granis sex ascendit ad scrupulum unum & ultra pro subjecti & aliarum circumstantiarum conditione. Antequam vero in usum trahatur regulus hic, probe triturandus est & in porphyrite in tenuissimum pollinem redigendus, donec omnes micantes quasi scintillulæ, disparuerint. Necessaria enim est subtilis talis pulverisatio ob faciliorem solutionem & celeriorem operationem. Alias enim diu in intestinis hæret, & graviora potest excitare symptomata: Imo etiam cum fæcibus rejicitur, uti de cinnabarinis sæpius contingit.

Sed plura hac de re disserere, temporis angustia prohibet. Quæ itaque desunt (desunt autem mulra) aliis supplenda relinquo. Ante omnia vero in medicis observationibus, circa hanc rem instituendis, diligentiam & prudentem circumspectionem commendamus & à vana agyrtarum simili pollicitatione dehortamur. Nobis enim suffecerit hac vice, quid chymice de hoc negotio sentiendum sit, explicasse. Pedem ergo lnic figo & DEO T. O. M. pro gratia sua, quam in labore hoc pertexendo pro infinita bonitate atque clementia est largitus, humillimas ago habeoque gratias, precorque supplex, ut & in posterum per *divini spiritus* virtutem atque auxilium cursum studiorum ita ducat; quo tandem aliquando verum eorundem finem quam felicissime queam obtinere.

DISSERTATIO III.

De mercurio & medicamentis mercurialibus selectis.

PROOEMIUM.

IN lustrandis veterum monumentis, qui vel mediocrem posuerit operam, deprehendet abunde, nullum pharmacum his magis fuisse exosum & invisum hydrargyro, cujus vim infensam & corpori animantium omnino deleteriam adeo operose & fidenter proposuerunt *Dioscorides & Galenus*, & in eodem errore versantes cæteri Græciæ medici: ut ex eorum asseclis per longissima temporis intervalla, exstiterit nemo, qui accommodare ad medicinæ usum esset ausus pharmacum adeo infamatum. Donec ante duo circiter secula exoriens nova lues, uti tetra & immanis, ita remedia Galenicorum constanter eludens, novum medicationis genus exposceret. Primus itaque eo tempore in scenam prodit *Johannes Carpus*, qui, sive parum medicamentis Galenicis fidens, sive Arabum quorundam exemplo inductus, vivum istud metallum, ejusque ope excitatam sputationem, luis virulentiæ cœpit opponere. Stupuere quidem ad hanc rem primum Scholæ Medicæ; at vero nequidquam exosum facere conabantur medicationis genus, cujus felix successus mitiorem mox extorsit sententiam; imo ipsis contemtoribus ad similes conatus exemplo fuit. Qua re factum, ut numeratus olim in deleteriis mercurius, jam per constantem aliquot seculorum observationem, feliciaque experimenta, inter præsentanea sævissimorum morborum præsidia reponatur à viris peritissimis. Salivatio vero ejus ope excitata, quæ unice vix lui satis fidenter opponebatur olim, hoc nostro ævo morborum chronicorum, tantum non omnium, & quantumvis rebellium, unicum fere censetur præsidium: eoque nomine à viris editis scriptis celeberrimis, satis abunde commendatur. At vero cum hoc remedium valentissimum, quod multum motus, imo turbæ, humoribus corporis humani addit, insignem circumspectionem & prudentiam medentis, uti & considerationem specialium circumstantiarum exposcat exquisitissimam: nos quidem existimamus, adeo prolixe, & generalibus commendationibus, ad quorumvis fere morborum chronicorum curationes, promiscue, non posse extendi. Præsertim cum videamus ista salivæ profusione, quæ utplurimum est largissima, quandoque non tam vires morbi, quam robur corporis labefactari, & non infrequenter ita destrui, ut periculo non parvo inde exponantur ægroti. Propterea igitur optima certe ratione cogitarunt Chemiatri quidam experti, quo modo mercurius, drastica, eaque sæpe summe noxia vi, convenientibus artificiis ita possit orbari, ut citra virtutis penetrantis jacturam, resultet remedium, quod simili efficacia, sine tamen salivæ profusione tædiosa, & gallicum morbum, & atroces alios congeneres curet atque persanet. Et hoc etiam meum erit institutum, ut nempe, cum specimen

meorum

meorum profectuum in arte salutari, publice edendum est, his pagellis deptomam medicamenta ex mercurio tutissima: quæ, sine turbulento impetu & exhaurientibus sputationibus, medelam præsentaneam spondeant morbis illis refractariis, quibus destinata promiscue est salivatio. Uberioris autem demonstrationis & ordinis concinnioris gratia, de mercurii natalibus & elementis ex quibus constat, quibusque pollet proprietatibus (quoad fieri in tanta rei difficultate poterit) adhæc salivationis incongrue adhibitæ noxis, pauca, uti instituti ratio postulat, præmittam. Hæcque singula meis equidem meditationibus dabo: at ex iis fundamentis, quæ mini suppeditavit candidissima doctrina Inclyti *Dn. Præsidis*, Viri Excellentissimi, quem ut Patronum & Præceptorem Optimum & maxime suspicio, & debita pietate colere nunquam desillam. Tu igitur, quisquis es Lector! meis conatibus ut faveas & de iis (siquidem res videbitur Tui judicii) candide judices, à Tua humanitate contendo.

THESIS I.

Auspicaturus itaque, Dei fretus auxilio, admirandi metalli perquisitionem, operæ pretium, (vel saltem receptæ consuetudini congruum) fore existimavi, si cognitio nominis, rerum investigationi præmittatur. Videtur autem nomen, quo unquam insignitum, à Græcis Latinisve scriptoribus, legitur, esse desumtum à præcipuis concreti metallici proprietatibus, videlicet splendore arganteo, fluiditate & mobilitate vivida, & aquæ ad instar undante. Ὑδράργυρος igitur vel ὑδράργυρος *Dioscoridi*, quasi dicas, *argentum aqueum*, vel *aqueæ fluiditatis*, notione Græca ut plurimum appellatur; *Aristoteli & Theophrasto* ἄργυρον χυτὸν, item ἄργυρον κινητὸν, *argentum fusum*, *mobile* audit. Quarum notionum sinistra interpretatione, lapsum esse *Plinium*, notant critici: dum *Historia Naturali*, *Lib. XXXIII. cap. VI.* singularem constituit differentiam, inter argentum vivum, & hydrargyrum, quasi hoc sit factitium, è minii nativi (cinnabaris) vena excoctum; illud purum & nativum ex scaptensulis collectum. Hujus vero erroris convincitur Plinius ex *Dioscoride* & aliis Græcis scriptoribus, qui promiscue utraque notione usi fuerunt. Propterea igitur *argenti vivi* nomine, quævis metalli nostri mobilis species recte venit. Illaque notio forte magis congruit cum rei proprietate, quam speciosum *mercurii* nomen, quo decorare metallum hoc lubuit, ob nescio quam analogiam imaginariam, disciplinæ Chemicæ Auctoribus. At, cum ex præcepto *Quintiliani*, sermone plane utendum sit, ut nummo, cui publica forma est; nos quoque de vocabulis nimium utique non soliciti, mercurii nomen, ut usitatissimum, merito retinemus: & cætera *Arabica*, *Chaldaica*, *Mystica*, & ipsa barbarie terribiliora, nomina iis relinquentes, *Oedipum* quibus agere & licet & lubet: pergimus potius ad inquirendum natale solum nostri mercurii.

THES. II.

Curiosæ autem considerationis res est, nullum omnino in rerum universo reperiri minerale, cujus parcior sit proventus, atque est mercurii; nam in paucis oppido locis reperiuntur ejus mineræ, quæque præterea adeo steriles sunt, ut erutæ operæ vix pretium rependant. Hinc computum instituere si cui foret lubitum, facile deprehenderet, quinquagies plus reperiri, & ex terra erui, auri, quam mercurii. Unde mirari subit, qui fiat, ut, cum omne rarum sit carum, mercurio adeo exiguum, respectu auri, constitutum sit pretium. Universa utique *Oriens*, quantum quidem in hunc usque diem innotuit, destituta plane est mercurii venis: ejusque non nisi pauca ramenta in *Japaniæ* quibusdam fluviis reperiuntur. Dives quidem olim fuit mercurii mineris *Hispania*: quæ tamen hodierno tempore, aut exhaustæ, aut, ob inertiam incolarum, sunt neglectæ. Vide *Pufendorfium in introductione ad histor.* In *Bohemia* prope *Hartenbergam* & *Heilbergam*, oppida: in *Hungaria* ad oppidum *Cremnitz*; item in *Germania*, interioribus præcipue ajus tractibus, *Greifenthalii*, ut & *Walckenriede*, (quæ sunt Thuringiæ oppida) colliguntur quidem sparsim mineræ cinnabarinæ, vel puræ, vel cum terra calciformi aut lapidea mixtæ, quæ partim in fontibus, partim sub terræ involucris reperiuntur: at vero adeo exiguus est his omnibus mercurii proventus, & præterea adeo eæ sunt infrequentes, ut tantummodo inserviant exornandis raritheciis, & curiositati eorum, quibus abdita Dei opera intueri jucundum est. Nullibi igitur locorum abundantius reperitur atque effoditur, quam in *Carinthia*, ad vicum *Hydriam*; indeque distrahitur quæstu uberrimo, per omnia fere Europæ emporia.

THES. III.

Omnis vero qui in fodinis deprehenditur mercurius, duplici sub schamate est conspicuus. Alter in fodinis omnino purus, oppido tamen raro reperitur, ejusque nonnisi aliquot guttæ, dum mineræ eruuntur, fossoribus subinde occurrunt. Paulo tamen frequentius provenit æque purus mercurius, ex mineris coloris cinerei vel mutini, quibus sub guttularum vel globulorum nitidissimorum forma inhæret, sola lotione vel mallei ictibus facili negotio eliciendus, fine ulla vi ignis; undeetiam *Virgineus* appellatur. Cujus mineram inter cæteras variarum regionum curiosissimas, videre mihi contigit, in *raritheccio Excell. Dn. Præsidis* instructissimo. Perhibent de hoc mercurio virgineo Chemici, specie esse leviorem illo, qui, ex mineris impurioribus collectus, ignis violentiam passum est: Adeoque suspicantur forte non perperam, subtiliorem & magis spiritualem esse, ac propterea ad opus Alchemistarum magnum accommodatissimum. Sed de hoc videant quorum interest. Altera mercurii species, vulgaris, immixta deprehenditur mineris solidis, compactis, colore vario, plerumque tamen rubro, hepatico, aut spadiceo conspicuis. Quæ consistentia solida, una cum coloris varietate, à sulphuris & substantiæ terreæ vel lapideæ diversimoda miscela dependet. Sulphur enim est, quod mercurium, metallum mobile, inspissat, coagulat & rubro purpureo colore insignit: uti vel notissimo experimento, in confectione cinnabaris constat. Hinc etiam fit, ut mineræ mercurii igni expositæ, exhalent sulphuris vaporem penetrantissimum. Quin imo in separatione & semotione hujus sulphureæ substantiæ totum consistit artificium mercurium ex mineris vivum producendi: quem in finem per vulgarem encheiresin ex retortis ferreis, elotis prius inquinamentis terrenis, sublimationem metallurgi adornant, cum vel sine additamento calcis vivæ: cujus, ut & ipsius ferri ope, abripitur & detinetur minerale sulphur, adeoque ab involucris illius & compedibus liberantur mercuriales globuli, mobiles & vivi in vas recipiens promte expellendi. Plura qui scire cupit de variis artificiis, quæ in eruendis & excoquendis istis mercurii mineris metallurgi adhibent: is adeat *Georgium Agricolam* peritissimum rei metallicæ scriptorem. *Acta Societ. Reg. Angl.* Ann. 1665. mense Aprili. *Brownus itinerarium* &c.

THES. IV.

Brevi hinc minerarum, indeque collecti mercurii recensioni, merito adjungimus notas, quibus

de puritate iſtius & bonitate conſtare poſſit : cum quidem mercurius ita ſit fraudulentorum impuris technis ſæpe *adulteratus & coinquinatus*, ut vel ob hanc cauſſam peregrina & inſenſa inferre poſſit ſymptomata. Communis fere, at à paucis præter *Quercetanum in Conſilio de Lue Venerea* animadverſa fraus eſt, argentum vivum inquinare plumbo : quod, interventu biſmuthi, ita apte cum illo miſcetur, ut poſſit plumbum (ſi quidem incongrua mole non excedat) una cum mercurio per corium exprimi, ſine ullo obſtaculo, adeo fluidum ac mobile, ut ne fraudis quidem oboriatur ſuſpicio; & vel hinc conſtet planiſſime quam futilis ſit & ſuperficiaria, mercurii per ſolam hanc expreſſionem depuratio. Quos vero intus aſſumtum plumbum pernicioſos pariat cruciatus, pluribus hic non commemoro, cum id cuivis ex illa *Fernelii*, quam in *tract. de Lue Venerea* recenſet, *hiſtoria* patere ſatis poſſit; plane autem deleteriam vim, minore mole idem poſſe exſerere, ſi certo modo, eoque non multum diſſimili, uti à mercurio fit, ſubigatur, curioſioribus ex deteſtandi illius veneni (*poudre de S****) diris effectibus conſtet. Cæterum vero, quod ſcribitur à pleriſque, mercurium vivum allicere, ſibique conſociare inquinamenta metallica, ex mineris plumbi, antimonii, arſenici &c. id niti nullo fundamento videtur : ſiquidem in illis locis ubi copioſe eruitur argentum vivum, illius generis mineræ, mercurialibus vicinæ non ſunt ; adhæc diverſa omnino eſt ratio mercurii vivi, qui quidem commiſcetur ex facili quibusdam corporibus metallicis, mineris vero adhuc inhærens, & ſulphuris vapore coagulatus, admittere neutiquam poteſt metallorum aliorumve inquinamentorum intimiorem miſcelam. At his nihil obſtantibus, ex aliis ſit cauſſis, ut ſingulis mercurii ſpeciebus non eadem ſit puritas, partiumve ſubtilitas, hinc alia illius ſpecies aliis ſæpe deprehenditur longe præſtantior. Abunde bonus, & pleriſque operibus ſatis congruus is eſt mercurius, qui igni expoſitus, promte & penitus exhalat, ut nil quidquam relinquatur: qui præterea per digeſtionem, neque pulverulentum crama, nigrum aut fuſcum (biſmuthi utplurimum ſobolem) in ſuperficiem rejicit, neque cuticulam in eadem contrahit : metalla denique promtiſſime aggreditur, eorumque cohæſionem promte divellit. Vulgaris quidem at veritati non reſpondens opinio eſt, mercurium genuinum & bonæ notæ poſt evaporationem ex vaſe argenteo, flavam maculam relinquere. Id quod tamen nunquam facile obſervabitur, niſi mercurius aliquoties cum auro amalgamatus & hinc denuo abſtractus fuerit : vel ad methodum *Philalethæ* depuratus & animatus; de quo infra.

THES. V.

Ut ordini nobis propoſito inſiſtamus, illis præmiſſis, pergimus ad conſideranda principia, ſive elementa mercurium conſtituentia. Eſt autem res hæc tantæ difficultatis, & ſubtilibus Atomiſtarum hypotheſibus adeo non exhauſta, ut, præter ſpeculationes generaliſſimas, quod ſit ullius momenti ſuppeditent nihil. Probabiliora utique & magis utilia, ex ſaniorum Chemicorum principiis huc poſſunt peti : at ne his quidem, ad hunc uſque diem ſpecialis plane dilucidatio (uti res eſt omnem induſtriæ humanæ conatum fere eludens) obtineri potuit. Hoc tamen certum & experimentis variorum, præſertim *Becheri* comprobatum abunde eſt, cuncta metalla componi ex terra quadam ſolida & compacta, quæ baſin & corpus illorum conſtituit; terrarum vero cum duo tantum ſint ſumma genera: alterum complectens terras fuſiles, quæ in vitream ſubſtantiam igne colliquari aptæ ſunt, *vitreſcentes* hinc dictæ; alterum *calcareas* continens, id eſt, ejusmodi terras, quæ igne vehementiſſimo liquari non poſſunt, ſed in calcem, ſeu ſubſtantiam poroſam & levem exuruntur. Hinc ſequitur, cum prioris generis terra unice metallorum proprietatibus, ponderoſitati, fuſilitati, malleabilitati &c. congruat, hanc quoque eorum mixturam ingredi. Ejusmodi igitur terra ſolida, fuſilis & vitreſcens, ſubſtantia unctuoſa, plus minus acida, intime & per minima ætheris ope, in pyrophylaciis ſubterraneis commixta, metallicorum corporum conſtituit materiam. Quorum varietas dependet unice à diverſa puritate & proportione illius terræ, reſpectu ſubſtantiæ unctuoſæ, hincque reſultante mixtione diverſimoda. Quod quidem a *Bechero induſtrio* in *Phyſica ſubterranea*, & *aliis* hujus veſtigiis inſiſtentibus *viris expertiſſimis*, tanto eſt experimentorum numero comprobatum, ut de rei veritate conſtet planiſſime. Nihil ergo impedit, quo minus ſtatuamus, mercurium, licet fluiditate à cæteris metallis diſcrepet, eandem tamen cum his agnoſcere originem & quidem molem corpoream, cum inſigni gravitate, debere terræ illi ſolidæ & compactæ: minorem tamen ſubſtantiæ iſtius unctuoſæ recipere copiam, ideoque in ſolidam conſiſtentiam, uti cætera metalla non compingi, ſed agili ætheris motui, unde fluiditatem accipit, magis obſecundare. Et quidem ſi rem, uti meretur, paullo conſideremus attentius, facile conſtabit, ſequi omnino debere, ut, cum terra illa ſolida, quæ mercurii baſin conſtituit, jugi & celerrima ætheris motione interna circumagitetur, ſingulas illius portiunculas minimas, hac agitatione circa axin rapida, rotundam induere figuram, & in tot globulos, ſtupendæ & indefinitæ exiguitatis, maximeque lævigatos efformari. Qua partium globoſarum exilitate ſumma & mobilitate, proprietates mercurii, ejusque effectus, quos & in cætera corpora metallica, & animata organica exſerit, reſultant, indeque merito ſunt deducenda.

THES. VI.

Siſtimus igitur primo inſignem illam fluiditatem, quæ ita ſoli mercurio propria eſt, ut ſimilis vix reperiatur in rerum univerſo; humiditatis enim expers eſt: unde mercurius Chemicis *fluor ſiccus, manus non madefaciens*, audit. Quæ res tantæ admirationis viſa *Fallopio*, ut mercurium naturæ diceret miraculum. Eſt autem præcipua hujus fluiditatis cauſſa ſubtilis æther, minimis mercurii globulis copioſe interſperſus: cujus agitatione vivida & non interrupta, ita inter ſe aſſiduo & ſituali motu volvuntur, & disjunguntur, ut facile cedant aliorum corporum attactui : in quo eſſentiam fluiditatis conſiſtere, omnibus Phyſicis in confeſſo eſt. Humiditatem vero adjunctam ideo non habet hæc fluiditas, quia corpuſcula, ex quibus componitur mercurius, lævigata omnino ſunt & exiliſſima, adeoque non facile in ſuo motu ſiſti, & aliis corporibus adhærere poſſunt, quemadmodum fit, ubi fluida partibus ramoſis & viſcoſis, vel magis flexilibus componuntur, uti oleum, aqua &c. Æthereum autem illam ſubſtantiam eſſe fluiditatis in mercurio auctorem, præter hypotheſes Phyſicorum, vel id documento eſſe poteſt, quod mediante fermentatione & ebullitione, ſalibus diverſi generis inſtituta, operationum Chemicarum peritiores, ex plumbo vel antimonii regulo, conficere ſciant fluentem mercurium; quod fit partim, quia ſalia, quæ ad artificium hoc adhibentur, disjungunt horum metallorum cohæſionem, ſicque in fluorem adigunt : partim quod ſalium conflictu, eorumque mutua reactione producatur vel colligatur inſignis copia fluidi ætherei, & in motum cieatur rapidiorem, quo aſſidue circa axin circumgyrantur obſequentes, & ad motum antea pronæ

metallo-

metallorum particulæ, sicque mercurii naturam & proprietates omnino assumunt. A vivida porro illa ætheris in mercurii minima actione, dependet quoque mercurii volatilitas, qua pollet adeo insigni, ut vel caloris blandi accessu, copiosa dispergat effluvia, uti ex effectu amuletico (de quo ex *Hercule Saxon. Wedelius in tract. de medendorum facult.*) notum est. Quod si autem externo ignis calore paullo intensiore, ætheris in mercurio intendatur elasticitas & expansio, ita sensim elevantur mercurii atomi, ut sub vaporis, fere insensilis, specie penitus exhalent.

THES. VII.

Volatilitati & fluiditati accedit tanta mercurii gravitas, ut, si aurum excipias, hac, cætera metalla excedat omnia. Hujus materiam, sine dubio, suppeditat terra illa solida, unde mercurius suam habet consistentiam; cujus portiones singulæ etsi exilissimæ, adeo tamen densæ sunt, adeo arcte sibi accumbunt, ut non nisi angustissima inter se constituant spatiola, solius ætheris aditum, excluso aëre crassiore (ut ex variorum & præcipue *Torricelli* barometro notum est) admittentia. Hinc, non obstante vivida singularum particularum agitatione intestina, cui continuandæ subtilis æther abunde sufficit, ita comprimitur, à circumambiente universali fluido, mercurii densa moles, ut corpus gravitatis insignis necessario constituat. Fluiditatem vero & mobilitatem alicujus corporis, gravitati nihil derogare, sed eam potius intendere, res prima fronte videri possit absona, experimentis tamen, & quidem vulgaribus illis, facile comprobanda: etenim videmus metalla igne liquefacta, solidis esse specie graviora: hinc verbi gratia argentum solidum, fuso, si injicitur, supernatat. Id quod etiam deprehenditur in glacie, quæ specie levior est, & majus spatium acquirit, aqua fluida.

THES. VIII.

Ex deductis hactenus, quoad puscere instituti nostri ratio videtur, præcipuis mercurii proprietatibus, ejus effectus in alia corpora exponi facile possunt, & ceu ex principio simplicissimo & demonstrabili, omnino debent. Et quidem insignis illa metallorum solutio, quam mercurius in sic dicta amalgamatione præstat, adscribenda unice est exilissimis mercurii globulis, qui, externo præcipue calore magis exagitati, omnium metallorum, præter ferri, poros promte subeunt, & motu gravitatis singularum partium cohæsionem ita divellunt & disjungunt, ut sub minima mole mercurii globulis innatent, & corpus ceræ quasi ductilitatis exhibeant. Sed præter hæc potens sane est, & nullis pharmacis æque datus, mercurii in corpus humanum effectus. Etenim, dum aut vivus, pinguedine convenienter dispersus, extus corpori, & quidem partibus tendinosis, inungitur, aut præcipitatus dulcis &c. repetitis dosibus intus assumitur; ejus portiones minimæ, calore corporis suscitatæ, tum propter figuram globosam & lævigatissimam, tum specificam gravitatem, motum promte continuant: ideoque omnes corporis recessus, quantumvis angustos & remotos, facile subeunt; humores viscidos, & immobiles iis inhærentes perrumpunt, fibrasque motrices sua gravitate exagitando, ad frequentiores systoles animant, sicque celeriorem humorum per singula vasa progressum efficiunt. Hæcque omnia sine violentia peraguntur. At vero, si in humoribus salium acriorum abundet copia, hæcque mercurii globulis accedant & intricentur, isti violentiæ antea expertes, insigniter hinc exasperantur, & rodentem naturam induunt: ideoque fibris motricibus nerveis allisi, has non solum vehementer commovent, verum etiam ad contractiones arctiores stimulant, unde interspersa vasa sanguifera simul comprimuntur, & sanguinis uberior & ordinarius per hæc transitus intercipitur: qua re inæqualis fit humorum distributio, & ad partes laxiores, easque constrictioni non adeo obnoxias, congestio uberior. Cæteris autem partibus laxiores multæ sunt glandulæ lymphaticæ (falso pro conglomeratis habitæ, cum potius ex vesicularum vel cellularum laxe inter se cohærentium compage constent) & quidem præcipue tunica illa faucium spongioso-glandulosa, tonsillæ cum cæteris glandulis salivalibus, ad quas dum copiose congeritur, & quasi ex cæteris partibus derivatur mucosus & salivalis latex, turgent eæ primum insigniter, & ita, ut si linguæ tumor, (qui subinde valde intensus est) accedat, non leve suffocationis discrimen inde enascatur. Perrupto vero isto tumore, sive mercurii gravitate, sive ulcusculis, quæ ex insigni fœtore colliguntur affatim, & producuntur à mercurio, salium acrium massæ humoralis accessu, corrosivo facto, postea larga fit, & si conveniens regimen non negligatur, in aliquot hebdomadas continuata salivæ profusio. Fieri autem in hac sputatione, ad salivæ vasa, ex cæteris partibus, copiosam congestionem, vel exinde constat, quod durante salivationis actu, habitus corporis insigniter fit collapsus vel potius constrictus, & venæ sub hoc antea turgidæ & satis conspicuæ, aut plane disparcant, aut exiles admodum conspiciantur, ita ut homines satis succulenti, appareant marcidi & luridi. Manifesto indicio, cutem, ceu partem membranoso-tendinosam, & una cum hac subjacentia vasa, insigniter esse constrictam, adeoque sanguinis cæterorumque humorum ad hæc accessum esse imminutum: quod & fieri in cæteris quoque partibus membranosis, cum cædem sint circumstantiæ, verisimile est. Præterea salivæ fluxus, si sit immoderatus, cohiberi, vel plane sisti & diverti, exhibitis sudoriferis cum regimine calidiore, vel purgantibus potest, dum per illa æqualis denuo redditur humorum per universum corpus distributio; per hæc vero ad alias partes, intestina videlicet, concitatur congestio.

THES. IX.

Liquido constare nunc potest, qui mercurii in corpus humanum actio ita queat exacerbari, ut, motibus vitalibus omnino incongrua & contraria, veneni naturam induat. Siquidem, cum, ut modo vidimus, ex agilitate & gravitate partium globosarum mercurii non adeo vehementes & turbulentæ concitentur commotiones; ideo etiam, si quæ noxæ ex illa mercurii crudi proprietate consequantur, eæ demum iis in casibus suboriuntur, qui concitatiorem istam commotionem non ferunt, v. g. si humorum spissiorum insignis sit abundantia, hi quidem valida commotione ita possunt impelli in viscerum, vel aliarum partium nobiliorum substantiam, ut, cum æque facilem non inveniant transitum, gravis infarctus, cum subsequente insigni noxa, inde sæpe veniat metuendus. Quæ tamen humorum vitio, & medici inconsiderate agentis imperitiæ magis, quam mercurio sunt imputanda. Si vero causis externis mercurii intendatur impetus, facile inde turbulentæ & noxiæ possunt concitari humorum commotiones; quod præcipue suffimentis mercurialibus fit: quorum violentiam & aurifabri sæpius suo damno experiuntur, & pluribus funestis exemplis Auctores varii confirmant. Præterea si mercurio acidum potentius, nitrosum vel salis communis arcte immisceatur, resultat inde concretum, (uti ex mercurii sublimati confectione satis constat) cujus etiam exigua dosis venenum est longe gravissimum. Etenim quamvis horum neutrum corpori æque sit infensum, tamen, cum salia ista, mercurii globulis conjunguntur, spiculis,

culis, quibus pollent rigidis, politam & lævigatam eorum superficiem mire exasperant, & ita efficiunt, ut scabra jam mercurii corpuscula facile postea (quod ante æque fieri non poterat) fibris partium adhærеant, iisque, aucto jam gravitatis motu, altius imprimantur, ideoque & illas graviter erodant, & simul in motus inordinatos, spasmodicos, genus nervosum infligent, certa assumentis pernicie. Inquinamentis vero salinis humorum corporis humani, etsi exasperari lævigati mercurii globuli possint, hincque præsertim, quæ præposterum mercurii crudi usum excipiunt, noxiæ & turbulentæ humorum commotiones, resultent; tamen violentiam corrodentem similiter induere nequeunt, nisi plane sit enormis humorum intemperies, adeoque tis in affectibus, qui ab ejusmodi humorum vitio procedunt, adhibeatur crudus, & prævia correctione iis non satis accommodatus. Hinc igitur colligi ex facili potest, providum & circumspectum mercurii usum, imo & salivationem ejus ope excitatam, per se nullo modo, corpori esse perniciaiem, sed potius multum spondere auxilii, ad expugnandos varios, eosque rebelles morbos chronicos, enatos præcipue ex insigni humorum lentore & immobilitate, nimia spissitudine, hincque variarum partium, præsertim glandulosarum excretoriarum infarctu &c. His enim ut plurimum tanta est pertinacia, ut minime respiciant medicamenta mitiora, ex vegetabili vel animali regno laboriose conquisita. Illa enim sive resinosa sint, sive salino-sulphurea, facile primarum viarum colluvie vitiosa ita obtunduntur & præcipitantur, ut non nisi halitum in sanguinem transmittant, in illa fluidi peccantis copia mox obruendum. Quæ vero ex salinorum genere sunt, etsi de cætero utilitatis non spernendæ, tamen debellandæ morborum chronicorum pertinaciæ non æque sunt paria. Etenim quæ ex volatilium sunt numero, dum humores celeri impetu exagitant, incongruas sæpe turbas excitant, & præsertim humores, si antea nondum satis fuerint mobiles, in excretoria, imo viscera nobiliora, violenter & moleste intrudunt, ex quibus cum non eadem facilitate possint exprimi, dissipato medicamenti fugacis impetu; hinc fit, ut graviter illa infarciantur, & malis longe gravissimis sic pandantur fores. Fixioria vero si fuerint salia, alcalina, sive alcalino-vitriolica, vel tartarea, aut quæcunque demum ea sint, efficaciam suam abstergendi & incidendi ultra primas vias aut non extendunt, aut si omnino ad sanguinis massam aliquid illorum accedit, id prius per excretoria (diuresin) elabitur, quam edere possit alicujus momenti effectum. Illis ergo singulis, imo forte cæteris quoque metallis, efficacia longe præstat mercurius, qui modo supra exposito, humores torpidos & immobiles excitat, viscidos divellit & attenuat; infarctus glandularum cæterarumque partium expedit, & particulas miasmatis venerei salino-sulphureas, aliaque inquinamenta, sub his latitantia, & remotissimis glandularum imo ossium tabulis, non sine corruptionis omnimodæ discrimine inhærentia, evellit & abstergit, posteaque per profusum salivæ profluvium secum è corpore eliminat.

THES. X.

De nihilo igitur minime sunt, aut frivolæ habendæ, tot ac tantæ salivationis, ad expugnandam luis venereæ pertinaciam commendationes: præsertim cum constanti duorum seculorum observatione ita sint confirmatæ, ut ad hunc usque diem exstiterit nemo, qui omnino elevare, prudentem & circumspectum illius usum, aliquo cum successu esset conatus. Quinimo fuerunt, & superioribus jam, & his nostris temporibus medici periti, & scriptis celebres, qui hoc medicationis genus ad aliorum chronicorum, & mitioribus medicamentis omnino reluctantium, morborum curationes, suis encomiis extenderunt. Quod cum ex illorum scriptis, quæ in omnium fere manu sunt, cognosci abunde possit, pauca ex præcipuis huc transferre exempla, nobis sufficiet. Et quidem ad *scabiei ferocioris* imo & *elephantiasis* sanationem, jam olim, & ante enatam *venustam* illam *luem*, hydrargyri cum unguentis illitus Arabibus in usu fuit: commendatus præcipue à *Mesue* in Antidot. & *Serapione*; uti vel ex *Sennerto* constat, qui *in Praxi Lib. VI. part. IV. Cap. XXI.* hac de re agit explicatius. *Sylvius* vero in *Meth. Medend. p. m.* 112. salivationis usum, ad fœdam & rebellem scabiem, omnino præcipit, & posse, imo debere ad alios quoque refractarios affectus adhiberi, adseverat. In *scorbuto* inveterato, & sic dicto *frigido*, non inutile esse hoc medicationis genus, sed quibusdam auxilio fuisse præsentaneo, præter cæteros confirmat *Willisius de scorbut. cap. ultimo*: & hujus vestigiis strenue insistens *R. Lentilius Miscell. Pract.* locis variis, & præcipue *Parte* 2. *p.* 560. exemplo atrophiæ scorbuticæ perfecte, (at non sine summis molestiis) salivatione sanatæ. Imo *hydropicæ, scorbutico-cachecticæ*, & quid non? feminæ, salivatione curatæ, legitur exemplum in *Miscel. Naturæ Curios. decade* 2. *Anno* 3. *observ.* 173. Ad *febrem quartanam* commendat magnopere *Ballonius epidem. lib.* 2. *p.* 131. & *Willisius tract. de febb. Cap. VI. p. m.* 101. febris quartanæ, salivatione feliciter curatæ, exemplum annotat. Cui curationi forte occasionem dedit observatio Hippocratis *Lib.* 1. *sect.* 3. *epidem.* scribentis: febres intermittentes contumaces terminari sæpius salivatione critica; cujus rei veritas, ad hunc usque diem, Practicorum circumspectiorum observationibus constat. In *arthritide*, abundantibus humoribus viscidis, salivationem, extra paroxysmum, utilem fore, arbitratur *Sylvius in Praxi Med. append. VIII. p. m.* 787. Et *podagræ* cruciatus salivatione fuisse expugnatos, ita tamen ut post triennium denuo ingruerent, *Wedelii* in *Tr. d. M. F.* observatio est. In *mania* & *melancholia* ceu divinum remedium extollunt *Rolfinckius epit. cognosc. part. aff. Lib. I. p.* 2. *Cap.* 12. item *Willisius Path. Cereb. Part.* 11. *Cap. XII.* qui sputo copiose & diu persistente, quosdam insanos perfecte sanatos vidit. In *dolore capitis refractario* modo laudatus *Rolfinckius Meth. M. Sp. Lib. VI. sect. III. Cap. I.* salivationem magni facit; ubi & mentionem facit *epileptici*, lue venerea infecti, salivatione, ab utroque gravissimo morbo liberati. Et *Willisius loco allegato Cap.* 3. in Herculeo morbo post incassum adhibita cathartica & specifica, ad magnum & Herculeum illud remedium deveniendum esse præcipit. In *suffusione*, & hinc nata *cæcitate* perfecta, salivationis encomiasten se præbuit *Riverius Prax. lib.* 2. *Cap. V.* & *Boyle de util. Ph. Exp. p.* 346. Quin imo obstructionem nervi optici, & inde natam *amaurosin*, post alterantia, & alia medicamenta ocularia, incassum adhibita, salivatione fuisse discussam, annotat *Rhodius in* Analect. ad Septal. Ad ulcerum denique inveteratorum sanationem, heroicam hanc pertractam videas medicationem, commendatoribus præcipue *Cardilucio, in offic. sanitat. p.* 303. & *Mortono*, qui cacoethicorum ultimum asylum deprædicat, *Phthisiolog. Lib. I. Cap. V.*

THES. XI.

Ita autem tantis encomiis increbuit salivationis gloria & strenua efficacia, ut præter Medicos, Chirurgos videas, imo tonsores de hac crepare undique magnifica. Verum enim vero, adeo res hæc nondum videtur expedita, neque ita esse comparatum Virorum Expertissimorum observationibus, ut sibi eas possit quivis in exemplum temere proponere. Etenim, nisi plane explorata sit morbi indoles, & particularium circumstantiarum exquisitissime habeatur

ratio,

ratio, nullum est dubium, quin violenta ista medicatio, æqua possit promtitudine nocere, atque prodesse unquam observata fuit. Sæpe vero adeo abditæ & in occulto sunt, quæ perpendi ante salivationis usum omnino debent circumstantiæ, ut indagari & in notitiam protrahi nullo modo queant; unde fit, ut ægri eadem hac medicatione, qua in iisdem morbis, alii, præsens experti sunt auxilium, aut frustra exerceantur summis molestiis, aut, quod sæpius fit, periculis exponantur non eluctandis. Qua propter candide fatetur *Willisius in Ph. Rat. p. 11. s. 3. Cap. VIII.* impetiginem cujusdam virginis se quidem oppugnavisse repetito *sputationis*, ut vocat, *cursu*, sed eo adeo non expugnavisse, ut quamvis exactam victus habuerit rationem, corporis tamen defœdatio eadem pertinacia repullulaverit. Isto igitur curationis cursu incerto non navigasset Willisius, si circumstantias, quibus hujus impetiginis pertinacia tota est, in numerato habuisset. Ob similem plane rationem febris quartana, salivatione (alias feliciter expugnata) præter opinionem excitata fuit, ut in *Act. Hafn. Vol. V. obs. LXVI.* legitur. Imo funestum planu innctionis mercurialis successum in arthritide, prodit *Wedel.* in *Miscel. Naturæ Curios. decade 2. anno 4. obs. 120.* Totque salivationis infeliciter succedentis exempla prostant ubique, ut his compilandis bonas horas male impendere pigeat. Et, si quidem contrariis observationibus salivationis gloria esset oppugnanda, crederem utique prolixiorem, vel saltem æque diffusam, exemplorum infaustorum & funestorum posse congeri seriem, atque gloriosas felicia successus enarrationes. Sed diffamare hac ratione medicationem, fidis Virorum Expertissimorum observationibus stabilitam, nefas esset. Hoc tamen tot infaustis salivationis eventibus evinci posse arbitror, majorem moderationem in illius encomiis esse adhibendam; ejusque discrimine ægrotos ante non temere esse exponendos, quam de necessitate urgente, & omnino inevitabili, constet planissime: cum equidem interdum, ex præcepto *Celsi*, satius sit anceps remedium experiri, quam nullum. Dubia namque spes, certa desparatione potior. Sed absit ubique temeritas, neque præposteris ausibus commaculetur ars innocentissima, in sanitatem proximi nata & comparata unice.

THES. XII.

Utilitatem salivationis, summamque efficaciam, quam in venerea, etiam inveterata lue ita præstat, ut ejus censeatur præcipuum alexipharmacum, quis temere vocabit in dubium? Nihilominus tamen nemo facile ibit inficias, multas, & eas non infrequenter, ingruere circumstantias, quæ salivationem in *venusta* hac *lue* aut plane non admittant, aut, si his neglectis inconsiderate fuerit adhibita, fumere periculosam efficiant. Et quidem cum hæc res ita explorata paullo peritioribus est, ut prolixioris demonstrationis non indigeat, omnino sufficiet, incommoda quæ ex præcipuis sunt, hic indigitavisse. Inter frequentissima, luis paullo progressæ, symptomata merito referuntur, variæ palati inde perpessæ injuriæ, v. gr. uvulæ, tonsillarum &c. erosiones & exulcerationes, ita sæpe ferocientes, ut, edacis cancri specie, ad subjectas partes profunde serpant, & ante plenariam morbi impuri, unde foventur expugnationem, deleniri aut consolidari nullo modo possint. Hoc igitur in casu, si usquam, certe locum omnino habet, illud methodi medendi generale præceptum, materiam peccantem non esse adducendam ad partem affectam, neque per hanc evacuandam. Siquidem aliter fieri vix potest, quin ex salivæ æruginosæ (quæ gustu salivantium satis percipitur) & virulentæ, mercurio insuper mirifice exasperatæ accumulatione, gangræna, & hanc mox excipiens sphacelus, has in partes concitetur funestus: cujus præter cæteros, *Hildanus* exempla proponit *Cent. III. Obs. XCII.* Præterea salivationis usum prohiberi video plerisque, ubi præter insignem humorum lentorum abundantiam, & spissitudinem viscidam, vires ægroti non satis constant. Et quidem jure; siquidem ob languorem universi corporis, hincque virium motricium & debiti toni defectum, cum singulæ partes imo viscera nobiliora plus justo sint flaccida, ideo fit ut lenta humorum colluvies, medicamenti violentia commota, facile & confertim his intrudatur, sed ob fibrarum motricium infirmitatem æqua facilitate postea expelli non possit: hinc accumulati vitiosi isti humores stagnant, & sic varii generis symptomata truculentissima producunt. Etenim, si ad faucium glandulas, sublinguales, maxillares, tonsillas, imo & linguam confertim adigantur, adeo hæ partes inde intumescunt, ut, cum deglutitione, spiritus intercipiatur omnimode. De quo præter *Sennert. in Praxi Medica Parte IV. Lib. VI. Cap. supra citat.* & *Fallopium Tr. de Lue Vener. c. 76.* nonnulla monet *Sylvius Meth. Med. Lib. 2. Cap. XI. p. m. 132.* Certior vero & immedicabilis pernicies est, si ad cerebrum, progressa istic infirmatum, adigatur vitiosa ista colluvies, unde paralysis, apoplexia, vel alii graves soporosi affectus non possunt non subito inferri. Cum autem lue venerea paullulum progressa, altiusque humoribus infixa, ut plurimum sit vitiosorum humorum proventus uberrimus & vires adhæc, aut morbi violentia aut prægressa intemperantia, crapulis, Venere &c. ut plurimum exhaustæ sint maxime: hinc utique sæpius in hac lue, quamvis unicum à multis censeatur alexipharmacum, plane non congruet salivatio; adeoque de alia medicatione æque efficaci, & magis his circumstantiis accommodata, Medicus rerum suarum satagens erit sollicitus, præsertim cum *decocta lignorum* in paullo progressa lue languere notorium sit. Sunt quidem plurimi, qui præsentibus istis circumstantiis, corpus aptari posse ad sustinendam salivationem, existimant; si ante illius usum imminuatur vel emendetur humorum vitiosorum abundantia & nimia spissitudo, venæ sectionibus, purgantibus, & sudationibus iterato instituendis, sed quo successu videant. Mihi placet judicium Experientissimi *Sydenhamii in tract. de Lue Ven.* scribentis; non magis ejusmodi præludiis præparari ad sustinendam salivationem ægros, quam incisis nervis, eos qui pugnam parant. Atque hæc ex præcipuis salivationis in lue venerea difficultatibus commonuisse sufficiant.

THES. XIII.

Si vero cæterorum morborum, quibus destinari salivationem supra vidimus, generalis instituatur census: duplex fere eorundem animadvertetur status & conditio: ita quidem ut aut habituales sint, & caussis corpori altius irradicatis foveantur; aut in humorum tantum vitio (motus scilicet vel qualitatis) consistant. Si prioris sint generis, v. gr. exulceratione, vel corruptione alicujus visceris, ad continuandos motus vitales omnino necessarii, aut scirrhosis oppilationibus, tartareisve concrementis, in quibusdam partibus copiose accumulatis & solidescentibus, foveantur, aut sint hæreditarii &c. neque salivatione, quantumvis repetita, neque ulla ope poterunt perfecte expugnari;

Afferat ipse licet sacras Epidaurius herbas.

Præstat itaque, cum pristina sanitas nullis medicationibus redimi poterit, id potius agere, ut mitigentur graviora morbi symptomata, ita ut minori-

bus molestiis, quod est reliquum vitæ spatium æger facilius transigat. Etenim, si obtorto collo, ad salivationis supplicium rapitur ejusmodi miser, aut frustra excruciabitur infinitis molestiis, aut, quod mihi magis sit verisimile, multum accelerabitur ejus interitus. Cum quidem dura hæc & exhauriens medicatio, quidquid inconcussum à vehementia morbi restat virium, aut statim penitus exsolvit, aut saltem efficit, ut eæ non facile possint recolligi: quoniam exhausta aliquot hebdomadum decursu saliva (præcipuo corporis humani menstruo) aut mercurii accessu, æruginoso coinquinata nidore, & perversa omnimode, non potest non alimentorum digestio & chyli confectio, à qua dependet virium conservatio, labefactari maxime. Quod si vero sine insigni viscerum labe, humorum tantum vitio procedant morbi illi chronici, aliis equidem medicationibus, æque valentibus, sine tantis turbis, & adeo effuse exhaurientibus sputationibus, quæ ipso morbo ut plurimum sunt graviores, curari & possunt, & re vera sanantur sæpius. Præterea expensis, quoad fieri potuit, omnibus rationibus, necessitatem reperio nullam, quæ in plerorumque, si non omnium chronicorum morborum curationibus, adeo copiosas salivæ profusiones requirat. Etenim si de *quantitatis* vitio ageretur (quod tamen raro contingit) hocque uti debet, evacuationibus esset emendandum, minoribus utique molestiis possent fieri vacuationes, per loca magis congrua, venæ sectione, purgantibus, diureticis &c. At vero si sui emendationem urget *qualitas* noxia, quæcunque demum ea sit, v. gr. humorum nimia lentaque viscitas, & sub hac accumulata varia inquinamenta tartarea, salino-sulphurea, acria &c. res quidem optime sine largis illis & deprædantibus sputationibus, aliisve evacuantibus, & potest, & merito deberet transigi. Et quidem hujus generis humorum vitia ejusmodi medicamentis congrue emendantur, quæ constanti, at non adeo concitata & impetuosa impressione, fibras motrices partium in validiores cient commotiones, & systoles frequentiores quarum ope humores repetitis concussionibus, & transpressionibus expeditioribus, per porosam & musculosam corporis substantiam ita atteruntur & attenuantur, ut delitescentia sub illorum involucris inquinamenta salina evolvantur, & apta hoc modo reddantur, qui per convenientia excretoria, sine ulla violentia, possint sensim & sine sensu eliminari, dummodo per conveniens regimen satis ista conserventur pervia.

THES. XIV.

Hujusmodi igitur medicatio, cum sit omnino jucunda & tutissima, satis tamen efficax, merito in vicem salivationis tædiosissimæ est substituenda: præsertim cum in circumstantiis, quæ ut supra vidimus admodum frequenter salivationis usum non admittunt, omnino opus sit tale remedii genus, quo sine incommodis & periculosis turbis, expugnari queant diuturni corporis humani morbi, mitiora regni vegetabilis & animalis medicamenta fere eludentes. Mercurium itaque isti intentioni, præ cæteris omnibus, judicaverunt accommodatiorem Chemiatri; ita tamen convenientibus artificiis correctum, ut exuta vi drastica, sine salivatione, suam possit in corpus humanum transferre efficaciam. Qua de caussa natæ sunt variorum mercurii præparationes variæ; quarum quidem plurimæ, promissis non respondentes, hodierno die jure sunt explosæ: cæteræ vero experimentis frequentibus comprobatæ, cum ex *Armamentariis Pharmaceuticis*, & ejus furfuris vulgo tritis libellis depromi æque non possint, paucis in usum veniunt, & innotescunt non nisi iis, qui in *Chemia Medica* paullo sunt versatiores: ita ut vel hinc videas hujus artis utilitatem, quam adeo esse necessariam medico, ut sine accurata illius scientia, *Gratiosi* nomen aut frustra quis ambiat, aut suo merito non sustineat, candide & cordate judicavit *Sylvius, quem in artis medicæ decus & emolumentum produxisse, jure gloriatur mea Patria.* Ut autem aliquod nobis constet fundamentum, quo niti judicium de innumeris medicamentorum mercurialium compositionibus possit, non præter rem erit ex supra deductis perpendere illas proprietates, quibus efficitur mercurii vis drastica. Eæ autem sunt globulorum, ex quibus componitur, mobilitas nimia, & promtitudo assumendi acriora humorum salia: quorum accessu præcipuæ turbæ, quæ mercurialium crudorum usum consequuntur, resultant. Optima igitur ratione instituitur mercurii correctio addita ejusmodi substantia, quæ per se violentiæ expers, apte potest per minimos mercurii globulos ita dispergi, iisque ita immisceri, ut hujus interventu excludatur nimis conserta salium acriorum adhæsio: simulque ita cohibeatur repentinus globulorum mercurialium impetus, ne tamen sigatur penitus illorum agilitas & penetrans vis; sed possit impressione constantiore, eaque adhuc satis valida, fibras motrices ad motus expeditiores, sine violentis & noxiis exagitationibus, adigere.

THES. XV.

Correctionem mercurii satis convenientem posse obtineri admixtione & sublimatione cum sulphure, multorum fuisse sententia videtur. Hinc producta *cinnabaris* ejusque variæ, revera tamen parum vel nihil inter se discrepantes species. Siquidem singulas effici argenti vivi commixtione cum sulphure minerali, notorium est. Sulphur autem sive sit vulgare & fossile, idque in subterraneis locis mercurio accedat; sive artis ope addatur; sive denique *ex antimonio* eliciatur, postquam salibus mercurii sublimati fuerit dissoluta substantia regulina; unum tamen, idemque sulphur est, & proinde unius ejusdemque indolis ex singulis producitur cinnabaris. Cujus vires ad expugnandos morbos rebelles, præsertim epilepsiam, ita sunt ubique decantatæ, ut novis res non indigeat præconiis. Certe securissimum est remedium, & ita insons, ut vel possit cujuscunque ætatis temperamentique hominibus, & in cunctis fere morbis, tam chronicis quam acutis, sine ullius discriminis metu, fidenter exhiberi. Sulphur enim, quod per minima mercurio commiscetur, eique associatur tenacissime, substantia qua pollet unctuosa & intricata, non solum intestinum globulorum mercurialium motum sistit, eorumque impetum plane coercet, verum etiam impedit, quo minus externa salia agere in mercurium, eique adhærere possint. Unde etiam fit, ut cinnabaris acidis liquoribus, quantumvis acerrimis, neque solvatur, nec austerum virulentum saporem acquirat: quod accidit tamen facile si mercurio vivo illa affundantur. Imo ita arcte sulphur mercurio immixtum est, ut quamvis coquatur cinnabaris cum lixivio, eoque fortissimo, tamen præter opinionem vulgarem, plane non dissolvatur ejus mixtio. Adeoque nimium sane & frustra verentur nonnulli cinnabaris usum, iis in morbis, ubi cum humorum spissitudine nimia salino-acris intemperies conjuncta est, v.g. in scorbuto &c. unde nullo utique modo immutari cinnabaris poterit. Ab hæc sua sponte corruit illorum opinio, qui cinnabarim anodynis demulcentibus & absorbentibus adnumerant, horumque catalogum, jam satis prolixum, illa augent nequidquam. Blande potius stagnantem in nervis ac cerebro lympham effusumque sanguinem discutiendo, quidquid in istorum vel cerebri morbis spondent auxilii, præstant.

THES. XVI.

At vero cum mercurius in cinnabari adeo sit fixatus,

tus, suaque agilitate nimium fere privatus, certe ad hunc modum usurpata cinnabaris, ut communis mos fert, rarissime vel plane nunquã effectum alicujus momenti præstabit. *Grana* enim *duo* vel *tria* quibus tingitur potius, quam exaltatur, diffusa alicujus pulveris absorbentis dosis, quid quæso poterunt? Si ex modo deductis judicare licet: omnino nihil. Et si quod commodum ita tinctum medicamentum ferre visum fuerit, id sine dubio, cæterorum debebitur ingredientium efficaciæ. Quod tamen cinnabaris virtutibus nihil derogat: quibus utique satis foret conspicua, si ejus plus daretur una dosi, prætereaque conveniens præparatio non negligeretur. Etenim procul omni dubio est, cinnabarim olim, cum ab *Hartmanno, Michaële* &c. usurpabatur frequentissime, satis laudatos effectus præstitisse: ecu ex monumentis Virorum Expertissimorum, fide omnino dignis constat liquido. Quare non erit de nihilo observasse, illis non venisse in usum cinnabarim, semel tantum vel bis, uti hodie fere fit, sed sexies ad minimum sublimatam; neque ut arbitror, sine ratione: siquidem vehementissimo ignis, sive ætheris motu, cinnabarim inter sublimationem exagitante, substantia mercurialis magis dividitur, attenuatur, magisque spiritalis fit, & hinc cinnabaris magis exaltatur, & quasi exequitur. Præterea opus omnino est, ut cinnabaris per diuturniorem tritum, vel potius elutriationem artificiosam redigatur in superficieculas minimas, seu pulverem longe subtiliorem, atque vulgo in pharmacopoliis prostat. Hoc enim nisi fit, cinnabaris moles gravissima, & à succis corporis nostri minime solvenda, iners & ceu inutile pondus in primis viis jacebit, & in massam humorum (ad quam accedere adeo grossus pulvis nequit) efficaciam suam nullo modo transferet. Denique id præcipue erit observandum, ut, si quid in sanandis morbis gravioribus lymphæ aut generis nervosi molleadum foret cinnabari, ejus exhibeatur dosis satis congrua, & multo uberior, atque vulgo fit: ita quidem ut ad minimum grana XV. scrupulus I. ad drachmam dimidiam, imo & ultra, propinentur una vice, vehiculo aqueo, prius apte dissoluta; repetatur vero hæc dosis pro ratione circumstantiarum, bis vel ter de die, quod sine ullo discrimine fieri potest, etsi per plusculos dies continuentur doses ejusmodi: dum modo alvus singulis diebus respondeat, & intemeratum sit primarum viarum robur. Fecit id sæpius, insitato in hunc usque diem exemplo, at successu felicissimo, *Experientiss. D. Præses*, uti ex Notis ad Poterium p. 574. constare potest cuivis: mihi vero adhæc abunde innotuit variis exemplis, quæ benevole, pro singulari sua humanitate, mecum communicavit *Vir, mihi pro meritis nunquam satis laudandus*. Et quidem præcipue Clausthalii, sylvæ Hercyniæ oppido, metalli fodinis celebri, curatio isthæc cinnabarina, in epilepsia & convulsionibus truculentissimis metallurgorum, ex plagis capitis (quæ infausto lapsu in fodinis sæpe contingunt acerbissimæ) multis præsens tulit auxilium, & hinc miraculi instar passim celebrata. Similem effectum cinnabaris, dosi supra determinata exhibita, præstitit in curatione viri sexagenarii Halberstadiensis, qui post gravissimam capitis contusionem, per X. dies mutus, & plusquam tricies de die paroxysmo epileptico convulsus, sine omni rationis usu jacuit, sola tamen cinnabari, eaque ad scrupulum unum singulis diebus ter assumta, decem continuos dies, sine ullis aliis medicamentis, ita restitutus in pristinam sanitatem est, ut ad hunc usque diem vivat incolumis. Præsentissimam medelam, quam ita exhibita cinnabaris, vertigine caduca laborantibus, aliquoties præstitit, propterea pluribus non commemoro, ut ne nimius videar in cinnabaris encomiis: quæ dosibus sufficientibus iisque pro re nata repetitis, propinata in casibus congruis, sua nunquam destituetur efficacia. Hac tamen occasione, non possum non porismatis loco subjungere, plurimorum timiditate præpostera, præcipue in determinandis medicamentorum dosibus, fieri, ut morborum chronicorum pertinacia adeo raro devincatur medicamentorum efficacia (quæ quidem, adeo parce datis, utplurimum nulla est) sed potius obtundatur & defatigetur *expectatione* artificiosa, & blandimentis officiosis &c. quibus tamen frequentissime, nisi ad pugnæ partes re peracta deveniatur, obtinetur id, ut citius pariat elephas, imo mula, quam restitutos in pristinam sanitatem videas, *ægrotos* re vera *patientes*. Sed de his satis.

THES. XVII.

Uti vero cinnabaris, non nisi larga manu & dosibus sæpius repetitis exhibita, suam præstat efficaciam; ita hanc, ista sub mole, ferunt non nisi ii, quibus primarum viarum robur satis constat: etenim si atonia vel flacciditate langueant ventriculi & intestinorum fibræ, adeoque peristalticus motus sit imminutus, accumulata *cinnabaris*, & lateribus harum partium accedente muco adhærens, pressione gravat insigniter. Præterea cum adeo fixatus sit mercurius substantia sulphuris, quæ ignis vi intime resoluta, ei arctissime & per minima commiscetur, languidioris paullo est, ad morbos rebelles chronicos, effectus. Adeoque non immerito *cinnabari* præferri videas medicamentum illud, quod extemporanea commixtione sulphuris cum mercurio consit, & ob coloris convenientiam *æthiops mineralis* dicitur. Etenim sulphur quod ejusmodi commixtione singulis mercurii globulis interspergitur, abarcet quidem salium acriorum accessum; at vero quoniam illis non ita firmiter immixtum aut colliquatum est, mobilitatem & penetrandi vim mercurii non adeo ligat & infringit. Propterea que suo merito à Celeberrimis Angliæ Medicis, *Mayernio*, *Harrisio* &c. istud medicamentum magni fit, non solum ad enecandos lombricos, verum etiam in cachexia, scorbuto frigido, imo & lue venerea, aliisque affectibus, qui resolvendi vim mercurialium exposcunt; ubi sub minori dosi, id, quod majore cinnabaris vix potest, re vera præstabit. Præsertim si ad illius confectionem adhibeatur *sulphur* purum & *vivum*, ex antris subterraneis exstillans, quod populari sermone *tropffschvveffel* vocari solet: idque prius abundante acido privetur, adeoque subtilius fiat, repetitis cum *calce viva* sublimationibus; quibus adeo corrigi & exaltari potest, ut per se edat effectum resolventem & sudoriferum, præ communi & impuriore sulphure longe præstantiorem. Mercurio igitur probe depurato (coctione ex *cera* & sublimatione cum multa *calce viva*) admixtum, medicamentum constituet, efficaciæ re vera præstantis tutissimæque.

THES. XVIII.

Cæteræ Mercurii *præparationes*, *correctiones*, *perfectiones*, aliaque molimina, variis, iisque magnifici quid spirantibus jactata nominibus, & commendata promiscue, adeo sunt numerosa, ut vix *præcipitatorum* singulas species complecti hæ pagellæ queant. Præterea adeo pauca ex istorum sunt confluge, quæ auctorum ampullantium promissis ullo modo faciant satis, ut plurimis longe præstet crudus & vivus *mercurius*, & quidem cum *saccharo mixtus*, aut cum unguentis corpori illitus; quo modo minus noxæ & drasticæ violentiæ, utilitatis vero plus, utique sæpe præstat. Singulas igitur illorum species operose hic discutere, nostrum quid interest? Substructo fundamento, quid de quavis censendum sit dilucebit. Pleræque medicamentorum mercurialium, interno usui destinatorum, compositiones, quæ quidem ad hunc

usque

usque innotuere diem, in præcipuis circumstantiis plane coincidunt: & in eo continetur totius rei summa, ut mercurius aut solitarius, aut cum aliis corporibus metallicis ante *amalgamatus*, acidis corrosivis menstruis dissolvatur, & postea vel *præcipitatione* per salia contraria, vel corrosivorum menstruorum *abstractione*, sua mobilitate privetur, & in consistentiā vertatur pulvarulentam. Sed hoc utique modo neutri intentioni, quæ præparatione esset obtinenda, ex æquo satis fit. Siquidem mercurius hoc modo adeo non privatur illa promtitudine salia externa amplectendi, ut potius iis insuper armetur insigniter. Spicula enim menstruorum causticorum intime immiscentur mercurii globulis, adeo ut postea nullis *elutriationibus*, quantum vis frequentibus, aut *spiritus vini deflagrationibus* denuo possint penitus auferri, adeoque corrodentem & drasticam vim, quam inde acquirit mercurius, satis exuere; Is igitur, hoc modo inquinatus potius quam correctus, si intus assumatur, salivationem repentinam, aut purgationes aut vomitiones impetuosas, aut rosiones in primis viis aliisque partibus excitet, non sine discriminis inde secuturi metu. Istis autem turbulentis commotionibus opportunæ sunt plurimæ, tot laboribus sudoribusque conquisitæ, mercurii compositiones. Quæ vero ab his alienæ, uti paucæ oppido sunt, ita si quid usu interno boni præstant, id utique menstruorum saliumque causticorum efficacia non præstant, unde non potest non concitari vis drastica; sed quod ejusmodi corporibus sint conjuncta, quæ, dum sese interponunt minimis mercurii globulis, eorum impetum refrænant, saliumque combinationem insuper abarcent, sicque præpediunt ne incorpore humano turbas concitent.

THES. XIX.

Corpora autem quæ illud præstant, & convenienti mixtione cum mercurio coëunt, sunt metalla ista purissima, nulloque modo corpori infensa: *aurum* videlicet & *stannum* purum: quæ optime mercurii violentiam cohibere & frequenti observatione, & sæpe experta efficacia *mercurii diaphoretici Jovialis*, satis constare poterit: is vero sic optime conficitur: ex laminis stanni Britannici puri, cum mercurio probe depurato fit lege artis & sine ignis accessu *amalgama*; à quo f. q. *spiritus nitri* ex *retorta vitrea, arena igne* abstrahitur; pulvis post abstractum spiritum in retortæ fundo relictus albicans, aqua pluvia, quoad fieri potest, edulcoratur: quod ut aptius fieri possit, *spiritus vini* super pulverem aliquoties deflagratur, ut hoc modo eo melius in superficiem proliciantur infixa menstrui spicula, in aquam calidam postea facile recipienda. Ut vero penitus invertantur, quæ elotione auferri nequeunt, menstrui corrosivi spicula, pulvis cum affuso *nitri fixati* liquore, per aliquot horas, impigra manu super porphyrite teritur; idque exsiccato prius pulvere, ter repetitur. Ultimo vero exsiccata materia in aquam calidam effunditur, & subsidens pulvis ad usus colligitur. Qui utique raro admodum salivationem excitat, imo nunquam fere, nisi ejus exhibeatur dosis nimia, eave ultra modum continuata, utplurimum vero transpiratione insensibili paullulum aucta; vel prolicitis sudoribus, si conveniens adhibeatur corporis regimen, suam efficaciam, quæ certe est egregia, exserit: dosi longe minori atque cinnabaris. *Stanni* enim *sulphur* (cujus existentia vel sola *accensione* cum *nitro* satis patet) multum partium subtilitate excedit *vulgare*, vel *antimonii* impurius, quod ad cinnabaris confectionem assumitur, & hinc cohibet quidem nimium globulorum mercurialium impetum, saliumque acriorum accessum præcludit: at vero non adeo figit & obtundit penetrandi vim, uti quidem illud facit in cinnabari sulphur crassius.

THES. XX.

Quod si vero in vicem *stanni* substituatur *aurum*, vel ejus saltem portio stanno adjungatur, mercurioque convenienti encheiresi apte & intime commisceatur; medicamentum fiet, modo descripti efficaciam multis intervallis excedens. *Aurum* enim, uti propter substantiam homogeneam ex facili & intime commiscetur cum mercurio, ita singulari partium minimarum, quæ mercurio interspersæ sunt, gravitate, facultatem mercurii desideratam multum intendit: dum nimis repentinum globulorum mercurii in fibras motrices impetum, quem alias in corpore humano excitat, in magis constantem, propterque gravitatis motum, penetrantiorem actionem commutat. Adhæc cum aurum non nisi omnino potenti attingatur & solvatur menstruo, cujus modi est *aqua* sic dicta *regia*, propterea illud mercurio conjunctum, arcet omnium salium acriorum accessum, quæ alias in succis corporis humani promte contingit, hocque concitandas turbulentas commotiones admodum opportune præcavet. Vario autem modo quæsita est talis auri cum mercurio commixtio, ut cum hoc in pulverulentam consistentiam possit redigi. Ex iis laboribus, qui minori fiunt impendio, iste censetur optimus, quo sic proceditur: *aurum Hungaricum*, vel aliud purum, solvitur in *aqua regis*; solutioni postea instillatur sensim congrua mercurii vivi & bene depurati portio; quo facto, illico in fundum dejicitur aurum, una cum parte mercurii, sub forma pulveris subtilis, qui effuso menstruo collectus, & addito *liquore alcalino* inversus, crebris elotionibus & vini spiritus deflagrationibus, quantum fieri potest, edulcoratur. Si vero *auri fulminantis*, aut quod præstat *pulveris* illius *rubicundi*, ex solutione *auri* & *stanni*, interventu aquæ *præcipitati*, & ad confectionem *vitri rubinei* utplurimum usurpati, congrua & sufficiens quantitas cum *mercurio præcipitato albo*, probe antea eloto, tritu diuturniore & aquæ aspersione commisceatur, obtinetur medicamentum, modo descripto efficacia par, & minoris sæpe dispendii. Verum enim vero, etsi medicamentis ita confectis sua constet laus, & si congrue adhibeantur, efficacia satis insignis, tamen cum his præparationibus aurum cum mercurio intimam non subeat mixtionem, sed superficietenus ei tantum aggregetur (cujus rei vel id evidens argumentum est, quod mercurius, igne non admodum intenso, denuo possit auferri) & adhæc menstrui corrosivi acore penitus privari nequeant ejusmodi medicamenta: ideo fit, ut subjectis tenerioribus non satis congrua, salivationem sæpe excitent, quamvis mitem, & præ crudis mercurii compositionibus, multo placidiorem. Qua de re desiderarunt Chemiatri talem mercurii correctionem, quæ sine additis menstruis corrosivis, sola ignis convenienter moderati actione procederet, & in illius intima cum auro commixtione consisteret. Id quod methodo protinus exponenda ita apte potest fieri, ut mercurius, immutata insigniter pristina textura, convertatur in pulverem coloris ex rubro purpurei, maxime fixum, & vi ignis in partes constituentes non facile reducendum. Non autem est quod quis objiciat, pulverem hunc adeo fixum non posse ullius momenti effectum in corpore humano exserere. Siquidem, etsi ignis vim is eludat, & auri (quod ad illius confectionem adhibetur) compages adeo sit firma, ut renitatur vel menstruis corrosivis: tamen nihil obstat, quo minus à mercurio, convenienti artificio prius exaltato, & spirituali magis facto, possit intime dissolvi auri firmissima cohæsio, ejusque portiones minimæ, per subsequentem digestionem, mercurii globulis ita uniri, ut ex mutuo hoc coalitu emergat concretum,

uti

uti blandissimo corporis calore promte exagitandum, ita & insignitum efficacia omnino singulari, & aliis mercurii correctionibus neutiquam obtinenda. Id quod pro more, ingeniosissime demonstratum dedit *Excell. D. Præses in Notis ad Poterium p.* 582. cujus verba huc pertinentia, omnino mererentur hic perpendi. *Quamvis* inquit, *ex auro paucissima expertæ virtutis remedia prodeant, singularem tamen præstat usum, & concurrit ad efficacissimi medicamenti compositionem, si cum mercurio qui abundat spiritu minerali actuosissimo, in temperamentum felicissimo connubio redigatur. Fixum enim auri corpus partes tenuissimas mercurii in poros ac sinum recipit, ut æquabilis harmonia & proportio exsurgat; unde nihil magis mea opinione mercurium corrigere potest quam aurum, & ex adverso, nihil aurum exaltare, actuare, & virtute medicamentosa magis imbuere, quam ipse mercurius.* Et quidem hactenus Vir Excellentissimus.

THES. XXI.

Ut itaque intimam & stabilem mercurius cum auro subire possit mixtionem, omnium primo opus erit, sejungere à mercurio terram illam mineralem, qua abundat, & aggravatus quasi est, ita ut postea æthereum fluidum majorem vim in puriores & subtiliores mercurii globulos acquirat, eosque in auri poros penitius adigendo, cum puriore hujus terra intimius possit conjungere. Ejusmodi mercurius, effictim expetitus à Chemicis, variis insignitur nominibus, modo *virgineus*, modo *animatus*, imo *philosophicus* audit, & diversimodis laboribus impense quæsitus est; de quibus tamen quid sit censendum, meum non est judicare. Multis experimentis comprobatus, adeoque peritioribus merito suo celebratissimus est, qui Auctore *Anonymo Philaletha*, in *introitu aperto ad occlusum regis palatium*, mysticis verborum involucris est descriptus; & ab eodem, uti Doctorum sententia est, in tractatu, qui inscribitur *Ripleus redivivus*, dilucidius paullulum, at pro more istorum hominum, expositus est; adeo ut sensus verborum mysticorum facilius quidem, at non sine pensitatione acri, possit quis assequi. Remotis itaque involucris, de rei veritate experimentis confirmatus, *animati mercurii* descriptionem communicatam à Dn. Præside expromam; ita tamen ut arceantur fuci. Auctoris laudati mens est, ut mercurius vivus vulgaris amalgametur cum antimonii regulo vere martiali (qui enim vulgo fiunt ne micam ferri trahunt) mediantibus *Dianæ binis columbis*. De quibus duplex est Mystarum sententia: *duas partes argenti* intelligunt plurimi, aut inducti aliquali, longe tamen petita analogia notionis hieroglyphicæ, aut forte commoti auctoritate *Alexandri Suchtenii*, qui jam olim ejusmodi mercurii correctionem suscepit, uti videre est ex *tractatu de antim.* 2. Alii vero, quos inter princeps est *Becherus in Supplementis Physicæ subterr.* binis illis columbis significari *duo salia, alcalinum & ammoniacum*, asseverant. Utraque sententia neque ratione probabili, neque successu destituitur. Expeditius vero succedet negotium, si reguli antimonii pars una, & argenti duæ, igne colliquentur, huicque concreto postea addatur mercurius, una cum determinata portione dictorum salium, sicque amalgamatio instituatur: quæ utique encheiresin exposcit accuratam, pluribus tamen hic non exponendam: cum quidem à quovis, si lubet & commodum est repetita experimenta facere, solerti indagatione possit addisci. Illis igitur confectis, amalgama in mortario vitreo valida manu est triturandum, inter affusam successive aquam pluviam, quæ nigredine inde inficitur & effusa pulverem ejusdem coloris exhibet, qui accensus, odorem spirat omnino fœtidum, licet salia ad amalgamationem non fuerint adhibita. Continuandus autem hic tritus inter frequentes novæ aquæ affusiones est, donec sub pulverulenta illa consistentia ita sit elotus omnis regulus &c. ut præter amalgama purum nihil relinquatur; quo facto inditur hoc retortæ vitreæ, & arenæ igne mercurius abstrahitur; relinquitur sic in retortæ fundo argentum purum: quod eodem modo cum regulo commixtum, additis salibus denuo amalgamatur, postea simili trituratione depuratur, & denique sublimatur. Quo labore septies ad minimum aut novies repetito, argentum vivum multo purius & subtilius prodit, majorisque hinc in metalla energiæ, & efficaciæ in corpus humanum præstantioris. Et quidem sic procedit mercurio exaltatio, ad conficiendum medicamentum desideratum maxime idonea. Quæ res etsi inventa unice & perfecta experimentis, tamen rationibus congrua omnino est, iisque facile illustranda. Etenim dum *regulus antimonii martialis* colliquestione intime & per minima cum argento commiscetur, hujus substantia antea polita & lævigata ita immutatur partibus *reguli* angulosis & irregularibus, ut singulæ illius (argenti) portiones minimæ non solum asperam & inæqualem superficiem acquirant, verum etiam arctiora & magis tortuosa contrahant spatiola, in quæ, cum mercurius congrua encheiresi in amalgamatione adhibita, saliumque mutuo conflictu, violenter & cum impetu intruditur, evolvitur quasi & annexu cæterarum partium divellitur, terra illa mercurii crassior & impura, postea (dum globuli mercurii exiliores tortuosos & arctiores subierunt poros) frequenti tritu & elotione, una cum partibus reguli heterogeneis abstergenda & auferenda. Ex hac itaque sollicita præparatione resultans mercurius, postea additur auro puro: ita quidem ut hujus parti unæ, illius partes tres vel quatuor, aut ex mente *Philalethæ*, duæ tantum per amalgamationem, vulgari encheiresi instituendam, conjungantur. Quo confecto, inditur amalgama phiolæ vitreæ; cui planum sit fundum, ut in latiorem superficiem major sit caloris effectus, deinde phiola exhausto prius aëre crassiore, (ne eo calore expanso vitrum dirumpatur) Hermetice est sigillanda, & in furno Athanor digestioni congruæ, per septem, imo novem subinde menses solidos, exponenda: ita ut à gradu caloris & ignis minori, ad majorem sensim procedatur. Qua in digestione, uti tota res agitur, ira si convenienter hæc fuerit instituta, vertetur sensim amalgama in pulverem rubicundum: qui primis quidem mensibus ita nondum subigitur, quo minus aut alvi fluxum, aut salivationem excitet, exhibitus præsertim tenerioribus. At vero, continuata digestione, ita perficitur, omnique drastica vi ita privatur, ut pulvis inde emergens fixus tutissime possit exhiberi, sub granorum II. III. vel IV. dosi, sicque in aliquot dies continuari, adeo quidem, ut ne sensibilioris texturæ homines habeant, quod metuant de salivatione inde concitanda, aliisve violentis commotionibus, quæ consequi mercurialium crudorum usum solent.

THES. XXII.

Optima igitur, & fundamentis Chemiæ accuratioris omnino congrua est, hæc mercurii exaltatio & correctio: quæ uti in Eleusinis abstrusis sacris numerata, ita tanti à viris industriis habita est, ut etiam ad arcanum Philosophorum opus, mercurium ita animatum plane judicaverint congruum: de cujus tamen rei successu, quod promittam, nihil habeo: constabit forte tentanti: me terrent vestigia: adeoque intra septa me continens, relicta aliis illa Philosophia, usum medicum ita perfecti mercurii tantum considero; qui utique plane est insignis, & aliis medica-

dicamentis æque non datus: hinc etiam ad varios morbos refractarios, aliis medicationibus omnino reluctantes, à viris Expertissimis, maximo profectu est adhibitum præstans illud remedium; Et quidem frequenter à felicissimo Angliæ Medico, D. *Crelles*, uti benevola Excell. D. Præsidis relatione accepi. Ejusdem *mercurii animati solaris* summa efficacia, cum multorum ægrorum salute, sæpius quoque est experta hic olim Halæ, à Chemico dexterrimo D. *Hochgræff*; prælertim (alia lubens transeo) ad expugnanda illa mercurii scandala, *febrem quartanam & podagram*: ita quidem ut illa refractaria diu detentos, & inter hos aliquem per quadriennium illius molestias jam sustinentem, aliquot medicamenti laudati dosibus restituerit plenarie. Inter *podagricos* vero, eodem hoc medicamento expedite curatos, jure referri potest vir hic locorum notissimus, quinquagenarius, qui *arthritidis fixæ* doloribus, cum *artuum contractura*, misere afflictus, ita in pristinam sanitatem restitutus est, ut constanter postea à cruciatibus his immunis omnino vixerit. Quid *Cnoeffelius mercurio* ejusmodi *fixo* præstiterit in sananda podagra, ex *append. Miscell. Naturæ Curios.* & testibus omni exceptione majoribus, ægris videlicet hujus ope restitutis, colligi abunde potest: qua de re omnino meretur legi elegantissima illa *epistola* de *curata podagra* per *D. Andr. Cnœffelium*, *Gorlitzii* 1644. edita. Hæc itaque singula evidenti sunt argumento, vanas non esse, neque sterilibus ex speculationibus enatas, *mercurii* exposito modo *animati* & *fixati* commendationes, sed fida experientia satis esse suffulta singula theoremata; adeo ut nullum sit dubium, quin sine ullius noxæ discrimine id possit hoc medicamento præstari, in sanandis morbis rebellibus, revera tamen sanabilibus, quod aut aliis regni animalis & vegetabilis remediis, hucusque quidem cognitis, tentatur frustra: aut sperari ullo modo potest de salivatione mercuriali, dura sane medicatione, tot turbulentis & periculosis commotionibus conjuncta frequenter, quot tædiis procedit ut plurimum. Tanto magis autem præ hac, expetenda est illa, per *mercurium animatum solarem* instituta medicatio: quoniam suavissime potest hoc medicamentum exhiberi vel personis delicatissimis, sub modo desiuita dosi exigua, dum modo assumatur hæc singulis diebus, semel vel bis, & pro re nata ita continuetur; quod omnino jucunde potest fieri, si medicamenti dosis subigatur rosarum, vel alia æque grata conserva, sine ulteriori, eoque ut plurimum moleste continuando, medicamentorum accessu; si modo ante illius usum primæ viæ à colluvie vitiosorum humorum, qui retardare possunt promtam medicamenti efficaciam, sint liberæ aut detersæ abstergentibus salinis, levi purgantis resinosi stimulo acuatis, (cum quidem purgantia drastica, ut raro admodum, ita nunquam in curationis principio satis congruunt) aut pro re nata vomitorio, præmissis tamen salinis incidentibus exhibendo. Assumto autem, post præmissam hanc corporis præparationem, medicamento, vehiculum aliquod aqueum calidum apte superbibitur; quod pro more seculi, ex infuso foliorum Thée, baccarum Coffé, herbæ veronicæ &c. aut, si aliquid consuetudini esset dandum, ex decocto sarsaparillæ, chinæ, cortice ligni sassafras exaltando, potest confici. Quæ dilutæ potiones suo calore in actum *deducunt medicamenti* efficaciam, perspirabile præstant corpus, recipiuntque medicamenti vi extricata inquinamenta salina, sub illorum dispersa vehiculo, per congrua excretoria, præcipue cutis spiracula, sine violentia è corpore eliminanda; dum modo illa serventur satis pervia, eo regimine, quo aptis vestimentis, sine æstuoso & turbulento calore excludatur externum frigus, adeo ut habitus corporis molli & humidulo calore constanter uvescat. Siquidem effusos sudores, in morborum chronicorum, tantum non omnium, curationibus, adeo nulla exposcit necessitas, nullumve consequitur commodum, ut potius, si sint largiores, vires, in morbi lenti progressu jam satis prostratas, magis exhauriant, si vero fuerint coacti & violenter quasi extrusi (uti in stuphis sic dictis sudatoriis sæpe fit) maxima incommoda, quæ infarctus viscerum, hoc modo facile contrahendi, pariunt, omnino veniunt metuenda. Qua de re videndus *Sylvius, Praxi Med.* locis variis, in primis *appendice tract. III. p. m. 677. & seq.* Absit itaque ubique turbulentus & repentinus impetus: quo cum expers penitus sit nostrum medicamentum, utique non unis alterisve dosibus, quæ Medicastrorum Thrasonum gloriatio est, exturbetur & everretur morbi lenta materia, continuata medicamenti actione per motus constantes subigenda. Adeoque etsi *Lucas Tozzi, Innocentii XII. Pontif. Archiater*, in *Praxi Med.* adseveret, se mercurio ejusmodi fixo, non ultra septies repetito, & luem veneream, & febrem refractariam expugnavisse plenarie: tamen (utut minime mihi sit suspectus viri candor) non temere crediderim in his nostris climatis frigidioris regionibus, in tanto humorum vitiosorum sub morbis chronicis lentore, tantaque ut plurimum abundantia, æqua promtitudine, & paucorum dierum circuitu, similem posse obtineri effectum; Qui tamen multum accelerabitur, sine ulla violentia, si post repetitum aliquot dierum usum nostri medicamenti, intercalentur balsamica salino sulphurea: quæ inter eminet *Elixir Balsamicum Exc. D. Præsidis*, aut spiritus oleosus, ad Sylvii methodum, morborum circumstantiis accommodandus. Quorum certe mediocris dosis, inter cibandum quotidie assumta, in expedienda morborum chronicorum curatione, continuato usu *tranquilla potestate efficiet, quod violenta nequit*. Etenim dum languens digestio sic promovetur, chylus non satis antea subactus, suoque lentore humores infarciens, emendatur, & partibus istis balsamicis quasi conditur: suppressa antea, & sub humorum lentore fere suffocata, vitalis humorum turgescentia, novo vigore ita animatur, ut ulterior fomes morbi pertinacis rescindatur admodum opportune: præsertim si diæta congrua, medicationis secundentur molimina.

THES. XXIII.

At vero utut facile sustineant necessariam continuationem hujus medicationis, mercurio solari instituendæ, ditiores, tamen fortunæ non ferunt eorum, quibus est res angusta domi: adeoque his prospici posse, minori impendio, simili tamen medicatione, per mercurium diaphoreticum Jovialem supra descriptum, omnino judico, commotus & experimentis virorum peritissimorum, & confirmatus fundamentis, quibus nititur medicamenti compositio, mercurii proprietatibus omnino congruis. Et licet repentina aliquantum magis sit hujus medicamenti actio, quam mercurii animati solaris, adeoque, si luxuriat dosis iis in affectibus, ubi intensior est humorum intemperies, in lue venerea, scorbuto &c. salivæ aliquale profluvium moveat, id tamen, nisi dosibus medicamenti plane incongruis concitetur, adeo placidum est, ut vix percipiatur ab ægrotis, aut saltem sine incommodis facile sustineatur; in cæteris vero casibus, ubi humorum acriorum tantus proventus non est, sed potius immobilitatis, & lentæ spissitudinis vitium est, sine ulla salivatione, quod suæ est, conditio-

ditionis, transigit. Quin imo salivæ fluxus, quo minus ab hoc medicamento concitetur, præcaveri fere ubique poterit, si cognitis caussis, unde iste procedit, mature eatur obviam; Et quidem cum acrimoniæ intensioris accessu unice possit ita exacerbari medicamentum, ut aliqualem salivationem excitet: illud utique fieri non poterit in massa humorum, ubi non adeo extricata & intensa est acrimonia, ut mercurii globulos, stanni puriore sulphure obvolutos, possit adoriri iisve immisceri; sed potius, si id usquam, certe in primis alimentorum viis continget, quæ in plerisque chronicis morbis, præter cætera inquinamenta, insignem ferunt humorum acidorum copiam: quibus, cum medicamentum diutius inhæreat, facilius poterit, quam in massa humorum exacerbari. Hoc igitur ut præcaveatur, sordes illæ primarum viarum, quoad ejus fieri poterit, ante medicamenti usum, erunt subducendæ blandis & accommodatis catharticis: quæ desumuntur optime ex gummi-resinis, in primis *galbano, ammoniaco, bdellio, mastiche*, cum proportionata dosi *myrrhæ rubræ*, & tantillo *extracti aloëtici Ludov.* exstimulatis. Siquidem hæc partibus gummosis & mucilaginosis, acidum primarum viarum excipiunt, ejusque spicula ita obvolvunt & obtundunt, ut possit sine torminosis symptomatibus (quæ quidem hoc in casu excitant resinosa acriora) blande expurgari. Præmisso autem ejusmodi cathartico, eoque pro rei conditione aliquoties repetito, exhibeatur postea medicamentum cum *temperantibus terreis* mixtum; quæ cum longe majori promtitudine arripiunt acidum, quam mercurius stanni sulphure correctus, efficiunt, ut hic omnis peregrinæ acrimoniæ expers, suam possit exserere blandam efficaciam. Si vero additis *pulveribus absorbentibus* moles medicamenti, hujusque proinde continuatio necessaria foret molesta, facile erit sic illius exhibitione procedere, ut horis matutinis, (imo pro re nata & vespertinis) adhibeatur dosis mercurii diaphoretici, quæ à granis VI. ad X. ultra temere non est extendenda; noctu vero, cum itur cubitum, assumatur pulveris absorbentis terrei sufficiens dosis, id est scrupuli duo, ad drachmam unam, ex vehiculo aqueo domestico. Tãto magis autẽ blanda medicamenti actio secundabitur, salivæque profusio õnimode præpedietur, si regimine convenienti, supra jam exposito, corpus foveatur, vel in casibus congruis actualis sudor, (isque blandus equidem, at vero ad aliquot horas continuatus) eliciatur, exhibitis subinde *sudoriferis*, sic dictis *mediis*, quales sunt *spiritus alexipharm. Bussii correctus, liquor cornu cervi succinatus, tinctura bezoardica sine acido*, &c. Quibus medicamento mercuriali opportune interpositis, unico utplurimum, eoque blando sudore plane potest discuti jam inchoata salivatio (uti ex variis practicorum accuratiorum observationibus mihi innotuit) multo magis itaque impediri poterit si, qua esset futura ex usu mercurii diaphoretici Jovialis, medicamenti utique satis correcti. Id igitur ad præscriptum modum usurpatum, cum sit omnis violentæ commotionis expers, exhiberi fidenter posset, vel in ipsa scorbutica intemperie, quamvis ea foret paullulum intensior, multo equidem securius, atque cruda mercurialia; quæ tamen, ut & ipsam salivationem, in scorbuto fuisse innoxia, imo salutaria, exemplis Willisii & Lentilii supra allegatis (non tamen temere imitandis) vidimus. Nihilo minus tamen, si quis hoc in casu vereatur mercurii modo laudati diaphoretici usum, is, quamvis forte nimium scrupulosus, habeat sibi alterum, illi quidem efficacia non par, at vero non inefficax medicamentum mercuriale, quod sub *æthiopis mineralis* nomine expositum est; & quidem adeo contra aciei accessum munitum est, ut aceto destillato vel æruginis spiritu, quamvis is aliqua spiritus vitrioli portione acuetur, peregrinum & austerum saporem (ut alia mercurialia cruda) non concipiat. Propterea etiam omnis drasticæ turbulentiæ adeo est expers, & adeo blandum est medicamentum, ut ferant sine ullo incommodo, repetitum illius usum, eumque subinde largum, verminosi pueri. Hujus igitur grana X. vel XV. mediæ ætatis homini securissime possunt exhiberi: & si in morbis retractariis paullo sit languidius, exaltari singulæ illius doses apte poterunt uno vel altero grano *sulphuris antimonii Conerdingiani*, aut alterius magis *diaphoretici*, quod sine *liquoris præcipitantis* accessu, solet confici; cujus partes regulinæ, substantiæ sulphureæ intime immixtæ, sicque optime temperatæ, convenienti stimulo ita intendunt illius medicamenti efficaciam, ut minoribus dosibus id expedite præstet, quod alias de auctioribus frustra speraretur. Ex universo itaque medicamentorum mercurialium numero, qui equidem est uberrimus, seligimus pro nostro scopo tria hactenus proposita medicamenta, eoque judicamus præ cæteris magis correcta imo & efficaciora; hac tamen cum distinctione, ut singulis præferamus *mercurium animatum solarem*: in hujus autem defectu substituamus *Jovialem*; & subjectis tenerioribus reservatum velimus *mineralem æthiopem*, exigui equidem laboris medicamentum, at multis laboriosis compositionibus præferendum.

THES. XXIV.

Generali huic medicamentorum nostrorum recensioni, ut specialem subjungam deductionem, morborumve chronicorum prolixum catalogum, ubi, quibus, & quo modo, & quo tempore sint adhibenda, nemo facile à me exiget, qui consideraverit rem hanc adeo esse operosam & diffusam, ut expediri spatio harum pagellarum angusto non possit. Sufficiet igitur in unam summam hic colligere, quæ sparsim hactenus proposita & in generali curatione morborum, quibus destinamus nostra medicamenta, peragenda sunt. Res à Pathologis cum veteribus, tum recentioribus confecta abunde est plurimorum, si non omnium, morborum chronicorum materiam & fomitem esse humorum lentorem, muciditatem, spissitudinem, tenacem viscidıtatem, & quibuscunque demum nominibus immobilitatis vitium efferre singulis auctoribus placuit. Immobilitatis dico: uti enim expedita partium fluidarum per solidas transpressione & circuitu æquali earundem conservatur fluiditas, & recrementorum per congrua excretiora secretio, unoque verbo, universi corporis vigor: ita languente hoc motu (simplicissimo & præcipuo naturæ instrumento) humores eo destituti brevi concrescentes, spissescunt inquinamenta satino acida, sulphurea, aut quæcunque demum ex quotidianorum alimentorum recrementis in massam humorum accedunt, satis evolvi neutiquam possunt, multo minus per congrua colatoria excerni, languente humorum ad hæc impulsu, & hac de caussa sæpe contingente illorum infarctu. Motus igitur defectus, & languor uti universalis est & præcipua plerumque morborum chronicorum caussa, ita restituto in integrum motu emendari, via simplicissima possunt, quæ hujus defectu subnata sunt humorum vitia. Cum autem concitato & repentino impetu (cujus noxas variis locis indicavi) profici nihil commodi possit, & hinc motu magis constanti & violentiæ experte opus sit, qualem promittimus, & fieri posse demonstravimus à medicamentis nostris mercurialibus: satis utique erit exploratum, quid hæc possint in plerisque morbis chronicis, & eorum quidem principibus, *cachexia* puta & *scorbuto frigido*, & ex

his

his natis variarum partium infarctibus dolorificis aut ad corruptionem tendentibus, lymphæque accumulationibus variis: adeoque *febribus chronicis* & refractariis, doloribus *podagricis*, præcipue sic dictis frigidia, & cum tumore serofo partis affectæ conjunctis; *cephalalgia* diuturna, & *clavi* ad instar uni capitis regioni pertinaciter inhærente. Variis item cutis inquinamentis, *lue venerea*, *scabie ferociente*, *impetigine*, *elephantiasi*: *ictero nigro*, sinc tamen concrementis lapideis cystidis aut meatuum bilis renato. *Hydropis* porro variis speciebus, & *œdematosis* tumoribus, præsertim si post obstructiones mensium diuturniores, aut alias consuetas evacuationes suppressas &c. sine insigni viscerum labe aut oppilationibus scirrhosis procedant: hæc enim cum expediri nulla arte possint, sanationem constantem omnino respuunt. Plus utique præstant, & auxilium expeditum spondent in affectibus cerebri & nervorum, ex accumulata & stagnante lymphæ serive colluvie enatis: *somnolentis affectibus chronicis*, *vertigine caduca*, *paralysi* &c. Qua de re conferri poterunt quæ supra de cinnabari, experientia *Exc. D. Præsidis* suffultus, prolixius commemoravi. Quin imo infantum & puerorum morbis, quibus luunt miseri addephagiæ noxas & pulmentorum lactisve internecinas oppletiones, medicamenta nostra omnino accommodata judico: præcipue ad expediendos glandularum mesenterii infarctus, & hinc natos affectus atrophicos; qui utique parum plerumque respiciunt medicamenta mitiora, & exacerbantur sæpius *tincturis martis vitriolicis*, aliisque minus apte ita dictis aperientibus: poscentes hinc medicamenta constanti impulsu loca infarcta urgentia, sine durioribus commotionibus, quæ utique plane non ferunt tenera tenellorum corpuscula. Quid igitur & his in casibus spondeat providus nostrorum mercurialium usus, ex supra dictis erit perspectum: &

dictis dabit ipsa fidem res.

Quare, ut fit, pluribus in encomia nostrorum medicamentorum me non diffundam, ne videar rebus diffisus, phalerata oratione aliisve Rhetoricationibus, velle lectoris animum offundere, & ad consensum frivolum adducere. Quod equidem à ratione meorum studiorum omnino est alienum. Id potius edico & adsevero, medicamentis ejusmodi, quamvis sint usu frequenti probata, constare non posse suam efficaciam, nisi exhibeantur à medico suæ artis perito, morbique indolem acri circumspectione prius probe explorante, temporaque accurate discernente, quibus ejusmodi medicamenta adhiberi conveniat. Prætereaque, nisi attente perpendatur, an aliqua evacuatione, una cum universali materiæ noxiæ correctione, opus sit, & si illa revera requiratur, solicite consideretur, quæ loca specialia ad peragendam hanc evacuationem præ cæteris magis sint idonea, ut possit per aptum corporis regimen, interpositaque sudoritera, diuretica aut purgantia, materia ad ista loca convenienter adigi. Quæ quidem, ut & ejus generis alia, quæ in compendium conferri vis possunt, sollicitie in morborum chronicorum curationibus sunt observanda, & præcipuam Prudentiæ medicæ partem constituunt: simul ita prolixa sunt, ut si singulis dilatandis per omnes morborum species evehi vellem, arctis dissertationis Academicæ cancellis intercluderer. Hæc igitur quæ restant (ea autem sunt plurima) in opportunius tempus tractanda mihi reservo, ubi secundante meos conatus Deo O. M. instructus ego experimentis specialioribus, quæ cruda persistant, forte magis excoctadabo. Tantum nunc est!

FINIS.

